OVIEDO, Francisco de (S.I.)

Integer cursus philosophicus ad unum corpus redactus in summulas, logicam, physicam, de coelo, de generatione, de anima & metaphisicam distributus : tomus primus... / auctore R.P. Francisco de Ouiedo... Societatis Iesu... -- Lugduni : Sumptibus Petri Prost, 1640

[28], 610 p., *-2*4, 3*6, A-Z6, 2A-2Z6, 3A-3E6 ; Fol.

Texto a dos col.

1. Filosofía 2. Filosofia I. Título

R-5558 Ejemp. falto de port., de 16 p. del cuaderno de [28] p. y de 8 p. del cuaderno de 610 p. -- Datos tomados de Palau y Dulcet, Antonio. Manual del librero hispano-americano y del Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliografico. -- Falto de enc.

SERIES
ET ORDO
CONTROVERSIARVM
Punctorum, & Paragraphorum, totius Operis.

TOMVS PRIMVS.

SVMMVLÆ.

CONTROVERSIA I.

De natura & proprietatibus terminorum. pag. 1.

Punct. I. *Vid sit terminus.* pag. 1
II. *Nonnullæ diuisiones terminorum.* 3
III. *Aliæ terminorum diuisiones.* 5
IV. *De suppositione terminorum.* 6
V. *Variæ diuisiones suppositionum.* 8
VI. *De Ascensu & Descensu.* 10
VII. *De statu, ampliatione, restrictione, alienatione & diminutione terminorum.* 11

CONTROVERSIA II.

De sciendi instrumentis. 13

Punct. I. *Quid sit definitio.* 13
II. *De Diuisione.* 16
III. *De Argumentatione.* 17

CONTROVERSIA III.

De Nomine & Verbo: Oratione & Enunciatione. 18

Punct. I. *De Nomine & Verbo.* 18
II. *De Oratione & Enunciatione.* 18
III. *De materia, forma, qualitate & quantitate Propositionis, & de signis hanc indicantibus.* 19
IV. *Diuiditur Propositio in Categoricam & Hypotheticam, & vtriusque essentia explicatur.* 21
V. *De Oppositione Propositionum.* 24
VI. *Nonnullæ Propositiones contradictoriæ ex difficilioribus assignantur, vt doctrina tradita circa illarum oppositionem magis innotescat.* 25
VII. *De Æquipollentia & Conuersione Propositionum.* 28
VIII. *De Propositibus Modalibus.* 29
IX. *De qualit. & quantitate Modalium.* 30
X. *De æquipollentia & oppositione Modalium.* 32
XI. *De Propositibus exclusiuis & exceptiuis.* 34

CONTRVERSIA IV.

De structura syllogistica. 35

Punct. I. *Quibus regulis innitatur syllogistica constructio.* 35
II. *Deducuntur nonnulla corollaria ex doctrina tradita.* 36
III. *De materia & forma, seu forma Syllogistica.* 36
IV. *De aliis Syllogismis.* 37
V. *De reductione Syllogismorum per ostensionem & per impossibile.* 38

LOGICA.

CONTROVERSIA I.

De Proœmialibus Logicæ. 41

Punct. I. *Quid, & quotuplex sit obiectum scientiæ?* 41
II. *Quid sit scientia practica, & quid speculatiua?* 41
§. 1. *Definitiones Practici & Speculatiui, eiusque proprietatis.* 41
§. 2. *Extrema specificatiua cognitionis practicæ & speculatiuæ assignantur.* 47
§. 3. *Formalitates extremorum, in quibus fundatur ratio cognitionis practicæ & speculatiuæ, assignantur.* 47

speculatiua formatur- 50
um tanquam ab ex-
cis speci- 50
tuis, vel etiam tan-
m à constitutis per se. 50
modo opponantur cognitio practica
speculatiua? 51
scientiarum vnitate. 53
ifficultas proponitur, statuiturque
scientiam non esse vnam simplicem qua-
litatem. 53
Impugnatur Thomistarum sententia. 54
Reiiciuntur alij dicendi modi. 55
Propria sententia. 56
De scientiarum subalternatione, 58
De distinctione Habitus Intellectum,
Scientiam, Sapientiam, Prudentiam &
Artem. 62

CONTROVERSIA II.

De Procœmialibus Logicæ. 65
Punct. I. De obiecto Logicæ. 65
§. 1. Præmittuntur quædam. 65
§. 2. Voces non sunt obiectum Logicæ. 65
§. 3. Assignatur obiectum materiale Logicæ. 67
§. 4. An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicæ? 68
§. 5. An ens rationis sit obiectum Logicæ? 71
§. 6. De rectitudine, & ditione operationum intellectus, & arcio Logicâ præscripto. 72
§. 7. De obiecto formali Logicæ. 74
§. 8. De obiecto attributionis. 76
II. De diuisione Logicæ artis & vtentis. 78
III. An Logica sit scientia. 82
IV. An Logica sit Ars? 85
V. An Logica sit scientia practica vel speculatiua? 85
VI. De vtilitate & necessitate Logicæ ad alias scientias. 87

CONTROVERSIA III.

De natura vniuersalis. 88
Punct. I. Quid sit Vniuersale. 89
II. An ante operationem intellectus detur vniuersale, seu natura positiua multis communis. 90
III. An detur ante operationem intellectus vnitas negatiua multis communis. 93
IV. De vnitate vniuersalis. 94
§. 1. Nonnullæ opiniones reiiciuntur. 94
§. 2. Natura constituitur vniuersalis & vna per abstractionem formalem, seu cognitionem præscindentem. 96
V. De materia vniuersalis cui contingit vnitas. 99
§. 1. Iuxta obiectiuè præscindentes eam dirimo. 99
§. 2. Iuxta præscindentes tantùm formaliter quæstionem definio. 100
Obiecta soluuntur. 102
Vtrum vniuersalis ad essendum in
& prædicandum de multis. 102
Obiecta ab vno indiuiduo sit
vniuersalis. 105
VIII. Nonnulla ex pediuntur de natura vniuersalis. 107
IX. De prædicatione actuali. 109

CONTROVERSIA IV.

De Genere. 112
Punct. I. Quid sit genus. 112
II. An genus prædicetur vt pars, vel vt totum, potentiale, vel actuale. 115
III. An genus essentialiter requirat plures species. 116
IV. Quomodo prædicetur genus de indiuiduis. 118

CONTROVERSIA V.

De Specie & Indiuiduo. 120
Punct. I. De specie subiicibili. 120
II. De specie prædicabili. 121
III. De indiuiduo primò intentionaliter sumpto. 124
IV. De indiuiduo prædicabili. 127
V. De indiuiduo vago. 127

CONTROVERSIA VI.

De Differentia, Proprio, & Accidente. 128
Punct. I. Qualis sit diuisio differentiæ in communem, propriam, & propriissimam. 128
II. De differentia propriissima in ordine ad genus quod contrahit, & speciem quam constituit. 129
III. Nonnulla expediuntur de differentia. 131
IV. De differentia formaliter vt prædicabili. 132
V. De differentia propria, seu de proprio primò intentionaliter sumpto. 132
VI. De proprio secundò intentionaliter sumpto. 133
VII. De differentia communi, seu de accidenti quinto prædicabili, primò intentionaliter sumpto. 133
VIII. De accidente secundò intentionaliter sumpto, seu de quinto prædicabili. 134

CONTROVERSIA VII.

De his quæ communia sunt omnibus prædicabilibus. 134
Punct. I. De numero prædicabilium. 134
II. An vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia. 135

CONTROVERSIA VIII.

De Signo. 136
Punct. I. Quid sit signum. 137
II. In quo consistat formalis ratio signi. 138
III. De vocum significatione. 139

CONTROVERSIA IX.

De natura syllogismi, siue discursus. 142
Punct. I. Quid sit discursus. 142
II. An requiratur ad assensum conclusionis præcedens cognitio de bonitate illationis. 144
III. An assensus conclusionis necessariò tangat obiectum præmissarum. 145
IV. An assensus præmissarum necessitet ad assensum conclusionis. 148

V. *Quomodo tempore, & naturâ præmissæ conclusionem præcedant.* 150
VI. *De præcognitis ante totum syllogismum, & in ipso progressu syllogismi ante conclusionem.* 151

CONTROVERSIA X.

De Demonstratione. 152
Punct.I. *Quid sit Demonstratio.* 152
II. *Quid sit euidẽtia in actu intellectus.* 153
III. *An certitudo & euidentia præmissarum sit maior vel minor certitudine & euidentiâ conclusionis.* 155
IV. *An demonstratio constet principijs per se, & propryis.* 158
V. *Quæ sint propositiones per se notæ, & an demonstratio ex illis necessariò constet.* 159
VI. *An omnes Demonstrationes debeant esse vniuersales, necessariæ, constantes prædicato de omni secundùm quod ipsum.* 159

PHYSICA.

CONTROVERSIA I.

De principiis entis naturalis in cõmuni. 162
Punct.I. *Quid sit principium rei naturalis.* 162
II. *Quot sint principia entis corporei.* 163

CONTROVERSIA II.

De materia prima. 166
Punct.I. *Materiam primam dari statuitur.* 166
II. *An materia prima recipiat formas mediâ potentiâ superadditâ.* 168
III. *De essentia Metaphysica materiæ primæ.* 170
§.1. *An potentia receptiua formarum & vnionum mediâ passione sit de essentia Metaphysica materiæ primæ.* 171
§.2. *Aliorum sententiæ circa essentiam materiæ.* 172
§.3. *Propria sententia.* 174
IV. *De appetitu materiæ ad formas substantiales.* 175
§.1. *Nonnulla de appetitu præmittuntur.* 175
§.2. *De differentia inter appetitum desiderij & complacentiæ.* 178
§.3. *Appetitus materiæ exponuntur.* 178
V. *An materia existat per existentiam formæ.* 180
VI. *An materia possit esse supernaturaliter sine forma.* 184
VII. *An materia dependeat à posteriori à forma, & an possit naturaliter existere sine illa.* 185
§.1. *Scopus difficultatis præfigitur.* 185
§.2. *Dependentia à posteriori, causæ ab effectu discutitur.* 186
§.3. *Totius difficultatis resolutio.* 188
VIII. *De vnitate specifica materiæ primæ sublunaris.* 190

CONTROVERSIA III.

De forma substantiali.
Punct.I. *Existentia formæ substantialis statuitur.* 191
II. *Quotuplex sit forma in vnoquoque composito.* 192
§.1. *Status quæstionis & Doctorum placita.* 192
§.2. *Duplex reijcitur sententia* 193
§.3. *Reijcitur multiplicitas formarum in viuentibus, & vera statuitur sententia.* 195
§.4. *An possit dari compositum, cui naturaliter duplex forma contingat.* 196
III. *Essentia formæ metaphysicè sumptæ explicatur.* 197
IV. *Quomodo formæ præexistant in potentia materiæ.* 198

CONTROVERSIA IV.

De vnione inter materiam & formam. 200
Punct.I. *Quid sit vnio compositi substantialis.* 200
§.1. *Doctorum placita.* 200
§.2. *Duplici conclusione propria sententia duplicem sententiam explico.*
§.3. *Duplicem aliam sententiam reijcio duplici conclusione propriæ sententiæ, idque penitus expono.* 203
§.4. *Argumenta soluuntur.* 204
§.5. *De vnione aliorum totorum.* 205
II. *An modus vnionis sit simplex entitas.* 206
§.1. *Doctorum placita, & difficultatis status.* 206
§.2. *Vera sententia.* 206
§.3. *Satisfit Hurtado.* 208
§.4. *Indens difficultas explicatur de natura intrinseci.* 210
III. *In quo extremo subiectetur vnio.* 211

CONTROVERSIA V.

De Totosubstantiali. 215
Punct.I. *An Totum distinguatur à suis partibus simul sumptis & vnitis.* 213
II. *An Totum substantiale includat aliquid præter materiam, formam, & vnionem.* 215
III. *An possit dari compositum constans materiâ & formâ spirituali.* 217
IV. *An possit dari compositum constans duplici parte essentiali, quarum neutra sit materia, neque forma.* 218
V. *An possit dari corpus omnino simplex.* 220
§.1. *De compositione essentiali.* 220
§.2. *De compositione integrali.* 221

Liber II. Physicorum.

CONTROVERSIA VI.

De Natura.
Punct.I. *Definitur Natura.*

Quibus entitatibus ratio naturæ conueniat. 225
I. *Quid sit motus naturalis, violentus, & medius.* 227
IV. *An creatura possit à Deo violentiam pati.* 230

CONTROVERSIA VII.

De Causis in communi. 232
Punct.I. *Quid sit Causa.* 232
§.1.*Aliorum sententiæ.* 232
§.2.*Propter quam rationẽ Lami Patres nomen* causa *in diuinis non admittãt.* 234
§.3.*Veram causæ definitionem expono.* 235
II. *Quid sit actus primus respectu effectus, & causam esse in actu primo ad illum.* 236
III. *De prioritate causæ respectu effectũ.* 239
§.1.*Naturam prioritatis explicat.* 239
§.2.*Argumenta soluuntur.* 241
§.3.*Nonnulla de prioritate expediuntur.* 242
IV. *Quando existentia causæ supponatur ad effectum.* 243
V. *An causa remota sit vera & propria causa.* 245
V. *An idem effectus possit dependere à duplici causa.* 247
II. *An duplex causa possit in eundem effectum totaliter influere.* 248
VIII. *An duplici entitati possit conuenire mutua causalitas in eodem genere.* 251
IX. *An duplici entitati possit conuenire mutua causalitas in diuerso genere.* 253

CONTROVERSIA VIII.

De causa materiali & formali. 255
Punct.I. *Quid utraque causa, & utriusque causalitas.* 255
II. *An eadẽ materia possit duplicem formam incompossibilem diuinitus recipere.* 258
§.1.*Nonnulla præmittuntur.* 258
§.2.*De formis substantialibus iudicium fero.* 260
§.3.*De formis accidentalibus iudicium fertur.* 262
III. *De effectibus causæ formalis.* 263
§.1.*De effectu primario.* 263
§.2.*De effectu secundario.* 264

CONTROVERSIA IX.

De causa efficiente creata. 267
Punct.I. *Quid sit causa efficiens.* 267
II. *Statuitur virtus actiua in causis secundis.* 269
III. *De virtute operatiua accidentium.* 270
IV. *De virtute operatiua substantiæ.* 271
V. *De natura instrumenti, seu causæ instrumentalis.* 273
VI. *De potentia actiua obedientialis respectu actuum vitalium.* 274
VII. *An qualibet creatura habeat potentiam obedientialem actiuam ad omnes effectus.* 177
§.1.*Aliorum sententijs propositis nonnulla præmittuntur.* 277
§.2.*Propria sententia.* 278
§.3.*Argumenta soluuntur.* 280
§.4.*Nonnulla corollaria.* 282
VIII. *Quid sit potentia obedientialis.* 283
§.1.*Explicatur sententia Ripaldæ.* 283
§.2.*Propria sententia.* 286
IX. *Vnde agnoscenda sit causa adæquatè sufficiens.* 289
X. *An eadem entitas possit esse principium effectiuum suiipsius per secundam actionem.* 291

CONTROVERSIA X.

De causa prima. 293
Punct.I. *Statuitur dependẽtia creaturæ à Deo secundùm entitatem & operationẽ.* 293
§.1.*Dependentia secundùm entitatem ostenditur.* 293
§.2.*Creaturæ non solùm secundùm suam entitatem, sed secundùm operationem dependent à Deo.* 294
§.3.*An effectus dependeat à causa prima & secunda per eundem influxum.* 296
§.4.*Mens peregrina P. Ludouici à Dola expenditur, quâ in sententiam Durandi de concursu cum causis secundis abierit.* 297
II. *An prima causa determinet secundam ad indiuiduationem effectus.* 301
III. *De Physica prædeterminatione.* 304
§.1.*Vtráque sententiâ propositâ, verior eligitur.* 304
§.2.*Indifferentia voluntatis non arguit necessitatem Physicæ prædeterminationis.* 305
§.3.*Subordinatio causæ secundæ ad primam non desiderat Physicam prædeterminationem.* 306
§.4.*Soluuntur obiectiones contra præcedentem doctrinam.* 307
§.5.*Necessitas concursus causæ primæ vi secundæ operetur, necessitatem non inducit Physicæ prædeterminationis.* 309
§.6.*Argumenta soluuntur contra doctrinam modò traditam.* 311
§.7.*Vltima actualitas actionis prædeterminationem in actu primo non exposcit.* 332
§.8.*Dissoluuntur argumenta Thomistarum contra præcedentem doctrinam.* 314
IV. *De concursu causæ primæ cum principio creato liberè operante.* 315
§.1.*Difficultas expenditur.* 315
§.2.*Solutio P.Vasquez expenditur.* 314
§.3.*Sententia P. Didaci de Alarcon exponitur & exploditur.* 317
§.4.*Explicatur propria sententia.* 319
§.5.*Quomodo Deus indiuiduationem actus liberi determinet.* 321

CONTROVERSIA XI.

De causa finali & exemplari. 322
Punct.I. *Quid & quotuplex sit finis.* 322

II. *An*

II. An cognitio finis sit formalis ratio finis, vel tantùm conditio. 323
III. De causa exemplari. 324

Liber III. Physicorum.

CONTROVERSIA XII.

De Actione, Passione, & Motu. 327
Punct. I. Quid sit actio & passio, illarúmque distinctio ab agente, passo, & termino. 327
II. An actio & passio realiter distinguantur. 329
III. De subiecto actionis eductiuæ. 332
IV. An actio primò productiua & conseruatiua sit eadem numero. 334
V. De reproductione. 337
VI. De natura motus. 339

CONTROVERSIA XIII.

De Creatione. 341
Punct. I. Quid sit creatio. 341
II. De distinctione creationis à principio & termino. 342
III. An creatio à termino distincta subiectum habeat. 346
IV. An virtus creatiua creaturæ competere possit. 347
§. 1. Aliorum placita, ipsorúmque fundamenta. 347
§. 2. Propria sententia. 349
V. De his quæ possunt creari. 350
VI. An illa quæ naturaliter creantur, educi possent de potentia Dei absoluta. 351

CONTROVERSIA XIV.

De Infinito. 352
Punct. I. Infiniti definitio. 353
II. Quid interfit inter infinitum categorematicum, & syncategorematicum. 354
III. An creaturæ possibiles sint finitæ vel infinitæ. 357
IV. An repugnet infinitum corporeum. 360
§. 1. Propria sententia. 360
§. 2. Argumenta soluuntur. 361
V. An repugnet multitudo infinita rerum spiritualium, & infinita intensio. 362
VI. Nonnulla expediuntur de infinito. 365
VII. An Deus possit producere creaturam omnium possibilium perfectissimam, item & imperfectissimam. 367

Liber IV. Physicorum.

CONTROVERSIA XV.

De loco & vacuo. 369
Punct. I. De loco extrinseco reali. 369
II. Quid sit spatium imaginarium. 370
III. An Deus sit in spatio imaginario, etiam extra cælum, & quid de alijs entitatibus. 372
IV. Quid sit vbi intrinsecum. 373
V. An in toto composito singulis entitatibus distinctæ præsentiæ correspondeant. 375
VI. Quotuplex sit præsentia, & quomodo differat circumscriptiua à definitiua. 376
VII. An creatura possit ab omni præsentia solui. 377
VIII. An corpus omni præsentia absolutum esset intimè præsens Deo. 380
IX. An corpus possit esse circumscriptiuè in duplici loco. 381
X. De accidentibus corporis existentis in duplici loco. 383
§. 1. De accidentibus dependentibus à loco. 383
§. 2. Quæ accidentia possit corpus bilocatum habere vtrobique. 385
§. 3. De his quæ necessario vtrobique corpus comitantur. 386
XI. An duplex corpus possit esse in eodem loco. 388
XII. De vacuo. 390

CONTROVERSIA XVI.

De duratione. 391
Punct. I. Quid sit duratio. 391
§. 1. Doctorum placita. 391
§. 2. Omnis duratio rei durantis intrinsecè superaddita reijcitur. 392
§. 3. Propria sententia. 395
§. 4. Difficilis obiectio expenditur & soluitur. 396
§. 5. Aliæ obiectiones soluuntur. 397
II. Nonnulla expenduntur de duratione. 399
III. Quid sit tempus reale. 399

CONTROVERSIA XVII.

De continui compositione. 402
Punct. I. Reiectis nonnullis sententijs circa continui compositionem duplex disputanda proponitur. 402
II. Difficile argumentum contra Aristotelis sententiam extorquet infinitudinem partium; & natura partis aliquotæ & proportionalis explicatur. 403
§. 1. Argumentum proponitur. 403
§. 2. Multa soluuntur de natura partium aliquotarum & proportionalium, harúmque indefinitudine. 404
§. 3. Alia quæ eamdem materiam magis explicant. 407
§. 4. Definiuntur partes proportionales & aliquotæ, totaq; absoluitur difficultas. 408
III. Expenduntur duo argumenta contra Aristotelis sententiam. 409
IV. Alia argumenta contra eamdem sententiam discutiuntur. 411
V. Alia item argumenta contra eamdem sententiam examinantur. 414
VI. Argumenta contra continuum Aristotelicum in successiuis expenduntur. 416
VII. Continui compositionem ex partibus indiuisibilibus iuxta Zenonem explicat. 419
VIII. Argumentum contra prædictam sententiam petitum ex penetratione punctorum expenditur. 421
IX. De velocitate motus. 423

Difficultas expenditur. 424
Difficultati ſolutio adhibetur. 426
Diuersa argumenta contra morulas motus velocis expenduntur & ſoluuntur. 428
§. 4. *Ex prædictis morulis non inferri diuiſionem continui, potius neceſſarias eſſe, ne diuidatur efficaciter, oſtenditur.* 429
§. 5. *Quomodo aly præcedentem difficultatem diſſoluant.* 430
§. 6. *Gordiani nodi noua ſolutio.* 431
X. *Alia argumenta Mathematica percurruntur.* 433
XI. *Explicato teſtimonio Concilij Conſtantienſis tota hac materia abſoluitur.* 435

Liber VII. Phyſicorum.

CONTROVERSIA XVIII.

De application requiſita inter agens & paſſum. 436
Punct. I. *An agens poſſit agere in diſtans, quin agat in propinquum.* 436
II. *Quanta debeat eſſe approximatio inter agens & paſſum?* 438
III. *An agens poſſit de potentia abſoluta agere in diſtans quin agat in propinquum?* 440
IV. *An approximatio cauſarum requiratur ex parte actus primi, ſeu ſit prior naturâ reſpectu operationis.* 441

Liber VIII. Phyſicorum.

CONTROVERSIA XIX.

De mundi inceptione. 441
Punct. I. *An creatura permanens potuerit eſſe ab æterno.* 445
II. *An generationum ſeries potuerit eſſe ab æterno.* 447
III. *An poſſit dari motus, tempus, aliúdve ſucceſſiuum ens ab æterno exiſtens.* 448

CONTROVERSIA XX.

De impulſu ſeu proiectorum motu. 451
Punct. I. *A quo moueantur proiecta.* 451
II. *A quo producatur & corrumpatur impulſus.* 454
III. *Vnde proueniat maior velocitas motus violenti in medio, quàm in principio; & naturalis in fine, quàm in medio & principio.* 456
IV. *A quo proueniat motus reſilientiæ.* 457

DE CÆLO.

CONTROVERSIA VNICA.

Punct. I. *An cæli ſint animati, & à quo moueantur.* 460
II. *An corpora cæleſtia ſint eiuſdem rationis cum ſublunaribus.* 462
III. *An corpora cæleſtia ſint liquida & mollia; vel ſolida & dura.* 464
§. 1. *Propoſitâ quæſtione variæ ſententiæ referuntur.* 464
§. 2. *Expenduntur fundamenta primæ ſententiæ.* 465
§. 3. *Expenduntur fundamenta ſecundæ ſententiæ.* 467
§. 4. *Fundamenta tertiæ ſententiæ, & quæſtionis reſolutio.* 468
IV. *De Cælorum numero & motu.* 469

DE ORTV ET INTERITV, *SIVE* De Generatione & Corruptione.

CONTROVERSIA I.

De his quæ generationi præeunt. 473
Punct. I. *Quod ſit ſubiectum quantitatis.* 473
II. *De ſubiecto aliorum accidentium.* 476
III. *An corrupto toto ſubſtantiali reſolutio fiat vſque ad materiam primam.* 478
IV. *Quomodo diſpoſitiones ſupponantur ex parte actus primi ad formam ſubſtantialem.* 482

CONTROVERSIA II.

De generatione ſubſtantiali. 485
Punct. I. *Quid ſit generatio.* 486
II. *An generatio ab alteratione diſtinguatur.* 488
III. *Quæ actiones intercedant in generatione ſubſtantiali.* 490
IV. *De termino generationis.* 492
V. *An generatio ſit conuerſio.* 494
§. 1. *Quid & quotuplex ſit conuerſio.* 494
§. 2. *An ex vi conuerſionis debeat produci terminus* ad quem. 496
§. 3. *An ex vi conuerſionis debeat deſinere terminus* à quo. 498
§. 4. *Totius difficultatis reſolutio.* 500
VI. *De generatione viuentium.* 501
VII. *Nonnulla expediuntur de generatione.* 504
VIII. *De corruptione.* 506

CONTROVERSIA III.

De Augmentatione ſeu aggeneratione ſubſtantiali, & accidentali accretione. 507
Punct. I. *Definitur augmentatio & diminutio.* 507
II. *Quas actiones contineat, & in qua formaliter conſiſtat augmentatio?* 509
III. *De potentia nutritiua, & illius actu.* 511
IV. *Quomodo differat accretio accidentalis à nutritione.* 513
V. *De termino augmentationis & diminutionis ſubſtantialis compoſiti.* 515
VI. *De alimento & cauſa necis humana.* 517

CON

CONTROVERSIA VI.
De termino alterationis secundùm se sumpto, seu de qualitate. 518
Punct.I. *De intensione qualitatis.* 519
§.1.*Statuit intensio qualitatis.* 519
§.2.*Duplex sententia circa naturam intensionis reijcitur.* 520
§.3.*Impugnatur sententia Thomistarum.* 521
§.4.*Vera sententia.* 523
II. *An gradus omnes eiusdem speciei sint homogenei, an heterogenei?* 524
§.1.*Vtraque sententiâ propositâ, nonnulla argumenta expenduntur ad probandam subordinationem graduum.* 524
§.2.*Soluuntur obiecta Paragraphi præcedentis.* 527
§.3.*Aliud argumentum adductum à Patre Soario ex graduum oppositione examinatur.* 528
§.4.*Aliud argumentum Hurtadi refellitur.* 529
§.5.*Iudicium fertur de argumentis quibus graduum æqualitas propugnatur.* 530
§.6.*Propria statuitur sententia.* 531
§.7.*Circa graduum subordinationem nonnulla expenduntur.* 533
III. *De terminis intensionis & remissionis qualitatis.* 534
§.1.*Aliorum rationes.* 534
§.2.*Propria sententia.* 535
CONTROVERSIA V.
De qualitate in ordine ad suos effectus. 536
Punct.I. *An simile possit agere in simile?* 537
§.1.*Quibusdam præmissis vera sententia referuntur.* 537
§.2.*Impugnatur sententia Cardinalis Toleti.* 537
§.3.*Impugnatur rationes quibus alij probant simile non agere in simile.* 538
§.4.*Propria ratio propter quam non producat agens tantam intensionem, quantam in se habet in passo non penetrato.* 540
§.5.*Cur agens vniuocum nihil agat in passum aliunde simile?* 542
II. *Assignatur causa reflexionis.* 543
§.1.*Aliorum impugnantur sententia.* 544
§.2.*Propria sententia exponitur.* 546
§.3.*Argumentorum solutio.* 547
III. *De Antiperistasi.* 548
IV. *An extensio qualitatis fiat per partes aliquotas vel proportionales quantitatis secundùm eamdem intensionem, & an hæc proportionaliter vel semper aliquotè decrescat.* 549
§.1.*Explicantur disputanda, nonnullaque præmittuntur.* 549
§.2.*Hurtadus & Arriaga referuntur & refelluntur.* 550
§.3.*Duorum recentiorum expenduntur placita.* 551
§.4.*Duo alia argumenta expenduntur.* 554
§.5.*Difficultatis definitio.* 555
§.6.*Difficile argumentum expenditur.* 556
V. *De actione & reactione.* 557
§.1.*Difficultatis status.* 557
§.2.*Nonnulla expenduntur argumenta.* 558
§.3.*Argumentum aliud proponitur & soluitur.* 559
§.4.*Difficultas incidens.* 560
CONTROVERSIA VI.
De resistentia actiua & formali qualitatis, vbi de successione & continuatione alterationis. 561
Punct.I. *De resistentia actiua.* 561
II. *Quid sit resistentia formalis.* 563
III. *De ordine resistentia actiua & formalis qualitatis.* 566
IV. *Statuitur successio alterationis, illiusque causa explicatur.* 567
§.1.*Perdocti Magistri sententiam refero & refello.* 568
§.2.*Causam successionis intensiuæ in alteratione secundum propriam sententiam assignat.* 570
§.3.*Causam successionis extensiuæ secundum propriam sententiam explicat.* 572
V. *An alteratio sit adæquatè successiua.* 572
VI. *De continuatione alterationis iuxta continuum Aristotelicum.* 573
§.1.*Aliorum placita referuntur & refelluntur.* 573
§.2.*Explicatur propria sententia.* 575
§.3.*Explicatur Aristoteles.* 577
VII. *Continuatio alterationis iuxta Zenonistas explicatur.* 578
CONTROVERSIA VII.
De Raro & Denso. 579
Punct.I. *Definitur rarum & densum totiusque rei difficultas proponitur.* 579
II. *Nonnulla sententia reijciuntur.* 580
III. *Iudicium fertur de aliis recentiorum sententia.* 582
IV. *Alia communis sententia impugnatur.* 585
V. *Verior eligitur sententia.* 586
VI. *Argumentorum solutio.* 587
CONTROVERSIA VIII.
De elementis. 589
Punct.I. *Quid sit elementum.* 589
II. *De situ elementorum.* 590
III. *Quid sit Mixtio?* 592
IV. *An elementa maneant actu formaliter in mixto.* 593
V. *De primis qualitatibus.* 597
VI. *Qualitates per singula distribuuntur elementa.* 600
VII. *De grauitate, & leuitate.* 602
§.1.*Aliorum placita.* 602
§.2.*Propria sententia.* 605
§.3.*Argumenta soluta.* 608
§.4.*Nonnulla corollaria.* 609

TOMVS SECVNDVS,

DE ANIMA.

CONTROVERSIA I.

De Anima, & de eius informatione. 3

Punct. I. *Vid sit Anima?* 3
II. *Explicatur diuisio Animæ in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem.* 8
III. *De Anima rationali, & eius informatione.* 11
§. 1. *Varij errores referuntur.* 11
§. 2. *Dogmata Catholica contra præcedentes errores.* 12
§. 3. *Cõcertatio inter Catholicos dirimitur.* 13
IV. *Quæ partes informentur animo?* 15
V. *An animus rationalis indiuisibilis sit?* 17
§. 1. *Quomodo alij rationem corporis & spiritus definiant?* 17
§. 2. *Definitio rei spiritualis & corporeæ iuxta propriam sententiam.* 18
§. 3. *Animum rationalem indiuisibilem esse ostendo.* 20
VI. *De diuisibilitate materialiũ animarũ.* 22
VII. *An animæ diuisibiles partes habeant heterogeneas intrinsecè, an tantùm extrinsecè?* 25
VIII. *An omnia individua eiusdem speciei sint perfectione æqualia, & æquè similia?* 28
§. 1. *Referuntur variæ sententiæ, & nonnulla prænotantur.* 28
§. 2. *An prædicata superiora duarum specierum & prædicata duorum individuorum possint esse mutuò similia & dissimilia, æqualia & inæqualia?* 29
§. 3. *Quæ similitudo requiratur ad cõstituendum prædicatum specificum?* 30
§. 4. *Difficultatis solutio.* 32
§. 5. *An differentiæ essentialiter oppositæ necessariò inæqualitatem importent?* 34
IX. *An in quolibet viuenti vnica tantùm detur anima?* 36

CONTROVERSIA II.

De conceptu viuentis. 38

Punct. I. *Apparatus ad totã rei elucidationẽ.* 38
II. *Quid sit viuens in actu primo?* 41
§. 1. *Triplex sententia refellitur.* 41
§. *Duplex sententia reijcitur.* 42
§. *Alia sententia impugnatur.* 44
§. 4. *Propria sententia.* 45
III. *Quæ sint viuentia in actu primo; quæ in actu secundo: vbi immanentia nutritionis explicatur.* 47

CONTROVERSIA III.

De potentiis animæ. 50

Punct. I. *An anima per suammet entitatem, virtutem actiuam atque passiuam habeat respectu suarum operationum.* 50
§. 1. *De virtute actiua.* 50
§. 2. *De virtute passiua.* 52
II. *An potentiæ realiter distinguantur ab Anima.* 54
§. 1. *Doctorum placita.* 54
§. 2. *Propria sententia.* 54
§. 3. *Argumentorum solutio.* 56
III. *An potentiæ animæ distinguantur ab illa formaliter.* 58
IV. *Nonnulla de potentijs expediuntur.* 60

CONTROVERSIA IV.

De potentiis materialibus tam externis, quàm internis. 62

Punct. I. *De potentijs externis.* 62
§. 1. *De visu & visibili.* 62
§. 2. *De Auditu & audibili.* 63
§. 3. *De Olfactu & odore.* 63
§. 4. *De Gustu & Tactu.* 64
II. *De sensu interno.* 65
III. *De Appetitu sensitiuo.* 66
IV. *An de potentia Dei absoluta possit dari sensatio externa de obiecto non existenti.* 67
V. *An sensus internus percipiat negationes.* 70
VI. *Nonnulla expediuntur de potentijs materialibus.* 71

CONTROVERSIA V.

De potentia intellectiua & de illius actibus. 72

Punct. I. *De Intellectu agenti.* 72
II. *De Intellectu possibili, & eius obiecto.* 75
III. *An Intellectus possit plura vt plura eodem actu cognoscere, etiam ex motiuis diuersis.* 76
§. 1. *Propria sententia explicatur.* 76
§. 2. *Argumentorum solutio.* 79
IV. *De Memoria.* 82
V. *Quod obiectum prius cognoscatur à nostro intellectu?* 86
VI. *An principium cognoscitiuum inferatur ex substantiæ immaterialitate.* 86
VII. *An principium cognoscitiuum, appetitiuum inferat?* 90

CON

CONTROVERSIA VI.

De Intellectione. 93
Punct.I. *In quo formaliter intellectio sit constituenda ?* 93
§.1.*Duplex opinio refertur & refellitur.* 93
§.2.*Duplex alia sententia reijcitur.* 95
§.3.*Propria sententia.* 97
§.4.*Argumentorum solutio.* 99
§.5.*Nonnulla expediuntur de Intellectione.* 100
§.6.*De verbo mentis* 102
II. *De apprehensione, iudicio, atque discursu.* 103
III. *An possit componi supernaturaliter assensus & dissensus, amor & odium de eodem obiecto in eadem potentia.* 105
§.1.*Doctorũ placita & status quaestionis.* 105
§.2.*Fundamenta sententiæ negatiuæ expenduntur.* 106
§.3.*Explicatâ repugnantiâ inter assensum & dissensum explicatur propria sententia.* 108
IV. *Quid sit intuitiua cognitio, & quomodo ab abstractiua differat?* 110
§.1.*Aliorum placita impugnantur.* 110
§.2.*Propria sententia.* 112
§.3.*Nonnulla Corollaria.* 113
V. *Quid sit Comprehensio?* 114
§.1.*Comprehensionis definitio, & aliquæ illius acceptiones.* 114
§.2.*Nouus modus explicãdi cõprehẽsionẽ.* 115

CONTROVERSIA VII.

De veritate & falsitate formali actuum intellectus. 116
Punct.I. *An veritas & falsitas distinguantur ab actu Intellectus.* 116
§.1.*Refelluntur aliquæ sententiæ.* 116
§.2.*Refellitur sententia P.Hurtadi.* 117
§.3.*Propria sententia.* 119
§.4.*De actibus diuinæ mentis, & supernaturalibus creatis.* 120
§.5.*Respondetur argumentis quæ fiunt contra nostram sententiam constituentem veritatem in actu & obiecto.* 123
II. *An propositio possit transire de vera in falsam?* 125
§.1.*Propria sententia.* 126
§.2.*Satisfit argumentis.* 126
III. *An veritas & falsitas suscipiant magis & minus.* 127
IV. *An veritas & falsitas reperiantur in simplici apprehensione.* 128
V. *An futura absoluta habeant veritatem vel falsitatem ?* 129
§.1.*Præsentia rerum in æternitate abigitur.* 129
§.2.*Præscientia Dei de futuris liberis cum libertate humana componitur.* 131
§.3.*Veritas futurorum liberorũ statuitur.* 132
VI. *De veritate futuri liberi cõditionati.* 134
§.1.*Præmittuntur nonnulla.* 134
§.2.*Assignatur obiectum propositionis de obiecto conditionato libero.* 135
§.3.*Statuitur veritas propositionis de obiecto conditionato libero.* 136
VII. *Appendix, quid sit certitudo actus in actu vero.* 137

CONTROVERSIA VIII.

De Voluntate. 140
Punct.I. *De obiecto voluntatis.* 140
II. *An actus voluntatis dependeat efficienter ab actu intellectus.* 142
III. *An volitio necessariò & essentialiter pendeat à cognitione.* 142
IV. *An volitio dependeat sufficienter ab apprehensione, vel indigeat iudicio tenentis se ex parte actus primi.* 144
V. *An detur imperium ex parte Intellectus præcedens actus voluntatis.* 144

CONTROVERSIA IX.

De actibus voluntatis imperantibus alios actus eiusdem potentiæ. 146
Punct.I. *De Imperio reflexo circa actum singularem.* 146
§.1.*Status quæstionis.* 146
§.2.*Statuuntur actus reflexi voluntatis imperãtes alios actus eiusdem potẽtiæ.* 147
§.3.*Statuitur imperium inefficax.* 149
§.4.*Statuitur imperium efficax voluntatis respectu actuum eiusdem potentiæ.* 150
II. *De imperio particulari indeterminato, & de imperio vago, confuso, & vniuersali.* 152
III. *De imperio non reflexo: vbi de materiali electione.* 154
IV. *An imperium naturâ suâ efficax libertatem adimat.* 155
§.1.*Propria sententia.* 155
§.2.*Argumentorum solutio.* 157
V. *De influxu imperij inefficacis, vbi maximum fundamentum exhibetur ad omissionem liberam, & ex motiuo defendendam.* 160
§.1.*Status difficultatis proponitur.* 160
§.2.*Thomistarum sententia eucrtitur.* 160
§.3.*Recẽtes nostræ Societatis impugnãtur.* 162
§.4.*Ripaldæ sententia exponitur, illiusque fundamenta soluuntur.* 162
§.5.*Fortius exploditur eadem sententia.* 163
§.6.*Propria sententia explicatur.* 165
§.7.*Vberior probatio eiusdem sententiæ, & argumentorum solutio.* 166

CONTROVERSIA X.

De pura omissione. 170
Punct.I. *An possit dari pura omissio?* 171
§.1.*Singularis sententia refertur.* 171
§.2.*Relata sententia repellitur.* 171
§.3.*Quid de quæstione?* 173
§.4.*Quomodo omissio libera dependeat à cognitione ?* 174
§.5.*An omissio libera motiuum habeat?* 176
§.6.*Argumentorum solutio.* 178
II. *An possit dari omissio omnium actuum collectiuè sumptorum.* 179

CON

CONTROVERSIA XI.
De intentione & electione. 180
Punct.I. *Explicatur obiectum intentionis & electionis?* 180
II. *An diſtinguantur intentio & electio?* 182
§.1. *Proponuntur aliorum ſententiæ.* 182
§.2. *Nonnulla præmittuntur ad propriam ſententiam præcipuè contra P. Suarium.* 183
§.3. *Propria ſententia explicatur.* 184
III. *De connexione inter intentionem & electionem.* 186
IV. *An electio facta in vltimo inſtanti in quo vrget executio finis, quæ potuit in anterioribus liberè fieri, in hoc vltimo facta, libertatem amittat?* 191
V. *An electio procedens ex intentione efficaci, quæ obligat pro tempore diuiſibili, facta ante vltimum inſtans in quo vrget executio finis, libertatem retineat.* 193
VI. *An voluntas ex duobus mediis propoſitis poſſit eligere minus bonum.* 195
VII. *Quomodo intentio influat in electionem?* 198
VIII. *Quomodo differat intentio efficax ab inefficaci.* 199
CONTROVERSIA XII.
De libertate voluntatis. 200
Punct.I. *Statuitur libertas voluntatis.* 200
II. *Quid ſit potentia libera?* 201
III. *Per ordinem ad quam potentiam definiatur libertas.* 203
IV. *In quo conſiſtat ratio formalis libertatis in actu primo, & quid ſit liberum arbitrium?* 205
V. *An deficiente libertate in cauſa prima, neceſſariò deficeret in ſecunda?* 208
VI. *Diuiſio libertatis quoad ſpecificationem, & quoad exercitium.* 210
VII. *De libertate in actu ſecundo.* 213
VIII. *An ratio liberi ſit actioni intrinſeca.* 213
§.1. *Propria ſententia.* 213
§.2. *Præcipuum argumentum pro ſententia Hurtadi expenditur & ſoluitur.* 216
§.3. *Alia argumenta ſoluuntur.* 217
CONTROVERSIA XIII.
De ſpeciebus impreſſis potentiarum materialium & ſpiritualium. 219
Punct.I. *An dentur ſpecies ſenſuum externorum.* 220
§.1. *De ſpeciebus Viſus.* 220
§.2. *De ſpeciebus aliorum ſenſuum.* 220
§.3. *De ſpeciebus ſenſibilis communis.* 222
II. *De ſpeciebus ſenſus communis.* 223
III. *De ſpeciebus Intellectus.* 226
IV. *Quod ſit munus ſpeciei impreſſæ?* 228
V. *De diſtinctione, extenſione & intenſione ſpecierum.* 230
VI. *An ſit poſſibilis ſpecies impreſſa.* 231
CONTROVERSIA XIV.
De Habitibus. 233
Punct.I. *De Habitibus infuſis.* 234
II. *An dentur habitus acquiſiti in potentijs à voluntate diſtinctis.* 235
§.1. *De potentijs materialibus.* 235
§.2. *De Habitibus intellectus.* 236
III. *An dentur Habitus in voluntate.* 236
§.1. *Fundamentum recentiorum pro ſententia negante habitus voluntatis diſtinctos à cognitione obiecti, refellitur.* 236
§.2. *Explicatur modus quo poſſet defendi non diſtingui habitus voluntatis à cognitione obiecti & ſpeciebus.* 237
§.3. *Argumentorum ſolutio.* 239
§.4. *Nonnulla ad præcedentem opinionem ſpectantia explicantur.* 240
IV. *Quomodo concurrant habitus ad actus?* 241
V. *De diſtinctione habituum, & de eorum intenſione.* 243
VI. *De productione & corruptione habituum, & cauſis illorum.* 244
VII. *An actus ſupernaturales ab habitibus ſupernaturalibus producti alium habitum ſupernaturalem acquiſitum producant, & quomodo per illos facilior reddatur potentia.* 246
CONTROVERSIA XV.
De Specificatione. 248
Punct.I. *Quid ſit ſpecificatio?* 249
II. *De ſpecificatione potentiarum.* 249
III. *De ſpecificatione aliarum qualitatum non vitalium.* 251
IV. *De ſpecificatiuo operationum vitalium.* 252
§.1. *De ſpecificatione deſumpta ex principijs.* 252
§.2. *Explicantur munera obiecti formalis & materialis.* 252
§.3. *De ſpecificatione actuum ex obiectis materialibus & formalibus.* 253
§.4. *Argumenta ſoluuntur.* 255
§.5. *Quomodo aliqui diſtinguant actus naturales, & ſupernaturales circa idem formale obiectum.* 255
V. *De ſpecificatione aliarum entitatum.* 257
CONTROVERSIA XVI.
De Anima ſeparata. 258
Punct.I. *An anima rationalis ſit immortalis.* 258
II. *Alia de Anima in ſtatu ſeparationis.* 259

METAPHYSICA.

CONTROVERSIA I.
De eſſentia entis. 262
Punct.I. *De conceptu entis.* 262
II. *De Vniuocis & Æquiuocis.* 262
III. *De Analogis.* 264
IV. *De tranſcendentia entis & reliquorum prædicamentorum.* 265

V. *An*

V. *An posit dari vnus entis conceptus communis omni enti.* 267
VI. *An ens sit analogum propter dependentiam.* 270
VII. *An ens sit analogum propter transcendentiam.* 271
VIII. *An ens vniuocè dicatur de Deo, & creaturis substantia & accidenti.* 274

CONTROVERSIA II.

De existentia & possibilitate entis. 275
Punct.I. *Quid sit posibilitas entis realis.* 275
§.1.*Variæ sententiæ impugnantur.* 275
§.2.*Verior sententia.* 277
II. *An distinguantur realiter essentia rei posibilis,& existentia.* 279
III. *An essentia distinguatur ab existentia formaliter per rationem.* 282
IV. *Magis explicatur eadem sententia,& incidens explicatur difficultas de obiecto scientiæ visionis, & simplicis intelligentiæ.* 283
V. *Nonnulla expediuntur de existentia.* 285

CONTROVERSIA III.

De attributis entis. 287
Punct.I. *De vnitate entis.* 287
§.1.*Vnum non addit supra ens prædicatum reale positiuum realiter neque formaliter ab illo distinctum, neque fictum ab intellectu.* 287
§.2.*Quam indiuisionem entis dicat formaliter ratio* vnius. 289
§.3.*An indiuisiones, per quas formaliter constituitur* vnum, *importent aliquid positiuum.* 292
§.4.*Nonnulla corollaria, & exacta* vnius *transcendentaliter definitio.* 293
§.5.*Argumentorum solutio.* 296
§.6.*De vno per accidens.* 298
II. *Quid sit verum transcendentale?* 300
III. *Quid sit Falsum?* 303
IV. *Quid sit bonum transcendentale.* 304
V. *De malo bono transcendentali opposito.* 305

CONTROVERSIA IV.

De distinctione entis. 306
Punct.I. *Quid sit realis distinctio?* 306
II. *De distinctione ex natura rei.* 308
III. *An inter gradus Metaphysicos distinctio aliqua non ficta intercedat.* Doctorum sententiæ. 315
§.1.*Scotistarum sententiam refero.* 313
§.2.*Verior sententia.* 313
IV. *De distinctione virtuali in ordine ad prædicata contradictioria.* 318
§.1.*Explicatur virtualis distinctio.* 318
§.2.*Quid de hac distinctione virtuali sentiendum sit in diuinis: vbi illius natura magis explicatur.* 318
Quid sentiendum sit de hac distinctione virtuali in creatis? 320
§.4.*Quid de hac distinctione in ordine ad prædicata intentionalia?* 323
V. *De distinctione inter rem & modum.* 324
VI. *Quibus entitatibus distinctio modalis, seu ratio modi competat.* 327
VII. *De distinctione rationis ratiocinantis & ratiocinatæ.* 328
VIII. *De distinctione rationis seu de præcisione inter gradus vniuersales & quascunque formalitates identificatas.* 330
§.1.*Explicatur difficultas, & variæ proponuntur sententiæ.* 330
§.2.*Media quædam sententia recentiorum exploditur.* 332
§.3.*Expendo nonnulla Hurtadi fundamenta pro sententia negante præcisiuas obiectiones.* 332
§.4.*Potissimo argumento verior propugnatur sententia.* 334
§.5.*Soluuntur argumenta quæ præcisiones obiectiuas in omni ente propugnant.* 338
§.6.*Soluuntur argumenta quæ præcisiones obiectiuas propugnant in ente increato.* 340

CONTROVERSIA V.

De diuisione entis in decem Prædicamenta. 343
Punct.I. *Quid sit Prædicamentum, & quâ ratione ens in decem prædicamenta constituatur* 343
II. *Quæ entitates ponantur in Prædicamento.* 344

CONTROVERSIA VI.

De primo membro diuidente quod est substantia. 345
Punct.I. *Conceptus quiditatiuus substantiæ vt distinctæ ab accidenti explicatur.* 345
§.1.*Aliorum sententia.* 345
§.2.*Propria sententia.* 348
II. *Quid addat natura supra suppositum?* 349
§.1.*Terminorum explicatio.* 349
§.2.*Aliorum sententia circa præcipuum difficultatem.* 350
§.3.*Propria sententia.* 351
III. *Quæ sit formalis ratio subsistentiæ.* 353
IV. *An subsistentia sit entitas simplex vel compositæ?* 358
V. *An eadem natura posit duplici subsistentiâ terminari.* 361
VI. *Nonnulla expediuntur de subsistentijs.* 365
VII. *De diuisione subsistentiæ in primam & secundam.* 368

CONTROVERSIA VII.

De secundo membro diuidenti quod est Quantitas. 369
Punct.I. *An quantitas sit accidens speciale distinctum à substantia, & reliquis accidentibus?* 369
II. *Quæ sit formalis ratio quantitatis?* 371
§.1.*Ex*

§. 1. *Explicatur definitio quantitatis tradita à Philosopho.* 371
§. 2. *Ratio formalis quantitatis non est tribuere partes substantiæ.* 372
§. 3. *Duplex alia sententia reijcitur.* 376
§. 4. *Propria sententia: vbi præcedens magis impugnatur.* 377
III. *De speciebus quantitatis permanentis continuæ.* 379
IV. *De speciebus quantitatis continuæ successiuæ, & quantitatis discretæ.* 382

CONTROVERSIA VIII.

De tertio membro diuidente, quod est Qualitas. 384
Punct. I. *Quid sit qualitas?* 384
II. *Diuisio qualitatis.* 385

CONTROVERSIA IX.

De quarto membro diuidente, quod est prædicamentalis Relatio. 387
Punct. I. *Quid sit Relatio?* 387
II. *Diuisiones Relationum.* 389
III. *De fundamento, termino, & ratione fundandi.* 391
IV. *De distinctione relationis, à fundamento, termino, & ratione fundandi.* 394
§. 1. *Impugnatur prima sententia.* 394
§. 2. *Impugnatur sententia de connotatis.* 396
§. 3. *Propria sententia.* 398
§. 4. *Argumentorum solutio.* 401
V. *An Relatio terminetur ab absolutum, vel ad respectiuum?* 402
VI. *Nonnulla expediuntur de Relatione.* 405

CONTROVERSIA X.

De quarto membro diuidente quatenus dicit Relationem transcendentalem. 406
Punct. I. *Quid sit Relatio transcendentalis, & quomodo differat à prædicamentali.* 406
II. *An respectus transcendentalis possit esse ad ens non possibile.* 410
III. *An eadem entitas possit ad seipsam transcendentaliter referri.* 411
IV. *De connexione causæ cum possibilitate effectus.* 413
§. 1. *Aliorum sententia.* 413
§. 2. *Propria sententia.* 414
§. 3. *Argumentorum solutio.* 416
V. *An possibilitas effectus habeat connexionem cum possibilitate causæ?* 419
§. 1. *Propria sententia.* 419
§. 2. *Argumentorum solutio.* 421
VI. *An causæ & effectus mutuò referantur.* 423
§. 1. *De causis creatis & de effectibus.* 423
§. 2. *De causa increata.* 425
VII. *Quomodo effectus cognoscantur in causa, & quinam illorum cognosci debeant.* 427

CONTROVERSIA XI.

De reliquis membris diuidentibus. 429

CONTROVERSIA XII.

De ente rationis. 430
Punct. I. *Entis rationis definitio.* 430
II. *An detur ens rationis: vbi illius quiditas magis explicatur.* 431
III. *Diuisio entis rationis in ens rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis, seu chimæricum.* 434
IV. *Diuiditur ens rationis in omnes suas species.* 436
V. *An denominationes extrinsecæ sint entia rationis.* 438
VI. *De causa creata entis rationis.* 440
VII. *An Deus cognoscat & faciat ens rationis.* 442.

FINIS.

INDEX
INTRO

INTRODVCTIO AD LOGICAM, SEV BREVIS SVMMVLARVM SVMMA.

PROOEMIVM.

TILIA valdè & omnino neceſſaria eſſe ea, quæ in Summulis traduntur, nemo ibit inficias; dependet enim tota arguendi forma, & vſus Syllogiſticæ ſtructuræ, ex præceptis quæ in hac Introductione ad Dialecticam traduntur. Verumtamen in his omnibus explicationem potiùs adhibendam, quàm diſputationem inſtituendam eſſe cenſeo, pleraque enim ſunt omnino certa, fixiſque regulis definita: quæ vix fallacibus argumentis poſſunt attrectari, tantùm abeſt vt efficacibus rationibus concuti poſſint. Huiuſmodi ſunt præcepta, quæ traduntur circa Definitionem, & Diuiſionem, & circa modos argumentandi, ex definitione, & diuiſione vtriuſque; eiuſmodi ſunt etiam præcepta tradenda circa Oppoſitionem, Conuerſionem, & Æquipollentiam propoſitionum, neque minùs fixa ſunt præcepta circa diſpoſitionem terminorum in Syllogiſmo, & circa huius reductionem per Oſtenſionem, & per Impoſſibile, & vix vna, vel altera quæſtio alicuius momenti longâ diſputatione digna reperitur. Ob hanc rationem omnia attingam quæ hîc alij tractant, illáque quâ potuero claritate explicabo, ab illiſque me breuiſſimè expediam; ſunt enim omnia non omittenda, & vix vnum latè diſputandum.

CONTROVERSIA PRIMA.

De Natura & proprietatibus terminorum.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit terminus.

1.

IXVM non eſt, quænam ſint comprehendenda ſingularia ſub ratione communi, quam intendimus definire: quidam enim affirmant copulam *eſt* & omnes dictiones in propoſitione poſitas, etiam voces ſignificationis expertes terminos eſſe dicendas. Alij voces nihil ſignificantes à terminorum ratione excludunt, & reliquas omnes admittunt: alij copulam *eſt* terminum dici nolunt: alíque tantùm ſubiectum, & prædicatum rationem termini participare contendunt. Secundùm hos diuerſos dicendi modos in diuerſas auctores diſtrahuntur ſententias circa termini definitionem, & illam quilibet architectatur, quæ rectè quadret vocibus illis, quas ratione termini gaudere defendit. Ego in hac re nihil inuenio, quod quæſtionem de nomine tranſiliat, neque principia reperio apud auctores, quibus ali-

quid certò possit definiri, qui enim asserunt dictiones omnes terminos dici, id suadent, quia nomen *terminus* apud Dialecticos idem sonat, quod apud Grammaticos dictio, & quia notitia omnium elementorum cuiusque facultatis, & instrumentorum, quibus ipsa vtitur, terminorum notitiam appellamus. Illi verò, qui affirmant, tantùm subiectum, & prædicatum terminos esse dicenda, id sibi persuadent, quia terminus rei est id, quo res terminatur, quod est idem ac extremum rei, copula autem non dicitur extremum, sed extremorum connexio.

2. Vtriusque sententiæ ratio potuit inducere significationem huius vocis *terminus* secundùm quamlibet exprædictis acceptionibus; secundùm quam verò sit accipienda non possum ex auctoribus colligere, æquali enim authoritatis pondere omnium fere sententias intueor. Ob hanc rationem ex Aristotele mihi definitionem termini desumam, ex qua inferam secundùm quam acceptionem hæc vox *terminus* sit accipienda, terminique propriam essentiam explicabo. Philosophus 1. *lib. priorum cap. 1.* terminum ita definiuit; *Terminum voco in quem resoluitur propositio, vt prædicatum, & de quo prædicatur, appositio vel separato esse vel non esse*, quibus verbis non solùm termini definitionem tradidit, verùm etiam illam explicuit. Definitio termini his clauditur, *in quem resoluitur propositio.* Pro cuius explicatione perpendendum est, in illa quodlibet totum resolui, ex quibus componitur: sicuti homo compositus ex corpore, & anima, in corpus, & animam resoluitur, cùm desinit esse; & domus ex calce, lateribus, & lignis conflicta in hæc tanquam in prima elementa resoluitur, cùm illius deperditur constructio. Id ergo ex Aristotele terminus erit propositionis, ex quo componitur propositio, & cùm illa, quibus componitur, ipsius partes sint, partes propositionis erunt illius termini, idémque erit propositionis pars, & terminus propositionis.

3. Ex hoc infero copulam *est* terminum non esse, quia copula non est pars propositionis, sed nexus partium, sicuti vnio materiæ, & formæ non dicitur pars Totius naturalis, sed partium nexus. Id suadet explicatio definitionis ab ipso Aristotele tradita per illa verba, *vt prædicatum, & de quo prædicatur*, quibus exemplum adduxit termini, quem definierat in subiecto, & prædicato, id enim de quo aliquid prædicatur, aut dicitur, propositionis est Subiectum; & id, quod de alio dicitur, Prædicatum appellatur. Per vltima verba *appositio vel separato esse, vel non esse*, significauit Aristoteles propositionem, cuius subiectum, & prædicatum termini dicuntur, posse esse affirmatiuam, in qua apponitur esse rei, quæ affirmatur, & separatur non esse eiusdem; vel negatiuam in qua apponitur non esse rei, quæ negatur, & separatur eiusdem esse.

4. Infero similiter voces nihil significantes posse esse terminos, quia possunt esse partes propositionis, illiúsque subiectum, & prædicatum, in quæ propositio resoluatur, vt patet in hac propositione: *Blitiri est vox*, quæ est vera propositio constans duplici extremo, quorum vnum *Blitiri* est subiectum, & alterum *vox* est prædicatum, & vtrumque extremum propositionis, illiúsque pars, ac proinde terminus. Nec refert *Blitiri* in hac propositione materialiter sumi, & nihil extra se significare, quia id, quod materialiter sumitur pro se ipso, potest sic materialiter sumptum, termini denominationem subire; & terminus non constituitur formaliter talis per hoc, quod est significare, sed per hoc quod est esse partem propositionis, seu id in quod propositio resoluitur. Addo *Blitiri*, & quamlibet aliam vocem ex se nihil significantem appositã in propositione aliis vocibus cum quibus propositionem constituat, significatione non carere, sed quasi reflexè se ipsam significare; sicuti cognitio, quæ se ipsam repræsentat, etiamsi nullum aliud habeat obiectum, non diceretur nihil repræsentare, sed se ipsam exprimere, & tanquam obiectum respicere.

Quod autem *Blitiri* in prædicta propositione positum se ipsum reflexè significet eâdem proprietate, quâ vox *homo* in quacumque propositione posita significat animal rationale, sic probo. Eatenus voces significant res, quatenus substituuntur loco conceptuum, qui naturaliter easdem res repræsentant. Sed hæc vocalis propositio *Blitiri est vox*, substituitur loco conceptus, seu iudicij interni: ergo hæc vox *Blitiri* substituitur in prædicta propositione vocali, loco conceptus mentalis, quo ex vi iudicij interni illam cognosco tanquam subiectum propositionis: ergo se ipsam significat medio conceptu interno illam repræsentante, loco cuius substituitur. Confirmatur: ideo in hac propositione vocali *homo currit*, vox *homo* significat animal rationale, quia substituitur loco conceptus inclusi in iudicio interno repræsentantis animal rationale. Sed in hac propositione vocali *Blitiri est vox*, *Blitiri* substituitur loco conceptus interni inclusi in iudicio interno repræsentantis ipsam vocem: ergo eâdem ratione, quâ vox homo in illa propositione significat animal rationale, vox *Blitiri* in propositione ista significat se ipsam. 5.

Neque ex hoc infertur eandem vocem *Blitiri* extra propositionem se ipsam significare, quia quoties quis profert vocem, cui homines significatum non dedere, non intendit illam substituere loco conceptus, ex vi cuius illam cognoscit: quando verò illam profert in hac propositione *Blitiri est vox*, aut in alia simili, intendit voces substituere loco iudicij interni, in quibus vox *Blitiri* respondet parti iudicij repræsentanti ipsam vocem, si iudicium diuisibile est, vel toti iudicio quatenus talem vocem repræsentat. 6.

Reliquæ partes propositionis, demptâ copulâ *est*, vel sunt termini, vel affectiones terminorum, quæ se habent ex parte subiecti, aut prædicati; relatiua enim per modum vnius se habent cum illo, quod referunt, sicuti in hac propositione *Petrus qui loquitur est doctus*, relatiuum *qui* se habet per modum vnius cum Petro, & subiectum propositionis efficit, est enim idem dicere *Petrus qui loquitur*, ac dicere *Petrus loquens*; & sicut in hac propositione *Petrus loquens est doctus*, illud *loquens* simul cum substantiuo *Petrus* constituit vnum subiectum, sic in hac propositione *Petrus qui loquitur est doctus*, illud *qui loquitur* simul cum nomine *Petrus* vnum subiectum efficit. Casus obliqui semper se tenent ex parte subiecti, aut ex parte prædicati, sicuti in hac propositione *Rex Hispaniæ vicit*; illud *Hispaniæ* se tenet ex parte subiecti *Rex*, est enim idem dicere *Rex Hispaniæ*, ac *Rex Hispanus*: & in hac propositione *ego video Petrum*, quæ in hanc resoluitur *ego sum videns Petrum*, illud *Petrum* simul cum *videns* constituit vnum prædicatum, quia in illa propositione non quæcumque visio mihi conuenire dicitur, sed visio terminata ad Petrum, quæ explicatur per illud obliquum *Petrum*. Aduerbia affectiones sunt prædicatorum, cùm enim dicimus *Petrus currit velociter*, illud *velociter* significat modum cursus, qui Petro conuenire dicitur, idem enim est dicere *currit velociter*, ac dicere *Petrus currit cursu veloci*. Coniunctiones aliquando coniungunt partes subiecti & prædicati, & tunc se se habent ex parte illius extremi tanquam vnio annectens illius partes illúdque constituens, sicuti in hac propositione *Petrus & Ioannes sunt duo*, in qua coniunctum hoc *Petrus & Ioannes* indiuisibiliter sumptum constituit vnum subiectum: aliquando coniun- 7.

gunt

gunt propositiones, & tunc neque sunt subiectum, aut prædicatum, neque illorum affectiones, vt cùm dicimus *Petrus loquitur, & Ioannes ambulat*, coniunctio *&*, neque pertinet ad subiectum, neque ad prædicatum prioris, aut posterioris propositionis. Præpositiones se habent ex parte casus obliqui quem regunt, sicut in hac propositione *Petrus est amatus à Deo*, præpositio *à*, se tenet ex parte obliqui *Deo*, non tamen sunt affectiones rei significatæ, neque per se aliquid significant, & impropriè vel nullo modo ad subiectum, vel prædicatum pertinent. Participia sicuti alia quæcumque nomina subiectum, aut prædicatum dicuntur, dicimus enim *Petrus est amans*, in qua propositione participium *amans* prædicati rationem habet. Pronomina loco nominum substituuntur, eadémque ratione ac ipsa nomina subiecti, aut prædicati vices gerunt. Interiectiones propositionis partes non sunt neque ad aliquid affirmandum, vel negandum deseruiunt, & ita rationem termini habere nequeunt.

8. Demum affirmo non inepte ab aliquibus terminum definiri *extremum propositionis*, quia terminus idem sonat, ac extremum, & quia terminus conuertitur cum subiecto, & prædicato; & omne subiectum, & prædicatum, nihilque ab illo distinctum, aut non se habens per modum vnius cum ipso, rationem termini habet. Neque ad rem est puerilis obiectio, quæ adduci solet, videlicet in hac propositione *homo animal est*, copulam esse vltimum propositionis, ac proinde illius extremum, & consequenter terminum eiusdem; quia illud extremum non intelligendum est positione locali, in propositione enim mentali nō est positio localis cum ordine prioris, & posterioris, sed officio, quâ ratione *animal* est extremum huius propositionis *homo animal est*, quæ eundem sensum reddit ac ista: *homo est animal*.

9. Obiicies primò: non rectè definiri terminum per propositionem, quia definitur ignotum per ignotius; ignotior enim est propositio, quàm terminus. Respondeo, ad definitionem termini, huiusque notitiam quiditatiuam non requiri notitiam quiditatiuam propositionis, sed confusam sufficere, quæ facilius potest acquiri, quàm notitia termini quiditatiua, sufficienter enim poterit quis terminum quiditatiuè cognoscere, si sciat propositionem esse orationem, quâ dictâ positum proferenti respondere; verum dicis, aut falsum dicis. Ex quo respondeo non definiri terminum per aliquid ignotius, quia notior est propositio cognitione confusâ, quàm terminus cognitione quiditatiua, licet ignotior sit propositio cognitione quiditatiua, quàm terminus; quod nihil refert, quia terminus non definitur per propositionem quiditatiuè, sed tantùm confusè cognoscendam.

10. Vltimò aduerte ad cognoscendum prædicatum cuiusuis propositionis, quasdam dici propositiones *de tertio adiacente*, in quibus prædicatum extra copulam exprimitur, sicuti in hac propositione *Petrus est albus*, in qua *album* est illius prædicatum, alias dici *de secundo adiacente*, in quibus prædicatum intra copulam continetur ratione Participij inclusi, sicuti in hac propositione *Petrus est*, in qua prædicatum est Participium inclusum in copula, idem enim est dicere *Petrus est*, ac dicere *Petrus est ens*, & idem sonat *Petrus currit*, ac *Petrus est currens*.

11. Obiicies secundò: Definitio termini assignata conuenit propositioni: ergo non est bona, cùm aliis à definito conueniat. Probatur Antecedens: si resoluatur hæc propositio *Petrus est albus est propositio*, alterum extremum in quod resolutio fiet, erit tota hæc propositio *Petrus est albus*: ergo illi conueniet definitio termini. Respondeo prædictam resolutionem tanquam in extremum in hoc complexum *Petrus est albus* non fieri formaliter quatenus est propositio affirmans Petrum esse album, sed quatenus est extremum componens propositionem illam, quæ in illud resoluitur. Ita definitio termini potest conuenire propositioni non formaliter, quatenus est propositio, sed quatenus illi accidit esse extremum componens aliam propositionem à se distinctam.

Obiicies tertiò: Eodem modo resoluitur propositio in copulam *est*, ac in subiectum, & prædicatum: ergo copula *est* habet rationem termini. Antecedens probatur: resolutâ hac propositione *Petrus est albus*, Petrus non manet subiectum propositionis actu, sed tantùm in potentia; idem dicito de altero extremo. Sed copula *est* etiam manet in potentia, quia iterum copula adhibita potest dici *Petrus est albus*: ergo eodem modo resoluitur propositio in copulam ac in extrema. Respondent nonnulli factâ resolutione propositionis, extrema, & copulam eodem modo in potentia permanere, & in ipsa fieri resolutionem, non tamen copulam esse terminum, quia non in illam tanquam in partem propositio resoluitur, sed tanquam in partium nexum. Terminum autem non esse id, in quod quomodocumque propositio resoluitur, sed in quod resoluitur propositio tanquam in partem, ob idque dixisse Aristotelem, *terminum voco, in quem resoluitur propositio vt prædicatum, & de quo prædicatur*. Cæterùm Philosophus prædictis verbis, *vt prædicatum, & de quo prædicatur*, non intendit assignare specialia elementa resolutionis, quæ præ aliis, in quæ fiat resolutio, habeant rationem termini; sed exemplum adducere termini, quem definierat præcedentibus verbis in subiecto & prædicato, quæ sunt adæquata elementa, in quæ resolutio fit. Respondeo ergo, resolutâ hac propositione *Petrus est albus* conceptum *Petrus* actu non esse subiectum, tamen secundùm se actu permanere, quia rectè concipitur Petrus extra propositionem; copulam verò actu non permanere, neque adhuc secundùm se, quia conceptus copulæ nunquam potest reperiri, nisi cum actuali copulæ exercitio actu annectens extrema, & propositionem constituens. Aptum habes exemplum in resolutione hominis, quâ factâ, materia, & forma, etsi actu non maneant partes compositi, tamen manent quoad entitatem, vnio verò omnino desinit esse, nullóque modo manet, & ita rectè dicitur hominem resolui in materiam, & formam, non tamen dici potest resolui in vnionem.

12.

PVNCTVM II.

Nonnullæ diuisiones terminorum.

1. VLGÒ diuiditur terminus in Mentalem, Vocalem, & Scriptum, iuxta triplicem propositionem mentalem, vocalem, & scriptam. Propositio *mentalis* est interna enunciatio vnius de alio, seu internum iudicium, quo iudico hoc esse illud. *Vocalis* propositio sunt voces, quæ substituuntur loco mentalis propositionis: & *scriptæ* propositio dicitur scriptura quâ eandem propositionem mentalem notam facimus. Iuxta hæc terminus vocalis appellabitur extremum vocalis propositionis, & terminus scriptus dicetur extremum propositionis scriptæ, terminúsque propositionis mentalis erit extremum propositionis mentalis. Cæterùm cùm voces & scriptura propriè non sint enunciationes, seu propositiones, sed propositionum substitutæ,

stitura, quod adhuc ex se non habent, sed ex libera hominum impositione, illorum extrema propriè termini non sunt, sed impropriè & extrinsecè desumptâ denominatione à terminis propositionis mentalis, loco quorum ex libera hominum impositione substituuntur.

2. Extrema mentalis propositionis propriè terminos appellat communis sententia, quod apud me difficultate non vacat, quam iam aperio. Terminus propositionis est subiectum de quo aliquid dicitur, & prædicatum, quod dicitur de alio: sed in propositione mentali, quæ propriè est formalis propositio, nihil est quod de alio dicatur, quia in conceptu interno respondente his vocibus *Petrus est animal*, non est vna pars, quæ de alia prædicetur, quia interna propositio partes non habet, sed est simplex qualitas, vt ostendam Controuers. 5. de anima, Punct. 2. & etiamsi plures partes haberet, vna de alia non prædicaretur, cùm inter se essent distinctæ, neque ipsa propositio de se ipsa enunciatur, sed tantùm est enunciatio obiecti, in quo reperitur subiectum, de quo dicitur prædicatum; & prædicatum, quod de subiecto dicitur: Ergo propositio mentalis secundùm se non includit intrinsecè subiectum, & prædicatum, sed ad hæc terminatur: ergo secundùm se & intrinsecè non habet terminos. Duplex propositio distinguenda est; *formalis*, quæ propriè & strictè loquendo tantùm est propositio: & propositio *obiectiua*, quæ non est propriè, & rigorosè propositio, sed obiectum propositionis, & instituitur in esse propositionis obiectiuæ tanquam per formam extrinsecam per propositionem formalem. Ex his propositio obiectiua in se continet subiectum & prædicatum constituta in esse talium per propositionem formalem, & ob hanc rationem existimo in se includere extrema, quæ propriè termini dicuntur, & terminos includere licet formaliter constituros in ratione terminorum, sicuti in ratione subiecti, & prædicati per formalem propositionem. Itaque cùm ego dico *Petrus est albus*, interna & formalis propositio in se non continet subiectum, & prædicatum, neque terminos; sed obiectiua, quæ dicit intrinsecè, & in se Petrum extrinsecè constitutum in ratione subiecti, & in ratione termini per propositionem mentalem; & album, seu eundem Petrum quatenus album eodem modo extrinsecè constituturn per eandem formalem propositionem in ratione prædicati.

3. Difficilius explicatu est, an copula non tantùm constituatur per propositionem formalem, tanquam per formam, sicuti constituitur subiectum, & prædicatum tenentia se ex parte obiecti, ex parte cuius copula etiam se teneat, sed an formaliter sit ipsa mentalis propositio, vel in illa formaliter includatur. Censeo ego propositionem ipsam formalem, non esse formam extrinsecam constituentem copulam se tenentem ex parte obiecti, sed esse ipsam formalem copulam annectentem intentionaliter & extrinsecè in ordine ad nostrum intellectum subiectum, & prædicatum, in quibus tantùm reperitur nexus intentionalis, quem habent ratione enunciationis, cùm physicè sint eadem entitas, quæ secum ipsa nullam vnionem habet, sed est simplex entitas, eadem secum non per identitatem superadditam, sed per se ipsam. Confirmatur eadem doctrina: Propositio formalis est forma constituens obiectum, quod respicit in ratione subiecti, & prædicati: ergo est formalis copula illorum. Probo consequentiam: Subiectum formaliter constituitur in ratione subiecti, & prædicatum in ratione prædicati per illud, ex vi cuius annectuntur tanquam duo extrema; sed annectuntur per copulam: ergo constituuntur in ratione subiecti, & prædicati per copulam. Sed propositio mentalis est id, per quod annectuntur: Ergo propositio mentalis est illorum formalis copula.

Nota insuper propositionem mentalem, vocalem, & scriptam habere idem subiectum, quod respiciunt tanquam obiectum, & potest dici propositio mentalis obiectiua in ordine ad propositionem formalem mentalem; & vocalis obiectiua in ordine ad propositionem vocalem; & obiectiua propositio scripta in ordine ad propositionem scriptam, similique modo dici habere terminos constitutos formaliter per propositiones illas, quarum sunt obiecta: Nihilominus tantùm posse dici illud obiectum habere propriè terminos in ordine ad propositionem mentalem, quia hæc tantùm simpliciter est propositio, eadémque ratione propositio terminos constituit, quâ ipsa rationem propositionis participat. 4.

Forma constituens terminum mentalem semper est significatiua, quia est cognitio, quæ essentialiter est repræsentatio obiecti, & per se ipsam illud exprimit, sicuti imago proprium obiectum. Forma constitutiua termini vocalis, quæ est vox, non semper significatiua est, quia cùm voces non habeant ex se significare obiectum (idem dicito de scripturis) sed ex libera hominum impositione, eo ipso quod homines impertiti non sint significationem aliquam huic voci, omnino illa carebit. Ob hanc rationem terminus vocalis diuiditur in *significatiuum*, & *non significatiuum*. De natura signi dicam Controuers. 8. Logicæ, modò tamen illa attingam, quæ præcisè ad rem explicandam sufficiunt. Signum est quod *ordinatur ad aliquid repræsentandum potentiæ cognoscitiuæ*. Hoc est duplex, vnum *formale*, quod per se ipsum repræsentat obiectum potentiæ: aliud *instrumentale*, quod excitat repræsentationem, seu cognitionem obiecti, quæ repræsentatio, seu cognitio est signum formale. Signum instrumentale de quo modò agimus duplex est; vnum *naturale*, aliud *ad placitum*. Signum naturale, quod ex natura sua independenter à libera hominum voluntate facit deuenire in cognitionem rei significatæ, exemplum vulgò adducitur in fumo, qui nos ducit in cognitionem ignis, & in vestigio animalis, quo ducimur ad cognoscendum animal, à quo fuit impressum. Signum ad placitum est illud, quod suppositâ hominum conuentione, & non ex sua natura nos ducit in cognitionem rei repræsentatæ, sicuti hæc vox *homo* nos ducit in cognitionem animalis rationalis, quia placuit hominibus hac voce animal rationale significari, qui eandem ad significandum lignum vel lapidem potuerunt designare. Vtrumque signum tam in rebus, quàm in vocibus reperitur, signum enim naturale reperitur in suspirio, quod signum est tristitiæ, & in fumo, aut vestigio animalis. Quæ vero sint signa propria, & quæ impropria, definiam in Logic. Controuers. 8. Punct. 2. Signum ad placitum reperitur frequenter in vocibus, & in campanæ sono, qui significat diuina officia esse celebranda, vel lectionem esse legendam. 5.

His signis ad placitum duplex conceptus correspondet; quidam *vltimatus*, alius *non vltimatus*. Conceptus non vltimatus est cognitio ipsius signi secundùm se nudè sumpti. Conceptus vltimatus est conceptus rei significatæ per tale signum. Exempli gratia, audio ego Petrum proferentem hanc vocem *homo*, concipio vocem secundùm se, hæc conceptio conceptus non vltimatus dicitur; concipio insuper animal rationale, ad quod significandum vox hæc est imposita, hic conceptus vltimatus dicitur. 6.

PVNCTVM III.

Aliæ terminorum diuisiones.

TERMINVS mentalis diuiditur in *absolutum & connotatiuum*, quâ diuisione absolutum non opponitur relatiuo, sed connotatiuo, cuius essentiam paucis explico. Connotare est simul cum isto aliud notare, cum quo vnus perfectus terminus constituatur. Vnde terminus connotatiuus erit ille *qui rem significat per modum alteri adiacentis*, nam illud, cui res adiacens significatur connotatum est proprij significati. Terminus absolutus est ille, *qui rem significat per modum per se stantis, & non per modum alteri adiacentis*, quod enim per se stans significatur, non connotat aliud, cum quo vnus perfectus terminus efficiatur, nomina enim relatiua sicuti *Pater*, & *Dominus*, etsi connotent terminum, ad quem referuntur, non cum illo vnum terminum, seu vnum perfectum propositionis extremum constituunt, nomen enim *Pater* per se solum in hac propositione *Pater est generans*, & in aliis similibus, termini compleri, & adæquati perfectam rationem habet. Ex hoc infertur omne nomen adiectiuum connotatiuum esse, quia significatur per modum alteri adiacentis, cum quo vnus perfectus terminus efficitur, & nomen substantiuum esse absolutum, quia rem significat per modum per se stantis.

2. Alio modo terminus diuiditur in *Categorematicum*, & *Syncategorematicum*. Terminus Categorematicus est terminus absolutè significatiuus, qui in se categorema seu significationem habet, sicuti *homo*, & *leo*, qui independenter ab alio adiuncto vices termini in propositione habent. Terminus syncategorematicus est terminus consignificatiuus, qui per se solum non habet significationem, nisi valde imperfectam, tamen adiunctus alteri nouam constituit significationem distinctam ab illa, quam haberet sine eo, illud cui adiungitur. Hac ratione ferè omnes vtrumque terminum definiunt, secundùm quam in omnium sententia hi termini *omnis*, *nullus*, *aliquis*, *neuter*, *vterque*, & si qui sunt alij his similes, termini syncategorematici dicuntur; hi verò *homo*, *leo*, & reliqui nomine substantiuo significati, Categorematici omnium plausu dicuntur. Eandem rationem termini categorematici Summulistæ omnes imperciti fuerant nominibus adiectiuis, sicuti album, & nigrum: Hurtado verò *disp.* 1. *sect.* 10. affirmat hæc nomina terminos syncategorematicos esse dicenda, quia seiunctis nominibus substantiuis perfectam significationem non habent, cùm enim quis audit *album* adiectiuè significatum, statim dubitat, quódnam subiectum sit album, lignum, lapis, aut paries, & sic de reliquis adiectiuis.

3. Arriaga *disp.* 1. *sect.* 4. affirmat hæc nomina adiectiua partim esse categorematica, partim syncategorematica. Syncategorematica ob rationem, quam adducit Hurtadus; categorematica, quia saltem ex parte subiecti possunt per se ipsa poni, quod non conuenit nominibus *omnis*, *aliquis*, *nullus*; dicimus enim *homo est albus*, & non dicimus *homo est omnis*, seu *homo est aliquis*. Displicet hæc ratio, quia cùm dicimus *homo est albus*, ex parte prædicati subintelligitur idem substantiuum, quod se tenet ex parte subiecti, idem enim est, *homo est albus*, ac dicere *homo est homo albus*. Deinde alij termini, qui apud omnes syncategorematici dicuntur, eadem ratione possunt poni ex parte prædicati: possumus enim dicere, *Petrus est aliquis*, quod si non dicamus *Petrus est omnis*, seu *Petrus est nullus*, non ideo est, quia positi prædicti termini ex parte prædicari propositiones non conficerent, sed quia conficerent propositiones falsas, sicuti non dicimus *Petrus est infinitus*, *Ioannes est immensus*, aut *Franciscus est omnipotens*, non quia prædictæ enunciationes, propositiones non essent, sed quia essent propositiones falsæ.

4. Aliud caput inuenio ex quo longè differunt reliqua nomina adiectiua ab illis signis *omnis*, *nullus*, *aliquis*; reliqua enim adiectiua significant formam absolutam realem, vt plurimùm realiter distinctam à subiecto, cui adiungitur, sic album dicit albedinem; & calidum calorem, quæ sunt accidentia physica, & realia; illa verò nomina *omnis*, *nullus*, &c. nullum accidens physicum important, quod adueniat subiecto, & se habeat tanquam forma ipsius concreti *omnis*, *nullus*, aut *aliquis*: si enim ab hoc concreto *aliquis* velis formam abstrahere, sicuti potes abstrahere albedinem ab albo, nullam profectò inuenies, neque illam reperies in his concretis *omnis*, *nullus*, *alter*, & *neuter*; quod si forsan aliquam vniuersalitatis negationem mediteris, hæc non erit quid physicum intentionali oppositum, distinctum saltem formaliter à subiectis, seu substantiuis affectis prædictis signis.

5. Ob hanc formæ significationem nomina adiectiua à prædictis signis distincta terminos categorematicos appellarem, neque huic denominationi obesse dicerem connotationem substantiuorum, quam habent, per quam connotatiua, & non syncategorematica constituuntur; alias connotatiuum, & syncategorematicum non distinguerentur. Si verò contendas propter prædictam connotationem hæc nomina absolutè non esse dicenda categorematica, dummodò concedas differentiam à me assignatam, quam haud facilè poteris negare, à communi sententia, in quæstione de nomine discedes in qua nullus, qui nolit, conuinci poterit.

6. Aduerbia *sicuti*, *benè*, & *malè* terminos esse *mixtos* inter categorematicos, & syncategorematicos nonnulli defendunt. Ego aliter sentio, dixi enim *punct.* 1. per se terminos non esse, sed per modum vnius cum extremo, quod afficiunt, vnum terminum constituere, sicuti in hac propositione *Petrus est currens velociter*; in qua *currens velociter* est integrum illius prædicatum & integer terminus categorematicus. Itaque aduerbia, sicuti per se non sunt termini, per se non sunt categorematica, sed eandem rationem subibunt, quam habuerit extremum cui adiunguntur, & cum quo efficiunt vnum terminum adæquatum, qui semper categorematicus erit.

7. Alia termini diuisio est in *abstractum* & *concretum*. Concretus terminus dicitur, qui re vel ratione dicitur compositus ex materia, & forma, seu ex natura, & subsistentia; sic homo, & album termini concreti dicuntur, quia hoc componitur ex subiecto, & albedine, & ille ex natura, & subsistentia. Dixi concretum re, vel ratione componi, quia persona diuina est concretum importans naturam diuinam, & subsistentiam absque vlla reali distinctione ipsarum, in quibus nulla compositio intercedit. Terminus abstractus est, qui rem omnino simplicem significat, seu carentem compositione, quâ constituitur concretum, sicuti materia, anima, aliique huiusmodi termini.

8. Iterum diuiditur terminus in terminum *complexum*, & *incomplexum*. Terminus complexus definitur à nostro Toleto, quem plures sequuntur, *cuius partes per se sunt significatiuæ*, vt homo iustus. Eadem ratione terminus incomplexus definitur, *cuius partes separatæ non sunt significatiuæ eadem significatione, quam antea habebant*. Additur hæc vltima definitionis particula, vt nomen *Dominus* excludatur à ratione termini complexi, cuius partes *do* videlicet, & *minus* separatæ significant, non tamen eadem significa-

tione, quam habebant intra compositionem. Non omnino placet hæc definitio, quia in hac propositione *Blitiri, & Cindapsus sunt voces*, complexum illud *Blitiri & Cindapsus* est terminus complexus, & tamen illius partes separatæ nihil significant. Similiter in hac propositione *Blitiri prolatum est obiectum auditus*, complexum illud *Blitiri prolatum* est terminus complexus, cuius altera pars separata, videlicet *Blitiri*, nihil significat. Melius definietur terminus complexus si dicatur: Terminus complexus est ille, *qui includit intrinsecè, & in se compositionem grammaticalem.* Hanc compositionem reperies in omnibus terminis complexis, cùm enim dicimus *homo albus*, compositio fit per concordantiam substantiui, & adiectiui: similis compositio reperitur in hoc complexo *Blitiri prolatum*; item si terminus sit complexum istud *Blitiri & Cindapsus*, compositionem habet ratione coniunctionis &.

9. Obiicitur contra hanc doctrinam, nomen *Proconsul*, & verbum *circumfero*, quæ sunt termini incomplexi & compositi ex præpositione *Pro*, & nomen *Consul*, & ex præpositione *circum* & verbum *fero*. Consultò appositi in definitione termini complexi particulas illas *intrinsecè*, & *in se* ne his terminis definitio conueniret, qui neque intrinsecam, neque in se compositionem habent, sed tantùm extrinsecam, quod sic ostendo. Ad hoc vt sit intrinseca compositio, debent esse in toto composito partes, quæ adhuc dum componunt se habeant vt inter se condistinctas, & vnitas vel per se, vel medio alio, sicuti se habent materia, & forma in composito naturali, & *homo*, & *albus* in hoc complexo *homo albus*, in quo duas reperiri dictiones vt inter se condistinctas negabit nullus; in hoc verò nomine *Proconsul* (idem dico de verbo *circumfero*) *pro*, & *Consul* non se habent tanquam duas dictiones, sed quæ extra compositionem fuerant duæ, in compositione quasi confunduntur, & in vnam confluunt, & per modum vnius proferuntur. *Proconsul* enim non est nomen cum præpositione ab illo distincta coniunctum, alias præpositio casum nominis regeret, sed simplex quoddam nomen, cuius syllabæ ante compositionem nomen, & præpositionem conficiebant, & ob hanc rationem dicitur extrinsecè habere partes, quia potest resolui in illa, quæ extra compositum erunt distincta, & vt talia apparebunt, licet intra compositum per modum vnius appareant, quod impedit intrinsecam compositionem. Hac ratione explicabo Controu. 6. Logicæ, compositionem speciei ex genere & differentia. Hæc sufficiant in re parui momenti, quam satis inuitus tracto.

10. Alio modo diuiditur terminus in terminum *infinitantem*, & *non infinitantem*. Terminus infinitans est ille, qui præpositâ negatione negat id, quod exprimit, & potest se extendere ad omnia ab isto distincta, sicuti *non lapis*, qui dici potest de omnibus à lapide distinctis, homo enim est non lapis; Angelus est non lapis; & Deus est non lapis, hoc est aliquid distinctum à lapide. Hi termini non efficiunt propositionem negatiuam, quia negatio non cadit supra copulam, sed tantùm supra id, quod exprimit terminus, cui adiungitur, & ideo dicitur negatio infinitans, & non negans. Terminus non infinitans est ille, cui prædicta negatio non præponitur, & pro illo supponit, quod exprimit, sicuti *homo, leo, equus*, &c.

11. Rursus terminus diuiditur in *copulatiuum*, seu *collectiuum*, & *non copulatiuum*, seu *non collectiuum*. Terminus copulatiuus est, qui significat plura absque vlla physica vnione in recto componentia, sicuti exercitus, & populus, qui ex distinctis hominibus, & ex diuersis rebus componuntur. Additur illud *in recto* vt excludantur hæc concreta *armatum*, & *vestitum*, quæ significant plura absque vlla physica vnione, sed vnum in recto, alterum in obliquo. Terminus copulatiuus, est, qui non significat simile plurium aggregatum, sicuti homo, & equus.

Iterum termini quidam dicuntur *pertinentes*, alij *impertinentes*, hi sunt qui neque oppositionem habent, neque se consequentiâ inferunt, sicuti album, & calidum. Pertinentes sunt in duplici differentia: quidam pertinentes sequelâ, sicuti rationale, & homo, qui se mutuò inferunt; homo & animal, quorum prior posteriorem infert. Alij pertinentes repugnantiâ, qui inter se oppositionem habent, sicuti calidum & frigidum, in quibus est oppositio contraria. 12.

Deinde terminus diuiditur in *vniuocum*, *aquiuocum*, & *analogum*. Vniuocus est *cuius nomen est commune, & ratio significata omnino eadem*. Sicuti *homo* respectu Petri, & Ioannis, &c. quibus nomen commune est, & ratio significata omnino eadem, seu omnino similis. Analogus terminus dicitur, *cuius nomen est commune, ratio verò significata, neque omnino eadem, neque omnino diuersa*. Sicuti *canis* respectu latrabilis, & cœlestis, quibus idem nomen est commune, & ratio significata non omnino eadem, quia canis latrabilis simpliciter est canis; & canis cœlestis tantùm secundùm quid per similitudinem ad latrabilem: neque omnino diuersa, cùm per similitudinem ad latrabilem, cœlesti nomen canis fuerit impositum. Æquiuocus est, *cuius nomen est commune, ratio verò significata omnino diuersa*, sicuti nomen *gallus*, quod commune est gallo gallinaceo, & homini natione Gallo; ratio verò significata in vtroque omnino diuersa absque vlla similitudine, aut proportione vnius ad aliud. Multa de his terminis alibi sunt dicenda, quæ importunè, & intempestiuè scriberentur; me vide Controu. 1. Metaphysic. vbi de his plura exagito. 13.

Adhuc iterum subdiuiditur terminus in *transcendentem*, & *non transcendentem*. Terminus transcendens est ille, à quo non possunt præscindi inferiores differentiæ, in quibus imbibitur. Huiusmodi est in multorum sententia ratio accidentis, & substantiæ incompletæ, quam reperiri affirmant in vltimis differentiis cuiuscumque accidentis, & substantiæ. Terminus non transcendens est ille, cuius formalis ratio non imbibitur in inferioribus differentiis, sicuti animal, quod formaliter includitur in rationali, potest enim hoc sine illo percipi. Ex transcendentibus, quædam sunt vniuersalissima, quæ per omnium rerum genera vagantur, & vulgo dictione hac demonstrantur REVBAV, cuius singulæ litteræ respondent singulis illorum initialibus, sunt enim *res, ens, verum, bonum, aliquid, vnum*, quæ omnia conueniunt cuicumque entitati assignabili. De his quæ ad transcendentiam, & ad terminos transcendentes attinent disputo Controu. 1. Metaphysic. Punct. 4. & 7. vbi me vide, hîc enim ad rem non esset latiùs expendere. 14.

Omitto aliam diuisionem termini in *communem*, *particularem*, & *singularem*, de qua dicam Controuers. 3. Punct. 3. vbi de quantitate propositionis. 15.

PVNCTVM IV.

De suppositione terminorum.

INTER omnes terminorum proprietates præcipua est Suppositio, quam definiuit Toletus lib. 2. cap. 1. *vsus termini pro se, vel pro suo significato*, & Fonseca lib. 8. Instit. Dialect. cap. 20. *Acceptio nominis pro re, quam significat.* Vtramque definitionem intendit reiicere Arriaga ex eo quod 1.

voces

voces non supponantur pro rebus(id est,non ponantur loco rerum, supponi enim est poni loco alius) sed loco conceptuum, eo enim quod non videamus aliorum conceptus,loco illorum voces substituimus. Existimat ergo suppositionem esse definiendam, *Positionem vocis loco conceptus ad ipsum conceptum manifestandum.* Voces subrogari loco conceptuum non inficior, vtimur enim vocibus vt id præstent, quod conceptus interni præstarent, si in se ipsis agnoscerentur; verumtamen falsò ait Arriaga voces poni loco conceptuum ad ipsos conceptus manifestandos, vocibus enim non ego intendo manifestare conceptus,loco quorum illas appono, sed obiecta ipsa per conceptus repræsentata, cùm enim ego profero has voces *Petrus est albus*,non intendo audientes certiores facere me habere quemdam conceptum repræsentantem Petrum esse album,si enim id intenderem, dicerem: ego scio Petrum esse album, sed intendo illis notum facere in re Petrum habere albedinem. Confirmatur: Voces, vt fatetur Arriaga, ponuntur loco conceptuum, & sunt quædam illorum substituta: ergo id ego intendo vocibus præstare, quod præstant conceptus. Sed conceptus non repræsentant se ipsos, sed obiecta, seu res ad quas terminantur: ergo res ipsas, & non conceptus intendo vocibus repræsentari. Ob hanc rationem dicam controu.8. Logicæ Punct. 3. voces non significare conceptus, loco quorum substituuntur, sed immediatè res ipsas. Reiicienda ergo est in primis definitio Arriagæ, in qua falsò dicitur voces poni ad ipsos conceptus manifestandos. Aduertas me non negare has voces *conceptus*, *cognitio*, *discursus* poni ad conceptus manifestandos,quia propriè illos significant,quod non præstant, quia loco illorum substituuntur, sed quia ad illos significandos sunt impositæ. Imò cùm ego profero hanc vocem *cognitio*, vox substituitur loco conceptus reflexi terminati ad alium conceptum, seu ad cognitionem, quem conceptum reflexum non repræsentat hæc vox *cognitio*, sed alium directum ad quem significandum est imposita, & quem respicit tanquam obiectum conceptus reflexus loco cuius substituitur.

2. Displicet etiam quod docet Arriaga voces non poni loco rerum, quia cùm voces sint rerum repræsentationes, & imagines, optimè loco rerum poni dicuntur, sicuti ponitur statua, seu imago vt cultum illi deferamus imagini, quem intendimus deferre prototypo, & in ipsa imagine prototypum veneremur. Itaque voces ponuntur loco conceptuum, & loco rerum, & vtrorumque dicuntur substituta, diuerso tamen modo; ponuntur enim loco conceptuum, vt id præstent, quod ipsi conceptus præstarent, si non fierent, videlicet vt repræsentent eadem obiecta eâ ratione, quâ illa conceptus repræsentant. Ponuntur etiam loco rerum, non vt præstent id, quod res ipsæ præstant, aut debent præstare, sed vt ego me geram eodem modo vocibus in oratione positis,ac me gererem ipsis rebus,sicut enim demonstrato homine rectè dicerem, hoc est animal rationale; sic hac voce *homo* in oratione positâ, dico, *homo est animal rationale*: & sicuti interroganti, quodnam sit subiectum, quod dicitur potens ridere, rectè responderem, si hominem re ipsa existentem demonstrarem, & dicerem, *hoc est*, sic rectè respondeo vtens voce loco rei cùm dico,*homo est subiectum quod dicitur risibile.*

3. Tenenda ergo est definitio, quam ex Aristotele in initio Elenchorum tradit Fonseca suprà, & cum illo quàm plures alij, videlicet suppositio est *acceptio nominis pro re quam significat.* Neque addendum est cum Toleto *pro se*, *vel pro suo significato*, quia quando nomen pro se supponit, sicuti contingit in hac propositione *homo est vox*,se ipsum significat, quia substituitur loco conceptus repræsentantis ipsum nomen, & vt dicebam Punct. 1. illud significat vox, quod repræsentat conceptus, loco cuius substituitur, quâ ratione aliorum voces experres significationis in propositione positas, eadem proprietate se ipsas significare,quâ hæc vox *homo* significat animal rationale. Comprehendit ergo definitio tradita à Fonseca paucioribus verbis id, quod pluribus traduntur Toleti definitione, in qua superfluunt verba illa *pro se*, quæ continentur in illis *pro suo significato.*

Hac posità definitione explicandum est quomodo 4.
differant *significare*, & *supponere*. In primis suppositionem distingui à significatione naturali; quam habet ipsa vox, certum est apud omnes, vox enim *homo* naturaliter significat suum prolatorem, & pro illo non supponit: de significatione, quam vox habet ex libera hominum institutione maior est difficultas. Affirmant nonnulli, significationem ex instituto, & suppositionem non distingui; immeritò tamen, quia me duci in cognitionem rei significatæ non est me vti nomine pro re significata, cum enim quis tubæ sono ducitur in cognitionem prælij iam imminentis, non vtitur tubâ loco prælij; neque cymbali sono, quo diuina officia celebranda significantur, vtimur loco officiorum. Dicendum ergo est suppositionem differre à significatione tanquam vsum à re, quâ vtimur,quod explicat ipsa suppositionis definitio: *vsus nominis significantis rem*, *pro re quam significat*, vtimur ergo in ipsa suppositione nomine significante, & ipsa significatione nominis,qui vsus consistit in acceptione ipsius nominis significantis pro re significata. Rem declaret exemplum: hæc vox *Petrus* significat veram, & realem entitatem Petri in re existentem, cui Petro & non voci conuenit esse animal rationale, virtute cuius significationis vt ego tribuam vero Petro existenti hoc quod est esse animal rationale, assumo talem vocem, & dico *Petrus est animal rationale*, quod est vti voce *Petrus* loco ipsius veri Petri, cui intendo tale prædicatum tribuere. Eadem ratione intendo ego de Petro dicere esse rationale, seu principium ratiocinandi, & vt id præstem assumo vocem hanc *rationale*, quam scio significare principium ratiocinandi,& dico, *Petrus est rationalis*, posità voce *rationalis* loco rei, quam significat, videlicet principij ratiocinandi. Hic ergo vsus, seu hæc acceptio est positio vocis significantis loco rei significatæ, & est positio vnius rei loco alterius, & suppositio dicitur, & reperitur tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati.

Hæc acceptio vocis loco rei significatæ aliquando 5.
est loco rei *abstrahentis ab existentia*, aliquando est loco rei *vt existentis*. Loco rei abstrahentis ab existentia est, quando prædicatum non supponit existentiam, sicuti in hac propositione *homo est animal*, quæ homine non existente vera est,& ita prædicatum neque illius connexio cum subiecto supponunt existentiam subiecti. Tunc autem vtimur voce loco rei existentis, quando prædicatum nequit verificari de subiecto, nisi antecedenter ad illud subiectum supponatur existens, sicuti in hac propositione *homo est albus*, *Petrus currit*, in quibus prædicatum non potest conuenire subiecto,nisi hoc supponatur existens, & ideo cum has propositiones proferimus,quasi virtualiter affirmamus existere subiectum, de quo intendimus verificare prædicatum. Ex hoc fit in his propositionibus *Petrus currit*, *Ioannes legit*, debere negari suppositum subiecto non existente in rerum natura,quia tunc vtimur voce exprimente subiectum loco ipsius subiecti realiter existentis; quod si non existat, erit vsus vocis pro re, quæ non subsistit sub

illa ratione, sub qua loco illius vox substituitur, & ita malè vox substituetur loco rei, quæ non est. Huiusmodi acceptio, & suppositio contingit in omnibus prædicationibus, quorum prædicatum est accidens physicum respectu subiecti illi realiter contingens, quod necessariò subiecti existentiam supponit. Contingit similiter in orationibus perfectis, quæ propositiones non sunt, in quibus reperitur virtualis affirmatio alicuius termini vt existentis, vt contingit in hac interrogatione: *Dum eras in foro, vidisti Petrum ibi existentem?* In qua oratione virtualiter affirmatur te fuisse in foro, & Petrum ibidem fuisse, quod si ita non fuisset, non tantùm poteras respondere negando Petrum in foro à te esse visum, sed negando suppositum harum vocum *dum eras in foro*, quia in foro non fuisti; vel suppositum aliarum *Petrum in foro existentem*, quia Petrus non fuit in foro: qui respondendi modus aptior esset, quia illo non tantùm negabas, quod alter interrogabat, sed quod virtualiter affirmabat. Idem contingit quando significo me alicui subiecto optare aliquid contingere, quod illius existentiam supponit, vt cùm dico: *vtinam Petrus esset scholasticus diligens*, quâ oratione suppono Petrum existere, vanè enim Petro non existenti diligentiam in studio optarem, & ita vsus huius vocis *Petrus* in hac oratione est loco ipsius vt existentis. In propositionibus negatiuis sicuti *Petrus non currit, Chimæra non legit*, vox se tenens ex parte subiecti non sumitur pro subiecto formaliter vt existente, quia Petro existente, & non existente potest verificari Petrum non currere, & modò Chimærâ non existente verum est dicere *Chimæra non legit*, quia quod non est, non est legens.

6. Ex hoc inferes nullam propositionem affirmatiuam veram esse de subiecto non supponente, quia eo ipso quod sit vera, in subiecto non desideratur existentia requisita ad hoc vt illi possit contingere prædicatum. Inferes similiter propositiones falsas, quasdam esse de subiecto non supponente, sicut hæc *Chimæra est alba*, quia deficit in subiecto existentia, quam debebat habere vt illi posset subiectum conuenire: alias verò esse de subiecto supponente sicuti hæc propositio *Petrus deambulat*, prolata dum Petrus sedet, cum existentia sufficiente ad deambulandum. Neque ex eo præcisè quod subiectum non existat tempore importato per copulam, propositio dicetur de subiecto non supponente, quando prædicatum non supponit subiectum vt existens, sicuti contingit in hac propositione *Antichristus fuit existens*, cuius copula importat tempus præteritum in quo non extitit Antichristus, nihilominus propositio falsa tantùm est dicenda, & non de subiecto non supponente, quia prædicatum ex se non debet supponere subiectum existens, vt illi conueniat, sed illud formaliter existens constituit, & quia virtualiter non affirmatur subiectum existere, sed tantùm formaliter per copulam, quod reddit propositionem falsam, & non de subiecto non supponenti, tunc enim tantùm dicitur propositio de subiecto non supponente, quando virtualiter affirmatur illius existentia (idem dico de præteritione seu quocumque alio statu possibilitatis, aut futuritionis) vt formaliter aliquid de illo prædicetur. Inferes similiter non solùm intra propositionem, vt contra nonnullos docuit Fonseca suprà, reperiri suppositionem termini, sed vbicumque nomen pro re quam significat accipitur, quod contingit in quacumque oratione in qua sententiam aliquam declaramus; apta exempla in his orationibus adducit Fonseca: *Fuitne Plato Socratis auditor? vtinã Socrates doctrinam fidei, quam præclarè suis discipulis tradereat, didicisset.* In quibus vtimur nominibus *Plato* & *Socrates* pro rebus significatis.

7. Aduertit insuper Fonseca dicendum non esse *hoc nomen supponit pro hac re, illud pro illa*, sed *hoc nomen supponitur seu substituitur pro hac & illa re*, quia cùm nos nominibus vtimur pro rebus, nomina à nobis supponuntur, & non ipsa actiue aliud supponunt. Rem ita se habere certum existimo, veruntamen difficilè poterimus communem omnium loquendi modum coërcere, iuxta quem nomina pro rebus supponere, actiuè significatur, & propositionem de subiecto non supponente esse dicimus; neque ego auderem inter respondendum alicui argumento in scholis dicere, *hæc propositio est de subiecto non supposito*, dum enim omnes loquutionis proprietatem percallerent, me discedentem à communi loquendi modo, & in re parui momenti singularitatem affectantem irriderent.

PVNCTVM V.

Variæ diuisiones suppositionum.

PRIMÒ diuiditur suppositio in *formalem*, & *materialem*. Suppositio formalis est, quâ nomen accipitur pro re significata per nomen, vt cùm dicimus *homo est animal rationale*. Suppositio materialis est, quando nomen accipitur non pro re ad quam significandam sit impositum, sed pro se ipso, vt cùm dicimus *homo est vox*. Rursus suppositio materialis quædam est *intrinseca*, alia *extrinseca*. Intrinseca est acceptio nominis pro se ipso secundùm id, quod intrinsecè habet, veluti cùm dicimus *homo est*. Extrinseca appellatur acceptio nominis pro se ipso secundùm id, quod habet ex libera hominum impositione, quod illi potuit non inesse, veluti cùm dicimus *homo est nomen, homo est vox significatiua*. 1.

Suppositio formalis quædam est *propria*, alia *impropria*. Suppositio propria est acceptio nominis pro re, quam propriè significat, & ad quam primò significandam fuit impositum, veluti cùm dicimus *leo est animal rugibile*: in qua propositione terminus *leo* propriè supponit. Suppositio impropria est acceptio vocis pro re quam impropriè significat, & ad quam significandam non fuit imposita, vt cùm dicitur *vicit leo de tribu Iuda*, vbi nomen *leo* sumitur pro Christo, qui non propriè, sed per metaphoram hac voce *leo* significatur. Suppositio propria alia *communis*, alia *singularis*, quæ *discreta* dici solet. Suppositio communis est vsus nominis communis non affecti signo demonstratiuo pro suo significato, aut significatis. Nomen commune dicitur illud, cuius significatum non prohibet à multis participari. Suppositio singularis est acceptio nominis significantis vnam tantùm rem indiuiduam, aut nominis communis affecti signo demonstratiuo, vt cùm dicimus *Petrus currit, hic homo currit*. 2.

Suppositio communis quædam est *completa*, cuius terminus sumi potest pro omnibus suis inferioribus, quod sumi dicitur pro singulis generum, sicuti in hac propositione vniuersali, *Omne animal est sensitiuum*, ex qua licet inferre: ergo homo est sensitiuus; & rursus: ergo Petrus est sensitiuus, & Ioannes est sensitiuus, & sic in aliis speciebus, & indiuiduis sub illa contentis. Alia est suppositio *incompleta*, in qua terminus non sumitur pro omnibus suis inferioribus, seu pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, sicuti in hac propositione *omne animal fuit in arca Noë*, quæ reddit hunc sensum, ex omni genere animalium, aliquod animal fuit in arca Noë, & ita licet inferre ex illa: ergo aliquis homo fuit in 3.

arca

arca Noë,& aliquis equus fuit in arca Noë,& sic in aliis speciebus : non tamen licet inferre : ergo hoc indiuiduum animal, videlicet Petrus fuit in arca Noë.

4. Difficilior explicatu est suppositionis diuisio in *simplicem, & personalem.* Suppositionem simplicem sic definiunt Cardinalis Toletus lib.2.cap.1.*vsus termini pro suo tantùm materiali significato*, & P. Fonseca : *acceptio præcisa nominis communis pro suo immediato significato*, quæ definitiones tantùm differunt in eo, quod Fonseca videatur requirere ad suppositionem simplicem nomen commune, quod Toletus non exposcit. Exemplum adducitur huius suppositionis in his propositionibus *homo est species, animal est genus*, cuius subiecta tantùm possunt sumi pro immediatis significatis, videlicet pro ratione communi animalis, & ratione communi hominis, quibus prædicata conueniunt, & non pro significatis mediatis,videlicet pro inferioribus contentis sub ratione communi animalis, & sub ratione communi hominis, licet enim dicamus animal est genus, non licet dicere,homo est genus, & etiamsi dicamus homo est species, dici nequit,Petrus est species. Definitiones has impugnat Hurtadus ex eo, quod nomen *Petrus* in hac propositione *Petrus currit* supponit personaliter, prædicatum enim secundùm suam personam illi conuenit, & in hac propositione *Petrus est indiuiduum subiecibile*, supponit simpliciter, quia prædicatum non conuenit illi secundùm suam personam ; & tamen in vtraque propositione vtimur hoc nomine *Petrus* pro eodem immediato significato : ergo suppositio personalis, & simplex non constituitur per hoc quod est sumi nomen tantùm pro immediato significato, vel pro mediato. Vidit hoc argumentum Arriaga, asseruítque posse facilè Toletum & Fonsecam negate antecedens, assereréque nomen *Petrus* non posse nisi personaliter accipi, & ita supponere, etiam in hac propositione *Petrus est indiuiduum subiecibile*. Id videtur subodoratum fuisse Fonsecam cùm suppositionem simplicem per nomen commune definiuit, & ab illa singularia nomina relegauit. Veruntamen Cardinalis Toletus nullo modo potest hac vti solutione, quia expresè affirmat in hac propositione *Petrus est indiuiduum*, nomen *Petrus* supponere simpliciter, quia non licet inferre : ergo homo est indiuiduum, animal est indiuiduum, sicuti licet inferre ex hac propositione *Petrus currit* : ergo homo currit. Iuxta hanc solutionem videtur supponere Toletus hoc nomen *Petrus* mediatè significare rationes superiores hominis, & animalis, sicuti *animal* mediatè significat rationes hominis, & equi ; & *homo* rationes Petri,& Ioannis. Verumtamen hic significandi modus impropriè satis huic nomini *Petrus* tribuitur.

5. Horum Doctorum sententiam impugnat Arriaga ex eo quod non detur ratio communis præcisa ex parte obiecti,quam immediatè significet hoc nomen *homo*, quod videntur supponere, cùm asserunt hoc nomen *homo* immediatè significare rationem communem hominis, & mediatè inferiora sub illa contenta. Quod verum non est, cùm ex parte obiecti nulla detur præcisio,& conceptus vniuersalis hominis nihil aliud sit quàm aggregatum omnium indiuiduorum, quæ non mediatè, sed immediatè confusè cognoscuntur per conceptum, quo attingitur ratio communis hominis, cùm dicitur, *homo est species.* Doctrinam de præcisionibus, quam tradit Arriaga veram esse sentio,sed non ad rem, licèt enim conceptus hominis dicat aggregatum omnium indiuiduorum, & hæc ex vi illius conceptus immediatè attingantur,tamen attinguntur omnia simul, & confusè per modum vnius, tanquam vnum obiectum adæquatum significatum per hanc vocem *homo* ; hoc tamen indiuiduum, videlicet Petrus vt distinctus à Ioanne,& à reliquis omnibus non immediatè significatur per hanc vocem *homo*, neque est obiectum adæquatum, quod ex vi illius significetur : ergo in sententia etiam non præscindente obiectiuè potest assignari huic voci *homo* tanquam obiectum immediatum,& adæquatum ratio communis hominis,quæ formaliter sit aggregatum omnium indiuiduorum, de quo verificatur hoc prædicatum *species*, & tanquam obiectum mediatum, & inadæquatum, hoc indiuiduum *Petrus* de quo non potest verificari hoc prædicatum *species*. Friget ergo Arriagæ impugnatio ex profundis desumpta principiis.

6. Hurtadus,& Arriaga ex Soto & aliis docèt suppositionem simplicem esse vsum termini provt subest secundæ intentioni,veluti cùm dicitur *animal est genus,homo est species,Petrus est indiuiduum subiecibile.* Suppositionem verò personalem esse acceptionem termini ad significandum id, quod res in se habet. Probat Hurtadus ex ipsa nominis etymologia, est enim terminum personaliter supponi, supponi secundùm id,quod habet ratione sui ; & supponi simpliciter, supponi secundùm id,quod simpliciter tangitur extrinsecâ denominatione procedente à forma secundæ intentionis.

7. Quoties quæstio est de definitionibus eiusdem rei, an hæc vel illa sit admittenda, & aliunde fixum non est,quæ sint definita exacta definitione comprehendenda,difficilè potest quæstio dirimi:quicumque enim postquam suam defensionem est architectatus, definita meditatur,quæ excogitata definitio comprehendat,& quidquid suâ definitione non comprehenditur, asserit definitum non esse, neque gaudere ratione communi, de qua definienda agitur. Sic contingit in præsenti quæstione,& ita nulla ex prædictis sententiis poterit efficaciter impugnari. Quis enim Fonsecam impugnabit, si asserat hanc non esse suppositionem simplicem,sed personalem, *Petrus est indiuiduum subiecibile*, quia terminus non sumitur pro mediato significato,sed pro immediato ? quisve Toletum conuincet asserentem hanc esse suppositionem simplicem *Petrus est indiuiduum*, quia ex hac propositione non licet inferre : *ergo homo est indiuiduum ?* quod enim ait Hurtadus, ex Etymologia nominis deduci suppositionem personalem esse acceptionem nominis pro re,quæ secundùm se conuenit illi,nullius est momenti, potuit enim ex hac ratione nomen desumi, etiamsi non conueniat omnibus significatis, sicuti dicitur suppositio personalis à persona ; & licet albedo rationem personæ non habeat ; personaliter supponi dicitur in hac propositione,*albedo est color.*

8. Mea profecto sententia est nihil certò in hac re posse definiri, quia nullam habemus fixam definitionem, cui stare debeamus, neque certa sint definita, cui definitio debeat conuenire, & ita vno vel altero definito addito, aut ablato, quælibet definitio impunè poterit defendi. Ad rem magis videntur accedere Hurtadus,& Arriaga;addiderim tamen non quamcunque denominationem procedentem à cognitione constituere suppositionem simplicem, cùm enim dico *homo est cognitus*, suppositio non est simplex, sed personalis ; quod fatetur Arriaga, & ægrè satis defendit iuxta sua principia,sed denominationem procedentem à cognitione quatenus confundente vt vnum, quæ in re sunt plura, vel distinguente vt plura, quæ in re sunt vnum, per quam constituitur terminus secundæ intentionis, sicuti in hac propositione *homo est species*, cuius prædicati denominatio prouenit à cognitione vt confundente indiuidua, & in hac propositione *animal est genus*, cuius prædica-

ti denominario prouenit à cognitione confundente per modum vnius speciei distinctas, & in hac prædicatione *Petrus est individuum subjicibile*, cuius prædicati denominatio procedit à cognitione distinguente vt plura rationem specificam, & individualem, quæ realiter non distinguuntur. Hac ratione rectè defenditur subiecta harum suppositionum, *homo est cognitus*, *Petrus est cognitus* supponere personaliter, quia denominatio cogniti non prouenit à cognitione vt confundente, quæ in re sunt plura, neque vt distinguente quod in re est vnum. Deindè hac ratione rectè defenditur in suppositione simplici non posse fieri descensum à prædicato superiori ad inferius, neque ascensum à prædicato inferiori ad superius; non enim licet inferre *Petrus est individuum subjicibile: ergo homo est individuum subjicibile*, neque potest argui, *homo est species: ergo Petrus est species*. In suppositione personali termini communis semper potest fieri descensus à prædicato superiori ad inferius; quando verò suppositio est termini singularis non semper potest fieri ascensus ad prædicatum superius, dicimus enim *Petrus est individuum*, & non licet inferre: *ergo homo est individuum*, etsi nomen *Petrus* in priori propositione personaliter supponat.

9. Alia est diuisio suppositionis in *naturalem*, & *accidentalem*. Suppositio naturalis est acceptio nominis communis pro omnibus suis significatis, veluti cùm dicitur *homo est rationalis*, tunc enim nomen *homo* sumitur pro hominibus præteritis, existentibus, & futuris. Suppositio accidentalis est acceptio nominis communis non pro omnibus suis significatis, quæ reperitur in hac propositione, *omnis homo hac die occupat locum*, in qua nomen *homo* tantùm sumitur pro hominibus, qui modò existunt, non pro his, qui exiterunt aut existent.

10. Vltimò suppositio communis diuiditur in *distributiuam*, *copulatam*, *particularem*, & *confusam*. Suppositio distributiua est vsus termini communis de suis inferioribus, ita vt prædicatum inter ipsa distribuatur, & de quolibet illorum dici possit. Hæc suppositio reperitur in hac propositione *omnis homo currit*, ex qua licet inferre *hic homo currit*, & *hic homo currit*. Suppositio copulata est vsus termini communis pro suis significatis collectiuè sumptis, ita vt tantùm de omnibus simul sumptis enuncietur prædicatum, non tamen de aliquo, seu aliquibus illorum seorsim sumptis. Reperitur hæc suppositio in hac propositione, *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*, ex qua non licet inferri: *ergo hic Apostolus, aut hi Apostoli* omnibus non assignatis *sunt duodecim*; sed tantùm omnibus simul sumptis potest prædicatum conuenire. Suppositio particularis est vsus termini communis pro suis inferioribus disiunctiuè sumptis, quod fit cùm cuicumque inferiori seorsim sumpto extremum alterum applicatur sub disiunctione, ita vt non solùm in termino communi, sed in tota propositione fiat disiunctio. Sic accidit in hac propositione *aliquis homo currit*, ex qua inferimus: *ergo hic homo currit, vel ille homo currit, vel ille homo currit*, &c. Suppositio confusa est vsus termini communis pro suis inferioribus disiunctim sumptis. Tunc autem inferiora disiunctim, & non disiunctiuè sumuntur, quando terminus communis respectu vnius subiecti, aut vnius prædicati in eadem propositione disiungitur, ita vt disiunctio propositiones non separet, sed extremum vnius propositionis, quod dicitur confusè supponere. Sicuti in hac propositione, *Equus requiritur ad equitandum*, quæ ita resolutur, *vel hic equus, vel hic equus, vel hic equus*, &c. *requiritur ad equitandum*, non tamen potest resolui, neque ex illa propositione licet inferre: *ergo hic equus requiritur ad equitandum, vel hic equus requiritur ad equitandum, vel hic equus requiritur*, &c. quia non potest demonstrari vnus individuus equus, de quo verum sit dicere requiri ad equitandum, quocumque enim ablato fiet equitatio.

11. Sunt, qui nolint distinguere suppositionem particularem à confusa, verùmtamen hi confundunt ea, quæ in se valdè discrepant. Harum suppositionum distinctionem breuissimè ostendam. Da mihi hanc propositionem esse veram, *aliquis equus currit*, tunc, qui attentè inspicerer omnes equos posset absolutè, & absque vlla disiunctione quemdam determinatum equum currentem demonstrare, & dicere, *hic equus currit*, quem saltem Deus agnoscit, & designare potest, respectu cuius verificatur propositio. Deinde fume tibi hanc propositionem esse veram, sicuti de facto est, *Equus requiritur ad equitandum*, adhuc posità illius veritate quantumuis perfectè equos omnes comprehenderes, non posses designare vnum determinatum equum, de quo diceres, hic requiritur ad equitandum, & respectu huius specialiter, & non respectu aliorum verificatur propositio illa, *equus requiritur ad equitandum*. Neque Deus ipse potest talem designare equum, quia in re non est, neque magis vnus præ aliis requiritur. Confirmatur: demus vt argumentum clarius procedat, tantùm dari duos equos, suppositâ hac veritate *aliquis equus currit*, eo ipso quòd verè dicatur *hic equus non currit*, per consequentiam necessariam infertur alterum currere. Suppositâ tamen hac veritate, *equus requiritur ad equitandum*, etiamsi quis dicat, *hic equus non requiritur ad equitandum*, non poterit inferri: ergo alter, & alius ab hoc distinctus requiritur, quia sine hoc poterit fieri equitatio in illo, & sine illo poterit fieri equitatio in isto; & ita inassignabilis est, qui illorum requiratur, sicuti potest assignari qui illorum currat, suppositâ veritate huius propositionis. Ratio à priori est, quia hoc quod est currere, dicit determinatam actionem iam exercitam, quæ non potest à determinato principio non procedere, hoc tamen quod est equum requiri, non dicit determinatam actionem, sed tantùm necessitatem conditionatam vniuscuiusque individui equi ex suppositione, quod reliqui ab ipso distincti absint. Vide quæ de hac re scribo *Controu. 5. Logicæ, Punct. 5.* vbi naturam individui vagi explano. De regulis indicantibus distinctas terminorum suppositiones consule Cardinalem Toletum *lib. 2. cap. 2. & 3.* ego enim breuitati consulens illas omitto, quia existimo ex doctrina tradita sufficienter quamcunque suppositionem cognoscendam esse.

PVNCTVM VI.

De ascensu & descensu.

1. VXTA quatuor suppositiones proximè enumeratas quatuor reperiuntur genera ascensus, atque descensus, ideo horum explicatio illarum explicationi annectitur. Rectè ascensum definit Toletus lib. 1. cap. 8. *à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio*, sicuti *hic ignis est calidus, & hic ignis est calidus, & hic ignis est calidus*, & in cæteris simili modo: *ergo omnis ignis est calidus*. Descensus est argumentatio ab vniuersali ad singularia sub illo contenta, sicuti cùm dicimus, *omnis ignis est calidus*, inferre possumus: *ergo hic ignis est calidus, & hic ignis est calidus*.

2. Quadruplex est ascensus, idem intellige de descensu, iuxta quatuor suppositionum genera, *copulatiuus*, *copulatus*, *disiunctiuus*, & *disiunctus*. Ascensus copulatiuus respondet termino supponenti distributiuè, seu

seu copulatiuè, sicuti in exemplo allato *omnis ignis calefacit*, in quo ascensu integræ propositiones coniunguntur, dicimus enim: hic ignis calefacit, & hic ignis calefacit, &c. ergo omnis ignis calefacit. In hoc ascensu necessariò sunt recensenda omnia singularia, & de illis omnibus debet verificari ratio inferenda in propositione vniuersali, vno enim singulari dempto, propositio vniuersalis legitimè non infertur, & vnâ propositione singulari falsâ existente, vniuersalis falsa erit. In descensu, qui huic ascensui correspondet, etsi omnia singularia possint recenseri, non omnia necessariò recensenda sunt, positâ enim hac vniuersali propositione *omnis ignis calefacit*, possumus ad vnum, vel alterum individuum argumentatione descendere inferendo solùm: *ergo hic ignis calefacit*, quæ illatio erit legitima, etsi de aliis individuis in illa vniuersali contentis mentio non fiat.

3. Ascensus copulatus respondet termino supponenti collectiuè, qui fit à singularibus omnibus, nullo dempto copulatim, seu collectiuè enumeratis, sicuti in hac illatione: *Hic Apostolus Dei, & hic Apostolus Dei, & hic Apostolus Dei sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim.* Huic ascensui similis descensus respondet à termino communi ad omnia singularia copulatim sumpta, quæ sicuti in ascensu simul omnia nullóque prætermisso debent recenseri, aliàs consequentia erit inepta, & falsum consequens.

4. Ascensus disiunctiuus respondet termino particulari disiunctiuè supponenti. Hic fieri non debet ab omnibus particularibus, licet ab omnibus, seu ab aliquibus, & etiam ab vno, dummodo de illo verificetur prædicatum inferendum, fieri possit. Hæc est enim optima consequentia, *hic homo currit, vel hic homo currit: ergo aliquis homo currit.* Similiter rectè arguitur, *hic homo currit: ergo aliquis homo currit.* Huic ascensui similis descensus respondet, in hoc tamen recensenda sunt omnia singularia, vt teneat consequentia, si enim existant tres homines, & quis dicat, aliquis homo currit non rectè infertetur: ergo hic homo currit, vel hic homo currit tertio prætermisso, quia forsan tertius ille erat, qui currebat, & ratione cuius vera erat illa propositio, *aliquis homo currit.*

5. Ascensus disiunctus respondet termino supponenti confusè, qui fit à singularibus disiunctim sumptis in eadem propositione; exempli gratiâ, *vel hic equus, vel hic equus, vel hic equus requiritur ad equitandum: ergo equus requiritur ad equitandum.* In hoc ascensu recensenda sunt omnia singularia vt antecedens sit verum; quod si omnibus non recensitis posset verificari, aut verum esse supponatur, optimè ex illo fiet ascensus, & consequentia erit legitima, rectè enim infertur: hic equus, vel hic equus requiritur: ergo equus requiritur, etiamsi aliàs existant plures equi, quod non ineptam consequentiam, sed falsum antecedens constituet. Huic ascensui similis descensus respondet, in quo debent omnia singularia recenseri, ex hac enim propositione *equus requiritur ad equitandum*, rectè inferimus illam in quam resoluitur: ergo vel hic equus, vel hic equus, vel hic equus requiritur ad equitandum, quod inferri nequit omnibus equis individuis non recensitis, aliàs consequentia erit mala, & falsum consequens, quia vno tantùm equo assignato, qui omittatur, reliqui omnes non erunt necessarij ad equitandum.

PVNCTVM VII.

De statu, ampliatione, restrictione, alienatione, & diminutione.

STATVS, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, & Diminutio, proprietates sunt terminorum, suppositionúmque affectiones, ideo de his disputant Dialectici omnes. Cum nomen, illiúsve categorema accipitur pro his rebus, quæ existunt, tunc dicitur suum habere statum. Cùm verò sumitur pro pluribus, tunc ampliatur. Exempli gratiâ, cùm dico *omnis homo currit*, præcipua copula significat tempus præsens: terminus *omnis homo* statum dicetur habere si supponat pro his tantum hominibus, qui existunt tempore præsenti, vt existentibus tempore præsenti. Eadem ratione statum habere existimo terminum *omnis homo*, in his propositionibus *omnis homo cucurrit*, & *omnis homo curret*, quia in priori tantùm supponit pro hominibus præteritis, & in posteriori pro futuris, siue hi futuri modò existant, & antea exiterint, siue tantùm sint extituri, & illi præteriti existant modò, & postea sint extituri, aut tantùm exiterint; ad priorem enim propositionem de præterito tantùm spectat hominum præteritio, præsentia verò, & futuritio ipsorum impertinenter se habent; & ad posteriorem de futuro tantùm attinet hominum futuritio, illorum verò præsentia, aut præteritio ad rem non attinent. Neque scio quo fundamento dicat Toletus verbum præteriti ampliare secum subiectum secundùm duas temporis differentias nempe præteriti, & præsentis; & verbum futuri ampliare subiectum ad duas alias temporis differentias præsentis videlicet, & futuri: ita vt cùm dicimus, *Petrus cucurrit*, nomen *Petrus* supponat pro Petro, qui est, vel fuit, & non pro Petro, qui erit; & cùm dicimus, *Petrus curret*, supponat pro Petro, qui est, vel erit, & non pro Petro qui fuit. Quæ doctrina mihi displicet, quia cùm dicimus *Petrus cucurrit*, necessariò debet supponere pro Petro qui fuit; quod si Petrus ille, qui fuit, modò possit esse præsens, etiam poterit esse craftinâ die futurus; & sicut futuritio craftina impertinenter se habet ad hoc vt cucurrerit, sic præsentia hodierna inutilis est ad cursum præteritum, & ita non potiori ratione nomen *Petrus* deberet extendi ad tempus præsens, quam ad futurum. Similiter cùm dicimus *Petrus curret*, nomen *Petrus* necessariò debet supponere pro Petro extituro, & æquè impertinenter se habet ad veritatem propositionis existentia, & præteritio eiusdem Petri, quare ad nullum tempus applicandus est terminus *Petrus*, & si ad præsens esset ampliandus, ad præteritum eodem iure ampliaretur. Supponit ergo nomen *Petrus* in hac propositione *Petrus curret*, pro Petro extituro, siue modò existat, & exiterit, siue tantùm extiturus sit. 1.

2. Ampliatio est cùm terminus supponit non solùm pro his, qui existunt tempore importato per præcipuam copulam, sed etiam pro existentibus in alio tempore, sicuti in hac propositione, *omnis homo, qui est, & qui fuit currit*, in qua præcipua copula *currit*, tantùm importat tempus præsens, & terminus *omnis homo*, non solùm stat pro hominibus, qui sunt modò præsentes, sed pro his, qui antea fuêre. Similiter in hac propositione, *omnis homo est rationalis*, copula tantùm importat tempus præsens, & terminus *homo* stat pro hominibus præsentibus, præteritis, & futuris, & etiam pro possibilibus, de his enim omnibus fit illa enunciatio, quæ vtpote essentialis, & æternæ veritatis, abstrahit à tempore: quod contingit in omnibus

nibus eiusdem rationis, & in aliis quæ similem necessitatem habent saltem ex lege Dei, sicuti in hac propositione, *Iusti Deum videbunt*, terminus *iusti* ampliatur ad iustos temporis præteriti, præsentis, & futuri, licet præcipua copula tantùm indicet tempus futurum.

3. Placet aduertere nomina singularia tantùm posse ampliari secundùm tempus, quia non habent inferiora, ad quæ extendantur, nomina verò communia ampliari ad tempus diuersum, & ad diuersa subiecta, cùm enim dicimus, *homo est rationalis*, terminus *homo* ampliatur ad omnia tempora, & similiter ad homines præteritos, & futuros distinctos ab his, qui modò sunt. Terminus autem *Petrus* cùm in se non sit multiplicabilis, neque comprehendat distincta subiecta, tantùm potest secundum tempus ampliari. Norant etiam Doctores terminos connotatiuos ampliari secundùm formam, vt cùm dicimus, *album fuit nigrum*, subiectum ratione formæ ampliatur, ita vt sensus sit, subiectum quod modò habet albedinem, vel quod illam habuit, aut requàm illam haberet fuit nigrum.

Tempora, secundùm quæ terminus ampliatur sunt præsens, præteritum, & futurum, addunt nonnulli possibile, & imaginarium, ad quæ se possunt extendere termini, qui afficiuntur verbo significante actum animi internum, sicuti desiderium, & cognitionem, possim enim appetere, & cognoscere non solùm ea, quæ sunt præsentia, præterita, vel futura, sed etiam illa, quæ tantùm sunt possibilia, & quæ tantùm imaginantur, & in se repugnantiam habent.

4. Aliud ampliationis genus assignat Hurtadus, quod in eo situm est vt terminus significet tempus distinctum ab illo, quod importat copula, quod tunc contingit, quando termini propositionis significant formas incompossibiles, ratione quarum ad diuersa tempora recurrendum est, vt propositio verificetur, veluti cùm dicimus, *iustus peccat*, quæ propositio non potest intelligi de illo, qui modò est iustus, quia non potest homo esse iustus & peccator in eadem mensura temporis, & ita terminus *iustus* non debet supponere pro tempore præsenti, quod importat copula, sed pro præterito; & sensus propositionis erit, homo qui fuit iustus, modò peccat. Sensum propositionis explicatum legitimum esse non inficior, verumtamen hæc extractio termini *iustus* impropriè dicitur ampliatio; illud enim quod ampliatur retinet quod antea habebat, & aliud de nouo acquirit, in præsenti autem casu terminus *iustus*, qui ex vi copulæ debet supponere pro iusto de præsenti, ratione prædicati amittit hanc suppositionem, & acquirit aliam pro tempore præterito, quæ potiùs mutatio quàm ampliatio dicetur.

5. Restrictio est termini coarctatio à maiori ad minorem significationem. Hæc præcipuè fit quatuor modis. Primò per coniunctionem nominis adiectiui, vt cùm dico *omnis homo doctus*, terminus *omnis homo*, qui etiam pro indoctis supponebat ab his excluditur, & tantùm ad doctos se extendit ratione adiectiui adiuncti. Notat benè Toletus nomen adiectiuum addendum esse ex parte extremi restringendi, quia si ex parte alterius addatur, nulla fit restrictio, cùm enim dicitur, *omnis homo est sapiens*, terminus *omnis homo* pro sapientibus, & insipientibus supponit. Secundò fit per appositionem relatiui, qui modus dici solet per copulam implicationis, vt *omnis homo, qui est Matriti*, vbi terminus *omnis homo* restringitur ad illos tantùm, qui Matriti existunt, & ab illo excluduntur omnes, qui extra Matritum degunt. Tertiò per additionem obliqui, sicuti in hac propositione *omnis equus Regis est albus*, obliquum *Regis* restringit terminum *omnis equus* ad equos regios. Quartò fit per appositionem substantiui inferioris, vt cùm dicimus, *Ciuitas Toletum*, nomen *Ciuitas* restringitur ad Toletum, & ab illa ciuitates aliæ excluduntur.

6. Terminus amplus se habet respectu non ampli, seu restricti tanquam superius respectu inferioris; vnde sicuti valet affirmatiuè, & negatiuè à superiori distributo ad inferius, sic valet ab amplo ad non amplum, seu ad restrictum.; sicut enim hæc est bona consequentia: omne animal est sensitiuum: ergo homo est sensitiuus, sic ista: omnis homo, qui est, & qui fuit currit: ergo omnis homo, qui est currit. Omnis equus currit: ergo omnis equus regius currit. Nullus equus currit: ergo equus regius non currit. Non tamen valet ab amplo, seu à non restricto non distributo, seu particulariter sumpto ad non amplum, seu ad non restrictum, hæ enim sunt ineptæ consequentiæ: Equus currit: ergo equus regius currit. Equus non currit: ergo equus regius non currit, quia propositio illa *equus non currit*, æquiualet huic, *aliquis equus non currit*, & ex vno singulari aliud singulare non infertur. Notat benè Toletus in argumentatione ab amplo, seu à non restricto, distributo ad non amplum, seu ad restrictum debere supponi constantiam subiecti, si affirmatiuè concluditur, alias poterit esse antecedens verum, & consequens falsum; nullo enim equo regio existente, hæc propositio, *omnis equus currit*, potest esse vera, & non licet inferre: ergo equus regius currit, quia talis equus non subsistit; suppositâ tamen illius existentiâ, consequentia erit legitima. A restricto & non amplo valet affirmatiuè, & negatiuè ad amplum, & non restrictum non distributum, seu particulariter sumptum, hæc enim est bona consequentia: Equus regius currit: ergo equus currit, similiter & ista: Equus regius non currit: ergo equus non currit.

7. Alienatio est extractio nominis à propria ad impropriam significationem, vt cùm *homo*, quod significat verum animal rationale adducitur ad significandum hominem pictum, vel statuam hominis; vt cùm dicimus, *homo pictus est in aula*, *homo marmoreus est in foro*. Diminutio fit cùm terminus, qui rem absolutè significat ratione alicuius additi, illam secundùm quid significat vt cùm dicimus, *Æthiops est albus secundùm dentes*, in qua propositione illud additum *secundùm dentes*, minuit rationem albi, & facit terminum album secundùm quid significare, qui absolutè hominem album significabat. A termino alienato ad non alienatum, neque diminuto ad non diminutum, neque è contra nulla fit illatio, non enim valet; *est homo: ergo est homo pictus*: aut *est homo pictus: ergo est homo*: neque *homo est albus secundùm dentes: ergo est albus*: aut *est albus: ergo est albus secundùm dentes*.

8. Appellatio est denominatio, quâ vna dictio aliam denominat. Exempli gratiâ, si dicas, *Petrus est bonus Philosophus*, nomen *bonus* appellat supra formale significatum huius vocis *Philosophus*, seu supra Petrum formaliter sumptum vt Philosophum, ita vt sensus sit, Petrus est peritus Philosophiæ. Si autem dicas, *Petrus bonus est Philosophus*, nomen *bonus* non appellat supra Petrum vt Philosophum, sed supra Petrum materialiter sumptum, ita vt sensus sit Petrus bonâ indole, seu excellenti virtute præditus est Philosophus. Hæc appellatio materialis dicitur, & illa formalis. Circa appellationem duo benè notat Fonseca. Primò nomen appellans vel esse adiectiuum, vel instar adiectiui se habere; & nomen appellatum substantiuum esse, vel se gerere instar substantiui, quia appellatum quasi substat appellanti, & appellans quasi appellato adiacet. Secundò notat nomen appellatum aliquando sumi materialiter, aliquando formaliter,

formaliter,vt patet in exemplis allatis, *Petrus bonus est Philosophus*, & *Petrus est Philosophus bonus*, in quarum priori propositione nomen appellatum videlicet *Petrus* materialiter sumitur, & in posteriori formaliter: nomen verò appellans semper sumitur formaliter. Quia si materialiter sumeretur loco appellationis, puerilis quædam, & nugatoria repetitio fieret, cùm enim diceremus, *Petrus est vir magnus*, si terminus *magnus*, materialiter sumeretur, sensus esset, *Petrus est vir vir*, seu *Petrus est vir Petrus*.

9. Nonnullas regulas inuenio apud auctores ad cognoscendum, quomodo fiat nominum appellatio, an supra materiale, an supra formale significatum, nullam tamen fixam inuenio, neque firmâ ratione stabilitam, dependet enim multùm nominis appellatio ex materia in qua fit, ex subiecto appellato, ex modo loquendi, ex antecedentibus, & consequentibus, ex linguarum idiomate, aliisque circumstantiis, quas si inspiciant periti linguæ, cuius propria sunt nomina, facilè appellationes cognoscent. Neque alia potest dari regula, quæ in omnibus casibus indefectibilis sit, reperientur enim propositiones terminis eodem modo dispositis, in quarum vna subiectum materialiter, & in altera formaliter appellatum inuenies. Exemplum sit in his propositionibus: *densum occupat paruum spatium: densum est dulce*, in quarum prima subiectum formaliter est appellatum: quia densum vt densum formaliter occupat paruum spatium, & secundæ subiectum materialiter est appellatum. Similiter subiectum huius propositionis *album est dulce*, materialiter appellatur, & subiectum huius *album est pulchrum*, formalem habet appellationem. Eadem ratione hæc propositio *Tullius magnus fuit orator*, significat Tullium magnum arte oratoriâ fuisse oratorem, quod est subiectum formaliter appellari; si verò de alio homine similis propositio enunciaretur, subiectum materialiter appellaretur, vulgare enim exemplum appellationis materialis esse solet *Petrus magnus est Philosophus*. Scio harum distinctarum appellationum nonnullam inueniri rationem, verumtamen si ex illa velimus regulam constituere, tot ferè regulas instituemus, quot propositiones inuenientur.

10. Neque audiendi sunt Fonseca *lib.8. cap.4.* & alij Summuliſtæ, qui cùm asserunt hanc appellationem *vidi Papam* formalem esse, & materialem istam *Papam vidi*, ita vt sensus prioris propositionis sit, vidi hominem, quem Papam esse cognoui; & posteriori asseratur, vidi hominem, qui est Papa, non tamen agnoui Papam esse. Idem asserunt de his propositionibus, *vidi venientem, venientem vidi*, & aliis similibus. Quod gratis & sine fundamento dicitur, aliâque impugnatione non indiget.

CONTROVERSIA II.

De sciendi instrumentis.

SCIENDI instrumenta sunt Definitio, Diuisio, & Argumentatio, de quibus præsens instituitur Controuersia.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid sit Definitio.

1. DEFINITIO, quæ apud Latinos finitio dici solet, ab agrorum finibus nomen desumit, sicut enim fines, seu termini agrorum ita agros circumscribunt, vt nihil horum extra illos reperiatur, ita definitio sua definita vndequaque comprehendit, vt nullum sit quod definitione non cingatur, neque aliquid definitio complectatur, quod naturam definiti non contineat. Est igitur definitio *oratio explicans naturam rei*. Oratio dicitur, quia necessariò plures dictiones debet continere, quamdam ex vi cuius definitum cum aliis conueniat, quod nomen *oratio* præstat in definitione positum, est enim commune multis, quæ definitiones non sunt: aliam ex vi cuius definitum secernatur à reliquis omnibus, de quibus definiendis ex vi illius definitionis non agitur. Hoc præstant reliquæ particulæ *explicans naturam rei*. Hoc enim quod est explicare rei naturam proprium est definitionis. Idem videre est in quacumque definitione, adduco communissimam *animal rationale*, in qua nomen *animal*, seu conceptus illi respondens commune est non hominibus, *rationale* autem coniunctum animali, ita proprium est hominis vt nulli ab homine distincto correspondeat. Conceptus multis communis, qui in definitione reperitur, genus dicitur; & proprius conceptus definiti differentia appellatur, ex quo fit definitionem omnem constare genere, & differentiâ, vel aliquo, loco generis, & loco differentiæ, quia non quidquid aliis commune est generis propriam rationem habet, licet in definitione vices generis obtineat.

2. Vulgò tota hæc propositio, *homo est animal rationale*, definitio hominis solet appellari, verumtamen adæquata definitio consistit in altero extremo, *animal rationale*. Ob hanc rationem rectè dicebat Aristoteles 1. *Periherm. cap.4.* ipsam hominis rationem, definitionem, enunciationem non esse, nisi vel *est*, vel *erit*, vel *erat*, aut aliquid addatur, quia vnum est, & non multa. Rationem manifestè conuincit, hæc propositio *homo est animal rationale*, continet ipsum definitum, videlicet homo, quod neque est sui ipsius definitio, neque pars suæ definitionis: ergo subiectum illius propositionis *homo est animal rationale*, omnino est extra hominis definitionem. Neque huic conceptui *animal rationale*, qui est definitio hominis, adiungendus est conceptus alius definiti, vt illius essentiam explicet, alias esset instar cuniculi picturæ, cui adscribendum esset, *Hic est cuniculus*, vt suum prototypum repræsentaret. Ideo dicebat Aristoteles 6. *Topic. cap.2.* definitionem talem esse debere, vt ipsâ propositâ statim nullóque negotio cognosci possit cuius rei sit definitio.

3. Increbruit iam apud omnes diuisio definitionis in *definitionem nominis*, & *definitionem rei*, licet definitione rei etiam nominis definitio posset comprehendi, cùm nomen *res* sit vniuersalissimum transcendens, quod etiam nomen comprehendit. Verumtamen familiare est omnibus Philosophis distinguere res significatas per nomina ab ipsis nominibus res significantibus, ideo specialiter definitio nominis à definitione rei diuiditur. Definitio nominis illa est,

quæ essentiam nominis declarat,& cùm huius essentia, & quiditas sit rem significare, definitio nominis erit illa, quæ explicat significationem nominis, & declarat ad quid significandum sit impositum. Ideo Aristoteles 7. *Metaphysic. cap.* 4. *&* 2. *Poster.* propriùs nominis interpretationem appellauit explicationem, quam modò vulgus nominis definitionem appellat. Definietur ergo hoc nomen *homo*, vox imposita ad significandum animal rationale. Notat benè Fonseca inquirenti nominis definitionem sæpe satisfieri definitione rei significatæ per nomen, vt cùm quis rogat, *quis est homo?* ex intentione cognoscendi nominis significationem, & non primariò rem significatam; illique respondetur, *est animal rationale*, rectè significationem nominis deprehendit, agnoscítque,hoc nomen *homo* impositum esse ad significandum animal rationale.

4. Ad nominis definitionem reducuntur orationes illæ,quæ explicant nominis originem, vt cùm dicimus,Dux est,qui alios ducit, atque gubernat. Miles est,qui est ex millibus electus. Consul est,qui Reipublicæ vtilitati consulit.

5. Definitio rei vulgò diuiditur in *essentialem*, *descriptiuam*, *& causalem*. Definitio essentialis est, quæ explicat naturam rei per ea, quæ illi sunt essentialia, sicuti *animal rationale*. Hæc definitio fit per explicationem, extensionem, seu distinctionem partium essentialium definiti, & cùm hoc partes Metaphysicas habeat, genus videlicet, & differentiam, ex quibus metaphysicè componitur, & vt plurimùm partes physicas, ex quibus physicè & realiter est compositum, fit definitionem essentialem aliquando dari per partes physicas, quæ propriè sunt genus, & differentia, sicuti in hac definitione *animal rationale*, in qua *animal* verum genus, & *rationale* vera differentia reperiuntur, aliquando per partes physicas, vt cùm dicimus *homo est constans materia & animâ rationali*, in qua definitione, materia,etsi genus non sit,vices generis habet,quia generi similis est in hoc quod est esse multis commune; & anima locum obtinet differentiæ, quia huic similis est in hoc quod est esse proprium definiti, nullique ab ipso distincto conuenire.

6. Definitio descriptiua dicitur, quæ explicat essentiam definiti per ea, quæ sunt extra illius essentiam, hoc est, per passiones, & proprietates. Hæc datur aliquando per propriam passionem definiti, vt cùm dicimus *homo est animal risibile*, in qua natura hominis explicatur per potentiam ridendi,quæ est propria hominis passio, & cum illo dicitur ad conuertentiam. Aliquando datur per plura accidentia,quorum quodlibet est multis commune, illorum tamen collectio tantùm conuenit definito, vt cùm dicimus *homo est animal implume bipes*, licet enim multis conueniat plumis carere, multáque duos pedes habeant,nullum tamen præter hominem vtráque proprietate gaudet.

7. Definitio causalis est illa, quæ rei naturam per suas explicat causas. Hæc si detur per causas intrinsecas materialem videlicet, & formalem, *essentialis* est, quia huiusmodi causæ essentiales sunt compositio,quod constituunt, quod est per illas definitum, & ita quidquid per causas intrinsecas definitur, per ea, quæ illi sunt essentialia essentiali definitione explicatur. Si definitio detur per causas extrinsecas finalem videlicet, & efficientem, poterit specialiùs hæc definitio ab essentiali condistingui. Exemplum definitionis traditæ per causam efficientem,esto hæc vocis definitio, *vox est sonitus editus ab anima illa aëris respiratione attracti cùm ipsum ad fauces allidit*. Exemplum definitionis traditæ per causam finalem in hac hominis definitione habetur: *Animal creatum vt æterna felicitate, Deóque clarè viso perfruatur*. His definitionibus addunt nonnulli definitionem traditam per causam exemplarem, qualis hominis definitio, *homo est animal factum ad imaginem, & similitudinem Dei*. Interdum etiam res per plures illius causas simul sumptas definitur, vt cùm dicimus: *Homo est animal factum à Deo ad imaginem, & similitudinem ipsius Dei, vt æternâ felicitate perfruatur*. Huiusmodi omnes definitiones ad *descriptiuam* possent reduci, sicuti definitio tradita per causas intrinsecas *essentiali* comprehenditur, & ita definitio adæquatè in *essentialem*, & *descriptiuam* rectè diuideretur. Potest etiam ratione nostrâ distingui *causalis* definitio, etiam per causas intrinsecas exhibita à definitione *essentiali*, quatenus definitio essentialis præcisè vt essentialis, tantùm dicit tradi per essentiam, & abstrahit ab hoc quod est tradi per causas, aut per non causas; & descriptiua dicit similiter tradi per ea, quæ non sint essentialia, & abstrahit à causis per quas tradatur, & à causarum negatione; & è contra causalis definitio dicat tradi per causas, & abstrahat à reliquis omnibus. Alio modo poterunt hæc tria membra inter se condistingui, si partitio fiat in definitionem *purè essentialem*,hoc est, essentialem non causalem; & *purè descriptiuam*, & *in causalem* indifferentem vt sit essentialis, vel descriptiua.

Primum præceptum bonæ definitionis est, vt 8.
definitio sit clarior definito, hoc est, vt conceptus formalis in quo consistit definitio expressiùs & clariùs repræsentet rem definitam, quàm illam explicabat conceptus formalis simplici nomini definiti correspondens. Itaque vt hæc sit bona definitio *animal rationale* conceptus respondens illius vocibus clariùs & expressiùs debet exprimere suum obiectum, quàm idem obiectum repræsentat conceptus respondens huic voci *homo*, quâ definitum significatur. Ob hanc rationem oratio ista *arbor inuersa* quam nonnulli tradebant ad explicandam hominis naturam vitiosa est definitio,seu potiùs definitio dicenda non est,faciliùs enim agnoscam hominis naturam per hanc vocem *homo*,quàm per hoc complexum *arbor inuersa*.

Secundum præceptum est vt *definitio, & definitum conuertantur*, ita vt teneat consequentia, est homo: ergo est animal rationale; & similiter, est animal rationale: ergo est homo. Hoc præceptum 9.
intelligendum est respectu definiti proximi, seu adæquati, non verò, respectu definiti inadæquati, & remoti, licet enim semper valeat à quocumque definito ad definitionem, quia omnis definitio de quocumque definito dicitur, non tamen valet à definitione ad definitum inadæquatum, seu remotum. Rem declaro: hæc definitio *animal rationale* respicit tanquam adæquatum & proximum definitum rationem communem hominis, & tanquam definitum remotum Petrum, & Ioannem, vt volunt nonnulli asserentes conceptum hominis immediatè respicere rationem communem, & mediatè indiuidua sub tali ratione contenta; seu vt definitum adæquatum, vt volunt alij, præcipuè ex non præscindentibus obiectiuè, qui asserunt Petrum, & Ioannem esse immediatè significata per hanc vocem *homo*, & immediatum obiectum conceptus vocis illi respondentis, inadæquata tamen, quia tam vox quàm conceptus attingunt collectionem indiuiduorum, quod est præter hæc indiuidua attingere reliqua ab ipsis distincta: siue ergo Petrus sit definitum inadæquatum immediatè significatum non per se solùm, sed simul

mul cum aliis ; siue definitum remotum, non proximè, sed remotè significatum per vocem *homo*, & per conceptum huic voci respondentem, non dicitur ad conuertentiam cum sua definitione, quia licet sit bona consequentia, *est Petrus : ergo est animal rationale*, non benè infertur *est animal rationale : ergo est Petrus*. Nota insuper hæc definita inadæquata, seu remota non definiri secundùm proprios conceptus, ratione quorum inter se distinguuntur, sed quatenus conueniunt in ratione omnibus communi, videlicet in ratione hominis secundùm quam, & non secundùm individuales differentias Petrus definitur hac definitione *animal rationale*.

10. Tertium præceptum est vt *quidquid dicatur de definitione, prædicetur de definito ; & quidquid prædicetur de definito, dicatur de definitione*. Hoc præceptum virtualiter in præcedenti continetur, & respectu definiti proximi, & adæquati nullam patitur exceptionem, respectu verò definiti inadæquati, & remoti, etsi prior pars nulla indigeat interpretatione, posterior interpretanda est de his, quæ conueniunt definito secundùm rationem communem, secundùm quam definitur : non verò de his, quæ illi conueniunt, quatenus est tale individuum, quia illa, quæ singulariter dicuntur de Petro, ratione propriæ differentiæ individualis, non dicuntur de animali rationali vniuersaliter sumpto.

11. Quartum præceptum est vt *in definitione nihil desit, aut superfit* : ratione prioris vitij *viuens sensibile*, non est definitio hominis, quia deficit *rationale*; & ratione posterioris hæc est mala hominis definitio *animal rationale mortale*, superfluit enim illud *mortale* inclusum in animali, cùm omne animal mortale sit.

12. Quintum præceptum est vt *definitio breuis sit*, modò breuitas obscuritatem non pariat. Nam cùm definitio sit caput totius disputationis, vitio dabitur, si adeò sit longa, vt non possit facilè memoriâ retineri, & semel atque iterum sine molestia repeti ; nihil enim frequentius occurrit in disputatione quàm definitio subiecti, de quo instituitur disputatio.

13. Rogant nonnulli an definitio possit tradi per genus mediatum, & vltimam differentiam. Cui quæstioni respondeo melius semper tradi per genus immediatum, quod continet rationes omnes superiores, quæ sunt definito essentiales. Deinde esse plura genera mediata, quæ coniuncta cum vltima differentia non rectam definitionem constituent, si enim ego ad definiendum hominem assumerem hoc genus mediatum illius *viuens*, illúdque coniungerem cum vltima differentia, videlicet *rationale*, & hominem definirem *viuens rationale*, definitio esset vitiosa, quia etiam conueniret Angelo ; qui viuit vitâ rationali. Vltimò asséro vtcumque posse aliquando rem definiri per genus mediatum, & per differentiam infimam, si enim definiatur homo per corpus, quod est genus illius mediatum adiunctum differentiæ infimæ, & diceretur *homo est corpus rationale* (nomine corporis corpus completum intellige de prædicamento Substantiæ) vtcumque definitio posset sustineri, nullum enim corpus rationale reperitur in rerum natura, quod non sit homo. Quod si possibilia inspicias, & in illis reperias aliquod corpus completum capax ratiocinandi, & non sentiendi, prædicta definitio non tantùm homini conueniet, sed tali corpori, quod essentialiter differet ab homine ratione prædicati sensitiui reperti in homine, & inclusi in genere immediato videlicet animali, quod non reperiretur in illo corpore, neque includeretur in genere mediato, scilicet corpus.

Placet etiam aduertere clariorem fore definitionem traditam per genus supremum, & omnes differentias vsque ad infimam in definitione positas, veluti si diceretur, *homo est substantia corporea viuens sensibilis rationalis*, quàm traditur dum dicitur, *homo est animal rationale*, quia tamen non solùm consulendum est claritati, sed etiam breuitati, & satis clarè traditur per genus immediatum, per hoc & differentiam vltimam, vt plurimùm definitiones tradere consueuimus. 14.

Hic disputant nonnulli an genus, & alia huiusmodi possint definiri ; absque tamen, vbi enim disputatio instituetur de genere, seu de aliis quibuscumque rebus, opportunius disputabitur an ipsa possint definiri. In præsenti verò cùm tantùm agamus de definitione, tantùm ad rem erit explicare quomodo definitio possit definiri. Opponunt nonnulli : Hæc definitio, *Oratio explicans naturam rei*, respicit tanquam obiecta definita omnes definitiones : ergo respicit se ipsam : ergo idem definitur per se ipsum : ergo non per aliquid clarius, sed per æquè notum, aut ignotum : ergo definitio non potest definiri, ne hæc inconuenientia inferantur. Respondeo prædictam definitionem respicere ex parte obiecti omnes definitiones particulares, quatenus conueniunt in quadam ratione simili, seu in ratione communi definitionis, & hac ratione respicere se ipsam tanquam obiectum reflexè per se ipsam repræsentatum ; sicuti conceptus respondens huic voci *cognitio* respicit tanquam obiectum omnes cognitiones, & se ipsum, quia ipse est cognitio, & sicuti hæc vox *nomen*, significat omnia nomina quatenus similia, & consequenter se ipsam quatenus habet rationem nominis : Cùm ergo definitio formalis nihil aliud sit, quàm cognitio expressa, clara, & distincta alicuius obiecti, & cognitio illa se ipsam clarè expresse, & distincte repræsentet, erit sui ipsius definitio. 15.

Neque hac ratione inferuntur, quæ obiectione afferebantur, videlicet idem definiri per se ipsum, quia inconueniens non est, idem vt obiectum definiri per se ipsum tanquam per definitionem formalem, esset autem inconueniens si idem per se ipsum vt obiectum definitionis formalis definiretur. Præceptum autem illud, definitio debet esse clarior definito, non ita intelligendum, vt definitio formalis clarius debeat cognosci definito, quia vt obiectum aliquod definiatur, illius definitio neque clarè, neque confusè debet cognosci, cùm enim dico, *homo est animal rationale*, hominem definio, & illius formalem definitionem non agnosco, quæ si esset cognoscenda, forsan difficiliùs cognosceretur, quàm illius definitum agnoscitur, in quo sensu tantùm infertur definitionem non esse clariorem definito, quod absurdum non est ; non tamen ex eo quod definitio per se ipsam definiatur, infertur conceptum formalem definitionis non clarius repræsentare obiectum definitum, quàm repræsentat idem obiectum conceptus formalis definiti, quod absurdum esset, & in quo sensu prædictum præceptum est intelligendum. 16.

***

PVNCTVM II.

De Diuisione.

1. DIVISIO Physica est quædam separatio partium, quæ antea vnitæ totum constituebant, veluti cùm lignum in duas partes secatur, tunc diuidi dicitur. Ex hac diuisione desumpta est Dialectica diuisio, quæ est *oratio totum in suas partes distribuens.* Huiusmodi est actus, quo dico, *animal aliud homo, aliud brutum*, ex vi cuius *animal* quod est quoddam totum potentiale distribuo in distinctas species, quas sub se continet tanquam partes.

2. Secundùm hanc diuisionis definitionem omnis diuisio totius in partes dicenda esset, assignantur tamen distinctæ diuisiones, in quibus vna specialiter diuisio totius in partes dicitur, quia ex vi illius separantur partes, quæ actu componebant totum actuale. Est igitur triplex diuisio; quædam dicitur diuisio *generis in species*, alia *totius in partes*, alia demùm *subiecti in accidentia*, quæ propriùs subiecti per accidentia diceretur. Diuisio generis in species est illa, ex vi cuius genus, quod antea erat totum quoddam potentiale, secatur in species oppositas tanquam in partes, ex quibus componebatur; veluti cùm diuiditur elementum in ignem, aërem, terram, & aquam. Ad hoc genus diuisionis reducitur partitio speciei in indiuidua, v. g. hominis in Petrum, Ioannem, &c.

3. Diuisio totius in partes est illa, ex vi cuius totum secatur in partes, quibus actu componebatur. Cæterùm cùm partes quædam sint Metaphysicæ, aliæ Physicæ, ex his quædam essentiales, aliæ integrantes, & ex iis quædam homogeneæ, aliæ heterogeneæ, sic his omnibus partibus distinctis diuisiones distinctæ correspondent. Diuisio in partes metaphysicas est oratio, ex vi cuius diuiditur totum in partes, quibus metaphysicè componebatur; veluti cùm diuiditur homo in animal, & rationale. Diuisio essentialis in partes physicas est oratio, quâ totum diuiditur in partes physicas essentiales, quibus physicè componebatur; veluti cùm dicitur, hominis alia pars est corpus, alia anima, & sic reliquis partibus proportione seruatâ similes respondent diuisiones.

4. Diuisio subiecti in accidentia vulgò dicitur, quâ diuiditur homo in album, & nigrum, quæ strictè loquendo non ita deberet appellari, quia cùm ego diuido hominem in album, & nigrum, non diuido hominem in albedinem, & nigredinem, quæ sunt accidentia, quia si ita fieret diuisio, faceret hunc sensum: hominum quidam est albedo, alius nigredo. Deinde nihil potest diuidi nisi in ea, quibus constat, & quæ includit actu vel potentiâ, sed subiectum non constat accidentibus, neque ex illis actu, aut potentiâ componitur: ergo subiectum non diuiditur in accidentia. Dicenda ergo est prædicta diuisio, *diuisio subiecti per accidentia*, quia ex vi illius diuiditur subiectum in communi in distincta subiecta, quorum vnum habet hoc accidens, & alterum illo caret, seu habet oppositum. Cùm enim diuido hominem in album, & nigrum, diuido collectionem hominum, quæ est totum quoddam aggregatum constans distinctis hominibus tanquam partibus in duas hominum classes, quæ sunt partes diuisi, & inter se distinguuntur ex eo, quod homines huius classis habeant albedinem, & homines illius classis habeant nigredinem, quod est distingui partes subiecti, seu totius diuisi per albedinem, & nigredinem, & ita diuisio ista subiecti per accidentia propriè dicetur. Diuisio alia quæ solet assignari accidentis in subiecta, quæ fit dum dicitur, *Potentiarum quædam anima inhærent, aliæ corpori*, ad præcedentem potest reduci, & propriè non diuisio accidentis in subiecta, sed accidentis per subiecta dicenda est propter eandem rationem, quâ modò dicebam subiectum non diuidi in accidentia, sed per accidentia, ex vi quorum subiectum hoc ab illo secernitur.

5. Ad idem genus subiecti in accidentia reducenda est diuisio, ex vi cuius genus diuiditur per differentias oppositas præcisè sumptas; animal, v. g. per rationale, & irrationale, quod dicendum est per differentias diuidi, non verò diuidi in differentias, quia genus nullo modo componitur ex differentiis, sed ex speciebus in quas diuidi potest tanquam in partes potentiales. Postquam hanc doctrinam semel & iterum scripseram, illam à Fonseca doctè traditam inueni lib. 4. cap. 8. vbi notat nunquam dixisse Porphyrium genus diuidi in differentias, sed per differentias, ibidémque refert Boëtium asserentem genus non diuidi in differentias, sed in species.

6. Diuisio vtilissimum est sciendi instrumentum, quo docuit Aristoteles *lib. 2. Posteriorum, cap. 14. & lib. 1. Topicorum, cap. 14.* cuiuscumque rei definitionem inuestigare; quod hac ratione optimè fiet: sumatur genus quoddam rei definiendæ aliis commune, v. g. intendo definire hominem, assumo genus supremum nempe substantiam, quod diuido per differentias in substantiam corpoream, & in substantiam incorpoream; ex quibus membris diuidentibus vnum homini non conuenit, nempe substantia incorporea, quod omittam, & alterum assumam, nempe substantiam corpoream: hanc homini conuenire necesse est ex suppositione, quod illi membrum aliud diuidens non conueniat, inspiciendum est, an illi tantùm conueniat, an etiam aliis; si illi tantùm conueniret, hominis esset definitio; quod si aliis conueniat, sicuti de facto conuenit, iterum subdiuidenda est per alias differentias inferiores, & essentiales, & assumendum membrum diuidens, quod homini conueniat, quod si non conuenit aliis, hominis erit exacta definitio: sin minùs, iterum membrum diuidens per alias differentias subdiuidendum est, donec reperiatur contractum per differentiam, quæ tantùm homini conueniat, quæ est rationale, taléque membrum diuidens continens rationem communem generis, & differentias, per quas fuit contractum, donec perueniretur ad illam, quæ constituit membrum diuidens tantùm homini conueniens, erit propria, exacta, essentialísque hominis definitio.

7. Diuisiones generis in species, subiecti in accidentia, & accidentium in subiecta à definitione distingui certum est; dubium tamen, an diuisio totius iní partes essentiales physicas, & metaphysicas, & generis per differentias, à definitione distinguatur. Affirmat Hurtadus non omnem diuisionem à definitione distingui, quia hominis definitio tam clarè & explicitè attingit partes hominis, quàm illius diuisio; & vtraque easdem omnino hominis partes nempe animal & rationale attingit, in quas per ipsam definitionem diuiditur, siquidem explicitè, & vt inter se distinctæ ex vi definitionis cognoscuntur. Ratio hæc mihi persuadet eundem actum posse habere rationem diuisionis, & definitionis, nihilominus formaliter diuisio & definitio semper differrent, quia diuisio semper connotat quoddam totum, quod præcesserit, in quo fuerint vnitæ partes,

tes, quæ diuisæ cognoscuntur, dicítque formalem oppositionem ipsarum partium tanquam membrorum diuidentium, quæ re, aut ratione opponi debent, quod non dicit definitio, cuius tota formalis ratio ita est in suo subiecto clarè vt distincto ab omnibus aliis repræsentando. Insuper hæc diuisio generis per differentias, quam dixi reduci ad diuisionem subiecti in accidentia, animal aliud animal rationale, aliud irrationale, includit definitionem hominis, & definitionem bruti, & conceptum animalis secundùm se, dicítque quoddam oppositionis genus inter vtramque definitionem, quod neutri conuenit formaliter vt definitio est; definitio enim hominis præcisè dicit conceptum respondentem his vocibus *animal rationale*. Ex quo infertur formaliter, & realiter extrinsecè talem semper definitionem, & diuisionem inter se distingui.

S. Leges bonæ diuisionis sunt vt omnia membra diuidentia simul sumpta sint æqualia diuiso, ita vt nulla pars in isto reperiatur, quæ non contineatur in illis, neque aliquid illa contineant, quod isto non claudatur, quódque quodlibet membrum diuidens sit inferius diuiso. Ratio est, quia cùm diuisum sit totum, & hoc supra quamlibet partem sui addat alteram, & nihil supra omnes simul sumptas, sic de diuiso necessariò dicendum est. Secundum præceptum est, vt diuisio non fiat per plura membra, quàm par est: si enim animal immediatè velles diuidere in omnes species atomas, neque illas possES inuenire, neque inuentas posses memoriâ retinere. Cùm igitur membra diuidentia plura sint, diuisum secundum est per aliquas rationes communes, quæ rursus per alias, & alias minus vniuersales subdiuidantur. Tertium præceptum, vt membra diuidentia re, vel ratione opponantur, hoc est, vt realiter, vel per intellectum sint distincta.

9. De diuisione nominis, quæ vulgò circumfertur consultò non memini, quia, vt doctè ait Fonseca *lib.*4. *cap.*2. diuisio non est, sed distinctio. Diuisionem nominis vulgus appellat distinctionem vocis, aut vocum in varias significationes, quæ illi possunt contingere, vt cùm audio nomen *Gallus*, quo ex æquo significatur homo natione Gallus, & Gallus gallinaceus, inter vtramque significationem distinguo; & cùm audio propositionem istam: *Scio Petrum interfecisse Ioannem*, illam distinguo in duplicem sensum, quem potest reddere, videlicet scio Ioannem interfectum esse à Petro, & scio Petrum interfectum esse à Ioanne, in qua distinctione nulla est diuisio, quia nullum datur totum, quod secetur, voces enim non secantur, eædem enim integræ permanent distinctione factâ; neque significationes, quia nunquam hæ fuerunt aliquo modo vnitæ, neque totum aliquod compositum. Dicuntur enim distingui, quia mens non discernebat quænam illarum voci prolatæ hîc, & nunc conueniret, sicuti cùm quis vidit hominem à longè, dubitans an videat Petrum, vel Ioannem, & postea deprehendit ab illo Petrum videri, non dicitur diuidere Petrum, sed illum à Ioanne distinguere.

PVNCTVM III.

De Argumentatione.

1. IN omnibus Dialecticæ instrumentis Argumentatio primas tenet, quâ vltimò veritas deprehenditur, & illa, quæ latebat ignora eruitur, & nota fit. Vulgò definitur, *oratio in qua vnum ex alio consequi denotatur*, hoc est, in qua ex quadam propositione cognita, aliam inferimus, & deducimus: sicuti cùm dicimus, *Petrus est homo: ergo Petrus est animal*. Neque sufficit ad argumentationem, in re obiectum vnius propositionis connexionem habere cum obiecto alterius, ita vt illo posito non possit ipsum non dari, sed requiritur, nos hac connexione duci ad tale obiectum cognoscendum, quapropter non erit argumentatio; si dicamus, *Petrus est homo: Petrus est animal*; etsi in re non possit esse homo, quin sit animal. Ideo in definitione apponitur particula illa, *inferri denotatur*, quod fit per hanc vocem *ergo*, aut *igitur*. Si propositio, ex qua alia infertur fuerit vnica, *Antecedens* dicitur; si duplex fuerit, prima vocatur *Maior*, secunda *Minor*. Propositio, quæ infertur notâ illationis affecta, *Consequentia* dicitur, & id quod infertur secundùm se sumptum *Consequens* appellatur.

Argumentatio diuiditur in Syllogismum, Enthymema, Inductionem, Exemplar, & Dilemma. 2.
Syllogismus est argumentatio in qua ex duabus propositionibus tertia denotatur inferri, veluti cùm dicimus: Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: Ergo omne rationale est animal. *Enthymema* est syllogismus truncatus, in quo ex vna tantùm propositione alia denotatur inferri, veluti cùm dicimus: Petrus est homo: ergo Petrus est animal. *Inductio* est argumentatio, in qua ex pluribus particularibus sufficienter enumeratis vniuersale colligitur. Hæc non distinguitur ab ascensu, & descensu, de quo dixi Controuers. prima, Puncto sexto. *Exemplar* est argumentatio, in qua ex vno vel pluribus particularibus aliud particulare propter similitudinem deducimus, veluti cùm dicimus: Deus pepercit Niniuitis pœnitentiam agentibus: ergo etiam mihi parcet si pœnitentiam egero. *Dilemma* est argumentatio bicornis, in qua duæ partes proponuntur, quarum alteram non possit respondens aduersarius effugere, & illarum qualibet capiendus est. Veluti cùm hominem ignarum, qui diu scholas frequentauit, arguimus: Aut ex animo vacasti litterarum studio, vel non? Si non vacasti; negligens es, tempúsque prodegisti. Si vacasti; rudis es, & ingenio hebes, siquidem nihil didicisti.

Rectitudo augmentationis non consistit in veritate propositionum, sed in connexione consequentis cum antecedenti, seu cum præmissis, ex quibus inferri denotatur. 3.
Vnde hæc est bona argumentatio: *Arbor est homo: ergo arbor est rationalis*, etsi vtraque propositio sit falsa; & hæc est mala, *Petrus est animal: ergo Petrus est homo*, etsi vtraque propositio necessaria sit. Ex hoc fit argumentationem non esse dicendam veram, vel falsam, sed bonam, vel malam. Hæc dicta sint pro incipientium captu, multa enim sunt dicenda de natura syllogismi, ad quem omnes argumentationes adductæ reducuntur *Controuers.* 9. & 10. *Logicæ*, de illiúsque forma, & structura dicam *Contron.* 4.

***

CONTROVERSIA III.

De Nomine, & Verbo, Oratione, & Enunciatione.

ENVNCIATIO seu Propositio in se Orationem includit; Nomen & Verbum partes sunt orationis, ideo hæc omnia eadem amplectitur Controuersia.

PVNCTVM I.

De Nomine, & Verbo.

1. NOMEN definiuit Fonseca lib. 1. cap. 12. *Vox significans ex instituto definitè ac sine tempore, cuius nulla pars separatim significat, quæque adiuncto* est, *aut* non est, *efficit orationem, quæ verum aut falsum significet.* Per primam particulam *vox significans ex instituto*, cum pluribus aliis Nomen conuenit: per particulam *finitè*, differt à nominibus affectis negatione infinitante, veluti *non homo, non equus*, quæ Aristoteles non simpliciter nomina, sed addito diminuente infiniti, infinita nomina appellauit. Per particulam *cuius partes separatim nihil significant*, differt Nomen ab Oratione. Per particulam *sine tempore* differt à Verbo, quia licet nomen aliquando tempus significet, quia ad illud significandum est impositum, sicuti nomen istud *dies*, aut nomen *hora*, & aliquando connotet tempus, quia significat rem aliquam, quæ cum tali tempore connexionem habet, veluti hoc nomen *cœna*, cuius significatum non dicetur tale, nisi præfixo tempore fiat; non significat cum tempore, quod est significare aliquam actionem, & simul cum illa significare hoc, vel illud tempus in quo fieri potest, quod habet Verbum veluti *amat, vicit*. Reliquum definitionis *quæque adiuncto*, &c. omittit Toletus in definitione, quam ipse adduxit, & loco illius addit, nomen debere esse non quamcumque vocem, sed rectam, vt excludat casus obliquos, qui nomina non sunt, sed casus nominum. Possunt etiam excludi hi casus obliqui per vltimam partem definitionis à Fonseca adductæ, quia etiamsi his addatur verbum *est*, non constituunt orationem veram, vel falsam, si enim dicatur *Petri est*, nihil verum aut falsum profertur. Ideo censeo vtramque definitionem adductam à Fonseca, & Toleto retineri posse.

2. Verbum sic definit Fonseca: *Vox significans ex instituto definitè, ac cum tempore præsenti, cuius nulla pars significat separatim, & semper eorum quæ de alio prædicantur est nota.* Quid sit significare cum tempore nuper explicui; dicitur autem verbum significare *definitè*, ad excludendum illius infinitum de præsenti, & verba, quibus negatio præponitur, sicuti *non disputat, non legit.* Dicitur significare *cum tempore de præsenti*, quia sicuti in nominibus tantùm casus rectus dicitur nomen, sic in verbis tantum præsens Indicatiui Verbum dicitur, quia veritates omnes aliorum temporum semper in ordine ad præsens desumuntur, ideo enim est modò verum dicere *Petrus curret*, quia tempore venturo erit verum dicere *Petrus currit*, & ideo verè dicitur *Petrus cucurrit*, quia tempore præterito verum fuit dicere *Petrus currit*. Posteriorem particulam, *& est eorum, quæ dicuntur nota*, facilè explicat Toletus dicens illâ significari verbum esse nexum inter subiectum, & prædicatum, & id, quo illorum identitas denotatur. Patet Fonseca vult illâ particulâ significari, verbum vice sui significati prædicari quotiescumque ponitur in enunciatione; cùm enim dicimus *Petrus currit*, idem est ac dicere *Petrus est currens*, cuius propositionis prædicatum continetur in verbo, & sic de omnibus aliis. Obiicit sibi in hac propositione *homo est animal*, verbum *est* neque ratione sui significati prædicari; respondétque in hac propositione verbum *est* extrahi à sua significatione, quia hoc verbum significat existere, in præsenti autem tantum adducitur ad significandam connexionem inter hominem, & animal; quando verò retinet suam significationem, sicuti in hac propositione *Petrus est*, tunc prædicari affirmat de subiecto, quia propositio illa æquiualet huic *Petrus est ens*. Probabiliter potest hæc doctrina defendi, præcipuè cùm res sit parui momenti, veruntamen expeditiorem censeo esse interpretationem ex Toleto relatam. Neque in opinione Fonsecæ necessum est dicere verbum *est* extrahi à sua significatione, cùm dicitur *Petrus est animal*, quia adhuc in hac propositione prædicatur de subiecto participium verbi inclusum in hoc prædicato *animal*, quod non exprimitur, ne semel ponatur ex parte prædicati, sicuti non dicimus *Petrus est animal homo*, sed *Petrus est homo*, quia animal continetur in homine; quâ etiam ratione *ens* continetur in animali. Id quod explicauit Fonseca in sua definitione dicens verbum significare non cum quocumque tempore, sed cum tempore de præsenti, explicuit Toletus dicens, *verbum esse vocem rectam*, quo adiectiuo excludit omnia tempora distincta à præsenti Indicatiui, in reliquis omnibus cum Fonseca conuenit, & cum vtroque tota Summulistarum turba, neque res est maiori examine digna.

PVNCTVM II.

De Oratione, & Enunciatione.

ARISTOTELES lib. 1. de interpretatione cap. 4. orationem definit his verbis: *Vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata.* Definitionem hanc admittunt Toletus, & Fonseca, & ferè omnes auctores, qui notant Aristotelem non intendisse significare per illam particulam *cuius aliqua partium*, vnam tantùm partium orationis fore significatiuam, sed vnam tantùm assignasse, quia hæc sufficiebat ad distinguendam Orationem à Nomine, & Verbo, quæ nullâ parte significatiuâ gaudent. Eo ipso quod Oratio dicatur vox vna, & partes illi assignentur, significatur has habituras inter se aliquam cohærentiam, seu aliquam vnionem, alias non dicerentur vna vox, neque constituerent vnum totum, cuius essent partes. Ex hoc infert voces has *ignis, lapis, lignum*, orationem non esse, quia nullam inter se congruentiam habent. Ex quo capite dimanauit alia orationis definitio, videlicet *plures dictiones congruè se habentes*, quæ definitio satis consona est menti Aristotelis, & ex nullo capite reiici potest. Dictionum congruentia, quam exposcit hæc definitio, & vnio dictionum, quam requirit 1.

quirit definitio Philosophi, vt modò dicebam, poterit esse quæcumque Grammaticalis congruentia, vel coniunctio aliqua, ex vi cuius vtrumque extremum casu cohæreant, sicuti cùm dicimus *Petrus est Ioannes.*

2. Pater Hurtadus vt terminum complexum distinguat ab oratione, asserit ad orationem requiri congruentiam nominis cum verbo, & orationem definit: *Vox significatiua composita ex nomine & verbo mutuò congruentibus.* Definitionem hanc consonam esse ait Grammaticorum sententiæ, qui notitias, seu orationes diuidunt in duas actiuas, duas passiuas, aliámque Impersonalis verbi, in quibus omnibus verbum reperitur. Quidquid sit de mente Grammaticorum, retinenda est definitio tradita à Philosopho, quam gratis deserit Hurtadus, & cui immeritò propriam præfert. Neque suâ definitione difficultatem fugit, quam intendebat vitare, quia oratio composita ex nomine, & verbo, integraque propositio potest esse terminus complexus, vt contingit in hac propositione, *Petrus currit est propositio.* Quomodo autem differant terminus complexus, & oratio, dixi dum naturam termini complexi explicabam, vbi etiam explicui quomodo nomen *Proconsul*, verbum *circumfero* non sint plures dictiones, ex quo ibi inferebam non esse terminos complexos, & modò infero non esse orationes.

3. Docet P. Fonseca *lib.* 3. *cap.* 1. duobus modis posse orationem componi ex dictionibus per se significantibus in ipsa: altero explicitè, seu expressè, vt si dicas, *nullus homo, nullo tempore, in omni loco, in omni tempore.* Altero implicitè, & virtute, vt si dicas *Nemo, nunquam, vbique, semper.* Atque quod etiamsi hæ dictiones voce non sint orationes, significatione tamen orationes censendas esse, quia idem conceptus respondet huic simplici voci *Nemo*, qui respondet huic complexo *nullus homo*, quia apud Dialecticos significationis potiùs, quàm vocis ratio habenda est. Propter eandem rationem asserit vocibus his

Aio te Æacida Romanos vincere posse,

duplicem propositionem proferri iuxta duplicem sensum, quem habere possunt, vnam respondentem his vocibus *Aio te posse vinci à Romanis*, his alteram *Aio Romanos posse vinci à te.* Doctrinam hanc non improbo, & plus quàm mediocri fundamento excogitatam esse censeo.

4. Duplex est Oratio, quædam *perfecta*, alia *imperfecta*: Oratio imperfecta dicitur, quæ suspensum relinquit audientis animum, perfectúmque non generat sensum; veluti *si lectionem legis, lectionem legere*, aliæque huiusmodi. Oratio perfecta dicitur, quæ perfectum generat sensum, & quá audità mens quiescit audientis, veluti cùm dicitur:

O mihi post nullos vnquam memorande sodales.

5. Ex orationibus perfectis quædam sunt *enunciatiua*, aliæ *non enunciatiuæ.* Oratio enunciatiua propositio dicitur, idémque est inquirere quid sit oratio enunciatiua, ac interrogare quid sit propositio. Oratio enunciatiua, seu propositio vulgò definitur: *Propositio est oratio quâ auditâ possumus respondere, verum dicis, vel falsum dicis.* Alio modo: *Oratio continens veritatem, vel falsitatem.* Exemplum accipe in his orationibus *Petrus currit, Ioannes legit*, quæ sine veritate, aut falsitate non proferuntur. Oratio ergo non enunciatiua erit, quæ neque veritate, neque falsitate gaudet; veluti cùm dicimus: *Vtinam vacasses litterarum studio.*

6. Prædictæ propositionis definitiones rectè cum definito correspondent, & satis clarè rem explicant, verumtamen aptior alia quærenda est, quia hæ per disiunctionem naturam propositionis explicant, quæ inquantùm fieri possit in definitione vitanda est, quia duplicem reddit definitionem, quarum vna parti cuidam definiti, seu quibusdam inferioribus rationis communis, quæ definitur, & altera alteri parti, seu aliis inferioribus conuenit. Definienda ergo est propositio, *oratio ex vi cuius vnum de alio enunciatur*, seu *oratio in qua vnum de alio dicitur*, quâ definitione satis clarâ natura propositionis proponitur, ex terminis enim ipsis notum est omnibus, quid sit dici vnum de alio. Conuenit etiam hæc definitio omnibus propositionibus, & nulli non propositioni, quia vbi vnum de alio enunciatur, est subiectum de quo aliud enunciatur, seu dicitur, & prædicatum, quod de illo vno dicitur; subiectum autem, & prædicatum in omnibus propositionibus, & in illis tantùm reperitur. Insuper vbi est subiectum, & prædicatum, veritatem, aut falsitatem, quæ sunt propriæ affectiones propositionum, reperiri necesse est. Circa hanc definitionem aduerras enunciari vnum de alio, seu vnum de alio dici, extendi ad affirmationem, & negationem conuenientiæ inter prædicatum, & subiectum, veluti cùm dicitur *Petrus est albus*, & cùm dicitur *Petrus non est albus*, quia tunc de illo enunciatur esse non album.

Punctum III.

De materia, forma, qualitate, & quantitate Propositionis, & de signis hanc indicantibus.

Materia propositionis sunt subiectum, & prædicatum quatenus inter se dicunt ordinem. Ordo iste triplex est, ideo triplex materia propositionis assignatur. Aut enim prædicatum necessariò coniungitur cum subiecto, & tunc materia propositionis *necessaria*, seu *naturalis* dicitur, veluti in hac propositione *homo est rationalis.* Aut prædicatum repugnat subiecto, veluti in hac propositione *homo est lapis*, & tunc materia *remota, repugnans, & impossibilis* solet appellari. Aut prædicatum contingenter conuenit subiecto, veluti in hac propositione *homo est albus*, & tunc materia propositionis *contingens* appellatur. Materia naturalis diuiditur in *essentialem*, veluti in hac propositione, *homo est animal*, in qua prædicatum est de essentia subiecti, & in *purè naturalem*, veluti in hac propositione, *homo est risibilis*, cuius prædicatum est extra subiecti essentiam. Item contingens diuidi potest in *naturalem*, veluti *homo est albus*, cuius prædicatum naturaliter accidit subiecto; & in *supernaturalem*, veluti *homo est charus Deo*, cuius prædicatum supernaturale est respectu subiecti. In materia necessaria propositio affirmatiua semper est vera, negatiua semper est falsa. In materia remota, propositio affirmatiua semper est falsa, & negatiua semper est vera. In materia contingenti tam propositioni affirmatiuæ, quàm negatiuæ aliquando veritas, aliquando falsitas contingit. 1.

Forma propositionis Categoricæ est copula *est* secundùm se sumpta, vel affecta negatione; secundùm se sumitur cùm dicimus *Petrus est albus*, cùm verò dicimus *Petrus non est albus* copula *est* non secundùm se, sed vt affecta negatione propositionem constituit, & illius est forma. Ex hoc inferes formam propositionis negatiuæ, & affirmatiuæ essentialiter esse distinctas, & propositiones ipsas inter se essentialiter differre. Ratio est facilis: forma huius propositionis *homo est animal*, & sic de quacumque alia affirmatiua, est connexio, coniunctio, & vnio inter 2.

extrema, quapropter propositio affirmatiua vocatur ab Aristotele compositio; forma verò propositionis negatiuæ, v.g. *Petrus non est equus*, est separatio, disiunctio, & diuisio extremorum. Ideo Aristoteles propositionem negatiuam diuisionem vocabat. Sed separatio, disiunctio, & diuisio differunt essentialiter à compositione, coniunctione, & vnione: ergo forma propositionis negatiuæ essentialiter differt à forma propositionis affirmatiuæ: ergo non est vtriusque forma copula *est* eodem modo se habens, sed in propositione affirmatiua, sumpta secundùm se; & in negatiua, negatione affecta. Ex hoc inferes differentias propositionis affirmatiuæ, & negatiuæ esse essentiales respectu propositionum, quas faciunt essentialiter differre, maléque ad qualitatem propositionis referri esse affirmatiuam, vel negatiuam, quod vt probatum est ad illius essentiam spectat. Propositio *affirmatiua* dicitur illa, cuius præcipua copula affirmat, & propositio *negatiua* dicitur illa cuius præcipua copula negat. Vnde si negatio copulam non afficiat, propositio erit affirmatiua, veluti cùm dicitur, *Petrus est non lapis*. Additur *cuius præcipua copula*, propter alias copulas minùs principales, de quarum affirmatione, aut negatione ratio habenda non est, ad cognoscendam propositionem affirmatiuam, aut negatiuam, veluti cùm dicitur *Petrus, qui non loquitur ambulat*, quæ propositio est affirmatiua, etsi verbum *loquitur* sit negatum, quia hoc non in se continet præcipuam copulam, quæ in verbo *ambulat* continetur, quod affirmatur, & ideo propositio affirmatiua dicitur. Similiter cùm dicitur, *Petrus, qui loquitur, non ambulat*, propositio est negatiua, quia præcipua copula est negata, etsi alia minùs præcipua sit affirmata. Formam propositionis hypotheticæ, quâ formaliter constituitur in ratione propositionis, esse verbum *est* immediatè annectens extrema in propositione affirmatiua, in qua secundùm se sumitur, aut illa diuidens in propositione negatiua, in qua negatione afficitur, ostendam Punct. 4.

3. Qualitas propositionis, illius veritas, vel falsitas est dicenda, quam accidens esse propositionis aliquod illi extrinsecum importans ostendam *Controuers. 7. de Anima*, quam totam instituam de veritate, & falsitate propositionis, vbi nonnulla circa hanc materiam latè tradam.

4. Quantitas propositionis est extensio subiecti ad suum significatum, vel ad sua significata. Hæc est quadruplex, quædam *vniuersalis*, cuius nomen est commune affectum signo vniuersali disponenti distributiuè, veluti *omnis homo currit*. Alia *particularis* cuius nomen est commune signo particulari affectum, veluti, *aliquis homo currit*. Alia *indefinita* cuius nomen est commune nullo signo affectum, veluti, *homo currit*. Alia *singularis* cuius nomen est singulare, vel commune signo demonstratiuo affectum, veluti, *Petrus currit*, *hic homo currit*. Signa, quæ ex parte prædicati se tenent, non constituunt propositionem quantam, ideo hæc propositio *Petrus est omnis homo* singularis est, etsi ex parte prædicati signo vniuersali afficiatur. Nomina obliqua se tenentia ex parte subiecti quando nullo signo afficiuntur quantitatem propositionis non constituunt, hæc enim propositio, *omnis equus Petri currit*, vniuersalis est, etsi ex parte subiecti nomen singulare *Petrus* in obliquo ponatur. Quod si hi casus obliqui afficiantur signo vniuersali affirmatiuo, tale signum distribuet significatum casus obliqui, & ad quantitatem propositionis non spectabit, veluti cùm dicimus *omnis hominis equus currit*, propositio erit particularis, & terminus *equus* sub disiunctione resoluetur, erítque idem ac dicere: omnis hominis aliquis equus currit, hoc est, huius hominis vel hic equus currit, vel hic equus currit, &c. & huius hominis vel hic equus currit, vel hic equus currit, & sic de aliis semper cum distributione casus obliqui, & disiunctione termini *equus*, qui est in recto, & subiectum propositionis dicitur. Eadem ratio erit, proportione seruata, si casus obliquus afficiatur signo particulari affirmatiuo, veluti cùm dicitur, *alicuius hominis omnis equus currit*, tunc signum obliquum *alicuius* disiunget casum obliquum, quem afficit, & terminum *equus* intactum relinquet, qui ex vi signi *omnis*, quo afficitur, distributiuè supponet, torâque propositio sic distribuetur; huius hominis hic equus currit, & hic equus currit, &c. vel huius hominis hic equus currit, & hic equus currit, &c. & tunc verificatur propositio, cùm inueniatur vnus homo, cuius omnes equi sunt currentes.

De signis negatiuis efficientibus casus obliquos non eadem est habenda ratio, vt plurimùm enim hæc signa vniuersalia afficiunt præcipuum subiectum, licet aliquando possint illud non afficere; cùm enim signum negat possessionem significati in obliquo respectu recti, quam arguebat casus obliquus, tunc signum vniuersale negatiuum tantùm afficit obliquum significatum propositionis, quod immediatè afficit: cùm vero hanc possessionem non negat, non solùm distribuit obliquum significatum, sed etiam subiectum præcipuum propositionis significatum in recto. Exempli gratia, hæc propositio *Equus nullius hominis currit* potest habere hunc sensum, equus qui nullius est hominis, seu, equus non possessus ab homine, currit, & tunc signum *nullius* tantum afficiet terminum obliquum *hominis*, & præcipuum subiectum *equus* eodem modo relinquet, quapropter propositio erit singularis, & hac ratione resoluenda. Hic equus, qui non est huius hominis, neque huius hominis, neque huius hominis currit; vel hic equus qui non est huius hominis, neque huius hominis, currit, & sic de aliis, semper cum distributione termini *hominis*, & disiunctione præcipui termini, subiectique propositionis *equus*. Potest insuper prædicta propositio hunc sensum efficere, nullus datur homo cuius omnes equi currant, & tunc terminus *nullius* totam propositionem afficit, & terminum *equus* qui ex vi signi *omnis* supponebat distributiuè, facit supponere disiunctiuè, & propositio hoc modo distribuenda est; huius hominis vel hic equus non currit, & huius hominis vel hic equus non currit, vel hic equus non currit, &c. semper cum distributione termini *hominis*, & disiunctione termini *equus*, dicere enim, nullus est homo, cuius omnis equus currat, idem est ac dicere, nullus est homo in his, qui equos possident, cui non sit aliquis equus, qui non currat. Quod si prædictum signum obliquum inueniret terminum *equus* non distributum, seu supponentem disiunctiuè, illum distribueret, quia signum negatiuum destruit, quod inuenit, & terminum supponentem distributiuè, facit disiunctiuè supponere; & illum qui disiunctiuè supponebat, facit supponere distributiuè: quare hæc propositio *nullius hominis aliquis equus currit*, hoc modo resoluenda est neque huius hominis hic equus currit, neque hic equus currit, &c. Deinde neque huius hominis hic equus currit, neque hic equus currit, &c. distribuendo semper terminum *hominis*, & sub quocunque singulari illius omnia singularia termini *equus*.

Sunt etiam alia signa mixta, quæ in se categorema aliquod includunt veluti *nunquam*, *semper*, *aliquando*. Ex his affirmatiua veluti *semper* & *aliquando* tantùm suum categorema, non verò quantitatem propositionis constituunt nec metiuntur, hæc enim propositio *semper homo currit* particularis est, etsi tempus significatum hoc signo *semper* vniuersaliter supponat, 6.

ponat, quia præcipuum subiectum propositionis supponit particulariter, & ita prædicta propositio resoluenda erit; in hoc tempore hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & in hoc tempore hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & sic de aliis. De hoc signo *aliquando* proportione seruata eodem modo iudicium ferendum est, tantùm enim disiungit suum categorema pro quo particulariter supponit, & nullo modo afficit præcipuum subiectum in ordine ad propositionem quantificandam, quapropter hæc propositio, *aliquando omnis homo currit*, vniuersalis est, etsi signum *aliquando* sit particulare.

7. Aliter contingit in hoc signo vniuersali negatiuo *nunquam*, quod non solùm suum categorema, sed præcipuum subiectum propositionis afficit, quod distribuit, si non inuenit distributum, & disiungit si inuenit distributum; refundit enim suam negationem supra subiectum præcipuum, & supra copulam propositionis, quæ negatio cùm malignantis sit naturæ, totum quod post se inuenit destruit. Ideo propositio ista *nunquam homo currit*, seu *nunquam aliquis homo currit*, hoc modo est resoluenda; neque in hoc tempore currit hic homo, neque hic homo, &c. Deinde neque in hoc tempore currit hic homo, neque hic homo, & sic de aliis distribuendo semper terminum *nunquam*, & sub quocumque singulari illius terminum *homo* secundùm omnia singularia quæ continet. Hæc autem propositio, *nunquam omnis homo currit*, ita est resoluenda, neque in hoc tempore currit homo: & sic de aliis non distribuendo terminum *homo* per propositiones negatiuas, sed illum hoc modo disiungendo; in hoc tempore vel hic homo non currit, vel hic homo non currit, & in hoc tempore vel hic homo non currit, vel hic homo non currit, & sic de aliis semper cum distributione termini *tempus*, & disiunctione termini *homo*. Ex hac doctrina infertes hanc propositionem *nunquam aliquis homo currit* esse vniuersalem, quia illius præcipuum subiectum *homo* distributiuè supponit, & propositionem istam *nunquam omnis homo currit* esse particularem, quia illius præcipuum subiectum *homo* disiunctiuè resoluitur.

8. In hac propositione *aliquis homo nunquam currit*; quæ hunc potest efficere sensum, dari vnus determinatus homo qui nullo tempore currat, seu qui semper quiescat, signum *nunquam* suum tantum afficit categorema, & præcipuum signum intactum relinquit, quapropter prædicta propositio particularis erit. Idem iudicium ferto de hac propositione *omnis homo nunquam currit*, si illius sensus sit de quocumque indiuiduo homine posse verificari nunquam currere, seu non posse verificari quod aliquando currat. Ratio propter quam signum *nunquam* in his propositionibus præcipuum subiectum non afficiat, est, quia non reddit propositiones negatiuas, quod præstat in prioribus, quarum subiecta afficit, hæc enim propositio *aliquis homo nunquam currit*, hoc est, dari aliquis homo, qui nullo tempore currat, affirmatiua est, hæc autem negatiua *nunquam aliquis homo currit*, hoc est, non dari tempus aliquod in quo aliquis homo currat. Secundùm hanc doctrinam dicendum est hanc propositionem *aliquis homo nunquam currit*, in sensu explicato particularem esse, hancque esse vniuersalem *omnis homo nunquam currit*, in eodem sensu desumptam.

9. Hæc signa *vterque*, & *neuter* mixta dici solent, quia disiungunt binaria, & distribuunt vnitates, hæc enim propositio *vterque homo currit*, ita resoluitur: ex his duobus iste, & iste currit, vel ex his duobus iste & iste currit, & sic de aliis semper cum disiunctione binariorum, & distributione vnitarum. Eadem ratione resoluitur hæc propositio *neuter homo currit*; horum duorum neque iste neque iste currit, vel horum duorum neque iste, neque iste currit, & sic de illis cum disiunctione binariorum, & distributione vnitatum. Signum *alter* oppositio modo resoluitur cum distributione binariorum, & disiunctione vnitatum, exempli gratia, *vterque homo currit*, horum duorum iste vel iste currit, & horum duorum iste vel iste currit, & sic de aliis cum distributione binariorum, & disiunctione vnitarum. Iuxta prædictam doctrinam propositiones istæ *neuter homo currit*, *vterque homo currit*, *alter homo currit*, vnitæ essent dicendæ, duæ priores vniuersales respectu vnitatum, & particulares respectu binariorum, & posterior vniuersalis respectu binariorum, & particularis respectu vnitatum, vsu tamen receptum est, duas priores dici vniuersales, & posteriorem particularem appellari.

10. Coniunctio & propositionem vniuersalem constituit, quando coniungit extrema de quorum quolibet potest prædicatum verificari, veluti cùm dicimus: *Petrus & Ioannes currunt*, tunc enim illa propositio in has duas resoluitur, Petrus currit, & Ioannes currit, in quibus distribuitur subiectum prioris. Quando verò coniungit extrema, de quibus tantùm simul sumptis verificatur prædicatum, vnum adintegrat subiectum, quod non potest in inferiora distribui, & ita propositio vniuersalis non est: sic accidit cùm dicimus, *Petrus & Ioannes portant totum pondus*, tunc enim *Petrus, & Ioannes* vnum subiectum indiuisibile, & resolubile in alia subiecta respectu eiusdem prædicati constituunt. Disiunctio *vel*, semper propositionem particularem constituit, hæc enim propositio *Petrus vel Paulus currit*, æquiualet huic: *ex Petro & Paulo aliquis currit*.

11. Signa numeri pluralis veluti *omnes*, *nulli*, *aliqui*, distribuuntur, vel disiunguntur per binarios, quorum vnitates copulatim sumuntur, quapropter hæ propositiones vnam tantùm propositionem habent. Exempli gratia, hæc propositio, *nulli homines currunt*, resoluenda est; neque hi homines currunt, neque hi homines currunt, &c. non tamen iterum potest fieri resolutio: hi homines non currunt: ergo hic homo non currit, & hic homo non currit; alias non distinguerentur ex modo significandi hæ propositiones *nullus homo currit*, & *nulli homines currunt*. Hæc ita dicenda sunt vt propositiones contradictoriè oppositæ numeri pluralis, rectè & commodè possint assignari, & strictè loquendo vera sunt, in communi tamen modo loquendi in his propositionibus ad vltimam vsque vnitatem fit resolutio.

12. Hæc omnia quæ de quantitate propositionis, & signis illam constituentibus fusè dixi, apprimè debet obseruare recens Dialecticus, ne illi duplex propositio contradictoria, vtraque vera, aut vtraque falsa appareat, quæ si percalleat dexterè, poterit cuicumque propositioni suum contradictorium assignare; aliter in duplex contradictorium vtrumque verum, vel vtrumque falsum passim incider.

PVNCTVM IV.

Diuiditur propositio in Categoricam & Hypotheticam & vtriusque essentia explicatur.

1. CELEBRIS est diuisio propositionis in Categoricam, & Hypotheticam, quæ vulgò sic definiri solent. Propositio Categorica est, *quæ constat subiecto & prædicato tanquam partibus proximis*. Propositio Hypothetica dicitur, *quæ constat subiecto,*

subiecto, & prædicato tanquam partibus remotis. Non acquiescò, quia hæc propositio, quæ in omnium opinione hypothetica est, *si Sol luceret, dies esset*, non constat subiecto, & prædicato tanquam partibus remotis, hoc enim est constare immediatè partibus, quarum quælibet, vel aliqua illarum constet subiecto & prædicato, quod in hac propositione non contingit, in qua nullam partem poteris assignare, quæ subiectum, aut prædicatum includat, siue enim assumas partem hanc *si Sol luceret*, siue alteram eligas *dies esset*, vtramque subiecto & prædicato carentem inuenies.

2. Huic argumento posset solutio adhiberi iuxta definitionem aliam propositionis hypotheticæ, quam nonnulli adducunt, videlicet: *Propositio hypothetica est, quæ constat duabus categoricis, vel earum locum habentibus.* Exemplum propositionis hypotheticæ constantis duabus categoricis esto hæc hypothetica, *Petrus legit, & Ioannes audit*; exemplum autem hypotheticæ constantis extremis habentibus locum duarum categoricarum ministrat hæc propositio, *si Sol luceret, dies esset.* Contra priorem definitionem ostendam postea omnem propositionem constare subiecto, & prædicato tanquam partibus proximis; & contra posteriorem probabo complexum illud *Petrus legit, & Ioannes audit*, non esse simplicem propositionem hypotheticam, sed duplicem categoricam continere cum ipsarum distinctione. Modò tamen rogo cur fingat hæc opinio in hac propositione, *si Sol luceret, dies esset*, extremum istud *si Sol luceret*, obtinere locum vnius categoricæ, & extremum alterum *dies esset* aliùs categoricæ vices gerere. Dices quia substituuntur loco duarum categoricarum, quæ debebant inesse propositioni hypotheticæ. Contrà: huic propositioni, *si Sol luceret, dies esset*, implicant duæ categoricæ inesse, quia per se ipsam constat extremis, quibus de facto componitur, & alia quæcumque illi repugnant. Secundò gratis supponitur omnem hypotheticam debere constare duabus categoricis. Tertiò ex suppositione quod debeat constare omnis propositio hypothetica duabus categoricis, vnde inferes extrema huius propositionis *si Sol luceret, dies esset*, poni loco duarum propositionum categoricarum? ego enim asseram poni loco duarum definitionum, vel duarum demonstrationum, quibus fingam hypotheticam debere constare. Hæc omnia frigidè dicuntur, & sine ardore sunt impugnanda. Mitto etiam Auctores definientes propositionem hypotheticam per duas categoricas, quibus constare affirmant, non explicare, quid sit propositio categorica, quæ si priùs non cognoscatur, cognosci non poterit, quæ propositio constet duabus categoricis, & hypothetica sit.

3. Propiùs ad rem accessit Hurtadus disp. 3. sect. 3. qui asserit propositionem categoricam esse propositionem absolutam & se solâ significatiuam; Propositionem verò hypotheticam expressè non definit, sed hæc subiicit: *Exemplum autem propositionis aliunde pendentis sit; si Petrus venerit loquetur, subiectum cum prædicato nectitur non absolutè, sed cum dependentia.* Ex quibus ad mentem huius Auctoris hanc infero definitionem: Propositio hypothetica est propositio pendens aliunde, vel, vt ipse explicat, cuius subiectum cum prædicato nectitur *non absolutè, sed cum dependentia ab alio.* Hæc si rectè explicentur, existimo vera esse; nihilominus vt iacent, rem non declarant, non enim Hurtadus definit, an propositio constet subiecto & prædicato tanquam partibus proximis, aut tanquam partibus remotis, neque hæc extrema assignat in propositionibus conditionalibus, quæ potissimè hypotheticæ sunt. Deinde hoc quod est propositionem esse se solâ significatiuam, quod proprium esse ait propositionis categoricæ, commune est omni propositioni, hæc enim propositio hypothetica, *si Sol luceret dies esset*, se solâ est significatiua, si integra & secundùm se totam sumatur.

Sentio omnem propositionem siue categoricam, siue hypotheticam constare æquè primariò & per se subiecto & prædicato tanquam partibus proximis. Probo facilè: Omnis propositio est enunciatio vnius de alio; ergo in omni propositione datur vnum de quo enunciatur, quod est subiectum; & aliud, quod enunciatur, quod est prædicatum; ergo omnis propositio constat subiecto & prædicato. Deinde hæc extrema, seu hoc subiectum, & hoc prædicatum immediatè annectuntur copulâ *est*: ergo immediatè componunt propositionem. Secundò omnis propositio est iudicium, quod essentialiter est cognitio, quâ cognoscitur conuenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium seu omnis propositio dicit vnum extremum cui aliud conuenit, & aliud, quod conuenit, quorum hoc, prædicatum; illúdque, subiectum nuncupantur. Neque iuuat dicere hypotheticam habere subiectum, & prædicatum remotum; quia iudicium immediatè enunciat vnum de alio, & immediatè fertur in conuenientiam extremorum; ergo immediatè respicit illud, quod enunciat, videlicet prædicatum, & illud de quo enunciatur scilicet subiectum; ergo dicit subiectum & prædicatum tanquam extrema immediatè affecta copulâ *est*: ergo tanquam partes immediatè componentes propositionem. Insuper impugnaui iam hunc dicendi modum, dum refelli definitionem propositionis categoricæ, quæ constat subiecto & prædicato tanquam partibus proximis. 4.

Assero insuper formam, quâ propositio hypothetica constituitur formaliter propositio, seu in ratione propositionis, esse copulam *est* non alias particulas, *quia, si, ergo, &, vel*, quæ vulgò assignantur. Dixi, *quâ propositio hypothetica constituitur in ratione propositionis*, quia distinguenda est forma, quâ propositio hypothetica constituitur formaliter propositio, à forma, quâ hypothetica constituitur, sicuti in propositione categorica vniuersali distinguitur forma, *quâ* constituitur *in ratione propositionis*, à *forma*, quâ vniuersalis constituitur; hæc enim in hac propositione *omnis homo est animal*, est signum *omnis*; illa verò copula *est*. Conclusionem sic explicatam probo. Propositio hypothetica dicit formaliter enunciationem vnius de alio, & conuenientiam vnius de alio. Sed enunciatio, & conuenientia tantùm significatur per copulam *est*: ergo tantum copula *est* significat formam propositionis. Maior constat ex sæpe dictis; Minor ex terminis constat, quia particulæ *quia, si, ergo, &, vel*, non significant conuenientiam cum prædicato. 5.

Forma, quâ propositio hypothetica constituitur in ratione hypotheticæ tantùm est particula *si*. Hanc particulam constituere propositionem conditionalem hypotheticam formaliter facilè euinco. Propositio hypothetica constituitur formaliter talis, per id, ex vi cuius differt à categorica. Sed propositio conditionalis, quæ est hypothetica in omnium sententia, tantùm differt à categorica per particulam *si*: ergo per hanc constituitur formaliter hypothetica. De reliquis particulis *quia, ergo, &, vel*, constabit ex his quæ iam subiicio, quibus probo propositionem causalem, rationalem, coniunctiuam, & disiunctiuam rationem hypotheticæ non habere. 6.

His præmissis propositionem hypotheticam sic definio: *Propositio hypothetica est illa, cuius prædicatum restringitur per additum, significando tantùm dependentiam, & non inesse.* Hæc definitio rectè explicat 7.

plicat naturam propositionis conditionatæ, quia in hac propositione, *si Sol lucet dies est*, existentia diei non vtcumque prædicatur, sed cum dependentia a Sole, neque absolutè dicitur lucem existere dependenter à Sole, sicuti prædicatur in hac propositione *lux est producta à Sole*, sed tantùm enunciatur ex suppositione appositæ conditionis *si Sol lucet*. Insuper definitionem esse exactam sic probo. Propositio hypothetica est propositio, in qua fit enunciatio ex hypothesi, seu ex suppositione; ergo in illa non debet enunciari prædicatum absolutè, sed cum addito, ex vi cuius significetur dependentia, seu connexio ab illo addito, quæ nihil dicit in esse absoluto, seu nihil ponit in esse, quia ex hoc modo significandi, qui strictè reperitur in hac propositione *si Sol lucet dies esset*, neque in esse ponitur existentia Solis, neque existentia lucis aut diei, nullo enim illorum existente prædicta propositio suam retinet veritatem. Ex his inferes in hac propositione *si Sol lucet, dies est*, prædicatum affici conditione quod est *existens, si Sol lucet*; illa enim propositio *si Sol lucet, dies est*, formaliter reddit hunc sensum: *Sol est existens, si Sol lucet*, vbi additum illud *si Sol lucet* prædicato appositum facit propositionem nihil ponere in esse, sed tantùm significare connexionem, seu dependentiam inter subiectum, & prædicatum.

8. Ex hac definitione inferes malè assignari propositionem causalem inter hypotheticas, quia in illa existentia prædicati absolutè enunciatur, veluti cùm dicitur, *quia Sol lucet, dies est*, quæ propositio Sole non existente vera non erit, quia ex vi illius absolutè prædicatur existentia diei, sicuti prædicatur in ista, *Dies est existens productus à Sole lucente*. Potiori ratione inter hypotheticas annumerandæ non sunt propositiones coniunctiuæ, disiunctiuæ, & rationales, in quibus omnibus existentia prædicati absolutè enunciatur, & illam importat secundùm existentiam copula *est* in propositione apposita. Deinde propositio coniunctiua, *Petrus currit, & Ioannes ambulat*, non est simplex propositio, sed duplex categorica; ergo non est hypothetica. Probo Antecedens: auditâ hac propositione possum concedere priorem partem, & negare posteriorem, quia verum est Petrum currere, & falsum Ioannem ambulare; ergo hæ propositiones habent distinctam veritatem, & falsitatem; ergo non efficiunt simplicem propositionem, quia simplex propositio simplici veritate gaudet. Quod si velis ex duplici veritate vnam confici, sicuti ex duplici propositione vna propositio componitur, adhuc argumento non satisfacis, quia etiamsi ex duplici veritate tertia alia posset componi ex veritate & falsitate nulla posset assurgere compositio: cùm ergo in hac propositione coniunctiua *Petrus currit, & Ioannes ambulat*, prior pars possit esse vera, & posterior possit esse falsa, non potest ex falsitate prioris partis, & veritate posterioris confici tertia aliqua veritas, aut falsitas, quæ indiuisibiliter propositionem afficiat, sed falsitas partem vnam, & veritas partem aliam afficier. Propositio disiunctiua, verbi gratiâ, *Petrus currit, vel Ioannes ambulat*, hypothetica non est dicenda, quia importat absolutam existentiam prædicati, etsi non determinatè, sed sub disiunctione, sicuti hæc propositio particularis *aliquis homo currit*, quæ non magis hunc hominem currentem quàm illum ex se importat. Hæc tamen disiunctiua propositio simplex est, & non multiplex, quia simplici veritate gaudet, cùm enim dicitur *Petrus currit, vel Ioannes ambulat*, non licet respondere, *Petrus currit*, concedo hanc partem; *Ioannes ambulat* nego hanc partem, etsi de facto Petrus currat, & Ioannes non ambulet.

9. Rationalis propositio, v.g. *Petrus currit, ergo mouetur*, quam Summuliste inter hypotheticas recensent, neque est hypothetica, quia absolutè prædicati existentiam importat; neque simplex, sed multiplex, quod probatur eâdem ratione, quâ nuper idem probabam de propositione coniunctiua: quia illi inest duplex veritas, aut falsitas, auditis enim his vocibus, *Petrus currit, ergo mouetur*, respondemus *Petrus currit*, concedo Antecedens: *ergo mouetur*, concedo consequentiam, & sæpe concesso antecedenti, seu priori propositione, posteriorem aliam, consequentiam videlicet negamus, cùm consequens non est legitimè illatum.

Ex his deducitur hypotheticam differre à categorica ratione additi *si* afficientis illius prædicatum, ex vi cuius copula *est*, quæ absolutam existentiam ex se importat, illam tantùm dicit conditionatam, ac proinde, etsi forma propositionis categoricæ, & hypotheticæ sit copula *est*, hæ propositiones inter se differunt essentialiter, quia copula *est* in hypothetica ratione additi tenentis se ex parte prædicati contrahitur ad significandam existentiam conditionatam prædicati, quam absolutam ex se nullo appositio addito in categorica propositione significat. 10.

Obiicies contra definitionem propositionis hypotheticæ suprà traditam: Hæc est propositio hypothetica, *si Petrus est homo, est animal rationale*, & tamen prædicatum non restringitur per additum aliquod extrinsecum, quia Petrum esse hominem, quod est additum tenens se ex parte prædicati ab hoc formaliter non distinguitur, & nihil potest esse additum respectu sui ipsius. Respondeo hinc est alias similes propopositiones non esse conditionales, vt tradant communiter Theologi in materia de scientia Dei, ad proinde non esse propriè hypotheticas, eâdem enim ratione, & non aliâ, quâ propositio conditionalis dicitur, dicenda est hypothetica. Quia tamen huiusmodi propositiones instar conditionatarum significantur, & in illis vtimur conceptu hominis vt distincto à conceptu animalis rationalis, ideo veluti hypotheticæ significantur, eodémque prædicato vtimur, ac si sibimet ipsi adderetur. 11.

Obiicies vltimò, sequi ex eo, quod conditiones sint affectiones prædicatorum, has duas propositiones cõtradictorias *Petrus dormiet, si ego legero: Petrus non dormiet, si ego legero*, dari simul falsas. Sequela probatur. In primis prior propositio falsa est, quia falsum est dicere ex mea lectione sequi dormitionem Petri, quod enunciat prædicta propositio. Posterior similiter est falsa, quia ex vi illius enunciatur non dormitionem Petri sequi ex mea lectione, sicuti ex vi prioris enunciatur sequi dormitionem; quod similiter est falsum, quia ex mea lectione, neque sequitur dormitio Petri, neque negatio dormitionis Petri. Respondeo in omni opinione prædictas propositiones esse contradictorias, quia in omnium opinione sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, ac proinde omnes teneri prædicto argumento satisfacere. Pro omnibus tamen respondeo hanc propositionem *Petrus non dormiet, si ego legero*, quando est contradictorium huius propositionis *Petrus dormiet, si ego legero*, non facere hunc sensum, erit negatio somni Petri, si ego legero, sed hunc reddere, ex mea lectione non inferenda est dormitio Petri; in quo sensu non potest esse simul falsa cum sua contradictoria, in qua affirmatur dormitionem Petri inferendam esse ex mea lectione, casu quo hæc existat, & implicat mea lectione existenti inferri, & non inferri ex illa Petri dormitionẽ. 12.

Ratio æquiuocationis est; quia quando hęc propositio *Petrus non dormiet si legero*, est contradictorium huius, *Petrus dormiet si legero*, necessum est negationẽ cadere non solùm supra copulam, sed supra particulam *si legero*, quia debet negare prædicatum non vtcumque, sed quatenus habet additum *si legero*, quod 13.

se tenet ex parte prædicati. Fateor clariùs & sine æquiuocatione aliqua assignari pro contradictoria huius propositionis *Petrus dormiet si legero*, propositionem hanc *Non si legero Petrus dormiet*. Verumtamen nequit negari has esse contradictorias *Petrus dormiet si legero : Petrus non dormiet si legero*, licet posterior ista in sensu à me assignato sit explicanda, & alium habeat, qui in obiectione adducitur, in quo prioris propositionis contradictoria non est.

PVNCTVM V.

De Oppositione propositionum.

1. ARRIAGA *disput. 2. sect. 4.* Hurtadum impugnat, qui sic Oppositionem definiuit: *Oppositio est repugnantia duarum propositionum circa veritatem, vel falsitatem*, quia hæc definitio solùm est descriptiua per ordinem ad veritatem, vel falsitatem, quæ est qualitas propositionis, aitque melius oppositionem sic esse definiendam: *Repugnantia duarum propositionum in affirmatione, vel negatione.* Etsi posterior hæc definitio detur per affirmationem, & negationem, quæ sunt differentiæ essentiales propositionum; & prior illa in ordine ad veritatem vel falsitatem, quæ sunt veluti passiones seu accidentia inseparabilia propositionum, ex hoc capite neutra reiicienda est, licet enim descriptiuè per passionem, vel accidentia, aut essentialiter per differentiam essentialem quodlibet obiectum definire. Displicet mihi in definitione Arriagæ disiunctio *vel* inter affirmationem, & negationem, quia non secundùm vnam vel alteram, sed secundùm vtramque, repugnantiam habent omnes propositiones, in quibus ipse oppositionem agnoscit, cùm vna affirmatiua, & altera negatiua necessariò esse debeant. Displicet etiam vtraque definitio, quia neutra amplectitur oppositionem, quæ est inter subalternantem, & subalternatam, quarum vtraque necessariò affirmatiua, vel vtraque negatiua esse debent, & vtraque simul vera, aut simul falsa esse potest, vt postea explicabo. In his autem oppositionem reperiri constat ex communi Summulistarum consensu, qui nomine Oppositionis subalternationem comprehendit, id autem nos debemus definire, quod apud communem modum loquendi oppositio dicitur.

2. Melius oppositionem definiuit Toletus his verbis: *Oppositio est duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium secundùm qualitatem, vel quantitatem repugnantia.* Adderem ego maioris claritatis gratiâ *vtroque extremo, eisdem circunstantiis, & affectionibus significato, eodem ordine*, &c. Nomine qualitatis iuxta vulgarem loquendi modum affirmatio, & negatio hîc intelliguntur. Definitionem hanc omnibus oppositionibus conuenire constabit, cùm per singulas illius species discurremus, quod iam præsto.

3. Oppositio quadruplex est, *contradictoria, contraria, subcontraria, & subalterna.* Oppositio *Contradictoria* est omnium maxima, quam definit Toletus, *repugnantia duarum propositionum secundùm qualitatem, & quantitatem.* Non omnino placet hæc definitio, quia in his propositionibus, *Petrus currit*, & *Petrus non currit*, est oppositio contradictoria, & tamen non est oppositio secundùm quantitatem. Restringenda ergo est oppositio secundùm quantitatem in definitione significata ad propositiones, quæ termino communi gaudent, & ita definitio conficienda. *Oppositio contradictoria est repugnantia duarum propositionum* (subintellige semper, vtroque extremo, eisdem circunstantiis, & affectionibus significato, eodem ordine participantium) *secundùm qualitatem, & secundùm quantitatem in his propositionibus, quarum terminus est communis.* Huius oppositionis in his propositionibus exemplum accipe: *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit.* Oppositio *Contraria* est duarum propositionum vniuersalium secundùm qualitatem repugnantia: exemplum sit in his propositionibus, *Omnis homo currit, Nullus homo currit.* Oppositio *Subcontraria* est duarum propositionum particularium secundùm qualitatem repugnantia, vt, *aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus.* Huiusmodi propositiones Subcontrariæ dicuntur, quia sunt sub propositionibus vniuersalibus contrariis, *omnis homo est animal, nullus homo est animal*, sicuti inferius est sub superiore; & particulare sub vniuersali. In omnibus definitionibus nomine qualitatis affirmatio, & negatio debent intelligi, quæ verò oppositio secundùm veritatem, & falsitatem in illis reperiatur, constabit ex infrà dicendis. Oppositio *Subalterna* est duarum propositionum in sola quantitate repugnantia, veluti *omnis homo est albus, aliquis homo est albus.*

Nomine qualitatis in prædictis definitionibus affirmationem, & negationem vt dictum est, intelligimus, explicanda est modò quæ repugnantia in his propositionibus oppositis secundùm veritatem, & falsitatem reperiatur. Propositiones contradictoriæ oppositæ in quacumque materia secundùm veritatem, & falsitatem repugnantiam habent, ita vt eo ipso quòd vna sit vera, altera necessariò falsa esse debeat, & nunquam vtraque vera, aut vtraque falsa reperiantur; est enim oppositio contradictoria omnium maxima, in qua vna propositio dicit non esse id, quod altera esse affirmat, cùm idem non possit simul esse & non esse, sed necessariò sit aut non sit: quando est, propositio affirmans est vera, & altera negans est falsa; & quando non est, negatiua propositio veritatem, & affirmatiua falsitatem habet. Propositiones contrariæ in materia naturali, & remota secundùm veritatem, & falsitatem opponuntur, vt patet in his propositionibus, *Omnis homo est animal, Nullus homo est animal: Omnis homo est equus, Nullus homo est equus.* Ratio est, quia in materia necessaria prædicatum necessariò conuenit omnibus indiuiduis, & ita propositio affirmatiua vniuersalis necessariam habet veritatem, & eo ipso quod necessariò prædicatum omnibus conueniat, repugnat alicui non conuenire, & ita necessariò falsum est dicere nulli conuenire; quod propositione contrariâ negatiuâ enunciatur. Inuerso ordine idem contingit in materia remota, quia in hac prædicatum cuicumque indiuiduo repugnat, ideo verè de omni indiuiduo negatur, & falsò de quocumque illorum, & de omnibus simul affirmatiuè dicitur. In materia contingenti vtraque propositio potest esse falsa, quia cùm prædicatum sit contingens, potest his & non aliis indiuiduis conuenire, & eo ipso quod his conueniat, propositio vniuersalis negatiua, verbi gratia, *nullus homo est albus*, falsitatem habet; & eo ipso quod non conueniat aliis, vniuersalis negatiua *omnis homo est albus*, falsa est. Non potest autem adhuc in materia contingenti vtraque propositio contraria veritatem habere, quia ex duplici contraria vera, verbi gratia, *omnis homo est albus, nullus homo est albus*, duplex infertur contradictoria simul vera, quod haud difficile ostenditur. Eo ipso quod hæc propositio sit vera, *omnis homo est albus*, hæc particularis sub illa contenta, *aliquis homo est albus*, est vera: ergo eo ipso quod vera sit duplex hæc propositio: *Omnis homo est albus, Nullus homo est albus*, vera erit hæc propositio *aliquis homo est al-*

4.

bus,cuius veritatem infero ex affirmatiua vniuersali: ergo simul erunt veræ hæ propositiones,*Aliquis homo est albus*,& *Nullus homo est albus*, quæ sunt contradictoriæ. Idem continget si ex hac propositione, *Nullus homo est albus*,hanc inferas, *Aliquis homo non est albus*, quæ simul cum sua contradictoria veritatem habebit.

5. Propositiones subcontrariæ in materia necessaria, & impossibili secundùm veritatem & falsitatem repugnant, & necessariò vna debet esse vera & altera falsa,quæ repugnantia ex eodem capite in his, ac in contrariis procedit. In materia contingenti vtraque potest esse vera,quia ex pluribus hominibus existentibus potest hic habere albedinem, & ille albedine carere, & eo ipso quod hic albedinem habeat, hæc propositio *aliquis homo est albus* est vera; & eo ipso quod ille albedine careat,propositio hæc *aliquis homo non est albus* est vera, & ita potest simul vtraque propositio veritatem habere. Nunquam tamen potest vtraque propositio subcontraria esse falsa,aliàs daretur duplex contradictoria simul falsa, quia eo ipso quod hæc propositio *aliquis homo est albus* sit falsa,hæc similiter erit falsa *omnis homo est albus*: ergo si aliàs falsa sit altera subcontraria prioris propositionis particularis videlicet *aliquis homo non est albus*, hæ propositiones *Omnis homo est albus*,& *Aliquis homo non est albus*, quæ sunt contradictoriæ, erunt simul falsæ.

6. Propositiones subalternæ in materia necessaria, & remota simul veræ,aut simul falsæ necessariò esse debent,quia in his materiis eadem est necessitas, aut repugnantia subiecti vniuersalis, & particularis respectu prædicati. In materia contingenti potest vniuersalis esse falsa, & particularis esse vera, quia potest alicui individuo prædicatum conuenire,aut non conuenire,& non omnibus. Si verò particularis falsa sit, vniuersalis necessariò falsitatem habebit, quia id non potest de vno aut altero dici,aut negari,multò minùs de eodem & de aliis simul cum ipso poterit affirmari, aut negari.

7. Nonnulli non pauca præcepta tradunt circa oppositionem propositionum oppositarum,quæ omnia propriis definitionibus continentur. In primis enim propositiones oppositæ debent habere idem subiectum, & idem prædicatum, ob quam rationem hæ propositiones,*Petrus est albus*; *Petrus non est doctus*, oppositionem non habent, quod in definitione oppositarum explicatur per illam particulam *vtroque extremo*, &c. Deinde debent intelligi pro eodem tempore, & loco, & prædicatum eodem adiectiuo eisdémque aduerbiis,restrictione,ampliatione,& appellatione terminos affici; ob quam rationem hæ propositiones contradictoriæ non sunt, *Petrus currit*, *Petrus non cucurrit*, quia non important idem tempus;*Petrus currit Matriti*, *Petrus non currit Toleti*, quia non significant eundem locum; *Petrus est homo*, *Petrus non est homo albus*, quia adiectiuum non est commune prædicato vtriusque; *Petrus currit*, *Petrus non currit velociter*, quia aduerbium positum in propositione negatiua, in affirmatiua non reperitur; *Petrus magnus est Logicus*, *Petrus non est Logicus magnus*,quia non seruatur eadem appellatio: *Omne pallium Petri est nigrum*, *Aliquod pallium non est nigrum*, quia restrictio vniuersalis affirmatiuæ,in particulari negatiua non reperitur,& sic de aliis,quæ omnia in definitione oppositarum significantur illis particulis, *eisdem circumstantiis*, *& affectionibus significatis*.

8. Oportet etiam aduertere in propositionibus,quibus aduerbium inest, debere cadere negationem supra ipsum aduerbium,veluti cùm dicimus,*Petrus essentialiter est albus*, contradictoria propositio debet esse, *Petrus non essentialiter est albus*; si enim hæc redderetur, *Petrus essentialiter non est albus*, vtraque esset falsa, quia prior hunc faceret sensum,de essentia Petri est habere albedinem, quod est falsum; & posterior hunc redderet, de essentia Petri est non habere albedinem, quod similiter est falsum, quia neque albedo neque negatio albedinis sunt de illius essentia, sed illarum quælibet potest accidentaliter Petro contingere.

9. In propositionibus quarum subiectum non est commune multis inferioribus,facilè potest negatione præpositâ contradictoria assignari, veluti, *Petrus currit*,*Petrus non currit*,seu *Non Petrus currit*,sumpta particulâ *non* pro negatione non infinitante,sed negante. *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*: *Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim*,subiectum enim huius propositionis supponit collectiuè, & singulos Apostolos continet tanquam partes illud integrantes, & non tanquam inferiores sub illo contentos. Eodem modo in propositionibus causalibus, & conditionalibus assignanda est propositio contradictoria,*Si homo currit mouetur*:*Non si homo currit mouetur*.*Quia homo currit mouetur*:*Non quia homo currit mouetur*.Id enim quod conditionalis affirmat non est prædicatum absolutè existere, sed est connexio aut dependentia,quæ esset inter existentiam prædicati & conditionem, casu quo hæc ponerentur, & in causali non vtcunque affirmatur existentia prædicati, sed quasi virtualiter supponitur,& affirmatur causam illius existentiæ illud esse, quod particula *quia* afficitur,& ob hanc rationem doctè dixit Toletus propositiones has quantitatem non habere,hoc est vniuersales non esse.

Punctum VI.

Nonnullæ propositiones contradictoriæ ex difficilioribus assignantur, vt doctrina tradita circa illarum oppositionem magis innotescat.

1. PAVCIS hic ad praxim reducam omnia, quæ tradidi Punct.3. de quantitate propositionum, & de signis illam indicantibus; simulque ex difficilioribus propositionibus se opponentibus contradictoriè pro recentium Summulistarum solatio nonnullas explicabo.

2. Huic propositioni *equus requiritur ad equitandum*, contradictoriè opposita respondet, *equus non requiritur ad equitandum*,ex his prior est vera,& posterior est falsa, & vtriusque subiectum distingendum est sub eodem prædicato in eadem propositione, quia illius suppositio neque est distributiua, neque determinata, sed confusa, ab his distincta, iuxta supra dicta.Si verò inquiratur de contradictoria huius propositionis *Nullus equus requiritur ad equitandum*,hæc erit reddenda: *Aliquis equus requiritur ad equitandum*, quarum affirmatiua particularis est falsa,& vniuersalis negatiua vera;quia etsi verum sit non posse equitari sine equo, & equum requiri ad equitandum, falsum est dicere aliquem determinatè requiri;verè enim dicimus *hic equus non requiritur*,*& hic equus nõ requiritur*, & in cæteris simili modo,ex quibus legitimè infertur:*ergo nullus equus requiritur*, ex vi cuius propositionis non negatur requiri equum, quod esset falsum, sed requiri aliquem determinatè, quod est verum; & consequenter falsum aliquem requiri:quia per hanc particularem propositionem non solùm dicitur equum requiri, sed requiri equum determi-

terminatum, ita vt possit assignari vnus equus determinatus, respectu cuius verificetur illa propositio; sicuti potest assignari vnus homo albus distinctus à reliquis, respectu cuius verificetur hæc propositio, *aliquis homo est albus.*

3. Propositio hæc, *cuiuslibet hominis aliquis equus currit*, cum hac contradictoriè opponitur, *alicuius hominis nullus equus currit.* Si verò inquiras contradictoriam huius *Nullius hominis aliquis equus currit*, hanc reddam: *alicuius hominis aliquis equus currit.* Ratio disparitatis propter quam in prioribus propositionibus signo *aliquis* contradictoriè signum *nullus* opponitur, & in posterioribus inuariatus relinquitur, est quia in prioribus signum *cuiuslibet* non afficit terminum *aliquis equus*, & ita illum disiunctiuè, seu particulariter supponentem relinquit, in posterioribus vero signum *nullus* terminum *aliquis equus* afficit, illúmque negat, distributiuéque supponere facit vt dicebam Punct. 3. Propter eandem rationem huic propositioni *semper homo currit* pro contradictoria est assignanda *aliquando nullus homo currit*, huic verò *Nunquam homo currit*, hæc contradictoriè opposita respondet, *Aliquando homo currit.* Terminus enim *semper* non distribuit terminum *homo*, & ita in altera propositione distribuendus est. Signum verò *nunquam* terminum *homo* distribuit, illiúsque copulam negat, & ita in propositione contradictoriè opposita, terminus non est distribuendus, sed disiungendus, & copula non neganda, sed affirmanda. Propter eandem rationem huic propositioni *Matriti & Romæ piper venditur*, hanc reddes contradictoriam *Matriti, vel Romæ nullum venditur piper.* Huic autem *Nec Matriti, nec Romæ piper venditur*, hanc oppones *Matriti vel Romæ piper venditur.* Veritas & falsitas harum propositionum dependet ex modo quo res se habere supponitur, sub nulla autem suppositione non inuoluente contradictionem vtramque veram, aut vtramque falsam inuenies, sed semper in vna veritatem, & in altera falsitatem agnoscès, si vtramque attentè inspicias.

4. Hæc propositio *Petrus legit*, *& Ioannes non audit*, cum hac contradictoriè opponitur *Petrus non legit vel Ioannes audit*, particula enim *&* propositionem coniunctiuam veluti vniuersalem constituit, vt dicebam Punct. 3. ideo illi opponenda est particula *vel* quæ particularem propositionem constituit vt ibidem tradidi. Si in propositione coniunctiua terminus aliquis vniuersalis constituatur, in contradictoria particularis est efficiendus, eadémque ratione, si particulari opponatur vniuersalis in contradictoria reddi debet. Exemplum accipe in hac propositione *Omnis homo currit, & aliquis equus est albus*, cuius contradictoria est *aliquis homo non currit, vel nullus equus est albus.*

5. Affirmo insuper contra Arriagam has propositiones *Petrus distat à me, Petrus non distat à me*, habere strictissimam oppositionem, eandémque in his reperiri, *Hæc Chimæra distat à me*, *Hæc Chimæra non distat à me*, quia sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem; ex hísque posterioribus affirmatiua est falsa, & negatiua vera; vtraque enim est de subiecto non supponente, propositio autem negatiua de subiecto non supponente in materia contingenti vera est. Insuper Chimæra quæ non est, non potest esse distans; ergo non est distans, seu est non distans, quia vt ipse Arriaga refert *in Met. disp. 1 sect. 3 subsect. 2.* ex duobus prædicatis contradictoriè oppositis cuicumque subiecto illorum alterum necessariò conuenire debet; & ideo eo ipso quod hæc propositio sit falsa, *Chimæra legit*, verum est dicere *Chimæra non legit*, seu *Chimæra est non legens*, quod exemplum adducit Arriaga loco citato. Neque cùm dicimus *Petrus non distat à me*, seu *Chimæra non distat à me*, est idem ac dicere *Petrus est iuxta me*, aut *Chimæra est iuxta me*, in hoc enim sensu vtraque propositio suprà assignata esset falsa, *Chimæra* enim, aut *Petrus* non existens in rerum natura neque à me distat, neque est prope me, aliud enim est non distare ab aliquo, aliud esse iuxta illud; primum tantùm importat negationem præsentiæ in spatio remoto, secundum importat præsentiam positiuam in spatio proximo. Fateor vulgari loquendi modo non rarò per non distantiam, approximationem explicari, & tunc hæc propositio *Chimæra non distat à me*, hunc habebit sensum: *Chimæra habet præsentiam, & illam habet prope me*, quæ propositio falsa est, & hæc illi contradictoriè opponitur. *Chimæra non habet præsentiam, vel si illam habet, non eam habet prope me.*

6. Solent nonnulli supponere omnem propositionem esse falsam, & postea sic arguunt. Hæ propositiones *omnis propositio est falsa*, & *aliqua propositio non est falsa*, sunt contradictoriæ; singularis negatiua ex suppositione factâ falsa est, vt per se notum est; affirmatiua vniuersalis similiter est falsa, quia est propositio; & supponimus omnem propositionem esse falsam; ergo dantur duæ contradictoriæ simul falsæ. Non grauabor concedere duplicem contradictoriam falsam ex suppositione, quòd omnes propositiones sint falsæ, quia ille, qui supponit omnes propositiones esse falsas, supponit ipsas contradictorias falsas esse, ac proinde quando infert, ergo dantur duæ contradictoriæ simul falsæ, id tanquam absurdum infert, quod ipse supponit, quod etsi ex natura rei absurdum sit, non absurdè conceditur ex suppositione facta. Alij respondent suppositionem esse intelligendam demptâ illâ propositione *omnis propositio est falsa*, veruntamen suppositio debet intelligi eo modo, quo fieri vult à supponente, & cùm possit illam facere suprà propositionem assignatam, & suprà omnem prolatam, & proferendam, non est cur prædicta propositio à suppositione extrahatur. Præterea non hac ratione vitatur absurdum, quod intenditur, videlicet ne detur duplex propositio contradictoria simul falsa, quia licet non darentur simul falsæ propositiones suprà assignatæ, aliæ innumeræ ex prædicta suppositione darentur, veluti *Petrus currit*, & *Petrus non currit*, & reliquæ omnes distinctæ à propositionibus in quibus facta fuit obiectio.

7. Difficilius est assignare contradictoriam huius propositionis *Omnes homines sunt albi*, quam nonnulli hanc esse putant *Aliquis homo non est albus*, decipiuntur verò, quia hæc propositio, *Omnes homines sunt albi*, distincta est ab hac *Omnis homo est albus*: ergo distincta propositio contradictoria illi debet respondere: Sed hæc propositio, *Aliquis homo non est albus*, contradictoriè opponitur cum ista, *Omnis homo est albus*: Ergo non cum illa, *Omnes homines sunt albi*. Secundò arguo vrgentiùs: factâ suppositione vnum tantùm hominem existere in rerum natura, & hunc esse album, hæc propositio: *Omnes homines sunt albi*, est falsa, quia est affirmatiua de subiecto non supponenti. Similiter hæc est falsa, *Aliquis homo non est albus*, quia vnus homo, qui existit albus est, & non datur alius non albus, de quo possit propositio verificari: ergo si hæ propositiones *Omnes homines sunt albi*, & *Aliquis homo non est albus*, sunt contradictoriæ, datur duplex contradictoria simul falsa. Neque potes in suppositione vitium reperire, quia est de re nemine contradicente, neque hac suppositione factâ potes assignare aliam propositionem contradictoriè oppositam priori vniuersali, quia propositiones, quæ semel sunt contradictoriæ, sub quacumque suppositione semper sunt contradictoriæ, & semper vni veritatem, & alteri falsitatem conuenire necesse est:

est : hoc enim tantùm præstare potest suppositio, vt propositio quæ sub hac suppositione erat vera, & contradictoriam falsam habebat, sub alia suppositione fiat falsa, & veram habeat contradictoriam. Quapropter ad assignandam contradictoriam cuiusque propositionis impertinens est præmittere suppositionem circa existentiam obiectorum, hæc enim tantùm requiritur ad cognoscendum, cui propositionum contradictoriarum veritas, & cui falsitas conueniat.

8. Alij rutiùs asserunt huic propositioni : *Omnes homines sunt albi*, non aliam posse assignari præter hanc *Non omnes homines sunt albi*. Quod si ab his petas contradictoriam huius propositionis, *Aliqui homines non sunt albi*, hanc & non aliam reddent *Non aliqui homines non sunt albi*, neque aliam vellent huic æquipollétem assignari. Hic dicendi modus non ad veritatem explicandam, sed ad difficultatem fugiendam arripitur, hancque patitur impugnationem : *Non aliquis homo non currit*, æquiualet huic *Omnis homo currit* : Ergo *Non aliqui homines non currunt*, æquialet huic *Omnes homines currunt*. Sed prior illa est contradictoria huius *Aliqui hominēs non currunt* : ergo & hæc posterior *omnes homines currant*.

9. Censeo propter rationem immediatè dictam has propositiones, *Omnes homines currunt*, *Aliqui homines non currunt*, contradictoriè inter se opponi. Sed contra hunc dicendi modum sic obiicies : Dentur quatuor homines, quorum tres currant, & vnus non currat, hac suppositione factâ, hæc propositio, *Omnes homines currunt*, est falsa ; similiter altera, *Aliqui homines non currunt* est falsa, quia non dantur aliqui homines non currentes, sed vnus tantùm est, qui non currat : ergo datur duplex contradictoria simul falsa. Respondeo prædictâ suppositione factâ, hanc propositionem *Aliqui homines non currunt* veram esse, quia de binario facto, ex vno homine non currente, & altero currente, verum est dicere non currere, cùm enim dico : *hi homines non currunt*, terminus *hi homines* resoluendus non est, hic homo non currit, & hic homo non currit, sic enim falsa esset propositio, sed semper debet indiuisibiliter supponere pro vtroque homine simul sumpto, ita vt sensus propositionis sit, duo hi homines non currunt, quod altero non currente verum est. Ratio est quia hi termini numeri plurális *Omnes homines currunt* vltimò resoluuntur in hæc inferiora, hi homines currant, & hi homines currunt, &c. Seu hi homines non currunt, & hi homines non currunt, &c. quin postea terminus *hi homines* iterùm resoluatur, sed semper indiuisibiliter supponat, vt dicebam, Punct. 3.

10. Propositiones hæ, *Petrus qui loquitur ambulat*, & *Petrus qui loquitur non ambulat*, legitimam habent contradictoriam oppositionem, etsi in neutra negetur copula *loquitur*, quia hæc non est præcipua copula propositionis, sed *ambulat*, quæ in priori affirmat, & in posteriori negat. Nec copulæ minùs præcipuæ in ordine ad affirmationem, & negationem variandam habenda est ratio, hunc enim sensum reddunt prædictæ propositiones, & huic similem aliæ similes. *Petrus loquens ambulat*, *Petrus loquens non ambulat*. Inquires ex suppositione quòd Petrus taceat, & ambulet, cui propositionum veritas, & cui falsitas adaptetur. Respondeo prædictâ suppositione factâ hanc propositionem *Petrus qui loquitur ambulat*, seu *Petrus loquens ambulat*, esse falsam, quia est de subiecto non supponente, subiectum enim non sumitur pro Petro præcisè secundùm se, sed pro Petro loquente, qui Petrus loquens non datur, cùm Petrus qui existit sit tacens, & non loquens. Ob hanc rationem altera propositio *Petrus qui loquitur*, seu *Petrus loquens non ambulat* vera est, propositio enim negatiua de subiecto non supponente veritatem habet.

11. *Neuter homo currit* cum hac contradictoriè opponitur *Alter homo currit*. Similiter *vterque homo currit* contradictoriè cum ista opponitur *Alter homo non currit*. Attentè tamen inspici debet horum terminorum distributio ad veritatem, vel falsitatem harum propositionum assignandam, ne ita assignetur, vt duplex contradictoria simul vera, vel simul falsa reperiatur. Decipieris nunquam si hæc obserues; quotiescumque dantur duo indiuidua de quibus possit affirmari prædicatum, etsi dantur alia innumera de quibus dici non possit, propositio vniuersalis affirmatiua vera erit. Similiter quotiescumque dantur duo indiuidua, de quibus possit negari prædicatum quantumuis dentur alia innumera, quibus non conueniat, vniuersalis negatiua vera erit. Inuerso ordine quotiescumque dantur duo indiuidua, de quibus possit negari prædicatum, etsi plura alia dentur de quibus possit affirmari, particularis affirmatiua erit falsa. Similiter quotiescumque dantur duo indiuidua de quibus possit affirmari prædicatum, etsi alia plura dentur, de quibus possit negari, particularis negatiua falsa erit. Rem declaret exemplum, assignatis his contradictoriis *Neuter homo currit*, *Alter homo currit* : suppono ex hominibus existentibus duos tantùm non currere, & reliquos alios currere. In hoc casu propositio vniuersalis negatiua erit vera, & particularis affirmatiua erit falsa. Vtrumque facilè agnosces, si horum terminorum resolutionem memineris, quam Punct. 3. exposui. Vniuersalis negatiua sic resoluitur : Horum duorum neque iste, neque iste currit, vel horum duorum neque iste, neque iste currit, &c. ex quo fit vt dum primùm peruenerit propositio ad duos homines, quos non currere supposuimus, rota verificetur, quia de illis verum est dicere neque iste, neque iste currit. Particularis affirmatiua sic resoluitur : Horum duorum iste, vel iste currit, & horum duorum iste, vel iste currit, & horum duorum, &c. ex quo fit vt cùm perueniatur ad duos homines non currentes propositio falsa reperiatur, quia illis assignatis verum non erit dicere, & horum duorum iste vel iste currit.

12. Simili modo contingit in his propositionibus *Vterque homo currit* : *Alter homo non currit*, ex suppositione enim, quod duo homines currant, & reliqui omnes sedeant, vniuersalis propositio vera est, quia factâ hac suppositione, verum est dicere, horum duorum iste, & iste currit, vel horum duorum iste, & iste currit, in quem descensum prædicta propositio vniuersalis affirmatiua resoluitur. Particularis verò affirmatiua falsa est, cuius hæc est resolutio, horum duorum, iste vel iste non currit, & horum duorum iste vel iste non currit, cuius descensus falsitas deprehenditur cùm assignantur duo homines, quos currere supposuimus.

13. Requiritur ergo ad hoc vt hæc propositio sit vera *Alter homo currit*, vt vltra vnum, quem currere, aut non currere nihil refert, reliqui omnes currant, & ad hoc vt hæc *Alter homo non currit*, vt vltra vnum, quem currere, aut non currere ad rem non facit, reliqui omnes non currant. Ad veritatem verò huius *Vterque homo currit*, sufficit dari duos homines currentes, quidquid sit de aliis, & ad veritatem huius *Neuter homo currit* duo homines non currentes sufficient quidquid de aliorum cursu, seu non cursu contingat. De oppositione propositionum Modalium exclusiuarum, & exceptiuarum dicam Punct. 8. & 10.

PVNCTVM VII.

De Æquipollentia & Conuersione propositionum.

1. ÆQVIPOLLENTIA est *duarum propositionum vtroque extremo, eodem ordine participantium vis eadem à variis signis prouenies.* Vnde propositiones æquipollentes mutuò se inferunt, & indifferenter possumus istâ vel alterâ vti, quia vtraque propositio æquipollens eandem prorsus significationem habet, eidémque conceptui formali correspondet, & tantùm in propositione vocali ex diuersitate dictionum idem obiectum eodem modo significantium contingit.

2. Hæc propositionum æquipollentia fit in propositionibus contradictoriis negatione præpositâ alteri earum. Exempli gratiâ, propositiones istæ contradictoriè opponuntur, *Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus.* Cuicumque illarum negationem præponas, fiet alteri æquiualens, idem enim est dicere, *Non omnis homo est albus*, ac dicere, *Aliquis homo non est albus*, & idem sonat, *Non aliquis homo non est albus* ac *Omnis homo est albus.* In propositionibus contrariis fit æquipollentia postpositâ negatione propositionis subiecto, v. g. in his propositionibus contrariis, *Omnis homo est albus, Nullus homo est albus*, æquipollentia reperietur, si subiecto cuiuscumque illarum negationem postponas. Si enim dixeris: *Omnis homo non est albus*, idem erit ac dicere *Nullus homo est albus*, & si dixeris *Nullus homo non est albus*, idem erit ac si diceres *Omnis homo est albus.* In subalternis fit æquipollentia; quadam negatione præpositâ, & alterâ postpositâ eidem subiecto. Itaque si subiecto vnius propositionis ex his: *Omnis homo currit*, & *Aliquis homo currit*, quæ subalternæ sunt, negationem præponas, & postponas, propositio, quæ tali subiecto gaudet, fiet alteri æquiualens, idem enim valet *Non omnis homo non currit*, ac *Aliquis homo currit*, & idem significat *Non aliquis homo non currit*, ac *Omnis homo currit.* In subalternis negatiuis vniuersalis potest fieri æquipollens particulari secundùm præscriptam regulam, particularis verò non potest fieri æquipollens vniuersali per negationes illi superadditas, quia cùm post subiectum habeat negationem, *non*, non potest ibidem altera addi, exempli gratiâ subalternæ negatiuæ sunt hæ *Nullus homo currit, Aliquis homo non currit*, possumus dicere *Non nullus homo non currit*, & facere subalternantem æquipollentem subalternatæ inuariatæ, non tamen possumus dicere, *Non aliquis homo non non currit*, vt subalternata fiat æquipollens subalternatæ inuariatæ, quia duplex illa negatio coniungi nequit.

3. Prædictæ regulæ solent hoc versiculo significari, vt faciliùs memoriæ mandentur:

Pra contradic. Post contra. Pra póstque subalter.

Hoc est contradictoriis præponenda est negatio; contrariis postponenda; præponenda, & postponenda subalternis. Inuenta est hæc propositionum æquipollentia vt obscuræ propositiones in clariores resoluantur, vt plurimùm autem deseruit vt claræ resoluantur in obscuriores terminorum multiplicatione.

4. Conuersio est *duarum propositionum vnius ad alteram per extremorum transpositionem consequentia necessaria.* Ex his propositio antecedens dicitur conuertens, & consequens conuersa appellatur. Conuersio est triplex: quædam *simplex*; alia *per accidens*; alia *per contrapositionem.* Conuersio simplex est illa, quæ fit per transmutationem terminorum seruatâ eadem propositionis quantitate. Hac ratione conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, rectè enim infertur *Nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo*, in qua illatione tantùm fit terminorum transmutatio. Similiter rectè arguitur *Aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo*, in qua illatione tantùm fit transmutatio terminorum sicuti in præcedenti.

5. Conuersio per accidens est illa, in qua non solùm termini transmutantur, sed etiam mutatur quantitas propositionis, & ex vniuersali fit particularis. Fit hæc conuersio in propositione vniuersali affirmatiua, & negatiua. Valet enim, *Omnis homo est animal: ergo aliquod animal est homo.* Similiter tenet consequentia, *Nullus homo est equus: ergo aliquis equus non est homo*, in quibus propositionibus fit terminorum transmutatio, & mutatur quantitas propositionum, siquidem ex vniuersalibus particulares deducimus.

6. Conuersio per contrapositionem fit, quando seruatâ quantitate propositionis extrema transmutantur, & ex finitis fiunt infinita per negationes infinitantes illis appositas. Hac ratione conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, valet enim *Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo.* Item, *Aliquis homo non est animal: ergo aliquod non animal non est non homo*, in quibus illationibus seruatur quantitas propositionum, & termini negationibus infinitantibus affecti transmutantur.

7. Circa hanc conuersionem obseruandum est, in conuersione affirmatiua debere supponi constantiam subiecti propositionis conuersæ, si enim hoc non subsistat, propositio erit falsa. Patet in his propositionibus *Omnis homo est ens: ergo omne non ens est non homo*, quarum prior est vera, & posterior falsa, quia illius subiectum videlicet *non ens* non subsistit, & ita de illo non potest aliquid affirmatiuè prædicari, prædicatur autem in prædicta propositione esse *non homo*, hoc est esse aliquid distinctum ab homine quod est falsum. In conuersione verò negatiua, vt veritas conuersæ subsistat, supponenda est constantia subiecti conuertentis, alioquin conuersa falsa erit, exempli gratiâ, *Antichristus non est bonus*, est propositio vera, quia etiamsi subiectum non subsistat, est negatiua, & propositio de subiecto non supponenti negatiua vera est. Si tamen inferas: *ergo aliquod non bonum non est non Antichristus*, propositio erit falsa, quia subiectum *non bonum* supponit pro non bonis existentibus, omnia autem non bona, quæ de facto existunt, sunt *non Antichristus*, seu distincta ab Antichristo, & ita de nullo illorum potest negari esse *non Antichristus.* Si autem Antichristus existeret, propositio esset vera, quia aliquod non bonum videlicet ipse Antichristus, non esset non Antichristus, seu non esset distinctus ab Antichristo, & ita respectu illius verificaretur hæc propositio, *Aliquod non bonum non est non Antichristus.*

8. Est etiam obseruandum in his conuersionibus, vt apponatur integrum prædicatum ex parte subiecti quando sit transmutatio, quapropter si expressum non sit, exprimendum est, exempli gratiâ, si conuertenda sit hæc propositio *Aliquis homo currit velociter*, prædicatum currens in verbo imbibitum exprimendum est, dicendúmque: ergo *aliquod currens velociter est homo.* Similiter cùm dicitur *nullus homo est omnis homo*, inferendum est: *ergo nihil quod sit omnis homo est homo*, prior enim propositio hunc sensum efficit. *Nullus homo est aliquid, quod sit omnis homo*, seruanda est etiam eadem suppositio ex defectu cuius hæ propositiones non conuertuntur, neque se inferunt *Homo est species: ergo species est homo.* Retinenda

nenda est insuper eadem ampliatio, ex defectu cuius hæ propositiones non conuertuntur, *Senex fuit iuuenis: ergo iuuenis fuit senex*. Sed debet aliquid assumi ad fortiandam eandem ampliationem, quod fiet, si fuerit *senex fuit iuuenis: ergo ille qui fuit iuuenis, est, vel fuit senex*.

9. Ex his conuersionibus conuersio simplex, & conuersio facta per accidens vtilissimæ sunt ad syllogismorum reductionem: conuersio verò per contrapositionem omnino est inutilis, nihil enim explicat, sed potius multitudine negationum rem confundit.

10. Vt facilè conuersionis regulas retineas, suppone tibi litterara *A* significare propositionem vniuersalem affirmatiuam; litteram *E* substitui ad significandam propositionem vniuersalem negatiuam; litteram *I* vti ad particularem affirmatiuam significandam, & litteram *O* substitui loco particularis negatiuæ, quod oporter etiam obseruari ad syllogismorum structuram cognoscendam, & his carminibus facilè significatur:

Asserit A, *negat* E, *sunt vniuersaliter ambo:*
Asserit I, *negat* O, *sunt particulariter ambo.*

Deinde vt scias quæ propositiones simpliciter, quæ per accidens, quæ per contrapositionem conuertuntur, hæc carmina memoriâ retine:

Simpliciter Feci, *conuertitur* Eua *per accidens*
Asto *per contra, sic fit conuersio tota.*

Hoc est, propositiones respondentes *E*, & *I*, contentis in hac dictione *Feci* conuertuntur simpliciter; respondentes *E*, & *A*, in hac dictione *Eua* appositis conuertuntur per accidens; respondentes verò *A*, & *O*, quibus constat hæc dictio *Asto* conuertuntur per contrapositionem.

PVNCTVM VIII.

De propositionibus Modalibus.

1. MODVS secundùm totam suam significationem extenditur ad quamque termini limitationem, seu restrictionem, quæ frequenter fit adiectiuo substantiuo adiuncto, veluti *homo iustus*. Proprie etiam aduerbiis significatur, quibus modus, quo res fit, significatur, veluti cùm dicimus *Petrus currit velociter*, *Ioannes docte argumentatur*. In præsenti autem sumitur pro modo, qui prædicatum ad certam, & specialem materiam determinat. Materiam propositionum triplicem esse, videlicet necessariam, seu naturalem; remotam, seu impossibilem; & contingentem ostendi Punct. 2. Ex his materiis triplex resultat modus, *necessarius, impossibilis, & contingens*. His quartus additur videlicet *possibilis*, qui parum differt à contingenti, quia contingens hic sumitur pro eo, quod potest accidere, etiamsi necessariò existat, non pro illo quod potest esse, & non esse, quod specialiter contingens dicitur. Modi isti dupliciter possunt significari; per aduerbium, veluti cùm dicimus *Petrus contingenter currit*, & per nomen adiectiuum, quo significatur in hac propositione, *Contingens est Petrum currere*. Cùm per aduerbium significatur, idem manet subiectum & prædicatum propositionis, & tantùm modificat connexionem prædicati cum subiecto. Cùm fit per nomen adiectiuum tota inuertitur propositio, & illa, quæ includebat subiectum & prædicatum, fit subiectum, de quo modus prædicatur, veluti cùm dicimus, *Petrum currere est contingens*, *Petrum currere* est subiectum propositionis, de quo prædicatur illud extremum *contingens*.

2. Modalis, sicuti quælibet alia propositio, duplex est, quædam *de sensu composito*, alia *de sensu diuiso*. Modalis de sensu composito est illa, cuius extrema modo affecta componi possunt, seu inter se coniungere, veluti cùm dicimus *hominem esse album possibile est*, rectè enim albedo cum homine componitur, idémque subiectum potest simul esse album, & esse hominem. Modalis de sensu diuiso est illa, quorum extrema modo affecta non possunt connecti, sed ad diuersa tempora debent referri, vt veritas propositionis subsistat, veluti cùm dicimus *Iustum peccare possibile est*, quæ facit hunc sensum, possibile est hominem iustum in hoc tempore, peccare tempore sequenti. Vterque modus contingit in propositionibus de modo aduerbiali, seu adiectiuo.

3. Potest etiam modus significatus nomine, vel aduerbio poni inter extrema, quæ afficit, veluti cùm dicimus, *Iustum possibile est peccare*, vel potest præponi aut postponi, veluti cùm dicimus, *Iustum peccare possibile est*, aut *possibile est Iustum peccare*. Sunt nonnulli, qui asserant modum interponi in hoc sensum diuisum inter extrema modo affecta, & præpositum, vel præpositum sensum compositum arguere, hoc tamen gratis & absque vllo fundamento dicitur, sensus enim diuisus, & compositus in propositionibus modalibus, sicuti in quibuscumque aliis ex natura extremorum illorum compossibilitate, aut incompossibilitate inferendus est.

4. In propositionibus cuius modus nomine adiectiuo significatur reperitur *dictum* & *modus*. *Modus* dicitur prædicatum afficiens alia extrema, & *Dictum* appellatur complexum illud, quod modo afficitur, veluti cùm dicimus, *Petrum currere est possibile*, Dictum propositionis appellatur illud complexum *Petrum currere*, & Modus dicitur aliud extremum videlicet *possibile*. In his propositionibus potest dictum, & modus affirmatiuè significari, veluti cùm dicimus *Petrum currere est possibile*. Potest etiam dictum affirmari, & negari modus, vt cùm dicimus *Petrum currere non est possibile*. Potest etiam dictum negari, & modus affirmari, veluti cùm dicimus *Petrum non currere est possibile*. Possunt etiam negari dictum, & modus, veluti cùm dicimus *Petrum non currere non est possibile*. Quadruplex hæc differentia affirmationis & negationis reperitur in quocumque ex quatuor modis assignatis *possibile, contingens, impossibile*, & *necesse*. Ex quo fit in omnibus modis simul sumptis sex supra decem propositiones fieri posse, quatuor in vnoquoque illorum, negationibus, & affirmationibus variatis. Significantur hę omnes propositiones totidem vocalibus in his dictionibus repertis, AMABIMVS: EDENTVLI: ILIACE: PVRPVREA. Harum litterarum significationis ordo hic est: in quacumque dictione quatuor vocales reperiuntur, quarum prima significat propositionem de modo possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse. Itaque quæcumque propositio de possibili quomodocumque sit affirmata, vel negata, significanda est aliquâ primâ vocali vnius dictionis ex his quatuor, & sic quæcumque de contingenti aliquâ secundâ vocali; & quæcumque de impossibili tertiâ aliquâ vocali, & quæcumque de necesse quartâ aliquâ vocali vnius dictionis ex quatuor adductis. Insuper nota vocales in his dictionibus contentas tantum esse *A, E, I, V*: Harum *A* significat propositionem, in qua neque dictum, neque modus negatur. *E* significat propositionem, in qua negatur dictum, & nō modus. *I* significat propositionem, in qua negatur modus, & non dictum. *V*

significat propositionem, in qua vtrumque negatur, quæ hoc versiculo breuiter significantur:

E *dictum negat: Ique modum: nihil* A: *sed* V *totum.*

6. Iuxta hanc regulam facile erit quamcumque propositionem ad aliquam ex his litteris reducere; si enim est de possibili, quærenda est in aliqua initiali, Postea videndum est quid habeat affirmatum, & quid negatum. Si dictum & modus affirmatiuè significentur, debet correspondere litteræ *A*; aliàs debet esse initialis, quia est de modo possibili: respondebit ergo litteræ *A* huius dictionis *Amabimus*, in nullâ enim aliâ reperietur initialis *A*. Si dictum habeat negatum, & non modum, veluti in hac propositione *Petrum non currere est possibile*, debet respondere litteræ *E*, initiali alicuius dictionis ex dictis, quæ tantùm reperitur in hac dictione *Edentuli*. Si modum habeat negatum & non dictum, veluti cùm dicimus *Petrum currere non est possibile*, debet respondere initiali *I*, quæ tantùm reperitur in hac dictione *Iliace*. Si vtrumque habeat negatum, veluti cùm dicimus, *Petrum non currere non est possibile* respondebit *V* initiali, quæ tantùm reperitur in hac dictione *Purpurea*. Sic de omnibus aliis modis; propositio enim *de Necesse* dicto & modo negato respondet vltimæ litteræ huius dictionis *Amabimus*, quæ est *V* totum negans: De modo negato, litteræ vltimæ dictionis *Edentuli*, quæ est *I* modum negans; De dicto negato, vltimæ litteræ huius dictionis *Iliace* quæ est *E* dictum negans: De dicto & modo affirmato, vltimæ litteræ huius dictionis *Purpurea*, quæ est *A* nihil negans. Sic in aliis duobus modis, nullam enim propositionem compones de modo possibili, quæ non reperiatur in aliqua prima vocali harum dictionum; neque de contingenti, quæ non sit in aliqua secunda vocali; neque de impossibili, quæ non inueniatur in tertia aliqua vocali; neque de necesse quæ non aliquâ quartâ vocali significetur, iuxta significationem harum litterarum, quam exprimit versiculus ille:

E *dictum negat: Ique modum: nihil* A: *sed* V *totum.*

7. Tota hæc doctrina de correspondentia propositionum prædictis dictionibus facillimè percipi potest, quæ si semel mente teneatur, verbo vno poterit æquipollentia, & oppositio omnium Modalium significari. Subscribo singulas dictiones, cum propositionibus illarum litteris respondentibus, vt faciliùs tota hæc doctrina memoriæ mandetur, & semel mandata haud facilè decidat.

AMABIMVS.

A- *Petrum currere est possibile.*
ma- *Petrum currere est contingens.*
bi- *Petrum currere non est impossibile.*
mus. *Petrum non currere non est necesse.*

EDENTVLI.

E- *Petrum non currere est possibile.*
den- *Petrum non currere est contingens.*
tu- *Petrum non currere non est impossibile.*
li. *Petrum currere non est necesse.*

ILIACE.

I- *Petrum currere non est possibile.*
li- *Petrum currere non est contingens.*
a- *Petrum currere est impossibile.*
cc. *Petrum non currere est necesse.*

PVRPVREA.

Pur- *Petrum non currere non est possibile.*
pu- *Petrum non currere non est contingens.*
re- *Petrum non currere est impossibile.*
a. *Petrum currere est necesse.*

In his propositionibus inuenies quemcumque ex his terminis valeas excogitare, semperque videbis propositionem respondentem litteræ *A*, dicto & modo affirmato; & litteræ *E*, dicto tantùm negato; & litteræ *I*, negato tantùm modo; & litteræ *V*, modo & dicto negato. 8.

PVNCTVM IX.

De qualitate, & quantitate Modalium.

PROPOSITIO modalis non dicitur affirmatiua aut negatiua ex eo quod affirmetur, vel negetur dictum, sed ex eo quod affirmetur, vel negetur modus, quapropter hæc propositio erit affirmatiua *Petrum non currere est possibile*, & hæc negatiua *Petrum currere non est possibile*, licet hæc dictum affirmatum habeat, & illa negatum. Ratio est facilis, quia propositionem esse affirmatiuam, aut negatiuam sumitur ex negatione, aut affirmatione afficiente præcipuam copulam; cùm verò præcipua copula propositionis modalis non sit illa, quæ in dicto includitur, quia totum hoc se habet tanquam subiectum, sed quæ annectit dictum vt subiectum cum modo tanquam cum prædicato; hinc fit vt quando hæc copula affirmatur, ex vi cuius modus est affirmatus, propositio sit affirmatiua, & quando talis copula negatur, ex vi cuius modus est negatus, propositionem esse negatiuam. Modum esse affirmatum, & negatum ex vi negationis aut affirmationis in præcipua copula repertæ per se patet, quia non ex alio capite propositio hæc *Petrum non currere est possibile*, est de modo affirmato, nisi quia copula *est* affirmatiuè ponitur: & non alia ratione hæc est de dicto negato, *Petrum currere non est possibile*, nisi quia copula *est* afficitur negatione. 1.

Circa veritatem, & falsitatem harum propositionum Modalium vix poteſt aliquid præscribi, quod commune non sit omnibus propositionibus, illa enim est propositio vera, quæ enunciat rem sicuti est, & illa est falsa, quæ rem aliter ac est significat, quod omnibus propositionibus commune est. Hæ tamen regulæ solent pro his modalibus assignari. Propositio de necesse est vera, quando illius *de ineſſe*, importat veritatem necessariam, hoc est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, v.g. *necesse est hominem esse animal*, vera est propositio, quia illius dictum reducitur ad hanc propositionem *homo est animal*, quæ necessariam continet veritatem. Eadem ratione propositio de impossibili est vera, quando illius de *de ineſſe* est impossibilis, veluti *impossibile est hominem esse equum*, est vera propositio, quia hæc propositio *homo est equus* impossibilis est. Similiter propositio de possibili, & contingenti vera est, quando illius *de ineſſe* non repugnat, etiamsi veritatem habeat, 2.

beat, vel de facto falsa sit, dum potuerit antecedenter veritatem habere. Hæc per se nota sunt, & non maiori examine digna.

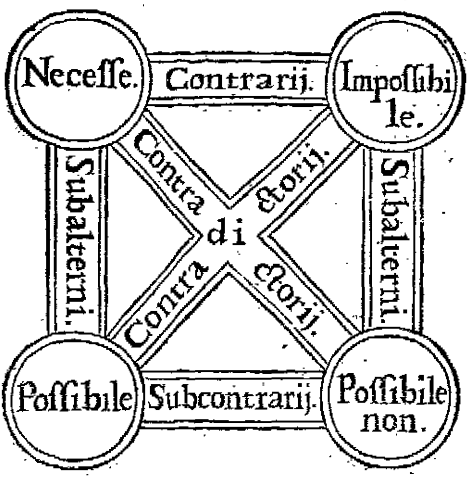
3. Notat etiam Toletus huiusmodi propositiones modales semper habere veritatem, aut falsitatem necessariam, ita vt illa quæ de facto est vera, nullo modo potuerit esse falsa; neque illa, quæ modò falsa est, aliquando potuerit habere veritatem. Vnde etiamsi propositio sit de modo contingenti, connexio huiusmodi contingentis cum subiecto, vel necessarius est, vel impossibilis, quia id, quod est possibile, seu contingens repugnat non esse tale, & impossibile fieri nequit; similiter id quod est impossibile, aut necessarium, ita est impossibile, vt etiam in sensu diuiso illi repugnet possibilitas, aut defectus necessitatis. Hæc omnia ita se habent respectu necessitatis, impossibilitatis, possibilitatis, aut contingentiæ physicæ: solemnis autem his modis non necessitatem, impossibilitatem, aut contingentiam physicam intelligere; illa enim necessaria vocamus, quæ non sine magna difficultate, aut graui incommodo possunt non esse, quo sensu dicimus, necessum est te Romam petere, quia Superioris præceptum, amicorum preces, & negotiorum status sic exposcũt. Similiter impossibilia dicimus illa, quæ non sine ingenti difficultate, aut graui incommodo fiunt; & contingentia appellamus illa, quæ sine graui difficultate secundùm statum rerum possunt accidere. Si hac ratione prædicti modi sumantur, propositio modalis accidentaliter poterit esse vera vel falsa, huiusmodi enim necessitas, impossibilitas, & contingentia, ita accidunt, vt potuerint non accidere.

4. Inest etiam sua quantitas propositionibus modalibus, quæ ex duplici capite potest desumi. Ex *dicto*, quia hoc in se continet signum vniuersale, veluti cùm dicimus, omnem hominem currere est possibile vel ex *modo*, qui hic est vniuersalis. Modi *vniuersales* dicuntur Impossibile, & Necesse; Contingens verò, & Possibile *particulares* dicuntur. Propositiones, quæ dicto, & modo vniuersali gaudent, simpliciter vniuersales dicuntur; quæ dicto & modo particulari afficiuntur absolutè particulares vocantur. *Mixtæ* dici possunt, quæ dictum habent vniuersale, & modum particularem. Nihilominus præcipua ratio ab omnibus habetur circa quantitatem modi, & quidquid sit de quantitate dicti, propositio illa vniuersalis appellatur, cuius modus vniuersalis est, illáque particularis nuncupatur, quæ signo particulari est contenta. Ratio propter quam in his propositionibus ratio non habeatur de quantitate dicti, est quia signum vniuersale in dicto contentum non immediatè afficit totum subiectum, cùm enim dicimus, omnem hominem currere est possibile, signum *omne* immediatè tantum afficit terminum *homo*, qui non est adæquatum subiectum huius propositionis, hoc enim est totum hoc complexũ, omnem hominem currere, sicuti totum hoc complexum, *Omnis homo est animal*, est subiectum huius enunciationis, *Omnis homo est animal est propositio*. Ratio propter quam meriamur quantitatem harum propositionum per signa, est quia ratione horum, quædam continentur sub aliis, & contentæ sunt particulares, & continentes vniuersales, sicuti in his propositionibus, *Omnis homo est animal*, *Aliquis homo est animal*. Prior est vniuersalis, quia posteriorem in se continet, valet enim: Omnis homo est animal: ergo aliquis homo est animal; & posterior particularis, quia sub alia continetur, & tantùm ad quandam veluti partem illius se extendit.

5. Ob hanc rationem *necesse*, & *impossibile* dicuntur modi vniuersales, quia sub se continent *possibile*, seu *contingens*, & *possibile non*, seu *contingens non*. Valet enim consequentia: Necesse est Petrum currere: ergo possibile, seu contingens est Petrum currere; non tamen à contrario. Similiter valet: Impossibile est Petrum currere: ergo possibile est Petrum non currere, non tamen licet inferre: Possibile est Petrum non currere: ergo impossibile est Petrum currere. Indicat etiam hanc vniuersalitatem horum modorum *Necesse*, & *Impossibile*, illorum æquipollentia, æquipollent enim eo modo, quo alia contraria *Omnis*, & *Nullus* postposita negatione, idem enim valet, Necesse est Petrum non currere; ac Impossibile est Petrum currere, & idem fere, impossibile est Petrum non currere, ac, necesse est Petrum currere. Æquipollent etiam *necesse* & *possibile* more subalternorum præpositâ, & postpositâ negatione; idem enim significat, Non necesse est Petrum non currere, ac, possibile est Petrum currere. Eâdem ratione æquipollent *Impossibile*, & *Possibile non*, quia idem valet, Non impossibile est Petrũ nõ currere, ac, Possibile est Petrum non currere. *Impossibile* cum *possibili*, & *necesse* cum *possibili non*, negatione præpositâ æquipollent, quâ ratione æquipollent signa, & propositiones, quæ oppositionem contradictoriam habent. Ex his enim propositionibus, Impossibile est Petrum currere, Possibile est Petrum currere, cuicumque negationem præponas, alteri æquivalebit, sicuti in his contingit: Necesse est Petrum currere: Possibile est Petrum non currere; idem enim valet, Non possibile est Petrum non currere, ac dicere, Necesse est Petrum currere. Aduerte in ordine ad æquipollentiam harum propositionum negationem postpositam modo vocari illam, quæ in dicto includitur, siue dictum ponatur, siue præponatur, quia id quod præfixa negatio *non*, postposita termino *Omnis*, aut *Nullus*, aut *Aliquis* respectu horum signorum, præstat inclusa in dicto respectu horum modorum *Necesse*, &c.

6. Addit Hurtadus *disp. 4. sect. 11.* ex Parte Fonseca *lib. 3. cap. 10.* hos modos *Necesse* & *Impossibile* esse vniuersales, quia se extendunt ad omnia tempora; & hunc modum, *Possibile*, esse particularem, quia rem esse possibilem, non dicit esse possibilem in omni tempore, sed tempore importato per copulam, in quo differt à modo impossibili, qui cum negatiuus sit, negat possibilitatem pro omni tempore. Doctrinam hanc non probo, quia *Necesse* tantùm se extendit ad omne tempus ratione materiæ, quia id quo modò est necessarium ex natura sua, semper est necessarium, quâ ratione *Possibile* etiam se extendit ad omne tempus, implicat enim rem modò possibilem, fieri impossibilem tempore venturo. Ratione autem formæ *Necesse* tantùm dicit tempus importatum per copulam, quia si per impossibile crastina die fieret non necessarium, hominem esse animal, ex eo quod hodie esset necessarium, hodie verè diceretur, Necesse est hominem esse animal. Idem censeo de impossibili, quod tantùm ratione materiæ se extendit ad omne tempus, si enim chimæra modò repugnans, crastina die possibilis esset futura, verè hodie dici posset, chimæra est impossibilis, quod enim terminus impossibilis sit negatiuus, probat negare omnem possibilitatem, non tamen ratione formæ illam negat pro omni tempore, sicuti cùm negamus Petrum currere, negamus Petro omnem cursum, non tamen pro omni tempore. Vnum in hac re verum est ex hac propositione, necesse est Petrum currere, legitimè inferri: ergo semper currit; & ex hac propositione, Impossibile est Petrum currere, legitimè deduci: ergo nunquam curret: ex hac autem, possibile est Petrum currere non posse adhuc inferri: ergo aliquando curret. Sed hoc non probat terminum *Possibile* restringere suum significatum respectu temporis ad quod se extendat *Possibile*, aut *Necesse*, quia

significarum huius propositionis, Possibile est Petrum currere, non est Petrum actu currere, sed non repugnare cursum Petri, quod pro omni tempore verum est. Standum ergo est rationibus, quas adduxi propter quas *Necesse* & *Impossibile* modi vniuersales dicuntur, & *Possibile* seu *Contingens* modus particularis appellatur. Vt autem facilè percipias totam doctrinam traditam de vniuersalitate, & oppositionem horum modorum, illam tibi subscripta figura præsentabit.

Notare etiam oportet, quòd sicut signa *Omnis* & *Nullus*, quæ ex se sunt vniuersalia, si negatione afficiantur, fiunt particularia; & hoc signum *Aliquis*, qui ex se est particularis, si negetur fit vniuersalis; sic hi modi, *Necesse*, & *Impossibile* ex se vniuersales, si negentur fient particulares, & hic modus possibilis si negetur vniuersalis fiet. Ex hoc inferes ex illis dictionibus infrà adductis, *Amabimus*, *Edentuli*, *Iliace*, *Purpurea*, illas continere modos vniuersales, & consequenter propositiones vniuersales, in quibus negantur modus *possibilis* & *contingens*, & affirmantur modus *Impossibile*, & *Necesse*, huiusmodi sunt *Iliace*, & *Purpurea*: illas verò continere propositiones particulares, in quibus affirmantur *Possibile*, & *Contingens*, & negantur *Impossibile*, & *Necesse*, huiusmodi sunt *Amabimus*, & *Edentuli*.

PVNCTVM X.

De æquipollentia & oppositione modalium.

1. VPPOSITA iam doctrinâ traditâ harum propositionum æquipollentia, & oppositio facillimè explicantur. Propositiones omnes modales quæ sunt in eadem dictione ex quatuor annumeratis sunt sibi æquipollentes. Rem inspice in propositionibus respondentibus huic dictioni *Amabimus*: Petrum currere est possibile: Petrum currere est contingens: Petrum currere non est impossibile: Petrum non currere non est necesse. Has sibi æquipollere patet ex terminis, esse enim possibile, & esse contingens, idem est; deinde non esse impossibile idem est ac esse possibile; & non esse necesse non currere, idem est ac esse possibile currere: si enim non esset possibile currere, non currere necesse esset. Idem ratione simili inuenies in omnibus dictionibus, si illas percurras. Si autem petas regulam aliquam ad cognoscendam propositionum modalium æquipollentiam, hanc tibi accipe: Quælibet propositio modalis, in quocumque modo sit, habet sibi tres alias æquipollentes in tribus aliis modis. Propositio de modo possibili, dicto, & modo affirmato, habet æquipollentem de contingenti, dicto & modo affirmato; de impossibili, dicto affirmato & modo negato; de necesse, negato dicto & modo. Reperies has propositiones in hac dictione *Amabimus*. Propositio de possibili, dicto negato, & modo affirmato, habet æquipollentem de contingenti, dicto negato, & modo affirmato; de impossibili, dicto, & modo negato; de necesse, dicto affirmato, & modo negato. Reperiuntur hæ propositiones in *Edentuli*. Propositio de possibili, dicto affirmato, & modo negato, habet sibi æquipollentem de contingenti, dicto affirmato & modo negato; de impossibili, modo & dicto affirmato; de necesse, dicto negato & modo affirmato. Sunt huiusmodi propositiones sibi æquipollentes in *Iliace*. Propositio de possibili, dicto & modo negato, habet æquipollentem de contingenti, dicto & modo negato; de impossibili, dicto negato & modo affirmato; de necesse, dicto & modo affirmato. Hæ propositiones respondent dictioni *Purpurea*.

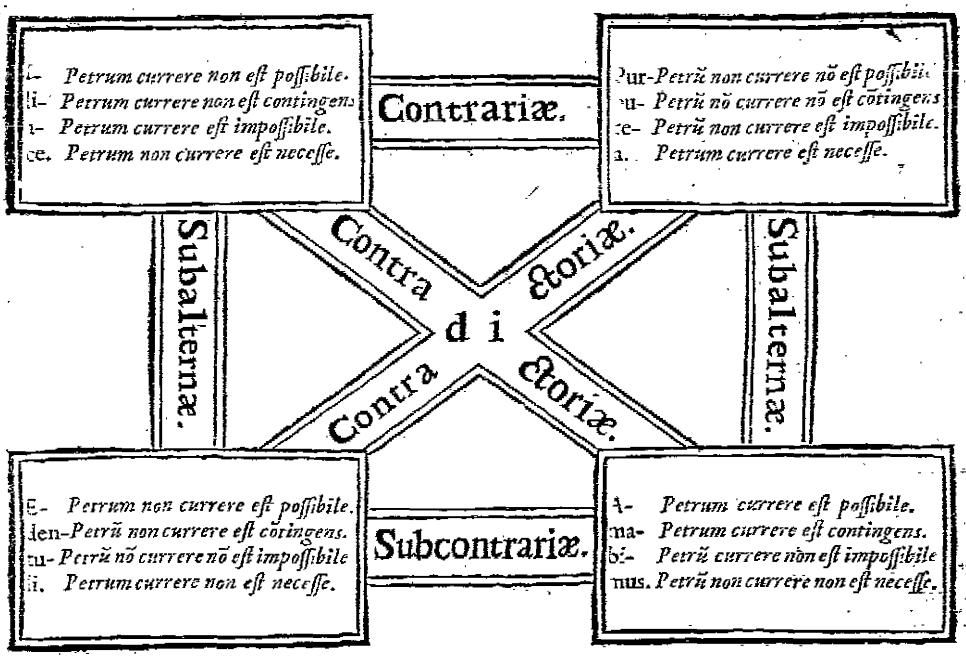
2. Assignaui æquipollentes in reliquis aliis modis quatuor propositionibus differentibus, quæ de possibili possunt reperiri, quibus cognitis facile tibi erit assignare æquipollentes alias propositionibus respondentibus aliis modis, iuxta prædictas dictiones, in quibus agnosces, quomodo dictum & modus debeant affirmari, aut negari, vt propositioni de hoc modo necesse aut impossibili aliorum modorum propositiones fiant æquipollentes.

3. Vnum tamen obseruandum est in propositionibus de dicto communi, vt si tribus prioribus modis *Possibile*, *Contingens*, *Impossibile*, dictum fuerit affectum signo vniuersali, in propositione *de necesse* afficiatur signo particulari, & si in prioribus fuerit affectum signo particulari, in posteriori, videlicet *Necesse*, afficiatur signo vniuersali, aliàs propositiones non erunt æquipollentes. Exemplum accipe in his propositionibus factis in *Purpurea*. Nullum animal esse hominem non est possibile. Nullum animal esse hominem non est contingens. Nullum animal esse hominem est impossibile, quæ propositiones sunt sibi æquipollentes & veræ; si verò secundùm regulam generalem illi adiungas quartam de necesse respondentem litteræ *A*, dicto & modo affirmato, & inuariato communi signo, videlicet, Omne animal esse hominem est necesse, propositio hæc falsa erit, & non poterit tribus aliis veris æquipollere; variandum

ergo

ergo est signum, & dicendum, Aliquod animal esse hominem est necesse, quæ propositio æquipollens est tribus aliis prioribus. Similiter si propositiones fiant in tribus prioribus modis de dicto signo particulari affecto, vt facta in quarto modo eiusdem dictionis sit æquipollens, variandum est signum particulare in vniuersale. Rem cape in propositionibus eidem dictioni *Purpurea* respondentibus. Aliquod animal non esse hominem non est possibile: non est necesse: est impossibile: quæ propositiones falsæ sunt, si verò quartam addas de eodem dicto particulari, verbi gratia, Aliquod animal esse hominem est necesse, erit vera, & non poterit falsis aliis æquipollere, mutandum ergo est signum particulare in commune, & tribus prioribus hæc adiungenda, omne animal esse hominem est necesse, & hac ratione propositiones omnes falsæ erunt, & sibi æquipollentes.

4. Circa oppositionem harum propositionum dico breuiter propositiones factas in *Iliace*, & *Purpureæ* esse sibi contrarias, quia sunt vniuersales, vt dicebam *puncto præcedenti*, *in fine*, & quia dictum quod vna negat, affirmat altera, & quia quælibet infert tanquam sibi subalternatam contradictoriam alterius, quod proprium est contrariarum. Dicendum est secundò propositiones factas in *Iliace* opponi contradictoriè cum propositionibus factis in *Amabimus*; quia propositiones factæ in *Iliace* sunt vniuersales, & factæ in *Amabimus* particulares, iuxta dicta *loco citato*, & quia modus qui in vna negatur, in altera affirmatur. Propositiones factæ in *Iliace* subalternant sibi propositiones factas in *Edentuli*, quia hæ sunt particulares, & ex illis vniuersalibus inferuntur. Propter eandem rationem propositiones factæ in *Purpurea* sibi subalternant factas in *Amabimus*. Propositiones factæ in *Amabimus* & *Edentuli* subcontrariæ sunt, quia duabus contrariis subalternantur. Ex hoc inferes quamlibet propositionem de possibili, & sic de quocumque alio modo habere contradictoriam de possibili, & triplicem aliam in tribus aliis modis æquipollentem contradictoriæ propriæ de possibili. Sed te aduertere oportet cùm contradictoriam non in proprio modo assignes, sed in alio æquipollente, si illorum aliquis sit *Necesse*, & dictum propositionis, cui est contradictoria assignanda, sit signo vniuersali affectū, quomodo tale signum sit variandum, vt propositiones sibi æquipolleant, iuxta dicta suprà de æquipollentia propositionum de dicto communi. Eadem ratione quælibet propositio modalis ea ratione quá oppositionem habet contrariam, subcontrariam, aut subalternam, habet quatuor propositiones oppositas, vnam in eodem in quo ipsa est, & tres alias huic æquipollentes in tribus aliis modis. Totam doctrinam traditam circa oppositionem harum propositionum hac figurá expressam specta to, vt illam facilè mente teneas.

5. Circa oppositionem modalium de modo aduerbiali, nihil peculiare notatu dignum occurrit, aduerbia enim quibus hi modi significantur, eandem habent oppositionem, quam nomina, quibus correspondent; eadem enim est oppositio contradictoria inter *Impossibiliter*, & *Possibiliter*, ac inter *Impossibile*, & *Possibile*, & sic de quibuscumque aliis. Neque alio modo nos debemus gerere in assignanda contradictoria, aut contraria alicui propositioni de modo aduerbiali, ac nos habemus respectu aliarum propositionum, in quibus aliud aduerbium reperitur, eodem enim modo opponuntur, Petrus currit velociter; & Petrus non currit velociter, ac opponuntur; Petrus necessariò currit, Petrus non necessariò currit. Eandémque oppositionem habent hæ propositiones, Nullus homo velociter currit, & Omnis homo velociter currit, ac istæ, Nullus homo necessariò currit, Omnis homo necessariò currit. Notaui pro omnibus propositionibus, in quibus reperitur aliquod aduerbium, negationem debere cadere supra illud, quando propositio est negatiua, quod pro his aduerbiis modalibus plurimùm obseruari refert.

PVNCTVM

PVNCTVM XI.

De propositionibus excluſiuis, & exceptiuis.

1. SVNT aliquæ propoſitiones, quæ ob aliquem terminum vel ſignum plures ſub ſe continent, in quas debent reſolui vt faciliùs percipi valeant. In his ſunt propoſitiones excluſiuæ, in quibus reperitur aliquod nomen vel aduerbium excludens omne illud, quod diſtinguitur à termino ſupra quem cadunt. Huiuſmodi ſunt nomen *ſolus*, & aduerbium *tantùm*, cùm enim dicitur, *ſolus homo currit*, aut, *tantùm homo currit*, excluditur à curſu totum illud, quod ab homine diſtinguitur.

2. Huiuſmodi ſigna excluſiua, vel poſſunt poni ex parte ſubiecti, vel ex parte prædicati; poſſumus enim dicere, elementa tantùm ſunt quatuor, aut, elementa ſunt quatuor tantùm, quæ propoſitiones diuerſum reddunt ſenſum; prior enim eſt falſa, & poſterior vera, vt conſtabit ex reſolutione vtriuſque. Quando ſignum ſe tenet ex parte prædicati; ſi propoſitio ſit affirmatiua, reſoluenda eſt in duas propoſitiones coniunctas particulâ &, quarum prima contineat ſecluſo ſigno illam, quæ reſoluitur; & poſterior negatiua ſit conſtans eodem ſubiecto, quo prior, & prædicato oppoſito prædicato prioris. Exempli gratiâ, *Homo eſt rationalis tantùm*, ſic reſoluitur, Homo eſt rationalis, & homo non eſt aliquid diſtinctum à rationali. *Elementa ſunt quatuor tantùm*, hoc eſt, elementa ſunt quatuor, & non ſunt quinque, neque ſex, &c. hoc eſt, non attingunt alium numerum excedentem. Si propoſitio ſit negatiua, reſoluenda eſt in diſiunctiuam, cuius prior pars ſit propoſitio reſoluenda ſigno ſecluſo; & poſterior ſit propoſitio affirmatiua cum eodem ſubiecto, & prædicato oppoſito prædicato prioris. Exempli gratia, *Homo non eſt rationalis tantùm*, ita reſoluitur, Homo non eſt rationalis, vel eſt aliquid diſtinctum à rationali, hoc eſt, vel ſupra rationale includit aliquid. In his propoſitionibus optimè contradictoria aſſignatur negatione præpoſitâ, aut factâ reſolutione modo explicato; quibus poſtea eâdem ratione ac aliis coniunctiuis, aut diſiunctiuis oppoſitio aſſignabitur.

3. Quando ſignum ſe tenet ex parte prædicati, quatuor modis fieri poteſt propoſitio. Primò cum affirmatione ſigni & copulæ, vt *homo tantùm eſt rationalis*. Secundò cum negatione ſigni & affirmatione copulæ, vt *non tantùm homo eſt rationalis*. Tertiò cum affirmatione ſigni, & negatione copulæ, vt *homo tantùm non eſt rationalis*. Quartò cum negatione ſigni & copulæ, vt *non tantùm homo non eſt rationalis*. Propoſitiones in quibus ſignum eſt affirmatum reſoluuntur in propoſitionem coniunctiuam; & in quibus eſt negatum, in diſiunctiuam. Ex quo ſit propoſitiones de ſigno affirmato eſſe vniuerſales, & de ſigno negato dici particulares, iuxta dicta de propoſitione coniunctiua & diſiunctiua. Propoſitio de vtroque affirmato reſoluitur in coniunctiuam, cuius prior pars eſt propoſitio reſoluenda ablato ſigno, & poſterior vniuerſalis negatiua ex eodem prædicato, & ſubiecto oppoſito ſubiecto prioris. Veluti, *Homo tantùm eſt rationalis*, ita reſoluenda eſt, Homo eſt rationalis, & nihil diſtinctum ab homine eſt rationale. Propoſitio de modo negato & copula affirmata reſoluenda eſt in diſiunctiuam cum partibus contradicentibus partibus prioris, veluti cùm dicimus, *Non tantùm homo eſt animal*, reſolutio ſic facienda eſt, Nullus homo eſt animal, vel aliquid diſtinctum ab homine eſt animal. Propoſitio de ſigno affirmato & copula negata reſoluenda in præiacentem, hoc eſt, in propoſitionem reſoluendam ablato ſigno, & in vniuerſalem affirmatiuam cum eodem prædicato, & ſubiecto oppoſito ſubiecto prioris coniunctione interpoſitâ, veluti cùm dicimus, *homo tantùm non eſt rationalis*, ſic fiet reſolutio, homo non eſt rationalis, & omne non homo ſeu diſtinctum ab homine eſt rationale. Propoſitio de vtroque negato reſoluitur in diſiunctiuam ex partibus contradictoriis præcedenti, veluti, *non tantùm homo non eſt rationalis*, Nullus homo eſt rationalis, vel aliquid diſtinctum ab homine non eſt rationale.

4. Ex his propoſitionibus prima cum ſecunda & tertia cum quarta opponuntur contradictoriè; prima cum tertia contrariè; ſecunda cum quarta ſubcontrariè; prima cum quarta, & tertia cum ſecunda ſubalternè. Propoſitiones has, illarúmque oppoſitionem his dictionibus explicuit Toletus. *Iſte, Regit, Proram, Clauo*: quarum prima dictio reſpondet primæ propoſitioni, ſecunda ſecundæ, & ſic aliæ. Harúmque litteræ ſignificationem habent, quam in modalibus explicuimus, quibus exprimunt propoſitiones illas, in qua reſoluenda eſt propoſitio cui reſponderet, cum hac tamen diſtinctione vt ex propoſitionibus ſignificatis primâ & tertiâ dictione fiat propoſitio coniunctiua, & ex ſignificatis ſecundâ, & quartâ diſiunctiua componatur. Dictio prima cum ſecunda, & tertia cum quarta contradictoriè opponuntur. Prima cum tertia contrariè. Secunda cum quarta ſubcontrariè. Prima cum quarta, & tertia cum ſecunda ſubalternè.

5. Obiicit nonnullus: ſi hæc propoſitio *non tantùm homo eſt rationalis*, ſic reſoluitur, Nullus homo eſt rationalis; vel aliquid diſtinctum ab homine eſt rationale, ſequitur hanc propoſitionem eſſe veram, *Non tantùm Deus eſt peccator*, quia illius ſenſus erit, Deus non eſt peccator, vel aliquid diſtinctum à Deo eſt peccator, quæ diſiunctiua vera eſt. Reſpondeo prædictam propoſitionem, *Non tantùm Deus eſt peccator*, nullatenus eſſe proferendam, quia vulgò huiuſmodi propoſitiones non ſumuntur in ſuâ ſtrictâ ſignificatione, & apud imperitos idem eſt dicere, *Non tantùm homo currit*, ac dicere, homo currit, & aliud ab homine currit, licèt verus & ſtrictus ſenſus iſte non ſit, ſed ille, quem ſupra explicui; deinde etiam nonnulli ex peritioribus ſtare nolunt expoſitioni, quam de his propoſitionibus tradidimus, apud quos omnes graue ſcandalum gigneret prædicta propoſitio, licet iuxta reſolutionem factam in prædictam diſiunctiuam vera ſit. In huiuſcemodi autem grauiſſimis rebus, quæ ad Deum, & ad fidem ſpectant, proferendæ propoſitiones non ſunt, quæ iuxta vulgarem ſenſum prauam ſignificationem habent, etiamſi apud doctos ſanum ſenſum obtineant, & multò minùs illæ, de quibus etiam apud doctos eſt controuerſia, an falſam contineant doctrinam, etiamſi nonnulli illas ſubtiliter iuxta ſtrictam ipſarum ſignificationem in bonum ſenſum interpretentur.

7. Præter has propoſitiones excluſiuas, aliæ exceptiuæ reperiuntur, in quibus ſignum aliquod exceptionis apponitur, veluti cùm dicitur, *Omne animal currit præter equum*: in quibus obſeruandum eſt vt terminus exceptus contineatur in illo, à quo excipitur, non enim rectè diceremus, *Omnis homo præter lignum currit*, aut, *Omnis homo præter riſibile currit*. Hæc propoſitio quadruplicitèr fieri poteſt. Primò cum affirmatione modi & copulæ. Secundò cum affirmatione copulæ, & negatione modi. Tertiò cum affirmatione modi & copulæ negatione. Quartò cum negatione vtriuſque. Si propoſitio ſit facta primo modo, reſoluenda eſt in coniunctiuam, quarum prior pars ſit propoſitio præiacens additâ ſubiecto

iecto distinctione à termino excepto, & posterior vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & prædicatum idem cum prædicato prioris. Exempli gratia, *Omne animal præter equum currit*, sic resoluenda est, Omne animal distinctum ab equo currit, & nullus equus currit. Si fiat secundo modo, veluti cùm dicitur, *Non præter equum omne animal currit*, resoluenda est in disiunctiuam, cuius partes contradictoriè opponantur partibus propositionis iam resolutæ primo modo factæ. Si propositio fiat tertio modo resoluenda est in propositionem coniunctiuam, cuius prior pars sit propositio præiacens additâ ex parte subiecti distinctione termini excepti, & posterior vniuersalis affirmatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & prædicatum idem cum prædicato primæ propositionis. Exempli gratia, *Nullum animal præter hominem currit*, sic resolui debet, Nullum animal distinctum ab homine currit, & omnis homo currit. Si propositio fiat quarto modo, resoluenda est in disiunctiuam, cuius partes contradictoriè opponantur partibus præcedentis. Ex his propositionibus prima cum secunda, & tertia cum quarta contradictoriè opponuntur. Prima & tertia contrariè. Secunda & quarta subcontrariè. Prima cum quarta, & tertia cum secunda, subalternè. Huiusmodi propositiones, illarúmque oppositionem his dictionibus explicat Toletus: *Date, Prompti, Penam, Pigro*, quæ eodem ordine, quo scribuntur respondent quatuor propositionibus suprà adductis eundémque oppositionis ordinem seruant, quem nuper retulimus in propositionibus: binæque vocales ipsarum significant duplicem propositionem, in quam resoluitur propositio exceptiua, cum hac tamen differentia, quòd propositiones primæ & tertiæ dictionis quandam coniunctiuam componant, & ex propositionibus secundæ, & quartæ disiunctiua efficiatur propositio.

CONTROVERSIA IV.

De structura syllogistica.

PVNCTVM PRIMVM.

Quibus principijs innitatur syllogistica constructio.

1. VIs syllogistica talis est, vt eâ quis teneatur, præmissis semel concessis consequentiam ineuitabiliter admittere, & verum esse consequens fateri. De hac vi syllogistica rogamus modò, cui innitatur principio, quodve illius sit fundamentum.

2. Dicendum est vim syllogisticam inniti huic principio, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Probatur conclusio ex modo, quo termini disponendi sunt in syllogismo, quem Punct. 3. explicabo, hic enim talis est, vt priùs extremitates, quas in consequenti coniungit, in præmissis cum alio tertio, cum medio videlicet coniunxerit, ita vt ex eo inter se conueniant per identitatem, quia per identitatem vni tertio conuenerint, & dum hæc identitas vni tertio non præcesserit respectu vtriusque extremitatis, nullo modo liceat inferri extremorum identitas. Secundò quia si aliis principiis inniteretur, his esset, *Dici de omni, Dici de nullo*, hoc est, quidquid affirmatur de superiori, affirmatur de inferiori sub illo contento; & quidquid negatur de superiori, negatur de inferiori, quod sub illo continetur. Sed hæc principia totum suum robur desumunt ex alio principio, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*: ergo huic primo innititur tota forma syllogistica. Minorem probo; ideo quidquid prædicatur de superiori, prædicatur de inferiori, quia inferius secundùm se totum identificatur cum superiori, vnde cùm inferius & ratio illa, quæ de superiori prædicatur, huic tertio identificetur, necessariò debent inter se identificari. Vis autem illius principij hæc est: *Quidquid negatur de superiori, debet negari de illo, quod cum ipso est identificatum.* Sed inferius est identificatum cum ipso superiori: ergo quidquid negatur de superiori debet negari de inferiori.

3. Confirmatur. Ad hoc vt ex hoc principio, Omnis homo est animal, inferamus Petrum esse animal, debet supponi alia præmissa, Petrus est homo, ex vi cuius Petrus identificetur cum homine, cum quo fuit identificatum animal in propositione vniuersali: ergo principia vniuersalia, seu vniuersales propositiones non immediate inferunt inferioribus conuenire rationem, quæ de illorum subiecto prædicatur, quousque hæc inferiora cum eodem subiecto identificata cognoscantur: ergo nihil infertur ex vi horum principiorum sine identitate vni tertio.

4. Vltimò hæc est recta illatio & perfectissimus syllogismus, Hic homo currit, Petrus est hic homo: ergo Petrus currit, in qua partem non habent illa principia, *Dici de omni, Dici de nullo*: ergo non illis innititur vis argumentationis, seu syllogismi, sed huic principio, *Quæ sunt eadem*, &c. quod hîc reperitur.

5. Obiicies: Hoc principium, *Quæ sunt eadem*, &c. non habet locum in diuinis: ergo non consistit in illo vis syllogistica, quæ in humanis, & diuinis constans esse debet. Antecedens probo: Hæ propositiones sunt veræ, Pater est Deus. Filius est Deus, & non licet inferre: ergo Pater est Filius: ergo non ea quæ identificantur vni tertio, identificantur inter se. Respondeo hanc difficultatem in omnium opinione eundem habere locum, quia in creatis syllogismus expositorius constans terminis singularibus vim habet, & tantùm huic innititur principio. Secundò quia, vt dicebam, ideo de inferioribus dicitur, quidquid dicitur de superiori, quia inferiora sunt identificata cum superiori, in diuinis autem non quidquid dicitur de natura diuina, dicitur de Paternitate, aut Filiatione, quæ cum natura identificantur. Rursus principium illud, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. vim habet in diuinis respectu prædicatorum, quæ notionalia non sunt: ergo hoc principium ex se fundamentum est formæ syllogisticæ. Quod autem in diuinis non possint redargui principia illa, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, ideo est, quia in diuinis non est omne, neque nullum, quæ dicunt prædicata vniuersalia, quæ in inferiora multiplicentur, natura autem diuina, etsi in tribus personis reperiatur, eadem est in omnibus absque vlla naturarum multiplicatione. Cur verò principium hoc, *Quæ sunt eadem*, &c. in diuinis locum non habeat respectu notionalium tractent Theologi, ex quibus nonnulli ad distinctionem rationis; alij

ad

ad distinctionem virtualem; alij ad identitatem inadæquatam naturæ cum quolibet prædicato notionali, siquidem cum aliis etiam identificatur; alij ad nostrum concipiendi modum recurrunt, cui difficultati modò supersedeo, quia nimis abs re esset in Summulis difficillimum Trinitatis mysterium explicasse.

PVNCTVM II.

Deducuntur nonnulla corollaria ex doctrina tradita.

1. EX dictis primò infero, omnem argumentationem debere constare tribus propositionibus, & tribus tantùm terminis, quorum duo in duabus prioribus cum tertio identificentur, vt ex hac identitate, ipsorum identitas in conclusione inferatur, totum enim negotium syllogisticum in eo consistit, vt illa, quæ in præmissis cum medio identificata significantur, in consequentia inter se identificata significentur iuxta principium traditum, *Quæ sunt eadem* &c. Hinc fit omnem argumentationem ad syllogismum reduci; Enthymema enim vim habet ratione propositionis aliùs, quæ subticetur, cùm enim dicimus, *Omnis homo est animal: ergo Petrus est animal*, subintelligimus minorem propositionem, *Petrus est homo*, quâ non subintellectâ consequentia non esset legitima., Ob hanc rationem in mente, in qua nulla potest suppleri propositio, nullum datur Enthymema. Similiter cùm ab Exemplo arguitur, *Petrus facit hoc: ergo tu poteris facere*, subintelligitur maior propositio: *Quod potest facere Petrus, tu poteris facere*, aliàs vim argumentatio non obtinebit. Dilemma habet duo Enthymemata, quæ in mente duo sunt integri syllogismi, cùm enim dicimus, *Si vacasti litteris, & ea non didicisti, ingenio es hebes*, supponitur maior, *Omnis qui vacat litteris, & illas non discit, ingenio est hebes*; cùm verò ad aliam partem peruenitur, *si non vacasti litteris, negligens es*, subticetur propositio ista: *Qui non vacat litteris negligens est*. Similiter in Inductione cùm dicimus, *hic homo currit, & hic homo currit*, &c. *ergo omnis homo currit*. Subticetur minor: *sed hic homo, & hic homo*, &c. *est omnis homo*.

2. Infero secundò ex vero nunquam posse falsum inferri. Ratio est desumpta ab eodem principio, quia si verum est extremitates identificari cum medio, necessum est inter se identificari, & ita verè hæc de illa necessariò prædicabitur.

3. Infero tertiò ex falso posse aliquando verum inferri, quia possunt inter se identificari illa, quæ alicui tertio non identificantur. Sic in hac illatione contingit, *Omnis homo est arbor. Platanus est homo: ergo Platanus est arbor*, in qua consequens ratione materiæ verum est, & illatio legitima propter dispositionem terminorum, ex vi cuius extremitates significantur identificaræ cum vno tertio, quod si verum esset, non possent inter se non identificari.

4. Infero quartò ex terminis purè particularibus nihil posse inferri, quia cùm terminus particularis supponere possit pro hoc vel pro illo, potest in hac maiori propositione pro isto supponere, & in minori pro altero, & ita nulla identitas vni tertio his propositionibus continebitur. Sic contingit in hoc syllogismo, Aliquis homo est currens. Petrus est aliquis homo: ergo Petrus est currens. Cuius illatio legitima non est, quia aliquis homo qui est currens, non est necessariò idem cum illo, aliquis homo qui est Petrus, quia aliquis homo qui est currens potest esse Ioannes, & aliquis homo qui est Petrus, necessariò est Petrus. Ob hanc rationem medium cuiusque syllogismi, si non sit singulare, saltem in vna propositione debet esse distributum.

5. Infero quintò ex præmissis vniuersalibus propositionem vniuersalem semper inferri. Ratio est, quia earum extremitatum inter se identitas debet inferri, quæ in præmissis vni tertio identificatæ præcessêre; ergo si extremitates, quæ præcessêre identificatæ cum medio, fuêre vniuersales: earumdem debet identitas inferri, quæ propositionem vniuersalem constituet. Licebit tamen ex vniuersali illata, particularem iterum inferre, quia particularis propositio in vniuersali continetur, valet enim, Omnis homo est sensitiuus; ergo aliquis homo est sensitiuus. Ob hanc rationem damnandus non est, qui loco propositionis vniuersalis particularem infert, licet non inferat totum id, quod potest, quia particulare quod infert continetur in vniuersali, quod poterat inferri, & ita quamdam veluti partem consequentis deduxit, & alias omittit; sic secundò quia potest præsumi reticere immediatam consequentiam propositionis vniuersalis, & exprimere mediatam propositionis particularis ex vniuersali deductam.

6. Sextò infero conclusionem negatiuam non posse inferri ex duabus præmissis negatiuis, sed ex vna affirmatiua, & altera negatiua, affirmatiuámque conclusionem, non nisi ex duabus præmissis affirmatiuis posse deduci. Prior pars conclusionis probatur, quia ex eo quod duæ extremitates alicui tertio non sint identificaræ, & de illo possint negari, non sequitur non esse inter se identificatas. Secundò, quia ad negandum aliquid de hac re, ex eo quod de illa negetur prius, debet hæc res per propositionem affirmatiuam significari identificata cum illa, Posterior pars quidem conclusionis sic ostenditur. Ideo significantur affirmatiuè in consequentia extremitates inter se identificaræ, quia in præmissis significatæ præcessêre identificatæ vni tertio: ergo vtraque debuit per affirmationem significari identificata vni tertio, quod dicitur medium: ergo vtraque præmissa debuit esse affirmatiua, vt ex illis affirmatiuè concludatur.

7. En quomodo iuxta illud principium, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. à priori ratio assignetur omnium proprietatum syllogismi, quæ hoc principio secluso non poterunt peti ex illis, *Dici de omni, Dici de nullo*.

PVNCTVM III.

De materia & forma, seu figura syllogistica.

1. CONSTAT ex doctrina tradita syllogismum tres propositiones includere, quarum tertia ex duabus præmissis infertur. Huius materia remota termini erunt, ex quibus propositiones efficiuntur; hæ autem proxima materia syllogismi subsistent. Forma syllogismi est ratio illa, propter quam vna propositio ex aliis infertur, ex vi enim huius illationis propositiones vnum syllogismum constituere dicuntur. Hæc ratio inferendi est dispositio terminorum, quâ ita extremitates distribuuntur, vt in præmissis vni tertio identificentur, ex qua identitate ipsarum identitas inter se infertur in consequentia: Quapropter ex diuersa terminorum dispositione, diuersa forma syllogistica consurgit,

surgit, ex diuersa autem forma syllogismum specie diuersum constitui necesse est.

2. Hinc colligo triplicem esse figuram syllogisticam, & triplicem syllogismum specie distinctum, quia triplici tantùm modo possunt inter se disponi termini syllogismi. Primo modo potest esse Medium subiectum Maioris, & prædicatum Minoris, & hæc dispositio syllogismum ad primam figuram spectantem constituit. Secundò, potest esse Medium prædicatum in vtraque propositione, & hac ratione in secunda figura syllogismus constituetur. Tertiò potest esse Medium subiectum vtriusque propositionis, & hoc modo fit syllogismus pertinens ad tertiam figuram.

3. Dices, posse alio modo terminos disponi, si Medium fiat prædicatum Maioris, & subiectum Minoris. Respondeo non ex eo dici propositionem maiorem, aut minorem, quod priùs, posteriúsve proferatur, quia in syllogismo mentali propositiones omnes simul apprehenduntur, sed illam dici maiorem propositionem, in qua Medium est subiectum, & altera extremitas est prædicatum, quando Medium non est prædicatum aut subiectum vtriusque, ac proinde implicat in maiori propositione Medium esse prædicatum, quia ex eo præcisè propositio intrinsecè potest dici maior, quia in illa Medium se habet tanquam subiectum, & altera extremitas tanquam prædicatum. In secunda autem & tertia figura, in quibus Medium aut est prædicatum, aut subiectum vtriusque propositionis, nulla propositio intrinsecè & ex se maior dici potest, neque in syllogismo mentali maior, aut minor aliquo modo reperitur, sed tantùm in vocali extrinsecè, & quoad nos, propositio, quæ primo loco profertur Maior dicitur, & quæ posteriorem obtinet locum, Minor appellatur.

4. Iuxta hanc dispositionem terminorum plures syllogismi construi possunt, quos omnes his carminibus Dialectici describunt.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio: Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.
Cesare, Camestres, Festino, Baroco. Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Pro quorum intelligentia aduerte in his carminibus reperiri has propositiones, *A, E, I, O*, quibus in ordine ad quantitatem, & qualitatem propositionum, ea ineft significatio, de qua sæpe mentionem fecimus, quæque illo versiculo exprimitur:

Asserit A, negat E, sunt vniuersaliter ambo,
Asserit I, negat O, sunt particulariter ambo.

Quod si in hac dictione *Frisesomorum* reperiatur littera *F* ad nihil deseruit, quia est in quarto loco cõstituta tantùm ad carminis sonũ. Semper enim tantùm habenda est ratio de tribus prioribus vocalibus, quibus tres syllogismi propositiones suo ordine respondent, Maior primæ litteræ, secundæ Minor, Consequentia tertiæ. Deinde nota his quatuor carminibus denotari tres figuras syllogisticas, quas suprà recensuimus. Ad primam figuram pertinent nouem priores dictiones à *Barbara* vsque ad *Frisesomorum* inclusiue, quæ habentur duobus prioribus carminibus. Ad secundam spectant quatuor priores dictiones tertij carminis, videlicet *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: ex aliæ dictiones, quæ restant, tertiæ figuræ syllogismos significant.

5. Ex nouem syllogismis primæ figuræ quatuor priores perfecti dicuntur, in quibus terminorum dispositio ita Consequens infert, & extorquet ex vi illationis, vt ex ipsa terminorum apprehensione euidens sit consequentia. Quinque posteriores, etsi legitimam habeant consequentiam, non adeò clarè præ oculis monstrant illationis vim. Horum syllogismorum differentia ex eo procedit, quòd quatuor priores directè, & quinque posteriores indirectè concludant. Concludi directè dicitur, cùm extremitas, quæ erat prædicatum Maioris fit prædicatum in Consequentia, & in eadem fit subiectum extremitas, quæ erat subiectum Minoris. Indirectè concludi dicitur, quando extremitas quæ erat prædicatum Maioris fit subiectum in Consequentia, & in eadem vt prædicatum constituitur extremitas, quæ Minoris fuit subiectum. Hic modus indirectè concludendi tantùm reperitur in quinque posterioribus syllogismis primæ figuræ, quatuor enim eiusdem primæ figuræ directè concludunt: & in secunda & tertia non potest dari conclusio indirecta, cùm non detur vna extremitas, quæ sit subiectum, & altera quæ sit prædicatum, sed vtraque subiectum in secunda figura, & vtraque prædicatum in tertia figura sit.

Secundùm has regulas facile erit syllogismum 6.
construere in qualibet ex his dictionibus, id præstabo in tribus dictionibus respondentibus tribus figuris, vt horum præceptorum praxim intuearis. Sit primus syllogismus in *Dabitis*: dictio hæc ad primam figuram pertinet, ideo syllogismus illi respondens, habere debet Medium subiectum Maioris, & prædicatum Minoris. Prima littera illius est *A*, quæ significat vniuersalem affirmatiuam, duæ posteriores sunt *I*, *I*, quibus propositiones particulares affirmatiuæ debent respondere. Pertinet insuper hæc dictio *Dabitis* ad quinque posteriores, quæ indirectè concludunt, ideo in Consequentia debet poni ex parte prædicati extremitas, quæ est subiectum Minoris, & ex parte subiecti altera extremitas, quæ est prædicatum Maioris. Quæ omnia ad praxim reducta inuenies in hoc syllogismo:

Omnis homo est animal:
Petrus est homo:
Ergo aliquod animal est Petrus.

Pertineret hic syllogismus ad *Darij* si directè concluderet, *ergo Petrus est animal*. Si syllogismus faciendus sit in *Celantes*, quia dictio hæc pertinet ad secundam figuram, Medium debet esse prædicatum vtriusque præmissæ, & quia prima, & tertia littera sunt *E*, *E*, Maior, & consequentia debent esse vniuersales negatiuæ, Minor verò vniuersalis affirmatiua debet esse significata per secundam litteram *A*, quæ omnia in hoc syllogismo reperies:

Nullus lapis est homo,
Omne rationale est homo,
Ergo nullum rationale est lapis.

Si placuerit syllogismum fieri in *Darapti*, quia dictio hæc ad tertiam figuram spectat, Medium debet esse subiectum vtriusque præmissæ: & quia prima, & secunda littera *A*, *A*, vtraque præmissa vniuersalis affirmatiua futura est: & quia tertia littera est *I*, consequentia debet importare propositionem particularem affirmatiuam. Harum conditionum hic syllogismus praxis esto:

Omnis homo est animal:
Omnis homo est rationalis:
Ergo aliquod rationale est animal.

PVNCTVM IV.

De alijs syllogismis.

ARISTOTELES *cap. 1. Priorum*, agit de 1.
syllogismo expositorio, qui à præcedentibus enumeratis differt, quia hic Medium habet singulare, illi verò Medio communi gaudent.

Syllogismus, cuius Medium est singulare, *expositorius* dicitur, quia adeò clarè concludit, vt præ oculis videatur rem exponere, quapropter non abs re ab aliquibus huiusmodi syllogismi demonstrationes sensibiles appellantur. Tota vis huius syllogismi, sicuti & aliorum, ex illo principio, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. desumitur, & adeò est manifesta, quia praxis huius principij in hoc syllogismo clarius cernitur, illa enim quæ cum quodam singulari cognoscuntur identificata, perspicuè videntur identificata vni tertio: nihil enim magis est vnum, quàm illud quod singulare est. Possunt huiusmodi syllogismi fieri in prima, secunda, & tertia figura; possunt constare extremitatibus singularibus, aut particularibus, & etiam vniuersalibus, dum Medium semper singulare sit; possunt etiam affirmatiuè, aut negatiuè concludere; exempla abundè suppetunt. Syllogismus hic constat extremitatibus particularibus, concludit negatiuè, & ad primam figuram pertinet:

Petrus non est dives:
Hic homo est Petrus:
Ergo hic homo non est dives.

Exemplum syllogismi pertinentis ad secundam figuram affirmatiuè concludentis, cum extremitatibus particularibus, subsequens syllogismus esto:

Aliquis homo est Petrus:
Aliquod album est Petrus:
Ergo aliquod album est aliquis homo.

Ad tertiam figuram pertinebit hic syllogismus constans extremitatibus vniuersalibus.

Omne astrum efficiens diem est hic Sol:
Omnis Planeta qui est in quarto cœlo est hic Sol:
Ergo omnis Planeta qui est in quarto cœlo, est astrum efficiens diem.

Possunt alij quàm plures syllogismi expositorij in dictionibus suprà assignatis fieri, quorum plures, si placet, videre potes apud P. Fonsecam lib. 6. cap. 23. & 24. qui abundè & doctè hæc omnia pertractat.

2. Notare autem oportet in his syllogismis non posse concludi negatiuè, si extremitas se tenens ex parte prædicati in consequentia non sit terminus singularis, sed particularis, hæc enim est mala argumentatio: *Aliquis homo est Petrus: Ioannes non est Petrus: Ergo Ioannes non est aliquis homo.* Ratio est, quia totum id quod negatur in conclusione de aliqua extremitate, debet in præmissis significari identificatum cum Medio, cum quo altera extremitas de qua negatur fuit identificata, quod hîc non contingit; cùm enim dico in consequentia, *ergo Ioannes non est aliquis homo*, nego de Ioanne omnes homines, quos non identificaueram in præmissis cum Medio, sed vnum tantùm, quia vnius identitas sufficit ad veritatem huius propositionis, *aliquis homo est Petrus*, omniúmque distinctio requiritur ad veritatem huius: *Ergo Ioannes non est aliquis homo.*

3. Longam nonnulli disputationem texunt de syllogismis obliquis, hypotheticis, & modalibus, qui tales dicuntur, quia terminis constant in obliquo significatis, & propositionibus hypotheticis aut modalibus componuntur. De his syllogismis nihil peculiare dicendum occurrit, præter illa, quæ de syllogismo in communi dicta sunt, eisdem enim regulis illorum constructio dirigitur. Id autem debet diligenter attendi in his syllogismis, quia in illis maior est occasio terminos multiplicandi, ratione alicuius modi, aut casus obliqui, vt quælibet affectio, quæ semel ponitur in aliquo termino, siue ratione modi, siue ratione casus obliqui, semper eundem terminum comitetur, aliàs syllogismus quatuor terminis constabit, vt videre est in hoc syllogismo: *Omnis equus Petri currit: Brunellus est equus: ergo Brunellus currit*, quia *equus Petri*, & *equus* sine addito duos efficiunt terminos. Vltimò aduerte, quando Medium in aliqua ex præmissis in obliquo significatur, alteram extremitatem consequentiæ in obliquo esse ponendam. Exemplum esto: *Omni homini est equus, Petrus est homo: ergo Petro est equus.* Ratio petenda est ex constructione verbi *est*, cùm enim extremitas, & medium se tenent ex parte subiecti cum eodem verbo *est* eodem modo construi debent; syllogismus enim ille in hunc redit: *Omnis homo habet equum, Petrus est homo: ergo Petrus habet equum.*

PVNCTVM V.

De reductione syllogismorum per ostensionem, & per impossibile.

1. ET si omnes syllogismi facti in dictionibus suprà relatis *Barbara, Celarent*, &c. legitimè concludant, non tamen si quatuor primos excipias, qui perfecti appellantur, adeò clarè patet vis illationis in aliis, vt non possit eisdem terminis aliter dispositis per easdem aut æquiualentes propositiones euidentiùs ostendi. Hoc fit per reductionem cuiuscumque ad vnum ex quatuor prioribus perfectissimis, in quibus adeò euidens est consequentia, vt qui illam neget, ampliùs redarguendus non sit, sed à litteratorum hominum cœtu exterminandus. Hæc reductio duplici modo fit: *per ostensionem*, & *per impossibile*: dicam modò de reductione factâ per ostensionem, posteáque ad reductionem per impossibile faciendam deueniam.

2. Vt artificium huius reductionis agnoscas, nota dictiones omnes in illis carminibus contentas habere vnam ex his litteris initialem *B, C, D, F*, quæ correspondent initialibus quatuor syllogismorum perfectorum *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, cuius correspondentiæ significatio hæc est: Syllogismi omnes facti in dictionibus, quarum initialis est *B*, ad *Barbara*; facti in dictionibus, quarum initialis est *C*, ad *Celarent*; facti in dictionibus, quarum initialis est *D* ad *Darij*; facti in dictionibus, quarum initialis est *F* ad *Ferio* reducendi sunt. Excipiuntur ab hac regula *Baroco*, & *Bocardo*, quorum syllogismi per ostensionem reduci nequeunt, quia constant duabus particularibus negatiuis, quæ nullâ conuersione fieri possunt vniuersales affirmatiuæ, quibus necessariò debet constare syllogismus factus in *Barbara*, ad quem reducendi essent facti in *Baroco*, & *Bocardo*.

3. Aduertas secundò in omnibus dictionibus reperiri saltem aliquam litteram ex his *S, P, M*, quarum significatio hæc est: littera *S* significat propositionem significatam per litteram antecedentem, conuertendam esse simpliciter: littera *P* significat conuertendam esse per accidens: littera *M* significat commutandas esse præmissas, & ex maiori faciendam esse minorem, & ex minori maiorem. Quod si hæ omnes litteræ in eadem dictione reperiantur, omnes illarum significationes obseruandæ sunt. Exemplum accipe in *Fapesmo* in quo occurrit praxis omnium præceptorum, quæ circa conuersionem tradidimus.

Omnis homo est animal:
Nullus equus est homo:
Ergo aliquod animal non est equus.

Syllogismus hic factus in *Fapesmo* ad *Ferio* reducendus propter litteram *F* initialem. Deinde ex illius minori maior, & ex maiori minor fieri debet, propter litteram *M*, in hac dictione reperiam. Insuper propositio, quæ antea erat minor, & maior est

consti

constituenda, conuertenda est simpliciter, quia post secundam litteram *E* prædictæ dictionis, quâ litterâ minor significatur, reperitur *S*. Rursus propositio, quæ antea erat maior, & minor facienda est, per accidens conuerti debet, id enim expoſcit littera *P* immediatè posita post primam litteram *A*, quâ maior propositio significatur. Consequentia inuariata debet permanere, quia post tertiam vocalem, quâ significatur, non alia littera reperitur quæ conuersionem aliquam significet. Horum omnium praxis hæc est. Minor prioris syllogismi hæc erat: *Nullus equus est homo* conuersa simpliciter hæc erit, *Nullus homo est equus*. Maior prioris syllogismi erat *Omnis homo est animal*, quæ per accidens conuersa hæc erit, *aliquod animal est homo*. Consequentia erat: *ergo aliquod animal non est equus*, hæc inuariata ex propositionibus conuersis positâ minori loco maioris, & maiori loco minoris in hoc syllogismo infertur:

Nullus homo est equus.
Aliquod animal est homo.
Ergo aliquod animal non est equus.

Sic in omnibus aliis syllogismis cuiuscumque figuræ excepto *Bocardo* & *Baroco* reductionem legitimam per ostensionem factam inuenies iuxta prædictas regulas.

4. Reductio altera *per impossibile* dicitur, quia ex vi illius trahitur respondens ad duo contradictoria concedenda, quæ simul dari impossibile est. Ad hanc reductionem faciendam sume tibi dictiones has, *Nescibatis, Odiebam, Lelare Romanis*, in quibus has tantùm vocales reperies *A, E, I, O*. *A* significat figuram *Barbara*; *E Celarent*; *I Darij*; *O Ferio*; cum correspondentia vocalium ad vocales vltimas quatuor dictionum *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, quibus vocalibus consequentiæ horum syllogismorum significantur. Insuper aduertas in prima dictione reperiri quinque vocales suo ordine significantes quinque syllogismos imperfectos primæ figuræ, & in secunda reperiri quatuor vocales eodem ordine significantes quatuor syllogismos tertiæ figuræ, tandem in duabus vltimis dictionibus sex reperiri cum eodem ordine respondentes sex syllogismis tertiæ figuræ. Ex his facile erit deduci ad quem syllogismum ex quatuor perfectis quilibet ex imperfectis sit reducendus. Exempli gratiâ, scire vis ad quem modum reducendus sit syllogismus factus in *Camestres*. Primò aduerte ad quam figuram pertineat, & quem locum in illa obtineat, deprehendis pertinere ad secundam figuram, & in hac secundum locum occupare; ex quo inferes huiusmodi syllogismum significari per secundam litteram secundæ dictionis *Odiebam*, quæ est *I, Darij* correspondens, ex quo deducis syllogismum factum in *Camestres* ad *Darij* per impossibile esse reducendum, & sic in omnibus aliis iuxta præscriptas regulas.

5. Acquisitâ iam notitiâ modi perfecti ad quem reducendus est quilibet imperfectus syllogismus, hanc regulam desume tibi pro syllogismis imperfectis primæ figuræ. Negatâ consequentiâ, subsume contradictoriam illius, quæ tibi concedenda est, ne negetur duplex propositio contradictoria, hâncque Maiorem constitue, & Maiorem syllogismi concessi Minorè effice, exclusâ propositione, quæ antea erat Minor, & inferes legitimè in syllogismo perfecto contradictoriam Minoris exclusæ, & iam concessæ. Exemplum esto syllogismus factus in *Baralipton*:

Omnis homo est animal:
Omne rationale est homo:
Ergo aliquod animal est rationale:

Quem ita reduces, si maiori, & minori concessâ negetur consequentia:

Nullum animal est rationale:
Omnis homo est animal:
Ergo nullus homo est rationalis.

In syllogismum factum in *Celarent*, quia respondet primæ vocali *E* primæ dictionis, in quo Maior negari nequit, quia contradictorie opponitur cum consequentia negata; Minor necessariò est concedenda, quia concessa fuit in priori syllogismo in quo erat maior. Consequentia est legitima, & non potest non admitti, quâ admissâ inferes has propositiones esse simul veras, *Nullus homo est rationalis: Omne rationale est homo*. Priorem esse veram monstrat syllogismus perfectus factus in *Celarent*. Posterior concessa fuerat in primo syllogismo imperfecto in quo erat minor. His propositionibus ab aduersario admissis negatiuam simpliciter conuerte, *Nullum rationale est homo*, & euinces has propositiones contrarias esse simul veras, *Nullum rationale est homo: Omne rationale est homo*, ex quibus tandem duplicem contradictoriam deduces inferendo subalternatam ex qualibet subalternante contraria: verbi gratia, ex hac propositione, *Omnis homo est animal: Aliquis homo est animal*, & sic tenebitur aduersarius admittere has propositiones esse veras, *Aliquis homo est animal: Nullus homo est animal*: aut ex negatiua vniuersali, *Nullus homo est animal*, subalternatam inferas, *Aliquis homo non est animal*, tenebitur concedere has contradictorias esse simul veras, *Omnis homo est animal: Aliquis homo non est animal*. Concluditur semper in syllogismo perfecto, ad quem fuit facta reductio, propositio aliqua, quæ si contradictoria non est propositionis exclusæ conuersione factâ simpliciter, vel per accidens, inferat duplicem contradictoriam, vel duplicem contrariam, ex quibus duplex contradictoria educatur.

In *Celantes* alio modo reductio facienda est sumptâ minori concessa loco maioris, & contradictoriâ consequentiæ negatæ pro minori, & infertur contradictorium maioris exclusæ per conuersionem simpliciter maioris exclusæ, vel consequentiæ illatæ. Exemplum accipe in hoc syllogismo: *Nullus homo est lapis, Omne risibile est homo: ergo nullus lapis est risibilis*, qui ex *Celantes*, hoc modo reducetur ad *Darij* iuxta prædictas regulas: *Omne risibile est homo*; hæc erat minor ex qua facta fuit maior: *Aliquis lapis est risibilis*; hæc est contradictoria consequentiæ negatæ, *Ergo aliquis lapis est homo*. Hæc consequentia necessariò debet concedi, quia concludit in *Darij*, maior exclusa erat, *Nullus homo est lapis*, quæ si conuertatur simpliciter, hanc reddet, *Nullus lapis est homo*, quæ est propositio contradictoria consequentiæ illatæ, videlicet, *Aliquis lapis est homo*. Poterit etiam inuariata permanere maior exclusa, *Nullus homo est lapis*, & simpliciter in consequentia illata conuerti, & tunc aduersarius trahetur ad has contradictorias, *Nullus homo est lapis, aliquis homo est lapis*. 6.

Syllogismi secundæ figuræ reducuntur sumptâ contradictoriâ conclusionis pro minori, inuariatâ maiori, & infertur contradictorium minoris exclusæ; exempli gratiâ: *Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: Ergo nullus homo est lapis*, qui syllogismus est in *Cæsare*, & ad *Ferio*, iuxta prædictas regulas hoc modo reducitur: *Nullus lapis est animal*, hæc erat maior syllogismi præcedentis, quæ inuariata debebat permanere: *Aliquis homo est lapis*, hæc est contradictoria consequentiæ negatæ: *Ergo aliquis homo non est animal*, quæ opponitur contradictoriè minori exclusæ, *Omnis homo est animal*. 7.

Syllogismi tertiæ figuræ reducuntur sumpto contradictorio pro maiori, minori inuariatâ, exclusâ maiori, & sic infertur, in *Darapti* contraria maio- 8.

ris excluſæ, ex qua contradictoria deducitur; in reliquis verò excepto *Darapti* immediatè infertur contradictoria maioris excluſæ. Exemplum accipe in *Darapti: Omnis homo eſt animal: Omnis homo eſt riſibilis: ergo aliquod riſibile eſt animal.* Hic ſyllogiſmus reducendus eſt ad *Celarent*, iuxta primam litteram huius particulæ *Letare*: ſubſume ergo tibi contradictorium conſequentiæ negatæ, *Nullum riſibile eſt animal*. Deinde minorem conceſſam: *Omnis homo eſt riſibilis*, & legitimè inferes, *Ergo nullus homo eſt animal*, quæ eſt contraria maioris excluſæ & iam conceſſæ. In reliquis infertur contradictoria maioris excluſæ, vt monſtrabit reductio huius ſyllogiſmi facti in *Diſamis: Aliquis homo currit: Omnis homo eſt riſibilis: Ergo aliquis riſibilis currit*, qui ſic reducitur ad *Celarent*, iuxta prædictas regulas: *Nullum riſibile currit: Omnis homo eſt riſibilis: Ergo nullus homo currit.* In quo ſyllogiſmo conſequens illatum opponitur contradictoriè maiori excluſæ. *Aliquis homo currit.*

Felapton à regula tradita excipitur, conuertitur enim ſumpto contradictorio conſequentiæ pro maiori, & minori inuariatâ, infertúrque contraria maioris excluſæ: verbi gratia, *Nullus homo eſt equus: Omnis homo eſt rationalis: Ergo aliquod rationale non eſt equus.* Qui ſyllogiſmus ſic reducetur ad *Barbara: Omne rationale eſt equus: Omnis homo eſt rationalis: Ergo omnis homo eſt equus.* In quo ſyllogiſmo conſequens illatum contrariè opponitur cum maiori excluſa. 9.

Hæc de ſyllogiſmorum ſtructura; de his verò, quæ pertinent ad influxum præmiſſarum in conſequentiam, & de diſtinctione ſyllogiſmi probabilis, & euidentis, & de his, quæ ad inferendum conſequens prænoſcenda ſunt dicam Controu. 9. Logicæ, vbi de natura Diſcurſus diſputationem inſtituo. 10.

CON

CONTROVERSIÆ LOGICÆ:

Auctore R. P. FRANCISCO DE OVIEDO,
è Societate IESV.

PROOEMIVM.

PRÆMITTAM Controuersiam primam de Scientia in communi, vbi de obiecto materiali, & formali Scientiæ, de ratione practici, & speculatiui, & Scientiarum vnitate & subalternatione fusiùs agam, vt his semel exactè confectis, ab iisdem penitus in aliis materiis supersedeam. Sufficiat in proœmiis Physicæ, Metaphysicæ & aliorum tractatuum, si quæ ibi de his occurrunt, in hunc locum Lectorem meum reuocare.

CONTROVERSIA PRIMA.

De proœmialibus Logicæ.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit obiectum Scientiæ?

1. COMMVNIS loquendi modus *obiectum*, & *subiectum* confundit, & absque vlla distinctione de vtroque loquitur; in re tamen idem non sunt, obiectum enim propriè dicitur complexum constans subiecto, & prædicato, & vtriusque connexione: subiectum verò dicitur id, de quo aliquid dicitur vt distinctum ab illo, quod simul cum subiecto, & copulâ idem constituit obiectum. Itaque in actu scientifico ex vi cuius infertur: *ergo Petrus est animal*, obiectum huius conclusionis scientificæ est totum hoc complexum, & subiectum est *Petrus*, de quo dicitur esse animal. Obiectum dicitur à verbo *obijcio*: vnde totum illud, quod mediis actibus attingit intentionalis potentia, obiectum est actuum, & ratione horum obiectum potentiæ elicientis tales actus appellari consueuit. Sentiunt plures communi vulgi indulgentiâ dici obiectum potentiæ, quod tantùm dici debet obiectum actus, quo tantùm attingitur, non immediatè potentiâ, quæ ex eo tantùm quod elicit actum, dicitur actum attingere; Ego verò censeo id, quod actu attingitur non impropriè dici obiectum respectu potentiæ, cui obijcitur medio actu, quæ est quasi obiectio, propriùs enim dicitur hoc obijcitur meo intellectui, quàm hoc obijcitur meæ cognitioni. Neque potentia tantùm habet esse productiuum actus quo attingitur obiectum, sicuti species impressa, aut habitus, sed constituit formaliter volentem, seu cognoscentem, quod non habet habitus, neque species impressa, respectu quorum ob hanc rationem propriè non dicetur obiectum, quia tantùm attingunt potentiæ obiectum medio actu, qui respectu illorum est purè effectus. Ex his potentiis habentibus intentionales actus, quibus propriè obiecta conueniunt, translatum est nomen obiecti ad effectus cuiuscumque potentiæ, quo sensu dicere solemus, obiectum omnipotentiæ esse creaturas; hæc tamen loquutio est impropria, quia strictè loquendo tantùm dicitur obiectum, quod medio aliquo actu intentionali potentiæ obijcitur.

2. Obiectum diuiditur in materiale, & formale. Obiectum *formale* est illud, quod primò & per se attingitur. Obiectum verò *materiale* appellatur, quod non ratione sui, sed ratione obiecti formalis attingitur. Vtrumque obiectum explicabit actus, quo ego amo sciſſionem venæ propter sanitatem, respectu cuius sanitas se habet vt obiectum formale, propter quam appetitur venæ sciſſio; & hæc obiectum materiale dicitur, quia non propter se, sed propter sanitatem amatur; hæc enim causalis est vera, *quia amo sanitatem, amo sciſſionem venæ*, & hæc falsa, *quia amo sciſſ-*

ſiſſionem veræ amo ſanitatem. Idem contingit in aſſenſu concluſionis propter præmiſſas, cuius formale obiectum ſunt præmiſſæ, & obiectum materiale eſt conſequens illarum, eâdemque proportione cauſandi verum eſt dicere, *quia aſſentior præmiſſis, aſſentior conſequenti,* & hæc eſt falſa, *quia aſſentior conſequenti, aſſentior præmiſſis.* Non reſpectu omnium actuum poſſunt aſſignari obiectum materiale, & obiectum formale realiter inter ſe diſtincta, quia ſæpe obiectum immediatè, & per ſe eodem modo indiuiſibiliter attingitur ſecundùm omnia, quæ potentiam non ſubterfugiunt, vt contingit in aſſenſu terminato ad hæc complexa, *quodlibet eſt, vel non eſt: omne totum eſt maius ſua parte,* &c. & alia huiuſmodi principia per ſe nota, & in omnibus externis ſenſationibus, quæ immediatè attingunt qualitates per ſe ipſas, & nihil aliud diſtinctum ab ipſis, quod poſſit dici attingi medio alio. Ob hanc rationem non probo definitionem obiecti formalis ab Hurtado traditam *diſp.* 1. *ſect.* 1. videlicet, id, quod cognitum, vel amatum ducit in cognitionem alterius, quia non eſt de ratione obiecti formalis aliud attingi medio illo, ſed ipſum immediatè, & per ſe attingi, vt patet in colore, qui eſt obiectum formale viſionis, & medio illo aliud non attingitur. His actibus non ego obiectum materiale aſſigno, quia quidquid ex vi illorum attingitur, per ſe attingitur, & obiectum formale dicitur, & nihil reperitur, quod ratione aliùs eiſdem actibus attingatur.

3. Sunt etiam alij actus, qui feruntur in obiecta inter ſe diſtincta, quorum hoc materiale dicitur, & illud formale appellatur tantùm ratione actus, qui terminatur ad vtrumque, ita vt poſſent inuerſo ordine alium actum terminare, & fieri formale obiectum, quod modò eſt materiale reſpectu huius actus, & quod reſpectu eiuſdem formale dicitur, materiale nuncupari: ſic contingit in actu, quo quis amat cibum propter vitam conſeruandam, & in actu, quo poteſt amare vitam propter cibum, qui eadem reſpiciunt obiecta, inuerſo tamen ordine, nam quod materiale eſt reſpectu huius, reſpectu illius eſt formale, & quod reſpectu huius eſt formale, reſpectu illius eſt materiale. Idem contingit in actu, quo infero à priori dari lucem, quia datur luminoſum; & in actu, quo arguo à poſteriori dari luminoſum, quia datur lux. Ex his inferes rationem obiecti materialis, & formalis eſſe denominationem deſumptam ab actu, & conſequenter actum non ferri in obiectum vt materiale, aut formale, quia non ferrur in illud vt denominatum ab ipſo actu, quod fieri non poſſet, niſi per actum ſupra ſe ipſum reflexiuum, ſed ferri in obiectum eo modo, vt illud conſtituat formale, vel materiale propter diſtinctam rationem, quo illud attingit. Inferes ſimiliter antecedenter ad actum nullum obiectum habere rationem obiecti formalis, aut materialis, imò neque rationem obiecti actualis, ſed capacitatem vt obiiciatur medio actu, quæ capacitas dici ſolet ratio obiectiua, & ita entitas capax ſe obiiciendi, obiectum appellari conſueuit. Habet inſuper capacitatem, vt obiiciatur medio actu, ex vi cuius conſtituatur obiectum formale, & vt obiiciatur vt obiectum materiale, ſeu vt conſtituatur obiectum materiale, vel formale. Ex vi capacitatis ad vtramque denominationem obiecti materialis, vel formalis non dicitur determinatè obiectum materiale, neque obiectum formale, ſicuti dicitur obiectum propter capacitatem obiiciendi ſe, quia capacitas illa eſt indifferens ad duas denominationes poſitiuas contrarias, quas non poteſt ſimul habere, neque vnam præ alia, quia ad vtramque æquè eſt indifferens. Obiectum ex ſe tantùm capax obiiciendi ſe medio actu, quo conſtituatur obiectum materiale, vel tantùm capax ſe obiiciendi medio actu ex vi cuius conſtituatur vt obiectum formale antecedenter ad omnem actum, licèt per ordinem ad illum poterit dici obiectum formale, vel materiale, ſicuti dicitur obiectum quidquid poteſt attingi actibus alicuius potentiæ, etiamſi actu non attingatur, neque ſit obiectum in actu ſecundo, quia tunc capacitates ſe obiiciendi medio actu, quo conſtituatur determinatè obiectum materiale, aut determinatè obiectum formale, non diſtinguuntur, cùm eo ipſo quod potentiæ obiiciatur, debet obiici per actum, ex vi cuius determinatè conſtituatur tale obiectum ſine indifferentia ad materiale, & formale. Propter hanc rationem lux, & color etiamſi actu non videantur, non tantùm obiecta potentiæ viſiuæ, ſed obiecta formalia dici conſueuerunt.

Alia eſt diuiſio obiecti in motiuum, & purè terminatiuum, quæ tantùm locum habet reſpectu obiectorum, in quibus diſtinguitur obiectum materiale à formali, in his enim obiectum materiale dicitur obiectum terminatiuum; & obiectum formale dicitur obiectum motiuum. Sicuti cùm amo hominem propter Deum, obiectum terminatiuum dici ſolet homo, & obiectum motiuum increata bonitas, propter quam Deum amo. Quando verò non datur duplex obiectum, vnum materiale, & aliud formale, hæc obiectorum diſtinctio locum non habet. Alij diuidunt formale, in formale *quod*, & formale *quo*; & obiectum formale *quod* appellant, quod nos cum communi ſententia obiectum materiale vocamus, ſeu terminatiuum tantùm, & obiectum formale *quo* illud eſſe dicunt, quod nos ſimpliciter obiectum formale dicimus, illúdque obiectum materiale eſſe dicunt quod remotum vulgò dici ſolet, quod iam aliâ ſubdiuiſione tradam n. 8. 4.

Alij propriùs non quodcumque obiectum formale motiuum appellant, ſed obiectum formale diuidunt in *motiuum*, & *purè terminatiuum*. Obiectum formale purè terminatiuum eſt illud, quod ratione ſui attingitur actu, in quem nullum exhibet influxum actiuum, neque remotum, ſed tantùm quaſi ſe attingi permittit potentiæ actu, quin potentiam ipſam moueat, vel excitet per concurſum aliquem actiuum præuium, vel ſimultaneum, ad actum, quo obiectum attingendum eſt. Sic ſe haberet color reſpectu actus, ad quem producendum nullam ſpeciem mitteret, neque immediatè concurreret, ſed tantùm à potentia ſpeciebus à Deo infuſis, vel immediatè à Deo adiuta produceretur. Obiectum motiuum illud dicitur, quod non tantùm per ſe terminat actum, ſed actiuè, mediatè, vel immediatè concurrit: ſic ſe habet obiectum viſum concurrens ad viſionem mediis ſpeciebus, vel immediatè per ſe ipſum ſimul cum potentia; & obiectum amatum, quod mediis ſpeciebus impreſſis producit ſpeciem expreſſam excitantem, vel mouentem ad actum amoris. Itaque obiectum motiuum eſt idem quod obiectum mouens, ſeu obiectum quod mouet, quod eſt idem ac obiectum, quod agit: quia ſicut moueri importat paſſionem, & id dicitur moueri, quod patitur, ita mouere importat actionem, & id dicitur mouere, quod agit. 5.

Rurſus alij obiectum formale diuidunt in obiectum formale *quod*, & obiectum formale *ſub quo*. Obiectum formale *quod* hi appellant rationem quamlibet ſpecificam, in quam tendit actus; & obiectum formale *ſub quo*, dicunt eſſe rationem communem in qua conueniunt omnia obiecta, ad quæ ſe poteſt extendere talis potentia, etiamſi nullus actus potentiæ in rationem illam communem feratur. Sic dicitur potentiam viſiuam ferri in colorem album, & nigrum, non quatenus hic color eſt albus, & ille 6.

niger,

niger, sed quatenus præcisè color est, quia eo ipso quod color sit potentia visiua tendet in illum independenter ab eo quod sit albedo, vel nigredo. Hoc obiectum formale *sub quo*, quandò immediatè secundum illam rationem communem abstractam non attingitur aliquo potentiæ actu, vt contingit in potentia visiua, cuius nullus actus fertur in rationem communem coloris, sicuti actus intellectus fertur in rationem communem entis, propriè non est obiectum, quia id, quod nullo actu potentiæ attingitur, neque attingi potest, nequit potentiæ aut alicuius actus dici obiectum, cùm tota ratio formalis huius consistat in capacitate ad actus potentiæ terminandos. Dicitur autem potentia sub illa ratione communi tendere in hanc communem rationem tanquam in obiectum, quia quodcumque obiectum potentiæ illam participat, & quia reperitur in quolibet singulari obiecto, quod tantùm colori vt sic conuenire dicimus, & non albedini, aut nigredini, quia actus, qui fertur in albedinem, ex parte obiecti nigredinem non respicit; neque actus, qui nigredinem attingit, vllo modo fertur in albedinem, & vterque necessariò fertur in colorem. Ex quo fit hanc esse consequentiam necessariam *non est color; ergo non est obiectum potentiæ visiuæ*, & hæc bona, *non est albedo; ergo non est obiectum potentiæ visiuæ* (omitto modò lucem, vt sine terminorum multiplicitate rem faciliùs explicem, & suppono colorem esse obiectum adæquatum potentiæ visiuæ.) Insuper hæc est vera propositio: *ad hoc vt aliquid videatur, necessariò debet esse color*; & hæc est falsa, *ad hoc vt aliquid videatur necessariò debet esse albedo, aut necessariò debet esse nigredo.* Ex quibus fundamentum desumpsimus ad dicendum, potentiæ visiuæ obiectum videri in ratione coloris, non verò in ratione albedinis, aut nigredinis. Simili loquendi modo dici solet creaturam produci à Deo in ratione entis, non verò in ratione talis entis, quo non significatur rationem talis entis à Deo non produci, sed omne ens, quodcumque illud sit, à Deo esse producendum, ita vt valeat consequentia: *est ens: ergo producitur à Deo*, quod de nulla causa creata dici potest, quia quælibet habet determinatam actiuitatis sphæram, vltra quam sunt plura entia, ad quæ non se potest extendere. Neque hæc obiecti diuisio adhuc secundum modum à nobis explicatum respectu huius specialis actus locum habet, nam hic actus specie in hanc obiecti speciem necessariò fertur, v.g. in albedinem, ita vt neque hic numero actus, neque alius eiusdem speciei cum isto possit tendere in colorem specie distinctum ab albedine.

7. Demum in mea sententia, quæ asserit rationem communem pluribus entitatibus realibus nihil aliud esse, quàm aggregatum omnium rationum particularium, hoc obiectum formale *sub quo* modò explicatum, nihil aliud est, quàm aggregatum obiectorum respondentium omnibus actibus potentiæ collectiuè sumptis, quod est obiectum adæquatum potentiæ, hoc enim dicit rationes omnes, quæ possunt distinctis potentiæ actibus attingi, & obiectum formale *quod*: albedo v.g. aut nigredo specialiter sumpta, est obiectum inadæquatum potentiæ, & ita hæc distinctio obiecti in obiectum formale *sub quo*, & obiectum formale *quod* in re non distinguetur à distinctione obiecti formalis, in obiectum formale adæquatum, & obiectum formale inadæquatum, quæ distinguuntur tanquam includens, & inclusum.

8. Alia est diuisio obiecti in *proximum*, & *remotum*, quod dici solet *immediatum*, & *mediatum*. Obiectum proximum, & immediatum dicitur quod per se terminat actus potentiæ; Obiectum verò remotum, & mediatum appellatur, quod non per se terminat actus potentiæ, sed tantùm est subiectum illius, in quod tendunt actus potentiæ: sicuti paries, qui est subiectum coloris in quem immediate fertur actus potentiæ visiuæ. Hæc diuisio propria non est; quia alterum membrum diuidens non propriè participat rationem diuisi, illud enim quod dicitur obiectum mediatum, & remotum propriè obiectum non est, sed tantùm subiecti obiectum.

9. Item obiectum diuiditur in obiectum *adæquatum*, seu *totale*, & *inadæquatum*, seu *partiale*.

Obiectum adæquatum, & totale est illud vltra quod non tendit potentia, quod necessariò dicit omnia peculiaria obiecta, quæ possunt attingi ab omnibus potentiæ actibus.

Obiectum inadæquatum est illud vltra quod potest tendere potentia, quod tantùm dicit partem quandam obiecti. Nonnulli hanc diuisionem admittere nolunt, quia vnum membrum diuidens includitur in alio, obiectum videlicet inadæquatum in obiecto adæquato: verumtamen propriè potest dici diuisio, quia inadæquatum sub ratione inadæquati dicit negationem alius partis obiecti, & secundùm hanc rationem non includitur in obiecto adæquato, & ita est membrum diuidens formaliter ratione negationis, quam dicit ab alio condistinctum.

10. Vltimò diuiditur obiectum in obiectum *attributionis*, & obiectum *attributi*.

Obiectum attributionis est illud, ad cuius exactam cognitionem ordinantur cognitiones terminatæ ad alia obiecta. Obiectum attributi est illud, cuius cognitio ordinatur ad aliud obiectum magis præcipuum cognoscendum, quod diximus esse obiectum attributionis. Hæc obiecta attributionis, & attributi in potentiis præcisè sumptis non reperiuntur, quia nullum est obiectum potentiæ cognoscitiuæ, aut volitiuæ ad quod ordinentur omnes actus eiusdem potentiæ, reperiuntur autem huiusmodi obiecta in scientiis, quia cùm scientia sit aggregatum ex pluribus cognitionibus scientificis, ex se ad aliquod vnum ordinatis, necessum est habere aliquod obiectum ad quod ordinentur alij actus ad eandem scientiam pertinentes, quod attributionis dicitur obiectum. Volunt nonnulli obiectum attributionis esse obiectum principalius; qui benè sentiunt, si per obiectum principalius illud intelligant, de quo præcipuè agitur in scientia; si verò obiectum principalius secundùm intrinsecam perfectionem velint intelligi, decipiuntur profectò, quia cognitiones plurium obiectorum secundùm entitatem magis principalium ordinantur ad cognitionem aliorum obiectorum minùs principalium.

11. Obiectum attributionis semper est obiectum inadæquatum, ac proinde si obiectum adæquatum diuidatur in obiectum attributionis, & attributi, dicenda erit diuisio totius in partes, quarum nulla participat rationem adæquatam diuisi, sicuti cùm diuiditur totum compositum in materiam, & formam.

12. Hic nonnulli disputant de obiecto specificatiuo, de quo ego Controuers. 14. de anima, vbi de specificatione omnium entitatum, me vide punct. 4. in quo definio à quibus obiectis omnes vitales actus specificentur, & punct. 3. vbi de habituum specificatione, & punct. 1. vbi definio quid sit specificatio, & quâ ratione vnum ens specificetur ab alio, quæ hic omitto, quia de his agi nequit, donec alia principia præiacta supponantur, quibus sunt dirimenda.

PVNCTVM II.

Quid sit scientia practica, & quid speculatiua?

§. I.

Definitiones practici, & speculatiui, illiúsque proprietates.

1. HABITVS scientiæ practicus dicitur, qui procedit ab actibus practicis, & in illos inclinat, similiter habitus speculatiuus appellatur, qui ab actibus speculatiuis nascitur, & ad illos producendos inclinat, & ita tota difficultas circa naturam scientiæ practicæ, & speculatiuæ ad actus est deuoluenda, & inquirendum, quid importet in actu scientiæ, seu in cognitione ratio practici, & speculatiui, quod inpræsentiarum definiam.

2. Cognitio practica est illa, *quæ ex se ordinatur ad praxim, seu operationem*; & cognitio speculatiua appellatur, *quæ non ordinatur ex se ad praxim, sed sistit in pura sui obiecti speculatione.* Posui in vtraque definitione particulam illam *ex se*, quia quod cognitio de facto ordinetur, vel non ordinetur ad operationem à cognoscente, nihil refert ad rationem practici, vel speculatiui: exempli gratiâ, cognitio, quam habet Medicus de curatione facienda, semper est practica, etiamsi Medicus non agat de curatione exhibenda, quia ex se cognitio illa ad curationem exhibendam ordinatur. Adhuc tamen superest explicandum, quid sit cognitionem ordinari ad praxim, quod exactè præstabo paucis. Cognitio ex se ordinata ad praxim est illa, *quæ proponit obiectum, ita vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequtionem potentiæ, cui incumbit talis obiecti productio.* Per hanc definitionem exactiùs, clariúsque cognitio practica definietur, & dicemus cognitionem practicam esse illam, *quæ proponit obiectum, ita vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequtionem potentiæ, cui incumbit talis obiecti productio.* Similiter cognitio speculatiua definietur, *quæ non ita proponit obiectum, vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequtionem potentiæ, cui incumbit talis obiecti productio.* Priorem definitionem conuenire omnibus cognitionibus, quas Scholastici *practicas* appellant, & non aliis, & posteriorem omnibus cognitionibus, quas authores appellant *speculatiuas*, compertum erit cuicumque rem attentè inspicienti, & quas voluerit cognitiones examinanti; vnam vel alteram propono. Cognitio quâ nosci artifex ligna, lapidésve hac ratione esse collocanda, quæ apud omnes est practica, proponit praxim, seu operationem, ita vt ex vi ipsius cognitionis possit artifex elicere actum voluntatis, quo imperet potentiæ exequtrici lapidum lignorúmve collocationem. Similiter cognitio, quâ nosci Logicus syllogismum esse construendum tribus terminis hac ratione dispositis, voluntati proponit obiectum, quod potest imperare potentiæ intellectiuæ ex vi huius cognitionis, & cognitio quam Deus habet de creatura possibili, quam Theologi practicam appellant, ita proponit Deo creaturam possibilem, vt ex vi illius cognitionis voluntas diuina possit imperare omnipotentiæ productionem eiusdem creaturæ, & illam de facto imperet, quando creatura à Deo producenda est.

3. Explicat insuper illa definitio illud, quod vulgò dicitur, videlicet, cognitionem practicam debere esse de re operabili modo operabili, quia esse cognitionem modo operabili, quando illius obiectum operabile est, nihil aliud importat, quàm ita tendere cognitionem illam in illud obiectum, vt ex vi talis cognitionis obiectum effici possit. Insuper explicat aliam conditionem, quam Doctores assignant cognitioni practicæ, in quibus P. Vasquez 1. part. disput. 8. cap. 9. videlicet non tantùm in rem operabilem tanquam in obiectum, sed etiam tendere in illam tanquam in finem, quia hæc tendentia cognitionis in obiectum tanquam in finem, vt Smigletius dandus num. 5. tantùm importat cognitionem talem esse vt ex vi illius effectus possit produci: cognitio enim ex se intrinsecè finem non respicit, & tantùm dicetur tendere in obiectum tanquam in finem, cùm obiectum aliquo modo potest esse illius effectus, eo sensu quo dicimus causam ordinari ad suos effectus tanquam ad finem.

4. Ex hoc inferes non esse practicam cognitionem, quam Deus habet de peccatis ab homine commissis, etiamsi ex hac cognitione moueatur ad hominem puniendum, quia hæc cognitio non dirigit Deum ad exequendum obiectum cognitum, sed tantùm proponit peccatum mouens ad pœnam infligendam distinctam ab ipso peccato. Inferes similiter cognitionem non dici practicam ex eo quod moueat ad operationem voluntaris, videlicet ad amorem, vel odium circa obiectum cognitum, quando talis actus amoris, vel odij efficax non est respectu obiecti, alias omnis cognitio esset practica, quia nulla est cognitio, quam naturaliter non possit sequi amor, vel odium circa obiectum, quod proponit.

5. Nonnullæ conditiones solent assignari ad praxim, seu ad obiectum scientiæ practicæ, quas breuiter percurram. P. Suarez tom. 2. Metaphysic. disput. 44. sect. 13. n. 20. adducit definitionem quamdam Scoti, asserentis praxim debere esse operationem alius potentiæ, pro qua sententia refert Sotum num. 22. quam etiam amplexi sunt vniuersim Scotistæ: ex recentioribus Rada 1. part. Controu. 3. Faber super prolog. disput. 9. Similingerius quæst. 4. num. 144. Merinero disput. vnica procem. quæst. 6. sect. 1. quibus è nostris adhæsit Smiglerius in Logica disp. 17. quæst. 4. Alij apud eundem Suarez num. 23. ad actum necessarium sententiam Scoti limitant ex Capreolo, quia si actus sit liber, rectè poterit esse praxis ad quamcumque potentiam pertineat, quia omnis actus liber cadit sub electionem, ac proinde poterit dirigi ab intellectu vt fiat, vel non fiat. Alij recentiores apud Arriagam disput. 1. sect. 4. subsect. 1. asserunt non sufficere obiectum esse liberum libertate contradictionis, sed requiri libertatem contrarietatis, ex vi cuius possit bene vel malè fieri, vt possit dici praxis, seu obiectum practicæ cognitionis. Hurtadus disp. 11. de anima sect. 2. docet ad rationem scientiæ practicæ non requiri libertatem contrarietatis, neque contradictionis. Hunc sequitur Arriaga suprà, ibid. subsect. 3. In quæstionem ab aliis vocatur, an cognitio tantùm dicatur practica respectu obiecti, quod repræsentat, an etiam respectu aliorum similium, quibus omnibus, nonnullis conclusionibus satisfaciam.

6. Dico primò cum P. Suario suprà. P. Molin. 1. part. quæst. 1. art. 4. disput. 2. P. Vasquez ibid. disput. 8. Rub. in procem. quæst. 5. Hurtad. & Arriag. ad cognitionem practicam non requiri hanc versari circa actum alius potentiæ. Moueor ad hanc conclusionem, quia sine fundamento talis conditio requiritur. Deinde quia praxis est idem, quod operatio cognitione directâ. Sed operatio intellectus est simpliciter operatio, & potest dirigi operatione aliâ reflexâ præscribente naturam illius: ergo poterit esse praxis, & cognitio, quæ versatur circa illam, poterit dici practica.

Arguit

7. Arguit Sotus: Intellectus solâ extensione fit practicus: sed hic non extenditur, quando non versatur circa operationem alius potentiæ: ergo non potest fieri practicus nisi per ordinem ad alius potentiæ operationem. Respondeo Maiorem omni fundamento destituram esse; hac tamen gratis admissâ, Minorem esse negandam, quia quando intellectus transit de vno actu ad alium, extenditur intra suum obiectum propriùs, quàm quando versatur circa actus aliarum potentiarum, qui ad illum non pertinent.

8. Obiicies secundò. Actus intellectus quando versatur circa actum eiusdem potentiæ, versatur circa speculationem, quia omnis actus potentiæ intellectiuæ est speculatio. Sed speculatio non est praxis, potiùs opponitur cum ista: ergo actus, qui respicit vt obiectum alium actum potentiæ intellectiuæ, non respicit praxim, sed speculationem: ergo non est practicus sed speculatiuus. Respondeo verum esse omnem actum intellectus esse praxim, falsum tamen praxim, & speculationem ita opponi, vt id, quod respectu vnius obiecti est speculatio, non possit esse praxis respectu alius actus reflexi, quem terminet, quia id, quod est cognitio respectu vnius obiecti, potest esse obiectum respectu alius cognitionis reflexæ in ordine ad quam dicitur praxis. Exemplum sit in hac demonstratione: *Omne animal est sensitiuum: omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensitiuus*, quæ demonstratio speculatio est respectu hominis, & animalis, & est praxis & obiectum respectu cognitionis, quâ dirigitur intellectus ad hanc demonstrationem faciendam, & quâ præscribitur rectitudo ipsius demonstrationis.

9. Obiicit Smigletius: Cognitio huius obiecti dirigit intellectum in cognitionem alius obiecti, & cognitio præmissarum dirigit eundem intellectum in cognitionem conclusionis, & tamen cognitio conclusionis non dicitur praxis, neque cognitio obiecti procedens ex cognitione obiecti similis: ergo actus intellectus non potest esse praxis, etiamsi sit directus alio actu. Respondeo hanc directionem non esse per modum dictaminis proponentis modum, seu naturam cognitionis directæ, in qua directione consistit ratio formalis practicæ cognitionis.

10. Dico secundo. Quotiescumque effectus producitur dependenter ab actu voluntatis, siue libero, vel necessario, talis effectus praxis dicitur respectu cognitionis, quæ dirigit talem actum voluntatis, seu quæ proponit actui voluntatis ipsum effectum, qui sit dependenter ab illo, & talis cognitio in ordine ad illum effectum practica denominatur. Probo hanc conclusionem. Cognitionem esse practicam nihil aliud est quàm ita obiectum proponere vt ex vi illius voluntas possit imperare ipsius obiecti exequutionem potentiæ, cui incumbit talis obiecti productio. Sed omnis cognitio dirigens actum voluntatis, siue liberum, siue necessarium, à quo producitur effectus, ita obiectum proponit, vt ex vi illius voluntas possit imperare obiecti exequutionem potentiæ, cui incumbit talis obiecti productio: ergo omnis cognitio dirigens actum voluntatis siue liberum, siue necessarium à quo producitur effectus, est cognitio practica. Confirmatur: cognitionem esse practicam est cognitionem esse causam obiecti, quod attingit: sed omnis cognitio dirigens actum voluntatis siue liberum, siue voluntarium à quo producitur effectus, habet omnem causalitatem, quam potest habere in suum obiectum: ergo est cognitio practica. Maior est omnino certa, quia praxis idem sonat, quod operatio, & practicum idem quod operatiuum: ergo cognitio practica nihil aliud est quàm cognitio operatiua. Minorem probo: omnis cognitio quæ dirigit actum siue liberum, siue necessarium habet totum influxum, quem potest habere actus intellectus in actum voluntatis, quia actus intellectus nullo alio modo influit in actum voluntatis quàm illum dirigendo, seu proponendo obiectum in quod fertur actus voluntatis, & non minùs influit cognitio proponens obiectum in actum liberum, ac in actum necessarium. Deinde actus voluntatis imperans actionem externam eo ipso, quod illam imperet habet totum influxum, quem potest habere in talem actionem, quia actus voluntatis tantùm influit determinando potentiam externam per sympathiam, quam habet cum illa ad externam actionem, & omnis actus voluntatis siue liber, siue necessarius eodem modo influit in obiectum ad quod determinat, & eodem modo illud determinat, cùm actus voluntatis non determinet ad suum obiectum efficiendum per libertatem illi extrinsecam, sed per suammet entitatem coëxistentem effectui, qui ad illum non supponitur: ergo eo ipso quod cognitio dirigat actum voluntatis siue liberum, siue necessarium, ex vi cuius imperatur suum obiectum, præstat in illum totum influxum, quem præstare potest cognitio in suum obiectum: ergo in illum exercet totam operationem, quam potest exercere actus intellectus in suum obiectum: ergo hoc erit praxis illius actus, qui practicus dicitur in ordine ad tale obiectum.

11. Ex hac conclusione aliæ inferuntur, de quibus inter authores est controuersia. Prima est non requiri ad cognitionem in obiecto libertatem contrarietatis, sed sufficere libertatem contradictionis, quæ ex præcedenti facilè deducitur. Obiectum liberum libertate contradictionis dependet medio actu voluntatis à cognitione illud proponente, & dirigente talem actum voluntatis: ergo obiectum illud est praxis, & in ordine ad illud talis cognitio practica dicetur. Eandem conclusionem explico: duplex est directio, vna, quæ gubernat potentiam ne declinet in actum oppositum illi, quem elicere debet, ad quam directionem requiritur libertas contrarietatis. Alia directio est directio ex vi cuius potentiæ proponitur via quâ eundum est ad talem actionem eliciendam, & ad hanc directionem non requiritur libertas contrarietatis, sed tantùm dependentia effectus ab actu voluntatis cognitione directo. Constat eadem conclusio ex communi sententia Theologorum, qui in Deo scientiam simplicis intelligentiæ practicam appellant, etiamsi circa obiectum producendum non possit aliquis error à Deo committi. A priori eamdem conclusionem efficaciter probo. Cogitatio, à qua medio actu voluntatis aliquis effectus, eodem modo influit, siue altera cogitatio, quæ retrahit voluntatem ab illo effectu producendo inclinet ad opus contrarium, siue tantùm voluntatem ab hoc effectu producendo intendat remouere, eodem modo influit in suum obiectum: sed quando cogitatio alia inclinat voluntatem ad opus oppositum, voluntas est libera libertate contrarietatis; quando tantùm intendit cogitatio remouere voluntatem ab hoc opere producendo, voluntas est libera libertate contradictionis: ergo eodem modo influit cogitatio à qua medio actu voluntatis dependet effectus, siue voluntas sit libera libertate contrarietatis, siue tantùm libertate contradictionis: ergo eodem modo in vtroque casu practica dicetur. Maiorem probo: cetera patent. Cogitatio inclinans ad hunc effectum producendum non influit virtute aliùs cognitionis, ex vi cuius voluntas constituitur libera libertate contrarietatis, vel contradictionis, quia hæc potiùs intendit impedire influxum cognitionis inuitantis voluntatem ad effectum producendum,

cendum, ſed per ſe ipſam: ergo permanente eâdem cogitatione, & eodem effectu eodem modo influit: imò ſi aliquando magis influeret, hoc accideret quando voluntas tantùm eſt libera libertate contradictionis, quia tunc cogitatio illa habet minus contrarium, quo intendatur retrahi, quàm cùm voluntas eſt libera libertate contrarietatis; quia quando eſt libertas contrarietatis cogitatio contraria intendit voluntatem remouere ab effectu producendo ad quem inclinat alia cogitatio, & allicere ad alium producendum; quando verò eſt libertas tantùm contradictionis, tunc cogitatio contraria tantùm intendit voluntatem remouere ab effectu producendo, & per ſe loquendo eademmet virtus magis influit, dum minus adeſt contrarium retrahens ab effectu producendo, & minorem præſtat influxum, dum adeſt contrarium maius.

12. Infertur etiam ex ſecunda concluſione ſuprà tradità omnem effectum neceſſariò productum cuius neceſſitas oritur ex ipſa cognitione eſſe praxim talis cognitionis, & per ordinem ad illum cognitionem eſſe practicam. Ratio eſt perſpicua ex concluſione ſuprà tradita: effectus ille dependet medio actu voluntatis à cognitione dirigente talem actum voluntaris, & inferente neceſſitatem eiuſdem actus: ergo cognitio illa eſt practica in ordine ad illum effectum. A priori eandem concluſionem probo, ratione, quâ nuper vſus ſum. Non minus influit cogitatio in effectum medio actu voluntatis neceſſario, quàm medio actu libero: *ergo non minori iure dicetur practica*, ex eo quod influat medio actu neceſſario, quàm diceretur, ſi influeret medio actu libero. Antecedens probo: tunc influit medio actu neceſſario quando influit nullâ aliâ cogitatione retrahente; tunc influit medio actu libero, quando influit retrahente aliâ cogitatione. Sed ex eo quod detur hæc cogitatio retrahens non magis influit, cùm influat per ſe ipſam, & non per cogitationem retrahentem, quæ non iuuat ad influxum, ſed potiùs illum intendit impedire: ergo cogitatio non minùs influit medio actu neceſſario orto ab ipſa cogitatione, quàm medio actu libero ab eadem orto: ergo non minùs dicetur practica medio actu neceſſario, quàm medio actu libero. Ex hoc concludo, omnem cognitionem per ſe requiſitam ad actum voluntatis eſſe practicam reſpectu effectus, quem imperat voluntaris actus, etiamſi phyſicâ aliquâ præmotione, vel ex alio capite actus euadat neceſſarius, quia tunc cognitio illa requiſita ad actum influit in illum eo modo, quo cognitio influere poteſt in volitionem, & volitio influit in effectum quem imperat: ergo cognitio illa medio actu voluntatis influit in effectum: ergo eſt practica; cùm tota ratio practici conſiſtat in influxu cognitionis in effectum medio actu voluntatis.

13. Infero ſimiliter quod ſi voluntati iam in actu primo ſufficienter conſtitutæ, & prædeterminatæ ad actum voluntatis cum cognitione ad illum prærequiſitâ, antecedenter ſeu non conſequenter ad actum voluntatis elicienàm ſuperueniat alia cogitatio inclinans ex ſe, & inuitans ad eundem actum, ad quem voluntas erat iam prædeterminata, talem cogitationem ſuperuenientem practicam eſſe reſpectu effectus quem talis voluntatis actus imperaret. Ratio eſto: cogitatio illa ex ſe inuitans ad actum voluntaris ſuperueniens voluntati prædeterminatæ ad talem actum, influeret in actum voluntatis, dum non eſſet poſterior actu, ſeu dependens ab exiſtentia actus, quam ſupponeret: ergo medio actu influeret in effectum, quem imperaret talis actus. Tota difficultas argumenti ſita eſt in hoc antecedenti quod conſtabit ex dicendis Controu. 8. de anima punct. 5. vbi probabo omnem cogitationem proponentem obiectum in quod fertur voluntatis actus in illum influere eo præcisè quod illi coëxiſtat, & non ſit illo poſterior, etiamſi voluntas aliunde ſit ſufficienter in actu primo conſtituta, & antecedenter prædeterminata ad talem actum.

Infero vltimò: omnem cogitationem influentem 14.
in actum voluntatis ex ſe imperantem effectum, practicam eſſe, dummodò talis actus voluntatis non ſit poſterior effectu, quem poteſt imperare, etiamſi ad hanc cogitationem, & ad actum voluntatis ad quē ipſa ſupponitur, ſupponatur alius actus voluntatis, ex vi cuius efficaciter imperetur effectus. Probo hanc concluſionem: etiamſi hoc imperium efficax ex ſe ad hunc effectum producendum ſupponat aliud imperium efficax ad eundem effectum, dummodò non ſit poſterius effectu, ſeu dum ab illo non dependeat, influet in effectum ſimul cum alio imperio, & effectus imperatus dependebit ab vtroque imperio, ſeu ab vtroque actu voluntatis: ergo mediis his imperiis, ſeu mediis his actibus voluntatis effectus dependebit à cogitationibus, à quibus vterque actus dependet: ergo omnes cogitationes, à quibus dependet vnus, & alter actus voluntaris, influent mediis actibus in illum effectum: ergo erunt practicæ reſpectu illius. Diſcurſus eſt legitimus ſuppoſito primo antecedenti, quod probo Controu. 7. Phyſicor. Punct. 7. vbi ſtatuo poſſe eundem actum dependere à duplici fine adæquato, medio duplici actu voluntatis, à quorum quolibet adæquatè dependeat, & Controu. 8. de anima Punct. 5. vbi probo omne imperium, ſeu omnem actum ex ſe potentem imperare effectum, illum in actu ſecundo imperare, eo ipſo quod illi coëxiſtat, & ab eo non dependeat.

Dico tertiò: nulla cognitio poteſt eſſe practica 15.
reſpectu effectus, qui ex ſe non ſubditur imperio voluntatis. Hæc concluſio inconcuſſa eſt apud omnes, quia cognitio repræſentans obiectum, tantùm poteſt in illud influere medio actu voluntatis: ergo ſi effectus talis eſt naturæ, vt in illum actus voluntatis influere non poſſit, nullo modo poterit cognitio in illum influere: ergo effectus ille praxis non erit, neque reſpectu illius cognitio practica dici poterit. Ex hoc fit cognitionem propriæ nutritionis in ipſo homine, qui actiuè ſe nutrit, ſpeculatiuam eſſe, quia immediata actio nutritionis neque ab actu voluntatis, neque ab illius cognitione dependet, *nemo enim cogitans poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum.*

Dico quartò: ſcientia ex ſe in actu primo tantùm 16.
propriè dicitur practica reſpectu effectus, quem repræſentat. Probo facilè: ſcientia eatenus dicitur practica quatenus proponit voluntari obiectum, quod imperet, & cuius exequutionem dirigat. Sed tantùm proponit voluntari obiectum, quod repræſentat, & tantùm poteſt dirigere exequutionem, quam attingit: ergo tantùm reſpectu huius poteſt dici practica in actu primo. Dixi, tantùm ſcientiam dici practicam reſpectu effectus, quem repræſentat, qui rarò aut nunquam eſt vnus indiuiduus effectus determinatus, ab omni alio condiſtinctus, vix enim vnquam artifex diſtinctè percipit vltimam indiuiduationem obiecti, quod intendit exprimere, ſed tantùm ſibi proponit quemdam effectum huius rationis, quem confundit ex vi cognitionis cum aliis ſimilibus, quos inſtar vnius abſque vlla diſcretione percipit. Sic contingere neceſſe eſt quando intellectus proponit ſyllogiſmum in *Barbara* conſtruendum, quem voluntas imperat non determinando indiuiduationem illius, quam nunquam intellectus cognouit, ſed tantùm ſpeciem, hoc eſt, vnum ex innumeris eiuſdem rationis ad quem in indiuiduo

producendum

producendum determinat causa prima, aut conditiones extrinsecæ vt alij volunt. Est ergo in actu primo cognitio practica respectu omnium effectuum, quos per modum vnius confusè attingit, quia illorum quilibet ex vi illius cognitionis æquè bene potest produci.

17. Dico quintò: Cognitio in actu secundo tantùm dicitur propriè practica respectu effectus, qui de facto producitur ex illis, respectu quorum in actu primo practica dicebatur; quod si alius produceretur distinctus ab illis respectu quorum in actu primo propriè practica dicebatur, respectu illius in actu secundo propriè non esset practica. Posterior pars probatur: implicat praxis propria in actu secundo respectu cognitionis, quæ in actu primo non est propriè practica in ordine ad illam: sicuti implicat effectum produci à causa, quæ propriè illum producere non potest; à negatione enim potentiæ rectè valet ad actus negationem. Sed cognitio propriè tantùm est practica in actu primo respectu effectus, quem attingit; ergo hic tantùm, & non alius in actu secundo potest esse praxis respectu illius. Priorem partem conclusionis, videlicet cognitionem in actu secundo esse practicam respectu effectus producti ex his, in ordine ad quos practica supponitur in actu primo faciliùs probatur: posito actu primo ad effectum, & posito effectu, effectus actui primo tribuitur: ergo supposito effectu producto, & supposità cognitione practicâ, à qua potest produci, effectus iste illi cognitioni tribuendus est, & praxis est dicendus respectu cognitionis, & hæc in actu secundo practica respectu illius.

18. Dico sextò: Cognitio potest dici practica in actu secundo per accidens, & per quasi monstrosam productionem respectu effectus distincti ab illo, circa quod versatur. Ratio est, quia etsi cognitio tantùm per se dirigat ad productionem sui obiecti, poterit potentia inferior non exequi opus illud, quod præscribit cognitio eo modo, quo præscribitur: ergo tunc effectus ille productus in actu secundo distinctus erit ab obiecto cognitionis, qui dicetur praxis monstrosa, quia est præter intentionem agentis. Potentiam inferiorem posse exequi effectum distinctum ab illo, quem præscribit cognitio, & quem imperat voluntas mediâ cognitione monstrat manifesta experientia. Sæpe enim postquam pictor aprimè concipit imaginem Cæsaris, & modum, quo illam est in tabula expressurus, ex intentione optimæ imaginis modo optimo efficiendæ, aliam valde imperfectam depingit: & ego litteram *A*, v. g. perfectissimam concipio, & ex intentione illam exprimendi eodem modo, quo illam concipio propter manus titubationem aliam valde imperfectam scribo.

19. Dices in his casibus artificem non solùm concipere opus perfectum, quod non exprimit, sed etiam opus imperfectum, quod exprimit tanquam praxim dictaminis, quod illud opus imperfectum apprehendit, & non aliùs dictaminis, quo apprehendit opus perfectum. Huic solutioni experientia & ratio refragatur; Experientia, quia quilibet artifex sæpe experitur efformare effectum, quem nunquam apprehendit, ex intentione alium valde perfectum conficiendi, & sæpe nos ex manus imbecillitate dum rectos characteres conficere intendimus, alios informes valde, quos nunquam concepimus in charta delineatos inuenimus. Ratio, quia sine fundamento tribuitur potentiæ exequutrici tanta conformitas cum regula præscribente id, quod est factura, vt nunquam possit ab illa declinare, imò à priori constat sæpe declinaturam, cùm non dependeat essentialiter in operando ab apprehensione obiecti, seu ab obiecto apprehenso eadem ratione, quâ faciendum est.

Dices secundò, intellectum tunc nullo regi dictamine ac proinde hunc effectum non dici praxim respectu dictaminis, quod hunc alio modo faciendum, vel alium effectum repræsentat. Contrà: quando ego conficio opus aliud ab illo quod intendebam facere, constat me moueri ad operandum ex doctrina, & dictamine quod habeo operis exequendi, cui dictamini volo conformari opus à me faciendum, & cui fidens aggredior operis effectionem, non ita facturus si dictamine illo carerem, quia si nunquam opus artificiosum apprehendissem, non illud exequi intenderem: ergo saltem dictamen illud est occasio, vt tale opus quod nunquam apprehendi efformem, loco alius quòd apprehenderam & intendebam efficere, quod sufficit, vt dicatur praxis, & operatio monstrosa respectu illius. 20.

Vltimò respondebis ratione suprà traditâ probari praxim posse esse diuersam secundùm modum ab obiecto apprehenso, non verò posse esse diuersam secundùm substantiam. Contrà: in omni opere artificioso siue intentionali, siue reali variato modo variatur substantia, quia opus artificiosum constituitur tale formaliter per modum, & dispositionem, & aliam non habet formam, per quam constituatur: ergo implicat variari modum substantiâ operis artificiosi non variatâ. Antecedens patet in syllogismo facto in *Barbara*, qui ita constat hac terminorum dispositione, vt si aliter termini disponantur, iam non erit idem, sed alius syllogismus; hic enim specie syllogismus hanc dispositionem terminorum in specie, & hic syllogismus numero hos numero terminos hoc modo dispositos importat. Idem videre est in opere artificioso externo, videlicet in hac pictura, quæ ita dicit colores hoc modo dispositos, quod si alio modo iidem colores disponantur, iam non erit eadem, sed alia diuersa pictura. 21.

§. II.

Extrema specificatiua cognitionis practicæ, & speculatiuæ assignantur.

22. COgnitio practica dicit essentialiter esse repræsentationem obiecti, quod principium cognoscens possit medio actu voluntaris producere, ex quo infertur cognitionem practicam formaliter vt talem dicere ordinem ad principium potens producere obiectum, & obiectum potens produci ab hoc principio: non enim à principio tantùm potest desumi ratio practici, quia cùm hæc importet ordinem ad principium potens producere non vtcumque, sed potens producere obiectum cognitione repræsentatum, non potest percipi ratio practici, quin percipiatur cognitionem repræsentare tale obiectum, & principium cognoscens esse productiuum eiusdem obiecti repræsentati,

23. Ex hoc infero in quacumque cognitione rationem practici desumi formaliter ex principio, & ex obiecto, quod repræsentat, quia ad hoc vt principium cognoscens possit ex vi huius cognitionis efficaciter imperare obiectum cognitum, requiritur ex parte principij cognoscentis virtus productiua effectus, & ex parte effectus non repugnantia vt producatur: quantumuis enim artifex haberet virtutem effectiuam operis artificiosi, si ipsum opus in se repugnaret, non posset illud efficaciter imperare: ergo duo essentialiter requiruntur ad hoc vt cognitio sit practica, virtus productiua obiecti cogniti in obiecto producente, & non repugnantia in ipso

ipso obiecto vt producatur, & vtrumque dicit essentialiter ratio practici. Quod si dicas, non repugnantiam obiecti vt producatur, necessariò comitari virtutem actiuam illud producendi: hoc admisso adhuc verum erit rationem practici desumi ex his duobus, videlicet non repugnantiâ effectus, & ex virtute productiua ad illum producendum in principio cognoscente, quæ duo semper distinguentur, etsi per locum intrinsecum separari repugnaret.

24. De ratione formali speculatiui non eâdem ratione iudicium fero, existimo enim posse sumi adæquatè ex principio; & adæquatè simul ex obiecto; & adæquatè ex obiecto, & non ex principio; non tamen adæquatè ex principio & non ex obiecto. Posse sumi adæquatè ex principio sic probo. Ratio speculatiui dicit principium cognoscens non posse efficaciter imperare obiectum cognitum, ex vi illius cognitionis. Sed eo ipso quod principium cognoscens non sit physicè potens, non poterit ex vi cognitionis imperare tale obiectum, siue obiectum repugnet, siue non repugnet: ergo hæc cognitio poterit à suo principio habere totam rationem speculatiui independenter ab obiecto. Dico cognitionem desumere posse rationem speculatiui adæquatè à principio independenter ab obiecto, non quia ratio ista non semper intelligatur in ordine ad obiectum, sed quia ita dicit ordinem ad obiectum, vt ex alio capite independenter ab ipso obiecto intelligatur iam habens principium, ex vi cuius cognitio circa tale obiectum speculatiua necessariò euadat.

25. Simili ratione probo rationem speculatiui posse sumi adæquatè ab obiecto. Eo ipso quod hæc cognitio terminetur ad chimæram, à quocumque principio procedat, necessariò est speculatiua: ergo ratio speculatiui in hac cognitione adæquatè sumitur ab obiecto. Antecedens probo. Chimæra à nullo principio cognoscitiuo est producibilis: ergo repugnat hâc efficaciter imperari ab aliquo principio cognoscitiuo, etiamsi supponatur principiũ cognoscitiuum, quatenus est ex se, cum virtute sufficienti ad producendam chimeram: ergo eo ipso quod cognitio terminetur ad chimæram, terminatur ad obiectum efficaciter imperari repugnans à cognoscente, etiamsi hoc, quatenus est ex se, virtutem habeat producendi chimæram, quam inesse omnipotentiæ fert communis Theologorum opinio: ergo eo ipso quòd cognitio terminetur ad chimæram in se repugnantem erit speculatiua, etiamsi principium cognoscens sit Deus ex se habens quidquid requiritur ex parte principij actiui ad quemcumque effectum producendum, ita vt si per impossibile chimæra fieret non repugnans, nullâ additâ virtute ex parte principij actiui Deus ex vi eiusdem omnipotentiæ, quam modò habet, valeret illam producere.

26. Rationem speculatiui posse simul sumi à principio actiuo, & ab obiecto facillimè ex dictis probatur. Cognitio quam habet homo de chimæra procedit à principio non potente producere chimæram: ergo ex hoc capite, mente præciso quocumque alio, intelligitur adæquatè speculatiua: fertur etiam in obiectum repugnans: ergo ex hoc capite similiter præcisâ impotentiâ principij ad chimæram producendam intelligitur adæquatè speculatiua: ergo tam ex principio, quàm ex obiecto, cognitio ista intelligitur adæquatè speculatiua. Ratio est, quia cognitionem non posse regere actum voluntatis impetantem productionem chimæræ, est quid negatiuum, quod potest ex multis capitibus adæquatè procedere, quia possunt plura impedimenta adæquata reperiri ad eundem positiuum effectum.

27. Difficilius probatu est rationem speculatiui posse sumi ex obiecto tantùm, & non ex principio; ad quod supponendum est id, quod latè probo Contro. 10. Metaph. Punct. 4. videlicet virtutem productiuam effectus, siue creatam, siue increatam, non habere connexionem cum possibilitate effectus, ita vt si per impossibile modò fieret calor repugnans, maneret in igne virtus productiua caloris ex se sufficiens calorem producere, licet repugnaret ignem à calore produci, non ex defectu virtutis in igne, sed ex repugnantia ipsius productionis. His positis sic arguo. Si per impossibile modò fieret repugnans syllogismus à me faciendus, in me maneret eadem virtus intellectiua ex se potens producere syllogismum: insuper maneret idem dictamen de modo quo faciendus erat syllogismus, idémque iudicium, quo iudicarem syllogismum posse ex omni capite fieri à me, vel alius actus, quo id iudicarem, si velis veritatem. esse intrinsecam actui: ergo tunc haberem cognitionem, quæ posset regere actum voluntatis, quo dicerem, *volo syllogismum elicere*, qui actus esset inefficax, non ratione principij intellectiui, quia hoc ex se potens erat producere syllogismum, sed ratione ipsius syllogismi, qui in se repugnaret: ergo tunc cognitio illa esset speculatiua tantùm ratione obiecti, & non ratione principij, quia si obiectum non repugnaret actui voluntatis, efficaciter syllogismum imperaret, & cognitio haberet quidquid ex parte principij requiritur, vt effectus ex vi illius produceret, & tantùm hæc productio non posset à cognitione dependere propter intrinsecam repugnantiam ipsius cognitionis. Ex hac hypothesi ad statum absolutum procedo. Non repugnat Deum producere principium ex se potens producere effectum ex se repugnantem, & cognoscens modum quo esset producendus, casu quo talis effectus repugnaret; non solum per iudicium verum, quo dicat, effectus iste repugnans hoc modo esset producendus, si non repugnaret, sed etiam per iudicium falsum quo dicat, effectus iste non est repugnans, & absolutè potest hoc modo produci: ergo non repugnat Deum producere principium habens cognitionem effectus speculatiuam tantùm ratione obiecti, & non ratione principij. Non repugnare Deum producere principium ex se potens producere effectum repugnantem, suppositi suprà, & probo loco citato: principium illud iam productum posse habere falsum illud iudicium difficultate vacat, quia principium illud capax esset erroris, & ex nullo capite illi repugnaret. Consequentiam probo: Cognitio, quam haberet tale principium de modo producendi obiectum, quod in se repugnaret, se haberet eodem modo respectu principij, & respectu obiecti, quo se haberet cognitio, quam ego habeo modò de syllogismo, quem de facto possum facere, casu quo syllogismus ille fieret repugnans. Sed mea cognitio in hoc casu esset speculatiua tantùm ratione obiecti, & non ratione principij, vt modò probabam: ergo cognitio illa esset speculatiua tantùm ratione obiecti, & non ratione principij.

28. Ad probandum repugnare actionem speculatiuam tantùm ratione principij, & non ratione obiecti, supponendum est, quod communis Doctorum admittit sententia, & ego probabo Contro. 10. Met. Punct. 5. videlicet omnem actionem essentialiter esse connexam cum principio productiuo, ita vt repugnante principio productiuo repugnet actio, & consequenter repugnet actio ex se potens dependere à principio, quod illam non potest elicere, quia supponit essentialiter principium ex se potens, quod tantùm dicitur absolutè principium. Aduertendum est etiam cognitionem practicam non tantùm tendere in effectum, sed in actionem, seu productionem effectus. Ex his principiis argumentum conficio, &

facilè

facilè conclusionem depromo. Cognitio speculativa ex principio supponit in principio cognoscente impotentiam vt ex illo oriatur actio,ad quam terminatur cognitio. Sed eo ipso quod principium sit impotens ad actionem eliciendam repugnat non solùm extrinsecè ex defectu principij,sed intrinsecè & in se ipsa actio præcisè ex se potens procedere ab hoc principio:ergo eo ipso quod cognitio supponat principiũ impotens elicere actionem,ad quam terminatur,dicit ex parte obiecti actionem intrinsecè repugnantem, quia omnis actio vt non repugnans intrinsecè supponit ex parte principij virtutem eliciendi talem actionem : ergo eo ipso quod cognitio sit speculativa ex principio, est speculativa ex obiecto : ergo repugnat actio speculativa ex principio,& non ex obiecto.

29. Addo de facto omnem cognitionem creatam speculativam ratione obiecti in se repugnantis esse speculativam ratione principij, quia nullum datur principium creatum potens producere adhuc quatenus est ex se effectum in se repugnantem, ac proinde eo ipso quod hæc cognitio terminetur ad effectũ repugnantem,seu ad actionem repugnantem procedere ab hoc principio,procedit à principio nõ habente virtutẽ ex se ad eliciendam actionem circa talem effectum.

30. Circa cognitionem quam Deus habet de chimeræ productione posset dubitari,an sit speculativa tãtùm ratione obiecti,& non ratione principij. Ratio affirmativa posset suaderi, quia principiũ cognoscens videlicet Deus,ex se est potens producere chimæram,& tantùm repugnat illam producere ex repugnãtia chimæræ,quâ ablatâ , Deus chimæram valeret absolutè producere ex vi eiusdẽ omnipotentiæ quã modò habet. Censeo nihilominus nullã dari cognitionem in Deo,quæ tantùm sit speculativa ex repugnãtia intrinsecâ chimæræ,extrinsecâ cognitioni, sed omnem cognitionẽ Diuinam de facto existentem circa chimerã esse speculativã non solùm ratione obiecti extrinseci; sed ex modo tendendi circa tale obiectum, quod sic probo.Ad hoc vt cognitio sit practica respectu obiecti,debet ferri in illius absolutã possibilitatem per iudicium,quo dicat,hæc entitas est possibilis,vel saltem per apprehensionem, quâ possibilitas obiiciatur sine aliquo iudicio,quo dicat intellectus, hæc possibilitas seu hæc entitas repugnat;cognitio enim quâ quis dicat,hoc obiectũ repugnat,non potest esse practica respectu illius obiecti , neque potest actum voluntatis regere,quo quis dicat,volo producere hãc entitatem. Sed in Deo nulla datur cognitio circa possibilitatem absolutã chimæræ,quæ non sit dissensus circa illã:ergo nulla datur cognitio,quæ ex se apta sit,vt ex vi illius imperetur productio chimeræ,seu ex vi cuius chimæra posset imperari à Deo casu quo non repugnaret:ergo ex modo tendendi,quẽ habet omnis cognitio diuina per dissensum , actu quo dicit, possibilitas chimæræ non datur, seu chimæra est repugnans, vel conditionatè tantum(si velis aliquam cognitionẽ in Deo cõtemplari circa chimerã,quæ non sit dissensus) actu quo dicit si chimæra non repugnaret hoc modo esset producẽda,in quo actu adhuc est imbibitus dissensus circa possibilitatem absolutam , vt explicabo Contr.6. de Anima Punct.6.§.1. cognitio Diuina est purè speculativa,quia cognitio practica debet ferri & non per dissensum in obiectum vt possibile.Hic cognoscẽdi modus potest reduci in principium cognoscitiuum,quia Deus ex se est determinatus ad non habendam puram simplicem apprehensionem circa aliquod obiectum, neque assensum circa possibilitatem obiecti in se repugnantis.Hac ratione cognitio quam Deus habet modò de chimæra,posset dici speculativa non solùm ratione obiecti ; sed ratione principij cognoscentis , non quia Deus principium cognoscens ex se non habeat virtutem requisitam ad producendam chimæram,sed quia suppositâ illius repugnantiâ est determinatus ab habendam cognitionem circa chimæram , quæ ex modo tendendi non possit esse practica , sed tantùm speculativa, & nullam habendam, quæ ex modo tendendi practica esse possit perseuerante chimæræ impossibilitate.

Ad rationem dubitandi suprà adductam , respondeo,casu quo modò chimæra fieret possibilis, fore vt Deus posset chimæram producere ex vi assensus,quẽ tunc haberet circa possibilitatem chimæræ,non verò ex vi alicuius cognitionis quam modò habet,ac proinde nunc nullam dari cognitionem in Deo , ex vi cuius Deus in aliquo casu posset producere chimæram , quia hæc debet esse actu, quo Deus iudicet chimæram esse possibilem,qui repugnat dum chimæra possibilis non est , vt necessariò daretur in Deo, casu quo chimæra esset possibilis, quia repugnat in Deo falsum iudicium,& necessariò datur in ipso Deo verum iudicium de quocumque obiecto. 31.

§. III.

Formalitates extremorum , in ordine ad quæ sumitur ratio cognitionis practicæ , & speculativæ, assignantur.

DIximus rationẽ practici semper sumi ex principio,& obiecto,& non nisi ab vtroq; simul posse adequatè sumi,& rationẽ speculativi ab illorum quolibet posse adequatè sumi,& de facto ita adequatè desumi, licet nõ repugnet desumi in aliqua cognitione ex obiecto tantùm,& non ex principio,etsi repugnet desumi ex principio & non ex obiecto.Cæterùm cùm in principio , & in obiecto sint quædam prædicata essentialia,alia individualia,superest sciendum à quibus prædicatis obiecti,& principij desumatur,vt possimus agnoscere an cognitio practica vel speculativa dicatur in ordine ad aliquod essẽtiale vel individuale principij vel obiecti, ex quo principio inferemus,an ratio practici & speculativi sit cognitionis essentialis, necne,& quomodo hæ differentiæ opponantur. 32.

Censeo rationem practici in quacumque cognitione non posse sumi ab vno vel altero prædicato obiecti,sed necessariò desumendam esse ab omnibus formalitatibus quæ in illo sunt, à suprema ratione entis vsque ad vltimam differentiam individualem illius.Ratio est quia ex parte obiecti cognitionis practicæ requiritur obiectum contineri in virtute productiua principij cognoscentis. Sed non sufficit contineri ratione prædicati specifici,sed necessum est cõtineri ratione omnium prædicatorum ; vt cognitio terminata ad tale obiectum sit practica : ergo ratio practici desumitur in cognitione ex omnibus prædicatis quæ sunt in obiecto. Minorem probo:cognitio practica debet tendere circa obiectum quod physicè possit produci à cognoscente:sed eo ipso quod obiectum cognitum secundùm aliquam rationem secum identificatam non contineatur in virtute cognoscentis , non poterit physicè ab illo produci,quia ad hoc vt ego possim effectum producere non sufficit effectum non habere repugnantiam ex prædicato generico,aut specifico vt à me producatur,si illam habet ex alio prædicato inferiori,quia eo ipso quod ex aliquo prædicato repugnet produci à me,nullâ ratione potero illum producere; vt patet in cognitione Petri eiusdem speciei cum alia cognitione,quam ego produco de eodẽ obiecto,quæ præcisè ex prædicato specifico posset à me produci , sicuti producitur propria cognitio ; quia tamen ex prædicato individuali repugnat illã à me produci,absolutè illam producere non possum : ergo ratio practici quæ importat obiectum posse physicè produci à cognoscente desumenda est 33.

ex omnibus prædicatis, seu ex omnibus formalitatibus, quæ in obiecto reperiuntur.

34. Ex ratione suprà dicta infertur rationem speculatiui posse sumi adæquatè ex vno vel altero prædicato obiecti ratione cuius repugnet productio illius ab hoc principio, siue hoc prædicatum sit specificum siue indiuiduale: exempli gratiâ, cognitio, quam ego habeo syllogismi qui potest fieri à Petro, & non à me, desumit rationem speculatiui ex ratione indiuidua effectus, ratione cuius repugnat à me produci, & non ex ratione specifica, ratione cuius præcisè sumptâ non repugnat à me produci, quia alius syllogismus eiusdem speciei potest à me produci; cognitio verò, quam ego habeo de creatione Angeli, speculatiua est, ratione prædicati specifici, quia eo ipso quòd talis actio in specie repugnat à me procedere, imò ex ratione generica creationis, quia eo ipso quod sit creatio, non potest à me, neque ab aliqua potentia creata dependere, quapropter prædicta cognitio ex ratione generica obiecti, videlicet ex prædicato creationis imbibito in obiecto, adæquatè erit speculatiua, & similiter ex ratione specifica talis creationis, necnon ex prædicato indiuiduali huius numero creationis, habebit rationem cognitionis speculatiuæ ex quocumque adæquatè, quia quodcumque prædicatum sufficiens impedimentum est per se sumptum, vt obiectum huius cognitionis procedat tanquam è principio actiuo à principio cognoscente.

35. Vnum in hac re scire oportet, quòd quotiescumque ratio speculatiui desumitur ex aliquo prædicato superiori obiecti, ex omnibus illo inferioribus desumi necesse est: ratio est, quia quotiescumque actio ex prædicato generico repugnat produci ab aliquo principio, eandem repugnantiam habet ex differentia specifica contrahente tale prædicatum generícum ad certam speciem; & quotiescumque habet hanc repugnantiam ex prædicato specifico, eandem habet ex prædicato indiuiduali, quia nequit prædicatum inferius contineri in virtute causæ, in qua non continetur prædicatum superius cum illo identificatum, nec potest dari virtus productiua Petreitatis, & non hominis, neque virtus productiua rationalis, & non animalis. Sic licet argui: cognitio desumit rationem speculatiui ex prædicato specifico: ergo ex indiuiduali, & similiter ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: Cognitio non sumit rationem speculatiui à prædicato indiuiduali obiecti: ergo neque ab specifico: & sic de aliis.

36. Iam si rationem speculatiui in ordine ad principium inspiciamus, eodem modo de illa iudicium ferendum est, ac in ordine ad obiectum; potest enim desumi ex prædicato specifico, & ex prædicato indiuiduali adæquatè ex quocumque illorum, & tantùm ex prædicato indiuiduali, & non ex specifico. Sic cognitio, quam habet homo de Angeli creatione eo ipso, quod est cognitio hominis est speculatiua, quia implicat ab homine Angelum produci, & similiter eo ipso quod est cognitio talis hominis, eodem modo ac de ratione specifica & indiuiduali dicebamus, & cognitio quam ego habeo de syllogismo, qui potest fieri à Petro, non habet ex prædicato specifico principij esse speculatiuam, quia aliud principium cognoscitiuum eiusdem speciei mediâ aliâ cognitione specificâ eiusdem speciei potest illum syllogismum producere, sed ex prædicato indiuiduali principij cognoscentis, quod ex eo quod sit talis homo, non potest illum syllogismum producere, quem ex prædicato hominis præcisè sumpto non repugnabat ab illo principio produci.

37. Vnimò de ratione practici in ordine ad principiũ eodem modo iudicium fero, ac de eadem ratione in ordine ad obiectum; censeo enim desumendam esse adæquatè ab omnibus prædicatis, quæ sunt in principio simul sumptis vsque ad vltimam differentiã indiuidualem, quia hæc numero actio quæ est praxis, respicit hoc numero principium, in quo sunt cõtractæ omnes rationes superiores; Exempli gratia: hic syllogismus in quem fertur cognitio practica supponit hunc numero intellectiuũ, in quo est inclusa ratio intellectiui, & intellectiuum includit rationẽ viuentis, & ratio viuentis prædicata alia superiora vsque ad supremum genus. Vltimò quia ad hoc vt cognitio sit practica requiritur necessariò nullum esse prædicatum in principio cognoscente, ratione cuius repugnet obiectum ab illo produci: ergo ratio practici necessariò desumenda est ex omnibus formalitatibus, quæ sunt in principio cognoscitiuo.

§. IV.

An ratio practici & speculatiui sumatur ab extremis tantùm tanquam ab extrinsecis specificatiuis vel etiam tanquam à constitutis per se.

38. DIximus iam rationem practici & speculatiui desumi ab obiecto & principio, & explicuimus formalitates obiecti, & principij à quibus formalitates istæ desumantur, nunc superest sciendũ, an ab eisdem formalitatibus desumantur prædictæ rationes tanquam ab specificatiuis tantùm extrinsecis, ex quibus in ipsas cognitiones deriuẽtur rationes intrinsecæ practici & speculatiui, vel etiam tanquam à formis, ex vi quarum formaliter cognitio in ratione practicæ, vel speculatiuæ constituantur, quod est idem ac inquirere, an ratio practici, vel speculatiui sit adæquatè intrinseca cognitioni, an verò constituatur per cognitionem, & per aliquid ab illa distinctum.

39. Dico primò. Quælibet cognitio practica præter intrinsecum respectum, quem dicit ad principium, & obiectum identificatum cum ipsa cognitione, dicit formaliter possibilitatẽ obiecti distinctam ab ipsa cognitione. Probo facilè: Cognitio practica, quã modò habet artifex de opere artificioso, quod potest conficere, eo præcisè quod opus illud, quod est cognitionis obiectum fieret repugnans, non esset practica, neque ex vi illius posset opus efficaciter imperari à volũtate artificis: ergo cognitio illa formaliter vt practica importat formaliter possibilitatem intrinsecam obiecti, quam ab ipsa cognitione distingui certum est.

40. Dico secundò. Cognitio practica includit formaliter potentiã actiuam principij cognoscitiui ad producendum suum obiectũ, quod eadẽ ratione probo: Cognitio constituitur formaliter practica ex eo quod illius principium possit medio actu voluntatis ab ipsa cognitione directo efficere suum obiectum. Sed hæc ratio importat formaliter potentiam actiuã in principio cognoscente ad obiectũ producendum: ergo ratio practici constituitur formaliter per hanc potentiã actiuam principij cognoscitiui in ordine ad obiectũ. Cõfirmatur: cognitio secundũ se tantùm est quædam applicatio obiecti ad principiũ cognoscẽs, quę formaliter nihil aliud præstat: ergo ex eo potest dici applicatio practica seu deseruiẽs ad operationẽ, quia in principio, cui obiectum applicatur, insidet actiua virtus ad producendum obiectum mediâ illâ applicatione; sic enim cõtingit in applicatione locali agentis ad passũ, quæ per potentiã agentis formaliter constituitur cõditio ad operandũ, & practica applicatio, non enim ex alio capite dicimus applicationem inter ignẽ & lignũ practicam esse, & conditionem ad operandum, nisi quia in igne reperitur virtus ad agendum in lignum; & applicationem inter duo alba non esse practicam, neque conditionem ad operandum, nisi quia neutrum illorum potest agere in alterum; quod si alteri

virtus

virtus actiua supperueniret ad agendum in aliud; eadem applicatio, quæ antea non erat conditio ad operandum, diceretur practica, & conditio ad operandum. Vltimò etiamsi per impossibile permaneret eadem cognitio, quam modò habeo de syllogismo faciendo, eo præcisè quòd deficeret in me virtus actiua ad talem syllogismum faciendum, cognitio illa non esset practica: ergo cognitio in ratione practicæ dicit formaliter in principio cognoscente virtutem actiuam in ordine ad suum principium.

41. Dico tertiò. Omnis cognitio practica creata habet connexionem cum principio actiuo, *ex vi* cuius formaliter constituitur practica. Ratio præsto adest: Cognitio constituitur practica per virtutem actiuam in ordine ad obiectum identificatum cum principio cognoscente: sed habet intrinsecam connexionem cum principio cognoscente à quo per se ipsam dependet: ergo habet intrinsecam connexionem cum virtute actiua identificata cum tali principio.

42. Dico quartò. In communi sententia, quæ asserit virtutem productiuam esse connexam cum possibilitate effectus, cognitio, quæ de facto est practica, habet connexionem intrinsecam cum possibilitate sui obiecti. Probo facilè: cognitio habet connexionem cum principio productiuo sui obiecti: principium productiuum habet connexionē cum possibilitate eiusdem obiecti, quod potest producere: ergo cognitio quæ de facto est practica, habet connexionem mediatam cū possibilitate obiecti; non præcisè quia hæc possibilitas est obiectum connexionis, sed quia est terminus relationis, quam dicit ad illā principium productiuū, cum quo cognitio practica per se ipsam coniungitur. Ob hanc intrinsecam connexionem, quam habet cognitio practica secundùm hæc principia cum principio actiuo, & obiecto, *ex vi* quorum formaliter constituitur practica, vulgò dicitur rationem practici esse intrinsecam cognitioni, & cum illa identificatam, nō tamen ita res se habet, aliud enim est cognitionē per se ipsam esse connexam cum extremis, *ex vi* quorum constituitur practica, & per se ipsam habere non posse non esse practicam; aliud per se ipsam practicam constitui, vt in simili dicam *Controu. 6. de anima, Punct. 1.* de cognitione diuina, quæ per se ipsam habet connexionem cum obiecto creato, *ex vi* cuius vera constituitur, & per se ipsam habet non posse non esse veram, & tamen non constituitur adæquatè per se vera formaliter, sed per se ipsam, & per obiectum ab illa distinctum, cum quo habet connexionem.

43. Dico quintò. In mea sententia, quæ non admittit connexionem inter principium productiuum, & possibilitatem effectus, cognitio practica creata non habet ex se seu per locum intrinsecum, connexionē cum possibilitate sui obiecti, per quam practica cōstituitur, quia si per impossibile obiectum fieret repugnans, eadem cognitio permaneret, vt latè probo *Controu. 6. de anima Punct. 1.* vbi adhuc cognitiones intuitiuas creatas affirmo non esse connexas cum suis obiectis, nisi hæc obiecta supponantur in alio genere, vt principia ipsarum cognitionum. Dixi cognitiones non habere ex se seu per locum intrinsecum connexionē cum possibilitate obiecti, quia etiamsi per impossibile deficeret obiectum, permaneret cognitio, quod est cognitionem per locum intrinsecum non esse connexā cum obiecto, licèt cum illo connectatur propter necessitatem, quam in se habet possibilitas obiecti, quæ indefectibilis est, ac proinde quotiescumque existet cognitio, cuius obiectum aliquando est possibile, semper necessariò coëxistet possibilitati obiecti, non necessitate ortā ex ipsa cognitione, sed ex obiecti necessitate, vt dicam citato loco dē veritate propositionum, quæ ferunrur in obiecta necessaria.

44. Dico sextò, Quælibet cognitio practica in Deo non solùm est connexa, sed identificata cum virtute productiua obiecti per quam constituitur practica, & est connexa cum possibilitate obiecti per quam etiam formaliter practica constituitur. Vtraque pars conclusionis est omnino certa; prior, quia in Deo cognoscente obiectum, & potente illud producere, cognitio, & virtus productiua realiter sunt idem; posterior, quia cognitio practica Dei est assensus circa obiecti possibilitatem, cui essentialiter repugnat falsitas, & ita ex eo quod hic assensus existat in Deo per locum intrinsecum infertur dari illius obiectum eā ratione, quā repræsentatur.

Dico septimò. Cognitio speculatiua non necessariò 45.
constituitur speculatiua formaliter adhuc inadæquate per impossibilitatem obiecti, neque per impotentiā principij ad illud producendum, sed potest adæquatè constitui speculatiua, ex modo tendendi, quem habet in obiecto: vt patet in scientia visionis, quam habet Deus de effectu iam producto, quæ fertur in obiectū non repugnans, & dicit principium cognoscitiuum potens producere tale obiectum, & nihilominus nō est cognitio practica, sed speculatiua. Similiter cognitio quælibet creata, quā repræsentatur productio obiecti vt mala, & disconueniēs cognoscenti, quod illud potest producere, supponit in principio potentiam ad producendum tale obiectum, & connotat obiectum non repugnans, & nihilominus respectu illius productionis speculatiua est, quia ex vi talis cognitionis nō potest voluntas imperare productionem, quæ obiicitur vt disconueniens; quod si imperet fugam, seu non productionem obiecti, cognitio erit practica respectu fugæ, seu non productionis, non tamen respectu productionis. Idem contingit in cognitione, quā credit artifex repugnantiam inuoluere opus artificiosum, quod absque vlla repugnātia posset ab ipso fieri; quod iudicium necessariò est speculatiuum, & tamen in obiecto nulla est repugnantia, sed tantùm in mente falsò apprehendente, & in principio cognoscente est potentia ad tale opus producendum.

Dico octauò: Impotentia principij cognoscentis 46.
ad producendum obiectum cognitum, & repugnantia ipsius obiecti sufficiunt ad constituendam adæquatè cognitionem speculatiuam, quia illarum quælibet sufficiens est vt obiectum non producatur *ex vi* cognitionis, & ita illarum quælibet sufficiens est vt adæquatè constituat cognitionem purè speculatiuam, & non practicam.

Ex his concluditur cognitionem constitui practicā 47.
adæquatè per modum, quo repræsentat obiectū identificatum cum cognitione, & per non repugnantiā obiecti distinctam ab omni cognitione, quam essentialiter supponit cognitio practica increata, & cū qua cognitio creata nullam habet connexionem, & per virtutem productiuam principij cognoscentis respectu obiecti cogniti, quæ in Deo idētificatur cum ipsa cognitione, & cum qua cognitio creata essentialiter est cōnexa, quæ omnia simul sumpta essentialiter requiruntur, vt cognitio sit practica. Eadem ratione cōcluditur cognitionem posse adæquatè constitui speculatiuam ex defectu cuiuscumque ex his, quæ ad cognitionem practicam constituendā requiruntur, eo enim ipso quod illorum aliquod deficiat, cognitio non erit practica, sed pura obiecti speculatio, quod est formaliter cognitionem esse speculatiuam.

§. V.

Quo modo opponantur cognitio practica, & speculatiua.

PRobat Hurt. disp. 11. de anima sect. 4. §. 24. 48.
nem practici, & speculatiui non esse differentias oppositas, quia idem habitus, & idem intellectus po-

reſt dici ſimul practicus,& ſpeculatiuus.Diſplicet ratio, quia idem intellectus eſt ſimul aſſentiens,& diſſentiens,circa diuerſa obiecta, & tamen aſſenſus, & diſſenſus,quantumuis ſint circa diuerſa obiecta eſſentialiter differunt, ratio eſt quia intellectus non conſtituitur formaliter aſſentiens, & diſſentiens per ſe ipſũ,ſed per actus ſuperadditos,& inter ſe diſtinctos, & ita poteſt habere à formis eſſentialiter differentibus has diuerſas denominationes, quæ eſſentialiter opponuntur in ordine ad eundem actum, & extrinſecè poſſunt idem denominare principium. Sic dici poteſt de cognitione practica,& ſpeculatiua,quia intellectus,& habitus non ſunt practici neque ſpeculatiui per ſe formaliter, ſed tantùm deſumunt has denominationes ab actibus, vnde etiamſi eſſentialiter differant,ſicuti aſſenſus, & diſſenſus, amor & odium poſſunt eundem intellectum,& eundem habitum denominare.

49. Soluenda eſt hæc quæſtio ex alio capite,videlicet ex ipſa natura practici,& ſpeculatiui,& ex ipſis formalitatibus, per quas cognitio conſtituitur practica, vel ſpeculatiua, quas aſſignauimus. Puncto præcedenti, vbi ſtatui rationem practici deſumi ex modo tendendi per ordinem ad differentias indiuiduales,& ſpecificas principij, & obiecti, & ex ipſis rationibus formalibus ſpecificis, & indiuidualibus obiecti, ex quo infertur rationem practici ſemper importare rationem ſpecificam & indiuidualem cognitionis. Diximus etiam rationem ſpeculatiui aliquando ſumi tantùm ex differentiis indiuidualibus;aliquando verò ex differentiis ſpecificis; ex quibus infero in his cognitionibus, in quibus ratio ſpeculatiui deſumitur ex differentia ſpecifica,rationem ſpeculatiui eſſentialiter differre à ratione practici repertâ in alia cognitione; in his verò, in quibus ratio ſpeculatiui deſumitur tantùm ex differentiis indiuidualibus, rationem ſpeculatiui non differre eſſentialiter à ratione practici in alia cognitione reperta.Eo enim modo quo differunt duæ differentiæ indiuiduales, different ratio practici & ſpeculatiui formaliter ſumptæ, & eadem ratione differt hæc cognitio practica ab illa ſpeculatiua, ſicuti differt hoc indiuiduum ab alio.

50. Rem exemplis explico; cognoſcit homo motum progreſſiuum, quem ipſe elicere poteſt; cognoſcit Angelus eundem motum progreſſiuum:cognitio Angeli eſt ſpeculatiua eo præciſè quòd ſit cognitio Angeli, ac proinde ex differentia eſſentiali;cognitio hominis circa idem obiectum eſt practica ex eo quod ſit cognitio hominis,& talis hominis,qui poteſt hũc motum progreſſiuum præſtare,quod dicit non ſolùm differentiam indiuidualem cognitionis, ſed ſpecificã. In his cognitionibus ratio practici,& ratio ſpeculatiui eſſentialiter different,quia ſumuntur ex differentiis eſſentialiter oppoſitis.Cognoſcit Petrus ſyllogiſmum quem poteſt elicere,cognoſcit Ioãnes eundem ſyllogiſmum;cognitio Petri eſt practica,cognitio Ioannis eſt ſpeculatiua præcisè ex differentia indiuiduali: in his cognitionibus ratio practici & ſpeculatiui eſſentialiter non different,ſed tantùm indiuidualiter. Similiter in eadem potẽtia poteſt eſſe duplex cognitio eiuſdem ſpeciei circa obiecta numero diſtincta, quarum vna ſit practica,& altera ſpeculatiua præcisè ex differentia indiuiduali,in quibus ratio practici & ſpeculatiui non importabunt rationes ſpecificas eſſentialiter oppoſitas,ſed tantùm indiuiduales. Exhibeo exemplum;cognoſco ego per hanc cognitionem ſyllogiſmum,qui poteſt fieri à me cognitione practicâ, & cognoſco ſyllogiſmum eiuſdem ſpeciei,quem poteſt elicere Petrus, quæ cognitio erit ſpeculatiua, & tamen cognitiones ſecundùm ſe, illarumque principia & obiecta tantùm indiuidualiter differunt. Ex quibus infertur in his cognitionibus rationẽ practici & ſpeculatiui non poſſe importare differentias ſpecificas eſſentialiter oppoſitas,ſed totam illarum oppoſitionem in differentiis indiuidualibus contrahentibus eandem rationem ſpecificam eſſe conſtitutam.

51. Tandem concludo in aliquibus cognitionibus rationem practici,& ſpeculatiui importare oppoſitionẽ ſecundùm differentias ſpecificas,in aliis verò tantùm ſecundùm differentias indiuiduales,& ex ſe rationes iſtas abſtractas non magis dicere hanc rationẽ quàm illam, quia ratio practici dicit cognitionem dependentem à principio & terminatam nõ per diſſenſum, ſed ſaltem per apprehenſionem, aut per aſſenſum ad productionem effectus, qui non repugnet produci à principio;& principium, quod ex ſe virtutem habeat ad producendum effectum, & cognitio ſpeculatiua conſtituitur per carentiam cuiuſcumque ex requiſitis. Sed hoc principium non poſſe producere hunc effectum,& illud poſſe eundẽ producere, aliquãdo procedit ex differẽtia ſpecifica,vt in homine,& equo,quorum equus ex conceptu ſpecifico poteſt equum producere; & homo ſimiliter ex conceptu ſpecifico non poteſt producere equum;& in homine & Angelo cognoſcentibus eundem diſcurſum,qui poteſt produci ab homine ex conceptu ſpecifico & indiuiduali,& nõ poteſt produci ab Angelo ex conceptu ſpecifico Angeli,& ita cognitio practica hominis,& cognitio ſpeculatiua Angeli dicent rationes practici & ſpeculatiui eſſentialiter oppoſitas;in cognitionibus verò Petri & Ioannis de ſyllogiſmo eodem,qui poteſt fieri à Petro & non à Ioanne, cognitio Petri quatenus practica ſolùm differt à cognitione Ioannis quatenus ſpeculatiua ſecundùm differentiam indiuidualem, quia cognitiones ipſæ inter ſe tantùm differunt indiuidualiter,& ex indiuiduatione principiorum prouenit hoc non poſſe producere hunc effectum,quem aliud principium producere poteſt.

52. Obiicies:Cognitio ſemper conſtituitur ſpeculatiua per reſpectum ad principium & obiectum,ſed reſpectus ad hæc extrema eſt eſſentialis: ergo conſtituitur ſpeculatiua per reſpectum eſſentialẽ cognitioni:ergo ratio ſpeculatiui ſemper dicit conceptum eſſentialem cognitioni.Reſpondeo eſſentiale eſſe actui dicere reſpectum ad principium, & ad obiectum,non tamen omnis reſpectus, quem actus dicit ad hęc extrema eſt illi eſſentialis,quia in actu reperitur reſpectus ad rationes eſſentiales principij & obiecti, & hic eſt eſſentialis actui,& reperitur reſpectus ad rationes indiuiduas principij & obiecti,& hic reſpectus eſt indiuidualis actui,per quem adæquatè plures actus ſpeculatiui conſtituuntur.

53. Poſſe eandem cognitionem ferri in duplex obiectum & eſſe practicam reſpectu vnius, & ſpeculatiuam reſpectu alterius mihi dubium non eſt,quia poteſt vnum obiectum eſſe operabile, & in illud ferri modo operabili, & aliud non eſſe operabile, vel etiamſi operabile ſit,non ferri in illud modo operabili ex modo illud proponendi,vel defectu virtutis in principio,aut poſſibilitatis in obiecto.

54. Diſputãt Hurt.& Arriaga,an reſpectu eiuſdem obiecti poſſint eſſe duo actus inhærentes eidem potentiæ, quorum vnus ſit practicus & alter ſpeculatiuus. Negat Hurt.diſp.1.§.16.affirmat Arriaga diſp.1.§.69. Ego cum diſtinctione reſpondeo,vtrumque practicũ, vel vtrumque ſpeculatiuum eſſe futurum, ſi vterque eodem modo verſetur circa obiectum;ſi verò diuerſo modo verſentur,vnum eſſe practicum & alterum ſpeculatiuum poterit contingere;vt videre eſt in ſcientia viſionis;& ſcientia ſimplicis intelligentiæ,de eodẽ obiecto exiſtente,& poſſibili,quarum ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt practica, & ſcientia viſionis eſt ſpeculatiua,& vtraque reſpicit idem obiectum formaliter abſque formalitate in aliquo diſtincta.

PVNCTVM III.

De scientiarum vnitate.

1. VELLEM me paucis ab hac quæstione expedire,& meam in hac re mentem clarè explicare, quia illam apud plures valde confusam lego, & apud paucos aliquid fixum inuenio, quo quæstionem definiant, ita vt de illorum mente non possit alia suboriri prolixior.

§. I.

Difficultas proponitur,statuitúrque scientiam non esse vnam simplicem qualitatem.

2. DIuiditur quæcumque scientia in actualem, & habitualem; Scientia actualis dicuntur omnes actus,quos ad vnam spectare dicimus:Scientia habitualis vocatur habitus à quo procedunt actus, siue talis habitus sit vnus indiuisibilis, siue vnùs integraliter compositus ex pluribus partibus, quorum quilibet ad diuersam conclusionem spectat, siue plures realiter non vniti,ex quibus vna scientia conflari dicitur, quia omnes ordinantur ad idem obiectum formale, quod respiciunt mediis actibus. Actus qui dicuntur ad eandem scientiam pertinere, nullam in se habere vnionem realem & physicam per se notum est: nunquam enim simul coëxistunt, & quilibet illorum est integer conceptus, & integra cognitio, quæ non ordinatur ad vnionem cum alio extremo eiusdem rationis, potiùs illam respuit, cùm actus quàm plures sub eadem specie constituti specie differant. Difficultas est quod obiectum commune habeant, quémve ordinem, seu ratione cuius ad eandem scientiam pertineant, de quo postea dicam.

3. Habitus intellectus ab speciebus non distingui dicam Controu.14. de anima Punct.7. ex quo infertur iuxta mea principia nullam scientiam includere eundem habitum,neque simplicem, neque compositum ex partibus integrantibus,quia certum est nullam habere vnionem species, quibus diuersi actus ad eandem scientiam spectantes producuntur. Dicam insuper eâdem Controu.13.Punct.5.in opinione, quæ admittit habitus distinctos ab speciebus hos esse multiplicandos pro distinctis actibus, etiamsi ad eandem scientiam spectare dicantur. Tenent eandem sententiam Scot. in 3.dist.25.quæst.2.§. *ad secundum quæritur*: hunc sui sequuntur qui consentiunt Nomin. in 1.quæst.1. Greg .q.3.art.1. Gabriel q.8. suffragantur ex nostris P. Suar. tom.2. Metaph. disp.44. sect.11.à num.45.P. Molina 1.part.quæst.1. art.3. P.Fonseca lib.1.Met.q.5.sect.2. & lib.6. cap.2. quæst.2. sect.2.Tolet. in Logica,q.3.procemial.Hurt. disp.1. Met.sect.6. Arriag. disp.1.sect.3.subsect.4.

4. Habemus ex his neque scientiam actualem, neque habitualem esse simplicem qualitatem,sed scientiam actualem includere plures actus, & scientiam habitualem dicere plures habitus,& ex his fieri vnam scientiam totalem habitualem, ex illisque vnam scientiam totalem actualem: quisve ordo,quæve dependentia, aut quæ similitudo debeat intercedere inter actus, & habitus distinctos, vt dicantur ad eandem scientiam pertinere, hoc opus, hic labor est. Neque ex diuersis capitibus, sed ex hoc tantùm, vnitatem, & distinctionem scientiarum debemus colligere, postquam enim illud inuenerimus ratione cuius hæc actuum collectio ad eandem scientiam perdnere dicatur,omnis actus,cui non insit eadem vnitatis ratio,seu idem respectus cum actibus in hac collectione constitutis,dicetur non pertinere ad hanc scientiam, sed aliam constituere cum reliquis omnibus,in ordine ad quos habuerit similem respectum,seu vnitatẽ,ex quibus omnibus fiet alia actuum collectio, quæ erit scientia alia adæquata ab ista distincta. Postquam verò difficultatem hanc in actibus superauerimus, in habitibus nulla supererit;illi enim habitus qui pertinent ad actus,ex quibus constituatur vna scientia adæquata totalis,vnam scientiam habitualem totalem component, & illi qui spectant ad actus constituentes distinctas scientias totales, distinctas scientias habituales constituent.

5. Affirmant fere omnes Doctores scientias distingui per obiecta formalia ipsarum, & distinctæ scientiæ distinctum obiectum formale competere; sed adhuc lis integra, quomodo distinguenda sint obiecta formalia adæquata scientiarum totalium; reperiuntur enim in quacumque scientia plures actus procedentes à præmissis specie distinctis, & consequenter habentes obiecta formalia specie distincta,quia premissæ sunt obiectum formale conclusionis,dicuntur tamen pertinere ad vnam scientiam,& præmissæ cuiuscumque conclusionis specie distinctæ à præmissis aliarum conclusionum dicuntur obiectum formale adæquatum scientiæ,etsi sint obiectum formale adæquatũ talis conclusionis,quia obiectum formale adequatum scientiæ includit omnia obiecta formalia omnium actuum,qui ad eandem pertinent scientiã,quorum quodlibet est adæquatum respectu actus, cui tribuit speciem, & cuius dicitur formale obiectum, & inadæquatum respectu totius scientiæ. Hinc oritur difficultas,quæ multitudo obiectorum formalium distinctorum in specie actuum, quorum quodlibet respectu proprij actus est adæquatum, sit assignanda ad designandum obiectum adæquatum formale scientiæ totalis,cúrve hæc multitudo obiectorum formalium huius multitudinis actuum dicatur vnum obiectum adequatũ formale vnius scientiæ,& alia similis multitudo sit obiectum adæquatum aliùs scientiæ,& non ex vtraque multitudine fiat vnum obiectum adæquatum vtriusque scientiæ totalis complectentis omnes actus,quorum specificatiua obiecta formalia in vtraque multitudine cõtinentur;seu cur obiecta formalia contenta in hac multitudine nõ fuerint subdiuisa in duplicem multitudinẽ,quarum quælibet constitueret vnum obiectum formale adæquatum conditinctũ ab alio vnius scientiæ adæquatæ ab alia conditinctæ.

6. Respondebis obiecta formalia distinctorum actuum pertinentium ad eandem scientiam totalem habere conuenientiam aliquam, ratione cuius ex illis fiat vnum obiectum adæquatum totale vnius scientiæ, quam non habent cum aliis obiectis formalibus cõstituentibus aliud obiectum adæquatum scientiæ distinctæ. Adhuc integra permanet nostra difficultas: fateor ego semper in obiectis formalibus constituentibus obiectum adæquatum huius scientiæ,esse aliquã conuenientiam,quæ non inest illis in ordine ad obiecta formalia distinctorum actuum cõstituentia obiectum adæquatum aliùs scientiæ, verumtamen cum conuenientia,quæ est inter obiecta formalia actuum constituentia obiectum adæquatũ vnius scientiæ non sit secundùm speciem infimam,facile esset omnia illa obiecta, quæ dicuntur constituere vnum obiectum adæquatum subdiuidere in duplicem multitudinem, & ad quamcumque reducere obiecta,quę inter se haberent conuenientiam aliquam, quam non haberent in ordine ad alia obiecta formalia in alia multitudine contenta, & ita propter conuenientiam obiectorum pertinentium ad hanc multitudinem, & disconuenientiam ipsorum cum obiectis pertinentibus ad multitudinem aliam, possent dici obiecta formalia pertinentia ad hanc multitudinem constituere vnum obiectum adequatum scientiæ condistinctum ab alio,

quod constituerent obiecta formalia pertinentia ad aliam multitudinem. Secundò cùm disconuenientia obiectorum formalium, quæ constituunt obiecta adæquata distinctarum scientiarum, non sit secundùm duo genera suprema, facile esse ab his obiectis disconuenientibus secundùm hanc rationem aliam superiorem abstrahere, ratione cuius dicerentur posse constituere obiectum vnum adæquatum vnius scientiæ, quia ad hoc constituendum non requiritur conuenientia secundùm aliquam rationem infimam, quę in plures rationes specie distinctas diuisibilis non sit,

§. II.

Impugnatur Thomistarum sententia.

7. COmmunis Thomistarum opinio fert scientias distingui per obiecta adæquata, & hæc per distinctas abstractiones; assignant enim triplicem abstractionem, ex vi cuius triplex obiectum scientię constituitur. Prima est vi cuius abstrahitur natura specifica ab indiuiduatione, non tamen à materia sensibili, vt cùm per intellectum abstraho rationem hominis à Petro & Ioanne, per quam dicor abstrahere ab indiuiduatione, quia conceptus ille, ex vi cuius hominem cognosco non terminatur ad indiuiduationem, & non dicor abstrahere à materia sensibili, quia homo secundùm se indiuiduatione seclusâ sensibilis est. Alia abstractio est à materia sensibili, & non à materia intelligibili; vt cùm concipio ipsam materiam secundùm se, abstraho à materia sensibili, quia materia secundùm se sensibilis non est, & non à materia intelligibili, quia materiam ipsam ex vi illius conceptus intelligo. Alia abstractio est à materia sensibili, & intelligibili, vt cùm concipio ens, aut substantiam præcisa, quæ secundùm se non dicunt materialitatem, ac proinde ex vi conceptus, quo abstraho has rationes, materiam non intelligo. Iuxta has abstractiones distinctas triplicem scientiam Thomistæ distinguunt, Metaphysicą, quæ abstrahit à materia sensibili & intelligibili; Mathematicam quæ abstrahit à materia sensibili & non intelligibili; & Physicam seu Philosophiam, quæ abstrahit ab indiuiduatione, non tamen à materia sensibili, neque à materia intelligibili. Alij asserunt omnem scientiam debere abstrahere à materia, quia intellectus spiritualis est, & immaterialis, & ita non potest obiecta attingere nisi à materia abstracta, & ita primam abstractionem à differentia indiuiduali vocant abstractionem à materia tantùm singulari, secundam à materia singulari, & sensibili tantùm, tertiam à materia singulari sensibili, & intelligibili.

8. Contra hæc abstractionum genera primò occurrit non leuis, nec facilè soluenda difficultas, cur videlicet prima abstractio ex vi cuius concipitur homo, non sit abstractio à materia sensibili: & secunda per quam concipitur materia vt sic, sit abstractio à materia sensibili, non enim mihi minùs sensibilis est homo vt sic, quàm materia vt sic, sicut enim implicat materiam vt sic sentiri, sic implicat sentiri hominem vt sic; tantùm enim sentimus hæc accidentia indiuidua physicè existentia, & non rationem aliquam abstractam ab vltimis differentiis indiuidualibus. Quod si dicas, hominem vt sic non abstrahere à materia sensibili, quia includit conceptum materialem necessariò contrahendum per rationes indiuiduas materiales sensibiles, idem dicam ego de materia vt sic quæ vltimò contrahenda est ad indiuidua sensibilia. Secundò: illud quod potest contrahi per rationes indiuiduas ab illo dicitur abstrahere: ergo homo vt sic potens contrahi per indiuidua, quibus conueniat sensibilitas, seu capacitas terminandi sensationes contractione seclusâ rectè dicetur abstrahere à materia sensibili. Secundò sicuti constituunt Thomistæ quamdam abstractionem à materia indiuidua, & abstractionem à differentiis indiuidualibus vocant abstractionem à materia indiuidua, cur non constituunt abstractionem aliam à ratione corruptibilis, quam vocent abstractionem à materia corruptibili, & ratione illius constituunt aliam scientiam de ente incorruptibili, seu abstrahente à corruptibilitate. Tertiò in Metaphysica triplex abstractio inuenitur; prima est transcendentium, quæ abstrahunt à materia præcisiuè, quia illam non dicunt, non tamen negatiuè, quia cum his transcendentibus ratio materiæ non opponitur, potiùs prædicata, quæ transcendentia dicuntur, de quibus agit Metaphysica, reperiuntur in quocumque materiali indiuiduo, & hanc abstractionem permissiuam appellat P. Suar. disp. 1. Metaph. sect. 2.

Alia est abstractio, quam dicunt intelligentiæ, eorum quæ negatiuè abstrahunt à materia, quia illis repugnat materiale subiectum, ex quo simul & ex forma componantur, non tamen abstrahunt ab omni compositione physica, quia dicunt compositionem ex substantia & accidenti. Tertia abstractio omnium perfectissima reperitur in Deo, ex vi cuius negatiuè abstrahitur ab omni compositione, etiam ex substantia & accidenti, quia Deus est ens simplicissimum: ergo si obiecta scientiarum, & scientiæ multiplicarentur per diuersas abstractiones, in vna Metaphysica tres possemus scientias diuidere. Scio nonnullos existimasse consequens vi illationis admittendum esse, in quibus Smigletius illud satis probabile esse affirmat disp. 17. quæst. 2. verumtamen Thomistæ, & ferè omnes authores qui asserant vnam Metaphysicam complecti Deum, & intelligentias, hac solutione vti non poterunt.

9. Quartò de rebus spiritualibus habentibus eundem gradum abstractionis à materia aguntdistinctæ scientiæ: ergo hæ scientiæ distingui non possunt per distinctas abstractiones à materia. Probo antecedens: Scientia animastica, seu Philosophia agit de operationibus intellectus quatenus sunt spirituales, quatenus important actionem, ex vi cuius ab intellecta procedunt, & quatenus dicunt qualitatem, in qua verbum mentis constituitur, & quatenus per actionem, vel qualitatem formaliter constituuntur in ratione intellectionum, & quatenus sunt vitales, & secundùm alias huiusmodi formalitates, Logica seu Dialectica agit de eisdem operationibus quatenus dicunt directionem formalem formalis sciendi instrumenti, videlicet definitionis, propositionis, & syllogismi mentalis; & quatenus ex vi illarum formaliter, vel quasi efficienter constituuntur genus, & differentia, superius, & inferius. Sed operationes intellectus quatenus habent proprietates illas, de quibus Philosophia disputat, & quatenus obeunt hæc munera de quibus disputat Logica, sunt in eodem gradu separationis, seu præcisionis à materia, & in eodem vniuersalitatis gradu: ergo hæ scientiæ non distinguuntur per distinctas præcisiones à materia.

10. Rursus eundem modum distinguendi scientias per hanc abstractionem à materia impugno. In his diuersis abstractionibus tantùm reperiuntur actus intellectus, illorum obiecta, & denominationes, quæ ex actibus deriuantur in obiecta: sed Scientiæ non distingui dicuntur per actus, aliàs dicerentur distingui per se ipsas, & si hoc diceretur, procederet difficultas de ipsis actibus, de illis enim inquiram, quid speciale habeant, ratione cuius hanc scientiam constituant distinctam ab illa, & ratione cuius horum collectio ad hanc scientiam spectet, & nullus alius

ab

ab his distinctus ad eandem pertineat. Si dicas distingui per obiecta horum actuum, per quos formaliter, aut quasi effectiuè obiecta abstracta dicuntur, incidis in communem sententiam asserentem scientiam distingui per obiecta, cuius difficultatem expendi supra, nullum enim apparet caput, ex quo possimus cognoscere, quod sit obiectum adæquatum huius scientiæ totalis vt distinctæ ab illa. Per denominationes ex actibus in obiecta resultantes non audebis dicere scientias inter se distingui, quia distinctæ denominationes supponunt distinctionum actuum, per quos denominationes constituuntur, vel à quibus resultant tales denominationes.

§. III.

Reijciuntur alij dicendi modi.

11. REspondent alij scientias distingui per distincta attributionis obiecta, quia omni scientiæ distinctæ ab alia conuenit vnum attributionis obiectum distinctum ab obiecto attributionis reliquarum scientiarum. Admitto in quacumque scientia reperiri vnum attributionis obiectum, ad quod omnia, quæ in illa scientia disputantur, diriguntur, verumtamen per hoc non posse scientias inter se distingui sic probo. Respectus ad obiectum attributionis distinctum debet supponere ipsum obiectum attributionis distinctum ab obiecto attributionis aliùs scientiæ: ergo aliud assignandum est caput, per quod distinguatur obiectum attributionis huius scientiæ ab obiectis attributionis aliarum scientiarum, quod æquè difficile erit, ac esset assignare sine ordine ad hoc attributionis obiectum, obiectum adæquatum formale huius scientiæ condistinctum ab obiectis adæquatis formalibus reliquarum scientiarum. Deinde assignato obiecto attributionis huius scientiæ supereſt difficultas in assignandis reliquis obiectis attributi pertinentibus ad eandem scientiam, quia etiamsi omnia obiecta attributi spectantia ad hanc scientiam debeant ordinari ad illius attributionis obiectum, non tamen omnia obiecta, quæ ad illud obiectum attributionis possunt ordinari, necessariò dicuntur ad eandem scientiam pertinere, aliàs scientia quæ haberet pro obiecto attributionis Deum complecteretur tanquam obiecta attributi omnia obiecta creata, quia hæc omnia possunt ordinari ad vnum obiectum attributionis increatum tanquam effectus ad causam, à qua procedunt. Eadémque ratione ad obiectum attributionis ad quod ordinantur operationes intellectus, quatenus sunt spirituales, actus vitales, & dicunt qualitatem vel actionem, possent ordinari, quatenus constituunt formalem definitionem, syllogismum, genus, speciem, superius, & inferius; quia directio operationum intellectus indistincta ab ipsis rectè poterit ordinari ad ipsas operationes secundùm se constituendas, & ad cognoscendum principium ratiocinandi, & animam, à qua procedunt, & consequenter ad idem attributionis obiectum, ad quod ordinantur ipsæ operationes, quatenus vitales, spirituales, &c. ergo pertinebunt ad eandem scientiam secundùm se sumptæ & vt habentes directionem, quam præscribit Logica.

12. Vltimò in Metaphysica cui plerique Deum assignant tanquam attributionis obiectum, nulla poterit ratio ex hoc attributionis obiecto assignari, cur tantùm se extendat tanquam ad obiecta attributi ad illa entia, quæ præscindunt à materia, & non se extendat ad alia plura, quæ etiam possent vt obiecta attributi ordinari ad Deum tanquam ad obiectum attributionis, æquè enim ordinantur ad Deum alia entia, quæ à materia non abstrahunt, quàm entia abstrahentia à materia.

13. Alij, in quibus nostri Conimbricenses quæst. 1. procemij Physic. asserunt scientias distingui per distinctas scibilitates obiectorum, quia quæcumque scientia distincta includit obiectum cum distincta scibilitate formali, seu distinctum formaliter vt scibile. Hic dicendi modus haud difficilius præcedentibus impugnatur, quia si per obiectum vt scibile intelligatur, obiectum vt denominatum actu scientiæ, distincta scibilitas obiecti procedet à distincta scientia, & ita supponetur distinctio huius ad distinctionem illius; & non poterit scientia per scibilitatem distingui, sed potiùs scibilitas distinguetur per scientiam. Si verò per scibilitatem intelligatur capacitas, quæ est in obiecto ad terminandos actus scientiæ, hæc non distinguitur ab ipsa ratione formali obiecti; ac proinde idem est dicere scientias distingui per distinctas scibilitates, ac asserere distingui per distincta obiecta formalia, contra quem dicendi modum non leues difficultates supra expendi.

14. Sotus & alij referunt Nominales asserentes in Logica, Physica, & Metaphysica tot reperiri scientias, quot sunt conclusiones, quæ demonstrantur. Horum ratio esse poterat nullum reperiri modum, quo conclusiones illæ vnirentur ad vnam scientiam constituendam. Verumtamen P. Suarez Doctorum veterum scrutator affirmat 12. Met. disp. 44. sect. 11. num. 60. se non potuisse scientiam hanc apud Nominales reperire, quod mihi firmissimum fundamentum est ad asserendum nusquam id docuisse Nominales; fundamentum, quo hæc sententia his Doctoribus tribuitur, forsan erit, illos docuisse habitus eiusdem scientiæ nullâ physicâ vnione annecti, sed tot dari habitus distinctos, quot conclusiones specie diuersæ; qui per aliquem extrinsecum respectum scientiam vnam componunt, & sæpe asserunt scientiam non esse vnam in esse rei, seu in esse qualitatis, esse tamen vnam in esse scibilis seu in esse scientiæ.

15. Picus Mirandulanus apud Nostros Conimbr. quæst. 1. Procem. Physic. asseruit omnes conclusiones ad vnam scientiam ordinari, neque plures scientias adæquatas reperiri, sed vnam tantùm ordinatam ad intellectum perficiendum, quæ diuiditur in distinctas scientias partiales Physicam, Dialecticam, Metaphysicam, Mathematicam, & Theologiam, quod probat ex Aristotele 5. Ethicor. integrante vnam iustitiam ex distinctis scientiis moralibus, quia omnes ordinantur ad componendos mores: ergo habitus omnes, quos nos in scientias distinctas distribuimus, quia omnes ordinantur ad vnum intellectum perficiendum, vnam scientiam adæquatam constituent.

16. Picus Mirandulanus ad vnam scientiam reuocauit conclusiones omnes, quas nos in scientias distinctas distribuimus, & Metaphysicam, & Theologiam reliquâsque scientias, quas nos scientias adæquatas appellamus, partes vnius scientiæ vocauit, distinguebat enim scientiam adæquatam tanquam in membra diuidentia, in illas quas nos adæquatas vocamus. Sententiam hanc referunt Nostri Conimbr. quæst. 1. Procem. Physic. art. 2. in quam totò impetu inuehuntur, in primis quia nulli vnquam Philosophorum in mentem venit; vbicumque enim de scientiis meminêre, de illis vt de rebus naturâ speciéque distinctis mentionem facient. Secundò quia hic dicendi modus scientiarum splendorem non mediocriter obscurat, dum omnes in vnius corporis concretionem coniicit. Deinde quia fieri nequit vt tanta rerum dissidentium diuersitas, & tam vasta diuersarum naturarum sylua in vnius corporis vnitatem veniat. Deinde quia eâdem ratione dici posset virtutum omnium materiam, & obiecta

ad vnam tantùm virtutem pertinere, quo nihil absurdius in doctrina Morali.

17. Expensis omnibus quæ in Mirandulani sententiam Conimbricenses congerunt, & reliquis, quæ in illam mihi potuêre occurrere, illam tantùm damnare audebo, ex eo quod discedit à communi loquendi modo, quem nostri scietiarum principes præscripserunt, neque aliquid ex ipsa rerum natura desumptum in illam apud authores lego, neque à me inueniendum esse præsumo. Ratio est, quia vnitas, quam tribuit Mirandulanus scientiis omnibus non est realis, aut physica, sed tantùm respectus quidam ad vnum intellectum, cuius omnes sunt perfectiones, quem respectum negare nobis non licet, omnes enim fateri tenemur ex obiectis distinctarum scientiarum conflari vnius intellectus obiectum vnum adæquatum, quod sufficere ait Mirandulanus, vt has omnes scientias, vnam adæquatam appellemus, quam distribuimus in Metaphysicam, Theologiam, & reliquas scientias, quas nos adæquatas appellamus. Neque hic dicendi modus negat distinctionem specificam inter Metaphysicam, & Theologiam, & reliquas scientias, etiamsi asserat omnes esse partes vnius scientiæ adæquatas, quia in his totis, quæ non physicâ aliâ vnione partes habent connexas, non repugnat has inter se specie esse distinctas: exercitus enim est totum quoddam constans partibus inter se valde specie dissidentibus. Neque præter hanc scientiarum vnionem in ordine ad vnam tantùm componendam illarum pulchritudo, quæ in distinctione ipsarum sita est, deperditur, sed tantùm dicuntur distingui vt partes, quæ antea vt tota distingui dicebantur, potiùs illis accrescet noua pulchritudo ex vnione ipsarum ad aliud totum componendum. Exemplum de virtutibus moralibus potiùs sententiæ Mirandulani fauet, quia sicuti ex virtutibus moralibus inter se distinctis vnam Iustitiam, 5. Ethicor. constituit Aristoteles, quia omnes ordinantur ad mores componendos, sic ex Metaphysica, Theologia, & reliquis scientiis, quia omnes ordinantur ad vnum intellectum perficiendum, potest aliud totum componi, quod scientia totalis dici poterit, Sic in aliis totis moralibus contingit, ex multis enim capitibus fit domus vna; ex multis domibus vna familia, seu genus vnum; ex multis familiis vnus populus; ex multis populis vna Prouincia; ex multis prouinciis Regnum vnum. Neque ex eo quod hæc omnia ad vnum totum rediganturaliquid distinctionis amittunt; duplex enim prouincia eandem habebit distinctionem siue ad regnum vnum. vtraque reuocetur, siue vltimò diuisæ maneant, & vt propiùs desumamus exempla, eandem distinctionem, quam nunc habent, haberent omnia prædicamenta accidentium, quantitatis videlicet, qualitatis & cætera, etiamsi ad vnum Accidentis prædicamentum reuocarentur, quod postea in nouem accidentium prædicamenta diuideretur.

18. Hurtadus disp. 1. Metaph. sect. subsect. 2. & Arriaga disp. 1. Logicæ sect. 3. subsect. 3. volunt vnitatem scientiæ constituere propter connexionem actuum inter se, licet Hurtadus non admodum clarè loquatur tantùm enim asserit §. 186. aliquos habitus habere inter se naturale aliquod vinculum, quo nectantur in ordine ad aliquam scientiam, quod oritur ex dependentia actuum, à quibus procedunt, quia scientiâ à priori de homine per essentiam demonstratur, prima passio, & per primam passionem passio secunda, & sic passiones reliquæ, quarum cognitiones dependent ab vna essentiæ cognitione, quam dependentiam habent illarum habitus in radice, seu in actibus à quibus procedunt. Similis dependentia reperitur in scientia à posteriori hominis, in qua cognitio primæ passionis dependet à cognitione secundæ, & cognitio essentiæ à cognitione primæ, quod ego verum esse existimo, non tamen probat Hurtadus similem connexionem reperiri in omnibus actibus, qui ad eandem scientiam pertinere dicuntur, quod difficilè poterit defendi, & difficiliùs posset probari, quæ enim connexio poterit inesse inter conclusionem, quâ infert Physicus dari materiam primam, & conclusionem, quâ infert idem Physicus motum resilientiæ impediri quiete negatiuâ, aut positiuâ in puncto reflexionis? quæve connexio reperiri potest inter conclusionem, quâ infertur ex principiis philosophicis dari vnionem superadditam inter materiam & formam, & conclusionem, qua ex principiis ad eandem Philosophiam spectantibus deducitur motum successiuum potuisse, aut non potuisse esse ab æterno; aut motum alterationis præsente contrario fieri successiuè, & contrario absente fieri in instanti? Ego quidem quomodo conclusiones inter se adeò disparatæ assui possint, penitus ignoro, ni recurramus ad vnitatem obiecti; quia omnes prædictæ conclusiones versantur circa ens mobile, quod est vnum obiectum vnius Philosophiæ, quo dicendi modo incidimus in primam difficultatem, quæ exigebat rationem propter quam ens mobile sit vnum obiectum adæquatum vnius scientiæ condistinctæ ab aliis, & ens corruptibile, aut ens corporeum, seu viuens non dicantur obiecta adæquata aliarum scientiarum.

§. IV.

Propria sententia.

19. LEgenda, vel supponenda sunt, quæ trado Controu. 15. de Anima, Punct. 4. vbi affirmo actus vitales non solùm specificari ab obiectis formalibus, sed etiam ab obiectis materialibus, seu terminatiuis, quæ per se attingunt actus. Reuocandum est etiam in memoriam, quod dicebam Punct. 1. videlicet aliud esse obiectum formale, quod tribuit speciem vltimam actui; aliud obiectum, ratione cuius actus formaliter pertinet ad hanc scientiam: obiectum enim formale conclusionis sunt præmissæ, ex quibus deducitur; & obiectum formale ratione cuius actus pertinet ad hanc scientiam, ad Logicam v.g. est subiectum de quo verificatur prædicatum conclusionis, quatenus de illo tale prædicatum verificatur, quod propriùs dicererur subiectum formale, iam tamen vulgo subiectum, & obiectum confunduntur: his præmissis

20. Sit PRIMA CONCLVSIO. Fides diuina vt distincta ab aliis scientiis non potest distingui per subiectum formale, seu per obiectum terminatiuum actus, sed tantùm per obiectum formale vltimò specificans rationem actus. Per hoc optimè distingui, sic probo. Omnis actus fidei diuinæ respicit tanquam obiectum formale motiuum, diuinam reuelationem, cui innititur actus fidei, siue fides sit discursiua, siue non, quod nullus negat, & nulli conclusioni aliûs scientiæ, etiam Theologicæ conuenit, quia actus reliquarum scientiarum Theologiâ demptâ nituntur præmissis non reuelatis; conclusio verò Theologica cum resoluatur in reuelationem, tamen non nititur immediatè in ipsa reuelatione, etiamsi vtraque præmissa sit reuelata. Rem exemplum explicet. Supponito Deum reuelasse omnem hominem esse rationalem, & hunc syllogismum conficito. *Omnis homo est rationalis. Christus est homo: ergo Christus est rationalis.* Obiectum formale huius conclusionis Theologicæ non sunt præmissæ formales, quæ sunt duo actus fidei, sed præmissæ obiectiuæ, videlicet *omnem*

hominem

hominem esse rationalem, & *Christum esse hominem*, quas etsi ego crediderim propter reuelationes, reuelationes non sunt, sed obiecta reuelata, propter quæ assentior ego conclusioni Theologicæ, quæ non est actus fidei, sed assensus qui innititur in præmissis applicatis per actus fidei. Ex quo inferes actum illum, *ergo est rationalis* deductum ex illis præmissis non esse actum fidei, etsi illius obiectum sit de fide, non solùm, quia in se reuelatum est, sicuti de facto contingit, sed etiamsi in se reuelatum non esset; ex eo quod præmissæ essent reuelatæ, obiectum conclusionis esset reuelatum in præmissis, cum quibus identitatem habet, ac proinde postquàm quis nouit reuelatum esse omnem hominem esse rationalem, & Christum esse hominem, poterat inferre: ergo reuelatum est Christum esse rationalem, & postea propter reuelationem immediatè assentiri per actum fidei obiecto illius conclusionis, & actu fidei iudicare Christum esse rationalem. Itaque actus fidei semper innititur reuelationi tanquam obiecto formali, tanquam præmissæ obiectiuæ, si fides sit discursiua; vel tanquam puro formali motiuo si fides discursiua non sit.

21. SECVNDA CONCLVSIO: Theologia differt à reliquis scientiis ex eo, quod illius conclusio saltem inferatur ex vna præmissa obiectiua reuelata, siue applicata per actum fidei, qui sit præmissa formalis conclusionis Theologicæ. Per quod differt à reliquis scientiis, quæ independenter à reuelatione & ab actu fidei applicante præmissas obiectiuas suas inferunt conclusiones, ad quas nulla præmissa supponitur, quæ sit formaliter actus fidei. Differt etiam ab actu fidei, quia vt suprà dicebam, obiectum formale actus fidei non est obiectum reuelatum, sed ipsa reuelatio. Differt etiam, si fides non sit discursiua, ex eo quod actus fidei ex nullis præmissis deducatur, conclusio autem Theologica semper ex præmissis infertur. Quod si fides discursiua sit, in eo different, quòd actus fidei, non supponet aliquam præmissam formalem, quæ sit actus fidei, eo enim ipso, quod naturæ lumine assentiar huic principio *quidquid Deus dicit est verum*, & actu fidei humanæ, vel alio quocumque naturali assentiar huic obiecto *Deus dicit esse Verbum incarnatum*, actu fidei credam Verbum esse incarnatum propter reuelationem, quæ est præmissa obiectiua in syllogismo expressa. Conclusio verò Theologica prætetquàm quod non supponit aliquam præmissam obiectiuam, quæ reuelatio sit, supponit præmissam formalem quæ sit actus fidei, ex vi cuius applicanda est aliqua ex præmissis obiectiuis. Ex his inferes, quod si quis tantùm ex principiis lumine naturæ notis demonstret Deum esse infinitum, immensum, omnipotentem, omniscientem, liberum, absque vlla mutatione, & ostendat etiam modum, quo sint constituenda decreta Dei, vt illi possit liberè absque vlla sui mutatione conuenire, nullam conclusionem ex illis esse Theologicam, sed omnes ad Metaphysicam spectare.

22. TERTIA CONCLVSIO. In reliquis scientiis ex præmissis formalibus, & obiectiuis nulla potest certa regula illis præscribi, per quam constituatur vnitas adæquata totius scientiæ, neque distinctio huius scientiæ ab illa. Ratio est quia præmissæ obiectiuæ actuum pertinentium ad eandem scientiam adeò inter se sunt diuersæ, vt nulla possit illis communis assignari ratio. Exemplum appono in duabus conclusionibus Logicis: *Diuisum latiùs patet membro diuidente. Definitio debet esse clarior definito.* Præmissæ prioris sunt: *Omne totum latiùs patet suis partibus. Diuisum est totum respectu membri diuidentis*, ex quibus infertur: *ergo diuisum latiùs patet membro diuidente.* Præmissæ posterioris sunt: *Omne quod deseruit ad explicandum debet esse clarius re explicandâ. Definitio deseruit ad explicandum*, ex quibus infertur: *ergo definitio debet esse clarior re explicandâ* videlicet definito. Quæ ratio vniuoca poterit assignari in his præmissis? profectò ego nullam inuenio, quod si in his illam inuenire præsumpseris, recurre præmissas, quibus probat Philosophus primas qualitates attingere, & non excedere numerum octonarium, & illis rationem communem dato, quæ inueniri non possit in præmissis ad distinctas scientias spectantibus. Idem dico de præmissis formalibus, non enim formales præmissæ minorem inter se diuersitatem habent, quàm obiectiuæ.

23. QVARTA CONCLVSIO: Scientia totalis quatenus dicit aggregatum omnium actuum, qui eandem scientiam constituere dicuntur, distinguitur ab omni alia scientia per subiectum formale illius, de quo sub tali ratione communi demonstrat passiones, & proprietates, causas, & effectus inquirit. Hanc conclusionem existimo doceri ab omnibus Philosophis asserentibus scientias distingui per suum obiectum formale, quod cum subiecto confundunt hoc tantùm intendentes significare, quod ex eo patet, quod cùm definiunt obiectum à quo asserunt scientias speciem desumere, dicunt esse illud, cuius passiones & proprietates demonstrantur, effectus, & principia inquiruntur, quod non est scientiæ obiectum stricte loquendo, sed illius subiectum. Deinde quia quoties ego prædico, seu ostendo aliquid de operationibus intellectus illis conueniens quatenus sunt sciendi instrumenta formalia, actus ille ad Logicam pertinere dicitur, & quoties prædico aliquid de homine, aut equo, aut de quocumque alio subiecto, quod illi conuenit, quatenus est ens naturale seu mobile, actus ille ad Philosophiam pertinere dicitur, & non inquirimus, ex quibus præmissis formalibus aut obiectiuis inferatur, hi enim actus, *Totum materiale cõpositum constat materiâ, formâ, & vnione. Totum materiale compositum constituitur in loco per præsentiam superadditam*, eo ipso quod non innitantur reuelationi, aut principio reuelato, & ex parte subiecti dicant totum vt ens naturale, seu vt ens mobile pertinent ad Philosophiam, & hi actus, *definitio est clarior definito: syllogismus constare debet tribus terminis*, exclusâ reuelatione, & obiecto reuelato, cui innitantur, pertinent ad Logicam: ergo actus constituitur pertinens ad talem scientiam, quatenus dicit ordinem ad subiectum formale, de quo ex vi illius aliquid enuntiatur, quod dicitur scientia ostendere de obiecto formali, sumpto obiecti nomine ad subiectum significandum. Dixi eo ipso, quòd hi actus non innitantur reuelationi, aut obiecto reuelato, quia reuelatio extrahere potest quodlibet subiectum à propria scientia; potest enim quacumque ratione consideretur quoduis obiectum reuelari, & propter illius reuelationem actu fidei credi. Similiter ex illo actu fidei credito potest inferri conclusio, quæ erit Theologica, in quacumque materia contingat. Quod si velis ad hanc Theologiam, quam Doctores tractant tantùm spectare ea quæ de Deo inferuntur, ex his quæ specialiùs ad Deum spectant, sicuti virtutes, quibus Deo moraliter coniungimur, & vitia quibus ab illo separamur, & alia huiusmodi, conclusiones circa alias materias innitentes præmissis reuelatis ad hanc Theologiam reducito, aut dicito pro his ratione materiæ Theologiam aliam instituendam esse.

24. QVINTA CONCLVSIO: Ratio illa formalis subiecti, ex vi cuius quælibet totalis scientia ab aliis distinguitur, sumitur ex ipsa rei natura iuxta quam rectè instituitur scientia adæquata de hoc formali subiecto sub hac extensione, seu vniuersalitate,

litate, & non sub alia maiori vel minori, quia hac ratione rectè scientiæ distribuuntur, & aptè vt possimus conclusiones omnes ad aliquam illarum reducere, & hanc scientiam ab alia distinguere. Si enim quis vellet ad eandem scientiam reducere conclusiones Logicæ, & Mathematicæ incongruè satis coniungeret res, quæ ex natura sua, adeò inter se sunt diuersæ, non tamen hæc vniuersalis ratio subiecti formalis tribuentis scientiæ vnitatem, ita naturæ legibus præscribentibus, vt aliter non potuerit à scientiarum principibus taxari attentâ etiam ipsarum rerum conuenientiâ, & disconuenientiâ. Tradit hanc conclusionem Smigletius disp.17. sect.2. vbi post quam dixerat scientias ex natura rei distinctionem habere, subdit: *Non tamen ita existimo esse ex natura rei, quasi non potuerit saluâ rei naturâ, alia distinctio scientiarum institui. Sicut enim exercitus secundum varios ordines variè ordinari, & distingui potuerunt, & quidem conuenienter ex natura rei; ita & scientiarum particularium multitudo in varios veluti ordines distribui potuerat, spectando varios fines formarum, & varios modos, in quibus conuenire possunt. Nullus tamen melior, & conuenientior inuentus est quàm iste*, &c. Pro eadem sententia refero Nominales, & omnes qui asserunt scientiam non habere vnitatem in esse entis, sed in esse scibilis, quibus terminis significari intenditur, scientiam non esse vnum ens, sed plura, quæ simul sumpta dicuntur vna scientia, & vniuersim omnes Doctores asserentes distingui per obiecta, quæ illis ex ipsa rei natura conueniunt, qui nomine obiecti subiectum intelligunt, quod iuxta rei naturam conuenienter fit ex tali ratione cum tanta vniuersalitate, & non cum alia maiori, aut minori, etiamsi non inconuenienter ex alia, non tamen ex quacumque fieri possit: sicuti exercitus fit ex his militibus, & ex his ducibus, qui posset ex paucioribus pluribúsve fieri, non tamen ex quacumque alia multitudine minori, & maiori, quia licet multitudo ex qua exercitus fieri potest latitudinem patiatur, & indiuisibiles non habeat terminos, aliquos tamen magnitudinis, & paruitatis, quos non possit attingere debet habere, quia tanta potest esse hominum multitudo, vt nullâ militari disciplinâ possit gubernari, nullâque ciborum ali copiâ; & adeò exigua, vt nec minimum hostis impetum possit sustinere. Sic posset obiectum scientiæ adeò vniuersale, & extensum institui, vt nullis possit principiis comprehendi, & adeò exiguum, & inextensum, vt tantùm intra illud posset intellectus vnam vel alteram elicere conclusionem, ita vt necessum esset innumeras scientias designari, quibus comprehenderetur totum obiectum, per quod intellectus variis discursibus diuagatur. Conclusio hæc probanda est ex rationibus, quibus omnes modos scientiam diuidendi ab isto distinctos impugnauimus; & ex argumentis adductis contra sententiam, quæ scientiam diuidit per obiectum, seu formale subiectum, quæ tantùm probat obiectum formale vniuscuiusque scientiæ potuisse cum alia aliquantulùm maiori, minorive latitudine desumi attentâ præcisè naturâ rerum, etiamsi iuxta hanc congruenter satis subiecta cum illa latitudine, quæ illis scientiarum Principes designarunt, distributa fuerunt, sicuti rectè attentâ naturâ rerum, quæ in Logica tractantur aptè ab hoc authore in duodecim disputationes diuiduntur, & non minùs aptè in quatuordecim ab alio tota Logicæ materies distribuitur, & ineptè in duas tantùm, seu in centum disputationes alius eamdem Logicam partiretur, ipsa enim Logicæ natura, seu eatum rerum, quæ in Logica tractantur exposcit vt intra certam capitum latitudinem tota intersecetur Logica.

Sententiam hanc verissimam esse tibi persuadebis, si tibi fingas sententiam asserentem libros de generatione, & corruptione adæquatam, totalémque scientiam continere, cuius obiectum est ens generabile, ad quod ordinantur omnia, quæ de natura qualitatum illarum, productione, & corruptione; de nutritione, & accretione; de rarefactione, & mixtione in his libris disputat Aristoteles, & hanc scientiam distingui ab illa, ad quam pertinent reliqua omnia, quæ nos ad vnam Philosophiam reducimus, cuius obiectum esset ens naturale abstrahens præcisivè à generatione, & corruptione, distinctum ab obiecto huius scientiæ institutæ ex his, quæ in libris de generatione disputantur, cuius obiectum esset ens generabile & corruptibile; & hanc sententiam ita compositam seclusâ omni authoritate Philosophi, & reliquorum Doctorum impugnandam suscipias. Profectò nec mediocrem rationem contra illam meditaberis. Ex quo infero, non ita ex ipsa rerum natura distinctis scientiis esse designata, vt aliter non potuerint obiecta distribui, & scientiæ ordinari, & inter se distingui: vbi enim nulla est physica actuum, aut habituum connexio, aut dependentia, strictior alia vnio non poterit excogitari. 25.

Suader etiam eamdem sententiam dissertatio quæ est inter Doctores de eadem Dialectica, An pertineat ad Philosophiam, an ad Metaphysicam, an specialis scientia sit dicenda? & de eadem Metaphysica an triplicem specie scientiam distinctam contineat, quas quæstiones non ex aliis principiis, quàm ex authoritate Philosophi præscribere his scientiis propria obiecta vllus rectè definiet; postquàm enim omnes conuenerint, scientias per obiecta distingui, mensura singulorum obiectorum desumenda erit ex Philosopho, seu ex Principe cuiusuis scientiæ, quæ illi obiectum cum tanta latitudine, & vniuersalitate, & non cum alia maiori, minorive designauit. Lege si placet circa prædictas quæstiones P.Suar. disp.1. Metaphys.& PP.Conimbr. quæst.1.Procem.Physicæ. 26.

Obiicies: Scientiæ distinctæ habent distincta principia, ex quibus suas inferant conclusiones: ergo per hæc principia poterunt scientiæ inter se distingui. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia principia specialia cuiuscumque scientiæ adeò inter se sunt disparata, vt sæpe nullâ possint ratione vnioca, quâ omnia inter se conueniant, secerni à principiis aliarum scientiarum. Secundò quia distinctæ scientiæ distinctis vtuntur principiis, quia illis indigent ad distincta prædicata de subiectis formaliter distinctis inferendis, ac proinde prior est in quacumque scientia distinctio sui obiecti ab obiectis reliquarum scientiarum, quàm distinctio suorum principiorum ab aliarum scientiarum principiis. Demum noto, quod etiamsi per principia distincta scientiæ inter se distinguerentur, eâdem latitudine distinguenda esse, quâ per obiecta distinguuntur, possent enim ex natura rei ex pluribus paucioribúsve principiis distinctæ institui scientiæ, licet attentâ eiusdem rei naturâ, rectè ex principiis, quibus de facto vtuntur essent institutæ. 27.

PVNCTVM IV.

De scientiarum subalternatione.

DE scientiarum subalternatione agit Aristoteles 1.Poster.cap.9.rex.23. ex quo ferè omnes Doctores triplicem modum subalternationis in scientiis assignant. Primus est ratione finis, quia scientia hæc respicit illius obiectum tanquam 1.

quam proprium finem, ſicuti ars frænefactoria reſpicit equeſtrem, & equeſtris reſpicit militarem, in quo ſenſu ars frænefactoria & equeſtris militari ſubordinari dicuntur, & artes ſeruiles architectonicæ arti. Secundus eſt ratione principiorum, quando principia vnius ſcientiæ ſunt concluſiones alterius, tunc enim ſicuti principia vnius ſcientiæ ſunt ſub alterius principiis, ſic vna ſcientia dicitur eſſe ſub altera. Tertius ratione obiecti, quando vnius obiectum eſt ſub obiecto alterius contractum per differentiam accidentalem, ſicuti ſe habet Perſpectiua reſpectu Geometriæ, quia id quod Geometria probat de linea, Perſpectiua probat de linea viſuali. Ex his ſcientiis ſubalternatis illa propriè dicitur ſubalternata, quæ ſubalternationem habet ratione obiecti contracti per differentiam accidentalem, hanc definiuit Ariſtoteles 1. Poſter. cap. 7. & 9. Conſtituit enim Philoſophus ſubalternationem in eo, quod ſcientia inferior, ſeu ſubalternata à ſubalternante dependeat, illiúſque demonſtrationes ſub eadem ratione formali ad ſe deriuet, quod fit quando ſcientia inferior accipit obiectum formale ſuperioris, & illi tantùm addit accidentalem differentiam. Ratio eſt quia ſcientia, & demonſtratio ſequitur ſuum formale obiectum, ac proinde, vt ſcientia ſubalternata aſſumat demonſtrationes ſubalternãtis, debet ſuum obiectum deſumere, non contractum per differentiam aliquam eſſentialem, quia iam non eſſet idem obiectum formale, ſed contractum per aliquam differentiam accidentalem, quæ non extrahat obiectum à ſua ratione formali, & illi aliquam adhibeat differentiam, vt aliquomodo ſaltem accidentaliter ſcientia ſubalternata à ſubalternante diſcrepet.

2. Ex hac doctrina tres proprietates agnoſcunt ferè omnes authores in ſciẽtia ſubalternata reſpectu ſubalternantis. Prima eſt vt principia ſubalternatæ probentur à ſubalternante. Hanc condirionem appoſuit Philoſophus 1. Poſter. tex. 13. vel 69. vbi ait principia Harmoniæ ſeu Muſicæ probari ab Arithmetica, cui Muſica ſubalternatur. Ratione probatur proprietatem illam inſeparabilem eſſe à ſcientia ſubalternata. Si principia vnius ſcientiæ non dependeant ex principiis alterius, illæ ſcientiæ eſſent omnino diuerſæ, & nulla in illis reperiretur dependentia: ergo nec ſubordinatio, quæ dicit dependentiam vnius ſcientiæ ab alia: ergo ſad rationem ſubordinationis ſeu ſubalternationis ſcientiarum requiritur vt principia ſcientiæ inferioris, ſeu ſubalternatæ, dependeant à ſubalternantis principiis, Secunda proprietas eſt, vt obiectum ſubalternatæ contineatur ſub obiecto ſubalternantis ita vt ab illo dependeat intrinſecè in eſſe & cognoſci à priori. Conditionem hanc expreſſit Ariſtoteles 1. Poſt. tex. 100. aliàs 30. dicens ſubalternatam habere *quia*, & ſubalternantem habere *propter quid*, hoc eſt, ſubalternantem probare à priori obiectum, quod ſubalternata tantùm probat à poſteriori: ergo non poteſt perfectè ſciri obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, quouſque obiectum ſubalternantis ſub quo continetur, demonſtretur *propter quid*, ſeu à priori, non enim perfectè res cognoſcitur quouſque à priori, qui eſt perfectiſſimus cognoſcendi modus, innoteſcat. Secundò probatur inductione factâ in omnibus obiectis ſubalternatis, & ſubalternantibus, in quibus ſemper ſubalternatum ab obiecto ſubalternantis dependet; cognitio enim lineæ viſualis dependet à cognitione lineæ, & cognitio corporis humani ſanabilis dependet à cognitione corporis humani. Ratione probatur, quia ideo datur tranſitus à ſubalternante ad ſubalternatam, vt quæ ſunt cognita in ſubalternante deſeruiant ad cognitionem perfectam eorum, quæ ſunt in ſubalternata, ſi cognitio à priori habenda ſit: ergo obiectum ſubalternatæ vt à priori cognoſcatur dependet à cognitione obiecti ſubalternantis. Tertia conditio eſt vt obiectum ſubalternantis ſit aliquo modo idem cum obiecto ſubalternatæ, & aliquo modo diuerſum ab illo. Explicuit hanc proprietatem Ariſtoteles 1. Poſter. tex. 20. aliàs 58. 59. & 60. docens ſubiectum ſubalternantis debere eſſe alterum à ſubiecto ſubalternatæ, quo modo loquendi ſignificatur obiectum ſubalternatæ accidentaliter differre, & non eſſentialiter, quia id cui eſſentialis differentia conuenit *aliud* dicitur, & id cui tantùm accidentalis *alterum* appellatur. Proprietatem hanc probant ſuprà num. 1. quæ potiſſima eſt ſcientiæ ſubalternatæ, ex qua reliquæ dimanant; cùm enim ſcientia ſequatur ſuum obiectum, eo ipſo quòd ſcientia inferior ſumat obiectum ſcientiæ ſuperioris, debet accipere cum obiecto principia, & demonſtrationes ſcientiæ ſuperioris, & ſibi applicare in obiecto ſuperioris per differentiam accidentalem contracto, quâ ratione fiunt propriæ demonſtrationes illæ, quas ſcientia ſuperior de eodem obiecto non contracto per talem differentiam exhibuit.

Ex hoc ſit primum ſubalternationis genus ratione finis proprium non eſſe, & artem frænefactoriam non ſubordinari militari, neque artes ſeruiles arti architectonicæ, quia huiuſmodi artes, quæ reſpiciũt alias, tanquam fines ad quos ordinantur, non ex illis deſumunt obiectum, neque illarum principiis vtuntur, ars enim frænefactoria obiectum habet adæquate diſtinctum ab equeſtri; & equeſtris à militari; & ars ſcindendi lapides non habet pro obiecto obiectum architectonicæ contractum per aliquam differentiam accidentalem, neque ars frænefactoria vtitur principiis artis equeſtris; aut equeſtris deſumit principia artis militaris, ſed quæliber habet principia inter ſe diuerſa abſque eo quod propria vnius artis poſſint deſeruire ad inferendas concluſiones alterius, neque vnius artis concluſionibus poteſt alia vti tanquam principiis ad proprias concluſiones inferendas. 3.

Infertur ſimiliter reliquas ſcientias non ſubordinari Metaphyſicæ, etiamſi Metaphyſica agat de ente in tota ſua latitudine, & reliquæ ſcientiæ de ente contracto contento ſub ratione communi entis, quia reliquæ ſcientiæ agunt de ente contracto per differentiam eſſentialem, quod diuerſam ſcientiam ſibi vendicat, ac ens abſtractum ab illa differentia. Eadem ratione ſcientia de homine non ſubalternatur ſcientiæ animalis, quia ſcientia de homine eſt ſcientia de animali contracto per differentiam eſſentialem. Ratio à priori eſt, quia illa, quæ demonſtrantur de ente, ſeu de quocumque prædicato communi eſſentialiter contracto, non poſſunt demonſtrari ex principiis, quibus demonſtrantur illa, quæ de illo prædicato abſtracto enunciantur, cùm nullam connexionem habeant cum illo, ſed ſpecialiter oriantur ex differentia contrahente, & proprer eandem rationem nulla concluſio pertinens ad ſcientiam de illo prædicato communi poteſt eſſe antecedens ad illa inferenda, quæ de illo prædicato iam contracto, ſeu de ſpecie ad quam contrahitur enunciatur. Exempli gratia: demonſtrat ſcientia de homine hominem eſſe admirariuum, hoc inferri non poterat ex nulla concluſione, quam habeat ſcientia de animali, neque ex aliquibus principiis, quibus ſcientia de animali de illo diſputet, quia eſſe admirabium oritur ex differentia rationalis incluſâ in homine, de qua ſcientia de animali non agit, & cum qua nihil eorum, quæ de animali abſtractè ſumpto prædicantur connexionem habent, quia animal abſtractè ſumptum cum omnibus quæ de illo poſſunt enunciari ſecundùm illum conceptum abſtractum indifferens eſt vt coniungatur cum rationali, vel cum hinnibili. 4.

5. Ob eamdem rationem scientia, quæ agit de obiecto aliquo contracto per differentiam accidentalem in esse rei, respectu obiecti, essentialem tamen in esse obiecti respectu talis scientiæ, quia obiectum illud consideratur sub tali accidenti tanquam sub ratione formali obiectiua, ratione cuius subiecto conueniunt illa, quæ scientia enunciat de tali subiecto, subalternata non erit respectu scientiæ, quæ agit de illo obiecto non contracto per illam differentiam, sed alia scientia essentialiter distincta, quia scientia illa non vti poterit demonstrationibus, neque conclusionibus scientiæ de obiecto non contracto, ad inferenda illa, quæ conueniunt obiecto contracto ratione differentiæ, ad quam contrahitur, cum qua nullam habet connexionem. Ratio est quia scientiæ differunt per rationem formalem subiecti de quo disputant, ratione cuius subiecto conueniunt illa, quæ de illo enunciantur: ergo quotiescumque scientia agit de subiecto sub diuersa ratione formali, etiamsi hæc accidentalis sit subiecto, dummodò ratione illius conueniant subiecto illa, quæ de illa scientia demonstrantur, scientia erit essentialiter distincta, & principiis essentialiter distinctis indigebit, & distinctis demonstrationibus. Confirmatur: scientia de homine albo formaliter vt albo, in ordine ad illa, quæ homini conueniunt ratione albedinis, non minùs differt à scientia de homine secundùm se sumpto, quàm differt scientia de homine à scientia de animali, quia sicuti conclusiones, quæ inferuntur in scientia de animali deseruire non possunt ad inferenda illa, quæ homini conueniunt, quatenus homo est, ita conclusiones, quæ inferuntur in scientia de homine secundùm se sumpto, deseruire non possunt ad inferenda illa, quæ homini albo formaliter ratione albedinis conueniunt; quia nihil eorum, quæ conueniunt homini quatenus homo est, connexionem habent cum aliquo illorum, quæ conueniunt homi albo formaliter ratione albedinis.

6. Debet ergo scientia subalternata, quæ agit de subiecto contracto per differentiam accidentalem; demonstrare passiones, quæ illi subiecto conueniãt ratione sui, & non ratione differentiæ, præcisè applicando subiecto contracto, id quod de eodem subiecto dicitur independenter à tali contractione, applicando demonstrationes propriæ materiæ, quas scientia subalterna in materia non contracta per differentiam accidentalem conficiebat, & non considerando differentiam contrahentem vt rationem formalem obiecti, ob quam rationem dicebat Aristoteles 13. Metaphys. summ. 1. cap. 3. Harmonicam non considerare vocem prout est vox, sed prout est numerus, & Perspectiuam non considerare visum, vt visus est, sed vt lineam; etiamsi huius obiectum sit visualis linea, seu linea contracta per differentiam visualis, & illius obiectum sit numerus vocum. Cùm ergo dicimus Perspectiuam respicere tanquam obiectum lineam vt in visu, non reduplicamus ibi rationem formalem obiecti, sed assignamus conditionem accidentalem, seu materiam, in qua linea consideratur à Perspectiuo. Ex quo etiam fieret, quod si illa conditio accidentalis ad rationem formalem obiecti scientiæ subalternæ pertineret, iam talis scientia subalterna non esset, quia in illa ratione formali esset independẽs à subalternãte scientia, haberet enim principia propria, & proprietates illius rationis formalis demonstraret propriis demonstrationibus, & non subalternantis scientiæ demonstrationibus.

7. Aduerto insuper, quod etiamsi demonstrationes scientiæ subalternatæ diuersæ videantur à demonstrationibus subalternantis ratione principiorum, quia subalternata vtitur conclusione subalternantis tanquam principio, & ratione conclusionis, quia in Medicina conclusio est: *Vulnera circularia difficilè sanantur*, quam nullo modo Geometria infert; nihilominus demonstrationes vtriusque scientiæ accidẽtaliter tantùm differũt ratione materiæ affectę differentiã accidẽtali in demonstratione scientię subalternatæ, quà non afficitur materia in demonstratione scientię subalternãtis. Rem explicet exemplũ. Conclusio illa *Vulnus circulare difficilè sanatur*, hoc est, partes carnis à quibus vulnere circularis portio fuit auulsa, ex cuius defectu figurã circuli cõficiũt, difficiliùs vniuntur, quam vnirentur, si triangulare, aliámve figuram redderent, est purè Geometrica, quia difficultas illa vnionis non conuenit vulneri circulari, quia vulnus est, sed præcisè quia figuram retinet circularem, eadem enim esset difficultas in quacumque alia materia, in qua figura circularis contingeret, ac proinde probatio illius conclusionis non Medico, sed Geometræ incumbit, cuius est dicere, *omnis figura circularis habet partes inter se maximè distantes, quæ difficiliùs vniuntur*. Ex quo infero demonstrationem, in qua infert Geometra; *ergo partes figuræ circularis maximè distant*, & demõstrationem, in qua infertur; *ergo vulnus circulare habet partes maximo-perè distantes*, tantùm differre ex eo quod prior demonstratio abstrahit à materia; posterior verò fit in materia speciali, quæ differentia accidentalis est, ac proinde, demonstratio formaliter est eadem, & ex eisdem principiis, ex quibus fuit illatum hoc consequens, *figura circularis habet partes maximè distantes* potuit immediatè inferri consequens, quod infertur in demonstratione scientiæ subalternantis, videlicet, *vulnus circulare habet partes maximè distantes*, licèt frequentiùs prius inferamus, *ergo figura circularis habet partes maximè distantes*, deinde ex hoc consequenti illato tanquam ex principio iterum subinferamus, *ergo vulnus circulare habet partes maximè distantes*, quæ illationes in re non differunt, posterius enim consequens in priori formaliter erat inclusum, sicuti in hac vniuersali, *Omnis homo est animal* includitur hæc propositio, *Omnis homo albus est animal*, quia differentia accidentalis albedinis non extrahit subiectum à ratione hominis, neque ratione talis differentiæ conuenit homini, qui est albus esse animal, sed præcisè ratione hominis, quod eodem prorsus modo contingit in vulnere circulari; ratio enim vulneris non extrahit circulum à propria ratione circuli, neque circulus, qui est in materia vulneris habet partes maximè distantes, quia est in hac materia, sed præcisè, quia circulus est.

8. Ex his infero, scientiam subalternatam distingui à subalternante inadæquatè & accidentaliter tantùm ratione differentiæ non pertinentis ad rationem formalem scientiæ, ex eo videlicet, quod id, quod scientia subalternans inferebat abstrahẽs à materia, scientia subalternata infert in hac speciali materia, vel ex eo, quod id quod scientia subalternans inferebat in materia vniuersaliter sumptâ, scientia subalternata infert ex eisdem principiis in materia contracta per differentiam accidentalem, absque eo, quod ratione talis differentiæ prædicatum talis cõclusionis inferatur de subiecto, sed præcisè ratione subiecti, quatenus ad talem contractionem supponebatur.

9. Ex his infero, nullam cognitionem practicam subordinari cognitioni speculatiuæ aliũs scientiæ, quia cognitio practica respicit ex parte obiecti formalis factibilitatem, quam non respicit cognitio speculatiua, ac proinde cognitiones istæ differunt inter se ex obiecto, seu ex modo illud recipiendi, quæ differentia maior est, quàm illa, quæ reperitur inter conclusionẽ scientiæ subalternatæ & subalternantis.

Quod

Quod si communiter feratur multas scientias practicas subalternari speculatiuis vt Nauticam Astrologiæ, Musicam practicam Musicæ speculatiuæ; Medicinam Physicæ, ideo est, quia scientiæ practicæ in multis dependent à scientiis speculatiuis, quæ ita conducunt ad cognoscendum obiectum, circa quod tanquam circa materiam scientiæ practicæ versantur, vt absque illarum directione scientiæ practicæ procedere nequeant. Rem declaret exemplum. Nauticus cognoscit modum, quo nauis ducenda est, & quâ ratione debeat vela pandere, & remos inflectere, cognoscit etiam non oportere nauim mari credere, nisi quando tempus est tranquillum, quæ cognitiones practicæ sunt, & ad nauticam spectantes, veruntamè cognitiones illæ Nautico inutiles erunt, & nunquam opportunum effectum habere poterunt, absque alia Astrologica, ex vi cuius cognoscat tempus fore tranquillum, & mare pacatum, quod ex syderum coniunctione deducit Astrologia: duplicem ergo cognitionem debet habere Nauticus quamdam merè speculatiuam, ex vi cuius cognoscat syderum conjunctionem, quódve tempus hæc, & illa syderum coniunctio portendat; aliam, quâ ratione debeat expandere vela, remos flectere, nauimque ducere; prior illa cognitio speculatiua est non practica, nec propria artis Nauticæ, posterior practica propriissimáque artis Nauticæ, verum quia Nauticus vtráque indiget, & posterior priori regitur, & Astrologus nunquam indiget cognitionibus practicis, quæ ad Nauticam propriè spectant, Astrologia dicitur scientia subalternans; & Nautica, scientia subalternata, etiamsi conclusiones practicæ artis Nauticæ in principia propria resoluantur, & non dependeant à conclusionibus Astrologiæ, quod proprie requiritur ad scientiam subalternatam.

10. Similiter Medicus duplicem cognitionem habet; quædam est de humorum natura, de illorum complexione, de herbarum qualitate, & virtute sanatiua simplicium, atque mixtorum, quorum obiectorum cognitio speculatiua est, & ad Philosophiam spectat; poterat autem cognitio de humorum natura, & de illorum incomplexione in corpore sanabili dici cognitio Medica subalternata Philosophiæ, quia tantùm attingit in subiecto differentiâ accidentali contractum, quod Philosophia attingit in omni corpore, vtraque tamen cognitio tam subalternans, quàm subalternata speculatiua est, & secundùm has cognitiones, quibus agnoscit Medicus complexionem humorum, & qualitatum naturam, & oppositionem cum aliis in corpore sanabili, verum est medicinam subalternari Philosophiæ, hoc tamen non est scientiam practicam speculatiuæ subordinari, quia vt dixi tam cognitio subalternans, quàm subalternata speculatiua est. Alia est cognitio practica, quæ attingit modum medendi, hoc est, applicandi medicinas, & alia media ad sanitatem inducendam, & vtendi herbis illis, quas ex Philosophia nouit Medicus habere virtutem sanatiuam, quæ cognitio non subalternatur cognitioni speculatiuæ de virtute herbarum, humorum complexione & qualitatum naturâ, & oppositione, sed quælibet cognitio in principia propria resoluitur, dicitur tamen posterior hæc cognitio priori subalternata, quia Medicus non poterit opportunè applicare hanc herbam corpori medendo, si prius non cognouerit naturam herbæ, & corporis medendi naturam. Neque ex eo quod moueatur Medicus ex cognitione complexionis huius corporis, & virtutis sanatiuæ huius medicinæ ad applicandam hanc medicinam huic corpori, infertur cognitionem complexionis huius corporis, aut cognitionem Medicinæ esse practicam, quia Medicus neque producit ex vi huius cognitionis complexionem corporis, aut Medicinam, sed mouetur ad applicandam medicinam corpori, sicuti mouetur Deus ex cognitione peccati ad infligendam pœnam, & tamen cognitio de peccato in Deo practica non est, quia ad cognitionem practicam vt dicebam Punct. 2. non sufficit quod ex vi illius alius effectus producatur, sed requiritur, quod ex vi illius medio voluntatis actu producatur obiectum terminans talem cognitionem.

Obiicies primò: Principia aliarum scientiarum probantur à Metaphysica teste Aristotele 1. Physic. tex. 8. & ad illam tanquam ad scientiam vniuersalissimam pertinet probare omnium principia: ergo scientiæ omnes subalternantur Metaphysicæ. Respondeo Metaphysicam probare aliarum scientiarum principia demonstratione deducente ad impossibile deducendo ad duo contradictoria, negantes talia principia per principium vniuersalissimum *quodlibet est, vel non est*, non verò demonstratione ostensiuâ, quâ demonstrat scientia subalternans principia subalternatæ, quando principia ista ex illius conclusione inferuntur. 11.

Obiicies secundò: Theologiam subordinari Metaphysicæ, quia hæc agit de Deo, illa verò de Deo contracto per differentiam accidentalem extrinsecam, videlicet de Deo reuelato. Respondeo subiectum Theologiæ non esse Deum reuelarum, quia Theologia non infert: ergo Deus reuelatus est immensus, aut æternus: sed Deus secundùm se, qui in Theologia applicatur intellectui per actum fidei innitentis reuelationi. Addo, quod etiamsi Deus reuelatus esset obiectum Theologiæ, non ideo Theologia esset subalternata Metaphysicæ, quia differentia illa non se haberet per accidens respectu scientiæ Theologicæ, cùm plura de Deo propter reuelationem demonstret Theologia, quæ Metaphysica non assequitur. 12.

Obiicies tertiò: Scientia Animastica agit de operationibus intellectus; Logica agit de eisdem operationibus vt directis: ergo Logica agit de obiecto scientiæ Animasticæ contracto per differentiam accidentalem: ergo Logica subordinatur scientiæ Animasticæ. Respondeo Logicam agere de operationibus vt directis respiciendo tanquam rationem formalem obiectiuam ipsam directionem, ac proinde respectu Logicæ directio differentia accidentalis non est, sed essentialis siue respectu operationum secundùm se accidentalis sit, siue essentialis. 13.

Obiicies quartò: Aristoteles 1. Poster. cap. 9. ait scientiam subalternantem demonstrare *propter quid*, & scientiam subalternatam demonstrare *quia*: ergo demonstrationes scientiæ subalternantis, & scientiæ subalternatæ non possunt eædem esse, neque in eadem principia vltimò resolui, cùm demonstratio *propter quid* sit à causis, & demonstratio *quia* ab effectibus. Respondeo sæpe Aristotelem vocare tantùm demonstrationem *propter quid* omnium perfectissimam de subiecto adæquato totius scientiæ, & reliquas omnes demonstrationes *quia*, etiamsi in eadem principia illarum conclusiones resoluantur, & in hoc sensu dixit scientiam subalternantem demonstrare *propter quid*, quia demonstrat primam passionem de subiecto adæquato totius scientiæ, & scientiam subalternatam demonstrare *quia*, ex eo quod nihil demonstret de subiecto adæquato totius scientiæ, semper enim agit de subiecto contracto per aliquam differentiam accidentalem. 14.

PVNCTVM V.

De distinctione habitus in intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem.

1. ARISTOTELES 6.Ethicor.cap.3. habitus animæ diuisit in Intellectum, Scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem; quæ diuisio inpræsentiarum breuiter exponenda, vt singula membra diuidentia nobis innotescant. Diuisum, quod in hæc membra partitur, non comprehendit habitum intellectus quatenus se extendit ad facultatem, & virtutem, sed tantùm Aristoteles definiuit habitum intellectus, quo anima affirmando, vel negando verum dicit, ratione ipsius habitus in cognitionem veram in se inclinantis, qui habitus ab Aristotele virtus appellatur. Cùm enim virtus sit dispositio perfecti & optimi, & in intellectu verum sit optimū, hinc est quod habitus qui disponit ad cognitionem verā virtus appelletur. Ex hoc fit in hanc diuisionem non venire opinionē neque fidē humanā, qui habitus ex se indifferentes sunt ad cognitioné verā, & falsam, vtriusque enim actibus falsitas potest cōtingere. Dicuntur habitus quorum actibus potest veritas, falsitásve contingere, facultates, quia ex vi illorum facultatem habet intellectus ad verum, & falsum, & quasi liber est ad vtramque partem. Sic sentiunt Alexander initio Topicor. vbi ait facultatem in vtramque partem disputare, & circa vtramque partem disputationis versari, & Niphus cum Petro Victorino 1. Rhetor.cap.1. vbi asserunt facultatem esse idem, ac vim, vel potestatem, quæ versatur circa vtramque partem de omni materia, vel probabiliter vt facit Topica, vel ornatè vt Rhetorica, vel sophisticè vt facit Sophistica, necessariò aut euidenter versari non potest, quia necessitas, & euidentia dari non possunt circa duplicem partem contradictionis. Neque audiendi sunt Rhetores quidam quos refert Alexander in principio Topicorum, qui vt suam facultatem extollerent inanis gloriæ cupidi absque vllo fundamento dixêre Aristotelem 1. Rhetor.cap.4. Rhetoricam facultatem appellasse eo quod hominem in facultate constituat, vt illum reliqui colant & admirentur. Habitus erroris facultas non est, quia non est indifferens ad verum, & falsum, sed ex se ad falsum inclinat, ex eo tamen potiori ratione ab hac diuisione reiiciendus, quia magis opponitur cum virtute, quàm facultas. Et hæc de toto diuiso.

2. Primum membrum diuidens quod est *Intellectus*, aliqui à potentia intellectiua non distinguunt, veruntamen cùm hæc non sit habitus acquisitus, de quo agit Philosophus immeritò in præsenti loco nomine intellectus potentia intellectiua desumitur. Meliùs sentit Albertus 6.Ethicor. tract.2.cap.18. vbi asserit intellectum significare habitum primorum principiorum, hoc est, habitum, quo intellectus disponitur, & redditur promptus, vt bene versetur circa principia vniuersalissima, quæ sunt intellectui euidentissima. Qui habitus iure optimo propter suam vniuersalitatem *intellectus* dicuntur, quia sicuti potentia intellectiua influit in actus omnium scientiarum, ab illa omnes isti dependent, sic aliquo modo habitus isti influunt in omnes actus cuiusuis scientiæ, & ab illis horum veritas aliquo modo dependet, quia postquam quis illa, quæ euidenter sunt nota proteruè negat ad actus horum habituum reducitur, rotáque res vsque ad hæc prima principia resoluitur, & contra huiusmodi principia negantes infertur idem simul esse & non esse, quod contradicit principium illud vniuersalissimum *implicat idem esse & non esse*.

3. Nomine *Scientiæ* non quamcumque demonstrationem, seu cognitionem euidentem intelligit Philosophus, sed illam quæ speculatiuè versatur circa obiectum, quod non potest sic, & aliter fieri, sed circa obiectum necessarium incorruptibile, & æternum, ideo ab hoc membro diuidenti excluditur conclusio euidens procedens ex aliquo principio sensuum euidentiâ præcognito, quòd potuit aliter contingere, & non ita percipi; excluduntur etiam omnes scientiæ practicæ, quod ostendam inter explicandum vltimum distinctionis membrum. Quod explicat Albertus tract.2.cap.2. in 6.Ethic. vbi ait in vera scientia omnes arbitrari id, quod scimus non posse aliter se habere, hoc est, ad veram scientiam necessarium esse, vt obiectum non possit aliter se habere, quod idcirco est necessarium ad veram, & perfectam scientiam, quia ea quæ sunt contingentia, habent esse ita debile, vt quando fiunt, non possimus alio modo cognoscere vtrùm sint, vel non sint, nisi per sensum, neque possumus illa cognoscere in suis causis, quia cùm causæ possint illa producere & non producere nescimus vtrùm illa produxerint necne, nisi per sensum, non autem per veram & propriam scientiam propterea non potest esse obiectum scientiæ, quod debet esse tale vt non possit aliter se habere.

4. Tertium membrum diuidens est *Sapientia* quæ secundùm varias acceptiones solet intelligi. Primò pro congerie plurium, vel omnium scientiarum, quæ in eodem homine reperiuntur, qua ratione hominem his scientiis instructum sapientem appellare solemus. Quomodo Arist. 1.Metaphys.cap.2. vult hominem sapientem omnia eo modo, quo possibile est, scire. In hoc sensu videtur sumpsisse sapientiam Cicero in 4. Tuscul. & lib.2. de officiis, quando dixit sapientiam esse rerum diuinarum, & humanarum, causarúmque, quibus hæ res continentur scientiam. Et hoc eodem modo videntur sumpsisse Philosophi, quando dicebant esse cognitionem rerum omnium, etiam vsque ad vltimas proprietates, quod vna tantùm scientia præstare non potest, sed tantùm omnium collectio.

5. Secundò sumitur Sapientia pro excellentia cuiuscumque scientiæ vel artis, quo modo solemus vocare sapientem illum, qui vltra vulgarem modum alicuius facultatis notitiam assequutus est. Quo sensu videtur sapientiam accepisse Philosophus 6.Ethic.c.7. quando dixit: sapientiam in artibus illis attribuere solemus, qui absolutissimi sunt, vnde Phidiam sapientissimum marmorarium, & Polycletum sapientissimum statuarium dicere solemus. Huius acceptionis meminit *S.Thom.1.part.quæst.1.art.6.* vbi inquit in vnoquoque genere sapientem illum appellari, qui altissimam illius rei causam considerat, vt in genere artifex qui formam domus disponit, dicitur sapiens Architectus respectu artificum inferiorum, qui dolant ligna, vel parant lapides. Et de hac sapientia videtur loquutus S.Paul.1. Corinth.3. dicens *vt sapiens Architectus fundamentum posui.*

6. Tertiò sumitur Sapientia pro scientia omnium perfectissima; secundùm quam acceptionem illam in hac diuisione adduxit Aristoteles, qui eodem lib.6. Ethic. cap.7. dicit sapientiam esse perfectissimam quandam scientiam, quæ non solùm ea, quæ ex principiis sunt cognoscit & per vniuersalissimas causas, sed etiam de aliarum scientiarum principiis iudicat, quam idem Aristoteles in principio Metaphys. dicit esse Metaphysicā, & lib.3. Met.tex.15. dicit ex his, quæ ab antiquis determinata sunt apparet, quænam scientia sapientiæ nomine donanda sit; vnaquæque enim scientia potest hoc nomine appellari, sed si propriè loqui velimus, illa est verè sapientia, quæ

quæ & principalissima, & honorabilissima est, & cui reliquæ scientiæ tanquam ancillæ contradicere non debent, & quæ est ipsius finis, quia huius causâ sunt cætera omnia. Quæ omnia approbat S.Thom. 1.2. quæst.57.art.2.& inde infert sapientiam tantùm esse vnam, quia etsi plures sint scientiæ, vni tantùm principatus, & excellentia inter omnes potest competere, hâncque Theologiam esse affirmat,etsi Aristoteles Metaphysicam esse existimauerit, quia nostram Theologiam non cognouit.

7. Huius sapientiæ sex conditiones deducit Suarez disp.1.Metaphys.sect.3.n.8.ex Aristotele 1.Metaphys. cap.2. Prima est vt versetur circa omnia, & sit eo modo quo potest, omnium rerum scientia. Secunda est vt in rebus difficilioribus, & à sensibus remotioribus versetur, ex his quæ intra humanæ scientiæ sphæram, & intra naturalem hominis capacitatem continentur. Tertia conditio est, vt sit cognitio certissima. Quarta, vt sit aptior ad docendum, & ad reddendas causas rerum, quarum est ipsa scientia seu sapientia, quam conditionem tradidit Philosophus 1. Metaphys. vbi dixit,signum scientiæ esse,posse docere,& ad sapientiam pertinere causas rerum cognoscere, & tradere,& in quacumque scientia illum sapientiorem existimari, qui rerum causas intimiùs, & vniuersaliùs comprehendit. Quinta conditio est, vt propter seipsam, & sciendi causâ sapientia appetatur, hoc est, vt sit speculatiua, quod ad scientiæ dignitatem pertinet. Sexta conditio est, vt sapientia aliis scientiis prosit potiùs,quàm ministret. Harum conditiones nonnullæ aliis scientiis à Metaphysica distinctis conueniunt, omnes tamen perfectissimo, & eminentiori quodam modo Metaphysicæ competere probat P.Suarez suprà citatus.

8. Tertium hoc membrum in re adæquatè non differt à secundo, quia scientia omnium perfectissima intra reliquarum numerum continetur; differt tamen inadæquatè, quia secundum membrum extenditur ad plures scientias, hoc autem tantùm ad vnam, etsi contentam in scientiis, quæ continentur in secundo membro diuidente. Differt etiam ratione, quia idemmet habitus potest dici scientia, quatenus cognoscit conclusiones per sua principia; & potest dici sapientia, quatenus procedit per altissimas causas & de aliarum scientiarum principiis iudicat. Vtramque distinctionis rationem attigit S.Thom.1.2. quæst.57. art.2. ad 1. vbi dixit non esse absurdum vnum & eundem habitum habere duas rationes formales specificas, & constituere duplex membrum diuidens huius diuisionis; addiditque hanc diuisionem similem esse illi, quâ diuiditur anima in sensitiuam, vegetiuam, & rationalem, cuius diuisi rationes omnes diuidentes eidem numero animæ physicè competere possunt.

9. Quartum membrum diuidens est *Prudentia*, quam definit Aristot.6. Ethic. cap.5. *Habitus cum vera ratione actiuus circa ea, quæ & bona, & mala homini sunt.* Dixerat enim prius prudentis viri esse consulere de his, quæ sibi ipsi bona sunt, atque vtilia. Distinguit S.Thom.1.2.quæst.52. art.4. artem à prudentia, quod ars dat facultatem operandi, prudentia verò dat vsum illius facultatis, ideo ars non præsupponit, neque requirit rectitudinem appetitus, quam requirit prudentia, quia prudentia requirit hominem esse bene affectum circa finem, quod fit per appetitus rectitudinem. Hac de causa artifex magis laudatur quando sciens & volens facit opus disconforme regulis artis, quàm si hoc faciat nesciens, & nolens, quia in primo casu non est malè affectus in habitu artis, sed in habitu appetitus, qui non pertinet ad artem;quicumque enim excellentissimus artifex potest pro sua voluntate in artem peccare, & non ideo dicetur minùs conscius eorum, quæ ad artem spectant: in secundo verò casu est malè affectus circa habitum artis,& minùs conscius eorum, quæ ad artem pertinent, siquidem non ex prauo voluntatis affectu, sed ex ignorantia procedet disconformitas operis cum regulis artis.

10. Aliter in prudentia contingit, quia si artifex peccat non volens, & nesciens, minùs peccat, quam si peccaret sciens, & volens: cuius ratio est, quia rectitudo appetitus, & voluntatis est de ratione prudentiæ, non verò de ratione artis. Sic in vniuersum homines, qui ex ignorantia, seu nescientiâ peccant, potiùs ignaros, & inscios, quàm imprudentes appellamus; illos verò qui ex praua intentione delinquunt, & fines sibi à ratione aberrantes proponunt, non inscios, sed imprudentes appellamus.

11. Hic prudentiæ habitus est recta ratio de rebus agendis, & in intellectu practico residet, quia ad hunc pertinet tractare de rebus agendis; aliquo modo esse in æstimatiua docuit S.Thom. suprà, quia ad hanc pertinet cognitio singularium, de quibus prudentiæ habitus fert iudicium, quomodo hic & nunc fieri debeant. Sub hac virtute prudentiæ tres aliæ solent constitui: *Eubulia* seu virtus,quâ & nobis, & aliis recta consulimus: *Synesis*, quâ in casibus extraordinariis qui non pollunt ratione communi comprehendi iudicamus: & *Gnome*,quæ post rationem, & consilium iudicat quid agendum sit; quibus alij addunt virtutem perceptiuam, cuius proprius actus est imperium, & in hac virtute plures Thomistæ virtutem prudentiæ vltimò constituunt, & tres alios habitus ad hanc præsupponi affirmant, & ideo eodem prudentiæ nomine omnes appellari. An verò admittendi sint quatuor habitus,vel tantùm tribus tota prudentiæ ratio contineatur, parum ad rem nostram refert; cui sufficienter satisfacimus asserentes ad prudentiam pertinere tres illos habitus priùs annumeratos, & quarum, si detur, de imperij actu dicam Controu.11.de anima Punct.5. Circa distinctionem horum habituum in mea sententia vix potest aliqua reperiri difficultas: defendo enim Controu.13. de anima Punct.2. habitus intellectus non distingui ab intellectus speciebus, & ita facile est pro distinctione quorumcumque actuum habitus distinguere. De omnibus quæ ad Prudentiam spectant legendus est S.Thom.1.2.quæst.57.art.6.

12. Quintum membrum diuidens est *Ars*; artem autem definit Arist.6. Ethic. cap.4. *habitus cum vera ratione effectiuus*, & ideo ait artem versari circa ea, quæ esse, & non esse possunt, quorum principium est in eo, qui facit, non verò in eo quod efficitur, & ideo addit artem non versari circa actionem, sed circa factionem. Verumtamen difficultas est quomodo differant *factio*,& *actio*. S.Thom.1.2.quæst.57. art.4. existimat factionem dici ab Aristotele actionem quæ transit in externam materiam, quam transeuntem appellare solemus; ex cuius mente solæ artes quarum actiones externæ sunt, comprehenduntur nomine artis in diuisione ab Arist. adductâ, & artes alias, quarum actiones sunt internæ, vt Grammaticam & Poesim, (quas solemus appellare artes *liberales*, seu liberas, ad distinctionem illarum, quarum actiones externæ sunt, quas *seruiles* dicimus, quatenus illarum exercitio corpus seruiliter animo subditur,) ad scientiam reducit, quia sunt habitus cum ratione actiui distincti ab habitu prudentiæ. Cæterùm etsi habitus isti aliquam similitudinem habeant cum scientia quia illorum actiones internæ sunt, nihilominus negari nequit magnam similitudinem habere cum aliis artibus, quatenus præscribunt modum, quo obiectum faciendum

faciendum est, & à scientiis maximoperè recedunt, quatenus plures exhibent demonstrationes circa suum obiectum deductas ex principiis legitimis; Grammatica verò & aliæ huiusmodi artes nihil demonstrant, neque aliquid ex principiis certis & euidentibus deducunt. Ob hanc rationem censeo dicendum ad hoc membrum diuidens reuocasse Aristotelem omnes artes liberas, quarum actiones internæ sunt, & has dici habitus cum vera ratione factiuos. Confirmatur ex ipso Aristotele, qui loco citato duas requirit conditiones ad rationem artis. Prima est, vt versetur circa aliquid singulare factibile, quod numquam ex solis naturalibus principiis per se fiat (nisi fortè casu contingat) sed operâ humanæ rationis, & ex his quæ præscribit habitus, ac proinde sit opus in se artificiale, cuius principium sit in ipso efficiente, & in intellectu humano per quandam illius operationem, quem aliqui veli proprio labore inuenerint. Secunda conditio est, vt tali operatione ratio, & intellectus operantis intendant rectitudinem ipsius operationis secundùm se, siue illa operatio sit immanens, siue transiens, & his duabus conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars liberalis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap. 4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentia 1.2. disp. 9. quæst. 3. Punct. 2.

13. Secundùm hanc interpretationem dicendum est Aristotelem intellexisse nomine factionis quamcumque operationem siue immanentem, siue transeuntem distinctam ab operationibus ipsius appetitus, ita vt dependeat à voluntate, & apperitu quoad imperium, & non quoad efficientiam, sed ab alia potentia physicè eliciatur. Differt autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factione non attendit rectitudinem operantis, sed tantùm ipsius operis, ita vt si opus sit iuxta artis præcepta, etiamsi turpiter efficiatur ab operante propter siniſtram intentionem à qua imperatur opus artificiosum, habeat totam rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia verò versatur circa ipsas operationes immanentes, quatenus rectæ sunt moraliter, & rectè ab homine exercentur, & ex honesta intentione procedunt, ita vt nunquam opus, quod pecccaminosè fit quantumuis sit iuxta præscripta cuiusuis artis, seu scientiæ, possit dici factum iuxta veram prudentiam, cuius est ita voluntatem gubernare, vt ab illa peccatum omne remoueat.

14. Secundùm hanc acceptionem ad hoc membrum reuocantur omnes scientiæ practicæ, quæ sunt habitus cum ratione factiui, etiamsi versentur circa operationes intellectus, sicuti Logica, & ob hanc rationem huiusmodi scientias excluſit Philosophus 1. Poster. tex. 5. aliàs 7. & 2. Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientiæ, vbi tantùm scientiam purè speculatiuam, scientiam simpliciter appellauit, quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quorum principium non est in nobis, hoc est quæ à nobis non fiunt, seu quæ non considerantur, quatenus à nobis fieri possunt, seu ad hoc vt à nobis fiant, sed in ipsis rebus; hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsius obiecti scientiæ, & nobis non insunt; Ars verò dicitur esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est circa quæ nos ipsi artis ope facere possumus.

Ex hoc fit iuxta mentem Aristotelis scientiam non distingui ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obiecto demonstret; & ars nihil de illo demonstret; quia etsi verum sit omnem scientiam plura de suo obiecto demonstrare, & nonnullas artes nullâ ornari demonstratione, tamen non est contra rationem artis plura de suis obiectis demonstrare; scientiæ enim practicæ plura demonstrant de suis obiectis, & secundum acceptionem, quâ hic vtitur Aristoteles, scientiæ non sunt artes. Distinguuntur ergo scientia, & ars ex eo, quod ars versetur circa operationes distinctas à voluntate quatenus à nobis fieri possunt; & scientia versetur demonstratiuè circa illa, quæ à nobis fieri nequeunt. Ex quo fit, vt optimè docuit Aristoteles 2. Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui obiecti, quia illius est rem per causam ostendere; artem verò (sub qua scientiæ practicæ continetur) per accidens causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum practicum tantùm spectat dare modum, & regulam operis faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod si causas afferat, has non adducit præcisè vt res per causas meliùs innotescat, sed vt causis cognitis faciliùs res fieri possit. 15.

Ex his concluditur habitum, virtutem, quem intendebat Aristoteles diuidere, in hæc quinque membra adæquatè secari, quia omnis habitus aut est speculatiuus, aut practicus; si speculatiuus aut est habitus, quo intellectus benè disponitur circa principia vniuersalissima, aut circa principia seu conclusiones alicuius peculiaris scientiæ. Si circa principia vniuersalissima, erit intellectus. Si circa principia alicuius scientiæ, aut circa principia omnium perfectissimæ, vel non omnium perfectissimæ. Si circa principia omnium perfectissimæ, erit sapientia, quatenus versatur circa principia perfectissimæ scientiæ; & quatenus conuenit cum aliis in hoc, quod est versari circa principia peculiaris scientiæ, erit scientia. Si versetur circa principia scientiæ non omnium perfectissimæ, erit scientia, & non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actiuus, aut factiuus. Si actiuus, erit prudentia: si factiuus, erit ars. 16.

Nota vltimò quod licet in præsenti nomine scientiæ Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia non quamcumque cognitionem demonstratiuam scientiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scientias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem cognitionem demonstratiuam, scientificam appellant, in quo ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias intellectuales annumerat Philosophiam moralem, & artes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientiæ cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in præsenti scientiam & artem distinxit tanquam membra in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientiæ non scientiam secundùm totam suam latitudinem desumpsit, sed contractam ad rationem scientiæ perfectissimæ, quæ est scientia purè speculatiua. Quod si velis defendere scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practicæ, etsi demonstratiuè circa suum obiectum procedant, absolutè scientias non esse dicendas, quæstio erit pura de nomine, conueniéſque in obiecto & in modo tendendi circa tale obiectum his scientiis assignando, & tantùm in nomine illis imponendo dissenties. 17.

CONTROVERSIA II.

De proœmialibus Logicæ.

PVNCTVM PRIMVM.

De obiecto Logicæ.

§. I.

Præmittuntur quædam.

1. CONSTANS est omnium sententia Logicam agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instrumento, quod forsan tantùm est demonstratio, quia hac solùm scire dicimur, nihilominùs Logica non tantùm agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositione, diuisione, definitione, argumentatione, & syllogismo in communi; & de omnibus illius speciebus, quia hæc omnia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta, vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstrationis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur attributionis, reliqua verò obiecta attributi, de quo postea.

2. In hoc sciendi modo quatenus continet hæc omnia inueniuntur in primis conceptus formales, actus videlicet intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instrumentum, definitio, propositio, argumentatio, &c. quia nullo alio modo fiunt hæc instrumenta, quàm formando hos conceptus, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus proponimus interna sciendi instrumẽta à nobis facta, definitionẽ, & argumentationem, &c. quibus correspondent voces externæ tanquam concepribus, loco quorum substituuntur. Conceptus isti, seu hæc sciendi instrumenta habent obiecta in quæ feruntur, & quæ repræsentantur, seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consistit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia omnis cognitio alicuius obiecti siue realis, siue ficti est cognitio. Ex his orta fuit diuisio modi sciendi in formalem, in obiectiuum, & vocalem. Modus sciendi formalis dicit conceptus illos internos, ex vi quorum rem definio, affirmo, infero in syllogismo probabili & demonstratiuo, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tanquam propriæ formæ inhærent intellectui: talis est conceptus respondens his vocibus *animal rationale* in quo consistit clara, & definitiua cognitio, seu definitio hominis, & sic de aliis huiusmodi conceptibus. Modus sciendi obiectiuus sunt obiecta significata per modum sciendi formalem, quæ repræsentantur per cognitiones, in quibus consistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio. Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes conceptibus, in quibus consistit modus sciendi formalis, v.g. voces istæ *animal rationale*, quæ dicuntur vocalis definitio, quia substituuntur loco definitionis formalis, seu conceptus, quo hominem quiditativè, & definitivè cognosco. Ex his quæstio suborta, an obiectum Logicæ sit modus sciendi formalis, an obiectiuus, an etiam se extendat ad modum sciendi vocalem?

3. Oportet etiam aduertere quæstionem non esse an Logica agat de concepribus formalibus, in quibus consistunt sciendi instrumenta, secundùm rationem communem cognitionis, seu actionis vitalis, & spiritualis; sub his enim formalitatibus ad libros de anima spectant, sed tota difficultas est an Logica agat de conceptibus formalibus secundùm specialem rationem instrumentorum sciendi, videlicet quatenus sunt formalis definitio, diuisio, & argumentatio, &c.

Statuendum est etiam non ita posse agi de conceptibus formalibus, quin aliquo modo agatur de obiectiuis, quia cùm ad hos illi referantur, non possunt cognosci, quin indirectè & in obliquo illorum obiecta cognoscantur, quæ conceptus obiectiui dicuntur. Ex his fit authores asserentes Logicam tantùm agere de conceptibus formalibus, negare non posse aliquo modo obiectiuos attingere, quia tantùm potest esse quæstio an conceptus obiectiui primò, & per se attingantur, ita vt sint obiectum Logicæ primarium, an tantùm secundariò, & in obliquo ratione formalium, quòd tantùm possint affirmare, qui asserunt Logicam tantùm agere de conceptibus formalibus. 4.

Eadem imò potiori ratione dicendum est illos, qui asserunt Logicam tantùm agere primariò de conceptibus obiectiuis, negare non posse agere de conceptibus formalibus, per quos entia illa, quæ per formales cognoscuntur dicuntur obiecta. Ratio est perspicua, quia Logica non agit de obiectis cognitis præcisè secundùm suam entitatẽ, cùm enim agit de natura generica, & specifica, nõ agit de natura animalis, & hominis, quæ genus & species denominantur, sed de illis quatenus subiiciũtur his denominationibus, neque de obiecto definito, aut demõstrato secundùm se, sed quatenus subest definitioni, aut demonstrationi, aliàs Logica ageret de omni ente secundùm se sumpto, cùm nullum sit ens, quod non sit obiectum modi sciendi formalis. Addit benè Arriaga disp. 2. sect. subsect. 2. non posse agi de rebus obiectis, vt subsunt conceptibus formalibus, seu de obiectis vt formaliter sunt obiecta, quin agatur de ipsis conceptibus formalibus, per quos illa, quæ cognoscuntur, constituuntur formaliter obiecta, & per quos formaliter dicuntur conceptus obiectiui subesse formalibus, sicuti non potest agi de obiecto vt albo, quin agatur de albedine, per quam constituitur formaliter album, quá ratione postea probabo conceptus formales, seu modum sciendi formalem necessariò pertinere ad obiectum formale Logicæ. 5.

§. II.

Voces non sunt obiectum Logicæ.

6. NOn potest in quæstionem vocari an voces secundùm se cadant sub Logicæ obiectum, sed tantùm tractanda est difficultas de vocibus, quatenus in syllogismo, & in aliis sciendi instrumentis constituuntur, & ordinantur.

7. Multi referunt pro sententia affirmatiua Nominales asserentes Logicam tantùm agere de vocibus, ac proinde has esse obiectum adæquatum Logicæ; illos tamen ab hac impostura defendit Hurtadus disp. 1. sect. 3. subsect. 1. qui hac voce *semper* vtebantur ad

significandum conceptum illi respondentem, sicuti enim nomina loco conceptuum substituuntur, sic nominibus vtebantur loco conceptuum, & illa quæ de conceptibus significare volebant, de nominibus prædicabant, quod in causa fuit vt vulgò *Nominales* appellarentur, in cuius nominis ignominiam illorum gloria prævaluit, quæ ex doctissimis viris in nomen ipsum aliàs non decorum, iam ad illos contractum redundauit, & magno scholæ plausu *Nominalium* hodie nomen recipitur.

8. Alij sunt, qui vulgi errore suffulti pro se referunt Nominales, asserunt voces esse obiectum inadæquatum Logicæ.

9. Alij acuti recentes tenent voces esse obiectum materiale Logicæ, quia participant artificium modi sciendi deriuatum ex conceptibus formalibus; sicut actus externus prudentiæ participat rationem virtutis deriuatam ab actu interno.

10. Dicendum est cum communi Doctorum sententia, quos refert, & sequitur P. Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. n. 27. voces nullatenus ad Logicum spectare neque aliquam rationem obiecti Logicæ habere, quod sic probo. Significatio & congruentia vocum non spectant ad Logicum, sed ad Grammaticum, cuius est nominibus vti significantibus id, quod intendimus, & congruenter nomina seu voces componere, quibus vtitur. Orriatus earumdem vocum non pertinet ad Logicum sed ad Rherorem. Sed in nominibus seu vocibus præter significationem, congruentiam, & ornatum nihil reperitur: ergo nihil est in vocibus, de quo agat Logicus.

11. Dices in syllogismo vocali reperiri ordinem, quo prius ponitur maior, deinde minor, & posterius consequentia; & in propositione inueniri signum, ita collocatum vt afficiat hunc terminum & non illum, quæ omnia ad Logicum spectant. Respondeo, huiusmodi collocationem non spectare ad Logicum, sed ad Grammaticum; quod probo, & non solum dissoluo argumentum, sed meam conclusionem confirmo. Ad Grammaticum spectat vti vocibus significantibus res eo modo, quo à nobis concipiuntur, & illas adducere, ita vt suppositâ liberâ hominum impositione substitui dicantur loco cõceptuum, quos exprimere intendimus: ergo ad Grammaticum spectat tali modo ordinare voces vt propositio constituatur affirmatiua, & vt signum hunc terminum afficiat, & vt hæc propositio vocalis substituatur loco huius mentalis, quæ dicitur maior; & illa vocalis propositio loco illius, quæ dicitur minor; & alia vocalis propositio loco mentalis, quæ consequentia dicitur; alioquin res non significarentur vocibus eo modo, quo concipiuntur, neque voces substituerentur loco conceptuum: ergo ad Grammaticum spectat totum artificium syllogisticum, quod potest reperiri in vocibus, si in his aliquod reperitur. Probo antecedens: voces inuentæ sunt ad significãndos nostros conceptus, & cùm quis lingua Latina instituitur, id intenditur, vt ille vocibus Latinis vti sciat, ita vt illis suos exprimat conceptus, & similibus vocibus ab aliis explicatos percipiat: ergo ad artem cuiuscumque linguæ, seu ad Grammaticam illius pertinet vti vocibus eo modo, quo res exprimuntur, eâ ratione, quâ concipiuntur, & quo nostri interni conceptus panduntur. Consequentiam prioris enthymematis probo. In syllogismo vocali tantùm requiritur ille verborum ordo, ex vi cuius sufficienter exprimitur mentalis syllogismus, seu explicantur conceptus formales, in quibus consistit syllogismus mentalis: ergo si ordo requisitus ad hanc expressionem mentalis syllogismi pertinet ad Grammaticum, vt iam probaui, nullus est ordo in syllogismo vocali, qui ad Logicum pertineat.

Obiicies primò: Logica est ignoti manifestatiua. Sed voces manifestant ea, quæ sunt ignota: ergo voces pertinent ad Logicam. Respondeo voces manifestare Grammaticaliter non Logicè; Logica enim per expressiores conceptus manifestat nobis obiecta illa, quæ confuse cognoscebamus; voces verò non ipsi proferenti aliquid manifestant, sed tantùm audienti ea, quæ per Logicam vel aliundè proferens didicit. Sic de vocali definitione dicendum est explicare rei naturam Grammaticaliter, & in ordine ad audientem, qui illi exteriùs manifestat conceptus proferentis, per quos natura definiti Logicè explicatur, & hæc explicatio, seu definitio interna ad Logicam spectat, & non illa externa vocalis. 12.

Obiicies secundò: Ad Logicum spectat contemplari syllogismum vocalem: ergo voces pertinent ad Logicam. Probo antecedens: Grammaticus non potest cognoscere an syllogismus vocalis rectè, vel malè sit constructus: ergo hæc contemplatio ad Logicum pertinet. Respondeo omnia, quæ pertinent ad voces rectè geri, si respondeant conceptibus, cuius sunt signa, quod ad Grammaticum pertinet, neque de illis aliquid aliud contemplandum est. In vocibus enim non spectanda est forma syllogistica, sed significatio conceptuum, quod si hi formam syllogisticam habeant, hanc voces repræsentabunt, & homo instructus simul Logicâ & Grammaticâ, per Logicam speculabitur conceptus internos, quos postquam nouerit, per Grammaticam tantùm cognoscet, an voces formæ syllogisticæ respondeant, quod est habere totam figuram syllogisticam, quæ in illis potest reperiri. Quod si purus Grammaticus id præstare nequit, ideo est quia non cognoscit an conceptus illi, quibus voces respondeant, habeant in se figuram syllogisticam, & ita postquam nouit voces conceptibus his respondere, dubius manet, an respondeant conceptibus habentibus formam syllogisticam, & an habeant formam syllogisticam, quæ in ipsis potest exposci, quod est idem; sicuti pictor postquàm nouit imaginem referre hanc figuram, ignarus erit, an referat figuram leonis vel vrsi, si aliundè non nouit, an hæc figura sit leonina vel vrsina, quod arte pictoriâ comparare non poterit. 13.

Obiicies tertiò: Terminus distinguitur in terminum mentalem, & vocalem: ergo Logica agit de termino vocali: ergo de vocibus: ergo voces sunt obiectum Logicæ. Respondeo eodem modo posse probari scripturam esse obiectum Logicæ, quia similiter diuidimus terminum in mentalem, vocalem, & scriptum, quapropter assero diuisionem illam esse nimis impropriam, & analogam; sicuti diuisio quâ solemus hominem diuidere in hominem viuum, & hominem pictum. 14.

Ad exemplum recentiorum quod adduximus de actu externo prudentiæ, qui simul cum interno ad virtutem prudentiæ pertinet, Respondeo talem actum externum pertinere ad virtutem prudentiæ, quia est effectus actus interni prudentiæ, à quo imperatus procedit, syllogismus verò vocalis non est effectus syllogismi interni mentalis neque ab hoc imperatur seu dirigitur, sed tantùm procedit directus regulis Grammaticæ, quarum directione ita disponuntur voces, vt respondeant conceptibus, in quibus internus syllogismus consistit, quem voces respiciunt non tanquam principium dirigens, aut imperans, sed tanquam obiectum, quod significant, seu loco cuius substituuntur. 15.

Adduci etiam solet S. Thomas opusc. 9. quæst. 1. & initio libri Periherm. pro sententia asserente voces esse obiectum Logicæ; intelligendus verò est Angelicus Doctor de vocibus pro conceptibus subrogatis, 16.

subrogatis, sicut Aristoteles sæpe loquitur, & Porphyrius, qui librum prædicabilium, *librum quinque vocum* appellat.

§. III.

Assignatur obiectum materiale Logicæ.

17. Dicendum est cum Patre Suario 1. Metaphys. disp.1. sect.4. & tract.2. disp.36.in initio, Patre Fons. tract.2. Metaphys. cap.3. quæst.1. sect.5. Hurt. disp.1.sect.5.subsect.2. Arriag.disp.2.sect.1. subsect.2. conceptus formales esse obiectum materiale Logicæ, quod sic probo. Dialectica seu Logica est ars præscribens regulas disputandi vt omnes fatentur, & docuit Aristoteles 1.Rhetor.ad Theodectem cap.1. & 2. vbi docet munus Dialecticæ esse disputare, & 1.Periherm.cap.1.vbi docet sciri oportere à Dialectico, quid sit affirmatio, & negatio, & S.August.17. contra Cresconium cap.18.dicit *quid aliud est Dialectica, quam peritia disputandi?* & docuit Arist.& cap.14. *A disputatione Dialectica nomen accipit, ita Græcè Dialecticus multò usitatius, & tolerabilius Latinè dicitur disputator; quod si usus admitteret Latinè Dialectica, Disputatoria diceretur*: ergo ex mente Aristotelis, & Augustini Dialectica agit de affirmatione, negatione, & disputatione: sed affirmatio, negatio & disputatio sunt conceptus formales mentis: ergo agit de conceptibus formalibus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: Logica agit de definitione, propositione, & argumentatione; sed definitio, propositio, & argumentatio important conceptus formales: ergo agit de conceptibus formalibus. Probo minorem: Conceptus, quem ego formo respondentem his vocibus *animal rationale*, rectè explicat naturam hominis: ergo est definitio hominis: ergo definitio importat conceptum formalem, & sic de propositione. & syllogismo, & reliquis sciendi instrumentis philosophandum: conceptus formales sunt sciendi instrumenta: ergo Logica quæ agit de sciendi instrumentis, agit de conceptibus formalibus.

18. Vidi recentiores asserentes Logicam versari circa intellectus operationes tanquam circa finem, non tanquam circa obiectum immediatum, sicut ars fræne factoria habet pro fine equestrem, & pro obiecto fræni constructionem; sic Logicam habere dicunt pro fine conceptus formales dirigendos, & pro obiecto conceptus obiectivos. Contrà: Logica immediatiùs agit circa conceptus formales, quàm circa obiectivos: ergo non possunt conceptus obiectiui habere rationem obiecti, & formales rationem finis. Antecedens probo: Conceptus obiectiui resultant ex formalibus, & eatenus potest illis aliqua regula præscribi, quatenus formalibus præscribitur, cùm enim in se ipsis non fiant, sed tantùm in formalibus, ex quibus resultant; sic in se ipsis dirigi non possunt, sed tantùm in formalibus: ergo immediatiùs agit Logica de conceptibus formalibus quàm de obiectiuis: ergo non versatur Logica circa conceptus formales tanquam circa finem mediatum mediis conceptibus obiectiuis, circa quos vt obiectum immediatum versetur. Corroborabitur præcedens conclusio rationibus, quibus iam probabo conceptus obiectiuos non pertinere ad primarium Logicæ obiectum.

19. Dicendum est secundò, Logicam primariò & per se non agere de conceptibus obiectiuis, sed tantùm secundariò quatenus hi sunt obiectum formalium; sicuti pictor, qui agit de Cæsaris imagine tantùm de Cæsare agit quatenus est obiectum imaginis, quæ est proprium & immediatum obiectum suæ artis. Logicam non agere de conceptibus præcisè secundùm se sumptis, sed tantùm quatenus formalibus subsunt extra omnem controuersiam est, de illis ergo tantùm poterit agere quatenus formalibus subsunt. Sed hac ratione non posse de illis agere, nisi quatenus agit immediatè de formalibus, sic probo. Eatenus potest agere de conceptibus obiectiuis vt subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere quatenus ab ipsa fiunt: sed conceptus obiectiui vt directi tantùm fiunt à Logica, quatenus ab ipsa fiunt formales: ergo tantùm potest agere de conceptibus obiectiuis, vt subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus. Maior per se patet, frustrà enim præcepta traderentur de illo, quod fieri nequit, præcepta enim ordinantur ad praxim, & ad illud per se tantùm possunt ordinari præcepta, quod est praxis, seu operatio exercita præceptorum directione. Minorè probo: in conceptibus obiectiuis vt directis, seu vt subsunt formalibus duo reperiuntur: entitates ipsæ, quæ cognitiones seu formales conceptus terminant. Sed Logicus non facit entitates, ipsas secundùm se: ergo tantùm efficit formales conceptus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: conceptus obiectiui vt directi, seu vt formalibus subsunt per se non fiunt, sed tantùm resultant ex formalibus, sicuti denominatio visi resultat ex visione, & eatenus tantùm possunt benè malève fieri, quatenus benè vel malè fiunt formales: ergo tota directio eò debet tendere, vt rectè fiant formales, quibus rectè factis obiectiuos rectè esse directos necesse est: obiectiui enim vt directi, tantùm fiunt in directione ipsa, sicuti paries formaliter vt visus tantùm fit in ipsa visione. Rem vnico cape verbo. Id doceor Logicâ, quod facio: Sed ego tantùm facio conceptus formales: ergo tantùm Logicâ doceor circa conceptus formales. Rursus, Logicâ tantùm docemur definire, diuidere, enunciare, & arguere, sed hæc omnia tantùm consistunt in nostris intellectus operationibus: ergo Logica tantùm agit de nostris intellectus operationibus.

20. Dices his probari actus practicos Logicæ tantùm tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem Logica alios actus speculatiuos, qui versantur immediatè non solùm circa conceptus formales, sed etiam circa obiectiuos. Poteram solutionem reficere ex dicendis Punct.5.vbi probabo nullum actum speculatiuum reperiri in Logica; sed esto, actus speculatiuos continear Logica, adhuc hi tantùm immediatè formales conceptus intuebuntur, quod sic probo. Logica non speculatur res secundùm se sumptas, sed formaliter quatenus directas: ergo id, quod formaliter speculatur, est earum directio. Sed directio ipsarum nihil aliud est, quàm formales conceptus, à quibus obiecta extrinsecè directa dicuntur: ergo id, quod formaliter Logica immediatè contemplatur, tantùm est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguitur à conceptibus formalibus.

21. Dices, conceptus vt directos duo dicere, formalem directionem, & obiecta, quæ ab hac extrinsecè directa dicuntur, & vtrumque Logicam speculari. Contrà: Logica non agit de obiectis, quæ conceptibus formalibus directa dicuntur, secundùm se sumptis, vt distinctis à formalibus, sed illa formalitate, sub qua subeunt denominationem directorum: ergo tantùm agit de forma illa à qua procedit talis denominatio, sicuti pictor, qui agit de tabula vt picta tantùm agit primariò, & per se de pictura, & de tabula tantùm secundariò. Confirmatur: conceptus obiectiui vt directi tantùm dicunt primariò, & per se illud supra quod cadit reduplicatio *vt*: sed hæc tantùm cadit supra rationem formalem illorum: ergo conceptus obiectiui formaliter vt directi tantùm dicunt primariò

primariò & per se directionem, & secundariò & in obliquo subiecta, quæ denominantur directa: ergo dicere Logicam agere de conceptibus obiectiuis formaliter vt directis, tantùm est dicere Logicam primariò agere de directione, & secundariò de subiectis, quæ his subsunt. Particulam *vt* tantùm cadere supra rationem formalem illius, quod afficit, communis omnium loquendi modus ostendit, & communi omnium consensu imposita est ad hanc rationem formalem significandam, quod constat ex omnibus loquutionibus, quibus hac particula vtimur; dicimus enim de subiecto albo & dulci, v.g. de saccharo, saccharum vt est album, non est dulce, quo tantùm significamus albedinem non esse dulcedinem, seu non esse eandem formam, ex vi cuius idem subiectum album constituitur, & vi cuius dulce redditur.

22. Obiicit Hurtadus: Plura præcepta, quæ tradit Logica, non possunt verificari de conceptibus formalibus, sed tantùm de obiectiuis: ergo Logica non tantùm agit de conceptibus formalibus, sed etiam de obiectiuis. Probat antecedens: Logica docet definitionem, & definitum debere conuerti, quod non potest conuenire conceptibus formalibus, qui inter se conuertuntur, & optimè quadrat conceptibus obiectiuis: deinde docet genus prædicari de specie, quod de conceptibus formalibus dici nequit, sed de obiectiuis: Similiter docet vtramque præmissam non distingui realiter à conclusione, sed tantùm ratione nostrâ, quod verum est in præmissis, & in conclusione obiectiuis, & non in formalibus: ergo hæc & alia huiusmodi præcepta traduntur tantùm de conceptibus formalibus, & non de obiectiuis. Si aliquid probaret hæc ratio, extorqueret Logicam agere de obiectis conceptuum formalium secundùm se sumptis, & non quatenus subsunt conceptibus formalibus, quod nemo admittit, & ego sic inferri probo. Obiectū conceptus formalis definiti, & obiectū conceptus formalis definitionis, seu definitionis formalis in se dependenter à formalibus conceptibus absque vllo respectu ad illos conuertuntur, seu sunt idē vt per se notum est, & vt subsunt his cōceptibus formalibus distinctis non conuertuntur: ergo hoc quod est definitionē, & definitum conuerti, non conuenit conceptibus obiectiuis vt subsunt formalibus, sed secundùm se sumptis: ergo de illis secundùm se sumptis agit Logica. Obiecta illa non conuerti vt subsunt illis distinctis cognitionibus sic probo: Obiecta vt subsunt illis cognitionibus dicunt formaliter cognitiones realiter distinctas: ergo licet materialiter conuertantur, seu sint idem simplex obiectum, formaliter non conuerti dicentur, non enim concreta, quorum formæ distinguuntur formaliter sumpta, conuerti possunt, quantumuis subiecta conuertantur, quia hæc formaliter sumpta conuerti, dicit conuerti formas, per quas constituuntur. Confirmatur: hæc propositio in omnium sententia est falsa *saccharum vt subest albedini, subest dulcedini*, quæ idē sonat cum ista *saccharum vt est album, est dulce*; & vtraque dicit identitatē inter albedinem & dulcedinē ergo similiter hæc propositio est falsa, *homo vt subest conceptui formali definitionis, seu definitio formalis, subest conceptui formali definiti*, quæ cū ista coincidit, *homo vt cognitus per conceptum formalem definitionis, est cognitus per conceptum formalem definiti, qui non est definitio, sed conceptus confusus definiti*, & vtraque importat identitatem inter definitionem formalem, & conceptum, ex vi cuius definitum confusè apprehenditur, quæ in re non subsistit, & ita vtraque propositio est falsa. Idem argue de identitate præmissarum cum conclusione, & generis cum speciebus, & de quibuscumque aliis.

Respondeo hæc præcepta Logica immediatè tradi circa conceptus formales, quæ tantùm dirigi possunt, quorum sensus hic est: Definitio & definitum debent conuerti, hoc est, conceptus formales definitionis, & conceptus formales definiti sic debent confici vt obiectum vtriusque sit idem indiuisibiliter sumptum: Genus prædicatur de specie: hoc est, conceptus formalis generis, & conceptus formalis speciei tales debent esse vt obiectum conceptus formalis generis verè dici possit de obiecto conceptus speciei: Præmissæ non distinguuntur realiter à conclusione, hoc est, conceptus formales præmissarum, & conceptus formales conclusionis sic debent efformari, vt obiectum conceptus formalis conclusionis non distinguatur ab obiecto cōceptuum formalium præmissarum, & sic de omnibus aliis præceptis. Sic intelliguntur præcepta cuiuscumque artis, cùm enim ars architectoria dicit, ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis, & latitudinis, præceptum hoc immediatè dirigitur ab architecto, cui immediatè non præcipitur proportio longitudinis, & latitudinis, sed id, ex quo resultat longitudo, latitudo, & harum proportio, quod est præcipi illarum actiones lapidum & lignorum ex quibus resultant longitudo, latitudo harúmque proportio. 23.

§. IV.

An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicæ.

24. ESt difficultas an Logica, quæ habet pro obiecto conceptus formales, seu intellectus operationes, versetur circa omnes operationes, apprehensionem videlicet, iudicium, & discursum; an harum aliqua ab obiecto Logicæ sit excludenda? Non defuere antiqui, qui tantùm ad tertiam intellectus operationem obiectum Logicæ reducerent; neque alij, qui strictiores terminos Logicæ obiecto assignarent asserentes hos demonstrationem non excedere. Iam tamen inter authores tota controuersia ad apprehensionem simplicem deducitur. De iudicio & quocumque discursu apud omnes Doctores, vno vel altero dempto, statutum est ad obiectum Logicæ pertinere. Simplicem apprehensionem ab obiecto Logicæ excludunt Nostri Conimbricenses quæst. 5. Procem. art. 3. Hurt. disp. 1. sect. 2. §. 16. Logicam amplecti tanquam proprium obiectum omnes intellectus operationes defendunt P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. sect. 4. P. Fons. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. P. Rub. quæst. 6. Arriag. disp. 2. sect. 4.

25. Præmitto duplicem dari apprehensionem, quandam simplicem, aliam compositam. Simplex apprehensio dicitur illa, in qua obiectum apprehensum apparet indiuisibiliter vt vnum, siue in se sit vnum, siue plura, sicuti apprehensio, quæ fertur in rationale, quod ex parte obiecti dicit plura, & omnia instar vnius ex vi huius apprehensionis attinguntur. Apprehensio composita est illa, in qua obiectum instar duorum apprehenditur, sicuti in hoc complexo *animal rationale*, in quo rationale apprehenditur instar distincti ab animali, etsi cum illo identificetur.

26. Præmitto similiter bifariam posse rem aliquam arte dirigi. Primò vt compositum artificiosum, quod ars suâ directione construit, quo pacto cathedra domúsve ab arte dirigitur: Secundò potest dirigi non vt opus artificiosum neque arte factum, sed vt pars operis seu vt materia, quam desumit ars in constructionem operis artificiosi. Sic domificatoris ars dirigit ligna, & lapides ab alio artifice expolita, ad quorum vsum, & non ad illorum effectionem regulas præscribit.

præscribit. Quod primo modo dirigitur potest esse omnino simplex & omnis compositionis expers. Ratio est facilis: opus aliquod ab arte dirigi nihil aliud est, quàm in se tale euadere, quale illud præscribit ars, seu quale cognitio dictat esse faciendum. Sed entitas omnino simplex potest fieri ea ratione, quâ cognitio dictat esse faciendum: ergo opus omnino simplex potest dirigi cognitione præscribente non solùm illius vsum, sed illius effectionem: sic Angelus à Deo productus procedit directus secundùm ipsius effectionem à cognitione simplicis intelligentiæ, quâ Deus cognouit Angelum possibilem indifferentem vt produceretur. Quæ posteriori modo diriguntur, etsi secundùm suam entitatem simplicia vel composita esse possint, quia possum ego vti re simplici vel compositâ ad aliam construendam, semper diriguntur directione quadâ ordinatâ ad opus componendum ex illo, cuius vsus præscribitur; & ex alio adiungendo entitati, quâ vtimur tanquam materiâ, aut parte rei faciendæ. His præmissis duplici conclusione difficultatem definio.

27. Apprehensio composita potest dirigi ab intellectu in se vt fiat artificiosè, & de facto ita dirigitur, quod sic probo. Apprehensio, quâ expressè, & distinctè percipio partes metaphysicas hominis per conceptum respondentem his vocibus *animal rationale*, est sciendi instrumentum, videlicet, definitio constans genere & differentia facta iuxta regulas Logicæ, quæ præscribunt definitionem debere constare genere & differentia: ergo hæc apprehensio potest dirigi Logicæ præcepto, quo instruor hac ratione definitionem conficere. Confirmatur: si quis intendens hominem definire apprehenderet animal sensitiuum, contra Logicæ regulas definitionem exhiberet, seu potiùs nihil definiret: & si apprehenderet animal rationale sensitiuum, definitio illa esset contra Logicæ præcepta, quia in illa superflueret ly *sensitiuum*: ergo definitio fieri potest iuxta Logicæ præcepta, & contra eadem Logicæ præcepta: ergo potest præscribi Logicæ præceptis. Rem simplici enthymemate ostendo: Logica tradit præcepta definiendi: ergo definitio potest dirigi his præceptis, aliàs superflue præcepta ista darentur; si nihil deseruirent ad definitionem faciendam. Definitionem consistere in simplici apprehensione sic probo: quando ego dico, *homo est animal rationale*, prædico definitionem de definito: ergo definitio non est totum hoc complexum, *homo est animal rationale*, sed illud extremum, quod se tenet ex parte prædicati, videlicet *animal rationale*, quod est obiectum simplicis apprehensionis, quæ regulariter præcedit hoc iudicium, vt plurimùm enim antequam ego enunciem *animal rationale*, apprehendo vtrumque extremum, quod postea annecto per actum iudicij, & apprehensio terminata ad hoc extremum *animal rationale* est adæquata hominis definitio, quæ ex parte obiecti continet quod essentiale est homini, & hoc distinctè sine confusione partium metaphysicarum attingit cum discretione inter genus & differentiam, videlicet inter animal, ex vi cuius homo conuenit cum aliis speciebus, & rationale, ex vi cuius differt à reliquis omnibus.

28. Respondet Hurtadus definitionem non pertinere ad Logicum, nisi quatenus affirmatur definitio, vel de illa aliquid affirmatur vel negatur, & tunc non est obiectum simplicis apprehensionis, sed iudicij, neque in hoc iudicio (ait Hurtadus) reperitur aliqua apprehensio, quæ iudicio correspondeat, quia hæc non est pars iudicij, ac proinde etiamsi hæc propositio *homo est animal rationale*, sit obiectum Logicæ, nulla simplex apprehensio in hac propositione reperitur, quæ Logicæ dicatur obiectum. Fateor in hoc iudicio *homo est animal rationale* nullam reperiri simplicem apprehensionem, quia iudicium non componitur ex apprehensionibus vt bene docet Hurtad. verumtamen non assentior Hurtado asserenti definitionem extra iudicium per simplicem apprehensionem, factam, ex vi cuius percipio *animal rationale* non esse obiectum Logicæ, quod sic impugno. Hæc apprehensio *animal rationale* verè attingit partes Metaphysicas hominis distinctè cognitas, quarum vna est genus & altera est differentia, & in omnibus est conformis præceptis definitionis, quod non habet alia apprehensio *animal sensitiuum*, seu *animal sensitiuum rationale*: ergo hæc apprehensio est iuxta regulas Logicæ quod alia non habet: ergo hæc apprehensio est Logicæ obiectum.

29. Dices apprehensionem hanc esse iuxta Logicæ præscriptum, nihilominus non esse præceptis Logicæ directam, quia independenter ab his fuit in mente excitata, & in ordine ad hanc apprehensionem perinde se habent præcepta Logicæ, ac si non essent. Addes consequenter, quod ait Hurt. præcepta Logica non esse de definitione facienda extra iudicium, quia frustrà traderentur præcepta, de illo quod vi præceptorum fieri nequit, sed de definitione inclusa in iudicio, quo quis dicit, *homo est animal rationale*, aliôve huiusmodi.

30. Tota rei difficultas in huius solutionis doctrina vertitur, nullus enim negare poterit apprehensionem respondentem his vocibus *animal rationale* definitionem continere, in qua nullus scrupulosus Dialecticus vitiũ deprehendet, & ita non ex alio capite poterit ab obiecto Logicæ extrahi, nisi ex eo quod independenter fiat à præceptis omnibus Dialecticis, & ita illius rectitudo non à Logica acquisita procedat. Quod si intellectus possit aliquo præcepto dirigi ad hanc apprehensionem eliciendam, ipsam intra obiectum Logicæ contineri extra dubium erit. Sentio inhærens doctrinæ traditæ, rectitudinem huius apprehensionis, seu ipsam apprehensionem, à qua rectitudo non, distinguitur optimè fieri posse dependenter à præceptis Logicis quibus intellectus instruitur. Probant hoc nonnulli ex eo quod postquàm intellectus apprehendit animal, & apprehendit rationale, & apprehendit hinnibile, & apprehendit mortale, & alias huiusmodi differentias, potest præceptis Logicæ instructus coniungere apprehensionem animalis cum apprehensione rationalis, & quandam complexam apprehensionem componere, ex vi cuius hominem definiat, quod forsan non ita faceret si præceptis Logicæ non esset instructus, sed his destitutus cõiungeret cum apprehensione animalis aliam aliasve apprehensiones, quibus vitiosam redderet definitionem. Hac ratione defendunt simplicem apprehensionem dirigi præceptis Logicæ non tanquam opus artificiosum, sed tanquam materiam ex qua fit artificiosum opus; sicuti diriguntur ligna & lapides in constructione domus. Doctrina hæc non omnino placet, quia apprehensio composita non componitur ex duplici simplici apprehensione, sicuti neque iudicium ex duplici apprehensione, quod probabo Contro. 5. de anima, Punct. 2. ergo intellectus non potest coniungere apprehensionem simplicem animalis, & apprehensionem simplicem rationalis ad cõstruendam hanc complexam apprehensionem *animal rationale*: ergo præcepta Logicæ non possunt intellectum instruere ad hanc apprehensionem eliciendam.

31. His tamen non obstantibus censeo præcepta Logicæ intellectum dirigere ad apprehensionem compositam faciendam ex pluribus simplicibus, non quia intellectus simplices apprehensiones in se vnit, sed quia ex obiectis apprehensis distinctis apprehensionibus simplicibus vnam compositam conficiat amplectentem obiecta vtriusque simplicis. Exempli gratia,

gratiâ, apprehendit intellectus *animal*, & apprehendit intellectus *rationale*, & hoc absque vllis Logicæ præceptis, vel saltem absque præceptis, quæ versantur circa definitionem; his habitis apprehensionibus dicit Logica: amicè obiecta harum quarum apprehensionum alia apprehensione, quæ indiuisibiliter vtrumque attingat obiectum, quo facto optimam hominis definitionem construes, constantem genere, & differentia; postea voluntas hac cognitione præuenta imperat intellectui apprehensionem illam, quam conficit intellectus imperatus volitione directâ Logicæ præcepto seu cognitione præscribente quomodo sit facienda definitio. Itaque apprehenso animali, & apprehenso rationali, per apprehensiones distinctas, imperat voluntas præuenta cognitione præscribente, definitionem faciendam esse per apprehensionem complexam indiuisibiliter ad vtrumque obiectum terminatam, quam apprehensionem elicit intellectus, quæ est praxis actus Logicæ illiúsque obiectum.

32. Ex his inferes apprehensionem animalis, & apprehensionem rationalis extrinsecè tantùm posse dirigi vt materiam, ex qua fiat definitio, quæ non fit ex ipsis apprehensionibus, quia, vt dicebam, apprehensio composita ex simplicibus non componitur, sed tantùm ex obiectis, ad quæ simplices apprehensiones terminantur.

33. Procedit modò difficultas an simplex apprehensio possit in se dirigi, vt opus artificiosum, quæ tota deuoluitur ad inquirendum, an apprehensio, quâ conficio genus, vel speciem, siue per præcisionem ex parte actus, siue ex parte obiecti possit à voluntatis imperio dependere. Quia certum est apprehensionem, quâ cognosco animal abstractum à suis inferioribus, & apprehensionem, quâ apprehendo rationale abstractum à suis inferioribus & præcisum ab animali constituere verum genus, & veram differentiam, ita vt nullum vitium contra Logicæ præcepta in his apprehensionibus possit reperiri. Censent nonnulli has simplices apprehensiones non posse imperari, quia si intellectus sufficientem habet speciem ad illas, necessariò elicientur; sin minus, nullo imperio intercedente elici poterunt. Non assentior huic rationi, quia non omnes species quæ sunt in intellectu sufficientes ad aliquem actum, semper intellectum ad illum eliciendum determinant, sed illum constituunt potentem elicere actum, si determinetur à voluntate ad talem actum eliciendum, vt in omni probabili iudicio certum est. Affirmo ergo postquàm quis cognouit hominem & equũ cum aliquibus operationibus similibus & aliis dissimilibus, & ex præceptis Logicæ cognouit rationem genericam abstractam ab speciebus distinctis habentibus similes operationes, quarum principium confusè cognitum dicitur genus, posse voluntatem imperare intellectui, vt abstrahat principium aliquod commune illarum operationum similium, quod dicetur genus illarum specierum, ex vi cuius imperij intellectus apprehendet principium illarum operationum, videlicet animal, quod est propriè genus constitutum formaliter per illam cognitionem, si cognitio pertinet ad rationem formalem generis; vel quasi efficienter, si cognitio non pertinet ad rationem formalem generis, sed illam fingit, &c. Voluntatem posse huiusmodi abstractionem factam per simplicem apprehensionem, mihi suadeo ex eo quod scimus intellectum subiici voluntati in omnibus actibus, quorum habet principium sufficiens, & non ad illos necessariò determinans, quod habere respectu harum apprehensionum experientia ipsa suader. Secundò quia scimus intellectum in pluribus actibus voluntati obedire, & nulla est ratio, quæ huiusmodi apprehensionem ab illius eximat imperio. Tertiò quia ipsa experientia compertum est nos pro nostræ voluntatis libertate modò apprehendere rationem animalis præcisam, modò rationem rationalis, & alia huiusmodi prædicata vniuersalia.

Obicies: quando voluntas imperat hanc apprehensionem, ex vi cuius constituitur vel efficitur vniuersale; iam intellectus cognoscit illam apprehensionem: ergo cognoscit illius obiectum per eandem cognitionem, quâ apprehensionem cognouit: ergo iam habet apprehensionem de illo obiecto, cuius apprehensionem imperat: ergo iam supponitur factum genus, aliúdve vniuersale ad quod faciendum imperatur apprehensio. Confirmatur: eo ipso quod voluntas imperet intellectui apprehensionem circa principium sciendi commune homini, & equo, iam supponitur intellectus cognoscens hoc principium commune: ergo iam saltem supponitur apprehendens tale principium; ergo iam supponitur construens vniuersale: ergo vniuersale nunquam fit Logicæ præcepto, vel si aliquando fit, illius effectio est superflua, cùm iam supponatur factum ex alia apprehensione præcedente actum imperij Logicæ præceptis directum. Respondeo actum voluntatis imperare in actu primo constructionem vniuersalis, seu principij communis omnium actuum sciendi, non verò hanc specialem constructionem vniuersalis, seu hoc speciale vniuersale *animal* quod nondum intellectus agnouit, licèt ex illo imperio hoc vniuersale speciale procedat, sicuti cùm voluntas imperat intellectui inquisitionem rationum ad aliquam conclusionem probandam, & ex vi huius imperij intellectus inquirit, & hanc specialem inuenit rationem, quam numquam intellectus in particulari apprehenderat. Ex quo fit non supponi ad illud impetium, ex quo procedit constructio huius vniuersalis *animal*, cognitionem aliquam de apprehensione speciali, per quã fit, neque de illius speciali obiecto, sed in communi de aliqua apprehensione, cuius specialem naturam nondum intellectus perspectam habebat. Sic contingit in omnibus sciendi instrumentis, quia antequam intellectus apprehendat in particulari demonstrationem aliquam, quâ concludatur hominem esse risibilem, eo ipso quod proponatur intellectui hoc obiectum, *homo est risibilis*, esse demonstrabile, voluntas imperare potest intellectui vt hoc obiectum demonstret, quod præstabit intellectus per hanc numero demonstrationem, cuius principia ipse inquiret. 34

Obicies primò: Simplex apprehensio est vnicus simplex actus: sed vnicus actus non est capax directionis: ergo simplex apprehensio non est capax directionis. Respondent nonnulli simplicem actum non esse capacem directionis vt opus artificiosum, bene tamen vt materiam ad opus artificiosum conducentem; ego verò hac solutione prædicto argumento satisfacere non possum, quia dixi simplicem apprehensionem dirigi vt opus in se artificiosum. Respondeo negando minorem, quia simplex actus conformis potest esse regulis artis, & ita potest regulis dirigi, quibus sit conformis. Neque obstat non posse malè fieri, quia directio non semper deseruit vt idem opus, quod posset malè fieri, rectè fiat, sed vt fiat opus intrinsecè rectum, quod sine directione, quoad substantiam non fieret: sed de hoc latiùs. 35.

Obicies secundò: Dialectica nullum tradit præceptum ad simplices apprehensiones eliciendas, neque illâ docemur obiecta apprehendere: ergo Dialectica non respicit simplices apprehensiones tanquam proprium illarum obiectum. Respondeo Dialecticam non tradere præcepta ad apprehensiones faciendas præcisè, vt sunt cognitiones, sed quatenus sunt formæ constituentes vniuersale, vel illius effectiones, 36.

ctiones,& quatenus sũt definitiones alicuius obiecti; docemur enim præceptis Logicæ quales debeant esse apprehensiones,vt huiusmodi munera præstent,& quibus debemus vti ad definiendum, diuidendum, quod fit per simplicem apprehensionem;ex vi cuius cognoscuntur distinctè obiecta, quæ antea instar vnius fuerant præcognita, & ad construendum vniuersale, quæ omnia ad Dialecticam, & ad sciendi modum spectant.

§. V.

An ens rationis sit obiectum Logicæ.

37. FRequens est in Thomistarum schola sententia, quæ docet obiectum Logicæ esse ens rationis.Ita sentire videtur D.Thom.4. Metaphys. lect.4. part.2. quam sententiam illi adscribunt Sot.quæst.1.Procem. vbi citat alia loca S.Thom. Ægid.Romanus initio Elench. Tol. quæst.5.procem.Fons. lib.2. Met. cap.3. quæst.1.sect.3.P.Rub.quæst.6.concl.2.qui omnes vno Fonsecâ dempto S.Thomam sequuntur; eamdem sententiam tenet Durandus in 1. dist.33. quæst.1. num.10. Cæterùm P.Hurt.subsect.1. & 2.præcipuè à §.53.optimè probat Angelici Doctoris mentem esse, obiectum Logicæ esse nostros formales conceptus, qui entia rationis dicuntur, quia efficienter ab intellectu procedunt, & in intellectu subiectiuè,& ab intellectu esse habent, ac proinde cùm ratio pro intellectu sumatur, optimè nostræ ratiocinationes entia rationis dicuntur,quia à ratione,hoc est ab intellectu procedunt,& in ratione subiectantur.In eodem sensu rectè interpretatur Aristotelem & ferè omnes Doctores pro hac sententia suprà citatos, quos legitimè ab Hurtado exponi præcipuè Angelicum Doctorem constabit legenti,testimonia ab ipso adducta, quæ omitto, quia apud ipsum facilè videri possunt.

38. Obiectum Logicæ non esse ens rationis, hoc est ens ratione fictum fert communis sententia, quam amplectior iuxta doctrinam traditam, ex qua ita clarè infertur vt nouâ probatione non indigeat. Vnico verbo discursum insinuo: Obiectum Logicæ sunt operationes nostri intellectus: hæc non sunt entia ficta sed realia, realiter ab intellectu producta, & in intellectu recepto: ergo obiectum Logicæ est aliquid reale & non ratione fictum. Quod si dicas, præter operationes intellectus,quæ sunt reales,etiam entia rationis ad obiectum Logicæ spectare, facilè viam hanc ex præiactis præcludam. Si ens rationis aliquo modo pertineret ad obiectum Logicæ,maximè quia est obiectum conceptuum formalium ad Logicam spectantium:Sed obiectum conceptum formalium non est obiectumLogicæ: ergo nullâ ratione entia rationis possunt ad obiectum Logicæ pertinere. Tradunt maiorem omnes, qui asserunt obiectum Logicæ esse ens rationis.Minorem ex professo suprà probaui;obiecta enim conceptuum formalium sunt conceptus obiectiui, & hos non pertinere ad primarium Logicæ obiectum multis ostendi.

39. Ex hac doctrina totum sententiæ contrariæ fundamentum euertitur, sic enim illius propugnatores arguunt:Logica agit de definito; de genere,de differentia, & specie, & aliis secundis intentionibus. Sed definitum vt definitum, genus, differentia,& species sunt entia rationis: ergo agit de entibus rationis. Respondeo, Logicam primariò non agere de definito vt definito, neque de genere, differentiâ, aut specie quatenus sunt obiecta ficta à nostro intellectu, si verum est hæc esse obiecta ficta; sed de actibus, seu de operationibus, seu cognitionibus, quibus hæc obiecta finguntur, quas reales esse nemo ibit inficias, quia obiectum fictum non potest fingi, nisi per realem cognitionem,ex vi cuius habet esse obiectiuè in intellectu. Dixi non agere de his quatenus sunt obiecta ficta, si talia esse verum est, quia existimo definitum vt definitum, genus, differentiam, & speciem esse entia realia, ac proinde etiãsi Logica de his ageret,nó ageretde obiectis fictis.Hęc obiecta nó esse ficta,sed realia sic probo.Definitũ vt definitum tantùm importat denominationem extrinsecam deriuatam à cognitione,in qua formaliter consistit definitio, seu à definitione formali: v.g. homo vt definitus dicit hominem vt cognitum ex vi cognitionis respondentis his vocibus *animal rationale*, quæ cognitio est formaliter definitio, & suum obiectum definitum denominat. Sed hæc extrinseca denominatio non est ens fictum, sed ens reale indistinctum à subiecto denominato, & à forma denominante: ergo definitum vt definitum non dicit quid fictum, sed tantùm quid reale extrinsecum. Definitum vt definitum tantùm importare extrinsecam denominationem à definitione deriuatam, sicuti visum vt visum,& cognitum vt cognitum similes denominationes important procedentes à cognitione & visione, negabit nemo: has denominationes extrinsecas non esse entia rationis,sed realia probo Controu.12.Met. Punct.5.Genus, differentiam, speciem, & alia huiusmodi concreta non esse entia rationis, sed realia intentionalia constabit ex dicendis Controu.3. vbi probabo vniuersale, & consequenter omnes illius species in quibus continentur concreta suprà relata, constitui formaliter per cognitionem realem terminatam ad obiecta realia,nullâ fictione intercedente; ac proinde etiamsi Logica respiciat tanquam proprium obiectum vniuersale, genus, & speciem, nullum fictum obiectum respiciet, quia animal vt vniuersale, & vt genus respectu hominis, & equi, tantùm dicit cognitionem quamdam confusam, in qua consistit forma vniuersalis, & forma generis, quæ extrinsecè dat conceptui obiectiuo animalis denominationem vniuersalis, & talis vniuersalis, videlicet generis, & sic in quibuscumque aliis speciebus vniuersalis contingit, quæ tantùm important extrinsecam quamdam denominationem ab hac, vel ab illa cognitione tanquam à forma deriuatam.

Agit ergo Logica de vniuersali, genere, & specie 40.
secundùm id quod formaliter dicunt, hoc est, de formis per quas vniuersale, & illius species constituuntur, quæ sunt cognitiones reales; quod si cognitiones istæ non constituerent formaliter vniuersale, & illius species, sed tantùm terminarentur ad formas fictas ex vi ipsarum cognitionum, per quas formas vniuersale, illiúsque species constituerentur, quod ita fieri multi probabiliter sentiunt, tunc non diceretur Logica agere tanquam de obiecto primario, de formis vniuersalis, & speciebus vniuersalis, sed de cognitionibus,ex vi quarum fierent tales formæ fictæ,quia formæ fictæ in se ipsis dirigi non possent, sed in cognitionibus, ex vi quarum fierent;implicat enim obiecta ficta directionem aliquam habere, præter directionem intrinsecè inhærentem cognitionibus, quæ extrinsecè obiecta directa denominat, non enim aliâ ratione obiectum benè, vel malè cognitum potest constitui,nisi quatenus cognitio ad illud terminata benè vel malè se habet, & tantùm potest arte fieri obiectum siue reale, siue rationis constitui rectè cognitum,quatenus potest arte fieri constitui rectam cognitionem ad illud terminatam.

Ex his inferes, quod etiamsi genus,aut species pro 41.
materiali sit ens rationis, vt cùm chimæra consideratur tanquam quid superius respectu hircocerui, & hippocentauri;non ideo Logicam agere de ente rationis, quia Logica immediatè & per se non respicit tanquam

tanquam proprium obiectum materiam, ex qua fit vniuersale, sed cognitionem per quam fit, siue hæc sit forma vniuersalis, vt ego cum multis sentio, siue tantùm terminetur ad formam illius vt alij opinantur. Quod si Logica inquirat, quæ sit materia, & quæ sit forma vniuersalis, ideo est, quia Logica intendit dirigere cognitionem, in qua consistit, vel ex vi cuius fingitur forma vniuersalis & cognitionem terminatam ad materiam vniuersalis, & ideo non potest non secundariò de harum cognitionum obiectis agere.

42. Obiicies primò: Aristotelem 4. Met, tex. 5. dicentem Dialecticum & Metaphysicum agere de omni ente: Sed Metaphysicus agit de ente reali ergo Logicus agit de ente rationis. Absurdè satis hoc Philosophi testimonium ad rem hanc adducitur, si enim aliquid probaret, ex illo inferretur Logicum agere de omni ente rationis vniuersaliter sumpto, quod Dialecticum esse errorem affirmat P. Suar. disp. 50. Met. initio. Aliter intelligendus est Aristoteles, videlicet de ente reali respectu Dialectici & Metaphysici, de quo secundùm se sumpto agit Metaphysicus, & de eodem formaliter vt definibili, & vt demonstrabili, & sub aliis denominationibus, quas participat à sciendi instrumentis agit Dialecticus, quod tantùm est agere de definitione, de demonstratione, & de aliis sciendi instrumentis.

43. Ad quæcumque alia testimonia, quæ ex Aristotele & S. Thoma adducuntur, respondendum est, per ens rationis non intelligi ens fictum, sed ens à ratione seu ab intellectu factum, quod frequenter apud Aristotelem, & S. Thomam entis rationis appellatur. Sic Aristoteles 6. Politic. cap. 14. vbi artes intellectuales, artes rationis vocat, & S. Thom. opuscul. 47. syllogismum vocauit actum rationis, & opuscul. 48. in tract. de demonstratione cap. 14. scientiam appellat motum rationis.

44. Obiicies iterum: Contrariorum eadem est scientia, seu disciplina: Sed Logica agit de definitione reali: ergo agit de definitione fictâ, seu de definitione rationis: ergo agit saltem inadæquatè de ente rationis. Confirmatur: quia Metaphysicus agit de ente reali, agit de ente rationis, quod opponitur enti reali: ergo quia Logicus agit de definitione formali reali, debet agere de definitione formali rationis, quæ illi opponitur. Eodem argumento poterit probari quamcumque aliam scientiam agere de ente rationis, Theologia enim, quæ agit de Deo reali, dicetur eadem ratione debere agere de Diis fictis, quæ opponuntur Deo vero, & reali; & facultas, quæ agit de vera Medicina dicetur agere de Medicina ficta. Respondeo definitionem rectam, de qua agit Dialecticus non opponi contrariè cum definitione rationis, sed cum definitione vitiosa, quæ non est iuxta regulas rectæ definitionis, & ita Dialectica, quæ agit de recta definitione, etiamsi debeat agere de definitione illi contrariè oppositâ, non debet agere de definitione rationis. Ad confirmationem desumptam ex Metaphysica, Respondeo obiectum Metaphysicæ esse conceptum entis realis abstractè sumptum, cui tantùm potest ens rationis opponi, quia vnum contrarium debet esse extra aliud, & extra ens reale præter ens rationis nil potest excogitari, quod illi opponatur.

§. VI.

De rectitudine, & directione operationum intellectus, & artificio Logicè præscripto.

45. Dvplex est directio, quædam actiua, alia passiua, vel formalis. Directio actiua est dictamen illud, ex vi cuius præscribitur modus, quo faciendum est opus quod dicitur directum, actus v.g. quo dicit Logicus, *definitio debet constare genere, & differentiâ*, & actus, quo dicit Architectus: *ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis cum latitudine.* Directio passiua vel formalis est ratio illa, ex vi cuius opus arte factum conforme est dictamini præscribenti modum, quo faciendum est, quod in ædificio erit hæc proportio longitudinis cum latitudine, & in definitione hæc compositio ex genere, & differentia, quæ correspondent duplici directioni actiuæ suprà explicatæ. Directio actiua extrinseca est operi directo, & directioni formali, fertur enim actiua directio in opus directum, & in illius directionem tanquam in obiectum, quod præscribit, & ad quod faciendum dirigit operantem. Directio formalis seu passiua intrinseca est operi directo, & in illo reperitur, intrinseca enim est definitioni compositio ex genere, & differentia, & ædificio proportio longitudinis, & latitudinis, quam habet.

46. Cæterùm in ipso opere directo duplicem directionem possumus intueri, quandam intrinsecam, extrinsecam aliam. Directio intrinseca est illa, ex vi cuius opus est conforme præceptis artis, siue ab illis processerit, siue non. Sic definitio constans genere, & differentia dicitur iuxta præcepta Logicæ, etiamsi casu facta fuerit nullo præuio dictamine Logico, & hæc directio sumitur formaliter ab aliquo intrinseco rei directæ. Aliter potest dici opus extrinsecè directum, quatenus de facto est obiectum directionis actiuæ, à qua procedit, & à qua tanquam à forma extrinseca dicitur directum, sicuti dicitur obiectum visum à visione, quam terminat. Hac directione extrinsecâ carebit definitio quantumuis exacta, quæ casu facta fuit, seu ab homine ignaro, seu oblito præceptorum Logicæ, quæ horum actuũ obiectum non est, neque ab illis dependet, eâdemque directione extrinsecâ gaudet definitio, quæ procedit à dictamine præscribente modum, quo facienda est, cui dictamini conformis euadit, & cuius dicitur praxis seu operatio. Itaque hæc eadem definitio *animal rationale*, quæ semper est intrinsecè directa, habebit directionem extrinsecam si procedat à directione actiua, seu à dictamine præscribente modum quo facienda, est & extrinseca directione carebit, si non procedat ab illa directione actiua, à qua tanquam obiectum à cognitione, quæ est directio, denominetur cognita, & directa.

47. Directio extrinseca in opere directo nullam perfectionem formaliter imperat, tantùm enim ordinatur vt sit causa directionis intrinsecæ, in qua consistit perfectio operis directi: quod si hæc directio intrinseca fiat absque vlla extrinseca directione, à qua opus factum denominetur extrinsecè directum, nihil in illo opere desiderabitur, vt absolutè dicatur perfectum; non enim perfectius quis dicit esse ædificium factum regulis artis alio, eodémve casu facto, ita tamen vt si regulis artis fieret, non aliâ ratione, sed eadem omnino faciendum esset, neque quis cum syllogismum contemplatur, inquirit an processerit à Logica naturali, vel acquisita, an ab homine conscio, vel ignaro præceptorum Logicæ, sed an in se habeat rectitudinem formalem intrinsecam, ex vi cuius conforme sit præceptis Logicis siue ab illis processerit, siue independenter ab illis fuerit factum.

48. Totum Logicæ artificium situm est in hac formali rectitudine, eo enim ipso quod definitio, diuisio, & syllogismus habeant hanc formalem rectitudinem, ex vi cuius definitio in se conformis sit omnibus præceptis, nil desideratur, sed eo ipso quod sit exacta definitio, habet omne artificium definitionis, sine quo non posset esse definitio: ergo eò ipso quod definitio

finitio sit conformis omnibus præceptis de definitione traditis siue ab illis dependeat, siue non, habebit omne artificium definitionis.

49. Hæc directio intrinseca, seu hoc Logicæ artificium, quod reperitur in quolibet sciendi instrumento, non distinguitur ab ipsis conceptibus formalibus. Vt rem clariùs explicem, præmitto instrumentum sciendi posse dici constare vnico tantùm conceptu formali, seu vnicâ cognitione, vel posse dici constare duplici formali conceptu, seu duplici cognitione, quo admisso assero directionem, seu artificium instrumenti sciendi includentis vnicum tantùm conceptum formalem ab hoc non distingui, & directionem instrumenti sciendi includentis duos, tréue conceptus formales non distingui ab his tribus actibus simul sumptis. Conclusionem sic explicatam probo: posito simplici conceptu repræsentante animal rationale, ex vi cuius distinctè cognoscuntur partes Metaphysicæ hominis, si hoc complexum *animal rationale* per eundem actum repræsentatur, vt communis fert opinio, quam ego defendo Controuers. 5. de anima, Punct. 2. secluso quocumque alio datur exacta hominis definitio formalis: ergo nulla alia directio seu nullum artificium superadditum requiritur ad exactam definitionem; ergo artificium, quod importat exacta definitio, non est quid superadditum huic conceptui formali, seu huic simplici cognitioni, ex vi cuius cognoscitur animal rationale. Secundò iudicium, quo ego dico homo est animal, quod simplicem actum indiuisibilem importare probo eadem Controu. 5. de anima Punct. 2. quocumque superaddito secluso est enunciatio superioris de inferiori: ergo est prædicatio directa & formalis, iuxta regulas Logicæ: ergo per se ipsum habet totam directionem Logicam, seu totum Logicæ artificium: ergo nihil requiritur superadditum, vt hoc iudicium sit intrinsecè directum. De instrumento sciendi quod constat pluribus conceptibus formalibus eodem modo arguo. Pono definitionem hanc *animal rationale* includere duplicem conceptum formalem, seu duplicem cognitionem quandam terminatam ad animal, aliam ad rationale: eo ipso quod daretur hæc duplex cognitio, quædam terminata ad animal, alia ad rationale; ex vi vtriusque intellectus cognoscerer animal rationale: ergo vtraque constitueret definitionem hominis: ergo in vtraque consistet totum artificium definitionis. Idem dicam de iudicio, si velis defendere constare tribus actibus realiter distinctis. Eadem ratione arguo in syllogismo: eo ipso quod dentur hæc iudicia: *Omnis homo est animal: omne animal est sensitiuum:* & postea aliud procedens ex his duobus: *ergo omnis homo est sensitiuus*, datur syllogismus perfectus: ergo syllogismus non includit directionem aliquam superadditam his iudiciis, si in his tribus syllogismus consistit: ergo nulla directio superaddita his iudiciis requiritur ad rectum syllogismum constituendum, siue probabilem, siue demonstratiuum, cùm enim duo priora iudicia sint probabilia, syllogismus erit probabilis, & cum fuerint euidentia syllogismus demonstratiuus euadet.

50. Ratio à priori facilis est: directio formalis & intrinseca conceptuum formalium est modus, quo attingunt obiecta, & hæc ex vi illorum cognoscuntur: sed in cognitione non distinguitur ratio cognoscendi, & modus cognoscendi, & ratio attingendi, & modus attingendi obiecta: ergo in cognitionibus non distinguitur directio ipsarum ab ipsis cognitionibus: ergo idem est dari hos conceptus formales, & hos hanc habere rectitudinem, hanc directionem, seu hoc Logicæ artificium.

51. Ex hoc inferes eundem numero conceptum, eosdémve indiuisibiliter sumptos non posse benè, & malè dirigi, quia directio & indirectio ab ipsis non distinguitur, sed eatenus dicitur Logica dirigere conceptus formales, quatenus præscribit elicientiam eorum, qui per se ipsos sunt directi, & prohibet elici alios, qui per se ipsos sunt indirecti. Similiter in instrumento, quod constat duplici conceptu formali potest dici Logica dirigere hunc conceptum formalem iam elicitum, quatenus dictat coniungendum esse cum hoc eliciendo, & non cum alio: exempli gratiâ, postquam quis habet hos duos conceptus formales, *omnis homo est animal: omne rationale est homo*, potest Logica illos dirigere præscribendo elicientiam huius: *ergo omne rationale est animal*, cum quo priores coniungantur, & omnes simul habeant rectitudinem syllogisticam, quam duo priores non haberent, si coniungerentur cum isto: *ergo omnis homo est rationalis.*

52. Inferes similiter in conceptibus formalibus non posse distingui dirigibilitatem ab ipsa directione actuali intrinseca, quia cùm per suammet entitatem dirigantur, non possunt concipi cum potentia vt dirigantur, neque cum indifferentia ad directionem, nisi eadem ratione qua impropriè dicere solemus entitatem esse indifferentem ad existendum, quæ indifferentia non importat aliquam potentiam physicam; sed tantùm Logicam, aut Metaphysicam. Dixi non distingui directionem actualem intrinsecam à dirigibilitate, quia respectu instrumenti quod constet pluribus conceptibus possumus in aliquibus eorum ab aliis separatis concipere aliquam dirigibilitatem, seu potentiam vt dirigantur; Exempli gratiâ, hi duo conceptus *omnis homo est animal: Petrus est homo*, nondum habent directionem syllogisticam, quam habebunt si coniungantur cum isto: *ergo Petrus est animal:* sed possunt cognosci indifferentes ad hoc vt cum illo coniungantur: ergo possunt cognosci indifferentes ad hoc vt dirigantur. Hæc tamen indifferentia non est ad directionem, quam in se possint habere vt opus artificiosum; sed vt partes componentes opus artificiosum, videlicet syllogismum, qui nunquam indifferens est ad habendam vel non habendam directionem, quam essentialiter includit. Concludo ergo in opere artificioso distingui non posse dirigibilitatem à directione, nisi per dirigibilitatem intelligatur ipsa actualis formalis directio in statu possibilitatis; & tunc distinguentur dirigibilitas & directio, sicuti homo existens, & homo possibilis, & possibilitas, & existentia cuiuscumque entitatis. Potent tamen distingui dirigibilitas partis componentis opus artificiosum, ab ipsa directione actuali, quia huius dirigibilitas tantùm dicit potentiam partis ad componendum, & actualis directio dicit actualem compositionem, quæ consistit in coniunctione partis potentis componere cum alia comparte, seu cum aliis compartibus, ex quibus simul sumptis adæquatè resultat opus artificiosum.

53. Obiicies primò: Rectitudo actus voluntatis distinguitur ab actu voluntatis: ergo rectitudo actus intellectus distinguitur ab actu intellectus. Respondeo, antecedens negari à multis Theologis; nihilominus illo admisso consequentiam à me negari, quia actus voluntatis induit honestatem moralem, quæ respicit extrinsecas circumstantias temporis, & loci, aliásque quàm plures, ex quibus quacumque deficiente deficiet honestas actus, seu illius moralis rectitudo, quia bonum ex integra causa; actus verò intellectus hanc moralem rectitudinem participat aliquando ab actu voluntatis, quæ etiam illi superaddita est, in præsenti autem non disputamus de rectitudine morali, seu in genere moris, cuius fundamentum est voluntatis libertas, sed de rectitudine physica

actuum intellectus, quæ à nulla extrinseca circumstantia dependet, datâ enim entitate intrinsecâ huius formalis conceptus *animal rationale* quocumque extrinseco superaddito implicat non dari rectam exactámque hominis definitionem.

54. Obiicies secundò: Rectitudo domus distinguitur ab elementis, ex quibus componitur: ergo rectitudo syllogismi distinguitur à conceptibus formalibus ex quibus componitur, etiam simul sumptis. Respondeo negando consequentiam, quia omnia domus elementa, seu tota materia, ex quibus domus constituitur, dari possunt domo non constructâ, quia constructio domus addit supra omnia elementa illorum vbicationes superadditas, ex vi quarum domus habet hanc proportionem partium inter se, quæ possunt ab ipsis elementis separari; assensus verò ex quibus componitur syllogismus non possunt existere, quin existat syllogismus, qui nihil his superadditum includit, sed consistit in ipsorum coëxistentia, seu in existentia conclusionis, suppositâ existentiâ præmissarum.

55. Instabis contra hanc solutionem: Ex eisdem actibus intellectus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta: ergo sciendi instrumenta distinguuntur ab actibus intellectus, etiam simul sumptis. Probatur antecedens. Ex conceptu hominis, & ex conceptu animalis, & ex conceptu copulæ *est*, potest fieri hæc propositio, *animal est homo*: potest item hæc componi, *homo est animal*: ergo ex eisdem conceptibus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta. Respondeo has propositiones non constare eisdem conceptibus, sed in opinione, quæ asserit iudicium importare simplicem qualitatem, esse omnino diuersas in nullo communicantes; in opinione verò, quæ asserit iudicium involuere tres cognitiones distinctas, cognitionem terminatam ad copulam *est* esse distinctam in his duabus propositionibus, quia diuersus est modus annectendi extrema significatus in hac propositione, *homo est animal*, à modo eadem extrema annectendi significato in hac propositione, *animal est homo*.

§. VII.

De Obiecto formali Logicæ.

56. OBiectum formale cuiusuis conclusionis pertinentis ad aliquam scientiam siue probabilis, siue scientificæ, sunt præmissæ, ex quibus talis conclusio deducitur, ex vi quarum intellectus conclusioni assentitur. Sic obiectum formale huius Logicæ: *Definitio debet esse clarior definito*, erunt præmissæ, ex quibus deducitur, videlicet: *Omne quod deseruit ad explicandum debet esse clarius re explicandâ. Sed definitio deseruit ad explicandum definitum.* Ex quibus legitimè concluditur: *ergo definitio debet esse clarior definito.* Et sic reliqui actus cuiusuis scientiæ respiciunt tanquam obiectum formale præmissas, ex quibus deducuntur. In quo sensu non inquirimus quod sit obiectum formale Logicæ, aut aliùs cuiusuis scientiæ, sed tantùm rogamus quæ sit formalitas in subiecto cuiusuis scientiæ, ratione cuius constituatur subiectum actuum talis scientiæ, & cuius passiones, & proprietates scientia contempletur, seu ostendat practicè, vel speculatiuè, etiamsi talis formalitas non sit obiectum formale motiuum actus scientiæ, quatenus actus habet hanc speciem. Itaque cùm inquiritur, quod sit obiectum formale scientiæ, inquirimus quæ sit formalis ratio propter quam illa, quæ de hoc subiecto enunciantur pertineant ad hanc scientiam, quæve ratio formalis ad constituendum actum pertinentem ad hanc scientiam, & materialis in ordine ad constituendum actum sub hac specie determinata, ex pluribus quæ sub eadem scientia continentur. Exemplum sit in his actibus: *Definitio debet esse clarior definito; diuisum latiùs debet patere quolibet membro diuidente.* Ratio formalis propter quam vterque pertinet ad Logicam est, quia vterque versatur circa dirigendas operationes intellectus; prior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit definitio; posterior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit demonstratio: & ita ab obiecto vtriusque abstrahitur directio operationis intellectus, circa quem vterque versatur. Si tamen inquiramus, à quo specificetur hic actus specificus, *diuisum latiùs debet patere membro diuidente*, necessariò dicemus specificari à suis præmissis, quæ erunt: *Omne totum latiùs patet suâ parte: Diuisum est totum: Ergo latiùs patet suâ parte.* Ex quibus postea infertur: ergo latiùs patet membro diuidente, quod est pars illius, & sic alter actus, *Definitio debet esse clarior definito*, specificatur à præmissis suprà adductis. Ex hoc inferes non quæri cùm inquirimus, quod sit obiectum formale alicuius scientiæ, quod sit specificatiuum singularium actuum secundùm propriam vniuscuiusque rationem specificam, sed secundùm rationem illam communem, ex vi cuius dicuntur pertinere ad talem scientiam videlicet ad Logicam, ad Philosophiam, vel ad Metaphysicam, quæ specificatio desumitur ex ratione formali subiecti, de quo aliquid enunciatur, ex vi harum vel illarum præmissarum, quæ materialiter se habet in ordine ad hanc speciem actus scientifici constituendam, ex pluribus quæ sunt sub eadem scientia, & potiùs diceretur ratio formalis subiecti, quàm obiecti scientiæ, est enim formalis ratio illius de quo aliquid demonstratur, & non est ratio formalis demonstrandi, seu enunciandi illud, quod dicitur de scientiæ subiecto.

57. Duo insuper sunt præceptorum genera, quæ possumus in Logica reperire: quædam positiua, alia negatiua. Præcepta positiua sunt, quibus dicitur: *Definitio debet componi ex genere & differentia: In syllogismo rectè concludente maior extremitas debet in conclusione ex parte prædicati collocari.* Præcepta negatiua sunt quibus dicitur: *Syllogismus non debet habere quatuor terminos. Membra diuidentia non latiùs debent patere suo diuiso*, & alia huiusmodi. Præcepta positiua immediatè respiciunt ipsam rectitudinem sciendi instrumenti, quam per se attingunt; compositio enim ex genere & differentia, quam præscribit primum præceptum positiuum, est ipsa definitionis rectitudo; & collocatio maioris extremitatis ex parte subiecti in conclusione, quam attingit vt obiectum; secundum præceptum, formaliter pertinet ad rectitudinem demonstrationis. Præcepta negatiua, etsi ordinentur ad rectitudinem positiuam non immediatè illam attingunt, sed inrectitudinem quam intendunt vitare in sciendi instrumento, præceptum enim, quod dicit, syllogismus non debet constare quatuor terminis, & præceptum quod dicit, membra diuidentia non debent latiùs patère diuiso, dicunt modum, quo non est faciendum sciendi instrumentum, non tamen præscribunt modum, quo faciendum est, & explicant quid debeant non habere sciendi instrumenta, non tamen definiunt quid positiuè continere debeant, quod placet prænotasse ad exactiorem explicationem obiecti formalis Logicæ.

58. PRIMA CONCLVSIO. Obiectum formale Logicæ non est directio actiua. Hæc conclusio facillimè probatur: directio actiua est præceptum, ex vi cuius præscribitur modus, quo faciendum est sciendi instrumentū. Sed hoc præceptum est actus ipsius Logicæ, seu ipsa Logica: ergo non est obiectū Logicæ, cum

Logica

Logica à suo obiecto distinguatur. Maior constat ex dictis, Minorem admittunt omnes, qui asserunt munus Logicæ esse præcepta tradere ad instrumenta Dialectica construenda.

59. SECVNDA CONCLVSIO. Obiectum formale Logicæ non est directio extrinseca operis artificiosi. Probo clarè: hæc directio extrinseca est denominatio resultans ex ipso actu Logicæ, seu ex ipso præcepto præscribente modum, quo faciendum est sciendi instrumentum: Sed præceptum Logicæ non fertur tanquam in obiectum in denominationem resultantem ex illo in obiecto, circa quod versatur: ergo directio extrinseca instrumenti sciendi, seu instrumentum sciendi vt extrinsecè directum per directionem actiuam non est obiectum Logicæ. Antecedens constat ex dictis. Consequentiam probo: actus quo ego agnosco syllogismum componendum esse ex tribus terminis non respicit syllogismum vt cognitum per illum actum, aliàs se ipsum respiceret, & supra se ipsum reflecteret: ergo non respicit syllogismum vt directum extrinsecè per directionem actiuam.

60. TERTIA CONCLVSIO. Præcepta positiua seu assensus Logicæ respiciunt in opere artificioso ipsam directionem intrinsecam formalem indistinctam ab ipso opere artificioso, & à conceptibus formalibus ex quibus componitur. Probo hanc conclusionem: Obiecta horum actuum: *Syllogismus debet constare tribus terminis, & Definitio debet constare genere, & differentia*, sunt ipsa constructio syllogismi ex tribus terminis, & ipsa compositio definitionis ex genere, & differentia: sed hæc syllogismi constructio, & hæc definitionis compositio important directionem actualem syllogismi, & definitionis, vt constat ex doctrina tradita: ergo obiectum horum actuum est directio actualis horum instrumentorum. Idem contingit in quocumque præcepto positiuo Logicæ, seu in quocumque assensu de opere artificioso, seu de sciendi instrumento, cuius obiectum semper erit directio formalis intrinseca ipsius instrumenti. Hanc directionem intrinsecam non distingui ab ipso opere artificioso, & à conceptibus formalibus, ex quibus adæquatè consurgit sciendi instrumentum probani suprà. Constabit etiam ex dicendis de præceptis negatiuis, seu de actibus dissensus, Logicâ formaliter intendere hanc directionem intrinsecam instrumenti sciendi.

61. QVARTA CONCLVSIO: Præcepta negatiua Logicæ seu actus dissensus versantur circa positiuam indirectionem operationum intellectus, quam vitare intendunt. Ratio est facilis: sicuti actus, quo dicimus, *definitio debet constare genere, & differentia*, attingit operationem intellectus propter rectitudinem operationis, seu operationum intellectus, quam in definitione reperiri intendit Logica: sic actus quo dicimus *syllogismus non debet constare quatuor terminis*, attingit operationes intellectus, quibus fieret vitiosus syllogismus constans quatuor terminis propter inrectitudinem, quæ est in talibus actibus, & quia hanc intendit Logica vitare in intellectus operationibus, detestatur operationes, in quibus talis inrectitudo reperitur: & sicuti præcipit fieri operationem, seu operationes, in qua vel in quibus reperitur rectitudo definitionis compositæ ex genere, & differentia, quia in his operationibus rectitudo reperitur, sic prohibet fieri operationes, in quibus reperitur inrectitudo syllogismi vitiosi compositi ex quatuor terminis, quia in his operationibus hæc inrectitudo, seu hoc vitium reperitur: ergo sicuti præcipiens rectitudinem definitionis respicit rectitudinem, quam precipit in exacta definitione vt obiectum, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam; sic actus prohibens inrectitudinem syllogismi vitiosi constantis quatuor terminis respicit inrectitudinem, quam prohibet, ratione cuius formaliter actus, iste pertinet ad Logicam: ergo sicuti rectitudo, quæ præcipitur, ex vi huius actus: definitio debet constare genere, & differentia, est ratio formalis propter quam actus ex vi cuius præcipitur, pertinet ad Logicam, inrectitudo, quæ prohibetur, ex vi huius actus: syllogismus non debet constare quatuor terminis, est ratio, propter quam actus, ex vi cuius hæc inrectitudo prohibetur, pertinet ad Logicam.

62. QVINTA CONCLVSIO. Obiectum formale Logicæ non tantùm est rectitudo operationum intellectus, sed etiam inrectitudo operationum intellectus. Hæc conclusio ex duabus præcedentibus efficaciter probatur. Obiectum formale alicuius scientiæ, quod inpræsentiarum inquirimus est illud ratione cuius actus dicuntur ad illam scientiam pertinere; sed præcepta positiua Logicæ, seu illius assensus pertinent ad Logicam propter rectitudinem, quam præcipiunt; & præcepta negatiua Logicæ, & illius dissensus pertinent ad Logicam propter inrectitudinem, quam prohibent, vt probaui tertiâ, & quartâ Conclusione: ergo rectitudo operationum intellectus est ratio, vt ad Logicam pertineat hic actus; & inrectitudo erit ratio vt ad eandem scientiam pertineant alij actus: ergo Logica, quæ hos, & illos actus amplectitur rectitudinem, & inrectitudinem vt obiectum formale adæquatum; rectitudinem mediis actibus illam præcipientibus, & inrectitudinem mediis actibus illam prohibentibus respiciet.

63. SEXTA CONCLVSIO. Etiamsi inrectitudo operationum intellectus sit obiectum formale, ex vi cuius aliqui actus pertinent ad Logicam, vt probaui Conclusione 4. & obiectum formale Logicæ non solùm dicat rectitudinem operationum, sed etiam illarum inrectitudinem, absolutè dicitur obiectum formale Logicæ esse rectitudinem operationum, nullâ mentione habitâ de inrectitudine. Statuit hanc conclusionem communis loquendi modus, iuxta quem dicitur rectitudinem operationum intellectus esse obiectum formale Logicæ, quod de inrectitudine non dicitur: Deinde plures sunt rationes, quæ illam suadent. Primò, quia actus illi, quibus prohibetur inrectitudo pauciores sunt, & minus præcipui, quàm actus, quibus rectitudo percipitur. Secundò, quia ipsis actibus, quibus prohibetur inrectitudo, intendit Logica rectitudinem syllogismi, & ita possunt dici ordinari ad positiuam rectitudinem, eò enim tendit actus, qui dicit ne fiat syllogismus constans quatuor terminis, vt fiat syllogismus rectus constans tribus terminis, & ideo prohibetur inrectitudo vt exerceatur rectitudo, quam præcipit alius actus; non autem ideo præcipitur rectitudo, ne exerceatur inrectitudo: præcepta enim negatiua Logicæ non sistunt in negatione inrectitudinis, sed ordinantur ad rectitudinem positiuam; præcepta autem positiua in ipsa rectitudine sistunt, quam per se intendunt, & secundariò inrectitudinem auertunt, ne deficiat actibus intellectus debita rectitudo. Tertiò, quia præceptum Logicæ prohibens syllogismum fieri ex quatuor terminis, quasi præcipit negationem quatuor terminorum in syllogismo pertinentem ad illius formalem directionem & rectitudinem, ac proinde quasi immediatè præcipit rectitudinem. Non dixi absolutè præcipere negationem pertinentem ad rectitudinem, sed quasi illam præcipere, quia strictè loquendo præceptum prohibens syllogismum ex quatuor terminis componi, non præcipit negationem quarti termini in syllogismo qui tantùm tribus constat, quia implicat hunc numero syllogismum ex tribus tantùm terminis compositum

ex quatuor componi, quia conceptus formales illius per se ipsos respiciunt hos terminos, & per se ipsos habent non respicere alios, sed tantùm prohibet fieri loco huius syllogismum alium per se ipsum respicientem quatuor extrema, & ex quatuor terminis compositum quem tantùm immediatè prohibet, & ob hanc rationem dixi tendere in irrectitudinem syllogismi vtiosi, si enim immediatè tenderet in negationem formalem pertinentem formaliter ad rectitudinem syllogismi, immediatè tenderet in syllogismi rectitudinem, & ita nullus daretur actus Logicæ, qui respiceret irrectitudinem tanquam rationem formalem, ex vi cuius ad Logicam pertineat.

64. Contra conclusiones præcedentes suppositâ iam doctrinâ traditâ vix aliquid potest obiici, quod solutum non sit, hoc vnum supereſt argumentum, quod expendo, & soluo. Obiectum materiale Logicæ dicit operationes intellectus: obiectum formale dicit earundem rectitudinem ab ipsis indistinctam: ergo Logicus tantùm agit de ipsis operationibus formalibus secundùm se sumptis, & quatenus sunt expressiones talium obiectorum: sed Animasticus agit de eisdem operationibus secundùm se sumptis, & quatenus sunt expressiones suorum obiectorum: ergo Logicus, & Animasticus agunt de eodem formali obiecto. Respondeo Animasticum agere de operationibus intellectus quatenus sunt expressiones suorum obiectorum inferendo esse spirituales, consistere in qualitate vel in actione, fieri mediis speciebus, vel produci immediatè à phantasmate; quasdam esse abstractiuas, & intuitiuas alias; Logicum verò nihil ex his inferre, sed hanc cognitionem denominare hoc obiectum subiectum, & illud prædicatum; hoc diuisum, & illud membrum diuidens; hoc superius, & illud inferius; hoc antecedens, & illud consequens, & alia huiusmodi, de quibus non curat Animasticus, ac proinde longè diuerso modo operationes istæ pertinent ad Animasticum, & ad Logicum, & sub diuersa ratione formali terminant actus vtriusque scientiæ.

§. VIII.

De obiecto attributionis.

65. De obiecto attributionis Logicæ inter nostros recentiores longa est dissertatio, quam magna ex parte de nomine esse censeo, quod fatetur Arriaga disp. 2. sect. 3. subsect. 1. num. 45. multi enim sibi fingunt definitionem obiecti attributionis, vt iuxta illam facilè defendant obiectum attributionis illud esse, quod ipsis tale placuit appellari. Lege Hurtadum, si vis disp. 1. sect. 8. & Arriagam suprà, apud quos diffusè difficultatem tractatam inuenies; ego enim breuissimè ab illa me expediam.

66. Pater Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. à num. 26. P. Fonseca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. section. 3. PP. Conimbr. quæst. 5. artic. 3. P. Rubius quæst. 6. à num. 21. sentiunt obiectum Logicæ esse modum sciendi in communi amplectentem definitionem, diuisionem, & argumentationem.

67. Soris cum aliis Thomistis, quibus consentiunt Conimbricenses quæst. 5. proœmial. art. 3. & apud hos Scotus & Albertus docent obiectum adæquatum attributionis Logicæ esse argumentationem in communi.

68. Hurtad. & Arriag. & alij plures recentes affirmant obiectum attributionis esse demonstrationem, ad quam reliqua ordinantur, quæ in Logica docentur.

69. Pr ma conclvsio. Modus sciendi in communi non potest esse obiectum attributionis Logicæ, quod sic probo. Per modum sciendi in communi vel intelligitur ratio aliqua abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis, vel intelliguntur omnia sciendi instrumenta confusè cognita; in nullo autem sensu posse modum sciendi in communi esse obiectum attributionis Logicæ sic probo. Ratio abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis non potest fieri ab intellectu, qui nunquam potest efficere rationes communes, sed peculiares, videlicet hanc definitionem, hanc diuisionem, seu hunc syllogismum: ergo Logica non docet quomodo facienda sit ratio ex parte obiecti abstracta ab omnibus sciendi instrumentis: ergo non respicit tanquam obiectum attributionis aut attributi hanc rationem cõmunem: ergo hæc ratio communis abstracta non est obiectum attributionis Dialecticæ. In posteriori sensu modum sciendi in communi, hoc est, omnia sciendi instrumenta non esse obiectum attributionis sic probo. Obiectum attributionis est illud ad quod reliqua omnia obiecta illius scientiæ ordinantur, & quod non ordinatur ad aliud: sed definitio, & diuisio ordinantur ad propositionem tanquam partes illius, propositio ad syllogismum: ergo non possunt esse obiecta attributionis, quod non debet ordinari ad aliud. Minorem probo: definitio est pars propositionis, & propositio est pars syllogismi. Sed partes ordinantur ad totum: ergo definitio ordinatur ad propositionem, & propositio ordinatur ad syllogismum. Mitto alias rationes, quibus Hurtadus, & Arriaga hanc conclusionem impugnant, quibus abstineo quia mihi efficaces non sunt.

Secvnda conclvsio. Demonstratio non est obiectum attributionis; quod sic probo: Syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem: sed Logica agit de syllogismo probabili: ergo non omnia, de quibus agit Logica ordinantur ad demonstrationem: ergo demonstratio non est obiectum attributionis. Syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem probo, ex eo quod non sit pars illius, neque præsupponatur ad illam, neque aliquo modo ad demonstrationem pertineat. Rursus syllogismus vniuocè diuiditur in demonstratiuum & probabilem, tanquam in species essentialiter oppositas. Sed vna species non ordinatur ad aliam: ergo syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem. Dices syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem, cognitionem tamen syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem, cognitio enim vnius contrarij conducit ad cognitionem alterius, & ob hanc rationem dicitur contrariorum eandem esse disciplinam, seu contraria ad eandem scientiam spectare. Contrà: ob eandem rationem posset dici cognitionem demonstrationis ordinari ad syllogismum probabilem, quia sicuti opponitur contrariè syllogismus probabilis cum demonstratione, ita demonstratio opponitur cum syllogismo probabili: ergo ex hoc capite non potiori iure dicetur demonstratio, quàm syllogismus attributionis obiectum. Dices demonstrationem esse principaliorem speciem, & ideo cognitionem syllogismi ordinari ad demonstrationem, & cognitionem demonstrationis non ordinari ad cognitionem syllogismi. Contrà: etiamsi demonstratio sit perfectior syllogismo, æquè conducunt cognitio syllogismi ad demonstrationem faciendam, & cognitio demonstrationis ad eliciendum syllogismum: ergo non magis ordinatur cognitio syllogismi probabilis ad demonstrationem, quàm cognitio demonstrationis ad syllogismum. Deinde in speciebus quæ vniuocè participant rationem generis, cognitio speciei imperfectioris non ordinatur specialiter ad speciem perfectiorem cognoscendam, 70.

nullus

nullus enim dicet cognitionem equi ſpecialiter ordinari ad cognoſcendum hominem, neque cognitionem canis ordinari ad cognoſcendum leonem: ergo ex eo quod demonſtratio ſit perfectior ſyllogiſmo probabili, non infertur cognitionem ſyllogiſmi probabilis ordinari ad demonſtrationem.

71. Aliter probo cognitionem ſyllogiſmi probabilis non conducere ad demonſtrationem. Cognitio ſyllogiſmi probabilis non poteſt conducere ad diſpoſitionem terminorum demonſtrationis, neque ad modum inferendi conſequens ex præmiſſis, quia hic modus inferendi, & illa terminorum diſpoſitio eadem eſt in ſyllogiſmo probabili, & in demonſtrativo, & præmiſſis ſuppoſitis eâdem neceſſitate infertur conſequens in ſyllogiſmo probabili, & in demonſtrativo, qui tantùm materialiter differunt ex eo, quod ſyllogiſmus probabilis componitur ex præmiſſis tantùm probabilibus, & ſyllogiſmus demonſtrativus, ex præmiſſis euidentibus eadem ratione diſpoſitis: ergo cognitio formæ ſyllogiſmi probabilis non deſeruit ad cognitionem formæ ſyllogiſmi demonſtrativi, cùm prorſus ſit eadem omnino. Sed cognitio materiæ neutiquam poteſt deſeruire, & etiamſi deſeruiret, non diceretur deſeruire cognitio ſyllogiſmi, quia materia ſyllogiſmi ſyllogiſmus non eſt: ergo cognitio ſyllogiſmi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonſtrationis.

72. Quod ſi demonſtratio, & ſyllogiſmus probabilis contrariè opponantur & ad eandem ſcientiam pertineant, non ideo infertur ſyllogiſmum probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonſtrationem; ex hoc enim capite non eſt maior ratio vt ordinetur ſyllogiſmus probabilis, aut illius notitia ad demonſtrationem, quàm vt ordinetur demonſtratio, aut illius notitia ad ſyllogiſmum probabilem, ſæpe enim de vtroque contrario æquè primò agit ſcientia, vt patet in qualitate reſpectu primarum qualitatum. Tunc autem dici ſolet ſcientia ſecundariò agere de aliquo contrario, quando hoc non eſt ſimpliciter tale, neque illius notitia per ſe eſt vtilis, niſi quatenus conducit ad aliud cognoſcendum, ſicuti Metaphyſica, quæ agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primariò, quia non eſt ſimpliciter ens, & quia illius notitia tantùm eſt vtilis, quatenus conducit ad ens reale cognoſcendum, & ita nulla ſcientia per ſe primariò agit de ente rationis.

73. TERTIA CONCLVSIO. Obiectum attributionis Logicæ eſt ſyllogiſmus perfectus complectens probabilem, & demonſtrativum, abſtractus tantùm ex parte modi, & ex parte obiecti includens ſyllogiſmos omnes peculiares demonſtrativos & probabiles, quos docet Logica facere, & non rationem aliquam illis communem. Concluſio hæc ex præcedenti facilè deducitur, illius rationem breuiter attingo, cuius doctrinam fuſiùs tradidi. Omnia quæ tractantur in Logica ordinantur ad ſyllogiſmum perfectum, termini enim, definitio, & diuiſio propoſitionem componunt, & hæc ſyllogiſmum: ergo omnia diſtincta à ſyllogiſmo, de quibus agit Logicus, ordinantur ad ſyllogiſmum. Inſuper ſyllogiſmus perfectus, qui complectitur demonſtrativum, & probabilem non ordinatur ad aliud de quo agat Logica, neque vnus ſyllogiſmus perfectus ordinatur ad alium, vt probaui concluſione præcedenti: ergo ſyllogiſmus perfectus complectens demonſtrationem, & ſyllogiſmum probabilem eſt obiectum attributionis Logicæ.

74. Arguit Hurtadus: Sola demonſtratio eſt vltimus finis Logicæ: ergo hæc ſolùm eſt obiectum attributionis. Probat antecedens ex parte intellectus, quia vnâ demonſtratione, quæ triplicem operationem includit, adæquatè & ſimpliciter perficitur, illud enim eſt finis vltimus alicuius, in quo adæquata illius perfectio continetur. Probat ſecundò ex parte obiecti: finis vltimus alicuius potentiæ eſt ille, per quem exhauritur, & percipitur totum obiectum: ſed intellectus per demonſtrationem tantùm exhaurit, & percipit totum obiectum: ergo demonſtratio tantùm eſt vltimus finis Logicæ. Vrget: potentia cognoſcitiua naturaliter apperit ſuam operationem, & quò perfectior eſt operatio, eò vehementiùs illam appetit, ergo cùm adipiſcitur totam ſuam perfectionem in demonſtratione contentam, in illa tanquam in vltimo fine requieſcet, & nihil amplius apperet. Totam perfectionem intellectus in demonſtratione contineri ſic probat: per demonſtrationem cognoſcuntur eſſentia obiecti, illius principia, proprietates, atque paſſiones perfectiſſimo modo, quo poſſunt cognoſci: ergo nihil ſupereſt cognoſcendum: ergo in demonſtratione inuenit intellectus totam ſuam perfectionem. Reſpondeo demonſtrationem non eſſe vltimum finem intellectus, neque in illa contineri omnem perfectionem intellectus, ſed hunc referri tanquam in vltimum in demonſtrationem, & ſyllogiſmum probabilem, quia per vtrumque vltimò perficitur, vterque enim ſyllogiſmus eſt perfectio intellectus, & neuter ordinatur ad aliam operationem perfectiorem ipſo. Deinde aſſero habitâ demonſtratione intellectum quieſcere, hoc eſt, non procedere ex demõſtratione ad aliam perfectiorem operationem, quâ ratione etiam quieſcit habito ſyllogiſmo probabili, ex quo infero ego vtrumque ſyllogiſmum eſſe finem vltimum Logicæ, non tamen ita quieſcere vt demonſtratione habitâ intellectus non appetat ſyllogiſmum probabilem, quia intellectus non tantùm apperit cognoſcere omnia obiecta perfectiſſimo modo, quo poteſt illa cognoſcere, ſed cognoſcere omnia obiecta omnibus modis quibus perfectè cognoſci poſſunt, & cùm obiecta ſint cognoſcibilia per ſyllogiſmum probabilem, & per demonſtrationem, fit appetere illa vtroque modo cognoſcere, etſi vehementiùs appetat modum perfectiorem cognoſcendi, videlicet demonſtrationem, quod non impedit ipſum apperere minùs vehementer ſyllogiſmum probabilem propter ſe ipſum tanquam finem vltimum inadæquatum.

75. Inſtat Hurtadus: quidditatiua, & propria hominis perfectio eſt eſſe cognoſcitiuum per diſcurſum, quod ſonat rationalitas: ſed hæc virtutem diſcurrendi reducit ad actum per demonſtrationem: ergo demonſtratio eſt propria hominis cognitio, & exercitium illius differentiæ eſſentialis per ordinem ad quod hæc differentia deſumitur. Sed quælibet potentia amat tanquam perfectionem ſibi vltimò expetibilem illam operationem, per ordinem ad quam conſtituitur eſſentialiter: ergo demonſtratio eſt quod vltimò appetit humanus intellectus. Eidem maiori hanc ego minorem ſubiicerem: ſed intellectus eam virtutem diſcurrendi reducit ad actum per demonſtrationem & per ſyllogiſmum probabilem; & deinde inferrem: ergo demonſtratio, & probabilis ſyllogiſmus, ſeu omnis perfectus ſyllogiſmus eſt propria hominis cognitio, & exercitium differentiæ, per quam conſtituitur, & vltimus finis potentiæ intellectiuæ. Reſpondeo omnem ſyllogiſmum perfectum pertinere ad vltimum finem intellectus, & eſſe exercitium propriæ differentiæ, & propriiſſimam ratiocinationem, non enim minus ratiocinatur in ſyllogiſmo probabili, quàm in demonſtrativo, in vtroque enim eodem modo procedit, & ſeruat eandem formam inferendi vnum ex alio, tantùm enim differunt ratione materiæ.

76. Obiicies: Definitio ex se non ordinatur ad propositionem, neque propositio ordinatur ad syllogismum perfectum: ergo syllogismus perfectus non ex obiectum attributionis. Respondeo definitionem ex se habere virtutem componendi propositionem, & propositionem ex se illatiuam conclusionis, quod sufficit, vt definitio ad propositionem, & propositio ad syllogismum ordinari dicantur. Instabis, eodem modo posse dici ordinari ad syllogismum fallacem. Respondeo syllogismum fallacem propriè non esse syllogismum, quia de ratione syllogismi est, vt consequens ex præmissis inferatur; nihil autem infertur in syllogismo fallaci, & ita syllogismus non est, sed tantùm habet apparentiam, quandam terminorum, quia fallimur existimantes esse verum syllogismum, & ita cum Logica agit de syllogismo, tantùm secundariò agit de syllogismo fallaci, qui simpliciter non est syllogismus sicuti Metaphysica disputat de entе rationis quod simpliciter non est ens.

PVNCTVM II.

De diuisione Logicæ docentis & vtentis.

1. MVLTA nonnulli scribunt de distinctione Logicæ docentis, & vtentis, in qua quæstione nihil inuenio, quod de nomine non sit, in re enim apud omnes vna omnium mens, quod paucis rectè ostendit Arriaga disp. 3. sect. 1. Certum est Logicum tradere præcepta rectè definiendi, diuidendi, & argumentandi, insuper est certum ipsam Logicam, & reliquas scientias vti his præceptis. Insuper est certum Logicam tradere hæc præcepta, & ipsam Logicam reliquasque scientias illis vti, non solum in vna vel in altera materia, sed etiam in quacumque materia siue euidenti, siue probabili. Eu doctrinam Logicæ, quam ipsa tradit, & vsum eiusdem Logicæ tum in se ipsa, tum in aliis materiis; nunc ex hac doctrina & hoc vsu Logica docens, & Logica vtens desumenda est, quibus autem actibus hæc aut illa denominatio sit largienda, quæstio est purè de nomine; siue enim dicas Logicam vtentem esse tantùm ipsam Logicam, quatenus suis præceptis vtitur, siue dicas esse actus omnium scientiarum, quatenus præceptis Logicæ diriguntur, nihil reale apponis distinctum in his actibus, neque secundùm hos distinctos dicendi modos, distinctas actibus formalitates tribuis, sed tantùm secundùm hunc dicendi modum his actibus tribuis vtentis Logicæ nomen, quod negas aliis, & secundùm illum aliis actibus idem nomen accommodas, quod his negas nullâ nouâ formalitate actibus concessâ, aut ab illis ablatâ. In quæstione purè de nomine conueniunt omnes Logicam docentem dici ipsam Logicam quatenus præcepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum aliæ scientiæ vtuntur, dissensio est quid intelligatur nomine Logicæ vtentis.

2. Prima sententia asserit Logicam vtentem esse habitum quendam, qui in quauis materia probabiliter disputat. Sententia hæc non apparenti fundamento innititur, & facili negotio reiicitur. Non datur habitus, qui in qualibet materia probabiliter concludat: ergo non datur habitus, qui in quacumque materia probabiliter disputet. Consequentia est certa, antecedens per se notum; quælibet enim scientia pro distinctione materiæ seu obiecti habet distinctos habitus, quibus quælibet de suo obiecto euidenter disputat. Secundò habitus quibus probabiliter disputat Logica, distinguuntur ab actibus, quibus probabiliter disputat Philosophia: ergo non datur vniuersalis quidam habitus ad disputandum probabiliter in quacumque materia.

3. Secunda sententia est aliorum, qui asserunt Logicam vtentem esse, quam nos Topicam vocamus, quæ non probabiliter disputat in quacumque materia, sed præcepta tradit in quacumque materia probabiliter disputandi, quæ loci communes vocantur, & frequenter apud Rhetores vsum habent. Non nego dari talem habitum, verumtamen me penitus latet, propter quam rationem habitus iste pro aliis Logica vtens sit dicendus, æquè enim ad alias scientias conducit pars Topica, & pars demonstratiua Logicæ, & æquè vtrâque parte reliquæ scientiæ vtuntur, quare ergo specialis hæc pars præ aliis Logica vtens dicenda est? ex hoc ergo capite sententiam hanc reiicio, quæ enim sine fundamento dicuntur, maiori operâ impugnanda non sunt.

4. Pater. Vasq. 1. par. disp. 8. c. 5. n. 19. asserit Logicam vtentem esse praxim seu operationem ipsius Logicæ docētis, ipsam videlicet constructionē propositionis, & syllogismi, quæ in quacumque scientia reperitur. Itaque secundùm hanc sententiam Logica vtens erit instrumentum sciendi elicitum directione Logicæ, quod quidem sciendi instrumentum non semper est actus pertinens ad eandem scientiam. Philosophia enim, Metaphysica, & Theologia habent proprios syllogismos, & proprias definitiones, quæ dicuntur sciendi instrumenta, imò ipsa Logica, cuius munus est tradere præcepta ad instrumēta sciendi facienda, propria habet instrumenta, & proprias definitiones, & demonstrationes, quibus tradit præcepta ad alia sciendi instrumenta facienda, quia mediâ definitione docet demonstrationem conficere, & per demonstrationem ostendit, & docet quomodo facienda sit definitio. Dicuntur ergo secundùm hanc acceptionem Logica vtens omnia sciendi instrumenta, quatenus præceptis Logicæ diriguntur. Quod si aliquod sciendi instrumentum casu fiat, vel luminis naturæ ductu absque directione præceptorum Logicæ, tale sciendi instrumentum non dicetur Logica vtens, quia syllogismus secundùm se & quodlibet sciendi instrumentum tantùm denominatur Logica quatenus procedit ab actu Logicæ, & est illius externa consummatio, & effectus; quod si a Logica non procedat, ex nullo capite Logica dici poterit. Placuit hic dicendi modus Hurtado disp. 2. sect. 1. concluditque iuxta illum non esse tantùm vnam Logicam vtentem sed plures; omnes enim scientiæ Logicæ vtentes dicuntur, asseritque esse conformem D. August. qui Paulum, & reliquos Doctores vocat Dialecticos, quia Logicâ vtuntur. Eidem sententiæ suffragari affirmat Hurtadus diuisionem illam à Dialecticis traditam, quâ partiuntur Logicam, in Logicam rebus auulsam, quæ est Logica docens, scientia specialis, & Logicam rebus concretam, quæ est Logica vtens comprehendens omnes scientias. Eandem sententiam tradunt Nostri Conimbr. quæst. 4. Procem. art. 2. P. Smiglerius disp. 2. sect. 4. & Merinero disp. vnica procem. quæst. 2. sect. 1.

5. Arriaga suprà citatus docet tantùm dici Logicam vtentem ipsam Logicam, quatenus vtitur suis præceptis, quod ex eo probat, quia reliquæ scientiæ Logica non sunt: ergo non poterunt dici Logicæ vtens, quod enim non est Logica, non poterit dici Logica vtens; quod verò Logicâ vtantur, fundamentum non est vt dicantur Logica vtens sed vtentes Logicâ. Neque ex eo quod actus reliquarum scientiarum dirigantur actibus seu præceptis Logicæ, poterunt dici Logica, quia effectus non habet rationem causæ, neque rectè diuidetur virtus productiua caloris in ignem, qui est virtus productiua, & ipsum calorem, qui est effectus productus. Non co-

gent

gent hæc à communi sententia discedere, quia etsi effectus non denominetur virtus productiua, ex eo quod ab illa dependeat, tamen denominationem desumit virtutis seu habitus, à quo procedit; sic actionem externam imperatam ab actu interno prudentiæ appellamus, & illi tribuimus honestatem prudentiæ; & actionem externam imperatam ab actu interno humilitatis, actum humilitatis vocamus, & illi honestatem humilitatis tribuimus, quia huiusmodi externæ actiones consummationes sunt internarum virtutum, & ita ad eandem virtutem pertinere dicuntur, & eodem virtutis nomine gaudeat, quo gaudent interni actus, & habitus à quibus procedunt. Sic in Logica contingere potest, actus enim internus Logicæ consummatur per effectum, videlicet per syllogismum procedentem ab illo actu, siue syllogismus pertineat ad Logicam, siue ad Metaphysicam, vel Theologiam, & ita poterit dici quasi actus externus Logicæ, & Logica denominari, sicuti dicitur actus externus prudentiæ, & prudentia denominatur actio externa directa actu interno prudentiæ.

6. Sto ergo sententiæ Patris Vasq. quæ in quæstione purè de nomine congruè satis rem dirigit. Illud quod addit Hurtadus, videlicet non solùm dandam esse vnam Logicam vtentem, sed plures quia quælibet scientia est Logica vtens, & ita cùm plures sint scientiæ, plures Logicæ vtentes dandæ sunt, in loquendi modo nō probo, quia etiamsi omnes scientiæ sint obiecta præceptis Logicæ directa, nihilominus non dicuntur dari plura obiecta adæquata Logicæ præceptis directa, sed vnum adæquatum inuoluens plura inadæquata: sic etiamsi quælibet scientia sit Logica vtens, & scientiæ sint plures, non sunt dicendæ plures Logicæ vtentes adæquatæ, sed vna comprehendens plures scientias, quarum quælibet sicuti est obiectum inadæquatum Logicæ, sic est Logica vtens inadæquata, quia non distinguitur in quacumque speciali scientia esse obiectum directum præceptis Logicæ & esse Logicam vtentem.

7. Quæstio est, an sicut Logica secundùm omnem partem dicitur docens, ita secundùm omnem partem dicatur vtens? P. Fonseca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. Patres Conimbr. quæst. 4. proœm. art. 2. docent Logicam tantùm habere vsum respectu partis Topicæ, & Sophisticæ, non verò respectu partis Demonstratiuę. Communis tamen sententia docet Logicam vsum habere secundùm omnem sui partem, quia sicuti Logica docet syllogismos fallaces, topicos, & demonstratiuos construere, sic syllogismi fallaces, topici, & demonstratiui fiunt conformes præceptis Logicæ, & directi Logicæ præceptis: ergo hi omnes syllogismi præceptis Logicæ dirigūtur: ergo sunt vsus Logicæ, & actus Logicæ vtentis illorū quilibet dici poterit.

8. Fundamentum Conimbricensium ad oppositam sententiam defendendam est, syllogismos in materia necessaria aliarum scientiarum effici ab ipsis scientiis peculiaribus, & non à Logica, & ita non posse dici Logicæ effectus, neque actus Logicæ vtentis, & syllogismi in materia necessaria ipsius Logicæ sunt ipsa Logica, & ita nón possunt esse vsus Logicæ, quia vsus distinguitur realiter à doctrina, cuius est vsus. In materia probabili & fallaci aliter rem se habere putant, quia existimant nullam scientiā elicere syllogismos probabiles in propria materia, quia scientia tantùm elicit actus scientificos, sed omnes syllogismos probabiles & fallaces in quacumque materia fiant, elici putant ab habitu Logicæ, cuius est ministrare reliquis scientiis in huiusmodi syllogismis elaborandis. Neque ideò, inquiunt Conimbricenses, timendum, est ne reliquæ scientiæ inopes maneant, si omni doctrinā probabili denudentur, quia Dialectica omnium famula administráque cùm sit, non censetur alienas efficere ab aliis scientiis eas opiniones, quas vt proprias colit; quemadmodum nec opes famulorum operâ comparatæ à dominorum facultatibus alienæ censentur.

Hæc Conimbricensium doctrina multis laborat 9.
difficultatibus, multa supponit à veritate aliena, breuiter nonnulla in illam adducam. In primis supponit demonstrationes in materia necessaria fieri à Metaphysica, Philosophia, & Theologia in propriis materiis, & circa propria obiecta sine Logicæ industria, quod omnino falsum est, quia quantumuis demonstratio Metaphysica euidens sit, dum à Metaphysico conficitur, Metaphysicus regulis Logicæ dirigitur, quæ præscribunt modum, quo in quacumque materia facienda est demonstratio, quod sufficit vt demonstratio Metaphysica vsus Logicæ dicatur, & ad Logicam pertinear, tanquam effectus, & consummatio præceptorum, quæ tradit Logica. Secundò supponit Logicam in propria materia non posse conficere demonstrationem, quâ doceat, quomodo facienda sit definitio, directam præceptis, quibus ipsa Logica præscribit modum, quo facienda est demonstratio, quod à veritate alienum est, quia hæc demonstratio: *Explicatio debet esse clarior re explicatā: definitio est explicatio definiti: ergo debet esse clarior:* Definitio est actus, quo præscribitur modus, quo facienda est definitio, & est Logica docens definitionem, & vsus præceptorum, quibus Logica tradit modum, quo facienda est demonstratio, quia fit iuxta præcepta, quibus dicit Logica, demonstratio debet constare tribus terminis hac ratione dispositis in propositionibus per se notis, & ita falsum est non posse eundem actum esse Logicā, & vsum Logicæ, hoc est esse præceptum circa aliquod sciendi instrumentum, & vsum præceptorum circa illum. Tertiò docent Conimbricenses, omnem syllogismum probabilem circa obiectum cuiuscumque scientiæ non dependere ab habitu speciali illius scientiæ, sed tantùm ab habitu Logicæ, quæ administra est reliquarum scientiarum, quod à veritate longè abest, quia id, quod vocamus vnam scientiam totalem, includit plures habitus & plures actus quosdam probabiles, & alios scientificos, licet aggregatum illud scientiam vocemus sumptā denominatione à præcipuis illius actibus. Ratio est, quia Logica tantùm docet artificium syllogisticum tam in materia probabili, in qua probabilem syllogismum constituit, quam in materia euidenti, in qua demonstrationem conficit, & ex vi habitus Logicæ tantùm potest intellectus vincere difficultatem quæ est in opere resultans ex artificio Logico, illa verò, quæ ex materia resultat siue in materia probabili, siue euidenti vincenda est à peculiari habitu illius scientiæ, ad quem materia syllogismi spectat. Secundò si ab habitu Logicæ procederent omnes syllogismi probabiles cuiuscumque materiæ, Logicus præcisè quatenus Logicus, haberet habitus ad disputandum de omnibus, quæ Philosophia, Metaphysica, & Theologia probabiliter disputant, & consequenter ad ferè omnia de quibus hæ scientiæ agunt, in quibus si res exactè examinentur, vix vnam demonstrationem pro centum syllogismis probabilibus reperiemus. Ex quo infero vix vnum vel alterum syllogismum demonstratiuum scientiæ superesse. Quod enim Conimbricenses asserunt, videlicet id timendum non esse, quia omnia, quæ Logicæ scientiarum famula acquirit, supellectili accrescit reliquarum scientiarum, quibus acquiruntur, eleganter, & rhetoricè dictum est.

Sit ergo firmum, vsum Logicæ extendi ad syllogis- 10.
mos probabiles, & ad demonstrationes ad quamcumque materiam pertinentes, etiam in materia

ipsius Logicæ, quia licèt hæ demonstrationes sint actus Logicæ, & habeant pro obiecto sciendi instrumentum; v.g. definitionem, cuius directionem præscribunt, possunt esse obiectum aliorum præceptorum, quæ ad ipsam demonstrationem dirigantur, & ita præceptum circa definitionem, potest esse vnus præceptorum circa demonstrationem, sicuti de cognitione dicebam, quæ potest esse speculatio vnius obiecti, & praxis respectu alius cognitionis reflexæ.

11. Ex his inferes rationem docentis, & vtentis non esse differentias speciales Logicæ, quælibet enim scientia practica, & quælibet ars potest diuidi in docentem, & vtentem: docens dicetur actus artis vel scientiæ præscribens modum praxis efficiendæ, & praxis ipsa vtens appellabitur.

12. Circa distinctionem actuum, & habituum nonnulli asserunt actum, & habitum Logicæ docentis esse eundem: alij actus distinguunt, & non habitus: quod autem iuxta nostra principia dicendum sit facilè explicabo. Actus Logicæ vtentis diximus esse omnes actus ad quamcumque scientiam spectantes, directos etiam ad ipsam Logicam Logicæ præceptis. Ex quibus infertur actus Logicæ vtentis pertinentes ad omnes scientias distinctas à Logica differre ab actibus Logicæ, quia nullus actus alius scientiæ distinctæ à Logica est actus Logicæ docentis, demonstratio enim Metaphysica, & Theologica quantumuis dirigantur præceptis Logicæ docentis, non sunt Logica docens vt per se notum est. Actus verò Logicæ vtentis pertinentis ad ipsam Logicam, necessariò erunt actus Logicæ docentis, & vtentis; vtentis quia tales esse supponimus, ex eò quod dirigantur aliis præceptis Logicæ; docentis quia sunt actus proprij Logicæ cuius munus est docere, & cuius omnes actus sunt præcepta, quibus docemur conficere sciendi instrumenta. Verumtamen talis actus, qui simul sit actus Logicæ docentis, quia præscribit modum, quo facienda est definitio, & Logicę vtentis, qui dirigitur preceptis demonstrationis, dicetur Logica docens, quatenus Logica docens versatur circa definitionem per ipsum actum, & Logica vtens quatenus Logica versatur circa demonstrationem per alios actus, quibus Logica tradit modum quo facienda est demonstratio, quorum directione fit hæc demonstratio, quâ docemur definitionem conficere, & ita nunquam respectu eiusdem partis Logicæ, neque respectu eorumdem præceptorum poterit esse idemmet actus Logicæ docentis, & vtentis.

13. Ex his infero omnem actum Logicæ esse actum Logicæ docentis, quia per hoc quod est docere constituitur actus in ratione actus Logicæ, non verò omnem actum Logicæ esse actum Logicæ vtentis, quia non omnes actus Logicæ diriguntur aliis actibus, imò ne in infinitum procedamus, dandus est aliquis actus Logicæ docentis, qui nullo alio dirigatur, qui non erit actus Logicæ vtentis, quia cùm actus non possint se ipsos mutuò dirigere, necessum est peruenire ad aliquem, qui à nullo alio dirigatur, vel in infinitum procedere. Hæc existimo à nullo posse negari, nisi tantùm contendendi animo, sunt enim iuxta principia tradita omnino certa.

14. De distinctione habituum rem ita compono. In actu Logicæ vtentis duplex potest excogitari difficultas, quædam procedens ex materia, in qua fit sciendi instrumentum; alia ex artificio Logico, quo debet constare sciendi instrumentum, definitio videlicet, vel demonstratio. Difficultas orta ex materia, in qua fit sciendi instrumentum, debet superari habitu scientiæ, ad quam pertinet materia, & obiectum formale instrumenti sciendi, quia Logica non potest vincere difficultatem, quam habet Philosophus in demonstrando dari vnum primum motorem, vel dari materiam primam, ex qua omnia naturalia composita componantur, si enim hanc difficultatem vinceret Logicæ habitus, superfluerent habitus omnium scientiarum, vna enim Logica sufficeret ad vincendas difficultates omnium scientiarum. Vincenda ergo est in actu Logicæ vtentis difficultas orta ex materia demonstrationis, & syllogismi, & ex obiecto formali, circa quod versatur talis demonstratio, quod materiam voco respectu artificij logicalis, & directionis formalis syllogisticæ. Difficultas alia potest excogitari orta ex artificio logicali, quod est eiusdem rationis in omnibus demonstrationibus in quacumque materia fiant, & ad quamcumque materiam spectant. Ad hanc difficultatem vincendam plurimùm conducere actus Logicæ docentis mihi est omnino certum, nemo enim inficias ibit faciliùs conficiendum esse syllogismum in quacumque materia cæteris paribus ab homine apprimè cognoscente modum, quo faciendus est, quàm ab alio qui penitus ignorat præcepta Dialecticæ circa syllogismum efficiendum, notitiâ enim præceptorum circa demonstrationem, quæ est actus Logicæ docentis, dirigitur quisque ad demonstrationem faciendam in quacumque alia materia. Ex hoc infero actus Logicæ vtentis directiùs procedere ab actibus Logicæ docentis, & mediis his actibus ab habitu Logicæ docentis, à quibus eliciuntur procedunt actus Logicæ docentis, eo modo, quo actus procedunt à propriis actibus siue per concursum actuum, vt alij volunt, siue mediâ informatione habitus, mediâ quâ, tanquam conditione potentia faciliùs producit suos actus, vt alij opinantur, de quo dicam Controu. 12. de animâ, Punct. 4.

15. Superest difficultas an intellectus optimè directus per præcepta Logicæ docentis ad demonstrationes conficiendas, iam promptior, & facilior ad illas, quàm esset, si hanc directioneni actiuam non haberet, quæ consistit in actibus Logicæ docentis, adhuc habeat aliquam difficultatem ortam ex artificio logicali distinctam ab illa, quæ oritur ex hac materia, & ex hoc formali obiecto, circa quod versatur demonstratio, quæ vincenda est ab habitu scientiæ, ad quam vincendam requiratur specialis habitus Logicæ vtentis? Nonnulli affirmatiuam partem tuentur, ex eo quod artifex, v.g. pictor postquàm apprimè didicit pingendi artem, suppositâ directionis arte difficultatem habet in ipsa pictura conficienda. Negatiuam partem veriorem esse affirmo; nullum enim inuenio caput, ex quo possit esse intellectus difficilis ad demonstrationem conficiendam, postquàm apprimè nouit modum, quo facienda est, distinctum à materiali, & formali obiecto, circa quod demonstratio debet versari; cùm verò difficultas ex hoc capite orta vincenda sit ab habitu scientiæ ad quam pertinet demonstratio illa ratione materiæ, & obiecti formalis circa quod versatur, superfluit alius specialis habitus Logicæ vtentis, cum nulla specialis difficultas vincenda supereat.

16. Ratio adducta pro opposita sententia nihil probat, quia pictor difficultatem habet in ipsa exequutione picturæ, postquam est instructus arte pingendi, quia non est eadem potentia, quæ præscribit modum pingendi, & quæ pingit; & ita postquam intellectus est optimè instructus arte pingendi, potest esse manus difficilis ad exequendum id, quod intellectus præscribit. In intellectu autem eadem est potentia præscribens demonstrationem faciendam, & exequens ipsam demonstrationem, cui si ex materia difficultas non accrescat in exequutione, nulla illi potest inesse suppositâ directione, quam habet circa

opus

opus exequendum. Quod si postquàm intellectus actu prudentiæ hîc & nunc est optimè instructus circa actum fidei eliciendum, difficultatem habeat in actu fidei ab ipso eliciendo, tota hæc difficultas oritur ex ipsa materia, seu ex motiuo actus fidei, quod obscurè mouet, quæ sub habitu fidei vincenda est; sicuti difficultas orta in actu Logicæ vtentis ex materia & motiuo, vincenda est ab habitu scientiæ ad quam pertineat talis actus ratione materiæ, & obiecti formalis, seu motiui.

17. Ex hoc infero omnes actus Logicæ vtentis procedere elicitiuè ab habitu, ad quem pertinet actus talis scientiæ, & directiuè ab habitu Logicæ docentis, non immediatè & formaliter, quia habitus non immediatè neque formaliter dirigit potentiam, sed mediis actibus Logicæ docentis, qui immediatè & formaliter dirigunt potentiam ad conficiendam demonstrationem (idem intellige de quocumque alio sciendi instrumento) in quacunq; materia, & ad quãcumq; scientiam spectantem. Infero similiter actum Logicæ docentis directũ aliis præceptis eiusdem Logicæ, qui simul est actus Logicæ docentis, v.g. demonstratio præscribẽs modum, quo facienda est definitio, directa præceptis definitionis, procedere elicitiuè ab habitu partis Logicæ præscribentis modum definitionis conficiendæ, & directiuè ab habitu partis Logicæ præscribentis modum, quo facienda est demonstratio, non immediatè, sed medio actu procedente ab habitu, qui actus immediatè dirigit demonstrationem, qui est actus Logicæ docentis circa definitionem, & vtentis respectu præceptorum quæ tradit Logica circa demonstrationem.

18. Obiicies: Ad habitum Logicæ docentis non pertinet conficere instrumenta sciendi, sed præscribere modum, quo sciendi instrumenta facienda sunt: ergo, nullus actus Logicæ vtentis elicitiuè procedit ab aliquo habitu Logicæ docentis. Respondeo, ad Logicam docentem spectare tradere præcepta circa instrumenta; per demonstrationem enim ostendit Logica, quomodo facienda sit definitio, & per definitionem circa ipsam demonstrationem docet, quomodo facienda sit demonstratio; & ita ad Logicam docentem pertinere conficere in propria materia sciendi instrumenta, quæ formaliter sunt præcepta, seu directiones circa alia instrumenta, quæ tanquam obiecta respiciunt. Habitus tamen Logicæ docentis à quo immediatè elicitur tale instrumentum, demonstratio videlicet, quæ est doctrina circa definitionem, deseruiet ad vincendam difficultatem, quæ oritur in hac demonstratione ex materia, & obiecto formali illius; illa verò quæ oritur ex ipso artificio Logicali communis omnibus demonstrationibus, non vincitur ab hoc habitu, sed immediatè ab actu præscribente modum, quo facienda est demonstratio, & mediatè ab habitu Logicæ docentis à quo elicitiuè procedit talis actus.

19. Obiicies: Actus Logicæ docentis, & vtentis distinguuntur in specie: ergo non possunt procedere ab eodem habitu. Dixi eundemmet actum Logicæ docentis posse esse actum Logicæ vtentis, licet in ordine ad diuersa extrema, quia actus dicitur docens respectu praxis, quam præscribit & respicit tanquam obiectum; & dicitur vtens respectu alius actus, à quo tanquam obiectum reflexè respicitur, & cuius est praxis, quapropter omisso antecedenti, distinguo consequens. Ergo non possunt procedere ab eodem habitu vterque directiuè, vel vterque elicitiuè, concedo consequentiam; in eodem enim actu, qui simul est actus Logicæ docentis assigno respectum ad vnum habitum, à quo quatenus est docens procedat, & ab alio à quo procedat, quatenus vtens: ergo non possunt procedere ab eodem habitu vnus elicitiuè, & alter directiuè, nego consequentiam; volitio enim cuiuscumque obiecti directiuè procedit à cognitione, & mediâ hac ab habitu, & principio à quo procedit elicitiuè cognitio, & nihilominus cognitio, & volitio specie differunt.

Obiicies: sequi ex nostra doctrina habitum Logicæ vtentis adhuc respectu huius actus non esse vnum simplicem sed duplicem, vnum directiuum, & alium elicitiuum. Respondeo respectu eiusdem actus tantùm dari vnum habitum Logicæ vtentis, qui directiuè concurrit ad actum, hunc verò connotare alium habitum à quo elicitiuè procedat talis actus, qui non dicitur habitus Logicæ vtentis, sed habitus illius scientiæ ad quem secundum se pertineat actus ille, qui dicitur Logica vtens, sicuti potentia intellectiua, quæ est directiua actuum voluntatis connotat potentiam volitiuam, à qua actus voluntatis elicitiuè procedant, quia illius munus est dirigere mediis propriis actibus actus eliciendos ab aliis potentiis, & ita elicitiua dicitur respectu propriorum actuum, & directiua respectu actuum potentiæ volitiuæ, non tamen dicitur dari duplicem potentiam directiuam respectu eiusdem actus volitiuæ potentiæ. Sic contingit in habitu Logicæ vtentis, cuius est mediis propriis actibus dirigere actus eliciendos ab alio habitu, & respectu illorum propriorum actuũ, quos immediatè elicit, dicitur Logica docens, seu habitus Logicæ docentis; & respectu aliorum, quos ab alio habitu eliciendos dirigit, dicitur habitus Logicæ vtentis. Et sicut actus voluntatis, quia dirigitur ab actu intellectus, supponit potentiam volitiuam tanquam principium elicitiuum, & potentiam intellectiuam, quæ est principium elicitiuum intellectionis, quâ dirigitur, tanquam principium directiuum remotum; sic actus Logicæ vtentis, quia est actus peculiaris scientiæ directus actu Logicæ docentis supponit tanquam principium elicitiuum proximum habitum talis scientiæ, cuius est proprius, & habitum Logicæ docentis, qui est principium elicitiuum proximum actus, quo dirigitur, tanquam principium directiuum remotum, qui quatenus directiuus est dicitur habitus Logicæ vtentis. 20.

Obiicies vltimò: Is qui conficit plures demonstrationes Philosophicas in *Darij* absque vllis præceptis Logicæ facilis est ad faciendas alias demonstrationes in *Darij*: ergo per actus aliarum scientiarum constituitur quis facilis ad faciendos syllogismos, & sic ad alia sciendi instrumenta conficienda: ergo actibus aliarum scientiarum acquiritur habitus Logicę vtentis: ergo habitus Logicæ vtentis non distinguitur ab aliarum scientiarum habitibus. Respondeo hominem absque arte conficientem syllogismos, aut alia sciendi instrumenta, constitui facilem ad syllogismos, seu alia sciendi instrumenta facienda; hunc tamen neque habere actum, aut habitum Logicæ vtentis, quia actus Logicæ vtentis est syllogismus factus cum directione artis Logicæ, & habitus huius actus est facilitas ad faciendos syllogismos præceptis Logicæ directos, ille verò qui syllogismos sine præceptis Logicæ efficeret, quantumuis facilis esset ad illos, neque syllogismos ex arte faceret, quod est habere actum Logicæ vtentis, neque facilis esset ad faciendos syllogismos arte directos, quod est habere habitum vtentis Logicæ: Sicut qui ex experientia, & nullâ Medicinæ regulâ ductus medendi faciliratem habet, nullo Medicinæ docentis, aut vtentis habitu gaudet, quia habitus Medicinæ non est facilitas ad mẽdendum, sed facilitas ad mẽdendum actibus directis Medicinæ præceptis. 21.

PVNCTVM III.

An Logica sit scientia.

1. PLVRES inuenio circa eaſdem quæſtiones oppoſitas ſententias, quarum rationem diſconuenientiæ ſi illius expendiſſent authores, facilè inter ſe conuenirent, & perlongis, & valdè prolixis diſputationibus parcerent, agnoſcentes tantâ operâ quæſtionis materiam dignam non eſſe, foràmque reſolui in puram de nomine quæſtionem. In his eſt, quam præfixus titulus proponit, in qua multum de nomine diſſertatur, vt ex dicendis conſtabit, in quibus accuratè diſcernam illa, in quibus tantùm de nomine diſſenſio ab his, in quibus de re ipſa poteſt eſſe contentio.

2. Logicam non eſſe ſcientiam defendunt nonnulli ex antiquis, quos referunt Noſtri Conimbricenſes, quæſt. 4. Proœm. art. 3. Hos ſequuntur Pereira lib. Philoſophiæ cap. 1. P. Vallius part. 1. Prolegomenorum quæſt. 4. cap. 10. P. Smiglerius diſp. 2. quæſt. 5.

3. Logicam propriiſſimè eſſe ſcientiam defendunt D. Thom. 4. Metaphyſ. cap. 4. ſect. 4. Scot. quæſt. 1. vniuerſalium, Conimbr. ſuprà. Toletus quæſt. 2. Proœmij Hurt. diſp. 2. ſect. 1. §. 2. Arriag. diſp. 3. ſect. 3. Merinero diſp. vnic. proœm. quæſt. 3. qui omnes aſſerunt Logicam docentem eſſe ſcientiam, licet de Logica vtente diuerſimodè loquantur. Patrocinantur eidem ſententiæ quàm plures antiqui Philoſophi apud Conimbr. ſuprà.

4. Ex his, qui aſſerunt Logicam non eſſe ſcientiam nullus eſt, qui neget Logicam habere plures demonſtrationes, & ex principiis per ſe notis per legitimas illationes plures concluſiones deducere; hoc tamen non obſtante aſſerunt Logicam non eſſe ſcientiam, quia plures habet concluſiones non ſcientificas, ſed tantùm ex principiis probabilibus deductas. En egregiam de nomine quæſtionem inter Patronos vtriuſque ſententiæ: conueniunt omnes Logicam habere aliquos actus ſcientificos, & alios tantùm probabiles, & diſſentiunt, an ratione actuum ſcientificorum ſcientia ſit abſolutè dicenda non obſtantibus actibus probabilibus, vel an non ita ſit dicenda ratione actuum probabilium non obſtantibus actibus ſcientificis? In quæſtione de nomine cum illis eo, qui aſſerunt actus probabiles, & non ſcientificos non impedire Logicam ratione aliorum actuum ſcientiam dici, ſi ex alio capite reliqui actus abſolutè ſcientifici ſint: quamlibet enim ſcientiam totalem abſolutè nomine ſcientiæ appellamus, etiamſi ſecundùm aliquas ſui partes probabiliter tantùm circa obiectum feratur, dum tamen ſecundùm alias ſcientificè procedat: Si enim totalis ſcientia abſolutè ſcientia dicenda non eſſet, quoties probabiles aliquos actus includit, neque Philoſophia, neque Metaphyſica ſcientiæ eſſent dicendæ, cùm plures concluſiones includant tantùm probabiliter deductas.

5. Alij verò Logicam à ratione ſcientiæ excludunt, quia non eſt ſpeculatiua, ſed practica, & Ariſtoteles nomine ſcientiæ tantùm intellexit Metaphyſicas ſcientias. En aliam de nomine quæſtionem in qua authores, qui affirmant, & alij qui negant Logicam eſſe ſcientiam, admittunt Logicam demonſtratiuè, & practicè procedere circa ſuum obiectum, & poſtea diſputant an poſſit ſcientia dici nècne, ex eo quod practica ſit. Quæ quidem quæſtio ad hunc locum trahenda non eſſet, in quo debebamus ſupponere quid ſit ſcientia, ſeu quid debeamus intelligere hoc nomine *ſcientia*, & poſtea examinare an ratio ſignificata per nomen Logicæ conueniat. Eſt ergo in hac quæſtione firmum inter authores, Logicam eſſe ſcientiam, ſi per ſcientiam actualem tantùm intelligamus cognitionem legitimè deductam ex principiis euidentibus, & per ſe notis: eſt etiam inconcuſſum inter illos, qui affirmant ſcientiam eſſe practicam, Logicam non eſſe ſcientiam dicendam, ſi nomine ſcientiæ actualis non intelligatur quæcumque legitima concluſio ex principiis euidentibus, & per ſe notis, ſed illa quæ ſpeculatiuè circa ſuum obiectum verſatur. Eſt ergo tota diſſenſio in hac materia an tantùm concluſio euidens purè ſpeculatiua dicenda ſit actualis ſcientia; an etiam quælibet concluſio euidens etiam practica talis ſit dicenda, quæ eſt purè de nomine, vel ad ſummum de mente Ariſtotelis, de qua poſſumus diſputare inquirentes an Ariſtoteles nomine ſcientiæ intellexerit tantùm ſcientias ſpeculatiuas, & etiam eodem nomine practicas voluerit intelligi. Ariſtotelem tantùm intellexiſſe nomine ſcientiæ ſcientias purè ſpeculatiuas, dum 6. Ethic. cap. 3. habitus, virtutes diuiſit in Intellectum, Scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, oſtendi Controu. 1. Punct. 5. eodémque ſenſu loquutum eſſe dixi 1. Poſter. text. 5. aliàs 7. & 2. Metaphyſ. text. 3. vbi ſcientias practicas excluſit à ratione ſcientiæ. Verumtamen ibid retuli Ariſtotelem 6. Metaphyſ. text. 1. vbi ſcientias practicas abſolutè nomine ſcientiæ appellauit. Ex quo intuli locis primò citatis non intellexiſſe Ariſtotelem ſcientiæ nomine omnem ſcientiam propriè dictam, ſed rationem perfectiſſimam ſcientiæ, quæ eſt ſcientia ſpeculatiua, & tandem concluſi in fine Puncti 5. citati, quæſtionem eſſe purè de nomine, an ſcientiæ practicæ abſolutè ſcientiæ dicendæ ſint nècne; quod iterum affirmo. In quæſtione ergo de nomine, cuius neutra contradictionis pars poterit probari ex alio capite, quàm ex Doctorum vſu, affirmo ſcientias practicas abſolutè ſcientias eſſe dicendas, quia communis hominum conſenſus cuicumque concluſioni euidenti nomen actualis ſcientiæ impertitur.

6. Verumtamen ſunt alij, qui ex natura cognitionis practicæ nonnullas proprietates cum ratione ſcientiæ repugnantes deducere intendant, quorum fundamenta adducam, & ſoluam, vt ex omni capite conſtet Logicam abſolutè ſcientiam eſſe dicendam, etiamſi ſecundùm omnes ſuos actus practica ſit.

7. Obiiciunt primò: De ratione ſcientiæ eſt, vt ſit de iis quæ ſunt talia ſecundùm naturam, non ex nobis, ſeu quæ in ſe ipſis, & in ſua natura, & non in nobis principium habent. Sed practica cognitio non verſatur circa obiectum, quod ſit tale ex natura rei, ſed ex nobis; ergo cognitio practica non poteſt eſſe ſcientifica, ſeu actualis ſcientia. Maior probatur ex Ariſt. 6. Ethic. cap. 3. Minor probatur ex ipſa natura cognitionis practicæ, cuius eſt dare eſſe obiecto. Conſequentia videtur legitima. Reſpondeo Ariſtotelem nomine ſcientiæ non ſemper intellexiſſe ſcientiam in tota ſua latitudine, ſed aliquando illud contraxiſſe ad rationem perfectiſſimam ſcientiæ, quapropter etſi conditio in maiori propoſitione appoſita tantùm conueniret ſcientiis ſpeculatiuis, non ideo à ratione ſcientiæ, ſcientiæ practicæ eſſent relegandæ: quâ doctrinâ ad Philoſophi authoritatem ſatisfacio. Iam ad doctrinam Maioris propoſitionis ſecundùm ſe ſumptam, Reſpondeo non eſſe inconueniens principium exiſtentiæ obiecti eſſe in ipſa cognitione, ad hoc vt cognitio verſetur ſcientificè circa illud, quia etiamſi obiectum à cognitione producatur, dicitur tale ſecundùm ſuam naturam, quia ex ſua natura habet non poſſe exiſtere ſine his prædicatis eſſentialibus, & repugnare ſine ipſis exiſtere, quod eſt habere eſſe ex ſua natura omni modo, quo illud poteſt habere ens creatum, quod eſſentialiter

debet

debet ab alio dependere. Rem explico: agit Philosophia speculatiuè de homine, Logica practicè de syllogismo; differunt ex eo, quod cognitio Philosophica, non est principium hominis, & cognitio Logica est principium syllogismi, quæ differentia repetitur in ipsis obiectis in ordine ad easdem cognitiones, quorum vnum procedit à cognitione practicâ tendente circa illud, & aliud non procedit à cognitione speculatiuâ, quâ respicitur. Cæterùm sicuti syllogismi existentia habet esse à cognitione practicâ, tanquam à principio, hominis existentia habet esse ab alio principio, à quo procedit, cùm non sit à se; & sicuti dicimus hominem habere à se, seu ex se sua prædicata essentialia, v.g. esse animal & rationale, quia repugnat esse hominem, quin sit animal rationale; sic syllogismus habet ex se, seu à se sua prædicata essentialia, quia repugnat dari syllogismum, qui non constet tribus terminis certâ, fixâque ratione dispositis, neque minùs repugnat dari syllogismum in *Barbarâ* non compositum tribus terminis, quorum vnus qui dicitur medium sit subiectum Maioris propositionis, & prædicatum Minoris, & alius, qui dicitur maior extremitas sit prædicatum Maioris, & Conclusionis, & alius, qui minor extremitas dicitur sit prædicatum Minoris, & Conclusionis, quàm repugnat dari hominem, qui non sit animal rationale: ergo in eo sensu in quo potest dici obiectum creatum scientiæ speculatiuæ habere essentiam à se, seu ex se, quia illam aliter habere non potest, quàm ab aliquo principio, quodcumque sit illud, à quo producatur, poterit idem dici de obiecto scientiæ practicæ.

8. Obiiciunt secundò: Obiectum cognitionis practicæ potest hac vel illâ ratione produci, bene & malè fieri: ergo non habet ex se determinata prædicata, de quibus possit dari scientia. Respondeo idem obiectum cognitionis practicæ, v.g. syllogismum in *Barbara*, seu in alia quacumque figura, non posse diuersis rationibus produci, neque indifferens esse, vt bene, maléve fiat, sed necessariò certâ quadam ratione producendum esse, & rectè esse faciendum, si talis syllogismus faciendus sit, scientia enim practica non eò tendit, vt rectè fiat aliquod obiectum, quod indifferens est vt benè vel malè fiat, sed ne loco obiecti producendi, quod per se ipsum rectum est, & non potest eo ipso quod fiat non rectè fieri, producatur aliud obiectum quod per se ipsum declinet à dictamine scientiæ practicæ, aliter fieri nequeat. Patet hoc in quocumque syllogismo, qui est obiectum scientiæ practicæ, qui per se ipsum est conformis, aut disconformis regulis artis, & nunquam fieri potest vt syllogismus ille, qui semel est disconformis, fiat conformis, aut è contrà; idémque est dicere: syllogismus iste non est rectè factus iuxta syllogismi regulas, ac dicere, syllogismus iste, seu propositiones istæ, quæ syllogismi loco ponuntur non sunt syllogismus, neque ex illis syllogismus resultat: idem dico de quocumque scienti instrumento, idem enim est dicere, hæc definitio, seu hæc diuisio, seu hæc demonstratio est vitiosa, ac dicere hæc definitio, aut diuisio, aut hæc demonstratio simpliciter talis non est.

9. Obiiciunt tertiò: Omne obiectum cognitionis practicæ est illud, quod fieri potest à nobis: sed illud quod fieri potest à nobis est singulare: ergo omne obiectum practicum est singulare. Sed de singularibus non datur scientia: ergo de obiecto cognitionis practicæ non potest dari scientia: ergo cognitio practica, quæ versatur circa tale obiectum, scientia non est. Hurtadus disp. 1. Metaphys. sect. 6. subsect. 4. asserit posse dari scientiam de singularibus, quia de his numero cælis, qui de facto sunt inquirit Philosophia, an constent materiâ; & formâ; & quia cùm quæritur de magnitudine cæli Empyrei, Solis, & Lunæ agitur de hoc cælo Empyreo, & de hoc Sole, & Luna, quæ de facto sunt, & ex his singularibus doctrina ad alia similia deducitur. Similiter demonstrat Astrologus hanc numero eclipsim crastinâ die futuram, & hanc numero stellarum coniunctionem, quæ motu naturali cælorum mediâ hac nocte continget.

10. Non hæc conuincunt dari scientiam de singularibus quatenus singularia sunt, & vltimas differentias indiuiduales includunt, quia cùm inquiritur de his numero cælis, qui de facto sunt, an constent materiâ, & formâ, non de illis inquiritur formaliter vt sunt talia indiuidua, quia etiamsi essent alij cæli numero diuersi cum proprietatibus omnino similibus, quos neque sensus neque intellectus humanus ab his posset discernere, idem eodem modo de illis disputaretur, sed demonstratio si qua est in hac materia, procedit de his cælis quatenus conueniunt cum aliis eiusdem rationis cum ipsis, qui eorum locis possent produci. Idem dico de eclipsi, & siderum, coniunctione, quas demonstrat Astrologus non enim illas demonstrat, quatenus sunt talia indiuidua, neque quatenus procedunt ab hac ratione indiuidua motus, sed secundùm rationem communem, quæ comprehendit aliam indiuiduam eclipsim, & aliam indiuiduam coniunctionem, quæ ab alio numero cælorum motu, & ab aliis cælis numero distinctis possent contingere.

11. Respondeo obiectum cognitionis practicæ esse obiectum quod potest fieri à nobis, nihilominus posse esse rationem communem, & vniuersalem materialiter sumptam, seu quæ fit vniuersalis per ipsam cognitionem, quia hæc ex parte obiecti nihil aliud dicit, quàm plura indiuidua, quorum vniuersalitas, non supponitur ad ipsam cognitionem, quia in mea sententia vniuersalitas à cognitione non distinguitur, & in sententia aliorum fit per ipsam cognitionem. Ad formam argumenti respondeo concessâ maiori distinguendo minorem. Obiectum quod potest fieri à nobis tantùm est hoc numero singulare, & non aliud, nego: hoc singulare, & illud singulare vtumquodque vt distinctum ab alio, concedo. Deinde distinguo consequens: ergo obiectum cognitionis practicæ debet esse hoc singulare, & non aliud, nego consequentiam: debet esse hoc singulare, & illud singulare, concedo consequentiam. Deinde distinguo minorem seu secundum antecedens, sed de singularibus non datur scientia, distinguo minorem; de singularibus non datur scientia, quatenus cognoscuntur secundùm rationem communem omnibus, & instar vnius nostro modo concipiendi, in réque omnibus similem, nego: secundùm rationem illam quæ est propria huius numero indiuidui vt distincti ab aliis, transeat. Itaque *cognitio practica respicit plura indiuidua*, quorum quodlibet possumus ex vi illius cognitionis efficere, intercedit tamen duplex differentia; Prima est, quod vna, eadémque practica cognitio attingit simul omnia indiuidua, quæ non nisi successiuè & per distinctas actiones nos possumus efficere. Secunda, quod ex vi cognitionis practicæ scientificæ, quâ omnia indiuidua, quæ à me fieri possunt confunduntur, & ab illis præscinduntur, siue ex parte actus, siue ex parte obiecti, differentiæ indiuiduales, ex vi tamen actionum, quibus fiunt neque datur confusio aliqua indiuiduorum, neque differentiarum præcisio, quia licet intellectus vim habeat præscindendi vnum prædicatum ab alio ex his, quæ sunt in obiecto, nulla potentia effectiua neque ipse intellectus potest similem præcisionem exhibere circa effectum. Itaque ex vi cognitionis præscindentis, per quam fit siue actiuè, siue

siue formaliter obiectum vniuersale; datur actio non præscindens, seu hæc numero praxis, quia ex vi cognitionis, quâ ego dico, syllogismus in *Darij* constat tribus terminis hac ratione dispositis, quæ se extendit ad omnes syllogismos, qui in *Darij* fieri possunt, & præscindit à differentia individuali cuiusque, habet intellectus sufficientem directionem, vt oblatâ hac aut illâ materiâ, in hac seu in illa possit syllogismum in *Darij* conficere.

12. Obiicies: Cognitiones scientificæ sunt æternæ veritatis, & habent obiectum necessarium. Sed id quod potest à me fieri non habet æternam veritatem, siquidem in tempore fit, neque est obiectum necessarium, siquidem potest non fieri: ergo non est obiectum scientiæ. Respondeo. Cognitiones scientificas dici æternæ veritatis, & necessarias, non quia annuncient aliquod obiectum existens ab æterno, seu necessarium secundùm existentiam, sed quia de obiecto siue necessario, seu contingenti, secundùm existentiam ab æterno, vel in tempore existenti enunciant ea, quæ illi sunt essentialia, præcisè quatenus essentialia, seu quatenus connexa cum subiecto in quocumque statu considerentur, siue existens, siue tantùm possibile, exempli gratiâ, hæc propositio, *homo est animal rationale*, dicitur æternæ veritatis, quia tantùm significat implicare dari hominem, qui non sit animal rationale, quod per totam æternitatem verum est, quia nullum æternitatis instans assignabis, in quo detur homo, qui non sit animal rationale, etsi quocumque instanti homo existens contingenter existat, & in illo potuerit non existere. In hoc sensu de syllogismo, quem contingenter in tempore conficio potest dari propositio veritatis necessariæ, & æternæ, hæc enim veritas, *syllogismus in* Darij *constat tribus terminis hac ratione dispositis*, ab æterno prolata esset vera, quia sicuti implicat dari hominem in aliquo æternitatis instanti, in quo non sit animal rationale, sic implicat in aliquo æternitatis instanti dari syllogismum in *Darij*, qui non constet tribus terminis hac ratione dispositis. Eodem sensu omnes conclusiones ab æterno veritatem, & necessitatem habent, ab æterno enim est obiectum huius propositionis, *Definitio constat genere & differentiâ*, hoc est, eo ipso quod sit definitio, in quacumque materia illa sit constabit genere, & differentiâ, & ab æterno esset verum dicere, *definitio est clarior definito*, hoc est eo ipso quod sit definitio, in quacumque materia illa sit, erit clarior suo definito: ex hoc ergo capite non repugnat cognitionem practicam tendere scientificè in obiectum ex vi illius in tempore, & contingenter productum, cùm de obiecto contingenti secundùm existentiam possint dari enunciationes necessariæ, & veritatis æternæ.

13. Ex hoc inferes verum non esse, quod docet Smiglerius, disp. 2. quæst. 5. pag. 173. essentiam subiecti practici dependere à nobis, & à nobis constitui, & ita omnem conclusionem practicam dependere ex altera præmissa contingenti, quia etsi medium in maiori necessariò coniungatur cum passione, in minori contingenter coniungitur cum subiecto, quæ contingentia impedit absolutam propositionem conclusionis. Quam doctrinam hoc Logico exemplo confirmari dicit. *Omnis syllogismus constans tali dispositione rectè concludit: syllogismus in* Barbara *constat tali dispositione terminorum: ergo syllogismus in* Barbara *rectè concludit*: in quo syllogismo manifestum esse ait, medium necessariò coniungi cum passione; in minori autem affirmat, contingenter cum sum subiecto coniungi; nam quod syllogismus ille sit in *Barbara*, & quod habeat talem dispositionem non prouenit ex natura rei, sed ex intellectu nostro talem structuram syllogismi conficiente ad finem recti discursus.

Rem non ita se habere constat ex doctrina tradita, 14.
quia quod syllogismus ille, qui de facto est in *Barbara* sit in *Barbara*, & talem dispositionem terminorum habeat, tantùm potest à nostro intellectu dependere, quatenus dependet à nostro intellectu fieri talem syllogismum, in quo sensu etiam pendet à Ioanne generante Petrum, hunc esse hominem, & esse animal rationale, quia sicuti syllogismus, qui est in *Barbara* non existeret, si non fieret à nostro intellectu, sic Petrus, qui est animal rationale, non existeret si non produceretur à Ioanne, vel ab alio loco Ioannis, & sicut implicat Petrum produci à Ioanne, vel à quocumque alio, quin Petrus euadat homo, & animal rationale, sic implicat hunc syllogismum, quem dicimus esse in *Barbara* produci ab intellectu, quin euadat in *Barbara*, & cum hac terminorum dispositione, quâ essentialiter constat, ita vt si in aliquo terminorum alteraretur dispositio, non solùm non esset syllogismus in *Barbara*, sed neque esset idem syllogismus, quia physicè esse hunc syllogismum, esse in tali figura, & habere hanc terminorum dispositionem sunt omnino realiter idem. Quomodo autem regulæ artis deseruiant vt syllogismus sit in *Barbara* dixi suprà. Regulæ autem artis vt sæpe dixi non deseruiant, vt syllogismus idem indifferens vt sit, vel non sit in hac figura, de facto sit in illa, sed vt ex innumeris syllogismis probabilibus, quorum hic essentialiter est in *Barbara*, ille in *Darij*, ille in *Cesare*, & ille in *Darapti*, & aliis conceptibus qui syllogismorum apparentiam habent, & syllogismi non sunt, à nobisque propter illam fallacem apparentiam syllogismi fallaces appellantur, de facto intellectus noster eliciat, hunc syllogismum præ alio, qui essentialiter est in illa figura, in qua nos intendimus syllogismum conficere.

Vltimò adduci solet quoddam problema Aristotelis asserentis absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi: Sed Logica est modus sciendi: ergo non est scientia, alias in Logica simul daretur scientia, & modus sciendi, & qui Logicam inuestigaret, quæreret simul scientiam, & modum sciendi. Plausibilis inter Doctores solutio est, Aristotelem fuisse loquutum de scientia distincta à modo sciendi, & tantùm intendisse absurdum esse simul quærere Logicam, & scientiam aliam à Logica distinctam. 15.

Hic latè nonnulli disputant, an Logica non tantùm vt docens, sed vt vtens sit scientia? Huic quæstioni facilè respondeo: Logica vtens formaliter est quodlibet sciendi instrumentum in quacumque materia confectum, seu ad quamcumque scientiam pertinens vt actu directum, & dependens à præceptis Logicæ: sed hunc syllogismum, quem ego conficio, actu dirigi Logicæ præceptis, & ab illis dependere, est quædam extrinseca denominatio, quia absque vllis præceptis, etsi non ita facilè posset fieri idemmet syllogismus, & non pertinet formaliter ad tendentiam syllogismi directi in suum obiectum: ergo non pertinet ad rationem formalem scientiæ: ergo Logica vtens vt vtens non est scientia. Priorem consequentiam probo: ratio scientiæ est intrinseca actui, & dicit respectum ad obiectum. Sed ratio formalis vtentis non est intrinseca actui, neque dicit respectum ad obiectum: ergo ratio formalis vtentis, non est ratio formalis scientiæ: ergo actus Logicæ vtentis vt vtentis non est scientia. Ex hoc infero actum Logicæ vtentis vt vtentis nunquam esse scientiam formaliter; materialiter autem aliquando non ita, quia aliquando actus directus præceptis scientificus est. 16

Logicam docentem, vt docentem vulgò dicitur 17.
esse scientiam, quod non ita intelligendum est, vt

omnis

omnis formalitas docentis, seu omnis docendi ratio sit ratio formalis scientiæ, quia in Logica docente plures sunt actus tantùm probabiles, qui nullâ ratione, neque formaliter vt docentes, neque materialiter sumpti scientifici sunt. Respectus docentis est respectus ad obiectum, de quo Logica ostendit quâ ratione faciendum sit, quod potest docere conclusione deductâ ex principiis probabilibus, & tunc talis doctrina formaliter non erit scientia; & potest docere modum quo faciendum sit sciendi instrumentum per medium euidens, seu conclusione deductâ ex præmissis euidentibus, & tunc talis doctina, seu talis docendi modus erit formaliter scientia, ad cuius rationem formalem spectat tendentia in obiectum, quod ex vi illius apparet per medium euidens. Ex hoc infero Logicam docentem vt docentem præcisè sumptam non esse scientiam, quia potest dari actus Logicæ docentis, qui scientia non sit; Logicam verò vt docentem, seu vt ostendentem modum quo faciendum est sciendi instrumentum per medium euidens, seu conclusione deductâ ex præmissis euidentibus formalissimè esse scientiam.

18. Omnia quæ de actibus Logicæ vt sic, & de actibus Logicæ docentis & vtentis huc vsque diximus disputantes, an illis ratio scientiæ actualis conueniat, eodem prorsus modo transferenda sunt ad habitus, à quibus procedunt; ille enim habitus dicitur habitualis scientia, qui est principium actus, qui est scientia actualis; & habitus, qui huiusmodi actus principium non est, nullatenus habitualis scientia dicitur.

PVNCTVM IV.

An Logica sit ars.

1. INCIDIMVS in egregiam de nomine quæstionem, quam sine contentione adhuc illorum, qui de hac re contendunt, breuiter definiam. Logicam esse artem defendunt P. Fonseca 2. Met. cap. 3. quæst. 2. sect. 4. P. Vasq. 1. 2. disp. 85. cap. & pauci ex antiquis apud Valium modò citandum. Dialecticam non esse artem defendunt P. Toler. quæst. 4. de Dialectica in communi prope finem P. Vallius Part. 2. Prolog. quæst. 4. cap. 10. P. Smigletius disp. 2. sect. 5.

2. Aristoteles artem definit: *Habitus cum ratione factiuus*, quæ differt à prudentia, quam definiuit idem Philosophus: *Habitus cum ratione actiuus*, per ly *factiuus*, cuius verbi expositio est totum huius difficultatis negotium. Dixi Controu. 1. Punct. 1. Aristotelem factionem appellasse, omnem actionem siue internam, siue externam distinctam ab habitu voluntaris, quod inferebam, ex eo, quod in illa diuisione habitus in Intellectum, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, nomine artis scientias practicas intellexerit, & nomine scientiæ speculatiuas tantùm comprehenderit. Iuxta hanc definitionis Artis expositionem, Logicam esse artem compertum est, quia est habitus cum ratione præscribens quâ ratione facienda sint sciendi instrumenta, quæ sunt operationes intellectus distinctæ à voluntatis operationibus. Neque ars secundùm hanc acceptionem desumpta opponitur cum ratione scientiæ, potiùs omnes scientias practicas comprehendit.

3. Alij ex Aristotele probare intendunt factionem esse actionem, quæ præter ipsam habet aliquod opus externum, quod post se relinquat, sicuti ars ædificandi post âctionem relinquit ædificium post illam perseuerans. Ex eodem capite ijdem affirmant Aristotelem 1. Magnorum Moralium cap. 33. negare citharizationem esse factionem, quia non relinquit opus post se. Iuxta hanc artis acceptionem Logicam non esse artem compertum est, quia operatio, ex vi cuius sciendi instrumentum constituitur, nullum opus post se relinquit, & ita habitus, ex vi cuius fit sciendi instrumentum habitus factionis dici nequit, & consequenter habitus factiuus dici non potest. Ex hoc capite à ratione artis P. Toletus, P. Vallius, & P. Smigletius suprà citati Logicam excludunt.

Tota hæc quæstio deuoluitur ad inquirendum, quid Aristoteles intellexit per nomen *factiuus* in definitione positum, & quid idem Philosophus per factionem intelligat, cuius principium nomine *factiuus* significatur; in qua video nobiles Aristotelis interpretes asserentes Aristotelem nomine *factiuus* intellexisse principium operationis externæ, ideo ab hac expositione non recedo, iuxta quam dicendum est Logicam non esse artem. Standum tamen est dictis Controu. 1. Punct. 5. vbi dixi nomine artis omnes scientias practicas intellexisse Aristotelem, & ita nomen *factiuus* in definitione artis appositum extendendum esse ad omnes operationes etiam internas distinctas à voluntatis operationibus. 4.

Quę duo componentur si dicamus in predicta definitione extendisse nomen artis, & rationem factiui, ad habitus, qui strictè loquendo factiui non sunt, & rationem factionis ad actiones, quæ non ita simpliciter debent appellari, sed tantùm secundùm quid propter similitudinem aliquam, quam habent in hoc quod est dirigi aliis actibus intellectus, cum externis operationibus, quæ propriæ factiones dicuntur. Cùm enim in eadem diuisione nomen scientiæ non in tota sua latitudine desumpsisset, quatenus se extendit ad omnem scientiam, sed tantùm pro scientiis speculatiuis, necessum fuit illi nomen artis extendere ad illa quæ tantùm secundùm quid, & propter similitudinem aliquam artes dicuntur, vt sub illo comprehenderentur ea, quæ nomine scientiæ sub quo legitimè comprehendi debebant, continerentur. Potuit autem Aristoteles vti nomine scientiæ strictiori significatione, quam in se habet, vt ostenderet excellentiam, scientiarum speculatiuarum, quarum comparatione practicæ scientiæ, etsi essentiâ scientiæ gaudeant, non simpliciter scientiæ appellandæ esse videntur. Suppositâ autem hac strictâ acceptione scientiæ, necessum fuit laxâ vti artis acceptione, ne scientiæ practicæ in illa diuisione non contentæ nomine scientiæ omnino à diuisione excluderentur. 5.

PVNCTVM V.

An Logica sit scientia practica vel speculatiua.

REVOCANDA sunt in memoriam illa, quæ de natura scientiæ practicæ & speculatiuæ tradidi Controu. 1. Punct. 2. quibus præmissis facilè præsentem dirimam quæstionem. 1.

Prima sententia docet Logicam esse purè speculatiuam: sententiam hanc defendunt Scotus, quem sui sequuntur. Ex modernis Rada Controu. 3. art. 2. Faber in prologo sententiarum disp. 9. cap. 1. Theodorus ibid. quæst. 4. Meiningo in Logica disp. vnica proœmial. quæst. 6. sect. 2. & apud hos plures ex antiquis Scoti discipulis. Eandem amplectuntur ex Thomistis non pauci, Capreol. quæst. 2. prol. Soncinas 6. Met. quæst. 2. Tabel. ibid. Soto in Logica quæst. 4. 2.

3. Secunda ſententia docet Logicam partim eſſe practicam, partim ſpeculatiuam: ita ſentiunt P. Vaſq. 1. part. diſp. 4. num. 2. P. Soar. 2. Met. diſp. 44. ſect. 13. num. 54. P. Rub. quæſt. 5. Proœmij. num. 14. Hur. diſp. 2. ſect. 2.

4. Tertia ſententia docet Logicam neque eſſe practicam, neque ſpeculatiuam, neque vtramque differentiam ſecundùm diſtinctos actus habere, quia neutram illarum propriè in ſe habet, & impropriè aliquid vtriuſque participat. Sententiam hanc defendunt Smiglerius diſp. 2. ſect. 4. & P. Vallius part. 2. prolog. quæſt. 4. cap. 16. cap. 15. 16. & 17.

5. Quarta ſententia cui aſſentior aſſerit Logicam eſſe merè practicam. Defendunt hanc ſententiam Fonſeca 2. Met. cap. 3. quæſt. 2. ſect. 4. Conimbr. quæſt. 4. art. vnico, Arriaga diſp. 3. ſect. 4. ſubiect. 2.

6. Primæ ſententiæ fundamentum eſt Logicam verſari circa operationes intellectus, ex quo infert Logicam non eſſe practicam, quia ratio practici dicit ordinem ad praxim, & operatio intellectus praxis eſſe nequit, cùm eſſentialiter ſit ſpeculatio, quæ praxi opponitur. Fundamẽtum iſtud impugnaui Cõtrou. 1. Punct. 2. vbi contra Scotum, & illius aſſeclas probaui noſtri intellectus operationem optimè poſſe rationem praxis habere, & hanc non dicere actionem diſtinctam à noſtri intellectus operationibus.

7. Fundamentum ſecundæ ſententiæ eſt, dari in Logica aliquos actus, qui practici eſſe nequeunt, quos poſtea obiiciam contra propriam ſententiam, & oſtendam tales actus practicos eſſe, vel ad Logicam non pertinere.

8. Eidem ferè fundamento, quo prima, tertia innititur ſententia, quæ aſſerit Logicam non eſſe propriè practicam, neque propriè ſpeculatiuam, negat enim eſſe ſpeculatiuam, quia non ſiſtit in cognitione ſui obiecti; & non affirmat ſimpliciter eſſe practicam, quia illius obiectum ſunt noſtri intellectus operationes, quibus ratio praxis conuenire nequit, quia hæc dicit actionem diſtinctam ab operationibus noſtri intellectus. Concedo ergo huic ſententiæ Logicam non eſſe ſpeculatiuam propter rationem, quâ ipſa vtitur, & nego practicam dici non poſſe, quia verſetur circa operationes noſtri intellectus, quibus ratio praxis conuenire non poſſit, oſtendi enim loco citato optimè prædictam rationem praxis noſtri intellectus operationibus cõuenire. Quod ſi velis defendere praxim dicere actionem diſtinctam à noſtri intellectus operationibus alicui teſtimonio Philoſophi adhærens, contentio tantùm poterit eſſe de Philoſophi mente, in re enim omnes conuenimus Logicam dirigere noſtras intellectus operationes, & nõ alias ab his diſtinctas, quod nos dicimus ſufficere, vt practica appelletur, & tu dicis ſufficiens non eſſe vt à nobis practica dicatur, abſque eo quod tu neges in Logica formalitatem aliquam, quam nos concedamus, vel abſque eo quod nos aliquam formalitatem ab his, quas tu in Logica ponis, auferamus, aliâve ratione conſtituamus.

9. Poſſem pro quarta ſententia, quam amplector adducere D. Thomam opuſc. 70. in Boëtium de Trinitate quæſt. de diuiſione ſcientiæ ſpeculatiuæ, in reſponſione ad ſecundum, vbi expreſsè affirmat Logicam non eſſe ſpeculatiuam; ſed quia poterunt authores ſecundæ ſententiæ reſpondere Angelicum Doctorem dixiſſe eſſe practicam, & non ſpeculatiuam, quia ſecundùm maiorem partem actuum eſt practica, & tantùm ſecundùm aliquos ſpeculatiua, ab authoritate Doctoris Angelici abſtineo, & ratione meam concluſionem probo. Logica verſatur circa intellectus operationes dirigendas: ſed directio operationum intellectus eſt praxis, ſeu operatio: ergo verſatur circa operationem, ſeu praxim: ergo Logica eſt practica. Non verſari circa aliquod obiectum mere illud ſpeculando ſic probo. Totum Logicæ obiectum adæquatum ſunt intellectus operationes, harúmque directio, videlicet conſtructio definitionis, diuiſionis, propoſitionis, argumentationis: ſed hæc omnia ſunt a Logica, quæ verſatur circa illa dirigẽdo intellectum, vt rectè hęc ſciendi inſtrumẽta conficiat: ergo totum obiectum circa quod Logica verſatur eſt operabile, & circa illud modo operabili verſatur.

10. Reſpondent authores oppoſitæ ſententiæ Logicam ipſam circa obiectum à ſe factum poſt ipſam operationem rendere ſpeculatiuo modo, ſicut artifex factâ domo merè ſpeculatiuè conſiderat eſſe diuturnam, & à frigore defendere. Contrà conſideratio paſſionum, vel proprietatum obiecti facti à Logica vel conducit ad operationes intellectus dirigendas, vel non conducit: ſi conducit, erit practica; ſi non conducit, non pertinebit ad Logicam, quia hæc tantùm agit de operationibus dirigendis, non verò de ipſis operationibus ſecundùm ſe, nec de ipſa directione, niſi quatenus ab ipſa Logica procedente. Contemplatio enim inſtrumentorum ſciendi ſecundùm ſe non ad Logicum, ſed ad Philoſophum, vel Metaphyſicum attinet. Exemplum de architecto nihil probat, quia quando conſiderat artifex domum eſſe diuturnam, & defendentem à frigore, conſiderat id quod artifex intendit facere, quia intendit facere domum defendentem à frigore, hoc eſt, tali modo diſpoſitam vt à frigore defendat. Cognitio enim, quæ pertinet ad artificem, & in qua ars actualis conſiſtit, dicit, domus ita facienda eſt vt à frigore defendat, ex vi cuius artifex domum facit tali modo diſpoſitam vt à frigore defendat.

11. Inſtabis: artifex conſiderat domum iam factam, quæ conſideratio ad domum faciendam nequit deſeruire, ac proinde neque practicam eſſe, ſed purè ſpeculatiuam. Reſpondeo domum factam poſſe conſiderari vt iam factam præcisè, vel poſſe conſiderari vt factibilem ex ſe, vel quatenus poteſt in illa corrigi aliquis error, ſi forſan in illius ſtructura ſit commiſſus. Si poſteriori modo conſideretur, cognitio practica erit; ſi priori, cognitio illa ad artem architectandi non pertinebit, quod eâdem prorſus ratione in Logica cõtingit, poſſum enim ego examinare circa ſyllogiſmum iam factum, an habeat omnem conformitatem cum præceptis Logicę cognitione præcisè ordinatâ ad illum ſyllogiſmum ſpeculandum, ita vt ſi appareat ſyllogiſmum non eſſe legitimum, ex vi illius cognitionis non ego potero ſyllogiſmum legitimum conficere, & tunc cognitio illa practica nõ erit. Poſſum inſuper inſpicere an ſyllogiſmus à me factus habeat conformitatem cum præceptis Logicæ, vt ſi proprietates illæ in ſyllogiſmo facto deſiderentur, alium conficiam, in quo reperiatur omnimoda conformitas cum Logicæ præceptis, & tunc talis conſideratio ſpectabit ad Logicam, & erit practica.

12. Inſtabis: quando ego conſidero ſyllogiſmum à me factum non eſſe iuxta regulas artis, & ideo ſyllogiſmum alium regulis illis conformem efficio, duplicem reperiri cognitionem, quandam ex vi cuius detego ſyllogiſmum non eſſe legitimum, aliam, quæ præſcribit modum, quo alius ſyllogiſmus legitimus ſit faciendus, qui loco legitimi ſubſtituatur, ex quibus poſterior erit practica, quia præſcribit modum, quo faciendus eſt alius ſyllogiſmus; & prior ſpeculatiua, quia illa immediatè non præſcribit modum, quo faciendus eſt talis ſyllogiſmus, ſed proponit malitiam ſyllogiſmi iam facti, ex qua moueor ad faciendum alium directum præceptis Logicæ, & non cognitione quâ deprehenditur malitia prioris ſyllogiſmi: ergo prior illa cognitio practica non eſt, quia non ex eo, quod mouear ego,

ad aliquid

ad aliquid faciendum ex hoc obiecto cognito, cognitio talis obiecti practica eſt, aliàs cognitio quâ Deus cognoſcit hominum peccata, practica eſſet, quia ex peccatis cognitis mouetur Deus ad pœnam infligendam.

13. Reſpondeo cognitionem illam priorem, ex vi cuius tantùm deprehenditur malitia ſyllogiſmi iam facti, & tantùm deſeruit ad alium legitimum faciendum applicando motiuum, quo voluntas determinatur ad faciendum alium ſyllogiſmum, per ſe, & intrinſecè non pertinere ad Logicam, ſed tantùm extrinſecè, quatenus ego illam elicio ex intentione faciendi alium ſyllogiſmum, ſi forſan errorem aliquem deprehenderim in ſyllogiſmo iam facto, & ita ſicuti extrinſecè, & non per ſe pertinet ad Logicam, ſic poteſt extrinſecè, & non per ſe, ſed ratione intentionis, à qua procedit dici practica, etiam ſi intrinſecè & per ſe cognitio ſit ſpeculatiua vt rectè probat ratio facta. Neque obſtat Logicam frequenter vti tali cognitione, vt dicamus adhuc talem cognitionem Logicam non eſſe, ſed Philoſophicam, aut Metaphyſicam, quia Nauclerus vtitur cognitione coniunctionis ſyderum, vt temporis opportunitatem ad nauigandum agnoſcat, & tamen cognitio circa ſyderum coniunctionem, & temporis tranquillitatem non pertinet per ſe formaliter ad artem Nauticam, ſed ſupponitur ad exercitium ipſius artis: ſic affirmo in præſenti Logicum ſpeculantem malitiã huius ſyllogiſmi, ex qua mouetur ad rectum ſyllogiſmum faciendum regulis artis directum, vti cognitione ſpeculatiuâ circa malitiam ſyllogiſmi iam facti, quæ formaliter non pertinet ad Logicam, ſed ad Philoſophiam, ſeu ad Metaphyſicam, vt ex illa moueatur ad faciendum ſyllogiſmum directum Logicæ præceptis, ſicuti Nauclerus vtitur cognitione pertinente ad Aſtrologiam, vt ex illa moueatur ad nauim ducendam iuxta præcepta Nauticæ artis.

14. Obiiciunt authores aſſerentes Logicam habere aliquos actus ſpeculatiuos: Hæ cognitiones, definitio & definitum conuertuntur; genus latiùs patet ſuis differentiis; concluſio identificatur cum præmiſſis pertinent ad Logicam, & tamen non ſunt practicæ: ergo non omnis cognitio practica pertinet ad Logicam. Priorem partem antecedentis nemo negabit, poſteriorem probo. Illa quæ identificantur ſunt obiectum definitionis cum obiecto cognitionis, per quam cognoſcitur definitum, & obiectum concluſionis cum obiecto præmiſſarũ. Similiter, illud quod latiùs patet eſt obiectum, quod ex vi cognitionis genus denominatur reſpectu obiecti, quod ex vi cognitionis denominatur differentia: ſed hæc maior extenſio generis, & illorum extremorum identitas ſunt independentes à prædictis cognitionibus: ergo prædictæ cognitiones per ordinem ad hæc obiecta practicæ non ſunt. Reſpondeo hos Logicæ actus non verſari circa conceptus obiectiuos, ſed circa formales, quod probaui Punct. 5. & ita eſſe practicos, ſonant enim, ſic conficienda eſt definitio vt illius ſignificatum ſit idem cum ſignificato cognitionis, per quam repræſentatur definitum: tales præmiſſæ debent in ſyllogiſmo adduci, taliſque debet eſſe concluſio, vt huius illarúmque obiectum ſignificatum realiter ſit idem; demum talis debet eſſe cognitio generis vt ad plura ſe extendat obiecta, quàm cognitio alterius differentiæ, quæ cognitiones practicæ ſunt, deſeruiunt enim, vt iuxta modum ab illis præſcriptum efficiantur definitio formalis, formales præmiſſæ, concluſio formalis, & formales conceptus generis, & differentiæ. Idem dico de illis principiis, dici de omni, & dici de nullo, quæ immediatè dirigunt intellectum, vt ex propoſitione vniuerſali affirmatiua particularem affirmatiuam inferam, & ex vniuerſali negatiua particularem negatiuam deducam.

PVNCTVM VI.

De vtilitate, & neceſſitate Logicæ ad alias ſcientias.

DVPLICI ratione vtilis eſt Logica omnibus aliis ſcientiis. Primò dirigendo intellectum ad ſciendi inſtrumenta facienda, videlicet definitionem, diuiſionem, argumentationem, quibus ſcientiæ omnes vtuntur. Secundò ſuppeditando generalia media ad diſputandum, & diſcurrendum de rebus omnibus, oſtendendo videlicet locos communes, & ſedes argumentorum, ex quibus argumenta ad quamcumque rem probandam deſumi poſſunt. Primum illud ſpectat ad formam argumentandi, ſecundum ad materiam; quamuis enim quælibet ſcientia habeat media ſingularia ad ſuas concluſiones inferendas, tamen Logica omnibus præbet generalia quædam media ex locis communibus deſumpta, v. g. de locis definitionis, deſcriptionis, notationis, partium, totius, cauſarum, effectuum, antecedentium, conſequentium, repugnantium ſimilium &c. de quibus omnibus doctè, & latè Noſter Fonſeca lib. 7. conſtitut. Dialecticarum à cap. 10. vſque 38. Hæc pars topica vt diſtincta à reliquis iuxta ſtrictam nominis ſignificationem, Dialecticæ, nomen ſibi aſſeruare debebat, vt erudite, oſtendunt Noſtri Conimbricenſes quæſt. 4. Procemial. art. 1. iam tamen vſu receptum eſt Dialecticæ nomen extendi ad hanc partem topicam, & ad alias, quæ ſpecialiter Logicæ nomine gaudebant. 1.

Hæc duo præſtat Logica reliquis ſcientiis immediatè per proprios actus, habitus enim Logicæ immediatè ad actus aliarum ſcientiarum non concurrit, neque ab illis gignitur, ſed tantùm à Logicæ actibus; omnis enim habitus concurrit ad actus ſimiles illis, à quibus producitur. Actus Logicæ directiuè concurrere ad actus reliquarum ſcientiarum conſtat ex dictis de natura Logicæ docentis, & vrentis, vbi per directionem explicuimus docentis & vrentis Logicæ formalitates. Neque alius eſt actiuus influxus neceſſarius procedens à Logicæ actibus terminatus ad actus aliarum ſcientiarum, eo enim ipſo, quod per actus Logicæ inſtruatur intellectus de modo, quo faciendum eſt ſciendi inſtrumentum, oblatâ materiâ cuiuſcumque ſcientiæ intellectus facilis eſt ad inſtrumenta ſciendi conficienda, quæ elicitiuè procedant à ſcientia illa, ad quam ſpectant, & directiuè à Logicæ actibus, vt latiùs dicebam Punct. 2. n. 17. 2.

Ad definiendum quomodo Logica neceſſaria ſit ad alias ſcientias ſuppoſito modo influendi in illas, ſciendum eſt duplicem eſſe neceſſitatem, vnam ad ſimpliciter operandum, quæ ſuppleri nullo modo poteſt, quâ neceſſitate exiſtentia ad operandum requiritur. Alia eſt neceſſitas ſecundùm quid vel ad melius, quæ ſuppleri poteſt aliquo labore, vt neceſſitas, quam habeo equi, vel currus ad eundum Matritum. Deinde in memoriam reuocandum eſt Logicam actualem aliam, quandam eſſe habitualem; Logica actualis dicitur ipſe actus Logicę; habitualis Logica appellatur habitus, à quo procedit actus, qui dicitur Logica actualis. His præmiſſis nonnullis concluſionibus breuiter rem definio. 3.

Prima concluſio. Quilibet actus ſcientificus cuiuſlibet ſcientiæ poteſt acquiri ſine Logica actuali, & ſine habituali. Probo hanc concluſionem: priores actus ſcientifici Logici acquiruntur ſine 4.

Logica præcedenti: ergo similiter poterunt alij acquiri, cuiuscumque scientiæ sint. Secundò probatur: possunt præmissæ cuiuscumque conclusionis in particulari, & illarum cum conclusione connexio agnosci sine Logica: ergo potest acquiri scientia actualis sine Logica. Antecedens patet in pluribus illationibus, quas homines nullâ instructi scientiâ conficiunt: rusticus enim dicit, *homo sentit quia est animal*, quæ causalis propositio hanc inuoluit demonstrationem: *Omne animal est sensitiuum: Homo est animal: ergo homo est sensitiuus.* Quod si aliæ sunt conclusiones, de quibus non est eadem ratio, quia difficiliùs illarum connexio cum præmissis agnoscitur, difficultas illa vinci poterit maiori studio, & ingenij perspicaciâ, quibus sine Logica quisque poterit assequi perfectam notitiam illarum præmissarum cum conclusione. Addo difficultatem vinci non posse Logicâ actuali, aut habituali, quia non ostendit connexionem præmissarum in particulari cum conclusione, sed docet quomodo disponendæ sunt præmissæ, quæ aliàs cum conclusione cognoscantur connexæ, vt ex illis per discursum legitimum inferatur conclusio.

5. SECVNDA CONCLVSIO: Omnes actus scientifici omnium scientiarum metaphysicè loquendo possunt acquiri sine Logica. Infertur hæc conclusio manifestè ex præcedenti, quia si quilibet in particulari potest acquiri, vno acquisito poterit alius, & alius acquiri, acquisitio enim vnius non impedit aliûs acquisitionem; imò ad illam adiuuat.

6. TERTIA CONCLVSIO: Moraliter loquendo implicat quocumque maximo studio, atque labore, acquiri simul actus alicuius scientiæ sine Logica actuali. Ratio conclusionis sumenda est ex difficultate obiectorum, quæ maxima est, & ex imbecillitate intellectus, idque experientia suadet, qua videmus hominem Logicæ ignarum vix vnum, vel alterum discursum rectum efformare, sed quàm plura, quantumuis polleat ingenio, repetitione terminorum inuoluere, & implicare.

QVARTA CONCLVSIO: Non potest aliqua scientia moraliter loquendo secundùm omnes sui partes sine Logica habituali acquiri. Ratio est, quia non potest acquiri sine pluribus actibus Logicæ, ex quibus necessariò consurgit habitus, ac proinde habitus Logicę cõnectuntur cum actibus aliarum scientiarum mediis actibus Logicæ, à quibus producuntur, quasi quid consequens actus Logicæ, qui aliarum actus antecedunt, & mediis aliis actibus, quos producunt tanquam principia mediata, quæ influunt in actus Logicę immediatè dirigentes aliarum scientiarum actus. 7.

QVINTA CONCLVSIO: Logica actualis requiritur ad facilius, & minori labore, & absque errandi periculo reliquas scientias acquirendas. Probatur conclusio ex tertia iam tradita, quia si moraliter non possunt omnes actus scientiæ acquiri sine actibus Logicæ, certum est actus Logicæ conducere ad aliarum scientiarum actus faciliùs exercendos. 8.

SEXTA CONCLVSIO: Habitus Logicæ iuuat adreliquas scientias faciliùs acquirendas. Probatur hæc conclusio ex proximè præcedenti: actus Logicæ requiruntur ad alias scientias faciliùs acquirendas: ergo habitus Logicæ, qui facilitatem inducit ad actus Logicæ prærequisitos, mediis his iuuabit ad illas scientias acquirendas. 9.

CONTROVERSIA III.

De Natura vniuersalis.

PLVRA, quæ non pauci in hoc loco intempestiuè tractant, supponenda sunt, vel legenda Controu. 4. Metaph. vbi per totam latè ago de distinctionum generibus, & explico quid sit realis distinctio, & distinctio rationis, & quibus entitatibus hæc & illa conueniant.

Deinciam ergo omnia, quæ ad præsentem materiam spectant, ex principijs ibi tradendis, quod si tibi videantur necessariò præmittenda ad explicandam Vniuersalis naturam, non tibi difficile erit illorum lectionem præmittere, si adeas Controu. 4. Metaphysicam, quam hoc eodem volumine tibi offero. Ne tamen credas precor, ab illo loco esse extrahenda, & ad præsentem transferenda, quia necessaria sunt ad intelligentiam eorum, de quibus in præsenti sumus acturi, nihil enim propriùs sibi vendicat Metaphysica, quàm quæstiones de distinctionum generibus, & prædicatis, in quibus singulæ distinctiones reperiantur, & si omnia, quæ ad perfectam intelligentiam eorum, de quibus tractat Logica essent præmittenda, necessariò Metaphysica tota Logicam præiret. Posses forsan damnare me hic agere de natura vniuersalis, cuius essentiam iure optimo Metaphysica speculari debebat. Non inficior vniuersalis naturam à Metaphysica esse inquirendam, verumtamen negabit nemo nec verbum posse dici de naturis quinque prædicabilium, quæ in Logica necessariò sunt explicandæ, si priùs vniuersalis natura nobis non innotescat, quapropter necessarium duxi hanc de vniuersalis natura Controuersiam præmittere.

PVNCT.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid sit vniuersale.

1. VNIVERSALE definiuit Aristoteles, 7. Metaph. text. 45. his verbis: Hoc enim dicitur vniuersale, *quod in pluribus naturâ aptum est inesse*, & lib. de interpretatione cap. 5. *Dico autem vniuersale quod in pluribus prædicari natum est, vt homo quidem vniuersalium est*, quas definitiones apud eundem Philosophum simul reperies libro de Poster. resolut. cap. 10. text. 25. ex quibus quæ communiter circunferuntur Authores deduxerunt, *vnum aptum esse in multis*, & *vnum aptum prædicari de multis*. Ex quibus definitionibus constat requiri ad vniuersale vnitatem, & multiplicabilitatem. Vnitatem exprimit verbum *vnum* in definitionibus expressum; multiplicabilitas explicatur per aptitudinem ad essendum in multis, aut prædicandum de multis, quia quod est in aliquo, & de illo prædicatur necessariò identificatur cum ipso: ergo quod est in multis, & prædicatur de multis identificatur cum multis: ergo fit multiplex: ego in multa illa dividitur, & multiplicatur: ergo omne aptum esse in multis, & consequenter omne vniuersale debet esse multiplicabile in multa, de quibus possit prædicari.

2. Ex natura vniuersalis sic explicata, deprehendes hoc nomen *vniuersale* latiùs sæpe patère vniuersalis naturâ, de qua agimus in præsenti. Quædam enim vniuersalia dicuntur propter multitudinem eorum, ad quæ dicunt ordinem; sic principium aliquod ex quo plures possunt inferri conclusiones vniuersale vocamus. Similiter nomen aliquod, quod ad plura singularia significanda potest extendi, vniuersale in significando dicere solemus, & causam, quæ plures effectus specie distinctos sub se continèt causam vniuersalem, seu vniuersale in causando solemus appellare. Secundùm has acceptiones dicimus hoc principium *quodlibet est vel non est*, ex quo plures inferuntur conclusiones esse vniuersale, & hoc nomen *homo*, quo Petrum & Ioannem significare solemus esse vniuersale in significando, quia plura significat, & Solem, à quo plures effectus dependent causam esse vniuersalem; nullum tamen horum vniuersale dici potest secundùm acceptionem, de quâ in præsenti agimus, quia principium illud non est multiplicabile in plura alia principia, neque nomen in plura nomina, neque Sol potens causare plures effectus in plures alios Soles eandem virtutem habentes. Infertur etiam eandem formam existentem in pluribus subiectis. v. g. eandem animam rationalem existentem in pluribus subiecti partibus vniuersalem non esse, quia in omnibus subiectis est sine sui multiplicatione, eadem enim est rationalis anima existens in capite, & in pede, eadémque esset existens in aliis materiis adæquatè distinctis.

3. Ob eandem rationem natura diuina existens in tribus personis vniuersalis non est, quia in omnibus existit sin sui multiplicatione, neque vnquam verum est dicere, natura diuina in tribus personis fit triplex natura diuina, licèt enim personæ multiplicentur, natura diuina in ratione naturæ manet simplex, & immultiplicabilis. Neque sufficit naturam vnam identificari cum multis distinctis, quando ex hac identitate non infertur multiplicitas secundùm naturam, sicuti contingit in natura diuina, quæ identificatur cum tribus personis distinctis, in quibus est, nihilominus vniuersalis non est, quia non est verum dicere, natura diuina est multiplex in tribus personis, etiamsi verum sit dicere, natura diuina est identificata cum tribus personis. In creatis autèm eo ipso, quod entitas identificetur multiplici extremo, in se fit multiplex, ideo quotiescumque detur identitas cum multiplici extremo, non deficiet creaturæ multiplicitas requisita ad vniuersalis naturam.

Arguit etiam hæc vniuersalis multiplicabilitas vnitatem, quam secum ferat vniuersale, ea enim debet esse, quæ cum hac multiplicitate compatiatur, cùm enim vniuersale sit *vnum aptum esse in multis*, quod dicit formaliter vnum aptum multiplicari, necessum est in ipso componi vnitas, & multiplicabilitas, licèt non componantur vnitas, & multiplicatio, quia multiplicatio actualis destruit vnitatem. Itaque vniuersale vnum debet esse multiplicabile, sicuti vna quantitas vlnaris diuisibilis est in duas semi-vlnares, cuius vnitas compossibilis est cum cum diuisibilitate in duas semi-vlnares, non tamen cum diuisione, quia eo ipso quod quantitas vlnaris in duas semi-vlnares dividatur, iam non manet cum vnitate quantitatis vlnaris, quæ destruitur formaliter per ipsam diuisionem. Vnitas hæc compossibilis cum multiplicabilitate individualis vnitas esse non potest, quia individuum est immultiplicabile, impartibile in alia inuidua cum quibus identificetur, dicit enim individuatio indistinctionem rei individuæ à se ipsa, & distinctionem à quolibet alio, neque ex eo quod individuum possit multiplicari in suas partes habet vnitatem sufficientem, vt possit dici vniuersale, quia vniuersale dicit multiplicabilitatem respectu plurium, cum quibus adæquatè identificetur, quæ multiplicitas componi nequit cum vnitate individuali, quam individuum importat. 4.

Exclusâ vnitate individuali à natura vniuersalis tantùm illi superest vnitas specifica, vel generica, cuius beneficio plura adunantur, quæ individualiter distinguuntur, ita tamen vt de illorum quolibet ratio illa vna secundùm se totam formaliter sumpta prædicetur modo explicato. Exempli gratiâ, ex vi vnitatis specificę identificatur Petrus, Ioannes, Franciscus, & reliqua individua naturæ humanæ, & fiunt vnus homo, qui homo quatenus ita identificatur cum quocunquè individuo, vt de illo possit secundùm se totum prædicari, & ita in omnia individua multiplicari, vt totum id, quod formaliter in statu abstractionis dicebat, sit in quolibet individuo, & in ipsis fiat multiplex homo, quorum quilibet dicat totam rationem adæquatam, quam dicebat simplex conceptus hominis antequàm illius obiectū in ordine ad intellectum, respectu cuius erat vnum, in plures homines multiplicetur. Idem contingit in genere respectu specierum, per vnitatem enim genericam adunantur plures species, v. g. homo, equus, & leo in vno animali, quod postea adæquatè de illarum qualibet multiplicatur. Quid verò importet hæc vniuersalis vnitas dicam Punct. 4. & quomodo totum vniuersale identificetur adæquatè cum quocumque singulari, explicabo Punct. 5. & ex doctrina ibi tradenda constabit non implicare rem vnam vnitate formaliter requisitâ ad vniuersale constituendum in plura inferiora multiplicari. 5.

***

PVNCTVM II.

An ante operationem intellectus detur vniuersale seu vnitas positiua multis communis.

1. ARISTOTELES 1. Metaph. à text. 25. & 7. Metaph. à textu 44. & 1. Ethic. cap. 6. adscribit Platoni sententiam quandam asserentem, rerum species, quæ ideæ secundùm hanc sententiam appellantur, per se existere, eséque naturam vniuersalem & veluti exemplaria naturarum singulatium: v.g. hominis essentiam asserebat hæc opinio in communi per se existere, quam potissimum hominem appellabat, quia particulares homines, non absolutè & simpliciter homines, sed hi homines dicerentur. D. Aug. lib. 83. quæstionum, quæst. 46. Plotinus, Iamblicus Philoponus. Simplicius, & alij Platonici censent Platonem posuisse ideas rerum in mente Dei, non verò extra Deum existentes, falsóque prædictum errorem Aristotelem imposuisse Platoni; vel quia illum non intellexit, vel vt aliquid Magistro abscriberet, quod ab ipso posset impugnari; vel demum sententiam istam ab Aristotele non impugnari vt traditam à Platone, sed vt intellectam à Xenocrate & alijs Philosophis illius temporis. Philosophum Platonis mentem non percalluisse, difficilè credam, cùm illum viginti annis docentem audierit, quibus millies eandem sententiam à Platone traditam, & explicatam accipere necessum fuit, fidémq; superare videtur post tam diuturnam eiusdem doctrinę explicationem, nũquam viuido & perspicaci Philosophi intellectu fuisse perceptam. Platonis sententiam vt ab ipso traditam, & non vt ab aliis Philosophis intellectam ab Aristotele fuisse impugnatam, suaderur ex eodẽ Philosopho 1. Ethic. cap. 6. vbi de hac re loquens ingenuè fatetur se veritatis causâ, etiam amicos (Platonem intelligebat) deferere. Demum Philosophum sententiam, hanc Magistro non imposuisse licet coniectari, quia nimia esset impudentia, si præceptorem suum in re grauissima, & omnibus Platonis auditoribus notâ voluisset calumniare. Tandem illa sententia non obscurè legitur apud Platonem in Dialogo, quem *Parmenidem* inscripsit, vbi expressè docet ideas non esse notiones, sed notionum obiecta, neque in animis existere, sed tanquam exemplaria in natura consistere. Accedit quod Plato tria posuit rerum perpetua principia, Deum, Ideam, & Materiam. At si Idea esset in mente Dei non esset distinctum principium à Deo. His non obstantibus adhuc in re leuis momenti, quæ minimè ad doctinam spectat, nihil contra Diui Augustini mentem asserere audebo, à quo neq; grauioribus aliis fundamentis recederem. Neque de hac re definienda quidquam curo, lege si vis Patres, Conimbr. in præfatione Porphyrij quæst. 1. art. 3. qui eruditè referunt omnes, qui ab hac calumnia, Platonem liberare contendunt.

2. Cuiuscumque sit relata sententia, falsissima est & absurda, quod sic ostendo. Nihil reperitur in rerum natura, quod non habeat esse singulare, & determinatum, quod implicat esse vniuersale, quia quidquid habet esse singulare, & determinatum non est indifferens ad plura, quod est de conceptu quiditatiuo vniuersalis, sed contractum & determinatum ad vnum, quod est de ratione quiditatiua singularis, & essentialiter oppositum cum essentia vniuersalis. Quod autem habeat esse determinatum, & singulare quidquid in rerum natura existit, sic euincitur. Quidquid est in rerum natura præter Deum habet esse ab alio: ergo productum per aliquam actionem à causa prima, vel secundâ adiutâ a prima: sed omnis actio versatur circa rem determinatam, nam si causa aliquid producit, producit rem distinctam ab entitate, quæ producta non est, & postea producetur: ergo si distinguitur, vnitatem aliquam, & determinationem debet in se habere. Secundò, ratio illa separata vel distinguitur, vel non distinguitur à prædicatis, quæ sunt in indiuiduo. Si non distinguitur: ergo est singularis, & distincta in omnibus indiuiduis, sicuti sunt horum indiuiduales differentiæ: si distinguitur, distinguitur tanquam res à re vel modo superaddito, & indifferens non erit vt sit in indiuiduis, nisi forsan eo modo, quo materia prima est indifferens vt sit sub pluribus formis, quas simul potest recipere, sicuti de facto accidentales recipit, quæ distinctio est rei singularis à pluribus aliis singularibus, quibus potest produci: ergo non nisi per insignem chimæram fingi potest hæc vniuersalis idea extra intellectum in rerum natura existens. Me vide Controu. 4. Metaphysicæ, Punct. 3. vbi ex instituto probo omnia prædicata Metaphysica in indiuiduis reperta realiter identificari cum differentia indiuiduali, ex qua doctrina hæc vniuersalis idea & quælibet alia natura ante intellectum vniuersalis longè abigetur.

3. Commune est inter Thomistas, & alios quàm plures authores docuisse Scotum in 2. dist. 3. quæst. 1. & 7. Metaph. quæst. 18. dari à parte rei naturas, quæ denominantur vniuersales, & formam illam à qua actu, & formaliter vniuersales denominantur. Horum fundamentum est Scotum concessisse naturam communem omnibus indiuiduis ex natura rei ante omnem intellectus operationem formaliter distinctam à differentiis indiuidualibus, habentémque vnitatem formalem prædictâ distinctione à numerica distinctam, malúsque communem, per quam vnitatem tanquam per vniuersalitatem, naturam formaliter vniuersalem constitui necesse est. Veruntamen Merinero nobilis inter omnes recentes Scoti discipulos, & sedulus illius doctinæ inuestigator cap. 1. de vniuersalibus disp. 2. quæst. 1. acriter inuehitur in illos, qui opinionem hanc Scoto adscribunt, quam subtilem Doctorem nunquam defendisse, potiùs oppositam docuisse, meâ quidem sententiâ efficaciter probat testimoniis ex ipso Scoto deductis, quæ ad verbum refert loco citato. Fundamentum, quo sententiam istam Thomistæ aliíque plures Scoto tribuerunt, est, dedisse Scotum naturis quatenus est ex se secundùm suum esse quiditatiuum communitatem quandam, seu indifferentiam ad plura indiuidua, quam negatiuam esse asserebat Scotus, & ideo insufficientem ad vniuersale constituendum, quod formaliter dicit positiuam communitatem; Thomistæ verò existimarũt ab Scoto communitatem positiuam admitti, & ideo asseruêre ab ipso concedi vniuersalitatem, seu formam, per quam constituitur vniuersale ante omnem intellectus operationem. Quid verò de hac vniuersalitate negatiua sentiendum sit, dicam Punct. 3.

4. P. Fonseca 5. Metaph. cap. 7. quæst. 3. duplicem statum in natura meditatur, vtrumque ante omnem intellectus operationem. Primum, in quo est prior singularitate, ad quam contrahitur, & indifferens vt ad hanc vel illam singularitatem contrahatur. Posteriorem, in quo est iam ad talem singularitatem contracta. In hoc posteriori statu naturę nullam vniuersalitatem competere affirmat, in priori verò eandem naturam vniuersalem esse dicit, quia natura, quæ est in Petro, vt est prior singularitate, est indifferens, & indeterminata ad omnia indiuidua,

& quia

& quia à parte rei est prior singularitate, à parte rei habet hanc indifferentiam, & à parte rei est vniuersalis: habet enim vnitatem, & aptitudinem ad multa, quibus natura vniuersalis formaliter constituitur. Sententiam Fonsecæ defendit etiam Soncinas 7. Metaph. quæst. 4.

5. Sententia ista iuxta nostra principia, quæ nullam admittit distinctionem inter gradus superiores, & differentias indiuiduales, nullatenus potest subsistere, quia vbi non est distinctio non potest esse contractio, neque indifferentia ad contractionem, nihil enim per se ipsum contrahitur, neque ad se ipsum est indifferens: sed natura humana, quæ est in Petro, nullam distinctionem habet ante operationem intellectus respectu differentiæ indiuiduales, cum qua coniungitur: ergo nunquam potuit esse indifferens, vt contraheretur per talem differentiam, vel per aliam ab ipsa distinctam: ergo in nullo priori fuit vniuersalis. Secundò admissâ distinctione formali ex natura rei inter prædicata superiora, & differentias indiuiduales, Fonsecæ sententiam impugno. Etiamsi prædicata superiora ex natura rei formaliter distinguantur à differentia indiuiduali, nihilominus realiter cum illa identificantur: Sed illa, quæ realiter identificantur, etiamsi formaliter ex natura rei sint distincta, neque antecedenter de potentia Dei absoluta separari possunt: ergo nullus fuit status, in quo prædicata superiora, quæ sunt in Petro contracta per hanc differentiam indiuidualem, haberent indifferentiam, vt à tali differentia separarentur: ergo in nullo statu habuerunt indifferentiam, vt per hanc, vel per illam differentiam indiuidualem contraherentur: ergo in nullo statu præcedente operationem nostri intellectus habuerunt hanc indifferentiam. Prædicata superiora identificari realiter cum differentiis indiuidualibus concedit Fonseca, & propugnat Scotus cum omnibus, qui distinctionem formalem ex natura rei defendunt. Illa, quæ realiter identificantur, non posse realiter separari, etiamsi ex natura rei formaliter distinguantur, concedunt omnes nemine dempto, & per se notum est, si enim separatio cum identitate componeretur, possemus dicere, Petrum modò existentem habere identitatem cum Ioanne, qui nondum existit, & non distingui ab illo realiter, sed tantùm formaliter ex natura rei.

6. Dices naturam esse indifferentem, vt contrahatur per hanc, vel illam indiuiduationem in illo priori, in quo est indifferens, vt producatur, & non producatur, & in illo priori, in quo est Deus indifferens ad producendum Petrum, vel Paulum, quia in illo priori Deus est indifferens, vt producat naturam humanam in Petro, vel in Paulo. Respondeo, naturam nunquam habere physicam indifferentiam, vt producatur, vel non producatur, quia vt ostendam Controu. 2. de anima Punct. 1. antequàm res formaliter sit existens, nihil illius est, neque possibilitas rei importat aliquid distinctum formaliter ex parte obiecti ab ipsa re existente, ac proinde hæc differentia ad existendum tantùm est obiectiua, quia id, quod physicè non est, non potest esse physicè indifferens: sed entitas antequàm sit existens, & producta, physicè non est: ergo non potest esse physicè indifferens: ergo tantùm habet obiectiuam indifferentiam. De hoc latiùs loco citato. Respondeo secundò, admissâ hac indifferentiâ ad existendum, & non existendum, adhuc naturam nunquam futuram esse indifferentem, vt contraheretur per differentias indiuiduales, quia in illo statu, in quo natura consideretur eo modo, quo esset in illo, esset contracta cum propriis differentiis indiuidualibus, & eandem indifferentiam, quam haberet natura ad existendum, & non existendum, haberent differentiæ indiuiduales cum illa identificatæ, neque vnquam esset indifferens ad existendum cum his differentiis indiuidualibus, vel cum illis, sed eo ipso, quod existeret hæc natura, quæ modò in me contracta dicitur, debuit existere cum meis differentiis indiuidualibus, & eo ipso, quod eadem natura possibilis esset, & indifferens ad existendum, eandem possibilitatem, & indifferentiam haberet mea differentia indiuidualis, ita vt nullo statu præscindibilis esset ante intellectus operationem natura, quæ modò est in me, à mea differentia indiuiduali in eodem statu eadem ratione se habente.

7. Ad illud quod dicitur, videlicet Deum esse indifferentem ad producendam naturam in Petro, vel in Paulo, respondeo Deum esse indifferentem ad producendum Petrum, vel Paulum, & consequenter naturam Petri, vel naturam Pauli; non tamen esse indifferentem ad producendam naturam eandem realiter in Petro, vel in Paulo, quia eo ipso, quod produceret Petrum, illum produceret cum tali natura, quam non posset cum aliis differentiis indiuidualibus, neque in alio à Petro producere. Ex quo infertur Deum esse indifferentem ad producendam naturam, quam voluerit ex pluribus naturis, quamlibet in illo indiuiduo, cum quo est identificata, non verò ad producendam eandem naturam in hoc, vel in illo indiuiduo, ac proinde nullam dari naturam ante operationem intellectus indifferentem ad plura indiuidua, quam dari necessum erat, vt daretur ante operationem intellectus natura vniuersalis.

8. Age iam, admitto, quod falsissimum est, dari naturam ante omnem operationem intellectus indifferentem, vt contraheretur per hanc, vel per illam differentiam indiuidualem, ita vt natura Petri, quæ per Petreitatem fuit contracta, posset contrahi per Pauleitatem; adhuc affirmo naturam illam, sic indifferentem ad plura indiuidua vniuersalem non esse futuram. Ratio esto: natura illa non esset indifferens ad plura indiuidua, ita vt posset simul contrahi ad plura simultate se tenente ex parte actus, sed tantùm esset indifferens ad plures contractiones sub disiunctione futuras, hoc est, vt contraheretur per hanc, vel per illam; non verò per hanc, & per illam contractionem inter se coëxistentes; & simul eandem naturam actu contrahentes, quia eadem natura nõn potest simul duo indiuidua realiter distincta constituere, quia constituit indiuidua per contractionem identitatis cum differentiis indiuidualibus, & licet daremus naturam indifferentem, vt contraheretur per identitatem ad hanc, vel illas differentias indiuiduales inter se distinctas, non tamen concedenda esset natura potens contrahi simul per identitatem ad differentias inter se distinctas, in quibus multiplicatur: implicat enim eandem rem contrahi per identitatem ad res oppositas, in quibus fiat realiter multiplex, quæ antea realiter fuerat vna simplex entitas, quod per se notum est, quia etiamsi natura diuina contrahatur per identitatem ad personalitates distinctas in illis non multiplicatur, sed semper manet eadem simplex natura: ergo adhuc entitas illa contrahibilis per plures identitates sub disiunctione non esset vniuersalis. Probo consequentiam: de ratione quidditatiua Vniuersalis est, vt in inferioribus multiplicetur, & vt simul contrahatur ad plura indiuidua, vt patet in hoc vniuersali *homo*, quod non tantùm est indifferens, vt consideretur in Petro, vel in Paulo, & vt prædicetur de hoc, vel de illo; sed etiã vt consideretur in Petro, & in Paulo, & vt prædicetur de vtroque, & vt simul dicamus *Petrus est homo: Paulus est homo.* Sed natura illa non haberet hanc multiplicabilitatem: ergo natura illa non esset vniuersalis.

9. Ex his infero, quod etiamsi daretur distinctio ex natura rei formalis inter prædicata superiora, & inferiora, quæ sunt in Petro, non ideo dicendum esse dari naturam aliquam vniuersalem; quia non ideo daretur vna natura multiplicabilis in plures naturas, quia natura humana, quæ esset in Petro distincta formaliter ex natura rei à differentia individuali Petri, non esset realiter eadem cum natura humana Pauli, quæ esset in Paulo distincta formaliter ex natura rei à differentia individuali; quia identitates reales, quas haberent hæ naturæ cum differentiis individualibus, ratione quarum multiplicantur, impediunt naturas inter se identificari, & fieri vnam naturam. Quod si natura Petri, & natura Pauli esset eadem natura identificata cum pluribus differentiis individualibus, ratione quarum in ratione naturæ non multiplicaretur, adhuc vniuersalis non esset, sicuti vniuersalis non est natura diuina, etiamsi identificetur cum tribus personalitatibus distinctis, quia non fit multiplex in ratione naturæ, etiamsi cum multiplici personalitate identificetur. Daretur autem ante operationem intellectus vniuersalis natura, si daretur natura, quæ ante operationem intellectus esset vna, & ante operationem intellectus identificaretur cum differentiis individualibus inter se distinctis, ratione quarum eademmet natura, quæ fuerat vna, fieret plures naturæ inter se distinctæ, quod fieri manifestam inuoluit repugnantiam.

10. Standum est communi sententiæ, quam defendunt D. Thomas 1. part. quæst. 85. art. 12. & quæst. 29. art. 7. & ferè omnes Doctores, non dari ante operationem intellectus naturam vniuersalem, neque vnitatem aliquam multis communem minorem vnitate numericâ, aut ab illa distinctam. Ratio petenda est ex identitate differentiarũ individualium, cum omnibus prædicatis superioribus, quæ in eodem individuo reperiuntur, quam modò suppono: quod si illam à me supponi non patiaris, adito Punctum 3. Controuersiæ 4. Metaphysicæ, vbi illam latè probo. Ex hac identitate differentiarum individualium cum prædicatis superioribus efficacia desumuntur argumenta ad probandam sententiam iam traditam. Primum esto: Differentia individualis Petri identificatur cum natura Petri: sed differentia individualis Petri non est communis Ioanni, neque habet vnitatem communem Ioanni, aut distinctam ab vnitate numerica: ergo natura humana Petri non est communis Ioanni, neque habet vnitatem communem Ioanni, aut distinctam à numerica. Maiorem statuimus modò, probandam postea loco citato: Minorem admittunt omnes: consequentia est legitima, quam sic corroboro. Ex duabus entitatibus identificatis realiter implicat aliquid realiter vni conuenire, quod non conueniat realiter alteri, alias idem conueniret, & non conueniret eidem entitati: sed natura humana quæ est in Petro, & differentiæ individuales Petri identificantur: ergo implicat aliquid conuenire naturæ humanæ, quæ est in Petro, quod non conueniat differentiis individualibus ipsius Petri: sed differentiis individualibus Petri non conuenit esse cõmunes Ioanni, neque habent aliquam vnitatem cõmunem Ioanni, aut minorẽ vnitate numericâ: ergo neque aliquid horum conuenit naturæ humanæ, quæ est in Petro.

11. Secundò: Si natura eadem esset in multis individuis, & multiplicata ratione differentiarum individualium, esset eadem, & non esset eadem: Esset eadem, vt supponitur; non esset eadem, quia esset multiplex, vbi autem intercedit multiplicitas, distinctionem identitati contradictoriè oppositam intercedere necesse est, multiplicitas enim consurgit ex rebus distinctis, distinctionem autem opponi contradictoriè cum identitate certum est, quia etiamsi dicatur vnitatem, & distinctionem in rebus positiuis esse entitates positiuas, quæ immediatè non opponuntur contradictoriè, quia oppositio contradictoria semper versatur inter duo extrema, quorum vnum est positiuum, & alterum negatiuum, nihilominus nullus negat distinctionem inter duas entitates habere sibi essentialiter coniunctam negationem identitatis inter entitates distinctas, quæ contradictoriè opponitur identitati ipsarum, & identitatem habere essentialiter coniunctam negationem distinctionis inter extrema identificata contradictoriè oppositam distinctioni: inuoluunt ergo manifestam contradictionem identitas, & distinctio respectu eorumdem extremorum: ergo eandem inuoluunt identitas, & multiplicitas, quæ essentialiter includit distinctionem. Quod si neges naturam identificatam multiplici differentiâ individuali multiplicem esse, & affirmes adhuc supposità hac identitate non esse multiplicem, sed simplicem, fingis in creaturis aliud mysterium simile Trinitatis mysterio, in quo reperientur differentiæ individuales identificatæ vni tertio, & non identificatæ inter se, & naturam identificatam cum pluribus differentiis individualibus inter se distinctis, quin ipsa sit multiplex, sed tantùm vna natura, quod in creatis admitti, plus est quam chimæricum. Deinde hoc figmento admisso adhuc non daretur natura vniuersalis, quia, vt suprà dicebam, vniuersale debet esse vnum in se, & multiplicatum in inferioribus, & non sufficit identificari cum multiplici inferiori, si secundùm rationem communem non multiplicatur; ratione cuius natura diuina vniuersalis non dicitur, sed vna singularis natura, etiamsi identificetur cum tribus subsistentiis distinctis, quia ex vi huius identitatis non fit multiplex in ratione naturæ, neque dicitur triplex natura, sed vna triplici subsistentiâ identificata. Sic contingeret naturæ humanæ, quæ vniuersalis non esset, sed particularis, si eadem absque sui multiplicatione in ratione naturæ identificaretur cum pluribus differentiis individualibus inter se distinctis.

12. Posses respondere contradictionem inuoluere naturam simul esse vnam, & multiplicem, quod non requiritur ad vniuersale, sed quod sufficit naturam, quæ antea fuerat vna, fieri multiplicem illius vnitate destructâ, quod contingit in vniuersali intentionali, quod communis sententia constituit, cuius vnitas deperditur cùm ad plura inferiora contrahitur, huiusmodi enim contractio est diuisio vnius in plura, positâ autem diuisione, ex qua resultat pluralitas, vnitatem diuisi destrui necesse est. Non tamen similem contradictionem reperiri in eo, quod natura, quæ antea fuerat vna, postea multiplex fiat, quod sufficit ad vniuersale constituendum. Respondeo verum esse sufficere ad vniuersale constituendum naturam, quæ antea fuerat vna, fieri plures per identitatem adæquatam totius diuisi, seu totius naturæ cum quolibet membro diuidenti, seu cum quolibet inferiori, ad quod contrahitur, in hoc tamen eandem contradictionem reperiri, ac in eo, quod simul sit eadem natura simplex, & multiplex, quia cùm simplicitas & multiplicitas rebus per se ipsas conueniant, omni tempore eodem modo conueniunt, & nequit eadem entitas modò esse simplex, & postea multiplex, quia eo ipso quod sit eadem, manet cum eadem simplicitate, quam habebat, ac proinde, si res quæ modò est simplex, postea fieret multiplex, retineret simplicitatem, quam haberet, & acquireret multiplicitatem, ac proinde esset simplex, & multiplex. Idem contingit in omnibus prædicatis inter se repugnantibus, quæ rebus per se ipsas conueniunt, sicuti esse hominem, & esse equum, eadem enim repugnantia est in eo, quod eadem entitas, quæ hodie

est

est homo, cras sit equus,& in eo quod simul sit homo,& equus, & hæc ex illa necessariò infertur:quod si de entitate de qua est verum dicere modò, hodie est homo, esset verum dicere cras, erit equus, cras verum esset dicere, modò hæc entitas est homo, & equus. Deinde nullus potest assignari status antè operationem intellectus, in quo natura, quæ contracta ad plures differentias indiuiduales est multiplex, præcesserit vt vna, cùm non præcesserit ante hanc contractionem, quæ in quocumque indiuiduo non distinguitur ab ipsa natura,quæ est cõtracta,quia naturam esse contractam ad differentiam indiuidualem, nihil aliud est,quàm esse identificatam cum differentia indiuiduali, esse autem identificatum extremum non distinguitur ab ipso extremo, quod dicitur identificatum.

PVNCTVM III.

An detur ante operationem intellectus vnitas negatiua multis communis.

1. DIxi Puncto præcedenti subtilem Doctorem nihil contra Angelicum docuisse de existentia vniuersalitatis ante operationem intellectus, quam nullatenus admisit Scotus, vt ex Magistri mente tradunt illius discipuli, & ex illius testimoniis clarè constat: Iam verò in præsenti difficultate præcipuum Angelici Doctoris discipulum, Caietanum inquam, Scoti vestigia sequentem video. Asserit Caietanus cap.4. de ente & essentia quæst.6. cum Scoto in 2.dist.3.quæst.1.& 7.Metaph.quæst.18. dari in natura vnitatem quandam communem, non positiuam, in qua vniuersalitas consistit, sed tantùm negatiuam, quam sic explicatam inuenio apud Scotum, Scoti discipulos, & Caietanum. Duplex communis vnitas ab his authoribus distinguitur; quædam positiua, alia negatiua. Vnitas positiua communis illa dicitur, quam habet natura ita indeterminata ad plura indiuidua per separationem, & abstractionem à differentiis indiuidualibus, vt eademmet sit proximè potens vt de illis prædicetur. Vnitas communis negatiua est illa, quam habet natura, ex eo præcisè quod singularis non sit, quia natura communis negatiuè nihil aliud est, quam natura non singularis. Ita has vnitates ex Scoto explicant Rada 2.tom.Controuersiarum,Controuersia 3.art.1. & Merinero cap.1. de vniuersalibus disp.1.quæst.3. sect.2. Eadem ratione distinctionem hanc explicat Caietanus loco citato vbi asserit naturam humanam Petri distingui à natura humana Pauli, non ratione naturarum,quę secundùm se sunt vnum quid negatiuum, quatenus ex se non dicunt distinctionem, sed ratione differentiarum indiuidualium cum quibus identificantur. Addit naturæ Petri ex se non repugnare esse in Ioanne, licet non habeat positiuam aptitudinem vt sit in illo.

2. Hanc vnitatem negatiuam reiicit communis Doctorum sententia, & illam ego eadem ratione impugno, quà vnitatem positiuam impugnaui. Hæc vnitas negatiua non conuenit differentiæ indiuiduali Petri: ergo non conuenit naturæ identificatæ cum eadem differentia indiuiduali:implicat enim aliquid siue positiuum, siue negatiuum à parte rei independenter à nostro intellectu competere alicui formalitati, & non competere alteri, cum qua formalitas illa est identificata. Alio modo idem argumentum conficio. Differentia indiuidualis Petri ex se habet positiuam repugnantiam vt sit in Ioanne:ergo natura Petri habet eandem positiuam repugnantiam vt sit in Ioanne. Probanda est consequentia suppositâ identitate inter naturam, & differentiam indiuidualem ex principio sæpe repetito, videlicet, debere affirmari, & negari de quacumque formalitate, quidquid de alia cum ipsa realiter identificatâ affirmatur vel negatur,tanquam quid illi conueniens independenter a nostro intellectu.

Vrgeo: Natura negatiuè vna est natura non singularis, vt volunt, qui hanc vnitatem negatiuam defendunt: sed ante operationem intellectus non datur natura ex se non singularis, neque negatiuè, neque præcisiuè: ergo ante operationem intellectus non datur natura negatiuè communis. Non dari naturam non singularem, hoc est, priuatam singularitate, quæ possit intelligi carens singularitate, sicuti aër obscurus intelligitur carens luce,certum est quia nihil potest positiuè intelligi carens illo, cum quo est identificatum, & cum quo per se ipsum est plusquàm connexum, siquidem est idemmet. Non posse dari naturam præcisiuè non singularem, ex eo probatur, quia in his, quæ realiter identificantur, non nisi intellectus beneficio potest reperiri præcisio, & adhuc intellectus acie formalitates identificas non posse ex parte obiecti præscindi, fert grauium Doctorum sententia, quam vt veriorem amplector Controuersia 4.Metaph. Punct.8. 3.

Demum apud me insignis contradictio in his terminis reperitur.Natura ante operationem intellectus non est singularis ex se, sed ratione differentiarum, cum quibus identificatur, quia ante operationem intellectus nihil magis ex se potest conuenire rei,quàm illud quod conuenit ratione formalitatis, cum qua est identificata,seu quæ est idem cum ipsa;quid enim magis ex se realiter, & physicè potest conuenire entitati, quàm illud quod physicè, & realiter per se ipsum illi cõperit?Dices magis ex se formalitati aliquid conuenire, quod ratione eiusdem formalitatis cõuenit,quàm id quod illi conuenit ratione alius formalitatis,cum qua idẽtificatur,v.g. magis ex se conuenire animali identificato cũ rationali esse principium sentiendi, quod conuenit ratione eiusdem formalitatis animalis, quàm esse principium ratiocinandi, quod illi conuenit non ratione formalitatis animalis, sed ratione formalitatis rationalis, quæ identificatur cum formalitate animalis. Discursus iste fefellit authores oppositæ sententiæ, qui asserunt naturam hominis esse communem negatiuè, quia non ex se formaliter vt natura hominis est,habet non esse communicabilem Petro, & Ioanni, sicut habet esse principium discurrendi,sed ratione differentiæ indiuidualis,cum qua coniungitur. 4.

Totam prædictam doctrinam non graui operâ facilè euerto. In re physicè eadem ante operationem intellectus non est hæc, & illa formalitas, quia has tantùm intellectus acies partitur in obiecto physicè, & realiter impartibili,& omnino simplici,in quo non reperitur vnum, & aliud physicè distinctum: ergo ante intellectus operationem non potest aliquid alicui entitati conuenire ratione vnius formalitatis, & non ratione alterius cum illa identificatæ, cum ante operationem intellectus non sit vna formalitas,& altera,sed simplex quædam,& indiuisibilis entitas, ratione cuius conueniunt omnia, quæ entitati conueniunt intrinsecè per se ipsam, seu non per aliquid ab illa distinctum:ergo ante operationem intellectus non possunt reperiri in Petro natura, & differentia indiuidualis quatenus sunt vna formalitas, & altera, sed quatenus sunt vna simplex entitas,neque potest conuenire incommunicabilitas positiua naturæ Petri magis ratione differentiæ indiuidualis, quàm ratione naturæ, cùm inter naturam, & differentiam indiuidualem nulla reperiatur præcisio ante 5.

intellectum,

intellectum, qui in entitate simplici duas partitur formalitates, & ex illis proprietatibus, quæ indiuisibiliter, realiter, & physicè eidem entitati simplici conueniunt, quasdam formaliter attribuit huic formalitati, & alias alteri formalitati accommodat.

6. Exemplum quod adducitur de sensatione, quæ homini conuenire dicitur quatenus animal est, & non quatenus est rationalis, aduersariorum sententiam nō probat, sed meam; quia sensatio procedēs ab homine, seu homini conueniens, seclusâ intellectus præcisione non magis prouenit à formalitate animalis, quàm à formalitate rationalis, sed indiuisibiliter à toto homine physicè indiuisibili procedit, & homini secundùm se totum sensatio conuenit, quia à parte rei non datur formalitas animalis à rationali distincta, sed tantùm datur simplex homo, quem intellectus diuidit in formalitatem animalis, & in formalitatem rationalis, & cùm dicimus, *homo vt animal sentit, & non vt rationale*, illud *vt* explicat formalitatem, cui intellectus specialiter sensationem attribuit, non illam à qua physicè specialiter procedit, æquè enim procedit sensatio à prædicato animalis, & à prædicato rationalis in homine, & hinnibilis in equo identificato cum animali. Eadem prorsus ratione contingit in incommunicabilitate indiuidui, quam intellectus differentiis indiuidualibus attribuit, & non naturæ, licet in re indiuiduum, v.g. Petrus, secundùm se totum indiuisibiliter sumptum sit Ioanni incommunicabile, ita vt nihil sit in Petro, quod ex se physicè non repugnet Ioanni communicari, cùm physicè non sit in Petro natura, vt distincta à differentia indiuiduali, quæ possit dici ex se communicabilis, neque differentia indiuidualis vt distincta à natura, cui ex se specialiter conueniat incommunicabilitas, sed simplicissima entitas Petri secundùm se totam à Ioanne distinctam.

7. Obiicies: De conceptu quiditatiuo, & essentiali naturæ non est singularitas: ergo de conceptu essentiali naturæ non est incommunicabilitas, sed distinctio ab alio, quæ conuenit naturæ & indiuiduo ratione singularitatis. Respondeo distinguendo primum antecedens. De conceptu quiditatiuo naturæ non est singularitas, sumptâ naturâ metaphysicè in ordine ad nostros conceptus, concedo antecedens: sumptâ naturâ physicè, & quatenus est in se sine respectu ad nostros conceptus, nego antecedens. Quia physicè æquè est de essentia Petri natura, & differentia indiuidualis, imò physicè loquendo non est natura, & differentia indiuidualis quatenus significatur per duos conceptus, sed simplex entitas quam intellectus partitur in duos conceptus, quorum vnum appellat naturam, & instar alicuius communis multis considerat, & aliud vocat differentiam indiuidualem, cui incommunicabilitatem attribuit.

8. Obiicies secundò: Natura, quæ est in Petro quatenus est ex se, non est incommunicabilis: ergo habet vnitatem communem negatiuam, quæ consistit in negatione incommunicabilitatis, seu singularitatis. Probatur antecedens: si natura Petri esset incommunicabilis, non posset ab intellectu cognosci vt communicabilis, quia nulla entitas apprehendi potest cum prædicato oppositō illi, quo gaudet: sed natura Petri præcisa à differentiis apprehenditur ab intellectu vt communicabilis: ergo ex se non est incommunicabilis. Insto clarè contra illationis vim. In sententia horum authorum natura non habet communicabilitatem positiuam, sed tantùm communicabilitatem negatiuam, & negationem communicabilitatis positiuæ, & intellectus apprehendit in natura communicabilitatem positiuam: ergo intellectus apprehendit in natura cōmunicabilitatem positiuam contradictoriè oppositam cum negatione communicabilitatis positiuæ: ergo etiamsi natura habeat incommunicabilitatem positiuam poterit intellectus apprehendere in natura positiuam communicabilitatem; non enim potest reperiri maior repugnantia in eo, quod natura apprehendatur cum aliquo prædicato contrario, quàm cum contradictorio illi, quod naturæ ineſt. Ad argumentum respondeo naturam ex se esse incommunicabilem, & intellectum vi abstractionis posse illam apprehendere sine incommunicabilitate, præcisâ incōmunicabilitate ex parte obiecti, si præcisiones obiectiuè possibiles sunt, vel tantùm ex parte actus, si tantùm formales præcisiones sunt admittendæ, cui apprehensioni nulla subest falsitas, quia abstrahentium non est mendacium, ex vi enim illius cognitionis non dicit intellectus naturam non esse positiuè incommunicabilem, sed præcisè incommunicabilitatem omittit, & de illa nihil agit. Potest intellectus duplici modo naturam positiuè communicabilem apprehendere. Primò non apprehendo positiuam communicabilitatem ex parte obiecti, sed tantùm obiectum ipsum incommunicabile, & incommunicabilitatem ipsam per quandam cognitionem, ita confusam, vt obiectum instar communicabilis appareat, & extrinsecè per ipsam cognitionem communicabile denominetur, ita vt cognitio non tangat communicabilitatem vt proprium obiectum, sed ipsa formaliter sit extrinseca obiecti communicabilitas, in qua cognitione nulla falsitas reperitur, quia ex parte obiecti nihil apparet, quod in illo non sit. Alio modo potest apprehendi communicabilitas positiua tenens se ex parte cognitionis, & formaliter vt inhærens naturæ cognitionem terminans, & tunc illa communicabilitas erit facta ab intellectu, & naturæ tantùm intellectus fictione conueniens, & illa cognitio si tantùm sit apprehensiua, falsitatem habebit, quam dicam Controu. 6. de anima Punct. 4. posse competere apprehensioni complexæ; quod si iudicatiua fuerit absolutè & simpliciter erit iudicium falsum.

PVNCTVM IV.

De vnitate vniuersalis.

§. I.

Nonnullæ opiniones reiiciuntur.

1. DROBAVI non dari vniuersale ante operationem intellectus; insuper certum est intellectum apprehendere naturas vniuersales, & communes pluribus inferioribus, vt patet in conceptu, quo apprehenditur homo, non apprehensis differentiis indiuidualibus Petri, aut Ioannis, seu nullo indiuiduo apprehenso, ex vi cuius obiectum indiuisum repræsentatur, & absque vlla distinctione, & potest contrahi ad indiuidua, ita vt in illorum quolibet appareat tota formalis ratio diuisi, quod contingit, quando postquàm apprehendi hominem in communi, dico *Petrus est homo, Ioannes est homo*, per quas prædicationes traho totam rationem hominis, quæ antea apprehendebatur præcisa ab indiuiduis, ad Petrum, & totam ad Ioannem.

2. Ex his necessariò infertur naturam vt vniuersalem, seu vniuersalitatem fieri necessariò ab intellectu, quia per intellectus actum fingitur ens rationis, in quo vniuersalitas contingat, vel in eodem formaliter consistit, hæc est enim legitima consequentia: ablatâ cognitione non datur vniuersalitas, positâ cognitione absque eo, quod aliquid aliud præsuppo-

natur,

natur, vel comitetur cognitionem, dàtur vniuersalitas: ergo vniuersalitas consistit in ipsa cognitione, vel ab ipsa cognitione procedit. Scio dixisse nonnullos Thomistas vniuersale fieri ab intellectu agente, & consistere vniuersalitatem in specie impressa. Verumtamen audiendi non sunt, vel intelligendi de vniuersalitate radicali, & fundamentali, seu remotâ, hoc est, de causa efficiente cognitionis, per quam fit vniuersale, quæ est species impressa, à qua producitur expressa, per quam fit vniuersale. Neque in alio sensu speciem veritatis potest habere hæc opinio, quia species impressa non est formalis repræsentatio obiecti, neque per illam obiectum repræsentatur: ergo neque per illam formaliter repræsentatur, aut cognoscitur obiectum vt vniuersale, neque vt singulare. Quod vulgò dicitur intellectum agentem per speciem impressam abstrahere obiectum à phantasmatibus, id solùm importat speciem impressam produci ab intellectu agenti, quâ adiutus intellectus possit sine concursu immediato phantasmatum obiectum cognoscere actu immateriali seu spirituali, & modo immateriali, hoc est, præscindendo inter prædicata, quæ nequeunt præscindi actu potentiæ materialis.

3. Hac doctrinâ suppositâ est modò difficultas, quomodo intellectus per proprium actum vniuersale conficiat. P. Hurtad. disp. 5. Metaph. sect. 11. & P. Arriaga disp. 6. Logicæ sect. 1. referunt sententiam cuiusdam recentioris asserentis obiectum immediatum actus intellectus, per quem fit, & apprehenditur vniuersale, esse idolum quoddam, seu simulacrum mente confictum, quod in esse apprehenso, & cognito habeat quidquid obiectum realiter habet: Ita vt quando ego concipio hominem meus conceptus formalis immediatè attingat simulacrum illud à me cõfictum, in quo ego considero prædicata similia his quæ realiter video in Petro, aut in Ioanne, qui remotè cognoscuntur in illo idolo, quatenus intellectus noster ex cognitione illius ducitur ad cognoscendum Petrum, & Ioannem. In hoc ergo idolo conficto prædicti recentiores affirmant consistere vniuersale, ipsúmque idolum reperiri in Petro & in Paulo non intrinsecè, sed extrinsecè, & intentionaliter per similitudinem prototypi cum exemplari, eâ ratione, qua Cæsaris imago reperitur in ipso Cæsare.

4. Recentes alij ita se his simulacris dedère, vt omnia difficilia, quæ in Dialectica, & Meraphysica occurrunt, illis componere præsumant. Affirmant à nostro intellectu spectra quædam produci, quæ substituuntur loco obiectorum, & in illis tanquam in imaginibus ista cognosci, ita vt eatenus dicatur intellectus cognoscere animal, quatenus speculatur spectrum quoddam, quod loco animalis substituitur, & eatenus dicatur rationale percipere, quatenus percipit spectrum aliud ab ipso productum, & subrogatum loco rationalis.

5. Intellectum nostrum per speciem expressam, seu cognitionem immediatè in se ipsis obiecta cognoscere, nullo idolo producto, quod immediatè attingat, seu in quo cognoscat obiectum, tanquam in ipsius substituto probo Contron. 5. de anima Punct. 1. ad finem; ex his autem quæ ad illa impugnanda adduco, vnum præ aliis mihi magni momenti est, contra modum hæc spectra defendendi, quem secundo loco retuli. Videlicet sequi per actus supernaturales fidei, & charitatis non attingi à nobis Deum in se ipso, sed in simulacro quodam, quod intellectus loco Dei substituit, quia si intellectus tantùm dicitur Deum cognoscere, quia cognoscit spectrum loco Dei subrogatum, immediatè non attingit per actum fidei entitatem diuinam in se ipsa, quod si illam non attingit per actum fidei, neque per alium intellectus actum, neque illam attinget per actum voluntatis, quia id amat voluntas, quod intellectus proponit, neque potest volitio attingere obiectum immediatè in se ipso, quod immediatè in se ipso intellectus non proposuit. Dicere autem actum charitatis erga Deum non attingere immediatè diuinam bonitatem in se ipsa, erroneum est.

Reiicienda specialiter in præsenti sunt hæc spectra, seu idola, quia omnino inutilia sunt ad præsentem difficultatem, & alias huic affines diuidendas: In primis enim illis admissis falsum est spectrum in se intrinsecè habere vniuersalitatem, ipsúmque esse vniuersale, quia spectrum seu idolum animalis non identificatur adæquatè cum aliis spectris, quæ dicantur illius inferiora, neque cum inferioribus animalis, v.g. cum homine & equo: ergo spectrum animalis non est vniuersale respectu spectri hominis, & spectri equi, neque respectu ipsius hominis, & equi, cum quibus non identificatur, quia de ratione vniuersalis est identificari cum suis inferioribus, & de illis prædicari, quod sine identitate fieri nequit. 6.

Dices spectrum animalis esse vniuersale respectu spectri hominis, & spectri equi, quia in illo vno cognoscit intellectus omnia obiecta, quæ in his duobus attingit. Contrà: si spectrum vniuersale dicitur respectu aliorum, quia repræsentat simul obiecta, quæ duobus aliis repræsentantur, eadem ratione posset dici vniuersalis vna cognitio Angelica respectu duplicis cognitionis humanæ, quia illa, quæ homo attingit duplici cognitione, vnicâ indiuisibili percipit Angelus. Eademque ratione hæc vox *homo* vniuersalis esset respectu harum *Petrus* & *Ioannes*, quia vox illa significat omnia individua, quæ his distinctis vocibus, & aliis similibus significantur. Non ergo ad hæc vniuersalia assignanda necessaria erant illa spectra, possent enim in ipsis cognitionibus, seu speciebus expressis constitui, quæ in obiectis possent dici esse tanquam imagines in prototypo. Neque de his vniuersalibus sermo est in præsenti, sed de illis, quorum superiores naturæ cum inferioribus identificantur. Neque in ordine ad formalitates præscindendas, neque ad alias difficultates explicandas vtilia sunt, ea enim, quæ his spectris aguntur, eodem modo possunt cognitionibus, seu speciebus expressis agi, cùm enim obiecta referenda sint ad illa, loco quorum substituuntur, æquè difficile est dari spectrum relatum ad formalitatem animalis, & non ad formalitatem rationalis, loco animalis, & non loco rationalis substitutum, ac dari cognitionem immediatè relatam ad animal tanquam ad obiectum cognitum, & non ad rationale identificatum cum animali. 7.

Alij recentiores apud Arriagam suprà sect. 3. asserunt vniuersalitatem esse intrinsecam, & realem naturæ, dependere tamen tanquam à conditione extrinsecâ ab abstractione mei intellectus, quâ positâ natura, quæ fuerat diuisa in inferioribus, & in vnoquoque distincta, fit per se ipsam vna in omnibus. Nusquam ram insigne figmentum referrem, ni postquam illud euulgauit Arriaga, aliquibus arrisisset authoribus, qui non minori conatu, quàm difficultate, illud propugnabant. Ne tamen huius genij recentes hanc suam sententiam in meo opere desiderent, illam paucis retuli, & paucioribus impugnabo. In primis hoc vnum, quod bene expendit Arriaga, conuincit opinionem hanc chimæticam esse: Qui fieri potest vt ex eo tantùm, quod ego in meo cubiculo præscindam animalis prædicatum, seu habeam talem cognitionem, prædicatum animalis, quod erat in Petro existente Matriti, non tantùm vniatur cum prædicato huius equi existente Romæ, sed etiam cum illo identificetur, ita vt sit verum dicere, idemmet prædi- 8.

catum

catum reale, quod modò est in Petro realiter, & à parte rei per se ipsum est in tali equo. Deinde quomodo fieri, aut dici poterit positâ præcisione, ex vi cuius cognosco rationem communem animæ rationalis, omnes beatorum, & damnatorum animas, & omnium hominum, etiam Christi Domini in massam quandam cõfluere, & fieri vnam animam. Profectò si hæc attentè inspiciantur, aliâ impugnatione non indigent, simplici enim ipsorum propositione ab hominum sensibus abhorrent. Deinde in ipsis terminis, quibus hæc sententia explicatur, manifesta inuoluitur contradictio, implicat enim aliquid conuenire alicui entitati per se ipsam; & dependenter ab extrinseco connotato; quidquid enim rei per se ipsam conuenit, est cum illa identificatum, quod autem est identificatum cum re secluso quocumque extrinseco, illam necessariò semper comitatur, quia nequit aliquando id, quod est cum aliquo identificatum, ab ipso separari. Scio responderi huiusmodi formalitates identificatas dependenter à connotatis non separari quoad entitatem, sed separari quoad formalitatem ablato connotato, quia tantùm sunt quoad formalitatem, quando adest connotatum, à quo tanquam à conditione dependent. Supersedeo modò huic solutioni, quia hæc de connotatis doctrina multis locis occurrit impugnanda, ideo ne passim eadem argumenta contra illam referrem, ex professo placuit illam euertere, vbi proprium sibi locum vendicat, videlicet in relationibus, ex quibus ad alias materias, quibus his connotatis recentes abuntur dimanauit. Ideo illam impugno Controu. 9. Metaph. Punct. 5. §. 2.

§. II.

Natura constituitur vniuersalis & vna per abstractionem formalem seu cognitionem præscindentem.

8. VT propiùs ad veritatem accedamus præmittenda est duplex præcisio, quam circa gradus metahysicos, & formalitates diuersas eiusdem physicæ entitatis authores meditantur. Quædam dicitur præcisio obiectiua ex vi cuius intellectus attingit formalitatem aliquam, quin eâdem cognitione attingat formalitatem cum illa identificatam, v.g. formalitatem animalis non attactâ ex parte obiecti formalitate rationalis. Alia est præcisio tantùm formalis, & ex parte actus, ex vi cuius attinguntur immediatè, & per se omnes formalitates, quæ intrinsecè sunt in obiecto, seu totum physicum obiectum, seu tota entitas physica: dicitur autem cognosci formalitas animalis & non formalitas rationalis, quia obiectum illud cognoscitur per operationes illas, quas intellectus attribuit animali, & non rationali, ex quo fit vt cognitio illa attingat confusè obiectum illud in ordine ad hominem, & equum, & reliqua omnia, quæ sunt animalia, quin vnum animal ab alio animali discernat, & distinctè respectu omnium, quæ animalia non sunt. De his Controu. 4. Metaph. Punct. 8. vbi accuratè has præcisiones explico, & latè probo non posse dari præcisionem obiectiuam inter prædicata realiter identificata.

9. Fert communis Thomistarum sententia vniuersale fieri per actum intellectus obiectiuè præscindentem, ex vi cuius cognoscitur prædicatum hominis, quod est in Petro, & in Paulo abstractum ab omnibus differentiis indiuidualibus, quin Petrus aut Paulus cognoscantur, neque ex parte actus, neque ex parte obiecti, per quam cognitionem vnitas quædam rationis impingitur prædicato hominis quod est in Petro, & prædicato hominis quod est in Ioanne, quia intellectus rationes hominis dispersas per indiuidua mediâ illâ cognitione adunat, & cognoscit vt vnum simplex obiectum vnitate non reali, sed fictâ per illam cognitionem, quæ respicit tanquam obiectum prædictam vnitatem, non enim vtcumque attingit præcisas rationes hominum, quæ sunt in indiuiduis, sed formaliter vt vnam simpliciter rationem.

Opinio hæc ex duplici capite mihi est falsa, primò, quia præcisiones supponit obiectiuas, quas non dari probo Controu. 4. Metaph. Punct. 8. Verumtamen quia familiaris est multis opinio, quæ has præcisiones defendit, placet his admissis de hac sententia iudicium ferre, & explicare quomodo iuxta illius principia assignanda sit vniuersalitas, seu forma, per quam natura constituitur formaliter vniuersalis. Suppositis ergo obiectiuis præcisionibus, ex altero capite reiicio prædictam sententiam, videlicet quia sine fundamento impingit naturæ illam rationis vnitatem, ad quam terminetur cognitio, quod sic probo. Ex eo tantùm quod cognitio terminetur ad rationes hominis, quæ sunt in Petro, & Paulo quin attingat differentias indiuiduales, omnes illæ rationes hominis apparent intellectui absque vlla distinctione, seu diuisione: ergo apparebunt indistinctæ seu indiuisæ: ergo omnes illæ obiicientur per hanc cognitionem sic præscindentem instar vnius obiecti indiuisi, apti prædicari de quolibet indiuiduo inferiori contento sub ratione hominis. Confirmatur: rationes hominis, quæ sunt in Petro, & in Ioanne differunt formaliter in ordine ad nostrum intellectum per differentias indiuiduales, cum quibus sunt identificatæ: ergo ablatis differentiis indiuidualibus auferuntur id, per quod rationes istæ inter se distinguuntur: ergo ablatis differentiis indiuidualibus apprehenduntur instar vnius obiecti indiuisi: ergo præcisè per hanc cognitionem abstractiuam apprehenduntur omnes rationes hominis ad instar vnius obiecti indiuisibilis: ergo vnitas illa rationis superfluè superadditur his naturis & absque illa per solam intellectus præcisionem omnes rationes hominum, quæ in re sunt plures in pluribus indiuiduis contractæ in ordine ad nostrum intellectum apparent instar vnius obiecti apti prædicari de multis. 11.

Dices per hanc præcisionem seclusâ vnitate rationis tenere se ex parte obiecti naturam non apprehendi vt vnam positiuè, sed tantùm negatiuè, quia vnitate non apprehensâ non potest vnum vt vnam formaliter apprehendi, & vniuersale debere apprehendi formaliter vt vnum vnitate positiuâ, quia vniuersale formaliter & positiuè est vnum. Æquiuocatione laborat prædictus discursus, confundit enim fieri vniuersale vnum, & apprehendi vt vnum, & fieri formaliter naturam vniuersalem vnitate positiuâ, & apprehendi vt vnam positiuâ vnitate, quæ realiter distinguuntur, per cognitionem enim per quam fit natura vniuersalis, & constituitur vt vna vnitate positiuâ extrinsecâ, apprehenditur tantùm vt vna negatiuè, eo enim ipso quod natura Petri, & Ioannis abstrahatur à differentiis indiuidualibus, & apprehendatur negatiuè vt vna, resultat consequenter in illa denominatio cognitæ, vt vnius, per quam denominationem constituitur formaliter positiuè vna per intellectum, & vniuersalis vnitate, & vniuersalitate positiuâ, quæ est cognitio respiciens tantùm vt obiectum naturam negatiuè vnam, hoc est, sine differentiis, per quas sit multiplex in ordine ad nostrum intellectum, & constituens per se ipsam naturam vniuersalem, & vnam vnitate positiuâ extrinsecâ, quæ est cognitio. Quod si natura nõ tantùm 12.

constituenda

constituenda sit vniuersalis & vna vnitate, & vniuersalitate positiua, sed etiam vt talis cognoscenda sit tenente se vniuersalitate, & vnitate positiuâ ex parte obiecti, cognoscenda erit per aliam cognitionem reflexam terminatam ad aliam cognitionem præscindentem naturam à differentiis, per quam constituta fuit vna, & vt vniuersalis vnitate & vniuersalitate positiuâ, & cognita tantùm est vna vniuersalitatę negatiuâ.

13. Dices, per cognitionem, per quam fit natura formaliter vniuersalis, debere cognosci formaliter vt vniuersalis, & vt vna vnitate positiuâ, & ita non posse fieri vniuersalem per ipsam cognitionem tanquam per formam, quia cognitio abstractiua non terminatur ad se ipsam, & cognitio, quâ cognoscitur natura vt vniuersalis, & vt vna debet terminari ad vnitatem, & vniuersalitatem. Rectè inferres cognitionem, per quam fit vniuersale debere terminari ad vnitatem, & vniuersalitatem, & ita vtramque distingui à cognitione, per quam fit vniuersale, quia talis cognitio non terminatur ad se ipsam, si probares cognoscendam esse naturam vt vnam & vniuersalem vnitate, & vniuersalitate positiuâ, ex vi cognitionis, per quam formaliter constituitur talis, quod mihi falsum est; censeo enim ex eo quod natura cognoscatur vt vna negatiuè, constitui formaliter vnam positiuè per ipsam cognitionem tanquam per formam extrinsecam, quia sicuti esse plura, seu distingui per intellectum est cognosci cum differentiis, per quas distinguuntur, esse vnum per intellectum erit cognosci sine illis differentiis, quæ sunt rationes differendi ab alio, sicuti enim per negationem distinctionis physicæ, siue hæc importet aliquid positiuum, siue negatiuum constituitur ens physicè à parte rei formaliter vnum, sic per negationem distinctionis intentionalis constituitur ens intentionaliter existens vnum, seu vnum formaliter in ordine ad nostrum intellectum.

14. Ob hanc rationem dicunt nonnulli cognitionem factiuam vniuersalis esse cognitionem præcisiuam terminatam tantùm tanquam ad obiectum ad rationem illam, quæ à differentiis præscinditur, & non ad aliquam rationis vnitatem, resultare tamen ex hac præcisione vnitatem quandam rationis, in qua formaliter consistit vniuersalitas, & per quam natura formaliter constituitur vniuersalis & vna formaliter, vnitate, & vniuersalitate positiua. Non probo hunc dicendi modum, quia ex cognitione tantùm resultat in obiecto ad quod terminatur denominatio cogniti, quam non esse ens rationis, sed quid reale indistinctum ab obiecto quod denominatur, & ab ipsa cognitione denominante tanquam formâ, probo Controu. 12. Metaph. Punct. 5. Quod si velis supra hanc denominationem cogniti aliud ens rationis resultare ab illa distinctum, denominatio fundamentum erit huius entis rationis, & prior illâ, ac proinde antequàm intelligatur hoc ens rationis, obiectum erit constitutum formaliter vniuersale. Si verò contendas ipsam denominationem cogniti esse ens rationis, & affirmes, vniuersalitatem consistere in ente rationis, quia consistit in hac denominatione, non à me dissenties in vniuersalitate assignanda, vterque enim dicemus consistere in extrinseca denominatione desumptâ à præcisione formali, seu à cognitione, per quam natura sine differentiis cognoscitur, sed tantùm inter nos erit dissensio circa naturam extrinsecæ denominationis, quæ in hoc loco non est componenda, sed vbi ex professo de natura denominationis extrinsecæ disputatio instituetur, quam instituo citato loco.

Vidit Smiglesius disp. 4. 15. q. 4. fol. 319. per abstractionem naturam ab intellectu fieri vniuersalè, quia per hanc abstractionem tollitur diuisio, seu distinctio, quæ formaliter fit per differentias, quâ diuisione ablatâ natura manet vna formaliter, & apta vt sit in multis, seu indifferens ad multa, quod est formaliter naturam manere vniuersalem, ne tamen in cognitione formaliter constitueret vniuersalitatem asseruit vniuersalitatem consistere in negatione differentiarum tenentium se ex parte obiecti, quæ essent rationes distinguendi obiectum, si ex parte obiecti cognitiones tenerentur, seu si attingerentur cognitione, quæ negationes non debent apprehendi, sed sufficit non apprehendi habitus positiuos, videlicet differentias oppositas his negationibus, quia apprehensio tantùm requiritur ad ens rationis, quod per apprehensionem habet rationem entis, negationes autem cùm non sint entia, sed esse illarum sit non esse, non egent apprehensione, sed posito fundamento absolutè conueniunt. Sic in præsenti materia, positâ abstractione, seu cognitione terminatâ ad rationem hominis, & non ad differentias, formalitati hominis positiuè cognitæ conuenit ex parte obiecti negatio differentiarum individualium. Eadem ratione, positâ tanquam conditione terminatâ ad animal secundùm se, & non ad aliquam differentiam specificam, ponitur ex parte obiecti cogniti, videlicet animalis, negatio rationalis. Ex hac doctrina fundamentum desumpsit subtilis quidam recentior ad assignandum duplex ens rationis, quoddam positiuum factum per cognitionem positiuam, quod omnes admittunt: aliud negatiuum, quod fiebat, quin cognosceretur per negationem cognitionis, suppositâ aliâ cognitione positiuâ terminatâ ad aliquid identificatum cum illo, quod non cognoscebatur, quod fiebat cùm cognoscebatur animal non cognito rationali, quia tunc negatio rationalis non existentis ex parte obiecti, seu ipsum non existere rationale ex parte obiecti, erat opus rationis procedens ex eo, quod suppositâ tendentiâ cognitionis ad animal non daretur tendentia ad rationale, seu negatio tendentiæ ad rationale.

Adeò subtilis est hæc doctrina vt proptiâ ipsius subtilitate euanescat. Ex eo quod cognito animali non cognoscatur rationale, non præscinditur in ipso obiecto realiter rationale ab animali, non enim vnum prædicatum in se realiter ab alio secatur ex eo, quod vnum cognoscatur sine alio, sed tantùm præscinditur in ordine ad nostrum intellectum, quod tantùm dicit non esse cognitum per cognitionem, per quam cognoscitur animal: ego sicuti in animali esse cognitum per cognitionem, per quam non cognoscitur rationale, nihil aliud est, quàm hanc cognitionem terminari ad animal, & non ad rationale, quod non distinguitur ab hac cognitione, quia hæc cognitio per se ipsam habet terminari ad animal, & non terminari ad rationale, sic in rationali non cognito, esse præcisum ab animali, quod cognoscitur, quod est non esse cognitum per cognitionem, per quam cognoscitur animal, dicit cognitionem terminatam ad animal non terminari ad rationale, quod non distinguitur ab ipsa cognitione, quæ per se ipsam habet terminari ad animal, & non terminari ad rationale. Stat ergo animal constitui præcisum à rationali, & sine differentiis in ordine ad nostrum intellectum per cognitionem terminatam ad animal, & non ad rationale, ex vi cuius resultat in animali denominatio cogniti, quæ non resultat in rationali per quam denominationem existentem in animali, & non in rationali constituitur animal cognitum indiuisum in species, ad quas contraheretur per differentias, 15.

quod est constitui vnum, quia vnum & indiuiduum sunt idem. Stat ergo absque vlla rationis distinctione præcisè per præcisionem naturæ à differentiis, per quam natura cognoscitur negatiuè vt vna, constitui vniuersalem, & vnam formaliter vnitatè extrinsecâ positiuâ.

17. Obiicies: esse vniuersalis est cognosci: ergo non potest esse natura formaliter vniuersalis, & positiuè vna, quin cognoscatur formaliter vt vniuersalis, & vt vna vnitate positiuâ. Respondeo esse vniuersalis constitui per cognitionem tanquam per formam, non verò per obiectum cognitionis: ex eo enim quod cognoscatur natura, quæ in se est multiplex, negatiuè vna constituitur per cognitionem, quâ ita cognoscitur positiuè vna. Ad argumentum in forma respondeo; esse vniuersale vniuersalitate, & vnitate positiuâ, est cognosci vniuersalitate, &. vnitate positiuâ tenente se ex parte obiecti, nego antecedens: vnitate, & vniuersalitate negatiuâ tenente se ex parte obiecti, quod per ipsam cognitionem tanquam per formam habet vnitatem, & vniuersalitatem positiuam, concedo antecedens: deinde nego consequentiam.

18. In sententia præscindente tantùm ex parte actus, & non ex parte obiecti, vniuersale constitui per ipsam formalem præcisionem, seu cognitionem terminatam ad indiuidua in ordine ad connotata similia, per quam omnia cognoscuntur instar vnius naturæ vnitate negatiuâ, & constituunt, positiuè vnam naturam vniuersalem vnitate, & vniuersalitate positiuâ eisdem rationibus defenditur, quibus eandem conclusionem propugnant iuxta opinionem obiectiuè præscindentem; imò ex his qui præcisiones obiectiuas defendunt, ferè omnes docent vniuersale constitui per vnitatem, & vniuersalitatem rationis, ex illis verò qui tantùm præcisiones formales, ferè omnes asserunt vniuersale constitui formaliter per ipsam cognitionem.

19. Obiicies: Forma vniuersalis est cognitio: ergo forma vniuersalis, seu vniuersalitas datur à parte rei. Sed natura, seu materia vniuersalis datur à parte rei: ergo materia, & forma vniuersalis: ergo datur vniuersale à parte rei, quod omnes Doctores vnanimes negant. Respondeo Doctores negare dari vnam naturam physicè multis communem independenter ab intellectu, & independenter ab isto dari vniuersale, non tamen negant dari à parte rei vniuersale constitutum per intellectus operationem à parte rei existentem, quod probat obiectio, & absque vlla repugnantia concedo.

20 Obiicies secundò: cognitio est singularis: ergo non potest constituere vniuersale. Distinguo antecedens: est singularis entitatiuè, & physicè, concedo: in repræsentando, nego, quia non tantùm repræsentat vnum, aut alterum singulare, sed plura inter se confundit, ratione cuius, etsi entitatiuè sit singularis, dicitur vniuersalitas, & vniuersale constitui, vt expressè docuit S. Thomas opusc. 55. per hæc verba. *Est enim* (de vniuersalitate loquitur) *in solo intellectu singularis, & est vniuersalis in quantum habet rationem vnius formæ ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam prout æqualiter est similitudo omnium.* Mitto eandem obiectionem posse fieri contra illos, qui vnitatem rationis fingunt ad vniuersale constituendum, quia illa vnitas ficta, erit in se singularis & determinata facta per hanc numero cognitionem determinatam.

21. Obiicies tertiò: vniuersalitas consistit in cognitione: sed cognitio per quam fit vniuersale specificum hominis, differt in specie à cognitione, per quam fit vniuersale specificum equi: ergo species hominis, & species equi in ratione specierum, & vniuersalium non tantùm differunt numero, sed etiam in specie. Retorqueo argumentum ad illos, qui per ens rationis vniuersale constituunt: cognitiones terminatæ ad rationem hominis, & ad rationem communem equi distinguuntur in specie: ergo vnitates rationis, quæ ex illis resultant distinguuntur in specie, quia quoties cognitiones factiuæ entium rationis specie differunt, entia rationis per illas facta specie differre necesse est. Nonnulli consequentiam concedunt, qui tenentur asserere nullam dari speciem vniuersalis, quæ sub se duo indiuidua contineat, sed hæc omnia inter se specie differre, sicuti de Angelis dici solet. Verumtamen leui argumento in hanc difficultatem se coniiciunt, facilè enim respondetur, cognitiones illas differre specie physicâ secundùm se, non tamen specie Logicâ, seu quatenus sunt vniuersalitates, seu rationes confundendi, & repræsentandi plura indiuidua instar vnius obiecti, quia sicuti cognitio respondens huic voci *homo* confundit, & per modum vnius repræsentat omnia humana indiuidua, cognitio respondens huic voci *equus* confundit, & repræsentat omnia equina indiuidua, & ita tantùm differunt quasi materialiter in ratione confundendi, & adunandi, quæ ad vniuersalitatem pertinent.

Obiicies quartò, contra id, quod diximus cognitionem, per quam fit vniuersale vnum, non exprimere vnitatem tenentem se ex parte obiecti. Diuisio mentis Logica est cognitio exprimens pluralitatem tenentem se ex parte obiecti: ergo vnitio mentis Logica debet exprimere vnitatem ex parte obiecti. Respondeo, non omnem diuisionem Logicam exprimere pluralitatem ex parte obiecti, vt patet in diuisione totius in partes Metaphysicas, quæ nullam pluralitatem obiectiuam important, genus enim & differentia, in quæ diuiditur species, ex parte obiecti idem formaliter dicunt, quod species ipsa. Imò ex diuisione ad indiuisionem argumentum conficio, sicut enim per actum diuidendi non repræsentantur membra diuidentia vt diuisa, seu vt membra diuidentia, sed secundùm se, & per illum actum constituuntur extrinsecè diuisa, seu membra diuidentia, sic in indiuisione, seu adunatione intellectus non repræsentantur illa, quæ fiunt indiuisa, & vna formaliter vt vna, sed tantùm fundamentaliter, & constituuntur formaliter per talem actum positiuè vnum, & indiuisum, seu vniuersale. 22.

Obiicies quintò, ad probandum nimiam similitudinem operationum non sufficere, ad hoc vt intellectus cognoscens simul plura indiuidua illa inter se confundat, & instar vnius apprehendat. Nimia similitudo tantùm potest deseruire vt intellectus successiuè videns duo indiuidua illa confundat, ita vt cùm hoc tantùm videat, non valeat discernere, an hoc vel alterum videat, non tamen potest esse in causa, vt intellectus simul cognoscens vnum, & alterum non discernat inter hoc, & illud, & cognoscat hoc ab illo distingui, vt patet in quibuscumq; indiuiduis inter se similibus, in duobus ouis, v.g. quæ si successiuè oculis obiiciantur, non poterit intellectus discernere, an idem bis proponatur, an verò antea vnum, & modò alterum videat: at verò vt primum simul obiiciantur, vnum ab alio discerneret. Respondeo nimiâ similitudinè posse deseruire vt intellectus non discernat inter illa indiuidua, etiam dum actu vtrumq; simul cognoscit, quod obiectio nõ impugnat. Exemplum additum ad rem nõ est, quia quãdo duo indiuidua corpora intuitiuè videntur, 23.

apparent

apparent in diuersis locis, & ita quantumuis similia sint, ex præsentiarum destinatione, distinguentur ab intellectu; quod si penetrata apparerent, tanta poterat esse similitudo, vt postquàm vtrumque simul intellectui obiiceretur, non valeret intellectus vnum ab alio secernere. Ita fore credo, si duo ouа omnino æqualia oculis obiicerentur, in quibus vnum ab altero sensus, neque intellectus discerneret, sed vtrumque instar vnius apprehenderet.

PVNCTVM V.

De materia vniuersalis, cui contingit vnitas.

§. I.

Iuxta obiectiuè præscindentes rem dirimo.

1. VT vniuersalis essentia magis innotescat, explicanda est natura, cui tanquam subiecto contingit vniuersalitas, siue hæc in vnitate rationis, siue in cognitione consistat, quod in opinione non præscindente ex parte actus, etsi facilè dicatur esse collectionem indiuiduorum, non sine difficultate videtur posse defendi. Meum est explicare quomodo iuxta hanc sententiam formaliter, & non obiectiuè præscindentem, quam amplector, res sit componenda. Cum verò gratis in fauorem communis sententiæ, obiectiuè præscindentis susciperem explicandam vniuersalis naturam, iuxta vtramque sententiam, iam teneor difficultatem hanc in vtraque explanare, quæ non minùs, imò forsan magis obiectiuè præscindentes vrget, quàm tantùm ex parte actus præcisiones admittentes.

2. Vulgò dicitur iuxta obiectiuè præscindentes intellectum per cognitionem præscindentem, quâ non attingit differentias, attingere formalitatem quandam realem indiuisibilem potentem contrahi secundùm se totam ad quodlibet inferius, & ad omnia, quæ sub illa continentur, ita vt per cognitionem, quâ abstrahitur animal ab omnibus differentiis, & speciebus cognoscatur vnum indiuisibile sentiendi principium, quod idem secundùm se totum reperitur in homine, & idem secundùm se totum reperitur in Petro, & modò ad hanc speciem, modò ad illam idem indiuisibiliter sumptum contrahi potest, quia secluſis differentiis nullum est principium, per quod differant diuersæ rationes animalis, sed omnes fiunt vnum eà ratione, quâ sine differentiis constituuntur, & quia per rationem tantùm rationes illæ fiunt extra differentias, per rationem tantùm dicuntur habere vnitatem.

3. Sententiam efficacissimè impugnari, mihi semper suasi, nonnulla non leuis momenti contra illam expendam. Nihil est in Petro, quod realiter sit in Paulo: ergo implicat conceptus quidam obiectiuus, qui secundùm totum id, quod importat, possit prædicari de Petro, & possit prædicati de Paulo. Antecedens probaui Controu. 4. Metaphys. Punct. 3. vbi probaui omnia, quæ sunt in Petro, esse identificata cum differentiis indiuidualibus Petri. Consequentiam probo. Conceptus obiectiuus potens prædicari de Petro, & Paulo debet esse in Petro, & in Paulo: sed nullus conceptus, qui est in Petro est in Paulo: ergo nullus conceptus, qui est in Petro, & prædicatur de Petro, potest prædicari de Paulo, cùm nullus conceptus, qui in Paulo non est, possit de ipso prædicari. Dices posità abstractione resultare rationem omnino eandem, & communem Petro & Paulo. Contrà: posità abstractione non resultat in obiecto identitas aliqua realis, quia abstractio non immutat obiectum realiter: ergo tantùm resultat identitas intentionalis vel rationis. Sed hæc non potest deseruire vt verificentur de eodem subiecto illa, quæ solutâ hac vnitate rationis non habebant physicam identitatem: ergo vnitas rationis non potest deseruire, vt rationes, quæ illâ seclusâ realiter non identificantur cum subiecto, de illo identificentur. Huc vsque legitimus est discursus, primum enim antecedens, & consequens ex illo illatum, admittunt Doctores, cum quibus agimus, & per se notum est recognitionem obiectum relinquere in se ipso inuariatum, vt contra recentiores suprà ostendimus. Secundum antecedens est manifestum, quia verificatio sumitur ex identitate reali, quæ est inter subiectum & prædicatum, & non ex identitate, quam ego fingo, quantumuis enim ego per apprehensionem, vel quomodocumque fingam hominem identificari cum equo, tertium illud fictum ex homine, & equo, neque de homine, aut de equo verificari poterit, neque poterit verificari hominem esse equum, aut equum esse hominem. Consequentia est legitima: Pergo vlteriùs: sed illa ratio hominis vna per rationem, & multiplex realiter secundùm totum id, quod dicit, non identificatur cum Petro, & Paulo, quia includit rationem hominis realiter identificatam cum Petro, quæ non identificatur cum Paulo, & rationem hominis identificatam cum Paulo, quæ non identificatur cum Petro: neque aliquid in illa ratione vnâ per intellectum reperitur, quod indiuisibiliter cum vtroque identificetur, quia rationis vnitas cum nullo identificatur, & obiectum vnum identificatur cum Petro tantùm secundùm rationem hominis à Petro abstractam, & cum Paulo tantùm secundùm rationem hominis à Paulo abstractam, quæ realiter distinguuntur: ergo nihil est in illo obiecto vno, quod indiuisibiliter possit prædicari de Petro, & Paulo.

4. Vrgeo, nihil est in in Petro, aut in Paulo quando datur ratio hominis abstracta ab illis, quod non sit, quando deficit abstractio: sed quando deficit abstractio nihil est in Petro, quod sit commune Paulo, aut realiter identificatum cum Paulo: ergo neque quando abstractio adest: ergo adhuc posità abstractione, nihil datur, quod secundùm eandem indiuisibilem rationem possit de indiuiduis distinctis prædicari. Idem infero in ratione generica respectu differentiarum, nihil enim potest includi in ratione animalis abstractâ, quod secundùm eandem rationem indiuisibilem prædicetur de homine, & equo.

5. Rursus si vna ratio indiuisibilis abstracta esset communis omnibus, secundùm eandemmet indiuisibilem rationem ratio omnium hominum prædicaretur de Petro, & in Petro esset ratio aliqua, quæ eadem indiuisibilis esset in reliquis omnibus indiuiduis, & quodlibet indiuiduum in quocumque alio suam naturam agnosceret, quam ab ipso posset repetere, & alind reddere non deberet, quia eodem iure illi competebat, potiùs posset respondere, quod petit intùs habes, quia eademmet natura propria Petri, quæ esset in Ioanne, esset similiter propria Ioannis, & esset similiter in Petro, esset enim in vtroque, & vtriusque esset propria, quatenus propria cum alieno opponitur & neutrius propria diceretur, quatenus proprium opponitur communi,

communi, illa enim natura communis esset vtrique indiuiduo.

6. Ob hanc rationem censeo adhuc in opinione præscindente obiectiuè cognitionem terminatam ad conceptum hominis respicere tanquam subiectum vnitatis, per quam constituitur vniuersale, siue hæc sit ens rationis, siue ipsa abstractio realis, rationem hominis, quæ est in Ioanne, & aliam rationem hominis, quæ est in Petro, & sic alias rationes hominis dispersas per omnia indiuidua, quæ in se etiam secundùm illas formalitates, ratione quarum terminant cognitionem, realiter non identificantur, etiam si illa à differentijs mente præscindantur, & per cognitionem identificentur vnitate extrinseca, quæ à cognitione non distinguitur secundùm veriorem sententiam, quam vt veriorem tradidi, ex vi cuius naturæ illæ cognoscuntur vt vnum obiectum vnitate negatiuâ, quia ex eo præcisè, quod intellectus non percipiat illarum differentias indiuiduales eas omnes inter se confundit, & eodem modo se habet circa illas, ac se haberet sensus circa duo obiecta omnino similia, & æqualia penetrata, in quibus non discerneret vnum ab alio, & eodem modo se haberet in ordine ad obiecta distinguenda, ac si vnum tantùm videret obiectum, licèt in re duo attingeret. Confirmatur: materia illa, cui superadditur vnitas intentionalis, seu ficta vt condistincta ab vnitate illi superadditâ non est vna, sed multiplex. Sed natura, quæ substernitur vnitati, vt distincta ab vnitate terminat cognitionem per quam fit vniuersale: ergo natura multiplex, quatenus est multiplex realiter terminat cognitionem, per quam illi superadditur vnitas intentionalis, seu rationis. Maior ab omnibus admittitur: Minor facillimè probatur: Cognitio, per quam natura fit vna (esto ad vnitatem terminetur, quod mihi falsum est) non tantùm terminatur ad vnitatem, sed ad concretum vnum; quod essentialiter dicit subiectum, cui substernitur vnitas, quatenus ab vnitate distinctum: ergo natura, cui accidit vnitas, quatenus ab vnitate distincta terminat cognitionem, per quam fit vniuersale: ergo natura vt multiplex realiter per se ipsam terminat cognitionem, per quam fit vniuersale, licèt terminet eandem cognitionem, vt vna per rationem, quod ego iudico verum non esse, quia in mea sententia cognitio, per quam fit vniuersale, constituit naturam vt vnam, non verò ad illam vt vnam terminatur.

7. Obijcies: natura adhuc vt distincta ab vnitate, & vt illius subiectum, non terminat cognitionem, per quam fit vniuersalis, secundùm differentias, sed secundùm prædicatum abstractum à differentijs: ergo non terminat naturam vt multiplex: Probo consequentiam: non potest terminare cognitionem vt multiplex & vt distincta, quin terminet secundùm illam rationem, quâ est multiplex, & distincta: sed est multiplex & distincta secundùm differentias: ergo si non terminat cognitionem secundùm differentias, sicuti de facto accidit, non terminat cognitionem quatenus multiplex & distincta. Respondeo concedendo antecedens, & negando primam consequentiam; deinde concedo maiorem; & distinguo minorem: natura est multiplex & distincta secundùm differentias: in ordine ad nostrum intellectum concedo: in se est multiplex, & distincta per differentias, subdistinguo: per differentias tantùm, nego; per differentias, & per se ipsam, concedo, quælibet enim formalitas, quæ abstraheretur à Petro, etiam ratione entis secundùm se per se ipsam habet non esse in Ioanne, licèt in ordine ad nostrum intellectum, secundùm illam formalitatem præcisam non dicatur distincta, quia intellectus noster distinctionem, quam habet Petrus à Ioanne secundùm quamcumque formalitatem, quam in se includit tantùm attribuit differentiæ indiuiduali.

Ex quo fit intellectum nostrum cognoscentem 8.
rationem hominis, quæ est in Ioanne præcisis differentiis indiuidualibus, cognoscere has rationes formaliter vt distinctas in se, seu secundùm formalitates, quæ per se ipsas important distinctionem, licèt non illas cognoscat vt distinctas in ordine ad intellectum, hoc est, secundùm formalitates, quibus intellectus distinctionem attribuit, quod solemus explicare docentes intellectum cognoscere rationes has vt distinctas negatiuè, & non positiuè. Ex hac doctrina facilè distinguitur consequens eodem modo: ergo si intellectus non cognoscit differentias, non cognoscit naturas vt distinctas: vt distinctas in ordine ad intellectum, concedo consequentiam; vt distinctas in ordine ad se, nego consequentiam.

Ex his inferes cognitionem, per quam fit hoc vni- 9.
uersale *animal* terminari ad formalitatem animalis, quæ est in homine, & ad formalitatem animalis, quæ est in equo, & sic in aliis speciebus, vt inter se distinctis realiter, quibus tribuit vnitatem extrinsecam siue rationis. Si verò difficile percipiatur præcisis differentiis indiuidualibus adhuc naturas inter se distingui hanc difficultatem secum fert opinio obiectiuè præscindens, quam ego non amplector, sed latè impugno in Metaph. Controu. 4. Punct. 8. Quomodo autem conceptus animalis in se includens animalitatem equi distinctam ab homine possit prædicari de homine, & conceptus hominis includens humanitatem Petri distinctam à Ioanne possit de Ioanne prædicari, dicam postea, dum explicem quomodo conceptus hominis, qui iuxta opinionem præscindentium formaliter dicit aggregatum omnium indiuiduorum, possit de Petro, & de quocumque indiuiduo prædicari.

§. II.

Iuxta præscindentes tantùm formaliter, quæstionem definio.

EX hac doctrina necessariò infertur quid dicen- 10.
dum sit iuxta opinionem præscindentem tantùm ex parte actus, & non ex parte obiecti, quam ego constanter defendo. Affirmo in mea sententia formaliter tantùm præscindente cognitionem, per quam fit vniuersale terminari ad collectionem omnium indiuiduorum, quæ sub illa ratione communi contineri dicuntur, quæ omnia confusè cognita in ordine ad connotata communia, & similia instar vnius naturæ cognoscuntur, & extrinsecè per ipsam cognitionem vnum vniuersale denominantur. Hæc opinio est Nominalium, quos optimè vindicat Hurtad. à calumnia, quæ illis imponitur, videlicet ipsos negasse conceptus vniuersales, & tantùm vniuersalia in rebus constituere. Tribuitur etiam D. Thomæ, quem cum Nominalibus sentire contendit Hurtad. & plura illius testimonia refert, confértque cum Nominalium testimoniis, ex quibus vnum tantùm dabo, in quo videtur nostram sententiam expressè ab Angelico Doctore fuisse traditam. Sic ille Opusc. 55. *Hæc autem similitudo siue species existens in anima est vna numero, & singularis, eius tamen vniuersalitas non ex eo, quod*

sit

sit in anima, sed ex eo, quod comparatur ad plura singularia eodem modo se habentia opinata (hoc est cognita) *eodem modo.* Et asserit Angelicus Doctor vniuersalitatem esse ex eo, quod cognitio terminatur ad plura singularia cognita eodem modo, hoc est, similia inter se. Eandem opinionem Hurtadus attribuit Patri Suario Disput. 5. Metaph. sect. 10. subsect. 2. vbi illam tenaciter amplectitur, eandémque defendit Arriaga disp. 6. Logicæ sect. 4.

11. Ad huius opinionis faciliorem intelligentiam breuiter explico, de quo latè Controu. 4. Metaph. Punct. 8. quid sit rem confusè, quid distinctè cognoscere. Res confusè agnoscitur, quando ex vi illius cognitionis non potest secerni ab alia, quæ per eandem cognitionem attingitur, quod contingit, quando duæ entitates, quas cognitione confundi dicimus, & instar vnius attingi, cognoscuntur per connotata communia, & inter se similia, exempli gratiâ cognosco hominem, & equum per connotata similia, videlicet sensationes, quæ similes in vtroque reperiuntur, tunc dicor cognoscere animal, quod est confundere hominem, & equum, & vtrumque confundere vnum respectu alterius, quia ex vi illius cognitionis non valeo hominem ab equo discernere, neque equum ab homine, quod facerem si hominem non per sensationes, quas habet, quibus aliæ similes in equo correspondent, sed per intellectiones cognoscerem, quibus aliæ similes in equo non reperiuntur; tunc enim in ordine ad has operationes hominem ab equo distinguerem, seu hominem in ordine ad equum distinctè cognoscerem. Ex hoc fit posse idem obiectum confusè, & distinctè cognosci per eandem cognitionem in ordine ad diuersa extrema, cùm enim cognosco hominem simul cum equo per operationes sentiendi, & dicor cognoscere animal, confundo hominem cum equo, in quo sunt operationes similes illis, per quas hominem cognosco, & illum distinguo à lapide, in quo similes operationes non reperiuntur. Hac ratione dicor per cognitionem, quâ apprehendo animal non apprehendere distinctè vt rationem hominis, quia etsi illam apprehendam, illam confundo cum equo, qui non est homo, quâ etiam ratione prædicatum animalis, quod est homo, confundo cum equo, quia tamen non illud confundo cum aliquo, quod non sit animal, sicuti confundo hominem cum aliquo, quod non sit homo, dicor distinctè cognoscere animal, & confusè cognoscere hominem, licet animal sit identificatum cum homine, & ipsum hominem in ordine ad eadem obiecta eodem modo cognoscatur, animal enim identificatum cum homine confunditur cum animali equi, & cum equo, & distinguitur ab omnibus, quibus non conuenit ratio animalis, quod etiam conuenit homini quatenus significato per hunc conceptum *animal*, ex vi cuius tantùm confunditur cum equo & aliis speciebus, quibus conuenit ratio animalis, & distinguitur à lapide, & ligno, & reliquis omnibus, quæ animalia non sunt. De hoc latiùs loco citato.

12. His positis, dico vniuersale specificum, v. g. *homo* includere pro materiali Petrum, & Ioannem, & reliqua individua, in quibus ratio hominis reperitur, quæ omnia individua tanquam per formam extrinsecè denominantur vnus homo; & vnum vniuersale per cognitionem, quâ omnia apprehenduntur in ordine ad operationes similes in omnibus, per quam cognitionem confunduntur inter se omnia individua cognita, & omnia illa propter nimiam connotatorum similitudinem instar vnius cognoscuntur, ita vt tantùm possit intellectus omnia simul sumpta discernere ab illo individuo, in quo similes rationes non inueniantur, v. g. ab hoc equo, non verò possit in ipsis individuis vnum ab alio discernere, nec possit intellectus dicere an plura, vel pauciora cognoscat, cùm nihil repræsentatur in omnibus, quod propter nimiam similitudinem in quolibet illorum non videatur reperiri, est enim cognitio illa cuiusdam obiecti veluti definitiui in modo cognoscendi, quia non magis discernitur in toto illo obiecto, quàm in qualibet parte illius, seu in tota individuorum collectione, quàm in quolibet individuorum contento sub illa collectione, ratione cuius similitudinis, seu condistinctionis in ordine ad nostrum intellectum, tota illa collectio apparet instar prædicabilis secundùm se totam de quocumque individuo, etiamsi tantùm de quocumque individuo possit prædicari secundùm rationem inadæquatam, in qua cum illo identificatur, vt postea dicam. Explicatâ iam materiâ vniuersalis specifici, facilè vniuersalis generici materia innotescit, sicut enim vniuersale specificum hominis fit ex collectione individuorum, quæ sub hominis specie continentur, & vniuersale specificum equi ex collectione individuorum, quæ continentur sub specie equi, & sic de aliis speciebus, vniuersale genericum fit ex collectione individuorum, ex quibus fiunt species, v. g. hoc vniuersale *animal* ex his individuis hominis, ex quibus fit species hominis, & ex his individuis equi, ex quibus fit species equi, & sic ex omnibus individuis contentis sub ratione communi animalis. Quæ omnia individua dicuntur vnum animal ex vi cognitionis, quâ attinguntur in ordine ad operationes similes in quolibet illorum repertas, ex vi cuius omnia inter se confunduntur, & tantùm distinguuntur à reliquis individuis, & speciebus, in quibus ratio animalis non reperitur, videlicet à ligno, & lapide. Secundùm hunc discurrendi modum materia vniuersalis specifici, & differentialis, videlicet hominis, & rationalis non distinguuntur, quia vtrumque vniuersale respicit eadem individua tanquam inferiora, quorum collectionem vtrumque dicit pro materiali; distinguuntur autem vniuersalia, quia rationale tantùm connotat ratiocinationes, quorum sit principium, sicuti animal tantùm connotat sensationes; homo autem connotat sensationes, & rationationes tanquam procedentes ab vno principio indiuisibiliter significato, quod est homo.

13. Materiam vniuersalis esse collectionem omnium individuorum iuxta non præscindentes obiectiuè eisdem rationibus probatur, quibus probauimus materiam vniuersalis, esse collectionem rationum abstractarum, & non vnam simplicem rationem abstractam inopinione obiectiuè præscindentium. Secundò specialiùs probatur iuxta principia huius sententiæ. Ablatâ vnâ ratione præcisâ ex parte obiecti nihil potest intellectui obiici, quod antecedat vnitatem, quæ in cognitione consistit, præter individuum aliquod, vel plura, quæ simul cognoscantur, sed vnum individuum est materia apta vt fiat vniuersale multis commune, neque vt illi tribuatur vnitas extrinseca, siquidem illam habet intrinsecam in se ipso; ergo illud, quod obiicitur tantùm potest esse individuorum collectio, seu plura individua habentia operationes adeò inter se similes, vt in ordine ad illas, possit intellectus instar vnius obiecti indiuisi ea omnia individua cognoscere. Confirmatur; per vniuersale constituitur vnum, & indiuisum illud, quod à parte rei erat multiplex, & diuisum

antecedenter ad cognitionem, per quam fiat vniuersale: sed à parte rei antecedenter ad cognitionem per quam fit vniuersale tantùm erat collectio indiuiduorum, quæ dicit plura indidua inter se diuisa: ergo tantùm hæc indiuiduorum collectio fieri potest vna & indiuisa, seu vniuersalis.

§. III.

Argumenta soluta.

Occurrunt nonnulla soluenda argumenta contra doctrinam traditam, quibus solutis illius veritas clarius elucet.

14. Obiicies primò, Collectio indiuiduorum non potest prædicari de quolibet indiuiduo, seu inferiori contento sub vniuersali: sed vniuersale prædicatur de quolibet inferiori sub illo contento: ergo vniuersale non dicit totam collectionem indiuiduorum, seu inferiorum, quæ sub se continet. Idem argumentum fit contra doctrinam traditam iuxta opinionem obiectiuè præscindentium, quorum vniuersale diximus continere plures rationes abstractas inter se distinctas, quarum collectio de nullo inferiori potest prædicari. Respondeo vniuersale prædicari de omnibus indiuiduis non secundùm se totum, sed secundùm aliquam partem sui, quæ apparet instar totius, quia intellectus non decernit inter partem, & totum, propter confusionem partium vniuersalis, videlicet singulorum indiuiduorum cum toto vniuersali, seu cum tota collectione indiuiduorum, collectio enim illa, vt suprà dicebam, repræsentatur quasi definitiuo modo, ita vt non magis apparere videatur in tota illa simul sumpta, quam in qualibet parte illius, repræsentatur enim, quælibet pars sine ratione per quam in ordine ad intellectum distinguitur à comparte, & ita vt non distincta ex parte actus ab alia comparte, & consequenter vt non distincta à toto, quia pars tantùm differt à toto per aliam compartem, cum qua simul totum componit, & non cognitâ aliâ comparte vt distinctâ, nullum est caput, ex quo cognoscatur pars vt distincta à toto. Ad argumentum in forma respondeo: Collectio, quam dicit vniuersale non prædicatur de quolibet indiuiduo: æquiualenter, & quoad modum prædicandi, nego: ratione materiæ, subdistinguo; secundùm se totam, concedo; secundùm aliquam partem sui, nego. Itaque collectio est prædicabilis de pluribus indiuiduis, seu inferioribus secundùm plures rationes, quas includit abstractas à pluribus inferioribus siue abstractione obiectiuâ, siue formali, & est prædicabilis de quolibet indiuiduo seorsim sumpto secundùm rationem abstractam ab illo indiuiduo, quæ in illa collectione includitur.

15. Obiicies secundò, Si in hac prædicatione *Petrus est homo*, non prædicatur vniuersitas illa singularium saltem materialiter, sed vnum tantùm, quòd identificatur cum Petro, prædicatio non erit vniuersalis, sed singularis. Respondeo in prædicatione naturæ vniuersalis de inferiori sub illa contento, prædicatum non retinere vniuersalitatem, quam antea habebat, sed contrahi subiectum ad rationem illam inferiorem, quâ subiectum circumscribitur. Dicitur autem prædicatio naturæ vniuersalis, quia est prædicatum cuiusdam naturæ, quæ continebatur in illo vniuersali, quod per aggregationem inferiorum erat constitutum, & quia eodem modo significatur iam contracta in actuali prædicatione, quo significabatur aggregatum, in quo continebatur; in hac enim prædicatione *Petrus est homo*, ratio hominis identificata cum Petro, quæ tantùm se tenet ex parte subiecti, eodem modo significatur, quo significabatur tota collectio hominum in hoc vniuersali specifico *homo*.

16. Obiicies tertiò. In hac prædicatione *Petrus est homo*, tantùm se tenet ex parte prædicati ratio hominis identificata cum Petro, & nihilominus est prædicatio vniuersalis: ergo hæ prædicationes *Petrus est Petrus*; *Petrus est quidam homo*; *Petrus est hic homo*, erunt prædicationes naturæ vniuersalis, quia illarum quælibet idem dicit ex parte prædicati, ac dicit propositio illa *Petrus est homo*. Respondeo prædictas propositiones non esse naturæ vniuersalis, quia non dicunt ex parte prædicati naturam identificatam cum Petro, quæ in vniuersali continetur, eodem modo significatam, quo significatur totum vniuersale *homo*, sed affectam signo particulari, aut demonstratiuo, quibus non afficitur prædicatum huius propositionis naturæ vniuersalis *Petrus est homo*. Adde in hac propositione prædicatum nominis præcisè quatenus significatur ex parte prædicati præscindere ex parte actus, vel ex parte obiecti eo modo, quo præcisiones admittuntur à differentiis indiuisibilibus, in illis verò non præscindere, quia signum particulare, & demonstratiuum illas important.

17. Obiicies quartò. Vniuersale est aggregatum omnium indiuiduorum: ergo hoc complexum *omnis homo* erit vniuersale. Respondeo negando consequentiam, quia in illo complexo significantur singularia distincta inter se, quia complexum illud ratione signi *omnis* resoluitur formaliter in istud, *hic homo*, & *hic homo*, & *hic homo*, &c. Sed instabis etiam in aggregato, in quo nos vniuersale constituimus, significantur indiuidua vt distincta inter se: ergo eadem est ratio in vtroque. Probatur assumptum: indiuidua significantur vt similia: ergo vt extrema distincta, relatio enim similitudinis non potest esse nisi inter extrema similia. Respondeo in vniuersali non significari indiuidua vt similia formaliter, & positiuè, sed materialiter, & negatiuè, quia tantùm significantur non differentia inter se propter similitudinem fundamentalem, quam habent, quæ apparet veluti quædam identitas, cùm propter illam non possit intellectus vnum indiuiduum ab alio discernere.

PVNCTVM VI.

De aptitudine vniuersalis ad essendum in multis, & prædicandum de multis.

THomistæ ferè omnes, in quibus est Rub. quæst. 4. prooemial. n. 58. qui censent vnitatem vniuersalis esse ens rationis, eodem modo de aptitudine vniuersalis ad essendum in multis philosophantur, qui reiiciendi sunt rationibus infra dandis, & ex his, quæ contra illos de vnitate vniuersalis tradidimus. P. Fonseca, & alij, qui nescio quam vnitatem multis communem naturæ intrinsecam meditabantur, aptitudinem ad essendum in multis eodem modo intrinsecam eidem naturæ largiuntur, qui eodem modo reiiciendi sunt circa præsentem difficultatem, quo reiecti sunt circa vniuersalis vnitatem. Hurtadus, Arriaga, & ferè omnes recentes, qui asserunt vnitatem consistere in cognitione, in eadem aptitudinem constituunt, asserúntque naturam esse aptam vt sit in multis, & vt prædicetur de multis dicere in natura denominationem quandam extrinsecam à cognitione desumptam 1.

desumptam. Quid in quæstione tantùm de nomine sentiendum sit, paucis explicabo.

2. Dupliciter potest natura vniuersalis considerari apta esse in multis, aut actu in multis. Primò physice, & realiter, secundò intentionaliter, seu in ordine ad nostrum intellectum. Dicam priùs quid circa aptitudinem, & existentiam physicam sentiendum sit, & postea ad intentionalem procedam.

3. Sit PRIMA CONCLVSIO: Existentia realis & physica naturæ vniuersalis in suis inferioribus conuenit illi realiter & physicè ratione partium quas includit. Ratio est, quia hæc existentia nihil aliud est, quàm identitas singularium cum partibus materialibus vniuersalis: sed identitas non distinguitur ab ipsa natura identificata: ergo cùm singularia, quæ identificantur sint realia; identitas singularium, quæ est existentia physica vniuersalis in suis inferioribus, ab ipsis singularibus non distinguetur, & eiusdem rationis erit cum illis. Consultò dixi hanc existentiam in multis vniuersali realiter conuenire ratione partium, & non ratione totius, quia cùm totum non sit reale physicum, sed tantùm intentionale, nihil potest illi conuenire ratione sui independenter ab intellectu. Secundò, quia physicè totum nullam aliam habet identitatem cum partibus, præter illam quam singulæ partes habent cum inferioribus; eadem enim inferiora confusè cognita partes vniuersalis constituuntur, & ex hac identitate partium cum inferioribus resultat totum dici cum illis identificari. Itaque sicuti singula indiuidua, quæ in re erant plura, per abstractionem extrinsecè fiunt vna natura vniuersalis, sic singulæ existentiæ indiuiduorum in se ipsis per abstractionem dicuntur vna aptitudo naturæ vniuersalis ad essendum in multis cum accommoda distributione, quâ de pluribus diximus prædicari. Ob hanc rationem doctè dixit Smiglecius disp.4.quæst.4. fol.315. positâ abstractione sequi ordinem, & aptitudinem naturæ ad essendum in multis, licet enim hanc aptitudinem habeat natura à parte rei, quia reuera est in multis; tamen non habet à parte rei aptitudinem per modum vnius, & cum multis, sed diuisa, & non vna: vnde hæc aptitudo non est realis, sed rationis, quia est fundata in abstractione, quæ fit per rationem. Per ly *rationem* non ficta, sed intentionalis aptitudo intelligenda est.

4. SECVNDA CONCLVSIO: Ad actum existendi in multis per identitatem propriè loquendo nulla supponitur aptitudo, seu potentia, quia hic actus tantùm dicit identitatem indiuiduorum secum ipsis; nulla autem entitas est potens identificari secum, quia identitas illi conuenit per suammet entitatem, ad quam in eadem entitate nulla potest potentia supponi. Sicuti de aptitudine ad existendum dicam Controu.2a Metaph. quam dicam propriè non esse potentiam, cùm quælibet res per se ipsam existat, quod clariùs cernitur in nostro casu; in quocumque enim statu consideretur entitas, considerarur identificata secum ipsa; sic homo possibilis identificatur cum animali rationali possibili, & homo existens cum animali rationali existenti. Hæc de existentia physica naturæ vniuersalis in multis: venio iam ad existentiam intentionalem.

5. Duplicem existentiam intentionalem in inferioribus circa naturam vniuersalis contemplor. Prima, quæ fit per simplicem comparationem, quâ sine iudicio natura cognoscitur, instar respicientis inferiora de quibus potest prædicari, quæ conuenientia solet significari per hæc complexa, *natura ad inferiora: naturæ cum inferioribus: natura in inferioribus*, quæ conuenientia exprimitur quacumque relatiui apprehensione, quotiescumque enim apprehendo patrem, apprehendo cum ordine ad filium, nullo iudicio intercedente; & cùm quis dubitat an astra sint paria, apprehendit conuenientiam inter astra, & numerum parem, nullúmque conficit iudicium, imò sæpe apprehendimus totam propositionem ab alio prolatam, & totum obiectum illius, & nullum iudicium ferimus de illo obiecto; postquàm enim ego audio hominem dicentem, *Petrus currit*, sæpe obiecto apprehenso hæret intellectus, nullúmque fert iudicium de obiecto proposito. Alia existentia intentionalis fit per comparationem compositam, quæ formaliter dicit iudicium, ex vi cuius enunciamus hoc esse illud. His præmissis rem definio.

Sit TERTIA CONCLVSIO. Per puram abstractionem naturæ ab inferioribus, quæ iam præcognita supponuntur, natura fit apta, & proximè potens vt comparetur per simplicem comparationem ad plura indiuidua. Probo hanc conclusionem: Ante ipsam comparationem nullus potest esse proximior naturæ status ad comparationem, quàm status abstractionis, neque alius actus immediatior simplici comparationi potest excogitari, quàm status abstractionis: ergo per hanc abstractionem constituitur natura proximè potens comparari ad plura, seu esse in pluribus per simplicem comparationem. Ex hac conclusione infertur aptitudinem ad existendum intentionaliter in multis per simplicem comparationem esse realem intentionalem, siquidem identificatur cum abstractione, quæ est realis cognitio. 6.

QVARTA CONCLVSIO: Existentia naturæ vniuersalis in inferioribus per simplicem comparationem consistit formaliter in actu, quo intellectus naturam, quam iam à multis abstraxerat ad eam comparat tanquam ad extrema; cum quibus habet conuenientiam, seu identitatem, quam intellectus per illum actum apprehendit, & non iudicat. Probo clarè: esse in multis intentionaliter, dicit vt illud esse in multis, quod in se habet obiectum, habeat in mea intentione, seu in meo intellectu: ergo dicit, quod ego illud cognoscam; ergo dicit meam cognitionem: ergo comparatio naturæ ad multa dicit meam cognitionem: ergo comparatio non composita, seu non iudicatiua dicit cognitionem, quæ non sit iudicium: ergo dicit apprehensionem. 7.

QVINTA CONCLVSIO. Hæc comparatio simplex naturæ ad multa, seu hæc apprehensio, in qua sita est prædicta comparatio non habet pro obiecto aliquod ens rationis, neque naturam abstractam respicit formaliter vt habentem ordinem seu relationem ad inferiora, sed tantùm instar habentis ordinem, seu relationem ad illam, eo modo, quo intellectus apprehendit Angelum non vt iuuenem, sed instar iuuenis. Probo hanc conclusionem: composita comparatio naturæ superioris ad inferiora, quâ illam de his prædico, vt cùm dico *Petrus est homo, Ioannes est homo*, non habet pro obiecto aliquod ens rationis: ergo neque simplex; vtraque enim est inter obiecta identificata, neque maior ordo, seu relatio cognoscitur ex vi iudicij circa extremorum identitatem, quàm ex vi apprehensionis circa eamdem identitatem: ergo sicuti iudicium fertur per comparationem compositam naturæ superioris ad inferiora absque vllo figmento, sic potest dari apprehensio comparans naturam superiorem ad inferiora absque vllo figmento. Ratio à priori est, quia neutra formalis comparatio respicit relationem aliquam formalem ex parte obiecti, quæ esset rationis, quia relatio realis inter extrema identificata nequit reperiri, sed tantùm obiectum exprimat modo relatiuo repræsentatum, quasi bis eadem indiuidua cognoscerentur, semel confusè per modum vnius naturæ vniuersalis, & iterum distinctè, ac si distinguerentur ab illo obiecto, 8.

iecto, quod confusè per eandem cognitionem repræsentatur, eâ ratione, quâ contingit in hoc iudicio *homo est animal rationale* respectu partium metaphysicarum hominis, in quo semel ex parte subiecti confusè significantur per terminum *homo*, & iterum in eodem iudicio, ac si ab homine distinguerentur, seu instar distinctarum ab homine distinctè significantur ex parte prædicati per terminum *animal rationale*.

9. SEXTA CONCLVSIO. Per existentiam intentionalem naturæ in multis per simplicem comparationem, eadem natura, seu idem vniuersale fit proximè potens esse in multis per comparationem compositam. Probo hanc conclusionem eâdem ratione, quâ probaui tertiam. Ante ipsam comparationem compositam nullus potest excogitari status proximior ad illam, quàm status in quo natura per simplicem comparationem cognoscitur in ordine ad indiuidua; neque alius actus potest excogitari immediatior comparationi compositæ, quàm simplex comparatio: ergo per simplicem comparationem actualem fit vniuersale proximè potens prædicari de pluribus inferioribus.

10. SEPTIMA CONCLVSIO: Naturam esse actu in multis per comparationem compositam dicit actu prædicari de multis per prædicationes, quibus dicimus *Petrus est homo*; *Ioannes est homo*, & sic quæcumque alia inferiora de superiori naturâ prædicantur. Hæc conclusio facillimè suadetur: Esse physicè naturam in multis, est esse identificatam cum multis: ergo esse intentionaliter in multis est cognosci identificatam cum multis: ergo esse intentionaliter in multis per comparationem compositam, est cognosci in multis per cognitionem, quæ sit compositio, seu iudicium: ergo dicit iudicium, quo natura prædicatur de hoc inferiori, & iudicium quo prædicatur de illo.

11. Ex his infero puram actualem abstractionem esse potentiam ad comparationem simplicem actualem, & hanc simplicem comparationem actualem esse potentiam ad comparationem compositam, & comparationem compositam esse vltimum actum vniuersalis, ex vi cuius natura, quæ erat indiuisa, & diuisibilis in plura, actu diuisa constituitur, & iam non rursus diuisibilis manet, sicut quantitas diuisibilis in tres palmos, postquàm in hos fuit diuisa, iam non in eosdem rursus manet diuisibilis: destruitur ergo per actum existendi in multis vniuersalitas naturæ, quia per illum destruitur illius vnitas, & indiuisio, & fit diuisio, & multiplicitas eiusdem naturæ. Diuidi enim naturam in inferiora nihil aliud est, quàm contrahi ad illa, & de eisdem prædicari. Ob eandem rationem destruetur vniuersalis vnitas per simplicem comparationem, si hæc fiat, respectu singulorum inferiorum, vel omnium distributiuè sumptorum, eo enim ipso, quod comparetur ad istud indiuiduum vt condistinctum à reliquis, contrahitur natura illa comparata ad illud, quod cum hoc indiuiduo, seu inferiori identificatur, quod non potest esse vniuersale, quia tantùm in hoc inferiori, & non in pluribus esse erit aptum. Facienda ergo est simplex comparatio naturæ abstractæ sumptæ ad omnia inferiora collectiuè sumpta, nullâ factâ distributione partium naturæ vniuersalis ad singula indiuidua per comparationem ad illa seorsim, seu distributiuè sumpta, quia hac comparatione factâ destruetur vnitas vniuersalis naturæ, & iam hæc non manebit diuisibilis, sed diuisa in plura inferiora. Neque ideo nego posse naturam abstractam ab indiuiduis immediatè comparari ad singula indiuidua, seu ad omnia distributiuè sumpta, sed affirmo huiusmodi comparationem non constituere vniuersale prædicabile in ratione vniuersalis, potiùs illud destruere, & diuidere in partes, quas continet prædicabiles, quamlibet de inferiori, cum quo identificatur, quæ prædicabilitas non erit naturæ vniuersalis, neque superioris de inferiori, sed æqualis de æquali.

Placet etiam aduertere has potentias, & hos actus 12.
non adeò strictum ordinem actus, & potentiæ inter se habere, sicuti habent intellectus, & intellectio, & aliæ potentiæ cum suis actibus in quibus intercedit stricta dependentia actus à potentia, itaut sine ista ille dari nequeat, sed laxiori quodam modo, ita vt simplex comparatio, quam dicimus esse actum puræ abstractionis, possit dari sine eo, quod talis abstractio præcesserit; & hæc comparatio ad omnia indiuidua collectiuè sumpta, quæ dicitur potentia ad comparationem compositam, non necessariò illam debeat præcedere, quia potest intellectus affirmare Petrum esse hominem, & Ioannem esse hominem nullâ præcedenti comparatione simplici. Assignatur autem prædictus ordo potentiæ, & actus inter prædictas abstractiones, & comparationes, quia actus illi, quos potentias, seu aptitudines ad alios esse dicimus, plurimùm ad illos conducunt, etsi simpliciter neque ipsi, neque alij lòco ipsorum necessarij sint. Ob hanc rationem censendum non est cum aliis asserentibus hos actus, quos nos potentias, seu aptitudines cum communi sententia vocamus, non ita esse dicendos, sed tantùm conditiones applicantes naturam ex se intrinsecè potentem alios actus terminare propter identitatem, quam habet cum extremis, ad quæ per apprehensionem, vel iudicium comparanda est, & extrinsecè à possibilitate actuum, per quos formaliter est comparanda, & à potentia intellectus ad illos actus, seu ad illas comparationes formales eliciendas. Tantùm enim dicimus hos actus ad illos supponi, & fatemur non supponi vt potentias illorum strictè sumptas, sed illis potentiarum seu aptitudinum nomen sumus imperiti, vt cum communi sententia loqueremur, neque renuemus concedere, potuisse dici hos actus, qui ad alios supponuntur, supponi tanquam conditiones applicantes obiecta, in quæ alia feruntur, veruntamen id non fert communis loquendi modus, cui standum est præcipuè cùm parum referat hoc, aut illo modo loqui.

Explicatâ iam vnitate, & aptitudine vniuersalis 13.
facile essentia vniuersalis Metaphysici, & Logici deprehenditur, quam facile assigno in vtroque. De essentia vtriusque vniuersalis tam Logici, quàm Metaphysici est vnitas, & existentia physica in multis per identitatem partium vniuersalis cum suis inferioribus; quia de essentia vtriusque vniuersalis est continere per modum vnius illa, quæ in inferioribus vt plura significantur: ergo de illius essentia est vnitas, & identitas cum inferioribus, quæ dicit existentiam physicam in inferioribus. Essentia vniuersalis Metaphysici dicit vnitatem, & aptitudinem ad essendum in multis per simplicem comparationem, quia vniuersale metaphysicum dicit naturam purè abstractam in ordine ad inferiora, per quam abstractionem constituitur proximè potens ordinari, seu comparari ad illa per simplicem comparationem, vt dicebam Conclusione 3. Essentia verò vniuersalis Logici, quod formaliter includit comparationem ad indiuidua dicit naturam per apprehensionem comparatam ad collectionem indiuiduorum, per quam comparationem constituitur apta esse in multis per compositam comparationem, quod est naturam esse aptam prædicari de multis. Rectè ergo describitur vniuersale metaphysicum *vnum aptum esse in multis*, quod *esse* intelligendum est per comparationem simplicem ad quam ex vi puræ abstractionis vniuersale

constituitur

constituitur aptum, & vniuersale Logicum definiebatur *vnum aptum prædicari de multis*, cum qua aptitudine constituitur per simplicem comparationem, vt satis explicui.

PVNCTVM VII.

An natura abstracta ab vno indiuiduo sit vniuersalis.

1. RATIO dubitandi est, quia natura abstracta ab vno indiuiduo videtur non posse habere vnitatem indiuidualem, quia omnia, quæ ad indiuiduationem pertinent supponimus iam ab illa præcisa, neque aliquid habet per quod differat à naturis reliquorum indiuiduorum, vnde omnibus talis natura communis videtur esse dicenda. Ex alio capite non apparet, quomodo possit esse vniuersalis, quia natura ad illa indiuidua dicit ordinem, à quibus est abstracta: sed tantùm supponitur ab vno indiuiduo abstracta: ergo tantùm dicit ordinem ad vnum indiuiduum: ergo non est vniuersalis, quia de ratione vniuersalis est dicere ordinem ad plura.

2. Non defuerunt, qui existimarent posse dari vnitatem quandam mediam inter indiuidualem, & vniuersalem, & hanc esse de mente Patris Soarij disp. 6. Met. sect. 1. num. 8. & 9. vbi asserit præter vnitatem indiuidualem dari vnitatem formalem ratione distinctam, quia quot sunt modi diuisionis, tot debent esse modi vnitatis: sed in rebus datur diuisio materialis, & formalis: ergo datur vnitas materialis & formalis. Insuper quia vnitas indiuidualis non conuenit naturæ secundùm se præcisè, sed necessariò includit aliquid ratione distinctum, vt indiuidua fiat, quapropter essentia abstracta ab indiuiduis non includit vnitatem indiuidui, etiamsi includat vnitatem formalem seu essentiæ.

3. Cæterùm cùm P. Soar. ibid. num. 10. & 11. asserat hanc vnitatem formalem non distingui ab indiuiduali, neque ante intellectus operationem dari naturam vniuersalem, aut vnitatem multis communem, imò implicare naturam seu vnitatem esse realiter in indiuiduis, & ab illis numero distingui, nullo modo potest asserere dari vnitatem mediam inter singularem, & vniuersalem, sed tantùm loco citato intendit docere dari vnitatem quandam sumptam à tota entitate materialiter acceptâ, & aliam non physicè, & realiter, sed metaphysicè desumptam à prædicatis essentialiter, & meraphysicè primò entitatem constituentibus, quia vnitas est prædicatum transcendens, & ita tot debent dari vnitates, quot formalitates; quælibet enim formalitas eo modo, quo differt ab alia, eo habet vnitatem ab illa distinctam; & sicuti formalitates tantùm ratione differunt, ita formalitates tantùm habent vnitates ratione distinctas; & sicut prædicata essentialia metaphysicè rem constituentia tantùm per rationem differunt ab eadem entitate physicè sumptâ, sic vnitas realis illorum prædicatorum tantùm per rationem differt ab vnitate totius entitatis materialiter sumptæ. Dico vnitatem prædicatorum esse realem, quod intelligendum est de vnitatibus omnium prædicatorum, quæ reperiuntur abstracta à Petro, Ioanne, & reliquis indiuiduis in hoc vniuersali *homo*, non quatenus omnes conficiunt vnam simplicem vnitatem multis communem, hoc enim habent extrinsecè ab intellectu, sed quatenus in se sunt entitatiuè plures, quia sicuti in hoc complexo *homo*, quantumuis præcisio fiat ex parte obiecti reperiuntur pro materiali plures rationæ abstractas à pluribus indiuiduis, quas intellectus confundit, & adunat, sic reperiuntur plures vnitates transcendentes illas rationes abstractas, quas confundit intellectus, & facit extrinsecè in vnam simplicem vnitatem in ordine ad ipsum confluere.

4. P. Hurtad. disp. 5. Metaph. sect. 9. & P. Smigletius disp. 4. quæst. 4. num. 313. affirmant naturam abstractam ab vno indiuiduo, ab omnibus, & pro omnibus esse abstractam. Apud vtrumque hanc lego rationem: natura abstracta ab vno indiuiduo cognoscitur sine vlla singularitate: sed natura cognita sine omni singularitate abstrahitur ab omnibus, quia abstrahere est vnum sine alio cognosci: ergo natura abstracta ab vno indiuiduo ab omnibus abstrahitur. Sic Hurtad. §. 114. & Smiglerius loco citato. Prædicti authores in præsenti non attentè inspexêre, quid sit intellectum vnum prædicatum ab alio abstrahere, non enim abstractio dicit tantùm vnum sine alio cognosci, quando enim cognosco animal non cognito lapide, non dicor abstrahere animal à lapide. Est ergo abstrahere cognoscere vnum sine alio, quod cum ipso est identificatum. Vnde ab illo dicitur prædicatum abstractum, sine quo cognoscitur, & cum quo identificatur, quod nemo poterit negare. Ex hoc principio argumentum Hurtadi, & Smigletij soluo, illúdque in hos authores desumo. Soluo argumentum concedendo naturam abstractam ab vno indiuiduo cognosci sine omni differentia, & negando abstrahi per intellectum ab omni, sed tantùm ab illa, cum qua est identificata, abstraheretur autem ab omnibus, si cum omnibus esset identificata. Argumentum desumo ex eadem doctrina: ab illo abstrahitur per intellectum entitas, cum quo identificatur: sed natura, quæ est in vno indiuiduo tantùm est identificata cum vno indiuiduo: ergo etiamsi cognoscatur sine omni differentia indiuiduali, tantùm ab vno indiuiduo, & tantùm ab illius indiuiduali differentia dicetur abstrahi.

5. Vrgeo eandem rationem. De illo tantùm potest prædicari natura, quæ sine differentiis indiuidualibus cognoscitur, cum quo realiter, & physicè identificatur: sed natura, quæ est in Petro quantumuis cognoscatur sine differentiis indiuidualibus, realiter, & physicè tantùm identificatur cum Petro, quia abstractio per intellectum non illi tribuit identitatem realem, quam in se non habet: ergo natura, quæ est in Petro quantumuis cognoscatur sine omnibus *differentiis indiuidualibus*, tantùm potest prædicari de Petro: ergo natura abstracta ab vno indiuiduo non est vniuersalis. Liquet conclusio ex tota doctrina tradita de natura vniuersalis, illiusque formâ, & materiâ. Hoc vniuersale *homo* continens naturam Petri, & Pauli, & aliorum indiuiduorum non prædicatur de Petro secundùm eandem rationem, secundùm quam prædicatur de Paulo, sed de quocumque indiuiduo secundùm illam rationem, secundùm quam cum illo habet identitatem: ergo cùm prædicatur conceptus iste *homo* de Petro ex naturis omnium indiuiduorum, quæ in illo conceptu vniuersali extra prædicationem præcontinebantur, tantùm prædicatur natura Petri, quæ cum aliis erat confusa, quæ natura de nullo alio prædicatur, quia si conceptus ille vniuersalis de Ioanne esset dicendus, ab illo extraheretur natura cum Ioanne identificata: ergo quantumuis natura vnius indiuidui cognoscatur absque vlla differentia indiuiduali, tantùm poterit de vno indiuiduo prædicari. Rem declaro: si sufficeret ad hoc vt quælibet natura posset de quocumque indiuiduo prædicari, ipsam cognosci sine aliqua differentia indiuiduali, totum quod est in hoc conceptu vniuersali *homo* posset prædicari de Petro, & non latiùs pateret extra prædicationem, quàm

quàm intra prædicationem de Petro hic conceptus *homo* : sed sic est quod non prædicatur de Petro totum, quod extra prædicationem dicit hic conceptus *homo* : ergo non sufficit naturam cognosci sine vlla differentia indiuiduali, vt possit de quocumque indiuiduo prædicari. Maiorem probo : omnis natura, quam dicit hic conceptus *homo* cognoscitur absque vlla differentia indiuiduali : ergo si ex eo, quod natura quæcumque cognosceretur absque vlla differentia indiuiduali posset de quocumque indiuiduo prædicari, omnis natura contenta in hoc conceptu vniuersali *homo*, posset de quocumque indiuiduo, & consequenter de hoc indiuiduo Petro prædicari. Non omnem naturam contentam in hoc conceptu vniuersali *homo* prædicari de Petro latè tradidi inter materiam, & vnitatem vniuersalis explicandam. Quod si dicas, omnem naturam contentam in illo conceptu vniuersali prædicari sub disiunctione, in actuali prædicatione, cùm dicitur, *Petrus est homo*, argumentum eandem vim obtinet, quia etsi omnes sub disiunctione prædicentur, in ordine ad vnam verificatur propositio, si enim in ordine ad omnes verificaretur, non tantùm sub disiunctione, sed copulatiuè posset de subiecto prædicari : ergo seclusâ illâ naturâ respectu cuius verificatur propositio, reliquæ omnes nullo modo manent prædicabiles de Petro, & tamen cognoscuntur sine vlla differentia : ergo non eo ipso, quod natura cognoscatur sine vlla differentia fiet prædicabilis de quocumque indiuiduo.

6. Arguit Hurtadus : Natura abstracta ab vno indiuiduo est prædicabilis de illo indiuiduo à quo fuit abstracta : ergo de reliquis indiuiduis illi similibus, quia illud indiuiduum non fuit magis clarè cognitum, quàm cætera : ergo non est magis prædicabilis de vno, quàm de omnibus. Rationem à priori reddit : ille actus est confusus de suo obiecto, quia confusione vnit omnes partes sui obiecti, quia illas non discernit : ergo per illum actum habet obiectum indiuisionem in se, quæ opponitur diuisioni clarè dissecanti obiectum in suas partes. Hæc obiectio eò tendit, vt subiectum quæstionis destruat, si enim cognitio illa, de qua agimus æquè confusè attingit plura indiuidua : ergo cognitio illa attingit rationem abstractam à pluribus indiuiduis, quia ratio abstracta à pluribus indiuiduis nihil aliud est, quam plura indiuidua confusè cognita, vt Hurtadus defendit : ergo cognitio illa non abstrahit naturam ab vno tantùm indiuiduo : ergo non datur natura abstracta ab vno indiuiduo : ergo non subsistit quæstionis subiectum, neque dicendum est naturam ab vno indiuiduo abstractam esse vniuersalem, sed non posse dari naturam ab vno indiuiduo abstractam.

7. Sic aliquando sentiebam ego, dicebámque implicare naturam abstrahi ab vno indiuiduo, & arguebam hac ratione : abstrahere est confundere illa, quæ in re distinguuntur : ergo cognitio abstrahens est cognitio confundens illa, quæ in re distinguuntur : ergo cognitio abstrahens necessariò attingit obiecta in re distincta, quæ inter se confundit : ergo cognitio abstrahens attingit plura obiecta, quæ ex vi illius confunduntur : ergo abstrahit ab illis obiectis distinctis, quæ confundit : ergo necessariò abstrahit à pluribus, vbi enim confusio distinctorum, necessariò intercedit pluralitas, sine qua distinctio nequit reperiri.

8. Cæterùm re attentiùs inspectâ, deprehendi speciem rationis non incomptâ fuisse deceptum; duplex enim est cognitio confusa; quædam repræsentans tantùm vnum obiectum in se vnum, & indiuiduum, hoc tamen ita imperfectè, vt si postea aliud obiectum ab ipso distinctum loco illius appareret ex vi aliùs cognitionis, vel per impossibile, ex vi illius, non posset intellectus discernere inter obiectum denuò apparens, & anteà cognitum propter imperfectionem vtriusque cognitionis. Alio modo potest esse cognitio confusa, quæ duplex obiectum attingat de facto per se ipsam, & neutrum ab alio discernat. Exemplum prioris cognitionis habes in Petro à longè viso, quem tantum vides; diceris autem confusè videre Petrum, quia si loco Petri substitueretur Ioannes, & inciperes videre Ioannem, & non Petrum, non posses discernere inter Ioannem, quem modò videres, & Petrum antea visum. Posterioris cognitionis exemplum esto visio terminata ad Petrum & Ioannem à longè existentes, quos adeò imperfectè vides vt propter nimiam loci distantiam, & obiectorum approximationem, & similitudinem, appareant sensui & intellectui, ac si tantùm essent vnus homo, ita vt intellectus ex imperfectione visionis duos homines instar vnius apprehendat, & ex hac imperfecta apprehensione fundamentum desumat ad iudicandum obiectum sensu perceptum esse tantùm vnum hominem. En duplicem cognitionem vtramque confusam, quarum vna attingit tantùm obiectum in se vnum, & altera attingit obiecta in se plura, & instar vnius, seu eodem modo, ac si essent vnum obiectum. Ex his cognitionibus illa, quæ plura attingit obiecta priùs confusa seu confundens dicitur, quia actu illa, quæ in se sunt distincta confundit. Prior verò vnum tantùm obiectum attingens non ita propriè potest dici confundens, sed confusa dicitur, quia ex vi illius non poterit intellectus discernere obiectum cognitum ab alio, quod denuo incipiat apparere. Dicetur propriissimè vtraque cognitio non distinguens, quia neutra distinguit obiectum, seu obiecta in se singularia, ad quæ terminatur, ab aliis eiusdem rationis cum ipsis. Et hanc singularium indistinctionem essentialiter habet omnis abstractiua cognitio, quæ conuenit cognitioni abstrahenti naturam ab vno indiuiduo, quam rationem abstractionis habet ex eo, quod ita cognoscat indiuiduum, vt ex vi illius cognitionis non possit intellectus illud discernere ab alio, quod cognouerit, vel cognoscere incipiat, quod prouenit ex eo quod illud cognoscat per operationes, quibus alias similes in quocumque alio indiuiduo cognoscet. Habet insuper cognitio abstractiua per se ipsam confundere omnia illa, quæ attingit secundùm illam rationem, à qua dicitur abstrahere, seu præscindere, quia eo ipso quod attingat plura, & inter illa non distinguat, illa necessariò confundit, & per modum vnius cognoscit; actu verò plura per se ipsam confundere non est de ratione cognitionis præcisiuæ vniuersaliter sumptæ, sed de ratione cognitionis præscindentis à pluribus.

Ex his ad rationem Hurtadi respondeo cognitionem præscindentem naturam ab vno indiuiduo tantùm attingere vnum indiuiduum à cuius differentia dicitur naturam abstrahere, & reliqua omnia nullo modo per se ipsam respicere. Instabis; natura abstracta tantùm à Petro, tantùm est prædicabilis de Petro : ergo natura abstracta tantùm à Petro, & Ioanne, tantùm poterit prædicari de Petro, & Ioanne : ergo vt natura possit prædicari de omnibus indiuiduis deber ab omnibus abstrahi. Respondeo has omnes consequentias esse legitimas, & vera omnia consequentia, & absque formidine admittenda. 9.

Sit ergo firmum naturam ab vno indiuiduo abstractam vniuersalem non esse. Non tamen ideo danda est vnitas aliqua media inter vniuersalem, & particularem; sed dicendum naturam abstractam ab vno indiuiduo in se habere vnitatem singularem, & ex parte obiecti esse positiuè singularem, præcipuè in nostra sententia, quæ nullam præcisionem ex parte obiecti admittit; in ordine verò ad nostrum intellectum 10.

lectum, neque positiuè erit singularis, neque positiuè vniuersalis, aut aliquam positiuam vnitatem habebit, sed tantùm negatiuam, quæ poterit dici negatiuè vniuersalis, quia habet præcisionem à differentiis, quæ requiritur ad hoc vt natura denominetur vniuersalis, non tamen habet aliud prærequisitum ad vniuersale, videlicet in re esse plura, & posse in plura diuidi, quæ actu cognitione confundantur, poterit etiam dici negatiuè vniuersalis, quia habet hoc quod est non posse in plura diuidi, quod est de ratione singularis, & non habet in ordine ad intellectum præscindentem ex parte actus differentiam indiuidualem, cui intellectus indiuisionem attribuit.

PVNCTVM VIII.

Nonnulla expediuntur de natura vniuersalis.

1. IRCA actum intellectus, per quem fit vniuersale, aliquæ difficultates occurrunt, quas breuiter percurram. Prima esto: an vniuersale fiat non tantùm per abstractionem negatiuam, sed per abstractionem, seu præcisionem positiuam. Præcisio negatiua est cognitio illa, ex vi cuius vnum prædicatum cognoscitur alio nullo modo cognito: v.g. cognitio respondens huic voci *animal*, quæ nullo modo rationale attingit. Præcisio positiua est illa cognitio, ex vi cuius prædicata realiter identificata per eandem cognitionem attinguntur ac si inter se distinguerentur, & essent coniuncta, seu vnita vt contingit in cognitione respondenti his vocibus *animal rationale*. Per abstractionem negatiuam fieri vniuersale mihi certum est, neque caput inuenio, ex quo possit oppositum in quæstionem verti, per illam enim cognitionem illa, quæ in re sunt plura, confunduntur, & extrinsecè sunt vnum. Circa abstractionem positiuam affirmo, prædicatum minùs vniuersale, seu coniunctum cum alio, quod non sit minus vniuersale illo, habere eandem vniuersalitatem in præcisione positiua, quam in abstractiua, quod sic probo. Prædicatum minus vniuersale, rationale, v.g. coniunctum cum animali in hoc complexo *animal rationale*, se extendit ad omnia illa, ad quæ se extenderet si non esset coniunctum cum animali, & illa significat cum eadem confusione, seu indistinctione inter se, quâ eadem significaret, si non coniungeretur cum animali, quia conceptus animalis non restringit conceptum rationalis sibi coniunctum, cùm ex se animal latiùs pateat quàm rationale, neque discernit rationale à rationali: ergo rationale eandem vniuersalitatem habet, quando coniungitur cum animali ac si cum illo non coniungeretur, cùm vniuersalitas consistat in pluralitate obiectorum, & ipsorum confusione.

2. De termino vniuersaliori coniuncto cum alio minùs vniuersali censeo non retinere in præcisione positiua eandem vniuersalitatem, quam haberet in negatiua: quia conceptus animalis adiunctus conceptui rationalis in hoc complexo *animal rationale* non supponit pro omni animali, contrahitur enim per rationale adiunctum ad illa animalia, quæ sunt rationalia, & pro illis tantùm supponit, & non pro aliis, sed ex vi præcisionis negatiuæ, quâ tantùm apprehenderetur *animal* conceptus iste se extenderet ad omnia animalia: ergo ad pauciora se extendit animal in præcisione positiua, quàm in negatiua. Affirmo nihilominus non omnino suam vniuersalitatem amittere conceptum illum, sed manere vniuersalem respectu illorum inferiorum, ad quæ alter conceptus minùs vniuersalis se extendit, quia omnia sub se continet, & illa inter se confundit absque discretione vnius ab alio. Itaque in hoc complexo *animal rationale*, rationale retinet eandem vniuersalitatem, quam haberet si non esset animali adiunctum; & animal amittit vniuersalitatem, quam habebat respectu equi, & leonis, aliarúmque specierum, & remanet vniuersale respectu Petri & Pauli, & aliorum indiuiduorum speciei hominis, quæ omnia absque ipsorum discretione comprehendit, & nullo modo alia ab his distincta.

Secunda difficultas est; an actus per quem fit vniuersale attingat omnia indiuidua disiunctiuè, vel copulatiuè. Hurtadus disput. 5. Metaphysic. sect. 10. §. 157. & §. 179. affirmat actum illum disiunctiuè attingere omnia indiuidua, & hac ratione defendit totum vniuersale posse prædicari de quocumque indiuiduo, quia omnia indiuidua disiunctiuè sumpta bene possunt de vno indiuiduo prædicari, sicuti prædicantur in hac enunciatione *Petrus est aliquis homo*, quæ formaliter cum ista conuertitur, *Petrus, & Ioannes, vel Paulus, vel Franciscus*, &c. Melius affirmat Arriaga disput. 6. sect. 6. subsect. 2. per actum attingentem indiuidua disiunctiuè non posse fieri vniuersale. Ratio præsto adest: actus disiungens indiuidua, seu inferiora illa inter se distinguit, disiunctio enim sine distinctione esse nequit, necessariò enim illud, quod ab aliquo disiungitur, ab eodem distinguitur: ergo actus ille non repræsentat illa indiuidua vt vnum, seu instar vnius naturæ indiuisibilis: ergo actus ille non constituit naturam vniuersalem. Quod si dicas per actum, quo cognoscitur hic homo, vel ille homo, vel ille homo, non perfectè cognosci illorum singularitates, ac proinde has inter se confundi; nondum satisfacies, quia etsi aliquo modo confundantur, quia perfectè non cognoscuntur, non ita confunduntur, vt non appareat distinctio singularium, & vt repræsententur instar vnius obiecti indiuisibilis, quod requiritur ad vniuersale constituendum. Neque alia ratio reddi potest, propter quam hi conceptus, *omnis homo, aliquis homo*, vniuersales non sint, nisi repræsentant plura expressa ipsorum coniunctione, & disiunctione, quæ æquè distinctionem arguunt. Quomodo vniuersale de quocumque indiuiduo possit prædicari iam dixi, & asserui vniuersale tantùm secundum hanc partem sui, de hoc indiuiduo prædicari, & secundùm illam partem de illo indiuiduo, & sic accommodè per partes distributum de omnibus inferioribus prædicari. 3.

Huic difficultati affinis valde est alia, an per actum iudicij fiat vniuersale, quæ alio modo inquiritur, an videlicet natura in actuali prædicatione maneat vniuersalis. Consequenter ad id, quod in difficultate præcedenti dicebat Hurtad. dicendum esset naturam manere vniuersalem in actuali prædicatione, etiamsi illius subiectum sit indiuiduum, quia de illo totum vniuersale prædicaretur, si hoc diceret omnia indiuidua sub disiunctione. Nos verò consequenter ad doctrinam traditam necessariò tenemur dicere prædicatum naturæ vniuersalis secundùm totum id, quod dicit, identificari cum subiecto, neque extra illud se extendere, ac proinde in hac prædicatione *Petrus est homo*, prædicatum non manere formaliter vniuersale, quod sæpe dixi. 4.

Difficilius est definire an quando subiectum, & prædicatum ex se sunt æquè vniuersalia vtrumque suam vniuersalitatem retineat, & consequenter an quando vnum est vniuersalius alio, minùs vniuersale suam retineat vniuersalitatem, & magis vniuersale illam coarctet ad inferiora alterius extremi minùs vniuersalis, sicuti modò dicebamus de terminis positiuè præcisis. 5.

Ad

6. Ad hanc difficultatem definiendam noto, dupliciter posse supponere subiectum propositionis. Primò simpliciter seu immobiliter; secundò personaliter. Simpliciter seu immobiliter supponere dicitur subiectum, quando non verificatur de illius inferioribus distributiuè, aut disiunctiuè sumptis, sed de toto illo immobiliter sumpto, sicuti in hac propositione *homo est species*, personaliter subiectum supponit, quando de illius inferioribus disiunctiuè, aut distributiuè sumptis dicitur prædicatum, vt in his propositionibus *homo currit, homo est rationalis* ex quibus licet inferri: ergo hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & hic homo est rationalis, & hic homo est rationalis. His præmissis assumo in hac prædicatione, *homo est species*, subiectum retinere eandem vniuersalitatem, ac haberet extra illam, quia ad eadem inferiora, & æquè confusè in hac propositione, & extra illam eodem omni modo se extendit.

7. De terminis personaliter supponentibus maior est difficultas, circa quos primò statuendum est, in propositionibus quarum alter terminus afficitur signo distributiuo, aut disiunctiuo neutrum illorum esse vniuersalem. De termino signo affecto certum est, quia termini illi extra propositionem vniuersales non sunt: ergo neque intra propositionem. De extremo altero, de rationali, v.g. in his propositionibus, *omnis homo est rationalis*, & *aliquis homo est rationalis*, eâdem ratione probatur. Quia sicuti subiectum huius propositionis distributiuè supponit, & huic æquivalet *hic homo est rationalis*, & *hic homo est rationalis*, & distinctionem connotat in indiuiduis tenentibus se ex parte subiecti propter illorum coniunctionem significatam signo *omnis*, sic eadem distinctio significatur ex parte prædicati, quod cum subiecto identificatur eadem distributione, qua subiectum significatur; hoc rationale cum hoc homine, &c. Similiter disiunctio subiecti disiunctionem prædicati significat, quia cùm dicimus, aliquis homo est rationalis, sensus non est hunc vel illum hominem esse rationalem vt sic, seu omnia indiuidua rationalia copulatiuè sumpta, sed esse hoc rationale, vel illud rationale, &c. ob eandem rationem dicendum est in propositionibus, quarum prædicatum accidentaliter de subjecto dicitur, extrema non posse esse vniuersalia, quia tunc subiectum disiunctiuè supponit, & nunquam de toto illo copulatiuè sumpto, prædicatum enunciatur, cùm enim dicimus, homo est albus, idem formaliter est ac dicere, aliquis homo est albus, neque de collectione hominum copulatiuè sumpta dicimus esse albam.

8. Superest tantùm difficultas de hac propositione homo est rationalis, & aliis eiusdem rationis cum ista. Per hanc propositionem naturam fieri vniuersalem defendunt Arriaga disput. 6. sect. 9. & plures alij recentes. Ratio est, quia in illa propositione tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati confunduntur singularia, & absque distinctione prædicantur, & de tota collectione hominum significata per modum vnius prædicatur collectio rationalium eodem modo significata. Alij negatiuam partem tuentur, quia in propositione illa, indiuidua tenentia se ex parte subiecti distributiuè significantur, & consequenter cum distinctione, quam inuoluit distributio, hæc enim propositio *homo est rationalis*, & aliæ huiusmodi indefinitæ in materia necessaria, æquivalent vniuersalibus, quarum subiectum signo *omnis* afficitur, ac proinde idem est dicere *homo est rationalis*, ac dicere *omnis homo est rationalis*, & sicuti in hac posteriori propositione subiectum vniuersale non est, sic neque in priori. Sentio vtrumque sensum posse habere propositionem respondentem his vocibus *homo est rationalis*, quæ substitui possunt loco conceptus, qui significet collectionem hominum per modum vnius repræsentatam identificatam cum collectione rationalium eodem modo significata, ex vi cuius conceptus fiet vniuersalis naturæ. Possunt etiam substitui loco conceptus, qui significet distributiuè identitatem hominum cum rationabilibus, ex vi cuius conceptus non constituetur vniuersalis natura propter rationes posterioris sententiæ. Frequentius tamen fieri contingit posterior iste conceptus, ideo dicitur propositiones indefinitas æquiualere vniuersalibus, in materia necessaria, quod intelligendum est, quando in materia necessaria non fit prædicatio de collectione contenta sub nomine communi per modum vnius significata. Quod si ita collectim sumpta in propositione sumantur, propositio illa non æquivalebit propositioni indefinitæ, propriè loquendo, poterit tamen ratione materiæ aliquo modo dici æquivalens, quia ex indefinita vniuersalis licet inferri. Idem iudicium fertur de simplici comparatione, si enim natura vniuersalis cum indiuiduis seorsim sumptis comparetur, per illam vniuersalis non fiet; si autem tota natura vniuersalis comparetur cum tota collectione indiuiduorum, ex vi huius comparationis vniuersalis euadet, vt suprà dicebam.

9. De comparatione per quam fit vniuersale in dubium vertitur, an includat simplicem actum, an plures. Affirmant nonnulli includere duplicem actum; quendam ex vi cuius apprehenditur natura secundùm se, per quem constituitur vniuersalis; alium per quem apprehenduntur indiuidua, ad quæ natura illa comparatur. Ratio est, quia in comparatione apprehenditur natura secundùm se, quod est apprehendi omnia indiuidua confusè, & indistinctè, & apprehenduntur indiuidua, seu inferiora, ad quæ natura comparatur vt inter se distincta, quod implicat fieri ex vi eiusdem cognitionis, quia eademmet cognitio non potest distinguere, & confundere eadem inferiora, aliàs eademmet inferiora distingueret, & non distingueret, confundere enim est non distinguere: ergo eo ipso, quod inferiora confundat, non distinguit illa: ergo si distinguit & confundit eadem indiuidua, eademmet indiuidua distinguet. Verius putò comparationem dicere simplicem actum, ex duplici enim non posset fieri vna comparatio, quia cognitio, quæ apprehenderet inferiora distinctè, disparatè se haberet respectu cognitionis, ex vi cuius eadem inferiora confusè repræsentarentur. Ad rationem adductam pro opposita sententia respondeo eademmet indiuidua bis repræsentata per eandem cognitionem ac si essent duplex obiectum distinctum semel in recto, & iterum in obliquo, posse in recto significari confusè, & non distingui, & in obliquo distingui, & significari distinctè, in quo nulla est contradictio, distingui enim indiuidua vt significata in obliquo per hanc cognitionem, & non distingui vt significata in recto, nullo modo opponuntur, sicuti non opponuntur in hac propositione, *homo est animal rationale*, partes hominis vt significatas ex parte subiecti confundi, & non distingui, & vt significatas ex parte prædicati distingui, & non confundi.

10. Circa potentiam, à qua fiat vniuersale, dico breuiter à Deo non fieri vniuersale cognitione immediatè terminata ad naturam, seu ad indiuidua, quia Deus cognitione immediatè terminata ad obiecta illa distinguit, & secundùm omnem sui vltimam perfectionem intimè penetrat. An verò Deus possit facere vniuersale cognitione immediatè terminatâ ad cognitionem, ex vi cuius illam conficio, in qua cognoscat indiuidua eâ ratione, quâ ego eadem cognosco pendet ex difficultate, quam Theologi tractant 1. par. quæst.... an videlicet dicat imperfectionem in Deo ipsum confusè obiecta cognoscere in medio, quod tantùm

tantùm determinat ad illa confusè cognoscenda, in qua quidam dicunt cognitionem imperfectionem inuoluere, in quorum sententia dicendum est Deum nullo modo posse facere vniuersale. Alij negant huiusmodi cognitionem aliquam in Deo imperfectionem importare, iuxta quos dicendum est, Deum posse facere vniuersale non cognoscendo in se ipsa immediatè naturam, sed in cognitione creata, ex vi cuius confusè omnia indiuidua cognoscuntur, & instar vnius naturæ indiuisæ repræsentantur. Quæ harum sententiarum verior sit alienum est ab hoc opere definire.

11. Eadem ratione respondendum quæstioni inquirenti, an vniuersale fiat à potentia Angelica, quæ dependet ex modo, quo Angeli cognoscunt, si enim Angelo non repugnent species aliquæ; ex vi quarum confusè, & instar vnius ea, quæ in re sunt plura cognoscat, non repugnabit ab Angelo per hanc cognitionem vniuersale fieri. Si verò Angelus huiusmodi cognitionem habere non possit, non poterit ab illo fieri vniuersale. An verò huiusmodi species Angelus de facto habeat, & an illi repugnent à Theologis definiendum est.

12. De nomine tantùm est quæstio, An vniuersale possit fieri à voluntate, certum enim est voluntatem posse ferri in obiectum eadem ratione, quâ ab intellectu proponitur, & propositis pluribus indiuiduis instar vnius naturæ indiuisæ per cognitionem, ex vi cuius fit vniuersale, posse eademmet obiecta, ac si essent vnum, sine aliqua ipsorum distinctione amare. Ob hanc rationem quidam affirmant voluntatem facere vniuersale, quia amat obiecta, quæ in se sunt plura, ac si essent vnum indiuisum obiectum. Alij negant ex hoc capite dici posse à voluntate posse fieri vniuersale, quia voluntas non præscindit illud obiectum, sed illud supponit præcisum. Non acquiesco huic rationi, quia etiamsi obiectum supponatur præcisum, potest iterum, & iterum præscindi, quia præscindi nihil aliud est quàm hac ratione attingi actu intentionali, & postquam hac ratione attactum est per hunc actum, potest per alium, & alium actum eadem ratione attingi. Alij melius negant vniuersale fieri à voluntate, quia volitio quantumuis obiectum præcisum agnoscat, illud non constituit prædicabile, quia ab ipsa voluntate non potest prædicari, neque immediatè ex ipsa volitione intellectui vt prædicabile repræsentatur.

13. Ob eandem rationem negandum est fieri vniuersale à sensibus externis, & interno, quia sensus prædicationes non eliciunt, neque sensatio immediatè proponit intellectui obiectum prædicabile, etsi verum sit aliquando percipere simul duo obiecta adeò imperfectè, vt instar vnius sensui appareant, vt contingit cùm à longè videmus plura obiecta, in quibus distinctionem sensus non percipit, sed instar vnius indiuisi illa, quæ in se diuisa sunt intuetur.

PVNCTVM IX.

De prædicatione actuali.

1. PRÆDICATIO est actus potentiæ prædicabilis, ideo postquam vniuersalis prædicabilitatem explicauimus ad actualem prædicationem descendimus. Prædicatio est enunciatio vnius de alio, de qua in præsenti tantùm agimus, quatenus his, vel illis terminis sub hac vel illa subiecti, & prædicati dispositione constat, in præsentique suscepimus explicandum, quomodo inter se in ratione subiecti, & prædicati possint & debeant termini comparari, vt prædicatio vera euadat.

2. Duplex est prædicatio; quædam directa, alia indirecta. Prædicatio directa est illa, in qua subiectum est inferius, & prædicatum superius, vel si sint æqualia prædicatum se habet per modum formæ respectu subiecti, sicut in his propositionibus, *homo est animal*; *homo est rationalis*. Prædicatio indirecta est, in qua prædicatum est inferius subiecto, vel si sint æqualia, subiectum ex se se habet veluti forma prædicati, sicut in his propositionibus, *animal est homo: rationale est homo*. Rursus prædicatio alia est formalis, alia identica. Identica est illa, in qua subiectum non solùm est idem cum prædicato, sed in qua subiectum eodem omnino modo ac prædicatum apprehenditur, vt in hac propositione, *Petrus est Petrus*. Propositio formalis est illa, in qua subiectum & prædicatum diuerso modo significantur vt in hac propositione, *homo est animal rationale*.

3. Cæterùm in omni propositione formali est identitas inter subiectum, & prædicatum, quæ in omni propositione vera semper identificantur, vocatur autem identica propositio, quando subiectum & prædicatum obiiciuntur eodem modo, quia tunc est pura identitas non solùm conceptum obiectiuorum, sed etiam formalium, in hac enim propositione, *Petrus est Petrus*, non reperitur vnus conceptus ex parte subiecti, & alter ex parte prædicati, sed idem bis reperitus, quod non reperitur in propositione formali, in qua etsi sit identitas in conceptibus obiectiuis, non hæc in formalibus reperitur. Hinc est, quod in his propositionibus formalibus, quædam sint veræ tantùm ratione identitatis, quam continent obiectiui conceptus; aliæ verò non solùm ratione identitatis, sed ratione conuenientiæ. Exemplum priorum sint hæ propositiones *actio est passio: iustitia Dei est misericordia*, licèt non sint formales, veritatem desumunt non ex aliqua conuenientia formæ ad subiectum, vel superioris ad inferius, aliûsve rationis, quæ sit inter extrema, sed propter puram identitatem. Hæc autem conuenientia est vt prædicatum, & subiectum habeant aliquem ordinem, vel generis ad speciem, vel speciei ad indiuidua, vel differentiæ ad speciem, quam componit, vel ad genus, quod contrahit, vel formæ ad subiectum.

4. Hinc inferes ad propositionem veram purè formalem tria requiri; identitatem subiecti cum prædicato; diuersum modum significandi; ordinem inter prædicatum ad subiectum, superioris ad inferius, vel subiecti ad formâ siue physicam, siue metaphysicam, essentialem, siue accidentalem. Hinc est quod prædicatio generis de speciebus, & speciei de indiuiduis sint formales, quia sunt prædicationes superiorum ad inferiora, & prædicationes tertij, quarti & quinti prædicabilis, quia sunt prædicationes formarum, quæ physicè aut metaphysicè subiectum afficiunt.

5. Insuper animaduertendum est terminos prædicationum aliquando esse nomina abstracta, aliquando concreta. Rursus tam concreta, quàm abstracta, quædam sunt accidentalia, alia substantialia. Concreta dicuntur, quando significantur non solùm formæ aut subiecta nuda, sed forma connotans subiectum; aut suppositum, vel subiectum, vel suppositum vestitum formâ. Abstracta dicuntur quando significantur formæ præcisæ, vt humanitas & albedo. Insuper vtraque concreta aliquando significantur substantiuè per modum per se stantis, aliquando adiectiuè, seu per modum alteri adiacentis. Concreta substantialia substantiua sunt homo, & equus, adiectiua animatum, & humanatum. Concreta adiectiua sunt album, & dulce; substantiua artifex, & creator: addunt nonnulli

huiusmodi complexa albedo in pariete, dulcedo in sacchato. Tandem concreta, & abstracta, quædam sunt primæ intentionis, quæ independenter ab intellectu suas habent entitates sicut homo, & humanitas, album, & albedo; quædam secundæ intentionis, sicuti genus, & species, genereitas, & specieitas. Frequens est apud aliquos vsus horum nominum substituum, & constitutum, ne tamen vocis nouitate terrearis, sciro constitutum esse idem, quod concretum, quod ex forma & subiecto constituitur, seu constitutum est, & substitutum dici subiectum, quod formæ substernitur.

6. Supponendum est etiam tam concreta accidentalia, quam substantialia significata per modum adiecti dicere subiectum in recto, & in obliquo formam, album enim idem est, ac habens albedinem, & animatum idem importat, ac habens animam. Deinde suppono concreta substantialia substantiuè significata significare in recto naturam, & in obliquo subsistentiam, homo enim idem est ac natura humana cum subsistentia. Hæc propositio non est certa apud omnes, illam tamen optimè propugnat P. Vasq. tom. 2. 1. partis disp. 155. num. 8. & 18. Abstineo à rationibus, quas adducit P. Vasquez, quia Theologicæ sunt, quandoquidem ad Philosophiam spectantem breuiter subiicio. Hæc est vera propositio *homo est constans corpore & animâ*: ergo id, quod ponitur ex parte subiecti est natura, & non subsistentia, quia de hac non dici potest constare corpore & animâ, sicuti de natura dicitur prædicatum autem debet verificari de illo, quod ex parte subiecti in recto ponitur, non de illo, quod ponitur in obliquo. Item suppono concreta accidentalia substantiuè simplici nomine significata dicere subiectum in recto, & formam in obliquo, dicimus enim, *artifex est homo*; *artifex est musicus*, propter identitatem subiecti, quod signum est in recto significari, quia identitas illorum, quæ in recto significantur ex parte subiecti, & ex parte prædicati, est quæ conducit ad veritatem propositionis. Concreta accidentalia his complexis significata, *albedo in pariete*, *dulcedo in saccharo*, dicere formam in recto, & subiectum in obliquo per se notum est. His præmissis, de his omnibus terminis explicandum est, quomodo in propositione vera possint inter se comparari, quod iam nonnullis conclusionibus trado.

7. Dico primò: Concreta superiora, siue accidentalia, siue substantialia, & inferiora de superioribus rectè prædicantur. Prior pars per se patet, natura enim superior essentialiter conuenit inferiori, vt homini esse animal, albo esse coloratum. Posterior facilè suadetur, quia quando dicimus, animal est homo, coloratum est album, idem est ac dicere aliquod animal est homo, aliquod coloratum est album. Ratio est, quia prædicatum se habet per modum accidentis ad subiectum, in propositione autem, cuius prædicatum est accidens respectu subiecti, subiectum indefinitum æquiualet particulari, ex quo oritur differentia inter prædicationem superioris de inferiori, & inferioris de superiori, quod illa possit affici signo vniuersali non ista.

8. Dico secundò: Abstracta superiora, siue accidentalia, siue substantialia possunt prædicari de inferioribus, & inferiora de superioribus, hæc in propositione particulari, & illa in vniuersali. De abstractis accidentalibus conueniunt omnes, certum enim est prædicari *albedo est color*. De substantialibus negant plurimi, existimant enim dici non posse, *humanitas est animalitas*; ratio disparitatis est, quia illa abstrahuntur tantùm à subiecto, & non ab essentia, quæ abstractio est physica, non metaphysica, ac proinde manent albedo, & color abstracta à subiecto, metaphysicè concreta, sicut homo, & animal. Cæterùm licèt hæc differentia vera sit, affirmo nihilominus hanc prædicationem veram esse *humanitas est animalitas*, quod sic probo. Hæc propositio est vera *homo est animal*: ergo & ista *humanitas est animalitas*. Respondent authores oppositæ sententiæ negando consequentiam, quia homo & animal prædicantur connotando idem suppositum, & ita ratione suppositi communis verè prædicantur, sicuti ratione subiecti communis hæ sunt veræ propositiones *album est coloratum*, etiamsi albedo non esset color, sicut hæc *album est dulce*, & sic similiter *homo est animal*.

In multis diffugit solutio: primò, quia sicuti iuxta communem sententiam quælibet pars physica habet suam subsistentiam physicam physicè distinctam; sic partes metaphysicæ distinctæ debent habere suas subsistentias metaphysicè distinctas, ac proinde in homine, & animali subsistentia non erit metaphysicè eadem, quod eodem modo continget in humanitate, & animalitate. Secundò: si hæc propositio *homo est animal*, tantùm est vera, quia humanitas, & animalitas connotant idem suppositum: ergo non est vera in sensu formali, sed tantùm in sensu identico. Probo consequentiam: hæc propositio *album est dulce*, tantùm est vera in sensu identico, quia non verificatur ratione formarum, sed ratione obiecti communis: ergo si hæc propositio homo est animal non verificatur ratione humanitatis & rationalitatis, sed tantùm, quia suppositum harum formarum est commune, tantùm erit vera in sensu identico, & non in sensu formali, & eodem modo dicetur, *homo est animal*, ac dicitur *Deus est homo*, sensus enim illius propositionis erit, suppositum, quod est homo, est animal, sicut sensus huius est, suppositum, quod est Deus, est homo. 9.

10. Dico tertiò: Abstracta differentiarum non prædicantur de abstractis generum in sensu formali, sed tantùm in sensu identico, neque de abstractis aliarum differentiarum superiorum, hæc enim propositio *rationalitas est animalitas*, vel *rationabilitas est sensibilitas*, tantùm sunt veræ in sensu identico. Hæc conclusio constabit ex dicendis Controu. 1. Metaph. Punct. 4. vbi probo differentiam infimam non includere formaliter subalternam neque genus. Idem dico ob eandem rationem de differentiis infimis respectu differentiarum subalternarum, & respectu generum. Huiusmodi differentias illiúsque rationes abstractas in sensu identico prædicari, certum est apud omnes.

11. Dico quartò: Abstracta non possunt prædicari de concretis substantialibus, neque accidentalibus adiectiuè significatis, hæ enim sunt falsæ prædicationes *album est albedo*, *animatum est anima*, quia id, quod significatur in recto ex parte subiecti, subiectum videlicet non identificatur cum prædicato. Ob eandem rationem non possunt hæc concreta prædicari de suis abstractis, non enim possumus dicere *albedo est habens albedinem*. Obiter nota de his concretis prædicari eorum substituta, rectè enim dicitur, *paries habens albedinem est paries*: *corpus habens animam est corpus*, ratio est, quia prædicatum identificatur cum subiecto directè significato, etiamsi non identificetur cum illo, quod indirectè significatur, quod non refert ad veritatem propositionis. Hanc doctrinam attentè obserua pro veritate plurium propositionum.

12. Dico sextò: Abstracta essentialia transcendentia possunt prædicari de quibuscumque concretis, dicimus enim *album est entitas*, & *homo est entitas*, *ens est entitas*. Hęc propositio inconcussa est apud omnes, ratio illius desumitur ex transcendentia prædicati, ratione cuius cuicumque subiecto formaliter conuenit.

13. Dico septimò: Abstracta substantialia possunt prædicari in sensu identico de propriis concretis, & si subiectum

ſubiectum efficiatur ſigno demonſtratiuo erit prædicatio formalis ſuperioris de inferiori, hæc enim eſt vera prædicatio *homo eſt humanitas*. Hanc concluſionem tradit Arriaga diſp.7.ſect.10.ſubſect.2.quam efficaci ratione probo: Homo dicit in recto naturam,& in obliquo perſonalitatem : ergo idem eſt homo ac natura humana cum ſubſiſtentia : ergo ſicut hæc propoſitio eſt identicè vera,*natura humana cum ſubſiſtentia eſt natura humana*, ita hæc erit vera *homo eſt humanitas*. Probo antecedens : ſubiectum & prædicatum ſecundùm id, quod dicunt in recto ſunt idem,& ſicut ob hanc rationem hæc eſt vera propoſitio ,*paries habens albedinem, vel cum albedine , vel connotans albedinem eſt paries*, quia etiamſi id,quod ſignificatur ex parte ſubiecti in obliquo non identificetur cum prædicato,identificatur quod ſignificatur in recto,ſic eſt iſta propoſitio, *natura humana cum ſubſiſtentia eſt natura humana :* ergo & hæc ,homo eſt humanitas, quia in vtraque propoſitione idem formaliter ponitur ex parte ſubiecti,& ex parte prædicati.

14. Quod ſi ſubiectum afficiatur ſigno demonſtratiuo prædicatio ſit ſuperioris de inferiori : facilè ſuadetur, quia ſicuti hæc propoſitio *homo eſt homo* eſt identica, & hæc eſt formalis,& ſpecifica *hic homo eſt homo*, ſic iſta,*natura humana cum ſubſiſtentia eſt natura humana*,erit identica,& hæc erit ſpecifica , *hæc natura humana cum ſubſiſtentia eſt natura humana*,quia in vtraque dicit prædicatum rationem ſubiecti a differentijs indiuidualibus præciſam.

15. Dico octauò , non valere ad conuertentiam *homo eſt humanitas : ergo humanitas eſt homo* , quia licet in priori propoſitione prædicatum identificetur cum ſubiecto , tamen arguit à non reſtricto ad reſtrictum, in quibus non valet affirmatiuè conſequentia , quia homo,etſi tantùm dicat naturam humanam in recto, dicit illam reſtrictam per connotatum in obliquo,ac proinde latiùs ex ſe patet prædicatum , quàm ſubiectum in hac propoſitione *homo eſt humanitas* , & ita ad conuertentiam non dicuntur,ſicut enim dicimus, *eſt pallium Petri : ergo eſt pallium* , non tamen licet inferri *eſt pallium : ergo eſt pallium Petri* , ſic licet inferri *eſt humanitas cum ſubſiſtentia : ergo eſt humanitas* , non tamen licet arguere, *eſt humanitas : ergo eſt humanitas cum ſubſiſtentia.* Hæc ita diſtinctè expoſui ne quis iudicaret inferri ex noſtris principiis , quod aliqui rem non percallentes ex hac propoſitione *homo eſt humanitas* inferebant , videlicet veram eſſe futuram hanc propoſitionem, *Deus aſſumpſit hominem*, quæ aliena eſt à vera & Catholica doctrina,neque ex his quæ diximus poteſt inferri,quia homo dicit naturam cum ſubſiſtentia,& etiamſi vera ſit hæc propoſitio *Deus aſſumpſit humanitatem* , falſa eſt hæc *Deus aſſumpſit hominem*, quia eſt dicere *Deus aſſumpſit humanitatem cum ſubſiſtentia*,quod eſt falſum. Sed nonnulli hoc modo nobis obiiciunt : homo eſt humanitas : ergo humanitas eſt idem cum homine. Sed ſic eſt quod Deus aſſumpſit humanitatem : ergo aſſumpſit hominem. Reſpondeo concedendo primum antecedens , & diſtinguendo conſequens : ergo humanitas eſt idem cum homine , ſecundùm quod homo dicit in recto , concedo : ſecundùm quod dicit in obliquo , nego. Deinde concedo minorem,videlicet Deum aſſumpſiſſe humanitatem, & diſtinguo conſequens : aſſumpſit hominem , ſecundùm id quod dicit in obliquo , nego ; ſecundùm id præcisè,quod dicit in recto , videlicet ſecundùm humanitatem concedo.

Dico nonò : Hæc propoſitio , *humanitas eſt homo*, 16.
eſt propoſitio accidentalis,ſicut hæc,*accidens eſt inhærens ſubiecto*,quæ poteſt eſſe vera, & poteſt eſſe falſa, de facto tamen ſemper eſt vera, Prior pars probatur, quia facit hunc ſenſum *humanitas eſt natura humana cum ſubſiſtentia*,eſſe autem cum ſubſiſtentia,accidens eſt quod poteſt ſeparari : ergo eſt prædicatio accidentalis,cui veritas,& falſitas poteſt contingere. De facto veram eſſe ex eo infero, quod nulla detur humanitas , quæ non ſit cum ſubſiſtentia propria,vel aliena,imò ſi vna tantùm haberet ſubſiſtentiam,eſſet vera , quando terminus *humanitas* poneretur indefinitè ex parte ſubiecti ; quia terminus indefinitè poſitus in materia accidentali æquiualet particulari.

Dico decimò ; De concretis accidentalibus ſub- 17.
ſtantiuis ſimplici nomine ſignificatis , ſicuti artifex, & creator,non poſſunt abſtracta prædicari. Hæc concluſio eſt per ſe nota , non enim dicimus *artifex eſt ars :* ratio à priori eſt , quia hæc concreta dicunt in recto ſubiectum,quod à forma diſtinguitur.

Dico vndecimò : De concretis accidentalibus; 18.
quæ ſignificantur per huiuſmodi complexa *albedo in pariete, dulcedo in ſaccharo* rectè prædicantur propria abſtracta, hæc enim eſt vera prædicatio *albedo in pariete eſt albedo*,quia dicunt formam in recto,quæ per nomen abſtractum ſignificatur , & ita prædicatum harum propoſitionum identificatur cum illo,quod in recto ex parte ſubiecti ſignificatur. Ob eandem rationem huiuſmodi concreta de propriis abſtractis prædicantur,accidentaliter tamen ratione illius quod ex parte prædicati additur in obliquo , hæc enim eſt accidentalis prædicatio *albedo eſt albedo in pariete.*

De terminis ſecundæ intentionis aſſero , concreta 19.
ſecundæ intentionis prædicari de concretis primæ intentionis,dicimus enim *homo eſt ſpecies , animal eſt genus* , ita tamen prædicata ſubiecta afficiunt, vt illa immobiliter faciant ſupponere , non enim licet prædicatum per inferiora diſtribui,nec poſſumus inferre, homo eſt ſpecies ; ergo Petrus eſt ſpecies. Prædicantur item concreta ſecundæ intentionis de abſtractis primæ intentionis,dicimus enim *animalitas eſt genus*, quia cùm hæ ſint veræ prædicationes *humanitas eſt animalitas : equinitas eſt animalitas*, animalitas ſe habet tanquam genus reſpectu humanitatis , & equinitatis. Non tamen poſſunt prædicari abſtracta ſecundæ intentionis de concretis,neque de abſtractis primæ intentionis,non enim poteſt dici *homo eſt ſpecieitas ; animal eſt genereitas* , neque *humanitas eſt ſpecieitas* , aut *animalitas eſt genereitas*. Concreta verò ſecundæ intentionis inter ſe rectè prædicantur , rectè enim dicitur *vniuerſale eſt genus ; genus eſt vniuerſale,& genus eſt ſpecies*. Tandem dico circa concreta & abſtracta ſecundæ intentionis inter ſe prædicanda regulariter eaſdem regulas obſeruandas eſſe , quas tradidimus de terminis primæ intentionis ; videndum tamen in his ſæpe confundi formas cum ſubiectis, nam eadem formalitas , quæ modò conſideratur afficiens naturam , poſtea conſideratur affecta aliâ formalitate , v.g. genereitas , quæ conſideratur tanquam forma afficiens naturam,quam denominat genus , poteſt rurſus conſiderari tanquam ſubiectum, cui contingit ſpecieitas , ex vi cuius ſpecies denominatur , genereitas enim ſpecies dicitur reſpectu huius, & illius genereitatis. Ratio eſt,quia cùm hæ formæ , per rationem aduenianr , in infinitum ferè poſſunt procedere, quapropter in re parum vtili non vltrà procedam.

CONTROVERSIA IV.

DE GENERE.

POSTQVAM explicuimus naturam vniuersalis in communi, aggredimur iam explicationem suorum inferiorum in particulari, quæ vulgò quinque prædicabilia dicuntur, quorum primum sibi locum Genus vendicat, cuius naturam præsens Controuersia explicabit.

PVNCTVM I.

Quid sit genus.

1. RELICTIS variis acceptionibus huius nominis *genus*, genus Logicum, de quo nostra instituitur disputatio, primò fuit à Porphyrio definitum, *Genus dicitur, cui supponuntur species*; secundò, *Genus est quod de pluribus differentibus specie, in eo quod quid est prædicatur.* Prima difficultas quæ circa hanc definitionem occurrit est, an illa constet genere, & differentiâ; videtur enim generis non posse dari genus, aliàs genus esset species, quod videtur implicare, quia ratio generis, & speciei inter se opponuntur.

2. Affirmant nonnulli in hac definitione nullum reperiri genus, quia accidentia & concreta accidentalia rectè per subiectum loco generis constitutum definiuntur. Communis veriorque sententia asserit in hac definitione reperiri verum genus, & generis posse dari genus, quod sic euinco. Genus habet hoc quod est taliter prædicari de suis inferioribus: ergo in genere reperiuntur duo conceptus, primus est esse prædicabile de inferioribus, qui communis est quinque prædicabilibus; secundus est taliter prædicari de inferioribus, per quem differt formaliter à reliquis prædicabilibus, & in ratione generis constituitur: ergo genus species quædam est respectu cuius vniuersale se habet tanquam genus: ergo rectè poterit per proprium genus, & propriam differentiam explicari.

3. Difficultas primò proposita, & aliæ eiusdem rationis, quæ in hac re molestè obiiciuntur, expeditam solutionem habent, si rem attentè inspicias. Respondeo id, quod est essentialiter genus posse accidentaliter speciem denominari per aliam secundam intentionem, quæ accidentaliter illi contingit, sicuti homo qui essentialiter tantùm est animal rationale, potest accidentaliter species denominari, quod accidit generi, hoc enim essentialiter est genus, & dicit concretum quoddam constitutum per cognitionem confundentem plures species, sicuti species dicit concretum aliud constitutum per cognitionem aliam confundentem plura individua, quæ rationes essentiales sunt generi, & speciei. Iam ergo genus, & species sic essentialiter constituta possunt confundi per aliam cognitionem reflexam, ex vi cuius absque vlla distinctione vtrumque cognoscatur significatum per hunc conceptum vniuersale, ex vi cuius cognitionis ab illis ratio quædam abstrahetur, respectu cuius veluti species se habeant. Cùm verò accidentale sit generi ita confundi per illam cognitionem, quam terminat simul cum specie, quia ex se tantùm petit tanquam formam cognitionem confundentem species, & non aliam ad ipsum terminatam, per quam confundatur; hinc est quod accidentaliter denominatio speciei generi conueniat, & non per eandem formam, quia genus constituitur accidentaliter per cognitionem confundentem speciem quam intrinsecè includit in ratione generis, & denominatur species per formam extrinsecam, videlicet per cognitionem ad ipsum terminatam, ex vi cuius confunditur cum aliis prædicabilibus, & cognoscitur vniuersale tanquam obiectum, & hoc constituitur formaliter genus respectu primi prædicabilis, & reliquorum prædicabilium, quæ omnia sunt species vniuersalis.

4. Ex his inferes genus non ita opponi cum specie, vt generi iam essentialiter constituto non possit alia forma extrinseca accidere, ratione cuius denominetur species, sed tantùm opponi secundùm formas essentialiter constitutiuas vtriusque, ita vt implicet per eamdem formam constitui formaliter genus, & speciem, & essentialiter non differre formam constitutiuam generis, & constitutiuam speciei.

5. Ex hac doctrina respondebis alio argumento, quod multum negotij recentibus Dialecticis facessit. Sic obiicitur: Genus definitur per genus: ergo definitur per se ipsum, quod implicat, quia definiri nihil aliud est quàm explicari, nihil autem potest per se ipsum explicari. Respondeo genus, neque aliud quoduis definitum non definiri, neque explicari per genus, sed per naturam, cui accidentaliter contingit ratio generis. Exemplum sit in definitione hominis, quæ rationem hominis explicat per conceptum animalis secundùm se sumptum seclusâ omni aliâ ratione superadditâ animali, secundùm quam rationem animal formaliter non est genus, quia animal constituitur formaliter in ratione generis per formam extrinsecam, videlicet per abstractionem, ex vi cuius animal cognoscitur sine homine, & equo, quæ est cognitio confundens hominem, & equum. Sic contingit in definitione generis, ex vi cuius genus non definitur per genus, sed per prædicabile imbibitum in ipso genere, cui postea accidit denominatio generis, cùm enim genus definimus, non dicimus *genus est genus de pluribus specie distinctis.* Sed genus est prædicabile de pluribus specie distinctis, cui conceptui prædicabilis in ipso genere imbibito accidentaliter conuenit ratio generis quatenus per cognitionem reflexam à genere abstrahitur, & confusè cognoscitur cum reliquis prædicabilibus, sicuti animali imbibito in homine, per quod essentia hominis explicatur, accidentaliter conuenit denominatio generis quatenus ab homine abstrahitur, & non confusè cum reliquis prædicabilibus agnoscitur.

6. Eadem ratione fit conceptum vniuersalis, qui secundùm suam rationem essentialem latiùs patet genere, & est id, per quod genus explicatur, accidentaliter fieri inferius ipso genere quatenus illi contingit denominatio generis, quæ non est de conceptu iudicatiuo vniuersalis, quia vniuersale ex se,

per

per quod genus explicatur, abstrahit à differentia constitutiua generis, & speciei, sicuti animal à rationali & hinnibili: est ergo vniuersale secundùm conceptum quiditatiuum essentialem vniuersalis præcisè sumptum, natura quæ latiùs patet genere, & per quam genus explicatur, & ratione differentiæ generis, quæ illi accidentaliter accidit respectu quinque prædicabilium fit inferius ipso genere, quia formaliter vt denominatum tali differentiâ iam contrahitur ad tale genus, & non potest conuenire speciei, sicuti animal vt genus formaliter, non potest conuenire homini, aut equo. Quod verò vniuersale formaliter vt superius, & vt genus contineatur sub aliqua specie, videlicet sub primo prædicabili, non est ex eo præcisè quia ab illo abstrahitur, animal enim formaliter vt superius, & vt genus sub nulla specie à qua abstrahitur continetur, sed quia denominatio generis, quæ contingit rationi vniuersalis abstractæ ab omnibus prædicabilibus, constituit quoddam singulare genus, à quo, & à reliquis omnibus generibus abstrahit primum prædicabile, quod est species vniuersalis sub se continens tanquam propria indiuidua hoc & illud genus.

7. Secunda difficultas est, quid importet genus in *eo quod quid* prædicari. Prædicari in *quid* dicit prædicari essentialiter, quia dicit prædicari tanquam quiditas subiecti, quiditas autem rei dicit illius efficientiam. Ex quo differt à proprio, & accidenti. Prædicari autem in eo *quod quid*, sentiunt nonnulli esse prædicari per modum partis materialis, seu per modum materiæ, quam in concretis *quod* appellare solemus. Ex hoc capite asserunt recentes isti genus differre à specie, & differentia, quia species prædicatur tantùm in *quid*, quod est prædicari essentialiter & non vt partem, & consequenter vt totum, à differentia, quæ prædicatur in *quale quid*, quod est prædicari vt partem formalem essentialem, quia prædicari in *quale*, dicit prædicari vt partem formalem,

8. Non inficior genus ex eo differre à reliquis prædicabilibus, quia prædicatur tanquam pars materialis de suis inferioribus; cæterùm gratis sibi fingunt hanc rationem partis exprimi per illam particulam *quod* appositam in definitione generis, neque id tantùm sine fundamento confingunt, sed expressè contra Porphyrium, qui capite tertio de specie, speciem his verbis definiuit: *Species est quæ de pluribus differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur.* Ex qua definitione clarè euincitur particulâ *quod* partem materialem non significari, siquidem species non vt pars materialis, sed vt tota quiditas prædicatur. Neque ratio aliqua ex ipsa rei natura, aut loquendi modo inueniri potest ad asserendum particulâ *quod* significari partem materialem, præcipuè totius metaphysici, quod æquè dicit in recto genus & differentiam, quæ se habent instar materiæ, & formæ, homo enim æquè dicit in recto conceptum animalis, & conceptum rationalis. Dicitur ergo prædicari in *eo quod quid* prædicari tanquam id, quod est quiditas subiecti, quod dicit prædicatum subiecto essentiale, & æquè conuenit generi, speciei, & differentiæ, quia hæc non differt à duobus prædicabilibus ex eo quod prædicetur *in eo quod quid*, quia prædicari *in eo quod quid* nihil addit supra prædicari in *quid*, quod conuenit differentiæ, sed quia differentia non prædicatur in *quid* purè, sicuti duo priora prædicabilia, sed in *quale quid*.

9. Melius dicetur prædicari in *quid* esse prædicari essentialiter, & prædicari in *quale* esse prædicari per modum partis formalis, quæ non opponuntur, cùm confluant in differentiam, quæ prædicatur essentialiter, & per modum partis formalis, & ideo dicitur in *quale quid* prædicari. Iuxta hanc explicationem prædicandi in *quid*, & prædicandi in *quale*, genus & species prædicantur in *quid* purè, quia prædicantur essentialiter, & non per modum partis formalis, & proprium, & accidens prædicantur in *quale* purè, quia prædicantur per modum partis formalis; & non prædicantur essentialiter. Restat modò aliquod caput assignandum, ex quo possimus cognoscere, quando prædicatum per modum partis formalis de subiecto dicitur, quod breuiter tradam. Quotiescumque prædicatum accidentale est subiecto, prædicatur per modum partis formalis siue nomine substantiuo, siue adiectiuo significetur, quia tale prædicatum dicit pro formali accidens, quod essentialiter habet esse partem formalem concreti, seu compositi, ad quod ordinatur, quia omne accidens essentialiter habet rationem formæ respectu subiecti, cui conuenit. Ex hoc inferes has prædicationes *Petrus est albus*, & *Petrus est artifex*, seu *Petrus est efficiens*, seu *effector* æquè esse in *quale*, etsi subiectum prioris nomine adiectiuo, & posteriorum subiecta nominibus substantiuis exprimantur. Cùm verò prædicatum est essentiale indifferens est vt sit pars formalis, vel pars materialis aut, totum, & ita tunc videndum est, an significetur nomine substantiuo, vel adiectiuo, quod si nomine adiectiuo significetur, dicendum est significari per modum formæ, quia significatur per modum alteri adiacentis, quod proprium est formæ, quæ subiecto adiacet. Si verò significetur nomine substantiuo dicendum est non prædicari tanquam partem formalem, quia significatur per modum per se stantis, quod proprium est totius, & partis materialis, seu materiæ.

10. Proprium modum prædicandi generis, qui est prædicari per modum partis materialis, censeo explicari per hoc, quod est prædicari in *quid* purè de pluribus differentibus specie, quia eo ipso, quod prædicetur de pluribus differentibus specie, non potest prædicari tanquam tota essentia, quia tota essentia vnius speciei nequit esse communis alij speciei, & ita prædicatum huius speciei quod alij est commune, non est tota essentia huius speciei, quia alij speciei conuenit, neque tota essentia alius, quia conuenit huic. Infertur ergo genus non prædicari vt totam essentiam, ex eo quod prædicetur de pluribus differentibus specie, infertur etiam quod prædicetur essentialiter ex eo quod prædicetur in *quid*, & consequenter infertur, quod prædicetur vt pars essentialis, quia quod essentialiter prædicatur, & non vt tota essentia, necessariò prædicatur vt pars essentiæ. Vltimò infertur non prædicari vt partem formalem ex eo, quod prædicatur in *quid* purè, & pars formalis prædicatur in *quale quid*, & consequenter prædicari vt partem materialem, quia ex partibus tantùm materialis in *quid* purè, & formalis in *quale quid* præ dicantur.

11. Clariùs essentia generis definiretur *quod prædicatur de suis inferioribus vt pars materialis.* Per quam definitionem primâ terminorum apprehensione explicatur id, quod per longos discursus debemus inferre, & per id *quid*, & *quod* satis inuolutè traditur, in hoc enim quod est de inferioribus prædicari conuenit genus cum reliquis prædicabilibus, & per hoc quod est prædicari per modum partis materialis differt à reliquis omnibus, quia species prædicatur vt tota essentia, & tria posteriora prædicabilia prædicantur vt partes formales. Vitatur etiam hac definitione vitiosus circulus, qui solet committi definiendo genus per differentiam, & differentiam per genus.

12. Inquirunt multi quod sit definitum huius definitionis, quos accusat neotericus quidam quasi serio in scholis interrogantes eodem modo, quo solemus pueulos simplices interrogare, *quis pater filiorum Zebedæi?* quodnam enim in definitione generis præter ipsum genus poterit esse definitum? Veruntamen non omnino contemnenda est interrogatio, petit enim quid intelligatur nomine generis cùm dicimus per hanc definitionem genus definiri, & quod sit subiectum, cui hæc definitio conuenit, & ex vi illius definitum dicitur.

13. Duo enim dicit genus naturam, & secundam intentionem, & in his dubium est, cui definitio conueniat, an naturæ, an secundæ intentioni, an concreto ex natura, & secunda intentione resultanti, sed adhuc in hac quæstione vix mihi videtur posse contentioni locum dari, quia apud omnes certum esse debet definiri id, quod formaliter est genus, per hanc enim definitionem respondemus inquirenti, *quid est genus*, & dicimus genus est *quod prædicatur*, &c. cùm autem inquirimus, quid sit concretum aliquod accidentale, non rectè respondemus explicantes quiditatem subiecti, ineptè enim quis responderet inquirenti, quid est quantum, definiendo materiam primam, quæ est quantitatis subiectum. Quod si Scotus, quem sui sequuntur, asserat per hanc definitionem per se & in recto definiri secundam intentionem, & naturam in obliquo, quod communis negat sententia, quæ asserit hanc definitionem non conuenire in recto secundæ intentioni, sed concreto, quod in obliquo secundam intentionem importat, ideo est, quia Scotus quæst. 8. vniuersalium affirmat omnia concreta accidentalia importare in recto formam accidentalem, & in obliquo subiectum, & reliqui authores, qui ab Scoto discedunt, asserunt concreta accidentalia dicere in recto subiectum, & in obliquo formam; omnes tamen in eo conueniunt, quod hæc definitio concreto accidentali constituto ex natura & forma accidentali conueniat, & eadem ratione applicari naturæ, & secundæ intentioni, quæ in concreto continentur, quia immediatè definitio de toto concreto prædicatur, & toti concreto primariò, & per se conuenit. Ratio est clara cùm definitur genus, non explicatur natura animalis secundùm se sumpta, hæc enim per viuens sensibile deberet explicari? sed per hoc quod est prædicari de pluribus, quod illi est accidentale, & extrinsecum. Secundò conceptus obiectiuus explicatus per definitionem formalem non debet esse omnino contingens, & per accidens se habens respectu definiti: sed conceptus obiectiuus est omnino contingens, & per accidens se habet respectu naturæ secundùm se sumptæ, cui accidentaliter, extrinsecè, & per accidens conuenit prædicabilitas respectu suorum inferiorum: ergo natura secundùm se sumpta, non potest esse definitum huius definitionis.

14. Secundam intentionem secundùm se sumptam, naturâ seclusâ, non definiri per hanc definitionem, quod vulgò dicitur Caietanum docuisse cap. de genere, qui forsan à Scoto non dissentit, haud difficilè probatur. Secunda intentio secundùm se sumpta non est prædicabilis de suis inferioribus: ergo secundæ intentioni non conuenit hæc definitio. Deinde secunda intentio per se ipsam non est genus, neque denominatur genus, potius est genereitas, quæ naturam genus denominat: ergo siue definiatur, quod formaliter est genus, siue definiatur, quod genus denominatur, non definitur secunda intentio, quæ neque formaliter est genus, neque denominatiuè genus dicitur.

15. Standum ergo est communi sententiæ asserenti per hanc definitionem explicari concretum constitutum ex natura & secunda intentione, quod dicitur prædicabile. Rationem huius conclusionis omnibus communem instituo, Illud est formale definitum cuiuscumque definitionis, cui formaliter conuenit definitio. Sed definitio formaliter conuenit concreto ex natura & secunda intentione constituto: ergo hoc concretum est formaliter definitum. Minorem probo: natura secundùm se non est prædicabilis, sed constituitur prædicabilis per secundam intentionem: ergo prædicabile formaliter dicit concretum ex natura, & secunda intentione, sicut album dicit formaliter concretum ex pariete, & albedine constitutum, ex pariete tanquam ex subiecto, & ex albedine tanquam ex forma: ergo *id*, quod est prædicabile formaliter de pluribus per modum partis materialis est concretum ex natura, & secunda intentione resultans: ergo hoc est, cui formaliter conuenit definitio generis, & quod formaliter definitur.

16. Vulgare argumentum est ad probandum naturam tantùm esse definitum huius definitionis, naturam tantùm identificari cum suis inferioribus, ac proinde hanc tantùm de illis prædicari, quia id tantùm de subiecto dicitur, quod cum subiecto identificatur. Ex quo infertur naturam tantùm esse prædicabilem de inferioribus, & consequenter ipsam tantùm esse genus, quod est formaliter id, quod prædicatur, & est prædicabile de suis inferioribus. Vulgari argumento vulgaris solutio est, naturam prædicari vt *quod*, & secundam intentionem prædicari, vt *quo*, hoc est esse rationem formalem prædicandi. Veruntamen solutio ista obscura est nimis, & rem non omnino dirimit, videtur enim rationem formalem prædicandi esse rationem formalem, ex vi cuius prædicatum conuenit subiecto, & cùm hæc non sit secunda intentio, adhuc ista ratio formalis prædicandi videtur non esse dicenda, & consequenter neque prædicatum vt *quo*, ideo placet clarioribus terminis difficultatem dirimere, hujusque materiæ veram doctrinam propalare.

17. In primis in memoriam reuocandum est vniuersale, & consequenter genus, quod species quædam est vniuersalis, non esse actu prædicatum, sed prædicabile, imò eo ipso, quod actu prædicetur de inferioribus non manere vniuersale, sed destrui illius formam, quæ est vnitas, quia prædicario cuiuscumque vniuersalis de suis inferioribus, est diuisio ipsius vniuersalis in sua inferiora, ex vi cuius prædicationis, seu diuisionis destruitur illius vnitas, & vniuersalitas, & iam non manet vnum, & vniuersale, sed plura singularia. Consequenter ad hanc doctrinam diximus Controuersiâ præcedenti vniuersale formaliter vt vniuersale non prædicari, sed esse prædicabile, quod per ipsam prædicationem destruitur, sicut diuisibile per ipsam diuisionem definit esse diuisibile. Ex hoc inferes rationem formalem vniuersalis, seu prædicabilis de pluribus, quæ est *quo* generis, seu id, per quod genus formaliter constituitur non esse *quo* actualis prædicati, neque ad ipsius constitutionem pertinere, sed tantùm ad ipsum præsupponi. Deinde ex eadem doctrina infertur nullo modo, neque vt *quod*, neque vt *quo* actu prædicari id, quod formaliter est prædicabile, formaliter vt tale, sed subiectum, quod denominatur prædicabile per secundam intentionem, cum qua constituit prædicabile formaliter, iam nudum hac secunda intentione, & prædicabilitate actu prædicari secundùm id, quod materialiter includebat concretum prædicabile, quod per prædicationem actualem destruitur, sicuti destruitur diuisibile per diuisionem.

Ex

18. Ex hac doctrina facilè respondeo secundam intentionem neqùe vt *quod*, neque vt *quo* actu prædicari, hoc est, non esse prædicatum, neque formam, qua prædicatum constituitur, nihilominus esse formam quâ constituitur prædicabile de inferioribus per modum partis materialis, quod est definitum huius definitionis, genus enim non est prædicatum de pluribus differentibus specie, sed prædicabile de pluribus differentibus specie, neque ita est prædicabile, quod quatenus tale est actu prædicetur, seu actu sit prædicatum, sed quod est prædicatum secundùm sui partes, & quod per actualem prædicationem, formaliter amittit prædicabilitatem de pluribus, & vniuersalitatem, sicut lignum est diuisibile, & formaliter vt diuisibile includit vnionem, licet formaliter vt diuisibile, & vt includens vnionem non sit actu diuisum, potius vt diuisum, dicit negationem vnionis, quæ nunquam vt talis est diuiditur, sed desinit esse per diuisionem, nihilominus formaliter pertinet ad diuisibile, vt diuisibile est, & cùm diuisibile definitur non tantùm definiuntur partes secundùm se, quæ actu diuisæ remanent, & separatæ, sed hæ partes vt includentes vnionem. Sic prorsus contingit in genere, & in quocumque prædicabili, quod formaliter vt prædicabile est vnum includens tanquam vnionem secundam intentionem, quæ non prædicatur vt *quod*, sed constituit vt *quo* prædicabile vt prædicabile de pluribus, & vt vnum, quod per prædicationem actualem amittit prædicabilitatem de pluribus, & vnitatem, quam habebat per secundam intentionem.

19. Argumenta, quæ contra nostram sententiam obiici solent leuis sunt momenti: vnum est, per definitionem hanc non explicari essentiam aut passionem naturæ, ex quo inferri intenditur nullo modo esse definitum huius definitionis. Respondeo per hanc definitionem non explicari essentiam, aut passionem naturæ secundùm se, explicati tamen essentiam concreti resultantis ex natura, & secunda intentione, & ita hoc concretum esse definitum talis definitionis, quod essentialiter includit naturam. Alterum argumentum est concretum ex natura, & secunda intentione esse quoddam aggregatum per accidens cuius non potest dari definitio, ac proinde dici non posse tale concretum esse definitum huius definitionis. Respondeo de concreto omnino per accidens, cuius partes nullum habet ordinem, neque respectum saltem extrinsecum non posse dari definitionem aliquam, neque de concreto accidentali includente materiam, & formam spectantes ad diuersa prædicamenta, etiam cum vnione, & ordine inter se non posse dari vnam definitionem, quæ quidditatiuè explicet naturam uciuscumque partis secundùm se sumptæ vt condistinctæ ab alia; posse tamen dari definitionem, quæ explicet essentiam partium præcisè quatenus formaliter conducunt ad illud totum, & quæ explicet totum, quod ex illis componitur formaliter sumptum, sic definiuntur exercitus, musica, Respublica, & alia huiusmodi tota. Neque contra hanc doctrinam aliud argumentum alicuius momenti inuenio.

***

Punctum II.

An genus prædicetur vt pars vel vt totum potentiale vel actuale.

Quæstionem leuis momenti leui operâ peragam. Genus potest considerari vt totum quoddam actu compositum ex alio genere superiori, & ex differentia: animal, v.g. ex viuenti, & ex sensitiuo, sub qua ratione dicitur totũ actuale. Hæc ratio non pertinet ad constitutionem generis, neque ad illius rationem formalem, quia genus supremum, quod propriè est genus hac compositione caret. Secundò conceptus animalis formaliter, & intrinsecè non dicit talem compositionem, sed tantùm extrinsecè, vt probabo Controu. 6. Punct. 2. n. 6. & seq. 1.

Genus totum potentiale dicitur, quæ denominatio optimè potest illi competere, quatenus est quoddam totum, quod in potentia continet plures species, & quatenus potest in illis reperiri, & per illarum differentias contrahi. Sub hac etiam ratione pars specierum potest dici, non actu illas componens, sed potens illas componere, quia licet totum dicatur respectu illarum, quia omnes illas in se includit, & vltra quamlibet in particulari se extendit ad aliam, & ad omnes ita vt non latiùs pateant omnes species simul sumptæ, quàm genus, quod proprium est totius, quod se extendit vltra quascumque sui partes, in quibus non illarum tota collectio continetur cum qua iustè commensuratur, nihilominus eatenus potest ad quamcumque speciem contrahi, quatenus potest coniungi cum differentia constitutiua illius speciei, & sub hac ratione potest dici pars potens componere quamcumque speciem. Neque illa ratio totius potentialis, cum hac ratione partis opponitur, quia sub diuersis rationibus genus dicitur totum, & dicitur pars: totum dicitur in ordine ad extensionem specierum, quatenus vltra hanc, & illas, ad alias potens est se extendere quousque cum omnium collectione adæquatè commensuretur; pars verò dicitur quatenus potens est contrahi in ordine ad quamcumque speciem, & quatenus potest adiungi cum differentia constitutiua talis speciei, & cum illa speciem constituere, & componere eâ ratione, quâ species potest dici composita. Potest etiam genus totum potentiale dici respectu specierum, quatenus pro materiali speciebus omnibus constat, ex quibus componitur; possunt autem species istæ dici partes potentiales, & genus totum potentiale denominari, quatenus sub distincto specierum conceptu actu non continentur in toto, quo inter se per conceptum generis confunduntur, sed tantùm sub hoc expresso conceptu dicuntur esse in potentia in genere, à quo possunt extrahi, & diuiso genere distinctæ vt membra diuidentia, quæ partes sunt totius, cui contigit diuisio, sub expresso conceptu distinctè cognosci. 2.

Rationes istæ totius potentialis, & partis potentialis generi conueniunt, vt genus est, quia de essentia generis est posse se ad omnes species extendere per prædicationem, quod est posse de omnibus prædicari, & posse quamcumque speciem componere, quod est contrahi per differentiam illius speciei constitutiuam, ex quo infero genus esse prædicabile vt est totum potentiale, & pars potens componere omnes species, quia hæc habet vt genus, & vt genus est prædicabile de pluribus speciebus. Infero similiter genus in actuali prædicatione non retinere rationem totius potentialis, quia per actualem prædicationem 3.

contrahitur ad hanc ſpeciem, de qua prædicatur, & iam non manet ſub illa ratione, ſub qua prædicatur commune aliis ſpeciebus. Eadem ratione infertur non manere genus in actuali prædicatione partem potentem componere ſpecies alias diſtinctas ab illa, à qua prædicatur, ſiquidem ſecundùm rationem, ſecundùm quam, per prædicationem coniungitur cum differentia huius ſpeciei, de qua prædicatur, non poteſt coniungi cum aliis differentiis. Ex quibus ſit genus non prædicari vt totum potentiale, neque vt partem potentem componere plures ſpecies, ſicuti non prædicatur vt genus, neque vt vniuerſale, ſed prædicationem generis tantùm poſſe dici eſſe prædicationem totius potentialis, & partis potentis componere plures ſpecies, eo ſenſu quo dicitur eandem prædicationem eſſe prædicationem generis, & vniuerſalis, hoc eſt, naturæ, quæ ante prædicationem actualem cum aliis confuſa denominabatur totum potentiale, & pars potens componere plures ſpecies, & quæ in actuali prædicatione ex parte prædicati, quod in actuali prædicatione contrahitur, præcisè ſumpti, eadem ratione ſignificatur, quâ ante actualem prædicationem, & contractionem factam, ex vi illius ſignificabatur.

4. Infero ſimiliter genus, quod ante actualem prædicationem erat pars potens componere per prædicationem actualem conſtitui partem actualem metaphyſicam ſpeciei, quam componit. Ratio eſt quia poſſe componere plures ſpecies nihil aliud eſt quàm poſſe contrahi per plures differentias, cum quibus plures ſpecies conſtituat: ergo componere actu plures ſpecies erit contrahi per plures differentias ad plures ſpecies: ergo componere hanc ſpeciem erit contrahi per hanc differentiam ad hanc ſpeciem: ſed contrahi per hanc differentiam ad hanc ſpeciem eſt prædicari de hac ſpecie: ergo per prædicationem actualem quæ eſt contractio, conſtituitur genus actu ſpeciem componens. Secundò: genus componere ſpeciem, eo modo quo illam componit, de quo dicam diſputans de differentia, nihil aliud eſt, quàm coniungi cum differentia, quam ſimul cum genere includit ſpecies tanquam ſui partem eſſentialem: ſed per prædicationem coniungitur genus cum differentia: ergo per prædicationem conſtituitur pars actualis.

5. Concludo ex his genus prædicari vt partem actualem de ſpecie, quod non ita intelligendum eſt, vt prædicatio terminetur ad ipſam rationem formalem partis vt actu componentis, ſeu ad ipſam actualem compoſitionem, ſed ad partem ſecundùm ſe, quæ conſtituitur actu componens per ipſam prædicationem. In hoc ſenſu poteſt dici genus vt partem potentialem, & vt totum potentiale prædicari de ſpecie, hoc eſt prædicationem generis de ſpecie terminari ad naturam, quæ ad ipſam prædicationem ſupponebatur vt pars potentialis, & vt totum potentiale, & conſtituitur per ipſam prædicationem pars actu componens, eâ ratione quâ diuiſio terminatur ad totum, quod ad diuiſionem ſupponebatur vnitum, & per diuiſionem conſtituitur non vnitum, ſeu diuiſum. Hac ratione componi poterunt diuerſæ opiniones circa hanc quæſtionem, opinio enim, quæ aſſerit genus prædicari vt totum potentiale, & vt partem potentem componere, vera eſt, ſi intelligatur de genere ſub illa ratione, quâ ſupponitur ad prædicationem, ſicuti verum eſt dicere, diuiſionē terminari ad totum vnitum, ſi ſermo ſit de toto quatenus ad diuiſionem ſupponitur. Opinio autem quæ aſſerit genus non prædicari vt totum potentiale, neque vt partem potentialem, ſed vt partem actualem, vera eſt, ſi intelligatur de genere ſub illa ratione, ſub qua conſtituitur ex vi prædicationis, ſicuti loquendo de diuiſo ſub ratione, ſub qua conſtituitur ex vi diuiſionis verum eſt dicere, non terminari ad totum vnitum, ſed ad totum ſectum in membra diuidentia.

Partem metaphyſicam, quæ ex eo pars dicitur, quod non dicat expreſsè quidquid totum, dicere confuſè quidquid dicit totum, eſt certum apud omnes, in hac enim prædicatione *homo eſt animal*, etſi rationale non expreſsè ponatur ex parte prædicati, confuſè continetur in illo, & ob hanc rationem poteſt dici genus prædicari vt totum confuſum de ſpecie, quia omne prædicatum ſaltem confuſè dicit quidquid continet ſubiectum, aliàs prædicatio non eſſet vera, ſicuti non eſt vera prædicatio *homo eſt caput*, quia homo præter caput dicit partes alias, quas neque diſtinctè, neque confuſè dicit caput, in quo ſenſu poteſt dici genus, & quamcumque partem metaphyſicam de ſpecie vt totum confuſum prædicari, quod non opponitur cum hoc, quod eſt prædicari vt partem, quia rectè poteſt idem prædicatum dici pars ſecundùm rationem in illo deſtinatè ſignificatam præcisè ſumptam, & dici totum ſecundùm rationes in illo diſtinctè, & confuſè ſignificatas. 6.

PVNCTVM III.

An genus eſſentialiter requirat plures ſpecies.

TENET communis ſententia genus requirere eſſentialiter plures ſpecies, ſine quibus non poteſt ſubſiſtere, quia ex eo ab ſpecie differt, quod genus prædicetur, ſeu ſit prædicabile de pluribus ſpeciebus, & ſpecies de pluribus indiuiduis. Oppoſitam ſententiam amplectuntur recentiores non pauci, quam ſic probant. Ex eo quod prædicatum animalis eſſet prædicabile de pluribus indiuiduis eſſet vniuerſale, quia vniuerſale tantùm requirit plura inferiora, inſuper diſtingueretur ab homine, quia homo prædicaretur de Petro, & Ioanne tanquam tota eſſentia, & animal vt pars materialis eſſentiæ: ergo caſu, quo tantùm eſſent humana indiuidua, homo, & animal eſſent vniuerſalia, & prædicabilia reſpectu illorum, homo vt tota eſſentia, & animal vt pars materialis eſſentiæ: ergo differrent hæc duo prædicabilia, eadem ratione, quâ modò differunt: ergo homo eſſet ſpecies, & animal eſſet genus, quod conſtituitur ex eo præcisè quod prædicetur de pluribus per modum partis materialis, & non per hoc quod eſt prædicari de pluribus numero, vel ſpecie differentibus. Confirmatur: genus ſubalternum & ſupremum prædicantur de pluribus differentibus genere, & genus infimum tantùm prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, & nihilominus non conſtituunt diſtincta prædicabilia, neque diuerſum modum prædicandi habere dicuntur, quia tam ſupremum genus, quàm ſubalternum, & infimum prædicantur vt partes materiales: ergo non ex eo quod prædicetur genus de pluribus differentibus ſpecie; & ſpecies de pluribus differentibus numero differunt inter ſe hæc prædicabilia, ſed ex eo quod genus prædicetur vt pars materialis, & ſpecies vt tota eſſentia: ergo eo ipſo quod genus vt pars materialis ſit prædicabile de pluribus, quæcumque illa ſint, retinebit rationem generis: ergo animal reſpectu indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, de quibus per modum partis materialis prædicatur, poterit eſſe genus: ergo ſeclusâ quacumque aliâ ſpecie rationem generis retinebit. 1.

Hoc argumento conuincor aſſerere animal retenturum rationem generis, eo ipſo quod eſſet prædicabile 2.

bile de pluribus indiuiduis eiusdem speciei per modum partis materialis, etiamsi de aliis non esset prædicabile, sentio tamen implicare prædicatum, quod possit per modum partis materialis prædicari de pluribus indiuiduis vnius speciei, & non de pluribus speciebus, & indiuiduis distinctarum specierum. Et ex hoc capite affirmo genus essentialiter requirere plures species, à quibus abstrahatur vt pars materialis, quia ratio partis materialis non nisi à pluribus speciebus potest abstrahi. Rationem partis materialis non nisi à pluribus speciebus posse abstrahi sic probo. Casu quo tantùm cognosceremus animalia naturæ rationalis, v. g. Petrum, Ioannem, & Franciscum, prædicarum animalis non latiùs pateret, quàm prædicatum hominis, sed se haberent vt omnino æqualia, sicuti modò se habent intellectiuum, & volitiuum, in quibus nullum dicimus esse superius altero, quia nullum intellectiuum cognoscimus, quod non sit volitiuum, neque volitiuum, quod intellectiuum non sit: ergo tunc rationale non contraheret animal. Probo consequentiam: illud quod contrahitur debet esse superius illo, ad quod contrahitur, sed animal tunc non esset superius homine, aut rationali: ergo tunc non contraheretur ad hominem per rationale: ergo ex hoc capite animal non se haberet vt materia, neque vt pars materialis respectu hominis. Secundò in illo casu rationale, & sensitiuum æquè parerent: ergo nullum esset caput ex quo posset dici supponi concretum constitutiuum per sensitiuum, videlicet animal, tanquam partem materialem contrahibilem per rationale: ergo nullum esset caput, ex quo posset dici animal esse partem materialem, cui rationale adiaceret. Rem intuere in differentiis intellectiui, & volitiui, quarum neutra dicitur constituere concretum se habens per modum partis materialis, cui tanquam pars formalis altera adiaceat, non enim principium intellectiuum substantiuè sumptum se habet tanquam materia, cui adiaceat volitiuum adiectiuè sumptum, quod ex eo est quod æquè patet vtraque differentia, & inter se nunquam separantur; si enim agnosceremus vnum principiũ potens intelligere, non potens amare, & alterum potens intelligere, & amare, principium intelligens se haberet tanquam genus, & pars materialis, cui adiaceret differentia volitiui.

3. Sentio in prædicto casu, quo tantùm cognosceremus indiuidua humana, à quibus posset abstrahi ratio animalis, tunc differentias sensitiui, & rationalis futuras esse inadæquatas, & vtramque in vnam simplicem, & adæquatam esse confluxuram, ex vi cuius constitueretur species infima hominis, quæ tunc vltimò constitueretur per principium sentiendi, & ratiocinandi, sicuti modò constituitur principium intelligendi, & amandi; & sicuti modò vno simplici nomine *rationale* significamus differentias inadæquatas intellectiui, & volitiui per modum vnius differentiæ indiuisibiliter constituentis speciem infimam hominis, sic in illo casu ex rationali, & sensitiuo tanquàm ex duplici differentia inadæquata coalesceret vna simplex adæquata differentia constituens vnam speciem infimam, cui differentiæ totali aliud tertium nomen imponeretur, quod per modum vnius adiectiuè significaret principium sensationum, & ratiocinationum. Moueor ad hanc conclusionem, quia nullum aliud est caput, ex quo possimus cognoscere differentias adæquatas, & inadæquatas, nisi ex separatione, aut inseparatione operationum, neque rationem aliquam poteris reddere, propter quam principium intelligendi vt distinctum à principio volendi, & principium volendi vt distinctum à principio intelligendi adiectiuè significata, non sint duæ differentiæ adæquatè constituentes duplicem speciem, & duplicem substantiæ gradum inter se distinctum, sicuti distinguuntur principium sentiendi, & ratiocinandi, nisi quia intellectiones, & volitiones inter se non separantur, & ita in sententia, quæ asserit posse dari principium intellectiuum non volitiuum, principium potens intelligere superius est principio potente amare, & contrahibile per differentiam volitiui, sicuti animal contrahibile est per differentiam rationalis. Eadem ratione principium sensationum externarum, & internarum simplici differentiâ sensitiui constituentis animal significamus, & non constituimus speciem quandam viuentis potentis elicere sensationes internas, & aliam potentis elicere externas, quod fieret si cognosceremus vnum animal, quod tantùm posset sensationes externas elicere, & aliud, quod posset elicere externas, & internas, tunc enim potens externè sentire esset genus contrahibile per principium sensationum externarum, sicuti modò animal est contrahibile per principium ratiocinationum: ergo casu, quo non cognosceremus adhuc vt possibilia alia indiuidua sensitiua præter indiuidua humana, numquam apprehenderemus sensationes separabiles à ratiocinationibus, & sic has, & illas operationes simplici differentiæ tribueremus constituenti speciem infimam hominis, quæ æquè primò constitueretur in ratione speciei infimæ per principium sentiendi, & per principium ratiocinandi, sicuti modò æquè constituitur per principium intelligendi, & volendi.

4. Ex his inferes tunc prædicatum animalis, quatenus animal dicit principium præcisè potens sentire, fore prædicatum speciei infimæ inadæquatæ, quod distingueretur ab homine, eâ ratione, quâ modò ab eodem homine distinguitur principium præcisè potens intelligere, quia sicuti nunc homo secundùm rationem speciei infimæ dicit principium potens intelligere, & potens amare, tunc diceret principium potens intelligere, potens amare, & potens sentire, quorum diceretur vna simplex differentia constitutiua, pro operationibus sentiendi, intelligendi, & amandi, sicuti modò datur rationale pro operationibus intelligendi, & amandi.

5. Ex his infero ad hoc vt genus prædicetur vt pars materialis adhuc respectu indiuiduorum eiusdem speciei necessariò requirere plures species, quibus sit cómune, ac proinde non posse esse prædicatum generícũ prædicatum illud, quòd pluribus speciebus commune non est, neque posse dari genus sine pluribus speciebus saltem possibilibus. Hæc conclusio communis est inter authores, quam suadet discursus suprà factus, & confirmat authoritas Philosophi 4. Topicor. cap. 3. vbi hæc habet: *Quoniam omnis generis plures species, inspiciendum, si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si non est, manifestum quoniam non erit genus omnino, quod dictum est.* Quibus verbis docet expresè Philosophus non posse dari genus non respiciens plures species. Accedit discursui suprà facto, quod illum rursus explicabit, genus tantùm dici partem materialem non physicam, sed per analogiam, & similitudinem: ergo ablatâ similitudine, quam habet ad materiam, aufertur ab illo tota ratio partis materialis. Huc vsque firmus est discursus, pergo vlteriùs: sed tota similitudo generis cum materia in eo sita est, quod natura generica sit contrahibilis per formas, & quod indifferens sit ad illas: ergo hac similitudine ablatâ aufertur tota ratio generis. Sed hæc similitudo aufertur ab animali si nunquam separaretur à rationali, quia tunc non contraheretur per rationale, tanquam quid superius, seu indifferens ad hoc vt illi adiungeretur, vel non adiungeretur rationale, illud enim per modum adiacentis alij contemplamur, quod aduenit subiecto indifferenti

renti ad illud: ergo auferretur tota ratio similitudinis, quam habet animal in ordine ad rationale cum materia in ordine ad formam: ergo auferretur tota ratio generis.

6. Sentio insuper genus ex se indifferens vt contrahatur à pluribus speciebus, à quibus abstrahitur, iam semel ab his abstractum, per ordinem ad indiuidua vnius speciei aliis seclusis posse considerari vt genus essentialiter, licet non integraliter completum. Ratio est, quia animal abstractum ab homine, & equo prædicatur per modum partis materialis de omnibus indiuiduis omnium specierum: ergo de indiuiduis speciei hominis: ergo in ordine ad indiuidua speciei hominis habet prædicari de pluribus indiuiduis, etsi eiusdem speciei per modum partis materialis: ergo habet rationem essentialem generis, quæ consistit in hoc quod est prædicari de pluribus per modum partis materialis, quomodocunque hæc plura specie inter se differant, vt probabat ratio dubitandi initio Puncti adducta. Genus in ordine ad hæc indiuidua non habere totam suam latitudinem integralem certum est, cùm genus ex se æquè prædicetur de omnibus indiuiduis omnium specierum, & de omnibus speciebus. Sententia hæc à nobis tradita poterit explicari dicendo genus ratione vniuersalitatis contentum esse pluribus indiuiduis eiusdem speciei, ratione verò materiæ, à qua illius abstractio est facienda essentialiter requirere plures species, quia ad hoc vt sit pars materialis respectu plurium indiuiduorum eiusdem speciei, essentialiter requirit esse abstractum ab indiuiduis specie differentibus, seu à pluribus speciebus.

7. Obiicies: Etiamsi tantùm indiuidua hominis essent possibilia, homo haberet eandem essentiam, ac nunc habet: sed nunc non pertinet ad illius differentiam constitutiuam prædicatum sensitiui: ergo neque tunc ad eandem differentiam pertineret. Respondeo in vtroque casu hominem eadem prædicata essentialia esse habiturum, in vtroque enim casu esset essentialiter sensitiuus & rationalis, illius tamen prædicata non habitura eandem vniuersalitatem, quam nunc habent, quia prædicatum animalis, quod modò concipitur commune homini, equo, & leoni, tunc conciperetur proprium hominis, & non communicabile alteri, ex quo fieret tunc dicendum esse prædicatum illud pertinens ad speciem subalternam animalis, quod extrinsecum est homini, & animali secundùm se sumptis.

8. Obiicies secundò. Potest dari materia prima physica contrahibilis tantùm per vnam formam specificam, seu per formas indiuiduas vnius tantùm speciei: ergo potest dari materia metaphysica tantùm contrahibilis per indiuidua vnius speciei. Respondeo dato antecedenti negando consequentiam, quia tota ratio materiæ metaphysicæ in materia genetica sumitur ex similitudine, quam habet cum materia, quam modò agnoscimus, in hoc, quod est esse indifferens vt contrahatur per plures differentias, sicut materia est indifferens, vt contrahatur per plures formas, & ita hac ablatâ similitudine auferetur tota ratio materiæ metaphysicæ, licèt non auferatur ratio materiæ physicæ, ex eo, quod auferatur indifferentia ad plures formas, quia potest excogitari alia formalitas, in qua constituatur formalis ratio materiæ physicæ. Quod si instes posse reperiri in prædicato metaphysico aliam similitudinem cum materia physica, ratione cuius possit dici analogicè materia metaphysica ablatâ indifferentiâ ad plures differentias specie distinctas, dicam ego hanc rationem materiæ non sufficere ad rationem generis, quia hæc posset reperiri in prædicato potentis intelligere respectu differentiæ volitiui, quod non habere rationem materiæ requisitam ad constituendam naturam generis cam apud omnes est inconcussum.

9. Obiicies tertiò: Animal abstractum ab indiuiduis vnius tantùm speciei prædicatur de illis vt prima pars quiditatis illorum: ergo prædicatur vt pars materialis: ergo vt genus. Respondeo animal sic abstractum ab his indiuiduis, aliis nunquam cognitis non esse primam partem essentiæ indiuiduorum, à quibus abstraheretur, quia tunc principium sensationis, & principium ratiocinationis essent prædicata infima essentialiter constituentia illa indiuidua, sicuti modò principium intellectionum, & principium volitionum sunt prædicata infima essentiæ hominis, quæ simplici differentiæ constituenti speciem infimam tribuunt.

PVNCTVM IV.

Quomodo prædicetur genus de indiuiduis.

1. DVPLEX est indiuiduum; quoddam completum, aliud incompletum. Indiuiduum completum est illud, quod continet in se totam rationem specificam, & rationes omnes per quas potest contrahi ratio generica, sicuti Petrus, & hic homo, in quibus reperitur vltima differentia speciei infimæ contrahens rationes omnes superiores contracta per vltimam indiuidualem differentiam. Indiuiduum incompletum est illud, quod non continet totam essentiam speciei, sed tantùm aliquod illius prædicatum præcisum ab alio cum quo componit speciem, & immediatè contractum per differentiam indiuidualem, sicuti hoc animal, in quo rationale non consideratur, vt hoc rationale, in quo non inspicitur animal, licèt enim animal confusè & implicitè dicat gradum specificum, videlicèt rationale; & hoc rationale eadem confusione inuoluat prædicatum genericum videlicet animal, expressè tamen, & distinctè hoc animal non dicit rationale, neque hoc rationale dicit animal.

2. Scio negari à Thomistis huiusmodi indiuidua incompleta, quia putant animal tantùm posse mediâ specie in indiuidua multiplicari, non immediatè in indiuidua diuisum. Cæterùm si Thomistæ loquantur de multiplicatione reali, & à parte rei, animal neque mediâ specie, neque mediis indiuidualibus differentiis multiplicatur, quia in his, quæ realiter sunt idem, non potest realiter mediatum, & immediatum reperiri, sed per se ipsum est plura indiuidua per se ipsa multiplicata. Si verò sermo sit, vt oportet esse, de multiplicatione per intellectum nullam rationem potetunt Thomistæ reddere, propter quam non possit intellectus diuidere immediatè animal in hoc animal, & illud animal non cognitâ differentiâ specificâ, quaréve non possit intellectus prædicatum animalis cum sua differentia indiuiduali præscindere à rationali: Imò vulgari exemplo animalis à longè visi, in quo apprehenditur ratio animalis non apprehensâ ratione rationalis, nostram conclusionem suadeo, quia tunc non tantùm apprehendo animal vt sic, sed vnum indiuiduum animal, & ex vi illius apprehensionis possum dicere animal visum est vnum numericè, & non possum dicere, est hinnibile, aut est rationale: ergo rectè potest per intellectum contrahi ratio animalis ad hoc numero animal differentiâ specificâ non apprehensâ.

3. Affirmo naturam genericam immediatè prædicari de his indiuiduis completis, non tamen formaliter vt genus, sed vt speciem respectu talis indiuidui incompleti. Priorem partem conclusionis probo. In hac

hac prædicatione *hoc animal est animal* non mediat ratio specifica inter prædicatum, & subiectum, quia hæc non est de conceptu prædicati, neque de conceptu subiecti, in quo tantùm includitur ratio generica immediatè contracta per differentias indiuiduales: ergo nihil, mediat: ergo est prædicatio immediata. Posteriorem partem haud difficiliùs probo: in hac prædicatione *hoc animal est animal* prædicatum dicit expressè, & distinctè quidquid dicit subiectum seclusâ differentiâ indiuiduali: ergo prædicatum dicit totam essentiam subiecti: ergo non est prædicatio generis in qua prædicatum tantùm dicit partem materialem essentiæ subiecti, sed prædicatio speciei, talis essenti aliter dicitur ex eo, quod prædicatum dicat totam essentiam subiecti, seu totum quod dicit subiectum indiuiduum differentiâ indiuiduali seclusâ. Confirmatur, & declaratur eadem ratio: si hæc prædicatio *hoc animal est animal* esset incompleta, quia prædicatum non diceret rationem rationalis sed hæc ratio non includitur in subiecto vt modò probauimus: ergo ex hoc capite non est incompleta: ergo ex nullo: ergo est completa.

4. Obiicies in hac prædicatione *hoc animal est animal* includitur confusè & indistinctè ratio specifica ex parte subiecti, quæ non includitur ex parte prædicati: ergo non est prædicatio completa. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia ratio prædicationis completæ, & incompletæ non sumitur ex rationibus confusè significatis ex parte subiecti, aut ex parte prædicati, sed ex rationibus distinctè significatis. Quod si attendendū esset ad rationes confusè significatas, posset dici in hac prædicatione *hoc animal est animal*, confusè importari ex parte prædicati prædicatum rationalis eadem ratione quâ dicitur importari ex parte subiecti.

5. Obiicies: Supremum genus potest prædicari immediatè de indiuiduo incompleto, in hac prædicatione *hæc substantia est substantia*, aut in ista *hoc ens est ens*: ergo datur species absque genere, quia nulla est ratio superior, quæ possit esse generica respectu generis supremi. Respondeo concedendo consequentiam, ex vi cuius nullum absurdum infertur, quia species tantùm vt subiicibilis, & non vt prædicabilis dicit ordinem ad genus, species autem illa prædicabilis esset, & non subiicibilis.

6. Obiicies rursus: In hac prædicatione *hæc substantia est substantia* vel *hoc ens est ens*, prædicatum est supremum genus, & subiectum infimum indiuiduum: ergo inter vtrumque debet poni prædicatum medium. Respondeo medium poni inter supremum, & infimum, in illa serie, quæ includit infimum, medium, & supremum, in serie autem, quæ tantùm includit duo extrema infimum, & supremum esse immediata, huiusmodique esse seriem factam ex ente, & hoc ente, seu ex substantia, & hac substantia, si substantia est omnium supremum genus.

7. Circa indiuidua completa fert communis sententia de illis mediatè tantùm prædicari, & immediatè tantùm de specie, & ideo animal prædicari de Petro, quia prædicatur de homine. Nonnulli recentes sententiam hanc sic impugnant. Species prædicatur immediatè de indiuiduo: ergo genus. Probatur consequētia, genus cōtinetur in specie: ergo eo ipso quod species immediatè prædicetur de indiuiduis, de eisdem immediatè prædicatur genus. Vrgent: species prædicatur immediatè de indiuiduis non solùm secundum differentiam, sed secundùm se totam: ergo non solùm species hominis prædicatur immediatè de indiuiduis secundùm prædicatum rationalis, sed secundùm prædicatum animalis: ergo animal immediatè prædicatur de indiuiduis. Non vrget hæc ratio, quia tantùm probat animal vt inclusum in conceptu hominis, in quo cum rationali confunditur, prædicari immediatè de Petro, non verò vt præcisum à rationali, sicuti significatur in hac prædicatione *Petrus est animal*, de qua est quæstio an sit prædicatio mediata, vel immediata.

Arguunt secundò in hac prædicatione *Petrus est animal*, inter prædicatum, & subiectum non mediat homo quatenus animal, quia sub hac ratione non distinguitur a prædicato, non quatenus rationale, quia Petrus vt rationalis formaliter non est animal: ergo nullo modo. Respondeo potest inter subiectum, & prædicatum huius prædicationis mediare hominem non secundùm præcisum conceptum animalis, neque secundùm conceptum præcisum rationalis, sed secundùm simplicem conceptum hominis, quo animal, & rationale confunditur. 8.

Instant: hæc prædicatio *Petrus est animal rationale* est immediata: ergo animal immediatè prædicatur de Petro. Respondeo animal iam contractum per rationale, in hoc complexo *animal rationale* immediatè prædicari de Petro ratione contractionis, quam habet cum animali, quod non est absolutè animal immediatè de Petro prædicari, sed mediâ contractione ad rationale tenente se ex parte prædicati. 9.

Alia me cogit ratio ad affirmandum genus immediatè posse prædicari de indiuiduis, quam sic constituo. Genus nihil aliud est quàm aggregatum quoddam indiuiduorum pertinentium ad diuersas species: ergo licèt possit immediatè diuidi in plures species diuisione quadam habente membra diuidentia vniuersaliora, poterit etiam immediatè diuidi in indiuidua, ex quibus coalescit. Rem explico exemplo vlnæ, quæ constat ex semi-vlnis, & palmis, quæ potest immediatè diuidi in duas semi-vlnas, & postea quæliber semi-vlna in duos palmos, & potest etiam immediatè diuidi in quatuor palmos. Sic ergo, etiamsi genus immediatè possit diuidi in plures species, ex vi aliūs diuisionis potest diuidi in plura indiuidua, & sicuti ab alio aggregato pluriū indiuiduorum potest immediatè extrahi species quædam in hac propositione *homo est animal*, ad quam contrahatur genus, & in qua extrahantur omnia indiuidua humana, sic ab illo aggregato potest immediatè extrahi vnum indiuiduum, ad quod immediatè contrahatur genus in hac prædicatione *Petrus est animal*. Confirmatur: extrahi ab illo toto generico speciem vnam nihil aliud est, quàm extrahi hæc omnia indiuidua singularia, quibus claudirur talis species: ergo sicuti extrahuntur hæc omnia simul in prædicatione generis de specie, poterit vnum extrahi in prædicatione speciei de indiuiduo: Vrgeo: hæ prædicationes homo est animal, equus est animal, leo est animal &c. in omnium sententia sunt immediatæ, etiamsi genus potuit aliis vniuersalioribus prædicationibus adæquatè diuidi in hominem, & brutum: ergo etiamsi animal possit diuidi vniuersalibus prædicationibus in hominem, & equum &c. seu etiamsi possit immediatè dividi in membra diuidentia vniuersalia, potest immediatè in membra diuidentia singularia, sicuti omne totum constans pluribus partibus finitis, potest primò diuidi in partes diuisibiles, quæ rursus vltimò diuidantur, & potest primò immediatè diuidi in partes non vltra diuisibiles, seu in prima elementa, ex quibus componitur. 10.

Eandem conclusionem rursus confirmo. Eadem ratione, quâ prædicatum aliquod abstrahitur ab inferioribus potest de illis prædicari: sed cognitis indiuiduis diuersarum specierū, v.g. cognitis his duobus equinis, tribus leoninis, & quatuor humanis potest ab illis immediatè abstrahi ratio animalis: ergo potest immediatè de illis prædicari. Maior est certa, quia eadem ratione, qua aliquid ab illo abstrahatur in illo reperitur, 11.

reperitur, & eadem ratione, qua aliquid in aliquo reperitur potest de illo prædicari. Minorem probo: illa indiuidua possunt immediatè cognosci in ordine ad operationes in omnibus similes, siquidem in illis omnibus immediatè reperiuntur: ergo posset ab illis omnibus immediatè abstrahi quædam ratio communis generica.

12. Affirmo posse prædicari ex vi aliarum prædicationum genus de indiuiduis media specie, & de specie mediis indiuiduis. Prior pars admittunt ferè omnes, quia potest assumi vt medium ad probãdum Petrum esse animal, quia est homo. Posteriorem ex eodem principio sic probo: animal potest immediatè prædicari de Petro, & de Ioanne &c. ergo potest probari hominem esse animal, quia indiuidua sunt animalia: ergo potest animal mediis indiuiduis de homine prædicari. Probo priorem consequentiam: hic discursus est legitimus, *Petrus est animal, & Ioannes est animal* &c. *Sed Petrus, Ioannes &c. est homo: ergo homo est animal.* Confirmatur: potero ego postquàm diuisero animal, quod antea erat abstractum ab indiuiduis genere differentibus, in Ioannem, Petrum, hunc equum, & illum equum &c. rationes animalis repertas in Petro, & Ioanne aduari in hoc vno conceptu hominis, in quo confunduntur Petrus, & Ioannes, ex vi huius prædicationis *homo est animal*: ergo potest ratio generica vi intellectus mediis indiuiduis speciei attribui: ergo potest ratio generica mediis indiuiduis de specie prædicari.

13. Obiicies: Genus definitur in ordine ad species, & non in ordine ad indiuidua: ergo tantùm dicit immediatum ordinem ad species. Responderi posset genus definiri in ordine ad species, & non in ordine ad indiuidua, quia ex ordine ad species in definitione expresso infertur ordo immediatus ipsius ad indiuidua, & ideo necessum non fuit illum exprimere terminorum multiplicatione. Melius tamen existimo responderi genus æquè definiri in ordine ad indiuidua, & in ordine ad species, quia genus non definitur per hoc quod est prædicari de pluribus speciebus, sed de pluribus differentibus specie, siue hæc quæ specie differunt sint species, siue indiuidua rectè enim indiuidua equina dicuntur specie differre à singularibus leoninis, sicuti dicuntur species differre homo, & equus. Abstrahitur in hac definitione generis *quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid* ab speciebus, & indiuiduis, & sensus illius est, quod prædicatur de pluribus differentibus secundùm prædicatum specificum, differunt autem secundùm prædicatum specificum Petrus, & Brunelus hic equus, sicut homo, & equus.

14. Obiicies: genus vt genus prædicatur de pluribus differentibus specie: sed quando animal v.g. prædicatur immediatè de Petro, & Ioanne, non prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo non prædicatur vt genus. Eâdem ratione posses inferre, non prædicari vt genus, quando prædicatur de specie hominis, seu de homine secũdùm conceptum communem. Respõdeo genus non solùm esse prædicabile de pluribus differentibus specie, sed etiam de pluribus inter se tantùm numero differentibus, & specie ab aliis. Quando autem prædicatur de Petro, & Ioanne, non prædicatur vt actu genus, sed tanquam natura quæ antecedenter ad prædicationem erat genus formaliter apprehensa simul cum aliis instar vnius communis pluribus specie differentibus.

15. Inquiri solet an eodem respectu, quo genus respicit species, respiciat indiuidua in illis contenta, cui quæstioni respondeo eodem respectu, quo attingit species attingere indiuidua cuiuscumque speciei, vt confusè, & instar vnius significata in specie propria, non tamen indiuidua vt inter se distincta, quia diuersus actus est, quo comparatur animal ad hominem sub hoc conceptu confuso hominis, ab actu quo comparatur ad Petrum, & Ioannem, & reliqua indiuidua vt inter se distincta.

CONTROVERSIA V.

De specie, & indiuiduo.

TRIPLICITER sumi solet species: primò impropriè pro quacumque eleganti & pulchra forma, quo sensu dicitur præstantem speciem dignam esse imperio. Secundò sumitur pro specie Logica, quæ est correlatiua generi. Tertiò pro specie Logica, quæ ad indiuidua refertur. Has tres acceptiones adducit Porphyrius, qui de specie secundo, & tertio modo sumptâ agit capite de specie, cui annectit disputationem de indiuiduo, quia indiuiduum correlatiuum est generi & speciei. Nos ergo de specie vtroque modo sumptâ, & indiuiduo cum Porphyrio Controuersiam hanc instituimus.

PVNCTVM I.

De specie subijcibili.

1. SPECIES subiicibilis definitur à Porphyrio duplici definitione. Vna est, *quæ subijcitur generi*; alia quæ ab assignato genere collocatur. Pro explicatione harum definitionum, noto speciem aliam esse infimam, seu atomam, aliam mediam, seu subalternam. Species infimæ dicuntur homo, & equus, & aliæ huiusmodi, quæ non in alias naturas, sed tantùm immediatè in indiuidua possunt dividi. Species subalternæ seu mediæ sunt illæ, quæ respectu inferiorum genera appellantur, & respectu superiorum species dicuntur. Adde genus immediatum supremum posse dici speciem supremam, quia supremum est omnium, quæ species dici possunt in ordine ad aliud prædicatum superius, supremum enim genus, quod illo est vniuersalius, in ordine ad nullum prædicatum species potest nuncupari. Ex his, quæ diximus de generibus supremo, medio, & infimo omnia videlicet eâdem definitione definiri, & tantùm numero differre, idem inferendum est de specie subiicibili. 2.

3. Primò contra has definitiones solet obiici vitiosum circulum in illis committi, quia definitur genus per speciem, & species per genus, ac proinde idem per idem, quia si definitio speciei est, *quæ subijcitur generi*, & genus definitur, quod prædicatur de pluribus

bus differentibus specie, idem erit dicere, species est, quæ subiicitur generi, ac dicere, species est, quæ subiicitur illi, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, & per speciem species definietur. Communis solutio est genus definiri per speciem, & speciem per genus, nihilominus in definitione speciei non poni genus vt cognitum per speciem, sed vt cognitum aliunde; saltem cognitione confusâ, quæ comparari potest sine ordine ad speciem. Hac ratione circulus non committetur, neque definietur idem per idem, nam si definiatur, *species est, quæ subiicitur generi*, si rursus petas explicationem huius vocis *generi* positæ in definitione, non tibi per speciem, sed ex alio capite reddetur.

3. Facilius res componetur si genus definiatur, *quod prædicatur de pluribus per modum partis materialis*, quâ posita definitione absque timore vitiosi circuli constare poterunt definitiones adductæ de specie subiicibili. Adhuc tamen stando definitioni à Porphyrio traditæ negari potest genus definiri per ordinem ad speciem, quia vt dicebam suprà, genus non definitur per hoc, quod est prædicari de pluribus speciebus, sed pluribus differentibus secundùm prædicatum specificum, quod est dicere de pluribus notabiliter differentibus siue illa species sint, siue individua.

4. Secundò contra has definitiones obiicitur, vtramque competere individuo de quo genus prædicatur, & quod generi subiicitur. Respondet Arriaga disp. 7. sect. 2. individuis non competere subiicibilitatem immediatam respectu generis, quam importat definitio, neque de illis genus immediatè prædicari, ac proinde speciem tantùm hac definitione comprehendi. Solutio hæc impugnanda est ex dictis. Controuers. 4. vbi probaui æquè immediatè posse genus prædicari de individuis, & de specie. Sed esto individua mediatè tantùm generi subiiciantur, differentia hæc sufficiens non est, vt distinguat speciem subiicibilem ab individuo, quod sic probo. Hæ prædicationes homo est animal, & homo est corpus æquè primò pertinent ad primum prædicabile, licèt animal immediatè, & corpus mediatè de homine prædicentur, si verum est animal mediatè prædicari de individuis: ergo in definitione generis prædicabilitas abstrahit à potentia prædicandi proximè, vel remotè, quia huiusmodi differentiæ per accidens se habent respectu generis, quod tantùm dicit esse prædicabile de pluribus per modum partis materialis siue prædicatione proxima, siue remota.

5. Melius respondet Hurtadus disp. 5. sect. 1. speciem & individuum in ratione subiicibilium tantùm differre accidentaliter, quia vtrique generi tanquam parti materiali subiicitur, & hanc differentiam explicandam esse per particulam *soli* additam in definitione speciei, quæ erit *species est quæ subiicitur soli generi*. Modus iste dicendi non tuetur definitionem alteram, videlicet de qua *genus in quid prædicatur*, cui illa particula *soli* non debet addi, quapropter melius existimo respondeti subiicibilitatem speciei, & individui non distingui ratione termini, quia vtraque respicit genus, differre tamen ratione fundamenti, quia subiicibilitas individui fundatur in natura physicè, & intentionaliter vnâ & subiicibilitas speciei fundatur in natura intentionaliter vnâ, & multiplici physicè, & realiter: secundùm hanc doctrinam species subiicibilis definienda est *natura in se multiplex, & intentionaliter vna, quæ generi subiicitur*. Ex eodem capite ad speciem coarctanda est altera definitio, *de qua genus in quid prædicatur*, quæ sic proferenda est *natura in se multiplex, & intentionaliter vna de qua genus in quid prædicatur*. Neque definitiones istæ à Porphyrianis discrepant, quia naturam intentionaliter vnam, & physicè multiplicem, quam nos in definitionibus expressimus, Porphyrius in illo relatiuo inuoluit *de qua genus* &c. & *quæ subiicitur* &c. neque crimen fuit in Porphyrio illam non explicasse, quia Porphyrius non intendebat explicare naturam speciei secundùm se, sed speciei vt respicientis genus, & ita tantùm curauit de exprimenda differentia, ex vi cuius respicit genus suppositâ naturâ speciei aliundè notâ, vel cognoscendâ, & ita definiuit, *quæ subiicitur generi, seu de qua genus prædicatur*, hoc est, *species generi subiicibilis*, & *species de qua genus prædicari potest*, adductâ ipsâ specie in definitione, sicuti cum nos intendentes explicare veritatem propositionis propositionem veram definimus *propositio ex vi cuius dicitur res sicuti est*, in qua definitione propositionem apponimus intendentes veram propositionem definiri.

6. Dices nunquam Porphyrium speciem secundùm se quatenus abstrahit à multiplici, & prædicabili definisse, quod mea parum refert: sic ego speciem infimam metaphysicè sumptam quatenus abstrahit à subiicibili & prædicabili definio, *natura essentialiter completa intentionaliter indiuisa, & physicè diuisa in plura individua non notabiliter differentia*. Per illam particulam *non notabiliter differentia*, excludo individua specie differentia, quin vtar verbo *species* ne nomine definiri vtar in definitione, illa enim individua dicuntur specie differre, quæ secundum se notabiliter differunt, vt probabo Controuers. 11 de anima Punct. 8. Per illam particulam *essentialiter completa* excludo ab hac definitione differentiam infimam, quæ tantùm dicit partem essentiæ. Species secundùm se abstrahens à subiicibili, & prædicabili, & subalterna, & infima cum vniuersali metaphysico confunditur, & ideo forsan Porphyrius omisit definitionem speciei secundùm hanc latitudinem, quia supponebat definitionem vniuersalis, videlicet *vnum in multis*.

7. Iuxta actum, quo fit species subiicibilis dicendum est fieri per simplicem comparationem, quâ instar vnius comparatur ad genus simili ratione, quâ diximus genus fieri per simplicem comparationem ad inferiora. Difficultas est an possit fieri per iudicium, seu an maneat species formaliter subiicibilis in hac prædicatione *homo est animal*. Vnum in hac definitione certum est, amissâ vnitate speciei subiicibilis destrui speciem, & consequenter speciem subiicibilem, quapropter videndum est, an in hac prædicatione *homo est animal*, species maneat vna in se continens confusè individua, ita vt absque vlla distinctione instar vnius simplicis entitatis appareant, quod si ita permanserit manebit species actu subiecta, & subiicibilis; si autem hanc vnitatem amittat, non manebit species, sed tantùm subiecta dicetur ratione inferiorum, quæ in se continebat vt subiicibilis antecedenter ad prædicationem. An verò hanc vnitatem amittat vel non, tractaui Controuers. 3. Punct. 8. num. 4. vbi disputaui an in prædicatione naturæ vniuersalis de natura vniuersali maneat vna, & dixi per hanc prædicationem *homo est rationalis*, posse enunciari prædicatum de individuis subiectis, & formaliter huic æquiualere *omnis homo est rationalis*, & tunc naturam non manere vniuersalem neque vnam, & posse collectionem rationalium per modum vnius enunciari de collectione hominum, & tunc naturam retinere vnitatem, & vniuersalitatem. Eadem ratione posse collectionem animalium instar vnus entitatis individuæ apprehensæ prædicari de collectione hominum apprehensâ

instar vnius entitatis, & tunc speciem retinere vnitatem, & esse speciem subiicibilem, & actu subiectam, posse verò alio actu enunciari de individuis contentis in collatione hominum individua, quæ illis correspondent in collectione animalium, quâ ratione fit in hoc actu *omnis homo est animal*, & tunc speciem amittere suam vnitatem, & subiicibilitatem, quam antea habebat.

8. Inquiri solet an eodem actu comparetur species generi tanquam inferior superiori, quo comparatur genus speciei tanquam superius inferiori. Affirmat Hurtadus disp. 5. sect. 1. melius tamen negat Arriaga, disp. 7. sect. 2. Ratio est, quia per actum, quo comparatur natura generica ad specificam, natura generica apprehenditur in recto, & specifica in obliquo; per actum verò, quo comparatur natura specifica ad genericam, natura specifica apprehenditur in recto, & generica in obliquo, & formaliter prædicabilis, & subiicibilis de inferiori distinguuntur, sicuti distinguuntur formalitates actiui, & passiui, licèt enim per eandem entitatem, seu causalitatem constituatur vnum principiũ agens, & alterum patiens, hæc entitas supponit in principio actiuo virtutem formaliter distinctam à principio passiuo, & in passo virtutem passiuam distinctam formaliter à principio actiuo, similiter licèt sit eadem enuntiatio, per quam constituitur natura superior prædicatum, & inferior subiectum, hæc supponit in extremis distinctas formalitates, ex vi quarum natura superior apta est prædicari de inferiori, & inferior apta est subiici superiori.

9. Inquiri etiam potest an prædicatum specificum abstractum ab vno individuo possit dici species subiicibilis. Respondeo prædicatum illud esse subiicibile generi, quia de illo potest genus prædicari, propriè tamen non dici speciem subiicibilem, quia non dicit vnitatem intentionalem multis communem, posse autem dici speciem negatiuè eâ ratione quâ dixi Controu. 3. Punct. 7. naturam sic abstractam negatiuè posse dici vniuersalem.

10. Vltimò inquiritur, an species subiicibilis vt subiicibilis sit vniuersalis. Respondeo speciem subiicibilem includere pro materiali vnitatem intentionalem, ex vi cuius ea, quæ in se sunt plura instar vnius apprehenduntur, quæ est forma vniuersalis meraphysici, pro formali autem non esse vniuersalem, quia respectus naturæ vniuersalis, est respectus naturæ superioris ad inferiora, respectus autem speciei subiicibilis est respectus naturæ inferioris ad superius. Declaratur eadem ratio: species vt subiicibilis respicit superius, sed ad rationem vniuersalis impertinens est respectus ad aliud superius: ergo species subiicibilis vt subiicibilis includit respectum impertinenter se habentem ad rationem vniuersalis: ergo formaliter ex vi illius respectus non est vniuersalis. Consultò non dixi respectum subiicibilis, & inferioris opponi cum respectu prædicabilis, & superioris, quia licèt detur hæc oppositio in respectibus ad subiectum indiuisibiliter idem, & terminum eundem indiuisibiliter, non tamen datur respectu eiusdem subiecti in ordine ad diuersos terminos, & eadem species, quæ habet respectum subiicibilis, in ordine ad genus, habet respectum prædicabilis in ordine ad inferiora.

11. Obiicies: Quodlibet inferius participat rationem sui superioris: sed species subiicibilis est inferior vniuersali, & species illius: ergo participat rationem vniuersalis, & est vniuersalis. Respondeo quodlibet inferius participare rationem sui superioris, non tamen formaliter quatenus est inferius & subiectum sui superioris, quia hoc quod est esse inferius supponit iam naturam participatam, non enim homo est viuens sensibile, quia est inferior animali, sed quia est viuens sensibile denominatur inferior animali, quæ denominatio cadit supra naturam superioris iam participatam, ac proinde ex vi illius non habet superioris naturam, sed iam cum illa præsupponitur præcisè quatenus homo, & non quatenus inferior animali. Sic contingit in specie, quæ intrinsecè participat rationem sui superioris, & constituitur vniuersalis per se ipsam, & postea per denominationem illi superadditam extrinsecè denominatur subiicibilis, ex vi cuius denominationis non habet vniuersalitatem, seu naturam sui superioris, sed iam cum illa præsupponitur præcisè quatenus est species. Ad argumentum in forma respondeo distinguendo maiorem. Quodlibet inferius participat rationem sui superioris materialiter sumptum, concedo: formaliter vt inferius est, nego. Deinde concessâ minori distinguo consequens: ergo species subiicibilis est vniuersalis: materialiter, concedo: formaliter vt subiicibilis, nego.

Instabis: species subiicibilis prædicatur de hac, & illa specie subiicibili: ergo species subiicibilis est vniuersalis. Respondeo speciem subiicibilem formaliter vt subiicibilem, seu vt respicientem genus aliquod superius de nullo prædicari, sed esse subiectum, de quo genus superius prædicatur, sed tantùm sumptam materialiter, quatenus subiacet alij denominationi, ex vi cuius consideratur in ordine ad inferiora: ipsa enim formalitas subiicibilitatis potest cõsiderari non in ordine ad illud prædicatũ superius, cui subiicit speciem, sed in ordine ad aliquas species individuas, in quibus reperitur in ordine ad quas potest denominationem vniuersalis subire. 12.

PVNCTVM II.

De specie prædicabili.

SPECIES, quæ secundum prædicabile constituit, formaliter vt prædicabilis à Porphyrio definitur quę *prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid*. Per hanc definitionem differt species formaliter vt prædicabilis ab ipsa vt subiicibili, quia subiicibilis, vt subiicibilis de nullo prædicatur. Differt à differentia, proprio, & accidenti per hoc quod est prędicari *in quid* purè, quia differẽtia prædicatur in *quale quid*, & proprium, & accidens purè in *quale*. Differt etiam differentia à genere, quia species prædicatur vt tota essentia, & genus est pars, quæ differentia explicatur per hoc quod est prædicari tantùm dę pluribus differentibus in *quid* purè, cum quo modo prædicandi non componitur prædicari vt partem formalem, quia hæc prædicatur *in quale quid*, neq; vt partem materialem, quia hæc non tantùm prædicatur de pluribus differentibus numero, sed etiam de pluribus differentibus specie, ex quo necessariò infertur prædicari vt totum, quia id quod non prædicatur vt pars formalis, neque vt pars materialis, vt totum prædicari necesse est, cùm nullus talius supersit prędicandi modus. 1.

Dixi differentiam speciei respectu generis explicandam esse per hoc quod est prædicari tantùm de pluribus differentibus numero, licèt verbum *tantum* in definitione non sit expressum, quod subintelligendum est, & virtualiter dicitur eo ipso, quòd species tantùm explicetur per ordinem ad individua, quia si de speciebus prædicabilis esset, nõ specialiter in ordine ad individua illi prædicabilitas adscriberetur, sed definiretur sicuti genus definitur in ordine ad 2.

plura

plura specie differentia, nullâ mentione factâ de individuis. Fateor apriùs & faciliùs speciem esse definiendam, *quod prædicatur de pluribus, vt tota illorum essentia.*

3. Obiicies: species non dicit differentias individuales. Sed differentiæ individuales sunt de essentia individui: ergo species non dicit totam essentiam individui. Laborant plurimi, vt defendant differentias individuales non esse de essentia individui, quod difficile sanè est, quia sicut per differentiam specificam constituitur species, sic per differentiam individualem individuum: ergo sicut differentia specifica est essentialis speciei, ita differentia individualis individuo. Secundò quia illud est de essentia cuiusuis rei, per quod res constituitur in esse talis, sed individuum constituitur in esse talis per differentias individuales: ergo differentiæ individuales sunt de essentia individui. Respondeo admittendo differentias individuales esse de essentia individui, & has non exprimi in prædicato specifico, nego tamen ideo esse adæquatam prædicationem speciei, quia licèt non dicat essentiam individui, dicit totam essentiam prædicabilem; quæ tantùm est essentia Logica, de qua agitur in præsenti, ex eo enim (quidquid sit de differentiis individualibus) differt species à genere, quia species dicit totam essentiam prædicabilem, & multis communem, quę in subiecto reperitur, quam non dicit genus, neque vllum aliud prædicabile.

4. Hìc inquiritur, an species prædicabilis requirat plura individua numero distincta: quam quæstionem definiui Controu. 3. Punct. 7. vbi dixi naturam ab vno individuo abstractam non esse vniuersalem. Verumtamen in hoc loco specialiùs difficultatem hanc exagitant authores occasione desumptâ ex quadam Thomistarum opinione asserente omnes Angelos numero distinctos specie esse differentes. Pro sententia asserente nullam esse speciem, cui repugnet individuorum multiplicitas, quam plures authores, in quibus est S. Thomas quem refert Hurtad. disp. 5. sect. 3. subiect. 3. verumtamen ab hac quæstione modò Logicum agens me abstineo, & disputationis gratiâ admissis his speciebus, quibus, individuorum multiplicitas repugnet, ad quæstionem Logicam accedo, & disputo an species istæ vniuersales essent.

5. Caietanus cap. 4. de ente, & essentia, & cap. 4. de specie docuit tales species vniuersales esse. Oppositam sententiam docuit S. Thomas vt benè suadet Hurtadus suprà, & persuadent testimonia adducta à Petro Bergomensi, verbo *Species* num. 1. eandemque amplectuntur omnes ferè authores, quibus subscribo. Probari potest hæc sententia iuxta Thomistarum principia ex eo, quod conceptus specificus talis naturæ præscindibilis non esset à differentia individuali, quia iuxta Thomistarum dogma omnis individuatio distincta à principio specifico sumitur per connotationem ad materiam. Sed huiusmodi naturæ angelicæ non haberent materiam: ergò in his non posset dari individuatio distincta à conceptu specifico: ergo conceptus specificus, & individuus esset idem formaliter. Sed conceptus individuus non esset multis communis: ergo neque specificus. Verumtamen hoc fundamento omisso, quia licèt ad homines efficax sit, iuxta communia principia non ita facilè probari posset, cùm natura illa haberet prædicatum specificum, quod posset ab individuali præscindi per hoc quod est esse principium operationum notabiliter differentium ab operationibus aliarum specierum, quod proprium non est naturæ individualis: paucis verò sententiam efficacissimè probo. Vniuersale est vnum aptum esse in multis: sed illa natura non esset apta esse in multis: ergo non esse vniuersalis: ergo non esset species vniuersalis. Maior continet definitionem vniuersalis ab omnibus admissam: minor nequit negari, quia supponimus naturam non esse multiplicabilem in plura individua, sed vnico contineri: ergo de hoc tantùm poterit prædicari, sicuti conceptus naturæ diuinæ, seu hic cóceptus *Deus* vniuersalis non est neque de pluribus prædicari potest, quia tantùm potest dari vnus Deus. Vtraque consequutio est legitima, prior ex terminorum dispositione, posterior, quia in illa arguitur negatiuè ex superiori ad inferius.

6. Respondent Thomistæ naturam Michaëlis immultiplicabilem in plura individua posse apprehendi communem aliis individuis ab intellectu confictis in ordine, ad quæ esset vniuersalis. Possent eâdem ratione dicere Thomistæ intellectum fingere alios Deos chimæricos distinctos à Deo Optimo Maximo, & respectu habito ad Deos factos naturam diuinam esse de multis prædicabilem; & sicuti hoc fundamẽto absolutè asserunt, naturam Michaëlis in ipsorum sententia immultiplicabilem in plura individua esse vniuersalem, eodẽ asserere naturam diuinã vniuersalẽ esse, quod malè audiret apud omnes. Aliter solutionem impugno: natura Michaëlis prædicabilis de Michaële vero, & de Michaële ficto, deberet abstrahi à Michaële vero, & à ficto, quia abstracta tantùm à Michaële vero de illo tantùm posset prædicari, de illis enim individuis prædicatur conceptus abstractus, à quibus fuit abstractus, & in quibus reperitur, & natura tantùm abstracta à Petro, de Ioanne non prædicatur, vt ex toto vniuersalium opere constat: ergo in illo conceptu abstracto non tantùm contineretur verum prædicatum specificum Michaëlis veri, sed fictum prædicatum specificum Michaëlis ficti: ergo illud vniuersale non esset tantùm natura Michaëlis veri immultiplicabilis in plura individua, sed quoddam aggregatum huius naturæ, & aliarum, quas fingeret intellectus: ergo hæc natura vera veri Michaëlis vt distincta ab aliis fictis, quantumuis præscinderetur, nunquam posset esse subiectum adæquatum, cui conueniret vniuersalitas: ergo non esset vniuersalis. Habemus ergo veram naturam immultiplicabilem in plura individua vt distinctam à reliquis nullâ mentis præcisione posse fieri vniuersalem, quod in præsenti disputamus, non enim est quæstio an ex natura vera multiplicabili, & alia natura ficta possit fieri vniuersale fictum ab intellectu; sed an hæc natura vera immultiplicabilis in individua sine consortio aliarum naturarum possit puræ præcisionis beneficio ab intellectu vniuersalis constitui.

7. Dices naturam abstractam tantùm à Michaële vero posse prædicari de Michaële ficto, etsi propositione non verâ. Contrà: si essentia vniuersalis posset constare prædicabilitate in ordine ad propositiones falsas, nullus conceptus excogitabilis est, qui non sit vniuersalis, quilibet enim, quem tu assignes propositionibus falsis potest de quocumque ente excogitabili prædicari.

8. Obiiciunt Thomistæ: species Angelorum ponuntur in prædicamento: ergo sunt vniuersales. Concederem ego gratis consequens, & ex illo infertem contra Thomistas, naturas specificas Angelorum multiplicabiles esse in plura individua. Quod si dum nobis hoc obiiciunt argumentum, illius sibi quærant solutionem, respondeo, poni in prædicamento, quia habent genera supremum, intermedia, & infimum vniuersalia, & speciem infimam prædicabilem de vno, quæ vniuersalis non est, sicut enim in reliquis prædicamentis ponitur individuum vltimum, quod vniuersale non est, sic in hac sententia ponetur species infima, etsi vniuersalis non sit.

9. Obiiciunt secundò: Natura Gabrielis, & natura Michaëlis differunt specie: ergo habent genus & differentiam: ergo sunt vniuersales. Concedo antecedens, & distinguo primum consequens; habent differentiam communem multis indiuiduis, nego consequentiam: conuenientem tantùm vni indiuiduo, concedo consequentiam: ergo est vniuersalis, nego consequentiam.

10. Obiiciunt tertiò: Intellectus apprehendit res spirituales instar materialium: sed naturam specificam materialem apprehendit vt cõmunem multis: ergo & spiritualem. Respondeo intellectum apprehẽdere res spirituales instar materialiũ seruatis seruandis, quia non apprehendit in spiritualibus prædicata, quæ illi repugnãt, non enim ex eo quod instar substantiæ materialis spiritualem apprehendam, & materialis substantia sit impenetrabilis, apprehendo ego substantiam spiritualem esse impenetrabilem, quod si id apprehendam per fictionem, impenetrabilitatem impingam spirituali substantiæ, ex vi cuius non negabo posse speciei immultiplicabili vniuersalitatem attribui, id enim mihi suadent Thomistæ huiusmodi speciem vniuersalem esse eodem iure, quo asserere possent ecceitatem Petri, seu Petreitatem esse vniuersalem, & supremum genus in prædicamento substantiæ. Addo intellectum apprehendere substantias spirituales instar materialium in ordine ad hæc accidentia corporea, quæ sensibus percipimus, non verò in ordine ad vniuersalitatẽ neque alia accidentia, quæ sensibus non percipiuntur. Demum etsi intellectus ex eo, quod res spirituales instar materialium cognoscat, speciem illam instar vniuersalis apprehenderet, non illam vt vniuersalem apprehenderet, aliud enim est apprehendere Angelum instar iuuenis, aliud apprehendere Angelum formaliter vt iuuenem.

11. Obiiciunt quartò: Species illa abstracta à differentia indiuiduali non est singularis: ergo vniuersalis. Respondeo speciem illam ex parte obiecti indiuiduam esse, & ex parte actus neque apprehendi positiuè vt vniuersalem, neque vt singularem, sed posse dici singularem negatiuè. Vide quæ dixi. Controu. 3. Punct. 7. de natura abstracta ab vno indiuiduo, quæ eodem modo de hac substantia sunt intelligenda.

12. Inquiri etiam solet, an tota ratio specifica reperiatur in singulis indiuiduis naturæ multiplicabilis in plura indiuidua. Diximus naturam vniuersalem dicere aggregatum omnium indiuiduorum iuxta sententiam non præscindentium ex parte actus, & iuxta præscindentium in aggregato rationum abstractarum. Ex quo manifestè infertur omnem speciem non posse esse in singulari indiuiduo, cùm in illo non sint reliqua indiuidua ab ipso distincta, neque rationes non ab ipso, sed ab aliis abstractas. Dicendum ergo est in quolibet indiuiduo non requiri totam speciem extensiuè, dici autem solet intensiuè reperiri in vnoquoque omnem perfectionem essentialem, quia perfectiones essentiales omnium indiuiduorum numero tantùm, & non in aliquo prædicato essentiali vniuscuiusque indiuidui perfectionem vincunt.

***

PVNCTVM III.

De indiuiduo primò intentionaliter sumpto.

1. INDIVIDVVM definitum fuit à Porphyrio cap. de specie, *cuius collectio proprietatum, quæ in vno sunt, in alio reperiri nequeunt.* Harum proprietatum collectio his versiculis continetur:

Forma, figura, locus, stirps, nomen patria, tempus,
Vnum perpetuâ reddere lege solent.

Hæ proprietates indiuiduo extrinsecæ sunt, & ita definitio per illas exhibita tantùm est descriptiua data per signa, quę arguunt differentiam indiuidualem, ex vi cuius indiuiduum constituitur, non per aliquid, quod formaliter indiuiduum constituat. Neque hæc definitio comprehendit omnia indiuidua, sed tantùm humana, quibus solùm competunt aliquæ ex proprietatibus in definitione adductis, quia bruta non dicuntur habere patriam, & communiter nomina non habent, & indiuidua non sensitiua rarò patriâ, aut nomine donantur. Melius indiuiduum definiuit Angelicus Doctor 1. part. quæst. 29. art. 4. *indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*, id est, cui repugnat multiplicari in plura, quę sint idem cum ipso. Ex hoc deprehendes differentiam inter indiuisum modo dicto, indiuisibile, & diuisibile: diuisibile dicitur, quod habet partes, in quas potest secari, indiuisibile est, quod his partibus non componitur, sed simplicem dicit entitatem, indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, seu indiuiduum est, quod nequit diuidi in ea, quæ inter se sunt distincta secundùm naturam, quorum quodlibet secundùm eandem naturam adæquatè cum diuiso identificetur. Inferes similiter indiuiduum esse idem, ac vnum numericè, & differentiam indiuidualem importare formaliter vnitatem indiuidualem omne ens transcendentem. Multa habes Controu. 3. Metaph. Punct. 3. vbi definio an importet aliquid positiuum, vel negatiuum, quomodo distinguatur à reliquis gradibus, quam indistinctionem importet, & omnia tracto, quæ desiderari possunt ad perfectam cognitionem differentiæ indiuidualis & indiuidui, ex vi illius constituti.

2. Vna tantùm supereſt quæstio ad Logicum spectans, quam hîc definiam. An videlicet ab omnibus indiuiduis primò intentionaliter sumptis, seu secundum id, quod intrinsecè important possit abstrahi communis aliqua ratio. Negant P. Fonseca 5. Metaph. cap. 6. quæst. 5. sect. 4. P. Toletus cap. de specie Soto & alij ex antiquis ibid. Affirmatiuam partem tuentur S. Thom. 1. part. quæst. 30. artic. 4. Scotus in 1. distinct. 23. quæst. vnica. Hurt. disp. 5. sect. 7. Arriaga disp. 7. sect. 2. Metinero cap. 3. de specie disp. 2. quæst. 1.

3. Sciendum est quæstionem non esse an à Petro & Ioanne, qui sunt indiuidua naturæ humanæ, possit abstrahi aliqua ratio essentialis, seu specifica, in qua conueniant, certum enim est ab vtroque abstrahi rationem hominis, sed an ab indiuiduis quatenus formaliter sunt indiuidua possit abstrahi aliqua ratio, quæ illis competat, ratione differentiæ indiuidualis, quod est inquirere, an à differentijs indiuiduali Petri, & à differentia indiuiduali Ioannis possit abstrahi aliqua communis ratio, sicuti cùm inquiritur an ab albo, & nigro formaliter sumptis possit abstrahi ratio communis, idem est ac inquirere, an ab albedine, & nigredine communis ratio possit abstrahi. In hunc sensum quæstionem definiuit subtilis Doctor loco supra citato his verbis:

Potest

Potest dici, quod ab individuis potest abstrahi species, quæ dicit quiditatem individuorum, sed etiam aliquid quasi proprium.

3. Insuper in memoriam sunt reuocandæ duæ opiniones, quædam præscindens tantùm ex parte actus præcise per confusionem plurium singularium, absque eo quod intellectus ex vi præcisionis partiatur duas formalitates, quandam, quam attingit, & aliam quam omittit. Alia est opinio præscindens ex parte obiecti, iuxta quam præcisio non consistit tantùm in confusione singularium, à quibus præscindi dicitur ratio aliqua communis, sed necessariò debet attingere vnam formalitatem, & aliam omittere vtramque contentam in illo inferiori, à quo dicitur abstrahi rationem communem separando illam ab alia formalitate, quæ in inferiori continetur, & ex vi præcisiuæ cognitionis non attingitur. Rem explico in opinione præscindente ex parte actus, ad hoc vt præscindatur ab homine & equo ratio communis tantùm requiritur species hominis, & equi inter se confundi cognitione respondente huic voci *animal*, & ita iuxta hanc sententiam tantùm est necessarium assignari vnam rationem abstractam, & inferiora, à quibus abstrahitur, ex parte obiecti, neque inadæquatè distincta, si omnia simul sumantur, à ratione, quæ abstracta concipitur. In opinione autem præscindente ex parte obiecti debent assignari inferiora, à quibus abstrahitur ratio abstracta ex parte obiecti inadæquatè distincta ab inferioribus, ratio alia quæ in inferioribus includitur, & ab illis inadæquatè distincta, quæ per cognitionem præcisiuam non attingitur, exempli gratiâ abstrahitur ratio animalis ab homine, & equo, in qua abstractione inferiora intercedere necesse est tanquam materiam, à qua abstrahitur, vel potiùs extrahitur ratio animalis inadæquatè distincta ab inferioribus, inferiora enim formaliter sunt animal rationale, & animal hinnibile, & ratio abstracta tantùm est animal, dantur item differentiæ inadæquatè distinctæ ab inferioribus in quibus includuntur, quia inferiora sunt animal rationale, & animal hinnibile, & differentiæ tantùm sunt rationale, & hinnibile, quæ differentiæ sunt formaliter condistinctæ à ratione abstracta, & ex vi cognitionis præscindentis non attinguntur.

4. Ex hoc fit omnia inferiora, à quibus ratio aliqua communis abstrahitur debere esse resolubilia in duas formalitates ex parte obiecti per intellectum formaliter distinctas, quarum altera communis sit omnibus inferioribus, & cognitione præscindente attingatur, & altera sit propria cuilibet inferiori, & in quocũq; illorum distincta, quæ non attingatur per cognitionem præscindentem. Ob has formalitates, in quibus homo, & equus possunt resolui, ab illis opinio ex parte obiecti præscindens rationem communem abstrahit, homo enim resoluitur in animal rationale, & equus in animal hinnibile, & cognitio præscindens rationem communem homini, & equo, *in* homine attingit animal, & omittit rationale, & in equo attingit animal, & omittit hinnibile, quod est præscindere, seu separare animal à differentiis, quibus erat vnitum, & illud abstrahere, seu proprius extrahere ab homine, & equo, in quibus erat quasi contentum tanquam pars in toto.

5. Ex his infero in opinione Thomistarum præscindentium ex parte obiecti non posse dari rationem communem omnibus differentiis. Hæc conclusio est contra Hurtadum supra §. 67. qui asserit in omnium opinione dandam esse rationem communem individuis; illam verò ex dictis efficaciter probo: differentia individualis resolubilis non est in duos conceptus, quorum quilibet inadæquatè distinguatur à differentia, & secundum se totum sit ab altero condistinctus, ergo non est indifferens aliqua formalitas, quæ attingatur cognitione præscindente, & altera, quæ omittatur, sicut est in homine formalitas animalis, quã attingit cognitio præscindens ab homine, & equo, & formalitas rationalis, quam omittit: ergo non potest à differentiis individualibus abstrahi cõmunis ratio. Antecedens est certum, quia si in Petreitate assignes duos cõceptus formaliter inter se condistinctos, vnus ex vi cuius Petreitas conueniat cum Ioanneitate, & alter quo differant, differentia individualis adæquatè constituetur in illo vltimo conceptu, ex vi cuius differunt, & primus, in quo conueniunt ad differentiam individualem non pertinebit, quia differentia individualis est illud ex vi cuius hoc individuum vltimò differt à quocumque alio. Quod si rursus illum vltimum conceptum velis partiri ex parte obiecti, in infinitum procedes, & ego semper differẽtiam individualem constituam in conceptu vltimo, vel nunquam fatear inuentum esse conceptum individualis differentiæ, quousque ad aliquem sit peruentum, qui nihil in se conuenientiæ cum alio includat. Idem quod dixi de differentiis individualibus intellige de quibuscumque differentiis specificis inter se oppositis, rationale enim, & hinnibile secundùm se sunt conceptus, ex vi quorum vltimò differunt homo, & equus, qui nihil in se conuenientiæ habent admixtum, neque rursus in duas alias formalitates sunt partibiles.

6. Ex hoc infero ab individuis formaliter sumptis vt individua sunt secundùm opinionem Thomistarum non posse abstrahi rationem communem. Ratio est manifesta: rationem communem abstrahi ab individuis formaliter vt individuis, dicit abstrahi hanc rationem ab individuationibus, ita vt ratio abstracta exeat, seu extrahatur non quomodocumque à toto constituto ex individuatione, & subiecto, cui hæc contingit, sed formaliter ab ipsa individuatione, & materialiter tantùm à subiecto, cui contingit individuario, sicuti abstrahi ab albo, & nigro formaliter sumptis rationem, communem dicit hanc rationem abstrahi formaliter ab albedine, & nigredine: sed ab individuationibus formaliter sumptis non potest abstrahi ratio communis, vt iam probauimus: ergo neque ab ipsis individuis formaliter sumptis vt individua sunt.

7. Dices sequi ex his ab homine formaliter vt homine, & ab equo formaliter vt equo non posse abstrahi rationem communem, quia sicut individuum vt individuum *dicit formaliter differentiam* individualem, à qua non potest abstrahi communis ratio, ita homo formaliter vt homo dicit differentiam specificam, à qua nequit abstrahi ratio communis: ergo sicuti dicimus non posse abstrahi rationem communem ab individuo formaliter, vt individuo, quia non potest abstrahi ratio communis ab individuatione, per quam constituitur in esse individui, sic dicemus non posse abstrahi rationem communem ab homine formaliter vt homine, quia non potest abstrahi à rationali, per quod constituitur in esse hominis. Probat ratio ab homine formaliter vt rationali, & equo formaliter vt hinnibili non posse abstrahi rationem communem, quia hæc non potest abstrahi à rationali, & hinnibili secundùm se sumptis, dicitur tamen abstrahi ab homine vt homo est, quia homo vt homo non tantùm dicit conceptum rationalis, sed conceptum animalis, qui extrahitur ab homine per cognitionem ex vi cuius attingitur animal, rationali non attacto. Instabis, homo vt homo non tantùm dicit pro formali conceptum rationalis sed conceptum animalis, & quia ab hoc toto *animal rationale* extrahitur animal, dicitur abstrahi rationẽ communem ab homine vt homine: ergo indiui-

duum vt indiuiduum non tantùm dicet pro formali differentiam indiuidualem, sed naturam, & quia ab hoc toto *natura indiuidua* extrahitur conceptus naturæ, dicetur abstrahi rationem communem ab indiuiduo vt indiuiduo. Respondeo quæstionem hanc iam esse de nomine, an videlicet sicut ratio animalis abstracta ab homine, & equo dicitur abstracta ab homine vt homine, & ab equo vt equo, possit ratio hominis abstracta ab hoc indiuiduo humano, & illo indiuiduo equino possit dici abstracta ab indiuiduis vt indiuiduis, & præter hoc quod est esse de nomine, non attinet ad nostram quæstionem, quæ inquirit, an præter rationem hominis, quæ abstrahitur à Petro, & Ioanne, siue dicatur abstrahi ab ipsis indiuiduis, sine non possit abstrahi communis alia ratio indiuidui, cuius formalitas extrahatur, & exeat tanquam pars à toto à formalitate huius indiuiduationis, quod nec probat, neque intendit probare obiectio adducta. Addo dici hominem includere pro formali non solùm conceptum rationalis, sed etiam conceptum animalis, quia rationale tantùm adiunctum animali, & non aliis prædicatis constituet hominem, vnde si per impossibile rationale coniungeretur cum viuenti non sensibile non faceret hominem, indiuiduatio autem cuicumque naturæ adiungatur facier indiuiduum, & ita indiuiduum tantùm dicitur pro materiali naturam includere, & pro formali indiuiduationem, sicuti album dicitur pro materiali includere subiectum, quia cuiuscumque naturæ sit, dum illi adiungatur albedo fiet album, albedo enim contingens parieti constituit album, & sic cum omnibus aliis subiectis. Ob hanc rationem potest dici rationem communem hominis abstrahi à Petro vt Petro, & Ioanne vt Ioanne, quia hoc indiuiduum significatum nomine Petrus pro formali significat naturam rationalem, cui contingit indiuiduatio, sicut homo dicit pro formali rationem animalis, cui coniungitur differentia rationalis.

8. In sententia non præscindente ex parte obiecti, sed tantùm ex parte actus sentio posse præscindi rationem cõmunem indiuiduationibus formaliter sumptis, & ipsis indiuiduis vt indiuiduis formaliter sumptis. Ratio est, quia possunt confusè omnia cognosci instar vnius per conceptum respondentem huic voci indiuiduum, cuius obiectum non erit ratio aliqua ex parte obiecti præcisa, sed aggregatum quoddam omnium indiuiduorum, & indiuiduationũ, quod per distributionem accommodam erit prædicabile de hac indiuiduatione, & illa indiuiduatione, de hoc indiuiduo, & illo indiuiduo. Confirmatur: sicut Petrus est indiuisus in se, & diuisus à quolibet alio: ergo habent in hoc similitudinem, ex vi cuius possunt concipi per conceptum repræsentantem indiuisum à se & diuisum ab alio confundendi in illo *à se & ab alio* subiecta inter se distincta, eodem nomine significata.

9. Obiicies, hoc indiuiduum, v.g. Petrus dicit esse indistinctum à Petro, & distinctum à non Petro: sed in hoc conceptu nihil est commune alij indiuiduo, quodcumque enim aliud, quod tu assignes non habebit esse indistinctum à Petro, quia distinguetur à Petro, neque esse distinctum à non Petro, quia non erit distinctus à se, qui erit non Petrus: ergo ab hoc indiuiduo non potest abstrahi ratio communis. Concedo antecedens, & distinguo consequens; ab hoc indiuiduo tantùm non potest abstrahi ratio communis, concedo consequentiam; ab hoc indiuiduo & ab aliis, nego consequentiam; quia licet nihil sit in aliquo indiuiduo, quod sit cõmune multis, sed quidquid vnicuique conuenit, illius proprium est, totum illud quod sit ex pluribus indiuiduis per cognitionem illa confundentem, & repræsentatem per modum vnius, quæ dicitur abstrahens rationem communem ab illis, est commune pluribus ratione diuersarum partium, quas in se continet, quatenus includit hoc indiuiduum *Petrus*, est commune Petro, & quatenus continet hoc indiuiduum, *Ioannes*, est commune Ioanni, & sic de reliquis per accommodam distributionem.

Obiicies secundò. Idem non potest esse ratio conueniendi, & disconueniendi. Sed differentia indiuidualis Petri est ratio disconueniendi inter Petrum & Ioannem: ergo non potest esse ratio conueniendi. Respondeo rationem disconueniendi, quam habet Petrus respectu Ioannis esse differentiam indiuidualem ipsius Petri distinctè cognitam, quæ tantùm illi conuenit, & rationem conueniendi esse differentiam indiuidualem ipsius Petri, & differentiam indiuidualem Ioannis cognitas confusè instar vnius obiecti, quod commune est Petro, & Ioanni iuxta distributionem accommodam, vnde nunquam idem adæquatè sumptum, neque eodem modo cognitum est ratio cõueniendi & disconueniẽdi. Ad argumentum in forma distinguenda est maior: idem eodem modo cognitum non potest esse ratio conueniendi, & disconueniendi, concedo maiorem: diuerso modo cognitum, subdistinguo; idem adæquatè, concedo; idem inadæquatè, nego. Deinde distinguo minorem. Differentia indiuidualis Petri est ratio formalis disconueniendi in Petro: per se solam & distinctè cognitam, concedo; simul cum aliis confusè cognitis, nego. Rursus eodem modo distinguo consequens: ergo non potest esse ratio disconueniendi: per se solam distinctè cognitam, nego: simul cum aliis confusè cognita constituendo aggregatum, in quo includantur plures differentiæ indiuiduales instar vnius obiecti repræsentatæ, concedo. 10.

Obiicies, si ab vltimis differentiis potest abstrahi ratio communis, hæc ratio abstracta potest iterum contrahi per differentias, & ab his rursus poterit abstrahi communis ratio: ergo poterit in infinitum procedi. Posses eodem modo obiicere: si ab homine, & equo abstrahitur ratio animalis, rursus hæc ratio poterit iterum contrahi ad hominem, & equum, & iterum abstrahi ab homine, & equo, & sic in infinitum dandas esse abstractiones. Respondeo has abstractiones, & contractiones non fieri per nouas formalitates, quæ in singulis abstractionibus reperiantur, sed per repetitionem eorundem conceptuum, si enim ab hoc, & illo indiuiduo abstrahas rationem communem, cùm illam contrahas, repetes eosdem conceptus, quos ante abstractionem de indiuiduis distinctè cogniris habueras, & si iterum ab indiuiduis, ad quæ fuit contracta communis ratio, velis abstrahere, reperes eundem conceptum; quem antea elicueras, & de eodem obiecto eandem rationem per abstractionem omnino similem priori, & conceptum formalem tantùm numero distinctum abstrahes, & si hac ratione in infinitum procedas, in infinitum eosdem conceptus repetes. in quo præter tui capitis defatigationem nullum inconueniens reperio: tibi consule. 11.

Obiicies vltimò contra vtramque conclusionem, quibus diximus non posse abstrahi rationem communem ab indiuiduis in opinione præscindente ex parte obiecti, benè tamen in præscindente ex parte actus. Idem fundamentũ, quod sufficit ad præscindendum formaliter vnum ab alio, sufficit ad præscindendum obiectiuè admissâ possibilitate præcisionum obiectiuarum, quia hoc fundamentum in vtraque sententia est obiectorum similitudo: ego in vtraque sententia, aut in neutra admittenda est ratio communis indiuiduis. Respondeo à me probatum fuisse posse abstrahi rationem communem ab indiuiduis iuxta propriam sententiam tantùm formaliter 12.

præscindentem

præscindentem, contra quam conclusionem præcisè sumptam non procedit prædicta obiectio. Item probaui iuxta præscindentem obiectiuè non posse dari rationem communem indiuiduis, quod si ex alio capite probetur dandam esse semel admissis his obiectiuis præcisionibus duplex contradictorium inferretur, non præcisè ex conclusione à me tradita, sed ex eo quod hæ præcisiones obiectiuè admittantur, quod potero libens admittere, quia ego nunquam has obiectiuas præcisiones possibiles esse admitto, sed repugnantes, ac proinde quo plura absurda ex illa inferantur, mea magis sententia corroborabitur. Secundò responderi poterit ad præcisiones obiectiuas requiri inferius à quo extrahitur ratio communis omissa differentiali, adhuc expresè cognitum cognosci in ordine ad duo connotata distincta, quorum vnum fundet similitudinem, seu sit fundamentum ad cognoscendam rationem communem, & aliud fundet dissimilitudinem, seu sit fundamentum ad cognoscendam rationem communem, in qua differunt. Exempli gratiâ, homo, qui resoluitur in duos conceptus, vnum in quo conuenit cum equo, dicit ordinem ad sensationes, in ordine ad quas cognoscitur ratio conueniendi cum equo, & ad ratiocinationes, in ordine ad quas cognoscitur ratio disconueniendi ab equo, videlicet rationale. Similiter albedo resoluitur in conceptum genericum, in quo conuenit cum nigredine, dicit ordinem ad eandem potentiam, ad quam similem ordinem dicit nigredo, in ordine ad quam potentiam cognoscitur prædicatum genericum coloris, & dicit ordinem ad speciales actus distinctos à potentia, quos non terminat nigredo in ordine ad quos cognoscitur prædicatum differentiale. In hoc autem indiuiduo Petro, qui tantùm dicit indistinctionem in se, & distinctionem à quolibet alio, non reperitur ordo realis ad vnum connotatum in ordine ad quod cognoscatur ratio aliqua conueniendi, & aliud distinctum in ordine ad quod cognoscatur ratio disconueniendi, & ideo non potest ab illo obiectiua ratio præscindi, licet possit ex parte actus præscindi ab ipso, & ab alio inter se distinctis ex eo præcisè quod intellectus illa cognoscat sine connotatis, ex vi quorum apprehenditur expresè realis distinctio inter alia indiuidua, à quibus ratio communis abrahi dicitur.

PVNCTVM IV.

De indiuiduo prædicabili.

1. INDIVIDVVM secundò intentionaliter sumptum definiuit Porphyrius, *quod de vno tantùm prædicatur.* Alio modo, *quod subijcitur speciei.* Posterior definitio explicanda est ex dictis Punct. 2. vbi explicui, quomodo indiuiduum subijciatur non solùm speciei, sed etiam generi; speciei tanquam tori essentiæ, generi tanquam parti materiali.

2. Circa priorem definitionem docuit noster Toletus indiuiduum tantùm prædicari de se ipso prædicatione identicâ, quem impugnant ferè omnes recentes, qui asserunt indiuiduum multis prædicationibus formalibus de ipso prædicari, quia prædicatio identica non est illa, in qua prædicatum identificatur cum subiecto, sic enim omnis verà prædicatio esset identica, sed in qua prædicatum, & subiectum omnino eodem modo significantur. Cùm verò indiuiduum possit significari per diuersos formales conceptus potest ex vi vnius poni ex parte prædicati, & ex vi alius, quo diuerso modo significetur, poni ex parte subiecti, quod fit in his prædicationibus *hic homo est Petrus, hoc indiuiduum est Petrus; hoc animal rationale est Petrus*, quæ omnes sunt prædicationes formales, in quibus Petrus de se ipso prædicatur.

3. Cæterùm aliud est prædicationem esse formalem, aliud prædicatum de subiecto formaliter verificari, quod explicui Controu. 3. Punct. 9. vbi dixi ad propositionem formalem sufficere prædicatum non omnino eodem modo significari, quo significatur subiectum, ad veritatem autem in sensu formali, & non in sensu identico requiri aliquem ordinem inter subiectum, & prædicatum, sicuti superioris ad inferius, aut accidentis ad subiectum, quà ratione dixi plures prædicationes formales tantùm esse veras sensu identico. Hac ratione existimo contingere in prædicationibus suprà adductis, & in aliis similibus, in quibus hoc indiuiduum, v.g. Petrus, vel Ioannes est illarum prædicarum, in quo sensu explico Cardinalem Toletum, & illi assentior.

PVNCTVM V.

De indiuiduo vago.

1. INDIVIDVVM vagum opponitur certo, & determinato, quod definiri potest *certatus determinata, & singularis, quæ nequit aemonstrari proprio nomine, vel termino distincto ex vi cognitionis.* Dixi *ex vi cognitionis*, quia quodlibet indiuiduum existens habet suum esse determinatum, & demonstrari potest à cognoscente rem clarè, & perfectè. Dicitur autem vagum in ordine ad intellectum, qui non potest illud ex vi cognitionis determinatè assignare, vt cùm dicimus, *aliquis homo currit*, licet Deus dicere possit, quis sit, qui currit, & in re vnus sit determinatus, ex vi tamen cognitionis respondentis his vocibus *aliquis homo currit*, quam elicit homo, non poterit idem homo aliâ cognitione non superueniente assignare Petrum currentem.

2. Hanc disiunctionem in indiuiduo vago repertam docet Arriaga disput. 7. sect. 4. subsect. 4. oriri aliquando ex imperfectione cognitionis, vt cùm audio hominem loquentem, & non distinguo hominem loquentem à reliquis ab ipso distinctis, neque percipio, quis sit, qui loquatur, & ob hanc causam dicere non possum, hic homo loquitur, sed hic vel ille loquitur, quod est idem ac dicere aliquis homo loquitur. Docet insuper aliquando huiusmodi disiunctionem oriri ex eo, quod obiecta indeterminatè ad aliquam rem requirantur, vt requiritur Missæ auditio ad non peccandum, non enim hæc auditio præ aliis requiritur, sed sub disiunctione hæc vel illa. Melius docet Hurtad. disput. 7. sect. 9. huiusmodi disiunctionem semper oriri ex imperfectione cognitionis, vt plurimùm enim cùm aliquid disiunctiuè requiritur ad effectum, est quia effectus disiunctiuè ponitur, vt cùm dicimus hic vel ille equus requiritur ad equitandum, est, quia illud ad *equitandum*, non dicit hanc equitationem in particulari, ad hanc enim hic equus requiritur, & ad illam equus ille necessarius est.

3. Hanc rationem vidit Arriaga, & respondet, ideo ipsum in re singulari exemplum apponere, v.g. in auditione Missæ requisitæ ad non peccandum, seu ad negationem peccati, quod est effectus determinatus, & non requirit determinatam Missæ auditionem, sed hanc vel illam. Respondeo sufficere quamliber auditionem Missæ ad non peccandum in re esse idem, ac opponi cum peccato omissionis circa præceptum audiendi Missam, hanc Missæ auditionem, & illam Missæ auditionem, & sic quamcumque aliam singularem, seu peccatum omissionis includere negationes om-

nium auditionum Missarum, ita vt destructâ quacumque negatione auditionis Missæ per auditionem illi oppositam tanquam habitum priuationis destruatur peccatum. In quo nihil vagum reperitur, licet vagè à nobis significetur, id enim quod nos significamus per hanc disiunctionem, aliqua audítio Missæ requiritur ad non transgrediendum præceptum, in re est transgressionem præcepti includere negationes omnium auditionum Missarum, & quamcumque auditionem Missæ opponi cum sua negatione, & consequenter cum aggregato negationum, in quo consistit transgressio præcepti, quod in se includebat negationem destructam per auditionem Missæ. Aliter posset dici veritatem illam disiunctiuam, aliqua auditio Missæ requiritur ad non peccandum, seu ad non transgrediendum præceptum, importare quamcumque Missæ auditionem, hanc videlicet per se sumptam, & sic illam absolutè sufficientem esse omnibus aliis seclusis ad non transgrediendum præceptum, & non posse non transgredi præceptum absque omni auditione, seu nullâ auditione Missæ existente, quod dicit necessitatem vniuscuiusque auditionis, sub conditione negationum reliquarum auditionum, hæc enim est vera propositio: si absint omnes auditiones Missæ distinctæ ab ista, hæc necessariò requiritur ad non transgrediendum præceptum de Missa audienda.

4. Idem dico de præcepto offerendi par turturum aut duos pullos columbarum, sicut enim intelligitur in præcepto audiendi Missam disiunctio inter hanc, & illam Missæ auditionem, sic in prædicto præcepto intelligenda est disiunctio inter oblationem paris turturum, & oblationem duorum pullorum columbarum. Sunt etiam hæc intelligenda de non-transgressione præcepti, de adimpletione verò positiua, dicendum est physicè diuersam adimpletionem præcepti esse factam per hanc Missæ auditionem ab adimpletione factâ per illam Missæ auditionem; quia hæc adimpletio consistit in hac Missæ auditione, & ita deficiente hac Missæ auditione deficit hæc præcepti adimpletio, etiamsi datâ illâ Missæ auditione, detur alia adimpletio æquè sufficiens ad non esse peccati, quod dicit negationem omnium adimpletionum.

Eadem ratione respondendum est ad exemplum 5.
aliud, quod adducit idem Arriaga de igne singulari, qui non indiget ad sui existentiam hac actione præ omnibus aliis, sed hac vel illâ contentus est, quia huiusmodi disiunctio tantùm dicit quamliber actionem ex se esse sufficientem ad hoc, vt ex vi illius existat ignis, seu ignem sufficienter ex vi cuiuscumque, quæ assignetur, posse existere, & non posse existere sine omnibus simul sumptis, quod dicit necessitatem huius actionis ex suppositione, quod aliæ absint, & sic de reliquis omnibus.

Circa prædicabilitatem indiuidui vagi dicendum 6.
est ipsum non prædicari prædicatione pertinente ad aliquod vniuersale, quia terminus iste *aliquis homo*, quo indiuiduum vagum significatur non comprehendit omnes homines instar vnius significatos, sed vt plures & inter se distinctos, disiunctio enim, quam terminus *aliquis* significat essentialiter connotat extremorum distinctionem. Hanc prædicationem *Petrus est aliquis homo*, esse formalem, tantúmque verificari ratione identitatis inter subiectum & prædicatum, & non ratione alicuius ordinis, qui in his reperiatur, ac proinde non esse veram in sensu formali, sed in sensu identico constat ex dictis Punct. 4. de indiuiduo secundò intentionaliter sumpto.

CONTROVERSIA VI.

De differentia, proprio, & accidenti.

VINQVE differentiarum acceptiones adducit Porphyrius, apud omnes tamen recepta est diuisio differentiæ in communem, propriam, & propriissimam. Differentia propriissima absolutè differentia dicitur, & tertium prædicabile constituit: differentia propria absolutè proprium appellari consuevit, & constituit quartum prædicabile: differentia communis accidens nuncupatur, & quintum prædicabile constituit, de his omnibus in hac Controuersia breuiter disputatio instituetur.

PVNCTVM I.

Qualis sit diuisio differentiæ in communem, propriam, & propriissimam.

1. INQVIRIMVS, an differentia communis, propria, & propriissima vniuocè, vel analogicè tantùm conueniant, potestque quæstio intelligi de differentiis primò intentionaliter sumptis, in quo sensu inpræsentiarum non tractatur, pendet enim ex aliis principiis, an videlicet à substantia, & accidenti possit abstrahi communis ratio, & an à conceptu metaphysico differentiæ propriissimæ possit abstrahi aliqua ratio communis, quas quæstiones propriis locis expendo. Potest etiam intelligi quæstio de differentiis secundò intentionaliter sumptis quatenus sunt vniuersales respectu suorum inferiorum, in quo sensu vniuocè conuenire ostendam Controu. 7. Punct... Rursus potest quæstio procedere de differentiis secundò intentionaliter sumptis in ordine ad rationem communem, quam contrahunt, & specialem, quam cum ratione communi constituunt, in quo sensu inpræsentiarum exagitatur.

Affirmant nostri Conimbricenses hîc hanc diui- 2.
sionem esse vniuocam. Assentior Patri Rubio cum aliis asserenti diuisionem hanc non esse vniuocam, sed analogam. Ratio esto: tantùm differentia propriissima simpliciter & absolutè contrahit genus, & constituit speciem: ergo tantùm differentiæ propriissimæ simpliciter & per se conuenit ratio differentiæ. Probo antecedens: risibile, quæ est differentia propria, est quid superueniens speciei iam constitutæ: ergo illam non constituit: ergo neque diuidit genus, quia eo ipso quod species sit constituta intelligitur iam genus diuisum, & contractum ad speciem per differentiam propriissimam: ergo quando aduenit differentia propria nihil supereſt constituendum, aut contrahendum. Confirmatur: risibile (idem dico de quacumque alia passione) non facit per se differre hominem

hominem ab equo, ergo non conuenit illi ratio faciendi differre. Probatur antecedens: homo differt ab equo per ſuam eſſentiam, & per id per quod conſtituitur. Sed riſibile non eſt eſſentia hominis, neque id, per quod homo conſtituitur: ergo homo non differt ab equo per riſibile: ergo animal commune homini, & equo non contrahitur ad hominem per riſibile: ergo riſibile propriè non contrahit genus, neque propriè conſtituit ſpeciem: ergo non conuenit vniuocè cum differentia propriiſſima, cuius munus eſt per ſe ipſam ſpeciem primò conſtituere, & genus contrahere. Denique hoc ſibi vult proloquium illud, differentia propriiſſima facit aliud, & communis, & propria faciunt alterum, hoc eſt, differentia propriiſſima facit ſpeciem, quam conſtituit ab alia ſimpliciter differre, & eſſe aliud ab omni illo, quod formaliter conſtituitur per aliam differentiam, & communis & propria tantùm reddunt ſubiectum alteratum, quod ſalua eadem eſſentia, quam habebat, conſtituunt formaliter habens aliud accidens eſſentiæ ſuperueniens.

3. Dices, ſicut homo eſſentialiter differt ab equo per rationale, ſic homo albus differt accidentaliter ab homine nigro per albedinem: ergo vtraque differentia conueniunt in hoc quod eſt facere differre, etiamſi differant ex eo quod vna faciat differre eſſentialiter, & alia accidentaliter. Reſpondeo negando antecedens, quia in hoc quod eſt facere differre accidentaliter, *illud accidentaliter* non ſolùm eſt additum importans modum ſpecialem faciendi differre, ſed deſtruens rationem communem faciendi differre, quia differre accidentaliter non eſt ſimpliciter differre, aut eſſe aliud, quia idem à ſe ipſo poteſt conſtitui accidentaliter differens per accidens ſuperadditum, & nunquam poteſt aliquid fieri aliud à ſe ipſo.

4. Inſtabis, ſicut eſt eſſentiale differentiæ propriiſſimæ facere differre eſſentialiter, ſic eſt eſſentiale differentiæ communi, aut propriæ facere differre accidentaliter: ergo omnes conueniunt in hoc quod eſt facere differre. Eodem modo poſſes arguere: ſicut eſt eſſentiale homini vero eſſe hominem, ſic eſt eſſentiale homini picto eſſe hominem pictum: ergo conueniunt vniuocè homo viuus, & homo pictus in ratione hominis. Reſpondeo ergo concedendo antecedens, & negando conſequentiam, quia id, quod eſt eſſentiale differentiæ communi, & propriæ non eſt ſimpliciter facere differre, quia accidentaliter differre, vt ſæpe dixi, non eſt abſolutè, & ſimpliciter differre.

5. Aduertas tamen albedinem, quæ eſt differentia accidentalis reſpectu ſubiecti poſſe concipi vt conſtituens hoc concretum album formaliter vt album, & vt contentum ſub conceptu communi colorati, quod diuiditur in album, & nigrum tanquam in ſpecies oppoſitas, & tunc non ſe habere tanquam differentiam accidentalem, ſed vt eſſentialem eſſentialiter conſtituentem hoc concretum *album*, quod formaliter ſumptum ſpecie differt ab hoc concreto *nigrum* etiam formaliter ſumpto, vtrumque enim reſpicit coloratum tanquam genus, quod de illis tanquam de propriis ſpeciebus prædicatur his prædicationibus,

album eſt coloratum,
nigrum eſt coloratum.

PVNCTVM II.

De differentia propriſſima in ordine ad genus quod contrahit, & ſpeciem quam conſtituit.

SVPPONENDVM eſt ex Ariſtotele 10. Metaphyſic. cap. 5. & D. Thoma 1. part. quæſt. 9. art. 1. ad 3. ea dici differre, quæ in aliquo conueniunt. Vnde hoc eſt diſcrimen inter diuerſum, & differens, nam vnumquodque ens per ſe eſt diuerſum ab alio, ſiue cum illo in aliqua ratione conueniat, ſiue non conueniat; differens verò ſolum dicitur illud, quod in aliqua ratione conuenit cum illo, à quo differens eſt. Sic homo ab equo differre dicitur, quia cum illo conuenit in ratione animalis. Ex hoc conſtat differre vnum ab alio nihil aliud eſſe, quam ab illo ſeparari, & diſtingui, vnde ratio illa, quâ coguntâ ſeparantur, & diſtinguuntur differentia dicitur. Eſt ergo munus faciendi differre, ſeparare, & diuidere ea, quæ erant vnita, & coniuncta. Vnde actus differendi erit deſtructio vnionis quâ erant intentionaliter vnum ea, quæ plura intentionaliter fiunt. Ex his manifeſtè euincitur actum faciendi differre non exiſtere à parte rei independenter ab intellectu, & à forma intentionali diuidente ea, quæ in ratione ſuperiori erant vnum. Ratio eſt, quia vnitas vniuerſalis, ſeu generis eſt intentionalis, quæ non opponitur cum diuiſione reali (reale voco, quod intentionali opponitur) quia exiſtentibus obiectis quantumuis in ſe diuiſis poſſunt eſſe vnum, & non plura intentionaliter: ergo vnitas intentionalis diuiſioni reali non opponitur. 1.

Ex his manifeſtè deducitur quid ſit genus contrahi ad ſpecies, ſeu in illas diuidi, quia cùm vnitas generis conſiſtat in cognitione confuſa omnium ſpecierum inſtar vnius obiecti, diuiſio conſiſtit in cognitione expreſſa, ſeu non confuſa eorundem, quâ vt plura & inter ſe diſtincta apprehendantur obiecta illa, quæ ex vi cognitionis confuſè erant vnita in ratione communi. Ratio eſt, quia diuiſio nihil aliud eſt quàm exiſtentia extremorum, & carentia vnionis, cùm verò extrema exiſtere intentionaliter ſit cognoſci, & eſſe vnita ſit cognoſci confuſè; ad hoc vt exiſtant debent cognoſci, & ad hoc vt non habeant vnitatem, quam tollit diuiſio, debent non cognoſci confuſè, vnde diuiſio neceſſariò dicet cognitionem non confuſam extremorum, quæ eſt cognitio diſtincta, ſeu ex vi cuius extrema diſtinctè cognoſcuntur. 2.

His præiactis fundamentis facile erit diſſoluere quæſtionem inter nonnullos acriter exagitatam. An videlicet munus faciendi differre ſit reale, vel rationis; cui reſpondendum eſt eſſe reale prout opponitur ficto, ſeu chimærico, non reale prout opponitur intentionali, conſiſtit enim in actu intentionali, ſeu in cognitione, ex vi cuius apprehenduntur diſtinctè illa, quæ confuſè inſtar vnius fuerant præconcepta. Quòrve actus intercedant in contractione generis, & diuiſione eiuſdem, & conſtitutione ſpecici, & quomodo ex genere, & differentiâ ſpecies conſtituatur, qui inter omnes actus, ex vi quorum hæc fiunt, inter ſe differant, iam explico. 3.

Dico primò, differentiam conſtituere ſpeciem ſimul cum genere, ſeu differentiam conſtitui ex genere & differentia dicere triplicem cognitionem, duplicem præſuppoſitiuè, & aliam formaliter: hæ ſunt cognitio quædam, ex vi cuius cognoſcatur animal abſtractum ab homine, & præciſum ab animali, & vltima ex vi cuius cognoſcantur animal, & rationale confuſè 4.

confusè instar vnius obiecti indiuisibilis, in hoc obiecto *homo* quod formaliter est species constitutiua ex genere & differentia iam præcognitis, sicuti totum ex partibus, quæ ad ipsum supponuntur, & in quas potest resolui. Speciem constitui importare duplicem actum, quorum vnus terminetur ad animal secundùm se, & alter ad rationale secundùm se sic probo. Implicat dici totum constitutum ex partibus absque eo, quod partes præcedant illud vt constitutum: ergo implicat constitui speciem absque eo, quod præcedant partes vt inter se distincta: sed hæ sunt animal vt præcisum à rationali, & rationale vt præcisum ab animali: ergo debent hi conceptus præcisi præcedere constitutionem speciei. Posteriorem conceptum includi in speciei constitutione facilius probatur: constitutio speciei terminatur ad speciem, quæ dicitur constituta: sed species constituta dicit conceptum quendam obiectiuum, in quo natura generica, & differentialis apprehenduntur vt vnum absque vlla ipsorum distinctione, vt patet in conceptu hominis, qui dicit animal, & rationale repræsentata in hoc conceptu indiuisibili *homo* absque vlla distinctione, neque præcisione inter animal, & rationale, ergo speciem constitui dicit ipsam cognosci confusè includentem absque vlla distinctione naturam generis, & naturam differentiæ, per modum vnius obiecti etiam intentionaliter indiuisi.

5. Ex hac conclusione infero extrinsecum esse huic conceptui *homo* esse constituiuum speciei ex genere, & differentia, ex eo enim quod illum præcesserint duo conceptus distincti, vnus generis præcisi, & alter differentiæ præcisæ, dicitur constituiuus speciei, seu constituens speciem, quam denominationem non haberet, si duo illi conceptus non præcessissent, etiamsi intrinsecè esset idem.

6. Infero similiter speciem intrinsecè non esse formaliter *compositam*, sed tantùm extrinsecè, seu virtualiter, quatenus extra conceptum speciei se habent vt formalitates distinctæ, & vt genus, & differentia, illa, quæ in specie nullam compositionem habent, sed instar vnius indiuisibilis obiecti repræsentantur. Ratio est clara: compositio formalis dicit distinctionem formalem extremorum, ex quibus fit compositio: sed species intrinsecè tantùm dicit simplicem conceptum hominis, quin in illa significentur partes formaliter distinctæ: ergo in specie nulla potest reperiri intrinseca compositio. Dicitur autem extrinsecè, seu virtualiter composita, quia extra illam id, quod formaliter est simplex conceptus potest per intellectum in duos secari, & resolui in duos formaliter distinctos, id enim quod formaliter dicit *homo* confusè, & identificatum, seu non distinctum intentionaliter, præcessit distinctum, & diuisum intentionaliter in conceptibus generis præcisi, & differentiæ præcisæ, in quos potest iterum resolui.

7. Dico secundò: Per eosdem actus, per quos constituitur species ex genere, & differentiâ, per eosdem contrahitur genus ad speciem per differentiam. Ratio est, quia per actus, quibus species constituitur ex genere, & differentia, genus quod extra speciem erat totum potentiale & vniuersale respectu omnium specierum, constituitur intra hanc speciem identificatum cum rationali, ex vi cuius non potest iam contractum se extendere ad equum, vel leonem: ergo constituitur contractum, etiam diminutâ, seu destructâ illius vniuersalitate, ex vi cuius indifferens erat ad omnes species, etiam ad vnam tantùm determinatum.

8. Dico tertiò: Neque genus formaliter vt genus in ipsa contractione contrahitur per differentiam, neque differentia formaliter vt differentia in eadem contractione contrahit genus. Vtriusque partis conclusionis ratio est eadem: genus formaliter vt genus dicit conceptum animalis vt distinctum à rationali, & rationale formaliter vt differentia dicit conceptum rationalis vt distinctum ab animali. Sed in actuali contractione generis per differentiam rationale, & animal cognoscuntur instar vnius simplicis obiecti absque vlla distinctione formalitatum: ergo neque animal retinet in ipsa actuali contractione rationem generis, neque rationale rationem differentiæ: ergo neque genus vt genus intrinsecè contrahitur, neque differentia vt differentia intrinsecè contrahit. Dixi non contrahi intrinsecè genus, neque vt genus formaliter in ipsa contractione, quia genus extra contractionem formaliter vt genus extrinsecè contrahitur, cognitio enim speciei, seu illius constitutio est contractio generis cogniti formaliter vt genus per aliam cognitionem, quæ supponitur ad vltimum conceptum, per quem vltimò dicitur species constituta. Eâdem ratione differentia vt differentia extrinsecè contrahit genus, quia licet in ipsa contractione non sit formaliter vt differentia, sed inuolura in specie cum genere, tamen ad hanc contractionem supponitur vt distincta à genere, & formaliter vt differentia potens genus contrahere in conceptu speciei, in quo perdit rationem formalem differentiæ.

9. Dico quartò: Idem formaliter est genus contrahi per differentias oppositas, ac diuidi in species differentes, quia animal quod apprehendebatur per modum vnius diuiditur per diuersas contractiones, veluti in partes diuersas, videlicet in species, respectu quarum erat totum potestatiuum. Ex hoc inferes genus non diuidi quando contrahitur per vnam tantùm differentiam, quia diuisio est partitio rei in partes diuersas. Sed quando animal contrahitur tantùm per rationale ad vnam hominis speciem, non partitur in partes diuersas: ergo non diuiditur. Probo minorem. Quando genus, v. g. animal contrahitur tantùm per vnam hominis differentiam *rationale* ad hanc speciem *homo*, species ista non habet aliam compartem, in quam simul, & in illam possit dici genus diuisum tanquam totum in partes: ergo non dantur extrema distincta, quæ sint membra diuidentia, quæ dicit essentialiter diuisio. Dicit ergo diuisio generis saltem duplicem illius contractionem in species oppositas, & quando per vnam tantùm contrahitur, non datur diuisio, sed tantùm cognoscitur pars quædam generis per expressiorem conceptum nullâ aliùs compartis mentione factâ.

10. Dico quintò: In compositione metaphysica speciei, genus & differentia extrinsecè tantùm, & non intrinsecè reperiuntur. Ratio præsto adest: compositum eatenus requirit partes, quatenus est compositum: sed species cùm secundùm se, & intrinsecè tantùm sit simplex conceptus, videlicet *homo*, intrinsecè non est composita: ergo intrinsecè non includit partes. Dicitur autem species extrinsecè composita, & extrinsecè habere partes, quia etsi formaliter in se sit indiuisibilis, & per modum vnius simplicissimi obiecti repræsentetur, continet tamen in illo simplici conceptu ea, quæ aliàs fuerant diuisa, ac proinde tantùm est compositum quasi negatiuè, quia licet habeat in se conceptus, qui antea fuerant diuisi, & ob hanc rationem illius partes dicantur, iam conceptus illi nullam diuisionem, neque distinctionem retinent in ipsa specie inclusi, sed in vnam simplicissimam entitatem intrinsecè omnis compositionis expertem conspirarunt.

11. Vltimò aduerto diuisionem animalis in animal rationale, & animal irrationale, in qua quodlibet membrum diuidens dicit duplicem conceptum, vnum naturæ genericæ, alterum differentialis non esse diuisionem generis in species, sed subiecti in accidentia.

Do

Do rationem; species vt sæpe dixi non dicit duplicem conceptum, sed vnum simplicem, in quo adunantur conceptus generis, & differentiæ: ergo hoc complexum *animal rationale* non est species: ergo quando diuiditur animal in animal rationale, & animal irrationale, non diuiditur in species. Dicetur diuidi tanquam subiectum in accidentia, quia respectu generis secundùm se sumpti, videlicet animalis differentiæ accidentaliter se habent, animal enim secundùm se indifferens vt coniungatur cum rationali, vel cum hinnibili accidentaliter coniungitur cum rationali, quod adæquatè est extra illius conceptum metaphysicè loquendo. Dicentur ergo solummodò diuisiones generis in species illæ, quibus animal secatur in hominem, & brutum, elementum in ignem, terram, aquam, & aërem, & aliæ huiusmodi. Doctrinam hanc ex Porphyrio tradit Fonseca quem reculi in Summul. Controu. 2. Punct. 2. num. 5.

12. Obiicies: rationale est accidens respectu animalis: ergo hoc complexum *animal rationale* est concretum accidentale: ergo non potest esse hominis definitio. Prior consequentia fixa est, posteriorem probo. Homo est compositum substantiale: ergo non potest conuerti cum concreto accidentali: ergo non potest esse illius definitum, quia definitio, & definitum debent conuerti. Concedo priorem consequentiam, & nego posteriorem, ad illiúsque confirmationem dico rectè posse conuerti compositum substantiale cum concreto accidentali metaphysico, cuius vtraque pars sit essentialis composito, & illa, quæ per modum formæ significatur, consideretur instar accidentis respectu alius compartis, cui superuenit.

PVNCTVM III.

Nonnulla expediuntur de differentia.

1. INQVIRES primò: An differentiæ suscipiant magis, & minùs? Respondeo differentiam propriissimam constitutiuam speciei non suscipere magis, & minùs, quia essentiale constitutiuum cuiusuis rei *in indiuisibili* consistit. Differentiam communem suscipere magis, & minùs certum est, lignum enim, & quoduis aliud subiectum fit magis, minúsve calidum. Accidens quod est differentia propria, aliquando suscipere magis, & minùs patet in calore, & frigiditate, quæ passiones sunt elementorum; semper tamen essentia, cuius accidens est differentia propria, perit tantam determinatam intentionem, ita vt si vltra illam aliquid qualitatis subiecto contingat, excessus ille non fit subiecti passio, neque propria differentia. Ob hanc rationem posset aliquo modo dici propriam passionem formaliter sumptam in indiuisibili consistere, & formaliter vt talem non suscipere magis, nec minùs.

2. Inquires secundò: An genus sumatur à materia, & differentia à forma? Respondeo genus, & differentiam sumi à tota rei entitate; dicitur autem genus sumi à materia, & differentia à forma, quia genus assimilatur materiæ propter indifferentiam, quam habet ad plures differentias, sicuti materia ad plures formas. Similiter differentia assimilatur formæ, quia sicut hæc materiam determinat, & actuat, sic illa determinat genus, quod contrahit.

3. Inquires tertiò: An differentiæ infimæ, & subalternæ sint eiusdem rationis? Respondeo affirmatiuè, quia eodem modo contrahunt genus sibi superius, & constituunt speciem infimam, & speciem, quæ genus est subalternum.

4. Inquires quartò: An possit esse differentia infima constans duabus inadæquatis inter se distinctis, quod est idem ac inquirere, an eadem species possit constitui sub duplici genere infimo, quorum vnum alteri non subordinetur? Respondeo in primis certum esse, hoc in omnibus speciebus necessarium non esse, quia homo solùm est sub genere infimo animalis in aliquibus tamen hoc contingere, sicuti in actu, quo quis ieiunat ex motiuo obedientiæ, & ex motiuo temperantiæ, qui actus est sub ratione communi obedientiæ, & temperantiæ, qui inter se non subordinantur. Eâdem ratione contingit in voluntate, quæ appetitiua, & spiritualis est, & continetur sub rationibus communibus spiritualis, & appetitiui inter se non subordinatis, ratio enim appetitiui communis est appetitui materiali, & spirituali, & ratio spiritualis communis est appetitiuo, & non appetitiuo.

5. Nota ex duobus generibus inadæquatis non subordinatis confluentibus in eandem entitatem, quodlibet posse considerari per modum differentiæ aliud efficiens. Sic ex duobus generibus suprà assignatis ratio spiritualis potest contrahi per spirituale appetitiuum in voluntate, & per spirituale non appetitiuum in intellectu, & ratio appetitiui per appetitum spirituale in voluntate, & per appetitionem materiale in brutorum appetitu.

6. Obiicies contra conclusionem suprà traditam Philosophum dicentem ea, quæ sunt sub diuersis generibus esse specie diuersa. Respondeo Philosophum intelligendum esse de generibus adæquatis, non de inadæquatis, item de generibus inter se oppositis, sicuti corporeum, & incorporeum, non de generibus quæ inter se neque oppositionem, neque subordinationem habent.

7. Inquires quintò: An differentia sit perfectior genere? Respondeo secundùm modum prædicandi perfectius esse genus differentiâ, quia genus prædicatur *in quid* per modum per se stantis, & differentia *in quale quid* per modum alteri adiacentis. Secundùm autem modum essendi sentio differentiam perfectiorem esse genere, quia differentia se habet vt forma, & genus vt materia, forma verò materiam perfectione excellit. Hanc rationem impugnat Arriaga disput. 7. sect. 1. subsect. 4. quia si esse per modum formæ est perfectius, prædicari per modum formæ est prædicari per modum perfectioris: ergo est perfectior modus prædicandi. Non valet consequentia, quia terminus *perfectius* in præmissis attingit entitatem, quæ prædicatur, & in consequenti modum prædicandi, & aliud est prædicari differentiam vt entitatem perfectissimam, aliud prædicari perfectissimo modo, quæ realiter separantur, potest enim entitas vt summè perfecta imperfecto modo prædicari.

8. Aliam rationem subiicit Arriaga propter quam differentia sit perfectior genere, videlicet quia magis distat ab ente; ea verò quæ magis accedunt singularibus, & distant à ratione vniuersalissimâ perfectiora sunt. Sed si Arriagam roges, cur minùs vniuersalia perfectiora sint vniuersalioribus, nullam aliam poterit reddere, nisi quia superiores conceptus inferioribus contrahuntur, & hi se habent instar formarum respectu illorum.

9. Inquires sextò: Qualis sit diuisio facta à Porphyrio in differentiam diuisiuam generis, & contractiuam speciei? Respondeo esse diuisionem potentiæ in diuersos actus, siue in eundem diuersò modo explicatum.

10. Inquires septimò: Qualis sit diuisio differentiæ facta à Porphyrio in differentiam separabilem, & inseparabilem? Respondeo, secundùm munus faciendi differre accidens, esse differentiæ esse separabilem vt accidens commune, vel inseparabilem vt differentiam

tiam propriam ; ac proinde hoc modo intellecta diuisio erit subiecta *in accidentia*. Si autem per differentiam inseparabilem, intelligatur inseparabilitas per modum essentiæ, quæ conuenit tantùm differentiæ propriissimæ, diuisio erit analogi in analogata, iuxta dicta Punct. 2. Vltimò si hæc diuisio tradatur de differentia vt prædicabili, quomodocumque explicetur erit generis in species, quia differentia communis,propria, & propriissima vnioce conueniunt in ratione prædicabilis. Solet hîc disputari an differentia inferior formaliter superiorem includat, de quo in Meraph.Controu.1.§.4.

PVNCTVM IV.

De differentia formaliter vt prædicabili.

1. DIFFERENTIA propriissima tertium prædicabile constituit distinctum à genere, & specie,vt constat ex his,quæ de his prædicabilibus tradidi. Definiuit Porphyrius differentiam, *quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid*, quam definitionem communiter recentiores impugnant, quia non conuenit differentiæ infimæ, quæ tantùm prædicatur de pluribus differentibus numero. Neque sufficiens est explicatio,quam de illa nonnulli antiqui tradidere de non repugnantia, qui asserebant rectè definiri differentiam per non repugnantiam ad prædicandum de pluribus differentibus specie, quia differentiæ vt sic abstractæ non repugnant de pluribus specie differentibus prædicari. Quæ explicatio nullo modo placet, quia non bene dennitur species per id, quod generi præciso non repugnat alias posset definiri homo per animal hinnibile, quia generi secundùm se videlicet animali hinnibile non repugnat, & sicut homini ratione differentiæ repugnat esse hinnibile ; sic differentiæ infimæ ratione differentiæ, quâ infima constituitur repugnat prædicari de pluribus specie differentibus.

2. Expungenda est ergo à definitione particula illa *differentibus numero*, & definiendum *quod prædicatur de pluribus in quale quid*, per quam definitionem differt hoc prædicabile à duobus prioribus, quæ nullo modo prædicantur *in quale*,sed *in quid* purè ; & à posterioribus,quia *in quale* purè, & nullo modo *in quid* prædicantur. Alio modo clariùs differentiam definies,*quod prædicatur de pluribus per modum partis formalis essentialis*, quæ definitio conuenientiam exprimit differentiæ cum reliquis prædicabilibus, in hoc quod est prædicari de pluribus, & disconuenientiam cum duobus prioribus in hoc, quod est prædicari per modum partis formalis, & cum posterioribus in eo, quod prædicetur non solùm vt pars formalis, quod illis est commune,sed vt pars essentialis, quod neutri illorum conuenit.

3. De definito huius definitionis nihil speciale occurrit dicendum præter ea, quæ de genere diximus, videlicet esse naturam denominatam secundâ intentione, seu concretum resultans ex natura & secunda intentione. Vide dicta de Genere, vbi explicui quid sit prædicari *in quid*,& *in quale*.

4. Inquiri solet,in ordine ad quid differentia constituatur vniuersalis ; de quo breuiter dicendum est non posse constitui vniuersalem in ordine ad speciem infimam, aut subalternam quam constituit, quia respectu huius æqualis est, & ad conuertentiam dicitur, sensibile enim conuertitur cum animali, quod constituit,& rationale cum homine. Certius est non posse vniuersalem constitui respectu generum, quæ contrahit,quia omne genus latiùs patet quacumque differentiâ, per quam contrahitur,cùm sit contrahibilis per plures differentias inter se oppositas. Constituitur ergo differentia vniuersalis respectu inferiorum speciei subalternæ,seu infimæ, quam constituit,v.g.sensibile respectu hominis, & equi, & reliquarum specierum, seu reliquorum inferiorum animalis quod constituit, & rationale respectu Petri, & Ioannis,reliquorumque inferiorum speciei hominis, quam rationale constituit tanquam pars formalis.

PVNCTVM V.

De differentia propria,seu de proprio primò intentionaliter sumpto.

QVATVOR proprij acceptiones assignauit Porphyrius cap.de proprio. Prima est quod conuenit soli,non tamen omni, neque semper,vt esse musicum,quod conuenit tantùm homini, non verò semper, neque aliquando omnibus individuis. Secunda est, quod conuenit omni non tamen soli,vt esse bipedem. Tertia, quæ conuenit omni & soli,non tamen semper,sicut canescere, quod conuenit omni homini, & illi soli, non tamen semper. Quarta,quod conuenit omni,soli & semper,sicut esse risibile respectu hominis. In his acceptionibus quartam Porphyrius omnibus præfert, explicabo breuiter iuxta quam proprium quartum prædicabile constituatur. 1.

Proprium cuiusuis rei idem est ac passio illius quapropter communiter definitur *id,quod est extra essentiam, necessario tamen illam comitatur* : per quam definitionem proprium differt à tribus prioribus prædicabilibus,quæ essentialia sunt,& à quinto,quod essentiam non necessariò comitatur. Proprium est duplex ; quoddam physicum,aliud metaphysicum:Physicum est illud,quod realiter ab essentia distinguitur, sicuti potentia intellectiua in opinione, quæ passiones ab anima distinguit : proprium Metaphysicum dicitur, quod physicè cum essentia identificatur, & per intellectum extra illam concipitur. Ex his proprium physicum physicè & realiter est extra essentiam ; proprium verò metaphysicum tantùm per intellectum extra essentiam concipitur. 2.

Sentio Proprium quarto modo sumptum tantùm quartum prædicabile constituere,quia illud prouenit ab essentia, quidquid enim ab hac dimanat omni individuo conuenit,cùm essentia individuorum in omnibus eadem sit, & per se loquendo semper conuenit, quia essentia semper est eadem,earundem radix passionum. Addo conuenire soli, quia id, quod conuenit rebus specie differentibus, non alicui earum in particulari tribuimus, quia adæquatum fundamentum,quo dicimus risibile dimanare ab essentia hominis est,quia videmus semper cum illa coniungi, & in nullo separari. 3.

Aduerte tamen Proprium secundo modo sumptum,quod conuenit omni non tamen soli,pertinere ad hoc prædicabile non quatenus conuenit illi speciei,cui non soli dicitur conuenire, sed quatenus comitatur aliquod prædicatum essentiale commune omnibus speciebus,quibus conuenit, respectu cuius prædicati proprium erit,& propria passio, sicuti potentia videndi,quæ conuenit homini, & aliis ab homine,non dicitur propria passio hominis, sed animalis,quia conuenit omni animali(hoc suppono vt rem explicem, quidquid sit de talpa, & aliis animalibus) & in nullo non animali reperitur. 4.

Proprium primo, & tertio modo sumptum nullo modo pertinet ad hoc prædicabile,quia omnino contingenter 5.

tingenter conuenit subiecto, Petrum enim esse Musicum æquè illi contingens est, ac esse album, quod autem esse album possit conuenire aliis speciebus, & non esse Musicum, impertinens est in ordine ad Petrum, quia album posse aliis speciebus conuenire non est relatio albedinis ad Petrum, sed ad alias species, & eadem ratione non posse conuenire esse musicum speciebus aliis, non est relatio musicæ ad Petrum, sed defectus relationis in musica ad alias species. Idem dicito de canitie, quæ cùm non semper hominem respiciat, contingenter se habet respectu illius, neque ex prædicatis essentialibus oritur, sed spectat alias extrinsecas circunstantias.

PVNCTVM VI.

De Proprio secundò intentionaliter sumpto.

1. PROPRIVM secundò intentionaliter sumptum *est vnum aptum prædicari de multis in quale necessariò.* Conuenit cum omnibus prædicabilibus in hoc quod est prædicari de multis; differt à genere, & specie: quia hæc prædicantur in *quid* purè; à differentia, quia prædicatur in *quale quid*; ab accidente, quia licet prædicetur in *quale* non prædicatur necessariò, sed contingenter. Posset non ineptè proprium definiri, *quod prædicatur de pluribus tanquam pars formalis orta ab essentia.* Quæ definitio proprium distinguit à genere, & specie, quia hæc non prædicantur vt partes formales, & à differentia, & accidenti, quia non sunt partes formales ortæ ab essentia: differentia enim est constituiuum ipsius essentiæ, & accidens cum illa connexionem non habet.

2. De termino in ordine ad quem proprium prædicabile constituitur philosophandum est sicuti de differentia, & dicendum non constitui vniuersale in ordine ad speciem cuius est propria passio, quæ cum illa dicitur ad conuertentiam, sed respectu inferiorum talis speciei, risibile v.g. respectu inferiorum, quæ sub specie hominis, cuius proprium est, continetur.

PVNCTVM VII.

De differentia communi, seu de accidenti quinto prædicabili primò intentionaliter sumpto.

1. ACCIDENS quintum prædicabile definitum fuit à Porphyrio *quod potest adesse, & abesse absque subiecti corruptione.* Alio modo *quod eidem inesse, & non esse potest.* Illud *adesse*, & *abesse* intelligendum est eo modo quo fuerit accidens, si enim accidens fuerit physicum, physicè poterit adesse, & abesse; si verò metaphysicum, metaphysicè tantùm, & per intellectum poterit abesse à subiecto, cum quo realiter est identificatum.

2. Vulgaris obiectio est calorem vt octo aquam destruere, & mortem destruere hominem, etiamsi calor respectu aquæ, & mors respectu hominis sint accidentia. Respondeo subiectum caloris sicuti aliorum accidentium esse materiam primam, quæ non corrumpitur receptione caloris: quod si cum Thomistis velis defendere accidentia subiectari in toto composito, rectè respondebis calorem vt octo nunquam subiectari in aqua, quæ ex vi illius corrumpitur, sed in igne seu quocumque alio toto ad quod vltimò disponit, accidentia enim quæ remanent toto corrupto, non in hoc toto corrupto, sed in genito subiectantur. Ad aliam obiectionem, Respondeo mortem non respicere hominem tanquam subiectum, cui adueniat tanquam forma, sed tanquam habitum, quo priuat, est enim mors non esse hominis, quod non illud tanquam subiectum supponit, sed destruit sicuti priuatio proprium habitum.

Difficilius obiicitur, definitionem hanc Proprio, seu quarto prædicabili conuenire, quia frigiditas vt octo, quæ est passio aquæ potest illi adesse, & abesse absque sui corruptione, & omne proprium metaphysicum potest metaphysicè abesse absque subiecti corruptione; potest enim essentia sine passionibus menti obiici, neque aliâ ratione possunt plura accidentia a subiectis abesse, hæc enim prædicatio *Petrus est existens*, pertinet ad quintum prædicabile, & existentia tantùm per intellectum potest à Petro separari. Respondent nonnulli de ratione accidentis esse, ita posse abesse vt subiectum cum accidenti contrario possit intelligi. Non assentio, quia actus ridendi est accidens hominis, & non ita potest abesse vt intelligatur homo cum oppositio actu hiniendi, aut ridendi. Deinde frigiditas vt octo est passio aquæ, & hæc potest intelligi cum calore vt vnum, qui contrariè opponitur cum frigiditate vt octo. 3.

Respondent alij ex eo distingui proprium, & accidens, quod accidens potest non solùm præcisiuè, sed etiam negatiuè separari à subiecto, possumus enim quodcumque accidens de subiecto positiuè negare, & dicere, lignum non est calidum, non verò propriam passionem, quia licet ab hac possit essentia præscindi, hoc est, cognosci essentia passione non cognitâ, non tamen potest de subiecto negari, non enim potest dici, homo non est risibilis. Contra hanc solutionem argumentum desumitur ex frigiditate vt octo, quæ est passio aquæ & positiuè de illa potest negari, verè enim dicimus; cùm aqua ab extrinseco gradum aliquem caloris recipit, aqua non est calida vt octo. Respondet Eminentissimus, & admodum Venerandus Cardin. Bellarm. tom. 3. de amissione gratiæ, cap. 3. obiect. 6. quæst. 1. art. 1. propriam passionem non posse separari positiuè à subiecto, neque de illo verè negari absque aliqua subiecti violentia, cùm enim verè enunciamus, aqua non est frigida vt octo, violentiam patitur aqua in negatione octaui gradus frigiditatis, in quo differt passio ab accidenti, quia hoc absque vlla violentia potest à subiecto separari, vel potuit illi non contingere. 4.

Non impugno solutionem à tanto viro traditam, quæ præ omnibus rem dirimit, quâ defendenda est definitio tradita à Porphyrio si aliquo modo sustinenda est. Verumtamen non inuenio in prædicta definitione particulam aliquam, quâ illius doctrina explicetur, neque multùm referet dicere cum Hurtado disput. 6. sect. 6. inepram definitionem traditam fuisse à Porphyrio; vel cum Arriaga disput. 8. sect. 3. prædicta definitione quartum, & quintum prædicabile comprehendi. 5.

Definietur clariùs quintum prædicabile vt distinctum à proprio *quod conuenit subiecto tanquam forma accidentalis omnino contingenter.* Differt à proprio per illam particulam, *omnino contingenter*, & reliquæ eodem modo explicantur, ac in definitione proprij. 6.

PVNCTVM VIII.

De accidente secundò intentionaliter sumpto, seu de quinto prædicabili.

1. EXPLICATIS iam naturis reliquorum prædicabilium facilè hoc quintum definietur: duplicem definitionem breuiter accipe. Accidens prædicabile est *quod prædicatur de pluribus in quale omnino contingenter*. Alio modo: *quod prædicatur de pluribus vt forma accidentalis omnino contingens subiecto*. Per illas particulas *omnino contingenter, & omnino contingens subiecto* differt hoc prædicabile à quinto, reliquæ partes definitionis eodem modo explicantur, ac in propria definitione.

2. De termino in ordine ad quem accidens constituitur prædicabile dicendum est esse subiecta, quibus conuenit accidens non formaliter sumpta vt informata tali accidenti, sed materialiter, & secundùm se sumpta, quatenus supponuntur ad tale accidens tanquam substitutum concreti resultantis ex subiecto, & accidenti. Rem explicet exemplum: abstrahitur ab hoc & illo albo ratio albi vniuersaliter sumpti, conceptus ille, seu illud concretum album abstractè sumptum non constituit quintum prædicabile respectu huius albi, & illius albi formaliter sumpti, quia hæc prædicatio *hoc album est album*, non pertinet ad quintum prædicabile, sed ad secundum speciei, quia prædicatum dicit quidquid includit subiectum demptâ differentiâ individuali, quod est dicere totam essentiam prædicabilem per quod constituitur species formaliter. Constituitur ergo conceptus ille *album* sic abstractum quintum prædicabile respectu subiectorum, quæ includunt tanquam substituta concreta singularia, à quibus abstrahitur, v.g. respectu ligni, parietis, &c. quibus cum albedine constituitur hoc album, & illud album.

3. Quæstio est, an hoc prædicatum album requirat plura subiecta actu existentia vt constituatur vniuersale. Patres Conimbricenses affirmatiuam partem tuentur, quia hoc prædicatum *album* tantùm potest enunciari de subiecto existente, ac proinde pluribus subiectis non existentibus de pluribus prædicari nequit, neque esse vniuersale cuius essentia est *posse prædicari de pluribus*. Alij distinguunt inter accidentia, quæ requirunt existentiam subiecti, sicut albedo, quæ de subiecto non existente in concreto dici nequit, & accidentia intentionalia, quæ hanc existentiam non exposcunt, potest enim dici cognitus Petrus etiam non existens. Idem iudicium ferunt de accidenti subiecti destructiuo, de Petro enim non existente dicimus, *Petrus est mortuus*.

Censeo in primis hanc distinctionem ad rem non esse, quia sicuti non possumus dicere *Petrus est albus*, nisi de facto sit albedo afficiens subiectum, ita non possumus dicere est, cognitus, nisi de facto existat cognitio respiciens obiectū, quod denominat cognitum, neque Petrus est mortuus nisi de facto sit mors, seu non esse hominis, qui antea fuerat, & sicuti inquiritur an existente vno tantùm subiecto albo hic conceptus albus sit vniuersalis, sic inquiri debet an vno tantùm subiecto dato, cum denominatione cogniti, seu an datâ tantùm vnâ cognitione vnicum respiciens subiectum, conceptus iste cognitus abstractè sumptus sit vniuersalis, & an quando vnus tantum homo fuit emortuus, conceptus iste mortuum abstractè sumptum vniuersalis sit. Censeo insuper non existentibus pluribus subiectis actu albis hoc prædicatum *album* abstractè sumptum esse vniuersale quia quatenus est ex se, aptum est prædicari de pluribus, & si de facto non possit immediatè de illis prædicari, hęc impotentia non oritur ex aliquo, quod in prædicato sic abstracto ad prædicabilitatem desideretur, sed ex defectu subiecti, quod non minuit potentiam prædicandi tenentem se ex parte subiecti, sicuti non minuit meam potentiam visiuam defectus obiectorum, & de facto dicor habere potentiam ad videndum duos Soles, licet de facto non possim illos videre, quia vnus solus existit. 4.

Rogari solet an quintum prædicabile requirat plures albedines in pluribus subiectis, vel an contentum esset vnica albedine in pluribus subiectis existente. Cui quæstioni respondeo sufficere eandem albedinem in pluribus subiectis, quia concreta accidentalia multiplicantur per subiecta, & ita essent plura alba, etiamsi vna tantum albedo existeret in pluribus subiectis. Neque ex hoc sequitur dari vniuersale à parte rei, quia licet albedo esset vna, alba tamen non haberent vnitatem nisi per intellectum. 5.

Hic disputant nonnulli an quartum, & quintum prædicabile essentialiter differant, vel tantùm accidentaliter, de quo Controu.7.Punct.1. 6.

CONTROVERSIA VII.

De his quæ communia sunt omnibus prædicabilibus.

PVNCTVM I.

De numero prædicabilium.

1. PRÆDICABILIA quinarium numerum attingere, illúmque non excedere fert communis sententia, à qua propter leuia fundamenta recedendum non est. Prædicabilia non posse excedere quinarium sic probo. Modus prædicandi vel est in *quid* purè, vel in *quale*, vel in *quale quid*. Si est in *quid*, vel est tanquam pars, vel tanquam totum: si tanquam pars erit tanquam pars materialis, quia pars formalis non prædicatur in *quid* purè, & ita modus iste prædicandi constituit genus, quod est primum prædicabile: si tanquam totum constituet secundum prædicabile, quod est species, neque præter hos duos modos alius supereſt prædicandi in *quid* purè. Prædicandi in *quale quid*, vnus tantùm reperitur modus prædicandi per modum partis formalis essentialis, quia pars materialis & totum prædicantur in *quid* purè, & pars accidentalis in *quale* purè, hic ergo modus prædicandi in *quale quid*, constituit tertium prædicabile, quod est differentia. Modus prædicandi in *quale* purè, necessariò est per modum partis formalis accidentalis, quæ si necessariò comitetur essentiam constituet proprium quartum prædicabile; si contingenter, accidens quintum prædicabile conficiet. En quinque modos prædicandi, quibus quinque prædicabilia

cabilia constituuntur, vltra quos nullum alium meditaberis. Alio modo eandem conclusionem breuiter ostendo. Modus prædicandi vel est essentialis, vel accidentalis. Si essentialis vel per modum partis materialis, qui modus proprius est generis, vel per modum partis formalis, qui pertinet ad differentiam, vel per hæc dum totius, quo species constituitur, neque alius modus prædicandi essentialiter valet excogitari. Si modus prædicandi accidentalis sit, aut prædicatum accidentale necessariò comitatur essentiam, aut illi contingenter aduenit: si illam necessariò comitatur, erit proprium quartum prædicabile, si contingenter constituet accidens quintum prædicabile, neque vltra hos modos prædicandi alius excogitari potest.

2. Contra hanc conclusionem nonnulli obiiciunt: genus subalternum prædicatur de pluribus genere differentibus, genus infimum prædicatur tantùm de pluribus specie differentibus: ergo genus subalternum, & genus infimum specie differunt. Probatur consequentia: genus & species in hac ratione prædicabilium differunt specie, quia genus prædicatur de pluribus differentibus specie, & species de pluribus differentibus numero. Sed magis inter se differunt prædicari de pluribus differentibus genere, & pluribus differentibus specie, quàm prædicari de pluribus differentibus specie, & pluribus differentibus numero: ergo magis differunt in modo prædicandi genus subalternum, & infimum, quàm genus, & species. Sed genus & species constituunt duo prædicabilia essentialiter distincta: ergo duo alia constituent genus subalternum, & infimum. Idem argumentum fit de specie subalterna, & infima.

3. Respondeo concedendo primum antecedens, & negando consequentiam. Ad confirmationem dico genus & speciem non distingui specie præcisè ex eo, quod genus prædicetur de pluribus differentibus specie, & species de pluribus differentibus numero, sed ex eo, quod genus prædicetur per modum partis materialis, & species per modum totius essentiæ, quæ differentiæ explicantur in genere, & in specie per hoc quod est prædicari genus in *quid* de pluribus specie differentibus, & speciem de pluribus differentibus numero. Genus autem subalternum, & infimum vtrumque prædicantur per modum partis materialis, & ita non inuenitur in illis differentia, quæ reperitur inter genus & speciem, vt duo prædicabilia constituant. Idem dicito de differentia subalterna, & infima, vtraque enim prædicatur tanquam pars formalis essentialis, absque eo, quod resultet modus aliquis distinctus prædicandi in subalterna, & infima, etiamsi hæc tantùm prædicetur de pluribus numero differentibus, & illa de pluribus differentibus specie.

4. Probauimus prædicabilia non excedere quinarium numerum, videndum modò est an illum attingant. Tria priora prædicabilia inter se, & à quarto, & quinto specie differre certum est apud omnes: de quarto, & quinto prædicabili maior est difficultas. Arriaga disp. 9. sect. 2. n. 11. asserit hæc duo prædicabilia inter se non differre essentialiter, & ita vnum tantùm constituere, quia vtrumque prædicatur in *quale* purè, & vtrumque per modum partis formalis accidentalis, quod autem vnum prædicetur necessariò, & aliud contingenter, putat esse materialem differentiam ad Logicum non spectantem. Idem docet Hurtadus disp. 7. sect. 2. licèt se non reclamaturum promittat, contra illos, qui hæc duo prædicabilia specie distinguant.

5. Nullâ efficaci ratione in sententiam aliquam efficaciter trahor, quapropter sto pro communi sententia, & affirmo hæc duo prædicabilia inter se essentialiter differre ex modo prædicandi, quibus completur quinarius prædicabilium numerus ab omnibus receptus. Sit ratio: modus prædicandi necessariò, & modus prædicandi contingenter sunt modi prædicandi essentialiter distincti, contingens enim, & necessarium essentialiter opponuntur, & vterque modus prædicandi pertinet ad speciem prædicabilis constituendi, sicuti modus concludendi ex principiis necessariis, aut contingentibus pertinet ad speciem syllogismi constituendi, & quando concluditur ex principiis omnino necessariis constituitur demonstratio specie distincta a syllogismo probabili, qui constituitur quando concluditur ex principiis non necessariis, & sicuti ex diuersitate materiæ necessariæ, aut contingentis resultat differentia essentialis in syllogismo, qui ex hac, vel ex illa constituitur, sic ex diuersitate eiusdem materiæ resultabit differentia essentialis in prædicabili, quod constituitur ex prædicato, quod necessariò, aut contingenter conuenit subiecto.

6. Ex hac doctrina facilè respondebis argumento, quod pro opposita sententia fieri solet. Quantum, & quantum tantùm differunt ratione materiæ contingentis, aut necessariæ. Sed Logicus non agit de materia prædicabilium: ergo differentia illa non pertinet ad Logicum: ergo hæc prædicabilia Logicè non differunt. Distinguendum est primum antecedens: quantum, & quantum prædicabile tantùm differunt ratione materiæ: radicaliter, concedo: formaliter, nego, hoc est, tota differentia horum prædicabilium initium sumit ex diuersitate materiæ, non tamen formaliter in hac consistit, sed in differentia in modo prædicandi contingenter aut necessariò, quæ ex materiæ diuersitate resultat.

PVNCTVM II.

An vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

1. HOC procedit quæstio de vniuersali materialiter sumpto, seu de naturis, quæ denominantur vniuersales, seu constituunt genera, aut species, harum enim quædam sunt accidentia, alia substantiæ, quædam entia positiua, alia negatiua, quædam realia, rationis alia, quibus omnibus non dari conceptum communem vniuocum certum est. Procedit difficultas an genus, & species & reliqua prædicabilia formaliter sumpta, quatenus sunt concreta secundæ intentionis vniuocè conueniant in conceptu vniuersalis omnibus communi.

2. In sensu quæstionis explicato mihi certum est omnia prædicabilia vniuocè conuenire in conceptu vniuersalis omnibus communi, & essentiali. Ratio sit: omnia prædicabilia habent essentialiter hoc quod est posse prædicari de pluribus, & differunt ex eo quod vnum prædicetur vt tota essentia, aliud vt pars materialis, aliud vt pars essentialis, &c. ergo possunt omnia cognosci cognitione quadam confusâ, ex vi cuius apprehendantur quatenus possunt de multis prædicari, quin discernatur specialis cuiuscumque modus prædicandi per modum, vel per modum partis, &c. ergo possunt cognosci conceptu quodam vniuoco secundùm rationem, in qua omnes conueniunt, quæ ex vi talis cognitionis genus denominabitur. Confirmatur: hominem, & equum, & alias huiusmodi species vniuocè conuenire in ratione animalis nihil aliud est quàm cognosci cognitione quadam confusâ, ex vi cuius non discernantur differentiæ, & omnia attingantur secundùm connotata similia, per quam cognitionem animal,

quod intrinsecè tantùm est viuens sensibile extrinsecè denominatur genus. Sed omnia prædicabilia possunt cognosci simili cognitione, ex vi cuius non discernamus differentiæ, sed tantum attingatur ratio vniuersalis: ergo ex vi huius cognitionis vniuersale quod tantum intrinsecè habet esse vnum in multis genus denominabitur respectu omnium prædicabilium, seu omnium specierum, quæ in illa cognitione confunduntur.

3. Obiicies: Tria priora prædicabilia prædicantur essentialiter, duo posteriora accidentaliter: ergo non conueniunt vniuocè in ratione prædicabilium. Respondeo tria priora prædicabilia esse essentialia suis inferioribus, & posteriora accidentalia, omnibus tamen esse essentiale posse prædicari de multis, potentia enim, seu aptitudo vt prædicentur de multis, omnibus est æquè essentialis, licet tria priora habeant aptitudinem vt prædicentur tanquam subiecti essentia, & duo posteriora habeant aptitudinem ipsis prædicabilibus essentialem, in qua cum aliis conueniunt, vt prædicentur tanquam accidentia respectu subiecti. Aliud enim est prædicatum non esse essentiale respectu subiecti, quod conuenit duobus posterioribus prædicabilibus, aliud in se non habere aptitudinem essentialem, vt prædicetur, quod de nullo prædicabili dici potest, omnia enim habent aptitudinem ipsis essentialem vt prædicentur, in qua vniuocè conueniunt.

4. Obiicies secundò: Differentia essentialis, & differentia accidentalis non conueniunt vniuocè quatenus faciunt differre: ergo neque quatenus sunt prædicabiles. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia differentia accidentalis propriè non facit differre, vt dicebam Controuers. 6. Punct. 1. differentia verò accidentalis propriissimè prædicatur prædicatione, quæ strictè & rigorosè habet totam prædicationis essentiam, & ita habet strictam, & propriam potentiam secundùm omnia prædicata potentiæ vt de inferioribus prædicetur.

5. Obiicies tertiò: Duo prædicabilia posteriora dependent à duobus prioribus: ergo non possunt vniuocè conuenire. Defendo in Metaphysic. Controuersia 1. Puncto 6. dependentiam non tollere vniuocationem, ac proinde omisso antecedenti possem consequentiam negare, independenter tamen ab hac quæstione argumentum dissoluo distinguendo antecedens. Posteriora prædicabilia dependent à prioribus secundùm entitates materiales, concedo: secundùm prædicabilitatem, quæ est forma vniuersalis, nego. Instabis: modus prædicandi sequitur modum essendi, quia quales sunt res, tales debent enunciari. Sed modus essendi posteriorum prædicabilium est dependenter à prioribus: ergo & modus prædicandi. Respondeo modum prædicandi sequi modum essendi intentionalem, & non realem. Ad confirmationem dico res debere prædicari ex parte obiecti in ordine ad affirmationem, & negationem eo modo, quo fiunt non verò secundùm modum prædicandi, modus enim quo res existit, debet explicari per prædicationem, non tamen debet ipsi prædicationi conuenire, quia modus essendi cuiuslibet rei, est determinatus, & singularis, & modus prædicandi sæpe est vniuersalis vagus & confusus.

6. Obiicies quartò: Conceptus vniuersalis transcendit vltimas differentias prædicabilium: ergo non potest illis esse vniuocus. Eodem modo, quo de dependentia, sentio de transcendentia vniuocationem non impedire, sed quidquid de hoc sit negandum est, quia differentiæ prædicabilium, quæ explicantur per *quid*, aut per *quale*, aut per modum partis materialis, vel formalis, seu per modum totius secundùm se vniuersalitatem non includunt.

7. Obiicies quintò: Si vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, vniuersale esse vnum ex prædicabilibus, & species sui ipsius, & inferius, atque superius se ipso; inferius quia est genus, quod vniuersali subiicitur; superius quia est vniuersale, & ratio abstracta ab omnibus prædicabilibus. Sed hæc non possunt componi: ergo vniuersale non est genus ad quinque prædicabilia. Respondeo vniuersale secundùm conceptum illi intrinsecum, & essentialem, qui tantùm dicit esse vnum in multis esse quid genere superius, ab illo abstractum, & commune omnibus prædicabilibus, in quibus reperitur, sicuti reperitur ratio animalis secundùm conceptum essentialem viuentis sensibilis in quacumque specie sub illo contenta; huic verò conceptui, vniuersale, accidentaliter, & extrinsecè aduenire denominationem generis per cognitionem reflexam, qua omnia vniuersalia intrinsecè iam constituta confusè cognoscuntur, ex vi cuius cognitionis vniuersale quatenus per illam accidentaliter denominatum genus constituitur secundùm hanc denominationem accidentalem inferius se ipso secundùm rationem essentialem, quod inconueniens non est, cùm non sit idem vniuersale inferius, & superiùs secundùm eandem rationem, sed superius & multis commune secundùm conceptum essentialem, videlicet quatenus est vnum in multis secundùm quem conceptum reperitur in omnibus speciebus, sicuti animal reperitur in suis inferioribus secundùm conceptum viuentis sensibilis, & inferius suo conceptu essentiali secundùm denominationem accidentalem generis, secundùm quam non debet reperiri in suis inferioribus, sicuti animal non reperitur in homine, & equo secundùm conceptum extrinsecum, & accidentalem generis, sed præcisè quatenus est viuens sensibile. Eandem doctrinam latè tradidi Controu. 3. Punct. 1. vbi explicui quomodo genus possit definiri, & dari genus generis. Hîc intempestiuè nonnulli agunt de prædicamentis, de quibus in Metaphysicis disputo.

CONTROVERSIA VIII.

DE SIGNO.

IN duobus libris de interpretatione agit Aristoteles de propositione, & consequenter de oratione, quia propositio est oratio enunciatiua, & de partibus propositionis, videlicet de nomine & verbo, & quia hæc rerum sunt signa de signo ibidem disputationem instituit. De oratione, propositione, nomine, & verbo egi Controu. 3. Summulatum, restat modò agere de signo, cuius naturam præsens Controuersia discuriet.

PVNCT.

PVNCTVM I.

Quid sit signum.

1. IGNVM definiuit D. Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 1. & lib. de principiis Dialecticæ cap. 5. *Signum est quod præter speciem sui quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire.* Ad hanc definitionem explicandam notandum est, duplex esse signum, quoddam formale, instrumentale aliud. Signum formale dici solet illud, quod per se formaliter suum obiectum potentiæ significat, seu id quod formaliter constituit potentiam cognoscentem obiectum illud, cuius dicitur signum. Huiusmodi est cognitio, seu species impressa respectu sui obiecti. Signum instrumentale dicitur, quod est instrumentum medio quo deuenimus in cognitionem, seu in formale signum obiecti, hac ratione deseruit suspirium ad cognoscendam tristitiam, quam significat, & hæc vox *homo*, ad cognoscendum animal rationale, cuius est signum. Ex his signis definitio hæc tantùm conuenit signo instrumentali, & non formali, quia signum formale nullam sui speciem ingerit, neque prænosci necesse est vt suum obiectum significet. Addit nonnullus adhuc prædictam definitionem non competere omnibus signis instrumentalibus, quia non conuenit speciei impressæ, quæ est signum instrumentale, & media specie expressa facit nos venire in cognitionem sui obiecti. Verumtamen dici potest speciem impressam signum instrumentale non esse, quia non facit nos deuenire in cognitionem obiecti, mediâ sui cognitione, imò neque signum esse, quia de ratione huius est facere deuenire in cognitionem obiecti vel formaliter per se ipsum, vel mediâ sui cognitione. Potest etiam ad signum formale aliquo modo reduci, quia licet per se non constituat formaliter cognoscentem potentiam in ordine ad quam signum dicitur, illam tamen informat, & per modum formæ se habet respectu illius. Doctrina hæc facilius poterit defendi, si dicatur signum formale esse illud, quod informat potentiam in ordine ad quam signum dicitur, & signum instrumentale appellari illud, quod est extra potentiam. In his enim, quæ tantùm loquendi modum important facilè quisque poterit rem componere, & ea ratione componenda est, qua tanti Doctoris definitio constans sit, illæsáque defendatur. Demum dici poterit D. Augustinum tantum definisse signa externa, quæ frequentiùs apud omnes signa dicuntur.

2. Signum in vniuersum definiunt nonnulli *id quod facit nos deuenire in cognitionem alicuius rei.* Verumtamen hæc definitio exacta non est, quia conuenit causis respectu suorum effectuum, ex causarum enim cognitione in cognitionem suorum effectuum deuenimus, & tamen causæ iuxta communem loquendi modum non dicuntur effectuum signa. Respondebis de ratione signi esse facere deuenire in cognitionem rei, quam significat à posteriori, & non à priori; causam autem facere deuenire in cognitionem effectus à priori, & non à posteriori, & ideò suum effectum non significare, neque illius esse signum. Doctrinam ex ruo cerebro fingis ad præsentem difficultatem effugiendam. Sed esto vera esset; quanam definitionis particula significatur cognitionem ex signo non à priori, sed à posteriori deducendam esse? Demum cognitio vini venalis ex ramo pendenti, qui in omnium opinione signum dicitur, à posteriori non est, cum ramus non sit effectus vini, ni velis omnem cognitionem, quæ non est à priori, & per causam, dici à posteriori.

3. Rectè notarunt P. Toletus lib. 1. Periherm. cap. 1. quæst. 1. & P. Rub. ibidem, quæst. vnica, num. 5. Signum aliud esse proprium, aliud improprium. Signum proprium duas habet conditiones. Prima est, vt faciat nos deuenire in cognitionem rei, quam significare dicitur. Hac signum improprium contentum est. Secunda, vt à natura ipsa, vel ab hominum impositione institutum sit ad talem rem significandam. Ex defectu huius conditionis asserit P. Rubius risum non esse signum irrationalitatis, quia risus institutus non est, vt nos faciat deuenire in cognitionem principij, ratiocinandi, licet de facto ad illud cognoscendum nos deducat. Ex defectu eiusdem conditionis noster Toletus excludit à propria ratione signi fumum respectu ignis, effectus respectu causarum, & causas respectu effectuum, quia neque fumus ad ignem, neque causa ad effectum significandum, neque effectus vt nos faciat deuenire in causæ cognitionem instituta sunt. Exciperem ego effectus in quibus principia intendunt speciem conseruare, quales sunt omnes vniuoci, quia horum productio instituitur à natura vt principium creatum ex se defectibile in effectu perseueret, & causa, quæ non potest se ipsam conseruare, in effectu eiusdem naturæ, vel quem eiusdem naturæ intendebat producere, intendit suam durationem protendere. Ob hanc rationem Filij Patrum imagines appellantur, & in similitudinem naturæ produci dicuntur, & quasi Patrum loco à natura constituuntur, vt horum memoria in illis tanquam in signo, & imagine perseueret. Ex his proprietatibus rectè signum in vniuersum definietur, *Quod institutum est vt nos faciat deuenire in cognitionem alicuius.* Hac definitione comprehenduntur voces significatiuæ, quæ ex hominum consensu institutæ sunt ad obiecta significanda, comprehenduntur etiam alia signa artificialia, sicuti Cæsaris pictura, quæ ab artifice effecta est, vt nos faciat in cognitionem Cæsaris deuenire, & tubæ seu campanæ sonitus qui ex hominum consensu, verbis aut consuetudine insinuato deseruit, vt nos faciat deuenire *in cognitionem ineundi* prælij, vel lectionis legendæ. Comprehenduntur etiam signa naturalia, veluti sunt cognitiones respectu suorum obiectorum, ad quæ repræsentanda instituuntur, & filij respectu Parentum, & effectus respectu causarum vniuocarum. In his comprehendi vult P. Rubius supra gemitus, & suspiria, quia instituta sunt à natura, vt tristitiam animalis significent; ego verò potiùs dicerem instituta esse in naturæ lenamen, quod mediis illis intenditur, & ea à propria signi ratione excluderem.

4. Disputant nonnulli an de ratione signi sit vt obiectum quod significet ab ipso realiter sit distinctum. Censeo de ratione signi non esse distinctionem à re significata, quia potest dari cognitio reflectens supra se ipsam, quæ se ipsam repræsentet, & consequenter sit signum sui ipsius. Similiter in signis externis, & instrumentalibus hæ dictiones *vox*, & *nomen*, se ipsas significant, quia prima significat omnem vocem, & consequenter se ipsam cum sit vox, secunda quia significat omne nomen, & cum ipsa nomen sit fit, se ipsam significare. Neque inconueniens est idem ex cognitione sui ducere in aliam cognitionem sui ipsius, quod sufficit ad rationem signi, quia non est de ratione huius ducere in cognitionem primam rei significatæ, sed sufficere ducere in aliquam rei cognitionem, etiamsi res supponatur iam cognita.

De signorum diuisione dixi Controu. 1. Summul. Punct. 2. num. 5. solúmque addendum occurrit ibi dictis cognitionem, quæ est signum formale sui obiecti posse etiam dici signum instrumentale, & non solùm per se ipsam formaliter obiectum repræsentare, sed media sui cognitione ducere in cognitionem sui obiecti, eo enim ipso quod quis reflexè cognitionem agnoscat in ipsa tanquam in obiecto prius cognito cognoscit illius obiectum.

PVNCTVM II.

In quo consistat formalis ratio signi.

1. IN signorum naturalium ratione formali assignanda nulla est difficultas, certum enim est hæc per se ipsa repræsentare suum obiectum, vel ducere in cognitionem illius, sic cognitio nullo superaddito formaliter significat suum obiectum, & suspirium, gemitus, & fumus per se ipsa ducunt in cognitionem suorum obiectorum, quorum sunt signa saltem impropria, aut propria, vt non pauci volunt. Ira difficultas est de signis, quæ non naturaliter per se ipsa, sed ex libera hominum impositione significant.

2. Audiendi non sunt qui asserunt signa ad placitum constitui per relationem quandam prædicamentalem, quæ resultat in vocibus, ex hominum conuentione, qua statuerunt voces hanc vel illam significationem habuisse, quia vt probabo Controu. 5. Metaphysic. Punct. 2. nulla relatio prædicamentalis fundamento & termino superaddita admittenda est, & etiamsi admitteretur, alienum est ab omni ratione asserere ex voluntate hominum, quæ iam per annorum multa millia millium præteriit, nunc resultare in voce, quam profero accidens quoddam reale intrinsecum.

3. Fert communis sententia rationem formalem signi in vocibus, & aliis signis ad placitum esse extrinsecam denominationem procedentem à voluntate illorum, quibus datum fuit nominibus aut rebus significationem imponere, ita tenent omnes Doctores, præter paucos, qui asserebant rationem formalem signi consistere in relatione prædicamentali fundamento intrinseca, illique superaddita. Verumtamen, quia nonnulli asserunt extrinsecas denominationes importare ens rationis, ideo asserunt rationem signi dicere formaliter ens rationis. Alij verò qui tenent extrinsecas denominationes dicere quoddam ens morale in hoc ente morali rationem signi constituunt. Illi verò qui defendunt extrinsecas denominationes nihil addere supra fundamenta, à quibus dicuntur trahere originem, & ab his nullo modo distingui, consequenter defendunt signum nihil aliud dicere, quàm vocem aut rem tanquam materiam, & liberam voluntatem, qua homines statuere per talem vocem aut rem in cognitionem deueniri talis obiecti, non retractatam, neque per non vsum, aut per vsum oppositum reiectam. Extrinsecas denominationes non esse entia rationis, neque à fundamentis distingui probabo Controu. 12. Metaphysic. Punct. 5. iuxta quam sententiam constituens rationem signi in extrinseca denominatione teneor asserere signum pro materiali dicere vocem aut rem, quæ extrinsecè in ratione signi constituitur, & pro formali voluntatem hominum, ex vi cuius statuêre per hanc vocem seu rem deueniri in cognitionem talis obiecti habitualiter perseuerantem, ex eo quod non sit retractata, aut per non vsum, seu per contrarium vsum abolita.

4. Ratio est facilis, ex eo enim præcisè, quod Adamus voluerit hac voce *homo* deueniri in cognitionem animalis rationalis constituta fuit in actu primo illud significans, & facta est nomen eius, iuxta illud Genesis 1. *Omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis ipsum est nomen eius.* Neque quidquam aliud præcessit, aut est in rerum natura, ex vi cuius hæc vox homo constituta fuerit significatiua nostræ speciei præter Adami voluntatem. Sic in aliis vocibus, quæ institutæ sunt in quacumque lingua ad hoc vel illud obiectum significandum nihil aliud potest excogitari, ex vi cuius significationem habere dicantur, præter communem hominum consensum, aut voluntatem illius, qui idiomatis ad quod vox illa pertinet author fuit. Neque ex alio capite sono campanæ audito intelligimus tempus esse lectionem adeundi, nisi quia hominum voluntate sancitum, vt quotiescumque hæc campana pulsetur tempus esse adeundi lectionem intelligatur. Sic sæpe conuenire solemus, vt quotiescumque rem aliquam videndam obiiciamus in cognitionem huius euentus, illiúsve voluntatis, quam exprimere volumus deueniendum esse. Pleraque instituimus signa, quibus verborum loco vtimur, nostrósque pandimus affectus, ex eo præcisè quod liberè statuerimus hanc vel illam rem hoc signo dato intelligendam esse.

5. Obiicies: Voluntas illa, quam assignauimus, habet pro obiecto rationem signi: ergo non est ratio formalis signi, cum hæc se teneat ex parte obiecti, ad quod terminatur voluntatis actus, qui non fertur in seipsum. Respondeo voluntatem illam non habere pro obiecto virtutem significandi, per quam formaliter signum constituitur, sed significationem actualem, quæ est actus illius potentiæ, quam formaliter constituit voluntatis actus. Itaque talis actus per se ipsum in genere causæ formalis constituit signum in ratione signi, hoc est, potens significare, & respicit tanquam obiectum significationem actualem realiter distinctam à ratione signi sicuti præceptum superioris respicit tanquam obiectum rem perceptam, cuius obligationem inducit, & per se ipsum formaliter inducit obligationem, & est ratio formalis obligandi, ex vi cuius subditus manet obligatus ad exequendum obiectum talis actus. Idem contingit in institutione monetæ, voluntas enim Principis, ex vi cuius moneta instituitur, respicit tanquam obiectum homines tanti habere metallum hoc sic elaboratum, hísque signis excusum, & formaliter constituit tale metallum cum valore, ratione cuius tanti habeatur, formalis autem monetæ ratio non consistit in hac æstimatione actuali, quæ est obiectum actus, ex vi cuius moneta instituitur, sed in illo valore, qui est ratio formalis monetæ, & formaliter consistit in actu Principis ad hanc æstimationem actualem terminato.

6. Obiicies secundò: Ratio formalis signi consistit in actu voluntatis, ex vi cuius vox, aut res in ratione signi instituitur: ergo qui cognoscit signum debet cognoscere talem actum, quia nequit cognosci signum, quin cognoscatur ratio formalis, ex vi cuius constituitur, sicuti nequit videri album, quin videatur albedo, per quam formaliter subiectum constituitur album. Sed sic est quod plures cognoscunt rem hanc, & illam vocem esse signa, quin cognoscant aliquem voluntatis actum, ex vi cuius talia signa fuerint constituta; ergo ratio formalis signi non consistit in actu voluntatis. Rectè monet Hurtadus disp. 8. sect. 3. §. 19. difficultatem hanc communem esse in omnium sententia, siue enim dicatur rationem signi consistere in ente rationis, aut in relatione reali, aut moralitate aliqua, cognoscimus hanc vocem homo signum esse animalis rationalis, absque eo quod

appre

apprehendamus ens rationis, realem relationem, aut aliquam moralitatem. Quod si dicas aliquid horum, in quo constituas rationem signi semper apprehendi, cum signum apprehenditur, eadem ratione dicam ego apprehendi semper actum voluntatis, ex vi cuius signum est institutum, experientia enim æquè vtrique refragatur, aut suffragatur. Hoc præmisso respondet Hurtadus album non posse videri sine albedine, quia hæc est tota videndi ratio, quâ seclusâ subiectum materiale videri nequit, posse tamen cognosci per intellectum album materiale, quin cognoscatur albedo. Eadémque ratione posse cognosci signum materiale, hoc est materia, cui contingit ratio formalis signi, quin hæc cognoscatur, & ex cognitione signi materialis duci in cognitionem rei significatæ non cognito actu voluntatis, ex vi cuius formale signum constituitur. Non placet solutio, licèt enim verum sit posse cognosci signum materiale, hoc est materia signi secundum se, non cognitâ ratione formali signi, hæc materia signi, seu hoc materiale signum secundum se sumptum non ducit in cognitionem rei significatæ, ex eo enim quod quis percipiat hanc vocem homo, quæ est signi materia non deueniet in cognitionem animalis rationalis, si non cognoscat talem vocem constitutam esse ad significandum animal rationale, quod est cognoscere esse signum formale, & hoc ipsum cognoscere.

7. Respondet Arriaga disp. 13. sect. 2. num. 25. cum primò addiscitur lingua semper cognosci voluntatem, si non primi inuentoris, saltem eorum qui tunc loquuntur, & ideo semper interrogatur: *Quid vis dicere per hoc? Quid Latini, aut Græci per hoc verbum intelligunt?* semel autem comparato illo verbo cum re significata, potest deinceps excitare eas species, seu significare in actu secundo, etiam si non excitet species de voluntate legislatoris, vel aliorum, quod, inquit, in excitatione specierum passim experimur, & in discursu patet: acquirimus enim conclusionem dependenter à præmissis, postea tamen manet in nobis species de ipsa conclusione, etiamsi non recordemur præmissarum. Dedi eadem ferè Arriagæ verba, quia mihi difficilem sensum reddunt, noluique aliis difficiliorem reddere. Exemplum adductum suadet cognitam rem ex signo posse sui speciem relinquere, ex vi cuius iterum cognoscatur signo non cognito, quod ego non inficior, verumtamen eandem rem posse iterum cognosci immediatè formaliter ratione signi, quo in actu secundo significatur signo non cognito, omnino alienum est à veritate, quia signum istud ducit in cognitionē rei significatæ media sui cognitione: ergo etiamsi cùm primùm linguam didicerim, cognouerim rationem formalem signi, & ex vi huius rem significatam, si iterum eandem rem sim cognosciturus non præcisè ex speciebus, quas ipsa prius cognita reliquit, sed ex signo, quo illam prius cognoueram, iterum debeo signum cognoscere, & consequenter rationem formalem illius. Secundò omnino falsum est pueros cum primùm linguam addiscunt cognoscere voluntatis actū, per quem voces constituuntur formaliter signa, non enim puer dum primo percipit voces linguæ, quam addiscit, perfectius cognoscit illarū significationem, quàm iam linguæ peritus, sed postea dum linguam dedicit sæpe non cognoscit actum voluntatis, quo voces constituuntur significatiuæ: ergo neque illum cognouerunt, dum prima linguæ elementa addiscebant. Deinde si pueri omnes, dum primo linguam didicerunt, actum voluntatis, ex vi cuius imposita fuit significatio voci, cognouerunt, quomodo iam grandiores effecti ferè omnes obliti sunt talē actum? vix enim vnum reperiemus Scholasticis litteris non instructum, qui huiusmodi voluntatis actū agnoscat.

Cæterùm necessum non est cognoscere actum voluntatis in quo consistit ratio formalis signi, nisi valdè confusè, ita vt nullam illius rationem possit reddere intellectus, mille exempla suadent, cognoscit enim quisque rusticus se esse dominum bouis, aut asini, quem emit, & penitus ignorat, in quo consistat formalis ratio dominij, neque vnquam cogitauit de actu, quo venditor efficaciter voluit emptorem vti re venditâ citra omnium iniuriam, in quo consistit formalis ratio dominij. Cognouit etiam ignarus quisq; se matrimonium contraxisse cum propria vxore, & nihil cogitat de mutuo consensu, in quo sita est formalis matrimonij ratio. Insuper scit quis hoc animal esse hominem, hoc leonem, illud equum, & leporem alium, nunquamque in mentem venit ratio formalis constitutiua harum specierum, de qua interrogatus nullam poterit rationem reddere. Respondeo ergo ad cognoscendam rem aliquam non quiditatiuè, & distinctè eâ ratione, qua cognoscitur conceptus definitionis, sed confusè & indistinctè eo modo, quo res cognoscitur conceptu definiti, necessum non esse cognoscere rationem formalem constitutiuam vt distinctam ab aliis rebus, sed cognitione quadam, ex vi cuius intellectus illam adhuc non percipiat vt distinctam ab aliis rebus ea ratione, qua cognoscitur principium rugiendi per conceptum respondentem huic voci *leo*, & cognoscitur mutuus coniugum consensus per conceptum respondentem huic voci *matrimonium*, quâ etiam ratione cognoscitur actus, ex vi cuius vox constituitur significatiua, cùm concipimus vocem illam habere rationem signi, etiam si intellectus non valeat discernere inter actum constitutiuum signi, & constitutiua aliarum rerum, neque de illo distinctè cogitare.

8. Ratio imaginis seu signi in pictura consistit in similitudine, quam habet cum prototypo secundum externam figuram, & in eo quod depicta sit ex intentione repræsentandi tale obiectum, seu iam depicta inscriptione aliqua, seu alio externo signo ordinata sit à Domino, & repræsenter obiectum aliquod, cum quo similitudinem habet. Sic sæpè solemus picturis, quæ primo effectæ fuerunt ad hoc obiectum repræsentandum vti ad alia obiecta valde distincta referenda, & modò sancti Iacobi titulo picturam inscribere, quæ antea profani militis titulo erat inscripta. Ob hanc ordinationem extrinsecam pictura dicitur Cæsaris imago, & Cæsar non dicitur imago picturæ, quia etsi similitudo eadem sit respectu vtriusque, pictura ordinata est vt Cæsarem referat, Cæsar verò non institutus est, neque effectus vt inferat picturam.

9.

PVNCTVM III.

De vocum significatione.

1. VOces naturaliter significare, seu signa naturalia esse obiectorum sensêre Socratcs, & Cratylus teste Platone in Cratylo. Consensêre Pythagoræi ex Reuxippo lib. 1. de prædicamentis, & Heraclitus vt refert Ammonius. Hanc naturalem significationem tribuebam vocum proprietatibus; litteræ enim quædam sunt vehementiores spiritus, quædam leniores, quâ proprietate aliisque similibus possunt naturas rerum indicare.

Aristoteles 1. *Periherm.* cap. 1. & 2. negat voces naturaliter significare, aitque tantùm ex libera hominum impositione significationem habere, vnde nomen, & verbum definit *vox significatiua ad placitum.* Ex antiquis sic huic sententiæ subscripsit Diodorus Philosophus vt ex Ammonio refert P. Smiglesius

tius disp. 12. quæst. 2. vt suis seruis coniunctionum nomina imponeret, vt vnum vocaret *quoniam*, alium *ergo*, aliúmque *sicut*, vt suam exerceret libertatem in significatione nominum imponenda. Ratio adducta ab Aristotele hęc est, quæ sunt à natura sunt communia apud omnes, vt patet in conceptibus, qui cùm naturaliter res significent, iidem sunt apud omnes, atqui voces non sunt eædem apud omnes, sed diuersæ pro diuersitate nationum, & idiomatum. Neque solùm diuersæ voces eidem rei iuxta diuersa idiomata respondent, sed etiam eadem vox apud diuersas diuersa significat, hæc enim vox *lego* apud Hispanos nomen est significans hominem laicum, & apud Latinos est verbum significans actionem, quâ intellectus præmissâ oculorum visione percipit ea quæ scripta sunt. Neque possunt reperiri voces naturaliter significantes res. Dupliciter enim potest intelligi vocem naturaliter significationem habere, vel propter similitudinem vnius ad in re, quæ potest esse inter sonum, & sonum, & de facto est in sono huius vocis *tinnitus* cum campanę sonitu, & huius vocis *Taratantara* cum sonitu tubæ, vel non ob similitudinem, sed ob proprietates vocum in asperitate & lenitate consistentes. Quæstio non procedit de primo significandi modo, neque per illum constituitur ratio signi, ex vi enim prædictæ similitudinis inter sonum vocis & sonum tubæ seu campanæ, non est maior ratio propterquam hic sonus illo significetur, aut ille signum sit huius, cum neuter sit à natura inuentus vt alium referat. Difficultas est de secundo modo significandi, qui in vocibus reperiri nequit, quia proprietates illæ paucæ sunt, & non habent tantam proportionem ad res, vt has possint explicare, & in cognitionem earum ducere. Quod ex eo patet, quod nullus huc vsque voces inuenit, quibus nulla conuentione facta circa ipsarum significationem possit loqui, & suos exprimere conceptus. Neque voces ab Adamo positæ huiusmodi fuêre, vt naturas significarent, extant enim modo voces ab Adamo rebus impositæ, & nullus ex illis naturas rerum, quas significant, percalluit, nisi priùs sancta instruatur lingua. Quod si Adamus, aliúsue laudetur, ex eo quod aptum nomen alicui rei imposuerit, non ideo laudatur, quia aptam significationem voci imposuit, sed quia postquàm vox iam suam significationem habebat, simul cum voce rem significatam tali subiecto accommodauit, exempli gratiâ, imposita fuit significatio huic voci *simplex*, quæ potuit imponi huic voci *ferax*, & postea vox simplex cum suo significato propriissimè columbæ accommodatur, quia res significata naturaliter conuenit columbæ.

3. Vox significatiua triplicem dicit respectum ad proferentem, qui illam substituit loco conceptus repræsentantis obiectum, ad quod significandum vox est imposita, quia illam profert ex intentione significandi, seu dandi signum, ex vi cuius audiens percipiat rem significatam. Dicit insuper respectum ad audientem ex se capacem concipiendi rem significandam, ex vi signi. Tandem dicit respectum ad rem, quam significat. Ex defectu prioris respectus signum non est vox ex se imposita ad significandum à pśittaco prolata, quia non substituitur à proferente loco conceptus terminati ad obiectum, ad quod significandum vox illa imposita est, neque ex intentione manifestandi tale obiectum, seu dandi signum, ex vi cuius percipiatur. Similiter cùm quis secum verba facit apud flumen, seu apud hominem, quem scit linguæ suæ esse ignarum, loqui non dicitur, quia non potest talia verba proferre ex intentione manifestandi obiecta, ad quæ significanda fuit imposita, cùm sciat flumen, & hominem linguæ ignarum non posse per illa signa res significatas percipere. Dixi, cùm verba facit apud hominem, quem scit linguæ esse ignarum, quia si existimaret hominem illum linguæ esse peritum, benè posset verba proferre ex intentione significandi, seu dandi signa ad percipienda illorum obiecta, quod autem homo ille linguæ sit ignarus, & non possit talia signa percipere, non obest quo minus talis verborum prolatio, dicatur vera loquutio, quia homo ex se capax est habendi notitiam requisitam ad illa signa percipienda, & illa carere est valdè per accidens ad loquutionem, aliàs cum quis alloquitur hominem Latinæ linguæ conscium, qui vnum vel alterum vocabulum ignorat, non diceretur loqui vocem illam, cuius significationem audiens ignorat.

4. Adde non improbabiliter dici posse hominem coram arbore loquentem, quem existimat per summum errorem capacem esse percipiendi significationem verborum, quæ profert eo animo, vt ab arbore percipiantur, arborem propriè alloqui, quia loquutio externa tantum dicit prolationem externam verborum, quæ imposita sunt ad significandum ex intentione vt ab audiente percipiantur secundum propria significata. Tantùm enim in audiente requiritur capacitas percipiendi, vt proferens verba possit sine errore illum alloqui, quia non potest dari loquutio nisi ad subiectum, quod iudicatur capax percipiendi verba, quia hæc in loquutione debent proferri ex efficaci intentione, vt percipiantur, quæ intentio esse non potest si cognoscatur subiectum coram quo verba proferuntur, incapax esse illa intelligendi, aut hic & nunc illa non posse intelligere, quia ignorat significationem vocibus impositam.

5. Ex hac doctrina constat significationem vocis in actu primo desumendam esse ex conceptu imponentis voci significationem; ad cuius placitum significant, quia ex illo habent totam virtutem significandi, & non potest quis imponere vocem ad significandum id, quod ipse non percipit, neque alio modo ab illo, quo eandem rem percipit. Significatio in actu secundo taxatur secundum conceptum proferentis loco cuius vox substituitur, & tantum dicitur vox significare hîc & nunc, quod proferens concipit ex vi conceptus loco cuius vocem substituit, quod tantùm intendit significare per vocem, & eo tantùm modo, quo ab ipso percipitur. Ita tenet Caiet. 1. part. quæst. 13. art. 10. & P. Vasq. 1. part. disp. 17. cap. 4. & disp. 57. cap. 1. & 3. & apud hunc Capr. Altisiod. Bonauent. Marsil. & Richardus.

6. Quod si aliquando audiens vocem perfectius rem concipiat quàm proferens, & imponens significationē voci, sicuti Angelus clarè, & distinctè Deum concipit, audita hac voce Deus, quē proferens obscurè, & confusè tantùm agnouit; perfectio illa intellectionis in audiente non procedit ex signo, quod dedit proferens, sed ex notitia quam iam habebat rei significatæ, & ita verbum prolatū non dicitur significare obiectū in eo casu, ea perfectione qua percipitur ab audiente, cum perfectio illa non procedat ex verbo, tāquam ex signo. Concedimus ergo percipiens hanc vocem *Deus* posse perfectiùs illâ auditâ cognoscere Deum, quàm ille qui verbum profert, & qui verbo significationem imposuit, negamus tamen tunc verbum *Deus* perfectius significare suum obiectum, quàm illud concipit proferens, quia excessus ille perfectionis in audiente non ex prolato processit, quod si alia notitia eiusdem obiecti non præcessisset, illam nullatenus posset inducere. Scotus, Ocham, Gabriel qui docent in 1. dist. 22. posse vocem imponi ad perfectius rem significandam, quàm ab imponente percipiatur, explicandi sunt, iuxta illud quod modò concessimus, videlicet auditâ voce posse audientem perfectiùs rem concipere, quam proferens modo supra explicato

explicato. Neque alius potest esse modus defendendi hanc sententiam, alioqui sequeretur, posse aliquem perfectius loqui de rebus, quàm eas intelligeret, quia verba ab ipso prolata perfectiùs rem significarent, quàm ipse conciperet. Neque Deus diceretur ineffabilis, quod absurdissimum est, quia possum ego proferre hoc nomen Deus, quo audito à Beato, Beatus Deum cognoscit sicuti est.

7. Vltimò de vocibus inquiritur an significent res vel conceptus; quæ difficultas ex doctrina tradita facilè solvitur. Id enim significant voces, quod proferens intendit audienti notum fieri, & ad quod exprimendum designatæ sunt à linguæ authore, qui vocibus significationem est impertitus. Sed author linguæ Latinæ, & proferens has voces, *Homo est animal*, non intendunt exprimere neque notum fieri conceptum repræsentatem hominem esse animal, sed obiectum huius conceptus, videlicet in re hominem esse principium sentiendi: ergo hoc est quod voces primariò significant, & non conceptum repræsentantem hoc obiectum. Confirmatur: voces substituuntur loco conceptuum, vt id præstent audienti, quod proferenti præstant ipsi conceptus. Sed conceptus immediatè significant obiecta: ergo & voces eadem obiecta immediatè significant. Aduertas voces has, conceptus, & cognitio significare immediatè conceptus formales, quia ad illos significandos sunt impositæ.

8. Ex his respondetur facilè argumentis oppositæ sententiæ. Primò obiici solet: voces inuentæ sunt ad nostros conceptus manifestandos: ergo voces immediatè significant conceptus. Respondeo has tantùm voces, *conceptus*, *cognitio*, & aliæ quæ habent eandem significationem inuentas esse ad manifestandos nostros conceptus, reliquas verò inuentas esse ad significandas res conceptas. Voces enim inuentæ sunt vt substituátur loco conceptuum, & vt exprimant obiecta per conceptus repræsentata. Instabis audità hac voce *homo*, deuenio in cognitionem conceptus saltem apprehensiui, quem habet proferens de re significata: ergo vox hæc significat conceptum proferentis. Respondeo audita voce homo, immediatè me deuenire in cognitionem rei significatæ, & quia scio prolationem vocis supponere in proferente conceptum rei, quam vox significat mediatè ferri in cognitionem conceptus. Si enim non cognoscerem rem per vocem significatam non ex voce conceptum respondentem rei significatæ perciperem. Quod docuit P. Smiglerius disp. 12. quæst. 1. vbi asserit voces imediatè significare res, & mediatè rerum conceptus. Posset etiam admisso antecedenti, consequentia negari, quia ad hoc vt vox aliqua significet aliquod obiectum, & sit signum proprium illius, non sufficit ipsam ducere in cognitionem talis obiecti, sed necessum est ordinatam fuisse ab illo, qui voci significationem imposuit ad tale obiectum manifestandum, cum autem hæc vox homo non fuerit ordinata ab authore linguæ Latinæ vt duceret in cognitionem conceptus hominis, sed in cognitionem ipsius hominis, hinc fit tantum significare hominem, etsi æquè duceret in cognitionem hominis, & in cognitionem conceptus hominis.

9. Obiicies secundò: Voces non significant, nisi mediis conceptibus: ergo immediatè significant conceptus. Antecedens probatur: si non præcessissent conceptus probationem vocum, voces nihil significarét, quia non possent proferri ex intentione manifestandi id, quod conceptum non erat: ergo significant mediis cóceptibus. Respondeo voces significare mediis conceptibus, à quibus virtutem significandi desumant tanquam à principiis, non verò mediis conceptibus significatis vt obiectis, supponitur enim existentia conceptus vt vox rem significet, non tamen supponitur conceptus significatus, vt vox significet rem. In hunc sensum interpretor P. Rubium asserentem lib. 1. de interpret. quæst. vnica, voces significare conceptus vt *quo* & res vt *quod*.

10. Obiicies: voces substituuntur loco conceptuum: ergo primariò significant conceptus. Concedo antecedens, & nego consequentiam, imò ex eo quod voces substituuntur loco conceptuum, infero id præstare voces exterius, quod interius conceptus: & sicuti conceptus interne res immediatè exprimunt, sic voces externe easdem immediatè significant.

11. Obiicies quartò: Si voces non significarent conceptus, nullum daretur mendacium, hoc enim consistit in eo quod voces significent conceptus distinctos, ab his per quos intellectus fert iudicium de re significata. Respondeo negando sequelam, & rationem adductam, in illius confirmationem. Mendacium enim consistit in eo, quod proferantur voces impositæ ad significandum rem alio modo se habentem, quàm ab intellectu iudicatur: seu in eo, quod proferantur voces, quæ substituta non sint iudicij, quod habet intellectus, sed aliùs quod non habet.

12. De scriptura eodem modo ac de vocibus ferendum est iudicium, significant enim immediatè res ipsas, & non voces, quando enim epistolam amico scribo, non intendo illum certiorem facere de vocibus, loco quarum scripturam substituo, sed de rebus, vocibus, & scriptura significatis. Confirmatur: sicuti voces substituuntur loco conceptuum, ita scriptura substituitur loco vocum: ergo sicuti voces noo significant immediatè conceptus, sed res, ita scriptura non immediatè res, sed voces significabit.

13. Obiicies ex Arriaga disp. 13. sect. 2. etiamsi quis perfectè sciat legere linguam Græcam, vel Hebræam optimèque cognoscat illarum characteres, res non cognoscet, si vocum significationem non cognoscat: ergo scriptura seu characteres non immediatè res, sed voces significant. Concedo antecedens, & nego consequentiam, ratio enim propter quam ignorans vocum significationem, & characteribus res non cognoscit, non est, quia characteres immediatè significent voces, sed quia eo ipso quod ignoret significationem vocum, ignorat significationem characterum, quia his non alio modo imposita est significatio quam dicendo hi characteres hoc ordine scripti H O M O idem significent quod significat hæc vox *homo*, ac proinde si nescimus quid vox significet, nescire possumus, quid characteribus veniat significandum.

14. Obiicies secundò. Si respublica diceret, hæc vox *homo* significet lapidem, & non animal rationale, nulla variatione facta in scriptura variaretur significatio mediata scripturæ, & non immediata, quia semper significaret eandem vocem, & eodem modo scriberetur: ergo scriptura non significat immediatè rem, sed vocem. Respondeo in prædicto casu variandam esse significationem immediatam scripturæ, quę semper est circa rem, & nunquam circa vocem, quia statuum est vt hi characteres *H O M O*; idem immediatè significent, quod immediatè significat hæc vox homo, ac proinde ex eo præcisè quod variaretur significatio vocis variaretur significatio scripturæ circa idem obiectum. Ex hoc inferes significationem scripturæ circa rem supponere significationem vocum, non verò voces ipsas vt prius significatas, sicuti de vocum significatione circa res diximus supponere conceptus significantes easdem res, non verò conceptus ipsos vt prius significatos.

CONTRO

CONTROVERSIA IX.

De natura syllogismi seu discursus.

DE natura discursus seu syllogismi egit Aristoteles lib. de priori resolutione, ideo presentem Controuersiam hic instituo, licèt illius materiam propriùs ad Animasticum, quàm ad Logicum pertinere non inficias ibo. Quæ pertinent ad structuram & dispositionem terminorum quibus syllogismus, seu discursus efficitur, explicaui Controu. 4. Summularum, nunc verò exactiùs illius essentiam, aliâsque proprietates examinabo.

PVNCTVM I.

Quid sit discursus.

1. DISCVRSVS dicitur sumptâ metaphorâ ab animalis motu, quod cùm ex vno loco aliũ petit dicitur discurrere per illa loca, quæ excurrit. Sic intellectus mentaliter progreditur ab vno obiecto, cui per hanc cognitionem adhærebat, sicut animal loco per præsentiam, ad aliud obiectum, cui incipit adhærere per aliam cognitionem, sicut animal incipit præsentari alij loco per præsentiam aliam. Secundum hanc metaphoram discursus ab Scoto definitur apud Conimbricenses in Prior. c. 1. quæst. 2. art. 1. *Progressio intellectus ab vno obiecto in aliud.* Conimbricenses verò discursum definiunt. *Progressio intellectus ab vna cognitione in aliam.* Amplector definitionem Conimbricẽsium, quæ propriissimè conuenit formali discursui, definitio enim Scoti conuenit etiam discursui virtuali, ex vi cuius intellectus progreditur ab vno obiecto in aliud vt n. 2. explicabo. Dices, si vna & alia cognitio idem referant obiectum, intellectus potius sistere, quàm currere dicetur: ergo discursus, ex vi cuius intellectus currere dicitur ex vno in aliud, non est progressio intellectus ab vna cognitione in aliã. Ipsamet obiectio propriis visceribus solutionem sui ipsius includit, si enim quando vna & alia cognitio idemmet obiectum representant, intellectus sistit, & non curtit, tunc non dicetur progredi, neque illa cognitionum successio poterit progressio dici: ergo progressionis nomen dicit tales cognitiones debere repræsentare distincta obiecta, vel idem vt distinctum à se ipso ex diuerso modo repræsentandi. Adde nunquam intellectum ex vna cognitione deuenire in cognitionem aliam circa idem obiectum eodem modo repræsentatum, quia nulla cognitio inclinat, neque determinat intellectum ad aliam eiusdem omnino rationis, quia cognitio non alio modo ad aliam determinat, quàm repræsentando obiectum connexum cum alio in re vel in modo repræsentandi, quod eâ ratione, quâ distinguitur ab obiecto primæ cognitionis ex vi huius per secundam cognoscitur.

2. Discursus vulgò diuidi solet in formalem, & obiectiuum, qui appellatur virtualis discursus. Discursus formalis est ille, quem modò definiuimus, qui includit multiplicem cognitionem, ex vi quarum dicitur intellectus in vnam, & aliam discurrere. Discursus obiectiuus seu virtualis dicitur, cum intellectus ex vno obiecto in aliud per vnicam tantùm progreditur cognitionem, quod fit quoties intellectus cognoscit vnum in alio, veluti cum cognoscit obiectum in cognitione, principium productiuum in productione, & alia huiusmodi. Addunt nonnulli discursum obiectiuum, seu virtualem debere esse progressionem ex vno obiecto in aliud, aliunde non cognitum, vt hac ratione defendant respectu cognitionis diuinæ non dari discursum obiectiuum, seu virtualem, etiamsi Deus vnum obiectum in alio cognoscat, quia Deus omnia obiecta in se ipsis cognoscit, ac proinde quando progreditur per eandem simpliciſſimam cognitionem ex vno obiecto in aliud, non progreditur in aliud sibi incognitum, sed aliundè perfectissimè cognitum. Rem declarant exemplo animalis, quod non dicetur currere, cum in eodem loco constituitur per duplicem vbicationem, sic neque intellectus dicetur discurrere, quando per aliquam cognitionem attingit obiectum, quod per aliam attractum supponitur. Porrò exemplum adductum oppositum mihi loquendi modum suadet (de hoc tantum in hac re potest esse dissidium) quia si equus modò esset Matriti, & Toleti, & relicta præsentia, quam Matriti habebat, versus Toletum successiuè produceret præsentias per totum medium, & tandem Toleti aliam acquireret distinctam ab illa, quam prius habuerat, etsi in eodem spatio indiuisibiliter sumpto, profecto nullus negaret hunc equum peregisse eundem cursum, qui diceretur peractus, etiamsi tunc primo Toleti præsens fieret, præcipuè cùm eademmet esset actio, idem terminus *à quo*, & terminus *ad quem* in vtroque casu. Quod autem dicatur dari discursum obiectiuum, seu virtualem respectu diuinæ cognitionis parum refert, cùm hoc non obsit summæ simplicitati cognitionis diuinæ, & tantùm sit quæstio de modo loquendi, omnes enim fatemur Deum cognoscere in eodem obiecto obiectum, quod cognoscit in alio, nunquámque ex vno obiecto in aliud incognitum deuenire, cùm omnia in se ipsis illi sint notissima, quod tantùm de re est. An verò respectu cognitionis in alio obiecti aliunde cogniti dicendum sit dari obiectiuum discursum, necne, quæstio tantùm est de modo loquendi.

3. Diximus discursum esse progressionem ex vna cognitione in aliam, ex quo oritur dubitandi ratio, an progressio possit esse à simplici enunciatione, vel an debeat esse à duplici in aliam, ita vt discursum necessariò triplicem claudat enunciationem. Respondeo discursum semper constare tribus propositionibus formaliter, vel virtualiter distinctis. Virtualiter distingui dicentur propositiones, quando simplex qualitas propositionis totum id enunciat, quod duabus aliis distinctis enunciaretur, veluti cum totum hoc obiectum, *Omnis homo est animal. Petrus est homo* per simplicem qualitatem, seu cognitionem repræsentatur. Ratio propter quam tres propositiones saltem virtualiter distinctæ requirantur, est quia in præmissis medium debet coniungi cum duplici extremitate, & de vtraque enunciari, quod dicit obiectum ex se aptum terminare duplicem distinctam enunciationem, ad quod si simplex terminetur enunciatio, virtualiter duplex erit, quia terminatur ad obiectum

iectum aptum terminare duplicem enunciationem: ergo in præmissis saltem debet dari virtualiter duplex propositio, hoc est debet dari duplex propositio, vel vna, quæ duplici æquiualeat, insuper debet dari alia enunciatio, quæ ex præmissis inferatur, & ab illis formaliter sit distincta: ergo discursus inuoluit in præmissis duplicem propositionem distinctam formaliter, vel virtualiter, & tertiam aliam, quæ ex præmissis infertur. Non requiri ex parte præmissarum duplicem enunciationem formaliter distinctam, sed sufficere distinctionem virtualem facile suadetur. Quia in præmissis tantùm requiritur, vt medium coniugatur cum vtraque extremitate, sed potest per simplicem enunciationem medium cum vtraque coniungi, nulla enim repugnantia est, in eo, quod simplex iudicium attingat totum hoc obiectum: *Omnis homo est animal. Petrus est homo*: ergo potest reperiri ex parte præmissarum vna tantùm formalis enunciatio, quæ sit virtualiter duplex, quæ cum alia enunciatione ex ipsa illata discursum conficiet inuoluentem duplicem tantum propositionem formaliter distinctam, quarum vna virtualiter est simplex.

4. Obiicies: potest ex duabus extremitatibus vna tantùm coniungi in præmissis cum medio, & altera in propositione illata: ergo neque adhuc virtualiter requiritur duplex propositio ex parte præmissarum, sed vna formaliter, quæ neque virtualiter sit duplex, erit sufficiens. Antecedens probatur in hoc discursu: *Omnis homo est animal*: *ergo Petrus homo est animal*. Respondeo, quod etiamsi admitteretur totum quod intendit argumentum, adhuc non inferretur syllogismum non habere triplicem enuntiationem virtualem, quia tunc propositio illata virtualiter esset duplex, hæc enim propositio: *ergo Petrus homo est animal*, virtualiter esset duplex, in has enim resoluitur, Petrus est homo, & Petrus est animal. Secundò respondeo hanc propositionem: *ergo Petrus homo est animal*, non posse inferri ex illa tantùm *omnis homo est animal*, quia illatio supponit coniunctionem extremitatum cum medio, quam non supponeret propositio illa, cùm in se formaliter includeret coniunctionem vnius extremitatis. Ex quo etiam probatur non posse totam illam enũciationem inferri ex priori, quia illa enunciatio: *ergo Petrus homo est animal rationale* includit coniunctionem vnius extremitatis cum medio, hæc autem non infertur ex coniunctione alterius, sed vtraque coniunctio inter se comitanter se habent, & per modum vnius principij antecedentis respectu enunciationis illatæ, seu inferendæ.

5. Omnes prædictæ enuntiationes discursui sunt essentiales, quacumque enim illarum deficiente, nequit subsistere, potest tamen dici formaliter consistere in enunciatione illata, quia hæc ex sua natura supponit præmissas, sine quibus nequit existere, & vltimo complet naturam discursus. Quod autem nonnulli docent, videlicet syllogismum dicere tantùm in recto conclusionem, & in obliquo præmissas, ad quæstionem tantùm de nomine spectat, nihil enim in re ponitur, aut infertur, siue in recto, siue in obliquo præmissæ syllogismum componere dicantur.

6. Obiiciunt nonnulli ex Aristotele dicente per discursum generari scientiam, & opinionem. Scientia, & opinio generantur per discursum: ergo supponunt discursum. Sed scientia, & opinio sunt conclusiones illatæ: ergo hæ supponunt discursum: ergo non pertinent ad constitutionem discursus: ergo tota ratio discursus sita est in præmissis, quæ ad conclusionem supponuntur. Respondent nonnulli per discursum generari scientiam, & opinionem habitualem, ad quas non solum præmissæ, sed etiam conclusiones supponuntur. Alij affirmant per discursum generari scientiam, & opinionem, quia per alteram partem discursus, videlicet per cognitionem præmissarum, acquiritur altera videlicet cognitio cõclusionis, quæ proprie scientia seu opinio dicitur. Vterque dicendi motus satis probabilis est parúmque refert hunc, vel alterum amplecti.

Discursus est duplex, quidem à priori seu propter quid. Alius à posteriori, seu *quia*. Discursus à priori, 7.
seu *propter quid* dicitur, cùm ex cognitione causæ ad effectus cognitionem gradum facit intellectus. Discursus à posteriori, seu *quia*, appellatur cum ex cognitione effectus ad causæ cognitionem intellectus regreditur. Huic solet adiungi discursus alius, in quo neque ex cognitione causæ effectus cognitionem inferimus, neque ex cognitione effectus causæ cognitionem deducimus, sed ex aliis rebus connexis cum illo, quod infertur, velut cùm ex vnione inferimus extrema vnita, ex relatione relationis terminum, & sic in aliis. Discursus iste ex adiunctis, seu discursus per medium extrinsecum solet appellari. Itaque discursus potest diuidi in discursum à priori, seu *propter quid*, & discursum à posteriori, seu *quia*, & discursum ex adiunctis, seu per medium extrinsecum. Potest etiam adæquatè diuidi in duo priora membra, si discursum à posteriori, seu *quia* appellemus discursum omnem, ex vi cuius effectus per causam non ostenditur.

Volunt nonnulli distinctionem reperiri inter discursum, & syllogismum, ego tamen illam nunquam 8.
callui, sicut enim syllogismus dicit præmissas, in quibus duæ extremitates coniunguntur cum medio, & ex ipsis infertur cognitio, qua eædem extremitates inter se coniunguntur, sic discursus formalissimè easdem præmissas, eandemque conclusionem illatam importat. Rationes disparitatis, quæ vulgò assignari solent nullius sint momenti.

Prima est, syllogismũ reperiri in vocibus, in quibus discursus non inuenitur. Hæc disparitatis ratio reii- 9.
citur, quia formalis syllogismus tantùm reperitur in conceptibus, voces enim tantùm sunt conceptuum signa, quod autem vulgo non dicantur discursus vocalis, sicuti dicuntur vocalis syllogismus voces respondentes conceptibus, in quibus formalis syllogismus, & discursus à syllogismo formali nulla ratione est distinctus, ideo est, quia nomen discursus expressius significat actum internum intellectus formaliter vt internum, & ita non propriè transferri potest ad voces respondentes actui interno principaliter significato. Secunda differentia solet assignari ex eo, quod syllogismus semper dicit duas præmissas, & discursus vnica tantùm sæpe contentus est. Cæterùm si sermo sit de syllogismo, & discursu formalibus, quos non distingui defendo, sicuti syllogismus necessariò dicit duplicem præmissam, saltem virtualiter distinctam, sic discursus eandem distinctionem virtualem præmissarum necessariò exposcit, & sicuti discursus non requirit duplicem præmissam formaliter distinctam, sic syllogismus internus simplici formali præmissa, dum hæc virtualiter sit duplex, contentus est. Quod si syllogismus vocalis duplicem præmissam formaliter distinctam exposcat, huc ad rem non attinet, non enim comparandus est vocalis syllogismus cum discursu mentali, hos enim inter se distingui certum est, sicuti distinguuntur syllogismus mentalis, & vocalis. Ratio vero propter quam syllogismus vocalis duplicem præmissam formaliter distinctam exposcat, est quia non inuenitur enunciatio vocalis, quæ æquiualeat duabus, quas syllogismus exposcit, non enim datur propositio vocalis, quæ his duabus æquiualeat, *Omnis homo est animal. Petrus est homo*, quod si videtur, poterit etiam syllogismus vocalis

calis constare præmissâ formaliter simplici, quæ virtualiter duplex sit, ex qua tantùm inferatur conclusio.

10. Tertium discrimen peti solet ex eo quod syllogismus potest constare ex præmissis euidenter falsis, seu cognitis vt falsis, non verò discursus. Cæterùm si de syllogismo mentali sermo fiat, nullo modo potest præmissis cognitis vt falsis constare, nunquam enim intellectus cognoscens has propositiones esse falsas, *Omnis equus est rationalis. Omne hinnibile est equus*, mouebitur ad inferendum: *ergo omne hinnibile est rationale*, sine qua illatione syllogismus internus non subsistit, sicuti neque discursus. Syllogismus vocalis poterit constare propositionibus cognitis vt falsis, quia voces possunt esse eædem, siue illorum obiecta hac vel illa ratione cognoscantur, conceptus verò longè sunt diuersi quando obiecta diuersa ratione, hoc est, vera aut falsa cognoscuntur. Quartum discrimen solet adduci, quod syllogismus includit præmissas & conclusionem in recto, discursus verò tantùm includit in recto conclusionem, & præmissas in obliquo. Discrimen istud non aliâ ratione impugnandum est, nisi quia omni ratione est destitutum. Concludo ergò syllogismum mentalem & discursum in nihilo differre, sed tantùm differentiam in his vocibus *syllogismus, & discursus* reperiri petitam ex eo, quod vox syllogismus significet syllogismum internum indistinctum à discursu, & simul se extendat ad significandas voces respondentes syllogismo interno, quæ syllogismus vocalis dici solent; vox verò discursus tantùm significat discursum indistinctum à syllogismo interno, & non se extendit ad significandas voces respondentes discursui, quia hę non dicuntur discursus externus, sicuti dicuntur syllogismus externus voces respondentes formali syllogismo.

PVNCTVM II.

An requiratur ad assensum conclusionis præcedens cognitio de bonitate illationis.

1. DVPLEX est illatio, formalis, & obiectiua. Illatio formalis est assensus conclusionis ex præmissis deductus. Illatio obiectiua dici solet connexio obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis. Non procedit difficultas de illatione formali, certum enim ad assensum conclusionis non prærequiri cognitionem reflexam premissarum formalium, neque ipsius conclusionis formalis ac proinde nec connexionis inter hos assensus, non enim potest dari cognitio cognitionis inter assensus, quę non sit cognitio assensuum, qui sunt extrema huius connexionis, eo enim ipso quod cognoscantur obiecta præmissarum, & conclusionis datur discursus absque vlla cognitione reflexa. Procedit ergo difficultas de illatione obiectiua, hoc est de connexione inter obiecta præmissarum, & conclusionis.

2. Cæterùm hæc obiectiua connexio nihil aliud est, quàm identitas obiecti præmissarum, cum obiecto conclusionis, non enim obiectum præmissarum causa est obiecti conclusionis, sicuti præmissæ formales sunt causæ conclusionis formalis, sed cum illo identificatur, & in hoc sensu dicimus habere connexionem, sicuti dicimus connecti rationale cum animali. Quod si nimis scrupulosus nolueris identitatem connexionem appellare, tecum non contendam, sed à te petam an debeat præcognosci ad assensum conclusionis identitas obiecti ipsius conclusionis cum obiecto præmissarum, cuius solutionem exposcit difficultas, quam modò exagitamus.

His positis adhuc amplius debet explicari status difficultatis, potest enim dubitari an hæc identitas præcognoscenda sit per actum iudicatiuum, vel sufficiat per simplicem apprehensionem cognosci. Rursus si dicatur prærequiri simplicem apprehensionem huius identitatis, seu connexionis obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, adhuc restat sciendum, an hæc simplex apprehensio ex eo tantùm requiratur, quia iudicium in quo formalis conclusio sita est hanc identitatem seu connexionem attingat tanquam proprium obiectum, & omne obiectum iudicij debeat priùs simplici apprehensione pertingi, vel speciali titulo discursus, hæc prænotio apprehensiua requiratur, vt possit inferri conclusio. Dicere, an apprehensio illationis debeat præcedere conclusionem, quia conclusio est formale iudicium de illatione, & apprehensio debet iudicium præcedere, duo inuoluit. Primum conclusionem esse iudicium de illatione, quod hîc examinare debemus: Secundum, debere supponi simplicem apprehensionem ad omne iudicium, quod hîc definiendum non est, sed cùm agetur de natura apprehensionis, & iudicij, quod præstabo Contro. 5. de anima Punct. 2. Hæc ita placuit prænotare ad intelligentiam quæstionis, quia apud nonnullos eam valdè confusam lego, quia de his distinguendis non cogitarunt. 3.

Affirmo cum Hurtado disp. 7. de anima sect. 5. & Arriaga disp. 13. Logicæ sect. 3. ad assensum conclusionis nullum aliud iudicium præcedere præter assensum præmissarum. Probanda est conclusio, ex eo quod non appareat necessitas assignandi aliud iudicium conclusionem præcedens, neque fundamentum est, quo mouearmur ad constituendum tale iudicium. Secundò quia per se notum est esse eadem inter se, quæ sunt eadem vni tertio: ergo eo ipso quod intellectus videat hæc extrema esse eadem vni tertio erit determinatus ad iudicandum esse eadem inter se. Sed præcisè ratione præmissarum nosci extremitates identificari vni tertio: ergo est determinatus ad iudicandum identificari inter se. Probat hæc ratio non solum non requiri aliud iudicium ante conclusionem, sed etiam ex natura discursus non requiri aliquam apprehensionem præcedentem iudicium conclusionis. Dixi non prærequiri apprehensionem ex natura discursus ad assensum conclusionis, vt abstraherem ab opinione, quæ asserit ad omne iudicium necessariò supponi apprehensionem de obiecto iudicato, quæ si vera sit conclusio supponet ex prædicato communi iudicij apprehensionem de obiecto, in quod fertur, quod iam explico. 4.

Duplex est opinio circa obiectum conclusionis, quædam affirmat conclusionem non attingere obiectum præmissarum, sed tantùm proprium obiectum, alia asserit conclusionem indiuisibiliter attingere obiectum illatum, & obiectum præmissarum tanquam obiectum formale *quo*. In sententia quæ asserit conclusionem non ferri in obiectum formale præmissarum, conclusio non attingit identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, quæ est obiectiua illatio. Ratio est facilis: non potest attingi identitas extremorum, quin attingantur extrema, in quibus versatur identitas: ergo si per conclusionem non attingitur alterum extremum videlicet obiectum præmissarum, non poterit attingi identitas talis obiecti cum obiecto conclusionis formalis. Ex his infertur ex nullo capite secundum hanc sententiam prærequiri apprehensionem de illatione obiectiua, seu de identitate obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis ad assensum conclusionis. Non ex natura speciali discursus vt dicebam n. 4. non ex eo 5.

quod

quod apprehensio semper præcedat iudicium, quia etiamsi hoc verum esset, iudicium conclusionis non recipiet tanquam obiectum talem identitatem, vt modò ex principiis huius sententiæ euici.

6. Iam in sententia affirmante assensum conclusionis attingere per se ipsum obiectum præmissarum adhuc affirmo conclusionem non attingere enuntiatiuè illationem obiectiuam, seu identitatem obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum, ita vt ex vi illius dicat intellectus, hoc est idem cum illo, seu hoc infertur ex illo. Hæc conclusio est contra Arriagam supra num. 18 illam tamen tradidit N. Smiglecius disp. 13. quæst. 2. Probatur facilè: iudicium quo intellectus dicit, *hoc infertur ex illo*, est iudicium de illatione tanquam de obiecto: ergo non est formalis illatio de qua fertur iudicium, aliud enim est inferre vnum ex alio, aliud iudicare vnum ex alio inferri, hoc enim sine discursu potest fieri, possum enim actu fidei humanæ, vel diuinæ credere hoc obiectum ex illo inferri; illud verò essentialiter dicit actum discurrendi. Similiter aliud est dicere illud est idem cum isto, quam ex vi illius istud iudicare, exempli gratiâ aliud est ex vi harum præmissarum, *Omnis homo est rationalis. Omne risibile est homo*, assentiri obiecto huius propositionis: *ergo omne risibile est rationale*, quod necessariò fit per discursum, aliud verò dicere obiectum harum præmissarum *Omnis homo est rationalis: Omne risibile est homo* est idem cum obiecto huius conclusionis: *ego omne risibile est rationale*, quod sine discursu per iudicium fidei humanæ, vel diuinæ, diuinâ vel humanâ reuelatione intercedente poterit affirmari. Confirmatur: secundùm hanc sententiam tantùm requiritur ad discursum, quod assensus conclusionis attingat obiectum præmissarum tanquam rationem formalem assentiendi obiecto illato. Sed hoc potest fieri, quin intellectus enuntiatiuè dicat obiectum præmissarum est idem cum obiecto conclusionis, seu obiectum conclusionis infertur ex obiecto præmissarum: ergo conclusio non imbibit in se formaliter, neque aliquo modo prærequirit iudicium enūcians illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis. Ex his inferes adhuc in hac sententia non prærequiri ad assensum cōclusionis apprehensionem de illatione obiectiua, cùm in illam formaliter, & enunciatiuè non feratur conclusionis assensus.

7. Dixi assensum conclusionis non ferri enunciatiuè in illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, quia vt benè P. Smiglecius supra & Hurtadus §. 47. & Arriag. n. 15. intellectus per assensum conclusionis in actu exercito noscit illationem obiecti conclusionis ex obiecto præmissarum, & identitatem vtriusque, quia cōclusioni assentitur propter præmissas, & de obiecto conclusionis iudicat, ex præmissarū iudicio, quòd est se gerere cum obiecto conclusionis tanquam cum aliquo identificato cum obiecto præmissarū, in quo intellectus nullam cognoscit distinctionem, & ita quasi virtualiter affirmans, seu supponens esse idem infert in conclusione identificari inter se extremitates, quas vidit in præmissis identificatas vni tertio.

8. Obiicies primò: Assensus conclusionis fertur in suum obiectum propter obiectum præmissarum: ergo necessaria est saltem apprehensiua cognitio de connexione obiecti præmissarum, cum obiecto conclusionis. Respondeo concedēdo antecedens, & negando consequentiam quia illius tantùm prærequiritur cognitio ad assensum conclusionis, quod est motiuum formale huius, seu propter quod assēritur obiecto cōclusionis, cùm verò tātùm propter obiectum præmissarum assentiatur conclusioni tantùm prærequiritur cognitio de obiecto præmissarum, quam habemus in ipsis præmissis formalibus. Instabis non solùm assentior cōclusioni propter obiectū præmissarū, sed propter identitatem obiecti præmissarū cum cōclusionis obiecto, & propter illationē huius ex illo: ergo non solùm prærequiritur cognitio obiecti præmissarū, sed idētitatis obiecti præmissarū cū obiecto cōclusionis, & illationis huius ex illo. Respondeo intellectū tātùm ferri in obiectū cōclusionis, seu extremitatū inter se, propter identitatē earundē cum medio, & ideo huius tātùm identitatis cognitionē prærequiri tāquam obiectum formale motiuum, ex quo infertur formalis conclusio, ex vi cuius intellectus enunciat identitatē extremitatum inter se, & in actu exercito infert obiectū cōclusionis ex obiecto præmissarū, & virtualiter affirmat esse idē, vt dicebā n. 7.

9. Obiicies secundò: Cognitis eisdem præmissis vnus assentitur conclusioni, & alter nō assentitur: ergo ex eo est quod vnus cognoscit illationem, & alter illam non cognoscit. Peto à te cur cognitis eisdem præmissis vnus cognoscat illationem illarum cum conclusione, & alter illam non cognoscat? Dices quia vnus perfectius altero præmissas agnoscit. Ex hoc ergo capite affirmo ego procedere cognitis eisdem præmissis hunc conclusionem inferre, & non alterum, secluſa in vtroque illationis cognitione.

10. Obiicies tertiò: voci *ergo* respondet in intellectu aliqua cognitio, non cognitio repræsentans consequens illatum secundùm se, quia hoc per reliquas voces significatur: ergo cognitio repræsentans illationem. Respondeo vocē *ergo* non significare aliquid se tenens ex parte obiecti distinctum à consequenti, sed denotare hoc vtcumque cognosci, sed cognosci ex vi præmissarum, itaque hæc complexa *homo est rationalis*, & *Ergo homo est rationalis*, ex eo differunt, quod primum ponitur loco cognitionis vtcumque repræsentantis suum obiectum, & secundum ponitur loco cognitionis illud repræsentantis, seu attingentis ex vi præmissarum.

11. Obiicies quartò Aristotelem dicentem *scientiam esse cognitionem rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non possit*: ergo Aristoteles præter cognitionem præmissarum requirit ad assensum conclusionis præcognosci, quod præmissæ sint causa illatiua conclusionis, quod significat per illa verba, & *quod illius sit causa*. Respondeo cum Hurtado supra §. 4. non significare cognitionem illationis, sed solum euidentiam cognitionis scientificæ deductæ ex cognitione euidenti causæ.

PVNCTVM III.

An assensus conclusionis necessariò tangat obiectum præmissarum.

1. QVÆSTIO hæc valdè coincidit cum alia, quam exegito Controu. 11. de anima Punct. 2. an videlicet electio intrinsecè per se ipsam tangat motiuum intentionis, seu bonitatem finis. Licet enim nonnulla posset esse disparitas, ratione cuius posset defendi electionem nō attingere bonitatem finis, eriāmi conclusio debeat attingere obiectum præmissarum; quæ peti posset ex libertate voluntatis, & necessitate intellectus, vel è contra posset defendi electionē necessariò debere attingere bonitatem finis, quia medium vt tale non habet sufficientem bonitatem ad terminandū electionis actū, & cōclusionis assensum nō debere ferri in obiectum præmissarum, quia obiectum conclusionis ex se sufficientem vnitatem habet ad terminandum conclusionis actū, nihilominus præcipua ratio, quā probatur assensum cōclusionis debere attingere obiectum

præmissarum, quam expendam, communis est vtriq; quæstioni, eâdem enim probatur electionis actum debere attingere intentionis obiectum, aliáq; quàm plura argumenta eodem modo in vtraque quæstione procedunt, eisdémque principiis vtraque est definienda. Breuiter quæstionem hanc hîc definiam, & latiùs alteram de electione respectu intentionis tractabo loco citato, cùm iam altiora principia tradiderim ad quæstiones percipiendas, ideo si pleniorem huius materiæ notitiam desideres, adito locum citatum vbi principia, quibus vtraque quæstio, & aliæ similes sunt exagitandæ latiùs expendo.

2. Duplici modo potest attingi obiectum præmissarum assensu conclusionis. Primò tantùm vt *quo* seu tanquam puram rationem assentiendi, quin ex vi illius actus ipsi obiecto formali assentiatur. Secundò potest attingi non solùm vt *quo*, sed etiam vt *quod*, ita vt non solùm sit ratio assentiendi, verùm etiam de illo feratur assensus, & aliquid enuncietur ex vi talis actus. Modum attingendi vt *quod*, vocarunt S. Thomas 1.2.quæst.8.art.3.in corp.& quæst.12. art.4. Capreol.in 1.dist.1.quæst.1.*attingi absolutè & secundùm se*. Ochamus & Gabriel. quæst.8.Prologi, P.Fonseca 6.Metaph.c.1.art.7.disp.1.conc.2. & 3.attingi vt obiectum mouens. Cómunis tamen loquẽdi modus hos diuersos modos attingendi idem obiectum explicat per hoc, quod est attingi vt *quod*, & vt *quo*: sic loquuntur Conimbricenses lib.1. Post.cap.1. quæst.2. art.5. Difficultas, quam hîc exagitant Doctores, est, An assensus conclusionis respiciat obiectum præmissarum vt obiectum *quo* seu vt rationem formalem assentiẽdi, quod sufficiet vt præmissarum obiectum speciem tribuat assensui conclusionis, & vt conclusio dicatur à præmissis dependens, & ab illis differat per aliquid intrinsecum. An verò eo ipso quod præmissarum obiectum, & quodcumque aliud respectu aliorum actuum intellectus, & voluntatis attingatur vt *quo* debeat attingi vt *quod*, ad præsentem quæstionem non spectat, & non facilè poterit definiri. Dicam quid sentiam Controuers. 10. de anima Punct. 2.ad finem, & in præsenti cum omnibus Philosophis tantùm disputabo, an assensus conclusionis attingat præmissarum obiectum vt obiectum *quo* formale, & specificatiuum.

3. Assensum conclusionis non attingere obiectum præmissarum docuerunt apud P.Rubium infrà dandum moderni quidam, quos moderniores alij modò sequuntur, qui pro se referunt N. Molinam, & PP. Conimbr. decipiuntur tamen, quia hi Doctores tantùm negant assensum conclusionis ferri in obiectum præmissarum vt in obiectum *quod* & affirmant illud attingere vt obiectum *quo*, vt legenti fiet manifestum. Noui alij affirmant assensum conclusionis posse attingere intrinsecè per se ipsum obiectum præmissarum vt obiectum *quo*, & non posse illud nomen intrinsecè attingere, sed tantùm extrinsecè.

4. Communis, & ferè omnium doctorum sententia affirmat assensum conclusionis attingere obiectum præmissarum intrinsecè, & per se ipsum. Ita S.Thomas, Capreol. Conimbricenses, & P.Fonseca num.2. citati P.Salas 1.2.quæst.8.& 4.disp.sect.6.P.Rub.li.1. Poster. quæst.6. n.54. P.Arriag.disp.15. sect.5. & alij antiqui apud Partem Rubium, quibus omnibus libens assentior.

5. Sit prima conclusionis ratio. Præmissæ sunt causæ conclusionis formalis, & naturâ priores conclusione: ergo antequàm intellectus eliciat conclusionem supponuntur præmissæ, & ex vi illarum applicatum obiectum præmissarum, quod negari nequit. Deinde obiectum præmissarum est motiuum sufficiens, vt ex vi illius intellectus eliciat conclusionem: ergo intellectus cum potentia sit necessaria ex illo motiuo conclusionem eliciet, non enim potest cohiberi proposito sufficienti motiuo ad assensum, ne in illud feratur, sicuti proposita albedine non potest potentia visiua non elicere visionis actum. Dices propositis præmissis probabilibus, & non euidentibus posse voluntatem imperare intellectui, ne ex vi illarum eliciat assensum conclusionis, quia præmissæ tantùm probabiles non determinant necessario intellectum ad assentiendum conclusioni. Habemus secundùm hunc respondendi modum in syllogismo euidenti assensum conclusionis necessariò referri in obiectum præmissarũ, iam idem contingere in syllogismo probabili sic ostendo. Non minùs euidẽter sequitur ex præmissis probabilibus probabilis conclusio, quàm ex præmissis euidentibus conclusio euidens: ergo sicuti præmissæ euidentes cogunt intellectum ad assensum euidentem conclusionis, sic præmissæ probabiles cogunt intellectum independenter ab omni imperio voluntatis ad assensum probabilem conclusionis. Antecedens est certum, quia illatio sequitur ratione formæ, & dispositionis terminorum, forma autem terminorúmque dispositio eadem omnino est in syllogismo probabili, & euidenti, quapropter semel præstito assensu præmissis probabilibus æquè determinatus manet intellectus ad assensum probabilem conclusionis, ac est determinatus ad assensum euidentem conclusionis postquam præmissis euidentibus assensus est. Ea enim tantùm est differentia in discursu probabili, & in euidenti, quod præmissæ probabiles discursus probabilis non cogunt intellectum independenter à voluntate ad illarum assensum, ac proinde potest voluntas intellectui imperare, ne illis præstet assensum, quo non præstito ad assensum conclusionis non perueniet; præmissæ verò euidentes independenter ab imperio voluntatis intellectum ad ipsarum determinant assensum, & ita si semel proponantur, intellectus non poterit illis non assentiri. Iusuper differunt ex eo quod conclusio deducta ex præmissis probabilibus probabilis est, & illà quæ infertur ex euidentibus est euidens. Conueniunt autem in hoc quod est semel præstito assensu præmissarum probabilium, aut euidentium libero, vel necessario intellectum esse determinatum independenter ab imperio voluntatis ad assentiendum conclusioni probabili vel euidenti iuxta principiorum naturam.

6. Alij respondent posse intellectum distrahi ad alia obiecta, & ex defectu attentionis non elicere conclusionem propter motiuum propositum præmissarum, sed propter veritatem, quam in se habet conclusio capacè terminandi per se ipsam assensum conclusionis. Admittit hic dicendi modus per se loquendo assensum conclusionis attingere præmissarum obiectum, & non nisi per accidens ex animi distractione oppositum contingere. Videamus an res ita se habere possit. Posse ex distractione animi propositis præmissis non elici conclusionis assensum experientia compertum est, tantùm est difficultas an possit elici, & non ex motiuo per præmissas propositas, hoc est, an ex suppositione, quod eliciatur, debeat ferri in præmissarum obiectum. Consequens inferendum posse secundùm se independenter ab obiecto præmissarum virtutem habere terminandi assensum non ego negabo, sæpe enim inferimus illa, quæ sine illatione in se ipsis possemus cognoscere. Difficultas est an intellectus possit simul distrahi, ita vt ratione distractionis non eliciat assensum conclusionis ex motiuo, quod præmissæ proponunt, & habere sufficientem attentionem ad eliciẽdum conclusionis assensum propter veritatem quam in se includit consequens. Sed demus de facto

ita

ita contingere, tunc dicam assensum illum cõsequentis non esse conclusionem, neque produci dependenter à præmissis, neque has aliquo modo in illum influere; quia præmissæ tantum influunt in conclusionem proponendo motiuum, in quod ràquam in formale obiectum feratur conclusio, quod probabit ratio quam pro hac conclusione iam expendo.

7. Secunda conclusionis ratio esto: Aliqua debet assignari ratio, propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, duo habeant rationem præmissarum, & alius rationem conclusionis. Sed non potest esse alia, nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum, tanquam in formale motiuum, & assensus præmissarum nullo modo attingit conclusionis obiectum: ergo assensus conclusionis fertur in obiectum præmissarum. Minorem probo: vnius assensus non dependet ab alio in genere causæ efficientis, vt fert communis sententia, quia nullus actus vitalis intentionalis physicè in alium influit, sed tantùm directiuè, sicuti concurrit actus Logicæ ad sciendi instrumenta conficienda vt dixi Controu. 2. Punct. 6. & cognitio ad volitionem vt dicam Cõtrou. 8. de Anima Punct. 2. & intentio ad electionem quando realiter ab illa distinguitur vt tradam Controu. 11. de Anima Punct. 6. ergo non potest ex alio capite à præmissis dependere conclusio, nisi quia hæc fertur in illarum obiectum tanquam in formale motiuum.

8. Dices assensum præmissarum esse illuminationem ad assensum conclusionis, & conclusionis assensu intellectum non illuminari ad assentiendum præmissis. Sed inquiro, cur assensus ille, quem tu conclusionis vocas non sit illuminatio ad alterum illorum, quos tu præmissas appellas. Si dicas quia obiectum conclusionis pendet ab obiecto præmissarum, & præmissarum obiectum non dependet à conclusionis obiecto: Exempli gratia, cum ego dico, sol est: ergo dies est, iudicium de existentia solis est illuminatio ad iudicium de existentia diei, quia existentia diei dependet ab existentia solis, & iudicium de existentia diei non est illuminatio ad existentiam ad iudicium de existentia solis, quia hæc existentia ab illa non dependet.

9. Contra hoc est, quia quando ego arguo à posteriori *Dies est: ergo est sol*, iudicium de existentia diei se habet per modum præmissæ & illuminantis, & iudicium de existentia solis per modum conclusionis, & illuminati, seu obiecti ad quod intellectus illuminatur: ergo illuminatio non consistit in dependentia obiectorum inter se, quia hæc sunt indifferentia vt inter se habeant munus illuminati, aut illuminantis. Denique in omnibus relatiuis æquè arguitur ex hoc extremo ad illud, & ex illo ad istud: v. g. æquè conclusionem infero si dicam, *est Pater: ergo est Filius*; *est Filius: ergo est Pater*. Rursus in syllogismo expositorio, æquè potest inferri obiectum conclusionis ex obiecto præmissarum, ac obiectum præmissarum ex obiecto conclusionis, possum enim arguere: *Petrus est primogenitus Ioannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Ioannis*, eodemque modo possem inferre *Petrus est primogenitus Ioannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Ioannis.*

10. Respondent alij recentiores ex assensibus qui mutuò se possunt inferre illum dici conclusionem, & actu illatum qui deficiente alio deficeret, & illum se tenere ex parte præmissarum, & esse illuminationem ad alterum, qui non deficeret altero deficiente. Hunc influendi modum assignat P. Ripalda in actu imperante respectu imperati, quem ego refero, & per otium refello, efficacissimè ni fallor, Controu. 8. de anima Punct. 4. §. 4. & 5. vide si placet quæ contra hunc influxum in obiecto cõditionato constitutum, vel per obiectum conditionatum explicarum loco citato latè expendo, quæ omnia in hac materia eodem prorsus modo procedunt. Mitto alias rationes, quibus hæc conclusio solet probari, quia hęc, quam modò expendi, omnium est efficacissima, & rem totam euincere mihi persuadeo.

11. Obiicies primò. Obiectum conclusionis habet ex se independenter ab obiecto præmissarum sufficientem virtutem ad terminãdum actum intellectus: ergo necessarium non est, quod obiectum præmissarum attingatur per assensum conclusionis. Respondeo obiectum conclusionis habere ex se sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus purè iudicatiuum, sicuti est actus quilibet præmissarum, non verò ad terminandum actum discursiuum, seu conclusionis, qui in re sit conclusio, & à præmissis dependeat. Adde quod etiamsi virtutem haberet ex se ad terminandum talem actum, eo ipso quod præmissarum obiectum esset applicatum non illum terminaret sine præmissarum obiecto, quod etiam virtutem haberet ad terminandum actum cõclusionis tanquam formale motiuum, quia quando iunguntur duæ causæ necessariæ, quarum quælibet ex se potest effectum producere, effectus non ab altera tantùm, sed ab vtraque indiuisibiliter procedit attemperato vtriusque causæ concursu.

12. Obiicies secundò. In conclusione non reperiuntur præmissæ: ergo actus conclusionis non terminatur ad illas. Antecedens probatur ex eo, quod si præmissæ repeterentur, cùm dicimus *Omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal*, totum hoc obiectum importaret conclusio *Petrus est animal*, ex eo, quod omnis homo est animal, & Petrus est homo. Respondeo in opinione illorum, qui asserunt non inferri necessario ex vi actus attingi vt *quod* obiectum, quod attingitur vt *quo*, etiamsi per alium actũ vt *quod* debeat attingi, posse concedi primũ antecedens, & negari consequentiam, quia ad hoc vt præmissæ repeterentur in conclusione deberẽt attingi vt *quod*, sicuti in præmissis attingũtur, cùm verò tantùm attingantur, vt *quo*, reperi dici non poterunt. In sententia, quæ asserit obiectum præmissarum debere attingi vt *quod* assensu conclusionis, eo præcisè, quod attingatur vt *quo* incõueniens non erit asserere præmissas reperi in conclusione, & hanc includere totum illud obiectum, quod intendit obiectio. Quòd si vocalis conclusio illud non exprimat, ideo est, quia particula *ergo* substituitur loco illius, quod non exprimitur.

13. Instabis: si obiectum præmissarum reperitur in conclusione, & ex vi huius interiùs enunciatur totum id, quod præmissæ repræsentant, rectè poterit stare conclusio sine præmissis, & hæ superfluè ponẽtur iterum in conclusione repetendæ. Respondeo præmissas prærequiri vt applicent obiectum formale motiuum ad assentiendum obiecto conclusionis, qui ex illo motiuo non posset intellectus assentiri, si motiuum non præcessisset applicatum. Replicabis: intellectus assentitur præmissarum obiecto, & elicit formales præmissas absq; eo quod per alias obiectum formale motiuum supponatur applicatũ: ergo similiter poterit assentiri obiecto cõclusionis propter obiectũ illud ad quod terminãtur præmissæ, absq; eo quod ex vi hatũ supponatur applicatũ tale obiectum. Cõfirmatur: electio potest fieri in mediũ propter finẽ ex vi actus, quo ametur medium, & primò ametur finis, absque eo quod supponatur amatus per intentionem ab electione distinctam, vt probabo Controuers. 10. de anima Punct. 3. ergo conclusio poterit ferri in suum obiectum, & in aliud obiectum formale motiuum, quod dicitur præmissarũ obiectum, absq; eo quod hoc antecedenter supponatur applicatum per præmissas,

& absque eo quod aliqua præmissa præcesserit. Respondeo intellectum posse assentiri obiecto præmissarum propter ipsum absque alio præexistente iudicio, ex vi cuius applicetur tale motiuum, non verò posse assentire obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum absque eo, quod præcesserint præmissæ ex vi quarum applicetur tale obiectum, quia facilius est assentire obiecto præmissarum propter se ipsum, quam assentire obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum, & ita facilior actus non supponit applicationem obiecti motiui factam per iudicium, quam supponit actus alius difficilior. Ad confirmationem respondeo electionem identificatam cum intentione, ex vi cuius medium, & finis primo efficaciter amantur, supponere iudicium, ex vi cuius applicatur vtrumque obiectum, cognitionem verò ex vi cuius attingeretur obiectum conclusionis propter obiectum præmissarum, absque eo quod hæ præcesserint non posse in illo casu supponere suum obiectum formale motiuum applicatum per iudiciũ, sicuti illud supponit electio identificata cum intentione. Ob quam rationem disparitatis potest dari electionis actus, ex vi cuius primò ametur finis, & non potest dari actus conclusionis ex vi cuius primo assentiatur præmissarum obiecto.

14. Obiicies tertiò: Si conclusio attingeret obiectum præmissarum, non posset ex falso sequi verum, quod est falsum, est enim dogma Summulisticum, ex vero semper sequi verum, & ex falso aliquando sequi verum, aliquando falsum. Antecedens probatur: quotiescumque præmissæ falsæ sint, illarúmque obiectum non existat assensus conclusionis attingens præmissarum obiectum attinget obiectum non existens: ergo erit falsus: ergo nunquam ex falsis præmissis sequitur verus conclusionis assensus. Concedit Arriaga hanc vltimam consequentiam, & asserit dogma illud Summulisticum intelligendum esse tantum de conclusione vocali, per quam non attingitur præmissarum obiectum. Non omnino acquiesco, quia conclusio vocalis substituitur loco mentalis, seu intentionalis, & respondet conceptui interno, in quo formalis conclusio consistit tanquam illius vicaria: ergo respicit idem obiectum: ergo si conclusio mentalis falsa est, falsa erit vocalis conclusio. Respondeo posse dici ex falso verum inferri, quia id, quod infertur per legitimam consequentiam à parte rei existit sicuti infertur, licèt enim quando præmissæ falsæ sunt, sit falsus conclusionis assensus, non ideo falsus redditur, quia non existat obiectum in quod infertur, hoc enim ex se non falsificaret conclusionem, si hæc non falsa redderetur ratione obiecti præmissarum. Adde iuxta illos, qui asserant assensum conclusionis attingere obiectum præmissarum vt obiectum tantum formale *quo*, & non vt obiectum *quod*, assensum conclusionis ex præmissis falsis deductum absolutè esse verum, quia veritas tantùm desumitur ex conformatione actus cum obiecto *quod* & non cum obiecto *quo*.

15. Obiicies quartò: Assensus conclusionis attingit obiectum præmissarum: ergo species quam relinquit hic actus est sui ipsius vt attingentis obiecta præmissarum: ergo quotiescumque recordor actus discursus, recordor illius vt attingentis obiecta præmissarum: ergo recordor etiam præmissarum, quod experientia monstrat esse falsum, quia comparatâ notitiâ alicuius obiecti per discursum pendentem à præmissis, sæpe recordor illius nullâ præmissarum mentione factâ. Huic argumento tenemur omnes respondere, quia actus, quo ego amo medium propter finem: v. g. actus, quo ego volo deambulationem propter sanitatem, attingit, vel saltem potest attingere deambulationem, & sanitatem, & actus quo ego volo dare eleemosynam propter Deum, attingit ipsum Deum, & tamen sæpe recordor me voluisse deambulare, & me voluisse dare eleemosynam, quin recorder voluisse deambulare propter sanitatem, & voluisse dare eleemosynam propter Deum, & vniuersaliter sæpe recordor me voluisse hoc vel illud facere, & non recordor motiuorũ, propter quæ talia volui facere, etsi actus, quorum recordor, per se ipsos motiua respexerint: ergo eodem modo possum recordari assensus, quin recorder obiecti præmissarum, quod fuit intrinsecum formale motiuum talis actus. Ad argumentum respondeo negando consequentiam, quia non semper species propriæ repræsentant expressè omnem rationem intrinsecam sui obiecti, sed aliquando valdè confusè propter earum imperfectionem, vel nimiam remissionem, vel prauam subiecti dispositionem, sicuti species coloris à longè visi sæpè non repræsentant expressè rationem individualem neque specificam, cum ex vi talis visionis non possit intellectus discernere an visus color sit viriditas, vel rubedo. Hæc confusio, seu indistinctio obiectorum per præcisionem ex parte actus debet intelligi, non per obiectiuam præcisionem, quam adhuc in abstractiua intellectione non admitto.

PVNCTVM IV.

An assensus præmissarum necessitet ad assensum conclusionis.

DVPLEX est necessitas; quædam quoad specificationem, alia quoad exercitium. Necessitas quoad specificationem illa est, ex vi cuius principium eo ipso quod operetur, hanc speciem actus debet operari, & nullo modo potest oppositum efficere, licet hîc & nunc ex vi huius necessitatis possit neutram producere, omnémque actionem cohibere. Necessitas quoad exercitium illa est, ex vi cuius principium hîc & nunc prædeterminatum est ad effectum producendum. 1.

Posito præmissarum assensu intellectum esse determinatum circa conclusionis obiectum quoad speciem, hoc est, non posse ab illo dissentire, sed eo ipso, quod in illud tendat, debere per assensum ferri in illud docet communis Doctorum sententia cum Sanct. Thoma in 1. dist. 25. quæst. 1. art. 2. Ratio facilis est: Intellectus non potest dissentire obiecto, quod euidenter proponitur vt verum: sed per præmissas obiectum conclusionis proponitur euidenter vt verum: ergo non potest illi dissentire. Maior euidens est, alias possem ego iudicare me modò non scribere, & non existere lucem, quam oculis cerno, & alia huiusmodi. Minorem probo: per præmissas proponuntur extremitates conclusionis vnitæ vni tertio: ergo per illas proponitur euidens connexio extremitatum inter se, est enim euidens esse inter se connexa, seu identificata illa, quæ sunt vni tertio identificata: ergo proponitur talis identitas vt euidenter vera, ergo non potest ab illa dissentire intellectus: ergo tali propositione factâ per præmissas intellectus manet determinatus quoad specificationem. Deinde in præmissis includitur obiectum conclusionis, etsi formaliter non sit expressum: ergo qui aduertit concessisse præmissas non poterit à conclusionis obiecto dissentire. 2.

Affirmo insuper per se loquendo intellectum ex vi præmissarum non solum prædeterminatum esse quoad speciem, sed etiam quoad exercitium, ita vt hîc & nunc teneatur assensum conclusionis elicere eo ipso, quod præmissarum admisit assensum. 3.

Ita

Ita D. Thomas suprà, Caietanus, Scotus, Durand.& P. Fonseca apud Conimbricēsis qui eandem sententiam defendunt lib. Prior. resolut.cap.1.quæst.4. art. 4.Hurtad.disp.7.de Anima sect.4.Arriaga disp.15.Logicæ sect.6. Sit ratio : intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus requisitis ad operandum non potest non operari. Sed eo ipso quod detur præmissarum assensus, intellectus habet omnia principia requisita ad eliciendum conclusionis assensum, cùm ex vi præmissarum proponatur sufficiens motiuum ad eliciendum hunc assensum : ergo intellectus illum necessariò eliciet,si per accidens non impediatur. Dices vnum ex requisitis ad operandum esse voluntatis imperium, sine quo intellectus non est simpliciter, absolutè, & adæquatè potens elicere assensum conclusionis : Sed contrà, quia ad assensum euidentem, seu obiecti vt veri euidenter propositi imperium hoc necessarium non est, euidentia enim obiecti rapit intellectum ad præbendum assensum independenter ab omni imperio voluntatis. Neque ad assensum probabilem conclusionis, seu deductum ex præmissis probabilibus requiritur hoc voluntatis imperium, quia æquè euidenter infertur assensus probabilis ex præmissis probabilibus, ac euidens ex euidentibus, & semel suppositâ identitate extremitatum vni tertio per assensum probabilem, euidens est eâdem probabilitate verum esse extremitates inter se identificari. Quapropter imperium voluntatis deseruire potest, vt obiecto probabili præmissarum assensus præbeatur, hoc tamen semel præstito necessarium non est, vt eliciatur conclusionis assensus, quia ex suppositione quod identificentur extremitates vni tertio, euidens est inter se identificari, cum autem per præmissas probabiles supponatur vt verum præmissas identificari vni tertio, euidenter sequitur identificari inter se. Dices obiectum conclusionis euidenter inferri, seu illationem esse euidentem, obiectum tamen illatum euidens non esse, quia hoc non potest habere euidentiam, quæ in præmissis non est, & ita non posse intellectum rapere, vt illi assensum præbeant. Fateor obiectum euidenter illatum in syllogismo probabili euidens non esse, & ita assero obiectum per se ipsum non posse cogere intellectum ad assensum circa illud eliciendum, sed ratione præmissarum ex quibus euidenter infertur, & ratione connexionis quæ apparet inter obiectum conclusionis, & præmissarum, idem enim quod obiectum in se euidens per se ipsum præstaret, præstat obiectum probabile euidenter connexum cum obiecto præmissarum probabilium, ratione harum, cùm hæ supponuntur, hoc est,cùm intellectus assensum præbuit præmissarum obiecto.

4. Dixi intellectum per se loquendo esse prædeterminatum ad assensum conclusionis, quia per accidens potest aliquando emisso præmissarum assensu conclusioni non assentiri, si nimis intentus sit aliis obiectis, quibus detrahatur ab obiecto conclusionis, & remoueatur ab assensu circa illud eliciendo. Item si ex alio capite non attendat ad connexionem, quam habet vtraque extremitas cum eodem medio, sed quasi disparatè eliciat has propositiones *Omnis homo est animal : Petrus est homo* : non considerata identitate subiecti maioris cum prædicato minoris, neque inspectâ prædicatione duarum extremitatum de eodem medio, seu de vno tertio, in quod vtraque confluit per identitatem. Ratio huius exceptionis desumitur ex fundamento conclusionis, quia vnum ex requisitis ad assensum conclusionis est intellectum non esse impeditum nimiâ aliorum obiectorum attentione,& inspectam habuisse identitatem extremitatum cum medio: ergo dum intellectus hanc identitatem non inspicit, illâve distractione aliorum obiectorum attentio impeditur, non habet omnia requisita ad assensum conclusionis eliciendum,illúmque non eliciet.

Dices intellectum saltem requirere ad eliciendum assensum conclusionis,affectu voluntatis non prohiberi productionem talis assensus, ac proinde posse voluntatem per actum, quo prohibeat elicientiam talis assensus intellectum coërcere ne illam exerceat, licet intellectus non indigeat positiuo imperio voluntatis ad talem assensum præstandum. Eundem dicendi modum expendam & reiiciam Controuers. 10. Physic. Punct. 1. num. 7. vbi impugnabo nonnullos asserentes posse aliquem effectum existere dependenter à voluntate diuina, etiamsi physicè non produceretur à Deo, ex eo præcisè quod indigeret diuinâ permissione ad existendum, ita vt ex eo quod Deus diceret, nolo hunc effectum existere, deficeret talis effectus, etiamsi positiuè à Deo non penderet. In præsenti autem sufficiat dicere sine fundamento fingi necessitatem non prohibitionis voluntatis, ad hoc vt intellectus efficiat actus, quos sine positiuo voluntatis imperio potest efficere, si enim volitio necessaria non est ad assensum eliciendum, nolitio obesse non potest, quia tantùm posset impedire elicientiam assensus, quatenus remoueret volitionem requisitam ad assensum eliciendum. 5.

Obiicit Rubius lib. 1. de Prior. resol. quæst 8. vt probet intellectum non determinari quoad exercitium ad assensum conclusionis per assensum præmissarum.Intellectus obedit imperio voluntatis:ergo voluntas poterit illum cohibere,etiam supposito præmissarum assensu ne conclusioni assentiatur.Respondeo intellectum obedire voluntati in his actibus, quorum obiecta non apparent euidenter vera, obiectum autem conclusionis ex suppositione præmissarum repræsentatur euidenter verum, & euidenter connexum cum obiecto præmissarum, quod per formales præmissas verum esse supponitur. 6.

Obiicit secundo: Habitus non dantur ad actus,qui non subduntur imperio voluntatis: ergo si assensus conclusionis non subderetur imperio voluntatis,non daretur habitus ad illum eliciendum : ergo non daretur habitus distinctus à principiorum habitu. Respondeo iuxta veriorem sententiam, quam probabo Controu.13.de anima Punct.2.nullum dari habitum ad actus intellectus distinctum ab speciebus, quæ etiam actibus necessariis possint deseruire. Quod si volueris neque species impressas concurrere ad conclusionis assensum, absq; vlla formidine consequentiã cõcede,nihil enim absurdi in cõsequenti reperies. 7.

Obiicit tertiò: Nullum est bonum creatum,à quo necessitetur voluntas : ergo neque verum à quo necessitetur intellectus. Concedo antecedens, nego consequentiam, & disparitatem reddo. Voluntas est potentia libera,& ita potest suum affectum cohibere circa obiectum ad quod consequendum habet omnia requisita ; intellectus autem est potentia necessaria,& ita si semel infruatur omnibus prærequisitis ad operandum non potest non operari. Secundò voluntas ex suppositione intentionis necessitatur ad electionem medij creati : ergo pari ratione intellectus præmissarum potest necessitari ad assensum conclusionis. En ratio paritatis à voluntate desumpta respectu intellectus nostram conclusionem non solùm non impugnat, verùm etiam propugnat. Tertiò quia illud, quod apparet euidenter verum, vel in se, vel ex suppositione præmissarum, non potest ex harum suppositione sub vlla ratione falsum apparere, & ita intellectus non potest non elicere assensum circa illud, bonum autem creatum semper admixtam habet aliquam 8.

rationem mali, quæ possit intellectum retrahere ab illius amore. Demùm cum iuxta communem sententiam vna veritas non sit maior aliâ, quodcumque obiectum verum, etiam creatum intra lineam creati est summum verum, hoc est, non potest esse aliud obiectum creatum verius illo, nullum autem bonum creatum, adhuc intra lineam creati est summum bonum, quia quocumque bono creato assignato potest aliud bonum creatum assignari quod sit magis bonum.

9. Obiiciunt alij recentes: Suppositis præmissis voluntas potest imperare conclusionem directam, aut indirectam: ergo conclusio non elicitur independenter ab imperio voluntatis. Antecedens probant ex eo quod his positis præmissis, *Omnis homo est animal. Petrus est homo*, potest quis pro sua voluntate directè concludere: *ergo Petrus est animal*, vel indirectè: *ergo aliquod animal est Petrus*, quod experientiâ compertum esse affirmant. Cæterùm experientia suadet liberum esse conclusionem vocalem directam vel indirectam proferre, hanc autem libertatem in actu interno, seu in conclusione mentali nemo expertus est: Imò si hoc volueris experiri vtramque conclusionem directam, & indirectam necessariò elicies. Respondeo ergo cum Hurtado supra §. 38. vtramque conclusionem eliciendam esse ab intellectu, si ad vtramque attendat, & intellectus virtutem habeat vtramque simul eliciendi, qua non carere mihi persuadeo. Quod si vtraque simul obiiceretur, & non posset simul ab intellectu elici, tunc daretur optio voluntati, vt quam maluerit, eliceret. Vt plurimùm autem conclusio directa elicietur, quia hæc clariùs apparet intellectui, faciliúsque agnoscitur.

PVNCTVM V.

Quo modo tempore, & naturâ præmissæ conclusionem præcedant.

1. CIRCA coëxistentiam assensuum præmissarum, & conclusionis suborta fuit apud aliquos dubitandi ratio ex D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 3. vbi ait, ideo Deum non discurrere, quia non cognoscit vnum post aliud: ergo ad discursum requiritur cognitionum successio: ergo coëxistere nequeunt cognitio præmissarum, & conclusionis. Respondeo Angelicum Doctorem tantùm docuisse potentiam discursiuam posse habere actuum successionem, ex quo principio negat Deo potentiam discurrẽdi, non verò ex eo quod ad discursum requiratur actuũ successio. Deinde etiam si in discursu exposceret D. Thomas actualem successionem actuum, hæc constituenda esset in eo, quod priùs tempore eliceretur assensus præmissarum, quàm conclusionis assensus, etiamsi dum hic eliciebatur alter perseueraret, & vterque coëxisteret dum erat conclusionis assensus. Adducitur etiam D. Thomas quæst. 58. art. 2. & quæst. 85. art. 4. vbi asserit non posse simul cognosci, quæ per plures species repræsentantur: Sed obiectum præmissarum, & conclusionis cognoscuntur per plures species: ergo non possunt simul cognosci. Respondet Caietanus quæst. 85. nomine plurium specierum intelligendas esse species non subordinatas, species autem præmissarum, & conclusiones subordinari, & ita coëxistere posse assensum præmissarum, & conclusiones. Meliùs intelligo interpretari D. Thomam si dicatur ipsum negare cognosci eâdem cognitione, quæ per plures species cognoscuntur, difficile enim in alium sẽsum poterit illius doctrina defendi, experientiâ enim norum est, simul cognosci plura, in quibus nulla specierum subordinatio reperitur. Adducitur etiam Philosophus 2. Topic. cap. 3. vbi ait: *Contingit autem scire plura, cogitare verò vnum*: ergo ex mente Aristotelis non potest dari simul in intellectu duplex actualis cognitio. Respondeo Aristotelem tantùm prædictis verbis significare plura posse habitualiter sciri, quàm actualiter cognosci, non verò docuisse non posse simul cognosci plura. Item ergo assensum præmissarum, & conclusionem posse coëxistere, de quo nulla potest esse controuersia. Neque negari potest alteram præmissam posse præcedere conclusionem, quia cùm vna non inferat aliam, & per se sola non sufficiat cõclusionem inducere, poterit absque alia præmissa, & absque vtraque subsistere. Vtramque præmissam non posse per se loquendo conclusionem præcedere, mihi persuadeo, quia vtraque præmissa determinat intellectum ad assensum conclusionis, vt probaui Punct præcedenti: ergo illum determinabit in primo instanti, in quo simul vtraque existat. Si enim in primo instanti non determinaret intellectum, neque illum determinaret in sequentibus, cùm in omnibus eadem sit ratio. Poterit autem ex accidenti v. g. ex distractione animi vtraque præmissa esse in aliqua mensura temporis, in qua non sit conclusio, quæ ablato distractionis impedimento incipiet tempore posterior præmissis.

2. Difficilius est, an conclusionis assensus poterit existere sine præmissarum assensu, vel quia elicitur postquam iam præmissæ transiêre, vel quia elicitur præmissis existentibus, & posteà deficientibus conseruatur. Secundùm sententiam, quam sum amplexus asserentem assensum conclusionis ferri in obiectum præmissarum, priùs propositũ per formales præmissas, non potest assensus conclusionis produci, neque conseruari præmissis non existentibus, quia supponit obiectum formale applicarum per præmissas, qua applicatione deficiente deficiet conclusionis actus, sicuti deficit actus voluntatis cognitione non existente. Censeo tamen supernaturaliter posse produci, & conseruari conclusionis assensum sine præmissis. Moueor, quia secundùm hanc sententiam assensus conclusionis tantùm dependet à præmissis formalibus tanquam à conditione applicante motiuum, seu formale obiectum, eâ ratione, quâ dependet volitio à cognitione. Sed hoc conditionis genus potest suppleri à Deo, & potest supernaturaliter dari volitio sine cognitione: ergo potest dari supernaturaliter assensus præmissarum sine conclusionis assensu. Tota difficultas huius rei in minori consistit, quam probabo Controu. 7. de anima Punct. 3.

3. In sententia quæ asserit assensum conclusionis non attingere præmissarum obiectum, neque efficienter à præmissis formalibus pendere facilè defenditur posse assensum conclusionis primò produci sine præmissis, & cum his productum sine eisdem postea conseruari, quia intellectus, qui elicit hunc assensum propter veritatem formalem, quam in se habet consequens determinatur præmissarum assensu, poterit sine hac determinatione illum elicere, & conseruare; sicuti voluntas, quæ elicit actum imperatum propter motiuum intrinsecum proprium talis actus determinata actu imperante, poterit eandem elicere absque imperio, & iam hunc elicitum postea sine illo imperio conseruare. Neque necesse est loco præmissarum influentium in conclusionem aliam substitui causam, si ipsæ deficiant, quia cùm causa physicè non influit, neque per se ad effectum requiritur, necessum non est ipsâ deficiente aliam substitui, vt conseruetur effectus, qui ab illa dependebat, vt videre est in actu imperato respectu imperantis.

4. Nota tamen tunc solùm assensum consequentis dici conclusionem formalem, & illius obiectum consequens

sequens dici, quando actu dependet à præmissis, quia secundùm hanc sententiam extrinsecum est assensui esse conclusionem, sicuti illi extrinsecum est ab his præmissis dependere; & ita assensus iste, *Petrus est animal*.conclusio dicetur quando ab his præmissis procedat,*Omnis homo est animal: Petrus est homo.* Idem verò si ab his non dependeat sicuti de facto potest non dependere, non dicetur conclusio, quia conclusio formaliter in ratione talis constituitur per hanc dependentiam extrinsecam actui, qui denominatur conclusio.Ex hoc inferes conclusionem formaliter vt conclusionem adhuc in hac sententia non posse existere sine præmissis,licèt sine ipsis possit existere actus, qui accidentaliter, & extrinsecè conclusio denominatur.

5. In sententia quæ asserit præmissas efficienter influere *in conclusionem*, conclusio non poterit sine illis subsistere, quia assensus conclusionis inuoluit actionem, ex vi cuius producitur, quæ per se ipsam est connexa essentialiter cum principio, à quo procedit, & adhuc supernaturaliter non potest ab illo separari.

6. Præmissas non concurrere effectiuè ad assensum conclusionis, sed tantùm directiuè dixi Punct. 3. num. 6. vbi tetigi huius conclusionis fundamenta, quæ aliis locis ibi citatis latiùs expendo. Quomodo autem præmissæ assensum conclusionis dirigant explicui eodem Punct. 3. vbi dixi præmissas influere in conclusionem proponendo formale obiectum propter quod intellectus consequenti assentitur,& elicit conclusionis assensum.

7. Contra prædictam conclusionem obiiciunt nonnulli, vt probent præmissas efficienter in conclusionem influere. Id præstant præmissæ respectu conclusionis, quod species impressæ respectu præmissarum. Sed species impressæ concurrunt effectiuè: ergo præmissæ eodem modo concurrunt. Confirmatur: si præmissæ non præcederent conclusionem necessarius esset specierum influxus ad illam eliciendam: ergo præmissæ supplent defectum specierum. Sed species concurrerent actiuè: ergo præmissæ debent actiuè concurrere. Ob hanc rationem asserunt nonnulli assensum conclusionis non solùm dependere à præmissis,sed etiam à speciebus impressis actiuè concurrentibus,quia intellectus indiget alio comprincipio actiuo ad suos actus producendos, & cùm præmissæ tale non sint,etiam illis positis species impressæ necessariæ sunt. Respondent alij intellectum duo habere genera actuum, vnum eorum ad quos exposcit principium actiuum, quia ex se non habet sufficientem virtutem ad illos producendos, & huiusmodi esse præmissarum assensum ad quem species effectiuè concurrunt, aliud eorum ad quos tantùm indiget aliâ cognitione applicante motiuum formale ipsorum, ad quos producendos virtutem habet adæquatam,& huiusmodi esse conclusionis actum,quem sine comprincipio actiuo adæquatè potest intellectus producere. Hac ratione præmissæ non subrogantur loco principij actiui distincti ab intellectu, quod necessarium non est ad conclusionem producendam, sed in alio genere concurrunt ad conclusionem producendam, quæ non indiget principio actiuo ab intellectu distincto, sed tantùm *conditione* applicante motiuum formale,ex vi cuius intellectus dicitur illuminatus ad conclusionem eliciendam. Nec refert conclusionem nobiliorem esse præmissis, quia non præcisè ex eo quod effectus perfectior sit plura principia actiua requirit, sed ex modo quo producitur, volitio enim perfectior est specie impressâ productâ à phantasmate in intellectu,quam communis sententia admittit, & volitio supponit tantùm animam vt principium actiuum,& species impressa animam, & phantasma. Adde in multorum sententia iudicium non dependere actiuè à speciebus impressis, sed tantùm ab apprehensione tanquam à conditione, ex vi cuius obiectum proponitur; sed apprehensionem tantùm à speciebus impressis produci. Ex quo duo inferes primum præmissas formales, quæ sunt actus iudicij non dependere efficienter ab speciebus impressis. Secundum,apprehensiones, quæ sunt actus imperfectiores iudiciis dependere ab anima, à qua in genere efficientis adæquatè iudicia dependent, & insuper dependere ab speciebus impressis, à quibus iudicia non dependent, quia eliciuntur non præuiâ applicatione motiui,sicuti eliciuntur iudicia,quorum obiectum per simplices apprehensiones intellectui applicantur prius naturâ, quam eliciantur iudicia. Concludo quamcumque ex supradictis solutionibus probabiliter defendi posse.

Punctum VI.

De præcognitis ante totum syllogismum, & in ipso progressu syllogismi ante conclusionem.

1. Difficvltas hæc multi specialiter in demonstratione disputant,nescio quâ ratione,cùm communis sit in syllogismo probabili & demonstratiuo. *Omnis demonstratio* tribus terminis constat,subiecto de quo demonstratur,prædicato,quod demonstratur,& medio,per quod fit demonstratio. Ex his terminis inter se connexis principia resultant, ex quibus infertur conclusio. Circa quamlibet rem duo possunt cognosci,nomen, & res. Deinde cognitio rei duplex esse potest. Vna quoad esse rei, quâ cognoscitur hanc existere,vel esse possibilem,& cognitio rei quoad *quid est*,quâ saltem confusè cognoscitur quidditas rei in ordine ad aliquas proprietates,vel connotata extrinseca. His positis:

2. Dico primò: Ad inferendum per discursum aliquid de re,non sufficit cognitio nominis alicuius, aut omnium terminorum, quia si ego ignorem quid nomen significet,nihil potero prædicare de illius significato,de quo agitur,quia nomina,cuius significationem ignoro perinde se habent respectu mei in ordine ad rem significatam,ac se habent nomina aliarum rerum,& voces significationis expertes. Dixi *ad demonstrandum aliquid de re*, quia si demonstratio sit tantùm de voce, vel de nomine, quâ ego intendam demonstrare vocem hanc *homo* esse aërem deartikulatum,vel esse nomen, quod per casus inflectitur distinctum à verbo, certum est necessariam non esse cognitionem rei significatæ,quia tunc in illa demonstratione nomen ipsum est verbum.

3. Dico secundò: Per se loquendo cognitio nominis non requiritur ad inferendum aliquid de substantia rei, quia Angelus immediatè potest tendere circa res ipsas sine aliquo nomine. Et homo metaphysicè loquendo posset iudicium ferre de rebus ipsis,quas cognoscit in se ipsis seu independenter ab ipsarum nomine,& ex iudicio huiusmodi aliud etiam rei, nomine non interueniente, illatiuum inducere, in quo nulla apparet repugnantia.

4. Dico tertiò: Ad illationem humanam moraliter necessaria est cognitio nominis,& tardò aut nunquam vincetur difficultas, quæ est in syllogismo faciendo nullo rerum nomine interueniente, quam metaphysicè fieri posse suprà dixi. Ratio desumitur ex communi modo concipiendi res, quas semper concipimus per nomina imposita, vel per aliquod signum,

quòd nos constituimus ad illas significandas in ordine ad nos, quia intellectus noster ob suam imbecillitatem sine his adminiculis vix potest intellectionem aliquam elicere, maximè suppositâ iam nominis impositione, ex cuius præexistente notitiâ naturaliter fertur in nomen concepta re, ad quam significandam impositum esse prænouit. Quisque enim apud se experietur nunquam concipere hominis substantiam sine hac voce *homo*, neque rem lapidis sine hac voce *lapis*.

5. Dico quartò: Requiritur cognitio quoad *quid* rei ante ingressum syllogismi. Ratio est, quia implicat me elicere hunc assensum, *homo est animal*, quin aliquo modo prænouerim, quid sit homo, & quid sit animal, quia iudicium de identitate duorum extremorum fundatur in cognitione de vtriusque cognitione, conuenientia enim vnius extremi cum alio supponit quiditatem vtriusque in qua fundatur: ergo non possum ego cognoscere conuenientiam, quin prius saltem confusè præcognouerim quiditatem extremorum inter quæ conuenientia versatur.

6. Dico quintò: Non semper prærequiritur cognitio extremitatum quoad existentiam, aut possibilitatem illarum. Ratio est, quia aliquando syllogismus abstrahit ab existentia, & possibilitate subiecti, vt in hac demonstratione, *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: ergo omne rationale est animal*: in qua tantùm agitur de connexione prædicatorum inter se, hæc enim propositio, *Omnis homo est animal*, etiamsi homo repugnaret, vera esset, sicuti vera est hæc propositio, *Omnis hircocerus dicit formaliter essentiam Hirci, & Cerui*. Secundò, cùm demonstramus rem esse possibilem, illiúsque possibilitatem in conclusione inferimus, non requiritur ante ipsam conclusionem iudicium de possibilitate rei, hoc enim intendimus acquirere vi præmissarum, & de facto acquirimus in conclusione. Idem dico de demonstratione, qua rei existentia euincitur.

7. Dico sextò: Quando inquiritur de subiecto seu de illo intenditur ostendi aliquod accidens, præcognosci debet subiecti existentia, quia accidens supponit subiectum, & qui inquirit an Petrus sit albus supponit esse Petrum in rerum natura, cui possit albedo contingere. Hoc intellige de accidenti quinto prædicabili, & de passione, quando inquiritur an actu subiectum afficiant. Non verò absolutè cùm passio inquiritur de subiecto, quia tunc conuenientia de qua disputatur non supponit subiecti existentiam, tantum enim inquiritur an essentia ex se connexionem habeat cum accidenti, quod verificari potest essentia non existente, nullo enim homine existente verum est dicere, *Homo est admirativus*, & nullo igne producto verum est dicere *ignis est calidus vt octo*, quia ex vi harum propositionum tantùm affirmamus subiecta talis esse naturæ, vt ex se petant habere talia accidentia, eo ipso quod existant.

8. Dico septimò: Ad assensum conclusionis tantùm prærequiritur præmissarum assensus. Hanc conclusionem probaui Controu. 9. Punct. 2. propugnaui per præmissas formales proponi intellectui sufficiens obiectū formale motiuum ad assentiendum conclusioni, quo proposito rapitur ad hunc assensum præstandum, & ex professo impugnaui asserentes prærequiri cognitionem illationis, ex vi cuius infertur conclusio ex præmissis. Neque ad conclusionem requiritur cognitio principij vniuersalis, quæ sunt eadem vni tertio & cætera, sed sufficit in hac demonstrationis materia in actu exercito cognosci, eo modo quo dixi Controu. 9. Punct. 2. cognosci identitatem obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum.

CONTROVERSIA X.

De demonstratione.

AGIT Aristoteles libris de Poster. resolution. de demonstratione, cuius naturam hæc Controuersia suscipit explicandam. Præmoneo autem in hac quàm plures inuolui quæstiones de nomine, postquàm enim certum est syllogismum certum esse & euidentem, & postquàm conclusionis, & præmissarum natura clarè comperta est, & nihil circa hanc, neque circa illius proprietates dubitatur, quæstio vertitur an talis syllogismus dicendus sit demonstratio nécne. Cuius dubitandi, & decidendi ratio non ex alio capite desumitur, nisi ex eo quod Aristoteles syllogismum, in quo expressis certis, & euidentibus deducitur conclusio voluit his vel illis conditionibus affici vt demonstratio diceretur. Exempla non pauca occurrent in huius Controuersiæ progressu.

PVNCTVM I.

Quid sit demonstratio.

1. DVAS definitiones demonstrationis tradidit Philosophus lib. 1. Poster. cap. 2. Altera est quod sit syllogismus faciens scire: altera est quod sit syllogismus ex veris, primis, immediatis, & notioribus, & prioribus, causíque conclusionis. Circa primam definitionem dubitari solet, quomodo intelligenda sit particula illa *faciens scire*: potest enim intelligi efficienter, quia producit habitum scientificum, vel formaliter, quia conclusio demonstrationis formaliter est scientia, & intellectum formaliter scientem constituit. Potest etiam intelligi particula illa *faciens scire*, de præmissis, quia faciunt conclusionem, cuius sunt causa, saltem directiua. Si attenderemus precisè ad verba definitionis facile esset quemlibet ex his modis defendere; verumtamen tantùm secundus est ad Arist. mentem, quam ipse explicuit ibidem his verbis, *scientialem syllogismum dico, secundum quē, eo quod ipsum habemus scimus*. Quibus verbis clarè ostendit scientiam esse effectum formalem demonstrationis. Propriissimè etiam in hunc sensum verba definitionis explicantur. Neque hæc definitio potest alij sciendi instrumento conuenire, quia etiamsi cognitio per definitionem Angelum faciat scire, syllogismus non est, per quem Philosophus demonstrationem definiuit. De proprietatibus, quas secunda definitio in demonstratione exposcit, postea dicemus.

Definitio

2. Definitio demonstrationis frequenter in scholis adducta hæc est: *Syllogismus constans præmissis certis, & evidentibus.* Definitio hæc nulli syllogismo non demonstrativo potest convenire, probabilis enim constat vtraque, vel saltem alterâ præmissâ probabili, falsigraphus verò neque constat præmissis evidentibus, neque propriè est syllogismus, cum conclusio ex præmissis legitimè non inferatur, ob defectum aliquem in præmissis repertum. Quid sit certitudo, accuratè tractabo Contr. 6. de Anima, Punct. 7. vbi de veritate propositionis, cuius natura præcognoscenda est, vt possit certitudinis natura cognosci. De natura evidentiæ dicam Punct. 2. Ideo syllogismus Theologicus cuius conclusio innititur præmissis de fide demonstrativus non est, vt cum communi sententia docet P. Vazq. Reclamant nonnulli Thomistæ asserentes syllogismum Theologicum esse demonstrativum, quia ad demonstrationem, non requiritur evidentia, sed tantum certitudo præmissarum in conclusionem derivata. En iam incidimus in quæstionem purè de nomine. Certum est syllogismum legitimum in quo consequens deducitur vi illationis ex principiis fide cognitis certissimum esse, nullôque modo falsitatem posse conclusioni accidere. Certum est etiam conclusionem huius syllogismi non esse evidentem, quia licet illatio evidens sit, consequens ex vi huius non potest habere evidentiam, quam non habent præmissæ, quæ cum sint obscuræ obscuram generant conclusionem. Insuper est certum syllogismum, in quo conclusio deducitur ex præmissis certis, & evidentibus naturæ lumine cognitis, vndique esse certum & evidentem. Hæc de re, in quibus vtriusque syllogismi differentia apertè noscitur. An verò vterque syllogismus sit dicendus demonstrativus, vel tantum ille, in quo præmissæ non tantùm sunt certæ, sed etiam evidentes, quæstio est de nomine, in quo sto communi sententiæ, quæ cum Aristotele tantùm vocat demonstrationem syllogismum certum, & evidentem.

3. Diuidi solet demonstratio, in demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem *quia*. *Propter quid* dicitur illa, in qua effectus demonstratur per causam. Demonstratio *quia* appellatur illa, in qua causa deducitur ex effectu. Ob id demonstratio *propter quid* à priori, hoc est ab illo quod est prius, & demonstratio *quia* à posteriori, hoc est ab illo, quod est posterius dici solent. Contra hanc diuisionem plures solent obiici demonstrationes, in quibus conclusio neque ex causa, neque ex effectu deducitur. Huiusmodi sunt demonstrationes, in quibus inferimus prædicatum animalis ex prædicato hominis, & prædicatum hominis ex animali rationali, & duo esse æqualia inter se, quia sunt æqualia vni tertio. Plures reducunt harum demonstrationum media ad causas; vel effectus, asserúntque animal rationale esse quasi causam formalem hominis, & hominem esse quasi effectum animalis, quia valet consequentia, *est homo: ergo est animal*, & non tenet, *est animal: ergo est homo*. Alij defendunt dari aliam demonstrationem mediam inter demonstrationem *propter quid*, & *quia*. Alij asserunt demonstrationem *propter quid* esse illam, quæ traditur per causas, & demonstrationem *quia* dici quamcumque, quæ per causas non traditur, siue tradatur per effectus, siue per aliud medium cum extremitatibus connexum. Quidquid dixeris facilè defendes, est enim res parui momenti, quam tetigi Controu. 1. n. 7. pergo ad alia.

4. Vtraque demonstratio diuidi solet in perfectam, & perfectissimam. Perfectissima dici solet illa, in qua demonstratur effectus ex causa immediata, vel causa ex effectu immediato, veluti cùm ex rationali admirativum infertur, vel rationale ex admirativo, nihil enim mediat inter rationale & admirativum. Demonstratio perfecta appellatur, in qua demonstratur effectus ex causa mediata, veluti risibile ex rationali, vel causa ex mediato effectu veluti rationale ex risibili, mediat enim admirativum inter vtrumque extremum. Frequentius tamen tantùm perfectissima demonstratio dicitur illa, ex vi cuius prima passio per essentiam de subiecto adæquato demonstratur.

Dubitari solet, an demonstratio per causam inadæquatam sit vera demonstratio, an verò requiratur demonstrationem fieri per causam adæquatam. Respondeo sufficere ad veram demonstrationem dari per causam inadæquatam, quando cum effectu connexionem habet. Quia ex causa inadæquata cum effectu connexa potest certò, & euidenter inferri effectus: ergo potest demonstrari. Quod si oppositum videatur docuisse Aristoteles, intelligendus est de causa inadæquata non connexa cum effectu. 5.

Dicendum est contra Sotum demonstrationem *propter quid*, & *quia* esse specie distinctas, quia medium est diuersum, & ratio formalis assentiendi conclusioni specie distincta. 6.

Obiicies: Ex eisdem propositionibus potest fieri vtraque demonstratio: ergo non differunt specie. Respondeo iuxta meam sententiam, quæ conclusionem constituit per aliquid intrinsecum assensui, qui dicitur conclusio falsum esse antecedens, quia assensus præmissæ non deductus ex præmissis implicat ex illis deduci, cùm per se ipsum habeat hoc, quod est deduci, & non deduci ex aliis. Et ob eandem rationem assensus conclusionis deductus ex præmissis implicat ex eisdem non deduci. In sententia, quæ asserit rationem conclusionis & præmissæ extrinsecam esse propositioni, dicendum est posse esse easdem numero propositiones in vtraque demonstratione, & has secundùm se non distingui, distingui tamen formaliter in ratione præmissarum, & conclusionis, quia conclusio vt conclusio in omnium sententia dicit dependentiam à præmissis, & præmissæ vt præmissæ dicunt formaliter influxum actiuum, aut directiuum in conclusionem dependentem ab illis. 7.

Punctum II.

Quid sit euidentia in actu intellectus.

Dixi vs assensum conclusionis in demonstratione procedere ex præmissis certis & euidentibus. Oportet modò scire, quid sit certitudo, & euidentia. Certitudinis natura difficilè explicari poterit antequam definiatur in quo consistat formalis ratio veritatis propositionis; ideo illius naturam explicandam remitto Controu. 6. de anima Punct. 7. vbi fusè de hac re agam. Sufficiat modò dicere certitudinem supra veritatem addere necessitatem antecedentis ipsius veritatis ad euidentiæ naturam exponendam pergo. 1.

Euidentia non esse formaliter idem cum certitudine constat ex separatione harum proprietatum, quæ in fidei actibus reperitur, actus enim fidei est summè certus, & tamen non est euidens sed obscurus. Euidentia definiri solet *determinatio ad assentiendum*. Quæ definitio explicatione indiget, quia non potest intelligi de determinatione in actu secundo, omnis enim assensus est determinatio in actu secundo ad assentiendum. Debet ergo intelligi de determinatione in actu primo, & de hac nonnullæ supersunt difficultates, quia hæc determinatio consistit in principiis productiuis actus, quæ ab actu distinguuntur, euidentia autem ab actu non distinguitur. Insuper si 2.

Deus

Deus prædeterminaret ad actum fidei, actus eſſet obſcurus, & non euidens: ergo euidentia non conſiſtit in quacumque prædeterminatione. Rurſus concluſio ſyllogiſmi probabilis procedit ex principiis prædeterminantibus intellectum ad illius aſſenſum, ſuppoſito enim aſſenſu præmiſſarum etiam probabilium non poteſt intellectus concluſioni non aſſentiri: ergo non quæcumque prædeterminatio principij inducit euidentiam actus.

3. Euidentia, eſt quaſi videntia, ſeu viſio obiecti, quæ dicit expreſſionem quamdam & repræſentationem talis obiecti, ex vi cuius intellectus ita fertur in illud, vt expellat totam formidinem, nullámque relinquat occaſionem dubitandi. Ita P. Hurt. tom. 1. de fide diſp. 25. ſect. 1. Expreſſio iſta, ſeu hic repræſentandi modus ab actu non diſtinguitur, quia modus repræſentandi non eſt quid ſupperadditum ipſi repræſentationi, actus enim qui eſt repræſentatio per ſe ipſum habet hoc vel illo modo obiectum repræſentare. Ex hoc infertur euidentiam intrinſecam eſſe actui. Quia tamen hæc euidentia oritur ex principiis determinantibus intellectum ad talem aſſenſum, quæ nunquam illum indifferentem relinquunt ad aſſentiendum, vel non aſſentiendum, ideo ſolet euidentia, quæ formaliter conſiſtit in reſpectu ad talia principia: per illa definiri, tanquam per aliquid extrinſecum, quod, licet non nimis propriè, nonnulli euidentiam in actu primo appellant. Dicerentur proprius talia principia actus primus euidentiæ, ſeu actus primus ad euidentiam, quæ veluti expreſſio obiecti ſemper ſonat actum ſecundum.

4. Ex hoc inferes concluſionem probabilem non habere euidentiam ex principio prædeterminante ad illam, quia præmiſſæ probabiles non prædeterminant intellectum ad aſſentiendum, ita vt omnem formidinem expellant, ſicut enim intellectus poteſt habere formidinem circa probabiles præmiſſas, ita circa concluſionem, quæ ab illis dependet. Actus fidei euidens non eſt, quia dependet à principiis intellectum non prædeterminantibus, indiget enim pio voluntatis affectu ſaltem determinante intellectum ad aſſentiendum reuelationi. Quod ſi Deus ad actum fidei intellectum prædeterminaret, neque ideo eſſet actus fidei euidens, quia determinaret ad actum, qui haberet eundem modum tendendi in obiectum, ac haberent alij actus, qui non procederent à principiis prædeterminantibus intellectum. Vnde ex modo tendendi talis actus non ſupponeret principium prædeterminans, ſed ex aliqua ratione, quæ in obiectum vt cognitum non refunderetur. Prædeterminatio ergo, quæ inducit actum euidentem in intellectu, eſt illa ex vi cuius ita obiectum proponitur intellectui, vt non poſſit cum principiis obiectum proponentibus, non aſſentiri obiecto nullo loco formidini relicto. Erit autem formidini locus, quoties hæc poſſit dari circa principia obiectum proponentibus. Erit ergo actus euidens ille, qui dicit ordinem ad principia ſupra dicta, & euidentia conſiſtet in reſpectu ad huiuſmodi principia.

5. Ex hoc inferes expreſſionem non conſiſtere in claritate actus, ex vi cuius penetrantur omnes formalitates obiecti cum ordine ad connotata propria vniuſcuiuſque, qualis eſt expreſſio, quæ eſt in definitionis conceptu. Sed in expreſſione ex vi cuius ita obiectum intellectui proponitur, ac ſi illud præ oculis haberet, quæ expreſſio opponitur formidini, & omni rationi dubitandi, omnique indifferentiæ ad aſſentiendum, vel non aſſentiendum circa tale obiectum.

6. Euidentia eſt triplex, Moralis, Phyſica, & Metaphyſica. Euidentia moralis eſt illa, quæ licet phyſicè poſſit admittere formidinem oppoſiti, prudenter tamen hæc haberi non poteſt, quia non ſine temeritate oppoſitum iudicaretur: Exempli gratiâ, affirmant iuramento ſex octóve viri prudentes, religioſi, & probatæ virtutis vidiſſe aliquam rem, illam faciunt moraliter euidentem, quia ſine temeritate iudicari non poteſt illos homines ad peieranduin conueniſſe. Euidentia phyſica eſt illa, ex vi cuius ita obiectum proponitur, vt naturaliter non poſſit non ita ſe habere, licet ſupernaturaliter alio modo contingere non repugnet. Huiuſmodi eſt actus, quo ego iudico ſubſtantiam exiſtere, quia video accidentia, quæ ſine ſubiecto naturaliter nequeunt conſeruari, licet ſupernaturaliter abſque illo exiſtere valeant. Euidentia Metaphyſica eſt illa, in qua obiectum ita concludit, vt de potentia Dei abſoluta non poſſit aliter ſe habere, ac per cognitionem repræſentantur. Huiuſmodi euidentiam habent hæc principia: *Totum eſt maius ſua parte. Quodlibet eſt vel non eſt*, & omnes illationes, quæ ex his principiis ſumuntur, ſicuti, *Omne totum eſt maius ſua parte. Homo eſt totum reſpectu capitis: ergo homo eſt maius capite.*

Euidentia metaphyſica eſt omnium maxima, quia 7.
abſolutè nunquam poteſt illi falſum ſubeſſe. Euidentia moralis eſt omnium minima, quia ſine miraculo obiectum moraliter euidens poteſt eſſe falſum, aliquando enim deprehendimus falſum eſſe id, de quo nullus poſſet prudenter dubitare. Euidentia phyſica eſt media inter vtramque, quia non poteſt illi falſitas naturaliter ſubeſſe; ſupernaturaliter verò illi accidere non repugnat. Quia ſecluſa fidæ homini principiis naturalibus tantùm innitenti æquè euidens eſt eſſe ſubſtantiam panis ſub illius accidentibus ante conſecrationem, & poſt conſecrationem, nihilominus tale iudicium euidens verum erat ante conſecrationem, & poſt conſecrationem eſt falſum. Eſt etiam euidentia phyſica media inter euidentem, & moralem, quia minorem relinquit occaſionem dubitandi, quàm moralis, quiſque enim non rarò expertus eſt falſitatem deprehendi in his quæ naturaliter erant euidentia, & rarò aut nunquam id agnouerit in his, quæ phyſicè ſunt euidentia, cùm miracula non niſi rarò contingant. Relinquit etiam euidentia phyſica maiorem occaſionem dubitandi, quàm metaphyſica, quia hæc nullam admittit, cum de potentia Dei abſoluta obiectum aliter contingere non poſſit; illa verò nonnullam poteſt admittere, licèt enim non prudenter, ſaltem phyſicè poteſt Philoſophus viſâ albedine dicere, forſan Deus hanc albedinem conſeruat ſine ſubiecto, ſicuti conſeruat accidentia Euchariſtica.

Obiicies ſequi ex dictis actum fidei eſſe euidentem, 8.
quia nullam relinquit occaſionem dubitandi. Reſpondeo negando ſequelam, quia licèt nullus poſſit prudenter dubitare de obiecto reuelato, nec ſine graui peccato, & fidei iniuriâ; phyſicè locum relinquit dubitationi; poteſt enim quis per ſummam imprudentiam, & impudentiam dubitare de obiecto reuelato, & de reuelatione ſufficienter propoſitâ, imò relicto actu fidei in hæreſim prolabi, nullus autem poteſt diſſentire ab hoc obiecto, *quodlibet eſt vel non eſt*, neque oppoſitum iudicare.

Inſtabis ſequi ex hac ſolutione euidentiam phyſi- 9.
cam non eſſe euidentiam, quia poteſt quis viſâ parietis albedine, licet imprudenter, & ſine fundamento iudicare Deum conſeruare albedinem abſque ſubiecto. Reſpondeo difficile eſſe ſine fundamento ab intellectu iudicari Deum feciſſe tale miraculum. Demus tamen id iudicaſſe, nihilominus talis euidentia eſſet ſimpliciter euidentia naturalis, quia ſiſtendo intra naturæ terminos nullus poteſt iudicare albedinem exiſtere ſine ſubiecto, quod ſi iudicet id miraculosè contingere, iam non ſe continet intra naturæ terminos,

terminos, sed confugit ad miracula, quæ non nisi supernaturaliter contingunt. Eodem modo euidentia moralis dicitur euidentia in genere moris, quia intra illud genus, & iuxta prudentiæ regulas de obiecto moraliter euidenti dubitari non potest.

10. Affirmant aliqui euidentiam, quâ credimus Romam esse non solùm esse moralem, sed physicam, quia certius, clariúsque est dari Romam, quàm ignē esse calefactiuum, & quia implicat tot homines diuersarum nationum, religionum, ac morum conspirasse ad confingendum dari Romam. Censeo tamen totam hanc euidentiam moralem esse, & non physicam, quia strictè loquendo nihil accidisset contra physicam rerum naturam, si omnia testimonia creata, quæ mihi persuadent Romam existere, falsa essent, quia sicuti non est contra naturam rerum hunc hominem mentiri, ita neque est contra eandem naturam omnes homines mentiri. Existimo tamen hanc euidentiam in suo genere adeò magnam esse, vt licet ex genere suo sit minus efficax quàm physica, fortius conuincat intellectum, quàm plures euidentiæ physicæ, & facilius quisque sibi persuasurum Deum miraculum aliquod fecisse, quàm falsa esse tot argumenta, & testimonia creata, quæ Romam existere persuadent.

11. Ex his constat euidentiam intrinsecam esse actui, quomodo verò à veritate distinguatur definiendum est ex distinctione veritatis ab actibus, cum quibus euidentia identificatur, de qua distinctione, seu indistinctione disputabo Controu. 6. de anima.

PVNCTVM III.

An certitudo, & euidentia præmissarum sit maior vel minor certitudine & euidentia conclusionis.

1. TRIA reperiuntur in conclusionis præmissis, veritas, certitudo, & euidentia. Veritatem non posse suscipere magis nec minùs probabo Controu. 6. de Anima Punct. 3. Certitudo autem cùm consistat in necessitate veritatis, vt constabit ex dicendis eadem Contr. de Anima Punct. 7. & cùm vna veritas sit magis necessaria quàm alia, certum est posse dari vnam propositionem certiorem aliâ. Neque negabit aliquis posse esse euidentiorem aliâ, quia euidentia est expressio, quæ potest esse maior, vel minor ex diuerso modo, quo actus tendunt in obiecta. Constabit hoc ex dictis Controu. 10. Punct. 2. vbi de euidentia disputationem instituam.

2. Excessus cuiusuis qualitatis potest esse in maiori perfectione entitatiua, vel in maiori intensione, quæ vocatur perfectio gradualis, & consistit in additione gradus ad gradū, quæ est quasi perfectio quantitatis. Exempli gratiâ, calor vt vnum perfectior est secūdùm substantiam seu essentiā frigiditate vt octo; frigiditas verò vt octo secundùm perfectionē gradualem, & intensiuā perfectione exuperat calorem vt vnum. Cùm verò cognitio certa secūdùm omnes suos gradus habeat certitudinem; & euidens secundùm eosdem euidentiā habeat, potest excessus in euidentia, & certitudine inter præmissas & conclusionem secundùm intensionem, seu perfectionem gradualem, & secundùm perfectionem entitatiuam, & essentialem comparari. Nos in præsenti non agimus de excessu secundùm perfectionem gradualem, sed de excessu secundùm entitatem, seu perfectionem quidditatiuam, & essentialem.

3. Dico primò. Potest altera præmissa esse certa, & euidens, & conclusio nullam habere certitudinem, aut euidentiam. Probo facilè: potest vna conclusio esse certa, & euidens, & conclusio tantùm probabilis, si altera præmissa tātùm sit probabilis: ergo potest vna præmissa habere certitudinem, & euidentiam, quâ careat conclusio. Consequentia est legitima. Antecedens probo: Conclusio non tantùm infertur ex altera præmissa, sed ex vtraque; ergo si vtraque præmissa non sit certa, & euidens, conclusio non poterit habere certitudinem, & euidentiā. Confirmatur: non potest inferri certò, & euidenter extremitates conclusionis identificari inter se, nisi certò, & euidenter cognoscamus easdem extremitates identificari vni tertio, tota enim certitudo & euidentia identitatis harum extremitatum inter se sumitur ex certitudine, & euidentiā identitatis vtriusque extremitatis vni tertio: Sed quando vna præmissa non est certa, & euidens, non est certum & euidens vtramque præmissam identificari vni tertio: ergo non est certum & euidens identificari inter se. Explicatur eadem ratio. Conclusio essentialiter dependet ab vtraque præmissa, ita vt qualiber illarum deficiente etiamsi altera perseueret, consequens legitimè non inferatur, neque dari possit vera conclusio: ergo habet totam defectibilitatem, quæ reperitur in quacumque ex præmissis: ergo non potest habere certitudinem defectibilitati oppositam, quam non habet altera præmissa, neque potest habere euidentiam, quæ in altera præmissa desideratur. Antecedens omnes admittunt. Prior consequutio probatur. Entitas essentialiter dependens à duabus extremis, eo ipso quod deficiat alterum, debet deficere: ergo eo ipso quod sit contingens defectus alicuius extremi, seu principij, contingens est defectus entitatis, quæ essentialiter supponit tale principium, implicat enim deficiente aliquo principio, seu extremo non deficere totum illud, quod cum tali principio essentialiter est connexum, sicuti implicat deficiente principio effectiuo actionem non deficere: ergo deficiente certitudine in principio, non potest hæc dari in illo, quod cum tali principio connexum est: ergo deficiente certitudine in altera præmissa, implicat certitudinem in conclusione reperiri. Idem dico de euidentia, ideo enim mihi euidens est ex vi assensus conclusionis extremitates identificari vni tertio, quia mihi euidens per actus præmissarum, non solum alteram extremitatem, sed vtramque identificari cum vno tertio: ergo si euidens mihi non est vtramque extremitatem identificari cum vno tertio, non potest mihi euidens esse identificari inter se: ergo si vtraque præmissa mihi non est euidens, conclusio non poterit esse euidens, quia ex vi vnius tantùm præmissæ euidentis, tantum mihi est euidens vnam præmissam identificari cum medio, quod sufficiens non est ad conclusionis euidentiam, imò neque ad ipsam conclusionem inferendam.

4. Ob eandem rationem in demonstratione, quæ constat ex duabus præmissis non æquè certis, & euidentibus conclusio non potest certitudine, aut euidentiā superare minus certam, & euidentem. Quia certitudo, & euidentia conclusionis pendet à certitudine, & euidentia vtriusque præmissæ indiuisibiliter sumptæ, vnde non potest habere certitudinem, & euidentiam, quam non habet vtraque indiuisibiliter sumpta. Sed vtraque indiuisibiliter sumpta non potest habere certitudinem, & euidentiam, quā careat illatum altera, quia vtraque præmissa sumpta per modum vnius essentialiter dependet à quacumque illarum, sicuti totum essentialiter dependet à partibus, quibus essentialiter componitur: ergo conclusio non potest habere certitudinem aut euidentiam, quā careat altera præmissa: ergo neutram potest certitudine,

dine, aut euidentiâ superare. A priori eadem conclusio probatur: Obiectum conclusionis identificatur cum obiecto vtriusque præmissæ, quia identificatur cum extremitate vtriusque: ergo identificatur cum obiecto præmissæ minùs certæ: ergo obiectum conclusionis non potest esse magis necessarium, quàm obiectum præmissæ minùs certæ: ergo neque conclusio magis certa, quia certitudo conclusionis sumitur ex necessitate quam inducit obiectum præmissarum in conclusionis obiectum.

5. Obijcies: Obiectum conclusionis etiam identificatur cum obiecto magis certæ: ergo obiectum conclusionis habet eandem necessitatem, ac habet obiectum præmissæ magis certæ. Respondeo negando consequentiam, quia conclusio identificatur inadæquatè cum obiecto præmissæ magis certæ. Certitudo autem conclusionis non sumitur ex identificatione inadæquata, sed ex adæquata: Secus incertitudo quæ ex identificatione inadæquata sumi potest, quia ex eo quod homo identificetur inadæquatè cum materia, licet arguere; Incertum est esse materiam: ergo incertum est esse hominem. Non tamen licet inferre, certum est esse materiam: ergo certum est esse hominem. Quia vt certum sit esse hominem necessum est certum esse dari omnia, cum quibus identificatur homo, videlicet materiam, formam, & vnionem.

6. Cæterùm notari oportet in syllogismo, cuius maior propositio vniuersalis est certa, & euidens, etiamsi minor tantùm sit probabilis, refundi ex certitudine & euidentia maioris quandam certitudinem, & euidentiam in conclusionem non simpliciter, sed secundum quid. Quia maior certa & euidens applicata per minorem, eo modo quo applicatur communicat conclusioni suam certitudinem, & euidentiam. Quæ euidentia & certitudo non est absoluta, sed ex suppositione minoris. Exemplum accipe in hoc syllogismo: Omnis homo est rationalis: Omne individuum quod est in foro est homo: ergo omne individuũ quod est in foro est rationale. Maior certa, & euidens præstat conclusioni certam esse, & euidentem ex suppositione minoris. Ex suppositione enim quod omne individuum quod sit in foro sit homo, euidens est esse rationale, vt in præsenti syllogismo deducitur, admissâ enim minori nequit consequentia negari. Certitudinem autem, & euidentiam absolutam non habet supradicta conclusio, quia quando minor certò, & euidenter non applicat maiorem, conclusio non euadit absolutè certa, sed ex suppositione. Neque hæc certitudo ex suppositione reperitur quando maior vniuersalis certa non est, vt patet in hoc syllogismo: Omnis mater diligit filium suum: hæc mulier est mater: ergo hæc mulier diligit filium suum. Cuius conclusio adhuc ex suppositione minoris certa non est.

7. Ex hoc inferes quomodo actus fidei innitens reuelationi diuinæ sit omnino certus, etiamsi applicatio reuelationis diuinæ fiat per actum fidei humanæ tantùm moraliter certum, quia hic actus applicat motiuum ex se certum, quod ex suppositione, quod vera sit applicatio, & ipsum existat non potest non terminare actum omnino certum. Ex quo habemus actum fidei saltem habere certitudinem ex suppositione quod motiui applicatio vera sit, & reuelatio existat. Insuper habet per se ipsum supponere veritatem applicationis, & reuelationis existentiam, quia actus fidei diuinæ ferri non potest in reuelationem falsò applicatam seu in reuelationem non existentem: ergo habet certitudinem absolutam, quidquid enim est certum sub conditione, quam essentialiter per se ipsum supponit, absolutè est certum, certitudo enim conditionata, sicut & veritas conditionata purificatâ conditione transit in absolutam.

Quod si dicerès, actum fidei diuinæ non supponere veritatem propositionis circa reuelationem, neque huius existentiam, sed posse ferri in reuelationem falsò existimatam, & non existentem: Inde inferrem ego actum fidei non esse intrinsecè certum, neque verum, quia tota illius veritas & certitudo innititur reuelationi diuinæ existenti, seu testimonio diuino, quod si Deus non præstitisset, nulla certa veritas actui fidei inesset. Quomodo autem actus fidei ex se habeat supponere applicationem reuelationis, hoc est, existentiam reuelationis, & cur non possit ferri in reuelationem falsò existimatam, explicatu facile non est, de quo agam Contr. 6. de Anima Punct. 1. §. 4. 8.

Certitudo hæc absoluta quam in actibus fidei explicabimus non potest reperiri in syllogismo, cuius maior vniuersalis certa applicatur per minorem incertam, quia ex vi maioris conclusio tantùm euadit certa ex suppositione minoris, & conclusio ex se non habet supponere veritatem minoris, seu existentiam illius obiecti, quia etiamsi intellectus per errorem falsò assentiatur minori, elicier assensum conclusionis. Ex quo fit necessitatem conclusionis manere purè conditionatam, & ex suppositione, quod applicatio minoris vera sit, quod conclusionis assensus per se non supponit, sicuti actus fidei per se supponit veritatem applicationis circa reuelationem, & huius veram, & non fictam existentiam. 9.

Doctrinam hanc quam de actu fidei adhibuimus tradit N. Tannerus 1. part. disp. 1. quæst. 3. dub. 2. à num. 5. quæst. 4. dub. 4. à numero etiam 5. Docet enim assensum conclusionis Theologicæ non respicere tanquam rationem formalem assentiendi principia, seu media, ex quibus consequens per discursum potest inferri, sed obiectum reuelarum vt reuelatum. Iuxta quam doctrinam asserit dub. 2. citato num. 6. præmissam euidentem, si quæ foret in discursu Theologico non esse rationem formalem assentiendi, sed applicationem alterius præmissæ reuelatæ, quæ tantùm est obiectum formale assensus Theologici. Exemplum accipe in hoc syllogismo: *Omnis homo descendens ex Adamo contraxit peccatum originale. Omne rationale est homo descendens ex Adamo: ergo omne rationale contraxit peccatum originale.* In hoc discursu Theologico tota formalis ratio assentiendi iuxta Tanneri sententiam est maior propositio, in qua continetur conclusio, & sicuti reuelatum est obiectum maioris, ita obiectum conclusionis in illo contentum. Hanc autem reuelationem vniuersalem in maiori contentam applicat minor propositio ad obiectum conclusionis, & ita procedit conclusio à maiori tanquam ab obiecto formali, & à minori tanquam ab obiectum applicante. Ex hoc infert conclusionem Theologicam procedentem ex vna præmissa de fide tanquam ex formali obiecto, & ex altera certa naturali, seu morali certitudine, certitudine superari præmissam naturalem, quam non respicit tanquam formale obiectum, sed tanquam conditionem applicantem obiectum formale, in qua tantùm desiderantur moralis certitudo, vt conclusionis assensus innitens tanquam formali obiecto tantùm præmissæ de fide certitudine fidei certus euadat, sicuti vt actus fidei euadat certus omni certitudine, ita vt secundam hanc excuperet quemlibet naturalem assensum de re etiam per se notâ, tantùm requiritur in actu, ex vi cuius reuelatio applicatur moralis certitudo. 10.

Hæc est doctrina N. Tanneri fideliter relata, qui nunquam docuit intellectum semper tam certò assentiri conclusioni, quam assentitur certissimæ præmissæ, vt refert nonnullus, qui non benè Tanneri sententiam exponit, quam vt à se expositam benè 11.

postea impugnat, sed abs re, cum longè absit Tannerus, à sententia, quàm ex illo refert. Tantùm enim id docuit in syllogismo Theologiæ supernaturalis, in quo tota assentiendi ratio est vna præmissa de fide, & altera præmissa naturalis tantùm conditio applicans obiectum ad conclusionem de fide supernaturalem. An verò in conclusione Theologica res ita se habeat, hîc definiendum non est, sed vbi agatur de obiecto formali Theologiæ. Vnum nobis tenendum est, quod in præsenti defendimus, & Tannerus non negat, conclusionem innitentem duplici præmissæ tanquam formali obiecto adæquato non posse superare certitudine præmissam minus certam, quam respicit vt obiectum formale inadæquatum.

12. Dico secundò: Conclusio est æquè certa & euidens ac est vtraque præmissa. Ratio est facilis: obiectum conclusionis identificatur cum obiecto vtriusque præmissæ: ergo æquè necessarium est obiectum conclusionis, ac est obiectum vtriusque præmissæ, & æquè certa propositio quæ versatur circa obiectum conclusionis, ac vtraquè tendens in obiectum præmissarum. Dices possum certò scire hoc indiuiduum esse leonem, & non certò scire esse rugibile, quia incertus sum an omnis leo sit rugibilis: ergo de eodem obiecto possum habere certitudinem, ex vi huius actus, & incertitudinem ex vi illius: ergo malè inferimus conclusionem esse æquè certam cum præmissis, quia respiciunt idem obiectum. Respondeo circa idem obiectum posse dari certitudinem per hunc actum, & incertitudinem subiectiuam per alium, quia ex vi diuersorum actuum possunt repræsentari vt diuersa, non posse tamen dari certitudinem, & incertitudinem obiectiuam, non enim potest esse magis necessaria hæc veritas, homo est animal, ac ista homo est viuens sensibile. Conclusio autem procedit de certitudine obiectiua. Addo neque hanc posse esse maiorem in conclusione, quàm in vtraque præmissa, quia quando obiectum non solùm est idem, sed cognoscitur vt idem per diuersos actus, vterque eandem certitudinem subiectiuam habet, si enim scio hominem, & animal rationale esse idem, non possum non æquè formaliter adhærere his propositionibus: *Petrus est homo*, & *Petrus est animal rationale*: Sed per actum conclusionis cognoscitur illius obiectum vt idem cum obiecto præmissarum: ergo intellectus æquè formaliter vtrique adhæret.

13. Probat etiam ratio modò immediatè adducta æqualem euidentiam habere intellectum de obiecto conclusionis, ex vi conclusionis formalis, ac de obiecto præmissarum, ex vi præmissarum formalium, quia eo ipso quod intellectus agnoscat duo obiecta non distingui inter se, æquè determinatus est ad assentiendum huic, & illi. Confirmatur: per se notum est certò, & euidenter esse eadem inter se, quæ sunt eadem vni tertio: ergo æquè euidens est intellectui, hæc extrema esse eadem inter se, ac est esse eadem vni tertio: ergo ex eo quod per præmissas agnoscat certò, & euidenter extrema esse eadem vni tertio, cognoscit certò & euidenter esse eadem inter se. Rursus eo ipso quod quis assentiatur præmissis, debet assentiri conclusioni: ergo eâdem determinatione, quâ assentitur præmissis est determinatus ad assentiendum obiecto conclusionis, vel saltem ad non dissentiendum ab illo: ergo eandem euidentiam habent præmissarum assensus & assensus conclusionis, euidentia enim nascitur ex determinatione principiorum per modum actus primi ad assensum præstandum.

14. Obiicies: præmissæ sunt proximiores lumini rationis naturalis, quàm conclusio: ergo sunt clariores: ergo euidentiores nobis. Confirmatur: quidquid cognoscitur in alio minùs clarè cognoscitur, quàm id quod in se cognoscitur: Sed obiectum conclusionis cognoscitur in obiecto præmissarum, & obiectum præmissarum in se ipso: ergo clariùs cognoscitur obiectum præmissarum per formales præmissas, quàm obiectum conclusionis per conclusionem formalem: ergo præmissæ sunt clariores conclusione: ergo euidentiores: ergo non potest habere conclusio æqualem euidentiam cum vtraque præmissa. Respondeo quod etiamsi admittatur præmissas esse clariores conclusione, hoc est, repræsentare suum obiectum cum maiori partium distinctione, & formalitatum explicatione, ex hoc tamen non inferri præmissas esse euidentiores, quia euidentia non consistit in hac expressione seu distinctione partium, potest enim dari duplex conclusio, vna, in qua inferatur ex principiis certis & euidentibus hominem esse animal, quæ conclusio erit euidens; & alia, in qua inferatur ex principiis tantùm probabilibus animal rationale esse principium sentiendi, quæ tantùm erit probabilis, & nihilominus hæc probabilis clariùs & expressiùs suum repræsentat obiectum, quàm illa euidens, quod enim in conclusione euidenti repræsentatur per hunc conceptum *homo* repræsentatur in probabili per hunc conceptum *animal rationale*. & quod repræsentatur in conclusione euidenti per hunc conceptum *animal* repræsentatur in probabili per hunc conceptum *viuens sensibile*.

15. Obiicies secundò: Conclusio cognoscitur propter præmissas: ergo clariùs, & euidentiùs cognoscuntur præmissæ, quàm conclusio, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ad axioma adductum respondeo intelligendum esse de causa finali respectu mediorum, quia non habent tantam amabilitatem, quantam habent media, non verò absolutè de omnibus rebus. Quia Deus amat hominem iustum propter gratiam sanctificantem, non tamen magis amat gratiam, quàm hominem. Similiter credimus mysteria reuelata propter reuelationem, non tamen magis credimus reuelationem, quàm mysteria ipsa. Deinde Petrus est existens propter causam quæ eum produxit, non tamen causa est magis existens, quàm effectus.

16. Inquires an si præmissæ sint æquè certæ inter se, conclusio possit esse æquè certa cum altera illarum. Pro negatiua parte sic arguit Arriaga. Per assensum conclusionis attingitur obiectum conclusionis & præmissarum: Sed certior est semper intellectus de vna præmissa, quàm de vtraque simul & de conclusione: ergo conclusio non potest esse æquè certa cum altera præmissa. Minorem probat Arriaga: firmiùs quis adhæret simplici obiecto, quàm duplici, firmiùs enim quis credit Petrum currere, quàm currere Petrum & Ioannem, quia ad falsitatem huius secundi, sufficit Petrum non currere, & adhuc eo currente Ioannem non currere: ad falsitatem verò primi requiritur Petrum non currere. Vnde prima veritas habet minorem fallibilitatem, quàm secunda, quæ habet eandem cum prima, & aliam nouam. Respondeo in duabus propositionibus quæ ex se sunt incertæ & fallibiles maiorem fallibilitatem reperiri, quàm in vna propter rationem factam, non verò in duabus propositionibus, quarum quælibet ex se est certa, & infallibilis, quia cùm illarum quælibet seorsim sumpta nullam habeat incertitudinem, neque vtraque simul illam habebit, nihil enim est in vtraque propositione, quod non reperiatur in illarum altera. Vnde respectu harum propositionum negandum est suppositum,

si dicatur vtraque propositio simul sumpta habet fallibilitatem quam habet vna, & aliam nouam, quæ ratione alterius illi conuenit. Ratio est quia certitudo sumitur ex necessitate veritatis propositionis, quando autem duplex veritas est necessaria absolutè, & simpliciter, nihil habet contingentiæ, & quando necessitas est æqualis, non est minor necessitas veritatis vtriusque propositionis, quàm alterius, imò extensiuè maior, non enim minus necessarium est hominem esse rationalem, & equum esse hinnibilem, quàm hominem esse rationalem, quia contradictorium vtriusque obiecti, & alterius seorsim sumpti sunt omnino repugnantia, ita vt illorum impossibilitas non suscipiat magis nec minus. Illud quod dicitur intellectum faciliùs adhærere vni obiecto, quàm vni & alteri, ad rem non attinet, quia certitudo non consistit in hac intellectus adhæsione. Neque vniuersaliter verum est, quia nullâ ratione potero ego dimoueri ab his assensibus, *Quodlibet est vel non est. Omne totum est maius sua parte*, vnde non faciliùs ab altero quàm ab vtroque dimouear, cùm à neutro possim dimoueri. Ex quo infertur æquiformiter vtrique, & alteri illorum adhærere.

PVNCTVM IV.

An demonstratio constet principiis per se & propriis.

1. PRÆDICATIONES quædam dicuntur per se, aliæ per accidens, oportet autem scire, quid sit prædicari per se, vel quotuplex sit modus prædicandi per se vtilis ad demonstrationem construendam.

2. Philosophus quatuor designauit modos prædicandi per se. Primus, prædicandi quiditatiuè & essentialiter, veluti, *Petrus est homo. Petrus est rationalis*, in quibus prædicationibus prædicatum est de ratione quiditatiua subiecti. Hic modus necessarius est ad perfectissimam demonstrationem, quia cùm ex vi huius demonstretur prima passio per essentiam, necessum est essentiam prædicari de subiecto, de quo per essentiam passio demonstratur. Ad hunc modum reduci solent omnes prædicationes de extremis realiter identificatis, veluti, *rationale est animal.*

3. Secundus modus est per se inhærendi ad quem pertinet prædicatio propriæ passionis de subiecto, v.g. risibile de homine in hac prædicatione *homo est risibilis*. Ab hoc modo excluduntur omnes prædicationes accidentium cómunium, veluti *homo est albus*. Hic modus aptus est ad perfectissimam demonstrationem in qua demonstratur passio per essentiam, quia talis demonstratio debet habere vnam præmissam in qua passio demonstranda de subiecto prædicetur de medio. Possunt etiam reliquæ passiones per illum demonstrari, vt cum risibile demonstratur per admirabile. Est etiam aptus ad demonstrationem à posteriori, in qua essentia per passionem demonstratur.

4. Tertius modus per se conuenit substantiis, quæ per se existunt sine subiectis, aliquandóque conuenit etiam accidentibus vt contingit in Eucharisticis, quæ sine subiecto conseruantur. Latuit tamen Philosophum hic modus per se in accidentibus. Dicuntur etiam accidentia in abstracto per se significari, vt albedo & quantitas. Hic modus aptus est ad demonstrationem à priori, in qua sæpe per substantiam illius passiones demonstramus. Deseruire etiam potest ad demonstrationem à posteriori, in qua demonstramus substantiam increatam ex creata.

5. Quartus modus est per se causandi, in quo effectus ponitur cum causa, veluti *ædificator ædificat; risibile ridet.* Hic modus differt à secundo, quia secundus respicit semper effectum intrinsecum, hic autem aliquando effectum intrinsecum, aliquando extrinsecum habet, vt patet in duobus exemplis adductis. Deinde secundus modus semper respicit effectum ex se permanentem causæ coæuum, secundus verò respicit actum quendam citò transeuntem. Hic modus est aptus ad demonstrationem à posteriori, valet enim, *ridet: ergo potest ridere.* Est etiam aptus ad demonstrationem à priori causis omnino necessariis existentibus cum omnibus requisitis ad operandum. Hæc est enim legitima consequentia: *Ignis est cum omnibus requisitis ad calefaciendum: ergo calefacit.* Non verò tenet in causis liberis, quia voluntas cum omnibus prærequisitis ad amandum potest non amare.

6. Vltimò circa hos modos per se, dicendum est non omnem demonstrationem constare principiis per se, vt patet in hac demonstratione: *Omne progressiuum est viuens: omnis homo est progressiuus: ergo omnis homo est viuens.* In qua minor non prædicatur per se de subiecto, quia progressiuum non est propria passio hominis, sed animalis. Dicendum est etiam demonstrationem perfectissimam constare principiis per se primo, & secundo modo, quia in vno principio prædicatur passio de subiecto, quæ illi conuenit per se secundo modo; & in altero essentia, quæ primo modo per se conuenit, vt patet in hac demonstratione: *Omne animal rationale est admirabiuum: Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est admirabilis.*

7. Circa aliud quod inquiritur, an videlicet demonstratio debeat constare propriis principiis, Respondeo *proprium* posse sumi vt oppositum alieno, & oppositum communi. In prioti sensu Patriam propriam vocamus; & ita in posteriori dicimus proprium esse pallium. Hoc posito dicendum est non omnem demonstrationem constare principiis propriis, quatenus proprium communi opponitur. Quia sunt plura principia communia, quæ omnibus demonstrationibus deseruiunt, ex quibus inferuntur conclusiones specialis scientiæ. Deinde addo non omnem demonstrationem constare principiis propriis proprie proprium alieno opponitur, aliquando enim conclusio huius peculiaris scientiæ infertur ex principiis aliûs specialis scientiæ, vt videre est in hac demonstratione. *Definitio & definitum conuertuntur. Homo & animal rationale sunt definitio, & definitum: ergo homo & animal rationale conuertuntur*, hoc est, sunt idem. In qua demonstratione conclusio pertinet ad Philosophum, & prima præmissa ad Dialecticum. Verum est hæc principia aliquo modo posse dici non aliena, quia sunt propria scientiæ subalternantis, quæ cognationem habet cum subalternata, propter quam possunt dici principia propria huius, quæ illius sunt propria.

8. Vltimò dicendum est demonstrationem perfectissimam, in qua prima passio demonstratur per essentiam, constare principiis propriis proprie proprium communi opponitur, & alieno. Quia ad eandem scientiam ad quam pertinet cognoscere passionem subiecti, pertinet cognoscere prædicata essentialia illius: Sed in demonstratione perfectissima principia constant prædicatis essentialibus subiecti, & passione, quæ de eodem subiecto in conclusione prædicantur: ergo conclusio & principia pertinent ad eandem scientiam.

PVNCTVM V.

Quæ sint propositiones per se notæ, & an demonstratio ex illis necessariò constet.

1. PROPOSITIO per se nota dicitur illa, quæ caret medio, quo probetur, hoc est cuius obiecto non per aliud, sed per se ipsum intellectus præbet assensum, vt doctè P. Vazq. 1. part. quæst. 2. art. 2.

2. Propositio dupliciter potest cognosci per aliud vel à priori, vel à posteriori, & ita dupliciter potest esse per se nota à priori, cùm nulla supersit causa per quam demonstretur. Sic rerum essentiæ sunt à priori per se notæ. A posteriori, cùm non potest per alium effectum demonstrari: Sic vltima passio per se nota à posteriori appellatur.

3. Propositio per se nota tam à priori, quàm à posteriori potest diuidi in per se notam quoad nos, non verò quoad se, & in per se notam quoad se, & quoad nos. Propositio per se nota quoad nos, & non quoad se, dicetur illa, cuius obiectum in re habet aliquam causam, ex qua possit inferri, nos verò illam ignoramus, ac proinde non possumus obiectum illud ex principio nobis ignoto deducere. Huiusmodi forsan est hæc propositio, *equus est hinnibilis*, quæ quoad nos est per se nota à priori, quia id quod prius in equo concipimus est hinnibilitas, & forsan latet nos aliquod prædicatum, ex quo oriatur ratio hinniendi, sicuti in homine risibilitas ex rationalitate nascitur. Propositio per se nota quoad se, & quoad nos est illa, cuius obiectum non cognoscitur à nobis per aliud medium, neque in re aliquid supponit, per quod possit cognosci. Huiusmodi est hæc propositio, *Quodlibet est vel non est*. Addit Arriaga aliam esse propositionem per se notam quoad se, non verò quoad nos, illam videlicet, quæ non habet medium in se, quo prædicatum connectatur cum subiecto, vt existentia Dei cum ipso Deo, quæ à parte rei sine vllo medio connectuntur, nos tamen non cognoscimus illam nisi mediante creaturarum cognitione. Non acquiesco, quia si prædicatum non habet medium per quod cognoscatur, non possumus nos illud confingere. Neque exemplum est ad rem, quia existentia Dei quoad se, & quoad nos est per se nota à priori, & ita non possumus illam à priori demonstrare. A posteriori verò neque quoad se, neque quoad nos est per se nota, quia realiter habet effectus, ex quibus nos à posteriori existentiam diuinam demonstramus.

4. Alij absolutè hanc diuisionem impugnant, quia cognosci est quoad nos, & ita propositio, quæ quoad nos est per se nota, absolutè, & simpliciter dicitur per se nota, etiamsi habeat causam occultam, quia donec talis causa nobis innotescat per illam cognoscibilis non est. Hæc quæstio tota est de modo loquendi, ideo in ea non immoror neque hunc, neque illum improbo.

5. Propositio per se nota alia est euidens, probabilis alia; quia sicuti syllogismus euidens reducitur ad principia per se euidentia, ita syllogismus probabilis, reducitur ad principia per se probabilia, hoc est, quibus per se ipsa probabiliter assentimus. Sic hæc propositio probabilis *Omnis mater diligit filium suum*, reducitur ad hoc principium probabile, *Omnis homo amat quod sibi aliquo modo est proprium*, quod non amplius à priori potorit ostendi.

6. Ex propositionibus per se notis, quædam dicuntur dignitates, aliæ non dignitates. *Dignitates* dicuntur principia per se nota, euidentia, & generalissima, quæ pluribus facultatibus deseruiunt, veluti *Quodlibet est vel non est: quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*. Principia non dignitates sunt, quæ carent conditionibus supra dictis.

7. Explicaris iam propositionibus per se notis assero demonstrationem perfectissimam, in qua prima passio de essentia demonstratur constare præmissis per se notis à priori, non verò à posteriori, quia essentia non potest à priori demonstrari de subiecto potest tamen à posteriori. Reliquæ demonstrationes non debent constare principiis per se notis, cum enim demonstratur secunda passio per primam, principia non sunt per se nota, cum prima possit à priori probari per essentiam, & à posteriori per secundam passionem. Potest autem dici omnis syllogismus siue probabilis, siue euidens constare principiis per se notis, quia vltimò in talia principia resoluendus est, si negentur principia non per se nota, quibus immediatè innititur conclusio.

PVNCTVM VI.

An omnes demonstrationes debeant esse vniuersales, necessariæ, constantes prædicato de omni secundùm quod ipsum.

1. ON omnem demonstrationem debere esse vniuersalem, probo ex syllogismo expositorio, qui verè demonstratiuus est, & non constat propositionibus vniuersalibus. Deinde hic syllogismus: *Omne quod currit mouetur. Petrus currit: ergo Petrus mouetur*, demonstratiuus est, si minor euidenter cognoscatur, quomodo potest sensuum euidentiâ cognosci, & tamen constat propositionibus vniuersalibus. Deinde à posteriori causam per effectum singularem demonstramus.

2. Dicendum tamen est demonstrationem perfectissimam, in qua passio naturæ multiplicabilis demonstratur per essentiam debere constare præmissis vniuersalibus. Ratio est, quia demonstratio perfectissima est, in qua demonstratur prima passio de subiecto adæquato. Sed passio naturæ multiplicabilis habet pro subiecto naturam vniuersalem: ergo de illa debet demonstrari: ergo debet demonstrari de subiecto vniuersali: ergo conclusio vniuersalis esse debet: ergo & præmissæ, quia conclusio vniuersalis, non nisi ex vtraque præmissa vniuersali deducitur.

3. Dixi perfectissimam demonstrationem, in qua demonstratur passio naturæ multiplicabilis, quia si passio seu attributum, quod demonstratur sit naturæ immultiplicabilis v.g. Dei, seu Angeli, in opinione, quæ asserit omnia individua naturæ Angelicæ necessariò specie distingui, tunc demonstratio perfectissima non debet constare præmissis vniuersalibus, quia passio respicit subiectum singulare, de quo demonstratur, ac proinde conclusio, in qua passio de proprio subiecto prædicatur, subiectum singulare habet, idémque reperitur in minori, quia in syllogismo legitimo & directo idem est subiectum Minoris & conclusionis.

4. Assero insuper non omnes demonstrationes debere constare præmissis necessariis, incorruptibilibus, & æternæ veritatis. Quia veritas contingens potest euidenter cognosci & ex illa inferri necessarium consequens, quod necessariò sit coniunctum cum existentia antecedentis. Exemplum accipe in hac demonstratione, *Omne quod currit mouetur. Petrus currit: ergo Petrus mouetur.* Minor contingens est,

& potuit non eſſe illius obiectum, nihilominus ex ſuppoſitione, quòd ſit eſſentialiter coniungitur cum conſequenti, ac proinde ſi euidenter cognoſcatur, prædictus ſyllogiſmus erit demonſtratiuus, quia diſpoſitio terminorum perfectam ſyllogiſmi figuram conficit, & vtraque præmiſſa euidens eſt. Confirmatur ex communi Theologorum ſententia, quæ aſſerit exiſtentiam Dei demonſtrari ex creaturarum exiſtentia, etiamſi creaturarum exiſtentia antecedenter potuerit non eſſe.

5. Demonſtratio perfectiſſima à priori conſtat præmiſſis neceſſariis & æternæ veritatis, quia prima paſſio, & eſſentia ita neceſſariò prædicantur, vt de potentia Dei abſoluta prædicatio nõ poſſit nõ eſſe vera.

6. Obiicies, Deus poteſt auferre potentiam admiratiuam ab homine: ergo poteſt hæc propoſitio *Homo eſt admiratiuus* eſſe falſa. Reſpondeo Deum poſſe tollere paſſionem formalem ab homine, ſi hæc ab eſſentia diſtinguatur, nihilominus adhuc ablatâ hac potentiâ, propoſitio iſta *Homo eſt admiratiuus* vera erit, illius enim ſenſus eſt: Homo ex ſe petit potentiam admiratiuam, quam non poteſt naturaliter non habere, ad quod per accidens eſt, quod potentia ſuperaddita de facto ab aliquo ſubiecto ſupernaturaliter fuerit ablata.

7. Principia ſecundùm quod ipſum, dicuntur illa, quorum prædicatum conuenit ſubiecto ſecundùm quod tale eſt & cum illo conuertitur, ſicuti riſibile conuenit homini, quia eſt homo, & rationale, quia eſt conſtituiuum illius, & vtrumque cum homine conuertitur. Principia non ſecundùm quod ipſum, ſunt illa, quorum prædicatum non conuenit ſubiecto, ſecundùm quod tale eſt, veluti cùm dicimus, *homo eſt quantus*. Sentiõ non omnem demonſtrationem conſtare principiis ſecundùm quod ipſum, quia hæc eſt vera demonſtratio: *Omne ſenſitiuum eſt viuens: Omnis homo eſt ſenſitiuus: ergo omnis homo eſt viuens*, & nihilominus minor propoſitio non eſt principium ſecundùm quod ipſum, quia ſenſitiuum non conuenit homini, quatenus eſt talis ſpecies, ſeu quatenus formaliter conſtituitur homo, ſed quatenus eſt animal.

Demonſtrationem perfectiſſimam conſtare principiis ſecundùm quod ipſum facilè probatur. Quia cùm in hac demonſtratione oſtendatur paſſio per eſſentiam, vna ex præmiſſis habet pro prædicato eſſentialia prædicata ſubiecti, & altera paſſionem ipſam, quæ demonſtratur, vt videre eſt in hac demonſtratione, *Omne animal rationale eſt admiratiuum. Omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt admiratiuus.* Principium autem in quo prædicatum eſt differentia ſpeciei conſtitutiua, aut paſſio, quæ ex differentia dimanat, principium ſecundùm quod ipſum debet appellari. 8.

CONTRO

CONTROVERSIÆ PHYSICÆ:

Auctore R. P. FRANCISCO DE OVIEDO,
è Societate IESV.

PROOEMIVM.

DE vtilitate, dignitate, nomine, & diuisione Philosophiæ consulendi sunt Conimbricenses PP. qui rem hanc eruditione sibi solitâ mirè dilucidant: ego enim, quæ ad quæstionum difficultatem, non quæ ad loculentæ, infructiferæ tamen eruditionis amœnitatem tantùm spectant, mihi pertractanda suscepi. Adi Logicam sect. 1. vbi multa ex iis, quæ hîc desiderari possunt fusiùs explicata reperies.

Obiectum adæquatum Philosophiæ specialiter sumptæ, de qua nos disputationem instituimus multis nominibus significari conuenit. Alij enim illud appellant *ens mobile:* alij *corpus mobile*, seu *naturale:* alij *ens naturale.* Dixi multis nominibus, obiectum Philosophiæ significari, quia omnes definitiones illius tantùm loquẽdi modo differunt. Placet præ omnibus, quam tradit P. Puente Hurtado in procœmio Physicæ ex nostro Molina in Physicis manuscriptis, videlicet: *Corpus substantiale completum cum suis proprietatibus, passionibus, causis, & actionibus.* Nihil enim potest contra illam alicuius momenti adduci: reliquæ verò nonnullas pariuntur difficultates: Angeli enim possunt dici entia mobilia, & illorum disputatio ad Philosophum non spectat, nisi quatenus sunt principia, à quibus entia corporea sæpè mouentur. Materia prima deinde est ens mobile; non tamen obiectum adæquatum Philosophiæ. Obiectum attributionis est *corpus substantiale completum:* obiecta verò attributi sunt *passiones, proprietates, causæ, causalitates, atque passiones illius:* de his enim ratione corporis agit Philosophia; de corpore verò ratione sui.

Philosophia, de qua nos disputamus, diuiditur in octo libros Physicorum, in quibus agitur de his quæ pertinent ad cognitionem corporis substantialis, & illius accidentium: libri verò de generatione, & corruptione, de generatione animalium, de anima, de cælo, & mundo, de plantis, de mineralibus, aliíque ab Aristotele editi peculiares materias sibi vendicant. Philosophiam, illiúsque partem libris Physicorum contentam esse Scientiam, nullus est qui neget: passim enim multa demonstrantur in ea: Existentia materiæ & formæ, compositio totius ex vtrâque, huius passiones, & accidentia; multa probabiliter tantùm edisserit, non ideo tamen absolutè Scientia dicenda non est, cùm plerique illius actus scientifici sint. Vnitatem Philosophiæ, quâ dicitur vna Scientia à reliquis distincta, non esse physicam, sed moralem quandam ordinis vnionem infertur ex dictis in Logica

Controuers.1.P.3.& latiùs constabit ex dicendis in libris de Anima, Controuers.14. Punct.2. Huius conclusionis ratio est, quia Philosophia habet plures actus valdè diuersos, quorum habituum distinctionem siue ab speciebus distinguantur, siue non, probat eorum crebra, & manifesta separatio.

Hanc esse Scientiam speculatiuam communis tenet sententia, neque inficiari potest pleraque illius conclusiones tales esse: quid enim ad praxim conducet cognitio materiæ primæ, emanationis potentiarum ab illa, quidve infiniti, continuique prolixa disputatio? Nihilominus censeo aliquas illius conclusiones rationem practicam imbibere: docet enim Philosophia requiri applicationem inter agens, & passum, vt hoc effectum patiatur, & illud eundem producat, quæ cognitio plurimum conducere potest ad actiua passiuis applicanda: sic alias conclusiones reperies, de motu locali, v.g. quomodo fiat motus rectus, quomodo attrahatur vnum corpus ab alio ad replendum vacuum, aliâsque quàm plurimas.

CONTROVERSIA PRIMA.

De principijs entis naturalis in communi.

IN hac Controuersia de principiis entis naturalis in communi agam, acturus in succedentibus de quolibet principio in particulari.

PVNCTVM I.

Quid sit principium rei naturalis?

1. PLVRES sunt acceptiones principiorum, quas percurrunt Theologi, atque Philosophi, & tradunt Damascenus in lib. aduersùs Manichæos, Aristoteles lib.5.de generat.animalium,cap.27.lib. Poëticæ cap.6.lib.5. Metaphys.cap.1. text.1. & lib 1. Physic.cap.5.text.42.

2. Principium propriè sumptum in sua latitudine latiùs patet quàm causa, quia ad rationem principij tantùm requiritur vt sit id, ex quo tanquam ex primo res est, fit aut cognoscitur iuxta definitionem principij traditam ab Aristotele lib.5.Metaph.cap.2.causa verò dicit influxum defectibilem vt probabo Controu.7.Punct.1. Vnde Pater æternus est principium Filij, qui ex illo per æternam generationem procedit, non causa. Neque obstat Græcos Patres veluti Chrysost. & Theodor. in Commentariis Epistolæ ad Hebræos, & Damascen. lib.1. fidei Orthodoxæ cap.11. & in lib.aduersùs Manich. & D.Athan. in actis Nicenæ Synodi, Patrem causam Filij appellasse; quia apud Græcos correlatiuum causæ non est effectus, sed procedens, vt doctè notant Conimbr. lib.1.Physic. cap.5. quæst.1. quapropter cum verbis dicunt, Patrem esse causam Filij, in re tantùm significant Filium à Patre procedere. Vruntur etiam hoc nomine causæ in diuinis nonnulli ex Patribus Latinis; Ita D. August.7. de Trinitate cap.1. & lib.83. quæst.q.16.asserit Deum suæ sapientiæ causam esse, & D.Hieronym. ad cap.3. Epistolæ ad Ephes. dicit Patrem sui originem esse, suæque causam substantiæ. Quæ verba in sensu negatiuo explicanda sunt quia tantùm Doctores sancti intendunt significare Deum nullam habere causam suæ sapientiæ aut essentiæ, sed esse à se. Secundùm acceptionem principij per definitionem importatam, effectus posset principium causæ dici, quia hæc ex illo cognoscitur, veruntamen absurdum per se apparet effectum principium dici causæ, illo naturâ prioris, in quod ne incidamus, à nobis explicandus est Aristoteles de cognitione à priori, per quam effectus ex causa, & non causa ex effectu cognoscitur.

3. Secundò sumi solet principium pro primo alicuius rei in aliquo ordine, id est pro origine, & prima radice alicuius rei. Sic Tullius definit principium 1. Tuscul. *Principij nulla est origo, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex nullo nasci potest.* Et Arist.5.de Generat. animalium cap.7. *De ratione principij est, vt ipsum causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa.* Secundùm hanc acceptionem communis omnium Parens Adamus dicitur principium omnium hominum, illiúsque peccatum peccatorum principium omnium; non tamen meus parens dicitur principium mei in hac acceptione, quia absolutè non est primum principium cùm ab alio homine procedat. Neque obstat Adamum etiam ab alio principio scilicet à Deo procedere, quia non ideo procedit ab alio principio eiusdem ordinis cum illo, scilicet ab alio homine, à quo originem trahat per sementiuam propagationem. Secundùm hanc acceptionem principium, & causa se habent, tanquam excedens, & excessum, quia meus parens est causa mei, & non est principium. Patet æternus est principium Filij, non tamen causa. De Filio dicit Hurtad. non dici principium Spiritus sancti, secundùm hanc acceptionem eo quod Filius à Patre procedat. Aliter ego sentio, quia licet Filius procedat à Patre, procedit ab illo tanquam à principio generante, & non tanquam à principio spirante, ac proinde in ordine spiratiui principij simul cum Patre sunt primum principium spiratiuum Spiritus sancti.

4. Tertiò principium aliquando sumitur pro initio seu inceptione rei. Hoc initium aliquando sumitur in ordine ad tempus, quo sensu dicere solemus nunc incipit lectio, aut concio: aliquando in ordine ad

locum,

locum,& positionem, quo sensu primum hominem vocamus, qui primo loco sedet, & punctum terminativum lineæ primum illius punctum dicimus, ac lineæ principium. Hæc principij acceptio in diuinis locum non obtinet, omnia enim intrinseca Dei sunt ab æterno, & immensa nullo temporis, aut loci spatio definita. His præmissis:

5. Aristoteles c.5.tex.42. definit principia entis naturalis *quæ neque ex se,neque ex aliis sed omnia fiũt ex ipsis*,quæ definitio ita est intelligenda,vt vnum principium non fiat ex alio eo genere, quo est principium v.g. vt materia non fiat ex forma tanquam ex causa materiali,neque forma ex materia tanquam ex causa formali,quo genere dicitur principium; insuper quod non fiant ex aliis,videlicet,quod materia non fiat ex alia materia, nec forma ex alia forma,sed omnia fiant ex ipsis,videlicet omnia composita cõstent ex principiis, quod intellige iuxta distributionem accommodam,videlicet tota collectio compositorum ex tota collectione principiorum, & hoc numero compositum,ex his principiis numero,v.g. hic equus,ex hac materia,& ex hac forma; non verò ex quolibet principio potest fieri quodlibet compositum, quia ex forma equi non potest fieri neq; componi homo.

6. Ex hac explicatione definitionis facilè soluuntur omnia, quæ contra illam adduci solent. Obiicies primò formam fieri ex materia,quod iam solui. Obiicies secundò, materiam fieri ex partibus integralibus, quod eodem modo soluitur, quia materia est principium tanquam pars essentialis, non verò tanquam pars integralis, & licèt fiat ex partibus integralibus, non tamen fit ex aliis eo genere quo est principium, videlicet ex aliis partibus essentialibus, quæ ad illam supponantur tanquam materiajillius.Si verò instes materiam,& formam fieri ex partibus essentialibus videlicet ex genere, & differentiâ, quæ sunt partes essentiales. Respondeo fieri ex partibus essentialibus metaphysicis, ipsas verò esse partes essentiales physicas,& principia physica compositi,ac proinde non fiunt ex aliis eo genere quo sunt principia.

7. Circa prædictam definitionem est difficultas, an comprehendat principia tãtùm intrinseca, vel etiam extrinseca? Hurtad. sect. 2. docet comprehendere principia intrinseca,& extrinseca.Conimb.1.Physic. cap.5.q.4.cum multis aliis docet sub hac definitione tantùm comprehendi principia intrinseca videlicet materiam, formam, & priuationem: his assentior, quia Aristoteles de principiis extrinsecis agit 2.Physic.non verò in hoc libro inquo tantùm de materia, forma, & priuatione disputat. Deinde quia proprie res non dicitur fieri ex causa efficienti, neque ex finali, sed ab efficienti,& propter finem.

8. Obiicit Hurtard.aliquas loquutiones Scripturę in quibus particula *ex* denotat efficientiam: *Qui ex Deo est verba Dei audit*,Ioann.cap.8. num.46. & num.44. *vos ex patre Diabolo estis*. Respondeo in primis non semper voces sumi in stricta significatione in Scriptura, imò neq; in probatissimis cuiusuis linguæ auctoribus, illiusque Principibus: verbum enim *vel* stricte loquendo disiunctionem significat, ita vt in rigorosa significatione non verificetur, si vtrumq; membrum quod disiungit existat: nihilominus non ita stricte sumitur, passim enim illo vtimur etiamsi possit vtraque pars quam disiungit esse vera, & in Scriptura dicitur,*vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo ibi sum in medio eorum*, nõ autem intelligimus Deũ non esse,vbi duo, & tres sint congregati. Ratio huius, quia cum verba possint habere significationem accommodatam modo loquendi,licèt non magis propriam,non tenemur vti illis iuxta significationem propriissimam, sed licèt vti eis iuxta aliam minùs propriam,quando ratione materię non potest esse ambiguitas, sicut in præsenti; non enim potest intelligi homines esse ex Deo, neque ex Diabolo tanquam ex materia.

Addo particulam *ex* in prædictis propositionibus 9.
non solùm denotare efficientiam,quia tam homines boni, quàm mali fuerunt effecti à Deo, sed denotare quamdam communicationem eiusdem naturæ. Petrus enim dicitur ex parentibus,quia per communicationem eiusdem sanguinis ab illis traxit originem, quia cùm filius sit aliquid patris,& veluti pars quædam decisa ab illo, dicitur ab illo dimanasse,,sicut amnis à fonte: quia verò homines producti fuerunt à suis parentibus per naturalem seminationem, & communicationem sanguinis, ideo dicuntur ex illis originem trahere: Iusti verò dicuntur ex Deo, quia illam communicationem naturæ quam habent à patribus naturalibus per communicationem sanguinis, habent à Deo altiori quodam modo per gratiam habitualem,quæ est participatio quædam diuinæ essentiæ,per quam filij constituuntur,non naturales,quia non habent eamdem naturam cum Deo, sed adoptiui,quia communicatio naturæ est per participationem,& per affectum, & non per identitatem. Ex his cùm dicitur: *qui ex Deo est verba Dei audit*, debet intelligi non qui productus est à Deo, sed qui est filius Dei prædestinatus ad filiationem adoptiuã: cùm verò dicitur,*vos ex Diabolo estis*,illud *ex* sumitur magis improprie, solùm enim significat habere operã adeò similia operibus diaboli, vt videantur eamdem naturam cum illo habere. Fundamentum autem loquutionis per particulam *ex* esse prædictum, & non tantùm denotari causalitatem extrinsecam. Probo: quia nunquam talis loquendi modus reperitur in causa finali, neque efficienti, quæ sunt principia extrinseca: non enim dicimus, medicina est ex salute, licèt dicamus medicinam esse propter salutem.Si verò obiicias dici vnum ignem esse ex alio,in quo non reperitur hęc communicatio naturę.Respondeo hũc modum loquendi impropriissimum esse, & tantum translatum ex viuentibus ad non viuentia,in quibus ratiõ inuenitur,& semper improprie. Conuenit ergo hæc definitio materiæ,formæ,& priuationi,quę sunt principia intrinseca, non tamen omnibus vniuocè, quia non ens,& enti non potest dari ratio vniuoca, sed tantùm materiæ, & formæ proprie, priuationi verò improprie, quia ex priuatione, quæ est non ens non potest aliquid propriè fieri.

Vltimò aduerto, cùm dicimus hanc definitionem 10.
conuenire principiis intrinsecis tantùm,non esse intelligenda principia intrinsecè componentia, quia forma est principium generationis vt dicam posica, & non componit intrinsecè generationem, debent dici principia intrinseca,quæ intrinsecè componunt id,cuius sunt principia, vel illa quibus intrinsecè afficitur illud,cuius sunt principia.

PVNCTVM III.

Quot sint principia entis corporei.

ARISTOTELES tria principia assignauit 1.
entis naturalis, seu corporei, materiam videlicet,formam,& priuationem. Compositum autem intelligitur in fieri, & in facto esse: per compositum autem *in fieri* intelligitur compositum in primo instanti, quo fit,neque per compositum in facto esse idem compositum in secundo instanti in quo iam factum est,vt posset imperitus aliquis iuxta

sonum vocum intelligere, quia compositum non minùs perfectè est factum in primo instanti suæ durationis, quàm in secundo, est enim idem omnino substantialiter inuariatum in primo, & secundo instanti, & sicut in primo instanti terminat actionem productiuam, in secundo terminat actionem conseruatiuam; conseruatio verò, & productio per se non distinguuntur, nisi quando variantur agentia, si enim idem agens conseruet, & producat, actio est eadem numero, & tantùm differunt conseruatio, & productio per denominationem extrinsecam primi instantis durationis, & instantium subsequentium; compositum verò *in facto esse* dicitur ipsa entitas compositi substantialis, & compositum *in fieri* actio productiua illius compositi, seu illius generatio. His positis:

2. Dico primò, compositum in facto esse tantùm includere duo principia materiam videlicet, & formam, quia tantùm fit ex ipsis, & non ex priuatione, quod probo; si esset ab æterno materia vnita formæ verè esset compositum, & non præcessisset priuatio. Deinde quia compositum est destructiuum formaliter priuationis: ergo priuatio non est principium illius: Probo consequentiam, quia nulla entitas potest principium sui non esse, sicut enim omnis entitas creata est ab alio, ita non esse illius est ab eodem, quia sicut constituitur existens per actionem dependentem ab alio, ita constituitur non existens per negationem actionis dependentis ab alio.

3. Dices hanc rationem probare nihil posse esse principium sui non esse in genere causæ efficientis. Respondeo absolutè probare in omni genere, quia ratio, quæ probat nihil esse principium sui esse in vllo genere, probat eâdem proportione non posse in eodem esse principium sui non esse, quia ratio principij non esse est negatio rationis principij sui esse in eodem genere, priuatio verò, & actus semper sunt ab eodem in omni genere. Obijcies modũ vnionis esse de ratione compositi, sicut materia prima & forma: ergo similiter erit principium entis naturalis. Respondeo modum vnionis esse principiũ *vt quo*, quod quatenus se tenet ex parte formæ, quæ est principium *vt quod* cum illa constituit principium quoddam adæquatum completum, & quatenus se tenet ex parte materiæ est etiam principium vt *quo*, & cum illa tãquam principio vt *quod*, constituit principium aliud adæquatum. Ratio est, quia modus vnionis non componit, sed est ratio componendi, neque est causa intrinseca compositi, sed causalitas illius, & sicut ex principio effectiuo, & causalitate non constituuntur duo principia, ita neque ex forma, & ratione informandi debent constitui duo principia.

4. Obiic. subsistentiam esse de ratione intrinseca suppositi: ergo est principiũ illius. Respondet Hurtad. suprà subsistẽtiam pertinere ad cõpositionem metaphysicam, sed me omnino latet cur cõpositio ex natura, & subsistentia, quæ ex rebus physicis fit ad compositionem metaphysicam spectet. Respondeo hîc agi de principiis compositi naturalis, seu naturæ non tamen de principiis suppositi, quod Aristoteles non cognouit. Imò addo subsistentiam materiæ cum ipsa constituere vnum principium, & subsistentiam formæ cum forma constituere aliud, quia totum subsistens cõstat ex materia subsistente tanquam ex vno principio, & ex forma subsistente tanquam ex alio.

5. Dico secundò, Generationem essentialiter tantùm constare duobus principiis, videlicet subiecto, seu materiâ, & formâ, seu termino, quod sic probo: Priuatio tantùm est principium mutationis ad quam tantùm formaliter pertinet, sed generatio, vt generatio, nõ est mutatio: ergo ad generationem vt generationẽ priuatio non spectat. Maiorem admittunt omnes: minorem probabo Controuers. 2. de Generat. Punct. 1. consequentia est legitimè deducta.

6. Obiic. ad probandum generationem habere alia principia præter materiam, & formam, quia generatio est actio: ergo dependet ab efficiente: ergo habet principium efficiens. Respondeo negari non posse efficiens esse principium generationis, est tamen principium extrinsecum, de quo non est sermo, sed tantùm de principiis extrinsecis materiâ, & formâ, quarum illa dicitur principium intrinsecum nõ quia componat generationem, sed quia illam intrinsecè in se recipit, forma verò dicitur principium intrinsecum, quia ita terminat actionem vt ex vi talis terminationis habeat esse: agens verò intrinsecè eodem modo se habeat siue agat, siue non, quia quatenus agens solùm dicit exire actionem ab ipso, non autem aliquid in se recipere neque suam entitatem recipere esse.

7. Obiic. ad probandum priuationem esse principium generationis quia licèt non præcedat prius tempore priuatio formam, præcedit priùs naturâ, quia producitur à materia, quæ supponitur sine forma priùs naturâ: ergo supponitur cum priuatione formæ. Cõfirmatur: non supponitur priùs natura cum forma: ergo supponitur cum priuatione formæ. Probatur Cõsequentia, quia forma & priuatio formæ opponuntur contradictoriè, inter oppositionem verò contradictoriam non datur medium. Respondeo priuationem formæ non esse priùs naturâ, formâ neque generatione illius, quia illud est prius naturâ tantùm, quod est ratio causandi, cùm verò priuatio formæ non sit ratio causandi non potest esse priùs naturâ: deinde non potest esse in instanti naturæ in materia, quod non est in instanti tẽporis, quia implicat, quod causet quod non est in aliquo instanti temporis, ac proinde cùm priuatio formæ nõ sit in instanti temporis in materiâ, cùm materia & forma in eodem instanti producuntur, implicat esse in instanti naturæ. Ad argumentum in forma respondeo materiam præsupponi sine forma, non verò cum priuatione formæ sed abstrahendo ab existentia formæ, & priuatione illius. Ad confirmationem dico, quod licèt inter formam, & priuationem formæ non detur medium, datur tamen inter formam priorem naturâ & priuationem cum eadem prioritate, quia *non infertur*: forma non est priora naturâ: ergo priuatio est prior naturâ.

8. Dico tertiò, generationem in ratione mutationis constare tribus principiis, priuatione, materiâ, & termino à *quo*. Probo: mutatio vt mutatio dicit quod subiectum aliter se habeat ac antea se habebat, ac proinde dicit subiectum cõmune: dicit modum, quo nunc se habet per receptionem formæ, ac proinde dicit formam tanquam terminum ad quem talis modi, & dicit modum, quo antea se habebat aliter, id est sine forma, quæ est priuatio eiusdem, & terminus à *quo* mutationis.

9. Nota tamen quod diuerso modo hæc principia concurrunt ad mutationem: materia enim concurrit tanquam subiectum eam intrinsecè recipiẽs adæquatè ab illa distinctum; forma verò tanquam terminus, ad quem essentialiter dicit ordinem mutatio, qui ex vi talis mutationis habet esse distinctum formaliter à mutatione, quia mutatio non est essentialiter, neque inadæquatè forma adueniens, sed receptio illius rectè, vt docent Conimbr. lib. 3. Physic. quæst. 1. art. 1. materia enim dicitur mutata per receptionem illius, quod antea non habebat. ac proinde formaliter dicit receptionem, & dicit non habuisse antea talem receptionem, quod est priuatio formæ in subiecto seu receptionis, quæ priuatio formaliter constituit subiectum mutatum, & est principium intrinsecum

trinsecum mutationis ad instar materiæ compositi, quia actio per se non formaliter constituit subiectum mutatum, si antea non præcessit priuatio, ac proinde hæc priuatio est ratio formalis inadæquata mutationis.

10. Ex hoc infero: id quod vulgo dicitur priuationem formę esse principium generationis intelligendum esse de priuatione non formæ secundum se, sed formæ vt inhærentis & receptæ in subiecto, hoc est priuatio eiusdem receptionis. Quod probo: si forma præcessisset existens independenter à subiecto producta, & conseruata per actionem creatiuam, & denuò inhæreret subiecto, subiectum diceretur mutatum: ergo mutatio non dicit formaliter priuationem formæ, sed priuationem formæ vt inhærentis, seu inhæsionis. Constat mutationem formaliter, & intrinsecè includere actionem productiuam formæ, quæ est receptio illius in hoc instanti, & priuationem eiusdem in instanti præcedenti, quæ priuatio inhæsionis in instanti præcedenti, & inhæsio in hoc instanti essentialiter constituunt subiectum, quod afficiunt mutatum.

11. Infero secundò materiam propriè non mutari per animam rationalem tãquam per terminum, quia per illam non recipit aliquid quod antea non recipiebat, quia anima rationalis non recipitur in materia; dicitur autem mutata per receptionem modi vnionis, qui per receptionem seu passionem inhæret materiæ, & impropriè, & extrinsecè per animam rationalem, quatenus est terminus vnionis ad illam, quæ mutatio impropria inuenitur in omnibus compositis distincta à propria mutatione, quia propria mutatio consistit formaliter in receptione formæ, impropria verò, quæ datur respectu animæ rationalis, & est communis omnibus formis, consistit in vnione: dicitur autem impropria, quia cùm terminus in ratione termini sit extrinsecus alteri termino non potest vnum per aliud mutari propriè, sicut propriè non mutatur pars integralis per vnionem ad alteram. Quod verò in vnione partium essentialium vna subiectetur in altera non est per vnionem, sed per receptionem. Vnde si modus vnionis inter materiam, & formam hominis crearetur, quod de potentia Dei absoluta posse fieri diximus non minùs maneret immutata materia prima per vnionem ad formam hominis, quàm forma hominis per eamdem vnionem ad materiam, quia neutra esset subiectum alterius, neque vnionis, ac proinde manerent mutatæ extrinsecè, & impropriè, sicut vna pars integralis quantitatis per vnionem ad aliam compartem integralem.

12. Obiic. eodem modo posse dici terminum à quo mutationis receptionem formæ præexistentis, ac dicitur priuatio subsequentis, quia sicut materia transit à priuatione huius receptionis ad hanc receptionem, similiter transit ab hac receptione ad aliam. Respondeo mutationem tantùm dicere, quod subiectum aliter se habeat nunc ac antea, ad hoc verò non requiri, quod transeat à receptione præcedentis formæ ad receptionem subsequentis, sed tantùm quod transeat ad receptionem à priuatione illius. Verum tamẽ est in ratione transitus vnius receptionis ad aliã seu conuersionis vnius compositi in aliud, qui transitus motus propriè dictus vocari solet, includi inhæsionem præcedentem tanquam terminum à *quo*, & subsequẽtem tanquam terminum ad quem, & ex vtraque constitui hunc transitum, conuersionem, seu motum propriè dictum: viere nomine, quod placuerit.

13. Obiic. Priuatio inhæsionis in instanti præcedenti & inhæsio in hoc instanti non possunt tribuere suũ effectum formalem nec reddere subiectum mutatum, non in instanti antecedenti, quia tunc tantum est priuatio, quæ est forma inadæquata, nec in hoc instanti quia in hoc tantùm est inhæsio, quæ est etiam forma inadæquata, & deficit priuatio, quæ est alia compars: ergo in nullo tempore subiectum est mutatum.

14. Communis solet esse responsio connotatorum in his, & similibus argumentis videlicet inhæsionem existentem in hoc instanti cum connotatione ad priuationem præcedentem dici mutationem, inhæsio autem, & connotatio sunt in hoc instanti, ac proinde in hoc instanti dicitur mutatum subiectum. Sed non acquiesco, non enim percipio quid sit illa connotatio, quia non identificatur cum hac inhęsione quia hæc inhæsio potest esse, & de facto erit in instanti sequenti, in quo subiectum non mutabitur; ergo includit aliquid ab illa distinctum, si hoc sit priuatio præcedens habet eamdem vim argumentum; si aliquid distinctum, videamus quid sit, non formalitas rationis, quia realiter subiectum est mutatum: quæ ergo formalitas poterit esse distincta ab inhæsione existenti in hoc instãti, & negatione eiusdem existenti in instanti præcedenti? Si fingatur resultare aliam tertiam, entitatem eodem modo arguo: vel resultat ex priuatione præexistente, vel ex inhæsione subsequenti; non ex aliqua earum tantùm, quia vtraque requiritur vt sit mutatio: ergo resultat ex vtraque: Inquiro ergo, in quo instanti resultet? si enim resultat in instanti, in quo est priuatio, resultat quando non est inhæsio, quæ est fundamentum illius: si resultat quando est inhæsio, resultat quando non est priuatio: ergo sicut tenentur concedere id, quod non existit esse fundamentum talis tertiæ entitatis dum non existit, etiam poterunt dicere denominare subiectum, præcipuè cùm tertia illa entitas non appareat quid sit, neque ad quod prædicamentum reducatur.

15. Respondeo murationem esse formam quandam non physicæ vnam, sed moraliter, & denominationem mutari esse moralem, & nõ physicam, ac proinde non requirit formam physicè existentem in instanti, in quo denominat, sed sufficit, si partim existat, partim exiterit, sicut denominatio præteriti sumitur à forma, quæ non est, sed fuit; & denominatio futuri à forma, quæ non est, sed erit; & ego dicor prior Antichristo per meam existentiam durantem nunc, & per existentiam Antichristi posteà duraturam, quæ modò nihil est; & posterior Adamo per meam existentiam durantem nunc, & existentiam Adami, cuius durario iam præteriit, & modò nihil est.

16. Obiic. nos dixisse priuationem non posse esse principium totius, quia opponitur priuatio cum toto contradictoriè ratione habitus, quem totum includit, cui priuatio mutuò opponitur tanquam esse, & non esse: Sed similiter priuatio inhæsionis & inhæsio, quæ est idem ac generatio realiter opponuntur contradictoriè: ergo priuatio inhæsionis nullo modo potest esse principium generationis.

17. Respondeo in primis priuationem, & habitum non opponi contradictoriè, si ad diuersa tempora referantur, sicut referuntur in mutatione, in toto autem deberent ad idem tempus referri, quia totum substantiale est quoddam ens physicum permanens, quod est totum simul, & non potest esse partim in hoc instanti, partim in sequenti, sed in omni instanti quo durat est secundùm se totum, alias nunquam esset totum, quia cùm habeat vnionem physicam partium, & hæc non possit esse in instanti, in quo non est vtraque pars, implicat illud esse totum sine coëxistentia omnium partium. Mutatio verò est totum quoddam morale, cuius partes non habent vnionem physicam, sed moralem, quæ consistit in immediata succes-

sione,

successione, ac proinde potest esse, quin partes illius sint simul, quia mutatio est ad instar successionum in ratione essendi, licet in ratione denominandi denominet subiectum mutatum simul, sicut spatium horæ labitur successiuè: in instanti verò dicitur horam completam fuisse elapsam, & ante terminationem illius non dicitur horam fuisse elapsam.

18. Addo me non asserere priuationē inhæsionis esse principium generationis, sed alterius entitatis, mutationis videlicet, quæ componitur ex generatione tanquam parte, & priuatione præexistenti eiusdem tanquam altera comparte; in toto autem hoc non potest excogitari, quia ex entitate totius, & negatione præexistenti non componitur alia tertia entitas, neque inuentum est nomen ad significandam illam successionem negationis præcedentis, & totius subsequentis per modum vnius. Inquires quādiu duret mutatio? Respondeo tantùm durare in prima productione formæ quam includit, quia tunc tantùm dicitur subiectum se habere aliter ac antea se habebat; in secundo verò instanti, quo forma conseruatur, subiectum eodem modo se habet cum illa, ac se habuit in instanti præcedenti; quo talis forma fuit producta, & illam recepit. Nihilominus subiectum dicitur mutatum non solùm in illo instanti; sed in subsequentibus sumptā denominatione à forma præcedenti, sicut Petrus dicitur filius Ioannis non solùm in instanti, quo eum genuit, sed postea per denominationem sumptam à generatione præcedenti, & mulier dicitur nupta ex contractu matrimonij iam præterito. De mutatione subiecti per receptionem formæ accidentalis nihil peculiare occurrit dicendum, eodem enim modo philosophandum est ac de mutatione per formam substantialem, & dicendum priuationem non esse principium totius accidentalis in facto esse, neque generationis accidentalis, vt generatio est, sed tantum illius quatenus est mutatio per priuationem ipsius, ex cuius consortio resultat mutatio tanquam ex duabus partibus.

De productione materiæ primæ & Angeli dicendum est esse illius principium terminatiuum intrinsecum modò explicatum ipsam materiam primam, & ipsum Angelum. An verò materia prima, & Angelus sint principia illius in genere causæ materialis dicam Controu. 3. Physic. Punct. 3. vbi disputabo an creatio habeat causam materialem. Priuatio principium non est creationis Angeli, aut materiæ primæ, neque ad illam aliquo modo conducit, neque tanquam componens mutationem, quia non est subiectum, quod mutetur, & ad productionem Angeli, seu materiæ primæ secundùm se impertinenter se habet negatio præcedens, quia illæ productiones in communi sententia potuêre esse ab æterno, deinde quia non apparet quo genere negatio præcedens possit pertinere ad productionem subsequentis, nisi tanquam terminus à quo, vbi autem non mutatio non est terminus à quo. 19.

CONTROVERSIA II.

De materia prima.

OMNIVM principiorum in particulari materia prima primum est, ideo sibi præ aliis primum sibi in nostra disputatione locum obtinet.

PVNCTVM I.

Materiam primam dari statuitur.

1. MVLTIPLICEM respectum includit materia; ad formam, quæ ex illa educitur, & in illa recipitur, illique vnitur; ad totum, quod ex illa componitur; ad agens quod circa illam operatur. Iuxta hos respectus diuersas induit denominationes, in quas diuidi solet, est enim apud antiquos celebris materiæ diuisio in materiam *ex qua*, & *in qua*, & *circa quam*, quę diuisio partitio non est totius actualis, vel potentialis, in partes actu, vel potentiâ illud componentes, sed eiusdemmet indiuisibilis entitatis in diuersa munera, quibus fungitur. Materia *ex qua* in ordine ad totum dicitur, quod ex illa componitur, & cuius est pars materialis. Materia *in qua* per ordinem ad formam denominatur, quæ in illa recipitur, si materialis sit non creata, & in qua plurimas exercet operationes. Materia *circa quam* dicit respectum ad agens, quod operatur circa illam. Ex his respectibus duo priores ad conceptum metaphysicum spectant materiæ, quæ munus subiecti receptionis, & in formationis exercet respectu formarum, & in ordine ad totum, quarenus est primum subiectum, quod compositiuum totius necessariò debet esse, & consequenter receptiuum formæ, vel saltem illi vnibile, nequit enim sine vnione ad formam totum componere; & multi asserunt de conceptu metaphysico constitutiuo illius esse potentiam receptiuam saltem in ordine ad vnionem. Vltimus cōceptus explicatus per materiam *circa quam*, quem habet in ordine ad agens, formaliter ad materiam non spectat, cuius adæquata ratio primi subiecti, tota est in ordine ad compositum & ad formam, sine vllo ordine ad agens, quod actus non est potentiarum quas habet materia, vt formam recipiat, illámque sibi vniat, & totum peragat compositum, quibus tota essentia materiæ primæ circumscribitur.

Materia, aliter in transeuntem, & permanentem diuidi solet, alias in materiam extrinsecam, & intrinsecam: Materia permanens, seu intrinseca dicitur, quæ verè est materia ex qua totum componitur, quæ illi intrinsecè permanet. Materia extrinseca, seu transiens est totum corruptum ad generationem aduenientis, lignum v.g. ex quo solemus dicere, fieri ignem, qui intrinsecè formam ligni non includit, imò illam excludit, & expellit à materia ligni; & ideo illi dicitur extrinseca, quia ex tali forma, tanquam ex termino extrinseco generationi ignis transit materia ligni, à forma ligni ad formam ignis. Hęc materia transiens, seu extrinseca proprie materia non est, quia non totum componit, neque illius est subiectum, sed potiùs est forma in subiecto recepta, quæ simul cum materia totum comptum componebat. 2.

Alia est partitio materiæ in Physicam, & Metaphysicam. Materia physica, est materia de qua agimus, quæ propriè materia dicitur, quia verè & realiter componit totum substantiale, Materia Metaphysica est, quæ metaphysicè tantùm, & per rationem 3.

totum

totum componit per modum partis materialis, scilicet genus, quod metaphysicè tantùm materia dicitur.

4. Instituitur præsens controuersia de materia prima, quæ supra conceptus assignatos in ratione primæ dicit non dari aliam, in qua ipsa subiectetur, ideo compositum substantiale multi appellant materiam secundam; materiam, quia recipit accidentia, & per vnionem ad illa constituit aliud compositum accidentale, cuius materia dicitur secundam, quia supponit aliam, ex quæ totum componitur. Alij materiam secundam appellant subiectum dispositum accidentibus ad formam substantialem recipiendam, non quia hæc in illa recipiatur, sed quia illa præcedant huius receptionem. Receptio enim accidentium antecedit ordine naturæ quasi subiectum sternens ad receptionem formæ substantialis, ideo materia his accidentibus vestita materia proxima dici solet. Ex his dimanauit materiæ definitio, quam postea expendam.

5. Dari materiam primam demonstrant Philosophi ex mutua corruptione, & generatione formarum, quæ aliquod commune subiectum euidenter demõstrant, quod primum est, vel in aliud primum nos ducere necessum est, si enim primum non est subiectum, aliud habebit, quod primum erit: si alio careat, si tamen illud habeat, primum non erit, tamen ad aliquod ex illo perueniendum, quod subiectum aliud non supponat, ne in infinitum procedatur, quod fieri non posse de omnibus causis demonstrat Aristoteles, vt ad primam perueniat, quod si in materiali causa liceret nobis in infinitum procedere, eadem licentia in efficienti liceret vti, quod communis hominum apprehensio reprehendit.

6. Confirmatur & declaratur idem discursus: euidens est produci aliquid, quando subiectum incipit ignefieri amissâ formâ ligni: ergo datur aliquod commune subiectum. Probo consequentiam: si nullũ daretur subiectum commune, totus ignis secundùm se totum inciperet esse, & totum lignum secundùm se totum desineret, & productio ignis esset creatio, & corruptio ligni annihilatio ignis, & agens naturale naturaliter crearet, & annihilaret. Deinde si nullum daretur commune subiectum, alteratio facta in ligno, vt illam forma ignis subsequatur, omnino esset impertinens, cùm productio caloris non fieret in subiecto, in quo producenda erat forma ignis. Secundò vel adueniente formâ ignis, permaner calor in subiecto, quod ad illam erat dispositum, vel non manet: si manet, ergo datur vnum commune subiectum calori, & formæ ignis, quæcumq; sit ignis forma, siue accidentalis, siue substantialis: si non manet, impertinens fuit calorem priùs produci, qui nunquam igni coëxistit, & ita in illum influere non potest, nihil enim influit in aliud, quod simul cum illo non existit. Si dicas calorem non existentem præcessisse conducere ad productionem ignis, quia subiectum dispositum reliquit, quod Thomistæ vocant materiam sigillatam permanere, sanè subiectum aliquod fateris quod dispositum permaneat, & sit sigillatum ad formam ignis, quod nos probare contendimus, admisso enim aliquo subiecto facilè conuincitur illud debere esse primum, vel aliud primum supponere, ne in infinitum processus admittatur.

7. Confirmat aliter eamdem conclusionem eadem corruptio formarum facta ad introductionem alterius: quando producitur forma ignis non destruitur totum, quod esset in ligno; ergo datur aliquod commune ligno, & igni, in quo forma ignis recipiatur. Antecedens suprà probatum, alio modo probo, vt eiusdem consequentis nouam consequentiam eliciam. Forma ignis destruere non potest subiectum in quo recipitur, quod necessariò supponitur ad sui productionem, & conseruationem: ergo illud in quo recipitur forma ignis remanet: sed illud erat in ligno corrupto: ergo aliquid, quod erat in ligno permanet in igne, quod est subiectum in quo ignis forma recipitur: Præcessisse in ligno, illud in quo recipitur forma ignis, sic probo: forma ignis produci nequit non præsuppositio ligno: ergo illo indiget, vt in aliquo illius recipiatur, præcise enim destructio ligni nihil posset conducere ad productionem ignis, nullam enim connexionem, neque dependentiam immediatam habere potest entitas positiua ignis à negatione ligni. Discursum corroborat viuentis nutritio. Homo quando per corruptionem alimenti fit maior, vel sibi vnit aliquid alimenti, quod ex illo non corrumpatur, vel totum quod erat in alimento destruit. Si primum dicas: ergo datur aliquod commune subiectum formæ alimenti corruptæ; & formæ hominis, quæ per nutritionem ad illud extenditur. Secundum, scilicet, totum augmentum, & quidquid substantiæ erat in illo corrumpi, dici nequit, quia præcisè per corruptionem alimenti viuẽs non potest fieri maius, quia non esse alimenti, quod ponitur per illius corruptionem, formaliter nõ spectat ad constitutionem viuentis, neque per illud hoc potest accrescere, alias accresceret per negationem productionis alimenti, ex vi cuius eadem negatio ponitur, quæ per corruptionem poneretur; negatio enim productionis, & corruptio intrinsecè non distinguuntur.

Rursus ex corruptione vnius formæ ad introductionem alterius, expulsionem ab aliquo communi subiecto efficaciter infero. Si non daretur aliquod commune subiectum formæ ligni, & formæ ignis; ad productionem huius, non illa corrumperetur; Sed corrumpitur: ergo datur subiectum aliquod vtrique commune. Maiorem probo: cætera patent. Forma ligni non opponitur cum forma ignis existentis in rerum natura, alias per productionem formæ ignis corrumperentur omnes formæ ligni, cùm omnibus enim eandem oppositionem habet quælibet ignis forma: ergo ex eo quod producatur forma ignis non corrumpetur forma ligni, si aliquod subiectum commune vtraque forma nõ respiciat in ordine ad quod sit vtriusque oppositio, & repugnantia. Respondet Antonius Gomesius in sua Antoniana Marg. corrupi vnam formam, vt alteri locum præstet, quia aduenit nouum corpus, & spatium est idem, ac antea, & cùm corpus aduenies penetrari non possit, cum aliis præexistentibus, necessum est corrumpi corpus illud spatium occupans, quod modò occupat corpus denuo productum. Contrà: Si formæ tantùm repugnarent in ordine ad locum, forma producta tãtum intenderet remouere à loco præexistentem, quam per accidens corrumperet, quia non illi spatium superaret, quod occuparet, sine quo subsistere non poterat: ergo sicuti corpus cùm per impulsum eiicitur à loco, quem occupat, imprimit impulsum corpori immediato, vt illi locum præstet: similiter quando forma cadaueris aduenit, forma equi, quæ à loco pellitur, intenderet occupare spatium corporis immediati, & hoc aliud immediatum spatium, & sic omnia corpora inter se cessabunt, vt quodlibet suum locum retineat, debilitúque vincetur, cuius locum, occupabit corpus immediatum; & sic omnia recedent, vt nouum corpus locum habeat, incorruptúmque permanebit corpus quod occupabat spatium acquisitum à corpore aduenient, acquireret enim spatium aliud, quod ratione corporis debilioris expulsi supereret. 8.

Vltimò conclusionem hanc suadet vsus Ecclesiæ, quæ reliquias Sanctorum veneratur, quia sub illarum materia fuerunt beatorum animæ: alias si nihil 9.

sanctorum

sanctorum in illis permaneret nullâ ratione essent veneratione dignæ, quod hæreticum est; & contra rationis lumen; quod barbaras adhuc nationes edocuit magno honore afficere corpora suorum virorum illustrium. Promiscuè probant ex productione formarum accidentalium, & substantialium dari aliquod primum subiectum, quodque ex alteratione accidentali, & productione formæ substantialis deducitur, vtraque enim æquè conuincit dari aliquod subiectum, quo dato, infertur illud subiectum, vel aliud, quod ad ipsum supponatur esse primum. Rursus hoc primum subiectum esse substantiam facilè ostenditur. Primum subiectum non supponit aliud, neque alicui innititur, neque ordinatur ad aliud quòd præsupponatur ad ipsum: ergo non est accidens, quod essentialiter supponit substantiam, ad quam ordinetur: ergo est substantia. Ex quo euidenter infero dari primum subiectum substantiale formarum siue accidentalium, siue substantialium. Inferur etiam ex præiactis, hoc subiectum, tale esse respectu formæ ligni, & formæ ignis, & omnium formarum, quæ mutuâ corruptione, & productione impugnantur. An verò hoc subiectum in se contineat formas substantiales, definiri certò nequit, quousque probemus formas constituentes composita, quæ mutua corruptione, & productione agi videmus, substantiales esse, quod si simul statuatur extra controuersiam erit, hoc primum subiectum habitudinem dicere ad formas, non solùm accidentales, sed etiam substantiales, quas in se contineat; id præstabo Controuersia 3.

10. Ex ratione primi subiecti materiæ incorruptibilitas nobis innotescit, quia nulla potest dari causa creata exigens corruptionem illius, cùm enim subiectum non habeat, non potest esse incompossibile cum alia entitate in ordine ad subiectum, neq; aliam incompossibilitatem habere: Quia omnis incompossibilitas in ordine ad subiectum desumitur, quod autem cum nulla entitate incompossibilitatem habet, cum omnibus est compossibile, & à nulla potest corrumpi, quia nulla entitas potest corrumpi ab illa cum qua est compossibilis. Neque dici potest materiam primam corruptibilem esse, quia absque vllo contrario deficit, ex eo quod non perat perpetuò durare, sed per certum tempus, quo transacto, illius est adimpleta exigentia, & ex defectu exigentiæ ad vlteriorem durationem deficit, quia hoc definendi genus tantùm accidentibus valde imperfectis tribuitur, & adhuc in his dari non certum est apud omnes.

11. Infertur etiam materiam primam esse simplicem entitatem, hoc est, non compositam ex subiecto, & formâ, quia cùm ipsa primum sit subiectum non debet formaliter constitui per formam, quæ subiectum supponit, quod si entitas, quæ formam ligni recipit, esset composita ex duabus partibus essentialibus, quarum vna supponeretur ad aliam, non secundùm se totam, materia prima diceretur, sed secundùm illam partem, quæ ad alteram supponeretur, quæ esset primum subiectum. Lege Soar. disput. 13. Metaphysicæ sectione 3. & mé vide Controuersia 3. Puncto 1. vbi probabo formam cuiuscumq; compositi simplicem esse supponentem simplex subiectum.

12. Probauimus iam dari materiam primam; illius definitio petenda est ex Arist. 1. Phys. cap. 9. vbi illam his tradidit verbis: Materia prima, *est primum cuiusque subiectum, è quo quidpiam eo fit pacto, vt non per accidens insit.* Subiectum se habet loco generis: particula *primum* materiam discriminat à composito, quod subiectum dicitur aliquorum accidentium, & à forma, quæ plura recipit, non tamen vt primum subiectum, quia materiam respicit vt subiectum saltem informationis: per reliquum definitionis, differt materia ab Angelo, qui est primum subiectum suarum passionum, ex quo fiunt: compositum autem, quod resultat, est secundùm accidens, hoc est, accidentale, quia Angelus supponitur iam substatia constituta, ante aduentum talis accidentis. Ex quo inferes non plenè demonstrari existentiam materiæ primæ etiamsi probauerimus esse primum subiectum, quousq; probemus tale esse respectu formarum substantialium, quod euincam Controuers. 3. Punct. 1.

13. Circa hanc definitionem explicandum est, quomodo materia subiectam formæ dicatur; quam causalitatem exerceat circa materiam; quomodo forma simul cum materia componat totum, eo pacto, vt non dicatur per accidens inesse, & totum accidentale constituere, aliáque huiusmodi, quæ hanc Controuers. & immediatè venturam adimplebunt.

PVNCTVM II.

An materia prima recipiat formas mediâ potentiâ superadditâ.

1. ALIVD est materiam esse subiectum informationis, aliud receptionis, hoc est, aliud est materiam recipere formam mediâ passione tãquam causam materialem illius, aliud sibi formam vnire, materia prima ad vtrumque actum potentiam habet, tum vt formam sustentet, tum vt illam sibi vniat. De vtraque inquirimus: An distinguatur à materia, vel cum illa habeat identitatem. Neque Dubium est de his potentiis respectu formarum accidentalium, non enim dubium esse potest, materiam primam aliquam formam accidentalem recipere, sibique immediatè vnire, quia si quamlibet formam mediâ aliâ reciperet in infinitum procedi necessum esset, ne ad aliquam perueniremus, quæ immediatè materiam attingeret. Certum est etiam materiam recipere formas aliquas accidentales mediis aliis superadditis. Si dicamus primas qualitates mediâ quãtitate recipere, sibique vniri, trahitur tota disputatio ad formas substantiales, de quibus inquirimus an immediatè recipiantur in materia, & illi vniantur; an verò mediâ aliquâ potentiâ superadditâ substantiali, vel accidentali. Neque per ly *mediatè*, & *immediatè* causalitatem, aut negationem illius intelligimus, supersunt enim quæstiones aliæ ad examinandum; an forma & materia vniantur interiectâ vnione distinctâ: Et an forma mediâ receptione superadditâ recipiatur. Procedit tantùm quæstio de potentia media inter materiam, & formam, quæ immediatè attingat causalitates, mediis quibus forma vnitur & recipitur.

2. PRIMA CONCLVSIO Repugnat potentia substatialis materiâ afficiens. Ex hoc infero formam non posse recipi in materia neque illi vniri mediâ potentiâ superadditâ substatiali. Illatio est per se nota: antecedens seu conclusionem propositam probo. Omnis potentia superaddita essentialiter supponit subiectum, cui superadditur, tãquam radicem illius, & propter illud intenditur à natura: ergo non est substantia, sed accidens: patet consequẽtia ex principiis, quæ trado in Metaph. Controuers. 6. Punct. 1. vbi probo, conceptum quiditatiuum accidẽtis esse intendi propter aliud, quod supponatur ad illud, & conceptum quiditatiuum substantiæ esse non intendi propter aliud, quod supponitur ad ipsam, sed propter se, & propter illud, quod intrinsecè constituit, quod saltem inadæquatè est idem cùm ipsa. Ex quo principio integrum, & legitimum discursum conficio: omne illud

illud, quod est propter aliud à se distinctum, quod ad ipsum præsupponatur, essentialiter est accidens. Omnis potentia superaddita subiecto est propter subiectum distinctum ab illa, quod ad ipsam præsupponitur: ergo omnis potentia superaddita subiecto essentialiter est accidens. Maiorem statuam loco citato. Minorem probo. Potentia superaddita subiecto datur subiecto, vt mediâ illâ exerceat actus potentiæ, quos immediatè exercere non potest; ergo est propter subiectum, vt illud potens constituat; ergo est propter aliquid, quod supponatur ad ipsam, quia omne subiectum essentialiter præsupponitur ad illud, quod illi superadditur.

3. SECVNDA CONCLVSIO. Implicat materiam sibi vnire formam mediâ potentiâ accidentali; Probo: omne totum compositum immediatè resultat ex extremis, quæ immediatè attinguntur per vnionem: ergo si forma substantialis immediatè vniretur potentiæ accidentali, totum, quod constitueret forma, immediatè resultaret ex forma, & ex potentia accidentali: ergo totum illud essentialiter includeret tanquam inadæquatum, & materiale ad sui constitutionem potentiam illam accidentalem: ergo totum non esset substantiale, sed accidentale: probo hanc vltimam consequentiam: totum substantiale nihil includit tanquam constitutiuum sui, quod substantia non sit, sed totum illud includeret potentiam illam, quæ non esset substantia, sed accidens: ergo non esset totum substantiale. Dices, illud totum compositum non esse constituendum per formam, & potentiam, cui immediatè vnitur, sed per formam, & subiectum quod esset radix talis potentiæ. Solutionem impugnat primum antecedens, ex quo totus discursus dimanauit, quod iterum repeto, & probo. Omne totum compositum immediatè resultat ex extremis, quæ immediatè attinguntur per vnionem. Eu propositionem positam in capite discursus quæ solutioni directè oppositam. Vide claram illius probationem. Omne totum immediatè resultat ex partibus, quibus immediatè componitur: omne totum componitur immediatè tanquam ex partibus ex extremis, quæ immediatè attinguntur per vnionem: ergo omne totum immediatè resultat ex extremis, quæ immediatè attinguntur per vnionem. Minorem probo. Cætera patent. Vnio essentialis compositi essentialiter respicit partes vniendas, tanquam extrema illius: ergo illa, quæ respicit vnio tanquam extrema illius sunt partes totius: ergo ex illis tanquam ex partibus totum componitur.

4. TERTIA CONCLVSIO. Formæ substantiales, quæ de facto sunt, non recipiuntur in materia mediâ aliquâ potentiâ superadditâ: quod sic probo. Materia prima ex se potens est recipere formas substantiales, nullâ interiectâ potentia: ergo illas recipit absque potentia aliqua superaddita. Antecedens probo. Materia est potens recipere immediatè formas accidentales; ergo substantiales: Probo consequentiam: materia primariò ordinatur ad recipiendas formas substantiales, & secundariò ad accidentales: ergo immediatiorem, vel saltem æquè immediatum influxum debemus illi concedere respectu formarum substantialium, præcipuè cùm nulla probabilis ratio oppositum suadeat. Confirmatur: Potentia illa accidentalis superaddita, quæ daretur, potens esset, vt ex illa educerentur immediatè substantiales formæ: ergo potiori ratione potentiam hanc habebit materia prima, quæ est substantia, maior enim apparet proportio inter subiectum eductionis substantiale, & formam substantialem educendam, quàm inter subiectum accidentale, & substantialem formam. Denique ex eo solum releganda esset talis potentia actu existens, quod necessaria non est, neque fundamentum aliquod reperitur, quod probabiliter illius existentiam inducat.

QVARTA CONCLVSIO. Repugnat formam substantialem educi ex materia mediâ potentiâ accidentali. Hanc conclusionem existimo non ita efficaciter posse probari, sicut præcedentem, quia si quis diceret posse dari formam, quæ immediatè vniretur tantùm materiæ substantiali, cum qua compositum substantiale constitueret, & quæ educeretur ex materia mediâ potentiâ accidentali, tanquam ex subiecto proximo adæquato eductionis, vel tanquam ex subiecto inadæquato, quia educeretur immediatè ex ipsa materia, & ex potentia superaddita; existimo difficilè argumento efficaci conuincendum esse, quia forma non ex eo, quod educatur ex potentia accidentali, cum illa compositum constituit, si illi non vniatur; & facilè posset defendi, formam educi ex potentia accidentali, adæquatè, vel inadæquatè, & vniri tantùm materiæ primæ. Nihilominus in hanc conclusionem trahor, quia est valdè consona toti Philosophiæ, absque fundamento enim tribuetur accidentibus adhuc innata virtus, vt ex illis possit educi substantialis forma, & proportio fingetur inter accidens, & substantiam, vt hæc ab illo tanquam à causa materiali dependeat. Vrgeo: finis intrinsecus causæ materialis est, formam ex illa eductam sibi vnire vt constituat compositum: sed potentia accidentalis non potest sibi vnire formam substantialem, neque cum illa compositum constituere, vt nuper probaui: ergo non posset esse causa materialis illius, quia deficiente fine intrinseco eductionis, & causæ materialis respectu alicuius entitatis, implicat eductio orta ex illa, & virtus causæ materialis in tali entitate reperta. Finem eductionis esse vnionem formæ ad subiectum, ex quo educitur, probatur tum ex natura causæ materialis, quæ essentialiter ordinatur ad componendum compositum mediâ vnione, tum ex inductione omnium causarum materialium quas mouimus, quæ sibi vniunt formas ex illis eductas: & licet videamus formas vniri subiecto, ex quo non educuntur, sicuti rationalem animum, nunquam tamen vidimus formam educi ex subiecto, cui non vniatur. 5.

Obiicies primò: Substantia producit in genere causæ efficientis aliam substantiam mediis accidentibus, vel saltem illam producere potest: ergo poterit in genere causæ materialis substantiale subiectum mediâ potentiâ accidentali substantialem formam recipere. Antecedens probabile est valde inter Doctores, ac proinde adhuc qui illud negant, non verè dependenter ab illius falsitate conclusionem hanc defendent, quæ firmiores radices apud omnes habere debet, quàm veritas, vel falsitas antecedentis, quarum vtraque est valde probabilis, & plures patronos habet in scholis. Respondeo, omisso antecedenti, negando consequentiam: disparitatem non vulgarem ex præmissa doctrina facilè ostendo. Forma substantialis educta debet constituere vnum compositum substantiale, & essentiale cum subiecto, ex quo educitur; & cùm forma substantialis non possit constituere vnum compositum substantiale, & essentiale cum potentia accidentali, sic non posse educi ex illa; effectus 6.

verò efficienter productus non debet constituere vnum subſtantiale, & eſſentiale cum principio effectiuo, à quo producitur, ac proinde, ex hoc capite non repugnat produci ab aliquo accidenti, ſicuti repugnat educi.

7. Obiicies ſecundò: Materia prima recipit diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem mediâ quantitate: ergo mediâ eâdem debet recipere formam ſubſtantialem. Probo conſequentiam: diſpoſitiones, & forma, ad quam diſpoſitiones ordinantur, debent recipi in eodem ſubiecto: ſed diſpoſitiones ad formam recipiuntur in quantitate: ergo & ipſa forma. Reſpondeo, dato primo antecedenti negando conſequentiam, & illius confirmationem, ſufficit enim formam proximè recipi immediatè in ſubiecto, in quo diſpoſitiones mediâ quantitate recipiuntur. Reſpondeo ſecundò, aliter, diſtinguendo primum antecedens: diſpoſitiones adæquatæ recipiuntur in materia mediâ quantitate, nego: diſpoſitiones inadæquatæ, hoc eſt, illarum aliquæ, & non omnes recipiuntur in materia mediâ quantitate, concedo. Quia vna ex diſpoſitionibus eſt quantitas, quæ in materia immediatè recipitur, & non mediâ quantitate. Deinde nego conſequentiam. Ad confirmationem Reſpondeo, formam debere recipi in ſubiecto in quo diſpoſitiones omnes recipiuntur, quod tantùm eſt materia prima, quæ ex diſpoſitionibus quantitatem immediatè recipit, & reliquas mediâ quantitate. Quantitas verò, etſi omnes diſpoſitiones à ſe diſtinctas immediatè recipiat, non tamen recipit ſe ipſam, ac proinde neque mediatè, neque immediatè recipit omnes diſpoſitiones.

8. Obiicies tertiò: Diſpoſitiones introductæ in quantitate Euchariſticâ ad formam ignis, exigunt formam ignis, ideò enim Deus corruptis accidentibus panis, & productis his diſpoſitionibus efficit formam ignis, quia diſpoſitiones illam exigebant: ſed non exigebant formam, in materia recipiendam, quia non erat: ergo exigebant formam recipiendam in quantitate. Reſpondeo, diſpoſitiones ignis introductas in quantitate exigere formam ignis in materia, quam ex ſe naturaliter exiſtentem ſupponunt, etſi per accidens non exiſtat, defectus enim materiæ per accidens eſt in ordine ad diſpoſitiones, cùm ipſæ ex natura ſua materiam ſupponant, ac proinde ex natura ſua petunt produci formam in materia, quam ex ſe ſupponunt, & petunt ratione quantitatis illam exigentis non à priori, ſed à poſteriori tanquam effectus, qui ab illa perit dependere.

9. Hæc ſolutio impugnationem habet, quæ ſi efficax eſt, viam aliam oſtendit, vt prædicto argumento ſatisfaciamus. Diſpoſitiones adæquatæ ad formam ſunt accidentia in quantitate recepta, & ipſa quantitas. Rurſus hæ diſpoſitiones ſubiectum debent afficere, vt illud diſponant, & exigant productionem formæ: ergo donec quantitas afficiat materiam, non illam diſponit, neque exigit formam produci in illa: ergo etiamſi quatenus eſt ex ſe quantitas materiam ſupponat, hoc eſt, illam exigat, dum tamen in actu ſecundo materiam non afficit, non materiam diſponit, neque exigit productionem formæ. Propter hanc rationem aliter res componi poteſt hac ratione. Chriſtus ex ſua voluntate inſtituit, vt tantùm duraret miraculum Euchariſticum, quandiu accidentia panis permanerent incorrupta. Ex quo fit his deficientibus deficere corpus Chriſti, non formaliter ex aduentu aliûs ſubſtantiæ, ſed ex defectu accidentium, quibus annexa erat Euchariſtica Chriſti præſentia. In hoc priori naturæ in quo deficit corpus Chriſti, adhuc accidentia, quibus corrupta fuerunt accidentia panis, non immediatè exigunt productionem formæ ignis, quia nondum habent ſubiectum, quod diſponant, & cui exigant formam producendam, ſed tantùm exigunt ratione quantitatis productionem materiæ, quam Deus in alio naturæ ſigno, & in eodem temporis inſtanti, in quo defecit corpus Chriſti producit per creationem, quâ productâ, ſuccedit aliud ſignum, quo quantitas materiæ primæ iam productæ à Deo vnitur, & in illa recipitur, in quo ſigno ſunt diſpoſitiones formæ ignis in ſubiecto, illúdque diſponunt, & exigunt productionem formæ ignis, quam Deus in alio ſigno naturæ, in eodem inſtanti temporis producit ad exigentiam diſpoſitionum, quæ iam priùs naturâ, quàm forma ignis producatur, ſubiectum afficiunt.

10. Obiicies quartò: Non repugnat accidens recipere formam ſubſtantialem, ex eo quod ſit imperfectius ſubſtantiâ; quia materia prima ſubſtantialis eſt etiam imperfectior formâ ſubſtantiali, quam recipit: ergo ex nullo capite repugnat. Reſpondeo repugnantiam ad recipiendam formam ſubſtantialem non oriri præcisè ex eo, quod accidens ſit imperfectius ſubſtantiâ, ſicuti in Angelo, ex quo repugnat educi formam ſubſtantialem, non propter minorem perfectionem Angeli, qui longè perfectior eſt formâ ſubſtantiali; ſed tota repugnantia tam in Angelo, quàm in accidenti, oritur ex improportione, quam habent, vt ex illis forma ſubſtantialis educatur. Si roges, ex quo capite nobis hæc improportio innoteſcat, remittam iterum lecturum omnia, quæ in probationem huius concluſionis, in hoc Puncto ſcripta relinquo.

PVNCTVM III.

De eſſentia metaphyſica materiæ primæ.

1. QVÆSTIO hæc inter recentiores noſtræ Societatis nata eſt, & adulta, vix enim illam attigêre antiqui Doctores, & nullus ſub his expreſſis terminis, quibus modò agitatur, quod ſi plura apud illos de eſſentia materiæ inueniantur, omnia de eſſentia materiæ phyſicè ſumptâ, hoc eſt, de prædicatis illis, quæ materiæ per ſuam entitatem conueniebant, & cum illa phyſicè erant identificata dicta ſunt. Modò inquiritur, ex prædicatis, quæ materia prima habet per ſuammet entitatem, omni ſuperaddito ſecluſo, quæ metaphyſicè loquendo, primò eſſentiam materiæ conſtituant, ita vt præciſis reliquis, tota ratio materiæ perſeueret, ſicuti in homine permanentibus his prædicatis *animal rationale*, ſecluſis aliis cum illis identificatis, permanet tota ratio hominis conſtitutiua, & aliquo illorum dempto, etſi reliqua permaneant, non poteſt homo formaliter mente concipi. Procedit quæſtio non ſolùm de materia prima, quæ de facto exiſtit, ſed de materia prima, vt ſic, hoc eſt, de conceptu communi omni materiæ primæ exiſtenti, & poſſibili.

***

§. I.

§. I.

An potentia receptiua formarum, & vnionum mediâ passione sit de essentia metaphysica materiæ primæ.

2. PRÆ oculis semper habenda est distinctio, quam semel, & iterum explicaui, subiecti inhæsionis, & informationis. Subiectum inhæsionis est quod recipit formam, & illam patitur, & formaliter passiuum dicitur. Subiectum informationis est, quod informatur formâ, mediâ vnione, quæ informatio dicitur, siue forma recipiatur in subiecto mediâ inhæsione, siue creetur, hoc enim est per accidens & informationis subiectum.

3. P. Soar. 1. Metaph. disput. 13. sect. 8. passim docere videtur materiam primam respicere formas, vt educibiles ab illa. Sed an de essentia physica, vel metaphysica loquatur, incertum est. Clariùs Hurtad. disput. 2. sect. 2. §. 19. de essentia metaphysica disputans, potentiam hanc formarum receptiuam ad sentiam materiæ pertinere affirmat. Plerique recentiores tenent essentiam materiæ non dicere potentiam receptiuam respectu formarum, secus respectu vnionum, quas essentialiter respicit, vt ab illa educibiles.

4. PRIMA CONCLVSIO: Essentia materiæ primæ abstrahens à materia, quæ de facto datur, & à reliquis possibilibus, non dicit potentiam receptiuam formarum, neque vnionem, mediâ passione: ita sapientissimi recentiores, quibus authoritatis multum defero. Probo hanc conclusionem. Primò, de potentia receptiua respectu formarum; potest dari materia, quæ non sit receptiua formarum, cum quibus potest diuersa tota componere: ergo potentia receptiua respectu formarum non est de essentia materiæ primæ. Antecedens probo: materia prima, quæ de facto datur, non est receptiua animæ rationalis, & verè habet rationem partis materialis, & materiæ primæ respectu hominis, quem simul cum anima rationali componit: ergo si daretur pars quædam essentialis (*non dico quamdam materiam, ne videar supponere existentiam subiecti, quod aduersarij repugnare defendunt*) quæ ita se haberet respectu omnium compositionum, sicuti materia prima se habet respectu hominis, verè esset pars materialis illorum, & propriissimè materia prima diceretur, non enim magis requiritur, vt pars essentialis constituatur materia prima respectu cuiuscumque aliûs compositi, quàm respectu hominis.

5. Eamdem conclusionem tam respectu formarum, quàm vnionum sic probo. Tam formæ, quàm vniones saltem de potentia absoluta possunt creari, & in materia mediâ passione non recipi; de formis id nullus negat, de vnionibus negandum non esse probabo in Metaphysicis, quod Hurtad. fatetur. Creatâ formâ, & vnione cuiuscumque compositi, essentialiter, non solùm metaphysicè, sed etiam physicè, idem omnino permaneret, quia compositum tantùm dicit materiam, formam, & vnionem, & hoc numero compositum, hanc numero materiam, hanc formam, & hanc vnionem: ergo producta eâdem formâ, & eâdem vnione respiciente eamdem materiam, permaneret idem numero compositum, & eamdem numero compositionem haberet, quod negabit nullus. Ex hoc principio, sic infero: materia vnita formæ creatæ per vnionem creatam, absque vlla receptione actuali, æquè componit compositum, ac si talem receptionem haberet; ergo receptio actualis non pertinet ad compositionem actualem: ergo hoc, quod est, actu materiam per modum partis materialis componere totum, non dicit receptionem aliquam formæ, aut vnionis: est per se nota illatio: ergo posse componere per modum partis materialis non dicit potentiam ad receptionem: Probo consequentiam: posse componere per modum partis materialis tantùm dicit id, quod supponitur per modum actus primi formaliter ad compositionem actualem per modum partis materialis: sed compositio actualis per modum partis materialis, non supponit potentiam recipiendi: ergo neque posse componere per modum partis materialis. Compositionem actualem per modum partis materialis non supponere potentiam recipiendi sic probo. Compositio actualis consistit tantùm, vt iam probaui, in terminatione actuali vnionis: ergo tantùm supponit ex parte principij potentiam terminandi, & non potentiam recipiendi: Probo consequentiam; terminatio actualis vnionis, & receptio eiusdem seu formæ sunt actus essentialiter distincti, & diuerso modo respicientes principia: ergo terminatio actualis vnionis, quæ est formaliter compositio per modum partis materialis, non supponit potentiam eductiuam: ergo posse componere per modum partis materialis formaliter non dicit posse recipere: ergo conceptus materiæ primæ non dicit potentiam receptiuam. Probo consequentiam, Totus conceptus materiæ primæ metaphysicè sumptæ consistit in hoc quod est posse componere per modum partis materialis. Sed posse componere per modum partis materialis, non dicit posse recipere formam neque vnionem: ergo totus conceptus materiæ primæ sumptæ metaphysicè non dicit posse formam neque vnionem recipere. Maiorem nullus potest negare, quia in hoc quod est posse componere per modum partis materialis includitur ratio partis essentialis communis cum forma, & differentialis, per quam differt à forma, quæ componit per modum partis formalis. Minorem, cui totus hic discursus innititur latè supra probaui: consequentia est legitima.

6. Rationem totam multis iam explicatam, paucis cinctam accipe. Conceptus adæquatus materiæ primæ est posse componere per modum partis materialis: sed posse componere per modum partis materialis, non dicit potentiam receptiuam: ergo conceptus materiæ primæ non dicit potentiam receptiuam. Minorem probo: componere actu per modum partis materialis, non dicit recipere materiam neque formam: ergo posse componere non dicit posse recipere materiam neque formam: Probatur consequentia: actus secundus tantùm supponit suam potentiam formalem, & non potentiam aliûs actus: ergo componere, seu terminare vnionem per modum partis materialis, tantùm supponit posse componere, & non posse recipere, quod est potentia seu actus primus receptionis distinctæ realiter ab actu terminandi per modum partis materialis, & ad aliam potentiam pertinentis.

SECVNDA CONCLVSIO. Materia prima, quæ de facto datur non dicit ex conceptu formali talis materiæ in hac specie atoma constituta virtutem receptiuam formæ neque vnionis. Conclusio ex rationibus pro præcedenti adductis facilè probatur. Hæc materia, quæ de facto datur eamdem rationem habet materiæ respectu equi, cuius formam recipit, & hominis cuius formam non recipit, & eamdem haberet, etiam si non reciperet

modum vnionis, eodem enim modo componunt per modum partis materialis vnione creatâ ac componit modò, vnione eductâ, & eandem compositionem haberet totum: ergo ad hanc speciem atomam compositionis non pertinet eductio formæ, neque modi vnionis: ergo ad hanc potentiam componendi speciem infirmam à reliquis distinctam non pertinet potentia receptiua formæ, neque modi vnionis. Repete discursum pro prima conclusione confectum.

8. TERTIA CONCLVSIO. Ad conceptum metaphysicum materiæ primæ vt sic, neque huius materiæ, quæ de facto datur, non pertinet potentia recipiendi formas accidentales, neque illas sibi vniendi. Probo: materia prima tam potentiâ vnitiuâ quàm receptiuâ primariò refertur ad formas substantiales, & ad tota substantialia per illas constituta, & secundariò ad formas accidentales: sed in illo primario conceptu elucet tota ratio adæquata constitutiua materiæ, per quam differt à forma, quia omni secluso accidenti, materia diuerso modo constituit totum substantiale, quàm forma: ergo respectus ille posterior ad formas accidentales non pertinet ad conceptum metaphysicum materiæ primæ vt sic, neque materiæ, quæ de facto datur, neque alicuius possibilis, quia quæcumque illa sit, debet primariò respectum dicere ad aliquam formam substantialem, & aliquod totum per illam constituendum, in quo respectu tota ratio metaphysica talis materiæ constituetur.

9. Probaui potentiam receptiuam formarum, neque vnionum non esse de essentia materiæ, superest tamen grauis explicanda difficultas: quomodo materia à forma differat, & per quæ prædicata formaliter constituatur in ratione materiæ, quia conceptus terminandi vnionem communis est materiæ, & formæ, & ita videtur non posse materiam per illum constitui: quod aliorum præmissis, & impugnatis sententiis §. 2. circa materiæ essentiam, §. 3. explicabo.

§. II.

Aliorum sententiæ circa essentiam materiæ.

10. SEntiunt multi materiam metaphysicè constitui, & distingui à forma per virtutem receptiuâ formarum, vel modi vnionis, quos satis impugntos habeo §. præcedenti, vbi probaui virtutem receptiuam formarum, aut vnionum non esse de essentia materiæ metaphysicè loquendo. Addo quod etiamsi ad illam pertineret virtus receptiua modi vnionis non posset esse vltima differentia constitutiua materiæ, quia potest materiæ, & formæ conuenire, multi enim satis probabiliter docent modum vnionis recipi in forma, & posse dari compositum, cuius forma modum vnionis recipiat, certum mihi est.

11. Respondet Hurtadus disp. 2. sect. 2. materiam talem constitui, & dici subiectum, quia forma illi communicat suum effectum formalem, & denominationem dat, sicut Sapientia constituit intellectum sapientem, & albedo parietem album. Non acquiesco; neque aliquid video, quod rem explicet. Hurtadum impugno. Sicut forma communicat suum effectum formalem materiæ, & dicitur informata; sic materia potest dici communicare effectum materialem formæ, & materiatam dici: Ergo non est maior communicatio effectuum materiæ ad formam, quàm formæ ad materiam: ergo ex hoc capite hæ entitates inter se non differunt. Dices, communicationem esse mutuam, diuersæ tamen rationis, quia forma communicat materiæ esse informatam, quem effectum non communicat formæ materia, esto materiatam illam constituat. Contrà: formam communicare materiæ effectum formalem, & illam constituere informatam, supponit iam formam constitutam in esse formæ & ideo materia hunc effectum non communicat, quia non est forma: ergo antequam hunc effectum formalem communicet forma, concipitur iam quasi illum in se habens, & forma constituta: per quid ergo forma talis constituitur, potensque effectum formalem communicare?

12. Vrgeo, ex duobus extremis, quorum vnum voces materiam, alterum formam, vtrumque eodem modo terminat vnionem, vtrumque est compositum essentiale, quare ergo hoc, quod formam vocas, effectum formalem communicat alteri, & non alterum huic? quid est speciale in his extremis, propter quod vnum effectum formalem communicet alteri, quem alterum illi non communicat? Crescit difficultas iuxta doctrinam Hurtadi; quem impugno. Asserit posse dici albedinem parietatam per vnionem ad parietem, sicuti paries dicitur dealbatus per vnionem ad albedinem: Quare ego parietem esse dealbarum, erit formalis effectus, & albedinem esse parietatam effectus formalis non erit. Neque quod addidit Hurtadus de denominatione quidquâ lucis habet, quia denominatio supponit fundamentum, de quo ego inquiro, quid sit? prius enim est albedinem esse formam, quàm subiectum denominare, ideo enim albedo denominat subiectum, quia est forma, & ideo subiectum non denominat albedinem, quia est purum subiectum, & non forma. Addo in sententia Hurtadi, æquè posse formam denominari per subiectum, quàm subiectum per formam, quia vt ex illo referebam; sicut dicitur paries albus per vnionem ad albedinem, potuit albedo parietata per vnionem ad parietem appellari.

13. Arriaga disputat. 2. sectione 3. subs. 2. dicit rem esse difficiliorem, quam aliqui excogitarunt & vix ipsum videre, quid respondere possit. Deinde asserit, quod quando dico ita inter se vniuntur, vt vnum se habeat quasi antecedenter, & præuisè ad aliud, aliud verò illi superueniat; illud, quod antecedit dicitur recipere; illud verò quod superuenit, recipi, & complere dicitur, sicut fundamenta, à quibus domus incipit, ædificio subiacent. Addit hinc facilè explicari, quomodo materia prima sit subiectum omnium formarum, & non è contrà, quia præsupponitur ipsa materia priùs naturâ ad omnes formas, etiam ad rationalem, non verò è contrà. Propriis verbis Arriagæ sententiam retuli, propriis iam refello.

14. Tota difficultas huius quæstionis orta est propter animam rationalem, quæ à materia prima non dependet tanquam à subiecto inhæsionis; si enim dependeret, sicuti dependet forma equi, non distingueremus subiectum inhæsionis à subiecto informationis. Inquiro ergo quare materia hominis se habeat antecedenter, & præuideatur ad animam rationalem, & quare rationalis animus materiæ superuenire dicatur? sicut enim materia est independens ab animo rationali, ita rationalis animus est independens à materia, cùm ergo inter se ad inuicem non dependeant, neque vnum supponatur ad aliud, quo fundamento dicit Arriaga materiam præsupponi ad animam rationalem? Deinde illud, quod addit, materiam scilicet præsupponi

prioritate

prioritate naturæ ad rationalem animum, falsissimum est, quia prioritas naturæ est prioritas causalitatis, & dependentiæ; sed anima rationalis non dependet à materia: ergo materia non est prior naturâ animâ rationali. Prædicatum maioris continet definitionem subiecti; consequentia est legitima: minor certissima, quia anima rationalis creatur, & non dependet à priori ab aliqua causa creata, neque à posteriori cùm, in statu separationis naturaliter conseruatur sine materia. Imò ob hanc rationem forma deberet dici subiectum, quia licèt non dependeat à priori à materia, in multorum tamen sententia dependet à posteriori, quia potest naturaliter sine aliqua forma conseruari; ac proinde materia dependet ab anima rationali, saltem sub distinctione, sicut ab aliis, quia sine aliqua illarum naturaliter conseruari non potest.

15. Respondent alij apud Arriagam suprà subsect. 2. num. 20. materiam primam dici subiectum formarum substantialium, quia per formam determinatur ad componendum potiùs hominem, quàm leonem, & ad operationes hominis, vel equi ad quas materia ex se est indifferens, & ex se quasi informis; forma verò non determinatur per materiam. Ratio est, quia forma naturalis per suam entitatem est determinata ad constituendum individuum speciei hominis, & non potest per materiam determinari ad constituendum equum; sicuti materia potest determinari per formam, vt hominem, seu equum constituat, quod est esse subiectum informationis.

16. Hanc opinionem rectè impugnat Arriaga, quia ex eo quod possit esse materia determinata ad hanc specie formam, sicuti multi de materia cœlesti satis probabiliter censent: ergo ratio materiæ non consistit in hac indifferentia ad plura composita constituenda. Dices hanc numero materiam talem non esse, ac proinde posse ex indifferentia, quam habet, distingui à formis. Contrà: ego inquiro conceptum materiæ abstrahentem ab hac materia, & ab omni alia possibili: ergo per hanc indifferentiam conuenientem materiæ: quæ de facto datur, non potest quæstioni fieri satis. Si dicas non posse dari de potentia Dei absoluta materiam non indifferentem ad formas diuersas producendas, id sanè sine fundamento contra communem sententiam negabis.

17. Secundò eadem sententiam aliter impugno. Potest Deus creare formam substantialem indifferentem, vt vniatur materiis specie distinctis, & consequenter constituat composita specie distincta, sicuti de facto gratia habitualis, quæ est forma accidentalis indifferens est ad constituenda composita accidentalia specie distincta, quia indifferens est, vt vniatur animæ rationali, & Angelo, & est compositum specie distinctum; quod resultat ex anima rationali, & gratiâ, ab illo, quod resultat ex Angelo, eademque gratiâ, composita enim ex diuersitate essentiali, cuiuscumque partis essentialis, sicuti est subiectum, diuersam sortiuntur essentiam: ergo ratio constitutiua materiæ non consistit in hac indifferentia, quæ etiam formæ conuenire potest.

18. Dices, gratiam habitualem semper constituere gratum subiectum siue Angelum, siue rationalem animum, ac proinde per se esse determinatam ad eumdem effectum formalem subiecto præstandum. Contrà: diuersum gratum constituitur ex gratia habituali, & animâ rationali, ac ex eadem gratia & Michaële: ergo diuersum effectum formalem tribuit forma secundùm subiectorum diuersitatem. Antecedens probo: gratum essentialiter dicit duo, subiectum, & formam, vtrumque essentiale concreto, cuius essentia ab vtriusque essentiâ, & vnione non distinguitur: ergo quodcumque illorum sit specie distinctum, compositum illam diuersitatem in se habebit, quia habet omnia prædicata, quæ in illius partibus tam materiali, quam formali includuntur: ergo ex diuersitate subiecti, quod gratum denominatur, rectè infertur diuersitas huius concreti, seu compositi grati: ergo diuersitas effectus formalis prouenientis à forma, qui nihil aliud est, quàm totum compositum per illam constitutum.

Sapientissimi Magistri è nostris docuêre, non esse 19.
de essentia materiæ primæ virtutem receptiuam formarum, nque terminatiuam vnionis ad illam, sed tantùm constitui per principium passiuum operationum compositi, & formam per principium actiuum earumdem. Displicet hæc sententia in primis, quia negat potentiam quam habet materia, vt formæ vniatur, esse de illius essentia, quod falsum esse facilè probo. Materia prima vt materia prima formaliter sumpta est pars materialis compositi: sed pars, vt pars essentialiter dicit ordinem ad totum componendum, & ad illius compositionem, seu vnionem terminandam altera comparte: ergo materia prima, vt materia prima essentialiter dicit respectum ad vnionem, virtutémque terminatiuam illius. Dicunt virtutem hanc communem esse materiæ & formæ. Sed quid inde? animal commune est homini, & equo: ergo non est essentiale equo; malè inferes. Secundò assignabo terminabilitatem vnionis propriam materiæ, quæ formæ non sit communis.

Displicet etiam constitutiuum materiæ assignatum, 20.
quod sic impugno: Anima rationalis est principium passiuum intellectionum, & volitionum: ergo non est proprium materiæ esse principium passiuum operationum. Respondent intellectiones, & volitiones non esse operationes compositi, sed animæ, ac proinde etiam si illarum non sit principium passiuum materia prima, dici potest principium passiuum operationum compositi. Contrà: Animus rationalis, vt rationalis est, materiæ vnitur, vt ostendam Controuersia prima de anima, & dum illi est vnitus exercet operationes intelligendi, & amandi dependenter à materia; ergo sunt operationes totius compositi, siquidem prouenitur ab anima vt vnita materiæ, & vt constituente compositum, & dependenter à materia exercentur. Vrgeo: *potentia intellectiua, quamtumuis independens sit* à materia, & propria sit animæ, dicitur potentia totius compositi; ergo potiori ratione illius operationes dicuntur operationes compositi. Probo antecedens: essentia hominis est esse animal rationale: ergo rationale, quod formaliter dicit potentiam ratiocinandi, est principium hominis. Quid enim propriùs hominis, quàm illius essentia? ergo potentia intellectiua est propria hominis: ergo illius actus, qui maiorem dependentiam habent à materia. Neque refert rationale quod est essentia hominis dicere potentiam formalem, aut radicalem ratiocinandi: si enim potentia radicalis ratiocinandi, quæ est ipsa anima, proprie hominis dicitur, potiori iure potentia formalis, quæ si à radicali distinguitur, est animæ superaddita, hominis potentia dici poterit. Mitto in opinione huius Magistri, quam ego defendo, non dari potentiam radicalem, sed animam esse potentiam formalem suarum operationum, nullâ aliâ potentiâ superadditâ. Rationem à priori doctrinæ quam tradidi subiicio. Totum nihil aliud est quàm vtraque pars cum vnione, ac proinde nihil habet, quod non habeat ratione

partium, cum quibus identificatur, & propter hanc identitatem, si anima potest intelligere, iure optimo dicitur hominem posse intelligere, si anima de facto intelligit, eâdem ratione dicitur hominem intelligere, quia intelligit id, quod est identificatum cum homine.

21. Esto tamen, dicantur operationes compositi, reliquæ sensationes materiales, & non operationes pertinentes ad potentiam, quæ in statu separationis potest operari: ex quo capite probatur sensationes brutorum recipi in materia, & non in forma; nullum efficax apud huius sententiæ patronos lego, & oppositam defendam Controuers. 3. de anima Punct. 1. vbi dicam sensationes materiales in compositis quorum forma est materialis, hanc tanquam subiectum inhæsionis respicere.

22. Recentiores alij ingenio acuti docuêre, materiam primam dici subiectum, quia est radix impenetrationis, & quia forma illi vnitur tanquam impenetrationis radici illam materializanti, formam verò non esse radicem impenetrationis, sed illam habere à materia. Multa occurrunt contra hunc dicendi modum. Primò, gratis dictum est materiam primam, & non formam radicem esse impenetrationis, quia impenetrabilis, seu quantitas sequitur prædicatum corporei, ita vt si daretur corpus simplex, quod non haberet materiam, neque formam, illud esset impenetrabile.

Secundò, in multorum opinione, quantitas oritur à toto composito, & in illo accipitur, & etiamsi in materia recipiatur, adhuc sub lite manet, an producatur à materia, vel à forma. Demum etiamsi in materia recipiatur, & producatur ab illa, forma ita exigit quantitatem, vt ad illius exigentiam, si forma virtutem actiuam non haberet, Deus produceret quantitatem, quia forma corporea exigit tanquam dispositionem quantitatem, & quia anima est actus corporis Physici, & organici, & deorganizationem exigit, quæ essentialiter includit quantitatem. Vltimò probabo Controuers. 5. non repugnare compositum essentiale constans materiâ, & formâ spirituali, quod neque ratione materiæ neque ratione formæ esset impenetrabile.

§. III.

Propria sententia.

23. REiectis aliorum sententiis, alius superest nobis dicendi modus. Assero materiam formaliter dicere partem essentialem compositi perfectibilem per aliam compartem mediâ vnione, formámque ex conceptu quidditatiuo habere esse partem essentialem compositi, vel naturæ perficientem aliam compartem mediâ vnione. En conceptum materiæ, & formæ substantialis, explico per ordinem ad compositũ, ad quod vtraque primariò, & per se ordinatur, & per virtutẽ terminatiuã vnionis diuersam formaliter in materia, & in forma, quia virtus terminatiua vnionis in materia recipit vnionem tanquam extremum perfectibile, & de facto perficitur per formam mediâ terminatione actuali; seu mediâ vnione. Virtus autem terminatiua vnionis in forma respicit vnionem tanquam extremum perfectiuum, & de facto perfectiuum materiam mediâ terminatione actuali, seu mediâ vnione ipsius formæ ad materiam. Hucvsque tota antiquitas meam sententiam nobilitat. Est enim vna antiquorum vox, materiam esse quid perfectibile per formam, & in hunc sensum materiam quid informe appellabant, ita omnes Philosophi tam Peripatetici, quàm Platonici. Peripateticorum Dux Aristoteles id tradit 1. Physic. cap. 1. text. 69. vbi materiam primam quidpiam informe appellat 1. de Generat. cap. 2. text. 11. vbi statuit materiæ primæ essentiam in potentia sitam esse. Idem testatur Plato in Timæo, vbi materiam primam gremium siue conceptaculum omnis speciei, & qualitatis expers appellat. Longum esset referre alios plurimos ex antiquis apud quos idem loquendi modus semper inualuit, & inter Thomistas nihil frequentius, quàm materiæ potentialitas, & perfectibilitas actuanda, & perficienda per formam. Voces apud multos inuenimus, quibus materiæ essentia significetur, quid tamen rei sub illis contineatur, profectò explicatu facile non est: id ego explicare conabõr.

24. In primis suppono materiam intrinsecè, hoc est, secundùm suam entitatem, & secundùm sua prædicata essentialia nõ perfici per formam, neque formam per materiam, quia quælibet habet suam entitatẽ distinctam ab alia cum omni perfectione pertinẽte ad sui constitutionem. Suppono secundò formam non ordinari primariò ex se ad dandam materiæ perfectionem, vt ipsa materia perfecta sit, & propter ipsam materiam, aliàs forma substantialis non esset substantia, sed accidens, quidquid enim est propter aliud, quod ad illud supponitur rationem habet constitutiuam accidentis, repugnantem cum constitutiuo substantiæ, quod est esse per se, hoc est, intentum esse propter se, & non propter aliud, quod ad ipsum opponatur. Tertiò suppono materiã & formam ordinari per se ad compositum quod nemo negabit, neque probatione indiget. Quartò suppono ex passionibus, & proprietatibus quasdam conuenire composito ratione formæ, aliàs ratione materiæ, ratione formæ dicitur homo rationalis, & ratione materiæ dicitur corporeus. Vltimò suppono omnes proprietates, quæ tribuuntur toti composito, & illud denominant aliquo modo tribui cuicumque parti inclusæ in illo, licèt immediatè ratione sui non conueniat, quod sic probo. Cùm dicimus *homo est rationalis* potentia ratiocinandi de aliquo inadæquatè distincto ab anima prædicatur, diuersæ enim sunt prædicationes istæ *anima*, seu *forma hominis est rationalis*, & *homo est rationalis*, aliquid enim additur ex parte subiecti, cùm dicimus *homo est rationalis*, quod non est in hac prædicatione *anima est rationalis*, id verò quod additur est materia: ergo potentia ratiocinandi, quæ tantùm conuenit homini ratione formæ, aliquo modo prædicatur de materia. Idem dico in hac prædicatione in qua dicitur homo est compositum materiale, in quo materialitas, prædicatur de toto composito, & consequenter de omnibus partibus, quas includit, quæ ab illo non distinguuntur, & tantùm ratione materiæ, & non ratione animæ, quæ immaterialis est, materialitas homini conuenit. Hæc omnia existimo certissima apud omnes esse debere.

25. Ex his infero, inter extrema, quorum neutrum ordinatur ad perfectionem intrinsecam alterius, qualia sunt materia, & forma, illud extremum, quod ratione alterius à se distincti habet nobiliora prædicata, & perfectiores proprietates quasi passiuè communicat, dici perfectibile ab altero, & per hanc rationem constitui in ratione materiæ. Illud verò, quod ratione sui habet in composito nobiliora prædicata, & ea quasi actiuè communicat alteri extremo, dicitur illud perficere, & per hanc rationem constituitur in ratione formæ, quæ est perfectio, & pulchritudo compositi, & consequenter aliùs cõpartis, de quo modo suprà explicato aliqua ratione dicitur quidquid de toto composito prædicatur. Cùm verò omnia composita substantialia vix prædicatum aliquod habeant ratione subiecti communis, quod non participent ratione alius compartis,

ratione

ratione cuius plura participant prædicata, quæ ratione subiecti communis non haberent, fit quod subiectum commune dicatur perfici ratione prædicatorum, quæ in toto participat ab alter: comparte, ratione cuius participationis constituitur subiectum informationis, & per aliam compartem informatum, & compars alia, cuius sunt propria prædicata, plura & nobiliora, quæ in subiecto repetiuntur, illius forma, species, pulchritudo, & perfectio, quâ totum, & alia compars in toto perficitur iure dicitur.

26. Rem declarabit exemplum: homo dicitur præsens, durans, existens, relatus: hæc omnia prædicata æquè propria sunt materiæ, & formæ, sicut enim formæ proprior præsentia correspondet, sic materiæ & sic de omnibus de duratione &c. dicitur potens videre, potens audire, intelligere, amare, se progressiuè mouere: Hæc omnia prædicata habet totum ratione formæ, quæ est principium illorum, illaque toti communicat in toto alteri comparti modo suprà explicato. Dicitur materiale compositum, quod prædicatum habet homo ratione materiæ, quæ materialis est. Dicitur quantus per quantitatem superadditam, quæ forsan æquè conuenit homini ratione materiæ, & ratione formæ, propter rationes, quas num. 22. expendebam: Propter hanc rationem rationalis anima forma dicitur, & subiectum commune materia appellatur. Idem sentio in quocumque alio composito possibili, etiamsi illius partes determinatæ sint ad mutuam vnionem, ita vt neutra possit alteri specie distinctæ vniri, sicuti de materia, & forma cœli plures sentiunt in quibus compositis extremum illud forma dicetur, quod nobiliora, pluráque prædicata toti communicat, & alterum quod pauciora, & ignobiliora, materia dicitur. In compositis accidentalibus aliter perfectio accidentalis formæ explicanda est, quod controuersiâ proximè venturâ præstabo.

27. Totam hanc doctrinam confirmo ratione à priori desumptâ ex natura partium essentialium compositi, quarum totum suum esse est ad totum componendum, quod præstant per communicationem propriæ entitatis, quam quasi toti tradunt per vnionem per quam fiunt entitates totius: ergo materia, quæ per omnia prædicata intrinseca, quæ in se habet, terminat vnionem ad formam, se totam, & omnia prædicata illius toti exhibet; formáque per mutuam terminationem vnionis, totam suam entitatem toti committit, in quo vtraque pars mutuò prædicata alterius participat, & per illa perficitur: ergo illa quæ absolutè plura, & nobiliora prædicata ab alia passiuè communicat absolutè per illam vnionem, tanquam per causalitatem & per aliam compartem tanquam per formam perfecta euadet; alteráque, quæ quasi actiuè eadem prædicata communicauit suæ comparti in toto, perfectio totius, & suæ compartis dicetur ratione cuius species, pulchritudo, formáque compositi, & alterius compartis dicenda est.

28. Obiicies: sequi ex dictis quod si forma substantialis v.g. equi, vniretur alteri extremo, nobiliori cum quo totum essentiale constitueret, quod illud nobiliora prædicata toti adduceret, ex quo infertur rationem partis formalis in forma equi intrinsecam non esse. Respondeo cõditionalem esse veram, Sequelam verò falsam, quia implicat purificatio conditionis, forma enim equi tantùm potest essentialiter vniri materiæ, quæ de facto datur, & si alicui eiusdem speciei vniri posset, non ita ab hac differret, vt perfectionem equinæ formæ excederet. Sed demus possibilem esse vnionem essentialem formæ equi ad aliud extremum perfectius formâ equinâ, tunc compositum illud esset specie distinctum ab equo, qui modò est, cuius pars materialis esset extremum illud, quod modò est forma equi, quia respectu illius comparris perfectioris perfectibile esset. Neque ex hoc infertur rationem formæ exxtrinsecam esse, quia in illo casu hæc forma, quæ modò est forma equi, extrinsecè haberet tationem formæ in ordine ad hoc compositum, scilicet equum, & intrinsecè haberet rationem materiæ in ordine ad aliud, quod resultaret ex ipsa entitate, quæ modò est forma equi, & ex alia comparte essentiali, quæ pluta, & nobiliora prædicata, secum afferret. Dubitabis, quid fieret si vnirentur duo extrema æquè perfecta, quorum vtrumque per se sumptum, tot, & æquè perfecta prædicata toti communicaret? Quod soluam Controu. 5. Punct. 4.

Punctum IV.

De Appetitu materiæ ad formas substantiales.

IN re purè metaphorica, quæ non naturæ regulis, sed tantùm laxâ quadam similitudine præscribi potest, facile cuique est iuxta proprium arbitrium rem componere, ideò difficilius aliquid dicere, quod omnibus arrideat. Præmittam nonnulla de appetitu, & deueniam postea ad specialem materiæ appetitum. 1.

§. I.

Nonnulla de appetitu præmittuntur.

APpetitus, omni metaphorâ seclusâ, est actus volitiuæ potentiæ, quo fertur, & propendet in bonum sibi mediâ cognitione propositum: vnde appetitus tantùm in viuentibus sensitiuis inuenitur, materialis in purè sensitiuis: spiritualis in rationalibus: materialis, & spiritualis in homine, qui est viuens sensitiuum rationale. Ex his viuentibus per translationem actus appetitus de potentiis naturalibus dictus est, sicut enim viuens fertur in obiectum per actum superadditum, & elicitum (ratione cuius appetitus dicitur elicitus) sic inanimatæ potentiæ feruntur in obiecta sibi conuenientia per propriam, & innatam propensionem, quâ ratione appetitus innatus dicitur: sic terra deorsum, & ignis sursum fertur. Appetitus hic non distinguitur ab ipsa potentia, quæ per se ipsam est propensa & inclinata ad actum; ita P. Conimbr. 1. Physic. cap. 9. quæst. 5. & communiter Doctores, qui de hac re disputant. Ratio est, quia actus appetitus consistit in propensione, & pondere ad obiectum appetitum, sed potentia ad aliquem effectum habet secum identificatam propensionem, & pondus ad obiectum: ergo habet identificatum non solùm principium appetitiuum; sed etiam ipsum actum appetendi. 2.

Dupliciter potest considerari potentia in ordine ad suos effectus: primò secundùm suam entitatem, & virtutem præcisam à reliquis circumstantiis, quæ requiruntur ad effectum producendum: secundò iam in actu primo constituta ad effectum producendum per consortium circumstantiarum, & comprincipiorum, quæ ad effectum requiruntur. Hoc secundo modo constituta est proximè potens ad suos effectus producendos; primo modo tantùm est potens remotè, quia entitas secundùm se sine aliis circumstantiis requisitis, nihil absolute producere potest, v.g. ignis sine applicatione ad passum non potest 3.

calorem producere. Ex hoc inferunt docti recentiores virtutes appetitiuas tantùm appetere effectum, quando in actu primo sunt proximè potentes illum efficere, non verò quando sunt sine aliis circunstantiis sine quibus non valent in effectum prorumpere, quia apperere est exigere, nulla autem entitas habet exigentiam ad aliquem effectum in illo statu, in quo non potest illum exhibere in aliquo genere causæ. Ex quo inferunt materiam nudam omni dispositione, nullam apperere formam, quia nullam potest recipere, & dispositionibus ad formam hominis informatam, non appetere formam equi, quia illam non potest recipere dum dispositionibus ad formam hominis occuparur.

4. Inficias ire non potero diuersam exigentiam dari ad effectum, quando iam causa ita est in actu primo constituta ad illum, & quando tantùm supponitur secundùm suam entitatem, ratione cuius dicam lib.2. Controuers.6.Punct.3.tantùm dari violentiam contra virtutem in actu primo constituram, non verò contra entitatem causæ existentem, sine aliquo ex prærequisitis ad operandum: non tamen ideo dicendum existimo, virtutem productiuam effectus appetitum ad illum non habere, quousque sit in actu primo ad illum, sufficit enim ad apperitum metaphoricum constituendum causam secundùm suam entitatem respicientem effectum contentum in sua virtute, quem produceret si haberet omnia requisita ad illum, quia ex sua natura & quatenus est ex se, est determinata ad tales effectus producendos, quia illis indiget ad sui perfectionem, quos si non produçit, ideo est, quia illi deficiunt reliqua ad talem effectum prærequisita. Probo hanc conclusionem omnium ferè philosophorum plausu, qui vno ore affirmant, materiam appetitum habere ad omnes formas, quibus carer, in quibus non pauci corruptas etiam includunt. Ideo antiqui materiam primam adulteram vocabant, quia dum suo gremio formam hanc fouet, aliam appetit, & consequenter destructionem huius machinatur. Ratione eandem conclusionem probo. Appetitus materiæ (& sic omnium causarum) innatus, & intrinsecus dicitur: ergo consistit in entitate intrinseca causæ: ergo ab illa separari nequit: ergo non dicit virtutem cum omnibus in actu primo constituris; aliàs appetitus formaliter consisteret in entitate intrinseca causæ, & in aliis quę illam circunstant, & ita saltem inadæquatè ab ipsa causa distingueretur.

5. Confirmo eamdem conclusionem; exigentia, quæ est respectu formæ producendæ, quando est materia prima cum omnibus suis dispositionibus, formaliter consistit saltem inadæquatè in ipsis dispositionibus, quæ formaliter exigunt productionem formæ: ergo si actus appetitus consistit in hac exigentia: Actus appetitus non est adæquatè innatus, & intrinsecus materiæ primæ; sed præcipuè consistit in ipsis dispositionibus, quæ exigunt formæ productionem. Vrgeo argumento desumpto ad hominem contra ipsos recentiores. Appetitus vt ipsi tradunt ex P. Vazq. 1.2. disp.22.cap.2.num.8.& 9. & Arrubale 1.p.disp.2.c.2. consistit in relatione transcendentali potentiæ ad effectum: sed relatio transcendentalis consistit in entitate causæ secundùm se sumptâ: ergo appetitus consistit in entitate causæ secundùm se sumptâ, seclusis aliis, quæ pertinent ad constitutionem adæquatam actus primi.

6. Cæterùm cùm exigentia ad effectum sit appetitus ad illum, & necessum sit, aliquam exigentiam admitti in actu primo adæquato, quæ non sit in entitate intrinseca causæ secundùm se præcisè sumptâ, non potest non admitti aliquis appetitus ad effectum innatus actui primo adæquato, qui non conueniat entitati causæ præcisè sumptæ. Ob id ego duplicem appetitum distinguerem; alium efficacem consistentem in actu primo adæquato respectu effectus, qui necessariò infertur ex illo loquor de appetitu actus primi virtutis non liberæ, sed necessariò operantis; alium appetitum inefficacem vocarem, qui consistit in entitate intrinseca causæ secundùm se sumptæ: hunc inefficacem appello, quia absque vlla violentia propria, & stricta potest non coniungi cùm re appetita: & illum efficacem, quia non nisi per impedimentum violentiam inferens potest non coniungi cum obiecto appetito. Distinguuntur hi appetitus tanquam includens, & inclusum, appetitus enim efficax qui consistit in actu primo adæquato ad effectum, includit inefficacem, quem constitui in virtute intrinseca causæ ex qua, & ex aliis comprincipiis, & circunstantiis actus primus adæquatus componitur. Est insuper alia differentia in his appetitibus inspicienda. Appetitus efficax est practicus, ex vi cuius exercetur effectus, qui virtutem productiuam determinat vt talem edat effectum; appetitus verò inefficax practicus non est, quia ex vi illius neque causa determinatur, neque determinari potest ad effectum producendum. Sicut enim in actibus appetitus eliciti, illum actum practicum vocamus, qui virtutem executricem determinat ad operationem imperatam, v.g. deambulationem externam. & illum speculatiuum dicimus, qui nihil influit in effectum, sicuti desiderium, quod ego habeo pluuiæ venturæ, sic in apperitu rebus innato philosophandum.

7. Venio iam ad explicanda obiecta vtriusque appetitus. Appetitus inefficax vnus se tener ex parte principij productiui qui respicit effectus omnes, quos in se continet, quos simul appetit simultate se tenente ex parte potentiæ, producendos tamen non omnes simul, sed illos qui secundùm virtutem causæ simul possunt ab illa pendere, neque reliquos successiuè absolutè producere appetit, sed tantùm casu quo cesset à productione, & conseruatione horum, sicuti de materia prima respectu formarum dicam postea, dicitur tamen omnes appetere, quia ex omnibus apperit producere, hos, vel illos, plures, vel pauciores secundùm maiorem vel minorem virtutem quam habet causa ad plures vel pauciores effectus simul producendos. Exempli gratiâ, potest hæc causa producere successiuè finitos, aut infinitos effectus, & simul tantùm quatuor, causa illa simul apperit producere omnes simultate se tenente ex parte appetitus, & tantùm quatuor simul simultate se tenente ex parte obiecti, & reliquos tantùm casu quo cesset à productione & conseruatione horum, quibus est satiatus appetitus causæ, qui exercet totum id, quod potest. Ratio est facilis: causa appetit producere effectus, quos potest: potest omnes producere: ergo appetit omnium productionem: potentia ad omnes est simul: ergo apperitus ad omnes ex parte actus erit simul: tantùm potest quatuor simul producere, simultate se tenente ex parte effectuum, & reliquos casu, quo cesset à conseruatione horum: ergo id solum appetit.

8. Appetitus se tenens ex parte materiæ est duplex in ordine ad duplicem terminum distinctum, vnus ad formas recipiendas in genere causæ materialis, quæ importat in materia virtutem receptiuam illarum. Alter est ad formas sibi vniendas, qui ex parte materiæ dicit virtutem terminatiuam vnionis, & virtutem causandi intrinsecè totum, eo modo, quo pars componens causa intrinseca dicitur. Hunc appetitum ad totum potius quàm ad formam dicerem, quia respicit totum tanquam effectum, & vnionem tanquam causalitatem, non formæ, sed totius. Hic appetitus siue ad formas siue ad tota dicatur, respicit

omnes

omnes formas, siue omnia tota, quæ potest materia sibi vnire & componere, quia materia ex se potens est omnes formas sibi vnire, & omnia tota componere, qui appetitus ex parte potentiæ est ad omnia extrema, non vt omnia acquirat, sed vt ex omnibus aliquod illorum obtineat, & ita dicitur ad singula sub conditione, siue ad omnia disiunctiuè modo explicando. Neque materia prima appetit duas formas substantiales sibi simul vnire, & duo tota substantialia componere, quia etiamsi præcisè ex parte materiæ nulla sit repugnantia, vt dicam Controuers. 8. Punct. 2. repugnat tamen naturaliter ratione incompossibilitatis formarum, & dispositionum.

9. Appetitus efficax seu actus primus iterum duplex est, vnus se tenens ex parte principij effectiui, alter ex parte materiæ. De vtriusque terminis sic rem digero: Appetitus seu actus primus efficax semper respicit speciem determinatam termini, de quo nullus dubitat, respicit etiam terminum indiuiduum, iuxta opinionem, quæ effectuum indiuiduationem circunstantiis temporis, loci, talis agentis, & passi attribuit, quia secundùm hanc sententiam virtus actiua constitutiua in actu primo in hoc tempore, & loco, cum approximatione ad hoc agens tantùm est potens producere effectum illum, quem illæ circunstantiæ determinant, & tantùm est ad illum in actu primo, & illum solum, & non alium intendere potest.

10. In opinione, quæ determinationem indiuiduorum causæ primæ concedit, censent graues Magisti; causam esse in actu primo ad omnia indiuidua illius speciei, sub disiunctione producenda, scilicet æquè petere productionem omnium hanc, vel illam exercendam. Alia mihi mens est adhuc in hac sententia, existimo enim causam tantùm esse in actu primo proximo ad illud indiuiduum, quod producit, & non ad aliud eiusdem speciei, & ita tantùm apperere efficaciter illud indiuiduum, quod producit, & aliud sub distinctione. Duo principia ad hanc conclusionem statuendam mihi sumam, vtrumque proprio loco probandum. Primum, virtutem actiuam creatam non esse in actu primo, quousque Deus applicet suam omnipotentiam ad concurrendam cum illa, quod probabo 2. Physicor. Controuers. 10. Punct. 1. Secundum: Deum determinare effectum indiuiduationem applicando suam omnipotentiam ad hunc effectum producendum, & non alium, quod probabo Controuers. 10. Punct. 2. Ex quibus principiis sic arguo: Principium effectiuum tantùm est in actu primo ad illum effectum producendum, ad quem habet omnipotentiam applicatam: sed quando Deus determinat indiuiduationem effectus tantùm applicat suam omnipotentiam ad illum effectum, & non ad alium eiusdem speciei, quod recentiores cum quibus agimus defendunt asserentes per applicationem omnipotentiæ ad hoc indiuiduum producendum, & non aliud determinari à Deo illius indiuiduam entitatem: ergo quando Deus determinat hoc numero indiuiduum producendum, virtus creata tantùm est in actu primo ad illud: ergo non habet appetitum efficacem ad aliud.

11. De actu primo passiuo tenente se ex parte materiæ aliter sentio. Affirmo materiam primam dispositam ad recipiendam & vniendam aliquam formam efficaciter apperere formas omnes illius speciei. Ratio est, quia dispositiones ex se non exigunt hanc numero formam, potiùs quàm illam, neque ex parte passi requiritur specialis aliqua applicatio omnipotentiæ, per quam passum in actu primo constituatur, quia omnipotentia tantùm actiuè, & non passiuè concurrit: ergo tantùm requiritur ad constituendum actum primum actiuum, non verò passiuum aut determinatiuum vnionis ad formam: ergo ratione omnipotentiæ actus primus passiuus non determinatur ad aliquam formam indiuidualem, sed aliàs ex se ad omnes subdisiunctiones, quia materia disposita quatenus est ex se non potiùs petit hanc formam, quam illam: ergo absolutè talis appetitus tenens se ex parte actus primi passiui, seu terminatiui vnionis ad formas, est ad omnes formas, vnam, vel alteram sub disiunctione vniendam.

Dices actum primum passiuum determinari ratione actus primi actiui; quia id exigit materia proximè, & efficaciter, quod agens potest producere: Sed agens tantum potest producere formam indiuiduam ad quam est in actu primo: ergo materia tantùm exigit illam formam indiuiduam. Respondeo materiam primam dispositam ad formam ignis independenter ab applicatione cuiusuis agentis naturalis constituti in actu primo ad recipiendam formam ignis, illámque efficaciter exigere, siue ab agenti naturali, siue à Deo producendam, quia quotiescumque materia est vltimò disposita ad formam, illam efficaciter exigit, & obtinet, etiamsi nullum sit agens naturale quod illam possit producere, vt patet in productione formarum viuentium, quæ ad exigentiam materiæ dispositæ à Deo producuntur: ex quo fit materiam dispositam ad formam, non magis exigere formam productam ab agente naturali, etiamsi hoc sit applicatum, quàm à Deo, cui incumbit mediatè, vel immediatè formam producere in materia disposita, & ita materia disposita ad formam ignis, etiamsi habeat ignem applicatum, non determinatè exigit recipere formam illam indiuiduam, quam potest ignis producere. sed illam vel aliam ex innumeris eiusdem speciei, quas producere potest, quas omnes sub disiunctione apperit, quod si semper recipiat illam, quam agens naturale potest producere, hoc non oritur ex indigentia materiæ præcisè, sed quia materiæ exigentia illâ formâ est contenta, & agens naturale applicatum illâ producere exigit. Ad argumentum in forma respondeo; Id exigit materia quod agens potest producere, distinguo maiorem; id solum quod agens naturale potest producere, nego maiorem: quod potest producere agens naturale, vel Deus ad exigentiam materiæ dispositæ, concedo maiorem: sed agens tantùm potest producere formam indiuiduam: distinguo eodem modo: agens naturale & Deus à quibus æquè materia exigit formam, nego: agens naturale tantùm, transeat: deinde nego consequentiam. 12.

Postquàm hæc scripseram, totam doctrinam traditam inueni apud Nost. Albert. t. 2. disp. 3. de Prædic. subst. quæst. 2. num. 26. Vbi duplicem assignat appetitum innatum, vnum qui est per indifferentiam, quo dicitur materiam primam apperere omnes formas, qui à materia nullo modo distinguitur, & contra quem non datur violentia. Alium appetitum appellat per qualitatem superadditam ad talem, vel talem formam, sicuti materia affecta siccitate, & caliditate vt octo, dicitur inclinari ad formam ignis. En duplicem appetitum quem ego assignani. Appetitus per indifferentiam, quem habet materia ad omnes formas, & ab illa non distinguitur, est appetitus, quem ego inefficacem appellaui. Appetitus per qualitatem superadditam est appetitus quem dixi efficacem esse & addere supra materiam primam dispositiones ad formam appetitam. 13.

§. II.

De differentia inter appetitum desiderij & complacentiæ.

14. IN appetitu elicito duplex distinguitur actus; vnus desiderij & alius complacentiæ. Vulgò dicitur appetitus desiderij qui fertur in obiectum absens; & complacentiæ, qui tendit in obiectum præsens. Rem hanc sapientissimi recentiores illustrant, asserúnque appetitum desiderij non supponere obiectum non existens in illo instanti temporis, sed posse voluntatem ferri in obiectum actu existens appetitu desiderij, cùm enim quis actionem aliquam externam liberè exercet, actio illa in illo instanti, in quo liberè exercetur, oritur ex intentione efficaci illam exercendi, quæ intentio in se imbibitam habet rationem desiderij, ac proinde oritur ex desiderio illi coëxistenti: ergo desiderium, & res desiderata, sicut intentio, & res intenta coëxistere possunt: ergo desiderium potest esse de obiecto actu existenti: ergo non rectè explicatur ratio desiderij per absentiam obiecti. Desiderium affirmant hi recentiores esse actum, qui fertur in rem abstrahentem; id est, non provt exercitam, vel factam, sed tantùm in illam provt repræsentatur secundùm se conueniens. Complacentiam dicunt respicere iam factam, vel possessam. Affirmant insuper ad desiderium requiri cognitionem repræsentantem rem, vt factibilem, & mouentem ad effectionem rei. Ex quo inferunt desiderium, cùm non supponat rem iam factam, esse principium morale illius effectionis; Complacentia autem cùm supponat rem extra causas nullo modo potest esse principium illius.

15. Ex hoc inferunt causas nunquam habere appetitum complacentiæ, sed tantùm desiderij respectu effectuum, nam si causa haberet appetitum complacentiæ, maximè respectu effectus, quem iam produxit, sed respectu illius, quem producit, non est appetitus complacentiæ, quia ille appetitus tendit in productionem illius, quam non supponit, sed respicit vt effectum, quia causa nunquam efficit id, quod supponit, neque intendit producere, quod iam est productum; complacentia autem essentialiter supponit obiectum, vt productum, & vt possessum. Circa effectum vt productum in instanti temporis præcedenti nihil efficit, neque appetit causa: ergo circa illum vt productum tempore præcedenti causa nequit habere appetitum complacentiæ, circa illum vt futurum nullus id asseruit; ergo causa nequit habere appetitum complacentiæ circa effectum neque vt præsens, neque præteritum, neque futurum.

16. Non possum non mirum horum recentiorum ingenium commendare, in re enim quam omnes maiorum vestigiis inhærentes prætermisêre, nouam lucem nobis dedêre; nihilominus (illorum pace dixerim) clariorem credo desiderari: dabo forsan, quâ difficultas penitus ab omnibus inspiciatur. In memoriam reuoco distinctionem appetitus in practicum & speculatiuum. Practicus appetitus dicitur respectu illius obiecti, cuius exequutio dependet ab appetentis actu, speculatiuus respectu obiecti, ad cuius executionem impertinens est appetentis actus. Certum est potentiam appetitiuam sæpè desiderare illa, quorum executio omninò est independens ab actibus illius, cuius desiderij obiectum recentiores non explicant, quia hic actus desiderij non regitur cognitione mouente ad opus, & effectionem, vt ipsi absolutè de omni desiderio pronunciant. Neque circa hæc obiecta, cuius executio à voluntate non dependet desiderium dari potest in instanti in quo existunt, ineptè enim quis diceretur desiderare pluuiam existentem in illo instanti, in quo iam existit, nisi illud desiderium, ex ignorantia, & errore procederet; idem dico de omnibus aliis obiectis iam productis, & possessis independenter à desiderio, circa quæ nemo dicitur desiderium concipere. Circa illa obiecta, cuius exequutio dependet ex meo desiderio rectè datur desiderium in illo instanti, in quo existunt, vt ipsa existant, quia desiderio secluso non essent ex vi huius causalitatis.

Ex quo infero rectè explicasse recentiores obiectum desiderij practici, & complacentiæ respectu eiusdem obiecti, desiderium autem & complacentiam respectu actus speculatiui, hoc est tendentis circa obiectum, quod independenter ab actu appetentis exercetur, explicari non posse, nisi per ordinem ad obiectum absens, & præsens, seu vt absens, vel præsens cognitum, obiectum enim quod non cognoscitur vt absens, non potest desiderari, actu desiderij speculatiui, neque circa illud potest dari actus complacentiæ, nisi formaliter apprehendatur, vt præsens absolutè, vel conditionatè. Infero secundò desiderium speculatiuum, quod in causis dari explicui §. præcedenti semper debere esse de obiecto absenti, & appetitum circa idem obiectum iam præsens, & possessum esse complacentiæ, non enim ex alio capite potest distingui appetitus complacentiæ, & desiderij circa obiectum, cuius exequutio non dependet à desiderio, nisi ex præsentia, vel absentia obiecti circa quod versatur vterque actus. De appetitu efficaci qui consistit in actu primo adæquato assentior sapientissimis recentioribus asserentibus semper esse appetitum desiderij, & nunquam complacentiæ quia semper fertur in obiectum, vt faciendum ex vi illius, quod est proprium desiderij, & nunquam fertur in illud vt iam factum, quod necessarium est ad constituendum actum complacentiæ. 17.

§. III.

Appetitus materiæ exponuntur.

NOn aliis principiis, præter iam tradita, indiget, huius rei adæquata solutio, sed tantùm aliquibus conclusionibus illatis specialiter de appetitu materiæ, ex his, quæ de appetitu omnium causarum suprà exposui. 18.

PRIMA CONCLVSIO: Materia prima nuda omni formâ haber appetitum ad omnes sibi vniendas, seu ad omnia tota componenda, sub disiunctione, ad hoc vel illud totum ex omnibus, quæ potest componere. Probatur hæc conclusio ex natura eiusdem materiæ, quæ est pars incomplera ex se ordinata ad totum componendum, non potius ad hoc, quàm ad illud, ex quo infertur appetere totum componere, & propendere in illius compositionem, sicuti omne ens propêdet in acquisitionê illius ad quod ex natura sua ordinatur, & cùm non magis ordinetur ad componendum hoc totum, quàm illud, non magis appetit hoc, quàm illud componere, sed æquè omnia sub disiunctione, scilicet, hoc vel illud ex omnibus. Neque hunc appetitum subterfugiunt formæ corruptæ, quia materia prima ex se æquè potens est ad formas corruptas, & ad alias, & æquè contenta esset, si illarum aliquam per reproductionem reciperet, ac si nouam aliam acquireret. 19.

Obiicit Arriag. Materia non potest habere appetitum ad impossibile: sed impossibile est materiam recipere formam iam corruptam: ergo non potest habere appetitum ad illam. Respondeo distinguendo antecedens, materia non potest habere appetitum ad quod ex se est impossibile, transeat: ad id, quod hîc, 20.

hic,& nunc est impossibile per accidens, nego Et minorem eodem modo distinguo : impossibile est materiam recipere formam corruptam, ex suppositione quod præcesserit corruptio formæ, quæ per accidens euenit, concedo ; per se impossibile est recipere illam formam, cui accidentaliter corruptio contigit, nego : deinde nego consequentiam.

21. Secunda conclvsio: Materia habet appetitum ad formas recipiendas sub disiunctione explicatâ conclusione præcedenti, insuper sub disiunctione rationalis animæ sibi vniendæ, hoc est, habet appetitum ad recipiendam aliquam formam casu, quo rationalis anima non illi vniatur, qui appetitus rectè cum præcedente explicabitur, si dicamus materiam primam appetere vnionem ad animam rationalem, vel vnionem, & receptionem alicuius formæ,ex reliquis, quæ ex illa possunt educi. Ratio est clara. Materia appetit vnionem formæ materialis non absolutè, sed si illi vnienda non est forma rationalis : ergo eodem modo apperit receptionem materialis formæ. Probo consequentiam : eo ipso quod materia appetat vnionem formæ, appetit id, quod necessarium est ad vnionem, pro illo euentu, in quo vnionem apperit : Sed eductio formæ materialis est necessaria ad vnionem eiusdem : ergo illam appetit materia pro eodem euentu, pro quo appetit vnionem ad eamdem formam : Sed tantùm apperit vnionem ad formam materialem sub disiunctione rationalis,quod est idem ac appetere formam materialem, si illi non vniatur rationalis ; ergo tantùm appetit cum eadem disiunctione formam materialem recipiendam,ex eo quod illam sibi vniendam appetat : sed non est alia ratio,propter quam materia appetat eductionem nisi propter vnionem, quia materia primariò & per se ordinatur ad totum componendum, in quo ordine consistit ratio essentialis illius constituiua,& secundariò ad formam recipiendam. Ideo enim materia recipit formam, vt illam sibi vniat non tamen illam sibi vnit, vt eam recipiat. Sicut enim conceptus primarius materiæ est virtus terminatiua vnionis per modum extremi perfectibilis, & secundarius virtus receptiua formarum mediâ vnione,sic primarius appetitus est ad formas vniendas, & secundarius ad recipiendas ex vniẽdis illas,quæ ex ipsa possunt educi.

22. Tertia conclvsio. Materia prima non appetit omnes formas sibi vniendas, vel recipiendas successiuè. Hæc conclusio est contra communem sententiam, quam verissimam esse, facilè probo. Materia prima dum habet formam substantialem sibi vnitam, cum omnibus requisitis ad vnionem, habet satiatum appetitum, etiamsi perpetuò duret sub eadem forma : ergo non appetit omnes formas successiuè recipiendas, quia si hoc appetereret, non esset materia contenta existens semper cum vnione ad eamdem formam,sed peteret relictâ vnione ad hanc formam, quam habet, ad aliam transire, vt consequeretur id, quod appetit, videlicet formas omnes successiuè pertransire. Neque ex eo quod materia appetat omnes sub disiunctione,hoc est, hanc, vel illam ex omnibus,infertur appetere omnes successiuè, aliud enim est materiam primam semper habere aliquam formam,aliud habere omnes successiuè: primum appetit materia,non secundum.

23. Qvarta conclvsio. Materia prima, dum habet formam aliquam, illam appetit appetitu ex se inefficaci adæquatè identificato cum sua entitate, quem num.6.explicui,actu complacentiæ, & non desiderij. Probatur hæc conclusio ex dictis n.16.& 17.vbi probaui, actus desiderij, & complacentiæ in appetitu inefficaci distingui essentialiter ex præsentia,& absentia obiecti,& non posse actum desiderij ferri in obiectum præsens. Secundò, cum isti affectus sint non propriè, sed per metaphoram, & translationem dicti, debent componi ad similitudinem, & æmulationem propriorum actuum : ergo sicuti potentia voliriua, quæ hos actus propriè exercet, quiescere, & complacere dicitur per actum elicitum in bono iam possesso, sic dicendum est de appetitu innato eamdem quietem, & complacentiam inuenire in bono iam acquisito.

Obiicies contra hanc conclusionem ; Materia prima per eundem actum appetit formam siue præsentem,siue absentem : Sed absentem appetit actu desiderij : ergo eodem actu ferrur in præsentem. Maiorem probo : actus appetitus non distinguitur ab ipsa materia:sed materia est eadem : ergo actus appetitus est idem. Minorem admittunt omnes ; consequentia est legitima. Respondeo in actu appetitus desiderij, & complacentiæ duo reperiri, rationem appetitus,& rationem talis appetitus, quæ duo in appetitu elicito, qui vere est actus potentiæ appetentis non distinguuntur, quia ratio communis, & vniuersalis à minùs vniuersali, generica videlicet ab specifica,in nullo ente physico distinguuntur.In actu verò appetitus innati, quem per metaphorã fingimus,etsi cum fundamento in re, distinguimus rationem talis appetitus, ratio appetitus non distinguitur ab ipsa materia, ratio verò per quam hic appetitus constituitur in ratione talis, videlicet desiderij vel complacentiæ est præsentia, vel absentia obiecti distincta ab ipsa materia, & ita materia semper appetit per eumdem actum, quatenus actus habet rationem communem appetitus, non verò quatenus habet rationem talis appetitus, desiderij videlicet vel complacentiæ. 24.

Qvinta conclvsio. In instanti in quo materia supponitur cùm appetitu complacentiæ ad aliquam formam, nihil appetit appetitu desiderij pro illo instanti : Probo. Si aliquid appeteret maximè formam aliam substantialem casu, quo hæc deficeret, sed implicat ex suppositione appetitus complacentiæ,qui inuoluit ipsam existentiam formæ, formam deficere : ergo implicat purificatio conditionis, sub qua alia forma esset appetenda : ergo implicat illam appeti sub conditione, cuius purificationis negatio supponitur. Neque refert in appetitu illicito semel dari actus inefficaces complacentiæ vel desiderij de obiectis sub conditione repugnantibus,quia cum potentia appetitiua indifferentiam habeat ex diuersarum cognitionum aduentu, potest hos diuersos actus exercere ; in appetitu autem innato nullum est fundamentum ad hos actus fingendos, neque in illo debemus dare apperitum,qui non feratur in consequutionem vnici finis, ad quem entitas ex natura sua ordinatur, appetitus verò elicitus varios sibi fines ex potentia cognoscente propositos intuetur. 25.

Dices materiam primam, posse in eodem instanti, in quo habet formam antecedenter ad existentiam illius, illam vel aliam apperere appetitu desiderij. Respondeo id fieri non posse, quia appetitus desiderij & complacentiæ, vt dicebam modò, constituitur per absentiam, & præsentiam obiecti, vnde in signo in quo præscinditur à præsentia vel absentia obiecti, tantùm potest intelligi appetitus præcisè, non ratio desiderij vel complacentiæ, in signo autem alio non potest intelligi positiuè absentia obiecti pro illo instanti, quia id, quod non est in instanti temporis, non potest intelligi in aliquo signo pro illo instanti. 26.

Sexta conclvsio. Materia prima in instanti in quo habet formam, apperit pro instantibus sequentibus retinere quam habet,vel aliam acquirere.Quia eo ipso quod appetat perpetuò habere formam,necessario appetit retinere quam habet, vel aliam acquirere. Hinc appetitum esse desiderij ex absentia obiecti efficaciter probatur. 27.

Septima

28. SEPTIMA CONCLVSIO. Materia iam in actu primo constituta cum omnibus prærequisitis ad formam appetit appetitu desiderij & non complacentiæ formam illam, seu illas formas ad quas est in actu primo: Conclusionem hanc rectè probant recentiores intendentes probare materiam primam nullam formam appetere appetitu complacentiæ: illorum rationem dedi num.14.& 15.vbi dixi rectè procedere de appetitu efficaci constituto in actu primo adæquato ad omnem effectum, vbi similiter probaui materiam primam habentem dispositiones formæ ignis, esse in actu primo ad omnes, & æquè omnes desiderare hanc vel illam sub disiunctione obtinendam.

29. OCTAVA CONCLVSIO. Materia prima secundariò habet appetitum ad formas accidentales, quibus indiget ad sui conseruationem, & ad componendum totum, quia eo ipso quod appetat suam conseruationem, & compositionem totius, apperit secundariò totum id, quod necessarium est, vt conseruetur, & vt totum componat. Reliquas formas accidentales, quæ necessariæ non sunt ad conseruationem materiæ, neque totius, existimo materiam non appetere, sed tantum habere non repugnantiam ad illas, ita æquè bene se habet, cum illis, & sine illis: sic se habet aër respectu lucis, specierum impressarum, quas mittunt obiecta aliarum similium qualitatum.

PVNCTVM V.

An materia existat per existentiam formæ.

1. ADEO tenuis, & macra est natura materiæ primæ, vt illius existentia Thomistas omnes subterfugerit, quorum omnium vna vox est materiam existere per existentiam formæ. Ita Caiet. Sonc. Ferr. Iauellus, apud Suarez disp.13. Metaphys. sect.3.n.6.Sot.lib.1.Physic.q.6. dubio 2. quibus accedunt Durand.in 2.dist.12.quæst.2. Valles. Controu.7. ad Tyrones.

2. Oppositam sententiam scilicet materiam primam existere per propriam ipsius existentiam defendunt innumeri Doctores: Scotus in 1.dist.12.quæst.2.ibid. Gabr. Greg. cum reliquis Nominalibus, ex nostris Pater Vazq.1.p.t.1.disp.54.num.9. Suar.supra, num.8. Toler.1.lib.physic. quæst.13. Pereira lib.5.c.13. lib.1. Mer. c.7.q.3.sect.8. Rub.lib.1.physic.tract.2. quæst.2. Hurt.disp.8.Arriag.disp.2. sect.5. quibus libentissimè subscribo. Potissimum fundamentum huius sententiæ sumendum est ex identitate inter essentiam, & existentiam, quâ positâ, recta fit argumentatio. Essentia materiæ primæ distinguitur ab essentia formæ: ergo existentia materiæ ab existentia formæ. Existentiam non distingui ab essentia, probabo in Metaph. Controuers.2.Punct.3. & ex ibi dicendis huic quæstioni satisfiet, & efficaciter Thomistarum opinio impugnata manebit. Cæterùm nostri Doctores in litterarum Palæstra semper animo erecti non contenti intra propria castra contrarios debellare inimicos, sua repetentes, adhuc intra illa insequuntur, admissâque distinctione inter essentiam, & existentiam cum ipsis Thomistis pugnam ineunt pro existentia propria materiæ defendenda. Disputandum est ergo, an casu quo materiæ existentia ab essentia distingueretur, concedenda esset materiæ primæ propria existentia distincta ab existentia formæ. Procedere potest hæc disputatio ad homines contra Thomistas iuxta illorum principia, & absolutè nullo alio admisso principio præter illa, quæ ex ipsis rerum naturis inferuntur, vel ex ipsa terminorum apprehensione citra controuersiam apparent, & vt vtroque modo procedat disputatio, nonnulla præmittam.

3. Præmitto id, quod in omnibus disputationibus, quæ ex suppositione procedunt omnibus semper præ oculis esse vellem, scilicet eò ipso, quod demus existentiam materiæ distingui ab essentia, necessariò debemus supponere omne id, quod per locum intrinsecum infertur ex hac distinctione, & quod illi necessariò coniunctum est, aliàs quæstio locum habere non poterit; quia cùm ex vna parte concedamus materiam primam distingui ab essentia, si ex alia negemus id, quod per locum intrinsecum coniunctum est cum hac distinctione, procedet quæstio ex principiis contrariè, & contradictoriè oppositis: exempli gratiâ: supponamus rationale posse separari ab animali, debemus dare, rationale non esse idem cum animali, quia si datâ illâ separatione, velimus retinere identitatem inter animal, & rationale, rectè poterit inferri: ergo illa, quæ sunt idem, separari possunt: quod est absurdum consequens, & legitima consequentia, & consequenti admisso, facilè poterit illius contradictorium probari, & ita facilè trahetur disputatio ad duplex contradictorium, & neutrum ex suppositione, quia loquimur casu, quo supponamus tantùm rationale posse separari ab animali, quin supponatur distinctio horum extremorum, neque posse separari idem à se ipso, neque aliud principium necessariò cùm hac separatione connexum. Concedendum ergo est, vt disputatio locum inueniat, si semel admittitur rationale posse separari ab animali, rationale non identificari cum animali, vel posse idem à se ipso separari. Ex quo nihil poterit inferri quod obsit respondenti, quia licet aliàs probetur contradictorium illius, quod supponitur non oberit arguenti, qui rectè potest duplex contradictorium admittere, vnum verum ex natura rei; alterum ex suppositione sumptum, quod ipse nouit falsum esse, illud tamen disputationis gratiâ admisit; sed damnandus est arguens, qui impugnat id, quod ipsi gratis disputationis causâ concessum est. Hæc doctrina optimè obseruanda est in pluribus disputationibus, quæ ex suppositione procedunt, in quibus opposita videntur inferri, ad quas angustias non traheretur disputatio si debito modo procederet.

4. Ex hoc infero datâ distinctione inter essentiam, & existentiam, dandum esse existentiam saltem esse modum afficientem essentiam, tanquam subiectum ad existentiam suppositum. Deinde deberet admitti posse produci per diuersas actiones, etiamsi non repugnaret produci per eamdem, sicuti de forma, & modo vnionis philosophamur, quia reliquæ entitates, quæ dantur in rerum natura distinctæ possunt per diuersas actiones produci. Ratio à priori est, vbi est diuersitas terminorum potest esse actionum diuersitas: sed data essentia distincta ab existentia, datur diuersitas terminorum: ergo potest dari actionum diuersitas. Dices percipi non posse ad quid terminetur actio, quæ non terminatur ad existentiam. Respondeo verum hoc esse nullâ factâ suppositione, quia percipi non potest, quid sit essentia, vt distincta realiter ab existentia: qui tamen supponit essentiam esse aliquid distinctum ab existentia, supponit aliquid sibi perceptibile de cuius conceptu non sit existentia, quod essentiam vocat, ad illud ergo terminabitur actio, quæ ad existentiam non terminatur. Neque obiicere poterit hoc nihil esse, quia iam supponis esse aliquid reale, quod ab existentia distinguatur, & hoc idem, quod tu reale supponis, assignatur tanquam terminus actionis non terminatæ ad existentiam.

5. Noto insuper ex duplici suppositione posse procedere quæstionem; aut enim supponi potest omnibus

entitatibus

entitatibus existentiam superadditam inesse, aut formam ratione suæ perfectionis existentiam habere secum identificatam, materiam verò ratione suæ imperfectionis, & potentialitatis (vt cum Thomistis loquar) indigere existentiâ superadditâ, quâ hypothesi factâ, inquiri potest an possit existere per existentiam formæ, seu per ipsam formam. Quid sentiam iuxta omnium principia, & iuxta quamcumque hypothesim breuiter aperiam.

6. Hurtadus suprà num. 64. affirmat multas, grauesque rationes supersesse pro defendenda existentia propria materiæ, præter omnium præcipuam desumptam ex identitate inter materiam & formam. Arguit primò: eâdem actione indiuisibili, quâ producitur essentia, debet produci existentia: sed essentia materiæ, & essentia formæ producuntur per diuersas actiones: ergo existentia materiæ, & existentia formæ producuntur per diuersas actiones: ergo sunt diuersæ, idem enim, etsi possit per plures actiones produci, non potest per eamdem actionem produci, & non produci, per actionem autem quâ producitur materiæ essentia, non producitur forma; ergo neque existentia formæ, quæ producitur per actionem, quâ producitur essentia eiusdem formæ: ergo neque per actionem, quâ producitur existentia materiæ, quæ est eadem cum actione, quâ producitur essentia eiusdem materiæ. Illationes ex prima factæ sunt euidentes; prima ex præmissis legitimè deducta. Ex præmissis maiorem admittunt Thomistæ asserentes productionem terminari formaliter ad existentiam, & nullam dari actionem terminatam præcisè ad essentiam & non ad existentiam. Minor facillimè probatur, quia productio formæ materialis est eductio, productio materiæ est creatio; sed non potest eadem actio indiuisibilis esse eductio & creatio; ergo non potest eadem actio esse productio materiæ, & formæ. Dicet nonnullus eam actionem posse esse creationem, & eductionem, respectu diuersorum terminorum. Contrà: Eatenus terminus creatur quatenus illius actio physicè non dependet à subiecto per suammet physicam entitatem, & eatenus educitur quatenus illius actio per se ipsam physicè dependet à subiecto: sed non potest eadem actio physicè dependere, & non dependere à subiecto: ergo non potest esse creatio & eductio. Addidi terminum *physicè*, ne distinguas in actione respectus formaliter diuersos, quæ distinctio non potest cadere supra illum, quia qui dicit, actio physicè non dependet, dicit secundùm nullum dependere respectum, & qui dicit actionem physicè dependere, dicit dependere secundùm suam entitatem realem, & abstrahit à quocumque rationis respectu.

7. Rursus non posse educi formam ex materia, per eamdem actionem, quâ producitur materia, siue materia creetur, siue educatur, sic probo. Actio eductiua formæ ex materia supponit materiam iam productam tanquam causam materialem illius: sed productio materiæ non potest supponere materiam tanquam causam materialem: ergo non potest esse eductio formæ ex materia. Hoc argumentum existimo efficax esse ad hominem factum contra Thomistas concedentes omnem actionem terminari ad rei existentiam. Ego tamen independenter à Thomistarum doctrina illius vim declinare conabor.

8. Nego maiorem primi syllogismi, scilicet essentiam, & existentiam necessariò produci per eamdem actionem, suppositâ distinctione inter vtramque. Illam probat Hurtad. ex D. Thoma quæst. 1. de potentia art. 2. vbi ait: *Omnis actio actiua potentiæ terminatur ad esse*, & Angelicum Doctorem agere de existentia, asserit Hurtadus oculis cerni. Porrò, qui aperuerit oculos ad videndam existentiam ab essentia distinctam, illos claudet, ad videndum Angelicum Doctorem agere de existentia, & dicet, illud esse ad quod dicit Angelicus Doctor terminari actionem significare essentiam, vel existentiam, quia tam essentia quam existentia, quas distingui supponimus possunt terminare actiones. Secundò respondeo S. Thomam asserere omnem actionem terminari ad existentiam, quia sentit essentiam non distingui ab existentia, & loquitur absolutè, & non ex suppositione, quod distinguantur essentia, & existentia, quâ factâ, potest admitti distinctio actionum, quam negat D. Thomas, quia non admittit distinctionem terminorum, quam nos disputationis causâ statuimus. Refert etiam Hurtad. Ioannem Theologum celebertimum in Concil. Florent. dixisse, *fieri non posse vt vna res ab alia sit, nisi ab alia recipiat esse*, quo vicit Græcos dubitantes de processione Spiritus sancti: Easdem solutiones quas testimonio D. Thomæ dedi, Ioannis Theologi testimonio adhibe, & dicito per illud *esse* intelligere essentiam, & non existentiam, vel ipsum loqui in vera sententia non distinguente existentiam ab essentia, non verò in illa quam modò supponimus.

9. Arguit Hurtadus pro eadem maiori probanda. Si actio aliqua terminatur ad essentiam, & non ad existentiam, quid præstat talis actio? certè nihil aliud, quàm eam producere, & facere existentem. Respondeo ex dictis suprà difficilè assignari quid præstet illa actio, quia difficilè concipitur essentia ab existentia distincta, ex suppositione tamen factâ, dicendum est actionem terminatam ad existentiam præstare illud esse actuale, quod habet essentia distinctum ab existentia.

Instat Hurtadus: Essentia per actionem terminatam ad illam est intrinsecè mutata de non ente simpliciter ad ens simpliciter: ergo ipsa præcisè à quouis alio habet intrinsecam existentiam. Hæc ratio probat, essentiam non distingui ab existentia, & destruit suppositum quæstionis, quapropter ab illa abstinuisse debebat Hurtadus, memor paulò antea dixisse graues supperere rationes ad hanc quæstionem probandam præter omnium præcipuam quâ probatur essentiam ab existentia non distingui.

10. Secundum argumentum ita conficit Hurtadus: Essentia materiæ primæ est causa materialis formæ: ergo supponitur existens ad formam: ergo non potest existere existentiâ formæ. Ad hoc argumentum soluendum non recurro ad mutuam causarum prioritatem, ad quam si confugerem, hæc difficultas cum multis aliis esset communis. Aliter respondeo essentiam materiæ supponi ad formam tanquam causam materialem illius, præscindendo in illo priori, in quo supponitur ab existentia, eo modo quo supponeretur ad propriam existentiam, si illam haberet distinctam à forma, eadémque ratione, quâ supponitur materia ad suam præsentiam præscindendo pro illo priori in quo supponitur à præsentia. Materiam posse supponi ad formam modo dicto rectè intelligetur, si ponatur existere per ipsam formam habentem existentiam secum identificatam, quia non debet supponi existens ad illud per quod formaliter existens constituitur. Idem potest dici, etiamsi dicatur formam habere existentiam superadditam, quia existentia formæ suum effectum communicat materiæ mediâ formâ, ac proinde per formam, vt existentem constituitur materia existens, & ita non debet supponi existens ad ipsam formam, vt existens, hoc est, ad formam, quæ secum affert existentiam, quâ materia constituetur existens, ex eo præcisè quod formam in se habeat, sicuti dicitur de eadem materia respectu præsentiæ, iuxta

opinionem asserentem materiam præsentari per præsentiam quantitatis.

11. Insurgit Hurtadus: Essentia non potest esse causa existentiæ, quia esset causa sui ipsius. Item quia sicut essentia creatur, *vt quod*, existentia creatur, *vt quo*, quia ratio formalis propter quam terminus generatur, vel creatur est illius existentia. Hæc omnia nullam vim habent ex suppositione iam factâ, quia si damus essentiam distinguiab existentia, essentia, quæ sit causa suæ existentiæ, erit causa alicuius à se distincti. Et non licebit inferre esse causam sui ipsius. Eodem modo negandum est ex creatione essentiæ inferri creationem existentiæ, quia potest dari actio creatiua terminata ad essentiam, distincta ab actione eductiua terminata ad existentiam. Loquor ex suppositione iam factâ, cuius subiectum implicare censeo. Nego similiter existentiam esse totam rationem termini creationis, quia hanc potest terminare essentia ab existentia distincta, quam formaliter vt distinctam ab existentia fatentur multi habere esse actuale, vt videre licet apud Albertinum suprà relatum. Alia congerit, sed eadem repetit Hurtadus, videlicet sequi materiam primam produci, & conseruari ab agente naturali. Deinde materiam primam fieri per creationem, & ita non posse pendere à forma, insuper materiam primam creari. Ex quibus infertur illius existentiam non posse dependere à causa materiali. Hæc omnia ex dictis in hypothesi factâ facilem solutionem habent. Respondeo iuxta suppositia principia existentiam materiæ primæ produci, & conseruari ab agente naturali, & existentiam hanc educi, & essentiam creari, existentiam dependere ab ipsa forma, vel esse ipsam formam, & essentiam tantùm dependere à forma à posteriori, quia sine illa existere non potest, & non ab hac determinata, sed ab hac vel illa, quia sicut potest esse sine hac forma determinata, modò aliam habeat, ita potest esse sine hac existentia identificata cùm forma, modò alia illi adueniat cum alia forma identificata.

12. Arriaga sect. 5. citata, reiectis aliquibus rationibus, ex his, quas adduximus probat materiam primam habere existentiam propriam adhuc ex suppositione, quod distinguatur existentia ab essentia, quia conformius est naturis rerum, vt materia habeat propriam existentiam, quàm vt existat formæ existentia: friget hæc ratio, & negatâ hac maiori conformitate, gelascit, vtráque procedere non valet. Secundò ait ridiculum esse toties materiam mutare existentiam, quoties nouas formas acquirit. Respondebunt aduersarii non esse ridiculum. Tertiò, arguit sequi ex oppósita sententia materiam primam non produci ab agentibus naturalibus; quam rationem ineffacem esse ipse vidit, tantúmque ad hominem contra Thomistas, ex his, quæ ipsi docent eam adducit. Non disputo, an Thomistæ rectè respondeant, quid respondendum sit, non semel explicui. Quartò, arguit sequi materiam dependere à priori, à forma, & formam à materia. Iam suprà negaui primam partem consequentis, modò respectu illius sequelam nego. Quintò, argumentatur. Materia prima producit suas passiones ad quas debet supponi existens: ergo debet habere existentiam distinctam ab existentia formæ. Multi antecedens negabunt præcipuè ex Thomistis dicentes materiam primam non producere suas passiones. Instò tamen: materia prima etiamsi non sit principium effectiuum passionum, est tamen principium passiuum, & causa materialis illarum: ergo debet supponi existens, vt illas recipiat vt principium passiuum. Responderet aliquis materiam primam priùs natura constitui existentem per existentiam formæ, & posteaquàm iam est per formam existens constituta, suas passiones recipere, vel producere. Contrà: materia prima supponitur informata dispositionibus priùs naturâ, quàm recipiat formam; ergo supponitur existens priùs naturâ quam habeat formam. Probo consequentiam: in illo priori in quo supponitur materia prima cum suis dispositionibus, debet supponi existens: sed priùs naturâ, quàm sit forma supponitur cum suis dispositionibus: ergo priùs naturâ quàm adueniat forma supponitur existens. Hoc argumentum existimo difficilius esse omnibus adductis, verumtamen non deerunt Thomistis mille latibula, vt illud effugiant: in primis poterunt possunt mutuâ prioritatum causalitate in diuerso genere, multi enim affirmant dispositiones recipi in toto, & consequenter supponere totum, & materiam informatam substantiali formâ. Secundò respondere possunt in illo priori in quo materia prima supponatur vt causa materialis, vel vt principium effectiuum suarum passionum, seu dispositionum totius, non debere supponi existentem formaliter, sed sufficere *in alio signo posteriori* naturæ habere existentiam in eodem instanti temporis, quia si semel supponatur existentia distincta ab essentia, existentia non est ratio formalis causandi, sed tantùm conditio, quam possumus dicere non requiri formaliter ex parte actus primi, sed tantùm vt conditionem comitantem, sicuti de approximatione philosophatur Arriaga, qui dicit non se tenere ex parte actus primi in igne ad producendum calorem in ligno, sed tantùm concomitanter requiri. Neque dubitabunt Thomistæ id asserere de existentia, qui defendunt causam posse physicè operari in instanti, in quo non existit, dùm immediatè antè præcesserit. Hæc sunt argumenta, quæ apud authores inuenio pro hac materia, quæ omnia satis probabiliter in hypothesi factâ solui poterunt, quapropter semper ego propriam materiæ primæ existentiam ex identitate inter essentiam, & existentiam propugnabo. Quid tamen verisimilius esse censeam prædictâ suppositione admissâ breuiter dicam.

13. Si supponatur materiam primam propter suam potentialitatem existentiam non habere secum identificatam, & illam emendicare à forma, quæ per se ipsam existit nullo modo superaddito, existentia propria materiæ primæ distincta à forma tantùm propugnari poterit hoc vltimo argumento, impugnando illius solutiones, videlicet, mutuam prioritatem causarum adhuc in diuerso genere causæ, quam reiiciam lib. 2. Controuers. 7. & probando existentiam requisitam in causa ad effectum in aliquo genere causæ producendum requiri ex parte actus primi; quod difficillimè probari potest.

14. Si supponatur omnibus entitatibus existentias superadditas inesse, affinis erit quæstio cum illa, quæ agitur 4. Physicorum, an videlicet omnibus entitatibus distinctis distincta præsentia correspondeat. Non dubito in hac hypothesi posse materiam, & formam de potentia Dei absoluta existere per eumdem modum existendi essentialiter respicientem vtrumque extremum, ita vt deficiente materia, vel formâ deficeret totus ille modus, qui etsi communis sit vtrique, proprius cuiuslibet dici possit, quia æquè dependeret à materia, & forma & eamdem connexionem cum illarum quálibet haberet. Sentio insuper deficiente formâ posse materiam nulli formæ vnitâ proprium habere modum existendi, sicut in opinione, quæ asserit formam materiæ vnitam esse præsentem per præsentiam materiæ vel quantitatis, dicimus formam materiæ non vnitam propriam habere præsentiam.

15. Quid contingeret naturaliter, quando materia & forma essent vnitæ, certè mihi difficile est definire: Probabo loco suprà citato singulis entitatibus distinctis,

stinctis, distinctas præsentias respondere. Idem à paritate de præsentiis inferri potest. Sed argumentum à paritate parum roboris habet, præcipuè cùm rationes, quæ præsentias distinctas probant in rebus vnitis, non suadeant immediatè distinctas existentias, & ita ex disparitate rationis, quæ probat in illa materia, & non in ista, disparitas conclusionis desumi poterit. Affirmo rationes quibus probant Thomistæ materiam primam existentiam propriam non habere, nihil probare, etiamsi admittatur inesse rebus omnibus existentiam distinctam à præsentia. Insuper censeo hac hypothesi datâ non posse efficaciter probari materiam non existere existentiâ formæ. Quid verò tunc contingeret ex his, quæ modò sunt, difficile conijciendum existimo, nihilque efficaciter probari posse; neque efficaciter conuictum iri existimo, qui assereret prædictâ hypothesi non solùm materiam primam propriam existentiam habituram, sed etiam formas materiales existere per existentiam materiæ, & carere propriâ existentiâ dum sunt vnitæ materiæ, quam haberent, si de potentia Dei absoluta existerent separatæ à subiecto, sicuti de præsentiis in eisdem formis multi philosophantur.

16. Obijcies D. Thomam 1. parte, quæst. 7. art. 2. ad primum, vbi hæc habet: *Materia prima non existit in rerum natura per se ipsam cùm non sit ens actu, sed potentiâ tantùm, vnde magis est aliquod concretum quàm creatum.* Et quæst. 4. de potentia: *Quidquid in rerum natura inuenitur, actu existit, quod quidem non habet materia, nisi per formam, quæ est actus eius, vnde non habet esse forma in rerum natura inueniri.* Respondet Rub. suprà num. 22. in materia reperiri duplicem existentiam; quamdam incompletam, indifferentem, vt per aliam similiter incompletam determinetur ad hanc vel illam speciem existentiæ completæ componendam; aliam iam determinatam, quam materia componit, & est propria totius. Primam habet materia per suam entitatem, de qua non loquitur D. Thomas, sed de existentia completa, & determinata, quæ materiæ conuenit ratione formæ. Aliter testimonium desumptum ex quæst. 4. de potentia, explicari potest in hunc sensum: *Quidquid est in rerum natura actu existit*, in hac vniuersali comprehendit Angelicus Doctor existentiam materiæ, quam suprà in illa vniuersali comprehenderat, non esse in rerum natura, nisi in ordine ad formam, seu vt forma actuaretur, in ordine ad compositum, quibus verbis significat ordinem, quem habet materia ad formam tanquam ad aliquid, ad quod ordinatur, non tanquam ad constitutiuum suæ existentiæ. Quod probat verbis immediatè subiectis: *Vnde non habet in rerum natura inueniri sine forma*, quasi diceret, quia materia ordinatur ad formam, vt cum illa totum componat, numquam est in rerum natura nisi vnita formæ. Prioris testimonij verba facilius explicantur, cùm enim dicit Doctor Angelicus materiam non esse ens actu, sed potentiâ, non loquitur de actu potentiæ logicæ, seu obiectiuæ, cuius potentiæ est actus existentia, sed de actu potentiæ passiuæ, seu informabilis, quam rationem actus non habet potentia, quia nullum actum informantem, neque in subiecto receptum includit secundùm suam entitatem.

17. Obijcies secundò: Ex duobus entibus actu existentibus non potest tertium ens per se resultare. Respondeo, ex duobus entibus actu existentibus per se completis non posse fieri vnum, bene tamen ex duobus incompletis.

18. Obijcies 3. materia prima nullam habet operationem; ergo neque existentiam. Probant consequentiam, ex eo quod existere sit propter operari. Si aliquid probaret argumentum non solùm conuincens materiam primam non habere existentiam propriam, sed neque alienam, quia non minùs debet esse propter aliquid existere per existentiam alienam, quàm per propriam: ergo si ex eo quod materia prima nullam habeat operationem, non habet propter quod existat existentiâ propriâ, neque habebit propter quod existat existentiâ alienâ. Missum facio antecedens, & nego consequentiam. Ad confirmationem dico, esse principij actiui esse propter operari, esse autem passiui, propter pati, & materiam primam esse principium passionum propter quas, & propter totum componendum non esset illius existentia otiosa in rerum natura, etiamsi non esset principium operationis.

Obijcies quintò: Existentia formæ se communicat immediatè materiæ: ergo constituit materiam existentem: ergo materia non indiget alia existentiâ. Retorqueo argumento in alia materia: spiritualitas animæ rationalis indistincta ab ipsa anima se communicat immediatè materiæ, cui immediatè vnitur: ergo illam constituit spiritualem. Secundò materialitas formæ ligni identificata cum ipsa immediatè se communicat materiæ: ergo materiam constituet materialem: ergo non indiget materialitate secundùm identificatâ: ergo materia non est materialis per se ipsam. Respondeo effectum formalem existendi non posse conuenire rei per aliquid superadditum, quia existentia debet identificari cum re existenti, vt probabo in Metaphysic. Vnde etiamsi materia vniatur formæ existenti, non potest per illam existens constitui, quia per aliquid superadditum, nihil potest habere aliquid secum identificatum. Procedere posset obiectio, facta hypothesi existentiæ realis distinctæ ab essentia; quâ factâ; Respondeo existentiam superadditam formæ non communicari materiæ immediatè tanquam modum illius, sed tantùm mediâ formâ, & tanquam modum formæ, & rem respectu materiæ, sine qua subsistere valet, qui communicandi modus sufficiens non est, vt materia constituatur existens per existentiam formæ, quia existentia superaddita tantùm constituit existens subiectum, quod immediatè afficit tanquam modus illius. Sicuti præsentia tantùm constituit præsens subiectum, cui immediatè, & per se tanquam modus illius immediatè est affixa. 19.

Ex his explicatu facile est illud axioma quo vulgò dicitur, materiam esse puram potentiam, & nihil actus includere. Quod doctè explicat Suarez suprà num. 8. Actus dicitur dupliciter: vnus respectu potentiæ physicæ, sic actio dicitur actus principij actiui, quod physicè ad illam supponitur; passio, principij passiui, quod physicè præsupponitur ad passionem tanquam verum, & physicum principium illius. Vnio physica dicitur actus virtutis terminatiuæ vnionis, quæ est realis & physica, prærequisita ad vnionem, & in actu secundo constituitur formaliter vniens per vnionem. Alius actus dicitur respectu potentiæ, quam logicam, metaphysicam, & obiectiuam vocamus, quæ non est vera potentia, quæ ad actum supponatur, neque sit illius principium actiuum, passiuum, aut terminatiuum, sed mera non repugnantia, quam habet omne id, quod existere potest, & ex existenti logicè infertur, aliquis actus, entitas existit: ergo potest existere, quæ potentia non est in ordine ad aliud, sed in ordine ad eandem entitatem, illiusque existentiam, non distinctam ab essentia. Hæc potentia Logica dicitur, quia ex illa Logicè, & illatiuè infertur actus, non physicè: Obiectiua dicitur, quia est obiectum principij effectiui potens ab illo produci ex defectu cuius obiectiuæ potentiæ chimæra non potest produci à Deo: vocatur Metaphysica, quia si aliquo modo præscindenda est ab obiecto, debet

set esse metaphysicè eo modo, quo præscinduntur gradus identificati realiter non physicè.

Materia prima dici nequit pura potentia respectu potentiæ logicæ, quia iam habet actum huius potentiæ, videlicet existentiam propriam, vt probatum est. Dici debet pura potentia passiua, quia est primum subiectum, & primum, quod potest pati, & prima causa materialis, quæ nullam aliam supponit, neque in se formaliter passionem aliquam identificatam includit. Dicenda est similiter propter eandem rationem pura potentia terminatiua vnionis per modum subiecti informationis, quia est primum subiectum potens informari, nullum aliud supponens, quod ipsa informet, vel possit informare, & nullam virtutem informatiuam respiciens cuius ipsa sit actus; neque informationem aliquam intrinsecè identificatam habens. Pura actiua potentia dici non poterit, etiamsi actiuè quantitatem, & alias passiones producat, quia ita est illarum principium actiuum, vt in eodem genere principium aliud supponat, & aliam actiuam potentiam, cuius ipsa sit effectus, & actus.

PVNCTVM VI.

An materia possit esse supernaturaliter sine forma.

1. REDEO ad luctam cum Thomistis mihi iam facilem, qui propriam materiæ existentiam recenti prælio propugnaui. Defendunt materiam primam non posse de potentia Dei absoluta esse sine forma, horum longam seriem inuenies apud Conimbr. & Rub. postea citandos. Potissimum illorum fundamentum est materiam non posse existere sine existentia, ac proinde neque sine forma per cuius existentiam ipsa existit. Tueor oppositam sententiam cum P. Suarez disput. 15. Metaphysic. sect. 9. num. 3. Conimbr. lib. 1. Physic. cap. 9. q. 6. art. 3. Rub. tit. 2. de materia quæst. 5. Hurt. disp. 5. sect. 9. Arriag. disp. 2. sect. 6. & aliis quàm plurimis ex antiquis quos referunt Suarez, Conimb. & Rub.

2. Ratio sententiæ, quam defendendam proposui, desumenda est ex natura materiæ primæ, quæ est entitas creata, in nullo modo dependens ab existentia formæ dependentiâ à priori, qua dependet effectus à causa, quod sic probo. Materia non dependet à forma in genere causæ efficientis, quia materia producitur per creationem, & nullum agens naturale principium esse potest effectus creati: non dependet in genere causæ materialis, neque formalis, quia materia cùm sit primum subiectum, nullam formam intrinsecè includens, neque materiam habet, neque formam: ergo non potest dependere à forma tanquam à parte intrinsecè componente eo modo, quo totum dependet à suis partibus, neque materia potest dependere à forma tanquam à subiecto eductionis, quia creatur, & ex nullo educitur, est enim vt dictum est primum subiectum: restat dependentia in genere causæ finalis, quæ non oritur existentia in causæ, ac proinde etiamsi admittamus materiam respicere formam tanquam finem, non ideo infertur, eam non posse formâ non existente, sæpe enim non existente fine, existunt illa, quæ in finem ordinantur. Rursus nequit excogitari alia dependentia, neque connexio aliqua inter materiam, & formam cum aliquo fundamento probabili, propter quam materia diuinâ intercedente potentiâ, existere non possit sine forma: gratis ergo negabitur, id posse contingere de potentia Dei absoluta: ergo denegatum non est. Firmiùs eandem conclusionem probabo Puncto seq. vbi probabo materiæ primæ adhuc naturaliter non repugnare existere sine forma.

3. Ne nouam ineam luctam, quin nouam aliquam victoriam ex aduersariis reportandam tentem, affirmo fore vt materia prima posset de potentia Dei absoluta existere sine forma, etiamsi de facto modò existeret per existentiam formæ. Rationem insinuaui sæpè, præcipuè Puncto præcedenti. Materia prima si existeret per existentiam formæ, existeret per existentiã superadditã, & successiuè per diuersas existentias, quas secũ afferunt formæ diuersæ: ergo deficientibus omnibus formis, & deficientibus formarũ existẽtiis, posset Deus materiæ aliquam tribuere existentiã distinctam ab illis, quas formæ secum afferũt materiæ, per quam posset existere deficientibus existentiis, quas illi possent formæ vnitæ tribuere. Confirmo eamdem doctrinam. Tenet communis sententia omnia accidentia materialia esse præsentia, per præsentiam quantitatis, & nihilominus adhuc in hac sententia dicimus accidentia posse separari à quantitate, & esse præsentia per modum alium, quẽ Deus illis distribueret distinctum à præsentia, quam haberent à quantitate, & de facto multi censent ita contingere in accidentibus Eucharisticis, existimantes esse in spatio per præsentiam materiæ primæ, quia ab hac quantitatem non distinguunt, vel quia illi specialiter, & non quantitati præsentiam circumscriptiuam tribuunt pro omnibus entitatibus, quæ sunt in composito, dum illi sunt vnitæ, & nouum præsentiæ modum recipere illarum proprium, cùm absque subiecto constituũntur in Eucharistia: ergo eodem modo poterit contingere in existentia materiæ, si semel admittatur ab ipsa distingui, etiamsi dicamus de facto existere per existentiam formæ. Ex his infractum manet primum telum, quod in nos iaciunt Thomistæ, videamus an alia robustiora habeant.

4. Obiicit D. Thomas: Omne esse accidentale includit formam accidentalem: ergo omne esse substantiale includit formam substantialem: ergo implicat esse aliquod substantiale sine forma substantiali. Retorqueo argumentum in Thomistas: omnis essentia accidentalis dicit formam accidentalem: ergo omnis essentia substantialis includit formam substantialem, sed essentia materiæ primæ, essentia Angeli, & essentia Dei sunt essentiæ substantiarum: ergo sunt essentiæ formarum substantialium: ergo materia prima, Angelus, & Deus sunt veræ formæ. Videant quid respondeant Thomistæ, si tenendus est arguendi modus, quo nos impetunt. Ego illum non admitto, & facilè respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam. Cerne disparitatem: omne accidens essentialiter ordinatur ad subiectum respectu cuius est forma, & ita hæc est legitima consequentia: est accidens; ergo est forma. Substantia verò non essentialiter ordinatur ad subiectum cuius necessariò sit forma, & hæc est inepta consequentia: est substantia: ergo est forma substantialis, quia inter substantias sunt aliquæ, quæ ordinantur ad subiectum, cuius sunt formæ, & aliæ plurimæ, quæ nullum subiectum respiciunt, neque rationem habent formæ, sicuti Deus, Angelus, corpus simplex si datur & materia prima.

5. Obiicies secundò: Implicat aliquid esse in rerum natura, nisi sit sub determinata specie: sed materia existeret sine forma non existeret sub determinata specie: ergo implicat ita existere. Minorem probabat: Materia constituitur sub tali specie per formam, & ex se est indifferens, vt contrahatur ad hanc vel illam speciem: ergo si esset sine forma, esset cum hac indifferentia, & non constituta sub determinata specie. Concedo maiorem, nego minorem,

&

& distinguo illius confirmationem. Materia est indifferens ex se vt constituatur sub hac, vel illa specie materiæ, & partis materialis, & determinatur per formam, ad determinatam speciem materiæ, nego: est indifferens ad componendum hoc vel illud totum, & per formam determinatur, vt componat hoc totum, potiùs quàm illud, vt constituat hanc speciem adæquatam totius, concedo. Deinde nego consequentiam, quia non repugnat esse in rerum natura entitatem aliquam sub determinata specie entis incompleti, & indifferentem ad componendum hoc, vel illud totum, quod cum alia comparte valet componere.

6. Obiicies tertiò: Non potest esse natura hominis non contracta ad aliquod individuum: ergo neque materia prima non contracta ad aliquam formam. Probatur antecedens: difficilius est existere puram potentiam sine actu, quàm vnum actum sine alio; ergo difficilius est existere materiam primam, quæ est pura potentia sine actu, quàm ratio hominis, quæ est actus sine differentiâ individuali, quæ est alius actus. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ad confirmationem dico nihil posse esse difficilius, quàm existere vnum actum sine alio secum identificato, idem enim esse sine ipso est implicatio, quâ nulla maior. Itaque nego antecedens, & distinguo illud, quod subsumitur in consequenti; videlicet, materiam primam esse puram potentiam logicam, & obiectiuam, nego; passiuam concedo, & nego consequentiam.

7. Inquires an casu, quo materia prima conseruaretur sine forma, conseruanda esset eodem influxu, quo nunc conseruatur, vel alio, quo suppleretur defectus formæ. Influxum futurum esse diuersum tenere videntur Conimbr. art 3. citato, eumdem permansurum defendit Suarez suprà num. 7. In hanc sententiam feror, quæ iuxta dicenda Puncto sequenti, vbi probabo materiam primam ex se naturaliter posse existere sine forma, necessariò tenenda est. Do tamen materiam non posse naturaliter existere sine forma, neque separatam à forma suam exigere conseruationem, & Suarium sequor. Ratio conclusionis, hæc est: Actio creatiua terminata ad materiam, eadem principium habet, idem subiectum (si actio creatiua subiectum habet) & nullam aliam circonstantiam per se distinctam respicit, quando materia habet formam, & quãdo illâ caret: ergo nullum est caput ex quo assignetur distinctio inter actionem terminatam ad materiam carentem forma, vel illam habentem: respicere in vtroque casu eadem circunstantias à quibus per se dependet, probatur, quia actio creatiua materiæ per se non dependet à materia, neque à negatione materiæ, à quibus ex vi actionis independens constituitur: ergo nihil est speciale in vno casu, quod non sit in alio, à quo actio creatiua per se physicè dependeat.

8. Dices, creationem esse debitam, quando terminatur ad materiam informatam, & indebitam quando respicit materiam existentem sine forma. Contrà: esse debitam aliquam entitatem cum his circunstantiis & indebitam sine illis, non dicet diuersitatem entitatis, quæ debita, vel indebita dicitur, vel circunstantiarum, ex quibus resultat, vel non resultat debitum, eumdem enim influxum, quem Deus modò exhibet ad exigentiam causæ naturalis, & debitus dicitur, potest præstare nulla re ex diuersis motiuis actuum, à quibus impetratur, dicetur, licuit eamdem pecuniarum summam, & largitionem, quam modò exhibeo ex iustitia, possem ex liberalitate exhibere, si mihi nulla esset iustitiæ obligatio. Doctores nonnulli, qui asserunt actiones extrinsecas specificationem diuersam desumere ex diuersis motiuis actuum, à quibus imperantur, consequenter dicere possunt per diuersam actionem conseruari materiam primam cum formâ, & sine illa, iuxta communem sententiam asserentem materiam primam existentem sine forma non exigere propriam conseruationem, quam exigit quando est cum forma, quia quando Deus materiam conseruat sine forma caret motiuo, quod habebat ad illam conseruandam cum forma, quod erat exigentia, quam propriæ conseruationis habebat materia.

PVNCTVM VII.

An materia dependeat à posteriori, à forma, & an possit naturaliter existere sine illa.

QVæ sub præfixo titulo continentur productiorem chartam exposcunt, quam apud authores communiter fortiuntur, ideo longiùs aliis rem tractabo.

§. I.

Scopus difficultatis præfigitur.

MAteriam primam non posse naturaliter existere sine forma supponunt, & non disputant plerique Doctores. Ita sentiunt præsertim Thomistæ, Suarez, Conimbr. Rub. & Hurtadus, qui in prospicuum esse affirmant, omnes locis citatis, Fonseca præcedente. Qui hanc sectantur sententiam dependentiam quamdam à forma materiæ tribuunt, ratione cuius naturaliter esse non possit sine forma. Dominis recentioribus hæc dependentia à posteriori difficilis visa est, existimant enim terminis istis, *dependentia & à posteriori*, quod sentiat abesse simplicationem inuolui, quia nihil à nouo effectu emanare potest. Arriaga suprà asserit se tenere eam esse dependentiæ non inuenire, quam tamen defendit, asseritque nos posse probabiliter eam tueri ritos communi authoritate.

Dependentia à priori omnibus [illegible] est ab aliquo se tenente ex [illegible] mi ad effectum. Dependen[illegible] sant communiter Doctores co[illegible] quam habet causa cum effectu, vel qua[illegible] entitas cum illa, quam non supponit ex parte actus prius sine qua esse non potest. Ita Suarez disput. 15. Metaph. sect. 8. num. 16. & tom. 1. in 3. parte disput. 8. sect. 1. Fonsec. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 3. sect. 1. Dependentiam hanc non à causa acuti recentiores partiuntur in dependentiam à posteriori, & *in dependentiam* ab aliquo comitante. Dependentia à posteriori est connexio, quam habet causa cum effectu sine quo subsistere nequit. Dependentia à comitanti est, quam habet entitas cum alia, quæ rationem non habet causæ, neque effectus respectiue illius, & sine qua subsistere non potest, talis dependentia vnionis ab extremis, quæ [illegible], quæ omnium fere distissima est. Dari dependentiam non à priori, hoc est non à causa, siue illa à comitante, siue à posteriori appellanda sit, nullum fere dubium esse potest, vnio enim dependet ab extremis, quæ illius non sunt causæ, & quilibet modus per creationem productus, v.g. præsentia, quam dicere possumus fieri essentialiter connectitur cum subiecto, quod præsens constituit, sine quo naturaliter esse non potest. De dependentia causæ ab effectu, quam recentiores prædicti etiam communi sententiæ dependentiam à posteriori vocant non leuem mihi rationem indidit dubitandi doctissimus Magister, quam postea aperiam.

3. Prænoneo non omnem causam habere connexionem necessariam cum omni effectu, quem naturaliter producit, ita vt si effectus impediatur naturaliter illa subsistere non possit. Patet in igne producente necessariò calorem, in materia applicata, qua productione impedita naturaliter subsistit, nullus enim dixit ignem non comburentem Babylonicos pueros supernaturaliter fuisse conseruatum ex defectu productionis, quam intendebat. Secundò agens naturale, cujus actio ab alio naturali agente impeditur, naturaliter conseruatur, vt patet in agente frigido, quod propter resistentiam contrarij non agit in passum: ergo etiamsi illius concursus supernaturaliter à Deo impediretur, eodem modo exigeret sui conseruationem, quia in vtroque casu idem illi impeditur influxus, & cum maiori violentia quando impeditur ab agenti naturali, vt probabo 2. Physic. Controuers. 6. Neque hæc connexio datur necessariò in causis respectu simplicium emanationum, quia aqua per simplicem emanationem frigiditatem vt octo producit, sine qua absque miraculo frequenter conseruatur.

In materiâ &c. qua procedit nostra disputatio potest hæc dependentia à posteriori esse immediatè ab ipsa forma, vel tantùm dispositionibus immediatè, & mediatè à forma. Quomodocumque illa sit eamdem difficultatem habet, quæ vtraque est ab aliquo posteriori naturâ, cùm quo dependentiam annectere haud facile est. Illico expendam, quod contra hanc dependentiam acutè excogitarunt recentes.

5. Adhæc reiectâ dependentiâ à posteriori materiæ à forma sentiunt multi, suppositâ iam materiâ productâ in primo instanti suæ creationis cum forma, non posse sine illa naturaliter existere, quia non potest expelli forma, quam semel acquisiuit materia aliâ formâ non introductâ, neque illius dispositiones ad aliam formam, quæ illam secum necessariò trahunt quod postquam de dependentia dixerim, discutiam.

§. II.

Dependentia à posteriori causæ ab effectu discutitur.

6. OMnis causa est prior naturâ effectu: ergo antequam sit effectus supponitur entitas causæ: ergo supponitur quidquid necessarium est, vt existat: ergo quocumque alio existente, vel non existente erit causa: ergo causa non dependere potest ab existentia effectus, ergo deficiente effectu subsistet causa. Dico, supponi quidquid necessarium est ex parte actus primi ad effectum, non verò quidquid est necessarium illi posterius, & ita non quocumque alio deficiente erit causa, quia vt existat causa, requiruntur non solùm illa, quæ causam antecedunt, sed quæ sunt illa posteriora, quibus etsi non à priori, à posteriori dependet. Contra implicat id, quod est posterius aliquo requiri ad illud quod sic probo: illud, quod est posterius nullum influxum physicum, neque moralem potest præstare in illud quod est prius, quia illud supponit iam existens cum omni dependentia physica à suis causis & causas determinatas in actu secundo ad productionem: ergo neque potest physicè influere, neque moraliter determinando causas, vt influant; ergo nullo modo: ergo causa non indiget effectu, vt existat etiamsi necessariò cum illo connexa, quia ab ipso necessariò dimanat, quod non est ab illo dependentiam habere, sed effectum necessariò dependere à causa, à qua necessariò dimanat. Ob quod entitas causæ ex vi suæ productionis poterit absque effectu consistere, si Deus illum impediat, vbi negatio effectus miraculosa erit, & non causæ conseruatio, sicuti in igne Babylonico contigit. Ad rem multum pulchra verba, quæ ex D. Thom. in 4. distinct. 44. quæst. 1. art. 1. satis opportunè referuntur. *Illud, quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem, quia remoto posteriori remanet adhuc prius.* Quibus verbis docet Angelicus Doctor corrupta forma, seu destructo compositro remanere illud, quod erat ante formam, & compositum, scilicet materiam; rationem, quam supra expendebam, reddit Angelicus Doctor, *quia remoto posteriori*, hoc est effectu, *remanet adhuc prius*, hoc est causa, quæ antequam effectus esset, existens supponebatur, & supponebatur illius principium determinatum ad illius productionem, vel conseruationem, numquam enim ex præuisione effectus potest Deus, aut aliud principium determinari ad producendam causam, quia antequam videatur effectus, causam præuideri productam necesse est.

Nullus, qui ingenuè rationem hanc meditetur, 7.
non illam magni momenti ad hanc dependentiam à posteriori expugnandam esse agnoscet. Nihilominus in gratiam communis sententiæ explicabo quomodo hæc dependentia à posteriori defendi possit, ita vt hæc illatio à posteriori vim habeat: non existit effectus: ergo causa non naturaliter conseruatur, vel producitur in illo instanti temporis, in quo est effectus negatio. Posset quis excogitare entitatem aliquam, quæ postquam sit producta non petat conseruari, nisi casu, quo Deus sit determinatus priusquàm illam conseruet ad concurrendum cum illa ad effectum producendum, & similiter si naturaliter producenda sit, exigat vt antequàm Deus illam producat, supponatur determinatus ad concurrendum cùm illa ad effectum, qui necessariò oritur ex illa causa producendum, in quo casu productio & conseruatio causæ supponit determinationem Dei ad concurrendum, cùm illa, non absolutam, quia antequam Deus determinatus sit ad producendam causam, non potest esse determinatus ad concurrendum cum illa, quia concursus cum aliqua causa supponit existentiam causæ, sed conditionatam, si produxero, vel conseruauero concurram cum illa, quo decreto præmisso non potest causa adhuc de potentia Dei absoluta, non connecti cum effectu, à quo si dependeat absoluta productio causæ, dependebit ab aliquo, quod simul cum existentia causæ, necessariò connexum est cùm effectu, & consequenter dependebit mediatè ab effectu, non à priori, sed tanquam ab aliquo ita connexo consequenter, & tanquam cùm effectu, cum illo, quod productio causæ supponit tanquam quid antecedens, ita vt de potentia Dei absoluta illo posito, non possit non esse, & ita erit legitima consequentia: non est effectus: ergo causa non fuit producta, præsupposito decreto conditionato concurrendi cum illa, casu, quo Deus illam produceret: ergo non fuit producta naturaliter, quia entitas huius causæ exigit produci hoc decreto præmisso, ita vt si aliter producatur, illius productio sit contra, vel præter id, quod exigit entitas ex sua natura.

Alio modo posset dici dari causam non naturâ suâ 8.
exigentem hoc decretum tanquam quid præmissum ad sui productionem vel conseruationem, sed scientiam habituram effectum, si Deus agnoscat, hanc causam voluntatis actus, quo Deus causam producet, ita vt voluntatis actus, quo Deus causam producat, ita id, quod ex natura sua exigit necessariò supponat talem scientiam, quâ deficiente subsistere non posset, si Deus causam produceret independenter à præuisione effectus futuri sub conditione, vel quam vidit talem effectum non habituram, si Deus causam

produ

producat, talis productio non esset naturalis, neque conformis exigentiæ effectus producti, cuius absoluta existentia supponit effectum sub conditione futurum, tanquam obiectum scientiæ requisitæ ad actum voluntaris, ex vi cuius Deus iuxta ipsius naturam causam est productурus, in quo casu hæc est legitima consequentia non est effectus; ergo causa non fuit producta præuiso effectu futuro sub conditione existentiæ ipsius causæ: ergo non fuit producta iuxta suam exigentiam, quia ipsa exigebat produci, præuiso effectu sub conditione suæ existentiæ. Similiter erit recta illatio: causa fuit producta naturaliter: ergo fuit producta præuiso effectu futuro sub conditione existentiæ causæ: ergo implicat existere causam sine effectu, quia purificatâ conditione implicat non absolutè existere effectum, quem Deus præuiserat sub illa conditione futurum. Quo casu productio actualis causæ dependebit à scientia terminata ad effectum futurum sub conditione suæ existentiæ & ab ipso effectu sub illa conditione tanquam ab obiecto talis scientiæ, in qua dependentia nulla est implicatio, quia rectè potest effectus conditionatus supponi non physicè, sed obiectiuè tantùm ad ipsum sub conditione futurum, quod contingit in prudenti cordati hominis determinatione, in qua ex eo quod præuidit effectum futurum esse, si talem causam applicaret, causam applicat, ex qua dependet absoluta futuritio effectus, quæ sub conditione præcessit præuisam applicationem causæ à qua dependet.

9. Rursus alio modo poterit esse causa, quæ petat produci per actum, quo Deus decernat illius existentiam, & simul per eumdem actum existentiam omnium, quæ requiruntur ad effectum, ita vt per eumdem actum dicat Deus: volo producere causam, & volo illi præstare omnia, quæ requiruntur, tum ex parte mei, tum ex parte cuiuscumque comprincipij, seu circumstantiæ ad effectum producendum. Non repugnare aliquam virtutem exigere produci ex vi actus prædicti probo: Potest Deus per eumdem actum decernere obiecta inter se diuersa, etiamsi vnum supponatur ad aliud: ergo potest per eumdem actum voluntaris ferri in productionem causæ, & in existentiam omnium, quæ simul cum illa prærequiruntur ad effectum, quorum aliqua, etsi posteriora sint ipsâ causâ, quia possunt esse illius passiones, & talem decretum Dei concurrendi cum illa, quod prærequiritur ad effectum, supponit existentiam causæ, & est posterius illâ, quod reflexè respicerer actus, quo Deus decerneret causam & omnia, quibus ipsa indigebat ad producendum effectum: possunt tamen decerni à Deo cùm ordine prioris & posterioris tenente se ex parte obiecti, licet ex parte actus, simul, hoc est, per eumdem actum producantur; non enim repugnat per eumdem actum decerni hoc, vt prius, & illud, vt posterius, ita vt obiecta inter se habeant ordinem prioris, & posterioris, & non actus. Sicuti contingit in electione identificata cùm intentione, ergo potest dari causa, quæ exigat produci ex vi talis actus, in quo nulla erit repugnantia; tunc sic causa ista si naturaliter erat producenda, & iuxta suam exigentiam esset producenda per actum, ex vi cuius existerent omnia requisita ex parte causæ secundæ, & causæ primæ ad effectum producendum: ergo haberet connexionem cum reliquis prærequisitis ad suam operationem tanquam cum his, quæ necessariò existebant, ex vi eiusdem actus, quo ipsa naturaliter producebatur, quæ connexio esset cum extremis comitantibus, non antecedentibus, quia non essent priùs causa, sed simul ex vi eiusdem actus: ergo haberet connexionem mediatam cum ipso effectu; quidquid enim est connexum cum aliquo, ex quo necessariò oritur effectus, necessariò cum ipso effectu connexionem habet. In hoc casu esset legitima illatio: non est effectus: ergo causa non fuit decreta cum omnibus prærequisitis ex parte actus primi adæquati ad operandum: ergo non fuit producta iuxta illius exigentiam, ex vi cuius debebat decerni simul cum omnibus prærequisitis ex parte actus primi adæquati ad operandum: ergo non fuit producta naturaliter. Similiter rectè fieret argumentatio: causa fuit decreta naturaliter, & iuxta suam exigentiam: ergo cum omnibus prærequisitis ex parte actus primi adæquati ad effectum: ergo ita necessariò est effectus, vt hac productione suppositâ ex vi huius decreti illum non possit impedire Deus, quia posteaquam Deus causam primam constituit in actu primo adæquato, & suam omnipotentiam applicauit ad concurrendum cum causa ad effectum, implicat non velle cum illa concurrere, quia implicat non existere decretum concurrendi ex suppositione, quod iam existit, vel ex suppositione, quod existat aliud reflexum, quo Deus tale decretum habere decernat. In hoc casu causa vt naturaliter producta necessariam connexionem haberet tanquam cum aliquo comitante cum illa, ex quo effectus oriretur tanquam ex causa, & ita connexio respectu extremi immediati esset connexio cum aliquo comitante, & respectu extremi mediati cum aliquo posteriori, quod adhuc de potentia Dei absoluta, ex vi illius prioris non posset non esse.

Alia posset excogitari causa, quæ peteret produci 10.
si naturaliter esset producenda ex vi actus, qui indiuisibiliter respiceret existentiam causæ, & effectus dependentis ab illa, ita vt ex parte actus non prius Deus decerneret causam, quàm effectum, etiamsi decerneret causam priorem, & effectum posteriorem, quia vt suprà dicebam, potest Deus per eumdem indiuisibilem actum sine ordine prioris, & posterioris ex parte decreti decernere obiecta, quorum vnum sit prius, & aliud posterius, & decernere prioritatem ipsorum, & dependentiam vnius ab alio: ergo potest esse causa, quæ ita petat produci: ergo potest dari causa, quæ non possit existere sine effectu adhuc de potentia Dei absoluta; si semel supponatur producta iuxta illius exigentiam: ergo dependebit à posteriori ab effectu, & hæc erit legitima illatio, non est effectus: ergo causa non est naturaliter producta, & similiter ista, causa est naturaliter producta: ergo adhuc diuina intercedere potentia, suppositâ illius naturali productione, non potest non esse effectus. Vtramque illationem à priori; & à posteriori expendo: Non est effectus existente causâ: ergo causa non fuit decreta per actum, quo simul ex parte actus decerneretur effectus: ergo non fuit producta iuxta illius exigentiam, ex vi cuius simul cum effectu decernenda erat: ergo non fuit producta naturaliter. Hæc illatio est legitima à posteriori suppositâ exigentia causæ: illam à priori confirmo, idemque euincò: causa fuit decreta naturaliter: ergo iuxta exigentiam suæ naturæ: ergo simul cum effectu simultate se tenente ex parte decreti: ergo implicat non esse effectum, cuius existentia simul cum existentia decreta fuit.

Ex hoc inferes hanc non esse rectam illationem, 11.
causa est prior effectu: ergo est prius decretum, quo decernitur causa, decreto, quo decernitur effectus, quia possunt decerni ex vi eiusdem decreti. Ex hoc principio rectè infringitur hæc illatio, quam contra dependentiam à posteriori recentiores expendebant, effectus est, causa: ergo illo deficiente causa subsistit, quia etiam actus sit posterior causâ, actus tamen per quem decernitur causa, est prior, & ita deficiente decreto effectus, deficit actus voluntatis Dei ex vi

cuius existit causa. Hæc connexio inter effectum, & causam est in decreto, à quo effectus & causa dependent à priori, & ita connexio causæ immediatè est cum decreto quod supponit tanquam principium illius, & mediatè cum effectu, qui oritur simul cum illa ab eodem decreto, tanquam à principio communi effectus, & causæ, & ita connexio ista inter effectum, & causam poterit dici connexio extremorum, quæ comitanter procedunt respectu decreti Dei, etiamsi inter se, se habeant vt prius, & posterius.

12. Hæc meditatus sum vt aliquo modo subsistere posset hæc dependentia à posteriori, quæ sine examine plus æquo apud Doctores inualuit.

§. III.

Totius difficultatis resolutio.

13. SEntio materiam primam nullam habere ex natura sua connexionem à posteriori cum forma, neque dispositionibus, sed naturaliter conseruandam esse, & iuxta ipsius exigentiam, etiamsi careret omni forma substantiali, & dispositionibus requisitis ad omnem formam, hoc est, ad acquirendam hanc vel illam ex omnibus possibilibus. Ita Gabriel, & Marsil. apud Soar. disp. 15. Metaphys. sect. 8. num. 6. vbi illam tueri affirmat, Patres, qui censent in prima mundi conditione materiam sine forma fuisse creatam, quos adduxi Puncto præcedenti, illamque tuentur plures acuti recentiores. Probo: In primis, quia nullum est fundamentum, quod suadeat aliquam ex causis, quæ existit modò, habere aliquam exigentiam, ex his, quarum possibilitatem explicui à n. 7. ratione cuius existere non possit naturaliter non existente effectu, imò constat illam non habere virtutes actiuas: ergo non ponenda est talis exigentia in materia prima, cum nulla sit specialis ratio ad illam constituendam in materia respectu formæ potius, quàm in aliis causis respectu suorum effectuum. Confirmatur: si aliqua causa à posteriori dependet ab aliquo effectu, illum potest per simplicem emanationem producere, sic vulgo dici solet, essentiam dependere à posteriori à suis passionibus: sed materia prima non potest producere formam substantialem neque dispositiones per simplicem emanationem: ergo non dependet à posteriori à forma, neque à dispositionibus. Maiorem probo inductione reliquarum causarum; anima etiamsi à posteriori dependeat à productione suarum passionum, non dependet à productione suorum actuum: ignis si à posteriori dependet à productione caloris, quem in se producit, non dependet à productione caloris exercenda in subiecto extraneo, non aliâ ratione nisi quia anima producit suas passiones per simplicem emanationem, actus verò non ita, & ignis producit similiter in se ipso per simplicem emanationem calorem, in subiecto autem extraneo non per simplicem emanationem, sed dependenter à subiecto extraneo, & ab applicatione ad illud, quæ valde contingenter subiecto accidunt. Ratio à priori hæc est: omne ens virtutem habet ad producendum independenter ab alio comprincipio creato id, à quo dependet à posteriori, & illud sine quo naturaliter conseruari nequit: ergo omne ens potest per simplicem emanationem producere id, quo indiget à posteriori ad sui conseruationem, si re vera aliquo indiget. Antecedens probo. Si aliquod ens à posteriori exigeret tanquam sui effectum, illud, cuius non est principium adæquatum, exigeret aliud comprincipium ad talem effectum producendum: sed non potest tale comprincipium exigere, nihil enim exigit ad sui conseruationem id, quod non est illius causa neque effectus, neque terminus aut subiectum, cuius sit modus, relatio, aut actus: ergo non potest exigere effectum, quem non potest independenter à quocumque alio producere. Maior est certa, quidquid enim connexum est cum aliquo, medio illo, connexionem habet cum eo, quod requiritur ad illius existentiam: minor ex ipsis terminis apparet, quorsum enim dicetur materiam primam exigere causas productiuas primarum qualitatum, à quibus in conseruari dependeat, ex eo quod dependeat à primis qualitatibus, quæ existere non possunt absque aliqua causa, à qua producantur? Ex quo fundamento dici poterit, materiam primam exigere virtutem productiuam formarum substantialium, à qua in conseruari à posteriori dependeat, quia dependet in conseruari ab ipsis formis.

14. Confirmo eamdem conclusionem à paritate animæ rationalis: rationalis anima essentialiter est forma, & ex natura sua ordinatur ad componendum compositum, vt definitum est, & ostendam Controuers. 1. de anima Punct. 3. & nihilominus naturaliter conseruatur sine materia: ergo si materia prima semel sine forma produceretur, aut priuaretur formâ, quam habet, etiamsi talis priuatio, quoad modum esset supernaturalis, conseruatio materiæ esset naturalis, & iuxta exigentiam materiæ. Confirmatur: nominùs ordinatur forma ad componendum totum cum materia, quàm materia ad componendum totum cum forma: ergo non minùs ordinatur forma ad materiam, quàm materia ad formam, cùm vtraque ordinetur ad alteram ratione compositi, ad quod primariò, & per se ordinantur: ergo sicuti forma absque materia naturaliter durat, ita materia sine forma. Vtraque enim est mutuò relata, vtraque incompleta, vtraque creata. Respondent nonnulli animam posse operari non vnitam materiæ, materiam verò non posse operari non vnitam alicui formæ. Contrà: Materia nuda omni formâ substantiali potest suam præsentiam producere, & quantitatem si illius est productiua, & alias passiones, si quas proprias habet, reliquas verò quas non exercet extra totum ex se neque in toto producere posset, saltem vt principium adæquatum, neque illas producit adhuc vt principium inadæquatum, quia materia prima etiam formæ vnita, principium actiuum non est adhuc inadæquatum passionum propriarum totius, neque vitalium actuum vt probabo, Controuers. 3. de anima: ergo ex eo quod esset sine forma non esset impotens producere aliquid, quod posset vnita formæ producere, quod animæ contingere certum est, quia anima virtutem habet actiuam ad producendas sensationes, quas producere nequit absque materia, sine qua subsistere potest: ergo etiamsi materia non exerceret omnes actiones non vnita formæ, quas exhiberet illi vnita, quod respectu passionum illi contingit, quia plura pateretur in toto, quod extra illud non patitur, posset non vnita formæ naturaliter conseruari. Vltimò suadet, materiam primam non dependere in conseruari à suo effectu, singularis exigentia requisita in entitate respectu suæ productionis, & conseruationis, vt à posteriori dependeat in conseruari à suo effectu, quam explicui §. præcedenti, cuius existentiæ nec minimum vestigium in natura reperies, & absque leui coniectura talem dari dicetur, cum adhuc illius possibilitas non facilè possit explicari.

15. Obiicies: Materia prima non potest esse sine quantitate, & sine præsentia: ergo neque sine forma substantiali: idem argumentum fieri potest de animo rationali: animus rationalis non potest esse sine præsentia; ergo neque sine materia. Dicam propriis locis negato cõcursu cuicumque entitati ad producendam præsentiam,

præsentiam, & quamlibet passionem, adhuc illius conseruationem fore naturalem, etiamsi talis negatio sit quoad modum supernaturalis, sed omisso antecedenti, negari potest consequentia, quia materia prima producit præsentiam, & quantitatem per simplicem emanationem, & formam substantialem recepit non per simplicem emanationem, sed dependenter ab aliis principiis, quod sufficiens esset, vt non dependeret à posteriori à forma, etiamsi dependeret ab aliis effectibus, quos per simplicem emanationem producit.

16. Obiic. 2. Forma materialis non potest conseruari per eductionem dependenter à subiecto quin illi sit vnita: ergo forma indiget informatione, vt possit existere: ergo materia similiter indiget vnione ad formam ad sui naturalem conseruationem, quia non minus ordinatur materia ad vnionem cum forma, quam forma ad vnionem cum materia. Antecedens probatur: si forma educta non indigeret vnione, vt conseruaretur, quando per informationem formæ ignis, expellitur informatio formæ ligni, permaneret forma ligni educta, & non informans; Sed non permanet sine vnione: ergo neque materia ex vi creationis sine eadem vnione. Si dicas eductionem formę ligni, destrui per eductionem formæ ignis, quæ supponitur ad vnionem, quia non minus opponuntur eductiones, quàm vniones formarum incompossibilium in ordine ad idem subiectum, insto: Creetur forma ignis, & vniatur materiæ ligni, tunc non permanebit forma ligni: adhuc educta ex subiecto: ergo ex eo quod non permanere possit ex vi eductionis absque vnione. Antecedens nullâ suppositione factâ patet in forma embryonis, cuius eductio desinit esse ex eo quod anima rationalis informet materiam, ex qua educebatur: sed informatio animæ tantum opponitur cum informatione formę embryonis, & cum ipsa forma, vt informante: ergo ex eo præcisè desinit esse, vt educta, quia non potest esse ex vi eductionis sine vnione ad subiectum.

17. Respondeo formam præcisè vt informantem per se & immediatè opponi cùm alia forma, vt informante idem subiectum, & vt educta ex illo, licet primatiò, & principaliter cum ipsa, vt informante, & secundariò cum ipsa, vt educta, quia eo ipso quod opponitur informatio huius formæ cum informatione alterius, opponitur cum eductione respectu eiusdem subiecti, ex qua *necessariò* per se loquendo infertur informatio cum qua primariò est oppositio.

18. Ex his infero materiam naturaliter esse conseruandam si semel naturaliter, vel supernaturaliter poneretur absque vlla forma, & illius creationem non fore supernaturalem etiamsi crearetur absque vlla forma, licet iuxta illius naturam, postquàm creata est, perat in eodem instanti temporis informari aliqua forma substantiali, ad quam ordinatur, non tamen ex hoc capite esset supernaturalis illius creatio, si illam non consequeretur informatio alicuius formæ, sed ad plurimum supernaturalitas posset quoad modum existere in negatione formæ, quæ semel iam productâ materiâ produci debebat.

19. Restat modò breuiter definiendum an semel materia producta cum forma substantiali, possit naturaliter permanere absque *omni forma*. Negant plurimi, quia existimant non posse deperdi dispositiones ad hanc formam nisi introductis dispositionibus formæ contrariæ. Ex quo infertur non posse materiam carere hac forma in instanti, in quo alia non adueniat, quia dum habet dispositiones ad illam, non potest illa priuari, quando caret illis, habet dispositiones ad aliam formam, quæ necessariò illas consequitur, ergo numquam potest priuari hac forma, quin adueniat alia. Hoc principium multis est familiare, & mihi valde dubium. Quomodo enim probari potest numquam corrũpi dispositiones ad hanc formam, nisi per introductionem dispositionum ad aliam, licet enim certum sit calorem disponentem ad hanc formam, & sic de aliis qualitatibus, non corrumpi nisi per formã contrariam, vnde locus habebit frigiditatem sufficientẽ ad corrumpendum calorem requisitum ad hanc formam, sufficientẽ disponere ad aliam, cum tot qualitates requirantur, vt sint omnes dispositiones requisitæ ad formam contrariam, & ex defectu vnius desinunt esse quæ requiruntur ad hanc formam? Imò ex hoc capite argumentum desumo ad probandum posse materiam existere sine forma, ex eo quod deficiant dispositiones requisitæ ad conseruandam præexistentem, & nondum aduenerint necessariæ ad aliam introducendam. Ex eo quod materia informata modò formâ ligni modò recipiat duos, tréfve caloris gradus, totidémque frigiditatis amittat, non recipit dispositiones sufficientes ad aliam formam acquirendam: ergo si forma ligni dependeret tanquam à dispositione necessariò ab aliquo gradu frigiditatis amisso maneret nuda omni formâ. Dices conditionalem esse veram, & numquam posse conditionem purificari, quia numquam potest amitti dispositio necessaria, nisi per contrariam sufficientem, vt ad aliam formam disponat. Contrà: Ex quo fundamento colligi potest oppositam qualitatem cuicumque necessariæ ad conseruandam hanc formam semper sufficientem esse, vt materiam adæquatè disponat ad aliam, cùm non quæcumque alteratio, vt dictum est, sit sufficiens dispositio ad formam aliam acquirendam? Nullum vel leue potest inueniri, imò moraliter videtur impossibile rem ita se habere.

Vrgeo fortiùs in productione viuentium: viuentia, vt communis fert opinio, requirunt tantam determinatam quantitatem ad primam sui generationem, quam vocamus minimum materiæ requisitum, quia non possunt in minori generari. Minimum hoc requisitum per partes disponitur, ita vt prius recipiat intensionem vltimò requisitam pars propinquior agenti, & postea remotior alia, in illa temporis mensura in qua est cum toto temperamento qualitatum requisitarum ad formam *hominis* pars propinquior, & adhuc remotior *illud* non acquirunt, prior pars non recipit formam hominis, neque habet dispositiones ad conseruandam formam seminis, vel embryonis, quia illas amisit, per dispositiones ad formam *hominis*: ergo priùs tempore amittit formam seminis, aut embryonis præcedentis ex dispositionum defectu, quàm acquirat formam hominis: ergo si ratione dispositionum negotium hoc est transigendum, materia prima manet absque forma in illa mensura temporis, in qua pars materiæ minor minimâ requisitâ ad formam viuentis recipiendam habet iam totam qualitatum intensionem ad formam viuentis & nondum alia pars materiæ est dispositа, in qua non potest acquirere formam viuentis, neque conseruare præexistentem formam, quia iam caret dispositionibus requisitis ad illam conseruandam. Respondent nonnulli posse formam per aliquod tempus conseruari in via corruptionis sine propriis dispositionibus, cum dispositionibus ad aliam formam, non verò per longum tempus. Contrà: forma substantialis æquè est dependens, vel independens à dispositionibus in omnibus temporis instantibus: ergo si in hoc instanti potest conseruari sine dispositionibus, eodem modo poterit in vltetiori conseruari, & necessariò conseruabitur, quousque noua causa corruptionis illius aduenirer. 20.

Porrò si quis fundamento prædicto innixus asse- 21.

reret

reret materiam posse, & de facto esse aliquando sine forma, ex defectu dispositionum, quæ ad præcedentem retinendam requirebantur, & quia nondum aduenêre omnes requisitæ in toto materiæ minimo ad aliam recipiendam, & ita materiam nudam omni formâ existere quousque compleretur extensiuè, & intensiuè totum temperamentum ad formam venturam, contra communem sententiam sentiret, sed difficilè posset à propria remoueri. Nihilominus firmum esse volo materiam primam semel informatam aliqua forma substantiali non posse naturaliter permanere absque illa forma. Fundamentum huius conclusionis esto, formam in conseruari nullo modo pendere à dispositionibus, & naturaliter conseruandam esse cum vnione ad materiam etiamsi dispositionem omnem ex vi cuius fuit introducta, amittat, & absque vlla permaneat, quod euincam Controu. 1. de generatione Punct. 4. Vbi de modo, quo dispositiones ad formam concurrant fusè dicam. Ex hoc infero formam substantialem non posse expelli à subiecto exercitam: Vnde prius est naturâ, etsi in eodem instanti temporis, materiam nouam formam acquirere, quàm antiquam amittere, & ita naturaliter contingere nequit absque omni forma permanere.

PVNCTVM VIII.

De vnitate specifica materiæ primæ sublunaris.

1. QVÆSTIO hæc plurium Thomistarum limina non attingit, apud quos illius subiectum non subsistit, asserunt enim materiam primam speciem non habere. Cæterùm iam rationem substantiæ incompletæ & partis essentialis compositi formæ communem materiæ accommodaui, eidémque propriam differentiam statui, per quam differt à forma, ex quo constat metaphysicè compositam esse ex genere & differentia, quæ essentialiter illius speciem componit. Quod si familiare sit antiquis Philosophis asserere materiam primam non habere speciem, vt plurimum vtuntur nomine speciei, quatenus idem quod pulchritudo significat, quia absque forma substantiali, caret pluribus accidentibus, quibus vestita & ornata eleganti refulget pulchritudine: in eodem sensu materia nudè sumpta informis dici solet, hoc est, impolita & incompta. Si verò aliquando de specie Logica loquantur, tunc intelligendi sunt de specie adæquata totius ad quam componendam ordinatur.

2. Materiam primam sumere suam speciem per ordinem ad formas cum quibus potest vniri, explicui Puncto 3. vbi dixi illius essentiam sitam esse in virtute terminatiua vnionis cum formis per modum partis materialis compositi. Potentias per ordinem ad diuersos actus, quos possunt exercere à posteriori specie distinguimus. Vnde illa potentia vnitiua per modum partis materialis ab alia distinguetur specie, quæ diuersas specie vniones respiciat. Vnionem per ordinem ad quodcumque extremum specie distinctum, specie distinguimus, ex quibus constat materiam primam specie distinguendam esse per vniones specie distinctas, quas potest terminare, & has per formas in ordine ad materiam primam à posteriori cognoscendam. Ex quo infertur, illam materiam primam specie differre ab alia, quæ diuersis specie formis potest vniri, & diuersa specie tota componere. Siue omnes formæ, quas respicit hæc materia adæquatè distinguantur ab aliis, quas respicit alia, siue tantùm aliquæ, aliæque vtrique materiæ sint communes. Rem declaret exemplum. Si detur triplex materia quarum vna possit recipere formam leonis, & equi, alia formam canis, & bouis, alia formam leonis, & canis, omnes hæ materiæ specie distinguentur, duæ priores, quia habet actus adæquatè distinctos secundùm se totos, neutra enim potest vniri alicui formæ ex his, quas altera sibi vnit. Tertia ab vtraque similiter distinguetur, quia habet diuersum specificatiuum adæquatum distinctum ab specificatiuo aliarum materierum, etiamsi non secundùm se totum, tamen secundùm aliquam formam substantialem, ex quo essentialiter constat adæquatum specificatiuum, & ita absolutè est specie distinctum, & ex illo diuersa specie potentia infertur à posteriori; sicuti diuersa esset specie potentia, quæ posset videre album, & nigrum ab illa, quæ tantùm posset album intueri, etiamsi obiectum, quod mediis actibus attingitur, à quo vltimo sua desumitur à posteriori specificatio, non sit secundùm se totum adæquatè specie distinctum, quia ad hoc vt aliquid absolutè specie ab alio distinguatur, non requiritur adhuc in compositis physicis, vt secundùm se totum distinguatur, homo enim absolutè specie differt ab equo, etiamsi non distinguatur secundùm materiam, sed tantùm secundùm formam.

3. Posse dari materiam primam sublunarem specie distinctam ab hac, quæ de facto est, mihi non est dubium, quia potest dari materia cui tantùm possint vniri duæ, tréue formæ, ex innumeris, quæ tunc valent vniri, & potest dari alia, quæ non possit vniri alicui, ex his quæ de facto existunt, & quæ vnicæ tantùm formæ possit vniri, quia non est de ratione materiæ indifferentia ad plures formas, vt probaui Puncto 3. quæ omnes materiæ specie differrent propter diuersos actus, quos respiciunt, & propter prædicatum, per quod vna ab alia notabiliter differret, quod posset esse multis commune.

4. Similiter affirmo posse dari duplicem materiam respicientem eadem numero formas, quarum vna illas respiceret tantùm potentiâ terminatiuâ vnionis, tanquam extrema, quibus posset vniri ad tota componenda, alia verò tanquam extrema quibus posset vniri, & quæ possent ex illa educi, quia vt dicam lib. 3. Controuers. 13. Punct. 3. non repugnat forma indifferens ex natura sua, vt creetur, vel educatur: ergo non repugnat forma, quæ possit per creationem producta vniri huic materiæ, vel educta ex altera vniri: ergo non repugnat dari duplicem materiâ respicientem eadem formas, vnam mediâ vnione, & receptione, alteram tantùm mediâ vnione. Affirmo insuper has materias inter se specie distinguendas per diuersos actus immediatos, scilicet per diuersas vniones specie distinctas, quibus eadem formas respiceret, sicuti distinguuntur specie in communi sententia visiones hominis, & equi, circa eumdem colorem per diuersa specie principia, sic similiter vniones illæ distinguerentur per diuersas specie materias, à quibus specificationem diuersam haberent, quia vnio specificatur non solùm à forma, sed etiam à materia. Sed in materiis; quarum vna potest recipere, & vnire sibi formas, hæc notabiliter differt ab alia, quæ tantùm potest eadem formas sibi vnire, & per prædicatum, quod potest esse commune multis materiis: ergo specie differt ab illa, & diuersos actus, hoc est, diuersas vniones, valet quasi à priori specificare. Dixi sæpè specificationem vnionis à materia tanquam ab extremo, esse quasi à priori; quia non est à vera causa, quæ tantùm specificationem à priori dat.

5. Obiic, nos committere vitiosum circulum, quia sumimus specificationem diuersam materiæ ex diuersis actibus, & specificationem diuersam actuum ex

ex diuersa materia, vnde idem per idem explicamus. Respondeo nos probare specificationem diuersam actuum ex diuersitate materiæ, quasi à priori, & dicere materiam à posteriori specificari ex diuersis actibus, quod non probamus ex eo quod actus sint diuersi, sed ex alio capite, scilicet ex eo quod materia habeat virtutem recipiendi formam, quam non habet alia, ex quo absolutè inferimus diuersitatem materierum inter se, & specificam distinctionem specierum, ex quo postea quasi à priori specificationem diuersam actuum respicimus, & dicimus materiam à posteriori specificari, ab his actibus, quos à priori probauimus distinctionem specificam ex materiis habituros. Ob hanc rationem dixi num. 2. vniones distinguendas esse per ordinem ad formas, in ordine ad cognoscendam distinctionem specificam materiæ; quando verò iam ex alio capite nobis innotescit distinctio specifica materiæ, possumus per ordinem ad materiam specie distinctam vnionem distinguere, & asserere ab his vnionibus specie distinctis quasi à priori ex diuersitate materiæ aliunde notâ à posteriori materiam diuersam specificari, quod in nostro casu contingit.

6. Omnem materiam primam sublunarem, quæ de facto datur esse eiusdem speciei probabiliter affirmo cum communi sententia, quia quæcumque materia æquè potest sibi vnire, & recipere omnes formas, quas potest alia: ergo nullum est caput, ex quo possit coniici prædicatum aliquod specificum non omnibus commune in materiis, quæ de facto existunt, cùm omnes similes appareant in virtute vnitiua, & receptiua formarum tam substantialium quàm accidentalium. Antecedens satis probabiliter suadet experientia, quâ videmus eandem materiam modò sub hac forma, modò sub illa esse, & numquam videmus materiam aliquam, quæ formam aliam in particulari recuset, neque quæ renuat admittere dispositiones ad illam, quas non reciperet si illius receptiua non esset, quia dispositionum receptio ad formam substantialem ordinatur. Quod si in materia semel informata auri vel adamantis, aliarúmve rerum formis, quas incorruptibiles vulgo dicimus, difficilè, esto nunquam, formam aliam recipiat, eadem materia anteaquam esset cum tali forma, plures alias admisit, ex quo infertur, non ex defectu capacitatis illas modò respicere. Si instes forsan esse aliquam materiam, quam nos non experti simus, incapacem recipiendi formas, quas recipit alia materia illico existens. Dicam me non posse oppositum demonstrare, sed satis probabiliter suaderi, talem materiam non existere, ex eo quod nullum illius vestigium inueniamus, neque ratio aliqua, aut coniectura nobis suppetat ad asserendum talem materiam existere, & experientia oppositum monstret in omnibus materiis, quas hucvsque vidimus.

Obiic. Materia prima est ens imperfectissimum ex suo conceptu: ergo non potest dari alia materia specie distincta ab hac, quia si esset perfectior istâ, non esset imperfectissimum ens, & ita non esset materia: si esset imperfectior, hæc materia, quæ modò est, non esset imperfectissimum ens, & consequenter non haberet rationem materiæ, quam simul haberet, quia iam supponimus esse materiam; æquè imperfecta cùm ista esse non potest, quia repugnant duæ species perfectione, aut imperfectione æquales. Respondeo quidquid sit de æqualitate possibili inter duo specie distincta, materiam primam non esse imperfectissimum omnium entium, quia accidentia sunt illâ imperfectiora. Est tamen imperfectissimum ens substantiale saltem non modale præcisè ex conceptu materiæ, quia materia essentialiter est imperfectior formâ, iuxta dicta de illius essentia, & imperfectior toto, quod supra illam includit formam. Ex hoc tamen non inferri, dari non posse materiam imperfectiorem aliâ, dum omnium perfectissima non attingat perfectionem imperfectioris formæ quam potest recipere. Non enim est de ratione huius materiæ primæ esse ita imperfectam vt non possit alia materia imperfectior dari, sed tantùm est de ratione totius materiæ esse ens imperfectissimum comparatum cum formis, quibus potest vniri, & cum totis, quæ potest componere. 7.

Dubitabis an materia prima sit receptiua aliquarum formarum præter eas, quas de facto Deus hucvsque produxit, & aliquando producet immediatè, vel mediis aliis causis secundis, vel possit recipere existentes, vel extituras, & nullam aliam specie distinctam, ex his, quas Deus potuit creare, & nunquam sunt creandæ. Ad hanc quæstionem rectè respondet Arriaga disp. 2. sect. 9. subs. 2. Deum potuisse creare materiam, quæ esset receptiua harum, quæ de facto dantur, & simul aliarum purè possibilium, & quæ tantùm harum esset receptiua, & nos non posse certò scire, quam illarum creauerit; probabilius tamen posse dici tantùm creasse materiam receptiuam formarum aliquando existentium & non purè possibilium. Quia cùm Deus sciret, quàs formas erat producturus, magis congruum videtur illis tantùm materiam creasse, & non aliis nunquam futuris, esset enim absque vlla necessitate in rerum natura virtus receptiua speciei formæ, cuius nulla individua forma esset extitura. Non ago de distinctione vel vnitate specifica inter materiam primam, & sublunarem de qua Controuers. de cœlo. 8.

CONTROVERSIA III.

De forma substantiali.

CONTROVERSIA secundâ nonnulla de forma prælibaui, reliqua in præsenti peragam.

PVNCTVM I.

Existentia formæ substantialis statuitur.

1. ATVRA formæ substantialis pleroſque ex Antiquioribus latuit Philosophos, alij ex posterioribus illas in elementis non agnoscebant, omnes denique rori erant in natura materiæ explicandæ, & naturam formæ quam vix expiscabantur, tanquam quid ignotum omittebant; quos sæpe reprehendit Arist. toto lib. 1. physicorum, & lib. 2. cap. 1. vbi formam perfectiorem naturam dicit esse quàm materiam. Idem tenet lib. 1. de parte animal. 1. cap. & lib. 7. Metaph.

Metaph.cap.4.& lib.11.cap.2. vbi vocat formam *hoc aliquid* & lib.7.*quod quid est rei*. hoc est, quod tribuit vltimam quiditatem, vltimum constitutiuum, vltimumque prædicatum essentiale compositi; aliisque innumeris in locis dari formam substantialem in omni composito docet tanquam verum, & tanquam quid certum statuit.

2. Prima ratio huius Conclusionis petenda est ex nostro rationali animo, quem esse formam informantem,& existentem est fide sanctum, vt ostendam Controuers.1.de anima Punct.3.& ratio ipsa conuincit à posteriori desumpta ex illius immortalitate, ex merito & demerito voluntatis, ex libertate illius, ex actibus intellectus,& voluntatis, reliquarumque potentiarum, quæ omnia accidenti competere repugnant, vt ipso naturæ lumine notum est: ex nostro animo rationali gradum facimus ad reliqua viuentia præcipuè sensitiua, in quibus plures operationes inuenimus similes aliquibus, quas exercent ratione animæ, illas videlicet, quæ correspondent gradui viuentis, in quo conueniunt, sensationes videlicet in viuentibus sensitiuis, & modus se nutriendi in vegetatiuis: ergo datur aliquod principium radicale ex quo oriantur hæ oppositiones similes rationali secundùm illam rationem, in qua conuenit cum illo: ergo sicut in homine principium sentiendi est substantia, ita in equo erit similiter substantia.

3. Vniuersalius ex eadem operationum similitudine, probo dari principium aliquod radicale, quod sit substantia: In omnibus compositis eiusdem speciei, siue viuentibus, siue non viuentibus dantur accidentia similia, in quorum productionem, & conseruationem propendet compositum: Sed hæc propensio non est propria materiæ, quæ ex se est indifferens, vt habeat hæc vel illa accidentia: ergo oritur ex alio principio constitutiuo compositi, cuius propria sunt hæc accidentia; hoc non esse accidens, sed substantiam, sic probo. Quando aqua amittit frigiditatem, & quodlibet aliud compositum quamcumque ex primis qualitatibus illi innatam, eo ipso quod absit contrarium, statim se restituit in pristinam qualitatem: ergo hæc qualitas oritur ab alio principio distincto à qualitatibus, quæ non possunt se inuicem producere; frigiditas enim amissa non potest ab alia qualitate specie distincta produci, neque potest intensio frigiditatis amissæ produci ab aliis gradibus frigiditatis in eodem subiecto permanentibus, quia si lignum vel aliud compositum amittat gradum aliquem frigiditatis non debitum, etiamsi alij plurimi permaneant in eodem ligno, non recuperat gradum frigiditatis amissæ: ergo hæc restauratio non fit à frigiditate superstite, sed à forma alia substantiali; quia si fieret à frigiditate, in illo composito citius fieret, in quo maior frigiditas formalis permaneret, quod non ita fieri oculis cernitur.

4. Rursus hæc accidentia, quæ semper comitantur compositum huius speciei vel sunt connexa ipsa inter se sine aliquo ordine prioris, & posterioris, vel in aliqua prima radice: non ipsa inter se, quia in equo datur visio similis visioni hominis; & in homine connectitur cum actibus & potentiis, cùm quibus in equo non connectitur, deinde quia hæc connexio vt probatum est exemplo aquæ restituentis se in pristinam frigiditatem; est ratione alicuius principij actiui in pluribus accidentibus, quæ sibi non possunt esse inuicem causæ: ergo est in aliqua radice, ex qua oriatur: ergo illa erit primus actus materiæ, & quæ primò & per se ordinatur ad constituendum compositum, quod ad illam non supponitur, & reliqua eorum in ordine ad illam, quam ex natura sua tanquam ipsorum radicem supponunt. Probo consequentiam, ex constitutiuo substantiæ quod est non ordinari ad aliud, quod supponatur ad ipsum & esse id, ad quod reliqua ordinantur, quod dicimus esse ens per se, hoc est propter se intentum à natura: sed illa radix communis accidentium, quæ semper comitatur hoc specie compositum, est per se modo explicato: ergo est substantia.

5. Vltimò ostendo compositum per generationem formam substantialem acquirere ex diuersitate mutationum, quas experimur eamdem materiam subire. Ferrum candens etsi intensissimum calorem in se concipiat, vt primùm separatur agens, à quo calor ille fuit productus, paulatim intensionem caloris amittit,& breuiter temperamento debito se restituit. Ignis quando in cineres redigitur nunquam potest temperamentum amissum, iterum acquirere, neque ad antiquas qualitates redire: ergo diuersam subit mutationem materia ignis, & materia ferri, quando videmus ignem candentem, & ignem in cineres redactum; quæ diuersitas ea est, vt materia ignis candentis solùm in accidentibus alterationem passa est, & permanens cum eadem forma substantiali, quantumuis accidentia perdantur, principium retinet, quod similia accidentia in illa producet, abscedente contrario, à quo fuerunt corrupta; materia verò ignis redacti in cineres formam substantialem amisit, & ita nullum in illa remanet principium, ex quo similia accidentia antiquis deperditis rursus oriantur. Hæc & alia plurima latè, doctè, & solidè expendit Noster Soar.disp.15.sect.1. Hæc sufficiant pro re iam iuxta omnes Doctores extra omne dubium stabilitâ.

PVNCTVM II.

Quotuplex sit forma in vnoquoque composito.

§. I.

Status quæstionis & Doctorum placita.

1. NON disquiro modò an eadem materia plures substantiales formas possit recipere supernaturaliter, de quo dicam Controuers.8. Puncto 2.sed an materia habeat duas formas inter se connexas, & subordinatas in ordine ad naturalem constitutionem vnius compositi, itavt altera demptâ, etiamsi alia superfit in materia compositum simpliciter & adæquatè non sit constitutum.

2. P. Soar.1.Metaph disp.15.sect.10. plures de hac re opiniones refert. Sensêre Paulus Venetus,& Henricus de Gandauo citati apud Suarez num.4. tot dari formas realiter distinctas in quocumque composito, quot dantur gradus metaphysici,& prædicata essentialia formaliter distincta in quocumque composito. Scotus, & Henrriquez apud eumdem Soar. num.8. formam quamdam corporeitatis in viuentibus constituunt. Scotus illam in omni viuenti agnouit, Henricus tantùm in homine hanc corporeitatis formam inuenit. Alij apud eumdem Soar.num.17.distinguunt formas secundùm diuersos substantiæ gradus. Sunt autem quatuor gradus substantiarum materialium, alia est substantia inanimata, alia vegetabilis, alia sensitiua, alia rationalis. Substantia inanimata secundùm hanc sententiam vnicâ tantùm gaudet formâ: Vegetabilis duabus potitur: Sensitiua tres continet formas; & Rationalis quatuor includit. Multi ex antiquis Philosophis pro diuersis partibus heterogeneis viuentibus partiales formas distinctas constituebant superadditas; alij formas per totum corpus dispersas.

Ex

Ex Medicis tenent nonnulli cum Galeno, & Auicenna, in quolibet mixto formas elementorum formaliter manere. Communis Theologorum & Philosophorum sententia vnicam tantùm formam in vnoquoque composito siue inanimato, siue animato constituit. Ita D. Thom. 1. p. q. 76. art. 4. & alij plurimi apud Suar. n. 62. quam idem Suar. latè propugnat ibid. & disp. 13. sect. 3. & lib. 1. de anima cap. 6.

3. De Medicorum sententia asserentium, formas elementorum manere formaliter in mixto, iudicium feram Controu. 7. de generatione, Punct. 4. vbi specialiter illam exagitabo. De sententia constituente diuersas formas partiales superadditas pro partibus heterogeneis dicam Controuers. 1. de anima, Punct. 7. Nunc de aliis sententiis iudicium fero.

§. II.

Duplex reijcitur sententia.

4. PRimo loco reiicienda est sententia, quæ formas multiplicat pro multitudine prædicatorum essentialium ex his quæ dicimus in Logica, vbi probaui prædicata essentialia non distingui distinctione reali, sed tantùm per rationem, ex quo infertur rationes formales prædicatorum non distingui per formas realiter distinctas, alias realiter, & non solùm formaliter distinguerentur. Secundò, si formæ multiplicandæ essent secundùm diuersa prædicata formaliter distincta, necessum esset non solùm in compositis, sed eriam in formis accidentalibus in Angelo, & in materia prima formalitates realiter distinctas constituere, quia in his entitatibus reperiuntur prædicata essentialia formaliter distincta, generica, specifica & individualia, quibus formalitates, seu entitates realiter distinctæ correspondarent sicuti in toto composito secundùm hanc sententiam correspondent. Vltimò eadem met entitas indiuisibilis secundùm diuersas conuenientias, & secundùm diuersos effectus, quos potest producere, diuersas per intellectum formalitates sortitur: ergo non multiplicantur realiter formæ secundùm diuersas formalitates, quas intellectus distinguit.

5. Fundamentum huius sententiæ desumptum erat ex Aristotele 7. Metaphys. cap. 10. asserente partibus definitionis correspondere partes rei. Hoc nullius est momenti, intelligendus est enim Aristoteles de partibus, non physicè, sed metaphysicè ab intellectu definiente distinctis. Alio modo potest explicari testimonium Aristotelis de definitione dará per partes physicas compositi. Aliud testimonium adducitur pro eadem sententia ex eodem Philosopho dicente 2. Metaphys. cap. 2. in formis substantialibus non dari processum in infinitum, quia non datur in conceptibus quiditatiuis. Non maioris est negotij hoc testimonium dissoluere, quàm primum; recta enim est illatio Aristotelis: conceptus quiditatiui non sunt infiniti; ergo neque formæ, quia his multiplicatis non possunt illi non multiplicari, non tamen ideo tenet opposita consequentia; formæ non multiplicantur: ergo neque conceptus, & ideò non rectè arguitur, neque à priori, neque à posteriori conceptus quiditatiui multiplicantur; ergo multiplicantur formæ.

6. Accedo ad formam corporeitatis quam multis reiicit Suarez locis citatis, sed ex nullo capite efficacius reiicitur, quàm ex solutione, & impugnatione illorum, quæ ad illam constituendam adducunt Scotus, & Henric. illis enim destructis non esse admittendam talem formam clarè constabit, non enim licet absque probabili ratione liberè formas absque vllo fundamento comminisci. Scoti & Henrici fundamenta expendo.

7. Existimat Scotus formam hanc necessariam esse in viuentibus, quia anima est actus corporis physici & organici: ergo anima, quæ est forma viuentis supponit iam corpus organicum: ergo supponit materiam primam cum forma corporeitatis, quia materia prima nudè sumpta organica non est. Ostendam Controu. 1. de anima, Punct. 1. ly *corporis* in definitione positum posse significare totum compositum constitutum per ipsam animam, cuius anima dicitur actus constitutiuus, iuxta quam expositionem anima dici potest actus corporis deorganizati per ipsam animam illud constituentem viuens, & organicum, si verò ly *corporis* non totum compositum, sed materiam primam significet, dicendum est, hanc supponi organicam ad formam per deorganizationem accidentalem, quæ consistit in quantitate cum hoc temperamento qualitatum diuerso pro diuersis partibus viuentis siue intrinsecè, siue tantùm extrinsecè heterogeneis pro diuersis partibus viuentis per ipsam animam constituendis.

8. Secundò, & præcipuè motus est Scotus argumento à posteriori sic confecto. Quando in morte animalis recedit anima, non statim introducitur alia forma; ergo necessum est materiam primam retinere residuam aliam formam, ne maneat absque omni forma: recedente animá non introduci aliam formam, sic probat. Si introduceretur alia forma esset diuersa secundùm diuersas dispositiones, quæ succedunt dispositionibus viuentis; sed videmus non ita contingere, sed semper idem cadauer cum eisdem accidentibus permanere: ergo non introducitur alia forma statim, vt decedit anima. Argumentum ad hominem in Scotum retorqueo. Scotus ipse fatetur, materiam manere cum forma corporeitatis adhuc incompletam, quia forma corporeitatis non dat formæ esse completum, aliàs anima illi superaddita non potuisset constituere vnum per se, sed vnum per accidens; quia quidquid enti completo superadditur, vnum per se constituere nequit, quia per accidens illi inest, & ita vnum per accidens constituere necesse est: ergo poterit dici manere adhuc absque illa forma corporeitatis absque vllo, vel saltem absque nouo inconuenienti. Probo consequentiam. Non minùs ordinatur in tua sententia ad constituendum compositum cum anima superuentura materia cum corporeitatis forma, quàm in mea sententia materia sine aliqua substantiali forma: sed in tua sententia inconueniens non est materiam cùm forma corporeitatis incompletam permanere sine alia forma, ad quam essentialiter ordinatur: ergo neque in mea sententia erit absurdum materiam nudam omni formá substantiali incompletam permanere sine forma ad quam ordinatur. Ad argumentum Scoti respondendum est nunquam recedere animam sine noua forma cadaueris aduenient. An verò forma cadaueris sit specialis forma, quæ semper formis viuentibus succedat, vel eadem semper in specie pro cadaueribus succedentibus viuentibus eiusdem speciei, vel an quæcumque forma, quæ viuenti succedit cadauer appelletur dum illius materia remanet cum illa figura externa, quam habebat viuens, parum ad præsentem quæstionem attinet, & vtrumque probabiliter dici potest. Affirmat Suarez num. 16. Ego probabilius censeo, formam cadaueris non esse specialem aliquam formam, sed omnem formam immediatè succedentem viuenti dici cadauericam, dum illius figuram externam materia retinet, quam habebat in viuenti. Quod si semper eadem appareat, ideo est, quia quod præcipuè sensibus sentimus in cadauere, sunt accidentia, quæ remanent ex præcedenti forma, quæ neque ab illa in conseruari dependebant, neque cum cadauerica opponuntur,

& ita remanent in composito quousque ab aliquo extrinseco agente corrumpantur. Si quis defendere velit dari specialem formam cadaueris eiusdem rationis in omnibus compositis, quæ succedunt viuentibus eiusdem speciei, dicere tenetur in his omnibus occurrere semper aliqua accidentia, tum ex his, quæ remanent ex forma viuentis, tum ex aliis aduenientibus, eadem semper in omni corrupto viuentium eiusdem speciei, quæ ad speciales formam cadauericam disponunt, licet alia fluant & corrumpantur, quæ necessaria non sunt ad illam eandem formam introducendam, conducunt tamen ad expulsionem dispositionum formæ viuentis, & consequenter ad huius corruptionem, si corruptio viuentis ex defectu dispositionum præcisè contingat, licet ego aliter sentiam. Neque refert dispositiones semper intendere disponere ad aliam formam & non præcisè hanc corrumpere, quia bene possunt illa accidentia intendere introductionem formæ, quam non consequuntur, quia desunt alia, & deest temperamentum adæquatum formæ ad quam ordinantur, & illa sufficiunt ad expellendas dispositiones requisitas ad conseruandam formam viuentis. Iterum assero me loqui in opinione, quæ asserit formam in conseruari, dependere à dispositionibus, quod ego non sentio, & ita iuxta mea principia dicam, illa accidentia, quæ non conducunt ad introductionem nouæ formæ, quantumuis expellant dispositiones antiquæ non conducere ad illius corruptionem.

9. Tertiò arguit Scotus: *Dici nequit corpus hominis mortui esse specie diuersum à corpore eiusdem hominis viuentis: sed necessariò dicendum est idem, non solùm in specie, sed etiam numero: ergo habet eandem omnino formam. Non animam: ergo formam corporeitatis.* Antecedens probat Scotus: *si non esset idem corpus in homine emortuo, & viuo, non iacuisset in sepulchro idem corpus Christi, quod fuit in Christo viuente, quod dici nefas est.* Respondeo in homine viuente & mortuo esse eamdem materiam cum eadem deorganizatione figuræ externæ, quam materiam sic organicam corpus appellamus, & ratione illius dicimus esse idem corpus in mortuo, & viuente. Si verò sermo sit de corpore completo constituto ex materia, & forma, verum non est dicere esse idem corpus in cadauere, & in viuente, neque in hoc sensu dicitur permanere in sacrosancto Christi cadauere idem corpus, quod antè præceffit, & modò est in Christo viuente.

10. Quartò argumentatur: *Homo est corporeus non ratione animæ rationalis, quæ est spiritualis: ergo ratione alius formæ corporeitatis:* vulgaris solutio est, *hominem esse corporeum ratione animæ rationalis, quia etiamsi sit spiritualis ut quod, est corporea, ut quo.* Non teneo: Animam esse corpoream, *ut quo*, nihil aliud esse potest, quàm constituere totum corporeum; in se enim nihil habet corporeitatis formaliter, & cùm distinguas formaliter *ut quo*, nihil aliud dicis, quàm animam spiritualem esse id, quo constituitur corpus, quod aduersarij sic impugnant: Nihil spirituale potest esse constitutiuum corporei: sed anima rationalis est spiritualis, *ut quod*, quod est esse simpliciter secundùm suam entitatem & rationem intrinsecam spiritualem: ergo non potest esse corporea *ut quo*. Vrgeo, esse corpoream *ut quo*, & esse id, quo constituitur corpus, & esse constitutiuam corporis, formaliter non distinguuntur: ergo conclusionem ipsam reddis pro ratione, cùm dicis animam spiritualem *ut quod* esse constitutiuam hominis corporei, quia est corporea, *ut quo*. Recurrunt alij ad informationem, & asserunt animam rationalem constituere formaliter corpus, quia etiamsi sit forma spiritualis, informat media informatione corporea, & ita informat modo corporeo, & corpus constituit. Non placet solutio, quia multi censent modum vnionis subiectari in anima, & esse spiritualem, vel dari duplicem modum, quemdam ex parte materiæ, & alterum ex parte animæ, & hunc esse spiritualem, & informationem animæ: quod si verum non sit, saltem non repugnat compositum ex materia & anima rationali vnitum mediâ vnione spirituali, quod non spirituale, sed corporeum diceretur, etiamsi informatio formæ spiritualis esset spiritualis.

11. Facilius respondeo, non omnia prædicata, quæ sunt in toto, formaliter participare ratione vtriusque partis, sed plurima ratione alterius tantùm, etiamsi de toto prædicentur: patet in prædicato intellectiuus, dicimus enim, homo est intellectiuus, & potentia intelligendi tantùm illi formaliter competit ratione animæ, licèt totum denominet compositum. Eâdem ratione prædicatum corporeus de toto homine dicitur, & totus homo dicetur corporeus, etiamsi ratione vnius tantùm partis corporeitatis rationem participet, & non ratione alterius. Instant aduersarij. Homo est adæquatè corporeus: ergo corporeitate adæquatâ; sed materia prima est entitas inadæquata habens corporeitatem inadæquatam identificatam secum: ergo homo habet distinctam corporeitatem à corporeitate materiæ. Retorqueo argumentum: quæcumque sit illa forma, quam aduersarij inueniunt, vt compositum corporeum constituat, est entitas inadæquata: ergo illius corporeitas est inadæquata; ergo non potest constituere compositum adæquatè corporeum. Respondeo distinguendo antecedens: homo est adæquatè corporeus, quoad denominationem, id est, totus homo adæquatè sumptus, denominatur corporeus, concedo antecedens: est adæquatè corporeus secundùm totam entitatem adæquatam, quâ secundùm omne illud, quod formaliter dicit, sit corporeus, nego antecedens; quia homo formaliter dicit animam, quæ corporea non est: deinde nego consequentiam, quia corporeitate inadæquata totum adæquatè dicitur corporeum, vel distinguo maioris claritatis gratiâ. Homo est corporeus corporeitate adæquatâ, hoc est, totâ corporeitate, quam potest includere, concedo: Corporeitate, quæ in se sit entitas adæquata nego. Eodem enim modo, quo dicitur rationalis rationalitate animæ, quæ est entitas inadæquata, & est tota rationalitas, quâ denominatur totus homo adæquatè rationalis, est corporeus corporeitate materiæ, quæ est entitas inadæquata, & totum hominem denominat corporeum, etiamsi ex duabus partibus essentialibus, quas includit vna tantùm sit corporea, & spiritualis alia.

12. Dices, homo includit essentialiter materiam, & formam; hæc, quæ præcipua pars illius est, formaliter est spiritualis; illa, quæ est pars minùs præcipua, materialis: informatio in probabili sententia spiritualis est, ac per nos non est alia ratio propter quam homo corporeus dici debeat: ergo potiori ratione totus homo debet denominari spiritualis ratione partis formalis principalioris, quàm corporeus, ratione partis materialis minùs principalis: cur enim materialis pars totum poterit denominare corporeum, quia ipsa est corporea, & pars formalis non poterit idem totum spirituale denominare, cùm ipsa spiritualis sit, & quæ præcipuè illud constituit? Respondeo materiam vnitam animæ spirituali communicare animæ saltem extrinsecè rationem corporis, quam in se habet, animam verò non communicare materiæ adhuc extrinsecè rationem spiritualis, & ita potest denominari corporea anima in toto, cùm dicimus homo est corporeus, etiamsi ipsa anima spiritualis sit, & materia non potest adhuc

in

in toto spiritualis denominari, nec homo absolutè spiritualis dici potest. Materiam communicato extrinsecè animæ rationem corporeitatis mediâ vnione, probo, & expliço. Ratio corporis dicit impenetrabilitatem cum alio corpore à se distincto, & ratio spiritus dicit penetrabilitatem cum alio quocumque corpore, & entitate eiusdem rationis cum ipsa, vt probabo late Controuers. 1. de animâ, Puncto 5, sed materia eo ipso, quod vniatur animæ mediâ vnione, illam constituit extrinsecè impenetrabilem cum alio corpore distincto ab illo, cui vnitur, quia anima Petri dum est vnita illius materiæ non potest penetrari cum ligno: ergo materia aliquo modo communicat *rationem corporis*, quam habet, animæ, quam impenetrabilem constituit cum alio corpore, & cum alia anima vnita alij materiæ. Anima verò etiamsi materiæ vniatur, non illam constituit penetrabilem cum aliqua entitate, cum qua antea non posset penetrari, & ita neque extrinsecè illam penetrabilem constituit, neque illi rationem spiritualitatis communicat.

13. Vltimò arguit Henr. *Animata* dicuntur constare corpore, & anima, inanimata non dicuntur constare corpore, & forma: ergo in animatis datur aliqua forma corporeitatis afficiens materiam ab anima distincta, quæ non datur in inanimatis, quæ non dicuntur constare corpore non includente animam. Respondeo animata dici constare corpore, & anima, quia constant materiâ organicâ per temperamentum heterogeneum qualitatum, quæ materia, ita disposita, dicitur corpus, ad distinctionem materiæ non organicæ; inanimata non dicuntur constare corpore, & formâ, idem enim sonat in viuentibus, constare corpore, & animâ, ac constare materiâ organicâ, & formâ.

§. III.

Reijcitur multiplicitas formarum in viuentibus, & vera statuitur sententia.

14. Lui operâ potuimus destruere fundamenta omnia, quibus forma corporeitatis à suis patronis propugnabatur, sed neque hac indigebimus, vt nos expediamus à sententia, quæ secundum gradus diuersos viuentis distinctas formas constituebat; nullum est enim neque leue argumentum, præter illud quod adducit Ocham quodlibeto 1. quæst. 9. scilicet ex diuersitate, & oppositione operationum quod nullius esse momenti clarè constabit. Accedunt rationes aliæ, quæ difficiliorem reddunt hanc formarum multiplicitatem in animatis, quæ iam expendo.

15. In equo forma vegetatiua, non est realiter ratio aliqua communis, sed contracta ad certam & determinatam speciem, ergo contrahitur per differentiam specificam secum identificatam. Antecedens neque illatio aliquâ indigent confirmatione; procedit argumentum. Ratio specifica contrahens animam vegetatiuam equi, vel dicit rationem animæ sensitiuæ, vel clauditur intra rationem vegetatiuæ, sicuti ratio animæ vegetatiuæ, quæ est in arbore, si contrahitur per rationem animæ sensitiuæ, eadem forma vegetatiua realiter erit sensitiua, quia ratio, quæ contrahitur, & ratio contrahens realiter sunt idem. Si contrahitur intra rationem animæ vegetatiuæ: ergo sicuti materia arboris est sufficienter informata formâ arboris, quæ tantùm est vegetatiua, & cum illa constituit totum compositum adæquatum, ita materia, quæ est sub formâ equi, erit sufficienter informata per animam vegetatiuam, seu per formam, quæ est principium vegetandi, & cum illa totum adæquatum constituet; ergo non poterit posteà informari formâ sensitiuâ, vel si illâ informetur, hæc supponet iam totum vegetatiuum simile arbori tam adæquatè constitutum, & ita non poterit vnum per se constituere, quia forma quæ superuenit toti adæquato non potest cum illo vnum per se, sed vnum per accidens constituere. Idem dico de forma rationali superuenienti composito sensitiuo. Rursus à posteriori probatur in homine idem principium indiuisibile concurrere ad operationes vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi, & consequenter per eandem formam constitui vegetatiuum, sensitiuum, & rationalem. Ex nimia attentione intellectiuæ animæ impeditur operatio sensitiuæ, & nutritiuæ: ergo hæ operationes prouenium ab eodem principio, ergò ab eadem anima: patet consequentia. Ex eo quod hoc principium intentum sit in sua operatione exercenda, nullum habet impedimentum ad operandum principium aliud ab hoc distinctum: ergo quando virtus operatiua huius actionis impeditur alia actione, ambæ ab eadem virtute indiuisibili prouenium.

Vltimò in homine non dari animam sensitiuam à rationali distinctam, ab inconuenienti Theologicò probatur: quia, si in Christo fuit duplex anima sensitiua, & rationalis, dum rationalis amisit vnionem cum corpore in triduo mortis, sensitiua vel permansit vnita materiæ, vel fuit corrupta, vel simul fuit separata cùm rationali: dicere permansisse vniram materiæ, hæreticum est, quia sequeretur Christum non fuisse mortuum, siquidem illius corpus permansset cum anima sensitiua; dicere fuisse corruptam, non est, quia sequeretur in morte Christi Deum reliquisse aliquam partem essentialem humanitatis principaliter primò & per se fuerat vnitæ. Si dicatur permansisse separatam, miraculum dicendum sumitur, scilicet materialem formam absque subiecto fuisse conservatam, & in re grauissima contra sententiam Patrum, dicere animas in triduo esse separatas. Hoc principio cum animarum in Christo esse corruptam sententiam, & sensum Ecclesiæ confirmatum testimoniis quæ iam subiicio. S. Augustinus lib. 83. quæstionum, inter contra Apollinarem ipsum dicentem Verbum assumpsisse animam sensitiuam, & mentem dixisse ex ipsa Verbum assumpsisse eandem belluam, ergo tenuit animam sensitiuam dictam à rationali simul cum materia bellua constituere: ergo ex mente Augustini non potest anima rationalis cum alia sensitiua distincta bellua constituere hominem constituere, quia ex bellua & anima non potest constitui totum simplex & per se: quod est homo. Vltimò constat hæreticis ex Synodo Constantinopolitana IV. can. 7. vbi sic habetur: *Apparet quosdam in tantum stupiditatis deuisse, vt hominis animas habere dogmatizent: talia igitur impietatis inuentores, & similia sapientes condemnat, & nouum Testamentum, omnesque Patres animam rationalem hominis habere asserentes sancta & vniuersalis Synodus anathematizat.* In lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, eadem veritas vt dogma Catholicum traditur, verbis adeò crassis, vt nullam possint pati interpretationem duabus animis rationalibus, sic habentur capita: *Neque duas animas esse dicimus in vno homine, sicut Ibas & alij Sanctorum scribunt, animam animæ alterum quemetur corpus, & inuicem se fatigantes, & alteram aliam, quæ existentem non sustinet; sed dicimus animam vnam quamque animalem in homine, quæ & corpus sua societate animificet, & semetipsam sua ratione dispenset.* Non clarioribus verbis poterat singularitas animæ in hoc exprimi.

16. Obiicit Ocham: Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: ergo est diuersa anima, quæ elicit operationes carnis ab illa, quæ

17. elicit

elicit operationes spiritus. Si hæc diuersitas operationum diuersa arguerer principia sufficerer diuersas potentias constituere radicatas in eadem anima, sine animarum multiplicitate. Nego has operationes diuersas arguere diuersa principia vitalia, & affirmo has diuersas concupiscentias oriri ab eadem anima. Concupiscentia carnis seu actus appetitus sensitiui, qui feruntur in obiecta delectabilia, quæ vt plurimum sunt contra rectam rationem, nascuntur ab anima inclinata ad illum per sensationem externam, quæ percipit obiectum delectabile, quod primò tetigit sensus externus, quo allicitur appetitus, & illi blanditur sensus internus, vt in illud obiectum feratur. Eademque anima præuenta cognitione spirituali, & auxiliis diuinæ gratiæ fertur appetitu rationali, in obiecta rationi conformia, quæ vt plurimùm sunt opposita illis, in quæ ferebatur sensitiuus appetitus ex vi sensationum, quæ delectabilitatem obiecti proponebant. Insuper hos motus appetitus sensitiui, & rationalis prouenire ab eodem principio probatur, quia si in obiecta diuersa ferantur, alter ab altero retardatur, si verò in obiecto consentiant, vterque fit faciliùs & promptiùs. Concludo ex his in compositis, quæ de facto dantur, dari vnicam formam simplicem cum qua simul cum materia adæquatè totum constituitur, & nullo probabili fundamento posse multiplicitatem formarum substantialium inadæquatarum in eodem assignari composito.

§. IV.

An possit dari compositum cui naturaliter duplex forma contingat.

18. Hæreo semper in his quæstionibus, quæ à possibili, & de potentia Dei absoluta procedunt, in quibus vt plurimùm vix apparet principium aliquod ex quo possimus certam conclusionem deducere. Non disputo an possit materia duplicem recipere formam quamlibet ex se adæquatam ad suum totum componendum, cum quibus duo tota adæquata constituat, distincta tamen inadæquatè tantùm, quia vna est vtrique communis materia, sed an idem totum possit constare duplici formâ inadæquatâ, quarum quælibet forsim sumpta non possit totum adæquatum constituere, vtraque tamen illud constituat per vnionem ad eamdem indiuisibilem materiam.

19. Possunt hæ formæ ordinatæ ad constituendum idem compositum cum eadem materia constitui inuicem inter se connexæ, ita vt vna non possit saltem naturaliter separari ab alia, ita tamen, vt neutra supponat alteram priùs informantem materiam, neque ab illa oriatur, sed vtraque simul materiam respiciant, absque vllo prioritatis ordine inter vtriusque informationem. Hæc mutua formarum connexio potest oriri ex eo, quod vtraque indiuisibiliter sit principium earundem operationum, ita vt neutra aliquid producat in composito sine alterius consortio, neque detur aliqua operatio, seu aliqua passio, quæ indiuisibiliter non procedat ab vtraque. Si hac ratione duplex hæc inadæquata forma constituatur, existimo absque vlla difficultate posse defendi, non enim repugnat dari duo principia inadæquata earundem passionum, & operationum, neque potest excogitari ratio propter quam hæc duo principia non possint esse partes formales compositi, quarum neutra possit dici forma adæquata, quia nullam passionem adæquatè producit, neque est principium adæquatum alicuius operationis exercitę in cõposito.

20. Alio modo poterunt excogitari hæ formæ inter se connexæ, & neutra supponens alteram priorem naturâ, quælibet tamen habens principium distinctarum operationum, quarum operationes productæ ab vtraque forma dicentur operationes adæquatæ compositi constituti per vtramque formam, & operationes cuiuscumque formæ seorsim sumptæ inadæquatæ dicentur respectu compositi. In his formis inadæquatis sic constitutis primum mihi difficile est, ex quo capite possent inter se illam connexionem habere, siquidem illarum quælibet posset esse principium suarum operationum absque vllo alterius concursu, & neutra supponeret informationem alterius, neque alterâ indigeret ad aliquam operationum. Dices, formas has mutuò esse sibi conditiones comitantes ad existendum. Contrà: hæ formæ non sunt extrema relatiua prædicamentalia, quorum vnum non potest esse sine alio, neque sunt sibi inuicem modi? ergo nullum est caput, ex quo talem mutuam dependentiam in se habeant. Secundò mihi difficile est his admissis formis, cur illarum quælibet non possit dici forma adæquata constituens compositum adæquatum, inseparabile ab alio adæquato composito, quod cum eâdem materiâ alia forma constitueret, cùm enim quælibet forma sit principium operationum distinctarum, operationes illæ dici possent adæquatæ compositi constituti per illam formam, & aliæ operationes ortæ ab alia forma essent similiter operationes adæquatæ alius compositi constituti per aliam formam. Neque ex eo quod eamdem materiam respiciant inadæquatæ dici debent, quia adæquatio formarum non ex materia, sed ex ipsis formis desumenda est, neque repugnant duæ formæ adæquatè respicientes eamdem numero materiam, neque duo tota inadæquatè distincta, quorum materia eadem esse debeat propter connexionem formarum. Quod si dicas duo inter se non posse connecti, neque eamdem exigere materiam, mihi facilè persuadeo, quia difficilè excogitatur talis connexio inter duas formas, quarum quælibet est adæquatum principium diuersarum operationum, vt suprà expendebam, hac tamen admissâ formarum connexione, facilè connexio totorum percipitur, quæ tantùm datur ratione formarum, neque aliquid aliud importat totorum connexio præter connexionem formarum in ordine ad eamdem materiam.

21. Denique quis poterat has formas meditari cum subordinatione vnius ad aliam, ita vt vnius informatio supponeret alterius informationem? Hac ratione non potest vtraque esse forma substantialis. Ratio à priori est: forma substantialis debet esse actus primus subiecti, & id, à quo primo dimanant operationes: ergo forma illa, quæ supponit aliam actum primum in subiecto non potest esse substantialis: ergo si forma illa, quæ supponitur ex parte subiecti prior alterâ sit substantialis, posterior aduenies non erit substantialis, neque primus actus, sed secundus, ac proinde accidentalis. Deinde forma substantialis, quæ prior supponitur ex parte subiecti connexionem habet cum posteriori: ergo posterior oritur à priori, quam supponit: ergo prior est radix posterioris, & omnium operationum, quæ ab vtraque oriuntur, & non posterior, quæ tantùm se habebit vt complementum prioris, & potentia illius, & non poterit esse prima radix omnium operationum, quæ sunt in composito, cum potius ipsa sit radicata in alia forma. Non vltrà progredior, nullum enim principium solidum inuenio, in quo firmiter pedem figere possim.

PVNCT.

PVNCTVM III.

Essentia formæ metaphysicè sumptæ explicatur.

1. DIFFICVLTATEM penè exhausi Controvers. 2. Puncto 3. vbi conceptum quiditatiuum materiæ vt distinctæ à forma explicui : & dum rationem assignaui propter quam materia à forma distinguitur, simul explicaui rationem specialem formæ, propter quam differt à materia. Rationalis forma materiæ vnitur, & ex illa non educitur, neque dependet secundùm suam existentiam, postquam semel est creata; reliquæ formæ materiales, vt tradam Puncto sequenti, non tantùm materiæ vniuntur, sed etiam educuntur ex illa; itaque sunt vnibiles, & educibiles, & vtraque potentia per suammet entitatem illis conuenit, quia nulla forma terminat vnionem ad materiam, neque eductionem ex illa mediâ aliâ entitate, sed per se ipsam. Inquiro modò in quo consistat conceptus quiditatiuus formæ substantialis provt abstrahit ab hac, & illa forma in particulari, & conuenit omnibus formis substantialibus, etiam possibilibus.

2. Non esse de ratione formæ esse educibilem extra disputationem esto. Quia anima rationalis educibilis non est, & tamen habet propriam rationem formæ; vt definitum est in Concil. Viennensi sub Clem. V. in Clement. vnica, §. *Porrò*, de summa Trinit. Formam substantialem actum potentiæ sæpè appellat Philosophus, & animam quatenus forma est per actum definit lib. 2. de anima : *Anima est actus corporis*, &c. existimant multi formam dici actum, quia per illam determinatur indifferentia materiæ ad hoc, vel illud totum componendum; ego verò differentiam hanc à conceptu quiditatiuo materiæ relegaui Controvers. 2. Punct. 3. ac proinde non possum determinationem hanc ex parte formæ inter illius quiditatiuos conceptus annumerare. Formam per proprios, & quiditatiuos conceptus sic definio : *Substantia incompleta, quæ per modum perficientis componit totum.* Alio modo, *pars essentialis compositi, quæ terminat vnionem ad aliam comparem perfectibilem per modum perficientis.* Ratio partis essentialis, seu substantiæ incompletæ aptæ totum componere, communis est materiæ, & formæ; differt forma à materia per rationem perficientis, seu perfectionis, quam habet respectu materiæ. Definitionem hanc valde consonam esse existimo, his quæ Aristoteles de forma semper docuit, vbique enim illam actum appellat, & hanc rationem actus perfectionem vocat, ita expresè lib. 2. de anima cap. 1. text. 2. *est autem materia* (verba sunt Philosophi) *quædam potentia, forma verò actus, atque perfectio materiæ.* En conceptum quiditatiuum formæ explicat Aristoteles per rationem actus, atque perfectionis, quam non distinguit, quia actus quatenus est potentiæ actus, illius est perfectio. Neque desiderabis explicationem rationis perfectionis in qua constituit vltimam formæ differentiam, si attentè legeris Punctum tertium citatum, vbi abundè satis explicui, quomodo materia sit perfectibilis per formam, & quomodo forma sit perfectio materiæ: & iterum hæc formæ definitio, quæ cum præcedentibus coincidit, explicabit : *pars essentialis compositi, qua perfectiora prædicata alteri comparti in toto communicat, quàm ipsa ab illa in eodem toto percipiat.* Differunt formæ inter se per diuersas actuationes, & diuersa prædicata, quibus materiam perficiunt, quatenus hæc terminant vnionem ad materiam, mediâ quâ materiam perficiunt, & per diuersum modum terminandi, quem habent ex parte sui secundùm diuersa prædicata terminatiua vnionis, & à posteriori per diuersas vniones, quas terminant. Neque ad conceptum quiditatiuum huius formæ in specie pertinet ordo ad eductionem ex potentia materiæ, sicuti neque ad conceptum quiditatiuum attinet potentia, quam habet materia, vt ex illa educantur formæ, sed tantùm terminabilitatem vnionis, quæ dicit ex parte extremi omnia prædicata materiæ, quatenus possunt vnionem terminare connotando tantùm vnionem, non verò alias actiones, seu passiones, quas possint terminare.

Inquiri solet; an forma sit tota quiditas compositi. Respondeo negatiuè, quia compositum præter formam includit materiam tanquam partem essentialem, ex qua componitur, quâ deficiente, totum deficit. Occurrunt nonnulli : homo vi caloris amittit partes materiæ, quas modò habet, & acquirit alias : ergo potest contingere, vt post multos annos nihil remaneat materiæ in homine ex ea, quæ modò est; ergo si tota quiditas compositi non sita est in forma, sed etiam in materia non erit idem homo quadraginta annis elapsis, qui fuerat ante illos. Idem argumentum fieri potest in reliquis viuentibus præter hominem, etiam de formis ipsis, quarum diuersæ partes acquiruntur, & deperduntur per diminutionem, & augmentationem viuentium. Respondeo hominem plures materiæ partes amittere, & plures acquirere, an verò possit perdere omnes, quas acquisiuit in prima generatione incertum est, sed quidquid sit de hoc. Dico esse eumdem hominem secundùm animam, & secundùm se totum dici eumdem moraliter, etiamsi physicè indiuisibiliter non sit idem, sicut dicitur idem fluuius hodie, ac heri, etiamsi omnes partes aquæ, quas heri habebat, iam amiserit, & alias acquisiuit. 3.

Obiicies : Fidem docere resurrecturum esse eumdem hominem, & non esse eumdem simpliciter, qui non est idem physicè, sed tantùm moraliter. Respondeo resurrecturum eumdem hominem physicè secundùm formam, & secundùm plures materiæ partes, non verò resurrecturum secundùm omnes partes materiæ, quas habuit, si enim omnes quas vi caloris naturalis amisit, iterum resumeret, ad instar monstrosi gigantis quilibet resurgeret. Resurget ergo secundùm illas partes, quas habebat in instanti mortis, quod si oportuerit sub pluribus resurgere, illis adiungentur aliæ, ex his, quas vi caloris amiserat; quod si contingat duplicem hominem sub eadem parte materiæ animam agere, Deus eodem modo, vel ex alia materia in altero defectum illius partis supplebit. 4.

Desiderabis scire conceptum communem formæ substantialis, & accidentalis. Respondeo vtramque esse perfectionem subiecti, forma substantialis modo suprà explicato; accidentalis forma, quia ex sua natura ordinatur ad perficiendum subiectum, quod afficit, & ex se ad subiectum perficiendum ordinatur, & est propter illud, quapropter illius perfectio iure dicitur, etiamsi secundùm suam entitatem accidentalis forma imperfectior sit substantiali subiecto. 5.

***

PVNCTVM IV.

Quomodo formæ præexistant in potentia materiæ.

1. CERTVM est rationalem animum non educi, sed creari, & independenter à materia conseruari: de reliquis formis materialibus procedit difficultas, quomodo educantur ex potentia materiæ, & quam dependentiam habeant ab illa.

2. Ex antiquis Philosophis multi percipere non valebant, quomodo formæ possent præexistere in potentia materiæ, & educi ex illa, si in eadem non præcessissent, quia ex nihilo nihil fit: ergo si nihil formæ præcessit, fit ex nihilo, quod fieri nequit ab agenti naturali. Propter hanc rationem aliqui quos videre potes apud Suarez in Metaphysic. disput. 15. sect. 2. negarunt dari formas substantiales. Contra hos idem argumentum fit de formis accidentalibus, quod illi de substantialibus conficiebant. Ideò illos refert Suarez asserentes nullam dari mutationem in rebus substantialibus, sed omnes formas esse sub materia à creatione illius, & tunc existere hominem, quando in materia apparet forma hominis, & tunc equum quando in eadem materia apparet equi forma, & sic de aliis. Non explicarunt authores huius delirij, quid sit apparere modò in materia, in qua sunt omnes formæ, formam hominis, & non apparere aliam formam, neque aliquis explicabit, quomodo incipiat apparere forma, quæ antea erat occulta, quis eam vocat, vt nunc appareat, vel quis formam equi excitat, vt reliquis dormientibus, ipsa vigilet, & equum constituat? Vltrà: esse equum nihil aliud est quàm esse materiam, formam, & vnionem equi, sed totum hoc est ante apparentiam, quia per hanc nihil equi incipit esse, sed tantùm apparere secundùm hos Philosophos: ergo quacumque materia existente, in qua sunt omnes formæ, existunt omnia composita, etiamsi non appareant, quia apparentia non est ratio formalis, neque pars essentialis compositi. Rursus de eadem apparentia idem argumentum conficio, quod Philosophi de formis. Apparentia, quæ incipit, quando incipit existere compositum, cuius forma apparet, non præcesserat saltem sub illo modo: ergo incipit esse: ergo tunc primò producitur: ergo ex nihilo, quia nihil illius præcesserat.

3. Alij ex eisdem Philosophis apud eumdem Suarez ibidem asserebant formas præcessisse in materia non secundùm se totas, sed secundùm aliquid sui, & hac ratione formas non fieri ex nihilo, sed ex parte ipsarum in materia præcedenti. Contra hos sic fit argumentum. Pars illa formæ, quæ denuo fit distinguitur realiter ab illa, quæ in materia præexistebat; ergo fit ex nihilo, etiamsi pars alia præcesserit. Alij apud eumdem Suarez num. 9. minùs aberrarunt asserentes omnes formas materiales creari, contra quos agam, dum communem, veramque sententiam statuam.

4. Horum omnium Philosophorum vnum est fundamentum, videlicet non posse generari formas, quæ in materia non præcesserunt, quia ex nihilo nihil fit. Et ita omnibus eâdem ratione satisfacio. Creatio est productio rei ex nihilo, hoc est, ex nullo præsupposito subiecto, non ex nihilo rei creatæ, quod latiùs explicabo Controuers. 13. Punct. 1. ac proinde etiamsi formæ substantiales fiant ex nihilo sui, seu nihilo suarum entitatum præsupposito, non creantur si fiant ex præsupposito subiecto, ex cuius potentia educantur tanquam ex causa materiali, in qua non formaliter, sed eminenter tanquam effectus in causa, & virtute continebantur.

5. Agendum est modò cum aliquibus recentioribus, qui rem satis probasse putant dum euidenti demonstratione non conuincuntur, quasi difficile esset ingenioso viro in re purè Philosophicâ, in qua si neget principia ab omnibus Philosophis admissa, non hæresis argui poterit, quodcumque delirium ita defendere, vt nunquam ad angustias conclusionis demonstratiuæ ex principiis concessis trahi possit. Horum aliqui cùm non auderent asserere formas materiales creari, defendunt nullâ ratione oppositum posse probari.

6. Longè difficilius est opinatus Arriaga, qui docet formas materiales dependere à materia, & non creari, & licet hanc negatiuam partem non expresè tradat dum agit de dependentia formarum materialium à materia, eam apertè defendit, dum disput. 3. sectione 4. postquam probauerat formas materiales dependere à materia, docet num. 33. formas cælorum potuisse à Deo creari, verùm cùm illæ omnes dependentes sint à materia fundamentum non esse, vt dicamus intercessisse hoc miraculum in productione formæ cœlestis. His admissis ab Arriaga cum communi sententia, aliam quæstionem mouet disput. 8. sectione 1. num. 3. an videlicet causa materialis sit vera causa, & exerceat aliquam causalitatem cum forma: cui quæstioni affirmatiuè respondet, asserit tamen ita concludere propter communem sententiam, licet videatur, absque vllo fundamento nos finxisse hoc genus causæ materialis, quia ex eo quod forma dependeat à materia non infertur materiam esse causam illius, quia anima rationalis in primo instanti creationis dependet à materia, & tamen rationalis animæ materia causa non est. Clariùs suam sententiam explicat Arriaga ibidem dum pro illa refert Partem Lessium lib. 3. de summo bono, à num. 49. satis fusè quæstionem hanc disputantem, vbi in negantem partem inclinat, illámque defendit ratione ab Arriaga adductâ: sine hac dependentia, & vero influxu formarum à subiecto potest assignari distinctio inter generationem, & creationem, ex eo præcisè quod illa res creari dicatur, quæ neque vt à conditione, neque alio modo dependeat à subiecto, & illa generari dicatur, quæ à subiecto saltem vt à conditione, vel à posteriori dependet, etiamsi ab eo non causetur: ergo nulla est necessitas confingendi veram causalitatem inter formam genitam, & subiectum. Eisdem ferè verbis Lessium refert Arriaga pro sua sententia quam postea infirmare intendit. Ex quo infertur Arriagam certò existimasse formas materiales non creari, dubitare tamen an dependeant à subiecto per veram dependentiam, & causalitatem.

7. Contra sententiam Lessij & Arriagæ sic argumentor: Vt res creetur secundùm hos authores, necessum est, vt non dependeat in fieri, aut in conseruari ab alia, etiam à posteriori, & tanquam conditione: sed anima rationalis, vt fatetur Arriaga, dependet in fieri à materia tanquam à conditione, sine qua non produceretur: ergo generatur, & non creatur. Deinde ipse Arriaga fatetur modum vnionis posse creari, & tamen non potest adhuc de potentia Dei absoluta non dependere ab vtroque extremo: ergo ad creationem non requiritur omnimoda independentia ab alio, nec sufficit quæcumque independentia, sed requiritur independentia tanquam à subiecto, seu causa

causa materiali. Aliud exemplum quod adducit Arriaga de actione creativa dependenti à termino, à quo non causatur, probat posse esse dependentiam immediatam sine causalitate interiectâ, quod libenter in actione concedo, non tamen probat hanc dependentiam sufficere ad generationem, quia in sententia asserente, Angelum non esse causam materialem actionis, per quam producitur, dicendum est ipsam actionem per se ipsam creari; & nullo modo generari. Rursus communis sententia docet materiam primam dependere à posteriori à forma, & non posse esse naturaliter sine illa, nihilominus materia prima in omnium sententia creatur; ergo ad creationem nihil refert dependentia à posteriori. Video hac ratione non vrgeri Arriagam quia ipse defendit dependentiam materiæ à forma propter communem sententiam, & eodem modo asserit materiam esse veram causam, & requiri verum influxum causæ materialis ad generationem, licet ipse propendeat in sententiam negantem hunc influxum, sicuti in sententiam negantem dependentiam materiæ à forma. Cæterùm rationes suprà factas existimo manifestè conuincere non sufficere ad generationem quamcumque dependentiam, sed requiri dependentiam per veram causalitatẽ materialis causæ, & non requiri terminum creatum esse independentem ab omni alio, vt cum Lessio docet Arriaga, quapropter si nulla esset ratio, quæ probaret materiam primam esse veram causam, nulla nobis supperet ad probandum formas materiales non creari, imò consequentiam hanc legitimam esse censeo: Hæc entitas non dependet à causa materiali per verum influxum: ergo creatur.

8. Audiui recentiores qui Lessij sententiam defendebant, asserentes ad generationem non requiri verum influxum subiecti in terminum productum, neque veram, & propriam causalitatem, non tamen sufficere quamcumque dependentiam, sed dependentiam ab aliquo tanquam à subiecto, & causâ materiali licet improprie causa, & hac ratione posse creari modum vnionis, quia licèt non possit non dependere à materia, quam vnit, potest non dependere ab illa tanquam à subiecto: eademque ratione creari animum rationalem, etsi in primo instanti creationis dependeat à materia, sine qua non produceretur, quia non dependet ab illa tanquam à subiecto, & à causa materiali: Contrà: dependentia, quam tu assignas generationis modi vnionis tanquam à subiecto tantùm dicit, non posse esse illam actionem, quam tu vocas generationem sine subiecto, sed idem habebit quæcumque alia actio, quam creationem eiusdem vnionis appelles: ergo creatio & generatio vnionis ex nullo capite poterunt differre, si enim dicas generationem modi vnionis dependere à materia tanquam à vera causa, & creationem modi vnionis tantùm dependere à materia, quatenus illius terminus est modus talis materiæ; Vrgeo: terminum genitum dependere ab hac entitate tanquam à subiecto, & causa materiali, in tua sententia nullam dicit causalitatem inter subiectum & terminum productum, sed tantùm hunc nõ posse esse sine illo, sed hoc est commune omni dependentiæ: ergo non potest explicari seclusâ verâ dependentiâ, quid sit dependere ab aliquo tanquam à subiecto, seu à causa materiali modo requisito ad generationem, neque potest mente concipi quid sit dependere ab aliquo tanquam à subiecto materiali, & quid dependere ab eadem entitate, non tanquam à causa materiali, si dependentiam effectus à causa materiali non constituimus in vero influxu, & propriissima causalitate.

9. Venio ad sententiam recentiorum asserentium probari non posse formas materiales educi ex materia, & non creari. Certum est apud omnes formas materiales dependere à materia, quod prædicti recentiores admittunt, & probo ex differentia inter animam rationalem, & reliquas formas viuentium, hæ enim sunt corruptibiles, illa verò incorruptibilis, & æterna: si verò formæ materiales à materia non dependerent, etiamsi à subiecto expellerentur; permanerent seperatæ sicut permanet rationalis anima, sed eo ipso quod expellantur, corrumpuntur; ergo dependebant à subiecto. Minorem probo. Si formæ materiales absque subiecto conseruarentur, producerent suas passiones, & plures effectus, quos sensibus possemus percipere, videlicet calorem, & lucem: sed hæc accidentia non producuntur nisi quando forma est in subiecto; ergo non conseruantur extra illud. Neque potest dici formam ignis separatam à subiecto non posse producere calorem, & lucem, quia si secundùm suum esse non penderet à subiecto, neque secundùm suas operationes penderet, sicut anima rationalis, quæ intelligit, & discurrit, & producit suas passiones, seu conseruat suas passiones in statu separationis. Ex hac dependentia, quam habent formæ materiales à subiecto, infero ego esse dependentiam tanquam à vera causa materiali per veram generationem. Negant consequentiam recentiores asserentes hanc dependentiam non esse tanquam à vera causa, sed tanquam à conditione: Contra quos sic insurgo. Forma materialis dependet à materia non à posteriori, non tanquam modus à re, non tanquam à conditione: ergo tanquam à vera causa: non dependere à posteriori tanquam ab effectu patet, quia materia non est effectus formæ; non dependere tanquam modum à re certum est, quia forma saltem de potentia Dei absoluta potest separari à materia: non dependere tanquam à conditione, sic probo. Materia prima non est conditio disponens ad existentiam formæ, vt patet; non est approximatio subiecti ad passum, quia approximatio est præsentia distincta à materia; deinde, quia in his, in quibus requiritur approximatio, aliunde supponitur dependentia, neque modus alicuius conditionis apparet, quem possit exhibere materia in productione formæ materialis: ergo non dependet forma materialis à subiecto tanquam à conditione: ergo non restat alia dependentia, quam habeat talis forma à subiecto, nisi dependentia effectus à causa per veram causalitatem.

10. Dices formas materiales dependere à materia eo modo, quo de facto materia dependet in conseruari à forma, sine qua naturaliter existere non potest. Præcluso hoc effugium Controuers. 2. Puncto 7. vbi probaui materiam primam non dependere à forma adhuc à posteriori. Respondeo tamen in gratiam communis sententiæ materiam primam dependere à forma à posteriori tanquam ab effectu, & tanquam potentia ab actu, & perfectibile à perficienti, quam dependentiam non potest habere forma à materia, quia materia non est effectus formæ, neque est de ratione actus informantis dependere à potentia, neque huiusmodi perfectionis dependere à perfectibili, vt patet in animo rationali, quia est actus materiæ, illiúsque perfectio, & tamen à materia non dependet.

11. Assero cum communi sententia rectè concludi ex dependentia formarum materialium tanquam à materia dependere ab hac tanquam à causa materiali, quia non inuenitur alind genus causæ, neque alius modus dependendi, quo possit dependere. Quod si cum Recentioribus putas posse inueniri aliam dependentiam à subiecto, non tanquam à vera causa, quam censet Arriaga sufficere ad generationem, & hi recentiores non sufficere, sed rectè cum creatione

componi, assigna, quæ sit huius dependentiæ natura, atque conditio, quod si nullus talem hucvsque modum agnouit, præter hos paucos, qui illum defendendum suscepêre, neque libido illum defendendi, non solùm illius naturam nondum est assequuta, verùm etiam neque illi nomen inuenit, cur dicendum est formas materiales dependere à subiecto, & non aliquo modo ex his, quos hucvsque Philosophia nouit, & recurrendum ad hunc modum incognitum, absque vlla ratione, & fundamento? Addo hunc dicendi modum non adeò consonum esse ad defendendam animi rationalis immortalitatem, quia si semel conceditur formas materiales creari, & esse corruptibiles, saltem destruimus fundamentum desumptum ex creatione animæ ad illius immortalitatem inferendam, & nonnulla aperitur via, vt quis ex immortalitate animæ rationalis intendat probare reliquas brutorum animas esse immortales, quia creantur sicuti rationalis anima; vel vt ex natura corruptibili reliquarum formarum materialium non obstante creatione ipsarum inferat aliquis, animam rationalem esse corruptibilem, quæ illationes etiamsi bonæ non sint nonnullam habent speciem, quapropter vt illas fugiamus consultius nobis est asserere tanquam certum omnes formas materiales generari, & dependere à materia tanquam à vera causa, & vnam animam rationalem creari, & esse omnino independentem à subiecto quod informat.

12. Obiicies fieri non posse materiam primam adeò imperfectam in se eminenter continere, tanquam in vera causa, formas omnes materiales, longè perfectiores illâ: ergo non possunt ab illa tanquam à vera causa dependere: Antecedens probatur: principium effectiuum adæquatum debet esse saltem æquè perfectum cum effectu: ergo principium passiuum, si verè, & propriè principium esset, deberet eamdem perfectionis proportionem seruare cum effectu. Hoc argumentum æquè fauet sententiæ in quam propender Arriaga, & sententiæ recentiorum, quam retuli, vtraque enim negat subiecto veram causalitatem respectu formarum, licèt sententia, cui patrocinatur Arriaga asserat deficiente verâ causalitate ex parte materiæ in formas, has verè generari ratione dependentiæ impropriæ, & recentiorum sententia sine propria dependentia generationem non agnoscat, & consequenter dicat, formas materiales dependentes à materia non per veram causalitatem propriæ causæ, non generari, sed creari. Respondeo negando primum antecedens. Ad confirmationem dico principium effectiuum debere habere æqualem perfectionem cum effectu, passiuum verò non debere hanc perfectionis æqualitatem retinere. Ratio disparitatis inter vtrumque sumenda est ex diuerso modo, quem habent hæc principia influendi in effectus, actiuum enim longè excellentiori modo influit quàm passiuum, hoc enim tantùm influit recipiendo effectum, ab illo autem totus exit effectus.

CONTROVERSIA IV.

De vnione inter materiam, & formam.

AD perfectam cognitionem extremorum cognitio vnionis inter ipsa media, quæ eorum conficiunt, maximoperè spectat, quæ se tenet ex parte vtriusque principij materiæ videlicet, & formæ, & principium, *vt quo* dicitur respectu materiæ, quæ est principium *vt quod*, quatenus se tenet ex parte illius, & similiter quatenus se tenet ex parte formæ dicitur principium, *vt quo* constituens formam principium in actu secundo.

PVNCTVM I.

Quid sit vnio compositi substantialis.

ETsi præcipuè de vnione compositi substantialis disputatio instituatur, quia eadem est de aliis totis doctrina, de illorum vnionibus nonnihil dicam.

§. I.

Doctorum placita.

1. PRimam sententiam defendunt Gregor. Arim. in 3. dist. 28. quæst. 2. ad 18. Maior ibid. dist. 1. quæst. art. 1. Caiet. 1. part. quæst. 2. art. Medina ibid. Bacon in 3. distinct. 1. quæst. 1. art. 1. & quæst. 2. art. 2. asserentes vnionem non esse entitatem distinctam à materia, & forma, & tantùm dicere applicationem localem tanquam conditionem. Ab his differre videtur Gabr. (cuius esto secunda sententia) in 1. dist. 30. quæst. 4. conclus. 5. qui asserit vnionem extremorum nihil aliud esse, quàm intimam extremorum præsentiam, & hanc præsentiam ait Gabr. esse simultatem in eodem loco siue definitiuè, siue circumscriptiuè. Differt Gabr. à Gregorio, & aliis quia illi approximationem, tantùm requirebant vt conditionem, vt extrema per se ipsa formaliter vnirentur; Gabr. verò eamdem approximationem rationem formalem vniendi esse contendit.

Tertia sententia, quam tenet Aureolus apud Capr. in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 2. asserit vnionem inter extrema non esse aliquid positiuum, sed negationem diuisionis. Quarta sententia vnionem constituit in dependentia materiæ à forma, hanc defendunt Scot. in 3. dist. 1. quæst. 1. Bassol. ibid. Ocham in 3. dist. 5. quæst. 4. & in 3. quæst. 1. supra hanc dependentiam, quæ est formalis ratio vniendi requirunt Doctores huius sententiæ indistantiam extremorum vt conditionem vt vniantur. An verò hæc dependentia distinguenda sit ab extremis, vel identitatem cum illis retineat, ad præsentem quæstionem non spectat, specialem disputationem alibi sibi vendicat hæc difficultas, vnum tantùm ex his doctoribus modò scire oportet, ipsos nempe vnionem extremorum constituere in dependentia formæ à materia cuiuscumque naturæ sit hæc dependentia quam examinabo lib. 3. Controuers. 12. Punct. 1. 2.

Quinta

5. Quinta sententia tenet vnionem esse modum quendam substantialem modaliter distinctum à materia, & forma, realitérque distinctum ab approximatione, extremorum, & à dependentia formæ à materia. Ita P. Vazquez t.1.in 3. partem disp.18.c.3. & disp.19.num.23.Pater Soar.disp.15.Metaph.sect.6. à num.6.vsque ad 10.& tit.1.in 3.p.disp.8.sectione 3. concl.3.Rub.tract.4.de forma, quæst.6.num.57.Hurt. disp.5.sect.1.num.6.Arriag.disput.4.sect.1.& ferè omnes moderni plurésque ex antiquis apud Soar.suprà. Hanc opinionem amplector quam nonnullis conclusionibus explicabo, & simul sententias suprà relatas refellam. Alij dicendi modi, quos recentes excogitarunt ad negandum substantialem vnionem, ad has sententias reduci possunt, quos inter illas explicandas & impugnandas explicabo,& impugnabo.

§. II.

Duplici conclusione propriæ sententiæ duplicem sententiam explodo.

4. PRIMA CONCLVSIO. Vnio inter materiam & formam distinguitur ab ipsa materia, & forma, vt aliquid superadditum non solùm tanquam conditio, sed tanquam ratio formalis. Hæc conclusio directè impugnat primam sententiam, quam sic probo. Possunt existere materia & forma absque vnione : ergo vnio aliquid est distinctum à materia & forma : Antecedens patet in morte hominis, admittiturque ab omnibus aduersariis:consequentia est legitima iuxta illud principium firmum in Philosophia,*Illa quæ realiter separantur, realiter distinguuntur* : ergo separatio vnionis à materiâ, & formâ infert necessariò distinctionem. Dices materiam, & formam posse existere absque eo quod vniantur ex defectu conditionis, approximationis videlicet,quâ positâ non poterunt non vniri. Contrà: do ad conclusionem, de qua modò ago, materiam,& formam, quæ possunt existere non vnitæ, vniri necessariò positâ approximatione, & sic argumentor. Approximatio tunc non se haberet vt conditio, vt existeret vnio identificata cum materia & forma : ergo esset conditio vt existeret alia vnio distincta à materia,& forma vel ipsa esset formaliter vnio. Antecedens probo : vnio identificata cum materia, & forma nihil aliud est, quàm materia, & forma : sed approximatio non est conditio vt existant materia, & forma : ergo non est conditio vt existat vnio identificata cum materia & forma: Probo consequentiam : quidquid est conditio ad hoc vt aliquid physicè existat, est conditio ad hoc vt existat illud, quod physicè indiuisibiliter identificatur cum illo : ergo si approximatio esset conditio, vt existeret vnio identificata indiuisibiliter cum materia, & forma, esset conditio vt existeret materia & forma : sed non est conditio vt existat materia & forma;quia absque approximatione possunt existere : ergo non est conditio vt existat vnio identificata cum materia,& forma.

5. Dices, approximationem esse conditionem vt materia, & forma existant vnitæ, etiamsi non sit conditio necessaria, vt existant materia, & forma, secundùm se.Contrà : materiam & formam vnitas existere, vel dicit aliquid supra existentiam vtriusque entitatis, vel tantùm dicit vtramque existentem : Si dicit aliquid distinctum : ergo vnio distinguitur à materia, & forma : si nihil distinctum dicit, materiam & formam existere, est materiam & formam vnitas existere : ergo quod est conditio vt materia & forma existant, erit conditio, vt existant vnitæ, & quod non est conditio,vt existant,non erit conditio, vt existant vnitæ. Dices materiam & formam vnitas dicere supra materiam, & formam approximationem tanquam conditionem. Contrà : conditio distinguitur realiter à ratione formali ad quam est conditio : ergo approximatio, si tantùm se habet vt conditio respectu vnionis, ratio formalis huius debet distingui ab approximatione, De illa ratione formali vt distincta ab approximatione, à qua tanquam à conditione ad sui existentiam distinguitur, inquiro an dicat aliquod præter materiam, & formam, vel non:si dicit aliquid : ergo vnio distinguitur à materia & forma : si tantùm dicit materiam, & formam, tota ratio formalis vnionis, vt distincta à conditione, quæ illius rationem formalem non ingreditur, sita est in nudis entitatibus materiæ, & formæ:ergò existente materiâ, & formâ existit ratio formalis vnionis, secluso quocumque alio.Ex hoc duo infero: primum, approximationem non esse conditionem ad rationem formalem vnionis, siquidem non est conditio ad existentias materiæ, & formæ secundùm se, in quibus tota ratio formalis vnionis,quæ ab approximatione distingui debet, in opinione, quæ approximationem conditionem ad vnionem appellat, necessariò est constituenda. Secundò infero positâ existentiâ materiæ, & existentiâ formæ non posse non esse vnitas, quia implicat existere rationem formalem vnionis, & extrema non esse vnita; vnio enim essentialiter est nexus actualis, & exercitium vniendi duo extrema, quorum est vnio. Vtraque consequentia est legitima : primum consequens est contra primam sententiam, qui dixi directè opponi meam conclusionem : secundum, contra omnium consensum,& veritatem Catholicam, quâ creditmus, mortuo homine animam non vnitam incorruptam permanere, & Christo mortuo illius materiam in sepulchro iacuisse, animámque descendisse ad inferos, vnionémque inter vtramque partem periisse.

6. Dices approximationem non esse conditionem, vt existat secundùm entitatem vnio identificata cum materia, & forma,vt probat ratio à nobis facta,sed vt existat secundùm formalitatem, hoc est,vt actu exerceat officium vnionis, quia eadem vnio,quæ physicè existit quando materia, & forma approximationem non habent, & non actu vnit, quia non existit secundùm formalitatem vnionis ex defectu conditionis, incipit esse secundùm illam formalitatem vnionis positâ approximatione tanquam conditione, cúmque tunc incipiat existere,non physicè,& secundùm entitatem, sed secundùm formalitatem, tunc primò incipit exercere officium vnionis, & annectere actu, quod antea non præstabat. Rem explicat exemplo cognitionis diuinæ, quâ cognoscit obiectum contingens; illa cognitio si obiectum deficeret tota existeret secundùm entitatem, quia est intrinseca Deo, & nihil Dei intrinsecum physicè deficere potuit, si tamen obiectum quod antecedenter potuit non esse, non fuisset, cognitio illa non existeret secundùm formalitatem, neque Deum constitueret cognoscentem,& iudicantem existere tale obiectum, præcisè ex defectu obiecti, quod non pertinet ad rationem formalem constitutiuam cognitionis diuinæ, sed tantùm se habet vt conditio respectu illius.

7. Hunc dicendi modum apprehendunt plures, qui *connotatores*,vulgo dici solent, quia per hæc extrinseca connotata rerum formalitates explicant,asserúntque hoc connotato posito (idem connotatum sonat atque conditio, etiamsi connotatum non solùm vices conditionis,sed obiecti gerat aliquando) intrinsecè & formaliter habere aliquam formalitatem, quam sine tali connotato tantùm habebat physicè, & materialiter. Hæc doctrina multùm cursum nostrum

strum retardaret, si quoties occurrit, illam ex professo impugnandam susciperemus, est enim frequens apud plures in tota Philosophia, quapropter semel illam radicitùs impugno in Metaph. Controuers. 9. Punct 4. de relat. disputans, vbi plura contra hunc dicendi modum inuenies: modò summis labris rationem quamdam attingam, vt illam loco citato recognoscas. Vnio secundùm suam physicam entitatem, & secundùm formalitatem seu actuale exercitium vniendi, à parte rei seclusâ fictione intellectus non distinguitur à materia, & forma; sed existente materiâ, & formâ secundùm sententiam, quam impugno, & seclusò quocumque alio est vnio secundùm entitatem physicam: ergo est formaliter tota formalitas, quam sine intellectus fictione habere potest, & est secundum actuale exercitium vniendi.

8. SECVNDA CONCLVSIO. Vnio non consistit formaliter in approximatione seu intima præsentia inter materiam & formam. Hæc conclusio est contra sententiam, quam defendit Gabriel, pro qua sic argumentor. Approximatio localis nihil aliud est quàm præsentia vtriusque extremi: sed quotiescumque mouetur homo corrumpuntur præsentiæ materiæ, & formæ, & aliæ acquiruntur: ergo quotiescumque mouetur homo corrumpitur vnio, quæ antea erat, & producitur alia vnio, & tot vniones producuntur, & corrumpuntur in motu locali, quot producuntur & corrumpuntur præsentiæ: ergo ex vi motus localis producitur vnio inter materiam & formá, & consequentet producitur homo, & principiú efficiens motus localis hominis verè est principium hominis, & verè hominem producit, sicuti illum produxit principium generans, quod ex vi generationis non produxit materiam, neque formam, sed tantùm vnionis modum, quo posito resultat homo ex materia, & forma: ergo principium mouens localiter hominem, quod similem vnionem producit, si hæc in approximatione consistit, dicetur principium producens hominem; & principium destruens approximationem, quam antea habebat, dicitur principium destruens hominem, quia nullo alio modo dicimus hominem corrumpi ab aliqua causa naturali, nisi quatenus hæc illius modum vnionis corrumpit. Ex quo inferetur principium mouens localiter hominem esse principium destruens hominem, quatenus destruit modum vnionis, qui in approximatione destructa à motore constituitur, & alium hominem producens quatenus producit aliam vnionem, seu aliam approximationem inter eamdem materiam & formam.

9. Secundò, si vnio in approximatione consisterer, sequeretur formam vnam substantialem non expellere aliam, quod sic probo. Formæ substantiales inter se possunt penetrari, & illarum penetratio cum alio tertio tantùm repugnat ratione quantitatis, sed diuersæ formæ in eadem materia non secum afferent diuersas quantitates: ergo non repugnat penetratio formarum inter se, & cum eadem materia neque ratione ipsarum formarum, neque ratione diuersarum quantitatum, quas secum afferant: ergo ex nullo capite repugnat penetrare duplicem formam in eadem materia: ergo vna forma non expellit aliam à subiecto per informationem, neque est incompossibilis cum alia, si informatio consistit tantùm in approximatione inter materiam, & formam. Consequens admitti non potest: ergo antecedens non subsistit.

10. Tertiò anima Christi fuit penetrata cum materia Sanctissimæ genitricis, cum ex illa illæso virginitatis claustro fuit natus, & tamen anima Christi non fuit vnita materiæ primæ Virginis: ergo vnio non consistit in approximatione intima seu in penetratione inter materiam & formam.

11. Propter hæc argumenta nonnulli hanc approximationem aliter explicant dicentes, vnionem non consistere in approximatione locali tantùm, sed in approximatione secundùm virtutem, quæ potest deficere etiamsi sint penetratæ localiter materia, & forma, & ita possunt habere hanc penetrationem localem sine vnione. Contra hanc approximationem secundùm virtutem, argumentum sæpe factam, adhuc integrum iterum repeto. Approximatio secundùm virtutè distincta à præsentia locali, vel dicit aliquid distinctum à materia, & forma, vel tantùm dicit entitatem vtriusque; si dicit aliquid distinctum, iam constituitur vnio realiter distincta à materia, & forma, & intimâ præsentiâ locali; si nihil dicit distinctum à materiâ, & formâ, & intimâ præsentiâ locali, implicat esse materiam & formam intimè præsentes, seu penetratas sine hac approximatione secundùm virtutem: ergo non potest dari forma penetrata alicui materiæ, quæ non habeat hanc approximationem secundùm virtutem.; & quæ non sit vnita tali materiæ. Respondent approximationem secundùm virtutem non distingui à forma provt in materia, vel à forma quatenus in materia, licet distinguatur à forma secundùm se. Hos omnes dicendi modos euertet prædictum argumentum, redeat iterum. Forma vt in materia, vel dicit aliquid distinctum à materia, formâ, & penetratione locali, vel non: Si dicit aliquid distinctum, dicet vnionem superadditam, quam ego propugno; si nihil dicit distinctum, nihil dicis dum ad hos vanos dicendi modos confugis.

12. Vt aliquo modo declinarent vim argumenti suprà facti, dixêre recentiores, applicationem localem non esse approximationem secundùm virtutem, neque actu vnire extrema deficientibus dispositionibus requisitis ad formam. Solutio hæc potest dispositiones exigere tanquam conditionem, vt materia & forma vniatur, vel vt aliquid saltem inadæquatè pertinens ad vnionem, quam potest constituere in approximatione locali, & in dispositionibus in materia existentibus. Si primum dicat, sustinebit eamdem impugnationem quam adhibui num. 4. & sequenti contra primam sententiam, quæ approximationem inter materiam & formam dicebat esse conditionem, & non rationem formalem, vt materia, & forma immediatè vnirentur. Quam iterum breuiter attingo. Si dispositiones tantùm sunt conditio: ergo adæquatè distinguuntur à ratione formali vnionis: ergo vnio, quæ requirit dispositiones tanquam conditionem, consistit adæquatè in approximatione, vel in alio adæquatè distincto à dispositionibus: ergo illo posito etiamsi dispositiones non existant, erit ratio formalis vnionis, & extrema erunt formaliter vnita: ergo si semel materia, & forma sint intimè præsentes etiamsi deficiant dispositiones erunt vnitæ, quia ex defectu conditionis non possunt extrema non esse vnita, si permanet tota ratio formalis vnionis. Si dicas deficientibus dispositionibus deficere rationem formalem vnionis, assigna rationem hanc, quæ deficit positâ penetratione inter materiam & formam, & entitatem superadditam, quam quærimus, nobis ostendes.

13. Alio modo dici posset dispositiones ipsas pertinere ad rationem formalem vnionis; quod multis impugnatur: Potest forma esse vnita materiæ deficientibus dispositionibus: ergo dispositiones neque inadæquatè pertinent ad rationem formalem vnionis. Secundò, positis his dispositionibus in materia ad formam hominis, materia est æquè disposita ad hanc, vel illam formam, & Deus liberè hanc vel illam animam rationalem illi infundit ex pluribus, quas potest

rest creare: ergo materia prima Virginis præcisè ex, vi dispositionum indifferens est, vt illi vniatur anima quæ de facto fuit vnita materiæ Christi: ergo quando penetrata fuit materia prima Beatissimæ Virginis cum anima sanctissima Christi Domini habuit totam rationem formalem vnionis cum ipsa, quia habuit dispositiones ex se æquè respicientes propriam animam, & animam Christi, & æquè erat vtrique penetrata: ergo æquè erat vtrique vnita. Idem dico de materia prima Christi respectu formæ Sanctissimæ Virginis. Audiui recentiorem respondentem, materiam primam Virginis tunc non vniri animæ Christi, quia iam erat propriæ vnita. Contrà: materiam primam Virginis esse vniram propriæ animæ, & hanc animam esse propriam illius, nihil aliud est quàm materiam primam habere dispositiones ad hanc animam, & esse illi intimè præsentem, sed idem habet respectu animæ Christi: ergo eodem modo illi erit vnita tanquam propriæ animæ. Omitto contra hanc sententiam constituere vnionem totius compositi substantialis in quodam aggregato accidentium, præsentia enim intima, seu penetratio inter materiam & formam, consistit in duplici præsentia accidentali realiter distinctâ, & si his dispositiones adiunguntur ad vnionem constituendam, dicet vnio quatuor primas qualitates, quantitatem, & alia accidentia.

§. III.

Duplicem aliam sententiam refello duplici conclusione propriæ sententiæ, illámque penitus expono.

24. TERTIA CONCLVSIO. Vnio non potest consistere in aliquo non positiuo, quod sit negatio diuisionis. Hæc conclusio contradicit opinioni Aureoli quam retuli num. 2. & probatu facillima est. Diuisio est carentia vnionis positiuæ: ergo non diuisio, seu negatio diuisionis est ipsa vnio positiua, probo consequentiam: diuisio & vnio positiua mutuò opponuntur sicut esse & non esse: sed diuisio est non esse vnionis positiuæ: ergo ipsa positiua vnio est non esse diuisionis: ergo vnio, quæ consistit in negatione diuisionis debet in aliquo positiuo consistere. Ex quo inferes rectè docuisse Aureolum vnionem consistere in negatione diuisionis, postea terminos implicasse, dum dixit negationem vnionis non esse aliquid positiuum. Addo non rectè explicari vnionem per negationem diuisionis cùm per positiuos terminos possit clariùs explicari, per illam enim negationem, res potiùs confunditur, quàm explicatur.

25. QVARTA CONCLVSIO. Vnio distinguitur realiter ab eductione. Hæc conclusio impugnat opinionem Ochami relatam num. 2. illam multis propugnat Hurtad. loco citat. num. 3. videamus quantâ vi. Arguit primò: Vnio animæ rationalis non identificatur cum aliqua actione: ergo neque vnio reliquorum compositorum. Non tenet illatio, quia animæ rationalis creatio essentialiter distinguitur ab eductione aliarum formarum, & per illam non inhæret forma materiæ, neque ex vi illius aliquam connexionem habet cum materia, sed sine illa potest naturaliter existere; forma verò materialis ex vi eductionis materiæ inhæret, & sine illa formaliter, vt educta adhuc de potentia Dei absoluta existere non potest, vnde longum est discrimen inter actionem creatiuam, & eductionem, ratione cuius ex distinctione creationis ab vnione non potest inferri distinctio inter eductionem, & vnionem. Arguit rursus Hurtadus: Generatio terminatur ad vnionem, quia generatio aliquid producit *vt quo*, ratione cuius compositum producatur *vt quod*: ergo distinguitur ab ipsa vnione, sicut actio à termino. Deinde vnio dependet à materia per generationem, quia generatio est passio, passio autem est causalitas materiæ, vnio verò non est causalitas, sed ipsa causatur. Hoc probat Hurtadus, quia in homine nihil potest causari per vnionem, sed ipsa causatur. Hæc omnia facilè ab Hurtado dicuntur, & facilius possunt reiici ab aduersariis; qui enim asserunt actionem productiuam formæ esse vnionem, negant generationem compositi, cuius forma educitur, terminari ad vnionem, & dicunt tantùm terminari ad formam producendam, tanquam ad terminum constituentem *vt quod* compositum, & ipsam generationem ipsum *vt quo* constituere annectendo formam productam ex vi illius cum materia, quam supponit. Similiter negant vnionem pendere ab agente mediâ generatione, aut passione, sed immediatè per se ipsam, quæ est passio respectu formæ, non respectu vnionis secum identificatæ. Ad confirmationem respondeo in homine vnionem non esse causalitatem neque respectu formæ, neque respectu sui ipsius, sed terminum per causalitatem, scilicet per passionem productum, in equo verò & in aliis compositis materialibus, vnionem esse causalitatem secundùm hanc sententiam respectu formæ, quæ est terminus productus ab agente, receptus in subiecto, & materiæ vnitus indiuisibiliter per eamdem entitatem.

Arguit iterum, sequi ex eo quod vnio identificetur cum generatione terminari ad se ipsam, cum verò præuidisset responderi posse, terminari ad formam, & non ad se ipsam, instat. Generatio non terminatur ad formam tantùm, sed ad formam vt vniram: ergo terminatur ad vnionem: ergo si non distinguitur ab vnione terminabitur ad se ipsam. Si negemus Hurtado generationem terminari ad formam, vt vniram formaliter, & dicamus tantùm terminari ad formam, quæ ex vi illius vnitur, sicuti non terminatur ad formam, vt genitam, sed ad formam, quæ ex vi illius generatur, difficilè poterit antecedens assumptum probare. Rationem, quam ipse vocat à priori desumptam ex diuersis effectibus formalibus, & naturis vnionis, & productionis non maioris roboris est. Ait vnionem ex natura sua esse vinculum duorum extremorum, & generationem esse viam ad terminum, & causalitatem illius, quam ab illo distingui certum est. Respondeo vnionem esse vinculum duorum extremorum, & productionem esse viam ad terminum, & hæc duo identificari in eductione formæ, & productionem distingui à termino scilicet à forma non ab vnione, ad quam non terminatur, quia est eademmet vnio, quæ non terminatur ad se ipsam. 26.

Posset probari distinctio inter vnionem & eductionem, quia si vnio, & eductio identificarentur, sequeretur diuersum esse totum in instanti generationis, in quo forma producitur à causa secunda, & in reliquo tempore, quo conseruatur à causa prima, quia posito diuerso principio effectiuo actionem diuersam esse necesse est: ergo erit diuersa vnio formæ identificata cum actione, ex vi cuius producitur, quotiescumque principium producens est diuersum, quæ diuersitas non solùm erit numerica, sed specifica, cùm principia consequuntur, & producens formam, specie differant, & consequenter actiones, quæ à principiis speciem trahunt. Nec valet dicere totum esse idem, ersi vnio sit diuersa, quia retinet easdem partes essentiales: totum enim essentialiter includit vnionem tanquam quid pertinens ad illius essentiam, & vltimò illud constituens in ratione totius: ac proinde variatâ vnione variatur aliquid essentiale totius, & consequenter totum, implicat enim aliquid permanere 27.

nere cuius non tota permanet essentia, quia omne ens includit omnia illi essentialia, ita vt quocumque deficiente absolutè deficiat. Infertur similiter in instanti, in quo Deus primò conseruat formam productam à causa secunda in instanti, in quo primò totum genuit, non conseruari totum, sed primò produci; quia in illo instanti non est totum, quod præcessit, sed aliud incipit, vt probaui: ergo non conseruatur tunc totum, sed primò producitur. Hæc quemque veritatis amicum conuincet; si quis tamen absurda hæc omnia deuoret, existimo præter exclamationes, & admirationes (quæ semper ab ingenioso, & viro docto abesse debent) nihil aliud suppetere, quo possit hæc ratio maiorem vim recipere, quapropter transeo ad aliam.

18. Actio quâ de facto substantialis forma producitur, distinguitur ab ipsa forma producta, vt probabo Controuers. 12. Puncto 1. ergo est accidens. Probo consequentiam: Actio distincta à termino essentialiter est propter terminum, & ratione illius habet esse, & non intenditur à natura propter se, sed propter terminum: Non vt ipsa sit, sed vt sit terminus: id autem quod non intenditur propter se, sed propter aliud essentialiter est accidens, & non substantia, vt in Metaph. exponens conceptum accidentis probabo. Hoc posito sic arguo: Actio, & passio, seu inhærentia, dependentia, vel eductio, quæ realiter non distinguuntur sunt accidens: ergo non possunt esse de essentia totius substantialis: Probo consequentiam: Totum substantiale, secundùm totum id, quod dicit essentialiter, & secundùm rationem totius completi primariò, & per se intenditur: ergo secundùm totum id, quod includit essentialiter, & secundùm rationem formalem totius est substantia; ergo secundùm vnionem, quam essentialiter includit, & quæ totum substantiale constituit in ratione totius est substantia: ergo vnio debet esse substantia, & non accidens: ergo distinguitur ab actione, quâ producitur forma, quæ non est substantia, sed accidens. Dicunt nonnulli modum vnionis pertinere ad essentiam compositi non in recto sed in obliquo, & ita non necessariò esse substantiam. Contrà: esto, modum vnionis pertinere in obliquo ad essentiam compositi, etiamsi in obliquo pertineat; vere est id, per quod totum substantiale, siue constituatur in ratione totius substantialis per aliquod dictum in recto, vel connotatum in obliquo, debet constitui per aliquid substantiale, siue includat in recto illa, quæ ad suam essentiam constituendam spectant, siue in obliquo necessariò substantialia esse debent.

19. QVINTA CONCLVSIO. Entitas substantialis distincta à materia, & forma in qua dixi vnionem consistere non est res, sed modus, est dicere non potest adhuc potentia Dei absoluta existere sine extremis, etiamsi extrema possent esse sine illa. Probo: Si hæc entitas in qua vnionem constituimus posset esse sine extremis vnitis esset indifferens, vt vniretur, & non vniretur: ergo indigeret alio modo superaddito, quo vniretur: ergo danda est aliqua vnio, quæ immediatè sit per suammet entitatem fixa extremis: ergo danda est vnio, quæ de potentia Dei absoluta non possit ab illis separari; quia quod per suammet entitatem, alicui est affixum, non potest non illi esse affixum, si cum sua entitate perseueret. Probo primam consequentiam: ideo damus vnionem superadditam inter materiam, & formam, quia possunt existere quin vniantur: ergo si daremus vnionem interiectam posse existere non vniendo, indigeret alio modo superaddito vt vniret: Secunda consecutio euidens est, quia si non daretur vnio immediatè per se extremis affixa, sed aliâ indigens vnione, rursus illa vnio aliâ indigeret, & sic in infinitum vniones procederent.

§. IV.

Argumenta soluta.

20. ARgumenta, quæ contra nostram sententiam ex tanta opinionum diuersitate adduci possunt, pauca sunt, & quæ nihil ferè difficultatis continent.

Obiicies primò. Modus vnionis à nobis assignatus potest immediatè vniri materiæ, & formæ nullo alio modo interiecto: ergo materia, & forma poterunt similiter immediatè vniti nullo interiecto modo. Concedo antecedens, & distinguo consequens: Materia, & forma, quæ de facto existunt indifferentes vt vniantur, & vt non vniantur saltem de potentia Dei absoluta, nego consequentiam: materia & forma, quæ possent existere ex se determinatæ ad vnionem actualem, itavt adhuc de potentia Dei absoluta non possent existere quin actu vnirentur, concedo consequentiam. Rationem exhibeo: totum fundamentum, quod habemus ad ponendam vnionem superadditam inter materiam & formam est, quia videmus posse existere saltem diuinâ intercedente potentiâ, quin actu vniantur, ex quo inferimus non actu vniri per suasmet entitates, quod si videremus materiam, & formam numquam non vniri, & iudicaremus adhuc de potentia Dei absoluta non posse non actu vniri, nullum esset fundamentum ad vnionem superadditam admittendam inter talem materiam, & formam. Neque modò admittenda est inter materiam, & modum vnionis, quem assignamus pro materia, & forma, quæ de facto existunt, quia talis vnionis modus indifferentiam non habet, vt vniatur, & non vniatur, sed per suammet entitatem est affixus materiæ & formæ, ita vt neque de potentia Dei absoluta, ex suppositione, quod existat possit non vnire talia extrema, & illis non esse vnitum, eo modo, quo vnitur, non vt extremum, sed vt nexus annectens extrema, quod non est propriè vniri, sed esse rationem vniendi, neque vnionis modus dicitur vnitus, sed vniens, quod ad quæstionem non attinet: illo enim modo, quo vnitur, propriè, vel impropriè, vt *quo*, vel *quod*, vt extremum, vel vt nexus, vnitur absque vlla indifferentia, & ita per suam entitatem, & non per aliquid superadditum. Adde necessum esse vnionem non vniri medio alio, ne in infinitum procedatur, quod non requiritur inter materiam & formam.

21. Obiicies secundò. Materia & forma sunt partes immediatæ totius: ergo per se immediatè illud componunt, & non medio alio modo vnionis. Probo consequentiam, de ratione partis est componere: ergo de ratione partis immediatè est componere. Concedo antecedens, & distinguo consequens: ergo materia & forma per se immediatè componunt totum, immediatione partium, & immediatione componentium, concedo consequentiam: immediatione causalitatis, & compositionis, nego consequentiam. Est dicere, componunt non mediâ aliâ parte, & non medio alio componente, concedo: componunt non mediâ compositione, nego. Ad probationem consequentiæ respondeo, concedendo antecedens, & distinguendo consequens: de ratione partis immediatæ est non componere mediâ aliâ parte, seu medio alio componente, concedo: mediâ causalitate, seu mediâ compositione, nego.

22. Obiicies tertiò, Forma per inhæsionem seu dependentiam, quam habet à materia, est in materia, est inseparabilis ab illa, inhæret illi, est connexa cum illa: ergo non indiget alio modo vnionis. Respondeo formam per dependentiam esse in materia tanquam in subiecto inhæsionis, non verò tanquam in subiecto

subiecto informationis, cum quo vnum constituat, & esse inseparabilem localiter ab illa, illique inhærere modo explicato, & esse connexam cum illa tanquam cum causa, à qua dependet ex vi dependentiæ, seu inhæsionis, quibus omnibus positis adhuc forma non constituit vnum substantiale cum materia, neque illi est vnita & illis permanentibus potest Deus vnionem impedire, ac proinde hæc est necessaria, vt ex vi illius forma sit vnita materiæ, & totum sit constitutum.

§. V.

De vnione aliorum totorum.

23. DE toto integrali seruatâ proportione idem iudicium ferendum est, ac de toto essentiali; sicut enim partes essentiales indifferentes sunt; vt vniantur, & non vniantur, sic integrantes, quarum plurimis valdè contingenter accidit vnio, vt patet in vnione duarum partium aquæ, ex qua indifferentia constat non vniri per se ipsas, sed per vnionem superadditam. Hanc non esse dependentiam, quam habent partes à subiecto, certum est, quia duæ partes aquæ cum eadem dependentia ab eodem subiecto modò sunt vnitæ, modò diuisæ, quia quando diuiditur aqua, non corrumpitur vnio, quam partes formæ aquæ habebant cum subiecto: ergo non vniuntur integraliter per dependentiam à subiecto. Deinde partes materiæ primæ, quæ nullam habent dependentiam à subiecto, integraliter sunt vnitæ, & partes quantitatis eamdem integralem vnionem retinent extra subiectum *constitutæ in mysterio Eucharistiæ*, quam habebant in subiecto: ergo vnio integralis *non consistit in partium à subiecto dependentia*. Ponenda est talis vnio in modis superadditis partibus vnitis pertinentibus ad eandem speciem ad quam pertinent partes integraliter vnitæ, siue substantiales, siue accidentales.

24. Maior est difficultas de aliis concretis accidentalibus, an videlicet includant vnionem distinctam ab ipsa eductione formæ accidentalis; vel formæ accidentales, per quas constituuntur, vniantur subiectis præcisè per dependentiam, quam habent ab illis, ita vt inter albedinem, & subiectum, quod ex vi illius album constituitur, nulla intercedat vnio præter inhærentiam, seu dependentiam, quam habet albedo à subiecto. Ratio dubitandi rectè sumitur ex his, quæ de toto substantiali diximus, in quo tantùm probauimus indigere vnione distinctâ ab inhærentia formæ, quia inhærentia est accidens, & non potest pertinere ad constitutionem totius substantialis, sed hæc ratio non probat inhærentiam non posse constituere hoc totum accidentale, verbi gratiâ, album: ergo nulla potest adhiberi ad probandum in his concretis accidentalibus dari vnionem inter materiam & formam, distinctam à dependentia, quam habet forma à materia, scilicet albedo à ligno albo.

25. Rationem suprà dictam non probare dandam esse hanc vnionem *distinctam à dependentia formæ in* concretis accidentalibus, aperte conuincitur; venio ad aliam, quâ nonnulli probant dependentiam à subiecto non esse vnionem inter terminum dependentem, & subiectum, à quo dependet, quæ si alicuius est roboris æquè premit in compositis substantialibus, & accidentalibus. Vnio inter materiam, & formam hominis dependet à subiecto mediâ inhæsione, & non illi vnitur per hanc inhæsionem, seu dependentiam: ergo dependentia seu inhæsio non est vnio inter extremum dependens, & subiectum, à quo dependet, neque illa constituit vnita. Primam partem antecedentis, scilicet vnionem hominis dependere mediâ inhæsione à subiecto, fert communis sententia. Secunda probatur: vnio essentialiter per se ipsam vnitur materiæ, & formæ, & est vniendi ratio, quæ non potest vniri medio alio; ergo vnio educta ex subiecto, quod vnit, non illi vnitur mediâ inhærentiâ: ergo inhærentia non est vnio inter subiectum, & terminum inhærentem, seu dependentem. Hæc ratio æquè probat de omnibus inhærentiis, seu dependentiis a causa materiali, cùm ex vi omnium æquè terminus constituatur dependens a subiecto, illi inhærens, & inseparabilis, neque aliquid potest cum fundamento excogitari in alia inhærentia, propter quod rationem habeat vnionis, quâ careat inhærentia, mediâ quâ vnio hominis dependet à subiecto. Posset quis respondere vnionem inter materiam, & formam per se ipsam esse vnitam extremis substantialiter, & simul esse vnitam alteri extremo, verbi gratiâ, materiæ mediâ vnione superadditâ accidentali, sicuti integralis vnio per se ipsam est vnita extremis, & mediâ vnione superaddita subiecto. Hoc exemplum rem explicat, non probat; quia vnio integralis per se ipsam vnitam extremis non illis vnitur mediâ vnione superadditâ, sed alij subiecto à quo separari potest: vnio verò essentialis inter materiam, & formam hominis, si materiæ vniatur mediâ inhæsione, vnitur medio alio, eidem extremo, cui vnitur immediatè, & per se, quod videtur repugnantiam inuoluere, sicuti repugnat dicere actionem per se ipsam immediatè dependentem à principio effectiuo, ab eodem mediâ aliâ actione dependere.

26. Fateor exemplum rem non probare, verumtamen illo secluso, cur dici non poterit vnionem inter materiam & formam hominis per se ipsam vniri substantialiter materiæ per modum nexus, seu, *vt quo*, & mediâ inhærentiâ superadditâ vniri eidem materiæ accidentaliter, & per modum extremi, seu *vt quod*? Neque exemplum de actione adductum quidquam probat, actio enim per se dependens ab hoc principio, non solùm non potest dependere mediâ aliâ actione ab hoc actiuo principio, verùm neque ab alio; quod si ab alio principio potest dependere mediâ aliâ actione, & simul per se ipsam ab hoc, poterit bis ab eo dependere, per se ipsam, & mediâ actione; vnionem verò per se ipsam vnitam his extremis certum est mediâ vnione superadditâ posse aliis vniri, vt patet in vnione integrali respectu subiecti: ergo diuersa est ratio de vnione per se ipsam immediatè extrema respiciente, & de actione respiciente principium. Ratio diuersitatis pro actione, & pro aliis modis respectu vnionis posset ita assignari. Actioni per se ipsam immediatè dependenti semper esset superflua ex natura rei alia actio, quia independenter ab illa supponebatur per se ipsam extra causas, vnio verò etiamsi per se ipsam sit vnita indiget inhærentiâ superadditâ, vt existat; si autem ipsa inhærentia in suis prædicatis intrinsecis habeat imbibitam rationem vnionis, vnio indigens inhærentia indigebit prædicatis intrinsecis illis, ac proinde indigebit vnione, si enim dependere à subiecto dicit esse illi vnitum, vnio, quæ petit à subiecto dependere mediâ inhærentiâ, petit illi esse vnitam mediâ inhærentiâ diuerso modo, quo est vnita immediatè, & per se præcisè tanquam extremo, à quo per suam entitatem non dependet tanquam à causa materiali, sed per aliam vnionem superadditam accidentalem. Propter hos diuersos modos vniendi posset dicere aliquis vnionem inter

materiam, & formam hominis esse vnitam per se ipsam substantialiter, vt nexum extremo, à quo ex vi huius vnionis non dependet in genere causæ materialis, & mediâ inhærentiâ per modum extremi dependentis ab alio in genere causæ materialis mediâ hac vnione accidentali, seu mediâ inhærentiâ. Consequenter teneretur is dicere formas materiales substantiales eductas ex potentia materiæ, & illi vnitas mediâ vnione substantiali, habere duplicem vnionem ad materiam, quandam medio modo substantiali distincto ab eductione pertinente ad compositionem totius, mediâ quâ forma vnitur materiæ tanquam extremum alteri coëxtremo absque vlla dependentia; alteram accidentalem non pertinentem ad constitutionem totius substantialis, mediâ quâ vniuntur materia, & forma non tantùm, vt purè extrema, sed forma vt extremum dependens à materia, & materia vt extremum influens in formam mediâ vnione accidentali, seu inhærentiâ. Neque inconueniens esset asserere eamdem formam cùm eadem materia diuersas inire compositiones mediis diuersis modis; substantialem mediâ vnione substantiali, & accidentalem mediâ inhærentiâ, quæ est accidentalis vnio. Certum enim est adhuc in opinione, quæ dicit inhærentiam non esse vnionem ex forma substantiali materiæ inhærentem, secluså vnione aliquo modo fieri quoddam concretum, etsi propriè non vnum, certè cum maiori connexione, quam habeant alia tota per accidens, in quibus non deest aliqua ordinatio, sicut exercitus, & musica; & simul fieri aliud concretum substantiale propriissimè vnum vnione substantiali, ex qua totum per se substantiale resultat.

27. Alio modo posset responderi prædicto argumento, scilicet eductionem terminatam ad extremum per se vnitum subiecto, non esse vnionem inter subiectum, & extremum eductum, secus eductionem termini non vniri per se ipsum subiecto, quia terminus per se ipsum vnitus subiecto, neque indiget aliâ vnione ad subiectum, neque illam potest terminare, ac proinde non vniri per eductionem formaliter vnionem, quia non potest vnionem terminare; terminus verò, qui per se ipsum non vnitur subiecto, indiget vnione, vt illi vniatur, & illam potest terminare, ac proinde potest educi ex vi actionis, quæ formaliter sit eductio vnitiua, seu vnio eductiua. Non caret specie probabilitatis solutio, magis tamen priori adhæreo, quia si eductio ex communi prædicato eductionis, & dependentiæ termini à subiecto, non habet rationem vnionis, sine fundamento dicitur illam habere ex aliqua peculiari ratione talis dependentiæ, seu eductionis.

28. Adhibui omnia fundamenta, quæ ad vnionem distinctam ab eductione formæ in concretis accidentalibus ponendam, & relegandam, sum assecutus, ex quibus non difficile cuique erit, partem, quam maluerit, eligere, ego propter communem sententiam propendeo in opinionem, quæ modum vnionis distinctum ab eductione constituit, licèt opposita mihi valde probabilis visa sit.

29. De compositis accidentalibus, quorum forma est modus subiecti dicendum est, formas ipsas immediatè, & per se ipsas esse illis vnitas, quia implicat separari ab illis, & non tribuere suum effectum formalem subiecto, quod omni alio secluso constituunt præsens, v. g. vel durans, si duratio modus est superadditus. Producuntur hi modi sæpe mediâ actione superadditâ, quâ à subiecto dependent, quapropter si quis defendat albedinem subiecto vniri mediâ inhærentiâ, iuxta dicta de vnione, dicere tenebitur, præsentiam habere duplicem vnionem ad subiectum, alteram inseparabilem per se ipsam, alteram separabilem mediâ passione; ni velit solutionem adductam num. 19. defendere, videlicet eductionem terminatam ad rem, quæ per se ipsam subiecto vnitur non esse vnionem, secus eductionem terminatam ad rem indigentem modo superaddito, vt subiecto vniatur. Idem, quod dixi de composito accidentali, cuius forma est modus, intellige de composito substantiali habente similem formam modalem.

Ex suppositione quod vnio distinguatur ab eductione, in compositis etiam accidentalibus posset dubitari, an possit dari compositum cuius formæ eductio non distinguatur ab vnione. De compositis accidentalibus affirmatiuè respondeo; vix enim inuenitur ratio efficax ad probandum de facto non identificari eductionem, & vnionem. De substantialibus si eductio distinguatur à forma substantiali, necessariò erit accidens propter rationem dictam n. 11. ac proinde neque de potentia Dei absoluta poterit pertinere ad constitutionem essentialem compositi substantialis, neque esse illius vnionem, quæ est de essentia compositi; si forma substantialis per se ipsam educatur ex subiecto nullo superaddito modo vnionis indigebit, vt illi vniatur iuxta dicta num. 21. 30.

PVNCTVM II.

An modus vnionis sit simplex entitas.

§. I.

Doctorum placita, & difficultatis status.

PATER Hurtadus disput. 5. sectione 7. subsectione 2. asserit in composito substantiali duplicem dari modum vnionis, quemdam tenentem se ex parte materiæ, quam respicit vt subiectum, & formam vt terminum; alterum ex parte formæ, quam vt subiectum vnit, & materiam vt terminum. Communis ferè omnium Doctorum sententia, quam tenet P. Suarez disput. 14. Metaphysic. sect. 9. num. 13. P. Vasquez tom. 1. in 3. part. disput. 9. num. 23. affirmat tantùm dari modum quemdam vnionis, quo materia vnitur formæ, & forma materiæ per eamdem indiuisibilem entitatem. 1.

Sententia assignans duplicem vnionis modum variis modis explicari potest. Primò potest dici requiri duplicem vnionis modum, quorum vnus sufficiens sit, vt vniat materiam formæ, perfectè, & adæquatè, non item formam materiæ, qua de causa dandus est alius tenens se ex parte formæ, sicut in opinione, quæ distinguit relationem à termino, & fundamento, relatio similitudinis, quam fundat albedo *A* adæquatè eam similem constituit albedini *B*, tamen vt albedo *B* sit similis albedini *A*, indiget aliâ similitudine, quia non constituitur similis per similitudinem albedinis *A*, cuius est terminus, & non subiectum. Alio modo, qui forsan tantùm verbis differt à præcedenti, potest duplex vnionis modus exposci, vnus ex parte materiæ, quæ eam vniat vt subiectum, & formam vt terminum; & alterum ex parte formæ, quæ hanc vt subiectum vniat, & materiam vt terminum. Hoc modo asserit Hurtadus requiri duplicem vnionem, quem dixi tantùm differre verbis à priori, quia illum eodem exemplo relationis explicat, & probat. Quod si exemplum ad rem est, sicuti relatio albedinis *A*, quæ respicit vt terminum albedinem *B*, constituit relatam albedinem *A*, & non albedinem *B*, ita vnio materiæ, quæ 2.

quæ respicit formam vt terminum, constituet vnitam materiam,& non formam.Nec dici potest exempli paritatem in hoc non tenere, quia cùm exemplum sit potissimum fundamentum,quo vtitur Hurtadus ad constituendam duplicem vnionem; vnam ex parte materiæ, & alteram ex parte formæ, quas vult multiplicari à paritate relationum, si paritas vim aliquam specie tenus sit habitura, necessum est dici, vnionem materiæ non constituere formaliter vnitam formam, quia si dicatur oppositum, disparitas redditur in ipsa conclusione inter vnionem & relationem, quia relatio huius albedinis non constituit aliam relatam, & ideo alia albedo relatione aliâ indiget, quâ formaliter relata constituatur. Si autem vnio extremum illud, quod vt terminum respicit, formaliter constituit vnitum, illud extremum aliâ vnione non indigebit, vt formaliter vnitum constituatur. Cùm dicitur vnionem huius extremi, materiam v.g.vnire tanquam terminum, vel in re, nihil dicitur vel disparitas relationis assignatur, quia formam esse vnitam tanquam terminum per vnionem inhærentem materiæ, vel importat formaliter esse vnitam, ita vt illud additum *tanquam terminum*, sit ratio contrahens, & non diminuens, vel non est simpliciter esse vnitam, quia illud *tanquam terminum*, non est additum purè contrahens, sed diminuens. Si primum dicatur, clarè apparet disparitas inter relationem, & vnionem, quia relatio huius extremi non constituit relatum terminum,quem respicit, & ita non sufficit relatio ad illum terminata vt illum formaliter referat, & ideo addenda est illi alia relatio, ex vi cuius referatur, vnio verò constituit formaliter vnitum terminum, quem attingit, & ita non indiget aliâ vnione, vt formaliter constituatur terminus vnionis vnitus. Si secundum dicatur, est dicere vnionem materiæ simpliciter vnire materiam formæ, & non formam materiæ, & nihil differt modus, quo Hurtadus duplicem vnionem assignat, ab illo quem primo loco retuli, quod numquam Hurtadus verbis faretur, non enim audet dicere ex vi vnionis materiæ formam non esse vnitam, sed tantùm dicit non esse vnitam, vt subiectum, sed tantùm vt terminum. Alio modo posset excogitari duplex vnio, non quia necessum sit vt vna se teneat ex parte materiæ, & alia ex parte formæ, sed quia siue vtraque se teneat ex parte materiæ, siue vtraque ex parte formæ, siue vna ex parte materiæ, & altera ex parte formæ, quælibet semper eodem modo vnit materiam formæ, & formam materiæ inadæquatè, & ideo indiget consortio alterius vnionis, vt annectat adæquatè materiam & formam inter se.

§. II.

Vera sententia.

3. Sit Prima conclvsio. Non est excogitabilis vnio, siue in materia, siue in forma constituatur, quæ diuerso modo vniat materiam formæ, & formam materiæ, sed necessariò æquè strictè, & propriè vnit materiam formæ, & formam materiæ, ita vt si in materia tantùm subiecteter, nihil materiæ accrescat in ratione vnitæ, quod non eodem prorsus modo formæ conueniat, in qua talis vnio non subiectatur, nec poterit dici materia specialiter vnita, vt subiectum, sed tantùm eâdem ratione, quâ forma, quæ tantùm est vnionis terminus, ex vi illius vnita dicitur. Hæc conclusio est contra Hurtadum,& contra duos priores modos assignandi duplicem vnionis modum: pulchram illius rationem à priori delumptam accipe. Effectus formalis vnionis est constituere illud, quod vnit, componens vnum compositum cum alia comparte: ergo vnio, quam dices se tenere ex parte materiæ constituit materiam componentem vnum cum forma: ergo eadem formaliter constituit formam componentem vnum totum cum materia. Probo consequentiam: implicat adhuc mente ex parte obiecti præscindi hos conceptus: materia componens vnum cum forma, & forma componens vnum cum materia: ergo implicat ex parte obiecti præscindi effectum formalem quem præstat materiæ vnio in ordine ad formam, ab effectu, quem præstat formæ in ordine ad materiam. Conceptus præscindi non posse sic probo. Materia componens vnum cum forma ex parte obiecti nihil aliud est quàm vnum compositum ex materia, & forma: forma componens vnum cum materia similiter ex parte obiecti formaliter importat compositum ex forma, & materia: ergo hi conceptus *materia componens vnum cum forma*, & *forma componens vnum cum materia*, formaliter identificantur cum hoc tertio *compositum ex materia & forma*; ergo identificantur inter se: ergo vnio, quæ pertinet ad constitutiuum horum conceptuum adhuc formaliter non distinguitur. Neque potes dicere conceptus hos distingui, quia dicunt diuersas entitates in recto, etiamsi dicant easdem, si computentur illæ, quas dicunt in recto, & in obliquo, non habitâ ratione diuersi modi, quo hæ in recto, illæ in obliquo dicuntur, quia ego argumentor de conceptu obiectiuo quatenus distincto à formali, quo significatur, in quo non est rectum, neque obliquum, quod tantùm extrinsecè conuenit obiecto ex diuerso modo, quo significatur, & intrinsecè, & in se semper est idem obiectum significatum: ergo si conceptus isti *materia componens vnum cum forma*, & *forma componens vnum cum materia*, & *compositum ex materia & forma* tantùm differunt ex eo, quod vnus significat in recto,quod alius in obliquo, & conueniunt in omnibus obiectis significatis præscindendo à diuerso modo obliqui & recti,quo significantur,non distinguuntur ex parte obiecti,sed tantùm ex parte cognitionis, quâ diuerso modo cognoscuntur, quæ nullam distinctionem realem importat in obiectis cognitis.

4. Dices conceptum hunc, *materia componens vnum cum forma*, dicere vnionem subiectatam in materia, & conceptum istum, *forma componens vnum cum materia*, dicere vnionem subiectam in forma, & alium conceptum, *vnum compositum ex materia & forma*,dicere duplicem vnionem, vnam subiectatam in materia, & alteram in forma. Sic dicendum existimo in doctrina Hurtadi asserentis vnionem materiæ illam vnire tanquam subiectum, & formam vt terminum; sed hanc solutionem, & Hurtadi doctrinam sic euerto. Demus vnionem creari, quod fieri posse concedit Hurtadus disputatione 12. sect. 5. tunc illa vnio nullum haberet subiectum inhæsionis, quia non fieret per passionem, & constitueret idem compositum, verbi gratiâ, eumdem hominem, quia actio, & passio non pertinent ad constitutionem hominis, neque alicuius substantialis compositi, quæ omnia concedit Hurtadus sectione citatâ, & expresè affirmat §. 97. creatâ vnione extrema perficienda esse per eamdem vnionem, quæ per se ipsam, & non per inhæsionem est illorum perfectio, & hominem compositum per vnionem creatam essentialiter fore eumdem. Ex quo manifestè infero hominem compositum ex materia, & forma non dicere formaliter neque identicè vnionem receptam in materia, aut forma, sed tantùm accidentaliter tanquam

quid non pertinens ad illius conſtitutionem dicere vnionem receptam in illo extremo, in quo de facto recipitur, & eodem modo totum compoſitum idem omnino intrinſecè inuariatum permanſurum, ſi in altero, vel etiam in neutro reciperetur: ergo de ratione huius conceptus, *homo compoſitus ex materia & forma*, non eſt receptio vnionis in aliqua parte illius: ergo neque de ratione horum *materia componens vnum cum forma*, & *forma componens vnum cum materia*, quia nihil poſſunt hi conceptus includere, quod in illo priori non includatur.

5. Efficaciſſimè eumdem dicendi modum iterum reiicio. Do vnionem ſubiectari in materia: materia quatenus vnita formæ non dicit illam receptionem vnionis: ergo materia quatenus vnita formæ non dicit vnionem recipi in ipſa materia. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probo: Materia quatenus vnita formæ dicit vnionem immediatè per ſe ipſam afficientem ipſam materiam, & tanquam modum inſeparabilem ab ipſa materia, ſed vnio non reſpicit immediatè materiam, neque tanquam modus illius, mediâ inhæſione, ſed per ſe ipſam, ergo vnio vt modus eſt materiæ non reſpicit illam tanquam ſubiectum inhæſionis, quia ab illa tanquam, à ſubiecto inhæſionis poteſt ſeparari; ergo non illam vnit quatenus eſt ſubiectum inhæſionis illius. Patet conſequentia, vnio vnit materiam quatenus eſt illius modus, & quatenus eſt inſeparabilis ab illa, & quatenus per ſe ipſam illam attingit, ſed non eſt modus materiæ vt ſubiecti inhæſionis, neque eſt inſeparabilis ab illa tanquam à ſubiecto inhæſionis, quia poteſt creari vnio, & tunc ſeparabitur à materia tanquam à ſubiecto inhæſionis, neque per ſe ipſam vnio attingit materiam tanquam inhæſionis ſubiectum, quia inter vnionem, & materiam formaliter vt ſubiectum mediat inhæſio diſtincta ab vnione, & materia: ergo vnio non vnit materiam quatenus eſt illius ſubiectum inhæſionis: ergo ex hoc capite non magis, neque diuerſo modo vnit materiam, quàm formam, quia inhæſio ſuperaddita vnioni omnino impertinens eſt, vt vniat, cùm vnio non per inhæſionem, ſed præcisè per ſuammet entitatem formaliter, & adæquatè vniat: ergo ex eo quod vnio inhæreat materiæ & non formæ non vnit diuerſo modo materiam, ac formam: ergo non eſt conſtituenda diuerſa vnio ex parte formæ, ex eo quod vnio ſe tenens ex parte materiæ inhæreat materiæ, & non formæ.

6. In confirmationem eiuſdem ſententiæ argumentum deſumitur ex vnione Verbi ad naturam humanam, quæ tantùm naturæ inhæret, & vnit formaliter vtrumque extremum, naturam videlicet & Verbum. Reſpondet Hurtad. ex vi huius vnionis vniti Verbum non tanquam ſubiectum, ſed tanquam terminum. Solutionem hanc abundè impugnaui n. 5. vbi probaui, vnionem non vnire extremum, cui inhæret, quatenus illius eſt ſubiectum, ſed tantùm immediatè quatenus eſt modus illius ſubiecti, & illud reſpicit vt extremum immediatè vniendum, quomodo illud reſpiciet, ſiue in illo ſubiectetur, ſiue non ſubiectetur, vnio enim vnit omne extremum quatenus extremum, & terminum illius, & nullum tanquam ſubiectum, licet vniat extremum illud, in quo ſubiectatur, quia non illud vnit quatenus in illo ſubiectatur mediâ paſſione, ſed quatenus illud immediatè per ſe reſpicit tanquam extremum & terminum vnionis. Ex quo inferes vnionem ſubiectatam in natura, æquè reſpicere Verbum & ipſam naturam tanquam terminos, licèt inſuper naturam tanquam ſubiectum reſpiciat, ex vi cuius illam non vnit. Reſpondet ſecundò naturam non eſſe perfectionem Verbi, ac proinde non requirere vnionem in Verbo, quia non vnitur illi tanquam extremo perfectibili, partes verò eſſentiales vniam eſſe perfectionem alterius, & hac ratione duplicem vnionem requirere. Præcludam hoc effugium n. 10. vbi explicabo quomodo partes eſſentiales ſe mutuò perficiant.

7. Alium dicendi modum videlicet requiri duplicem vnionem, ſiue vtraque ſit ex parte materiæ, ſiue ex parte formæ, vel vna ex parte materiæ, & altera ex parte formæ, quia vna ſufficiens non eſt, vt vniat adæquatè extrema, & ideo aliam eiuſdem rationis neceſſariam eſſe, vt vtraque ſimul conſtituant extrema vnita, quæ altera tantùm vnire non potuit. Nullus hucuſque ſomniauit hunc dicendi modum, ideo ſolùm reiiciendum, quia nullo nititur fundamento, eâdem enim ratione poſſet quis dicere requiri duplicem potentiam viſiuam, vt animam conſtituat potentem videre, quia vna ſufficiens non eſt, vt adæquatè hunc præſtet effectum, & ſimiliter duplicem quantitatem, vt ſubiectum extendatur, quia ſimplex quantitas non eſt potens adæquatè ſubiectum extendere.

8. Ex his conſtat materializationem & informationem eamdem eſſe ſimplicem entitatem indiuiſibilem, ſicut actio & paſſio, quia informatio nihil aliud eſt, quàm vnio formæ ad materiam, mediâ quâ forma exercet munus partis formalis componentis, in ordine ad quam vnio, informatio dicitur, materializatio verò eſt vnio materiæ ad formam mediâ quâ, materia exercet munus partis materialis actu componentis compoſitum, in ordine ad quam materializatio dicitur eadem vnio, quæ in ordine ad formam informatio denominatur.

§. III.

Satisfit Hurtado.

9. ARgumentatur Hurtadus ad probandum dari eſſe duplicem vnionem. Modus vnionis debet recipi in materia, & in forma: ſed idem modus vnionis non poteſt recipi in materia, & in forma: ergo duplex eſt aſſignandus. Maiorem probat: forma, vt vnita, eſt perfectio materiæ: ergo vt vnita debet recipi in materia: ergo modus vnionis debet recipi in materia. Vrget Hurtadus in forma hominis, quæ ſecundùm ſe non poteſt recipi in materia: ergo debet recipi vt vnita: ergo debet recipi illius vnio in materia. Similiter materia vt vnita eſt perfectio formæ: ergo forma debet recipere materiam vt vnitam: ergo debet recipere illius vnionem, non enim alio modo materiam, vt vnitam forma poteſt recipere niſi recipiendo vnionem: formam eſſe perfectionem materiæ, & materiam eſſe perfectionem formæ probat Hurtadus ex eo, quod vtraque ſit entitas incompleta complenda, & perficienda per aliam. Minorem probat, quia idem modus vnionis non poteſt ſubiectari in materia, & in forma hominis, quia ſi materialis ſit, non poterit ſubiectari in forma ſpirituali, & ſi ſpiritualis, non poterit in materia corporea recipi.

10. Fatetur Hurtadus num. 130. hoc argumentum efficax non eſſe ad probandum duplicem vnionis modum in aliis compoſitis præter hominem, videamus an fateri debeat adhuc in homine eſſe prorſus ineffica. In primis neſcio quomodo hæc componat Hurt. cum doctrina, quam tradit diſp. 12. ſect. 5. citatâ, vbi docet vnionē poſſe creari, & inquirit an extrema eo caſu perficerentur per vnionē creatā: Huic difficultati reſpōdet §. 97. citato. Reſpondeo eâ perfectū iri vnione, quia hęc per ſe ipsā eſt vtriuſq; partis perfectio, &c.

ergo

ergo ad hoc vt materia perficiatur per formam media vnione necessum non est ex mente ipsius Hurtadi vnionem in ipsa recipi, quandoquidem per vnionem creatam perficeretur, quia vnio per se ipsam est perfectio vtriusque partis. Venio ad alia. Sunt multi, qui affirmant accidentia materialia subiectari in toto composito, eriam in homine, & vnionem materialem in eodem posse recipi in toto composito, & inadæquatè in anima, de quo Puncto sequenti, in quorum sententia neganda est minor prioris syllogismi ab Hurtado confecti, de qua erit tota argumenti contentio. Quia tamen incerta res est, an eadem entitas possit subiectari in subiecto materiali, & spirituali, de qua modò cum Hurtado contendere nolo, alio modo radicitus argumento nervos præcido. Nego maiorem, videlicet vnionem recipiendam esse in materia, & forma. Ad confirmationem respondeo materiam perfici per formam, & formam per materiam non secundùm suas entitates intrinsecas, sed in ordine ad totum, in quo vtraque perficitur, non in se ipsis, quia in se semper remanent entitates inadæquatæ, sed in toto, & ita necessum non est, vt se inuicem perficiant, vt mutuò se recipiant, sed vt vniantur, & communicent in eodem toto, in quo absque vlla receptione mutuò perficientur iuxta dicta Controuers. 2. Punct. 3. §. 3.

11. Argumentatur secundò Hurt. Si relatio similitudinis distingueretur à fundamento, & termino, relatio fundamento inhærens, non sufficeret, vt terminum constituerer similem: sed necessaria esset alia relatio, ex parte termini: ergo datâ vnione superadditâ inter materiam & formam, duplex danda est, quædam ex parte materiæ, & altera ex parte formæ. Parco arguendi modo; possem enim dicere ex vi huius suppositionis intrinsecè per modum quemdam superfluum, quia eo ipso quod ponatur fundamentum, & terminus, per suas entitates formaliter relata constituuntur, ac proinde si supponitur modus alius in aliquo extremo, supponitur entitas quædam superflua in rerum natura, quæ pari iure, vel potius non impari iniuriâ debet poni in vno extremo, ac in alio, cùm neutrum neque determinatè, neque indeterminatè illum exigat, neque aliquod illorum melius ius habeat, vt talem modum tanquam sibi necessarium exposcat, neque tanquam sibi superfluum respuat. Neque volo ex Arriagæ doctrina respondere modum vnionis posse eumdem in materia, & forma subiectari, relationem verò non posse vtrumque extremum per modum vnius subiecti indiuisibilis respicere, & ita necessariam esse duplicem relationem, vt in vtroque extremo relato subiectetur relatio, non tamen necessariam esse duplicem vnionem, vt vtrumque extremum vniendum sit subiectum vnionis; quia in vtroque tanquam in subiecto adæquato, & illorum quocumque tanquam in subiecto inadæquato potest eadem indiuisibilis vnio subiectari. Quod si solutionem hanc velis impugnare ex doctrina eiusdem Hurtadi asserentis non posse eumdem modum vnionis subiectari in materia, & in forma, memineris quæso ipsum Hurtadum dixisse §. 130. ex hoc capite tantùm in homine posse duplicem vnionis modum propugnari.

12. Alias rationes adducit Hurtado ad probandum dandam esse duplicem relationem in duplici extremo, quibus ipse sibi respondisse poterat: asserit §. 143. relationem in causa & in effectu esse diuersæ rationis, vt pater in paternitate, & in filiatione, ac proinde non posse per eamdem relationem referri Patrem ad Filium, & Filium ad Patrem. Admitto hanc doctrinam & ex illa Hurtado respondeo, relationes multiplicandas esse in causa, & effectu propter hanc rationem, quæ non inuenitur in extremis vt vnitis, in quibus vnio eiusdem rationis esse potest, ac proinde necessum non est excogitare diuersas vniones, vt diuerso modo referantur causa & effectus. Si dicas in extremis relatis relatione similitudinis hanc non inueniri rationem, dicam in his relationes multiplicandas esse, quia extrema similia sæpe sunt loco dissita, & eadem relatio non potest constitui in duplici loco, neque extremum distans constituere relatum. Instat Hurtadus esse aliqua extrema relata, quæ non possunt loco distare, quod probat ex potentia vitali, & illius actibus in quibus est mutua relatio, & separari non possunt. De relationibus causæ ad effectum, & effectus ad causam, quæ in potentia & actibus reperiuntur, rationem aliam nuper dederam, ex ipso Hurtado desumptam. Verumtamen quia in opinione, quæ relationes has admittat, hæc eadem extrema relatione diuersitatis referuntur, affirmo posse extrema relata relatione eiusdem rationis, quæ dici solet relatio æquiparantiæ, referri vnâ eadémque relatione. Contra hunc dicendi modum nimis ardens insurgit Hurtadus; asserit, duplicem relationem absque fundamento non esse denegandam ex eo solùm, quod nulla ratio vrgeat ad has relationes multiplicandas, & ab omnium sensu non esse puerilem in modum discedendum, sed cum fundamento adeò præsente, vt omnes opprimat. Rogo Hurtadum, quo fundamento relationes omnes superadditas neget contra omnes Doctores, qui illas defendunt? Hoc certè omnium præcipuum est, absque his relationibus superadditis præcisè ex eo quod supponantur fundamentum, & terminus, vtrumque intelligitur relatum: ergo otiosè ponitur illa relatio: ergo ponenda non est. Sic arguit Hurtadus disput. 15. Metaphysic. sect. 2. §. 14. & 15. Sicque argumentantur doctissimi viri, quo fundamento doctè & maturè satis discedunt ab authoribus, qui relationes superadditas admittunt: ergo qui eâdem formâ arguendi seruatâ duplicem relationem in his extremis, quæ separari nequeunt, negarent, sic arguentes: positâ simplici relatione vtrumque extremum intelligitur relatum: ergo superfluit secunda relatio: ergo ponenda non est; non discederent puerilem in modum, ab his qui duplicem relationem concedunt, sed eâdem ratione, quâ ipse Hurtadus ab eisdem Doctoribus magis discedit, dum eodem fundamento, quo illi multiplicitatem relationum simplici quadam relatione admissâ negant, omnem relationem superadditam euellit.

13. Rationem aliam disparitatis inuenio apud eumdem Hurtadum, vt illius hypothetico argumento satisfaciam: Ait Hurtad. §. 143. ad causam referri effectum esse omnino independens à relatione causæ ad effectum, quia creatura refertur ad Creatorem, & Creator non refertur ad creaturam. Ex qua doctrina respondeo ex conceptu vnius extremi relationis esse alterum extremum esse relatum, quia possunt separari, & ideo non sufficit relatio, quâ constituitur hoc extremum relatum, vt illud formaliter referatur: de conceptu verò vnius extremi vniti est alterum extremum esse vnitum, & de potentia Dei absoluta non potest materia esse vnita formæ, quin forma sit vnita materiæ, neque ex parte obiecti præscindi possunt hi conceptus: *materia est vnita formæ, & forma est vnita materiæ.* Hac de causa multiplicanda non est vnio in extremis vnitis, cùm illud vnitum maneat ex vi formæ, quâ hoc illi vnitur; secus in relationibus quorum vnum extremum relatum non est, ex eo quod aliud ad illud referatur. Dices, neq; mente præscindi posse albedinem *A* esse similé albedini *B*, & albedinem *B* esse similem albedini *A*, neq; Petrũ esse eumdẽ relatione identitatis cũ Ioanne, & Ioannẽ habere eamdem identitatem relatiuam cum Petro.

Neque Antonium esse diuersum ab equo Bucephalo, & equum Bucephalum esse diuersum ab Antonio: ergo eadem est ratio de relatione & vnione. Hæc obiectio impugnat multiplicitatem relationum, non simplicitatem vnionis; si enim præscindi nequeunt hi conceptus, *Antonius est diuersus à Bucephalo*, & *Bucephalus est diuersus ab Antonio*, sequitur per eamdem relationem constitui vtrumque diuersum. Consequentiam non negant Patroni harum relationum, sed consequens, & antecedens; neque in illorum opinione potest admitti, cùm ipsi asserant hominem diuersum esse à Deo relatione diuersitatis, & Deum similem relationem non habere, & asserant Antonium esse diuersum à Bucephalo per relationem quandam ex vi cuius formaliter Bucephalus non est diuersus ab Antonio, sed aliâ indiget relatione, vt diuersus constituatur. Quæ omnia ego falsa esse iudico, & ideo affirmo has omnes relationes superadditas esse auferendas, & vtrumque extremum per eamdem relationem referri ab vtroque simul sumpto realiter, & formaliter ex parte obiecti indistinctam. Neque à me petendum est vt argumenta soluam, quibus vtor ad has relationes superadditas expungendas, sed si ex suppositione opinionis, quæ relationes superadditas admittit, fiat argumentum ad vnionum multiplicitatem probandam, inconcussa esse debent omnia principia per locum intrinsecum connexa cum conclusione has relationes superadditas statuente, illisque suppositis argumentum procedere, & ideo supponendum est conceptum diuersum dicere albedinem *A* esse similem albedini *B*, & albedinem *B* similem esse albedini *A*, & sic de aliis relatiuis.

14. Vltimò respondeo relationem non referre terminum purè terminum ad suum subiectum, quia respicit terminum tanquam quid extrinsecum; vnionem verò terminum vnire, quâ illum tanquam intrinsecum terminum attingit.

§. IV.

Incidens difficultas explicatur de natura intrinseci.

15. EX solutione suprà datâ alia quæstio suboritur quid sit intrinsecum respectu alterius, quare vnio vtrique termino intrinseca sit dicenda, & relatio tantùm fundamento intrinseca dicatur, & termino extrinseca? quare actio extrinseca sit agenti & intrinseca termino? Hurtad. suprà disput. 5. citata §. 45. terminum intrinsecum definit: *Terminus intrinsecus est ille, ad quem aliqua res refertur, quæ illi non est extrinseca, & quæ ab illo non dependet in genere causæ materialis, neque aliunde extrinsecè.* Hanc definitionem rectè impugnat Arriaga disput. 4. sect. subsect. 3. quia licèt aliqua rectè per negationem definiantur, res positiua nunquam definienda est per negationem suæ negationis: extrinsecum autem est negatio intrinseci: ergo dicere non extrinsecum, est idem ac dicere intrinsecum, magis obscurè & inuolutè, sicut si quis definiret lucidum, quod est non tenebrosum. Deinde etiamsi extrinsecum non diceret formaliter negationem intrinseci, certè æquè ignotum est quid sit extrinsecum, & quid intrinsecum, ac proinde definitio non est bona, siquidem definitum per æquè ignotum, & non per aliquid notius illo explicat. Arriaga suprà num. 11. terminum intrinsecum definit: *Terminus intrinsecus est, qui vnitur, & non extrinsecè cum alio neque in genere causæ materialis, aut formalis.* Peccat Arriaga in quo Hurtadum reprehenderat, idem enim est terminum intrinsecum definire per *non extrinsecè*, & per *non extrinsecum*, æquè enim est vterque terminus ignotus, & eamdem formalitatem, licèt diuerso modo significatam, importat. Deinde terminus actionis, quem dicit Arriaga intrinsecum esse non vnitur actioni, sed tantùm actio connexionem habet cum illo, sine quo esse nequit, & huic similem connexionem habet cum principio effectiuo, cui eadem actio extrinseca dicitur. Eadem patitur impugnationes alia definitio, quam refert Hurtad. §. 86. scilicet, *Terminus intrinsecus est qui cum re quam terminat init compositionem intrinsecam.* Hæc definitio clariùs aliis definitum in definitione adhibuit.

16. Alij dicunt terminum intrinsecum esse illum, *qui est intimè præsens viæ, seu respectu cuius est terminus.* Posset impugnari hæc definitio, quia Deus est necessariò intimè præsens actioni creatæ, quæ illi est extrinseca. Respondeo Deum esse intimè præsentem actioni, non præcisè, quia ab illo oritur actio, ex hoc enim capite sufficeret illi esse immediatum, sed quia immensus est, & intimè præsens actioni ab illo immediatè ortæ, sicut omni termino ab ipso producto, & sicut esset præsens cuilibet entitati existenti in rerum natura, etiamsi per impossibile fingeretur ab illo independens. Secundò obiicitur contra hanc definitionem: relatio diuersitatis, quam dicit vnio ad materiam, quam respicit vt terminum extrinsecum, in opinione, quæ has relationes agnoscit, & necessariò est intimè præsens materiæ. Respondeo materiam non petere esse intimè præsentem relationi diuersitatis quam habet vnio ad illam, vt terminet hanc relationem, neque relationem immediatè petere materiam approximatam, vt in illam tendat, sed tantùm relationem exigere intimam præsentiam cum vnione, in qua subiectatur, & quia vnio petit esse intimè præsentem materiæ, tunc est, quod relatio non immediatè neque ratione sui, sed mediatè, & ratione subiecti petat intimam præsentiam cum termino, tendentia autem intrinseca non mediatè tantùm, & ratione aliûs, sed immediatè, & ratione sui exigit intimam præsentiam cum termino. Fortiùs existimo hanc opinionem impugnari ex vnione integrali, quæ intrinseca est vtrique termino, cui non est intimè præsens, in communi enim sententia indiuisibile vnitiuum duarum partium quantitatis alteri tantùm est intimè præsens, & in mea sententia quam explico Controuers. 17. neutri est intimè præsens, & tamen vtrique intrinsecum est.

17. Illa ego inter se mutuò intrinseca vocarem, *quæ pertinent ad constitutionem vnius per se*, vnum per se voco, quod distinguitur à toto morali, seu ab aggregato, quod nullâ vnione physicâ nectitur, quod totum se extendit ad totum integrale, & essentiale, ad totum substantiale & accidentale. Secundùm hanc definitionem vnio inter materiam & formam accidentalem, & substantialem, & inter quascumque partes integrantes per se ipsam intrinseca est extremis, quia per se ipsam pertinet simul cum illis ad constitutionem vnius per se. Materia, & forma, accidentia physica, & subiectum illorum, partes integrantes inter se mutuò sunt sibi intrinseca, quando actu sunt vnita per vnionem superadditam, ratione cuius, pertinent ad constitutionem vnius per se, non per suas entitates, quia seclusâ vnione materia est valde extrinseca formæ, & forma materiæ, & pars integralis alteri comparti, sicuti modò anima separata extrinseca est cuicumque materiæ, & substantia aquæ alteri aquæ, cui potest integraliter vniri. Secundùm hanc definitionem relatio prædicamentalis intrinseca est subiecto cui vnitur, & cùm quo constituit vnum per se accidentale, non termino, cùm quo nullum totũ per se constituit. Similiter actio extrinseca est agenti, & passio intrinse

trinseca subiecto,& principio operanti immanenter quatenus subiecto illius, cum quo constituit vnum per se accidentale, quod non constituit cum principio transeuntet operante. Vnum in hac definitione difficile est,videlicet secundùm illâ terminum productam non dicendum esse intrinsecum actioni ex vi cuius producitur,quia nullum totum per se cum illa constituit, neque aliquam cum eo vnit compositionem. Arriaga suprà dicit ex actione, & termino producto fieri vnum,sed ego non calleo hanc vnionem inter actionem & terminum, neque rationem aliquam inuenio, propter quam actio cum termino, & non cum principio vnionem habeat,quia ab vtroque distinguitur, in neutro recipitur tanquam in subiecto, à termino tantùm à posteriori, & à principio à priori dependet: ergo non est maior ratio cur dicatur actio vnita termino, potiùs quàm principio: fateor rationem exigere intimam præsentiam cum termino, & non cum principio, sed ex hoc capite intrinseca tantùm localiter dici poterit,non enim ex illo ratio intrinseci, aut extrinseci desumenda est, vt probaui num.16.

Cæterùm sicuti nullam rationem inuenio;propter
18. quam dicenda sit actio constituens vnum cum termino, ita nullam agnosco, propter quam dici debeat illi intrinseca, & ideo æquè extrinsecam dicendam esse censeo termino, & principio, ab vtroque enim æquè distinguitur, & neutri horum vnitur: quod si vulgo actio intrinseca termino dicatur, ideo est,quia si aliquod subiectum habet, idem est vtrique commune, & quia intimè penetrantur, ex quo aliqua ratio intrinseci impropriè, & tantùm in ordine ad totum, non verò propriè, & strictè desumi potest. Ex alio capite fundamentum aliquod desumitur,vt vulgo actio intrinseca termino dicatur, & non principio effectiuo, quia principium effectiuum non indiget ad suam existentiam actione, quæ ab illo fluit; terminus verò subsistere nequit sine aliqua actione, quam terminat, sed hoc propriè non est actionem esse intrinsecam termino, sed terminum intrinsecè, & per suam entitatem actione indigere. Neque ex eo quod dicamus actionem non esse intrinsecam termino contra communem Doctorum sententiam sentimus, qui actionem termino intrinsecam appellant, quia Doctores de hac re non ex professo disputarunt, neque distinxerunt inter illa, quæ propriè,& impropriè aliis intrinseca dicebantur, & ideò in re parui momenti vulgo indulsère, qui actionem absolutè termino intrinsecam vocauit. Si autem velis defendere actionem intrinsecam dicendam esse termino, rationem intrinsecè sic defini: Intrinsecum alicui est illud,*per quod formaliter constituitur productum, vel cum quo componit vnum per se.* Si enim semel statuamus entitates definitione amplectendas, postea non difficile erit illis opportunam definitionem accommodari;hanc actioni competere respectu termini certum est,quia ex vi actionis terminus formaliter productus constituitur, conuenit etiam aliis entitatibus, quas intrinsecas dicimus, vt explicatum est num.16.Neque vitio dandum est huic definitioni per disiunctionem tradi, ratione cuius non vna pro omnibus definitis, sed duplex redderur definitio accommodè inter illa distribuenda, hoc enim tantùm est reprehendendum, cùm omnia definita possunt per eumdem conceptum explicari, sunt tamen plura, quorum quiditas non potest per simplicem exprimi conceptum, quæ etsi non ita bene ac si per simplicem conceptum definirentur, aptè tamen, dum ille nobis non suppetit, per duplicem conceptum describuntur.

PVNCTVM III.

In quo extremo subiectetur vnio.

DIXI vnionem per se,& immediatè vtrumque extremorum connectere independenter ab inhæsione, & æquè vnire illud,quod tantùm immediatè per se ipsam vt terminum, respicit,ac alterum, quod non tantùm respicit, per se ipsam vt terminum,sed etiam mediâ inhæsione, vt subiectum. Inquiro modò quod subiectum afficiat mediâ inhæsione vnio per se ipsam annectens materiam & formam. P. Vazquez tom.1. in 3. partem disp.19.num.23. asserit vnionem subiectari in forma. idem docere videtur P.Soar. de vnione compositi materialis disp.13.sect.9.num.13.vbi docet vnionem inter materiam & formam potiùs se tenere ex parte materiæ,quàm ex parte formæ, & materiam quoad suam entitatem tantùm mutari ratione priuationis formæ, vel ratione formæ denuo aduenientis, non ratione modi vnionis. De vnione tamen inter materiam & formam hominis intercedente expresè docet disp.15.sect.3.in fine num.9. educi non solùm ex materia, aut ex forma solùm, sed simul ex materia,& forma tanquam ex subiecto adæquato, & ex illa cum qualibet seorsim sumptâ, tanquam ex subiecto inadæquato.Item docet Arriaga disp.4.sect.4.subsect.4. de omni vnione essentiali cuiuscumque compositi substantialis. Hurtadus qui tenet dari duplicem vnionem substantialem in composito docet disp.5. sect.5.vnam vnionem subiectari adæquatè in materia, & alteram in forma. P. Rub.lib.1. physicorum lib.4. num.65. Noster Albertinus tom. 2. Cord. de prædic.subst.quæst.5.docent modum vnionis in omnibus compositis essentialibus subiectari adæquatè in materia. 1.

Nihil solidum in hac difficultate inuenio quod 2.
in aliquam partem animum affigat, vnus inter omnes dicendi modos displicet illorum, qui asserunt vnionem materialem subiectari in materia,& forma, quia nulla est ratio, quæ prohibeat illam in materia adæquatè recipi, neque quæ cogat eundem, neque inadæquatè in forma constituere, & ideo absque necessitate, & sine fundamento dicitur rem materialem posse educi è subiecto spirituali adhuc inadæquato, quod impugnabo, dum de subiecto sensationum materialium hominis disputabo Contr.3. de anima Puncto 1.§.2.. Quod si diceremus modum vnionis spiritualem esse, in eamdem,imò in maiorem difficultatem incideremus, dum ex subiecto materiali modum spiritualem concederemus eductum.

Præmitto quod satis fusè explicui Puncto præce- 3.
denti, modum vnionis non necessariò subiectari in extremo, quod vnit, quia etiamsi crearetur absque vllo subiecto,vtrumque vniret, quod immediatè, & per se præstat. Ex hoc infero, non esse necessariò in materia, & in forma constituendum, sed sufficienter constitui in harum altera. Ex hoc probabiliter coniector recipi in materia, & non in forma,hoc enim quod est recipere, prioriùs est materiæ,quæ est primum subiectum, cuius munus est recipere & materialiter causare, quàm formæ. Secundò:vnio producitur ab agente naturali,à quo producitur forma materialis, quæ non creatur: ergo ex eodem subiecto educit agens formam,& vnionem: sed forma materialis educitur ex potentia materiæ: ergo & vnio. Tertiò omnes dispositiones, quæ disponunt ad formam disponunt ad vnionem: ergo sicut forma &

vnio habent commune subiectum dispositionum, ita habebunt commune proprium subiectum. Quartò: communis Philosophorum sententia tenet generationem subiectari in materia prima: sed generatio terminatur ad vnionem, vt probabo proprio loco; ergo vnio subiectatur in materia prima. Probo consequentiam: Actio, & terminus actionis subiectantur in eodem subiecto: sed actio generatiua subiectatur in materia: ergo vnio, quæ est illius terminus. Video hæc fundamenta rem non demonstrare, sed videbis, quàm inefficacius rationes aliorum Doctorum oppositas suadeant sententias.

4. Obiicit Vazquez suprà: Forma est indifferens, vt sit per se separata à materia, vel in materia, si illam informet: ergo indiget aliquo in illa recepto ad hoc, vt constituatur in materia, & illis vnita: Concedo antecedens, & distinguo consequens; indiget alio modo recepto in ipsa forma, nego consequentiam; terminato ad formam, concedo consequentiam. Rem explico: forma materialis duplicem indifferentiam habet respectu subiecti, quamdam vt ex illo educatur, vel vt existat independens ab illo tanquam à causa materiali, hæc indifferentia tollitur per creationem, quâ forma constituitur independens à materia, vel per eductionem, quâ constituatur dependens à materia, & illi inhærens, seu in illa recepta. Creatio, & eductio formæ ad formam terminantur, eductio respicit materiam tanquam principium passiuum, in quo per se ipsam recipitur. Creatio nullum principium passiuum habet, neque in aliquo recipitur. En hæc indifferentia formæ determinatur secundùm vtrumque extremum, quin aliquem modum in se recipiat. Aliam indifferentiam habet forma materialis communem etiam animæ rationali, vt vniatur, vel non vniatur subiecto. Hæc determinatur per negationem vnionis terminatæ ad illam, vel per vnionem terminatam ad ipsam, & in materia receptam. Sicuti affirmat Vazquez indifferentiam materiæ, vt vniatur, vel non vniatur formæ determinari per negationem vnionis, vel per vnionem non receptam in materia: sed tantùm in forma.

5. Obiicit Soar. Tota agentis vis eò tendit, vt educat formam ex materia: ergo consequenter vt ponat vnionem in forma. Consequentiam nego.

6. Obiicit Hurtado suprà §. 68. ad conceptum rei perficientis, quæ suum effectum formalem effectui communicat, requiritur, vt ille effectus formalis sit communicabilis per motum, aut generationem receptam in ipso subiecto: ergo vt vnio tribuat suum effectum formalem formæ, & materiæ debet recipi in vtraque per motum, & generationem. Antecedens probat: Verbum est vnitum humanitati, & non perficitur per illam: ergo ad hoc, vt vnum extremum perficiatur non sufficit terminare vnionem inter vtrumque, sed requiritur virtus receptiua extremi, vt vniti per proprium motum, ex defectu cuius Verbum non perficitur per naturam humanam, & natura humana, quæ illius vnionem recipit per illud perficitur. Respondeo negando antecedens, quia vt Puncto præcedenti ex ipso Hurtado dicebam, vnio per se ipsam, perficit materiam, & formam. Ad confirmationem respondeo, non ideo Verbum non perfici per naturam, & naturam perfici per Verbum, quia vnio Verbi recipitur in natura, & non in Verbo, quia si vnio hypostatica crearetur, & etiamsi natura rationalis daretur incapax recipiendi in genere causæ materialis hypostaticam vnionem, quæ de facto illam terminaret, & per vnionem hypostaticam Verbo vniretur, per illud perficeretur, quod negare non audebit Hurtadus: ergo perfici, vel non perfici per vnionem non ex eo est quod vnio recipiatur vel non recipiatur in materia. Dico Verbum non perfici per vnionem ad naturam, quia in se est infinitum, & hæc vnio, aut natura vnita non est complementum Verbi, neque aliquo modo illâ indigebat Verbum, neque ad illam ordinabatur, neque talis vnio, aut terminus illius Verbum eleuat ad aliquam operationem, aut euoluit ad aliquem statum altioris ordinis, quem Verbum ex se non pertingeret, quæ propria sunt perfectionis, & formæ perficientis subiectum. Natura verò per hanc vnionem mille modis perficitur, in primis enim illâ indiget natura vt subsistentia Verbi suppleat defectum propriæ; deinde effertur ad infinitam sanctitatem, & instituitur sancta eâdem sanctitate, quâ Deus sanctus est, & constituitur pertinens ad hoc suppositum Christus filius Dei naturalis. Denique innumeris modis expendunt Scriptura, & Patres quomodo Verbum exinanitum sit per hanc vnionem hypostaticam ad naturam humanam, & naturam humanam per eamdem perfecerit, & ad fastigium supremi honoris euexerit. Quæ ergo perfectio accresceret ex vnione ad naturam humanam diuino Verbo, ex quo omnis perfectio, & in quo omnium perfectionum scaturigo? aut quæ accresceret illi, si vnionem naturæ reciperet, cuius receptio non solùm Verbo perfectionem non pareret, verùm etiam imperfectionem creaturæ, & carentiam infinitæ perfectionis, quâ gaudet, argueret? Quæ perfectio ex hac vnione non naturæ superinnatauit? quæ mediâ illâ latices fontalis originis omnium perfectionum exhaurit.

Obiicit Arriaga: Cùm sunt duo ignes applicati ad producendum calorem, vtrique debet applicari calor productus tanquam effectus: Sed materia, & forma sunt applicatæ ad recipiendam vnionem: ergo vtrique illius receptio applicanda est. Respondeo applicationem ad recipiendum, vel agendum supponere virtutem extremi applicati ad actionem, vel receptionem, ad quam applicatur, & ex hoc capite formam non esse applicatam ad recipiendam vnionem, quia non habet virtutem receptiuam respectu illius. Vnionem in compositis cuius forma est materialis, materialem esse, nullus ambigit. Item in homine eiusdem esse conditionis constat ex materia, in qua recipi probauimus; ex subiecto enim materiali modum spiritualem educi melior Philosophia non admittit. De vnionis diuisibilitate dicam Controuers. 1. de anima Puncto 6. 7.

CONTRO

CONTROVERSIA V.

De toto substantiali.

EGI de omnibus principiis, ex quibus totum conficitur, accedo modò ad totum, quod ex illis coalescit.

PVNCTVM I.

An totum distinguatur à suis partibus simul sumptis & unitis.

1. SIVE totum præter materiam, & formam, & vnionem, modum alium includat, sive non, de quo Puncto immediatè venturo, eamdem semper decisionem habet; eodémque modo tractanda est præfixa difficultas. Inquirit an totum distinguatur ab omnibus partibus, & modis, quos includit simul sumptis, sive includat tantùm materiam, & formam, & vnionem, sive supra materiam, formam, & vnionem, modum alium includat. In opinione enim quam veram esse probo, nullum modum distinctum ab vnione supra materiam, & formam constituente, inquiritur an totum distinguatur realiter à materia, formâ, & vnione, & in oppositâ sententia modum illum addente, quæritur, an totum distinguatur à materia, formâ & vnione, & illo modo simul sumptis. Procedit quæstio iuxta terminos verioris sententiæ negantis modum illum, ne multitudine terminorum minùs expeditè tractetur.

2. Scotus, Caietanus, & alij, quos longum esset recensere, & citatos inuenies apud Soar. in Metaph. disp. 26. sect. 3. num. 2. in quod etiam nostri Conimbricenses inclinant, docent totum realiter distingui à materia, & formâ, & vnione simul sumptis. Oppositâ sententia est communis omnium ferè Doctorum huius temporis, cui plures ex antiquis patrocinantur apud Conimbric. 1. Physic. cap. 2. quæst. 1. & apud Soar. num. 6. qui præter alios refert Angelicum Doctorem, illiúsque expressa testimonia pro hac sententia: eamdem amplectitur idem P. Soar. ibid. Rub. 1. Physic. tract. 39. quæst. 1. P. Hurt. disp. 6. sect. 1. P. Arriag. disput. 5. sect. 1. quibus libens subscribo.

3. Dico totum non distingui à materia, formâ, & vnione simul sumptis omnibus in recto. Probo clarè, communi ratione, neque ideo contemnenda. Totum vel includit aliquid præter materiam, formam, & vnionem, vel non includit: si non includit; ergo non habet ratione cuius ab illis distinguatur. Si includit: Rursus inquiro, an distinguatur à materia, formâ, & vnione, & incluso illo, quod tu addis, ac proinde si in infinitum non abis, cogeris concedere totum non distingui ab illis, quæ includit simul sumptis, quæcumque illa sint. Confirmo & declaro eamdem rationem. Totum vel *distinguitur* adæquatè, vel inadæquatè à suis partibus, & vnione simul sumptis; non adæquatè, aliàs non erunt partes illius, pars enim necessariò identificatur inadæquatè cùm toto, & totum eamdem identificationem inadæquatam retinet cum parte, quæ incompossibilis est cum distinctione adæquatâ, implicat enim totum inadæquatè identificari cum aliquo extremo, & adæquatè ab illo distingui: non inadæquatè, quod sic probo: In omni distinctione inadæquata debet esse aliquid in termino distincto, per quod distinguatur sed nihil est in toto, per quod distinguatur inadæquatè: ergo. Maior est per se nota, Minorem probo: In toto tantùm est materia, forma, & vnio: sed per materiam, per formam, aut vnionem, non potest distingui à materia formâ, & vnione: ergo nihil habet per quod distinguatur inadæquatè: ergo neque adæquatè, neque inadæquatè distinguitur: ergo nullo modo.

4. Respondent recentiores distingui non per aliquod in illo inclusum, sed per se ipsum resultans tanquam quid includens partes, & vnionem. Contra hanc solutionem idem redit argumentum. Totum per se ipsum non potest distingui adæquatè, vt probaui: non potest distingui inadæquatè, quia nihil sui est, per quod distinguatur, quidquid enim totius aut in toto assignetur, aut erit materia, aut forma aut vnio. Persistes dicendo totum non per aliquid illius, sed per se ipsum distingui à materia, formâ, & vnione simul sumptis. Contrà: vel distinguitur per se ipsum, vel per aliquid, quod non sit tota sua entitas; vel distinguitur per totam suam entitatem, non per aliquid, quod non sit tota sua entitas, quia nihil potest esse in toto, seu pertinens ad totum, quod non sit tota sua entitas, nisi materia, vel forma, vel vnio. Non per totam suam entitatem, quod sic probo: Si totum distingueretur per totam suam entitatem à materia, formâ, & vnione simul sumptis, implicaret, non distingui adæquatè, quia distingui vnum ab alio adæquatè nihil aliud est, quàm distingui per totam suam entitatem, quod sic probo. Distinctio, & identificatio secundùm eamdem entitatem *indiuisibilem* non suscipit magis, & minùs; *illud enim quod formaliter & per se ipsum est identificatum*, vel distinctum ab alio secundùm illam rationem formaliter distinctam, vel *identificatam* non potest esse magis distinctum vel *identificatum*, vt per se notum est, quis enim potest concipere maiorem identitatem inter me, & me ipsum, quàm illam quam habeo de facto, neque maiorem distinctionem inter me & Petrum, in quibus nihil est commune, sed distinctio secundùm omnia, quæ pertinent ad constitutionem vniuscuiusque: ergo distinctio, vel identitas maior, adæquata, vel inadæquata ex eo sumitur, quod sit secundùm totam entitatem, vel secundùm aliquid illius, & illa erit summa, & adæquata distinctio, quæ est secundùm totam entitatem rei, & illa tantùm poterit dici inadæquata distinctio, quæ non est secundùm totam entitatem, sed secundùm aliquid illius: ergo *implicat totum distingui secundùm totam* suam entitatem à materia, formâ & vnione simul sumptis, & distingui tantùm inadæquatè, sed necessariò adæquatè distinguendum esset, si secundùm totam suam entitatem distingueretur.

5. Confirmo eamdem conclusionem. Ex eo præcisè, quod sit materia, forma, & vnio, seclusâ qualibet aliâ entitate, est totum: ergo totum non dicit aliam tertiam entitatem. Probo antecedens: positâ materiâ, formâ,

formâ & vnione, implicat materiam, & formam, non esse vnitas, quia his dispositis sunt extrema vnibilia, & est tota ratio formalis adæquata vniendi, quæ consistit formaliter in vnione: ergo positâ materiâ, formâ, & vnione, quolibet alio secluso, sunt partes componentes, quia partem totum componere nihil aliud est, quàm se vnire: ergo est totum compositum, implicant enim partes esse componentes, & non esse compositum, secluso etiam omni alio ab ipsis, & actuali compositione distincto.

6. Dixi semper totum non distingui à materia, formâ, & vnione simul sumptis, non verò sicuti vulgo dici solet à partibus simul sumptis, & vnitis, quia, vt acutè notarunt sapientissimi recentiores, partes simul sumptæ, & vnitæ non dicunt vnionem in recto, sed in obliquo, sicuti lignum album dicit albedinem, & ita non identificantur, neque inadæquatè cum vnione, cum qua identificatur totum, ex quo infertur partes simul sumptas, & vnitas distingui inadæquatè à toto: illatio est per se nota, assumptum probo: Hæc est vera propositio: partes sunt vnitæ: ergo subiectum dicit totum, quod dicit prædicatum in recto: sed subiectum non dicit vnionem: ergo hoc concretum *partes vnitæ* non dicit in recto vnionem: ergo tantùm dicit partes materiam, & formam: sed materia & forma non possunt dici totum, neque possumus dicere materiam & formam identificari cum toto: ergo non possumus dicere partes vnitas identificari cum toto. Probo consequentiam: quidquid prædicatur identicè de aliquo concreto, debet identificari cum illo, quod concretum dicit in recto, & non sufficit identificari cum illo quod dicit in obliquo: sed totum non identificatur adæquatè cum illo, quod hoc concretum *partes vnitæ* dicit in recto, quia tantùm dicit partes & non vnionem: ergo totum non potest prædicari de hoc concreto tanquam quid identificatum adæquatè cum illo. Maior inter omnes Summulitas est certa, & patet in his prædicationibus, album est albedo, & lignum est album, & album est lignum, quarum prior est falsa, quia prædicatum non identificatur cum subiecto secundùm id, quod dicit in recto, etiamsi verificetur cum illo secundùm illud, quod dicit in obliquo, & duæ posteriores sunt veræ, quia etiamsi subiectum, & prædicatum non identificentur secundùm significata in obliquo, identificantur secundùm significata in recto, ex quorum identitate desumitur veritas propositionum. Vrgeo: Omnes concedunt concretum hoc *materia vnita formæ* distingui à composito, quia non dicit in recto quidquid pertinet ad compositum, etiamsi computatis omnibus, quæ dicit in recto, & in obliquo, dicat quidquid pertinet ad compositum: ergo hoc concretum *partes vnitæ* distinguetur à composito, quia non dicit in recto quidquid pertinet ad illud, videlicet vnionem, etiamsi illam connotet in obliquo. Ex hoc similiter inferes concretum vnitum, quod totum dicitur, non esse concretum adiectiuum, quod vnionem in obliquo significet, aliàs distingueretur à toto. Neque totum potest includere vnionem in obliquo per modum habentis, sicuti lignum, quia tori non superuenit vnio, sed illud constituit, & ita vnitum adiectiuè significat extremum, quod alteri vnitur; & vnitum substantiuè, totum, quod resultat formaliter ex vtroque extremo, & ex vnione. Hæc omnia ad purum loquendi modum spectant de quibus satis.

7. Obiicitur primò Aristoteles 1. Metaph. cap. 14. text. 19. asserens bis tria nõ esse sex; illius sunt verba: *Substantia enim cuiuscumque est ipsum semel, veluti ipsorum sex, non qui bis, aut ter est. sed semel. sex enim semel sex sunt.* Respondet Hurtadus Aristotelem dicere bis tria non esse sex, sicuti materia, & forma sine vnione non sunt totum. Hurtadum impugnant recentiores, ex eò quod senarius numerus vnionem non includat, sed immeritò; licèt enim numerus nullam vnitatem physicam habeat, formaliter tamen eo modo, quo est vnus, vnitatem dicit, & sicuti vnus dicitur ab intellectu numerante, ita ab illo vnitatem extrinsecam habet, quæ non consistit tantùm in vnitate medietatum, sed in aliâ, quâ intellectus cognoscit vnitatem totius, sæpe enim puer duplicem quinarium numerum recensет, & non valet denarium conficere, in quo casu sunt bis quinque, seu est bis quinarius numerus, & non est denarius formaliter, sed tantùm materialiter, quia non est numerus formaliter, quoysque vnitates formaliter mente annumerentur.

8. Obiicies secundò alia eiusdem Aristotelis testimonia ex lib. 2. Metaph. cap. 17. text. vltimo, vbi ait Syllabam *ba* non esse *B* & *A*, nec carnem esse ignem, & terram, & ex lib. 8. text. 15. *Omnium namque* (verba sunt Philosophi) *quæcumque plures partes habent, & non est totum, quasi coacernatis, sed ipsum totum est aliquid aliud præter partes.* Resp. hæc testimonia probare totum præter partes includere vnionem, neque quidquam aliud insinuare.

9. Obiicies tertiò: multa conueniunt toti, quæ non conueniunt materiæ, formæ, & vnioni simul sumptis: ergo ab illis distinguitur. Probo antecedens: Totum est integrum, totũ gignitur, & corrumpitur, Totum est vnum. Sed hæc non conueniunt materiæ, formæ, & vnioni: ergo. Resp. hæc omnia eodem modo conuenire materiæ, formæ, & vnioni simul sumptis, ac conueniunt tori, quia partes & vnio sunt vnum integrum adæquatum, & quælibet in se dicit vnitatem inadæquatam; sic totum est vnum integrum constans pluribus vnitatibus inadæquatis duabus tanquam extremis vnitis, alterâ tanquam vnione: & sicut totum gignitur, & corrumpitur, quia gignitur vnio, quæ vltimò complet hominem, & eadem corrumpitur sine qua nequit subsistere: sic materia, forma, & vnio quatenus simul sumptæ gignuntur, & corrumpuntur ratione eiusdem vnionis, licèt partes secundùm se neque gignantur, neque corrumpantur, & sicut totum compositum habet vnam vnitatem totalem, & plures partiales, sic materia, forma & vnio habent plures vnitates partiales, propriam quælibet, & omnes simul totalem, ex partialibus confectam.

10. Obiicies quartò. Partes & vnio causant totum: ergo distinguuntur ab illo: Distinguo antecedens: partes, & vnio causant totum collectiuè sumptæ, nego; distributiuè, transeat. Dico transeat, quia vnio non causat, sed est causalitas.

11. Obiicies quintò. Totum habet causam totalem intrinsecam: sed hæc non potest esse nisi materia, forma & vnio simul sumptæ: ergo sic sumptæ sunt causa adæquata totius: ergo distinguuntur ab illo. Respondeo negando antecedens, quia dicunt sibi repugnantiam causa intrinseca, & causa totalis. Rationem audi: causa intrinseca causat componendo, & conceptus causæ intrinsecæ est conceptus partis potentis componere, & causalitas per quam dicitur actu causans, est compositio, ita vt formaliter idem sit actu intrinsecè componere, & actu intrinsecè causare, idem formalissimè sit causa intrinsecè actu causans, & actu componens: sed implicat aliquam entitatem adæquatè componere totum, vt per se notum est, quia conceptus componentis est conceptus partis essentialiter connotantis alteram compartem, cum qua simul ponatur: ergo implicat aliquam entitatem intrinsecè causare totum. Instabis totum est intrinsecè adæquatè causatum: ergo habet causam intrinsecam adæquatam. Concedo antecedens, & nego

nego consequentiam, quia totum intrinsecè adæquatè causatum non dicit causam intrinsecam adæquatam, sed plures inadæquatas. Sicuti compositum non dicit vnum adæquatum componens, sed plura componentia inadæquata.

12. Vrgebis iterum: ex pluribus causis partialibus fit vna totalis: sed dantur plures causæ partiales intrinsecæ: ergo ex illis fiet vna totalis. Respondeo antecedens esse verum de pluribus partialibus causis extrinsecis, non de intrinsecis. Disparitatem do: Causæ extrinsecæ causant effectum ab illis adæquatè distinctum, & ita possunt coniungi, vt influant in effectum, cui dant aliud esse ab illo, quod habent causæ influentes. Intrinsecæ causæ tantùm causant per exhibitionem suarum entitatum, quas formaliter in se ipsis effectui communicant per coniunctionem vniuscuiusque cum altera mediâ vnione, ex his autem communicationibus partialibus non potest fieri vna totalis, quia non est aliud tertium, cui talis communicatio fiat, neque est extremum aliquod in effectu, cui partes simul sumptæ, & vnitæ se communicent, ac proinde non est effectus in ordine ad quem possint intelligi componentes vnam causam intrinsecam adæquatam, omnes causæ intrinsecæ inadæquatæ. Persistes adhuc: causæ intrinsecæ partiales vniuntur in ratione causarum: ergo ex illis fit vna totalis: Distinguo antecedens: vniuntur in ratione causarum, vt efficiant vnam causam totalem nego; vniuntur vt quælibet simul cum alia per vnionem tanquam per causalitatem causæ inadæquatæ, quod in actu secundo sine vnione non præstaret, constituant vnum effectum, hoc est, totum, concedo. Sicuti partes in ratione partium vniuntur, non vt faciant vnam partem totalem, implicat enim conceptui parti ratio totalis, sed vt faciant totum, quod relatiuè opponitur parti, & quod essentialiter à parte distinguitur tanquam includens ab incluso. Eadem ratione causæ intrinsecæ vniuntur non vt componant vnam causam intrinsecam totalem, quia conceptus totalitatis repugnat conceptui causæ intrinsecæ, quæ formaliter dicit conceptum partis, sed vt efficiant vnum effectum, scilicet compositum relatiuè oppositum conceptui causæ intrinsecæ, & essentialiter distinctum ab eadem causa intrinseca tanquam includens ab incluso. Hæc optimè explicant conceptum causæ intrinsecæ, si verò propter pusillorum scandalum nolis negare dari causam intrinsecam adæquatam respectu compositi, dicito dari duplicem causam intrinsecam adæquatam, materialem vnam, aliam formalem, quamliber in diuerso genere, ex quibus non potest fieri vna totalis, quia pertinent ad diuersum genus, sed hæc responsio fuga erit, prima verò ad rem opportuna solutio,

13. Obiic. Hi conceptus, *materia vnita formæ: forma vnita materiæ: materia, forma, & vnio*, non distinguuntur ex parte obiecti, vt probauimus Controuers. præcedenti, Puncto 3. ergo quidquid prædicatur de vno potest prædicari de alio: sed de hoc conceptu, materia vnita formæ, prædicatur esse causam totius: ergo de illo conceptu *materia, forma, & vnio* poterit fieri eadem prædicatio. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia per diuersum modum significandi sine distinctione ex parte obiecti fit diuersum significatum *in recto*, & posito diuerso significato in recto est diuersa verificatio prædicati, quæ sumenda est ex identitate cum illo, quod ex parte subiecti se tenet in recto, & non cum illo quod est in obliquo, vt dicebam modò n. 6. Exempla plura passim suppetunt: Pallium Petri, & pallium, & Petrus, ex parte obiecti non distinguuntur, & hæc prædicatio est vera, *Pallium Petri distinguitur adæquatè à Petro*. Et hæc falsa, *Pallium & Petrus distinguuntur adæquatè à Petro*. Similiter ex parte obiecti non distinguuntur hæc complexa: *Albedo recepta quantitate*, & *quantitas recipiens albedinem*. Et hæc est vera propositio, *quantitas recipiens albedinem ex se est impenetrabilis*. Et hæc falsa, *albedo recipiens quantitatem, ex se est impenetrabilis*.

14. Hæc de toto substantiali essentiali, quæ in omni toto etiam accidentali, & integrali proportione seruatâ obseruа, nullum enim distinguitur ab illis simul sumptis, quibus constat; totum integrale non distinguitur à partibus integrantibus, & illorum nexu; concretum accidentale sicut album, si vnionem dicit distinctam inter subiectum & albedinem ab eductione distinctam, non distinguitur à subiecto, albedine, & tali vnione; si vnionem non importat distinctam ab eductione, subiectum, albedo, & eductio erunt adæquatè totum. Composita quorum forma siue substantialis siue accidentalis, modalis est, per se ipsam subiecto vnita nullâ intercedente vnione inter subiectum, & formam, sicuti in his concretis præsens, & subsistens, iuxta communem sententiam, quæ subsistentiam & præsentiam modum esse defendit, non distinguuntur à subiecto & forma simul sumptis.

PVNCTVM II.

An totum substantiale includat aliquid præter materiam, formam, & vnionem.

1. QVÆSTIONEM hanc vnus his temporibus in scholas P. Gabr. Vazquez inuexit, qui tom. 1. in 3. parte disp. 19. num. 26. in composito substantiali modum quendam substantialem constituit deriuatum à forma distinctum ab ipsa, & ab vnionis modo, vt apertè declarat n. 29. §. *contra verò*, vbi arguit ab inconuenienti contra Philosophos qui tantùm admittebant in composito substantiali materiam, formam, & modum vnionis. Communis sententia, quam amplector, negat dari in composito talem modum, cuius præcipuum fundamentum est, illum superfluè poni, quod nobis notum fiet, si expendamus rationes quibus Vazquez, & cum illo docti recentiores illum propugnant; singula referam, expendam, & soluam.

2. Arguit 1. Vazquez num. 28. Diuerso modo constituitur compositum substantiale, & accidentale, quia in composito accidentali subiectum tantùm est vehiculum accidentium, in composito verò substantiali viuenti, materia non tantùm est vehiculum formæ, sed principium operationis vitalis, & viuificatur: ita vt deinde nouum esse habeat, quod sit viuere, nam teste Aristot. 2. de anima cap. 4. text. 27. *Viuere viuentibus est esse*. Materiam in viuentibus esse principium operationum vitalium, quæ propriè non sunt animæ, sicut intelligere, & velle, sed compositi probat Vazquez ex Aristotele 1. de anima cap. 4. textu 64. *Dicere autem animam irasci vel timere simile est ac si quispiam diceret, animam texere, vel ædificare, nam melius est fortasse dicere, non animam sed hominem, anima misereri, vel discere*. Multa in hac ratione inuenio difficillima: facilè ab omnibus me expediam. In primis difficile est Arist. hoc text. citato docuisse has operationes de quibus loquitur procedere efficienter à materia, & ipsum loqui de operationibus corporeis, & non spiritualibus, vt vult Vazquez; cùm Aristoteles loquatur de actu misericordi, & discendi, qui sunt actus voluntatis, & intellectus. Dicerem ego Aristotelem hîc docuisse omnes operationes quas exercet animus in statu vnionis tribui composito

compositò, quod dicitur irasci, timere, misereri, & discere, etiamsi actiones spirituales saltem ab anima tantùm efficienter producantur, quia tamen non producuntur de facto independenter à materia, & quia totus homo dicitur videre & intelligere; ita tori tribuuntur rationes, etiamsi plures illarum, & forsan omnes tantùm ratione animæ exerceat. Hæc omitto de quibus Controuers. 3. Punct. 1. de anima latè dicam. Do materiam primam principium esse actionum vitalium. Venio ad illud nouum esse quod habet materia, quo iam viuere dicitur, quod certè non penitus percipio. Modus ille adæquatè distinguitur à materia prima, & materia, quæ modò est sub forma viuentis cum illo modo, & quæ antea fuerat, destructo viuenti postea erit sine illo: ergo modus ille non dat nouum esse materiæ neque materia postquam illud habet nouum aliquod esse recipit quod sit proprium esse illius per quod formaliter existat. Rursus si modus ille tribuit nouum esse materiæ siue distinctum, siue indistinctum ab ipsa materia, cur non poterit eadem forma nouum illud esse tribuere medio illo non intercedente? Dices modum illum esse deriuatum à forma, & ita ab ipsa distingui. Contrà: modus ille deriuatus à forma immediatè sine alia deriuatione se inserit materiæ, & illi tribuit nouum esse; ergo ipsa forma poterit absque vlla deriuatione se insinuare in materiæ præcordia, & illi dare illud esse nouum. Omitto alia contra hoc nouum esse materiæ quod mihi semper nouissimum erit.

3. Respondeo totum substantiale, & concretum accidentale ex eo distingui, quod concretum accidentale constituatur per formam, & informationem accidentalem, & sæpe ex parte subiecti supponit totum substantiale adæquatè constitutum, & forma accidentalis huius concreti constitutiua primò, & per se intenditur propter subiectum à quo distinguitur. Totum verò substantiale constituitur per formam, & informationem substantialem, & illius forma non intenditur à natura propter subiectum ab illa distinctum, sed propter compositum, quod constituit, & numquam supponit subiectum substantialiter completum, sed semper incompletum, cum quo totum completum componit. Ad illud quod additur de operationibus, concedo subiectum aliquando totum concurrere ad operationes formæ accidentalis quatenus illam sustentat quæque bene fierent dum forma accidentalis existeret, etiamsi subiecto careret. Et concedo similiter operationes plures viuentis exercendas non esse à forma existenti sine materia, quia de facto dependenter ab illa exercentur, & admitto ad præsentem quæstionem materiam ad illas effectiuè immediatè concurrere, ex hoc tamen non infertur, materiam recipere nouum esse, neque per se ipsam esse viuentem, sed tantùm simul cum anima effectiuè concurrere ad operationem vitalem, sicuti concurrunt species impressæ, & alia comprincipia.

4. Arguit secundò P. Vazquez: Anima rationalis tribuit materiæ non solùm esse hominis, sed esse animalis, viuentis, & corporis, & omnem rationem genericam, quæ est sub prædicamento Substantiæ: ergo debet tribuere modum alium distinctum à se ipsa, quia cùm sit spiritualis non potest tribuere materiæ rationem corporis, quam non habet, neque homo dici potest corpus ratione vnius partis, videlicet materiæ, alias non minùs diceretur homo spiritualis, quàm corporeus, neque vniuocè diceretur corporeus homo cum equo, cum equus secundùm se totum esset corporeus, & homo tantùm secundùm materiam: ergo necessum est animam materiæ communicare aliud effectum formalem distinctum à se ipsa, ratione cuius habeat esse corporis, & esse animalis, &c. Ita P. Vazquez num. 31. explicat Controuers. 3. Puncto 2. num. 11: quomodo homo præcisè ratione materiæ quolibet alio secluso, corporeus dici debeat, etiamsi rationem spiritualem dicat tanquam præcipuum constituiuum, ideo hanc obiectionis partem non tracto. Omitto similiter reliqua prædicata posse immediatè ab ipsa anima materiæ communicari, quod iam tetigi. Venio ad explicandum hunc effectum formalem, quem forma materiæ tribuit iuxta Vazquez Philosophiam, ratione cuius materiæ tribuere dicitur rationem animalis, & rationem viuentis. Animalis ratio quam forma tribuit materiæ, vel est totum compositum, vel aliquid in illo inclusum: si totum compositum falsum est formam materiæ talem rationem tribuere; si est aliquid inadæquatè pertinens ad compositum, quod tribuit rationalis anima ab ipsa distinctum: ergo in homine est ratio animalis, quam tribuit anima, distincta ab ipsa anima: ergo dicemus hominem constare ratione animalis, & anima ab hac ratione distinctâ: ergo anima formaliter non est constitutiua rationis animalis. Secundò materia, etiam quando est animâ informata, tantùm habet esse partem componentem animalis, & hominis, qui constat ex materia, & forma: ergo materia non habet à forma esse animal, sed tantùm ratione vnionis habet esse partem actu componentem animal, quod per se habebat tantùm in potentia: ergo dicendum non est animam tribuere materiæ esse animalis, nec esse hominis, sed tantùm formam cum materia constituere animal, & hominem mediâ vnione: ergo forma tàtùm se ipsam communicat materiæ, & effectus formalis est totum, in quo ipsa forma, & materia continentur, quod totum effectus formalis dicitur, quia vltimò per formam completur, quod impediri nequit positâ formâ cum vnione ad materiam, cùm totum vt dictum est Puncto præcedenti, nihil aliud sit, quàm materia, forma, & vnio inter vtramque.

5. Arguit P. Vazquez num. 32. Homo viuit vitâ corruptibili: anima rationalis est incorruptibilis; ergo præcisè per animam rationalem non potest viuere vitâ corruptibili: ergo dandus est modus aliquis ratione cuius homo viuat vitâ corruptibili. Si ad modum vnionis recurramus, occurrunt Recentiores: corrumpi modum vnionis in homine non est corrumpi animam rationalem, sed in diuerso statu constitui: ergo ex eo quod modus vnionis corrumpatur, non corrumpitur vita hominis identificata cum animo rationali: ergo vt corruptibilis sit vita hominis, dandus est alius viuificationis modus, ratione cuius homo viuificetur, qui corruptibilis sit. Contra rationem hanc sic insurgo: modus ille vnionis vel est vita formaliter per se ipsũ, vel viuificatur ab anima: si est vita formaliter per se ipsum habebit rationem formæ substãtialis vitalis, & formaliter erit anima, & constituens viuens, quatenus ab animo rationali distinguitur, & ita in homine erit duplex anima rationalis, & illa, quam hæc inuenit opinio. Dices modum hunc esse animam, quia deriuatur ab anima rationali. Sed quid inde? etiamsi ab anima rationali deriuetur ab illa distinguitur, & formaliter per se ipsum quatenus ab anima rationali distinguitur est vita: ergo formaliter est anima, omnis enim actus materiæ, qui formaliter est substantia, & per se ipsum vita in actu primo essentialiter est anima. Si dicas modum illum viuificari per animam rationalem, modus ille viuet vitâ identificatâ cũ animâ rationali: ergo homo, qui viuit vitâ, quam formaliter dicit talis modus, viuet vitâ identificatâ cum anima rationali: ergo hoc modo posito remanet integra difficultas,

ficultas, quam argumentum proponit. Secundò modus ille, vel est vita adæquata hominis, vel inadæquata: si adæquata: ergo anima rationalis non est vita hominis: si inadæquata: ergo non est principium operationum vitalium. Vtraque consequentia certissima est, prima per se nota, secunda procedit à negatione definiti ad negationem definitionis: vita enim in actu primo, iuxta communem sententiam, est principium immanens operationum vitalium: ergo si anima non est vita hominis, non erit principium immanens operationum vitalium. Si modus ille est vita inadæquata: ergo homo viuit modo illo, & animâ rationali: ergo sicut viuere dicitur vitâ corruptibili ratione illius modi corruptibilis, ita dicetur viuere vitâ incorruptibili ratione animæ rationalis: ergo si ex eo quòd homo viuat per animam rationalem dicetur viuere vitâ incorruptibili; absolutè modo illo amisso poterit dici vitam saltem inadæquatam hominis esse incorruptibilem, & ita non corrumpi vitam hominis secundùm se totam.

6. Respondeo corruptâ vnione corrumpi totum hominem, non quia corrumpantur singulæ partes illius, sed quia corrumpitur aliquid, sine quo, reliquis etiam partibus permanentibus, totum nequit existere, corrupto homine, corrumpitur necessariò viuens quod est ipse homo, & hac ratione dicitur homo viuens corruptibile, non quia vita formalis, seu id, quo homo viuebat corrumpatur, sed quia definit esse illa vita in ordine ad viuens constituendum, etiamsi in se permaneat.

7. Ex his inferret superfluè, & absque efficaci fundamento hunc modum in composito constitui: ex quo capite tantùm efficacissimè reiicitur, eodem enim iure quo modus iste ponitur, possent alij plures, præcipuè alius communicatus formæ à materia, qui corresponderet ex parte formæ, huic, quem in materia ponit Vasquez deriuatum à forma, cùm enim vtrumque extremum mutuò vniatur, & mutuò suum esse vnum alteri mediâ vnione in toto communicet, ita deberet mutuò diuersos modos sibi inuicem communicare. Deinde ratio, quæ hunc modum propugnat in homine petitâ ab spiritualitate animæ, quæ non potest materiæ tribuere rationem corporis, etiamsi efficax esset, tantùm probaret modum hunc dandum esse in composito materiali constante formâ spirituali. Rationes aliæ, quæ sumuntur, ex vilitate, & ex ratione animalis, quam forma debet materiæ tribuere, etiamsi modum istum in viuentibus extorquerent, in reliquis compositis substantialibus non viuentibus, in quibus forma non communicat materiæ rationes has, nihil præstarent, quapropter admisso illo modo in viuentibus negandus esset in reliquis compositis, in quibus superfluus esset, siquidem non deseruiret ad communicanda illa prædicata, propter quorum communicationem inuentus est. Scio dixisse Vasquez num. 28. licere in non animantibus instar animantium philosophari, sed certè id non assequor.

PVNCTVM III.

An possit dari compositum constans materiâ & formâ spirituali.

1. NEGATIVAM partem defendit Hurtadus disp. 2. de anima, sect. 2. quam docuerat Pater Suarez disput. 13. Metaphysic. sect. 14. num. 14. vbi docet expressè non inuenisse conclusionem, quam docet apud authores. Affirmatiuam sententiam tenent sapientissimi recentiores, quos sequitur est Arriaga disput. 1. de anima, sect. 5. vbi refert pro hac sententia Aureol. Alensem, & aliquos quos citat P. Suarez num. 5. sed horum Doctorum authoritas hac in re nobis tuta non est, quia illorum fundamentum valde alienum est à nostra, & communi sententia; asserebant enim prædicti Doctores nullam substantiam adhuc spiritualem posse inueniri, quæ his partibus non componeretur.

Ostendam Controuers. 1. de anima, Punct. 5. non esse de conceptu rei spiritualis non constare partibus, ex quo principio ibi statuendo facilè meam conclusionem depromo. Non est contra conceptum rei spiritualis compositio partium integralium, neque essentialium: ergo compositio ex subiecto & forma spirituali potest cadere in compositum spirituale. Probo consequentiam: Si ex aliquo capite talis compositio repugnaret, tantùm esset ex prædicato spiritualis, ex hoc non repugnat: ergo ex nullo. Accedant huic rationi solutiones argumentorum, quæ contra hanc substantiam fiunt, ex quibus constabit nullâ reperiri repugnantiam in tali substantia, ex quo affirmatiua pars in his quæstionibus inferenda est. 2.

Obiicies ex Suario: Omnis forma spiritualis potest operari independenter à subiecto: ergo nulla illo indiget: ergo nulla potest illud habere. Si aliquid probaret hæc obiectio suaderet formam spiritualem non indigere adhuc materiali subiecto, neque cum illo posse totum componere, quod est contra constitutionem hominis ex materia & forma spirituali. Respondeo non omnem formam spiritualem posse suas omnes operationes exercere independenter à subiecto spirituali: sicut enim materiales formæ, etiamsi crearentur non possent exercere omnes suas operationes sine subiecto materiali, quo etiam crearæ indigerent ad aliquas exercendas, sic forma spiritualis indigere potest subiecto spirituali ad alias operationes materiales obeundas. Quod si vnam, vel alteram operationem posset talis forma sine subiecto exercere, quia anima rationalis plures obit operationes, etiam separata à materia, non tamen ideò illam abhorret, sed illâ indiget ad aliarum exercitium. Si roges quomodo indigeret talis forma subiecto spirituali. Respondebo, posse illo indigere tanquam com principio actiuo, quia non est contra rationem subiecti esse principium actiuum operationum compositi, multi enim sentiunt materiam simul cùm forma actiuè concurrere ad sensationes. Posset etiam illo subiecto indigere vt esset passiuum principium operationum, quas forma, esti spiritualis non posset recipere, non enim bene valet: forma est spiritualis: ergo potest recipere omnes operationes materiales: est enim sententia trita satis inter Philosophos sensationes materiales bruti non recipi in forma, sed in materia, & consequenter non posse recipi, quia si possent recipi de facto reciperentur, quia non recipiuntur liberè, sed necessariò in subiecto, in quo possunt recipi. Posset etiam indigere subiecto, non vt operationes, sed vt species ad illas requisitas reciperet. 3.

Obiic. secundò: Tale compositum fore corruptibile. Nec consequentia tenet, nec consequens terret. Consequentia non tenet, quia cæli in communi sententia compositi sunt ex materia & forma, & tamen sunt incorruptibiles. Consequens non terret, quia inconueniens non est asserere posse dari compositum spirituale secundùm materiam & formam, & corruptibile in ratione compositi, ad quod tantùm requiritur vnionem fore corruptibilem, neque erit contra rationem vnionis spiritualis posse corrumpi, multi enim asserunt vnionem corruptibilem hominis spiritualem existere. 4.

Obiicies tertiò: Spirituale est magis perfectum quàm materiale: ergo habet minorem compositio- 5.

nem: ergo est magis simplex; ergo non habet compositionem ex materia & forma. Respondeo negando vltimam consequentiam admissis omnibus præmissis. Quia maior simplicitas in substantia spirituali potest consistere in aliquibus speciebus in carentia compositionis essentialis, quam intendit obiectio, in aliis tantùm in minori compositione accidentali, quia id, quod præstat substantia corporea per plura accidentia, per vnum tantùm exhibet spiritualis substantia intelligendo per species vniuersaliores, & per cognitiones, quæ plura obiecta simul amplectuntur. Potest item hæc maior simplicitas consistere in carentia compositionis integralis.

6. Obiicies quartò: Si substantia spiritualis composita ex materia, & forma possibilis est: non est fundamentum ad asserendum Angelos, qui de facto dantur non habere talem compositionem. Respondeo in primis esse fundamentum negatiuum, quia nulla est, vel leuis coniectura, ex qua possimus deducere Angelos, qui de facto dantur, habere talem compositionem, & ad negandam compositionem, & multiplicationem entitatum, fundamentum negatiuum sufficiens est. Reperitur etiam ratio positiua à posteriori ex perfectissimis operationibus, mirâque illorum virtute, quæ perfectissimam arguit substantiam, illorumque simplicitatem suadet, cùm substantia eò sit perfectior, quò simplicior. Accedit Patrum atque Doctorum communis consensus, quo substantiæ Angelicæ absque compositione ex materia, & forma recensentur. Hæc omnia rem moraliter omnino certam reddunt, neque vllum locum in intellectu prudenti formidini relinquunt.

7. Inquirere posses, an sicut datur compositum constans formâ spirituali, & subiecto materiali, possit dari aliud constans subiecto spirituali, & formâ materiali. Pauca mihi certa sunt, cùm de possibili disputo. Negatiuè respondeo, & simul rationem, & disparitatem reddo: forma spiritualis potest habere virtutem actiuam ad efficiendas operationes, v.g. sensationes materiales, quæ exerceri non possunt sine subiecto materiali, in quo recipiantur, tum operationes, tum species materiales, & alia principia, seu organa requisita ad tales operationes exercendas; forma verò materialis non potest efficere spirituales operationes, ac proinde non potest indigere subiecto spirituali, vt in illo recipiantur spirituales operationes, quas efficere nequit, neque materiales, quæ in subiecto spirituali recipi non possunt. Neque materialis forma dependere potest à subiecto spirituali in genere causæ materialis, ac proinde nullum apparet caput, ex quo possit forma spiritualis subiecto materiali indigere.

PVNCTVM IV.

An possit dari compositum constans duplici parte essentiali, quarum neutra sit materia, neque forma.

1. COMPOSITIONEM essentialem, quam hucvsque nouimus in materiam, & formam resoluimus, ex quibus consurgit; cùm autem solerter indagarem conceptum metaphysicum materiæ, & formæ, hæc quæstio in mentem incidit, an videlicet dari possit compositum essentialiter includens duas partes, ita vt qualibet deficiente deficiat illius compositionis essentia, sicuti deficiente materia, vel forma, etiamsi altera earum partium subsistat, deficit totum ex vtraque constitutum. In hac quæstione desiderari non debent authores pro affirmatiua, aut pro negatiua sententia, neminem enim hucusque vidi difficultatem hanc deficientem.

Negatiua pars suaderi potest authoritate totius Scholæ, quæ tantùm cognouit compositionem essentialem ex materia, & forma, recedere autem à sententia omnium Doctorum, sine fundamento valde vrgenti, nefas est. Hæc ratio parum premit, quia authores hucvsque tantùm egêre de compositione essentiali, quæ de facto datur, non de illa, quæ de potentia Dei absoluta dari potest, seu de compositione omni, quæ laro possibilitatis campo depascitur: ac proinde licet nullus quem hucvsque viderim hanc compositionem admiserit, nullus, quem sciam, illam negauit. Ex hoc infero nullam Doctorum authoritatem huic compositioni suffragari, aut refragari, & ita rationis tantùm trutina appendenda est. 2.

Vnum in hac compositione difficile esse potest: reperiri formalitates his partibus accommodatas, quas constituiuum materiæ, aut formæ adhuc physicè non transcendat. Ex hoc capite ita potest fieri argumentatio: eo ipso quod habeant conceptum quiditatiuum partium essentialium, habent rationem formalem constituiuam materiæ, aut formæ: ergo implicant partes essentiales compositi, quæ rationem materiæ, & formæ non induant. Probatio antecedentis ita tentanda est: Secluso conceptu constituiuo materiæ, & constitutiuo formæ nullus remanet per quem entitas possit formaliter constitui in ratione partis essentialis: ergo talis constituenda est per conceptum quiditatiuum materiæ, aut formæ; ergo implicat dari partem essentialem, quæ alterum horum conceptuum intrinsecè non imbibat. 3.

Ex solutione huius rationis totum fundamentum partis affirmantis, in quam eo, desumendum est. Suppono ex dictis de conceptu quiditatiuo materiæ, & formæ Controuers. 2. Punct. 3. & Controuers. 3. Puncto 3. quosdam constituere conceptum quiditatiuum materiæ in virtute receptiua formarum, & conceptum formæ in ordine ad materiam potentem recipere formas, tanquam ad aliquam compartem. Alios verò conceptum materiæ in indifferentia ad terminandam vnionem cum aliis compartibus essentialibus diuersæ speciei, & conceptum formæ in determinatione ad aliam compartem vnius tantùm speciei: constituebant alij conceptum materiæ in virtute passiua operationum compositi, & conceptum formæ in virtute actiua earundem. Alij dicebant materiam à forma differre, ex eo quod materia esset radix impenetrationis, & non forma. Ego dixi conceptum materiæ consistere in ratione perfectibilis, per aliam compartem, & conceptum formæ in ratione perficientis compartem aliam. Sume tibi conceptum, quem ex his malueris pro materia, & forma constituenda, & illo secluso adhuc plures remanebunt in illa entitate formalitates, ex vi quarum entitas illa pars essentialis constituatur, & quæ in alia entitate possint existere sine identitate cum illo conceptu excluso. 4.

Excurro singulos materiæ, & formæ conceptus. Seclusâ virtute receptiuâ formarum à materia prima, in sententia, quæ in hac materiæ essentiam constituebat, non remanet materia, neque remanet forma, quia conceptus formæ, qui antea non erat in materia, non resultat præcisè ex negatione conceptus materiæ, cùm sit positiuus, & formaliter non consistat in negatione: sed hoc conceptu secluso adhuc manet pars essentialis: ergo conceptus partis essentialis secundùm hanc sententiam non includit materiam, aut formam: Maior est per se nota, Minorem probo. Seclusâ virtute receptiuâ remanet vnibilis alteri extremo, seu comparti per vnionem, ex qua totum vni- 5.

tum

tum resultabit: ergo quod sine vtraque parte subsistere non poterit, & cuius partes seorsim non poterunt exercere operationes illas, quas simul exercent, & quæ specie differant, & vna ordinetur essentialiter ad vnionem cum altera, & petant vnirì cum intima penetratione, & non tantùm more integrantium per approximationem immediatam: ergo entitas illa remanebit cum conceptu partis essentialis, quia conceptus partis est conceptus vnibilis ad aliam compartem, & differentia partis essentialis ab integrali, oprimè constituitur per diuersitatem specificam partium, & per ordinem ad vnionem faciendam cum intima penetratione inter extrema, quorum vtrumque ordinetur essentialiter ad constitutionem totius, & neutrum primariò, & per se ad alterum à quo adæquatè distinguatur. Cæterùm conceptus hos posse dari in aliqua entitate separatos à virtute receptiua difficultate caret, nulla enim est connexio inter virtutem receptiuam, & vnitiuam, neque aliqua leuis implicatio dari potest, in eo quod detur entitas sic vnibilis, quæ virtutem non habeat receptiuam alterius extremi, cui est vnienda, neque vnionis, mediâ quâ illi annectenda est, vt de facto fatentur omnes, qui negant conceptum materiæ consistere in hac virtute receptiua. Vidi aliquos adhærentes sententiæ constituenti materiæ conceptum, modo explicato, qui negant posse dari compositum essentiale constans duabus partibus, quarum neutra virtutem habeat receptiuam modi vnionis, quia compositum illud constaret, & non constaret materiâ, & quia conceptus materiæ, quam essentialiter dicit totum, formaliter dicit virtutem receptiuam: ita fere omnes negant posse dari compositum essentiale, cuius partes non habeant rationem illam, quam putant esse constitutiuam materiæ, & formæ. Hi omnes confundunt præcedentem rationem, quia nondum concepere totum constans partibus essentialibus, quarum neutra sit materia, vel forma, & ita tenentur sic philosophari, vt suam sententiam quoquo modo defendant, illorum tamen discursum sic infringo. Pono conceptum materiæ consistere in virtute receptiua: dato compositio essentiali constante partibus, quarum nulla haberet receptiuam virtutem non daretur duplex illud contradictorium: ergo malè hoc inconuenienti illud totum denegant. Antecedens probo: dato illo toto, hæc propositio esset vera, *totum hoc non constat materia*: hæc esset falsa, *totum hoc constat materiâ*, quæ tantùm potest probari ex hoc principio, *omne totum essentiale constat materiâ*, quod ego nego, & probare non poteris, neque per se notum est, ergo ex inconuenienti huius contradictionis negandum non est, posse Deum creare partem essentialem, quæ non habeat rationem constitutiuam materiæ, aut formæ.

6. In aliorum sententiis idem omnino fieri potest discursus, quia authores qui dicunt rationem materiæ consistere in indifferentia ad plures formas, & rationem formæ in ordine ad partem, sic indifferentem, rationem reddere non poterunt cur non possit Deus creare compositum constans duabus partibus essentialibus ita determinatis, vt se inuicem vniant per se ipsas, vt neque de potentia Dei absoluta possint non esse inter se vnitæ, & illarum quælibet sit per suam entitatem determinata ad vnionem cum alia determinata comparte. Vel etiamsi per superadditum modum vniantur, & possint de potentia Dei absoluta non esse vnitæ, incapaces sint determinandi vnionem cum aliis compartibus, sicuti multi affirmant de cœlestibus corporibus. Qui etiam materiæ in virtute passiua, & formæ in actiua constituebant, rationem reddere non possunt, propter quam repugnet totum, quorum vtraque pars sit æquè actiua, & passiua in ordine ad operationes, quia omnes ab vtraque indiuisibiliter actiuè procedunt, & in eisdem indiuisibiliter recipiuntur, vt multi tenent contingere de facto in composito materiali, quarum actiones à toto indiuisibiliter procedere, & in toto indiuisibiliter recipi existimant. Qui constituebant rationem materiæ in radicali impenetratione, rationem apparentem non inuenient ad negandum compositum cuius vtraque pars æquè sit impenetrationis radix, in quo neutra habebit rationem formæ, neque materiæ, ex hoc capite, quia vtraque materia, aut vtraque forma esse non potest, neque speciale constitutiuum materiæ, aut formæ in aliqua reperietur. Neque iuxta sententiam, quam tradidi de conceptu materiæ, & formæ, potest inueniri ratio ad negandum compositum, cuius partes æquè mutuò perficiantur in *toto*, quarum nulla specialiter perficiens, aut perfectibilis dici poterit, & ita rationem materiæ, aut formæ neutra habebit.

Obiic. Vtraque pars compositi, quod nos dicimus constare materia, & forma, esset actus primus compositi: ergo esset forma, quam semper Aristoteles definit per rationem actus primi. Vires resumet obiectio: ponamus illud compositum esse viuens organicum. Tunc sic: Quælibet pars illius compositi esset actus primus compositi organici potentiâ vitam habentis: ergo esset anima: ergo esset forma, cuius conceptus includitur in conceptu animæ: ergo totum illud constaret duplici formâ, quod absurdum est: ergo totum illud non est admittendum. Respondeo nullam partem illius compositi futuram esse formam, quia in omnium opinione forma essentialiter dicit ordinem ad materiam, tanquam ad compartem: sed nulla pars diceret ordinem ad materiam tanquam ad compartem, vt supponit obiectio, quæ intendit probare vtramque partem futuram esse formam: ergo nulla pars esset forma. Ad rationem respondeo Aristotelem definisse formam per actum primum potentiæ seu materiæ, & animam per actum primum materiæ, quam multi volunt significari per particulam *corporis*, vel etiamsi non significetur per illam particulam materia, sed totum compositum, anima & quælibet forma dicitur actus compositi, non quia compositum respiciat tanquam potentiam, sed quia illud constituit actuando potentiam seu materiam, & ita actus ille, qui tantùm fuerit constitutiuus compositi, non dicitur actus alicuius potentiæ quam includat compositum, neque forma neque anima dici potest. Contra hoc totum obiectionem aliam non inuenio, quam non soluerim, dum illius constitutionem explicui, & conceptus partium essentialium, quas includit, exposui.

Moneo hoc totum non posse esse vegetabile, quia 8.
vtraque pars illius necessariò esset per creationem producenda, quia nullum præsupponeret subiectum, & ita non posset ab agenti creato, vel minima illius portiuncula necessariò creanda produci. Posset à Deo generari, & corrumpi ratione vnionis quæ posset non creari, sed educi ex altera parte in opinione, quæ in hac virtute eductiua existente in altera parte rationem materiæ non constituit, & secundùm eamdem opinionem posset ex vtraque indiuisibiliter educi, quia per virtutem eductiuam communem vtriquè parti neutra potest constitui materia respectu alterius. Quod si ex eo quod vnio educatur etiam ex vtraque parte, alteri earum velis conceptum materiæ, & formæ adhærere, non ideo totum hoc exterminandum erit, facilè enim dici poterit vnionem ex nullo præsupposito subiecto educi, sed creari. Si roges an corpus illud posset esse sensitiuum, Respondeo nullam inuenire repugnantiam in eo quod posset esse sensitiuum per sensationes diuersæ rationis, ab his quæ de facto sunt dependenter à materia,

PVNCTVM V.

An possit dari corpus omninò simplex.

§. I.

De compositione essentiali.

1. CORPORA, quæ de facto existentia cognouimus per generationem, & corruptionem aliorum producta duplici constant parte essentiali, materiâ videlicet, & formâ, aliam insuper compositionem integralium partium habent, in quas diuidi possunt, de vtraque compositione inquiro, an ita sit de conceptu totius completi corporis, vt repugnet sine illa corpus aliquod inueniri. De compositione essentiali negatiuam partem defendit Hurtad. disp. 1. de cælo, sect. 1. qui putat non posse dari corpus completum carens materiâ & formâ. Affirmatiuam sententiam multi tenent apud Suar. qui illam amplectitur disp. 13. Metaph. sect. 10. & apud Conimb. lib. 1. de cælo, cap. 2. quæst. 4. art. 1. qui sentiunt corpora cœlestia hac compositione carere, & de cælo saltem empyreo id multi defendunt: eidem sententiæ assentitur Arriag. cum pluribus recentioribus, quam communem esse inter Scholasticos testatur Suarez suprà.

2. Sentio posse dari corpus completum expers compositionis essentialis. Nonnulla sit conclusionis coniectura in rebus spiritualibus dari entitatem simplicem completam, sicut est Angelus; & incompletam, sicut est anima rationalis; ergo in rebus corporeis dabitur entitas simplex incompleta, sicut materia & forma; & completa, quæ erit corpus hoc, quod propugnabo. Secundò sic arguo: Nulla est neque apparens repugnantia in hoc corpore: ergo est obiectum omnipotentiæ diuinæ, quæ ad omnia quæ contradictionem non inuoluunt se extendit. Antecedens probandum est solutione argumentorum, quæ hoc corpus impugnant, ideò ad illa venio antequam meam sententiam explicem de corpore compositione integrali carente.

3. Obiicit primò Hurtadus: Corpus illud non potest esse vegetatiuum, quia vegetatio fit inter subiecta affecta qualitatibus contrariis, quæ sibi inuicem perniciem machinantur, corpus autem illud capax non esset horum qualitatum, quia qualitates ordinantur ad nouam formam introducendam in subiecto: sed corpus illud non esset capax nouæ formæ: ergo non esset capax qualitatum, quæ ad illam disponunt. Solutionem impugnatione præoccupat Hurtadus, asseritque illud corpus non posse ab intrinseco augeri sine corruptione substantiæ, sed per vnionem iam productæ, sicut augetur aqua, quod sic probat: Illa corpora augentur ab intrinseco, quæ ab intrinseco corrumpuntur, quia augmentatio est ad resarciendas partes deperditas per diminutionem. Respondeo, nullum esse inconueniens asserere corpus illud non fore vegetabile, id tamen non probat Hurtadus; sto solutioni quam ipse impugnare intendit, & impugnationi Respondeo, augmentationem non solùm esse ad reparanda damna decretionis, sed absolutè ad maiorem substantiam acquirendam, & ad perueniendum ad perfectum statum viuentis, vt patet in infantibus, in quibus substantia, quam per augmentationem acquirunt longè excedit illam, quam per diminutionem deperdunt.

4. Instat Hurtadus: Si corpus illud esset diuiduum, esset corruptibile, quia ita posset diuidi, vt diuisio perueniret ad partem minorem minimo requisito ad conseruationem: ergo si corpus illud esset diuiduum, esset corruptibile: aliàs cùm esset simplex, & completum esset incorruptibile: ergo esset corruptibile, & incorruptibile. Sic cum Arriaga interpretor Hurtadum num. 9. in quo vix perfectum sensum reddunt illius verba, culpâ credo Typographi qui dum hęc in posteriori editione priori addidit, forsan omisit aliquid, quo asseuerentur. Lege Hurtadum ab illis verbis: *Item corpora diuidua.* Neque refert, ait Hurtadus, materiam primam esse diuiduam, & non esse corruptibilem, quia materia prima in quacumque mensura diuisa potest acquirere aliam formam, cum qua possit conseruari sine maiori extensione. Instantiam hanc sic impugnat Arriaga: materia prima sub quacumque mensura minima potest conseruari cum aliqua forma: ergo potest dari corpus simplex, quod possit etiam in quacumque mensura conseruari: hanc redargutionem ita claram putat Arriaga, vt miretur potuisse concedi corpori composito ex materia, & forma capacitatem diuisionis sine corruptibilitate, & id negari corpori simplici. Admirationem potest Arriaga deponere doctrinâ Hurtadi attentè inspectâ. Defendit Hurtadus corpus simplex necessariò viuens esse futurum, quod minimum ad sui generationem requirit. Ex quo infertur illud corpus simplex non posse conseruari in quacumque minimâ extensione, compositum verò ex forma, & materia potest esse nó viuens, quia etiamsi materia sit sub forma viuentis, & per diuisionem redigatur ad extensionem minorem minimâ requisitâ ad illam formam sustinendam, potest alia forma aduenire cum qua conseruetur, in illo autem viuenti simplici cùm semper viuentis ratio esset conseruanda, semper retinenda esset extensio ad illam requisita.

5. Alio modo rationem Hurtadi impugno, in qua multa difficilia, & nihil quod difficultatem ingerat, inuenio. In primis falsum est principium, quod supponit, scilicet, omne corpus dicendum esse corruptibile, cælum enim diuiduum est, & iuxta communem sententiam corrumpi nequit, non enim ex eo quod sit diuisibile mathematicè in partes, quibus constat, infertur esse diuisibile physicè ab agente naturali, quod si supponat corpus illud esse diuisibile, non solùm mathematicè, sed etiam physicè, gratis sibi hoc principium assumit. Neque ad defendendum corpus hoc non esse diuisibile rationem aliquam desiderarem præter illam, quam ipse adducit, si efficax esset, scilicet, diuisionem fieri per receptionem corruptibilium qualitatum, quarum incapax esset tale corpus, quo admisso ex suis principiis illius argumentum irritum fit; si enim diuisio facienda est per receptionem qualitatum, quas corpus hoc recipere nequit, rectè defendam ego corpus illud physicè diuidi non posse, etsi alias mathematicè diuisibile sit. Malè ergo iuxta hæc principia infert Hurtadus, corpus hoc fore physicè diuisibile, ex eo quod esset diuisibile mathematicè. Neque scio ex quo capite inferat Hurtadus corpus simplex necessariò fore incorruptibile, nisi forsan ex incapacitate qualitatum per quas necessariò facienda est corruptio, quo posito nullum illi principium superest, ad probandum corpus illud fore diuisibile physicè, neque corruptibile, vt nos trahat ad vtramque partem contradictionis. Respondeo corpus illud posse esse corruptibile, quia agens naturale poterit corrumpere vnionem integralem eductam ex partibus, quâ corruptâ corpus illud si certam extensionem requirit, non poterit subsistere, quia per illam diuisionem destruitur minimum requisitum ad sui conseruationem.

6. Contra hanc solutionem insurgit Arriaga n. 41. suâ sententiâ efficaciter, sed non meâ, sic argumentatur. Agens naturale non potest destruere vnionem continuatiuâ nisi separando partes, quæ antea erant vnitæ: ergo quando destruit vnionem partium illas separat: ergo remanent separatæ: ergo non corrumpuntur,

id

id enim quod est ab alio separatum corruptum non est. Respondeo separationem, seu diuisionem partium duo dicere, corruptionem vnionis, & permanentiam partium carentium vnione, quam antea habebant: agens, cui separatio, aut diuisio tribuitur tantùm præstat illud negatiuum, videlicet destructionem vnionis inter partes, quæ postea ab alia causa possunt conseruari, quam conseruationem non præstat, neque intendit agens, quod vnionem destruxit, ac proinde destructa vnione, ratione agentis quod illam destruxit poterunt partes permanere, si sit agens potens illas sine vnione conseruare, & tunc illud agens, quod vnionem destruxit dicetur, partes illas separasse, vel poterunt destrui ex defectu agentis, quod illas absque illa vnione conseruare possit, & tunc agens vnionem illarum corrumpens non dicetur illas separasse, neque diuisisse, si separatio, & diuisio sinnantur, vt sonant, pro aliquo positiuo, sed tantùm vnionem destruxisse, quod contingit in nostro casu, in quo agens naturale corrumpet vnionem, & in eodem instanti in quo corrumpitur hæc, destruentur partes, quæ erant vnitæ, & ita non poterunt dici separatæ seu diuisæ ex defectu permanentiæ. Ex quo inferes antecedens illud, agens naturale non potest destruere vnionem nisi separando partes, falsum esse, quia separatio duo dicit, destructionem vnionis, & conseruationem partium, quæ fuerant vnitæ, quæ conseruatio non requiritur ad destructionem vnionis, neque ad illam agens conducit, neque incumbit agenti, quod vnionem destruit, & est omnino per accidens, vt hîc & nunc corrumpatur vnio, partes permansuras esse corruptâ vnione. Vnde in nostro casu agens corrumpens integralem vnionem corporis simplicis, sine qua partes illius non conseruarentur, neque vnionem immediatè, neque partes, quæ erant vnitæ mediatè destrueret per separationem seu diuisionem partium, sed præcisè per corruptionem, seu per non esse vnionis.

7. Impugnat secundò hanc solutionem Arriaga: vnio illa non potest destrui ab agenti naturali ex subtractione concursus, quem non præstat, non ex defectu subiecti, quia inde sequeretur vnionem destrui, quia destruitur subiectum; non è contrario, quia destruitur vnio, vt intendit exhibita solutio: non per formam contrariam: ergo nullo modo. Respondeo vnionem corrumpi posse per impressionem impulsus recepti in partibus exigentis corruptionem talis vnionis, incompossibilis cum illa, cuius impulsus corpus illud esset capax, sicuti corrumpitur integralis vnio materiæ primæ.

8. Ex hoc concludo corpus illud posse esse incorruptibile, & constans partibus vnitis, quas agens naturale non possit diuidere, quia illarum vnio est incorruptibilis respectu agentis naturalis, sicuti vnio corporum, vel quia partes immediatè, & per se essent vnitæ. Item posse dari corpus simplex talis conditionis, vt destrui possit ab agente naturali producente impulsum, ex vi cuius destrueretur vnio requisita, vt habeat minimam extensionem, sine qua corpus illud conseruari non posset, ex defectu cuius vnionis destruerentur extrema, quæ sine illa subsistere non possent. Dixi agens naturale posse destruere vnionem eductam ex partibus, vt iuxtà principia arguentis solutio procederet; in meâ verò sententia vnio creata potest destrui ab agenti naturali, non physicè, sed producendo qualitatem, quæ exigat subtractionem actionis creatiuæ, qua Deus illam conseruabat, si enim agens naturale exigere potest creationem animæ rationalis per dispositionum introductionem, cur non poterit exigere annihilationem moduli vnionis integralis?

9. Argumentatur rursus Hurtadus: corpus illud non fore sensitiuum, quia non constaret his quatuor qualitatibus, à quibus sensationes dependent, & illarum species petunt in subiecto, in quo recipiendæ sunt temperamentum calidum, & humidum. Mirum est quàm frigidè contra hoc simplex corpus agatur. Faterur Hurtadus responderi posse corpus hoc posse sentire per sensationes diuersæ speciei à nostris, quæ non dependerent à quatuor qualitatum temperamento, & per species inditas à Deo, quæ non exigerent hoc temperamentum ex parte subiecti. Addo ego corpus hoc posse sentire eadem qualitates, quas nos sentimus per species illarum, etiamsi tales qualitates recipere non posset, quia potentia sensitiua potest frequenter sentire obiecta in extraneo subiecto recepta. Sed demus corpus hoc non fore sensitiuum, quid tunc postea? Cœlestia corpora sensitiua non sunt, & multi censent gaudere simplicitate, quam nos in hoc corpore indagamus.

Vltimò arguit Hurtadus: Si tale corpus esset possibile, esset nobilius animo rationali, & esset ignobilius; nobilius, quia esset actus simplex completus, quod dicit maiorem perfectionem, quàm esse formam informantem: esset ignobilius, quia anima rationalis habet operationes multò excellentiores, virtus enim intellectiua, & capacitas videndi Deum essentialiter dicit perfectionem longè excellentiorem, quouis alio corpore. Idem argumentum posset confiere Hurtadus, de quocumque composito materiali respectu eiusdem animæ rationalis. Vnde de musca conficio argumentum, quod de corpore simplici conficit Hurtadus, eâdem omnino arguendi forma: Musca est entitas completa, totumque substantiale completum, anima rationalis est entitas incompleta, & pars ordinata ad componendum totum: sed maiorem perfectionem dicit esse totum, quàm partem: ergo musca est perfectior animâ rationali. Deinde est imperfectior, quia anima rationalis est spiritualis capax videndi Deum, &c. ergo est perfectior, & imperfectior. Dices muscam esse entitatem compositam, & animam rationalem esse simplicem, & ita non rectè argumentum procedere. Contrà: Ego non comparo muscam in ratione compositæ, aut simplicis cum animâ ad probandum muscam esse perfectiorem, sed in ratione completæ, & incompletæ, in qua ratione musca excedit perfectionem animæ rationalis, etiamsi excedatur ratione simplicitatis, quam habet anima. Respondebis muscam non esse absolutè perfectiorem animâ rationali, quia etiamsi illam excedat in ratione entitatis completæ, & totalis, exceditur ab anima in ratione simplicitatis, quæ est longè maior perfectione quam habet musca, ex eo quod sit entitas completa. Placet solutio, sed illam *tibi* sume. Corpus illud præcisè si comparetur in ratione totius simplicis cum anima præcisè quatenus est forma, & entitas ex se inadæquata secundùm hanc rationem vincit perfectionem animæ rationalis; tamen absolutè non est perfectius anima rationali, quia anima rationalis habet alia prædicata ratione quorum longè maiori excessu vincit perfectionem illius corporis, quam vincitur ex eo, quod illa sit entitas incompleta, & illud corpus simplex completum, & maior, minórve perfectio physica huius entitatis respectu illius sumenda est, non ex vno, vel altero prædicato metaphysico, sed ex omnibus, & ex tota entitate.

10.

11. Rem clarè vide in rebus æquè simplicibus: compara formam accidentalem spiritualem, cum substantiali corporea, v.g. præsentiam Angeli cum forma equi, non rectè argueres. Præsentia Angeli est forma spiritualis: forma equi est forma materialis: forma spiritualis perfectior est materiali: ergo præsentia Angeli est perfectior forma equi. Rursus, præsentia Angeli est forma accidentalis: forma equi est

forma substantialis : forma accidentalis est imperfectior forma substantiali : ergo præsentia Angeli est imperfectior formâ equi : ergo est perfectior, & imperfectior. Mala argumentatio, ad hoc enim vt concludatur, præsentiam Angeli absolutè esse perfectiorem, non sufficit comparatio facta inter rationem spiritualitatis, sed debet fieri inter omnia prædicata, quæ se tenent ex parte vtriusque extremi, in quibus computatis excessibus, quibus mutuò excedentur entitates secundùm diuersa prædicata, illa entitas absolutè perfectior dicenda est, quæ secundùm plura excedit, quàm exceditur. Sic in nostro casu corpus illud simplex excedit animam, quia est completum, & compositionem non respicit, quam respicit anima ; Exceditur quia anima est spiritualis & capax videndi Deum : computari debent illi excessus, & si maior fuerit, sicuti est de facto ille, qui se tenet ex parte animæ, anima absolutè perfectior erit ; si autem maior esset excessus tenens se ex parte corporis corpus absolutè perfectius diceretur. En manifestè redarguitur Hurtadus, & illius argumenti fallacia ostenditur, quæ, vt rectè expendit Arriaga, procedit ex suppositione duplicis contradictorij, videlicet prædicatum corporis simplicis completi esse omnium perfectissimum, ita vt illius excessus nullo alio possit compensari, & similiter eandem summam perfectionem habere prædicata, quibus anima constituitur spiritualis, & capax videndi Deum, quibus principiis manifestè oppositis infert animam rationalem esse perfectiorem omni entitate non potenti videre Deum, & consequenter corpore simplici ; & simul corpus simplex esse perfectius omni entitate respiciente compositionem, & consequenter animo rationali, & consequenter animam rationalem esse perfectiorem, & imperfectiorem corpore simplici, & corpus simplex esse perfectius, & imperfectius animo rationali.

12. Alij arguunt : non potest dari substantia materialis carens omni formâ accidentali : ergo neque carens omni formâ substantiali. De substantia spirituali idem confice argumentum : non potest dari substantia spiritualis sine aliqua forma accidentali : ergo neque sine forma substantiali. Nego consequentiam quidquid sit de antecedenti, quod si verum est, non alia de causa nisi quia est de ratione creaturæ iam constitutæ in suo esse substantiali capacem esse alicuius mutationis accidentalis, quæ per formam accidentalem facienda est.

§. II.

De compositione integrali.

13. AFfirmo non solùm posse dari corpus completum indiuisibile integraliter secundùm substantiam, sed quod sit subiectum quantitatis diuisibilis, & extensæ. Nulla firmior probatio in his quæstionibus, quàm illa, quæ sumitur ex non repugnantia subiecti, quam argumentorum solutiones propugnabunt. Veruntamen antequàm argumenta proponam, & soluam, nonnulla præmitto, quæ meam conclusionem alienam non esse à vera Philosophia, & à principiis in aliis quæstionibus communiter admissis deductam esse ostendant. In primis de conceptu entis corporei non est diuisibilitas integralis, vt ostendo Controuers. 1. de anima, Punct. 5. ergo non ex eo quod totum sit corporeum debet esse diuisibile integraliter, sed sufficiet si sit impenetrabile, vel per se ipsum, vel saltem per quantitatem indiuisibilem illi inhærentem, quia essentia quantitatis non consistit in diuisibilitate, seu extensione aptitudinali, sed in impenetrabilitate. Ex quo infero non repugnare corpus aliquod indiuisibile integraliter. Partem aliam conclusionis, in qua affirmo posse ex huiusmodi corpore educi quantitatem diuisibilem sic suadeo. Non repugnat res diuisibilis, & extensa educta ex subiecto indiuisibili : ergo ex eo, quod corpus illud indiuisibile esset, non repugnaret educi ex illo quantitatem diuisibilem : antecedens debent admittere omnes Thomistæ, qui asserunt formas brutorum perfectorum esse indiuisibiles, & quantitatem, & alia accidentia extensa, & diuisibilia educi ex toto composito, iuxta quæ asserta quantitas diuisibilis equi inadæquatè educitur ex forma indiuisibili eiusdem equi, quia implicat educi adæquatè ex toto composito, qui inadæquatè educatur ex parte essentiali constituiuâ compositi : ergo sicuti educitur quantitas diuisibilis ex subiecto inadæquato indiuisibili, sic poterit educi ex subiecto adæquato. Idem clarius admittunt plures Theologi asserentes præsentiam Angeli ex vi cuius constituitur in spatio diuisibili, diuisibilem esse, & habere partes realiter inter se distinctas afficientes omnes, & singulas subiectum indiuisibile, ex quo educuntur : ergo non repugnat rem diuisibilem educi ex subiecto indiuisibili. Quod si dicas Angelum, & illius præsentiam esse spiritualem, argumentum à paritate desumo. Non repugnat præsentiam spiritualem diuisibilem, & essentialiter per se ipsam actu extensam educi ex subiecto spirituali indiuisibili : ergo non repugnabit, quantitatem corpoream, quæ tantùm per suam essentiam habet petere extensionem educi ex subiecto corporeo indiuisibili. Confirmatur : si ex aliquo capite repugnaret educi quantitatem diuisibilem ex subiecto indiuisibili esset, quia accidens & subiectum debent commensurari, sed inter accidens spirituale diuisibile, & subiectum spirituale indiuisibile datur sufficiens proportio, vt accidens è subiecto educatur : ergo eadem potest dari in accidenti corporeo diuisibili respectu subiecti corporei indiuisibilis, non enim maior proportio requiritur inter accidens, & subiectum spirituale, quàm inter accidens & subiectum corporeum.

Obiic. Effectus formalis quantitatis diuisibilis est constituere partes subiecti extra alias partes, & illud extendere : sed non posset quantitas diuisibilis præstare hunc effectum tali corpori : ergo non posset illi vniri, quia nulla forma potest vniri subiecto, cui non potest præstare suum effectum formalem. Effectum formalem cuiusuis formæ nihil aliud esse quàm totum resultans ex materia, & forma, ostendam Controuers. 8. Punct. 3. & ita sicuti ex diuersis in specie subiectis, etsi forma sit eiusdem speciei, resultat totum specie distinctum ; sic resultat diuersus effectus formalis, & ita licet ex quantitate, & ex subiecto diuisibili resultaret necessariò tanquam effectus formalis totum habens partes extra partes, posset dici ex quantitate, & ex subiecto indiuisibili resultare diuersum effectum formalem, quia resultaret totum specie distinctum, quod partes extra partes non haberet : veruntamen id omitto, & parco, plusquàm par esset plures vti hac communicatione effectus formalis subiecto informato per formam, nam cùm effectus formalis sit totum, & forma non communicat, nec tribuit totum subiecto ; ita si stricte loquendum sit, debet non dici formam tribuere subiecto suum effectum formalem ; veruntamen indulgendum est vulgo in loquendi modo, quo effectus formalis dicitur denominatio illa, quæ subiecto accrescit, ex eo quod actu vniatur formæ, & totum componat. 14.

His omissis : Respondeo subiectum habere actu partes extra partes quando entitatiuè habet partes, prouenire formaliter à præsentia & non à quantitate, 15.

quia

quia per præsentiam formaliter constituuntur partes in illo spatio, in quo sunt. Neque ex vi quantitatis partes subiecti exigunt formaliter præsentiam, ex vi cuius vna sit extra aliam, sed ex vi cuius quælibet pars diuisibilis, vel indiuisibilis, vel quodlibet totum, cuiusuis sit conditionis, sit in eodem spatio, in quo est quantitas cui vnitur, & cum de facto diuersæ partes subiecti vniuntur diuersis partibus quantitatis existentibus in diuersis partibus spatij, vt sint partes subiecti in eodem subiecto, in quo sunt partes quantitatis, quibus vniuntur, petunt esse partes extra partes, si tamen partes quantitatis essent in eodem spatio, partes subiecti, quæ peterent esse illis intimè præsentes, peterent esse in eodem spatio. Eadem ratione si plures partes subiecti vnirentur eidem parti quantitatis, omnes peterent esse huic intimè præsentes & consequenter, inter se penetratæ, & eadem pars, seu idem totum diuisibile, vel indiuisibile subiecti si vniretur diuersis partibus quantitatis existentibus in diuersis spatiis, subiectum illud siue totale siue partiale peteret reperi in omnibus spatiis, in quibus erant partes quantitatis, cui erat vnitum. Hinc deprehendes totum integraliter indiuisibile, de quo loquimur vnitum quantitati diuisibili, ex vi illius vnionis tantùm habiturum exigere potentiam quamdam per quam reperetetur in omnibus partibus spatij in quibus erant partes quantitatis, quibus erat vnitum, quod vniuersaliter præstat quantitas cuicumque subiecto, sicuti quælibet alia forma, quæ perit subiectum existens in spatio, in quo ipsa est, quia tamen speciale est quantitatis petere habere partes non penetratas, ideo quando vnitur subiecto habenti partes cum correspondentia secundum vnionem partis subiecti, ad partem quantitatis, sicuti contingit in quantis, quæ agnoscimus existentia, tribuit subiecto petere habere partes extra partes, vt correspondeant partibus ipsius quantitatis, quibus sunt vnitæ.

Obiic. secundò. Forma debet commensurari cum 16.
subiecto ex quo educitur: ergo non potest educi forma diuisibilis ex subiecto indiuisibili. Insto manifestè: forma materialis indiuisibilis educitur in opinione Thomistarum, & potest educi in sententia maioris partis totius scholæ ex subiecto diuisibili: ergo sicuti non repugnat ex defectu commensurationis educi indiuisibilem formam ex subiecto diuisibili, ita non repugnabit ex defectu huius educi formam diuisibilem ex subiecto indiuisibili, non enim datur maior commensuratio formæ indiuisibilis ad subiectum diuisibile, quàm formæ diuisibilis ad subiectum indiuisibile. Secundò non maior requiritur commensurario formæ cum subiecto informationis, quàm cum subiecto vnionis: sed indiuisibilitas formæ non impedit commensurationem requisitam, vt informet subiectum diuisibile, vt patet in anima rationale; neque vt educatur ex illo: ergo diuisibilitas formæ non tollet commensurationem requisitam, vt possit educi ex subiecto indiuisibili. Respondeo formam tantùm exigere esse in eodem spatio, in quo est subiectum ex quo educitur quod potest habere forma diuisibilis respectu subiecti indiuisibilis, quia subiectum erit repetitum in omnibus partibus spatij in quibus fuerit pars formæ, quæ ex illo educitur, quæcumque autem commensuratio præter hanc superflua erit, vt forma ex subiecto educi possit. Vide quæ dixi num. 13. de præsentia Angeli. Alia argumenta similia fieri possent, quæ ex doctrina tradita facilè quisque soluet.

LIBER SECVNDVS PHYSICORVM.

EXPLICATA fuit libro primo natura *Totius* secundùm se, & secundùm illa, quæ intrinsecè includit; opus est in secundo explicare idem totum in ordine ad proprios motus, qui à toto, & à principiis intrinsecis, quæ includit, prouenium, & in ordine ad causas intrinsecas, ex quibus componitur; & extrinsecis, à quibus dependet.

CONTROVERSIA VI.

DE NATVRA.

NATVRAM Aristoteles primò in hoc libro contemplatur, vtpote causam motuum in ordine ad quos Totum corporeum inpræsentiarum idem Philosophus meditatur.

PVNCTVM I.

Definitur natura.

1. NON poterimus non aberrare in lato campo, per quem nomen *natura* vagatur, si viam non sternimus distinguentes varias naturæ acceptiones, vt certam nobis sectandam præfigamus.

2. Varias naturæ acceptiones refert Conimbr. lib. 2. phys. q. 1. art. 1. & ex illis, qui postea de hac re egêre, quas omnes breuiter referam. Primò natura sumitur à probis Philosophis, quorum Seneca 4. de officiis, & D. Augustin. lib. 15. de Trinit. cap. 1. pro substantia infinita, Deo videlicet Oprimo Maximo, omnium rerum opifice, quem aliqui barbarè vocant naturam naturantem, hoc est creantem reliquas naturas, quas iidem naturatas, id est, creatas appellabant. Secundò sumitur natura pro quiditate seu essentia rei. In hoc sensu dicimus Verbum assumpsisse naturam humanam, hoc est, illa, quæ essentialia sunt hominí; & in eodem sensu dicimus definitionem explicare naturam rei, videlicet illa, quæ sunt de essentia rei. Nota passim rectè Conimbric. assignasse discrimen inter naturam, & quiditatem, natura enim dicit esse rei in ordine ad se, quiditas verò dicit esse rei in ordine ad definitionem, quâ respondemus interroganti, quid est hoc. Tertiò sumitur natura pro tota collectione rerum naturalium, quo sensu dixit Aristoteles 12. Metaph. cap. 7. text. 38. naturam pendere à principio, hoc est, totam hanc mundi machinam dependere à primâ causa. Quartò sumitur pro causis naturalibus secundùm innatam propensionem, atque virtutem. In hoc sensu dicimus naturam abhorrere superfluum, nihil vanè moliri, vacuum non permittere. Quintò sumitur natura pro temperamento, seu complexione cuiuscumque viuentis ex quatuor qualitatibus resultante. Vltimò sumitur natura pro viuentium generatione, quæ nativitas seu nascentia appellatur, vnde natura dicitur. Hæc est propria, & genuina huius nominis significatio, & vocis acceptio, quia tamen generatio ab interno principio prouenit, nomen naturæ derivatum fuit, ad significandum internum principium cuiuscumque generationis, seu motus, & hoc titulo substantia, siue viuens, siue non viuens, quæ est principium motus, natura dicitur, de quo principio in præsenti Aristoteles differit. Has naturæ acceptiones apud Conimb. latiùs reperies loco citato, quibus nec verbum addidi, illorum enim tum eruditio magna, tum materiæ leuitas quidquam addi non permittit.

3. Naturam secundùm propriam acceptionem, quam vltimò retuli definit Arist. tex. 3. *Principium, & causa, vt id moueatur, & quiescat, in quo primò, & per se, & non secundum accidens inest.* In prima definitionis voce offendunt Doctores, quæ in hac definitione superfluere videtur, ad quid enim *principium*, & *causa*, ponitur in definitione, si causa conceptus in se formaliter principij conceptum exprimit. Auicenn. cum Burleo, quibus consentit Toletus dicit per *principium* intelligi formam, per *causam* materiam. Abs re omnino, quia inter materiam, & formam, hæc propriùs sibi arrogat rationem causæ, quàm illa: ergo gratis & contra rationem dicitur per causam non formam, sed specialiter materiam exprimi, & per principium formam. Ingens antiquorum, recentiúmque caterua dicit nomen *causa* additum esse vt excluderetur priuatio, quæ continebatur in illa voce *principium*. Non damno particulam *causa* positam esse, sed inquiro cur vox *principium* non fuit dempta, quæ in conceptu causæ continebatur. Si enim ego definirem hominem *viuens animal rationale*, etsi vox *animal* excluderet plantam inclusam in illa voce *viuens*, vitiosa esset definitio, quia posità voce *animal*, superuacanea erat vox *viuens*, cuius conceptus in cóceptu animalis expressè continetur. Res quidé parui momenti, in qua nó temerè dicetur vocem illam penitus

nitus ſuperfluere; ſi verò tibi placeat, Philoſophum neque minimam vocalem prodegiſſe, dicito definitionem tradidiſſe expreſſo conceptu principij, & cauſæ, ne aliquis ex imperito vulgo, cui conceptus cauſæ exploratus non eſſet, intelligens non in ſe imbibere conceptum principij cenſeret naturam non eſſe principium motus, in ordine ad quem natura dicitur.

4. Circa particulam *quietis* dubitant an importet aliquid poſitiuum, an tantùm negatiuum, videlicet negationem motus. Significare aliquid poſitiuum videlicet permanentiam, ſeu conſeruationem termini acquiſiti per motum docet optimè Rub. lib.2. cap.1.quæſt.1.num.8.& Valleſ. de naturæ principiis, ad hoc caput,quod pulchrè probat ex interno impetu,quem habent corpora ad cõſeruandum terminum quẽ per motum naturalem acquiſierunt,ſi enim amouere intendas lapidem à loco,ad quem per naturalem motum peruenit,reſiſtentiam experiêris: ergo lapis poſitiuè intendit conſeruare præſentiam illam, & quieſcere in ſpatio acquiſito: ergo eſt principium poſitiuum non ſolùm motus,ſed etiam quietis.

5. Circa particulam *motus & quietis* venit in quæſtionem, an copulatiuè, vel diſiunctiuè ſumenda ſit: An videlicet ſufficiat ad rationem naturæ eſſe principium motus, vel quietis, vel requiratur vtriuſque ſimul eſſe principium. P. Fonſ.5. Metaph. quæſt.1. cap.4.ſect.4.diſiunctiuè intelligendam eſſe defendit: ita vt in aliquibus compoſitis materia, quæ eſt natura, principium ſit motus, in aliis verò quietis. Neque verbum & ita ſtrictè intelligi volunt multi Fonſecæ ſectatores, vt neceſſariò coniungat vtrumque principium in definito,quod ego ſic explicarem. Particula & dicenda eſt annectere iuxta hanc ſententiam rationem definiti in his principiis etiam non coniunctis, non ipſa principia in ſe ipſis, ita vt faciat hunc ſenſum, omne id, quod fuerit cauſa motus eſt natura. Item omne id, quod fuerit cauſa quietis eſt natura, ex qua coniunctione,hæc diſiunctio, in quã reſoluatur, fieri poteſt,natura eſt principium quietis vel motus. In hunc ſenſum explicanda eſt particula & in illo teſtimonio Scripturæ apud Ioann. Epiſt.1. cap.2. *Hic eſt Antichriſtus qui negat Patrem,& Filium*, hoc eſt, qui negat Patrem Antichriſtus eſt, & qui negat Filium ſimiliter eſt Antichriſtus, quæ coniunctiua propoſitio in hanc diſiunctiuam reſoluitur: qui negat Patrem, vel Filium, eſt Antichriſtus.

6. Sentio naturas omnes, quæ de facto dantur cauſam eſſe motus, & quietis ſumpta particulã & coniunctiuè, quia omnes habent virtutem acquirendi,ſi aliquid illarum perdiderint, vt patet in lapide, qui præſentiam deorſum producit, & eamdem conſeruat, & in eam iam amiſſam propendet, idem contingit in aqua reſpectu frigiditatis,& quibuſcumque aliis entitatibus reſpectu ſuarum paſſionum. Sentio ſimul, quod ſi daretur aliqua ſubſtantia, quæ tantùm eſſet principium motus, vel quietis, illam naturam eſſe dicendam propter rationes dictas, tum etiam quia terminus motus, & quietis eſt idem,& ex illo potentia ad motum, vel quietem ſpecie diſtingui non poſſet. De mente Ariſtotelis ſentio particulam intelligendam eſſe collectiuè, quia Ariſtoteles definiuit rationem communem creaturarum, quæ de facto dantur. Cùm autem omnes naturæ exiſtentes ſimul ſint principium motus, & quietis, (ſimultate potentiæ intellige, non actus) ſit Ariſtotelem definiiſſe rationem naturæ, quæ ſimul eſt principium motus, & quietis, quam vt definiret, ſicuti eſt,per principium motus, ſimul, & quietis, illam debuit definire. Hæc omnia leuia ſunt,nec maiori indigent probatione: An verò per principium debeat intelligi principium actiuum, vel paſſiuum ſufficiat, dicam Puncto ſequenti.

Eius in quo eſt, per particulam iſtam excludunt 7.
aliqui materiam primam,quæ cùm ſit primum ſubiectum in nullo eſt: Alij dicunt materiam eſſe in toto, in quo continetur, quia contentum propriè dicitur eſſe in continenti. Totum multi relegant à ratione naturæ iuxta Philoſophi mentem, quia in nullo eſt; horum tamen aliqui defendunt ex natura rei totum naturam dici poſſe, quia eſt in ſuppoſito,non verò in ſententia Philoſophi, qui ſuppoſitum non cognouit. Alij tandem docent adhuc iuxta Ariſtotelem totum dicendum eſſe naturam, qui particulam illam *eius in quo eſt* cenſent, Ariſtotelem intellexiſſe negatiuè, hoc eſt non in ſubiecto extraneo. Quæ omnia Puncto venturo examinabo. Vnum ex hac particula certum eſt,neque materiam, neque formam, neque totum naturam dici per ordinem ad motum exercitum in ſubiecto extraneo.

Tandem per illam *primò & per ſe,& non ſecundum* 8.
accidens excluduntur accidentia, quæ non ſunt in ſubiecto, primò & per ſe, ſed ſecundariò, & accidentaliter. Sunt qui putent particulam *primò & per ſe* ad verbum *motus* referendam eſſe, ita vt ſenſus ſit,cauſa motus,qui ſit primò,& per ſe:errant tamen, quia vt bene Conimb.PP.demonſtrant ex textu Græco ad verbum *in quo eſt*,referri neceſſe eſt.

PVNCTVM II.

Quibus entitatibus ratio naturæ conueniat.

EX duplici capite dubium materiæ ius eſt, 1.
vt inter naturas annumeretur. Primum, ex defectu ſubiecti in quo ſit. Secundum, quia non eſt principium actiuum motus, ſed tantùm paſſiuum. Totum inter naturas ex mente Ariſtotelis recenſebo, etiamſi ſubiectum non habeat: potiori ratione ex hoc capite materia recenſeri poterit, quæ etſi non ſit in ſubiecto, eſt tamen in toto, ſeu incluſum in includente. Venio ad aliam rationem deſumptam ex eo,quod materia principium paſſiuum ſit non actiuum.

Scotus in 2. diſt.18.quæſtione vnicâ, quem tota 2.
ſua ſchola ſequuta eſt, exiſtimat naturam tantùm conſtitui per principium paſſiuum,& non per actiuũ. P.Vazquez 1.2.tom.1. diſp.25.cap.5. num.20.& 21. Et Valleſius Controuerſ.11. ad Tyrones, aliique recentiores totam rationem naturæ principio actiuo, nullámque paſſiuo tribuunt. Communis ſententia, vtrumque principium tam actiuum, quàm paſſiuum naturæ conſtitutiuum eſſe defendit, & materiam primam propriè & ſtrictè naturam eſſe cenſet. Ita Conimb.lib.2. Phyſic.cap.1. quæſt.1.art.2. Rub.ibid. quæſt.2.Hurtadus diſp.7.ſect.2. Arriaga diſp.6.ſect.1. quibus ſubſcribo. Probo hanc ſententiam ex definitione naturæ traditâ ab Ariſt. Definiuit Philoſophus naturam per principium motus abſtrahens à ratione principij: Sed ratio principij vniuocè conuenit principio actiuo, & paſſiuo: ergo non potiori iure intelligenda eſt definitio de principio actiuo quàm paſſiuo. Accedunt expreſſa Ariſtotelis teſtimonia, quibus materiam abſolutè naturam appellat. Ita hoc lib.2.text.10. *Natura ſic dicitur: Primò cuiuſcumque ſubiecta materies eorum,quæ motus in ſe,mutationiſque principium habent. Alio verò modo ipſa forma,& ſpecies.* Et 5.Metaph. *Natura verò hæc prima materia, & hæc dupliciter,aut quæ ad ipſum prima, aut ſimpliciter prima.* Tum 5.Metaph. cap.4. *Natura eſt,ex quo primo inexiſtente generatur, quod gignitur.*

Obiicies

3. Obiicies Aristotelem eodem cap.4.lib.5.Metaph. vbi hæc habet: *Ex dictis itaque prima, & quæ propriè dicitur natura, est substantia eorum, quæ in se ipsis vt ipsa sunt, motus principium habent. Materia enim eo quod huius sit susceptiua dicitur natura:* ergo sentit Aristoteles materiam dici naturam eo quod sit susceptiua formæ: ergo ratio naturæ primariò conuenit formæ, & propter hanc secundariò materiæ: Respondeo Aristotelem hoc cap. expressè dixisse omnem essentiam dici naturam metaphoricè propter naturam substantialem completam. Audi Aristotelem: *Metaphoricè verò omnis substantia* (id est, omnis essentia cuiuscumque accidentis) *natura propter hanc dicitur*, deinde subdit: *Ex dictis prima & quæ dicitur, natura est substantia eorum, quæ in se ipsis, vt ipsa sunt motus principium habent*, hoc est, ex essentiis dictis in quibus substantia, & accidens, *prima*, & quæ dicitur natura est substantia. Quam doctrinam probat in materia, dum dicit. *Materia enim eo quod huius sit susceptiua*, hoc est, quia est susceptiua motus, natura dicitur, quibus verbis non ex forma mendicatam rationem naturæ, materiæ attribuit, quia materia per principium motus, quod in se formaliter habet, natura dicitur. Hac ratione explicandus est Aristoteles, & reiciendus Hurtadus, qui docuit sect.3.§.15. Aristotelem prædicto testimonio docuisse materiam esse analogicè naturam cum forma, quod non tollit propriè dici naturam, sicut accidens propriè est ens, & tamen respectu substantiæ in multorum sententia rationem entis analogicè participat. Huic doctrinæ non acquiesco, quia cum materia vniuocè sit principium motus cum forma, vniuocè rationem naturæ debet participare; deinde, quia illud genus analogiæ fictitium est, vt probabo in Metaph. 3. quia absque fundamento Philosophus ad hanc interpretationem ab Hurtado trahitur.

4. Obiicitur secundò Aristoteles lib.2. physic cap.1. textu 12. vbi hæc habet: *Atque natura magis hæc est, quàm materies, vnumquodque enim magis dicitur cum est actu, quàm cum potentia.* Hoc testimonium adducam postea ad probandum rationem naturæ competere formæ, quod comparat Aristoteles cum materia, non formam, vt rectè ex D. Thoma ostendit Rub. quod totum dicitur physicè magis natura quam materia, quia includit materiam & formam.

Obiicies tertiò Aristotelem 5. Metaph. capit.4. *Quare & quæcumque* (verba sunt Aristotelis,) *naturâ sunt, aut siunt iam existente, ex quo aliæ sunt fieri, aut esse, nondum dicimus naturam habere si speciem & formam non habeant:* ergo quousque veniat forma non est natura; ergo materia natura non est. Respondeo Aristotelem docuisse materiam præexistentem, ex qua aliquid fit, non esse naturam, sed illud quod faciendum est, nondum habere naturam, quia nondum existit, neque habet formam, quæ facta non est, neque materiam, quæ ad illud non spectat donec sit forma, quod eleganter explicuit idem Philosophus, 2.physic.cap.1. his verbis: *Nam quod potestate caro est aut os suam prius naturam non habet, antequam formam quæ vt ratio est, acceperit.* Concludit ergo Aristoteles carnem non habere naturam carnis, quousque adueniat forma, quæ carnem constituat.

5. Scotus cum sua schola formam à ratione naturæ excluſit quem ferè omnes meritò impugnant, tum ex Aristotelis testimoniis, tum ex constitutiuo naturæ, quod propriissimè conuenit formæ, quæ est principium motus, & quietis in composito, in quo est, neque in hoc magis est immorandum. Venio ad rationalem animum, de quo nonnulla poterat esse dubitatio. Sensêre nonnulli animum rationalem, vt rationalem naturam non esse. Oppositam sententiam amplector cum P.Soar.tom.1.Metaph. disp.1. sect.2.num.17. Tolet.quæst.2.Procem.in lib.de anima, Conimb. lib.2.Physic. dubio 1.quæst.3. citatâ n.26. Probat Rub. hanc conclusionem: Anima rationalis, vt rationalis est principium ridendi, & flendi in homine: ergo est principium motuum materialium in homine in quo est: ergo est natura. Non acquiesco: actus flendi dicit duo, & actum internum voluntatis, quo tristatur, & angitur animus; & actum externum excutiendi lachrymas: primus actus totus est spiritualis, & respectu illius non potest dici anima principium motus corporis: secundus actus non immediatè prouenit ab anima, sed ab actu voluntatis, qui non est in composito primò & per se: ergo non potest dici naturalis. Idem dico de actu ridendi, qui dicit actum internum spiritualem animæ, & actum externum, videlicet motum localem procedentem non immediatè ab anima, sed ab interno actu.

6. Aliter ego conclusionem probo: anima rationalis, vt sensitiua est natura, sed vt sensitiua & vt rationalis ex parte obiecti non distinguuntur: ergo saltem ex parte obiecti, vt rationalis, est natura: Maiorem admittunt omnes, qui formam equi naturam esse concedunt, quia anima rationalis, vt sensitiua æquè est principium sensationis in homine ac hinnibilis in equo. Minorem probo in Metaph. Controuers.4. Puncto 8. vbi nullam præcisionem obiectiuam admitto in rebus inter se identificatis. Secundò probo adhuc vt rationalem ex parte actus præcisam esse naturam. Anima vt principium vegetandi est natura; sed vt rationalis est principium vegetandi: ergo vt rationalis est natura. Minorem huius syllogismi in qua est tota difficultas probo Contr.3. de generat. Puncto 3. ibi me adi. Tertiò, anima rationalis, vt rationalis est forma compositi: sed forma vt forma est principium operationum in composito: ergo vt rationalis est natura.

7. Obiicies: Anima rationalis vt rationalis tantùm est principium intellectionis, & volitionis: sed intellectio, & volitio non sunt motus compositi, neque sunt motus corporei: ergo vt rationalis non est principium actuum, per quos possit constitui natura. Probo sequentiam: Natura constituitur per ordinem ad motus corporeos, & per ordinem ad motus compositi; ergo per ordinem ad intellectionem, & volitionem, quæ neque sunt motus corporei neque motus compositi non potest constitui natura. Respondeo, negando maiorem primi syllogismi, dixi enim animam rationalem, vt rationalem supponi ad actum vegetandi, quod probo Controuers. citatâ *de generatione*, sed esto: maiorem admitto, & nego minorem. Ad confirmationem Respondeo motum volitionis, & intellectionis ersi solùm ab anima efficiêtur procedât, & in illa recipiantur, esse motum totius compositi, quia per intellectionem elicitam ab anima, & in illa receptam, totus homo dicitur intelligens, & per potentiam intellectiuam animæ dicitur anima intelligens, quia cùm totum nihil aliud sit quàm partes, quod est proprium cuiusuis partis, ratione illius est proprium totius. Sic equus moueri dicitur per sensationem actiuè tantùm procedentem à forma, & in eadem receptam vt probabo Controuers. 3. de anima Puncto 1. Ad aliud quod obiicitur, videlicet motum intellectionis non esse corporeum. Respondeo verùm esse hunc motum secundùm se non esse corporeum, esse tamen motum totius corporei, & exercitum dependenter à corpore, quod sufficit, vt per ordinem ad illum natura constituatur, quia Aristoteles definiuit naturam per ordinem ad motum substantiæ corporeæ, siue spiritualem, siue corporeum.

De

7. De cælorum formis dicendum eſt eodem modo eſſe naturas : Probat Rub. cap. citat. quæſt.1.n.13. ex eo quod ſunt principium motus, etſi non ſint principium quietis : non aſſentior. Aſſero corpora cæleſtia eſſe principia quietis quatenus conſeruant ſuas qualitates, & paſſiones, quæ illorum formas comitentur, (ſuppono diſputationis gratiâ corpora cæleſtia eſſe compoſita ex materia, & forma, quidquid ſit de hoc) & ſi illis priuarentur, iterum ſe mouerent per acquiſitionem illarum, ſicut aqua natiuâ frigiditate priuata ſe mouet, vt iterum illam acquirat. Quod ſi ſemper localiter cæli moueantur (non loquor de Empyreo) non ideo carent principio quietis, quia ſi ab Angelis non mouerentur, eamdem ſemper præſentiam in eodem ſpatio conſeruarent, à quo ſi aliud agens illos intenderet remouere, non ſine reſiſtentia recederent,& poſtquàm receſſiſſent, iterum ſe mouerent ad idem ſpatium acquirendum, modò autem abſque vlla violentia ab Angelo cientur, quia etſi omnes illius partes moueantur, neque tota corpora cæleſtia, neque illorum partes aliquæ à proprio centro diuelluntur, totum enim corpus in eodem ſpatio permanet,& quælibet pars æquè gaudet qualibet parte ſpatij æquè diſtanti à centro intrinſeco eiuſdem corporis cæleſtis, & à reliquis compartibus, & numquam per motum ab Angelo productum aliter conſtituitur.

8. Tori rationem naturæ tribuit Rub.quæſt.2.n.18. quam ex mente Ariſtotelis illi denegandam non eſſe ipſius Philoſophi expreſſa teſtimonia ſuadent, perſpicuum eſt quod tradidit 1.Phyſicor.cap.1. *Natura quidem ſunt animalia, partéſque ipſorum & plantæ,& ſimplicia corpora, vt terra,ignis, & aër, & aqua. Hæc enim & eiuſmodi res natura dicimus eſſe,*& teſtimonio ſuprà adducto ex lib.5. Meraph. cap.4. id clarè teſtatur. *Quare quæcumque natura ſunt, aut fiunt iam exiſtente, ex quo apta ſunt fieri, aut eſſe, nondum dicuntur naturam habere,ſi ſpeciem, & formam non habeant, natura igitur quod ex ambobus his eſt* (hoc eſt compoſitum)*vt animalia & partes eorum.* Ratione eamdem concluſionem probo : magis naturalis eſt motus in ipſo, quàm in ipſo in quo eſt : ergo totum quod eſt principium motus in ſeipſo potiùs debet eſſe natura, quàm pars, quæ eſt principium motus in toto in quo eſt.

9. Obiiciunt Hurtadus, & Arriaga qui oppoſitam ſententiam defendunt, hic *diſp.6. ſect.1* ille *diſp.7. ſect.5*. Ariſtotelem 2.Phyſic. texru.12.ſic dicentem : *Compoſitum natura quidem non eſt, ſed eſt, & conſtat naturâ, vt homo.* Quibus verbis expreſsè videtur negare totum naturam eſſe. Expendas quæſo illam particulam, *ſed eſt, & conſtat naturâ.* Quæ clarè ſonant, ſed eſt natura, & conſtat naturâ,ex qua præcedentem partem huius clauſulæ intelligo, in qua Ariſtoteles aſſerit, compoſitum non eſſe naturam tantùm, ſicuti eſt materia, & forma, quæ ſunt natura, & naturâ non conſtant, ſed eſſe ſimul naturam, & conſtare naturâ ; ſi enim in priori parte clauſulæ abſolutè negaret, totum eſſe naturam, ineptè in poſteriori contradictorium exprimeret, *ſed eſt natura.* Ex quo inferes hoc teſtimonio noſtram ſententiam non impugnari,ſed propugnari.

10. Concludo, materiam, formam, & compoſitum vniuocè rationem naturæ participare, & particulam illam *eius in quo eſt*,in definitione poſitam intelligendam eſſe negatiuè, id eſt, non in alio ſubiecto. Ex quo inferes totum ſimplex corporeum naturam eſſe dicendum;non verò totum ſpirituale ſicut Angelus, quia non eſt principium, quo moueatur totum corporeum,in quo ſit,de quo agit Ariſt.in hoc opere; non de mobili ſpirituali.

PVNCTVM III.

Quid ſit motus naturalis, violentus, & medius.

1. NATVRALIS motus quàm plurimæ ſunt acceptiones. Primò naturale dicitur, quod ſupernatutali opponitur, & ſicuti ſupernaturale dupliciter dicitur, quoad modum, & quoad ſubſtantiam ; ita naturale, quoddam eſt tantùm quoad ſubſtantiam, aliud verò quoad modum,& quoad ſubſtantiam. Secundò naturale dicetur id, quod prouenit à natura ſine cognitione operante ad vnum determinata, ſic dicitur motus naturalis, quo lapis deſcendit deorſum. Tertiò dicitur naturale, id quod opponitur libero, ſic etiam voluntatis actus,qui non proueniunt à principio indifferenti naturales dicuntur. Quartò naturale dicitur, quod à natiuitate alicui entitati conuenit, vel ab illa procedit per naturalem emanationem, ſic naturale opponitur aduentitio. Quintò naturale dici ſolet,id, quod iuxta communem ſeriem cauſarum communiter accidit, vt pluuia in hyeme. Sextò motus naturalis à natura ſecundùm explicationem quam de illa tradidimus Puncto præcedenti frequenter dicitur.

2. Violentum definit Ariſtoteles 3. Ethic.cap.1.*cuius principium eſt foris nihil prorſus eo conferente, cui vis eſt illata.* Quam definitionem omnes ferè Theologi, atque Philoſophi, ita explicant, vt illam particulam *nihil prorſus eo conferente*, non tantùm negatiuè, ſed etiam poſitiuè intelligenda ſit,hoc eſt reluctante, cui vis eſt illata. Sumitur hæc explicatio ex Ariſtotele 2. Ethic. ad Eudemum, vbi hæc habet : *Quando igitur foris quidpiam præter impetum intrinſecum mouerit,ſedauerſitve, id vi fieri aſſeuerauimus ; quando verò ſecus,non vi* Vbi idem putat Ariſtoteles eſſe violentum, & vi factum. Circa particulam *paſſo* centeo non debere intelligi neceſſariò de ſubiecto, quod in actu ſecundo patiatur formaliter, quia hoc numquam poſitiuè paſſioni reſiſtit, cùm ſit cauſa, & principium intrinſecum illius. Dicitur autem paſſum totum ſubiectum,ſeu forma cui eſt violentus motus, v.g.forma aquæ,ſic eſt violentus calor inhærens ſubiecto,quod informat. Intelligitur etiam paſſum principium effectiuum, cuius impetus ſeu determinatio in actu primo impeditur, ne in actu ſecundo in actionem prorumpat, hæc enim patiuntur, quando contra illorum exigentiam illis accidens, cui reſiſtunt, vel negatio accidentis, vel actionis, cuius habitum intendebant, contingit.

3. Ad hoc, vt motus dicatur naturalis in vltima acceptione, hoc eſt, prouenies à natura,vt natura eſt, non ſufficit prouenire à principio paſſiuo,alias nullus motus naturalis non eſſet, omnes enim à principio paſſiuo prouenium, ſed requiritur, vt proueniat actiuè, & paſſiuè à natura, quia motus formaliter vt motus,dicit ordinem non ſolùm ad principium paſſiuum, ſed etiam ad actiuum, vt probabo lib.3.Controuerſ.12.Punct.6.ac proinde vt adæquatè naturalis ſit requiritur,vt actiuè,& paſſiuè prouenial à natura, hoc eſt,à compoſito, vel ab aliqua parte compoſiti. Neque ſufficit vt quomodocumque actiuè, & paſſiuè prouenial ab aliqua parte actu componente compoſitum, ſed requiritur, vt prouenial ab illa quatenus ſpecialiter eſt motus illius compoſiti. Hac ratione motus, quo materia prima quantitatem producit iuxta communem ſententiam, vt cauſa adæquata illius, motus naturalis non eſt, quia non prouenit à materia prima quatenus eſt in compoſito, quia eamdem

dem quantitatem, & eodem omnino modo illam produceret in compoſito, & extra compoſitum, & ita motus ille non dicitur motus compoſiti, in quo eſt materia prima, eadem ratione motus, quo anima producit potentiam intellectiuam motus naturalis non eſt, ſecus motus, quo intellectionem producit motus naturalis dici debet, quia iuxta communem ſententiam calor receptus in materia prima, & motus ille effectiuè eſt a forma, & paſſiuè, ſeu ſubiectiuè à materia, & ita actiuè, & paſſiuè prouenit à compoſito ſecundùm partes eſſentiales quas dicit.

Obiic. Sufficit ad conſtituendam naturam eſſe principium paſſiuum: ergo ſufficit vt motus ſit naturalis, prouenire à principio paſſiuo, ratione cuius illius ſubiectum natura conſtituitur. Reſpondeo ad rationem naturæ non requiri alium influxum præter paſſiuum, ex parte principij quod natura dicitur, non tamen ſufficere eſſe principium paſſiuum cuiuſcumque motus, ſed motus illius in quo eſt tale principium paſſiuum. Inſtabis, illa particula *eius in quo eſt*, non neceſſariò intelligitur poſitiuè, ſed ſufficit negatiuè iuxta dicta puncto præcedenti: ergo materia prima quatenus principium quantitatis eſt principium motus in ſe ipſa: ergo ſecundùm hanc rationem eſt principium motus quatenus eſt natura, ſicuti de toro ſimplici diximus puncto præcedenti. Reſpondeo particulam illam *eius in quo eſt*, poſſe intelligi negatiuè, in motibus, qui poſitiuè pertinent ad totum ſiue ſimplex, ſiue compoſitum, quia ſunt propria illius, vel fiunt dependenter ab illo, quia definitio naturæ datur per ordinem ad motus proprios compoſiti, qui actiuè & paſſiuè proueniunt ab illo influente ſecundùm ſe totum indiuiſibiliter actiuè, & paſſiuè, vel ſecundùm vnam partem eſſentialem actiuè, & paſſiuè, vel actiuè, & paſſiuè ſecundùm eandem partem, dependenter tamen ab vnione ad alteram, vt motus ille proprius dicatur compoſiti, & propriè dici poſſit motus alicuius partis vt exiſtentis in compoſito. 4.

Motus violentus dicitur non ſolùm ille, qui eſt contra motum naturalem ſtrictè ſumptum, hoc eſt, prouenientem à natura quatenus natura eſt; ſed qui eſt contra naturalem propenſionem, & determinationem, ſeu exigentiam cauſæ; quia omnis huiuſmodi motus fit vi reſiſtente exigentiæ, ſeu determinationi cauſæ. Contra principium actiuum dari violentiam nullus negat, ſæpe enim dum agens frigidum intendit producere frigiditatem, coërcetur ab agenti calido, ne talem frigiditatem producat. Eſt dubium inter Doctores contra quæ principia detur violentia: Vazquez 1.2.diſp.25.cap.2.Mol. 1.p.quæſt.12.art.1. Granados 1.2. diſput.5. de voluntario negant dari violentum contra principium paſſiuum. Addit Vazquez, dari non ſolùm contra principium actiuum, ſed etiam formale. Pater Soar. 1.2.diſp.2.de voluntario ſect.1.ibidem Monteſ.diſp.1. quæſt.1.Cornejo queſt.6.diſp.12.dub.1.Mart.queſt.6. art.4.tenent dari violentiam contra principium paſſiuum. Sic probant: Materia, vt eſt principium paſſiuum eſt natura: ergo motus, qui eſt contra principium paſſiuum eſt contra naturam: ergo eſt violentus. Non conuincor, quia ſicuti non omnis violentia eſt contra naturam vt natura eſt, ignis enim violentiam patitur quando impeditur ne calorem producat in paſſo approximato, quem vt non natura producit, ſic non omnis motus, qui eſt contra naturam violentus dici debet, niſi ſit contra naturam poſitiuè reſiſtentem, & inclinatam ad oppoſitum. Sed eſto, motus omnis contra principium paſſiuum violentus ſit. Vnde probant Doctores hi dari motum contra principium paſſiuum? 5.

Dico primò, non poſſe dari violentum contra principium paſſiuum ſtrictè ſumptum per receptionem alicuius qualitatis, ſeu formæ poſitiuæ. Probo: Principium paſſiuum poſitiuè influit in formam receptam: ergo forma recepta, & ipſa receptio oritur ab entitate intrinſeca principij paſſiui: ergo non eſt illi violenta, nihil enim quod paſſiuè oritur ab intrinſeco rei, illi violentum eſſe poteſt, quia omne violentum eſſentialiter eſt ab extrinſeco. 6.

Dico ſecundò. Non poteſt fieri violentia principio paſſiuo in negatione receptionis alicuius formæ producendæ ab extrinſeco agente, ad quam nullam diſpoſitionem habet. Probo: principium paſſiuum non eſt determinatum in actu primo ad illam formam recipiendam perſuammet entitatem, ſed determinatur per potentiam agentis, quod eſt in actu primo ad illam producendam, & ſi ſint duo agentia in actu primo ad producendas qualitates oppoſitas, determinatur per præſentiam agentis validioris, & non impediti ad ſuum effectum producendum, ſed poſitâ hac determinatione, non poteſt naturaliter non recipere effectum: ergo poſitâ hac determinatione, non poteſt naturaliter violentiam pati. Minorem probo. Poſito paſſo ex ſe potente recipere formam, & agenti non impedito ex ſe in actu primo determinato ad illam formam producendam non poteſt naturaliter effectus non produci: ergo non poteſt non recipi: ergo poſitâ tali determinatione non poteſt ſubiectum violentiam pati per negationem receptionis: ſed antecedenter ad terminationem cauſæ non poteſt eſſe violentia, quia hæc ſemper eſt contra determinationem: ergo in ordine ad has formas principium paſſiuum nullam violentiam pati poteſt. 7.

Obiic. Aqua intendens producere frigiditatem, violentiam patitur quando impeditur ab igne, ne talem frigiditatem producat in paſſo: ergo paſſum violentiam patietur quando impeditur ab eodem igne, ne frigiditatem producendam ab aqua recipiat. Nego conſequentiam: diſparitas eſt manifeſta; aqua in præſentia ignis adhuc ex ſe eſt determinata ad producendam frigiditatem, cuius determinatio in actu primo coërcetur vi actiuâ ignis, ne in actum ſecundum erumpat; paſſum verò, præſentibus duobus agentibus contrariis tantùm eſt determinatum in actu primo, vt recipiat ab agente extrinſeco validiori, quia cùm ex ſe non ſit determinatum ad hanc formam potiùs, quàm illam oppoſitam recipiendam, ſed indifferens ad vtramque, determinatur extrinſecè ab agente validiori, & ita in præſentia ignis validioris ad producendum calorem, non determinatur adhuc in actu primo ad recipiendam frigiditatem, & ita negatio receptionis illi violenta non eſt. 8.

Dico tertiò. Vltimâ diſpoſitione productâ ad aliquam formam violentia fieret principio paſſiuo, ſi illam formam in ſe non reciperet, naturaliter tamen hæc violentia contingere non poteſt. Probo primam partem concluſionis: Subiectum ita diſpoſitum eſt determinatum in actu primo, & exigit receptionem qualitatum; ergo ſi non daretur talis receptio eſſet contra illius exigentiam: ergo eſſet illi violenta negatio talis receptionis. Secundam partem faciliùs oſtendo: poſitâ vltimâ diſpoſitione ad formam, etiamſi nullum ſit agens naturale debet illam producere Deus vt author naturæ, & illam producet, vt patet in productione plurium formarum ſubſtantialium præcipuè viuentium imperfectorum, quæ producuntur à Deo ad exigentiam diſpoſitionum exiſtentium in ſubiecto: ergo non poteſt naturaliter deficere receptio talium formarum, quia Deus naturaliter nunquam deficit in his, quæ illi, vt authori naturæ incumbunt. 9.

Dices contra primam partem concluſionis: poſitis diſpoſitionibus ad formam, hanc produci ad exigentiam 10.

gentiam dispositionum, non ad exigentiam subiecti, & ita si deficeret talis productio, esset contra exigentiam dispositionum, non contra exigentiam subiecti, neque aliqua inferretur subiecto violentia, sed tantùm dispositionibus. Contrà: virtus activa, quæ ex se non potest producere, neque exigit productionem effectus sine aliis comprincipiis, & conditionibus, dicitur per se ipsam simul cum illis conditionibus, & comprincipiis exigere effectum: ergo similiter virtus passiua, quæ sine dispositionibus effectum non exigit, dicetur illum exigere per suammet entitatem simul cum dispositionibus, quando dispositiones illi adsunt.

11. Effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius: primarius est totum compositum, secundarius expulsio formæ præcedentis. Circa primarium effectum, nulla potest dari violentia distincta ab illa, quæ principio actiuo intendenti producere formam, & vnionem inferri potest. Probo clarè: productâ formâ, & vnione adhuc de potentia Dei absoluta non potest impediri naturaliter primarius effectus, videlicet compositum, & totum constitutum: ergo tantùm potest impediri totum compositum, quatenus potest impedire productio formæ, & vnionis: ergo nulla alia violentia potest dari in negatione huius effectus præter illam, quam immediatè patitur agens intendens producere formam & vnionem: ergo numquam datur violentia immediatè contra principium formale in ordine ad primarium effectum, præter illam, quæ datur contra principium productiuum formæ, & vnionis, ex quibus necessariò resultat.

12. Obiicies: Quando accidens est extra subiectum petit illud informare: ergo tunc fit violentia contra principium formale. Distinguo antecedens, accidens extra subiectum constitutum petit illud informare exigendo immediatè productionem informationis, & mediâ illâ suum formalem effectum, concedo; exigendo immediatè effectum formalem, non exigendo immediatè vnionem, ex quo resultat produci à principio effectiuo, nego: ergo fit violentia contra principium formale; distinguo consequens, quatenus impeditur productio activa vnionis, quam forma moraliter exigit, vel in cuius productionem activè propendet, si habet talem virtutem, concedo: quatenus immediatè effectus formalis impeditur, nego.

13. Circa effectum formalem secundarium existimo non posse dari violentiam strictè sumptam; posse tamen de potentia Dei absoluta dari violentiam nonnullam, non contra influxum aliquem moralem. Hæc conclusio fiet perspicua attento modo, quo effectus formalis secundarius, expulsio formæ videlicet, dependet à forma. Suppono, quod postea probabo Controuers. 8. Puncto 3. formam tantùm expellere aliam exigendo, ne Deus vltra illam conseruet, sed vt Deus subtrahat concursum, quem antea præstabat, quo posito sic argumentor: Expulsio formæ non prouenit ab alia forma contraria physicè, sed moraliter: ergo si impediatur talis expulsio non impeditur effectus, in quem forma physicè influere intendebat: ergo non impeditur effectus immediatè ab ipsa forma efficiendus, sed à Deo: ergo non fit contra influxum physicum, quem intendebat, sed contra exigentiam moralem, quam habet: ergo non est propria violentia, sicuti est quando impeditur ignis à productione, quam ipse non tantùm exigeret, sed physicè præstaret, si non impediretur ab alio agente. Posse dari supernaturaliter hanc violentiam constabit ex dicendis Controu. 8. Punct. 2. vbi probabo posse Deum formas ex se incompossibiles naturaliter conseruare. Naturaliter hanc violentiam non posse contingere vt certum suadeo, quia naturaliter non possunt formæ incompossibiles in eodem subiecto conseruari. Neque calor existens in aqua est contra effectum formalem, quem intendit forma aquæ, quia neque impedit effectum formalem primarium, neque secundarium illius, sed tantùm est contra impetum actiuum formæ aquæ, ex vi cuius intendit producere frigiditatem, à qua productione arcetur per informationem caloris impedientis productionem aquæ. Vnde ex parte caloris hæc resistentia est formalis in ordine ad frigiditatem, quæ produceretur, quæ violentiam non patitur, quia nondum existit, respectu tamen formæ aquæ, quæ patitur violentiam, etsi ex parte caloris ab eadem informatione proueniat, est contra virtutem actiuam aquæ, quia vt latè dicam Controu... *de generatione*, resistentia formalis non cum alia formali, sed cum actiua digladiatur. Ratione huius resistentiæ soler dici accidens violentum subiecto cui inhæret, quod non intelligendum est formaliter per se ipsum de subiecto, ex quo educitur, quia semper nascitur ex virtute intrinsecâ illius, & nihil ortum ab intrinseco violentum esse potest virtuti, à qua nascitur, sed respectu formæ quam habet tale subiectum, vel quatenus talis forma impedit aliam, in cuius negatione consistit violentia illata subiecto, non in positiua receptione illius quam actu recipit.

Ex his concludo motum naturalem quatenus na- 14.
turale dicit quod prouenit à natura, vt natura est, esse illum, qui actiuè, & passiuè prouenit à composito indiuisibiliter, vel actiuè ab vna parte, & passiuè ab alia, vel actiuè, & passiuè ab eadem parte dependenter tamen a composito, seu quatenus est in composito modò explicato, num. 3. Motus naturalis quatenus positiuè opponitur violento est motus receptus in subiecto antecedenter intrinsecè determinato ad illum, sicuti est materia prima ad recipiendum suam quantitatem, & aqua ad frigiditatem, quæ recipiuntur iuxta exigentiam intrinsecam principij passiui, quâ subiectum est determinatum, vel per suam entitatem, vel per formam cum qua totum substantiale componit, eodem modo dicetur naturalis motus, quo materia vltimò disposita recipit formam substantialem, cuius receptio debetur principio passiuo, vt dixi num. 8. Motus violentus dicitur ille, qui est contra exigentiam formæ subiecti, in quo est, sicuti calefactio recepta in materia prima aquæ, & qui inducit negationem in proprio subiecto alicuius effectus, in quem subiectum propendebat, sicuti præsentia lapidis sursum, quæ negationem inducit præsentiæ deorsum, ad quam lapis erat determinatus, quia licet hi motus secundùm se præcisè violenti non sint principio passiuo, à quo intrinsecè oriuntur propter rationem dictam, vt violenti dicantur, sufficit ipsos inducere negationem formaliter violentam passo vel formæ cum qua passum vnum constituit. Motus medius est, qui nec secundùm se, nec secundùm aliquid, quod inducit est contra exigentiam subiecti, aut formæ, cum qua subiectum totum componit, neque oritur ex determinatione intrinseca, quam subiectum habet ad illum, sed tantùm ex determinatione agentis per accidens applicati, per quam extrinsecè tantùm determinatur subiectum ad illum. Talis est motus lucis in aëre, cuius receptio, neque est contra exigentiam formæ aëris, neque impedit aliquem effectum in quem materia, vel forma aëris propendet, neque oritur ex aliqua determinatione, quam habet ad illam subiectum per suam entitatem, vel per formam illi inhærentem, sed tantùm per præsentiam luminosi determinatur aër ad lucem in se recipiendam.

PVNCTVM IV.

An creatura possit à Deo violentiam pati.

1. NOSTER P. Pereira lib. 7. Philosoph. cap. 8. negatiuè respondet. Affirmant P. Suarez 3. part. quæst. 44. artic. 2. P. Vasquez 1. 2. disput. 25. cap. 4. P. Fonseca & ferè omnes recentiores.

2. Dico primò: Si Deus imprimat impulsum lapidi, medio quo lapis deorsum ascendat, vel introducat calorem in aquâ, medio quo illius natiuam frigiditatem remoueat, violentiam infert his creaturis medio calore, & impulsu, eodem modo ac illam imprimeret quodlibet aliud agens naturale, quod similes qualitates produceret. Idem intellige de quacumque alia entitate à Deo producta, quæ ab agenti naturali producta esset violenta subiecto. Ratio præsto adest: calor in aqua, & sic aliæ similes entitates, ex se est illi violentus non ratione actionis, mediâ quâ producitur, vel agentis à quo dimanat: ergo à quocumque agente producatur, erit eodem modo violentus, cùm agens per se formaliter non inferat violentiam, sed per effectum ab illo productum. Confirmatur; aqua ex se repugnantiam habet cum calore, quatenus ab illa prohibet produci frigiditatem: sed eodem modo prohibet illam produci calor productus à Deo, & ab agenti naturali: ergo eamdem repugnantiam habet cum vtroque calore: ergo vterque calor æquè est illi violentus.

3. Dico secundò: Etiamsi Deus non concurrat cum causa secunda, v. g. cum lapide existente in medio aëris, vt moueatur deorsum præcisè per negationem concursus nullam illi propriè, & strictè violentiam infert. Probo; violentia non fit nisi causæ existenti in actu primo ad operandum, sed quando Deus ex se denegat concursum, causa secunda non est in actu primo ad operandum: ergo non illi violentiam infert. Minorem probo: vnum ex requisitis ad operandum est omnipotentia applicata, vt operetur cum causa secunda: sed quando Deus ex se denegat concursum, omnipotentia non est applicata: ergo non habet causa secunda omnia requisita ad operandum. Maior certa est, quia omnis effectus dependet ab omnipotentia libere operante: ergo dependet ab actu Dei, quo omnipotentia liberè determinatur vt operetur. Minorem ostendo: omnipotentia applicatur per actum, quo Deus vult liberè operari, quatenus est ex se, vel per negationem actus, quo decernat non operari antecedenter ad omnem causam secundam exigentem negationem operationis; sed quando Deus ex se nullâ causâ exigente negationem operationis decernit non concurrere, non habet actum, quo ex se velit operari, neque negationem actus, quo Deus ex se determinetur ad non operandum: ergo omnipotentia non est applicata ad operandum cum causa secunda: ergo causa secunda non est in actu primo ad operandum: ergo illi non infertur violentia in negatione talis concursus.

4. Dices causam secundam quatenus est ex se habere omnia requisita ad operandum, ac proinde quando omnipotentia non applicatur non illi violentiam inferri. Contrà: mea potentia visiua quatenus est ex se habet omnia requisita ad videndum colorem, cuius speciem non habet, ex defectu cuius illum non videt, & negatio talis visionis illi violenta non est, quia potentia visiua dependet à consortio speciei, vt visionem eliciat: ergo licèt causa creata habeat ex se omnia requisita ad effectum, quatenus est ex se, cùm essentialiter in operando dependeat ab omnipotentia, non illi violentia inferetur, si non habet omnipotentiam applicatam, à qua essentialiter in operando dependet. Vrgeo: Quando Deus non applicat omnipotentiam, vel violentiam infert causæ secundæ immediatè per negationem concursus, vel per negationem applicationis; nullo modo: ergo. Probo primam partem antecedentis: non applicatâ omnipotentiâ implicat causam secundam immediatè in actionem prodire, ad quam sine consortio omnipotentiæ applicatæ non est adæquatè potens: ergo negatio operationis non potest illi esse immediatè violenta. Probo consequentiam: entitati non potenti adæquatè operati non potest esse violenta negatio operationis, quia entitas impotens ad operandum non propendet in operationem, propensio enim essentialiter dicit potentiam adæquatam: sed entitas causæ sine omnipotentia applicata non est adæquatè potens operari: ergo non habet propensionem ad operationem: ergo negatio operationis non est illi violenta. Secundam partem conclusionis, videlicet Deum non inferre violentiam in negatione applicationis, sic suadeo. Applicatio omnipotentiæ est actus voluntatis Dei, vel negatio actus, quo ex se decernat non concurrere cum causa creata: sed talis positiuus actus, aut talis negatio non est effectus physicè præstandus à causa secunda: ergo negatio applicationis, siue applicatio consistat in actu positiuo diuersæ voluntatis, siue in negatiuo, non est negatio alicuius effectus, quem causa secunda physicè intendat producere; ergo causæ secundæ nulla infertur propria & stricta violentia per negationem talis applicationis. Probo consequentiam: violentia non potest consistere in negatione illius, quod non est effectus causæ secundæ, in cuius physicam productionem propendeat causa secunda: sed applicatio omnipotentiæ non est effectus in cuius productionem causa secunda propendeat; ergo illius negatio propriè, & strictè non potest esse violenta causæ secundæ. Maior probatur ex definitione violenti, quæ debet esse contra internum impetum, vim, & conatum, qui non reperitur, nisi in causa respectu effectus ab illa producendi. Minorem probaui; consequentia est legitimè deducta.

5. Dico tertiò: Deus aliqualem violentiam infert creaturæ latè, & impropriè, quando ex se illi concursum denegat. Probo: etiamsi omnipotentia applicata non sit in actu primo ad operandum, creatura petit non per conatum, quem habet ad applicationem tanquam ad effectum, sed per indigentiam, quam habet talis applicationis, hanc applicationem exhiberi à Deo: ergo si Deus illam non præstat, faciet contra indigentiam causæ, cui ex vi authoris naturæ succurrere debebat, eo enim ipso quod creauit lapidem cum potentia ad operandum dependentem ab omnipotentia, tenetur talem omnipotentiam præstare, quam si non præstet, perinde est ac si lapidi potentiam se mouendi non dedisset, quapropter hanc applicationem donum creationis appellant Theologi, quia est complementum ipsius creationis, largitionisque potentiarum: ergo si hanc applicationem Deus non exhibeat, etiamsi nullum effectum principio potenti operari immediatè deneget, denegat virtuti ex se operatiuæ id, quo indiget, & quod Deus illi tenetur præstare ex vi creationis, vt illius donum sit adæquatè completum, & ne potentia operatiua entitati collata, perinde se habeat respectu creaturæ, ac si illi non inesset: ergo aliquam violentiam latè infert, non quia faciat contra exigentiam, quam habeat causa,

causa, sed contra illius indigentiam, quia virtus operatiua non alio modo petit applicationem ad operandum, quam per sui indigentiam, & quasi per miseriam sui, quæ sine tali applicatione non potest operari, semel tamen iam constituta adæquatè potens operari non petit effectum præcisè per indigentiam, sed per exigentiam, & conatum, quem habeat ad producendum effectum, etiamsi illo non indigeat, sicut ignis exigit producere calorem in passo extraneo applicato, quo calore nullo modo indiget.

6. Ex his inferes, quòd si Deus, postquam antecedenter decreuisset non concurrere cum aqua, vt frigiditatem produceret, in illa calorem produceret, talem calorem in actu secundo violentum non esse futurum aquæ, quia vt probaui Puncto præcedenti, calor tantùm est violentus aquæ quatenus impedit productionem frigiditatis, quam aqua potest, & intendit producere: sed in illo casu aqua non posset, neque intenderet producere frigiditatem: ergo calor non impediret productionem frigiditatis, quæ deficiente calore eodem modo non produceretur ex defectu applicationis causæ primæ ad operandum cum secunda.

7. Obiicies primò, vt probes, Deum nullo modo posse violentiam inferre creaturæ. Omnis creatura habet propensionem, vt obediat Deo: ergo quilibet effectus à Deo in creatura productus, est iuxta illius propensionem: ergo nullus potest illi esse violentus. Respondeo creaturam habere potentiam obedientialem, in his, quæ sunt contra illius naturam, quæ potentia obedientialis componitur cum violentia respectu effectus, quia creatura obedit Deo in his, cuius oppositum ipsa ex se intendebat, contra suam propensionem, & inclinationem, ac proinde cum violentiâ. Ad argumentum in forma negandum est antecedens, aliud enim est capacitas & potentia obedientialis ad obediendum Deo, aliud propensio. Obedientialis potentia seu capacitas datur in creatura respectu affectuum qui sunt contra illius propensionem, propensio verò dari nequit ad actus oppositos, illis in quos creatura ex se propendet.

8. Obiicies secundò: Siue Deus impediat effectum mediâ formâ positiuâ, siue per subtractionem concursus eumdem impedit effectum, & eodem effectu manet priuata potentia: ergo eamdem infert violentiam. Respondeo Deum in vtroque casu eumdem impedire effectum, sed diuerso modo, quia quando illum impedit per negationem concursus, impedit effectum in quem proximè causa non propendet, ac proinde illum non impedit contra propensionem causæ; quando verò illum impedit per introductionem formæ incompossibilis, impedit effectum contra propensionem causæ, quam proximè habet in talem effectum, ac proinde in primo casu illum non impedit cum violentia, cum qua illum impedit in secundo. Est enim violentiam inferre impedire effectum in quem causa proximè propendet, quod Deus facit in secundo casu, in quo permanente propensione ex parte actus primi impedit actum secundum, non in primo, in quo ex se concursum denegat, in quo casu propensionem remouet remouendo potentiam sine cuius applicatione non est virtus adæquata ad effectum, neque propensio per modum actus primi.

9. Obiicies tertiò: Aquæ, dum habet calorem conseruatum à fortiori agenti, non debetur productio frigiditatis: ergo non illi infertur violentia in negatione productionis. Distinguo antecedens; non debetur productio frigiditatis ex eo quod illam non exigat, nego: non debetur, ex eo quod contrarium agens conseruans calorem, vel ipse calor fortiùs exigat conseruationem caloris, & consequenter negationem productionis frigiditatis, quam exigit aqua productionem eiusdem frigiditatis, concedo: deinde nego consequentiam. Ratio est, quia adhuc præsente contrario aqua exigit frigiditatem producere, cuius exigentia si effectum non habet, quia contrarium oppositum exigit, violentiam patitur ortam ab exigentia contrarij, ratione cuius non debet cum illa concurrere Deus, qui tantùm debet ex vi causæ primæ concurrere cum illo agente, quod fortius in suum effectum propendet, etiamsi alterum violentiam patiatur à contrario fortiori, quod impedit effectum, in quem propendebat agens, quod violentiam patitur.

Obiicies quintò ex D. Paulo ad Romanos: Deo operanti nihil resistere: sed vbi non est resistentia, non est violentia: ergo operante Deo nulla creatura violentiam patietur. Respondeo cum P. Vasquez, Deo operanti nihil resistere cum victoria, ita vt illius actionem impediat, quod tantùm vult Paulus, sæpè tamen creaturam resistere, sed frustra, quæ resistentia respectu omnipotentiæ vix talis dici potest, sufficiens tamen est, vt ratione illius creatura violentiam patiatur. 10.

Obiicies sextò contra sextam conclusionem: Si Deus tantùm infert violentiam quando causa secunda habet omnipotentiam applicatam, sequitur creaturam numquam violentiam pati, etiam quando illius effectus impeditur à causa secunda. Consequens est falsum: ergo antecedens. Sequelam probo: quotiescumque causa secunda non operatur, omnipotentia non est applicata ad operandum: ergo non patitur violentiam causa secunda. Probo antecedens, quotiescumque causa secunda non operatur non habet Deus actum, quo velit omnipotentiam concurrere cum causa secunda: sed omnipotentiæ applicatio consistit in hoc actu: ergo quotiescumque creatura non operatur, non habet applicatam omnipotentiam. Alio modo idem fit argumentum. Applicatio omnipotentiæ consistit in actu quo Deus vult concurrere cum causa secunda, sed quotiescumque vult concurrere cum causa secunda, de facto concurrit: ergo quotiescumque omnipotentia est applicata ad aliquem effectum, de facto existit effectus: ergo creatura numquam patitur violentiam per negationem effectus, ad cuius productionem habeat omnipotentiam applicatam, quia talis negatio numquam existit. Plena huius argumenti solutio exigebat doctrinam non paucis explicandam de modo, quo Deus suam omnipotentiam applicet ad concurrendum cum causis secundis. De qua applicatione respectu effectus liberi producendi dicam Controuers. 10. Puncto 4. 11.

Modò ex ibi dicendis Respondeo applicationem ad effectum liberum producendum non consistere, in actu, quo Deus velit productionem illius actus independenter à libertate voluntatis, ac necessariò connexo cum productione, sed indifferentista vtroque posito adhuc possit esse, & non esse effectus ad quem Deus ex vi talis actus omnipotentiam applicat. Quod si per decretum simile non absolutè efficax, sed dependenter ab existentia, vel non existentia causæ impedientis respectu effectus præstandi, Deus applicaret suam omnipotentiam ad effectum necessarium, ita cum tali actu posset stare negatio effectus, & argumenta supra facta nullam haberent difficultatem. Sed do Deum non habere simile decretum respectu effectus producendi à causa secunda, sed ita absolutè efficax, vt illi posito non possit non esse effectus, & in hoc casu respondeo omnipotentiam esse applicatam virtualiter ad effectum producendum, casu, quo illum non producit ratione contrarij exigentis productionem oppositam, præcisè per negationem 12.

gationem decreti, quo Deus decernat antecedenter ad exigentiam contrarij denegare concursum, quia eo ipso quo Deus illum tantùm neget, ex eo quod contrarium exigit talem negationem, virtualiter Deus est præparatus ad illum præparandum, casu quo contrarium oppositum non exigeret, & hanc applicationem virtualem omnipotentiæ sufficere, vt causa secunda violentiam patiatur à contrario, quia ex illa sequeretur formalis, si agens contrarium non adesset, ac proinde negatio effectus non oritur ex defectu applicationis omnipotentiæ, quia hæc præsto adesset, si contrarium agens vel forma incompossibilis cum effectu illum non impediret, sed ratione impedimenti, seu contrarij agentis, ex cuius præuisione Deus non applicat formaliter omnipotentiam, quam virtualiter applicat eo ipso, quod ex se illam non remoueat independenter ab exigentia contrarij, & formaliter applicaret contrario fortius non exigente negationem effectus, ad quem omnipotentia erat applicanda.

CONTROVERSIA VII.

De causis in communi.

AGGREDIMVR tractationem rei, si quæ est in tota Philosophia, scitu dignissimam, vix enim in illa, imò neque in Theologia quæstionem notabis, in qua tibi non occurrat prioritas causæ, dependentia effectus ab illa, causandi genus.

PVNCTVM I.

Quid sit causa?

§. I.

Aliorum sententia.

1. NVLLAM causæ definitionem tradidit Aristoteles in hoc lib. neque 5. Metaphysic. cap. 2. vbi ex professo de causis disputauit, ideò omnibus datum est, ex proprio Marte rationem communem causæ definire, quo nihil exitialius, nulla enim lex esse potest, vbi legislatores sunt omnes, neque communem aliquam auscultant latam à Principe, cui auscultent omnes. Conimbr. 2. physic. cap. 7. quæst. 1. ita definiunt, *Causa est id, à quo aliquid per se dependet.* Quam definitionem mutuati sunt ex P. Fonsec. Metaphysic. 1. cap. 7. quæst. 1. P. Pereira lib. 8. Philosophiæ cap. 1. causam sic describit: *Causa est, quæ in suo genere per se, & principaliter concurrit ad sustentandum effectum.* Parum à Pereira discrepat P. Rubius lib. de causis, num. 15. ita definiens: *Causa est per se influens in effectum.* P. Suarez disput. 12. Metaphysic. sect. 2. causam describit, *Principium per se influens esse in aliud.* Arriaga sic definitionem omnibus faciliorem tradidisse putat: Causa *est quæ per se influit producendo essentiam.* Valles. cap. 7. text. 68. hanc definitionem ex Aristotele putat deducere. Causa *est id propter quod est aliud.* Alij acuti recentiores causam definiunt: *Principium cum prioritate naturæ in aliud influens.*

2. Vna eademque difficultas Doctores omnes in varias traxit sententias, nullámque causæ definitionem non nobis difficilem reddit. Fide sanctum est Patrem æternum esse principium influens in Filium, producens personalitatem Verbi, ratione cuius Verbum dicitur à Patre productum. Patres omnes Latini hoc nomen causæ in diuinis exosum habent, asserúntque Patrem dicendum non esse causam Filij, licet Græci omnes pleno ore Patrem Filij causam appellant. Nobis cum Patribus Latinis est sentiendum, & loquendum, ex quo tota in hac materia insurgit difficultas, quæ tota est in assignanda aliqua definitione, quæ conueniat omnibus principiis creatis, quæ per se verè influunt in suos effectus, & non conueniat Patri respectu Verbi, neque Patri, & Filio respectu Spiritus sancti, quia neque Pater dicendus est causa respectu Filij, neque Filius dicendus est effectus respectu Patris. Sicuti neque Pater, & Filius dicendi sunt causa, sed principium Spiritus sancti, neque Spiritus sanctus effectus respectu sui principij. Præter hanc difficultatem nulla potest contra has definitiones adduci, quæ ponderis aliquid contineat: percurro singulas.

3. Conimbricenses à sua definitione excludunt conditiones, & dispositiones sine quibus non potest esse effectus per illam particulam *per se*, quia effectus non dependet per se à conditionibus. Per illam particulam *dependet*, excludunt secundam, & tertiam personam Trinitatis, quæ non dependent, sed procedunt, Filius enim non potest dici dependens à Patre. Ab hoc vltimo incipio quod maioris est momenti: cur Filius, qui sine Patre esse non potest, & ita ab illo producitur, vt non possit non existere ab illo productus, & qui per locum intrinsecum repugnaret, si Pater repugnaret, dicendus non est, dependens à Patre? Cur non dicetur dependere ab alio, illud, quod sine illo esse non potest, & à quo procedit tanquam à principio per se influente? Dices dependentiam dicere distinctionem naturæ in termino dependenti, quam non habet Filius respectu Patris, & ob hanc rationem non potest dici Filius ab illo dependens. Non nego, sed rogo ex quo capite probas dependentiam dicere naturam distinctam in termino dependenti, ab illo, à quo dependet? id tibi supponis non dato fundamento, vt tuam definitionem integram serues. Sed esto: ignotior nobis est natura dependentiæ naturâ causæ, vel saltem æquè ignota, vnde non rectè per dependentiam causam explicas, qui posses per distinctionem naturæ inter causam, & effectum, per quam explicas dependentiam, naturam causæ breuiùs & clariùs nobis patefacere. Neque omnino conditiones censeo excludi per illam particulam *per se*, quæ tantùm opponitur cum illo, quod se habet per accidens respectu effectus, conditiones autem non sunt per accidens, sed per se requisitæ ad effectum. Secundò illud *per se*, non ponitur in definitione ex parte principij, sed ex parte termini, qui à principio procedit, quo posito sic argumentor. Modus vnionis per suammet entitatem est affixus extremis, quorum

est

est vnio ; & illi repugnat ex intrinsecis prædicatis existere sine extremis : ergo per se dependet ab illis : ergo hæc definitio conuenit extremis respectu modi, quo vniuntur, ex *eo* præcisè, quod sint illius extrema, ex quo capite non sunt illius causa ; sunt enim plura extrema vnita, quæ nullam causalitatem propriam exercent circa vnionem, quâ annectuntur.

4. Patres Percirus, & Rubius rectè principia omnia, quæ causalitatem propriam non exercent, conditiones, & dispositiones excludunt à suis definitionibus per illas particulas *per se influens*, quia priuatio, quæ principium generationis dicitur per accidens se habet ad generationem, vel saltem ad actionem productiuam termini, vel ad terminum productum, reliquæ conditiones non influunt, sed requiruntur, vt influat principium, quod dicitur causa, potius videtur redundare in vtraque definitione illa particula *per se*, quia omne quod influit, per se influit, & illa, quæ per accidens se habent nullo modo dicuntur influere. In definitione Pereiræ plura videntur redundare : particula illa *in suo genere*, necessaria non erat, quidquid enim influit, influit in suo genere : demerem ego etiam illam particulam *principaliter*, præcipuè si auferenda non esset illa particula *per se*, quidquid enim per se influit, & quidquid influit habet totam rationem principij principalis ad rationem causæ requisitam : particula illa *ad sustentandum*, mihi sonat genus causæ materialis, cuius proprium est, non efficientis effectum sustentare. Hæc definitio Rubij emendat : videamus quomodo scopum vincant, ad quem reliquæ alliduntur definitiones. Excludunt Patrem à ratione causæ respectu Filij, & Patrem, & Filium respectu Spiritus sancti, per illam particulam *effectum*, quia neque Filius, neque Spiritus sanctus dicuntur effectus respectu processionum quas terminant, & ex vi quarum producuntur. Non inficior Verbum, & Spiritum sanctum, non posse dici *effectus*, quia effectus dicit quid creatum, seu factum, quod de Verbo, & Spiritu sancto dici non potest, teste Athanasio. Cæterùm horum definitionum authores, se in turo collocarunt, nobisque naturam causæ æquè ignotam reliquerunt, cùm enim effectus, & causa relatiuè dicantur, æquè difficile est naturam effectus inquirere, & essentiam causæ perscrutari ; itaque etsi firmum Catholicúmque sit Verbum non esse effectum, æquè nos latet ratio propter quam Verbum non sit effectus Patris, & propter quam Pater non sit causa Verbi, & æquè explicatu difficile est, quid dicat conceptus effectus, qui non conuenit Verbo supra conceptum procedentis à principio, qui rectè de Verbo dicitur. Et quid dicat conceptus causæ, qui primæ personæ respectu secundæ non conuenit supra conceptum principij influentis, qui dicitur de prima persona respectu secundæ.

5. Definitio Patris Suarij excludit primam Trinitatis personam à ratione causæ respectu secundæ per illam particulam *in aliud* : Filius enim non potest dici aliud à Patre, quia verbum *aliud*, significat non quamcumque distinctionem, sed specialiter distinctionem naturæ. Mitto Verbum esse aliud suppositum à Patre, & argumentor sic : illud *aliud* in quod debet influere principium, vt dicat causa, vel dicit naturam aliam, quam nos naturam vocamus, vt distinctam à personalitate, vel dicit aliam essentiam, quatenus essentia dicit conceptum quidditatiuum rei, qui conuenit naturæ, personalitati, & cuicumque accidenti. Si dicit aliam naturam, vt distinctam à personalitate, sequitur naturam creatam influentem actiuè, & passiuè in propriam substantiam, adhuc non esse futuram causam subsistentiæ, quia non influit in aliud, ac proinde meam subsistentiam de facto non habere causam materialem, quia hæc non poterat esse alia præter meam naturam, hæc autem, etsi de *facto* sit principium *passiuum*, illius causa dici non poterit, quia dum influit in subsistentiam, non influit in aliud, hoc est, in aliam naturam. Si illud aliud dicat alium quidditatiuum conceptum, subsistentia Filij producta distinguitur à persona producente, & habet proprium conceptum quidditatiuum, & hac ratione respectu illius, principium à quo procedit propriè causa dici posset. Eodem omnino modo reiicienda est definitio ab Arriaga adducta, quæ in nihilo differt à definitione P. Suarij.

6. Vallesij definitio leuiori operâ detruditur : Verbum enim *propter*, si strictè sumatur tantùm causam finalem propter quam reliqua fiunt, significat : si ab illius strictâ significatione discedamus, latissimè patet illius significatio, non enim solùm effectus propter causas existere dicere solemus, sed etiam causas propter effectus, & communi proloquio inter Philosophos dicitur : *esse est propter operari*. Neque inuenietur ratio aliqua propter quam potius posset dici lux propter solem, quàm Verbum propter Patrem.

7. Abstrusioribus fundamentis ex Theologia petitis, & in Philosophia non alienis à communi sententia suam definitionem architectantur recentiores : supponunt ex Theologia principium productiuum in Patre non distingui formaliter ab ipsa productione actiua, & ab ipso actuali influxu, & primam personam Trinitatis constitui formaliter, vt actiuam per generationem, ita vt non sit prius in aliquo signo rationis, Patrem esse potentem generare Filium, & esse actu generantem. Neque in Patre, & Filio priùs esse principium spiratiuum, quàm spirationem ipsam, sed principium constitui per ipsam actiuam spirationem. Sumunt secundò ex Philosopho aliud principium, videlicet de ratione causæ esse prioritatem naturæ respectu effectus. Ex quibus inferunt Patrem non esse causam respectu Filij, neque principium spiratiuum respectu Spiritus sancti, quod sic probant. Pater non potest concipi, vt principium Filij, quin concipiatur actu generans, sed vt actu generans non potest esse prior naturâ filio : ergo vt principium non est prius naturâ : ergo non est causa, quia de ratione causæ est prioritas naturæ respectu effectus. Patrem, vt generantem non esse priorem naturâ, probant ratione, quâ probabo influxum, & actionem non esse priorem naturâ respectu effectus creati, quia videlicet non potest esse, neque concipi sine effectu : illa autem quæ naturâ sunt priora, possunt esse sine illo, quod posterius est, vt latiùs Puncto sequenti. Ex quo infertur Patrem vt generantem non esse priorem naturâ Filio, quia vt generans includit actualem generationem, quæ non potest esse neque concipi sine termino geniro, & consequenter neque vt principium habet hanc prioritatem, quia prima persona, vt prima persona, & vt principium Filij, & vt generans Filium formaliter dicit eumdem indiuisibilem conceptum, quod si Pater non est principium prius naturâ Filio ; neque causa illius propter rationem iam dictam, quam Philosophi omnes admittunt asserentes, causam essentialiter dicere prioritatem naturæ respectu effectus,

8. Hæc sententia acutè satis ad speciem rem componit, sed præterquàm quod iuxta principia metaphysica difficultatibus non careat, quòd mihi maioris est momenti, longè abest à mente Patrum, & à ratione, propter quam primæ personæ Trinitatis

rationem causæ respectu secundæ negant. Id primò displicet in hac sententia, quod rem certam inter omnes Patres Latinos, & inconcussam inter Theologos dependentem facit à quadam opinione dubiâ satis, quam plurimi Theologi impugnant, præcipuè Pater Vasquez, qui primam personam, & principium generandi per aliquid prædicamentaliter absolutum, & tantùm transcendentaliter relatum constituit, iuxta quam sententiam ruit tota doctrina, & fundamentum, quo denegant hi recentiores primæ personæ veram rationem causæ. Audio illos respondentes se iuxta propria principia, & sententiam, quam defendendam suscipiunt, tectam definitionem causæ tradidisse, neque illorum esse iuxta sententias quas impugnant definitiones componere. Solutionem admitterem, si in rebus æquâ probabilitatis lance libratis hac propriæ doctrinæ consequentiâ se tuerentur hi recentiores, inpræsentiarum verò, inter omnes Latinos sanctum est nomine causæ in diuinis vtendum non esse; illam verò recentiorum opinionem, licet aliqui Theologi defendant, nullus illam tuetur, tanquam quid necessarium ad retinendas Patrum loquutiones, neque illi adhæsit, ne adhuc verbis à Patribus discederet, ideóque non rectè hac doctrinæ consequentia se protegunt hi recentiores, illa enim, quæ ab omnibus sunt degustanda, ad proprium conditi palatum par non est. Interrogo hos recentiores an aliquando nostrum Vasquium constituentem primam personam Trinitatis per aliquid absolutum, aliquando impugnauerint, quia ex opinione illius inferatur Patrem esse causam Filij, vel apud quem, Patrum legerint, principium generandi constituendum esse per paternitatem, ne dicatur causa Verbi geniti. Nullus de hac constitutione metaphysica meminit, neque dissensio inter Græcos, qui Patrem Filij causam vocabant, & Latinos, qui non causam, sed principium Filij Patrem appellant, ex hac diuersitate constituendi metaphysicè primam Trinitatis personam trahebat originem, neque Latini Patres recusabant Patrem causam Filij vocare propter metaphysicam constitutionem sic vel aliter defendendam, de qua nihil curabant. Alia ergo Patrum mens, quam sciri plurimùm oportebit, vt sciamus quid nomine causæ intellexerint Patres, Doctoréque Latini, & ex quo capite principium in diuinis nomine causæ appellari recusauerint.

§. II.

Propter quam rationem Latini Patres nomen causa *in diuinis non admittant.*

9. SEnsêre Latini Patres conuenientius esse vti nomine principij quàm causæ in diuinis, ne nomen causæ rationem effectus, & creaturæ, distinctam inæqualem, & finitam naturam in personis productis denotaret, neque alia de causa volunt Patrem non dici causam Filij, nisi ne Filium Patri inæqualem naturâque ab illo diuersum, creatum, & finitum compellare viderentur. Sic manifestè ostendunt plura Patrum testimonia, nonnulla in medium adducam, quibus hæc veritas comprobetur. D. Anselmus epist. de processione Spiritus sancti contra Græcos, paulò post medium, has rationes adducit dubitandi, vt definiat, an Pater dicendus esset principium vel causa Verbi: *Si tamen dicitur, Deus principium, aut causam habere. Principium autem videtur non nisi rei recipientis esse, & causa non nisi effectus alicuius, & Spiritus sanctus numquam incipit esse, neque est effectus alicuius.* Et vbi nullam rationem adducit, ne dicatur Spiritus sanctus causam habere, nisi quia nullius est effectus, vnde cum postea cum omnibus Latinis nomen causæ non admittit, non aliâ ratione mouetur, nisi ne dicat Verbum, aut Spiritum sanctum effectum esse.

10. Egregium est aliud testimonium ex D. Dionysio lib. de diuinis Nominibus, cap. 2. *Neque enim* (ait Dionys.) *inter effectus & causas perfecta similitudo, sed effectu quidem causarum, quas possunt præferunt imagines: causæ autem secretæ sunt ab effectis, sintque principij sui ratione superiores.* Pulchrè Dionysius rationes omnes recenset, quas suprà adduxi. *Neque enim*, ait, *inter effectus & causas perfecta similitudo*, quasi diceret, in personis diuinis nulla potest aliûs esse causa, quia personæ omnes perfectam habent similitudinem, quæ non intercedit inter causas & effecta, etsi vna aliûs esset causa, illa perfectior esset. *Effecta quidem causarum præferunt imagines*, &c. idem est, ac dicere effecta quas possunt, per productionem & dependentiam trahunt perfectiones, ex his, quæ relucent in causis, quæ sunt secretæ, hoc est, distinctæ naturæ ab effectibus, respectu quorum superiores sunt. Quibus expressè testatur Dionysius Verbum, aut Spiritum sanctum, non habere causam, quia vtrumque eiusdem est perfectionis cum principio, à quo procedunt, & non distinguitur à natura principij, neque aliud principium habet maioris perfectionis, neque trahit perfectiones aliquas à natura principij aliis non participatis; quicquid enim est in natura principij generantis & spirantis est in natura geniti & spirati, vtpote non simili, sed omnino eâdem.

11. Accedit Bessarion Patriarcha Constantinopolitanus in oratione pro vnione, quæ habetur in fine Concilij Florentini capite vltimo, post medium, vbi hæc habet: *Notandum, quod sancti Doctores Orientales etiam in diuinis vtuntur nomine causæ, & causati largo modo, non quidem vt limitationem, & dependentiam importat, sed prout productionem, & emanationem à principio suo, quod est a principio significat: ideò me etiam ad Græcos loquentem his nominibus vsum fuisse.* Disputauerat Patriarcha cum Græcis de processione Spiritus sancti, vtebantur Græci hoc nomine *causa* etiam in diuinis, Bessarion cum Latinis vtebatur nomine *principium*, & nomen causa non admittebat in diuinis, verumtamen, quia de hac re non erat concertatio, & vocibus tantùm in illa dissidebant, Bessarion nomine *causa* vsus est inter disputandum cum Græcis, ne vocum diuersitate turbaretur disputatio, & impedita vocibus diuersis ad rem non perueniret. Postea verò disputatione finitâ rationem reddit Bessarion, cur cum Græcis fuerit loquutus, & ait: vsus sum nomine *causa* more Græco, quia Græci patres cum quibus sum loquutus largo modo sumunt hoc nomen *causa*, non quatenus significat dependentiam, & limitationem causati, quam dependentiam & limitationem nefas esset admittere, & quam intendunt Patres Latini negare, dum dicunt Patrem non esse causam Verbi, & quia ipsi limitationem, & hanc dependentiam non intendebant admitti in diuinis, non recusauit loqui cum illis, quia non ex alio capite nomen *causæ* in diuinis inuisum esse potest, nisi quia limitationem, & dependentiam significat: expende illa verba: *Non quidem vt limitationem & dependentiam importat*, &c. *idcò me etiam ad Græcos*. quorum genuinum sensum esse à me traditum manifestè comperies,

12. Ex his inferes Latinos hoc nomen *causa* exterminasse à diuinis, ne limitationem, hoc est, naturam limitatam, & finitam in personis significare videretur. Hanc illationem finitæ, & limitatæ virtutis in persona producta ex causa à qua producitur, quam Latini faciebant cuius antecedens negabant,

ne

ne consequens admitteretur, fundatam inuenio in hoc principio vulgari satis in Philosophia, quod tetigit D. Dionysi testimonio citato in illis verbis: *Effecta quidem causarum, quas possunt præferunt imagines.* Illud est, nullum effectum perfectiorem suâ causâ, quia causa nihil potest producere perfectius se ipsâ, neque eminenter continet maiorem perfectionem suâ formali perfectione, ex quo principio metimur perfectionem cuiuscumque effectus per causæ perfectionem tanquam mensuram, quam non potest excedere, omnisque causa taxat, & limitat perfectionem effectus, & quotiescumque effectus procedit a causa creata, etiamsi hæc produxerit effectum, quem potest, dicimus effectum productum non excessisse tantam perfectionem, quia causa à qua procedebat, non poterat aliam maiorem attingere; si verò effectus à Deo immediatè fuit productus dicimus, Deum produxisse effectum cum tanta perfectione, quia ita illi placuit effectum producere, potenti aliàs perfectiorem alium producere, cuius perfectio similiter voluntate diuinâ taxaretur, quæ potuit omnipotentiam ad maiorem aliam producendam applicare. En causæ omnes taxant, terminôsque præscribunt perfectioni effectus, ita vt si à virtute creata procedat tantam perfectionem non excedat, quia alia maior non est obiectum virtutis, à qua procedit, etsi à Deo immediatè producatur, tantam perfectionem habeat, & non aliam maiorem, quia voluntas non applicuit omnipotentiam ad effectum cum maiori perfectione producendum, & omnes ab illa producibiles finiti sint, & limitati, quia nihil non finitum, & limitatum ad extrà producendum est obiectum virtutis productiuæ existentis in Deo. In diuinis aliter se res habent, principium producens non taxat perfectionem termini producti, cuius perfectio nullam taxam habet, aut mensuram; quod si Filius non posset esse perfectior Patre, ideo est quia eadem est vtriusque perfectio, communisque indiuisibilis essentia, quâ maior alia repugnat, non præcisè ex defectu virtutis causæ illam potentis producere, sed quia secundum se repugnat maior perfectio, & quia vna omnium personarum natura, atque perfectio excedit omnem perfectionem excogitabilem. Hanc summam perfectionem sine aliquo termino, aut limitatione volunt Latini Patres in personis productis defendere, & ne viderentur illam non agnoscere, si nomen *causæ* in diuinis admitterent, quod apud illos limitationem importabat, illo vti noluerunt. Neque in re à Græcis dissentiebant, qui nomen *causa* sine hac limitatione ad diuinas personas extendebant, ideò Bessarion non recusauit vti illo, explicat tamen nomen illud vsurpare cum Græcis non quatenus dicit dependentiam, & limitationem, quam apud Latinos importabat, in quorum acceptione nefas esset nomen causæ ad diuina transferri.

13. Eadem est mens Angelici Doctoris opusc. 1. cap. 1. contra errores Græcorum vbi his verbis probat Patrem non esse dicendum causam Filij: *Nam apud Philosophos prima causa Deus nominatur: omne autem causatum sub vniuersitate creaturarum comprehenditur apud eos, & ideo si Filius causam dicatur habere, posset intelligi quod sub vniuersitate causarum, aut creaturarum comprehenderetur.* En expressè testatur D. Thomas Patrem non esse dicendum causam Filij, ne Filius inter vniuersitatem creaturarum recenseatur, hoc est, ne creatura compelleretur. Et cap. 2. vbi negat Patrem prioritatem causæ respectu Filij hæc habet: *Neque enim prior est Pater tempore: cùm Filius sit æternus: neque prior naturâ cùm Patris & Filij sit vna natura.* Ecce D. Thomas negat Patrem esse priorem naturâ Filio, quia Pater & Filius eamdem habent naturam, idem enim sonabat inter Patres aliquid esse prius naturâ alio, quàm habere naturam priorem illo, quod erat posterius. Constat ergo ex Patribus ideo non admisisse nomen causæ in diuinis, quia sentiunt nomen causæ importare distinctionem naturæ inter causam, & causatum, & perfectionem finitam, & limitatam, rationemque creaturæ in termino à causa producto.

§. III.

Veram causæ definitionem expono.

NOn est animus causam vtcumque definire definitione, quæ omnibus & solis causis conueniat, sed etiam primum quiditatiuum conceptum causæ explicare, & constitutiuum essentiale causæ in definitione iuxta mentes Patrum exprimere. Definitionem adductam à Rubio quam num. 1. reiecti, quia rem per conceptum æquè obscurum exponebat, est enim æquè ignota ratio, propter quam Filius non sit dicendus effectus, & Pater causa non sit appellandus: verumtamen conceptum quiditatiuum causæ attingere constat ex mente Patrum, qui ideo negabant Patrem esse causam Filij ne concederent Filium esse effectum, sentientes causam, dici essentialiter per ordinem ad effectum. Est ergo hic conceptus effectus clarius in definitione explicandus. Non ineptè definiretur causa: *Principium influens in terminum non identificatum cum natura principij.* Quæ definitio non conuenit Patri respectu Filij producti, quia Filius productus identificatur cum natura producentis, & videtur omni causæ creatæ competere, & aliàs attingit distinctionem creaturarum; ex defectu cuius nolunt Patres Latini primam personam dici causam respectu secundæ. Contra hanc definitionem adduci potest sententia aliquorum asserentium posse eamdem entitatem, se ipsam per secundam actionem producere, quæ productio est vera causalitas, nullus enim admisit actionem creatam, quæ propriissimè non sit causalitas, ex vi cuius principium non constituatur in actu secundo. Hanc opinionem non omnes admittunt, illámque impugnabo Controuers. 9. Punct. 10. verumtamen vellem definitionem aliquam tradere, quæ iuxta omnium opinionem constans sit propter rationem, quam contra recentiores expendebam n. 8. Deindè si per impossibile hoc contingeret, vt idem homo se ipsum per veram actionem produceret, in illa productione totam rationem causalitatis contemplaremur: ergo de ratione formali causalitatis non est tendere in terminum distinctum à principio, quando principium est creatum: quod si Patres intendebant de ratione effectus seu termini causati à Deo esse distinctionem termini à natura Dei causantis, ideo est, quia requirebant limitationem ex parte effectus, illiusque naturam esse finitam, quod essentialiter importat distinctionem à natura producentis quod habet naturam infinitam. 14.

Sic ergo essentialiter & quiditatiuè conceptum causæ ad sensum Patrum, & iuxta Aristotelis mentem exprimo. *Principium influens per influxum ex se formaliter defectibilem.* Per particulam *principium* conuenit causa cum priuatione, & aliis, quæ non per se ad effectum conducunt, & principia dicuntur. Per illud *influens*, differt à principiis non conducentibus, & à conditionibus, quæ non influunt, sed prærequiruntur ad influxum, & adhuc conuenit cum principio generante, & cum principio spirante secundam, & tertiam personam Trinitatis, à quibus vltimò differt per illam particulam per *influxum ex se* 15.

defectibilem, quia influxus quo prima persona influit in secundam ex se est indefectibilis, generatio enim actiua identificatur cum Patre, & passiua cum Filio, ac proinde influxus, qui est idem cum generatione æquè indefectibilis est, ac est Pater, & Filius, & ipsa natura diuina cum qua identificatur. Definitionem hanc competere omnibus causis respectu omnium effectuum per se notum est, nullus enim influxus procedit à Deo circa effectum ad extra productum, quem Deus subtrahere non possit, & qui ex se vtpote finitus, & limitatus non sit defectibilis. Eadem ratione potest deficere quilibet alius influxus dependens à causa secunda, qui etiam immediatè dependeret à Deo: quod si daretur aliqua causa secunda, quæ per se ipsam influeret in effectum adhuc illius influxus defectibilis esset, quia ipsa causa secunda posset deficere.

16. Statui definitionem hanc omnibus causis, & non alij entitati competere: probo modò exprimere conceptum quiditatiuum causæ. Rationem causæ contemplantur Patres respectu effectus, seu termini, qui in se dicat distinctionem à natura diuina: rationem hanc rectè explicat defectibilitas influxus, quæ per locum intrinsecum dicit defectibilitatem termini, qui sine illo esse non potest, & consequenter distinctionem à natura diuina, quæ indefectibilis est. Ad rationem causæ exposcebant Patres ex parte termini virtutem finitam, & limitatam, hæc optimè explicatur per conceptum defectibilitatis: illud enim quod defectibile est, non est infinitum per essentiam, cui repugnat per locum intrinsecum esse defectibile. Consonat etiam hæc definitio doctrinæ Aristotelis, qui 2. Physic. cap. 3. text. 29. & lib. 2. de generat. cap. 7. text. 55. causam efficientem definiuit, *vnde primum principium est mutationis* ac si diceret, causa efficiens non est nisi illius, quod mutatur de non esse ad esse, quibus verbis innuit Aristoteles omnem effectum ex se esse defectibilem, capacémque non essendi.

17. Dices per defectibilem influxus explicari formalitates requisitas ad rationem causæ, respectu principij, & effectus respectu termini. Non tamen requiri hanc defectibilitatem per locum intrinsecum, vt in termino producto reluceat tota ratio effectus secundum omnes formalitates assignatas, & in principio producente tota ratio causæ, quod sic probare posses. Supponamus per impossibile Deum ad extra entitatem aliquam necessariò, & absque vlla libertate produxisse non sequitur ex hac suppositione per locum intrinsecum Deum non esse causam illius termini producti, & terminum productum non esse effectum, quia adhuc haberet perfectionem finitam, & limitatam distinctam à natura Dei producentis, & nihilominus effectus ille non esset defectibilis, quia cùm necessariò produceretur à Deo independenter à quolibet alio, eo ipso quod Deus existeret, illum produceret, & cum Deus necessariò existat, terminus ille necessariò produceretur à Deo. Respondeo duplicem defectibilitatem posse considerari in influxu, vnam extrinsecam, intrinsecam aliam: defectibilitas extrinseca est, quæ prouenit à causa indifferenti, vel libera vt producat: Defectibilitas intrinseca prouenit ab ipsa rei entitate, quæ ex se indifferens est, vt existat, & non existat, quia ex prædicatis essentialibus quæ in se habet non illi repugnat, non existere, neque essentialiter dicit actu existere. Hæc defectibilitas intrinseca est de ratione constitutiua effectus, quæ adhuc conueniret entitati, quam Deus necessariò produceret, quia licet non posset deficere, hoc non illi competeret ratione intrinsecæ entitatis, ex vi cuius præcisè apta erat ad existendum, vel non existendum; sed ratione agentis illam necessariò producentis. Influxus autem per quem Verbum producitur, & Verbum productum ex suanet intrinseca entitate deficere non possunt, & ex prædicatis intrinsecis defectibilitas illis repugnat, non præcisè ex eo quod principium productiuum necessariò terminum producat. Idem dicito de productione Spiritus sancti.

Obiic. in opinione aliquorum præcipuè ex Thomistis: creatio identificatur cum Deo: ergo in horum sententia influxus, quo Deus influit in rem creatam, cuius est causa identificatur cum ipso Deo: ergo est æquè indefectibilis cum ipso Deo: ergo in sententia horū definitio causæ à nobis assignata subsistere non potest. Dixi rem explicandam esse à me iuxta omnium sententias, & ita etiam ad hanc sententiam, definitionem extendo. Authores, qui dicunt creationem, actionémve non distingui à principio producente, dicunt creationem identificatam cum Deo non posse entitatiuè, & secundùm se deficere, asserunt tamen posse deficere secundùm formalitatem, & exercitium actionis, ita vt existat sine termino, & quin actu formalitatem influxus exerceat, & ita actionem defectibilem constituunt, etsi non materialiter, formaliter tamen, secundùm rationem formalem actualis influxus, & ita influxus, etsi aliàs identificatus sit cum Deo, & indefectibilis secundùm entitatem, defectibilis est secundùm formalitatem, & secundùm rationem formalis influxus, quia Deus ab æterno illam actionem secum identificatam habuit, quin ex vi illius effectus ponerentur extra causas, & ita in tempore effectus ex vi illius producitur, vt potuerit non produci, quia omnis effectus ad ext. à liberè producitur respectu Dei, quæ defectibilitas sufficiens est, vt per ordinem ad illam illius principium constituatur in ratione causæ, quæ tantùm dicit ordinem ad influxum defectibilem formaliter in ratione influxus. Neque hæc defectibilitas conuenit influxui, quo prima persona influit in secundam, aut prima & secunda in tertiam, quia neque materialiter, neque formaliter adhuc in ratione influxuum actualium potuerunt deficere hi fluxus, quibus personæ producuntur. 18.

PVNCTVM II.

Quid sit actus primus respectu effectus, & causam esse in actu primo ad illum.

NON pauci confundunt actum primum causæ cum prioritate naturæ causæ respectu effectus, existimantes idem esse causam esse in actu primo ad effectum, & esse naturâ priorem illo: Errant tamen, differunt enim sicuti differt subiectum à concreto, lignum v.g. ab albo, vt constabit ex dicendis in hoc Puncto de actu primo, & in sequenti de prioritate naturæ. 1.

Causam in actu primo dicere entitatem intrinsecam virtutis productiuæ nemo in quæstionem vertit, quia actus primus dicit totum illud quod ad actum secundum supponitur: sed entitas intrinseca causæ v.g. ignis supponitur ad productionem caloris, & ad calorem productum: ergo actus primus dicit formaliter entitatem intrinsecam causæ. Dicit similiter actus primus conditiones omnes prærequisitas ad effectum tenentes se ex parte causæ v.g. approximationem inter agens, & passum, positiuam, vel negatiuam, eo modo, quo requiritur ad effectum producendum, dispositiones ex parte passi, sine quibus effectus produci non potest, omnipotentiam applicatam ad operandum cum causa secunda, demum omnia comprincipia, & illorum circumstantias, 2.

quæ

quæ prærequiruntur ad effectum, & quæ debent supponi vt causa simpliciter sit potens operari. Ratio est manifesta: causa in actu primo, dicit virtutem iam aptam, & proximè potentem, & iam vltimò accinctam ad operationem: sed quousque habeat omnia alia comprincipia parata, & omnes conditiones, & circunstantias tenentes se ex parte virtutis, virtus causatiua non est simpliciter potens operari, non enim dicitur homo, etsi potentiam visiuam habeat, simpliciter potens videre obiectum cuius speciem non habet, neque ignis dicitur proximè potens calefacere subiectum ablens: ergo quousque virtus causatiua sit cum his omnibus comprincipiis, & circunstantiis non est in actu primo ad operationem.

3. Remotio impedimenti seu formæ incompossibilis cum actu secundo, quando potest esse effectus ipsius actus secundi non requiritur ex parte actus primi. Rem explico: Applicatur ignis intendens producere calorem subiecto frigido, frigiditas se tenens ex parte passi est incompossibilis cum calore, quem ignis intendit producere, & illa permanente calor non introducetur, potest tamen ignis non obstante resistentia frigiditatis calorem producere, & medio illo frigiditatem expellere, quâ expulsâ, calor, qui illam expellit, sibi subiectum sine aliquo impedimento præparat, vt possit illud informare, & in illo recipi, tunc expulsio talis frigiditatis non se tenet ex parte actus primi, sed potiùs est effectus, & actus secundus non tantùm respectu actus primi caloris, sed respectu ipsius caloris, qui est actus secundus ignis potentis illum producere, & actus primus respectu frigiditatis expulsæ. Ratio est, quia tunc expulsio frigiditatis est effectus caloris introducti, ratione cuius frigiditas fuit expulsa, ex præuisione enim caloris informantis subiectum, Deus subtraxit concursum, quo frigiditatem conseruabat, effectus autem caloris non potest se tenere ex parte actus primi, quia ex parte actus primi tantùm se tenet, id, quod est prius: sed effectus caloris est posterior calore: ergo non est prior: ergo expulsio frigiditatis, quæ est effectus caloris, & illo posterior, non potest esse prior illo, & se tenere ex parte actus primi respectu eiusdem.

4. Maior difficultas est de aliis impedimentis, quæ non possunt auferri ab agente producente effectum mediâ productione illius; eadem materia exemplum prebeat. Applicatur ignis intendens producere calorem passo aliàs capaci, præoccupato tamen frigiditate, ita subiecto adhærente, ratione peculiaris informationis, vel ratione validissimi agentis, quod illam conseruat, vt neutiquam possit ignis frigiditatem expellere medio calore, neque hunc producere ratione impedimenti inauferibilis ab agente naturali, vel saltem ab hoc igne applicato. Inquirimus an hoc casu dicatur ignis in actu primo ad producendum calorem. Duplicem actum primum distinguo, liberum & necessarium. Posito impedimento inauferibili existimo destrui actum primum liberum, libertatémque in actu primo, ratione cuius potentia dicatur proximè libera ad operandum. Hæc conclusio mihi certissima est, si enim ego deuinctus sim ferreis catenis, à quibus me expedire non possum, nullus dicet me esse liberum, ad longum iter agendum, quod illo ablato impedimento inire possem. Itaque negatio impedimenti auferibilis non requiritur ad actum primum liberum, negatio verò impedimenti inauferibilis, essentialiter ad illum supponitur: v.g. sum ego in medio cubiculi constitutus ianuis vndique clausis, intendo Ecclesiam petere, impedit iter aër occupans spatium, quod ego per nouas præsentias sum acquisiturus, impediunt similiter parietes quibus sum conclusus, aër impediens præsentias acquirendas, non tollit libertatem, quia possum ego aërem remouere ipsâ præsentiarum productione; parietes, quos ego deiicere non possum libertatem destruunt, & actum primum liberum, quia non illos possum remouere, vt Ecclesiam petam. Sed de hoc longiùs redibit sermo Controuers. ... de anima, vbi de libertate voluntatis disputabo.

De actu primo physico aliter sentiendum: affirmo 5.
ignem applicatum passo ex se receptiuo frigiditatis esse in actu primo, etiamsi non possit vincere impedimentum frigiditatis inhærentis subiecto: à posteriori conclusio manifestè probatur, quia si tantùm esset in actu primo causa necessaria, quando potest vincere impedimentum extrinsecum, vt effectum producat, numquam daretur resistentia causarum, quia numquam poterunt dari duæ causæ simul in actu primo ad effectus incompossibiles, quia non potest vtraque mutuò vincere, & vinci; illa verò quæ vincere non poterit non erit in actu primo: vbi verò non sunt duo contraria in actu primo, non potest esse resistentia, quæ dicit virtutes resistentes in actu primo, vt constabit ex dicendis in *Generatione*. A priori rationem reddo: Actus primus physicus tantùm dicit potentiam physicam ad operandum: sed cum potentia physica ad operandum componi potest impedimentum ad operationem: ergo negatio huius impedimenti non est de ratione potentiæ physicæ, neque actus primi physici, quia ille, qui potentiam habet cum omnibus aliis circunstantiis ad deambulandum, simpliciter dicetur potens deambulare, etiamsi aliquod impedimentum habeat, quo impediatur, ratione cuius non erit impotens physicè, sed tantùm physicè impeditus, & moraliter impotens, quia physicum impedimentum impotentiæ morali æquiualet in ordine ad effectum, quando inauferibile est. Ex hoc infertur etiam distinctio inter actum primum liberum, & non liberum, quia actus primus liber dicit potentiam non solùm physicam, sed moralem, & opponitur cum omni determinatione, siue intrinseca, siue extrinseca ad actum secundum, quæ illum præcedat; actus verò primus physicus non dicit determinationem, neque opponitur cum determinatione intrinseca, quam semper ex se habet potentia necessaria ad effectum, neque cum determinatione extrinseca ad negationem effectus, quam inducit impedimentum inauferibile, ratione cuius determinationis opponitur cum actu primo libero, qui essentialiter dicit indifferentiam ex parte principij, quam non importat actus primus physicus, hic enim tantùm dicit posse facere, ille verò posse facere, & posse non facere.

Causam in actu primo non includere actionem. 6.
ex dictis manifestè constat, si enim causa adhuc impedita, dum nullam exercet actionem, est in actu primo, certum est ad actum primum non requiri actionem, & ratio ipsa manifestè ostendit: esse in actu primo dicit potentiam ad operandum cum omnibus prærequisitis ad actum secundum: sed potest esse potentia cum omnibus prærequisitis sine actione: ergo sine actione potest esse potentia in actu primo. Minor patet in causa libera, quæ postquam fuit in actu primo proximè potens ad operandum sæpè non operatur, & in causa necessaria physicè impedita, & ratione ipsâ manifestè apparet, aliud enim est posse operari, aliud de facto operari: operari dicit operationem supra potentiam, posse operari tantùm dicit potentiam.

Difficiliùs quæstio dissoluitur de possibilitate actio- 7.
nis: hanc requiri ex parte actus primi affirmant, nescio qui recentiores, quos impugnant Hurt. disp. 8. & Arriag. disp. 7. vterq; sect. 2. subsect. 2. In opinione, quæ

quæ affirmat repugnante actione, cauſam non poſſe ſubſiſtere, certum eſt requiri poſſibilitatem cauſalitatis tanquam obiectum relationis, quam dicit ad illam virtus productiua caloris, ad ipſum actum primum caloris producendi, quia ex parte actus primi ſupponitur ad productionem caloris virtus productiua caloris: ſed hæc virtus ſupponit, vel dicit comitanter tanquam obiectum poſſibilitatem calefactionis, & caloris, ſine qua exiſtere non poteſt: ergo eo modo quo requiritur poſſibilitas calefactionis & caloris ad exiſtentiam ignis tenentis ſe ex parte actus primi ad calorem producendum, requiritur ad actum primum reſpectu eiuſdem caloris, quia actus primus illius dicit intrinſecè, & identicè entitatem ignis potentem calorem producere.

§. Dixi requiri poſſibilitatem caloris (eadem eſt ratio de poſſibilitate caloris, ſeu calefactionis) ad actum primum reſpectu eiuſdem caloris, ſecundùm prædictam ſententiam, non tamen dixi requiri ex parte actus primi, quod eſt valde notandum, intercedit enim maximum diſcrimen inter hoc, quod eſt requiri ad actum primum, & requiri ex parte actus primi. Requiri ex parte actus primi proximi, dicit requiri tanquam quid tenens ſe ex parte virtutis, ſeu potentiæ, conditioniſve immediatè prærequiſitæ ad effectum: requiri ex parte actus primi remoti, eſt requiri hoc modo non ad ipſum effectum, ſed ad actum primum effectus, qui ſe habeat tanquam actus ſecundus reſpectu illius prærequiſiti, quod dicitur actus primus remotus reſpectu vltimi effectus. Requiri ad actum primum non dicit hunc prioritatis modum, ſed ſufficit requiri non immediatè ad effectum, & requiri ad cauſam, non vt actum primum illius, ſed tantùm comitanter, vel vt actum ſecundum. Rem explico in probabili ſententia, quæ aſſerit animam habere potentias ſuperadditas, & non poſſe eſſe ſine illis: ad actum primum viſionis requiritur potentia auditiua, quia requiritur ad animæ exiſtentiam, quæ eſt actus primus viſionis, non tamen requiritur potentia auditiua ex parte actus primi ad viſionem, quia neque immediatè influit in viſionem cuius ſit actus primus immediatus, neque mediatè, quia licèt anima requirat potentiam viſiuam ad ſui exiſtentiam (loquor iuxta communem ſententiam, vt rem explicem) non illam requirit, vt actum primum illius, neque ab illa dependet à priori, ſed tantùm à poſteriori, quæ dependentia non eſt ab aliquo, quod ſe teneat ex parte actus primi. Similiter præſentia vnionis ex parte actus primi ſupponit vnionem, & quia hæc requirit extrema, ad actum primum huius præſentiæ requiruntur extrema, non tamen requiruntur ex parte actus primi, quia neque ſunt immediatè actus primus præſentiæ, neque mediâ vnione, quia etſi vnio ex ſe non poſſit eſſe ſine extremis, hæc non requirit ex parte actus primi, neque ſe habent per modum actus primi. Sic in noſtro caſu, productio caloris ſupponit ex parte actus primi entitatem ignis ſecundùm ſe, hæc non poteſt exiſtere ſecundùm ſententiam, in qua procedit concluſio, ſine poſſibilitate caloris: Ex quo infertur ad actum primum caloris requiri poſſibilitatem eiuſdem, non tamen ex hoc capite requiritur ex parte actus primi, quia poſſibilitas caloris non requiritur immediatè, vt actus primus calefactionis, ſeu caloris exiſtentis, neque vt actus primus virtutis, à qua eſt producendus calor, videlicet ignis, quia licèt ignis dicat intrinſecè relationem tranſcendentalem ad poſſibilitatem ignis, & illam requirat tanquam terminum, non illam requirit ex parte actus primi, quia terminus, vt terminus non eſt actus primus illius, quod terminat, vt patet in termino actionis productiuæ, ſed tantùm requiritur comitanter, vel conſequenter, ſeu illatiuè. Hæc doctrina apprimè obſeruanda eſt, quam ſi in promptu Philoſophus non habeat, nihil ſolidè apprehendet in his, quæ ad dependentiam effectuum à cauſis pertinet. Neque Theologus, quibus principiis dexterè non vtatur, nihil in materia de prouidentia, de ordine decretorum Dei ſolidè inueſtigare poterit.

Alio modo affirmo requiri poſſibilitatem cuiuſuis entitatis non ſolùm ad actum primum eiuſdem exiſtentis, ſed ex parte actus primi obiectiuè. Probo: Ex parte actus primi caloris producendi ab igne requiritur voluntas Dei applicans omnipotentiam ad concurrendum cum igne: ſed hoc decretum ſupponit ex parte actus primi poſſibilitatem eiuſdem caloris producendi: ergo calor producendus remotè ſupponit ſui poſſibilitatem, quatenus hæc ſupponitur ex parte actus primi, ad decretum, quod immediatè tanquam actum primum ſupponit. Tota difficultas in minori vertitur: vt Deus moueatur ad applicandam omnipotentiam ad producendum calorem requiritur ipſum eſſe poſſibilem, temerè enim, & cum periculo inane decretum eliciendi decreuiſſet producere calorem, quem ignorabat, an eſſet poſſibilis: ergo actus, quo vult producere calorem cùm cauſa ſecunda reſpicit tanquam motiuum ſaltem inadæquatum poſſibilitatem caloris: ergo hic actus aliquo modo ſe tenet obiectiuè ex parte huius decreti eâ ratione, quâ poteſt dari actus primus reſpectu actuum internorum Dei, quia motiuum actus voluntatis non tantùm requiritur ad actum comitanter, vel antecedenter: ergo medio hoc decreto applicante omnipotentiam ad calefactionem, quod pertinet ad actum primum calefactionis, hæc ſupponit ex parte actus primi ſui poſſibilitatem, eo modo, quo ſupponitur ad decretum: ſed ad decretum ſupponitur non tantùm comitanter, ſed antecedenter, non phyſicè, ſed tantùm obiectiuè, tanquam motiuum actus, quod eadem calefactio ſupponit ex parte actus primi. Quod dixi de actu applicante omnipotentiam ad producendum effectum cum creatura, dicam de actu, quo Deus ſe ſolo illam producere decernit, quia ſemper actus, quo Deus vult effectum producere ſupponit ex parte motiui poſſibilitatem effectus. 9.

Dico vltimò, poſſibilitatem effectus non requiri alio modo præter iam dictos, neque ad actum primum, neque ex parte actus primi reſpectu eiuſdem effectus producendi, quapropter in opinione, quam latè probabo in Metaphyſicis aſſerente, virtutem intrinſecam cauſæ non habere connexionem cum poſſibilitate effectus, poſſibilitas tantùm requiritur, vt obiectum actus voluntatis, quo Deus applicat ſuam omnipotentiam, quod ſic probo. Poſſibilitas effectus poteſt conſiderari pertinens ad actum primum eiuſdem effectus producendi tanquam obiectum alicuius ordinis, ſeu reſpectus, vel formaliter per ſuam entitatem conſtituens actum primum tanquam obiectum tantùm poteſt conducere, vt obiectum relationis tranſcendentalis, vel actus intentionalis, qui ſe teneat ex parte actus primi, quos modos ſe tenendi ex parte actus primi iam explicui: neque alius apparet, quo poſſit concurrere tanquam obiectum. Immediatè & per ſe formaliter non poſſe ad actum primum conducere, ſic probo. Poſſibilitas effectus nihil eſt diſtinctum ab ipſo effectu, ſed effectus tantùm poteſt ſupponi ad ſe ipſum, vt obiectum, & non immediatè per ſuammet entitatem, quia nihil poteſt immediatè ad ſe ipſum ſupponi, neque tanquam virtus productiua, neque tanquam conditio: ergo non poteſt formaliter immediatè pertinere ad actum primum ſui ipſius. Dices entitatem vt poſſibilem ſupponi poſſe ad ipſam vt exiſtentem. Contrà: vel diſtinguis formaliter entitatem vt poſſibilem 10.

ab

ab ipsa vt existenti, vel non distinguis : si non distinguis non duplicem terminum distinctionis assignas, sed eumdem repetis modò affirmatum, & postea negatum. Si distinguis, possibilitas, vt distincta ab existentia non est physicè, sed tantùm obiectiuè, quia quod non est existens, absolutè non est : ergo non potest physicè actum primum constituere, nihil enim potest eo modo, quo non est, aliud constituere.

11. Ex hoc infero, quod si per impossibile fingamus Deum posse applicare omnipotentiam ad obiectum ex se repugnans, vel ignem posse independenter ab applicatione omnipotentiæ calorem producere, in hac suppositione admittendum esse actum primum adæquatum respectu obiecti impossibilis. Rem explico : Supponamus repugnare calorem, ex hac repugnantia, non sequitur per locum intrinsecum repugnare virtutem productiuam illius v. g. ignem, quia vt probabo in Metaph. Controuers. 10. Punct. 4. virtus productiua connexionem non habet cùm possibilitate effectus. Applicetur ergo ignis potens producere calorem subiecto capaci, tunc talis ignis, tantùm ex defectu decreti applicantis omnipotentiam non erit in actu primo ad producendum calorem, quia possibilitas tantùm requiritur ad existentiam illius decreti : ergo si supponamus per impossibile decretum illud non esse necessarium ad productionem caloris, nihil deficiet ex his, quæ requiruntur ad actum primum caloris producendi.

12. Obiic. Implicante effectu, supposito quocumque alio, causa non potest producere effectum : ergo ad hoc vt causa possit producere effectum requiritur effectus possibilitas : ergo requiritur ad actum primum effectus producendi, qui dicit formaliter causam posse effectum producere. Distinguo antecedens : non potest causa producere effectum quocumque alio posito, ex defectu potentiæ seu actus primi, nego : ex intrinseca repugnantia effectus concedo. Deinde distinguo primum consequens : ergo ad hoc vt causa possit producere effectum requiritur effectus possibilitas : requiritur effectus possibilitas concomitanter ad ipsum effectum cum quo identificatur, & per modum actus secundi, concedo consequentiam : requiritur antecedenter ad ipsum effectum producendum, nego consequentiam. Deinde nego secundam consequentiam : actus enim primus dicit causam posse producere effectum quatenus est ex parte actus primi, & quatenus dicit omne, quod antecedenter prærequiritur ad effectum, non verò quatenus dicit possibilitatem effectus requisitam formaliter ad productionem, tanquam quid comitans, productionem, seu identificationem cum illa. Aliud enim est requiri formaliter ad effectum : Aliud est prærequiri causaliter. Quod causaliter prærequiritur pertinet ad actum primum, & hac ratione non requiritur possibilitas effectus ad eumdem producendum formaliter per se, sed tantùm tanquam obiectum decreti applicantis omnipotentiam, quod decreto præciso nullo modo requiritur. Quod formaliter requiritur tanquam actus secundus constituens actum primum formaliter operantem non se tenet ex parte actus primi, & hac ratione requiritur immediatè, & per se possibilitas ad ipsius productionem.

13. Obiic. secundò. Causa actu operans dicit operationem actualem : ergo causa potens operari dicit operationem possibilem : probatur consequentia, sicut se habet existentia operationis ad causam actu operantem, se habet possibilitas eiusdem ad causam potentem operari : sed causa operans constituitur per operationem actualem : ergo causa potens operari constituitur per possibilitatem operationis. Respondeo negando consequentiam prioris enthymematis, & maiorem syllogismi sequentis, hoc enim quod est operari dicit quid superadditum actui primo, posse autem operari nihil dicit illi superadditum. Vnum in hac re verum est, quod arguentem decepit, videlicet possibilitatem obiectiuam huius concreti *causa operans* dicere possibilitatem causæ, & possibilitatem operationis, quia id, quod includit hoc concretum *existens in statu existentiæ*, includit idem concretum possibile in statu possibilitatis obiectiuæ, seu Logicæ, cuius possibilitas non distinguitur ab ipsa entitate existente. Operatio verò quatenus dicit potentiam physicam, in qua virtualiter continetur tantùm dicit actum primum realiter distinctum ab ipsa operatione possibili, & existenti.

PVNCTVM III.

De prioritate causæ respectu effectuum.

§. I.

Naturam prioritatis explico.

PRIORITATEM causarum respectu effectuum explicuit Aristoteles in Metaph. c. 11. & in Postprædicament. cap. 11. vbi postquàm varios modos prioritatis tradidisset, scilicet prioritatem ordinis, dignitatis, vniuersalitatis, & temporis, accedit ad illa, quæ prioritatem causæ habent. Quæ verbis exponit : *Alia autem naturâ* (scilicet priora) *ea inquam, omnia, quæ eiusmodi sunt, vt sine aliis esse possint, non item sine illis alia.* Ex quo infertur illud, quod prius naturâ est, posse esse sine posteriori, posterius autem sine priori esse non posse, ideo causa dicitur prior naturâ quia sine effectu subsistere potest, effectus verò sine causa neutiquam potest existere. Ratio est, quia causa non recipit suum esse ab effectu, & ita deficiente effectu potest cum illo permanere ; effectus verò habet esse à causa, quapropter sine causa existere repugnat. 1.

Sibi contrarium fuisse Aristotelem in postpræd. cap. citato existimarunt nonnulli decepti quibusdam verbis, quibus ego doctrinam Philosophi magis illustrabo : *Videbatur vltra iam dictos, alius quidem esse prioris modus. Eorum enim, quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quouis modo, vt alterum sit, prius naturâ non incongruè dici potest.* Ecce Aristoteles assignat alium prioritatis modum inter illa, quæ ad inuicem conuertuntur, quorum vnum est causa alterius : ergo prioritas ex mente Philosophi non dicit consequentiam non mutuam inter illud, quod est posterius. Hæc verba nonnullam speciem obiectioni præbent, illa tamen adduxi in confirmationem doctrinæ, quam tradiderat Aristoteles ; quam apprimè probant, si attexantur illis, quæ postea subdit Philosophus, quibus præcedentia declarat. Exemplo doctrinam traditam explicat Arist. *Esse enim hominem ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sanè conuertitur. Nam si sit homo, vera est oratio, quæ de ipso profertur, & è contrà, homo profectò est, si vera est oratio ea, quâ hominem dicimus esse : Atqui oratio vera, vt res sit nullo pacto est causa ; res tamen aliqua ex parte causa videtur, vt sit oratio vera.* Non dubitari potest in hoc exemplo extrema non dici ad conuertentiam, res enim, quæ causa est veritatis, connexionem non habet cum veritate, quæ est illius effectus, non enim infertur, est homo : ergo est veritas propositionis, quâ dicitur hominem esse, quia homo 2.

potest existere nullâ propositione existente, in quo casu erit homo, & non erit propositio vera: veritas autem cuius est causa homo existens, necessariò infert hominis existentiam, & hæc est recta illatio, hæc propositio *homo existit*, est vera: ergo homo existit: hæc autem non ita: homo existit: ergo datur aliqua propositio vera cuius ipse sit causa, quia potest existere homo nullâ propositione verâ, vel falsâ existente. Vnum in hac re verum est propter quod videntur aliquo modo dici ad conuertentiam hæc extrema, etsi verè non conuertantur, quod Arist. in prædictis verbis insinuat, & ex quo fundamentum desumpsit ad affirmandum, hæc extrema conuerti, non absolutè, sed ex suppositione, vt iam explico, quod non est contra prioritatem causæ respectu effectus. Asserit Aristoteles rectè inferri esse hominem ad orationem de ipso veram, hoc est rectè valere, hæc oratio est vera, *homo existit*: ergo existit homo. Postea subdit rationem propter quam hæc illatio mutua videatur: *Nam si sit homo vera est oratio, quæ de ipso profertur*, expendas quæso illa verba, *quæ de ipso profertur*, quæ non imprudens addidit Aristoteles, qui non dixit: si sit homo, vera est oratio; quia hæc est ineptà consequentia, est homo: ergo est oratio vera: sed dixit: *Nam si sit homo, vera est oratio quæ de ipso profertur.* Ac si diceret, si est homo vera erit oratio, quæ de ipso proferatur; clariùs, si sit homo, ex suppositione, quod esse de illo proferatur, oratio vera erit, implicat enim existente homine, me proferre hanc orationem, *homo existit*, & illam veram non esse, ac proinde mutuò dicuntur, hæc propositio est vera *homo existit*; ergo verè existit homo: Similiter homo existit: ergo hæc propositio quam ego modò profero, *homo existit*, vera est. In quo sensu extrema hæc ad conuertentiam dicuntur, quod declarat Aristoteles prædicto testimonio, sempérque integra remanet illius doctrina, quia veritas propositionis, quæ est effectus obiecti, nullâ suppositione factâ infert obiectum; obiectum autem quod est causa, nullâ suppositione factâ, veritatem non infert, vt patet in exemplo adducto.

3. Cæterùm contra hanc doctrinam ita nonnulli obiiciunt: ex parte illius, quod prius dicitur, vel tantùm sumitur actus primus secundùm se, vel actus primus cum actione: si sumitur actus primus cum actione, quatenus dicit hoc concretum *causans*, non potest esse sine effectu, si sumitur actus primus secundùm se, sicuti actus primus secundùm se potest esse sine effectu, ita effectus secundùm se potest esse sine illo, quo posterior est, quia poterat dependere ab alio per aliam actionem, & non esse posterior hoc actu primo: ergo non est consequentia de effectu ad causam, quæ non sit ex causa ad effectum, cùm neutra entitas secundum se alteram inferat, & sicuti effectus causalitati adiunctus infert causam, ita causa adiuncta causalitati infert effectum. Respondeo facta comparatione cum causa in actu primo existente, omni actione seclusâ cum effectu nudè sumpto disparem esse rationem, quia causa posita in actu primo potest esse sine aliquo effectu, & ita illud esse quod habet in illo actu primo habet independenter ab omni effectu, ita vt verum non sit dicere, hæc causa in actu primo existit ex vi huius effectus, quo ablato non existeret. Effectus verò in instanti in quo existit eo ipso quod existat affixus est alicui actioni determinatæ, quia etiamsi hæc vel illa illi sufficeret, eo ipso quod existit vnam determinatam habet, ex vi cuius existit, & quâ deficiente deficeret effectus, mediâ quâ affixus est huic actui primo, quia illa actio, ex vi cuius existit ex natura sua est determinatè affixa huic actui primò, & ita verum est de effectu, qui modò existit dependens ab hac actione per se affixa huic principio, non solùm secundùm causalitatem, sed etiam secundùm se defecturum deficiente hoc principio, dummodo aliud non superueniret; de causa verò numquam est verum dicere, deficiente hoc effectu, seu hac causalitate deficeret causa, nullo alio superueniente effectu. Verum est, me non posse modò inferre ex existentia effectus nudè sumpti existentiam huius numero causæ, quia nescio ex vi cuius causalitatis existit, quæ immediatè mihi causam demonstrat, in re tamen effectus ipse, etsi non per suam entitatem, per causalitatem, quam de facto habet, est affixus huic causæ, itavt sine illa non existeret; causa verò, etsi de facto per causalitatem coniungatur cum effectu, ita coniungitur, vt illo deficiente eodem modo existeret, etiamsi nullus alius succederet effectus.

Cæterùm hucvsque nondum dictum est, per quid 4.
constituatur causa prior effectu: licet enim actus primus, qui sine secundo esse potest, denominetur prior naturâ respectu actus secundi, vt dictum est, tamen non dicitur prior naturâ per suammet entitatem, vt patet ex ipsa ratione actus primi, seu subiecti, quod denominatur prius naturâ, quod potest esse sine effectu: ergo potest esse sine illo, quod est posterius: ergo potest non esse prius, quia sine posteriori existenti saltem in signo sequenti non potest existere prius formaliter vt prius: ergo actus primus, qui formaliter denominatur prior naturâ, in ratione prioris constituitur per causalitatem per quam constituitur formaliter causans, & per eamdem indiuisibiliter effectus constituitur posterior. Sicut enim per eamdem entitatem constituitur ignis producens calorem, & calor productus ab igne, ita per eamdem constituitur ignis prior naturâ calore, & calor posterior naturâ igne, quia conceptus prioris naturâ est conceptus causantis, & conceptus posterioris est conceptus causati: itaque duo dicit entitas, quæ est prior naturâ, seu subiectum, seu actus primus, qui denominatur prior naturâ; posse existere sine illo, respectu cuius prior dicitur, & esse causam illius: primum habet actus primus, ratione sui, quia per se est independens ab omni effectu producendo; secundum per actionem superadditam, ex vi cuius constituitur effectus existens. Similiter in effectu aliud est actu dependere, & effici ab illo, quo posterior est, aliud non posse esse sine illo: Dependere actu habet per causalitatem superadditam, non posse existere sine hac causa determinata, ex eo quod de facto terminet hanc causalitatem, & non aliam, quod similiter dicit causalitatem superadditam, habet tamen ex se, & per suam intrinsecam entitatem non posse existere sine hac, vel illa, quia ita intrinsecè petit dependere ab aliqua causa vt implicet existere sine vlla dependentia.

Concludo ex his actum primum secundùm se non 5.
esse priorem naturâ, sed per actionem superadditam, quæ ab illo potest saltem supernaturaliter separari. Infero similiter effectum secundùm suam entitatem non esse posteriorem naturâ, sed per eamdem causalitatem, per quam dependet ab agente, quia vt modò dicebam per eamdem entitatem constituitur causa prior, & effectus posterior, habet tamen effectus per suam naturam, ita exigere dependere ab aliqua causa, quâ sit posterior, vt implicet existere sine aliqua dependentia illi superaddirâ. Hæc de effectibus, qui dependent per actionem interiectam; illi verò qui immediatè dependent per suas entitates absque vllâ mediâ actione per suas entitates formaliter nullo alio superaddito constituuntur posteriores certâ, & determinatâ causâ, à qua per se dependent. Infero similiter actionem quâ dependet effectus à causa non esse priorem effectu, quia sine effectu existere

non

non poterit, sed intrinsecè per suam entitatem ita est connexa cum effectu, vt non possit neque diuinitùs esse sine illo. Rursus infero primam personam Trinitatis non esse priorem naturâ Filio, quia non est causa filius, vt probaui Puncto 1. neque me accuses circulum committere, ego enim non probaui, Patrem non esse causam Filij, quia non est prior naturâ filio, vt aliqui probant, sed iam aliunde firmum suppono, non esse causam, ex quo infero non esse priorem, quia prioritas naturæ essentialiter dicit causalitatem, & supponit virtutem causatiuam. Deinde Pater non potest dici prior Filio, quia adhuc vt principium productiuum Filij existere non potest sine Filio, similiter principium productiuum non distinguitur ab actuali productione actiua, & sicuti productio non potest esse prior naturâ propter rationem dictam; ita neque principium cum illa identificatum. Adde in multorum sententia, primam personam formaliter constitui per generationem actualem, & ita neque formaliter datur principium productiuum Filij distinctum ab ipsa productione actuali. Infero vltimo: Actum primum formaliter, vt prior est naturâ effectu non posse separari ab illo, quia formaliter vt prior includit causalitatem inseparabilem ab effectu, & respectu effectus, qui non dependet, mediâ causalitate distinctâ, includit ipsum effectum.

6. Hæc de prioritate *in quo*, quam prioritatem *naturæ* Philosophi appellant. Aliam prioritatem assignant Doctores, quam vocant prioritatem *à quo*, quæ non dicit necessariò causalitatem neque illam excludit. Prius *à quo* dicitur illud à quo aliud siue naturâ, siue supposito distinctum trahit originem, illud verò quod originem trahit, posterius *à quo* dici solet. Hac ratione, Pater dicitur prior prioritate originis Filio, & hic eadem ratione posterior dicitur, quia pater filium producit, & filius productus dicitur à patre. Eadem ratione omnis causa prior est effectu, & omnis effectus posterior causâ; valet enim, est prius naturâ: ergo origine; non tamen è contrà, quia prioritas naturæ & *in quo*, supra prioritatem originis, & *à quo*, dicit veram causalitatem, quam non includit præcisè prioritas originis seu prioritas *in quo*. De actione dissentiunt Doctores. An prior dicenda sit effectu prioritate originis, affirmant aliqui à paritate generationis actiuæ, quæ est prior origine termino genito, & quâ effectus verè dicitur esse ab actione. Negant alij existimantes effectum non esse ab actione, sed à causa mediâ actione: & disparitatem reddunt ad exemplum adductum, ex eo quod generatio actiua non distinguitur à principio producente Verbum, cuius est generatio, actio verò procedens à causa distinguitur à principio producente effectum. Res est parui momenti, assentior huic dicendi modo.

§. II.

Argumenta soluta.

7. OBiicies, ad probandum non omnem actum primum posse esse sine effectu, ac proinde non omnem causam priorem naturâ adhuc materialiter sumptam sine effectu esse posse. Ex parte actus primi respectu cuiusuis effectus supponitur actus voluntatis, quo Deus vult illum producere; sed posito hoc actu non potest non esse actus secundus: ergo posito actu primo valet consequentia ad actum secundum. Ne recurras ad effectum, qui ratione libertatis, vel impedimenti creati potuit non coniungi cum actu primo, quia tantùm supponebat decretum virtuale, vel decretum producendi effectum dependenter à libertate causæ creatæ; conficio argumentum in actu primo, qui supponitur ad creationem Angeli: creatio Angeli supponit ex parte actus primi decretum absolutum, & efficax creandi Angelum: sed supposito hoc decreto non potest non Angelus creari, quia est decretum absolutum, & efficax independens ab aliquo, quod possit impedire creationem Angeli, quæ nullam entitatem habet in rerum natura secum incompossibilem, quod decretum non minorem connexionem habet cum creatione Angeli, quàm ipsa creatio cum termino: ergo hic actus primus inseparabilis est ab effectu, etiam per intellectum, quia non possumus concipere decretum efficax Dei sine effectu, quem Deus per tale decretum intendit producere: ergo datur actus primus à quo valeat consequentia ad effectum: ergo cum postea huic actui primo aduenit actio, non constituitur prior naturâ, quia de ratione illius, quod est prius naturâ, est, vt ex illo non valeat consequentia ad illud, quod est posterius. Respondeo totum actum primum, qui supponitur ad creationem Angeli quatenus dicit omnipotentiam, & decretum illud efficax, posse, & de facto separari ab Angelo non pro illo instanti pro quo Deus decernit creare Angelum, sed per totam æternitatem præcedentem; omnipotentia enim, & decretum ex vi quorum Angelus *in* tempore fuit creatus extitêre ab æterno sine creatione Angeli; actio verò productiua effectus pro nullo instanti potest existere non existente effectu, & ideo connexio, quam habet actio cum effectu opponitur cum prioritate naturæ, non verò connexio, quam habet decretum cum effectu. Dices omnipotentiam cum tali decreto creandi Angelum in instanti *A*, non esse actum primum ad creationem faciendam in æternitate, seu in aliquo instanti præcedenti instans *A*, ac proinde hunc actum primum non posse existere in illa mensura, pro qua est actus primus sine effectu. Concedo, decretum non posse existere in mensura, pro qua est actus primus, id est, pro qua ex vi illius decernitur effectus sine effectu, nihilominus verum est totum actum primum secundùm se præcessisse in æternitate sine effectu, ac proinde non valet consequentia, est actus primus ad producendum Angelum in instanti *A*: ergo est Angelus productus. Sed necessum est adiungi aliam præmissam, videlicet, est actus primus creandi Angelum *in instanti A*, & instans *A* est iam præsens: & tunc legitimè infertur: ergo existit Angelus.

8. Instabis: supponamus Deum decreuisse creare Angelum ab æterno, & perpetuò illum conseruare. Decretum, quo decerneretur talis creatio semper connecteretur cum effectu: ergo non posset esse priùs naturâ illo: ergo actus primus huius Angeli non esset prior naturâ illo. Respondeo decretum creandi Angelum ab æterno, & perpetuò illum conseruandi, esse actum primum substantiæ Angeli, & infinitarum durationum, quas per totam æternitatem haberet, quæ omnes essent actus secundus adæquatus respectu illius, à quo actu secundo adæquato actus primus de facto separetur, quia numquam illi toti simul coëxisteret, sed successiuè in singulis instantibus, singulis partibus illius actus adæquati, hoc est, singulis durationibus; & dum huic coëxisteret, esset sine omnibus aliis. Et ita à quacumque illarum singulariter sumpta per æternitatè à parte antea, & à parte post separaretur, quia tantùm illi coëxisteret per vnicum instans, in quo existeret illa duratio, & ita ex existentia actus primi non posse inferri existentiam totius actus adæquati, qui numquam simul existeret, neque existentiam huius partis in particulari, quia hæc tantùm existeret in vnico instanti, & actus primus illius per totam æternitatem duraret. Quod si substantia Angeli semper coëxisteret actui primo, seu decreto,

quo produceretur,non ideo esset,quia decretum esset actus primus substantiæ Angelicæ, ex eo enim quod sit decretum efficax circa substantiam Angeli,tantum infertur Angelum esse futurum in aliqua differentia temporis,non verò per totam æternitatem,sed ex eo, quod esset actus primus durationum correspondentium omnibus temporis instantibus, quarum quælibet supponit, vel constituit Angelum præsentem in certo instanti temporis, & ita ratione decreti durationum,seu actus primi durationum Angelus debet esse existens in omni tempore,& consequenter coëxistere cuicumque entitati in quacumque differentia temporis, & hac ratione coëxistit decreto, quo decernitur illius substantia,quatenus est decretum, seu actus primus durationum.

9. Instabis : Duratio non distinguitur à re durante : ergo decretum, quod est actus primus substantiæ Angelicæ durantis,& quod est actus primus durationis adhuc ex parte obiecti non respicit duo, entitatem & durationem,nec est actus primus duorum : ergo malè distinguimus actum primum Angeli per æternitatem durantis, quatenus respicit substantiam Angelicam, & quatenus respicit durationem? Respondeo durationem non distingui intrinsecè à re durante, distingui tamen extrinsecè per aliquod extrinsecum, quod connotat entitas durans, quod extrinsecum respicit decretum producendi Angelum durantem : diuersum enim est decretum, quo Deus decernit creare Angelum durantem ab æterno, à decreto,quo decernit illum in tempore creare,& diuersum obiectum respicit, etiamsi inspiciat eamdem substantiam Angeli.

10. Aliter responderi posset eamdem entitatem decreti secundùm totum id quod dicit entitatiuum futuram esse, etiamsi Deus non decreuisset producere Angelum,in quo casu licet non esset illud decretum secundùm formalitatem decreti, esset secundùm entitatem,& esset id, quod modò est actus primus Angeli, etsi non esset vt actus primus, & decretum efficax producendi Angelum, ex quo infertur actum primum Angeli secundùm suam entitatem non habere connexionem cum Angelo, quia eadem entitas quæ modò est decretum, & eadem omnipotentia in quibus consistit actus primus adæquatus Angeli producendi existerent, etiamsi Deus non decreuisset creare Angelum,in quo casu existente toto actu primo secundùm entitatem, etsi non secundùm formalitatem, non existeret Angelus. Ex quo infertur non valere consequentiam ex entitate, quæ est actus primus Angeli ad ipsum Angelum existentem, quod sufficit ad prioritatem naturæ. Alij affirmant decretum efficax vt efficax constitui per effectum, & non supponi ad illum,& ita decretum efficax non se tenere ex parte actus primi, iuxta quorum doctrinam ratione decreti numquam valebit consequentia de actu primo ad actum secundum. Legatur P.Vasquez tom.1.in 1.partem, disput.80. cap.2. & P.Herice disput.16.cap.9.

11. Obiicies secundò : Etiamsi fingamus per impossibile Deum esse causam necessariam effectus,non sequeretur Deum non esse priorem naturâ effectu, & nihilominus mutuò valeret consequentia, est effectus ; ergo est causa : est causa,ergo est effectus, ergo non est de ratione prioris & posterioris naturâ non dici ad conuertentiam. Respondeo adhuc in hoc casu diuerso modo inferri effectum ex causa,quàm causa ex effectu, quia ita infertur effectus ex causa,vt si per impossibile fingeremus causam deficere per locum intrinsecum, sequeretur effectum defecturum esse, si tamen fingeremus per impossibile effectum, quem necessariò Deus erat producturus per accidens deficere, ex defectu effectus per locum intrinsecum non inferretur defectus causæ,quod sufficit ad prioritatem naturæ, ad quam tantùm requirit Aristoteles,vt illa quæ sunt priora, ita sint,vt datâ negatione posterioris ex hac non inferatur per locum intrinsecum negatio prioris,sicuti datâ negatione prioris infertur per locum intrinsecũ negatio posterioris,quod intendit Aristot. per illa verba : *Alia autem naturâ priora, quæ huiusmodi sunt, vt sine alijs esse possint,non item sine illis alia*, casu autem quo Deus operaretur necessariò, etiam ex se posset esse sine effectu,quia si rursus fictioni fictio addatur, quâ dicamus actionem Dei necessariò operantis impediri,non sequeretur per locum intrinsecum Deum non exiturũ, sicuti modò non sequitur ignem necessariò calefacientem non existere ex eo,quod non operetur.

Obiicies contra conclusionem,quâ diximus actionem non esse priorem naturâ effectu. Actio constituit actum primum priorem naturâ : ergo ipsa est prior naturâ,quia id quod est prius naturâ, non potest aliud tale constituere. Insto, actio constituit effectum posteriorem naturâ : ergo est posterior naturâ. Vrgeo in effectibus, qui per se ipsos ab agente procedunt : nullâ interiectâ actione, actus primus constituitur prior naturâ effectu per ipsum effectum: ergo effectus ipse est prior naturâ se ipso. Vide quàm rectè arguas. Respondeo actum primum constitui priorem per actionem, quæ non debet esse prior, sicuti mea duratio hodierna constituitur prior per durationem crastinam, quæ non est prior,sed posterior. Et ego sum posterior Adamo per meam durationem,& durationem Adami,quæ non est me posterior. Instabis, actus primus in illo signo, in quo præcedit illud, quod est posterius, est prior naturâ: ergo in illo signo debet habere id per quod constituitur prior : ergo in illo signo debet esse actio. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia actus primus constituitur prior per illud, quod non est in illo signo, sed in alio posteriori, sicuti duratio hodierna constituitur in hac mensura prior crastinâ per durationem crastinam, quæ non est in hac mensura, sed in alia ventura, quæ si in hac mensura esset, non constitueret priorem durationem hodiernam, id enim quod est prius, formaliter constituitur tale,per id,quod est posterius, quod essentialiter est in alio signo ; illa enim quæ sunt in eodem signo,non possunt inter se seruare ordinem prioris & posterioris. 12.

Obiicies vltimò : Si daretur virtus productiua identificata cum actione, virtus illa esset prior naturâ effectu : ergo actio identificata cum illa haberet eamdem prioritatem. Respondeo repugnare talem virtutem in creaturis, & in Deo respectu effectus ad extra producendi,vt probo Controuers.12.Puncto 1. 13.

§. III.

Nonnulla de prioritate expediuntur.

SAtis nota est ex dictis distinctio inter illa, quæ sunt naturâ priora, & priora tempore, solùm hîc noto prioritatem naturæ importare necessariò coëxistentiam temporis in illo instanti, in quo principium est prius naturâ,& effectus posterior,quia nihil potest influere in instanti temporis in quo non est, & in quo non sit illud in quod influit, influxus enim per quem principium formaliter constituitur prius, & effectus posterior, essentialiter est affixus vtrique extremo, & connotat existentiam vtriusque in instanti temporis, in quo ipse est, ex quo fit principium, & effectum debere tempore coëxistere vni tertio,scilicet influxui, & consequenter debere inter se coëxistere, cum hoc tamen non 1.

oppo

opponitur principium tempore præcessisse effectum, in quo non fuerit priùs illo, Petrus enim prior est tempore filio, quem genuit, licet per se causa non requirat hanc prioritatem, essentia enim in primo instanti, in quo est, suas passiones producit, hæc tantùm est legitima consequentia in omni causa. Hoc principium actu est prius naturâ effectu; ergo est simul tempore cum effectu, siue simul cum illo, vel antea inceperit esse.

14. Dixi influxum constituere principium, à quo procedit prius naturâ, ex quo inferes id tantùm esse prius naturâ, quod est principium, à quo influxus procedit, vel tanquam à causa, vel tanquam à conditione prærequisitâ. Ex hoc infertur in prioritate naturæ, neque esse effectum, neque negationem effectus, quia effectus neque dependet à se, neque à negatione sui, neque effectus, neq; negatio effectus influit in ipsum effectum. Ex his deprehendes æquiuocationem ad quam multi offendunt sic arguentes: effectus non est in priori naturâ: ergo est negatio effectus, quia inter effectum, & negationem effectus non est medium. Explico hanc argumentationem, effectus non influit in se ipsum: ergo influit illius negatio, quia inter effectum, & negationem illius non est medium. Inepta argumentatio eadem tamen cum præcedenti, influere enim idem est quod esse prius naturâ, & idem est dicere, negatio est in illo priori naturæ, quod supponitur ad effectum; ac dicere, negatio est prior naturâ effectu, & negatio influit in effectum. Ad illud quod dicitur de immediata oppositione contradictoriarum, Respondeo non opponi immediatè contradictoriè hæc extrema, *effectus est in priori naturæ*, & *negatio effectus est in priori naturæ*, quia propositiones istæ cum his conuerturtur, *effectus est causa*, & *negatio effectus est causa*, & omnes sunt falsæ, quia neque effectus, neque negatio effectus est causa ipsius, sed entitas positiua, à qua dependet, sicuti nec albedo, neque negatio albedinis in musico est causa musicæ, sed tantùm homo. Contradictorium huius propositionis *effectus est prior naturâ*, est hæc propositio *effectus non est prior naturâ*, quarum hæc est vera, & illa falsa. Neque negandum est in priori naturæ effectum non esse, sed absolutè dicendum in priori naturæ, quod supponitur ad effectum, effectum non esse, quia sicuti verum est dicere, effectus non est causa sui ipsius, ita verum est dicere effectus non est prior naturâ se ipso, & effectus non est in illo priori, quod supponitur ad effectum, quia hæ propositiones omnes habent eamdem omnino significationem, ex quo inferes manifestè decipi, qui dicunt in illo priori, quod supponitur ad effectum, neque esse, nec non esse effectum, per secundam enim propositionem retractant, quod per priorem dixerant. Secunda enim propositio tantùm addit negationem quandam supra priorem. Attendas quæso quòd prior propositio erat, *neque est effectus*; secunda *neque non est effectus*, quæ tantùm differt à prima per negationem præpositam, per quam fit prioris contradictoria, ac proinde, qui vtramque affirmat, duplex defendit contradictorium, dixerat enim per primam propositionem effectum non esse in illo signo, & postea id ipsum negat.

15. Sed adhuc instabis: Effectus, & negatio effectus sunt extrema contradictoria: sed ex duobus extremis contradictoriis alterum eorum debet esse in quocumque signo, ergo ex his extremis alterum eorum debet esse in signo naturæ, quod supponitur ad effectum. Concedo maiorem, & nego minorem, aliud enim est de quocumque in quocumque statu existenti debere verificari vnam ex duobus propositionibus contradictoriis, quod verum est, aliud vnum ex extremis contradictoriis debere esse in quocumque signo, quod est falsum, quia etsi nullum sit medium inter hoc quod est esse album, & non esse album, effectum esse in signo naturæ, & effectum non esse in signo naturæ: negationem esse in signo naturæ, & negationem non esse in signo naturæ: & ita harum propositionum, altera debet esse vera, datur tamen maximum medium inter hæc extrema, *effectus est in signo naturæ*, & *negatio effectus est in signo naturæ*, vt iam probani, extrema enim contradictoria tantùm immediatè inter se opponuntur in ordine ad existendum, & non existendum in rerum natura, ita vt vera sit hæc consequentia, *homo non est in rerum natura: ergo negatio hominis est in rerum natura*, non tamen in ordine ad causalitatem, vel ad alia prædicata illis superaddita, in ordine ad quæ desinunt esse contradictoria. Rem clarè cernes de eisdem extremis in ordine ad idem spatium consideratis: mea existentia, & negatio meæ existentiæ contradictoriè opponuntur: modò dum Compluti existo, verum est dicere meam existentiam non esse Romæ, falsum autem est negationem meæ existentiæ esse Romæ, quia dum ego existo Compluti, non est negatio meæ existentiæ in rerum natura, ac proinde non est Romæ, id enim quod non est, nullibi est. Non ergo sequitur in illo priori esse negationem effectus. Fateor tunc verum esse dari negationem præsentiæ, quâ mea existentia fiat præsens Romæ, in hoc tamen non tenet paritas exempli adducti, quia illa, quæ sunt priùs naturâ non dicuntur esse in signo aliquo, sicut dicuntur entia realia esse in loco, quia esse in loco, dicit præsentiam superadditam, quâ locatum loco correspondet, esse autem in signo non dicit correspondentiam ad aliquod extremum, sed esse entitates à quibus fluat influxus, qui non in illo signo, sed in alio dicetur esse, ac proinde actus primus adæquatus, qui dicitur esse in signo naturæ, in illo signo in quo est, nihil intrinsecum neque extrinsecum importat existens in illo signo supra suam entitatem, constituitur enim formaliter prior per influxum existentem in alio signo posteriori, quem quasi ex priori connotat actus primus, qui prior naturâ dicetur.

PVNCTVM IV.

Quomodo existentia causæ supponatur ad effectum.

1. DVPLEX definienda difficultas est in præsenti: Prima est an ad causandum requiratur entitas actu existens, vel sufficiat immediatè præcessisse: Secunda quomodo existentia requisita in instanti in quo effectus producitur, vel tantùm in immediatè præcedenti supponatur ad effectū. Prima mihi leuissima est, res enim est manifestâ experientiâ comperta rem non existentem non operari, quis enim vidit extinctum ignem lucem producere? quisve leonem mortuum timuit imperentem; aliúmve effectum à causa non existenti producentem vidit; ratio ipsa manifestè ostendit: id quod non existit non habet esse: ergo non potest alteri entitati esse, seu entitatem tribuere. Deinde causalitas quâ effectus dependet à causa est modus per se immediatus affixus causæ physicæ: ergo non potest existere sine illa, modus enim existere non potest sine re cuius est modus.

2. Occurrunt Thomistæ, qui defendunt rem sine existentia posse operari in instanti, in quo primò non est immediato suæ existentiæ, & dicunt sufficere immediatè antea causam habuisse esse, vt illud tribuat effectui, & immediatè præcessisse rem in instanti antecedenti, vt in hoc possit esse modus illius. Contrà;

Id quod præcessit æquè non est, & æquè non habet esse in primo instanti, in quo non habet esse, ac in vlterioribus: ergo si in vlterioribus operari non potest, neque in primo in quo non est, poterit operari, vel si in primo potest, poterit etiã in vlterioribus. Idem infero de modo, qui si potest esse sine re in hoc instanti, in quo primò res non est, poterit etiam in sequentibus, præcessisse enim, vel non præcessisse immediatè antea nihil conducit ad dependentiam, quam hîc, & nunc habet modus à re; eodem enim modo dependet calefactio in hoc instanti à substantia ignis, siue calor præcesserit in instanti antecedenti, dummodo ignis hîc & nunc existat.

3. Nonnulli contra Thomistas arguunt intendentes probare corruptâ formâ materiali leonis posse leonẽ adhuc viuere saltem pro vnico instanti, quia modus vnionis potest permanere in instanti in quo primò forma, à qua tanquam modus à re dependet, & forma in instanti in quo non est, poterit causare compositũ, Thomistæ tamen hanc doctrinà ad causas intrinsecas non extendunt, quæ cùm inadæquatè identificentur cum effectu, existere debent, vt effectus existat. Neque eadem est ratio de causis extrinsecis, quæ adæquatè ab effectu distinguuntur. Similiter arguit Hurtadus disp. 8. sect. 5. §. 112. sequi ex hac sententia hominem in instanti in quo moritur posse videre, sentire, peccare, & damnari, etiamsi in gratia decesserit. Respondebunt Thomistæ has operationes esse immanentes, & importare influxum causæ materialis illas recipientis, qui præstari nequit à causa non existenti, sed adhuc poterit Hurtadus vrgere Thomistam, argumento, quod ipse conficit §. 110. Causa materialis non potest recipere in instanti in quo non est, vt constat ex hac solutione, ergo neque efficiens efficere: vel aliter, causa efficiens potest efficere in instanti, in quo non est: ergo materialis poterit etiam recipere: etiamsi hanc consequentiam deglutiret Thomista: illũ ego ab absurdo quod infert Hurtado liberarem, quia etiamsi homo in instanti in quo moritur efficienter, & subiectiuè visionem causaret, non esset viuens, quia viuens dicit compositum ex visione & subiecto quod implicat esse non existente subiecto, sicuti suprà dixi de composito essentiali, quod forma non existente, existere non potest.

4. Obiicit Thomista: Contiguitas loci sufficit ad operandum: ergo contiguitas temporis: ergo entitas poterit operari in instanti, in quo primũ desinit esse. Instat: entitas potest operari in loco immediatè à parte antea, & à parte post: ergo poterit in tempore vtrinque immediata, & ita operari antequàm existat, in instanti immediato illi in quo extitura est. Vrget: Causa potest operari in spatio distanti, & mediato, dummodo approximetur mediâ aliâ concausâ immediatâ illi spatio: ergo poterit in tempore etiam remoto, & mediato, si approximetur mediâ aliâ immediatâ illi tempori, & ita homo, qui immediatè fuit ante me, poterit modò mecum in hoc tempore operari, etiamsi quinquaginta ante annos decesserit. Respondeo disparem esse rationem, id enim, quod non existit in hoc loco, sed in alio absolutè existit, & habet entitatem, illud verò quod non existit in hoc tempore, etsi dicatur existere in alio absolutè non existit, & strictè loquendo dicendum non est, res existit in alio tempore, sed rem extituram esse in tempore venturo, vel extitisse in præterito.

5. Obiicit secundò Thomista: Homo moritur in hoc instanti in quo non est: ergo potest operari in instanti in quo non est. Quàm bellè egregia operatio mors est. Argumentum explico; mori hominem in hoc instanti, est fuisse in antecedenti, & non esse in hoc: ergo idem est dicere, homo potest mori in hoc instanti, in quo non est, ac si diceres, homo qui in instanti antecedenti fuit, potest non esse in hoc instanti, in quo non est; vide ergo quomodo ex hoc antecedenti inferatur: ergo potest operari.

6. Obiic. tertiò: Dispositiones ad formam in instanti in quo non sunt, influunt in illam: ergo potest causa operari in instanti in quo non est. Nego antecedens, & illo admisso possem distinguere consequens: ergo potest causa operari in instanti in quo non est: per influxum physicum, nego consequentiam: per influxum moralem, concedo consequentiam: influxus enim dispositionum in formam non est physicus, sed moralis.

7. Obiic. quartò: Sacramenta agunt in instanti in quo non sunt: ergo distinguo antecedens; physicè nego: moraliter, concedo.

8. Maior est difficultas, quomodo existentia causæ requiratur ad effectum, an videlicet requiratur, vt ratio formalis productiua effectus, vel an requiratur vt conditio tenens se ex parte actus primi, an tantùm vt conditio ad actum primum. Suppono, quid sit requiri tantùm ad actum primum, & quid requiri ex parte actus primi, quod explicui Puncto 2. num. 8. Recole ibi dicta. In mea sententia quæ essentiam ab existentia non distinguit, res est extra totam controuersiam, existentiam non se habere vt conditionem, sed vt rationem formalem ad effectum producẽdum, eodem enim modo supponitur ad calefactionem substantia ignis, & existentia cum illa identificata: sed substantia ignis supponitur vt virtus formaliter productiua: ergo existentia eodem modo supponitur. In opinione quæ essentiam ab existentia distinguit, statutum est apud illius sectatores existentiam se habere tanquam conditionem, quia existentia est modus, qui in sua virtute non continet substantiam aliam eiusdem rationis cum illa, quæ producitur, v.g. existentia ignis *A*, qui est modus quidam imperfectior substantiâ ignis, cuius est modus, non potest in virtute continere substantiam ignis *B*, æquè perfectam cum substantia ignis *A*; & consequenter perfectiorem modo existentiali ignis *A*, imperfectiore igne *A*, cuius est modus.

9. Cæterùm ego duplicem opinionem inuenio distinguentem essentiam ab existentia; quædam asserit essentias esse ab æterno, & per productionem, seu generationem rei produci tantùm existentiam afficientem essentiam, quæ iam ab æterno supponebantur. Dura sanè cogitatio, quæ meâ sententiâ toto cælo à veritate aberrat, illius tamen authores dabo in Metaph. Controu. 1. & 2. Alij mitiùs philosophantur asserentes essentiam, vt existentiam inter se distinctas simul produci, & per eandem actionem essentiam recipere suum esse actuale, quod tunc incipit esse, adhuc vt distinctum ab existentia, & quatenus ab illa distinctum habet esse actuale, quod per existentiam distinctam sine qua esse non potest constituitur formaliter existens, iuxta hanc duplicem sententiam, duplicem modum philosophandi exponam. Secundùm priorem dicendi modum ex his, quos modò retuli, rationem non inuenio cur existentia ignis producentis non sit tota ratio productiua caloris, vel ignis ab alio igne producto, imò verisimilius videtur ab illa tantùm procedere actionem terminatam ad effectum, quod sic suadeo. Cùm producitur ignis *B*, tantùm producitur secundùm illum dicendi modũ existentia illius: ergo poterit produci ab existentia ignis *A*, quin ignis *A*, qui dicitur producens concurrat per suam essentiam ad producendam existentiam ignis *B*, qui dicitur productus; rectè enim intelligitur existentia ignis *B*, producta ab existentia ignis *A*, & necessarium non est hanc ab essentia ignis *B*, immediatè produci, neque necessarius est influxus procedens ab essentia ignis *A*, ad producendam essentiam ignis

B,

B, quæ secundum hanc sententiam iam præcessit ab æterno, & non existit in tempore: ergo ex nullo capite necessarius est influxus procedens ab essentia ignis *A*, nec requiritur, vt producatur essentia ignis *B*, quæ iam supponitur, sed vt producatur existentia, quæ sufficienter ab alia existentia procedit. Rursus in omnium sententia productio ignis ab alio igne est à causa vniuoca, sed illius terminus est existentia ignis producti & non essentia: ergo principium quod debet esse eiusdem speciei cum termino producto debet esse existentia, & non essentia alius ignis; existentia enim huius ignis eiusdem speciei est cum alia existentia, & non cum essentia alius ignis. Concludo iuxta principia huius sententiæ maiori consequentiâ dictum iri existentiam esse rationem formalem producendi, quam esse conditionem; & essentiam ignis tantùm conducere ad producendum alium ignẽ tanquã quid prærequisitum, vt sit illius existentia, quæ est tota ratio formalis producendi. Existimo tamen melius esse consequentiam ad principia adeò difficilia non seruare, quàm id asserere, quapropter hæc dicta sint, non vt probem existentiam esse virtutem formaliter operatiuam, sed vt ad hoc absurdum trahamus illos, qui modum illum dicendi amplectuntur, & ex illo incipiat impugnatio huius sententiæ, quam latiùs loco citato exhibebo.

10. Iuxta alium dicendi modum asserentem essentiam produci simul cum existentia, censeo hanc conditionem dicendam esse, & non rationem formalem propter rationem, quam tetigi, esse tamen conditionem, certum est, quia sine existentia non potest dari essentia, seu esse actuale, à quo tanquam à potentia formali dependeat effectus. Sed adhuc quæstio: An sit conditio se tenens ex parte actus primi. Sentio satis consequenter dici posse, non esse conditionem tenentem se ex parte actus primi, sed tantùm requiri vt detur illud esse actuale, & tantùm dependere effectum ab existentia causæ quatenus essentia dependet ab existentia, sine qua esse non potest, & sicuti essentia non dependet à priori ab existentia, ita neque effectus dependet à priori ab existentia causæ, neque tanquam ab aliquo, quod se teneat ex parte actus primi; neque necessum est dici effectum dependere ab esse actuali, quod essentia dicitur, quatenus existenti, sed dependere ab illo, quod sine existentia esse non potest. Neque rationem aliquam reperio, quæ suadeat existentiam requiri ex parte actus primi, adhuc vt conditionem ad effectum. Hæc dixisse sufficiat iuxta principia omnino à veritate aliena, iuxta quæ dum consequentiùs loquemur, in maiora incidemus absurda.

PVNCTVM V.

An causa remota, sit vera & propria causa.

1. CAVSAM remotam vocamus illam à qua medio effectu, quem ipsa proximè produxit, effectus alius procedit v. g. produxit ignis calorem in se, hic calor calorem alium producit, ad quem immediatè ignis non concurrit, calor à calore productus effectus remotus dicitur ignis producentis calorem in se. Ex quo inferes Deum, qui alias est causa proxima omnium creaturarum, in quas immediatè influit, esse simul causam remotam illarum, quæ ab aliqua causa creata producuntur, quatenus influit in creaturam producentem aliquem effectum, exempli gratiâ: Producit Deus ignem, ignis producit calorem: quatenus Deus immediatè cum igne concurrit ad producendum calorem, est causa proxima illius; quatenus produxit ignem, à quo calor producitur dicitur causa remota caloris.

Communis loquendi modus causas remotas simpliciter causas appellat, neque de hac re distinctè antiqui quæstionem instituere. Hurtad. disput. 8. sect. 4. multis intendit probare causam remotam non esse propriè causam, neque dicendam esse causam per se. Arriaga disput. 7. sect. 4 asserit quæstionem hanc de nomine, in re enim siue dicatur causam remotam esse veram causam, & per se influere, siue dicatur non esse propriè causam, & influere per accidens, idem omnino influxus illi est concedendus, neque noua causalitas cõceditur, aut negatur, omnes enim admittunt causam remotam influere immediatè, & per se in proximam, & hanc in effectum, & nullus causæ remotæ influxum aliquem præbet præter illum, quem præstat circa suum proximum effectum influentem in alium, cuius causa dicitur. Fateor rem ita se habere, neque in hoc posse aliquod esse discrimen in re, existimo tamen in præsenti multùm curandum esse de modo loquendi, tum quia debemus loqui nominibus rebus accommodatis, si enim quis diceret Petrum esse equum, & postea diceret Petrum esse animal rationale, & nullo modo esse animal hinnibile, tantùm in nomine à reliquis Philosophis dissentiret, tamen hoc modo nominibus abutens, ab scholis explodendus esset, omnes enim scientias, illarúmque terminos perturbaret, tum etiam quia ex modo loquendi in hac re dependet solutio quæstionis non contemnendæ in Philosophia: an videlicet effectus suam causam remotam producere possit, quod si modò asserò causam remotam tantùm esse causam per accidens, magnum robur tribuo sententiæ affirmanti; si verò causam remotam propriam, & per se causam appellem, vires sumet negatiua sententia quæstionis iam propositæ, quia quod est per se causa, est per se prius, ac proinde, non poterit esse posterius, nihil enim potest esse prius & posterius respectu eiusdem. 2.

Dupliciter potest influere causa remota, primò eo modo, quo meus auus in me influxit, qui produxit meum patrem, quem postea non conseruauit, & ita, quando meus pater in me influxit, iam non dependebat à meo auo. Alio modo potest influere causa remota, actu producens, vel conseruans causam proximam, à qua illius remotus effectus proximè dependet, sicuti ignis, qui actu conseruat calorem in se, qui calorem producit in ligno. Asserò causam remotam propriè, & per se physicè influere quando influit posteriori modo assignato in effectum actu influentem in alium. Rationem huius conclusionis pro multis quæstionibus Theologicis atque Philosophicis obserua. Quotiescumque effectus dependet ab aliqua causa, ita vt non possit subsistere, illa deficiente, quin alia suppleat vices illius, dependet ab illa tanquam à causa propriè, & per se influente. Ratio est manifesta: illud, quod ab alio, per accidens dependet, eodem modo subsistit, siue abiit, siue adiit nullo vices illius supplente, vt patet in ædificio, quod per accidens pendet ab habitu Musicæ, quem habet artifex, & ita eodem modo subsisteret, siue adsit habitus, siue abiit, etiamsi nullus loco illius subrogetur. Deinde quia quotiescumque effectus perseuerat deficiente aliquâ illius causâ, loco cuius alia substituitur, non potest inferri causam illam non esse causam propriè & per se. Alias ignis non esset causa propria caloris, neq; Petrus generans Ioannis geniti, quia deficiente igne, qui caloré producit, & deficiente Petro, qui Ioannem genuit, remanẽt calor productus, & Ioannes genitus, quia Deus vt causa prima substituitur loco causatũ primò producentium ad hos effectus conseruandos. Ex hoc principio infero: ignem producentem calorem in se 3.

esse propriè causam respectu caloris producti in aqua à calore in igne producto, quod sic probo : deficiente igne, qui calorem in se produxit, si alia causa loco illius non substitueretur, deficeret calor productus ab igne, quia non potest permanere sine conseruante : ergo si deficeret antiquum conseruans, & aliud non succederet, deficeret calor conseruandus, qui fuerat ab igne productus. Rursus deficiente calore producto ab igne, si non substitueretur alia causa loco illius, deficeret calor productus in ligno propter eamdem rationem : ergo de primo ad vltimum deficiente igne si alia causa non sustineretur loco illius non permaneret calor in ligno ex vi eiusdem influxus, quo antè erat productus : ergo dependebat tanquam à causa per se ab igne, sine quo, vel sine alio loco illius non potest conseruari ex vi eiusdem influxus.

4 Effectum, qui primo modo dependet à causa remota actu non influente in proximam existimo non dependere ab illa physicè tanquam à causa propria, & per se, neque respectu huius effectus causa remota propriè potest dici causa per se, quod sic probo. Causa remota non influit physicè adhuc remotè in instanti in quo producit proximum effectum, non in instanti in quo effectus remotus producitur : ergo numquam : primam partem antecedentis sic probo : *in instanti in quo causa hæc producit suum proximum effectum non existit effectus remotus, vt supponimus : ergo non potest causa in illum influere*, influxus enim dicit dependentiam vnius ab alio, illud autem quod non est neque proximè, neque remotè est dependens, ego enim non poteram dici dependens à meo auo in instanti, quo meus parens genitus fuit, in quo & multis postea annis, nondum existebam, & eram æquè indifferens ad existentiam cum multis indiuiduis, quæ ab eodem parente potuerunt procreari, & procreata non fuêre, neque maior erat ratio cur ego dicerer tunc dependens à meo auo, quàm illa indiuidua, quæ potuerunt produci à meo parente, & producta non fuêre : ratum ergo sit effectum non dependere physicè à causa remota in instanti, in quo effectus non producitur, sed à causa proxima, à qua producendus est. Secundam partem antecedentis probo. In instanti in quo ego genitus fui à meo parente per eamdem omnino actionem, & omnino eodem modo essem productus, siue meus auus in illo instanti existeret, & numquam ex eo quod non existat, necessum est aliquam aliam causam in me influere, quæ non influeret si existeret meus auus : ergo existentia mei aui in instanti, in quo fui productus, omnino per accidens se habet ad meam productionem : ergo in illo instanti in me non influit, neque poterit dici causa per se meæ entitatis, neque proxima, neque remota, quia potest non existere, id autem quod non existit, neque remotè influit in effectum ; quod si existat æquè per accidens est illius existentia ad mei productionem, ac si non esset : ergo numquam potest esse causa per se. Vna hæc est ratio conclusionis huius : effectus remotus hîc & nunc æquè producetur existente, & non existente causa remota, à qua proxima hîc & nunc non dependet : ergo talis causa remota omnino per accidens se habet respectu effectus.

5. Dixi physicè non dependere hunc effectum à causa remota, quia sentio moraliter dependere ab illa tanquam à vera causa morali, non quatenus existente in instanti, in quo producitur effectus remotus, sed ab illa quatenus existenti in instanti, in quo causa proxima fuit producta. Rem probo, & explico : ego in hoc instanti, in quo producor, dependeo à mea causa immediata, & ab omni illo, à quo ista causa immediata in eodem instanti dependet : sed meus parens in instanti generationis, in quo ego dependeo ab illo, dependet moraliter ab existentia præterita mei aui, ergo eâdem dependentiâ, quâ meus parens dependet immediatè in hoc instanti generationis, ego mediatè ab eodem dependeo. Minor tantùm indiget probatione : meus parens hîc & nunc conseruatur ex eo quod fuerit antea productus à meo auo existente, & si tunc illa productio non præcessisset, hîc & nunc non conseruaretur, quia Deus hunc influxum, ex vi cuius meus parens conseruatur, substituit loco actionis præteritæ à meo auo exhibitæ : ergo si illa actio non præcessisset, non esset modò hæc conseruatio, neque meus parens existeret : ergo hîc & nunc meus parens in instanti meæ generationis dependet ab actione, quæ processit à meo auo existente : non physicè, quia nihil physicè dependet ab illo, quod non est ; ergo moraliter : ergo eâdem dependentiâ, quâ meus parens proximè dependet, dependeo ego remotè iuxta doctrinam traditam. Ex hoc inferes me modò physicè dependentem tantùm à Deo conseruante, moraliter dependere ab omnibus meis progenitoribus, quia quod Deus hîc & nunc me conseruet, dependet ex eo quod illi præcesserint, & altero eorum deficiente, non me conseruaret ex hac numero prouidentia, & serie decretorum, ex qua hîc & nunc mea conseruatio dependet. Quod si Deus modò me conseruaret per decretum, quo decerneret hîc & nunc meam existentiam, non præuisâ actione, quâ fui primò productus à meo parente, ita vt ex vi eiusdem decreti modò existerem, etiamsi nullus ex meis progenitoribus præcessisset, neque physicè neque moraliter ab illis dependerem, quod ex doctrina tradita clarè constat.

6. Vno hausto totam doctrinam traditam solido, vniuersalique principio probaui, & fundamentum Hurtadi destruxi, & quod magis mirabile est non aliam impugnationem contra Hurtadum adduxi, quam ipsi debere non possem, sic ait ibidem sect. 9. §. 175. nescio an sanè sibi constans : *Causa per se est, quæ per se necessaria est ad effectum, ita vt sine illa effectus esse non possit.* Subdit ipse immediatè ; *sic ignis, & aqua, aliaque causa remotæ sunt per se causæ calefactionis in ligno procedente à calore in ipsis existente, quia licèt calefactio adæquatè dependeat à calore, ignis tamen, & aqua sunt necessaria ad existentiam caloris :* quomodo autem hæc componenda sint cum sententia, quam ipse tradit sect. 4. non calleo : illum arguentem audiamus, sic insurgit : Primò, deficiente causâ remotâ eodem modo remanet effectus : ergo effectus non pendet à causa remota. Distinguo antecedens deficiente causâ remotâ, & supplente aliâ locum illius, concedo : deficiente aliâ & nullâ vices illius supplente remanet effectus, nego. Sed posses instare : Demus modò Deum producere ignem, & ignem producere calorem in se, & calorem productum in igne producere calorem in ligno approximato, & calorem productum in ligno, sensationem in viuente ; dummodo Deus conseruaret calorem in ligno permanerer sensatio : sed conseruans calorem in ligno tantùm suppleret concursum, quem præstabat calor productus in igne ; ergo destructo igne, qui erat causa remota sensationis, & nullâ aliâ causâ subrogatâ, loco ignis permanet sensatio : ergo & ex vi eiusdem actionis : ergo ignis qui erat causa remota sensationis non influebat per se in sensationem. Respondeo Deum conseruantem calorem productum in ligno non solùm supplere in ordine ad illum calorem vices causæ proximæ, à qua producebatur talis calor, sed etiam omnium causarum remotarum, quia subrogat suum influxum loco aliûs, qui dependebat ab aliis causis, & immediatè, & per se Deus præstat calori, quem modò conseruat, totum illud, quod

quod præstabant omnes causæ remotæ à quibus dependebat, ac proinde vices omnium supplere dicitur. Ex hac doctrina Minor illa: *Sed Deus conseruans calorem in ligno tantùm suppleret concursum, quem præstabat calor in igne:* vt ionat, concedenda est; sed negandum quod intendit arguens videlicet hoc tantùm esse supplere vices principij proximi illius conseruationis: qui enim supplet concursum dependentem à pluribus causis remotis, & ab vna proxima, in ordine ad effectum conseruarum ex vi illius influxus, qui loco præcedentis subrogatur, supplet non tantùm vices causæ proximæ, à qua ille influxus dependebat, sed etiam omnium remotarum.

7. Obiic. secundò Hurtad. Eodem modo influit causa proxima in remotam, mediâ proximâ, quo potentia visiua videt subiectum albedinis, mediâ albedine: sed qui videt albedinem, non videt subiectum mediâ albedine; ergo qui influit in effectum remotum, mediâ illius causâ proximâ, non influit in illum effectum. Respondeo negando antecedens, est enim longè diuersissima ratio, ego enim non dicor remotè videns subiectum albedinis, quia albedo quam ego video, videat subiectum cui inhæret, sicuti dicor influere remotè in motum localem, quia immediatè influit in hunc impulsus, in quem ego influo; albedo enim subiectum non videt, imò etiamsi albedo parietem videret, non dicerer ego videns parietem mediâ albedine, sicuti ex eo quod videam Petrum Solem videntem, non dicor Solem videre, quia visio, quâ Petrus videt Solem, & visio, quâ ego Petrum video, omnino disparatè se habent, & etiamsi vna ab alia dependeat, visio Petri non potest me videntem constituere, quia videre formaliter dicit immanentiam, visionemque in me receptam; causare autem non dicit hanc immanentiam, & ideo etiam causa proxima dicitur actu causans per effectum ab illa adæquatè distinctum, & nullo modo vnitum, & materialis causa etiam præcisâ vnione causa materialis formæ in actu secundo constituitur.

8. Obiic. tertiò opinionem Durandi asserentis effectus productos à causis secundis tantùm mediatè pendere à Deo, quam omnes Theologi damnant, quia ex illa sequeretur Deum non esse causam per se illorum: ergo sentiunt Theologi causam remotam non esse causam per se. Respondeo Theologos non damnare hanc sententiam, quia ex illa inferatur Deum non esse causam per se effectuum, quos producit mediis causis secundis, sed quia asserit, Deum non esse causam proximam illorum, quod per se absurdum est, quia cùm causa remota non influat in effectum nisi quatenus influit in causam proximam illius, sequeretur semel producto Angelo Deum non posse impedire illius operationem quod absurdissimum est.

Punctum VI.

An idem effectus possit dependere diuisim à duplici causa.

1. IN hanc quæstionem non cadunt intrinsecæ causæ. Certum enim est duplicem causam intrinsecam numero distinctam, non posse causare eumdem numero effectum. Ratio est manifesta: Causa intrinseca identificatur cum effectu, & compositum hoc nihil aliud est, quàm hæc materia, hæc forma, & hæc vnio; ergo nequit dari hoc compositum sine hac materia, hac forma, & hac vnione: ergo si loco huius materiæ alia poneretur, aliud esset compositum. Neque effectus negatiui maiorem locum inueniunt in hac quæstione, licèt ratione opposita, quia nullus dubitat eamdem expulsionem, seu carentiam frigiditatis in hoc subiecto posse ab hoc vel illo calore procedere, quicumque enim calor aduenies expellit eamdem frigiditatem, quam inuenit in subiecto, & ita eamdem carentiam eiusdem frigiditatis inducit. Relego etiam ab hac quæstione finalem causam, quæ nimis improprie causa dicitur, non enim dubium est me posse idem iter agere causâ inuisendi amicum, aliudve negotium tractandi, licet non defuerint, qui dixerint actionem diuersam ex diuersa intentione procedere. Ita P. Arrub. 1. p. disp. 58. cap. 4. & 5. quem sequutus est P. Hurt. tract. 2 disp. 117. c. 2. num. 11. quorum fundamentum hoc est. Actio procedens à principio diuerso, diuersa esse debet, quia per se ipsam illud attingit: sed intentio est principium actionum; ergo ex diuersa intentione diuersa actio procedet; Distinguo maiorem: posito diuerso principio physico, à quo actio per se ipsam dependet, actio est diuersa, concedo maiorem: posito principio distincto morali, à quo actio per se ipsam non dependet, nego maiorem: sed intentio est principium actionis, distinguo eodem modo: est principium physicum, à quo actio per se ipsam dependeat, nego minorem: est principium morale, à quo actio non dependet per seipsam, concedo minorem; deinde nego consequentiam.

2. Restat difficultas hæc de causa materiali respectu formæ, & de causa efficiente, leuis vtraque, & leuissima, vel nulla respectu causæ materialis; eadem enim forma, quæ educitur ex hac materia potuit ex alia educi, omnes enim materiæ de facto existentes sunt eiusdem rationis, & quælibet capacitatem habet ad recipiendam quamcumque formam, & ita hæc materia potuit antecedenter recipere formam, quam de facto recipit alia materia, & forma ab hac & illa materia diuisim dependere. Trahitur tota difficultas ad duplicem causam efficientem vtramque creatam, quia de vna creata, & altera increata dubium esse non potest, certum enim est Deum posse se solo producere effectum, quem causa secunda producit.

3. Negant Capreolus, & Masius relati à P. Suar. in Metaph. disput. 26. sect. 3. in quam partem propendet D. Thomas quodlibet. 5. existimant enim hi Doctores quamlibet causam sub se habere classem quamdam effectuum adæquatè distinctam, ita vt nullus effectus contentus in virtute huius causæ in illius virtute contineatur. Affirmat P. Suarez iam relatus cum Scot. in 2. dist. 20. q. 2. quam sententiam maior pars Scholasticorum defendit.

4. Dico primò. Possibiles sunt duæ virtutes actiuæ vniuocæ eiusdem speciei quarum neutra sub propriæ actiuitatis sphæra habeat aliquem effectum, ex his, quos potest alia producere. Sit ratio: virtutes hæ non repugnant ex aliquo capite: ergo possunt à Deo produci. Assigna implicationem, vel totum concede. Confirmatur: Non repugnat duplex ignis productiuus caloris immediatè nullâ actione interiectâ: sed nullus calor ita ab hoc igne productus posset ab alio dependere, quia dependeret per se ipsum ab hoc, sicuti modò dependet actio interiecta: ergo possibilis est duplex causa vniuoca, quarum neutra possit producere effectum, quem alia producere valet.

5. Dico secundò. Possibilis est duplex actiua virtus, quarum vtraque eosdem numero effectus producere possit, ita vt nulla illarum valeat effectum edere, ad quem producendum altera per modum actus primi virtutem non habeat. Probanda est hæc conclusio ex non repugnantia harum causarum, nulla enim poterit assignari, ex qua liceat asserere virtutes has inter se repugnare. Secundò ex parte effectuum repugnare non possunt tales virtutes, quia effectus non depen-

dent immediatè per se ipsos, sed mediis actionibus: ergo ex se indifferentes sunt, vt dependeant ab hac vel illa causa. Neque repugnantia ex parte principiorum, seu virtutum potest inueniri, quia nulla excogitari potest in eo quod multiplicentur distinctæ numero virtutes in actu primo, quarum quælibet adæquatè possit effectum producere, in se enim quælibet sine respectu ad aliam repugnantiam non habet, aliàs vtraque repugnaret; ex respectu aliquo inter vtramque intercedente repugnantia oriri nequit, quia cum hæ virtutes subiectum commune non habeant, oppositionem contrariam habere nequeunt, neque alia potest inter has virtutes probabiliter excogitari: Confirmatur: non repugnat hunc effectum, qui potest adæquatè à causa prima produci, posse à causa secunda eodem modo produci: ergo non repugnabit hunc effectum, qui potest, & de facto producitur ab hac causa, potuisse antecedenter produci ab alia: si id de aliquo effectu concedis, quod sine fundamento negabis, posse contingere respectu omnium, dummodo hæc virtus aliam virtutem intra suæ actionis sphæram tanquam effectum non contineat perspicuum est.

6. Dico tertiò. Ex potentiis actiuis de facto existentibus non quælibet habet sub se seriem effectuum adæquatè distinctam ab illa, intra quam alia suam potest extendere actionem, neque quælibet potest producere omnes effectus, quos alia producere valet. Hæc conclusio nullà potest efficaci ratione ostendi, est enim de facto, quod nullo certo fundamento nobis constat; probabiliter tamen ita suaderur pars, quæ affirmat non quamliber causam habere sub se omnes effectus, quos habet alia. Probatur ex D. Thoma 1.p.quæst.45. art.5.ad 1. vbi docet causam vniuocam non posse habere pro objecto adæquato totam speciem, aliàs se ipsam tanquam obiectum respiceret, & posset se ipsam producere, quam rationem expendit Soar. suprà, & nos adducemus Controuers.9. puncto 10. ad probandum idem non posse esse causam sui ipsius. Confirmatur, & declaratur. Experientia compertum est hunc ignem producere illum; v.g. ignem *A* ignem *B*: ergo ignis *B* continetur in virtute ignis *A*; sed idem ignis *B* non continetur intra propriam virtutem actiuam: ergo aliquis ignis potest produci ab igne *A*, qui produci non possit ab igne *B*.

7. Pattem aliam asserentem plures effectus, qui possunt ab hac causa produci, posse etiam produci ab aliis ratione Theologicâ non contemnendâ probo: Ex Scriptura, & historiis Ecclesiasticis constat multos homines datos esse suis parentibus ex meritis Christi, quos non haberent sine Christo cuius meritis eorum sterilitas fuit fœcunda, vt pater in Anna matre Samuëlis, 1. *Reg.* 1. Sarâ matre Isaac *Genes.* 18 Elisabeth matre Baptistæ, *Luc.* 1. & in Matre S. Bonauenturæ, & aliis plurimis, quod confirmat totius Ecclesiæ consensus, fideles enim preces fundunt, vt ex meritis Christi, ex his parentibus filij procreentur: ergo ex meritis Christi hi homines ex his parentibus nati sunt: sed aliàs erant nascituri independenter à meritis Christi: ergo poterunt ab aliis parentibus nasci. Consequentia est legitima, quia si independenter à meritis Christi erant nascituri, & non poterant ex aliis parentibus nasci, independenter à meritis Christi, ex his nascerentur, & merita Christi in hoc negotio nullam possent vtilitatem habere. Maior Scripturæ testimoniis firmiter est stabilita. Sola Minor, seu secundum Antecedens indiget probatione, videlicet illos homines independenter à meritis Christi esse nascituros, quod confirmat communis Theologorum opinio, quæ asserit Deum non meruisse existentiam hominum, sed redemptionem illorum, & posset multis rationibus probari desumptis ex decretorum ordine, quibus supersedeo, quia nimis Theologicæ sunt, tantùm in medium adducò celebre Augustini testimonium Epist. 105. *Etenim Christus non pro nullis*, (hoc est non pro non existentibus,) *vt homines conderentur, sed pro impijs mortuus est, vt iustificarentur.* Infero ergo Petrum procreatum à Ioanne potuisse à Francisco procreari, ac proinde posse effectum ab hac causa dependentem diuisim ab alia dependere.

Obiic. primò. Determinatio productionis huius indiuidui prouenit à causa producente: ergo causa producens non potest esse indifferens ad producendos plures effectus, quos sub se habeat. Respondeo certum esse causam quamlibet esse indifferentem ad producendos plures effectus, quos virtualiter continet, ex quibus determinatur ad producendum hunc potiùs, quàm illum cuius determinationis fundamentum inquirendum est, siue possit producere effectus, quos alia, siue non possit, ac proinde argumentum prædictum contra nostram sententiam nihil probat, quia principium determinans causam ad hunc numero effectum, inter plures, quos potest illa producere valebit determinare eamdem causam inter effectus quos eadem, & alia causa pariter producere possunt. 8.

Obiic. secundò. Effectus, qui modò dependet ab hac causa, potuit ab illa dependere: ergo non dependet essentialiter ab hac. In omnium sententia hoc argumentum locum inueniet, quia certum est effectum dependentem ab hac causa potuisse dependere à Deo. Respondeo effectum potentem ab hac, & illa causa diuisim dependere, à nulla determinata essentialiter dependere, dependere tamen per se, hoc est, tanquam à vera causa, non per accidens influente ab illa à qua recipit esse, quia ita dependet ab illa, vt non posset subsistere ablatâ illâ causâ, si alia loco illius non substitueretur, quod est dependere per se. 9.

PVNCTVM VII.

An duplex causa possit in eumdem effectum totaliter influere.

VIDQVID dicatur de dependentia eiusdem effectus à duplici causa diuisim sumptâ huius difficultatis disputatio integra perseuerat, cùm enim certum sit eumdem effectum posse diuisim à Deo, & à creatura adæquatè dependere, disputandum supereſt, an possit simul à causa creata per influxum totalem, & per alium adæquatè distinctum à causa increata dependere, etiamsi adhuc diuisim non possit à duplici causa creata idem effectus dependere. Addo respectu eiusdem causæ creatæ posse hanc exagitari quæstionem; eadem enim causa potest diuisim per diuersas actiones adæquatas eumdem producere effectum, & de illa insurgit difficultas, an simul possit diuinâ intercedente potentiâ per duas illas actiones, quæ diuisim possunt ad eumdem effectum terminari, illum producere, ita vt qualibet ablatâ ex vi alterius superstitis integer effectus perseueret. Neque aliud est inquirere an idem effectus possit dependere à duplici causa adæquata, nisi inquirere an possit dependere per duplicem influxum adæquatum, certum enim est naturaliter posse procedere per vnicum influxum à duplicatiuo principio, quorum quodlibet virtutem habeat adæquatam actiuam ad illum effectum adæquatè ponendum extra causas. 1.

Eâdem ratione, quâ Puncto præcedenti causas intrinsecas 2.

trinsecas à quæstione relegani, illas respectu compositi ad hanc difficultatem non voco, vnicum enim compositum vnicâ formâ circumscribitur, cui si aliam adiungas compositum aliud saltem inadæquatè distinctum illa constituet.

5. De causa finali insurgit difficultas respectu intentionis efficacis, electionis mediorum, & aliarum actionum voluntatis, & respectu operationum aliarum potentiarum, leuis tamen de vtrisque. Affirmo nullum actum internum voluntatis posse dependere à duplici fine adæquato. Ratio est obuia: Actus internus voluntatis intrinsecè, & per suam entitatem respicit suum obiectum, quod se tenet ex parte finis, & per se ipsum ab alio dependet, ita vt non possit non dependere ab illo, à quo semel dependet: ergo actus, qui dependet à duplici obiecto, ita à quolibet illorum dependet vt non possit non dependere: ergo à neutro dependet adæquatè. Patet consequentia, eo ipso quod non possit non ab vtroque dependere, neutrum seorsim sumptum sufficiens est, vt alio ablato actus perseueret; ergo neutrum influit adæquatè, influere enim hanc causam adæquatè in hunc effectum dicit, vt ex vi illius omni aliâ ablatâ effectus subsistere possit.

4. De actibus externis aliarum potentiarum longè aliter dicendum est, certum enim puto posse quamlibet actionem externam à duplici causa finali dependere mediâ duplici intentione efficaci duorum finium, quod sic probo. In primis est certum posse reperiri in voluntate duplicem actum quemlibet ex se sufficientem ad determinandam potentiam externam ad aliquam actionem, v.g. duplicem volitionem deambulandi ex duplici fine, quarum quælibet illarum seorsim sumpta efficaciter imperaret deambulationem, in quo casu probo in actu secundo deambulationem procedere adæquatè à qualibet illarum volitionum simul existentium. Illa deambulatio, ita procederet vt qualiber illarum intentionum ablatâ, aliâ superstite, eadem permaneret sine alio nouo influxu procedente ab hac intentione permanente; ergo intentio permanens antea adæquatè influebat in deambulationem: Consequentia est legitima, quia modo adæquatè dependet deambulatio ab intentione, quæ vnicè existit: & non per dependentiam, quam antea non haberet: ergo sicuti modò dependet adæquatè, ita dependebat antea, siquidem eamdem dependentiam habebat. Antecedens duplicem partem continet, vtramque seorsim probo. Pars vna dicit ablatâ vnâ intentione, aliâ superstite deambulationem permansuram, quod perspicuum est, quia cùm supponamus illam intentionem ex se in actu primo habere virtutem imperandi adæquatè deambulationem, eo ipso quod existat in subiecto suam virtutem exercet, positâ enim volitione in actu primo efficaciter imperante actionem externam, non superest iam libertas ex parte voluntatis ne ab hac intentione, quæ iam supponitur procedat deambulatio. Alterum in Antecedenti contentum est, volitionem illam non aliter influxuram quàm antea influebat, quod sic ostendo: Influxus volitionis in actionem externam non est actio aliqua physica intermedia mediâ quâ hæc ab illa dependeat, sed tantùm coëxistentia virtutis potentis imperare cum actione externa imperata, quæ per sympathiam resultat positâ volitione: sed coëxistentia est eadem: ergo influxus est idem. Influxum volitionis in actionem externam consistere in coëxistentia volitionis potentis influere, & ipsius actionis externæ, probo latè in Controuersia 8. de Anima, vbi latè de imperio voluntatis disputo: coëxistentiam esse eamdem norum est, quia coëxistentia non distinguitur ab existentia extremorum: sed extrema existentia sunt eadem: ergo coëxistentia est eadem.

De causa materiali, & efficienti eadem est omnino ratio, cùm idem sit vtriusque influxus, & idem est rem produci per duplicem actionem eductiuam adæquatam, ac recipi per duplicem passionem, sic tota iam difficultas vertitur ad principium efficiens, seu ad causalitatem actiuam, an videlicet duplex principium actiuum possit simul adæquatè influere in effectum, vel quod idem est an duplex causalitas actiua, seu duplex actio adæquata possit simul ad eumdem effectum terminari. Quidquid enim de causalitate actiua dixerimus de passiua eodem modo intelligendum est. 5.

Negat Pater Vazquez tom. 1. p. 3. disp. 29. cap. 4. affirmat Pater Soarez in Metaph. disp. 26. sect. 5. n. 13. vterque suos habet assecias. Ego in hac re Soarium sequor, cuius sententiam iam probo. Nulla est repugnantia in eo, quod idem terminus duplicem causalitatem actiuam simul terminet; ergo poterit illam terminare diuinâ omnipotentiâ intercedente: antecedens mihi firmum erit, donec aliquis repugnantiam assignet, quam illico soluam, vt illud inconcussum conseruem, sed adhuc illud suadeo. Repugnantia ex parte virtutis actiuæ præcisè sumptæ nulla existit, idem enim effectus simul continetur sub pluribus principiis actiuis, quod saltem respectu creati, & increati negari non potest, neque ex eo quod principium suam virtutem exerceat alterius actiuam virtutem intrinsecè euacuat: respectu actionum si aliqua est incompossibilitas, est formalis similis incompossibilitati duarum formarum in eodem subiecto, quæ potest vinci à Deo cui integrum est, quantumuis hæc actio seu hæc forma exigat negationem aliûs cum qua est incompossibilis, illam contra talem exigentiam conseruare: repugnantia ex parte termini nulla est, quia terminus nullam virtutem exercet circa actionem, neque ex parte illius magis requiritur ad terminandum simul actiones, quam ad eaidem successiuè terminandas, quam rationem de termino vnionis latiùs expendam Controuers. 8. puncto 1. ergo ex nullo capite aliqua potest esse repugnantia, in eo quod effectus supernaturaliter dependeat à principio effectiuo per duplicem causalitatem adæquatam. 6.

Puto hanc conclusionem iuxta propria principia adeò efficaciter probasse, vt illius ratio difficilem reddat tradendam aliam propter quam idem effectus non possit à duplici causa adæquata etiam naturaliter dependere; non etiam possumus recurrere ad incapacitatem subiecti actionis, neque ad incapacitatem termini, si enim ex hoc capite naturaliter non posset effectus duplicem causalitatem terminare, etiam supernaturaliter repugnaret, vt efficaciter probo Controuers. 8. punct. 1. Neque incompossibilitas formalis actionum sufficiens videtur ratio, quia incompossibilitas formalis sumitur in ordine ad subiectum, sed actio creatiua nullum habet subiectum: ergo actio creatiua cum nulla alia entitate potest habere incompossibilitatem formalem: ergo ratione huius incompossibilitatis nullum est impedimentum, ne possit idem effectus terminare duplicem actionem creatiuam, vel vnam creatiuam, & aliam eductiuam. Dices terminum, qui potest terminare actionem generatiuam, non posse naturaliter actionem creatiuam terminare, esto non creetur naturaliter, supposita creatione, siue naturali, siue supernaturali quoad modum, inquiro an generatio naturaliter possit terminari ad effectum creatum, quem posset respicere, si creatio non terminaretur ad illum, & an harum actionum coëxistentia specialem dicat repugnantiam naturalem distinctam ab illa, quam diceret quælibet 7.

illarum

illarum seorsim sumpta. Secundò in duplici actione creatiua clariùs vrget nostra difficultas, quælibet enim illarum naturaliter potest eumdem attingere terminum. Vltimò adhuc respectu duplicis actionis generatiuæ respicientis idem subiectum argumentum conficio. Actiones non repugnant nisi ratione terminorum, ita actio productiua dulcedinis, & actio productiua albedinis non repugnant, & repugnant actio productiua caloris, & productiua frigiditatis, quia non repugnant albedo, & dulcedo, & repugnant frigiditas, & calor: sed duplex actio terminata ad eumdem effectum non repugnant in subiecto ratione termini cùm eumdem vtraque respueret: ergo ex nullo capite repugnaret.

8. Respondet Arriaga disp. 7. sect. 10. non posse eumdem effectum terminare duplicem actionem, quia earum altera esset superflua, natura autem nihil superfluum admittit. Non acquiescit animus, quia vtraque actio secundùm se est possibilis: ergo si agens sit in actu primo ad illam, & passum in potentia principium actiuum suam exercebit actionem, etiam si per accidens hîc & nunc necessaria non sit, agenti enim naturali, & actioni dimanaturæ omnino extrinseca est existentia aliûs actionis, ac proinde eodem modo se habebunt principium, & actio illius, siue alia existat, siue non existat, nisi dicat Arriaga agens naturale moueri, ne actionem eliciat, & ipsi actioni notum fieri ne in medium prosiliat, quia modò non est necessaria, sed vt expectet, quousque alia non existat, & terminus illâ indigeat.

9. Nihilominus dicendum existimo terminum naturaliter produci non posse per duplicem actionem. De duplici actione generatiua respectu eiusdem subiecti facilè potest reddi ratio petita ex incompossibilitate actionum, quæ illis competere potest ratione sui, etsi ratione terminorum incompossibilium non illam participent, licet enim bene inferatur, termini non possunt esse in eodem subiecto: ergo neque actiones, non ideo licet inferri, actiones per se ipsas formaliter aliam incompossibilitatem non habere ratione cuius, si per impossibile separarentur à terminis adhuc inter se mutua esset formalis oppositio. Hanc ergo habent duæ actiones terminatæ ad eumdem terminum, etiamsi nulla sit in vtriusque termino oppositio, non enim rectè infertur, albedo potest esse in subiecto: ergo in eodem poterunt naturaliter coëxistere plures actiones ad eamdem albedinem terminatæ. Neque potest esse multiplex actio respectu eiusdem termini existens quælibet in subiecto distincto, quia cùm distincta subiecta distinctum occupent locum, si terminus per actiones existentes in distinctis subiectis poneretur, in eisdem subiectis constitueretur naturaliter, & existeret naturaliter in duplici loco, quod contingere non potest. Inquires: quid, si subiecta naturaliter, vel supernaturaliter idem spatium occuparent? Respondeo in hoc casu assignandam esse repugnantiam in his duabus generationibus, quam in duabus creationibus iam assigno.

10. Affirmo nullum terminum posse terminare duplicem actionem, siue vtramque generatiuam, siue creatiuam, siue vnam generatiuam, & creatiuam alteram propter eamdem rationem, propter quam non potest effectus iam corruptus iterum reproduci, quia sicut numquam determinatur principium ad actionem terminatam ad effectum, qui semel fuit productus, & iam est corruptus, sed semper determinatur circa nouum effectum, ita non determinatur circa effectum, qui iam per aliam actionem, siue ab eodem, siue ab alio principio procedentem existit. Hæc ratio generalis est pro omnibus effectibus quam etiam suo modo accommoda pro effectibus creatis, licèt enim Deus liberè determinet omnes causas ad productionem effectuum secundùm rationem individuam, numquam tamen aliquam determinat ad productionem effectus, iam corrupti, sed ad nouum effectum, & potiori ratione, neque ad productionem effectus iam producti, & existentis, neque se ipsum determinat ad duplicem creationem respectu eiusdem termini, quia cognoscit vnam esse sufficientem, & alteram, esse superfluam, hæc enim ratio, quam contra Arriagam impugnaui respectu agentis liberi circa vltimas effectuum individuationes optima est.

Ex hoc capite, si Deus crearet Angelum per duplicem creationem, etiamsi illa simultas creationum non esset iuxta legem ordinariam, tamen nihil importaret contra exigentiam actionum, neque contra termini exigentiam, quia reproductio eiusdem effectus tantùm repugnat ex lege Dei, non verò ex aliqua ratione physica; quapropter si alia repugnantia non inueniatur in simultate harum actionum, non posse eumdem effectum terminare duplicem actionem creatiuam, vel vnam actiuam, vel aliam generatiuam, tantùm erit ex lege Dei, non verò ex aliqua ratione physica. Multùm in hanc sententiam propendebam, verumtamen, quia nimis singularis videtur, etsi non in re magni momenti, aliud caput assigno, ex quo desumatur incompossibilitas actionum. Dici potest actiones ipsas etsi subiecto carentes, incompossibilitatem habere, ex eo præcisè, quod in eumdem terminum feruntur, ratione cuius quælibet exigit alterius non esse, neque cum altera naturaliter componi potest, quæ oppositio differt ab illa, quæ est inter alias formas, quia oppositio inter formas est in ordine ad subiectum commune, oppositio verò inter actiones creatiuas, vel inter generatiuam, & creatiuam non est in ordine ad subiectum commune, sed in ordine ad terminum communem. An verò hæc oppositio propriè sit dicenda formalis, vel tantùm impropriè, quia non est inter formas eiusdem subiecti, quæstio est tantùm de nomine. Aliam rationem adducit Soar. quam tribuit Caietano, respectu agentium creatorum, videlicet non posse duo eodem modo applicati ad productionem eiusdem effectus, illam vide apud eumdem loco citato, non enim vacat omnia examinare. Vnum te moneo, rationem hanc adæquatam non esse ad præsentem difficultatem, non enim ex illa poteris respondere, cur idem effectus non dependeat ab eodem numero principio per duplicem actionem totalem. 11.

Obiic. contra conclusionem, quâ diximus posse supernaturaliter eumdem effectum procedere à duplici principio adæquato, seu per duplicem actionem adæquatam. Eo ipso quod effectus recipiat esse ab hoc principio, habet existentiam: ergo non habet iam quid recipiat ab alio, neque vllum potest præstare effectum formalem alia actio. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, effectus enim iam habens existentiam eamdem, rerum ab alio principio recipere potest, & eadem existentia, quæ erat ex vi prioris actionis licèt secundum se non aliud nouum recipiat esse, incipit tamen idem habere ex vi aliûs actionis præcedentis. Ad illud de effectu formali respondeo, quod si nomine effectus formalis intelligatur illud, quod ex vi actionis extra causas ponitur, idem est formalis effectus vtriusque actionis, si verò nomine formalis effectus intelligatur complexum ex termino, & actione, diuersus formalis effectus est, quem constituunt diuersæ actiones sicut diuersum compositum, quod diuersæ formæ constituunt. 12.

Obiic. secundò. Effectus dependet à causa, quia illâ indiget, & si causâ non indigeret, dependere non posset adhuc de potentia Dei absoluta: sed nullus 13.

effectus

effectus potest duplici causâ dependere, adhuc de potentia absolutâ. Respondeo effectum indigere causa nihil aliud esse, quàm non esse eius infinitum, & à se, eo enim ipso quod tale non sit, causâ aliquâ indiget à qua recipiat esse, & consequenter à qua dependeat. Hæc indigentia seu hoc non esse infinitum, & à se, fundamentum est, ex quo necessariò resultat effectum existentem ab vna causa hac, vel illa necessariò dependere. Similiter est fundamentum, quo deficiente non posset à duplici causa dependere, quia si entitas esset à se, vel si esset repugnans, quod est non esse entitatem, sed figmentum, neque ab vna neque à multiplici causa dependere posset, & ita necessariò requiritur, vt effectus indigeat dependere ab aliqua causa, vt ab vna & multiplici dependere possit, quia posità naturâ effectus etiamsi ex illa non necessariò inferatur duplex dependentia, infertur posse illam supernaturaliter terminare, quia non omnis dependentia debet esse orta ex indigentia, quam habeat effectus respectu illius, sufficit enim indigere aliquâ dependentiâ, vt possit plures terminare. Ita concedendum est, quod si effectus nullâ dependentiâ indigeret, non posset illam habere, quia tunc vel esset à se vel esset figmentum, de ratione enim entis possibilis creati est indigere dependentiâ. Ad illud, quod dicitur, ideo dependet ab vna causa, quia indiget vnâ dependentiâ, concedo, dependet à pluribus quia indiget pluribus dependentiis, nego. Sufficit enim vnicâ dependentiâ indigere, vt possit plures terminare.

14. Obiic. tertiò. Causa, quæ influit in consortio alterius non est tota causa effectus: ergo non est causa totalis: ergo implicat dari duplicem causam totalem respectu effectus, eo enim ipso, quod influat duplex causa, quælibet influit in consortio alterius. Respondeo distinguendo primum antecedens. Causa quæ influit in consortio alterius, non est tota causa, vltra quam non sit alia, concedo antecedens: non est tota virtus, quæ præstat influxum aliquem ex vi cuius, quocumque alio secluso subsistat effectus, nego antecedens; deinde nego consequentiam, quia causa totalis non est, quæ influit sine consortio alterius, sed quæ ita influit, vt ex vi illius influxus, ablatâ quacumque aliâ causâ subsistet effectus.

15. Rubius, qui docuit lib. 2. tract. 7. *de comparatione causarum*, quæst. 1. posse eumdem effectum simul produci à duplici causa totali, negat ibidem num. 69. effectum productum tempore antecedenti ab alia causa, & conseruatum in hoc, posse denuo dependere ab alia causa, ait enim se non posse intelligere eumdem effectum iam productum, & permanentem in esse recepto iterum produci, quia productio dicit nouitatem effectus: ergo si non est nouus effectus, non potest esse noua productio. Ratio debilis, quia actio terminata ad effectum, qui præcessit in tempore immediato non dat nouum esse rei, sed conseruat, quod immediatè antea habuit, & ita sicuti, si vtraque causa ab instanti præcedenti dedisset nouum esse rei, vtraque in hoc instanti idem esse conseruaret, ita similiter postquàm altera tantùm dedit nouum esse rei in instanti præcedenti, potest vtraque idem esse conseruare in hoc instanti, per actiones distinctas, quarum vtraque dicetur conseruatio, quia licet altera modò incipiat esse illius terminus, non modò incipit, sed immediatè antea fuit, & actio non dicitur prima productio ex eo quod primò incipiat, sed ex eo quòd primò incipiat existere illius terminus. His soluitur Rubij ratio, & simul impugnatur conclusio ratione adductâ. Effectus enim, qui in hoc instanti potest terminare duplicem actionem, si primò inciperet esse, vel si cum primò incipit esse eadem terminasset, eodem modo poterit illas terminare etiamsi in instanti præcedenti alterum tantùm terminauerit, vnica enim terminatio, quæ præcessit in instanti præcedenti neque ratione sui, neque ratione negationis aliûs terminationis, quæ simul cum illa præcessit opponitur cum duplici, terminatione, seu duplici actione existenti in hoc instanti, aliàs in illo possibili.

PVNCTVM VIII.

An duplici entitati possit conuenire mutua causalitas in eodem genere.

INQVIRIMVS an calor productus ab alio calore in genere causæ efficientis possit in eodem genere ab eodem produci: exempli gratiâ an calor *A*, productus à calore *B*, possit eumdemmet calorem *B* producere. Similiter posset quæstio procedere de causa materiali, quæ non sit primum subiectum, hoc enim nullam aliam habet materialem causam, sed de alio secundo subiecto. An videlicet calor receptus in quantitate ex eo præcisè, quod in illa recipiatur impeditus maneret ad quantitatem recipiendam, si aliàs ad illius receptionem haberet virtutem, *in* qua hypothesi locum inuenit hæc difficultas de causâ materiali, & non in sensu absoluto, quia nulla datur materialis causa recipiens formam, in qua antecedenter ad receptionem illius eadem posset recipi. De causis formalibus nulla est dubitandi ratio, quia cùm huius causalitas nihil aliud sit, quàm vnio inter formam, & materiam, implicat hoc extremum, quod alteri vnitur tanquam formæ, eidem tanquam materiæ vniri, quia ratio materiæ, & formæ non desumitur ex diuersitate vnionis, sed ex diuersitate intrinseca earum entitatum, quæ vniuntur: de causis finalibus non recusabo concedere posse duas entitates sibi mutuò esse finales causas in eodem genere per diuersas intentiones, quia ex vi huius intentionis possum ego intendere deambulationem propter sanitatem, & ex vi illius sanitatem propter deambulationem, quarum prima respicit sanitatem tanquam finem, & sanitatem tanquam medium. Ratio est, quia vt finis moueat non debet supponi exercitium, & quousque ita supponatur potest illius assequutio efficaciter intendi, & postquam semel est ita intentus potest efficaciter amari propter alium finem tanquam medium vtile ad illud. 1.

Deuoluitur tota difficultas ad principium effectiuum, de materiali enim in hypothesi facta eodem modo philosophandum est. Nullam causam posse quoad primum sui esse produci ab effectu, quem ipsa producit certum est inter omnes cuius rationem dabo num. 3. Causam remotam sentiebat doctus quidam Magister non esse causam per se, sed per accidens, cui principio ita fidebat, vt non dubitauerit absolutè concedere causam remotam posse dependere quoad primum esse ab effectu ab illa producto in eodem genere: ita vt si calor *A* calorem *B* produxerat, & hic calorem *E*: posset calor *E*, calorem *A*, producere, quia cùm ab hoc remotè tantùm dependeat, quod non est dependere per se, sed per accidens, strictè loquendo non est illo naturâ posterior, & ita absolutè potest esse prior. Hanc sententiam ita absolutè prolatam puto nullatenus sustinendam esse omníque probabilitate carere. Si enim sine vlla distinctione admittamus effectum posse producere causam remotam in eodem genere quo ab illa procedit, poterit hoc modo defendi omnes creaturas esse sibi mutuò causas in genere causæ efficientis, & necessarium non erit aliquam primam causam increatam assignare à qua omnes dependeant. 2.

Dicendum

5. Dicendum est effectum non posse producere suam causam mediatam, neque immediatam, à qua actu dependet: in eodem genere in quo ab illa dependet, de causa immediata conclusionem probo. Effectus supponit suam causam existentem: ergo antequam intelligatur existens effectus, & potens influere, intelligitur existentia causæ: ergo supponitur existens ex vi alicuius actionis: consequens primæ illationis realiter ab antecedenti non differt. Secundam consequentiam probo: nihil creatum potest supponi existens quin supponatur dependens: ergo debet supponi terminans aliquam dependentiam: ergo aliquam actionem, in qua consistit dependentia: ergo est posterior hac dependentiâ, seu hac actione: ergo non potest esse prior hac actione, neque actio ab illo per se dependere, cùm supponatur absolutè existens, antequam adueniat effectus, ita vt si hic deficeret, non deficeret saltem per locum intrinsecum talis actio. Confirmatur, nulla actio potest intelligi ante virtutem causatiuam, à qua dependet: sed actio ex vi cuius producitur hæc causa intelligitur antequam existat effectus productus ab eadem causa: ergo non potest dependere ab hoc effectu tanquam à virtute causatiua: ergo effectus non potest influere in causam per illam primam actionem, per quàm primò existit causa.

4. De causis remotis à quibus actu dependet effectus eodem modo traditam conclusionem probo. Ad effectum supponitur actio productiua suæ causæ, vt nuper probaui: ergo supponitur existens principium, à quo procedit talis causa: sed hoc principium est causa remota: ergo ad hunc effectum supponitur existentia causæ remotæ. Hæc causa remota vel est creata, vel increata: si est increata erit à se, & in illa sisteret series causarum huius effectus: si creata; ergo debet supponi existens ex vi alicuius actionis existentis: ergo supponitur alia actio ad effectum remotum: ergo non potest dependere ab illo, eodémque modo arguo donec deueniam ad causam increatam, quæ supponitur existens à se, vltra quam non potest causarum series procedere.

5. Dixi effectum non posse producere causam mediatam, neque immediatam, à quibus actu procedit, quasi primò fuit ab illis productus, etiam ab aliis conseruetur, poterit eodem modo illas iterum producere vel conseruare, ac si ab illis numquam dependisset. Exempli gratiâ, Ignis *A* produxit calorem *B*, & hic calorem *C*, qui iam non conseruatur à calore *B*, neque à calore *A*, proximè vel remotè, calor *C*, poterit modò vtrumque calorem *A*, & *B*, producere, ac si numquam ab illis fuisset productus. Ratio est, quia effectus constituitur posterior principio effectiuo per dependentiam, quam habet ab illo, & ita dum hanc dependentiam habet posterior est, quâ ablatâ non remanet posterior: ergo si aliàs habeat virtutem per modum actus primi potest esse prior, & influere in illam entitatem à qua olim dependebat, & iam non dependet. Dixi posse influere effectum in principium à quo dependebat, & iam non dependet, ac si numquam ab illo dependisset, quod intelligo, siue per nouam illius principij iam corrupti reproductionem, siue eiusdem existentis conseruationem, neutra enim ex his repugnabit ab hac entitate procedere ex dependentia iam præterita, si aliunde non repugnet, quod si repugnet reproductio effectus, vel noua eiusdem existentis conseruatio, effectum, qui antea ab entitate reproducenda, vel conseruanda dependebat, non posse hanc reproductionem seu conseruationem exercere, non procedet ex dependentia præterita, sed ex alio capite de quo non curo.

Contra hanc conclusionem sic explicatam nulla obiectio alicuius momenti excogitari potest; non enim requiritur idem esse prius, & posterius respectu eiusdem in eodem tempore, sed in diuersis, quia entitas tantùm est prior dum ab illa dependet alia, & tantùm est posterior dum ipsa dependet, & cùm non concedamus eandem entitatem simul influere, & dependere, non concedimus simul esse priorem, & posteriorem, id autem respectu diuersorum temporum concedere nullum est inconueniens. Tantùm posses obiicere: effectus, qui modò conseruatur à Deo adhuc moraliter dependet ab illa causa, à qua primò fuit productus, quia ideo conseruatur à Deo in hoc instanti, quia antea ab illa causa fuit productus: ergo saltem moraliter est modò effectus posterior causâ, à qua non actu dependet, sed dependit. Respondeo effectum conseruatum à solo Deo moraliter esse posteriorem causâ primo producente relatè ad illius existentiam præteritam, ex vi actionis, quam terminabat, quod non impedit prioritatem respectu eiusdem causæ, non vt iam præteritæ, sed vt actu præsentis ex vi actionis actu ad illam terminatæ. 6.

Iam de causa quoad secundam actionem ex vi cuius adæquatè existat suppositâ aliâ actione, similiter adæquatâ mihi dubium non est posse dependere ab effectu, quem ex vi primæ actionis producit etiam in eodem genere, quo illum produxit. Supponit hæc conclusio entitatem posse dependere à duplici causa totali per causalitates adæquatas adæquatè distinctas, quod iam probaui Punct. 7. Quâ suppositione factâ, sentio ignem *B*, dependentem ab igne *A*, & producentem ignem *C* posse iterum ab eodem igne *C*, dependere per aliam actionem distinctam ab illa per quam dependet ab igne *A*. Ratio est, quia ad productionem ignis *C*, tantùm supponitur existentia ignis *B*, dependens ab igne *A*, & non alia: sed postquam habet hanc dependentiam potest habere aliam, siquidem potens est duplicem adæquatam terminare: ergo poterit illa alia dependentia procedere ab effectu eiusdem ignis, quia nullo modo illam supponit. Confirmatur: ideo effectus non potest esse principium primæ, seu vnicæ actionis, quâ virtus illum producens dependet, quia illa actio vnica, seu prima supponitur ad effectum: ergo poterit procedere ab ipso effectu. Neque in hoc maior est difficultas, quam illa, quæ reperitur in eo quod effectus duplicem dependentiam habeat adæquatam. 7.

Obiicies: Eadem entitas non potest esse prior, & posterior respectu eiusdem: sed si causa dependeret ab effectu quoad secundam actionem, esset prior & posterior respectu effectus: ergo non potest habere hanc dependentiam. Respondeo non posse idem esse prius & posterius respectu eiusdem, ex vi vnius causalitatis, seu dependentiæ, bene tamen posse, si duplicem dependentiam habeat, esse prius ex vi huius, & posterius ex vi illius, sicuti si quis duplicem haberet præsentiam, posset ex vi huius præsentiæ esse prior in ordine ad locum respectu Petri, & ex vi alius esse posterior. Sic contingeret in prædicto casu: ignis *B*, quatenus productus ab igne *A*, prior esset igne *C*, quatenus verò suppositâ productione ab igne *A*, ex vi cuius est prior effectu, terminaret aliam actionem ab igne *C*, dimanans esset illo posterior. 8.

Inquires an illa secunda actio semper dicenda sit conseruatio, vel etiam possit dici productio, vt à conseruatione distincta: Respondeo hanc secundam actionem dicendam esse productionem vt à conseruatione distinctam, si incipiat esse in eodem instanti temporis, in quo incepit prima actio, quia in illo instanti terminaretur ad effectum, qui in mensura præcedenti temporis existentiam non habuit, quod autem 9.

autem effectus supponatur productus prioritate naturæ per aliam actionem, non reddit illam actionem conseruatiuam, quia conseruatio non dicitur in ordine ad prioritatem naturæ, sed ad prioritatem temporis, quam supponit in termino.

PVNCTVM IX.

An duplici entitati possit conuenire mutua causalitas in diuerso genere.

1. MVTVA causarum dependentia potest sumi respectu causarum secundùm entitatem, vel respectu causalitatum; quibus causæ suos producunt effectus, vtroque modo sumptam illam explicabo. Mutua dependentia respectu causalitatum non ita intelligenda est, vt causalitas huius causæ dependeat à causalitate illius, & rursus illius causalitas à causalitate huius, hæc enim dependentia eamdem habet difficultatem respectu causalitatum, & respectu causarum: dependentia ergo causalitatum, quam communis admittit sententia, nihil aliud dicit quàm non posse dari causalitatem huius causæ, sine causalitate alterius, neque posse causalitatem huius principij non dependere ab illo: in hoc sensu datur mutua causalitatum dependentia, non enim potest dari causalitas principij passiui sine causalitate principij actiui, neque non dependens simul à principio actiuo, & passiuo. Ratio manifesta sumitur ex identitate causalitatum, cùm enim actio quæ est causalitas agentis, & passio, quæ est causalitas passi realiter non distinguantur, mirum non est non posse separari, neque non posse aliquam illarum non dependere à principio, à quo alia dependet. Idem dico de causalitate intrinseca materiæ, & formæ respectu compositi, quæ consistit in eadem vnione, per quam constituitur vtraque pars essentialis, actu totum componens, seu actu causans, quæ non distinguuntur, idem enim est causam intrinsecè causare effectum, & illum intrinsecè componere. Stat ergo causas mutuò dependere quoad causalitates, hoc est non posse vnam sine alia causare.

2. De dependentia causarum secundùm suas entitates mutua inter ipsas in diuerso genere procedit difficultas, meâ quidem sententiâ omnino eadem cum illa, quam Puncto præcedenti exagitauimus de mutua dependentia causarum in eodem genere, verumtamen multitudo terminorum, & maior illorum obscuritas respectu causarum in diuerso genere probabilem reddit hanc mutuam dependentiam in diuerso genere causæ, quam in eodem genere nullus audet defendere. Procedit difficultas de causis, quæ verè causæ sunt, quia de finali causa controuersia non est posse esse causam in genere causæ finalis, & effectum in genere causæ efficientis, medicina enim est principium efficiens sanitatis, & sanitas est causa finalis medicinæ. De causis propriis, quæ verum influxum habent, affirmo non posse mutuò inter se dependere (loquor quoad primum esse) quod per singulas discurrens sic probo. In primis forma, quæ formaliter totum componit in nullo genere potest ab eodem toto dependere, non in genere causæ formalis, quia forma nullam causam formalem habet, non in genere efficientis, neque materialis, quod sic probo. Forma debet supponere principium à quo procedit iam existens: ergo vt forma dependeat à toto debet supponere existens totum: sed non potest supponi totum existens ante existentiam formæ: ergo non potest existentia formæ supponere totum tanquam principium. Non posse supponi totum existens ante existentiam formæ sic probo: Totum formaliter includit formam identificatam cum ipso: ergo implicat in aliquo priori existere totum, in quo non existat forma: ergo implicat totum esse prius formâ: ergo implicat totum esse causam formæ. Confirmatur: Nullus concedet idem posse esse causam sui ipsius adhuc in diuerso genere: sed si forma in aliquo genere penderet à toto tanquam à principio, penderet à se ipsa: ergo non potest à toto dependere. Minorem probo: implicat formam dependere à toto quin dependeat ab illo, quod est identificatum cum toto, & per quod totum constituitur: sed totum est identificatum cum formâ, & per illam constituitur: ergo implicat formam dependere à toto, quin à se ipsa dependeat. Quod si dicas formam dependere à toto non quatenus hoc est identificatum cum forma, sed præcisè quatenus est identificatum cum materia, est dicere dependere tantùm à materia, hoc ego non nego, neque ad rem facit, cùm materia non dependeat à forma.

3. Aliter fieri potest comparatio inter materiam & formam, quarum formam dependere à materia fatentur omnes, materiam verò non dependere à forma, facilè euincam, vt hanc mutuam dependentiam relegem. Materiam non posse dependere à forma tanquam à causa materiali dabunt aduersarij, quia materia prima nullam habet materialem causam, & quia ipsi mutuam hanc dependentiam in eodem genere causæ non admittunt: non dependere tanquam à causa formali certum est, quia materia prima nullam habet formalem causam per quam constituatur, quod si illam haberet sicuti de materia secunda, seu toto aliqua accidentia recipiente fas est dici, adhuc non posset forma, quæ ab illa materia secunda penderet, seu ab illo toto esse causam formalem constitutiuam illius secundæ materiæ, seu totius habentis se per modum causæ materialis ad illam propter rationes, quibus nuper probaui non posse formam dependere in aliquo genere causæ à toto, quod formaliter constituit. Restat dici formam dependentem in genere materialis à subiecto in illud influere in genere causæ efficientis, quod in forma substantiali respectu materiæ primæ facilè potest impugnari ex eo, quod materia prima creetur, & nihil per creationem productum potest dependere à principio creato, quia nullum ens creatum creandi virtutem habet: tradenda manet vniuersalior ratio pro subiectis secundis, quæ per eductionem sicuti formæ in ipsis receptæ producuntur, quam iam pro omnibus causis quomodocumque productis explico.

4. Sit vniuersalior CONCLVSIO, quæ omnia huc vsque dicta amplectatur. Nullæ entitates possunt sibi mutuò esse causæ propriâ causalitatis ratione etiam in diuerso genere. Conclusionem hanc tradunt Suarez in Metaphysic. disput. 15. sect. 8. num. 20. & alij ex antiquis, quos ipse refert, quibus adde Hurtadum disput. 8. sect. 8. Arriagam disput. 7. sect. 8. subsect. 2. Effectus, in quocumque genere dependeat ab aliquo principio, supponit illud iam existens, spono dependere in genere causæ materialis; ergo suppo-

nit illud iam productum : ergo non potest illud primò producere. Fefellit plurimos distinctio in diuerso causarum genere, qui ita respondent : forma dependens in genere causæ materialis supponit subiectum existens in genere causæ materialis, concedo; in genere causæ efficientis, nego : ergo non potest illud efficere, negant consequentiam : Et si inferas: ergo non potest illud causare, distinguunt consequens : non potest illud causare in genere causæ materialis, in quo dependet, & in quo illud supponit, concedo consequentiam : in genere causæ efficientis in quo non dependet, neque illud supponit, nego consequentiam. Quanta in his verbis æquiuocatio! Inquiro illud *in genere causæ efficientis, & in genere causæ materialis*, ex parte cuius se teneat? ex parte modi, quo principium supponitur, quod debet esse existens, seu ex parte modi quo principium, quod est existens, est prius effectu, quod est idem, vel ex parte modi, quo illud principium est existens? hoc secundum ineptè dicetur, quia subiectum neque dicitur existere in genere causæ efficientis, neque in genere causæ materialis, quia per se ipsum existit: quod si in aliquo genere diceretur existere, diceretur existere in genere causæ formalis, id enim quod alicui entitati per se conuenit, dicimus formaliter illi conuenire, seu per propriam formalitatem, quod posset aliquo modo dici in genere causæ formalis illi conuenire. Si membra distinctionis non ipsum modum, quo subiectum existit, sed modum, quo subiectum est prius, vt necessum est afficiant, integra manet difficultas, quam iterum propono : forma, quæ in genere causæ materialis est posterior principio passiuo supponit tanquam causam influxuram in genere causæ materialis (viam præcludo omni distinctioni) existentiam principij passiui : ergo illam supponit iam productam : ergo non potest illam producere.

5. Respondent aduersarij formam supponentem existentiam principij passiui priorem in genere causæ materialis non supponere illam existentiam vt productam, neque productionem principij passiui, quia ad hoc vt principium passiuum causet in genere causæ materialis tantùm per se requiritur existentia passiui principij, non verò illius productio, quia passio non dependet à productione existentiæ principij passiui, sed ab existentia passiui principij secundùm se. Contrà : Passio formæ supponit immediatè existentiam passi secundùm se ipsam, sed hæc passi existentia supponit actionem productiuam illius : ergo de primo ad vltimum passio formæ remotè supponit productionem existentiæ principij passiui, quam proximè supponit. Confirmatur : calor dependens ab igne per se, & immediatè tantùm supponit existentiam ignis, ita vt si per impossibile ignis existeret absque aliqua dependentia, calor eodem modo penderet ab illo, & ex eo quod ad existentiam ignis requiratur productio ipsius ignis, calor supponens existentiam ignis supponit illius productionem : ergo passio, quæ supponit existentiam passi debet supponere productionem passi essentialiter requisitam ad existentiam eiusdem, quam supponit. Dices diuersam esse rationem, quia productio ignis requiritur ad ignem tanquam quid requisitum in eodem genere, in quo ignis supponitur ad calorem, productio verò passi supponitur ad passum tanquam quid requisitum in diuerso genere, ab illo in quo passio seu forma recepta supponit existentiam passi. Contrà : productio caloris ab igne supponens tanquam immediatum principium existentiam ignis, ex eo præcisè supponit productionem ignis, quia implicat dari existentiam ignis sine actione : ergo quotiescumque supponitur aliqua existentia debet supponi, quidquid essentialiter ad illam requiritur, & sine quo implicat dari talem existentiam quomodocumque illud requiratur. Secundò : calor supponens vt principium efficiens ignem supponit ignem productum, illiúsque productionem : ergo supponit illum iam receptum, & illius receptionem : ergo non potest esse principium suæ repetitionis. Probo consequentiam : calor supponit productionem ignis, non productionem abstrahentem à creatione, & eductione, quia id supponit, quod requiritur ad ignem, & ex vi cuius ignis existit, sed non existit ex vi actionis in communi : ergo non supponit actionem in communi, sed in particulari : ergo vel actionem creatiuam, vel eductiuam : si eductiuam supponitur iam ignis in subiecto receptus, & ex illo eductus : ergo non poterit educi postea ex effectu, qui in illo priori, in quo est ignis eductus non supponitur; si supponit actionem creatiuam, ergo ignis vt recipiatur in termino producto in genere causæ efficientis debet supponi aliunde creatus : ergo non datur hæc mutua causalitas quoad primum esse vtriusque causæ. Neque hoc dici fas est, quia si terminus postea recipiendus est per passionem, non potest prius naturaliter supponi per creationem productus, quia naturaliter non potest idem terminus terminare eductionem, & creationem. Breuiùs rem totam cingo. Actio & passio sunt idem : ergo terminus supponens actionem supponit passionem : ergo sicuti effectus dependens in genere causæ efficientis non potest esse principium actionis, per quam causa producitur, quia illam supponit neque poterit esse principium passionis, quia supponit eamdem.

6. Demum vt omnem æquiuocationem in hac materia effugias, caute aduerte, aliud esse rem poni in aliquo signo quasi exercitam in illo, aliud rem exercitam in alio signo poni in hoc vt conditionem ad illud, quod in hoc signo peragendum est. Cùm dicitur creationem materiæ poni in illo priori seu in illo signo causæ materialis in quo materia supponitur ad formam, non dicitur creatio materiæ fieri in illo signo, seu in genere causæ materialis, sed creationem exercitam in genere causæ efficientis, supponi tanquam conditionem prærequisitam ad virtutem, quæ in genere causæ materialis in illo signo supponitur. Eodem modo applicatio agentis ad passum, quæ fit in genere causæ formalis supponitur in illo signo, in quo virtus actiua supponitur in genere causæ efficientis, & alia innumera huiusmodi exempla. Hæc doctrina apprimè notanda est contra illos, qui cùm argumentis suprà factis opprimuntur, rem confundunt dicentes arguentem genera causarum confundere, cùm dicit materiam in illo priori in quo supponitur tanquam virtus materialis ad formam supponere acquisitionem prærequisitam ad sui existentiam, quibus verbis ita se proregunt, vt viam disputationi præcludant semel & iterum reclamantes causarum genera confundi, vt rem confundant, ne ipsi argumentorum vi confundantur.

7. De dispositionibus eodem modo philosophandum est, dum in actu secundo ad formam disponunt, ac de reliquis aliis causis, dum enim in aliquo genere dispositiones influunt in formam, non possunt ab hac in alio genere dependere propter eamdem rationem, quia non minus supponitur existentia dispositionum, vt determinent productionem formæ, quàm existentia causæ materialis, vt illam recipiant:

ergo

ergo sicuti causa materialis non potest in aliquo genere dependere a forma, quam recipit, ita neque dispositiones ab eadem forma ad quam disponunt.

8. *Obiicies* : Actus contritionis est posterior habitu gratiæ in genere causæ efficientis, & prior illo in genere causæ materialis, vt dispositio ad illum : ergo potest aliquid esse prius, & posterius saltem vt dispositio. Vt rem hanc componeret docuit P. Vasquez 1. 2. disput. 212. num. 8. dispositiones posse dependere à forma ad quam disponunt, quam doctrinam tradidit Rubius lib. de generatione cap. 4. tit. 2. quæst. 5. veruntamen plures suppetunt modi, quibus res aliter sine hac mutua dependentia possit componi ; non enim adeo certum est vt oppositum defendi non possit, habitum charitatis, à quo procedit charitatis actus, non distingui ab habitu gratiæ. Deinde etiamsi dicatur hos habitus non distingui multi censent primum actum non produci ab habitu, nec certum est, actum contritionis supponere ex parte subiecti habitum tamquam propriam dispositionem, quibus omnibus dicendi modis tota res sine hac mutua dependentia agitur, qui verò tenendus sit alibi definiendum.

Alij obiiciunt expulsionem formæ esse priorem 9.
in genere causæ materialis introductione contrariæ, & posteriorem in genere causæ formalis, quibus negandum est expulsionem in aliquo genere esse priorem, de quo latè Controu. 8. Punct. 3.

CONTROVERSIA VIII.

De causa materiali & formali.

EGI lib. 1. Controuers. 2. de materia, & Controuers. 3. de forma, vbi dum essentias horum entitatum explicui, non pauca dixi de virtute causatiua illarum, & de causalitate materiæ respectu formæ, dum explicabam, quomodo formæ præexistant in materiæ potentia, & de causalitate vtriusque respectu compositi, multa scripsi Controuers. 4. dum naturam modi vnionis explicabam, absoluam in præsenti, quidquid pertinet ad perfectam cognitionem harum causarum, ex quibus materialis causa se extendit, non solùm ad materiam primam, sed etiam ad quodcumque subiectum ex quo educitur forma realis, vel modalis, substantialis, vel accidentalis.

PVNCTVM I.

Quid vtraque causa, & vtriusque causalitas.

1. MATERIALEM causam definit Aristoteles in hoc lib. cap. 3. his verbis : *Ex quâ cum insit, aliquid fit* ; definitionem hanc merito recipiunt omnes Philosophi, contra quam frustrà recentiores multa congerunt, quæ simplici definitionis explicatione euanescunt, hanc exhibeo, quâ prolixa argumenta vito, & diximo, festinè enim interficit, qui nasci prohibet. Definierat Aristoteles materiam primam lib. 1. cap. 9. *Primum cuiuscumque subiectum, è quo quidpiam eo fit pacto vt non per accidens insit.* Intendit modò non solùm materiam primam describere, sed etiam omnem causam materialem, quæ latiùs patet, quàm materia prima, ideo omisit particulam illam, *primum subiectum*, cuius ratio formæ potest competere, quæ etsi sit formalis causa compositi, est causa materialis plurium proprietatum, quæ ex illa educuntur, omisit etiam illam particulam, *eo pacto vt non per accidens insit*, quæ tantùm potest conuenire subiecto respectu substantialis formæ & materialis causa non solùm ad hanc se extendit, sed etiam ad formas accidentales, quæ ex illa educuntur. His demptis particulis, quod superest in definitione omni materiali causæ conuenit & non alij, quod sic ostendo. Do verbum *ex* commune esse omnibus causis, imò etiam omni principio, quod latiùs causa patet. Definit enim Aristoteles prima principia, *quæ non fiunt ex alijs neque ex alterutris, sed omnia fiunt ex ipsis*, & hac ratione forma potest dici, ex qua fit totum, ita ferè communis loquendi modus, quo dicimus totum constare seu componi ex materia, & forma ; componi autem idem est, quod intrinsecè causari, causæ enim intrinsecæ non alio modo, quàm componendo, causant. Neque audiendi sunt, qui dicunt hac, & similibus loquutionibus verbum *ex* sumi impropriè, si enim frequenter sumitur hoc verbum in acceptione, quam volunt impropriam esse, ex quo capite poterimus cognoscere an hic & nunc verbum *ex* propriè, & non impropriè sumatur ? Sentio definitionem hanc causæ materiali præcisè competere ratione illius particulæ *cum insit*, quæ referenda est ad ly *aliquid*, ita vt faciat hunc sensum, *causa materialis est ex quo aliquid fit, quod illi insit*, in hoc sensu definitio omni causæ materiali conuenit, quia omne, quod fit ex causa materiali illi inest mediâ passione, & non potest alij principio, seu causæ competere, licet enim ex forma fiat compositum, & illa insit materiæ, & sit in composito, *compositum* autem factum ex forma non inest ipsi formæ, & ideo non potest ad illam tamquam ad causam materialem referri, cui debet inesse illud, quod fit ex illa. Hoc intendit Philosophus per illam particulam, *cum insit*.

Cæterùm est valde notandum materiam dici in 2.
ordine ad duplicem terminum causam materialem, in ordine ad formam, & vnionem, quæ ex illa educuntur, & illi insunt, & in ordine ad compositum, quod componit, quod non potest dici in esse materiæ, potius materia dicitur esse in composito, tamquam inclusum in includente, & pars in toto. Compositum causat materia seipsam communicando tamquam aliquid illi intrinsecum, ex quo componitur, & cum quo inadæquatè identificatur ; formam verò, & vnionem causat tamquam effectus adæquate ab ipsa materia distinctos, quos totos ponit extra se entitatiuè, ita vt nihil illorum consti-

tuat formaliter neque componat, sed tantùm illis des esse per receptionem, quod agens tribuit per actionem. Respectu horum effectuum materialis causa propria causa dicitur, sicuti de materia prima respectu formarum substantialium probaui Controuers. 3. punct. 4. in ordine ad quos causam materialem definit Aristoteles definitione adductâ non in ordine ad totum quod non ineſt materiæ, neque propriè est illius effectus vt postea ostendam. Ex hoc inferes illam particulam *cùm insit* non esse intelligendam de inhæsione mediâ vnione, sed mediâ passione, per quam causa materialis constituitur in actu secundo causans, ad cuius conceptum formalem non spectat ordo ad vnionem, quia adhoc vt materia causet formam necessum non est illi vniri, etsi semper vnio illius causalitatem comitetur, vt probaui punct. citato, vbi ostendi causalitatem materialis causæ esse passionem, seu receptionem accidentalem & non vnionem. Neque diminutè processit Aristot. ex eo quod non definierit causam materialem in ordine ad totum, quia vt exactè res definiatur non debet definiri in ordine ad omnia extrema, ad quæ dicit ordinem, neque causa in ordine ad omnes effectus est necessariò explicanda, sed sufficiet illam explicari per ordinem ad aliquem effectum, per quem possimus totam naturam definiti perfectè cognoscere.

3. Conceptus causæ materialis, & formalis in ordine ad totum componendum nullam dicunt receptionem accidentalem, aut potentiam ad illam ex parte materialis causæ recipientis, aut formæ receptæ vt probaui Controuers. 2. punct. 3. & Controuers. 3. punct. 3. vbi de conceptu materiæ, quæ essentialiter est causa materialis totius & de conceptu formæ quæ eiusdem est formalis causa disputaui. Neque alius est conceptus causæ materialis totius, quam conceptus potentis componere per modum partis materialis, & conceptus formalis causæ quam conceptus potentis componere per modum partis formalis quos conceptus explicui punctis citatis, vbi accuratè tractaui, quomodo inter se differant pars materialis, & formalis, & materialem partem perfectibilem per aliam compartem formalem perficientem appellaui, & explicui, quid sit partem esse perfectibilem per formam substantialem, & accidentalem, & quid sit partem substantialem, & accidentalem aliam compartem perficere, recognosce ibi latè tradita, nihil enim præter ibi dicta desiderandum inuenio ad cognoscendas naturas causæ materialis, & formalis totius, quæ formaliter non differunt à partibus materiali, & formali eiusdem, quia conceptus causæ intrinsecæ à conceptu partis non distinguitur, & per easdem differentias per quas differunt pars materialis, & formalis differunt causa materialis, & formalis, & per eosdem conceptus per quos constituuntur pars materialis, & pars formalis constituuntur formaliter causa materialis, & formalis eiusdem totius.

4. Causalitatem materialis, & formalis causæ totius in ordine ad ipsum totum ex parte materiæ esse vnionem, per quam materia vnitur formæ, & ex parte formæ esse vnionem, per quam forma vnitur materiæ extra totam controuersiam esse debet; id breuiter ratione ostendo. Causa materialis, & formalis totius in actu primo dicunt potentiam componendi totum: ergo reducuntur ad actum secundum per compositionem, per quam formaliter dicuntur totum componere: sed hæc est vnio: ergo reducuntur ad actum secundum per vnionem: ergo vnio est causalitas vtriusque, quia causalitas nihil aliud est, quàm id per quod causa in actu primo reducitur ad actum secundum: potentiam componendi reduci ad actum secundum per vnionem tanquam per compositionem, negabit nemo, est enim per se notum partes actu componere totum, nihil aliud esse, quàm actu habere vnionem, per quam ex illis constituitur vnitum, quod formaliter est totum constans partibus. Circa hanc causalitatem, seu vnionem plures quæstiones nonnulli hoc loco exagitant, an videlicet vnio, seu causalitas causarum intrinsecarum, ab ipsis distinguatur, an ex suppositione, quod distinguatur eadem sit cum eductione, seu passione, an per simplicem, vel duplicem vnionem annectantur materia, & forma, quas quæstiones exagitaui Controuers. 4. vbi probaui punct. 1. vnionem esse modum substantialem distinctum ab extremis, & ab eductione, & punct. 2. esse modum simplicem, eamdémque vnionem dici materializationem, quatenus se tenet ex parte materiæ, & informationem quatenus se tenet ex parte formæ; sicuti eadem entitas actio dicitur, & est agentis causalitas quatenus respicit principium, à quo fluit, & dicitur passio, & est causalitas causæ materialis formæ quatenus se tenet ex parte subiecti. Ex quibus ratum est, eamdem esse causalitatem materialis, & formalis causæ in ordine ad totum, quod componunt, & hanc distingui ab vtraque causa, in compositis, quorum partium vnio ab ipsis distinguitur. In totis, quorum altera pars per se ipsam vnitur subiecto, sicuti in hoc concreto *præsens*, cuius pars formalis, videlicet præsentia per se ipsam subiecto vnitur, causalitas partis formalis ab ipsa parte formali non distinguitur, & causalitas materialis causæ, quæ eadem est cum causalitate causæ formalis distinguitur à causa materiali, & identificatur cum causa formali: vnde ex duabus concausis, quæ confluunt in hoc concretum, *præsens*, subiectum habet rationem materialis causæ illud componentis, forma verò, quæ est præsentia est causa formalis componens compositum, & est causalitas sui ipsius, & aliùs concausæ, quia per ipsam præsentiam eadem vnitur subiecto, & subiectum eidem est vnitum.

5. Contra hanc doctrinam præsto adest obiectio. De ratione causæ est prioritas naturæ sed hæc non potest conuenire causalitati: ergo neque entitati identificatæ cum causalitate: ergo non potest esse causa formalis identificata cum causalitate: ergo causa formalis huius concreti *præsens* distinguitur à causalitate per quam constituitur actu causans. Respondeo verum esse causalitatem non esse priorem natura, vt probaui Controu. 7. punct. 3. ex quo rectè infertur non posse habere hanc prioritatem aliquid identificatum cum causalitate, & causam formalem huius concreti *præsens* non esse priorem naturâ, in quo nullum est inconueniens, nam etiamsi concedamus prioritatem naturæ esse de ratione cuiuscumque causæ, & non solùm illarum, quæ adæquatè ab effectu distinguuntur, nihil absurdi contra nos poterit inferri cum sentiamus causam intrinsecè componentem effectum, propriè, & strictè causam non esse quod statim probabo.

6. Obiicies ad probandum vnionem non posse esse causalitatem materiæ & formæ. Causalitas per se ipsam dependet à causa in eo genere, in quo est causalitas: sed vnio per se ipsam non dependet à materia, neque à forma in genere causæ materialis, aut formalis: ergo non est causalitas materiæ in genere causæ materialis, aut formæ in genere causæ formalis. Respondeo antecedens esse verum in causis quarum effectus ab ipsis distinguuntur, non in illis, quæ causant componendo, quia causa, à qua dependet effectus adæquatè distinctus potest effectum, & causalitatem causare, materialis enim causa potest subesse passioni, & formæ, quæ media passione recipitur,

tur, & ab eodem principio effectiuo possunt effectus, & ipsa effectio procedere; materia verò, quæ totum tanquam effectum componit, non potest simul causalitatem, seu vnionem, & effectum, seu totum compositum componere, quia vnio non constat materiâ, & formâ, ex quibus componatur, & ita non possunt materia, & forma, quarum est causalitas illam componere; sicuti actio, quæ constat principio effectiuo, & subiecto, potest à causis, quarum est causalitas, tanquam à principio effectiuo, & à materia dependere.

7. Materiam, & formam componentes totum causas intrinsecas vulgus appellat, quibus iam causalitatem assignauimus, sed adhuc sciendum superest: an illis propria ratio causæ conueniat. Non est quæstio de materia quatenus in se respicit formam, & vnionem; hac enim ratione iam probaui Puncto citato, materiam propriè exercere causalitatem per receptionem respectu formæ, & vnionis, quas recipit, quæ causalitas non solùm est mediata, & remota circa totum, vt multi censent, sed proxima, & immediata, quod sic probo. Principium effectiuum causans vnionem mediâ actione dicitur immediatè causare totum compositum: ergo principium passiuum causans vnionem mediâ passione eodem modo dicetur causare totum: vtrumque enim principium est verè causa respectu termini, quem attingit, & terminus, quem vtrumque respicit est omnino idem: ergo non est maior ratio vt dicatur principium efficiens causa immediata compositi per actionem terminatam ad vnionem, quàm vt principium passiuum dicatur similiter causa immediata per passionem terminatam ad eamdem vnionem, ex vi huius causalitatis materia prima dicitur causa immediata totius non componens, sed patiens vnionem, per quam vltimo constituitur compositum. Vnum in hac re verum est de principio effectiuo vnionis dici esse principium efficiens totum compositum, & illud generans, etiamsi tantùm attingat per causalitatem vnionem: de principio verò passiuo vnionis non posse dici pati totum compositum, vel totum compositum recipere, quia etiamsi ratione vnionis tantùm genitæ totum compositum denominetur genitum, ratione vnionis receptæ compositum receptum non denominatur, non alia de causa, nisi quia inualuit vsus, denominationem geniti, etsi tantùm vnioni conuenientem toti communicari, & non ita communicari denominationem recepti, quæ tantùm tribuitur entitati indiuisibili, quæ formaliter ratione sui recipitur. Materia quatenus recipit formam potest dici totum mediatè, seu remotè causare, sicuti de producente formam dicitur, si tamen per eamdem passionem formam, & vnionem sustentet, causalitas terminata ad formam erit causalitas immediata, non formaliter quatenus ad formam, sed quatenus ad vnionem terminatur. Hoc causalitatis genus non est materiæ vt componentis, de quo procedit difficultas, quam iam soluo.

8. Sentio, materiam, & formam quatenus sunt causæ intrinsecè componentes compositum mediâ vnione propriè non esse causas, sed tantùm partes compositi, quod sic probo: forma (idem intellige de materia) quatenus in actu secundo componit totum non est causa materiæ, neque est causa vnionis, quam tantùm terminat præcisè ex eo, quod sit pars componens totum, neque est causa sui ipsius: ergo non est causa alicuius quod includat compositum: antecedens admittit communis sententia: consequentia est vndique firma, quia totum nihil includit præter materiam, formam, & vnionem: ergo quod non est causa materiæ, formæ, & vnionis, non est causa alicuius, quod includat compositum. Pergo vlterius: forma non est causa alicuius, quod includat compositum: ergo neque ipsius compositi. Probo consequentiam: totum carenas est causatum, & existens extra causas, quatenus illa, quæ formaliter dicit sunt causata & existentia extra causas: ergo carenus recipit esse à causa quatenus illud recipiunt, illa, quæ dicit formaliter: ergo non potest recipere esse ab aliqua causa, à qua illud non recipiat aliquid, quod dicat formaliter: sed nihil, quod dicat formaliter totum recipit esse à forma: ergo neque ipsum totum ab illa suum esse recipit.

Secundò forma, ex eo, quod totum componat tantùm præstat hoc, quod est terminare vnionem, sed esse terminum vnionis non est propriè esse causam: ergo forma ex eo quod componat compositum non est propriè causa: terminare vnionem non esse propriè esse causam, probo à paritate reliquorum terminorum actuum viralium, relationum, & quorumcumque respectuum, tum etiam à paritate vnionis integralis, & ratione. Quia terminus, vt terminus nullum genus causalitatis ex quatuor assignatis à Philosophis dicit, vt cuicumque singula percurrenti parebit. Deinde si forma mediâ vnione aliquid causaret id deberet esse, quod mediâ vnione immediatè attingit: sed quod attingit immediatè mediâ vnione est materia: ergo causaret immediatè materiam: hanc non causat: ergo nihil. Ad hæc facit illud argumentum quod efformabam num. 6. Vnio non dependet tanquam à causa à forma: ergo non est propria causalitas respectu illius. Demum si forma esset vera causa quatenus componit, materia quæ similem causalitatem haberet etiam quatenus componens, haberet duplex genus causandi, vnum mediâ passione per modum recipientis, aliud mediâ vnione per modum componentis, quæ causarum genera maximoperè ex causalitatibus differunt, & ita multiplicarentur causarum genera respectu causarum, quibus propriè, & strictè ratio causæ conueniret, quod nullus hucusque concessit. Neque poteris eadem vi argumentum retorquere in meam sententiam, ex qua non infertur minui numerum generum causarum propriarum, si forma non sit vera causa, quia forma potest dici causa propria respectu expulsionis aliùs formæ, etsi non dicatur causa compositi, quod autem vna forma aliam non expellat physicè, sed moraliter, inconueniens non est, quia finalis causa intra numerum quatuor causarum continetur, & non physicè, sed moraliter influit. Accedit plurimos negare causæ finalis propriam rationem causæ, quapropter nouum non esset asserere non dari quatuor genera causarum propriarum; asserere autem materiam pertinere ad duplex genus causæ, & dari quinque causarum genera, etiam exceptâ exemplari causâ, est contra communem omnium sententiam. Contra hunc dicendi modum nihil momenti adduci posse existimo, neque in re differt à communi sententia, cùm non negetur materiam, & formam intrinsecè totum componere, & esse partes illius essentiales mediâ vnione totum constituentes.

9.

PVNCTVM II.

An eadem materia possit duplicem formam incompossibilem diuinitus recipere.

HÆc difficultas in præsenti propriè locum sibi vendicat, vbi de causa materiali,& formali simul sermonem instituimus, est enim vtique communis:Inquirimus, an eadem materialis causa possit simul subesse diuinâ intercedente potentiâ duabus formis ex se incompossibilibus, quod est idem ac inquirere an duæ causæ formales, possint materiam habere communem, & illi inesse, eodémque iure pertinet hæc difficultas ad tractatum de causa materiali,& formali.

§. I.

Nonnulla præmittuntur.

1. DVplicem respectum dicit materia ad formam, quemdam media passione,alium media vnione. De vtroque sub præfixo titulo venit disputatio: an videlicet materia possit media receptione duplicem formam ex se incompossibilem pati,seu recipere,& an possit eidem duplici formæ, siue receptæ in materia, siue non receptæ, sed per creationem productæ vniri,ita vt cum qualibet illarum vnum compositum constituat, quod à composito, quod cum altera componit differat ratione formæ, & in materia communicet. Quæstiones hæ inter se sunt valde affines,quæ promiscuè absque distinctione vulgò agitantur, de illis tamen ego diuersum feram iudicium, quapropter multum refert præ oculis semper habere hanc distinctionem receptionis, & vnionis mediis quibus forma diuerso modo subiectum respicit.

2. Oportet etiam animaduertere ex diuersis capitibus posse dimanare incompossibilitatem naturalem, seu naturaliter non posse esse duplicem formam in eadem materia media vnione, vel receptione.Primò potest procedere ex lucta quam inter se habent hæ formæ, quarum vna semper aliam expugnat propter inimicitias, quas cum illa gerit, etiamsi aliàs subiectum in suo gremio ex se vtramque simul amplecti non renueret, quia non esset supra suam virtutem, causalitatem, vel vnionem vtriusque terminare, si ipsæ formæ inter se non mutuò digladiarentur, ita vt tota ratio, propter quam formæ simul esse non possunt sumatur ex mutua exigentia, quam quælibet habet, vt illa posita corrumpatur altera, nulla habita ratione ad defectum virtutis, seu capacitatis, quem habeat subiectum ad vtramque formam simul fouendam. Posset secundò dimanare incompossibilitas formarum ex incompossibilitate dispositionum, quas vtraque supponit, quæ cùm non possint simul eidem subiecto coaptari extrinsecè reddent formas ad quas disponunt incompossibiles, etiamsi quælibet ratione sui posset alteram absque vlla violentia comitari. Tertiò potest incompossibilitas procedere ex incapacitate materiæ quæ ex se impotens sit ad recipiendas simul duas formas, quia ita est potens vtramque successiuè recipere, vt illas simul capere non possit. Potest quartò materia non posse naturaliter aliquam formam recipere ex defectu agentis naturalis, quia nullum non supernaturale poterit illam producere. Hæc incapacitas præcisè ex defectu orta agentis non est respectu simultatis formarum, sed respectu alicuius, quæ non possit neque simul, neque successiuè ab agenti produci, quia si agens posset successiuè vtramque producere, & subiectum posset vtramque simul fouere, & vna non propulsaret alteram, duo agentia numero distincta possent duplicem hanc formam in eodem subiecto producere,vel vnum,postquam vnam produxisset, posset cessare ab illius conseruatione,& producere alteram in eodem subiecto, si vtramque simul producere non posset,& ita naturaliter esset duplex forma in eodem subiecto.

4. Statuo primò : Si repugnantia recipiendi mediâ inhæsione, vel terminandi mediâ vnione duplicem formam, proueniat ex incapacitate subiecti, de potentia Dei absoluta non poterit suppleri à Deo, neque subiectum duplicem amplecti formam. Rationem reddo à priori desumptam ex P.Vasquez, quem postea dabo. Capacitas, & incapacitas respiciendi formas non distinguitur à subiecto capaci, & incapaci : ergo permanente eodem subiecto permanet eadem capacitas, vel incapacitas : ergo si hoc subiectum est incapax recipiendi duplicem formam siue mediâ inhæsione,siue mediâ vnione,vel informatione, non potest fieri adhuc supernaturaliter capax, quia quidquid Deus miraculosè operetur, permanet idem subiectum : ergo eadem incapacitas ; permanente verò incapacitate non potest recipere duplicem formam,quia si illas reciperet,esset capax, valet enim consequentia de actu ad potentiam ; ergo esset capax,& esset incapax ; capax quia reciperet,incapax quia esset idem subiectum, quod per suam entitatem incapax erat.

5. Secundò probatur eadem conclusio : Subiectum recipit in genere causæ materialis, sed in hoc genere nulla potest esse eleuatio : ergo si subiectum ex se non est capax,non potest capax fieri à Deo : idem dices de effectu causæ formalis,siue intrinsecæ,siue extrinsecæ,qui non potest suppleri à Deo, propter rationem, quam iam trado. Deus tantùm operatur in genere causæ efficientis : ergo non potest per se ipsum supplere defectum causæ materialis, vel formalis. Probo consequentiam : hæc causarum genera sunt inter se valde differentia : ergo per influxum, quem præstat causa in hoc genere non potest suppleri defectus influxus præstandi in alio genere diuerso. Confirmatur : agere non est pati : ergo per nullam actionem Dei potest adiuuari materia, vt patiatur formam, quam ipsa ex se non potest pati, neque vt terminet vnionem formæ, quam subiectum ex se non potest terminare, actio enim producens formam,vel vnionem, tantùm producit id,quod est recipiendum, vel terminandum, capacitas autem ad determinandum debet supponi ex vi actionis, quâ subiectum, quod præsupponitur fuit productum identificatum cum ipsa capacitate.

6. Dices : Deum in genere causæ efficientis supplere defectum causæ materialis. Contrà : vel Deus supplet hunc defectum causæ materialis præstando similem influxum illi quem præstat,seu præstaret causa materialis, & hoc implicat, quia Deus non potest pati formam,neque illi se vnire tamquam subiectum informationis : vel supplet defectum causæ materialis talem influxum actiuum præstando.vt necessarius non sit influxus causæ materialis, & hoc modo materiâ non recipiet formam, neque erit subiectum illius, sed Deus per creationem conseruabit formam independenter à materia, per quam creationem materia non erit eleuata ad receptionem, sed potiùs ab illa remota, de quo non est quæstio, sed an Deus possit facere vt duplex forma dependenter à materia tanquam à subiecto inhæsionis conseruetur in eadem materia recepta. Quod dixi de subiecto inhæsionis eodem modo intellige de subiecto informationis,eadem enim est ratio de vtroque.

7. Dices materiam primam esse capacem recipiendi duplicem

duplicem formam simul, & terminandi vtriusque vnionem supernaturaliter, non verò naturaliter. Contrà: illud naturaliter vel supernaturaliter, vel se tenet intrinsecè ex parte potentiæ materiæ, vel tantùm extrinsecè, quia licet potentia ad simultatem horum actuum ex se naturalis est, dicitur extrinsecè supernaturalis, quia illorum simultas propter contrarietatem, seu oppositionem actuum erit supernaturalis. Primum dici nequit, quia naturalitas, & supernaturalitas non potest eidem entitati intrinsecè conuenire: sed materia prima est vna entitas simplex, & indiuisibilis: ergo non potest illi naturalitas & supernaturalitas conuenire, neque potest habere potentiam intrinsecè supernaturalem recipiendi formas, cùm hæc debeat esse identificata cum sua naturali entitate, & nihil supernaturale possit identificari cum entitate naturali. Si dicas illam supernaturalitatem esse extrinsecam materiæ, tecum sentio: sed in hoc sensu cùm dicitur materia non potest recipere duplicem formam naturaliter, quam poterit supernaturaliter recipere, impotentia recipiendi naturaliter illas formas non est intrinseca materiæ, sed extrinseca, quia tantùm dicit nullum agens naturale posse illas simul conseruare in eadem materia propter incompossibilitatem, quam ex se habent formæ, non quia ipsa materia ex se virtutem non habeat, quia si agenti naturali virtus actiua superueniret ad conseruandam simul vtramque formam in eadem materia non obstante oppositione ipsarum, materia prima intrinsecè inuariata absque vlla eleuatione naturaliter vtramque formam reciperet, ac proinde in hoc sensu idem est dicere materiam primam non posse recipere duas formas simul, ac dicere me non posse ditari ab homine paupere, quod non est me habere aliquam incapacitatem recipiendi diuitias, sed pauperem non habere facultatem illas mihi tribuendi.

8. Iuxta hanc doctrinam intelliges hanc esse optimam consequentiam, materia prima non potest recipere hanc formam, vel simul duplicem aliam naturaliter: ergo neque supernaturaliter, si illud *non potest* se teneat ex parte materiæ, & non ex parte agentis connotati per illam particulam *naturaliter*. Vnde cùm dicimus animus rationalis non potest naturaliter recipere gratiam, tantùm intendimus significare nullum esse agens naturale, quod possit gratiam habitualem in animo rationali producere, ex quo prouenit animum rationalem non posse ab agente naturali gratiam recipere, sed necessariò illam esse recepturum (casu quo illam recipiat) ab agenti supernaturali per receptionem supernaturalem ratione agentis, à quo procedit, non verò intendimus significare animum rationalem ex se habere aliquam incapacitatem intrinsecam, vel aliquem defectum circa id, quod præcisè ex parte subiecti requiritur, quod debeat suppleri à Deo ad receptionem gratiæ supernaturalis, quia animus rationalis etsi ex se gratiam supernaturalem non exigat, illam poterit recipere per suammet entitatem, & virtutem intrinsecè naturalem, si Deus velit gratiam aliàs indebitam supernaturaliter illi infundere. Semper tamen dicitur animum rationalem supernaturaliter gratiam recipere, & numquam naturaliter, quia semper illius receptio connotat agens supernaturale, & ratione termini intrinsecè est supernaturalis, etiamsi ex parte subiecti, in quo recipitur nullam supponat virtutem supernaturalem, ad hoc enim vt receptio absolutè sit supernaturalis non requiritur terminum recipere per potentiam passiuam supernaturalem, sed sufficiet ab agenti supernaturali procedere.

9. Statuo secundò. Si repugnantia naturalis, propter quam idem subiectum non possit recipere simul duplicem formam, vel vtrâque simul informari, procedat tantùm ex mutua vtriusque pugna, vel ex contrarietate dispositionum, quas supponunt, poterit Deus supernaturaliter vtramque formam in eodem subiecto informationis, & receptionis copulare. Ratio est facilis. Vna forma tantùm expellit aliam quatenus petit, vt Deus subtrahat concursum, quo illam conseruabat, sed supposita quacumque exigentia subtractionis concursus, potest Deus illum non subtrahere: ergo supposita forma exigente corruptionem alterius poterit Deus alteram, cuius hæc corruptionem exigebat conseruare: exigentia enim causæ naturalis non potest cogere Deum ad illud, quod exigitur præstandum, ita vt non possit causæ exigenti non annuere: ergo quando repugnantia oritur præcisè ex pugna formarum poterit vinci à Deo: quando oritur ex incompossibilitate dispositionum facilius res componi poterit, quia sicuti Deus formas substantiales inter se pugnantes potest in eodem subiecto continere, eodem modo poterit formas accidentales, seu dispositiones ad duplicem formam inter se incompossibilem in eodem subiecto conseruare, sicuti conseruat plures præsentias, quas habet Christus Dominus in Eucharistia, quarum quælibet cum altera habet naturalem incompossibilitatem: ergo simul conseruatis dispositionibus ad vtramque formam iam ex hoc capite formarum simultas non repugnaret. Demum potest Deus formam substantialem absque vlla dispositione saltem supernaturaliter conseruare: ergo etiamsi in eodem subiecto non possent componi dispositiones ad duplicem formam (quod facilè posses defendere, si diceres quamlibet formam substantialem supponere tamquam propriam dispositionem carentiam dispositionum ad aliam, de quo modò nihil trado) ex hoc capite non repugnaret respectu omnipotentiæ simultas formarum in eodem subiecto.

Obiic. Vna forma expellit aliam per informationem: ergo posità informatione non potest illam non expellere: sicuti posità actione, per quam effectus producitur implicat non produci. Distinguo antecedens: vna forma expellit aliam per informationem in actu primo, concedo: in actu secundo, nego. hoc est forma alterius expultrix per informationem exigit à Deo, vt Deus subtrahat concursum, quo subtracto non erit inimica forma, cuius non esse machinatur, & hoc voco expellere in actu primo, hoc est intendere in expulsionem, seu in non esse formæ expellendæ; expulsio tamen tantùm contingit quando Deus ad exigentiam formæ informantis subtrahit concursum, quo formam antiquam conseruabat, quæ subtractio est causalitas non esse formæ antiquæ, & dicitur expulsio quando contingit ad exigentiam formæ introductæ, quæ non expellitur physicè, sed moraliter media voluntate Dei per subtractionem concursus, quo Deus antiquam formam conseruabat, de quo late punct. 3. §. 2. 10.

Obiic. secundò. Deus non potest facere vt forma, quæ ex se est naturaliter incompossibilis cum alia, compossibilis fiat supernaturaliter, quia compossibilitas, & incompossibilitas identificantur cum entitate formarum, & eisdem permanentibus semper remanent cum eadem compossibilitate, vel incompossibilitate. Respondeo de compossibilitate intrinseca rectè probare argumentum, me tamen non asserere Deum posse facere compossibiles intrinsecè duas formas ex se incompossibiles, quia etiamsi Deus illas conseruet in eodem subiecto adhuc remanent incompossibiles, quia vtraque remanet cum exigentia ad corruptionem alterius, in qua incompossibilitas consistit, non enim requiritur ad hoc vt formæ sint incompossibiles, vt non coniungantur, neque vt non 11.

possint absolutè coniungi, sed ne possint coniungi absque repugnantia virtusque, contra quam agens vtramque conseruabit, quia etiam quando sunt simul mutuò, illarum quælibet exigit non esse alterius in eodem subiecto.

12. Statuo vltimò: Quando materiam non posse recipere naturaliter hanc formam, vel duplicem illam simul, tantùm prouenit ex defectu virtutis agentis, supernaturaliter poterit vnicam, vel duplicem formam recipere, quia nullus effectus repugnat produci à Deo ex defectu virtutis Dei: ergo effectus in quo producendo nulla potest inueniri repugnantia præter defectum virtutis productiuæ poterit produci à Deo, cuius virtus est infinita, & se extendit ad omnia, quæ ex alio capite non implicant.

§. II.

De formis substantialibus iudicium fero.

13. PAter Vasquez 3. part. disput. 29. cap. 4. num. 23. cum Capreol. in 1. distinct. 17. quæst. 2. & aliis Thomistis negat posse materiam adhuc supernaturaliter plures formas substantiales recipere. Affirmat P. Suarez in Metaphysic. disput. 15. sect. 10. num. 6. P. Fonseca 5. Metaphysic. cap. 4. quæst. 4. sect. 5. ad 3. P. Rub. 2. Physic. tractat. de forma, P. Hurtad. disput. 4. sect. 3. num. 39. Præmissâ semper distinctione subiecti inhæsionis, & informationis aliquibus conclusionibus meam sententiam aperiam.

14. PRIMA CONCLVSIO. Possibilis est materia ex se capax recipiendi duplicem formam substantialem mediante inhæsione, & media informatione, etiamsi formæ secundùm se sint incompossibiles. Ex hoc infertur consequenter ad dicta §. præcedenti, præcipuè num. 7. posse de potentia Dei absoluta duplicem formam informare simul talem materiam, & recipi in illa de potentia Dei absoluta. Hanc conclusionem rectè probant rationes à Suar. adductæ pro sua sententia, quarum præcipua est, nullam sequi contradictionem ex exigentia talis materiæ, & ex simultate receptionum, & informationum in illa; non enim vna forma esset de essentia alterius, neque vna forma pertineret ad essentiam compositi, quod altera constitueret, quod sic ostendo. Demus vnam esse formam ligni, alteram formam auri, neque aurum esset lignum, neque lignum aurum, quia neutrum alterius formam includeret: lignum enim, etsi materiam auri includeret, aurum non esset, quia aurum non tantùm dicit materiam, sed essentialiter includit formam. Idem dico de auro, quod materiam ligni includeret, non tamen esset lignum. Verum est illa duo composita non distinguenda adæquatè, quia habent eamdem numero materiam, quod nullum est inconueniens, quia sicut composita accidentalia album, & dulce distinguuntur formaliter, & sunt idem ex parte subiecti, sic accideret in illo casu, in quo eadem esset in re distinctio, quæ nunc est in compositis accidentalibus, quorum subiectum est idem, & maior in modo significandi, quia composita accidentalia cùm tantùm dicant in recto subiectum, & non formam, si subiectum est idem, totum quod dicunt in recto est idem, & ideo possunt prædicari, & dici, *album est dulce*, composita verò substantialiter cùm dicant æquè in recto materiam, & formam, etiamsi haberent eamdem materiam communem, non haberent commune totum id, quod dicunt in recto, & ita non possent mutuò prædicari, neque dici *aurum est lignum*, vel *lignum est aurum*, ratione subiecti communis.

15. SECVNDA CONCLVSIO. Materia illa, de qua loquuti sumus conclusione præcedenti, duplicem illam formam reciperet per potentiam naturalem, & ratione illius potentia non diceretur supernaturalis. Hæc conclusio constat ex dictis supra, vbi probaui hanc illationem esse legitimam; materia ex se non potest recipere duplicem formam substantialem naturaliter: ergo neque supernaturaliter poterit illas recipere: ergo ab opposito consequentis valebit ad oppositum antecedentis: materia prima recipit supernaturabiliter duplicem formam: ergo quatenus est ex se per potentiam naturalem, & per suam entitatem potest vtramque recipere. Extrinsecè materia dicetur supernaturaliter recipere formas, quia receptio supernaturalis erit non ratione materiæ, sed ratione formarum incompossibilium, quas nullum agens naturale potest simul in eadem materia conseruare, & non posset dici materiam naturaliter recipere tales formas, quia vt ita diceretur illas recipere necessum erat receptionem ex omni capite esse naturalem, & non sufficit, illam exerceri per potentiam passiuam naturalem, & ex hac non esse supernaturalem, sicuti dici nequit animum rationalem naturaliter gratiam recipere etiamsi receptio supernaturalis non sit ratione subiecti recipientis, & hoc secundùm se, & secundùm suam virtutem receptiuam cum illo identificatâ intrinsecè sit naturale.

TERTIA CONCLVSIO. Potest dari materia potens ex se terminare duplicem vnionem, ex cuius potentia non possint simul educi formæ illæ, quæ eidem possunt vniri. Prior pars conclusionis in conclusione 1. continetur. Posterior probatur: posse terminare vnionem ad formam, & posse illam recipere, in aliqua materia possunt realiter separari, sicuti de facto separantur in materia, quæ modo est respectu animæ rationalis, cuius vnionem potest terminare, etsi non possit illam recipere: ergo ex eo quod materia possit vniri simul duplici formæ non infertur posse vtramque recipere: ergo potest dari materia, quæ possit vnire sibi formam, quam recipere non potest. Deinde nulla est repugnantia in eo, quod detur talis materia: ergo poterit dari. Idem dico de modis vnionum qui possunt esse informationes materiæ, & non educi ex illa, sed ex forma, vel creari à Deo, modus enim vnionis non essentialiter dependet à materia tanquam à subiecto inhæsionis, imò si hic, qui de facto datur dependeret per se ipsum, non implicaret dari modum alium, qui posset creari sine dependentia à materia tanquam à subiecto inhæsionis. 16.

QVARTA CONCLVSIO. Materia, quæ de facto datur non potest esse subiectum inhæsionis, seu causa materialis duplicis formæ substantialis, neque duplicis modi vnioris adhuc de potentia Dei absoluta. Adhæreo P. Vasquez in hac conclusione, quam ratione euidenti probare non præsumo, sed tantùm probabili coniecturâ, quam expono: Materia prima non habet capacitatem sustentandi duas formas simul: ergo neque supernaturaliter poterit illas recipere. Consequentia ex iam dictis legitima est, antecedens probo: nullum est fundamentum ad tribuendam materiæ hanc virtutem recipiendi duas formas simul: ergo non est tribuenda. Probo antecedens: ex eo quod materia possit successiuè recipere, non infertur posse simul, quia maior virtus requiritur ad sustentandam simul duplicem formam, quàm successiuè, sicuti ex parte efficientis maior virtus requiritur ad producendum simul duplicem effectum, quàm successiuè: ergo nullum est fundamentum quod hanc virtutem in materia suadeat, quia si aliquod esset, deberet sumi ex virtute, quam habet ad recipiendas successiuè plures formas. Consequentiam prioris enthymematis probo: quia sicut iuxta bonam Philosophiam non sunt multiplicandæ entitates sine fundamento, sic in eadem entitate non sunt virtu- 17.

tes

tes multiplicandæ, neque eadem est extendenda sine positiuo fundamento circa effectus, qui maiorem virtutem exigunt, aliàs possum ego dicere muscam habere virtutem inchoatam ad producendum Angelum, & alia similia sine fundamento confingere.

18. Obiic. Plures esse virtutes ad cuius cognitionem fundamentum non habemus: ergo ex eo quod non inuenimus fundamentum, non debemus negare virtutem occultam, cuius fundamentum forsan nos ignoramus. Resp. admisso antecedenti negando consequentiam, quia licèt hæc regula non apparet fundamentum, ex quo hæc virtus nobis innotescat: ergo non est, non sit infallibilis, imò certum sit aliquando deficere, tamen vt plurimùm est vera, & hîc, & nunc moraliter certa; nos autem vbi demonstrationem non habemus prudenter iudicamus iuxta communiter accidentia, quia iuxta hunc modum est minus errandi periculum, quàm si absolutè virtutes sine fundamento concederemus, neque quia aliquando deficiat illa regula, cùm vt plurimùm vera existat, debemus iudicium suspendere, aliàs plurimas quæstiones indecisæ remanerent, sed prudentia censetur, hîc & nunc contingere, quod communiter accidere solet, & non quod ratò euenit, licèt posse aliter rem se habere aliquam formidinem pariat assensui, sine qua non ego conclusionem præcedentem trado.

19. Quinta conclvsio. Materia prima quæ de facto datur potest vniri duplici formæ, dummodo non vltra vnicam formam, & vnicum modum vnionis ex illo educatur. Positiuum huius conclusionis docuit Soar cum aliis, quos cum illo retuli, qui sine distinctione inter vnionem, & inhæsionem docent materiam primam posse habere multiplicem formam. Negatiuum docet Vasquez, & probatum est concl. præcedenti; vtrumque & præcipuè positiuum quod probatum non est ostendo ex principiis Patris Vasquez disp. 29. citata num. 25. & ex doctrina Cajet. ibi relati, quam ipse Vasquez approbat. Refert citato loco sapientissimus Pater, Cajetanum concedentem Scoto effectum non posse dependere à duplici causa totali, & asserentem inde non sequi eandem naturam non posse à pluribus personis terminari, eo quod diuerso modo dependeat natura à suppositis alienis, quàm effectus à causa efficienti, nam enim à supposito, à quo terminatur, potius pendet instar relatiui, quàm sicut effectus ab efficienti, quare sicut relatio potest esse ad plures terminos, ita etiam eadem natura posset à pluribus personis terminari. Hæc sunt Cajetani verba ex Vasquez translata. Deinde in confirmationem huius doctrinæ sic scribit Vasquez: *Natura ita terminatur ab vna persona aliena vt solum terminetur tanquam à totali termino secundum entitatem, hoc est, ita terminatur ab vna persona vt in sola illa possit esse, & ab ea sustentari, & hac sola ratione tanquà a termino totali terminatur, at verò quia non terminatur omni modo, quo terminari posset, si quidem ipsa terminari potest diuerso quodam modo à qualibet persona diuina seorsim, ideo dum terminatur ab vna non habet expletam capacitatem, qua posset ab alia terminari.* Postea latè tradit rationem, propter quà effectus non possit dependere à duplici efficiète, videlicet quia ad hoc accipit esse, & isto accepto, non habet quid ab alio accipiat, at verò natura terminata ab vna subsistentia non accipit esse ab illa, sed quamdam terminationem, propter quod potest terminari, ab alia, & aliam accipere terminationem. Ex his principiis sic arguo. Casu quo forma, & modus vnionis creentur, materia prima tantùm se habet per modum puri termini respectu formæ, & modi vnionis, ergo poterit terminare multiplicem vnionem. Probo ex doctrina, quàm supra ex Vasquio retuli: tunc materia prima non acciperet esse à forma, neque illi daret esse, quia supponimus creari formam, & modum vnionis: ergo posset aliam vnionem ad formam aliam terminare. Probo consequentiam: natura potest terminari pluribus suppositis, seu subsistentiis, quia tantum se habet vt terminus subsistentiarum, non vt causa, neque vt effectus: sed si vniones, & formæ creentur, materia tantum se habebit, vt terminus vnionum ad formas, non vt causa, neque vt effectus illarum: ergo poterit pluribus vnionibus terminari.

Rationem à priori huius conclusionis accipe. Non maior, sed eadem omnino virtus requiritur ad terminandam duplicem vnionem ad formas distinctas simul, & ad terminandas easdem vniones successiuè: ergo materia, quæ potest terminare successiuè potest vtramque simul terminare. Antecedens probo: terminus vt terminus non est causa, sed tantùm per suam entitatem terminat vniones productas ab aliis causis. Vnde terminare vnicam vnionem dicit suam entitatem & vnionem productam ab alia causa, terminare duplicem vnionem, dicit eandem omnino entitatem ex parte materiæ, & duplicem vnionem productam aliunde: ergo vnio, quæ additur quando materia terminat vnionè non oritur ex ipsa materia: ergo siue materia terminet vnicam vnionem, siue duplicem, nihil additur ex parte materiæ, neque illi intrinsecum, neque extrinsecum ortum ab ipsa materia, neque nouum exercet influxum, sed tantùm supponitur ex parte materiæ entitas capax terminādi quamlibet ex illis vnionibus sine aliquo influxu orto ab illa: ergo non maior virtus requiritur ad terminandam duplicem vnionem simul, quam successiuè: ergo materia, quæ potest terminare successiuè duplicem vnionem, poterit simul vtramque terminare. Hinc clarè deprehendes distinctionem inter terminationem duplicis vnionis ad duplicem formam, & duplicem receptionem earumdem vnionum, vel formarum. Quando recipitur duplex forma, vel duplex vnio in materia datur duplex receptio, vtraque orta ex materiæ visceribus & ex virtute illius tanquam ex causa, quapropter maior virtus requiritur ex parte materiæ, sicuti ex parte cuiuslibet causæ, vt simul duplicem edat causalitatem, circa quas conatum adhibet, & exercitium virtutis causatiuæ; quando verò materia terminat duplicem vnionem, creatam ad duplicem formam etiam creatam, nihil reperitur ortum ex visceribus materiæ, in quo causando suam exerceat virtutem, ac proinde non maior virtus requiritur ad terminandam simul illam duplicem vnionem, quàm illa, quæ requiritur ad successiuè vtramque terminandam.

21. Obiic. Potest Deus creare materiam, quæ sit potens terminare successiuè duplicem vnionem, & non simul: ergo maior virtus requiritur ad terminandam duplicem vnionem simul, quàm ad eamdem successiuè terminandam. Resp. negando antecedens propter rationem iam datam, quia terminus per puram terminationem, nihil præstat, in quo possit suam insumere virtutem, neque materia dum terminat ponit aliquem conatum, neque influxum, vt actu terminet, sicut ponit efficiens, vel ipsa poneret ad recipiendam vnionem. Et sicut Deus non potest producere albedinem potentem terminare successiuè visionem hominis, & equi, & impotentem vtramque simul terminare, ita neque materiam quæ possit successiuè, & non simul duplicem terminare vnionem, non enim maiorem influxum præstat materia in vniones præcisè quatenus illas terminat, quàm albedo in visiones, tam enim materia, quàm albedo se habent respectu vnionum, & visionum, vt purè terminos in nullo genere causæ influentes in vniones, &

visio

visiones, quas terminant, neque refert materiam esse terminum intrinsecum vnionis, & albedinem terminum extrinsecum visionis, quia ratio intrinseci, vel extrinseci nullam dicit causalitatem, nullúmque influxum.

22. SEXTA CONCLVSIO. In tota latitudine formarum possibilium nonnullæ erunt formæ substantiales, quæ absque aliqua ipsarum repugnantia possint informare eandem materiam quin vna petat expulsionem alterius. Hanc conclusionem tradidit recens quidam de formis diuersæ speciei, quam impugnat in formis eiusdem speciei; ego verò de omnibus idem fero iudicium. Ratio est: de conceptu quidditatiuo formæ substantialis abstrahentis ab existentibus, & possibilibus non est incompossibilitas cum aliis formis eiusdem, vel diuersæ speciei, neque prædicatum aliquod, quod per locum intrinsecum connexionem habeat cum hac incompossibilitate: ergo possibiles sunt formæ, quæ illa careant. Secundò nulla inuenitur repugnantia in his formis, imò neque ratio aliqua, quæ suadeat formas omnes esse incompossibiles, cùm illam incompossibilitatem solùm nos docuerit experientia, quam de formis purè possibilibus non habuimus. Possent hæ formæ ex se immediatè non compossibiles præcipuè si specie differrent, esse incompossibiles ratione dispositionum, quas supponerent, possent etiam dispositiones non incompossibiles secum afferre, & in hoc casu simultanea informatio, & receptio plurium formarum in eadem materia ex omni capite esset naturalis, quia ex parte materiæ supernaturalis non esset, quia iam probaui concl. 1. posse dari materiam ex se naturaliter potentem plures formas sibi vnire, & recipere, neque ex parte formarum, neque dispositionum, quæ amico fœdere possent in idem subiectum conuenire, neque ratione agentium, quia vt dicebam num. 12. simultas formarum, quarum quælibet potest ab agenti naturali produci ratione agentium præcisè supernaturalis non enaderet; in reliquis autem euentibus quando ex aliquo capite simultas non potest naturaliter contingere etsi ex aliis capitibus naturaliter non repugnaret: verbi gratia, cùm materia ex se potens terminare vnionem duplicis formæ incompossibilis, vtramque de facto simul terminaret, illa simultas absolutè supernaturalis dicenda esset non ratione materiæ, sed ratione formarum ex se incompossibilium.

23. Obiic. Materia prima semper est sufficienter informata vnicâ formâ adæquatâ: ergo non indiget aliâ formâ: ergo superflua erit illi informatio illius formæ. Confirmatur: materia prima ideo recipit formam, quia indiget illâ, sed non potest indigere duplici formâ: ergo non potest illam recipere. Resp. materiam primam sufficienter informari vnica forma, ex quo infertur aliam non esse illi necessariam, non tamen inferrur esse superfluam, plura enim, quæ necessaria non sunt, valdè vtilia existunt, lux enim aëri non est necessaria, non tamen illi superflua est. Secundò etiamsi secunda forma nullam materiæ vtilitatem afferret, esset necessaria composito, quod constituit, & ex hoc capite non inutilis esset, neque superflua, neque ex hoc capite repugnaret, id enim inutile, & superfluum dicitur absolutè quod omni vtilitate caret, non quod vni, vel alteri entitati non vtile est. Ad confirmationem Respondeo dato materiam vnam recipere formam, quiâ illa indigeat, & concesso, quod aliâ non indigeat, negando, non posse recipere aliam, non enim rectè infertur, materia recipit hanc formam, quia indiget illâ: ergo non potest recipere aliam, quâ non indiget, potest enim recipere vnam formam propter indigentiam, & aliam propter potentiam, seu indifferentiam, quam habet ad illam, sicuti aër recipit proprias qualitates, quia indiget illis, & recipit lucem, qua non indiget, quia capax est recipiendi illam.

§. III.

De formis accidentalibus iudicium fertur.

PLures formas accidentales inter sedisparatas posse simul reperiri in eodem subiecto media inhæsione & media informatione sensibus percipimus, sentimus enim albedinem, dulcedinem, & præsentiam in eodem subiecto. Formas contrarias, verbi gratia calorem, & frigiditatem esse incompossibiles, & mutuò se expellere suadet experientia. Hanc incompossibilitatem in naturam formarum ferè omnes reducunt, ex eo enim quod disponant ad formas inter se immediatè oppositas, talem naturam sortiuntur, vt eandem incompossibilitatem inter se æmulentur, quam formæ, ad quas disponunt, sortiuntur. Formas adæquatas eiusdem speciei, & eiusdem omnino rationis esse etiam incompossibiles monstrat experientia, non enim possum ego habere duplicem præsentiã, duplicem quantitatẽ, aliáve huiusmodi accidentia. Nonnulli renuunt concedere has formas ex natura sua esse incompossibiles per oppositionem aliquam, quam inter se habeant, & asserunt totam illarum incompossibilitatem oriri ex incapacitate subiecti, quod non potest duplicem formam accidentalem eiusdem omnino rationis sustinere. Censeo incompossibilitatem formarum accidentalium non oriri ex incapacitate subiecti, quia si ex hac oriretur, neque diuinitus possent in eodem subiecto reperiri, vt probaui suprà, sed fide certum est in Eucharistia habere corpus Christi plures præsentias definitiuas eiusdem speciei: ergo naturalis ipsarum repugnantia non oritur ex repugnantia subiecti. Ex præsentiis definitiuis gradum facio ad præsentias circunscriptiuas, etiamsi specie distinguantur, quod ego non censeo, quas etiam posse in eodem subiecto reperiri fert communis sententia. Neque hæc repugnantia præcisè ex defectu virtutis agentium potest oriri, quia cùm ego virtutem habeam ad acquirendam per motum progressiuum præsentiam in hoc spatio, & extrinsecum agens virtutem habet ad imprimendum mihi impulsum, quo in alio spatio præsentiam distinctam acquiram, si termini ratione sui, vel ratione subiecti non repugnarent, simul à diuersis virtutibus producerentur. Ex hoc infero: repugnantiam horum accidentium oriri ex incompossibilitate, quam inter se habent, ratione cuius in genere causæ formalis ad inuicem se expellunt. 24.

Censeo similiter incompossibilitatem accidentium contrariorum caloris, & frigiditatis oriri tantum ex oppositione ipsorum, & nullo modo ex incapacitate subiecti. Probo hanc conclusionem à paritate accidentium eiusdem speciei, quæ tantùm opponuntur ratione sui, & non ratione subiecti, & à paritate accidentium disparatorum albedinis, & caloris, in quibus, quia deficit formalis oppositio, nulla reperitur, quod est signum tantùm incompossibilitatem accidentium oriri ex oppositione formali ipsorum. Ratione etiam eandem paritatem confirmo. Non maior virtus requiritur ex parte subiecti ad recipiendam nigredinem simul cum albedine, quàm ad recipiendum calorem simul cum eadem albedine cùm supposita iam receptione albedinis ex parte subiecti non requiritur maior virtus ad effectum, qui perfectior non est, sed suppositâ iam albedine, nigredo neque illius receptio, quæ esset eadem si albedo non supponeretur, non est perfectior calore, & receptione illius: ergo suppositâ iam albedine in subiecto, ex 25.

parte

parte subiecti, non maior virtus requiritur per se loquendo independenter ab incompossibilitate formarum, ad coniungendam nigredinem per receptionem cum albedine quàm ad coniungendum calorem cum eadem albedine: sed potest coniungere calorem cum albedine: ergo præcisè si aliud non sit impedimentum poterit subiectum ex se coniungere nigredinem cum albedine, sicuti componit calorem, & albedinem. Dices formam arguendi non esse bonam, quia maior virtus requiritur ad producendam muscam, quàm ad producendum hominem, nihilominus valet homo hominem producere, & muscam producere non poterit. Respondeo me non arguere: potest subiectum recipere calorem: ergo poterit recipere albedinem, ad quam non requiritur maior virtus; sed suppositâ iam ex parte subiecti virtute ad vtramque qualitatem recipiendam, inferte ex eo quod non maiorem conatum impendat virtus passiua in receptione huius qualitatis, quàm illius, posse componere quatenus est ex se receptionem huius in qua maiorem conatum non impendit cum receptione, cum qua componit aliam, in qua maiorem vel saltem æqualem virtutem in actu secundo exercet.

26. Ex hoc infero: posse reperiri in eodem subiecto duplicem formam accidentalem, siue eiusdem speciei, siue contrariam, quia quoties incompossibilitas tantùm oritur ex mutua ipsarum oppugnatione, & non ex incapacitate subiecti, illâ non obstante de potentia Dei absoluta possunt formæ in eodem dari subiecto. Hæc de formis, quæ opponuntur tantùm ratione subiecti, sunt tamen aliæ formæ accidentales, quæ obiecta opposita respiciunt sicuti amor, & odium, assensus, & dissensus, quarum oppositionem explico Contro. 5. de anima Punct. 3.

Punctum III.

De effectibus causæ formalis.

Duplex formalis effectus vulgò circumfertur, primarius, & secundarius; hic negatiuus, ille positiuus, de vtroque sigillatim disputabo.

§. I.

De effectu primario.

1. Dixi sæpe effectum formalem primarium formæ nihil aliud esse, quàm totum compositum, quod dicitur effectus formæ, ex qua tanquam ex causa formali intrinseca componitur. Causalitas, quam formæ assignauimus totum suum esse effectum suadet, quia cùm hæc sit vnio, & quod ex vnione resultat sit totum compositum, hoc effectum dicimus, in quem fertur causalitas formæ, vnio videlicet. Deinde causa intrinseca causat, semetipsam exhibendo effectui quem componit: sed quod componit forma, & cui seipsam exhibet est totum: ergo totum est effectus formalis formæ. Hoc effectu formali assignato optimè subsistit illud tritum proloquium, quo dicitur incompossibile esse dari formam in subiecto sine formali effectu, quia cùm totum nihil aliud sit, quàm materia, forma, & vnio, eo ipso, quod detur forma vnita subiecto, datur materia, forma, & vnio, & necessariò datur totum, quod ab his entitatibus simul sumptis non distinguitur. Neque quidquam aliud potest inueniri quod possit esse effectus, cùm hic sit positiuus, & forma nihil aliud positiuum causet per vnionem ad materiam, nihilenim inuenitur postquam forma est vnita materiæ præter compositum, materiam, formam, & vnionem, sed forma non est causa materiæ seorsim sumptæ, neque vnionis seorsim, neque materiæ, & vnionis, neque ipsius formæ seorsim sumptæ, quia nullam ex his entitatibus intrinsecè componit, neque extrinsecè causat; ergo tantùm potest esse causa totius, seu materiæ, formæ, & vnionis simul sumptarum, quæ à toto non distinguuntur: ergo nullus effectus positiuus formæ potest dari præter totum: ergo effectus formalis, qui positiuus est, non distinguitur à toto composito.

Ex his inferes contra recentiores, quibus patrocinatur Rub. materiam vt informatam non esse effectum formalem formæ, quia materia vt informata non est totum, sed tantùm dicit materiam cum informatione, seu materiam habentem formam, forma autem neque est causa materiæ, neque informationis, seu habitionis formæ, vt modò expendebam. Si hoc teneas, videbis sæpe multos vanè terreri vanis difficultatibus, quas rem non percallentes petunt ex negatione effectus formalis posita forma in subiecto, sæpe enim anguntur quomodo visio inhærens lapidi, non illum constitueret videntem, ex quo inferri existimant non illi tribuere effectum formalem, & quo modo gratia habitualis in puræ homine filium adoptiuum constituat, & hunc effectum Christo Domino non tribuat. Semper enim forma suum effectum formalem tribuit, quod est compositum, sed quia eadem forma cum diuersis subiectis diuersa composita constituit, hinc est, quod diuersos sortiatur effectus formales. Hac ratione visio, etsi lapidi posset vniri non illum constitueret videntem, quia videns dicit compositum ex visione, & natura animalis, & non quodcumque compositum constitutum ex visione, & alio quocumque subiecto. Similiter filius adoptiuus dicit compositum ex gratia habituali, & subiecto, quod non sit filius naturalis, & gratia habitualis vnita Christo Domino non componit concretum, cuius subiectum, quod est hoc suppositum Christus, filius naturalis non sit, & ita non constituit filium adoptiuum quando vnitur Christo: quando verò vnitur homini puro constituit quoddam concretum sanctum, cuius subiectum non est filius naturalis & ita illius effectus formalis, seu totum, quod resultat ex homine & gratia est filius adoptiuus. Si verò eadem gratia lapidi vniretur illius effectus formalis, non esset totum, quod sanctum diceretur, quia sanctum dicit concretum constans ex gratia habituali, & natura intellectuali. 2.

Inferes, ex his nihil aliud esse formam suum effectum formalem tribuere subiecto, quàm cum illo totum constituere, in quo sensu posset etiam dici, si ita ferret vsus, materiam suum effectum materialem tribuere formæ, quia sicut forma cum materia componit totum, ita materia cum forma idem componit, & vtraque est de essentia totius. Est tamen specialis ratio, propterquam prænaluit vsus, vt totum potius diceretur effectus formalis formæ, quàm effectus materialis materiæ, etsi vtroque modo dici posset. Hæc est indifferentia, quam habet materia, quæ de facto datur ad totum huius, vel illius speciei constituendum, & determinatio, quam habet forma, ex quo prouenit, vt totum hoc, quod ratione formæ ab illo specie differt, & non ratione materiæ, iuxta vulgarem loquendi modum non dicatur effectus materiæ, sed formæ. Hæc ratio communis est compositis substantialibus, & pluribus accidentalibus. In accidentalibus occurrit etiam alia, videlicet subiectum, seu materiam significare in recto, formam in obliquo, & ita subiecta significantur per modum habentis, 3.

habentis, & denominata per formam, ex quo prouenit, vt dicamus formas subiectis tribuere suum formalem effectum, & non dicamus materiam tribuere suum materialem effectum formæ, quia hæc non significatur per modum habentis materiam. Nihilominus potuit dici albedo parietata per subiectum, sicuti paries dicitur dealbatus per albedinem, si ita ferret vsus, vt ex Hurtado dixi Controuersia 2. puncto 3.

§. II.

De effectu secundario.

4. VNus est negatiuus effectus formalis causæ qui est expulsio formæ in qua expulsione examinandum est, quid se teneat ex parte effectus negatiui, quid huius sit per se, quid per accidens, respectu principij expellentis, quid se teneat formaliter ex parte principij, & quid sit causalitas. In expulsione animæ rationalis est subtractio concursus, quo conseruabatur vnio, & non esse ipsius vnionis, quæ antea conseruabatur, in expulsione aliarum formarum corruptibilium inuenitur eadem subtractio concursus, & idem non esse vnionis, insuper reperitur subtractio concursus, quo conseruabatur forma, & non esse formæ prius conseruatæ. Idem contingit in expulsione formæ accidentalis.

5. Principium expellens quodcumque illud sit, per se non opponitur cum substantia formæ substantialis, neque intendit non esse illius secundum substantiam: patet hoc in corruptione hominis, in qua anima rationalis, quia suum esse habet independenter à subiecto, quacumque forma introducta, quâ è subiecto abigitur, remanet; idem contingeret in qualibet forma ex his, quæ genetantur si per actionem creatiuam conseruarentur. Ratio est manifesta: forma non expellitur per aliam formam à natura rerum, sed à subiecto: ergo si non habeat hæc forma subiectum, quod alia acquirat nullam habebit oppositionem cum illa: ergo id, quod hæc forma intendit est pellere aliam a subiecto: ergo si alia abeat, etiamsi postea conseruetur, non erit contra exigentiam formæ introductæ illius conseruatio, sicuti non esset si antea non præcessisset in subiecto, à quo expellitur.

6. Principium expellens, quod non opponitur cum forma secundum se, poterit oppori cum forma vt inhærente mediâ passione, vel informante mediâ vnione, vel vtroque modo. In primis certum est opponi cum forma vt informante independenter ab inhærentia, patet in anima rationali, quæ non inhæret, cum qua opponitur forma cadaueris, & non cum illa secundùm se: ergo cum illa vt informante. Sed adhuc poterit subesse difficultas, an forma cadaueris opponatur cum anima rationali vt informante præcisè, vel cum illa vt informante per informationem inhærentem ita vt immediata oppositio non sit cum forma vt vnita ratione formæ, neque ratione vnionis, sed ratione inhæsionis, quam habet vnio in materia, ita vt si hęc non inhæreret forma cadaueris relinqueret vnitam subiecto rationalem animam, quia modò directè, & per se opponitur cum inhæsione vnionis quâ destructâ definit esse vnio, & anima rationalis non informat: vel an forma cadaueris opponatur immediatè cum vnione secundùm se, cuius non esse intenderet, etiamsi vnio crearetur. Iuxta aliquorum principia, qui religiosè obseruant nihil creatum posse desinere ad exigentiam aliûs entitatis creatæ ex hoc principio sic posset argui. Positâ formâ, & positâ vnione creatâ, quidquid est in composito est creatum: ergo neque forma, neque vnio potest corrumpi ab entitate creata: ergo forma informans tantùm opponitur cum alia forma, & cum alia vnione, quatenus forma, vel vnio est dependens à subiecto, tanquam à causa materiali: si enim opponeretur cum forma vel vnione secundùm se opponeretur cum forma, & vnione etiamsi nulla intercederet inhærentia. Nihilominus omnino certum puto formam opponi cum alia forma, vt informante, siue per informationem creatam, siue eductam, ita vt vnio secundùm suam entitatem sit ratio formalis terminandi oppositionem, quam habet forma expellens cum expulsa. Ratio est, quia etiamsi vnio crearetur, anima rationalis vt vnita opponeretur cum forma cadaueris, neque naturaliter possent duæ formæ informare idem subiectum, etiamsi vtraque forma, & vtraque vnio crearetur, oppositio enim est inter formas vt informantes, & æquè informant per vnionem creatam siue eductam. Neque ratio opposita quidquam probat, rectè enim entitas creata potest exigere annihilationem aliûs entitatis creatæ, neque quidquam contra hanc conclusionem obiici potest. Eamdem conclusionem stabilier ratio num. 9. adducenda ad probandum formam vt informantem esse terminum expulsionis.

Opponitur etiam forma cum alia forma præcisè vt inhærente seclusâ informatione. Hanc conclusionem tradidi Controuers. 2. punct. 2. num. 17. vbi dixi animam rationalem non solum opponi tantùm cum forma Embryonis, seu cuiusuis aliûs compositi, quam expellit tantùm vt vnita, sed etiam vt inhærente, alias anima rationalis informans tantùm destrueret vnionem formæ præcedentis, & illam inhærentem relinqueret in eodem subiecto, quia inhærentia, vt ibi dicam, bene posset sine vnione subsistere, si hæc ex aliquo capite non impediretur, neque ex non esse vnionis à priori, aut à posteriori sequeretur non esse inhæsionis. Ex hoc infero formam opponi non solùm cum vnione secundùm se, sed etiam immediatè cum ipsa inhærentia vnionis, ita vt inhærentia, & vnio per se immediatè terminent oppositionem, quia etiamsi forma cum illa forma secundùm se sumpta non opponatur, opponitur immediatè cum illius inhærentia: ergo potiori ratione opponetur cum inhærentia vnionis per suam entitatem oppositæ cum alia forma. 7.

Concludo ex his in corruptione cuiuscumque compositi vnionem inter materiam, & formam immediatè & per se corrumpi ab alia forma, illiusque non esse per se intendi à principio expellente. Similiter inhærentiam vnionis, & formæ eodem modo definere esse, tanquam entitates quarum non esse intenditur à principio expellente; formam verò non per se corrumpi, neque illius non esse per se intendi, sed tantùm prouenire ex eo quod forma sine inhærentia non possit subsistere & ita hac ablata desinit esse, succeditque illius non esse: quod si forma posset sine inhærentia permanere, posito principio expellente adhuc permaneret, sicuti de facto contingit in expulsione animi rationalis. Hæc de expulsionis termino, illius principium modò explicabo. 8.

Dixi quid desinat esse ratione formæ informantis, oportet modò scire quid sit principium illius non esse, quod in expulsione reperitur. Duplex est principium, in actu primo, & in actu secundo: in actu primo est illud, quod potest ponere effectum, siue de facto illud ponat, siue non; in actu secundo est, quod potest ponere effectum, & illud ponit de facto. Vtrumque respectu non esse quod in expulsione reperitur explicabo. Forma secundùm se principium non est expulsionis, vt per se patet, quia secundùm se non potest aliud expellere, expulsio enim semper est in ordine ad idem subiectum informationis, seu inhæ- 9.

sionis

sionis. Forma vt vnita seclusâ omni inhærentiâ siue formæ, siue vnionis principium est expellens aliam formam, seu potens inducere non esse quod in expulsione reperitur. Formæ opponuntur, quatenus constituunt diuersa tota; forma enim cadauerica, & rationalis opponuntur quatenus constituunt cadauer, & hominem: sed *constituunt* hæc composita præcisè vt informantes: ergo vt informantes opponuntur: ergo vt informans forma cadaueris esset principium non esse formæ hominis, vt informantis: ergo sicuti forma hominis vt informans est terminus expulsionis; ita forma cadaueris, vt informans erit principium illius per modum actus primi. Clariùs patet eadem conclusio in formis accidentalibus, in quibus sic arguo. Calidum vt octo, & frigidum vt octo formaliter vt calidum, & vt frigidum opponuntur, sed per vnionem intelligitur vnum formaliter calidum, & alterum formaliter frigidum, etiam inhærentiâ seclusâ: ergo etiam inhærentia seclusâ intelliguntur oppositæ: ergo intelligitur repugnantia ipsorum tam ex parte termini, quàm ex parte principij.

10. Opponitur etiam forma vt inhærens, seclusâ etiam vnione ex parte principij cum alia forma independenter ab vnione, & vt vnita independenter ab inhærentia. Priorem partem probo: duæ vniones formarum oppositarum per se immediatè opponuntur respectu eiusdem subiecti: ergo duæ inhærentiæ etiam per se immediatè respiciunt subiectum per semetipsas inhærentiæ, & vnionis, & æquè respiciunt formas oppositas quarum sunt inhærentiæ: ergo forma ligni vt inhærens opponitur cum forma ignis vt inhærente. Alteram partem videlicet formam vt inhærentem opponi cum alia forma vt informante sic probo: Oppositio inter extrema semper est mutua, implicat enim hoc esse incompossibile cum illo quin illud sit etiam incompossibile cum isto, sed probaui num. 7. animam rationalem præcisè vt vnitam omni inhærentiâ seclusâ opponi cum forma embryonis vt recepta independenter ab vnione inter materiam, & formam embryonis: ergo forma embryonis vt recepta opponitur cum anima rationali vt vnita: ergo illa vt recepta *exigit non esse* animæ rationalis vt vnitæ: ergo est principium per modum *actus primi non esse formæ rationalis vt vnitæ*, quo posito forma rationalis vt vnita non permanebit, sed illius destruetur vnio.

11. Est etiam aliud principium in actu primo illius non esse, quod dicit expulsio, hoc est, principium in actu primo potens producere formam expultricem formæ præexistentis, quod non tantùm perit productionem formæ, quam continet in sua virtute, sed non esse oppositæ illi, quam intendit producere, eo enim ipso quod agens in actu primo exigit producere formam ignis in hoc subiecto exigit non esse totius formæ incompossibilis cum illa, quam intendit producere, ac proinde exigit vt subtrahatur concursus formæ oppositæ, quæ in subiecto reperitur, & ne detur nouus concursus ad formam incompossibilem cum illa, quam intendit producere. Clarè rem cernes in formis accidentalibus: datur subiectum *frigidum*, cuius frigiditas *conseruatur* ab aqua, seu ab alio agente calido approximato: applicatur agens calidum in actu primo potens producere calorem vt tria, incompossibilem cum frigiditate vt sex: hoc agens calidum in actu primo, antequàm calorem vt tria producat, exigit immediatè non solùm productionem trium graduum caloris, sed etiam subtractionem concursus caloris vt sex, & non esse illius: quod latè, clarè, & efficaciter inuenies Controuers. 6. de generatione, Punct. 1. vbi resistentiam actiuam qualitatum explico. Idem contingit in formis substantialibus, in quibus eadem est oppositio, agens enim in actu primo exigens productionem formæ ignis in hoc subiecto exigit non esse formæ ligni in subiecto eodem. Ex quo infere virtutem productiuam ignis in actu primo proximè constitutam, esse in actu primo per se etiam principium non esse formæ ligni in eodem subiecto.

Aliud principium in actu primo non esse formæ 12.
in subiecto iuxta communem doctrinam posset assignari, videlicet non esse dispositionum requisitarum ad formam, ex quo immediatè sequitur non esse formæ in subiecto in opinione, quæ asserit formam dependere in conseruari à dispositionibus, quibus ablatis secundùm hanc sententiam, quolibet alio principio corruptionis secluso deficeret forma. In mea sententia, in qua forma non dependet in conseruari à dispositionibus; non esse dispositionum, neque in actu primo principium est expulsionis formarum, illis enim ablatis, & oppositis introductis forma naturaliter conseruaretur in materia, dummodo non esset aliud principium, à quo corrumperetur. Ex his inferes agens producens formam ignis in subiecto multipliciter esse principium *in* actu primo respectu expulsionis formæ ligni primò, immediatè, & per suam entitatem, quatenus exigit subtractionem concursus, quo conseruatur forma ligni in subiecto modo explicato numero 11. Secundò mediatè, quatenus producit formam inhærentem subiecto. Tertiò etiam immediatè quatenus producit vnionem inter materiam, & formam, siue inhærentem subiecto, siue non inhærentem, sed per actionem creatiuam, qui duo posteriores modi non distinguuntur, si agens per eamdem actionem producit formam, & vnionem in subiecto. Hæc de principiis in actu primo corruptionis, seu non esse formæ in subiecto. Explico modò, quæ ex his principiis, quæ in actu primo possunt influere, de facto in actu secundo influant.

Censent multi ex principiis in actu primo potenti- 13.
bus expellere formam, illud tantùm, quod *est* prius aliis de facto expellere formam, quia posteriora iam *inueniunt* formam expulsam ab illo, quod illa præcessit, & ita illam de facto expellere nequeunt. Ita philosophantur multi Theologi, qui asserunt actum contritionis esse expulsiuum peccati, de facto tamen illud non expellere, quia iam illud inuenit expulsum ab habitu, qui ad actum contritionis supponitur. Sic in nostro casu posset dici formam ignis adhuc vt informantem non expellere formam ligni, quia iam illam inuenit expulsam à principio producente formam ignis, quod necessariò supponit, quódque diximus exigere non esse formæ ligni in illo signo, in quo exigit productionem formæ ignis priùs naturâ, quod illam producat, & hac ratione defenderet non nemo vnam formam *in actu* secundo aliam non expellere. Cæterùm licet exemplum à Theologis adductum forsan improbari non possit, propter peculiarem illius materiam, in qua diuersa est ratio, ac in aliis, vt postea explicabo, qui ita in aliis causis philosopharetur, non rectè prioritatem naturæ percalluisse præsumérem. Aliud enim est supponi prius naturâ principium expulsiuum, aliud supponi expulsionem, sicuti aliud est dependere à principio expulsiuo tanquam à causa, aliud dependere ab ipsa expulsione. Forma vt informans supponit tanquam principium actum primum ad illam quod est ex se potens expellere contrariam, non tamen supponit ipsam expulsionem potentem

procedere à tali principio, neque supponit actum primum quatenus de facto expellentem, sed actum primum secundùm suam entitatem, cuius forma non poterit esse principium, quia est illo posterior; expulsionis verò, quâ posterior non est, & quam non supponit, rectè potest esse principium ex hoc capite, si aliàs sit potens illam inducere, & simul cum actu primo, à quo dependet, illam inferre, ita vt forma vt informans, quæ secundùm se est posterior naturâ principio illam producente, simul cum eodem principio in ordine ad alium effectum constituat vnicum principium adæquatum, quod sit prius naturâ suo effectu, & in ordine ad illum sint simul naturâ illa quæ inter se habent ordinem prioris, & posterioris. Hanc doctrinam in Sole & luce clarè cernes: Sol producit lucem in seipso, quæ est illo posterior, & quâ prior est Sol, postea verò lux & Sol, quorum quoduis alterum poterat producere primum gradum lucis in aëre, simul constituunt vnum principium adæquatum respectu primi gradus lucis existentis in aëre, in ordine ad quem lux recepta in Sole, & Sol quæ inter se habent ordinem prioris, & posterioris, sunt simul naturâ, & vtrumque eâdem prioritate prius luce receptâ in aëre.

14. Ex hac doctrina facilè meam conclusionem depromo. Assero: omnia principia à me assignata expulsiua formæ in actu primo illam de facto expellere. *Rationem suprà exposui, quam nunc cingo:* omnia illa principia virtutem habent formæ expultricem; nullum illorum supponit expulsionem: ergo omnia per modum vnius formam expellent. Majorem suppono ex dictis à num. 9. vsque ad 12. inclusiuè, neque illa indiget probatione: tantùm enim assero in præsenti conclusione illa principia, quæ possunt formam expellere, illam de facto expellere, ac proinde illorum virtus supponenda est non probanda. Minorem probo: forma ignis vt informans, etiamsi supponat negationem dispositionum ad formam ligni non supponit effectum huius negationis, videlicet negationem formæ ligni, & etiamsi dependeat à negatione dispositionum ad formam ignis, & ab actu primo productiuo ipsius, quæ possunt inducere non esse formam ligni, non dependet à priori à non esse formæ ligni, quia illa quæ per se supponit, verbi gratiâ, suum actum primum, & negationem dispositionum ad formam ligni, realiter distinguuntur à non esse formæ ligni vt informantis, & etiamsi hæc principia ex se non possent expellere formam ligni, forma ignis, quæ per se ipsam potest illam expellere posset produci: ergo forma ignis, vt informans non supponit non esse formæ ligni vt informantis, quia tantùm supponit id, à quo dependet: ergo cùm aliàs sit ex se potens hanc inducere expulsionem, illam de facto inducet. De reliquis principiis videlicet de actu primo potente producere formam ignis, & de carentia dispositionum, si ex se virtutem habet inducendi non esse formæ in subiecto, certum est non supponere formam expulsam, quia nullum principium supponunt prius illis potens formam expellere, ni aliud mediteris principium expulsionis formæ ligni, videlicet dispositiones ad formam ignis, quas dicas immediatè exigere non esse formæ ligni, sicuti principium productiuum formæ ignis non tam petit immediatè productionem formæ ignis, sed etiam non esse formæ ligni. Quod si ita sentias philosophandum est de non esse dispositionum formæ ligni supponente dispositiones formæ ignis cum virtute ad inducendum non esse formæ ligni, quod potest etiam inducere non esse dispositionum, sicuti de forma vt informante, quæ oppositum expellit, etiamsi supponat suum actum primum cum virtute ad expulsionem, quam ipsa præstat.

15. Hanc doctrinam non inglorius in lucem Compluti dedit noster Doctor Complutensis Hurtadus quam edidit tom. de Incarnat. disput. 1. diff. 10. vbi docuit actum contritionis de facto expellere peccatum, etsi procedat ab habitu gratiæ potente peccatum expellere, illúmque supponat natura priorem. Cæterùm etsi illius doctrina iure multis sit commendata, in præsenti materia non leuem habet difficultatem præcipuè in doctrina ipsius Hurtadi; propter quam dixi forsan non posse improbari exemplum, quod adducunt aduersarij pro opposita sententia, de actu contritionis non expellente peccatum, ex eo quod supponat habitus, quam hic explicandam reliqui. Expulsio potest esse formæ positiuæ, quæ propriè est expulsio, & formæ negatiuæ, quæ impropriè dicitur expulsio, sicuti expulsio tenebrarum lucis: expulsio formæ positiuæ distinguitur ab informatione formæ expellentis, ac proinde non valet, consequentia, *supponitur informatio caloris*: ergo supponitur expulsio frigiditatis. Expulsio negationis non distinguitur ab informatione habitus, ac proinde valet, supponitur lux informans; ergo supponitur expulsio tenebrarum. Hinc fit in opinione asserente peccatum dicere priuationem gratiæ, gratiam ipsam esse non esse peccati: ac proinde eo ipso quod supponatur gratia in subiecto supponitur non esse peccati; & actus contritionis, qui supponit habitum gratiæ priorem naturâ supponit non esse peccati prius naturâ, ac proinde non esse peccati identificatum cum gratia informante, quod est prius actu contritionis, & non potest esse posterius illo. Multi tamen rem componunt asserentes peccatum dicere priuationem gratiæ informantis, quæ auferenda est, per gratiam vt informantem, quam non supponit actus contritionis, qui non procedit ab habitu vt informante mediâ vnione, sed vt inhærente mediâ passione. Hoc dicendi modo optimè sententia Hurtadi defendi posset: verumtamen Hurtadus non solùm non defendit, verùm ægrè fert hanc distinctionem inter inhærentiam, & vnionem ab aliis defendi, & ita difficilè in hac materia doctrina aliàs semper laudanda potest adduci, quæ rectè in eadem constat apud illos, qui inter peccatum, & gratiam oppositionem contrariam inter extrema positiua, & non priuatiua agnoscunt, vel etiam apud illos, qui distinguentes inhærentiam formæ ab illius informatione asserunt habitum gratiæ supponi ad actum contritionis vt inhærentem, & non vt informantem, ac proinde non supponi ad actum contritionis non esse peccati, quod consistit in habitu gratiæ vt informante, iuxta quorum principia dicendum esset actum contritionis procedentem ab habitu gratiæ peccatum de facto expellere, si illius haberet virturem expultricem per suam entitatem, tanquam per formam formaliter sanctificatam.

16. Circa modum, quo vna forma aliam expellit, dico breuiter: nullam formam aliam expellere producendo aliquid in forma expellenda, neque in subiecto: non in forma expellenda, quia illud quod in forma produceretur potiùs supponeret formam tanquam subiectum, causámque materialem, quàm illam destrueret, nihil enim potest esse destructiuum causæ immediatæ; quam supponit: non in subiecto, quia de illo quod produceretur inquirerem, an per aliam productionem expelleret formam, & si affirmatiuè respondeatur in infinitum abibimus: si per seipsum cur non poterit præstare forma per se ipsam illud, quod

quod præstat effectus ille, quem tu fingis productum à forma? Neque forma potest aliam physicè immediatè corrumpere, quia corrumpi formam nihil aliud est, quàm subtrahi concursum, quo antea conseruabatur, sed vna forma non conseruat aliam: ergo non potest alius concursum subtrahere, neque illa forma deficiet ex eo quod hæc illam non conseruet, nihilo enim minùs indiget forma ligni, quam concursu præstito à forma ignis vt conseruetur. Non restat alius modus, quo vna forma aliam expeliat, nisi moraliter exigendo à Deo, vt concursum suspendat, quo formam antiquam conseruabat, quæ exigentia effectum sortietur, quando Deus ex vi illius moueatur ad suspendendum concursum, quem erga formam antiquam exigebat; quod si Deus in instanti, in quo introduceretur forma ignis in hac materia destrueret formam ligni præexistentem nullo habito respectu ad formam ignis introductam, non diceretur hæc in actu secundo aliam expulisse. Ex hoc inferes formam vt inhærentem, & vt informantem non dicere causalitatem expulsionis, sed tantùm actum primum illam exigentem. Hic actus primus primò respicit actum diuinæ voluntatis, quo vult subtrahere concursum, non tanquam effectum, quia actus diuinæ voluntatis nullius virtutis effectus esse potest, aliquo modo tamen dicitur hic actus dependens ab illa exigentia, sine qua non esset. Hanc dependentiam impropriam habet actus diuinæ voluntatis per suammet entitatem, nullâ aliâ causalitate interiectâ, quia omnis actus eodem modo, quo pender immediatè dependet à motiuo, quod respicit. Ex hoc actu tanquam ex causa sequitur non esse formæ vt inhærentis, & non esse formæ vt informantis. Non esse formæ vt inhærentis habet causalitatem negatiuam, videlicet non esse actionis terminatæ ad formam vt informantem. Non esse formæ vt inhærentis dicit non esse ipsius inhæsionis, ad quod nulla datur causalitas interiecta adhuc negatiua, quia sicut forma vt inhærens, quæ formaliter dicit inhæsionem non dicit causalitatem interiectam, quia inhæsio per se ipsam dependet, ita non esse eiusdem non potest dicere negationem causalitatis, seu subtractionem concursus terminati ad formam vt inhærentem; sed sicuti forma vt inhærens per se ipsam dependebat ab agente, ita non esse formæ vt inhærentis per se ipsam desinit conseruari ab agente, & in se ipsa inuoluit desitionem sui.

Actus primus producens formam destruit oppositam mediatè, & immediatè; mediatè, quatenus producit formam, quæ aliam expellit modo dicto, & ita illius causalitas remota etit causalitas, quâ producit formam vt inhærentem, & vt informantem: immediatè destruit aliam formam exigendo eamdem suspensionem concursus, quam exigit forma vt inhærens, & vt informans, & ita per eamdem causalitatem, per quam forma informans aliam expellit, per eamdem actus primus formæ expellentis immediatè destruit formam, quæ expellitur: dicitur tamen forma expellere aliam formaliter, & non actus primus illius, qui etsi eadem sit vtriusque causalitas, oritur à forma exigenti per suam informationem, & est actus primus huius causalitatis, & forma formaliter vt informans; actus verò primus, quem eadem supponit ex parte principij actiui formæ expellentis nullam dicit informationem formaliter, neque incompossibilitatem ipsius cum forma, quam intendit destruere in ordine ad subiectum aliquod commune, sed tantùm virtutem actiuam, & ita actus primus ad formam ignis dicitur actiuè destruere formam ligni, & ipsa forma ignis dicitur illam destruere formaliter per eamdem causalitatem, sicuti principium actiuum, & passiuum per eamdem causalitatem in diuerso genere causæ eumdem exhiberet effectum. 17.

Negatio dispositionum si esset actus primus ad destructionem formæ influeret tanquam motiuum, à quo dependebat conseruatio formæ, ad quam disponebant dispositiones, quarum negatio successit. Si dispositiones ad formam immediatè exigerent non esse contrarias, eamdem causalitatem in illud haberent, ac reliqua principia medio eodem actu voluntatis diuinæ modo suprà explicato de aliis principiis. 18.

CONTROVERSIA IX.

De causa efficiente creata.

EXplicui causas intrinsecas entis naturalis, accedo iam ad causas extrinsecas explicandas, quarum præcipua est efficiens. Hæc primò diuiditur in creatam, & increatam: disputabo modò de causa efficienti creatâ disputaturus Controuersiâ sequenti de causa increata.

PVNCTVM I.

Quid sit causa efficiens.

1. ARistoteles hoc 2. lib. cap. 2. & 5. & 5. Metaphysic. causam efficientem definit, vnde primum principium est mutationis, & quieris, & in text. 31. huius 2. lib. verba definitionis repetens, ita ait: *Semen autem, & medicus, & consulto omnino ipsum faciens omnia sunt principium mutationis aut status, aut motus.* In hac definitione aliam virtute contentam inueniunt Suarez disp. 17. Metaphysic. sect.... & Rub. tract. de causa efficienti, num. 1. quam sic tradunt: *Causa efficiens est principium per se à quo primo est, aut fit mutatio*, quam definitionem postea propugnabo.

Recentiores quidam ita verbis Aristotelis adhæsère, vt existiment causam efficientem non esse principium mutationis, sed id vnde procedit ipsum mutationis principium, neque adeò peregrinæ cogitationis fundamentum aliquod adducunt, præter verba Aristotelis suprà relata, quæ si cum aliis, quibus frequenter Philosophus suam mentem explicat, contulissent, non ita illorum materiali sono deciperentur. Eodem lib. 5. Metaphysic. cap. 2. post prædicta verba ita discrimen inter materiam, & efficiens assignat: *Hoc quidem vt materia, illud verò vt vnde motus.* Et statim postquam dixerat exercitium esse causam bonæ habitudinis, & è contrà bonam habi- 2.

tudinem esse causam exercitij, discrimen adducit inter efficiens, & finem his verbis: *Non tamen eodem modo, sed hæc quidem vt finis, illud verò vt principium motus*, ex quibus manifestè concluditur in phrasi Aristotelis idem esse id, vnde principium est motus, ac id, quod est principium motus, & inter peritos Latinæ linguæ optimè dicitur effectum trahere originem, & principium ab efficiente.

3. Hurtadus disput.9. sect.1. causam efficientem definit: *Principium per se influens in aliud, præcisâ mutatione sui, ex præcisâ ratione influxus.* Non probo definitionem hanc, quia conuenit causæ formali, & quia non conuenit omni efficienti. Conuenit causæ formali, quia hæc est causa totius ex doctrina communi, quam Hurtadus amplectitur, & in illud influit seclusâ mutatione sui ex præcisâ ratione influxus causæ formalis, qui tantùm est vnio, ex vi cuius forma non mutatur. Dices non mutari per terminationem vnionis, mutari tamen per illius receptionem, quia forma patitur vnionem in opinione Hurtadi constituentis duplicem vnionem, quamdam receptam in materia, aliam in forma. Contrà: etiamsi forma mutetur per receptionem vnionis non mutatur ex præcisa ratione influxus, quem exhiber in totum, quia forma non influit in totum recipiendo vnionem, sed illam terminando, & illius influxus adæquatus est vnio, ex vi cuius præcisè non mutatur forma: ergo causa formalis influit sine mutatione sui ex præcisa ratione influxus, etsi ex alio capite mutetur, quatenus causa materialis vnionis: ergo illi conuenit prædicta definitio. Vrgeo ad hominem: In opinione Hurtadi principio immanenter operanti rectè quadrat hæc definitio, etsi quatenus subiectum actionis per illam immutetur: ergo rectè etiam conueniet principio formali totius, etsi quatenus est principium materiale vnionis mutetur, cùm non mutetur per eamdem vnionem sicuti principium immanenter operans non immutatur per actionem, sed per inhæsionem vnionis ab illa distinctam. Vltimò vnio in opinione Hurtadi potest creari: pono ergo creari vnionem & formam compositi, de forma enim nullus negat posse creari, tunc sic argumentor: Illud compositum ex materia, forma, & vnione esset verè compositum ex materia, & forma: ergo vtraque totum componeret: ergo vtraque in actu secundo esset causa illius, vna formalis, materialis altera: sed neutra mutaretur: ergo neque causa materialis, neque formalis totius mutantur ex præcisa ratione influxus, quem exhibent in totum.

4. Secundò argumentor contra eamdem definitionem. Principium immanenter producens immutatur præcisè ex vi actionis immanentis: ergo principium effectiuum immutatur ratione influxus. Distinguit Hurtadus §. 5. Actio immanens immutat agens intrinsecè: in denominatione actionis, nego: in denominatione passionis, concedo. In hac re Hurtadi consequentiam non laudo, latè probat disput. 16. Metaphysic. sect.4. à num.29. actionem eductiuam formaliter non distingui à passione, neque habere diuersa connotata: ergo actio eductiua vt eductiua est formaliter immutat agens. Probo: vt eductiua formalissimè est passio iuxta sententiam Hurtadi: vt est passio immutat: ergo vt eductiua immutat: sed actio vt immanens est eductiua: ergo vt actio immanens, & vt eductiua est causalitas agentis, quod non constituitur solùm agens per actionem, sed tale agens per talem actionem videlicet immanentem, vel transeuntem; actio enim intra lineam actionis diuiditur in transeuntem, & immanentem.

Arriaga disput.9.sect.1.ita causam definit: *Principium per se influens in aliud præcisâ mutatione sui ex præcisa ratione causæ efficientis.* Vitium huius definitionis vel recentem Dialecticum non latebit, includit enim definitum eodem modo significatum in illa particula *efficientis*, ac ante definitionem definiendum proponebatur. Patitur etiam easdem difficultates, quas contra definitionem Hurtadi expendimus, à qua tantùm differt per vltimam particulam. 5.

Sto definitioni, quam ex Aristotele tradunt Suar. & Rub.suprà: *Principium per se, à quo primo est, aut fit mutatio.* Principium loco generis ponitur, per reliquas particulas differre à causa formali & finali nullus dubitat, non enim effectus dicitur esse à fine, sed propter finem, neque à forma, sed per formam, per quam totum constituitur. Est difficultas tantùm de materia respectu formæ, per quam particulam excludatur ab hac definitione. Volunt nonnulli excludi ex eo quod effectus non dicatur fieri à materia, sed ex materia, illa enim particula denotat principium extrinsecum, quod Aristoteles significauit per particulam *vnde*, quæ semper denotat terminum extrinsecum, neque enim locus, vbi ego sum, dicitur vnde sum, sed locus à quo discedo dicitur vnde venio. Non omnino acquiesco, quia etiamsi particula *vnde*, dicat rationem extrinsecam, materia respectu formæ, cuius est causa, extrinseca dici potest, quatenus extrinsecum sumitur pro re adæquatè ab illo distincta, cui extrinseca dicitur, in quo sensu sufficit, vt dicamus particulam *vnde*, rationem extrinsecam importare in forma, quæ concipitur quatenus nascitur, seu educitur ex materia proficiscens ex illo esse virtuali, quod in materia habebat ad esse formale, quod in se continet. Magis placet materiam excludi per particulam illam, *primo*, quæ non conuenit effectui, seu causalitati respectu subiecti, seu causæ materialis, sed respectu principij effectiui; nam licèt materia sit primum subiectum in ratione subiecti, non tamen est primum à quo est motus seu causalitas, quæ dependet à materia tanquam à principio passiuo, & ab alia entitate tanquam à principio effectiuo, quod probo, & explico. Primum mouens iuxta Aristotelem dicitur illud, quod determinat motum, & ab illo tantùm dicitur primo esse motum, à quo dependet, ob hanc rationem dixit Aristoteles viuentia à se moueri, quia illa sibi motum determinant, neque indigent alio extrinseco determinante, vt moueantur, & non dicuntur moueri à generante, quia postquam sunt producta à generante, pro sua libertate si sint rationalia, vel pro sua indifferentia sicut cognoscitiua, vel si tantùm vegetatiua sint secundùm illorum diuersum statum à principio intrinseco modò determinantur ad tantam nutritionem, modò ad tantam, ita vt magis nutriantur antequam perueniant ad perfectum statum, minúsque postquam illum expleuerint. Non viuentia dixit Aristoteles moueri à generante, quia postquam generans talem illis indidit formam, semper sunt eodem modo ex se determinata ad talem motum, & ita dicuntur determinationem illam in actu primo traxisse à generante, licet in actu secundo à se determinentur, vt pater in motu lapidis deorsum, qui ab ipsa natura lapidis determinatur. 6.

In hoc sensu affirmo, illam particulam *primo*, tantùm conuenire causæ efficienti, quæ est determinatiua motus, & quæ materiam determinat ad illum; ita vt si motus verè procedat ab efficiente, & materia non ab hac, sed ab alio tanquam à determinante procedat, semper enim actus primus actiuus 7.

motum

motum determinat, quem non potest passiuus determinare, ob quam rationem dicam Controuers. 11. de anima, Punct. 2. cum communi ferè omnium sententia principium passiuum vt passiuum non posse esse liberum, quia passiuum vt passiuum non valet se determinare.

8. Aristoteles numquam actionem sine motu cognouit, ideo definitionem causæ efficientis dedit per motum, & quietem, nos autem, qui actionem creatiuam, & plures alias actiones, præcipuè ad accidentia terminatas, quibus non competit ratio motus, agnouimus, per principium motus, principium totius actionis debemus intelligere, quid verò significetur nomine quietis explicui Controuers. 6. Puncto 1. inter exponendam naturæ definitionem.

9. Causalitatem principij effectiui in illius definitione explicuit Aristoteles, motum videlicet, per quem principium effectiuum actu mouet, seu efficit, cum verò dixerimus principium effectiuum debere sumi in ordine ad plures actiones, quæ motus non sunt debemus effectiuo principio tanquam veram causalitatem non solùm motum, sed etiam actionem assignare, quam etiam designauit Aristoteles dum definiuit actionem: *actus agentis vt agens est*. De natura actionis dicam Controuers. 12. Puncto 1.

10. Causa efficiens diuiditur in primam & secundam; causa prima est à qua omnes dependent effectus, cùm ipsa à nulla alia causa dependeat; secunda dicitur, quæ dependet ab alia causa, & à qua dependent aliqui effectus. Rursus secunda diuiditur in moralem, & physicam; physica dicitur, à qua effectus per verum influxum dependet; moralis, quæ physicè non attingit effectum, sed in causa est, vt alia causa illum attingat, sicuti consulens, rogans, vel mandans; Physica diuiditur in principalem & instrumentalem; quomodo hæc membra inter se differant, non omnium eadem sententia, varias explico Punct. 5. Principalis iterum subdiuiditur in vniuersalem, & particularem. Vniuersalis quæ cum pluribus causis inter se specie diuersis ad plures concurrit effectus specie diuersos. Particularis, quæ cum aliis concausis determinatis certos sibi præscribit effectus. Deinde causa principalis alia vniuoca, alia æquiuoca; vniuoca dicitur respectu effectuum eiusdem speciei cum principio; æquiuoca respectu effectuum diuersæ speciei. Demum alia est causa libera, alia necessaria; causa libera est quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest operari, & non operari; necessaria dicitur, quæ positis requisitis ad operandum, non potest non operari.

PVNCTVM II.

Statuitur virtus actiua in causis secundis.

1. AVDIENDI non sunt auctores, qui dicunt in causis secundis non esse virtutem operatiuam, sed Deum ad præsentiam illarum effectus producere, quæ sententia ex Trident. efficaciter reiicitur. Damnat Trident. sess. 6. can. 4. illum, qui dixerit nostrum arbitrium nihil operari; sed habere se veluti quoddam inane instrumentum: ergo constat ex Trident. nos effectiuè operari actus spectantes ad nostram iustificationem, & non nos habere merè passiuè: ergo ex Concilio constat nobis inesse actiuam virtutem ad actus nostræ voluntatis.

Secundò, eamdem conclusionem traditam à Concilio, quam modò propugno, ratione ostendo: Homini inest liberum arbitrium, & se liberè determinat ad hanc operationem laude, & illam vituperio dignam: ergo homo effectiuè elicit suam operationem, alias non esset liber, neque se determinaret, sed illum determinaret Deus, qui operationem produceret, neque illi posset dari laudi, vel vituperio operatio, quæ ab illo non efficitur, sed à Deo, qui pro sua libertate illam produceret nullo habito respectu ad libertatem hominis, quæ illi non inesset, si non effectiuè actus voluntatis produceret. Dices hominem esse dignum laude vel vituperio, quia Deus ad præsentiam illius producit hanc, vel illam actionem. Contrà: homo ex se indifferens ad actionem bonam vel malam, vel producit aliquid, ex vi cuius determinetur Deus ad producendum hanc actionem bonam, vel nihil producit, sed Deus ad præsentiam hominis indifferentis ad vtramque actionem pro sua libertate, producit, quam vult. Si primum dicas, iam concedis homini virtutem actiuam: si secundum, conuinceris hominem non esse laude dignum hîc & nunc ex eo, quod Deus producat actionem honestam, quia præsentia hominis non magis determinabat Deum ad actionem honestam, quàm inhonestam producendam.

2. Operationes aliorum brutorum effectiuè ab ipsis procedere manifestè ostenditur, si enim motus non procederet ab ipso animali, quomodo equus bello instructus commoueretur? quomodo asinus ad sonitum huius vocis agitaretur, & ad illius sonitum quiesceret? numquid determinatur Deus vocis sonitu, vt motum, quietémve animalis producat? quis amens hæc dicet? Secundò animalia motu defatigantur: ergo illum producunt, non enim defatigarentur si nihil agerent, neque cum homine congruè actum esset, si defatigaretur actione à Deo exhibitâ, & virtutem operandi Deus sibi præriperet, hominíque laborem, & defatigationem tantùm fuisset impertitus.

3. De aliis effectibus vulgò eadem conclusio probatur, quia si ignis non esset productiuus caloris, non esset maior ratio cur Deus ad præsentiam ignis calorem produceret, quàm frigiditatem. Non vrget hæc ratio, quia sicuti tenemur recurrere ad naturam agentis, cum à nobis quæritur cur ignis sit productiuus caloris, & non frigiditatis; sic qui dicunt agentia naturalia per se non esse operatiua ad eamdem naturam recurrerent, & dicerent ex natura ignis prouenire, vt Deus ad præsentiam illius debeat vt auctor naturæ potius calorem, quàm frigiditatem producere. Potest tamen vrgeri hæc ratio, quia si tota virtus actiua existeret penès Deum nihil operante causa secunda, cur Deus ita decreuisset certos effectus producere, plantas, v. g. non nisi post tam laboriosam hominis culturam, post pluuiam de cælo missam, quæ omnia in cælum Deus decreuisset ad effectum à se producendum præire, cum illis non expectatis æquè bene effectus posset à Deo produci?

4. Vltimò eamdem conclusionem probo. Effectus potest dependere à principio passiuo creato: ergo ab effectiuo. Respondebis Deum non posse pati effectum, & ita virtutem passiuam dandam esse necessariò in creaturis, posse tamen illum efficere, quapropter virtus actiua necessaria non est in alio præter Deum. Contrà: virtus actiua Dei non opponitur cum virtute actiua creaturarum: ergo ex eo quod Deus actiuè possit operari, non infertur creaturam hac virtute actiua carere: statuo ergo virtutem actiuam Dei non esse fundamentum ad negandam virtutem

actiuam creaturæ, & hoc posito, arguo à paritate prædicta. Vrgeo: in creatura inuenitur tota proportio, quæ potest excogitari requisita ad aliam producendam: neque fundamentum est ad negandum hanc illi productiuam virtutem ineſſe, aliàs tota Philosophia clamirat illam in creaturis concedendam esse, perpetua sensuum experientia idem demonstrat: eliminanda ergo est sententia, quæ virtutem hanc creaturis denegat, vel tota euertenda Philosophiæ disciplina.

5. Demum, vt doctè meditatur Soar disp. 18. Met. sect. 1. virtus hæc ex sacra Pagina haud obscurè colligi videtur, Genes. 1. num. 11. *Germinet terra herbam virentem*, & num. 24. *Producat terra animam viuentem &c.* Ex quibus verbis colligit Basil. hom. 9. res virtutem productiuam accepisse. Et Matth. 4. ait Christus: *Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum.* Et infrà: *vltrò terra fructificat primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum, &c.*

PVNCTVM III.

De virtute operatiua accidentium.

1. PRIMA CONCLVSIO. Substantia habet virtutem intrinsecam, & immediatam productiuam accidentium in seipsa: ità Soar disp. 18. met. sect. 3. Hurt. disp. 9. sect. 1. subsect. 2. & alij plurimi. Probo hanc conclusionem experientia, qua videmus aquam remoto quolibet alio agente extrinseco reducere se in pristinam frigiditatem, ergo producit frigiditatem in se ipsa. Respondeti solet ex Iauello aquam frigiditatem in se producere propter qualitatem quamdam occultam productiuam frigiditatis distinctam à substantia aquæ, quam recipit à generante. Inquiro: vnde hæc qualitas occulta fuit nota? certè ex nullo capite, ac proinde adeo mihi est occulta, vt illam non agnoscam, quam neque Iauellus cognouisse debuerat, cùm verò substantiam aquæ nouerim, ipsi efficientiam frigiditatis tribuo, & non ignotæ qualitati, & sine fundamento fictæ committo. Secundò in actibus vitalibus specialiter probatur hæc conclusio, quo (adhuc potentiis superadditis admissis) immediatè ab anima procedere ostendo Controuers. 3. de anima puncto 1.

2. SECVNDA CONCLVSIO. Substantia virtutem habet producendi immediatè in alio subiecto extraneo pluta accidentia, quæ in se ipsa producit, ignis, verbi gratia, potest producere immediatè per suam substantiam calorem in ligno eiusdem rationis cum calore in se ipso producto. Probo hanc conclusionem: calor productus in ligno, & igne, est eiusdem rationis: ergo continetur vterque calor secundùm suam entitatem in virtute intrinseca ignis, aliàs calor contentus in virtute intrinseca ignis non petit ex se immanenter produci, cum saltem ab alio calore posset produci transeunter, neque modus transeunter operandi excedit virtutem intrinsecam ignis: ergo poterit ignis non solùm immanenter, sed etiam transeunter calorem producere, præcipuè cum nullum sit fundamentum ad negandum igni hanc virtutem transeuntem producendi calorem, quem potest immanenter producere.

3. TERTIA CONCLVSIO. Ignis, qui virtutem habet producendi calorem in ligno non impeditur calore, quem in se habet vt talem calorem producat in subiecto extraneo. Hanc conclusionem exprimo contra Arriag. asserentem disp. 11. sect. 2. subsect. 1. num. 14. ignem habere virtutem producendi calorem in subiecto extraneo, nihilominus naturaliter non posse illum producere, quia impeditur proprio calore. Meam conclusionem probo, & Arriagam impugno principio illi satis familiari. Quoties duæ causæ, quarum quælibet virtutem habet ad effectum producendum approximantur passo, in quo effectus est producendus, vtraque attemperat suum concursum, & effectus ab vtraque procedit, sed calor, & ignis habent virtutem ad producendum calorem in subiecto extraneo, & æquè vterque applicatur subiecto: ergo effectus ab vtroque procedit, per concursum attemperatum, qui inadæquatè procedat ab igne, & inadæquatè à calore, & ab vtroque adæquatè. Respondet Arriag. calorem esse causam magis proportionatam ad producendum alium calorem. Contra: Hæc maior proportio gratis confingitur ab Arriag. non enim ex eo quod calor sit magis similis alteri caloti, est magis proportionatus ad productionem illius, cum proportio inter causam, & effectum non consistat in similitudine, vt patet in omnibus agentibus æquiuocis, sed in virtute ad agendum, quæ excellentior est in agentibus æquiuocis: ergo maior proportio admittenda non est. Sed esto maiorem proportionem habeat calor, quàm ignis ad producendum calorem transeunter, nihilominus ignis habet proportionem ex se sufficientem ad illum producendum, quia si non impediretur proprio calore illum produceret, vt fatetur Arriag. ergo etiamsi calor ignis maiorem proportionem habeat, calor magis proportionatus & ignis minus proportionatus calorem producent. Probo consequentiam: causam esse proportionatam ad effectum producendum nihil aliud est, quàm habere virtutem ad illius productionem exhibendam: ergo esse magis proportionatum erit habere maiorem virtutem: sed non ex eo quod hæc causa habeat maiorem virtutem quàm illa, impeditur causa, quæ habet minorem virtutem, ne effectum producat, quem aliàs potest producere, imò causa quæ ex se non habet virtutem adæquatam, adiuta aliâ, quæ virtutem adæquatam habeat, concurrit ad effectum, quem se sola præstare non poterat: ergo causa minus proportionata, quæ aliàs sufficientem proportionem habet ad effectum producendum non impeditur causa magis proportionata, ne effectum producat, potius illa adiuta facilius, & celerius illum producet. Vrgeo: absente calore proprio ignis produceret calorem in ligno: ergo etiam præsente calore. Probo consequentiam: virtus actiua ignis, neque capacitas passi non minuitur per præsentiam caloris, quia vtraque virtus non distinguitur à substantia ignis, & passi, quæ absente, & præsente calore eadem est: neque calor potest impedire actionem ignis: ergo. Calorem non posse impedire actionem ignis sic probo: vnum agens tantum potest impedire actionem alterius, quatenus producit, vel intendit producere effectum incompossibilem cum effectu producendo ab alio, vel quatenus præoccupat actionem alterius: sed calor non potest impedire influxum ignis primo modo, quia vterque intendit eumdem effectum producere, non præoccupando actionem alterius, seu subiectum per effectum à se productum, quia hæc actio procedens à calore, & non ab igne in illo instanti temporis applicato debet supponere ex parte actus primi aliquid, ratione cuius Deus cum suo principio ad hanc actionem concurrat, & non ad aliam cum alio comprincipio applicato, cum enim in priori naturæ antequam intelligatur aliqua actio procedens ab hoc agente præoccupante, seu impediente actionem alterius, supponatur vtrumque principium actiuum exigens actionem, ad hoc vt Deus cum hoc principio actiuo,

&

& non cum illo concurrisse dicatur, assignandum est ex parte huius principij aliquid, ratione cuius illi debita sit actio adæquatè ab illo procedens, impediens actionem processuram ab alio principio, vel ab vtroque, in quam alterum principium propendebat, quod assignari non poterit, quia maior virtus ex parte caloris, etiamsi admittatur, non exigit vt minori virtuti ignis penitus denegetur influxus, quia minor virtus non alia maiori absorbetur, sed potius adiuuatur, vt nuper dicebam.

4. QVARTA CONCLVSIO. Plura accidentia transeunter producta indiuisibiliter producuntur de facto ab alio accidenti, & à substantia, v.g. calor in aqua ab igne, & à calore existente in igne. Hæc conclusio ex præcedentibus manifestè infertur, probaui enim ignem, & calorem existentem in ipso virtutem habere ad producendum calorem in aqua, & ostendi vnum non posse impedire actiuitatem alterius, ex quo manifestè infertur vtrumque in actionem prodire, quotiescumque calor simul cum igne applicantur subiecto capaci recipiendi calorem.

5. Obiic. contra hanc conclusionem. Si accidens haberet virtutem producendi accidentia in subiecto extraneo, sequeretur aquam nimis calidam producturam frigiditatem in manu, quia etiamsi frigiditate careret, ipsa per se posset frigiditatem producere; consequens autem est contra manifestam experientiam, quâ constat quodlibet passum aqua calida calefieri. Diceret aliquis aquam calidam non posse producere frigiditatem in subiecto extraneo, quia prius debet propriam frigiditatem amissam recuperare, quàm extraneam producere, cum magis propendeat in frigiditatem intrinsecam producendam quàm in extrinsecam aliam, & ipsa sibi propinquior sit, quàm cuicumque extraneo passo. Non placet hæc solutio, quia agens potest agere in passum distans qualitatem intensam, dummodo aliquam in propinquius, etsi remissiorem ratione maioris contrarij producat; sed aqua calida semper aliquam frigiditatem in se habet, quam producit, seu conseruat: ergo media illa poterit frigiditatem producere in passo sibi propinquo. Respondeo aquam non producere frigiditatem in manu, quia impeditur calore, quem in se habet, qui calorem in eadem manu producit, & cum hæc non possit simul moueri duplici motu contrario non potest recipere frigiditatem ab aqua, quia recipit calorem ab alio calore aquæ inhærente. Neque solutio hæc displicere debet ex eo, quod accidens, v.g. calorem inhærentem in aqua actiuitati substantiæ præferamus, docemur enim experientia calorem inhærentem ferro, vel lapidi aquam calefacere, & hanc remouere à conseruatione frigiditatis innatæ, præualeréque contra illius virtutem actiuam.

6. QVINTA CONCLVSIO. Accidens existens absque consortio alius substantiæ valet aliud accidens producere. Patet hæc conclusio in aqua calefacta, cuius calor calorem producit aquâ non adiutus, quæ caloris productiua non est, neque alio agente extrinseco, quia omni alio remoto calefit passum applicatum calori in aqua recepto.

7. Ex hac conclusione contra præcedentem argumentum desumunt nonnulli; calor ex se absque substantia sufficiens est producere calorem in subiecto extraneo: ergo necessum non esset substantiam habere virtutem producendi calorem in extraneo subiecto. Euinceret hoc argumentum si probaret non posse esse duplicem causam productiuam eorumdem effectuum in specie; illud retorqueo: calor sufficiens est producere calorem: ergo necessum non est lucem habere virtutem productiuam caloris, & sic in omnibus effectibus posita vna causa, à qua possunt produci, superfluunt reliquæ, & ita exterminandæ erunt. Respondeo posito calore potente calorem producere in rerum natura, non esse necessarium substantiam ignis habere virtutem productiuam caloris, vt sit calor in rerum natura, esse tamen valde vtile ignem talem virtutem habere vt calor possit à pluribus causis produci, quod sufficit vt virtus illa productiua calotis in subiecto extraneo superflua non sit.

PVNCTVM IV.

De virtute operatiua substantiæ.

PRIMA CONCLVSIO. Substantia potest immediatè aliam substantiam producere. 1.
Hæc conclusio est contra omnes Thomistas, qui pugnacissimè defendunt vnam substantiam creatam non posse aliam substantiam immediatè, neque adæquatè producere. Thomistas sequuti sunt ex nostris Vasquez 1.part.disput.195.cap.1.num.10. Pereira in Physicis lib.8.à cap.11. Rub.tractat.de causa efficiente, quæst.6. num.58. in commentariis excusis Compluti anno 1613. in excusis Valentiæ oppositum sequutus. Nostram sententiam defendunt Scotus cum suis, & Ochamus cum Nominalibus adducti à P.Suar. Durand. in 1.distinct.1. quæst. 4. num.13. P.Suar.in Metaphysic.disput.18. sect.2. num.21. Conimbr.2.Physic.quæst.16.art.2.& 6. Hurtad.disput.9. sect.3. Arriag.disput.1. sect.2. subsect.4. Primum huius sententiæ fundamentum pando. Quotiescumque possumus causas naturales assignare effectibus, quos videmus in natura produci, non licet ad causas supernaturales, neque ad Deum recurrere: ergo debemus assignare causas materiales formis substantialibus, quas per crebras corruptiones, & generationes produci experimur. Pergo: sed nulla causa naturalis vnius formæ substantialis potest assignari præter aliam substantiam: ergo hæc debet assignari. Non posse aliam assignari constabit ex conclusione secunda, qua probabo accidens non posse esse causam adæquatè productiuam substantiæ: hanc rectè assignari sic probo: nulla maior potest desiderari proportio inter causam & effectum, quàm illa, quæ est inter substantiam, & substantiam, neque in substantia potest excogitari ratio aliqua, propter quam illi pugnet posse immediatè producere hanc substantiam, & ab illa produci: ergo virtus hæc productiua substantiæ, quæ accidenti concedi non potest, non est absque vlla ratione ipsi substantiæ deneganda, vt teneamur recurrere ad Deum pro quolibet substantiali effectu producendo.

Sed age videamus quid prohibeat, vnam substantiam esse productiuã alterius, vnam ignem alius ignis eiusdem speciei, in quo nullum prædicatum relucet quod in altero non appareat. Dicunt Thomistæ non esse concedendum substantiæ creatæ, quod proprium est Dei, & esse proprium Dei posse immediatè substantiam producere, & ita nefas est hanc virtutem creaturæ tribuere. Rectè quidem: ne substantia sibi diuinam perfectionem arroget, nolunt Thomistæ esse immediatè productiuam substantiæ, & eamdem virtutem conferunt accidenti, quasi in hoc aliquid esset diuinum, quod sibi posset afferre prædicatum illud, quod prohibet pientissima Thomistarum religio substantiæ dari, ne illi diuinitatis aliquid impingamus. Fingat Thomista ignem esse immediatè productiuum alius ignis: in illo aliquid diuinitatis reuerebitur? Absit. Nolo recensere modo innumera capita, ex quibus virtus substantia immediatè operatiuæ aliùs substantiæ differret à virtute diuina, sufficiat dicere hanc esse increatam independentem ab omni 2.

alia secundùm se, & in ordine ad effectus producendos, & illam creatam dependentem à Deo secundum suam existentiam, & in ordine ad suas operationes, quas sine concursu Dei exercere non potest. Argumenti forma inefficax est: Deus immediatè potest producere substantiam: ergo creatura id præstare non poterit: retorqueo modum inferendi: Deus immediatè potest producere accidens: ergo creatura id efficere nequibit. Deus est in se ipso sine subiecto inhæsionis: ergo Angelus non poterit esse in se ipso sine subiecto inhærentiæ. Pessimus inferendi modus, plurima enim, quæ conueniunt creaturis, etiam conueniunt Deo, omnia tamen longo discrimine distincta, quidquid enim habet creatura est dependens à Deo, & quidquid habet Deus est independens ab omni alio.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Accidens non potest esse causa adæquata productiua substantiæ. Conclusionem hanc defendunt omnes, qui præcedentem propugnãr. Scoti ratio magni momenti semper est. Accidens est imperfectius substantiâ: ergo non potest esse causa adæquata illius: nullus in dubium vertit antecedens. Probo consequentiam; effectus secundùm se totum dependet à principio adæquato efficienti: ergo totus continetur in virtute adæquata efficientis: sed entitas perfectior non potest virtualiter contineri in alia imperfectiori: ergo substantia non potest contineri in virtute accidentis. Respondent Thomistæ accidens operari in virtute substantiæ, & ita posse producere substantiam illo perfectiorem, & æquè perfectam cum alia substantia, in virtute cuius accidens operatur. Contra: operari accidens in virtute substantiæ est operari simul cum substantia immediatè operante, vel tantùm per suam entitatem: non primum, quia iam substantia esset immediatè operatiua, & accidens non esset principium adæquatum substantiæ: ergo quidquid sit operari in virtute substantiæ, accidens quod ita operatur, operatur præcisè per suam entitatem, à qua tota procedit operatio: sed hæc semper remanet imperfectior substantiâ: ergo non potest illa in sua virtute contineri. Insto: sæpè substantia, à qua sunt producta accidentia in virtute cuius dicuntur operati, est corrupta, vel absens, dum accidentia operantur, quid ergo prodest accidenti operari in virtute substantiæ, quæ non est? quo modo poterit talis substantia accidens eleuare ad effectum producendum perfectiorem ipso accidenti, ad quem accidens per suam entitatem est improportionatum?

4. Vrgeo: Quando animalia ex putrefactione terræ generantur, nulla est substantia, in virtute cuius accidentia producant illa animalia: ergo illa accidentia non concurrunt in virtute alius substantiæ. Antecedens probo: nulla est substantia, quæ sit productiua muris, neque quæ ex se intendat producere omnia accidentia requisita ad substantiam muris: si enim aliqua esset, debebat esse alius mus: sed mus murem non producit: ergo illa accidentia non habent substantiam in virtute cuius concurrant: ergo in hoc & aliis similibus casibus, in quibus Thomistæ recurrunt ad naturam accidentis operantis in virtute substantiæ illorum doctrina subsistere non potest. Dices concurrere in virtute speciei. Vacua verba: species nullam habent virtutem præter illam, quam habent individua, & repugnat reperiri in specie virtutem in aliquo individuo non repertam, sed nullum ex individuis specierum, de quibus agimus, habet virtutem producendi aliud: ergo neque in specie eorumdem talis virtus potest agnosci.

5. Aliter respondent alij, substantiam in virtute cuius operatur accidẽs deriuare virtutem aliquam accidenti, ratione cuius possit eleuari ad producẽdum substantialem effectum. Sed neque hi difficiliùs impugnantur. Mitto in productionibus, de quibus modò agebam non reperiri substãtiam, in virtute cuius accidens operetur, quæ in illud virtutem hanc deriuet, & argumentor sic: virtus illa deriuata vel est substantia, vel accidens: si est accidens de illa eadem est difficultas, ac de accidenti, in quod deriuatur: si est substantia vel immediatè attingit productionem substantiæ, vel non: si immediatè attingit, iam effectus immediatè dependebit à substantia & non adæquatè ab accidenti, quod nos intendimus: si non attingit, nihil magis præstat illa virtus deriuata accidenti, in quod fuit deriuata, quam præstabat substantia, à qua fuit deriuata, cum totum effectum producendum relinquat accidenti ex se improportionato. Totam impugnationem huius dicendi modi, accidens concurrere in virtute substantiæ, & ita posse producere effectum illo perfectiorem, his cingo: Accidens per suam entitatem est imperfectius substantia & improportionatum ad producendum substantiam, sed quidquid sit producere in virtute substantiæ nihil addit supra suam entitatem: ergo semper remanet accidens imperfectius substantiâ, & cum eadem improportione; ergo numquam poterit substantiam producere. Si scire desideres quid nos doceat Angelicus Doctor cum dicit accidens operari in virtute substantiæ. Respondeo: Angelicum Doctorem docere accidens esse virtutem quamdam datam substantiæ, vt media illa operetur, & ita dici operari in virtute substantiæ quia tota sua entitas, quæ à sua virtute non distinguitur, substantiæ fuit data, propter quam est accidens quod non tam dicitur ens, quàm entis ens, hoc est ens substantiæ, & eadem ratione, quâ dicitur accidens ens substantiæ, seu illius affectio, dicitur virtus substantiæ, quod non illi præstat excellentiam aliquam supra suam entitatem, ratione cuius possit attingere effectum, ad quem ex se est improportionatum. Hanc esse mentem Angelici Doctoris ostendo ex Caietano Contr. 2. de anima punct. 1. ad finem.

6. TERTIA CONCLUSIO. Accidentia non habent virtutem adhuc inadæquatam ad producendam substantiam, neque cum hac concurrunt ad aliam substantiam producendam. Probo hanc conclusionem ex eo præcisè, quod nullum sit fundamentum, quod suadeat accidentibus inesse virtutem inadæquatam ad accidentia producenda, neque ratio aliqua, quæ suadeat vnum ignem non esse causam adæquatam alius ignis, & quia neque virtutes sine fundamento entitatibus sunt concedendæ, neque sine illo sunt multiplicandæ partiales causæ pro aliquo effectu. Neque vtiliratem aliquam reperio in hac virtute in accidentibus reperta, quia quando accidentia sunt separata à subiectiis, cum illa non sufficiant adæquatè substantiam producere, recurrendum est ad Deum vt suppleat defectum substantiæ: ergo etiamsi accidentia talem virtutem non haberent, possemus etiam recurrere ad Deum vt suppleret influxum causæ adæquatæ. Quando accidentia substantiam comitantur, potest tota virtus actiua tribui substantiæ: ergo nihil mouet ad hanc virtutem accidentibus tribuendam: non ergo illis sine fundamento danda est. Dicunt nonnulli hanc virtutem dari in accidentibus, vt substãtiæ mediis accidẽtibus cum quibus vnum principium effectiuum adæquatum efficiãt, possint aliam substantiam producere in passo distanti: verbi gratia, vt Sol possit aurum effectiuè producere medio calore approximatus, quia simul cum illo vnum principium adæquatum constituit, quod si non constitueret non posset ratione distantiæ aurum producere. Respondeo sine hac virtute productiua substantiæ in accidentibus reperta,

rem

rem aliter esse componendam, vel hanc virtutem denegandam.

7. QVARTA CONCLVSIO. Non repugnat dari accidens, quod possit simul cum substantia aliam substantiam producere per virtutem inadæquatam, quam habeat ad illam producendam. Hanc conclusionem probo ex eo quod præcedens altiores non habeat radices, præter illas, quas ad illam persuadendam ostendi, quæ non probant, non posse dari accidens, quod talem virtutem non habeat, sed tantum non esse fundamentum, vt hæc virtus accidentibus, quæ modò existunt concederetur. Cæterùm dupliciter potest habere accidens virtutem inadæquatam ad substantiam producendam. Primò potest habere virtutem productiuam ad producendam substantiam cum alia substantia quæ per se solam possit substantiam producere, non tamen renuat adiuuari virtute accidentis ad effectum, quem sine illius consortio posset producere. Secundò potest dari accidens habens virtutem inadæquatam producendi substantiam, cum alio principio substantiali, quod similiter ex se sit principium inadæquatum non potens sine illo accidenti substantiam producere. Affirmo vtroque modo posse conuenire accidenti possibili hanc inadæquatam virtutem: Esto ratio; nullam implicationem inuoluere naturam talis accidentis, neque esse de ratione substantiæ non posse produci ab accidenti tanquam à principio inadæquato, neque non posse cum accidenti constituere principium adæquatum alius substantiæ, cùm enim sint plures substantiæ, quæ non possint aliam, etsi similem producere, neque inadæquatè, cur non poterit esse aliqua, quæ tantum possit inadæquatè, & non adæquatè? neque est contra rationem accidentis esse productiuum substantiæ per virtutem inadæquatam, & cum principio alio substantiali ex se adæquato, siue inadæquato, hîc & nunc vnum principium adæquatum constituere huius effectus ex vi huius causalitatis. Hæc omnia constabunt ex argumentorum solutione.

8. Obiic. Accidens ex se est improportionatum ad producendam substantiam: ergo nequibit simul cum substantia substantiam producere. Distinguo antecedens: accidens, quod modò existit, concedo: accidens præcisè ex prædicato accidentis, subdistinguo: est improportionatum ad producendam substantiam per modum principij adæquati, concedo: per modum principij inadæquati concurrentis cum alio comprincipio substantiali, nego. Instant; nullum est prædicatum, quod possit correspondere in effectu substantiali principio accidentali: ergo non potest neque inadæquatè substantia ab accidenti procedere. De hac correspondentia prædicatorum inter effectum & causam dicam punct. 9. interim dico, omnia prædicata effectus substantialis posse correspondere prædicato specifico principij accidentalis, non formaliter, sed eminenter, quia omnia possunt in virtute illius contineri, non tanquam in virtute seu principio adæquato, sed tanquam in principio inadæquato, neque alia prædicatorum correspondentia necessaria est inter causam, & principium inadæquatum, præter correspondentiam virtutis continentis eminenter, & effectus eminenter contenti, quæ nullam dicit correspondentiam formalem prædicatorum eiusdem rationis inter effectum & principium inadæquatum, neque omnium, sed aliquorum quæ postea assignabo inter effectum & adæquatum principium. Rursus constat: omnia prædicata, quæ sunt in effectu substantiali sufficienter correspondere principio substantiali: ergo non possunt correspondere principio accidentali. Distinguo antecedens: correspondent formaliter, transeat; correspondentia enim formalis non arguit virtutem adæquatam, neque inadæquatam; Angelus enim secundùm omnia prædicata correspondet Angelo quem non potest producere: correspondent eminenter, subdistinguo: in substantiis possibilibus, quæ tantùm habent virtutem inadæquatam ad producendum effectum, correspondent eminenter tanquam principio adæquato, nego: tanquam principio inadæquato, concedo; In aliis, quæ sine accidenti possent producere substantiam, correspondent omnia prædicata effectus ex vi causalitatis, per quam possent sine accidenti effectum producere, concedo; ex vi aliûs causalitatis, per quam possunt cum accidenti effectum eum producere correspondent omnia prædicata effectus tanquam principio adæquato, nego: tanquam principio inadæquato, concedo, quia principium ex se potens sine aliûs consortio ex vi huius causalitatis effectum adæquatè producere, ex vi illius, quæ per se dependet ab illo principio, & ab alio, non potest non esse principium inadæquatum effectus, neque mediâ illâ potest effectum adæquatè producere, neque illum adæquatè continet, sed tantùm inadæquatè per ordinem ad talem causalitatem.

Obiic. D. Thom. 1. part. quæst. 5. art. 4. asserentem substantiam non esse immediatè operatiuam substantiæ. Interpretor D. Thomam dicentem substantiam non esse immediatè operatiuam aliûs substantiæ, quia priùs producit accidens, & medio illo disponit subiectum, quâ dispositione præmissâ substantia productionem attingit aliûs substantiæ medio accidenti tamquam dispositione, non verò medio illo tamquam virtute effectiuâ. 9.

Obiic. nullam posse assignari causam præter accidentia, multis substantiis, quæ producuntur naturaliter, ex quo infertur necessariò accidentibus virtutem effectiuam illarum concedendam esse. Respondeo: omnia esse componenda absque virtute effectiua accidentium respectu substantiæ. De quibus dicam Controuer. 10.

PVNCTVM V.

De natura instrumenti, seu causæ instrumentalis.

PROLIXAS disputationes vidi apud aliquos de natura, seu ratione constitutiua causæ instrumentalis. Ego verò in hac re nihil speciale notatu, nedum disputatu dignum inuenio. P. Vasquez 1. part. disp. 43. & sæpè alibi causam principalem appellat illam, cui correspondet aliquod prædicatum in effectu; causam verò instrumentalem illam, cui nullum prædicatum correspondet: verbi gratia, lumen gloriæ & potentia visiua efficienter concurrunt ad visionem beatificam vitalem, & supernaturalem, quâ supernaturalis est indiget lumine supernaturali, quâ vitalis indiget potentia vitali, & ita vtrique causæ suum prædicatum correspondet in effectu, ratione cuius, causæ principalis rationem vtraque habet; accidens verò concurrens ad productionem substantiæ, in qua nullum illi prædicatum correspondet non dicitur principalis, sed instrumentalis causa. Non ego in meis principiis hæc compono, sentio enim omni virtuti productiuæ correspondere effectum tanquam virtuti, in qua eminenter continetur, & omnem aliam correspondentiam non requiri ad rationem causæ. Statui insuper accidentia non posse concurrere ad substantiam producendam, & ita teneor aliam instrumenti rationem assignare. 1.

Sentiunt

2. Sentiunt alij instrumenta dici accidentia, quæ subiectum disponunt ad formam recipiendam, mediis quibus agens operatur, & in hoc sensu existimo accidentia propriùs dici instrumenta quacumque alia causa immediatè attingente substantiam, quia sicut artifex mediis instrumentis statuam conficit, sic substantia mediis accidentibus tanquam dispositionibus substantiam producit, licèt similitudo non teneat in omnibus, nam, vt postea dicam, instrumenta artis propriè non sunt instrumenta, quia effectiuè concurrunt.

3. Dici etiam solet maximè inter Thomistas causa instrumentalis illa, quæ per aliam concausam altioris ordinis eleuatur ad producendum effectum, quem non potest producere sine alia concausa alterius ordinis. Verbi gratia, intellectus dici solet instrumentum luminis gloriæ, supernaturalis, quatenus cum illo concurrit ad visionem supernaturalem producendam, quo sensu phrasis est Thomistarum lumen gloriæ esse totam virtutem ad producendam visionem, & intellectum esse instrumentum. Cùm his multùm contendendum non est, si concedant visionem effectiuè dependere à lumine, & ab intellectu, & ab vtroque immediatè, & per se: hoc enim admisso quæstio est purè de nomine, an intellectus dicendus sit causa instrumentalis, vel principalis, quæ cùm tantùm dependeat ex modo loquendi, nulla potest efficaci ratione definiri.

4. Deinde causa instrumentalis non immeritò diceretur illa, quæ sine alia concausa per concursum indebitum eleuaretur à Deo modo postea explicando de potentia obedientiali ad producendum effectum, quem naturaliter non potest producere, quia tunc licèt effectus dependeret à causa non exigeret illius productionem, & ita potiùs Deo tribueretur effectus tanquam causæ principali, quàm creaturæ, quæ velut instrumentum Dei volentis talem effectum producere concurreret.

5. Alij latiùs hanc rationem instrumenti, extendunt asserúntque quamliber causam partialem, quæ cum alia concausa perfectiori effectum producit, dici instrumentum perfectioris concausæ. Sic speciem impressam respectu potentiæ vitalis, cum qua ad actum concurrit, instrumentum appellant, quia est longè imperfectior potentiâ vitali. Ab hoc loquendi modo non longè abest D. Thomas, qui asserit phantasma concurrere cum intellectu tanquam illius instrumentum ad speciem impressam producendam, quapropter illum improbare non audeo, assero tamen illum non esse communem, quia cum causa particularis non excedatur ab alia concausa in prædicatis vniuersalioribus, supernaturalis videlicet respectu naturalis, spiritualis respectu materialis eiusdem rationis computatur in ordine ad denominationem instrumenti, vel causæ principalis. Exemplum adductum à Sancto Thoma tantùm posset probare de hoc notabili excessu, quia phantasma, vt pote materiale excedit ab intellectu spirituali in prædicato valde vniuersali spiritualitatis. Lege Patrem Soar disputatione 28. sectione secunda.

PVNCTVM VI.

De potentia actiua obedientiali respectu actuum vitalium.

1. POTENTIA naturalis dicitur comparata illis effectibus, quos potest causare cum cõcursu generali sibi debito, vel præcisè sumpta, vel quatenus coniuncta cum aliis comprincipiis, quæ naturaliter illi possunt adiungi. Potentia obedientialis dicitur virtus causatiua in ordine ad effectus, quos non potest producere per concursum debitum potentiæ secundùm se, neque illi cum aliis comprincipiis, quæ naturaliter illi possunt coniungi, exempli gratia. Potentia ignis ad calorem producendum, & intellectiuæ animæ ad intellectionem, naturales dicuntur, quia igni debetur concursus ad calorem producendum in se quocumque alio soluto, & in passo suppositæ applicatione, quæ naturaliter potest contingere, & animæ intellectiuæ, licet secundùm se sumptæ absque omni specie non debeatur concursus ad cognitionem, illi tamen debetur suppositæ specie impressa, quæ naturaliter illi potest adiungi. Potentia, quam habet anima ad actum amoris Dei, fidei diuinæ, & visionis intuitiuæ circa Deum obedientialis est, quia animæ secundùm se sumptæ, neque quatenus coniunctæ cum alio comprincipio, quod illi potest naturaliter coniungi non debetur concursus ad hos actus, sed tantùm quatenus coniunctæ cum habitibus supernaturalibus animæ indebitis, quos ipsa naturaliter consequi non poterit.

Potentia obedientialis dicitur quatenus concurrit ad hos actus, quibus illi non debetur concursus, nisi quatenus coniunctæ cum principiis indebitis, & altioris ordinis, quia secundùm effectus, quos hac ratione producit, cum ipsa illorum productionem quatenus ex se non intendat, sed determinata à Deo immediatè vel medio principio altioris ordinis, quod Deus infundit potentiæ, obedire dicitur creatori, quatenus subditur illius determinationi circa effectum, quem ipsa non intendebat. Dicitur potentia hæc eleuari ad actus producendos, in ordine ad quos obedientialis dicitur, quia per comprincipium illi præstitum, vel specialem omnipotentiæ assistentiam ad concursum indebitum constituitur iam magis potens in actu primo, quàm erat antea ad effectus alterius ordinis, & quasi effertur & extollitur ad actum primum circa hos effectus, ac proinde eleuari nihil aliud est, quam virtute extrinseca sursum tolli. 2.

Intellectum & voluntatem eleuari ad actus supernaturales conducentes ad nostram iustificationem efficiendos. Catholicum est, quod absque temeritate, negabit nemo. Extant de hac re plurima testimonia Scripturæ, & Patrum, quibus dicitur liberum hominis arbitrium cooperari gratiæ Dei, & quæ hominibus hæc opera suadent, quæ suasiones inutiles essent, si homines nihil in hos actus efficerent. Videri possunt de hac re Bellarm. lib. 6. de gratia & libero arbitrio. Vega in Trid. lib. 6. cap. 2. 3.

Potentiã passiuam animæ intrinsecè naturalem eleuari ad actus supernaturales certum est apud omnes, quia si actus dispositiones alias requirerent ex parte passi, de his inquirerem an essent naturales an supernaturales: si supernaturales, iam potentia passiua eleuaretur ad formam supernaturalem disponentem ad alios actus supernaturales recipiendam: si naturales, potentia passiua intrinsecè naturalis nulla dispositione supernaturali præmissâ reciperet actus supernaturales, ac proinde immediatè ad illorum receptionem eleuaretur, quia per aliquid naturale eleuari non posset. Potentiam actiuam animæ eleuari ad eosdem actus producendos tenet communis sententia Theologorum. Ita tenent quatuor primæ nostræ Societatis fulgentissima lumina P. Mol. 1. part. q. 12. art. 5. disp. 2. §. *Quidquid autem sit.* P. Vasquez 1. part. disp. 43. cap. 4. num. 1. & 12. vbi opposita improbabilem censet, & disp. 126. cap. 5. P. Soar 1. part. lib. 2. de visione Dei cap. 9. num. 13. & cap. 10. num. 8. & sæpè alibi, P. Val. 1. part. disp. 1. q. 12. 4.

quos

quos nullo dempto sequuti sunt omnes Doctores nostræ Societatis, quorum longum syllabum inuenies apud Ripal. tract. de super. disp. 30. sect. 2. In oppositam sententiam eunt Thomistæ negantes immediatam actiuitatem animæ etiam inadæquatam respectu actuum supernaturalium, quam totam tribuunt habitibus supernaturalibus, quos dicunt concurrere tanquam totam virtutem, media qua anima operatur, sicuti multi potentias superadditas admittunt, qui totum concursum deferunt intellectui respectu intellectionis naturalis, ita vt anima immediatè non concurrat ad illam; ita nonnulli Thomistæ totum influxum actuum in actus supernaturales habitibus supernaturalibus tribuunt, asseruntque hos concurrere ad actus, non solum vt spirituales, sed vt vitales, quia concurrunt loco animæ tanquam potentiam supernaturalem illi infusam. Huius sententiæ primus inuentor fuit Sotus in 4. dist. 49. quæst. 4. art. 2. quem sequuti sunt Aladeaux. disp. 64. conc. 2. & disp. 35. art. 3. Cabr. 1. in 3. part. quæst. 1. art. 2. disp. 4. §. 4. Major 1. part. quæst. 12. art. 5. contr. 2. §. *Tertio aduertendum.* Hos voce tenus sequuntur alij plurimi Thomistæ asserentes habitus supernaturales concurrere ad actus tanquam totam virtutem illorum, qui postea concedunt intellectum, & voluntatem immediatè effectiuè attingere hos actus non tanquam virtutem, sed tanquam instrumentum ad illos: horum vidi plurimos publicis disputationibus, ita sententiam suam interpretantes, cum quibus multum non esse contendendum monui punct. præcedenti num. 3. Refertur etiam tertia sententia asserentium potentias naturales virales effectiuè concurrere ad vitalitatem actuum non verò ad illorum supernaturalitatem.

5. Primo loco reiicienda sententia, quæ asserit potentias vitales concurrere ad vitalitatem actuum, & non ad supernaturalitatem illorum, Contra quam sic insurgo. Vitalitas, & spiritualitas actus amoris Dei, verbi gratia, non distinguuntur inter se: ergo implicat produci vitalitatem huius actus ab hac causa, quin supernaturalitas producatur ab eadem causa, & ex vi eiusdem actionis, alias eadem entitas produceretur, & non produceretur ab hac causa, & produceretur, & non produceretur ex vi eiusdem actionis. Secundò habitus, & potentia vel influunt in actum per eundem influxum, vel per diuersum: si per eundem influxum: ergo totum id, quod attingit ille influxus dependet ab vtraque causa, à quo procedit influxus: sed influxus attingit vitalitatem, & supernaturalitatem: ergo vitalitas, & supernaturalitas procedunt indiuisibiliter ab vtraque causa, siquidem procedunt per influxum indiuisibiliter ab vtraque procedentem. Si causæ influunt per influxus realiter distinctos, vel influxus respiciunt eumdem terminum, vel diuersum: si eumdem, idem terminus, qui dependet à potentia dependebit ab habitu, & è contra: si diuersum videlicet influxus potentiæ vitalitatem, & influxus habitus supernaturalitatem, sequitur potentiam non eleuari per habitum ad effectum, quem producit, siquidem ad producendam vitalitatem distinctam à supernaturalitate non indigebat habitu, neque habitus aliquo modo in illam influit, sed tantùm in suam supernaturalitatem. Mirto paradoxum esse defendere in actu reperiri supernaturalitatem, & vitalitatem tenentem se ex parte effectus distinctas realiter, quod nullus hucvsque commentus est.

6. Retentâ ergo omnium doctorum sententiâ, quæ in actu non distinguit realiter supernaturalitatem, & vitalitatem, tenentem se ex parte termini, dicendum implicari produci à diuersis causis hæc prædicata, & vnum non dependere à causa, à qua dependet aliud, & ex vi vtriusque causalitatis, sicuti implicat produci ab hac causa ex vi huius causalitatis rationale, quin ab eadem causa, & ex vi eiusdem causalitatis producatur animal. Argumentum suprapositum de duabus contradictoriis, quæ darentur, si ex duobus identificatis vnum produceretur ab hac causa, & non aliud, latè prosequar in Metaphys. respectu cognitionis talis, quam defendo non posse attingere vnum prædicatum, quin attingat omnia cum ipso realiter identificata.

Tenenda est sententia, quam defendunt nostræ Societatis Doctores asserentes potentiam vitalem physicè immediatè attingere totum actum supernaturalem. Attingere effectiuè omnia identificata cum actu, si aliquid illius effectiuè tangit, probatum est iam contra tertiam sententiam. Probo modò contra secundam potentiam vitalem immediatè attingere actum. Efficacissimè probatur nostra sententia ex Trid. sess. 6. cap. 5. vbi aduersus Lutherum & Caluin. sic statuit: hominem gratiæ excitanti, atque adiuuanti liberè assentiendo, & cooperando disponi: verba sunt Concilij: *Per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur, ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens.* Vbi expendendum est illud, *cooperando disponi*, vbi cooperatio simul cum Deo operante tribuitur homini: ergo homo ex mente Concilij operatur; alias non posset dici operari simul cum Deo. Secundò homo excitatur per Spiritus sancti illuminationem: ergo excitatur ad operandum, ad quid enim esset excitandus homo si non operaretur? ergo operatur homo, & non solùm habitus illi infusus. Eamdem veritatem clarius expressit idem Concil. Can. 4. *Si quis dixerit* (verba sunt Concilij) *liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet; neque possit dissentire si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, meréque passiuè se habere, anathema sit.* Quibus verbis expresè definit Concil. liberum arbitrium non se habere passiuè, sed agere: ergo operatur, & influit actiuè: ergo non solùm influit habitus, quia habitus infusus non est liberum arbitrium, & quia si hîc tantùm operaretur voluntas purè passiuè se haberet, quia respectu habitus infusi tantùm se habet passiuè, physicè enim in illum non influit, & si in actus ab hoc procedentes non influeret actiuè, neque immediatè, neque mediis habitibus aliquid efficeret, id enim quod habitus non producit, non potest dici mediis aliis producere effectus, qui tantùm ab habitibus efficienter procedunt. 7.

Rationibus purè Philosophicis eadem veritas efficacissimè euincitur. Prima sit: actus supernaturalis intellectionis, & volitionis est vitalis: ergo procedit à principio vitali: ergo procedit à potentia vitali: ergo non solùm procedit ab habitu, qui vitalis non est. Respondet Thomista: actum vitalem debere dependere à vita proximè vel remotè, & ita actum supernaturalem vitalem procedere à vita medio habitu. Contrà: prædicatum vitalis relucens in effectu debet esse in causa, à qua proximè recipit esse: ergo actus vitalis debet dependere à principio proximè, & immediatè in se ipso vitali. Antecedens constabit ex dicendis Controuers. 2. de anima punct. 2. De conceptu actus vitalis, & ex multis capitibus efficacissimè probatur: omnis causa proxima adæquata dat effectui totum esse, quod habet: ergo debet continere illud per se formaliter, vel eminenter: ergo 8.

principium

principium proximum actus vitalitatis debet continere vitalitatem actus formaliter, aut eminenter: sed non continet illam formaliter, quia non est vita in actu secundo, sicut est actus; non eminenter, quia non est vita in actu primo: ergo non potest esse principium adæquatè productiuum illius. Secundò denus habitum posse adæquatè actum vitalem producere: natura non diceretur producere habitum medio habitu, quia natura non producit habitum, neque actionem vitalem exerceret quatenus produceret habitum, quia actio, ex vi cuius producitur habitus vitalis non est.

9. Eadem conclusio ex libertate voluntatis ad actum supernaturalem manifestè ostenditur. Actus supernaturalis amoris Dei est liber respectu voluntatis: ergo voluntas se determinat ad talem actum: ergo voluntas efficienter illum producit, nequit enim determinatio ad actum, neque libertas ad illum subsistere, neque dari determinatio ad actum liberum in actu secundo sine influxu actiuo ex parte principij liberi & liberè se determinantis, vt latè probabo Controuers. 11. de anima, punct. 2. vbi de natura principij liberi disputabo. Dices habitum esse principium proximè, & formaliter indifferens, & naturam radicaliter, & remotè. Contrà: ergo tota libertas proximè, & formaliter conuenit habitui, & non animæ neque volitiuæ potentiæ: ergo ratio formalis liberi arbitrij respectu actuum supernaturalium conuenit habitui, & habitus primariò & formaliter est liber, & voluntas si aliquo modo est libera tantùm est radicaliter & remotè libertate deriuata ex illa, quàm formaliter exercet habitus: ergo voluntati non primariò & per se, sed deriuatiuè ratione habitus conuenit libertas: ergo voluntas vt distincta ab habitu non esset potentia libera respectu actuum supernaturalium, quod sine temeritate nullus concedet. Demum ratione habitus non posse dici voluntatem esse liberam probandum est rationibus, quibus ostendam animam non posse dici liberam, neque esse dignam odio, vel amore per libertatem, quam tantùm exercet potentia superaddita, ex quo capite probabo adhuc admissâ potentiâ volitiuâ superadditâ, animam immediatè ad volitiones liberas effectiuè concurrere. Quod si anima non potest dici libera mediâ potentiâ illi innatâ & propriâ illius, neque libera dici poterit medio habitu, quem ipsa non producit, neque illi naturaliter ineft. Vide quæ de hac re scribo Cõtrouersia tertia, de anima, puncto primo.

10. Item habitum non posse primariò determinare existentiam actus, neque indifferentiam illius determinare probo. Habitus charitatis non est principium cognoscitiuum: sed determinatio ad actum indifferentem in causa non potest procedere à principio non cognoscitiuo: ergo non potest procedere ab habitu. Probo minorem: determinatio effectus, quæ non est per modum naturæ debet esse per propositionem obiecti, in quo appareat ratio inclinans ad hanc determinationem, & ab eadem remouens, ex vi cuius propositionis principium se determinaturum constituatur potens se cum indifferentia determinare: ergo principium, cui non potest obiectum proponi per cognitionem, non potest constitui potens se cum indifferentia determinare: ergo principium non cognoscens non potest se determinare. Vrgebo hanc rationem Controuers. 3. De anima punct. 1. Vbi probabo principium actiuè influens in amorem liberum debere esse formaliter cognoscens, ex quo principio probo adhuc admissis potentiis superadditis animam immediatè præstituram concursum ad actus intellectus, & voluntatis, qui debent procedere ab vno principio effectiuè communi, quod non contingeret si tantùm effectiuè ab habitibus producerentur, quia habitus infusi ad actus voluntatis & ad actus intellectus distinctionem realem sortiuntur.

Obiic. Thomista: Potentia volitiua siue distincta ab anima siue cum illa identificata est entitas naturalis, & naturalis virtus, sed virtute naturali non possunt fieri actus supernaturales: ergo non possunt procedere actiuè à potentia volitiua. Concedo maiorem, & distinguo minorem: virtute naturali non adiutâ habitu supernaturali, & auxilio gratiæ supernaturalis non possunt fieri actus supernaturales, concedo minorem: adiutâ habitu supernaturali, & auxilio gratiæ, nego minorem: ergo actus supernaturales non possunt produci à potentia volitiua, distinguo consequens: tanquam à principio adæquato, concedo consequentiam: tanquam à principio inadæquato adiuto habitu supernaturali, & auxlio gratiæ indebito, nego consequentiam. 11.

Obiic. secundò. Omne principium inadæquatum & partiale exigit aliud comprincipium, quo indiget ad operandum: ergo si voluntas esset principium partiale actuum supernaturalium, exigeret aliud comprincipium, videlicet habitum: ergo habitus supernaturalis illi esset debitus, quod est absurdum. Antecedens probant, quia omne principium partiale essentialiter ordinatur ad aliud comprincipium, sicut omnis pars ordinatur ad aliam compartem. Nego primum antecedens, vel illud distinguo, vt omnem æquiuocationis occasionem adimam Thomistis. Omne principium inadæquatum ex suppositione, quod sit operaturum exigit aliud comprincipium, sine quo operari non potest, concedo: Omne principium inadæquatum ex se absolutè exigit aliud comprincipium, nego antecedens, principium enim, quod obedientiale dicimus est inadæquatum, & non exigit aliud comprincipium, quia illi secundùm se debitum non est, & licèt ex suppositione, quod esset operaturum, illud debebat operari, cùm illi principio inadæquato ex se non debeatur operatio, non illi debetur habitus ad operationem requisitus. Ad confirmationem: Respondeo non omne principium partiale ordinari ad aliud comprincipium partiale, neque omnem partem ordinari ad aliam compartem tanquam aliquid debitum, & connexum cum comparte, seu comprincipio, quod à Thomista extorquebo necessariò hac ratione. In omni opinione voluntas informata habitu charitatis, seu anima informata gratiâ constituit totum quoddam concretum accidentale constans ex subiecto, quod est anima tanquam ex parte materiali, & ex gratia tanquam ex parte formali, & anima est compars gratiæ in ordine ad hoc totum concretum *gratum*, nihilominus animæ secundùm se non debetur graria: ergo non cuilibet parti cuiusvis totius debita est alia compars ad componendum totum. Dices hoc concretum *gratum* constitutum ex anima, & gratia esse totum quoddam accidentale, ac proinde partes inter se non esse connexas, neque vnam habere connexionem cum alia. Rectè quidem eodem modo Respondeo totum illud principium adæquatum similiter esse totum quoddam accidentale, & ita illius partes non esse connexas. Dices secundò animam, quæ est pars huius concreti *gratum*, non exigere compartem necessariam ad hoc concretum *gratum* constituendum, quia potest cum alia comparte aliud concretum accidentale constituere. Respondeo eadem ratione potentiam volitiuam non exigere comprincipium inadæquatum requisitum ad constituendum principium adæquatum actus charitatis, quia eadem potentia potest cum alio comprincipio naturali componere aliud principium naturale adæquatum ad alium actum naturalem producendum. 12.

Obiic.

13. Obiic. tertiò. Si actus procederet ab habitu supernaturali, & à potentia naturali, euaderet naturalis, quia effectus sequitur debiliorem partem principij, vel saltem actus minus haberet supernaturalitatis, quam habitus, quia habitus procederet à principio adæquato supernaturali, & actus tantùm à principio partim naturali, partim supernaturali. Respondeo prædicatum supernaturalitatis in aliqua entitate non accipere magis, nec minus, ac proinde non posse vnam entitatem esse magis supernaturalem aliâ supernaturali; possèque simpliciter supernaturalem esse ex principio inadæquato supernaturali, quod sufficiens est ad effectum supernaturalem producendum, sicuti principium inadæquatum spirituale cum alio principio inadæquato materiali potest effectum simpliciter spiritualem producere, vt patet secundùm Thomistarum opinionem in intellectu agente simul cum phantasmate producente speciem impressam intellectus simpliciter spiritualem procedentem à principio inadæquato spirituali, & ab alio inadæquato materiali, videlicet phantasmate.

PVNCTVM VII.

An qualibet creatura habeat potentiam obedientialem actiuam ad omnes effectus.

§. I.

Aliorum sententijs propositis nonnulla præmittuntur.

1. VILIBET creaturæ inesse potentiam obedientialem ad quemlibet effectum quantumuis perfectum per actionem eductiuam producendum, si ad illius productionem eleuetur à Deo, Defendunt plures, & grauissimi Doctores ex nostris & ex externis. Ex nostris P. Suar. 11. in 3. part. disp. 3. sect. 5. & tract. 3. disp. 9. sect. 1. & 2. & apud Ripald. tom. 3. de supern. disp. 40. sect. 2. P. Molina, P. Val. P. Did. Ruiz, P. Arrub. P. Gran. P. Ioan. Præpositi. P. Alba. P. Tan. P. Henr. P. Becan. P. Sair, quos sequitur idem Ripal. & P. Hurtad. disp. 9. sect. 14. subsect. 2. & P. Arriag. disp. 11. sect. 4. Ex externis Palud. Capr. Hærv. Ferrar. Caiet. Sot. Aluarr. Nauarr. Ledesm. Nazar. Aluelda & alij plurimi.

2. Oppositam sententiam defendunt ex nostris P. Vasquez 1. part. disp. 176. cap. 3. & 3. part. disp. 57. cap. 5. & disp. 132. cap. 3. P. Ragusa tom. 1. in 3. p. disp. 9. num. 11. P. Coninck 3. p. q. 62. art. 4. dub. vnic. P. Alarcon tract. 6. de Angel. disp. 9. c. 9. P. Gaspar Hurtad. tom. de Incarn. disp. 9. diff. 4. & alij plurimi sapientissimi recentiores.

3. Statuo primò pro quæstionis decisione id, quod propugnatores potentiæ obedientialis etiam ad suam sententiam supponunt, in creatura eleuanda ad effectum producendum debere reperiri quamdam virtutem innatam & inchoatam, quam sect. 5. citatâ ad finem, remotam vocauit P. Suar. non quia immediatè ad effectum non concurrat, sed quia non est simpliciter proximè potens, neque in actu primo ad effectum producendum. Rationem huius eleganter tetigit P. Vasquez disp. 176. citatâ num 9. vbi sic argumentatur. Quando res assumitur à Deo vt instrumentum ad aliquem effectum producendum, non tantùm est ordo efficientis & effecti inter effectum ipsum, & causam principalem: sed etiam inter effectum & instrumentum ipsum, quia effectus non tantùm exit à causa principali, sed re ipsa exit à causa per instrumentum, & instrumentum re ipsa agit id, quod non agebat antequam eleuaretur, ex quo infertur manifestè in re ipsa eleuata, quam multi vocant instrumentum principij eleuantis iuxta quorum phrasim lo-

quutus est Vasquez, debere esse virtutem innatam, & inchoatam ad talem effectum, vt ex illa immediatè & non tantùm ex principio eleuante oriatur effectus, quia id quod per se & immediatè formaliter attingit actionem per se immediatè & formaliter debet habere virtutem intrinsecam attingendi actionem, saltem tanquam principium inadæquatum illius. Ita expressè Suar. disp. 31. citatâ, sect. 6. in fine, & Ripal. disp. 41. sect. 6. num. 4. vbi seipsum refert sect. 5. eiusdem disputationis, & disp. 4. sect. 2. & eadem ratione existimo teneri philosophari omnes quamcumque sententiam tenentes, & ob hanc rationem fallus est Arriag. posse dari, & forsan esse creaturam aliquam quæ ex defectu huius virtutis inchoatæ, & inadæquatæ non possit eleuari à Deo ad producendum effectum ad quem ex natura sua hanc inchoatam virtutem non habeat.

Suppono secundò, creaturam non habentem virtutem inchoatam, & intrinsecè & per suam entitatem non potentem inadæquatè, & remotè in sensu, quo Suar. potentiam hanc remotam vocauit, quem exposui num. 3. non posse eleuari à Deo ad effectum producendum ad quem virtutem hanc non habet, & creaturam omnem habentem hanc virtutem posse à Deo eleuari ad producendum omnem effectum, respectu cuius habet hanc virtutem inchoatam. Prima pars huius asserti infertur euidenter ex illo quod primò supposui, & probaui, quia si requiritur potentia inchoata, & innata vt Deus possit eleuare creaturam, rectè infertur non posse eleuare creaturam non habentem hanc virtutem inchoatam. Secundam Doctores oppositæ sententiæ grato animo admittent, quæ facilè probari potest. Deus absq; vlla causa creata potest producere omnem effectum in se non repugnantem, qui per suam entitatem essentialiter non dependet ab aliqua causa, sicuti actus intentionales vitales: ergo poterit eumdem producere cum causa habente aliquam inchoatam, seu partialem virtutem ad eumdem effectum producendum. Secundò omne principium partiale, & inadæquatum productiuum alicuius effectus potest compleri per aliquod comprincipium ad eumdem effectum: ergo Deus poterit complere principium inadæquatum, quod habeat creatura ad producendum effectum, quem ipsa sine eleuatione aliùs comprincipij altioris ordinis non potest producere, omnipotentia enim est virtus infinita continens eminenter omnes effectus possibiles, per quam poterit Deus supplere defectum cuiuslibet principij, & quæcumque alia virtus creata requisita vt constituatur principium adæquatum effectus producendi, poterit à Deo produci, & applicari virtuti innatæ obedientiali creaturæ, vt simul cum illa vnum principium adæquatum constituat ad effectum producendum, ad quem potentia obedientialis tantum est principium inadæquatum, & inchoatum. 4.

Ex his infertur ad hanc quæstionem dirimendam priùs examinandum esse, an creaturæ ex se habeant hanc virtutem innatam, & inchoatam, quâ quæstione definitâ, fixum erit quid dicendum sit de modo, quo Deus se possit gerere cum creaturis in ordine ad effectus producendos per supernaturalem eleuationem, quos creatura naturaliter producere non potest, qui enim dixerit creaturas potiri hac innatâ, & inchoatâ virtute tenebitur asserere Deum posse illas eleuare ad effectus producendos ad quos habent hanc virtutem inchoatam; & qui dixerit creaturas hac virtute carere dicere cogetur Deum non posse creaturas eleuare; & vterque eodem modo de omnipotentia philosophatur, & qui affirmat nihil defert omnipotentiæ, quod ab illa auferat qui negat; neque è contrà: omnes enim concedunt omnipotentiæ virtutem ad eleuandum creaturam ad producendum effectum 5.

fectum ad quem habet virtutem inchoatam, & innatam, omnésque omnipotentiæ negant virtutem ad eleuandam creaturam ad effectum ad quem non habet virtutem innatam & inchoatam, & tantùm differunt in hac virtute innata, seu inchoata concedenda vel neganda creaturis, de quibus est quæstio an possint vel non possint eleuari. Ex his inferes malè se specie cultus omnipotentiæ protegere, qui defendunt creaturas posse eleuari ab omnipotentia ad effectum producendum, æquè enim sunt de omnipotentia bene meriti, qui oppositam sententiam defendunt, cum illi concedant virtutem ad eleuandam creaturam, quæ habuerit virtutē inchoatam, & defectui omnipotentiæ non tribuant non posse eleuare creaturas quæ de facto existūt, sed defectui creaturarum non habentiū hanc virtutem, ratione cuius eleuari possint. Ex hac doctrina ruit fundamentum Arriagæ ad sententiam affirmatiuam defendendam, contra quam sic ille argumentatur num. 78. non repugnat vna creatura, quæ nec diuinitus possit eleuari ad omnes effectus: ergo non est vniuersaliter verum dari in omnibus eam potentiam obedientialem ad omnes effectus. Quam obiectionem fatetur difficilem esse, & ita ad illam respondere præsumit: ait hic esse quasi dicas contradictorias partes, quarum vna dicit: *Non sequuntur duo contradictoria ex eo quod Deus non possit eleuare.* Altera dicit: *Non sequuntur duo contradictoria ex eo, quod Deus possit:* affirmátque in hac controuersia, quamdiu nobis non constiterit de repugnantia tenemur inclinare ad partem, quæ auget omnipotentiam Dei. Hæc solutio facilè ex dictis impugnatur, quia quando obiicitur: *non repugnat creatura, quæ non possit eleuare*, non dicimus non repugnare aliquem defectum in omnipotentia, sed non repugnat existere de facto creaturam non habentem in se virtutem intrinsecam inchoatam ad effectum producendum supernaturaliter, quem naturaliter non potest. Vnde contradictoriæ partes, de quibus est quæstio, non sunt circa naturam omnipotentiæ, sed circa naturam creaturarum, de quibus quæritur an possit eleuari. His positis, quæ altè tene ad similes quæstiones, quæ de potentia absoluta procedunt, rem totam clarè definiam.

§. II.

Propria sententia.

4. DIco primò, creaturas existentes non habere virtutem innatam, aut inchoatam ad producendum quemcumque effectum, sed tantùm intellectum, & voluntatem habere hanc potentiam ad actus supernaturales. Probo hanc conclusionem ratione in his quæstionibus, quæ de facto procedunt, sæpè à me repetita, & sæpius repetenda. Nullum est fundamentum ad concedendam aquæ virtutem inchoatam, & innatam ad producendum Angelum: ergo virtus hæc illi concedenda non est, non enim debemus sine fundamento positiuo virtutes rerum multiplicare, & illa quæ nescimus tanquam verè existentia propugnare. Nullum esse fundamentum probo ex eo quod nullum sit prædicatum in effectibus ita producendis, ratione cuius exigant contineri in virtute obedientiali cuiuslibet creaturæ, sicuti est in actu vitali supernaturali, qui ratione vitalitatis exigit dependere à vita in actu primo, quæ cùm sit entitas naturalis non potest sine alio comprincipio supernaturali eleuante hunc actum producere. Quapropter actus amoris Dei quatenus supernaturalis dependet à principio supernaturali, & à principio vitali naturali tanquam á principio eleuato per aliud altioris ordinis. Hæc est disparitas quam adducit P. Vasquez inter animam habentem potentiam obedientialem ad actus supernaturales, & non ad alios effectus cùm dicit, animæ correspondere prædicatum quoddam, quod non correspondet in aliis effectibus, quam ego non adduco ad probandum præcisè ablatâ hac correspondentiâ ex parte principij non posse esse potentiam obedientialem, sed ad probandum non esse fundamentum ad dandam potentiam obedientialem in anima, seu in aliis entitaribus respectu aliorum effectuum, quod est ad concedendam porentiam obedientialem in anima respectu actuum vitalium, in quibus prædicatum vitalitatis arguit potentiam ad illos in substantia viuenti, & prædicatum supernaturalitatis arguit hanc potētiam indigere eleuarione vt reducatur ad actum, quia principium naturale non eleuatum non potest naturalem actum producere. Vnde vitalitas actus arguit potentiam obedientialem ratione prædicati vitalis, quod necessariò debet correspondere principio vitali, reliqui tamen effectus, etsi supernaturales sint, dum vitales non sunt non exigunt hanc correspondentiam, ac proinde in nulla entitate arguunt potentiam obedientialem. Neque aliud est caput ex quo possit inferri hæc porentia obedientialis, vt constabit ex solutione argumentorum, quæ contra illam adduci possunt.

Dico secundò. Non repugnat creatura, quæ habeat potentiam obedientialem & inchoatam ad producendum quemlibet effectum supernaturalem, & naturalem, qui non possit produci à causis naturalibus & qui per se & immediatè non dependeat ab his numero causis. Ratio est, quæ semper in quæstionibus, quæ de possibili procedunt, vnicè semper rem probat. Nulla est repugnantia in eo quod detur talis creatura: ergo poterit dari. Antecedens probo: ex eo, quod effectus producendus sit perfectissimus non potest sumi repugnantia, quia potentia, quæ non est principium adæquatum effectus non debet esse æquè perfecta cum illo: omnis enim inæqualitas quæ sit inter effectum producendum, & principium productiuum suppleri poterit ratione aliùs comprincipij æquè perfecti cum effectu producendo, vel ratione omnipotentiæ specialiter concurrentis cum illa entitate dummodo illa habeat innatam inchoatámque virtutem ad effectum producendum. 7.

Dico tertiò, potest dari entitas habens virtutem inchoatam ad producendum aliquos ex his effectibus, quos dixi in conclusione præcedenti, & non alios etiam imperfectiores. Probo: non ex eo quod hæc entitas habeat virtutem naturalem ad hunc effectum producendum infertur habere similem virtutem ad producendum alium etiam imperfectiorem illo, quem potest producere, homo enim potest producere hominem, & non potest producere equum homine imperfectiorem: ergo ex eo quod hæc entitas habeat virtutem inchoatam, & obedientialem ad producendum hunc effectum. v. g. hominem non infertur illam habere ad producendum alium effectum etiam imperfectiorem. Deinde probatur, quia nulla est repugnantia in eo quod Deus producat entitatem cum virtute inchoata, & obedientiali ad hos effectus, & non ad alios etiam imperfectiores. 8.

Dico quartò. Non potest dari creatura habens potentiam obedientialem, & innatam ad producendum effectum, qui de facto producitur à causis naturalibus eo modo, quo ab ipsis producitur. Rem explico: ignis producitur ab alio igne præcisè per applicationē agētis ad passum: non potest aliqua alia creatura habere potētiam inchoatam, & obedientialem ad ignem hoc modo producendū. Equus producitur ab alio equo per commixtionē maris, & fœminę decisō à mare semine, quod fouet equa, non possunt dari alia duo animalia mas & fœmina quæ virtutem habeant non naturalē, sed obedientialem ad alium fœtum simili modo producendum. 9.

ducendum. Non negat hæc concluſio poſſe dari entitatem habentem potentiam obedientialem ad producendū equum ſpeciali Dei concurſu eo modo quo ignis ignē producit ſine hac ſeminum commixtione, quæ intercedit in naturali generatione equi, neq; negat concluſio poſſe dari lignum habens virtutem inadæquatam ad producendum ignem ſed tantùm negat poſſe dari huiuſmodi virtutem obedientialem, quæ naturaliter poſſit reduci ad actum. Hanc mentem mihi iniecit ſapientiſſimus P. Vaſquez diſp. 176. cir. cap. 4. vbi ſic argumentatur contra ponentes potentiam obedientialem in quacunque creatura ad quemlibet effectum. Si aliqua virtus inadæquata, & innata tribueretur creaturæ, poſſet illi coniungi cauſa alia ſecunda creata naturalis, quæ compleret efficaciam eius ad quemlibet effectum non ſupernaturalem ſecundum ſubſtantiam, quia effectus eſt naturalis, & rectè procederet à virtute illa inadæquata, & ab alia concauſa naturali, quæ illius actiuitatem ſuppleret. Rationem illuſtrat exemplo virtutis inchoatæ ad effectum ſupernaturalem, quæ completur per virtutem ſupernaturalem ad illum effectum producendum: ergo ſimiliter virtus illa naturalis compleri poſſet per virtutem aliam naturalem ad effectum naturalem producendum: ergo talis virtus inadæquata non eſſet dicenda obedientialis, ſed naturalis, ſiquidem poſſet compleri per aliam virtutem naturalem, quæ illi poſſet naturaliter coniungi. Hæc ratio magni momenti mihi viſa eſt vt pote à tanto magiſtro excogitata, quam ſic expendo: Demus in ligno virtutem inchoatam, ſeu inadæquatam, quantumuis minimam & exilem ad ignem producendum, hæc virtus poſſet compleri & adæquari virtute aliūs ignis potentis adæquatè producere ignem, ad quem lignum habet illam virtutem adæquatam: ergo virtus illa inadæquata naturaliter poteſt reduci ad actum: ergo virtus illa non eſt dicenda obedientialis, ſed naturalis, & inadæquata. Virtutem illam inadæquatam, & imperfectam poſſe compleri per virtutem ignis, ſic probo: Ignis nullā aliā virtute adiutus poteſt producere ignem adæquatum lignum habet virtutem inadæquatam: ergò poterit eumdem producere adiutus virtute quantumuis minima, & exili dummodo ſit proportionata ad effectum producendum: ergo ex igne aliàs potente adæquatè producere effectum, & ex illa virtute inadæquata ligni poteſt conſtitui vnum agens adæquatum producens idem, qui inadæquatè continebatur in virtute ligni, & adæquatè in virtute ignis.

10. Dices virtutem illam inadæquatam ligni eſſe talis naturæ vt non poſſit compleri per aliam cauſam naturalem, quia numquā illi debetur concurſus ad concurrendum cum alia cauſa naturali, ſed tantùm poteſt concurrere concurſu ſibi indebito, ſupernaturaliter collato. Non latuit hæc ſolutio ſapientiſſimum Vaſquez, quam ſolidè refutat ibid. n. 22. rationem ab illo adductam expendo. Omni creaturæ aliàs habenti virtutem ad producendum effectum debetur concurſus cauſæ primę, quia cauſa prima debet concurrere cum omni entitate habente ex ſe omnia requiſita ad producendum effectum hoc concurſu ſecluſo: ſed virtus illa inadæquata ligni applicata igni, & illud concretum ſeu adiunctum per accidens *lignum, & ignis*, haberet omnem virtutem requiſitam ad producendū ignem & concurſu generali cauſæ primæ ſecluſo nihil illi deeſt ad producēdum effectum: ergo nihil illi deeſt vt talis concurſus ſit debitus, non enim eſt aliquid in cauſa ſecunda exigentia concurſus Dei, quàm virtus ex ſe iam ſecundum id, quod requiritur ex parte creaturæ, cum omnibus requiſitis ad producendum effectum, quem producet per aduentum concurſus: ſed lignum & ignis haberent omnia requiſita ad producendum ignem diſtincta à concurſu generali cauſæ primę, quo ſuperueniente effectū produceret: ergo haberent exigentiam ad talem concurſum generalem: exigitur enim concurſus generalis quotieſcunque res ita ſe habent vt præciſè ex defectu illius deficiat effectus, qui, illo poſito abſque vllo ſpeciali influxu, ſed tantùm ſecundum rationem generalem cauſæ primæ ſupeueniret. Robur accipit hæc ratio ex his, quæ dixi Contr. 6. Punct. 4. creaturæ non deberi concurſum generalem ratione exigentiæ, quam habeat ad illum, ſed ratione indigentiæ, atqui lignum & ignis illo indigerent concurſu, & non alio ſpeciali ad producendum alium ignem: ergo illis eſt debitus. Confirmatur, munus cauſæ primæ eſt ita adeſſe cauſis ſecundis, vt ratione ipſius nullus effectus non producatur, ſed ita præſto adeſſe omnibus vt in omnibus caſibus, in quibus cauſa ſecunda operaretur, ſi non indigeret concurſu cauſæ primæ, hunc exhibeat cauſa prima, vt operetur ſecunda: ſed lignum ex ſe inadæquatè potens, & ignis adæquatè potens producere alium ignem, illum producerent, ſi non indigerent concurſu cauſæ primæ, quem ſi non producant tantum erit ex defectu huius generalis concurſus: ergo cauſa prima debet illis præſto adeſſe ad concurrendum, illiſque debet hunc concurſum generalem exhibere: ergo naturaliter poterunt in actum ſecundum ſe reducere: ergo virtus inadæquata ligni non eſt dicenda obedientialis, ſed naturalis.

Aduerto non quamcunque virtutem inadæquatam poſſe compleri per virtutem inadæquatam ad eundem effectum, quia effectus aliquando indiget principiis inadæquatis diuerſæ rationis, ad quem producendum nunquam ſufficiant innumera inadæquata eiuſdem rationis, ſicuti infinitæ ſpecies impreſſæ viſionis, quarum quælibet eſt cauſa inadæquata illius, non poſſunt conſtituere principium adæquatum viſionis: alia verò principia inadæquata eſſe poſſunt quorum nullum ex ſe eſt adæquatum, & aliquando eiuſdem, & aliquando diuerſæ rationis conſtituere poſſunt vnum principium adæquatum; ex principiis verò, quorum vnum ex ſe eſt inadæquatum, & alterum adæquatum reſpectu eiuſdem numero effectus ſemper poteſt effici vnum efficiens adæquatum, ideo dixi non eſſe potentiam obedientialem, quæ eſt principium entitatis, quæ eodem modo poteſt dependere adæquatè ab alia cauſa naturali, quod eodem modo intelligendum eſt ſi poſſit inadæquatè dependere ab alio principio inadæquato, quod poſſit compleri aliud, & cum illo naturaliter coniungi, ad vnum principium adæquatum conſtituendum. 11.

De aliis entitatibus habentibus virtutem inadæquatam ad producendum effectum naturalem, quem alia cauſa naturalis nullo modo producere poteſt, vel ſaltem non eodem modo, eſt longè diuerſa ratio, quia illarum virtutes compleri naturaliter non poſſunt; verbi gratia, demus entitatem habentem virtutem inadæquatam ad producendam formam ſolis; hæc virtus naturaliter non poteſt compleri, quia nulla eſt alia cauſa naturalis potens producere eamdem formam, per quam illius virtus compleatur. Idem dico de virtute productiua formæ equi ſine naturali ſeminum commixtione, ſed eodem modo, quo ignis ignem producit; hæc virtus compleri non poteſt per virtutem, quam habet equus producendi equum, quia equus non habet virtutem adæquatam, neque inadæquatam ad producendum alium equum ſine ſeminum commixtione præciſè per iuxtapoſitionem agentis ad paſſum, & ita ex virtute, quam habet equus, & virtute, quam haberet illa entitas non poſſet fieri vnum principium adæquatum, quia virtutes illæ haberent longè diuerſum modum operandi. 12.

13. Concludo ex his Deum posse eleuare intellectum & voluntatem ad actus supernaturales, & non posse eleuare creaturas existentes ad quoslibet alios effectus, possibilémque esse creaturam quam possit eleuare ad omnes, seu tantùm ad aliquos effectus supernaturales vel naturales ex his, quos non potest alia causa naturalis producere eodem modo, quo illos producere posset alia entitas, quæ haberet virtutem in adæquatam. Hæc omnia ex conclusionibus præcedentibus, & ex his, quæ præmissis num. 2. & 3. clarè inferuntur, omnia enim hoc vnico principio continentur: Deus potest eleuare omnem creaturam habentem virtutem inchoatam, & obedientialem, & non potest eleuare creaturam non habentem virtutem inchoatam, & obedientialem. Ex his facile erit argumenta aduersariorum dissoluere quæ iam subdo.

§. III.

Argumenta soluta.

14. OBiiciunt aduersarij primò auctoritatem D. Augustini & D. Thomæ: Augustin. enim de Genesi ad lit. cap. 17. postquàm præmiserat conuenire rebus creatis virtutem agendi iuxta naturæ cursum, ita subdit: *Super hunc autem motum, cursumque rerum naturalem, potestas Creatoris habet apud se, posse de his omnibus facere aliud, quàm earum seminales rationes habent non tamen id, quod in ijs posuit, vt de his fieri, vel absque ipso possit* Quibus verbis Aug. tradidit creaturis virtutem ad producendos effectus, quos naturâ sua non possunt producere, quam doctrinam ita certam existimauit, vt ad fidei dogmata spectare censeat. Subdit Augustinus: *Dicam quid mihi videatur sine affirmandi temeritate, quod tamen cum dixero, fortasse prudenter ita considerantes, quos iam Christiana fides imbuit, etiamsi nunc primitus ista cognosco, non esse dubitandum indicabunt:* ergo censet Augustin. Christianis extra dubium esse debere Deum posse cum creaturis effectus supra suas naturas producere. Et D. Thom. de potentia Dei q. 6. art. 2. ad 12. ita ait: *Quando aliqua virtus activa est altior tanto potest eamdem rem producere in effectum altiorem, vnde natura potest ex terra facere aurum alijs elementis commixtis quod ars facere non potest; & inde est, quod res aliqua est in potentia ad diuersa secundum habitudinem ad diuersos agentes, vnde nihil prohibet, quin natura creata sit in potentia ad aliqua fienda per diuinam potentiam, quæ inferior potentia facere non potest, & ista vocatur potentia obedientiæ, secundum quam qualibet creatura obedit Creatori.* His verbis existimant propugnatores potentiarum obedientialium statui in qualibet creatura ad omnes effectus.

15. Respond. Magnum Ecclesiæ Patrem Augustinum & Angelicũ Doctorem non docuisse testimoniis citatis inesse cuicumque rei virtutem ad quoscumque effectus producendos, sed ad multa facienda supernaturaliter, quæ naturaliter nõ possunt facere. Quod verum est in intellectu, & voluntate, quæ per habitus supernaturales eleuantur ad producendos effectus, quos naturaliter non possunt producere, & in quocumque alio agente, quod supernaturaliter producet effectus, quos naturaliter ex defectu aliûs concausæ, dispositionis, seu conditionis requisitæ producere non potest. Sic Beatissima Virgo potuit sine virili semine sanctissimam Christi humanitatem speciali Dei concursu producere, quam naturaliter non posset sine viri semine procreare. Sic Elisabeth sterilis, & nimia senectute confecta speciali Dei concursu Christi Præcursorem genuit, quem & defectu accidentium, seu dispositionum, quæ ad fœcunditatem requiruntur, ratione cuius sterilis erat, & ex defectu caloris, & aliarum qualitatum, quæ præ senectute defecerant cõcipere non posset. Sic etiam terra, quæ naturaliter nonnisi verno tempore potest se variis variegare floribus mediâ brumâ in eosdem flores, aliosque quoscumque præmaturos fructus poterit ferax erumpere. Mitto potentiam passiuam, quâ poterunt flumina retrogrado ferri cursu, omniáque elementa propria desererẽ loca, terram sursum ferri, ignémque deorsum. Possunt item virtutes omnium creaturarum supernaturaliter compesci, ita vt ignis non calefaciat, neque ingens mons humeris teneri infantis superpositus illi impulsum imprimat. In quibus mirè elucet obedientia creaturæ in suum creatorem, & dominium, quod in omnes creaturas habeat vnum omnium principium Deus optimus maximus, quin absque fundamento in quacumque entitula confingamus inadæquatam virtutem illi intrinsecam ad producendum quemcumque perfectissimum effectum.

16. Obiic. secundò: Nulla est implicatio in eo, quod Deus eleuet quamcumque creaturam ad quemcumque effectum: ergo poterit Deus illam eleuare. Respond. maximam esse implicationem, quam iam assigno. Si Deus eleuaret aquam de facto existentem ad producendum equum, sequeretur aquam ex se habere virtutem innatam, & inadæquatã, & illam non habere, quia aqua eadem existens secundum intrinsecam entitatem eamdem virtutem intrinsecam secum identificatam haberet; sed modò non habet virtutem identificatam: ergo etiamsi eleuaretur illam non haberet, quod est vnum ex duobus contradictoriis. Insuper virtutem haberet, quia de actu ad potentiam valet consequentia: ergo si produceret per suam entitatem, per suam entitatem haberet virtutem: ergo haberet, & non haberet virtutem

17. Obiic. tertiò: Intellectus potest eleuari ad producendam visionem intuitiuam Dei: ergo alia entitas naturalis poterit eleuari ad quemcumque effectum supernaturalem. Nego consequentiam, & disparitatem assigno; tum ex parte effectus, tum ex parte causæ; ex parte effectus, quia visio Dei cum sit entitas vitalis essentialiter petit dependere à potentia vitali, & non potest produci ab alia causa supernaturali, neque etiam à Deo sine concursu huius potentiæ vitalis, & ita vt detur visio necessum est eleuari potentiam vitalem naturalem per comprincipium supernaturale ad visionem hanc producendam, debet enim intercedere correspondentia inter visionem, & principium immediatè illam producens, ad quam correspondentiam non sufficit quodcumque viuens se tenens ex parte actus primi, sed requiritur viuens in actu primo, quod constituatur viuens in actu secundo per visionem ipsam productam. Ex parte causæ disparitas est, quod intellectus habet potentiam inchoatam ad certos effectus supernaturales, quam non habet ad alios, neque aliæ entitates habent ad aliquem effectum supernaturalem. Intellectum hanc virtutem habere constat nobis ex principiis fidei; reliquas entitates non habere virtutem inchoatã ad omnes effectus ex eo negamus, quia nullum habemus fundamentum ad tales virtutes illis cõcedendas. Neque à paritate fundamentum desumi potest. Sicut enim hæc est inepta consequentia: hæc entitas habet hanc virtutem naturalem: ergo alia distincta specie similem virtutem habebit; sic ineptè arguitur: hæc entitas habet hanc virtutem obedientalem ad hunc effectum: ergo eadem habet virtutem obedientialem ad alios effectus specie distinctos, & alia specie distincta habebit virtutem inchoatam ad hos effectus, vel ad alios, neutrum enim infertur.

18. Obiic. quartò: Creaturæ habent potentiam obedientialem passiuam ad omnes effectus: ergo actiuam. Negant multi consequentiam, & non immeritò, quia potentia passiua adæquata effectus potest esse longè

longè imperfectior illo, non autem principium adæquatum actiuum, quod semper debet esse saltem æquè perfectum cum effectu, ex quo infertur maiorem proportionem requiri inter principium actiuum, & effectum, quàm inter hunc & principium passiuum. Respondeo negando antecedens, non enim quælibet potentia passiua virtutem habet, vt ex illa quæcumque forma educatur, vt Controuers. 10. Punct. 3. dictum est, vbi probaui materiam primam non posse recipere simul plures formas adhuc de potentia Dei absolura.

19. Obiic. quintò: Accidens simul cum substantia potest concurrere ad producendam substantiam: ergo quælibet entitas naturalis potest cum alia supernaturali effectum supernaturalem producere. De accidentibus, quæ de facto existunt antecedens ego negaui, sed verum esto. Rogo quis hanc arguendi formam docuerit, in qua consequens vniuersalius ad plures species longè inter se distinctas se extendit quàm antecedens. Rursus demus paritatem inter res adeò dispares. Sic argumentor: Accidens potest cum substantia non per potentiam obedientialem, sed naturalem substantiam producere: ergo entitas naturalis non solùm per potentiam obedientialem, sed etiam naturalem poterit aliam entitatem supernaturalem producere. Dices disparem esse rationem, quia accidens naturaliter potest coniungi cum substantia, & res naturalis non potest coniungi naturaliter cum illa supernaturali. Vera est disparitas, sed illam tibi sume, ex illa enim dico substantiam habere tanquam proprium instrumentum accidens, cum quo naturaliter coniungitur, & rem naturalem non esse instrumentum rei supernaturalis, neque è contra, quia non sunt mutuò connexa, sicut substantia, & accidens. Rursus argumentum retorqueo: licèt accidens coniunctum cum substantia possit aliquas substantias producere, non tamen omnes valet efficere, nullum enim accidens cum quacumque substantia coniungatur valet formam solis producere: ergo non omnis entitas naturalis potest eleuari ad quemcumque effectum. Respondeo quidquid sit de antecedenti negando consequentiam: disparitas sumenda est ex ratione, quâ mouentur auctores ad concedendam actiuitatem accidentibus respectu substantiæ, quæ non inuenietur, quæcumque illa sit, ad concedendam virtutem inchoatam creaturæ respectu cuiuscumque effectus.

20. Obiic. sextò: Deum habere perfectissimum dominium creaturarum, & hoc non ita futurum, si non possit illis vti ad quoscumque effectus producendos. Simul opponunt perfectionem summam omnipotentiæ Dei, ob quam poterit vti imperfectissimis instrumentis ad quæcumque perfectissima opera, quia in omnium artium genere, quo agens principale perfectius, eo imperfectiori, & inepriori instrumento vti potest ad opus perficiendum, rectius enim scribit, aut depingit excellens pictor, aut scriptor calamo, aut penicillo inerti, quàm improbus pictor aut scriptor optimo calamo aut penicillo. Non ad angustias formæ syllogisticæ his rationibus trahemur. Respondeo dominium quod Deus habet in creaturas esse perfectissimum omnium possibilium, quæ possunt excogitari, non enim esset perfectius dominium, quo posset vti creaturis de facto existentibus ad producendos effectus, quorum non habent virtutem inchoatam, quia illud esset chimæricum, sicut esset chimæricum dominium, quo Deus posset vti gratia habituali ad constituendum hominem formaliter nigrum, & nigredine ad constituendum hominem formaliter sanctum, quod dominium vtpote fictitium, & chimæricum à Deo est relegandum. Ad illud quod dicitur de perfectione omnipotentiæ, Respondeo omnipotentiam esse summè, & infinitè perfectam, ad cuius perfectionem non attinet posse facere illa, quæ ex se implicant. Ad comparationem ex artifice adductam Respondeo, excellentiorem artificem melius vti quocumque instrumento cæteris paribus, alio imperitiori artifice, nullum tamen posse vti tanquam instrumento, te omnino inepta ad opus faciendum, neque enim probus, aut improbus pictor poterunt tanquam in tabula in substantia Angeli depingere, vel illa vti tanquam penicillo, quia substantia Angeli omnino inepta est ad hæc munera, ita neque Deus potest vti quacumque creatura ad quemcumque effectum producendum, quia plures illarum omnino ineptæ sunt, neque aliquam virtutem habent inchoatam ad plures effectus producendos.

21. Obiic. septimò: Sacramenta causant gratiam supernaturalem, & humanitas Christi multa miracula est operata, & effectus produxit, qui naturaliter produci non poterant: ergo potest Deus eleuare entitates naturales ad effectus supernaturales, ad aliaq; quamplurima, quæ sine miraculo fieri non possunt. Respondet P. Vasquez locis suprà citatis, gratiam supernaturalem dependere à sacramentis, & miracula fieri ab humanitate Christi moraliter, & non physicè, quod in sacramentis specialiter probatur. Quia sacramentum Baptismi operatur recedente fictione, dum non existit, nihilque potest physicè, dum non existit effectum sortiri, & reliqua sacramenta effectum sortiuntur in vltimo instanti, in quo conficiuntur, in quo vix minutula particula illorum perseuerat, quando enim profertur vltima syllaba verborum consecrationis, tantùm illa superest, à qua posset physicè gratia produci, reliqua enim verba iam non existunt, ac proinde nihil possunt producere: & quando alter sponsus vltimò exprimit consensum, iam præcessit consensus, & expressio alterius sponsi, & nihil potest operari. Addo secundùm hanc sententiam defendi posse plura miracula sanctissimam Christi humanitatem non solùm moraliter, sed etiam physicè perpetrasse, quia quando Petrum supra mare tuto pede ambulare iussit, tantùm necessum fuit Petro Christum imprimere impulsum, vt non submergeretur, quem quoad substantiam naturaliter imprimere poterat, quod autem illum imprimeret absque vllo contactu, & distans à Petro, hoc erat supplere Deum miraculosè conditionem requisitam ad operandum, non verò eleuare Christi humanitatem ad aliquem effectum secundùm substantiam altioris ordinis ab illis, quos naturaliter potuit producere. Similiter quando cæcis visum restituebat effectus secundùm substantiam productus, tantùm erat temperamentum qualitatum, & motus localis organorum vt situm, & locum haberent requisitum ad proprias functiones obeundas, qui motus localis secundùm substantiam non excedit virtutem naturalem humanitatis, neque in temperamento qualitatum erat aliqua, quæ secundùm substantiam non posset produci à Christo. Neque ideò sine maximo miraculo hæc fiebant; non enim sine miraculo potest moueri, & ad proprium restitui locum exiguus neruus in cerebro abscónditus ab alio supposito loco distante ab homine, cuius organa ad proprium locum restituuntur, neque in tam exiguis partibus quantitatis inter se propinquis potest tanta, & non maior, neque minor intensio qualitatis, diuersa in diuersis partibus ab agente loco distante, & supposito distincto produci. Difficilius hæc doctrina poterit defendi in aliis miraculis, videlicet in conuersione aquæ in vinum facta in nuptiis, & præcipuè in mortuorum resurrectione, de quibus Theologi disputabunt. Sufficiat modò dicere cum P. Vasquez, hæc miracula moraliter & non physicè à sanctissima Christi humanitate esse perpetrata.

§. IV.

Nonnulla corollaria.

22. EX his, quæ dixi multa sunt notanda, quæ facilè ex doctrina deducuntur, quæ inpræsentiarum exprimam, vt plenam de hac re notitiam meo lectori reddam.

23. Noto, duplicem esse potentiam obedientialem: quædam absoluta est naturalis in ordine ab substantiam effectus, & obedientialis in ordine ad modum, quo illum producit: alia obedientialis est in ordine ad substantiam effectus. Exemplum prioris esto ignis quatenus potest agere in passum distans, quin agat in propinquum, vel quatenus potest introducere formam ignis in materiam vltimò dispositam ad aliam formam, & carentem dispositionibus ad formam ignis. Posterioris exemplum est potentia intellectiua, quæ ad substantiam visionis intuitiuæ obedientialis est, quia ex ipsa substantia visionis fieri nequit ab intellectu non eleuato per lumen gloriæ, vel per concursum specialem Dei supplentis vice luminis.

24. Ex hac potentiarum obedientialium differentia alia suboritur eisdem intrinseca, videlicet potentiam obedientialem tantùm secundùm modum, & non secundùm substantiam esse virtutem completam, vel quæ naturaliter potest compleri secundùm id, quod requiritur ex parte virtutis influentis in effectum, & tantùm dici obedientialem, quia illi deficit conditio requisita ad agendum, sicuti in igne agente in distans, qui dicit totam virtutem adæquatam effectus producendi, & quatenus distinctus ab eleuatione dicit totum id quod se tenet ex parte virtutis productiuæ, vel saltem principium inadæquatum, quod naturaliter posset compleri, & tantùm eleuatur, quia suppletur conditio quædam, quæ etiam naturaliter posset accidere virtuti. Vnde illa eleuatio est quasi accidentaliter contingens causæ ad effectum producendum, quia naturaliter poterat contingere virtutem esse completam, & cum omnibus prærequisitis ad effectum eumdem producendum absque aliqua eleuatione: ignis enim, qui calorem produdit in passo distanti potuit esse applicatus ad eumdem calorem in eodem passo producendum. Potentia obedientialis respectu substantiæ effectus semper est principium inadæquatum, non solùm ex defectu conditionis, sed etiam ex defectu virtutis requisitæ ad effectum producendum, non enim potest dari virtus adæquatè actiua obedientialis respectu alicuius effectus. In effectu supernaturali producendo à potentia obedientiali naturali, & in quocumque effectu perfectiori potentia obedientiali certum est, quia nequit entitas imperfectior esse adæquatè virtus productiua effectus illa perfectioris. In aliis quibuscumque potentiis probo ex dictis suprà, vbi statui deberi concursum causæ primæ omni virtuti, quæ ex se habet omnia requisita ad effectum, ita vt superueniente concursu illum prò duceret: ergo si daretur virtus adæquatè actiua respectu alicuius effectus illi naturaliter deberetur concursus: ergo ex omni capite esset virtus naturalis, & non obedientialis.

25. Alia ex his differentia deprehenditur inter potentiam obedientialem actiuam, & inter potentiam obedientialem passiuam ad effectus substantiam. Quod potentia obedientialis actiua vtpote inadæquata in ratione virtutis actiuæ semper eleuatur, seu completur per aliud comprincipium actiuum siue illi inhærens, sicuti lumen gloriæ eleuans intellectum ad visionem beatam, siue illi tantùm extrinsecè assistens, sicuti omnipotentia cùm præsto adest intellectui ad producendum cum illo visionem beatam per specialem concursum, quem loco luminis præstet omnipotentia. Potentia obedientialis passiua non necessariò eleuatur per aliud comprincipium tenens se ex parte passi, neque per omnipotentiam supplentem vices principij passiui, sed tantùm per eleuationem tenentem se ex parte principij actiui, eo enim ipso quod intellectus sit potens producere actiuè visionem, est potens illam recipere, quia principium passiuum non indiget alia eleuatione præter illam, quam dicit principium actiuum, ita vt si per impossibile intellectus posset absque vlla eleuatione visionem producere, etiam absque illa eamdem visionem naturaliter recipere posset. Non nego posse dari aliquam potentiam passiuam indigentem eleuatione facienda per aliud comprincipium passiuum respectu effectus recipiendi, potest enim dari principium passiuum naturale secundùm substantiam inadæquatum respectu alicuius formæ substantialis, quæ non possit compleri nisi per aliud comprincipium supernaturale, cùm quo componat vnum adæquatum principium passiuum formæ supernaturalis recipiendæ, sicut enim intellectus, & lumen gloriæ constituunt vnum principium actiuum adæquatum visionis supernaturalis, sic intellectus iste, vel alius specie distinctus posset cùm alio habitu constituere vnum principium adæquatum passiuum respectu alicuius actus, quem non posset adæquatè intellectus recipere. Hoc tamen non est proprium omnis principij passiui, respectu omnis effectus recipiendi, quia intellectus necessariò recipit aliquem habitum, vel actum supernaturalem immediatè sine consortio alicuius principij supernaturalis passiui, quasi hoc comprincipium reciperetur in intellectu, vel reciperetur tantùm in principio passiuo naturali secundùm substantiam, vel in infinitum esset abeundem, vel deberet esse creatum, & hoc nullum potest de facto excogitari respectu intellectus de facto existentis.

26. Posses contra hanc doctrinam non abs re obiicere: Potest dari potentia passiua naturalis secundùm suam entitatem adæquata respectu effectus recipiendi in ratione principij passiui, quæ obedientialis dicitur in ordine ad talem effectum quia cõnotat principium actiuum supernaturale & indebitum, sine quo non potest materialiter effectum causare, quæ præcisè eleuatur per aduentum principij actiui supernaturalis: ergo poterit dari virtus actiua naturalis secundùm substantiam, quæ sit adæquata in ratione virtutis actiuæ naturalis, & obedientialis dicatur, quia commorat passum supernaturale, & indebitum, quod illi non potest naturaliter coniungi, sine quo non poterit effectum producere. Respondeo negando consequentiam, rationémque disparitatis assigno. Principium actiuum adæquatè secundùm se totum naturale non potest esse principium actionis supernaturalis, & ita non potest agere circa subiectum supernaturale, quia omnis passio subiecti supernaturalis, quæ est eadem cum actione est supernaturalis, ex quo fit principium actiuum adæquatè naturale non posse eleuari à passo supernaturali, cùm non possit agere circa illud. Principium verò passiuum adæquatè naturale potest esse principium passionis supernaturalis, ac proinde potest pati ab agente supernaturali, & ab illo eleuari.

27. Noto etiam non solùm dari eleuationem & potentiam obedientialem principij naturalis ad effectum supernaturalem, & principij imperfectioris ad effectum perfectiorem; sed etiam principij supernaturalis ad effectum supernaturalem, & principij supernaturalis ad effectum naturalem, & absolutè principij perfectioris ad effectum imperfectiorem, & principij perfecti ad effectum æquè perfectum. Ratio

à priori est, quia in his omnibus entitatibus potest dari ad hos omnes effectus ratio potentiæ inchoatæ, quæ non possit compleri naturaliter per aliam potentiam. Potest enim dari Angelus habens virtutem inchoatam, & inadæquatam ad producendam formam cuiusdam astri materialis, quæ tantùm possit compleri per omnipotentiam, vel saltem per aliam concausam supernaturalem, & tunc Angelus spiritualis perfectior forma astri habebit virtutem obedientialem respectu effectus materialis, & imperfectioris. De aliis potentiis annumeratis exempla sunt obuia.

PVNCTVM VIII.

Quid sit potentia obedientialis.

1. QVAM grauiter in hac re offendunt graues auctores sapientissimíque recentiores, qui non distinguentes inter potentiam obedientialem, & eleuationem eiusdem potentiæ, pleraque confundunt, & doctores, quorum sententiam amplectuntur abs re impugnant, & contra asserentes eleuationem fieri per qualitatem inhærentem, motúmve transeuntem, probant potentiam innatam esse intrinsecam, & indistinctam à creatura, & contra illos, qui dicunt virtutem obedientialem esse indistinctam à creatura probant creaturam eleuari per aliud comprincipium, seu auxilium extrinsecum, & ita Doctores inter se non dissentientes concertationes fingunt, prolixásque excitant quæstiones, in quibus si distinctè procederent, clarè apparerent, illâque rerum distinctarum confusione omnibus tenebrescunt. Non vacat omnium Doctorum mentes explicare, quos pro mea adducam sententia fideliter referam, moneóque ab aliis relatos legendos esse, plures enim inueni quos sinistrè etiam doctissimi viri interpretantur. Claritate & distinctione, quam semper affecto rem tractabo.

§. I.

Explodituꝛ sententia Ripaldæ.

2. NOster Ripalda tom. 1. de supern. quæst. 41. sect. 9. & 6. duplicem actiuitatem in potentia obedientiali distinguit, conditionalem vnam, & aliam absolutam. Virtus conditionata est, qua entitas non est absolutè adhuc inadæquatè potens, sed tantùm sub conditione si illi adsint reliqua comprincipia supernaturalia requisitâ ad effectum, cum quibus entitas nullam habet connexionem, quia illa sunt supernaturalia, & entitas, quæ virtus obedientialis denominatur est naturalis, nihilque naturale connexionem habet cum re supernaturali. Alia est virtus absoluta, etsi inadæquata, qua absolutè intellectus inadæquatè est potens producere visionem. Virtutem illam conditionatam asserit non distingui ab entitate rei, virtutem verò absolutam asserit distingui inadæquatè adhuc vt virtus partialis est ab entitate, quæ dicit in recto entitatem rei, & in obliquo adiutorium Dei, seu auxilium intrinsecum, quo virtus illa conditionata transit in absolutam, & formaliter constituitur virtus inadæquata partialis effectus. Itaque virtus absoluta partialis, quam habet intellectus ad visionem beatam dicit in recto ipsum intellectum, & in obliquo lumen gloriæ, & possibilitatem visionis, cum quibus illa conditionata cum intellectu identificata connexionem non habet, quia nihil naturale connexionem potest habere cum entitate supernaturali.

3. Rationem huius distinctionis inadæquatæ virtutis absolutæ partialis desumit ex natura eiusdem entitatis habentis potentiam obedientialem, quæ absoluta debet esse ab aliis comprincipiis supernaturalibus, quibus indiget ad suum effectum producendum, & sine quibus impotens est illos producere. Ex hoc capite infert distinctionem inter potentiam partialem, quam habet intellectus ad cognitionem naturalem, & ad supernaturalem. Quia intellectus in opinione Ripaldæ connexionem habet cum possibilitate omnium cognitionum naturalium, quas potest efficere, & omnium principiorum, quæ per se requiruntur ad has cognitiones efficiendas, ac proinde per se ipsum est cum omni, quod requirit ad cognitiones producendas, & ita per se ipsum potest dici virtus partialis absoluta effectus: idem verò intellectus connexionem non habet cum possibilitate visionis beatæ, neque luminis gloriæ requisiti ad visionem, quia etiamsi vtrumque repugnaret, permaneret idem intellectus, & ita indiget non repugnantia horum, vt absolutè sit potens, adhuc partialiter producere effectum, & cum non habeat connexionem cum tali non repugnantia, quousque ipsa intelligatur non intelligitur intellectus adhuc partialis absoluta virtus ad producendum effectum. Ex hoc infert absolutam virtutem tantùm dicere entitatem intellectus, sed etiam importare in obliquo alia comprincipia, cum quibus ex se posset intellectus non coniungi, & sine quibus non esset absolutè adhuc partialiter potens. Idem dicit de omnipotentia quatenus virtus adæquata productiua ignis, quæ non est virtus productiua absoluta quousque intelligatur possibilitas ignis, quia hac deficiente omnipotentia non poterit absolutè ignem producere, & nullam connexionem habet cum illa, ratione cuius non possit deficere. Eamdem doctrinam tradit de potentia obedientiali passiua *disp. 25. sect. 3.* asserit enim potentiam obedientialem intellectus ad recipiendam visionem, seu quamlibet formam substantialem duplicem esse, conditionatam, & absolutam, illam non distinguit ab intellectu: hanc asserit distingui inadæquatè, quia supra entitatem intellectus dicit possibilitatem formæ supernaturalis recipiendæ, & principij actiui requisiti ad producendam talem formam supernaturalem, cum quibus non habet connexionem propter rationem iam dictam, videlicet, nullam entitatem naturalem per se esse coniunctam cum entitate supernaturali adhuc vt possibili.

4. Multa mihi in hac sententia displicent, nonnulla attingam. Nec verè supponit hic auctor, nec bene infert: non verè supponit, quia falsum est intellectum habere connexionem cum cognitionibus naturalibus, quas potest producere, & cum illarum principiis per se requisitis, & illam non habere cum cognitionibus supernaturalibus, vt ostendam Controuers. 10. Metaphysic. vbi probabo intellectum non habere connexionem cum cognitionibus naturalibus, & casu, quo illam haberet eamdem habiturum cum cognitionibus etiã supernaturalibus. Non verè infert, quia admissá hac differentiá inter causam in ordine ad effectus naturales, & supernaturales, quos potest producere, eodem modo philosophandum est de virtute partiali illius in ordine ad omnes effectus, quod sic probo. Non minus dependet intellectus à comprincipio naturali ad cognitionem naturalem eliciendam, quam dependet à comprincipio supernaturali ad eliciendam cognitionem supernaturalem, etiamsi cum isto non habeat connexionem, quam habet cum illo, quia intellectus non potest sine specie naturali, vel aliquo supplente vices illius adhuc supernaturaliter elicere cognitionem naturalem, si enim velit Deus intellectum elicere cognitionem

naturalem, si enim velit Deus intellectum elicere cognitionem naturalem sine specie impressa tenebitur supplere concursum, quem præstitura erat naturalis species, & in opinione, quam ego cum hoc Magistro defendo, hæc cognitio secundùm speciem essentialiter dependet ab specie impressa, quia per se ipsam nullâ interiectâ actione distinctâ dependet à principio: (suppono modò cum communi sententia cognitionem dependere ab specie impressa, idem enim erit si immediatè dependeat à phantasmate) ergo sicut intellectus ex eo, quod non possit sine lumine gloriæ elicere visionem beatam, non est adhuc partialiter absolutè potens donec intelligatur in obliquo lumen gloriæ, & possibilitas eiusdem visionis, quæ si abest nullo modo poterit visionem producere, ita intellectus ex eo quod non possit adhuc supernaturaliter sine aliquo comprincipio, & in omnium sententia, hanc actionem in specie, sive distinctam, sive indistinctam à termino sine specie impressa producere, & sine non repugnantia eiusdem actionis adhuc vt partialis, absoluta potentia dicet in obliquo speciem impressam, & possibilitatem visionis: ergo adhuc vt partialis virtus dicet aliquid distinctum à se ipso videlicet, speciem impressam naturalem, & possibilitatem visionis: ergo sicuti virtus partialis absoluta, quam habet intellectus ad visionem beatam dicit in recto & in obliquo comprincipia ad visionem, & huius possibilitatem: ita virtus partialis absoluta ad cognitionem naturalem dicet in recto entitatem intellectus, & in obliquo comprincipia essentialiter requisita ad talem cognitionem, & illius possibilitatem: ergo vtraque virtus absoluta inadæquatè distinguetur ab intellectu.

5. Respondet Ripalda intellectum habere connexionem cum principiis requisitis ad intellectionem naturalem & cum possibilitate huius, & non habere connexionem cum comprincipiis requisitis ad cognitionem supernaturalem, neque cum possibilitate talis connexionis supernaturalis. Bene: sed non satis. Admitto hanc connexionem cum illis extremis, & non cum istis, & arguo: Connexio, quam habet intellectus cum comprincipiis requisitis ad cognitionem naturalem, & cum possibilitate eiusdem, potest considerari quatenus dicit vtrumque extremum connexionis in recto, vel quatenus dicit vnum in recto, & aliud in obliquo, vel præcisè quatenus dicit entitatem intellectus præcisam, & adæquatè distinctam ab alio extremo, cum quo habet connexionem, quæ talis est, vt ipsa non esset, si non esset alterum extremum, cum quo esset connexa: duobus prioribus modis inadæquatè distinguitur ab intellectu, saltem illo modo, quo potentia partialis ad visionem beatam distinguitur ab intellectu; posteriori modo non potest intellectus etiamsi in se imbibat illam connexionem intelligi virtus partialis effectus, quod sic probo. Non potest intelligi partialis virtus secundùm doctrinam huius auctoris, quin dicat formaliter vt virtus absoluta partialis saltem in obliquo illud, sine quo implicat poni effectus: sed non potest poni effectus sine aliquo distincto ab intellectu vt connexo sumpta connexione posteriori modo: ergo non potest intelligi intellectus partialis virtus effectus, seu cognitionis naturalis, quin intelligatur in obliquo aliquid distinctum ab intellectu vt connexo sumptâ connexione posteriori modo præcisè quatenus dicit alterum extremum, videlicet intellectum. Maiorem probo: ex eo non potest intellectus intelligi vt partialis virtus visionis beatæ, quin intelligantur in obliquo comprincipium intellectus ad visionem, & possibilitas visionis, quia sine hoc comprincipio, & sine hac possibilitate repugnat visionem fieri ab intellectu: ergo intelligenda sunt omnia, sine quibus repugnat effectus saltem in obliquo, vt aliqua virtus illius, quæ per suam entitatem est virtus conditionata, sit absoluta virtus, etiam partialis talis effectus productiua. Minorem ostendo: sumpto intellectu quatenus præcisè dicit vnum extremum connexionis, quin in recto, aut in obliquo dicat formaliter alia comprincipia ad cognitionem naturalem, & possibilitatem cognitionis non dicit hæc comprincipia, neque hanc possibilitatem, sed sine his comprincipiis, & sine hac possibilitate repugnat fieri cognitionem: ergo intellectus quatenus præcisè dicit vnum extremum non dicit omnia, sine quibus repugnat cognitio.

6. Dices non posse sumi intellectum vt connexum, quin formaliter vt tale dicat in obliquo aliquod extremum cognitionis. Non verè, quia etsi vnum extremum vt relatum non possit cognosci sine alio, bene tamen adæquatam distinctionem ego apprehendo inter vtrumque. Sed esto: Intellectus est partialis virtus effectus naturalis vt connexus cum comprincipiis & cum possibilitate effectus, sed vt connexus dicit in obliquo extrema à se distincta: ergo vt partialis absoluta virtus dicit in obliquo extrema à se distincta: ergo virtus partialis, quam habet intellectus ad cognitionem naturalem, dicit in obliquo aliquid distinctum ab ipso intellectu: ergo eodem modo completur per aliquid distinctum ab intellectu inclusum in obliquo virtus partialis, quam habet intellectus ad cognitionem naturalem, & virtus, quam dicit idem intellectus ad cognitionem supernaturalem. Vnum iuxta principia Ripaldæ inferrem ego, videlicet virtutem partialem ad visionem supernaturalem compleri per aliquid distinctum ab intellectu, cum quo intellectus habet connexionem, & ita ex parte intellectus non repugnare non compleri in ratione virtutis partialis per illud extrinsecum; virtutem tamen partialem intellectus ad cognitionem naturalem compleri per aliquid distinctum ab intellectu, cum quo intellectus essentialem connexionem habet, & ita repugnare ex parte intellectus ipsum non compleri in ratione virtutis partialis, licèt per aliquid distinctum compleatur, sicuti dicam ego de veritate formali cognitionis, quam habet Deus de obiecto creato, quæ formaliter dicit aliquid inadæquatè distinctum à cognitione creata, licèt præcisè ratione cognitionis implicet, illa existente, non coniungi cum illo extrinseco, per quod complenda est formalis virtus cognitionis.

7. Vrgeo: aliud est formaliter connexio formalis huius extremi ad illud, aliud formalis coëxistentia vtriusque: connexio huius extremi ad illud, formaliter tantùm dicit entitatem huius extremi, neque aliud connotat tanquam formale constitutiuum connexionis, sed tanquam terminum quem respicit connexio adæquata identificata cum hoc extremo adæquatè distincta à termino; verbi gratia connexio, quam habet virtus productiua caloris igni identificata cum calore possibili iuxta communem sententiam dicit tantùm entitatem ignis adæquatè distinctam ab omni alio, quia entitas ignis quocumque alio secluso talis est vt præcisè ex suis prædicatis intrinsecis existere non possit sine possibilitate caloris, quod est formaliter ignem esse connexum cum possibilitate caloris. Coëxistentia formalis vtriusque extremi connexi formaliter dicit existentiam huius extremi illi extrinsecam, & existentiam illius extrinsecam huic. Et etiamsi formaliter velis præscindere hoc extremum vt illi formaliter coëxistens ab illo, vt huic coëxistenti, quæ impræscindibilia sunt, adhuc quando meditaris hoc extremum vt illi formaliter

liter coëxistens, formaliter pertinet ad hanc coëxistentiam, alterius existentia in obliquo importata; sed nulla virtus partialis indiget præcisè connexione ipsius cum alio comprincipio ad producendum effectum, sed coëxistentia: ergo si virtus ex se conditionatè potens per aliquid aliud constituenda est virtus partialis absoluta, non est per connexionem, quam ipsa dicat formaliter, sed per coëxistentiam: ergo si aliquam formalitatem importat partialis absoluta virtus præter illam, quam vocat Ripalda virtutem conditionatam, est coëxistentia, & non connexio: ergo virtus absoluta partialis si aliquid addit supra illam, quam conditionatam vocat Ripalda, non est connexio, sed coëxistentia ipsius cum aliis comprincipiis & cum possibilitate effectus: ergo semper importat aliquid extraneum. Probo minorem, videlicet, nullam virtutem partialem indigere connexione cum aliis comprincipiis, neque cum possibilitate effectus sed coëxistentiâ ad producendum effectum. Finge tibi, quod mihi verum est, potentiam visiuam non habere connexionem cum specie impressa, neque cum possibilitate visionis naturalis, & habere coëxistentiam cum his extremis sine aliqua connexione ex parte vnius cum alio: in hoc casu potentia visiua absoluta ab omni connexione produceret tanquam causa partialis visionem essentialiter dependentem à potentia & ab specie impressa, eodem modo, ac si comprincipia ipsius inter se essent connexa, & vtrumque cum possibilitate: ergo connexio comprincipiorum formaliter nihil conducit ad productionem, sed tantùm remote, seu causaliter, quatenus connexio infert coëxistentiam. Patet in intellectu instructo lumine gloriæ qui visionem producit, etiamsi intellectus connexionem non habeat cum lumine gloriæ, neque cum possibilitate visionis, in opinione huius auctoris, quæ illi non accrescit ex coëxistentia, non enim eo ipso quod duo coëxistant sunt connexa, quotiescumque enim hoc extremum illi coëxistit eodem modo extiturum, si alterum non existeret, coëxistentiam habet cum illo, non tamen connexionem: ergo ad hoc vt virtus partialis absoluta sit, numquam indiget connexione, sed coëxistentiâ cum altero extremo, quæ semper dicit aliquid extrinsecum extremo coëxistenti. Quod si virtus absoluta actiua desideraret connexionem entitatiuam causæ cum effectu vt docet Ripald. sect. 9. num. 67. numquam intellectus, quantumvis instructus lumine gloriæ esset causa absoluta visionis intuitiuæ Dei, quia numquam habet connexionem cum illa, cum ita illi coëxistat, vt visione non existente & repugnante, existeret eodem modo. Dices: intellectum vt instructum lumine gloriæ habere hanc connexionem, sed hoc est dicere, lumen gloriæ illam habere, & non intellectum, sed adhuc efficacius arguo. Demus intellectum adiutum speciali concursu Dei absque lumine gloriæ visionem producere; tunc intellectus neque ratione sui, neque ratione omnipotentiæ connexionem haberet cum effectu, neque cum possibilitate illius: ergo non desideratur ad virtutem absolutam connexio entitatiua inter causam, & possibilitatem effectus, sed tantùm coëxistentia. Patet hoc in omnibus effectibus, qui tantùm dependent à Deo, qui nullam connexionem habet cum possibilitate illorum.

8. Vltimò, id quo indiget virtus partialis naturalis ad effectum producendum, non est possibilitas tantùm alius comprincipij, non enim voluntas potest amare proximè, & formaliter ex eo quod sit possibilis cognitio repræsentans obiectum, neque potentia visiua potest videre, quia possibilis est species impressa, sed quia actu illam habet: ergo si potentia visiua formaliter vt causa partialis visionis diceret connexionem cum alio comprincipio videlicet cum specie, non haberet hanc connexionem cum specie, vt possibili, sed vt existenti, sed hanc non habet, cùm naturaliter sit potentia visiua sine hac & illa specie essentialiter requisitis ad certas visiones, vel saltem ad actiones productiuas illarum, si producuntur per actiones interiectas: ergo nullam connexionem dicit formaliter ex conceptu absolutæ partialis potentiæ creatæ.

Displicet etiam in hac sententia possibilitatem effectus pertinere formaliter vt connotatum ad rationem potentiæ absolutæ partialis, & totalis. Quod sic impugno: conceptus virtutis, seu potentiæ absolutæ, est conceptus illius, à quo actio existens fluit, atque dependet: sed actio existens numquam fluit neque dependet à possibilitate ipsius neque sumpta in recto, neque in obliquo: ergo possibilitas potentiæ nullo modo spectat ad conceptum quidditiuum potentiæ. Dices ex hoc inferri non spectare in recto, sed spectare in obliquo. Explicemus terminos, & non demus verba: illa possibilitas effectus in obliquo, vel est formaliter constitutiua potentiæ, ita vt quidquid intelligatur adæquatè distinctum ab illa etiamsi cum ordine ad ipsum non habeat totam rationem constitutiuam potentis influere per modum causæ totalis, neque partialis absolutæ, vel tantùm est terminus sine ordine ad quem non potest intelligi conceptus causæ partialis, aut totalis. Hoc non dices, ne totam sententiam retractes: primum dici non potest quia actio essentialiter dependet ab adæquata ratione constitutiua potentiæ, quia potentia tantùm dicit formaliter id, à quo per se dependet actio: sed actio non potest dependere à sua possibilitate physicè, sed tantùm obiectiuè, modo explicato Controuersia 7. puncto 2. num. 10. ergo possibilitas actionis nullo modo potest pertinere ad rationem constituiuam principij absoluti productiui. Vide quæ ibi dixi contra hanc dicendi modum, vbi probaui possibilitatem actionis, seu effectus non pertinere ad actum primum, & explicui quomodo etiamsi implicante actione effectus non possit produci, actionis non repugnantia non spectet ad conceptus actus primi potentis producere effectum. Hæc omnia in potentia receptiua clariùs patent, quis enim dicit possibilitatem formæ tenere se ex parte conceptus quidditatiui principij passiui absolutè potentis recipere formam? Non vacat latiùs hæc expendere, quæ ex traditis principiis non difficilè latiùs quisque impugnabit. 9.

Ex eadem doctrina impugnandum est id, quod asserit de omnipotentia intrinsecè absoluta à possibilitate effectuum, videlicet, non esse intrinsecè per suam entitatem virtutem productiuam illorum, sed tantùm conditionatam, quæ fit absoluta supposità possibilitate effectuum, quod falsum est. Quia id, quod est tantùm conditionatum & non absolutum, non est, sed esset: si autem Deus intrinsecè non est absolutè potens, simpliciter non est intrinsecè potens. Secundò quia purificatio conditionis vel expectanda est vt conditio omnino extrinseca ad potentiam absolutam sicuti expectatur conditio in hoc conditionato, si pecieris dabo, cuius conditionatus euentus adæquatè distinguitur à conditione, ita vt purificata conditione euentus iam absolutè existens formaliter non constituitur per conditionem, & ab illa dependet, vel expectatur vt conditio non extrinseca, sed intrinseca, cuius purificatio est de ratione constitutiua euentus modo conditionati, purificatâ conditione futuri absolutè; sicuti in hac conditionali: si anima rationalis vnita fuerit materiæ erit totum. Non primo modo, quia purificatâ conditione creaturarum possibilium nihil ponitur 10.

adæquatè

adæquatè distinctum ab hac conditione, ratione cuius omnipotentia, quæ antea non erat absoluta formaliter absoluta constituatur, quia purificatio conditionis extrinsecæ non constituit, neque inadæquatè formaliter absolutum euentum, quia antea erat conditionatus. Quod si dicas aduenire Deo aliquid non realiter, sed virtualiter distinctum, nolo tecum de hac virtuali distinctione contendere, sed infero contra te, per hoc prædicatum constitui omnipotentiam absolutam, & non formaliter per purificationem conditionis, & ita possibilitatem creaturarum non pertinere ad conceptum omnipotentiæ. Si dicas possibilitatem esse conditionem intrinsecam constitutiuam omnipotentiæ, constituis Deum omnipotentem formaliter per possibilitatem effectuum, & illius virtutem actiuam fingis partim creatam, partim increatam: increatam quatenus dicit entitatem Dei, creatam quatenus dicit possibilitatem effectuum; partim existentem; partim non existentem: non existentem quatenus dicit possibilitatem creaturarum, quæ simpliciter non existit, sed tantum obiectiuè quousque de facto sit existens. Constituis insuper omnipotentiam totum quoddam per accidens dicens formaliter, & intrinsecè entitates distinctas non vnitas, neque mutuò connexas, quia entitas Dei neque vnitur, neque connectitur cum possibilitate creaturarum.

11. Dices: Ex his duobus pertinentibus formaliter ad conceptum omnipotentiæ, vnum tantùm includi in obliquo: sed hæc verba iam abegi num. 9. quidquid enim pertinet formaliter ad essentiam alicuius, si non pertinet vt quid extrinsecum, sed formaliter vt quid constituiuum, est de illius essentia, & verè dicitur essentia constat ex hoc obliquo & illo recto æquè essentialiter, in his enim quæ essentialia sunt non est vnum essentialius alio. Nora nonnullos fœdè terminos contradictorios replicate, respondentes possibilitatem esse constitutiuum formale extrinsecum omnipotentiæ, constitutiuum enim essentiale, & extrinsecum manifestam inuoluunt implicationem; quidquid enim est constitutiuum alicuius est de essentia illius, & nihil rei magis intrinsecum, quàm propria essentia, cuius nihil potest esse extrinsecum. Deberent dicere, qui ita omnipotentiam Dei constituunt, possibilitatem creaturarum esse extrinsecam Deo, intrinsecam tamen omnipotentiæ, sicuti priuatio præcedens actionem eductiuam, extrinseca est eductioni, intrinseca tamen mutationi, quæ formaliter dicit ipsam eductionem, & priuationem præcedentem. Quomodo omnipotentia in ratione virtutis productiuæ sit absoluta, & intrinseca Deo, & esset eodem modo etiamsi omnes creaturæ repugnarent, & ita sit de facto respectu illarum, quæ repugnant dixi Controuers. 7. puncto 2. citato, & latiùs dicam in Metaph. Puncto 4. Controuers. 10. Omitto alia argumenta, quæ in hanc sententiam adducit ipse Ripal. sect. 9. quorum solutiones expendere non vacat.

§. II.

Propria sententia.

12. LOngum sanè esset omnium sententias impugnare, quapropter ad propriam accingor, inter quam explicandum obiter insinuabo, quid alij etiam à quibus dissentimus, sentiant, quos doctè, & solidè impugnant nostri. Lege si placet Soar, Vasquez, Ripal. locis citatis, Ruisium de voluntate Dei disp. 1. num. 7. & disp. 46. num. 15. & Alarcon tract. 1. de vis. disp. 2. cap. 11. & apud quos innumeros alios reperies.

13. Affirmo potentiam obedientialem esse intrinsecam entitatem, quæ potest eleuari ad effectum, ita vt in intellectu ratio potentiæ obedientialis, neque inadæquatè distinguatur: hæc obedientialis potentia ab ipso intellectu, qui per suammet entitatem intrinsecam est virtus, seu potentia inadæquata ad visionem intuitiuam Dei, talis tamen conditionis, vt non possit reduci ad actum ex defectu alius comprincipij quousque illud coniungatur intellectui, quod cum supernaturale esse debeat non potest naturaliter coniungi, & ita neque virtus illa inadæquata intellectus potest naturaliter reduci ad actum: ita tenent vterque Societatis Magister, Vasquez, & Soar locis citatis puncto 3. quos sequuntur P. Didac. Ruiz, Arrub. Gran. Albert. vterque Hurtadus Salmant. & Complut. aliique quàm plurimi doctores. Neque in hac re dissentiunt P. Soar & P. Vasquez, vt falsò nonnullus existimauit, vterque enim concedet virtutem obedientialem esse intrinsecam rei, quæ illa gaudet, dissentiunt tamen ex eo quod Soar hanc virtutem obedientialem omnibus entitatibus impertitur, & ad omnes effectus accommodat, Vasquez vero tantùm certis entitatibus ad certos effectus, & non alios producendos virtutem hanc largitur, quod benè notauit P. Alarc. suprà num. 42. & dubitauit nemo. Eadem tantùm est dissensio inter vtrumque Hurtadum, aliósque quàm plurimos, quorum aliqui sententiam Soarij propugnant, alij opinionem Vasquez amplectuntur, omnes tamen vno ore fatentur potentiam obedientialem esse intrinsecam, & identificatam cum entitatibus, in quibus reperitur. Conclusionem probo ex his quæ statuebam punct. 7. Entitas quæ dicitur potentia obedientialis vt distincta ab omni alia, verbi gratia, intellectus vt distinctus à lumine gloriæ influit in visionem intuitiuam Dei, & per suam entitatem tangit causalitatem, siue distinctam, siue identificatam, per quam producitur visio; ergo per suam entitatem vt distinctam à lumine gloriæ habet potentiam non quæ possit reduci ad actum naturaliter: ergo non naturalem: ergo obedientialem. Confirmatur: æquè essentialiter dependet visio intuitiua Dei à meo intellectu tanquam à principio effectiuo, quo non influente fieri repugnat, & quælibet alia naturalis cognitio: ergo visio intuitiua Dei dependet tanquam à principio effectiuo ab intellectu, non tanquam à principio adæquato, & naturali: ergo tanquam à principio inadæquato & obedientia: ergo intellectus est principium inadæquatum, & obedientiale visionis. Dices esse principium inadæquatum, non tamen per suam entitatem. Contrà: nihil superaddirum dat intellectui actiuitatem intrinsecam, quam ipse non habeat, sed adiuuat vt faciat id, quod non posset facere, quia tantùm habebat actiuitatem intrinsecam obedientialem: sed intellectus etiamsi producat visionem supernaturalem Dei adiutus lumine gloriæ illam producit per propriam actiuitatem: ergo per propriam actiuitatem, quam habet à se & non ab alio, quia antequàm illi adiungatur lumen gloriæ vt adiuuet intellectum ad visionem, debet supponi intellectus cum actiuitate inchoatâ, & inadæquatâ ad videndum, aliàs æquè posset lumen gloriæ adiuuare lapidem, & intellectum ad producendam visionem, & ad videndum Deum.

14. Dico secundò. Potentia obedientialis semper indiget, vt reducatur ad actum concursu indebito, aliàs esset naturalis, & potentia, quæ simpliciter est obedientialis respectu substantiæ effectus, semper connotat aliud comprincipium indebitum, quod necessariò debet esse principium supernaturale, si effectus producendus

producendus sit supernaturalis, & potentia obedientialis. Hoc sibi volunt multi, qui dicunt potentiam obedientialem rei naturalis ad producendum effectum supernaturalem dicere intellectum connotantem lumen gloriæ, aliudve principium supernaturale. Ratio est: omnis potentia inadæquata connotat aliud comprincipium, quo indiget ad effectum producendum, non tanquam sibi debitum, sed tanquam aliquid sine quo effectum ad quem non habet virtutem adæquatam, producere non poterit: sed omnis potentia obedientialis ad substantiam effectus, præcipuè naturalis ad effectum supernaturalem non potest efficere effectum sine alio comprincipio indebito: ergo illud connotat non tanquam debitum, sed tanquam aliquid, sine quo non potest producere effectum. Duo ergo connotat obedientialis potentia, effectum indebitum, commune enim est omnipotentiæ connotare effectum, & proprium potentiæ obedientialis, hunc effectum ab illa connotatum illi esse indebitum, connotat etiam comprincipium similiter illi indebitum, si sit potentia obedientialis ad substantiam effectus, quia de ratione talis potentiæ est esse principium inadæquatum, & omne principium inadæquatum connotat aliud comprincipium inadæquatum, per quod compleatur. Quod si principium inadæquatum obedientiale sit, necessariò alterum comprincipium connotatum erit indebitum, in hoc enim differt potentia obedientialis à naturali, quod huic debetur alterum comprincipium, & non illi. Quod si potentia tantùm sit obedientialis respectu modi, quo effectus producitur, non connotat alterum comprincipium indebitum, sed concursum generalem secundum substantiam datum cum non debetur, per eamdem enim actionem ignis ageret supernaturaliter in distans, qua ageret naturaliter in idem passum propinquum. Neque ratione harum connotationum addit potentia obedientialis suprà entitatem aliquid distinctum formaliter pertinens ad constituendum potentiæ obedientialis, quia in intellectu, qui est principium partiale intellectionis naturalis, & supernaturalis non distinguitur realiter connotatio ad effectum, & ad alterum comprincipium, quia termini connotati non pertinent ad constituendum intellectus illos connotantis, sed tantùm ab illo respiciuntur vnus tanquam effectus, & alter tanquam comprincipium, quod cum altero constituit vnum principium adæquatum, sicut de conceptu partis est ordo, seu respectus ad alteram comparrem, non tamen vna pars pertinet ad rationem formalem constituendi alterius & de conceptu causæ est ordo ad effectum, non tamen effectus est ratio constituendi partis, neque refert extrema non esse connexa vt hinc ordinem habeant, quia in omnium opinione etiamsi lumen gloriæ indebitum sit intellectui, habet hic innatam virtutem ad videndum aditus lumine gloriæ, quam non habet lapis, ac proinde maiorem aliquem ordinem habet intellectus ad lumen gloriæ,
15. & ad visionem beatam, quàm lapis.

Dico tertiò. Potentia obedientialis ad substantiam effectus eleuatur per alterum comprincipium, quod illi adiungitur ad effectum producendum, siue sit creatum, & illi intrinsecè inhærens, sicuti lumen gloriæ intellectui, quod illum constituit potens simpliciter adæquatè, & proximè videre Deum, siue specialis modus, quo applicatur per decretum Dei ad concurrendum speciali concursu cum potentia obedientiali, non solùm per modum causæ primæ, sed quasi speciale comprincipium effectus, qua ratione eleuatur voluntas, quando absque vllo habitu Deo supplente vices huius producit actus supernaturales, eademque ratione eleuaretur aqua ad producendam gratiam, si de facto ad hunc effectum eleuaretur. Neque huic conclusioni quatenus asserit intellectum eleuari per lumen gloriæ, quod est qualitas illi superaddita refragantur Vasquez 1. & 3. p. & Soar 3. p. locis citatis, vt putauit doctus quidam: numquam enim negant hi Doctores, potentiam obedientialem posse eleuari per qualitatem superadditam, sed asserunt potentiam obedientialem non consistere in qualitate superaddita, & hanc esse horum Doctorum mentem est luce clarius, millies vtrumque legi de hac re in locis citatis, & vbicumque de hac materia disputant, & nihil clarius apud hos Doctores, in quibus nihil non clarissimum reperio. Totus enim est Vasquez vt probet non posse entitatem aliàs in se non habentem virtutem, constitui potentem per qualitatem superadditam, numquam tamen negat, rem habentem virtutem obedientialem intrinsecam secum identificatam, posse eleuari per qualitatem superadditam, imò inter Scholasticos nihil communius est, quàm intellectum eleuari per lumen gloriæ ad videndum. Itaque pro hac conclusione refero plures, quos citat Ripalda disp. 41. sect. 3. cui etiam fauent quatenus asserant potentiam posse eleuari per specialem modum, quo applicatur omnipotentia ad concurrendum cum potentia obedientiali speciali concursu distincto, quoad substantiam à concursu causæ primæ, plerique ex Doctoribus, quos refert Ripal. expressè P. Vasquez 1. p. tom. 1. disp. 46. cap. 2. P. Soar. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 16. num. 5. P. Mol. 1. p. q. 12. art. 5. disp. 1. §. *contraria tamen sententia.* Valent. ibid. punct. 3. §. *nec tamen negandum est*, P. Arrub. 1. p. tom. 1. disp. 20. cap. 5. Salas 1. 2. tom. 1. q. 3. tract. 2. disp. 5. sect. 4. Her. tract. 4. disp. 67. cap. 2. Vbi hi Doctores supponunt primam partem conclusionis, videlicet intellectum eleuari lumine gloriæ, & inquirunt an possit eleuari auxilio extrinseco Dei, videlicet omnipotentia concurrente loco hominis, aliúsve habitus supernaturalis ad quemlibet actum supernaturalem. In hanc sententiâ interpretor eminentissimum, & venerabilissimum nostrum Card. Bellarm. tom. 2. lib. 2. de effectibus Sacramentorum cap. 11. §. *tertiò igitur*, & P. Val. tom. 4. disp. 3. puncto 1. §. *est igitur*, §. *vereor igitur*, & puncto 2. §. *hæc sententia*, asserentes potentias obedientiales eleuari per modum quemdam, quem Deus imprimit creaturæ, quæ per potentiam obedientialem concurrit, qui modus in horum Doctorum sententia intelligendus de auxilio extrinseco, seu decreto speciali Dei, quo Deus decernit concurrere cum creaturis, Verbi gratia: cùm aqua in sacramento Baptismi ad producendam gratiam, quia per illud decretum determinat aquam ad efficientiam gratiæ, ad quam ipsa non valebat se determinare, causa verò quæ aliam determinat determinatam mouere dicitur. Sunt alij Thomistæ asserentes potentiam obedientialem eleuari per motionem quamdam virtuosam, de qua plura dicunt, quæ non possunt intelligi de hoc speciali decreto cócurrendi, neque paucis explicari, illos non parcè, & satis solidè impugnant nostri, præcipuè Soar, Valentia, Alarc. & Ripal. locis citatis.

Conclusionem probo: eleuare potentiam nihil 16.
aliud est, quàm constituere potentiam proximè in actu primo potentem elicere actus supernaturales, aliósve effectus, quos potentia ex se non poterat efficere ex defectu virtutis adæquatæ ad illos efficiendos: ergo per illud eleuatur virtus obedientialis, per quod constituitur in ordine ad effectus, respectu quorum obedientialis potentia dicitur eodem modo disposita, ac est ad alios effectus, quos naturaliter producit: sed per lumen gloriæ eodem modo est intellectus in ordine ad visionem intuitiuam Dei,

ac

ac mea potentia visiua, per speciem coloris ad colorem videndum : ergo per lumen gloriæ eleuatur, quia posito lumine gloriæ in intellectu, debitus est concursus ad visionem Dei eodem modo ac est debitus concursus ad visionem albi positâ specie albedinis in potentia visiua : ergo per illud lumen gloriæ eleuatur intellectus ad visionem supernaturalem. Similiter quando Deus supplet vices luminis gloriæ, id præstat omnipotentia applicata per decretum, quo Deus vult concurrere loco luminis : ergo si lumen eleuabit potentiam ad visionem, quando Deus specialiter concurrit loco illius, omnipotentia per illud decretum applicata potentiam eleuabit. Idem dico de aqua, qua Deus concurrerer ad producendam gratiam in Sacramento Baptismi, si aqua physicè gratiam produceret, quæ eleuaretur per decretum, quo Deus applicaret omnipotentiam ad talem concursum, vel per omnipotentiam applicatam ex vi illius decreti ad concurrendum simul cum aqua. Confirmatur eadem conclusio. Intellectus potentia obedientialis dicitur ad visionem (idem dico de qualibet entitate similem potentiam habente ad quemcumque effectum) quia potest eleuari ad visionem, ad quam non habet virtutem adæquatè proportionatam, neque potentem adæquatè proportionari per aliud comprincipium illi naturaliter coniunctum: ergo eleuatio potentiæ obedientialis debet distingui ab ipsa potentia obedientiali, aliàs potentia obedientialis per se ipsam esset eleuata ad effectum, & intellectus per se ipsum diceretur eleuatus ad visionem beatam, quod est hæreticum, sed hæc eleuatio non potest consistere in ipso effectu quia antequàm sit effectus, & actio, ex vi cuius producitur, debet supponi eleuatio, quia potentia eleuatur vt producat effectum, ad quem ipsa est improportionata, & vt constituatur proportionata ad illum, & antequam sit productio debet supponi potentia ex parte actus primi proportionata ad illam : ergo eleuatio debet se tenere ex parte actus primi : aliàs debet esse indebita, & distincta à potentia obedientiali : ergo debet consistere in illo quod se tenet ex parte actus primi distinctum à potentia obedientiali, & illi indebitum: ergo respectu intellectus videntis Deum est lumen gloriæ, quia respectu visionis Dei lumen gloriæ est quod se tenet ex parte actus primi, vt indebitum intellectui & distinctum ab illo : ergo quando intellectus visionem producit supplente Deo vices luminis eleuantis eodem modo, quo illas suppler, eleuat intellectum. Dico omnipotentiam eleuare intellectum, vel aliam potentiam, quando supplet vices habitus iuxta sententiam asserentem, posse potentias naturales actus supernaturales elicere ex vi huius extrinseci auxilij, de cuius veritate non curo. Tantùm enim assero supposita hac opinione, omnipotentiam esse principium formaliter eleuans potentiam : quod si hæc opinio falsa esset, & non posset intellectus sine lumine gloriæ Deum videre, semper lumen gloriæ eleuabit potentiam ad visionem. Idem dico de quocumque alio habitu supernaturali respectu suorum habitum.

17. Vnum in hac re nota, numquam esse potentiam adæquatè eleuatam, etiamsi habeat aliquod comprincipium indebitum quousque habeat omnia illa requisita ad actum, quibus positis reliqua omnia naturaliter illi possent coniungi. Rem explico : indiget potentia obedientialis, quam habet voluntas ad amandum Deum amore supernaturali, habitu charitatis, & cogitatione supernaturali : etiamsi habeat habitum charitatis non est adæquatè eleuata, si non habeat cogitationem supernaturalem inclinantem ad amorem Dei, quia adhuc deficit voluntati ad illum amorem eliciendum quoddam comprincipium, sine quo non potest amare Deum, quod non potest naturaliter acquirere, neque illi debitum est. Si tamen voluntas habeat habitum supernaturalem, & cogitationem supernaturalem ad habitum, etiamsi non intelligatur omnipotentia applicata ad præstandum concursum generalem causæ primæ, potentia intelligitur adæquatè eleuata, quia hic concursus generalis causæ primæ debetur potentiæ volitiuæ pro sua libertate supposito habitu, & cogitatione supernaturali inclinante ad habitum. Si dicas etiam supposito habitu deberi voluntati saltem aliquam cogitationem sufficientem ex vi habitus ad actum supernaturalem, ad quem datur habitus, ac proinde supposito tantùm habitu voluntatem esse sufficienter eleuatam ad actum, quia reliqua ad illum requisita naturaliter habitum supernaturalem comitantur. Respondeo non esse huius loci antecedens examinare, quod si verum esset, rectè procedit illatio facta, id enim tantùm ego affirmo, potentiam non esse eleuatam adæquatè quousque habeat omnia requisita ad effectum, quibus positis, reliqua, quæ ad illum efficiendum deficiunt naturali sequelâ coniungantur.

Dico quintò & vltimò, potentiam obedientialem quoad modum tantùm effectus; verbi gratia, ignem respectu caloris producti in passo distanti, quem posset producere in eodem subiecto approximato, eleuari per decretum, quo Deus vult præstare concursum illum supposita distantia passi non debitum, sed per omnipotentiam applicatam ex vi talis decreti, quod est idem. Idem dico de eleuatione, qua potest eleuari ignis ad producendam formam ignis in materia habente dispositiones ad formam ligni, & non ad formam ignis, seu in materia, in qua Deus decreuerat conseruare formam præexistentem. In quibus casibus, id tantùm esset supernaturale, ad quod idem concursus, qui cum aliis circumstantiis debitus esse possit, cum his sit indebitus. Hæc conclusio eodem modo probanda est ac præcedens, quia ex vi talis decreti applicantis omnipotentiam, seu ex vi omnipotentiæ applicatæ per tale decretum, est ignis in actu primo ad producendum effectum, quem cum illis circumstantiis non posset naturaliter producere : ergo ex vi omnipotentiæ sic applicatæ eleuatur supra proprias vires ad producendum effectum cum his circumstantiis, quibus naturaliter illum producere non posset. 18.

Ex hoc infero potentiam vt eleuatam dicere in recto potentiam obedientialem, & in obliquo habitum supernaturalem, vel aliud comprincipium indebitum, siue intrinsecum, siue extrinsecum, sicuti omnipotentiam applicatam modo suppradicto ad effectum producendum. Verbi gratia : intellectus vt eleuatus ad visionem dicit intellectum vt habentem lumen gloriæ, qui sic acceptus non est idem ac intellectus, & lumen gloriæ, quia intellectus habens lumen gloriæ tantùm dicit in recto intellectum, & intellectus, & lumen gloriæ dicit vtrumque in recto, ratione cuius distinctionis diuersa possunt prædicari de illis, hæc est enim vera prædicatio : *Intellectus habens lumen gloriæ est causa partialis visionis.* Et hæc est falsa : *Intellectus, & lumen gloriæ sunt causa partialis visionis.* Similiter hæc est vera prædicatio : *Intellectus, & lumen gloriæ sunt principium adæquatum visionis.* (loquor de principio adæquato creato) & hæc est falsa : *Intellectus habens lumen gloriæ est principium adæquatum visionis.* De his dixi Controuers. 5. puncto 1. num. 6. Vbi dixi totum non distingui à partibus, & vnione simul sumptis, distingui autem à partibus virtutis simul sumptis, aliud enim est partes & vnio, aliud partes vnitæ. Secundum hanc doctrinam facilè intelliges quomodo potentia obedientialis 19

dientialis vt eleuata, verbi gratia, intellectus vt eleuatus per lumen gloriæ, non sit principium adæquatum visionis etiamsi intellectus, & lumen gloriæ sint principium adæquatum illius. Vide dicta de his significatis in recto & in obliquo Controuers. 5. Punct. 4. citato.

PVNCTVM IX.

Vnde agnoscenda sit causa adæquatè sufficiens.

1. HVic quæstioni occasionem dedit P. Vasquez 1. part. tom. 1. disput. 4. cap. 2. & 4. vbi negat præter lumen gloriæ requiri in intellectu beati aliud comprincipium ad visionem intuitiuam Dei, vel concursum alium præter generalem omnium causarum, ex eo quod visioni correspondent ex parte luminis gloriæ, & intellectus omnia prædicata quæ sunt in ipsa, visio enim habet vitalitatem, quæ intellectui tribuitur, habet supernaturalitatem, & esse circa tale obiectum, quæ correspondent lumini gloriæ. Doctrinam hanc infert Vasquez ex principio valde sibi familiari, videlicet causam adæquatam esse illam, cui correspondent omnia prædicata, quæ sunt in effectu. Ne putes correspondentiam hanc inter prædicata effectus, & causæ ita esse intelligendam, vt hoc prædicatum dependeat realiter ab hac causa, & non ab alia, & illud ab illa, & non ab hac, aduertere oportet nostrum Vasquez, non asseruisse vitalitatem actus dependere ab intellectu, & non à lumine, & supernaturalitatem à lumine & non ab intellectu, quia vitalitas, & supernaturalitas in visione sunt omnino idem, & implicat vnum ex his prædicatis dependere ab aliquo principio, à quo physicè, & realiter alterum non dependeat. Quia tamen nihil vitale potest produci, nisi principium saltem inadæquatum sit vitale; neque supernaturale, quin principium actuum saltem partiale sit etiam supernaturale, ideo supernaturalitas effectus tribuitur principio partiali, quod est supernaturale, & vitalitas alij comprincipio, in quo ratio vitalis reperitur, licet effectus secundùm se totum à qualibet causa partiali inadæquatè, & ab omnibus adæquatè physicè eodem modo dependeat. Ex quo infertur hanc attributionem formaliter esse per rationem cum fundamento tamen in aliquo reali, videlicet non posse produci quid supernaturale à principio adæquato iure naturali, neque quid vitale à principio adæquato non vitali.

2. Doctrinam hanc approbat, & explicat Hurtadus disput. 9. sect. 5. quam multi ita firmiter amplectuntur vt virtutem actiuam pluribus entitatibus respectu aliarum negent ex eo præcisè, quod nullum prædicatum agnoscant in effectu, quod illis correspondeat. Existimo tamen non ita vniuersaliter esse admittendam, sunt enim plures effectus, quorum causas non possumus hac prædicatorum correspondentia meriti, quòd facilè ostendo. In causis vnicis mater habet omnia prædicata, quæ habet filius, & nulla potest formalitas assignari in prole, quæ non reluceat in matre, & tamen iuxta communem sententiam, mater est causa inadæquata filij: ergo non est bona consequentia, omnia prædicata, quæ sunt in effectu relucent in hac causa illius: ergo hæc est causa adæquata. Dices hoc prouenire ex modo speciali, quo producuntur animalia per transmissionem seminis; quæ nisi inter marem, & fœminam esse non potest. Bene est: modus, quo producuntur animalia sufficiens est, vt causa, cui correspondent omnia prædicata, quæ sunt in effectu non sit adæquata: ergo non recte infertur in animalibus, huic causæ correspondent omnia prædicata, quæ sunt in effectu: ergo est causa adæquata. Deinde sicut ratione huiusmodi, quo animalia producuntur, deficit consequutio prædicta in hac materia, sic ratione alius specialis modi, quo alia entitas producatur, vel ratione alius intrinseci prædicati, quod habet effectus, poterit in alia materia deficere. Dices hanc correspondentiam non futuram formaliter, sed eminenter. Sed hanc solutionem efficaciter statim reiiciam.

Accedo ad causas æquiuocas, in quibus correspondentia formalis non reperitur; quia effectus est diuersæ rationis à causa & prædicatum specificum illius in causa non reperitur. Prædicata effectus eminenter correspondere causæ æquiuocæ, nihil aliud est, quàm eminenter contineri effectum in causa, & contineri effectum eminenter in causa, nihil aliud importat, quàm causam habere virtutem ad effectum producendum: ergo idem est formaliter prædicata effectus correspondere causæ, & causam eminenter continere effectum, & causam posse producere effectum: & si velis hæc mente præscindere, notius omnibus erit causam posse effectum producere, quia debent à posteriori cognosci ex productione, & hæc quod primò, & clarius infert, est potentia ad ipsam, hæc enim consequentia: effectus producitur à causa: ergo causa potest illum producere, neque rusticum latet; hæc autem, effectus producitur à causa: ergo causa effectum continet eminenter, ad terminorum apprehensionem peritiorem hominem desiderat, etsi his apprehensis, æquè clara sit, ac præcedens: ergo non recte explicatur ratio causæ adæquatæ per correspondentiam eminentialem adæquatam causæ ad effectum, cum non explicetur ignotum per magis notum, sed per æquè ignotum, vel ignotius. Vt rem explicem, inquiro; an Sol sit causa adæquata auri? Si affirmes, ex eo quod illi correspondeant omnia prædicata, inquiram, ex quo capite tibi notum sit correspondere omnia prædicata? Si neges eo quod illi omnia prædicata auri non correspondeant, rogabo, vnde noueris correspondere omnia prædicata auri Soli? nullum tibi supererit fundamentum ad affirmandam, vel negandam hanc eminentialem correspondentiam, ex quo non posses causalitatem adæquatam, vel inadæquatam Soli concedere respectu auri hac exclusa prædicatorum correspondentia. 3.

Respondere posses ex doctrina Hurtadi §. 53. tunc effectum non contineri adæquatè in causa æquiuoca, etsi illo perfectiori, quando in effectu continetur ratio aliqua, vel causa indiget alio comprincipio determinatiuo, ratione cuius causa perfectior effectu non potest adæquatè illum producere; tunc verò causam æquiuocam continere effectum adæquate, quando est perfectior illo, & ipsa nullo indiget determinatiuo, neque effectus ex modo, quo producitur indiget dependere ab alio. Hac ratione explicatur quomodo intellectus neque anima, siue ab intellectu distincta, siue identificata cum illo non sit causa adæquata visionis Dei, neque cuiuslibet cognitionis creatæ etiamsi illa perfectior sit, quia ad producendam quàcumque cognitionem indiget anima determinatiuo alio comprincipio, & ad producendam visionem intuitiuam Dei indiget hoc determinatiuo, & insuper visio indiget alio comprincipio supernaturali, ratione cuius non potest adæquatè produci ab anima naturali secundùm suam substantiam. Eadem ratione explicatur, quomodo intellectus instructus lumine gloriæ, nó 4.

indigeat alio comprincipio ad producendam visionem, quia neque ex parte effectus est aliquod prædicatum, ratione cuius petat ab alio comprincipio dependere, neque intellectus instructus lumine gloriæ alio indiget determinatiuo, principium enim constitutum ex intellectu, & lumine, physicè perfectius est visione, ex quo infertur illi correspondere omnia prædicata visionis, & esse principium adæquatum illius. Totam doctrinam admitto, sed adhuc mihi difficultas. Vnde scire poterimus, hoc principium indigere alio determinatiuo, & illud non indigere? hunc effectum habere, speciale prædicatum, ratione cuius petat dependere ab alio principio, & non possit adæquatè dependere ab hoc, quod perfectius est effectu producendo? Ratio aliqua assignanda est ad hæc cognoscenda, ex qua dicam ego cognosci causam adæquatam, vel inadæquatam effectus.

5. Rem ego sic compono: Prædicata substantiæ spiritualis, supernaturalis, & vitalis reperta ex parte effectus exigunt correspondentiam formalem ex parte causæ, siue causa secundùm alia prædicata sit vniuoca, vel æquiuoca, ita vt nunquam possit substantia produci adæquatè ab accidenti, neque entitas spiritualis à principio adæquatè materiali, in quo non includatur aliquod principium inadæquatum spirituale, neque supernaturalis effectus à principio adæquatè naturali possit dependere, aut vitalis actio à principio adæquato non vitali. Ex hoc fit respectu effectuum, in quibus aliquod prædicatum ex his reperitur, rectè inferri non esse principium adæquatum illud, in quo simile prædicatum non relucet. Sic dicimus sensationem internam non esse principium adæquatum speciei impressæ vel expressæ in intellectu productæ, quia sensatio est materialis, & species producenda spiritualis. Similiter dicimus intellectum non posse esse principium adæquatum visionis intuitiuæ Dei, quia hæc est supernaturalis, & intellectus est potentia naturalis, eodem modo dicimus non posse habitum, aut speciem impressam esse principium cognitionis, quia hæc est vita in actu secundo essentialiter dependens à vita in actu primo, & species impressa, seu habitus talis non est. Eadem ratione dicimus dispositiones non esse causam adæquatam formæ substantialis, quia non potest hæc produci à principio non-substantiali. Forsan erunt alia prædicata, quæ hanc correspondentiam formalem exigant inter causam, & effectum, ex his tamen, quæ de facto dantur nullum aliud mihi occurrit, quod hanc correspondentiam desideret, quia prædicatum materiale illam non exposcit, motus enim materialis cælorum producitur ab Angelo tanquam à principio adæquato, & entitas accidentalis adæquatè producitur à substantia, & effectus naturalis rectè potest à causa supernaturali procedere. De aliis prædicatis minus vniuersalibus certum est hanc correspondentiam non desiderari, vt patet in omnibus effectibus æquiuocis, aurum enim à non auro producitur, & vitalis operatio à principio, quod non est vitalis operatio, & sic in aliis. Si dicas, cur hæc prædicata hanc correspondentiam exposcant de singulis specialis est ratio propriis tradenda locis. Effectus supernaturalis non potest procedere à principio adæquato naturali, quia de ratione entis supernaturalis est non esse debitum enti naturali, esset tamen illi debitum, si ab illo posset adæquatè produci. Ratio vitæ in actu secundo essentialiter dicit dependere à vita in actu primo, ex quo repugnat dependere à principio adæquato non vitali. Substantia perfectior est omni accidenti, & ita ab illo non potest adæquatè produci. Effectus spiritualis non potest à causa adæquata materiali secundùm se totam procedere propter maiorem perfectionem, & maximam improportionem, quæ est inter materiale, & spirituale.

Est etiam nobis aliud fixum principium in Philosophia: omnem causam efficientem adæquatam debere esse saltem æquè perfectam cum effectu. Ex quo rectè inferimus; hæc entitas est imperfectior illa: ergo non potest principium adæquatum esse illius. Insuper aliud etiam principium certum esse debet, videlicet non esse multiplicanda principia alicuius effectus sine speciali fundamento. Ex quibus omnibus has ego regulas deduco. Quotiescumque est in effectu aliquod prædicatum ex suprà assignatis, videlicet substantiæ supernaturalis, spiritualis, vel vitalis, omne principium in quo simile prædicatum non correspondet formaliter non potest esse principium adæquatum illius. Quotiescumque effectus est perfectior hoc principio effectiuo, à quo dependet, tale principium est inadæquatum respectu effectus. Quotiescumque hoc principium est perfectius effectu, & formaliter includit quodcumque ex quatuor prædicatis substantiæ supernaturalis, vitalis, spiritualis, quod est in effectu, & non apparet certum aliquod fundamentum ad assignandum aliud principium necessariò requisitum ad effectum, censendum est tale principium esse adæquatum, quia ex vna parte habet omnia illa, quæ scimus in omnibus entitatibus requiri ad rationem principij adæquati, & ex alia non est fundamentum ad multiplicandùm aliud principium pro hoc effectu, neque sine necessitate multiplicandum est. 6.

Ex his constat rectè intulisse nostrum Vasquez ex correspondentia prædicatorum, quæ est inter intellectum, & lumen cum visione intuitiua Dei, intellectum, & lumen constituere vnum principium adæquatum visionis, quia ex vna parte habeat correspondentiam, quam scimus requiri inter causam & effectum, & ex alia nullum appareat fundamentum ad alia principia multiplicanda pro visione producenda. Ex quo fundamento negatiuo, & ex positiua correspondentia, & perfectione principij intellectus, & luminis rectè infertur nullam aliam causam requiri ad producendam visionem. Hæc omnia principia semper ex parte antecedentis ponenda sunt, vt rectè inferatur adæquatio causæ iuxta doctrinam suprà traditam. 7.

Ex hoc infero ad cognoscendum an intellectus sit principium adæquatè productiuum cognitionis naturalis, examinandum esse, an sit fundamentum aliquod ad constituendum aliud principium effectiuum requisitum ad talem cognitionem: quod si appareat dicendum est intellectum esse principium adæquatum, sin minus tota virtus actiua respectu cognitionis naturalis danda est intellectui. Fundamentum, quod reperiri potest ad constituendum aliud comprincipium, est indifferentia, quam habet intellectus ad cognoscendum hoc vel illud obiectum, ex quo infertur indigere alio determinatiuo ad producendam cognitionem circa tale obiectum. Dicet aliquis species seu phantasmata posse hanc præbere determinationem sine influxu actiuo, qui dicere tenebitur intellectum esse principium adæquatè effectiuum cognitionis naturalis. Dicet alius, hanc determinationem non posse exhiberi, nisi per influxum actiuum principij determinantis: tenebitur hic dicere species determinantes intellectum vt versetur circa tale obiectum actiuè concurrere ad cognitionem, & intellectum esse principium inadæquatum illius. 8.

Ex

3. Ex hoc infero non rectè arguere aliquos: substantiæ productæ correspondent omnia prædicata in substantia producenda: ergo accidentia non concurrunt effectiuè ad productionem substantiæ. Si enim loquantur de correspondentia formali omnium prædicatorum, neque requiritur inter causam & effectum, neque arguit potentiam adæquatè productiuam. Si loquuntur de correspondentia eminentiali petunt principium, & ignotum per ignotius explicant. Argumentum vt rectè procedat ita debet fieri. Ignis habet correspondentiam formalem cum alio igne omnium prædicatorum, quorum correspondentia formalis desideratur inter potentiam, & causam, est æquè perfectus cum alio igne, nullum est fundamentum ad affirmandum requiri productionem accidentium procedere effectiuè à substantia: ergo accidentia effectiuè non concurrunt. Quod si quis exhibeat fundamentum, quo moueatur ad dicendum accidentia effectiuè concurrere ad substantiam, illorum propugnatio, vel impugnatio rem dirimet. Similiter non rectè arguunt actui correspondent omnia prædicata in potentia, & speciebus: ergo habitus acquisitus non dependet ab habitu. Qui enim voluerit defendere habitum acquisitum concurrere effectiuè ad hunc actum facilè exercitum, dicet non posse hanc facilitatem prouenire, nisi ab aliquo principio distincto à potentia, & speciebus: quod si defendat, vel probet, rectè defendet, vel probabit habitum effectiuè concurrere ad actus.

9. Insuper noto, illud fundamentum negatiuum dupliciter posse poni ex parte antecedentis. Primò si dicatur: nullum est fundamentum, ex quo constet requiri aliud comprincipium ad effectum, & tunc tantum licebit inferre: ergo principium, quod cognoscimus perfectius effectu, & cum correspondentia formali requisita potest esse principium adæquatum. Alio modo potest poni illud fundamentum negatiuum, si dicatur, nullum est fundamentum, ex quo constet posse aliud principium influere in effectum, & tunc inferri poterit: ergo hoc principium perfectius effectu habens correspondentiam requisitam necessariò est causa adæquata effectus. Hac ratione inferimus intellectum instructum lumine gloriæ esse causam adæquatam visionis, quia non solùm non habemus fundamentum ad dicendum necessariò requiri aliud comprincipium ad visionem, sed neque ad dicendum dari aliud comprincipium potens in illam influere, & non inferimus ex eo quòd calor sit æquè perfectus cum alio calore, & habeat omnem correspondentiam requisitam ad causandum, necessariò esse principium adæquatum illius, quia licet non requiratur aliud comprincipium ad producendum calorem sunt tamen alia, quæ in eumdem calorem possunt influere, sic calor vt quatuor, qui poterat esse principium adæquatum caloris vt duo, sæpè est principium inadæquatum illius, quia calori vt quatuor productiuo caloris vt duo sæpè adiungitur ignis, vel lux, quæ possunt in eumdem calorem influere, quibus adjunctis attemperatur influxus caloris producentis cum influxu ignis, vel lucis, & non adæquatè, sed inadæquatè procedit à calore, & adæquatè à calore & igne, vel à calore, & luce, vel à calore, luce, & igne, si omnia tria principia productiua eiusdem caloris coniungantur.

PVNCTVM X.

An eadem entitas possit esse principium effectiuum sui ipsius per secundam actionem.

PROCEDIT tantùm hæc difficultas inter eos, qui concedunt eumdem effectum posse per duplicem actionem totalem dependere à principio effectiuo, apud illos enim, qui asserunt tantùm per vnicam actionem posse dependere, certum est hanc non posse ab eodem effectu procedere, quia omnis actio procedens ab aliquo effectu debet supponere effectum iam productum vnde antequàm intelligatur hoc principium cum aliquo influxu ab illo procedente debet iam intelligi productum: ergo per productionem non procedentem ab illo: ergo nullo modo poterit in se ipsum influere, si non potest influere in se ipsum iam ab alia causa productum. Procedere tantùm potest difficultas admissâ possibilitate duarum actionum totalium in eumdem effectum, an possit effectus postquam iam est productus ex vi huius actionis se ipsum per aliam actionem producere. 1.

Affirmat Arriaga disput. 12. Metaphysic. sect. 2. sequutus P. Suarez tom. 3. in 3. part. disput. 50. sect. 4. ad finem, §. *sed ex hac solutione* vbi expressè affirmat non esse inconueniens idem se ipsum producere per secundam actionem, licet oppositum non leuiter insinuet doctissimus P. disput. 12. Metaphysic. sect. 2. vbi docet de ratione omnis causæ esse influere in aliud narura distinctum. 2.

Acquiesco omnium Doctorum sententiæ neganti idem adhuc per secundam actionem posse se ipsum producere, quam sic probo. Nihil potest se ipsum causare in genere causæ materialis: ergo neque in genere causæ efficientis. Respondet Arriaga nullam materiam posse aliam similem materiam materialiter causare, ac proinde mirum non est non posse se ipsam causare in illo genere causæ, in qua non potest causare aliam eiusdem speciei, independenter enim ab identitate numerica præcisè ratione identitatis specificæ repugnat hæc causalitas eiusdem entitatis in se ipsam, quæ repugnantia non est in principio effectiuo, quia vnum principium efficiens producit aliud eiusdem speciei. Ex hac doctrina argumentum retorquet Arriaga contra arguentem: vna materia non potest materialiter causare aliam eiusdem speciei: ergo vnum effectiuum principium non poterit efficere aliud eiusdem speciei. Antecedens est verum: consequens falsum: ergo mala illatio; hac vrtitur argumentum factum à paritate causæ materialis non potentis se ipsam materialiter causare ad causam efficientem non potentem se ipsam effectiuè producere. Duo continet hæc solutio. Primum est vnam materiam non posse ab alia entitate materialiter causari, ex quo optimè infertur non posse à se ipsa in hoc genere causæ procedere. Hoc verum est de materia prima, eo enim ipso quod sit materia prima dicit non esse receptam in alia & ipsam esse primum subiectum in nullo receptum. Ob hanc rationem non de materia prima, sed de omni causa materiali obiectionem produxi, de cuius conceptu nó est non causari ab alia causa materiali, quia quãtitas est causa materialis plurium accidentiũ, & ipsa in genere causæ materialis depẽdet à materiã. Aliud cõtinet solutio videlicet nullam causam materialẽ posse depẽdere in genere causæ materialis ab alia eiusdẽ speciei, quod conuenit omnibus causis materialibus de facto existentibus respectu 3.

quarum rectè disparitatem assignat Arriaga inter causam materialem & efficientem, qua argumentum suprà factum sufficienter solutum esse videtur.

4. Vrgeo tamen argumentum supra factum: etiamsi omnis causa materialis existens de facto æquiuoca sit cum suo effectu, numquam enim vidimus calorem ex calore eductum, neque quantitatem in quantitate receptam, non tamen est contra conceptum quiditatiuum causæ materialis esse eiusdem speciei cum effectu, quem possit materialiter causare, neque repugnat de potentia Dei absoluta dari duplicem qualitatem tantùm inter se numero distinctam, & vtramque distinctam in specie ab his, quæ de facto dantur, quarum vna possit educi ex alia, licet vtraque possit etiam educi ex alia causa materiali æquiuoca, sicuti modò ex duplici calore, quorum quilibet potest ab igne producere in genere causæ efficientis, potest in eodem genere quilibet illorum efficienter produci ab alio. Sic ego duplicem calorem specie distinctum à calore de facto existente, & vtrumque eiusdem speciei suppono produci à Deo, quorum quilibet possit in genere causæ materialis à quantitate vel ab altero calore educi, & sic argumentor. Calor eductus à quantitate, à quo potest alius calor eiusdem speciei in genere causæ materialis procedere, non potest in hoc genere causæ propter identitatem numericam dependere à se ipso: ergo propter eamdem identitatem non poterit idem calor, neque alia quælibet entitas à se ipsa dependere in genere causæ efficientis. Negabis forsan possibilem esse calorem, qui possit educi ex alio calore, & causam aliquam materialem eiusdem speciei cum effectu, quem posset materialiter causare. Contrà: nulla potest excogitari repugnantia inter causam materialem, & effectum eiusdem speciei: ergo sine fundamento negas diuinæ omnipotentiæ posse producere aliquam entitatem cum virtute causandi in genere causæ materialis effectum eiusdem speciei. Si dicas repugnantiam dari inter causam materialem & effectum eiusdem speciei, illam assigna, & præsto aderit impugnatio, ego enim existimo nullam posse excogitari, cùm de conceptu causæ materialis, vt suprà dicebam non sit diuersitas specifica inter ipsam & effectum. Sed age iam do tibi repugnare causam materialem eiusdem speciei cum effectu, & suppono per impossibile dari, & tantum ex suppositione procedat argumentum quod sic constituo. Etiamsi calor posset recipi in alio calore eiusdem speciei, non posset recipi in seipso: ergo præcisè qualibet alia ratione secluſa ex identitate numerica repugnat eamdem entitatem recipi in se ipsa; ita vt si ex nulla alia ratione implicaret præcisè propter eamdem rationem implicaret idem recipi in se ipso, seu causari à se ipso in genere causæ materialis, quod est idem: ergo ex eadem ratione repugnabit idem produci à se ipso seu causari in genere causæ efficientis. Alio modo totum vnico verbo argumentum cingo, nulla suppositione facta. Præcisè ex identitate numerica quocumque alio secluſo repugnat eamdem entitatem recipi in se ipsa: ergo ex eadem repugnat fieri à se ipsa.

5. Aliter respondet Arriaga causalitatem causæ materialis esse vnionem, quæ essentialiter respicit duo extrema vnienda realiter distincta, causalitatem verò efficientis esse actionem, quæ non arguit hanc distinctionem inter principium & terminum. Hanc solutionem recipio facilè ex dictis de causalitate materiæ, probaui enim formam dependere in genere causæ materialis non per vnionem, sed per passionem; ex qua doctrina sic argumentor. Passio non distinguitur ab actione, sed non potest dari passio procedens ab hoc principio materiali terminata ad ipsam tanquam ad terminum receptum: ergo non potest dari actio ab hoc principio effectiuo terminata ad idem principium tanquam ad terminum factum. Dices *recipi* ex se dicere esse receptum in recipienti, nihilque posse esse in se ipso, ac proinde inter receptum, & recipiens debere semper distinctionem intercedere. Contrà: sicut recipi dicit esse receptum in recipienti, sic fieri dicit esse factum à faciente: ergo sicut nō potest idem recipi in se ipso, ita nō potest fieri à se ipso, non enim apparet ratio propter quam maior distinctio debeat intercedere inter recipiens, & receptum, quàm inter faciens, & factum, & inter illud, quod est, & illud, in quo est tanquam in subiecto, & illud quod est, & illud, à quo est tanquam à principio. Profectò nullam ego disparitatem rationis inuenio quapropter consequentiùs diceret ad sua principia, qui affirmat idem posse fieri à se ipso non repugnare ex identitate numerica idem recipi in se ipso, ne tamen in hoc consequens vi consequentiæ trahamur, negandum est antecedēs, mihi quidem difficile est idem fieri à se ipso, & paradoxum sapit dici idem in se ipso recipi posse.

6. Secundò esse de ratione principij producentis distinctionem à principio producto, probatur ex Patribus, & Doctoribus Scholasticis, qui omnes inferunt distinctionem personarum ex relatione producentis, quæ est in vna respectu alius: ergo si idem posset se ipsum producere, non rectè inferret tota Theologia Pater producit Filium: ergo Pater distinguitur à Filio. Dices hanc illationem esse legitimam, etiamsi idem possit se ipsum per secundam actionem supernaturaliter producere, quia productio, qua Pater Verbum producit est naturalis respectu personarum, quia in diuinis nulla potest dari productio *ad intra*, quæ non sit naturalis principio producenti, & termino producto, quia omnis productio *ad intra* in diuinis est necessaria, & quia nulla causa superior potest excogitari, quæ eleuet aliquam diuinam personam ad productionem *ad intra*, ad quam ipsa non sit naturaliter determinata, neque ad aliquam productionem *ad extra*, quia omnes productiones *ad extra* communes sunt toti Trinitati, & procedunt ab omnipotentia, quæ à nulla alia causa potest eleuari, cùm nullum sit principium perfectius omnipotentiâ, neque superius illâ, eleuatio autem semper dicit ex parte principij eleuati subordinationē ad principium eleuans, quam omnipotentia respectu nullius comprincipij potest habere, illi enim, vtpote principio rerum omnium, omnia sunt subordinata, & ipsa nulli entitati subordinata esse potest. Non caret probabilitate solutio, nihilominus adhuc instō: si non repugnaret idem se ipsum producere, etiamsi Pater Æternus non posset eleuari ad productionem *ad intra*, cur dici non potest Patrem habere esse à se eodem modo, quo nunc vera fides illum cognoscit, & posteaquàm supponitur esse à se naturaliter se ipsum producere, non per productionem quæ supponat aliam, sed quæ supponat terminum existentem, ita vt si per impossibile deficeret actio, qua producitur per locum intrinsecum non deficeret terminus, qui producitur, quatenus supponitur cum suo esse, quod habet à se ante productionem, etiamsi in tali casu realiter deficeret, quia deficeret productio identificata cum Patre, qui supponitur ante productionem à se indistinctam. Dices nullam entitatem posse naturaliter & absque eleuatione produduci per productionem non requisitam per locum intrinsecum ad sui existentiam. Contrà, quia licèt hoc in creaturis ita contingit, rationem efficacem in diuinis reddi non poterit, cur ita contingere non possit, si eadem entitas posset se ipsam producere, quam ego postea assignabo in principiis negantibus idem posse à se ipso produci. Concludo: ergo nihil posse à se ipso produci, quia ita fert communis hominum apprehensio, & quia iuxta hanc philosophiam melius defenditur mysterium Trinitatis, & probatur distin-

ctio inter Patrem & Filium, ex eo quod Pater Filium producat & Patris, & Filij ab Spiritu sancto, ex eo quod Pater & Filius per modum vnius principij spiratiui Spiritum sanctum producant.

7. Huius conclusionis, quæ propter communem omnium consensum, & propter rationes à posteriori adductas, & quia nullum pro opposita fundamentum adducitur, mihi quidem est omnino certa, hanc à priori rationem contemplor. Actio procedens ab hoc principio essentialiter supponit principium existens: ergo essentialiter, intrinsecè & per se supponit illud, ad quod ordinatur: ergo intrinsecè & per se semper est otiosa, & implicat ex vi illius fieri id, quod iam non sit factum: ergo ex natura sua repugnat, nihil enim inuenitur in rerum natura, quod per se & intrinsecè sit otiosum & superfluum, & quod ita respiciat finem, in quem ordinatur, vt semper æquè existat finis sine illo, quod ordinatur ad illius existentiam, ac si existeret medium ordinatum ad talem finem. Actionem ab eodem in idem terminatam ita futuram esse certum est, quia illa actio semper supponeret terminum existentem independenter ab illa: ergo æquè existeret terminus, siue illa postea succederet, siue non succederet; finem autem actionis esse existentiam effectus fatentur omnes. Dices illam actionem esse vtilem vt terminus existat ex vi illius. Contrà: finis actionis est existentia termini secundùm se, non enim actio est vt existat terminus per actionem, seu vt existat, & quia terminus non infinitus non potest existere sine actione, ideò inuenta est actio, vt ex vi illius existat terminus: ergo actio, quæ non potest esse vtilis vt existat terminus, ex sua natura est superflua, & otiosa, & consequenter repugnans.

Ex hac ratione facilè repugnantiam assignabis 8.
in tali actione, & solues fundamentum oppositæ sententiæ, quæ tantùm petitur ex non repugnantia actionis terminatæ ad principium. Dices enim talem actionem fore superfluam, & non fore superfluam: propositionem affirmatiuam probaui modo, negatiuam munit principium illud vulgare in Philosophia: *Natura abhorret superfluum.*

CONTROVERSIA X.

DE CAVSA PRIMA.

PVNCTVM I.

Statuitur dependentia creaturæ à Deo secundùm entitatem, & operationem.

§. I.

Dependentia secundùm entitatem ostenditur.

1. DARI vnum principium, à quo reliqua omnia creata trahunt originem ratione naturali compertum est, qua ductus Aristot. illius existentiam agnouit, sunt illustria huius Philosophi verba hoc lib. 2. cap. 4. text. 43. & 44. *Sunt etiam, qui mundi huius, aliorúmque omnium causam in casum referant, conuersionem enim, & motum eum, qui vniuersum distinxit, & hunc ordinem redegit, casu esse: & hoc sanè admiratione dignum est, quod enim animalia quidam & neque esse, neque fieri a fortuna, sed aut naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale causam esse affirment, propterea quod è cuiusque semine non quodvis fiat, sed ex tali oliua, ex tali autem homo; eadem verò, & ea, quæ inter sensibilia diuiniora sunt, casu effici censeant, talisque eorum nullam, qualis plantarum, & animalium est, causam esse.* Doctrinam oppositam errori, quem miratur Philosophus expressè definit Concil. Nic. per illa verba: *Factorem cæli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium.* Extant etiam alia illustria Scripturæ testimonia: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil,* Ioan. 1. Denique contra illos, qui dicebant Deum ab initio condidisse creaturas, eique permisisse generationes cessante omni concursu Dei adducit Augustinus tom. 3. lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 20. verba illa Ioannis 5. *Pater meus,* Sic Ira Augustinus: *Contra quos proferatur illa sententia Domini: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Deinde quia non solùm magna, & præcipua, verùm etiam ista terrena, & infimaque operatur, vt dicit Apostolus, & Sapiens 11. quomodo posset aliquid permanere, nisi voluisset? aut quomodo quod à te vocatum esset non conseruatur?* Accedit illustre testimonium Nazianzeni orat. 2. de Theologia: *Quomodo ergo vniuersa hæc rerum moles vel producta vnquam esset vel consisteret, nisi Deus hæc omnia vt rerum natura protulisset, atque conseruaret?* Qui de hac re plura videre velit testimonia, adeat P. Suarez disp. 21. Metaphysic. sect. 1.

Creaturas dependere à Deo in conseruari per- 2.
rum influxum, quem in illas præstet, hac efficacissima ratione euinco. Conseruatio cuiuslibet creaturæ libera est, respectu Dei, vt quælibet in quocumque instanti possit à Deo in nihilum redigere: ergo potest Deus quamcumque creaturam corrumpere: sed non potest creatura corrumpi à Deo, nisi per subtractionem concursus ex vi cuius conseruabatur à Deo: ergo potest subtrahere concursum: ergo illum præstabat: nihil enim potest subtrahere concursum, seu cessare ab illo, quod est idem, ni antea concursum exhibebat. Probo Deum non posse creaturam corrumpere, nisi per subtractionem concursus, reliqua per se parent: Deus non potest creaturam corrumpere per actionem aliquam positiuam, quia omnis positiua actio terminatur ad terminum positiuum, & nulla potest terminati formaliter, & immediatè ad non esse: ergo debet illam corrumpere per actionem aliquam negatiuam, seu per negationem actionis, non per negationem actionis, quæ non præcessisset in instanti antecedenti, quia si non præcessisset actio, cuius negatio est in hoc instanti, præcessisset illius negatio in instanti antecedenti corruptionem entitatis positiuæ, in quo existebat talis entitas: ergo per illam negationem non corrumperetur entitas in hoc instanti, cum in præcedenti coëxtitisset entitas positiua, & talis negatio: ergo corruptio rei debet fieri per negationem actionis, quæ præcesserit in instanti, in quo res durabat, & non fuerit in instanti, in quo res corrumpitur, in quo incipit talis negatio: ergo corruptio debet consistere in subtractione actionis immediatè præcedentis: ergo vt Deus rem corrumpat necessum est subtrahere actionem, quam exhibebat circa rem dum permit: ergo influebat in rem durantem, quod formaliter est illam conseruare.

3. Confirmatur : si Deus destrueret entitatem positiuam per aliquam actionem positiuam, maximè per actionem, qua producit formam contrariam : per hanc non, quia plures, & forsan omnes formæ positiuæ contrariæ possunt esse simul de potentia Dei absoluta : ergo formaliter positio vnius formæ contrariæ non est destructio alterius : ergo destructio caloris aliquid est distinctum à productione frigiditatis : non positiuum : ergo negatiuum, scilicet negatio actionis, qua conseruabatur. Vltrà : sunt plures entitates, quæ nullam habent formam contrariam sicuti lux : ergo corruptio lucis non consistit formaliter in productione formæ contrariæ, neque in destructione subiecti, quia destructo subiecto posset lux conseruari per actionem creatiuam : ergo corrumpi lucem non importat formaliter corruptionem subiecti, quod etiam perspicuum est, cum frequenter corrumpatur lux, & quæuis alia forma subiecto illius permanente. Demum sunt aliæ entitates, quæ neque subiectum habent, neque formam incompossibilem : ergo harum corruptio tantùm potest consistere in negatione influxus, quo conseruabantur. Vltimò qui diceret formas corrumpi ex defectu subiecti, vel aliûs dispositionis, vel applicationis agentis. Rursus teneretur explicare quomodo desineret esse, seu corrumperetur, quod est idem, illud subiectum, vel illa dispositio, seu applicatio, qui nullo modo posset horum corruptionem nisi per subtractionem concursus explicare.

4. Dices entitates corrumpi per subtractionem, seu per non esse ipsarum & non per subtractionem alicuius concursus, ex vi cuius conseruarentur à Deo. Hanc euasionem præcluserit totus discursus suprà factus, qui probat Deum non posse inducere illud non esse creaturarum, nisi subtrahendo concursum positiuum, quem præstabant circa illud esse, quod præcessit illarum corruptionem, & hac succedente denominatur corruptum. Dices Deum corrumpere creaturam substantialem, & concursum, quo conseruabatur ab alia causa secunda, & non ab ipso Deo. Contrà : plures creaturæ non conseruantur à causis secundis creatis : ergo in his solutio non potest subsistere. In aliis, quæ conseruantur à causis secundis conseruationem à causa secunda non posse subtrahi, si non dependet à Deo, probatur eadem ratione, qua probauimus creaturas non posse corrumpi à Deo, nisi ab illo conseruentur. Eadem est difficultas in assignando modo, quo Deus inducat non esse conseruationis lucis à Sole, in quam Deus nullo modo physicè influit, ac in assignando modo, quo possit inducere non esse conseruationis, quæ ab illo physicè non dependeret. Vltimò posses dicere creaturas conseruari à Deo permissiuè, quia tamdiu manent in rerum natura, quamdiu permittuntur à Deo, & tunc desinere esse, quando illis non datur talis permissio, quia Deus decernit ne vltrà duret creatura, quæ hucvsque permansit. Contrà : si hoc fieri ita posset, creatura physicè à nulla dependeret in instanti conseruationis : ergo esset à se : quidquid enim non est ab alio & est, necessariò est à se, quia esse à se nihil aliud est quàm esse, & non ab alio. Secundò si in hoc instanti potest esse creatura, quin physicè dependeat ab alio, quando præcessit in instanti antecedenti : ergo etiamsi non præcessisset posset esse eodem modo, quia hoc, quod est fuisse antea hîc & nunc nihil conducit physicè : ergo non solùm potuit esse creatura à se in secundo instanti conseruationis, sed etiam in primo productionis, quod est contra rationem creaturæ, & proprium constitutiuum Dei, qua ratione omnino improbabilem iudico hunc dicendi modum, quia creatura non solùm indiget vt Deus non impediat illius existentiam, sed vt illi Deus suum esse tribuat, quod est participatum & ab alio.

§. II.

Creaturæ non solùm secundùm suam entitatem sed secundùm operationem dependent à Deo.

5. COmmunis est Doctorum sententia, cui aduersatur Durandus, Deum concurrere cum omni creatura ad omnes actiones excepta peccaminosa de qua aliter sentiunt nonnulli Scholastici apud P. Vasquez 1. 2. disp. 129. num. 5. licet communis Theologorum sententia teneat Deum physicè influere in materiale peccati, hoc est in entitatem peccaminosam, cui malitia peccati contingit per ordinem ad libertatem creatam à qua dependet. Tripliciter potest dici Deum non influere cum causis secundis in illarum effectus. Primò dici potest primam productionem effectus non cadere sub obiectum omnipotentiæ, ita vt dicatur non posse primò Deum producere effectum, quem creatura producit. Conclusionem hanc esse proximam hæresi docet Hurtadus disp. 10. §. 30. quam nullus Catholicus docuit. Durandus enim, qui asserebat creaturas operari, Deo physicè non concurrente, dicebat Deum posse producere creaturam, quam causa secunda producebat. Secundò posset dici Deum neque concurrere neque posse concurrere cum creatura ad effectum producendum, etsi eumdem se solo posset producere, sententiam hanc erroris damnant Soar & Hurtad. suprà. Tertiò dici potest Deum posse immediatè concurrere cum creatura, & posse non concurrere, hanc sententiam tam absurdam non esse docet Hurtadus, verumtamen Suar. suprà affirmat errorem esse asserere Deum de facto non concurrere, abstrahens à diuersis modis, quibus potest hæc conclusio defendi. Ego de censuris imponendis non curo, sed assero hos omnes dicendi modos esse omnino à veritate alienos, de factôque Deum concurrere ad omnem effectum producendum simul cum omni causa secunda, à qua producitur.

6. Probo hanc conclusionem : sicuti Deus potest impedire in instanti sequenti conseruationem caloris, qui modò existit, potest impedire productionem caloris, qui potest produci à causa secunda, sed Deus non potest impedire conseruationem caloris (idem dico de quocumque alio effectu) in instanti sequenti, si Deus non esset conseruaturus calorem per influxum procedentem à Deo, vt probatum est : ergo non potest impedire productionem caloris si effectus non esset producendus per influxum, qui à Deo procederet. Confirmatur : entitas vt primò existens, & vt conseruata, tantùm differt extrinsecè, eadem enim in primo instanti, in quo fit, dicitur produci, & in vlterioribus etiamsi per eumdem influxum suum esse recipiat, conseruari dicitur : sed existentia huius entitatis non posset impediri in secundo instanti si in illo non dependeret à Deo : ergo neque in primo posset antecedenter impediri à Deo si ab ipso non dependeret : ergo sicuti ex eo quod Deus potuerit antecedenter impedire existentiam huius effectus in hoc secundo instanti, in quo est, inferimus in hoc secundo instanti entitatem dependere à Deo. Sic similiter ex eo quod Deus potuerit antecedenter impedire existentiam huius effectus in hoc instanti in quo est, inferre debemus hanc entitatem in hoc instanti dependere à Deo per influxum, quem præbet in illam : ergo entitas dependet à Deo non solùm in instanti, in quo fit sed etiam in

instanti

instanti in quo conseruatur : ergo causa prima influit cum secunda in effectum in primo instanti, in quo producitur, & effectus ab vtraque dependet : ergo secunda sine consortio primæ non potest operari: ergo dependet in operari à prima cum illa cooperante.

7. Putat Arriaga Deum posse impedire operationes causarum præcisè per negationem permissionis, seu voluntatis, qua velit ipsas operari, quia licet actio non dependeat à Deo tanquam à principio, potest dependere à voluntate Dei tanquam à conditione, sicut dependet ab approximatione. Sententiam hanc amplexus fuerat Hurtadus, qui asserit nullum fore inconueniens aliquam creaturam effectum producere à Deo physicè non influente, licet de facto in omnes influere certum putet. Idem explicat Hurtadus exemplo appetitus imperantis actiones externas absque vllo influxu physico : ergo eodem modo potest Deus impedire actionem causæ secundæ absque vllo influxu physico, ita vt creatura non prosiliat in actionem non peccaminosam, ni prius decreuerit existentiam actionis, neque in peccaminosam, quousque voluerit illam non impedire, quod posset facere per decretum, quo efficaciter Deus decerneret negationem actionis peccaminosæ. Nec placet doctrina, neque moueor exemplis. Actus appetitus & exequutio ab hoc imperata procedunt ab eadem anima, ac proinde mirum non est, si anima per actum, quem ipsa producit, & per quem formaliter appetit determinetur ad operationem præstandam ab ipsa. Actus verò voluntatis diuinæ Deum formaliter volentem constituit, & non causam secundam operaturam, ac proinde ratio, propter quam potentia exequens operationes externas ab actu appetitus non influente determinatur, non reperitur in causa secunda respectu actus voluntatis diuinæ. Aliud exemplum, quod adducit Arriaga de approximatione haud efficacius est. Approximatio est circumstantia afficiens agens & passum, & ex parte vtriusque dicit propriam cuiusliber præsentiam, qua intrinsecè afficitur; volitio verò diuina omnino est extrinseca respectu causæ creatæ : ergo longè diuersa est ratio de approximatione, & de volitione. Ex hac rationis disparitate, quia exemplum irritum fuit, argumentum conficio contra solutionis doctrinam. Volitio Dei est omnino extrinseca causæ secundæ : ergo si aliquem effectum ad extra physicè ab illa dimanantem non habet, non potest creaturam determinare ad hoc vt operetur, vel non operetur, quia volitio obiecti formaliter vt volitio tantùm denominat obiectum volitum, quod non est formaliter esse effectum : ergo vt Deus me determiner ad operandum, non sufficit Deum velle, sed velle volitione quadam effectiua, ex vi cuius physicè Dei omnipotentia influat in effectum ad quem me determinat. Rem explico, & declaro : catenus volitio Dei, qua decernitur effectus præstandus à Deo dicitur efficax, quatenus illa posita omnipotentia indefectibiliter operatur, quòd si omnipotentia non operaretur posita volitione, effectus non esset, & catenus volitio Dei, qua decernit effectum à me præstandum, est efficax, quatenus omnipotentia concurrit simul cum virtute, quam ego habeo ad effectum : ergo si Deus non physicè influeret in effectum non posset illius existentiam physicè determinare. Antecedens probo. Finge tibi, Deum nihil posse operari, & decernere meam operationem, possem ego non obstante tali decreto non operari, quia Deus nullas vires haberet, quibus me posset ad operandum compellere, & decretum me omnino immutatum relinqueret, & in creaturis non cognoscitiuis nullo modo posset tale decretum ad operationem conducere : ergo præcisè per hoc, quod est velle, vel nolle Deum, si illius volitio physicè efficax non esset, creatura non determinaretur ad operandum, vel non operandum. Neque refert decretum extrinsecum libertati formaliter libertatem destruere, & actum primum liberum destruere, quando ex natura sua est efficax, & antecedens effectum, quia hoc habet ex eo, quod physicè influat in volitionem media omnipotentia, quod si non efficeret, libertatem non laederet, neque ad efficientiam actus voluntaris immediatè conducere posset.

Argumentor secundò ad hominem : Nullus est effectus, cuius Deus non sit proprie, & verè causa : sed causa remota in doctrina Hurtadi non est propriè causa: ergo nullus est effectus, cuius Deus non sit causa proxima, quæ tantùm est verè & propriè causa in doctrina huius auctoris. Distinguit Hurtadus maiorem propositionem : Nullus est effectus, cuius Deus non sit propria causa in actu primo concedit, in actu secundo, negat, quia Deum posse omnem effectum immediatè producere ad illius perfectionem spectat, illum tamen in actu secundo non producere non arguit imperfectionem in Deo. Non dubito imperfectionem non esse in Deo non producere effectum, quem potest producere, quod scire oportet, est, an ex suppositione, quod effectus existat imperfectionem arguat in Deo, existere quin Deus sit propriè causa illius, vel huiusmodi existentia sine dependentia à Deo tanquam à vera causa repugnantiam dicat ex parte creaturæ, id ego probare intendo. Creatura eo ipso quod sit ens finitum & limitatum, debet contineri in omnipotentia, ita vt licet de facto non dependeat à Deo, saltem posset dependere ab illo tanquã à vera causa, vt fatetur Hurtad. ergo hoc, quod est contineri in omnipotentia, & posse immediatè dependere ab illa tanquam à virtute & potentia æquè debet conuenire actioni, ex vi cuius terminus producitur, & termino per actionem producto, quia tam actio, quàm terminus æquè habent rationem creaturæ : ergo omnis actio eo ipso quod fit, necessariò actu dependet à Deo. Probo consequentiam : actio non potest dependere à principio, à quo actu non dependeat, quia cum dependeat per suam entitatem, non est indifferens ad dependendum ab hoc principio : ergo ab illo, à quo actu non dependet, dependere non potest, & ab illo, à quo dependere potest, actu dependet : ergo implicat dari actionem, quæ actu non dependeat à Deo, & possit ab illo dependere : sed non potest dari actio, quæ non possit dependere à Deo : ergo non potest dari actio, quæ de facto non dependeat à Deo. Diceret aliquis illam actionem dependentem tantum à causa creata per se ipsam posse à Deo dependere per interiectam actionem. Hanc doctrinam non admittit Hurtad. qui non concedit posse dari actionem terminatam ad actionem, quæ si in aliquo casu posset admitti, admittenda non esset circa actionem immediatè & per se adæquatè dependentem ab alio principio, quia actio reflexa terminata ad actionem adæquatè dependentem intrinsecè esset superflua, quia intrinsecè respiceret terminum, qui illa sublata eamdem existentiam haberet, ac si esset alia actio reflexa. Hoc argumento ad hominem vsus sum contra Hurtadum, qui concedit causam remotam non esse propriè causam; in sententia verò affirmante causam remotam esse veram causam, quod ego verum iudico de causa remota actu influente in proximam, etiamsi actio immediatè non dependeret à Deo, Deus verè esset causa illius, licet tantùm remota. Quapropter contra sic opinantes primum argumentum est adducendum, vel probandum, esse inconueniens Deum non posse esse causam proximam cuiusuis actionis creatæ. 8.

Ex his rationibus facilè soluitur quæstio, quam 9.

disputant recentiores cum Arriaga num. 8. an possit Deus pro libitu cessare à concursu immediatè in actiones creaturæ, substituendo aliam causam loco sui. Cui negativè respondendum propter rationes iam dictas, scilicet quia illa causa creata operaretur cum alia secunda independenter à Deo, & quia Deus non posset esse causa proxima actionis dependentis ab illa, & non à Deo. Deinde quia si creatura non indigeret concursu immediato Dei ad operandum, neque indigeret concursu alius concausæ creatæ: in ratione enim causæ creatæ sufficientem virtutem habet ignis ad producendum alium ignem, quod si de hoc igne existenti neges, saltem posset Deus creare alium ignem, aliámve creaturam habentem virtutem ad præstandum per se ipsam totum influxum, quem modò posset præstare hic ignis existens, & alia concausa, quæ supplere diceretur vices causæ primæ. Vltimò ratio propter quam concedimus Deum concurrere effectivè cum causis existentibus est, quia de ratione creaturæ est, non posse concurrere sine consortio causæ primæ, & quia de ratione causæ primæ est effectivè concurrere cum omni creatura: sed quidquid esset substituendum distinctum à Deo esset creatura: ergo non posset concurrere sine consortio causæ primæ, & de ratione causæ primæ esset cum illo, quodcumque esset immediatè concurrere.

§. III.

An effectus dependeat à causa prima & secunda per eumdem effectum.

10. EVicimus iam causam primam semper influere cum secunda in effectum. Restat modò definiendum, an vtraque causa per eumdem indiuisibilem influxum, vel per diuersum influant in effectum? Influere per eumdem docet D. Thom. cum aliis apud Patrem Soar. disp. 22. Met. sect. 3. quod fert communis Philosophorum sententia, & mihi omnino certum est. Non debet esse quæstio: an creatura dependens à causa prima, & à secunda, per alium influxum adæquatum, vel inadæquatum dependere possit à Deo, non tanquam à causa prima præcisè: sed tanquam principio specialiter concurrente per hunc peculiarem influxum, & per concursum alium per quem cum causa secunda causæ primæ adimplet officium: de hoc enim non est quæstio inter auctores, neque vllus hac ratione posse Deum concurrere concursu distincto ab illo, cum quo causa secunda concurrit negabit; dum concedatur simul concurrere per eumdem influxum, per quem influit causa secunda. Quæstio est: an causa prima influat per eumdem influxum per quem influit secunda? & an in ratione causæ primæ reneatur per alium distinctum influere in omnes effectus? quam sic explicatam duplici conclusione definio.

11. Dico primò: Deus immediatè influit in effectum per eumdem influxus, per quem influit causa secunda. Probo: influxum, per quem influit causa secunda, essentialiter dependet à Deo: non per alium influxum superadditum; quia actionis non datur actio: ergo creatura ex vi eiusdem influxus immediatè dependet à causa prima, & à causa secunda; quia implicat influxum dependere ab aliquo, à quo non pendeat effectus ex vi illius, quia effectum dependere à principio, nihil aliud est, quàm influxum, ex vi cuius fit effectus, dimanare à principio. Dices, posse influxum per se ipsum immediatè dependere à causa secunda, tanquam à principio inadæquato, & & media alia actione à causa prima. Rectè enim potest dari entitas, quæ sit actio immediatè dependens ab hoc principio, & sit terminus mediâ aliâ actione dependens ab alio principio. Contra hunc dicendi modum in primis obiicio: sine fundamento dici, posse dari actionem terminatam ad aliam actionem. Quod, si de potentia Dei absoluta posset contingere, vel daretur aliqua actio, quæ etsi per se ipsam dependeret ab hoc principio inadæquatè; tamen, etiam indigeret alia actione superaddita, mediâ quâ dependeret ab alio principio, similiter inadæquatè, vt per se ipsam, & media alia actione ab vtroque principio adæquatè penderet; in qua actione non facilè repugnantia illa poterit deprehendi: at ita contingere de facto, nullo probabili fundamento dici potest; cum possit Deus simul cum creatura per eamdem actionem influere, & absque necessitate has actiones multiplicare contra communem sententiam, fas non est. Adde in actibus liberis, quos exercet creatura, non posse reperiri huiusmodi influxum; quia si volitio, quam exercet mea voluntas, penderet ab alia actione, quam Deus exerceret, tota indifferentia, quam haberet actio voluntatis à me procedens, esset determinata in causalitate, quam supponeret, qua posita non posset non esse; ac proinde actio meæ voluntatis numquam esset libera formaliter; sicuti in opinione, que distinguit in actu voluntatis actionem, & terminum, tota libertas exercetur in actione: quia posita actione non potest non esse terminus. Deinde libertas illa, quam haberet actio meæ voluntatis deriuata ab actione, quam supponeret, non denominaret meam voluntatem liberè operantem; quia determinatio ad existentiam meæ actionis volitiuæ non procederet à me; sed à Deo illam determinante, cùm determinabat causalitatem procedentem tantum à Deo, quam ego non possem determinare; quia non à me procederet; & nihil potest esse liberum, & determinabile respectu principij, à quo non procederet.

12. Dico secundò: Causa prima non concurrit ad effectum per alium influxum distinctum ab influxu, quem præstat causa prima ex vi muneris primæ causæ. Ratio est: quia sufficienter intelligitur causam secundam dependere in operari, & effectum depẽdere à causa prima, ex eo, quòd influxus, quo causa secunda operatur, dependeat à prima, & quæuis insufficientia, quam virtus creata haberet respectu effectus, posse suppleri ex eo quòd causa prima per eumdem influxũ simul cum secunda influeret in effectum: ergo dandus non est influxus specialis, medio quo causa prima influat in effectum, distinctus ab illo, per quem effectus à causa prima, & à causa secunda indiuisibiliter fluit. Antecedens constabit ex solutione, & impugnatione fundamenti, quo alium influxum specialem à Deo prouenientem nonnulli adstruunt.

13. Dicunt propugnatores huius influxus, creaturam illo indigere, vt essentialiter dependeat à Deo, & hac ratione asserunt omnem creaturam dependere per influxum secum identificatum à Deo essentialiter, & per alium influxum superadditum dependere à causa secunda, & à prima; asseruntque hunc influxum procedentem à causa prima, & à causa secunda, vtpote effectui superadditum non esse illi essentialem; quia quod est de essentia rei debet esse cum illa identificatum: ac proinde, vt creaturæ omni constituant dependentiam essentialem à Deo, meditantur dependentiam quamdam identificatam cum effectu, per quam essentialiter à Deo dependet. Pro hac ratione soluenda duplicem dependentiam te distinguere oportet in effectu respectu causæ, & in creatura respectu Dei: quædam est per modum actus primi, quæ strictè loquendo propriè non est dependentia sed exigentia actus secundi, qui formaliter

est

est dependentia. Hanc dependentiam per modum actus primi, seu potius hanc exigentiam dependentiæ fatemur esse essentialem effectus & identificatam cum illo, eamdemque semper inuariatam respectu eiusdem effectus; ex vi cuius exigitur dependentia formalis, non est determinata; sed hæc vel illa. Dependentia per modum actus secundi, quæ est dependentia formalis, & quæ propriè dependentia dicitur, est actio, qua dependet effectus. Hæc ita est necessaria ad effectus existentiam, vt neque de potentia Dei absoluta possit effectus existere nulla data actione ad ipsum terminata, licet illa actio, quæ de facto datur ad existentiam effectus, & quæcumque alia, quæ loco illius dari posset, realiter ab illo distinguatur. De hac dependentia actuali effectus à causa prima diceret aliquis non esse essentialem effectui, propter rationem iam factam de distinctione reali, etsi illi summè sit necessaria adeò, vt de potentia Dei absoluta suppleri non possit defectus omnis dependentiæ; ita vt sine illa effectus existat: & hoc tantùm probat obiectio suprà facta, & in hoc sensu in re nihil falsum diceret qui assereret dependentiam actualem creaturæ à creatore non esse essentialem creaturæ; quia tantùm intenderet significare non esse identificatam cum creatura; quod verum est. Et ita dicimus de essentia hominis esse materiam, formam & vnionem, & non dependentiam actualem, seu actionem, quam homo per suam essentiam exigit, etsi de potentia Dei absoluta non possit esse sine illa. Nihilominus censeo dicendum non esse, dependentiam actualem esse essentialem creaturæ; ne detur occasio errandi imperito vulgo, quòd putet effectum posse existere sine dependentia actuali à Deo, quod falsum est. Ex hac doctrina facilè dissoluitur fundamentum oppositæ sententiæ, distinguendo illud antecedens: creatura essentialiter dependet à Deo dependentiâ in actu primo, concedo: dependentia in actu secundo, subdistinguo illud *essentialiter*, essentialiter, hoc est summè necessariò, ita vt de potentia Dei absoluta sine dependentia esse non possit, concedo antecedens: essentialiter, hoc est intrinsecè, & per suam entitatem, nego antecedens.

14. Nec mihi sat est argumentum suprà factum dissoluere positiuè: fundamentum huius sententiæ impugno. Si creatura haberet secum identificatum influxum, seu actionem, ex vi cuius penderet à Deo, influxus ille, seu illa actio esset creatio: ergo forma equi ex vi actionis, quâ dependebat ab alia causa secunda, vel à Deo supplente vices illius, esset educta: ergo eadem forma equi de facto esset educta, & creata. Probo antecedens: forma equi ex vi influxus secum identificati, quo penderet à Deo, non penderet ab aliquo subiecto, neque inadæquatè: sed influxus, seu actio, qua producitur terminus, qui ex vi illius non dependeat ab aliquo subiecto, est creatio: ergo talis influxus identificatus cum forma esset creatio. Minor est certa, & consequentia legitima; maiorem probo: forma equi per se ipsam non dependet, neque inadæquatè à subiecto, quia si loco actionis generatiuæ, quam terminat, alia creatiua substitueretur, eadem forma equi perseueraret sine dependentia adhuc inadæquata à subiecto, quam si per suammet entitatem haberet, non posset vnquam non habere: ergo non dependet à subiecto per influxum, seu actionem identificatam cum forma, quæ semper esset eadem, permanente eâdem formâ, cum qua identificatur: ergo forma equi crearetur ex vi influxus secum identificati, si per se ipsam immediatè penderet à Deo. Insuper educitur per actionem, ex vi cuius dependet à causa creata: ergo simul educeretur, & crearetur, si per se ipsam penderet à Deo, & per actionem superadditam à principio creato generante.

§. IV.

Mens peregrina Dolæ expenditur, quâ in sententiam Durandi de concursu cum causis secundis abierit.

POstquàm hæc scripseram, vidi librum scriptum à Patre Ludouico à Dola Ordinis Capucinorum sancti Francisci, quem inscribit, *Disputatio quadripartita de modo coniunctionis concursus Dei & creaturæ ad actus liberos ordinis naturalis præsertim ad actus pranos aduersus prædeterminantium, & assertorum scientiæ mediæ opiniones.* Supponit hic auctor & non paucis probare intendit, primâ parte disputationis, difficultates, & quæstiones, de quibus contendunt physicè Prædeterminantes & Authores scientiæ mediæ, totam suam originem duxisse ex eo quod vtrique admiserint Deum concurrere immediatè cum creaturâ ad proprios actus producendos concursu simultaneo immediato, & identificato cum eiusdem creaturæ concursu. Ex hac propositione, seu hypothesi philosophicâ non solùm ait originem duxisse controuersias & contentiones inter Catholicos, sed duas præ cæteris pestilentissimas Sectariorum hæreses, quibus humana libertas impetitur, & peccatum nostrum Deo authori adscribitur, præcipuum erroris fundamentum posuisse. 15.

Hæc cùm vidisset, ait Dola, applicuisse animum, cùm ob aduenàdos & hæreticos in hac parte reducèdos, tum ob finiendam maximam istam Theologorum à quinquaginta plus minúsve annis aduersum se inuicem pugnantium dissensionem, ad eruendam euellendámque hæresim inter infideles & contentionum inter Catholicos radicem, vt ramorum vitium in radice procuraret, & ita extinctis infidelium hæresibus, & Catholicorum contentionibus & controuersiis depositis, illi luce fidei veræ fruerentur, & hi quieto atque pacato gauderent animo. Hæc assequi sperat Dola, negando Deum immediatè concurrere cum voluntate concursu simultaneo & identificato cum concursu ab ipsa voluntate procedente ad actus ordinis naturalis, quod iam diu Durandus, quem ipse in hac re sequitur, affirmauit de omnibus causis, & apud omnes ferè Scholasticos non benè audiuit, plures enim authores, quos refert ipse Dola 4. part. cap. 8. num. 5. Durandi sententiam periculosam, temerariam, & erroneam appellant. Nec desunt qui oppositam fide sanctam esse pronunciarint, quod neque ipsum Dolam latuit, vt constat ex citato loco. Non semel queritur hic author, nonnullos vt suam sententiam omnibus inuisam faceret, nimis durè illam interpretatos esse ac retulisse, ac si ipse negaret concursum Dei ad actus liberos nostros absque alio addito, à qua mente longè alienus est, admittit enim concursum Dei ad omnes effectus, ex vi cuius omnium prima causa dicatur, & causa secunda primæ subordinata censeatur, ideóque ait quotiescumque negasse concursum illum, quem prædeterminantes & scientiæ mediæ assertores admittunt addidisse *concursum Dei proximum immediatum identificatum aut indistinctum ab operatione creaturæ.* Neque ideò putandum est admisisse Dolam concursum immediatum Dei distinctum à concursu creaturæ, quod non adeò à veritate aberraret, asserit enim 1. part. cap. 2. in fine pro eodem vsurpare concursum Dei immediatum & concursum identificatum cum concursu creaturæ, negátque posse esse immediatum & distinctum à concursu creaturæ. 16.

quod nonnulli authores dixerunt, quos ipse impugnat part. 2. cap. 11. Itaque asserit hic auctor Deum concurrere ad actus naturales nostræ voluntatis, & sic ad omnes alios effectus naturales concursu causæ primæ, qui tantùm est mediatus, & remotus, ex vi cuius Deus conseruat causam seu virtutem causæ absque eo quod immediatè influat in effectus. Sic multis in locis præcipuè in fine totius operis, vbi conclusionem ex omnibus, quæ præmiserat proponit. Asserit insuper hic author 4. part. cap. 17. num. 5. non esse indispensabiliter necessarium, vt omnis causa creata dependeat in suo esse à Deo proximè & immediatè producente & conseruante, quia potest dependere ab ipso mediatè & remotè, nimirum mediante aliâ causâ secundâ, per quam dumtaxat influat Deus, nimirum producendo & conseruando illam causam, quæ postea per semetipsam ad effectum proximè producendum sufficiat.

17. Profectò nihilo minùs indigebunt prædeterminantes (loquor verbis ipsius Dolæ.) & scientiæ mediæ assertores ad suas litterarias contentiones componendas, quàm hoc arbitro, cùm quia has sedare non vtile, sed perniciosum esset, vtilissimúmque ipsas acuere, dum enim vna sit vtrorumque mens, vnáque voluntas veritatem indagandi & aperiendi, eásdemque veritates Catholicas acerrimè propugnandi, huiusmodi enim intellectuum speculatiuæ contentiones Religiosorum virorum voluntates religionis & charitatis vinculo obstrictas non propulsant, omnes enim sunt eiusdem vineæ Domini operarij, qui, licet variis modis, eidem Domino gloriam proprio labore procurant, cui in perpetuis suis lucubrationibus & non quæstui propriæ gloriæ, inanis semper, inseruiunt. Neque parum incrementi vtraque sententia accepit ex impugnatione alterius, quæ occasionem dedit solertiùs vtriusque rationes inquirendi, & solidiora fundamenta vtrique iaciendi, & veritatum Catholicarum splendor est maximus vt ad easdem semper diuersi aditus pateant, quos illustret ratio: tum quia etiamsi conclusionem quam propugnandam Dola suscepit vtrique authorum classi persuaderet, quod longè aberit, & suprà vires cuiusque litteratissimi hominis semper esset, adhuc illis semper præcipua imò tota contendendi & disputandi materia superesset: quod nonnullos sibi obiecisse ait Dola, quibus credere satis consultum ipsi fuisset, & quisque mediocriter in his Scholis versatus facilè percipiet, & ego inpræsentiarum paucis indicabo. Contendebant olim prædeterminantes cum authoribus scientiæ mediæ: An Deus futura conditionata libera cognosceret certò & infallibiter. Nonnulli Thomistæ circa hæc futura Deo tantùm coniecturalem scientiam tribuebant. Sic sentiebat olim Cabrera, qui prior hanc sententiam edidit, 3. part. quæst. 1. art. 3. disp. 1. §. 22. n. 389. tom. 2. quæst. 62. art. 1. disp. 12. §. 6. conclusione 3. n. 147. Eamdem fusè conatur probare Ledesma disp. 2. de scientia futurorum contingentium in secunda sententia pag. 579. concl. 5. & pag. 591. & sequentibus. Eamdem vt probabilem defendit Curiel. lib. 2. contr. 7. art. 1. num. 37. Consentit Cabecudo, 3. parte, quæst. 62. art. 5. sua quæst. 2. ad duodecimum argumentum. Aliter sentit Nauarretus 1. part. q. 14. controuers. 56. §. 2. conclus. 6. & sequentibus. Qui solus affirmat nullam scientiam formaliter in Deo existere huiusmodi conditionatorum, sed tantùm eminenter.

18. Postea verò iam testimoniis scripturæ conuicti vnanimes asserunt Thomistæ omnes, Deum certò & euidenter cognoscere omnia futura conditionata libera, affirmant tamen hæc cognosci in decreto absoluto, quod Deus habet circa obiecta conditionata, quod illorum scientiam præcedit, in quo tanquam in obiecto primario cognoscuntur, quia in seipsis veritatem non habent, ex vi cuius possint immediatè actum diuinæ scientiæ terminare. Hoc decretum totis viribus contendunt exterminare assertores scientiæ mediæ, & circa hanc quæstionem mutuò vtraque Doctorum acies in alteram toto impetu irruunt. Quomodo ergo litem hanc componat Dola ablato concursu immediato Dei ad actus liberos nostros? Quæ verò connexio inter hanc thesim & illam de qua vtraque contendit Schola potest inueniri? nullam profectò meditabitur diuturnus Dolæ labor. Legi authorem hunc dicentem 1. part. cap. 6. solummodò iactitasse homines, qui sunt penitus illiterati, neque quæ loquuntur, intelligunt, thesim, quam propugnandam suscepit, esse omnino impertinentem ad quæstionem prædictam dirimendam; verumtamen illiterati hominis censura non me terret, cùm Dolam legam totum in harum quæstionum affinitate explicanda, & tantùm apud ipsum reperiam authores, qui asserunt futura conditionata non cognosci in seipsis & indigere hoc decreto prædeterminatiuo, vt Deus euidenter illa cognoscat, eosdem physicam prædeterminationem propugnare: illos verò, qui asserunt Deum in seipsis huiusmodi conditionata cognoscere, neque his decretis indigere, neque has prædeterminationes admittere.

Demùm acerrima concertatio est inter authores vtriusque scholæ circa efficaciam auxiliorum, quibus Deus specialiter prouidet prædestinatis, & non reprobis, qui tantùm auxiliis sufficientibus ad gloriam consequendam præueniuntur, & circa modum, quo Deus discernit prædestinatum à reprobo, ita vt ille saluâ suorum actuum libertate certissimè & infallibiliter finem consequatur ex speciali gratia Dei, & iste non ex auxiliorum defectu, sed ex eo quod auxiliis diuinæ gratiæ non annuat, quibus antecedenter saluus fieri potuit, in æternum damnetur. Quam quæstionem prædeterminantes suæ prædeterminationis ope definiunt, & assertores scientiæ mediæ, huius beneficio dirimunt, vtrique obliti concursus simultanei, de quo non curant ad præsentes quæstiones dirimendas. Quid ergo Dola præsumit componere inter has scholas negato concursu immediato Dei ad effectus naturales producendos? Hanc sibi obiectionem Dola proposuit 1. part. cap. 9. num. 6. cui respondet primò nondum esse facultatem imprimendi de auxiliis gratiæ, quæ dantur ad actus supernaturales, propter quod in titulo opusculi præfixit sermonem habiturum de concursu Dei ad actus naturales præsertim prauos, eo quod nullo decreto, quod ad illum peruenerit, prohibeatur de hoc concursu disputare. Veneror obedientiam Religiosi viri, veruntamen non ab illo petitur, vt propositas dirimat quæstiones, & inter vtramque sententiam proferat, thesimque in hac materia propriis rationibus stabiliram defendendam suscipiat, sed vt explicet quod ipse defendendum suscepit, quomodo videlicet harum quæstionum difficultates de medio tollantur, ablato concursu simultaneo Dei cum causis secundis ad suos effectus producendos. 19.

Secundò respondet ibidem, quod si dicatur Deum non concurrere ad actus nostros liberos tametsi supernaturales influxu proximo & indistincto, & gratia præueniens constituatur in actu vitali supernaturali, quo illustretur intellectus, & in inspiratione similiter vitali, & supernaturali voluntatis, & in qualitate præcedente consensum nostrum liberum, à quo etiam separari potest, & de facto sæpissimè separatur, nimirum quoties diuinæ vocationi resistimus, facile erit demonstrate nihil inde præiudicij humanam 20.

nam libertatem accipere, quia euidens est cum huiusmodi vocatione, & qualitate supernaturalibus dissensum nostrum etiam in sensu composito repetiri posse. Non do propria verba, sed Dolæ refero. Id, quod facile Dolæ visum est, materiam subministrat omnium disputationum, quæ in materia de auxiliis tractantur, inter vtriusque Scholæ authores. Non facile, sed summè difficile visum est Thomistis gratiam efficacem constituere in actu vitali intellectus & voluntatis, & in qualitate quæ in sensu composito cum dissensu potuit componi, quod tota illorum Schola vno ore denegat, neque sine maxima Thomistarum iniuria proferre potuit Dola, euidens esse gratiam efficacem in sensu composito & efficaciam auxiliorum posse cum negatione assensus componi, quod ipsi acerrimè inficiantur, totámque ipsorum doctrinam, si admitteretur, euerteret: Denum toros neruos exercent Thomistæ vt defendant non posse à causa indeterminata, hoc est, non præuentâ aliâ motione effectum determinatè procedere, & facilè putat Dola omnes Thomistas cum assertoribus scientiæ mediæ componere, ponendo gratiæ efficaciam in actu voluntatis & intellectus, & qualitate, quæ sunt indifferentes vt in actu secundo coniungantur cum assensu & dissensu. Scio certè gratias non acturos Thomistis Dolæ propter modum, quem inuenit componendi Controuersias inter ipsos, & authores scientiæ mediæ, quod in mentem venisse non debuerat hominis Thomistarum principiis medioeriter instructi.

21. Respondet tertiò ibidem eos, qui hac disputatione de concursu Dei simultaneo mediocriter fuerint versati, facilè intellecturos, ex his quæ dicta sunt de concursu Dei ad actus supernaturales. Cæterum cùm ipse difficultates, quæ in concursu simultaneo reperiuntur, non alio modo soluat, nisi negando dari talem concursum simultaneum, nescio ego, quomodo ex doctrina tradita circa concursum, quem negat, possint solui prædicatæ difficultates, ni in his quæstionibus negetur illarum subiectum (quod illæsâ fide, & sine ingenti amentia fieri non potest) sicuti negauit ille subiectum, circa quod difficultates istæ procedebant, à qua mente longè abest religiosus Dola.

22. Demum quia opus suum inscripsit Dola, *aduersus prædeterminantium, & scientiæ mediæ assertores*, placet omnibus notum fieri, quid contra assertores scientiæ mediæ scripserit Dola, (viderint alij authores quid contra ipsos dixerit, in quos non pauca congerit.) Mitto negare concursum causæ primæ cum secunda ad actus naturales, quod contra prædeterminantes & scientiæ mediæ assertores & contra communem ferè omnium sententiam pronunciat, & venio ad illa, quæ specialiter de scientia media pronunciat, & de his quæ specialiter illius authores docent, & de quibus cum Thomistis certant. In primis scientiam mediam re & nomine ampiectitur: sic ille 1. part. cap. 3. num. 9. *Cæterum de nomine scientiæ mediæ, est enim veluti media inter scientiam simplicis intelligentiæ & illam visionis, quem admodum futura sub conditione, quæ sunt illius obiecta, neque expectantur ab ea præcisè vt possibilia neque vt absolutè futura, sed veluti medium quendam statum habentia, scilicet veluti conditionatè futura, propter quod scientiæ isti nomen attributum est satis accommodatum, scientiæ conditionatæ aut scientiæ mediæ. Quod autem patronos illius vocamus modernos assertores scientiæ mediæ, non id ita accipiant velim, quasi nos existimemus scientiam futurorum conditionatorum esse nouitium commentum prout illam aliqui immeritò appellant. Fatemur enim eam esse à sanctis Patribus agnitam, intellectam, traditam.* Hæc ille: deinde folio vltimo totius operis pag. 1. sic scribit ipse Dola: *Asserere quoque scientiæ mediæ maximam omnino promereri laudem, quod euidenter ostenderint prædeterminationes physicæ in rigore illo secundum quem à nonnullis defensoribus suis explicari solent, nequaquam esse tolerandas: & scientiam conditionatam omnino esse necessariam intellectui diuino infinitè perfecto: præsertimque esse vtilissimam ad prudenter sanciendo decreta prouidentiæ ac sapientiæ Dei.* Profectò modestiæ causâ numquam ego tantùm laudis deferrem scientiæ mediæ propugnatoribus, quantùm prædictis verbis Dola tribuit.

Id quod in assertoribus scientiæ mediæ Dolæ displicet, est vsus huiusmodi scientiæ, quia illâ putant ipsius assertores, omnia, quæ ad nostram libertatem spectent, facilè componi, quod falsitatis plenum esse ait numero citato, ideoque prædeterminantes plurimum vtilitatis Theologis omnibus atque adeò toti Ecclesiæ attulisse dum fortiter obstiterunt ne scientia media existimata fuerit vniuersum negotium conciliationis libertatis nostræ & diuinæ innocentiæ & sanctitatis, aliásque difficultates affines explicari per eam posse. Porrò cùm hunc vsum scientiæ mediæ in illius assertoribus Dola improbare affirmet, placet in medium adducere quomodo eâdem scientiâ vtatur Dola, seu quam vtilitatem Deo huiusmodi scientiam afferre fateatur, & ad quid necessariam esse huiusmodi scientiam affirmat. Asserit in primis testimonio modo relato vtilissimam esse ad prudenter sanciendo decreta prouidentiæ ac sapientiæ Dei. Deinde 1. part. cap. 7. vt explicaret quomodo posset cõponi infallibilitas diuinæ prouidentiæ circa prædestinatos, & circa actus nostros liberos cum libertate nostræ voluntatis, concordiam hanc scientiæ mediæ beneficio fieri affirmat, quia cùm Deus per scientiam mediam cognoscat quid voluntas sit factura, si Deus hunc actum intendat, vèl illum permittat *Deus* (sunt verba Dolæ loco citato, numero tertio) *de actu nostro à se volito & intento erit securissimus, quia nullum efficaciter intendet actum, neque statuet permittere aut efficere, vt vltra actus à nostra libertate liberè fiat nisi quem iam ante & secundum rationem priùs per scientiam conditionatam prævideret liberè à nobis esse producendum, si voluntas nostra in his vel in illis occasionibus poneretur.* Deinde paulò inferiùs. *Et sic patet qualiter admissâ nostrâ sententiâ reformatóque illo principio Philosophico facile sit intelligere & explicare quomodo in eadem actione liberâ tam naturali, quàm supernaturali, duæ illæ conditiones & infallibilitatis & contingentiæ vniri possint, quæ videbantur esse contrariæ, siquidem infallibilitas prouenit ex scientia conditionata Dei, libertas autem ex eo quod Deus neque prædeterminet voluntatem neque cum ea concurrat proximè, &c.* Continent hæc verba totam medullam doctrinæ, quam tradit vniuersa nostra Societas de scientia conditionata, de illius vsu, vtilitate, & necessitate: ad hoc enim nostri Authores illam in Deo exposcunt vt salua nostrâ libertate subsistat infallibilitas diuinæ prouidentiæ, quod verbis relatis defert Dola scientiæ conditionatæ. Hanc fuisse mentem omnium Doctorum nostræ Societatis dubitabit nemo, qui in illorum scriptis mediocriter fuerit versatus. Legatur noster Molina præcipuus huius scientiæ propugnator 1. part. quæst. 33. art. 4. & 5. disp. 1. membr. 11. §. *Et quidem Deus Optimus Maximus.* & quæst. 22. art. 1. disp. 2. Pater Suarez lib. 1. de scientia cap. 7. in Opusc. lib. 2. de scientia conditionata cap. 2. n. 5. Pater Vasquez 1. part. disp. 93. cap. 1. §. *Porrò aliqui*, disp. 98. cap. 4. §. *Hinc sequitur.* Pater Lessius de auxiliis cap. 4. num. 16. Pater Erize tractat. 3. disp. 22. cap. 3. Pater Alarcon tractat. 2. disp. 4. cap. 11. n. 2. &

23.

& reliqui omnes nostri Doctores : qui in hac re neque in vngue discrepant. Quod si apud illos non semel inuenies scientiam conditionatam necessariam esse ad nostram libertatem defendendam, non est quia sentiant formaliter ex vi huius scientiæ voluntatem liberam constitui cum aliquibus principiis, ex vi quorũ omnino inuariatorum libera non esset hac scientiâ ablatâ, sed quia libertas voluntatis componi non posset cum infallibilitate Prouidentiæ diuinæ, ac proinde ne Deus se exponeret periculo frustrandi sua decreta, vel cæco modo plura media prouideret voluntati ad effectum, quem Deus decreuisset, vt si ex vi huius non consentiret ex vi illius annueret, teneretur Deus voluntatem regere mediis principiis ex se connexis cum effectu, quæ cum illius negatione antecedenter componi non possent, ex vi quorum tota voluntatis euerteretur libertas.

24. Discursum hunc pulchrè exposuit doctissimus noster Ruisius tomo de scientia disp. 59. sect. 13. n. 11. his verbis, quibus rem totam propalauit. *Licet conditionata scientia sit absolutè necessaria ad certitudinem prædestinationis, & voluntatis Dei, ne patiatur periculum frustrationis, nihilominus ad consequendum effectum prædestinationis, vel potius vt iste homo qui prædestinatus est, sit vel aliter operetur, non requiritur conditionata scientia formaliter vt præscientia est. Cuius ratio à priori est, quoniam vt arbitrium concipiat liberam volitionem, satis est voluisse Deum tribuere omnia principia, siue naturalia siue supernaturalia iuxta exigentiam talis volitionis, & ex parte sua paratum obtulisse concursum necessarium; ita vt per Deum non stet, quominus arbitrium operetur. Hæc autem omnia sufficerent, vt arbitrium operaretur, nec illis omnibus præscientia conditionata superaddit aliquam virtutem actiuam, sed tantùm addit certitudinem per media, quoniam præuidet quid operaturum esset arbitrium.* Hæc Ruisius quibus alia plura similia potuerit Dola legere, & deprehendere totum scientiæ mediæ vsum, quem illius Assertores propugnant ab ipso Dola admitti, & tradi toto suo opere, illôque præcipuè indigere præ cæteris omnibus authoribus, vt doctrina, quam hoc opere tradit possit componi cum infallibili Dei prouidentia, siquidem minus concursus physici respectu nostrarum actionum Deo tribuit, quàm prædeterminantes & scientiæ mediæ Assertores, aduersus quos totam suam disputationem instituit. Quomodo autem ad defendendum concursum simultaneum voluntatis scientia conditionata tantùm prærequiratur modo explicato, quem admittit Dola antequam huius disputationem legissem, scripseram iam punct. 4. num. 43.

25. Displicet etiam Dolæ obiectum scientiæ mediæ, quod illius propugnatores assignant ad hunc concursum simultaneum componendum cum libertate. Quæ difficultas originem trahit ex eo, quod videatur concursus iste libertati aduersari, quomodo autem cum libertate rectè componatur ostendo P. 4. Insuper contr. 7. de Anima P. 6. num. 7. paucis tradidi quomodo assignandum sit obiectum scientiæ conditionatæ Dei secundùm diuersas opiniones, & efficaciter suadeo difficultatem in hoc obiecto assignando non ex hac materia procedere, sed totam originem trahere ex principio, quod in statu absoluto præcedit actum nostrum liberum : quod si semel cum libertate componatur, & vincatur difficultas in hoc principio absoluto cum libertate componendo, nulla erit in hoc obiecto scientiæ conditionatæ Dei assignando, de quo meum non est in hoc opere disputare, sufficiat principia Philosophica tradidisse, quibus in Theologia difficultates circa præsentem materiam possint componi, quod præstitisse puto hîc P. 4. & Contr. 7. de Anima P. 6. n. 7. ideo non amplius in hac re immorandum est, quia nihil lego apud Dolam quod vel leuem ingerat difficultatem.

26. Circa præcipuam quæstionem, quâ intendit Dola Deum non concurrere immediatè ad actus nostros liberos, non multùm cum illo contendam, quia in toto opere argumentum nullum inuenio pro sua sententiâ, quod in his, quæ scripseram in hoc Punct. & P. 4. antequam hunc authorem legissem solutum non sit, aut facilè solui non possit : adducam illico duo fundamenta, quibus vnicè sua innititur sententia, & solutiones referam, quas adducit rationi, quâ stabiliuimus Deum necessariò concurrere cum omnibus causis secundis concursu simultaneo identificato cum concursu causæ secundæ. Antea verò quàm ad hæc perueniam placet aduertere plures Doctores pro sua sententia Dolam congessisse, part. 4. à cap. 3. vsque ad 8. de quorum mente longum esset sigillatim disputare, tantùm assero plerosque tantùm asserere Deum non esse causam actionis peccaminosæ formaliter, quatenus hæc fundamentum est malitiæ moralis, quia hæc non fundant malitiam vt procedentem à causa prima, à qua secundùm totam suam entitatem physicam physicè producitur, sed quatenus procedit à causa secunda. Vnum præ omnibus impatiens fero annumerari à Dola, ac si assereret Deum non immediatè concurrere [illegible] voluntate concursu immediato, & identificato [illegible] concursu eiusdem voluntatis : Is est eruditissimus noster Didacus Ruiz à quo suam sententiam frustrà conatur extorquere Dola 4. part. cap. 8. num. 5. §. *sanè iste author*. Discursus Dolæ hic est: Asserit docuisse nostrum Ruisium variis in locis concursum Dei eumdem esse cum concursu creaturæ, existimat tamen oppositum docuisse, vel saltem doctrinam tradidisse, ex quo oppositum inferatur totum de scientia Dei disp. 59. sect. 1. concl. 1. num. 6. vbi hæc habet : *Physica prædeterminatio non continetur expressè in Scriptura sacra, neque definitur à summis Pontificibus, sacrisve Conciliis, neque traditur à Patribus Ecclesiæ : imò potius hæc omnia si bene considerentur, efficaciter probant possibile esse actualiter dissentire etiam in sensu composito cum concursu primæ causæ, atque motione diuina.* Ex quibus verbis sic argumentatur. Concursus Dei potest componi cum dissensu, & disiungi à consensu voluntatis : ergo concursus Dei distinguitur à concursu voluntatis, quia idem à seipso nequit disiungi. Nescio quo fine argumentum instituit Dola, cùm ipsum non lateret nomine concursus Dei sæpè non intelligi concursum in actu secundo, quem identificatum esse cum concursu causæ primæ contendimus, sed concursum in actu primo, hoc est, causam ipsam vt paratam ad concurrendum, de qua agit Ruisius, & quam distingui à concursu in actu secundo admittunt omnes. Solutionem hanc Dolam non latuisse, neque illius doctrinam ab illo posse negari, ipsius testantur verba cap. 2. num. 5. quæ iam do : *Concursum dixi in actu secundo, siquidem qui hac distinctione concursus in actu primo & in actu secundo vti solent, appellant concursum in actu primo causam ipsam vt paratam ad concurrendum, seu ipsam animi præparationem, si sermo sit de agenti intellectuali, quâ præparatione animi causa est proximè disposita ad operandum.*

27. Totum fundamentum quod adducit Dola ad negandum concursum immediatum Dei cum causa secunda, est non posse concursum istum componi cum libertate voluntatis & sanctitate Dei, siquidem ex vna parte læderetur libertas, & ex alia actio peccaminosa Deo tribueretur, & posset dici author peccati. Quomodo concursus iste possit componi cum

libertate

libertate latè tradam Punct. 4. vbi explicabo modum, quo causa prima cum secunda libera concurrat. Et ex hoc concurrendi modo facilè constabit peccatum Deo non esse imputandum, siquidem concurrit ad materiale illius determinatus à voluntate, quæ se liberè determinat ad talem actum, cum qua Deus concurrit, vt fiat muneri causæ primæ; quomodo autem causa secunda primam determinet, & in quo sensu intelligenda sit hæc determinatio explico Punct. 4. citato.

28. Innumera argumenta adducit Dola contra conclusionem, quam propugnandam suscepit, quibus authores nostrum concursum simultaneum probare intendunt, quorum nonnullis satisfeciſſe non inficior, quia ad conclusionem quantumuis certam & euidentem probandam adduci possunt plura argumenta, quibus neque probabilis apparet, quomodo verò respondet argumentis à me adductis, quibus firmius innititur nostra conclusio, & quibus ad illam stabiliendam præcipuè vruntur authores, iam subiicio.

29. Ad argumentum adductum num. 6. quo probabam Deum immediatè influere in effectum, quia aliàs non posset illum impedire, quod est absurdum, respondet Dola 4. part. cap. 19. num. 7. Deum posse impedire actionem causæ secundæ destruendo illam, aut virtutem agendi, quam habet. Secundò respondet posse Deum impedire actionem causæ secundæ immittendo illi qualitatem incompossibilem cum actione & stupefactiuam virtutis agendi. Rursus ait forsan posse actionem impediri à Deo non conferendo illi virtutem, quâ se possit determinare ad singularitatem indiuiduationis actionis, quâ determinatione non præstitâ causa secunda nihil operabitur. Rursus posse Deum impedire actionem volantatis eam diuertendo ad alia obiecta; alióve modo posse impediri actionem à Deo, augendo resistentiam passi, si sermo sit de actionibus, quæ transeunt in subiectum capax resistentiæ. Vltimò posse à Deo impediri actiones, si dicatur has dependere à permissione diuina.

30. Ex his omnibus modis hunc vltimum, qui probabilitatis aliquid habere posset, impugnaui num. 7. Modus alius, quo Deus dicitur posse impedire actionem non determinando indiuiduationem illius sustineri nequit, quia ad conseruationem effectus iam producti non requiritur hæc determinatio, cùm iam sit causa determinata ad conseruandum effectum, quem produxit, & de hac conseruatione eadem est difficultas, ac de prima productione, quia sicut Deus potest impedire primam productionem, sic & conseruationem, & non minùs absurdè hoc, quàm illud Deo negaretur. Neque hæc solutio potest subsistere cum doctrina Dolæ, cùm enim ipse sibi obiecisset negato immediato concursu Dei non posse indiuiduationem effectus determinari à Deo, quia nullus supereſt modus, quo Deus determinet productionem, quæ ab ipso immediatè non procedit. Respondet 4. part. cap. 18. num. 6. hanc determinationem posse tribui non Deo, sed causæ secundæ his conditionibus affectæ. Primus modus impediendi actionem destructâ causâ sufficiens non est, non enim tutè dicetur Deum non posse conseruatâ causâ impedire effectum ab illa producendum. Reliqui alij modi per qualitatem stupefactiuam actionis, per augmentum resistentiæ passi, vel per distractionem animi ad alia obiecta, indignè Deo tribuuntur, nimis enim illius omnipotentiæ derogatur, si non valeat effectus positiui productionem impedire, absque aliûs effectus actione positiuâ.

Ad argumentum adductum num. 11. quo probabam effectum dependere à Deo per eamdem actionem, quâ dependebat à causa secunda, quia actio causæ secundæ vtpote creatura, à Deo dependere debebat; respondet Dola part. 4. cap. 17. num. 5. fieri posse non solùm actionem non dependere à Deo immediatè, verùm etiam posse dari causam secundam, quæ dum alium producit effectum, non dependeat immediatè à Deo, sed tantùm mediatè, & remotè, nimirum mediante aliâ causâ secundâ. Hæc solutio impugnanda est ex eo, quod Deus non potuerit effectum productum corrumpere, seu non productum impedire, quin destrueret non solùm causam proximam, à qua dependebat, sed etiam causas remotas, quousque peruenîret ad illam, in quam Deus immediatè influebat. Quæ impugnatio coincidit cum illa, quam adhibui argumento præcedenti, licet plus absurdi extorqueat ab opposita sententia, ex qua deducit non posse Deum aliquem effectum destruere absque alia maiori opera, videlicet absque corruptione plurium causarum. 31.

PVNCTVM II.

An prima causa determinet secundam ad indiuiduationem effectus.

1. MNIS causa necessaria determinata est per suam naturam ad speciem effectus naturaliter producendi; ita vt, si ignis aliquid producat in passo approximato effectus productus sit calor; & non frigiditas: ex se enim substantia ignis petit producere calorem, & non frigiditatem; quam nequit sua attingere actiuitate. Cum hac determinatione quoad speciem, est alia indifferentia quoad indiuiduationem; ignis enim, qui petit calorem, & non frigiditatem producere, indifferens est, vt producat hunc, vel illum calorem, ex omnibus, quos in sua actiuitatis continet sphæra. Hæc indifferentia determinanda est ab aliqua circunstantia, seu comprincipio ab igne distincto, in cuius cognitionem constituitur disputatio. Dixi causas necessarias determinatas quoad speciem effectus naturaliter producendi; quia si effectus esset supernaturaliter producendus per potentiam obedientialem, tunc determinatio quoad speciem non à causa naturali, sed à Deo illam eleuante procederet, verbi gratia, si aqua haberet potentiam obedientialem ad producendum habitum charitatis, & habitum fidei; dum hic, & nunc habitum charitatis à Deo eleuata produceret, determinatio quoad speciem à Deo eleuante procederet; ideò enim produceret habitum charitatis, potiùs quàm fidei habitum, quia Deus illam eleuaret ad hunc habitum, & non ad illum. Oportet etiam aduertere determinationem quoad speciem tribuendam esse principio adæquatè actiuo necessariò, non inadæquato; quia potentia visiua indifferens est ad producendas visiones specie distinctas circa obiecta diuersa; cuius indifferentia determinatur per aliud comprincipium, videlicet speciem impressam; qua posita non potest potentia visiua vltra certam, & determinatam speciem visionis se extendere. Causa libera non solùm indifferentiam habet quoad exercitium; sed etiam quoad speciem effectus producendi:

ducendi : voluntas enim sæpe est libera ad amandum, & odio habendum : quæ libertas intrinsecè includit indifferentiam ad actus amoris, & odij specie distinctos. Hæc indifferentia, quoad speciem actuum ab ipsa voluntate determinatur ; aliàs libertatem non haberet quoad specificationem ; illius enim est libertas, cuius determinatio indifferentiæ. Solùm impræsentiarum examinandum superest : à quo proueniat determinatio quoad indiuiduationem effectuum, tam in causis creatis liberis, quàm in necessarijs ?

2. Pater Vasquez tom. 1. in 3. part. disput. 74. cap. 7. num. 46. affirmat, causas omnes naturales determinari quoad indiuiduationem effectuum, quos producunt, à circunstantijs extrinsecis ; ita vt in hoc tempore, in hoc loco, & in hoc passo, necessario ab hoc agente, procedat hic numero effectus, & hæc numero actio. De actionibus liberis asserit in fine disputationis num. 53. voluntatem esse omnino liberam, non solùm quoad speciem actus ; sed etiam quoad indiuiduationem. Indiuiduationem effectuum non prouenire ab his circunstantijs ; sed à Deo parante concursum ad hunc numero effectum, potiùs quàm ad illum, docuerunt Gregorius de Arimino in 1. distinct. 17. à 2. ad 7. & d. 25. quæst. 1. artic. 1. P. Suarez in Metaphysic. disput. 5. sect. 3. num. 34. & sect. 6. à num. 6. Conimbr. 2. Physic. cap. 7. quæst. 15. art. 2. & 2. de generat. cap. 11. quæst. 1. art. 3. Fonsec. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 9. sect. 10. Rub. tract. 4. quæst. 9. num. 3. Hurtad. disp. 10. sect. 4. Arriag. disp. 1. Metaph. sect. 3. subsect. 9.

3. Acquiesco huic posteriori sententiæ ; patienter autem non fero, illam intendere probare Arriagam ex principijs nostri Vasq. qui oppositam defendit. Sic argumentatur Arriaga loco citato. Angeli solo numero distincti potuerunt produci à Deo sub eisdem circunstantijs temporis, & loci ; imò qui producti sunt in hoc tempore, & in hoc loco potuerunt produci in alio : quod adducit ex Vasq. tom. 2. in 1. part. disput. 124. num. 14. & disput. 181. cap. 3. ex quo infert Arriaga alios effectus videlicet cognitiones Angelorum, & productiones formarum materialium potuisse alio tempore produci. Porrò difficultatem hanc non admodum attentè est meditatus Arriaga ; qui solutionem luce clariorem non vidit, quam breuiter subijcio. Determinatio circunstantiarum constituit Vasquez in ordine ad rationem effectuum, ad quam causæ non se valent determinare vnde circunstantiæ non determinant calorem, vt producat calorem, potiùs quàm frigiditatem, quia calor ex se determinatus est ad calorem producendum : determinant verò hæ circunstantiæ (loquor in sententia Vasquez) calorem producentem ad hanc numero caloris productionem, ad quam simul, & alias eiusdem speciei calor erat indifferens. Ex hac doctrina productio Angeli in doctrina Patris Vasquez non determinatur quoad indiuiduationem, ratione circunstantiarum : quia cum illius principium effectiuum sit Deus, qui apprimè nouit vltimam indiuiduationem cuiuscumque Angeli, & cuiusuis productionis Angelicæ, valet se determinare ad hunc numero Angelum, & hanc numero Angeli creationem, per actum, quo dicat volo creare hunc numero Angelum per hanc numero creationem. Et sicuti voluntas creata non determinatur ab aliquo extrinseco secundùm rationem effectus ad quam se determinare valet : ita neque Deus determinatur ab extrinseco secundùm aliquam rationem ad effectum ab ipso producendum, quia ipse valet se determinare ad omnem rationem effectus per actum voluntatis, quo imperet omnipotentiæ non tantùm creationem Angeli quoad speciem, sed etiam hanc numero creationem. Hac solutione satisfacio Hurtado asserenti secundùm hanc sententiam fore Angelos Autumnales, qui tempore Autumno poterunt produci, sicuti sunt cascj Augustales, & fructus verni, & hyberni ; Angelorum enim causa libera quoad indiuiduationem effectus, quem producit independenter à quibuscumque aliis circunstantijs, se determinat ad hunc Angelum ex vi huius actionis præ aliis creandum.

Neque placet argumentum, quod contra hanc opi- 4.
nionem facit omnium ferè recentiorum turba, videlicet Beatissimam Virginem meruisse ex Christi meritis accelerationem incarnationis, & hoc tempore concipi ipsum Christum, qui iam supponebatur futurus ; quia licet hoc argumentum rectè probet potuisse Christum hoc, vel illo tempore concipi de potentia absoluta (idem dico de quolibet alio effectu) non probat, has circunstantias loci, & temporis non exigere hanc numero productionem ; contra quam exigentiam potest Deus, quemcumque hominem, in quocumque tempore, producere.

Sentio voluntatem creatam non posse se ipsam 5.
determinare ad indiuiduationem actus, quem producit. Probant ferè omnes conclusionem hac ratione. Intellectus non cognoscit rationem indiuidualem huius actus amoris : ergo ratio indiuidualis actus, vt distincta ab omni alio actu indiuiduo tendente circa idem obiectum, non est libera voluntati. Non acquiesco rationi : contra quam sic argumentor. Ad hoc, vt actus sit liber, non requiritur cognitio actus, qui formaliter in se liber est ; sed tantùm cognitio obiecti, vt patet in volitionibus liberis, quas tantùm præcedit cognitio *obiecti* voliti : ergo ex eo quod ratio indiuidualis actus non cognoscatur, non infertur non posse esse liberam respectu voluntatis. Rem confirmo, & rationem vrgeo. Ratio specifica amoris, vt distincta ab odio, & intensio actus liberè exercentur respectu voluntatis, intellectu non cognoscente rationem specificam amoris, neque illius intensionem : ergo ex eo quod intellectus non cognoscat rationem indiuidualem actus, non infertur hanc non esse liberam voluntati. Deinde etiamsi indiuiduatio omnium actuum cognosceretur expresè, & distinctè à voluntate, nihilominus voluntas non valeret se determinare circa omnium indiuiduationem, quod sic probo. Cognitio, qua ego cognosco meum actum charitatis, verbi gratia, erga Deum immediatè, & per se non conducit, vt ego exerceam actum charitatis, quia hic tantùm regitur cognitione, qua proponitur illius obiectum, scilicet Deus, vt bonus : ergo tantùm potest conducere, vt ametur talis actus charitatis per actum reflexum imperantem, quo ego dicam : *Volo elicere talem numero actum charitatis*, ex vi cuius imperij eliciatur hic numero actus charitatis : ergo cognitio indiuiduationis tantùm potest conducere, vt imperetur à voluntate : ergo indiuiduatio, ex eo quod cognoscatur, tantùm potest esse libera, quatenus potest esse volita, & amata per actum reflexum imperantem talem indiuiduationem actus : ergo indiuiduatio actus voluntatis, quæ non procedit ab illo actu reflexo illam imperante, etiamsi cognoscatur non potest esse libera respectu voluntatis : sed non possunt omnes actus indiuidui voluntatis procedere ab alio actu reflexo : ergo si illorum indiuiduatio expresè cognosceretur ab intellectu, non posset esse libera. Non posse omnes actus indiuiduos voluntatis procedere ab alio reflexo imperante manifestè probatur ; quia si actus procedit ab alio imperante, alius ille imperans vel procedit ab imperante, vel non ?

si

si procedit, pergo vlterius, & de illo, à quo imperans imperatur, inquiro, an imperetur ab alio? Donec veniam ad aliquem non imperatum, quem si non inuenero, in infinitum abibo: de illo ergo non imperato dici non poterit aliquid conducere cognitionem suæ indiuiduationis, vt voluntas liberè se ad illam, præ aliis tendentibus in idem obiectum, determinet.

6. Desiderabis rationem, propter quam voluntas potens se determinare ad speciem, & intensionem actus, non possit se ad illius indiuiduationem determinare: illam accipe. Ad illud valet voluntas se determinare, ad quod trahitur in actu primo ab obiecto, & ad quod ex vi cognitionis allicitur, & inuitatur: cognitio autem bonitatis inuitat, & allicit voluntatem ad amandum, & non ad odio habendum: & ita voluntas ex vi cognitionis, qua repræsentatur obiecti bonitas, inuitata ad amandum, valet se determinare ad amorem; quod est determinare se ad specificationem actus. Idem dico respectu intensionis: quia bonitas obiecti voluntatem trahit ad amorem, & quo maior est illa, & viuacius proponitur, trahit ad maiorem, seu intensiorem amorem; ad quem inclinat cognitio bonitatis, & ita voluntas inuitata per cognitionem ad totam intensionem amoris, quam potest elicere, ex vi talis cognitionis, valet intra illam intensionem, se determinare ad plures, pauciores ve gradus amoris, etiamsi illorum intensionem, aut specificationem non cognoscat. Respectu indiuiduationis hæc ratio non habet locum: quia nulla apparet ex parte obiecti bonitas, vel formalitas, quæ petat amari hoc indiuiduali actu amoris, & non alio eiusdem rationis, neque ex obiecti meritis (vt sic loquar) illi debetur talis numero actus amoris, vt distinctus ab omni alio, ex meritis autem obiecti boni, seu rationis formalis terminantis actum amoris, debetur amoris actus, vt distinctus ab actu odij, & debetur amor in tanta intensione, salua libertate voluntatis, quæ potest obiectum, quod ex vi repræsentationis, qua obijcitur, petit amari amore intenso, vt sex, ad quem inclinat illius repræsentatio, amare actu intenso, vt quatuor, vel tantum vt duo, seu in quacumque intensione contenta infra maximam, ad quam se potest extendere ex vi bonitatis propositæ, seu cognitionis inclinantis ad amorem. Ex hoc inferes rationem, propter quam voluntas non potest se determinare ad indiuiduationem actus esse, quia nulla apparet formalitas in obiecto volito, quæ inclinet ad hanc indiuiduationem actus, vt distinctam ab omni alia eiusdem speciei.

7. Danda est vltima determinatio indiuiduationis effectus procedentis à causa creata. Deo, qui causam necessariam determinatam quoad specificationem, & liberam se determinantem ad speciem effectus, determinat ad hanc indiuiduationem effectus, & actionis, vt distinctam ab omni alia eiusdem speciei. Moueor ad asserendum hanc determinationem prouenire à Deo, & non à circunstantiis; quia determinationem hanc posse à Deo procedere difficultate caret, & vix concipi potest, quomodo ab aliis circunstantiis possit procedere; quod sic ostendo: Si tempus determinat hunc numero effectum, inquiro; quis determinat hoc numero tempus? seu hunc numero cæli motum, potiùs quàm illum? Si dicas tempus imaginarium; clarè impugnaberis; quia hic numero cæli motus potuit esse in hoc vel in illo imaginario tempore eo modo, quo dicitur motus esse in tempore imaginario. Fortiùs: tempus imaginarium nihil est reale; sed tantùm purum figmentum: quomodo ergo valebit determinare indiuiduationem effectus realis, & positiui? Deinde de circunstantia loci inquiro; quæ ista sit? an locus extrinsecus? hic non; quid enim mea hoc, vel illo aëre ambiri? hac vel illa tegi veste ad hanc numero volitionem, & non aliam ab hac distinctam producere? Si dicas esse locum intrinsecum, seu præsentiam; rursus teneberis alias circunstantias assignare, quibus hæc quoad indiuiduationem determinetur. Recurres ad spatium imaginarium loci, quod eodem modo reiicitur, ac spatium imaginarium temporis. Deinde licèt corpus non possit habere in alio spatio præsentiam, quam in isto habet; potest tamen in isto hanc, vel illam habere; homo enim, qui ab hoc spatio discedit, etiamsi ad illud redeat, non eamdem numero præsentiam acquirit; sed aliam numero distinctam, alias idem numero effectus reproduceretur, præcipuè in corporibus cœlestibus, quæ sæpe idem spatium remeant, & idem indiuisibiliter sumptum cum eadem indiuisibili correspondentia partium occupant, quod prius occupauerant. Video te de spatio imaginario loci, ad spatium imaginarium temporis fugientem, vt vim argumenti effugias: sed imaginaria satis est solutio, quæ ab imaginariis desumitur. Et sanè percipi non potest: quomodo circunstantiæ adeò extrinsecæ possint hanc præstare determinationem: neque vlla est positiua ratio, quæ id suadeat, ex quo non leue desumitur fundamentum pro nostra sententia.

8. Rursus argumentor pro sententia tradita: Deus est causa libera omnium effectuum, quos producit vt causa prima cum causis secundis, & necessariis: ergo sicut causa libera creata determinat effectum secundùm rationem, quam potest determinare, causa libera increata determinabit eumdem effectum secundùm rationem, quam potest illum determinare, salua libertate causæ liberæ creatæ, & determinatione causæ necessariæ: sed Deus potest determinare indiuiduationem effectus salua libertate causæ liberæ creatæ, & determinatione causæ necessariæ: ergo illam determinabit. Sola pars illa Minoris, quæ asserit Deum posse determinare indiuiduationem volitionis, salua libertate voluntatis, quam aliqui negarunt indiget probatione, illam exhibeo. Circunstantiæ temporis, & loci secundùm communem sententiam non tollunt libertatem, etiamsi determinent indiuiduationem effectus: ergo neque Deus libertatem auferet, si idem præstet, sicuti enim determinatio, quæ est à Deo non est à voluntate: sic determinatio, quæ esset à circunstantiis non proueniret à voluntate: ergo sicuti hæc non esset contra libertatem voluntatis, ita neque illa. Secundò etiamsi voluntati liberum sit amare, vel non amare, non est illi liberum ex suppositione, quod liberè sit amatura amare hoc numero actu, potiùs quàm alio eiusdem rationis specificæ tendente in idem numero obiectum: ergo determinatio quoad hanc indiuiduationem non potest esse contra libertatem voluntatis, determinatio enim actus secundùm rationem, qua liber non est respectu voluntatis, non potest huius lædere libertatem. Secundò modus, quo Deus determinat voluntatem ad hanc numero volitionem, est parando concursum indifferentem, vt voluntas eliciat, vel non eliciat hunc numero actum, & non parando similem concursum ad alios actus eiusdem rationis, qui possent ex eisdem principiis huius loco procedere: ex quo infertur, quòd si voluntas sit operatura pro sua libertate, hunc actum eliciat, & non alium salua illius libertate ad hunc eliciendum, & non eliciendum: ergo determinatio indiuiduationis volitionis præstita à Deo nullo modo lædit libertatem voluntatis.

9. Obiicies, sequi ex nostra sententia Deum esse causam, vt sit potius hoc peccatum, quàm illud: quod est absurdum. Respondeo, Deum nullo modo esse causam malitiæ peccati: ac proinde non esse causam, vt potius sit hæc malitia, quàm illa, neque Deo tribuitur, vt hîc, & nunc sit hæc numero actio materialis peccati; quia Deus non positiuè determinat illius existentiam; sed parat concursum indifferentem ad illam, quem non præbet ad aliam existentiam eiusdem rationis: ac proinde Deo tribui potest negatio existentiæ aliûs actionis materialis peccati, quia non præstat concursum indifferentem ad illum, sine quo fieri nequit: existentia verò huius actionis materialis causæ secundæ tribuenda est; quia hæc tantùm illam determinat offerente Deo concursum indifferentem ad actionem peccaminosam exhibendam, & non exhibendam. De hoc iterum latiùs, & opportuniùs redibit sermo Punct. 4. §. 5. à num. 46.

10. Obiicies præterea: Causa prima determinat effectus quoad indiuiduationem: ergo quoad speciem; quia indiuiduatio, & ratio specifica effectus non distinguuntur. Alio modo solet ex eodem principio obiici. Causa secunda determinat effectum quoad specificationem: ergo quoad indiuiduationem; quia specificatio, & indiuiduatio in effectu non distinguuntur. Hoc argumentum æquè procedit in sententia, quæ determinationem indiuiduationis tribuit extrinsecis circumstantiis. Respondeo indiuiduationem, & speciem à parte rei non distingui in hoc indiuiduo; & causam determinari quoad speciem esse idem, ac determinari quoad plura indiuidua sub disiunctione, hoc videlicet, vel illud, ex quibus Deus vnum determinat; qui non dicitur determinare rationem specificam; quia quodcumque quod determinaret, ex his, ad quos causa secunda sub disiunctione est determinata, eiusdem esset speciei cum hoc, quod determinat.

PVNCTVM III.

De physica prædeterminatione.

1. ON disputo modò, an physica prædeterminatio libertatem lædat? vel an requiratur ad actus liberos salutares, ex speciali prouidentia Dei erga prædestinatos? hoc enim ad Theologum attinet; sed an præcisè ex modo physico, quo effectus producitur, necessariò sit constituenda, nécne?

§. I.

Vtrâque sententiâ proposita, verior eligitur.

2. STatuimus iam strictissimam dependentiam, quam habet causa secunda à prima, non solùm vt existat; verùm etiam vt operetur, ex vi cuius nihil potest causa creata producere, Deo non concurrente cum illa ad effectus productionem. Indagandum est modò, an Deus tantùm concurrat cum creatura concursu simultaneo per actionem indiuisibiliter dependentem à causa prima, & à causa secunda? an verò concurrat per præuisam aliquam præmotionem, seu qualitatis infusionem, ex vi cuius causa determinatur ad operandum?

3. Vniuersa Thomistarum schola, vt viam sterneret ad alia Theologiæ altiora, præter concursum comitantem causæ primæ cum secunda, antecedentem, seu præuium alium his temporibus inuenit, quem acerrimè propugnat; asseritque necessum esse aliquid produci à Deo in causa secunda, quod huius operationem præcedat, & prædeterminet, ex vi cuius causa secunda prædeterminetur ad operandum. Hic concursus præuius variis nominibus à Thomistis nuncuparur. Quidam illum appellant physicam prædeterminationem; aliis prænotionem; alij qualitatem prædeterminantem; alij impressionem; alij complementum. Tota Societatis schola qualitatem hanc toris viribus reiicit. Vtriusque scholæ Doctores abundè apud quemlibet reperies; ideò nullum refero: tantùm moneo nullum ex nostræ Societatis auctoribus non illam abundè impugnasse: ex illustrissima verò Dominicanorum familia nullum, ante Bañez qui huius prædeterminationis fuit primus parens, illam docuisse, & post hunc illam abiurasse Aluelda disput. 58. & disput. 6. membr. 2. & M. Fr. Laurent. Gutierrez vir miro ingenio præditus, excellénsque doctrinâ, vehementer semper hanc prædeterminationem stomachatus est, & M.D.Fr.Antonius Viezma Episcopus Petrensis, & postea de Almeria, qui diu primarius Cathedræ Theologiæ, magno huius Complutensis Vniuersitatis plausu, fuit Professor, numquam materias de gratia, scientia, & prædestinatione scripsit, neque verbo explicauit, ne in hanc prædeterminationem, contra propriam mentem prædeterminatus, incideret, vt sæpe nostris ipse testatus est.

4. Affirmo qualitatem hanc, iuxta principia Philosophica, admittendam non esse, neque in causis liberis, neque in necessariis; quia in vtrisque absque vlla necessitate, & sine fundamento ponitur. Non esse necessariam in causis necessariis, sic probo. Hæc qualitas ponitur in causis, vt determinentur ad operandum: sed causa necessaria ex sua natura, & per suammet entitatem est determinata ad operandum, quotiescumque habet paratam omnipotentiam, vt cum illa comitanter concurrat ad effectum: ergo præter omnipotentiam paratam ad concurrendum cum illa per concursum comitantem, superfluè alia præmotio, seu determinatio ponitur. In causis liberis eodem modo fit argumentum: etiamsi causa libera ex sua natura non sit determinata ad operandum, eo ipso quod sit libera, talis est naturæ, vt positis omnibus requisitis ad operandum, & non operandum, valeat se determinare ad operationem, & carentiam eiusdem; aliàs non esset libera; quia principium liberum essentialiter dicit principium indifferens potens se determinare: ergo vt causa libera determinetur, necessaria non est hæc præmotio; sed sufficit applicatio obiecti per cognitionem proportionatam ad illud amandum; & si quæ sunt alia requisita ad actum amoris; videlicet habitus supernaturalis, si actus producendus futurus sit supernaturalis: ergo superfluè excogitatur hæc qualitas, seu præmotio. Multa sunt capita, ex quibus intendunt Thomistæ necessitatem huius physicæ qualitatis præmunire, in causis liberis illam ex indifferentia voluntatis exposcunt; in liberis, & necessariis illam expostulant ex subordinatione causæ secundæ ad primam; ex necessitate concursus causæ primæ, quam habet secunda, vt operetur, ex ratione causæ primæ. Quæ omnia percurram, vt probem ex nullo capite, qualitatem hanc esse necessariam; & Thomistarum argumenta simul diluam.

***

§. II.

§. II.

Indifferentia voluntatis non arguit necessitatem physicæ prædeterminationis.

4. EX indifferentia, & indeterminatione voluntaris, quam habet in actu primo, inferre volunt Thomistæ physicam prædeterminationem, qua per modum actus primi determinetur ad actum secundum. Deinde, quia determinatio prouenit à principio actiuo; ac proinde existimant non posse à voluntate prouenire; quia hæc est principium actiuum, & nihil potest esse principium actiuum, & passiuum secundum eamdem rationem. Expendam hæc argumenta postquam de hac re diuersas sententias, illarúmque auctores dedero.

5. Docuit Ægidius Romanus in 2. distinct. 25. quæst. vnica, art. 3. ad argumenta, dub. 2. art. 6. & in 1. dub. & 2. & quodlib. 3. quæst. 16. Voluntatem non esse potentiam actiuam, sed purè passiuam; nihilominus se ipsam determinare: quia dum se continet à prosequutione huius obiecti, consequens est, vt contrarium obiectum agat in voluntatem. Exempli gratiâ, illi obiicitur delectatio fornicationis, & diuina lex prohibens fornicationem, si contineat se ab amore fornicationis, per hanc continentiam determinat se ad amorem diuinæ legis, quem producit suum obiectum in voluntate tali continentia supposita. Quòd si voluntas contineat se ab amore diuinæ legis, determinatur ad fornicationis amorem; quia huius delectabile obiectum illum necessariò producet in voluntate. Ægidium sequutus est Arg. dist. 25. quæst. vnicâ, art. 1.

6. Hæc opinio est omnino improbabilis, & aliena à vera doctrina Patrum, & Conciliorum asserentium, voluntatem concurrere ad nostram iustificationem. Cognosce testimonium ex Trident. sess. 6. cap. 4. quo vtor Controu. 5. de anima, Punct. 1. num. 11. ad probandum voluntatem actiuè concurrere ad suas operationes. Ratione philosophica clarissimè impugnatur: voluntas nihil effectiuè agit circa duplex obiectum propositum in hac sententia, verbi gratia, circa delectationem fornicationis, & circa amabilitatem diuinæ legis prohibentis fornicationem: ergo quatenus est ex se æquè se habet circa vtrumque obiectum, neque est aliqua ratio propter quam dici potest magis continere se circa hoc obiectum, vt oppositum necessariò sui amorem in illa producat, quàm circa illud, vt ab hoc amor ipsius producatur: ergo neque per continentiam amoris, neque per productionem eiusdem magis se determinat circa hoc obiectum, quàm circa illud: ergo tota determinatio ex ipsis obiectis expectanda est.

7. Secundò: continere se ab hoc obiecto, dicit voluntatem posse determinari in illud, & se ab hac tendentia abstinere, non enim dicimur abstinere ab obiecto, quod adhuc concupiscere nequimus: sed voluntas circa nullum obiectum potest per productionem amoris ab illa dimanantem tendere: ergo per negationem huius tendentiæ non se continere potest ab aliquo obiecto. Sed esto, contineat se per hanc negationem: hæc negatio est necessaria; quia illius habitus non subiacet voluntati: ergo non se liberè continet. Deinde esto libera. Hæc negatio est circa vtrumque obiectum: ergo circa vtrumque se continet: ergo non magis se determinat ad vnum, quàm ad aliud. Si continentia ponatur in negatione passionis, eodem modo reiicietur. Quia voluntas, dum agens operatur, non potest se continere à passione; quia necessariò patitur. Dum non operatur agens pati nequit, ac proinde negatio passionis non illius continentiæ danda est, neque voluntas potest determinare agens, vt agat, vel illud coërcere ne agat; quia hoc nequit præstare voluntas per suammet entitatem, quæ indifferens est ad patiendum, & non patiendum. Quod si per suam entitatem id præstaret, non fieret liberè ab illa, sed necessariò: non per aliquid superadditum; quia hoc produci nequit à voluntate, quæ principium effectiuum non est in hac sententia: ergo nullo modo voluntas potest intelligi continere se libere circa hoc obiectum, potiùs quàm circa illud. Mitto rationes alias, quæ longiùs possent contra hanc sententiam expendi.

8. Communis Scholasticorum sententia docet respectu actuum voluntatis solâ ratione differre agens, & pariens; ac proinde voluntatem ipsam se actiuè determinare, & passiuè suos actus recipere. Ita Scotus in 2. distinct. 25. quæst. vnica, §. *Ad primam rationem.* Bassolis in 2. distinct. 25. quæst. 1. Henric. quodlibeto 9. quæst. 5. & quodlibeto 11. quæst. 6. & 7. & quodlibeto 12. quæst. 26. & ferè omnes antiqui.

9. Multiplex est principium respectu volitionis; quoddam actiuum physicè influens, sicuti voluntas, & habitus: aliud se tenens per modum conditionis, seu moralis causæ, sicuti cognitio in multorum sententia. Rursus inter principia actiuè concurrentia voluntas tantùm concurrit determinando actionem, ad cuius determinationem concurrit habitus. Alia sunt principia, quæ concurrunt non determinando actionem; sed quasi determinata à voluntate; sicuti habitus, qui necessariò concurrit dependenter à voluntate, & causa prima, quæ per decretum liberum, quà ipsa vult liberè suam omniporentiam voluntati exhibere, vt pro sua libertate cum illa operetur, vel non operetur, omniporentiam subdit voluntati; ita, vt integrum sit voluntati cum illa veluti cum habitu operari, vel non operari. Hæc certa sunt, & suis locis adamussim explicanda. Sit

10. CONCLVSIO. Principium actiuum determinans volitionem, non distinguitur à principio passiuo respectu eiusdem volitionis; hoc est, voluntas, quæ cum omnibus requisitis constituta, potens operari se ipsam determinat per actionem physicè fluentem ab illa, secundùm eamdem entitatem est principium actiuum, & passiuum volitionis: reliqua verò, quæ voluntatem adiuuant ad producendam actionem, per quam ipsa se determinat, non sunt principium passiuum volitionis. Ex quo infertur principium actiuum, & passiuum volitionis distingui tanquam includens, & inclusum: actiuum enim dicit quidquid passiuum, & aliquid vltra. In hanc sententiam interpretor Doctores omnes asserentes, non distingui, nisi per rationem principium actiuum, & passiuum volitionum. Loquuntur enim de principio actiuo determinante; non verò de principio actiuo in tota sua latitudine. Sit

11. SECVNDA CONCLVSIO illata ex prima, quæ propria huius est loci: Principium actiuum volitionis liberæ agit quatenus est in potentia ad agendum, & non agendum, & omnino indifferens; quam indifferentiam non admittit, nisi per ipsam volitionem, quæ est determinatio principij, ante quam nulla alia supponitur. Hæc conclusio est deducta ex doctrina Angelici Doctoris, quam sanctus Doctor sæpe docet. Legatur in 2. distinct. 25. quæst. vnica, art. 1. & in corpore, vbi hæc habet: *Nihil agit nisi in quantum est in actu; & inde est quod oportet omne agens esse determinatum ad alterum partem: quod enim ad vtrumlibet est, æqualiter se habens, est quodammodo potentia respectu vtriusque, & inde est, vt dicit Commentator*

in 2.physic. quod ab eo, quod est ad vtrumlibet nihil sequitur, nisi determinetur. Existimabunt physicæ prædeterminationis patroni hoc testimonio iure optimo D.Thom. suam sententiam tribui : audiant, quid subdat sanctus Doctor paucis interiectis : *Hæc est differentia in agentibus ; quia quædam determinant sibi finem & actum in finem illum : quædam verò non :* & in solutione ad 3. ait: *Determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrij constituitur.* En constituit Angelicus Doctor differentiam inter agens liberum, & necessarium ; quod liberum sibi determinat finem & actionem circa illum, ac proinde non indiget determinatione in actu primo, quam supra cum Commentatore tantùm pro agentibus necessariis requisierat. Deinde, vt omnem ambiguitatem auferret, hanc determinationem in potestatem liberi arbitrij reduxit. Similia habet de malo, quæst.3. art.3. & q.6. art. vnico, in corpore ; vbi ait : *Quantum ad exercitium actus, manifestum est, quod voluntas mouetur à se ipsa : sicut enim mouet alias potentias : ita se ipsam mouet.* Postea explicat, quomodo intelligendum sit illud axioma, scilicet non posse idem principium secundùm eamdem rationem esse in potentia, & in actu; quod explicat de principio adæquato eo modo, quo nos diximus distingui principium effectiuum, & passiuum volitionis. Subdit immediatè : *Neque propter hoc sequitur, quod voluntas secundùm idem sit in potentia, & in actu. Sicut enim homo secundùm intellectum, in via inuentionis mouet se ipsum ad scientiam, in quantum ex vno noto venit ad aliquid ignotum, quod erat solùm in potentia notum : ita per hoc, quod homo vult aliquid in actu, mouet se ad volendum aliud in actu ; sicut per hoc, quod vult sanitatem, mouet se ad volendum sumere potionem.* Explicat sanctus Doctor quomodo distinguatur principium actiuum, & passiuum electionis ; quod etiam locum habet in intentione libera, si ad ipsam, vt sæpè contingit, & semper contingere plures volunt, supponatur actus necessarius, & in omni euentu principium adæquatum actiuum includit omnipotentiam, & cognitionem saltem tanquam conditionem, quæ ad principium actiuum, & non passiuum volitionis spectant.

12. Mens hæc vt Thomisticę nomen apud omnes mereatur comprobanda est auctoritate discipulorum D.Thomæ, quos medullam esse illorum, quos Thomistas appellant, negabit nullus. Multis parco, quibus hæc sententia posset comprobari : tantummodo Capreolum adduco distinct.24. citata, art.3.ad 6.argument. vbi hæc habet : *Voluntas quantum est de sua natura est ad opposita ; ipsa tamen ratione suæ libertatis se determinat ad id, quod vult : & ita non indiget alio determinante :* neque verba explicatione indigent.

13. Ex his facile est argumenta Thomistarum soluere. Primum est : quia mouens, & motum sunt distincta subiecto, seu re ipsa, vt colligitur ex Aristotele lib.9.Metaphys.cap.1.text.12. & lib.5.cap.12.text.17. Addunt sequi ex opposito, quod idem moueret se primo ; quod fieri nequit, vt constat ex 8. Physic. text.70. Cuius ratio est ; quia tale debet esse mouens in actu, quale est mobile in potentia respectu eiusdem formæ. Respondeo principium adæquatum actiuum semper distingui à passiuo, quia actiuum includit causam primam, quæ principium passiuum non est ; & in hoc sensu intelligendus est Aristoteles, ex quo non infertur idem mouere se primò, id est tanquam prima causa ; quod esset absurdum, quia semper mouet se dependenter ab alio principio increato. Et ad actionem, quâ se mouet, supponitur actio alia, qua ipsum principium creatum se mouens dependet à Deo. Ad illud, quod additur tale debere esse mouens in actu, quale est mobile in potentia, Respondeo intelligendum esse de actu primo, in quo est principium indifferens ante ipsam actionem ; quia actus primus tantùm dicit prærequisita ad actionem.

Arguunt secundò : nihil agere in se ipsum, nam 14.
Aristoteles inquit 2.Physic.cap.7.text.20. materia, & efficiens non coincidunt in idem numero. Patiens autem se habet, vt materia, respectu agentis. Si Thomistæ probare intendissent voluntatem nullo modo concurrere ad volitionem, & non dari actionem aliquam immanentem in rerum natura, neque agentis liberi, neque necessarij ad rem specie tenus hæc testimonia adducerentur ; cùm autem ipsi fateantur voluntatem esse principium actiuum, etiam physica prædeterminatione præuentam, & passiuum eiusdem volitionis, nescio quomodo hæc testimonia nobis obiiciant ? Respondeo, Aristotelem dixisse materiam ex suo conceptu non identificari cum efficiente ; quia sæpe distinguuntur causa materialis, & efficiens, & materia prima, quæ absolutè materia dicitur non est principium actiuum formarum substantialium, quam recipit, neque primarum qualitatum, aliorúmque accidentium, quæ formas comitantur : & est quæstio an aliquorum productiua sit ? Hæc ad auctoritatem Aristot. principium autem illud *nihil agit in se ipsum*, vel negandum est, vel cum distinctione concedendum de principio adæquatè actiuo.

Tertiò arguunt : causa indeterminata non potest 15.
producere determinatum effectum : ergo voluntas sine physica prædeterminatione non potest volitionem determinatam producere. Respondeo distinguendo antecedens : causa indeterminata, hoc est, vaga secundùm entitatem, non potest effectum producere determinatum, concedo ; quia nulla causa in rerum natura est vaga, & indeterminata secundùm entitatem : causa indeterminata ad effectum producendum, & in sua entitate determinata, non potest effectum producere, subdistinguo : si causa illa non habeat virtutem se determinandi, concedo : si illam habeat, qualem habet causa libera, & principium cognoscitiuum, nego. Deinde nego consequentiam.

§. III.

Subordinatio causæ secundæ ad primam non desiderat physicam prædeterminationem.

16. Sæpe determinationem partiti sumus in determinationem in actu primo, & in actu secundo : determinationem in actu secundo nulla obtinet causa, quousque suam exerceat causalitatem ; hæc est enim, quæ formaliter in actu secundo causam determinat. In hoc sensu dicimus virtutem actiuam ignis per actionem determinari in actu secundo ad calefaciendum : quod idem est, ac dicere constitui calefacientem per actionem, & voluntatem determinari per ipsam volitionem ad volendum in actu secundo ; quia per volitionem formaliter volens constituitur. Determinatio in actu secundo, quando est principium liberum, est propria determinatio ; quia determinat indifferentiam, quam habebat principium. Determinatio verò, quæ principium necessarium supponit, sicuti calefactio respectu virtutis calefactiuæ, propriè non est determinatio ; quia nullam determinat indifferentiam, quam habeat principium ex se. Virtus enim calefactiua est principium determinatum ad calefaciendum ; ita vt quotiescumque sit cum omnibus requisitis ex parte actus primi necessariò calefaciet, si forma opposita efficacius non resistat, quàm ipsa actiua virtus efficere petit. Sicuti determinatio propria principium sequitur liberum : ita determinatio

quæuis

quætuis formaliter libera ; ſicuti volitio, ſi plura principia habeat tantùm reſpectu illius libera dicitur, quod in actu primo liberum ſupponitur ad ipſam, & quod ante ipſam omnino ex ſe erat, & indifferens, & potens ſe determinare ad talem volitionem, & ad negationem illius. Vnde non eſt idem eſſe principium effectiuum determinationis, & eſſe principium ſe determinans : habitus enim eſt principium effectiuum determinationis voluntatis, hoc eſt volitionis; & non eſt principium ſe determinans.

17. Plurimum etiam præ oculis habere oportet diſtinctionem illam effectuum liberorum in ſe primariò formaliter, & liberorum ſecundariò libertate deriuatâ à cauſa. Volitio libera eſt libera in ſe : effectus qui dependet à volitione liberâ eſt liber in cauſa, & ſecundatio, ſicuti deambulatio. Non enim alia ratione liberè deambulo, niſi quia liberè volo deambulare. Moneo inſuper volitionem creatam liberam, eſſe liberam reſpectu voluntatis creatæ, & reſpectu voluntatis diuinæ ; ſicuti enim voluntas ita illam producit, vt poſſet non illam producere : ita Deus ad illius volitionem concurrit, vt poſſet etiam non concurrere, quia nullus effectus neceſſariò producitur à Deo ; ſed omnes ab illo liberè operante procedunt. Ea tamen eſt differentia inter libertatem Dei, & creaturæ reſpectu volitionis creatæ notatu digniſſima, quod volitio creata, reſpectu voluntatis creatæ, eſt libera formaliter, primariò, & in ſe ; & eſt primum, per quod voluntas ſe determinat ad volitionem ipſam, ante quam nihil erat in voluntate, per quod voluntas ſupponeretur determinata : volitio verò creata numquam poteſt eſſe formaliter, primariò, & in ſe libera reſpectu voluntatis diuinæ; ſed ſemper eſt libera deriuatiuè à libertate volitionis diuinæ, à qua dependet tanquam à cauſa, & per quam Deus ſe determinat, quatenus eſt ex ſe, ad volitionem creatam producendam, vel non producendam ; ita, vt antequam Deus volitionem creatam producat, intelligatur iam quatenus eſt ex ſe determinatus ad illam producendam per decretum quod præcedit ipſam volitionem ; quo poſito non vltra Deus manet indifferens ad hanc volitionem producendam, vel non producendam. Ratio huius diſcriminis ſatis perſpicua erit omnibus, qui politè materiam hanc attingunt : illam exhibeo. Volitio tantùm eſt libera formaliter, & in ſe reſpectu voluntatis, quam determinat & conſtituit volentem : ſed volitio creata tantùm determinat, & conſtituit volentem voluntatem creatam : ergo tantùm eſt libera formaliter, & in ſe, reſpectu voluntatis creatæ. Maior ab omnibus eſt admittenda, quia, cùm voluntas tantùm ſit potentia formaliter libera, illud tantùm, quod eſt exercitium talis potentiæ eſt formaliter, & in ſe liberum ; & id quod determinat voluntatem formaliter, eſt id quod formaliter in ſe prouenit à principio indifferenti ; reliquæ verò actiones prouenientes à voluntate determinatâ, vel non dependentes à voluntate, non poſſunt prouenire à principio indifferenti potenti ſe determinare. Minor Catholicè negari nequit, conſequentia inexitabilis eſt.

18. Ex his infero formaliter ex vi volitionis creatæ tantùm cauſam creatam conſtitui liberam in actu ſecundo ; & hanc eſſe vnicè principium in actu liberum per hanc volitionem formaliter, & quæ vnicè per ipſam ſe determinat : Deumque per hanc volitionem creatam non conſtitui ſe determinantem neque liberum ; ſed per aliam formam, videlicet per ſuam volitionem ſe determinare ad volitionem creatam producendam, & conſtitui primum liberum reſpectu volitionis creatæ.

19. Videas vltrà, dupliciter ſe poſſe Deum determinare ad concurrendum. Primò per decretum, quo decernat actionem independenter à libertate voluntatis : ita vt cum illo decreto componi nequeat negatio volitionis. Secundò per decretum, quo decernat volitionem dependenter à libertate voluntatis; quod quidem indifferens eſt vt componatur cum volitione, & negatione eiuſdem. Primum illud decretum libertatem deſtruit ; hoc ſecundum illam illæſam tuetur, & eſt, quo de facto ſe determinat ad concurrendum cum voluntate ad actus liberos; quod latius explicabo, & probabo punct. immediatè venturo. Decretum primum libertatem deſtruens, determinat cauſam primam, & ſecundam, & ipſam actionem. Decretum hoc benignum libertati attemperatum, non determinat cauſam ſecundam, quia illo poſito manet indifferens ad operandum, & non operandum : & conſequenter non determinat actionem, ſeu volitionem dependentem à cauſa ſecunda, neque dependentem à Deo, quæ eſt eademmet indiuiſibilis ; tantùm determinat Deum, ne poſito hoc decreto ex parte ſua, ſit indifferentia aliqua ad concurrendum, vel non concurrendum, quia totam ſuam omnipotentiam, ex vi huius decreti veluti voluntati creatæ commiſit, in ordine ad illum actum, vt illa vtatur, vel non vtatur ſecundum ſuum arbitrium. Quapropter decretum hoc rectè dicetur determinatio ſubiectiua, ſeu reſpectu ſubiecti (ſic liceat voluntatem diuinam reſpectu ſuæ volitionis compellare) non verò determinatio determinatiua, ſeu determinatio ſui termini. Ex quo inferes aliud eſſe ſe Deum determinare ad concurrendum libere cum voluntate : aliud determinare voluntatem, & volitionem ipſam. Hæc ſi percalleas, nullus tibi, neque minutulus, difficultatis ſcrupulus poteſt ſupereſſe, & ex illis omnibus omnia, quibus Thomiſtæ ſuam qualitatem ſtabilire intendunt, facillimo negotio perſolues.

§. IV.

Soluuntur obiectiones contra præcedentem doctrinam.

20. OBiicit Aluarez diſp. 18. & diſp. 22. num. 14. Si voluntas operaretur ſine præuia motione, eſſet primum agens : ergo non poteſt operari ſine illa : probat antecedens : illud eſt primum agens, quod operatur independenter ab alio, & ſine præuia prærnotione ; ſed voluntas operatur independenter à motione : ergo operatur, vt primum agens. Debuiſſet Aluarez primam partem antecedentis, omiſſam in minori ſecundi ſyllogiſmi, probaſſe; & ſecundam maioris ſtabilire, fruſtra enim ſibi fingit definitionem primi agentis, vt probet agens, quod non operatur cum motione præuia, eſſe primum agens. Si tamen ex hac parte firmum ſibi argumentum ſupereſt, firmius ex altera mihi ſubſumo. Primum agens eſt illud, quod operatur independenter ab alio, & ſine præuia motione ; ſed voluntas etiamſi operaretur ſine propria motione, non operaretur independenter ab alio : ergo non eſſet primum agens. Melius enim arguitur à negatione vnius partis eſſentialis ad negationem compoſiti, quam ab affirmatione eiuſdem partis, ad affirmationem totius compoſiti. Hæc enim eſt optima conſequentia : non datur materia, quæ eſt pars eſſentialis hominis : ergo non datur homo : & hæc peſſima : datur materia : ergo datur homo.

21. Reſpondeo primam cauſam eſſe illam, quæ operatur independenter ab alia ; & cauſam ſecundam

esse illam, quæ non potest operari sine dependentia ab alia. Ex quo fit voluntatem semper operari, vt causam secundam; quia semper operatur dependenter à Deo, & neque independenter ab illo operari. Confugit Aluarez locis citatis ad auctoritatem Diu. Thomæ, vt hanc solutionem reiiciat; asseritque impugnatam fuisse à D. Thoma in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. vbi hæc habet: *Quamvis per hanc responsionem euitaretur, quod voluntas humana, & quæcumque alia causa non esset primum ens simpliciter: non tamen videtur posse euitari, quin esset primum agens, si eius actio in aliquod primum agens non reduceretur sicut in causam.*

22. Adeò altè mentibus nostris infedit de authoritate, subtilitate, præcellentique Angelici Doctoris doctrinâ, dignissima existimatio, vt illius testimonia abs re sæpissime adducta ad illa, quæ nullatenus probant; imò non rarò ad illa, quibus neque cohæret tanti Doctoris doctrina, numquam nobis suspectam reddant, neque grandem inter Doctores Scholasticos, & Ecclesiæ Patrem auctoritatem quidquam apud nos minuant; affectus enim, & studium erga Magistrum, & doctrinam, nobis suadent, & monstrant quantâ Angelici Doctoris iniuriâ, illius testimonia ita referantur, vt leuia, & inania videri possint, si illius maximum pondus, & efficacia maxima ad illa probanda, quæ Angelicus Doctor intendit, omnibus non innotesceret. Respondeo Angelicum Doctorem hîc impugnasse sententiam quamdam, quam Magister retulerat, asserentem causam secundam non dependere à prima in operando, & sine concursu illius suos effectus producere; dependere tamen ipsam causam secundam in fieri à Deo, à quo entitatem recepit. Quam sententiam efficaciter impugnant verba ex D. Thom. relata, quia licet ex dependentia, quam haberet causa secunda à prima, vt ipsa produceretur, rectè posset euitari non dici primum ens, quia hoc est omnino independens, tamen non potest euitari esse primum efficiens; quia actio, per quam operaretur, per se ipsam à Deo non dependeret.

23. Arguunt secundò. Voluntas quando operatur vel determinatur à Deo, vel se ipsam determinat? si determinatur à Deo, intentum obtinent Thomistæ: si se ipsam determinat: ergo voluntas est primum se determinans: ergo præter Deum admittendum est aliud primum principium, & aliud primum liberum. Neque refert dicere, voluntatem se determinare per concursum dependentem à Deo; quia adhuc posito concursu Dei per modum actus primi, voluntas est indifferens, & ipsa est, quæ determinat suam volitionem; quæ est concursus Dei, & ipsius voluntatis, & ab vtroque essentialiter dependet: ergo voluntas debet dici primum principium volitionis, quæ physicè essentialiter dependet à Deo, & à voluntate, & primo determinatur à voluntate, quàm à Deo, tota enim determinatio volitionis radicatur in voluntate, à qua oritur tanquam à radice suæ determinationis, & tanquam à principio primo determinante actionem.

24. Dixi iam num. 19. aliud esse Deum se ipsum determinare; aliud determinare actionem; & ex ibi dictis modò respondeo, voluntatem non tantùm esse, quæ primò determinat volitionem; sed quæ vnicè illam determinat, quia Deus non determinat volitionem, cuius determinationem voluntati commisit, iuxta illud Ecclesiast. cap. 15. vers. 14. *Reliquit Deus hominem in manu consilij sui.* & ibid. n. 17. *ignem, & aquam apposui tibi*: tamen voluntatem non esse principium primò se determinans ad volitionem. Quia antequam voluntas, per productionem ipsius volitionis, ad ipsam se determinet, & exerceat suam libertatem circa ipsam, per exhibitionem eiusdem, iam Deus seipsum per decretum, quo statuerat concurrere ad volitionem dependenter à voluntate, seipsum determinauerat, & libertatem propriam exercuerat circa volitionem humanam producendam. Ex quo clarè infertur voluntatem non esse primum principium liberum talis volitionis, licet sit non primum, sed vnicum principium determinans volitionem, & vnicum principium in actu secundo liberum, & formaliter exercens suam libertatem per hanc volitionem creatam; quæ Deum non constituit liberè operantem: sed est effectus decreti Dei, & exercitij voluntatis diuinæ.

Hæc in causis liberis: in necessariis autem facilior est solutio. Dicunt Thomistæ, causas necessarias esse determinatas ad operandum, quoad specificationem; non tamen quoad exercitium. Quia in exercitio habent indifferentiam, quam ipsi appellant contingentiæ, quia quando ignis hic, & nunc comburit, contingere potuit, vt non combureret. Hanc doctrinam non probo; quia ignis semper perit exercitium actionis, si sit applicatus; si autem applicatio deficiat, non perit sub illis circunstantiis effectum, neque quoad specificationem, neque quoad exercitium. Sed quidquid sit de hoc, respondeo determinationem, quam habet ignis in actu primo ad operandum, non distingui à sua entitate, quæ per modum actus primi operationem exigit, & concursum causæ primæ dandum sub omnibus requisitis ad actionem, & non alio modo. Et sicut entitas ignis dependet in fieri, & in conseruari à Deo: ita determinatio ignis per modum actus primi dependet à Deo, & sicuti Deus determinat ignem ad existentiam: sic illum determinat ad exigentiam, quam habet respectu effectus; quia hæc non distinguitur à sua existentia. Determinatio eiusdem ignis in actu secundo, ad hanc calefactionem, essentialiter est à Deo, & ab igne; ita tamen, vt ignis non possit ex se illam non exhibere; Deus tamen potest talem actionem simul cum igne producere, & non producere. Ex quo infertur totam determinationem ignis in actu primo exigentis calorem in actu secundo illum producente à Deo, esse tanquam à primo determinante exigentiam, & actum primum calefactionis, & vltimò, & efficaciter determinante ipsam calefactionem, quia posità calefactione ignis per modum actus primi, adhuc deficeret calefactio, si Deus non se determinaret ad illam producendam. 25.

Arguunt tertiò: Deus non determinat voluntatem ad operandum: ergo vel expectat determinationem voluntatis, vt cum illa operetur, vel illi offert suum concursum in actu primo, vt ipsa Deum applicet ad operandum illo modo, quo maluerit voluntas? Primum dici nequit; quia non potest Deus videre determinationem voluntatis, antequam videat suum concursum in actu secundo, cum quo identificatur, & ad quem supponitur concursus in actu primo, seu applicatio omnipotentiæ. Si dicatur secundum, sequitur Deum operari cæco modo, secundum ductum voluntatis, quin sciat, quid facturus sit, quousque illud fecerit. Respondeo, Deum exhibere, seu committere voluntati suam omnipotentiam, vt illâ vratur in partem, quam maluerit, antequam determinationem absolutam illius videat; nihilominus non operari cæco modo; quia antequàm suam omnipotentiam voluntati credat, scit Deus per scientiam conditionatam, quid voluntas factura sit, si illi omnipotentia applicetur, vt ipsam vertat in partem quam maluerit. Vnde antequam Deus effectum liberum producat, illum, vt possibilem agnouit; & antequam applicet suam omnipotentiam ad illum producendum, 26.

decendum, eumdem effectum nouit sub conditione futurum, vel non futurum. Quod autem illum non præuiderit absolutè futurum, nihil refert: quia nullus effectus futurus videtur, antequam decernatur.

27. Arguunt tertiò Thomistæ: Deus est verus dominus nostræ voluntatis: ergo potest vti illa quando vult, & quomodo vult: ergo vtitur illa, & applicat illam ad suas operationes. Primum antecedens non potest in quæstionem verti: prior illatio probatur ex definitione dominij, quam tradit Bartolus in lege *si quis vi. §. differentia*, num. 4. ff. de acquirenda possessione: vbi inquit: *Dominium est ius perfectè disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur.* Quam definitionem amplectuntur Iurisperiti omnes, apud Ant. Gomez ad legem 45. Tauri: ex qua aliam dominij descriptionem communiter adducunt Doctores: *Dominium est ius habendi, possidendi, fruendi, & vtendi, ac disponendi de aliqua re pro libito voluntatis, vel secundùm aliquem determinatum modum, à quadam superioritate, vel auctoritate definitum.* Posterior illatio probatur ex D. Thom. 1. 2. quæst. 16. art. 2. vbi sic vsum definit: *Vsus alicuius rei nihil est aliud, quàm applicatio illius ad aliquam operationem*, ex quo fit, vsum dici operationem, ad quam potentiam applicamus.

28. Respondeo, Deum esse verè Dominum voluntatis, & nostrarum actionum, & posse vti nostra voluntate, quando, & quomodo voluerit; & ita posse vti voluntate illam applicando, vt necessariò operetur; & potest vti illâ applicando eamdem ad operationem liberam. Si voluerit vti illa ad operationem necessariam, poterit illi adiungere decretum aliquod prædefinitiuum, ex se immediatè efficax independenter ab aliis mediis, vel aliud comprincipium creatum huiusmodi efficax, in illam coniicere. Si autem voluerit vti voluntate, vt ipsa liberè operetur, debet voluntatem applicare ad talem operationem per principia, quæ inclinent ad operationem: sed indifferentia, vt coniungantur cum operatione, & cum illius negatione, & non per decretum prædefinitiuum, vel comprincipium creatum modo dicto, quod ex sua natura necessitatem voluntati inducant. Quia nequit Deus applicare, potentiam ad operationem per media, cum quibus repugnat talis operatio; cum verò operatio libera repugnat cum huiusmodi comprincipiis, non potest Deus applicare voluntatem ad operationem liberam, per hæc comprincipia.

29. Arguunt vltimò: voluntas se determinat quoad specificationem; & Deus illam determinat quoad indiuiduationem: ergo prius est voluntatem determinari quoad specificationem, quàm Deum se determinare cum ipsa concurrere: sed hoc fieri nequit; quia nulla determinatio potest esse in voluntate independens à concursu Dei: ergo tota doctrina tradita falsa est. Explicabo punct. sequenti §. vltimo, quomodo Deus voluntatem determinet ad indiuiduationem specierum, ad quas ipsa se potest extendere, quod non fit expectante Deo determinationem quoad specificationem, vt postea ipse indiuiduationem determinet, sed offerendo concursum ad hunc numero actum amoris, & hunc numero odij, & non alios, antequam voluntas vllam habeat determinationem. Ex quo fit, vt si voluntas se determinat ad actum amoris, necessariò ad hunc se debeat determinare; quia alium non est potens: & ita de actu odij.

30. Posses ex hac doctrina sic arguere cum Thomistis: Si Deus non determinat voluntatem; sed tantùm suum parat concursum, vt voluntas operetur, vel non operetur iuxta suum arbitrium; ita vt tunc operetur Deus cum voluntate, cùm ipsa se ad operandum determinat, & tunc non operaretur Deus cum ipsa, cùm eadem non se determinat, sequitur Deum esse causam subordinatam voluntati, & voluntatem non esse causam subordinatam; sed potiùs subordinantem respectu Dei. Probatur sequela: causa subordinata est illa, quæ in operari dependet ab alia & causa subordinans est illa, à qua alia causa in operari dependet; sed Deus dependet in operari à causa secunda, cùm ad nutum illius operetur, & non operetur: ergo Deus est causa subordinata voluntati, tanquam concausæ subordinanti. Respondeo, voluntatem essentialiter subordinari causæ primæ; quia siue liberè, siue necessariò operetur, operatur dependenter à voluntate causæ primæ: ita vt, si prius Deus non voluerit cum ipsa concurrere ad actum liberum, vel necessarium, ipsa nullo modo poterit operari, & potest Deus pro sua libertate determinare voluntatem, vt necessariò operetur, & quamliber operationem liberam illius impedire: Voluntas autem non potest Deum determinare ad aliquam operationem, si prius ipse, etsi non actionem, saltem seipsum determinauerit modo explicato num. 19. ad talem actionem; neque aliquam actionem sine concursu Dei determinare valet voluntas; & hæc subordinatio semper comperit voluntati. Quia tamen Deus vult suam libertatem voluntati relinquere, illi per decretum indifferens suam omnipotentiam applicat, & committit, vt illâ vtatur in partem quam maluerit; & omnipotentia sic applicata liberè à Deo, operatur vel non operatur hunc, vel illum effectum dependenter à determinatione voluntatis. Et in hoc sensu potest dici omnipotentia subordinata voluntati, cui Deus illam commisit: non necessariò: sed ex decreto libero Dei: Nunquam tamen adhuc ex decreto libero Dei voluntas diuina dicitur subordinata immediatè voluntati humanæ: quia, licèt voluntas determinet omnipotentiam ad producendam volitionem creatam; nunquam tamen determinat voluntatem diuinam ad suam volitionem. Quia antequam voluntas creata determinet suam volitionem, & omnipotentiam ad talem volitionem producendam, est Deus determinatus ad omnem actum suæ voluntatis, à quo volitio creata dependet. Neque causa aliqua creata immediatè potest determinare exercitium voluntatis diuinæ, nisi mediatè tantùm, quatenus determinat obiectum circa quod voluntas diuina postea potest versari non actu efficaci, quo velit tale obiectum producere, quia hic actus iam supponitur ad determinationem causæ creatæ, & productionem obiecti, sed actu complacentiæ, vel alio supponente iam obiecti existentiam.

§. V.

Necessitas concursus causæ primæ, vt secunda operetur, necessitatem non inducit physicæ prædeterminationis.

AD difficultatem hanc dissoluendam, oportet in memoriam adducere obiectum omnipotentiæ esse rationem communissimam entis; quod omnes absque quæstionis loco admittere tenentur. Hanc conclusionem ex dicendis in Met. Controuers. 10. de modo quisque facilè intelliget; vbi probabo causam non referri ad rationem aliquam communem omnibus effectibus; sed ad hunc, & illum peculiarem effectum; dicimus tamen referri ad rationem aliquam communem effectum, seu ad effectus sub ratione aliqua, in qua omnes conueniunt, vt significemus 31.

omnia

omnia singularia significata sub illo communi conceptu esse terminos, seu obiecta talis potentiæ, sic potentiæ visiuæ colorem in communi solemus assignare tanquam obiectum; quia species omnes contentæ sub hoc conceptu vniuersali coloris, obiectum adæquatum potentiæ visiuæ constituunt. Eodem modo, quia omnia singularia contenta sub hoc vniuersali conceptu entis, sunt obiecta omnipotentiæ, dicimus obiectum illius esse rationem illam communissimam entis. Ex quo fit prædicatum entis esse titulum adæquatum, vt quilibet effectus dependeat à Deo: sicuti prædicatum vitalis, titulus est, vt effectus dependeat à principio vitali. Cum autem in omni effectu hæc ratio entis reperiatur, in omni effectu dependentia à Deo reperiri necesse est. Quem discursum eleganter concessit D. Thom. 1. part. quæst. 105. art. 5. in corpore: *Quia forma rei est intra rem, & tanto magis, quia consideratur, vt prior, & vniuersalior; & ipse Deus est propriè causa ipsius esse vniuersalis in rebus omnibus: quia inter omnia est magis intimus rebus sequitur, quod Deus in omnibus rebus intimè operetur.*

32. Noto secundò, Deum multis modis influere in effectum productum ab ipso, & à causa creata. Primò: influit in effectum producendo virtutem creatam, à qua ipse effectus producitur; & hac ratione Deus dicitur causa remota cuiusvis effectus. Quam causalitatem haberet quolibet alio influxu secluso. Secundò: Deus producit conditiones, & omnia requisita, vt causa secunda operetur, quod est applicare causam ad suam operationem. Hoc fit in causis physicis per approximationem localem, inter agens, & passum; & in voluntate per præsentationem obiecti. Hac ratione Deus habet remotè prioritatem illam respectu effectus, quam proximè habent conditiones ab ipso productæ. Tertiò: Deus suam omnipotentiam applicat ad producendum effectum, per decretum antecedens ipsius productionem, indifferens ad effectum liberè producendum à voluntate creata; & determinatum ad producendum effectum dependentem à causâ secundâ ex naturâ suâ necessariâ, & determinatâ ad effectum. Medio hoc decreto concurrit Deus eodem modo, quo concurrit modò mea volitio ad motum localem efficiendum à potentia progressiua; qui concursus moralis, & non physicus dici solet; quia tantùm se habet per modum determinantis principium physicè producens. Quartò: Deus per suam omnipotentiam immediatè influit in effectum; ita vt actio productiua illius essentialiter respiciat omnipotentiam per se ipsum, & immediatè. Hac ratione Deus immediatè, & propriissimè dicitur causa cuiusvis effectus creati.

33. Hos omnes influxus rectè sine prædeterminatione componi ex illorum naturis facilè constat. In quibus rationem adæquatam causæ primæ, à quâ secunda dependeat in operari secundum rationem, qua ab hac distinguitur, prædeterminatione secluså sitam esse probo, & explico. Influxum causæ, abstrahentem à causa prima, & secunda, rectè quisque agnoscet in dependentia, quam habet quilibet effectus à Deo immediatè, per omnipotentiam, attingente productionem ipsius. Deinde ratio causæ primæ in eo relucet, quod Deus est causa vniuersalis omnium effectuum, & principium immediatum omnium actionum, & ob hanc rationem præcisam potest dici Deus causa prima, seu prior prioritate vniuersalitatis, illa enim, quæ vniuersaliora sunt, priora vocamus. Neque hæc ratio alicui entitati creatæ conuenire potest: implicat enim dari causam creatam, à qua essentialiter dependeat omnes actiones creatæ. Quia saltem actio, qua ipsa produceretur ab ipsa procederet: Neque refert, si dicas, Deum non produci à seipso; quia Deus à nulla causa dependet; virtus autem illa dependeret à vera causa; ac proinde daretur causalitas aliqua, cuius ipsa non esset principium; ac proinde non esset causa prima, id est omnium vniuersalior. Quia Deus, esset causa omnium effectuum, quorum hæc entitas esset causa, insuper esset causa illius entitatis; ac proinde esset causa vniuersalior illa. Addo implicare causam, à qua reliquæ entitates essentialiter dependeant; quia anima rationalis de facto potest dependere à solo Deo: ergo implicat non posse dependere ab illo solo; & possibilis est actio tantùm dependens à Deo: ergo de potentia Dei absoluta non potest non esse possibilis, quia licet liberum sit Deo, hanc entitatem produci, vel non produci; non tamen liberum est illi entitatem esse, vel non esse possibilem.

34. Alio modo Deus dici potest causa prima respectu effectus, qui dependet indiuisibiliter à Deo, & à causa secunda, verbi gratia, volitionis creatæ. Quia cum dicimus, volitio dependet à Deo, & à voluntate hominis, si inquiramus, voluntas hominis à quo dependeat? aliam illius poterimus causare assignare. Dicemus enim, voluntas dependet ab anima, si voluntas potentia sit superaddita. Et rursus si inquiramus, à quo dependeat anima? dicemus, dependet à Deo; & sic dependentia volitionis à voluntate non resoluitur in ipsam voluntatem, sed in Deum, & sicut prima principia vocamus illa, quæ rursus per alia probari nequeunt, sed per se ipsa nota sunt: sic primam causam vocamus illam; quæ causam aliam non habet, à qua ipsa dependeat, & prima dici nequit illa, quæ ab alia dependet, & media qua causa alia influit. Et hac ratione nulla causa creata, prima dici potest. Deus autem propriissimè causa prima dicitur; quia cùm dicimus volitio creata immediatè dependet à Deo, si rursus interrogemus Deus à quo dependet? dicemus, Deus à nullo alio dependet, neque vltra progrediemur in resolutione causarum, Deus enim est prima causa media qua nulla alia influit.

35. Alio modo potest dici Deus causa prima, quia non tantùm est causa immediata effectus; sed etiam mediata; quia tribuit virtutem causatiuam causæ creatæ, media qua influit in effectum. Propter quam rationem Deus dicitur, & prima causa respectu effectus, quia prius influit mediatè Deus in effectum, quàm causa creata immediatè influat. Hæc ratio causæ primæ videtur coincidere cum ratione immediatè assignata; tamen, si rectè inspiciatur, lógè est ab illa diuersa. Dixi enim causam creatam non dici causam primam, quia influxus, & dependentia effectus non resoluitur in ipsam. Vnde, etiamsi volitio dependeret à voluntate, & voluntas ab anima, licet anima per impossibile non dependeret à Deo, voluntas non diceretur causa prima volitionis; & Deus diceretur causa prima illius. Quia influxus, & dependentia volitionis à Deo in ipsum resolueretur, etiamsi Deus mediatè non influeret in volitionem. Modò tamen assero Deum dici causam primam volitionis; quia est causa virtutis creatæ, à qua producitur, est insuper non dependens ab alia. Vnde, cum dicimus, volitio dependet à voluntate, & rogamus; voluntas, à quo dependet? respondemus, ab anima; & rursus anima à Deo: Deus autem à nullo dependet. Ex quo fit Deum esse causam primam non resolubilem in aliam, non solùm ea ratione, qua immediatè concurrit: sed etiam ratione concursus mediati, quem exhibet media alia causa creata.

36. Alia ratione Deus dici potest causa prima effectuum; quia applicet causas creatas ad operandum per productionem physicè præsentiæ ad effectus physicos;

physicos ; & per productionem cogitationum ad voluntatis opera, præcipuè ad opera honesta, & meritoria ; ad quæ elicienda Deus sanctis cogitationibus, in quibus præuenientem gratiam constituunt Theologi, ex meritis Christi voluntatem excitat. Quem influxum non habent causæ creatæ, quia licet cogitatio ad opus naturale possit naturaliter ab obiecto applicato produci, obiectum & illius applicatio in Deum, tanquam in primam causam, à qua dependent, reduci debent.

37. Rursus Deus dici potest causa prima prioritate dignitatis, non solùm quia secundùm suam entitatem causa increata est nobilior principio creato, sed quia principalius operatur, sine subordinatione, respectu libertatis, seu indeterminationis, vel necessitatis causæ secundæ in ordine ad suam operationem. Rem explico : volitio est actio, quæ non potest non à Deo, & voluntate dependere ex ipso, quod sit in rerum natura ; & ita voluntas non potest illam sine concursu Dei elicere, neque Deus sine concursu voluntatis valet illam efficere. Hæc tamen intercedit differentia ; quod Deus pro libertate sua poterit voluntatem determinare, vt necessariò producat actionem, & illam impedire, ne talem actionem, seu volitionem producat, neque illi resistere potest voluntas si efficaciter independenter ab illius libertate, intendat vti ipsa voluntate ad volitionem producendam : voluntas autem non potest Deum cogere vt illa totam volitionem producat.

38. Vltimò : Deus causa prima dicitur respectu volitionis liberæ : quia priùs est Deum seipsum determinare ad volitionem producendam, dependenter à libertate voluntatis, per decretum indifferens explicandum punct. sequenti, quàm voluntatem determinare volitionem, & per hanc se ipsam determinare modo supra explicato. Respectu causæ necessariæ nulla est propria determinatio ; quia non supponitur indifferentia. Nihilominus calefactionem ipsam solemus vocare determinationem ignis ad calefaciendum, quæ essentialiter supponit determinationem Dei volentis cum igne calefacere. Et in hoc sensu prius intelligitur Deus per suam volitionem determinatus ad calorem producendum cum igne, quam ignis determinatus conspiciatur per suam actionem. De effectibus, qui tantùm à Deo dependent, & non à causa secunda necessum agere non erit. Cùm enim Deus est vnica causa sine consortio aliùs effectum producens, distinguendus non est diuersus modus influendi causæ primæ, & secundæ, cum nulla sit secunda ; & ex dictis cur tunc Deus causa prima dicenda sit, facilè constabit. Quæ sufficiant modò, vt quisque facilè videat non desiderari principia, ex quibus distinguantur influxus causæ primæ, & secundæ, physica exterminata prædeterminatione. Venio iam ad argumenta Thomistarum soluenda.

§. VI.

Argumenta soluta contra doctrinam modò traditam.

39. OBiic. primò Thomistæ, vt probent de ratione primæ causæ esse operari media physica prædeterminatione : Deus operatur, vt prima causa : ergo prius natura influit in effectum, quàm causa creata : ergo non ex eo, quod moueat voluratem mediis cogitationibus, quia hæ possent ab Angelo immitti, & tamen Angelus, non vt prima causa operaretur : ergo necessaria est præmotio physica, vt Deus operetur per modum causæ primæ. Neque exclusus in perfectione quidquam conducit ; quia non quælibet causa perfectior aliâ concausâ, & perfectior effectu est causa prima : alias anima perfectior specie impressa, cum qua producit intellectionem, & perfectior ipsa intellectione esset causa prima respectu illius.

Respondeo ex dictis, multis titulis Deum esse causam primam respectu volitionis, sine eo, quod physicam prædeterminationem producat. Vide quæ suprà dixi. Ad argumentum respondeo, non esse de ratione causæ primæ influere in effectum prius naturâ, quàm causa secunda ; sed influere tanquam virtus, & potentia, quæ ab alio principio non dependeat, neque necessum est recurrere ad cogitationes, quas Deus immittit, etiam vt prima, quas si iniiceret Angelus, non esset vt prima causa, sed vt principium dependens à Deo. 40.

Obiic. Aluarez disp. 18. num. 14. causa, quæ habet esse ab alio, habet operari ab illo. Ob quod probat Concil. Flor. decreto de fide Catholica, Verbum habere à Patre esse principium Spiritus sancti, quia à Patre habet esse. Et Christus Ioan. 7. ait: *Doctrina mea non est mea ; sed eius, qui misit me.* Respondeo, omnes causas creatas habere operari à Deo ; quia à Deo habent virtutem operatiuam, & quia Deus immediatè operatur cum illis ; ita vt nequeant sine Deo operari : quod optimè sine physica prædeterminatione componitur. 41.

Obiicit idem Aluarez suprà num. 12. omnes causæ creatæ sunt instrumenta : ergo omnes prædeterminantur à Deo. Antecedens probatur ex D. Thom. quæst. 3. de potentia art. 9. & ratione ; quia causa creata non potest esse principalis causa, quia esse est actus vniuersalissimus, in quem tantùm Deus, vt causa principalis influere potest. Consequentia probatur : de ratione instrumenti est agere, vt motum à causa principali : ergo omnis creatura, quæ agit, vt instrumentum, agit vt mota. Respondeo, non omnes causas creatas strictè loquendo esse tantùm instrumenta ; sed causas principales potentes influere in rationem entis contractam ad suos effectus. Quod autem dicitur Deum tantùm posse influere in rationem entis, explicui iam suprà, vbi dixi, hoc loquendi modo tantùm significari Deum ; & non aliam causam, posse in omnes effectus creatos influere. Ad auctoritatem Diui Thomæ Respondeo, Angelicum Doctorem non loqui de instrumento strictè sumpto ; sed quodam modo dici voluisse causas creatas instrumenta, quia sicut instrumentum subditur artifici, ita causæ creatæ subduntur Deo. Neque in consequenti illationem inuenio ; quia non est de ratione causæ instrumentalis, physicâ præmotione ad operandum determinari. 42.

Obiic. quartò : Deus non potest operari actionem vitalem, sine potentia vitali : ergo impossibile est influere, vt causam primam in actionem vitalem, quin prius influat in ipsam potentiam : ergo non potest operari, vt causa prima, respectu vitalis actionis, quin physicam prædeterminationem in potentia produxerit. Sic argumentatur Aluarez num. 42. Hoc argumentum maiori explicatione indiget, quàm solutione. Mihi tamen illud explicare non incumbit, neque in explicando tempus insumere placet. Scio enim, nihil difficultatis in illo, quamtumvis explicato inueniendum esse. Respondeo, concesso antecedenti, distinguendo consequens : impossibile est Deum influere in actum vitalem, quin prius influat in ipsam potentiam, tanquam in effectum, hoc est, quin prius illam producat, concedo consequentiam ; quin prius influat in ipsam potentiam tanquam in subiectum producendo 43.

do in illam physicam prædeterminationem, nego consequentiam. Nullum enim vestigium illationis inter antecedens, & consequens apparere potest.

44 Obiicit Alueldа disp. 6. num. 13. & 14. Operatio causæ secundæ, vt est à causa secunda, est formaliter à Deo: ergo Deus non solùm concurrit per concursum simultaneum, sed per concursum præuium. Probatur consequentia; per concursum simultaneum, effectus quatenus formaliter dependet à causa secunda, non dependet à Deo proximè, sed tantùm remotè, quatenus causa secunda dependet à Deo; ergo debet dari alius specialis concursus, per quem actio, vt dependens à causa secunda, dependeat à Deo. Primum antecedens probant Thomistæ; quia actio, vt causæ secundæ est creatura: ergo vt à causa secunda dependet à Deo; quia de ratione creaturæ est dependere à Deo. Neque illis satisfacies si dicas operationem creatam vt à causa secunda, nihil aliud esse quam operationem ipsam, & causam secundam; ac proinde operationem, vt à causâ secundâ, dependere à Deo dicere dependentiam operationis, & ipsius causæ secundæ. Hanc enim solutionem sic impugnant: potest Deus conseruare Solem, & conseruare illuminationem; & tamen potest Sol non illuminare: ergo Solem illuminare aliquid est præter substantiam illuminationis, & Solis: ergo operatio, provt à causa secunda, quidquam aliud importat præter operationem, & causam secundam. Sic Alueldа suprà.

45 Idem argumentum in Alueldam retorqueo: operatio procedens à physica prædeterminatione, vt dependet à physica prædeterminatione dependet à Deo, quia vt à physica prædeterminatione est etiam creatura, de ratione cuius est habere dependentiam à creatore: ergo Deus non solùm concurrit cum hac physica prædeterminatione per concursum simultaneum; sed per aliud præuium, quo agat in ipsam prædeterminationem: sicut ipsi Thomistæ volunt concurrere cum igne ad producendum, calorem. Plura alia in Alueldam expendi possent; sed ne in rebus leuis momenti immorer, ad solutionem argumenti deuenio. Respondeo, operationem creatam secundùm se totam, physicè dependere à Deo per ipsammet entitatem, per quam indiuisibiliter pendet à causa prima, & à causa secunda, & ita ex parte actionis non esse formalitatem diuersam, per quam dependet à causa prima à formalitate, per quam dependet à causa secunda: nihilominus, ex modo nostro concipiendi, distingui extrinsecè per nostros actus actionem, provt dependentem à causa prima, & provt dependentem à causa secunda, quia cum dicimus actionem, provt dependentem à causa prima, etiamsi ex parte obiecti in recto significati sumamus id, quod formalissimè est dependentia à causa prima, & secunda, in obliquo tantùm sumimus, vnum terminum, seu principium talis dependentiæ. Cum verò dicimus actionem, vt dependentem à causa secunda, ex parte obiecti in recto significati sumimus eumdem formalissimum respectum ad causam primam ex parte tamen obliqui sumimus alterum terminum, seu alterum principium eiusdem dependentiæ, videlicet causam secundam. Vnde actio, vt dependens à causa prima, & vt dependens à causa secunda, distinguuntur per extrinseca connotata, non tamen secundum formalitatem in recto significatam. Quia tamen qui dicit actionem, vt dependentem à causa prima, & actionem vt dependentem à causa secunda, non solùm dicit significatum in recto, & constitutiuum formale intrinsecum actionis; sed etiam obliquè connotata; hinc est, quod actio, quatenus dependet à causa prima, & quatenus dependet à causa secunda, formaliter differat ratione extrinseci connotati. Ad argumentum in forma respondendum est: actio provt à causa prima, & à causa secunda, dependet à Deo, distinguo antecedens: eademmet actio, secundùm eumdem respectum indiuisibilem intrinsecum, per quem respicit causam secundam, respicit causam primam, concedo: dicit idem connotatum, quando cognoscitur, vt formaliter per nostram cognitionem sumitur in ordine ad causam primam, & quando, vt formaliter sumitur in ordine ad causam secundam, nego. Quia vt sumitur in ordine ad causam secundam, dicet tantùm tanquam connotatum causam secundam, & non primam; & vt sumitur in ordine ad causam primam, dicit tanquam connotatum, causam primam, & non secundam. Quæ diuersitas connotationum est valde extrinseca actioni; nam hæc per suam entitatem semper dicit respectum ad causam creatam, & increatam, si est actio, mediâ quâ causa secunda operatur. Quod autem intellectus illam significet cum hoc, vel cum illo connotato, nimis accidentale, & extrinsecum est actioni. Ad confirmationem illam: actio provt à causa secunda est creatura, distinguo antecedens: est creatura connotans formaliter causam primam ex modo nostro concipiendi, nego: connotans tantùm causam secundam ex eodem nostro modo concipiendi, concedo. Si iterum instes: de essentia creaturæ est connotare causam primam, distinguo: est connotare causam primam, vt præcisè connotat secundam ex parte respectus tenentis se ex parte obiecti in recto, concedo: ex parte obliqui, subdistinguo: est connotare causam primam formaliter, vt connotat secundam, nego: absolutè, concedo.

§. VII.

Vltima actualitas actionis prædeterminationem in actu primo non exposcit.

46 CAput aliud, ex quo Dominicani intendunt originem trahere suam physicam prædeterminationem, est actualitas effectus, ex qua intendunt probare debere dari in potentia præmotionem aliquam, per quam auferatur illius potentialitas, & constituatur in actu ad operandum. Quia entitas in actu non potest oriri ex entitate in potentia, & quia si potentia creata sine physica prædeterminatione esset in actu ad operandum, illi conueniret ratio puri actus, quæ tantùm Deo competere potest. Caput hoc abscindere difficile non erit, si explicemus terminos, quibus non mediocriter res, aliàs facilis, & clara, fit difficilis, & obscura.

47 Actualitas potentialitati opponitur & ita tot dentur actualitatum genera, quot potentialitatum. Duplex est potentia: vna logica, alia physica. Potentia logica est illa, qua res aliqua possibilis dicitur: hæc conuenit materiæ primæ, quæ est primum subiectum, & subsistentiæ, quæ est vltima perfectio substantialis, constituens vltimò naturam perfectam; & cuicumque accidenti vltimò perficienti substantiam, & omnibus entitatibus, quæ continentur intra obiectum omnipotentiæ. Hæc potentia perfectissimè actuatur, & perficitur per existentiam cuiuslibet rei, secluso quolibet alio in illa recepto; potentia enim logica, quam habet materia prima ad existendum, qua possibilis dicitur, omnino est reducta ad vltimum & perfectum suum actum, quando materia existit, siue

formam

formam habeat, siue illâ careat. Quia existentia formæ, neque illius receptio non est exercitium potentialitatis Logicæ, quam habet materia ad existendum. Hanc actualitatem requirit omnis potentia physica ad operandum; implicat enim aliquid non existens physicè operari. In hoc sensu existentiam cuiusuis rei actum purum dicere possemus illius potentiæ Logicæ: quia tota perfectissimè reducta est ad actum. Nihilominus nomine actus puri significare solemus existentiam rei, ita per suam essentiam existentis, vt implicet ipsam deficere, vel non esse: & in hoc sensu solus Deus est actus purus. Reliqua verò entia creata dicuntur habere aliquid admixtum potentialitatis, quia licet existant, potuerunt antecedenter non existere, & possunt deficere.

48. Potentia physica triplex est, actiua, passiua & terminatiua. Actus harum potentiarum supponunt illas iam existentes, & sunt omnino extra conceptus potentiarum. Imò realiter ab illis distincti, quod non conuenit actui potentiæ Logicæ; qui realiter, imò neque formaliter ex parte obiecti à sua potentia distinguitur. Potentia ad agendum ad suum actum reducitur per actionem: & hæc conuenit Deo, qui per suam entitatem est potens efficere, & per actionem constituitur actu efficiens. Neque respectu huius actus potentialitas in Deo imperfectionem arguit: neque in ordine ad illum Deus per suammet entitatem purus actus dici potest; quia Deus per suammet entitatem præcisè non constituitur efficiens.

49. Potentia passiua ad actum reducitur per receptionem alicuius formæ intrinsecè inhærentis subiecto. Hæc potentia repugnat Deo, sicuti illius actus. Deus enim per suammet simplicissimam entitatem est perfectissimus, & in hoc sensu dicitur actus purus, id est ens summè perfectum, sine admixtione alicuius perfectionis superadditæ intrinsecè inhærentis, & sine noua perfectione ab ipso distincta illi aduenientè. Hæc perfectio nulli substantiæ creatæ competit; omnes enim perficiuntur aliquibus accidentibus; imò nulli entitati creatæ; accidens enim vltimum, in quo aliud non recipitur, etsi non perficiatur per formam, perficitur per subiectum, ratione cuius constituitur existens, & sine quo non potest existere. Quod enim dicitur accidens esse perfectionem subiecti; & subiectum non esse perfectionem substantiæ, est dicere, accidens ex se ordinari ad perficiendum subiectum, & non è contrà. De facto tamen, & accidens perficitur per subiectum, & subiectum per accidens, & ex vtroque resultat concretum perfectius quocumque eorum seorsim sumpto.

Potentia terminatiua sumitur in ordine ad diuersos terminos. Potentia terminatiua dicitur respectu actuum vitalium. v.g. color habet potentiam terminandi visionem. Quodcumque ens potens est terminare intellectionem, & sic de aliis actibus. Dicitur etiam potentia terminatiua vnionis partis essentialis, vel integralis ad aliam compartem essentialem, vel integralem, vel suppositi ad naturam, vel accidentium ad substantiam per modum subiecti, quod informant; vel non per modum subiecti, sed per modum termini, in quem sit conuersa propria substantia illorum: sicuti accidentia panis terminant vnionem ad corpus Christi in mysterio Eucharistico. Alia est potentia terminatiua relationis transcendentalis, vel prædicamentalis, si datur. Aliam potentiam terminatiuam agnoscunt nonnulli, qua quantitas per indiuisibile terminatiuum terminatur: hæc est, quâ accidens per vltimum sui terminatur. Actus harum potentiarum sunt existentiæ actuales actuum vitalium, vnionum, seu relationum, illarumve entitatum, respectu quarum se habent tanquam terminum. Ex his potentiis potentia terminandi actum vitalem intellectionis, & amoris creati; & actus illarum Deo non repugnat, & verè dicimus Deum esse in potentia, vtametur, & cognoscatur à nobis. Ad cuius actum reducitur per nostrum amorem, nostramque cognitionem, a quibus actu denominatur cognitus, & amatus. Neque potentia terminandi relationem prædicamentalem creaturæ ad creatorem, & terminatio actualis extrinsecè aduenientis ex positione relationis identificatæ cum creatura, Deo repugnat; ex vi cuius terminationis Deus non dicitur relatus, relatio enim non denominat terminum relatum, sed tantùm fundamentum. Poterit tamen Deus dici actu terminans relationem, seu actu respectus peculiarem relationem. Neque alicui subsistentiæ diuinæ repugnat esse terminum naturæ creatæ subrogatum loco proprij termini substantialis, seu subsistentiæ, terminatéque vnionem hypostaticam inter naturam humanam, & subsistentiam diuinam. Repugnat autem Deo terminare vnionem, per modum partis essentialis, vel integralis compositi: & similiter per modum subiecti inhæsionis, seu informationis formæ accidentalis, vel substantialis.

Actus omnium potentiarum, quos Deo tribuimus, dicuntur contrahentes, & determinantes potentiam ad actum. Sic dicimus Deum per actionem constitui efficientem, & illius potentiam contrahi ad actum, ad quem, & ad negationem illius indifferens erat. Dicuntur similiter perfectiones extrinsecæ Dei, quis enim neget mundi fabricam, adeóque excellentium creaturarum structuram esse maximam Dei perfectionem, licèt extrinsecam, ex qua intrinsecam in hac vita deprehendimus? 51.

Ex his licet inferre non omnem actum secundum esse perfectiorem actu primo. Creatura enim est actus secundus respectu omnipotentiæ, & omnipotentia actus primus respectu creaturæ: & infinita perfectione omnipotentia creaturam exsuperat; & in quacumque causa creata semper adæquatum efficiens licet non perfectius, saltem æquè perfectum esse debet cum effectu. Non potest enim quid perfectius à principio imperfectiori produci: ergo actus secundus principij effectiui non debet esse perfectior principio effectiuo, seu actu primo illius. Neque respectu potentiæ passiuæ actus secundus perfectior est actu primo; intellectio enim est actus secundus animi rationalis potentiæ intelligere; non tamen intellectio est perfectior anima. Actum secundum substantialem perfectiorem esse respectu subiecti informantis, habentis se per modum materiæ componentis cum illo totum compositum, probauimus in Physic. hoc tamen conuenit huic actui secundo ex peculiari conceptu formæ substantialis; quæ perfectior debet esse materia, propter rationem ibi assignatam. Eâdem certitudine infertur non omnem perfectionem esse in se perfectiorem perfectibili; quia omnis actus secundus est perfectio actus primi; non tamen est illo perfectior, vt patet in exemplis adductis actionis respectu principij effectiui, & formæ accidentalis respectu subiecti accidentalis. 52.

Vt clarè deprehendas fallaciam argumentorum, quæ Thomistæ adducunt, & conclusiones præcedentes comprehendas, inspicias precor, quod sibi satis notum erit, aliud esse principium efficiens secundum totum, quod dicit in ratione efficientis, esse perfectius effectiuo: aliud efficientiam, seu actum secundum esse perfectiorem principio effectiuo, seu actu primo, quia principium efficiens dicit duo, principium effectium, & efficientiam, hoc est actum primum, 53.

& actum secundum; & ab effectiuo distinguitur tanquam includens ab incluso. Vnde, cum includat efficiens perfectionem effectiui, & perfectionem efficientiæ, mirum non est ratione efficientiæ perfectione superare principium effectiuum. Si tamen inter se comparentur effectiuum, & efficientia: actus primus, & actus secundus, semper actus primus perfectione superabit actum secundum. Eadem ratione quælibet potentia, vt reducta ad actum, maiorem perfectionem dicit, quàm ipsa sine actu, v.g. animus intelligens, maiorem perfectionem dicit animo non intelligente; non tamen intellectio perfectior est animo. Idem omnino de actu illo contrahente potentiam Logicam intelligendum est. Licet enim maiorem actualitatem dicat principium intelligens, quàm intellectiuum; quia dicit actualitatem intellectiui, & intellectionis; non tamen maiorem actualitatem dicit intellectio, quàm principium intellectiuum existens in rerum natura. Hæc, quæ naturæ lumine nota sunt omnibus, sunt, quæ Thomistas decipiunt, seu, quod certius iudico, quibus ipsi nos decipere procurant, numquam enim credidi doctissimos viros de his dubitasse.

§. VIII.

Dissoluuntur argumenta Thomistarum contra præcedentem doctrinam.

54. VEnio iam ad Thomistarum argumenta soluenda. Obiic. primò: Causæ secundæ tribuunt effectui suam vltimam actualitatem: sed non possunt hanc tribuere sine præmotione: ergo non possunt sine præmotione operari. Minorem probant: omnis causa creata habet aliquid admixtum potentialitatis: omnis actio habet actualitatem sine admixtione potentialitatis: ergo actio habet perfectiorem actualitatem, quàm illam habeat causa creata: ergo non potest dependere à causa creata, nisi dependeat à præmotione, quæ habet actualitatem æquè perfectam cum actione, vel cum causa secunda. Sic argumentantur Gonzalez disp. 6. num. 70. & Aluarez disp. 18. num. 12.

55. Mille modis redarguitur obiectio: si enim actio perfectiorem habet actualitatem, quàm virtus actiua illius; quia hæc per illam constituitur efficiens in actu secundo, cur ipsa qualitas præmouens potentiam non dicetur habere imperfectiorem actualitatem actualitate actionis, cum per hanc in actu secundo efficiens constituatur? & cur non dicetur habere aliquid potentialitatis, cùm ipsa, determinans per modum actus primi potentiam, per ipsam actionem determinetur, & efficiens constituatur? quæ redargutio maiorem vim habet, si præmotionem hanc cum causa secunda necessaria comparemus. Ad argumentum respondeo, concedendo illud antecedens, videlicet causam secundam tribuere actualitatem actui: nego tamen causam secundam non habere actualitatem æquè perfectam cum actione. Quia cum actualitas non distinguatur ab entitate, quæ dicitur actualis, & principium efficiens creatum sit perfectius sua actione; hinc est quod actualitas principij effectiui creati perfectior sit actualitate suæ actionis, seu sui actus secundi. Ad illud, quod dicitur actum primum habere maiorem potẽtialitatem, distinguo: si potentialitas sit Logica respectu propriæ existentiæ, nego: æquè enim existit actus primus, ac actus secundus; imò existentia actus primi supponitur ad existentiam actus secundi, & vterque actus tam primus, quàm secundus defectibilis est. Vnde in hoc genere potentialitatis, seu actualitatis non habet maiorem potentialitatem admixtam actus primus, quàm actus secundus, si per potentialitatem intelligatur potentia physica ad efficiendum, vel recipiendum effectum distinctum. Concedo, actum primum habere maiorem potentialitatem, & actum secundum illam minorem habere. Nego tamen, ex hoc capite actum primum non posse producere actum secundum sine alia præmotione. Quia hæc maior potentialitas, maiorem virtutem arguit: potentia enim ad producendum effectum distinctum tam in Deo, quàm in creatura dicit perfectionem; & potentia ad illum recipiendum in creatura perfectionem dicit, licet admistam aliqua imperfectione. Quapropter Deo conuenire non potest; non tamen semper potentia passiua imperfectior est actu illius; sæpe enim idem est principium actiuum, & passiuum respectu eiusdem actionis. Et vt dixi supra, potentia passiua, quam habet anima, vt ex illa educatur potentia, seu actus accidentalis, perfectior est ipsa eductione, seu actu educto. Sed esto, sit omnis potentia passiua distincta à principio imperfectior suo effectu, seu forma recepta; non ideò præmotione indiget. Quia causa materialis non debet esse perfectior suo effectu, vt patet in materia prima, quæ est entitas imperfectior forma materiali ex illa educta.

56. Obiicit secundò idem Gonzalez ibidem, num. 10. Nulla causa naturalis est actus purus in agendo: ergo habet virtutem actiuam permixtam cum passiua: ergo agit, vt mota, secundùm hanc virtutem passiuam. Probat antecedens: omnis causa creata distinguitur realiter ab actu secundo: ergo perficitur per illum; ergo est causa passiua respectu illius: ergo nulla causa est purè actiua. Consequentia probatur: Vnumquodque agit, quatenus est in actu, & agitur quatenus est in potentia: ergo causa secunda agit, quatenus est in actu, hoc est, quatenus patitur per motionem.

57. Non placet disputare, an omne principium effectiuum simul sit passiuum, saltem respectu effectus non conducentis ad actionem? De facto enim sic in omnibus principiis creatis contingere censeo. Quid autem de possibili sit, non ad hanc quæstionem spectat. Vnum autem affirmo, quod vnicè ad rem attiner, principium effectiuum non dicere in suo conceptu virtutem passiuam, neque passionem necessariam esse, vt principium adæquatum effectiuum ad actum reducatur, (Loquor de principio adæquato; quia principium inadæquatum sæpe indiget alio principio in ipso recipiendo: & hac ratione indiget passione, sicuti potentia indiget specie in ipsa recepta) cuius oppositum non probat Albelda; ratio enim, quam supra ex illo dedi, æquè probat Deum debere pati actionem ab illo dimanantem, per quam extrinsecè perficitur. Ad illud, quod dicitur, vnumquodque agere quatenus est in actu, distinguendum est: si enim sonet vnumquodque agere quatenus est in actu primo, id est, quatenus est potens, & habet omnia requisita ad agendum, verum tenet; si tamen intelligatur eo modo, quo intendit Gonzalez, videlicet vnumquodque agere quatenus actu patitur, falsissimum est.

58. Obiicit tertiò Gonzalez num. 11. actus secundus perfectior est actu primo: ergo non potest agere nisi habeat in se præmotionem aliquam, per quam reducatur ad actum secundum. Probat antecedens: quia actus secundus minorem habet potentialitatem, & magis actualitatis: & actus primus habet minus actualitatis, & maiorem potentialitatem. Non vacat millies hæc redarguere. Rationem perpendas Albeldæ, & si illam agnoueris, inuenies eodem modo posse ex illa intendi in Deo dandam esse hanc præmotionem. Respondeo, actum primum effectiuum numquam esse imperfectius; sed saltem æquè perfectum

cum

cum effectu. Ad confirmationem, desumptam ex maiori potentialitate actus primi respondi supra in solutione ad primum argumentum.

59. Fundamenta alia desumunt Thomistæ, ad suam qualitatem stabiliendam, ex providentia speciali Dei erga prædestinatos; quæ facilè diluit quisque ex nostris Theologis. Quia tamen meum hoc opus non Theologicum, sed Philosophicum est, ab illorum solutione abstineo, sicuti à multis impugnationibus, quibus hanc prædeterminationem exterminare contendere possem, petitis ex fundamentis Theologicis.

PVNCTVM IV.

De concursu causæ primæ cum principio creato liberè operante.

1. STATVIMVS omnem causam creatam dependere à prima in operando; ita, vt nullam possit exercere actionem principium creatum causa increatâ illud non comitante. Occurrit modò grauissima difficultas: quomodo scilicet possit hæc dependentia cum libertate componi? quam ex professo aperiam, & ex viribus soluam.

§. I.

Difficultas expenditur.

2. CAusam primam non operari necessariò, neque cæco modo cum secunda; sed liberè supponendum est, non probandum: libertatem sine actu voluntatis incedere non posse tota restatur philosophia. Ex quibus principiis hæc in præsenti suboritur difficultas: causa prima liberè operatur cum secunda: ergo ad operationem causæ primæ cum secunda supponitur actus voluntatis, quo velit operari: ergo ad concursum voluntatis identificatum cum concursu causæ primæ supponitur decretum Dei volentis ad illum concurrere: ergo actus voluntatis non procedit à principio indifferenti. Probo hanc consequentiam: procedit à decreto volentis ad illum concurrente: hoc decretum necessariam habet connexionem cum concursu: ergo procedit actus à principio necessario cum illo connexo: ergo non à principio indifferenti: ergo non procedit liberè.

3. Nec poteris ad necessitatem consequentem recurrere: quia necessitas orta ex principio nullo modo supponens effectum, non est consequens; sed antecedens: sed hæc necessitas oritur ab actu voluntatis, quo Deus vult cum voluntate concurrere; qui necessariò supponitur ex parte principij ad actum: ergo hæc necessitas non est consequens; sed antecedens. Si dixeris decretum hoc, quod ex parte Dei supponitur ad actum, non habere connexionem necessariam cum illo, difficile erit hoc explicare decretum. Quia decretum efficax, quo Deus dicit, volo concurrere, non potest non effectum sortiri: alias Deus non faceret id, quod efficaciter decerneret. Voluntas verò inefficax concurrendi sufficiens non est, vt Deus determinetur ad concursum: quia talis voluntas non respicit obiectum, vt exercendum, & illa posita manet Deus æquè indifferens, & indeterminatus ad concurrendum, & non concurrendum, ac si illam non habuisset.

4. Alio modo difficultatem huius concursus expendo: Voluntas creata non potest suum elicere actum sine concursu Dei liberè se determinantis ad concurrendum: ergo Deo, non se determinante non potest actum elicere: sed quando voluntas non operatur, Deus non se determinat ad concurrendum cum illa: ergo quando non operatur, non potest operari. Maior est certa: Minorem probo: quando voluntas non operatur, Deus non operatur cum voluntate: ergo non determinatur ad operandum. Patet consequentia: implicat Deum determinari ad operandum, & non operari: ergo si non operatur, signum est euidens, non se determinare ad operandum. Maiori, & minori primi syllogismi concessis, consequentiam corroboro: voluntas operari non potest deficienti aliquo necessario requisito ex parte actus primi ad operationem; sed quando non operatur, defuit determinatio Dei volentis concurrere, necessariò requisita ad operationem: ergo quando non operatur, non potest operari.

§. II.

Solutio P. Vasquez expenditur.

5. PAter Vasquez 1. part. disp. 99. cap. 7. num. 43. sic rem componit. Docet decretum Dei concurrendi supponere scientiam Dei, non quidem obiecti, vt absolutè futurum est, hoc enim Dei prædefinitionem supponit: sed eius, quod sub conditione cognoscitur, cuius præscientia omnem prædefinitionem antecedit. Cognoscit enim Deus: *si Petrus tali vocatione præueniatur, & illi non desit meus concursus, actum eliciet.* Posita illum tali vocatione præuenit: & hâc positâ decernit cum illo concurrere. Quod decretum, etiamsi necessariam habeat connexionem cum effectu, tantùm inducit necessitatem consequentem, quia supponit iam ipsum consensum sub conditione futurum. Similiter agnoscit Deus: *si Petrus tali cogitatione vocaretur, ille mihi deesset, & ideo non deberem illi cooperari*; quâ cognitione positâ potest Deus non velle operari cum illo. Ex quo tantùm infertur negatio actus necessitate consequenti; quia ipsa supponitur sub conditione futura ante negationem concursus Dei. Sic docet, hac scientiâ præmissâ, iura libertatis illæsa manere; sine qua nullo modo posse subsistere restatur, quia necessitas determinationis esset antecedens, cum libertate incompossibilis.

6. Primò mihi difficultatem ingerit obiectum illud scientiæ conditionatæ. Si Petrus tali cognitione præueniatur, & illi non desit meus concursus, quia non deesse concursum idem est, ac esse concursum: ergo obiectum scientiæ erit, si Petrus vocetur, & fuerit meus concursus, operabitur? ergo est idem, ac dicere: Si Petrus vocetur, & fuerit illius concursus, operabitur. Probo consequentiam: Concursus Dei, & concursus Petri est idemmet indiuisibilis: ergo idem est dicere: si fuerit concursus Dei, erit concursus Petri; ac dicere: si fuerit concursus Petri, erit concursus Petri: ergo hæc scientia Dei in Deo ponenda non est, neque vtilis esse potest. Secundò obiectum illud, quod assignat Vasquez hominis non consentientis, scilicet, *si tali vocatione vocaretur, ille mihi deesset*, vel includit ex parte conditionis concursum Dei, vel non includit? si includit: ergo illo posito Deus deesse non potest: si non includit: ergo non æqualis ponitur conditio secundùm requisita ad operandum, in consensuro, & in non consensuro: ergo quod alius præueideatur consensurus, & hic non consensurus, non debet tribui illorum libero arbitrio; sed diuersitati conditionum, quæ supponuntur; in vno enim supponitur ex parte conditionis, cogitatio, & concursus: in altero verò cogitatio sine concursu.

7. Mitiùs grauissimum Patrem interpretor, & obiectum scientiæ ab illo assignatum sic intelligo: si Petrus tali vocatione afficiatur, & illi non desit meus concursus per modum actus primi, hoc est, quod ex me necessarium est per modum actus primi ad concursum, Petrus liberè consentiet. Quæ conditio,

sic explicata, eodem modo potest poni in homine non consensuro: & tunc negatio consensus non conditioni, sed homini liberè se non determinanti imputabitur. Sic Vasquium intelligendum puto: aliàs scientia ab illo assignata, scientia non esset, sed nugatoria quædam terminorum repetitio, non solùm in Deo non admittenda, sed à quocumque non fatuo relegenda.

8. Contra sententiam Vasquez sic explicatam, adhuc sunt nonnulla obiicienda. Vt videatur consensus sub conditione futurus ex parte conditionis, debent supponi omnia illa, quæ necessariò supponit in statu absoluto, & sine quibus in illo esse non potest, quod per se patet; quia consequens non esset absolutè si deficeret aliquid ex necessariò requisitis, vt sit: ergo si non essent omnia requisita, consensus non esset: ergo vt consensus esset necessariò essent futura omnia requisita ad illum: ergo, vt cognoscatur sub conditione futurus, necessariò debent cognosci ex parte conditionis omnia, quæ ad illum requiruntur; quia non potest cognosci sub conditione futurus, sine aliquo, sine quo futurus non esset. Qua ratione rectè docent Theologi, easdem causas requiri in statu conditionato ad effectum conditionatum, ac requiruntur in statu absoluto ad absolutum effectum. His positis sic argumentor.

9. Vt videatur consensus sub conditione futurus, debet videri sub conditione dependens à decreto Dei, à quo in statu absoluto necessariam habet connexionem: ergo non potest videri liberè, sed necessariò futurus in illo statu conditionato. Probo consequentiam: in illo statu videtur dependens à conditione, quæ necessariam connexionem habet cum illo: ergo sub illa conditione non potest videri contingenter, sed necessariò futurus. Probo antecedens: in illo statu videtur dependens à decreto efficaci; sed decretum efficax Dei habet necessariam connexionem cum effectu: ergo videtur dependens à conditione habente cum illo necessariam connexionem. Vltima consequentia est legitima, quia quod dependet à principio ad vnum determinato, necessariò procedit ab illo; & non liberè, neque contingenter. Neque potest dicere, decretum non habere necessariam connexionem in statu conditionato cum causa: quia P. Vasquez fatetur decretum in statu absoluto habere connexionem cum effectu, quem vult supponi conditionatè, ne connexio decreti cum effectu inducat necessitatem antecedentem cum voluntate: ergo eamdem connexionem habet in statu conditionato, eodem enim modo, quo effectus dependet in statu absoluto à causa absolutè existente, eodem dependet in statu conditionato à causa conditionatè existente: & ideò est necessaria hæc conditionalis: *si ignis est applicatus, calefacit*; quia hæc absoluta est necessaria: *ignis est applicatus: ergo calefacit*. Demum, si dicas decretum concurrendi non habere in statu absoluto necessariam connexionem cum effectu, ad quid recurrit Vasquez ad statum conditionatum, & cognitionem illius? hæc enim erit impertinens, vt voluntas posito hoc decreto, maneat libera, cum ex positione illius nihil ponatur inducens necessitatem effectus, ex principio enim indifferenti numquam potest oriri effectus antecedenter necessarius.

10. Vlteriùs vrgeo: Videatur consensus sub conditione liberè futurus, quin decretum videatur ex parte conditionis: adhuc ita præuisum decretum in statu absoluto in illum influens, necessitatem inducet; quia ex eo, quod consensus præuisus fuerit liber in statu conditionato sub his conditionibus, non infertur liberè futurum in statu absoluto, variatis in hoc statu ex parte actus primi illis, quæ supponebantur in statu conditionato ex parte actus primi, seu ex parte conditionis: ergo si consensus in statu conditionato non fuit dependens à decreto liberè præuisus, postea cùm in statu absoluto ab hoc dependeat, poterit necessariò dependere. Rem explico: nescit Deus, me liberè consensurum, si tali cognitione præueniar, & omnipotentia sit parata ad concurrendum mecum: suppositâ hac cognitione postea producit physicam prædeterminationem, vnionem hypostaticam, vel visionem beatificam compellentem ad actum, & incompossibilem cum negatione illius, ideò ergo his positis liberè consentiam, quod præuisus fui illis deficientibus liberè consensurus? Minimè: quia non tenet consequentia ab statu conditionato ad absolutum rebus diuerso modo se habentibus, & positis diuersis principiis in vtroque statu.

11. Clariùs patet eadem ratio in negatione concursus: scit Deus me liberè non consensurum, si habeam omnia requisita ad consensum. Si posita hac scientia in statu absoluto, Deus non purificat conditionem, & mihi non tribuit omnia necessaria ad consensum, non dicar ego liberè non consentire; aliàs possem dicere liberè non amare Deum, quando nullam habeo cogitationem inclinantem ad amorem, quia præuidet Deus, quod si illam haberem, liberè non consentirem: ergo si in statu absoluto Deus non habet decretum sufficiens ad concursum mihi præstandum, quidquid viderit in statu conditionato, non liberè omittam consensum, æquè enim necessarium est ad meum consensum decretum Dei, quo velit mihi concurrere, ac cogitatio, quâ obiectum cognoscam: ergo si Deus non habet decretum, sine quo meus actus esse non potest, illius omissio non est libera; sed in opinione Vasquez ex præuisione illius conditionati Deus non habet decretum necessarium ad meum concursum, quando de facto non concurro; ergo non liberè, sed necessariò omitto.

12. Nonnulli Vasquium intendunt defendere, asserentes Deum cognoscere independenter à suo decreto hoc obiectum: *si hæc voluntas haberet hanc vocationem, & non dependeret à me in operando de facto operaretur:* quâ positâ scientiâ, & purificatâ conditione, Deus absolutè decernet concurrere; quia iam vidit consensum, quatenus est ex parte voluntatis præcedentem decretum absolutum concurrendi. Displicet hæc doctrina: quia consensus per eamdemmet indiuisibilem entitatem dependet à voluntate, & à Deo: ergo non potest videri futurus in aliquo statu quatenus dependet à voluntate, quin videatur in eodem quatenus dependet à Deo. Deinde: quia data illa conditionali, quod voluntas cum hac cogitatione liberè operaretur, si non dependeret à Deo, non sequitur modò cum dependet, liberè operari; non enim valet consequentia: voluntas independens à Deo liberè operaretur cum hac vocatione, sine decreto Dei concurrente: ergo voluntas dependens à Deo, cum eadem vocatione liberè operabitur cum decreto Dei concurrente. Quia rebus diuerso modo se habentibus diuersum modum operandi habebit voluntas.

13. Vltimò: non acquiesco doctrinæ Vasquez asserentis, decretum hoc absolutum circa opera nostra, illa non præcedere supposita scientia conditionata, quæ hac ablata necessariò præcederet. Quod sic impugno: decretum nostra opera præcedere, nihil aliud est, quàm esse naturâ prius illis, & veram causam illorum; sed hoc decretum supposita scientia, est causa, & prius natura consensu absoluto: ergo illum præcedit omni præcedentia, quam haberet ablatâ scientiâ, quia hæc nulla alia esset, quàm præcedentia causæ ad effectum. Ex hoc aliud desumo argumentum. Positâ scientiâ, & ablatâ scientiâ eodem modo præcedit decretum consensum absolutum, & eamdem connexionem habet cum illo: ergo posita scientiâ,

&

& ablatâ scientiâ eamdem connexionem infert in voluntate, vel illam cum eadem indifferentia relinquit. Eamdem rationem expendo: cognitio Dei per se formaliter loquendo tantum potest inducere necessitatem voluntati, vel illius libertatem arguere, quatenus ex illâ sequitur, vel non sequitur tale auxilium, vel tale decretum, vel tale comprincipium, seu talis influxus respectu effectus; ipsa enim per se formaliter, neque potest necessitatem inducere, neque liberam voluntatem constituere: ergo si poneretur idem decretum cum eisdem principiis respectu effectus, eadem esset necessitas, seu libertas respectu illius, posita in Deo scientia conditionata, vel negata: ergo decretum illud ablatâ scientiâ necessitatem non induceret, si illam non infert scientiâ positâ.

14. Dices decretum illud semper præcedere actum voluntatis; positâ tamen scientiâ non præcedere voluntatem; sed ipsam ad actum comitari; ac proinde dici comitans respectu voluntatis. Hic modus loquendi, licet non terminis adeò expressis, multis est familiaris, & paucis vtilis; quia id, quod destruit libertatem, non est quod antecedit voluntatem determinatè; sed quod antecedit determinationem illius: ergo si hoc decretum est antecedens respectu actus; & necessariam connexionem habet cum illo, antecedit determinationem voluntatis, cum qua habet connexionem: & ita determinatio est necessaria in causa, quæ necessitas opponitur cum libertate. Neque potest dari aliquod principium respectu actus, quantumuis prædefinitiuum, quod non sit comitans respectu voluntatis: quodcumque enim sit, voluntatem comitabitur ad producendum illius actum: qui à nullo principio, voluntate non concurrente produci potest.

15. Vltimò: si propter aliquam rationem decretum illud induceret necessitatem consequentem, & non antecedentem, esset, quia ante illud supponebatur consensus sub conditione futurus; sed eodem modo supponeretur, etiamsi Deus illud non cognosceret in omnibus casibus, in quibus illum cognoscit: ergo si modò non tollit libertatem, neque tunc illam auferret. Maiorem admittunt aduersarij: minor probatur, quia ablatâ scientiâ Dei, illius obiectiua veritas permaneret: ergo permaneret consensus sub conditione futurus: ergo supponeretur ad decretum eodem modo, ac si à Deo cognosceretur.

16. Respondebis, consensum sub conditione futurum supponendum esse in omnibus casibus, in quibus posita scientia supponitur: fore tamen illâ ablatâ plures casus, qui positâ non sunt, in quibus ille consensus supponeretur; quia sæpe haberet decretum concurrendi, quando voluntas ex se non esset consensura. Contrà: ex hoc sequitur decretum nocitum libertati in casibus, in quibus consensus non supponitur; non verò in illis in quibus supponitur, & in quibus esset scientia.

17. Alio modo posset responderi, ablatâ scientiâ, nunquam supponi consensum sub conditione ad decretum absolutum; quia supponi ad hoc dicit esse aliquo modo causam illius; quod habet media scientia, ad quam consensus supponitur tanquam obiectum; & quæ supponitur ad decretum tanquam proponens obiectum, ex cuius præuisione mouetur Deus ad tale decretum ponendum, qua ablata tali scientia ex vi præsentis moriui non poneretur. Casu autem, quo Deus poneret decretum concurrendi sine hac scientia, etiamsi tunc esset consensus sub conditione futurus, tantùm esset concomitanter respectu decreti, & nullo modo supponeretur ad illud, neque aliqua prioritas intercederet inter consensum conditionatum, & absolutum decretum.

18. Fateor, in hoc sensu scientiam conducere, vt consensus conditionatus præcedat decretum absolutum concurrendi; sed nihil longius à mente Vasquez, quàm hic philosophandi modus; neque sufficiens est, vt dicamus decretum voluntarem liberam relinquere, si independenter ab hac præcedentia illi violentiam inferret; quia hæc causalitas, quam haberet consensus conditionatus, neque hæc præcedentia naturæ, non tolleret præcedentiam & prioritatem, quam habet decretum absolutum respectu consensus conditionati, neque connexionem inter decretum & consensum, ex quibus necessitas consensus necessariò oritur.

§. III.

Sententiam P. Didaci de Alarcon expono, & explodo.

19. PAter Alarcon tract. 2. de scientia Dei, disput. 5. cap. 8. refert sententiam Suar. Molin. Leff. & Her. qui componunt concursum generalem Dei cum causa prima, per decretum quoddam antecedens, quo efficaciter decernit Deus concurrere cum causis secundis, iuxta vniuscuiusque naturam: cum Sole ad illuminandum: cum libero arbitrio ad amandum, vel odio habendum. Asseritque Suarium explicare hanc sententiam, per decretum quoddam conditionatum, quo Deus non absolutè decernit amorem, vel odium; sed amorem, & odium conditionatè, & dependenter à voluntate. Hanc sententiam sic explicatam impugnat, quia decreta conditionata in Deo reperiri nequeunt. Deinde, quia nullum potest reperiri connotatum externum talis decreti constitutiuum; neque decretum aliquod potest esse sine constitutiuo speciali.

20. Non leue fundamentum dedit Suarius, vt Alarcon putaret ipsum constituere decretum hoc conditionatum, & non absolutum, quia in opusculis lib. 1. de concursu Dei cum voluntate, cap. 15. num. 3. dixit Deum decernere concurrere cum voluntate, non absolutè, sed dependenter ab illa includendo in decreto implicitam conditionem, si ipsa consentire voluerit. Et in Metaph. disp. 22. sect. 4. num. 14. dixit, per illud decretum Deum non absolutè velle, vt causa libera actum eliciat; sed quasi subintellecta conditione velle illum actum, quatenus est ex se. Si tamen attentè Suar. legatur numquam docuit tale decretum esse conditionatum; sed illud per modum decreti conditionati explicuit. Quod denotant illa verba: *quasi subintellecta conditione*. Et Herice tom. de scientia, disp. 6. cap. 4. num. 49. docuit, decretum hoc conditionatum falsò aduersarios impegisse nostris auctoribus; qui bene norunt non posse conditionatum constitui. Impugnationem aliam, quam adducit Alarcon contra hoc decretum ex defectu connotati, quod non potest esse respectu decreti indifferentis ad amorem, vel ad odium, non opponere, sed soluere debebat, ipse enim in sua sententia explicanda incidit in decretum, quod impugnauerat; neque Suarium posset hoc telo impetere, negantem nouum decretum Dei nouo indigere extrinseco connotato.

21. Venio iam ad explicandam Alarconij sententiam. Docet, causam creatam indigere extrinseca assistentia omnipotentiæ, quâ constituatur potens cõpletè elicere suos actus; & hanc assistentiam non esse entitatem intrinsecam Dei. Quas cõclusiones efficaciter probat §. 2. Addit §. 3. n. 32. hanc assistentiam non esse decretum conditionatum, neque decretum aliquod efficax concurrendi cum causis secundis, si non adsit impedimentum. Rursus non esse decretũ aliquod efficax absolutè prædefiniens actus liberos, vel necessarios: neq; decretum aliquod, quo indifferenter velit concurrere

ad vtrumque extremum: neque decretum, quo prius natura velit concurrere cùm causa secunda ad effectum ab vtraque indiuisibiliter producendum. Tandem docet num. 33. hanc assistentiam esse obligationem quamdam moralem ortam ex aliquo decreto, quo Deus se voluit obligare ad concurrendum cum causis secundis, iuxta illarum propensionem, inclinationem, vel libertatem. Quod decretum nobis constat ex reuelatione Dei; & efficax dici potest respectu effectus, quatenus ex illo oritur aliud decretum, quo Deus hîc, & nunc concurrit cum qualibet causa ad suos effectus, iuxta illius inclinationem, vel libertatem.

22. Decretum secundum ortum ex primo explicat num. 40. vbi asserit inclusum esse in promissione, qua Deus se obligauit concurrere, & esse quasi indifferens, *quo* (illius sunt verba) *in actu primo applicatur, & assistit proximè virtus diuina indifferenter ad amorem, & odium, cum subordinatione ad voluntatem creatam, in cuius potestate, & non iam in Dei, est amor, vel odium; & propterea ipsi, & non Deo tribuitur negatio amoris, vel odij.* Hoc explicat exemplo habitus musicæ concurrentis ad illos actus, ad quos voluntas illius determinat.

23. Nonnihil in hac sententia reperio, nescio an satis consequenter dictum. Negauerat enim §. 3. num. 32. assistentiam consistere in decreto indifferenti concurrendi ad amorem, vel ad odium, & postea docet, hoc decreto orto ex illo priori immediatè applicari omnipotentiam causæ secundæ. Insuper §. 1. num. 9. dixerat nullum esse connotatum extrinsecum respectu decreti indifferentis ad amorem, vel ad odium, quia omne connotatum vel est amor; & tunc erit connotatum decreti amoris: vel odium, & connotabit decretum odij: Odium autem, vel amor vagè non dantur in rerum natura; ac proinde non posse dari connotatum talis decreti: sed sic est, quod modò assignat ipse decretum aliquod, per quod omnipotentia immediatè assistit voluntati indifferens ad amorem, vel odium: ergo debet ipse assignare connotatum, quod dixerat inueniri non posse.

24. Deinde asserit, posito hoc secundo decreto, iam non esse in voluntate Dei, vt sit amor, vel odium; sed totum hoc à voluntate dependere: ergo docet ex eodem decreto Dei posse oriri amorem, vel odium, & antecedenter esse indifferens ad vtrumque effectum: quod ipse eodem capite num. 12. contra Herice impugnauerat. Alarconis accipe verba: *Hac tamen sententia supra impugnata est. Quia actus amoris non elicitur determinatè per decretum illud indifferens ad amorem, & odium; sed per decretum aliud ad amorem determinatum, & non ad odium: quis enim dicet, actum, quo B. Petrus dilexit Deum supra omnia, processisse à Deo per decretum, quo decreuit non magis amorem sui, quàm odium fieri à B. Petro?*

25. Redeo ad primum illud decretum, quo Deus ex promissione se obligauit ad habendum aliud, quo immediatè assistit causis secundis. Refert pro conclusione, qua tale decretum statuit, Suarez disput. 22. Metaphysic. sect. 4. num. 3. & Herice disput. 6. citata, num. 49. & 50. & Ruisium de scientia Dei, disput. 25. sect. 10. immeritò tamen: Quia Suarez nullum decretum assignauit, ex quo aliud oriatur; sed expresè docuit, per decretum illud indifferens immediatè applicari omnipotentiam, & nullâ aliâ motione indigere ad effectum producendum: neque dari decretum aliud, quod sit causa effectus producti: ita num. 5. 14. & 30. quod fatetur ipse Alarcon §. 1. num. 5. vbi refert Suarez, asserentem ad concursum determinatum amoris non requiri aliud decretum, præter illud indifferens, ex vi cuius ponitur amor dependenter à voluntate. Eamdem conclusionem refert ex Herice, quem impugnat num. 12. ergo non consequenter, neque ad mentem illorum refert hos auctores pro illo decreto, quo Deus se obligat ad aliud postea habendum, quo immediatè applicet suam omnipotentiam. Neque apud Ruicium verbum inuenies de decreto, quo Deus ad aliud habendum se obligat; sed tantùm asserit Deum parare suam omnipotentiam, per decretum indifferens, ad amandum, vel non amandum, & odio habendum.

Tandem decretum hoc, quo Deus se obligat ad 26
concurrendum cum causis secundis, tanquam superfluum ad concursum causæ primæ, & ad libertatem causæ secundæ relegandum est. Quod sic probo: Decretum, quo immediatè omnipotentia applicatur, non est decretum hoc, quo Deus se obligauit ad concursum præbendum; sed aliud ortum ex isto, immediatè producens effectum dependenter à voluntate: ergo hoc decretum tantùm conducit ad assistentiam omnipotentiæ, quatenus obligat Deum, vt illi immediatè assistat per secundum decretum, quod infert, & quod est formalis, & immediata applicatio. Sed potest Deus habere decretum liberè se ad illud determinans, sine vlla obligatione præcedenti: ergo necessaria non est præcedens obligatio, & superfluit decretum illam inducens, vt Deus immediatè assistat causæ secundæ. Posse Deum habere secundum hoc decretum independenter à priori, existimo à nullo posse negari, quia quidquid Deus liberè promittit, potest liberè sine promissione præstare. Neque potest assignari ratio, propter quam decretum Dei circa effectum producendum, connexionem habeat necessariam cum promissione illud præcedente.

Respondet Alarcon num. 42. casu, quo Deus ha- 27.
beret secundum decretum sine primo, ita cum voluntate tali casu concursurum, vt posset non concurrere, quia nullo decreto antecedenti suam fidem obstrinxerat, ne à concursu abstineret. Fateor ego, tunc Deum posse concursum suspendere, & creaturis non assistere, quod nequit suppositâ promissione infallibili. Verumtamen hoc nihil refert, dum de facto concurrat: si enim Deus habet decretum concurrendi mecum dependenter à mea libertate, dum illud habeat, quid mea, si hoc decretum immediatè in se formaliter sit liberum, vel tantùm in promissione? vel quid refert antecedenter potuisse non esse, quando est de facto ad effectum, quem præstat per suammet entitatem, quæ eadem est promissione illud præcedente, vel non præcedente? Ex quo argumentum desumo contra priorem partem solutionis, videlicet illo decreto non fore omnipotentiam applicatam: quod sic efformo. In sententia Alarcon, applicatio immediata omnipotentiæ consistit in hoc secundo decreto concurrendi dependenter à voluntate, & non in illo primo ad hoc determinatè: ergo permanente hoc secundo decreto, permanet eadem-met immediata, & formalis applicatio, etiamsi deficiat primum illud, obligationem ad applicationem inducens.

Vrgeo: applicatio in actu secundo omnipotentiæ 28.
ad voluntatem, est Deum mecum concurrere ad amorem dependenter à mea voluntate, & applicatio in actu primo est decretum, quo Deus ita mecum concurrit, vel non concurrit, vt pro me stet concursus, & negatio illius; ita vt ego possim concurrere, vel non concurrere: sed posito hoc secundo decreto, & me consentiente erit actus amoris, ita vt potuerit non esse: & non consentiente, ita erit negatio consensus, vt ego potuerim consensum elicere: ergo posito hoc decreto erit applicatio causæ primæ in actu primo: & addito meo consensu, erit applicatio causæ primæ in actu secundo, quocumque alio secluso. Sola minor indiget probatione, quam exhibeo:

habeo : decretum est de concursu dependenter à mea voluntate : ergo ille posito, concursus dependet à mea voluntate : ergo me volente, erit concursus, & causa prima erit applicata in actu secundo, & renuente non erit, & potui facere, vt esset, & erit applicata omnipotentia in actu primo.

§. IV.

Explicatur propria sententia.

29. DIcendum est primò, voluntatem indigere extrinseca applicatione omnipotentiæ, promptæ ad concurrendum cum illa. Hanc conclusionem docent omnes Theologi : & ratio illius facilis est, omnibusque communis. Voluntas non potest operari independenter à causa prima, & necessariò indiget concursu Dei simul cum illa concurrentis ad effectum, quem concursum potest Deus denegare, sicut illum negauit igni Babylonico : ergo, vt voluntas possit operari, necessum est omnipotentiam applicari ad concursum præstandum.

30. *Dicendum est secundò, hanc applicationem non consistere in infinitate, neque in immensitate, neque intima præsentia Dei cum creaturis. Probo clarè : Hæc omnia sunt in Deo summè necessaria, & deficere nequeunt : sed applicatio omnipotentiæ ad operandum cum causa secunda est libera, & potest deficere : ergo applicatio omnipotentiæ distinguitur ab his omnibus.

31. Dicendum est tertiò, hanc applicationem non consistere in eo præcisè, quod Deus nullum habeat decretum prædefinitiuum concurrendi, vel non concurrendi independenter à voluntate ; sed necessariò importare actum positiuum voluntatis Dei. Moueor ad hoc ; quia licet sufficienter consultum esset voluntati, si Deus ex natura sua eo ipso, quod sit auctor naturæ, consideretur determinatus ad concurrendum cum voluntate dependenter ab illa, quotiescumque oppositum non decreuerit, & concursus hoc modo editus esset libertati humanæ attemperatus, & liber respectu Dei potentis actu positiuo voluntatis illum impedire : nihilominus talis modus concurrendi in Deo ponendus non est, quia ad Dei prouidentiam spectat, vt omnis effectus productus fiat, non tantùm non repugnante voluntate diuinâ ; sed illâ positiuè determinante, & volente productionem effectus. Ratio est : quia omnis effectus debet esse positiuè dependens à voluntate diuina, & non tantùm negatiuè, tanquam à non impediente. Quia hæc dependentia non est propria, & per se ; sed per accidens ; neque effectus ita dependens est voluntarius respectu Dei, neque in se, neque in causa ; spectat autem ad diuinam, & perfectissimam prouidentiam, vt nihil producatur in rerum natura, quod non dependeat ab actu voluntario Dei, volentis ita fieri.

32. Dicendum est quartò : assistentiam omnipotentiæ diuinæ, quâ voluntas constituitur potens liberè amare libertate contradictionis, vel contrarietatis, nullo modo dicere decretum aliquod conditionatum ex parte obiecti, quo Deus dicat, *volo concurrere cum voluntate, si ipsa voluerit.* Probo hanc conclusionem : Deum cum voluntate concurrere, & voluntatem velle elicere actum, sunt eademmet indiuisibilis entitas ; quia concursus Dei, & voluntatis non distinguuntur : ergo idem erit dicere : *volo concursum meum, si voluntas voluerit concurrere*, ac dicere : *volo concursum voluntatis, si fuerit concursus voluntatis* : seu : *volo meum concursum, si fuerit meus concursus* : & idemmet indiuisibilis concursus poneretur ex parte conditionis antecedentis, & ex parte consequentis : ergo tale decretum erit nugatorium, & ineptum, & à quocumque cordato relegandum.

Dicendum est quintò, assistentiam omnipotentiæ qua voluntas constituitur potens liberè elicere actum amoris libertate contradictionis, non importare decretum aliquod indifferens, ad amorem, & odium ; sed decretum quoddam terminatum ad amorem producendum dependenter à voluntate, indifferens ad amorem, & negationem illius ; Quo decreto Deus dicat, *volo quatenus est ex me, vt sit actus amoris : ita tamen illum decerno, vt voluntas possit ab illo cessare. Quia licet ex me vellem esse talem actum ; non illum efficaciter decerno, independenter à voluntate, ne illius ledam libertatem.* Priorem partem huius conclusionis admittent omnes : quia ad hoc, vt voluntas possit libera amare libertate contradictionis, necessum non est, imò omnino impertinens assistentia omnipotentiæ ad actum odij ; quia libertas contradictionis ad amandum, solùm dicit posse amare, & non amare, non verò posse odio habere. 33.

Secundam partem conclusionis probo : quia ad hoc, vt voluntas sit potens amare, requiritur applicatio omnipotentiæ per actum positiuum voluntatis Dei ; sed nullus potest excogitari sufficiens ad constituendam voluntatem completè potentem, ita attemperatus illius libertati, & conformis diuinæ prouidentiæ : ergo in hoc, & non in illo constituenda est extrinseca assistentia omnipotentiæ ad voluntatem. Minorem probo per singulas illius partes ; tale decretum constituit omnipotentiam ita addictam, & determinatam ad concurrendum cum voluntate, vt illo posito non potuerit non concurrere : ergo constituit voluntatem completè potentem actum producere. Secundò : tale decretum nullo modo nocet libertati ; quia per illud non Deus decernit actum voluntaris independenter à voluntate, neque ex vi illius necessariò ponetur actus voluntate absolutè non determinante ; sed talis est naturæ, vt adhuc in sensu composito componi possit cum negatione actus, neque enim ex se est determinatus ad efficiendum actum, sed indifferens, vt illum eliciat, vel non eliciat, licet determinatè actum respiciat, sicut cogitatio determinatè respicit obiectum amandum, & inclinat ad amorem, & componi potest ex natura sua cum negatione talis amoris. Idem postea dandus explicuit Lessius ab omnibus laudatus exemplo habitus charitatis concurrentis ad actum secundùm determinationemque voluntatis, illam semper indifferentem relinquentis ad actum, & negationem illius : ita omnipotentia per hoc decretum, quo dicimus applicari voluntati, illi subditur instar habitus cum indifferentia ad actum, & negationem eiusdem. 34.

Tertiò : decretum hoc esse consonum summæ Dei optimi maximi prouidentiæ, sic ostendo. Hoc decreto ita fertur Deus in actum bonum, vt quatenus est ex se, vellet illum absolutè futurum, & non illum vult ita absolutè independenter à voluntate, ne illi necessitatem inferat : ergo ex vna parte Deus suam libertatem illæsam voluntati relinquit ; & ex alia salua libertate, quasi bonum actum procurat, & ponit id, quod necessum est, vt talis eliciatur actus, & ostendit suam infinitam bonitatem, qua in hominibus quidquid honestum, & sanctum est, intendit, atque procurat. 35.

Dicendum est sextò, decretum hoc, quo Deus assistit creaturæ, ad actum amoris (idem intellige de quocumque actu bono) habere in se inubibirum affectum quemdam, per modum desiderij illius actus ; qui rectè explicatur per hæc verba : *vinam* 36.

sit talis actus, quod sic probo. Deus per hoc decretum fertur in bonitatem actus, quam ipse ex intentione nostræ salutis ardentissimè desiderat, iuxta illud: *Deus vult omnes homines saluos fieri*; in qua voluntate virtualiter includitur voluntas bonorum operum, quibus salus est acquirenda, & quam Deus non absolutè prædefinit, vt integrum sit voluntati posse liberè consentire; quod necessariò requiritur ad meritum: ergo fertur in bonitatem illius actus quatenus sibi placentem, quem ipse à voluntate elici desiderat: ergo ex vi talis actus habet Deus prædictum affectum bonitatis, in quam fertur decretum, quo voluntati ad illam eliciendam assistit.

37. Dicendum est septimò, assistentiam, quâ omnipotentia assistit voluntati, vt possit odio habere Deum liberrarè contradictionis (idem dico de assistentia ad quemcunque actum malum) est decretum quoddam, *quo Deus dicit, volo vt quatenus est ex me non deficiat actus odij, vt iura voluntatis non infringam: quem actum vellem ego non produci à voluntate, quia malus est, & inhonestus.* Et hac de causa Trid. sess. 6. cap. 6. definit circa actus malos Deum tantùm se habere permissiuè. Per hoc decretum voluntatem constitui potentem liberè actum elicere, probatur eodem modo, ac probatum fuit in decreto antecedenti. Deinde hoc decretum congruum esse diuinæ prouidentiæ, patet, quia per illud fertur Deus in actum malum, non propter ipsam malitiam; sed propter adimplendum munus causæ primæ, cui incumbit cum omnibus causis secundis præsto adesse, vt ipsæ iuxta suam propensionem nativam effectus producere valeant; & propter libertatem voluntatis conseruandam; quod motiuum est iustum, & honestum Deo: ergo valde conforme diuinæ prouidentiæ.

38. Dicendum est octauò, decretum, quo omnipotentia constituitur assistens ad actum malum, habere in se imbibitam, vel concomitantem displicentiam circa talem actum, propter malitiam, quæ est in ipso, & inhonestatem, quam habet respectu voluntatis, quæ displicentia rectè explicatur per hanc particulam: *vtinam non sit talis actus, cui faciendo liberum concursum paro voluntati.* Ratio huius displicentiæ assignandæ est eadem, ac complacentiæ constitutæ respectu actus boni. Quia Deus ex se odit peccatum, & ardentissimè desiderat ne committatur à voluntate, & quasi coactus ad materiale illius concurrit, vt libertatem voluntatis obseruet indemnem: Ergo talis actus ex tali motiuo factus, virtualiter includit displicentiam obiecti; sicut actus, quo mercator merces in mare proiicit necessitate coactus, vt saltem propriæ vitæ sit superstes, annexam habet displicentiam proiectionis mercium in mare.

39. Probatur hæc conclusio simul cum præcedenti: quia ad diuinam prouidentiam spectat, vt adhuc, vt causa prima diuerso modo, & ex diuerso affectu concurrat ad actum virtutis, verbi gratia ad actum amoris, quo Beatissima Virgo ardentissimè Deum diligebat, quàm ad actum peccaminosum scilicet, quo Iudas vendidit saluatorem. Hoc enim modo magis elucet amor Dei erga creaturas, & actui, quo cum illis concurrit, tribuitur specialis honestas, quam non haberet, si non respiceret obiecta prædicto modo; sed tantùm bonum actum, & malum ex intentione faciendi id, quod tenetur ex vi auctoris naturæ. Hac ratione impugno Soar, & Herice, & Doctores communiter asserentes, per eumdem actum parare Deum concursum voluntati ad actum amoris, vel odij, decreto amorem, vel odium indiuisibiliter respiciente; & eodem modo concurrere Deum, vt causam primam ad actum virtutis, & vitij.

Dicendum est nonò, nullum dari decretum indifferens ad amorem, vel odium eliciendum, seu ad voluntatem liberè constituendam libertate contrarietatis. Probo hanc conclusionem: libertas contrarietatis nihil aliud dicit, quàm libertatem ad duos actus contrarios: ergo eo ipso, quod voluntas sit libera ad duos actus contrarios, ad quemlibet libertate contradictionis, est libera libertate contrarietatis; sed per duo decreta à me assignata constituitur voluntas libera libertate contradictionis, ad duos actus contrarios: ergo constituitur libera libertate contrarietatis: ergo non est necessarium decretum aliud indifferens, idem indiuisibiliter terminatum ad vtrumque actum. 40.

Dices necessarium non esse aliud decretum indifferens, suppositis his duobus à me assignatis: posse tamen vnum indifferens poni his duobus ablatis. Contrà: amor, & odium sunt duo obiecta, quodlibet ex se sufficiens terminare actum diuinæ voluntatis, & Deus diuerso modo, saltem inadæquato, fertur in illa: ergo non eodemmet actu formaliter; sed diuerso. Probatur antecedens; actus amoris habet ex se sufficientem bonitatem, vt independenter ab actu odij terminet voluntatem diuinã, etiamsi simul cum illa respiciat ad impletionem muneris auctoris naturæ: & in illum fertur Deus, quatenus est ex se, vt illum efficaciter decerneret, ni libertas esset voluntati seruanda. In actum odij fertur Deus, non propter bonitatem aliquam, quam in illo inueniat, sed propter munus causæ primæ ad complendum tali modo, vt si tale munus Deo non incumberet, concursum ad odium detestaretur: ergo diuerso modo fertur in actus amoris, & odij: ergo diuersis formaliter actibus. 41.

Dicendum est decimò, quodlibet ex decretis à me assignatis per se formaliter constituere potentiam completè potentem suum effectum producere; quod ab illis separari non potest. Quia illis positis, iam est ex parte Dei quidquid requiritur, vt voluntas operetur, & hæc constitutio potentiæ adæquatè potentis, est quasi primarius effectus talium decretorum necessariò illis competens: effectus verò productus ab illis simul cum voluntate liberè cooperante, est secundarius, qui pro libertate voluntatis desicere, vel subsistere potest. Docet hanc conclusionem Herice disp. 6. de scientia cap. 3. iam citato, & ex dictis euidenter infertur. 42.

Dicendum est vndecimò, ad hoc, vt hæc decreta, quibus omnipotentia assistit causis creatis, libertatem illæsam relinquant, impertinenter se habere scientiam conditionatam; plurimùm tamen hanc conducere, vt Deus excellentiori prouidentia hæc habeat decreta, & voluntatem liberè potentem operari constituat. Priorem partem huius conclusionis probaui contra Vasquez §. 2. secundam modò probo: quia ad perfectam prouidentiam spectat cognoscere, quid euenturum sit ex mediis, quæ applicantur ad aliquem finem, vt præuideatur quid mali, bonive ex applicatione talium mediorum sequatur, ne postea præter intentionem aliquid inopinatè contingat. Et ideo prudens quisque, antequàm ad aliquid faciendum determinetur, attentè meditatur, quid postea posità suâ determinatione sit euenturum: ergo ad perfectam prouidentiam Dei spectat cognoscere, antequam suam applicet omnipotentiam, quid ex illa applicatione postea sit futurum; vt possit præuiso damno, vel commodo inferendo illam ponere, vel non ponere. 43.

Contra hunc modum arguendi assistentiam omnipotentiæ causis liberis, vix potest aliquid obiici, quod difficultatem contineat, quæ ex dictis facilè non possit solui. Ex illo enim non sequitur, Deum confusè 44.

confusè ferri in omnem effectum; sed distinctè in singulos; dependenter tamen à voluntate liberè operatura. Neque potest dici, Deum voluntati violentiam inferre; cum decretum determinationem voluntatis antecedens, indifferens sit, vt coniungatur cum actu, vel cum negatione illius. Neque est inconueniens asserere, decretum Dei hoc modo assignatum non habere effectum, quia Deus non absolutè, & efficaciter decernit effectum producendum; sed dependenter à voluntate. Neque potest obiici, Deum adhuc, vt causam primam, eodem modo concurrere ad actum virtutis, & vitij. Quia iam assignaui diuersum modum, quo decreta causæ primæ tendant in hæc obiecta actu essentialiter ad illa requisito, per modum causæ antecedentis: & postea de illis ex vi horum decretorum productis diuersam prouidentiam habet Deus, quia virtutis actum respicit tanquam obiectum complacentiæ, & in ordine ad præmium; actum verò vitij tanquam obiectum displicentiæ, in ordine ad supplicium inferendum.

45. Vna tantùm in hac re superest difficultas. Quomodo possit Deus determinare indiuiduationem actus voluntatis determinantis se quoad specificationem; quam §. sequenti explicabo. Circa materiam hoc puncto definitam legendi sunt Soar in Opuscul. lib. 1. de concursu Dei cum voluntate, & in Metaph. disp. 22. sect. 4. vbi eruditè, & doctè rem hanc pertractat; & Ruisius tom. de scientia disp. 25. sect. 10. Mol. in concordia quæst. 14. art. 15. disp. 26. §. *vt melius*, & §. *vt neuter*, & disp. 32. §. *primum, & secundùm*, 1. part. quæst. 19. art. 3. disp. 3. §. *boni consulat*: Lessius de gratia efficaci, cap. 4. num. 12. & 15. Qui omnes nobiscum sentiunt, decretum præcedens actum non habere necessariam connexionem cum obiecto; sed esse indifferens ad assensum, & negationem illius. Quam doctrinam apud Soar docent quàm plurimi ex antiquis, Greg. Gabr. Marsil. Adam. Alm. Alens. Capr. Conrt. & Sotus. Quos omnes apud Soar citatos reperies, suprà num. 14. & 16. Differt tamen nostra sententia ab his quas docent doctissimi auctores; quia nos non idem decretum constituimus indifferens ad amorem, & odium; sed duo diuersa. Plerique autem ex relatis expressè affirmant, dari vnum decretum indifferens ad actus oppositos; & alij id non explicant: Deinde nos diuersum modum tendendi damus per decretum causæ primæ in actum virtutis, & vitium, per diuersa motiua.

§. V.

Quomodo Deus indiuiduationem actus liberi determinet.

46. NOn leuem difficultatem leuiter ferè omnes attingunt: quomodo scilicet voluntas determinet se quoad specificationem actuum, & Deus indiuiduationem horum determinet. Communis est dicendi modus, voluntatem determinare se quoad specificationem, hoc est, non quoad rationem aliquam communem; hæc enim incomprehensibilis est à singularibus distincta; sed ad hunc vel illum actum amoris, sub horum tantùm disiunctione, quatenus distinguuntur ab actibus odij, ad quos non producendos voluntas est iam determinata, & hac determinatione præuisa Deum decernere inter illos actus amoris, ad quos voluntas erat indifferens, hunc præ aliis & in hoc sensu elici, Deum determinare indiuiduationem, & voluntati tribui speciei determinationem.

Hic philosophandi modus grauissimam, ac penè insolubilem continet difficultatem; quam expendo. 47.
Antequam Deus videat voluntatem determinatam per productionem huius numero actus amoris, nihil potest videre, in quo cognoscat esse determinatam ad hos actus indiuiduos amoris sub distinctione, potius quam ad actus odij; sed omnino Deus illam videt indifferentem ad actus amoris, & odij: ergo non potest præuideri determinatio voluntatis quoad speciem, & ex hac præuisione determinare Deum indiuiduationem actus. Consequentia est legitima, antecedens probo. Deus non potest videre determinationem quoad specificationem voluntatis in ipsamet voluntate, neque aliquo comprincipio præcedentem ipsam determinationem actuum; neque in ipsis actibus: ego nullo modo. Probo priorem partem antecedentis; quidquid præcedit actum, est indifferens ad actus amoris & odij, & ad actus omnes amoris; & ad omissionem omnium: ergo in nullo præcedente tales actus, potest determinatio ad illos cognosci. Antecedens latè probatum est, & admittunt omnes non prædeterminantes, & adhuc illud isti negare absolutè non audent. Consequentia est legitima; quidquid enim æquè est indifferens ad diuersa extrema, non magis ex se inclinat ad vnum, quàm ad aliud. Secundam partem antecedentis probo: determinatio non potest videri in ipsis actibus amoris, vt iam productis; quia non possunt videri, vt producti, nisi determinati, nihil enim est vagè, neque sub disiunctione productum. Neque omnes vmquam possunt videri producti; quia in illo priori præcedente determinationem indiuidui, nullus est productus, & in signo posteriori vnus tantùm est producendus. Non in illis, vt possibilibus, quia æquè sunt possibiles actus amoris, & actus odij; nullus enim illorum ex se repugnat, & voluntas ex se potens est omnes producere: ergo neque in ipsis actibus, neque in principio illorum potest Deus videre determinationem voluntatis, quoad specificationem, quousque illam videat quoad indiuiduationem per productionem huius numero actus determinatam.

Hæc difficultas quemcumque supradictam tenentem viam, maximoperè angit. Quapropter laxiorem aliam, & faciliorem tento, quam apud Soar reperio sect. 4. citatâ num. 35. Affero, non præuidere Deum voluntatem determinatam quoad specificationem, antequam illam quoad indiuiduationem determinet: neque illam determinare quoad indiuiduationem hanc huius tantùm speciei, exercendam independenter à sua voluntate; sed ante omnem determinationem voluntatis per præparationem concursus ad hunc numero actum amoris, & non alium, & ad hunc numero actum odij, & non alium, illam determinari: vt ex suppositione, quod sit amatura hunc numero actum amoris, quem tantùm intra hanc speciem elicere potest, eliciat; & ex suppositione, quod sit odio habitura, hoc tantùm eliciat numero odium, quod tantùm producere valet. An verò amorem, vel odium productura sit, penès illius voluntatem remanet, Deus enim per assistentiam suæ omnipotentiæ reliquit illam indifferentiam ad actum amoris A, & actum odij B, producendos vel omittendos, ad alios verò neque potentem completè illam constituit. 48.

Hac ratione rectè intelligitur quomodo Deus adhuc nõ sit causa per se, vt sit potius hoc numero peccatum, quam illud: sed tantùm per accidens, quatenus non constituit voluntatem liberam ad producendum aliud ab isto distinctum. Quomodo Deus determinat quoad indiuiduationem, & non quoad specificationem, etiamsi, quando Deus determinat quoad 49.

indiui

individuationem, non supponatur determinatio, quoad specificationem, quia non determinat quoad vnam individuationem; sed ad duas diuersarum specierum; inter quas voluntas, per productionem actus secundi, se determinat ad hanc huius speciei: & dicimus, se quoad speciem determinare.

30. Ex hac doctrina infertur iuxta dicta, non prius se determinare voluntatem quoad speciem, & postea illam Deum determinare quoad individuationem; sed è contra, prius determinari quoad individuationem non absolutè, sed ex suppositione, quod velit actum talis speciei elicere, & ad individuum illius speciei, non absolutè, sed ex prædicta suppositione. Infertur similiter, hanc determinationem quoad individuationem, quam Deus exhibet, esse antecedentem ad omnem determinationem voluntatis. Siquidem nullam supponit, & nullo modo lædere libertatem; quia non est absoluta; sed ex suppositione, quod voluntas velit operari, intra hanc speciem, & illam relinquit indifferentem, vt amet, vel non amet, seu odio habeat. Infero vltimò, prædicto modo non per se, sed per accidens Deum posse determinare quoad speciem, & quoad individuum, semper dependenter à voluntate liberè volente illud producere, non solùm inter species diuersas peccati ad grauiorem speciem peccati, sed etiam inter duplicem speciem alteram peccati, alteram virtutis, ad speciem peccati. Ratio est clara; quia posita cogitatione alliciente ad amorem Dei, & posita alia cogitatione inclinante ad odium Dei, ex vi quarum voluntas potest amare, vel odio habere, seu ab vtroque actu cessare: potest Deus pro sua libertate negare generalem concursum causæ primæ ad amorem, & illum offerre ad odium: quo voluntas erit libera ad odio habendum, vel non habendum; & imporens amorem elicere, & consequenter ex vi concursus causæ primæ, licet sit indifferens inter odium, & non odium determinata erit inter odium, & amorem. Nam ex suppositione, quòd sit elicitura amorem, vel odium, cum non possit amorem producere, necessariò tenetur in odium prorumpere, neque ideò Deus illam determinat ad peccandum, cum illi relinquat indifferentiam, vt possit elicere, & non elicere actum odij.

CONTROVERSIA XI.

De causa finali, & exemplari.

NVLLVM est agens, quantumvis rationis expers, cuius operationibus non sit à natura finis præfixus, in quem tendunt, & ordinantur; lapis enim semper grauitat, vt destinatum finem, proprium videlicet centrum acquirat: leuia corpora eodem impetu sursum euolant, nullisque patiuntur obstaculis detineri, ne proprio careant centro, in quod suum rapidissimum motum dirigunt. Si in hunc sensum finalis causa vsurpetur, nullos habet suæ latitudinis terminos. Ideò non de fine secundùm hanc acceptionem nobis est disputatio constituenda; sed de fine, seu causa finali, quæ per sui repræsentationem mouet principium cognoscitiuum, & appetitiuum, illúdque ad sui amorem rapit, & ad sui prosequutionem inclinat, atque determinat.

PVNCTVM I.

Quid, & quotuplex sit finis?

1. DEFINITA fuit à Philosopho causa finalis, desumpta in sensu à nobis explicato, in hoc 2. lib. cap. 3. text. 39. his verbis, *Id cuius, gratia, vt deambulandi sanitas.* Clariùs 2. Metaph. tex. 8. inquit idem Arist. *Finis est, cuius gratia cætera fiunt.* Sibi semper constans, lib. 1. de generat. tex. 55. postquam dixerat agens ad causam efficientem spectare, de fine annectit. *Cuius autem gratia cætera fiunt, actiua non est:* ac si diceret, finalis causa vtens definitione loco definiti, non est actiua. Eodem modo loquitur text. 80. & lib. 1. & hìc cap. 7. quibus locis innuitur, finem propter se amari, & omnia propter ipsum. Ex his Philosophi locis desumpta est definitio, quæ vulgo circumfertur: *Finis est, cuius gratia cætera fiunt; ipse verò nullius gratia.* Posterior definitionis pars prioris est explicatio: si enim omnia fiunt propter finem, certum est ipsum non fieri propter aliud; aliàs finis ipse, & omnia, quæ propter finem fiunt, fierent propter illud aliud, cuius gratia fieret finis. Ad hanc definitionem percipiendam scire debes, dupliciter posse aliquid amari. Primò propter bonitatem, quam in se habet, quia in se est honesta, vel delectabilis amanti, in cuius amorem, seu prosequutionem tendit voluntas; neque hanc bonitatem propter aliam; sed propter se ipsam amatur. Secundò potest aliud amari, non propter bonitatem, quam in se habet ibi sistendo; sed propter quam habet ad aliam bonitatem acquirendam; ita vt non quiescat voluntas in prosequutione illius; sed ex illa gradum faciat ad aliam bonitatem obtinendam. Vulgare, aptumque exemplum huius doctrinæ est sanitas, & venæ scissio: sanitas propter se ipsam amatur, quia ipsa propter se grata est, & iucunda illam intendenti: scissio venæ non propter se ipsam amatur, ipsa enim in se plurimum difficultatis, & horroris habet, & in se potius est inuisa voluntari: amatur tamen propter sanitatem acquirendam, ad quam ordinatur, & in qua sistit voluntatis desiderium, & non in venæ scissione. Sanitas ergo, quæ propter se amatur, & in cuius prosequutione quiescit animus, dicitur finis, seu finalis causa: scissio venæ, & reliqua, quæ propter sanitatem acquirendam amantur, non habent rationem finis; sed sunt media ad finem obtinendum. Finis amor intentio dicitur, mediorumque appellatur electio; de quibus actibus, & de eorum obiectis formalibus, de eorumdem distinctione, vel identitate latè disputo Contr. 10. de anima, vbi plura de hac re inuenies.

2. Finis diuiditur in finem *cuius*, & finem *cui*: Finis

nis *cuius* est illud bonum, quod amatur: finis *cui* est suppositum illud, cui bonum amamus. Amo ego pecunias Petro, pecuniæ dicuntur finis *cuius*, & Petrus dicitur finis *cui*; quia illi ego pecunias amo. Ex his intulit Gabr. in 2. dist. 1. quæst. 5. art. 1. not. 1. Finem *cuius* propriè non subire rationem finis, quia non amatur propter ipsum; sed propter finem *cui*: quod autem amatur vt alij conueniens, videtur, non propter se amari, sed propter illud aliud, quod habet rationem finis. Ideò enim media, non habent finis naturam, quia non propter ipsa, sed propter finem amantur. Gabrielem impugnat alter noster Gabri. Vasquez quæst. 12. disp. 2. & P. Soar. tom. 1. Metaph. disp. 23. & ferè omnes, qui de hac re agunt. Quia, licet finis *cuius* ametur, vt conueniens alij, non amatur propter aliud bonum acquirendum: ille enim est vltimum bonum, quod intendit amans, non enim respicitur, vt conducens ad aliud acquirendum; sed vt id, quod vltimò acquiri intenditur, & illud vt acquirendum fini *cui* mouet ad sui amorem, & ad electionem mediorum. Media verò non respiciuntur tanquam id, in cuius acquisitione quiescit amans. Postquam enim finis *cui* media obtinuerit, restat aliud principalius amatum obtinendum, quod propriè est finis, & dicitur finis *cuius*. Hac ratione doctè asseruit Soar, neque finem *cuius*, neque finem *cui*, seorsim sumptum integrum constituere finem; sed hunc conflari ex vtroque, quod egregiè sanè dictum est: non enim moueor ego ad venæ sectionem, & potionem amaram sumendam propter me tantùm, quia si mihi sanitate carenti illam non concupirem ex mei amore, sectionem venæ, & potionem amaram non eligerem, neque moueor tantùm sanitate; quorsum enim propter sanitatem præcisè, & non vt mihi formaliter acquirendam, proprium sanguinem effunderem, & pharmaci amarore me totum angerem? Moueor ergo propter me, tanquam propter finem *cui*, & propter sanitatem tanquam propter finem *cuius*, & propter sanitatem mihi acquirendam (in quo complexo includitur finis *cuius*, & finis *cui*) tanquam propter finem adæquatum.

3. Finis *cuius*, sæpè sæpius est res supposito distincta à fine *cui*, per aliquam actionem illi coniungendam. Exempli gratia: amo ego pecunias Petro, à quo realiter distinguor, & ad quem nullũ ex se ordinem habent; ac proinde aliqua actione ab illo comparandæ sunt, vt ad ipsum pertineant. Hinc ortum duxit alia distinctio finis *cuius* in finem *qui*, & finem *quo*: finis *qui* dicitur bonum comparandum, sicuti pecuniæ: finis *quo* est actio, qua tale bonum comparatur, sicuti possessio pecuniarum. Volunt nonnulli totam rationem formalem in fine *quo* constituere, quia, id, quod ego intendo est coniunctio boni mecum, verbi gratia, coniungere mihi pecunias, mediâ possessione, vel coniungere mihi Deum media visione; non verò pecunias, neque Deum. Quia cum ego Deum, seu pecunias mihi concupisco, non intendo Deum, aut pecunias efficere. Meliùs tamen communis sententia docet, finem adæquatum includere finem *cui*, *qui*, & *quo*. Non enim id tantùm, quod efficere intendo finis est; sed id, quod intendo possidere, & cuius bonitate moueor. Cum autem intendo Deum mihi coniungere, moueor non bonitatè possessionis præcisè, vt distinctæ à bonitatè boni possidendi, sed bonitate ipsa formali ex qua refunditur bonitas in ipsam possessionem. Ideò enim possessio Dei bona est, quia Deus bonus est: Moueor ergo bonitate Dei, ad Deum possidendum, & ita bonitas ipsa Dei, quæ est finis *qui*, propriissimè rationem formalem finis habet, quia id, quod mouet formaliter ad intentionem, formaliter ad finem spectat; sed finis *qui* mouet formaliter ad intentionem: ergo non solùm finis *quo*, sed etiam finis *qui* ad rationem causæ finalis spectat.

4. Vltimò solet finis diuidi in finem vltimum, & non vltimum, seu intermedium. Finis vltimus est ille, qui propriè dicitur finis, cuius gratia cætera fiunt, ipse verò nullius gratia. Finis non vltimus; sed intermedius est ille, qui licet fiat gratia alterius, alia tamen fiunt propter ipsum. Exemplum rem explicat: intendo ego alloqui amicum, quia illius alloquutio mihi est grata, & iucunda: ex hoc fine decerno conducere equum; postea ex voluntate conducendi equum pecunias mutuas peto, vt equi domino soluam: alloquutio amici est finis vltimus, quia omnia propter ipsam intenduntur, & ipsa non propter aliud: Conductio equi est finis non vltimus respectu petitionis pecuniarum: finis, quia pecuniæ petuntur propter conductionem equi, non vltimus, quia conductio amatur propter alloquutionem amici. Hæc finis diuisio vniuoca non est. Finis enim intermedius propriè non est finis, de cuius essentia est non intendi propter aliud, & omnia vltimò amari propter ipsum: Conductio verò equi amatur propter alloquutionem amici: & pecuniarum petitio non vltimò propter conductionem equi, sed propter amici alloquutionem intenditur.

5. Vltimò nota, eamdem entitatem esse posse finem vltimum respectu huius intentionis, & respectu illius rationem medij habere. Possum enim alloquutionem amici efficaciter amare propter bonitatem ipsius: respectu cuius actus alloquutio amici rationem finis habet. Possum item per alium actum amare alloquutionem amici, vt illius voluntatem alliciam, ad munus aliquod mihi conferendum: respectu cuius actus alloquutio amici, non rationem finis; sed medij induent.

PVNCTVM II.

An cognitio finis sit formalis ratio finis, vel tantùm conditio?

1. VLGARE proloquium est inter Philosophos: *nihil volitum, quin præcognitum*, & voluntatem non ferri in incognitum; quia ex se est potentia cæca, indigens illuminatione intellectus, quâ præuiâ possit tendere in obiectum, quod ex vi illuminationis repræsentatur. Habemus ergo ex communi sententia, voluntatem non posse naturaliter amare obiectum, quod prius intellectus non cognouit; & cognitionem requiri naturaliter ad amorem: an verò supernaturaliter possit hic exerceri sine illa, disputo Contr. 7. de anima punct. 3. vbi affirmatiuè concludo. Hoc posito difficultas est; quomodo voluntas pertineat ad finem? an vt formalis ratio finis, in qua sita sit virtus causatiua finalis? an vt conditio applicans bonitatem finis, illiusque virtutem causatiuam, vt suam exerceat causalitatem?

2. Dicendum est, cognitionem non esse rationem formalem causæ finalis, sed tantùm conditionem, & applicationem virtutis causatiuæ in genere causæ formalis. Ita P. Vasquez 1. 2. cap. 2. P. Soar. in Met. dis. 25. sect. 8. à quibus in hac re nullus non absurdè discedet. Ratio à priori perspicua est. Ratio formalis finis est, quæ trahit, & mouet voluntatem ad sui amorem, & ad electionem mediorum: sed id, quod trahit ad sui amorem est bonitas, quæ ex vi cognitionis apparet, & non cognitio: ergo ratio formalis finis est bonitas, quæ attingitur per cognitionem, &

& non cognitio. Confirmatur : id mouet voluntatem ad sui amorem, quod ego intendo acquirere: sed quod intendo acquirere, non est cognitio obiecti, sed ipsum obiectum: ergo id quod mouet voluntatem, non est cognitio obiecti; sed ipsum obiectum cognitum : ergo id, quod habet virtutem mouendi voluntatem, est bonitas obiecti ; & non cognitio: ergo non hæc, sed illa habet virtutem causandi in genere causæ formalis; quæ non distinguitur à virtute mouendi voluntatem ad amorem obiecti, quod intendo acquirere. Me non intendere cognitionem obiecti cogniti, sed ipsum obiectum cognitum bonum, patet in ægro, qui morbo oppressus, nusquam ambit cognitionem sanitatis, quàm iam habet, neque ex illius desiderio pharmacum felle plenum exhausit; sed ex intentione sanitatis, quam auidissimè exoptat, illius cognitione contempta.

3. Cæterum, cognitionem ipsam reflexè cognitam per aliam cognitionem posse habere rationem formalem finis intenti, & tanquam finem hanc de facto sæpè obtineri, nemo dubitat. Quia ipsa cognitio in se bonitatem habet, ratione cuius potest intendi à voluntate, si ex vi alius cognitionis repræsentetur. In quo casu, cognitio reflexa, quæ est propositio alius directæ cognitionis, se habebit vt conditio, & cognitio directa erit ratio formaliter amata, quæ virtutem habebit mouendi voluntatem ad sui amorem, & ad exequutionem mediorum conducentium ad illam cognitionem obtinendam. *Exempli gratia*: cognosco in via visionem beatam mihi bonam esse, & eam mihi concupisco; & ex illius amore piè religioséque viuo ad illam obtinendam. *Visio beata* tunc se habet respectu huius intentionis, & amoris illam obtinendi, vt causa finalis, & vt formalis virtus causandi in genere causæ finalis; & cognitio reflexa se habet, vt conditio, respectu huius intentionis, sicuti eadem visio se habet respectu amoris, quo Beatus Deum amat cognitum per ipsam visionem beatificam.

4. Ex hoc infero, propositionem hanc : *obiectum bonum, vt cognitum est causa finalis*, non sine distinctione concedendam esse. Illud enim *vt*, duplicem sensum habet : aliquando reduplicat rationem formalem, & virtutem formaliter causatiuam, vt cum dicimus *homo, vt intellectiuus demonstrationem efficit*, in quo sensu propositio prædicta falsa est : aliquando eadem particula tantùm reduplicat conditionem supra virtutem causatiuam, vt cum dicimus *ignis, vt applicatus calefacit*, & in hoc sensu propositio prædicta absque formidine concedenda est. Neque refert, quod dicatur intellectus mouere, aut impellere voluntatem, quia loquutio hæc non significat intellectum propriè causam impellentem, mouentem, aut causantem finaliter actum voluntatis, sed esse causam applicantem virtutem, à qua tanquam à causa finali, procedit amor : sicuti dicitur homo domum comburere ex eo tantùm, quod applicet ignem domum comburentem.

5. Obiic. Cognitio finis se habet veluti existentia bonitatis finis, seu causæ finalis; sed existentia causæ, & virtutis causatiuæ se tenent ex parte virtutis formalis, & non solum se habet vt conditio, vt patet in existentia ignis, quæ non est conditio; sed virtus formalis, à qua procedit calefactio : ergo cognitio finalis causæ se habet, tanquam virtus formalis respectu causalitatis producentis à fine; & non solùm vt conditio. Respondent ferè omnes, cognitionem non esse existentiam virtutis causatiuæ in genere causæ finalis; sed tantùm conditionem, quæ solutio non omnino difficultate caret; quia finis, vt causet debet habere existentiam, non physicam; sed obiectiuam. Existentia autem obiectiua est cognitio, per quam formaliter bonitas est obiectiuè in intellectu. Aliter ego respondeo, admittendo maiorem propositionem, videlicet cognitionem se habere instar existentiæ respectu causæ finalis, ex vi cuius existentiæ finis existit eo modo, quo debet existere ad causandum, & hac maiori omissa, distinguo minorem : existentia causæ se tenet ex parte virtutis causatiuæ quando existentia identificatur cum virtute, concedo; quando existentia realiter distinguitur ab illa, nego. Ideò enim dico ego existentiam ignis esse rationem formaliter productiuam caloris, quia non distinguo realiter existentiam ignis ab ipso igne, quam si distinguerem, dicerem esse tantùm conditionem. Deinde nego consequentiam, quia cognitio bonitatis, seu causæ finalis, etiamsi illius existentia intentionalis sit, non identificatur cum ipsa bonitate : cognitio enim, quæ bonitatem finis attingit, non suprà seipsam reflectit; sed in aliud obiectum à se saltem negatiuè distinctum fertur.

PVNCTVM III.

De causa exemplari.

1. EXEMPLARIS causa finali affinis est valdè, vtraque enim intentionaliter, & media sui cognitione influit in effectum. Disputat de exemplari satis eruditè noster Soar in Metaph. disput. 25. sect. 1. ex illo breuiter selectiora dabo, & omnia, quæ spectant ad huius causæ perfectam notitiam, attingam; quæ non longiorem disputationem exposcunt.

2. Arist. 7. Metaph. cap. 2. tex. 32. causam exemplarem his verbis definit, *illud, in quod respiciens agens operatur*. Ex qua definitione constat non posse dari exemplar, nisi respectu effectus prouenientis à cognoscente; quia tantùm cognoscens potest respicere aliud, quod imitetur. Neque huius causæ effectus dicitur illud, quod non prouenit à cognoscente, & intendente tale exemplar imitari, quia si agenti insit exemplaris cognitio, & casu ab illo fiat effectus, quin per cognitionem exemplaris dirigatur actio, causa exemplari carebit; quia cognitio operationem non dirigens, respectu illius se habet, ac si non esset.

3. Duplex exemplar distinguunt Doctores : vnum internum, & externum aliud : externum exemplar vocant quod ante oculos externè sibi proponit artifex, vt instar illius effectum efformet, verbi gratia, pictor imaginem Regis sibi ante oculos statuit, vt ex illius descriptione Regem depingat; & imaginem aliam similem illi, quam sibi coram oculis obiecit, efficiat. Exemplar externum dicunt auctores, esse similitudinem quamdam, quam sibi artifex fingit in intellectu postquam imaginem ad extra positam videt, ad cuius imitationem effectus dirigitur, quæ similitudo, seu idolum manet in mente, postquam exemplar externum ablatum est. Diuisionem hanc apud omnes inuenio, in qua ego maiorem explicationem desidero. Quod enim exemplar illud internum, seu idolum, quod artifex intendit imitari? an cognitio? an obiectum? non cognitio tantùm, quia omnes exemplar internum diuidunt in obiectiuum, & formale. Si obiectum, hoc videtur esse obiectum externum, dices esse obiectum externum, non vt externè existens; sed vt existens in intellectu, quod constat ex eo, quod remaneat in intellectu, etiamsi externè auferatur, vel corrumpatur. Esto obiectum externum, vt existens in intellectu : Si illud *vt* reduplicet existentiam in intellectu, dicit cognitionem,

cognitionem, & conceptum formalem, ex vi cuius existit obiectum in intellectu: si reduplicet rationes formales tenentes se ex parte intellectus, & terminantes cognitionem; hæ sunt ipsissimum obiectum externum, quod per se ipsum formaliter cognitionem terminat. Neque refert manere in cognitione, seu illam terminare, etiamsi non existat, quia vt aliquod obiectum externum quodcumque illud sit terminet cognitionem, non requiritur illud physicè existere. Existentia enim, quæ modò non est, modò potest cognitionem terminare, & ita obiectum externum dum non existit, existimo posse terminare cognitionem, & esse exemplar, neque aliud ego cognosco exemplar internum à cognitione distinctum. Quapropter diuisionem illam exemplaris obiectiui in internum, & externum explico de eodem exemplari externo non extrinsecè denominato cognitione, sine qua influere nequit, quod externum dicitur eidem obiecto externo cognitione denominato, ratione cuius internum dicitur, non quia secundùm se internum sit, sed quia per cognitionem denominatur existens in intellectu, cuius hæc in intellectu illi extrinseca existentia est cognitio intellectui intrinseca, ratione cuius obiectum per denominationem illi extrinsecam dicitur intellectui intrinsecum, seu exemplar internum intellectus. Hac ratione obiectum externum dicitur non esse intellectus exemplar, quia neque sufficit existentia intrinseca obiecti in se, sine existentia in intellectu, neque hac posita illum physicè dari necessum est; sed tota exemplaris ratio exemplari externo, seu exemplari quatenus cognito, seu in intellectu existenti tribuitur. Cæterùm cum respiciens exemplar externum ex vi illius intendit effectum illi similem producere, non solùm concipit imaginem illam, quam videt; sed aliam sibi similem per intellectum proponit, quam ductus cognitione externæ, quam videt, illiúsque speciebus adiutus sibi confingit, & ideò semel, & iterum inspicit externum exemplar sibi propositum, vt aliud instar illius omnino simile concipiat, quod intendit facere. Quia cum pictor intuens imaginem Cæsaris, iterum Cæsarem pingit, non intendit facere imaginem, quam videt; illa enim iam supponitur facta, & ab illo fieri nequit; sed aliam: ergo aliam concipit, quam facere intendit, non enim intendit facere id, quod non concepit. Itaque artifex videns exemplar externum, seu imaginem, quam habet præ oculis, concipit imaginem externè propositam iam factam, & simul aliam faciendam, hæc facienda est, quam tantum intendit facere, & imitari, quia vult suam operationem conformari cum hac operatione, quæ instar illius ipse sibi proposuit: externam illam non facere propter rationem iam dictam; sed imitari intendit. Quia cùm intendat facere, quam ipse sibi proposuit; & hæc sit similis imagini externæ propositæ, & instar illius concepta; eo ipso, quod hanc intendat facere, intendit facere imaginem similem illi, quam sibi proposuit: quod est intendere illam imitari. Hæc in creaturis: Deus verò nullum externum exemplar respicit distinctum ab illo, quod intendit facere, quia, cùm Deus ad concipiendam perfectè creaturam, quam intendit producere, non mendicet species ab alia creatura simili præcognita, instar cuius illam sibi proponat; sed immediatè cognoscat creaturas in se ipsis, vel in sua essentia, tanquam in obiecto formali cognitionis terminatæ ad creaturas; ad faciendam hanc creaturam, neque mediatè, neque immediatè ducitur cognitione aliùs creaturæ, neque alicuius exemplaris creati distincti ab illo, quod intendit facere.

4. Difficultas est: an ratio exemplaris consistat in conceptu obiectiuo, an in formali? P. Vasquez 1. part. dispu. 71. cap. 2. censet in creaturis exemplar esse conceptum obiectiuum. Consentit Fonseca 1. Metaph. cap. 7. quæst. 1. sect. 5. Conimbr. lib. 2. Physic. cap. 7. quæst. 3. art. 2. Oppositum tenet P. Suarez, qui exemplar in conceptu formali constituit, loco cit. num. 1. Suarium sequitur Rubius tom. 6. quæst. 2. leue inter vtrosque dissidium, & forsan tantùm de modo loquendi: rem breuiter compono.

Dico primò: Ipsa formalis cognitio est, quæ immediatè dirigit operationem, & potentiam executricem gubernat, & mediâ illâ influit exemplar, si hoc in conceptu obiectiuo consistat. Conclusionem hanc nemo, qui rem attentè inspiciat, negabit; quia id tantùm potest immediatè dirigere subiectum, quod illi formaliter, & intrinsecè inhæret; sed hoc tantùm est cognitio & non obiectum: ergo cognitio est, quæ immediatè gubernat potentiam exequutricem ad opus efficiendum, & æquè est regula ab intellectu præscripta, vt iuxta illam fiat effectus. 5.

Dico secundò: Id, quod agens intendit imitari, est conceptus obiectiuus. Probatur conclusio: opus efficiendum, vt sit iuxta id, quod ex vi exemplaris intenditur, non debet esse simile cognitioni, neque artifex intendit imaginem depingere similem cognitioni, sed obiecto cognito: ergo id, quod intendit imitari est obiectum cognitum, & non cognitio. Quod experientia ipsa compertum est: quia cum pictura similis est obiecto apprehenso, seu prototypo, dicimus factam esse iuxta ideam artificis, & conforme causæ exemplari, & hoc tantùm examinamus; non verò, an sit similis cognitioni, ex vi cuius imago facienda, vel iam facta externè proposita erat intellectui: vix enim aliqua similitudo, & certè nulla reperiri potest inter cognitionem, & opus ex vi illius productum. Confirmatur: artifex, cùm exemplari ductus externum efficit opus, vt plurimum suam cognitionem non cognoscit: ergo non intendit imitari cognitionem; sed obiectum cognitum, quia non potest intendere imitari id, quod nunquam nouit. 6.

Dico tertiò: Cognitio, seu conceptus formalis potest aliquo modo dici exemplar, quatenus artifex illam imitatur, non secundùm entitatem, sed secundùm repræsentationem: ex eo enim, quod artifex sua operatione attingat idem obiectum, quod intelligit intellectus sua cognitione, & operatio artificis, intellectúsque cognitio eumdem respiciant obiectum, seu terminum, potest dici operatio imitari cognitionem, ex vi cuius regitur, vt attingat eumdem terminum physicè, quem intentionaliter attingit cognitio, quod est conformari operationem cum cognitione. Sicuti dicimus operationem externam esse conformem legi, non quia sit legi similis, neque quia sit exequutio ipsius formalis legis; sed quia exequutio exercita est obiectum, quod respicit lex, realisque positio obiecti, quod lex poni præcipit. Secundùm hunc sensum rectè dici potest cognitionem, seu formale obiectum esse exemplar, quod artifex imitatur modo explicato, ratione cuius cognitio ab aliquibus dicitur exemplar *quo*, & obiectum exemplar *quod*. Qui loquendi modus nihil aliud significat, quàm obiectum esse à parte rei eo modo, quo illud repræsentat cognitio; quod nullus negat. Neque existimo in alio sensu ab aliquo conceptum formalem exemplar dici posse. Quapropter re attentè inspectâ tantùm in hac quæstione vocum potest esse contentio; omnes enim rem eamdem significant, siue dicant exemplar consistere in conceptu obiectiuo, siue in conceptu formali, quia omnes debent fateri non alio modo conformari operationem cum formali conceptu, nisi quia est exercitium illius, quod cognitio præscribit; quod negare poterit nemo. Neque damnandus est loquendi modus illorum, qui dicunt conceptum formalem esse exemplar, quod operatio externa imita- 7.

tur: sunt enim alij plures similes in scholis. In eodem enim sensu dicimus, opus lege præscriptum esse legi conforme, & conceptum definitionis, & definiti conuerti: quibus dicendi modis non intendimus significare, legem secundùm se esse conformem operi, quod præscribit, sed opus præscriptum à me exercitum, v.g. audirionem Missæ, conformem esse obiecto legis præcipientis Missam audiendam: & obiectum definitionis, & definiti esse idem in quo conuerti dicuntur conceptus formalis definitionis, & conceptus formalis definiti inter se valde differentes.

8. Dico quartò: Tunc perfectè operatur artifex, & perfectè influit exemplar eo modo, quo potest, cùm idem omnino obiectum, quod mente percipit opere exercet. Probatur conclusio: tunc operatur perfectè artifex iuxta exemplar, quando operatur iuxta intentionem, quam conceptus formalis exemplaris gubernat, quod enim extra illius intentionem sit, non prouenit ab exemplari: ergo tunc operatur artifex perfectè iuxta exemplar, quando exercet idem opus, quod intendit: ergo quando exercet idem opus, quod concepit per formalem conceptum exemplaris, qui intentioni obiectum ministrat, in quod ipsa fertur. Confirmatur: id procedit propriè ab exemplari, quod præscribit conceptus: ergo id, quod non præscribit, non procedit ab exemplari: ergo tantùm potest dari exemplar respectu operis præconcepti: ergo propissimè operatur artifex exemplari ductus, quando exercet idem opus, quod præcognouit. Quod si non idem, sed aliud simile conficiat opus, simile factum extra intentionem agentis, quasi monstrosè procedet ex illo conceptu, in quo consistit exemplar, erit enim praxis quædam monstrosa respectu illius, vt de cognitione Practica dicebam in Logica, Controuers. 1. Punct. 1. Tradidi hanc conclusionem contra P. Vasquez asserentem, non posse exemplar consistere in conceptu eiusdem obiecti apprehensi. Cuius fundamentum erat non posse obiectum apprehensum esse exemplar sui ipsius, quia nihil in se ipsum influere potest. Sed non placet conclusio, propter rationem iam factam, neque argumentum premit. Quia exemplar est causa quædam intentionalis, & propria, sicuti finis: & ita secundum esse apprehensum potest proprio illius influxu, qui improprius influxus est, in se ipsum vt existens influere: sicuti finis, vt intentus influit media intentione in ipsum, vt exercitum.

9. Dico quintò: In Deo exemplar est obiectiuus conceptus in se idem omnino cum re facta, & formalis cognitio Dei modo suprà explicato. Conceptum formalem Dei esse exemplar defendit Vasquez; quod tantùm in sensu à nobis explicato verum esse potest. De conceptu obiectiuo conclusionem traditam tenet Scotus 1. distinct. 35. quæst. 1. & alij apud Suarium, & Rubium suprà num. 67. vtraque pars probatur facilè: operatio Dei conformatur cum re, & modo, quem illius cognitio præscribit: ergo operatio Dei eodem modo diuinam cognitionem imitatur, quo artificis creati operatio potest cognitionem artificis imitari. Iam de conceptu obiectiuo id ostendo: si ex aliquo capite conceptus obiectiuus Dei non esset exemplar suæ operationis, esset quia idem non potest esse sui ipsius exemplar, quam rationem reddit Vasquez, etiam nos impugnauimus, vel quia Dei operatio dependeret à conceptu obiectiuo, seu ab eadem, vt prius cognitâ, quæ ratio nullius est momenti, certum enim est Dei operationem dependere à cognitione, qua Deus illam cognoscit, vt possibilem; & hanc cognitionem supponere suum obiectum, scilicet ipsam possibilitatem rei faciendæ; quo deficiente obiecto, neque esset scientia, neque fieri posset. Et ita operatio Dei semper supponit possibilitatem ipsius, non physicè, sed obiectiuè, vt dicebam Controuers. 7. Punct. 2. in quo nullum est inconueniens; quia hæc dependentia non est propriè dependentia; neque quæcumque sit, est dependentia entitatis intrinsecæ Dei, sed totum operationis creatæ adæquatè distinctæ à Deo.

10. Dubitari solet: an exemplar sit propriè causa? & ad quod genus causæ illius causalitas siue propria, siue impropria reducenda sit? Ad primam partem negatiuè respondi: ad secundam aliqui apud Patrem Suarium num. 7. putant ad genus causæ formalis pertinere. Melius P. Suarez cum aliis plurimis tenet pertinere ad genus causæ efficientis, quia influit dirigendo mediâ cognitione, qua actio existit moraliter, tanquam à præscribente ipsius exequutionem.

11. Circa illius causalitatem breuiter dicendum est, non consistere in cognitione ipsâ secundùm se, quia hæc sine effectu dari potest, neque in actione physica præcisè sumpta, quia indifferens est, vt ab exemplari procedat, & non procedat, neque importare actionem aliquam intermediam, seu distinctam propter rationem immediatè dictam; sed dicere ipsam actionem quatenus directam ex hac cognitione, & factam ex intentione ipsam exequendi illo modo, quo eam cognitio præscribit. Quod importat actionem esse imperatam ab intentione, quam regit illa cognitio, quod dicit coëxistentiam actionis cum intentione potente imperare potentiæ exequutrici opus exequendum.

LIBER

LIBER TERTIVS PHYSICORVM.

DEFINIVIT Aristoteles lib. 2. naturam : *Principium, & causa motus,* & continuò in eodem lib. huius naturæ causas indagauit. Procedit in hoc tertio libro ad examinandum illud, cuius natura est causa, motum, videlicet, de quo hîc disputat; & quia motus iuxta Aristotelis mentem partibus infinitis constat, agit in hoc lib. de infinito.

CONTROVERSIA XII.

De Actione, Passione & Motu.

MOTVS, vt probabo, ab actione, & passione non distinguitur: neque Aristoteles actionem aliquam agnouit, quæ passio non esset; & ideò indifferenter his semper vtitur nominibus actio, & motus. Hac ratione placuit in hoc lib. simul agere de natura actionis, passionis, & motus; in quibus nulla intercedit realis distinctio. Cæterùm actio est duplex: vna eductiua; alia creatiua; hæc à motu semper distinguitur, cuius notitia Aristotelem subterfugit, de qua agam Controuers. sequenti; vbi illa, quæ specialia sunt actioni creatiuæ, disquiram. Modò ago de actione, quam nouit Aristoteles, in qua multa sunt communia creatiuæ actioni, quæ in præsenti explicabo.

PVNCTVM I.

Quid sit actio, & passio, illarumque distinctio ab agente, passo, & termino?

1. ARISTOTELES lib. 3. text. 22. definit actionem: *Actus huius in hoc*, hoc est actus actiui in passum. Particula *actus*, importat rationem generticam. Per particulam *actiui* differt definitum ab aliis formis, quæ actiones non sunt; sed adhuc conuenit cum creatione, à qua differet per illam particulam *in hoc*. Passionem definit: *Actus huius ab hoc*, hoc est passi ab agenti, dicitur actus passi, quia est, per quod illius exercetur virtus, & per quod ad actum reducitur illius passiua virtus, dicitur, *ab hoc*, quia omnis receptio semper est ab aliquo principio, sicuti omnis actiua formæ inductio semper est in aliquod subiectum. Definiri etiam solet actio, *actus actiui, qua tale est*, & passio: *actus passiui, qua talis est*, nomen actus loco generis ponitur in definitione, reliqua propriam differentiam actionis, & passionis important, id enim, per quod actiuum suam virtutem exercet, dicitur actus actiui, qua actiuum est, id est id, quod actuat, seu ad actum secundum reducit suam actiuam virtutem, & ita rectè definitur actio, cuius formale munus est reducere ad actum secundum, actum primum potentiæ operatiuæ per actum actiui vt actiuum est, & similiter passio, cuius formale constitutiuum est reducere ad actum secundum virtutem passiuam per actum illius, cuius est cóstituere in actuali exercitio potentiam, quam in actu primo supponit. Cæterum prædicta definitio non tantùm comprehendit actionem eductiuam, sed etiam creatiuam, vtrique enim commune est esse actum actiui quatenus actiuum est, quapropter prior definitio adducenda est ad explicandam naturam actionis eductiuæ, vt distinctæ ab actione creatiua.

Ex hoc infero actionem, & passionem ex suo conceptu dicere distinctionem à principio effectiuo, & passiuo, quia vtraque dicit dimanare ab vno & esse in alio, sed nihil potest realiter à se ipso dimanare, neque esse in seipso: ergo non potest actio, & passio esse idem cum illo à quo dimanat, & cum illo in quo recipiatur: ergo non potest non distingui à subiecto, & passo. Neque potest dici posse per intellectum concipi emanationem eiusdem à se ipso, & in se ipsum, hæc enim emanatio sic concepta purum erit figmentum, quia realiter & à parte rei repugnat, & tantùm habet esse obiectiuè in intellectu: formalitas verò actionis, seu id, per quod actio, seu passio formaliter constituitur, debet esse quid reale, & non fictum, quia nulla entitas realis potest habere constitutiuum purè fictum, sed illud reale debet habere, ac proinde hæc emanatio per intellectum concepta sine distinctione eiusdem à principio actiuo, & passiuo nullarenus posset pertinere ad constitutiuum formale actionis, aut passionis, neque ad rem est. 2.

Specialiùs probo distinctionem actionis à prin- 3.

cipio : In primis probo distingui à principio increato, & postea ad creatum procedam. Omnipotentia, & omnia creata Dei, & quidquid est Deo intrinsecum, est ab æterno ; sed nulla actio, ex vi cuius effectus producitur, fuit ab æterno : ergo omnis actio distinguitur ab omni intrinseco Dei. Maiorem sancit fides ; consequentiam illationis vis : minorem probo : omnes effectus ad extra producti sunt in tempore : ergo nulla actio fuit ab æterno antecedens est fide firmum, consequentiam ostendo : implicat esse actionem in aliqua mensura, in qua non sit terminus : ergo implicat actionem esse ab æterno, quin terminus existat ab æterno. Probo antecedens : actio est id, per quod causa in actu primo potens producere effectum, quem intra se virtualiter continet, illum actu causat, & ponit extra se existentem in rerum natura, sed implicat effectum poni extra causas existentem in rerum natura, quin talis effectus existat, & verè sit extra causas : ergo implicat esse hanc actionem, seu positionem effectus extra causas in aliqua mensura, in qua non sit effectus : ergo implicat actionem fuisse ab æterno, & effectum non ita, sed in tempore incipere.

4. Occurrit hîc connotatorum solutio, videlicet volitionem Dei esse ab æterno sub ratione volitionis, non tamen sub ratione actionis, quia etiamsi volitio intrinsecè sit actio, non tamen exercet munus actionis, quousque veniat connotatum extrinsecum videlicet effectus productus, quo posito, actio, quæ secundùm rationem intrinsecam fuit ab æterno, incipit in tempore exercere munus actionis, eo modo, quo relatio, quæ est idem cum subiecto, illud non refert formaliter, quousque adueniat illius connotatum extrinsecum, videlicet terminus. Hanc connotatorum doctrinam reiicio in Metaphysic. Controuers. 9. Punct. 4. §. 2. modò tamen in hac materia illam specialiter impugno. Actio intrinseca nempe volitio Dei, vel illa, quam tu fingis identificata cum Deo, est indifferens ad exercendum, & non exercendum munus actionis, vt ex vi illius ponatur, vel non ponatur effectus, & determinatur formaliter per connotatum extrinsecum, vt hîc & nunc exerceat munus actionis, & vt ex vi illius ponatur effectus : ergo cum illa volitione, seu cum illa formalitate, quam tu actionem vocas, adhuc est indifferens ad ponendum, & non ponendum effectum, & physicè determinatur per illud, quod tu connotatum actionis appellas : ergo hoc connotatum habet totam rationem actionis, & non volitio, seu formalitas, quam tu actionem esse dicis. Probo consequentiam : munus actionis, & ratio formalis constitutiua illius est determinare physicè & in actu secundo principium actiuum ad effectum hîc & nunc producendum : sed illud, quod tu connotatum esse dicis habet hanc formalitatem determinationis, & exercet hoc munus determinandi & non illa volitio, seu formalitas, quam tu actionem appellas : ergo hoc connotatum, & non alia volitio, seu formalitas identificata cum Deo habet totum formale constitutiuum actionis, & est formaliter actio. Dices volitionem Dei esse actionem ; & determinare per se formaliter omnipotentiam, saltem moraliter, licet non physicè ad effectum præstandum, quia posita volitione Dei non potest non esse effectus. Contrà : eodem modo posset dici reuelationem, seu promissionem Dei de effectu futuro esse actiones, quia illis positis non potest non esse effectus, Deus enim ex vi promissionis, seu reuelationis determinatus manet ad exequendum illud, quod promittit, nihilominus non dicuntur actiones promissio, aut reuelatio, quia non determinant Deum in actu secundo formaliter ponendo effectum, sed tantùm quasi obligando Deum ad effectum. Sic volitio Dei obligat omnipotentiam per modum actus primi vt actionem decretam ex vi volitionis in actu secundo exerceat tempore, quod volitio præscribit, non tamen in actu secundo ipsa volitio formaliter physicè omnipotentiam determinat, neque formaliter illam constituit in actu secundo efficientem, aut est formalis exequutio effectus, quæ sunt munera actionis, non verò principium per modum actus primi determinare, quod præcisè habet Dei volitio.

5. Eandem conclusionem respectu principij creati sic ostendo : Nullum est principium creatum ita per suam entitatem determinatum ad hanc numero actionem, quod Deus non possit coërcere ab illa actione & ab effectu ex vi illius actionis producendo : ergo nullum est principium creatum identificatum cum hac numero actione. Consequentia est legitima : quidquid enim realiter potest ab aliquo separari, ab illo realiter distinguitur : ergo si quælibet actio singulariter sumpta potest ab hoc principio separari, nulla est cum illo identificata. Antecedens probo : omne agens creatum dependet in operando à Deo liberè concurrente cum illo ad effectum producendum : ergo potest Deus non concurrere cum illo ad quamcumque actionem singulariter sumptam : ergo potest impedire quamcumque actionem. Dices : Deum liberè producere quemlibet effectum, nihilominus posse producere aliquod principium productiuum, quo posito non possit Deus effectum alium non producere, sicut posita actione non potest Deus illius terminum impedire, quia ipsa actio est formaliter productio, eodémque modo posse dici ipsum productiuum esse formaliter productionem, ac proinde posito productiuo non posse impedire Deum terminum producendum. Contrà : productio creata essentialiter est determinatio virtutis ad producendum, ac proinde essentialiter supponit productiuum à se distinctum. Secundò : illud productiuum, quod tu fingis esse productionem necessariò dependeret ab alio, quia non potest esse à se : illud ergo, à quo dependeret diceretur virtus productiua, quæ determinaretur per id, quod tu vocas productiuum, quod tantùm esset productio, quia esset determinatio virtutis, à qua dependebat ad producendum effectum per illam productum.

6. Aliter responderi posset Deum liberè omnia producere, esse tamen entitates ita inter se connexas, vt non possit vnam sine alia, neque producere, neque conseruare, sicuti non potest conseruare relationem prædicamentalem, si datur, sine terminis, neque vnionem sine extremis, neque modum aliquem sine re, cuius est modus. Fateor esse aliquas entitates, quæ non possunt sine aliis conseruari, quia ab illis essentialiter dependent ; causa tamen non essentialiter dependet ab effectu, ac proinde nullum erit caput, ex quo repugnet de potentia Dei absoluta sine effectu conseruari, quia causa est prior effectu, & à qua non valet subsistendi consequentia. Instabis : quantitatem non posse conseruari sine præsentia, quæ est illius effectus. Respondeo quantitatem posse conseruari sine hac præsentia determinata, & sine quacumque alia, quam tu assignes, & posse conseruari, quin aliquam præsentiam producat, quia potest esse præsens per præsentiam ab agente extrinseco productam, quod fatentur omnes, & addam lib. 4. quod non hîc exposcit obiectio, posse quantitatem ab omni præsentia absolui. Secundò hæc entitas, quam tu vocas principium productiuum, & productionem, ex vi cuius alia entitas producitur, vel dependet

à Deo

à Deo per se ipsam, vel per aliam actionem: si per aliam actionem, actio non est, quia actionis non datur actio: si per se ipsam, in quo non distinguitur ab influxu, quem assignat communis sententia, cur vocas illam entitatem principium productiuum, & non puram productionem? Vltimò illa productio non esset creatio, quia iuxta probabiliorem sententiam nullum ens creatum gaudet virtute creatiua: ergo esset eductio: ergo præsupponeret subiectum. Tunc sic: aut illa entitas esset à Deo producta per creationem, aut per eductionem: non per creationem, quia res creata est independens à subiecto, illa verò eductio per se ipsam à subiecto dependeret. Secundò, quia creatio, per quam fuisset producta à Deo, deberet à se ipsa distingui, & hæc fingi non potest, quia non potest dari creatio ad eductionem terminata: non per eductionem superadditam, quod fieri nequit, quia eductionis non datur eductio: ergo deberet educi per se ipsam, & tunc redit argumentum suprà factum, in nihilo enim discreparet hæc entitas, quam tu dicis esse principium productiuum, & eductionem, ab illa, quam ego dico tantum esse eductionem. Debeo hanc rationem doctissimo Societatis Magistro, apud cuius scripta illam legi, quę manifestè conuincit omnem actionem, & passionem essentialiter distingui à principio actiuo, & passiuo.

7. Excludo à conceptu quiditatiuo actionis distinctionem à termino, quia potest eadem entitas per se ipsam ab hoc principio dimanare nullo influxu interiecto, in qua sita erit tota ratio constitutiua actionis, quod sic probo: ratio formalis constitutiua actionis est determinare principium in actu primo productiuum continens virtualiter effectum, ad effectum ponendum extra se ipsum, sed entitas per se ipsam fluens ab hoc principio illud determinaret in actu secundo ad illam producendam: ergo haberet totam rationem formalem constitutiuam actionis. Idem argumentum conficio in passione, quæ potest esse indistincta à termino, quia potest dari entitas per se ipsam dependens ab hoc subiecto, & illud formaliter determinans ad exercitium virtutis passiuæ, quam habet.

8. Concludo: de ratione actionis eductiuæ, & de ratione passionis esse ordinem ad principium & passum, non tamen ad terminum. Hanc partem negatiuam primò probo: de ratione actionis, & passionis non est distinctio à termino, sed potest componi cum identitate respectu illius: ergo de ratione actionis, aut passionis non est respectus ad terminum, cùm respectus essentialiter includat distinctionem inter extrema, & implicet hanc entitatem essentialiter illam respicere, quin essentialiter ab illa distinguatur, quia eiusdem ad se ipsum realis respectus inueniri non potest. Actionem eductiuam dicere ordinem ad principium actiuum, & passiuum constat ex ipsa definitione *actus huius in hoc*, hoc est, productiui in passiuum, & manifestè ostenditur, quia implicat intelligi productio alicuius virtutis in aliquo subiecto, quin intelligatur virtus illa, à qua procedit talis productio, & illud subiectum, in quo effectus ex vi illius productionis producitur. Similiter passio similem respectum dicit non solùm ad principium passiuum, sed etiam ad actiuum, quia est *actus huius ab hoc*, scilicet à principio actiuo, & implicat intelligi subiectum recipere ab agente, seu receptio in passo à principio productiuo, quin intelligatur principium productiuum, imò prædicatum receptionis secundùm se semper dicit esse ab alio, quidquid enim aliquid recipit, illud ab aliquo, quasi largiente ipsum recipit.

Vltimò affirmo; quod etsi ratione actionis, aut passionis vt sic non sit distinctio à termino omnes actiones, quæ de facto procedunt à principiis creatis (vitales deme, de quibus libro de Anima) realiter à terminis distingui, quod sic probo: omnis effectus non viralis, qui de facto productus fuit ab hac causa potuit produci à Deo, causa hac non concurrente, & de facto illorum quàm plurimi non conseruantur à causa creata, à qua primò producuntur: ergo non dependent per se à causis creatis, sed mediâ actione superadditâ. Probo consequentiam: si effectus per se ipsum à causa creata dependeret, implicaret produci à Deo tanquam à principio adæquato independenter à causa secunda, quia nihil, quod entitati per se ipsam conuenit, potest illi non conuenire, sed potest effectus productus à causa secunda non dependere ab illa, sed tantùm à Deo: ergo non dependet per se ipsum à causa secunda: ergo per actionem superadditam distinctam ab entitate effectus. 9.

PVNCTVM II.

An actio, & passio realiter distinguantur.

DIXI Puncto præcedenti actionem esse causalitatem, per quam virtus effectiua reducitur ad actum secundum, & passionem esse causalitatem, per quam virtus passiua similiter in actu secundo constituitur, procedit modò de eis entitatibus disputatio, an videlicet inter ipsas realis aliqua distinctio intercedat, quæ nostri intellectus operationem præcedat, & ab hac dependenter existat. Scotus in 4. distinct. 13. quæst. 1. & quodlibet. 11. Antonius Andreas lib. de 6. princip. quæst. 9. censent actionem, & passionem realiter distingui ante omnem intellectus operationem, his tenentur subscribere, qui actionem etiam transeuntem in agente constituunt, & passionem in subiecto. 1.

Contrariam sententiam schola ferè tota amplexata: Doctorem vnum do Parrem Suarium disput. 49. Metaphysic. sect. 1. plurimos alios omitto. His subscribo, qui ad mentem Philosophi, de qua in hac re dubitare fas non est opinantur: sic Philosophus cap. 3. huius libri, text. 18. *& eius, quod mouendi vim habet: mouendi quippe vim habet, quia possit, mouet autem eo, quod agat, sed in id, quod moueri motu potest, actus est huius, igitur* (tene) *amborum aquè est actus.* Prærer morem suam mentem clarissimè aperuit Philosophus, quid enim clariùs illis verbis: *Vnus igitur amborum*, (hoc est illius, quod mouet, & illius, quod mouetur) *aquè est actus?* rursúsque sententiam suam statim explicat exemplo intercapedinis, quæ est inter duo extrema, quæ eadem est omnino realiter, etiamsi extrema distinguantur; nam eadem est via, quæ ducit Thebis Athenas, & Athenis Thebas. Sententiam hanc Philosophi auctoritate & communi scholæ plausu stabilitam, hac vnica ratione probo. Necessaria non est duplex entitas, quarum vna sit actio, & altera passio, & optimè vtriusque formalitas in eamdem indiuisibilem entitatem confluere potest, neque fundamentum est positiuum, quod hanc distinctionem suadeat: ergo non sine magna animi leuitate discedet aliquis à communi sententia, quæ actionem, & passionem sine entitatum multiplicatione defendit. Consequentia mihi semper est firma, puerile enim 2.

iudico singularem sententiam defendere eo præcisè, quod nulla possit demonstratione impugnari. Antecedens expendo, & probo. Passio illa, quæ fingitur distincta ab actione necessariò dependet à principio effectiuo, hanc enim dependentiam nihil creatum subterfugit; ergo si per suam entitatem, nulla alia actio distincta erit necessaria, vt effectus producatur, & dependeat ab agente, quia media illa passione quam dicis per se dependere à principio effectiuo, ab eodem terminus illius passionis dependebit, & efficiens denominabitur. Si dicas passionem dependere à principio effectiuo mediâ actione, inquiro an actio dependeat per se, vel media alia entitate: si dicas dependere media alia entitate in infinitum procedes: si respondeas dependere per se, sic arguo: Actio potest immediatè, & per se dependere ab agenti: ergo & passio posset eodem modo immediatè, & per se dependere, sed data passione, quæ immediatè & per se dependeat ab agenti, non est necessaria alia distincta actio: ergo absolutè necessaria non est, siquidem passio illa dari potest. Dices actionem posse immediatè, & per se dependere à principio actiuo, quia in illo subiectatur, passionem verò necessariò dependere medio alio, quia non subiectatur in principio actiuo, sed in passo. Supponis falsè actionem subiectari in principio actiuo, quod Punct. 3. impugnabo: sed esto, sic argumentor: Passio illa existens in principio passiuo, quam tu dicis dependere à principio actiuo media actione existente in actiuo principio, etsi mediatè ab hoc dependeat, tamen dependet immediatè, & per se ipsam ab actione, nulla enim alia inter actionem, & passionem causalitas fingi potest: ergo concedis passionem existentem in passo per se ipsam dependentem ab actione existente in alio subiecto, videlicet in principio effectiuo: ergo non repugnat, aliquam entitatem per se ipsam dependere ab alia entitate, in qua non sit, tanquam in subiecto, & cum qua commune subiectum non habeat: ergo ex eo quod passio non subiectetur in agente non indiget dependentia superaddita, vt ab illo possit dependere, sed rectè per suammet entitatem poterit dependentiam habere.

3. Ostendi iam præcipuam antecedentis partem, videlicet necessariam non esse duplicem entitatem distinctam, sed in eamdem rectè conspirare formalitatem actionis, & passionis, alteram partem videlicet non esse fundamentum aliquod positiuum, quæ hanc distinctionem suadeat satis latè persuadèrem, si mihi oppositæ sententiæ patroni suis argumentationibus materiam ministrarent, sed vix in meam sententiam obiectionem reperio, neque illam modò refero, quia si aliqua reperitur, orta est ex eo quod actio debeat subiectari in principio effectiuo, quod Punct. 3. falsum esse ostendam.

4. Ne videar validioribus peperciisse rationibus ad hanc sententiam stabiliendam, vel imprudens omisisse alias, quibus alij Doctores vruntur, placet nonnihil immorari in examinandis rationibus, quibus hanc sententiam nonnulli propugnant. P. Hurtadus disput. 16. Metaphysic. sect. 4. sic argumentatur. Per eamdem actionem, per quam principium efficiens efficit terminum, terminus dicitur factus: ergo actio, & passio realiter non distinguuntur. Antecedens multis probat, quia eadem actione, qua ego video Petrum, Petrus videtur à me, nam apud Latinos vox actiua, & passiua tantùm terminatione differunt, & hæc est prima actiua notitia: *ego actione produco Petrum*, quæ passiua reducitur per hanc: *Petrus actione producitur à me*. Vrget paritate desumpta ex actibus intentionalibus, qui ex eo quod terminentur ad obiectum illud constituunt visum, intellectum, & amatum: ergo actio ex eo quod terminetur ad effectum continet illum formaliter effectum. Porrò Hurtadus est totus vt probet per eam actionem, per quam agens efficit terminum hunc dici effectum, quod negabit nemo; sed vnde sibi sanctum putauit Hurtadus illam entitatem esse passionem, per quam terminus constituitur effectus. Nonne quia passiuè significatur passio dicetur? Absit à viro docto tam indecora illatio. Concedo per eamdem actionem, per quam agens producit calorem, calorem constitui productum, & factum, & adhuc mihi liberum est asserere illam entitatem non esse passionem, quia passio est id, per quod calor, seu terminus productus recipitur formaliter in subiecto, non verò id, per quod efficitur, vt videre est in actione creatiua, per quam Angelus constituitur effectus, & productus à Deo, & tamen non est passio, quia per illam Angelus non constituitur receptus, & sicuti in Angelo formalitas, quæ illum factum constituit non illum receptum reddit, sic ego de calore dicerem non constitui receptum per formam, per quam constituitur productus, sed per aliam cum hac connexam, & ab illa distinctam, per quam in subiecto recipitur quæ formaliter est passio.

Argumentantur alij: Agens per eductionem producit calorem in subiecto: ergo per eductionem producit calorem receptum in subiecto, quia calor in subiecto, & calor receptus in subiecto idem sunt, verbum enim *in* receptionem sonat: ergo per eductionem calor est productus in subiecto, & in eodem receptus: ergo eductio formaliter est receptio, & passio. Non me premit argumentatio, respondeo enim: agens per eductionem producere calorem in subiecto, seu receptum in subiecto, quod fateor idem esse, dicereque duo ipsam eductionem tanquam causalitatem agentis, & receptionem tanquam terminum illius per quam formaliter calor recipiatur: itaque eductio est id, per quod formaliter producitur calor, & producitur receptio eiusdem caloris in subiecto, per quam formaliter calor est receptus, non tamen est id, per quod formaliter calor recipitur. Secundùm hanc doctrinam distinguendum est illud antecedens. Eductio caloris est, per quod calor formaliter producitur in subiecto: distinguo; est id, per quod calor formaliter est productus, & per quod formaliter est in subiecto, nego: est id, per quod formaliter producitur substantia caloris, & modus, quo dicitur receptus in subiecto, concedo: deinde consequentiam nego. Instabis: actio creatiua, & eductiua ex eo distinguuntur, quod hæc constituat terminum dependentem à subiecto, & illa illum independentem constituat: ergo ex vi actionis eductiuæ non solùm causaliter, sed etiam formaliter dependet terminus à subiecto. Respondeo posse dici actionem creatiuam, & eductiuam differre ex eo, quod actio creatiua, neque per se ipsam formaliter, neque causaliter per alium modum, qui ex vi illius producatur, constituat terminum dependentem à subiecto, & actio eductiua illum dependentem constituat, non formaliter per se ipsam, sed per terminum, ex vi illius formaliter productum, qui calorem eductum, v. g. dependentem à subiecto constituit. 5.

Arguunt alij: Passio essentialiter dependet saltem à Deo tanquam à principio effectiuo: ergo media illa dependet terminus illius ab eodem principio effectiuo: ergo est actio. Huic argumento existimauit Arriaga disput. 8. sect. 3. num. 21. tesponderi posse passionem se ipsa posse dependere à Deo non vt viam, sed vt terminum, & Deum habere aliam actionem, qua terminum producat. Neque inconueniens esse, vt quæ est actio respectu vnius causæ, sit terminus respectu alterius, quod dicunt omnes, qui actionem creaturæ distinguunt ab actione Dei. Non acquiesco, 6.

quia

quia non percipio quomodo entitas, quæ essentialiter per se ipsam est via ad terminum, possit per suam met entitatem dependere ab aliquo principio non vt via, sed vt terminus, non enim est aliud dependere actionem, ex vi cuius calor extra causas ponitur, vt via ad calorem ab aliquo quàm secundum se dependere, & implicat actionem hanc per se ipsam dependere ab hoc principio effectiuo, & ex vi illius terminum ab eodem non dependere. Ob quam rationem impugnaui asserentes effectum non dependere à Deo eadem ratione, qua dependet à creatura. Facilius responderem: passionem illam dependere à principio effectiuo non immediatè per suam entitatem, sed per actionem, ex vi cuius constituitur existens simul cum termino, quem constituit dependentem, passio enim illa, quæ per se ipsam dependet à subiecto, per actionem superadditam dependet à principio effectiuo, & dici potest indifferens vt ab hoc, vel illo principio effectiuo ex vi huius, vel illius causalitatis dependeat licet, essentialiter sit affixa huic principio passiuo, & ideò huius causalitas dicitur, & non illius causatiui principij.

7. Rursus argues: Actio est accidens: ergo recipitur in subiecto, non enim potest recipi in termino, aut in principio: ergo per se ipsam, vel media alia actione; Si mediâ aliâ actione, in infinitum proceditur; si per se ipsam: ergo est formaliter passio. Responderi posset, actionem non habere subiectum à quo depédeat tanquam à causa materiali, sed tantùm dependere à principio effectiuo à priori, & à termino, cum quo habet cónexionem essentialem, & quia hic terminus secundùm hunc dicendi modum non solùm esset entitas formæ, sed etiam passio per quam formaliter dependet forma à subiecto, quæ passio connexionem habet essentialem cum subiecto sit actionem connexionem habere mediatam cum ipso subiecto, non tanquam cum causa illius, sed tanquam cum causa materiali, à qua essentialiter dependet modus ille efficiens formam productam, qui se tenet ex parte termini ipsius productionis. Neque refert actionem esse accidens, quia de ratione accidentis vt in Met. Contr. 6. punct. 1. ostendam non est dependere à subiecto tanquam à causa materiali, quod indifferenter conuenit formis accidentalibus, & substantialibus materialibus, sed esse propter aliud seu ordinari ad perfectionem aliûs adæquatè ab illo distincti; quæ ratio potest conuenire accidenti nullum subiectum inhæsionis habenti, & de facto conuenit creationi, quam dicam esse accidens distinctum à pluribus terminis creatis, nullam causam materialem habentem. Quod si nullum accidens ab actione distinctum subiecto careat, non ideò est, quia de ratione accidentis est, subiectum habere, sed quia nullum est agens creatum, quod valeat producere illud per actionem creatiuam à subiecto independens, sed necessariò illud producit per actionem eductiuam, quæ in mea sententia formaliter est passio, vel quæ posset dici essentialiter terminari ad passionem. Ex his constat, nullum esse firmius fundamentum ad stabiliendam identitatem inter actionem, & passionem, quam illud, quod adhibui desumptum ex possibilitate actionis identificatæ cum passione, & ex negatione fundamenti, quæ oppositam sententiam suadeat, quibus positis superfluè constituetur duplex entitas, quarum vna sit actio, & altera passio, & non sine aliqua imprudenti audacia contra mentem expressam Aristotelis, & totius ferè scholæ.

8. Rogabis an actio eductiua & passio distinguantur saltem formaliter per nostrum intellectum. Negat Hurt. ibid. num. 29. Melius affirmat Arriag. suprà num. 26. Assentior Arriagæ, non tamen parco difficili obiectioni, quæ contra hanc sententiam fieri posset. Actio eductiua formaliter vt actio eductiua est, vt ex Philosopho dicebam, est *actus huius in hoc*, hoc est agentis in passum: ergo formaliter vt talis dicit ordinem ad principium actiuum, & ab subiectum, in quo est: passio est *actus huius ab hoc*, hoc est passiuè ab actiuo: ergo dicit ordinem ad passum, & ad principium effectiuum: ergo tam actio, quam passio formaliter dicunt ordinem ad eadem extrema: ergo nullum habent distinctionis principium adhuc in ordine ad nostrum intellectum. P. Soar suprà num. 15. vt se ab hac difficultate expediat asserit actionem, vt actionem nullum dicere respectum ad passum, neque passionem vt passionem dicere ordinem ad principium effectiuum. Addicque actionem vt talem non esse in subiecto, sed inhærere solùm media passione, quod confirmat, quia actio dicitur passionem inferre quasi actiuè. Multa mihi difficilia sunt in hoc loquendi modo, & nihil in re quod arridear: difficilè percipitur actionem inhærere medio alio prædicato secum identificato, & actionem inferre passionem, à qua non distinguitur; illatio enim essentialiter dicit extrema realiter distincta, quod si concipiatur eiusdem ad se ipsum ficta erit non realis, & in illa non consistet conceptus obiectiuus actionis, aut passionis, qui realis debet esse realiter se tenens ex parte obiecti. Actionem eductiuam vt talem non dicere ordinem ad passum sic impugno. Actio eductiua formaliter distinguitur à creatione per differentiam contrahentem rationem actionis communem creationi, sed ratio per quam differunt creatio, & eductio est ordo ad subiectum, quem dicit eductio, & quo carer creatio: ergo formaliter eductio, vt eductio dicit ordinem ad subiectum. Hunc ordinem ipsa eductionis definitio, qua vt distincta à passione describitur à Philosopho ostendit: iterum definitionem repete: *Actus huius in hoc*, hoc est, in subiecto, neque posses dicere Aristotelem definiisse actionem materialiter sumptam, subdit enim definitionem passionis *actus huius ab hoc* vt actionem à passione discriminaret. Passionem dicere ordinem ad principium actiuum ostendit etiam Philosophi definitio, & conceptus ipse passionis, seu receptionis, quomodo enim potest concipi subiectum recipere formam, & non illam recipere ab aliquo? & quomodo valet apprehendi subiectum pati, & non pati ab aliquo infligente illud, quod patitur tanquam passionis principio, sicuti enim dare importat principium, quod dat, subiectum, cui datur, & rem, quæ datur; ita recipere dicit subiectum, quod recipit, rem, quæ recipitur, & principium, à quo subiectum rem recipit. Ita ipsa terminorum apprehensio rem propalat.

9. Affirmo actionem, & passionem dicere ordinem ad subiectum, & ad principium actiuum, nihilominus formaliter distingui. Ita expressè testatus est Philosophus tex. 22. toties repetito, quem ita concludit: *Nam huius ab hoc, & huius in hoc actum esse ratione diuersum est.* Distinctio sumenda est ex diuerso modo, quo actio, & passio vtrumque respicit extremum: actio dicit principium actiuum tanquam id, cuius est proprius actus, & passiuum non tanquam id, cuius sit actus, sed tanquam id, in quo est actus principij actiui, itaque tantùm actio subiectum tangit in obliquo tanquam aliquid requisitum ad actum principij actiui: passio verò è contra subiectum respicit tanquam id, cuius est proprius actus & principium actiuum tanquam id, à quo procedit actus principij passiui, nullâ habitâ ratione ad rationem actus, quam habet respectu principij actiui illamet entitas, quæ consideratur tunc vt actus prin-

cipij passiui. Doctrinam hanc opportunè satis explicuit Aristoteles exemplo accliuis, & decliuis; eadem enim via respectu eorum terminorum accliuis, & decliuis dicitur, & idem trames est à radice montis ad cacumen, & à cacumine ad radicem, si tamen à cacumine tanquam à termino à quo ad radicem tanquam ad terminum ad quem viam inspicias, decliuem illam meditaberis: si verò à radice tanquam à termino à quo ad cacumen tanquam ad terminum ad quem mente tendas, viam accliuem concipies. Sic in nostro casu si actum illum identificatum physicè cum actione, & passione consideres tanquam actum principij actiui exercitum in passiuo, actionem mente inspicis: si eumdem consideres tanquam actum principij passiui proeuenientem à principio actiuo passionem agnoscis, sic ex diuersis modis tendendi in eosdem terminos diuersæ inter eosdem tendentiæ concipiuntur.

10. Idem telum, quo impetebat afferentes, actionem, & passionem realiter distingui, iterum ludit Hurtadus numero 29. contra distinguentes adhuc formaliter actionem eductiuam à passione. Sic arguit: idem est formaliter ignem calefacere lignum, & lignum calefieri ab igne: ergo actio & passio formaliter non distinguuntur. Ostendi suprà hoc argumentum non ostendere identitatem realem inter actionem, & passionem, non multum modò nos premet identitatem formalem negantes. Respondeo ignem calefacere lignum esse idem, quod ignem producere calorem in ligno, qui conceptus passiuè significatur per hunc: *calor producitur ab igne in ligno*, & vterque importat actionem, & est idem formaliter tantùm diuersis verbis significatus, non tamen conuertitur cum isto: *lignum recipit calorem ab igne, seu calor recipitur, seu causatur à ligno*, qui conceptus significant passionem, & non solùm terminatione grammatica vocis actiuæ seu passiuæ differunt, sed etiam in ipsa habitudine extremorum.

PVNCTVM III.

De subiecto actionis eductiuæ.

1. RECTE docuit P. Soar. disp. 48. Metaphys. sect. 4. num. 12. non esse de ratione communi actionis habere subiectum, cui inhæreat, quo actionem carere creatiuam ostendam Controuers. sequenti: Modò non inquirimus de subiecto actionis creatiuæ, sed de subiecto, cui inhæret entitas, quæ est actio, & passio, siue formaliter vt actio ordinem dicat ad subiectum vt contendebam punct. præcedenti, siue tantùm formaliter vt passio, & non vt actio, vt docet Soar. modò citatus. Triplex subiectum excogitari potest respectu actionis, principium effectiuum, subiectum termini, & ipse terminus. Reperitur etiam duplex actio, transiens, & immanens: immanens dicitur, quæ remanet in eodem principio, à quo fluit, de hac leuis potest esse Controuersia, quia ipsa vox *immanēs* videtur significare actionem à principio procedentem, in cuius sinu manere sine transitu ad aliud subiectum extraneum. Verumtamen si quis diceret actionem transeuntem recipi in termino facilè posset dicere actionem immanentem in eodem recipi, & differre à transeunte, ex eo quod actio immanens in termino recepta illum constituit in principio, à quo procedit actio; transiens verò in eodem termino recepta hunc collocat in subiecto distincto à principio effectiuo. Transiens actio vulgo dicitur illa, quæ recipitur in subiecto distincto à principio, veruntamen definitiones supradictæ rationem actionis immanentis non explicant iuxta sententias differentes de subiecto actionis, sunt enim Doctores asserentes actiones etiam transeuntes subiectari in principiis effectiuis; definientur ergo prædictæ actiones aprè ad omnium sententias his definitionibus, actio immanens est illa, *ex vi cuius formaliter terminus remanet in principio, à quo fluit*, & actio transiens est illa *ex vi cuius terminus formaliter non remanet in subiecto, à quo fluit, sed in alio*. Neque superfluè in definitione actionis transeuntis illius naturam per conceptum positiuum, & negatiuum explicui, vterque enim necessarius est, quia actio creatiua procedens à Deo non est in alio subiecto, & tamen non est immanens respectu Dei, & actio, quæ procedit ab anima, ex vi cuius terminus, & ipsa actio formaliter est in anima, & simul in materia etiamsi sit in subiecto distincto à principio, videlicet in materia, immanens erit: suppono explicationis gratia; non sufficere ad immanentiam subiectari in materia actionem procedentem à forma, sed materiam se habere tanquam subiectum omnino extraneum respectu actionis procedentis à forma.

His adhibitis definitionibus integra manet quæ- 2.
stio de subiecto actionis immanentis, vel transeuntis, licet enim, qui asserunt actionem non posse constituere terminum in subiecto, in quo ipsa non sit teneantur asserere, actionem immanentem subiectari in principio actiuo, & transeuntem in passo ab hoc distincto, qui tamen voluerint defendere actionem existentem formaliter in hoc subiecto, posse terminum in alio collocare, ex eo, quod actio immanens sit vel transiens, non tenentur illam potiùs in hoc, quàm in illo subiecto constituere. Insurgit ex meis principiis contra has definitiones quædam difficultas, quam placet explicare, vt penitus viam aperiam quæstioni interroganti de subiecto actionis. Dum in anima disputo de immanentia actionis vitalis, affirmo, non requiri ad immanentiam formalem receptionem passiuam in principio actiuo, sed sufficere vnionem: ergo si immanentia conuenit actioni ratione termini, actio immanens erit illa, ex vi cuius terminus vnitur principio: ergo omnis actio, ex vi cuius producitur forma cum vnione ad principium erit immanens, quia ex vi illius terminus manet subiecto vnitus. Respondeo, negando consequentiam, quia terminus non manet formaliter vnitus ex vi actionis producentis vnionem, sed formaliter ex vi vnionis, & causaliter ex vi actionis, quia actio productiua vnionis non est formaliter vnio, sed causalitas, per quam producitur vnio, & ad hanc immanentiam exposcitur vt actio illa identificata cum termino, vel saltem quam ipse expoſcat natura sua, ex vi cuius talis terminus producitur, sit formaliter vnio termini ad principium à quo procedit. His præmissis

Dico primò, de ratione actionis non est subiectari in principio, à quo effectiuè procedit. Tradit hanc conclusionem P. Soar suprà contra Scotum, Caietanum, Fland. & alios. De actione procedente à causa prima tenentur concedere id omnes, qui asserunt distingui à Deo, quia nullum accidens superadditum potest subiectari in Deo: asserentes actionem identificari cum aliquo intrinseco Dei efficaciter impugnaui punct. 1. Ex causa prima increata ad causam secundam creatam gradum facio. Causa prima verè est causa, & in actu secundo constituitur causans, & efficiens per actionem non recepram in ipsa, sed in extraneo subiecto: ergo causa secunda poterit eodem modo efficiens constitui, & in actu secundo causans per actionem non receptam in illa, sed in alio subiecto. Dices specialem esse rationem de causa prima, quia

quia in illa non potest subiectari actio, cuius secunda est capax. Contrà : non infero ego causam secundam non recipere actionem ex eo immediatè, quod illam prima non recipiat, sed posse causam secundam constitui actu causantem per actionem in ipsa non receptam, sicut constituitur prima, quia si de ratione principij efficientis in actu secundo esset actionem recipi in principio, quod efficiens constituit, non posset actio constituere efficiens effectuum illud, in quo non posset recipi : ergo actio, quæ non posset recipi in Deo, non posset Deum efficientem constituere ; atqui potest : ergo non est de ratione principij efficientis actionem in se habere: ergo ignis ex eo, quod calorem efficiat non in se calefactionem recipit. Rationem à priori pulchrè reddit P. Soar *supra* : agere præcisè non est perfectio intrinseca agentis, neque aliquid dicit in illo, sed tantùm dicit aliquid fluere, seu oriri ab illo, quod rectè intelligitur ex eo præcisè, quod operatio egrediatur à principio effectiuo, & ab illo essentialiter dependeat.

4. Obiiciunt aduersarij : Actione denominari principium actiuum agens quem formalem effectum non posset præstare, si non inhæreret principio actiuo. Secundò non posse esse in alio subiecto, quia illud denominaret efficiens, forma enim essentialiter dat effectum formalem subiecto, cui inhæret. Respondeo actionem non inhærentem principio posse illud efficiens constituere, sicuti visio inhærens obiecto, illud visum denominat, & eadem actio in ipsorum sententia constituit terminum effectum, & dependentem ab hoc principio, & illi non inhæret. Ad illud, quod dicitur de effectu formali, dixi sæpè effectum formalem nihil aliud esse, quam totum resultans ex subiecto, & forma, quod constituit actio, non cum hac denominatione agentis, sed passi, quia forma non subiicit subiecto, neque concreto, quod simul cum illa constituit, denominationem illam, quam tribuit principio illius extrinseco, sic eadem entitas principio effectiuo, cui non inhærer agens denominat, & passiuo, cui inest, passi denominationem tribuit.

5. Dico secundò. Actio non subiectatur in termino. Probo hanc conclusionem : terminus essentialiter dependet ab actione tanquam ab aliquo tenente se ex parte principij effectiui, medio quo ab hoc recipit esse : ergo non potest intelligi prior natura ipsa actione : ergo non potest esse causa materialis. Si recurras ad mutuas prioritates in diuerso genere causæ iam doctrinam istam validis impugnationibus concussam inuenies, quæ si illas adhuc sustinuisset, hic necessariò rueret. Etiamsi duplex entitas possit sibi mutuo esse causa in diuerso genere causæ, tamen eadem entitas non potest esse causa sui ipsius : ergo nulla entitas potest esse principium causalitatis sui ipsius : ergo terminus non potest esse principium passiuum causalitatis ex vi cuius producitur. Antecedens negabit nemo ; Consequentiam probo : esse causam alicuius entitatis nihil aliud est, quàm esse principium causalitatis, ex vi cuius producitur, & ideò dicitur ignis causa efficiens huius caloris, quia est principium causalitatis, ex vi cuius calor producitur : ergo idem calor dicetur causa materialis, seu patiens ipsum calorem, si est principium passiuum causalitatis, ex vi cuius producitur calor. Dices, disparem esse rationem, quia ignis distinguitur à calore, calor verò non distinguitur à se ipso, & ideò ignis est causa caloris ex eo quod sit principium suæ causalitatis, & calor non est principium sui ipsius. Contrà : Intendo ego in te probare eundem terminum esse causam sui ipsius, & ad hoc te trahere absurdum : ergo petis principium dum asseris terminum non esse causam sui ipsius, etiamsi sit principium suæ causalitatis. Vrgeo si actio producitiua mei à me procederet tanquam à principio effectiuo, ego me ipsum actiuè producerem : ergo si eadem entitas procederet à me ipso tanquam à principio passiuo, ego me ipsum passiuè causarem.

6. Difficile aliquibus visum est explicare quomodo actio distincta à termino, & illi non inhærens illum existentem constituat, quod difficilius reddit multorum loquutio asserentium actionem in genere causæ formalis constituere effectum : difficultatem propositam & loquutionem prædictam facilè explicabo. Duo habet actio, (vt rem explicem, loquor de actione productiua caloris, idem de quacumque alia dicturus) calorem extrahere à potentia causæ, & illum existentem constituere : aliud ex calore existente, & ipsa actione constituere complexum quoddam, quod dicitur dependens, quod pro materiali includit calorem, & pro formali dependentiam, quam habet calor. Primum illud officium exercet in genere causæ efficientis, & non in genere causæ formalis, quod sic probo : causare in genere causæ formalis, est causare componendo, sed actio productiua caloris non componit entitatem caloris secundùm se : ergo non causat illam in genere causæ formalis. Confirmatur : effectus causæ formalis non distinguitur secundùm se totum à forma, quia forma est causa intrinseca inadæquatè identificata cum effectu, sed calor secundùm se totum distinguitur ab actione, ex vi cuius producitur : ergo non dependet ab illo in genere causæ formalis, seu tanquam à forma, sed in genere causæ efficientis tanquam à causalitate adæquatè ab illa distincta : ergo rectè intelligitur causalitas actionis, seu actio vt causalitas sine inhærentia actionis in termino, quia si ad aliquod causalitatis genus requiritur inhærentia, tantùm est ad genus causæ formalis. Secundum munus videlicet constituere hoc concretum *calor dependens*, seu *calor productus*, præstat in genere causæ formalis, quia concretum hoc dicit duo, calorem & dependentiam, hanc tanquam formam, & illum veluti materiam, ex quibus coalescit, non tanquam compositum essentiale constans materiâ, & formâ strictè sumptis, quia actio non est propriè forma sui termini, cùm neque ex illo educatur, neque vniatur illi, quia tamen illi denominationem tribuit dependentis, & verè illum dependentem constituit aliquo modo illius forma dicitur, sicuti visio dicitur forma concreti *visum* quamvis subiecto, quod denominat sit nimis extrinseca.

7. Dico tertiò. Actio eductiua subiectatur in passo seu in subiecto, quod terminum ex vi illius productum recipit. Id tradunt Aristotelis verba toties repetita : *Actus huius in hoc* : id colligitur ex conclusionibus præcedentibus à sufficienti partium enumeratione, quia si actio non recipitur in principio effectiuo, neque in termino, tantùm illi restat subiectum in quo terminus recipitur. Efficacius eamdem conclusionem suadet identitas actionis cum passione ; & ratio à priori quam expono, rem ostendit. Actio eductiua constituit terminum dependentem à subiecto, & est id, medio quo subiectum recipit terminum : ergo debet ipsa recipi in eodem subiecto, non enim alio modo recipitur causalitas, ex vi cuius producitur. Confirmatur : implicat effectum dependere in genere causæ efficientis ab aliquo principio, quæ ab eodem principio in eodem genere non dependeat : ergo implicat dependere in genere causæ materialis ab aliqua causa mediâ causalitate, quæ ab eadem causa in eodem genere causæ materialis non dependeat : ergo implicat calorem dependere à ligno tanquam à subiecto mediâ passione identificata cum actione,

quia

quin passio, seu actio dependeat ab eodem ligno tanquam à causa materiali, & in illo subiectetur. Primum antecedens de causalitate principij effectiui nullus negat: consequentia est oprima desumpta à paritate, quam fundat in vtrâque causâ ratio à priori, quam modò adduxi ad hanc conclusionem probandam.

PVNCTVM IV.

An actio primò productiua, & conseruatiua sit eadem numero?

1. ONNVLLI apud Parrem Lessium de perfectionibus diuinis lib. 10. cap. 4. quos ipse non expresso nomine refert, sensêre creaturas minori concursu indigere vt conseruentur, quam vt primò producantur, qui in ipsa entitate virtutem, quamdam confingebant, qua se ipsas conseruent cum solo concursu generali causæ primæ, sicuti cum eodem concursu entitates alias eiusdem rationis producunt, Contra hunc dicendi modum, doctè & eruditè agit Lessius suprà: eumdem efficaciter impugnat Arriaga disp. 9. sect. 9. Ego tamen in illo refellendo non immoror, quia nihil in illo, neque impugnatione dignum inuenio, & illius falsitas ex dicendis pro communi sententia clarè constabit, & per se omni probabilitate alienum apparet rem creatam habere virtutem aliquam conseruandi se, neque in bonum sensum explicari potest hanc virtutem reduci ad actum concursu generali causæ primæ. Quia si hoc significet conseruationem esse actionem prouenientem physicè ab entitate conseruata & à Deo tanquam à causa prima omni probabilitate caret, quia dici nequit entitatem esse principium actionis terminatæ ad se ipsam. Eadem enim est difficultas de actione conseruatiua, & de prima productiua, ad vtramque enim debet supponi existens principium, à quo fluit antequam intelligatur actio procedens ab illo, quod fieri non potest, quia omne ens creatum principium habet à quo procedit in illo instanti, in quo existit, siue in primo, in quo produci dicitur, siue in secundo, in quo conseruatur. Si dicant concursum illum generalem causæ primæ esse actionem prouenientem tantùm à Deo, illa actio non erit concursus ille generalis, quem Deus exhibuit cum causa secunda ad primam rei productionem, quia concursus, quem tunc Deus exhibuit per se ipsum dependebat à causa prima, & à causa secunda, & implicat (causa secunda amota) illum permanere. De his satis, pergo ad alia.

2. Statui Contr. 10. punct. 1. omnes effectus dependere in consetuari à Deo, procedit modò difficultas an dependeant in conseruari per eamdem actionem, per quam in primo instanti suæ productionis fuerunt primò producti. Sunt aliqui effectus, quos dicimus dependere in conseruari à causis secundis, quia illis ablatis illico deficit effectus, tales sunt species impressæ, quas mittunt obiecta potentiæ visiuæ, lux à Sole producta: Alij sunt effectus, qui dicuntur non dependere à causis secundis in conseruari, quia etiamsi causæ secundæ de medio tollantur adhuc effectus subsistentes perseuerant. De omnibus quid dicendum sit breuiter apertam.

3. Dicendum est contra Henr. Aur. & Greg. apud Soat in Met. disp 21. sect. 1. cum eodem P. Soar ibid. Vasquez 1. part. disp. 72. num. 1. Molin. 1. p. q. 10. art. 5. disp. 1. Hurtad. disp. 1. de generat. sect. 6. num. 73. Arria, disp. 9. sect. 6. subsect. 3. num. 88. & aliis plurimis apud eumdem Soat actionem conseruatiuam esse eamdem numero cum primò productiua, quotiescumque causa producens & conseruans est eadem. Probo hanc conclusionem: actio, ex vi cuius producitur hæc entitas in primo instanti, quo incipit existere, potest in secundo instanti permanere: ergo necessum non est actiones sine fundamento multiplicari. Antecedens probo. Idem est principium ex parte actus primi (in hac enim suppositione procedit quæstio) idem terminus, & reliquæ omnes conditiones requisitæ ex parte causæ: ergo poterit esse & necessariò erit eadem actio, quia omnibus ex parte actus primi eodem modo se habentibus nihil prohibet actum secundum omnino esse eumdem. Confirmatur: actio conseruatiua, etsi fingatur omnino distincta à principio productiuo non solùm existit in instanti immediato primæ productioni, in quo incipit esse, sed etiam in vlterioribus: ergo eodem modo potest perseuerare actio, ex vi cuius effectus existit in primo instanti, in quo existere incipit. Hæc conclusio ex postea tradenda num. 5. clarius constabit.

4. Dicendum est secundò, ablatâ causâ secundâ adæquatâ, vel inadæquatâ effectum non posse conseruari ex vi actionis, quâ primò fuit productus: Probo facilè: actio quâ fuit primò effectus productus dependebat per se & essentialiter à causa prima, & causa secunda: ergo implicat existere illam actionem sine causa prima & secunda: ergo quacumque ablata necessariò deficit illa actio. Rem declaro: Ablato igne producente in hoc instanti calorem aufertur id, à quo dependet actio producens ab igne: ergo aufertur actio, ex vi cuius procedebat calor ab igne sed actio, ex vi cuius procedebat calor ab igne, & ex vi cuius procedebat à Deo, erat eademmet indiuisibilis cum actione, ex vi cuius procedebat ab igne vt probaui Contr. 10. ergo deficiente actione, ex vi cuius procedebat calor ab igne deficit actio ex vi cuius procedebat à Deo.

5. Dicendum est tertiò, causam conseruantem in hoc secundo instanti effectum ab illa productum illum conseruare ex vi eiusdem actionis, qua eademmet causa eumdem effectum produceret, si illum primò produxisset, & non posse minori influxu illum conseruare, quam esset ille, quo eumdem primò produceret. Probo hanc conclusionem: effectum præcessisse in instanti antecedenti, vel non præcessisse physicè in hoc instanti nihil potest influere, quia in ordine physico id, quod præcessit perinde est ac si numquam fuisset: ergo idem influxus requiritur ex parte causæ ad effectum existentem in hoc instanti, siue præcesserit in instanti antecedenti, siue non præcesserit: ergo idem influxus, qui modò dicitur conseruatio, quia entitas in instanti antecedenti existit, esset prima productio, si in instanti præcedenti idem effectus non extitisset. Confirmatur: dependentia oritur ex entitate effectus intrinsecè limitatâ, & indigente principio à quo habeat esse: sed idem est effectus cum eadem limitatione in hoc instanti siue præcesserit in instanti antecedenti, siue non præcesserit: ergo eamdem habet dependentiam influxus in vtroque instanti: ergo in vtroque erit illi necessarius influxus æquè validus, vt ex vi illius subsistere possit. Dixi æqualem influxum requiri ad producendum, & ad conseruandum effectum, quod de influxu in actu secundo absolutè absque vlla limitatione intellige, de virtute verò in actu primo intelligendum est non absolutè, sed per se loquendo. Rationem prius huius posterioris partis accipe. In instanti, in quo qualitas habens contrarium: verbi gratia, frigiditas in subiecto conseruatur, conseruatio fit absque vlla resistentia

tia formali, nihil enim existit in subiecto, in quo conseruatur frigiditas, aut immediatè existit, ratione cuius qualitas illa contra resistentiam formalem conseruatur, quando verò primò producitur, & expellitur calor, productio illa est contra assistentiam formalem caloris expulsi, qui immediatè existit in instanti antecedenti, & in illo resistit ne nunc introduceretur frigiditas, cuius resistentia vincitur in instanti, in quo frigiditas producitur, & ita maior virtus, seu conatus ex parte actus primi requiritur ad eumdem effectum ex vi eiusdem actionis producendum ratione contrarij resistentis, quam ad illum conseruandum, quod si nullus calor expellendus præcessisset ex parte subiecti, non maior virtus esset requisita ad frigiditatem producendam quam ad illam conseruandam. Hæc de virtute in actu primo, nunc de influxu in actu secundo. Influxus in actu secundo, seu actio siue absit, siue adsit contraria forma, eiusdem omnino rationis requiritur ad producendum, quam ad conseruandum, sicuti omnino eadem est actio, ex vi cuius producitur frigiditas, resistente calore, & illo non resistente. Ratio est, quia effectus producendus intrinsecè semper est idem siue absit, siue adsit forma intrinseca, & entitas actionis tantùm respicit entitatem intrinsecam effectus ad quam primariò terminatur, & quælibet actio productiua octaui gradus frigiditatis æquè expellet primum caloris, si detur existens, ad hoc autem vt detur, non requiritur ex parte actionis virtus aliqua operatiua, sed tantùm pura illius non repugnantia, quâ positâ illam efficientis virtus exerceat, cui incumbit proprio conatu vincere qualitatem contrariam ponendo in rerum natura actionem, ex vi cuius producitur frigiditas, in qua non resistentia, sed victoria, seu effectus resistentiæ consistit. De hoc latè in Generatione Controu.... de resistentia.

6. Dixi permanere eamdem actionem quotiescumque est eadem causa conseruans & producens. Dicendum est modò quando sit eadem causa, quæ conseruat, & quæ producit: eamdem esse causam conseruantem, & producentem effectus, quos dicimus dependere in conseruari à suis causis, sicuti dependet lux à Sole & species impressa ab obiecto: consentiunt omnes, & experientia ipsa demonstrat, quia cum primò remouetur causa primò producens lucem, corrumpitur lux: ergo existentia lucis etiam in conseruari dependebat à causa primò producente, aliàs hac semota lux eadem conseruaretur. In assignanda ratione, cur aliqui effectus dependeant in conseruari à causa prima producente, & non alij, multus est Soar suprà num. 11. apud quem nihil inuenio, quod rem adæquatè explicet, & ita de qualitatibus ab actionibus distinctis nullam aliam rationem existimo posse assignari præter experientiam, qua videmus aliquas entitates vt primum remouetur causa illarum productiua statim perire. Bene tamen notat Soar nullam substantiam huiusmodi dependentiam in conseruari habere à causa primò producente neque qualitatem aliquam dispositiuam ad formam, quod experientia monstrat. Veramtamen ex qualitatibus, quæ ad formam non disponunt inuenio lucem dependentem in conseruari à sua causa, & impulsum non dependentem, species impressas potentiæ visiuæ dependentes in conseruari ab obiecto, & species impressas intellectus productas ab actibus, qui modo non sunt, quæ in conseruari ab illis non dependent, inter quas qualitates nulla poterit disparitatis ratio à priori reddi, sed necessariò recurrendum est ad intrinsecam illarum naturam nobis experientiâ notam. Docet etiam Soar nullum effectum dependere in conseruari à causa vniuoca, quod sine examine non est omnino admittendum; dicam quid sentio. Dependentia, quam in conseruari habet effectus à causa secunda proximè vel remotè tendentem reducenda est ad causam æquiuocam, & numquam potest esse determinata à causa vniuoca, quàm necessariò exigat, sed saltem debet esse exigentia effectus respectu causæ secundæ conseruantis, vniuocæ, vel æquiuocæ sub disiunctione. Vtrumque clarè probo. Do lucem dependentem in conseruari ab alia luce vniuoca, lux illa vniuoca conseruans eo ipso quod est vniuoca cum effectu debet habere eadem prædicata essentialia, quæ habet effectus, sed effectus dependet in conseruari à causa creata: ergo & lux conseruans: de hac ego luce conseruante inquiro, an conseruetur à causa vniuoca, vel æquiuoca: si ab æquiuoca habeo intentum, si ab vniuoca, hæc etiam dependebit ab alia causa secunda in conseruari, & sic in infinitum abibimus, si aliquam causam æquiuocam non assignemus: ergo vltimò veniendum est ad causam æquiuocam. Secundam partem conclusionis ex prima legitimè infertur: effectus ille immediatè conseruatus à causa æquiuoca naturaliter conseruatur ab alia: ergo non petit necessariò conseruari à causa vniuoca, sed maximum, quod potest exigere est conseruari à causa vniuoca vel æquiuoca, effectus ille conseruatus à causa æquiuoca, & conseruans alium vniuocum est eiusdem rationis cum hoc vniuoco, quem conseruat: ergo effectus iste conseruatus à causa vniuoca habet eamdem naturam cum causa, sed causa non petit determinatè conseruari à causa vniuoca, sed de facto conseruatur ab æquiuoca: ergo neque hic effectus necessariò exigit conseruari à causa vniuoca, sed saltem potest conseruari ab æquiuoca, etiamsi ab vniuoca æquè primò conseruetur.

Restat modò inquirere an effectus, qui dependet 7.
in conseruari à causa secunda necessariò immediatè conseruationem exigat à causa æquiuoca, ita vt non possit immediatè adæquatè conseruari à causa secunda. Sentio quæstionem hanc certo definiri non posse, quia experientia, quæ harum rerum magistra est, nihil nos potest in hac re docere, quotiescumque enim existit lux, non solùm est applicata lux alia, à qua possit conseruari, sed etiam luminosum conseruans lucem aliam, media qua applicatur tori luci existenti, & illam de facto conseruat: ergo non possumus experientia doceri, an hæc lux sufficienter posset conseruari ab alia luce, si luminosum præcipuum neutiquam ad illius conseruationem conduceret. Nihilominus probabilius esse censeo qualitates dependentes in conseruari à causis secundis ex sua natura non exigere immediatam conseruationem à causa æquiuoca, sed ex se posse conseruari adæquatè ab vniuoca, & ita de facto conseruandam si posset vniuoca sine æquiuoca applicari. Pono casum, qui rem explicet. Affirmo casu, quo Deus corrumperet luminosum, & conseruaret miraculosè sex gradus lucis in hac parte aëris, hos naturaliter producturos, & conseruaturos in parte immediata aëris gradus alios lucis, qui à causa vniuoca naturaliter conseruarentur. Idem dico casu, quo luminosum conseruaret lucem sibi propinquam, & Deus illi concursum subtraheret, vt remotiorem conseruaret, quæ adæquatè conseruaretur à luce conseruata à luminoso. Moueor ad hanc conclusionem, quia cum lux virtutem habeat producendi & conseruandi lucem aliam, & lux producenda, & conseruanda non sit illa perfectior, sed essentialiter æquè perfecta, & intensiuè remissior, fundamentum non est ad asserendum virtutem lucis ex se sufficientem non esse ad lucem aliam producendam, & durum videtur intensissimam lucem à Deo miraculosè producram, neque minimum gradum lucis posse produci cum generali

nerali concursu Dei, quem si potest producere, potiori iure conseruare poterit. Fortiorem aliam rationem non inuenio, quam libenter à quocumque discerem.

8. De effectibus, quos dicimus non dependere in conseruari à suis causis, sicuti calor, frigiditas & aliæ huiusmodi qualitates procedit dubium, an ab illis conseruentur, dum causa, quæ illos produxit applicata perseuerat, vel an tantùm dependeant à causa primò producente in primo instanti, in quo existere incipiunt, & in secundo dependeant tantùm à Deo, etiamsi permaneat causa producens cum eadem applicatione, quam habuit in primo instanti. Parum philosophicè existimo, sentire, qui dicunt hos effectus tantùm dependere à causis in primo instanti, in quo producuntur etiamsi hæ in secundo eamdem applicationem habeant, contra quos pro opposita sententia sic argumentor. Si causa, verbi gratia, ignis ligno applicatus, in instanti præcedenti non produxisset calorẽ, illum produceret in hoc instanti, & actio terminata ad calorem in hoc instanti ab igne dimanaret: ergo eadẽ actio dimanat ab illo in hoc instãti, etiamsi in antecedenti calorem produxerit, quia id, quod in instanti præcedenti fuit, & modo iam non est respectu huius instantis perinde se habet ac si numquam fuisset. Confirmatur: in secundo instanti est eadẽ virtus ex parte principij effectiui, & passiui, & eadem capacitas ex parte termini: ergo in primo instanti ac in secundo erit eadem actio: ergo erit in hoc instanti actio ab hoc igne, quæ in præcedenti fuit ab eodem principio: ergo idem ignis, qui antea calorem produxit, modo eumdem conseruat. Dices virtutem ignis esse ad producendum, & non conseruandum calorem. Contrà: calor primò productus, & conseruatus intrinsecè, & secundùm suam entitatem omnino est idem: sed virtus productiua, quam habet ignis tantùm respicit entitatem intrinsecam caloris: ergo eadem est, & omnino eodem modo respicit effectum primò productum, & postea conseruatum. Idem argumentum fit de actione. Productio & conseruatio intrinsecè non differunt, sed ex eo quod modo incipiat esse terminus, quem recipit dicitur productio, & ex eo quod terminus immediatè antea præcesserit, etiamsi actio modo incipiat dicitur conseruatio: ergo eadem est virtus respectu productionis, & conseruationis: ergo principium, à quo potest fluere productio potest esse principium conseruationis. Ex eo enim quod terminus immediatè præcesserit non potest principium actuum fieri impotens, vt modò incipiat exercere actionem terminatam ad eum terminum, quam exerceret si terminus immediatè antea non præcessisset.

9. Ex hoc infero ignem non tantùm conseruare calorem, quem primò produxit, sed etiam calorem productum ab alio igne, quem ipse posset primò producere etiamsi præsens sit ignis alius, qui talem calorem primò produxit, quia si duplex ille ignis simul applicaretur ligno, vterque per modum vnius principij adæquati calorẽ illum produceret, & ab vtroque procederet eadẽ individualis actio terminata ad calorem: ergo cum modo vterque ignis applicetur, eadem actio ab vtroque procedet, quę procederet si primò applicarentur, alterum enim fuisse tempore antecedenti applicatum respectu huius instantis perinde est, ac si numquam fuisset. Potiori ratione ignis incipiet conseruare calorem, quem inuenit productum à Deo, quia Deus tantùm conseruat in defectum causæ secundæ, & ideò causa secunda adueniente hæc effectum conseruabit, & non Deus. Secundò, quia ignis intendens à se mittere actionem terminatam ad calorem ex se non magis petit actionem, quæ modo ab illo incipit exire, terminati ad calorem qui modo incipiat, quàm ad calorem, qui immediatè fuit: ergo ex se non magis petit calorem producere, quam conseruare, & aliàs calor ille præexistens petit conseruari: ergo determinabit ignem ex se indifferentem ad conseruandum, & ad producendum, & ad hos, vel illos gradus producendos, vt potius actionem exerceat circa illos, qui iam existunt, & conseruatione indigent, quàm circa alios, qui numquam fuerunt producti, & exigere non possunt suã in productionem, eo modo, quo isti suam conseruationem exposcunt. Neque contra hoc est quod tradidi Controuers. 7. p. 7. num. 10. videlicet Deum non determinare principium effectiuum ad nouam actionem effectus iam producti, quia hoc intelligendum est respectu actionum quæ simul existerent, non verò respectu illarum, quarum vna, altera adueniente periret.

Obiic. Si applicentur duo calida vt quatuor, calor vt quatuor existens in hoc subiecto posset producere tres gradus caloris existentes in alio subiecto: ergo illos conseruabit. Rursus alij quatuor gradus existentes in alio subiecto possent etiam producere tres gradus existentes in isto: ergo illos conseruabit: ergo gradus caloris existentes in duplici subiecto mutuo conseruabuntur. Respondeo quatuor gradus caloris existentes in hoc subiecto potuisse producere gradus existentes in alio, si supponeretur existens independenter ab illis: quod si non ita supponeretur, sed dependens illos producere non posset, & ita posse illos conseruare si supponatur cum independentia, secus si dependens ab illis supponatur. Causu autem, quo calidum hoc conseruaret tres gradus caloris existentes in alio, illi tres gradus caloris in illo instanti, in quo conseruarentur non supponerentur independentes à quatuor gradibus existentibus in hoc subiecto, sed cum dependentia ab illis, ac proinde non possent tres illi gradus caloris conseruati ab hoc calido vt quatuor conseruare aliquem gradum caloris existentem in hoc subiecto. Ecce quomodo non mutuò conseruarentur gradus existentes in duplici subiecto. Sed adhuc restat difficultas cuius subiecti gradus conseruarent gradus existentes in alio, cum antecedenter æque benè possint quatuor gradus existentes in hoc subiecto conseruare tres gradus ex quatuor, quos habet aliud subiectum, & quatuor existentes in alio subiecto conseruare tres ex quatuor, qui sunt in isto. Si gradus inæqualiter intensi constituerentur, facilè dicerem remissiores conseruandos esse ab intensioribus: casu tamen, quo æquè intensi, & eiusdem virtutis supponantur, existimo in actu primo hos gradus intendere conseruare existentes in alio subiecto, & eosdem intendi conseruari ab aliis, quæ duo coniungi non possunt, quia non potest dari mutua causalitas, ac proinde cum exigentiæ in actu primo æquales sint Deus determinabit potius hos, quàm illos vt alios conseruent, vel si non determinet, cum æquum sit vtriusque partis ius, neque ista cedet, neque vincetur illa, & ita mutuo impedientur hæc duo calida, ita vt neutrum alterum conseruet. 10.

Nota in opinione P. Lugo asserentis actionem non distingui à duratione, quem referam Contr. 16. non posse dici eamdem numero actionem posse dici modò primam productionem, & postea conseruationem, quia secundum hãc sententiam non potest actio existere in duplici instãti, non tamen infertur ex hac sententia conseruationem, & primam productionem intrinsecè distingui, quia iuxta principia huius auctoris rectè dicetur eamdem actionem, quæ in hoc instanti prima productio dicitur, potuisse dici conseruationem, si immediatè antea non præcessisset alia 11.

actio

actio terminata ad eamdem terminum, & similiter rectè dicetur, actionem, quæ in hoc instanti conseruatio dicitur potuisse antecedenter in eodem instanti dici primam productionem, ex eo præcisè quod non præcessisset alia actio eumdem terminum respiciens.

12. Nota similiter productionem, & conseruationem non distingui ex eo quod modo incipiat actio, sed ex eo, quod incipiat terminus, quem respicit actio, quia postquam ignis produxit calorem in hoc instanti, etiamsi incipiat in sequenti alia actio Dei terminata ad eumdem ignem, conseruatio dicetur & non prima productio: requiritur ergo ad rationem productionis vt distinctæ à conseruatione terminum incipere, & consequenter incipere actionem, quia non potest modo incipere terminus, si actio immediatè antea præcessisset, cum in illo instanti potuerit esse actio sine termino. Ad rationem conseruationis vt distinctæ à prima productione sufficit terminum præcessisse, etiamsi incipiat actio: quod si actio præcessit, necessariò cum illa præcessit terminus, & ita non poterit non esse termini conseruatio vt distincta à prima productione.

13. Obiicies non distingui effectus, qui dependent in conseruari à suis causis, ab illis, qui dicuntur hanc dependentiam non habere cum omnes à suis causis conseruentur, dum hæ sunt applicatæ, & omnes possint conseruari à causa prima deficientibus causis secundis. Respondeo maximam intercedere inter vtrosque differentiam, quia effectus, qui dicuntur dependere ab illis, ita dependent, vt causis deficientibus, etiamsi Deus possit illos miraculosè conseruare, naturaliter tamen non conseruantur à Deo, quia illi non expoſcunt conseruationem illam, quam Deus potest illis præstare, propriis causis absentibus, effectus verò, qui dicuntur non dependere in conseruari à suis causis etiamsi de facto ab illis conseruentur dum sunt applicatæ, ita conseruantur vt his causis deficientibus, non solùm poterint supernaturaliter conseruari à Deo, sed ipsi hanc exigunt conseruationem, quam Deus præstare tenetur si velit attendere ad exigentiam ipsorum & iuxta illa munus auctoris naturæ adimplere.

Punctum V.

De reproductione.

1. EX eisdem principiis quibus naturam conseruationis explicuimus possibilitas reproductionis examinanda est. Doctores disputant an possit naturaliter an supernaturaliter dari reproductio. Procedit difficultas de reproductione permanentium & specialiter de reproductione successiuorum, dicam de omnibus. Circa reproductionis quiditatem inter doctores nullam inuenio dissensionem: definiri potest: *Actio terminata ad effectum, qui tempore mediato extitit.* Cæterum dupliciter potest contingere reproductio effectus eiusdem. Primò per actiones distinctas terminatas ad eumdem effectum: secundò per repetitionem eiusdem actionis, quæ tempore mediata præcessit, vtrumque reproductionis modum explicabo.

2. Qui sentiunt accidentia indiuiduari à subiecto repugnaciter defendunt adhuc successiuè non posse duo accidentia eiusdem speciei in eodem recipi subiecto. Ex quo inferunt semper reproduci in eodem subiecto idem numero accidens, quod antea perierat. Huius doctrinæ fundamentum omnino à veritate est alienum, indiuiduatio enim cuiusvis entitatis formaliter, & intrinsecè ab ipsa desumitur, extrinsecè verò, & causaliter non potest in accidentibus à materia desumi, eadem enim indifferens est ad recipienda accidentia non solùm numero, sed etiam specie differentia. Ex diuerso principio eamdem doctrinam de reproductione Scotus est amplexus apud P. Soar disp. 5. Metaphys. sect. 9. n. 1. asserit enim easdem causas eodem modo applicatas semper eumdem producere effectum. Ex quo infert idem accidens toties reproducendum, quoties eædem causæ, à quibus primò fuit productum eodem modo applicentur. Ratio hæc facilem solutionem habet in cuiusvis sententiæ doctrina, qui enim asserunt causam determinari ad indiuiduationem à circumstantiis, dicent his variatis eamdem causam diuersum producere effectum, & cum circumstantia temporis diuersa sit, effectus diuersus necessariò contingit. Qui tenent Deum determinare causas ad hoc indiuiduum potius quàm illud producendum, dicent ratione diuersæ determinationis eamdem causam diuersum producere effectum, eadem enim causa diuerso modo determinata diuersum effectum producit, eumdem productura, si eodem modo determinaretur. Durand. Marsi. & alij apud P. Soar. tom. 2. part. 3. disp. 44. sect. 1. renent non posse idem accidens iterum reproduci adhuc de potentia Dei absoluta, quia eadem non potest iterum repeti, & vbi intercedit noua actio, nouum etiam terminum intercedere oportet. Sententia hæc non benè audit apud omnes & omni fundamento est destituta, falsum enim est non posse diuina intercedente potentia eamdem repeti actionem, quod etsi verum esset, non probaret, quia idem terminus plures actiones potest terminare vt patet in effectibus, qui producuntur à causis secundis, & conseruantur tantùm à Deo, quod fieri nequit nisi per diuersas actiones, quarum vna sit productio dependens à Deo, & à creatura, & alia sit conseruatio dependens tantùm à Deo, quia actio, quæ modò dependet ab his principiis, per se ipsam dependet, & non potest eademmet in aliquo tempore existens ab illorum aliquo non dependere.

3. Qui dicebant causas determinari quoad indiuiduationem effectus dicunt naturaliter non posse reproduci hunc effectum, quia temporis diuersitas ad diuersos effectus producendos determinat. Impugnaui Controuersia 10. adscribentes extrinsecis circumstantiis effectuum indiuiduationes, quo fundamento euerso, alia in hac requærenda via est. Sed adhuc illo stante neutiquam hanc tutam esse censeo. Do circumstantias determinare effectuum indiuiduationem, ex quo inferur in hoc tempore non posse produci effectum huius speciei ab isto numero distinctum, non tamen infertur hunc numero non posse in hoc vel in illo tempore produci, quia etiamsi effectus ex se indifferentiam habeat vt in diuersis temporibus possit produci dum tempus idem indifferens non sit, vt in illo diuersi effectus producantur optimè indiuiduatio effectuum his circumstantiis adscribitur. Deinde effectum hanc habere indifferentiam sic probo. Hic effectus productus in hoc instanti (loquor de permanentibus) conseruatur per integram horam ab eadem causa ex vi eiusdem actionis: ergo actio, quæ modò incipit existere in fine horæ: ergo in hoc vltimo instanti (transeo ad finem horæ) posset existere, etiamsi in præcedentibus non extitisset. Probo consequentiam: actioni secundum se non repugnat existentia in hoc instanti, quia suppo-

nimus illam habere, & habuisse in præcedentibus, præcessisse, vel non præcessisse nihil potest physicè conducere ad existentiam actionis in hoc instanti vltimo horæ : ergo sicuti existit in hoc instanti, quando in antecedentibus præcessit, posset in eodem existere, etiam si in nullo præcessisset: ergo sicuti incipit in primo instanti horæ, cuius modo est vltimum terminatiuum instans, potuit incipere in hoc instanti : ergo ratione temporis indifferens est vt incipiat esse in hoc vel in illo instanti : ergo ex hoc capite adhuc in ordine ad causas naturales non est repugnantia in reproductione eiusdem effectus, siue per repetitionem termini ex vi diuersarum actionum, siue per repetitionem eiusdem actionis. Mente repete, quæ dixi Puncto præcedenti de identitate productionis, & conseruationis, & ex differentia conseruationis ad diuersa tempora eamdem indifferentiam productionis ad eadem tempora inferto.

4. Conimbr. PP. asserunt lib. 2. cap. 11. quæst. 1. causam non posse producere effectum postquam semel illum produxit, quia manet veluti effœta, & exhausta ex priori productione, & ita non posse iterum eumdem edere fœtum. Nec bene, nec sufficienter : non bene, quia virtus productiua non minuitur per actiones ab illa procedentes, sed eadem omnino intrinsecè manet, & ita cum eadem fœcunditate ad effectum producendum, quia fœcunditas causæ ab illius virtute non distinguitur : secundò etsi virtus exhauriretur exercitio suarum operationum, non magis, imò minùs exhauriretur, si conseruaret effectum per duas horas continuas, quam si initio illarum effectum produxisset, & actione intermpta, iterum in fine illarum eundem produceret, quia cum non requiratur maior virtus ad producendum, quàm ad conseruandum, magis virtutis impenditur in conseruatione effectus per duas horas, quam in conseruatione repetita, quæ simul cum conseruatione tantum durat per vnam horam diuisam. Sufficiens ad rem solutio non esset, etiamsi veram contineret doctrinam, quia cum idem numero effectus possit diuisim à duplici causa produci, ex eo quod hæc causa, quæ illum produxit effœta, maneret ad illum corruptum reproducendum non infertur non posse eumdem effectum ab alia causa produci.

5. Neque audiendus est modus, quem refert Suar. dicentium causas creatas naturâ suâ esse determinatas, vt creato ordine effectus producant, ratione cuius non possunt iterum ad effectum, qui iam pertranstit redire; instat enim immediatè venturus, vt effectuum processio rectè ordinetur. Omni fundamento destitura est effectuum processio, & graris ficta quam sic dispergo : Conseruat causa hunc effectum per integram horam non obstante hoc effectuum ordine : ergo potest per eamdem horam cum aliqua interruptione conseruare, sicuti enim effectus proximè venturus horam integram expectat, vt per illam conseruetur effectus præcedens, cur non per eamdem expectabit vt producatur, & reproducatur idem effectus ? Secundò, vt sæpe dixi, præteriisse, vel non præteriisse effectum, nihil refert ad illud, quod modò futurum est : ergo ex eo præcisè, quod hic vel ille effectus præcesserit, nullum ius acquirit effectus aliquis ex possibilibus, vt potius ille succedat, quam vt iam præteritus reproducatur. Vltimò, si talis daretur ordo, adhuc alia esset reddenda ratio propter quam effectus, qui ab hac causa ordine debito fuit productus, & iam est corruptus non possit idem ab alia causa ordine seruato inter alios effectus, quos hęc causa producere potest, iterum produci.

6. Sentio ex parte causarum nullam rationem repetiti posse, propter quam idem agens eidem passo applicatum non possit eumdem effectum permanentem ex vi eiusdem, siue diuersæ actionis iterum producere, sed totam variationem effectuum oriri ex voluntate Dei determinante causas naturales semper ad nouos effectus producendos. Hic dicendi modus non placuerat nostro Suar. 3. part. loco suprà citato, postea verò disput. 5. Metaphysic. sect. 9. ait re attentiùs considerata sibi valde probabilem videri : eumdem tenent Gregorius in 1. distinct. 17. quæst. 4. art. 2. ad 7. & distinct. 35. quæst. 1. art. 1. Tolet. lib. 2. de generat. quæst. vltim. conclus. 2. eidem fauet Fonseca 1. Metaphysic. cap. 2. quæst. 3. sect. 8. & quatenus asserit hæc sententia ex parte creaturarum nullam esse repugnantiam in reprodúctione eiusdem effectus, non differt à sententia, quam tenet Soncin. in 4. distinct. 43. quæst. 3. & Richar. quæst. 1. art. 6. Probo hanc conclusionem ratione millies repetitâ. Præcessisse effectum iam non existentem modò nihil est : ergo hoc, quod est præcessisse non potest impedire causam productiuam, ne modo hanc actionem exerceat respectu huius effectus, aliàs causa habet eamdem virtutem, quam habebat antequam illum primo produxisset, quia virtus causæ ab illius entitate non distinguitur : ergo poterit eamdem actionem exercere cum ex parte virtutis causa potens sit ad illam, & nullum sit impedimentum ratione cuius illius virtus possit impediri. Eadem ratione censeo posse, quatenus est ex se hanc causam reproducere ex vi alius actionis effectum corruptum, quem alia primo produxerat, quia cum idem effectus contineatur in virtute eiusdem causæ, sicut hæc posset modo hunc producere effectum, si alia eumdem non produxisset, ita modò illum poterit reproducere cum eamdem virtutem habeat, & ex nullo capite sit impedita. Non posse hanc causam actionem ab illa exercitam repetere certum est, quia actio per se ipsam dependet à principio, & differens non est vt ab hoc vel ab illo dependeat.

7. Affirmo impossibilem esse reproductionem effectus siue permanentis, siue successiui etiam ex vi diuersæ actionis spectato decreto libero Dei determinante causas secundas ad indiuiduationem effectus, quia ex lege ordinaria semper determinantur ad effectus producendos distinctos ab illis, qui iam fuerunt producti. Hanc conclusionem suader experientia in omnibus viuentibus, præcipuè in sensitiuis, in quibus accidentium diuersitas, quam in omnibus intuemur formarum diuersitatem portendit. Circa alias formas præcipuè accidentales non possumus experientia duci, cum enim inter se adeo similia sint, non valent sensus inter hanc, & illam formam ignis, vel auri, hunc, vel illum calorem, hanc, vel illam frigiditatem discernere; in his autem, in quibu experientiæ non est locus, possumus iudicium ferre à paritate formarum, quarum diuersitatem noscimus in omnibus, quos possumus experiri. Secundò, id videtur naturæ conformius, quia cum causæ in se innumeros contineant effectus magis naturæ diuitias ostendunt, dum semper nouis illam effectibus ornant, & magis consentaneum ne sæpe actum agant, sed vt semper ad nouos partus determinentur.

8. De successiuis nonnullis longam instituunt disputationem, ego verò vix disparitatis vmbram inuenio inter permanentia, & successiua, illa inter se confero. Successiua sumi possunt quatenus dicunt hanc successionem cum hac numero duratione successiuè fluente : secundùm hanc rationem extra controuersiam est non posse reproduci, quia duratio, quæ est hodie, etiamsi non esset non posset craslina die produci, quia implicat ipsam existere die craslina : ergo postquam fuit hodie non potest reproduci craslina die,

die, non quia producta fuit hodie, sed quia ipsa secundùm se antecedenter ad omnem actionem, seu corruptionem circa illam repugnat crastina die existere, & ita reproductio motus cum duratione, quæ fuit hodie repugnat die crastina non formaliter vt reproductio, quia, vt dixi, etiamsi hodie producta non esset, die crastina repugnaret, sed præcisè per suam entitatem, quæ affixa est diei hodierno, & extra illum existere nequit. Hæc dixerim siue duratio sit accidens superadditum, quia hoc debet constitui affixum huic tempori imaginario, sicuti præsentia loco imaginario affigitur, siue dicat connotationem ad tempus reale vel imaginarium, quia hæc debet esse cum hoc ordine prioris, & posterioris, qui repugnat esse eumdem hodie, & cras. Hoc idem contingit in permanentibus, quia eodem modo repugnat Petrum, qui fuit heri, & modò non est reproduci crastina die cum duratione quam habuit heri non præcisè, quia heri fuit productus cum illa duratione, sed quia duratio quæ fuit heri antecedenter ad omnem sui productionem & corruptionem habet repugnantiam ad existendum crastina die.

9. De motu, qui successiuè fit secundùm se sumpto sentio eodem modo posse ex natura rei reproduci, & tantùm illius reproductionem repugnare ex lege Dei, sicuti de permanentibus dictum est. Ratio est, quia motus successiuus etiamsi essentialiter sit successiuus ratione successionis non est affixus huic, vel illi determinatæ durationi, sed tantùm petit illius partes inter se non coëxistere, quæ secundùm se indifferentes sunt ad existendum die crastinâ, vel hodiernâ, dummodo non omnes simul existant, quia simultas opponitur successioni, quam dicit motus: ergo postquam motus successiuè extitit hodie ex vi huius durationis, poterit ex vi aliùs distinctæ iterum successiuè existere crastina die. Vrgeo eadem ratione, qua argumentabar in permanentibus. Hic motus successiuus, qui fuit hodie, si de facto non fuisset hodie posset crastina die produci, cum duratione distincta ab illa, quam hodie habuit: ergo etiam postquam fuerit hodie, poterit eodem modo produci, quia hodie fuisse vel non fuisse nihil refert, neque aliquid potest conducere respectu illius, quod est crastina die futurum. Concludo ex his eamdem omnino esse rationem de productione permanentium, & successiuorum, in qua conclusione sequor Aureolum apud Capreolum in 4. distinct. 48. quæst. 1. art. 2. Maironium distinct. 44. quæst. 3. & nostrum Suar. suprà.

10. Argumenta, quæ contra reproductionem successiuorum fiunt quædam supponunt motum successiuum per suam entitatem esse affixum huic spatio, quod falsum est. Alia petuntur ex duratione motus successiui, qui reproduci non potest, quod nos concedimus, quia non contendimus posse motum reproduci crastina die cum eadem duratione, quam habuit hodie, sed cum diuersa. Alia inferunt repugnantiam reproductionis ex successione, quæ essentialis est motui, quæ antecedenti omisso rectâ illatione non nituntur, si enim totum motum, quem ego habui proximè elapsum repeterem, postea venturum eodem ordine partium aduenientium perenni quodam fluxu quin vna alteri coëxisteret, quid tunc fieret contra successionem motus? Dixi omisso antecedenti, quia nullus est motus localis ita necessariò successiuus, cuius partes de potentia Dei absoluta coëxistere non possint, quia cùm ego possim simul de potentia Dei absoluta retinere præsentiam, quam habuit in instanti præcedenti, & aliam acquisitam in hoc instanti, & in eodem indiuisibili instanti duplicem præsentiam immediatè a quitete, quas successiuè eram naturaliter acquisiturus, possunt simul existere actiones, ex vi quarum hæ præsentiæ producuntur, quæ sunt eædem partes, quæ eumdem motum successiuum componerent, ex quo deducitur motum localem, qui omnium est magis successiuus non esse essentialiter successiuum in actu secundo, licet essentialiter, hoc est per suam essentiam successionem exigat. Infero, ex his posse Deum in instanti simul producere motum successiuum iam corruptum non formaliter vt successiuum, sed nudè sumptum secundùm suam entitatem, & secundùm omnes sui partes.

PVNCTVM VI.

De natura motus.

1. INTEGRAM disputationem multis Punctis sectam multi replent de natura motus, apud quos nihil inuenio, quod non possit paucis cingi, explicatâ enim naturâ actionis, & passionis, facilè quæ specialia sunt motui, explicantur.

2. Duplex genus entis cognouit Aristoteles, vnum in actu, aliud in potentia, & hoc ens tam intra genus causæ efficientis, quàm materialis, seu patientis. Ens in potentia intra genus efficientis dicitur illud, quod potest agere, seu actiuè potens mouere passum, ens in actu dicitur principium actiuum non solùm potens mouere subiectum, sed iam illud mouens. Ens in potentia intra genus causæ materialis dicitur subiectum, quod aptum est vt moueatur, quod mobile dicitur. Ens in actu dicitur ipsum mobile, non solùm quatenus est potens moueri, sed quatenus iam actu mouetur, & motum denominatur. Vtrumque ens in actu addit supra ens in potentia rationem illam per quam vnum constituitur mouens, & aliud constituitur motum: hæc ratio est ipsa entitas motus, quæ quatenus procedit ab hoc principio illud mouens denominat, & quatenus in hoc recipitur illud constituit motum, sicuti eadem actio quatenus procedit ab hoc principio illud denominat agens, & quatenus in hoc recipitur, illud passum cõstituit. Hæc diserte tradit Philosophus text. 6. illius do verba: *Cum autem in vnoquoque genere* (hoc est in genere causæ efficientis, & in genere causæ materialis) *aliud quidem actu, aliud potentia esse diuiserimus, eius, quod potentia est*, (hoc est, potentis actiuè mouere, & potentis moueri passiuè) *quatenus tale est* (id est quatenus habent potentiam vt moueat, & vt moueatur) *actus motus est*, hoc est motus, qui constituit actu mouens, & actum motum, & vtramque potentiam ad actum reducit. His consonant verba Aristot. text. 23. vbi motum vocat actum actiui, & passiui, id est potentis actiuè mouere, & passiuè moueri. *Quod igitur motus sit*, &c. *Alteratio enim alterabilis, quatenus est alterabilis actus est. Amplius autem motus est eius, quod potentia actiui, & passiui*, &c. en expresè motum appellat Aristoteles actiui, & passiui quod est idem, ac dicere motum constituere formaliter agens, & patiens, siue mouens, & motum. Aristoteles enim nominibus agentis, aut mouentis, & passi aut moti, sicuti nomine actionis, & motus indiscriminatim vtitur.

3. Ex his Aristotelis testimoniis vulgaris emanauit definitio motus, quæ sic circumfertur: *Actus entis in potentia quatenus est in potentia*, quam explicant Conimbr. de motu successiuo, cuius priores partes relinquunt subiectum in potentia ad posteriores, & ita dicitur actus in potentia quatenus est in potentia ad partes vlteriores motus. Expositionem hanc ferè omnes reiiciunt, quia hæc pars motus non est actus mobilis quatenus mobile potest recipere aliam par-

rem, sed quatenus est potens illam recipere, neque ad hoc vt hæc pars motus mobile constituat motum, quidquam spectat potentia, quam habet idem mobile ad aliam partem, quia etiamsi mobile hanc tantùm & non aliam posset recipere, ex vi huius moueretur, sicuti mouetur ex vi vltimæ partis motus, quæ subiectum non relinquit in potentia ad aliam partem eiusdem motus. Confirmatur: ad hoc vt motus calefactionis subiectum constituat motum impertinens est subiectum relinqui in potentia ad motum humectationis, quia calefactio nullo modo respicit potentiam ad humectationem: ergo impertinens est ad hoc vt hæc pars motus moueat subiectum hoc relinqui in potentia ad aliam partem motus. Respuenda etiam est hæc expositio, quia iuxta illam tantùm motus successiuus definitione comprehenditur, quo nihil magis alienum à mente Philosophi, qui exemplum motus, quem definiebat in generatione adhibuit, quæ successiua non est.

4. Existimauit P. Rubius hîc definitionem hanc omni motui competere quia sic actuat subiectum, vt illud relinquat in potentia ad terminum non quidem negatiuè sicuti prima pars motus illud relinquit in potentia ad aliam, sed positiuè tanquam via & ordinatio ad terminum, ad quem posset dici subiectum in via relinquere. Non placet expositio neque percipio quomodo actio relinquat subiectum in potentia ad terminum cum ipsa sit formalissimè actuatio termini in subiecto: rogo ad quid actio subiectum relinquit in potentia respectu termini, nonne ad substantiam termini secundùm se, & non recipiendam, seu causandam ab ipso subiecto? nullo modo, quia subiectum nullam habet potentiam respectu termini ita nudè sumpti & absoluti ab omni causalitate, inhæsione, seu receptione. Ad terminum recipiendum, seu causandum? nullo modo, quia actio est, per quod formaliter subiectum actu recipit, & actu terminum causat: ergo nullo modo actio relinquit subiectum in potentia ad terminum. Vrgeo: ex vi actionis terminus vel est actu receptus, & causatus à subiecto, vel non; si est receptus, & causatus: ergo iam posita actione subiectum non est in potentia, sed in actu ad terminum, quia tantùm potentia passiua subiecti terminum recipit vt recipiendum, & vt causandum: ergo cum respectu illius vt recipiendi seu causandi ex vi actionis sit iam formaliter in actu, sub nulla ratione posita actione manet in potentia ad terminum.

5. Existimo mentem Philosophi luce esse clariorem, nèque scio quo fato difficultatem in hac definitione explicanda auctores affectent. Dico ex mente Philosophi cum nostro Toleto ad cap. 2. text. 6. particulam illam *prout in potentia* exprimere rationem formalem in ordine ad quam, seu respectu cuius motus dicitur actus, dicit enim Philosophus, motum esse actum entis in potentia, seu mobilis, & subdit postea: *quatenus est in potentia*, hoc est, quatenus mobile est, ac si diceret: motus est actus mobilis, non materialiter sumpti quatenus est lignum vel aurum, sed formaliter sumpti quatenus est mobile: ac si dicerem ego: calefactio est actus ligni calefactibilis, non quatenus est lignum, sed formaliter quatenus est calefactibile, seu quatenus est potens calefieri: sic motum definit Aristoteles suprà per actum *eius quod potentia est, quatenus tale est*, hoc est, quatenus est potentia ad motum, quibus verbis clariùs natura motus explicatur, quam illis *quatenus est in potentia*, quæ apud Aristotelem non inueniuntur. Clarissimè prædictæ explicationis sensum apud Aristotelem habemus text. 9. vbi eamdem ferè definitionem his verbis repetit; *eius, quod potentia existit quatenus mobile motum est* (id est actus) *& potentia*: illud *quatenus mobile* sic explicat: *Dico autem quatenus sic: est enim æs potentia statuæ, attamen æris actus, quatenus æs motus non est.* Ac si diceret: Æs est potentia ad motum, ex vi cuius fit forma statuæ, & motus ille actus est æris, quod moueri potest, quatenus potest moueri, & in se formam statuæ recipere, non tamen æris materialiter sumpti quatenus est æs, quia si æs moueri non posset, etiamsi formalissimè esset æs motus non esset actus illius. Constat clarè ex mente Aristotelis sensum definitionis esse, motum actum esse mobilis vt mobilis, seu potentis moueri quatenus potens moueri, qui propriissimus est verborum, quibus Aristoteles motum explicat, quarum reduplicatio in aliis materiis crebrò in Philosophia eodem modo explicatur. Si enim ego dicerem intellectionem esse actum potentis intelligere quatenus tale est nullus dubitaret sensum horum verborum esse, intellectionem esse actum intellectiui vt intellectiui, & me velle illis significare intellectionem esse actum animæ quatenus hæc est potens intelligere, & non quatenus est potens amare.

6. Motum distingui realiter à subiecto, & principio actiuo, & sæpe ab ipso termino licet ex conceptu vniuersali motus non dicat distinctionem à termino probandum est ex identitate, quam habet cum actione, & passione à quibus neque formaliter differre per aliquam intrinsecam formalitatem modò ostendam.

7. Dixi motum esse actum actiui, quod constituit mouens, & actum passiui, quod motum constituit, de quo actu in ordine ad suas potentias, & in ordine ad se hoc iudicium fero. Motus quatenus est actus mobilis, & illud motum constituit non distinguitur à passione per aliquam formalitatem intrinsecam, quæ sit in causalitate, sed tantùm per priuationem omnis passionis in ordine ad eumdem terminum in instanti immediato præcedentem in eodem subiecto: ita motus quatenus est actus mobilis formaliter dicit passionem termini in subiecto in hoc instanti, & præcessisse in instanti antecedenti priuationem eiusdem, aliúsve passionis in eodem subiecto respectu eiusdem termini, quod est subiectum modò terminum recipere, quem immediatè antea non recipiebat. Probo nullam aliam formalitatem motu importari: ex eo præcisè quod subiectum intelligatur modò recipiens terminum, quem antea non recipiebat, se habet nunc diuerso modo, ac antea se habebat, quia modò habet aliquid, quod antea non habebat: ergo est mutatum, quia esse mutatum nihil aliud est quàm habere aliquid, quod nō habebat antea. Includere passionem, & priuationem in hoc instanti existentem tempore præcedenti sic probo. Mutari est rem se habere diuerso modo nunc, & antea: ergo dicit modum, quo subiectum nunc se habet, & dicit subiectum antea non se habuisse hoc modo: ergo dicit aliquid quod actu dicit modo, & negationem eiusdem præcedentem tempore immediato: esse passionem termini id, quod modo dicit in subiecto, probo ex Aristot. asserente motum esse actum passiui: sed passio est actus passiui: ergo passio est de conceptu motus: ergo motus dicit passionem secum identificatam: ergo per passionem existentem nunc, & priuationem præcedentem in eodem subiecto respectu eiusdem termini adæquatè constituitur actus, quo mobile motum in actu constituatur.

8. Motus quatenus est actus mouentis, qui constituit potens mouere actiuè actu formaliter mouens, dicit actionem in subiecto, quod præcessit cum priuatione formæ ad quam terminatur. Itaque distinguitur motus actiuè sumptus ab actione eductiua per priuationem præexistentem in instanti immediato, quam addit, non in illo cuius est actus, sed in subiecto, in quo exercetur talis actus. Probo hanc conclusionem:

nem : moueri subiectum dicit receptionem termini, quo antea carebat : ergo mouere actiuè idem subiectum erit in illud inducere terminum, quo antea carebat: ergo dicit inclusionem termini, quæ est actio ex vi cuius agens terminum in hoc subiecto producit, & priuationem præcedentem tempore immediato. Confirmatur: eo præcisè quòd mobile habeat formam, quam antea non habebat dicitur actu passiuè motum : ergo eo ipso, quod principium actiuum det subiecto, illud quod antea non habebat, illud actu mouet.

9. Motus actiuus seu quatenus est actus potentis actiuè mouere, & motus passiuus, seu quatenus est actus potentis moueri, differunt inter se eodem modo, quo differunt actio & passio, motus enim passiuus seu constituens mobile actu motum *est actus huius ab hoc prius tempore præcedentis cum priuatione*, & motus actiuus seu constituens potens actiuè mouere actu mouens *est actus huius in hoc prius tempore præcedenti cum priuatione.* Vterque motus principium actiuum, & passiuum respicit potens mouere, & potens moueri, sed illud, quod motus actiuus respicit in recto, passiuus tangit in obliquo, & in illud, quod passiuus in recto attingit actiuus in obliquo tendit. Connotat etiam vterque motus priuationem, sed non eodem modo, quia motus passiuus dicit priuationem præcedentem in principio, quod dicit in recto, & cuius est actus : motus verò actiuus connotat eamdem priuationem non in principio, cuius est actus, sed in subiecto, quòd in obliquo respicit. Ex hoc fit non posse aliquam entitatem moueri in primo instanti, in quo existit, quia moueri dicit præcessisse in instanti antecedenti cum priuatione, posse tamen aliquod principium in primo instanti suæ existentiæ mouere actiuè aliud subiectum, in quo debet præcessisse negatio, & non in principio mouente.

Ex his inferes, vnionem formaliter non constituere mutuum extremum vnitum, quia vnio non est actus actiui, neque passiui, neque ex vi illius aliquid inhæret subiecto alicui mobili, quod possit dici motum, neque illa est actus, qui constituat principium actiuum potens mouere subiectum illud actu mouens, mouere enim est agere, & virtus actiua non constituitur formaliter agens per vnionem, sed per passionem. Infertur etiam actionem per passionem tantùm dici motum in primo instanti, in quo existunt, quia tantùm in hoc instanti possunt habere priuationem eiusdem motus, & eiusdem termini recepti in subiecto immediatè præcedentem, quæ est de ratione constitutiua motus, quia secundum instans durationis passionis supponit ipsam passionem existentem in instanti præcedenti, ac proinde excludit negationem eiusdem in eodem instanti, quia implicat præcessisse in illo motum, & priuationem eiusdem motus. 10.

CONTROVERSIA XIII.

DE CREATIONE.

DE creatione agere negotium est Metaphysici, verumtamen semper vellem illa, quæ inter se connexionem, & affinitatem habent simul pertractare, ne cogar iterum bis eadem repetere, vel ne aliquid desideretur ad perfectam rei notitiam, vbi de illa præcipuè instituitur disputatio.

PVNCTVM I.

Quid sit Creatio.

1. NAT est ab omnibus Theologis, atque Philosophis creationis his verbis adducta definitio : *Creatio est productio rei ex nihilo*, quæ legitur apud D. Thomam 1. part. quæst. 45. art. 1. verumtamen vnius definitionis non vna, sed multiplex est explicatio.

2. Nonnulli, quorum clariùs sententiam amplectitur VViclephus tenent apud P. Vasquez 1. part. disput. 172. cap. 2. creationem esse productionem rei de puro esse intelligibili, ad esse essentiale extra Deum. Sententiam hanc impugnat Vasquez ex eo quod terminus, à quo, non possit componi cum termino ad quem, sed esse intelligibile creaturarum, quod est illarum possibilitas componitur cum esse essentiali, quod creaturæ iam existentes habent extra Deum, quia dum creatura existit, possibilis est, & habet illud esse intelligibile, quod antea habebat : ergo creatio non potest respicere tanquam terminum à quo esse intelligibile creaturarum, & tanquam terminum ad quem esse quod creaturæ habent extra Deum. Responderi posset, terminum ad quem non esse illud esse obiectiuum præcisè sumptum, sed nudè, & purè sumptum quatenus excludit existentiam physicam ipsius, & dicit negationem eiusdem vt existentis, qua ratione non coniungitur cum termino ad quem, potiùs per illum destruitur, quia existentia rei est destructio eiusdem rei, vt purè possibilis, & purè intelligibilis, cuius esse dicitur terminus *à quo* creationis. Obiectionem factam dirimit prædicta solutio, verumtamen malè naturam explicat creationis, quod sic probo. Creatio potuit esse ab æterno : ergo non dicit tanquam terminum *à quo* terminum vt purè possibilem, seu non existentem, illius enim, quod ab æterno est creatum, nunquam præcessit negatio. Secundò specialis non est proprietas creationis, sed communis generationi extra habere terminum à pura possibilitate, seu puro esse obiectiuo ad esse ipsius in se ipso : ergo non rectè explicatur creationis natura per hunc modum respiciendi terminum *à quo*, & terminum *ad quem*.

3. P. Vasquez suprà cap. 2. ait rem creatam fieri ex nihilo, non quia nihilum sit materia, vel constituatur terminus creati, sed quia est terminus *à quo* creationis, quæ dicit nihil rei creatæ præcessisse, & rem ex vi illius fieri secundùm se totam, ita vt si aliquid illius præcesserit siue materia siue forma non possit dici creata. Explicat autem illud *ex nihilo* tanquam terminum *à quo* non prius tempore existentem, sed prius naturâ, quod non intelligit de prioritate naturæ strictè sumptâ, quæ causalitatem importet, sed ideò dicit præcedere negationem termini prius naturâ, quia terminus talis est naturæ vt antecedenter ad creationem non existat, & reuera non existeret si per creationem non penderet : vtrumque differtè his verbis tradidit doctissimus Vasquez num. 11. in fine:

Sicut nunc intelligimus continuam rerum conſervationem eſſe ex nihilo, non quia prius duratione, ſed quia ſecundum totum ſuum eſſe res à Deo dependet, vt ex ſe nihil omnino eſſent ſi à Deo relinquerentur: ſic eodem modo poſſet intelligi creatio ab æterno, quæ eſſet productio ex nihilo. Hæc verba retuli vt appareat abs re Vaſquium impugnari ab Hurtado diſput.12. ſect. 1. quaſi diceret creationem recipere tanquam terminum negationem termini priùs tempore exiſtentem, ex eo quod creatura ab æterno potuerit creari nulla illius præexiſtente negatione.

4. Non omnino acquieſco huic explicationi, quia hic modus producendi ex nihilo communis eſt termino genito, & creato, terminus enim exiſtens ex vi generationis ita exiſtit, quod ſi hæc non intercederet generatio, vel actio aliqua loco illius ſubſtitueretur, non exiſteret, ſed eſſet nihilum, ſeu illius negatio. Dices deficiente generatione remanſurum aliquid termini geniti ſcilicet ſubiectum, ex quo educebatur per generationem; deficiente verò creatione nihil remanſurum termini creati, nullum enim habet ſubiectum terminus creatus quod remanere poſſit. Forſan huius ſolutionis doctrina veram explicationem definitionis continet, veruntamen illius verba ad rem non mihi ſonant: difficultatem propono. Subiectum, quod remanet, nihil eſt formæ antiquæ, ſeu nihil eſt quod pertineat ad conſtitutionē antiquæ formæ, ſed tantùm cauſa materialis illius ab ipſa forma adæquatè diſtincta: ergo nihil formæ remanet deficiente generatione, ex vi cuius fiebat. Quod ſi dicas permanere ſubiectum, in cuius virtute continetur, & in quo eſt quaſi virtualiter etiam deficiente quantitate creata remanent plura ſubiecta, in quorum virtute continetur, & ex quibus poſſet educi. Dices non remanere ſubiectum ex quo antea fuiſſet eductus terminus creatus deficiente creatione, quod remanet deficiente generatione. Hoc fateor, & hanc differentiam inter generationem, & creationem agnoſco, ſed non illam rectè exponit modus ille, quo illud *ex nihilo* explicatur, quam clarè tradet explicatio, quam eiuſdem particulæ poſtea adducam. Diſplicet etiam in hoc dicendi modo, aliud, quod traditur, videlicet nihil rei debere præcedere terminum creatum, quia vt probabo Punct.5. totum ſubſtantiale creari poteſt, quod illius partes componentes, ex quibus fit præcedunt. Ex eodem capite reiicio quod docet Hurtadus ſuprà §.1. videlicet terminum creatum debere fieri independenter à ſubiecto, & à quouis alio principio intrinſecè influente, quia totum fit ex partibus intrinſecè illud componentibus, quas principia influentia appellat Hurtadus, & tamen concedit ipſe poſſe totum creari.

5. *Creatio eſt productio rei ex nihilo*, hoc eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto, vt eleganter expendit Anſelmus in Monologio cap.4. ita P.Suarez diſp.20. cap.1. & ferè omnes, qui de hac re his temporibus diſputant, à quibus parum, & tantùm in loquendi modo diſcedit Vaſquez ſuprà. Per hanc differentiam optimè ſecernitur creatio ab eductione, per eductionem enim fit terminus dependenter à ſubiecto, quod ſupponit eductio definita *actus huius in hoc*, videlicet in ſubiecto diſtincta à creatione, ex vi cuius fit terminus ſine aliqua dependentia à ſubiecto, quod creatio non ſupponit, eſt enim tantùm *actus huius* videlicet agentis, & non in paſſo, quod non ſupponitur ad actionem creatiuam.

***

PVNCTVM II.

De diſtinctione creationis à principio & termino.

CONTROVERSIA præcedenti, Punct.1. egi de diſtinctione actionis à principio paſſo, & termino, & ex ibi dictis facile eſt ſolutio earumdem difficultatum, de qua modò ſpecialis inſtituitur diſputatio. 1.

Omnes qui ſentiunt actionem, quâ Deus influit in effectus dependentes à cauſis ſecundis non diſtingui ab ipſis, idem potiori iure dicunt de actione creatiua, cuius terminus tantùm à Deo dependet. Scotus in 2.diſtinct.1.quæſt.5.§.*ad quæſtionem iſtam*, docet creationem non diſtingui à principio creante, ſeu à voluntate Dei, & ab effectu creato. Scotum ſequutus eſt contra ſuum præceptorem Doctorem Angelicum Ferr.2.contra gentes cap.18.§.*ad tertium dubium.* Conſentit P.Gregorius de Valentia 1.part.diſput.3.quæſt.2. Punct.1. §.*ſi autem creatio accipiatur*, vbi aſſerit creationem eſſe voluntatem Dei cum reſpectu ſeu habitudine rationis ad creaturas. P.Vaſquez 1.part. diſput.173. cap.3. affirmat creationem tantùm per rationem diſtingui à termino creato. P.Suarez in Metaphyſic.diſput.29. ſect.5. & P.Molina 1.part. quæſt.45. art.3. affirmant creationem eſſe modum realem diſtinctum modaliter à Deo, & à volitione Dei, & ab ipſo termino creato. Hurtadus diſput.12. ſect.3. aſſerit creationem diſtingui à termino, qui poteſt educi ex præexiſtenti ſubiecto, non tamen diſtingui à termino, qui neceſſariò debet per creationem procedere: hac ratione exiſtimat creationem quantitatis ab illa diſtingui, creationem verò animæ rationalis, & Angeli identitatem habere cum proprio termino. Partim conſentit Arriaga diſput.9. ſect.4. vbi aſſerit quod ſi eſſet creatura, quæ non poſſit niſi vnicè, & ab eiſdem cauſis creari, ſiue hæ ſint ſolus Deus, ſiue Deus & creatura creationem haberet ſecum identificatam; illam verò creaturam, quæ indifferens eſt vt creetur à Deo tantùm, vel à Deo, & à cauſa ſecunda ſaltē vt inſtrumento concurrente dependere per creationem diſtinctam modaliter à principio, & termino. Ex his infert creationem quantitatis diſtingui à quantitate, quia quantitas indifferens eſt vt creetur, & vt educatur, & creationem animi rationalis, & Angeli diſtingui ab vtroque, & à principio, quia vterque poteſt dependere à Deo tantùm creante, ſicuti de facto dependet vel à Deo, & ab aliqua creatura, quæ ſumatur vt inſtrumentum ad creandum. 2.

PRIMA CONCLVSIO. Nullius termini creatio adæquatè identificatur cum principio creatiuo, videlicet cum Deo creante. Conſtat concluſio ex dictis de omni actione, quam probaui Controuerſ. præcedenti, Punct.1. diſtinguendam eſſe à Deo, & ab omni actu intrinſeco Dei, quia quidquid eſt intrinſecum Deo eſt ab æterno, & nulla actio eſt ab æterno, quia omnia in tempore Deus produxit. Nonnullas ſolutiones, quas aduerſarij adducunt ibi impugnatas inuenies. Quibus adde neque per diſtinctionem virtualem, quâ Theologi decreta libera Dei, & multa difficilia in myſterio Trinitatis componunt, huius materiæ difficultatem exhauriri, quia licet Theologi hac diſtinctione ſuffulti dicant Deum potuiſſe ab æterno habere actum intrinſecum voluntatis, & illum non habere abſque illa mutatione intrinſecæ entitatis Dei, nullus tamen audebit aſſerere aliquem actum intrinſecum Dei ratione huius diſtinctionis in tempore incipere, ſed omnes aſſerunt Deum ab æterno 3.

æterno amare, & cognoscere obiectum scientiâ visionis, quod potuit non amare, & non hac scientia cognoscere. Vnde hæc inter Theologos est optima consequentia. Hoc prædicatum, seu hic actus intellectus, seu voluntatis identificatur cum Deo: ergo si existit, ab æterno existit, ita vt non potuerit in tempore incipere, licet hæc non sit legitima illatio: hic actus amoris Dei est intrinsecus Deo: ergo ita existit vt non potuerit ab æterno non existere, quia decretum liberum Dei est intrinsecum Deo, & potuit antecedenter non existere, sub illa formalitate decreti efficacis, alias non esset liberum. Non ergo distinctio virtualis proficere potest his, qui creationem constituunt identificatam cum Deo, quia ego non infero distinctionem creationis à Deo ex eo, quod creatio libera sit, & potuerit existere, vel non existere, sed ex eo, quod in tempore incipiat, & nihil intrinsecum Deo siue liberum, siue necessarium in tempore incepit. Scio nonnullum insinuasse decreta libera Dei formaliter vt efficacia in tempore incipere, qui explicandus est de decretis non secundum rationem constituentem Deum amantem, neque secundum rationem, qua constituuntur actus Dei volentis, & amantis; sed de illorum effectibus, qui in tempore incipiunt, quia per decretum ab æterno existens decreuit rem in tempore creare, quod si effectus existens in tempore pertineat aliquo modo ad constitutiuum decreti, quod hunc fefellit auctorem, illud constituet ab æterno, & ex eo præcisè, quod sit futurus, sicuti constituit scientiam visionis, aliàs diceretur scientia visionis Dei in tempore incipere, & ab æterno illa caruisse, quod absurdissimum est.

4. Secvnda conclvsio. Creatio non identificatur, neque inadæquatè, cum principio creatiuo, ita vt consistat in termino producto, & in principio producente. Hæc conclusio probari non potest, ex eo, quod creatio in tempore incipiat, & volitio Dei sit ab æterno, quia si creatio indiuisibiliter constituatur in volitione, & termino, cùm volitio, & terminus nó sint ab æterno, inferri non licet creationem esse ab æterno. Alij conclusionem probant ex eo, quod voluntas Dei sit creandi terminum, in qua creatio se tenet ex parte obiecti: ergo distinguitur ab actu respiciẽte tale obiectum. Vrgent: decretum respicit terminum vt independentem: ergo independentia se tenet ex parte obiecti: ergo independentia distinguitur à volitione Dei, sed independentia est creatio: ergo creatio distinguitur ab actu interno Dei. Non premit ratio, facilè enim quisque dicet volitionem Dei terminari ad substantiam termini creati, & ad independentiam negatiuè, hoc est, ad negationem dependentiæ identificatæ cum inhæsione, & ad creationem passiuam, seu inadæquatam, & ad huiusmodi passiuam, & inadæquatam independentiam, non verò ad creationem, & positiuam independentiam adæquatam quæ constituitur ex obiecto decreti, & ex ipso decreto, & sicuti de actione creatiuâ superadditâ dicimus non terminari ad rem formaliter vt creatam, sed ad rem nudè sumptam, quam ipsa creatio formaliter constituit creatam, sic de volitione adæquatè, vel inadæquatè identificata cum creatione dici potest respicere terminum, quam constituit formaliter adæquatè creatum non se tenente totâ creatione ex parte obiecti respectu volitionis, cum qua inadæquatè identificaretur creatio, sed respicere terminum & creationem illius inadæquatam tenentem se ex parte obiecti respectu decreti, cum quo creatio inadæquatè identificatur. Moneor ad constituendam rationem adæquatam creationis distinctam à volitione Dei, quia illud, quod hi auctores inadæquatam creationem vocant à volitione distinctum per se ipsum est connexum cum omnipotentia, & cum decreto terminato ad illud, ita vt implicet existere in aliqua temporis mensura, in qua decretum non existat; decretum verò creandi si connexionem habeat cum obiecto, tamen potest per æternitatem existere sine obiecto illo, quod aduersarij creationem inadæquatam appellant, decretum enim creandi Angelum in tempore ab æterno extitit, & Angelus in tempore incepit esse, ac proinde per æternitatem decretum præcessit suum obiectum: ergo in hoc obiecto essentialiter in quacumque duratione, & pro quacumque duratione connexo cum decreto constituenda est adæquata creatio, & nihil illius in illo decreto, quod licet in omni duratione connexionem habeat cum obiecto, non tamen pro quacumque duratione, cum possit per æternitatem obiectum præcedere. Consequentiam probo: in eductione, quæ numquam separatur à decreto efficaci Dei circa terminum educendum, in qua nulla est ratio, cur dicamus totam illam consistere in causalitate creata distincta à decreto Dei, nisi quia per se dependet à Deo, & à decreto libero Dei, ita vt implicet existere in aliquo instanti, in quo non existat decretum Dei, quod per æternitatem illam præcedet: sed idem contingit respectu termini creati: ergo eodem modo philosophandum. Si non te conuincit hæc ratio, assigna aliquam propter quam dicendum sit actionem, ex vi cuius Deus cum igne calorem produceret consistere adæquatè in modo crearo, & non inadæquatè in hoc modo, & inadæquatè in decreto, à quo modus iste procedit, adæquatéque in modo superaddito. & in decreto Dei; eamdem tibi reddam vt dicas creationem adæquatè consistere in obiecto decreti diuini, & non in obiecto, & decreto. Si dicas in diuinis generationem actiuam constitui ex parte principij producentis cum illo identificatam, & generationem passiuam ex parte termini producti cum eodem identificatam eadémque ratione in creatione procedendum est respectu termini creati, solutio præsto aderit petita ex ratione suprà tradita. In diuinis æqualem connexionem habet principium producens cum termino producto, quam habet terminus productus cum principio producente, & sicuti per se coniungitur productum cum producente, ita similiter coniungitur producens cum producto, & æquè essentiale est principio, producere, quàm termino, produci, & ita iure optimo dicitur terminus per se ipsum produci, & habere secum identificatam productionem, seu generationem passiuam, & eodem iure dicitur principium per se ipsum producere, & generare, & habere secum identificatam productionem, seu generationem actiuam. Similiter constituo ego influxum actus imperantis voluntatis creatæ in actum imperatum, in coëxistentia vtriusque, quia imperans potest esse sine imperato, & imperatus sine imperante, vbi autem id, quod se tenet ex parte principij non habet connexionem cum illius termino, quam terminus habet cum illo, causalitatis ratio ponenda est ex parte obiecti seu termini connexi cum principio, & nihil illius ex parte principij à termino absoluti. Ratio à priori huius doctrinæ petitur ex natura causalitatis, cuius est annectere terminum productum, & principium, quod illum producit, & ipsa ponenda est in illa entitate, quæ annectit hæc duo extrema, quapropter si æquè sint absoluta, vel æquè connexa considerata seorsim sumpta in vtroque æquè causalitas est ponenda: si autem connexio mutua non sit ex parte illius extremi quod per se est connexum, causalitas ponenda est, si causalitas ab extremis non distinguatur, vel si distinguatur, in illa entitate, quæ per se ipsam connectitur cum principio producente, & termino producto.

5. TERTIA CONCLVSIO. Creatio distinguitur à termino, qui naturaliter educitur ex subiecto. Probo: terminus ille creatus, verbi gratia, quantitas Eucharistica, potest educi, & non creari, & de facto fuit eductus antequam in consectatione corrupta esset substantia panis: ergo non creatur per se ipsum, neque secum identificatam habet creationem. Probo consequentiam: quidquid convenit alicui entitati per se ipsam, & cum illa est identificatum, ab illa separari nequit: sed creatio separatur a quantitate: ergo non convenit quantitati per se ipsam, neque cum illa est identificata. Hoc argumentum multum premit, quotquot hanc sententiam amplectuntur. Respondet P. Vasquez supra num. 18. in his entitatibus non distingui terminum à creatione, quia terminus creationis est entitas per se existens, & ita ex parte termini quantitatis creatæ duo dicuntur, & entitas termini, & modus per se existendi, à quibus simul sumptis non distinguitur creatio, quia numquam ab illis separatur, quantitas enim per se existens numquam educitur aut est inhæsiuè in subiecto. Contrà: quantitas illa cum modo perseitatis tenentis se ex parte termini vel dependet adæquatè à Deo per se ipsam, vel per illum modum perseitatis, quem habet adiunctum: si per modum perseitatis, modus iste erit creatio, & causalitas, ex vi cuius dependet à Deo, si immediatè, & per se ipsam vt distinctam ab illo modo, eodem modo dependebit, cum sit vnita subiecto, & illo careat modo, quia eadem remanet entitas: ergo superfluit alia eductio, imò impossibilis est in doctrina Patris Vasquij asserentis adhuc de potentia Dei absoluta non posse effectum dependere per duplicem causalitatem, sed tantùm per illam, qua necessariò indiget, & sine qua nequit subsistere. Secundò: modus ille accidentalis est, vel ergo habet subiectum, vel non, si non habet iam concedis accidens sine subiecto, quod ne concederes creationem negas, & sicuti modum illum admittis facilius poteras creationem concedere. Si subiectum habet illud, erit terminus creatus, aliud enim non supereſt: ergo terminus ille debet intelligi priùs existens, quàm existat modus, qui ab illo dependet: ergo actio, ex vi cuius terminus existit priùs debet intelligi terminata ad terminum, qui existit ex vi illius, quam intelligatur modus ille: ergo actio respicit terminum creatum, quantitatem videlicet vt distinctam à modo illo: ergo terminus creationis non est quantitas cum illo modo, sed quantitas nudè sumpta.

6. Hoc argumento conuictus doctus quidam magister è nostris nobilis Patris Vasquij discipulus, illiusque magnus assecla singularem constituit viam. Docuit res, quæ semel à causis secundis educuntur non posse à Deo creari, quia per ipsas non creantur, alias semper crearentur, neque per creationem superadditam possunt creari, quia hæc repugnat. Ex hoc infert calorem, & frigiditatem, aliasque formas substantiales, & accidentales non posse à Deo creari. De quantitate, de qua negare non potest à Deo creari in Eucharistia, asserit numquam ab efficiente creato fuisse productam, neque actionem eductiuam aut passionem terminasse, etiam quando inerat substantiæ panis, sed per se ipsam semper adæquatè efficienter dependere à Deo, à materia autem dependebat per modum superadditum inhærentiæ, qui neque est passio, neque identificatur cum actione, sicuti quando est in Eucharistia fit independens, & per se modo alio superaddito perseitatis. Multis se implicat hic auctor, vt sententiam, quæ semel animo insedit defendat, à quibus difficillimè se poterit expedire: breuiter expendo quantis sumptibus hæc malè fixa machina construatur. In primis totâ hac doctrinâ admissâ infero ex illa quantitatem non generari, neque creari per influxum secum identificatum, ex vi cuius dependet à Deo, sed per modos illos, quibus constituitur materiæ inhærens, vel ab illa independens, quod sic probo. Quantitas eadem per se ipsam dependens a Deo cum eadem dependentia indifferens est vt educatur, & vt creetur, & ex materia educitur quando illi adueni modus ille, ex vi cuius dependet a materia, & creatur quando illi adiungitur modus ille superadditus, quem habet in Eucharistia: ergo per hunc modum superadditum formaliter constituitur creata, & non per suam entitatem, quæ antea erat dependens à materia: ergo creatio in hoc modo superaddito consistit, & non in quantitate: ergo creatio saltem inadæquatè distinguitur à materia. Vrgeo: dependentia, quam per se ipsam habet quantitas, vel est sufficiens vt ex vi illius existat, vel non: si est sufficiès superfluè additur modus perseitatis quando est in Eucharistia, & modus alius, vt dependet à materia quando inhæret substantiæ panis, quia positâ dependentiâ, ex vi cuius entitas potest existere quæcumque alia superfluit, & naturaliter dari nequit, neque supernaturaliter in sententia Patris Vasquez, & Magistri quem impugno.

Dices dependentiam identificatam cum quantitate sufficientem esse vt existat, & vt dependeat à Deo, non tamen esse sufficiètem vt depèdeat à materia prima, quàdo inhæret substantiæ panis, neque vt sit per se independens à subiecto quando est in Eucharistia. Dependentia, quam habet quantitas in Eucharistia sufficiens est vt existat quantitas, & ex alio capite non constituit quantitatem positiuè dependentem à materia: ergo ex vi illius potest existere quantitas positiua, nullo respectu habito ad materiam: ergo non indiget modo alio, vt constituatur independens à materia, esse enim quantitatem independentem à materia nihil aliud est, quàm entitatem existere, ex vi cuiusdam influxus nullo modo materiam respicientis. Dices hanc esse independentiam negatiuam, terminum autem creatum habere independentiam aliam positiuam. Contrà: deme hanc independentiam positiuam, & da mihi terminum existentem ex vi positiui influxus sine vllo respectu ad subiectu, & nihil in illo desiderabis, vt ita existat, vt deficiente, vel non deficiente subiecto, eodem modo perseueret, quia illius existentia, vel negatio eiusdem erit per accidens termino creato: quid ergo independentiæ præstabit modus ille positiuus, quem tu fingis? id vnum aduerte, ne frustrà modos illos fingas, hoc quod est non dependere formaliter semper esse quid negatiuum, & illam entitatem dici independentiam positiuam, ex qua oritur negatio dependentiæ, in quo sensu necessariò independentia dicendum est, quicumque influxus qui nullum dicit respectum ad subiectū, & ex vi cuius adæquatè potest existere effectus, quia eo ipso, quod effectus existens constituatur existès sine positiuo respectu ad subiectū, subiecto nō indiget, ex quo oritur negatio positiuæ dependentiæ à subiecto. Illud quod dicebatur videlicet influxū identificatum cum quantitate sufficientem esse vt dependeat à Deo, non verò vt dependeat à materia, cui inhæret, dum quantitas est cum substantia panis, breuiorem, sed non leuiorem habet impugnationem. Influxus ille, ex vi cuius quantitas sufficienter dependet à Deo, vel est sufficiès vt ex vi illius quantitas existat, vel non est sufficiens: si non est sufficiens non est adæquatè productio quantitatis, quia positâ productione adæquatâ cuiusuis effectus nihil potest desiderari ad illius existentiam: si non est sufficiens, non erit productio adæquata: ergo productio adæquata quantitatis non erit identificata cum quantitate. 7.

Peregrinum

8. Peregrinum est etiam in scholis dici dari influxum quemdam seu dependentiam quantitatis à materia, qui non sit actio, neque passio, neque ego scio quid in illo desideretur vt passio dici posset. Si dicas desiderari identitatem cum actione facilius percipi poterit passio ab actione distincta, quam illa dependentia tenens se ex parte materiæ, quæ neque sit actio, neque passio. Addo dependentiam illam formæ à materia non solùm passionem, quia ex vi ipsius forma à materia dependet, esse dicendam, sed etiam actionem, quia ipsa dependentia à Deo procederet tanquam à principio effectiuo, mediâ quâ Deus diceretur principium efficiens termini, quem dependentia respiceret, quia esse principium efficiens nihil aliud est, quàm esse principium, à quo efficienter procedit causalitas, ex vi cuius terminus existit. Demum contra modum perseitatis, quem constituit hæc opinio in quantitate creata redeunt argumenta, quæ supra contra eumdem faciebam suprà, scilicet non habiturum subiectum, vel si illius subiectum est terminus creatus, hunc debere supponi prius naturâ ad modum istum, & consequenter actionem, ex vi cuius producebatur.

9. Faciliùs defenderetur creationem identificatam cum quantitate si diceretur, quantitatem per se ipsam creari & adhuc dum est vnita materiæ panis esse creatam eadem creatione, qua est dum existit in Eucharistia, quod posset componi cum miraculo Eucharistico, quia etiamsi quantitas esset creata, non posset sine miraculo extra subiectum constitui, quia illius subiectum videlicet materia prima à nullo agente naturali posset destrui, & subiecto permanente non posset naturaliter pelli ab illo, quia quantitas nullam habet formam incompossibilem, ex vi cuius possit expelli à subiecto, quod informat, quam si haberet melius expelleretur, vel saltem æquè benè modo quando est educta, & casu, quo esset creata. Hanc ego tenerem viam si cogerer defendere non posse dari creationem à termino distinctam, verum non ad has trahor angustias, ideò affirmo cum communi sententia quantitatem educi ex materia, dum illi est vnita, & in Eucharistia creari, per creationem illi superadditam.

10. Quarta conclvsio. Possibilis est terminus per se ipsum creatus, ita vt de potentia Dei absoluta non possit non creari: possibilem esse creationem identificaram cum termino constat ex dictis Contr. præcedenti, Punct. 1. vbi probaui non esse de conceptu actionis distinctionem à termino, ex quo infero, non esse de conceptu actionis creatiuæ, si enim aliqua actio potest identitatem habere cum termino, nihil in creatiua speciale reperietur, per quod hæc illi identitas repugnet, neque in eductiua valebit aliquid speciale excogitari, ratione cuius habeat capacitatem, quam non habeat creatiua ad habendum cum termino identitatem. Talem terminum non posse de potentia Dei absoluta existere non creatum constat ex rationibus, quibus probauimus in conclusione præcedenti non posse identificari creationem cum termino, qui potest non creari, quarum præcipua petitur ex separatione creationis, quæ signum est, euidens distinctionis: ergo terminus identificatus cum creatione non poterit ab illa separari: ergo non poterit non creari. Dixi terminum hunc non posse non creari, non tamen dixi termino huic eductionem repugnaturam, quia adhuc dubitant recentiores an entitas per se ipsum creata possit per aliquid superadditum educi, de quo Puncto 4.

11. Quinta conclvsio. Omnis terminus, qui potest creari à Deo tantùm, & à Deo, & à creatura per actionem, ex vi cuius vnicè producitur non habet secum identificatam creationem. Probo clarè: terminus iste potest dependere ex vi huius, vel illius creationis: ergo non dependet ex vi creationis secum identificatæ, quia creatio identificata cum termino semper esset eadem, dum esset idem terminus. Dixi per creationem, ex vi cuius vnicè producitur, quia qui sentiunt terminum per se ipsum creatum à Deo posse per actionem aliam superadditam simul educi faciliùs dicent posse eumdem retenta creatione secum identificata creari à Deo & ab alia causa per aliam creationem superadditam.

Sexta conclvsio. Possibilis est terminus, cui repugnet educi ex aliquo subiecto, & terminare actionem creatiuam procedentem ab aliquo principio etiam inadæquato distincto à Deo, qui creetur per actionem superadditam procedentem à Deo. Probo hanc conclusionem: aliud est entitatem non posse non dependere ab hac causa, & non posse dependere ab alia, aliud dependere ab ista formaliter per suammet entitatem: ergo ex eo, quod non possit non dependere hunc terminum à Deo creante, & quod non possit dependere ab alia entitate non infertur per se ipsam formaliter dependere. Antecedens probo: quælibet creatura eo ipso, quod creata sit, habet repugnantiam ad existendum sine dependentia à Deo, & tamen saltem illa, quæ producitur à Deo, & à causa secunda, & posset produci tantùm à Deo dependet ab illo per aliquid superadditum: ergo non rectè infertur ex eo, quod entitas non possit non dependere ab hoc, dependere ab illo per suammet entitatem. Neque ex eo, quod non possit dependere ab alio principio nisi vnicè ab isto, posset hæc fieri illatio, quia ex eo præcisè, quod non habeat virtutem terminandi causalitates distinctas ab illis, quæ ab hoc principio procedunt, etiamsi ab hoc non dependeat per se ipsam non poterit ab alio procedere: ergo neque hoc, quod est non posse non dependere ab hoc principio, neque hoc, quod est non posse dependere ab alio arguit dependentiam identificaram huius termini cum hoc principio. Neque ex eo quod in his entitatibus non possit separari creatio à termino licet inferri identitatem cum termino, licet enim hæc sit optima consequentia: separantur: ergo non sunt idem: hæc non est legitima: non separantur: ergo sunt idem, possunt enim dari entitates ita inter se connexæ vt non obstante illarum distinctione separari non possint. Quâ solutione subsistere poterit doctrina tradita etiam respectu entitatis, quæ tantùm posset ex vi vnius creationis produci à Deo, non tamen id necessum est concedi respectu entitatis, quæ non potest existere nisi creata tantùm à Deo tanquam à principio adæquato, quia adhuc de hac entitate dici potest, posse separari ab hac, & illa creatione determinatè sumpta, licet non collectiuè ab omni creatione, sicuti de præsentia quantitatis multi sentiunt, asserentes non posse corpus adhuc de potentia absoluta sine præsentia existere, tamen distinctionem inferunt inter corpus, & præsentiam ex eo, quod à quacumque præsentia possit separari. 12.

Obiic. Hurtad. Angelus per suam entitatem est independens à subiecto: ergo non indiget creatione distincta. Probat consequentiam ex eo quod effectus formalis creationis est reddere terminum independentem à subiecto. Respondeo effectum formalem primarium creationis esse, vt ex vi illius existat effectus, ex quo resultat effectus secundarius, videlicet terminum illum non habere subiectum, seu repugnantia in termino vt dum existit ex vi talis creationis à subiecto dependeat. Ex his duobus effectibus primarium præstabit Angelo creatio ab illo distincta, item secundarium, quia ex eo, quod Angelus 13.

creationem

creationem terminet est impeditus & constituitur incapax dependendi à subiecto, licet ex se incapacitatem habeat ad talem dependentiam, quia effectus negatiuus potest à pluribus formis præstari; possunt enim esse plura impedimenta adæquata ad vnam formam positiuam. Verum est creationem in Angelo non destruere in illo capacitatem dependendi à subiecto, quia illam non habebat, tamen illum iam ex se incapacem habendi dependentiam hanc, iterum incapacem constituit, taliter vt si ex sua natura dependere posset à subiecto, ex vi creationis haberet non posse ab illo dependere.

14. SEPTIMA CONCLVSIO. Verisimilius est, de facto creationem animæ rationalis, & creationem Angeli ab illis distingui. Trado hanc conclusionem magna cum formidine, quia nihil firmum pro altera parte contradictionis inuenio. Trahor in istam à paritate creationis, quam agnouimus in quantitate Eucharistica, & reliquarum actionum, quas omnes (demptis vitalibus intentionalibus) distinctas agnouimus: ergo eodem modo possumus philosophari de aliis actionibus existentibus, quas non nouimus. Quod si in his specialem habemus rationem, quia experimur posse ab hoc principio, & ab illo, ex vi huius, illiusve actionis dependere ex eodem fundamento paritatem desumo: termini, quos hucvsque potuimus experiri, dependere possunt ab eadem causa ex vi huius, vel illius actionis: ergo idem erit de aliis existentibus creatis, qui de facto dantur, quorum notitiam non possumus experientiâ acquirere: ergo sicuti termini producti, quos hucusque experti sumus à productione ipsorum distinguuntur, sic erit de aliis creatis existentibus, experientia enim non solùm ducit in cognitionem illorum, quæ experimur, sed aliorum similium: si enim à paritate multa in Philosophia non affirmemus, innumera nobis supersunt omni fundamento destituta ad alteram contradictionis partem affirmandam. Ex quo fundamento dicis albedinem vniri mediâ vnione supperaddita, & posse à subiecto separari, nisi id in quantitate experiris? Ex quo capite affirmabis passiones superadditas, intellectum & voluntatem, si ab animo distinguuntur, produci mediâ actione, & posse ex vi huius, vel illius actionis produci, nisi à paritate illorum accidentium, in quibus distinctionem actionum potes experiri, quæ in his non nisi à paritate tibi innotescere poterit. Si non acquiescit animus partem, quam malueris defendendam eligo, quam faciliùs defendere, quàm statuere poteris.

PVNCTVM III.

An creatio à termino distincta subiectum habeat.

1. PRÆCIPVA difficultas, quæ Doctores coëgit ad negandam actionem creatiuam distinctam à termino, desumitur ex natura accidentis, quæ necessariò connotat subiectum, cui inhæret, ac proinde si daretur actio creatiua deberet esse accidens propriúmque subiectum respicere, quod repugnat conceptui quiditatiuo actionis creatiuæ vt iam probo. Actio creatiua si haberet subiectum, vel esset distinctum à termino, vel esset ipse terminus: non distinctum, quia si subiectum distinctum à termino respiceret, esset actus huius in hoc & à passione non distingueretur. Deinde quia nullum apparet subiectum à termino distinctum, creatio enim quantitatis tantùm respicit quantitatem, si enim subiectum aliquod respiceret ab illo dependeret quantitas, ad quam terminaretur hæc actio, & ex vi illius non creata, sed educta diceretur. Terminum non potest creatio tanquam subiectum respicere, probaui enim Controuersia præcedenti puncto 3. actionem non posse subiectari in termino: ergo nullum subiectum potest habere creatio: ergo non potest esse accidens: ergo non potest esse actio distincta à termino. Neque dici potest creationem esse modum substantialem, quia omnis actio à termino distincta est propter illum, & essentialiter ad illum ordinatur tanquàm ad id, propter quod actio intenta est in rerum natura: ergo non est substantia, cuius conceptus est, esse per se, & propter se intenta. Secundò si respectu termini substantialis actio posset excogitari, hanc respectu termini accidentalis concedi omni probabilitate alienum est.

2. Propter hanc rationem nonnulli dixerunt creationem respicere tanquàm subiectum proprium terminum, à quo in genere causæ materialis dependet, & se protegunt mutua dependentia in diuerso causarum genere, affirmantque creationem esse priorem termino in genere causæ efficientis, & posteriorem in genere causæ materialis. Probaui hanc mutuam dependentiam in nullis entitatibus admitti posse, sed adhuc admissa in aliis causis non posse reperiri inter causalitatem, & terminum, quia idemmet terminus esset prior, & posterior se ipso, & à se ipso dependeret. Melius respondetur actionem creatiuam esse accidens non tamen respicere subiectum, à quo in genere causæ materialis dependeat. Ad rationem desumptam ex natura accidentis dico non esse de conceptu accidentis respicere subiectum, à quo in genere causæ materialis dependeat, vt probabo in Metaphysica, Controuersia 6. Puncto 1. sed ordinari ad aliud propter quod intentum sit à natura, vt latiùs explicabo loco citato. Tradunt doctrinam hanc Soar disput. 20. Metaphys. sect. 5. num. 27. Hurtadus disput. 12. sect. 4. Arriaga disput. 9. sect. 3. subsect. 4.

3. Obiicies. Actio creatiua est modus termini: ergo ab illo dependet, non in alio genere causæ distincto à genere causæ materialis: ergo in hoc genere ab illo dependet. Respondeo, creationem esse modum termini, & ab illo dependere non tanquam à causa, sed tanquam ab extremo, cum quo habet necessariam connexionem, licet illum non supponat prius natura in aliquo genere causæ, sicuti vnio integralis partium quantitatis dependet ab extremis vnitis, cum quibus est connexa, non tamen in aliquo genere causæ ab illis dependentiam habet. Idem dico de modo vnionis essentialis educto ex materia respectu formæ. Rationes aliæ, quæ contra nostram conclusionem adducuntur facillimè ex doctrina tradita solui possunt.

PVNCTVM IV.

An virtus creatiua creaturæ competere possit.

1. STATA se offerebat disputationis materia, si vellemus rationes omnes, quæ pro negatiua parte quæstionis præfixæ à multis adducuntur, quæ ideò plures quia inefficaces omnes, cum enim nullâ illarum acquiescat animus, ad aliam inuestigandam quâcumque auditâ semper conuertitur. Adducam præcipuas, quas apud doctores inuenio,

nenio, & iuxta propriam sententiam quæstionem definiam, quæ procedit de virtute naturali, & obedientiali ad creandum.

§. I.

Aliorum placita ipsorumque fundamenta.

2. EX doctoribus Scholasticis vnus fuit Durand. in 2. dist. 1. quæst. 4. qui negauit ad creandum requiri virtutem infinitam, & consequenter repugnare creaturæ aliquid efficere absque subiecti mutatione. Aliquantulum huic sententiæ fauet Gabr. in 2. dist. 1. quæst. 4. art. 2. vbi licet affirmet creaturam non posse creare, dicit huius rei rationem reddi non posse, nisi petitam ab experientia, qua constat hanc esse creaturarum conditionem, quæ transgredi non potest. Gabrielem rogarem quando, quomodóque expertus sit vnum Angelum alium non creare. His non parum adhæret Arriaga, qui asserit disp. 11. sect. 5. subsect. 2. nulla ratione probari repugnantiam creationis procedentis à principio creato, & probabilius apparere posse, à Deo produci creaturam aliquam habentem virtutem ad creandum, non solùm vt causam instrumentalem, sed etiam vt causam principalem. Communis Scholasticorum sententia fert repugnare creaturam habentem virtutem, & causam principalem crearam, ita Mag. in 4. dist. 5. & Diu. Thom. 1. part. quæst. 45. art. 5. & apud hos plures. Scotus in 4. dist. 1. quæst. 1. quem sui sequuntur. Ocham in 2. quæst. 7. Hent. quodlib. 4. quæst. 37. & Ægid. quodlib. 5. quæst. 1. Eamdem sententiam amplectuntur Pater Vasquez 1. part. disput. 175. cap. 2. P. Soar in Metaph. disp. 2. sect. 2. P. Hurtad. disp. 12. sect. 6. P. Albert. tom. 1. coroll. quæst. 17. Theolog. ex primo principio philosophico, & alij innumeri. De potentia obedientiali creatiua negant D. Thom. suprà, Scot. ibi Caiet. 3. part. q. 62. Fonf. 5. Metaph. cap. 2. Vasquez suprà, P. Granad. 1. part. ad quæst. 44. & alij plurimi. Creaturam posse à Deo eleuari vt instrumentum ad creandum defendunt Soar ibid. sect. 3. num. 9. P. Albert. tom. 1. quæst. 1. Theologica in 1. coroll. ex 2. princ. philosoph. num. 14. Pater Hurtadus suprà, & Arriaga ibidem.

3. Probat Angelicus Doctor nullam causam creatam posse virtutem habere creatiuam, hac ratione. Effectus vniuersalissimi tribuendi sunt causæ vniuersalissimæ, scilicet Deo: sed terminus creationis est vniuersalissimus, quia est ratio entis: ergo tantùm potest tribui Deo causæ vniuersalissimæ illius. Hanc rationem difficilem putant Hurtad. & Arriag. suprà: obiicit iste vniuersaliorem non esse terminum creationis, quàm generationis, quia non est vniuersalior Angelus terminus creationis, quàm aquæ gutta generationis terminus. Addirque obscurum esse quid sit creationem terminari ad rationem entis, cum tantùm differat creatio, & generatio ex eo, quod hæc subiectum respiciat, & non illa. Ibidem offendit ille: asserit creationem non terminari ad rationem entis abstracti, sed ad rationem entis contracti ad tale ens, qua ratione generatio similiter terminatur ad ens, quia terminatur ad tale ens. Neque vlla est actio generatiua, seu creatiua, quæ terminetur ad rationem entis abstractam, sed omnis actio terminatur ad terminum singularem, & contractum ad talem entis rationem. Assentior doctrinæ adductæ ab Hurtado, & Arriaga, sed existimo abs re adduci ad rationem D. Thom. expendendam. Asserit Angelicus Doctor creationem terminari ad ens eo sensu, quo sæpè dicit causam primam concurrere ad rationem communem entis, & non ad rationes speciales, hoc est virtutem Dei se extendere ad omnia singularia, quibus inest prædicatum entis, & non circunscribi aliqua ratione speciali, sicuti reliquæ causæ creatæ, quarum effectus non æquè se extendunt ad ens, sed continentur intra certam speciem: sic ignis potest producere singularia, quibus inest hoc prædicatum ignis, non verò illa, quæ hoc prædicato non gaudent. Eodem sensu dicimus potétiam visiuam seu visionem ferri in colorem, non quia aliquando ratio abstracta coloris aliquo percipiatur actu, sed quia varij actus singulares, seu diuersæ rationes possunt terminari ad omnia individua contenta sub ratione communi coloris. Sic existimat Sanctus Thomas virtutem creatiuam terminari ad rationem entis, ita vt eo ipso, quod hæc causa habeat virtutem creandi, illam possit exercere respectu omnium entium, & in eodem sensu asserit creationem respicere vniuersalissimum terminum non quia hæc numero creatio rationem communem respiciat, sed quia creationes, quæ possunt à virtute creatiua procedere possunt attingere quidquid est creabile, quia virtus creatiua refertur ad creabile, vt creabile est, sicuti potentia visiua ad colorem, vt color est, & sicuti hæc eo ipso, quod respiciat colorem vt color est, potest quemcumque colorem singularem respicere, ita eo ipso, quod respiciat creabile vt creabile, poterit quodcumque obiectum creabile producere. Hac ratione docuit Sanctus Thomas Angelum non posse creare sibi similem, quia posset creare omnes Angelos. Id mihi in hac ratione difficile est, cur quæcumque virtus creatiua debeat respicere tanquam obiectum omne creabile vniuersalissimè sumptum, & non possit respicere aliquod speciale genus creabilium, sicuti virtus generatiua hominis non recipit omne generabile, sed certam speciem generabilem.

4. Secundam rationem sic effortmant Hent. & Ric. Inter ens, & nihil est distantia infinita: ergo requiritur infinita virtus vt aliquid ex nihilo extrahatur ad rationem entis. Antecedens probatur: maior distantia est inter ens, & non ens, quam inter ens positiuum & positiuum, sed inter Deum, & hominem est distantia infinita: ergo inter hominem, & non hominem erit etiam distantia infinita. Confirmatur: esse, & non esse distant contradictoriè: ergo summè: ergo non potest distare magis Creator à creatura, quam creatura à suo extremo contradictorio: ergo sicuti Deus distat à creatura infinitè; ita creatura distabit infinitè à nihilo, quod est sui contradictorium. Si discursus iste rectè inspiciatur, eo tendit vt probet nihil posse produci à virtute finita, non solùm per actionem creatiuam, verùm neque per generationem quod sic ostendo. Quicumque effectus producatur quomodocumque producatur fit ex nihilo sui, siue fiat ex subiecto, siue ex nullo præsuppositio subiecto, quod fieri ex nihilo dicitur respectu termini creati: sed nulla entitas opponitur contradictoriè cum nihilo subiecti, sed cum nihilo sui, verbi gratia, calor non opponitur contradictoriè cum nihilo subiecti, in quo potest recipi, sed cum nihilo eiusdem caloris: ergo quando calor producitur ex aliquo subiecto & ex nihilo sui, extrahitur in illa productione ex contradictoria distantia, quam intendit argumentum suprà factum: ergo non potest hoc fieri, neque calor extrahi ab extremo infinitè distanti nisi virtute infinita: ergo non potest calor produci adhuc dependenter à subiecto, nisi à Deo infinitè potente.

5. Huius rationis fundamentum acutè euertunt Scot. & Durand. hac ratione. Distantia inter extrema immediata, tanta potest esse præcisè quantam vnam

vnum extremum est maius altero, quia dum medium non est inter vtrumque extremum nulla potest esse distantia nisi excessus vnius supra alterum: sed vnum extremum tantùm potest aliud excedere ratione totius suæ entitatis: ergo si tota sua entitas non sit infinita, sed finita, excessus non erit infinitus, sed finitus. Secundò eatenus distat non esse hominis ab esse hominis quatenus deficit ab esse quod habet homo: sed esse, quod habet homo est finitum: ergo tantùm deficit ab esse finito, quantum deficit finitè, nihil enim potest ab esse finito per putum non esse illius infinitè deficere. Vtrimò impugnatur hæc ratio. Creatio termini ex nihilo tantùm attingit entitatem positiuam termini: hæc est finita & limitata: ergo tantùm attingit quid finitum, & limitatum, quidquid sit de distantia ipsius termini à nihilo, quia distantiam hanc non attingit creatio, sed tantùm vnum extremum illius, distantia autem cum non sit interiacens inter extrema, debet vtrumque dicere, videlicet nihilum termini, & ipsum terminum, quorum creatio tantùm attingit extremum positiuum, non negatiuum, seu nihilum, seu negationem termini, quia negatio tantùm potest attingi per actionem tanquam terminum *à quo*, vt notum est, quia in se ipsa actionem non terminat vt terminus *ad quem*, neque illius est subiectum: vbi autem non est subiectum, quod transeat, terminus *à quo* esse non potest. Ex his facile est argumentum dissoluere, admissa enim distantia infinita inter nihilum termini creati, & ipsum terminum creatum non arguitur virtutem creatiuam fore infinitam, quia hæc tantùm attingit extremum finitum distantiæ, non vtrumque, in quo distantia consistit vt dictum est. Secundò falsum est distantiam inter nihilum termini creati, & ipsum terminum esse infinitam, vt iam ostendi. Ad confirmationes adductas dico extrema contradictoria habere tantùm oppositionem, quæ potest esse inter ipsa; non tamen vnum extremum habere summam distantiam ab altero, quàm potest habere à quocumque alio, magis enim distat esse hominis ab esse Dei, quàm esse hominis à non esse ipsius, quia à non esse hominis tantùm distat secundum suum esse hominis, & ab esse Dei distat secundùm infinitas creaturas possibiles perfectiores homine, & imperfectiores Deo, & secundum infinitum Dei esse.

6. Tertia ratio est Caietani, quam sic formatur: Quando duo principia concurrunt ad eundem effectum, quo magis decrescit virtus vnius magis debet accrescere virtus alterius respectu eiusdem effectus, sed in actione creatiua causa materialis decrescit in summum vsque ad non esse sui: ergo virtus actiua debet crescere in summum vsque ad sui perfectissimum esse: ergo debet attingere perfectionem infinitam: ergo virtus finita, & limitata non potest esse principium creationis. Respondeo deficiente causâ materiali principium efficiens debere supplere virtutem illius, & influxum, quem causa materialis præstaret, ex quo non infertur virtutem effectiuam debere esse infinitam, quia si principio, quod cum causa materiali poterat producere effectum, totidem perfectionis accrescat, quod haberet causa materialis, non ideò infinitè perfectum euadet, quia perfectiones duplicis causæ creatæ effectiuæ, & materialis simul sumptæ non æquiualent simplici perfectioni infinitæ. Ad formam argumenti Respondeo tantam perfectionem debere addi principio effectiuo, quanta deficit in materiali, in hoc autem non deficere perfectionem infinitam, cùm tota illius perfectio finita sit, & ita non debere addi principio effectiuo infinitam perfectionem. Idem dico de influxu, cùm enim influxus causæ materialis & effectiuæ vnus, & idem sit finitus, & limitatus, influxus principij creantis, qui loco vtriusque est abrogandus in influxum principij suppleturus non debet esse infinitus, sed finitus esse debet, sicuti est de facto influxus, quem Deus præstat respectu cuiusuis effectus creati.

7. Quarta ratio est Scoti, quâ vtitur Vasquez. Si aliqua virtus creatiua daretur, deberet esse spiritualis, materialis enim cùm à materia dependeat non potest non operari dependenter à materia, virtus autem spiritualis operatur media volitione, quæ cum accidens sit improportionata est ad actionem creatiuam. Posset responderi non esse de ratione rei materialis dependere à materia, potest enim dari corpus simplex, quod à materia non dependeat, & forma materialis creata, quæ licet ordinem dicat ad materiam & ad illius dispositiones, sicuti rationalis anima, non dependeat ab aliqua materiali causa, à qua formâ posset alia similis creari. Sed esto, possibilis non sit virtus creatiua, quæ spiritualis non sit, & necessariò media volitione hæc sit operatura. Volitio non est virtus, à qua physicè operatio procedit, sed tantùm conditio applicans virtutem ad operandum: ergo quamuis accidens sit, potest conducere ad creationem non tanquam formalis ratio causandi, sed tanquam virtutis applicatio, seu determinatio, sicuti conducit approximatio localis causæ substantialis, quæ consistit in præsentia accidentali ad effectum substantialem producendum.

8. Quinta ratio est P. Soarij, qui ex eo, quod nulla ex existentibus creaturis virtutem habeat creandi, infert, non esse possibilem talem creaturam, quia si talis creatura possibilis esset constitueret alium gradum, & ordinem præter eos, qui nunc sunt, quia haberet distinctum, & altiorem operandi modum: ergo pertineret ad perfectionem vniuersi vt esset talis gradus: dicendum ergo possibilem non esse talem creaturam, ne dicamus vniuersi ordinem esse imperfectum, & mancum. Confirmat hanc rationem auctoritas D. Thomæ, qui eadem probat 1. p. Deum Angelos creasse. Rationem hanc valde sensatam dicit esse N. Albertinus, quam inefficacem esse sic ostendo. Possibiles sunt plures species creaturarum longè perfectiores his existentibus: ergo non rectè infertur: non existit creatura, quæ habeat hanc virtutem: ergo non est possibilis, alias non posset Deus creaturas diuersi ordinis existentibus perfectiores producere, quod admitti nequit, vt probabo Controuersia sequenti. Neque in principiis eiusdem Soar hæc consequentia firma esse potest, cum ipse concedat possibile esse corpus simplex carens compositione essentiali materiæ, & formæ, licet de facto non detur, & sit diuersi ordinis ab his, quæ existentia cognoscimus. Ad auctoritatem D. Thomæ qui hac ratione vtitur ad probandum dari in rerum natura Angelos existentes, respondeo in materia de qua agebat D. Thomas rationem hanc esse valde probabilem licet Metaphysicè intentum non includat, quia multum perfectionis deesset vniuerso, si Angeli non essent in illo creati, qui valde sunt necessarij ad hominum custodiam, cæterorum gubernationem, & alia plurima, creatura autem, quæ virtutem haberet creandi etsi perfectionem daret vniuerso, non tamen ita necessariam, sicuti est illa quæ mundo accrescit ex Angelorum creatione. Inquires, an si talis creatura daretur, esset perfectior Angelis. Respondeo rem esse incertam, quia etsi illos superaret in modo producendi effectus, forsan non posset producere effectus æquè perfectos, ac producit Angelus, neque haberet alia prædicata æquè perfecta, ac Angelus, & ita excessus perfectionis in modo producendi posset compensari, & excedi ex perfectione effectuum, & ex aliis prædicatis, ita vt omnibus pensatis

pensatis perfectior esset Angelus non habens virtutem creatiuam illa creaturâ hac virtute gaudente.

9. Sexta ratio est P. Hurtadi, quam sic expendit. Omnis actio est proportionata modo essendi, quem habet illius principium, sed nullâ est entitas creata, quæ non habeat aliquam compositionem, vel ex materia, & forma, vel ex subiecto, & accidenti, vel ex natura & supposito: ergo nulla creatura potest habere aliquam actionem, quæ non sit pars alicuius compositionis, vel subiectum illius: sed creatio nullam facit compositionem, neque tanquam forma neque tanquam subiectum: ergo non potest procedere à creatura. Hæc ratio nihilo magis aliis præstat. Do omnem virtutem productiuam habere aliquam compositionem, parco illationi, & primum consequens admitto, nego tamen actionem creatiuam ad aliquam compositionem non pertinere, quia in primis ipsa in se potest habere compositionem integralem, si ad terminum integraliter compositum ordinetur. Secundò potest esse subiectum suæ præsentiæ. Item durationis, & relationis, in opinione, quæ admittit durationem, & relationem esse accidentia realiter à subiectis distincta.

§. II.

Propria sententia.

10. Affirmo nullam creaturam existere neque possibilem esse, quæ virtutem habeat creatiuam, trahit me adhanc conclusionem etsi non forti aliqua ratione suffultam auctoritas Patrum, & scholasticorum à quibus sine grauissimo fundamento non licet recedere, in presenti autem licet rationem nimis efficacem pro hac sententia non inuenerim nullam vidi, quæ oppositam positiuè suadeat. Probo conclusionem ex D. Cyrillo Alexand. lib. 2. contra Iulianum: *Inaccessa naturæ sunt ea, quæ propria sunt solius, & omnium summæ substantiæ. Quorum omnium esse dicimus efficaciter producere posse vt creatorem, & producere res, quæ aliquando non erant.* Tradit eamdem conclusionem Augustinus lib. 12. de ciuitate Dei cap. 24. & 3. de Trinit. cap. 8. *Nec boni* (verba sunt Augustini,) *nec Angeli mali possunt esse creatores alicuius rei.* & cap. 15. lib. 9. de generatione ad litteram: *Creare naturam nullus Angelus potest neque seipsum.* Athanasius serm. 3. contra Arianos sic habet: *Administrare creaturarum, & seruorum est, condere autem, & creare solius Dei, eiusque Verbi, & sapientiæ.* Ad affirmandum creaturas quæ de facto dantur virtutem non habere creatiuam, negatiuo tantùm indigeo fundamento, quod simul cum Doctorum, & Patrum auctoritate firmissimum est. Illud esto, nullam esse rationem, vel leuem coniecturam quæ suadeat alicui enti creato virtutem inesse creandi: ergo non sine magna temeritate potest dici dari de facto creaturam potentem creare, vt enim sæpè dixi ad non concedendam de facto virtutem existentem sufficit nullam esse rationem, quæ illius existentiam propugnet, præcipuè cum tanta Doctorum, & Patrum auctoritas illam impugnet.

11. Circa creaturas possibiles difficile admodum est rationem reddere, cur non possit dari aliqua hac virtute prædita. Vidimus rationes suprà adductas omnes inefficacies esse, aliam propono. Non potest dari creatura, quæ operetur immanenter nisi per actionem receptam in ipsa: ergo non potest dari creatura, quæ operetur transeunter, nisi per actionem in alio subiecto receptam. Probo consequentiam: sicuti non est de ratione actionis transeuntis recipi in subiecto, siquidem Deus per actionem transeuntem in nullo subiecto receptam operatur, ita non est de conceptu operationis immanentis recipi in subiecto, à quo procedit, Deus enim immanenter operationes intelligendi, & amandi exercet, quæ non recipiuntur in Deo, sed cum illo identificantur: ergo hoc quod est non posse creaturam operari immanenter, nisi per actionem, quæ subiectum recipiat non oritur ex prædicato immanentiæ abstracte sumpto, sed ex eo quod talis actio à creatura procedat: ergo eo ipso, quod actio procedat à creatura petit recipi in subiecto: ergo implicat procedere actionem aliquam à creatura, quæ non exigat recipi in subiecto: ergo implicat à creatura procedere creationem, cuius conceptus quidditatiuus est independentia à subiecto. A priori potest desumi ratio ex natura agentis creati, quod ex ipso quod creatum est, est capax receptionis passiuæ, & potest esse subiectum aliquorum accidentium, (quod intendunt, qui dicunt omne ens creatum esse immersum potentialitate, seu habere aliquid potentialitatis, & non esse purum actum) eo ipso quod in se sit capax receptionis principium est actionum, quæ in se sint receptiones, & subiectum exigant, in quo per se ipsas recipiantur. Ex quo prouenit actionem immanentem procedentem à creatura debere recipi in proprio subiecto, *non præcisè quia immanens sit*, sed quia ex eo, quod sit actio procedens à principio receptionis capaci recipi potest, & eo ipso, quod sit immanens recipienda non est in subiecto *distincto à* principio; quibus sit in ipso principio recipiendam esse. Non me latet plures solutiones, quæ possunt huic rationi adhiberi, quod attendas obsecro, si illam impugnes: verumtamen illa vtor, quia nullam aliam cum maiori probabilitatis specie inuenire potui, & me cogit Doctorum, Patrumque consensus conclusionem traditam non deserere, quapropter dum aliam efficaciorem rationem non inuenio, licet non animus omnino huic acquiescat, disputationi supersedeo, nolo enim aliâ destituus hanc solutionibus, impugnationibusve inquietare.

12. Creaturas existentes non posse assumi vt instrumentum ad creandum mihi certum est. Non moueor ratione, qua alij vruntur, videlicet instrumenta debere aliquid præuium ad actionem operari, quod putant esse contra rationem creationis, quia falsò dicunt quamcumque præuiam operationem esse contra rationem creationis, plures enim dispositiones præcedunt ex parte materiæ ad animi rationalis creationem, cum hac enim tantùm opponuntur dispositiones, quæ subiectum ad receptionem passiuam termini præparant. Secundò: quidquid sit de natura instrumenti inquiritur an possit dari creatura, quæ possit per modum principij inadæquati determinati à Deo concurrere ad creationem, addita à Deo non solùm tanquam à causa prima, sed tanquam ab alio comprincipio inadæquato specialiter concurrente. Cui difficultati non satisfit ex eo, quod instrumentum debeat aliquid præuiè operari, quia si hæc est instrumenti natura, non inquiro de instrumentali, sed de causa inadæquata minus principali adiuta ab alia magis principali. Censeo creaturas de facto existentes non ita concurrere posse, neque posse elenari à Deo ad creationem, quia illis innata, seu obedientialis virtus non est ad creationem. Vide dicta Controuersia 9. vbi probaui, non esse admittendas virtutes obedientiales *in creaturis distinctas* ab illis, quas à posteriori nouimus, & sine fundamento multiplicandas non esse, cum autem nullum sit fundamentum, ex quo possimus has

obedientiales potentias in creaturis ad creationem agnoscere, illas negare tenemur. De creaturis possibilibus est difficultas an repugnet creatura cum potentia obedientiali ad creandum: in negatiuam partem feror, vix enim repugnantiam aliquam inuenimus respectu creaturæ naturaliter potentis creare, quod si velis adhuc repugnare potentiam obedientialem respectu creationis, dicito esse de conceptu actionis procedentis à quocumque principio creato etiam inadequato, & obedientiali, exigere subiectum, in quo recipiatur, aliámve quære rationem, ego enim illam non inuenio.

PVNCTVM V.

De his, quæ possunt creari.

F. MATERIAM primam, & Angelum creari, est per se notum, cum enim materia prima subiectum aliud non supponat, non potest fieri ex præsuppositio subiecto, eadem est ratio de Angelo, qui est entitas simplex, & completa non ordinata ad componendum aliquod totum constituendum ex ipso & ex præsuppositio subiecto. Idem eadémque ratione dicendum est de toto corporeo simplici: quod dari possit probant Controuers. 5. Rationalem animum creari probat efficaciter illius incorruptibilitas, & independentia, quam habet à materia; item illius natura spiritualis, quæ naturaliter à subiecto materiali dependere non potest. Reliquas formas tam substantiales, quàm accidentales educi ex præsuppositia materia, siue sint res siue modi, est certum apud omnes, quod probant Controuers. 3. Punct. 4. Fatentur etiam omnes, formas substantiales & accidentales, quæ res sunt & non modi posse creari. Probant à paritate ex quantitate, quam sine materia credimus conseruari in Eucharistia, & consequenter per creationem, quia actio, ex vi cuius conseruatur nullum præsupponit subiectum. Huic rationi hanc à priori ferè omnes adiungunt. Formæ substantiales non educuntur per se & immediatè, sed media actione superaddita: ergo potest eductio separari ab illis, & loco illius substitui creatio. Acquiesco priori rationi, non huic posteriori, quam sic impugno. Ad hoc vt entitas creetur non solùm requiritur vt non repugnet ex ratione eductionis cum illa identificata, sed etiam necessaria est capacitas ex parte termini ad terminandam creationem, sed hæc non infertur ex eò quod eductio non sit identificata cum termino: ergo ex distinctione eductionis à termino non infertur ipsum posse creari. Rem declaro, & confirmo; ex eo, quod calor per vnionem superadditam vniatur subiecto, non infertur, posse cuicumque subiecto vniri, neque posse quamcumque vnionem terminare, & hæc est inepta consequentia: calor non vnitur per se ipsum, sed media vnione ligno: ergo potest vniri Angelo: ergo non rectè infertur, hic terminus non producitur per se ipsum ab agente: ergo potest à quocumque produci, & quamcumque actionem terminare, quam enim repugnantiam inuenies in entitate potente terminare diuersas eductiones superadditas incapaci terminandi creationem. Faceor plurimùm conducere vt creari possit terminus, ipsum non esse eductum per suam entitatem, quia licet eductio distincta non inferat capacitatem terminandi creationem, eductio identificata, vel infert negationem capacitatis terminandi creationem, vt dicam postea, vel saltem illam difficiliorem reddit, ad hoc enim vt res per se ipsam educta creetur, requiritur posse simul educi, & creari, in quo multi repugnantiam esse defendunt, & simul requiritur posse actionem ad actionem terminari, & dari actionem actionis, quod implicare fert communis sententia. Concludo ergo formas omnes, quæ sunt res, & non modi posse creari, quia ex vna parte non repugnat ratione eductionis cum illis identificatæ, & ex alia parte capacitatem ex parte ipsarum ad terminandam creationem à paritate quantitatis colligere debemus, absque fundamento enim diceretur in formis materialibus & accidentalibus speciale esse quantitati posse actionem creatiuam terminare.

De formis modalibus poterat esse difficultas an 2.
possent creari, quæ si attentè inspiciatur, leuissima est. Affirmo, modos, sicuti præsentiam, & vnionem aliósve huiusmodi posse terminare actionem creatiuam: ita tenet Hurtadus disputat. 12. sect. 5. Moueor à paritate reliquarum formarum, quia in his non specialem repugnantiam inuenio, vt possint actionem creatiuam terminare. Quod vt explicem aduerto, creationem tantùm dicere independentiam ab aliquo tanquam à causa materiali, non verò negationem connexionis rei creatæ cum alia. Quo posito sic arguo: si aliqua esset specialis repugnantia in formis modalibus, esset, quia per se ipsas dependent à re cuius sunt modi: sed dependentia, quam per se ipsas habent, non est tanquam à causa materiali: ergo non opponuntur cum creatione. Minorem probo, cætera parent: vnio integralis inter duas partes quantitatis tantùm per se ipsam dependet ab extremis, & media passione superaddita à materia: sed ab extremis non dependet tanquam à causa materiali, sed à materia prima, cui inhæret: ergo dependentia identificata, quam habet illa vnio non opponitur cum creatione. Ex quo infero, vnionem integralem quantitatis Eucharistiæ de facto creari, quia etsi dependeat ab extremis de facto non dependet ab aliquo præsuppositio subiecto, quod exerceat causalitatem causæ materialis respectu illius, quæ tantùm opponitur cum creatione.

De modis aliis, qui per se ipsos afficiunt subiecta, ex quibus educuntur, & illorum dicuntur modi, sicuti præsentia, & vniuersim de omnibus modis sic probo. Præsentia, quam de facto habet hæc quantitas dependet ab illa in genere causæ materialis: non per se ipsam, sed per passionem superadditam: ergo non est aliqua specialis ratio in præsentia, neque in aliis modis, quæ non reperiatur in formis, quæ sunt res, propter quam non possit creari forma modalis. Antecedens probo: præsentia quantitatis potuit produci ab hoc, vel ab illo principio actiuo: ergo potuit dependere per hanc, vel per illam actionem à principio actiuo; forma enim indifferens vt dependeat à diuersis principiis indifferens est vt dependeat per diuersas actiones, quia non potest eadem actio à diuersis principiis procedere: ergo potest dependere per hanc, vel per illam passionem à quantitate: ergo non dependet per se ipsam à quantitate tanquam à causa materiali: ergo non est specialis ratio in forma modali, quæ non sit in formis realibus, propter quam non possit creari, cum non eo ipso, quod modus sit, per se educatur, licet per se dependeat dependentia connexionis distincta à dependentia quæ est in genere causæ materialis, quæ non est dependentia propriæ causalitatis; modus enim non præcisè ex eo, quod sit modus 3.

in

in aliquo genere causæ dependet à re, cuius est modus, sed tantùm habet cum illa connexionem strictam, ratione cuius neque de potentia Dei absoluta possunt separari.

4. Confirmatur: Passio, mediâ quâ vnio recipitur realiter distinguitur ab illius vnione, quia præsentia per se ipsam vnitur subiecto, & recipitur per passionem superadditam identificatam cum actione, vt probat manifestè rario adducta ex diuersitate principiorum, à quibus actio eiusdem termini procedere potest: ergo non ex eo, quod non possit vnio modi ad rem, cuius est modus, separari ab illo, infertur, non posse passionem ab eodem separari.

5. Dices ad creationem termini requiri independentiam non solum à subiecto, sed etiam ab omni quocumque alio. Contrà: definitio creationis tantùm dicit terminum produci ex nihilo, hoc est, ex nullo præsupposito subiecto: ergo dependentia à termino, seu ab alio, cum quo modus connexionem habeat creationi non obest. Confirmatur: in communi sententia materia prima non potest conseruari sine forma, & nihilominus quia ab illa non dependet per causalitatem causæ materialis, dependentia à posteriori, quam à forma habere dicitur non opponitur cum creatione materiæ: ergo creatio non dicit negationem cuiuscumque dependentiæ. Vrgeo efficacius: Possibilis est actio terminata ad modum existentem, ex vi cuius non dependeat ab aliquo subiecto in genere causæ materialis, etiamsi retineat connexionem essentialem, quam habet cum re, cuius est modus, vel si neges esse possibilem, illam tibi mente fingito: hæc actio non esset eductio, quæ essentialiter dicit dependentiam termini à subiecto: ergo esset creatio: ergo de ratione creationis tantùm est constituere terminum independentem à subiecto, non verò illum constituere absolutum à quacumque alia connexione.

6. Inquires, an creato modo vnionis composito diceretur totum compositum creatum. P. Vasquez 1. part. disput. 174. cap. 4. num. 18. negatiuam partem defendit, quia compositum illud fieret ex aliquo videlicet ex partibus. Feror in partem affirmantem, quia eatenus producitur totum, quatenus producitur vnio, & ex vi productionis vnionis dicimus totum esse productum. Sic homo, cuius partes creantur, & vnio gignitur, genitus dicitur: ergo si illius modus vnionis crearetur, totus homo diceretur creatus, etiamsi per impossibile materia & forma hominis gignerentur, quia vt bene Hurtadus. illa dicitur totius productio, quæ est productio modi vnionis, qui est ratio formalis compositi, quo posito, non potest non esse compositum. Potest etiam dici tunc compositum non creari, non quia fiat ex partibus, sed quia ratione formæ dependet à materia, de quo iterum Controuers. 2. de generatione, Punct. 1. ad finem. Ad rationem Vasquez respondeo, aliud esse totum constare ex materia & forma tanquam ex partibus componentibus, aliud fieri ex præsuppositis subiecto, & illius actionem præsupponere subiectum tanquam causam materialem, & passionis subiectum. Primum competit essentialiter toti composito quod cum creatione non opponitur: secundum illi accidentaliter competit, quando vnio media passione producitur, quæ non intercedet, si crearetur vnio, & ita verum non erit actionem totius esse ex præsuppositis subiecto, neque totum constare ex subiecto,

quod in genere causæ materialis media passione influat in totum, quod requiritur ad generationem, & creationi opponitur.

PVNCTVM VI.

An illa, quæ naturaliter creantur educi possint de potentia Dei absoluta.

TOTA procedit quæstio de anima rationali, & de aliis formis, quæ naturaliter possunt per creationem produci, quia de materia prima, & de toto completo, Angelo, verbi gratia, certum est non posse educi ex subiecto, quia materia prima nullum potest supponere neque totum adæquatum, quod non ordinatur ad aliud componendum. De formis substantialibus possibilibus, & de anima rationali existenti inquiri potest, An possint formæ, quæ media creatione distincta naturaliter producuntur, ex potentia subiecti educi. Secundò an formæ quæ immediatè per se ipsas creantur possint educi per aliam actionem superadditam. De omnibus absolutè loquendo negat Hurtadus disput. 12. sect. 3. Oppositam sententiam tenent recentiores affirmantes posse formam etiam per se ipsam creatam educi simul per passionem superadditam, quia non opponuntur contradictoriè rem per se ipsam creari, & simul educi per aliquid superadditum. Mediam teneo viam, quam iam explicabo. 1.

Anima rationalis existens de facto educi non potest de potentia subiecti etiamsi creetur per actionem superadditam. Ratio est: ad hoc vt anima rationalis possit educi, debet supponi ex parte ipsius animæ capacitas ad terminandam actionem eductiuam, & capacitas ex parte subiecti ad recipiendam talem formam media passione, sed nullum est fundamentum ad ponendam talem capacitatem in anima rationali existenti, neque in aliquo subiecto ex his, quæ existunt: ergo non est ponenda iuxta regulam sæpe repetitam, videlicet non esse concedendam aliquam potentiam, seu prædicatum aliquod positiuum rei existenti sine positiuo fundamento. Confirmatur ratione addicta Punct. præcedenti, vbi dicebam non inferri ex eo quod res educatur media actione superaddita posse creari: ergo neque infertur ex eo quod media creatione superaddita creetur posse generari. 2.

Cum hoc compono possibilem esse formam spiritualem naturaliter exigentem creari media actione supernaturali, quæ possit supernaturaliter educi ex potentia subiecti spiritualis, vel materialis, si non repugnat rem spiritualem ex subiecto materiali educi. Hanc conclusionem probo ex eo, quod nulla sit repugnantia in eo, quod forma naturaliter exigens creationem possit eductionem supernaturaliter terminare, sicuti non est repugnantia in eo, quod forma naturaliter exigens per generationem produci, possit per creationem supernaturaliter procedere. 3.

Obiicit primò Hurtadus: Generatio est imperfectior creatione, sed quod est imperfectius non potest substitui loco perfectioris: ergo generatio non potest substitui loco creationis. Concedo maiorem, & nego minorem, quam gratis supponit Hurtadus. 4.

Obiic. secundò: forma spiritualis per se ipsam est independens à materia: ergo non potest ab illa dependere. Distinguo antecedens: per se ipsam petit esse independentem à materia, concedo antecedens: 5.

per se ipsam habet independentiam, nego, quia supponimus produci per creationem superaddiram, ex vi cuius supponitur dependens.

6. Obiic. tertiò: Si illa forma educeretur ex potentia materiæ, viuens per illam constitutum non posset nutriri, quia indiuisibiliter à tota materia dependeret. Ne nutriatur dum forma est educta contra propriam exigentiam, ex vi cuius creari debebat, quid tunc postea? Vel dicito posse nutriri per extensionem formæ ad nouam partem materiæ, à qua non dependeret.

7. Obiic. quartò: forma, quæ naturaliter creatur, est incorruptibilis, sed si dependeret à materia esset corruptibilis: ergo non potest ab illa dependere, aliàs eadem forma esset corruptibilis & incorruptibilis. Respondeo negando minorem, quia forma illa, etiam quando esset educta peteret creari, & casu quo deficeret actio ex vi cuius educebatur, semper illi esset debita creatio, ac proinde peteret non corrumpi.

8. De formis, quæ per se ipsas creantur sentio non posse de potentia Dei absolutâ educi, quia cum ab illis non possit separari creatio, eductio superaddita ex natura sua esset superflua, necessariò enim respiceret terminum, qui in quocumque casu æquè benè existeret illa deficiente. Hac ratione dixi non posse idem influere in se ipsum per secundam actionem, quia hæc essentialiter supponeret terminum independentem ab illa, & non posse actionem per se ipsam dependentem à principio ab eodem vel ab alio per aliam actionem superadditam dependere, quod contingeret si generatio terminaretur ad terminum, qui per se ipsum crearetur, quia ille terminus esset creatio, ad quem generatio terminaretur. Eadem ratione dicendum est non posse terminum per se ipsum genitum, per creationem superadditam à Deo produci.

9. Vltimò inquiri potest de formis, quæ possunt successiuè educi, & creari, an possint simul terminare actionem creatiuam, & eductiuam. Supponimus posse eamdem entitatem duplicem actionem totalem terminare, quod iam probaui Controuersia 7. & in præsenti tantùm est specialis dubitandi ratio ratione peculiaris oppositionis, quam habet creatio cum eductione propter diuersum modum respiciendi terminum. P. Soar tom. 1. in 3. part. disput. 14. sect. 1. §. *vltima ergo*, ait repugnare idem accidens esse per se, & inhærere, quod idem videtur esse ac creari & educi. Posse supernaturaliter eumdem terminum educi, & creari per actiones distinctas plurimi recentiores docent, quibus subscribo, nulla est enim specialis ratio repugnantiæ inter eductionem, & creationem, quam Deus vincere non possit, quod sic probo. Accidens esse independens ex vi creationis nihil aliud est, quàm actionem creatiuam non dependere à subiecto, quod propriùs significaretur si diceretur accidens fieri independenter, ex quo faciendi modo fit accidens ex vi illius nullam trahere dependentiam, quod formaliter non dicit negationem absolutam dependentiæ in accidenti, sed negationem dependentiæ ortæ ex illa actione, seu per illam actionem non dependere. Similiter accidens esse dependens ex vi generationis dicit illam actionem esse dependentem, ex quo resultat accidens ipsum dependere à subiecto quatenus habet esse per talem actionem, ita vt si ex vi aliùs actionis illud non habeat deficiente subiecto deficiet accidens quia deficiet actio, ex vi cuius vnicè existebat. Sed esse dependentem à subiecto hanc actionem eductiuam, & illam creatiuam terminatam ad eamdem entitatem non esse dependentem, non opponuntur contradictoriè: ergo accidens esse eductum, & creatum contradictoriè non opponuntur. Rem confirmo, & illustro. Pone calorem productum adæquatè ab igne & à Sole per duplicem actionem eductiuam, quam posse terminare supponimus in præsenti quæstione. Ex vi actionis procedentis à Sole calor recipit esse independenter ab igne ita vt igne deficiente idem permanebit: ex vi actionis procedentis ab igne idem calor dependet ab igne per veram actionem, & dependentiam: ergo non repugnat idem accidens ex vi huius actionis esse independenter ab hac causa, & ex vi aliùs ab eadem dependere. Sic fit in termino creato, & genito, vt ex vi creationis non dependeat à subiecto, sicuti calor, de quo dicebamus, ex vi actionis procedentis à Sole non dependebat ab igne, & ex vi generationis dependet à subiecto sicuti idem calor ex vi alius actionis dependet ab igne.

Ex his solutio facilis est: ad fundamentum oppositæ sententiæ respondeo calorem eductum, & creatum esse dependentem, & independentem positiuè, quæ contradictorie non opponuntur, sicuti non opponuntur, Christum esse extensum in Cælo, & inextensum in Eucharistia. Ad illud quod dicitur sequi terminum dependere, & non dependere negandum est sequi terminum dependere, quia terminus, qui per vnam actionem dependet, etsi non dependeat per aliam, absolutè dependet, tantùm dici potest terminum non dependere ex vi actionis creatiuæ, seu non dependere ex vi huius actionis, ex quo non infertur absolutè non dependere, non enim valet consequentia à restricto ad non restrictum negatiuè. Neque idem sonat, terminus est independens, ac, terminus non dependet, quia terminum non dependere dicit absolutè non dependere ex vi alicuius actionis, ita vt neque per hanc, neque per illam actionem dependeat, negatio enim omnia distribuit; terminum, verò esse independentem, tantùm dicit terminum ex vi alicuius actionis non dependere, siue per aliam dependeat, siue non dependeat, cùm enim copula huius propositionis, terminus est independens, non sit negata, sufficit hanc vel illam independentiam termino inesse, vt verificetur, etsi alias idem terminus dependentiam habeat. 10.

CONTROVERSIA XIV.

DE INFINITO.

AGGREDIMVR materiam meâ quidem sententiâ difficillimam omnium, quas tota amplectitur Philosophia, existimo enim infiniti naturam longè explicatu difficiliorem esse continuâ compositione quam ingenui, acuti, doctique viri insuperabilem putarunt: tota enim illius difficultas disputationis hîc nos premit, ea enim est, finitâ nostræ mentis aciei infinitam molem euolui, quæ vix apprehensione tangi potest,

poteſt, tantùm abeſt vt intellectus illam metiri valeat. Nihilominus ne videar mancum reliquiſſe hoc opus, de Infinito diſputo, cuius difficultates, etſi non penitus exhaurire præſumam, illas tamen explicare conabor.

PVNCTVM I.

Infiniti definitio.

1. PRIMO Infinitum diuiditur, in Infinitum ſecundùm eſſentiam, ſeu perfectionem, & in Infinitum ſecundùm accidens. Infinitum *ſecundum eſſentiam* eſt illud, quod includit ſummam perfectionem poſſibilem, vltra quam non poteſt maior alia excogitari: hoc infinitum conſtat non quantitate molis ſed perfectionis, illa enim, quæ excellentiora ſunt maiora vocamus, vide Auguſt. lib. 6. de Trinitate cap. 8. ait: *In his, quæ non molę magna ſunt, hoc eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe.* Hæc infinitas tantùm competit Deo, qui vnicè habet perfectionem, ſupra quam non ſit alia: quæcumque enim perfectio à Deo diſtincta inferior eſt perfectione Dei, & defectibilis, & dependens, in quibus magna imperfectionis mixtura reperitur. Infinitum *ſecundum accidens* triplex eſt: ſecundum extenſionem, intenſionem, & multitudinem. Secundum *extenſionem*, erit quantitas infinitè extenſa: ſecundum *intenſionem* qualitas erit, cuius gradus eidem ſubiecto inhærentes infiniti ſunt: Infinitum ſecundum *multitudinem* erit multitudo ex infinitis vnitatibus coagmentata. Non nobis eſt diſputatio de infinito ſecundùm eſſentiam, ſed de infinito ſecundùm accidens, cuius definitiones iam expendo.

2. Antiqui definiebant infinitum: *cuius nihil eſt extra*: quos ſequuti ſunt Bacconis in 1. diſtinct. 44. quæſt. 1. art. 2. Durand. in 1. diſt. 43. quæſt. 2. & in 2. diſtinct. 1. quæſt. 3. Aur. in 1. diſtinct. 44. quæſt. vnica art. 1. part. 1. §. *eſt quæratur*, vbi probat in continuo non eſſe infinitas partes: *Quia infinitæ partes* (inquit) *ſunt omnes partes, & infinita puncta non ſunt omnia puncta.* Definitionem hanc impugnat Philoſophus 3. phyſic. tex. 62. & 63. quia ſi intelligendum ſit illud: *cuius nihil eſt extra*, pertinens ad id, quod infinitum dicitur, competit definitio omni toti perfecto, quod definiuit Ariſtot. 5. Metaphyſicæ cap. 16. per eadem verba: *totum perfectum eſt, cuius nihil eſt extra.* Si intelligatur illud *cuius nihil eſt extra* etiam pertinens ad aliud compoſitum, non rectè definitur infinitum quia poſito hîc quodam infinito, poſſet aliud eſſe infinitum, imò alia infinita eiuſdem rationis extra illud reperiri, poteſt enim Deus cuicumque multitudini Angelorum etiam infinitæ, Angelum, & Angelum, infinitoſque Angelos ſuperaddere. Secundò eamdem definitionem ſic impugno: detur infinitum hominum vel Angelorum & ab illius multitudine remoueat Deus vnum indiuiduum, quæ remanent neceſſariò erunt infinita, quia ſi eſſent finita per additionem vnius vnitatis non poſſent fieri infinita: ergo illa multitudo eſſet infinita, & extra illam eſſet aliquid videlicet illud indiuiduum, quod Deus ex illa adimeret. Nec poterit dici illud indiuiduum non poſſe adimi, quia poſita infinita multitudine Angelorum Deus cognoſcit hunc indiuiduum Angelum, verbi gratia, Gabrielem diſtinctum realiter ab omnibus aliis: ergo cognoſcit illos Angelos à Gabriele diſtinctos eſſe finitos, aut infinitos: non finitos quia etiamſi illis Gabriel adiungeretur non conſtituerent multitudinem infinitam: ergo infinitos: ergo cognoſcit multitudinem infinitam Angelorum diſtinctam ab aliquo Angelo in illa non incluſo: ergo cognoſcit extra illam multitudinem Angelorum eſſe aliquem Angelum: ergo non eſt de eſſentia infiniti vt extra illud nihil ſit.

Doctiſſimi Magiſtri hanc infiniti definitionem 3.
ſunt amplexati, qui negant infinitum adhuc poſſibile, ſeu rerum poſſibilium, quos ego ſic conuenio. In ſententia horum non datur infinitum adhuc poſſibile: ergo tenentur dicere conceptum explicatum, quem ipſi probant, non eſſe poſſibilem, vel eſſe conceptum rei finitæ: non dicent eſſe conceptum rei finitæ, aliàs vanè diceretur infiniti definitio: ergo tenentur dicere eſſe conceptum rei chimæricæ. Tunc ſic: Inquiro an conceptus ſignificatus per vulgarem definitionem ab Ariſt. traditam, quam poſtea exponam, ſit rei poſſibilis, vel impoſſibilis: ſi rei impoſſibilis, & chimæricæ: ergo vtraque definitio ad chimæram terminatur, cur ego potius ſuam definitionem, quam Ariſtotelicam probant, cum vtraque ad chimæram terminetur. Si dicant, definitionem formalem ab Ariſtotele traditam terminari ad obiectum poſſibile, & in ſe non repugnans, iam admittunt conceptum illum, quem tota Schola infinitum appellat, & quem ipſi latè impugnant: ergo admittunt infinitum. Neque dicere poſſunt illud, *cuius ſemper eſt vltra aliquid accipiendum*, eſſe non repugnans, infinitum tamen, quia omnia argumenta quibus vtuntur ad hanc definitionem reiiciendam, oſtendent vt probent illius obiectum eſſe repugnans, & fore finitum, & finitum, quod etiam opponunt contra obiectum definitionis, quam tradunt, quod ſimilem repugnantiam habere dicunt: ergo omnia, quæ in noſtram definitionem accumulant, in ſuam aggerant: ergo eamdem aleam apud ipſos vtraque definitio ſubire debet. Conceptum obiectiuum illius definitionis *cuius ſemper eſt vltra accipiendum*, fore infinitum, ſi in ſe repugnantiam non inuoluat, & rem finitam, & infinitam, non dicat, certum eſt, quia omne ens reale finitum partes habet finitas, quæ ita accipi poſſunt, vt ad vltimam perueniatur, & alia non reſtet accipienda, poteſt enim illarum vna vltima aſſignari, vltra quam non ſit alia. Debent ergo, qui docent infinitum adhuc poſſibile chimæricum eſſe, nullam ſibi propriam definitionem confingere, neque aliquam approbare, ſed oſtendere conceptus obiectiuos ſignificatos per definitiones ab aliis traditas eſſe conceptus repugnantes, & fictitios, vel eſſe conceptus rei finitæ & limitatæ: quodcumque enim ex his probent, rectè conuincent non dari infinitum: quod ſi ipſi illius definitionem conſtituant, gratiæ illis habendæ non ſunt, ſi infinitum efficaciter impugnauerint, facile enim cuique erit infinitum ita conſtruere vt nulla opera ab ipſo deſtrui poſſit.

Secundò arguo contra hos recentiores. Affir- 4.
mant infinitum eſſe cuius nihil eſt extra: ergo ſaltem tota collectio rerum poſſibilium erit infinita. Probo conſequentiam: extra totam illam collectionem nihil eſt: ergo illi conuenit infiniti definitio, quam ipſi probant: ergo eſt infinita, ergo non rectè componat eſſe bonam definitionem infiniti *cuius nihil eſt extra*, & non dari infinitum adhuc rerum poſſibilium. Reſpondent vltra collectionem

finitam rerum, verbi gratia, Angelorum possibilium non repugnare alium Angelum ex eo quod illa collectio ex se non sit componibilis cum alio Angelo, vel quia ipsa repugnat accretioni aliûs Angeli, sed quia non est Angelus alius, qui possit collectioni ex se augmenti capaci superaddi, infinito autem esse repugnare aliam entitatem, quæ posset superaddi, ita vt præcisè ex eo quod hæc Angelorum collectio esset infinita, illi repugnaret alium Angelum superaddi, & aliquid illius generis esse extra illam, quod non habet tota collectio Angelorum possibilium, quæ de facto existit, ac proinde infinita non est. Doctrinam huius solutionis falsam esse probabo Punct. 5. vbi ostendam, posse collectioni infinitæ aliquid superaddi, & non infinitæ collectioni repugnare augmentum eo ipso, quod sit infinita. Sed esto, non repugnet ratione totius collectionis Angelorum, quæ de facto existit, alium Angelum superaddi, sed quia in se repugnat alius Angelus superaddendus, ex quocumque capite oriatur repugnantia de facto repugnat dari alium Angelum extra hanc collectionem: ergo non est aliquid vltra accipiendum extra hanc collectionem: ergo huic collectioni conuenit definitio infiniti: ergo est infinita.

5. Tenenda est definitio tradita ab Aristotele, *cuius semper est vltra accipere*, id est, cuius partes accipienti semper aliæ & aliæ in infinitum restant accipiendæ. Quod intelligendum est vt intra ipsum infinitum, ea sit partium multitudo, vt quantumuis ex illis successiuè sumantur semper aliæ restent accipiendæ quin possint successiuè exhauriri incipiendo ab vna, quæ dicatur prima, & desinendo in aliam, quæ vltima dicatur. Ex hac definitione deduxit Aristot. text. 65. & 66. infinitum potius habere rationem partis, quàm totius, quod intelligendum est respectu nostri, quia si ab illo per partes incipiamus accipere semper quidquid acceptum habemus habet rationem partis, quod cum aliis compartibus, quæ restant accipiendæ totum infinitum componunt. Quando verò partes totius finiti accipimus, tandem ad vltimam peruenimus, qua accepta totum finitum comprehendimus, quod respectu totius infiniti præstare non possumus. Eadem ratione dixit Philosophus infinitum non esse totum actu, sed potentiâ, quod similiter respectu nostri intelligendum est, cùm enim illius partes accipimus modo explicato numquam totum apprehendimus, sed partes, quibus aliæ, & aliæ respectu nostri successiuè accipientium superadduntur, quin aliquando superaddantur omnes illæ, quæ totum infinitum actuale constituunt.

PVNCTVM II.

Quid interfit inter infinitum categorematicum & syncategorematicum.

1. CELEBRIS est diuisio infiniti in categorematicum, & syncategorematicum, cuius membra diuidentia non omnibus nota, licet nulli non familiaria sint. In primis in eo differunt hæc infinita, quod infinitum categorematicum componitur ex entitatibus actu existentibus, quæ infinitum actu existens secundùm se totum constituunt: infinitum verò syncategorematicum dicit entitates existentes permixtas entitatibus possibilibus, itaque dicit aliquas entitates existentes, alias verò possibiles. Entitates existentes, quas includit infinitum syncategorematicum terminum possunt habere, non tamen terminum determinatum vltra quem augeri non possunt, quia eo ipso quod detur infinitum syncategorematicum ex entitatibus existentibus, & possibilibus constitutum, entitates existentes licet terminum habeant semper possunt illum excedere, & magis, ac magis augeri. Exempli gratiâ, numerus terminum habet, eo enim ipso, quod sit numerus, debet habere terminum, & aliquam habere vnitatem, quæ sit vltima, non tamen est aliquis terminus, quo ita circunscribatur, vt non possit alium habere, quo magis illius producatur extensio, quantumuis enim millia milliaria millionum annumeres, nihil prohibet toti huic multitudini aliquem terminum superaddere, ita vt dicat multitudo vnam vnitatem supra millia milliaria millionum. Itaque entitates existentes infiniti syncategorematici semper possunt augeri, semper tamen in quocumque augmento aliquem terminum habebunt, quo multitudo finita circunscribatur. Ratio est manifesta, quotiescumque additur illi infinito, si adhuc syncategorematicum remanet, addunturque vnitates finitæ, sed vnitates finitæ coniunctæ aliis finitis vnitatibus non possunt multitudinem infinitam componere: ergo infinitum syncategorematicum semper dicit multitudinem finitam entitatum existentium: differentiam hanc inter infinitum categorematicum, & syncategorematicum assignant ex Aristot. 3. Physic. text. 33. & 34. Doctores omnes, qui de hac re disputant.

2. Si naturam termini indeterminati quem habere diximus entitates existentes, ex quibus infinitum syncategorematicum componitur percalleas, oprimè noueris aliud esse rem posse in infinitum crescere, aliud rem posse esse infinitam. Posse in infinitum crescere est nullam partem esse assignabilem, vltra quam non possit alia designari, quæ termino licet præcedenti maiori claudatur. Rem posse esse infinitam non dicit relicto hoc termino alio maiori definiri, sed absolutè carere omni termino, ita vt nullo res infinita cingatur. Ex his inferes non esse bonum arguendi modum: res potest in infinitum augeri: ergo potest esse infinita; ostendi enim numerum posse augeri in infinitum, vt notum est, quia quantumuis fingatur auctus, alia entitas poterit illi accrescere, & tamen infinitus esse non potest. Similiter iuxta communem sententiam continuum in infinitum potest diuidi, ita vt numquam ad aliquam diuisionem perueniamus, cui aliam superaddere non possimus, tamen numquam poterunt dari infinitæ diuisiones continui. Loquor iuxta communem sententiam. Similiter ab hoc die poterunt in infinitum dies pertransisse, non tamen possunt infiniti pertransisse, quia ab hoc die vsque ad illum vltimum, qui pertransierit, quemcumque assignes tantùm erunt dies finiti, cum omnes duobus diebus extremis hodierno videlicet, & illo vltimo assignato vtrinque claudantur.

3. Cæterum infinitum constitutum ex entitatibus actus existentibus, vel præteritis, & ex aliis possibilibus, vel futuris, potest partes possibiles in duplici differentia continere. Quædam sunt creaturæ possibiles, quas Deus potest omnes distributiuè, & collectiuè in actum reducere, sic se habent infiniti Angeli possibiles, si non repugnat infinitum Angelorum actu existens. Aliæ sunt creaturæ possibiles, quæ licet illarum quælibet possibilis sit; imò & futura, non tamen poterunt adhuc de potentia Dei absoluta ad actum reduci omnia collectiuè, ita vt verum sit dicere omnia illa possibilia actu existunt. Sic se habent dies futuri per æternitatem à parte pòst, qui omnes collectiuè sumpti numquam poterunt simul existere, neque collectiuè extitisse. Ratio est manifesta:

si omnes dies ex quibus æternitas constat à parte pòst aliquando extitissent, iam nihil superesset æternitatis: ergo æternitas fuisset præterita, & finita, sed implicat finiri æternitatem à parte pòst: ergo implicat extitisse omnes dies ex quibus æternitas à parte pòst componenda est. Dices: dies illi numquam possunt existere, neque poterunt coëxtitisse: ergo repugnat illorum existentia: ergo non sunt futuri, neque possibiles sed tantùm chimerici. Respondeo distinguendo illud antecedens: dies illi non possunt existere, neque extitisse collectiuè, concedo: distributiuè, nego. Hoc est datur aliquis dies ex his, qui æternitatem componant, qui non possit existere, aut extitisse nego, quicumque enim dies quem tu assignes, ex his quæ æternitatem à parte pòst componunt aliquando existet, & aliquando extiterit, ita vt sit verum dicere in aliqua mensura, hic dies iam pretériit, collectiuè, concedo: ergo illi dies sunt chimærici, distinguo consequens: distributiuè sumpti, hoc est datur aliquis illorum dies, qui sit chimæricus, nego consequentiam: collectiuè, subdistinguo: omnes dies æternitatis collectiuè sumpti secundum se sunt chimærici, nego; si considerentur vt iam præteriti, concedo, quia chimæra est dicere totam æternitatem à parte pòst iam præteriisse.

4. Instabis: Quidquid est futurum in hac mensura in aliqua erit præsens, & in aliqua erit præteritum, sed æternitas à parte pòst est futura: ergo in aliqua mensura erit præterita. Distinguo antecedens: quidquid est futurum aliquando erit præsens, & aliquando erit præteritum secundùm quamlibet partem sui seorsim sumptam, concedo: secundùm se totum, subdistinguo: quidquid est futurum in tempore aliquando erit præteritum, concedo: quidquid est futurum per æternitatem aliquando erit præteritum aut præsens secundùm se totum, nego. Est enim de ratione æternitatis successiuæ, vt semper aliquid illius restet, neque id quod per æternitatem successiuè futurum est in tempore esse potest, & ita neque in tempore potest esse præteritum. Itaque consequentia illa: hæc entitas est modo futura: ergo aliquando verum erit dicere est, præsens: rectè infertur de re futura in tempore non de re futura per æternitatem, quod enim per æternitatem successiuè futurum est non est in tempore, sed in æternitate futurum, & ita non erit verum dicere, aliquando, hoc est aliquo tempore est, sed semper erit verum dicere, est secundùm aliquod sui, & erit per totam æternitatem secundùm se totum.

5. De multitudine rerum, quæ distributiuè sumptæ existere possunt & non collectiuè exemplum præbet communis doctrina in collectione creaturarum possibilium, in qua nulla includitur, quam Deus non possit producere, non tamen potest omnes collectiuè producere, quia quacumque multitudine & quocumque infinito creaturarum producto rursus potest Deus aliam producere creaturam. Idem cernitur in diuisionibus continui Aristotelici, quarum quælibet potest exhiberi à Deo, non tamen potest Deus omnes diuisiones continui collectiuè exercere. In hoc sensu rectè dixit Durand in 1. dist. 39. quæst. 2. singula possibilia esse quidem possibilia, non tamen omnia esse possibilia, hoc est possibilem non esse collectionem rerum existentium, quarum quælibet existere potest.

6. Dubitant nonnulli an infinitum syncategorematicum essentialiter includat creaturas possibiles, quarum omnium collectio simul existere, vel successiuè extitisse repugnet, vel an sufficienter constituatur per creaturas possibiles, ex quibus in infinitum existentes augeri possint, etiamsi tota illa collectio possibilium de potentia Dei absoluta existere possit, sicuti de multitudine infinita Angelorum multi sentiunt. P. Albertinus tom. 2. *de prædic. quantitatis disp.* 4. quæst. 2. num. 8. asserit infinitum syncategorematicum essentialiter includere multitudinem possibilium, quæ collectiuè existere non possint. Probat ex eo, quod infinitum categorematicum, & syncategorematicum non distinguerentur. Sufficientem ego distinctionem inuenio inter vtrumque infinitum, si categorematicum componatur ex rebus existentibus in eodem statu. Verbi gratia, ex rebus actu existentibus, & syncategorematicum sit permixtum ex rebus finitis actu existentibus, & ex aliis possibilibus quibus possit in infinitum augeri. Infinitum hoc modò constituetur infinitum dicitur cum addito, & finitum secundùm id, quod dicit existens, quod infinitum syncategorematicum omnes appellamus: vtriusque natura, atque differentia satis est nota, de nomine contendendum non est, quod ex libera tantùm hominum impositione dependet.

Grauior alia suboritur difficultas de differentia vtriusque infiniti. An videlicet differant non solùm in diuerso statu rerum, quas in se continent, sed etiam in multitudine. An verò in multitudine rerum conueniant, & tantùm differant ex eo, quod infinitum categorematicum dicat multitudinem rerum in eodem statu existentium, & syncategorematicum dicat finitas entitates existentes, & reliquas possibiles. P. Albert. suprà num. 11. asserit infinitum syncategorematicum differe ab infinito categorematico in numero partium, quia infinitum syncategorematicum non includit partes infinitas, neque intrinsecè includit infinitatem, sed tendit in illam. Refert pro hac sententia num. 2. Durand. & Gabr. oppositam sententiam defendit P. Fasolus 1. p. tom. 1. quæst. 7. art. 2. dub. 2. vbi clarè ostendit à num. 12. neque Durandum, neque Gabrielem defendere Alberti sententiam, sed potius Durandum oppositam quam docet Fasolus tradidisse, eamdemque Gabrielem indicasse, quam D. Thom. & Scot. apertè tradunt, verba Fasolus ipse refert. Hanc existimo esse communem Doctorum sententiam: quod si aliqui dixerint infinitum syncategorematicum non esse simpliciter infinitum, sed finitum ideò est, quia loquuntur præcisè de entitatibus actu existentibus, quas includit infinitum syncategorematicum, vt distinctis ab illis possibilibus. Sic Hurt. *disput.* 13. *sect.* 1. §. 6. *asserit* infinitum categorematicum secundum id, quod actu habet esse finitum, & hac ratione illud finitum appellat, additque secundum ea, quæ non habet, sed actu habere potest esse infinitum, quia potest illi fieri additio sine termino. Itaque ne in æquiuocum laboremus, aduerto nonnullos infinitum syncategorematicum appellare vnitates, seu partes existentes ex eo præcisè, quod possint addi per alias, & alias, quas ab infinito syncategorematico tantùm in existentibus constituto distinguunt. Sic loquitur Hurt. nuper citatus. Alij infinitum syncategorematicum appellant multitudinem illam includentem partes existentes, quæ possunt magis, & magis augeri per productionem actualium partium possibilium & simul includentem partes possibiles, quarum productionibus possunt augeri iam productæ. Si infinitum syncategorematicū primo modo sumatur tantùm pro partibus acceptis nullus est dubitādi locus, certum enim est tantùm dicere entitates finitas, & in multitudine differre ab infinito categorematico includére entitates, seu partes finitas, si sumatur posteriori modo, hoc est non solùm pro partibus acceptis iam existentibus, sed pro his & pro acceptibilibus, quæ sunt tantùm possibiles, in quo sensu quæstionem exagitant Fa- 7.

solus, & Albertinus potest procedere disputatio.

8. Affirmo cum Fasolo, & aliis, quos ipse refert infinitum syncategorematicum desumptum modo explicato pro partibus existentibus, quæ possunt magis, & magis augeri, & pro possibilibus non differre multitudine ab infinito categorematico, sed includere entitates infinitas simpliciter. Conclusionem hanc his verbis tradit Scotus in 1. dist. 2. q. 2. §. *ostenso proposito. Quæcumque sunt infinita in potentia, ita quod accipiendo alterum, nullum possunt habere finem; illa omnia si simul actu sunt, sunt infinita actu.* Probat subtilissimus Doctor conclusionem prædictam his verbis: *Quia omnia talia acceptibilia quando sunt simul existentia, aut sunt actu finita, aut actu infinita: si actu finita: ergo accipiendo alterum post alterum, tandem possunt omnia esse actu accepta: ergo si non possunt omnia esse actu accepta, si actu simul sunt, sunt actu infinita.* Hæc ratio robustissima est, & ad illam reducuntur plures aliæ quæ contra sententiam Albertini doctè expendit Fasol.

9. Aliter contra eamdem sententiam argumentor: Infinitum categorematicum quantumuis augeatur secundum partes existentes ex possibilibus, quas dicit, semper potest magis augeri: ergo quantumuis sumantur partes ex possibilibus, semper restant aliæ & aliæ accipiendæ. Consequentia est legitima, & consequens tenentur non solùm ex vi illationis admittere, sed supponere omnes, qui infinitum categorematicum admittunt, quia si non semper ex partibus possibilibus aliæ, & aliæ restarent accipiendæ, sed omnes essent acceptæ, iam postquam illæ erant acceptæ partes existentes non possent augeri, quia nulla restabat possibilis, per quam augerentur, & tunc inquirerent: an partes existentes erant finitæ, vel infinitæ simpliciter: si infinitæ, iam concedis fuisse acceptam multitudinem infinitam ex possibilibus, & consequenter creaturas possibiles fuisse infinitas, in quo mecum consentis, & in aliud incidis absurdum, quia concedis multitudinem infinitam fuisse acceptam, & successiuè transactam. Si dicas esse finitas: ergo das multitudinem finitam, quæ non possit augeri neque per simplicem vnitatem: ergo illa multitudo, neque categorematicè, neque syncategorematicè est infinita: debes ergo concedere ex partibus possibilibus semper restare alias, & alias accipiendas: Ex quo legitimè infero multitudinem illam esse infinitam. Probo hanc illationem. Illud est infinitum partium existentium, ex quo, si partes existentes sumantur, semper restant aliæ, & aliæ accipiendæ: ergo illud est infinitum partium possibilium, ex quo si partes possibiles sumantur semper restant aliæ, & aliæ accipiendæ: sed ex partibus possibilibus, quæ sunt in infinito syncategorematico quantumuis aliæ, & aliæ sumantur semper aliæ restant: ergo illius partes possibiles sunt infinitæ.

10. Confirmatur: si per impossibile reducerentur ad existentiam omnes illæ partes possibiles essent infinitæ in statu existentiæ: ergo in statu possibilitatis sunt infinitæ, eædem enim essent quæ tunc existerent, quæ modò sunt possibiles. Antecedens probo: si partes illæ reductæ ad existentiam essent finitæ verum esset dicere, hæ partes finitæ existentes non possunt vltra augeri, quia supponimus existere omnes possibiles: ergo partes illæ non essent infinitæ adhuc syncategorematicè, quia de ratione infiniti syncategorematici est posse augeri partes existentes supra quamcumque multitudinem finitam in particulari assignatam. Dices hæc indiuidua non posse simul produci. Esto ne producantur, quod ego non contendo, sed tantùm affero fore infinita ex suppositione, quod producerentur, ex qua conditionali impossibili rectè infero nunc actu esse infinita. Ne tamen adhuc hoc leue tibi effugium pateat illud præcludo.

11. Deus cognoscit totam collectionem rerum possibilium secundum omnia illa indiuidua, seu secundum omnes partes, quæ includuntur in infinito syncategorematico, ita vt nihil sit extra obiectum diuinæ cognitionis: de illo ergo obiecto adæquatè sumpto inquiro an includat partes infinitas, aut finitas: si infinitas habeo intentum: si finitas: ergo cognoscit Deus partes possibiles, quas includit infinitum syncategorematicum tot esse, & non plures, neque pauciores: ergo cognoscit multitudinem illam non posse exercere tantùm numerum determinatum: ergo multitudo illa non constituit infinitum, adhuc syncategorematicum, quod essentialiter dicit posse exercere quamcumque multitudinem finitam assignatam quantumuis magnam. Dices Deum videre partes illas esse finitas, & habere terminum indeterminatum, non tamen determinatum, sicuti nos dicimus de partibus existentibus. Contrà: nulla multitudo neque rerum existentium, aut possibilium potest esse in se determinata, neque partibus indeterminatis constans, quidquid enim est siue existens, siue possibile in se ipso determinatum est, nihil enim vacuum datur, neque dari potest in rerum natura: ergo cum multitudo illa, quæ est possibilis cognoscatur à Deo vt in se est, debet cognosci in se ipsa, & in partibus, quas includit determinata, vel sine vllo termino, quo finiatur, vel cum termino determinato. Quod nos dicimus de creaturis existentibus, quæ non habent terminum determinatum, alium longè diuersum sensum habet, non enim dicimus creaturas de facto existentes, non habere terminum de facto determinatum, sed posse carere termino determinato, quem habent, & alium acquirere per additionem aliûs creaturæ, quod non est non habere terminum determinatum, sed non exigere determinatè hunc potius, quam illum, quod est longè diuersum sicut est diuersum dicere me equitare sine equo determinato, quod implicat, & dicere me non determinatè egere hoc equo ad equitandum, quod verum est. In creaturis possibilibus, quas Deus cognoscit, non ita se res habere potest. Quia eo ipso quod sint finitæ debent habere aliquem terminum, vltra quem non poterit illis alius contingere, quia hic debebat accrescere per augmentum aliûs creaturæ possibilis denuò aduenientis, quæ aduenire non potest, quia implicat omni collectioni possibilium creaturarum aliquam addi, quia extra collectionem omnium possibilium nulla restat creatura possibilis.

12. Ex his inferes semper dari infinitum possibilium ex quo modo res existentes possunt in infinitum crescere: & hanc esse legitimam consequentiam: numerus in infinitum potest magis, & magis augeri, licet semper cum termino: ergo vnitates ex quibus numerus augeri potest sunt infinitæ: si enim finitæ essent vltra illum finitum numerum non posset augeri numerus creaturarum existentium. Nota me non inferre: numerus potest magis, & magis augeri, seu potest in infinitum augeri: ergo potest esse infinitus, hæc est enim mala consequentia. Sed infero: ergo vnitates, ex quibus potest augeri sunt infinitæ, semper enim vnitates in numero acceptæ finitæ sunt, & acceptibiles, quæ restant sunt infinitæ. Eadem ratione hæc est legitima consequentia. Continuum potest magis, ac magis in infinitum diuidi: ergo diuisiones possibiles sunt infinitæ: licet diuisiones de facto exercitæ, seu quasi iam acceptæ finitæ sint, infinitas enim semper se tenet ex parte

acceptibi

acceptibilium. Itaque in infinito syncategorematico duplex potentialitas partium reperitur : vna, qua partes secundùm se possibiles sunt ; alia, qua partes possibiles sunt non solùm secundum se, sed secundum simultaneam actualitatem. Possibilitas illa est partium infinitarum, hæc verò partium finitarum, quæ ex illis infinitis possunt in infinitum augeri, licet non possint esse infinitæ. Dixi infinitum categorematicum, & syncategorematicum non differre multitudine, vt loquerer cum auctoribus, qui hanc quæstionem exagitant cum quibus tantùm intendo significare infinitum syncategorematicum includere infinitas vnitates, has verò longè plures esse in syncategorematico, quàm in categorematico ostendo, Puncto 5. num. 4.

PVNCTVM III.

An creaturæ possibiles sint finitæ, vel infinitæ.

1. SAPIENTISSIMI Magistri claritate ingenij, quá mirè fulgent, ægrè ferunt tenebrosam caligmem partium infinitarum, multúmque propèdent in sententiam negantem creaturas possibiles esse infinitas. Vt rem attemperent, & ne videantur sententiam auctoritate nudam tutari, notant Aureol. in 1. dist. 44. quæst. vnicâ art. 2. propos. 2. apertè concessisse terminum in extensione, idémque insinuasse Henrr. quodl. 5. quæst. 3. In intensione terminum cognouisse dicunt Scot. in 3. dist. 13. quæst. 4. Bonauentur. in 1. dist. 17. art. 2. Aureolum in 1. distinct. 17. 3. part. quæst. 1. art. 3. Henrr. quodlib. 5. quæst. 22. Durand. in 1. dist. 17. quæst. 9. Palud. in 3. dist. 15. quæst. 1. art. 2. & in eamdem partem inclinari Caiet. 3. part. ad q. 7. art. 12. §. *siste hoc in loco lector*. Longum esset testimonia adducere, quibus apertè constaret de horum Doctorum mente, vnum tantùm assero nullum illorum dixisse creaturas possibiles, quas Deus cognoscit posse produci productione simultaneâ, & etiam successiuâ, & quæ sunt obiectum omnipotentiæ esse finitas : legatur Fasolus suprà num. 13. & 14. vbi expressa horum Doctorum verba refert, quibus ipsi creaturas, quæ possunt à Deo produci infinitas esse testantur. Præter hos Doctores, quorum testimonia habes apud Fasolum, eamdem sententiam defendunt Sanctus Thomas 1. part. quæst. 14. art. 12. & tota illius Schola. Ex nostris P. Molina 1. part. quæst. 14. art. 12. P. Valent. tom. 1. disp. 1. quæst. 14. Punct. 16. P. Vasquez 1. part. tom. 1. dist. 63. cap. 2. P. Fasolus suprà, P. Hurt. disp. 15. sect. 1. P. Arriag. disp. 13. sect. 2.

2. Contra sententiam asserentem creaturas possibiles esse finitas adducitur auctoritas Concilij Constantiensis, vbi damnatur error Vvicleffi, quem ex illo didicit Ioãnes Hus, his verbis relatus à Vvaldensi ex sectione 15. eiusdem Concilij : *Deus nihil potest annihilare ne mundum maiorare, vel minorare, sed animas vsque ad certum numerum creare, & non vltrà.* Sententiam relatam esse eamdem cum errore Vvicleffi probatur. Dicebat Vvicleffus Deum non posse vltra certum numerum creaturas producere, dicit hæc opinio, creaturas, quæ possunt à Deo produci, non excedere certum numerum : ergo dicit Deum non posse vltra illum numerum creaturarum aliquam producere : ergo incidit hæc opinio in errorem Vvicleffi, & Hussij. Respondet Arriaga Concilium tantùm damnasse errorem hæreticorum asserentium Deum operari ex necessitate naturæ, & ita non potuisse plures, paucioresve creaturas producere, his, quas de facto creauit, à quo errore longè abest Catholicorum sententia asserentium creaturas possibiles esse finitas, hi enim asserunt potuisse has, quas de facto produxit non produxisse, & destruere illas, quas semel produxit, & alias, quas in statu possibilitatis reliquit in lucem edere : ita censet Arriaga : errorem autem prædictum damnatum fuisse non secundum quamlibet truncatam illius propositionem, sed secundum omnes sui partes collectiuè sumptas, ratione aliquarum, quæ pessimam continebant doctrinam, & partem illam vltimam verborum, quibus error refertur, videlicet : *Deus non potest vltrà determinatum numerum creaturas producere*, damnatam non fuisse, neque de hac propositione, sicuti neque de aliis Philosophicis Patres egisse. Addunt recentiores in fronte huius Concilij inueniri admonitionem ad lectorem, in qua notatur propositiones Ioannis Hussij ibi relatas desumptas esse ex facultate Theologiæ Colonensi, & ob hanc rationem minusculis characteribus esse notatas. Insuper notat inter triginta propositiones, quas Concilium damnat in Hussio hanc non reperiri, neque in Bulla, qua Martinus Papa hoc Concilium confirmat, & hunc hæreticum iterum damnat, illiúsque refert errores huius propositionis mentionem aliquam fieri, cuius tantùm meminit catalogus ille Colonensis. Hoc nota pro opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit, quæ inter propositiones Hussij illo catalogo recensetur.

Secundò arguitur contra eamdem sententiam. Si entia possibilia sunt finita, demus fuisse sexcenta millia, positis his nulla erit repugnantia, si Deus creet aliud distinctum ab his : ergo nullus potest assignari numerus entium possibilium, vltrà quem non possit aliud produci : ergo non continentur aliquo finito, & determinato numero : ergo sunt infinita. Retorquet argumentum Arriaga contra illos qui dicunt creaturas possibiles esse infinitas, & arguit in hunc modum. Dato illo infinito creaturarum possibilium cur non poterit alia produci? non quia aggregatum illud includat infinitas creaturas, quia potest dari vnum infinitum maius alio. Si respondeas in alio infinito esse creaturas omnes possibiles, inquirit Ariaga cur in illo infinito sint omnes possibiles, cùm non sit de ratione infiniti omnes includi in illo, & possit infinitum augeri, & in argumento non supponitur in illo infinito includi omnes creaturas possibiles : Non conuincor : Auctores, qui asserunt creaturas possibiles esse infinitas, dicunt vltrà quodlibet infinitum assignatum creaturarum possibilium posse Deum non solùm aliam creaturam, sed etiam aliud infinitum creaturarum producere. Quod si non assignetur infinitum aliquod creaturarum vtcumque, sed infinitum, quod totam illarum collectionem contineat, facilis erit ratio, cur extra illam collectionem non sit alia creatura possibilis, tota enim collectio creaturarum possibilium essentialiter dicit negationem alicuius creaturæ possibilis existentis extra collectionem, quia si extra illam collectionem aliqua esset creatura possibilis, illa collectio non contineret omnes possibiles. Hi verò qui defendunt creaturas esse possibiles tenentur assignare numerum determinatum, quo posito nullâ aliâ factâ suppositione non possit creatura aliqua possibilis extra illum reperiri. 3.

Melius forsan responderes si diceres te non teneri, etiamsi defendas creaturas possibiles esse finitas, rationem reddere, propter quam sint mille, & non octo supra mille, quia tu non asseris esse mille, & non plures, sed tantùm dicis creaturas possibiles habere 4.

habere aliquem terminum, quo claudantur, quem tu non agnoscis, neque pores assignare, quia non annumerasti creaturas possibiles. Huius conclusionis poterit reddi ratio petita ex impugnatione creaturarum possibilium infinitarum, ratio enim, quæ probat repugnare infinitas creaturas possibiles, probat omnes possibiles esse finitas, & habere aliquem terminum hunc, vel illum, cuius tantùm reneris rationem reddere, non verò cur potius detur hic, quam ille, cum tu non defendas hunc esse terminum, quo finiuntur creaturæ possibiles, & non alium distinctum ab isto. Instabis, si à nobis non assignetur terminus peculiaris, in re tamen singularis terminus datur, vltra quem non proceduntur creaturæ possibiles: de illo ergo inquiritur cur ille sit, & non alius, quo creaturæ possibiles circunscribantur. Respondeo, te non posse reddere rationem conclusionis, quam omnino ignoras, ac proinde cum nescias, quis sit terminus creaturarum possibilium, mirum non est te ignorare, cur ille præ aliis sit illarum terminus. Sicuti si ego modo ignorarem quis rem publicam regeret, ineptè à me peteretur ratio, cur potius ille qui de facto gubernat præ aliis guberner. Vnum tantùm tibi constare rectè dices secundum hanc sententiam videlicet creaturas esse finitas, cuius rationem reddes petitam ex repugnantia infinitarum possibilium. Adde repugnantiam illam, quam Deus cognosceret, si vera esset opinio, quæ creaturas possibiles veras esse affirmat, non pretendam esse ex numero præcisè, neque ex eo quod ratione illarum, quę existunt repugnaret alia creatura, qua numerus creaturarum augeretur. Quia præcisè ex simultate creaturarum tantùm repugnat illarum infinitas, & posset numerus ille quicumque esset, magis augeri, quin multitudo illius infinita euaderet: petenda ergo est repugnantia alius creaturæ possibilis non ex simultate illius cum præexistentibus, sed ex sua natura, sicuti modò non petitur repugnantia hircocerui ex simultate cum aliis creaturis, sed ex sua natura. Itaque si creaturæ possibiles essent finitæ: verbi gratia, mille, repugnaret vna supra mille, non quia non posset cum illis componi, seu quia simultas vnius supra mille diceret specialem repugnantiam, sed quia illa entitas secundùm se repugnaret. Ex eo autem quod repugnent infinitæ creaturæ ratione simultatis infertur esse certum illarum numerum, & repugnare augeri secundum vnam creaturam, non ratione simultatis, sed quia illa vna creatura in se repugnaret.

5. Tertiò obiicitur contra eandem sententiam. Post diem iudicij potest Deus mouere Cælum in infinitum: ergo sunt possibiles infiniti Cæli motus. Respondent nonnulli, motus Cælorum posse in infinitum procedere, nihilominus non esse infinitos, sed finitos, non termino aliquo determinato, sed indeterminato, & vago. Solutionem hanc latè impugnaui Puncto præcedenti, vbi probaui necessum esse entitates possibiles esse infinitas, vt existentes possint in infinitum augeri. Aliter respondet Arriaga, qui asserit, posse auctores illius opinionis respondere Deum non posse in infinitum Cælos mouere semper diuersis motibus, sed eorumdem repetitionibus. Eodem modo docet responderi posse ad argumentum, quod peti potest ex cogitationibus animarum futuris per totam æternitatem, quæ reperi debent, ne animus ad aliquod tempus perueniat, in quo cogitationes omnes insumpserit, ita vt non possit aliquid vltra cogitare. Contra hanc solutionem sic argumentor. Vt animus per æternitatem duraturus per totam æternitatem vt se possit cogitationibus exercere, illas debet reperere. Inquiro an animus possit infinitas repetitiones cogitationum finitarum conficere, vel finitas. Si finitas, perueniet ad statum, in quo finitas illas repetitiones insumpserit, & iam vltrà non possit, neque per repetitionem cogitationum, neque per nouas alias cogitationes intelligere. Si infinitas: ergo dantur infinitæ repetitiones cogitationum futuræ: ergo poterunt dari infinitæ aliæ entitates. Eadem enim est possibilitas, seu repugnantia infinitæ multitudinis in quacumque materia. Posset dici disparem esse rationem quia infinitudo cogitationum simpliciter est infinitudo, quia diceret infinitas vnitates distinctas, ex quibus multitudo infinita accrescit. Infinitudo autem repetitionum non esset simpliciter infinitudo, quia non diceret infinitas vnitates distinctas, quia repetitio cogitationum nihil dicet distinctum ab ipsa cogitatione cum qua identificatur, & sicut entitas reperita identificatur, sic repetitio identificata cum entitate, & vnitas repetitionis identificata cum eadem repetitione, & eadem entitas eamdem habet identitatem, vnde id quod nos significamus hoc conceptu: *hæc entitas fuit ter repetita*, tantùm dicit vnam simplicem entitatem cum vna simplici vnitate, quæ per connotationem ad negationem sui semper immediatè præcedentem repetitio dicitur. Ex simplici autem vnitate non potest consurgere infinita multitudo, imò neque finitus numerus, qui essentialiter dicit multitudinem vnitatum, à quibus non distinguitur, tantùm enim supra illas potest dicere quid extrinsecum, & intentionale, actum videlicet numeranris. Dices per repetitiones cogitationum multiplicari actiones, & durationes. Respondeo non multiplicari actiones, quia hæ non distinguuntur à cogitationibus vt ostendo Controu. 5. de anima puncto 1. Quod si distinguerentur propter eamdem rationem, propter quam repeterentur cogitationes essent etiam actiones reperendæ. Ad illud, quod dicitur de durationibus respondeo in mea sententia durationem non esse accidens reale superadditum rei duranti, & ita durationem repetendam esse secundùm totum id, quod diceret intrinsecum, tempus autem imaginarium extrinsecum non est quid reale, ac proinde de illo curandum non est, an sit quid finitum vel an sit quid infinitum.

Prædictam doctrinam non vulgarem esse existimo, nihilominus recedendum non est à communi sententia, quæ docet creaturas possibiles esse infinitas propter præcedens argumentum, quantumuis enim repetitio cogitationum dicat eamdem entitatem, & eamdem productionem, nihilominus si eadem cogitatio reperatur, potest Deus, & Angelus propriam cogitationem cognoscens dicere, hæc cogitatio nunc primò producitur, & postea dicere: hæc cogitatio nunc secundò producitur, & primò reperitur, & postea: hæc cogitatio ter fuit producta, & bis repetita: ergo illæ repetitiones poterunt annumerari: ergo constituent numerum, & si per totam æternitatem exhibeantur, multitudinem complent infinitam. Secundò incongruè, essent præuisæ cogitationes animo per æternitatem duraturo, si in eamdem cogitationum inopiam incideret, vt illi necessum sit ad cogitationes iam præteritas, & exercitas recurrere vt possit per æternitatem de obiectis pro suo arbitrio cogitare, quod respectu Bearorum indecentiam quandam præ se fert. 6.

Tandem communi sententiæ adhæreo, quia multis durum videtur Deum non posse infinitas creaturas producere & adeò exiguos terminos omnipotentiæ assignari, vt extra determinatum numerum creaturarum non possit aliam producere. Neque ignoro hoc argumentum Metaphysicè loquendo non multùm vrgere, quia omniporentia Dei etiamsi omnes creatiuæ repugnarent, intrinsecè eadem esset eademque potiretur infinitâ perfectione, quia tunc non 7.

posse

posse Deum infinitis creaturas producere proueniret ex defectu possibilitatis creaturarum, non ex defectu omnipotentiæ, quod eodem modo contingeret in vltro casu, si Deus non posset infinitas creaturas producere quod tribuendum esset ipsis creaturis repugnantibus, & nihil imperfectionis omnipotentiæ impingeret. Hæc ita se habent, nihilominus negari non potest dignius de Deo loqui, si dicamus ipsum posse infinitos effectus producere, & quibuscumque infinitis consideratis adhuc alios, & alios infinitos posse efficere, quam si illius omnipotentiæ exiguam quamdam materiam assignemus, vltrà quam non possit suam infinitam exercere virtutem. Demum quidquid sit de mente Concilij Constantiensis, & de auctoritate illius Catalogi, plerique viri docti censuræ notâ inurunt sententiam asserentem Deum posse certum numerum creaturarum producere, quibus productis non valeat aliam efficere, quorum censura aliquando non sine magnâ operâ forsan excuteretur. His moueor ad defendendam prædictam sententiam, etiamsi multis difficultatibus absolutus abirem si illam amplecterer, itaque ex dictis concludo neque ratione simultatis seu collectionis, neque ratione singularium creaturarum repugnare infinitas creaturas possibiles.

8. Obiecit Arriag. sect. 4. num. 45. Omnis multitudo finita potest successiuè percurri: ego si incipiamus annumerare creaturas omnes possibiles percurremus omnem multitudinem finitam illarum: ergo perueniemus ad numerum quemdam, vltrà quem non possimus procedere, cui si vna creatura addatur, iam multitudo illa erit infinita, finita enim esse non potest, cum multitudo, cui illa creatura superadditur includat omnes creaturas finitas: ergo erit finita, & non erit finita: non erit finita propter rationem iam traditam: erit finita quia vnitas addita finitæ multitudini non potest illam infinitam constituere, sed finitam multitudinem complet simplici vnitate excedentem priori, quam supponit. Respondent aliqui apud Arriag. posse attingi numerum quamdam finitum, cui Deus non possit simplicem addere vnitatem, neque finitas aliquas, sed teneatur infinitas illi adiungere, si vellet multitudinem numeri augeri. Hæc solutio probabilitate caret, quia vt benè Arriag. in numero illo, demus esse hominum, esset numerus oculorum duplo maior neque est quod liget manus Deo ad producendum vnum hominem ex infinitis possibilibus suprà quamcumque multitudinem producam. Sed demus Deum non posse aliquem hominem producere supra numerum illum. Deus cognoscit numerum illum, quem aduersarij maximum appellant, cur non poterit mente illi adiungere vnum hominem ex infinitis aliis, quos possibiles agnoscit? Certè id non tantùm Deus, verum etiam quilibet Angelus præstare potest, & eadem redit difficultas de numero maximo, quem confingit solutio, & de vnitate mente addita, sequitur enim multitudinem ex vnitate & numero mente cognitis resultare multitudinem finitam & infinitam.

9. Ait Arriaga ibid. num. 46. hoc argumentum apud neminem vidisse, & ingenuè fatetur nullam illi solutionem occurrere, ac proinde malè apertè dicere, solutionem non occurrere, quam aliquam exhibere, quam neque ipse, neque alius intelligere possit. Conabor ego solutionem adhibere, quam omnes facilè valeant percipere. Respondeo distinguendo illud primum antecedens: omnis multitudo finita, potest successiuè percurri: quælibet multitudo finita hîc & nunc assignata determinatè sumpta potest percurri concedo antecedens: multitudo vaga quæ potest in infinitum assignari potest percurri, ita vt non maneat multitudo alia maior finita percurrenda, nego antecedens. Est enim de ratione infiniti, vt semper sit vltra accipiendum, ita vt quod accipiatur sit semper finitum, & quod acceptibile restat infinitum sit. Neque in numero finito datur aliquis numerus determinatus, intra quem contineatur tota finita multitudo, sed assignata qualibet multitudine finita potest assignari maior alia, & rursus alia maior, & sic in infinitum. Itaque neque Deus potest percurrere omnes finitos homines contentos in multitudine finita, ita vt multitudini alicui finitæ non posset alium hominem addere, quo multitudo illa accrescat, & finita maneat, quia cum numerus finitus non habeat terminum determinatum, sed tantùm vagum, nullum habet vltimum, & ita Deus non potest terminum vltimum assignare, quia talis terminus non est.

10. Dices non dari multitudinem vagam in rerum natura, quam videtur solutio supponere. Respondeo omnem multitudinem finitam clausam in multitudine infinita, & ipsam infinitam multitudinem esse certam, & determinatam. Dicitur autem vagus terminus requisitus ad constituendam multitudinem finitam, vt sic in abstracto, sicut dicitur vagus equus requisitus ad equitandum, licet hic, & nunc equitatio necessariò facienda sit equo determinato.

11. Obiicit rursus Arriag. Cognoscat Deus pyramidem infinitam latere possibilem, tunc cognosceret primam lineam post punctum, in quo conuenirent ambæ costæ tantùm constare duobus punctis, secundam tribus, &c. Deinde cognosceret omnes lineas, quæ essent in pyramide illa, & cognosceret, quæ essent finitæ, quæ infinitæ. Deinde necessariò cognosceret inter finitas omnium maximam, quia aliqua illarum necessariò esset maxima, cùm nulla esset alteri æqualis. Rursus inquiritur: an linea illa, quæ succedit post maximam sit finita, vel infinita: non est finita, quia est maior maxima finitarum: non infinita, quia tantùm excedit lineam præcedentem finitam quantitate finitâ: ergo neque esset finita, neque infinita. Rursus esset finita, quia excederet tantùm quantitate finita præcedentem lineam finitam: esset infinita, quia excederet maximam finitarum: ergo implicat linea illa, in qua tot contradictiones includuntur. Respondeo facilè: possibilem non esse pyramidem infinitam, neque adhuc diuina mente concipi posse, quia de ratione infiniti est non habere terminum, neque figuram, & de ratione essentiali constitutiua pyramidis est habere figuram, & terminum.

12. Occurrit Arriaga & idem argumentum conficit in multitudine infinita Angelorum, quam Deus potest in infinitum percurrere annumerando duos, tres, quatuor, &c. quousque perueniat ad multitudinem infinitam, transactis iam multitudinibus finitis, de illa ergo multitudine immediatâ multitudini maximæ omnium finitarum inquiritur an sit finita, vel infinita: non finita, quia est maior maximâ finitarum, non infinita, quia excedit tantùm vnitate finita multitudinem finitam: finita propter hanc rationem: infinita propter præcedentem: ergo incidimus in manifestas implicationes, si concedimus multitudinem infinitam adhuc rerum possibilium. Hoc argumentum est difficillimum omnium, quæ contra naturam infiniti fieri possunt, tamen difficultati cedendum non est. Respondeo, multitudinem infinitam Angelorum possibilium intuitiuè cognosci à Deo vt est in se infinita, & eodem modo cognoscere vnitates singulas contentas in tali multitudine infinita, & similiter infinitos numeros, seu infinitas multitudines

titudines finitas contentas in multitudine illa infinita. Insuper concedo posse Deum in infinitum annumerare finitos numeros inuicem se excedentes; nego tamen posse cum hac proportione infinitos percurrere numeros, & posse cum eadem proportione multitudinum se inuicem secundum vnitatem simplicem extendentium totam multitudinem infinitam percurrere, quia omnes illæ multitudines cum hac proportione se inuicem excedentes licet in infinitum possint augeri, tamen sunt finitæ, ac proinde vltra illas extant aliæ infinitæ vnitates in illa multitudine infinita. Ad argumentum in forma adductum respondendum est negando illud antecedens: Deus potest producere totum infinitum annumerando duo, tria, quatuor, &c. ita vt audeat ad aliquam multitudinem finitam infinitæ immediatam, quia Deus non potest reperire in multitudine infinita multitudinem finitam, quæ in illa non est, & cum non sit in multitudine infinita aliqua multitudo infinita immediata infinitæ multitudini, ita vt inter ipsam, & multitudinem infinitam non sit alia maior multitudo infinita, mirum non est Deum non posse illam reperire: semper tamen concedendum est Deum posse in infinitum multitudines finitas inuicem se excedentes annumerare, quia excessus inter entitates finitas, in infinitum potest augeri, numquam tamen potest esse infinitus.

PVNCTVM IV.

An repugnet infinitum corporeum.

POTEST inquiri an repugnet aliquod corpus infinitè extensum, & an repugnent infinita corpora extensa, quorum quodlibet finitam habeat extensionem, quæ vix inter se differunt, & ita vtrumque simul definiam.

§. I.

Propria sententia.

1. SEntio repugnare corpus infinitum infinitè extensum absque vlla penetratione, & similiter infinita corpora non penetrata. Fauent huic conclusioni, quotquot affirmant absolutè repugnare infinitum corpus, & corpora infinita simul existentia. Hi sunt D. Thom. 1. part. quæst. 7. art. 3. & 4. Vasquez ibid. disput. 26. num. 1. Conimbr. lib. 3. cap. 8. quæst. 2. art. 1. Pereira lib. 10. Physic. cap. 11. Rub. 3. Physic. tract. 2. quæst. 3. num. 85. Albert. de prædicam. quantitatis disp. 4. quæst. 4. qui omnes absolutè asserunt repugnare corpus infinitum & multitudinem infinitam corporum. Ex his, qui infinitum actu existens non repugnare defendunt, nostræ, conclusioni partim fauet Fasolus 1. part. quæst. 7. art. 3. & 4. dub. 8. num. 4. vbi asserit non posse dari infinita corpora non penetrata, licet concedat ibid. num. 3. posse dari vnum corpus infinitum absque vlla penetratione, quæ ego non annecto, quia in illo corpore infinito infinitè extenso, quod concedit Fasol. posset Deus infinitas diuisiones efficere, quibus factis membra diuisa idem possent occupare spatium ac antea; ergo si corpus infinitum potest occupare infinitum spatium absque vlla penetratione, poterunt infinita corpora, in quæ diuidi potest existere absque vlla penetratione, negatio enim vnionis, seu diuisio non exigeret penetrationem, sine qua eadem corpora vnita poterant existere.

2. Vulgare est argumentum ad probandum repugnare corpus infinitum desumptum à duabus lineis in modum pyramidis ductis ab aliquo puncto profunditatis ad circumferentiam, quæ quo magis distarent à centro magis inter se distarent, sed distant infinitè à centro; ergo inter se infinitè distant: ergo illarum intercapedo esset infinita vt probat argumentum, & alias esset finita, quia clauderetur duobus terminis: ergo esset finita, & infinita. Non fido huic rationi, nam dicebam puncto præcedenti non posse dari adhuc possibilem pyramidem infinitam, & consequenter dicendum est non posse duci ab vno puncto duas lineas infinitas semper ductas per modum pyramidis, licet possint à puncto quolibet ad aliud in illo corpore assignatum in illam figuram duci, & in infinitum duci, hoc est longius, & longius illam figuram retinere, non tamen infinitè distare à centro sub illa figura, ita vt aliquod punctum lineæ pertinens ad pyramidum figuram possit à centro distare infinitè, hoc est infinita intercapedine interiecta.

3. Aliter conclusionem probo: Si daretur corpus infinitum infinitè extensum, posset Deus corrumpere aliquam illius partem. Verbi gratia viginti vlnarum, qua parte corrupta partes contiguæ partí corruptæ manerent diuisæ ab aliis. Demus ergo Deum illas partes diuisas, & distantes vnire, & localiter approximare: tunc vt partes ille approximarentur, deberet totum corpus moueri: ergo relinqueret aliquod spatium, quod antea occupabat: ergo aliquod spatium antea occupatum illo corpore infinito iam non illo occuparetur: ergo posset assignari, illud spatium, & dici corpus non pertingit hoc spatium, quod antea tangebat: ergo poterit assignari terminus talis corporis, spatium enim relictum esset terminus extrinsecus talis corporis, & spatium non relictum immediatum spatio relicto, seu pars occupans tale spatium esset terminus intrinsecus illius: ergo tale corpus esset infinitum vt supponitur, & esset finitum vt probat obiectio: ergo esset finitum & infinitum. Respondet Hurtad. Deum non posse vnire partes diuisas nisi per rarefactionem aliarum præcedentum, vel per nouam productionem partium supplentium spatium, quod occupabant partes corruptæ. Hoc tamen gratis & absque fundamento dicitur: imò contra rationem, quia quælibet pars corporis infiniti potest moueri, ergo totum corpus. Secundò demus Deum creasse à principio illud infinitum absque illis partibus, quas supponimus fuisse creatas, atque corruptas: certe tale infinitum non occuparet sine illis partibus idem spatium adæquatum, quod cum illis occuparet: ergo daretur aliqua pars spatij non occupata infinito producto sine illis partibus, quæ occuparentur, si cum illis produceretur: ergo talis pars spatij esset vltimus terminus corporis infiniti: ergo tale corpus esset finitum, & infinitum. Idem fit argumentum de quocumque infinito: quod si cum illis vlnis quantitatis super illas, quas habere supponitur, viginti vlnas spatij occupabit, quas modo non occupat, quæ partes spatij occupandi si producerentur illæ vlnæ, quæ modò non sunt productæ, essent vltimus terminus spatij, quod modò corpus illud occuparet: ergo illud spatium esset finitum, & infinitum: finitum, quia haberet terminum; infinitum, quia occuparetur corpore infinito non penetrato.

4. Respondet Arriaga non esse inconueniens infinitum claudi duabus vnitatibus vltra quas non progrediatur, dummodo partes contentæ intra illas duas vnitates, vel duo puncta sint impertransibiles. In hoc sensu asserit Arriaga infinitum posse habere vltimum,

vltimum, quam doctrinam prius docuerat Hurtadus. Eamdem amplexati sunt plures recentiores asserentes illa duo puncta vltima non esse propriè terminos, sed impropriè, quia terminus connotat rem terminatam pertransibilem, quæ si impenetrabilis sit etiamsi vltimum habeat, non dicitur propriè terminos habere. Ego sanè numquam percipere valeo infinitum habens partem vltimam, neque hanc à propriissimo termino distinguo, quam non posse distingui sic probo. De ratione infiniti non est, vt absolutè non possit pertransiri, quia æternitas, quæ fuit à parte antea fuit infinita & pertransiit, & dicimus Deum hucusque per æternitatem duralse: ergo de ratione infiniti est non posse ita pertransiri, vt præueniatur ab aliquo primo ad aliquod vltimum, ex ea parte, qua infinitum est: rem explico; Æternitas, quæ hucusque præcessit fuit infinita, in qua non poterit aliquod instans reperiri, quod sit primum: quod si reperiretur quæcumque mensura præteriisset infinita non diceretur, quidquid enim confingas inter certos, & determinatos dies, est tempus finitum, & non æternitas, alias dicam ego spatium viginti annorum esse infinitum, quia licet habeat primum & vltimum hoc non est contra rationem infiniti, neque quod id, quod est inter primum & vltimum iam pertransierit, erit contra eamdem rationem, quia etiam tota æternitas, quæ fuit à parte antea pertransiit. Dices in tota æternitate pertransisse infinitas partes, & in spatio viginti annorum tantum finitas præteriisse. Contrà: assererem ego in spatio viginti annorum infinitas partes præteriisse, & ex nullo capite in tua sententia conuinci potero esse finitas, cùm asseras inter primum & vltimum posse dari infinitum. Neque tu probare poteris ex alio capite partes præteritas in æternitate esse infinitas, nisi quia nulla est illarum prima: ergo tota ratio infinitatis desumenda est ex negatione primi, & vltimi, neque aliter docti & indocti infinitum concipiunt, nisi carens fine, & absque vlla parte extrema, seu prima vel vltima versùs illam partem, qua est infinitè protractũ.

5. Simili ratione probatur non posse Deum creare infinitam multitudinem corporum absque vlla ipsorum penetratione. Sic illam expendo: Nulla potest assignari multitudo infinita corporum, quæ occupet totum spatium, quod potest occupari: ergo quælibet relinquit aliquod spatium, quod non occupet: ergo spatium ab illa occupatum circumdatur spatio illo, quod non occupat illa multitudo: ergo habet terminum: ergo est finitum: ergo multitudo illa corporum est finita, quia quidquid finitum spatium occupat necessariò est finitum. Antecedens probo: Demus multitudinem esse lapidum habentium extensionem vnius palmi: potuit Deus eosdem lapides producere cum extensione duorum palmorum, sed si haberent extensionem duorum palmorum occuparent plus spatij, quàm occupant cum extensione vnius palmi: ergo cum hac extensione non occupant totum spatium, quod cum illa occuparent: ergo non occupant totum spatium, quod potest occupari: ergo spatium illud, quod non occupant terminus erit spatij his corporibus occupati: ergo hoc spatium occupatum erit finitum. Simile argumentum fit si Deus crearet infinitos montes, & in quolibet illorum crearet formicam, & postea destructis montibus relinqueret formicas, formicæ illæ immediatè applicatæ vel occuparent totum spatium, quod ipsis formicis & montibus occupabatur, vel non totum, sed totidem spatij, quot antea occupabant. Si non totum, ergo spatium occupatum terminaretur spatio non occupato: ergo esset finitum: ergo formicæ non essent infinitæ: ergo si velis defendere esse infinitas, cogeris asserere esse finitas & infinitas. Si dicas occupare formicas solas totum illud spatium, quod ipsæ & montes occupabãt, & singulos vngues infinitorum hominum, occupare totum spatium, quod occuparent infiniti homines, quorum erant vngues, quod dicit Maior in 1. dist. 4. q. 3. in 3. quem nonnulli sequuntur, rem dicis mirabiliorem, difficiliorémque intellectui hircocervis, & hippocentauris, in quibus nullus repugnantiam adeò manifestam inueniet, sicuti in tuo asserto reperitur. Mille modis eadem ratio expendi potest. Credet Deus infinitos montes, & in quolibet illorum infinitas formicas, vniat ex vna parte quantitatẽ formicarum, ex alia quantitatem montium: penetrentur hæ quantitates: quantitas formicarum, quæ infinita erit commensurabitur adæquatè cum quantitate montium, ita vt nulla sit pars montium cui quantitatis formicarum pars non respondeat? Si negatiuè respondeas: ergo pars illa quantitatis montium, cui non correspondeat pars quantitatis formicarum erit terminus, cui non se extender formicarum quantitas. Si affirmes quantitates has adæquatè commensurari, initam animi magnitudinem ostendes, minoribus difficultatibus semper meus cedet. Singulas formicas singulis montibus penetratas dum erant diuisæ vix minimam partem montium occupabant, & postea sine additione nouæ quantitatis, eo præcisè, quod vniantur, vel quod contiguæ sint (non enim obiectio vnionem exposcit, quæ eodem modo procedet de his corporibus contiguis) ita turgescent vt totos repleant montes absque noua quantitate, aut rarefactione?

Vltimò dico non repugnare infinitam multitudinem corporum penetratorum, neque corpus infinitum, cuius partes ita sint penetratæ, vt finitum tantùm occupent locum. Conclusio hæc probanda est ex solutione impugnationum, quas adducunt auctores oppositæ sententiæ, quarum plures procedunt contra multitudinem infinitam etiam rerum spiritualium; aliæ verò specialiter contra corpus infinitum & multitudinem infinitam corporum. De his §. seq. dicam vbi præcipua argumenta, quæ contra doctrinam traditam adduci solent referam, & soluam, aliis plurimis omissis, si enim omnia argumenta quæ contra infinitum auctores sunt meditati, referenda essent, infinitum hoc opus euaderet. Legatur P. Fasolus supra, qui per otium rem hanc acurè, doctè, & eruditè tractat. 6.

§. II.

Argumenta soluta.

EX S. Thoma q. 7. art. 3. hæc argumenta fieri solent: Omne corpus superficiem habet, sed infinitum non potest habere superficiem: ergo non potest dari corpus infinitum. Respondet Richard. in 1. dist. 43. art. 3. q. 3. §. 3. *Non oportet vt in corpore ex hoc, quod corpus est, sit superficies, quia non oportet quod sit superficies, nisi ex hoc quod sit finitum: finito enim accidentale est & comitans, & ideo ad imaginandum corpus non est necesse, imaginari corpus finitum.* Hæc Richardus. 7.

Ego semper auctoritatem D. Thom. ex corde veneratus respondeo corpus infinitum ad spatium finitum redactum vltimam posse habere superficiem in ordine ad locum, licet illam non possit habere corpus infinitum non penetratum, ideo concedo posse dari corpus infinitum penetratum, quod figuram habebit non infinitam absque vlla interpretatione, quod illa carebit. Eodem modo respondeo ad alia argumenta, videlicet esse de ratione corporis posse moueri & habere figuram, quæ non possunt conuenire corpori infinito, ex quo inferri intenditur implicare corpus infinitum, quidquid enim sit de veritate maioris, & de bonitate illationis, corpori infinito ad finitum spatium redacto motus, & figura competere possunt. 8.

9. Specialius contra noſtram ſententiam arguit Albertinus: repugnat quantitas infinitè extenſa: ergo repugnat infinita quantitas. Probo conſequentiam: Infinita quantitas exigit infinitam extenſionem, ſed implicante infinita extenſione implicat exigentia ad illam: ergo implicat quantitas, cui hæc exigentia intrinſeca eſt. Dicam in Metaphyſic. Controuerſ. 10. Punct. 2. poſſe dari relationem tranſcendentalem & virtutem productiuam realem, etiamſi illius terminus implicet, & eadem ratione poſſem concedere poſſe dari exigentiam infinitæ extenſionis, etiamſi extenſio infinita implicet. Volo tamen iuxta communiora principia argumentum diſſoluere: eſſentia quantitatis non conſiſtit primariò in exigentia extenſionis, ſed in exigentia impenetrationis, quæ conuenit toti quantitati ratione partium, quibus conſtat ex eo præcisè, quod quælibet illarum petit eſſe extra omnes, ſeu propriùs loquendo petit non penetrari cum alia à ſe diſtincta, ex quo fit poſitis quatuor partibus quantitatis, nullam eſſe intra aliam, & conſequenter eſſe extra tres alias exiſtentes, quod eſt per accidens reſpectu huius partis, quia cum hæc non petat exiſtentiam aliarum trium non petit eſſe poſitiuè extra tres illas, ſed tantùm non eſſe intra illas, quæ exigentia eadem eſt, ſiue exiſtant tres partes ſiue mille, ſiue infinitæ, quia hæc pars tantùm petit non eſſe intra aliam. Ex hoc infero, quod ſicuti poſſibilis eſt terminus exigentiæ huius partis, quando exiſtunt tantum aliæ finitæ compartes, ſic poſſibilis eſt quando infinitæ partes eidem coëxiſtunt cum ſemper ſit idem. Ex hoc infero, data quantitate infinita poſſibilem eſſe exigentiam quam habet quælibet pars illius, quod ſufficit vt poſſit dari exigentia in quacumque parte quantitatis, & conſequenter vt poſſit exiſtere tota exigentia, quam habet quantitas, quia hæc non eſt diſtincta ab illa, quam habent partes, & ſicuti reſpectu huius vlnæ quantitatis per accidens ſe habent aliæ vlnæ mediatè tantùm illi vnitæ, ſic reſpectu exigentiæ, quam habet hæc vlna quantitatis per accidens ſe habet exigẽtia, quam habent aliæ vlnæ mediatè, & ita, etſi repugnet coëxiſtentia terminorum, quos reſpiciunt exigentiæ diuerſarum vlnarum, cum non repugnet per ſe terminus huius, vel illius exigentiæ, neque repugnat hæc aut illa exigentia, neque vtriuſque coëxiſtentia, quæ per accidens ſe habet reſpectu vlnarum habentium exigentias, & reſpectu exigentiarum. Ad argumentum in forma propoſitionẽs has diſtingue. Quantitas exigit extenſionem immediatè, nego; exigit impenetrationem immediatè, & mediatè extenſionem, ſubdiſtinguo: indiuiſibiliter ratione totius quantitatis, nego, non enim petit tota quantitas eſſe extra ſe ipſam: ratione ſingularium partium, concedo. Propoſitionem aliam videlicet infinita quantitas petit infinitam extenſionem hac ratione diſtingue: infinita quantitas petit infinitam extenſionem immediatè ratione ſui, nego. Iam enim dixi corpus non exigere vnam partem eſſe extra aliam ratione totius, ſed ratione partium, quarum vna petit eſſe extra aliam: ratione partium ſubdiſtinguo, ita vt aliqua illarum petat extenſionem infinitam nego, ita vt quælibet petat extenſionem finitam, & per accidens, ex coëxiſtentia infinitarum partium, exigatur infinita extenſio, concedo: ergo repugnante infinita extenſione repugnat terminus, quem exigit infinita quantitas indiuiſibiliter ratione totius, nego ſuppoſitum, quem exigit quantitas ratione partium, ſubdiſtinguo; quem exigit aliqua pars illarum vel quem per ſe exigunt omnes, nego conſequentiam, quem per accidens exigunt ex coëxiſtentia infinitarum partium, concedo conſequentiam: ergo repugnante infinita extenſione, repugnat infinita quantitas, nego conſequentiam.

Aliter alij obiiciunt: Multitudo illa corporum, quam nos dicimus poſſe creari à Deo, & eſſe infinitam, ſi ponereturin ſpatio abſque illa penetratione occuparet ſpatium finitum: ergo quando eſt penetrata eſt finita, corpora enim quæ ſine penetratione finitum ſpatium occuparent neceſſariò ſunt finita. Reſpondeo corpora illa infinita, quæ nos dicimus poſſe coëxiſtere penetrata abſque vlla penetratione poſita, occuparura ſpatium infinitum ex eo, quod infinita ſint, & ſpatium finitum vt intendit obiectio, quæ contradictio vt bene notat P. Faſolus non infertur ex eo quod dentur infinita corpora, ſed ex eo quod dentur abſque vlla penetratione. Alia argumenta, quæ non ſpecialiter pugnant contra multitudinem infinitam corporum, ſed contra omnem multitudinem etiam rerum ſpiritualium ſoluam Puncto ſequenti. 10.

PVNCTVM V.

An repugnet multitudo infinita rerum ſpiritualium & infinita intenſio.

SIT CONCLVSIO. Non repugnat infinita multitudo Angelorum, neque infinita qualitatis intenſio. Ita P. Faſolus 1. p. art. 3. & 4. Hurtadus diſput. 13. ſect. 2. Arriaga diſtinct. 13. ſect. 4. & alij plures apud P. Faſolum, vnica concluſionis ratio eſto: non poſſe aſſignari aliquam repugnantiam his infinitis, hanc probat ſolurio argumentorum, quibus oſtendi intenditur repugnantia. 1.

Obiic. primò. Dentur infiniti Angeli, quorum ſinguli ſingulos habeant gradus gratiæ: ſi Deus vellet ex eiſdem gradibus gratiæ dare cuiuſque Angelo duplicem gradum gratiæ, nullo facto additamento graduum, vel poſſet dare omnibus Angelis binos gradus gratiæ, vel non. Si dicas poſſe, manifeſtam dices implicationem, quia tot erant gradus gratiæ, quo Angeli, & non plures: ergo iidem gradus modo inter eoſdem Angelos ita diſtribuendi ſunt, vt quilibet Angelus duos ſortiantur gradus. Sanè ſi fieret vt in ſolutione traditur, nulla illuſtrior chimæra mente poterit fingi, quàm re conceditur. Si non poteſt Deus omnibus Angelis duos gradus gratiæ dare: ergo illi gradus finiuntur: ergo non ſunt infiniti. Reſpondeo Deum non poſſe dare ſingulis Angelis duplicem gradum gratiæ, ſed tot ſine aliquo eſſe futuros, quot eſſent qui duplicem gradum ſortirentur, & hos futuros eſſe infinitos, ſicut illos, nego tamen hinc inferri gradus gratiæ non eſſe infinitos, quia non eſt contra rationem infiniri totum inſumi, & finiri, ſi ex illo ſumantur ſimul infinitæ partes, ſed tantùm eſt contra illius rationem finiri, ſi ſucceſſiuè ex illo ſumantur in quolibet inſtanti partes finitæ incipiendo ab hac parte temporis. Si enim Deus ab æterno Angelos creaſſet vſque ad hoc inſtans in ſingulis horis creationes infinitæ pertranſiſſent, quod ſi hos omnes Angelos infinitos in hoc cubiculo conſtituiſſet, etſi infiniti eſſent, Angelos non haberet vt in duplici cubiculo Angelos conſtituerer. Ita ſi Deus reſumeret ſingulos gradus gratiæ, quos infiniti Angeli haberent, & ab hoc inſtanti inciperet conferre duplicem gradum gratiæ huic Angelo in hoc inſtanti, & duplicem alium gradum alij Angelo in inſtanti ſequenti, & ſic in reliquis, numquam inſumerentur illi gradus gratiæ, ita vt ad vltimum binarium perueniretur. Si tamen illos veller Deus in inſtanti per binarios ſimul diſtribuere ſingulis Angelis, gradus non haberet in illa multitudine, vt omnes poſſent duplicem gradum diſtinctum ſortiri. 2.

Inſta

3. Instabis : in illa collectione graduum essent infinitæ vnitates: ergo essent infiniti binarij, quia ex finitis binarijs fieri non possunt infinitæ vnitates : nulla enim vnitatum finita multitudo bis reperita potest infinitam multitudinem constituere : ergo possent infiniti binarij inter infinitos Angelos distribui, ita, vt quilibet Angelus binos gradus reportaret. Rursus si Deus ex illis binarijs singulas vnitates corrumperet, manerent iterum infinitæ vnitates : ergo manerent similiter infiniti binarij, ex quibus eadem multitudo Angelorum posset ita gradibus binis gratiæ donari, vt quilibet Angelus duobus potiretur gradibus, & sic in infinitum possent infiniti binarij fieri, ex quibus singulæ vnitates corrumperentur, & iterum ex relictis vnitatibus alij binarij fierent, & sic in infinitum procedi potest, quod quidem eximium videtur infiniti sacramentum non fidem, sed fictionem exuperans. Mysterium facilè aperiam. Ex illis gradibus infiniti fierent binarij, quos infiniti Angeli ferre possent singuli singulos gratiæ binarios, non tamen omnes Angeli, qui antea simplici gradu gratiæ gaudebant binos gradus gratiæ consequentur, aliud enim est infinitos Angelos infinitis binarijs donari : aliud omnes Angelos, qui vnum gradum habuerant, modò duplicem obtinere. Primum est verum: hoc secundum est falsum, multitudo enim Angelorum, qui habuerunt simplicem gratiæ gradum esset duplo maior multitudine illorum, qui modò duplicem habent, etsi vtraque sit multitudo infinita, quia dari potest vnum infinitum maius alio. Ex hac doctrina facilè soluuntur reliqua quæ supra obijciebantur: dico enim in quacumq; multitudine infinita esse infinitos binarios, quorum si singulæ vnitates corrumpantur remanebunt infinitæ vnitates, ex quibus fieri poterit alia multitudo binariorum, quæ si iterum per binarios distribueretur inter Angelos qui ex multitudine præcedenti corruptionem singularem vnitatum binos gradus habuerant, nunc sufficeret, vt dimidia pars illorum binos gradus reportaret, quæ pars dimidia includeret infinitam multitudinem Angelorum vix repetendam, ne superaretur multitudine præcedenti vnitatum corruptionem.

4. Obiic. secundò. Infinitum categorematicum includit in actu totum illud, quod syncategorematicum includit in potentia : sed non potest dari in actu totum illud, quod infinitum syncategorematicum includit in potentia : ergo non potest dari infinitum categorematicum. Maior probatur, quia infinitum categorematicum, & syncategorematicum ex eo distinguuntur quod categorematicum dicit actu existens, quod syncategorematicum dicit in potentia. Minorem probo : Productâ quacumque multitudine potest rursus produci aliud individuum eiusdem rationis : ergo illa multitudo producta non includit totum, quod includit infinitum syncategorematicum, in quo includebatur individuum illud, quod remanet producibile, & hac multitudine producta nondum productum est. Respondeo, infinitum categorematicum includere infinitam multitudinem, quam syncategorematicum includebat, quia syncategorematicum non solùm dicit quamcumque multitudinem infinitam possibilium, sed totam illorum collectionem & infinitas multitudines infinitas, & non solùm omnes infinitas multitudines, sed omnia individua possibilium. Categorematicum autem etsi dicat infinita individua existentia, non tamen dicit existentia omnia existibilia, vnde non solùm distinguuntur infinitum categorematicum, & syncategorematicum, ex eo, quod categorematicum dicat entitates existentes, & syncategorematicum possibiles, sed ex eo quod categorematicum tantùm dicit multitudinem infinitam, extra quam aliæ possunt superesse ; syncategorematicum autem dicit totam collectionem possibilium, extra quam neque singularis vnitas existit.

Obiic. tertiò. Si qualitas posset esse infinitè intensa, posset esse visio Dei infinitè intensa : ergo posset dari visio comprehensiua Dei. Concedo antecedens, & nego consequentiam, non enim ex eo, quod visio esset infinita esset comprehensiua, quod constabit ex dicendis Controu. 5. de anima, Punct. 5. vbi naturam comprehensionis explico. 5.

Obiic. quartò. Si daretur grauitas infinitè intensa motus localis esset infinitè velox : ergo esset in instanti : Antecedens probatur : quò intensior est grauitas, velocior est motus : ergo si grauitas est infinitè intensa motus erit infinitè velox. Respondeo negando primum antecedens, & distinguendo secundum, quod in confirmationem primi adducitur. Quò intensior est grauitas velocior est motus intra certam latitudinem, vltra quam non potest motus velocitas crescere, concedo : absolutè, nego. Deinde nego consequentiam. Ratio distinctionis adductæ est, quia in mea sententia motus, quo indiuisibile mobilis per quatuor indiuisibilia temporis quatuor indiuisibilia spatij percurrit est summè velox, & de potentia Dei absoluta non potest dari velocior alius, nisi fiat sine transitu per medium, vel præsentiam repetitam eiusdem mobilis in duplici loco in eodem tempore, quod cùm non possit præstare grauitas, nõ potest quantumuis intensa sit motum velociorem producere. Vnde cùm ad illum velocitatis gradum peruenerit motus, vt absque vlla morula fiat, quantumuis accrescat grauitas non accrescet illius velocitas, quæ iam tetigit summum gradum, quem habere potest. 6.

Obiic. quintò ex P. Valentia 1. part. quæst. 7. art. 3. punct. 3. §. *mihi verò*. Omnis multitudo eo ipso quod existat, habet vltimum : ergo non est infinita, est enim de concepeu infiniti vltimum non habere. Antecedens probatur : Vltimum est illud vltra quod simul cum reliquis omnibus non est aliud, sed in omni multitudine existente præter vnam aliquam eius partem simul cum reliquis omnibus collectiue sumptis non est alia pars eiusdem magnitudinis : ergo illa est vltima. Rectè notauit P. Fasolus secundam hanc vltimi definitionem mensem Ianuarium vel Aprilem posse dici vltimum mensem anni, quia præter Aprilem simul cum reliquis mensibus non est alius mensis eiusdem anni. Respondendum est, negando primum antecedens, & secundum, in quo adducitur definitio vltimi. Vltimum enim est, *quod existens post omnes alias compartes illud præcedentes, non habet aliam posteriorem se.* Et cùm possit dari multitudo, in qua nulla sit pars, quam reliquæ omnes præcedant, potest dari multitudo, quæ non habeat partem vltimam. 7.

Obiic. sextò. Si posset dari infinita gratia habitualis, posset homo constitui in statu, in quo non posset vltra mereri, consequens est falsum. Respondeo negando antecedens, quia postquam homo haberet infinitam gratiam, posset hæc augeri per nouos gratiæ gradus : quod si fieri non posset, non esset ex defectu valoris meritorum, sed ex impossibilitate augmenti. Adde, quod si ex hoc capite repugnaret gratia infinita, non idco repugnaret infinitus calor, quia hæc repugnantia etiamsi in gratia reperiretur, in calore reperiri non posset. 8.

Obiic. septimò ex Albertino. Si darentur infiniti Angeli, hi omnes distinguendi essent in specie, sed omnes species inæquales in perfectione sunt : ergo darentur species infinitè perfecta. Hæc obiectio impugnat infinitas species, non solùm existentes, sed etiam possibiles, cui ex professo faciam satis 9.

Punct.7. vbi probabo ex hoc excessu speciem infinitarum non sequi illarum aliquam esse infinitam. Eodem argumento vtuntur aliqui ad probandum repugnare infinitam intensionem, si gradus qualitatis sunt infiniti intensi, & vnus perfectior alio, quod hîc non expendo, quia idem est de his gradibus, ac de speciebus distinctis. Reclamant illius Patroni asserentes hîc specialem habere difficultatem, quæ non est in speciebus, quia ipsi non inferunt aliquem gradum intensum habere infinitam perfectionem, sed toti intensioni infinitam perfectionem inesse, quia tota graduum perfectio inest vni qualitati intensæ, & tota infinitarum specierum perfectio non inest alicui composito ex illis speciebus. Si semel concedatur gradus singulos finitam perfectionem habere, eadem est ipsissima ratio, siue gradus sint æquales, & non subordinati, siue subordinati, & se inuicem excedentes. Eadem enim ratio, seu repugnantia est vt ex infinitis entitatibus æqualibus, quarumque quælibet finitam habet perfectionem, resultet vna perfectio simpliciter infinita, ac vt resulter ex finitis entitatibus inæqualibus, quarum quælibet habet finitam perfectionem. Ad illud quod dicitur de intensione quæ includit perfectionem omnium graduum, Respondeo, non dari in intensione aliquam perfectionem, quæ immediatè afficiat indiuisibiliter totam intensionem; ac proinde etiamsi intensio includat totam perfectionem graduum, illam includit dispersam per infinitos gradus & semper intra genus perfectionis creatæ, & secundùm quid cum dependentia à principio effectiuo, quæ opponitur cum ratione infiniti simpliciter, & per essentiam, quod dicit essentialiter independentiam ab omni causa.

10. Obiiciunt octauò docti & peracuti recentiores omnibus præcedentibus longè difficilius argumentum. Designet Deus Angelos mente sua omnibus diebus, quos per æternitatem cognoscit successiuè esse futuros, ita vt cuilibet diei singulatis Angelus correspondeat, hi Angeli erunt infiniti, quia tot erunt, quot sunt dies imaginarij per æternitatem futuri, & quot essent dies reales, si cælum per æternitatem esset perpetuò mouendum; aliàs erunt finiti: ergo finiti, & infiniti: ergo implicat illa Angelorum multitudo. Illos Angelos futuros, esse finitos sic probo. Si Deus ex hoc instanti in qualibet hora vnum Angelum ex illis produceret, nullâ horâ relictâ in qua non produceret Angelum, non posset ex illa multitudine in omnibus horis Angelum distinctum producere, quia horarum multitudo maior est multitudine dierum, & consequenter maior multitudine Angelorum, quæ æqualis est dierum multitudini: ergo essent aliquæ horæ, quibus nullus Angelus producendus responderet: ergo cognosceret Deus, ad has horas non peruéniet productio Angelorum, quæ ab hac hora incipit: ergo illi Angeli correspondebant horis, quæ haberent primam, & vltimam: ergo horis finitis: ergo essent finiti. Diceret aliquis ex Maiore, cuius doctrinam Conimbr. sunt sequuti multitudinem illam infinitam correspondentem singulis diebus sufficientem esse, vt corresponderet singulis horis, & singulis instantibus æternitatis, quia in infinito multitudinis non sunt plures numeri centenarij, quàm millenarij, neque plures vnitates quàm centenarij numeri, & ita in infinito horarum plures non erunt dies, quæ viginti & quatuor horas includunt, quàm sunt singulæ horæ. Quod si obiicias illud principium: totum est maius sua parte, respondent Conimbr. 3. Physic. cap. 8. quæst. 2. art. 4. ad 2. intelligendum esse de toto finito, non de infinito, in quo locum non obtinet. Sanè huius conditionis naturam infiniti defendere non est illud tueri, vt benè notauit P. Fasolus dubit. illâ 12. num. 40. sed omnibus irridendum proponere, est enim lumine naturæ notum infinitam multitudinem plures vnitates, quàm numeros millenarios includere, siquidem quilibet numerus millenarius, mille dicit vnitates millenario numero respondentes.

11. Viderunt recentiores hoc argumentum ipsam æternitatem animorum à parte post futuram impugnare, in qua manifestam habet instantiam, & ita non illud proponunt vt animum conuincant, sed vt illius difficultate seu fallaciâ, quam afferunt hucvsque deprehensam non esse, intellectum cuiusque vincant. Intendo prædictæ difficultati satisfacere; sic respondeo. Affirmo multitudinem illam Angelorum, quos Deus singulis diebus æternitatis designauit esse infinitam. Deinde nego, posse Deum ab hac hora per singulas horas perpetuò absque illa interruptione singulos Angelos producere, ita vt nullus restet producendus. Et similiter nego, posse Deum mente designare singulos Angelos singulis horis incipiendo ab hac hora, ita vt nullus illi Angelus superfit, cui hora non correspondeat, neque vlla sit hora intermissa sine Angelo in tota illa serie horarum, quæ Angelos productos, vel mente diuina continet assignatos. Forsan rationis facilitas difficultatem conclusionis superabit: supercilio depositio, attendas obsecro: Vt Deus assumat horas, quibus illi Angeli, vel reali productione, vel mentali assignatione adæquatè correspondeant, ita vt nulla hora sine Angelo superfit, ex his, quas desumpsit, neque vllus Angelus superfit sine aliqua illarũ horarũ, debet Deus sumere infinitas horas, quia Angeli sunt infiniti: ex alio capite non debet sumere omnes horas, quæ sunt ab hoc instanti per totam æternitatem, quia harum multitudo superat multitudinem Angelorum, vt per se notum est. Sed incipiendo ab hac hora non potest sumere infinitas horas nullâ interceptâ, quin totam æternitatem assumat, quia vbicumque sistat horarum assumptio terminum habebit, & erit verum dicere, hæc est vltima hora assumpta, & illa fuit prima: ergo ab hac hora non potest Deus assumere horas nõ interruptas, quibus illa Angelorum multitudo correspondeat, quælibet enim multitudo continua horarum, quæ ab vna incipit hora, & non replet totam æternitatem finita est, quæ non sufficit vt infinitæ Angelorum multitudini infinitæ correspondeant. Debet ergo Deus vt illi multitudini Angelorum horas assignet, quæ ab hac incipiet illas assignare cum aliqua interruptione, quia ex horis interruptis bene potest Deus infinitas assumere, quin totam assumat æternitatem: si enim Deus tertiam quamque horam ex his quas agnoscit desumat, alia intermedia semper relicta, tam horæ relictæ, quàm assumptæ erunt infinitæ, quia neque multitudo horarum, quas Deus assumit, neque multitudo horarum, quas reliquit, aliquam vltimam habebit, neque vna multitudo erit post aliam, neque erit alterius terminus, & hac ratione incipiendo ab hac hora poterit Deus duplicem multitudinem horarum distinctarum assignare. Si verò ex hac hora velit duplicem multitudinem horarum non interruptarum mente designare, non poterit vtramque infinitam assignare, quia cùm horæ æternitatis sint futuræ successiuè, si horæ vtriusque multitudinis non permiscentur, vna multitudo erit adæquatè post aliam, cuius multitudinis prima hora erit terminus multitudinis præcedentis, & ita multitudo, quæ priùs præcedebat terminum habebit à parte post, & cùm ab hac inceperit hora, illum habebit à parte antea, & à parte post, & ita vtrimque erit finita.

12. Ex hac doctrina infero pro solutione aliorum argumentorum quæ eamdem continent difficultatem, quod si Deus ex omnibus diebus quos videt per æternitatem futuros vellet certum numerum dierum

V-g.

v.g. viginti dies mente excludere, non posse reliquam multitudinem ab hac die absque vlla dierum interruptione cognoscere. Ratio est manifesta, quia vel cognosceret multitudinem illam, à qua decem dies sunt ablati ab hac die absque vlla interruptione tendere per totam æternitatem, vel cognosceret non peruenire ad totam æternitatem; si cognoscit tendere ab hac die per totam æternitatem: ergo nullus dies ex illa fuit ablatus: si cognoscit non tendere vsque ad totam æternitatem, illud, quod restat, & hæc dierum series non attingit, erit æternitas, quia post quemquem diem æternitatis assignatum adhuc restat æternitas; ergo non solùm decem dies æternitatis sunt ablati ab hac dierum multitudine, sed quædam integra æternitas. Secundò si hæc series dierum, quæ ab hoc die incipit, totam æternitatem non attingit, datur aliquis dies, quem non attingit: ergo ille erit terminus seriei dierum, quia cum tota illa sit absque vlla interruptione, si non includit hunc diem, neque includet alium, qui post hunc existet. Rationem totius doctrinæ claram accipe: vt ego à diebus, quos includit annus decem demptis reliquos omnes absque vlla interruptione assumam incipiens à prima die Ianuarij, necessariò debeo relinquere decem vltimos, & non alios, quia si relinquo aliquos existentes ante decem vltimos, postea vel assumo dies illos, qui sunt post decem relicti, vel non. Si non illos assumo iam non tantùm reliquo tantum decem dies, sed decem & alios, qui sunt post illos. Si illos assumo ergo iam non assumo dies omnes distinctos à decem, quos relinquo absque vlla diuisione interceptos, sed interruptos decem diebus relictis. Ex hoc infero, quod si essent assumendi dies omnes, qui ex hac die erunt in æternitate absque vlla interruptione decem tantùm relictis, & assumptio dierum ex hac die esset inceptura, relinquendos esse decem dies vltimos, post quos nullus alius esset, & cum in æternitate non sint aliqui dies vltimi, post quos alij non sint, fit non posse incipiendo ab hoc die recenseri sine vlla interruptione dies omnes ab hac die futuros per æternitatem decem tantùm demptis, sed dies absque hoc recensendos absque interruptione debere esse omnes, qui in æternitate erunt, vel debere relinqui infinitos non recensitos, & recensitos omnes esse finitos, quia haberent primum, & vltimum. Hanc obserua doctrinam, pro pluribus argumentis, quæ fieri possint, contra infinitum permanens & præcipuè successiuum, quæ ex illa facilè soluentur, & non sine maxima mei scribentis, & tui legentis molestia possent hic adduci. Deficiet enim æternitas argumentis, quæ contra æternitatem, & contra quodlibet infinitum possunt adduci.

PVNCTVM VI.

Nonnulla expediuntur de infinito.

1. DEINDE VM est an vni infinito possit aliquid addi, vel detrahi, an sit capax augmenti, an possit dici maius, vel minus, æquale vel inæquale respectu alterius. Plerique hæc disputant antequam naturam infiniti, & possibilitatem, aut repugnantiam illius vt existentis definierint, ex quo fit ipsos confundere repugnantias, quas includit subiecti existentia, quam supponunt, illisque vti ad probandum nullam ex his proprietatibus infinito competere posse. Statuendum est vt ordinatè procedat disputatio, quodnam infinitum existat, vel existere possit, & de illo inquirendum an capax sit proprietatum, de quibus procedit disputatio. Vel si velimus disputationem hypotheticam facere, debemus supponere infinitum existere, etiamsi repugnet, & denoratis repugnantiis, quas diceret ista existentia, inquirere, an alia noua assurgeret ex proprietatibus, quas inquirimus.

Dico primò. Infinitæ multitudini Angelorum potest addi, & adimi alia multitudo finita, aut infinita. 2.
Probo clarè: In multitudine infinita Angelorum sunt infiniti binarij: ergo si mente Deus adimat vnam vnitatem à quocumque binario permanebunt infinitæ vnitates: ergo illis ablatis adhuc maneret multitudo infinita. Neque dicere potes Deum non posse adhuc mente præcindere singulas vnitates à singulis binariis, quia hoc non repugnat ex connexione entitarum inter se, quia quilibet Angelus, ex his, quos claudit hic binarius, est independens ab alio in esse & cognosci, potuit enim Deus suppositâ creatione cuiuscumque alterum non creare, neque repugnat ex natura infiniti, quia ex eo quod multitudini infiniti repugnaret illa separatio, non fieret non posse Deum illam exhibere, sed illa exhibita infinitam multitudinem esse extinguendam, sicuti ex eo quod a numero binario non possit demi aliqua vnitas, non fit Deum non posse demere vnitatem ab illa multitudine, quæ denarium perficit, sed demptâ illâ vnitate non permanere denarium, ac probaui demptâ vnitate à quocumque binario incluso in multitudine Angelorum manere vnitates infinitas & multitudinem infinitam: ergo non est contra rationem infiniti vt sic, vt ab illo aliquid adimatur, neque consequenter vt illi aliquid addatur, quia potest illi restitui, quod demptum fuit, vel potuit creari sine illo, quod illi postea ablatum, illúdque acquirere in mensura, in qua fuit ablatum, aut in alia posteriori, quod esset propria infiniti additis.

Addit P. Fasolus dub. 4. num. 3. infinitum esse capax multitudinis quatenus est finitum, non verò quatenus est infinitum. Id ego percipere m, si P. Fasolus loqueretur de infinito extensionis, quod versus vnam partem infinitam extensionem haberet, & non versus aliam, in infinito vero multitudinis Angelorum, in quibus nullus est ordo, id ego non percipio, neque scio, quomodo potest addi illi multitudini, nisi quatenus est infinita, cum ipsa si tota sumatur vnitates infinitas semper includat. Hanc diuersam acceptionem infiniti quatenus est finitum, & quatenus infinitum est, explicat doctus Fasolus dub. 3. num. 8. his verbis: *Etenim cùm quodlibet infinitum nihil aliud sit, quam vnitas infinities replicata, & consequenter quodlibet infinitum replicatum infinities est impossibile dari aliquod infinitum, in quo non sint assignabiles partes finitæ, & partes infinitæ: vnde oritur vt quodlibet infinitum considerari possit, aut debeat & quatenus finitum, & quatenus infinitum: quatenus constat partibus formaliter vt infinitis, est infinitum, quatenus constat partibus formaliter finitis est finitum.* Hæc sunt Fasoli verba, quid rei habeant videamus. Continuum constat partibus finitis, & infinitis, & nihil aliud est, quàm vnitates infinities repetitæ vt doctè docet Fasolus, ita tamen constat partibus finitis, & infinitis, vt finitæ partes includantur in infinitis, quibus constat infinita multitudo, & ita constat his partibus finitis inclusis in infinitis vt partes finitæ per se solas quatenus distinguuntur ab aliis non possint constituere adæquatè multitudinem infinitam, neque illa multitudo infinita, seu illud infinitum possit constare partibus tantùm finitis, vt per se notum est. Deinde certum est, partes illas, quæ in multitudine sunt infinitæ, & totum infinitum quatenus infinitum componunt consideratas distributiuè, & seorsim sumptas esse finitas, hoc est, illarum quamlibet finitam esse. Ex his examino propositionem illam Fasoli 3.

infinitum consideratum quatenus constat partibus, vt formaliter finitis finitum est. Illud vt formaliter finitis, dicit vt formaliter in multitudine finitis vel vt formaliter quælibet illarum partium est finita; si dicat vt formaliter quælibet illarum seorsim sumpta est finita, falsa est propositio, quia infinitum vt formaliter infinitum constat vnitatibus infinities repetitis, quarum quælibet est finita, non enim potest aliter infinitum, vt infinitum constitui, nisi per partes quarum quælibet sit finita. Si dicat quatenus constat partibus formaliter finitis in multitudine, vel sic vti quatenus adæquatè constat partibus hoc modo finitis, vel quatenus inadæquatè constat ex illis; hoc est ex illis, & ex aliis infinitis. Si dicat quatenus adæquatè constat ex illis finitis præcisè sumptis, nego suppositum, infinita enim multitudo non potest considerari sub nullo respectu constans partibus finitis sumptis præcisè, id enim, quod ex illis constat præcisè non est infinitum, sed pars quædam finita inclusa in infinito. Si dicat quatenus constat partibus finitis, & aliis infinitis, ex quibus essentialiter constat multitudo infinita, & sine quibus sub nullo respectu potest cognosci, nego sub hac ratione multitudinem illam esse finitam, sed infinitam, quia quæcumque multitudo infinita assignata formaliter constat ex hoc millenario finito in illa incluso, & ex aliis vnitatibus infinitis, quæ simul cum millenario componunt hoc infinitum.

4. Infinitum secundùm extensionem quantitatiuam dari nequit, vt suprà dixi: quod si daretur vel esset infinitum vndequaque, vel infinitum tantùm versùs vnam partem: si esset infinitum vndequaque addi non posset, quia additio debet fieri per extensionem ad aliquod spatium, quod antea non attingebat: cùm autem nullum deberet esse spatium, quod infinitum non attingeret, aliàs illo terminaretur spatium, quod occupabat, & infinitum non esset, nullum esset spatium, in quo posset fieri additio. Quod si intendas probare futurum esse spatium, quod illud infinitum non attingebat, in quo additio fieri posset, destruis suppositum, videlicet corpus illud occupare infinitum spatium, quia eo ipso, quod probes dari aliud spatium vltra illud, quod occupabat corpus, probas spatium occupatum esse finitum: vel ergo non supponas existere infinitum, vel illud iam suppositum non impugnes. Si corpus esset finitum versùs vnam partem, & infinitum versùs aliam: v.g. si daretur linea, quæ ab hoc puncto inciperet, & versùs Orientem in infinitum procederet, & esset infinita, non posset addi versùs illam partem, quæ est infinita, nec incrementum recipere. Prior pars conclusionis in præcedenti continetur. Posterior suadetur facilè: primus palmus lineæ, qui vnitur secundo, eodem modo se habet siue secundus vniatur tertio siue non vniatur, sed si secundus non esset vnitus tertio, & tertius quarto, & sic in infinitum posset vniri alij palmo versùs illam partem, quà terminum habet: ergo etiam quando talem vnionem mediatam haberet cum aliis palmis, poterit versùs illam partem, quà est finita alij palmo vniri. Secundò si à linea, quæ incipit ab hoc puncto sparij *A*, præcideretur primus palmus, maneret infinita: ergo non est contra rationem infiniti, vt ab illo aliquid detrahatur: ergo non erit contra illius rationem vt aliquid illi superaddatur. Recognosce dicta suprà de additione, & detractione infiniti secundùm numerum.

5. Obiic. recentiores: si linea, quæ incipit ab hoc puncto, & tendit versùs Orientem posset addi palmus quantitatis postquam haberet illum palmum posset incipere ab eodem puncto: tunc vel occuparet aliquod spatium versùs Orientem, quod antea non occupabat, vel idem indiuisibiliter occuparet. Si dicas idem occupare, teneris componere quomodo eadem linea cum hoc palmo quantitatis, & sine illo idem spatium occupet: si occuparet maius spatium: ergo antea non occupabat spatium infinitum. Vt primum hanc obiectionem legi, decreui priùs tractare an posset dari infinitum, & postea an posset addi, ne difficultates confunderem. Hoc argumentum procedit contra infinitam extensionem lineæ, non contra illius additionem, quod manifestè ostendatur, quia idem omnino argumentum conficies si fingas, vel supponas eandem lineam sine aliqua additione incepisse ab alio palmo magis immediato orienti, quam iste, à quo incipit, & ob hãc rationem, aliásque huiusmodi nego lineam infinitam infinitè extensam, quam non posse dari probat obiectio, non verò non posse addi ex suppositione, quod detur. Eodem modo philosophandum est de infinito, secundum temporis extensionem, seu de motu successiuo infinito, qui ab æterno, vel in æternum procederet, qui addi non posset versùs partem, qua esset infinitus, bene tamen versùs illam, qua terminum haberet; quapropter si vtrimque esset infinitus, versùs nullam partem posset illi aliquid addi, neque detrahi portio aliqua finita, saluâ immediatâ à successione partium, quæ supereffet. Si roges cur infinitum secundùm multitudinem possit addi formaliter quatenus infinitum, & non possit additionem recipere infinitum secundùm extensionem temporis, & loci, opportunum reddam discrimen. Nulla extensio potest addi, neque in ordine ad spatium loci, vel temporis, nisi per acquisitionem noui termini, & ratione vltimæ superficiei, cui alia pars corporis adiungitur, vel quæ ad nouum se extendit spatium, quia cùm extensiones dicant partes cum successione & diuersum spatium occupent, non potest dari noua pars extensionis sine nouo spatio acquisito, quod antea non erat, quod esset immediatum spatio antiquo, & esset illius terminus, qui terminus infinito repugnat. Multitudo verò cùm vnitates coacernatas dicat sine ordine prioris, aut posterioris, & non habeat aliquam partem, versùs quam sit augenda ex suppositione quod augeatur, non eo ipso quod augeri possit terminum habet, & ideo ex eo quod illi terminus repugnet, eidem non repugnat augmentum.

6. Affirmo similiter omne infinitum eo ipso, quod augmentum recipiat, fieri maius, non mensurabiliter, ita vt totum valeat mensurari, quod maius formaliter dici solet, sed immensurabiliter secundùm rationem totius quatenus includit augmentum, & illud, quod augmentum recipit. Ratio Durandi quam refert Fasolus dubit. 4. num. 4. est per se nota: omne illud, quod continet aliquid cum aliquo alio est plus illo; sed infinito potest fieri additio: ergo fiet factâ additione plus illo, cui fit additio secundùm totum illud, quod importat additio. Respondet Fasolus additum augere illud, quod est capax augmenti, non verò illud quod incapax est, vt augeatur: & ita additum non augere infinitum, quia hoc non potest augeri. Exemplum adducit de quantitate addita indiuisibili, quæ illud non facit maius; de sapientia finita, quæ addita infinitæ non facit maiorem sapientiam. Exempla non probo, & solutionem impugno. Non probo exempla, quia ex sapientia creata, & increata, non fit vna sapientia, & ita augeri non potest vna ex vi alterius, augeri enim est acquirere partem vnitam ex vnione, quam dicit totum constitutum vnione physica, si totum sit physicum, & vnione morali, seu aggregationis, si totum sit morale, seu aggregatum. Et ita cùm nullo modo totum constituant sapientia creata, & increata, nisi quatenus numerum dualem constituunt, ita sapientia creata non augetur, nisi forsan dicas augeri secundum illam

ratio

lationem extrinsecam numeri, quam constituit cum sapientia creata, quod augmentum est extrinsecissimum, & sapientiam increatam omnino eamdem relinquit, neque adhuc hoc modo augetur secundum rationem sapientiæ increatæ, quia illa sapientia, quæ illi adiungitur, & illi quasi extrinsecè vnitur in ordine ad existentiam tantum, non est sapientia increata, sed creata. Exemplum de quantitate extensa addita puncto eiusdem est rationis cum præcedenti, in opinione enim Arist. in qua procedit Fasolus, punctum neque extensionem habet, neque illam potest fundare, cuicumque enim adhæreat penetratur. Vnde cum illi extensio adiungitur non additur extensioni extensio neque fundamentum extensionis. Vnde mirum non est non fieri maiorem extensionem, augmentum enim cuiuscumque rei consistit in additione partis eiusdem rationis cum toto præcedenti, cui additur. In opinione Zenonis, quæ continuum componit ex indiuisibilibus, quorum quodlibet aptum est fundare extensionem, linea addita puncto quoddam totum maius constituit. Hæc de exemplis; venio ad solutionem. Rem esse capacem augmenti nihil aliud est, quam esse capacem constituendi totum, quod includat rem augendam, & partes alias eiusdem rationis cum illis, quibus ipsa constat, sed multitudo infinita est capax constituēdi multitudinem, quæ includat eamdem multitudinem, quæ supponitur, & partes alias eiusdem rationis cum illis, ex quibus componitur, videlicet alias vnitates eiusdem rationis cum illis, ex quibus tanquam ex primis elementis constat prima multitudo infinita: ergo est augmenti capax. Si maiorem negēs, dicito, quid sit aquam, ignem, hominem, & equum augeri, nisi sibi vniti partes alias eiusdem rationis cum illis, quibus constabat totum illud, quod augeri dicimus, neque alio modo Philosophi de augmentatione disputantes illius naturam explicarunt.

7. Communiter Philosophi negant æqualitatem inter duo infinita, quia æqualitas dicit mensurabilitatem, & cùm infinita non possint mensurari, hinc est, quod æqualia esse non possint. Ita fere communis sententia, verumtamen quis dicet in infinito hominum non esse tot oculos dextros, quot sinistros, non esse tot manus quot pedes, tot capita, quot corpora, in infinito Angelorum, quorum quilibet habet num gradum gratiæ, non esse tot Angelos, quot gratiæ gradus, & alia huiusmodi. Sentio æqualitatem definiendam esse: duorum mensurabilium commensuratio, ita vt duo requirātur ad æqualitatem, & quod quodlibet extremum in se sit mensurabile, & quod vnum alteri commensuretur. Hæc secunda æqualitatis proprietas poterit vni infinito respectu alius cōperere, vt exempla adducta conuincunt, non prior, quia quodlibet infinitum secundum se est incommensurabile, & ita ex defectu huius non datur propria æqualitas inter extrema infinita, dicetur illa, commensuratio ipsorum, quam æqualitatem negatiuam multi appellant. Multa argumenta vidi apud recentiores, quibus has infiniti proprietates impugnare intendunt, verumtamen omnia eo immediatè tendunt vt infiniti repugnantiam suadeant: pleraque illarum solui, & alia ex doctrina tradita facilè solui poterunt: huiusmodi sunt plura, quæ petuntur ex positione rerum infinitarum cum ordine prioris, & posterioris in ordine ad locum, quam positionem dixi repugnare, quia repugnant corpora infinita non penetrata, & ex illorum extensione absque illa penetratione inferentur absurda, quibus nos impetunt aduersarij. Eadem ratione respondendum, si Angeli in diuersis spatiis collocentur, eadem enim ratione, propter quam repugnat poni infinita corpora in spatis adæquatè distinctis, repugnat poni infinitos Angelos in eisdem spatiis.

PVNCTVM VII.

An Deus possit producere creaturam omnium possibilium perfectissimam, item & imperfectissimam.

1. INQVIRIT præfixus titulus, an Deus possit producere creaturam aliquam ita perfectam vt non possit aliam perfectiorem producere, & an possit creaturam ita imperfectam efficere, vt non valeat aliam imperfectiorem facere. Difficultatem trado de perfectione specifica, & suppono ad præsentem quæstionem, claritatis gratiā, omnia individua eiusdem speciei esse perfectione æqualia, quod enim definitum fuerit de perfectione omnium specierum poterit applicari perfectioni individuorum vnius speciei in opinione, quæ individua inæqualia intra eamdem speciem constituit: loquor de creatura omnium perfectissima negatiuè, hoc est, quæ non possit ab alia excedi secundùm perfectionem, quod moneo propter eos, qui admittunt posse dari duas species distinctas æquè perfectas, secundùm quam sententiam facilè defendi poterit, non posse dari aliquam speciem omnium perfectissimam, quia non poterit dari species ita perfecta, quæ non possit habere aliam speciem perfectione sibi æqualem, licet nulla perfectiori excedi possit. Moneo insuper eodem modo tractandam esse quæstionem de specie omnium perfectissima, & de specie imperfectissima, ne tamen multiplicatione terminorum res confundatur loquor tantum de specie perfectissima, de qua communiter Doctores disputant, & quod de illa definiam, tu speciei imperfectissimæ applica.

2. Pater Arriaga disp. 13. sect. 3. sequutus Aureolam in 1. dist. 44. quæst. vnica art. 4. & Durandum in 1. dist. 44. q. 2. Bacconum in 1. dist. 44 q. 1. art. 2. docuit Deum posse producere creaturam ita perfectam vt non possit aliam perfectiorem producere. Oppositam sententiam, quam amplector defendit P. Fasolus disput. 13. n. 4. sequutus D. Thom. q. 1. de potentia art. 2. ad nonum, eādem defendunt plures Thomistæ apud eumdem Fasolum, pro qua est egregium testimonium D. Dionysij de diuinis nominibus c. 8. circa principi. *Dicamus* (verba sunt Dionysij) *Deum infinitam ac de potentiâ prædictum non solùm, quod vim omnem in lucem proferat, sed etiam quod eam quoque vim ipsam multum superat: quodque possit etiam infinitè in finitas alias potentias, præter eas, quæ sunt in lucem prolatæ; neque vnquam potentia infinita, & infinita in lucem prolata, effectionem potentiarum effectricis eius potentiæ, quæ earum infinitatem superat obscurare, & obruere possint.* Ratio adducta à Sancto Thoma hæc est: Quæcumque creatura supponatur producta, quantumuis perfecta sit, infinitè distat à Deo: ergo poterit alia perfectior excogitari media inter illam creaturam, & Deum, quæ creaturam iam productam perfectione exuperet, & maneat longè inferior Deo: ergo non repugnat creari illa creatura. Hac creata idem argumentum fiet, & sic in infinitum procedetur. Confirmatur eadem conclusio à pariate numeri, qui semper potest in infinitum crescere, & quocumque dato re-stat alius possibilis maior, ita vt implicet aliquem numerum omnium maximum excogitari, & nihilominus totum hoc numerorum augmentum est intra lineam finitæ multitudinis: ergo eodem modo poterit de creaturarum perfectione philosophari. Accederet his argumentorum solutio, quæ in similibus quæstionibus est omnium optima ratio.

3. Obiicit Arriaga: Non est repugnantia in eo quod

Deus producat creaturam omnium perfectissimam: ergo poterit illam producere. Insto ego: non est repugnantia vt producta quacumque creatura, quàtumuis perfectam illam consideres, Deus perfectiorem aliam producat: ergo poterit illam producere. Resp. esse repugnantiam in eo quod creetur illud quod non est in statu possibilitatis, & in statu possibilitatis nullam esse creaturam omnium perfectissimam, sicuti in numeris possibilibus non est aliquis omnium maximus, & ita est repugnantia in eo, quod Deus producat creaturam omnium peerfectissimam. Addo argumentum sumptum ex non repugnantia, non Arriagæ, sed mihi fauere, qui omnipotentiam Dei propugno, & extensionem possibilitatis defendo, quæ tantùm repugnantiâ terminatur. Est enim quæstio an supra quamcumque creaturam quantumuis perfectam possibilis sit perfectior alia, quam Deus possit producere.

4. Obiicit secundò Arriag. In hac collectione omnium creaturarum possibilium non omnes species excedentur: ergo aliqua est, quæ non excedetur. Antecedens probat: si omnes excederentur essent plures excessæ, quam excedentes, hoc fieri nequit: ergo non omnes exceduntur. Antecedens suadet incipiendo ab homine: species hominis exceditur & non excedit, reliquæ omnes excedunt, & excedunturergo incipiendo ab homine species excessæ sunt vna amplius speciebus excedentibus. Insuper non est vna amplius, quia quælibet, quæ excedítur habet aliam excedentem: ergo tot sunt excessæ, quot excedentes. In flagranti fallaciam detego: quælibet excessa habet excedentem, distinguo: excedentem tantùm, nego: excedentem, & excessam, concedo: deinde nego consequentiam, quia si incipio numerare ab homine & per Angelum (pono modo speciem Angeli esse immediatam homini) ad alias species ascendo, annumero duas species excessas Angelum & hominem, & vnam excedentem, videlicet Angelum, & eadem proportione procedo connumerando simul vnitatem aliam excedentem & excessam supra duas excessas, & vnam excedentem, & ita semper excessarum numerus vincit vnica vnitate excedentem numerum. Negandum ergo est illud antecedés, videlicet non omnes species distributiuè sumptas excedi, hoc est esse aliquam non excessam, & respondendum est prædicto modo ad contradictoria quæ intendebantur inferri. Idem omnino argumentum fit in numeris, potest enim inferri eâdem fallaciâ ex eo quod omnes excedantur esse plures, & non esse plures excessos excedentibus.

5. Obiicit tertiò Arriaga. In collectione omnium creaturarũ possibilium est summa propinquitas cum Deo, quia extra illam collectionem non potest excogitari aliqua creatura, quæ sit vicinior Deo: sed hæc propinquitas non potest conuenire collectioni ratione omnium specierum, neque ratione duarum, quia ex duabus imperfectior non habet summam propinquitatem cum Deo, quia perfectior altera propinquior est: ergo debet illi conuenire ratione vnius speciei: ergo illa erit summè propinquior Deo, & perfectissima omnium possibilium. In numeris idem argumentum conficis prorsus eodem modo. In tota collectione numerorum possibilium est summa propinquitas cum multitudine infinita, hæc non potest conuenire collectioni ratione omnium numerorum, neque ratione duorum, quia minor altero non potest esse immediatus multitudini infinitæ: ergo datur aliquis numerus omnium maximus, cui conueniat hæc immediatio. Respõdeo collectioni omnium creaturarum possibilium conuenire summam propinquitatem cum Deo, non ratione alicuius creaturæ in particulari, sed ratione infinitarum inclusarum in illa collectione, quæ collectiuè sumptæ dicunt negationem alius creaturæ possibilis mediantis inter Deum, & talem collectionem.

6. Obiicit quartò: Deus incipiendo ab homine cognoscit, quæ species hominem excedat, & quæ excedat excedentem hominẽ, & sic in instanti percurrit vsque ad aliquam, quæ non excedatur: ergo illa erit summè perfecta. Idem argumentum conficio in numeris. Deus incipiendo à binario procedit ad ternarium, deinde ad quaternarium, & sic in instanti mente percurrit omnes numeros possibiles: ergo perueniet ad aliquem omnium maximum. Respondeo Deum ab æterno, & in quolibet instanti cognoscere res eo modo, quo sunt, & cùm non sit species, quæ non possit excedi ab alia, sicuti neque numerus, qui non habeat alium maiorem possibilem excedentem, ita non potest Deus cognoscere aliquam speciem, quæ ab alia non excedatur, etiamsi omnes possibiles cognoscat.

7. Obiicit quintò: Deus potest producere creaturam summè perfectam, quam potest producere, quæ propositio est identica, ac proinde videtur non posse negari: demus ergo illam produxisse: vel potest producere aliam perfectiorem, vel non potest producere: si non potest producere, illa producta erit omnium perfectissima: si potest producere: ergo antea produxerat perfectissimam, quam poterat producere, vt iam supposuimus, & non produxerat perfectissimam, siquidem modo perfectiorem aliam producit. Argumentum hoc fallaciam habet latentem valde, vno tamen verbo illam aperio, & argumentum dissoluo. Nego suppositum, quia cum dicitur, Deus potest producere creaturam perfectissimam, quam potest producere, supponitur inter creaturas, quas potest Deus producere, esse aliquam perfectissimam, quæ dicitur posse à Deo produci. Hæc autem suppositio est falsa, quæ propositionem quantumuis identicam falsam reddit, propositio enim de subiecto non supponente affirmatiua, etiamsi sit identica est falsa, vt patet in hac propositione *Antichristus iustus est Antichristus iustus*, quæ est identica, & falsa, ex eo quod non subsistat subiectum, quod supponitur, videlicet Antichristus iustus. Similis fallacia reperitur in aliis plurimis propositionibus, quæ necessariò hac ratione explicanda est. Hæ sunt: Deus potest facere in hoc instanti omnes diuisiones continui, quas potest facere. Deus potest in hoc instanti mente recensere numerum maximum, quem potest recensere. Deus potest producere in hoc instanti totam multitudinem possibilium, quam potest producere. Quæ propositiones omnes sunt identicæ, & omnes falsæ ex defectu subsistentiæ subiecti, non enim est vltima diuisio continui, vltra quam non sit alia in opinione Aristotelis, iuxta quam procedit instantia, neque est numerus omnium maximus, neque aliqua collectio possibilium producibilis, supra quam non possit alia creatura produci.

8. Hac ratione doctè & subtiliter dixit Caietanus tom. 3. tract. 2. de infinitate Dei, §. *sed quoniam*, aliquando Deum posse velle vti totâ suâ virtute infinitâ in aliquo effecto, vt in motu sempiterno, quem possibilem putat, aliquando verò non posse, vt in velocitate motus localis, quam putat posse crescere, positâ quacumque velocitate, ita vt nullus possit assignari motus, qui sit summè velox, ita vt in possibilibus non sit velocior alius.

LIBER QVARTVS PHYSICORVM.

INTER motus omnium præcipuus lationis motus annumeratur, cuius terminus est præsentia, & locus, ideò postquam Aristoteles egerat de motu, & de illius affectione, videlicet infinitudine, modò agit de præcipuo illius termino, seu de termino præcipui motus loco, & vbi. Disputationi de loco disputationem de vacuo annectit Aristoteles quæ quasi priuatiuè opponuntur, & his adiungit disputationem de tempore propter affinitatem materierum, & quia sicuti ens naturale est in loco, similiter in tempore existit.

CONTROVERSIA XV.

DE LOCO, ET VACVO.

DOCET nos oculata experientia corpora huc illucque moueri, & diuersas acquirere distantias, diuersâsque cum aliis approximationes sortiri. In quocumque motu seu acquisitâ præsentiâ apprehenditur corpus præsentiâ cauitatem quamdam replere, quæ antea alio corpore occupabatur, & vacua esset, si nullum illi corpus adueniret, quàm cauitatem, spatium imaginarium appellamus. Hinc triplex huius controuersiæ materia. Quid locus extrinsecus? Quid spatium, seu illa cauitas apprehensa sit? Quid præsentia, seu vbi intrinsecum, & quomodo hæc omnia corpori conueniant.

PVNCTVM I.

De loco extrinseco reali.

1. ONNVLLI locum extrinsecum ab *vbi* intrinseco non distinguunt quorum aliqui *vbi* intrinsecum rei superadditum negant, alij verò illud concedentes asserunt, non ab illo locum extrinsecum distingui. Antiqui alij, quos hîc impugnat Philosophus, asseruêre locum esse interuallum reale, seu spatium interstitium, & hoc quidem asserunt esse immobile, & indiuisibile, non quia careat partibus extensis, sed quia nulla vi secari possit; sententiam hanc sequuti sunt postea Galenus, & Philosophus eodem 4. Physicorum. Alij mitius hoc interuallum explicant asserentes non esse reale, sed esse capacitatem realem habentem hanc trinam dimensionem, quam capacitatem spatium imaginarium appellant, non quia non sit à parte rei, sed quia neque habet, neque habere potest existentiam realem. Locum intrinsecum in hac capacitate, seu in hoc imaginario spatio formaliter constitutum prædicti cognoscebant.

2. Sententias has omnes confutat definitio loci extrinseci ab Arist. tradita in hoc 4. Physic. cap. 4. n. 42. *Vltima superficies corporis continentis immobilis primo*, id est, concauia superficies alicuius corporis, quod intra suum gremium aliud continet, quod contentum locatum dicitur, & continens locans appellatur. In hoc corpore continenti rationem loci extrinseci sitam esse probat communis omnium loquendi modus, & omnium apprehensio, dicimus enim Petrum esse in cubiculo non alia ratione nisi quia cubiculi parietibus continetur, & aquam esse in vase, aliaque huiusmodi, quorum nulla alia est ratio nisi quia corpora contenta in continentibus tanquam in locis apprehendimus. Hæc corpora continentia seu localia distingui ab vbi intrinseco locatorum constabit punct. 3. vbi naturam *vbi* intrinseci explicabo. Ex hoc reiecta manet prima sententia: duplex alia ex eodem principio reiicitur, secundò quia spatia illa sunt purè fictitia, & tantùm obiectiuè in intellectu existentia, vt ostendam puncto sequenti. Deinde quia percipi nequit aliquid reale, quod existentiam realem habere non possit.

Secundùm hanc definitionem locus extrinsecus 3.
corporis est superficies illa corporis contigui, qua cingitur, vt superficies aëris respectu turris, & superficies aquæ respectu nauis secundum partes illas, quæ aquis submerguntur. Difficultas est quomodo intelligenda sit illa particula *immobilis*. Nominales, quibus adhærent Conimb. quæst. 1. art. 2. dicunt locum extrinsecũ esse immobilem motu locati, hoc est non moueri motu locati, quia si eodem motu locatum,

tum, & locans mouerentur, numquam possent separari, & semper locatum eodem loco contineretur. Fateor non eodem motu moueri motum, & locatum, verumtamen ex hoc capite locus immobilis non dicetur, eadem enim ratione locatum immobile dici potest, sicut enim locus non mouetur motu locati, ita neque locatum loci motu mouetur. Neque ex eo quod diuerso motu moueantur infertur non posse simul moueri sicuti de facto mouetur aqua in vase contenta, de qua insurgit difficultas, an cum mouetur intra idem vas locata extrinsecum mutet, quam difficultatem vitare contendebat prædicta sententia. Vera explicatio huius particulæ, quam apud Rubium lib. 4. tract. 2. de loco quæst. 2. & apud Tolet. lib. 4. Physic. cap. 4. plurimi tradunt, subsistet, si dicamus locum esse immobilem, quia dicit continentiam locati cum hac distantia. Vnde si aqua in vase mouetur iam non retinet eumdem locum, quia licet eadem sit superficies, in qua continetur, hæc tamen non continet aquam cum eadem distantia, seu æquè distantem ab aliis corporibus. Hac ratione locus immobilis est, quia tantùm in hoc spatio potest superficies continere corpus hoc modo distans ab aliis.

4. Verumtamen adhuc restat explicandum, an locus dicat formaliter hanc superficiem ambientem, & hanc locati præsentiam, secluſa præsentia superficiei ambientis à ratione formali loci, licet ipsa necessaria sit vt superficies possit corpus existens cum hac præsentia ambire. Multi sentiunt locum dicere formaliter hanc superficiem continentem, & hanc præsentiam corporis contenti, qui locum extrinsecum inadæquatè tantùm distinguunt ab vbi extrinseco, & asserunt aquam in vase contentam simul cum illo moram mutare locum extrinsecum non formaliter ex eo, quod vas præsentiam mutet, sed quia ipsa aqua mutat præsentiam, & distantiam ab aliis corporibus, ratione cuius non continetur ab eadem superficie cum eadem distantia in ordine ad alia corpora. Addunt insuper locum extrinsecum supra intrinsecum vbi addere non hanc numero superficiem ambientem, sed hanc, vel illam sub disiunctione, ita vt dum corpus contentum sit idem cum eadem præsentia existens, & aliqua superficie circundetur, siue hac, siue illa distincta semper eumdem retineat locum, sicuti erit idem homo cum sit eadem natura cum aliqua subsistentia, etiamsi subsistentia non sit eadem, sed modo hæc, modo illa. Hac ratione defenditur turrim in eodem spatio permanentem semper habere eumdem locum, etiamsi modo hac aëris superficie postea alia distincta ambiatur. Alij sentiunt locum pro materiali dicere superficiem ambientem, & pro formali potentiam huius superficiei secluſa præsentia locati à ratione formali loci. Ego sentio locum dicere superficiem ambientem pro materiali, & pro formali præsentiam huius superficiei, ratione cuius locus immobilis dicitur, quia concretum, videlicet superficies hîc præsens, seu superficies cum hac præsentia immobilis est. Addo locum in actu secundo formaliter locantem dicere formaliter præsentiam corporis locati, quia formaliter dicit continentiam locati, & hæc importat talem approximationem locantis ad locatum, quæ intelligi nequit sine vtriusque præsentia. Hoc de loco in actu secundo, seu de loco actu locante, & continente locatum certum puto. De loco in actu primo, seu quatenus dicit capacitatem continendi locatum censeo dicere ordinem ad præsentiam corporis locati, non tanquam ad aliquid, quod constituit actum primum potentis continere localiter, sed tanquam ad ipsam locationem quæ dicit applicationem inter locantem, & locatum, quæ approximatio essentialiter includit præsentiam vtriusque, quæ præsentiarum simultas se habet per modum actus secundi respectu loci, qui se tenet ex parte actus primi, locus enim dicit corpus potens continere, & continentia, quæ est actus secundus huius potentiæ consistit in coëxistentia præsentiarum loci, & corporis locati.

Ex his infero idem corpus existens in diuersis 5.
spatiis non posse habere eumdem locum, quia eo ipso, quod corpus contentum sit in diuerso spatio, corpus continens, quod illi est approximatum est etiam in diuerso spatio, & diuersam habet præsentiam, quæ est forma constitutiua loci, ac proinde est diuersus locus formaliter superficies aëris continentis existens in hoc spatio ab eadem superficie in alio existenti. Secundò infero diuersam esse locationem respectu eiusdem corporis ambientis cum eadem præsentia eo ipso quod sit diuersa præsentia locati etiam in eodem spatio adæquato vel ratione diuersi locati, vel quia idem locatum in eodem spatio adæquato secundum omnes sui partes diuersas acquisiuit præsentias, sicuti cum rota mouetur motu circulari. Infero tertiò motum localem per se, & primatiò non terminari ad locum extrinsecum, neque ad locationem adæquatam, quia tantùm terminatur ad propriam præsentiam locati, quæ locum non constituit, neque per se solam est locatio, quia hæc consistit in præsentia locati, & in præsentia loci. Dicitur motus localis secundariò terminari ad locum non secundum se, sed vt acquirendum, hoc est ad locationem, quia terminatur ad præsentiam, quæ ex eo quod coniungatur per accidens cum præsentia loci constituit cum illa locationem, per quam locus in actu primo dicitur actu secundo locans, & corpus contentum dicitur actu locatum.

PVNCTVM II.

Quid sit spatium imaginarium.

ANTEQVAM corpus præsentiam acquirat 1.
concipimus semper præexistere capacitatem quamdam, quam corpus adueniens repiet, ita vt illo posito non possit in sensu compositio corpus aliud illi aduenire, quam capacitatem spatium imaginarium Philosophi appellant. Est quæstio an hoc spatium verè detur à parte rei, vel an sit solum, quod ipsa vox indicat aliquid tantùm imaginarium, seu mente confictum. P. Albert. tom. 2. disp. vnica de prædic. Vbi, quæst. 2. multum inclinat in sententiam asserentem, dari hoc spatium à parte rei, & argumenta, quæ oppositum suadent dissoluere procurat. Fert communis sententia spatium hoc esse purum figmentum tantùm habens existentiam obiectiuè in intellectu. Ita P. Vasquez, P. Fasolus, P. Moncæus, P. Hurtadus, P. Arriaga quos infrà dabo, & ferè omnes, qui de hac re accuratè tractant, quibus ego subscribo. Ratio huius conclusionis omnibus præsto adest. Hoc spatium imaginarium concipitur existens ab æterno sed nihil reale creatum fuit existens ab æterno: ergo non est ens creatum: sed non est aliquid increatum: ergo neque creatum, neque increatum: ergo nihil. Confirmatur: si spatium imaginarium esset aliquid creatum, dependeret à Deo: ergo Deus posset subtrahere concursum, quo illud conseruabat: ergo posset illud destruere, & in nihilum redigere, sed non potest Deus destruere, seu annihilare spatium imaginarium: ergo non est aliquid dependens à Deo, sed non potest esse aliquid independens quia quidquid est à parte rei distinctum à Deo dependet ab illo: ergo neque aliquid dependens neque indepen-

independens : ergo nihil, quia inter hæc extrema non datur medium.

2. Respondet Pater Albert. num. 15. non esse absurdum illud spatium secundum illam non repugnantiam, quam habet semper fuisse, & semper fore, nec fuisse efficienter factum à Deo, quia non est aliquid reale, licet aliquo modo dependeat à Deo, quia si non esset Deus, non esset corpus reale, neque consequenter daretur tale spatium, quod est essentialiter capacitas receptiua corporis realis. Sæpè fatetur Pater Albert. spatium hoc non posse habere existentiam realem, ita expressè num. 14. & iterum hoc num. 15. & 17. asserit tamen hoc spatium non esse negationem, seu capacitatem negatiuam, sed capacitatem positiuam, ita num. 16. Affirmat similiter dari à parte rei, ita num. 3. & num. 12. saltè mens mea hæc conciliare non valet, neque concipere potest dari aliquid positiuum à parte rei, & hoc non habere, neque posse habere existentiam; quid enim est aliud, esse à parte rei, quàm esse existens? & quomodo illud quod existentiam habere nequit, erit à parte rei? Vrgeo, non ex alio capite dicimus chimæram purum esse figmentum, & tantùm habere esse obiectiuè in intellectu, nisi quia non potest habere existentiam à parte rei, sed spatium imaginarium in sententia Albertini non potest existere à parte rei : ergo est purum figmentum.

3. Alij magis attemperatè respondent spatium imaginarium esse quid negatiuum, ita non indigere actione positiuâ vt existat, & potuisse esse ab æterno. Solutionem hanc rectè impugnat Albertinus n. 16. & Moncæus quem postea referam, & alij plurimi *in hunc modum*: Si spatium imaginarium esset quid negatiuum, esset negatio repugnantiæ corporis ad existendum in illo : sed repugnantia est negatio : ergo esset negatio negationis : sed negationis nulla datur negatio, quia non esse negationis est esse habitus cuius est negatio : ergo non repugnantia non potest consistere in negatione, sed necessariò sita est in non esse negationis, quod est esse habitus positiui, cuius est negatio, cum qua priuatiuè opponitur oppositione mutuâ inter extrema, quorum quodlibet est non esse alterius. Secundò spatium, non consistit in negatione corporis cum hac præsentia, quia hæc dicit negationem corporis cum hac præsentia, quæ destruitur per existentiam corporis cum hac præsentia, sed spatium imaginarium non destruitur per existentiam corporis cum hac præsentia, ex vi cuius constituitur in hoc spatio : ergo spatium non consistit in negatione corporis cum hac præsentia. Maior ex ipsis terminis patet : consequentia est legitima : minorem probo, si corpus ex vi huius præsentiæ destrueret spatium, non posset ex vi illius constitui in spatio : sed si datur hoc spatium corpus ex vi huius præsentiæ constituitur in hoc spatio, & illud occupat : ergo ex vi eiusdem præsentiæ non potest illud destruere. Maiorem probo : cætera patent : Nihil potest occupare id, quod non est in rerum natura, neque esse in aliquo, quod non est : ergo si corpus occupat locum quando habet præsentiam hanc, & est in tali loco, tunc debet esse locus occupatus, in quo sit.

4. Obiicit Albertinus : Deus potest extra Cælum facere plures mundos, & vnum distantem ab alio : ergo inter vnum, & aliud intercederet hoc spatium. Probat antecedens : potest Deus supra vltimam Cæli sphæram ponere columnam quamdam sicuti de facto dicit Sanctus Thomas esse corpus Christi pedibus tãgens vltimam partem Cæli reliquo corpore in vacuo constituto : sed tunc vna pars columnæ distaret ab alia, seu clariùs in Christi corpore, tunc caput Christi distaret à pectore per spatium omnino vacuum : ergo secluso alio quocumque corpore est distantia inter corpus & corpus : ergo secluso alio quocumque corpore est spatium inter corpora distantia, ratione cuius distare corpora dicuntur. Secundò hic antecedens confirmat, fingatur funis à pariete in parietem, seu à primo Cælo vsque ad vltimum, & per diuinam potentiam annihilentur reliqua corpora intermedia : tunc primum Cælum ab vltimo distabit per tantam distantiam, quanta est distantia funis : ergo etiam illi mundi, qui essent extra Cælum distarent, de quibus eadem est ratio.

5. Rationes Albertini antecedens non extorquent, non enim dat casum, in quo duo corpora distent inter se nullo alio termino posito inter vtrumque, quia partes corporis Christi in illo casu distarent ratione aliarum partium eiusdem corporis interiacentium inter partes distinctas v. g. caput à pedibus distaret ratione corporis inter pedes & caput interiacentis, & primum cælum ab vltimo distaret ratione funis protracti ab vno cælo in aliud, cui esset in vtrumque cælum, cui posset, & non spatio distantia tribui. Hæc de rationibus quibus Albertinus antecedens illud stabilit, quid de illius veritate paucis dicam. Corpora extra cælum posita non sibi neque alij corpori contigua, & parietes huius cubiculi destructo aëre intermedio, præsentia; haberent ex se capacitatem continendi alia corpora inter se tantâ extensione affecta, quod ex natura præsentiarum prouenirent, possent enim iidem parietes aliis præsentiis affici, ratione quarum plura corpora, vel pauciora, imò nullum corpus possent inter se cõtinere : Capacitas hæc alia corpora continendi intra se ab ipsis præsentiis non distinguitur, & semper remanebit, etiamsi nullum corpus intra parietes his præsentiis affectos reperiatur. Continentia actualis addit supra capacitatem cornus interceptum ex vi talis præsentiæ ratione cuius dicitur contentum esse intra hos parietes & esse in cubiculo, quod ex illis consurgit tanquam in loco. Hoc in re apud omnes firmum esse debet, ex quo diuersitas in modo loquendi apud aliquos reperitur. Quidam distantiam appellant aptitudinem continendi alia corpora, & hi tenentur dicere parietes huius cubiculi retinẽtes has numero præsentias, quas *modo habent*, inter se distare, etiamsi aër intermedius destruatur, & nullum aliud succedat corpus, quæ distantia non ratione spatij, quod dicimus non esse, sed ratione præsentiarum parietibus huius cubiculi in hoc casu conueniret. Alij capacitatem illam identificatam cum præsentiis alia corpora circumscribendi vocant distantiam aptitudinalem, & distantiam formalem appellãt ipsam locationem corporis interpositi, iuxta quorum loquendi modum dicendum est non esse distantiam formalem, sed tantùm aptitudinalem intra corpora, quæ aliud tertium intra se non continent. Et in casu, quo Deus duo corpora extra Cælum crearet, neque sibi, neque aliis contigua, non essent iuxta hanc sententiam formaliter distantia, sed aptitudinaliter tantùm; in casu autem, quo tracto funè ab hoc pariete in illum aër intermedius destrueretur distarent parietes ratione funis intermedij, similiter caput corporis existentis extra Cælum distaret à pedibus eiusdem corporis ratione aliarum partium, quæ inter pedes, & caput interponerentur, non autem formaliter distarent, sed tantùm aptitudinaliter per lineas alias, quas possumus concipere ab humeris ad pedes per diuersum spatium ab illo, quod reliquæ partes corporis occupant. In his diuersis loquendi modis fere nullam de re differentiam inuenio, quapropter parum refert iuxta vnum, vel alterum loqui, nullum enim efficaci aliqua ratione impugnari, aut propugnari poterit.

PVNCTVM III.

An Deus sit in spatio imaginario, etiam extra Cælum, & quid de aliis entitatibus.

DE existentia Dei in spatio imaginario diuerso modo videntur auctores sentire. Pater Vasquez 1. part. disp. 29. cap. 2. negat Deum esse in spatio imaginario, & Deum de facto esse extra cælum in aliquo spatio. Oppositam sententiam defendunt P. Molina 1. part. quæst. 8. art. 1. disput. 3. §. *secunda, Deus ex infinitate.* Pater Soar in Metaph. disp. 30. sect. 7. num. 3. & seqq. Hurtad. disput. 14. sect. 3. Arriag. disp. 14. sect. 4. In primis conuenio Hurtadum inconsequentiæ notam nostro Vasquio inurentem, postquam enim illum pro sententia negatiua retulerat asserir oppositam docere eadem disput. 19. num. 14. Profecto attentè non legit Hurtadus, Vasquez, expressè enim semel & iterum eodem loco constanter negat Deum esse in spatio imaginario; illius do verba. *Quare si corpus extra cælum non dicitur esse in alio, quam in se ipso, nulla ratione potest dici Deus, aut Angelus extra cælum in alio, quam in se ipso.* Sic ille, sed sequentibus verbis deceptus est Hurtadus. Sic se habent. *Quod si Doctores oppositæ sententiæ contendant Deum in se ipso existere extra cælum sicut existeret corpus, ita vt dicatur in se habere spatium, & situm, & distantiam, & aduerbia loci ei conuenire: concedemus Deum esse in se ipso* (ne decipiare cum Hurtado, in se ipso dixit non in spatio) *cætera omnia, nempe situm, & distantiam, & aduerbia loci, & extra cælum esse ei tribui nullo modo posse subinde patebit.* Quid inconsequentiæ in his verbis inuenire potuit Hurtado? Certe nihil, omnia enim inter se summe consonant vt pote à tanto magistro tradita in quo nec lynceis oculis inconsequentiæ nœuum inuenies.

2. Venio iam ad Arriagam, qui sententiam Vasquez dicit illi maximopere displicere, & oppositam esse communem ferè omnium antiquorum, quos apud Hurtadum legi vult disp. 14. sect. 3. legi Hurtadum apud quos tantùm citatos inueni Soar, & Molinam, & per impostoram nostrum Vasquium, vellem ego meminisse. Arriagam, quos pro sententia Vasquez legerat apud ipsum, videlicet Altisiodorensem, Bonauent. Richard. Scotum, Durand. & Capreolum, qui sententiam nostri Vasquez expressè defendunt, & Alex. Albert. & Ægid. Argent. Gabr. & sanctum Thomam, qui illi maximopere fauent, & ex Patribus Aug. Bern. Theodor. & Tert. omnes apud Vasquez suprà. Referuntur etiam iidem auctores pro hac sententia à Patre Fasolo 1. part. quæst. 8. art. 2. dub. 3. supra quos addit eamdem sententiam tenentes Lychetum, Batrigium, Tartaretum, Vigerium, Nicolaum de Orbellis, Abulensem, Marsilium, Gallium, & Bañes, Radam, Nazarium, Nauarrete, Patrem Valentiam, & Patrem Becanum, quibus subscribit idem Fasolus, his accedit Pater Moncæus disp. 1. cap. 2. qui postquàm initio capitis dixerat, illi semper placuisse sententiam negantem Deum fuisse in spatio imaginario, hæc addit: *Cæterùm Doctores Scholastici, qui nostram sententiam amplectuntur magno numero sunt, imò hoc in genere de omnibus ferè Ioanne Maiore antiquioribus, dici potest neminem illi esse contrarium.* & postea adducit expressa testimonia Sancti Bonauenturæ, Scoti, & Capreoli, quibus negant Deum esse in spatiis. & tandem refert Patres suprà relatos Augustinum, Bernardum, & Tertull. Profectò si hos auctores meminisset Arriaga, forsan non dixisset tantopere illi displicere sententiam nostri Vasquez, neque oppositam esse communem omnium ferè Doctorum antiquorum.

3. Sed iam videamus quid contra hanc sententiam excogitauerit Arriaga; sic ille num. 70. *Quando ergo Deum in his spatiis constituo, solum dico illum ex essentia sua habere talem immensitatem, ratione cuius ita existit, vt nequeat produci aut concipi producta à aliquâ re cui Deus eo ipso non sit intimè præsens, etiamsi Deus eam creaturam, neque produceret, neque cognosceret, qui sunt duo alij modi præsentiæ, quos hi auctores præcisè videntur Deo concedere.* Nihil docet Arriaga, quod ex nostro Vasquez discere non potuerit; Deum enim necessariò esse intimè præsentem omni creaturæ veritatem esse Catholicam probat sapientissimus Pater disp. 27. & Deum non posse non esse intimè præsentem creaturæ existenti, neque illi esse liberum, esse in vna potiùs, quàm in alia ex suppositione, quod existat, probat disp. 28. cap. 4. num. 13. & hanc intimam Dei præsentiam non probari efficaciter ex eo, quod sit illarum causa, docet eadem disp. 28. cap. 5. & disp. 29. cap. 5. num. 28. expressè docet hanc intimam præsentiam rebus creatis aduenire Deo sine aliqua sui mutatione, ex quibus conuincitur nihil dixisse Arriagam, quod priùs Vasquez non docuerit. Addit Arriaga num. 76. *Aduerte à me non dici Deum ante mundum verè, & realiter coëxistisse, nam coëxistentia dicit duorum existentiam, præter Deum nihil fuit ante mundum, non ergo coëxistit propriè, existit tamen, quia adhoc non requiritur reale tempus nec realis creatura.* Hæc ille, quæ desumpta sunt ex Vasquez disp. 29. cap. 3. quapropter nescio quosnam alloquatur Arriaga, dum addit immediatè verbis relatis: *Et in hoc non rectè discurrunt, qui vtrumque confundunt,* neque inuenio quid in sententia Patris Vasquez quam illi maximopere displicere dicit, eidem displicuerit, qui neque in modo loquendi, neque per exiguum vnguem ab illa discedit.

4. Videamus iam quomodo Hurtadus, & Arriaga rationibus Vasquij respondeant. Arguit Vasquez: spatium imaginarium non est quid reale, sed fictitium, & chimæricum: ergo Deus non potest esse in illo, alias Deus esset in chimæra. Discursum hunc prior Vasquio confecerat Angelicus Doctor in 1. dist. 37. art. 3. in argumento *sed contrà*, vbi sic ait: *In quocunque est aliquid, illud oportet esse, quia in nihilo nihil omnino est.* Respondet Hurtad. num. 20. latum esse discrimen inter spatium imaginarium, & chimæram, quia hæc non apprehenditur vt interuallum, & intercapedo ad explicandas vbicationum essentias, sicut apprehenditur spatium imaginarium vt aptitudo ad recipienda corpora. Certè plurimùm casus apprehensioni tribuit Hurtadus, qui refert hoc, vel illo modo apprehendi, vt Deus sit in spatio vel vt non sit in chimæra: Constituiturne Deus præsens per fingentem apprehensionem? Quæstio est de existentia realj Dei in spatio, ad quam existentiam impertinens est mea apprehensio: ergo si seclusâ apprehensione spatium imaginarium, & chimæra non differunt, & sunt æquè nihil, eademque apprehensione seclusâ non Deus magis existit in spatio imaginario, quàm in chimæra.

5. Concludo, neque Deum, neque Angelum, neque creaturam aliquam esse realiter in spatio imaginario propter prædictam rationem, quam hoc syllogismo cingo. Nihil potest esse realiter in illo, quod realiter non est, sed spatium imaginarium realiter non est: ergo nihil potest esse realiter in illo. Secundò vt rectè ex Vasquio dicebat Arriaga, coëxistere est simul existere, sed spatium imaginarium non existit: ergo

non

non potest aliquid illi coëxistere: ergo nulla entitas potest existere in illo. Hæ rationes efficacissimæ sunt, & æquè probant de ente creato existenti, & possibili. De Deo, & Angelis conclusionem istam tradidit Vasquez in cuius sententia vnum difficile apparet videlicet aliter de ente corporeo, quàm de spirituali videri ipsum loquutum esse, cum illius rationes æquè probent de omni ente. Si tamen attentè legatur, idem in re docet de ente corporeo, & spirituali. Asserit corpus tantùm replere vltimam superficiem ambientem, & sine illa in nullo fore, sed tantùm in se ipso, & corpus extra cælum productum non fore in spatio, sed in se ipso, quam doctrinam vniuersaliter tradit, etiam de ente corporeo, additque modò concipi corpus esse in spatio, quia cùm resistat penetrationi alterius, illud concipimus, quasi occupans, & replens spatium, impediénsque, ne aliud corpus idem repleat, quod tantùm importat non posse duo corpora esse sibi mutuò intimè præsentia, neque se attingere secundùm partes profundas, non verò realiter spatium occupare, quia cum spatium realiter non sit, realiter occupari non potest. Entitates verò spirituales cum possint adinuicem esse intimè præsentes, & simul cum alio corpore, non concipiuntur spatium occupantes, ac proinde non habemus fundamentum vt illas in spatio concipiamus, sicut concipimus entitates corporeas, vel si fundamentum aliquod habemus saltem non æquale cum fundamento impenetrationis, quod in corpore repetimus.

6. Obiicit Hurtadus. Si Deus non est extra cælum sequitur Deum realiter posse mutari, quia potest creaturam aliquam extra cælum producere, cui necessariò inciperet esse intimè præsens: ergo inciperet Deus esse in aliquo spatio, in quo non erat: ergo mutaretur. Respondeo: producta in tempore aliqua creatura extra cælum Deum in tempore incipere esse illi præsentem sine aliqua mutatione ipsius Dei, quia Deus modo ab æterno habet secum identificatam immensitatem, ratione cuius inuariatè existentis est intimè præsens cuicumque creaturæ, siue intra cælum, siue extra cælum, quam intimam præsentiam in tempore incipit Deus habere, quia illam tota æternitate præcedenti non habuisse non proueniebat ex defectu immensitatis, seu præsentiæ Dei, sed ex defectu existentiæ creaturæ, quæ incipiente per coëxistentiam ipsius, & immensitatis Dei quæ fuit ab æterno, incipit Deus esse illi intimè præsens.

7. Obiicit Arriaga: Deus fuit in spatio imaginario temporis ante mundi creationem: ergo similiter erit in spatio imaginario loci etiam extra cælum. Respondeo: Deum fuisse ab æterno lumine naturæ cognitum esse, ac proinde verum esse Deum fuisse ante mundi constitutionem; falsum autem fuisse in spatio imaginario temporis, quia spatium imaginarium temporis nihil est, ac proinde in illo Deus esse non potuit, sed tantùm fuit ab æterno in se ipso. Ne tamen ex modo loquendi in re graui æquiuocatio aliqua oriatur ad illam propositionem, *Deus fuit ab æterno in spatio imaginario temporis.* Respondeo negando assumptum, videlicet fuisse ab æterno spatium imaginarium; cùm enim hoc tantùm sit chimæricum, existit tantùm dum mente fingitur, respectu cuius habet esse obiectiuum, & non aliud. Quapropter ideò solum nego Deum esse ab æterno in spatio imaginario temporis, quia nego ab æterno fuisse spatium imaginarium temporis, quod neque modo est, nisi per fictionem, quod non est esse; quod si ab æterno realiter fuisset spatium imaginarium temporis, negari non posset Deum ab æterno in illo fuisse, quia Deus habet intrinsecam immensitatem, ratione cuius illi repugnat non coëxistere, seu non condurare (liceat sic loqui) omni enti, quandocumque durer.

Addit P. Fasolus Deum esse extra cælos in se ipso, 8.
etsi verum sit non esse in spatio, quod tantùm importat Deum esse in se ipso, & non cælorum ambitu circumscribi, sed tantam habere immensitatem, vt ratione illius quamcumque præsentiam habeat creatura siue intra cælos, siue extra illos, eo ipso quod talis creatura existat Deus illi est actu intimè præsens, quod non tantùm vtcumque verum, sed etiam Catholicum est: ob hanc rationem dixit Pater Vasquez verbis suprà adductis Deum ab æterno esse in se ipso, quam existentiam in se lumine naturæ notum est non posse aliquo corpore circumscribi, & ideò existente cælo potest dici Deum esse extra cælum, hoc est non definitum cælorum terminis, ita vt indigeat noua extensione, vt incipiat intimam habere præsentiam cum creatura extra cælorum ambitum producta. Hæc tendunt plura testimonia Scripturæ & Patrum, quæ contra nostram sententiam adduci solent, in quibus Deum non posse cælis contineri, & alia huiusmodi traduntur.

PVNCTVM IV.

Quid sit vbi *intrinsecum?*

TRIPLICEM de hac re sententiam inue- 1.
nio. Prima docet, *vbi* intrinsecum, seu præsentiam ex vi cuius corpus in loco constituitur non esse accidens physicum superadditum, sed tantùm quamdam extrinsecam denominationem. Sententiam hanc defendit Pater Ægidius Coninck 3. part. quæst. 35. dub. 1. Secunda sententia asserit hoc *vbi* esse formam intrinsecam, dicit tamen hanc formam resultare in re vbicata ex circumscriptione loci, & esse prædicamentalem relationem distantiæ à polis mundi: tribuitur hæc sententia Alberto Magno lib. de sex principiis tractat. 1. cap. 1. Tertia sententia docet *vbi* esse formam realem, & accidens quoddam physicum superadditum rei vbicatæ, ex vi cuius formaliter constituitur præsens. Ita ferè omnes nostri Doctores P. Vasquez 1. part. tom. 2. disput. 180. cap. 7. num. 17. P. Suarez 2. Metaphysic. disput. 50. sect. 1. num. 13. P. Hurtadus disp. 16. sect. 2. P. Albert. tom. 2. de prædicam. *vbi*, disp. vnica, quæst. 5.

Primò reiicienda est secunda sententia quæ præ- 2.
sentiam, seu *vbi* in relatione constituebat resultante ex circumscriptione loci, quod sine magna opera efficaciter præstabo. Circumscriptio loci dicit formaliter præsentiam rei locatæ, & loci, vt probabo Puncto 1. dicit enim locatum contineri intra locum, & hæc duo esse inter se applicata: ergo præsentia non potest consistere in aliquo, quod resultet ex illa circumscriptione. Secundò mente adime relationem illam resultantem ex circumscriptione loci, & da mihi corpus loco circumscriptum: eo ipso, quod sit loco circumscriptum locatum erit contentum intra locum, & illi approximatum: ergo superfluit posità circumscriptione relatio illa resultans, quæ essentialiter supponit iam corpus præsens, seu vbicatum. Tertiò vltima superficies cælorum nullo circumscribitur, & tamen habet præsentiam: ergo præsentia non resultat ex circumscriptione.

3. Præferenda est omnibus tertia sententia, quæ asserit præsentiam, seu vbi esse accidens reale, & formam intrinsecè afficientem rei vbicatæ: eisdem rationibus illam probo, & primam impugno. Sit prima ratio. Motus localis est actio: ergo aliquid ex vi illius producitur, alias dabitur actio sine termino, quod repugnat. Si dicas motum localem non esse actionem, inquiram cur in nihilo agendo defatigeris cùm locum acquiris, & aliquod spatium percurris? Respondent alij motum localem esse actionem adductiuam mobilis ad locum extrinsecum, non verò alicuius termini productiuam. Hæc sunt pura verba re vacua. Ex vi huius actionis, quam non vis productionem esse, sed adductionem, mobile est adductum ad locum: Rogo quid est in termino esse adductum: non nuda termini entitas: ergo aliud distinctum, quod modò est & antea non erat: hoc ergo erit præsentia.

4. Secundò efficacissimè arguo. Corpus per suam entitatem non magis determinatum est ad hoc spatium, quàm ad aliud, videmus enim modò hoc, modò illud occupare (semper de spatio loquimur, ac si esset aliquid reale, intendentes tantùm significare præsentias corporum, & eorumdem distantias, quæ semper in ordine ad spatium concipiuntur & explicantur) ergo datur aliquid superadditum, per quod constituatur in hoc spatio, sed hoc superadditum non potest esse spatium, quia nullo spatio in rerum natura producto incipit corpus acquirere hoc spatium, seu hanc habere præsentiam: ergo est aliquid superadditum corpori locato. Dices corpus habere hanc præsentiam non tantùm esse corpus, & spatium, sed corpus provt in spatio. Bene est: Corpus provt in spatio, vel tantum dicit esse in rerum natura corpus, & spatium, vel dicit esse aliquid supra corpus, & spatium: non primum, quia existente hoc corpore, & hoc spatio non est hoc corpus provt in hoc spatio: ergo est aliquid distinctum supra corpus, & spatium: illud ergo quod dicit corpus vt in spatio supra corpus, & spatium erit præsentia. Indulgeo in modo loquendi hæc spatia admittentibus, quæ si negentur omnino, & adhuc illis non vtantur ad diuersas præsentias explicandas idem robur meum seruabit argumentum, & in modo loquendi magis premet, spatio enim adhuc à disputatione relegato argumentabor. Idem corpus est indifferens ad habendam hanc vel illam præsentiam: ergo præsentia distinguitur ab illo, & adhuc solutionem iam impugnatam dare non poteris, videlicet distingui præsentias extrinsecè per diuersas connotationes eiusdem corporis ad diuersa spatia.

5. Dices præsentiam consistere non in aliqua forma superaddita, sed in hac vel illa distantia huius corporis ab illo. Contrà: secundùm hanc solutionem, esse corpora contigua erit esse in distantia, quid ergo erit esse corpora penetrata? Dices corpora penetrari esse idem spatium vtrobique occupare. Non inficior, sed adhuc vrgeo: idem spatium duobus corporibus penetrari non solùm dicit existentiam corporum, & spatium, quia dato spatio, & existentibus corporibus possunt non occupare idem spatium: ergo est aliquid distinctum à corporibus, & spatio: hoc ergo *vbi*, seu præsentiam esse dico. Secundò ad distantiam redeo. Duo corpora esse distantia non est tantùm corpora quæ distant, & spatium, quod interiacet, & corpora intermedia, quia his omnibus existentibus in rerum natura possunt eadem corpora distare, & non distare, & nullo corpore producto, nullóque spatio addito per motum localem fiunt distantia corpora, quæ non distabant: ergo esse corpora distantia includit aliquid distinctum à corporibus, quæ distant, & quæ interiacent, & spatio, hoc distinctum, ex vi cuius formaliter distant, importat præsentias corporum distantium, & interiacentium. Dices corpora intermedia non posse esse inter illa, quæ dicuntur distare, quin formaliter sit illorum distantia. Fateor, sed non explicabis quid sit corpora hæc esse inter illa, quæ distare dicuntur, nisi præsentias superadditas admittas, eadem enim corpora, quæ modò sunt extrema respectu aliorum interiacentium, possent in eodem statu esse intermedia respectu illorum, quæ modò interiacent, quæ essent extrema. ergo hæc corpora esse inter illa dicit præsentias superadditas corporum, quas ego propugno.

6. Eamdem distantiam aliter impugno: Deus potuit creare hunc mundum constantem eisdem partibus, eodem ordine collocatis in alio spatio, & tunc mundus, & omnia illius elementa haberent alias præsentias: ergo occupare hoc spatium, seu corpora habere has præsentias, non tantùm est ordo, seu collocatio rerum, ex vi cuius hæc corpora mediant inter illa, hæc illa continent, & illa continentur. Antecedens probatur. Potest Deus extra hunc mundum alium creare: ergo potuit creasse hunc in illo spatio, in quo modò potest creare alium. Confirmatur: Deus potest modò totum mundum mouere, eo modo, quo mouetur nauis cum aliis corporibus intra illam contentis, sed tunc mundus, & omnia illius elementa alias acquirerent præsentias, & tamen omnia corpora haberent inter se eamdem collocationem, & eumdem ordinem, eadémque essent continentia, & contenta respectu eorumdem: ergo corpora has præsentias habere, non consistit in hoc ordine corporum interiacentium respectu illorum, quæ distantia dicuntur.

7. Dicunt alij, me esse hic, dicere negationem essendi alibi, quos sic impugno. Quando ego sum Matriti, habeo negationem essendi Toleti: ergo quando migro Toletum destruitur negatio essendi Toleti, quam antea habebam: ergo aliquid positiuum producitur, quia nullo alio modo potest destrui negatio, nisi per productionem habitus positiui, cum quo opponitur, & cuius est non esse. Secundò, quando desino esse Matriti, incipit negatio essendi Matriti: ergo desinit esse aliquid positiuum, quod antea erat: ergo esse Matriti erat aliquid positiuum, in qua præsentia Matritana sita erat.

8. Connotatores dicunt præsentiam identificatam cum corpore aliquando suum effectum formalem tribuere, & aliquando non, ratione connotati existentis, vel non existentis. Doctrinam impugno in Metaphysic. Controuers. 4. Punct. 6. §. 2. disputans de distinctione relationis prædicamentalis à fundamento, sed adhuc illa admissa in hac materia locum inuenire non potest. Affirmant connotatores eamdem formalitatem identificatam cum fundamento diuersos tribuere formales effectus ratione diuersorum connotatorum. Vnde ad hoc vt nouus effectus formalis reperiatur, requiritur noua productio connotati, etsi non requiratur productio nouæ formalitatis: sed non potest nouum aliquod connotatum assignari, ratione cuius incipiat præsentia mecum semper identificata tribuere modò effectum formalem, quem antea non tribuebat, & me Matriti constituere, vbi antea non eram: ergo hæc connotatorum doctrina non potest in hac materia subsistere. Non posse dari aliquod connotatum denuò productum satis probatum est, dum illud connotatores non assignent, & facilè suadetur, nihil enim supponitur ad præsentiam denuo productum in mobili, aut in

princi

principio mouente, aut in alio subiecto: ergo nullum est nouum connotatum, cum nouam acquiro præsentiam, ratione cuius hæc, quæ antea fuerat quoad entitatem tantùm, modò incipiat esse quoad formalitatem. Si dicas hoc connotatum esse motum; inquiro an motus iste, qui essentialiter est actio terminum habeat, vel illo careat, hoc vltimum dici nequit, actio enim essentialiter dicit terminum. Si terminum habeat, hunc ego præsentiam esse dico, & non tantùm connotatum. Secundò præsentias superadditas negas, ne multiplices entitates: ergo abs re cum loco præsentiæ, quam neges connotatum aliud admittis. Addo, quod si daretur motus localis, seu actio siue termino in hac formaliter præsentiam esse constituendam, & dicendum motum habere secum terminum identificatum; qui enim affirmant actionem dari sine termino, tantum in modo loquendi differunt ab his, qui dicunt terminum esse identificatum cum actione, vt in simili probabo Controuers. 5. de anima, Punct. 1. contra illos, qui dicunt intellectionem actionem esse termino carentem.

9. Obiic. primò. In primo instanti, in quo res producitur, est in loco, & in illo instanti non mouetur: ergo rem esse in loco non importat motum aliquem. Respondeo præsentiam acquiri semper per actionem productiuam illius, siue hæc actio proueniat à re præsente, siue à causa hanc producente, hanc tamen actionem non dici motum respectu subiecti, quod prius tempore non fuit existens, quia actio supra motum dicit negationem termini præcedentem in subiecto tempore immediatè antea existenti.

10. Obiic. secundò. Si motus consistit in actione superaddita, talis actio continua esse non potest, quia quando aduenit hæc pars, iam alia abiit, & non est, & ita numquam poterunt partes motus vniri. Hæc obiectio compositionem successiuorum non præsentias superadditas intendit euertere. Respondeo motum localem dici continuum successiuè, quia illius partes sunt successione continuæ, id est nulla facta interruptione fiunt, vna immediata post aliam, & hoc tantum modo continuari præsentias, quas acquirit homo, cum per spatium diuisibile mouetur, & per hanc vnionem ordinis, & successionis, neque præsentias productas, neque actiones, ex vi quarum producuntur, vnionem aliam habere. Instabis: sequi ex hac solutione dari infinitas præsentias, & infinitas actiones in motu, quo homo ex hac parte prima cubiculi in illam vltimam mouetur. Respondeo in opinione, quæ continuum componit ex infinitis partibus, & indiuisibilibus concedendam esse sequelam, in qua nullum est absurdum supposità hac continui compositione: in opinione verò, quæ continuum ex indiuisibilibus finitis statuit, facilè sequelam nego, quia in quocumque motu sunt partes finitæ, quibus partes finitæ termini correspondent.

11. Obiic. tertiò. Subiectum non potest supponi tanquam causa materialis præsentiæ: ergo præsentia non potest illi inhærere. Probatur antecedens: ad hoc vt subiectum formam recipiat, debet supponi approximatum agenti, sed subiectum non potest supponi approximatum ad ipsam præsentiam, quia per istam formaliter approximatur: ergo nullum subiectum potest supponi vt principium recipiens præsentiam. Respondeo subiectum non debere supponi præsens ad causandam propriam præsentiam, sicuti neque natura debet supponi subsistens ad producendam, seu recipiendam subsistentiam etiam in opinione, quæ asserit subsistentiam se tenere ex parte actus primi respectu actionum, quæ à substantia effectiuè procedunt. De hoc latiùs Controuers. 10. Punct. 4.

Obiic. quartò. Antequam corpus producat præsentiam superadditam debet supponi approximatum spatio: ergo per hanc præsentiam superadditam non potest constitui præsens. Probatur antecedens: si non deberet supponi approximatio ad spatium priusquam produceretur præsentia, possem ego modò Compluti existens producere præsentiam Romæ, sed non possum illam producere: ergo ex eo est, quod non sum Romæ approximatus: ergo ante productionem præsentiæ debet supponi approximatio subiecti ad spatium, in quo producenda est præsentia. Respondeo, me non posse ex hoc spatio immediatè producere præsentiam in alio non esse ex eo quod non possim agere in distans, quia si præsentiam distantem ab hac immediatè producerem, semper in me ipsum agerem, & non in aliud distans, quia quando produco præsentiam, ex vi cuius Romæ præsens fio, non ago in spatium Romanum, sed in me ipsum & approximatio tantùm supponitur ad effectum producendum inter principium passiuum, & actiuum, quorum neutrum est spatium, & ita ad producendam præsentiam non debet supponi principium productiuum illius approximatum spatio, vt falsò concedit obiectio, quod si immediatè post præsentiam Complutensem non possim producere præsentiam Romanam non est ex defectu huius applicationis sed ex natura præsentiarum, quæ petunt certo ordine produci, ita vt inter Romanam & Complutensem aliæ præsentiæ producantur, quod aliqui tantùm intendunt cum dicunt subiectum debere supponi negatiuè spatio approximatum, hoc est, debere immediatè antea habuisse præsentiam non distantem, quia præsentiæ, quæ distant non possunt immediatè produci. 12.

Obiic. quintò. Eo ipso quod entitas intelligatur correspondens spatio, est formaliter præsens: ergo non indiget præsentia superadditâ vt sit præsens. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia ad hoc vt correspondeat spatio indiget illo modo cum ex se indifferens sit vt huic vel illi spatio correspondeat. Alia huic argumento similia fiunt, in quibus ex parte antecedentis supponitur superadditus modus, quo posito, formaliter corpus constituitur præsens, & postea infertur in consequenti necessarium non esse talem modum: eorum sunt, in quibus infertur non dari præsentiam superadditam ex eo quod si res sit constituta cum hac distantia, vel quod sit contenta intra illud corpus, vel quod inter illam, & aliam, hoc, vel illud corpus sit interpositum, quocumque alio secluso sit formaliter præsens, in quibus verum est antecedens, & falsum consequens, & illatio pessima, supponitur enim in antecedenti, quod negatur in consequenti, quia rem intra aliam contineri, & hunc vel illum ordinem positionis seruare formaliter includit præsentiam superadditam rei, quæ poterat non ita intra illam contineri, & talem positionis ordinem non seruare. 13.

PVNCTVM V.

An in toto composito singulis entitatibus distincte præsentiæ correspondeant.

EXISTIMARVNT nonnulli recentiores non posse in quæstionem vocari an in homine anima rationalis sit præsens per præsentiam materiæ primæ, aut quantitatis ex eo quod 1.

anima rationalis definitiuè existat, & materia prima, illiúsque quantitas circumscriptiuè, quæ præsentiarum differentiæ videntur non posse in eamdem confluere. Alienus longè sum ab hac mente, & ideo primum statuo eodem modo philosophandum esse de forma hominis, ac de quacumque alia forma materiali, rationem do. Ex eo quod hæc pars formæ equi vniatur huic parti materiæ existenti in hoc spatio præcisâ aliâ præsentiâ tenente se ex parte formæ, (id suppono de forma equi, vt consequentiam faciam de forma hominis,) pars formæ est in eodem spatio, in quo est pars materiæ, cui vnitur, & si tota forma equi vniretur eidem parti materiæ, ex vi illius vnionis tota forma esset in spatio, in quo est illa pars materiæ: ergo ex eo quod tota anima rationalis vniatur huic parti materiæ tota debet esse in eodem spatio, in quo est pars cui vnitur, verbi gratia, ex eo quod tota anima rationalis vniatur huic indiuisibili materiæ capitis debet esse in spatio, in quo est illud indiuisibile: ergo ex eo quod eadem anima tota vniatur indiuisibili materiæ pedis debet esse in eodem spatio, in quo est illud indiuisibile: ergo ex eo quod tota anima rationalis vniatur singulis partibus, & singulis indiuisibilibus huius materiæ diuisibilis, præcisâ quacumque aliâ præsentiâ tenente se ex parte formæ, debet tota esse in singulis partibus, & indiuisibilibus spatij, in quibus sunt singulæ partes, & singula indiuisibilia materiæ, & anima rationalis secundùm se totam esse intimè præsentem ex vi vnionis singulis indiuisibilibus, & partibus materiæ, siquidem singulis vnitur, & forma ex vi vnionis ad subiectum constituitur præsens in eodem spatio, in quo est subiectum.

2. Ad illud, quod adducebatur de differentia præsentiæ definitiuæ, & circumscriptiuæ respondeo, posse eamdem præsentiam diuisibilem esse circumscriptiuam respectu vnius subiecti, & definitiuam respectu alterius, si secundùm singulas sui partes toti subiecto correspondeat, respectu cuius definitiua dicitur, ita vt quælibet pars illius totum subiectum afficiat, & respectu alterius ita se habeat vt diuersis subiecti partibus diuersæ præsentiæ partes correspondeant, ita vt nulla pars subiecti, duplici parte illius præsentiæ afficiatur. Hac ratione se haberet præsentia materiæ primæ respectu materiæ, & respectu animæ rationalis, si vtramque afficeret, quælibet pars distincta præsentiæ semper distinctam partem materiæ respiceret, diuersæ tamen partes eiusdem præsentiæ respicientes diuersas partes materiæ respicerent omnes simul, & illarum quælibet totam eamdem indiuisibilem animam. De hoc iterum, Puncto immediatè venturo. Concludo ergo eodem modo philosophandum esse de anima rationali, ac de reliquis formis, eademque probabilitate posse dici esse præsentem per præsentiam materiæ, aut quantitatis, dum est materiæ vnita, ac de quacumque alia forma materiali. Quid de omnibus tenendum sit, iam dico.

3. Pater Vasquez tom. 1. in 3. part. disputat. 199. num. 29. ait materiam primam, & reliquas formas substantiales, & accidentales, quæ sunt in composito, esse præsentes per præsentiam quantitatis. Vasquium sequutus est Albert. de prædicam. quantitatis disput. vnica, quæst. 6. Omnibus entitatibus distinctis à præsentia, & motu, ex vi cuius producitur, distinctas respondere præsentias defendunt P. Suarez in Metaphysic. disput. 41. sect. 5. P. R. b. tractat. de loco, quæst. 6. contrariâ opinione relictâ quam in prioribus commentariis fuerat amplexus. Eamdem tenet Hurtadus disput. 14. sect. 4. Addirque Hurtadus sententiam nostri Vasquez non multum habere ponderis, neque rationis: sed videamus quantum roboris, & ponderis habeant rationes quibus illam impugnat.

Arguit primò Hurtadus. Quantitas habet idem *vbi*, etiamsi pereant accidentia, quæ illi inhærent: ergo non habet præsentiam illis communem. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia quantitas habet proprium *vbi* tantum illi essentialiter connexum, ex vi cuius erunt præsentia quæcumque alia vniantur quantitati, quæ si non vniantur, non illa desiderabit præsentia quantitatis, quæ proprio subiecto, quod essentialiter respicit quantitate videlicet, contenta est. Eadem solutione respondeo ad aliam Hurtadi obiectionem, quæ in eamdem coincidit, videlicet permanere vbi quantitatis destructis accidentibus, ex quo inferebat non esse modum illorum, concedo enim non esse modum illis intrinsecum, assero tamen posita vnione cum quantitate constituere in loco accidentia terminata ad talem vnionem, sicut vnio materiæ primæ ad quantitatem denominat materiam vnitam remotè albedini, quando albedo est vnita proximè quantitati, & hanc denominationem non tribuit eadem permanens, quando albedo quantitati non est vnita. Ait Hurtadus, formas tantùm communicare suum effectum formalem subiecto immediato, & non mediato, quia albedo non dicitur dulcis, etiamsi subiectetur in subiecto habente dulcedinem: addit tamen num. 37. effectus formales modorum posse adscribi remotè subiectis formarum, quas afficiunt. Ex quo infero contra ipsum formas modales non tantùm communicare suum effectum formalem subiecto proximo, sed etiam remoto, vt in exemplo vnionis suprà adducto ipse fatetur. Ad illud quod adducit de albedine, quæ non vocatur dulcis, etiamsi sit in eodem subiecto, in quo est dulcedo respondeo id tantùm dici dulce, quod est radix dulcedinis, & ideo etiamsi dulcedo subiectetur in quantitate, & non in substantia sacchari dicimus saccharum esse dulce, & non appellamus dulcem sacchari quantitatem. Insuper denominatio dulcis est denominatio obiecti potentis talem sui sensationem producere, quæ potentia non conuenit formæ ex eo quod sit vnita subiecto, cui talis vnitur potentia, sicut quantitas non est potens videre ex eo quod sit vnita materiæ animalis, cui est vnita potentia visiua, quia hæc neque ipsam materiam, cui vnitur constituit potentem videre. Ex quo infertur manifestum discrimen inter has, similésque formas, & extensionem & alia; potentia enim visiua in homine siue distincta, siue identificata cum anima materiæ vnita, non illam constituit potentem videre, & extensio, seu præsentia localis necessariò constituit præsens, & extensum subiectum cui vnitur. Secundò, etiamsi albedo ex eo quod sit vnita quantitati externæ, non sit extensa formaliter, in omnium opinione præcisè ex vi illius vnionis saltem exigit extensionem ex vi cuius formaliter constituatur extensa, & tamen ex eo quod vniatur quantitati habenti dulcedinem, neque constituitur dulcis, neque exigens dulcedinem, ex vi cuius dulcis constituatur: ergo longè diuersa est ratio de his formis, ac de extensione est.

4.

5. Instat Hurtadus. Deus potest conseruare accidentia in eodem loco, in quo erant quantitati vnita, destructa iam quantitate: ergo non erant præsentia per præsentiam quantitatis. Respondeo Deum posse conseruare qualitates in eodem loco, ac modò sunt destructa quantitate tribuendo illis nouam præsentiam,

tiam, ratione cuius de nouo producantur in eodem loco, non verò posse illa conseruare præsentia in eodem loco ex vi præsentiæ, quam antea habebant, quæ destructa quantitate necessariò periit. Vide quàm facilè soluantur argumenta, quæ contra Vasquez adducit Hurtadus, & quàm leuia sint illius fundamenta, quibus comparata non parum ponderis, neque rationis adducta à Vasquio habere videbuntur.

6. Eamdem ferè sententiam cum Hurtado defendit Arriaga, qui asserit omnes formas, seu modos separabiles à materia habere proprias, distinctasque præsentias, & probabile esse materiam & quantitatem habere præsentiam communem, & indistinctam. Ad probandum formas separabiles à quantitate habere proprias præsentias præter Hurtadi fundamenta hoc adducit. Potest albedo vnita quantitati non esse in eodem loco, vbi est quantitas: ergo præsentia albedinis distinguitur à præsentia quantitatis. Consequutio euidens est. Antecedens probat: quantitas habens albedinem potest poni in duplici loco, & albedo tantùm in vno: ergo potest quantitas præsens esse in aliquo loco, in quo non sit albedo illi vnita. Antecedens asserit à nemine negandum esse, sed fiducia vana fefellit Arriagam, mihi enim illud negare placet iuxta opinionem Vasquez, quia cùm præsentia quantitatis formaliter constituat in loco omnia accidentia illi vnita, tot præsentias habebit accidens, quot quantitas; ac proinde si quantitas sit in duplici loco, accidens illi vnitum non poterit non esse in eodem duplici loco. De hac doctrina dubitabit nemo, qui sententiam Patris Vasquez amplectatur.

7. Hæc dixi, vt probarem non grauis ponderis esse rationes hucusque adductas contra Vasquium, nihilominus sto pro sententia concedente omnibus entitatibus, quæ non sunt essentialiter spatiis affixæ, sicuti præsentia, & motus, seu actio, ex vi cuius hæc producitur, præsentias distinctas. Moueor hac ratione, quam acuti recentiores excogitarunt. Quando video albedinem non tantùm video nudam albedinis entitatem, sed etiam illius præsentiam, vt probabo Controuers. 12. de anima, Punct. 1. §. 3. ergo præsentia albedinis distinguitur à præsentia quantitatis, & vnione ipsius albedinis ad quantitatem. Probo consequentiam: quantitas visibilis non est: ergo neque est visibilis modus proprius quantitatis: ergo præsentia quantitatis non videtur: sed præsentia albedinis videtur: ergo distinguuntur. Secundò, etiamsi videretur præsentia quantitatis ex eo quod videatur hæc quantitatis præsentia, & videatur albedo, non videtur albedinem esse in eodem loco cum quantitate, quia esse in eodem loco non tantùm dicit præsentiam quantitatis, & albedinem, sed etiam vnionem: ergo ad hoc vt videretur albedo præsens per præsentiam quantitatis debebat videri vnio albedinis ad quantitatem; sed hæc vnio videri nequit: ergo neque albedo potest videri præsens per præsentiam quantitatis. Vnionem albedinis cum quantitate videri non posse sic probo: si poneretur albedo intimè præsens cum quantitate sine aliqua vnione eodem modo videretur, ac quando est vnita: ergo vnio non terminat actum videndi. Secundò, nemo audebit dicere se habere noritiam intuitiuam vnionis inter albedinem, & quantitatem: ergo non videtur talis vnio. Scio te posse respondere vnionem videri, non tamen posse discerni. Sed quo fundamento asseris te videre id, quod numquam discernis, neque probabilis aliqua ratio videri suader? quod adhuc fortiùs vrget respectu præsentiæ quantitatis.

Præsentiam, & actionem ex vi cuius producitur non indigere aliis præsentiis fatentur omnes, quia sicuti actio non indiget actione, vt ab agente dependeat, quia ipsa est ratio dependendi, & per ipsam dependet, ita præsentia non indiget alia præsentia, vt præsentetur, quia est ratio formalis præsentandi alia corpora, & per se ipsam præsentatur. De actione productiua huius præsentiæ probatur ex eo quod essentialiter, & per se ipsam est termino affixa, & ita per ipsum terminum constituitur in eodem spatio cum illo. Secundò à posteriori, quia actio productiua præsentiæ indigeret aliâ præsentiâ, rursus illa præsentia per actionem produceretur, quæ aliâ præsentiâ indigeret, & sic in infinitum procederetur. 8.

Obiicies primò pro sententia P. Vasquez: Eo ipso, quod albedo sit vnita quantitati, est determinata vt sit in eodem loco cum quantitate: ergo non indiget aliâ præsentiâ vt determinetur ad existendum in tali loco: ergo absolutè non indiget alia præsentia. Probo consequentiam: præsentia superaddita datur, vt entitas indifferens ad hoc vel illud spatium occupandum determinetur specialiter ad hoc determinatum, sed albedo vnita quantitati non est indifferens, sed determinata per vnionem ad quantitatem, & præsentiam huius: ergo non indiget alia præsentia. Respondeo distinguendo primum antecedens: albedo eo ipso, quod sit vnita quantitati est determinata, vt sit in eodem spatio cum illa: est determinata in actu primo, concedo antecedens, est determinata in actu secundo, nego: est dicere: albedo eo ipso quod sit vnita quantitati exigit præsentiam, ex vi cuius sit in eodem loco cum quantitate, non tamen formaliter ex eo præcisè est in eodem loco cum illa, sicuti ignis eo ipso quod sit applicatus ligno cum reliquis prærequisitis ad producendum calorem in illo, est in actu primo determinatus ad agendum in illud lignum, non tamen est in actu secundo, & formaliter determinatus quousque aduenias actio, sic similiter albedo vnita quantitati præsenti est in actu primo determinata, vt sit in eodem spatio cum quantitate, non tamen est determinata in actu secundo, & formaliter præsens, quousque illi aduenias præsentia. Ad confirmationem dico præsentiam non solùm requiri, vt determinet subiectum in actu primo ad spatium, sed vt illud in actu secundo determinet, & formaliter præsens constituat. 9.

Obiicies secundò. Si singula accidentia haberent præsentias, sequeretur materiam primam moueri tot motibus, quot haberet accidentia. Respondeo negando sequelam, quia licet cùm mouetur totum compositum tot dentur motus, quot accidentia, non omnes materiam primam afficiunt, sed quilibet subiectum præsentiæ productæ ex vi illius. 10.

PVNCTVM VI.

Quotuplex sit præsentia, & quomodo differat circumscriptiua à definitiua.

PRÆSENTIA Dei, immensitas dicitur, ex vi cuius sine mensura est intimè præsens omnibus rebus existentibus, ita necessariò, vt implicet existere creaturam aliquam, cui Deus non sit intimè præsens. Hæc immensitas indistincta est ab ipso Deo, in quo nulla accidentium compositio reperitur. Hanc ab omnibus quibuscumque præ- 1.

sentiis creatis specie differre, per se notum est, quid enim magis differens quam increatum à creato, infinitum, & immensum à finito, & limitato. Præsentia creata duplex est, quædam definitiua, alia circumscriptiua. Præsentia circumscriptiua dicitur, qua corpus præsens secundùm se totum toti spatio correspondeat, & secundùm singulas sui partes singulis partibus spatij, ita vt ex vi illius nulla pars spatium cum alia communem habeat. Præsentia definitiua est illa, ex vi cuius totum, siue diuisibile siue indiuisibile correspondet secundùm se totum toti spatio diuisibili, & secundùm se totum cuilibet parti, & cuilibet indiuisibili spatij. Præsentiam circumscriptiuam habent omnia corpora, quæ naturaliter existunt. Definitiuâ gaudent Christi corpus in se diuisibile hoc modo indiuisibili præsens in Eucharistia, & rationalis anima, & quilibet Angelus indiuisibilis secundùm entitatem, & spatio diuisibili præsens.

2. Audiendi non sunt, qui apud Albert. de prædicam. *vbi* disput. vnica, quæst. 7. dicunt, præsentiam definitiuam, seu modum, quo res est indiuisibiliter in spatio indiuisibili, esse tantum negationem extensionis, contra quos eisdem argumentis probatur præsentiam definitiuam esse accidens superadditum, ac de reliquis præsentiis probatum est Punct. 4. quia Angelus, & anima rationalis definitiuè sunt præsentes, modò in hoc spatio, modò in illo, & in maiori, aut minori spatio: ergo per aliquid positiuum determinantur, vt sint potius in hoc spatio, quàm in illo, negatio enim extensionis semper est eadem, & non potest hanc determinationem præstare. Idem dico de Angelo, & de puncto quantitatis separato (si potest dari) existentibus in puncto indiuisibilis spatij, propter indifferentiam, quam habent vt sint in hoc vel in illo puncto spatij.

3. Præsentiam definitiuam, & circumscriptiuam in vniuersum specie distingui docuit P. Suarez in Metaphysic. disput. 51. sect. 6. num. 18. & cum illo re indiscussâ plures recentiores. Non id in dubium verro si comparentur præsentia circumscriptiua quantitatis, & præsentia definitiua Angeli, hæ enim specie different ratione subiectorum, etiamsi vtraque esset definitiua, diuersa enim est in specie præsentia definitiua quantitatis Eucharisticæ à præsentia definitiua Angeli. Est dubitandi ratio, facta comparatione inter præsentiam definitiuam, & circumscriptiuam respectu subiecti eiusdem specie, vel numero. An videlicet præsentia definitiua, quam habet Christi quantitas in Eucharistia specie differat à præsentia circumscriptiua, quam habet in cælis eadem quantitas, & à præsentia circumscriptiua, quam habet alia quantitas eiusdem speciei cum quantitate Eucharistica. Arriaga disp. 1. de anima, sect. 4. subsect. 8. n. 113. in materia de Eucharistia probat has præsentias specie non differre, quam sententiam iam diu docuère perdocti magistri.

4. Sentio in sententia constituente continuum ex puris indiuisibilibus posse corpus esse definitiuè præsens per repetitionem præsentiarum circumscriptiuarum, nulla addita præsentia distincta in specie à circumscriptiua. Explicatio conclusionis solida erit illius probatio. Esse corpus definitiuè nihil aliud est quàm omnia indiuisibilia, quibus constat (procedo in sententia, quæ continuum ex indiuisibilibus componit) esse in quocumque indiuisibili spatio, quod dicit hoc indiuisibile corporis esse repetitum in omnibus indiuisibilibus spatij, & omnia indiuisibilia corporis esse penetrata in hoc indiuisibili spatij, & sic de omnibus indiuisibilibus tam corporis, quàm spatij: sed totum hoc potest fieri per præsentias circumscriptiuas repetitas: ergo ad hoc vt corpus sit definitiuè præsens non indiget præsentia aliqua specie distincta circumscriptiua. Maior certa est apud omnes, minorem probo. Penetratio eorumdem indiuisibilium, & repetitio eiusdem indiuisibilis in eodem spatio tantùm dicit multitudinem præsentiarum in eodem spatio, quia si corpori modò existenti circumscriptiuè alia præsentia circumscriptiua addatur, ex vi cuius indiuisibile capitis constituatur in spatio, in quo est indiuisibile pedis, & indiuisibile pedis in spatio, in quo est indiuisibile capitis, & rursus alia, ex vi cuius indiuisibile brachij constituatur in spatio, in quo est indiuisibile pedis, & indiuisibile pectoris in spatio in quo est indiuisibile pedis, & semel & iterum replicentur præsentiæ, fiet, vt nullum sit indiuisibile spatij, in quo non sint omnia indiuisibilia corporis, & consequenter totum corpus ex illis indiuisibilibus compositum erit in toto spatio, & totum in quolibet indiuisibili illius spatij, quod est esse definitiuè, eodem omnino modo potest esse in hoc spatio, ac si esset circumscriptiuè totum corpus, & sic de omnibus aliis: ergo præsentia, quam habent omnia indiuisibilia corporis existentis definitiuè potest esse eiusdem speciei cum præsentia, quam haberent, si corpus existeret circumscriptiuè: ergo & præsentia totius compositi, quia præsentia compositi non distinguitur à præsentiis, quas habent partes, ex quibus componitur. Antecedens probo ex eo quod corpus sit præsens definitiuè tantum infertur indiuisibile corporis existens in hoc indiuisibili spatij extiturum simul in aliis indiuisibilibus spatij, & omnia indiuisibilia corporis extitura in eodem indiuisibili spatij. Sed ex eo quod hoc indiuisibile sit futurum in aliis spatiis non variatur præsentia, quam habet in isto, quia hac perseuerante possunt aliæ aduenire, neque ex eo quod alia indiuisibilia sint extitura in eodem spatio, quia indiuisibile penetratum cum alio, sicuti quodlibet aliud corpus potest habere eamdem præsentiam, quam haberet si non esset penetratum: ergo ex eo quod corpus sit definitiuè non variantur præsentiæ, quas haberent singula illius indiuisibilia in singulis spatiis, sed tantum multiplicantur: ergo non variatur præsentia totius, sed tantum multiplicatur.

5. Ex hoc infero, quod si corpus aliquod prædicto modo definitiuè poneretur in spatio aliquo, quod posset correspondere adæquatæ præsentiæ circumscriptiuæ illius, v. g. si consecraretur corpus Christi in quantitate panis correspondente quantitati hominis, posse ex vi præsentiæ inclusæ in definitiua solum per ablationem aliarum præsentiarum manere corpus circumscriptiuè præsens, quia indiuisibilia capitis possent retinere præsentiam, qua indigerent vt totum esset circumscriptiuè, & reliquas amittere, & sic de reliquis indiuisibilibus, ita vt nullum maneret cum alio penetratum, neque in duplici spatio repetitum, & omnia ac singula debitam positionem, & propositionem seruarent, vt totum quantitatiuum cum debita partium inter se distantia esset in toto spatio, & singulæ partes illius, singulis partibus spatij responderent. Præsentia definitiua sic explicata à circumscriptiua differt, ex eo quod hæc dicit negationem multitudinis repetitæ præsentiæ, ratione quarum omnia indiuisibilia corporis inter se penetrata reperantur in singulis indiuisibilibus spatij, præsentia verò definitiua dicit harum præsentiarum multiplicitatem.

6. Rem ita compositi in opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit, in opinione verò, quæ illud ex partibus semper diuisibilibus, & indiuisibilibus componit, existimo præsentiam definitiuam distinguendam esse specie à circumscriptiua, quod sic probo. In præsentia definitiua debet dari pars aliqua

qua præsentiæ afficiens partem diuisibilem subiecti quæ illam adæquatè constituat in indiuisibili spatio, seu in quocumque indiuisibili illius spatij, sed in præsentia circunscriptiua nulla datur pars præsentiæ, ex vi cuius pars diuisibilis corporis constituatur adæquatè præsens & in indiuisibili spatij: ergo datur in præsentia definitiua pars, cui non correspondeat alia eiusdem speciei in præsentia circunscriptiua: ergo præsentia circunscriptiua, & definitiua specie differunt, quia eo ipso quod totum partem aliquam essentialem contineat essentialiter distinctam à partibus aliûs toriûs, essentialiter ab illo toto distingui necessum est.

7. Sentio insuper adhuc in opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit, posse dari respectu eiusdem quantitatis præsentiam definitiuam specie distinctam à circunscriptiua, quod facilè suadeo. Potest corpus existere definitiuè in hoc spatio diuisibili non per repetitionem præsentiarum circunscriptiuarum sed ex vi vnius præsentiæ secundùm suam entitatem indiuisibilis, quæ indiuisibiliter respiciat totum subiectum diuisibile, & totum hoc diuisibile spatium, ita vt secundum eamdem entitatem constituat hoc indiuisibile quantitatis in singulis indiuisibilibus spatij diuisibilis vt de præsentia Angeli multi affirmant, & eadem, quæ hoc præstat respectu huius indiuisibilis quantitatis, potest idem præstare per se ipsam respectu aliûs, & aliûs indiuisibilis, ita vt ab omnibus seorsim, & simul sumptis dependeat eo modo, vt quocumque deficiente tota præsentia deficeret. Sed hæc præsentia essentialiter differet à circunscriptiua, ergo præsentia definitiua & circunscriptiua respectu eiusdem corporis in quacumque opinione de continui compositione possunt specie differre. Secundò, Potest etiam dari præsentia definitiua diuisibilis ex parte subiecti, & indiuisibiliter respiciens spatium diuisibile, ita vt diuersa pars præsentiæ esset, quæ respiceret hoc indiuisibile, seu hanc partem quantitatis ab illa, quæ aliam partem respiceret, non tamen esset diuersa pars præsentiæ, ex vi cuius hæc quantitatis pars constitueretur in hac parte spatij, & in alia distincta ab hac, sed per eamdem præsentiam indiuisibiliter sumptam hæc quantitatis pars constitueretur in hac, & in illa parte, & in toto spatio indiuisibili, & per idem indiuisibile præsentiæ hoc indiuisibile quantitatis constitueretur in omnibus indiuisibilibus spatij contentis in spatio diuisibili. Hæc præsentia diuisibiliter subiectum respiciens, & spatium indiuisibiliter specie distingueretur ab alia, quæ tam subiectum diuisibile, quam spatium indiuisibiliter respiceret, vt per se notum est, haberet enim prædicatum notabiliter differens à prædicatis aliûs præsentiæ, quod posset esse multis commune, quod necessariò essentiam distinctam constituit.

8. Dixi punct. 5. num. 2. eamdem præsentiam posse esse circunscriptiuam respectu vnius entitatis, & definitiuam respectu alterius, quod iterum confirmo, & explico de præsentia etiam respiciente vtramque entitatem diuisibilem secundum se. Ratio est illa, quam ibi reddidi. Potest dari præsentia, quarum partes singulæ respiciant singulas partes vnius subiecti, ita vt pars præsentiæ, quæ respicit hanc partem subiecti non respiciat aliam eiusdem, & similiter respiciat eodem modo diuisibiliter partes spatij, ita vt pars quæ respicit hanc partem spatij, non respiciat aliam, quæ partes præsentiæ indiuisibiliter respiciant totum aliud subiectum diuisibiliter, ita vt quælibet pars præsentiæ, quæ tantùm respicit partem subiecti, quod constituit circunscriptiuè præsens respiciat omnes partes subiecti, quod constituit definitiuè præsens, & essentialiter dependeat ab omnibus partibus subiecti, quod definitiuè præsentat, & tantùm ab vna parte subiecti, quod circunscriptiuè præsens constituit, & tota illa præsentia diuisibiliter spatium, & subiectum circunscriptiuè existens respiciet, & indiuisibiliter secundùm quamlibet sui partem totum subiectum ex vi illius definitiuè existens: ergo potest dari præsentia quædam, ex vi cuius totum hoc corpus sit in toto spatio cum correspondentia partis corporis ad partem spatij, ita vt nulla pars sit cum alia comparte penetrata, quod est esse circunscriptiuè, & ex vi cuius totum corpus aliud diuisibile sit in quolibet indiuisibili spatij diuisibilis, quod est esse definitiuè præsens: ergo eadem met præsentia potest esse definitiua respectu huius corporis, & circunscriptiua respectu illius. Veritatem primi antecedentis commendat illius explicatio, ideò tam fusè illud proposui, neque repugnantia aliqua poterit assignari in natura modi, quam explicui; potest etiam dari modus, qui indiuisibiliter afficiat plura subiecta, ac proinde poterit dari pars præsentiæ, quæ indiuisibiliter afficiat partem quamdam huius subiecti, & omnes partes illius, quæ simul cum aliis partibus, quarum quælibet respiciat diuersam partem huius subiecti, & eadem omnes illius, constituet præsentiam huius subiecti circunscriptiuam, illiusque definitiuam.

9. Vltimò noto: Præsentiam hanc circunscriptiuam respectu vnius subiecti, & definitiuam respectu aliûs specie distinguendam esse à præsentia purè definitiua, & ab alia purè circunscriptiua, ex eo quod esset penetratiua respectu subiecti, quod definitiuè præsentaret, & extensiua respectu alius, quod circunscriptiuè præsens constitueret. Neque in se concinnerent differentias essentialiter oppositas, quia differentiæ, quæ essentialiter opponuntur in præsentiis sunt ratio præsentiæ purè circunscriptiuæ, quarum neutra tali præsentiæ competeret non verò ratio definitiuæ præsentiæ non excludentis rationem circunscriptiuæ, sed cum illa identificaræ, & ratio præsentiæ circunscriptiuæ non excludentis rationem definitiuæ sed identificatæ cum illa, sicuti opponuntur in viuentibus purum sensitiuum competens bruto, & purum rationale competens Angelo, & non opponuntur in homine, sensitiuum, & rationale formaliter distincta, & realiter identificata.

PVNCTVM VII.

An creatura possit ab omni præsentia absolui.

1. CREATVRAM adhuc de potentia Dei absoluta non posse conseruari sine aliqua præsentia, ex vi cuius in aliquo sit spatio, affirmat Pater Soar lib. 4. de Angelis cap. 3. & Arriaga disp. 14. sect. 4. Oppositam sententiam defendunt Pater Vasquez tom. 2. in 1. part. disput. 195. cap. 3. & 4. & Pater Moncæus disputat. 1. cap. 2. & 8. qui sentiunt posse creaturam de potentia Dei absoluta absque vlla præsentia conseruari, quibus libens assentior.

2. Sententiam, quam defendendam suscepi, sic probo: Præsentia est accidens quoddam superadditum creaturæ, productum per actionem distinctam ab ipsa creatura: ergo poterit Deus, posita actione productiua creaturæ suspendere actionem, qua producenda erat præsentia. Probo consequentiam: actio ex vi cuius producitur creatura, prior est actione, ex vi cuius producitur præsentia illi inhærens: ergo ita

prior actio non dependet à priori ab hac actione posteriori : ergo tantùm dependet à posteriori (si talis dependentia reperiri potest) quatenus hæc posterior, ex vi cuius præsentia producitur priorem cõsequitur, sed hæc dependentia à posteriori, quæcumque sit, poterit supleri à Deo, nulla enim ratio potest reperiri, propter quam causa tantam connexionem habeat cum effectu, vt non possit Deus productâ causâ non producere effectum : ergo poterit Deus quamcumque creaturam sine præsentia conseruare. Deinde probatur conclusio in similibus difficultatibus omnium potissima ratione. Nulla est repugnantia, neque inferuntur duo contradictoria ex eo, quod conseruetur creatura sine præsentia : ergo poterit conseruari. Antecedens probabit argumentorum solutio.

3. Obiiciunt primò Soar, & Arriaga, nos non posse concipere creaturam nisi alicubi existentem, ex quo intendunt inferri non posse non alicubi esse. Concedo antecedens, & nego consequentiam, multa enim sunt, quæ non vt sunt, sed aliter, semper apprehendit intellectus, & ne ex alia materia exempla trahamus, cuius rei in quacumque abundant, nos non possumus concipere præsentiam, nisi essentialiter relatam ad imaginarium spatium, & tamen nullum respectum dicit ad illud, sed in se est entitas quædam æquè absoluta, ac albedo, vt docet idem Arriaga, sect. 3. num. 36.

4. Obiicit secundò Soar : Creet Deus Angelum; vel est distans à mundo vel indistans : si est distans : ergò habet vbicationem alibi. Si est indistans : ergo est approximatus, ergo habet præsentiam, quia approximatio constituitur formaliter per præsentiam. Respondeo Angelum creatum sine præsentia fore indistantem negatiuè, hoc est non fore distantem, non verò indistantem positiuè ; neque approximatum, ex indistantia enim negatiua, hoc est, ex non distantia non infertur approximatio, quæ est forma positiua non necessariò connexa cum negatione distantiæ.

5. Obiicit tertiò Arriaga : Implicat de potentia Dei absoluta quantitatem non esse extensam, aut inextensam, quia hæc duo priuatiuè opponuntur ; si est extensa : ergo habet præsentiam, ex vi cuius extenditur ; si est inextensa : ergo partes illius sunt penetrátæ : ergo sunt in eodem loco : ergo habent præsentiam, in qua formaliter penetrantur. Respondeo eodem modo partes quantitatis sine præsentia fore inextensas negatiuè, hoc est habere negationem extensionis, ex quo non infertur esse penetratas, aut esse in eodem loco, penetratio enim non est formaliter pura extensionis negatio, sed dicit præsentias positiuas respondentes eidem spatio, quibus carerent partes quantitatis non habentes præsentiam, quas præsentias respectu einsdem spatij vt plurimum significamus, cum dicimus corpus esse inextensum, intendentes modo negatiuo rem positiuam explicare, in quo sensu negandum est corpus sine præsentia esse inextensum, quia secundum hanc acceptionem huius termini *inextensum* pro re positiua, extensum, & inextensum non priuatiuè opponuntur.

6. Obiicit quartò. Partes quantitatis omni præsentia carentes vel essent intra alias, vel extra : si intra : ergo in eodem spatio ; si extra : ergo in alio spatio : ergo quocumque modo erunt in spatio, & præsentiam habebunt. Similiter solet argui : corpus sine præsentia vel est intra cælum, vel extra cælum : neutrum potest habere sine præsentia. Respondeo de corpore absoluto ab omni præsentia in ordine ad spatium philosophandum esse ac si in rerum natura non existeret, & sicuti corpus non existens non habet partes intra partes, neque extra partes, neque totum est intra cælum, sic dicendum est de partibus illius corporis, & de corpore, de quorum partibus tantùm posset dici non esse intra alias, & de illo non esse intra cælum, quod solet dici extra negatiuè, non tamen absolutè posset dici de partibus esse extra partes, aut de tõto esse extra cælum, quia esse extra dicit esse in spatio, quod neque partibus illius corporis, neque corpori conueniret.

PVNCTVM VIII.

An corpus omni præsentiâ absolutum esset intimè præsens Deo.

STATVI puncto præcedenti posse aliquam creaturam, Angelum, verbi gratia, existere sine aliqua præsentia nulli spatio respondentem, neque alicui approximatum, aut distantem. Inquiro modò de Angelo sic constituto : An esset intimè præsens Deo, & penetratus cum illo secundum suam entitatem eodem modo, ac si haberet præsentiam ? quam quæstionem sine duce aggredior, nullum enim legi, neque audiui, qui rem hanc in quæstionem vocaret, quapropter me vtriusque partis affirmatiuæ videlicet, & negatiuæ patronum fingam, & arbiter postea alteri primas dabo. 1.

Pro parte negatiua suppono non sequi per locum intrinsecum ex eo quod Deus sit causa rerum, esse illis intimè præsentem, vt doctè probat Vasquez 1. part. disp. 28. cap. 4. & 5. quia non est de ratione causæ intima præsentia cum effectu, & licet in causis creatis requiratur approximatio inter agens, & passum, non ita necessariò requiritur vt de potentia absoluta suppleri non possit. Secundò etiamsi requiratur approximatio inter agens, & passum, non requiritur ex parte actus primi approximatio inter agens & effectum, creatio enim Angeli non potest supponere Angelum approximatum, aliàs iam illum existentem supponeret. Ex hoc infero non probari ex eo, quod creatura nullibi existens penderet à Deo illam fore intimè Deo præsentem. Deinde positiuè probo illam creaturam sic constitutam non posse intimè Deo esse præsentem. Talis creatura supponitur sine præsentia : ergo non esset præsens : ergo non esset præsens Deo. Probo priorem consequentiam : effectus formalis non potest esse sine forma : ergo non potest esse præsens sine præsentia : posteriorem confirmo. Hæc illatio, non est præsens : ergo non est præsens Deo, est à non restricto ad restrictum negatiuè, quæ semper tenet : benè enim valet, Petrus non loquitur : ergo Petrus non loquitur Ioanni : Petrus non est præsens : ergo non est præsens Romæ. 2.

Pro affirmatiua parte efficaciores inuenio rationes, ob quas placet illam defendere, donec ab aliis de hac re aliter docear. Assero creaturam omni præsentia superaddita nudam fore Deo præsentem ac si præsentiam superadditam haberet. In hanc partem traho Parrem Vasquez, quam ex suis principiis clarè infero. Docet sapientissimus P. 1. part. disp. 28. cap. 4. num. 13. veritatem esse Catholicam Deum esse intimè præsentem omni creaturæ, neque illi esse liberum esse in vna potius quàm in alia ex suppositione, quod illam creauerit, & insuper loco citato Puncto præcedenti docet, posse Deum creaturam sine omni præsentia producere : ergo creatura sine præsentia esset præsens Deo, cum possit non habere præsentiam, & non possit non esse intimè Deo præsens. Ratio à priori huius conclusionis esto, creaturam non constitui Deo præsentem per præsentiam superadditam, 3.

sed

sed per suammet entitatem, & per immensitatem Dei. Vnde repugnat esse in rerum natura entitatem aliquam, quæ non sit intimè Deo præsens, quia immensitas Dei talis est vt ipsum constituat intimè præsentem cuicumque creaturæ, eo ipso quod existat, nullo alio modo desiderato, neque ex parte creaturæ. Eodem modo creatura per suammet entitatem supposita immensitate Dei, quæ non potest non supponi vt potè summè necessaria constituitur præsens Deo: quod si probem, meam conclusionem manifestè ostendo: ad id accingor.

4. Tota ratio, propter quam ponimus præsentias superadditas creaturis est, quia videmus illas modò cum hac distantia, modò cum illa creaturis secundùm suam entitatem inuariatis, vnde inferimus esse quid superadditum modum illum, per quem formaliter distantes constituuntur. Vnde si creaturæ essent affixæ certo spatio, in quo semper eamdem distantiam seruarent nullum esset fundamentum ad dandas præsentias superadditas, sed diceremus creaturas per se ipsas distare, sed numquam videmus creaturas distare à Deo, aut nouimus indifferentiam vt distent, & non distent, neque vt habeant hanc approximationem potiùs quàm illam, sed semper illas eodem modo approximatas per suasmet entitates independenter ab omni alia præsentia superaddita: ergo hac ablatâ creatura creatori approximata permanebit & illi intimè præsens, quia quidquid conuenit entitati per se ipsam, non potest non quocumque alio secluso illi conuenire. Secundò eamdem intimam præsentiam habet Deus cum Petro existenti Matriti, & cum eodem existenti Toleti: ergo Petrus existens Toleti, & existens Matriti habet eamdem approximationem cum Deo, quia approximatio Petri cum Deo non dicit aliquid realiter distinctum ab illo quod dicit approximatio Dei cum Petro: ergo si approximatio Dei cum Petro existenti Matriti & Toleti est eadem, approximatio Petri existentis Matriti, aut Toleri erit eadem: ergo approximatio, quam habet Petrus cum Deo quando existit Matriti, non dicit præsentiam superadditam, quam tunc habet Petrus, quia si hanc diceret approximatio cum Deo non posset eadem approximatio esse Toleti, quia præsentia, quam Petrus habet Matriti essentialiter dependet ab illo spatio, & non potest non esse in illo, sed sic est quod approximatio, quam Petrus habet cum Deo potest esse in alio spatio, & non in illo: ergo approximatio Petri cum Deo non dicit præsentiam superadditam Petro.

5. Fundamentum, quod pro parte negatiua proposui facillimè ex dictis dissoluo. Concedo non posse dari effectum formalem sine forma, neque præsens sine præsentia, dico tamen quamlibet creaturam esse præsentiam sui ipsius, ex vi cuius constituitur præsens in ordine ad Deum, non verò in ordine ad aliud ens creatum. Ad illationem factam ex non restricto ad restrictum negatiuè, dico creaturam sine præsentia superaddita dici non esse præsentem absolutè, quia intelligimus propositionem illam de præsentia in ordine ad spatium, & ad alia entia creata, quæ si tacitè hanc restrictionem non inuoluat, falsa erit, & abstrahendo ab omni præsentia in ordine ad ens creatum & increatum dici non potest, creatura sine præsentia superaddita non est præsens, quia adhuc tunc est præsens Deo, & præsentiam habet secum identificatam.

6. Obiicies primò. Etiamsi repugnet creaturam aliquam non dependere à Deo, dependet per actionem superadditam: ergo etiamsi repugnet non esse Deo præsentem, erit præsens per modum superadditum. Respondeo, disparem esse rationem, quia licet repugnet creaturam non dependere à Deo, nosci-mus eamdem creaturam posse diuerso modo dependere, & indifferentiam habere ad dependendum per eductionem aut per creationem, ex quo inferimus in actu secundo non dependere per suam entitatem, sed per aliquid superadditum, numquam autem nouimus creaturam habere indifferentiam ad habendam diuersam approximationem cum Deo. Secundò quod valdè notatu dignum est. Dependentia superadditâ, quam damus creaturæ respectu Dei non supponit existentiam creaturæ, & ita non possumus arguere: dependentia est superaddita: ergo potest creaturæ iam existenti non aduenire, non enim est creatura iam existens ante dependentiam. Approximatio autem si constitueretur in præsentia superaddita, constitueretur in aliquo, quod supponit creaturam iam existentem, ex qua suppositione licet inferri illam approximationem posse creaturæ non aduenire, & illam posse non esse intimè Deo præsentem, ac proinde vt dicatur repugnare creaturæ non esse intimè præsentem Deo, ponenda est hæc intima præsentia non in aliquo posteriori ipsa creatura, quod illi potest non aduenire, arguimus enim ex eo quod præsentia sit superaddita creaturæ, posse creaturam existere absque omni præsentia, & non possemus arguere: actio est distincta ab effectu: ergo effectus potest esse sine omni actione, quia eo ipso, quod sit effectus supponit actionem, & non supponitur ad illam; entitas verò, quæ præsens constituitur non supponit præsentiam ad suam existentiam, potiùs sua existentia ad præsentiam supponitur.

7. Obiicies secundò. Creaturam esse præsentem Deo nihil aliud est quàm esse in eodem spatio cum Deo: sed creatura sine præsentia non est in spatio: ergo non est in eodem spatio cum Deo. Respondeo negando primum antecedens, iam enim probaui Puncto 3. Deum non esse in spatio. Fateor semper nos concipere intimam præsentiam per ordinem ad spatium, & vix posse hoc ordine secluso de illa loqui, constat tamen rationibus, quibus spatium imaginatium impugnauimus non dari talem ordinem, quapropter in re admittendus non est, licet sine illo rem concipere non possimus.

PVNCTVM IX.

An corpus possit esse circunscriptiuè in duplici loco.

1. CORPVS esse in duplici loco definitiuè, & in vno circunscriptiuè, & definitiuè in altero sanctum est fide, quà docemur Christum esse in Cælo circunscriptiuè, & definitiuè sub speciebus panis in omnibus locis, in quibus celebratur sacramentum Eucharisticum. Procedit quæstio de duplici præsentia circunscriptiua. Defendunt partem negatiuam Sanctus Thomas, D. Bonauentura, Capreolus cum aliis Thomistis, quos refert Pater Soar tom. 3. in 3. part. disp. 48. sect. 4 quibus consentit Pater Vasquez 3. part. disp. 169. cap. 5. Affirmatiuam partem, quam verissimam esse censeo defendit Pater Soar cum Scoto & aliis plurimis, quos ipse refert ibid. quibus adde Patrem Vasquium tom. 4. disput. 6. quæst. 3. part. 1. §. 23. qui ait oppositam sententiam à Catholicis reiici, vt minùs congruentem veritati fidei; Conimbr. lib. 4. Physic. cap. 5. q. 5. art. 2. Rub. lib. 4. Physic. Ægid. Coninck ad quæst. 7. 3. part. art. 4. dist. 3. Hurtad. disput. 14. sectione 5. Arriagam disputatione 14. sectione 8. subsectione 2.

Conclu

2. Conclusionem supra traditam probo. Repugnantia eiusdem corporis in duplici spatio tantùm oritur ex incompossibilitate formarum, quarum vna petit vt Deus subtrahat concursum, quo conseruabat alteram: ergo poterit Deus vincere hanc incompossibilitatem præstando concursum, quem subtrahi altera forma petebat, exigentia enim formæ non cogit Deum, ita vt non possit contra talem exigentiam operari. Secundò probatur à patitate præsentiæ definitiuæ: sicut enim corpus potest habere vnam præsentiam definitiuam, & aliam circunscriptiuam, & duplicem definitiuam, & duplicem circunscriptiuam habere poterit, quia non est maior oppositio præsentiæ circunscriptiuæ cum alia circunscriptiua, quàm definitiuæ cum definitiua, & cum alia circunscriptiua. Vltimò confirmanda est conclusio ex eo quod nullam involuat repugnantiam corpus in duplici loco circunscriptiuè existens, quod soluciones argumentatorum euincent.

3. Obiic. primò. De ratione præsentiæ circunscriptiuæ est constituere corpus intra hoc spatium, ita vt non possit esse extra illud: ergo posito corpore circunscriptiuè in hoc spatio non potest esse extra illud: ergo non poterit esse in alio. Hæc obiectio videtur impugnare Eucharistiæ mysterium, quia si de ratione corporis præsentis circunscriptiuè est, vt corpus non sit in alio spatio, de ratione præsentiæ circunscriptiuæ, quam Christus habet in Cælo erit ita constituere corpus Christi in spatio cælesti, ita vt non possit esse in alio; ergo non poterit esse in Eucharistia: pessimum consequens, & illatio ad homines facta contemnenda. Dices de ratione præsentiæ circunscriptiuæ esse vt corpus non sit in alio spatio circunscriptiuè, non verò vt non sit in alio definitiuè. Catholicè dictum, non tamen philosophicè. Vnde hanc differentiam colligis? præsentiæ enim primarius effectus totus est positiuus, videlicet constituere corpus in hoc spatio, hoc autem quod est non esse in alio est quid negatiuum extra formalem rationem positiuæ præsentiæ, licèt hæc positiua præsentia illam exigant negationem eo modo, quo calor exigit negationem frigiditatis quæ omnino est extra constitutiuum caloris, & præsentia circunscriptiua æquè exigit negationem alius præsentiæ definitiuæ, & alius circunscriptiuæ in eodem subiecto, quia naturaliter cum vtraque incompossibilis est. Ad argumentum in forma negandum est primum antecedens, vel distinguendum maioris elatitatis gratiâ: de conceptu præsentiæ circunscriptiuæ est constituere corpus in hoc loco, ita vt non sit in alio, distinguo: de conceptu primario & inseparabili, nego antecedens, de hoc enim tantùm est constituere corpus in hoc spatio, adde si placet, & exigere vt non sit in alio, quod totum est quid positiuum: de conceptu secundario & separabili à primario tanquam effectus à causa, sicuti separari potest expulsio caloris ab informatione frigiditatis, concedo antecedens: deinde nego consequentiam.

4. Obiicies secundò. Si corpus poneretur in duplici loco diuideretur & separaretur à se ipso, hoc implicat: ergo implicat poni in duplici loco. Quam separationem potes inuenire in duplici præsentia circunscriptiua, quam meditari non possis in duplici definitiua respectu eiusdem corporis? Non vacat hæc latiùs expendere. Respondeo: corpus non diuidi per repetitionem præsentiarum, neque à se ipso separari, si separatio dicat aliquid negatiuum, seu negationem alicuius approximationis, quia totum corpus, quod erat in hoc spatio, seruatâ totâ approximatione, quam secum ipso, & cum aliis corporibus habebat, ponitur in alio loco per repetitionem, & multiplicationem præsentiarum, & non entitatis corporis secundum se.

5. Obiicies tertiò. Non potest corpus occupare spatium maius illo, sed si haberet duplicem præsentiam occuparet spatium maius illo: ergo non potest illam habere. Confirmatur: Corpus ex vi huius præsentiæ circunscriptiuæ commensuratur cum spatio ita vt totum correspondeat toti spatio, & pars corporis parti spatij, & non vltrà: ergo positâ hac commensuratione corpus non posset vltra hoc spatium. Vltrà: corpus per præsentiam circunscriptiuam constituitur intra hoc spatium: ergo non potest esse extra illud: ergo non potest esse in alio permanente hac præsentiâ. Respondeo corpus non posse occupare per vnam tantùm præsentiam spatium maius illo, posse tamen per duplicem præsentiam occupare spatium duplo maius illo, quia ex vi cuiuscumque præsentiæ occupat spatium sibi æquale, & duo spatia, quorum quodlibet est æquale corpori, simul sumpta illud excedunt. Alio modo dicito corpus cum duplici præsentia non occupare spatium aliquod maius illo, sed duo spatia, quorum quodlibet est æquale, quæ non vnum constituunt, quia spatia per ordinem ad præsentiam distinguimus, & sicuti duplex præsentia circunscriptiua non vnam maiorem constituunt, ita neque duplex spatium his præsentiis respondens non constituit vnum maius, sed est duplex, illorumque quodlibet æquale locato. Ad confirmationem dico corpus ex vi præsentiæ circunscriptiuæ commensurari huic spatio, ita vt non correspondeat alij spatio per eamdem præsentiam, quod verò per aliam præsentiam alij spatio correspondeat, vel non correspondeat, non pertinet ad rationem formalem constitutiuam huius præsentiæ. Ad illud, quod vltimò additur, dico corpus per præsentiam circunscriptiuam constitui intra hoc spatium, qua permanente non potest esse extra, si illud *extra* importet negationem, hoc est corpus non existere in hoc spatio, posse tamen esse extrà, si dicat aliquid positiuum videlicet esse in spatio distincto ab isto.

6. Obiicies quartò. Si corpus posset esse in duplici loco, posset esse vbique: ergo posset esse immensum, quod est absurdum, quia immensitas est propria Dei. Qui rationibus his fidunt, existimarent illarum non fugere difficultatem, si illas omitteremus: hac de causa illas refero, etsi nihil difficultatis in illis inueniam, quod quisque malè terminis philosophicis cinctus non dissoluet. Argumentum non retorqueo in præsentiis definitiuis, quia me vellem ad difficiliora seruare. Respondeo dato corpore posse esse vbique, adhuc non inferri esse immensum, quia esset vbique per repetitionem præsentiarum distinctarum, immensitas autem Dei est vna simplex entitas. Secundò immensitas Dei est identificata cum ipso Deo infinito & indefectibilis, præsentiæ autem, ex vi quarum creatura esset vbique essent distinctæ à creatura finitæ & defectibiles. Dedi corpus posse vbique poni, quia ad difficultatem propositam soluendam nihil referebat, ne modò difficiliores mouerem quæstiones, licèt ita contingere non possit, quia non potest dari corpus infinitè extensum, neque ita extensum vt non possit magis extendi, vt probaui Controuersia 14. Puncto 4.

7. Vidit Pater Vasquez fundamenta Thomistarum, cum quibus in hac sententia fœdus inierat, solida non esse, quapropter aliud sibi quæsiuit, nescio an efficacius aliis. Sic arguit: si corpus posset poni in duplici loco, posset in vtroque naturaliter moueri: sed implicat corpus naturaliter moueri duplici motu: ergo implicat poni in duplici loco. Antecedens probatur: corpus positum in duplici loco vtrobique haberet

haberet grauitatem : ergo vtrobique grauitaret, vt moueretur : ergo moueretur vtrobique : ergo duplici motu, non enim potest corpus in duplici spatio distanti simplici motu moueri. Respondent nonnulli corpus posse naturaliter duplici motu moueri ex suppositione quod fuerit in duplici spatio constitutum. Non assentior, quia duæ præsentiæ acquirendæ essent per duplicem motum, & vna peteret negationem alterius, etiamsi duæ aliæ præcessissent, quod per accidens se habet respectu harum præsentiarum, non enim ex eo quod illæ præcesserint amittent istæ incompossibilitatem, quam habent ex natura sua: ergo etiamsi aliæ præcesserint non poterunt istæ naturaliter in eodem subiecto componi: ergo non poterunt simul ab agenti naturali in eodem subiecto produci. Respondent alij corpus nullibi mouendum esse, quia non potest vtrobique moueri, & non est maior ratio vt moueatur in hoc loco quàm in illo. Displicet etiam hic dicendi modus, quia si non sit maior ratio vt moueatur corpus in hoc spatio, quàm in illo, Dei erit decernere spatium per quod sit mouendum, & præsentiam producendam in corpore se mouente, quia sicuti cùm tantùm est applicatum vt moueatur per hoc spatium, decernit Deus præsentiam producendam ex pluribus, quas potest producere in eodem spatio, inter quas non est maior ratio, vt potius hæc quàm illa producatur : Sic quando est corpus applicatum ad producendas præsentias in duplici spatio decernet Deus vnam præsentiam producendam, ex illis, quas potest in vtroque spatio producere.

8. Respondeo Deum conseruantem seu producentem duplicem præsentiam in eodem corpore vtramque simul conseruare contra exigentiam alterius, quia vtraque mutuò petit alterius corruptionem, quod si Deus non tantùm decreuerit conseruare has præsentias contra exigentiam mutuam, quam habet quælibet vt destruatur altera, sed etiam contra exigentiam cuiuscumque aliùs agentis naturalis, tunc corpus non posse moueri ab aliquo agenti naturali, quia corpus non potest nouam præsentiam acquirere, nisi destruendo præcedentes : ergo si præcedentes destrui non possunt ab aliquo agenti, non potest ab aliquo noua alia produci. Idem contingeret si Deus decreuisset independenter à quocumque agente naturali oppositum exigente conseruare præsentiam vnicam, quam modò habeo, tunc enim à nullo agenti naturali posse moueri, quia non potest fieri motus, aut acquisitio nouæ præsentiæ nisi per destructionem præcedentis in eodem subiecto. Si verò Deus conseruaret duplicem illam præsentiam, etsi independenter ab exigentia mutua, quam quælibet haberet ne conseruaretur altera, dependenter tamen ab aliis causis naturalibus, quæ ex se haberent virtutem ad illas præsentias producendas, tunc corpus naturaliter moueretur, & acquireret nouam præsentiam, ex vi cuius corrumperentur duæ, quas antea habuerat. Corpus esse mouendum probatur ex eo quod grauitaret, & ex se haberet virtutem ad producendam præsentiam, & duplex præsentia præcedens illius productionem non impediret, quia si ob aliquam rationem duplex præsentia impediret productionem aliùs, maximè quia alia producenda esset incompossibilis cum illis : hæc tamen ratio sufficiens non est, quia etiam quando corpus habet vnicam præsentiam, illa est incompossibilis cum alia ventura, & tamen non impedit illius productionem, sed desinit esse ad aduentum aliùs, sic contingeret duplici illi præsentiæ, quia formæ incompossibiles non ex eo quod incompossibiles sunt, impediunt efficaciter productionem, aliàs nunquam expellerentur, sed tantùm infertur ex incompossibilitate non conseruati simul omnes, sed corrumpi antiquas aduenientе alia incompossibili. Corrumpendam esse vtramque præsentiam antiquam aliâ aduenientе, facilè probatur, quia cùm noua aduenies non possit naturaliter componi cum aliqua alia præsentia existenti in eodem subiecto, petit nullam conseruari in eodem subiecto, ac proinde omnem præexistentem corrumpi.

Ad argumentum adductum ad probandum corpus vtrobique esse mouendum, Respondeo, corpus vtrobique petere moueri in altero spatio, non tamen vtrobique petere moueri vtrobique, hoc est habere in vtroque loco exigentiam mouendi se in altero, non verò habere in aliquo exigentiam se mouendi in vtroque, quia tantùm exigit id, quo indiget ad sui conseruationem, & quod naturaliter potest habere; cùm autem tantùm exigat ad sui conseruationem acquirere proprium centrum, quod per motum in vnico tantùm spatio exercito potest acquirere, & cùm tantùm possit naturaliter vnicum habere motum fit tantùm exigere moueri in vnico spatio, licet hæc exigentia sit in omni loco in quo est corpus. Si roges in quo spatio moueretur; Respondeo cæteris paribus mouendum esse in spatio centro viciniori, quia corpus semper tendit in centrum per lineam breuissimam; si autem in vno spatio sit minor resistentia medij quàm in alio, hæc minor resistentia ad motum conducet vt potiùs in hoc spatio fiat, quàm in illo, exempli gratiâ : si lapidem ponas Romæ in medio aëris, & Matriti supra saxum ingens, etiamsi breuior sit via in centrum per spatium Matritanum quam per Romanum, per hoc fiet motus, & non per illud quia lapis valens vincere resistentiam aëris Romæ non valet Matriti vincere resistentiam saxi impedientis motum. Si verò omnia sint paria, decernet Deus in quo spatio fit corpus mouendum. Hæc de motu grauium, & leuium; viuentia autem poterunt se determinare vt moueantur potiùs in hoc spatio, quàm in illo, sicut ego modò indifferens vt moueat versus Orientem, vel Occidentem, libere motum versùs Orientem dirigo.

9.

Punctum X.

De accidentibus corporis existentis in duplici loco.

Varia sunt accidentia de quibus in quæstionem vertitur, an possint, & debeant comitari vtrobique corpus existens in duplici loco : quædam dependentia à loco sicuti præsentia, & motus, ex vi cuius hæc producitur : alia independentia à loco sicuti calor, & frigiditas : quædam dependentia in conseruari à causis primò producentibus, sicuti lux & species missæ ab obiectis externis sensibus : alia quæ hanc dependentiam ignorant. De his omnibus quid tenendum sit distinctè explicabo.

§. I.

De accidentibus dependentibus à loco.

Nihil hucusque certius fuerat in Philosophia, 1.
quàm præsentias esse omnino immobiles, ita essentialiter affixas huic spatio, vt illis repugnaret in alio existere, ac proinde implicare corpus Romæ habere præsentiam, ex vi cuius Matriti constituitur. Eo tamen ingenio pollent Nostri Magistri

vt

vt nouas quotidie solidis fundamentis quæstiones excitent, quæ priscos latuêre doctores.

3. Affirmant doctissimi recentiores corpus posse habere Romæ eamdem præsentiam, quam habet Matriti, non quia ex vi vnius præsentiæ Matriti, & Romæ cõstituatur, sed quia postquam ex vi vnius præsentiæ est Romæ constitutum, & ex vi aliûs Matriti constituitur, potest fieri præsens Romæ, & similiter præsentia ex vi cuius Romæ exiitit potest Matriti fieri præsens. Fundamentum recentiorum hoc vnicè est: Ex eo quod præsentia per se ipsam essentialiter respiciat hoc spatium tantùm infertur non posse non illud respicere, hoc tamen non impedit posse aliud respicere per modum sibi superadditum, ita vt duplex spatium simul respiciat, vnum per se ipsam essentialiter, quod non potest non respicere, aliud accidentaliter per modum superadditum, quod potest non respicere deficiente modo illo superaddito. Exemplum non incongruum huic materiæ ministrat vnio integralis partium quantitatis, quæ per se ipsam respicit extrema, quæ vnit, partes videlicet quantitatis, & per modum superadditum materiæ primæ vnitur. Sic volunt isti recentiores in præsentiis contingere per se ipsas respicientibus hoc spatium & potentibus per modum superadditum aliud spatium respicere. Eamdem doctrinam inuenio apud Arriagam disp. 4. Metaph. sect. 13. subsect. 2. vbi ait probabiliter dici posse subsistentiam creatam, etiamsi sit modus propriæ naturæ, posse naturam alienam terminare per modum alium superadditum, ita vt terminet duplicem naturam: propriam per se ipsam essentialiter, alienam accidentaliter per modum superadditum. Negat autem Arriaga id posse in præsentiis contingere, & tanquam certum statuit disput. 14. Physicæ sect. 2. non posse corpus habere in hoc loco præsentiam, quam habet in alio, in quo consequentiam ego desidero, eadem enim est ratio de præsentiis respicientibus essentialiter hoc spatium, & de subsistentiis respicientibus essentialiter hoc subiectum, etsi hæ possunt per modum superadditum extraneum subiectum respicere retento respectu ad proprium ipsis identificato. Similiter præsentiæ poterunt respicere per modum superadditum spatium alienum retento respectu ad proprium cum illis identificato. Consequentius philosophari sunt alij Magistri, qui eodem modo de omnibus hanc doctrinam tradunt & affirmant actionem per se ipsam dependentem ab hoc principio, hac dependentia retenta posse per modum superadditum ab alio dependere.

3. Affirmo cum communi sententia præsentiam respicientem hoc spatium non posse neque de potentia Dei absoluta aliud respicere per modum superadditum, & ita non posse corpus habere Romæ præsentiam, quam habet Matriti. Mouet me ad hanc sententiam defendendam consensus omnium doctorum in hac re, & debile fundamentum, cui opposita innititur, ea enim quæ contra communem sententiam traduntur singulari ratione debent probari, non purâ argumentorum euasione, prærer quam nihil inuenio, quod hanc singularem propugnet sententiam. Secundò illa quæ consequenter satis ad hanc doctrinam dicuntur de actione terminante aliam actionem, illam nihil difficiliorem reddunt, & pluribus absurdam esse suaderent, actionis enim actionem dari nullus hucvsque probatus Philosophus non absurdum esse putauit. Insuper quis non rideret hominem dicentem posse præsentiam quam modò hic habeo fieri Romæ præsentem me tantùm Compluti existente? quod inferri ex hac sententia sic suadeo: Si modò præsentiam hanc quam habeo Compluti poterit Romæ per modum superadditum, illa esset Romæ, vt supponimus & ego non essem Romæ per præsentiam, quam hîc habeo, & denuò Romæ est posita, quia licet ipsa modò sit Romæ, & antea non fuisset, tamen intrinsecè eadem est, & non potest per se ipsam præstare effectum, quem antea non præstabat, quidquid enim entitas præstat per se ipsam quocumque alio adueniente, vel deficiente semper præstat, sed antequam haberet illum modum non me Romæ constituebat: ergo neque modo per se ipsam me Romæ constituet. Neque ego casu posito essem Romæ per modum superadditum meæ præsentiæ, quia ille modus non est modus mei, sed meæ præsentiæ: ergo non me, sed meam præsentiam præsentem constituet: ergo ex eo quod mea præsentia sit Romæ per moddum superadditum, ego ex nullo capite ero Romæ: ergo secundum hanc sententiam potest mea præsentia esse Compluti & Romæ & ego tantùm Compluti. Quod si quis hoc velit deuorare, audaciâ non ingenio vincet eos, qui à communi Philosophorum consensu sine fundamento recedere nolunt.

A priori impugnanda est hæc sententia ex incapacitate præsentiæ ad recipiendam aliam, & ad determinandam vnionem cum alia præsentia, quam incapacitatem infero ex eo quod nullum sit fundamentum ad affirmandum præsentias talem capacitatem habere, quod saltem respectu existentium mihi firmum est, non enim debemus sine positiuo fundamento virtutes ignotas entitatibus concedere. Secundò quia præsentia ex sua natura essentialiter ordinatur vt subiectum præsens constituat, & spatium respicit propter subiectum vt illud in tali spatio constituat: ergo tantùm potest respicere spatium, in quo potest subiectum constituere: sed præsentia quam habeo Compluti non potest me constituere in spatio Romano, quod per se non respicit, quia præsentia tantùm constituit corpus in spatio, quod per se respicit: ergo non potest respicere spatium Romanum, adhuc per modum alium superadditum. Vltimò impugnatur hæc ratio, ratione, qua sæpe vsus sum ad probandum non posse vnam actionem aliam tanquam terminum respicere, quia ex natura sua esset superflua, semper enim terminum respiceret, quia illa ablata esset per se ipsam existens, quod etiam contingeret in præsentia afficiente aliam quæ subiectum afficeret per se ipsum in spatio constitutum independenter à præsentia superaddita. Hæ rationes non ita sem demonstrant, vt non possit quis facile respondere, veruntamen nullam adducunt, qui oppositam sententiam defendunt, quæ cum illarum aliqua possit comparari, illisque accedit totius scholæ consensus circa conclusionem, quam propugno, quibus inconcussa debet stare sententia ab omnibus admissa.

4. Ad exemplum adductam de vnione integrali quantitatis, quæ per se ipsam respiciens partes quantitatis per aliam vnionem respicit materiam, Respõdeo, speciale esse fundamentum ad hanc doctrinam admittendam in omnibus, quâ caremus in actionibus, & præsentiis, constat enim vnionem integralem quantitatis vniri materiæ & separari ab illa: ex quo rectè inferimus terminare aliam vnionem superadditam, nunquam autem experti sumus præsentiam aliquando respicere, & aliquando non respicere spatium distinctum ab illo, quod semper per se ipsam respicit, sicuti neque experti sumus actionem aliquando dependere, & aliquando non dependere à distincto principio ab illo, à quo semper per se ipsam dependet: vbi autem diuersum est fundamentum, diuersa est philosophandi ratio seruanda, Ratio huius diuersitatis hæc esto. Præsentia huius subiecti tantùm ordinatur ad subiectum præsens

5. constituen

constituendum, & ita tantùm potest respicere spatium, in quo subiectum constituit, vt supra dicebam. Vnio verò integralis quantitatis non tantùm est propter vniendas partes quantitatis, quas afficit, sed propter constituendum quantum subiectum, ac proinde præter partes quantitatis, quas per se ipsam respicit, potest respicere subiectum, quod quantum constituit, quia materia prima non tantùm quanta constituitur partibus integralibus quantitatis, sed etiam vnionibus earumdem partium, tota enim quantitas secundùm partes, & vniones, quas includit materiam quantificat.

§. II.

Quæ accidentia possit corpus bilocatum habere vtrobique.

6. PRIMA CONCLVSIO. Omnia accidentia, quæ propter ipsorum incompossibilitatem formalem, aut propter incapacitatem subiecti non potest corpus habere simul naturaliter, aut supernaturaliter in eodem loco, eodem modo illa habere non poterit, etiamsi in duplici loco constituatur. Exempli gratia: non potest corpus naturaliter in vno loco esse calidum vt octo, & frigidum vt octo, neque constitutum in duplici loco poterit naturaliter esse in vno calidum vt octo, & frigidum vt octo. Similiter in probabili sententia non potest homo etiam supernaturaliter in vno loco constitutus habere assensum, & dissensum circa idem obiectum, neque supernaturaliter poterit postquam fuerit in duplici loco constitutus, in vno assentiri, & dissentiri in alio circa idem obiectum. Ratio facilis est: incompossibilitas formarum non est in ordine ad spatium commune, sed in ordine ad subiectum commune: ergo quantumuis loco separentur, si subiectum commune maneat, habebunt eamdem incompossibilitatem, & eamdem repugnantiam inter se, quia calor introductus in hoc subiectum non petit præcisè ne frigiditas informet subiectum in hoc loco, sed absolutè petit ne frigiditas informet subiectum, seu negationem frigiditatis informantis hoc subiectum, quod est petere ne frigiditas in hoc loco, neque in aliquo alio subiectum informet. Similiter quando subiectum ex defectu capacitatis non potest dum extitit in vno loco duplicem formam recipere, etiamsi in duplici loco constituatur, manet cum eadem incapacitate: quia noua præsentia non addit nouam capacitatem subiecto: ergo si non poterat duplicem illam formam in vno loco recipere ex defectu capacitatis, neque in duplici loco poterit formas illas recipere. Quod si non posse duplicem formam recipere subiectum existens in vno loco, non ex defectu capacitatis, sed ex defectu applicationis proueniret, illas posset recipere existens in duplici loco, quia iam noua applicatio per nouam præsentiam illi adueniret, ex defectu cuius non poterat formas illas recipere. Rem declaret exemplum: non potest idem ignis calefacere duo corpora, quorum vnum Romæ, alterum existit Matriti, non ex defectu virtutis, quia si vtrumque corpus Matriti existeret, posset calefieri ab igne, quem suppono Matriti existere, si autem illi igni noua addatur præsentia, ex vi cuius Romæ constituatur, poterit vtrumque calefacere.

7. Ex hac conclusione infero, quod si corpus existens Matriti, & Romæ vtrobique calidum, vel tantùm Romæ, frigefieret, calorem à subiecto esse expellendum non tantùm Matriti, sed etiam Romæ. Rationem dedi: frigiditas petit negationem caloris in hoc subiecto: ergo petit ne calor Matriti, neque Romæ subiectum informet. Secundò frigiditas petit corruptionem caloris: ergo petit calorem nullibi manere, quod enim alicubi manet corruptum non est. Obijcies sequi ex hac doctrina agens naturale naturaliter agere in distans. Respondeo agens naturale posse naturaliter agere in passum distans, quando passum non tantùm est distans, sed etiam propinquum vt contingeret in nostro casu. Secundò, respondeo frigiditatem corrumpentem calorem non agere physicè sed moraliter, quia corruptio caloris non physicè, sed tantùm moraliter ab informatione frigiditatis procedit, & inconueniens non esset agens naturale moraliter agere in passum distans.

8. SECVNDA CONCLVSIO. Omnia accidentia absoluta à loco, quæ non dependent in conseruari à suis causis possunt naturaliter corpus vtrobique comitari (dico naturaliter secluso miraculo ponendi eamdem entitatem in duplici loco, quod in hac materia supponitur.) Ratio est perspicua: accidentia illa non sunt affixa loco: ergo possunt in quocumque loco constitui, alias sunt capacia duplicis præsentia: ergo possunt esse in duplici spatio, in quo corpus cui inhæret fuerit constitutum: ergo possunt corpus bilocatum vtrobique comitari.

9. TERTIA CONCLVSIO: Etiamsi accidentia dependeant in conseruari à causa in vno tantum loco applicata corpori bilocato possunt vtrobique naturaliter corpus comitari. v.g. potentia visiua existens Matriti, & Romæ, potest vtrobique habere speciem impressam dependentem in conseruari à colore Romæ tantum existenti: Hæc conclusio potest duobus modis defendi. Primò dici potest speciem impressam productam à colore existente Romæ non agere actione existente terminata ad ipsam existentē Matriti, sed sufficere actionem esse Romæ tantum intimè præsentem speciei, vt ipsa species possit esse Romæ & Matriti. Secundò dici posset actionem, & terminum esse Matriti, & Romæ, etiamsi principium effectiuum talis actionis tantùm sit Romæ, quia actio vt sit in duplici loco non indiget in vtroq; esse principio applicatam, sed sufficit in vno loco hanc habere applicationem, vt in multiplici esse possit. Vtroque modo conclusionem defendam. Assero actionem tantùm indigere esse applicatam principio in vno spatio, vt possit esse in multiplici, quod sic probo. Vt actio dependeat à suo principio tantum indiget esse illi approximatam: ergo modò sit illi approximata poterit ab illo dependere etiamsi sit distans. Confirmatur: eatenus distantia potest esse impedimentum vt actio dependeat ab agente, quatenus impedit approximationem, sed casu quo actio in vno spatio esset approximata de facto, distantia non impediret approximationem hanc dependere ab agenti, seu non esset impedimentum, ne existeret actio, quæ per se ipsam ab agente dependet. Confirmatur: approximatio actionis ad suum principium tantum est conditio ad substantiam actionis: sed substantia actionis intrinsecè est omnino eadem, siue sit in duplici loco, siue in vno: ergo eadem omnino conditiones requirit ad substantiam suæ existentiæ, siue sit in vno loco, siue in multiplici: sed quando est in vno loco tantùm petit esse approximatam in vno loco: ergo quando est in duplici præcisè ad substantiam actionis tantùm petit esse approximatam in vno loco principio, à quo procedit: ergo substantia eadem actionis existens in duplici loco contenta erit ad sui existentiam, modo in vno loco sit approximata agenti.

10. Dices actionem indigere duplici approximatione cum suo principio, non præcisè ad existendum in duplici loco. Contrà: indigere duplici approximatione non ad existendum, sed ad existendum in duplici loco est indigere duplici approximatione, non actionem ipsam, sed duplicem illam præsentiam, ex vi cuius actio ponitur in duplici loco: sed duplex illa præsentia non indiget duplici approximatione actionis ad suum principium: ergo neque actio ratione sui, neque ratione præsentiarum indiget duplici approximatione ad suum principium vt possit esse in duplici loco. Minorem probo: cætera patent: præsentiæ afficientes actionem tantum exigunt approximationem cum principiis à quibus procedunt, non cum principio actionis, quam afficiunt: ergo præsentiæ afficientes actionem cum producantur à Deo, & non à principio producente actionem, non exigent approximationem cum principio producente actionem: ergo actio ratione præsentiarum quas recipit à Deo productas, & non à principio, à qua ipsa procedit, non indiget aliqua approximatione cum suo principio: ergo si ratione sui contenta erat vnica approximatione, eadem contenta erit, etiamsi habeat duplicem præsentiam à Deo productam.

11. Eodem modo defendo posse effectum existere in duplici loco, etiamsi in vno tantùm sit approximatus actioni. Probatur à paritate actionis vnicâ tantùm applicatione indigentis cum suo principio, vt sit in multiplici loco. Non magis dependet terminus ab actione, quàm actio à principio, neque maiori indiget applicatione terminus cum actione, quàm actio cum principio: sed actio potest esse in duplici loco, etiamsi principium tantùm sit in vno: ergo terminus poterit esse in duplici loco, etiamsi actio tantùm sit in vno. Redeunt etiam rationes suprà factæ, quia approximatio inter actionem, & terminum tantum est conditio ad existentiam substantiæ termini secundùm se, sed substantia termini est eadem in duplici loco, & in vno: ergo eadem applicatione erit contenta in duplici loco, ac in vno, sed terminus existens in vno loco vnam applicationem tantùm exposcit: ergo eamdem, & non aliam exiget, etiamsi existat in duplici loco. Secundò, distantia eatenus tantùm obest, quatenus impedit approximationem, sed dum terminus sit approximatus actioni in hoc spatio nulla distantia oberit termino, vt per actionem esse recipiat: ergo poterit esse ex vi actionis hîc approximatæ, etiamsi eadem actio ex vi alius præsentiæ distet ab agente.

12. Obiicies: Actio existens Matriti, & Toleti provt existens Matriti & Toleti dependet à suo principio: ergo provt existens Matriti, & Toleti debet esse approximata suo principio: ergo non sufficiet vt existat Matriti, & Toleti, esse approximatam suo principio tantum Matriti. Eodem modo fit argumentum de actione respectu termini: terminus existens Matriti, & Toleti, provt existens Matriti, & provt existens Toleti dependet ab actione, seu per actionem, ex vi cuius producitur: ergo vt sit Matriti, & Toleti vtrobique debet esse actioni approximatus, & non sufficiet esse approximatum tantum Matriti. Respondeo actionem dependere à suo principio, seu per se ipsam, ac proinde vbicumque sit habet secum identificatam dependentiam, & est essentialiter dependens, ad quam dependentiam existentem in quibuscumque locis sufficiens est conditio, approximatio in vno loco. Ad formam argumenti Respondeo, Actio provt existens Matriti dependet à suo principio, si illud *provt* reduplicet tantùm formalitatem actionis, concedo; si illud *provt* reduplicet supra actionem præsentiam, ex vi cuius est Matriti, sicuti reduplicare videtur, nego; quia secundùm hanc rationem ab illo dependet, à quo dependet præsentia, ex vi cuius constituitur talis actio Matriti, hæc autem præsentia potest produci à Deo, & non dependere proximè à principio à quo procedit actio, sed tantùm remotè, seu mediâ actione, non tanquam causalitate, sed tanquam causâ materiali huius actionis, quæ dependet à suo principio. Eodem modo respondendum est eidem argumento in termino respectu actionis facto, terminus enim formaliter vt existens Matriti reduplicando ly *vt* supra præsentiam, non dependet ab actione, ex vi cuius ipse producitur, sed ex vi cuius producitur præsentia per quam Matriti constituitur, quod si reduplicatio cadat supra terminum, per ipsam actionem quantumuis distantem dependebit vbicumque sit.

Ex his infertur, positâ approximatione in hoc 13.
spatio inter vnionem, & extrema, seu inter quemcumque alium modum, & suum subiectum, posse modum (loquor de entitatibus non affixis loco essentialiter) existere in quocumque alio spatio, etiamsi non ibi subiectum comitetur, quia quantumuis strictam approximationem exigat cum subiecto, dum in vno loco sit approximatus illam obtinet, & nihil prohibet in alio esse distantem. Recognosce rationes suprà factas de actione respectu principij, quæ eodem modo procedunt de termino respectu actionum.

§. III.

De his, quæ necessariò vtrobique corpus comitantur.

DIxi iam quæ accidentia possint corpus exi- 14.
stens in duplici loco comitari in vtroque, dicam modò, quæ necessariò illud comitentur.

QVARTA CONCLVSIO. Quotiescumque 15.
subiectum patitur aliquam corruptionem partis vel formæ inhærentis cuiusuis modi, aut entitatis, eamdem patietur vbicumque erit entitas illa corrupta, verbi gratia, erat corpus secundùm omnes sui partes vnitas, & secundùm omnia accidentia sibi debita Matriti, & Toleti, eo ipso quod Toleti diuidatur brachium, Matriti continget eadem diuisio, & eo ipso quod Matriti corrumpatur pars aliqua subiecti, vel aliquod accidens illi inhærens, vt si Matriti moriatur, similiter Toleti mori necesse erit, quæ omnia ita sunt necessariò connexa, vt aliter de potentia Dei absoluta contingere non possint. Ratio est facilis: brachium diuidi, seu corrumpi vnionem inter brachium & corpus, quod est idem, & corrumpi partem aliquam corporis vel accidens illi inhærens, seu viuens mori, non dicit tantùm negationem præsentiæ entitatis corruptæ in hoc loco, seu entitatem corruptam non esse in hoc loco, sed entitatem non existere in rerum natura: vnde vt dicatur hoc accidens alicubi corruptum, necesse est non esse illius entitatem in rerum natura, & consequenter nullibi esse, quia quod non est existens, alicubi esse non potest: ergo eo ipso quod corrumpatur entitas existens Matriti desinit esse in rerum natura: ergo desinit esse in omnibus locis, in quibus antea erat: ergo si erat Matriti, & Toleti desinit esse, desinit esse Matriti & Toleti: ergo implicat corrumpi entitatem existentem in duplici loco, & non corrumpi in vtroque

que, cum desinat esse in vtroque, & in illo locò dicatur entitas corrumpi quando incipit non existere, in quo immediatè antea erat. Confirmatur: si existente homine Matriti & Toleti, illius vnio desineret esse Matriti, & Toleti permaneret, tantùm fuisset corrupta præsentia, quam habebat vnio Matriti, & non entitas vnionis, quæ Toleti permanebat: ergo ad hoc vt corrumpatur requiritur nullibi esse, seu permanere, & implicat vnionem corrumpi, & alicubi existere.

15. Ex hoc inferes, quod si viuens ponatur Matriti, & Romæ, & postea desinat esse Romæ illius forma, & tantùm ibi permaneat materia; Matriti verò perseueret materia & forma, tunc dici non posse, viuens Romæ esse mortuum, bene tamen Romæ non viuere, quia Romæ non erat illius vita, quod sufficit vt dicatur Romæ non viuere, non tamen vt dicatur mortuum esse, quia Romæ mortuum esse dicit immediatè antea Romæ extitisse, & modò non existere in rerum natura. Sic de Petro modo Complutitantùm existente verè dicitur Romæ non viuere, & dici nequit Romæ esse mortuum, aliud enim est Romæ non viuere, aliud Romæ mori, vt sæpe dixi. Hæc si attentè inspiciantur, per se nota sunt.

16. QVINTA CONCLVSIO. Naturaliter loquendo omnia accidentia independentia à loco, etiamsi dependeant in conseruari à causis applicatis in vno tantùm loco, & omnes actiones, ex vi quarum accidentia producuntur, comitantur corpus vbicumque fuerit. Dico, naturaliter loquendo, non quia naturaliter possit poni aliquod accidens in duplici loco, sed quia ex suppositione, quod Deus de potentia absoluta corpus in duplici loco constituat, congruum est, vt eadem potentia ibidem simul accidentia constituat. De accidentibus, quæ non dependent in conseruari ab aliqua speciali causa applicata tantùm in vno loco, Probatur nostra conclusio ex sacrosancto Eucharistiæ mysterio, in quo ex vi verborum sub speciebus panis tantùm ponitur corpus Christi, & sub speciebus vini tantùm ponitur sanguis, quia tamen naturale est vt corpus sanguinem comitetur, & sanguis corpus, inferunt Theologi, Patres, & tota Ecclesia sub vtraque specie esse corpus, & sanguinem Christi: ergo naturale est vt vbicumque sit corpus illud comitentur omnia, quæ in vno loco naturaliter illud comitantur. Doctrinam hanc specialem non habere difficultatem in accidentibus, quæ in conseruari dependent à causa applicata in vno tantùm spatio, neque in actionibus per se ipsas dependentibus à causis in vno tantùm loco applicatis constat ex concluſ. 3. in qua probani sufficere applicationem factam in vno loco, vt hæc accidentia & actiones per se ipsas dependentes à suis principiis possint esse in pluribus locis.

17. SEXTA CONCLVSIO. Non ita necessarium est hæc accidentia in omni loco corpus comitari, vt non possit Deus corpus Matriti album conseruare, & Toleti non album. Ratio est: albedo constituit præsens per præsentiam distinctam à præsentia corporis, quod efficit: ergo potest Deus duplicem præsentiam corpori præstare, & vnicam albedini: ergo potest corpus esse Matriti, & Toleti per duplicem præsentiam, & albedo Matriti tantùm per vnicam præsentiam: ergo potest corpus esse album Matriti, & non esse album Toleti, quia non esse album Toleti nihil aliud est, quàm non habere præsentiam Toleti. Secundò, quando corpus existit album Matriti & Toleti, præsentia, quam habet albedo Matriti est distincta à præsentia, quam habet Toleti, & à præsentibus quas habet corpus Matriti, & Toleti: ergo poterit deficere præsentia, quam habet Matriti, reliquis aliis permanentibus: ergo poterit corpus permanere Matriti, & Toleti, & esse album Toleti, & non esse album Matriti, non ex eo quod corpus non habeat albedinem, sed ex eo quod non habeat albedinem præsentem Matriti; quia corpus Matriti esse album non solùm dicit corpus Matriti existere, & habere albedinem, sed Matriti existere, & habere albedinem præsentem Matriti.

Ex hac doctrina friget ratio, qua intendit probare P. Rub. tractat. de loco, quæst. 8. quem plures recentiores sequuntur, implicare corpus esse album in vno loco, & non in alio, quia sequeretur idem corpus esse album & non esse album, quæ sunt contradictoria, quia albedo & non albedo corpori conueniunt independenter à loco, ex quo inferri intendit hanc esse legitimam consequentiam: Corpus est album Matriti, & non est album Toleti: ergo absolutè corpus est album, & non est album. Ex dictis patet quam inefficax sit hæc argumentario, & malè inferatur ex eo quod corpus non sit album in hoc loco, verbi gratia, Toleti, absolutè non esse album, quia non esse album Toleti non dicit negationem albedinis, sed dicit negationem albedinis habentis præsentiam Toletanam, seu negationem præsentiæ, ex vi cuius albedo Toleti constituatur: & sicuti hæc est mala consequentia: albedo non est præsens Toleti: ergo albedo non est: ita hæc est mala illatio: corpus non est album Toleti: ergo non est album, arguitur enim à non amplo ad amplum negatiuè. Ad rationem dubij respondeo corpus esse album, & non esse album esse independens à loco, ac proinde si corpus sit album siue existat in hoc loco, siue in illo poterit dici *corpus est album*, esse tamen album Matriti, aut Toleti non esse independenter à loco, quia esse album Matriti dicit formaliter albedinem, & præsentiam ex vi cuius Matriti constituitur, & esse album Toleti formaliter dicit præsentiam albedinis. Hæc dixerim in mea sententia, quæ accidentibus proprias concedit præsentias, in opinione verò, quæ illa per subiecti, cui sunt vnita, præsentiam in loco constituit, existimo implicationem inuoluere esse accidens vnitum subiecto existenti in duplici loco, & ipsum accidens in vtroque loco non existere.

18.

19. SEPTIMA CONCLVSIO. Quotiescumque passum existens Matriti, & Romæ immutatur ab aliquo agente extrinseco per receptionem alicuius accidentis, calotis, verbi gratia, eumdem calorem acquirit in vtroque loco, & eamdem receptionem vtrobique præsentem habet, poterit tamen, diuinâ intercueniente potentiâ calorem in hoc loco recipere, & non in alio. Hæc conclusio ex duplici præcedenti infertur, quia sicut naturale est poni corpus cum omnibus suis accidentibus vbicumque ponatur, ita naturale est vt corpus, quod aliquod accidens in hoc loco recipit, illud recipiat vbicumque existat. Conclusio hæc neque propugnari, aut impugnari potest ex aliquo principio naturali, aut ratione metaphysica, sed tantùm nititur morali quadam congruentia, ex vi cuius Deus tenetur ex suppositione, quod corpus conseruet in duplici loco, omnia accidentia, quæ illi supernueniunt, in duplici loco constituere, quam si quis neget, & asserat ex hoc capite tantùm teneri Deum corpus primo collocare cum eisdem accidentibus in omni loco, in quo velit illud constituere, postea verò non teneri noua illa accidentia, quæ corpori in hoc loco contingunt, in alio constituere, nulla ratione coniungi poterit.

20. Obiicies contra conclusionem traditam: Posito passo Matriti & Romæ, si agens tantùm sit Matriti applicatum, tantùm poterit agere Matriti: ergo passum tantùm poterit Matriti recipere, quia actio, & receptio sunt idem: ergo poterit Romæ effectum recipere. Multa latet æquiuocatio in primo antecedenti, illam aperio. Agens existens tantùm Matriti applicatum passo existenti Matriti, & Romæ tantùm posse agere Matriti, potest hunc sensum habere, tantùm potest agere per actionem præsentem tantùm Matriti; vel potest alium reddere: tantùm potest agere per actionem procedentem à principio existenti tantùm Matriti, siue actio existat Matriti tantùm, siue in pluribus aliis locis. In hoc sensu vltimo propositio vera est, in primo est distinguenda. Actio existens Matriti tantùm potest agere per actionem existentem tantùm Matriti ex vi agentis à quo procedit, seu quæ tantùm petit Matriti existere ex eo quod procedat ab agenti existenti Matriti, concedo: tantùm potest agere per actionem Matriti tantùm præsentem absolutè, ita vt ex eo quod hæc actio procedat ab hoc agenti existenti tantùm in hoc loco repugnantiam habeat ad existendum in alio loco, si fuerit principium aliquod, ex quo in alio loco ponatur, nego; itaque in casu daro agens applicatum tantùm Matriti ageret per actionem existentem Matriti, & consequenter per actionem existentem Romæ, quæ est eadem, non tamen ageret per actionem vt existentem Romæ formaliter, quia ita formaliter sumpta actio reduplicat præsentiam Romanam, quæ non est ratio agendi respectu principij existentis Matriti, & strictè loquendo, neque ageret per actionem vt præsentem Matriti, quia præsentia Matritana, quam habet actio non est ratio agendi, imò probabile est non dependere à principio actionis, tantùm est verum dicere, ex vi principij hoc modo applicati, debere actioni hanc præsentiam Matritanam, & non Romanam, quia principium Matriti præsens exigit subiectum præsens Matriti, & cum actioni debeatur præsentia in loco, in quo est subiectum, remotè debetur actioni præsentia Matritana ex eo quod principium sit Matriti applicatum.

21. Octava conclvsio: Omnes actiones vitales amandi, intelligendi, videndi, & audiendi comitantur viuens vbicumque sit. De actionibus viralibus intelligendi, & amandi ferè omnes fatentur, quia actiones hæ non dependent à principiis obiectorum; & anima, quæ est illarum principium cum speciebus & habitibus supponitur in omni loco cum eisdem comprincipiis ad operandum. De sensationibus externis negant nonnulli hanc conclusionem, contra quos tradidi conclusione 3. accidentia, & actiones dependentes in fieri & conseruari à suis principiis tantùm indigere esse applicata in vnico spatio, vt possint esse in pluribus.

22. Obiiciunt recentiores contra hanc repetitionem sensationum externarum: visio existens Toleti repræsentat arcem Regiam cum tanta distantia: ergo existens Romæ debet repræsentare eamdem arcem cum eadem distantia, sed non potest Romæ illam cum eadem distantia repræsentare, quia illam Romæ non habet, sed aliam longè maiorem: ergo talis visio Romæ esse non potest. Respondeo visionem existentem Toleti repræsentare arcem Regiam cum tanta distantia viginti passuum, verbi gratia, ab alio corpore existente Toleti à Cathedrali templo, verbi gratia, & à me existente Toleti, quam distantiam inter eademmet extrema repræsentaret visio Romæ posita, ita vt visio existens Romæ repræsentaret arcem Toletanam non vt distantem à templo Romano S. Petri, neque à vidente vt existente Romæ, sed vt distantem à vidente vt existente Toleti, & ab Ecclesia Toletana in qua nulla est repugnantia, quia tunc visio Romæ existens non repræsentaret distantiam, quæ esset Romæ, sed quæ esset Toleti. Eodem modo visio, quâ Romæ videretur templum D. Petri distans à Capitolio per tot passus, si Toleti poneretur repræsentaret idem templum distans ab eodem Capitolio, non verò distans ab arce Toletana. Itaque Toleti esset visio repræsentans distantiam inter corpora Romana, quæ non repræsentaret distantia à Toletanis, & Romæ esset visio, quæ repræsentaret distantiam inter corpora Toletana, non verò inter corpus Toletanum, & Romanum, quia hæc distantia neque per visionem existentem tantùm Romæ, neque per visionem existentem Toleti tantùm videretur, & repetitio præsentiarum Matriti & Toleti non constituit obiectum aliquod visum, quod non videbatur, dum quælibet visio simplicem præsentiam habeat. Si dubites an corpus existens Romæ & Toleti videns templum Capitolium Romæ existens, & arcem Regiam Toleti videat distantiam inter Capitolium, & arcem Regiam, negatiuè respondeo, quia distantia non videtur corporibus intermediis inter vtrumque obiectum non visis, cùm autem illud videns non videret corpora intermedia inter Capitolium, & arcem, non videret vtriusque distantiam.

Punctvm XI.

An duplex corpus possit esse in eodem loco.

1. Non posse naturaliter duplex corpus eodem contineri spatio negare non poterit, qui non audeat manifestæ sensuum experientiæ contradicere. Cur enim si corpus posset corpus intra se recipere, glans ærea murum quateret, & toto illius impetu confracto resiliret. Quomodo si terra nobis penetrationis repugnantiâ aditum non occluderet, propria grauitate non præcipites ad centrum vsque rueremus, possemúsque pedem turè solo figere? Quomodo nos nauis sustinet ne aquis demergamur, nisi quia dum nos in proprium non admittit spatium, nos continet ne ad aquarum spatium perueniamus? Est ergo inter Philosophos omnino certum non posse corpus corpore penetrari.

2. Duo contra hanc veritatem leuis momenti solent obiici. Primum, vas plenum aquâ nummos in se continere, rerentâ totâ aquâ, quàm antequàm nummi iniicerentur continebat. Secundum, vas cinere plenum tantam in se aquam continere, quantam reciperet omnino vacuum cinere. Neutrum credo. Forsan tamen nummulum aliquem continere valebit aquæ vas, cuius labra siccitate aquam coërceant, ne diffluat, sed vt rursum attollatur ad occupandum nouum spatium, loco illius, quod nummus occupabat. Ad secundam experientiam dico cinerem aquæ pondere, vt humectatione comprimi, & multùm aëris intra se contentum expellere, quo expulso plus spatij aquæ relinquitur, tùm etiam ratione aliarum partium, quæ in subtilissimos spiritus euanescunt, numquam tamen tantum spatium aquæ permittitur, quantum daretur si vas omnino cinere vacuum esset.

Diffi

3. Difficultas est quomodo corpus vnum loco pellat aliud. P. Rubius tractat. de loco, quæst. 6. num. 71, ait corpus vnum formaliter aliud à loco expellere, & penetrarione resistere. Difficilis mihi hic resistendi modus est, quia corpus intendens ingredi spatium alterius non intendit subiectum commune informare, quia penetrata corpora non mutuo informantur, neque illorum præsentiæ idem respiciunt subiectum illis realiter neque quidquam est commune, spatium enim vt sæpe dixi est quid chimæricum, & corpora non realiter sunt in spatio: ergo nihil est in ordine ad quod hæc corpora penetrata formalem possint habere resistentiam, quam semper cognoscimus in ordine ad aliquod commune, à quo se expellunt, sic calor, & frigus quæ formaliter opponuntur, resistentiam habent non præcisè secundùm suas entitates, sed in ordine ad idem subiectum. Posset aliquis dicere præsentias illas ex vi quarum duo corpora essent penetrata opponi præcisè secundùm suas entitates sine aliquo respectu ad aliquid illis commune; ita vt præsentia huius corporis eo ipso quod existat in rerum natura exigat, ne existat præsentia, ex vi cuius subiectum illius præsentiæ, & huius subiectum penetrarentur. Hoc resistentiæ genus non ex alio capite potest impugnari, nisi quia gratis, & absque vllo fundamento fingitur, absque vllo exemplari in rerum natura inuento, nullas enim entitates agnouimus, quæ repugnantiam habeant inter se nudè sumptas, nisi in ordine ad aliquod subiectum, principium, vel terminum communem. An talis præsentiarum incompossibilitas formalis resistentia dicenda esset, casu quo daretur, quæstio posset esse de nomine, cum enim non esset per informationem subiecti communis, sicuti est resistentia, quam habent calor & frigus, non ita propriè formalis resistentia diceretur, bene tamen ad hoc resistentiæ genus reduceretur, quia non esset per aliquem actiuum influxum, sed præcisè per exigentiam, quam per se ipsas haberent præsentiæ, vt vna posita Deus aliam præexistentem destrueret, vel non antea existentem ne produceret.

4. Facilius percipio hanc corporum resistentiam in genere causæ efficientis per impressionem impulsus, ex vi cuius corpus adquirit præsentiam in spatio distincto ab illo, quod corpus imprimens talem impulsum intendit occupare, vel per immediatam productionem præsentiæ in spatio distincto ab illo, quod intendit occupare corpus se mouens, quod non solùm facit, ne corpus aliud quod loco pellit, illud spatium occupet, sed illi nouam aliam præsentiam producit, quæ formaliter antiquam expellit, qua corrupta succedit corpus aliud in spatio quod antea hoc occupabat, absque penetrarione aliqua.

5. Obiicies: Quantitas actiuè tantùm resistit penetrationi: ergo poterit illius resistentia vi Angelica vinci. Maiorem enim impulsum poterit imprimere Angelus vt corpora penetrentur, quam corpora ne penetrentur. Respondeo, nullum impulsum posse imprimere Angelum ex vi cuius corpora penetrentur, quia vel illum imprimi vni tantum corpori, vel maiorem huic & minorem alteri, vel vtrique corpori æqualem impulsum imprimit. Si vtrique æqualem, cum quodlibet corpus intendat alterum proprio pellere loco versùs partem oppositam, versùs quam corpus impulsu sibi impresso se intendit mouere & æqualis sit virtus & resistentia vtriusque, nullum vincet, & ita vtrumque proprium locum seruabit, nulla penetratione facta. Si inæqualiter impellantur, corpus, quod maiorem habet impulsum remouebit alterum à proprio loco, & illi absque vllâ penetratione succedet.

6. Posse duo corpora supernaturaliter penetrari omnium scholasticorum consensus tanquam omnino certum stabilit, si ab his Durandum excipias, qui in 4. distinct. 44. quæst. 6. vtramque partem probleraticè defendit; sentiunt multi sacris literis veritatem hanc stabilitam esse, ex quibus habes illæso purissimo Virginis vtero Christum Dominum in lucem editum esse, & clausis ianuis cœnaculum introisse, & apud Paulum ad Hebræos 4. legitur: *Habemes Pontificem, qui penetrauit cælos Iesum*, &c. Quæ absque penetrarione corporum in eodem loco fieri non potuerunt. Cæterum non multum hæc testimonia vrgere videntur, quia posset quis dicere Christum Dominum sine transitu per medium intemerato Virginis claustro ex vtero fuisse egressum, & simili modo cœnaculum introisse relicta vna præsentia, & immediatè alia distante producta. Ad illud Pauli dici potest verbum *Penetro* diuerso modo sumi inter Latinos, ac inter Philosophos, apud illos enim idem sonat corpus pénetrare, ac ad illius intimas partes peruenire, sic dicitur maria penetrasse, qui summo se mari credidit.

7. Efficaciùs probo hanc sententiam ex Eucharistiæ mysterio, in quo omnes partes corporis Christi in quocumque indiuisibili spatij, sunt inuicem inter se penetratæ, & cum quantitate panis. Dices in Eucharistia corpus Christi habere præsentiam definitiuam, cui non repugnat penetratio partium, potius illam essentialiter inuolvit, corpus autem circunscriptiuè præsens ex vi huius præsentiæ fieri impenetrabile. Si hæc solutio posset subsistere ex illa posset responderi testimoniis scripturæ adductis potuisse Christum præsentiam assumpsisse definitiuam circunscriptiua relicta, dum percurrebat spatium occupatum Beatissimæ Virginis corpore, & cœnaculi ianuis vt posset se penetrare. Admitto præsentiam definitiuam distinctam esse à circunscriptiua, & arguo à paritate vtriusque, non est enim de ratione præsentiæ definitiuæ penetrare corpus definitiuè existens cum alio corpore existenti circunscriptiuè, & tamen quantitas Christi existens definitiuè in Eucharistia penetratur cum quantitate panis existente circunscriptiuè: ergo eodem modo poterunt duæ quantitates circunscriptiuè existentes idem spatium occupare.

8. Ratione prædicta sententia probatur: nullum est caput, ex quo in ordine ad potentiam diuinam penetratio corporum circunscriptiuè existentium repugnet: ergo poterunt penetrari. Antecedens probo: repugnantia capacitatis non oritur ex incapacitate subiecti, aut spatij vt probaui, sed tantum ex influxu actiuo, quo vnum corpus aliud remouet à loco quem intendit occupare, vel ex eo quod vna præsentia exigat non esse alterius. Sed potest non concurrere actiuè cum quantitate vt moueat aliud corpus, & concurrere vt producat præsentiam, & similiter potest contra exigentiam huius præsentiæ aliam conseruare: ergo potest Deus non obstante natiua impenetrabilitate duorum corporum, illa contra propriam exigentiam atque virtutem penetrare, in quo nulla potest excogitari repugnantia.

9. Maior est difficultas, an duplex corpus graue penetratum moueretur naturaliter. Negat Pater Vasquez, quia sequeretur naturaliter denuò penetrari, quia vel mouerentur simul, & sic acquirerent aliud nouum spatium vtrique commune, & naturaliter daretur alia penetratio, vel moueretur vnum, & non aliud, & sic similiter daretur nouæ pene-

penetratio quia partes profundæ corporis acquirerent ſpatium quod habebant partes aliæ alius corporis, cum quo facta fuerat penetratio, & ita pars quæ antea fuerat penetrata cum hac parte per motum cum aliis penetraretur. Cenſeo propter hanc rationem non poſſe ex duobus corporibus diuiſibilibus inter ſe penetratis vnum moueri immoto alio. Affirmo tamen duo illa corpora naturaliter ſimul eſſe mouenda, rationem accipe. Corpus tantùm reſiſtit penetrationi per impreſſionem impulſus, quo ſemel deuicto naturaliter durat penetratio, quæ non niſi ſupernaturaliter poteſt diſſolui, quia diſſoluenda erat per motum vnius quantitatis alterâ immotâ, vel ſe versùs aliam partem mouente, quod contingere non poteſt, vt ſuprà dicebam, aut per deſtructionem ſubiecti: quantitas verò, cui penetratio contingit, corrumpi non poteſt ſecundùm aliquam partem ſui ab aliquo agenti naturali. Quod ſi ſuppoſitâ hac penetratione miraculosè factâ naturaliter durat, quia non eſt agens naturale, à quo poſſit deſtrui, ſic poſita penetratione corporum poterit alia eiſdem corporibus contingere naturaliter propter eamdem rationem, nulla enim erit cauſa, quæ illam impediat, quia nullum corpus poterit aliud impedire, ne acquirat ſpatium, quod intendit, & cum vtrumque corpus penetratum idem ſpatium intendant acquirere, illud naturaliter acquirent. Non poſſe hæc corpora impediri mutuo, ne quodlibet acquirat ſpatium, quod intendit, ſic probo. Vnum corpus impedit aliud ne hoc ſpatium acquirat imprimendo illi impulſum, ex vi cuius ab illo remouetur, & in alio ſpatio conſtituitur: Corpus graue penetratum cum altero ſi illi impulſum aliquem imprimeret eſſet vt illum ſecum traheret versùs illam partem, versùs quam ſe mouere intendebat cùm ſe non poſſet mouere, niſi corpus aliud ſecum traheret: ergo potius vnum corpus alterum penetratum iuuaret, vt moueretur, quàm illud impediret per impulſum, ſed nullo alio modo poteſt corpus impedire motum alterius: ergo nullo modo poterit corpus penetratum ſecum penetrati motum impedire: ergo vtrumque ſimul mouebitur.

10. Ex his ſoluta manet obiectio, quæ ſeſe præ oculis offert. Idem corpus poſitum ſupernaturaliter in duplici ſpatio non poteſt naturaliter duplex aliud ſpatium acquirere: ergo duplex corpus poſitum ſupernaturaliter in eodem ſpatio non poteſt aliud ſpatium vtrique commune acquirere. Cuius diſparitatem ex doctrina tradita facilè reddo. Corpus ſupernaturaliter poſitum in duplici loco non niſi ſupernaturaliter in eodem conſeruari poteſt, quia præſentiæ, ex vi quarum eſt in duplici loco per ſe ipſas repugnant, & ita ſemper remanent cum eadem repugnantia, & ſimilem aliam haberent, quæcumque aliæ duæ, quæ denuò producerentur, & ita naturaliter produci non poterunt, penetratio verò ſemel ſupernaturaliter facta naturaliter poteſt conſeruari, & alia loco illius ſuccedere, quia repugnantia penetrationis non eſt per reſiſtentiam præſentiarum, quæ ſemper remanet, ſed per impulſum, quem vnum corpus imprimit alteri, ne cum illo penetretur, & cum hunc non poſſit imprimere, niſi ſupponatur non penetratum cum illo, & in diuerſo loco conſtiturum, poſtquam ſemel eſt penetratum ceſſat reſiſtentia penetrationis quouſque iterum conſtituantur duo illa corpora poſitiuè vnum extra aliud. Hæc ita compoſui in ſententia aſſerente corpora actiuè tantùm penetrationi reſiſtere, quam veriorem puto, ſi autem dicatur præſentias ipſas, ex vi quarum fit penetratio per ſuaſmet entitates opponi, & quaſi formaliter reſiſtere, dicendum eſt corpora penetrata non poſſe naturaliter moueri, etiam versùs eamdem partem, quia præſentiæ acquirendæ inter ſe eſſent repugnantes, & ita non poſſent naturaliter produci.

PVNCTVM XII.

De vacuo.

VACVVM vulgò definitur: *Locus non repletus corporibus, aptus tamen repleri.* In qua definitione redundare videtur illud *aptus repleri*, quia eo ipſo quod ſit locus, & non ſit repletus habet aptitudinem vt repleatur. Differt ab inani ſeu vacuitate illa, quam extra cælos concipimus, quia illa nullis terminis circunſcribitur, vacuum autem dicit ſuperficiem concauam corporis terminantem ſpatium, quod replere poſſunt corpora intra illam contenta. Vacuum naturaliter dari non poſſe eruditè probant noſtri Luſitani lib. 4. quæſt. 1. quod ſatis monſtrant nouiſſimæ experientiæ; videmus enim attracto aëre per fiſtulam aquam ſurſus aſcendere vt repleat ſpatium relictum ab aëre ne detur vacuum, & aquam detineri in cucurbita, etiamſi ore aperto illam effundere conemur, quouſque via pandatur aëri occupaturo ſpatium ab aqua relictum. Ex his conſtat hanc eſſe rerum naturam, vt vacuum abhorreant, quam, vt poſtea oſtendam, neque Angelus inuertere poteſt, vt non bene docuêre plures recentiores. 1.

Receptiſſima omnium ratio, propter quam corpora intendunt vacuum vitare, eſt, ne priuentur ſublunaria corpora cæleſti influxu. Non illi acquieuit Arriaga diſput. 14. ſect. 11. qui ſic arguit. Etiamſi corpora ſublunaria nullum ſupra ſe haberent, poſſent per corpora lateralia cæleſtes fugere influxus: ergo non indigent corpora eſſe contigua aliis corporibus ſupra ſe poſitis ad hos influxus habendos: ergo ex hoc capite non repugnabunt ſeparationi locali omnium corporum, quæ ſuprà poni poſſunt. Inermis ratio vt contra communem ſententiam omnium ferè Philoſophorum poſſit præualere. Reſpondeo corpora recipere influxus cæleſtes non ſolùm per alia corpora lateralia, ſed per illa quæ ſupra ſe habent, imò præcipuè per hæc, quàm per illa, & ideo omnium contiguitatem apperunt, quia omnium contiguitas illis eſt proficua. Eamdem rationem eneruare intendit Arriaga ex eo quod non continenter cæleſtia corpora influant in ſublunaria, vnde per breue tempus ex hoc capite vacuum permittere poterant. Reſpondeo corpora ſublunaria ſemper appetere perpetuam contiguitatem vt opportuno tempore influentias à cæleſtibus recipiant, quia ſi per breue aliquod tempus, quo illis indigerent, vacuum paterentur, & diſtantiam corporum permitterent, poſtea cum contiguitas deperdita illis eſſet neceſſaria, non poſſent eamdem recuperare, neque diſtantia corpora ad ſe vocare. 2.

De cauſa actiua, quâ corpora mouentur ad ſupplendum vacuum diſſident Doctores. Aſſerit Arriaga non aliam ob cauſam non poſſe dari vacuum, & moueri corpora ad illud replendum, niſi penetrationis vitandæ cauſa, quia Deus illa corpora intra concauum Lunæ creauit, quæ illius ſpatium inſtè, replerent, ac proinde ſi daretur aliquod ſpatium vacuum, alicui corpori deeſſet ſpatium, quod neceſſariò in nihilum eſſet redigendum, vel cum alio penetrandum. Iuxta hanc philoſophandi rationem aſſerit cauſam mouen- 3.

tem

tem corpus ad replendum vacuum esse ipsum corpus attractum, quod impulsum imprimit in corpus immediatum vt illi locum præstet, & illud in aliud in cuius spatium est successurum quousque mediis aliis corporibus impellit corpus quod ascendit, & hoc vacuum supplet, vt locum præstet corpori impulsum imprimenti quod suum spatium reliquit corpori primo attracto, seu moto. Hic dicendi modus difficile poterit efficaciter impugnari, veruntamen non sine difficultate apprehenditur, quomodo possit aër qui est intra fistulam mouere aërem qui est in ore hominis, & hic alium aërem, & hic alium quousque vnus aquam contentam in vase à parte inferiori moueat vt ascendat ad replendum spatium relictum ab aëre.

4. Assero cum Patre Vasquez & communi plurimorum sententia, quodlibet corpus virtutem habere attractiuam attrahendi corpus aliud sibi contiguum, qua efficienter aliud mouet per impulsum illi impressum, quem talis esse naturæ affirmo, vt non valeat mouere corpus quod aliud sibi contiguum nequit attrahere. Hac ratione explicatur quomodo neque vi Angelica possint folles contigui clauso foramine aërem recipiente inter se separari nisi rumpantur, quia si Angelus alteri follium tabulæ maiorem impulsum imprimit quàm alteri, illa secum rapiet integros folles nullâ tabularum factâ separatione; si verò vtrique æqualem impulsum imprimit vtraque tabula impulsa versus partes diuersas intendet aërem secum trahere, qui æquè versus partes oppositas impulsus versus nullam mouebitur, & ita neque aliqua follium tabula poterit moueri ex vi impulsus, quem patitur, quia hic, vt dicebam, non habet virtutem mouendi corpus, quod non potest aliud contiguum attrahere, & cùm nulla tabularum possit aërem contiguum secum trahere, illorum nulla potest dimoueri.

5. Inquiritur hîc, an in vacuo possit dari motus localis. Respondeo: grauia, & leuia posita in medio aëre mouenda esse versus proprium cuiusque centrum quia defectus corporis occupantis spatium motum non retardaret, imò ratione illius, motus velocior fieret, quia corpus se mouens nullum haberet impedimentum remouendum, quod haberet si spatium illud vacuum non esset, quia corpora illud occupantia donec remoueantur impulsu corporis se mouentis illius motum retardant. Si tamen semel grauia, & leuia contigua sint superficiei continenti spatium non repletum corpore, nullatenus possent moueri, nisi tantus esset illorum impetus, vt possent secum rapere illam superficiem; quia, vt dicebam modò, nullum corpus potest se mouere, quod secum contiguum trahere non possit: ergo si modò constituas intra totum hoc Lunæ concauum tantùm lapidem vnum contiguum parti superiori huius superficiei, moueri non poterit, si non valet Cæli superficiem secum trahere: quod si hoc præstare non potest neque se mouere valebit. Motus progressiuus nullus posset dari in vacuo, quia in medio illius animal non se posset sustinere, & vt primum superficiem aliquam pede attingeret, hunc non posset ab illa remouere. Posset homo brachium sursum leuare, dum nunquam corpori contiguum poneretur, quod si semel contiguitatem cum corpore haberet, nunquam posset moueri non moto toto corpore, & omnibus partibus illi contiguis. Destructis Cælis in omnino inani grauia, & leuia non mouerentur, quia nullum haberent centrum, quod peterent, neque hoc spatium esset illis magis naturale, quam quodcumque aliud. Viuentia vix possent motu progressiuo moueri, quia cum primum pede pedem tangerent non possent iterum separari, & partium separatio motui progressiuo necessaria est. Possent eadem viuentia saltare & alios similes motus edere versus quamcumque partem, qui iuxta mensuram impulsus exenderentur & non vltra, quia corpora propria grauitate deorsum non descenderent: in omnino enim inani deorsum non est, neque grauia & leuia mouentur, tantùm intensione aut remissione impulsus posset taxari motus.

Vltimò inquiri solet, an motus factus in vacuo vel in inani esset instantaneus, vel successiuus. Respondeo fore successiuum, quia spatium percurrendum à quolibet indiuisibili corporis diuisibile esset, & ita non posset in instanti percurri, quia in illo instanti non poterat totum illud occupare, quod necessariò occupandum erat relicta hac præsentia, & alia acquisita, & rursus illa alia relicta, & alia acquisita, quod in instanti fieri non potest. 6.

CONTROVERSIA XVI.

DE DVRATIONE.

SIcvti res dicitur esse in loco, & correspondere spatio imaginario loci, sic in tempore esse dicitur & spatio imaginario temporis respondere. Diximus iam quid sit rem esse in loco, dicendum modò quid sit esse in tempore, & in quo consistat duratio, quæ rei correspondentia ad tempus reale, & imaginarium dicitur. In hac re vna nos tantùm premit difficultas, videlicet, in quo consistat ratio formalis durationis, seu correspondentiæ ad spatium imaginarium temporis, adeò tamen grauis, vt eos tantùm non oppresserit, qui illam non tetigêre, existimo enim quodque maximum angendum ingenium, si rem hanc radicitus euoluat, illamque velit reipsa, & dicendi modo iustè componere.

PVNCTVM I.

Quid sit duratio.

§. I.

Doctorum placita.

1. IEuis poterit in ipso materiæ limine insurgere difficultas, an videlicet prima temporis correspondentia, quam nulla alia præcessit, duratio diceretur, & an res in primo instanti temporis in quo existit posset dici durans: in qua quæstione veluti tota de loquendi modò modus loquendi præualere debet, iuxta quem res non dicitur durare, sed incipere in primo instanti, in quo existit, duratio enim dicit rei perseuerantiam, in primo autem instanti existentiæ rei non potest dici perseuerans, & ita

neque durans, quia perseuerantia, & duratio connotant rei existentiam in tempore præcedenti. Itaque duratio, & inceptio differunt accidentaliter eo modo, quo prima productio, & conseruatio, eadem enim correspondentia ad tempus, quæ inceptio dicitur, potuit esse duratio, illam enim potuit alia correspondentia præcedere, quia illius subiectum primò productum in hoc instanti *B*, potuit produci in instanti *A*, seu in instanti *B*, eamdem correspondentiam ad tempus haberet in instanti *B*: Iuxta hunc dicendi modum res successiuæ non deberent dici durare, quia nihil illarum perseuerat, neque aliquid illarum est in hoc instanti, quod fuerit in præcedenti, nihilominus præualuit vsus vt motus diceretur durare quando vna pars alij præcedenti successit, quia motus, qui fuit in instanti præcedenti, & qui modò est, idem moraliter dicitur, sicuti dicitur idem fluuius, qui modò abluit hæc littora, & qui eadem multis retro annis abluebat, licet nulla pars aquæ quæ antea fuit perseueret modò.

2. Pater Soar in Metaph. disp. 50. sect. 2. varias refert sententias de natura durationis, quarum primo loco reiicienda est relata num. 3. quæ durationem in negatione superadditâ constituit, quia assignari nequit cuius habitus sit illa negatio, quia negatio destructionis est conseruatio positiua rei, sicuti destructio est negatio conseruationis, neque huius negationis alia datur negatio. Neque maiori negotio reiicienda est Thomistarum opinio, quam refert idem Soar num. 7. asserentem rationem durationis consistere in ratione mensuræ quam sic impugno. Ratio mensuræ accidentalis est entitati adhuc formaliter vt duranti: ergo non constituitur durans ex vi illius. Probo antecedens: ratio mensuræ est extrinseca dependens ab alio extremo & ab intellectu mensurante: sed entitati adhuc vt duranti extrinsecè nimis contingit intellectus mensurans vnum extremum cum alio: ergo ratio mensuræ rei duranti formaliter vt duranti extrinseca est: ergo ex vi illius non constituitur res formaliter durans. Dices durationem tantùm importare mensurabilitatem, seu fundamentum mensuræ actualis, ex vi cuius res constituitur apta, vt possit cum alia commensurari, & esse mensura alius entitatis. Bene est, sed de hac mensurabilitate inquiro, quidnam sit? an modus superadditus, an ipsa entitas? æquè enim nobis est ignota ratio constitutiua huius mensurabilitatis, & ratio constitutiua durationis.

3. D. Bonauentura in 2. dist. 2. in 1. p. art. 2. quæst. 3. PP. Conimbr. hic cap. 14. quæst. 3. & 4. P. Rub. ibid. quæst. 4. & apud hunc Ric. May. Arg. Henr. Iacob. & Sotus, quibus consentit Arriaga disp. 15. docent durationem dicere modum quemdam superadditum rei duranti. Ex his auctoribus quidam putant durationem rerum permanentium esse secundum suam entitatem essentialiter successiuam, ita vt distinctus sit modus durationis, ex vi cuius Angelus durat in hoc instanti à modo, ex vi cuius durabit in instanti immediatè venturo, & sic in omnibus. Ita Arriaga, & omnes recentiores, qui hanc sententiam tuentur. Alij cum Rubio, & plurimis ex antiquis docent durationem rei permanentis esse intrinsecè permanentem, & per eumdem modum durationis superadditum Angelum durare hodie, durasse heri, & cras duraturum.

4. Doctissimus noster Lugo qui semper doctrinâ solidus nihil difficile sine nouitate tangit, tom. de Incarnat. disp. 19. sect. 1. num. 20. durationem distinctam à re durante esse affirmat, non tamen illam constituit in modo aliquo superueniente rei iam existenti, sed in actione, ex vi cuius entitas constituitur existens. Itaque ait Lugo res omnes produci, & conseruari per actiones essentialiter successiuas, ex vi quarum constituitur in diuersis temporis instantibus, secundum diuersas actiones, quæ rei contingunt, ita vt hæc actio formaliter rem constituat durantem in hoc instanti temporis, quæ sicuti non potest rem in alio instanti temporis constituere, ita neque ipsa potest in aliquo ab hoc distincto existere, sed transacto hoc instanti necessariò transit actio, ita vt non possit Deus de potentia absoluta actionem, quæ in hoc instanti existit in instanti venturo existentem constituere, neque adhuc antecedenter potuit illam constituere in aliquo instanti distincto ab hoc, cui est essentialiter affixa, sicuti præsentia spatio imaginatio loci, quæ ex suppositione quod existat determinato tantùm spatio, & non alij potest respondere.

Durationem non distingui realiter à re durante, 5.
sed eamdem entitatem durare per se ipsam nullo alio extrinseco superaddito defendunt Pater Soar suprà num. 9. P. Vasquez 1. part. disp. 33. cap. 3. P. Mol. 1. part. quæst. 3. P. Val. tom. 1. disp. 1. quæst. 10. p. 3. P. Pereira lib. 1. cap. 1. & 5. P. Hurt. disp. 17. sect. 3. subsect. 4. & ex antiquis Scotus, Gabr. Greg. & Ocham cum aliis plurimis.

§. II.

Omnis duratio rei duranti intrinsecè superaddita reiicitur.

6. VEnio primò ad Rubium, & alios, qui durationem rei permanentis totam simul esse, & me eâdem durationem heri, & hodie durare defendunt, contra quos efficaciter agito. Duratio ab his auctoribus constituta indifferens est vt sic in hoc tempore, vel in illo: ergo non est in hoc tempore per se ipsam, neque per ipsam potest subiectum in hoc tempore constituere. Consequentia est eadem, quam aduersarij instituunt ad concedendam durationem superadditam. Antecedens probo: Hæc duratio heri me constituebat in diuerso tempore ac me constituit hodie: ergo est indifferens ad hoc vt me constituat in die hodierno, vel hesterno, quia si per suammet entitatem me in die hodierno constitueret, non posset non me semper in hoc hodierno die constituere, quidquid enim entitati per se ipsam conuenit, non potest eidem existenti non conuenire in quocumque tempore. Dices hanc durationem esse determinatam vt me successiuè constituat in die hesterno, hodierno, crastino, heri in hesterno, hodie in hodierno, cras in die crastino, ac proinde licet me in diuersis diebus constituat secundum diuersum diem actu existentem, non ideò esse indifferentem, vt me in illis constituat prædicto modo. Contrà: hæc determinatio, quam habet modus iste non est determinatio in actu secundo ad me in hodierno die actu constituendum, sed tantùm in actu primo, ac proinde indiget die hodierno modus ille vt determinetur in actu secundo ad me constituendum durantem die hodierna: ergo actu me esse die hodierno aliquid aliud distinctum dicit suprà modum illum: ergo modus ille non est formaliter duratio. Dices modum illum connotare reapsus, seu quidquam aliud extrinsecum, ex vi cuius determinatur in actu secundo ad me constituendum actu durantem in die hodierno. Contrà: ergo illud extrinsecum, quod tu dicis determinate modum superadditum vt me constituat existentem die hodierno, & vt ipse actu existam hodierno die ponerit immediatè meam entitatem determinare ad existendum die hodierno modo illo secluso: ergo modus omnino est superfluus.

Secun

7. Secundò difficillimè modum istum impugno: Me hodie existentem potuit Deus antecedenter heri corrumpere, suppositis etiam omnibus accidentibus, quæ heri habebam: ergo si modus ille, ex vi cuius duro hodie est idem cum modo, ex vi cuius heri duraui, modus ille antecedenter potuit heri corrumpi à Deo: ergo potuit non existere hodie: ergo eamdem indifferentiam habet ac mea entitas ad existendum, vel non existendum die hodierno, siquidem potuit existere heri, & non existere hodie: ergo vel modus ille indiget aliquo modo extrinseco vt determinetur ad existendum die hodierno, vel illo non indiget mea entitas, sed poterit determinari ad existendum die hodierno, vel illo extrinseco, à quo determinandus, est modus ille: ergo superfluè ponitur talis modus, & adhuc positus non potest me determinare ad existendum die hodierno, quia heri indifferens erat ad existendum, vel non existendum die hodierno, sed heri, & hodie est idemmet modus intrinsecè sumptus: ergo hodie præcisè si attendatur ad nudam illius naturam intrinsecam, modus ille eamdem indifferentiam habet. Deum potuisse meam entitatem heri destruere suppositis etiam omnibus accidentibus, quæ heri habebam, non potest absque ingenti temeritate negari: an verò possit esse aliqua entitas quæ ex suppositione, quod sit producta non possit per tantùm tempus determinatum corrumpi dicam Controuersia 6. de anima, Puncto 1. §. 4.

8. Venio iam ad P. Arriagam, qui durationem permanentium cum recentioribus constituit in modo essentialiter successiuo rei iam productæ superueniente, & ad P. Lugum, qui modum istum successiuum ab actione, ex vi cuius entitas producitur non distinguit, contra quos sic argumentor. Deus durat per suam essentiam sine aliquo intrinseco superaddito, & præcisè per tempus extrinsecum dicitur modò durare in hoc tempore, & crastino die dicitur in alio tempore durare: ergo creatura sine aliqua mutatione intrinseca poterit similiter dici durans in hoc die per aduentum extrinsecum diei hodiernæ, & postea poterit dici durans die crastina per aduentum extrinsecum diei crastinæ, eadem semper intrinsecè innariata. Respondet P. Arriaga Deum per suam entitatem determinatum esse ad existendum in omni tempore, ac proinde non indigere modo superaddito, vt constituatur durans in hoc tempore, quo indiget creatura, quia indifferens est vt duret, vel non duret die hodierno. Admitto discrimen assignatum inter Deum, & creaturam, & adhuc vrgeo: etiamsi Deus per suammet entitatem intrinsecè sit æternus, & illi repugnet ex vi suæ intrinsecæ entitatis non esse in aliquo tempore, tamen in actu secundo modò non est in die crastina, neque dies crastina erit in die hodierna, quia esse in die hodierna dicit coëxistere hodiernæ diei, & licet Deus semper existat, & intrinsecè semper idem sit, cum dies hodiernus tantùm hodie existat, tantùm hodie Deus illi coëxistit, quia coëxistere dicit existentiam vtriusque coëxistentis: ergo Deum existere die hodierna, quod est idem, aliquid dicit extrinsecum Deo, per quod æternitas intrinseca, quam Deus habet secum identificatam determinatur extrinsecè ad existendum modò in actu secundo in die hodierna, potiùs quàm in crastina. Hoc posito, sic argumentor: Etiamsi Deus sit intrinsecè determinatus ad existendum in omni tempore, & implicet in aliquo tempore non existere, hîc & nunc per aliquid extrinsecum determinatur, vt existat modò die hodierna, potiùs quàm in crastina, & die crastinâ determinatur vt existat potiùs in die crastina, quàm in hodierna: ergo creatura, quæ omnino indifferens est ad existendum in hoc tempore, vel non existendum poterit suppositâ illius existentia per tempus extrinsecum determinari, vt potius sit in hoc tempore, quàm in illo. Probo consequentiam: determinatio intrinseca non conducit ad extrinsecam determinationem, potiùs illam impedit, & intrinseca indifferentia non impedit determinationem extrinsecam, sed ad illam conducit: ergo potiori ratione poterit creatura indifferens ad existendum, & non existendum die hodierna, determinari per aliquid extrinsecum ad existentiam hodiernam, quàm Deus intrinsecè & ex natura sua determinatus ad existendum in omni tempore: sed Deus non obstante sua determinatione intrinseca ad existendum in omni tempore, modò existit in die hodierna, & non actu in die crastina determinatus ab aliquo extrinseco: ergo potiori ratione poterit creatura ab eodem extrinseco determinata existere eadem die hodierna: ergo eademmet creatura, & eadem physica actio poterunt determinari per aliquid extrinsecum ad habendam existentiam hodiernam, vel crastinam, & ad habendam durationem, quam posset non habere.

9. Idem argumentum conficio contra P. Arriagam in creatura, quam ipse ait num. 64. possibilem esse, quæ per suam entitatem duret tempore aliquo diuisibili, ita vt ex suppositione quod sit extitura non possit non existere toto illo tempore: illa creatura, quæ per suam entitatem duraret per integrum annum mense Ianuario non esset præsens mensi Iulio, neque mense Iulio esset præsens mensi Ianuario, & mense Ianuario, & Iulio esset eademmet indiuisibilis entitas: ergo non per suammet entitatem constitueretur præsens mensi Iulio, neque mensi Ianuario, quia si hæ præsentiæ conuenirent illi entitati per se ipsam semper conuenirent, ac proinde toto anno, in quo eadem esset, omnibus mensibus esset præsens, & mense Ianuario esset præsens mensi Iulio, & mense Iulio præsens esset mensi Ianuario: ergo duratio adhuc in illa creatura, quantumuis fingatur per suammet entitatem durans, dicit aliquid extrinsecum, ex vi cuius creatura determinatur ad existendum potiùs in hoc mense, quam in illo, ex vi cuius formaliter est huic tempori præsens: ergo duratio intrinseca entitati, siue superaddita, siue identificata cum re durante semper est superflua, & impertinens.

10. Alio modo efficacissimè P. Lugum, & P. Arriagam impugno: Creaturam esse in hoc tempore, & esse in alio est accidens quoddam physicum, siue identificatum cum actione vt ait P. Lugo, siue superueniens rei iam productæ vt tenet communis sententia: ergo ex eo tantum dicor durare hodie quia actu habeo tale accidens: ergo poterit Deus modò facere vt statim durem anno venturo. Probo consequentiam: potest Deus modò producere modum illum ex vi cuius anno venturo potero durare, vel me conseruare ex vi eiusdem actionis, quâ me poterit conseruare anno venturo, sed eo ipso quod producat talem modum, vel talem exhibeat actionem, me constituet durantem anno venturo: ergo potest modo me constituere actu durantem anno venturo similiter potest producere modum illum, ex vi cuius anno præterito durabam, & me conseruare ex vi actionis, qua me conseruabat anno præterito: ergo modo me potest præsentem constituere anno præterito. Dices ipsius terminis implicationem inuolui, quia eo ipso quod sim hodie non sum die crastina, neque heterna, ac proinde implicat hodie me Deum constituere durantem die crastinâ, aut heterna. Paulisper opperire & absque vlla implicatione terminos explicabo. Existere in hoc die est habere hoc accidens positiuum, seu existere ex vi huius actionis in tua sententia, ex hac ego intendo in te inferre me posse simul existere die

die hodierna, & die craſtina, quod ſic probo: Poteſt Deus mihi duo illa accidentia, ex vi quorum ſucceſſiuè poſſum per te exiſtere die craſtina, & die hodierna, ſimul infundere, vel me ſimul conſeruare ex vi duarum illarum actionum: ergo poterit me Deus conſtituere ſimul durantem die hodierna, & die craſtina: ergo non bene reſpondebis ſi dicas ex ſuppoſitione quod hodie durem, non poſſe ſimul durare cras, quia licet hoc in re verum ſit, intendo ego probare verum non eſſe in tua ſententia, & non inferri iuxta illius principia ex eo quod actu durem hodie, non actu cras durare. Sed eſto, implicent modi illi, ſeu illæ actiones inter ſe coexiſtentes, ex hoc capite implicabit me exiſtere ſimul indubius menſuris temporis, & poſſe ſimul exiſtere die hodierna, & die craſtina: non tamen implicabit me non exiſtere die hodierna ſed craſtina, dum actu dies hodierna & non craſtina exiſtit, quod ego in re probare intendo tanquam abſurdum ex tua ſententia deductum, quodque hæc extorquet ratiocinatio: me exiſtere die hodierna, vel die craſtina tantùm dicit habere talem modum ſeu produci ex vi talis actionis: ego dum exiſtit dies hodierna in illo priori naturæ, in quo indifferens fuit Deus ad me conſeruandum, vel non conſeruandum; ex vi talis actionis in qua conſiſtit duratio iuxta ſententiam Patris Lugi, ſeu in illo priori, in quo fuit indifferens ad producendum, vel non producendum modum durationis, quem de facto produxit, ex vi cuius duro hodierno die, potuit ſe Deus determinare ad producendum modum alium, ex vi cuius duro craſtina die, ſeu ad producendam actionem conſeruatiuam, ex vi cuius craſtinâ die me conſeruabit, vel ad producendum modum illum, ſeu repetendam actionem illam ex vi cuius heri durauit: ergo poterit Deus antecedenter facere, vt dum exiſtat dies hodierna, non exiſtam ego die hodierna, ſed die craſtina, vel heſterna, quarum nulla exiſtit. Confirmatur: Deus produxit in hac entitate hos modos, ſeu illam conſeruauit ex vi harum actionum quibus fuit anno 34. poſtea modos alios, ſeu alias actiones, quibus durauit anno 35. & poſtea alios modos, ſeu actiones alias, quibus durauit anno 36. Inquiro, cur non potuerit Deus immediatè poſt modos, ſeu actiones, quibus durauit entitas anno 34. producere modos, ſeu exhibere actiones, quibus durauit anno 36. difficilè poteris repugnantiam aſſignare, quam ſi non aſſignes in re inferam poſſe aliquam entitatem immediatè poſt annum 34. tranſire ad 36. & cum poſt annum 34. immediatè ſuccedat annus 35. inferetur neceſſariò entitatem anno trigeſimo quinto durare anno trigeſimo ſexto.

11. Dices modum iſtum durationis, ſiue ſuperadditum rei productæ, ſiue identificatum cum productione ipſius rei eſſentialiter reſpicere hoc ſpatium, & ita non poſſe in alio produci hoc ſpatio tranſacto, & ita repugnare produci modum, ratione cuius hodie duro in alia menſura diſtincta ab iſta, & eadem ratione repugnare modò reperi durationem, quam heri habui, quia iam ſpatium, cui eſſentialiter ex natura ſua eſt affixa, tranſactum eſt, & modò anteponi durationem, quam habeo craſtina die; quia nondum illius ſpatium aduenit. Hæc ſolutio deſtruxit potiſſimum fundamentum opinionis conſtituentis durationem ſuperadditam, quia ſi ad ſpatium imaginarium paret aditus, latiſſimus paret campus, quem tela propugnantium durationes ſuperadditas attingere nequeunt: dicam enim me exiſtere in hoc tempore eſſe correſpondere huic ſpatio imaginario; & magis, minusve durare eſſe correſpondere maiori, vel minori ſpatio imaginario temporis, quod acriter impugnant, qui durationes ſuperadditas defendunt, ex eo quod ſpatium imaginarium non ſit aliquid reale adhuc negatiuum, ſed purum figmentum, quod tantùm habet eſſe obiectiuè in intellectu, quod reſpectu durationis, quæ ſeclusâ omni fictione extrinſecè, vel intrinſecè rem afficit, perinde eſt, ac ſi non eſſet. Doctrinam hanc de ſpatio imaginario temporis veriſſimam cenſeo quam de ſpatio imaginario loci probaui Controuerſia 15. Puncto 2. & ita in omnium opinione ſecludendum eſt ſpatium imaginarium: illo ergo ſecluſo dicant qui durationes ponunt eſſe modos reales, & phyſicos, cur durationes, quibus ſucceſſiuè duro hodie & cras non poterùt inuerſo ordine produci, ita vt priùs exiſteret modus, ex vi cuius conſtituor cras durans, & poſtea modus ex vi cuius duro hodie, ita vt priùs durarem cras, quam hodie, quod abſurdiſſimum eſſe, & naturis rerum repugnans eſſe non nego, ſed intendo hoc abſurdum, iſtúdque obiectum in ſe repugnans inferri legitimè ex ſententia, quæ durationem conſtituit in modo aliquo ex vi cuius res producatur, vel qui rei iam productæ ſuperueniat.

12. Alio modo qui parum à præcedenti differt, poſſes dicere durationem, ex vi cuius hodie duro eſſe eſſentialiter affixam huic tempori, & ita non poſſe adhuc antecedenter in alio diſtincto abſoluto produci, & ſic de omnibus aliis durationibus. Contrà: deficiente hoc motu cælorum & alio loco huius modò exiſtente, vel etiam deficiente omni motu, cuius durario eſt tempus reale, poſſem ego habere eamdem durationem, quam modò habeo: ergo hæc duratio nulli tempori reali eſt affixa: ergo ratione temporis realis potuit in quacumque menſura ſeu cum diuerſo ordine prioris, & poſterioris ab illo, quem habet cum duratione heſterna, & craſtina produci. Deinde durario motus non diſtinguitur ab ipſo tempore: ergo dici nequit durationem motus non poſſe produci cum alio ordine prioris, & poſterioris ex eo quod ſit tempori affixa. Inſtari ſolet exemplo præſentiæ localis, in quo facilè diſparitatem aſſigno: eſſe in hoc loco, vel in illo nihil aliud eſſe quam habere hanc vel illam præſentiam, ac proinde quocumque eſſe-que Deus velit hanc in me præſentiam producere, dicar eſſe in hoc loco, quod ſi ſimul cum hac præſentia velit aliam in me præſentiam producere, duplici affectus præſentia dicar eſſe in duplici ſpatio, quod in re nihil aliud eſt, quàm duplex *vbi*, ſeu duplex accidens ſuperadditum eſſe in me productum, ac proinde ſicuti ſemper liberum eſt Deo duplicem, vel vnicam hanc, vel illam præſentiam in me producere, liberum eſt ſemper Deo me in duplici loco aut in hoc vel illo conſtituere: De duratione autem non poteſt ita philoſophari, quia ſi dicatur eſſe in hoc tempore, vel in illo nihil aliud eſſe quam habere hoc, vel illud accidens, ſeu produci ex vi huius, vel illius actionis non poteſt ſufficiens reddi ratio cur Deus non poſſit producere modò quamcumque durationem, & abſque vlla interruptione hanc durationem immediatè poſt illam & me conſtituere durantem anno trigeſimo octauo dum reliqua entia durant anno 35.

13. Vltimò poſſet dici non poſſe modò produci durationem præteritam vel futuram, neque durationem craſtinam immediatè poſt heſternam hodiernâ non intercedente, quia durationes eſſentialiter petunt hoc ordine produci, & hanc eſſe priorem, deinde ſubſequi aliam, & illam poſteriorem eſſe. Contra hanc ſolutionem inſurgo ſic. Hæc duratio, quam modò habeo, non perit aliam ſibi immediatè antea præceſſiſſe, neque aliam ſuccedere poſt iſtam, quia potuit eſſe prior, & poteſt eſſe poſterior omnium quas habebam, potui enim incipere in hoc inſtanti, & tunc hæc duratio eſſet prior, & poſſum deſinere in inſtanti venturo & tunc eadem eſſet poſterior: ergo

ergo talis ordo prioris, & posterioris essentialis non est huic durationi. Dices non esse essentialem absolutè hunc ordinem durationi, sed tantùm ex suppositione, quod producendæ sint durationes aliæ, quæ si producantur non poterunt non hoc ordine produci. Contrà: do durationes petere hoc ordine produci, cur etiamsi illum exigant non poterit Deus contra exigentiam illarum hunc ordinem inuertere? Secundò cur omnes hæ durationes, quæ cum hoc ordine inceperunt à die hodierno non potuerunt eodem ordine à die crastina incipere: quod si posset contingere, durationes ipsæ indifferentiam haberent ad existendum in hoc tempore potiùs, quàm in illo. Hæc contra opinionem constituentem durationem in modo intrinsecè superaddito rei duranti, siue distincto, siue identificato cum actione, ex vi cuius producitur.

14. Contra opinionem Patris Lugo constituentis durationem in actione essentialiter successiua præter difficultates, quas suprà expendi, obiici potest, non esse de concepru essentiali actionis distingui à termino, & ita posse actionem identificari cum termino ex natura sua immanenti vt absolutè de omni actione dicebam Controuersia 12. Puncto 1. Secundò difficilè in Theologia poterit componi meritum nostrarum operationum, quia cùm actus voluntatis qui meritorij sint formaliter includant actionem, & in hac totum exercitium nostræ libertatis consistat, si actiones sunt essentialiter successiuæ & singulis instantibus singulæ actiones correspondeant sequitur hominem elicientem actum amoris durantem per octo temporis instantia elicere octo actiones numero adæquatè distinctas, & consequenter octo amoris actus, quorum cuilibet distinctum præmium correspondet, non solum ratione circunstantiæ distinctæ, sed etiam ratione substantiæ amoris, qui secundum substantiam distinctus est in quocumque instanti à reliquis, qui sunt in aliis temporis instantibus, & in opinione Arist. cum in quacumque mensura temporis existant infinita instantia, infinitos amoris actus eliceret homo, in quacumque parua temporis mensura, in qua amorem eliciat; & cum cuicumque ratione substantiæ actus, etsi illius duratio sit instantanea, distinctum præmium aliquotum correspõdeat, infinitis actibus infinitæ partes aliquotæ gratiæ in præmio respondebunt, & ita homo per quodcumque opus meritorium durans tempore valde exiguo infinitam gratiam consequetur, quod absurdum est.

15. Hæc in communi sententia facilè componuntur, quia ille, qui per integram horam perseuerat in eodem actu, eumdem exercet secundum substantiam in omnibus instantibus, & ita cum in primo, & secundo instanti substantia actus non est distincta, non illi correspondet distinctum præmium, neque est peccatum distinctum secundum substantiam, sed tantùm illi accrescit malitia aut bonitas ratione circunstantiæ, & cum respectu cuiusque instantis, seu partis proportionalis circunstantia aliquota non sit, ita non illi præmium aliquotum correspondet. Reicienda ergo est sententia Patris Lugo, quia præter difficultates, quas patitur totam commouet Philosophiam, ac Theologiam. Tandem vtramque sententiam euertent rationes, quas iam exhibeo ad producendum durationem non esse aliquid intrinsecum superadditum.

***

§. III.

Propria sententia.

Assero cum sapientissimis Patribus Vasquez, Soar, Mol. Valen. à quibus sine vrgentissima ratione numquam recedere auderem, durationem non esse accidens intrinsecum rei superadditum, sed eamdem entitatem per se ipsam, & per connotationem extrinsecam ad tempus actu, vel potentia existens, durare & constitui in tempore, & in hoc præ alio. Priorem partem conclusionis videlicet durationem nihil reale intrinsecum importare sic probo: eo ipso præcisè quod intelligatur creatura existens, & tempus extrinsecum constituitur creatura coëxistens tempori extrinseco: ergo constituitur in tempore: ergo constituitur durans: ergo non indiget alio accidenti superaddito. Antecedens probo: coëxistentia nihil aliud est quàm vtraque existentia extremorum coëxistentium: ergo eo ipso quod intelligatur existentia creaturæ, & existentia temporis, seu illius possibilitas intelligitur coëxistentia rei & temporis actu, vel possibilis. Consequentiam probo, esse in tempore nihil aliud est, quàm coëxistere tempori, sed per existentiam rei, & temporis intelligitur hæc coëxistentia quocumque alio secluso: ergo quocumque alio secluso intelligitur res in tempore existens. 16.

Confirmo eamdem conclusionem: entitas ex se indifferens vt duret in hoc tempore vel in illo, in sententia constituente durationem superadditam determinatur per accidens illi intrinsecè superadditum, vt sit potiùs in hoc tempore, quàm in illo: ergo poterit eadem ratione determinari per aliquid extrinsecum secluso quocumque alio intrinseco. Dices durare esse aliquid intrinsecum, ac proinde non posse creaturam per aliquid extrinsecum determinari ad durandum. Contrà: etsi creatura determinetur ad durandum per aliquid extrinsecum, illud extrinsecum non erit totum id, quod dicit creaturam durare, neque tota ratio durationis, quæ essentialiter includit rem durantem: ergo etiamsi duratio sit aliquid intrinsecum poterit vltimò determinari per aliquid extrinsecum, dum dicat aliquid rei intrinsecum, quod in mea sententia est ipsa entitas, quæ durare dicitur, qua nihil magis illi intrinsecum. Confirmatur: durare est coëxistere tempori actuali, vel possibili, coëxistere dicit existentiam vtriusque extremi: ergo dicit existentiam rei durantis illi nimis intrinsecam, & dicit tempus reale actuale, vel possibile: ergò dicit aliquid intrinsecum rei duranti, & aliquid illi extrinsecum, per quod determinatur entitas ad existendum potius in hoc tempore, quam in illo, quod rei duranti nimis extrinsecum est: quid enim mea, dum eamdem existentiam habeo huic, vel illi tempori respondere? 17.

Arguo iterum pro eadem parte. Si daretur duratio superaddita ante ipsam supponeretur entitas in hoc tempore: ergo talis duratio esset superflua. Probo antecedens: ante durationem deberet supponi entitas in actu primo tanquam causa materialis illius, sed in illo priori deberet supponi existens in hoc tempore: ergo ante durationem supponeretur entitas durans. Probo minorem: entitas ante durationem prioritate naturæ debet supponi in aliquo tempore; non in præcedenti, neque in futuro, quæ non sunt: ergo in præsenti. Dices ad durationem recipiendam, ex vi cuius entitas supponitur durans, non debere supponi rem durantem, sicuti neque debet supponi præsens ad recipiendam præsentiam. Contrà: entitas ad hanc durationem non supponitur in aliquo 18.

quo tempore, sed sufficit supponi secundum suam nudam existentiam: ergo ex eo quod futura sit illius existentia etiamsi modo non sit, poterit modo suam recipere durationem, & modo durare. Dices ad productionem huius durationis in instanti *B*, requiri immediatè duralle in instanti *A*, quia durationes petunt hoc ordine produci. Reieci hanc solutionem num. 13. lege quæ ibi scripsi. Alij dicunt ad hanc durationem supponi entitatem priùs naturâ existentem in hoc tempore, non positiuè, sed negatiuè. Hos rogo, per quid constituatur entitas negatiuè existens in hoc tempore: necessum est dici constitui per suam existentiam & per existentiam spatij (do tibi modò esse tale spatium) vel temporis actu, vel potentiâ fluentis: ergo hæc existentia in tempore, quam tu negatiuam vocas, dicit ex parte subiecti entitatem positiuam rei durantis, & ex parte temporis, vel spatij entitatem spatij, vel temporis quæcumque illa sit: ergo ex parte subiecti non est negatiua, sed positiua: ergo nulla alia est necessaria, vt intelligatur entitas absolutè durans per suammet positiuam entitatem, & aliud extrinsecum connotatum, quodcumque illud sit.

19. Secundam partem conclusionis videlicet durationem dicere supra entitatem aliquod extrinsecum connotatum facilè suaderur, quia duratio hodierna & externa distinguuntur: entitas durans hodie, & heri est eadem: ergo aliquo modo distinguuntur entitas, & duratio, non per aliquid intrinsecum vt probaui: ergo per aliquid extrinsecum. Secundò magis duraui hodie, quam heri duraueram: ergo productior, & auctior est mea duratio hodie, quam heri: non per meam entitatem præcisè sumptam, quia heri, & hodie est eadem: ergo per aliquid distinctum: non intrinsecum: ergo extrinsecum. Hoc extrinsecum esse tempus reale fluens actu vel potentiâ probatur ex eo quod spatium imaginarium esse non possit, cum sit quid chimæricum, & fictitium: ergo nihil aliud potest assignari, ratione cuius dicatur entitas potius durare in hoc tempore, quam in illo, & maiorem vel minorem habuisse durationem. Hanc coëxistentiam seu connotationem magis explico: tempus, vt constabit ex dicendis Puncto 3. nihil aliud est quàm partes motus successiuè fluentes cum hoc ordine prioris, & posterioris, ita vt in eadem mensura, in qua vna corrumpitur, producatur altera, & ità perpetuò sine intermissione, & sine aliqua partium coëxistentia fluant. Vnde eo tempore res durare dicitur, cui coëxistit, & ita durare hodie nihil aliud est, quàm hanc entitatem existere, & existere fluxum partium motus cum hoc ordine prioris, & posterioris, & durare magis, vel minus est, coëxistere pluribus, vel paucioribus partibus motus. Dixi enim durare esse coëxistere partibus motus actu vel potentiâ fluentibus, quia vt ego durem hodie non requiritur tot partes motus actu fluere mihique actu coëxistere, sed quod possint fluere, vel quod si fluerent mihi possent omnes coëxistere, siue absolutè possint, sine non possint; vnde etiamsi implicaret omne tempus reale eodem modo durarem ego per hunc annum, quia ex parte mei omnes partes motus successiuè fluentes, quibus annus constat, mihi possent coëxistere, & de facto coëxisterent, si ipsæ de facto existerent cum ordine prioris, & posterioris requisito ad hunc annum constituendum. Aduerte etiam hanc meam durationem hodiernam non dicere ordinem ad has numero partes motus, quæ de facto sunt, quia si loco illarum aliæ producerentur, eadem permaneret, sed tantùm dicit ordinem ad tot partes motus, has, vel illas cum hoc ordine prioris, & posterioris respectu aliarum, quæ sunt priores, & posteriores illis, quà in hoc ordine consistit tota ratio temporis, ad quod dicit ordinem duratio, ita vt si partes motus, quæ heri præcesserunt partes hodierni motus inuerso ordine essent productæ, & illæ quæ priùs fuerunt productæ posteriùs producerentur, & è contra, partes motus, quibus constabat dies hesternus, diem hodiernum constituerent, & diceretur idem dies, & partes motus, quæ hodiernum diem componunt eumdem diem hesternum efficerent, quem aliæ constituerunt, & etiamsi partes motus, quæ heri præcesserunt, hodie repeterentur, constituerent diem hodiernum distinctum ab hesterno per diuersum ordinem prioris, & posterioris, ex quo sumitur tota temporis diuersitas, non ex materiali individuatione partium motus, quia per accidens est respectu huius diei constare his, vel illis partibus, & tantùm dicit constare tot partium numero cum hoc ordine prioris, & posterioris. Eadem ratione hoc numero instans non dicit hanc numero partem motus, sed vnam partem hanc, vel illam cum hoc tamen ordine prioris, & posterioris. Doctrinam hanc menti profundè affige; est enim potissimum fundamentum omnium, quæ in hac materia tractantur, ex qua difficillima soluuntur argumenta.

§. IV.

Difficilis obiectio expenditur, & soluitur.

20. OBiicies. Durare, est correspondere partibus motus: sed eisdem partibus motus possunt respondere hodie, & cras, quia eædem partes motus, quæ sunt hodie potuerunt produci cras & non hodie: ergo possum habere cras eamdem durationem, quam habeo hodie: Vrgeo, durare est correspondere partibus motus actu, vel potentiâ fluentibus, pono nullas fluxisse heri, neque hodie, & argumentor sic: eisdem partibus motus, quibus heri potui coëxistere possem coëxistere hodie, omnes enim possibiles partes motus indifferentes erant vt producerentur heri, vel hodie: ergo per ordinem ad partes motus non possunt distingui duratio hodierna & externa, cum partes, quas vtraque duratio cónotat sint eædem; insuper duratio ex parte subiecti eadem est: ergo ex nullo capite distinguitur duratio hodierna ab hesterna, casu quo nullæ partes motus fluxerint heri & hodie: ergo etiamsi fluxerint, quia fluentibus & non fluentibus partibus motus mea duratio hodierna, & hesterna eadem est.

21. Ex doctrina tradita paucis possem huic difficultati satisfacere, quia tamen est omnium grauissima, quæ in hac materia possunt occurrere, in illa expendenda aliquantulum immorabor. Rem ita componunt Magistri doctissimi; asserunt diem hodiernum non constitui per hunc motum secundùm se consideratum, sed per motum denominatum extrinsecè à partibus, quæ ante illum fluere potuerunt. Vnde tempus hoc non est hæc pars motus, quæ modo contingit, vel contingere potuit, quia eadem potuit craftina die aduenire, vt rectè probat obiectio, sed est hæc pars motus cum denominatione extrinseca, vt ante illam potuerint præcedere tot partes motus, non plures, neque pauciores. Vnde si eadem pars motus, quæ est hodie, sit cras, non erit idem tempus, quia plures partes potuerunt illam craftina die præcessisse, quam hodie præcessisse possunt. Ex quo inferunt durationem esse correspondentiam partibus motus, & maiorem vel minorem durationem, esse correspondentiam pluribus vel paucioribus motus partibus; durationem verò hodiernam vel craftinam, esse correspondentiam partibus

bus motus, quam tot partes motus præcedere potuerunt. Acute satis, & ingeniosa solutio, nihilominus plus coloris, quàm succi habere puto, ne me colore decipiat, illam premo, vt videam quid succi contineat. Iuxta opinionem, quæ negat motum potuisse ab æterno procedere, nulla multitudo finita partium motus poterit assignari potens præcedere diem crastinum, quæ non potuerit diem hodiernum præcedere, quia motus syncategorematicè infinitus potuit diem hodiernum præcedere, ita vt nullus detur adeò extensus, vt non potuerit extensior alius præcedere diem hodiernum: ergo secundùm hanc sententiam non plures partes motus potuerunt præcedere durationem crastinam, quam hodiernam: ergo secundùm hanc sententiam non potest distingui duratio crastina ab hodierna ex eo, quod plures motus potuerint crastinam, quàm hodiernam præcedere: non bene ergo per ordinem ad plures paucioresve partes motus, quæ potuerunt præcedere durationem hodiernam, & crastinam distinguunt hi recentiores, qui negant non posse dari motum ab æterno, & affirmant nullam esse multitudinem finitam partium motus adeò magnam, quâ maior alia non potuerit diem hodiernum præcedere, quod nullus negat. Respondebis forsan eiusdem motus ab eodem instanti incipientis plures partes præcedere durationem crastinam, quàm hodiernam, & per ordinem ad has durationes distingui. Solutio facilis nec minùs obuia menti, quàm impugnationi peruia. Incipere ab hoc instanti vel diuerso, est habere hanc durationem, vel aliam diuersam: Inquiro modo quid sit incipere ab hoc instanti, vel diuerso, quod est inquirere, quid sit duratio, quod non poteris explicare prædicto modo, si enim recurras ad partes præcedentes ante hoc instans vel illud, redit iterum argumentum suprafactum; quod si de tempore dicis habere hanc durationem esse incipere ab hoc instanti, vel illo, nullo habito respectu ad partes præcedentes, idem dicito de mea duratione, & dicito me habere durationem crastinam esse habere correspondentiam tot partibus motus incipientem ab hoc instanti: quod si in hac re difficultatem non exhaurit, neque in illa.

22. Secundò iuxta omnium opinionem solutionem impugno. Potuisse præcedere plures partes motus ante durationem hodiernam, quàm ante crastinam, nihil aliud est quàm illam maiorem multitudinem partium esse ante durationem crastinam, ita vt partes illæ existant, neque existat, neque exiterit duratio crastina, sed immediatè post illas sit extitura, neque alio modo potest explicari quid sit rem hanc præcedere: ergo necessum non est recurrere ad partes præcedentes durationem hodiernam, & crastinam, vt has durationes distinguas, sed poteris asserere durationem hodiernam distingui à crastina, quia hodierna præcedit crastinam, & quia partes motus, quibus duratio hodierna correspondere potest, debent præcedere alias, quibus duratio crastina correspondeat, melius enim explicari poterunt durationes distinctæ per præcedentiam inter ipsas, & inter partes motus ad quas dicunt ordinem quàm per præcedentiam aliarum partium motus, quæ præcesserint vel non præcesserint, præcedentia enim respectu omnium est æquè facilis, vel difficilis explicatu, & propriùs distinguuntur durationes per id, quod in se includunt, quàm per aliud tertium ab ipsis distinctum: debebat ergo dici durationem hodiernam distingui à crastina, quia hodierna crastinam præcedit, & sic ex ipsis durationibus illarum distinctionem assignares. Si inquiras quid sit durationem hodiernam præcedere durationem crastinam, inquiram, quid sit illam minorem, aut maiorem multitudinem partium motus præcedere durationem crastinam, vel hodiernam? & responsionem quam dederis, tibi reddam, qua apertè cognosces per hunc ordinem ad partes motus præcedentes rem non explicari, sed tantùm primo aspectu eludi, & in re terminorum multitudine magis confundi.

Rem magis declaro: Dies hodiernus potest habere ante se pauciores partes motus, quàm dies crastinus, & dies crastinus plures quàm hodiernus: excessus ille quem habet dies crastinus plurium partium motus illum præcedentium, habet dies hodiernus plurium partium motus ipsum subsequentium, quia si ante diem crastinam potuerunt præcedere plures partes motus, quàm ante hodiernum, post diem hodiernum poterunt plures subsequi, quam post crastinum: inquiro ergo, quomodo hi excessus distinguantur. Dices, quia dies hodiernus habet excessum à parte post, & dies crastinus habet excessum a parte antea, dies hodiernus excessum subsequentem post illum, & dies crastinus præcedentem ante illum, quod non poteris amplius explicare: ergo eodem modo poteris dicere durationem hodiernam, & crastinam distingui ex eo quod hodierna crastinam præcedat, & illa subsequatur, hodierna sit ante crastinam, crastina post hodiernam, & quia dum existit duratio *A*, quæ est hodierna, non est verum dicere, existit, aut extitit duratio *B*, quæ est crastina, sed tantùm dici poterit: existit duratio *B*: ergo recurrendum non est ad alias distantes partes motus, quæ præcesserunt, in quibus, si alicui minor appareat difficultas, ex eo est, quia rem distantem non ita facilè videre potest, quam si propè inspiceret multitudine terminorum maiorem esse agnosceret. 23.

Ad obiectionem respondeo ex doctrina tradita in hoc §. & in fine præcedentis, durare esse correspondere partibus motus actu, vel potentia successiuè fluentibus, quæcumque sint partes illæ, plus, minúsve durare, esse correspondere pluribus paucioribúsve partibus motus actu vel potentia fluentibus. Vnde durare per vnum annum est actu, vel potentia correspondere mille partibus motus, non pluribus neque paucioribus, ex quo capite præcisè non differunt duratio, quam habui anno præterito à duratione, quam habeo hoc anno, differunt tamen hæ durationes inter se, per ordinem, quem habent prioris, & posterioris, ex vi cuius hæc est posterior, & illa prior, & partes motus, quibus actu, vel potentia correspondeo hoc anno, debent esse posteriores partibus motus, quibus anno præterito correspondebam, vel correspondere potero. Ad maiorem rei explicationem noto durationem hodiernam, & crastinam respectu eiusdem subiecti tantum extrinsecè differre per ordinem prioris, & posterioris vnius ad aliam, quia hæc est prior & illa posterior, id enim dicitur crastinum respectu diei hodierni, quod nondum fuit, sed erit immediatè post diem hodiernum, & dies ille, qui immediatè ante hunc præcessit dies hesternus dicitur. Ex his solutio facilis est ad prædictam obiectionem, cui respondeo, meam durationem hodiernam differre à mea duratione crastina per ordinem prioris, & posterioris ipsarum, & partium motus, quibus actu vel potentia heri, & hodie correspondeo per quas duratio hodierna, & hesterna constituuntur. 24.

Ex his facile est durationes distinguere; duratio enim hodierna, & hesterna, quas ego habui, distinguuntur ratione prædicti ordinis prioris, & posterioris, vt sæpe dixi, duratio mea hodierna distinguitur à duratione etiam hodierna Petri non per 25.

ordinem ptioris & posterioris ; sed ratione subiecti, seu rei durantis, quæ simul cum illo extrinseco connotato durationem constituit, duratio mea hodierna distinguitur à duratione hesterna Petri extrinsecè per diuersum ordinem prioris, & posterioris, & intrinsecè ratione subiecti distincti.

§. V.

Aliæ obiectiones soluuntur.

26. OBiicies primò. Potest existere mea entitas & existere tempus reale, & tamen non coëxistere mea entitas, & motus, sed habere diuersas durationes, ita vt ego existam hodie, & tempus cras; ergo coëxistentia meæ entitatis & temporis aliquid dicit distinctum ab existentia vtriusque, ex vi cuius constituitur existentiarum simultas. Multos fefellit hoc argumentum præcipuè Arriagam num. 12. vbi illud conficit contra spatium imaginarium in hunc modum; potest spatium imaginarium existere hodie, & ego existere cras, non coëxistendo spatio imaginario: ergo coëxistere spatio imaginario aliquid addit supra meam existentiam spatij. Si termini huius argumenti explicentur, euanescet omnino. Respondeo me non posse existere & existere hoc spatium, seu hoc tempus, quin coëxistamus ego & spatium, seu tempus, quia coëxistentia nihil aliud est quàm duplex extremorum existentia. Ad probationem antecedentis respondeo existere modò tempus, & me existere cras, non esse tempus existere, & me existere; sed tempus existere, & me extiturum esse, existere enim cras non est simpliciter existere donec veniat dies crastinus, & ante illum tantùm est extiturum esse, cùm verò cras aduenerit, & verè existat quod nunc tantùm est extiturum, iam tempus, quod nunc existit, non poterit dici existens, seu existere; sed tantùm extitisse, id enim tantùm simpliciter est existens, quod actu existit, reliqua verò, quæ existent, vel extiterunt, non dicuntur simpliciter, & sine addito existere, quia extitisse, aut extiturum esse non est simpliciter existere. Ex quo infertur hanc esse legitimam consequentiam: tempus existit, homo existit: ergo coëxistunt tempus, & homo.

27. Obiicies secundò ex eodem Arriaga: Quælibet entitas est indifferens ad durandum, vel non durandum: ergo duratio distinguitur ab illa. Retorqueo argumentum: Quælibet entitas creata est indifferens ad existendum, vel non existendum: ergo existentia distinguitur ab entitate creata. Non admitter Arriaga hanc consequentiam, & ita non illa nos premere poterit. Respondeo quamliber entitatem posse durare, & non durare sicut potest existere, & non existere, non tamen esse indifferentem physicè, ad durandum, vel non durandum, sicuti non est indifferens ad existendum, & non existendum, non enim datur subiectum commune vtrique extremo, res enim, quæ non durat vel non est in tempore, absolutè non est. Secundò, entitas in instanti, in quo est, non est indifferens ad durandum, quia iam supponitur in illo instanti: in instanti in quo non est, non potest habere indifferentiam, quia quando non est, nullius indifferentiæ potest esse subiectum: ergo numquam potest hanc indifferentiam habere. Poterit tamen dici in hoc instanti entitas aliquo modo indifferens ad existendum, vel non existendum in instanti sequenti, seu ad durandum, vel non durandum in illo, quod est idem, ex quo tantùm infertur durationem distingui saltem extrinsecè à re durante, quod nos concedimus, non verò deducitur distingui intrinsecè intercesse.

28. Obiicies tertiò ex eodem: Potuit Deus decernere creare Adamum in hoc, vel in illo tempore: ergo quando decreuit creare Adamum in hoc tempore, aliquid aliud decreuit præter Adami entitatem. Respondeo Deum decernentem creare Adamum in hoc tempore decreuisse aliquid præter entitatem Adami non illi intrinsecum, sed tantum extrinsecum, videlicet creare illum coëxistentem huic tempori, seu partibus motus successiuè fluentibus cum hoc ordine prioris, & posterioris, seu creare illum aptum coëxistere partibus motus hunc ordinem prioris, & posterioris retinentibus.

29. Obiicies quartò. Ad præsentiam in hoc spatio loci requiritur modus superadditus rei præsenti loci spatio: ergo ad præsentiam in spatio temporis requiritur modus superadditus rei præsenti temporis spatio. Respondeo negando consequentiam, quia posito hoc loco, seu hoc spatio, & posità hac entitate, potest hæc entitas non esse in hoc loco, modò enim existo ego & existit locus Romanus, & ego non existo in loco Romano, posito tamen hoc tempore, & hac entitate, non potest hæc entitas non esse in hoc tempore, & ita non indiget aliâ entitate superadditâ, vt ponatur in tempore, & illâ indiget vt ponatur in loco.

30. Vltimò posses obiicere, Quod homo coëxisteret partibus motus habentibus talem ordinem prioris & posterioris, casu quo partes darentur, si de facto non dantur tales partes motus, nunc de facto nihil est: ergo non potest per ordinem ad hoc desumi actualis duratio, quia denominatio actualis non potest desumi à forma, quæ actu non est. Respondeo plures denominationes actuales in omnium opinione desumi à formis, quæ actu non sunt, sed fuerunt, erunt, vel essent tali postea conditione: sic ego dicor prior Antichristo desumptâ denominatione à duratione Antichristi, qui non est, sed erit, & posterior Adamo desumptâ denominatione à duratione Adami, quæ non est, sed fuit, & propositio de obiecto conditionato dicitur vera vel falsa ab euentu, qui non est, sed esset, quia denominationes, quæ non important aliquid physicum, sed aliquid morale, desumi possunt ab illo, quod physicè non est, sed tantùm moraliter, potest autem dici moraliter esse, quod physicè fuit, erit, aut esset. Sic contingit in denominatione durationis diuisibilis, v. g. vnius diei, quæ est totum quoddam morale, entitas enim physicè tantùm durat in vnico instanti, in reliquis autem, quæ dies importat, aut durauit, aut durabit.

31. Instabis: etiamsi duraße, aut duraturum esse sit aliquid morale, tamen actu non durare est aliquid physicum: ergo debet dari aliqua forma physica, ex vi cuius entitas constituatur actu durans. Respondeo entitatem in hoc instanti durare dicere entitatem rei durantis secundùm se, & hanc esse quid physicum, hanc autem entitatem durare in hoc instanti secundùm id, quod dicit durare in hoc instanti distinctum ab hoc, quod est durare in alio instanti, non esse quid physicum in entitate, sed quid morale, videlicet huic entitati accidere coëxistentiam cum parte motus habente hunc ordinem prioris, & posterioris, & non alium, quod est nimis extrinsecum entitati, & nullâ physicâ vnione illi connexum, sed tantùm purâ coëxistentiâ, quæ facit vnum coëxistens totum non physicum, sed morale.

***

PVNCTVM II.

Nonnulla expediuntur de duratione.

1. DVRATIO diuiditur in creatam, & increatam. Duratio increata definitur à Hoërio: *Interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio.* Hæc tantùm Deo conuenit,& æternitas dicitur: differt à duratione successiua, quia hæc non est tota simul, differt ab hac, & quibuscumque aliis durationibus, quia æternitas, seu increata duratio est interminabilis, reliquæ verò durationes terminum habent, quia in tempore cœperunt,imo etiamsi ab æterno incepissent, & in æternum permanerent ab illis summè differret æternitas Dei, quæ ita fuit ab æterno vt non potuerit non esse;neque possit non in æternum permanere, sempérque independenter ab omni alio subsistit, reliquæ verò durationes defectibiles sunt, & dependentes, & ita si contigisset aliquam ab æterno fuisse, & in æternum non defecturam esse, hanc perpetuam durationem haberet dependenter à voluntate Dei, qui antecedenter posset illam non produxisse, sicuti de facto modò illam non producit. Hac ratione sola Dei duratio, seu æternitas perfecta possessio dicitur quia numquam potest deperdi. De natura æternitatis latissimè Pater Soar.tom.2.Metaph.disput.50.

2. Duratio creata alia est temporaria, alia perpetua: Duratio perpetua dicitur duratio Angeli, & animæ rationalis, quæ licet habuerit principium in tempore finem non est habitura: hæc perpetua duratio dicitur æuum. Duratio temporaria est illa quæ tempore incipit, & tempore definit, diuiditur in permanentem,& successiuam:Duratio successiua est illa,cuius partes inter se non coëxistunt,sed perpetuò fluunt corrupta hac parte in eadem mensura, in qua illa producitur, & sic de omnibus. Duratio permanens est illa cuius partes sibi coëxistunt: hæc in animalibus præcipuè in rationali ætas dicitur, in reliquis verò entitatibus absque vllo addito duratio appellatur.

3. Inquiri posset an possit entitas creata ab omni duratione absolui: quæ difficultas in mea sententia locum non inuenit, quia cum non distinguat durationem à re durante, ita implicat entitatem à duratione separari, sicut implicat à se ipsa secerni. Dices: saltem dicere adhuc in mea sententia extrinsecum aliquod, quod posset à re durante separari, & quo deficiente non esset duratio. Respondeo adhuc extrinsecam hanc connotationem non posse à re durante separari, quia non importat existentiam absolutam alicuius entitatis, sed tantùm, quod si existerent partes motus sub tali ordine prioris, & posterioris entitati coëxisterent,quod supposita existentia rei non potest separari ab illa, eo enim ipso, quod Deus entitatem producat verum erit dicere fore vt aliquæ partes motus cum aliquo ordine prioris, & posterioris tali entitati coëxisterent, si motus aliquis omni tempore, seu ab æterno fluxisset. In sententia, quæ durationes superadditas rebus attribuit,concedet nemo, posse Deum conseruare entitatem absque omni duratione superaddita: ego verò intendo contra hanc sententiam inferre rem ita posse contingere, quia actio terminata ad subsistentiam rei est prior actione terminatâ ad illum durationis modum, & ita prior illa actio ab hac postetiori est independens, & poterit sine ista subsistere: negabunt id huius sententiæ patroni quos modò non impero, abundè enim cum illis contendi Punct. præcedenti. Vnum est certum apud omnes, entitatem non posse de potentia Dei absoluta à duratione omni absolui, quod si oppositum ex sententia constituente durationes superadditas inferatur, illatio ex consequentis falsitate antecedentis falsitatem euincet.

Similiter inquiri potest quibus rebus conueniat duratio: quæ difficultas locum non habet in nostra sententia, quia cum duratio à re durante non distinguatur, necessariò debent dari tot durationes, quot entitates. In opinione admittente durationes superadditas eodem modo de durationibus ac de præsentiis philosophandum est. 4.

Tandem posset inquiri, quid sit spatium imaginarium temporis. Respondeo eodem modo, ac de spatio imaginario loci, esse purum nihilum, & tantum habere esse fictitium, & chimæricum, quod eisdem rationibus probandum est, quibus vsus sum Controuersia præcedenti, Puncto 3.contra spatium imaginarium loci. 5.

PVNCTVM III.

Quid sit tempus reale.

TEMPVS definit Aristoteles his verbis: *Numerus motus secundum prius, & posterius.* Vt definitionem percipias,primò aduerte aliquas partes motus inter se coëxistere, alias verò sibi succedere: coëxistunt sibi partes motus insidentes diuersis partibus mobilis, quibus in eadem mensura mouetur totum mobile: sibi succedunt partes motus, quæ indiuisibiliter idem mobile secundùm easdem omnino partes, seu easdem partes afficiunt. Rem clarè monstrabit exemplum: Peto ego modò Ecclesiam, dum mouentur pedes, mouentur etiam brachia, & sibi coëxistunt partes motus, quæ sunt in pedibus, & quæ sunt in brachiis: si tamen partes respectu eiusdem subiecti indiuisibiliter sumpti, siue sit diuisibile, siue indiuisibile inspiciantur, numquam sibi poterunt coëxistere. Ratio est manifesta, dum ego ab hoc loco ad Ecclesiam vsque peruenio, totum corpus, & singulæ partes illius plures præsentias acquirunt, ex vi quarum correspondent toti intercapedini, quæ est intra hunc locum, & intra Ecclesiam: hæ præsentiæ diuersæ diuersis actionibus producuntur, quæ partes motus dicuntur: de his dicimus non posse sibi coëxistere, quia præsentiæ illæ, quæ afficiunt eamdem partem corporis: verbi gratiâ, eumdem pedem, coëxistere non possunt, expelluntur enim mutuò ab eodem subiecto, quod in duplici loco esse nequit: quod si præsentiæ quæ sunt termini partium motus non possunt coëxistere, neque partes motus, ex vi quarum præsentiæ producuntur, quæ non possunt à propriis terminis separari. Itaque ex his concluditur partes motus respicientes diuersa subiecta sibi posse coëxistere, quia illarum termini videlicet præsentiæ diuersæ possunt simul afficere diuersa subiecta, quæ simul tempore possunt esse in diuersis locis, partes verò motus respicientes idem subiectum coëxistere non posse, quia illorum termini videlicet præsentiæ distinctæ non possunt coëxistere in eodem subiecto. 1.

Hanc partium successionem extrinsecam esse partibus, rectè probat Soar.disput.50. sect.8. ratio præsto adest: partem hanc, pono partem *B*, esse priorem parte *C*, dicit duo, partem *C* non non existere dum existit pars *B*, & immediatè post- 2.

ea existere, vtrumque extrinsecum esse parti *B*, sic probo: partem *C* non existere dum existit pars *B* dicit negationem existentiæ partis *C* coëxistentem parti *B*: sed parti *B* extrinsecum est coëxistere negationi partis *C*: ergo illi extrinsecum est non existere partem *C* dum illa existit. Minorem probo: cætera patent: negatio partis *C* adæquatè distinguitur à parte *B*, & non est accidens illi superadditum, neque aliquo modo afficit partem *B*: ergo existentia huius negationis extrinseca est parti *B*: ergo coëxistentia cuiuscumque negationis quatenus inuoluit existentiam ipsius negationis valde extrinseca est parti *B*. Extrinsecum esse eidem parti *B*, partem *C* illi immediatè succedere, facillimè probo. Pars *B* quæ est in hoc instanti, nullo modo dependet à parte *C* quæ nondum est: ergo siue pars *C* sit futura, siue non sit futura, pars *B* eadem omnino permanebit: ergo extrinsecum est parti *B* partem *C* illi immediatè succedere: ergo hæc successio partium extrinseca est omnibus partibus. Idem argumentum fit de parte *C* cui extrinsecum est immediatè antea partem *B* præcessisse, quia sicuti pars *B* non dependet à parte *C* futurâ, ita pars *C* non dependet à parte *B* præteritâ, & eadem esset, etiamsi pars *B* non præteriisset. Consequens ex his illatum, antecedens explicabit. Infero, quod si Deus vellet actiones omnes, & omnes præsentias, quas ego successiuè exerceo, & acquito dum ab hoc loco Ecclesiam peto, *in instanti* producere, & me per repetitas præsentias constituere simul existentem in toto illo spatio, quod percurro ab hoc loco vsque ad Ecclesiam, dum illam successiuè peto, præsentias omnes & actiones; ex vi quarum producuntur, quæ sunt partes motus fore easdem, quas successiuè acquirerem, si nulla præsentia, neque actio productiua illius, præsentiæ, & actioni, ex vi cuius alia præsentia producitur coëxisteret, id contingit in motu calefactionis, quia absente contrario fit in instanti, & illo præsenti eædem partes motus, qui in instanti sibi coëxistentes producuntur, retardantur, & successiuè fluunt, donec contrarium resistens deuincitur.

3. Ex his facilè definitionem temporis huiusque naturam quisque nosset. Definit Aristoteles tempus: *numerus motus secundùm prius, & posterius*, vt significet tempus constitui formaliter per partes, quæ sibi succedunt cum ordine prioris, & posterioris, reliquæ enim, quæ sibi coëxistunt; tantum se habent materialiter, & idemmet esset futurum tempus etiam si nulla pars motus sibi coëxisteret, non enim tempus maius, vel minus, breuius, aut longius, quia motus plures partes sibi coëxistentes habeat, sed quia plures habet sibi succedentes, omnes enim partes motus, quæ sibi coëxistunt instar vnius se habent respectu motus, imò etiamsi plures motus sibi coëxistunt, sicuti modò contingit in motibus distinctorum cælorum iuxta vulgatem sententiam, quæ cælos distinctos constituit, omnes illi motus idem tempus conficiunt, idem omnino futurum si vnum tantum indiuisibile cæli separatum perpetuò & successiuè moueretur. Id opportunè satis insinuat verbum illud *numerus*, sicut enim quaternarius numerus idem est formaliter, quo quatuor vnitates, & quo quatuor milliaria recensentur, quando quodlibet milliare sumitur collectiuè & indiuisibiliter, sic idem est tempus quod includit quatuor partes motus successiuè fluentes, & quod includit quatuor milliaria partium, quando quodlibet milliare dicit partes inter se coëxistentes.

4. Secundùm definitionem ab Aristotele traditam, tempus dicit pro materiali partes motus: pro formali ordinem prioris, & posterioris, per quem partes motus in ratione temporis constituuntur ex defectu cuius partes motus sibi coëxistentes non diuersum tempus constituunt, quod constituerent, si talem ordinem habuissent, ex quo tota temporis diuersitas sumitur, ita vt si partes motus, quæ heri præcesserunt, hodie reproducerentur, quia diuersum ordinem haberent prioris, & posterioris, diuersum tempus efficerent, vt dicebam suprà, sicuti si eadem materia diuersa composita constitueret, si diuersas formas substantiales reciperet.

5. Concludo ex dictis tempus nihil reale intrinsecum supra motum dicere, sed tantum extrinsecum. Ita P. vasquez, P. Soar. & omnes, qui durationem à re durante per aliquid intrinsecum non distinguunt. Est expressa sententia Aristotelis quam his verbis tradit text. 100. *Prius & posterius in motu re quidem ipsa & subiecto idem sunt quod motus, ratione verò diuersa sunt & motus sunt.* At si diceret prius & posterius nihil addit supra motum, quia eædem partes motus intrinsecè inuariatæ, quæ priores, & posteriores sunt, possent hunc ordinem non habere, neque sibi immediatè succedere, sed non existere existente aliâ. Ex quo infert tempus & motum re non distingui, quia tempus nihil aliud dicit, quàm motum & ordinem prioris, & posterioris, sed ordo non distinguitur intrinsecè à motu: ergo nihil est in tempore, quod à motu distinguatur. Hæc ratio conclusionem traditam euincit, in qua minoris tantum posset probatio desiderari, quam dedi num. 2. & iterum reddo. Ante omnem durationem superadditam intelligitur hæc successio: ergo seclusâ omni duratione superadditâ motus habet partes succedentes, quæ formaliter tempus constituunt. Antecedens probo: antequam pars *B* durationem superadditam recipiat, intelligitur in actu primo potens illam recipere, sed non est in actu dum existit pars *A*, ergo est in actu primo postquam præteriit pars *A*: ergo in illo actu primo est posterior parte *A*: ergo in illo actu primo habet successionem: non esse in actu primo dum existit pars *A*, probo: quia partes motus localis non possunt coëxistere: ergo dum existit vna non potest esse alia: ergo non est in actu primo ad existendum prior. Consequutio est legitima, quia tunc est in actu primo pars, quando potest existere, sed tantùm potest existere quando præcessit alia; ergo tantùm est in actu primo quando præcessit alia, posterior illatio firma est, quia esse posterius alio, nihil aliud est quàm esse postquam aliud existit, sed pars *B* est in actu primo ad durationem postquam existit pars *A*: ergo pars *B* in illo actu primo est posterior parte *A*.

6. Ex hac doctrina deprehendes quomodo possit constare, quod docuit Aristoteles hoc lib. videlicet tempus esse longum aut breue non autem velox aut tardum, motum autem tardum dici, & velocem, quæ videntur inter se non cohærere cum tempus & motus idem sint. Rem tene: tempus dicit partes motus omnes sibi immediatè succedentes absque aliqua coëxistentia vnius partis cum alia, illæ enim quæ sibi coëxistunt perinde se habent respectu temporis, ac si essent vnica tantum pars, in hoc autem quod est immediatè partem parti succedere non potest esse maior, vel minor velocitas, sed productior, seu diuturnior successio, quæ tempus magis longum, non magis velox reddet, in motu autem annumerantur partes omnes illius, etiamsi sibi coëxistunt, vnde cum possint plures, & pauciores sibi coëxistere vel non ita sibi immediatè succedere, potest esse motus tardior aut velocior. Quomodo autem id fiat, labor est illorum, qui sententiam Zenonis circa continui compositionem defendunt, quam omnes impugnant ex eo, quod non posset esse motus vnus velocior alio, de quo postea, dum continui compositionem examinabo.

Inter

7. Inter motus omnes præcipuè cælorum motus tempus dicitur, quia præ omnibus regularis est, & vniformis, certus, & fixus, ideo eo vtuntur homines ad alias res mensurandas, possent autem quolibet alio vti, si daretur certus, & fixus, & ita motu horologij, quia aliqualem certitudinem habet, res alias metimur, illámque tempus appellamus, dum horam elapsam esse dicimus, quia tot partes motus horologij transierunt. Sic quilibet alius motus tempus dici potest, non distinctum à tempore, quod constituit cælorum motus, quia cum hic sit perpetuus omnibus motibus coëxistit, & cum illis idem tempus constituit, quia vt iam dixi motus omnes coëxistentes idem tempus efficiunt, & propter hanc rationem non possunt duo tempora sibi coëxistere. Tempora, seu durationes motuum sibi succedentium, quæ idem sunt, distinguuntur inter se per ordinem prioris, & posterioris, sic dies hodiernus ab hesterno distinguitur, quia hodierna dies posterior est hesternâ, quia ordo per ordinem ad ipsas partes motus inter se comparatas rectè explicatur, & necessum non est ad alias extrinsecas mensuras recurrere, sicuti in durationibus rerum permanentium, quarum subiectum cum sit totum simul non potest nisi in ordine ad aliud extrinsecum dici prius, & posterius. Hac ratione durationem rei permanentis in ordine ad aliud tempus extrinsecum, quod habeat hunc ordinem prioris, & posterioris concipimus, & durationem motus per ordinem ad ipsum motum, qui ratione partium habet in se hunc ordinem prioris, & posterioris explicamus, etsi vtraque duratio rei permanentis, & motus successiui essentialiter dicat ordinem prioris, & posterioris. Potest etiam hic ordo in motu successiuo per ordinem ad alium motum constitui, quia vnus motus alterius potest esse mensura. Sic ad motum cælorum horologij motum componimus, & huius illum mensuram constituimus. Hac ratione duratio huius motus poterit dici distingui à duratione illius, quia motus hic correspondet partibus prioribus, & motus ille correspondet partibus posterioribus alius motus, rectè enim dicimus durationem motus horologij, quæ horam octauam constituit distingui à duratione motus eiusdem horologij, quæ constituit horam nonam, quia hæc partibus posterioribus, & illa partibus prioribus motus cælorum correspondet, licet possemus has durationes distinguere per respectum prioris, & posterioris, quem habent in ordine ad se omni cæli motu secluso, &c.

LIBRI QVINTI PHYSICORVM FINIS.

LIBER SEXTVS PHYSICORVM.

LIBRO quinto Physicorum agunt multi cum Aristotele de motu propriè dicto, de quo nihil lego, quod non sit pura quæstio de nomine, neque de re quidquam aliud potest desiderari circa naturam motus præter illa, quæ scripsi Controuers. 12. Puncto 6. ideò lib. 5. omisso ad illa, quæ ad sextum librum attinent gradum facio.

CONTROVERSIA XVII.

De continui compositione.

AGREDIMVR continui compositionem, cuius hucvsque non superata difficultas omnium Doctorum malè ingenia vexauit, neque vllus fuit, qui illam non penè insuperabilem agnoscat. Hanc plerique terminorum obscuritate, illorúmque replicatis, & implicatis distinctionibus, & subdistinctionibus obtenebrant, ne apertè capiantur desperantes rem posse alio modo tractari, neque rationis lucem sustinere, sed necessariò confusionis tenebris obtegendam, ne argumentorum euidentia detegatur. Ego id sanè præstabo, vt illa, quæ clarè non possim explicare aliis explicanda remittam, satiùs enim iudico apertè fateri, me rem non assequi, quàm dicere, quæ nec ipse percipio. Insanum enim est contendere aliis placere, quibus quisque sibi non placet. Vna tantùm in hac controuersia nos premit difficultas, cuius opiniones, rationes, argumenta, & solutiones, non solùm per paragraphos distribuam, sed præter morem distinctis Punctis intersecabo.

PVNCTVM I.

Reiectis nonnullis sententijs circa continui compositionem duplex disputanda proponitur.

1. PATER Vasquez 1 *part: disput.* 194. & *disp.* 254. docuit substantiam non habere partes ratione sui, sed ratione quantitatis, contra quem agam in Metaphysica, modò tantùm disputo, quomodo componatur continuum secundùm partes, quas includit, siue illas habeat substantia ratione sui, siue ratione quantitatis de partibus enim quantitatis, quæ ratione sui quantitati competunt secundùm hanc sententiam eodem modo procedet quæstio, etiamsi substantiæ partes omnino negentur.

2. Alij apud Hurtadum vt rem facilius componant, dicunt in continuo non esse actu partes, sed tantùm in potentia, hac ratione existimant ictus eludere, qui in quacumque alia sententia imminent. Vana mens. Rogo hos: an in arbore radices, & rami sint omnino idem, & an in animali pes, & caput identitatem habeant? Negatiuè respondebunt, ni velint omnium sensuum euidentiæ aduersari: si ergo pes, & caput animalis distinguuntur: ergo in animali est pes distinctus à capite, & caput distinctum à pede, sed pes vt distinctus à capite, non est totum animal: ergo est pars illius. Similiter caput, vt distinctum à pede non est totum animal: ergo est pars illius: ergo in animali de facto dantur partes. Sic argue in composito quocumque, in quo valebis distincta designare extrema.

3. Durandus *in 4. distinct. 2. quæst. 4.* Ocham. *tractat. de Eucharistia, cap. 1. & 2. & quodlibet. 1. quæst. 9. & in Logica, cap. de quant.* & plures alij Nominales asserũt non dari in continuo puncta, lineas, aut superficies, sed tantùm esse puras negationes; punctum negationem vlterioris tendentiæ; lineam negationem latitudinis; & superficiem negationem profunditatis. Non multum ab his discedit P. Fonseca *lib. 3. Metaphysic. cap. 3. q. 6.* vbi docet in corpore tantùm dari vnam superficiem physicam, extremam videlicet corpus cingentem, puncta verò & lineas non esse in corpore physicè, sed tantùm mathematicè, non actu, sed tantùm potentiâ Logicâ.

4. Sententias has Durandi, & Patris Fonsecæ hac vnica ratione impugno: Omnes partes continui sunt inter se vnitæ mediâ vnione superadditâ, vt probaui

bani Contr. 4. Punct. 1. sed illa vnio debet carere diuisibilitate, quam habent extrema vnita: ergo si in continuo dantur partes longæ, danda est vnio, quæ nullam habeat longitudinem. Minorem probo: si vnio annectens extrema longa, longitudinem haberet, partes illius aliâ indigerent vnione, qua annecterentur, & de illa vnione inquirerem, an haberet longitudinem? si neges, iam das vnionem, quæ longa non sit, quam paulò antea dedisse poteras sine vnius vnionis multiplicatione: si affirmes vnionem illam longam esse, partes habebit aliâ vnione annectendas, & sic in infinitum procedemus: ergo danda est vnio, quæ careat illa diuisibilitate, quam habent extrema vnita: ergo vnio partium lineæ diuisibilium versùs longitudinem nequit longitudinem habere: ergo erit omnino indiuisibilis, quia prima omnium diuisibilitas, & dimensio est longitudo, sine qua alia dari nequit. Secundò quia vnio partium lineæ non potest habere diuisibilitatem, quâ caret ipsa linea, aliàs aliquid haberet vnio contenta in linea, quod non haberet linea continens, quod implicat, continés enim dicit totum, quod dicit contentum, & aliquid aliud: sed linea non habet latitudinem, neque profunditatem: ergo neque vnio partium, quas continet: aliunde hæc vnio non potest habere longitudinem, vt probatum est: ergo nullam habet diuisibilitatem: ergo est omnino indiuisibilis.

5. Eadem ratione probatur dari superficies, & lineas, quia partes profundæ debent vniri vnionibus, quæ careant profunditate: ergo sunt indiuisibiles secundùm profunditatem, ex alio capite debent esse longæ, & latæ, vt saltem possit quælibet esse immediata extremo vnito, quod habet longitudinem, & latitudinem: ergo debet dari vnio diuisibilis secundùm longitudinem, & latitudinem, & indiuisibilis secundùm profunditatem, & hæc est superficies: superficies ista eo ipso quòd habeat partes latas, vnione indiget carente hac diuisibilitate, quæ aliàs longa esse debet, sicuti vnio, quæ vnit partes profundas debet esse longa, & lata: ergo danda est vnio indiuisibilis secundùm profunditatem, & latitudinem, & diuisibilis secundùm longitudinem, quæ erit linea, hæc linea vnienda est alia vnione omnino indiuisibili, vt suprà dicebam, quæ est punctum: ergo in continuo dantur puncta, lineæ, & superficies. Procedit totus hic discursus ex suppositione, quod dentur in continuo partes essentialiter habentes hanc triplicem dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quæ non possint resolui in omnino indiuisibilia, quod admittunt auctores, contra quos agimus, quia si diceretur continuum constare puris indiuisibilibus, hæ omnes vniones omnino indiuisibiles, & diuisibiles tantùm versus longitudinem, & aliæ versùs longitudinem, & latitudinem in pura indiuisibilia resoluuntur, à quibus, & inter se penès magis, & minus, & hanc vel illam positionem differunt linea, superficies, & corpus. An verò continuum ex puris indiuisibilibus finitis constet vel ex partibus in infinitum diuisibilibus, hoc opus hic labor est.

6. Continuum constare ex infinitis partibus diuisibilibus in semper diuisibilia, ita vt si minimam aquæ guttulam Deus per totam æternitatem diuidat, & subdiuidat infinitè, & in infinitum diuidat, semper quælibet illius particula maneat infinitè diuisibilis, mens fuit Aristotelis, in qua probanda multus fuit Philosophus multis in locis, illam præcipuè tradit in hoc 6. lib. Eamdem sententiam defendit D. Thomas multis in locis præcipuè opuscul. 36. cap. 2. subscribunt innumeri Scholastici, quorum nullum refero, quia facilè possunt, qui ab hac sententia discessêre annumerari, quibus demptis schola tota philosophiæ Principem est sequuta. Sunt alij qui continuum expuris indiuisibilibus infinitis tamen componant, quorum sententiam impugnabo Puncto 7. num. 2. 3. & 4.

Continuum ex partibus indiuisibilibus constare contra Aristotelem constanter defendebat Zeno Stoicorum Princeps, quem ducem sunt sequuti ex philosophis Democritus, & Leucippus. Ex Theologis antiquis May. *in 1. dist. 2. quæst. 5.* Gerardus apud Tartaletum hoc lib. quæst. 1. & Ægidius discipulus D. Thom. lib. 1. de generat. quæst. 8. citatus à Veracrux 6. physic. speculat. 1. Pro eadem sententia refero Gregorium *in 1. dist. 3. quæst. 1. in responsione ad septimum, & in 2. dist. 2. quæst. 2.* vbi ait posse continuum vltimò diuidi in omnem sui partem, ex quo necessariò infertur resolui in partes omnino indiuisibiles, ex quibus primò componitur. Tandem Eminentissimus Noster Card. Toletus *lib. 6. Physic. tex. 23. quæst. 1.* post solutionem argumentorum plures esse eo tempore testatur, qui opinionem Zenonis veram esse existiment. Et perdoctus Pater Valentinus de Herice *in 1. part. tract. 4. disput. 43. cap. 2. num. 6.* sententiam hanc tradit vt veram, quam in physic. defendisse dicit. Tenet eamdem Ioachimus doctor Valentinianus *lib. 6. Physic. disput. 1. sect. 2. punct. 1.* vbi affirmat sibi constare in multis, & grauissimis Academiis, non sine plausu defendi. Doctissimi Magistri, & plerique ex politioribus, & ingenioso ioribus recentioribus huius ætatis in hanc sententiam conspirant, in quam maximoperè propendet Pater Arriaga *disput. 16.* licet enim verbis illam non apertè amplectatur, argumenta omnia quæ contra Aristotelem fiunt, integra, & absque solutione relinquit, & priùs in manuscriptis sententiam Zenonis aperte docuerat. Dedi vtriusque sententiæ patronos, vtriusque fundamenta modò dabo.

Punctum II.

Difficile argumentum contra Aristotelis sententiam extorquet infinitudinem partium: & natura partis aliquotæ, & proportionalis explicatur.

§. I.

Argumentum proponitur.

CONTRA Aristotelis sententiam hoc argumentum ferè omnes, qui de hac re agunt instaurant. Si continuum est diuisibile in infinitum, & constat infinitis partibus, in quas diuidi potest, sequitur continuum constare, non solùm infinitis partibus proportionalibus; sed etiam infiniris aliquotis, quod Philosophi negant, quia si infinitis partibus aliquotis constaret, esset simpliciter infinitum: sequelam probo: continuum hoc est diuisibile in duas medietates, quarum neutra includit aliam; quælibet medietas diuisibilis est in alias duas medietates non se inuicem includentes, & resultant ex duabus diuisionibus quatuor partes quantitatis, quarum nulla aliam ex illis quatuor partibus includit. Quatuor illæ partes rursus diuidi possunt, quælibet in duas medietates, quarum neutra includit aliam: ergo continuum potest diuidi in infinitum in partes, quarum nulla aliam in se includat: ergo potest

diuidi in infinitas partes non se inuicem includentes: ergo non solùm est diuisibilis in infinitas partes proportionales, sed in infinitas aliquotas: ergo non solùm includit infinitas partes proportionales, sed infinitas aliquotas: ergo est simpliciter infinitum. Confirmatur: ideò continuum constat infinitis partibus, quia quamuis diuidatur, semper manet in infinitum diuisibile: sed quantumuis diuidatur semper manet diuisibile in partes aliquotas: ergo constat infinitis partibus aliquotis. Probo Minorem: eo ipso, quod diuidatur continuum; membra diuidentia, seu partes determinatæ, in quas totum diuiditur, sunt omnino non communicantes, & illarum quælibet extra omnes alias: ergo hæ partes sunt aliquotæ, & determinatæ: ergo continuum constat ex infinitis partibus aliquotis. Vltimò continuum vel includit finitas partes aliquotas non communicantes, vel infinitas: Si infinitas, habeo intentum: Si finitas, ergo poterit Deus assignare has partes finitas non communicantes vltra quarum numerum non possit alia augeri contenta in continuo, quam enim repugnantiam assignabis in eo quod Deus assignet mente partes illas, quas finitas esse concedis? imò implicat non cognosci à Deo actu, quo dicat: partes aliquotæ omnino inter se non communicantes, quæ possunt ex hoc continuo extrahi, sunt tot determinatæ, & non plures: Sed implicat Deum habere hoc iudicium, & dari certum numerum, vltra quem non possint augeri partes non communicantes: ergo implicat partes has non esse infinitas. Prima pars Minoris ex secunda dependet, quam sic probo. Posito illo numero partium quicumque sit ille, quælibet pars est diuisibilis in duas medietates non se inuicem includentes: ergo potest duplo augeri multitudo illa partium priùs assignata.

2. Proponit hoc argumentum Hurtado disput. 15. §. 72. cui respondisse dicit num. 66. Ego omnia, quæ sub illo numero continentur lego, & nihil inuenio, quo possit verbis adhuc hoc argumentum eludi. Dicit Hurtadus, partes proportionales non esse dicendas simpliciter infinitas; sed secundùm quid, & eodem modo puncta non esse dicenda simpliciter infinita, negárque continuum posse diuidi in omnes sui partes. De his omnibus non curo; quid ad argumentum præcedens? continuum non posse diuidi in omnes sui partes, id concedo, & affirmo esse in infinitum diuisibile in partes aliquotas non communicantes, quarum quælibet rursus in infinitum semper maneat diuisibilis. Deinde nolo contendere de modo loquendi, an partes proportionales sint dicendæ infinitæ simpliciter, vel secundùm quid, tantùm contendo posse eo modo, quo asseritur partes proportionales esse infinitas, eodem dici debere partes aliquotas infinitas esse.

3. Audiui nonnullos respondentes, continuum posse à Deo diuidi in partes adeò exiguas, vt non possit illarum aliqua iterum diuidi, nisi denuo alteri vniatur, licet in se diuisibilis sit. Solutio hæc faciliùs refellitur, quàm referrur. Duæ illæ medietates, in qua parua quantitas diuiditur, & quæ simul aliis quantitatibus vniuntur vt distinctæ ab extremis, quibus vniuntur, habent determinatam mensuram, & rationem medietatis illarum quælibet: ergo siue alij quantitati præexistenti vniantur, vel non vniantur partes, in quas diuiditur minutula illa quantitas, eadem semper remanet difficultas. Secundò pono hanc diuisionem non fieri physicè, sed tantum intentionaliter, videlicet Deum mente diuidere quantitatem quantumuis paruam in duas medietates, tunc Deus tales medietates agnosceret diuisas, neutram alteram includentem, & rursus quamlibet harum medietatum in duas medietates non se inuicem includentes, & sic in infinitum. Ex quo infero infinitas aliquotas, seu non communicantes includi in continuo.

§. II.

Multa euoluuntur de natura partium aliquotarum, & proportionalium, harúmque indefinitudine.

4. MAteria Controuersiæ exposcit vt explicemus terminos hos frequenter repetitos, & nescio an aliquando rectè explicatos partium proportionalium, & aliquotarum. Partes *aliquotæ* dicuntur, quæ aliquoties repetitæ reddunt totum, & habent certam, & determinatam magnitudinem, & neutra includit magnitudinem alterius, sicuti palmus qui quater repetitus reddit vlnam, & quantitas secundi palmi, quæ repetitur, non includit aliquid primi palmi, neque primus palmus repeti dicitur, quia idem bis ponatur, sed quia succedit alius eiusdem mensuræ, & æqualitatis adæquatè distinctus à priori, & sic alius, donec palmi illi distincti inter se adæquatè totum absoluant. Partes proportionales inæquales, communicantes, & indeterminatas appellant communiter Philosophi, quos terminos nunquam sine magna difficultate percipio, sigillatim omnes percurro. Partes *proportionales* dicuntur vt explicat Hurtadus, quia palmus seruatâ proportione in minores, atque minores partes secatur, vt in duos semipalmos, & hi in duas medietates, & sic in infinitum, *Inæquales* dicuntur secundùm eumdem Hurtadum, quia nulla datur certa magnitudo, in qua partes illæ conueniant, quia partes illæ semper sunt minores, & nulla datur adeò parua, vt non possit dari minor alia. *Communicantes*, quia semper vna aliquid accipit de alia, vt semipalmus medietatem palmi, & sic de reliquis. *Indeterminatas* vult dici Hurtadus, quia nulla potest determinari, quâ acceptâ, non accipiatur alia: verbi gratia, inter duos palmos possumus accipere quatuor aut quinque palmos communicantes in aliquo, & in aliquo differentes acceptis ab vtroque his, vel illis partibus: verbi gratia, possumus ex primo palmo accipere tres partes posteriores, & priorem secundi, & palmum efficere, & possumus medietatem vtriusque palmi accipere & alium constituere palmum, & possumus vnam partem vltimam accipere ex primo palmo, & tres ex secundo, & sic in infinitum, non nihilo magis quantitatis accepto ex hoc palmo, & minus ex alio, vel è contrà, possumus in quantitate bipalmari infinitos palmos proportionales, & communicantes assignare.

5. Aduertit Hurtadus partes proportionales, & communicantes esse inclusas in partibus determinatis, & aliquotis, à quibus inadæquatè distinguuntur, vt semipalmus includitur in palmo. Partes determinatæ in toto communicant; non autem inter se, sicuti duo semipalmi, qui palmum constituunt, adæquatè distinguuntur inter se, & inadæquatè à toto. Addit Hurtadus, partes has proportionales non esse distinctas ab aliquotis, & ita simpliciter non esse plures, neque pauciores, sed secundum quid, & ita secundum quid esse infinitas, & non simpliciter, & ita, ait, committi aperram æquiuocationem cum dicitur, partes proportionales esse infinitas simpliciter, quatenus proportionales, ac si diceretur partes sunt infinitæ simpliciter quatenus secundum quid sunt infinitæ, vt si quis diceret, hominis brachium esse mille palmorum quia continet mille palmos inter

se

se communicantes, modo suprà explicato. Rationem reddit Hurtadus totius doctrinæ traditæ, quia termini simpliciter, & secundum quid implicationem involuunt, quam imbibunt termini *partes proportionales*, & *partes infinitæ simpliciter*, quia proportionales sunt idem, quod secundum quid, & ita dicere, partes proportionales simpliciter infinitæ, est idem ac dicere, partes infinitæ simpliciter secundum quid.

6. Eadem ratione docet P. Hurtadus puncta non esse simpliciter infinita, sed secundùm quid, ad quod aduerrit, dari puncta proportionalia, & aliquota. Puncta aliquota vocat illa, quæ partem aliquotam constituunt, & puncta proportionalia, quæ ad partem proportionalem spectant: dicuntur proportionalia, non quia vnum punctum includatur in alio, sed quia puncta hæc, quæ partem proportionalem constituunt, desumpta sunt ab illis punctis, quæ includit pars aliquota, ex eo enim quod pars proportionalis in aliquota contineatur, debet contineri in eadem aliquota totum id, quod constituit partem proportionalem, & cum pars proportionalis dicat formaliter tanquam constitutiua illius puncta, quibus constat, debent contineri in parte aliquota, & spectare ad illam. Ex hoc infert, non posse dici puncta simpliciter infinita, sed tantùm secundum quid, quia tantùm possunt dici infinita puncta proportionalia, quæ ex aliquotis sumuntur, ita sicuti aliquota non sunt infinita, neque proportionalia, quæ ab illis non distinguuntur.

7. Plura sunt in tota hac doctrina mihi difficillima, & nihil, quod non explicatione, & examine indigeat, attingam omnia, ab hoc vltimo incipio, in quo maxima est æquiuocatio. Mitto loquendi modum de punctis proportionalibus, & aliquotis, qui modo explicato ab Hurtado nihil rei notatu dignum continet, si enim palmus in vlna includitur, certum est puncta palmi includi in punctis lineæ. An verò ex hoc capite puncta palmi proportionalia dici possint, res est ad modum loquendi purè attinens, ad rem venio. Cum ego contendo puncta, & partes proportionales habere infinitudinem simpliciter, non multitudinem istam infinitam coagmentari volo ex partibus aliquotis, & ex proportionalibus in aliquotis inclusis, idem dico de punctis, sed ex partibus, quæ in aliis continebantur, vt inter se distinctis, siue illas aliquotas voces, quia inter se adæquatè distinguuntur, siue proportionales, quia in aliis præcontinebantur. Rem clarè monstrabit exemplum: diuido vlnam in duas partes, postea duas semiulnas iterum diuido, quamlibet in duos palmos; factâ primâ diuisione, erant duæ partes; factâ secundâ, sunt quatuor partes, in quas vlna diuiditur, non ego annumero vt tendam in multitudinem infinitam quatuor vltimas partes resultantes ex secunda diuisione suprà alias duas, quæ resultarunt ex prima, ita vt factâ secundâ diuisione, annumerem iam sex partes, quia partes hoc modo annumeratæ non constituunt simpliciter senarium numerum, sed tantùm secundum quid, quia eædem vnitates bis repetuntur, duæ enim partes recensentur antequam subdiuidantur, & recensentur subdiuisæ, senarius autem numerus, si simpliciter sit senarius, debet dicere suprà quinarium numerum vnitatem aliam, quæ non sit repetitio alicuius vnitatis contentæ in numero quinario, sed additio alius vnitatis distinctæ à toto quinario, & à qualibet vnitate in illo contenta. Idem dico de aliis quibuscumque numeris, binarius enim non dicit eamdem vnitatem reperitam, sed vnitatem superadditam vnitati distinctæ ab ipsa, & ternarius vnitatem superadditam binario ab illo, & ab vnitatibus, quas includit distinctam. Idem dico de quacumque multitudine infinita, sicut enim numerus non constituitur, neque augetur nisi per vnitates distinctas, sic non augetur multitudo infinita, nisi per vnitates inter se distinctas. Si in hunc sensum intelligatur doctrina Hurtadi: recte sibi, & rationi cohæret, quia partes proportionales inclusæ in aliquotis identificantur cum aliquotis & ita non possunt cum illis constituere simpliciter multitudinem, & consequenter neque infinitudinem simpliciter, quæ essentialiter dicit multitudinem. Hac ratione recte docet Hurtadus in quantitate bipalmari, in qua infiniti palmi proportionales, seu communicantes inueniuntur, non esse simpliciter infinitos palmos, quia qui dicit infinitos palmos proportionales, dicit infinitos palmos inadæquatè identificatos, qui non constituunt infinitudinem simpliciter palmorum, quæ debet dicere infinitos palmos adæquatè distinctos, sicuti centenarius numerus non constituitur ex decem denariis inadæquatè distinctis; sed essentialiter dicit vt sit simpliciter centenarius numerus decem denarios adæquatè distinctos ex duobus enim denariis inadæquatè distinctis constituam ego decem denarios inadæquatè distinctos, & non potero numerum simpliciter centenarium constituere.

8. Secundum hanc doctrinam benignam interpretationem habet illatio quædam ab Hurtado facta quam carpit Arriaga. Ait Hurtadus §. 54. sicuti partes proportionales non sunt aliæ à determinatis, ita neque simpliciter sunt plures, neque pauciores, sed secundum quid, & ita secundum quid sunt infinitæ, & non simpliciter. Contra hanc illationem sic instat Arriaga disput. 16. sect. 3. palmi non distinguuntur ab statura: ergo quia statura est vna, palmi, quos includit statura non sunt sex, sed vnus. Secundò materia, & forma sunt idem cum toto: ergo quia totum est vna entitas, materia, & forma erunt vna entitas. Deinde contra doctrinam Hurtadi euidenter arguere ait Arriaga: partes proportionales sunt minores aliquotis, & determinatis: ergo maior est numerus proportionalium, quàm aliquotarum, quæ in eodem toto continentur, plures enim palmi continentur in vlna quam in semiulna, vt per se notum est, vlna enim includit duas semiulnas tantùm, & continet quatuor palmos. Tota hæc auctorum dissensio oritur ex eo, quod inter illos staturum non sit, quid sit pars proportionalis, & quid aliquota. Arriaga vocat partes proportionales illas, in quas aliquota diuiditur, quæ minores necessariò sunt parte aliquota, nullum enim membrum diuidens potest esse æquale diuiso, secundùm hanc acceptionem per se notum est esse plures partes proportionales, quàm aliquotas, & esse plures palmos quàm semiulnas in quacumque quantitate. Hurtadus vocat partem proportionalem illam, quæ cum alia communicat, etiamsi non sit minor illa, & ita infinitos palmos proportionales in quantitate semiulnari reperit, qui simpliciter non sunt infiniti palmi propter rationem dictam, & ita ait simpliciter palmos aliquotos non esse plures, sed secundum quid, cuius ratio esse potest suprà data, videlicet non constitui multiplicitatem simpliciter ex his, quæ simpliciter non distinguuntur, & sicuti palmi illi proportionales, & communicantes simpliciter non distinguuntur, simpliciter non constituunt pluralitatem, & ita non sunt simpliciter plures palmi, quàm palmi duo aliquoti, cùm identificantur, sicuti, materia, forma, & vnio, quæ sunt tres entitates distinctæ, non sunt simpliciter plures quàm materia, forma, & vnio, & totum, neque totum dicit simpliciter plusquam totum & materia, quia totum addit materiæ, formæ, & vnioni cum illis identificatur, ita neque aliquid toti affert materia, neque totum aliquid addit materiæ, formæ, & vnioni, & hac ratione non constituunt multiplicitatem,

tem. Eadem ratione infiniti palmi communicantes nihil addunt duobus palmis non communicantibus in aliqua parte, & ita non possunt cum illis multitudinem componere, neque simpliciter sunt plures palmi quàm duo illi palmi non communicantes. Eadem ratione puncta, quæ sunt in parte proportionali non addunt multiplicitatem punctorum supra puncta, quæ sunt in parte aliquota continente proportionalem, quia puncta alius aliquotæ includunt puncta proportionalis, & ita nullum accrescit punctum multitudini punctorum, quæ continet pars aliquota claudens proportionalem.

9. Cæterùm quamuis hæc ita sint, existimo nullo modo posse negari in sententia Arist. dari in continuo infinita puncta indiuisibilia, & infinitas partes quantitatis, quas appellat proportionales Philosophorum turba, an verò partes hæ, quæ absolutè, & simpliciter sunt infinitæ, aliquotæ dici possint, dicam puncto sequenti, hoc vnum modò intendo, in continuo Aristotelico diuisibili in semper diuisibilia concedenda esse simpliciter infinita puncta, & infinitas partes, quod sic ostendo. Continuum hoc bipalmare includens infinitos palmos communicantes ideò absolutè, & simpliciter non includit infinitos palmos, quia palmi illi, qui infiniti dicuntur, sunt communicantes, & inter se habent identitatem: quod si palmi illi infiniti, qui sunt communicantes, non essent communicantes, & quilibet illorum secundùm se totum ab illo distingueretur absolutè & simpliciter, dicerentur infiniti palmi sine illo addito *communicantes* quod destruit absolutam palmorum infinitatem, quæ propriè, & simpliciter infinitas sit, sed quilibet ex illis palmis haber aliquam partem non communicantem secundùm aliquid sui cum partibus aliorum palmorum, quæ ita est propria huius palmi, vt nulli conueniat distincto ab hoc: ergo communicatio, seu identitas palmorum non est additum, ratione cuius partes illæ, in quibus palmi nullo modo communicant, non possint dici simpliciter infinitæ, sed simpliciter infinitæ dicentur eo modo, quo infiniti simpliciter dicerentur palmi, si inter se nullam communicationem haberent. Maior propositio continet totam doctrinam ab Hurtado traditam. Minor facillimè ostenditur: posità quantitate bipalmari, præter hos palmos non communicantes possumus palmum alium constituere ex medietate vltima primi palmi, & prima vltimi, qui palmus habebit partem aliquam, videlicet medietatem vltimam, quam primus palmus non communicabat, & inde potest alius componi palmus ex medietate medij palmi vltimi, & reliqua extensione requisita palmi præcedentis, qui palmus communicabit medietatem illam dimidij palmi vltimi, quam nullus palmus præcedens communicauit: Deinde illa medietas, quæ supereſt dimidij palmi vltimi potest diuidi, & prior illius medietas palmum alium claudere compositum ex illa, & ex requisita extensione palmi præcedentis, & sic in infinitum, ita vt semper hi palmi semper nouam aliquam partem habeant, quam non habebat præcedens, & aliam amittant ex his, quas continebat præcedens palmus, in quibus palmi non communicent: ergo infiniti palmi communicantes, qui sunt in quantitate bipalmari, habent aliquam partem, in qua nullus cum alio communicet, multiplicantur enim hi palmi per acquisitionem nouæ partis, quam non habebat palmus præcedens, & amissionem antiquæ partis, quâ præcedens gaudebat: ergo in palmis infinitis communicantibus sunt infinitæ partes non communicantes: ergo licèt palmi non sint infiniti simpliciter; sed cum addito ratione communicationis partes absque vllo addito infinitæ dicentur.

Secundò efficacissimè argumentor: In hac quantitate possibiles sunt infinitæ diuisiones; ita vt si ab hoc instanti Deus illam diuideret in medietates, minores, & minores semper maneret adhuc diuisibilis, & per totam æternitatem posset diuidi: ergo in hac quantitate sunt infinitæ vniones, quæ possunt corrumpi: ergo illius indiuisibilia, quibus competit ratio vnionis infinita sunt. Probo priorem consequentiam: diuisio fit per corruptionem vnionum, & noua diuisio necessariò fit per nouam corruptionem nouæ vnionis: ergo si possibiles sunt infinitæ diuisiones, debent dari infinitæ vniones, quæ possint corrumpi, quæ simpliciter erunt infinitæ, & non communicantes, quia nulla vnio cum alia vnione, neque vlla diuisio cum alia diuisione communicat, nihil enim vnionis corruptæ in vna diuisione in alia corrumpitur, neque aliquid diuisionis quod hæc includat, includit alia: ergo diuisiones, & vniones simpliciter, & sine addito infinitæ debent appellari. Dices, diuisiones has esse infinitas syncategorematicè, non verò categorematicè. Contrà: infinitum syncategorematicum essentialiter includit simpliciter infinitudinem rerum possibilium, quæ syncategorematicè augeri possunt, vt efficaciter probaui Controuersia 14. puncto 2. ergo si possunt in infinitum augeri diuisiones circa hanc quantitatem: diuisiones possibiles debent esse infinitæ: ergo puncta, quæ includit debent esse infinita, quia non sunt possibiles plures diuisiones, quàm sunt puncta, quæ quantitas includit, diuisio enim est corruptio vnionis, & bene valet, in hac quantitate possunt infinitæ corruptiones vnionum exerceri, nullâ nouâ addità vnione: ergo habet infinitas vniones: sicuti rectè infertur: ex hac bursa possunt extrahi infiniti nummi; ergo includit infinitos nummos. 10.

Probat ratio facta immediatè de vnionibus, sed de vnionibus, seu indiuisibilibus infinitis facilis est consequentia ad partes infinitas, nulla enim est vnio in linea, cui pars correspondeat, quod si eadem pars duplici respondeat vnioni, similiter duplex vnio duplici parti respondet, & ita vt turè negarer Hurtadus, partes esse infinitas, consequenter negabit puncta esse infinita. Demum eadem ratio facillimè ad partes eadem efficacia hoc modo applicatur: potest Deus ex hac quantitate corrumpere dimidiam partem, & dimidiæ reſtantis medietatem corrumpere, & iterum quantitatis superstitis aliam medietatem corrumpere, & sic in infinitum: ergo sunt corruptibiles infinitæ partes in quantitate, quæ simpliciter infinitæ erunt, quia nullam communicationem inter se habebunt, medietas enim primò corrupta in nullo communicat cum medietate secundò corrupta, & sic de reliquis: ergo portiones omnes quantitatis minores, & minores, quæ ex hac quantitate possunt corrumpi, in nullo communicant, & cum in infinitum possint augeri actu, possibiles sunt infinitæ huiusmodi corruptiones, & actu existentes infinitæ partes, quæ possunt corrumpi, non enim possibilis est corruptio alicuius partis huius numero quantitatis, quæ actu in hac quantitate non sit, quia si pars alia huic quantitati addita corrumperetur, illa non pertineret ad hanc numero quantitatem, sed ad aliam compositam ex hac quantitate, & ex parte aduenière, hæc enim numero quantitas dicit has numero partes, & non alias. Eâdem arguendi formâ vtitur Hurtadus disp. 13. ad probandum actus animorum per totam æternitatem esse infinitos, quod infert ex eo quod numquam exhauriri possint, si ex illis succesſiuè sumatur. Do verba illius §. 58. *Quod si mihi concedas posse actu existere magnitudinem, & multitudinem, quæ successiuè non possit exhauriri, nec finiri, ego sum contentus; id ego infinitum voco.* Sed omnes 11.

nes Aristotelici concedunt in hac quantitate esse partes, quæ si successiuè sumantur minores, & minores per diuisiones, & subdiuisiones illius, nunquam poterunt exhauriri: ergo contenti esse possumus, qui contendimus secundum hanc sententiam partes simpliciter esse infinitas: illa ergo infinitas nobiscum vocare debet Hurtadus. Statuo ergo quod mihi citra controuersiam est, in sententia Aristotelis constituenda, esse puncta simpliciter infinita, & partes simpliciter infinitas, an verò hæ tantùm sint proportionales, vel etiam aliquotæ dici possint, explicabo, postquam differentiam inter partes proportionales, & aliquotas assignauero. Argumenta, quæ adducit Hurtadus ad probandum in continuo non posse dari partes simpliciter infinitas, impugnant compositionem continui Aristotelici, & ideò etsi difficilia sint, illis, aliisque difficilioribus tenetur Hurtadus respondere, ideò enim militant contra infinitudinem partium, quia directè opponuntur cum toto, quod ex illis resultat. Expendam singula contra continuum Aristotelicum in hac Controuersia, & constabit hæc argumenta vnà partium infinitudinem, & continuum diuisibile in semper diuisibilia impugnare.

§. III.

Alia, quæ eamdem materiam magis explicant.

12. VEnio iam ad explicationem partium aliquotarum, & proportionalium. Partes proportionales dicuntur, quia eàdem proportione quâ totum, in minores, atque minores partes secantur, sicut enim vlna secatur in duas semiulnas, sic eâdem proportione quælibet semiulna secatur in duos palmos. Id ego non inficior verumtamen moneo ex hoc capite in re, & intrinsecè, neque adæquatè, neque inadæquatè distingui partem aliquotam, & proportionalem, sed tantùm per respectum, & connotationem ad alias compartes, quia eadem numero pars, quæ aliquota est, habet proportionem prædictam vt patet in palmo, quæ est pars aliquota vlnæ, quæ quater repetita, reddit vlnam, & similiter est pars proportionalis, quia sicuti vlna diuiditur in duas semiulnas, ita semiulna in duas palmas, & sicuti se habet semiulna ad vlnam, ita palmus ad vlnam: differunt ergo ex hoc capite pars aliquota, & proportionalis extrinsecè per ordinem, seu connotationem explicatam ad alias compartes, quia palmus, vt pars aliquota vlnæ tantùm dicit quater repetitam vlnam reddere, non verò dicit formaliter vt aliquota se habere eodem modo ad semiulnam, quo se habet semiulna ad illam, in quo respectu seu simili modo se habendi constituta est ratio proportionalis partis. Inæquales dicuntur, quia nulla datur certa magnitudo, in qua partes illæ conueniant, quia partes illæ sunt semper minores atque minores, & nulla datur adeò parua, vt non possit dari minor alia. Hîc hæreo. Concedit Hurtadus §. 54. in brachio iterum palmorum esse infinitos palmos proportionales, sed illi omnes sunt inter se æquales: ergo non est de ratione partium proportionalium esse inæquales. Secundò sicuti nulla datur certa magnitudo, in qua conueniãt partes proportionales, sed potest dari minor alia magnitudo, in qua sit pars proportionalis, ita nulla potest dari certa magnitudo, in qua conueniant partes aliquotæ, & quacumque assignata, potest reperiri minor alia, in qua pars aliquota reperiatur, quia si mihi assignes partem aliquotam quantitatis, quantumuis exiguam, duas habebit medietates, quamlibet seorsim minorem parte illa, & vtraque medietas pars erit aliquota: ergo ex hoc capite inæqualitas non magis conuenit partibus proportionalibus, quam aliquotis. Censeo partes aliquotas dici æquales, quia semper æqualitatem seruant, non respectu omnium, sed respectu illarum, per quarum repetitionem reddunt totum, & aliquotæ dicuntur, v. g. palmus dicitur pars aliquota vlnæ, quia quater repetitus cõstituit vlnam, non autem dicitur quater repeti, quia idem indiuisibiliter iterum ponitur in vlna, sed quia quater ponitur palmus in vlna, & illi palmi, per quos dicimus primum repeti, & cum quibus primus palmus dicitur pars aliquota vlnæ per ordinem ad illos, & ad ipsam vlnam, sunt æquales palmo, qui dicitur repetitus, & cum quilibet ex quatuor palmis per alios dicatur repeti, cuilibet sunt æquales alij palmi, seu compartes, per quas reperitur, & per ordinem ad quas dicitur pars aliquota vlnæ. In partibus proportionalibus formaliter vt proportionales sunt, non requiritur hæc æqualitas respectu aliarum comproportionalium in ordine ad totũ imò potiùs inæqualitas desideratur in partibus quando sumuntur in ordine ad tota inæqualia, seu ad tota, quorum vnum aliud includit. Exempli gratiâ, palmus pars proportionalis dicitur respectu semiulnæ, quia sicut se habet semiulna ad vlnam, ita se habet palmus ad semiulnam, quæ proportio non posset seruari inter palmum, & semiulnam respectu vlnæ, quia non possunt duæ quantitates æquales seruare proportionem medietatum respectu totorum inæqualium. Ex hac proportione, quæ præcipua est inter quantitates, & quæ præcipuè partes proportionales denominat, quæ inæqualitatem, vt probatum est, desiderat, partes proportionales dicuntur. Quod si palmi communicantes per hanc communicationem proportionales dicantur, & nullus illorum maior sit alio, non ex eo est quia hoc proportionis genius hanc æqualitatem exposcat, quia eodem modo dicentur partes proportionales hac proportione cõmunicationum palmus, & semipalmus, & tamen palmus, & semipalmus inæquales sunt, ex quo infertur, duos palmos communicãtes materialiter, & per accidens esse æquales, non formaliter vt communicantes, quia poterant in eadem quantitate communicare & esse inæquales, si partes illæ, in qua non communicant essent inæquales, quod si vt communicantes formaliter, non sunt æquales, sed *indifferentes* ad æqualitatem vel inæqualitatem, neque vt proportionales æquales erunt, quia in his tota proportio ex communicatione desumitur. Alio modo dici possunt partes proportionales in ordine ad ipsas v. g. in vlna potest dici primus palmus respectu secundi in ordine ad tertium, quia sicuti se habet primus palmus ad secundum, ita se habet secundus ad tertium. Partibus hac ratione proportionalibus tantùm materialiter potest conuenire æqualitas, quia eadem formaliter proportio potest reperiri in partibus inæqualibus, possumus enim dicere, sicuti se habet primus semipalmus huius quantitatis ad semiulnam illi immediatam, ita se habet primus, seu vltimus palmus eiusdem quantitatis ad vlnam illi immediatam. Ex inæqualitate hac ratione explicata nondum distinguuntur intrinsecè adhuc inadæquatè pars proportionalis, & aliquota, quia pars aliquota eadem intrinsecè inuariata æqualis cum aliis coaliquotis respectu totius, quod componunt, potest habere hanc proportionem, & inæqualitatem respectu aliarum.

13. Communicantes vult dici Hurtadus, quia semper vna aliquid accipit de alia, & in aliquo communicat. Hanc communicationem non posse conuenire partibus aliquotis, per quarum repetitionem totum redditur, dixi suprà, & certum est, quia palmus, vt vlnam reddat, debet quater reperi per palmos adæquatè

tè & inter se distinctos realiter, vlna enim intrinsecè dicit quatuor palmos in nullo communicantes. Est etiam certum partes proportionales posse habere hanc communicationem inter se, vt patet in semiulna, & palmo, quæ dicuntur partes proportionales, ex eo quod palmus se habeat ad semiulnam sicuti semiulna ad palmum, & palmus ex semiulna secundum se totum semiulna communicat. Potest esse difficultas an hæc communicatio sufficiat ad constituendam proportionem partium, seu partes proportionales, & an essentialiter requiratur, ita vt sine illa non possit intelligi proportio. Sentio communicationem sufficere ad proportionem, quia quoties est communicario partium, sunt tres partes, vna communicans cum duabus aliis, respectu quarum se habet eodem modo, & verum est dicere, sicut hæc pars habet aliquid commune cum illa, ita habet aliquid commune cum alia, quod est eodem modo se habere ad illam, quo se habet ad aliam, & eodem modo se haberet pars illa ad hanc, quæ aliquid illius desumit, ac se habet pars alia ad hanc, eademque similiter aliquid ex alia desumit, in quo formaliter consistit proportio: verbi gratia: detur quantitas duorum palmorum communicantium, sume in hac quantitate palmum medium communicantem ex vtroque, tunc verum erit dicere, sicut se habet palmus medius ad hunc palmum extremum, ita se habet ad alterum, quia ex vtroque aliquid desumit, & sicut se habet hic palmus extremus ad hunc palmum medium, ita se habet alter palmus extremus ad eumdem palmum medium, quia vterque secundum aliquid sui medium componit: ergo eo ipso quod sit pars quædam ex aliis communicans, datur proportio inter partes vnius communicantis cum duabus, à quibus aliquid sumit, & duarum in vna media communicantium, cui quælibet aliquid sui tribuit. Communicationem hanc non requiri essentialiter ad proportionem, certum existimo, quia in quantitate quatuor vlnarum verum est dicere, sicuti se habet primus palmus ad vlnam sibi immediatam, ita se habet vltimus palmus ad vlnam sibi immediatam, quæ habitudines constituunt proportionem extremorum, in quibus nulla est communicatio. Ex hac proportione communicationis non constitui aliquam partem quantitatis, ita intrinsecè proportionatam, vt respectu nullius possit esse aliquota, est omnino certum, hæc enim proportio conuenit palmo quantitatis habentis duos palmos, & aliûs habentis quatuor vlnas, vt constat ex his, quæ modò dixi, & tamen respectu harum quantitatum palmus pars est aliquota.

14. Indeterminatas vocat Hurtadus partes proportionales, quia nullum habent terminum paruitatis, tum quia cum accipiantur variæ partes, nulla potest assignari, qua accepta, non alia accipiatur. Non assentior, quia si sermo sit de hac numero parte proportionata certum, & determinatum terminum habere, supra quem augeri nequit, & à quo minui non potest, quia eo ipso quod addatur, vel detrahatur aliquid, iam non erit hæc numero pars proportionalis, si sermo sit de parte proportionali vt sic, sicuti pars proportionalis potest esse minor quâcumque assignatâ. Sic quacumque parte aliquota assignata, potest minor alia assignari. Eadem ratione licet possit hæc pars, & alia, & alia assumi ad proportionalem partem vt sic componendam, ad hanc numero partem proportionalem hæc numero, & non alia potest desumi ex alterâ comparte. Dicam ego partes aliquotas determinatas, quia hæc pars aliquotâ habens certam & determinatam quantitatem determinat quantitatem aliis compartibus aliquotis, quarum repetitione totum est compositura, eo enim ipso, quod pars habeat extensionem palmi, aliæ compartes, quibus repetitis totum constituitur habent extensionem sibi æqualem, & hæc illis æqualis esse debet, vt cum illis, & in ordine ad illas respectu totius sit aliquota. Partes verò proportionales cum æqualitatem secum compatiantur, neutra alteri quantitatem determinat, neque determinatam exigit extensionem, vt cum alia possit esse aliquota, & hac ratione indeterminata dici potest. Neque in alio sensu partem ego indeterminatam concipio; est enim mihi ingens chimæra pars aliqua, seu entitas in rerum natura existens, quæ determinata non sit, & distincta à quacumque alia, ita vt Deus illam intellectu cognoscat conceptu correspondente voci huius articuli *hoc*. Ratione huius indeterminationis nullam partem ita intrinsecè constitui proportionalem, vt ratione aliquotæ respectu aliarum partium gaudere non possit, perspicuum est.

§. IV.

Definiuntur partes proportionales, & aliquotæ totáque absoluitur difficultas.

EXplicatis iam omnibus denominationibus partium aliquotarum, & proportionalium facile est vtrumque genus partium definire. *Pars aliquota est quæ aliquoties repetita in aliis eiusdem mensuræ reddit totum.* Itaque pars aliquota dicit respectum ad totum, & ad alias compartes eiusdem mensuræ, quæ cum illa totum componunt. Ex defectu huius compartis æqualis pars quantitatis includens quinque aut septem palmos quantitatis, aliumve maiorem numerum respectu totius habentis duodecim palmos rationem aliquotæ partis non participat, quia quinque palmi si semel repetantur, reddunt totum decem palmorum, si bis, quindecim, & ita nunquam per repetitionem partium quinque palmorum potest constitui quantitas, cuius mensura sint duodecim palmi; eadem ratione pars septem palmorum, si semel repetatur constituet quantitatem quatuordecim palmorum, si bis maiorem, & ita nunquam poterit pars illa repetita constituere quantitatem duodecim palmis definitam. Erit ergo respectu quantitatis duodecim palmorum pars aliquota, quæ vnico palmo gaudeat, quæ supra ipsam vndecies repetita quantitatem duodecim palmorum reddet, & pars duorum palmorum, quæ quinquies supra ipsam repetita componet quantitatem duodecim palmorum. Similiter pars trium, quatuor, vel sex palmorum quia pars trium palmorum si ter supra ipsam; & pars quatuor palmorum, si bis supra ipsam; & sex palmorum, si semel supra ipsam repetantur, quantitatem duodecim palmis circunscriptam constituent. Si roges an pars quinque palmorum, & aliæ, quæ aliquotæ non sunt, respectu quantitatis duodecim palmorum sint proportionales, respondeo proportionem semper, & essentialiter sumi in ordine ad illa extrema, cum quibus comparatur pars illa, quæ proportionalis est, posseque partem quinque palmorum comparari ad totum duodecim palmorum, quod componit, & alias partes aliûs totiûs, ex quibus comparationibus denominationem proportionalis sortiatur. Comparatio autem in hunc modum fieri potest: sicut se habet pars quinque palmorum ad totum duodecim palmorum, quod componunt, ita se habet pars trium palmorum ad totum octo palmorum, quod componit, quia vtraque ratione vnius partis non attingit medietatem sui totiûs, quâ comparatione factâ, pars illa quinque palmorum proportionalis dicetur, non enim alia ratione pars aliqua

15.

proportio

proportionalis constituitur nisi per comparationem ad alia extrema, siue formalem, siue fundamentalem, quod parum refert.

16. Pars proportionalis est illa, *quæ similem habitudinem, seu respectum dicit ad suum totum, ac dicit alia ad proprium totum, siue commune vtrique, siue diuersum.* Ex quo inferes non posse dari proportionem, nisi intercedant tria extrema, & frequenter quatuor intercedere, cùm enim dico, sicut se habet pars trium palmorum ad totum sex palmorum, ita se habet pars quatuor palmorum ad totum octo palmorum, quia vtraque dicit medietatem sui totius, quatuor intercedunt extrema: cùm verò dico, sicut se habet primus palmus huius quantitatis ad illam, ita secundus, quia quilibet æquè quantitatem adintegrat, datur proportio inter duo extrema. Ex hoc inferes eamdem partem respectu eiusdem totius, & earumdem compartium diuerso modo consideratam posse dici aliquotam, & proportionalem: exempli gratia, in quantitate duodecim palmorum, palmus quantitatis est pars aliquota, quia per repetitionem vndecim partium illi æqualium totum reddit, & pars hæc per ordinem ad alias compares, & ad suum totum, proportionalis constituitur, si dicamus: sicut hic palmus quantitatis, primus videlicet, per repetitionem vndecim partium æqualium totum duodecim palmorum constituit; sic secundus palmus per repetitionem aliorum vndecim idem totum constituit. Per hunc respectum proportionem constituimus inter primum palmum, & secundum, qui respectus est ad eadem extrema in ordine ad quæ quilibet palmus constituitur. Aliquando proportio partium non solet explicari per ordinem ad totum, sed per ordinem ad partes inter se, vt cum dicimus, sicut se habet primus palmus ad secundum, ita secundus ad tertium, quia vterque eamdem seruat æqualitatem respectu immediati; hæc tamen proportio non est partis formaliter, vt partis, quia pars vt pars semper sumitur in ordine ad totum, sed est proportio quantitatum, quam illæ partes haberent, etiamsi non essent vnitæ, & quam habent modo tria tota palmaria omnino diuisa, de quibus dici potest, sicuti se habet hoc ad illud, ita illud ad aliud.

17. Ex his infertur partem aliquotam & proportionalem tantùm extrinsecè differre, & nullam dari partem aliquotam, quæ non possit habere denominationem proportionalis, neque proportionalem quæ respectu alicuius totius aliquota esse non possit, licet non respectu omnis, quia pars quinque palmorum aliquota esse non potest respectu totius duodecim palmorum, hoc tamen non est ex eo quod proportionalis sit, sed quia non potest aliquoties repetita totum reddere. Vnde inter partem aliquotam, & proportionalem nulla datur oppositio intrinseca quantitati, quæ pars proportionalis, seu aliquota denominatur, neque distinctio aliqua realis adhuc inadæquata, sed tantum diuersus respectus extrinsecus, per quem differt proportionalis ab aliquota, & aliquota à proportionali.

18. Est tamen attentè inspiciendum in hac re, in quo plures offendunt, qui illam non percalluêre, posse dici partes aliquotas tantùm finitas, & proportionales infinitas, etiamsi partes istæ non distinguantur, & etiam nulla pars esset proportionalis, quæ aliquota esse non possit, ex eo, quod finitæ sint partes, quæ respectu diuersarum aliquotæ sint, dantur enim infinitæ partes etiam in nullo communicantes, vt ostendam Puncto sequenti, & constat ex dictis suprà, quarum quælibet est aliquota, non respectu aliarum infinitarum, sed quælibet respectu finitarum partium, ita vt hæc pars aliquota semper habeat finitas, & limitatas partes sibi coaliquotas, in ordine ad quas aliquota constituatur, quia tantum dicitur aliquota in ordine ad partes sibi æquales, & in nullo finito continuo dantur partes infinitæ æquales & ita in quantitate duodecim palmorum, palmus tantum habet alias vndecim partes sibi aliquotas. Quod si recurras ad semipalmum, & ad medietatem huius, plures, & plures habebit partes æquales, semper tamen finitas, & ita partes quæ inter se sunt aliquotæ, finitæ dicuntur, & ita absolutè dicimus partes aliquotas continui esse finitas, etiamsi in continuo sint finitæ partes aliquotæ non inter se, sed quælibet aliquota cum aliis finitis sibi æqualibus. In partibus proportionalibus non seruatur proportio inter partes æquales, & inæquales, & duæ partes inæquales inter se proportionem habent in ordine ad aliquod, seu ad aliqua tota, & ita non solùm dantur infinitæ partes proportionales, sed etiam infinitæ partes inter se proportionales, & absolutè dicuntur partes proportionales infinitæ. Hæc ita latè scripsi prolixiùs forsan, quàm alicui par esse videbitur, quia terminos, quorum vsus est frequentissimus, parum explicatos hucvsque inter Philosophos inuenio, & quia cuiusque mentem de hac re cogitantem maximopere confundent, si penitus harum partium naturam non penetrauerit.

Punctum III.

Expendo duo argumenta contra Aristotelis sententiam.

1. QVANTITATEM in infinitum diuisibilem in partes semper diuisibiles, & quæ in infinitum magis, & magis potest accrescere, infinitam non posse euadere, defendunt cum Aristotele Mathematici omnes, quia semper hoc argumentum in infinitum procedit à proportione maioris ad proportionem minoris inæqualitatis, & ita quacumque additione factâ, semper quantitas terminata remanet, exempli gratiâ: datur duplex quantitas, palmaris hæc, & illa vlnaris: (& sic in quacumque alia mensura constituantur:) quantitas palmaris ex vlnari poterit augeri in dimidia vlna, quæ ablata à quantitate vlnari vniatur palmari, postea ex illa dimidia vlna restante poterit augeri in vno palmo, postea ex palmo restante in dimidio, postea ex alio dimidio in medietate illius, & ex alia medietate ipsius medietatis, & ita in infinitum, quod augmentum, etsi in infinitum procedat, numquam quantitatem infinitam reddet, quia numquam perueniet, si sic successiuè fiat ad augmentum vnius vlnæ, & semper erit per partes proportionales, quarum quælibet proportionem seruabit medietatis cum suo toto, à quo diuiditur, non tamen per partes inter se aliquotas, quia partes illæ æquales non erunt, semper enim fit augmentum per partes minores, & minores, quæ proportionales sint, etiamsi inter se partes istæ, quibus augetur quantitas, non communicent, & vna sit penitus extra aliam, non enim ex augmento partium, quarum vna sit extra aliam in infinitum procedentem, & ex infinitis partibus quarum quælibet est extra aliam, inferrur simpliciter quantitas infinita, quando hoc augmentum, seu partes istæ infinitæ inter se non sunt æquales & aliquotæ, sed tantùm proportionales, neq; in quantitate possunt assignari infinitæ

partes æquales, etiamsi possint assignari infinitæ vna minor alia, quæ proportionales dicuntur. Itaque differt quantitas finitè extensa, à quantitate infinita secundùm Aristotelicos, non ex eo præcisè, quod in quantitate infinita sint infinitæ partes inter se non communicantes, sed ex eo quod in quantitate infinitâ sunt infinitæ partes æquales, verbi gratia, infiniti palmi, vel infinitæ vlnæ, in quantitate verò finitâ non possunt assignari infinitæ partes æquales, etiamsi contineat infinitas partes, quarum vna sit minor aliâ, & adæquatè à reliquis distinguatur, & sit extra omnes illas, quod in sententia Aristotelis negari nequit, quia quoties ab hac quantitate finita medietates sumuntur, sumitur noua medietas adæquatè distincta à præcedenti, & tamen in infinitum possunt sumi, quod fieri non posset, si quantitas illa non includeret infinitas medietates minores, & minores, quamlibet ab aliis adæquatè distinctam.

2. Ex hac doctrina facilem solutionem accipit obiectio, quam contra continuum Aristotelicum adducit P. Arriaga num. 34. vbi sic arguit: Si Deus diuidens chartam hanc, illius medietatem extra cælum Empyreum proiiceret, & rursus medietatem medietatis, & sic in infinitum, semper posset alias, & alias medietates proiicere: ergo in hac quantitate sunt infinitæ medietates proiicibiles: ergo sunt infinitæ partes determinatæ & aliquotæ. Respondeo ex doctrina tradita, in hac quantitate esse infinitas medietates minores, atque minores proiicibiles extra cælum, & corruptibiles, & has esse partes in se quamlibet determinatam, non enim in rerum natura datur pars in se indeterminata, non tamen esse omnes certæ, & determinatæ magnitudinis, neque inter se æquales, & ita non esse partes inter se aliquotas, sed esse partes, quarum quælibet habet finitas partes aliquotas, & æquales in illa quantitate, quæ non possunt quantitatem infinitam absolutè reddere, quia vt dicebam in fine puncti præcedentis quantitas simpliciter infinita est illa, quæ includit infinitas partes inter se aliquotas, non illa, quæ includit infinitas partes inter se non aliquotas, sed proportionales, quarum quælibet tantùm certas finitas, & determinatas sibi æquales, & coaliquotas habet.

3. Vrget fortiùs argumentum aliud ex eisdem principiis petitum, quod sic instituo. Continuum est diuisibile in duas medietates, quarum quælibet est extra aliam, & æqualis alteri; rursus medietates istæ poterunt diuidi, quælibet in duas medietates, ex quarum diuisionibus resultabunt quatuor quantitates inter se æquales, iterum eodem modo poterunt omnes diuidi, quælibet in duas medietates, & sic in infinitum diuidi aliæ minores, & minores medietates, ex quibus omnibus resultabunt infinitæ partes, & omnes inter se æquales. Confirmatur: ideo continuum constat infinitis partibus, in quas diuisibile est, quia quacumque diuisione facta, potest magis, & magis, ac magis in infinitum diuidi, sed facta quacumque diuisione huius quantitatis in partes inter se omnino æquales, rursus manet diuisibile in plures partes omnino æquales, quia quælibet pars diuisa in duas medietates iterum potest diuidi: ergo quantitas in infinitum est diuisibilis in partes inter se æquales: ergo continet infinitas partes inter se omnino æquales. Vrgeo: partes æquales, quæ sunt in continuo, vel sunt finitæ, vel infinitæ: si infinitæ, habeo intentum: si finitæ non excedunt determinatum numerum: Demus ergo Deum omnes illas partes diuisisse, tunc quælibet pars diuisa posset diuidi in duas alias partes æquales, quia nulla datur quantitas separata ab aliis, quæ duas medietates non contineat, in quas diuidi posset: ergo partes illæ æquales possunt augeri magis, & magis: ergo nullus datur certus numerus partium aliquotarum, & æqualium, vltra quem non sit alius in quantitate: ergo potest illa multitudo partium æqualium quæ in hac quantitate continentur augeri in infinitum: ergo dantur infinitæ partes æquales in quantitate. Hoc argumentum multùm premit sententiam Aristotelis, & vix illi apparentem solutionem inuenio. Respondent nonnulli partes illas æquales infinitas esse communicantes, quia partes resultantes ex quacumque diuisione in præcedenti diuisione præcontinentur. *Abs re omnino*, quia ego non contendo multitudinem partium resultantem ex multitudine partium, quæ resultant ex diuersis diuisionibus esse infinitas, certum enim est partes resultantes ex diuisione quatuor palmorum iam diuisorum, ex vi cuius quilibet in duas partes *diuiditur*, *contentas esse in* quatuor palmis, & ita non posse ex quatuor palmis præexistentibus, & ex partibus, quæ ex illorum diuisione resultant assurgere multitudinem quamdam partium non communicantium, & aliquotarum, sed contendo posse ita continuum diuidi, vt recensitis tantum partibus, quæ ex vna diuisione resultant infinitæ partes æquales reperiantur.

Audiui nonnullos respondentes continuum posse diuidi à Deo in partes adeo exiguas, vt non possit illarum aliqua iterum diuidi, nisi denuo alteri vniatur, licet in se diuisibilis sit. Solutio hæc faciliùs refellitur, quam refertur. Duæ illæ quantitates, in quas parua quantitas diuiditur, & quæ simul cum aliis quantitatibus vniuntur, vt distinctæ ab extremis, quibus vniuntur, habent determinatam mensuram, & quælibet rationem medietatis respectu quantitatis, quæ in illas fuit diuisa, & in se continet duas alias medietates, etiamsi hæ non possint inter se diuidi quin vniantur aliis quantitatibus: ergo etiamsi non possit fieri noua diuisio sine noua vnione, semper remanet eadem difficultas. Secundò pono hanc diuisionem non fieri physicè, sed tantùm intentionaliter, videlicet Deum mente diuidere quantitatem quantumuis paruam in duas medietates, tunc Deus quantitates illas mente diuisas cognosceret & vt distinctas neutram includentem in se alteram, & rursus quamlibet medietatem in duas alias non se inuicem includentes, & sic in infinitum. 4.

Respondendum est, vltra quamlibet diuisionem continui in partes æquales Deum posse facere aliam & aliam, ita vt ex qualibet resultet maior partium numerus, & ita in infinitum posse procedere diuisiones, & in infinitum partium multitudinem augeri, non tamen posse Deum infinitas diuisiones hoc modo exhibere, aliud enim est diuisiones posse in infinitum augeri, & partes in infinitum crescere, aliud diuisiones esse infinitas, & partes æquales augeri vsque ad multitudinem infinitam, vt sæpe dixi Controuers. 14. de numero qui potest in infinitum augeri, numquam tamen potest esse infinitus. Ad confirmationem respondeo ex eo quod quantitas possit in infinitum in partes diuidi æquales, inferri in quantitate reperiri infinitas partes, non tamen reperiri in quantitate infinitas partes æquales, quia ex infinitis inæqualibus vna minori alia potest quicumque numerus quantumuis maximus partium finitarum construi, sicuti contingit in numero, qui in infinitum potest augeri, ex eo quod possibiles sint infinitæ vnitates, ex quibus numerus finitus finitè possit accrescere, etiamsi non possint infinitæ vnitates annumerari. 5.

Secun

6. Secundò obiicitur contra sententiam Aristotelis. In continuo partes distinguuntur à punctis, quibus vniuntur, tanquam res à modis : corrumpat Deus omnes modos, id est omnia puncta, quæ sunt in continuo, partes, quæ remanent distinctæ à punctis non essent diuisibiles, quod sic probo : Omne id, quod diuisibile est, debet includere vnionem, ex defectu cuius possit diuidi, sed illæ partes nullam haberent vnionem : ergo non possent esse diuisibiles. Secundò corruptis iam omnibus vnionibus, partes essent vltimò diuisæ, quia cum nulla restaret vnio corrumpenda, nulla noua posset contingere diuisio, quæ fit per corruptionem vnionis : ergo rursus non possent diuidi partes illæ : ergo essent diuisibiles : ergo continuum vltimò resoluitur in pura indiuisibilia, quia partes illius indiuisibiles essent, sicuti modi, quibus partes vniuntur. Dices Deum non posse corrumpere omnia indiuisibilia, ne continuum maneat vltimò diuisum, quia essentialiter est diuisibile in semper diuisibilia. Egregia principij petitio : intendit argumentum extorquere vltimam continui diuisionem, & antecedens illud negas, ne inferatur consequens intentum. Vrgeo : indiuisibilia distinguuntur realiter à partibus, & partes ab indiuisibilibus : ergo cognoscit Deus partes vt distinctas ab indiuisibilibus : inquiro, id, quod Deus cognoscit vt distinctum ab indiuisibilibus formaliter vt ab illis distinctum, vel est diuisibile, vel indiuisibile : si indiuisibile, habeo intentum, diuisibile esse non potest, quia omne diuisibile essentialiter includit indiuisibiliter vnitiuum : ergo id, quod præcisum est ab omni indiuisibili vnitiuo, diuisibile esse non potest.

7. Multum fidit huic argumento Arriaga sect. 5. subsect. 2. & cum illo plures recentiores, ego tamen, qui nunquam vellem obscuris, & terminorum multiplicatione impeditas acquiescere solutionibus, quæ non ad difficultatem exhauriendam, sed eludendam inuentæ sunt, censeo attenta natura continui, quod Aristotelici propugnant, ingenuam, & adæquatam solutionem nullo principio petito posse prædicto adhiberi argumento, quam iam expendo. Nego posse Deum corruptis omnibus indiuisibilibus, partem aliquam continui conseruare, quia pars quælibet essentialiter in suo conceptu quidditatiuo includit puncta, ac proinde illis destructis, non potest pars perseuerare, sicuti neque destructâ vnione inter materiam, & formam, potest homo subsistere. Idem dico de separatione mentali, quia implicat Deum, adhuc mente, præscindere hominem ab vnione, quia homo essentialiter dicit vnionem, sine qua cognosci nequit. Ad argumentum in forma respondeo : partes distinguuntur ab vnionibus, distinguo ; tanquam includens ab incluso, & inadæquatè, eo modo, quo distinguitur homo ab vnione, concedo : adæquatè, nego : ergo possunt separari ab vnionibus, nego consequentiam.

8. Reclamas, etiamsi non possit separari homo ab vnione, quam includit, materia vnita, potest ab illa separari, & adæquatè distinguitur ab vnione, quæ est modus illius : ergo pars quæ vnitur media vnione, poterit ab illa separari, & adæquatè distinguitur ab illa, adæquatè enim distinguitur omne extremum vnitum ab vnione, ex vi cuius alteri extremo vnitur. Respondeo disparem esse rationem in homine, & *in* quantitate, quia in homine vnio tantum est de conceptu hominis, & non de conceptu materiæ, aut formæ, & ita rectè potest materia ab vnione separari, quod non posset, si vnio non tanquam esset de conceptu hominis, sed de conceptu ipsius materiæ, sicuti contingit in extremis vnitis per vnionem quantitatiuam, quia quælibet vnio quantitatiua terminatur ad extrema, quæ in suo conceptu essentiali, etiam vt præcedentia vnionem illam, quam terminant, *includunt* vnionem, ac proinde licet possint separari ab illa vnione, quam terminant, ex vi cuius hæc duo extrema, seu hæ duæ partes quantitatis inter se vniuntur, quia talis vnio non est de illius ratione constitutiua, sed iam supponit partes seu extrema constituta, non tamen possunt separari ab illis vnionibus, ex vi quarum constituuntur, ac proinde implicat extrema illa seu partes quantitatis separari ab omni vnione, quia in suo conceptu essentiali aliquam imbibunt. Itaque in hac parte quantitatiua duplex vnio potest considerari, & vnio, quam terminat, & aliæ vniones, quas in se habet, & per quas formaliter constituitur, sicuti homo constituitur, per vnionem, vnio, quam terminat, est extra illius adæquatum conceptum, & ab illa potest separari; vniones per quas constituitur, sunt imbibitæ in sua essentia, & ita non potest ab illis separari. Ex hac doctrina facilè respondebis ad alias propositiones, quæ difficile argumentum præcedens reddebant, cum enim dicitur vniones sunt modi superadditi partibus, distinguenda est hæc propositio : vnio est modus superadditus huic parti, & constitutiuus illius, concedo : vnio est tantum modus superadditus partibus, nego : ergo potest corrumpi, non corruptis partibus distinguo : non corruptis partibus, quarum est modus superadditus, concedo consequentiam, quarum est modus constitutiuus, nego consequentiam ; nulla enim pars potest permanere sine alio modo constitutiuo, etiamsi possit subsistere sine terminatiuo, cum verò corruptis omnibus, neque terminatiuus, neque constitutiuus alicuius permaneret, nulla pars subsistere posset.

PVNCTVM IV.

Alia argumenta contra eamdem sententiam expendo.

TERTIÒ obiicitur contra eamdem sententiam : Punctum *A*, verbi gratia, vel vnitem diuisibilem, vel indiuisibilem. Si indiuisibilem : ergo vniones & extrema vnita sunt indiuisibilia : diuisibilem vnire non potest, quod sic ostendo. Pars diuisibilis habet in se vniones, quibus componitur, & formaliter vt diuisibilis includit vniones, sed quatenus formaliter dicit vniones, non potest vnionem terminare, quia vnio ad vnionem non terminatur : ergo non potest terminare vnionem formaliter, vt diuisibilis. Secundò, id quod vnionem terminat, distinguitur adæquate ab vniones ergo terminus vnionis vt terminus vnionis non includit vnionem : ergo vt terminus vnionis formaliter est indiuisibile illud, quod vnionem terminat, quia quidquid non includit vnionem essentialiter est indiuisibile. Respondeo partem diuisibilem formaliter vt diuisibilem terminare vnionem, non secundùm indiuisibilia, quæ continet, quia indiuisibile vnitiuum vnionem ad aliam partem quantitatis non terminat, sed pars indiuisibiliter sumpta secundùm se totum, quia tota hæc pars alteri vnitur. Ad illud quod dicitur, terminum vnionis non in- 1.

cludere vnionem, respondeo ex dictis supra, terminum vnionis non includere vnionem, quam terminat, includere tamen vnionem ex vi cuius constituitur. Fateor difficillimè posse componi partem quatenus diuisibilem formaliter includentem vnionem, ex vi cuius constituitur, terminare aliam vnionem, & hanc non terminare; saltem inadæquatè ratione vnionis, quia quidquid terminat ratione sui, debet terminare ratione illius, ex vi cuius constituitur, standum tamen est prædictæ solutioni, & dicendum partem diuisibilem terminare secundùm rationem formalem partis indiuisibiliter sumptam, & non secundùm vniones, quas includit, sicuti multi asserunt, actiones vitales prouenire à toto composito indiuisibiliter sumpto, qui negant adhuc inadæquatè has ab vnione procedere, seu à materia secundùm se sumptis. Huic solutioni standum esse dico, non quia in illa meus quiescat animus, sed quia aliam non inuenio, quam si inueneris libenter à te discam.

2. Quartò obiicitur. Vnio vel distinguitur ab ipsis punctis, vt vult Suarez disput. 40. vel non distinguitur, vt docet Hurtadus suprà num. 5. non primum, quia si puncta non sunt vnitiua in continuo, necessaria non sunt, quia non vniunt, neque continuant partes vniendo vnam alteri, neque localiter, quia puncta necessariò sunt penetrata cum partibus secundùm hanc sententiam, quia punctum tangit partem secundùm se totum, quia est indiuisibile: ergo penetratur. Consequentia est legitima ex principiis huius sententiæ, iuxta quam continuum non potest componi ex indiuisibilibus, quia hæc non possunt se tangere, quin penetrentur, & ideo indiuisibile additum indiuisibili non facit maius: ergo eodem modo punctum, quod secundùm se totum tangit partem cum illa penetratur: ergo non potest punctum continuare, neque terminare localiter partes, quibus est penetratum: punctum si per se ipsum non vnit partes, nihil præstat in continuo & omnino est superfluum. Secundò contra hæc puncta ab vnione indistincta sic arguo: Vnio necessariò tangit partem diuisibilem, quam vnit, sed non potest illam tangere secundùm aliquid diuisibile: ergo tangit illam secundùm aliquid indiuisibile: ergo pars, quam tangit vnio est indiuisibilis. Minorem probo: si vnio tangit partem secundùm aliquid diuisibile, debet illam tangere secundùm aliquid, quod habeat prius, & posterius: ergo in parte tacta est prius, & posterius: ergo vt tangat id, quod posterius est, debet penetrari cum illo, quod est prius, alias inter id, quod est posterius, & inter punctum intercedet id, quod est prius. Dices indiuisibile tantum tangere partes proximiores, non verò distantiores. Contrà: hæ partes proximiores habent prius, & posterius, & de illis iterum redit idem argumentum.

3. Communis solutio est, indiuisibile non tangere partem determinatam, neque assignabilem, sed indeterminatam, & non assignabilem. Profectò numquam ego percipere valeo quomodo in contactu physico, & reali hi termini locum habere possint, quia contactus indiuisibilis ad partem est realis, & physicus: ergo realiter, & physicè datur pars tacta: ergo est in se determinata, & existens: nihil enim datur existens in rerum natura, quod in sua entitate determinatum non sit. Quod si nos non possimus non assignare, neque monstrare digito partem illam, quid ad rem? ipsa enim determinata est, quam Deus poterit determinare, & dicere hæc est pars tacta ab hoc vnitiuo indiuisibili, & de illa procedet argumentum.

Dixêre aliqui propter hoc argumentum, indiuisibilia subiectari in partibus, quas vniunt, & cum illis penetrari, contra quos sic arguo. Indiuisibile non penetratur parte indiuisibili, vt admittit hæc opinio: ergo cum parte diuisibili: ergo penetratur cum parte habente prius, & posterius: ergo corresponder spatio habenti prius, & posterius, quia debet correspondere eidem spatio, cui correspondet pars, cum qua est penetratum: ergo correspondet spatio habenti prius, & posterius: ergo indiuisibile est in priori, & posteriori partis: ergo totum in priori, & totum in posteriori, quia indiuisibile non habet aliquid, ratione cuius sit in posteriori: ergo est in multiplici spatio adæquato. Recurres ad terminum determinatum, & dices indiuisibile esse penetratum cum parte indeterminata, & non determinata, & ita non posse assignari partem, cui est penetratum, & consequenter, neque aliquid prius, aut posterius respectu eiusdem partis. Hi termini non ad soluendas difficultates, sed ad illudendas inuenti sunt, quia vt suprà dicebam, correspondentia realis, & physica ad partem occupantem spatium diuisibile, non potest esse ad partem indeterminatam, neque ad spatium indeterminatum, sed necessariò ad talem partem occupantem tale spatium, nulla enim pars reperitur physicè existens, quæ in se ipsa determinata non sit. Aliter respondent alij indiuisibile penetrari cum parte inadæquatè, non verò adæquatè, qui terminus inadæquatè non se tenet ex parte indiuisibilis, quia quidquid hoc in se continet est adæquatè totum illud, sed ex parte penetratæ partis, quæ cum indiuisibilis sit habet rationem adæquatam & inadæquatam in se, cum quibus potest fieri penetratio. Contra hanc solutionem sic argumentor: penetrari punctum inadæquatè cum parte est non penetrari cum tota parte, sed cum aliquo illius: de illo ergo aliquo iterum redit argumentum: Illud aliquod partis, seu illa ratio inadæquata partis habet in se prius & posterius: ergo punctum respondet priori, & posteriori illius rationis inadæquatæ partis, quod erat inconueniens deductum contra correspondentiam puncti rationi adæquatæ partis. Solet iterum responderi adhuc illi rationi inadæquatæ partis inadæquatè indiuisibile respondere, & nihil posse assignari in parte diuisibili quantumuis exiguum, & inadæquatum, quod secundùm se totum sit penetratum cum parte. Hæc ita vulgo proferuntur, quæ planè non percipio, non enim valeo apprehendere penetrationem inadæquatam cum parte, quæ non sit cum aliquo spectante ad illam partem, quod vt distinctum ab alia ratione inadæquata, cum qua parte, partem constituit, secundùm se totum non penetretur. Neque aliter ego apprehendo rationem inadæquatam cuiuscumque partis, aut totius, quàm apprehendo rationem aliquam cum alia constituente id, respectu cuius inadæquata dicitur, quæ in se ipsa totam suam rationem contineat, & de illa tota multa prædicari possint, vt condistincta ab alia, sicuti prædicantur de materia vt distincta à forma. Forsan dices punctum tantum occupare spatium indiuisibile nihilominus esse penetratum cum parte, & in eodem spatio cum illa. Contrà: si pars diuisibilis habet spatium indiuisibile commune cum puncto, non potest non pars penetrari, quia cum habeat in se diuersas partes, si tota pars tantùm occupat spatium indiuisibile, omnes illius partes idem indiuisibile spatium debent occupare: ergo partibus inter se distinctis est spatium commune: ergo sunt penetratæ. Neque satisfacies, si dicas cum Hurtado

4.

sect. 2, hanc non esse penetrationem, quia non est contactus duorum corporum secundùm se tota, quia pars illa, quæ correspondet indiuisibili secundùm totam entitatem, & secundùm omnes partes, in quas diuidi potest, penetratur: ergo absolutè est penetratio inter partes, in qua pars illa diuidi potest. Secundò si talis datur penetratio, infertur totam quantitatem ad idem indiuisibile spatium fore reducendam, quod sic probo: Pars *A* vnitur cum parte *B*, quia vniuntur eodem indiuisibili, sed pars *B* vnitur eodem indiuisibili parti *C*: ergo pars *B* & pars *C* debent penetrari: ergo pars *B* est penetrata cum parte *A*, & cum parte *C*: ergo pars C & pars *A* sunt penetratæ vni tertio: ergo sunt penetratæ inter se; & sic de omnibus aliis partibus argui potest.

5. Respondent alij, ne talem penetrationem concederent, indiuisibile correspondere parti diuisibili, & spatio diuisibili per vnicam adæquatam præsentiam eo modo quo Angelus entitatiuè indiuisibilis spatio diuisibili correspondet. Solutio hæc omni caret fundamento, quia entitati adeò macræ & exili præsentia adeò perfecta tribui nequit, & potiori ratione spatium repetitum partibus perfectioribus, quàm punctis imperfectioribus tribui deberet. Secundò infertur ex hac solutione vnum indiuisibile correspondere spatio aliorum indiuisibilium, & cum illis penetrari, quia correspondet parti, quæ in se includeret infinita puncta, & ita omnibus punctis inclusis in tali parte deberet respondere. Tertiò admissâ penetratione punctorum cum partibus iterum de partibus redit difficultas. Pars *A* est immediata parti *B*: ergo tangit partem *B*: ergo tangit illam secundùm aliquid indiuisibile, vel diuisibile: si secundùm aliquid indiuisibile, sequitur, partes in indiuisibilia immediatè succedentia resolui. Si secundùm aliquid diuisibile: ergo secundùm aliquid, quod habeat prius, & posterius: ergo vt tangat posterius, debet esse penetrata cum priori: ergo partes inter se penetrantur. Dices vnam partem non tangere aliam, quia contactus partium dicit penetrationem, sed tantùm partem vnam esse immediatam alteri. Contrà: pars *A* est immediata parti *B*: ergo vel est immediata parti *B*, secundùm quod pars *B* dicit aliquid diuisibile, vel indiuisibile, non secundùm aliquid indiuisibile, aliàs partes in indiuisibilia resoluerentur: ergo secundùm aliquid quod habet prius & posterius: ergo vt sit immediata posteriori illius partis deber esset penetrata cum priori eiusdem.

6. Non præsumo prædicto argumento satisfacere, dedi iam solutiones, quas alij adducunt, omnes mihi satis difficiles, si tamen illarum aliqua tibi arriserit illam elige, vel aliam desume, quam tibi propono. Dicerem ego indiuisibilia non esse penetrata cum partibus, sed illis immediata, quas tangunt non per penetrationem, sed præcisè per immediatam positionem. Contra hanc solutionem duo sunt difficilia, primum est videri destruere fundamentum sententiæ Aristotelis, quæ statuit, illa, quæ se tangunt necessariò penetrari secundùm rationem attactam, & ita indiuisibile tangens aliud, necessariò penetrari secundùm se totum cum alio, quod tangit, quâ ratione indiuisibile additum indiuisibili non facit maius, neque continuum ex indiuisibilibus componi potest. Alia difficultas contra hanc solutionem, est illa, quam immediatè expendebam de immediatione partium, quia indiuisibile immediatum parti diuisibili, est immediatum parti habenti prius, & posterius, & ita deberet esse penetratum cum priori, vt sit posteriori immediatum. Vtrique difficultati respondere conabor: ad primam dico doctrinam illam de penetratione secundùm rationem attactam, veram esse in his, quæ inter se proportionem habent, vt penetrentur, quia sunt eiusdem rationis, & eiusdem mensuræ, sicuti sunt duo puncta, vtrumque indiuisibile, quibus optimè cohæret penetratio, non tamen habere locum in extremis improportionaris ad penetrationem, qualia sunt punctum, & pars, quia nihil est in parte, quod diuisibile non sit, cum quo punctum penetrari nequit, quia entitas indiuisibilis non potest spatium diuisibile occupare. Hac ratione subsistit principium, ex quo hæc sententia impugnat continuum ex punctis, quia hæc inter se penetrarentur, & defendi potest puncta non penetrari cum partibus. Ad illud de immediatione, dicendum est punctum esse immediatum toti parti diuisibili indiuisibiliter sumptæ, non verò parti sumptæ diuisibiliter, secundùm quod alias partes in se continet, quibus punctum debeat esse immediatum, & ita immediationem puncti non esse considerandam respectu posterioris partis, quod dicit pars seorsùm sumpta, seu secundùm se, sed respectu totius partis indiuisibiliter sumptæ, cui toti punctum est immediatum, quia inter spatium partis, & puncti nullum aliud interiacet.

7. Quintò obiicitur contra eamdem sententiam. In linea composita ex punctis infinitis vnum punctum est post aliud, & sine penetratione punctorum inter se: ergo Deus cognoscit punctum *A* & punctum *B*, inter quæ nullum aliud punctum mediat: ergo pars, quæ mediat inter illa est indiuisibilis. Probo consequentiam: pars illa nullum in se continet indiuisibile, aliàs duo illa assignata non essent immediata, sed id quod in se nullum continet indiuisibile, nullam continet vnionem: quod nullam continet vnionem est indiuisibile: ergo pars illa nullum in se indiuisibile continens, nullamque vnionem indiuisibilis est: ergo inter punctum, & punctum mediat pars indiuisibilis: ergo tota linea constat ex punctis indiuisibilibus. Respondendum est: puncta non esse penetrata, & omnia esse successiuè collocata in linea partibus interiectis, & non punctis inter se immediatis, non tamen dari duo puncta, inter quæ non sint alia infinita puncta, quia cum inter punctum & punctum sit pars constituenda, & hæc essentialiter includat infinita puncta, hæc omnia infinita puncta inclusa in parte interiacente interiacent inter quæcumque duo puncta assignata, quæcumque illa sint, & sicuti non sunt puncta, neque possunt assignari à Deo; nam ea, quæ non sunt, à Deo assignari nequeunt, inter quæ non sit pars aliqua, ita non possunt assignari aliqua puncta, inter quæ non sint alia infinita inclusa in parte interiacente. Itaque iuxta hanc sententiam dicendum est post punctum immediatè partem venire, cuius nullum est primum punctum, sed ante quodcumque poterit aliud assignari, & ita nullum est punctum, quod sit immediatum puncto præcedenti partem illam, quia si aliquod daretur, esset primum punctum partis, & cum hoc non subsistat in parte, ita in illa nullum potest dari immediatum puncto præcedenti partem. Dixi partem immediatè succedere puncto, quod intelligendum est de parte indiuisibiliter sumptâ secundùm se totam, quia inter totam partem, & punctum nihil mediat, vt dicebam suprà.

8. Hæc solutio adhibenda est iuxta hanc sententiam, neque aliquid est in illa vi argumenti extorum, quod huius sententiæ propugnatores, vt conclusionem defendendam explicant, non tradant, neque

formâ argumentorum, quæ ad illam impugnandam fiant, premi poterit. Fateor tamen me non posse concipere lineam compositam ex partibus, & punctis non penetratis, sed successiuè, & in linea recta collocatis, quorum Deus non possit dicere, primum punctum, quod succedit in hac linea post punctum *A* est punctum *B*: nihilominus mihi est omnino certum, hanc difficultatem non esse hîc specialem ratione argumenti facti, sed quam inuoluit simplex propositio continui Aristotelici, in quo sicuti nulla datur prima pars proportionalis, neque pars aliqua omnium minima, quod in hac opinione est præcipua illius conclusio, ita non potest dari post hoc punctum, aliquod, inter quæ non medient alia, quia si hæc puncta ita immediata darentur, pars interiacens esset minima, quæ posset esse, & vltimò diuisa, & prima, quæ immediatè succederet post tale punctum. Hæc dixerim, quia inuitus lego recentiores aliàs acutos, qui argumentum suprà factum semel & iterum euidens appellant, non perpendentes in hac re fuisse ab omnibus visas difficultates, & non illarum euidentias, sed solutiones desiderari, nullámque ab ipsis reddi, qui tritis difficultatibus euidentias passim excitant.

PVNCTVM V.

Alia argumenta contra eamdem sententiam examino.

1. SExtò adduco argumentum, quod difficillimum contra hanc sententiam appellat Arriaga. Deus videt omnes diuisiones possibiles circa hanc chartam, non solùm illas, quæ simul fieri possunt, sed quæ successiuè, & diuisiuè possunt contingere, ita vt præter has diuisiones, quas Deus cognoscit, nulla amplius sit possibilis, alioquin Deus non cognosceret omne possibile, sed aliquid illi restaret cognoscendum: ergo Deus scit per has diuisiones chartam redactam ad indiuisibilia. Consequentiam euidenter probare, dicit Arriaga, quia si per illas diuisiones non videret chartam redactam ad indiuisibilia, videret adhuc restare nouas diuisiones, nec vidisset omnes, quod iam supponimus. Vrget, Deus habet hoc iudicium, si hæ diuisiones, quas ego hodie cognosco, simul existerent, nihil amplius esset diuisibile in hac charta, alioquin ego non cognouissem omnes: ergo per eas diuisiones cognoscitur charta resoluta in indiuisibilia: ergo à parte rei ipsa non constat nisi indiuisibilibus, vnitis tamen inter se, & consequenter actu constituentibus rem diuisibilem. Hoc argumentum ait Arriaga alicui visurum rem demonstrare, forsan ita continget, sed non ita mihi visum fuit: facilè, & clarè totam illius difficultatem à me exhauriendam promitto, qui vix aliorum, quæ adduxi, vim minuere præsumpsi. Omitto modos respondendi huic argumento, quos refutat Arriaga, quia nec mihi placent, neque de illis curo, & solutionem cui assensuros spero, qui rem attentè perpendant, adhibeo.

2. Fateor Deum cognoscere omnes diuisiones possibiles, & in hoc continuo, nego tamen cognoscere diuisiones illas omnes possibiles posse inter se cohærere, sed tantùm noscit ex possibilibus omnibus diuisionibus posse produci quamcumque multitudinem finitam, do etiam ad præsentem quæstionem cognoscere posse multitudinem aliquam infinitarum diuisionum posse existere, numquam tamen posse cognoscere diuisiones omnes possibiles posse existere, & ita neque cognoscit continuum esse vltimò diuisum, quia non ex eo, quod omnes diuisiones cognoscat Deus, continuum erit diuisum, quia cognitio diuisionis non est continui diuisio, neque cognoscit omnes diuisiones posse inter se coëxistere, & ita non cognoscit posse vltimò diuidi. Ex hac doctrina patet sub illa conditione, *si omnes diuisiones, quas ego cognosco modò existerent*, non posse videre Deum continuum permanere vltimò diuisum, quia si nomine diuisionis intelligatur præcisè corruptio vnionum sine habitudine ad extrema permanentia, ita vt conditio sit, *si corrumperentur simul omnes vniones, quas modò corruptibiles agnosco*, sub hac conditione videret Deus necessariò nihil continui, neque diuisibile, neque indiuisibile permansurum, quia vt dicebam Punct. 3. num. 7. implicat corrumpi omnes vniones, partibus permanentibus, & implicat aliquam partem permanere sine aliquibus vnionibus, quas includit in suo conceptu essentiali, ac proinde per locum intrinsecum corruptio omnium partium necessariò infertur ex corruptione omnium vnionum, sicut infertur corruptio hominis ex corruptione inter materiam, & formam. Si conditio sit, *si existerent omnes diuisiones, quas cognosco possibiles*, sumptis diuisionibus strictè quatenus dicunt corruptionem vnionum & permanentiam extremorum, quæ dicuntur diuisa, conditio illa in se inuolueret apertam implicationem, quia diceret existentiam, & corruptionem earumdem entitatum, quia diceret corruptionem omnium vnionum, quæ per locum intrinsecum, vt modò dicebam, & probaui loco citato, dicit destructionem totius continui, & insuper diceret existentiam extremorum diuisionis seu partium, quæ dicebantur diuisæ: ergo illa conditio in se intrinsecè dicit ex parte obiecti existentiam, & corruptionem, seu negationem existentiæ earumdem entitatum, quapropter ex illa inferretur eadem contradictio, quam in se continet, videlicet existere omnes vniones partium, positis omnibus diuisionibus, quia extrema diuisa, quæ existentia supponuntur, in suo cõceptu essentiali vniones includunt, & non existere aliquam vnionem, quæ supponuntur omnes corruptæ per positionem omnium diuisionum, quæ formaliter dicunt corruptiones vnionum. Rursus explico contradictionem in conditione imbibitam. Hæc diuisio sumpta non tantùm pro negatione vnionis, sed positiuè pro negatione vnionis, & existentia extremorum, quæ ante diuisionem erant vnita, dicit extremorum existentiam, & consequenter id, per quod extrema constituuntur formaliter, quæ constituuntur, per vniones, quas in se includunt, quia, vt sæpe dixi, omnis pars continui essentialiter includit vniones, ratione quarum diuisibilitas illi essentialis conuenit: ergo existentia extremorum dicit existentias vnionum, per quas constituitur: ergo hæc diuisio importat negationem huius vnionis terminatæ ad extrema diuidenda, & existentiam vnionum constituentium eadem extrema: sed reliquæ omnes diuisiones distinctæ ab ista, dicunt negationem omnium vnionum distinctarum ab hac, quæ ex vi huius diuisionis corrumpitur: ergo dicunt negationem vnionum, quarum existentiam dicit hæc diuisio: ergo omnes diuisiones inter se coëxistentes dicunt obiecta contradicentia, hæc enim dicit negationem vnionis, cuius existentiam importat illa diuisio.

3. Restat modò explicare quomodo Deus possit intentionaliter quantitatem vltimò diuidere, & quomodo diuisa sit respectu diuini intellectus ex vi cognitionis, quâ cognoscit omnes diuisiones possibiles, quæ simul, & successiuè possunt quantitati contingere, quod ex doctrina tradita facilè poterit expli

explicari. Deus cognoscit possibiles omnes diuisiones, ex vi huius cognitionis cognoscit hanc diuisionem dicere corruptionem huius vnionis; verbi gratia, vnionis *A*, & existentiam vnionis *B*. Cognoscit similiter illam diuisionem dicere corruptionem vnionis *B*, & existentiam vnionis *A*. Cognoscit insuper extrema huius diuisionis, & extrema illius in aliquo communicare, quia ex vi huius diuisionis cognoscit vnionem hanc corruptam, & hæc duo extrema existentia, quorum extremorum cognoscit posse alterum diuidi in duplex aliud extremum vtrumque communicans cum extremo aliûs diuisionis, & ita cognoscit omnes diuisiones possibiles, quarum infinitæ in extremis communicant, & dicũt inter se obiecta contradicentia, & ita cognitis his diuisionibus adhuc non cognoscit quantitatem diuisam in partes omnino indiuisibiles, sed semper in partes diuisibiles, quia nullum extremum alicuius diuisionis est indiuisibile, sed quodlibet importat infinitas partes, in quas diuidi potest, & infinitas vniones. Quod si diuisiones aliæ importent corruptionem harum vnionum, diuisio, quæ importat corruptionem huius vnionis, cuius existentiam importabat alia diuisio, importat existentiam vnionis, cuius negationem illa alia diuisio importabat, & ita numquam datur diuisio, quæ non importet existentiam vnionum ex parte extremorum, licet earumdem vnionum corruptionem importent aliæ diuisiones; iam enim sæpè dixi diuisiones has importare obiecta contradicentia. Ratio doctrinæ traditæ hæc est: obiecta sunt in mente diuina eo modo, quo sunt in se, ea enim est infinita perfectio intellectus diuini, vt obiecta eodem prorsus modo, quo in se habent, attingantur mente diuina: sed in se diuisiones omnes collectiuè sumptæ important obiecta contradicentia, & infinita membra diuidentia communicantia: ergo eodem modo sunt in intellectu diuino per cognitionem, ex vi cuius iudicat ille obiecta inter se contradictionem inuoluere, & infinita illorum membra diuidentia esse communicantia. Quod si Deus posset mentaliter continuum diuidere per omnes diuisiones collectiuè sumptas in membra diuidentia nullo modo inter se communicantia, neque in se quatenus membra diuidentia implicantia, suppositis etiam omnibus diuisionibus continui iam exercitis, tunc fateor quantitatem cognoscendam esse à Deo vltimò diuisam in partes omnino indiuisibiles, cùm verò neque mentaliter possit ita continuum diuidere, quia continuum ita diuisum dicit præcisionem omnium partium ab omnibus vnionibus, quæ inuoluit apertam implicationem, sicut inuolueret præcisio hominis ab vnione inter materiam, & formam, ita non potest Deus cognoscere continuum adhuc mente diuisum in partes omnino diuisibiles, neque illud mente vltimò diuidere in extrema non communicantia, & non contradicentia. Ex hac doctrina concludo, cognitis omnibus diuisionibus possibilibus, non cognosci continuum diuisum in aliquod extremum, quod in se diuisibile non sit, licèt continuum diuisibile non sit aliquâ diuisione existente vltra collectionem diuisionum, quas Deus cognoscit, quia cognoscit omnes, quæ possunt cognosci, vltra quas non est alia diuisio, non chimærica excogitabilis. Censeo nec minimum difficultatis propositæ scrupulum doctrinâ traditâ penitus extingui non posse.

4. Ex eadem doctrina pulcra ratio redditur, cur non possit Deus, neque successiuè, neque simul exercere omnes diuisiones continui, quas posset diuisiuè, id est, has illis non exhibitis, exhibere, illarum enim coëxistentia importat manifestam contradictionem sæpè repetitam existentiæ, & corruptionis earumdem vnionum. Ex quo etiam inferes frigidè arguere Arriagam sect. 6. num. 66. si Deus vna vice diuideret continuum quantum diuisibile est, illius partes manerent omnino diuisæ, & indiuisibiles, ergo continuum tantùm constat ex indiuisibilibus. Non repugnantiam antecedentis contendit probare, ex eo, quod non repugnet simul infinitas entitates produci à Deo, ac proinde etiamsi diuisiones continui sint infinitæ, poterunt simul fieri à Deo, etiamsi successiuè non possent omnes pertransiri. Frustra laborat Arriaga in ostendenda non repugnantia coëxistentiæ omnium diuisionum, ex eo quod non repugnet infinitum in actu, quia nullus, qui rem attentè perpendat, dicet repugnare coëxistentiam omnium diuisionum præcisè ex eo quod diuisiones possibiles sint infinitæ, quia in opinione, quæ asserit posse dari actu infinitum, possent existere omnes illæ diuisiones, & sicuti Deus produxit infinitas vniones actu simul, posset similiter actu simul omnes corrumpere. Repugnantia assignãda est ex eo, quod quælibet pars continui essentialiter est diuisibilis in infinitas partes, quamlibet illarum rursus in alias infinitas diuisibiles, & sic in infinitum. In hoc enim differt opinio Peripatetica ab opinione illorum, qui continuum ex infinitis indiuisibilibus componunt, vtraque enim constituit continuum, quod infinitis diuisionibus potest secari: sed his positis, membra diuidentia continui Aristotelici adhuc manerent per infinitas alias diuisiones in infinitum diuisibilia, membra verò diuidentia continui ex infinitis indiuisibilibus constructa, iam vltimò diuisa permanerent. Hæc iuxta repugnantiam, quam omnes assignant, ne continuum vltimò diuidatur, iuxta doctrinam verò à me explicatam in solutione præcedentis argumenti, facilè redditur implicatio coëxistentiæ omnium diuisionum ex obiectis contradicentibus, quæ diuisiones omnes collectiuè sumptæ intrinsecè inuoluunt.

Instat Arriaga: Deus potest diuidere, quæ diuidere potest, quæ est propositio identica, & summè vera: faciat hoc actu, quia possibile positum in se nullum sequitur inconueniens, tunc esset quantitas vltimò diuisa: ergo potest vltimò diuidi: distinguo antecedens: Deus potest facere quamcumque diuisionem quam potest facere, concedo: Deus potest facere omnes diuisiones quas potest facere, nego propositionem, quam summè veram appellat Arriaga, quam propè summè falsam esse censeo, quia etiamsi identica sit, illius subiectum non subsistit, & sicut hæc propositio *Antichristus iustus est Antichristus iustus*, est falsa, etiamsi sit identica, sic & illa, non enim datur collectio aliqua omnium diuisionum, quas Deus possit simul, simultate se renente ex parte obiecti exercere, vltra quam non possit aliam addere. De fallacia harum propositionum dixi Controuersia 14. Puncto 6. in fine. Sed esto do Arriagæ subiectum illius propositionis subsistere, & propositionem veram esse, ex illa non inferetur, Deum posse diuidere continuum omnibus diuisionibus possibilibus, quia Deus non potest omnes diuisiones possibiles simul exercere, sed diuisiuè ex illis has, vel illas, quia omnes coëxistentes important obiecta contradicentia, vt probaui, & ita distinguenda esset illa propositio: Deus potest exercere simul omnes diuisiones, quas potest exercere simul, transeat: posset exercere simul omnes diuisiones, quas potest exercere diuisiuè, nego; sed Deus potest exercere omnes diuisiones possibiles, distinguo: diuisiuè, concedo: collectiuè, nego: hoc est, ex omnibus, quas simul potest simultate se renente ex parte potentiæ, potest has, vel illas, quas ipse præ aliis eligere maluerit exercere, concedo: omnes, quas simul potest simultate

5.

se tenente ex parte obiecti, nego consequentiam, quia simultas omnium diuisionū possibilium inuoluit manifestam implicationem. Vnum inferretur ex propositione ista, quam ad præsentem quæstionem dedi Arriagæ: *Deus potest exercere simul omnes diuisiones simultate se tenente ex parte obiecti, quæ potest simul exercere simultate se tenente ex parte obiecti*, videlicet Deum posse hîc, & nunc continuum tot diuisionibus diuidere, vt non posset, his permanentibus diuisionibus, Deus aliam eidem continuo superaddere, etiamsi diuisum non esset omnibus diuisionibus possibilibus, quod falsum est: ideò propositionem illam falsam esse dixi, quam tantum dedi Arriagæ ad id, quod ille intendebat, videlicet posse continuum diuidi omnibus diuisionibus possibilibus, quod nullo modo ex prædicta propositione infertur.

6. Vltimò obiicitur: Omnia puncta, & omnes partes, quæ hoc continuo includuntur, habent terminos saltem extrinsecos, & possunt pertransiri: ergo neque partes, neque puncta huius continui sunt infinita. Respondeo partes, & puncta habere terminum in ordine ad spatium, & in ordine ad extensionem, quia non constituunt extensionem infinitam, & ita tota illorum extensio potest finiri, & pertransiri. Rationem, propter quam infinitam extensionem partes infinitæ non constituant, dedi ex Philosopho & ex omnibus Mathematicis punct. 3. num. 1. Videlicet, quia non dantur in continuo infinitæ partes inter se æquales, & coaliquotæ. Partes istæ inæquales, & puncta ista in continuo inclusa infinita simpliciter secundùm multitudinem, secundùm hanc rationem pertransiri non possunt. Vnde si Deus ab hoc instanti in singulis æternitatis instantibus singula puncta, & singulas partes assumeret, nunquam partes, aut puncta huius continui exhausisset, quia semper posset illud iterum, & iterum diuidere, & hac parte assumpta, relinquere partem diuisibilem in infinitas alias assumptibiles.

PVNCTVM VI.

Argumenta contra continuum Aristotelicum in successiuis expendo.

1. VELLVS est, qui non præsentiat difficultates, quæ in successiuis contra continuum Aristotelicum insurgunt, ideò breuiter illas expendam, libens enim immoror in soluendis argumentis, quæ in hac materia fiunt, & inuitus scribo difficultates, quæ in hac re cæcorum etiam oculis patent. Duo sunt successiuorum genera, quædam successiua dicuntur, quia successiuè fiunt, licèt permanenter existant, postquam primò producuntur, horum est alteratio, quæ successiuè fit in subiecto, & simul perseuerat in subiecto simul retinente eumdem calorem, ex vi eiusdem passionis, per quam illum successiuè recipit, huiusmodi successiua, per accidens successiua dicuntur. Alia sunt successiua, quorum natura ita fugax est, vt nunquam partes illius inter se coëxistant, sed vnâ adueniente, in eadem mensura præcedens corrumpatur, huius generis est motus localis, & tempus, quorum partes nunquam inter se coëxistunt. In his, quæ successiuè per se & essentialiter dicuntur contra sententiam Aristotelis valdè vrgentia fiunt argumenta, quæ iam constituo.

2. Partes temporis essentialiter sunt successiuæ: ergo nunquam sunt duæ partes illius simul: ergo nunquam existit diuisibilis aliqua temporis pars. Prior illatio ex antecedenti infertur manifestè, illa enim successiua sunt, quorum vnum est post aliud, & non vtrumque simul: posteriorem probo: Si existeret aliqua diuisibilis pars temporis, in illa mensura, in qua illa existeret, existerent partes, in quas ipsa diuidi potest, & quibus componitur: sed nunquam possunt sibi coëxistere: ergo nunquam potest existere aliquid compositum ex his partibus, quia implicat compositum existere sine coëxistentia illorum, ex quibus componitur, & hæc est legitima consequentia: non possunt coëxistere materia & forma: ergo non potest existere compositum ex materia, & forma. Recensant nonnulli obiectus, & implexos difficultatis sinus ingredi, & ita respondent partem temporis successiuè existere, & non simul, & ita sufficere existentiam partium successiuam, & non simul, talis enim debet esse partium existentia, qualis est existentia totius, & ita homo cum natura sua sit permanens, & totus existat, requirit partes inter se coëxistentes, tempus verò cùm sit entitas ex natura sua transiens, & successiua, non requirit partes coëxistentes, sed partibus successiuè fluentibus contentum est. Fruſtrà nondum prælio iniro fugam meditantur, qui prædictam solutionem exhibent, cogam illos propius argumentorum impetum sustinere, & illa penetrare, quæ nondum tacta terrent. Sic illos aggredior. Id, quod est successiuè partium partim est actu, partim fuit, & partim erit, & de omni illo, quod fuit, aliquando dictum est, actu existit, idemque necessariò dicendum est aliquando de illo quod futurum est, quidquid enim futurum est aliquando actu est. Inquiro ergo de parte illa indiuisibili quando actu sit, cùm semper tantùm actu sit instans indiuisibile. Probo insuper nihil partis diuisibilis actu esse posse, quatenus esse actu distinguitur ab hoc quod est fuisse, aut futurum esse. Ad hoc vt aliquid sit actu, vt esse actu distinguitur ab hoc, quod est fuisse, vel futurum esse, requiritur, vt id, ex vi cuius constituitur actu existat: sed pars diuisibilis, siue adæquata, siue inadæquata & quidquid non est instans temporis constituitur per aliquid prius, & posterius: ergo vt actu existat, actu debet existere id, quod est prius, & posterius: sed implicat actu existere (loquor semper de existentia actuali, vt distincta à præterita, & futura) id, quod habet prius & posterius, quia dum existit prius, non existit, sed existet, quod est posterius, & dum existit posterius non existit, sed extitit quod est prius: ergo implicat actu existere pars aliqua temporis constituta essentialiter per aliquid prius, & posterius. Ex repugnantia existentiæ actualis partis diuisibilis temporis infertur, repugnare partem diuisibilem eiusdem esse præteritam, aut futuram, quia præteritum est illud, quod habuit existentiam, & de quo verum fuit dicere, actu existit: ergo entitas cui repugnat actu existere, nunquam potest esse præterita. Eâdem ratione non potest esse futura, quia futurum est illud, quod actu erit, & de quo verum erit dicere, nunc actu existit.

3. Respondent Thomistæ, partes temporis existere ratione instantium, & non ratione sui. Contrà: existere partes temporis ratione instantium, vel dicit tantùm existere instantia, vel existere partes existentia instantium. Si primum dicat Thomista, dicet tantùm existere instantia, & non existere partes temporis. Secundum dici non potest, quia nihil potest existere existentiâ alienâ, existentia enim à propria entitate non distinguitur. Deinde etiamsi distingueretur, quid diuisibile non posset existere existentiâ rei diuisibilis, quia existentiâ rei diuisibilis

sibilis habet prius & posterius, & dicit essentialiter extensionem, existentia rei indivisibilis non habet prius, & posterius: ergo non potest esse eadem existentia communis rei divisibili, & indivisibili, quia in existentia partis reperitur prius, & posterius, quod in existentia indivisibilis reperiri nequit. Secundò in hoc instanti temporis pars est futura: ergo vel ratione sui, vel ratione huius instantis: si ratione sui: ergo pars existentiam habebit ratione sui: ergo verum erit dicere, pars existentiam habet ratione sui: ergo pars non existet ratione instantis, sed ratione sui. Si dicas partem esse futuram ratione instantis quod est, apertè convinceris, quia instans est actu, & non est postea futurum, potius ratione instantis, si pars existit existentia instantis, diceretur præsens, quia per existentiam actu præsentem non potest aliquid constitui futurum, dum ipsa existentia formaliter actu est existens, & non potest esse futura, quia non potest vltra hoc instans existere in aliqua mensura, quæ nondum actu sit. Si dicas esse futuram ratione instantis futuri, sic argumentor: immediatè post hoc instans vel est futurum aliud instans, vel pars. Si instans: ergo tempus componitur ex instantibus immediatè succedentibus: si immediatè est futura pars actu existens, vel ergo erit existens ratione huius instantis, vel ratione venturi, non ratione huius, quia per se non constituitur futura ratione illius, quod est præsens, & futurum non est: non ratione instantis venturi, quia quando illud adueniat iam pars erit præterita: ergo non poterit ratione instantis venturi constitui præsens, quia nihil potest constitui præsens ratione illius, quod tantùm est præsens quando illud est præteritum: ergo non potest constitui præteritum ratione illius, ratione cuius non constituitur præsens.

4. Vrgeo: quando existit hoc instans, pars est futura: ergo ratione illius non potest constitui præsens, quando existit aliud instans futurum, pars iam est præterita: ergo neque ratione huius instantis, neque venturi potest constitui actu præsens pars illa interiacens inter hoc instans, & aliud venturum. Deinde: Posito hoc instanti, potest in parte sequenti non existere pars motus, seu temporis, sed si non existit, non erit futura: ergo ratione huius instantis præcisè pars illa non constituitur futura. Similiter: posito hoc instanti potuit antecedenter non præteriisse pars temporis, quia potuit motus, cuius durario est tempus ab hoc instanti incipere: sed si non præcessisset, non fuisset in hoc instanti præterita: ergo ratione huius instantis pars temporis non constituitur præterita: ergo ratione huius instantis pars præcedens non constituitur præterita, neque pars subsequens constituitur futura. Respondent nonnulli, ratione huius instantis constitui partem præcedentem, præteritam, quando est præterita, non verò quando præterita non est, & ratione eiusdem constitui futuram quando pars temporis est futura, non verò quando non est futura. Contrà: ergo ad hoc, vt ratione huius instantis hæc pars temporis præterita, & illa futura constituatur, debet hæc supponi præterita, & illa futura: ergo ratione alicuius distincti ab hoc instanti: ergo partes ratione sui, & non solùm ratione instantium debent esse præteritæ, & futuræ: ergo ratione sui debent existere, per illud enim constituitur aliquid præteritum, & futurum in tempore præcedenti, & subsequenti, per quod in isto præsens constituitur. Secundò: si ad hoc vt per hoc instans pars præterita, vel futura constituatur, debet aliunde præterita, vel futura supponi, non poterit hoc instans præteritionem, & futuritionem, quæ iam in partibus supponitur, illis præstare, neque partibus necessum erit ab hoc instanti talem præteritionem, aut futuritionem emendicare.

Respondet Hurtadus sect. 5. subsect. 1. num. 80. 5. nullam partem determinatam posse esse totam simul ratione successionis, at verò partes indeterminatas posse inter se coëxistere, & se tangere, & de partibus determinatis verum esse vnam esse præteritam, aliam esse præsentem, & aliam esse futuram, at verò de partibus proportionalibus, & indeterminatis posse dici actu existere, & inter se coëxistere ratione cuius coëxistentiæ pars divisibilis potest existere, & partes inter se coëxistentes possunt vniri, quæ aliter non possent vnionem terminare; quia id quod est, non potest vniri extremo non existenti, sed tantùm præterito, aut futuro. Multa hîc inuoluuntur, quæ si explicentur, apertè repugnantiam inuoluere videbit quisque. In primis me ratio deficit, quoties partem physicè existentem ita indeterminatam constitui video, vt neque diuina mentis acie demonstrari valeat, neque in se determinationem habeat, quid enim potest esse in rerum natura, quod differentiam individualem non habeat, quæ dicit indistinctionem à se, & distinctionem à quolibet alio. Si ergo nihil potest esse, quod non sit indistinctum à se, & distinctum à quolibet alio, nihil potest esse, quod in se determinatum non sit, & possit demonstrari à Deo, eo modo quo est indistinctum à se, & distinctum à quolibet alio, quod est demonstrari rem esse hanc, & non esse illam, neque illam & cætera, in quo tota excogitabilis determinatio reperitur. Secundò: partes illæ indeterminatè coëxistentes, vel habent inter se ordinem prioris, & posterioris, vel non habent: si habent ordinem prioris, & posterioris: ergo non coëxistunt, sed vna est immediatè post aliam: si non habent: ergo non constituunt aliquid divisibile temporis, quia tempus tantùm constituitur per partes motus habentes hunc ordinem, est enim secundùm Aristotelem numerus motus secundùm prius, & posterius: ergo si in parte illa non est ordo prioris, & posterioris non sunt diuersæ partes temporis adhuc indeterminatæ: ergo tantùm est indivisibile temporis. Dices, non coëxistere secundùm se totam, sed secundùm aliquid sui. Contrà: illud aliquid secundùm quod pars temporis coëxistit divisibile est in opinione Hurtadi; licèt indeterminatum, quod ego contendo non posse esse divisibile ex eo, quod tempus tantùm dividatur in partes, non sibi coëxistens, & tantùm divisibile fiat, & extensum per successionem, ita vt durationes partium motus sibi coëxistentium non constituant diuersas partes temporis, neque durationes motuum coëxistentium, diuersa tempora efficiant, sed omnes durationes, siue partium motus, siue motuum totalium, quæ inter se coëxistunt, etiamsi immutatæ sint, tantùm constituant vnum tempus nullatenus divisibile in partes coëxistentes, quia omnes indivisibiliter idem tempus efficiunt, sed divisibile tantùm in partes, quæ sibi non coëxistunt vt dicebam Controuersia 16. puncto 1. num. 19. & puncto 3. num. 1.

Deinde assignat Hurtadus hanc coëxistentiam 6. partium, vt possint vniri, quia illæ, quæ non coëxistunt, vniri nequeunt. Vnde ait §. 79. partes istas, quæ vniuntur se tangere, & coëxistere. Ex hoc infero omnes partes temporis existentes à prima mundi conditione, esse sibi coëxistentes absque vlla successione. Quia partes ille indeterminatæ, quas coëxistentes constituit Hurtadus, vniuntur cum aliis partibus immediatis: sed non possunt vniri extrema non existentia: ergo debent coëxistere partes, quas assignat Hurtadus coëxistentes, & partes aliæ immediatæ, cui illi partes coëxistentes vniuntur,

tur, rursus illæ vniuntur aliis; ergo debent etiam illis coëxistere, & sic omnes partes necessariò coëxistent illis, quibus vniuntur, & consequenter coëxistent inter se. Ait Hurtadus, nescio an vt huic difficultati satisfaciat, existenti instanti *A*, vniri illo partes proportionales, quæ transacto instanti *A*, cum illo transierunt, & denuo aduenit instans *B* cum aliis proportionalibus, quas vnit. Contrà: partes proportionales, quæ transeunt cum instanti *A*, non coëxistunt cum instanti *B*, neque cum aliis proportionalibus existentibus in instanti: at in sententia huius auctoris nulla pars proportionalis ex his, quæ vniuntur instanti *A*, & cum illo transeunt, coëxistit alicui proportionali ex his, quæ vniuntur instanti *B*, & cum illo aduenient. Sed in sententia eiusdem, partes, quæ non coëxistunt, vniri non possunt: ergo nulla pars proportionalis ex his, quæ vniuntur instanti *A*, & cum illo transeunt, potest vniri alicui parti ex his, quæ vniuntur instanti *B*, & cum illo aduenient: ergo debet hic auctor concedere tempus omnino diuisum per partes proportionales vnitas inter se distinctis instantibus, quin illæ quæ alio vniuntur instanti: vel si hoc neget, quod ab omnibus negari necesse est, debet concedere partes vnitas instanti *A*, coëxistere partibus vnitis instanti *B*, & has coëxistere vnitis instanti *C*, & consequenter partes vnitas instanti *C*, & vnitas instanti *A*, coëxistere inter se, quia coëxistunt vni tertio, & hac ratione omnes partes temporis inter se coëxistentes constituet, & ad vnicum indiuisibile rediget.

7. Ex motu locali eisdem ferè argumentis, quibus ex tempore, premitur hæc sententia. In quacumque mensura, in qua mouetur corpus, mouentur omnes partes: sed in hoc instanti, seu in hac parte temporis mouetur totum corpus: ergo mouentur omnes partes: ergo acquirunt nouas præsentias: ergo amittunt præsentias, quas habebant in mensura præcedenti, quia non possunt simul duplicem habere præsentiam: ergo nulla præsentia existens in hoc instanti motus, coëxistit præsentiæ existenti in mensura præcedenti: ergo præsentiæ acquisitæ per hunc motum in diuersis mensuris etiam inter se immediatis nullam habent vnionem, non enim vniri possunt illa, quæ inter se coëxistunt: ergo termini partium motus, qui sunt præsentiæ, nullam habent vnionem: ergo neque ipsæ partes motus, quæ sunt actiones, ex vi quarum præsentiæ producuntur, quorsum enim vnientur actiones, quorum termini vniri non sunt? Secundò de ipsis partibus motus, seu de ipsis actionibus idem fit argumentum: actiones coëxistunt terminis indiuisibiliter, & sine terminis existere non possunt: ergo non possunt coëxistere actiones, quorum termini non existunt: sed termini partium motus non coëxistunt: ergo neque partes motus coëxistunt: ergo non possunt vniri: implicat enim vniri ea, quæ non existunt sibi, & vnioni, quod sic probo. Implicat extrema esse vnita in mensura, in qua non sunt; sed nulla est mensura, in qua sint partes motus vniendæ, quia quando vna adest, abest altera: ergo nulla est mensura, in qua vniantur. Secundò extrema hæc vel vnirentur in mensura, in qua est vnio, vel in mensura in qua sunt ipsa extrema; non in mensura, in qua est vnio, quia tunc non sunt extrema vnienda, & implicat vnionem vnire extrema non existentia; non in mensura, in qua sunt extrema, quia in illa non est vnio, & implicat extrema esse vnita per vnionem non existentem: ergo in nulla mensura possunt extrema esse vnita.

8. Dicunt nonnulli, partes motus esse vnitas more successiuorum, quorum vnio tantùm est immediata successio. Benè est: partes motus tantùm habent vnitatem immediatæ successionis: ergo physicè nullam habent vnionem: ergo sunt omnino indiuisibiles. Prior consequentia est legitima, quia successio immediata vnius post aliud nullam importat physicam vnionem. Posteriorem probo: ea, quæ nullam habent vnionem, sunt omnino diuisa: ergo sunt indiuisibilia. Probo antecedens: esse diuisa est non habere vnionem: ergo illa quæ nullam habent vnionem, habent omnem diuisionem possibilem: ergo non possunt rursus diuidi, est enim per se notum diuisionem supponere aliquam vnionem, per cuius corruptionem diuisio fiat, sicuti separatio supponit coniunctionē, cuius corruptio, seu non esse separatio dicitur.

Ex eodem motu successiuo iterum impetitur continuum permanens: In instanti, in quo mouetur indiuisibile corporis, mouentur omnes partes spectantes cum illo ad idem continuum: inquiro ergo an in instanti indiuisibile acquirat spatium diuisibile, vel indiuisibile: non diuisibile, quia hoc habet partes has priores, & illas posteriores, quæ successiuè debent acquiri, nisi simul in omnibus ponatur indiuisibile, quod fieri nequit: Sed in instanti nulla est successio: ergo in instanti non potest indiuisibile quantitatis spatium diuisibile acquirere. Si acquirit spatium indiuisibile, inquiro, quod spatium relinquat? si indiuisibile, sequitur in spatio esse vnum indiuisibile immediatum alteri, quia motus fit per partes immediatas sparij: diuisibile non potest relinquere in instanti, quia tale spatium diuisibile relictum habet prius, & posterius: ergo prius relinquendum est, quod est prius, deinde illud, quod est posterius: sed in instanti non est vna mensura, in qua indiuisibile quantitatis relinquat quod est prius spatij, & alia, in qua relinquat, quod est posterius eiusdem spatij, quia instans est mensura indiuisibilis: ergo non potest indiuisibile quantitatis in instanti spatium diuisibile relinquere. Secundò demus indiuisibile quantitatis acquirere spatium indiuisibile in instanti temporis: pars immediata indiuisibili quantitatis, quæ cum illo mouetur in eadem mensura deberet acquirere spatium diuisibile, quod tradunt Aristotelici: sed illud spatium haberet prius, & posterius: ergo non potest acquiri totum simul: ergo non potest acquiri in instanti; ergo neque indiuisibile continui, neque pars diuisibilis eiusdem potest in instanti acquirere spatium diuisibile: ergo in instanti tam partes, quam puncta continui acquirunt indiuisibilia spatij: ergo acquirunt pura indiuisibilia: ergo continuum constat puris indiuisibilibus immediatè existentibus, corpus enim secundùm se totum acquirit in instanti spatium diuisibile continuum secundùm totum, quod in se continet. 9.

His argumentis, & aliis similibus, quæ de spatio imaginario vulgò fiunt, respondeti potest, spatium imaginarium tantùm esse ens fictitium, & chimæricum, de quo parum refert concipi hoc, vel illo modo compositum, in re enim corpus relinquere hoc spatium, & aliud acquirere, nihil aliud est, quam hanc præsentiam corrumpi, & illam produci. Instabis, eadem fieri argumenta de loco reali, quia in instanti non potest indiuisibile aquæ correspondens indiuisibili vasis, fieri correspondens parti aquæ, vel si correspondebat parti vasis, non potest in instanti fieri correspondens indiuisibili vasis, & relinquere partem, cui antea correspondebat propter eamdem rationem prioris, & posterioris, quam habet pars loci realis acquirenda, vel relinquenda. Respondeo, per vnicam præsentiam indiuisibilem constitui indiuisibile locati, correspondens parti diuisibili loci, & ita posse in instanti acquirere locum realem diuisibilem, quia hoc non est fieri præsens in spatio illo reali diuisibili, locatum enim non est in eodem spatio 10.

cum

cum loco reali, sed tantùm esse immediatum loco reali, & spario diuisibili, quod per vnicam indiuisibilem præsentiam in instanti acquisitam fieri potest. Hanc solutionem adhibui, vt nonnullam darem omnibus argumẽtis, quibus continuum permanens in infinitum diuisibile concutitur: illis verò, quæ contra continuum successiuum fiunt in tempore, & in motu locali satisfacere non audeo. Adhibui solutiones, quibus huius continui propugnatores vtuntur, ex illis, quam malueris elige, vel aliam excogitato. Puto tutius in hac re esse, diuisionibus, & subdiuisionibus partium inadæquatarum se protegere, & asserere cum P. Soar disput. 50. num. 9. partes temporis existere, seu esse præsentes, non secundùm se totum; sed inadæquatè secundùm aliquid illorum, & cum ad illud aliquod disputatio peruenerit, iterum dicere adhuc inadæquatè existere, ita vt nihil partis sit, quod actu adæquatè existat, dum pars inadæquatè existit. Hæc sunt verba, quibus in hac materia difficultates eluduntur, in quibus fugam video, sed neque vestigium solutionis, cui meus acquiescat animus, inuenio.

PVNCTVM VII.

Continui compositionem ex partibus indiuisibilibus iuxta Zenonem explico.

1. CONTINVVM ex puris indiuisibilibus constans ex Zenone ita compono, vt in linea omnia indiuisibilia immediatè vnum post aliud succedant, & lineam componant in tot membra diuidenda partibilem, quot sunt puncta, quibus constat, in quæ vltimò potest diuidi tanquam in partes primas, seu ex quibus primò continuum componitur, & in partes vltimas, hoc est, in quas vltimò compositum diuiditur, itaque puncta ista vocantur partes primæ in ordine ad compositionem, & vltimæ in ordine ad resolutionem. Alio modo diuisibilis est linea ita composita in partes secundas, seu vltimas in ordine ad compositionem, & primas in ordine ad diuisionem; exempli gratiâ, constet linea his quatuor punctis • • • • potest diuidi in has duas medietates • • • • quarum quælibet constet duobus punctis, quæ diuisio est in partes, quibus linea vltimò componitur, & primò resoluitur, & ita vltimæ in ordine ad compositionem, & primæ in ordine ad resolutionem vocantur. Rursus, quælibet medietas duobus punctis constans diuiditur in duo puncta singularia hac ratione • •, quæ iam rursus indiuisibilia sunt, & hæc diuisio dicitur in partes primas in ordine ad compositionem, & vltimas in ordine ad diuisionem lineæ; ita quatuor punctis compositæ aliæ eiusdem rationis laterales in hunc modum iunguntur • • • • quarum puncta eodem modo vniuntur • • • • cum punctis lineæ immediatæ, ac • • • • vniuntur in eadem linea, ita vt quodlibet ex punctis suprà assignatis ad compositionem duplicis lineæ spectet, & versùs vnam partem componat lineam quatuor punctis constantem, & versùs aliam lineam tribus punctis cõpositam, quæ lineæ in eodem puncto hac ratione cõmunicant • • • • & sicuti ex illo anguli puncto communi • vtrique linæ, linea ducitur constans tribus punctis, illo videlicet, & duobus subscriptis, sic in figura suprà posita ex tribus aliis immediatis lineæ similes ducuntur. Ex lineis ita compositis, & vnitis inter se, superficies componitur diuisibilis versus duplicem partem, quæ longitudo, & latitudo dicuntur, & inter se non essentialiter, sed tantùm accidentaliter differunt, & maiorem dimensionem solemus longitudinem dicere, & minorem latitudinem. Superficiei ita compositæ alia, & alia superficies potest superponi, quarum puncta vniuntur cum punctis superficiei immediatæ, sicuti vniuntur puncta vnius lineæ cum alia, ita vt punctum angulare supra assignatum commune sit duabus lineis pertinentibus ad eam superficiem, & alij lineæ, quæ ab illo versus profunditatem descendit constructæ ex punctis angularibus diuersarum superficierum, quarum vna est sub alia. Hæ superficies ita vnitæ totum componunt triplici dimensione gaudens versus longitudinem, latitudinem, & profunditatem, totidemque modis est diuisibile in partes longas, latas, atque profundas, quæ dimensiones accidentaliter tantùm differunt, & partes ex quibus componitur eiusdem omnino rationis sunt, & homogeniæ, ita vt totum ex illis compositum tantùm differat à qualibet illarum, quæ magis, & minus, & penès vniones punctorum, corpus enim dicit plura indiuisibilia hoc ordine vnita, vnicum autem indiuisibile nullam dicit vnionem; si verò comparatio fiat totius quantumuis ingentis ad duo puncta vnita, tantùm penès magis, & minus different extrema comparata.

Puncta hæc indiuisibilia finita constituit Zeno, & 2.
ita constituenda sunt à quocumque, qui ab Aristotele velit discedere, ne in difficultates vtriusque opinionis incidat. Secundò quia indiuisibile additum indiuisibili facit maius, vel non facit, sed cum illo penetratur: si non facit maius, quantumuis infinities infinita puncta coaceruentur, non poterit continuum diuisibile consurgere. Si facit maius ergo duplex punctum vnitum maius spatium occupat, quàm vnum punctum, & triplex maius, quam duplex: ergo duplex punctum vnitum occupat spatium diuisibile, & triplex aliud spatium magis diuisibile: ergo sufficienter constituetur continuum indiuisibilibus finitis inter se vnitis. Tertiò si indiuisibile additum indiuisibili facit maius: ergo infinita indiuisibilia constituent compositum infinitè extensum, cùm per additionem cuiuscumque crescat continuè extensio. Dices, quamlibet partem proportionalem alij additam constituere maius continuum, & tamen infinitæ partes proportionales adduntur in continuo iuxta sententiam Aristotelis, & non resultat cõtinuum infinitè extensum: ergo neque ex additione infinitorum punctorum resultabit continuum habens infinitam extensionem. Ex hac solutione vires resumit prima ratio, quam contra hoc continuum ex infinitis punctis constituris modò adduxi: vna ex præcipuis difficultatibus, quas patitur sententia Aristotelis est non posse dari continuum constans infinitis partibus proportionalibus infinitè diuisibile, quod non sit simpliciter infinitè extensum, & propter hanc rationem multi à sententia Aristotelis discedunt: ergo dum defendis continuum constans infinitis punctis, quorum quodlibet illud magis diuisibile reddit, non esse simpliciter infinitum, sicuti non est infinitum constans infinitis partibus proportionalibus, incidis in præcipuam difficultatem, quæ adducitur contra continuum Aristotelicum. Deinde ideò Aristotelici cõtinuum Zenonis compositum ex punctis finitis reiiciunt, quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. Tu defendis indiuisibile additum indiuisibili facere maius, aliàs tuum continuum ex infinitis punctis compactum esset indiuisibile: ergo sustines impugnationes factas contra Aristot. & contra Zenonem, & in difficultates vtriusque sententiæ incidis.

Deinde

3. Deinde multi Aristotelici protegunt se communicatione partium proportionalium, quas dicunt vnam esse intra alias, & ita non componere continuum infinitè extensum: tu non potes hanc communicationem in punctis fingere, neque dicere, vnum punctum esse intra aliud: ergo opprimeris difficultate, quam Aristotelici saltem fugiunt, licet non euincant. Demum vt dicebam suprà, Aristotelici asserunt, suum continuum non esse simpliciter infinitum, quia etsi possit diuidi in partes infinitas, quarum quælibet sit extra aliam, hæ partes inter se coaliquotæ non sunt, neque æquales, sed semper vna minor aliâ, & hac ratione asserunt, continuum posse in infinitum, & per infinitas partes augeri à proportione maioris ad proportionem minoris inæqualitatis, & non posse in illo infinitas partes æquales non communicantes assignari, quæ si assignarentur continuum infinitum simpliciter redderent. Hac solutione vti non poteris in tuo continuo, imò ex illius principiis in te arguo. Infinitum continens infinita puncta, continet infinita quaternaria punctorum inter se non communicantia, ex finitis enim quaternariis non potest infinita multitudo consurgere: ergo potest Deus in hoc continuo, quod tu constituis, assignare infinitas partes quantitatis, quarum quælibet constet quatuor punctis: ergo potest Deus assignare in hoc continuo infinitas partes æquales non communicantes: ergo adhuc iuxta principia Aristotelis continuum istud constans infinitis punctis inter se non penetraris, esset infinitum, & nulla supereſt solutio, ex his, quibus Aristotelici vruntur ad defendendum, continuum hoc non fore infinitum: ergo esset simpliciter infinitum.

4. Vltimò rogo huius sententiæ sectatores, quomodo differat secundùm sua principia quantitas simpliciter infinita, infinitâ gaudens extensione, à quocumque alio continuo? Nullum caput differentiæ poterunt assignare, nisi quia quantitas infinita simpliciter continet maiorem multitudinem infinitam punctorum, & minorem, etsi similiter infinitam quantitas finita; quia multitudo punctorum cuiuscumque quantitatis secundùm hanc sententiam est infinita, & in quocumque continuo possunt assignari infiniti numeri quaternarij punctorum, quæ efficient infinitas partes quantitatis inter se æquales. Hæc autem differentia assignari non potest, quia etsi hæc multitudo infinita punctorum habeat alias multitudines infinitas maiores, etiam habet alias, & alias minores, nulla est enim multitudo infinita, cui non possit aliquid addi, quo addito multitudo alia infinita maior assurget, & cui non possit aliquid detrahi, quo detracto, minor erit multitudo superstes, & similiter infinita, quia per detractionem alicuius multitudinis finitæ, non potest infinita multitudo fieri finita: ergo non potest assignari ratio, propter quam dicamus hanc multitudinem infinitam punctorum sufficere ad quantitatem infinitam simpliciter constituendam, & non illam minorem, quia plures minores hac, quam tu dicis componere quantitatem simpliciter infinitam, componere poterunt quantitatem simpliciter infinitam: si enim ab hac multitudine infinita punctorum, quam tu assignas pro quantitate simpliciter infinita, aliqua puncta detraheres, multitudo superstes erit infinita, & quantitatem simpliciter infinitam reddet: assigna ergo statum multitudinis infinitæ requisitum ad quantitatem simpliciter infinitam constituendam, quod si nunquam illum assignare poteris, quod mihi certum est, fatere quamcumque multitudinem infinitam punctorum non penetratorum constituere continuum simpliciter infinitum, & cum Zenone ex punctis finitis continuum componere, vel cum Aristotele dicito indiuisibile additum indiuisibili non facere maiorem extensionem, & infinitas partes proportionales amplectere.

5. Hæc puncta, quibus corpus longum, latum, atque profundum componitur, vniuntur, non immediatè, & per se; sed per vniones superadditas, vt probaui Controuersia 3. Puncto 1. vbi postquàm tradidi, dari vnionem superadditam inter materiam, & formam, postea §. 5. eiusdem puncti statui idem dicendum esse de partibus totius integralis. Vniones istæ per se, & immediatè vniuntur, & non mediis aliis vnionibus, ne in infinitum procedamus. Itaque in continuo duo sunt genera punctorum; quædam, quæ aliis vniuntur per puncta alia superaddita; quædam, quæ per se ipsa vniuntur, & mediis quibus alia vniuntur. Hæ sunt modi, & vniones illorum, sine quibus subsistere nequeunt: illa sunt res, quæ à suis modis possunt separari. Fuerunt nonnulli, qui duplicem vnionem requirebant, vt vnirentur duo puncta, quamdam tenentem se ex parte huius puncti vniendi, & aliam tenentem se ex parte illius, quia vnio est perfectio extremorum, & debet afficere vtrumque extremum vnitum. Contra hos egi Controuersia 3. Puncto 2. vbi probaui, simplicem vnionem sufficere ad duo extrema distincta inter se vnienda, & non requiri vnionem afficere inhæsiuè, seu media inhæsione, seu repetitione extremum, quod vnit. Quod si requireretur, facilius esset eamdem indiuisibilem vnionem in duplici extremo vniendo constitui, quam duplicem vnionem ad duo extrema inter se vnienda sine fundamento multiplicari.

6. Difficultas est, in quo loco sit vnio, ex vi cuius annectuntur indiuisibilia diuersum spatium occupantia. Nonnulli illam cum vtroque penetratam componunt, quod non probo, quia illa vnio indiuisibilis esse debet, si enim esset diuisibilis, haberet partes vnitas per vnionem, in qua eadem consurgeret quæstio, & in infinitum abiremus: ergo non potest esse in spatio diuisibili: ergo non potest occupare spatium duorum punctorum, quæ cum non sint penetrata, spatium diuisibile necessariò occupant. Quod si dicas vnionem indiuisibilem posse esse in spatio diuisibili, sine fundamento tribuis perfectionem puncto modo imperfectiori, quam negas puncto rei perfectiori, & quam tantùm in rebus spiritualibus agnouimus, neque ex eo quod videas, spatium ingens occupari corpore aliquo, poteris inferre, corpus illud esse diuisibile, quia forsàn erit secundum suam entitatem indiuisibile, & ratione præsentiæ *in spatio diuisibile* constituetur.

7. Posses dicere, vt vnionem penetratam cum vtroque indiuisibili vniendo constitueres, vnionem esse diuisibilem in partes immediatè, & per se ipsas vnitas, quæ vnione alia superaddita non indigerent. Contra hunc dicendi modum in primis obiicio, incongruè poni vnionem diuisibilem pro extremis indiuisibilibus vnionis. Secundò absque necessitate comminisci hanc vnionem, quia vt postea probabo, possunt extrema vniri vnione, quæ immediatè tangat vtrumque, & cum nullo sit penetrata. Tertiò efficaciùs: pono vnionem cum duabus partibus, quarum vna penetratur cum indiuisibili *A*, & altera cum indiuisibili *B*: & inquiro an pars penetrata cum indiuisibili *A*, illud vniat adæquatè indiuisibili *B*? si affirmatiuè respondeas, inferam eamdem partem vnionis vnire indiuisibile *B* cum indiuisibili *A*: quia, vt dicebam Controuersia 3. puncto 2. idem est formaliter, hoc extremum esse alij vnitum, & illud vnitum esse huic, & implicat modum vnientem hoc extremum, illi, qui non eâdem omnino ratione vniat formaliter illud huic: ergo præcisè per partem vnionis respondentem huic indiuisibili,

vtrumque

vtrumque formaliter est adæquatè vnitum : ergo superfluit pars altera. Si dicas partem vnionis penetratam cum indiuisibili *A*, non illud adæquatè vnire, sed vniri inadæquatè parte penetratâ vnionis, & similiter inadæquatè alterâ parte non penetratâ, & vtràque adæquatè, inferam ego vnionem inadæquatàm, seu partem vnionis, ex vi cuius vnitur indiuisibile *A*, non esse penetratam cum illo : ergo sicuti pars vnionis potest vnire partialiter extremum, cum quo nõ est penetrata, ita vnio totalis poterit totaliter vnire extremũ, cum quo nullâ habeat penetrationem.

8. Alij affirmant, vnionem esse penetratam cum altero tantum extremo, quia ex illo educitur non quia hæc penetratio necessaria sit, vt extremum ex vi illius vniatur. Ego cum his censeo, vnionem non debere esse penetratam cum aliquo extremo vnito, vt vtrumque vniat, sed sufficere esse vtrique immediatam, seu inter vtrumque. Quia nullum est caput, ex quo inferatur, vnionem integralem debere esse penetratam cum extremis, & aliàs difficile cum hac penetratione componi potest : ergo immeritò nos coniiciemus in nouas difficultates ad defendendam penetrationem vnionis cum extremis, quam nullo titulo tenemur defendere. Quod si penetratio requiratur vnionis essentialis cum extremis, longè est alia ratio de vnione integrali, quia partes essentialiter vnitæ, debent esse penetratæ, & ita mirum non est vnionem eàdem penetratione cum ipsis partibus indigere, partes verò integrales penetratione non indigent, vt vniantur, & ita neque vnioni ipsarum hæc penetratio necessaria est. Ex hac differentia argumentum desumo pro mea sententia. Eà approximatione indiget vnio cum partibus, qua partes inter se vnitæ indigent, sed partes integrantes non debent esse penetratæ : ergo neque vnio cum illis. Dices ex hoc inferri, vnionem posse esse non solùm non penetratam, sed neque immediatam extremis vniris, cum extrema vnita immediata non sint iuxta doctrinam traditam, quæ vnionem inter vtrumque extremũ constituit. Respondeo, disparem esse rationem circa immediationem partium inter se, & vnionis cum partibus, quia partes non vniuntur per se, sed mediâ vnione, & ita non debẽt esse per se approximatæ; sed mediâ vnione, vnio verò per se ipsâ immediatè partes
9. afficit, & ita per se ipsam debet esse illi approximata.

Puncta ex sua natura intrinsecè terminatiua per se necessaria non sunt, quia quodlibet punctum terminatiuum erit, ex eo, quod post se aliud non habeat, & ex eo quod linea vltra non progrediatur, erit terminata, & & potest assignari illius terminus intrinsecus, quem vltimò linea pertingat, & extrinsecus, quam primò non attingat, poterit enim dici, vsque ad hoc spatij punctum per hoc indiuisibile quantitatis vltimo protenditur linea, qua ratione terminus illi intrinsecus designatur, & similiter dici poterit, hoc indiuisibile spatij est primum, quod linea non attingit, & magis immediatum indiuisibilibus spatij, quod attingit, quod spatij indiuisibile erit illius extrinsecus terminus. Confirmatur : præcisè ex eo, quod corrumparur vnio ex vi cuius annectebatur hæc semiulna alteri semiulnæ, & constituebatur vlna nullo alio indiuisibili terminatiuo producto permanebit vtraque semiulna intrinsecè, & extrinsecè terminata, modo supra explicato, quia vtriusque indiuisibilia successiuè vnum post aliud spatium occupabunt, & illorum primum, & vltimum assignari poterit : per se ergo necessaria non sunt in quanti-
10. tate puncta intrinsecè terminatiua.

In continuis per se successiuis secundùm hanc sententiam nulla est vnio physica constituenda ; sed dicendum præcisè per immediatam successionem vnius indiuisibilis post aliud constitui vnum motum successiuum, & vnum tempus, quæ sicuti physicam vnionem non habent, non sunt tota physica, sed moralia, sic motus, quo ego totum hoc gymnasium percurro, dicit plures actiones, ex vi quarum plures præsentiæ producuntur, quarum quælibet est præsentia totalis, & adæquata eiusdem omnino rationis cum illa, quam modo habeo, dum quiesco, quia illarum quælibet posset esse vltima motus, & cum illa diu quiescere, & sicuti præsentiæ per motum productæ adæquatæ sunt, sic actiones, per quas hæ præsentiæ producuntur, nihilominus dicuntur partes eiusdem motus, quia morali ter eundem motum reputamus omnes acquisitiones præsentiarum, quæ successiuè, & absque vlla temporis interruptione contingunt, licet physicè illarum quælibet sit totalis motus præsentiam adæquatam mobilis vt terminum respiciens, & tories ego adæquatè mouear, seu tot motibus adæquatis physicè loquendo, cum percurro spatium huius gymnasij, quot sunt præsentiæ, quas successiuè in toto illo spatio acquiro. Eadem ratione tempus dicit plures durationes successiuè fluentes eiusdem motus moraliter, & plurium physicè iuxta modo dicta de vnitate motus. Durationes hæ, quas dicit tempus, sunt omnes physicè adæquatæ, & moraliter inadæquatæ, seu partes eiusdem durationis, sicuti sunt illius subiecta, videlicet motus, quos afficiunt. Notandum tamen est, in motu quamlibet illius partem instantaneam posse dici durationem physicè adæquatam respectu sui subiecti, & moraliter dici tantùm partem durationis successiuæ, quæ tantùm habet moralem vnionem, non tamen posse dici instantaneam durationem motus, quæ est pars moraliter componens vnum tempus morale, vnum tempus physicè adæquatum, quia tempus essentialiter dicit multitudinem durationum cum ordine prioris, & posterioris, & essentialiter dicit vnionem moralem plurium durationum succedentium, est enim numerus motus secundùm prius, & posterius. Quam successionem non dicit essentialiter motus, neque illius durario, quia si in hoc instanti tantùm moueret ego, & acquirerem præsentiam immediatam huic, quam habeo, acquisitio illius præsentiæ motu absolutè diceretur, illiúsque correspondentia ad tempus esset durario, non tamen tempus, quod dicit essentialiter plures durationes successiuè fluentes. In hac successione partium motus, & temporis nulla poterit alicuius momenti excogitari difficultas.

PVNCTVM VIII.

Argumentum contra prædictam sententiam petitum ex penetratione punctorũ expendo.

PRIMVM relum, quod Aristotelici in Zenonistas iaculantur, petitum est ex penetratione punctorum, quam inter indiuisibilia se tangentia vitari nullo modo posse existimarunt, ex quo principio vetustum illud axioma dimanauit : *Indiuisibile additum indiuisibili non facit maius*, sic Aristotelici argumentantur : Indiuisibilia immediatè vnita debent se tangere, sed non possunt se tangere quin penetrentur : ergo non possunt vniri, quia penetrentur : ergo indiuisibile immediatè alteri vnitum non facit maius : ergo continuum extensum non potest ex indiuisibilibus componi. Hoc argumento existimant Aristotelici, actũ esse de Zenone & ex illius doctrina tanquam ex solidissimo fundamento totam partium infinitarum astruunt machinam, quæ si alio solidiori non innitatur, totam corruere destructo fundamento compertum erit. 1.

In primis idem argumentum, eodem prorsus modo fit contra sententiam Aristotelis, iuxta quam 2.

indiuisibile vniens partes, vtramque tangit, & cum vtraque penetrari debet, si firmum sit, illa, quæ se tangunt penetrare se secundùm rationem attactam, vel ergo vtraque pars penetrata est in spatio indiuisibili, quod punctum occupat, vel punctum est in spatio vtriusque partis: si primum diceres, inferrem efficaciter omnes quantitates vnitas reducendas esse ad vnicum indiuisibile spatij, quia quælibet pars penetraretur cum immediata, & sic omnes inter se penetrarentur. Si dicas secundum, quod magis rationi consonum videtur, infero partes inter se esse immediatas, cum indiuisibile sit cum illis penetratum, & non mediet inter partem & partem: ergo partes se tangunt: ergo partes penetrantur inter se, si verum est illa, quæ se tangunt debere inter se penetrari. Vrget fortius hoc argumentum in attactu partium, quam in contactu indiuisibilium: partes tanguntur secundùm aliquid diuisibile, quod habet prius, & posterius: ergo vt tangantur secundum prius, & posterius, debent penetrari secundùm prius ipsarum: ergo non potest dari contactus partium sine ipsarum penetratione: quod argumentum locum non habet in contactu indiuisibilium, quæ prius, & posterius non habent. Tenentur ergo omnes respondere argumento perito ex penetratione illorum quæ se tangunt, quod in sententia Aristotelis non facile fit, & in Zenonis sententia facillimè præstabo.

3. Respondeo, vnum indiuisibile tangere aliud secundùm se totum, & non esse penetratum cum illo, sed immediatum, seu in spatio immediato, quod sufficit, vt duo indiuisibilia tangantur, tangi enim non dicit necessariò esse vtrumque in eodem spatio, sed esse vnum immediatum alteri, seu nullum intercedere spatium inter spatia distincta, quæ occupant illa, quæ se tangunt, quod valde diuersum est, illa enim, quæ sunt penetrata æquè distant à quocumque alio corpore, illa verò, quæ sunt immediata ab eodem termino diuersam habent distantiam, in hac enim linea quatuor punctorum • • • • primum punctũ, & secundum immediata sunt, tamen diuersam habẽt distantiam respectu quarti, quia secundum punctum tantum distat à quarto per vnicum punctum, tertium videlicet interiacens inter secundum, & quartum, primum verò distat per duo puncta, secundum videlicet, & tertium interiacentia inter primum, & quartum. Si verò primum, & secundum penetrarentur, æquè distarent à quarto, & à quocumque alio termino. In hac doctrina nullam difficultatem percipio, quapropter miror, tot viros doctos huic argumento fidisse; existimóque, in omnium opinione dicendum esse, rem vnam esse alteri immediatam, non dicere penetrationem vtriusque, aliud enim est duas entitates esse in spatiis immediatis, aliud esse in eodem spatio, hoc dicit penetrationem, non illud, aliàs tota mundi machina penetrata esset, cum omnes illius partes sint immediatè vna post aliam: hanc ergo immediationem distinctam à penetratione, quam omnes admittere debent, dico ego esse contactum indiuisibilium, neque alio modo indiuisibilia se tangere admitto.

4. Hanc solutionem refert Hurtadus §. 92. illámque intendit impugnare, quia eadem est difficultas de locis immediatis, cùm enim hæc loca secundùm se tota se tangant, si illorum quilibet indiuisibilis sit, necessum est eadem loca penetrari, quod probat Hurtadus exemplo punctorum ipsius locati, quia eadem est difficultas de loco, & de locato, & illorum neutrum potest habere extensionem diuisibilem propter rationem dictam, si constent indiuisibilibus immediatè se tangentibus. Respondeo, de omni loco, siue reali, siue imaginario, & de corpore locato eodem omnino modo philosophandum esse, dicimus enim indiuisibilia loci se tangere, quia vnum est immediatè post aliud, non quia illa, quæ se tangunt penetrata sint. Nihil aliud contra hanc solutionem adducit Hurtadus, sed totus est in impugnandis quibusdam indiuisibilibus inflatis.

Instabis, ex his indiuisibilibus • • • • primum, & tertium tangunt secundum: ergo tangunt illud secundùm eamdem entitatem: ergo penetrantur inter se. Primum antecedens, & prima consequentia negari non possunt. Consequentiam secundam probo, ex eo quod non possunt duo indiuisibilia non penetrata inter se simul immediatè tangere tertium illud secundùm eamdem partem, quia ipsa inter se penetrantur. Respondeo, negando secundam consequentiam, & confirmationem, quia licet duo indiuisibilia tangant aliud tertium secundùm eamdem entitatem, illud tamen tangunt per diuersa latera eiusdem tertij indiuisibilis attacti, quæ latera non sunt intrinseca indiuisibili, quod tangitur, sed extrinseca, quæ considerari possunt in quocumque indiuisibili, quod habet diuersa loca extrinseca, dextrum videlicet, & sinistrum, sursum, & deorsum, vt ex ipsa terminorum apprehensione compertum est, & efficassima ratione ostendo. Ponatur quodcumque indiuisibile quãtitatis in spatio indiuisibili, & vt in sententia Aristotelis rem etiam ostendam, sume tibi indiuisibile, quodcumque contentum in hoc corpore composito ex partibus, & indiuisibilibus infinitis: hoc indiuisibile *A*, v.g. & sic de omnibus aliis, indifferens est, vt moueatur versùs Orientem, vel versùs Occidentem, & casu, quo moueretur versùs Orientem, nihil spatij percurreret, seu nullam præsentiam acquireret ex illo spatio, quod percurreret, seu ex illis præsentiis, quas acquireret si versùs Occidentem moueretur, & in vtroque casu illud indiuisibile inciperet moueri per spatia immediata: ergo habet diuersa spatia immediata, siquidem diuersum esset spatium, per quod moueri inciperet versùs Orientem ab illo, per quod moueri inciperet versùs Occidentem, & vtrumque esset immediatum: ergo illud indiuisibile habet latera immediata diuersa, quæ possunt occupari duobus aliis indiuisibilibus, quæ immediata erunt eidem indiuisibili *A*, & inter se non erunt penetrata, cùm sint in diuersis spatiis: ergo possunt dari duo indiuisibilia immediata per diuersa latera extrinseca alteri tertio, quæ inter se penetrata non sint, sed in diuersis spatiis immediatis indiuisibili, quod tangunt per immediatam positionem. Vrgeo, quando indiuisibile siue in continuo Zenonis, siue in Aristotelis continuo inclusum incipit moueri versùs Orientem, succedit in spatium, quod occupat corpus immediatum, quod ab illo loco pellit: si inciperet moueri versùs Occidentem succederet in spatium, quod occupabat aliud corpus eidem immediatum, siue diuisibile, siue indiuisibile, quod etiam loco pelleret: ergo indiuisibile antequàm moueretur habebat duo spatia immediata, & duo corpora immediata, quæ illa immediata spatia occupabant, non penetrata inter se, neque cum indiuisibili immediato: ergo indiuisibile habet latera extrinseca diuersa ab illo distincta, quæ possit tangere per immediatam positionem absque vlla penetratione. His constant pulchra verba August. lib. 2. de libero arbitr. cap. 8. *Quantulumcumque illud corpusculum sit, habet sinistram, dextram inferiorem, superiorem.* 5.

Lego Hurtad. sect. 5. subs. 5. contendentẽ hæc latera impugnare, verumtamen nihil momenti apud illum inuenio. Arguit: Christum penetratũ fuisse cum cælis, licet illos tantùm tetigerit per terræ latus. Hæc impugnatio, neque solutionem laterũ penetrat, neque solutionis latera attingit, Christus enim cum penetratus erat cum cælis, non illos per aliquod latus tangebat 6.

sed

sed erat intra illos, licet immediatè antea quàm penetraretur, illos tetigerit per latus terræ, ficuti immediatè post penetrationem illos tetigit per latus oppositum: tangere enim per latus aliquod dicit esse in spatio immediato corpori tacto, & ficuti Christus immediatè antequàm penetraretur, fuit in spatio immediato cœli existenti inter cælos & terram, tunc illos per latus terræ tangebat, & in instanti post quàm fuit penetratus, per aliud latus cælos tetigit, quia in illo occupauit spatium immediatum cœlis existens non inter cælos, & terram, sed post superficiem conuexam cælorum, cum quibus fuerat penetratus; in instanti verò penetrationis non tangebat partem cæli, cum qua erat penetratus per latus aliquod, sed erat intra partem ipsam cæli, cum qua penetrationem habebat. Hæc iuxta omnium hominum apprehensionem, & communè loquendi modum certa sunt, nullus enim dicit, ea quæ intra ipsum sunt, esse ad suum latus, sed illa, quæ sunt extra ipsum immediatè existentia. Sic Petrus, & Ioannes modò prope me sedentes, inter quos ego sedeo, dicuntur esse ad mea latera: quod si illorum aliquis mecum penetraretur, non diceretur esse ad meum latus, sed intra me existens. Arguit secundò posse vnum punctum cum alio penetrari, & ad hoc non requiri vt illud tangat per omnia latera extrinseca. Hoc antecedens ponit, & probat, & consequens subticet, tantumque illationem *ergo* exprimit. Sed certè ego ignoro, quid possit ex illo antecedenti, quod verum esse fateor, Hurtadus infetre; opinio enim, quæ latera assignat, non dicit indiuisibile non esse penetratum cum alio, quia non illud attingit per omnia latera, sed asserit indiuisibilia inter se tangi per latus extrinsecum, non importare illorum penetrationem sed immediatam positionem horum *indiuisibilium*. Neque secundum hanc sententiam indiuisibile penetratum cum alio, dum est penetratum cum alio debet illud tangere per aliquod, seu per aliqua latera, sed esse in eodem spatio cum illo; imò si indiuisibile hoc tangit illud per vnum, vel per plura latera, contactus iste impedimentum est, vt cum illo penetretur in eodem instanti, in quo est contactus, quia indiuisibile tangens aliud per aliquod latus est in spatio immediato, quod si per plura latera illud tangat, erit in pluribus spatiis immediatis distinctis ab spatio, quod indiuisibile attactum occupat, penetrari autem cum illo dicit, esse in eodem spatio, & ficuti esse in spatio, seu in spatiis immediatis distinctis ab illo, quod hoc indiuisibile occupat, impedimentum est, vt sit in spatio, quod occupat hoc indiuisibile, quia simul non potest esse in pluribus spatiis: sic tactus huius indiuisibilis cum alio per aliquod latus impedimentum est, vt cum illo penetretur, tantùm abest vt ad penetrationem requiratur contactus per omnia latera.

7. Vltimò arguit Hurtadus: Detur à Deo produci duo puncta immediatè se tangentia: deinde aliud punctum tractum per omnia latera illa tangere, aliud verò tractum per vnum solum latus: sic rebus se habentibus rogat Hurtadus, vtrùm illa puncta simul producta se penetrent, vel non? si non se penetrant, rationem vult reddi; & petit quid vltrà potuit Deus facere, vt hæc puncta penetrarentur, nisi ilia immediatè se tangentia producere? Eisdem ferè verbis Hurtadi obiectionem retuli, cui paucis respondeo, in casu posito nullam dari punctorum penetrationem, quia nullum constituitur in eodem spatio, in quo erat aliud, quod requiritur ad penetrationem, ad quam non sufficit hæc indiuisibilia se tangere per præsentias respondentes spatiis immediatis, quia illa tantùm, quæ sunt in eodem spatio, & non illa, quæ sunt in spatiis immediatis penetrata dicimus. Debuit ergo Deus, vt illa puncta penetrarentur, non tantùm puncta immediatè se tangentia per vnum, aut per plura latera penetrata producere, sed vnum intra alterum, ita vt vtrumque idem indiuisibile spatium occuparet, & non duo spatia immediata. Hæc solidè solutionem prædictam stabiliunt, neque pro libito excogitata sunt, quorum non solùm apparentem rationem, quam nondum reddi, ait Hurtadus, sed omnibus, qui rem attentè inspiciant facilem, & perspicuam reddidi, quæ clarè vim argumenti prædicti infringit, quod apertam demonstrationem P. Hurtad. appellauit.

Obiic. Indiuisibile non est extensum: ergo non 8.
potest constituere quantitatem extensam. Pulchrè: anima rationalis non est diuisibilis in partes essentiales: ergo non potest constituere totum diuisibile *in* partes essenciales. Inepta consequentia, id enim quod in se diuisibile non est, vnitum alij extremo etiam indiuisibili, componit cum illo totum diuisibile in vtrumque indiuisibile extremum, eo enim ipso, quod duo indiuisibilia vniantur, est quoddam totum vnitum, cuius vnio corruptibilis est & eo ipso totum diuisibile, quia diuisio nihil aliud est quàm corruptio vnionis, & posse diuidi, quàm posse vnionem totius corrumpi, ex quo fit totum compositum ex duobus indiuisibilibus vnitis, esse diuisibile, quia habet vnionem corruptibilem, & extrema, in quæ diuiditur totum non esse in se diuisibilia, quia nullam in se vnionem habent, seu includunt.

Similiter obiicitur: Indiuisibile non est quantum: 9.
ergo non potest quãtitatem constituere. Respondent nonnulli indiuisibile esse quantum vt quo, licet non sit quantum vt quod. Hæc solutio honestam quamdam petitionem principij operit, quam detectam vide. Esse quantum vt quo, est, esse constitutiuum quantitatis: ergo idem est dicere, indiuisibile esse quantum, vt quo; ac dicere, esse constitutiuum quantitatis: ergo dum dicis, esse constitutiuum quantitatis, quia est quantum vt quo, dicis esse constitutiuum quantitatis, quia est constitutiuum quantitatis. Dices te idem explicare expressiori conceptu. Contrà: Intendit obiectio repugnare indiuisibile non quantum constituere quantitatem: ergo non satisfacis si explices conceptum constitutiui, seu constituentis quantitatem, de quo modò non est difficultas, sed debes rationem reddere quomodo possit ille conuenire puncto quantitatis non quanto. Respondeo: punctum quantitatis habere totam essentiam quantitatis, quæ consistit in impenetrabilitate, seu in repugnantia penetrationis, quæ cuicumque indiuisibili quantitatis conuenit, quod est pars integralis quantitatis retinens totam essentiam in quantitate integra repertam. Extensio, quæ proprietas est quantitatis consequens impenetrationem puncto per se non conuenit, sicut neque diuisibilitas, sed illam fundat, seu componit, quia eo ipso, quod hoc punctum alteri vniatur, & cum illo non penetretur necessariò resultat totum constans partibus non penetratis, & consequenter extensum per distinctas spatij partes.

PVNCTVM IX.

De velocitate motus.

NEMO est adeò ingenio velox, qui velocitatem motus deprehendere valeat, cuiusque enim doctissimi mentem prætervolat: ob hoc inter magis penetrantia tela, quæ ex illa desumuntur, validissimum vnum Aristotelici in Zenonistas iaculantur, quod in ipsos contortum dabo, & postea à Zenonistis conabor excutere.

§. I.

Difficultatem expendo.

1. INferunt Aristotelici contra Zenonem, non posse dari motum velociorem alio, neque posse aquilam testudine velocius moueri, quod sic probant. Testudo in singulis instantibus singula puncta acquirit spatij: Aquila non potest in vnio instanti acquirere nisi vnicum indiuisibile spatij; quia si duo acquireret, indiuisibile aquilæ esset simul in duplici
2. indiuisibili spatij, vel secundum acquireret sine transitu per medium, primo non acquisito, quorum neutrum fieri potest: ergo hoc indiuisibile aquilæ in spatio octo instantium tantùm potest percurrere octo indiuisibilia loci, sed totidē acquirit in eodē tempore quodlibet indiuisibile testudinis, quod non potest in quocumque instanti temporis, quo mouetur: non percurrere vnum indiuisibile spatij: totidem ergo spatij percurrit, ac percurrit indiuisibile aquilæ in eodē tēpore: ergo tātùm spatiū percurret testudo, ac in eodē tēpore percurrit aquila, quod sine risu audiri nequit.

2. Idem telum Aristotelicis infigo; Moueatur testudo, & aquila per idem spatium, decurrat illud aquila horæ quadranti: testudo mense integro. Ecce tot spatij partes percurrit testudo, & aquila, totidem partes habet motus testudinis, & motus aquilæ; sed motus testudinis ita correspondet partibus temporis, vt nulla sit pars temporis distincta, cui non correspondeat pars distincta motus, neque vlla pars motus, cui non correspondeat distincta pars temporis, quâ ergo ratione partes motus aquilæ, quæ pauciores non sunt partibus motus testudinis, potuerunt respondere partibus quadrantis, ita vt illarum quælibet distinctam partem temporis in spatio respiciat? & quomodo partes æquales motus potuerunt iustè commensurari cum partibus temporis adeò inæqualibus, & se excedentibus. Aliter idem argumentum expenditur: moueantur testudo, & aquila per spatium vnius quadrantis; aquila percurret vnam leucam; testudo tres passus; partes temporis, quibus correspondent partes motuum sunt omnino eædem, partes motus aquilæ millies excedunt partes motus testudinis: ergo si partes temporis commensurantur cum partibus motus testudinis, ita vt cuilibet parti motus, pars distincta temporis correspondeat, & cuilibet parti temporis distincta respondeat pars motus testudinis, non poterunt eædem partes temporis respondere partibus motus aquilæ, ita vt quælibet pars motus distinctam partem temporis respiciat, sed necessariò debent plures motus eidem parti temporis respondere, est enim per se notum, non posse eamdem multitudinem æqualem esse duabus inæqualibus, quia si ita fieret, duæ illæ mensuræ essent inæquales, vt supponitur, & essent æquales, quia quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se.

3. Respondent Aristotelici, in vno infinito non esse plures partes, quàm in alio, ac proinde quamcumque infinitam multitudinem posse cum quibuscumque aliis infinitis commensurari, & ita multitudinem infinitam partium vnius quadrantis posse commensurari cum partibus motus testudinis extensi per tres passus, & cum partibus motus aquilæ extensi per integram leucam. Multitudinem infinitam non esse mensurabilem, & ita formaliter non esse maiorem aliâ, concessi Controuersia 14. Puncto 5. verumtamen materialiter vnam esse maiorem aliâ ibi dixi, & per se notum est, quis enim negare poterit in semihora esse plura instantia, quam in quadranti, cum in semihora sint omnia quæ sunt in quadranti, & alia infinita in alio quadranti contenta? quisve neget hominem percurrentem spatium vnius leucæ, percurrere plures partes spatij, quàm percurrit testudo, quæ per tres tantùm passus suum motum protendit? Neget hoc, qui negare audeat, totum esse maius sua parte, est enim æquè certum, imò omnino idem, quod ipsis oculis cernitur. Nemo ergo, qui rem vocibus non confundat, sed illam attente inspiciat, & ingenuè explicet, non fatebitur, difficultatem hanc communem esse in vtraque sententia.

4. Recentiores, qui indiuisibilia inflata occupantia diuisibile spatium constituunt, rectè ex virtuali indiuisibilium diuisione difficultatem hanc componunt. Respondent: indiuisibile se mouens posse in hoc instanti temporis relinquere totum spatium, quod in instanti præcedenti occupabat, & posse non relinquere totum spatium quod antea occupabat, sed aliquid illius plus, minusve, v. g. do indiuisibile *A*, quantitatis occupare quatuor indiuisibilia spatij *A*, *B*, *C*, *D*, in hoc instanti, quo se mouet, potest hæc omnia indiuisibilia spatij relinquere, & acquirere indiuisibilia *E*, *F*, *G*, *H*, vel potest relinquere tantùm vnum indiuisibile, & aliud acquirere, retentis tribus, quæ habebat in instanti præcedenti, in quibus communicant præsentia producta in hoc instanti, & illa, quam habuit in præcedenti, ita vt ex vi motus in hoc instanti exerciti indiuisibile *A* quantitatis, constituatur in indiuisibilibus *B*, *C*, *D*, *E* spatij, & sic potuit in hoc instanti acquirere præsentiam tantùm communicantem cum præcedenti in duobus punctis spatij, in quibus permanet, duobus acquisitis per præsentiam ex vi cuius constitueretur in indiuisibilibus spatij *C*, *D*, *E*, *F*, vel potuit acquirere præsentiam communicantem in vnico puncto, ex vi cuius existeret in indiuisibilibus spatij *D*, *E*, *F*, *G*. Positis, his diuersis motibus in hoc indiuisibili quantitatis, asserunt, tunc summè velociter moueri, quando præsentia in hoc instanti acquisita in nullo indiuisibili spatij communicat cum præcedenti, quia tunc simul acquirit quatuor noua spatij indiuisibilia. Quando præsentia producta in hoc instāti cōmunicat in tribus indiuisibilibus, & tantum ad vnum nouum se extēdit, motus est summè tardus, quia ex vi cuiuscumque motus aliquod nouum spatium est acquirendum, & non potest aliud minus vnico indiuisibili acquiri. Quando præsentia producta in hoc instanti communicat tantùm in duobus, vel in vnico indiuisibili cum præterita, motus est medius, neque summè tardus, aut velox. Hac ratione componitur secundùm hanc sententiam maior, & minor velocitas eiusdem motus respectu duorum indiuisibilium quātitatis perpetuò in eadem mensura temporis se mouentium, & eodem modo respectu cuiuscumque aliùs corporis quantitatiui, quia quo velocius, aut tardius illius indiuisibilia mouentur, tardius, aut velocius mouetur totum, quod non distinguitur ab indiuisibilibus simul sumptis, ex quibus componitur, ita neque motus totius à motu omnium indiuisibilium. Numquam illa quibus non assentior inefficacibus vellem rationibus impugnare: multa contra hanc sententiam congerunt recentiores, in quibus neque vnum inuenio, quod difficultatem ingerat, neque contra hunc dicendi modum admissis semel his indiuisibilibus spatia diuisibilia occupantibus efficax ratio aliqua inueniri potest, ideo illum solum reiicio, quia non dantur talia indiuisibilia inflata, quæ spatium diuisibile occupent, vt sæpe dixi in Generatione disputans de rarefactione, & condensatione, iterum dicam Controuers. 7. Punct. 3.

5. Nouam aliam ostendit viam perdoctus recens, à qua postea prudens discessit, id tamen quod proprio auctori displicet, aliis adhuc placet, qui ab arrepta viâ duce recedente, recedere nolunt. Asserebat prædictus recens, indiuisibilia corporis velociter se mouentis percurrere maius spatium, quàm indiuisibilia corporis

ris se tardè mouentis, quia saltant per aliqua indiuisibilia spatij, ita vt immediatum acquirant, sine eo quod immediata alia occupauerint, neque per medium transierint. Itaque asserunt quatuor indiuisibilia quantitatis, ita posse moueri vt in eodem instanti relinquant totum adæquatum spatium, quod occupabant, & acquirant spatium immediatum in nullo communicanti cum priori; quod est summè velociter moueri, posse etiam moueri ita vt in hoc instanti tantùm relinquant vnum indiuisibile spatij, quod occupabant, & aliud nouum acquirant, ex vi cuius motus erunt in spatio quatuor punctorum communicante secundùm tria puncta cum spatio, quod in instanti præcedenti occupabant, & quodlibet indiuisibile acquirere indiuisibile spatij quod in instanti præcedenti illi erat immediatum, quod est moueri motu summè tardo, qui sine interruptione fieri potest. Insuper asserunt posse moueri hæc quatuor indiuisibilia, ita vt in hoc instanti acquirant duo noua indiuisibilia spatij & duo alia relinquant, constituantque in spatio quatuor indiuisibilium communicante secundùm duo indiuisibilia cum spatio quod antea occupabant, quod est moueri motu medio, nec summè veloci, nec summè tardo.

6. Ne tamen videantur prædicti recentes absolutè concedere mobile moueri sine transitu per medium, & immediatè acquirere spatium distans, sic rem componunt. Asserunt ex quatuor indiuisibilibus quantitatis quæ spatium adæquatum relinquant, vltimum seu remotius ab spatio acquirendo applicatum esse primo indiuisibili spatij acquirendi, quod ab illo est occupandum mediis aliis tribus indiuisibilibus interiacentibus, quam mediatam applicationem esse sufficientem probant exemplo reliquarum causarum, in quibus partes remotiores agentis agunt in passum, cui tantùm applicantur mediis aliis proximioribus eiusdem agentis in quas nihil agunt. Nec refert in instanti in quo fit motus illa indiuisibilia non interiacere, cum omnia simul moueantur, & spatium relinquant, quia applicatio inter mobile, & spatium non debet supponi in instanti in quo fit motus; quia in illo mobile non potest supponi cum præsentia quam acquirit, quia hæc non supponitur ad motum ex vi cuius producitur, neque cum præcedenti, quæ in illo instanti corrumpitur, sed in instanti præcedenti, eo enim ipso quod in hoc instanti sim ego applicatus huic spatio possum illud acquirere in instanti sequenti.

7. Hac ratione non difficile intelligitur, quomodo vltimum indiuisibile mobilis fit approximatum primo indiuisibili spatij denuò acquirendi, à quo per tria indiuisibilia distat, veruntamen difficile percipitur quomodo indiuisibile penultimum mobilis, seu immediatum remotiori fit applicatum secundo indiuisibili spatij denuò acquirendi, cum in instanti præcedenti motum, primum diuisibile spatij acquirendi non fuerit occupatum aliquo indiuisibili mobilis, ac proinde penultimum indiuisibile mobilis non poterit applicari secundo indiuisibili spatij denuò acquirendi, medio alio indiuisibili eiusdem corporis quod occuper primum indiuisibile spatij denuò acquirendi, quod interiacet inter penultimum indiuisibile mobilis, & secundum indiuisibile spatij acquirendi. Difficultatem hanc sic recentes componere procurant. Asserunt ex quatuor indiuisibilibus mobilis, quæ acquirunt quatuor alia indiuisibilia spatij adæquati distincta ab aliis, quæ antea occupabant, remotiora prius natura proximioribus fieri, & ita hæc proximiora toti spatio acquirendo mediis remotioribus, quæ prius natura mouentur, applicari indiuisibilibus remotioribus spatij quæ debent acquirere. Exempli gratia: ex hisquatuor indiuisibilibus *A B C D*. Indiuisibile *A*, quod est applicatum primo indiuisibili spatij acquirendi mediis indiuisibilibus *B C D* prius naturâ tribus aliis mouetur & acquirit primum indiuisibile spatij denuò acquirendi, postea verò dum prioritate naturæ indiuisibile *A* supponitur in primo indiuisibili noui spatij, medio illo intelligitur indiuisibile *B* applicatum indiuisibili noui spatij, quod acquirit prius naturâ quam moueantur indiuisibilia *C* & *D*, & postquam illud acquisiuit deseruit vt medio illo indiuisibile *C*, sit applicatum tertio indiuisibili spatij & sic de reliquis.

Ex hoc inferunt sectatores huius dicendi modi, 8.
quò corpus maius est, posse velocius moueri, quia cum vnum indiuisibile corporis possit applicari mediis aliis eiusdem corporis ad nouum spatium acquirendum, quò plura fuerint in eodem corpore, plura erunt mediis quibus applicetur spatio distanti, & consequenter distantiori poterit applicari.

Grandem machinam architectati sunt recentiores proprio totam ingenio constructam, omni alio in Philosophia destituram fundamento, quæ facile plurium difficultatum quassata pondere corruet. Inprimis nouum sanè est & absque omni fundamento dictum, partem hanc mobilis sufficienter intelligi applicatam spatio acquirendo media alia comparte, cui vnitur, quia cum ipsa pars, & non alia tale spatium sit acquisitura, ipsa, & non alia applicationem habere, vel habuisse debet: quorsum enim applicatio huius partis nullo modo in tali spatio constituenda poterit conducere, vt pars altera non applicata in eodem spatio constituatur? Exemplum quod de partibus agentis adducunt suam doctrinam non confirmat, sed meam explicat, & probat rem ostendo. Hæc pars vltima agentis applicatur passo, media alia comparte eiusdem agentis ad agendum in primam partem passi, quia pars vltima, quæ applicatur media alia, & alia, media qua fit applicatio, agunt in eandem partem passi, in quam si non ageret pars proximior, non posset remotior media illa applicari ad agendum; sed sic est quod vna pars corporis non constituitur simul cum alia in eadem parte spatij, neque proximior constituitur in parte spatij, in qua remotior est constituenda: ergo non potest remotior applicari media proximiori, vt constituatur in spatio in quo proximior non est constituenda, si approximatio agentium ad passum inspicienda est. Secundò approximatio mediata, vel immediata mobilis ad spatium acquirendum, vel debet esse in instanti, in quo mobile acquirit spatium, vel fuisse in instanti præcedenti: si in instanti in quo spatium acquiritur, in instanti in quo indiuisibile *A* corporis acquirit primum indiuisibile noui spatij, adhuc mediatè approximatum non supponitur, vt fatentur prædicti recentiores, quia indiuisibilia corporis, mediis quibus, facienda erat applicatio, in illo instanti mouentur, & relinquunt spatia intermedia. Si applicatio præcessisse debuit in instanti antecedenti, non potest indiuisibile *B* acquirere secundum indiuisibile spatij, quia in instanti antecedenti non fuit applicatum medio alio indiuisibili eiusdem quantitatis, qui primum indiuisibile noui spatij, nunc primò occupatur indiuisibili *A* spectante ad hoc corpus: quod esti distantius ab hoc primo indiuisibili noui spatij, licuit recentiores prius natura moueri, vt indiuisibile *B* corporis medio illo indiuisibili secundo spatij applicetur. Iam recurrunt recentiores ad applicationem in instanti in quo fit motus, & dicunt indiuisibile *B* esse applicatum indiuisibili secundo spatij medio indiuisibili *A* corporis quod in illo instanti constituitur in primo indiuisibili noui spatij.

Quo ita mouentur ad applicationem hanc sustentandam! iam illam in instanti præcedenti motum 10.

requirunt recentiores, iam eamdem in ipso instanti motus assignant, neque illam præteritam valent sustinere, neque præsentem possunt inuenire. Argumentor sic. Indiuisibile *B*, corporis siue immediatum remotioti mobilis ad spatio acquirendo non tantùm applicatur secundo indiuisibili noui spatij mediis duobus aliis indiuisibilibus *C*, *D*, eiusdem corporis proximioribus spatio acquirendo, sed medio indiuisibili *A* eiusdem corporis, quod in instanti præcedenti motum, erat illo remotius, & quia mouetur prius naturâ indiuisibili *B*, potest hoc medio illo occupante primum indiuisibile spatij applicari secundo indiuisibili noui spatij acquirendo. Tunc sic, vel hæc applicatio facienda est in instanti in quo fit motus, vel in instanti præcedenti motum. Non in instanti præcedenti motum, quia in illo indiuisibili *A*, mobilis nondum acquisiuit primum indiuisibile noui spatij, ac proinde medio isto non poterit indiuisibile applicari secundo indiuisibili noui spatij. Non in instanti in quo fit motus, quia in hoc indiuisibilia *C*, & *D* corporis relinquunt indiuisibilia spatij quod occupabant, interiacentia inter indiuisibile *B* mobilis & secundum indiuisibile spatij ab hoc acquirendum: ergo in nullo temporis instanti potest dari talis applicatio: ergo est omnino commentitia. Si dicas sufficienter fuisse applicatum indiuisibile *B* corporis secundo indiuisibili spatij, quia in instanti præcedenti motum duo indiuisibilia *C*, *D* eiusdem corporis occuparunt duo indiuisibilia interiacentia, & in instanti motus prius naturâ intelligitur indiuisibile *A* eiusdem mobilis occupans aliud tertium indiuisibile interiacens quod est primum noui spatij acquirendi: confingis quandam chimæricam applicationem partim præteritam, partim præsentem, & vnis in ordine ad vnam applicationem præsentias quæ fuerunt, & non sunt, cum præsentia quæ est, & non fuit, quæ omnia è proprio cerebro, instans extorquet necessitas. Neque similis applicatio adhuc in aliis agentibus sufficiens est, non enim ignis poterit agere in passum distans per duas vlnas ex eo quod alius vlnaris ignis in hoc instanti occuper ptimam vlnam, & in altero alteram interiacentis spatij vlnam repleat.

11. Vltimò. Totus hic naturæ ordo in approximatione in casum inuentus est: ratio enim propter quam corpus non potest poni in spatio distanti, non est quia ageret in distans, quia etsi spatium sit distans corpus se mouens non agit in spatium; sed in se ipsum, à quo repugnat distare, quia quælibet entitas per suammet entitatem sibi est intimè præsens. Si autem petas cur non possit corpus moueri sine transitu per medium, respondebo id nobis experientia certum esse, cuius rationem à priori nondum inuenit Philosophia. Mitto alia, quibus sectatores huius dicendi modi coguntur asserere idem corpus simul habere repetitas præsentias circumscriptiuas, quod multi adhuc diuinitùs fieri posse negant, & parum philosophicè ad nouum commentum defendendum admittitur.

§. II.

Difficultati solutionem adhibeo.

12. MElius in re difficili dicendum esse puto cum Galeno lib. 1. de cognoscendis pulsibus. Vallesio lib. 3. controuers. cap. 8. Arriaga disp. 16. sect. 11. num. 223. vnum corpus velocius alio moueri, & maius percurrere spatium, quia illud, quod tardius mouetur quiescit per aliqua temporis instantia, quibus motum motulis interrumpit pluribus, paucioribusve, quo motus est minus, magisve velox, esse enim motum summè velocem est nullis morulis esse interruptum. Nec sine fundamento morulæ istæ in motu locali ponuntur; mobile enim duo præstat, dum se mouet & impulsum imprimit corpori immediato, & illud à loco pellit, & præsentiam in se producit, nec hanc potest producere, quando non valet corpus aliud propinquum mouere, hac de causa non mouetur lapis in solo positus, & mouetur in medio aëre constitutus, quia aërem valet dimouere, & non terram, vt illi pateat aditus ad mouendum, seu motum peragendum. Impulsus, medio quo vnum corpus mouet aliud, non sine resistentia formali alius contrariæ formæ, in multorum opinione producitur, iuxta quam non potest in instanti produci, quia omnis forma, quæ aliam contrariam habet, successiuè producitur, vt latè dicam in Generatione. Hinc fit quiescere mobile toto illo tempore, quod insumitur in producenda sufficienti impulsus intensione ad producendum motum, & magis quiescere, dum agens producens impulsum debilius est, vel minorem adhiber conatum in producendo impulsu, quia plus temporis insumit in impulsu producendo, & ita magis quiescit mobile expectans productionem impulsus sufficientis ad remouendum aliud corpus. Verumtamen, quia impulsus in multorum sententia quam amplector contrarium non habet, alia harum morularum causa assignanda est, qua possint vti, qui defendunt impulsum contrario carere. Hanc ego vtrique sententiæ communem meditatus sum summo modo, quod probabo Controuers. 28. Punct. 4. num. 7. mobile impulsum recipiens, non moueri in instanti, in quo impulsum recipit, ex quo infero, aërem recipientem impulsum impressum à corpore graui in centrum propendenti, non se mouere in instanti, in quo impulsum recipit, & consequenter neque ipsum lapidem moueri, nam vt modò dicebam nullum corpus potest moueri, dum non moueatur aliud, in cuius spatium est successurum: in his ergo instantibus, in quibus lapis deorsum descendens impulsum aëri imprimit, aër quiescit & consequenter lapis, quorum quietibus mouetur interrumpitur.

Sed iam audire desideras quibus instantibus mobile moueatur, & quibus dum impulsum producit, quiescat. Rem ego sic compono. Corpus quod se mouere intendit, in primo instanti, in quo applicatur alij immediato, illi imprimit totam intensionem impulsus, ad quam producendam virtutem habet, quia forma carens contrario, in instanti producitur. In secundo instanti mobile, ex vi impulsus incipit moueri, & totâ illâ mensurâ, in qua durat impulsus sufficiens, vt ex vi illius moueatur, durat motus aëris, v. g. quem lapis impellit, vt deorsum descendat, in qua mensura lapis non iterum impulsum imprimit aëri, quia illius motui deorsum non resistit, & lapis tantùm aëri impulsum imprimit, dum resistit, ne lapis moueatur. Postea verò cum impulsus sit qualitas natura sua citò transiens, vt probabo Controuers. 20. Punct. 2. ita languescit, vt ex vi graduum, qui supersunt aëri, non possit moueri, & ita necessum est, lapidem nouum impulsum aëri imprimere, ne hic illius impulsum retardet, & in hoc instanti, in quo lapis nouum impulsum aëri imprimit, ex vi cuius aër mouendus est, aër necessariò quiescit, quia non potest moueri in primo instanti, in quo recipit impulsum ex vi impulsus recepti, vt suprà probandum remisi, & cum lapis immoto aëre, moueri non possit, necessum est in eadem mensura lapidem quiescere, illiúsque motum interrumpi. Est etiam notandum, non solùm lapidis motum interrumpi ex eo, quod aër immediatus in hoc instanti impulsum, ex vi cuius mouendus est, primò recipiat, sed etiam 13.

ex

ex eo quod id contingat parti alij remotiori aëris, quia immota remotiori parte aëris, propinquior moueri non potest, etiamsi ex se sufficientem impulsum habeat, vt moueatur. Ex hoc fit posse lapidem in pluribus instantibus immediatis quiescere in hoc instanti, quia pars propinquior aëris primò impulsum recipit, ex vi cuius mouenda est, & ita non potest in hoc instanti, sed in sequenti moueri, in sequenti, quia pars remotior aëris tunc primò recipit impulsum à propinquiori, quem in instanti antecedenti non recipit, quia in illo sufficientem habebat impulsum, vt moueretur, vel quia pars propinquior, quæ in instanti antecedenti non poterat se mouere, neque poterat impulsum producere, vt moueretur alia, & sic ratione aliarum partium, quæ in instantibus immediatis impulsum primò recipiunt, ex vi cuius motus est edendus, potest detineri mobile, quod necessariò detinetur, ex eo quod non moueatur aliqua pars aëris existentis in spatio, per quod motum dirigit, quia vna immota, quiescunt omnes, & cum quælibet quiescat in instanti, in quo impulsum necessarium ad motum recipit, & hunc successiuè, & continuè recipere possunt, & ita successiuè, & continuè valent motum lapidis retardare, quælibet aëris pars in illo *instanti*, in quo impulsum necessarium recipit ad motum, in quo per se quiescit, & ratione illius omnes aliæ partes aëris, quæ illa immota, moueri non possunt, quia nulla potest moueri, si pars illa immediata non moueatur, & propter eamdem rationem quiescit lapis in aëre detentus, donec pars aëris illi immediata simul cum aliis inferioribus moueatur.

14. Ex hoc discursu facilè deprehendes, cur corpus magis graue, vel maiori impulsu proiectum minus detineatur, quam aliud minus graue, minorive proiectum impulsu. Quia corpus dum maiorem grauitatem, intensioremve impulsum habet, vt moueatur, intensiorem impulsum producit in corpore motum impediente, & ita diutius hoc potest moueri, nouo impulsu non recepto, & sine aliqua morula, quę fit dum recipitur impulsus ad motum necessarius. Corpus verò minùs graue, vel minori impulsu proiectum remissiorem impulsum producit in corpore impediente, & ita citius deficit impulsus necessarius ad motum: & noua impulsus receptio necessaria est, quæ non sine motus interruptione, & mobilis quiete contingit. Hæc ita ad rem valde difficilem componendam excogitani, quibus non incongrua videtur reddi ratio harum morularum, sine quibus modum non inuenio, qui intra communium principiorum philosophiæ terminos maiorem, minoremve motus velocitatem explicet.

15. Aliam insuper causam inuenio, cur in motu circulari velocis circuli, superiores inferioribus moueantur, in quibus recurri non potest ad corpus immediatum motum impediens, quia cum omnes partes circuli se intendant mouere, & vna in locum aliûs immediatè successura sit, eodem impetu, quo pars hæc intendit se mouere, intendit spatium præcedenti relinquere, quod acquirat, dum simul cum illa mouetur. In his circulis affirmo, causam esse morularum vnionem, quam habent circuli superiores cum inferioribus, quia si non aliquantulum quiescerent inferiores, dum superiores mouentur, corrumperetur vnio circuli superioris cum inferiori, & ita hæc vnio, quæ resistit, ne corrumpatur, & exigit durare, resistit, ne circulus inferior perpetuò moueatur, dum superior mouetur, & vt motu quietibus interrupto moueatur inferior circulus, dum superior perpetuò mouetur. Motum hunc circuli inferioris quietibus interruptum necessarium esse, dum circulus superior perpetuo vel paucioribus morulis mouetur, ne destruatur circulorum vnio, ostendam à num. 16.

16. Ex hoc capite plures motus, quos rectos vocamus, pluribus morulis interrumpuntur, quia multum in se motus circularis cõtinent, cum enim auis per aëra volans vnam deprimit alam, & aliam eleuat, imperfectum circulum efficere incipit. Similiter cum corpus graue deorsum descendit, ferè circulariter medio aëre mouetur, & pars illa mobilis quæ modò terram respiciebat, eodem durante motu modò Cælum, modò hoc illudve respicit latus, quæ diuersi mobilis positiones per motum circularem, licèt non omnino perfectum fiunt, qui nunquam, sine quiete circulorum inferiorum, dum superiores mouentur, non possunt contingere. Motus circuli superioris omnibus aliis interrumpitur aëre ambiente, quia nunquam est rota ita mathematicè perfecta, vt non habeat aliquas partes aliquantulum prominentes, quæ aërem à proprio loco debeant expellere, vt illius spatium occupent. Secundò rotæ omnes, quas moueri videmus, mouentur ad motum corporis aliûs non ita rotundi, & circulariter se mouentis, quod ratione aëris, aliûsve corporis remouendi ab spatio acquirendo impeditur, ne continuo moueatur, & ita rota, quæ simul cum illo mouetur, quiescit, quotiescumque aliûs corporis motus interrumpitur, qua de causa rota vna velocius aliâ secundùm se totam mouetur. Cælorum motus interrumpi possunt ab Angelis, à quibus Cæli mouentur, ratione diuersorum impulsuum, quos illi imprimunt, vt moueantur ea quietum vicissitudine, quæ congruit corporibus sublunaribus, & necessaria est, vt cæli debito modo applicentur ad influxus mittendos in sublunaria corpore. In viuentibus etiam necessariæ sunt hæ morulæ, vt illorum recreentur vires, quæ non valent sine aliquibus morulis perpetuo moueri.

17. Aliqui volunt, has motuum morulas procedere ex resistentia formali medij, seu corporis à proprio loco remouendi. Hanc ego resistentiam non agnosco, si in impulsus impressione non ponatur, quia si impulsus contrario careat, in instanti introducetur, semel autem impulso introducto, nihil potest ex parte passi reperiri, quod resistat motui, ratione cuius motus interrumpendus sit, quia grauitas mobilis semper eadem perseuerat, & ita si in primo instanti, in quo est impulsus, non vincitur, nunquam vincetur. Præsentia mobilis intensionem non habet, & ita tota simul est expellenda, illiusque resistentia simul, & non successiuè vincenda est, & in primo congressu impulsus, quia si in illo, seu in primo instanti, in quo impulsus introducitur non valet resistentiam contrariæ præsentiæ vincere, neque in vlterioribus, in quibus virtus impulsui non accrescit, neque decrescit resistentia antiquæ præsentiæ, valebit illius resistentiam superare. Quod si in qualitatibus contrariis hæc successio ex resistentia oriatur, ideo est, quia qualitates contrariæ intensionem habent, & possunt successiuè modò secundùm hos gradus, & postea secundùm illos existentes in eodem subiecto vinci, & gradus extensi possunt etiam secundùm extensionem successiuè vinci, non enim eo ipso quod hæc pars subiecti moueatur motu alterationis, deuictâ resistentiâ formali, quæ erat in illa ratione qualitatis contrariæ, mouetur eodem motu pars alia: in motu autem locali ad motum vnius partis, vt plurimum, & semper in his corporibus quæ flecti, nequeunt, omnes aliæ partes vnitæ mouentur.

***

§. III.

Duo argumenta contra morulas motus velocis expendo, & soluo.

18. MOrulas has multi viri docti reiiciunt, ex eo quod videantur omnem fidem superare & sensuum euidentiæ manifestè refragari. Fidem omnem superare ita suadetur. Demus, hominem velocissimè moueri, qui in vnius quadrantis spatio leucam integram percurrat, eodem tempore Sol spatium percurrit duplo maius quam terra, & nihilominus aliquas, imò multas morulas facit, quia in eodem tempore vltima sphæra cursum quadruplo maiorem facit. Vnde necessariò Sol per quatuor instantia quiescit, & in vno mouetur. Si ergo Sol in vno quadranti duodecim mille leucas, & amplius percurrit in quo vnius tantùm leucæ motum valet homo peragere, infertur necessariò cuilibet indiuisibili motus hominis duodecim millia indiuisibilia motus Solis correspondere, in quibus omnibus vnico tantùm dempto, inter indiuisibile, & indiuisibile motus infertur, quiescere hominem, comparatione facta motus hominis cum motus Solis, & rursus quadruplo has morulas crescere infertur, facta comparatione motus hominis cum motu vltimæ sphæræ, quæ quadruplo velocius Sole mouetur. Quis ergo credet tot instantibus *quiescere hominem inter indiuisibile*, & indiuisibile motus, cum ita velociter mouetur, vt vnius leucæ cursum quadrantis spatio conficiat? Secundò quis audebit, dicere sagittam glandemve velocissimè aëra tranantem mille duplo detineri plus quam moueatur? quod negari non poterit comparatione facta motus sagittæ, seu grandinis cum motu Solis, & primæ sphæræ. Quod si hæc deglutiantur, quæ causa poterit assignari harum morularum, cum aër resistens contrarium sit valde debile, cuius resistentiam in quocumque instanti grandinis impetus vincere valebit.

19. Has omnes morulas secundum hanc sententiam admittendas esse inficiari non licet, non tamen ideo à suscepta via discedendum, neque his terrendus est vir philosophus, qui plura alia naturæ sacramenta longè difficiliora cognouit, neque vir prudens, qui diuturna experientia plura videt, quæ audita fidem cuiusque superarent. Quis crederet exiguam quantitatem accensam tanto impetu posse glandem per aëra mittere? Quis crederet leues vapores igneos in subterraneis inclusos posse ingentem montem concutere, & immanibus illius saxis dissectis, sibi aditum pandere? sed age mentem eleua, ad illa, quæ adhuc nouellus Philosophus assequitur. Crederes totam hanc mundi machinam à proprio centro extractam, quam Deus tenui capillo in vacuo existenti pendentem constitueret non valituram capillo disrupto ad proprium redire centrum, nunquam capillum scindendum, neque ab illo mundum separandum esse, ne nouum daretur vacuum. Quem hæc non terrebunt, qui rem philosophicè non contemplentur? Concedo his omnibus quietis instantibus intercipi motum, quod in præcipuam causam harum morularum facilè potest reduci. Quia ad hoc vt moueatur sagitta, non sufficit impulsum imprimi parti aëris immediatæ ex se sufficientem ad illam aëris partem mouendam, sed necessum est imprimi aliis, & aliis partibus distantioribus, quæ numero vincunt multitudinem illam instantium suprà recensiam, in quibus quiescit mobile, & ratione plurium illarum cuiuslibet seorsim sumptæ potest mobile per vnicum instans quiescere, quia quælibet pars potest indigere impulsu producendo in diuerso instanti, in quo pars illa non mouetur, quia impulsus non mouet corpus in primo instanti, in quo, in illo producitur, & hac parte aëris, seu medij quiescente, mobile quiescere necessum est, quia non potest hoc moueri, si non moueatur pars immediata medij, quæ illi spatium relinquat, & pars alia mediata, quæ spatium relinquat parti immediatæ, & alia magis mediata, quæ minùs mediatæ spatium præstet & sic de aliis innumeris ferè partibus. Ex hac doctrina facile respondebis recentioribus, qui dicunt sagittam in quocumque instanti, mouendam esse, quia in quocumque vim habet, ad vincendam aëris resistentiam. Quia etsi verum sit, sagittam in quocumque instanti vim habere per se loquendo, ad remouendum aërem immediatum, per accidens non potest illum remouere in pluribus instantibus, in quibus partes aliæ aëris valde distantes moueri non possunt, quia corrupta fuit intensio necessaria impulsus, vt pars illa moueretur, ac proinde in hoc instanti debet illa intensio compleri per productionem aliquorum graduum impulsus, quæ semper fit quiescente mobili, quia impulsus non valet in primo instanti, in quo recipitur in subiecto, illud loco mouere. Quiescit ergo mobile, non propriè propter aliquam resistentiam formalem, sed ex defectu principij apti, vt in illo instanti partes medij remotiores moueantur.

Contra euidentiam sensuum has morulas defendi 20.
putant recentiores, ex eo quod morulas istas non videamus, & videamus motum, quod signum est, non dari tales morulas, quia si darentur, cum longè pluribus temporis instantibus morulæ intercedant, quàm detur motus, potiori ratione morulæ quam motus viderentur. Quomodo enim fieri potest, me non videre mobile per mille instantia quiescere, & videre per vnicum instans moueri. Rationem hanc magnificiunt prudentes neoterici, quæ vitum benè tinctum principiis Animasticis, qui attentè perpendat, quomodo quies, & motus percipiatur, à nostra sententia non dimouebit, neque mediocrem adhuc difficultatem ingeret. Suppono, de quo Controu. 12. de anima punct. 1. motum sensu externo non percipi, sed tantùm per discursum cognosci ex cognitione sensationis præsentis, & memoria præteritæ deductũ. Rem explico. Video modò hæc extrema cum hac distantia, recordor me immediatè antea vidisse eadem corpora cum diuersa distantia. Ex quo infero corpus illud, quod respectu omnium diuersam distantiam habet, fuisse motum & deduco corpus illud fuisse motum in illo instanti, in quo diuersam acquisiuit distantiam: quod si corpora omnia, etiam illa, quæ se mouent sub eadem distantia semper appareant, non poterit intellectus motum inferre, neque inter præsentias discernere. Sic qui intra nauis chamaram vehitur, motum non percipit. Ex hoc infero, ex eo esse magis, minusve perceptibilem, quod maior minorve sit diuersitas distantiæ, quam modò habet respectu illius, quam antea habebat, quia si per impossibile per integrum annum duraret motus, quo indiuisibilia corporis per vnicum tantùm indiuisibile mouentur, motus ille non perciperetur. Si verò in vnico temporis instanti ego ex Compluto Romam migrarem, motus ille perciperetur etiamsi instantaneus esset. Deinde est etiam notandum in hoc instanti non percipi motum in hoc instanti exercitum, vt distinctum ab omnibus motibus factis in aliis instantibus, quia sicuti non possum ego discernere inter distantiam, quam habet hoc mobile à reliquis corporibus in hoc instanti, & distantiam, quam habebat in instanti præcedenti, ita non possum adhuc intellectu discernere partem motus exercitam in hoc instanti à parte motus, qui in instanti præcedenti præcessit, sed in hoc instanti video maiorem

esse

esse distantiam, quam habet corpus omnibus aliis, quas ab hac valeo discernere. Ex quo infero corpus fuisse motum in eodem instanti, in quo illa maior accreuit distantia, quam indocti existimant totam creuisse in illo instanti, in quo illam discernunt, & ita tantùm inferunt in illo instanti corpus moueri, docti verò sciunt non percipi distantiam successiuè acquisitam in primo instanti, in quo incipit, sed percipi incipere aliquo tempore postquam acquiri incepit, & ita ex distantia diuisibili, quam modò percipiunt, inferunt corpus in instantibus præcedentibus motum fuisse.

21. Ex hoc modo percipiendi motum, facilè infertur, quomodo quies percipiatur, quæ si sumatur pro negatione motus, sensibus percipi non valet, quia sensus negationes non percipiunt, si verò sumatur pro permanentia, seu continua duratione eiusdem actionis indiuisibiliter sumptæ terminatæ ad eamdem præsentiam, percipi sensibus nullatenus potest, quia durationes rerum non possunt sensibus percipi, neque substantia actionis terminata ad præsentiam alicuius sensus obiectum est. Percipitur ergo quies ex eo quod intellectus cognoscat modò hanc distantiam, & recordetur immediatè antea eamdem præcessisse, ex quo infert, corpus illud nullatenus fuisse motum. Est etiam apprimè notandum, longum discrimen inter medium, in quo quies interrupta & partes diuersæ motus etiam interruptæ percipiuntur, quod media diuersa ad cognoscendas diuersas partes motus continuantur inter se, & etiamsi interrumpantur, possunt continuari, quia interruptio non est destructio partis, quæ immediatè præcessit, in fine enim motus mobile distat per octo partes spatij, etiamsi inter hanc, & illam partem distantiæ acquirendam quies intercesserit, continuantur enim omnes distantiæ etiamsi non continuè, sed discretè sint acquisitæ. Medium verò deseruiens ad quietem cognoscendam eo ipso quod corrumpatur, destruitur pars interrupta, & ita non possunt media interrupta ad motum cognoscendum vnum medium efficere aptum ad quietem cognoscendum. Ratio est, quia quies percipitur per permanentiam in eodem spatio, diuersæ autem permanentiæ motibus interruptæ non possunt continuari, neque vnam permanentiam adæquatam efficere, quia postquam ego permanens fui per quadrantem in hoc spatio, cum primò moueor ab illo, illa permanentia destruitur per acquisitionem alius spatij, in quo si iterum permaneam, permanentia hæc secunda cum prima non vnietur, neque per modum vnius poterunt deseruire ad quietem percipiendam.

22. Ex his facilè disparitatem reddo, cur in motu morulis interruptis, possumus motum discernere, & non morulas. Dico enim motus percipi, quia etiamsi per innumera instantia interrumpantur, resultat ex illis omnibus vna maior distantia, in qua cognoscantur omnes partes motus, quæ successiuè transierunt, & quietem non percipi, etiamsi pluribus instantibus existat, quam motus, quia diuersæ quietes, in diuersis spatiis, partes motus interruptæ, non faciunt vnam maiorem permanentiam in eodem spatio, ratione cuius possint quietes illæ interruptæ percipi, sicut percipiuntur partes motus interruptæ per vnam maiorem distantiam mobilis ab alio corpore. Neque refert quietem plus tempore durare, quam durant partes motus, quia, vt dicebam, ad hoc vt percipiatur motus, necessum non est tempore diuisibili esse factum, neque extensio temporis, in quo est factum, aliquid conducit, sed extensio distantiæ, & hanc tempore diuisibile durare, etiamsi motus in instanti contigerit, nam, vt supra dicebam, perciperet quisque, me motum esse, si in instanti ex Compluto Romam migrassem, si tempore diuisibili Romæ permanerem, vt noua distantia perciperetur, conducit enim plurimum ad sensationes, obiecta nonnullo notabili tempore esse applicata, vix enim sentiuntur cum breuissimo aliquo tempore applicantur, vt patet in homine, qui ferè nihil, aut nihil sentit prunam, quam breuissimo oculi ictu manu tangit.

§. IV.

Ex prædictis morulis non inferri diuisionem continui, potius necessarias esse, ne diuidatur efficaciter ostendo.

23. CIrculum superiorem rotæ circulariter se mouentis velocius, moueri circulo inferiori, seu viciniori centro eiusdem rotæ, apud omnes certum est, quia in eodem tempore vterque circulus percurrit totum spatium, ita vt quodlibet punctum relictum spatium iterum acquirat, postquam successiuè occupauit omnia indiuisibilia spatij correspondentia omnibus punctis circulis, sed quo circulus magis distat à centro, maius spatium occupat: ergo quodlibet punctum circuli distantioris maius spatium percurrit in eodem tempore, quocumque alio puncto circuli inferioris: ergo velocius mouetur quodlibet punctum circuli superioris, puncto alio inferioris seu vicinioris centro, & consequenter, velocius mouetur circulus superior, circulo alio inferiori. Ex hoc infertur, aliquando moueri circulum superiorem, circulo inferiori, seu viciniori quiescente, quam sequelam admittunt omnes, qui minorem velocitatem motus, ex morulis, quibus interrumpuntur, procedere defendunt. Ex his morulis necessariò videtur, inferri vnionem inter circulum superiorem, & inferiorem disrumpi, & consequenter diuidi lineam ductam à centro rotæ vsque ad illius circumferentiam, quod sic ostendo. Hoc punctum circuli superioris est vnitum alij puncto circuli inferioris, cui est approximatum: ergo si immoto circulo inferiori, superior mouetur, deperditur approximatio, quæ erat inter hoc punctum circuli superioris cum inferiori: ergo deperditur vnio, quæ sine approximatione subsistere non potest, illa enim, quæ localiter distant, naturaliter saltem vnionem habere non possunt: ergo diuiduntur omnia puncta lineæ ducta à centro ad circumferentiam, quæ componitur ex punctis pertinentibus ad diuersos circulos. Quod si aliquo modo defendi possit, lineam hanc non corrumpi saltem necessariò inferri videtur notabiliter inflecti.

24. Hoc argumentum æquè pugnare contra Aristotelis sententiam facile quisque, ipsis oculis cernet, non tamen ex cõmuni malo solatiũ sumendum, sed quomodo proprium declinari valeat inspiciendum est. Hoc argumentum esse fallax, & inefficax efficaciter ostendo. Si in omnibus instantibus, in quibus mouentur circuli superiores, mouerentur etiam inferiores, dum indiuisibile *A*, circuli superioris percurreret viginti indiuisibilia spatij, indiuisibile *A*, alius circuli inferioris centro valde vicini percurreret alia viginti indiuisibilia: ergo dum indiuisibile *A*, circuli superioris semel percurreret spatium, per quod mouetur indiuisibile *A*, alius circuli vicinioris centro, bis percurreret totum spatium, per quod mouetur, & indiuisibile *A*, alius circuli vtroque centro vicinioris, illique valde propinqui, ter percurreret spatium per quod mouetur. Probo consequentiam, circulus superior, verbi gratia, circulus pertinens ad vltimam superficiem, est duplo maior, alio circulo,

illi

illi inferiori, centróque viciniori, & hic est duplo maior alio infimo, & centro magis vicino: ergo. Pono tres circulos, quorum superior habet viginti puncta, inferior decem, & infimus quinque, dum tria indiuisibilia *A*, *A*, *A*, horum trium circulorum percurrunt, quodlibet viginti indiuisibilia spatij, indiuisibile *A*, circuli superioris semel percurrit totum spatium proprij circuli, & indiuisibile *A*, circuli inferioris, alia viginti indiuisibilia spatij pertransit, bis pertransit spatium proprij circuli, & dum indiuisibile *A*, circuli infimi succesſiuè occupat viginti indiuisibilia spatij, quater omnia indiuisibilia proprij circuli occupat: ergo si hæc omnia indiuisibilia mouerentur semper in eisdem instantibus temporis, ita vt numquam aliquod illorum quiesceret, dum aliud moueretur in eadem mensura quodlibet illorum percurreret viginti indiuisibilia spatij, & ita dum vnum percurreret semel spatium proprij circuli, aliud suum circulem bis percurreret, & quater aliud: ergo necessariò hæc puncta notabiliter inflecterentur, & localiter separarentur, illorumque corrumperetur vnio: quomodo enim posset punctum circuli inferioris retinere vnionem cum puncto circuli superioris, & cum illo rectam constituere lineam, si dum punctum circuli superioris semel tantùm punctum aliud circuli inferioris bis, quaterve totum spatium, per quod mouetur percurrit? ergo necessum est, puncta circulorum inferiorum aliquando quiescere, dum mouentur puncta superiorum, ne puncta ad diuersos circulos spectantia, & consequenter, ne circuli ipsi inter se discontinuentur.

24. Venio iam ad rationem, quæ discontinuationem ex separatione locali intendit deducere. Ratio propter quam discontinuationem hanc ex morulis recentiores inferunt, est quia infertur ex illis, separari localiter puncta, quæ antea erant vnita, quia eo ipso, quod punctum vnum approximatum moueatur, altero approximato immoto, ab illo separatur, & posita separatione locali, non potest vnio permanere, sed rationem hanc nullius esse momenti, clarè ostendo. Cùm virgula aliqua viridis, seu arundo inflectitur, mouetur vna pars illius, altera immota, vt paret, cum non tota virgula inflectitur, sed tantùm illius pars superior, vt contingit in arbore aëre agitata, & tamen tunc permanent omnes partes virgæ cum eadem vnione, quam antea habebant, ergo ex eo quod moueatur hæc pars, immotâ aliâ, cui hæc est vnita, non infertur, partes illas separari localiter, illarumque corrumpi vniones. Sunt etiam alia innumera exempla, in quibus ex partibus vnitis mouentur partes aliquæ, omnibus aliis, etiam immediatè vnitis, quiescentibus, vt cum quis caput erigit, vel deprimit, immoto pectore, manum comprimit, vel explicat, immoto brachio, & cum quis partes aliquas chartæ, hoc, vel illo modo, plicat, partibus aliis quiescentibus, in quibus omnibus casibus admittendum est, ex partibus immediatè vnitis, his immotis, illas moueri: ergo eodem modo poterit admitti, ex circulis in rota immediatè vnitis, hos moueri illis immotis, retenta omnium vnione, eadem enim est ratio casibus adductis, ac in rotæ motu, quod manifestè ostendo. Arguunt aduersarij, ex duobus punctis vnitis vnum mouetur altero inimoto: ergo separantur localiter: ergo diuiduntur quia vnio subsistere nequit inter extrema localiter separata: quod argumentum eodem omnino modo fit in omnibus prædictis casibus, quia quotiescumque moueo manum, immoto brachio, dantur aliqua indiuisibilia, seu aliquæ partes in manu, quæ mouentur, & vnionem habent immediatam cum aliis, quæ non mouentur: ergo eodem modo inferendum est, hæc indiuisibilia seu has partes immediatè vnitas localiter separari, illarumque corrumpi vnionem, quæ in extremis localiter distantibus reperiri nequit. Rem totam vnico enthymemate declaro, & probo. Omnes experiuntur, lineas arboris ductas à radicibus vsque ad ramorum extrema, moueri secundum aliquas partes, & non secundum alias, quin localiter separentur, neque illarum vnio corrumpatur: ergo ex simili motu in lineis ductis à centro globi ad illius circumferentiam, neque partium separatio, neque illarum vnionum corruptio inferenda est.

Qui rem hanc plenè calleat, statim manus dabit, fatebiturque, argumentum suprà factum nullius esse momenti ad inferendam discontinuationem linearum, aut circulorum in rotæ circulari motu: qui verò illam non attentè inspexerint, respondebunt, arbores, papyrum, & reliqua viuentia, esse corpora flexibilia, ferrum autem inflexibile esse, ac proinde etiamsi illa corpora non diuidantur in casibus adductis, ferrum tamen, & alia corpora inflectibilia, necessariò diuidenda esse. Solutionem hanc breuissimè abigo. Argumentum intendit probare, inferri separationem localem inter partes vnitas, ex eo quod vna pars corporis, seu lineæ rotæ moueatur, alia immota: ergo hæc separatio eodem modo inferetur in corpore ferreo, papyraceo, flexibili, vel inflexibili: ergo eodem modo infertur in omnibus discontinuatio. Probo clarè: nullum est corpus, quantumuis flexibile illud sit, cuius partes localiter separatæ, possint esse vnitæ: ergo argumentum, quod media separatione infert discontinuationem, ex eo quod moueatur hæc pars, immotâ aliâ huic vnitâ, eodem modo probat in quocumque corpore: ergo si ex huiusmodi motu infertur discontinuatio, ratione localis separationis, in corporibus, quæ inflexibilia appellas, eadem inferenda est in corporibus aliis, quæ flexibilia sunt. Existimo neque verbis adhuc eludi posse redargutionem factam contra prædictum argumentum, quatenus illo intenditur deduci corruptionem vnionum, media separatione locali, ex eo quod hæc pars moueatur, immota alia comparte, cui est vnita, quapropter miror, tot acutos recentiores hoc argumentos oppressos, hæc non inspexisse, quæ luce clarius oculis patent. Quod in hoc argumento non ita facilè poterit redargui, est, dandam esse in lineis corporis rotundi maximam inflexionem, quæ admitti nequit, tum quia corpora dura illam non patiuntur, quæ faciliùs diuiduntur, quàm inflectuntur, tum quia est contra expetientiam, qua videmus lineam rectam ductam à centro rotæ ad illius superficiem semper cum eadem manere rectitudine, quantumuis circulariter moueatur rota. 26.

§. V.

Quomodo alij præcedentem difficultatem dissoluant.

OStendi, argumentum suprà factum inefficax esse, ad inferendam separationem localem, & media hac, continui diuisionem: explicandum est modò, quomodo in linea ducta à centro rotæ vsque ad illius superficiem extimam, siue sit corporis ferrei, siue aliorum, quæ flexibilia appellantur, possit punctum superius moueri, immoto inferiori, quin separentur localiter, sed semper maneant approximata, & cum eadem vnione, vt non solum ostendatur, prædictum argumentum, non rectè procedere, sed illius difficultati satisfiat. Restat etiam explicandum, an in motu circulari aliqua linearum inflexio concedenda sit, adducam modò aliorum solutiones, & propriam aliam postea dabo. 27.

Suppo

28. Supponunt recentiores aliqui, quodlibet punctum circuli inferioris se habere per modum centri respectu aliquorum punctorum circuli superioris, & æquè ab omnibus distare, sicuti centrum æquè distat ab omnibus punctis, quibus cingitur. Ratio est manifesta, quia cum circuli superiores plures partes habeant, quam inferiores, non possunt distincta puncta circuli inferioris respondere distinctis punctis circuli superioris, sed necessariò punctum vnum circuli inferioris pluribus punctis superioris correspondet, quibus est æquè approximatum, sicuti centrum omnibus punctis circuli, quo immediatè circundatur. Ex hoc inferre volunt recentiores, punctum inferioris circuli non discontinuari, neque diuersam habere positionem respectu puncti superioris localiter se mouentis, etiamsi immotum perseueret, sicuti non discontinuatur, neque diuersam habet positionem punctum centri respectu illorum quibus immediatè cingitur, etiamsi illa moueantur, & punctum centri immotum perseueret.

29. Scio, hanc solutionem doctissimis placuisse recentioribus, mihi tamen maximoperè displicet, quam efficaciter impugnandam esse præsumo. De his recentioribus, punctum *E*, circuli inferioris, se habere per modum centri, respectu punctorum *B*, *C*, *D*, circuli superioris, & æquè ab illis distare, tamen non æquè distabit punctum illud à puncto *E*, circuli superioris, quod hi recentiores non negabunt, aliàs quodlibet punctum circuli inferioris æquè distaret ab omnibus punctis circuli superioris; quo posito, sic argumentor. Quando mouetur circulus superior, immoto inferiori, punctum *D* circuli superioris acquirit spatium, quod occupat punctum *E* eiusdem circuli, & punctum *E* circuli inferioris permanet in eodem spatio: ergo hoc punctum *E* circuli inferioris se habet modo in ordine ad distantiam seu approximationem respectu puncti *D* circuli superioris, eadem ratione, ac se habebat antea respectu puncti *E*, in cuius spatium successit punctum *D*: sed antea distabat à puncto *E*, quod non respiciebat, tanquam certum: ergo modo fit distans ab hoc puncto *D*, cui antea erat approximatum, & vnitum: ergo licet in hoc instanti, in quo fit motus circuli superioris immoto inferiori puncto *E* circuli inferioris, non amiserit approximationem, & vnionem cum punctis *B*, *C*, circuli superioris, illam amisit cum puncto *D*, quod per motum factum in hoc instanti constitutum fuit in spatio distanti à puncto *E*, circuli inferioris, quod occupabat punctum *E* superiotis circuli.

30. Secundò eamdem solutionem impugno: Cùm tabella aliqua, vndique eamdem habens latitudinem clauo figitur in aliquo loco, & circulariter mouetur, sicuti moueri videmus horologij indicem, tunc lineæ latæ superiores velocius inferioribus, seu claui proximioribus mouentur, quia in eodem temporis spatio maius loci spatium percurrunt: ergo mouentur lineæ superiores immotis inferioribus, & datur duplex linea immediatè vnita, quarum hæc mouetur, immota altera sibi vnita: & tamen cuilibet puncto distincto lineæ superioris, distinctum lineæ inferioris punctum correspondet: ergo alia petenda est solutio siquidem illa, quam recentiores petunt ex correspondentia vnius puncti circuli inferioris ad plura superioris circuli, respectu quorum se habeat, vt centrum in prædicto motu circuli alicuius tabellæ vndequaque æqualis, subsistere nequit.

31. Alij recentiores argumento oppressi, fatentur efficaciter conuinci prædicto argumento circulorum discontinuationem, & puncta inter se separari, asserunt tamen, approximationem perditam recuperari, & cum illa vnionem. Huius dicendi modi fundamentum aliquod recentiores inuenire potuerunt apud Arriagam, qui num. 241. suppresso nomine, refert aliquos, asserentes lineam discontinuari. His recentioribus concederem, approximationem perditam recuperari, quia, sicuti ex eo quod æquè moueantur indiuisibile circuli superioris, & inferioris, indiuisibile inferioris præibit indiuisibili superioris, & bis percurret suum circulum, dum indiuisibile superioris semel proprium percurrit, sicuti §. præcedèti probabam, sic etiam, si ex eo quod punctum inferioris circuli quieuerit, dum punctum superioris se mouit, superioris punctum aliquātulum præcat puncto inferioris, postea cum vtrumque simul moueatur, poterit inferioris circuli punctum, excessum recuperare, quē ferebat in motu indiuisibilile puncti superioris & illud assequi, constituique approximatum cum illo, idemque postea excedere, si continuo duret vtriusque motus. Verumtamen difficile concipitur, quomodo leuis impulsus valeat disrumpere durissimum ferrum, quod millies repetitis malleatorum ictibus scindi non valet. Secundò grauius hæc sententia impugnatur, quia si semel concedatur, circulos disrumpi nulla causa poterit assignari, à qua iterum vniantur, quia pars ferri non eo ipso, quod alteri approximetur, illi vnitur, sicuti vniuntur inter se partes aquæ, ac proinde circuli ipsi non possunt suas producere vniones, neque motus, aut impulsus illas efficere valebunt, aliàs quotiescumque duo corpora ferrea contigua, impulsu aliquo mouentur, mutuam producerent vnionem. Idem dicito de corpore rotundo ligneo, vel lapideo, cuius partes contiguæ suam vnionem non producunt. Impugnatur etiam hæc sententia ex motu circulari, cuiusuis virgæ, seu tabellæ, non rotundæ, de qua modò dicebam, cuius lineæ latæ superiores velocius mouentur lineis inferioribus, & consequenter mouentur, dum quiescunt inferiores, quod si fieret cum vnionum corruptione, statim partes superiores discontinuæ in solum decidierent, non enim tabellæ clauus, qui partes illi proximiores affixas tenebat, posset nec breuissimo oculi ictu alias distantiores partes proximioribus non vnitas sustinere.

P. Arriaga num. 241. ait, se numquam hoc argumentum solutum vidisse, neque illud soluere præsumere. Neque quidquam aliud, relatu dignum, circa illud scriptum inuenio in opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit, in opinione verò quæ illud ex partibus infinitis construit, quam eodem modo premit argumentum, neque aliud speciosius illius propugnatores respondent: possunt tamen infinitudine partium se protegere, remque confundere, vimque formæ in prædicto argumento declinare, his non ego contentus nouam aliam solutionem fum meditatus, quam iam expono. 32.

§. VI.

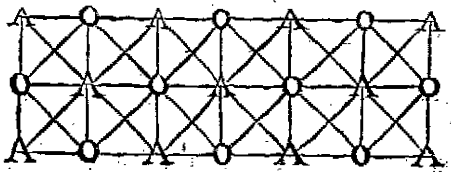
Gordiani nodi noua solutio.

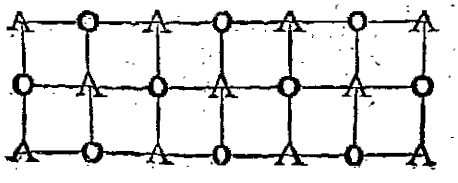
IN memoriam reuoco id, quod tradidi punct. 8. videlicet vnum indiuisibile tangere aliud, tantùm esse illi esse immediatum, seu nihil inter vtrumque mediare. Secundò, quod probaui punct. 17. in indiuisibilibus, quædam esse res, alia verò modos, mediis quibus, alia annectuntur, insuper indiuisibilia modos esse localiter extra indiuisibilia res, ita vt quodlibet indiuisibile distinctum, siue res, siue modus, distinctum spatium occupet. Insuper statuo, quod ex doctrina compertum est, indiuisibilia modos inter se immediatè non vniri, neque indiuisibilia res esse immediatè vnita, sed mediis indiuisibilibus modis, 33.

modis, quæ sunt rationes vniendi indiuisibilia res, & per se ipsa possunt dici vnita indiuisibilibus rebus.

34. Suppono etiam, quod iuxta doctrinam traditam perspicuũ est, puncta vnita media vnione superaddita, nõ debere esse inter se immediata, sed inter ipsa posse vnionem intercedere, & de facto semper, per aliquod latus mediare, & tantùm requiri immediatam approximationẽ, illorũque, quę per se ipsa vniuntur, licuti res, & modus, quæ tantùm immediatè vnita vocabo, licet etiã dici soleant, immediatè vnita illa, in quibus mediat vnio, ad distinctionem illorum, in quibus non solùm vnio, sed pars vnita mediat, sic dicimus albedinẽ vniri immediatè quãtitati, & mediatè, materiæ primę, etiamsi inter albedinem & quantitatem mediet vnio.

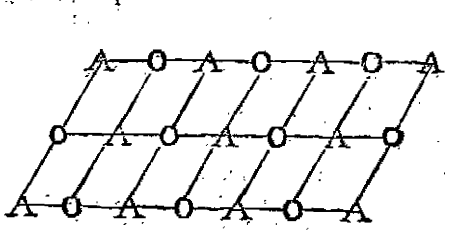
35. Ex his infero, quodlibet indiuisibile, non tantùm esse immediatum indiuisibilibus, quibus est immediatè vnitum, sed etiam aliis, cum quibus non habet immediatam vnionem, quia indiuisibile res lineæ inferioris directè supra se habet indiuisibile modum lineæ superioris, ex vi cuius est vnitum alij indiuisibili rei, & cui vnitur, non alia vnione interiecta, sed per ipsum indiuisibile modum: habet tamen immediata alia duo indiuisibilia res lineæ etiam superioris collateralia indiuisibili modo eiusdem indiuisibilis rei, cui est vnitum, cum quibus nullam immediatam habet vnionem secluso modo alio inter ipsa superaddito, ex vi cuius vniantur, quia indiuisibile lineæ inferioris, non tantùm est immediatum indiuisibili superioris lineæ, quod est supra illud, sed etiam duobus collateralibus punctis lineæ superioris, quod supra se habet, quia inter indiuisibile lineæ inferioris, ex vna parte, & ex alia, indiuisibile lineæ superioris, quod supra se habet, & duo alia indiuisibilia eiusdem superioris lineæ, huic collateralia, nihil mediat, indiuisibile autem lineæ inferioris, tantùm est immediatè vnitum indiuisibili, quod est supra se, nõ indiuisibilibus collateralibus. Ratio est, quia indiuisibile res habet supra se indiuisibile modum, cui est immediatè vnitũ, hoc autem indiuisibile modus habet sibi collateralia duo indiuisibilia res, quibus non est vnitum immediatè indiuisibile res lineæ inferioris, quod illis est immediatè applicatũm, quia indiuisibilia res non vniuntur immediatè. Dico non vniri immediatè, hoc est per se ipsa, quod hìc tantùm voco vniri immediatè. Totius doctrinæ exẽplar accipe in his lineis, in quibus suppone literam *A*, esse indiuisibile, rem, & literã *O*, esse indiuisibile modũ, & lineas ductas à primo ternario ab vno indiuisibili ad aliud, significare immediatam approximationem, ita vt quodlibet indiuisibile sit immediatè approximatum omni alij ad quod immediatè ex ipso linea ducitur. In secundo ternario lineatũ lineæ immediatè ductæ ab vno indiuisibili ad aliud tibi monstrant vnionẽ immediatam inter ipsa indiuisibilia, ita vt illud, à quo ad aliud immediatè linea non ducitur non illi immediatè esse vnitũ significetur, etiamsi immediatè sit approximatum.

En indiuisibile *A*, lineę inferioris, est immediatum tribus indiuisibilibus lineæ superioris, indiuisibili *O*, cui est immediatè vnitum, & duobus indiuisibilibus *A*, *A*, eiusdem indiuisibilis *O*, collateralibus, vt demonstrat prima linearum figura. Ex his tribus indiuisibilibus lineæ superioris, quibus indiuisibile *O*, inferioris lineæ, est immediatum, tantùm est vnitum immediatè indiuisibili *A*, & aliis tantùm, medio isto, vt secunda linearum figura notat. Similiter indiuisibile *O*, lineæ inferioris est immediatum tribus indiuisibilibus lineæ superioris, indiuisibili *A*, quod habet supra se & duobus indiuisibilibus *O*, *O*, collateralibus eiusdem indiuisibilis *A*, ex quibus tantùm est immediatè vnitum indiuisibili *A*, quia indiuisibile modus nõ immediatè vnitur aliis indiuisibilibus modis, quantumuis sint illi approximata, sed tantùm indiuisibili rei. 36.

Ex hoc infero manifestè, quod si per vnicum instans moueatur linea superior immotã inferiori, indiuisibile *A*, lineæ inferioris, adhuc manere approximatum, & immediatum indiuisibili *O* lineæ superioris, quod supra se habebat, & tantùm fieri distans ab indiuisibili *A*, collaterali superiori, vel collaterali indiuisibilis *O*, superioris, versus illam partem, versus quam dirigitur motus, quia indiuisibile *O*, superius vnitum indiuisibili *A*, inferiori acquirit per motum spatium, quod habebat indiuisibile *A*, quod ad latus illius erat in eadem linea superiori, & non immediatè seu per se vnitum indiuisibili *A*, lineæ inferioris: sed illud indiuisibile *A*, lineæ superiotis erat immediatum indiuisibili *A*, inferioris lineæ: ergo indiuisibile *O*, lineæ superioris, quod successit in spatium indiuisibilis *A*, eiusdem lineæ, manet cum approximatione, seu immediatione respectu indiuisibilis *A*, lineæ inferioris, quam habebat aliud indiuisibile *A*, lineæ superioris, in cuius spatium successit, & illam tantùm amisit indiuisibile *A*, lineæ superioris cum indiuisibili *A*, lineæ inferioris, quod illi non erat vnitum. Ex qua approximationis iactura nulla vnio deperditur, siquidem tantùm contingit inter extrema non immediatè per se ipsa vnita. Manebunt ergo mota linea superiori, & inferiori immota, indiuisibilia vnita approximata modo significato in his duabus lineis, iuxta ea, qua supra supposui de significatione punctorum, & linearum ductarum inter ipsa. 37.

Explicaui iam, quomodo si per vnum instans temporis, linea superior, immota inferiori, moueatur, & indiuisibilia lineæ superioris per vnicum indiuisibile spatij moueantur, nulla ipsorum corrumpatur vnio, restat modò explicandum, quomodo per plura indiuisibilia spatij possit circulus inferior quiescere, superiori se mouente, quin aliqua discontinuatio indiuisibilium contingat. Ad difficultatem hanc componendam in memoriam reuoco, quod supra contra hoc argumentum adduxi, videlicet, ex eo quod circulus inferior eodem tempore cum superiori moueatur, sequi, circulum inferiorem præiturum superiori, quia habet minus spatium percurrendum. Ex quo infero, quod si indiuisibile superioris circuli, dum se mouit immoto indiuisibili circuli inferioris, illi punctum spatij superauit, ratione cuius fuit factum 38.

ctum collaterale ſuperius, cum antea rectè eſſet ſupra illud, poſtea ſi per aliquod, ſeu per aliqua inſtantia, vtrumque indiuiſibile circuli ſuperioris, & inferioris ſimul moueantur, indiuiſibile circuli inferioris recuperaturum exceſſum, quod acquiſiuerat indiuiſibile lineæ ſuperioris, & iterum directè conſtituendum eſſe ſub illo. imò poſſe illud ſuperare per aliud indiuiſibile ſpatij, ita vt exceſſum, quem habebat punctum lineæ ſuperioris reſpectu puncti lineæ inferioris, habeat punctum lineæ inferioris reſpectu puncti lineæ ſuperioris, ita vt reſpectu puncti lineæ inferioris, punctum lineæ ſuperioris ſit collaterale ſuperius, non verſus partem anteriorem, in quam tendit motus, ſed verſus poſteriorem. Hoc facto poterit iterum quieſcere per aliud inſtans circulus inferior, & moueri ſuperior, in quo inſtanti, indiuiſibile puncti ſuperioris, ſi ex motu anteacto, directè manſerat ſupra indiuiſibile lineæ inferioris, cui immediatè erat vnitum, iterum acquirit eum exceſſum, quem primo acquiſierat. Si verò remanſerat, non directè ſupra indiuiſibile, cui erat vnitum, ſed collaterale ſuperius, verſus partem poſteriorem, in illo inſtanti conſtituetur directè ſupra indiuiſibile, cui eſt vnitum, & poterit per aliud inſtans moueri, inferiori immoto, in quo acquiret exceſſum vnius indiuiſibilis ſpatij, & fiet reſpectu puncti lineæ inferioris, cui eſt vnitum collaterale ſuperius verſus partem anteriorem, in quam tendit motus. Quo exceſſu acquiſito rurſus vtrumque indiuiſibile, ſeu vterque circulus ſuperior, & inferior ſimul mouendus eſt, vt indiuiſibile circuli inferioris iterum recuperet exceſſum indiuiſibilis, quo recuperato, poterit iterum quieſcere, & ſic interruptis quietibus circuli ſuperioris, dum mouetur ſuperior, motibus ſimultaneis vtriuſque, poterit ſæpe quieſcere circulus inferior, dum ſuperior mouetur, antequam totus circularis motus ab hoc puncto in idem punctum perficiatur.

39. Ex hoc infero, indiuiſibile lineæ, in quocumque motu circulari, tantùm inflecti, reſpectu indiuiſibilis ſibi vniti immediatè per vnicum indiuiſibile ſpatij quia tantùm ſalua vnione, ſe poſſunt excedere in motu, & vnum alteri præire indiuiſibilia circuli ſuperioris, & inferioris immediatè vnita. Infero ſimul inflexionem lineæ in corpore circulariter ſe mouente, ſemper eſſe leuiſſimam, etiamſi linea inſpiciatur ſecundùm ſe totam à centro ad circunferentiam, & prædicta linea creberrimè inflectatur. Quia quotieſcumque quieſcit in prædicto motu circulari aliquis circulus, quieſcunt omnes, quæ ſunt ſub illo centro immediatiores, & quotieſcumque mouetur mouentur omnes, quæ ſunt ſupra illum à centro diſtantiores. Vnde in primo inſtanti motus, in quo mouetur circulus extimus, ſeu omnium maximus, & quieſcit circulus inferior, quieſcunt reliqui omnes, & ita inflexio fit inter puncta circuli extremi, ſeu primi, & ſecundi, & à puncto ſecundi circuli vſque ad centrum linea manet omnino recta: poſtea verò dum mouetur ſecundus circulus cum primo, & quieſcunt tertius circulus, & reliqui vſque ad centrum, fit alia inflexio lineæ inter punctum ſecundi, & tertij circuli, illa tamen, quæ antea facta erat, deperditur, & punctum ſecundi circuli fit rectum reſpectu puncti primi circuli, in ordine ad totam lineam, & iterum cum linea per puncta circulorum inferiorum inflectitur, amittit inflexionem, quam habebat in circulis ſuperioribus, & ita quaſi ſucceſſiuè deſcendit inflexio à circumferentia ad centrum corrupta in parte ſuperiori lineæ dum denuo fit in parte inferiori, & innumeris inflexionibus tranſeúntes ſuccedentibus, numquam linea notabiliter manet inflexa. Aliter contingit quando virga, vel arundo ita inflectitur, vt oculis inflexio pateat, tunc enim inflexiones crebrò fiunt, & ſimul perſeuerant, quia non hoc ordine mouentur, & quieſcunt indiuiſibilia, vt dum inflexio fit per inferiores partes virgæ, amittatur inflexio in prioribus facta, quia minus quam par eſſet ad inflexionem partium ſuperiorum reſarciendam, inferiores partes mouentur, vel forſan nihil, vt patet quando virga ſolo affixa incipit moueri, & inflecti per partes ſuperiores, per quas notabili tempore mouetur, omnino partibus inferioribus quieſcentibus, & ita dimidia pars virgæ manet cum eadem rectitudine, & poſitione, quam habebat, & dimidia alia notabiliter inflexa.

Ex his facilè reſpondeo argumento prædicto, in 40.
motu circulari lineas ductas a centro ad circumferentiam nullo modo diſrumpi, & tantùm leuiſſimè inflecti, & ita illam inflexionem ſenſibus percipi non poſſe, neque laicis impugnationibus hæc inflexio in corpore ferreo, & quocumque alio quamtumuis duro impugnanda eſt, ſæpius enim videmus duriſſima ferra funibus torta inflecti, & quotidie videmus enſem chalybe attemperatum à cuſpide in capulum inſinuari, in quibus omnibus motibus, partes quædam mouentur, immotis aliis, & nulla continui accidit diuiſio. Hæc ita cogitaueram, nondum tamen immane baratrum, ſuperbam Scyllam, ſalebroſam Charybdim & móſtroſam Sphingem nullius inhærentem veſtigiis, nullius ratione ſuffultus, aliena ope deſtitutus, ſuperaſſe præſumebam, donec de hac re doctiſſimos conſului Mathematicos, & recentiores Philoſophos, ingenio acres, qui omnes vno ore mihi teſtati ſunt, totam difficultatem huius argumenti, doctrinâ traditâ exhaurire, nullique principio Philoſophico, aut Mathematico non eſſe conſonam, aliáque huiuſmodi, quibus parco, licet Mathematici ob alias rationes ſemper ægrè ferant continuum ex puris indiuiſibilibus componi. Quæ ſcripſiſſe placuit, ne videret abſque longo examine, anſum fuiſſe argumento ſatisfacere, cui ingenia ſuccubuêre magna. Aliud etiam mirificè doctrinam hanc commendat, videlicet nihil in ea traditum, quod à communi Philoſophia deliret, nihil violentum, neque vi argumenti extortum, nihil, quod non extra argumenti anguſtias ſponte dici poſſet, non enim indiuiſibilia inflata fingo, neque ſaltantia admitto, nullius corporis, neque indiuiſibilis penetrationem adhuc inadæquatam concedo, neque eiuſdem repetitam præſentiam expoſco, totam continui vnionem, nullâ diuiſione admiſſa, illæſam ſeruo, omniáque communis Philoſophiæ cancellis contenta trado.

PVNCTVM X.

Alia argumenta Mathematica percurro.

MVLTIS Zenonis ſententiam Mathematici impetunt, illorum præcipua breuiter percurram.

Obiiciunt primò demonſtraſſe Euclidem, quamlibet lineam poſſe diuidi in duas alias æquales, quod tradit Problemate 5. propoſ. 30. ſed hoc non poteſt ſtare, ſi linea componatur ex punctis finitis, quia ſi ſeptem punctis rebus claudatur, pars altera diuiſa, tria puncta continebit, & altera quatuor ſortietur: ergo ſuſtinenda non eſt Zenonis opinio. Multi hanc demonſtrationem referunt, veilem, vt aliquis Euclidis ſtudioſus illam in medium adduceret, ego illam à doctiſſimis Mathematicis petiui, & accepi numquam, ſumunt enim ad illam conficiendam plura principia, quæ facilè quiſque Philoſophus, iuxta doctrinam traditam negabit, & difficile, aut numquam Mathematicus probabit, quibus negatis, ſiſtit longa ſeries demonſtrationum, quâ vtuntur Mathe- 1.

matici ad illam propositionem probandam, dum autem illa non perficitur, & Euclidis propositio euidenter non ostenditur, negandum est dari talem demonstrationem, si Zenonis continuum defendendum est.

2. Addo tamen, omnem lineam per se loquendo, habere aliquod punctum æquè distans à duobus extremis, quia omnis linea constat, secundùm doctrinam traditam, numero impari indiuisibilium, si enim puncta res paria sunt, v.g. quatuor puncta modi, quibus hæc vniuntur, imparia sunt, videlicet tria, quibus conficitur septenarius punctorum numerus, si verò puncta res sint imparia, v.g. quinque, puncta modi, quæ adduntur, vt illa vniantur sint paria, quatuor videlicet, quibus assurgit numerus nouenarius, & ita semper punctis rebus paribus, puncta modi imparia adduntur, & punctis rebus imparibus, adduntur puncta res paria, & ita semper collectio imparem punctorum numerum claudit, quorum vnum medium æquè distat à duobus extremis. Ex hoc fit, lineam, saltem mentaliter, posse semper diuidi in duas partes æquales, si diuisio fiat per illud indiuisibile medium æquè distans ab extremis, non tamen potest semper ita physicè diuidi, quia sæpe contingit punctum illud medium esse punctum rem, quod si destruatur, simul destrui debent duo alia puncta modi, quibus illud vniebatur aliis duobus punctis immediatis, quia indiuisibilia modi, adhuc de potentia Dei absolura, non possunt permanere, corruptis indiuisibilibus rebus; rem declaret exemplum: Constabat linea quinque punctis rebus, & quatuor punctis modis, punctum medium lineæ habentis nouem puncta, quinque res, & quatuor modos, & punctum res, cuius sunt modi duo alia puncta, illi immediata, corrupto illo puncto re, corrumpenda sunt duo alia puncta modi, & ita non potest fieri physica diuisio illius lineæ per corruptionem puncti medij rei, sine iactura trium punctorum, vno re, & duobus modis.

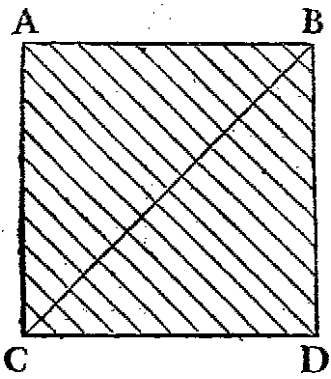
3. Obiiciunt secundò, secundùm hanc sententiam, lineam contentam intra latera pyramidis, fore maiorem ipsa vasi pyramidis, quod falsum est: sequela probatur: Demus quamlibet lineam lateralem pyramidis constare sex punctis, & vasim tantùm tribus; tunc sic à quolibet puncto lineæ lateralis pyramidis ducetur linea ad aliud punctum oppositum alius lineæ: ergo possunt duci sex lineæ à sex punctis huius lineæ lateralis ad alia sex puncta alterius lineæ lateralis: sed harum linearum quælibet debet aliam, saltem vno puncto, excedere: ergo sexta linea excedit minorem, seu superiorem lineam quinque punctis: ergo habet septem puncta, quia linea superior, seu minor omnium immediata cuspidi, necessariò habet duo puncta: ergo linea immediata vasi, est maior ipsa vasi, quæ tantùm constat tribus punctis. Multa in hoc argumento falsa supponuntur, multa moderamine indigent, & omnia explicatione. In primis supponitur esse possibilem pyramidem, cuius lineæ laterales maiorem habeant longitudinem ipsâ vasi, quod est falsum, quia supra vasim trium punctorum, non potest assurgere pyramis, cuius lineæ laterales tria puncta excedant. Quia pyramis fit per positionem vnius lineæ supra aliam, & hæ lineæ, quæ superponuntur, debent esse vna minor alia, & ita supra vasim trium punctorum, ad summum, posset poni linea duorum punctorum, & supra hanc vnicum punctum, quod esset cuspis pyramidis, & clauderet vtramque lineam lateralem, quæ in illo communicarent, & non excederent longitudinem trium punctorum, quorum primum non distingueretur ab ipsa vasi, & ab vltimo, nulla posset duci linea ad oppositum, quia nullum haberet oppositum, sed esset cuspis pyramidis, & commune vtrique lineæ. Ex quo concluditur, supra vasim trium punctorum, ad summum posse duci lineam vnicam duorum punctorum, & supra hanc poni aliud punctum, quod sit cuspis pyramidem claudens. Dixi supra vasim trium punctorum, ad summum, posse duci lineam duorum punctorum, quia adhuc istam existimo duci non posse retinentem cum vasi pyramidis figuram, quia vasis pyramidis debet excedere lineam immediatam per vtrumque latus, & non potest per quodlibet latus, illam excedere minori excessu, quàm indiuisibili, & ita per quodcumque latus debet vasis lineam immediatam, vno indiuisibili excedere, & consequenter, totam lineam duplici indiuisibili, per duplex latus. Ex quo deducitur, supra vasim trium punctorum nullam posse poni lineam spectantem ad constructionem pyramidis, non æqualem, quia est contra rationem pyramidis, aliquam lineam illius æqualem vasi, non minorem, quia hæc tantùm poterat esse duorum punctorum, quam vasis non posset excedere per vtrumque latus, quia si illam per vtrumque latus excederet, saltem illa duplici indiuisibili superaret, vasis autem trium punctorum vnico tantùm excedit lineam duorum, quæ est omnium minima.

4. Obiiciunt tertiò, sequi ex sententia Zenonis, ex duobus circulis, quorum vnus est intra alium, in rota contentum, circulo centro vicinum fore æqualem circulo superiori, quod apertè falsum est. Sequela probatur: à quolibet puncto circuli superioris potest duci linea ad centrum, sed quælibet linea ducta à puncto circuli superioris, debet transire per distinctum punctum circuli inferioris: ergo circulus inferior tot habet puncta, quot superior. Aliqui, vt prædicto argumento respondeant, docent non posse dari circulum perfectum, abs re tamen, quia siue circulus sit perfectus, siue imperfectus, eadem est difficultas, imò in circulari quadrata, vel quauis alia figura eodem modo procedit argumentum. Alij dicunt, non ab omnibus punctis circuli superioris posse duci lineam rectam ad centrum, quod non probo, quia non possunt assignari duo puncta distantia, à quibus non possit duci linea recta ex vno ad aliud, quia cùm possit aliqua duci, illa diceretur recta, quâ non potest duci breuior alia. Deinde in figura circulari, omnia puncta circuli superioris æquè distât à centro: ergo si ab vno potest duci linea recta, poterit duci ab omnib.

5. Si prædicto argumento succumbendum non est, necessariò est dicendum, à quolibet puncto circuli superioris, posse duci lineam ad centrum, non tamen posse ab omnibus duci lineas adæquatè distinctas, sed aliquas lineas ductas à punctis distinctis circuli superioris, coincidere in aliquod punctum commune circuli vicinioris centro, à quo producitur reliquum lineæ vsque ad centrum commune distinctis lineis ductis à distinctis punctis circuli superioris. Moneo tamen solutionem hanc esse contra Euclidem, qui inter notiones communes, seu dignitates hanc ordine decimamtertiam adducit: *Duæ lineæ rectæ non habent vnum, & idem segmentum commune.* Insuper hæc solutio euertit totam Geometriam, cuius innumeræ demonstrationes huic principio innituntur, quæ illo negato, corruent. Scio tamen Mathematicos nullam habere firmam demonstrationem, quâ prædictam propositionem probent, ita ingenuè fatentur ex illis doctissimi à me consulti, neque adeo est per se nota, vt de illa non possit quisque dubitare, etiamsi Euclides inter prima principia, & dignitates illam annumerauerit, forsan, quia nulla superetat demonstratio ad illam stabiliendam.

6. Obiiciunt quartò, sequi lineam diametralem in quadratò ductam ab angulo ad angulum, fore triplo maiorem lineâ laterali, cuius oppositum docet Euclides lib. 3. propos. vlt. Sequela probatur:

quadratum, cuius quælibet lateralis linea conſtet decem punctis, & educatur linea diametralis ab angulo in angulum, à quolibet puncto linearum duarum lateralium poteſt duci linea ad punctum oppoſitum oppoſitæ lateralis, cúmque hæ lineæ neceſſariò ſecent lineam diametralem, quæ ab angulo ad angulum eſt producta, ſingulæ lineæ ductæ à punctis linearum lateralium, attingent ſingula puncta lineæ diametralis: ergo tot ſunt puncta in linea diametrali, quot ſunt lineæ ductæ à lateralibus: ergo habet tot puncta diametralis, quot habet vtraque lateralis: ergo eſt duplo maior illarum qualibet. Rem declarat figura ſubſcripta, in qua intendit probare argumentum, lineam ductam ab angulo *B*, ad angulum *C*, eſſe duplo maiorem linea *A*, *B*, & linea *B*, *D*, & æqualem vtrique, ſimul ſumptæ, quod ſuadet lineis ductis in ſuperiori parte circuli.

7. Adducam poſtea aliud argumentum, quod contra hanc doctrinam adduci ſolet, quo probare intenditur, lineam diametralem, non fore maiorem qualibet laterali ſeorſim ſumpta. Quod notare placet, vt vtriuſque efficaciam commendem, ſiquidem ex eiſdem principiis probare intenditur, lineam diametralem fore æqualem, & fore duplo maiorem eadem laterali. Deinde vellem, vt aliqua ex his argumentis, ſibi ſoluenda ſuſcepiſſent Ariſtotelici, ſiquidem omnia æquè omnes premunt, quod ſi perpendiſſent, non Zenoniſtas adorirentur telis, quæ in ipſos abſque vlla opera quiſque rerorquet. Reſpondeo, has lineas non poſſe duci, quin inter ſe communicent lineæ ductæ à punctis linearum *A B*, & *A C*, in aliquo puncto lineæ diametralis, quæ eſt minor lineis *A B*, *A C*, ſimul ſumptis: quia ſi hæ non facerent hunc angulũ *B A C*, ſed ita prorenderentur vt ambæ efficerent vnam rectam lineam, certum eſt maiorem extenſionem habituras lineâ diametrali, nunc autem ratione anguli, non poſſunt tantùm amittere exceſſum.

8. Obiiciunt quintò, ſequi lineam diametralem quadrati fore æqualem laterali. Ratio eſt, quia ſi lineæ ducantur modo ſuprà aſſignato in inferiori parte quadrati, à punctis lineæ lateralis *B D*, poſſunt duci puncta ad diametralem, quæ ſi ducantur ab omnibus punctis lateralis, attingent omnia puncta diametralis: ergo in diametrali non ſunt plura puncta, quàm in laterali, quia hæc nullum habet punctum, quod non attingatur aliquâ lineâ ductâ à laterali. Deinde quia ſi lineæ ductæ à laterali *B D* protendantur vſque ad lateralem *A C*, quælibet linea attingit vnum punctum diametralis, & nulla duo, neque aliquod punctum erit in diametrali, quod non attingatur aliqua linea ducta à laterali *B D*, ad lateralem *A C*: ergo diametralis tot habet puncta, & non plura quot ſunt lineæ ductæ à laterali ad lateralem: ergo quælibet lateralis eſt diametrali æqualis. Reſpondeo, lineam diametralem non diſtingui à lineis ductis à laterali ad lateralem, ſed ex punctis in his contentis componi, communicando in aliquo puncto cum qualibet linea ducta à laterali ad lateralem, & cum aliquibus in duobus, & hac ratione fieri maiorem diametralem lateralibus, ſecundùm tot puncta, quot ſunt lineæ, in quibus duo communicant, ita vt ſi ſexta parte exceſſura ſit diametralis quamlibet lateralem, ſexrâ quoque lineâ deſumat lateralis duo puncta ex linea ducta à laterali in lateralem, & vnum ex quinque aliis, & ſic proportione ſeruatâ in quocumque alio exceſſu, quem habeat diametralis, & alius lineæ ductæ à laterali ad lateralem, quæ ipſi laterali eſt æqualis.

PVNCTVM XI.

Explicato teſtimonio Concilij Conſtantienſis, tota hæc materia abſoluitur.

1. ALIQVI arguere intendunt contra Zenonis opinionem, auctoritate Concilij Conſtantienſis, quia ſeſſione 15, illius, inter poſitiones VViclephi hæc habetur: *Linea aliqua componitur ex duobus, aut quatuor punctis immediatis, aut ſolùm ex punctis.* Poſt quam propoſitionem immediatè additur: *Prima pars eſt error in Philoſophia.* Vnde videtur inferri, Concilium damnaſſe, tanquam errorem in Philoſophia, opinionem aſſerentem lineam conſtare finitis punctis.

2. Controuerſia 14. Punct. 3. dixi de hac, & aliis propoſitionibus, non referri in corpore Concilij, ſed deſumpta eſſe ex codice cuiuſdã Canonici Colonienſis, quem codicem mendoſum eſſe monet typographus. Vide dicta ibi. Addo docere alios, prædictam cenſuram lectam fuiſſe in Concilio, & à Patribus approbatam non fuiſſe, quia non erat de illorum inſtituto, de opinionibus purè Philoſophis diſputare. An verò in materia purè philoſophica poſſit aliquid definiri, vide apud P. Valentiam tom. 3. diſt. 1. punct. 7. §. 41. Vltimò alij docent, illam cenſuram daram eſſe ab VViclepho, & in Concilio referri inter illius errores, quapropter potius Concilium fauet opinioni Zenonis, & illam à cenſura liberat, quam illam cenſuræ nota inurat, quod licet certum non ſit, non tamen improbabile eſt.

3. Hæc de continui compoſitione, in cuius argumentis proponendis, atque ſoluendis pro vtraque ſententia, me totum effudi, quòd ſi non omnia plenè ſoluerim, ideò fuit, quia neque apud auctores alias reperi ſolutiones, neque illas proprio Marte aſſequi valui. Quid verò de vtraque opinione ſentiam nũa ſcire nihil refert, neque hoc aperire mihi facile viſum eſt; ſatius enim iudico tanti ænigmatis me Danum quàm Oedipum præſtare, ſi tamẽ cõgar in perobſcura lite munus arbitratoris obire, primas ſemper præcipuè in continuo permanenti Ariſtotelis opinione dabo, tum propter Philoſophi auctoritatem, aliorúmque grauiſſimorum virorum, qui communi totius ſcholæ conſenſu, & plauſu in hanc ſententiam conſpirarunt: tum etiam, quia ſi rectè ratiocinatur partium infinitudo, ſolutione probabili deſtituta non ſunt armenta, quæ contra illam fiunt in continuo permanenti, quod defendi neceſſum eſt, ne tota Mathematica ſcientia corruat. Quæ omnia me in continuo permanenti in Ariſtotelis ſententiam trahunt, cui libens ſubſcribo, in ſucceſſiuis autem non inuitus abirem cum Zenone, quia me omnino latent ſolutiones ad argumenta facta punct. 6. contra partes in infinitum diuiſibiles continui per ſe ſucceſſiui.

Libri ſexti Phyſicorum FINIS.

LIBER SEPTIMVS PHYSICORVM.

CONTROVERSIA XVIII.

De applicatione requisita inter agens, & passum.

EAMDEM ferè materiam apud Aristotelem continent liber septimus, & octauus, ideóque nonnulli Aristotelis interpretes hunc expungunt tanquam supposititicium, & superuacaneum. Aristotelicum esse probant Simplicius, Auerroës, & D. Thomas apud Patres Conimbr. quibus similes disputationes libens committo. Multa, quæ in hoc libro disputari solent de sphæra, & actiuitate qualitatis, & de modo, quo hæ agunt in passum aliis in locis, præcipuè in Generatione disputo, tantùm hîc disputabo de approximatione requisita inter agens, & passum, de qua in hoc libro agit Aristoteles, & propriam apud illum huius rei disputatio sedem sibi vendicat.

PVNCTVM I.

An agens possit agere in distans, quin agat in propinquum.

1. PATER Soarez tom. 1. Metaphysic. disp. 18. sect. 2. refert aliquos asserentes agens posse agere in distans quin agat in propinquum; in his adducitur Scotus, quem sui sequuntur; verumtamen cum subtilis Doctor assetat in causis physicis nullam posse agere in distans, quin agat in propinquum à communi sententia in nihilo discedit. Vna ferè omnium sententia est agens non posse agere in distans quin agat in propinquum, cuius auctores refert P. Soarez suprà num. 20. & P. Hurtadus disput. 9. sect. 6. subsect. 1. quibus ipsi subscribunt. Probat P. Hurtadus cum P. Soario hanc conclusionem ex solicitudine, qua natura vacuum horrescit, cuius nulla alia potest dari ratio, nisi quia corpora inferiora indigent aliis interiacentibus mediis quibus cælestes ebibant influxus, quod si agens posset agere in distans, quin ageret in propinquum, non admodum inferiora corpora curarent ne vacuum daretur. Non placet hæc ratio P. Arriagæ, qui illam impugnare intendit disput. 7. sect. 6. subsect. 1. ex eo quod natura non ex hoc capite vacuum abhorreat: modum quo id probet Arriaga retuli, & retudi Controuers. 15. Punct. 12. ideo modo illi supersedeo. Probanda est conclusio manifesta experientia, qua videmus solem pariete interposito lucem non producere in aëre existente post parietem, neque obiectum visibile eodem pariete impeditum in eodem aëre species mittere, aliáque huiusmodi, quorum nulla alia potest reddi ratio, nisi quia agens non valet agere in distans, quin agat in propinquum. Quia partes, seu quodcumque aliud corpus opacum non impedit lucem in aëre formaliter, quia formalis resistentia dicit informationem impedientis in subiecto impedito, paries autem neque informat aërem, & ita non potest illum impedire ne pariatur, neque luminosum efficiat, neque impedit actionem imminuendo virtutem agentis, luminosam enim eamdem intrinsecè virtutem in se continet apposito pariete inter ipsum, & aërem lucem recepturum, & pariete ablato: ergo præcisè corpus opacum productionem lucis in corpore à tergo existentis impedit non recipiendo in se lucem: ergo receptio lucis necessaria est corpori proximiori, vt agens illam diffundat in corpus distans.

Rationem hanc adducit Arriaga suprà, atque ex illa clarè reiici sententiam illorum, qui in occultas agentium naturas rem deducunt, quia id fieri potest, quando ignoratur ratio à priori, at quando clarissima experientiæ ratio reddi potest, quis vellet per latebras, & occultas qualitates, aut rerum naturas difficultates explicare? In præsenti autem Arriaga ait se claram reddere rationem, & ita ad tenebras confugiendum non esse. Ego semper tenebras totis viribus fugere procuro, & in disputationibus lucem ardenter amo, & accuratè affecto, nullam tamen in hac re apud Arriagam inuenio, qua possim in obscuras agentium naturas non incidere, si totam huius rei difficultatem percurro. Experientiam ab Arriaga adductam admitto, verum hæc à posteriori nobis conclusionem notam facit, illius verò rationem à priori assignandam non patefacit. Conuincor experientiâ agens non posse agere in distans, quin agat in propinquum, quia prædicta experientia video non agere in distans, quando non agit in propinquum, sed rationem peto. Dices experientiam ostendere requiri actionem in parte proximiori vt detur in distantiori, quod est ratio à priori conclusionis traditæ, licet à posteriori nota, tota enim Philosophia in experientiam, quæ illius mater est vltimò reducitur. Contra: requiri actionem in passo proximiori, vt in distantiam proreadatur formalissimè est

2.

non

non posse agens agere in distans, quin agat in propinquum: ergo si dicas agens non posse agere in distans, quin agat in propinquum, quia requiritur actio in proximiori passo, vt extendatur ad passum distantius, conclusionem reddis pro ratione: ergo nullam rationem possumus experientiâ venari pro conclusione, de qua disputamus etiam vltimò in notitiam à posteriori acquisitam reducendam, sed immediatè experientia adducta conclusionem præ oculis ponit, & nos omnino ignaros rationis à priori, seu causæ rei experientia notæ relinquit.

3. Affirmo experientia constare agens non posse agere in distans, quin agat in propinquum, & nullam huius conclusionis rationem à priori hucusque à Philosophis inuentam esse, sed in occultas agentium naturas recurrendum esse. Primam partem conclusionis probaui suprà, posteriorem impugnatione rationum, quas pro conclusione prædicta solent adduci persuadebo. Non debet procedere difficultas casu, quo subiectum propinquum capax sit effectus recipiendi, quia tunc eadem virtute, qua agens actuum est in passum distans necessariò aget in propinquum, agens enim necessarium non potest non agere in passum capax illi applicatum, ac proinde in hoc casu absolutè non posset non agere in propinquum, ac proinde non posset in distans, quin in propinquum ageret. Neque passum distans constituendum est extra sphæram actiuitatis agentis, quia tunc etiamsi ageret in propinquum in illud agere non potest. Casus difficultatis est, quando agens potest intra spatium duarum vlnarum agere & in prima vlna habet applicatum subiectum incapax effectus recipiendi, vel illius spatium vacuum est, & in secunda vlna applicatum est passum capax recipiendi effectum, quem agens produceret, si medium esset aptum: in hoc casu dixere nonnulli agens non posse agere in distans, quin agat in propinquum, quia actio est modus agentis, & modus non potest separari à re, cuius est modus: ergo actio debet esse propinqua agenti, insuper debet esse propinqua & penetrata cum passo: ergo passum, & agens debent esse propinqua, necessariò enim passum eamdem propinquitatem est habiturum cum agente, quam actio cum illo penetrata habere debet. Si aliquid probaret hæc ratio, non tantùm euinceret agens non posse agere in distans quin agat in propinquum, sed absolutè non posse in distans agere, etiamsi agat in propinquum. Ratio est manifesta, quia si actio ex eo quod sit modus agentis non potest ab illo separari, nulla actio poterit esse passo ab agenti distanti, etiamsi inter ipsam & agens intercedat alia actio eiusdem rationis, quia si ita daretur, esset separata ab agenti quod est contra rationem modi. Dices actionem illam esse approximatam media alia comparte actionis, & totam adæquatam actionem esse approximatam. Contrà: modus ea ratione, qua est inseparabilis ab agenti debet per suaminet entitatem cum illo coniungi: sed quælibet pars actionis est modus agentis: ergo quælibet pars actionis per suammet entitatem debet coniungi cum agente ea ratione, qua est inseparabilis quatenus est modus illius: ergo si actio quatenus est modus agentis est inseparabilis localiter ab agenti: per suammet entitatem & non per aliam compartem debet quælibet pars actionis, quæ est modus illius, esse immediatè approximata agenti: secundò Sol producens lucem in diuersa subiecta nulla vnione connexa agit in illa per actiones inter se non vnitas, quotiescumque enim subiecta non vniuntur, formæ in illis receptæ nullam vnionem habent, & actiones terminorum vnionem non habentium vnitæ non sunt: ergo actio ex vi cuius producitur à sole lux in terra, vnita non est cum actione ex vi cuius producitur ab eodem sole lux in aëre: ergo non est approximata agenti soli, media alia comparte actionis, sed media alia actione adæquatè distincta: ergo non est approximata localiter formaliter in ratione modi, quia modus non est approximatus rei, cuius est modus ea ratione, qua ab illa est inseparabilis medio alio modo, sed immediatè per suammet entitatem. Affirmo actionem, ex eo quod modus agentis sit, tantum habere non posse existere independenter ab agenti tanquam à principio effectiuo, non tamen non posse separari localiter ab illo, neque ex conceptu modi habere inseparabilitatem loci, sed inseparabilitatem dependentiæ, hanc enim habet per suammet entitatem, & illam per præsentiam superadditam, quando illam de facto habet, inseparabilitas autem modi formaliter vt modi, illi conuenit formaliter per suammet entitatem quocumque alio superaddito seclusso.

4. Contra doctrinam hanc non cõtemnenda consurgit difficultas, videtur enim inferri ex illa passionem posse à subiecto separari, quia formaliter vt modus tantùm habet per suam entitatem respicere subiectum vt principium passiuum, non tamen formaliter esse passo approximatam, quia approximatio passioni conuenit non per suam entitatem, sed per præsentiam superadditam. Neque ad vnionem nos confugère tutum est, potest enim poni calor dependens à subiecto tanquam à causa materiali, & illi non vnitus, & tunc procedit difficultas cur non possit separari passio à subiecto. Imò de vnione idem procedit argumentum, quia vnio per suam entitatem tantùm habet connectere vtrumque extremum non approximationem cum illis, quæ illi conuenit media præsentia superaddita: ergo ex eo quod vnio sit modus non est inseparabilis localiter ab extremis: ergo poterit ab illis separari, & ipsa extrema inter se separata vnire, & poterit dari homo realiter existens, cuius materia sit Matriti, vnio Parisiis, & forma Romæ absque vlla alia approximatione partium, & vnionis.

5. Antecedens, ex quo hæc omnia deducuntur commune est inter Doctores, illius doctrinam tradunt omnes, qui asserunt posse agens de potentia Dei absoluta agere in distans, quin agat in propinquum, illationes has non omnes discutiunt, quæ grauem continent difficultatem, non ex antecedenti ortam, sed ex ipsa materia, circa quam fiunt, vt ex his, quæ iam subiicio constabit. Nonco in primis hanc illationem rectam non esse: *actio potest distare à principio actiuo: ergo à passiuo*, quia nemo tam arctam approximationem requirit inter actionem & principium actiuum, quam inter eamdem actionem seu passionem, & principium passiuum, omnes enim asserunt passionem debere esse penetratam cum principio passiuo, & respectu actiui approximatione mediata ratione alicuius compartis actionis, seu ratione alicuius actionis totalis eiusdem rationis contenti sunt. Idem dico de vnione, quam, si sit inter materiam, & formam etiam accidentalem omnes penetratam requirunt cum vtroque extremo, etsi integralis sit, saltem vtrique parti suam entitatem, & non tantum media alia immediatam exposcunt. Discrimen inter actionem respectu principij actiui ex vna parte & eamdem ex altera respectu passiui, & vnionē respectu extremorū potest sumi ex eo quod actio est modus extrinsecus agentis, passio verò seu eadem actio respectu subiecti, & vnio respectu extremorum sunt modi intrinseci,

quod caput sufficiens est vt separationem concedere possimus actioni respectu principij actiui, quam eidem respectu passiui, & vnioni respectu extremorum denegamus. Qua ratione actio sit extrinseca principio actiuo, & intrinseca passo; & vnio intrinseca sit extremis explicui Controuers. 4. Punct. 2. §. 4. Hac ratione satis sit consequentiæ deductæ ex antecedenti, quod modo defendimus, quid verò dicendum sit de veritate consequentis difficile est.

6. Non desunt recentiores, qui concedant posse vnionem separari localiter ab extremis nulla approximatione retenta, & totum substantiale subsistere, neque in hanc conclusionem nos parum trahit alia, quam defendimus Controuers. 15. Punct. 7. videlicet posse totum ab omni præsentia absolui, ex quo infertur vnionem posse existere non approximatam extremis, quia casu, quo homo, & illius partes præsentiam non haberent, vnio non esset approximata partibus, neque partes inter se approximationem haberent. Insuper dixi eadem Controuers. 15. Puncto 10. posse hos modos distare à subiectis, dum in vno loco sint illis approximata, ex quo infertur distantiam ab extremis secundùm se non repugnare vnioni: ergo si ex vna parte potest existere vnio non approximata extremis, quorum est vnio, & ex alia potest ab illis distare, saltem quando est approximata ex vi alius præsentiæ, neque distantia secundùm se, neque non approximatio secundùm se repugnat vnioni respectu extremorum: ergo de potentia Dei absoluta poterit distare, & non esse approximata simul, in quo difficile poterit ratio repugnantiæ in ordine ad omnipotentiam reperiri. Scio nonnullos asseruisse præsentiam vnionis modum esse præsentiarum extremorum, qui illas vnit, & constituit præsentiam quamdam totalem ex præsentiis partialibus materiæ, & formæ, & hac ratione præsentiam vnionis non posse separari à præsentia partium. Do his præsentiam, quam modo habet vnio, modum esse præsentiarum materiæ & formæ, cur vnio habere non potetit præsentiam aliam distinctam ab hac, quæ non sit modus alius præsentiæ. Deinde etiamsi omnis præsentia vnionis modus esset præsentiæ partium diceret aliquis posse vnionem habere præsentiam modum præsentiarum partium distantium, à quibus distaret, quia illa præsentia modus non localiter vniret extrema, sed tantùm in ordine ad constituendam quamdam præsentiam totalem, quam constitueret, etiamsi præsentiæ partiales, quarum esset vnio distarent, sicuti vnio distans à materia, & forma constituit hominem, sic alia præsentia modus distans à præsentiis, quarum est vnio illas annecteret, & constitueret præsentiam quandam totalem. Modus iste dicendi difficilior est priori, quia dat modum quemdam vnionis, cui repugnat localiter cum extremis esse coniunctum, quia præsentia illa respiciens hoc spatium vnionis modus aliarum præsentiarum immobilis esset, & extrema haberet immobilia, ac proinde si semel ab illis distaret, essentialiter distaret, & non posset non distare. Dari autem vnionem cui repugnat localis approximatio cum extremis mihi durum videtur, sed si aliquis audacter dicat hoc non repugnare, difficile poterit à sua sententia remoueri. Quod dictum est de præsentia vnionis respectu præsentiarum partium, eadem ratione applica præsentiæ actionis respectu præsentiæ subiecti. Rem hanc passim tetigisse sufficiat, quam alij ex doctrina tradita facilè dirimere poterunt. Noto tamen hæc argumenta non procedere in opinione, quæ in composito tantùm vnam præsentiam quantitati, vel materiæ primæ constituit, ex vi cuius forma substantialis, modi, & accidentia reliqua præsentia sint, quia cum actio, vnio, materia, & quantitas sint præsentes ex vi eiusdem indiuisibilis modi supposita vnione ad subiectū, implicat modos, seu accidētia esse vnita subiecto, quin sint præsentia in eodem loco in quo est subiectum.

Venio iam ad obiectiones, quæ contra præcipuam conclusionem fieri solent. Obiicies: Piscem quemdam, cui nomen torpedo, qui brachium piscatoris ligat nullo effectu in medio producto. Item magnetem ferrum attrahere, & fascinantes pueros distantes lædere, & herbam quamdam, cui nomen est Aproxis, quæ, teste Plinio lib. 2. cap. 108. ignem à à longè accendit, idémque refertur apud eumdem Plinium de Naphta quodam bituminis genere. Respondeo hæc omnia agentia agere non solùm in passum distans, sed etiam in totum medium, magnes enim qualitatem in aëre producit & simul in ferro, quæ aëris non est attractiua, sed ferri, ideo ferrum ad præsentiam magnetis mouetur, & non aër, aut aliud corpus. Similiter torpedo, & fascinantes producunt eamdem qualitatem in medio, quam producunt in viuenti, hoc tamen lædi illa qualitate, & non aërem, quia iste non est capax damni, quod viuens patitur per receptionem illius qualitatis. Item illa herba calorem, & alias qualitates producet in medio, in quo ignis non producitur, quia non habet dispositiones illas, quas habet passum distans, vt formam ignis recipiat. 7.

Secundò obiicitur: Quando aqua in igne calefit, aqua in profundo lebetis est frigida, & quæ est in summo illius est valde calida: ergo agens agit in distans, quin agat in propinquum. Experientiam non credit Arriaga, neque modum inuenit, quo possit fieri, mihi tamen de illa dubitare non licet, vidi enim cacabum plenum aqua supra ingentem rogum appositum, & feruescente aqua ab igne separari, illiusque latera præ nimio calore à nemine tangi posse, solúmque quod immediatè flammæ retigerant ab omnibus tangi, in quo calor moderatus valde sentiebatur. Id communiter tribuitur vaporibus terreis, & frigidis, qui descendunt ad fundum lebetis ascendentibus partibus aliis tenuioribus, quæ in fundo lebetis calorem concepêre. Ne tamen in his immoremur respondeo, experientiam non probare agens agere in distans, quin agat in propinquum, quia ignis agit in partes laterales cacabi, mediis quibus potest agere in distantiores, cùm vero non agat in partes alias quæ sunt in fundo lebetis, vel si agit cur recedant partes, in quas agit, & adueniant aliæ frigidæ ad præsentem difficultatem non attinet, vt bene notauit Arriaga. 8.

PVNCTVM II.

Quanta debeat esse approximatio inter agens, & passum.

DIXI non posse agens agere in distans quin agat in propinquum, ex quo infertur semper in agente requiri approximationem ad passum, restat modò dicendum an hæc approximatio debeat esse immediata, vel mediata, & quale sit medium sufficiens ad illam. 1.

PRIMA CONCLVSIO: Partes remotiores agentis sufficienter applicantur mediis aliis partibus eiusdem agentis proximioribus, & immediatis passo in quibus nihil producunt. Quia calor in aëre vel in manu non tantum producitur à superficiè ignis, sed à partibus prioribus, & posterioribus ignis: sed partes posteriores, seu remotiores ignis non agunt in priores 2.

&

& passo proximores eiusdem ignis: ergo sufficienter applicantur remotiores & mediis propinquioribus. Maior probatur: si ignis tantùm ageret secundum eximam superficiem passo immediatam, non intensior calor produceretur ab agenti igne, imò neque à pluribus ignibus coniunctis, quàm ab indiuisibili superficie, sed oppositum suadet experientia: ergo calor procedit à partibus prioribus & posterioribus agentis. Minor non indiget probatione, cum enim omnes partes ignis sint eiusdem rationis, non potest vna agere in aliam. Ratio à priori est, quia partes priores, & posteriores indiuisibiliter concurrunt per eamdem actionem per modum vnius principij, & ita sufficit omnes simul sumptas per modum vnius agentis esse passo approximatas.

3. SECVNDA CONCLVSIO.: Agens potest per se ipsum immediatè agere in partes distantiores aëris si adiuuetur effectu eiusdem rationis in medio producto. Conclusionem hanc multis experientiis probat Arriaga, quæ facilè possunt impugnari: ex his, quæ referuntur pro hac conclusione, efficaciorem adduco. Quando lux ingreditur per fenestram partes collaterales aëris minorem recipiunt lucem, quam illæ, quæ directè solem respiciunt: ergo Sol producit lucem in partibus aëris, quas linea recta respicit, aliàs lux æquè intensa produceretur in partibus aëris directè soli oppositis, & in aliis collateralibus, quia lux existens in medio aëre æquè versus omnem partem lucem produceret, si ipsa sola, & non sole adiuta aliquas partes aëris illuminaret. Ratio à priori huius conclusionis ex præcedenti facilè desumitur, effectus productus in medio habet virtutem ad producendum alium eiusdem rationis vt supponimus, præcipuum agens habet similem virtutem, siquidem produxit hunc effectum eiusdem rationis cum producendo: ergo effectus productus, & agens, quod illum produxit possunt per modum vnius principij totalis influere in effectum productum in parte alia passi, quæ semper erit immediata principio adæquato composito ex primo agente præcipuo, & ex effectu ab hoc producto concurrentibus per modum vnius principij totalis, atque adæquati.

4. TERTIA CONCLVSIO: Vt agens producat effectum in partibus remotioribus passi sufficit produxisse in proximioribus effectum eiusdem rationis, etiamsi non adiuuetur effectu in proximioribus producto ad alium similem in distantioribus producendum. Exempli gratiâ: etiamsi lux non esset productiua alius iucis, Sol posset postquam in partibus proximioribus passi lucem produxit illâ non adiutus lucem in remotioribus producere. Probo hanc conclusionem: nulla est ratio à priori neque à posteriori, quæ suadeat agens indigere auxilio partium propinquarum passi ad agendum in remotiores: ergo dicendum est posse agere in partes remotiores passi proximioribus non adiutum. Secundò: partes remotiores agentis sufficienter approximantur passo mediis propinquioribus, etiamsi hæ nihil patiantur; partes remotiores passi sufficienter erunt approximatæ agenti mediis aliis proximioribus eiusdem passi etiamsi hæ nihil agant. Vltimò efficaciùs: Quando producitur fœtus in opinione omnium asserentium produci à substantia creata partes formæ substantialis, partes passi non sunt omnes applicatæ immediatè per se principio producenti, neque partes formæ productæ in partibus subiecti immediatè applicatis conducunt ad producendas alias compartes in partibus subiecti remotioribus, quia forma substantialis, quæ tantùm quantitatem requirit vt sit, eamdem requirit ad operandum, & non potest intelligi in minori alia apta vt operetur: ergo agens tantùm applicatur ad producendam partem formæ in partibus subiecti remotioribus media productione in proximioribus aliarum partium eiusdem formæ, quæ in productionem aliarum actiuè non influunt: ergo agens potest agere in partes remotiores subiecti, etiamsi effectu eiusdem rationis in propinquiori producto non adiuuetur ad operandum.

5. QVARTA CONCLVSIO: Agens non potest producere in passo distanti effectum diuersæ rationis ab illo, quem produxit in propinquo, si non adiuuetur effectu in propinquiori producto ad producendum effectum in remotiori. Probo hanc conclusionem: Sol producit calorem in pariete, manus enim applicata parieti calefit, & aërem inclusum in cubiculo calidum experimur, si illius parietes soli obiiciantur, quantumuis illius fenestræ clausæ sint, nihilominus non potest in eodem cubiculo fenestris clausis lucem producere: ergo non sufficit produxisse effectum in subiecto propinquo ad alium diuersæ rationis producendum in passo distanti, quando effectus in propinquo productus ad productionem effectus in subiecto distanti non conducit. Addo contra Patrem Hurtadum non sufficere effectum productum in passo propinquo esse formam dispositiuam ad producendum in passo distanti vt medio illo applicetur virtus agentis, quia effectus productus in medio etsi ex natura sua dispositio esse posset ad effectum producendum in passo distanti, de facto existit in subiecto distincto ab illo, in quo effectus est producendus, & nulla forma existens in hac parte subiecti, seu in hoc subiecto potest disponere ad effectum producendum in alia parte subiecti; seu in alio subiecto adæquato: verbi gratia, calor receptus in hac parte aëris non potest disponere ad formam producendam in materia aliùs partis aëris, seu in materia terræ, etiamsi forma producenda calorem exigat tanquam propriam dispositionem, calor enim in aëre receptus perinde se habet, ac si non esset in ordine ad disponendam materiam ligni ad formam ignis recipiendam: ergo calorem esse dispositionem ad formam ignis nihil conducit vt medio calore recepto in aëre possit virtus solis sufficienter applicari ad producendam formam ignis in subiecto, cui medio aëre localiter applicatur.

6. Ex his inferes iuxta nostram sententiam negantem accidentibus virtutem actiuam adhuc inadæquatam ad substantiam producendam, solem non posse actiuè concurrere ad metalla in viscera terræ producenda, quia non producit in medio effectum eiusdem rationis, & effectus alias diuersæ rationis, accidentia videlicet in aëre producta non possunt actiuè concurrere adhuc inadæquatè ad formas substantiales metallorum producendas, ac proinde media productione illorum non sufficienter applicatur virtus actiua solis ad producenda metalla in subiectis distantioribus. In opinione verò, quæ virtutem actiuam, saltem inadæquatam respectu substantiæ tribuit accidentibus, dici potest solem adiutum calore, aliisve qualitatibus in medio productis posse actiuè in forma metallorum influere. Neque inconueniens est in nostra sententia virtutem hanc soli, & aliis corporibus cælestibus negare, quia illam possumus aliis naturalibus causis, videlicet elementis tribuere, & asserere aurum, & alia metalla conuentu elementorum actiuè produci inadæquatè à quocumque elemento, & adæquatè ab omnibus simul sumptis. Deinde necessariò recurrendum est ad Deum, vt aliquas viuentium formas producat, quæ non possunt principiis non viuentibus tribui, eademque ratione possumus pro aliarum formarum substantialium productione recurrere.

PVNCTVM III.

An agens possit de potentia absoluta agere in distans, quin agat in propinquum.

1. AFFIRMATIVAM partem satis innui puncto 1. quam ex ibi dictis breuiter hic propugnabo, P. Molina 1. p. q. 8. art. 1. disp. 2. P. Rub. lib. 7. Physic. q. 2. cap. 2. & alij plurimi asserunt **neque** diuina intercedente potentia posse agens **agere** in distans, quin agat in propinquum: Eminentissimus admodumque venerandus N. Card. Bellarm. lib. de Sacrament. in genere cap. 2. Patres Conimb. lib. 7. cap. 2. quæst. 2. Pater Soar 3. part. quæst. 18. disput. 3. sect. 2. quibus ego libenter subscribo **affirmant** diuina intercedente potentia posse agens agere in distans etiamsi nihil in propinquum agat.

2. Sententiam, quam defendendam suscepi sic probo. Agens ex eo quod ageret in distans, & non in propinquum nihil produceret neque quo ad substantiam effectus, neque quo ad modum aliquem tenentem se ex parte termini producti distinctum ab illo, quod produceret quando ageret simul in propinquum; ergo nihil produceret, quod sit supra virtutem, & potentiam intrinsecam agentis. Consequentia est per se nota, antecedens efficaciter probo: Inuariato quo ad substantiam, & quo ad modum effectu producto in passo distanti, quando agens agit simul in propinquum, & in distans, ex eo præcisè, quod intelligatur negatio effectus, & actionis in passo propinquo agens aget in passum distans, quin agat in propinquum: ergo ex eo quod agens agat in passum distans, quin agat in propinquum ex parte termini producti neque quo ad substantiam, neque quo ad modum aliquid est distinctum ab illo, quod esset, si agens ageret simul in propinquum, & in distans. Hoc stabilito argumentor sic: effectus producendus in passo distanti nullo alio in propinquo producto non est quoad substantiam, neque quoad modum tenentem se ex parte termini formaliter producti supra virtutem agentis, quod potest illum producere, quando producit effectum in passo propinquo: ergo potest Deus determinare virtutem agentis ad talem effectum producendum, etiamsi ratione distantiæ seu ex defectu conditionis non exigeret talem actionem. Probo consequentiam: in eleuatione huius agentis Deus non constitueret virtutem agentis producentem effectum aliquem, quem ex se non posset producere, imò neque suppleret aliquam inadæquatam virtutem, quam Deus in aliis causis passim supplet, sed tantùm conditionem quamdam requisitam ad agendum: ergo poterit illam supplere, & talem eleuationem præstare. Confirmatur: approximatio requisita ex parte virtutis ad agendum non physicè influit in effectum, sed tantùm est id, quo posito agens necessarium aliàs potens determinatur ad agendum: ergo deficiente approximatione inter agens, & passum nihil virtutis deficit ad effectum producendum, sed tantùm conditio determinans ad agendum, sed Deus potest virtutem agentis ad actionem determinare, etiamsi non ex se, neque ratione aliûs circunstantiæ determinata sit: ergo Deus potest supplere approximationem ad actionem requisitam. Vrgeo: approximatio requiritur vt virtus ex se potens producere effectum ex vi approximationis, & aliarum circunstantiarum exigat Deum concurrere in actu secundo ad effectum producendum, & vt Deus determinetur ad concurrendum in actu secundo cum causa creata: sed potest causa creata concursum non exigente, neque ab illa determinatus, ex vi alicuius exigentiæ, à se determinari ad illum concursum præstandum, quia quidquid Deus potest facere ad exigentiam causarum potest facere pro sua libertate: ergo potest Deus concurrere cum causa secunda ex se potente, etiamsi causa secunda hic, & nunc concursum non exigat: ergo secluſa approximatione, ratione cuius causa secunda exigat concursum poterit Deus cum illa concurrere ad producendum effectum in passo non approximato. Probat hæc ratio, agens posse agere in distans, quin agat in propinquum, non solum intra suam actiuitatis sphæram sed etiam in quacumque alia distantia.

3. Obiicies: Agens non potest agere in tempore, in quo non est: ergo neque in loco in quo non est. Concedo antecedens, nego consequentiam, & disparitatem reddo. Agens, quod non habet existentiam in hoc tempore non habet existentiam in alio, sed illam habuit, vel habebit in tempore, quod non est, sed fuit, vel erit, cùm verò agens requirat existentiam actualem ad operandum requirit durationem tempore, quo operatur, hæc est enim legitima consequentia: agens non habet existentiam in hoc tempore: ergo absolutè non habet existentiam: hæc autem mala: agens non habet existentiam in hoc loco: ergo absolutè non habet existentiam, quia potest illam habere in alio loco huic coëxistente, ac proinde non ex eo quod agens requirat existentiam ad operandum requirit præsentiam in eodem spatio in quo est passum vel effectus, requirit tamen durationem in eodem tempore, in quo effectus est producendus, sine qua existentia subsistere non potest. Instabis, sicuti agens potest existere in alio loco ita potest existere in alio tempore distincto ab illo, in quo producitur, & existit effectus. Nego illud *sicut*, quia existere in alio loco est absolutè existere, & æquè existit, quod existit in hoc loco, & in alio; existere autem in alio tempore non est existere, sed extitisse, seu extiturum esse, vt latius expendebam Controuersia 16. puncto 1.

4. Obiicies secundò. Ad operandum hic requiritur præsentia hic: ergo agens non potest operari in hoc spatio, quin sit in hoc spatio. Magna latet æquiuocatio in termino *hic*, qui vix repetitus potest sumi semper ex parte eiusdem termini, vel potest modo ex parte huius, modo ex parte illius. Si semper sumatur ex parte eiusdem termini hunc sensum præstare poterit vt agens existens hîc, producat effectum debet existere hic, & tunc vera erit propositio, ex qua tantum licebit inferri: ergo vt agens existens in hoc loco producat effectum debet existere in hoc loco. Secundò potest ex parte termini sumi terminus *hic*, & tunc propositio hunc reddet sensum, vt agens producat effectum existentem hic, deber effectus existere hic, & tunc similiter vera erit propositio, ex qua tantùm poterit inferri: ergo non poterit produci effectus existens in hoc loco. Si terminus sumatur modo ex parte huius termini, modo ex parte illius faciet hunc sensum: adhoc vt operetur agens existens hic requiritur effectus præsens hic, in quo sensu neganda est propositio, quia agens existens in hoc loco producit effectum existentem in alio loco distincto, quod necessariò contingit omni agenti, quod in extraneo subiecto, cum quo nequit penetrari, effectum producit.

5. Obiicies tertiò. Agens non potest agere naturaliter in passum distans, neque extra suam sphæram: ergo neque supernaturaliter: quia nulla causa potest eleuari

eleuari ad id, quod est supra suam virtutem intrinsecam, vt paret in quacumque potentia vitali, quæ non potest eleuari à Deo vt versetur extra suum obiectum. Respondeo distinguendo primum antecedens: agens non potest agere naturaliter in passum distans neque extra suam sphæram ex defectu virtutis, nego antecedens: ex defectu conditionis, concedo antecedens: Deinde nego consequentiam. Ad illud, quod dicitur de potentia non potente versari extra suum obiectum respondeo: id prouenire non ex defectu conditionis requisitæ ex parte virtutis, sed ex defectu eiusdem virtutis adhuc inchoatæ, seu inadæquatè, qui defectus à Deo suppleri nequit in ipsa virtute, quia entitas intrinsecè imporens, non potest fieri intrinsecè potens, defectus autem agentis ad agendum in passum distans, & intra suam loci sphæram tantùm est defectus cuiusdam conditionis, quam Deus potest supplere.

6. Obiicies quartò. Hæc actio hic, & nunc dependet ab approximatione non media alia causalitate: ergo per semetipsam: ergo non potest non dependere ab approximatione, quia quidquid conuenit actioni per suammet entitatem, neque diuinitus potest ab illa separari. Neque satisfit dicendo dependere ab approximatione non tanquam à virtute, sed tanquam à conditione, redit enim iterum idem argumentum: actio hæc dependet ab approximatione tanquam à conditione per suammet intrinsecam entitatem: ergo non potest non dependere ab illa tanquam à conditione, quidquid enim per suammet entitatem alicui conuenit, eo modo, quo conuenit non potest ab illo separari. Respondeo actionem hic & nunc dependentem ab hac approximatione non dependere ab illa adæquatè intrinsecè per suammet entitatem, alias neque de potentia Dei absoluta posset hæc actio non dependere ab hac numero approximatione agentis, & passi quod in omnium opinione falsum est, sed dependere per coëxistentiam actionis cum approximatione, & per decretum Dei, quo ex præuisione approximationis, seu causæ approximatæ exigentis concursum ex vi talis exigentiæ se determinauit ad concurrendum hic, & nunc. Quapropter si in instanti, in quo sunt approximata agens, & passum Deus decerneret concurrere cum agenti ad producendum effectum in passo independenter ab illa approximatione, ita vt illa secluſa ex vi eiusdem decreti eumdem concursum præstaret agenti, quod illum non exigeret ex defectu applicationis, influxus, seu actio illa nullo modo ab approximatione dependeret, quia actio eatenus dependet ab approximatione, quatenus hæc moraliter Deum determinat ad illam præstandam, qua morali determinatione secluſa nulla supereſt dependentia actionis ab approximatione. Solet obiici hic actionem esse modum agentis, ac proinde non posse ab illo separari; sed hoc latè puncto 1. Vbi probaui ex hoc capite neque naturaliter repugnare agens agere in distans nihil operando in passo propinquo.

***

PVNCTVM IV.

An approximatio causarum requiritur ex parte actus primi, seu sit prior natura respectu operationis.

DIXIMVS approximationem agentis ad passum requiri vt causa effectum producat: Est modo disputatio quomodo hæc approximatio requiritur. Communis hucusque sententia docuit approximationem se tenere ex parte actus primi ad effectum producendum, neque de hoc specialem disputationem instituêre Doctores. P. Arriaga modo quæstionem hanc acutè mouit, in qua plus quam par esset suæ rationi tribuit forsan, quia nondum Lydio lapidi alienæ mentis examinandam proposuerat. 1.

Fundamentum communis sententiæ breuiter, fideliterque ita refert Arriaga: Ignis non potest calefacere lignum, nisi illi fit approximatus: ergo approximatio est conditio ad calefactionem: ergo est prior natura. Contra hunc discursum sic arguit Arriaga disputatione 7. sectione 6. subsectione 4. sicuti ignis non potest calefacere lignum nisi illi fit approximatus, ita animal non potest mouere corpus distans, nisi aliquid producat in medio, eadem enim est vtriusque ratio vt experientia demonstrat, sed animal vt moueat corpus non requirit approximationem pro priori naturæ: ergo neque ignis vt calefaciat lignum. Maiorem, & consequentiam putat Arriaga euidentes esse: minorem probat: animal per motum producit præsentiam, quam habet mobile in instanti, in quo mouetur: ergo præsentia illa non est prior motu: ergo neque approximatio, hæc enim formaliter includit præsentiam agentis, & passi. Dicet quisque rationem esse diuersam quia per motum localem producitur præsentia, in qua sita est approximatio, & ita ad motum localem hæc supponi nequit; per motum verò calefactionis non producitur præsentia, neque mobile approximatum constituitur, & ita deberi aliunde ad motum hunc supponi subiectum approximatum. Sed contra hanc differentiam sic arguit Arriaga: etiamsi per motum producatur præsentia, non possum ego mouere corpus existens Romæ: ergo vt moueam corpus requiritur indistantia inter me, & corpus: ergo sicuti hæc soluatur; etiamsi approximatio positiua non se teneat ex parte actus primi, sic in distantia requisita ad calefactionem saluari poterit etiamsi approximatio positiua ex parte actus primi non supponatur. Similiter arguit, & solutionem aliam præoccupat: si dicatur ad motum localem sufficere supponi approximationem negatiuam, & positiuam non requiri, cur dici non poterit eamdem approximationem negatiuam sufficere ad motum calefactionis, & non requiri aliam positiuam? Ex hoc fundamento concludit Arriaga ad operandum in passo requiri approximationem positiuam in instanti temporis, in quo est operatio, hanc tamen non requiri pro priori naturæ ante operationem, quod putat euidenter inferri ex fundamentis ab ipso adductis, quidquid autem roboris habent iam retuli, alia enim, quæ adducit & postea referam, ad supra relatum reduci debent, vel nullius sunt momenti. Multa inuoluuntur in hac re, quæ magna indigent distinctione, quarum confusio sententiæ Arriagæ vim dedit, illa aliquibus conclusionibus dissoluam, quibus rei obscuræ nimis nonnihil lucis dabo. 2.

PRI

3. PRIMA CONCLVSIO : Nulla entitas indiget præsentia ex parte actus primi vt propriam præsentiam in genere causæ efficientis efficiat, neque vt illam patiatur in genere causæ materialis. Ratio est per se nota : ex vi talis actionis, seu passionis constituitur præsens principium, à quo procedit : ergo non potest supponi præsens. Probo consequentiam. Principium illud non potest supponi præsens per præsentiam ad quam terminatur talis actio, seu passio, quia implicat supponi præsentiam pro priori naturæ ad causalitatem, ex vi cuius producitur. Neque potest supponi præsens per aliam præsentiam, quia in instanti temporis, in quo est actio, seu passio terminata ad præsentiam huius subiecti, non potest subiectum habere aliam præsentiam, alias in eodem instanti temporis haberet duplicem præsentiam, quamdam, quæ supponeretur ad motum, aliam, quæ ex vi motus produceretur : ergo principium passiuum, aut actiuum propriæ præsentiæ non potest supponi præsens à priori naturæ ad actionem, seu passionem terminatam ad propriam præsentiam. Conuenio in hac conclusione cum Arriaga, quam fundamenta ab ipso adducta efficacissimè conuincunt.

4. SECVNDA CONCLVSIO : Omne agens requirit ex parte actus primi propriam præsentiam vt producat præsentiam in subiecto à se distincto, quod sic probo : Præsentia principij producentis alienam præsentiam requiritur saltem in instanti temporis, in quo talem præsentiam producit : ergo requiritur tanquam quid consequens illam actionem vel tanquam quid illam præcedens, non tanquam quid consequens, quia ex vi illius actionis neque termini, quem ipsa actio respicit, principium non constituitur præsens : ergo requiritur tanquam quid præcedens ipsam actionem : ergo requiritur ex parte actus primi, quidquid enim requiritur ad actionem tanquam quid illam præcedens, requiritur ex parte actus primi, & ad illam in priori naturæ supponitur.

5. Dicere posses præsentiam agentis non requiri neque antecedenter, neque consequenter, sed tantùm comitanter. Contrà : requiri aliquid comitanter ad actionem est non requiri propriè & per se, sed esse identificatum seu connexum cum aliquo, quod per se requiritur, à quo si posset separari nullo modo requireretur, & æquè bene sine illo fieret actio, quidquid enim per se requiritur, vel prærequiritur vt sit actio, vel ex vi illius tanquam quid posterius formaliter infertur, sed præsentia agentis non requiritur ad præsentiam subiecti extranei producendam, tanquam quid identificatum seu connexum cum alio, quod per se requiratur, quo posito sine præsentia agentis extranea produceretur : ergo non requiritur comitanter : ergo antecedenter, vel consequenter. Maior est omnino certa, neque alia ratione explicari potest quid sit comitanter requiri. Minorem probo : si præsentia propria ad alienam producendam comitanter requireretur, tantùm esset requisita tanquam quid consequens, seu connexum cum substantia agentis alienam præsentiam producturi, quod eamdem produceret eodem modo, si in instanti temporis subsisteret sine propria, sed non requiritur hac ratione propria præsentia ad alienam producendam, alias si hoc agens existeret sine illa, omni præsentia nudum posset in subiecto extraneo præsentiam producere, & mouere corpus in quocumque loco existens, quod est plusquam falsum : ergo præsentia propria agentis per se ipsam requiritur ad alienam præsentiam producendam, non consequenter, vt probaui : ergo antecedenter : ergo præsentia propria se tenet ex parte actus primi ad præsentiam alienam producendam.

TERTIA CONCLVSIO : Nullum agens potest producere præsentiam alienam nisi respondentem spatio immediato agenti, ex vi cuius agens, & passum, quod illam recipit sint approximata. Ratio est quia ad producendum quemcumque effectum etiam præsentiam in subiecto extraneo requiritur approximatio in illo instanti temporis, in quo est productio : ergo in illo non potest subiectum distare : ergo non potest agens producere præsentiam in passo, ex vi cuius constituatur distans in illo instanti, in quo patitur ab agenti & necessariò debet esse illi approximatum. Secundò nullum agens potest agere in passum distans, quin agat in propinquum, sed si agens produceret præsentiam in subiecto, ex vi cuius constitueretur distans secundum se totum ageret in passum, quod distaret in eodem instanti temporis, in quo pateretur ab agenti : ergo ageret in passum distans nihil agendo in propinquum, quia si secundum se totum distaret passum quod pateretur ab agente, medium interiacens propinquius agenti nihil ab isto reciperet. 6.

Ex hoc inferes nullum viuens posse immediatè & per se sine impressione impulsus corpus aliud mouere nisi simul cum illo moueatur. Ratio est quia si passum moueretur à viuenti immoto sequeretur viuens producere præsentiam mobilis in passo distanti, quia ante motum passum non erat penetratum, sed tantùm immediatè approximatum : ergo si agens permanens in eodem loco passum contiguum in alio constitueret, illud à se remoueret, & produceret præsentiam distantem ab spatio, quod occupabat, quod fieri non posse probaui. Requiritur ergo vt viuens moueat aliud corpus prius naturâ viuens moueri, & acquirere præsentiam in spatio, à quo aliud corpus mouetur, quæ noua viuentis præsentia simul cum illo se tenet ex parte actus primi ad motum, quem viuens in alio corpore producit. Ex eadem conclusione potiori ratione infertur mobile in hoc instanti recipiens impulsum ab hoc agenti, non posse ex vi eiusdem impulsus in eodem instanti moueri, quod sic probo. Si passum in hoc instanti ex vi impulsus moueretur, separaretur ab agenti, & constitueretur distans ab illo : ergo in instanti, in quo recipit impulsum ab agenti est distans ab illo : ergo agens agit in distans, & non in propinquum, eo enim ipso quod separetur totum corpus, quod recipit impulsum aliud, quod est interiacens impulsum non recipit, ac proinde agens in passo distanti, & non in propinquo impulsum produxit. 7.

Obiicit Arriaga : impulsus productus eamdem virtutem habet mouendi corpus in primo instanti, in quo producitur, & in vlterioribus : ergo illud mouebit in primo instanti aut in nullo alio. Nescio an consequenter dicat Arriaga corpus recipiens impulsum mouendum esse in illo instanti, in quo illum recipit, ex quo intendit probare non requiri approximationem ex parte actus primi, quia in sua sententia etiamsi approximatio non requiratur in priori naturæ, ad motum alterationis requiritur in illo instanti temporis, in quo fit motus, sed si mobile moueretur in instanti, in quo recipit impulsum, distaret in instanti temporis, in quo illum patitur ab agente : ergo non solum supponeretur approximatio pro priori naturæ, sed neque daretur pro instanti temporis, in quo est motus alterationis, cuius oppositum defendit Arriaga cum communi sententia, ne concedat agens agere in passum distans, & non in propinquum. Ad argumentum respondeo impulsum eamdem virtutem habere mouendi corpus in primo instanti, & in secundo, illud tamen moueri in secundo. 8.

cundo, & non in primo, quia in primo instanti impulsus supponit approximationem passi cum agente, quam in illo instanti non potest destruere, quia nihil potest corrumpi in illo instanti, in quo supponitur, in secundo verò instanti non supponere impulsum ad sui conservationem hanc approximationem, quia potest conseruari à Deo, & ita posse illam destruere, & corpus mouere.

9. QVARTA CONCLVSIO: Vt viuens immediatè, & per se moueat localiter corpus illud, non supponitur approximatio ex parte actus primi inter agens, & passum. Ratio est manifesta: approximatio dicit præsentiam vtriusque extremi approximati, agentis videlicet, & passi: ergo non potest supponi approximatio, quin supponatur vtraque præsentia, sed præsentia mobilis non potest supponi ad receptionem ipsius præsentiæ, vt probaui concluſ. 1. ergo non potest supponi illius approximatio cum principio: requiritur ergo tantùm ex parte actus primi vt viuens localiter moueat corpus aliud, præsentia ex parte principij mouentis, non verò ex parte mobilis, & consequenter non requiritur ex parte actus primi, seu in priori naturæ ad ipsum motum approximatio inter mouens, & mobile, sed tantùm hæc requiritur in instanti temporis, & consequenter ad motum, ex vi cuius mobile tantùm potest constitui in spatio agenti immediato, vt dicebam conclusione tertia.

10. QVINTA CONCLVSIO: Ex parte actus primi debet supponi approximatio inter agens, & passum, ad quemcumque effectum distinctum à præsentia producendum. Probo hanc conclusionem. In omnium sententia in instanti temporis, in quo agens agit in passum, requiritur approximatio positiua; ergo vel requiritur comitanter ad principium prærequisitum ad motum, vel consequenter, vel antecedenter: non potest requiri consequenter, ad motum non terminatum ad præsentiam, quia ex vi huius non sequitur præsentia, & consequenter neque approximatio, quæ non alio modo producitur, quàm per productionem præsentiæ; non requiritur tantùm cõcomitanter, quia si ita requireretur, permanente virtute productiua, motus alterationis cum reliquis omnibus, & secluſa præsentia fieret motus, quia ex defectu præcisè illius, quod requiritur concomitanter, si hoc non est identificatum cum illo, quod per se requiritur, non potest deficere motus: ergo alio modo requiritur: ergo antecedenter. Si dicas requiri tantùm concomitanter, & concedas reliquis permanentibus, secluſa præcisè approximatione, in illo instanti temporis motum alterationis eodem modo præstandum esse, infertur necessariò ablata præcisè approximatione inter agens, & passum, præcisè per detractionem vtriusque præsentiæ agens posse agere in passum, & consequenter quòd si res omnes præsentiâ expoliarentur, posset hic ignis agere in omnia subiecta creata, quia nihil deficeret prærequisitum antecedenter, aut consequenter, sed tantùm comitanter, sine quo dummodo non deficiat illud, quod comitatur, & ratione cuius comitanter requiritur, æquè benè fit actio, hoc autem admitti absurdum est; quis enim concipiet ex eo præcisè quòd careant approximatione, & positiua præsentia, aliqua, seu omnia entia creata esse apta vt inter se agant, & reagant, & posse hunc ignem in quodcumque aliud subiectum creatum agere. Ratione etiam probatur à posteriori, non posse dici, posse agens nudum omni præsentiâ agere in passum eâdem absolutum. Si posset esse influxus inter agens, & passum non approximata, sequeretur posse esse eumdem influxum, etiamsi positiuè distarent, & nullam haberent approximationem. Consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequelam probo. Distantia secundùm se formaliter sumpta non impedit influxum, sed quatenus impedit approximationem positiuam: ergo si approximatio positiua necessaria non est, distantia nihil oberit. Consequentia est necessaria: antecedens probo. Si passum duplicem præsentiam habetet, & ex vi vnius esset approximatum agenti, & ex vi alius ab eodem distaret, posset pari ab agenti: ergo distantia dum non impedit approximationem inter agens, & passum, per seipsam non impedit actionem: ergo si approximatio positiua per se necessaria non est, etiamsi illam impediat, nihil impediret requisitum ad influxum; alias per seipsam formaliter influxum non impedit, vt modò probaui: ergo si positiua approximatio non requiritur inter agens, & passum, poterit passum pati ab agenti distanti, & non approximato: Consequens est contra omnem experientiam: ergo antecedens falsum.

SEXTA CONCLVSIO: Vt agens recipiat aliquem effectum à Deo productum, vel à seipso per actionem immanentem productum, non debet supponi præsentia ex parte passi, neque ad talem passionem supponitur concomitanter, tanquam quid necessariò ortum à subiecto, quo ablato, & subiecto permanente, eodem modo passio illa subsisteret. Hæc conclusio necessariò tenenda est, iuxta dict. Controuersiam 15. puncto 7. vbi tradidi posse entitatem aliquam omni præsenti absolui. Pono, verbi gratia, equum omni præsentia destitutum, tunc Deus conseruaret formam equi dependenter à materia, & reliqua alia accidentia, siue educta ex quantitate, siue ex materia prima equi, siue ex toto composito, absque aliqua præsentia ex parte subiecti: ergo ad hoc vt subiectum formam aliquam substantialem, siue accidentalem patiatur, à Deo non prærequiritur præsentia ex parte subiecti, sed æque benè poterit effectum conseruari dependenter à subiecto, siue hoc præsentiam habeat, siue illa careat. Quòd si potest forma conseruari à Deo in subiecto carente præsentiâ, eodem modo posset produci ab eodem agenti: conseruatio enim, & prima productio respectu eorumdem principiorum intrinsecè in nullo differunt. Idem dicendum esse de effectu ab eodem subiecto immanenter producto, eâdem ratione probatur. Si Deus conseruaret equum absque omni præsentia, illum naturaliter conseruaret cum eisdem passionibus, quæ naturaliter illum comitantur, ea ratione, qua illi naturaliter conueniunt, sed equo naturaliter conueniunt passiones productæ, & conseruatæ ab eadem substantia equi: ergo tunc conseruaretur cum eisdem passionibus conseruatis ex vi eiusdem actionis, qua modò conseruantur procedentis ab equo: ergo equus sine præsentia naturaliter conseruaret suas passiones, neque ablata præsentia naturaliter deficerent passiones, & proprietates, quæ naturaliter essentiam comitantur, neque actiones, ex vi quarum producuntur, quia quælibet essentia per simplicem emanationem dependenter ab omni alio est productiua suarum passionum. Ratio à priori vtriusque partis conclusionis facilis est. Præsentia requiritur vt approximentur agens, & passum; sed independenter à quacumque præsentia superaddita per suammet entitatem quodcumque passum est approximatum Deo, vt probaui Controuersia 15. puncto 8. ergo non requiritur præsentia vt passum approximetur Deo: ergo neque vt patiatur aliquem effectum ab illo, quia eo ipso quòd Deus sit approximatus, potest agere in passum: sed per seipsum est approximatus: ergo secluſa præsentia passi poterit

11.

Deus

Deus naturaliter agere in passum. Idem dico de agente in se ipsum per actionem immanentem: nulla entitas indiget præsentia superaddita, vt sit sibimet ipsi approximata, quia entitas per se ipsam est sibi summè præsens: ergo non indiget præsentiâ ad agendum in se ipsam: quia præsentia tantùm requiritur ad approximationem inter principium actiuum, & passiuum, quæ si subsistat sine præsentia, nullo modo præsentia necessaria erit.

12. Eamdem doctrinam confirmat conseruatio impulsus in instanti, in quo ex vi illius corpus mouetur: in illo enim impulsus est prior præsentia mobilis: ergo non potest esse posterior illa: ergo receptio impulsus in instanti conseruationis nullam supponit præsentiam ex parte passi. Ex hoc infero impulsum in instanti, in quo ex vi illius mouetur corpus, tantùm posse dependere efficienter à Deo, qui indepenter à præsentia passi est illi approximatus, non verò ab alia causa creata distincta à mobili, quia requirit ex parte actus primi ad operandum approximationem constitutam in præsentiis superadditis agentis, & passi, & hæc supponi non potest ad productionem impulsus in instanti, in quo ex vi impulsus mouetur corpus, quia præsentia, quam in illo habet corpus mobile est posterior impulsu, & ab illo producta.

Ex tota doctrina tradita clarè constat non rectè 13.
intulisse Arriagam, ex eo quod viuens non indigeat approximatione ex parte actus primi ad mouendum localiter corpus, non illa indigere ignem ad calefaciendum lignum, quia approximatio requisita inter viuens, & mobile in instanti temporis, in quo hoc mouetur ab illo localiter, est quid consequens motum localem, & ita neque potest, neque necessum est illum antecedere: approximatio verò requisita inter agens, & passum in instanti temporis, in quo est motus, non est quid consequens motum, ac proinde potest, & necessum est illum antecedere, quia quidquid requiritur in aliquo instanti temporis, & non concomitanter, neque consequenter, sicuti approximatio respectu motus localis, debet necessariò antecedenter requiri.

LIBRI SEPTIMI PHYSICORVM FINIS.

LIBER

LIBER OCTAVVS PHYSICORVM.

CONTROVERSIA XIX.

De mundi inceptione.

DVo ſunt entium genera, permanentium, & ſucceſſiuorum, de quibus non eadem eſt difficultas circa ipſorum inceptionem, an videlicet ab æterno eſſe potuerit. Dicam prius de permanentibus, in quibus minor eſt difficultas, & poſtea agam de ſucceſſiuis, & vltimò inquiram an ab æterno potuerint eſſe generationes.

PVNCTVM I.

An creatura permanens potuerit eſſe ab æterno.

1. IN hac re fœdè errauit Philoſophorum Princeps, qui mundum fuiſſe ab æterno ſentiebat, vt teſtatur D. Bonauent. & plures antiqui Philoſophi ex illius diſcipulis, quos referunt Patres Conimbr. lib. 8. cap. 2. quæſt. 3. art. 1. error iſte ex inſaniſſimo delirio trahebat originem, putabat enim Deum non liberè, ſed neceſſariò operari, & ita non potuiſſe ſuam operationem cohibere, & ab æterno non produxiſſe mundum. Deo Optimo Maximo perfectiſſimam ineſſe libertatem circa omnia effecta ad extra producenda oſtendit naturæ lumen, creaturas omnes in tempore produxiſſe pluribus ſcripturæ teſtimoniis reuelatum eſt. Geneſ. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram*, & Pſalm. 101. *Initio tu Domine terram fundaſti*, neque aliqua pro errore Philoſophi apparens poteſt adduci ratio, quam referri otioſum non eſſet. Contendendum eſt inter Catholicos an creatura aliqua ab æterno creari potuerit, quod modò de permanenti diſputo.

2. Nullam creaturam permanentem potuiſſe à Deo produci ab æterno ſentiunt Henr. quodlib. 1. quæſt. 7. & quodlib. 9. quæſt. 19. & alij apud Patres Conimbr. infrà, quibus conſentire videtur N. Toletus 8. Phyſicor. q. 2. Oppoſitam ſententiam defendunt D. Thom. 1. part. quæſt. 46. art. 2. P. Suar. 1. Metaphyſic. diſp. 20. ſect. 6. num. 11. P. Vaſquez tom. 2. in 1. part. diſp. 177. cap. 5. P. Valenc. tom. 1. diſput. 3. quæſt. 3. punct. 2. §. *ſecunda aſſertio*. Patres Conimbr. 8. Phyſic. cap. 2. q. 6. art. 2. Rub. tract. de æternitate mundi, q. 2. P. Hurtad. diſp. 16. ſect. 1. P. Arriaga diſp. 17. ſect. 2. ſubſect. 2. & alij plurimi apud iſtos, quibus ego ſubſcribo.

3. Probant Hurtadus, & Arriaga, aliique plurimi ſententiam hanc, ex eo quod cauſa non debeat tempore præcedere effectum, ex quo inferunt Deum ab æterno exiſtentem ab æterno poſſe creaturam aliquam producere. Cauſam non debere præcedere effectum prioritate temporis ſuadet experientia, qua videmus lucem in primo ſuæ durationis inſtanti medium illuminare, & ratio rem conuincit, quia in agentibus, quæ contrarium non habent, nullum caput reperiri poteſt, quo in primo ſuæ exiſtentiæ inſtanti impediantur, ne effectum producant, quem producent in ſecundo, neque ratio eſt aliqua, propter quam in hoc ſecundo, & non in illo primo operentur, cum eadem ſit virtus agenti in primo inſtanti, in quo exiſtit, & in ſecundo, in quo idemmet perſeuerat. Deinde vt virtus in hoc inſtanti ſe per actionem exerceat, requiritur illius exiſtentia in hoc inſtanti, & exiſtentia præterita per accidens ſe habet ad actionem nunc exercendam: ergo hæc virtus, à qua actu exiſtenti procedit actio, eodem modo principium erit huius actionis ſiue ante exiterit, ſiue non exiterit: ergo dum exiſtant in hoc inſtanti eodem modo operabitur, ſiue in hoc inſtanti exiſtere incipiat, ſiue exiterit. Idem dico de cauſa libera reſpectu effectus liberi futuri, qui poteſt eſſe coæuus ſuo principio, quia ad hoc vt voluntas in hoc inſtanti liberè ſe determinet, tantùm requiritur in hoc inſtanti eſſe indifferentem ad operandum, & non operandum, & impertinenter ſe habet in inſtanti antecedenti indifferentiam præceſſiſſe. Quod ſi in inſtanti, in quo datur operatio ex ſuppoſitione quod detur, non poſſit non dari, neceſſitas hæc tantum eſt conſequens, quæ libertatem integram relinquit, quia in hoc inſtanti ita eſt actus liber, vt potuerit non eſſe. Hac ratione Deus ab æterno liberè ſe determinauit ad producendas in tempore creaturas, & omnia illius libera decreta ſunt æquè æterna cum ipſo Deo. Eodémque modo Angelus in primo ſuæ creationis inſtanti liberè potuit operari.

4. Cæterum etſi verum ſit cauſam non debere tempore effectum præcedere, non ex hoc capite ſoluta eſt præſens quæſtio, neque adæquata poteſt deſumi ratio ad noſtram concluſionem probandam, poſſet enim aliquis dicere creaturam ab æterno exiſtentem repugnare, non ex eo formaliter quod illam debeat præcedere cauſa, à qua producitur, ſed quia ſecundùm ſe independenter à præſentia temporis, quam cauſa debeat habere reſpectu effectus, repugnat effectum aliquem ab æterno exiſtere. Ex quo ſit cauſam creatam exiſtentem in tempore non debere effectum

fectum tempore præcedere, debere tamen causam increatam existentem ab æterno tempore præcedere effectum ab illa productum, non quia hæc præcedentia conducat ad causalitatem, sed quia causa increata per se habet esse ab æterno, & effectus creatus per se petit esse in tempore, ex quo fit causam increatam necessariò habere temporis præcedentiam respectu effectus. Conducet tamen ratum esse causam non debere tempore præcedere effectum, ne ex hoc capite intendat aliquis probare creaturam non potuisse existere ab æterno, quia illius causa debuit tempore præcessisse, quod falsum esse tam in causis liberis, quàm in necessariis iam ostendi. Huius conclusionis solida, & adæquata probatio sumenda est ex solutionibus argumentorum, quæ fieri possunt contra creaturam permanentem ab æterno existentem. Breuiter argumenta propono, & soluo.

5. Obiic. primò: *Creatio* est *productio rei ex nihilo*, sed si effectus fieret ab æterno non fieret ex nihilo, quia non præcessisset nihilum, seu negatio illius, ex quo fieret: ergo non crearetur: ergo vt creetur debet prius tempore præcedere illius negatio: ergo non potest creari ab æterno, id enim ante quod fuit aliud ab æterno esse non posse ostendi Controu. 13. Punct. 1. Respondeo rem fieri ex nihilo non esse fieri ex negatione sui, sed fieri nullo præsuppositò subiecto, ad quod non requiritur præcessisse prius tempore negationem, nihil enim verat ab æterno existere actionem nullum subiectum respicientem.

6. Obiic. secundò: Si Deus ab æterno creaturam aliquam produxisset, non posset illam per æternitatem destruere, implicat enim aliquid ab æterno existere, & non durare per æternitatem. Consequens est absurdum, quia Deus liberè in quocumque instanti creaturam conseruat, & in quocumque potest illam corrumpere: ergo antecedens est falsum. Vrgetur illa creatura non posset corrumpi per æternitatem: vt probatum est, quia per æternitatem erat necessariò duratura: insuper posset corrumpi, quia omnis creatura ex se est corruptibilis, & potest in quocumque instanti deficere: ergo creatura illa posset per æternitatem corrumpi, & non posset corrumpi. Respondeo ex suppositione quod Deus creaturam ab æterno creauerit non posse non per æternitatem illam conseruare, quod enim ab æterno existit non potest ab æterno non existere, ac proinde negatio illius, quod ab æterno est, in tempore debet incipere, quod præcessit æternitas, in qua fuit res, cuius in tempore negatio incipit, vel quæ in tempore corrumpitur. Hoc autem nullum est absurdum neque aliquam necessitatem antecedentem ad decretum liberum Dei arguit in Deo conseruandi creaturam, quia necessitas illa non est absoluta, sed ex suppositione, quod Deus liberè voluit ab æterno creaturam illam producere, quod est idem formaliter, quod velle illam per æternitatem conseruare, quia in his, quæ ab æterno producuntur, neque mente diuinâ potest fecerni productio à conseruatione, quia productio vt distincta à conseruatione dicit primum instans, in quo existit terminus, quod non est in termino ab æterno producto, quia nullum datur instans, quod sit primum suæ durationis. Itaque tam ex parte actus, quàm ex parte obiecti est idem decernere Deum creaturam ab æterno producere, & decernere per æternitatem conseruare illam, & sicuti nullus dicet esse contra libertatem Dei non posse per æternitatem creaturam corrumpere, quam decreuisset per æternitatem conseruare, ita non est contra libertatem Dei non posse per æternitatem corrumpere creaturam quam decreuit per æternitatem conseruare, quia, vt dicebam, idem est decernere creaturam ab æterno producere, & decernere illam per æternitatem conseruare. Ad confirmationem respondeo creaturam ab æterno productam intrinsecè esse corruptibilem, & in quocumque instanti ex natura rei posse corrumpi, etiamsi non possit per æternitatem non durare, eo ipso quod fuerit ab æterno producta, quia ante quodlibet instans in quo illius corruptio esse contingat præcessit æternitas, in qua res illa potuit per æternitatem durasse, & in qua extrinsecè est incorruptibilis consequenter, seu ex suppositione sicut lux conseruata in hoc instanti non potest in illo corrumpi ex suppositione, quod sit conseruata in hoc instanti, quod non est rem esse intrinsecè incorruptibilem, sed tantùm extrinsecè; & ex suppositione, sicuti non est rem esse intrinsecè incorruptibilem non posse in hoc instanti corrumpi ex suppositione quod in illo conseruetur, vel producatur.

Obiic. tertiò: Si Deus ab æterno crearet ignem & simul cum illo crearet stupam applicatam, stupa non posset ab æterno corrumpi propter rationem dictam præcedenti argumento: ergo corrumperetur in tempore; insuper ignis cum esset agens necessarium illam corrumperet, vt primùm posset: suppono ergo illam corrumpere in instanti *A*: tunc ignis corrupisset stupam in primo instanti, quo posset propter rationem dictam, & non illam corrumperet in primo instanti, quo posset, quæ sunt contradictoria. Respondeo ignem non combusturum stupam in primo instanti, in quo posset, non quia posset in aliquo instanti illam comburere, & actionem subtraheret, sed quia nullum daretur instans, in quo primo posset stupam comburere, ante quodlibet enim daretur aliud, in quo prius posset stupa comburi. Vnde claritatis gratiâ negandum est suppositum illius propositionis: *ignis combureret stupam, primo instanti, quo posset*, non enim datur tale instans, neque posset assignari à Deo; similiter dicendum est contra Arriagam Deum non posse decernere ab æterno producere creaturam in tempore, cum primùm posset in tempore, quia hoc esset decernere creaturam producere in instanti, quod non est, nullum enim est instans primum, in quo effectus possit produci à Deo, ita vt non potuerit in alio præcedenti produci. 7.

Sed inquires, in quo instanti ignis stupam comburerer, combustio enim eo ipso, quod sit futura, est futura in aliquo instanti determinato. Attentè subtilem solutionem accipe: eo ipso quod Deus decernat stupam ab æterno producere decernit independenter à quocumque contrario exigente stupæ corruptionem, stupam per æternitatem conseruare, quæ æternitas à parte antea terminum non habet, neque recipit magis, aut minus, bene tamen à parte post, quia à parte post est finita, & terminum habet duratio, quæ à parte antea dicitur æternitas. Hic autem terminus potest esse aliquod ex finitis instantibus successiuis, quæ Deus ab æterno cognouit postea futura, non tamen debet esse potius hoc quàm illud, quia res æterna à parte antea potest hoc vel illo instanti finiri: debet ergo Deus, qui effectum ab æterno producere decernit, si non decernit illum in æternum à parte post conseruare, decernere conseruare illum independenter à quocumque contrario exigente illius conseruationem vsque ad certum, & determinatum instans, quod ipse maluerit. Suppono ego Deum decreuisse stupam ab æterno productam conseruare independenter ab exigentia contrarij vsque ad instans *B*: tunc stupa corrumperetur in instanti *C*, quia in præcedentibus ex vi decreti, quo Deus illam decreuerat ab æterno vsque ad instans *B*, conseruare, stupa illa corrumpi nó poterat. Quod si Deus per decretum, quo decreuit stupam ab æterno producere decreuisset illam conseruare 8.

inde

independenter ab omni alia entitate vsque ad instans *C*: tunc combureretur in instanti *D*: semper enim stupa combureretur in instanti immediato à parte post terminativo æternitatis, per quam Deus decreuerat conseruare stupam, etiamsi naturales causæ illius corruptionem exigerent. In hoc sensu verum existimo ignem combusturum stupam in instanti, quo primum posset, non absolutè, & antecedenter, quia hoc non datur, sed ex suppositione decreti, quo Deus voluit stupam ab æterno producere, quod decretum imbibit voluntatem conseruandi creaturam illam independenter ab omni contrario, vsque ad determinatum instans, si non est decretum, quo Deus velit creaturam à parte antea, & à parte post perpetuò durare.

9. Obiic. quartò. Æternitas est propria Dei: ergo non potest conuenire creaturæ. Respondeo æternitatem intrinsecam ex vi cuius antecedenter ad quodcumque decretum, & existentiam rei repugnat ab æterno; & in æternum non existere, esse propriam Dei, quæ non potest conuenire creaturæ, quæ in quacumque duratione existit dependenter à Deo: æternitatem verò extrinsecam, & accidentalem, ex vi cuius ita existit aliquod ens ab æterno, vt antecedenter potuerit non existere, rectè posse competere creaturæ.

10. Obiic. quintò. Patres inferebant contra Arrium; Verbum non esse creaturam ex eo quod fuerit ab æterno: ergo esse ab æterno est contra rationem creaturæ, alias inefficax esset Patrum argumentatio. Respondeo: Patres arguere ad hominem contra Arrium, qui admittebat nullam creaturam fuisse ab æterno, quo admisso efficax est illorum argumentatio, quod si aliquando innuant æternitatem esse propriam Dei, quæ non potest creaturæ competere loquuntur de æternitate per essentiam argumento præcedenti explicatam.

11. Multi impugnant existentiam creaturæ permanentis ab æterno ex duratione illius, quæ esset successiua, & infinita, contra quam fiunt omnia argumenta, quæ puncto venturo expendam contra successiuorum naturam, sed hæc argumenta in mea sententia, quæ non admittit durationes superadditas locum non habent, & de illis iudicium feram Puncto 3. vbi contra motum ab æterno fluentem illa instituam.

PVNCTVM II.

An generationum series potuerit esse ab æterno.

1. QVÆSTIO est quæstio an subitò, vel ab æterno potuerint esse infiniti homines geniti, in qua difficultate duæ continentur: An repugnet infinita multitudo, & an repugnet entitas ab æterno existens: vtraque iam definita, prior Controuers. 14. Punct. 4. vbi dixi non repugnare infinitam multitudinem; posterior Punct. præcedenti, vbi probaui non repugnare creaturam permanentem ab æterno existere, ex quibus constat non repugnare modò hic infinitos homines gigni, aut ab æterno genitos existere. Tractanda est modo quæstio an possit dari infinita series hominum qui successiuè gignantur immediatè vnus post alium, ita vt ab æterno series illa generationum processerit, & adhuc his terminis proposita difficultas maiori diuisione explicanda est. Potest inquiri an hi homines successiuè geniti possint omnes procedere ab vno principio, videlicet à Deo omnes & singulos producente. Et potest inquiri an hi homines possint procedere per naturalem propagationem suo ordine deriuatam per atauos, abauos, proauos, patres, & filios. In priori sensu continet difficultatem, quam continent successiua ab æterno existentia, & eodem modo definiendum est an possint infiniti homines successiuè produci à Deo, & an possint ab æterno fluere infinitæ partes motus, de quo Puncto sequenti: in præsenti ergo tractanda est difficultas tantùm in posteriori sensu, an videlicet ab æterno possint infiniti homines successiuè procedere per naturalem propagationem vnius ab alio.

2. Generationes ab æterno procedentes per naturalem propagationem non repugnare tuentur Gregor. Gabr. Okam & Caietan. apud P. Rubium hic q. 4. Oppositam sententiam tuentur P. Vasquez 1. part. disp. 177. P. Rub. suprà. PP. Conimbr. quæst. 7. P. Hurtad. disp. 18. sect 2. P. Arriaga disp. 17. sect. 1. Ratio est facilis: in illa hominum serie necessariò deueniendum est ad vnum hominem, qui immediatè tantum procedat à Deo, quia non possunt omnes non procedere ab vna prima causa, à qua tota illa series tanquam à principio deriuetur. Aliàs homo immediatè ab illo genitus, non fuisset genitus, neque existens ab æterno, quia habuit progenitorem prius tempore existentem, nihil autem, quod est ab æterno habet aliud tempore præcedens, neque prius illo, quia ante æternitatem nihil est. Vel ergo inter productionem primi hominis producti à Deo, & inter generationem alius ab hoc geniti interfuit æternitas, vel finitum tempus: si æternitas: ergo series illa hominum fuit interrupta per æternitatem, & tantùm homo productus à Deo ab æterno extitit. Si tantùm interfuit tempus finitum: ergo primus homo tantùm præfuit secundum in duratione finita: sed secundus non fuit ab æterno: ergo neque prior, quia duratio finita addita durationi finitæ non facit durationem infiniram.

3. Argumenta alia, quæ pro eadem sententia adducuntur solida non sunt. Sic arguunt multi recentiores ex P. Vasquez, & ex P. Rubio: Homo non potest alium hominem producere secundùm se totum: ergo talem materia est ab alio, sed materia præsupponitur cuilibet homini: ergo materia ab alio, seu connotans aliud principium est prior tota collectione hominum: ergo Deus supponitur vt connotatus à materia ante totam collectionem hominum: ergo productio materiæ est prima omnium productionum, & prior omnibus generationibus hominum: ergo generationes hominum non potuerunt esse ab æterno. Non percipio vim illationis: concedo Deum supponi connotatum à materia ad omnium hominum generationes, & productionem materiæ priorem esse tota collectione hominum prioritate naturæ, ex qua prioritate non sequitur generationes hominum non fuisse ab æterno, sicuti ex eo quod omnis causa sit prior naturâ effectu non sequitur effectum posteriorem naturâ non posse esse ab æterno coëxistentem causæ: sic posset contingere in generationibus, quarum collectio posterior naturâ productione materiæ posset esse ab æterno simul cum materia ratione diuersarum generationum successiuè fluentium, si ex alio capite generationes ab æterno repugnantiam non habeant, hæc enim non oritur ex eo quod debeat dari aliqua generatio, seu productio prior naturâ reliquis omnibus, sed ex eo quod debeat dari vna quæ sit prior tempore reliquis aliis, quam dari non infertur ex eo, quod productio materiæ sit prior natura reliquis omnibus generationibus.

4. Confirmare intendunt eamdem conclusionem. Hæ generationes ordinè naturæ factæ diuisim & collectiuè sumptæ supponerent alterationem, & re-

liquas disposítiones prius tempore existentes : ergo hæ generationes ab æterno non sunt, nam quod aliud prius tempore supponit, ab æterno esse nequit. Difficultas hæc non specialiter instituitur de generationibus quatenus habent hunc, vel illum modum procedendi à suis principiis, neque generationes hominum adducuntur in disputatione, quia specialiter de illis procedat, sed exemplum generationum hominum fuit adductum, sicuti possit in aliis quibuscumque generationibus substantialibus, vel accidentalibus adduci, quæ dispositiones aliquas supponunt, quapropter si specialem aliquam difficultatem haberet argumentum ratione dispositionum, quæ prius tempore supponerentur ad generationes hominum, ad præsentem quæstionem non spectarent, in qua inquirimus an possint infinitæ generationes ab æterno fluere cum dependentia vnius ab alia, quia hæc procederet à termino genito per generationem antecedentem, & antecedens à termino genito per aliam præcedentem, & sic in infinitum, quæ difficultas tractanda est independenter à quibuscumque dispositionibus prærequisitis, vt etiam in generationibus accidentalibus locum inueniat. Neque admissis dispositionibus præcedentibus generationes hominum adhuc in his conuincit hoc argumentum non posse ab æterno procedere. Quia etsi quælibet generatio particulariter sumpta supponat dispositiones tempore præcedentes ipsam generationem tota tamen generationum collectio non supponit dispositiones tempore præcedentes, quia non infertur ex eo, quod quælibet generatio supponat prius tempore dispositiones, collectionem illas supponere, neque aliud est caput, ex quo possit deduci totam collectionem dispositionum supponere dispositiones prius tempore existentes, nisi quia quælibet generatio particulatiter sumpta illas supponit ; ex hoc autem non deduci sic probo. Hæc est vera propositio in sententia Aristotelis : *Post quamlibet diuisionem in partes quantumuis minimas possibilis est alia.* Et in sententia eiusdem Philosophi ex illo antecedenti deduci non potest : *ergo post omnes diuisiones huius continui possibilis est alia.* Similiter hæc est vera propositio : *quilibet numerus finitus habet alium finitum numerum excedentem,* & hæc non est recta illatio : *ergo omnes numeri collectiuè sumpti habent numerum excedentem.* Eodem modo hæc est vera propositio : quælibet species seorsim sumpta ex omnibus possibilibus habet aliam perfectiorem se, & hæc consequentia est inepta : ergo tota collectio specierum habet aliam speciem perfectiorem : ergo eodem modo hæc erit mala consequentia, quælibet generatio habet dispositiones tempore præcedentes : ergo tota collectio generationum habet dispositiones tempore præcedentes, maximè cum ad collectionem vt collectio est formaliter, nullæ dentur dispositiones, sed tantùm ad singulas generationes seorsim sumptas. Aliæ rationes minoris momenti pro eadem conclusione adduci solent, quam tantum efficaciter probat ratio primo loco adducta.

PVNCTVM III.

An possit dari motus, tempus, aliúdve successiuum ens ab æterno existens.

1. QVi negant posse infinitum actu adhuc successiuè produci, negabunt consequenter, posse dari motum, tempus, aliúdve successiuum ens ab æterno fluens. Sed specialiùs de hac quæstione disputantes id negant Durand. in 2. distinct. 1. quæst. 2. art. 3. Soto lib. 3. Physic. quæst. 3. P. Soar. in Metaphysic. disput. 20. sect. 6. num. 13. P. Val. tom. 1. disput. 3. noster Tolet. lib. 8. Physic. quæst. 2. P. Rub. hîc quæst. 3. P. Hurtad. disput. 18. sect. 2. & 3. Motum, & aliud quoduis ens successiuum ab æterno existens non repugnare. Defendunt D. Thom. de potentia, quæst. 3. art. 14, in 2. distinct. 1. quæst. 1. art. 5. 2. contra Gentes, cap. 58. P. Vasquez 1. part. disput. 177. P. Pererius lib. 15. cap. 13. P. Arriaga disput. 17. sect. 2. Plures Thomistæ, & Nominales ferè omnes apud P. Rubium suprà.

Sentio motum aliúdve positiuum ens ab æterno existere repugnantiam non inuoluere. Solida conclusionis probatio erit argumentorum solutio, quæ contra illam adducunt oppositæ sententiæ propugnatores. Argumenta propono, & diluo. 2.

Obiciunt primò recentiores, inconsequenter concedi motum ab æterno, & negari infinitas generationes ab homine vno per naturalem propagationem descendentes, quia partes omnes motus proueniunt ab vno subiecto, ab vno Angelo cælos mouente, & ab vno Deo primo motore, quæ omnia principia subiectum, Angelus, & Deus sunt priora naturâ reliquis partibus motus, & ita eadem est repugnantia in partibus motus succedentibus ab vno ex his principiis, subiecto Angelo, & Deo, ac est in generationibus infinitis procedentibus per naturalem propagationem. Respondeo rationem longè esse diuersam, quia cum concedimus infinitas partes motus ab vno Angelo, non concedimus Angelum prius tempore existentem reliquis omnibus partibus infinitis successiuè fluentibus, in quo est manifesta repugnantia, repugnat enim entitates ab æterno à parte antea existentes habere aliquam aliam tempore præexistentem, à qua procedant reliquæ omnes, quod concedendum est, si admittantur infinitæ generationes per filios, nepotes, & pronepotes descendentes, propter quam rationem negauimus posse dari hanc generationum processionem, in infinitis autem partibus motus immediatè procedentibus ab vno Angelo non debet concedi Angelus tempore præexistens infinitis partibus motus, sed illis ab æterno coëxistens, in quo nulla est repugnantia, sicuti non esset in infinitis generationibus immediatè ab vno homine successiuè fluentibus, in quibus non debet reperiri vnus homo genitus prius tempore existens reliquis aliis, sicuti debet dari in his, qui procedunt per naturalem propagationem parentum, auorum, proauorum, &c. quia semper deueniendum est ad vnum principium influens in quoscumque alios effectus, non tamen necessum est deuenire ad vnum prius tempore existens reliquis omnibus in his, quæ successiuè fluunt immediatè ab alio distincto omnibus coëxistente. 3.

Obiic. secundò : Successio dicit partes priores, & posteriores, hanc aduenire, & abire illam : sed nulla pars potest aduenire ab æterno, quia si ab æterno aduenit per æternitatem durauit, & sic in æternitate nulla est successio partium, sed existentia eiusdem, & inter ipsam & partem aliam æternitas intercessit : ergo non possunt dari partes ab æterno successiuè fluentes. Vrgent assignatis duabus quibuscumque partibus motus, duobúsve quibuscumque indiuisibilibus in sententia Zenonis, in qua clarius omnia patent : vnum debet esse posterius alio, hoc posterius ab æterno esse non potest, illud prius, vel præcedit posterius immediatè per æternitatem, vel per vnicum instans, si per æternitatem inter indiuisibile, & indiuisibile motus intercessit æternitas, & ita motus non fuit ab æterno successiuè continuè fluens : si per vnicum instans : ergo sicuti indiuisibile posterius non fuit ab æterno, sed in tempore, 4.

sic

sic & prius, quia quod tantùm præcedit per tempus finitum aliud in tempore existens necessariò est in tempore, & non ab æterno. Hoc argumentum, & alia plurima, quæ fiunt contra motum ab æterno fluentem supponunt dari in motu aliquam partem priorem omnibus, vel aliquam illius partem, quæ ab æterno fuerit, quod ego nego, implicat enim manifestè partem aliquam priorem omnibus aliis immediatè successiuè fluentibus esse ab æterno, vt rectè probat obiectio; quia sicuti pars immediata ab æterno non est, quia habet aliam priorem, sic neque pars prior, quæ tantùm excedit aliam immediatè fluentem parte temporis finita. Secundò, vt rectè probat obiectio, quod ab æterno est per æternitatem durat, & ita si pars aliqua ab æterno esset per æternitatem durasset, & motus non habuisset partes successiuè fluentes per æternitatem. Respondeo ergo argumentum tantùm probare nullam partem motus fuisse ab æterno, quod ego concedo, nego tamen motum non fuisse ab æterno, quia etsi quælibet illius pars fuerit in tempore, ante illam potest assignari alia prius tempore existens, & sic in infinitum alia, & alia prior, ratione quarum motus ab æterno dicitur esse.

5. Instant recentiores: Implicare motum esse ab æterno, & aliquid illius ab æterno non fuisse, quod sic probant. Si motus fuit ab æterno verum erit dicere Deum non fuisse prius tempore, motu, vel ergo est verum dicere Deum non fuisse prius quàm omnes partes motus, ita vt nulla sit posterior Deo, vel est verum dicere aliqua parte priorem non fuisse: vtrumque manifestè implicat: ergo implicare Deum non esse priorem omnibus partibus, ita vt nulla sit illo posterior manifestum est, quia hæc pars motus habet aliam partem priorem tempore, sed Deus coëxistit omni parti temporis: ergo coëxistit parti priori alia: ergo est prior illa, quæ partem priorem habet coëxistentem Deo, implicat enim coëxistere alicui, quod est prius alio, & non habere eamdem temporis prioritatem respectu illius. Secundò vtramque partem dilemmatis implicare nos supra concessimus, & probauimus, quia statuimus implicare partem aliquam ab æterno: ergo implicat dari partem aliquam qua Deus non sit prior: si ergo implicat dari vnam partem motus, quæ Deo non sit posterior potiori ratione implicabit dari motum cuius nulla pars sit posterior Deo: ergo implicat Deum non esse priorem aliqua parte motus, & implicat non esse priorem omnibus partibus motus, & consequenter non esse priorem toto motu collectiuè sumpto, & motum non esse posteriorem Deo, quod componi non potest cum motu ab æterno existente, quia si motus esset ab æterno, neque Deus prius durasset. Respondeo dato motu ab æterno verum esse Deum non fuisse priorem tempore motu, quod verificandum non est de aliqua parte, respectu cuius Deus non fuerit prior, neque de omnibus partibus, ita vt nulla pars sit posterior Deo vt intendit argumentum, sed verificandum est de omnibus partibus collectiuè sumptis, quibus omnibus hoc modo sumptis Deus non esset prior, licet fuisset prior quacumque illarum, quia in quacumque mensura durationis Deus consideretur habet partem motus sibi coëxistentem, quod si Deus prior fuit illa parte motus ratione alius mensuræ extrinsecæ, in qua extitit, in illa mensura habuit aliam partem coëxistentem, qua similiter Deus fuit prior in alia mensura, sed in illa alia habuit aliam partem motus coëxistentem, & sic in infinitum, si motus fuisset ab æterno, Deus haberet alias, & alias partes motus sibi coëxistentes, quarum singulis seorsim sumptis Deus prior esset, non tamen prior omnibus illis collectiuè sumptis, quia non posset aliqua mensura assignari, in qua Deus non haberet partem motus sibi coëxistentem. Idem contingit in diebus imaginariis, quæ in æternitate contemplamur, quibus omnibus simul sumptis Deus non fuit prior, quia Deus non fuit prior tota æternitate collectiuè sumpta, tamen prior fuit quolibet die æternitatis, quia ante quemlibet diem fuit prior alius, cui Deus coëxistebat. Id, in quo multi offendunt, videlicet implicare motum ab æterno, & nihil illius ab æterno fuisse, neque habere partem aliquam ab æterno existentem falsum est, neque potest obiici, si natura motus ab æterno existentis sit inspecta, potius enim de conceptu essentiali, & quiditariuo motus ab æterno existentis est non habere aliquid sui, neque determinatum, neque indeterminatum ab æterno existens, quod sic probo. De conceptu motus ab æterno existentis est nullam habere partem determinatam, aut indeterminatam proportionalem vel aliquotam, qua non sit alia prior, sed omnis pars quæ habet priorem aliam est in tempore, & non ab æterno: ergo de conceptu motus ab æterno est non habere partem, quæ sit ab æterno, & quæ non sit in tempore. Ex hoc inferes omnem partem motus ab æterno existentis distributiuè sumptam essentialiter esse in tempore, quod syllogismus iste demonstrat: Omnis pars motus existentis ab æterno habet aliquid prius existens videlicet aliam partem, sed omne, quod habet aliquid prius existens est in tempore: ergo omnis pars motus existentis ab æterno est in tempore. Maior est certissima, quia de ratione motus ab æterno existentis est non habere partem priorem omnibus, sed ante quamlibet assignatam dari aliam, & aliam: minor est inconcussa apud omnes, nihil enim ab æterno existens potest esse posterius aliquo. Consequentia est deducta in syllogismo perfectè in Barbara constructo. Ex his inferes quam malè communiter arguatur: motus est ab æterno: ergo aliqua pars illius est ab æterno, cum potius inferatur: motus est ab æterno: ergo nulla est pars illius, quæ non habeat aliam priorem: ergo nulla est pars illius, quæ sit ab æterno: ergo omnis pars illius est in tempore.

6. Hoc argumentum, quod in partibus motus confecimus adducit Arriaga in durationibus infinitis successiuè fluentibus, quas haberet entitas permanens ab æterno existens in opinione, quæ durationes has admittit, quarum vna prior aliâ videtur esse concedenda, quæ si concedatur, durationes ab æterno non fluxisse necessariò inferetur, quod argumentum ait se scire fallax esse, quia idem fit contra æternitatem à parte post durationum beatorum, & contra cogitationes animorum, quæ per totam æternitatem durabunt, in quibus eodem modo videtur inferri concedendam esse vnam durationem, & vnam cogitationem posteriorem omnibus, & consequenter finiendas esse, quod est falsum, huius tamen argumenti fallaciam ipsum latere dicit, solutionémque penitus ignorare, & ita perfectam huius argumenti notitiam in alteram vitam, sicuti plurium aliarum rerum reseruari nobis credendum esse. Ego tamen existimo diuina fauente gratia in hac vita illius solutionem assequutum fuisse, quam iam dedi in partibus motus ab æterno existentis, in quibus sicuti non est concedenda pars aliqua ab æterno existens, sic in durationibus rei ab æterno existentis, quarum collectio ab æterno extitisset & illarum quælibet in tempore fuisset, quia aliam habuisset priorem ipsa.

7. Vrget Arriaga num. 17. & 18. ex omnibus durationibus, quas habuisset entitas ab æterno existens debet dari aliqua prima omnium : ergo durationes illæ non fuerunt ab æterno. Probat antecedens : non omnis durario habet aliquam priorem se : ergo datur aliqua, quæ sit prima. Hoc antecedens eandem habet difficultatem cum oppositio in primo enthymemate, & adhuc formaliter ab illo non differt, ideo illud iterum probat Arriaga : Impossibile est, vt omnes durationes habeant aliquam priorem se, quæ sit è numero omnium, quia sicuti non possunt omnes homines dependere ab vno homine, quin detur mutua causalitas, ita non possunt omnes durationes antecedi ab aliqua in se ipsis inclusa, cum repugnet mutua anteceſſio durationum : ergo debet esse aliqua, quæ non antecedatur ab aliis, & illa erit omnium prima. In hoc vltimo discursu subiectum argumentationis variat Arriaga, quia intendebat probare dari aliquam durationem omnium primam, & non quamlibet distributiuè sumptam habere priorem aliam, & modò probat omnem collectionem durationum, seu omnes durationes collectiuè sumptas non habere aliam priorem ipsis, quod verum est, & efficaciter probat ratio facta, quia ante omnem collectionem durationum non potest dari alia prior, etsi daretur collectio illa ab æterno non fuisset, danda tamen est ante omnem durationem distributiuè sumptam aliqua duratio, quam non dari argumentum adductum non probat, & probandum esset, vt probaretur dari aliquam durationem omnium primam. Iterum ad subiectum quæstionis redit Arriaga, intenditque probare non quamlibet durationem habere aliam priorem se, sumptis omnibus durationibus, quas habuisset vsque ad hoc instans entitas ab æterno existens. Sic arguit : Ex his durationibus plures sunt, quæ subsequuntur, quam quæ antecedunt, quia hæc vltima subsequitur, & non antecedit : ergo non quælibet subsequens potest habere aliam antecedentem, sed aliqua subsequens debet remanere sine antecedenti, quod est intentum argumenti, vel vna duratio debet immediatè duas antecedere, quod est impossibile, quia post vnam durationem non possunt duæ immediatè succedere, alias hæ duæ sibi coëxisterent. Hoc eodem argumento vsus est Arriaga ad probandum dandam esse in speciebus rerum possibilium aliquam omnium perfectissimam, quia annumerando ab specie hominis omnes alias perfectiores sunt plures exceſſæ, quàm antecedentes, quia species hominis exceditur, & non excedit, & reliquæ exceduntur, & excedunt. Ex quo inferebat dandam esse aliquam speciem, quæ nullam haberet excedentem sibi, quod argumentum adduxi, & solui Controuers. 14. Punct. 7. num. 4. vbi claram illius solutionem inuenies, quam iterum repetere otiosum esset. Notaui jam hoc argumentum eodem modo procedere in durationibus infinitis rei permanentis ab æterno succedentibus, & in partibus infinitis motus ab æterno fluentibus.

8. Obiicit P. Rubius, & ex illo recentiores plures. Cælum vel creatum fuit in hoc hemisphærio, vel in alio : in quocumque fuerit creatum debuit per æternitatem in illo durare, quia præsentia illa cum qua creatum fuit in hoc hemisphærio (demus in illo fuisse creatum) debuit per æternitatem durare, nihil enim productum ab æterno potuit ab æterno corrumpi, vt admittunt omnes, & probatum est Puncto præcedenti : ergo antequam cælum in hoc hemisphærio creatum ad aliud peruenirent, transiret æternitas, in qua in hoc permansisset. Respondeo antecedens posse inquirere de prima creatione cæli vt distincta à conseruatione, an facta fuerit in hoc hemisphærio, vel in alio, vel de creatione, vt inuoluente conseruationem. Si inquirat de prima creatione vt distincta à conseruatione, negandum est illius suppositum, quia si cælum ab æterno creatum esset nullam haberet primam creationem, neque Deus creationem à conseruatione posset discernere, vt dicebam Punct. 1. si inquirat de creatione inuoluente conseruationem, respondeo cælum creatum fuisse in hoc hemisphærio, & in alio, quia in mensura creationis ab æterno, quæ inuoluit conseruationem, & est infinitè diuisibilis, infinities fuit cælum in isto hemisphærio, & in illo, & in nullo absolutè priusquam in alio, quia ante hanc præsentiam, quam habuit in hoc hemisphærio, habuit aliam in alio hemisphærio, & ante aliam habitam in alio habuit aliam in isto, & sic in infinitum, & sicuti non potest reperiri neque assignari prima præsentia, quam habuit cælum, quia nullam habuit omnium primam, ita non potest dici in quo hemisphærio prius fuerit quàm in alio, neque prius fuit in aliquo illorum.

9. Obiiciunt alij : Creet Deus duo corpora grauia ab æterno, quorum vnum ita excedat alterum in grauitate, vt duplo velocius illo moueatur, si vtrumque corpus ab æterno vsque ad hoc instans fuisset motum, illud, quod motum duplo velociorem habuisset, spatium duplo maius percurrisset, & tantum esset spatium, in quo alterum excederet, quantum illud, per quod vtrumque fuisset motum : sed corpus quod segnius fuit motum percurrisset spatium infinitum : ergo spatium, quo vinceretur motu alterius corporis esset infinitum, deinde esset finitum, quia inciperet vbi desineret spatium corporis, quod segnius fuit motum, & desineret in illo, quod nunc occupabat : ergo spatium illud haberet primum initiatiuum, & terminatiuum vltimum : ergo non fuisset infinitum : ergo esset finitum, & infinitum. Similiter arguitur : spatium, quo corpus velocius motum superaret aliud corpus, esset finitum, quia haberet primum & vltimum, vt modo probabam : ergo spatium, quod percurrerat corpus illud quod minus velociter fuit motum, esset finitum, quia cum hoc corpus duplo velocius fuisset motum, tantùm esset spatium quo aliud superaret, quantum esset illud, quod aliud percurrisset. Insuper esset infinitum, quia fuisset ab æterno : ergo esset finitum, & infinitum. Iuxta nostra principia argumentum hoc & alia, quæ fiunt ex inæqualitate velocitatis motuum ab æterno, facile soluuntur, ex quibus respondeo : omnem motum ab æterno fluentem per æternitatem esse summè velocem, quia omnis motus nullâ morâ interruptus est summè velox, vt dicebam Controuers. 17. Punct. 9. §. 3. motus autem ab æterno productus per æternitatem interrumpi non potest, quia quidquid est ab æterno per æternitatem debet durare, vt sæpe dixi, & consequenter non interrumpi, quia interruptio est cessatio motus, & non esse illius. Ex hoc infero omnes motus ab æterno existentes necessariò fore æquè veloces per æternitatem, quia omnes essent summè veloces per æternitatem, & in motibus summè velocibus non potest esse maior, aut minor velocitas. Possent autem motus, qui ab æternitate durassent à quocumque tempore assignabili habere maiorem, aut minorem velocitatem, quia ab illo vsque ad hoc instans possent morulis interrumpi, in æternitate autem præcedente quodcumque assignabile tempus, semper essent summè veloces, & vnus alio velocior esse nequiret.

Vltimò

10. Vltimò obiiciunt recentiores: si Deus infinitos dies produxisset, singulæ horæ, ex singulis diebus desumptæ essent infinitæ, & finitæ: consequens involuit contradictionem: ergo & antecedens: Consequentiam probant. Designet Deus ex singulis diebus singulas horas, quas ab hoc instanti continuas, & successiuè mente consideret versus æternitatem elapsam: hæ horæ non potuerunt æquare dierum æternitatem præteritam; quia tot essent horæ, quot dies, & quilibet dies longè excedit horam sibi respondentem: ergo cognosceret Deus dies aliquos in æternitate præteritos, quibus nulla hora responderet si absque vlla interruptione vsque ad hoc instans continuè fluxissent illæ horæ duratione requisitâ vt omnes illæ horæ continuè & successiuè vsque ad hoc instans pertingerent: ergo omnes horæ essent finitæ, quia haberent dies priores ipsis, quibus nulla correspondebat hora; ergo à parte antea essent finitæ, similiter essent finitæ à parte post: ergo essent finitæ hæ horæ tum à parte ante, tum à parte post, & consequenter illarum multitudo non excederet numerum finitum. Deinde essent infinitæ, quia tot essent horæ, quot dies in tota æternitate præcessérant, sed præcesserunt infiniti dies: ergo horæ essent infinitæ, sicuti infinita essent capita, quæ essent in multitudine infinita hominum, quorum quilibet suum haberet caput: ergo dies illi essent finiti & infiniti. Hoc argumentum expendi Controuersia 14. puncto 5. num. 11. vbi illud adduxi contra multitudinem infinitam Angelorum, ad inferendum fore finitos, & infinitos Angelos creatos per totam æternitatem per singulos dies, quia si posita hi Angeli horis continuis ab hac hora per horas immediatè præcedentes responderent singulis horis, singuli Angeli responderent horis finitis, & infinitis, quod eadem omnino infertur ratione, quam modo adducebam, ibique respondi Angelos ita per æternitatem in singulis diebus creatis non posse adhuc mente singulis horis continuis hanc immediatè præcedentibus affigi. Eadem ratione dico modo singulas horas ex singulis diebus elapsis non posse adhuc mente cognosci immediatè & continuè ante hanc horam fluentes; quia ita præcessisse repugnat. Huius doctrinæ expeditam rationem inuenies loco citato.

CONTROVERSIA XX.

De impulsu, seu proiectorum motu.

DE motu locali in communi egi lib. 4. de motu progressiuo nonnihil dictum est in Anima; de motu grauium & leuium in Generatione; de proiectorum motu, hîc agendum est, vt opus hoc integrum vndequaque euadat. Inquirendum est an impulsu impresso proiecta moueantur, eademque instituitur Controuersia de natura impulsus, & de proiectorum motu.

PVNCTVM I.

A quo moueantur proiecta.

1. CORPORA proiecta à se non moueri nullus ambigit, mouentur enim cõtra internum impetum motu violento, nullus autem motus violentus potest à principio intrinseco dimanare: omnia enim, quæ à principio intrinseco procedunt naturalia sunt, & non violenta, neque vllus inuenietur adeo amens, vt seriò affirmet glandem æream à bombarda dimissam propria virtute per aëra tranare, & parietes euertere. Cum igitur externa vi proiecta moueantur dubium est, qua vi illorum motus peragatur.

2. Pater Pereira lib. 54. Physicæ, cap. 5. consequenter defendit cum Simplicio, Auerroë, Maiore, & Mairone, apud P. Rubium postea citandum, proiecta primo moueri à proiciente immediatè, & postea à medio sine hoc sit aër, sine aqua, sine quoduis aliud corpus, nulla alia qualitate in corpore proiecto producta. Opposita sententia communis est valdè inter Philosophos, & Theologos, illam defendunt P. Vasquez 1. part. disput. 92. cap. 2. P. Soar tom. 2. Metaph. disput. 55. sect. 4. P. Rub. tract. de impulsu quæst. 1. & alij quam plurimi asserentes proiecta moueri media qualitate superaddita impressa à proiiciente, quæ impulsus dicitur. Probandum est dari hanc qualitatem ex illius necessitate, quam conuincit impotentia aliorum agentium ad mouenda proiecta, hanc ego sic ostendo. Proiiciens immediatè per se ipsum impotens est mouere lapidem per spatium distans à proiiciente, tum quia cum lapis mouetur in spatio distanti proiiciens nihil agit in medium: ergo non potest agere in lapidem distantem, alias ageret in distans, quin ageret in propinquum, tum quia si immediatè postquam homo lapidem iaciat emoriatur, lapis mouebitur: ergo non mouetur à proiiciente, quod iam in rerum natura non est, de hoc nemo prudens dubitauit.

Proiecta non moueri in secundo & vlterioribus 3.
instantibus motus post. primum, in quo auctores oppositæ sententiæ defendant moueri à proiiciente aëre aliôve corpore intermedio hac ratione nonnulli probare intendunt. Lapis proiectus aut mouetur aëre, seu medio, quod est ante, seu aduersum, aut medio, quod est à tergo, seu auersum: non aduersò, quia hoc potius impedit motum, non auxilio, quia prius natura, quam moueatur medium auersum ad replendum vacuum supponitur iam proiectum motum: ergo nullo medio potest proiectum moueri. Facilè quisque dicet duplicem esse motum, vel esse distinctas partes motus, primam productam esse à proiiciente, & hanc esse priorem natura motu aëris auersi seu existentis à tergo, secundam posteriorem natura motu aëris auersi, & ita proiiciens primo mouet lapidem immediatè per suam virtutem, hic motus à proiiciente productus causa est vt moueatur aër ad replendum spatium, quod lapis reliquit, motus aëris ad hoc spatium replendum iterum

mouet lapidem alia parte motus distincta ab illa, quæ processit à proiiciente, & causa fuit motus aëris, secunda pars motus iterum est causa alius motus aëris existentis à tergo, ex vi cuius replet hoc secundum spatium, quod lapis relinquit, & rursus hæc secunda pars motus ad replendum vacuum causa est vt mobile iterum moueatur, & sic de reliquis partibus motus. Instant recentiores: pars aëris, quæ succedit in spatium proiecti trahitur à proiecto, à quo mouetur ne detur vacuum, quod nos tradidimus Controuersia 15. puncto 12. ergo ipsa non est causa motus proiecti. Vim illationis non percipio, quid refert proiectum esse causam motus aëris, vt aër, vel idem aëris motus productus à proiecto sit causa motus proiecti, non ideò idem erit prius, & posterius respectu eiusdem, est enim proiectum, quod est prius respectu motus aëris, & proiecti motus qui est posterior respectu aëris, seu motus aëris: proiectum autem, illiúsque motus realiter distinguuntur. Si dicas non solùm proiectum, sed proiecti motum esse causam motus aëris, & ita non posse eiusdem proiecti motum esse effectum motus aëris, ne idem motus proiecti sit prior & posterior respectu eiusdem, redit solutio suprà data de diuersis partibus motus proiecti, ex quibus hæc pars prima motus proiecti est causa primæ partis motus aëris, & pars prima motus aëris est causa non primæ partis motus proiecti, qua est posterior, & à qua dependet, sed secundæ partis motus proiecti, à qua hæc pars motus aëris nullam habet dependentiam, & sic de aliis.

4. Arguunt secundò. Proiiciens adhuc in primo instanti, in quo proiicit corpus, tantùm est applicatum partibus immediatis proiecti, sed non tantùm mouet partes immediatas, sed mediatas: ergo non illas mouet immediatè per suam entitatem, quæ partibus mediatis proiecti applicata non est. Si illis obiicias inferri ex hac ratione non posse adhuc medio impulsu moueri proiectum à proiiciente, quia, sicuti applicatum non est ad mouendam partem distantem proiecti motu locali per productionem præsentiæ, eodem modo applicatum non est ad mouendam eamdem partem motu alterationis per productionem impulsus. Respondent impulsum esse productiuum alius impulsus, & ita partem impulsus productam in parte immediata proiecti iuuare proiiciens ad producendum impulsum in parte alia remota, cui applicatur proiiciens ratione impulsus producti in parte propinqua, qui simul cum proiicienti concurrit per modum principij actiui ad producendum impulsum in secunda parte proiecti, cui est immediatum agens adæquatum constitutum ex proiicienti, & ex impulsu in prima parte producto, à quo principio adæquato indiuisibiliter sumpto procedit impulsus. In motu locali immediatè à proiiciente producto non ita se res habere possunt, quia præsentia producta in prima parte proiecti non est productiua alius præsentiæ, & ita non potest iuuare proiiciens ad producendam præsentiam in secunda parte proiecti. Ex hac ratione inferunt prædicti recentiores non solùm producendum esse impulsum à proiiciente in motu proiectionis, sed etiam in motu vectionis, compressionis, & aliis huius generis. Quia non possunt res diuisibiles moueri, nisi motis omnibus partibus vnitis, sed agens per se non est præsens omnibus partibus: ergo debet esse præsens per virtutem ab illo productam, cuius partes proximiores effectiuè concurrant cum agente ad producendas distantiores, ratione quarum principium adæquatum actiuum semper erit passo immediatum. Probant Controuersia 7. puncto 2. agens posse agere in passum distans, dum agit in propinquum, etiamsi non adiuuetur effectu producto in passo propinquo, ex qua doctrina infringitur recentiorum ratio: alia ergo solidior reddenda est.

5. Sentio à posteriori probari, proiecta non moueri ab aëre, quia si ab aëre mouerentur, omnia corpora eiusdem rationis per eumdem aërem mota eadem velocitate mouerentur, quia causa motus esset eadem & eodem modo applicata: ergo nulla posset assignari ratio, propter quam hoc corpus velocius, & illud tardius moueretur, vel cur idem proiectum modò tardè, postea velociter per eumdem aërem cieretur. Secundò nulla potest assignari ratio, cur motus lapidis ascendentis sursum ad tantam distantiam deficeret, & cælum non tangeret, eadem enim est vis agentis in fine motus, vt lapidem impellat sursum, quæ erat in medio motus, quia semper lapis ascendens sursum à parte inferioti spatium relinquit occupandum ab aëre: ergo semper partes aëris accedentis ad spatium illud replendum virtutem habebunt mouendi sursum proiectum, neque potest dici virtutem esse defatigatam in fine motus, quia cum semper diuersæ partes aëris succedant in spatium relictum à lapide ascendente sursum, semper noua succedet virtus ad motum proiecti sursum protendendum, neque minores vires habent partes: quæ accedunt in fine motus, quàm quæ initio accessêre, & ita eodem modo omnes proiectum sursum impellent. Vltimò qui fieri potest aëre vehementissimè flante versus Orientem globum tormentarium ferri versus Occidentem eo impetu explosum vt demoliatur vrbes, muros quassat, & vniuersa subuertat? Vnde tanta vis aëri? quod si illa gaudet, quomodo dum rapidissimè perflat maiori quidem vi, quam dum à me mouetur lapis, hunc suprà murum positum non remouet. Videmus enim quocunque impetu aër cieatur lapidem statim in terram corruere, si impulsum à proiiciente antea applicato non receperit.

6. Concludo ex his proiecta non posse moueri à proiiciente, dum ab illo distant, neque ab aëre & ita necessariò dicendum esse moueri qualitate quadam impressa à proiiciente, quam impulsum vocamus. In motu vectionis, tractionis, & compressionis censeo necessum non esse impulsum imprimi à vehente, trahente, seu comprimente corpus, sed posse immediatè lapidem in manu detentum moueri ab homine qui prius natura moueatur, quàm lapis ab illo motus ne agens agat in distans, quod explicui Controuersia 18. puncto 3. ratio sit, quia ex defectu applicationis non obstat, vt dicebam modò. Deinde videmus lapidem suprà caput vectum tantùm moueri dum mouetur caput vehentis, ex quo infero non moueri medio impulsu, quia si moueretur medio isto, in hoc instanti lapis impulsum recepisset, ex vi cuius moueretur in sequenti, etiamsi quiesceret viuens, à quo modò vehitur, sicuti contingit in motu proiicientis. Scio re posse respondere impulsum impressum à vehente esse talis naturæ vt corpus non moueat, nisi dum mouetur vehens, à cuius motu dependet in sua operatione, vel dependere à motu vehentis in conseruari, & ita quiescenti vehenti perire impulsum vectionis, & lapidem vectum non moueri. Vtrumque sine fundamento dicitur, & non sine magnis difficultatibus: illas breuiter attingam. Impulsus vectionis vel est causa adæquata motus, vel inadæquata, quæ simul operetur cum motu vehentis: si adæquata: ergo non dependet in sua operatione à motu vehentis tanquam à comprincipio, neque tanquam à conditione, quia motus vehentis neque pertinet ad principium actiuum, aut passiuum motus vectionis, quia principium actiuum est impulsus impressus lapidi, & passiuum lapis vehendus: ergo non potest esse conditio ad motus vectionis,

omni-

omnis enim conditio est circunstantia principij actiui, vel passiui effectus ad quem est conditio. Si impulsus vectionis dependet in operari tanquam à comprincipio inadæquato à motu vehentis, superfluè tot principia constituuntur respectu motus vectionis, qui posset adæquatè dependere à motu vehentis, si ab illo inadæquatè dependet: ergo dici nequit impulsum vectionis dependere in operari à motu vehentis. Non sine magna difficultate dici posse impulsum hunc dependere in conseruari à motu vehentis, sic probo. Motus vehentis ex vi cuius constituitur est in hoc spatio *D* terminatiuo motus, in instanti sequenti *E*, etsi non perseueret secundùm hanc denominationem motus, perseuerat secundùm eamdem entitatem, quia perseuerat eadem actio terminata ad eamdem præsentiam: ergo perseuerat totum physicum, quod includebat motum præteritum, & tantùm deficit denominatio motus, sed impulsus vectionis non poterat dependere à denominatione, sed tantùm à physica entitate motus: ergo perseuerat totum illud, à quo dependebat impulsus in instanti, in quo vehens per motum acquisiuit hoc spatium: ergo etiamsi impulsus dependeret in conseruari à motu, permaneret dum quiescit vehens, quia permaneret totum physicum motus, à quo poterat impulsus dependisse in instanti, in quo fuit primò productus & in quo erat denominatio motus. Vltimò si vehens moueret corpus vectum medio impulsu non illud posset mouere in primo instanti in quo mouetur ipsum vehens, quod sic probo. Vehens primo produceret impulsum vectionis in primo instanti, in quo mouetur: sed in primo instanti, in quo impulsus producitur ab agenti naturali, non potest ex vi illius impulsus moueri corpus illum recipiens: ergo in primo instanti, in quo mouetur vehens non potest medio impulsu in illo instanti producto mouere corpus. Maiorem propositionem omnes concedunt, corpus enim vectum siue mediatè, siue immediatè semper mouetur dependenter à motu vehentis, vt admittunt omnes: minorem probaui Controuersia 18. puncto tertio: Consequentia est omnino certa.

7. Mens Philosophi circa existentiam impulsus adhuc in proiectis dubia est, videtur enim in contrariam sententiam inclinasse. Sic habet hoc lib. cap. 10. tex. 82. *Necesse est enim hoc quidem dicere id, quod primum mouet, efficere, vt aër, aut aqua, aut aliquid huiusmodi, quod moueri, moueregue aptum est possit mouere.* Quibus verbis docet Philosophus, ita proiectionem mouere medium, vt prima pars aëris proximam moueat, & hæc aliam. Rursùs lib. de insomniis cap. 2. sub initium: *Etenim quæ lationem subeunt, eo quod propulit non amplius tangenti cientur. Quod mouendi officio functum est, quamdam aëris particulam propulit, quæ cum mouetur subinde aliam ciet, atque hoc vtique pacto donec quiescant, moueri aër, & aqua solent.* Idem tradit in quæstionibus mechanicis, nam quæstion. 33. cùm interrogasset cur motu quiescenti concitaretur proiectum, respondet: *An videlicet quoniam primum id efficit vt alterum impellat, illudque rursus vt alterum. Cessat autem quando non potest amplius facere primum impellens, vt impellat id, quod fertur: & quando ipsius lati grauitas nutu suo declinat magis quam impellentis in ante fit potentia.* Addirque sæpè cessaturum motum in vacuo, quia non esset aër, qui motum concitaret. Respondeo, hæc omnia testimonia ad summum probare aërem à tergo proiecti succedentem ad vacuum replendum aliquo modo iuuare ad motum illius quod concedere non recusabo, modò proiecti motus non tribuatur aëri à tergo impellenti tanquam principio adæquato, nullúmque indicare impulsum superadditum concedendum non esse, quem videtur Aristoteles concessisse in hoc lib. cap. 10. tex. 82. vbi sic habet: *At non simul moueri desinit, & mouere, sed simul atque is, qui mouet mouere desierit, desinit moueri. Quocirca aliud mouet, quod hæret: cuius eadem est ratio, cessat autem cum vis mouendi in id, quod hæret minor imprimitur.* Quibus verbis annotandum est Aristotelem concedere vim impressam, & hærentem mobili, quæ vis distincta est à vi, seu virtute, quam habet proiiciens, seu aër medius, quia virtus horum mobili non hæret, & nulla alia esse potest præter impulsum à proiiciente impressum.

Circa impulsuum distinctionem, patet impulsum, 8.
ex vi cuius corpus mouetur sursum distingui à grauitate, & impulsum ex vi cuius mouetur deorsum à leuitate distingui, penes diuersos terminos, quos respiciunt, & diuersum modum mouendi corpora. De impulsu mouente corpus deorsum eodem modo dicendum est distingui à grauitate, & similiter eadem distinctio tribuenda est respectu leuitatis impulsui, ex vi cuius corpus sursum mouetur. Infero ex principiis adeò aduersis à quibus procedunt impulsus deorsum, & grauitas, atque impulsus sursum, & leuitas, grauitas enim & leuitas semper consequuntur certam naturam corporum, & si à substantiis distinguuntur ex qualitatum temperatura, impulsus autem semper à principio extrinseco procedit, neque diuersas dispositiones exigunt ex parte passi impulsus sursum, & deorsum, sicuti exigunt grauitas, & leuitas. Impulsus respicientes terminos oppositos sicuti impulsus, ex vi quorum mouetur corpus sursum, & deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum distingui in specie probatur eadem ratione, qua probatur distingui impulsum deorsum à leuitate, nam etsi motum esse sursum, vel deorsum extrinseca sit denominatio, principium tamen, ex quo semper motus sursum procedit specie distinguitur à principio, ex vi cuius motus deorsum nascitur, hæc enim differentia, quæ in motu est extrinseca nascitur ex differentia intrinseca & speciali natura principij. De impulsibus respicientibus eumdem numero terminum ex diuersis spatiis & consequenter per aduersas lineas, difficultas est an intrinsecè distinguantur: multi affirmatiuam tenent sententiam; ego in negatiuam propendeo, quia sicut eadem grauitas, & leuitas ex diuersis spatiis per diuersas lineas semper per breuissimam tendunt in proprium centrum, sic idem impulsus semper in determinatum terminum tendet semper per lineam rectam, diuersam tamen ratione diuersi spatij, à quo tendit mobile, ex eo quod diuersum terminum *à quo* habeat motus respiciens eumdem terminum, ad quem debet tendere per diuersam spatij lineam. Itaque ex vi eiusdem impulsus, ratione cuius mouetur corpus ab spatio sursum per hanc lineam moueretur per aliam, & in eumdem terminum si mobili existenti in alio spatio idem contigisset impulsus, neque necessum est distinctos secundum prædicatum intrinsecum impulsus constituere, pro omnibus motibus respicientibus distinctas spatij lineas, etiam in eumdem terminum destinatas.

In hac re fortiores rationes non inuenio, neque illius materia grauiores alias desiderat.

***

PVNCTVM II.

A quo producatur, & corrumpatur impulsus.

1. VIVENTIA sensitiua habere virtutem imprimendi impulsum corporibus infertur ex motu proiectionis, quem probaui puncto præcedenti fieri medio impulsu producto à proiiciente. Difficultas est an in viuentibus distinguatur potentia, à qua procedit impulsus, ex vi cuius mouent corpus extraneum à potentia locomotiua, ex vi cuius ipsa animalia se mouent. In opinione, quæ potentias ab anima non distinguit, difficultas hæc locum non inuenit, quia potentiæ realiter cum anima identificatæ necessariò inter se identitatem habent. In opinione, quæ potentias distinguit censeo realiter distingui potentiam, ex vi cuius animal se localiter mouet à potentia productiua impulsus, quia existimo animal non se mouere per productionem impulsus in se ipso, sed per immediatam productionem potentiæ. Non nego posse partem quamdam viuentis impulsum imprimere alij parti eiusdem viuentis, ex vi cuius quasi ab extrinseco moueatur pars illa, quæ impulsum recipit, sed affirmo motum progressiuum contractionis, & dilatationis non fieri ab anima medio impulsu, sed immediatè ab illa procedere, sicuti procedit immediatè ab anima rationali, & ab Angelo motus, quo rationalis anima & Angelus mouetur. Confirmatur: viuens immediatè mouet non medio impulsu corpus, quod vehit, vt probaui puncto præcedenti: ergo potiori ratione poterit se ipsum immediatè mouere. Potentiam locomotiuam, qua animal se ipsum mouet in viuentibus materialibus, quæ se ipsa immediatè mouent, non distinguerem à potentia ex vi cuius motus vectionis immediatè procedit ab animali, quia termini potentiarum non distinguuntur neque ex modo tendendi neque aliquam habent radicem essentialis distinctionis, immanentia enim, quæ conuenit motui locali respectu primi motus omnino est extrinseca termino motus, & omnino extra illius exigentiam, æquè enim benè producitur hæc præsentia, quam modò habeo à me immanenter vel ab alio quocumque extrinseco transeunter. Similiter dicendum est quantitatem habere virtutem imprimendi impulsum. Ratio est quia cùm quantitas impenetrabilis sit, virtutem habet remouendi à loco corpus occupans spatium immediatè ab illa occupandum, & resistendi alij corpori, ne cum illa penetretur, quod fit medio impulsu impresso corpori intendenti se penetrare, quod manifesta experientia monstrat præcipuè in motu resistentiæ.

2. Hìc inquiri solet an corpus debeat se mouere, vt impulsum alij corpori imprimat. Respondeo necessum non esse corpus actu moueri vt impulsum corpori imprimat, vt patet in lapide, qui semper humeris impulsum imprimit, etiamsi immotus super humeros subsistat. Necessum tamen est corpus intendere se mouere versùs aliquam partem, vt impulsum imprimat, quem imprimit necessariò tendentem in partem illam, in quam motus imprimentis impulsum dirigebatur. Hac ratione lapis æquè vndequaque immotus impulsum imprimit terræ, cui innititur, & non partibus aëris lateralibus, vel aëri, quem supra se habet.

3. Circa corruptionem impulsus docuit Pater Vasquez 1 2. disp. 21. cap. 3. impulsum semper corrumpi à contrario, nam cùm lapis per impulsum sursum ascendit, producit quamdam grauitatem, mediâ quâ impulsum sibi ab agenti intrinseco violenter impressum corrumpit. Circa impulsum, quo lapis deorsum descendit, qui non opponitur grauitati essentiali, aut accidentali, quia in eumdem terminum lapidem mouet, tradit ex Archimede Mathematicorum Principe terram esse ex vtraque parte æquè ponderibus libratam, ita vt duplex sit assignandum centrum, vnum vniuersi, grauitatis aliud. Centrum vniuersi est illud, à quo æquales lineæ ad terræ superficiem duci possunt; centrum verò grauitatis est punctum illud, quod ita diuidit terræ partes quoad grauitatem, vt terra ex nulla parte magis in vnam, quam in aliam grauiter, sicuti in bilance centrum grauitatis est punctum illud examinis, quod ita bilancem discernit, vt neutra pars aliam grauitate superet; tunc ergo quiescit terra, cùm centrum grauitatis centro vniuersi correspondet. Si verò in terra æquè vtrinque librata aliquis impulsum in hac parte imprimat, terra ex illa parte magis ponderat, & extrahitur centrum grauitatis à centro vniuersi per motum, quo terra deorsum descendit secundùm illud latus, in quo impulsum recepit, & ascendit sursum per aliud latus, sicuti in bilance contingit. Postea verò cùm se in locum proprium, restituit, corrumpit impulsum receptum, ex vi cuius terra à proprio centro fuerat extracta.

4. Doctrinam hanc contra sensuum euidentiam trà- di multi clamitant, verumtamen nec leuem coniecturam contra illam experientia exhibere valebit. Motus enim, vt sæpè dixi non percipitur nisi per diuersas distantias corporum, & diuersa corpora interiacentia, qui si fiat his distantiis ex motu non accrescentibus, nunquam percipietur, vt contingit in motu nauis, quem non percipit, qui intra illius cameram inclusus fertur. Cum ergo si vniuersus moueretur orbis eo modo, quem tradit Archimedes omnia in illo contenta æquè mouerentur, & æquè distarent, & nullum esset principium, ex quo illius motus sensibus percipi posset, neque illum hìc & nunc contingere posse experientia discceremus: malè ergo infertur motum hunc admittendum non esse, quia nunquam sensibus percipitur. Grauiora sunt alia, quæ huic vniuersi motui refragantur, nonnulla expendo. Motus hic vniuersi proueniens ex impulsu violentus esset, & contra internum impetum totius vniuersi, omnibus enim illius partibus esset violentus, tam illis, quæ deprimuntur, quàm aliis, quæ eleuantur, omnes enim extraherentur à proprio grauitatis centro: ergo non potest prouenire à quocumque impulsu. Probo consequentiam: impulsus à me impressus non potest vincere grauitatem mediocris saxi, neque illud mouere versùs aliquam partem: ergo non poterit vincere grauitatem totius mundi, illúmque totum commouere. Respondebis diuersam esse rationem, quia mundus est ex vtraque parte æquè libratus, & ita potest quocumque illo impulsu commoueri, sicuti in bilance æquè librata, etiamsi vtraque ingens sustineat pondus, potest tritici grano huic lanci apposito moueri. Contrà: cùm lances, quæ æqualiter erant libratæ leui pondere superaddito mouentur, lanx, quæ deprimitur mouetur motu naturali, & pondus superadditum non vincit resistentiam lancis depressæ, sed totum pondus, quod antea erat in lance depressa, & illud, quod denuo superadditur naturaliter sursum descendunt, & vincunt resistentiam alius lancis, quam semper intendit vincere, & deorsum descendere lanx, quæ modo deprimitur motu naturali, quem antea non fuerat consequuta, quia æqua erat oppositæ lancis resistentia, cum conatu, quem ipsa habebat ad descendendum deorsum: itaque lanx depressa naturaliter mouetur, & lanx eleuata violenter contra pro-

priam

priam resistentiam, quæ vincitur antiquo pondere, quod lanx habebat, cum vtraque erat æquè librata, & alio, quod demùm fuit additum eidem lanci depressæ, & mirum non est pondus aliquod quantumuis maximum vinci alio æquali adiuto alio leuissimo. In motu autem vniuersi, quem adstruit prædictus dicendi modus tota terra violenter mouetur, & impulsus impressus huic parti, quæ deprimitur, victurus est resistentiam partis terræ eleuatæ, & partis depressæ, neque pars depressa iuuat impulsum vt vincat resistentiam partis eleuatæ, imò potiùs resistit, ne altera eleuetur, quia sicuti resistit, ne ipsa descendat, ita resistit ne altera ascendat: ergo resistentia totius terræ adæquatè vincenda est impulsu à me impresso, hoc autem quis admittet? quomodóve dici poterit me vincere totius mundi resistentiam exiguo impulsu digito impresso, qui non possum totis viribus saxum non pergrande commouere. Secundò, demus impulsum æquè intensum simul imprimi in vtraque parte terræ, tunc terra non mouebitur, sicuti non mouentur lances cum vtrique æqualis impulsus imprimitur: ergo impulsus illi corrumpi non poterunt. Tertiò: si inæquales sint impulsus in vtroque terræ latere impressi, & deprimatur terræ latus, quod intensiorem impulsum recipit, cum hic successiuè corrumpendus sit, cum fuerint corrupti gradus, quibus impulsus iste superabat impulsum in alio latere impressum, & vterque maneat æquè intensus, terra quiescet, & nulla erit causa, à qua impulsus illi æquè intensi corrumpantur. Mitto alia, quæ contra hunc dicendi modum expendunt recentiores, ne in re non grauis momenti lariùs, quàm par est disputatio protendatur, tantùm affero magnam esse vniuersi iacturam eorum commoueri ad exiguum interimendum impulsum.

5. Defendunt alij grauitatem, & leuitatem esse qualitates superadditas non solùm inter se oppositas, sed grauitatem cum impulsu intendenti mouere corpus sursum, & leuitatem cum impulsu ferente corpus deorsum, & ita lapidem grauitatem amittere dum sursum fertur, quam iterum recuperat natiua virtute, & media hac impulsum à se expellere, & iterum deorsum moueri. Similiter afferunt impulsus, ex vi quorum corpora per diuersa spatia mouentur, inter se opponi contrariè, & mutuò expelli sicuti calor, & frigus. Porrò appendere non possumus lapidem, dum motu violento fertur sursum, & ita examinare non valemus an grauitatem amiserit, veruntamen alia nobis argumenta suppetunt ad hanc sententiam impugnandam. Primum esto: Grauitas in corpore conducit, vt in illo recipiatur impulsus, quo corpus sursum mouetur: ergo grauitas non opponitur contrariè cum hoc impulsu. Antecedēs experientia monstrat, vix enim impulsus aliquis imprimi potest in stupa, aliòve corpore leui, quo sursum moueatur, & valde intensus minori conatu imprimitur in lapide aliòve corpore graui. Consequentiam probo. Nulla forma potest conducere vt introducatur in subiecto, in quo est alia forma ipsi contraria: sed grauitas conducit, vt in subiecto, in quo est introducatur impulsus, de quo agimus: ergo non illi contrariè opponitur. Maiorem probo: forma contraria exigit ne opposita introducatur in subiecto, in quo est, & illius introductioni resistit: ergo non potest conducere vt introducatur, id enim, quod resistit introductioni, & illam impedit, nullatenus ad illam potest conducere. Dices ad impulsum recipiendum tantùm conducere grauitatem in certo gradu, & in maiori alio non conducere, sed potius impedire illius receptionem, ex quo infertur grauitatem esse contrariam impulsui, siquidem quando est nimis intensa resistit illius introductioni, quod autem secundum gradus alios remissos non resistat, non arguit qualitatem hanc non esse contrariam impulsui, quia frigiditas contrariè opponitur cum calore, & tamen non resistit secundùm quoscumque gradus introductioni caloris. Contrà: quo subiectum minus habet frigiditatis, facilius, intensiúsque calor in illo introducitur, & nunquam gradus quantumuis remissus frigiditatis potest conducere positiuè, vt introducatur alius gradus valdè remissus caloris, & sic de omnibus aliis formis contrariis: ergo si impulsus, & grauitas contrariè opponerentur, quo subiectum minus haberet grauitatis, facilius & intensiorem impulsum reciperet, & nunquam gradus quidam grauitatis conduceret positiuè ad gradum aliquem impulsus recipiendum: sed gradus aliquis grauitatis conducit positiuè ad impulsum recipiendum, vt probaui, & non facilius, intensiórque impulsus recipitur in subiecto, quo minus habet grauitatis: ergo grauitas, & impulsus non contrariè opponuntur. Secundò ex eo, quod non possimus corpus nimis graue mouere non infertur corpus impulsui resistere præ nimia grauitate, neque illum non recipere, sed impulsum receptum non esse sufficientem ad mouendum corpus illud. Sed esto: non posset recipere impulsum, hoc non proueniret ex intensione grauitatis, non enim intensiorem grauitatem habet ingens saxum, quam exiguus lapillus ab illo abscissus, sed extensiorem per plures subiecti partes.

Hac ratione efficacissimè reiicitur hæc sententia, 6.
cui adiunge illius auctores non inuenisse impulsus contrarios, quibus corrumpantur reliqui omnes, quos ego possum corpori imprimere, cùm enim illis obiicitur impulsum, quem modò pede terræ imprimo, vt moueatur deorsum, non opponi cum grauitate, & ita non corrumpi ab illa. Respondent: inconueniens non esse impulsum illum ibi permanere, & à nullo corrumpi. Ex quo infertur quamque terræ partem retinere modò omnes impulsus, quos successiuè recipit quotiescumque pedibus hominum fuit calcata, vel pondus aliud sustinuit. Videat ergo quisque quantus erit impulsus receptus in templi theatrive limine, vbi frequens accidit populus.

Dicunt alij Deum corrumpere impulsum, quia 7.
ita exigit vniuersi ordo ne detur vacuum; nescio quâ ratione vacuum daretur, etiamsi nunquam corrumperetur impulsus, quem recipit corpus, licet enim perpetuò moueretur, nunquam posset extra Lunæ concauum prosilire, nó enim valeret quicumque impulsus cælos penetrare, vel disrumpere: ergo non daretur vacuum, quantumuis impulsus corpori impressus per æternitatem duraret. Confirmatur: cùm pila vehementi intra cubiculum excutitur impulsu, semel, & iterum parietes, pauimentúmve tangit & idem reperit spatium, quousque deficiat impulsus: ergo etiamsi pila perpetuò impulsum retineret, perpetuò intra cubiculi spatium cieretur, & nunquam vacuum, neque quidquam aliud contra vniuersi naturam contingeret.

Sentio cum Gabriele in 3. dist. 15. Okamo in 4. 8.
quæst. 12. art. 2. ad 3. Parre Rubio lib. 8. Physic. tract. de impulsu quæst. 3. impulsum ex eo corrumpi quia ex se entitas est adeò exilis vt tantùm petat durare per determinatum aliquod tempus, quo transacto Deus totam illius adimpleuit exigentiam, & ita vt naturæ auctor non amplius teneatur illum conseruare, & concursum subtrahit, non quia impulsus exigat sui corruptionem, vel quia in vltimo instanti suæ durationis non habeat eamdem exigentiam, quam habuit in primo, sed quia in illo instanti iam Deus contulit totam durationem, quam per suam entitatem impulsus exigit, & ita iam ex vi illius

illius exigentiæ non illi diuturnior debetur duratio. Moueor adhunc corruptionis modum impulsibus adscribendum, quia etiamsi posset per formarum incompossibilitatem illorum corruptio componi, adhuc teneremur ad hunc recurrere in corruptione soni, & specierum intentionalium, quibus nulla alia corruptionis causa potest assignari, neque aliquid contra hunc dicendi modum potest adduci, quod aliquam ingerat difficultatem in meis principiis vt ex iam dicendit constabit.

9. Obiicies primò. Sunt aliæ entitates impulsu imperfectiores, quæ ex se perpetuò durarét, ni à contrario imperterentur sicuti durationes superadditæ in opinione, quæ illas admittit, & alij moduli imperfecti, qui diu persistunt: ergo absque fundamento dicitur entitatem impulsus statim diffluere, & resolui. Secundò animus rationalis imperfectior est Angelo, & æquè petit durare cum Angelo: ergo etiamsi impulsus imperfectior sit aliis entitatibus, æquè peteret durare cum illis. Respondeo hanc non esse consequentiam necessariam: Hæc entitas est imperfectior illâ: ergo minorem petit durationem, non enim oritur præcisè ex quacumque minori perfectione exigentia minoris durationis, sed ex certis naturis rerum, quarum vnam impulsui tribuimus, quia nullus alius apparet modus, quo corrumpatur, non præcisè quia imperfectior sit, exigentia enim exiguæ durationis non supponit, sed constituit imperfectionem impulsus. Addo relationes in opinione, quæ illas admittit superadditas, & alios modos perpetuò durare, quia conseruantur à causis, à quibus producuntur, æquè propendentibus in illorum conseruationem ac in propriam ipsorum productionem, cum enim necessarij sunt hi modi subiectis à quibus procedunt æquè necessariò causæ in illos influunt in tota mensura conseruationis, & in primo productionis instanti.

10. Obiicies secundò. Gradus impulsus vel sunt æquales, vel inæquales in perfectione. Si æquales: ergo æquè petunt durare: ergo simul corrumpentur. Si inæquales, primus gradus erit imperfectior reliquis: ergo primus gradus minorem exiget durationem, sed corrupto primo gradu deficient omnes, quia gradus inæquales subordinati sunt, quorum secundus, & reliqui superiores subsistere non poterunt: ergo omnes simul corrumpentur: ergo in instanti deficiet totus impulsus, quod est contra manifestam experientiam, qua videmus impulsum paulatim languescere. Respondeo, gradus impulsus esse inæquales, & non subordinatos, non enim ex inæqualitate infertur subordinatio, vt probabo in Generat. Secundò admissâ subordinatione graduum posse gradus superiores exigere minorem durationem, quia entitas perfectior potest exigere minorem durationem, quam exigit alia perfectior. Deinde quia possunt esse gradus subordinati, quorum vltimi primi sint imperfectiores.

11. Obiicies tertiò. Impulsus vectionis, quem imprimo lapidi, quem supra humeros porto, intensior est impulsu, quem imprimo lapidi proiecto, sed impulsus lapidis proiecti potit durare per spatium, quo possum orationem Dominicam recitare, quo non languescit impulsus: ergo impulsus vectionis totidem spatij peret durare: ergo etiamsi humeros submoueam quibus lapidem vehebam, durabit impulsus vectionis, & lapis eodem modo monebitur, & in retram non decidet, cuius oppositum monstrat experientia. Si dicas durare impulsum sed amoto vehenti lapidis grauitate vinci, Insto: impulsus vectionis non vincebatur grauitate dum vehentis tergo detinebatur, ergo neque hoc amoto vincetur, quia grauitas lapidis nó creuit, & vectionis impulsus nondum segnescere incepit. Idem argumentum in aduersarios contorqueo: Impulsus vectionis est æquè perfectus & æquè intensus, & sæpè intensior impulsu proiectionis. Cur ergo vt primum amouetur vehens impulsus vectionis statim totus vincitur, aut expellitur à contraria forma, & proiectionis impulsus per aliquam notabilem mésuram neque vincitur, neque expellitur. Respondeo: amoto vehenti non dici durare motum vectionis, neque per minimum instans, quia hic non procedebat ab impulsu aliquo, vt dicebam puncto præcedenti, sed immediatè ab ipso vehente, quo amoto amouetur causa impulsus vectionis, & consequenter amouetur effectus.

PVNCTVM III.

Vnde proueniat maior velocitas motus violenti in medio, quàm in principio, & naturalis in fine, quàm in medio & principio.

ETIAMSI tantùm agam de proiectorum motu, & ad me non pertineat hîc examinare rationem, propter quam motus naturalis sit velocior in fine quam in principio, & medio, quia tamen hîc assignanda est ratio, propter quam motus violentus sit velocior in medio, quam in principio, eademque sit vtrique difficultati communis, vtramque simul inquirere, & definire placuit. Supponit quæstio motum naturalem esse velociorem in fine, quam in principio, & violentum in medio quam in fine, & principio, quod omnium philosophorum consensus statuit, & docuit Arist. lib. 2. De cælo, & mundo, ipsaque experientia demonstrat, qua videmus corpus graue maiorem impulsum alij imprimere in fine motus naturalis, quàm in medio, & principio, & in medio motus violenti, quam in principio, & fine. Modò tamen Arriaga disput. 4. de Generat. sect. 5. subsect. 3. rationem adductam improbat, & conclusionem negat, asseritque aliud esse corpus velocius moueri in fine motus, quàm in principio, aliud intensiorem impulsum aliij imprimere, in fine motus, quam in principio, neque vnum inferri ex alio, quia velocius mouetur aquila rapidissimè volans, quam lapis à me proiectus, & tamen lapis caput confringet, & aquila nihil nocebit impulsu alij corpori impresso, deinde ait nullum aliud esse caput ex quo inferatur maior velocitas motus in fine, quam in medio, ac proinde fine fundamento constitui maiorem hanc velocitatem, quam ipse negat, in fine motus, quam in medio, & principio. 1.

Dubium non est aliud esse, corpus se mouens intensiorem impulsum in alio producere, aliud verò velociùs moueri, quod nullus negabit, neque corpora mollia vehementissimè se mouentia minorem impulsum, quàm corpora dura etiamsi hæc minus velociter moueãtur, aliis corporibus imprimere. Hoc tamen non probat velociorem motum ex se causam non esse seu conditionem intensioris impulsus, & intensiorem impulsum non arguere à posteriori velociorem motum, experientia enim semper suadet velociorem motum cæteris paribus intésiorem impulsum comitari, quia comparatione facta eiusdem corporis tardè se mouentis cum eodem se mouentis velociter siue corpus sit durum, siue molle, quo velocius mouetur, eo intensiorem producit effectum, vt patet in motu pilæ coriaceæ, & cuiusuis lapidis, hominisque se 2.

progressiuè

progreſſiuè mouentis, qui ſi rapido feratur motu, intenſum imprimit impulſum corpori obiecto, & vtrumque tunditur, ſi verò tardè moueatur, alij corpori obiecto remiſſum imprimit impulſum. Exempla, quæ inoppoſitum adducit Arriaga nihil probant, quia tantùm comparat corpus velociter ſe mouens cum alio tardè ſe mouente diuerſæ rationis, v. g. corpus molle velociter ſe mouens cum corpore duro tardè ſe mouente, in quibus, etſi maior velocitas corporis mollis ex ſe ad intenſiorem inducat impulſum, tamen magis ad intenſionem impulſus conducit duricies alius corporis, & ita exceſſus velocitatis motus in corpore molli exceditur exceſſu duritiei in corpore tardius ſe mouente, & omnibus penſatis intenſiorem impulſum producere valet corpus durum tardè ſe mouens, quam molle ſe velociter mouens. Neque Arriaga à communi ſententia diſcedens difficultatem declinat, quia æquè difficile eſt aſſignare rationem, propter quam corpus intenſiorem impulſum alij corpori obiecto imprimat in fine motus naturalis, quam in medio, & principio, ac rationem reddere, propter quam velocius in fine quam in medio, & principio moueatur, etſi hoc vltimum neget Arriaga, illius primi tenetur rationem reddere.

3. Qui aſſerunt impulſum contrariè opponi cum grauitate dicunt initio motum violentum non eſſe adeò velocem, quia proiiciens corpus intenſum impulſum tantum produceret in partibus proximioribus paſſi, quæ ſucceſſiuè intendunt alias partes remotiores paſſi, & ita ſucceſſiuè creſcit velocitas motus dum creſcit impulſus productus in corpore proiecto, poſtea verò cum iam partes, quæ intenſum recepêre impulſum à proiiciente produxêre totam intenſionem, quam poſſunt in partibus diſtantioribus iam non poteſt intenſio impulſus, neque velocitas motus acreſcere, ſed ab illo inſtanti incipit deficere, quia proiectum ſe reſtituit in primam grauitatem, & impulſum amittit, quo languente incipit langueſcere motus, donec totus deficiat impulſus, & cum illo totus motus. Hac ratione motus proiecti velocior eſt in medio, quia totum impulſum recipit, & nihil amiſit, quam in principio, in quo non totum receperat impulſum, & in fine, in quo deperdit ſucceſſiuè impulſum receptum.

4. De motu naturali cur velocior ſit in fine, quam in medio, & principio ex aliis principiis ratio eſt deducenda. Docent aliqui motum naturalem velociorem eſſe in fine, quia iam mobile propiùs accedit ad centrum, ac proinde connaturalius mouetur. Si maior propinquitas ad centrum ad maiorem motus velocitatem conduceret velocior eſſet in principio motus, qui incipit ab hoc infimo loco, quàm in fine motus aliùs, qui inceperit ab alio ſublimiori loco, & definat, in quo hic incipit, quod manifeſta experientia falſum eſſe demonſtrat, quia corpus cadens ab eminenti loco maiorem impulſum imprimit capiti, quam corpus è manu cadens imprimit terræ: ergo maior propinquitas ad centrum ad maiorem motus velocitatem non conducit.

5. P. Vaſquez 1. 2. diſput. 81. & Conimbricenſes 1. de cælo, docent grauitatem lapidis in motu locali producere aliam grauitatem accidentalem diuerſæ ſpeciei à grauitate naturali, quæ tantùm poteſt durare dum durat motus, & accreſcit eadem ſucceſſione qua motus producitur, quia fit dependenter ab illo, proinde quo diuturnior eſt motus maior grauitas accidentalis producitur, quæ ſimul cum grauitate naturali mouet corpus, velocius in fine motus, quia tunc intenſior grauitas accidentalis eſt producta. Eodem modo dici poſſet in motu proiectorum impulſum impreſſum à proiiciente producere dependenter à motu impulſum aliud quaſi accidentarium, qui ſucceſſiuè producitur, & maior eſt in medio motus, quam in principio, & ideo velocior eſt motus in medio, quam in principio; in fine verò etiamſi hic accidentalis impulſus accreſceret, decreſcit impulſus impreſſus à proiiciente, ratione cuius langueſcit motus, non enim æquiualet in ordine ad motum intenſio adueniens impulſui ſecundario intenſioni primarij deperditæ, & de eodem impulſu ſecundario dici poteſt remitti in fine motus, quia etſi plures præceſſerint partes motus dependenter à quibus producitur, & creuerit conditio ad ſui productionem, decreſcit virtus præcipua, à qua producitur, videlicet impulſus præcipuus, & conditionis augmentum non ſupplet decrementum præcipuæ virtutis.

6. Alij motum naturalem ideo eſſe velociorem in fine dicunt, quia partes aëris, quæ ſuccedunt corpori deſcendenti, motu, quo ſpatium relictum à corpore acquirunt, illud à tergo impellunt, & impulſum aliquem in illo producunt, qui augetur, dum plures partes motus præceſſerunt, & cum illo motus velocitas. Eadem ratione de proiectis dicitur velocius moueri in medio, quàm in principio, quia plures gradus impulſus recipere à partibus aëris ſuccedentibus in ſpatio, quod mobile in ſingulis motus inſtantibus relinquit; in fine verò etſi nouos gradus impulſus recipiat mobile à partibus aëris, ſegneſcunt, & deficiunt gradus impulſus à proiiciente recepti, & ſimiliter gradus producti in initio motus à partibus aëris, & ex horum defectu motus langueſcit, donec penitus impulſus deficiat.

7. Hæc ita Doctores componunt, in quibus nihil eſt non difficile, neque alius occurrit modus, quo poſſit hæc difficultas ſolui, tu ex his illum, qui minorem tibi difficultatem ingerat elige.

PVNCTVM IV.

A quo proueniat motus reſilientiæ.

1. PATER Rub. tractat. de impulſu, quæſt. 5. cum Toleto, Conimbricenſibus, & aliis apud ipſum citatis, docet motum reſilientiæ tantùm prouenire à proiiciente, & obſiſtens tantùm eſſe conditionem ad reſilientiam. Aliquibus concluſionibus meam aperiam ſententiam.

2. PRIMA CONCLVSIO: Motus reſilientiæ directè oppoſitus motui, quem intendebat proiiciens tantùm prouenit ab obſiſtente. Probo: impulſus proiicientis nullam habet virtutem ad mouendum proiectum in partem oppoſitam illi, in quam primo illud mouere intendit: ergo motus ille tantùm prouenit ab obſiſtente. Probo antecedens: ſi impulſus proiicientis virtutem haberet mouendi corpus motu oppoſito, ſeu motu directo reſilientiæ eadem vi reſiliret proiectum, quando impeditur corpore molli ne vltrà progrediatur, quia cum impulſus proiicientis non poſſet mouere proiectum versùs partem, in quam illud primo dirigebat motus, illud moueret versùs partem oppoſitam, ſed experientiâ conſtat corpus proiectum non reſilire quando obſiſtens eſt molle: ergo

ergo dicendum est motum directum resilientiæ, non posse prouenire à proiicientis impulsu, sed tantum ab obsistente, quod tunc mouet proiectum motu directo resilientiæ quando illi impulsum imprimit ita intensum, vt possit non solùm impedire motum, quem intendebat proiicientis impulsus, sed etiam impulsum superare, & oppositum motum producere. Itaque mouebatur proiectum à proiiciente impulsu vt quatuor, obsistens directè tantùm alios quatuor gradus impulsus debet imprimere proiecto, vt impediat motum proiicientis, quos si tantùm imprimat impulsus proiicientis, & obsistentis mutuò impedientur & proiectum neutro mouebitur, sed propria grauitate in terram decidet. Si verò obsistens sex gradus imprimat proiecto, qui impulsu vt quatuor ferebatur, & impediet impulsum proiicientis & motu resilientiæ mouebit proiectum ratione duorum graduum, quibus impulsus obsistentis superat proiicientis impulsum, tantúsque erit motus resilientiæ quantus esset quilibet, & alius directus motus procedens à duobus gradibus impulsus. Ex hac conclusione deprehendes cur proiectum non resiliat quando offendit corpus molle, secus quando obsistens est durum, corpus enim molle tantùm imprimit impulsum sufficientem ad impediendum impulsum proiicientis, non verò ita illum exuperantem, vt valeat in oppositam partem proiectum mouere. Corpora verò dura intensiorem imprimunt impulsum, & ita obsistens durum impulsum imprimit non solùm æqualem impulsui proiecto, ex vi cuius illius impediat morum, sed etiam excedentem, ratione cuius in oppositam partem moueat proiectum.

2. SECVNDA CONCLVSIO: Motus resilientiæ obliquus, seu indirectus non tantùm prouenit ab obsistente, quia si tantùm ab obsistente proueniret, quo corpus proiectum maiorem impulsum imprimeret obsistenti, & maiorem impulsum ab illo reciperet, velocius moueretur, & fortiùs resisteret: sed constat proiectum velociùs moueri, & fortiùs resilire, quo magis obliquè tangit obsistens, & consequenter quo minorem impulsum ab illo recipit, quia quò magis obliquè illud tangit, minorem impulsum imprimit obsistenti, & obsistens minùs resistit, & minorem impulsum proiecto imprimit: ergo motus obliquus resilientiæ non potest prouenire tantùm ab obsistente.

3. TERTIA CONCLVSIO: Motus obliquus resilientiæ non tantùm prouenit à proiiciente, sed etiam ab obsistente. Motum hunc prouenire ab impulsu proiicientis constat ex conclusione præcedenti, in qua probaui non prouenire adæquatè ab obsistente. Alteram conclusionis partem videlicet prouenire ab obsistente sic suadeo: Impulsus obsistentis valet motu directo resilientiæ mouere proiectum vt statui conclusione prima: ergo valebit idem mouere motu indirecto, seu obliquo resilientiæ. Vtriusque partis conclusionis vna sit ratio. Quando obsistens obliquè tangitur à proiecto, proiiciens & obsistens, etsi in diuersas partes intendant mouere proiectum, non tamen in oppositas, quia obsistens obliquè tactum ex se non intendit mittere proiectum per eandem lineam, per quam ad illud peruenit, sicuti intendit obsistens tantùm directè, & ita licet non possint attemperari impulsus proiicientis, & obsistentis directè tacti, quia intendunt in partes directè oppositas, attemperari possunt impulsus proiicientis, & obsistentis tacti obliquè, quia licet intendant mouere proiectum in partes distinctas, non illud in directè oppositas trahere intendunt, & ideo possint attemperari, & mediâ quadam viâ illud ferre. Aptum exemplum rem probat, & declarat. Pone corpus in medio huius cubiculi, quod duo agentia funibus in duos cubiculi angulos directè oppositos intendant mouere, si vtrumque illud pari vi attrahere intendat, neutrum illud trahet, & corpus immotum permanebit, quia neutrum agens alterius impulsum vincere valeret. Quod si vnum agens fortiùs alio corpus attrahere intendat, tale agens contra alterius impetum corpus admouebit. Sic contingit in motu directo resilientiæ proiiciens intendit mouere proiectum versùs Orientem, obsistens illud intendit mouere pet eamdem lineam versùs Occidentem: digladiantur inter se impulsus proiicientis, & obsistentis, si proiicientis prævalet impulsus trudit obsistens, & proiectum absque vlla resilientia mouetur, si vincit impulsus obsistentis proiectum resilit versùs Occidentem, si verò par sit obsistentis, & proiicientis impulsus neuter positiuè vincit, aut vincitur, sed vterque impeditur, & proiectum neutrius impulsu mouetur, sed propria grauitate in terram decidit. Demus tamen corpus existens in medio cubiculi moueri intendi à duobus agentibus in diuersos angulos non oppositos, sed immediatos, seu eumdem parietem terminantes, tunc etiamsi pari vi ab his agentibus trahi intenderetur, non ideò immotum permaneret, sed impulsus vtriusque agentis attemperarentur, & vterque simul corpus illud mouetet, neuter per lineam illam per quam intendebat ex se corpus trahere, sed vterque per mediam aliam inter illas, per quas duplex impulsus distinctus corpus ferre intendebat. Sic contingit in motu resilientiæ indirecto, seu obliquo. Proiiciens intendebat mouere proiectum versùs Occidentem, obsistens obliquè tactum versùs Meridiem idem proiectum mouere intendebat, attemperantur vtriusque impulsus, & moueretur proiectum per lineam quamdam mediam inter Occidentem, & Meridiem, quam neuter impulsus ex se intendebat, & in quam quilibet ratione alterius per accidens fertur, dum non potest alter in alterum prævalere, & ita positiuè vincere, vt illo non obstante per lineam, quam ex se intendebat valeat ferre proiectum.

5. Idem contingit in motu proiectorum respectu grauitatis corporis proiecti: impulsus proiicientis intendit mouere lapidem versùs Orienrem, grauitas intendit eum deorsum ferre, dum prævalet impulsus proiectum linea recta fertur versùs Orientem, postea verò cum impulsus aliquantulum remittitur, ita vt neque ipse possit in grauitatem prævalere, neque grauitas in ipsum, attemperantur grauitas & impulsus, & per modum vnius principij corpus mouent non deorsum linea recta sicuti grauitas intendebat, neque versùs Orientem linea recta sicuti intendebat impulsus, sed partim deorsum, partim versùs Orientem, & atcum quemdam peragit motus, quo proiectum partim appropinquat ad centrum sicuti intendit grauitas. Tandem quando impulsus est nimis remissus, penitus vincit grauitas, & proiectum linea recta deorsum descendit.

6. Obiicies: sequi ex hac doctrina corpus proiectum obliquè tangens obsistens mouendum esse per maius spatium, ac moueretur linea recta, si obsistens non offendisset, quia obsistente non offenso tantùm moueretur impulsu proiicientis, illo verò offenso mouetur eodem proiicientis impulsu, & simul impulsu impresso ab obsistente. Respondeo negando sequelam, quia etsi verum sit maiori impulsu moueri proiecta motu resilientiæ, quàm

quam mouerentur motu recto, quia tamen motu rectè mouerentur motu quodam per se intento à principio, magis mouerentur minori impulsu, quam maiori alio in motu resilientiæ, quia hic non per se intenditur à principio, sed tantum per accidens ex occursu duorum principiorum, quorum quodlibet diuersum proiecti motum intendebat, & ita vtrumque concurrit ad hunc motum, etsi neutrum per se illum intendat, quapropter minor motus producitur ab vtroque principio operante præter propriam intentionem, quam ab altero tantùm produceretur, si iuxta propriam intentionem motum alium produceret.

7. Obiicies secundò: Etiamsi proiectum obliquè tangat corpus molle, illius motus impeditur, & quiescit: ergo impulsus proiicientis non potest attemperari adhuc cum impulsu obsistentis obliquè tacti. Respondeo proiectum numquam quiescere cum tantùm obliquè tangit obsistens, frequenter tamen quiescere dum tangit corpus molle, quia rarò illud tangit obliquè tantùm, sed etiam directè, partes enim mollis obsistentis obliquè tactæ comprimuntur, & proiectum ingreditur spatium ab illis relictum. Vnde prouenit, vt non solùm obliquè tangatur ab obsistente, sed etiam directè per partes anteriores, quia partes compressæ relinquunt alias immediatas eminentiores, & directè respicientes terminum, à quo incipit motus, secundùm quas ita tangitur proiectum vt impulsum recipiat intendentem illud mouere motu directè opposito motui intento à proiiciente, & hac de causa sæpius quiescit, vel parum mouetur.

8. Inquiri solet an mobile quiescat aliquantulum puncto reflexionis. Duplicem quietem Aristotelici assignant; priuatiuam, & negatiuam, quietem priuatiuam vocant, quâ interrumpitur motus tempore diuisibili, in quo potest esse motus successiuus, negatiuam quietem appellant, quâ interrumpitur motus mensurâ indiuisibili, in qua nulla potest esse motus successio. Quadrupliciter potest contingere reflexio. Primò, si motus directus, & reflexus sit naturalis vt contingit in dilatatione & constrictione cordis. Secundò si vterque motus sit violentus vt contingit cum pila proiicitur ex hoc pariete ad illum, & ad eundem reflectitur. Tertiò, si motus directus sit naturalis, & reflexus violentus vt contingit cùm pila motu directo deorsum fertur, & motu reflexo sursum mouetur. Quartò si motus directus sit violentus, & reflexus sit naturalis vt cum lapis sursum proiicitur rursus descendit.

9. Multa in hac quæstione superfluè, & obscurè permisceri solent, me breuiter ab illa expediam. Sentio per se loquendo necessum non esse mobile in puncto reflexionis aliquâ quiete motum interrumpere, ac proinde si corpus sphæricum tangeret perfectè planum, illud tangeret in puncto, & in puncto reflexionis, nihil quiesceret mobile, neque quiete priuatiua neque negatiua, quia in instanti, in quo mobile tangeret obsistens non posset dici quiescere, & ab illo non separaretur in illo instanti, quia in illo moueretur per acquisitionem præsentiæ in illo instanti primo habitæ, ex vi cuius tangebat mobile, & in sequenti instanti in parte temporis immediata instanti, in quo fuit factus contactus amitteret præsentiam, vbi autem non est diuisibilis duratio eiusdem præsentiæ nulla quies intercedit.

Quando mobile in parte temporis punctum reflexionis acquisiuit, sentiunt multi Aristotelici in instanti immediato quieturum quiete negatiua, quia non potest incipere motus in instanti. Difficile concipiuntur partes diuisibiles temporis ab instantibus distinctæ, nolo tamen me illarum difficultate implicare, sed assero illis admissis, eodem modo philosophandum esse per se loquendo de instanti à parte post immediato parti temporis, in qua mobile punctum reflexionis acquisiuit, atque de instanti immediato à parte ante, & de reliquis instantibus interceptis partibus motus, neque specialem rationem inuenio, cur in illo instanti immediato à parte post parti temporis, in qua mobile punctum reflexionis attigit, non possit mobile cieri, & possit in aliis instantibus. Quod nonnulli dicunt non posse motum incipere in instanti temporis nullius est momenti, quia si mobile in hoc instanti moueretur, quando fuit motum in parte immediata temporis, cur si motum in parte immediata temporis quiesceret in hoc instanti, non posset hora transacta in quocumque instanti denuò incipere moueri eodem motu, quo nunc mouetur. Deinde dici potest motum sursum, & deorsum continuari; quia non differunt per aliquid intrinsecum, & ita etiamsi in illo instanti mobile moueatur, non incipiet moueri, sed tunc erit continuatiuum vtriusque motus. Hæc omnia facilimè componuntur in sententia, quæ successiua tantùm ex indiuisibilibus componit. 10.

Quando obsistens, & mobile tanguntur per plura puncta, vel per partes aliquas diuisibiles, non possunt se in instanti tangere, quia non potest in instanti recedere aër diuisibilis occupans spatium occupandum partibus se tangentibus, & ob eamdem rationem non potest mobile tangens obsistens secundùm partes diuisibiles in instanti ab omnibus separari, quia non potest in instanti accedere aër occupaturus illud spatium ne detur vacuum, hoc tamen non probat omnino quieturum mobile, nec adhuc secundum partes, quæ non separantur ab obsistenti, quia rectè possunt partes moueri, & non separari ab obsistente, ita vt necessum sit aërem ingredi ne detur vacuum, quia si per aliquod corpus planum trahatur in instanti temporis tota mouetur manus, & tantum vnicum plani indiuisibile relinquit ab aëre tangendum in corpore plano, sic potest dici de proiecto tangente obsistens. An in motu constrictionis cordis danda sit quies aliqua, vt recreetur, quia nimis laboriosum illi esset irrequieto labore agitari, tractant Medici, & affirmatiuè concludunt. 11.

LIBRI OCTAVI PHYSICORVM FINIS.

DE CÆLO

CONTROVERSIA VNICA.

PHILOSOPHI est eorum, quæ experientiâ nouit, causas, & effectus inquirere, earúmque rerum essentias, passiones, proprietatésque perscrutari, propriam constitutiuam rationem cuiusuis prædicati eruere, definiréque, quæ prædicata inter se repugnantiam habeant, quæve amico fœdere in eandem entitatem possint confluere, ex quo principio huius rei possibilitatem, illiúsque repugnantiam deducit. De illis verò quæ ad quæstionem de facto pertinent, quorum existentia eiusdémque negatio æquè componi possunt cum omnibus, quæ hucvsque experti sumus, Philosophus nihil curat, definienda enim sunt, ex antiquorum traditione, ex communi hominum, præcipuè litteratorum consensu, ex fide dignis, etsi profanis historiis. Quod si in sacris libris aliquod fundamentum reperiamus, ex quo proposita quæstio possit decidi, hoc erit potissima, vnicáque decidendi ratio. Huiusmodi sunt plures quæstiones, quæ in hac materia occurrunt, quarum pleræque ex sacris litteris definiendæ sunt, quas diuinæ scripturæ interpretibus intactas relinquam; sunt etiam aliæ plurimæ, quæ tantùm attinent ad quæstionem de facto, & apud sacrum textum nullum illarum hucvsque fundamentum repertum est, quæ non nisi ex Patrum & Doctorum sententiis possunt definiri, quas attingam breuiter; illas verò, quæ ex ipsis rerum naturis possunt definiri latiùs pertractabo.

PVNCTVM I.

An cæli sint animati, & à quo moueantur.

1. SI cælis animam præcipuè sensitiuam impertiremur, satis consequenter diceretur, eos posse à se moueri sicuti reliqua animantia sensitiua propriâ virtute locali motu exercentur.

2. Sententiam fuisse Philosophi lib. 2. de cælo, text. 13. & 61. lib. 2. Metaphysic. text. 35. cælos esse animatos, fert communis sententia, sic illum interpretantur S. Thom. lib. contra Gentiles cap. 50. & in disputatis, quæst. de anima, art. 8. ad 3. & P. vasquez 1. part. quæst. 183. licèt idem S. Thom. 1. part. quæst. 70. art. 3. & alij cum ipso Aristotelem benignè interpretentur de intelligentia non informante, sed assistente. Quidquid sit de mente Aristotelis, sententiam hanc cum suis defendebat Plato, cui consensêre Hebræi, & vt nonnulli volunt etiam Ægyptij, & aliæ barbaræ nationes. Conspirauêre etiam in hunc philosophicum errorem Christiani nonnulli, & fœdiùs omnibus Origenes tom. 1. comment. in Ioannem, & lib. 1. *Periarchon*, vbi non solùm contra bonam philosophiam stellas animatas, sed etiam contra fidem Catholicam, eas virtutis & vitij capaces esse docuit, Christúmque proinde non solùm pro peccatis hominum, sed etiam astrorum, mortem esse perpessum.

3. Cæterum cælos siue astra animis non potiri statuit communis Patrum, & Scholasticorum consensus. Sic tradunt Basilius in exameron homil. 3. Ambrosius lib. 2. cap. 4. Cyrillus lib. 2. contra Iulianum, Chrysostomus homil. in Psalm. 4. & Damascen. lib. 2. de fide orthod. cap. 6. his verbis: *Nullus cælos aut sydera animata esse existimet: animâ quippe ac sensu carent.* His & aliis Patribus subscribunt omnes Scripturæ interpretes, & Doctores Scholastici, à quibus non sine ingenti temeritate, quisquam recedet.

4. In primis relegandus est Origenis error quem damnauit Synodus Constantinopolitana secunda, quæ quinta generalis dici solet. Synodi verba refert Nicephorus lib. 17. cap. 28. *Si quis dicit cælum & Solem, & Lunam, & stellas, & aquas, quæ supra cælos sunt animales quasdam esse, & materiales virtutes, anathema sit.* Legunt alij: *Si quis dicit cælum, & lunam, & stellas animantes quasdam esse, & animales virtutes, anathema sit.* Theologica ratio errorem hunc euertit, si enim cæli rationis essent capaces, aut essent in gratia, aut in peccato: si in gratia tandem aliquando simul cum aliis beatis diuinâ potirentur essentiâ; si in peccato aliquando æternis addicerentur suppliciis, quæ omnia chimærica sunt, alienáque à mente hominum.

5. Demum cælos, & astra omnis animæ expertia esse conuincunt plures Philosophicæ rationes. Primam pero, ex ipsorum vastissima magnitudine, quæ non rectè componitur cum viuentium formis, quæ partium approximationem exigunt, vt vicissim foueri possint, & hæc in aliam influere. Secundam depromo ex ipsorum partibus, quas homogeneas esse cernimus nulla deorganizatione elaboratas, deorganizatio autem necessariò est requisita in viuentium formis ad suarum operationum functiones. Sit tertia ratio nullum reperiri rationis vestigium suadens hæc corpora vitâ aliquâ vegetatiuâ, sensitiuâ, aut rationali gaudere, quod sic probo. Si aliquod fundamentum vitæ in his corporibus posset reperiri esset motus localis, hîc autem certum est non arguere rationalem animam, siquidem brutis rationis expertis conuenit, non autem hanc inferre constabit ex infrà dicendis, vbi probabo cælos non moueri à se, deinde etiamsi à se mouerentur, non ex eo virtute

virtute vitali esse prædonandi, quia virtus locomotiua vitalis non est, neque motus progressiuus adhuc in viuentibus per se formaliter est actio vitalis. Neque Philosophi vitam aliquam cognouerunt præter vegetatiuam, quæ non differt formaliter à principio se augendi per intùs sumptionem; & sensitiuam, quæ in principio sensationes eliciendi consistit; & rationalem, quæ dicit formaliter intelligendi principium, ac proinde omne illud, cui non conuenit aliquod ex his tribus principiis omnino vitæ omnis expers est, quantumuis potentiâ locomotiuâ, aliâve quacumque virtute polleat. Cælis non ineſſe virtutē nutritiuam, id suadet quod nunquam illos macros ex defectu pabuli, aut ex eiusdem copia pingues experti sumus. Neque cælis huiusmodi nutritiua virtus esset proficua, hæc enim propria est corporum corruptibilium. Cælis virtutem sensitiuam non ineſſe, mihi persuadeo, quia nunquam illos dolore aliquo punctos, neque voluptate aliquâ attractos vidimus. Neque in ipsis subtilem aliquam rationem, quâ res nimis ardua componeretur, aut grauis dissolueretur difficultas, quisquam agnouit, quâ ratiocinandi principium illis ineſſe, nobis persuaderet.

6. Prisci Philosophi, qui sentiebant cælos esse animatos eisdem virtutem locomotricem impertiebantur, & ex hac illos viuentium formâ gaudere deducebant. Sanioris mentis Philosophi, Patres ac Theologi, vt ab illo errore discederent, corporibus cælestibus viuentes formas, seu intelligentias, quas nos modò Angelos vocamus, non informantes, sed assistentes tribuerunt, à quibus cæli non potentes mouere se ab intrinseco mouerentur. Ita docent Arist. 8. Physic. cap. 6. text. 52. & 12. Metaphysic. text. 43. Albertus Magnus in 2. distinct. 14. art. 6. & 12. Metaphysic. tract. 2. cap. 10. Bonauent. in 2. distinct. 14. art. 3. q. 2. P. Suarez in Metaphysic. disput. 18. sect. 3. Patres Conimbricenses & Toletus lib. 2. de cælo cap. 5. P. Rub. lib. 1. de cælo, cap. 2. quæst. 8. P. Pereira lib. 7. Physic. cap. 8. & lib. 2. in Genesim quæst. 6. Demum S. Thom. Opusc. 10. art. 3. & Opusc. 11. art. 2. ait esse omninò certam sententiam, & physicis rationibus demonstratam, & seuerius de Potentia quæst. 6. art. 3. inquit, *fidei sententiam esse, quod substantiæ separatæ, siue Angeli moueant corpora cælestia.*

7. His tamen non obstantibus si tantùm rationi naturali standum esset, non facilè esset demonstrare corpora cælestia Dei tantùm concursu generali causæ primæ præuenta non moueri per virtutem illis innatam, ex vi cuius perpetuum motum appeterent, sicut illum appetunt elementa vt propria centra petant. Dices ex hoc desumi rationis disparitatem, quia elementa mouentur, vt acquirant proprium centrum, quo acquisito illicò quiescunt, & non nisi violenter ab illo extrahuntur; corpora verò cælestia si naturaliter mouerentur, nullum proprium centrum quærerent, siquidem nullibi quiescerent, sed quocumque spatio acquisito aliud & aliud peterent. Non probo ego ex virtute insita elementis ad motus, ex vi quorum propria acquirant centra, innatam propensionem corporum cælestium se mouendi, sed tantùm hanc explico à paritate rationis, quam sic expendo. Mouentur elementa virtute sibi innatâ, vt proprium velùti finem acquirant, qui est vbicatio in proprio centro: ergo poterunt perpetuò moueri simili virtute corpora cælestia, vt proprium finem acquirant, qui poterit esse motus ipse perpetuus, quem tanquam proprium finem respiciant, ita vt sicuti lapis mouetur, vt quietem habeat in proprio centro, ita cæli moueantur non propter quietem acquirendam, sed propter ipsum motum exercendum, quem respiciunt vt proprium finem, seu propter vbicationes, quas per motum acquirunt, quia in has tanquam in finem, feruntur, quibus cùm non possint simul frui, beneficio perpetui motus, eo modo quo possunt, successiuè perfruuntur. Secundùm hunc philosophandi modum, dici posset quamlibet partem corporis cælestis respicere tanquam proprium centrum totum spatium, per quod mouetur, quo successiuè perpetuò motu gaudere intendit, quia totum illud simul acquirere non potest. Vlteriùs: nulla est repugnantia in eo, quod Deus creet corpus aliquod, cui insit innatus appetitus ad perpetuum motum: ergo potuit huiusmodi creare corpora cælestia: quod si potuit, cur dicemus hac ratione non fuisse creata, vt propriæ ipsorum virtuti tribuamus motum, quo perpetuò eadem exerceri experti sumus, sicuti virtuti ipsius Solis tribuimus ipsum perpetuò luce perfundi, non ex alio capite, nisi quia non repugnat lucem ab ipso promanare, licet à Deo immediatè produci absque vllo Solis concursu non repugnet.

In hanc sententiam non parum inclinat eruditiſ- 8.
simus noster Eusebius Nieremberg. in sua Philosophia lib. 6. de stellarum vita cap. 3. & cap. 23. & 31. Posset secundùm hanc sententiam explicari D. Thomas, qui docet de fide esse corpora cælestia moueri ab intelligentiis, de motibus irregularibus, quos ex speciali Dei prouidentia contra ipsorum corporum cælestium naturam patiuntur, pro quibus motibus exercendis destinati erunt singuli Angeli singulis corporibus cælestibus. Sic in nostræ redemptionis die, quo Christus Dominus pro nobis vitam suam Patri obtulit, Angelus cuius munus est Lunæ præesse, illam mouisse dicendum est, vt Soli eclipsim pareret, & postea in suum restituisse locum. Eadem ratione ad vocem Iosue Angeli, quibus incumbit exercitium motuum, qui ex peculiari prouidentia fiunt, hos Planetas detinuisse credendum est, posteaque vt suum quisque naturalem motum peragerent, ad proprium spatium reduxisse. Neque aliter accidisse credo Magno illi Indotum Apostolo, (quem hoc titulo voluit honorari sanctissimus noster P. Vrbanus VIII. in Bulla suæ canonizationi) Patri nostro Francisco Xauerio, cùm illius precibus exoratus Deus Solem stirisse voluit, donec nauis, quæ magnâ procellâ fluctuabat, quâque sanctissimus Pater vehebatur, ad portum feliciter esset appulsa.

Quæ hucusque adduximus tantùm verisimiliter 9.
possunt suadere, potuisse Deum creare corpora cælestia, quæ virtutem haberent se mouendi ab intrinseco, id tamen de facto fecisse nulla coniectura suadet. Potuisse etiam corpora cælestia creasse, quæ non nisi ab extrinseco possint moueri, extra omnium est controuersiam. Huiusmodi enim corpora plura experimur modò, illa verò, quæ perpetuò motibus regularibus se possint absque vlla vitâ moueri, nunquam hucusque vidimus, & mediocri ratione suffultus poterit quisquam asserere in huiusmodi corpore repugnantiam inuolui. Totius ergo erit asserere corpora cælestia ab extrinseco moueri, quod extra vllam controuersiam possibile est, quàm constituere corpora cælestia inanimantia ab intrinseco se perpetuò mouentia, quorum non repugnantia poterit in controuersiam verti. Accedit Patrum, & Scholasticorum authoritas, quæ in quæstionibus de facto, vbi naturalis ratio partem aliquam contradictionis non confirmat, totum quæstionis decidendæ fundamentum esse debet. In præsenti ergo difficultate Patrum, & Doctorum vestigiis inhærens affirmo cælestia corpora ab extrinseco moueri.

Postquàm iam ratum sit cælos ab extrinseco mo- 10.
ueri, potest quis in quæstionem vertere, an moueantur immediatè tantùm à Deo, an ab intelligentiis, seu ab Angelis. Vtrumque fieri potuisse mihi omni-

no est certum, quia nullam repugnantiam inuenio in eo quod immediatè tantùm à Deo, vel ab Angelis moueantur. De facto cælos ab Angelis moueri mihi persuadet authoritas Patrùm, & Scholasticorum, qui cælestes motus Angelis attribuunt

11. Nota duplicem esse sententiam; quandam Doctorum asserentium quodlibet cælum moueri, & secum ferri astrum, seu astra illi affixa; aliam eorum, qui asserunt cælos immotos permanere, & stellas non alicui illorum parti affixas moueri per aliquos canales intra cælos contentos, vel ea ratione, qua aues medio mouentur aëre. Ex his priores tantùm debent singulis cælis singulos assignare Angelos; posteriores verò cuilibet astro proprium tenentur Angelum impertiri, non enim poterit Angelus per se immediatè astra longè inter se distantia simul mouere immoto corpore, cui insunt, quia non potest simul omnibus esse applicatus.

PVNCTVM II.

An corpora cælestia sint eiusdem rationis cum sublunaribus.

1. CORPORA sublunaria composita sunt ex materia, & forma, sunt insuper corruptibilia, quæ sub eodem titulo disputanda sunt de corporibus cælestibus, an videlicet componantur ex materia & forma, vel an sint corpora simplicia in quibus nulla essentialis compositio reperiatur. Deinde ex suppositione, quòd sint compositi ex materia & forma, an constent materiâ eiusdem rationis cum nostrate. Tandem quacumque materia constent, disputandum est an corruptioni sint obnoxia, necne: quæ omnia paucis explicabo.

2. In primis suppono quæstiones suprà insinuatas decidendas esse independenter ab eo, quod cælestia corpora sint fluida, vel solida: rectè enim potest dari corpus vnum fluidum expers compositionis essentialis, & aliud partibus essentialibus compactum. Neque refert corpus fluidum diuisibile esse, materia enim prima diuisibilis est, & incorruptibilis, non enim diuisio quælibet corruptionem parit, sed illa, ex vi cuius membra diuidentia reducenda essent ad extensionem minorem minima requisita ad conseruandam diuisi naturam. Suppono secundò ex compositione essentiali, non inferri corruptibilitatem totius quia hoc potest esse incorruptibile, ratione materiæ, quæ tantùm sit capax formæ, qua gaudet, & ita non potest aliam recipere, qua hæc expellatur, totúmque substantiale corrumpatur. Potest etiam, si materia prima sit capax plurium formarum corpus, esse incorruptibile ratione formæ, quæ inamissibiliter materiam recipiat, & ita firmiter illi adhæreat vt nulla alia possit detrudi, quia ipsi debetur ex vi suæ exigentiæ, ne Deus præstet suum concursum alicui agenti, vt formam cum ipsa incompossibilem in eandem materiam introducat. Suppono tertiò posse dari corpus simplex totius compositionis essentialis, imò & integralis expers, quod probani Controu. 5. Physic. Punct. 5. Suppono quartò corpus simplex non posse corrumpi ex vi formæ incompossibilis, aut alicuius qualitatis, quæ eidem corpori imprimatur, sed tantùm posse destrui ab agenti naturali per diuisionem, seu destructionem vnionis, si corpus illud certam extensionem requirat ad sui conseruationem. Rationem tradidi, & explicui loco suprà citato, quam iterum repetere non vacat. His præmissis venio iam ad quæstiones propositas definiendas.

3. Cælum expers esse compositionis essentialis docuêre Durand. Gabriel. Arr. Bassolus, & alij apud Conimbr. lib. 1. de cælo, quæst. 4. art. 1. Corpora cælestia ex materia, & forma constitui docent D. Thom. D. Bonauent. Ægid. Capreol. & Heruæus apud Conimbr. suprà. P. Molina 1. part. & P. Tannerus tom. 1. disp. 4. quæst. 2. dub. 3. Hurtad. disput. 1. sect. 1. & alij quàm plures.

4. Authores prioris sententiæ sic arguunt. Philosophi tantùm cognouêre compositionem essentialem ex transmutatione formarum, seu ex aduentu vnius, & discessu alterius præexistentis: sed hæc transmutatio non inuenitur in corporibus cælestibus: ergo nullum est fundamentum, vt illis compositionem ex materia & forma tribuamus. Respondeo Philosophos cognouisse compositionem essentialem ex hac transmutatione, posse tamen postquam illam hoc fundamento ducti cognouerunt in corporibus sublunaribus, illam à paritate rationis extendere ad corpora cælestia. Quia tamen vbi non eadem transmutationis inuenitur ratio, non bene à paritate arguitur, potest responderi transmutationem formarum arguere compositionem essentialem, ex negatione tamen transmutationis non inferri negationem compositionis, quia bene potest dari compositio ex materia, quæ aliùs formæ incapax sit. Quod si formarum transmutationem non essemus experti, non admitteremus compositionem essentialem, ideo esset, quia huius compositionis possibilitatem penitus nescitemus, ita vt si ex alio capite talis compositionis naturam possemus agnoscere, nulla visa formarum transmutatione possemus de quocumque corpore prudenter dubitare, an hoc vel illud corpus constaret partibus essentialibus, esseve omnino simplex. Vltimò dico in sententia plurium Patrum cælos fuisse ex aqua productos, quæ productio dicit transmutationem formæ elementalis in formam cælestem, & materiam vtrique communem, in quibus essentialis compositio necessariò imbibitur.

5. Arguunt secundò: si corpora cælestia constarent materiâ, & formâ essent corruptibilia: sed sic est quod sunt incorruptibilia: ergo non constant materiâ & formâ. Admissâ maiori negant nonnulli minorem, asserúntque corpora cælestia esse corruptioni obnoxia; ego tamen nego maiorem, rectè enim essentialis compositio, & compositi incorruptibilitas possunt componi modo explicato num. 2.

6. Arguunt tertiò: Non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate. Sed nulla est necessitas constituendi duplicem partem essentialem in corporibus cælestibus: ergo dicendum est esse corpora simplicia. Eodem argumento efficacius vtor ego pro opposita sententia. Non sunt multiplicandæ entitates in rerum natura sine necessitate. Sed non est necessitas multiplicandi corpus simplex specie distinctum à corporibus compositis: ergo tale corpus admittendum non est. Respondebis corpus simplex necessarium esse ad perfectionem vniuersi, quæ ex corporum varietate conflatur. Contrà tamen, quia mundus iste non est perfectissimus omnium, qui possunt esse, carérque existentia plurium specierum, quibus perfectior euaderet: ergo potest existere sine perfectione, quæ illi resultaret ex productione corporis simplicis: ergo poterit existere sine hoc corpore simplici. Respondeo ergo sufficientem necessitatem esse ad compositionem essentialem in corporibus cælestibus constituendam, quam in aliis corporibus experti sumus, ne cogamur admittere existentiam corporis simplicis, cuius conditionis nullum hucvsque experti sumus. Demum quæcumque ratio te moueat ad compositionem essentialem in corporibus cælestibus constituendam, sufficientem arguet necessitatem huius compositionis admittendæ.

Neque

7. Neque maioris momenti sunt argumenta, quæ pro opposita sententia authoritate secluſa à ratione petuntur. Præcipua intendunt probare repugnare corpus simplex, seu compositionis expers, quæ solui loco supra citato, vbi huiusmodi corporis possibilitatem propugnaui. Addunt Conimbricenses: Motus Physicus est materiæ argumentum, & propria entis mobilis affectio. Sed motus physicus conuenit cælo: ergo cælum est ens mobile: ens autem mobile reste Aristot. 7. Physic. cap. 1. tex. 1. est quod ex materia, & forma constat. Respondeo ens mobile per generationem, & corruptionem substantialem necessariò constare materia, & forma, ens verò mobile motu accidentali, etsi corporeo, ex eo præcisè quod hac ratione mobile sit, non arguere intrinsecam compositionem essentialem, sicut enim Angelus substantia simplex spiritualis potest accidentaliter moueri motu accidentali spirituali, sic corpus simplex materiale motu accidentali corporeo poterit alterari. Nulla autem est ratio authoritate seclusâ, quæ probet cælos, aut aliquod ipsorum posse moueri motu substantiali, ac proinde ex hoc capite illorum compositio non valebit inferri.

8. Ex his concludo neutram sententiam posse ratione naturali efficaciter probari, nihilominus adstruendam esse compositionem essentialem in corporibus cælestibus propter authoritatem multorum Patrum, qui docent in prima sui conditione ex materia elementali fuisse procreatos, ens verò quod sit ex materia, ex hac, & ex alia comparte, quæ forma dicitur necessariò componitur. Testimonia Patrum, qui asserunt cælos ex materia elementali fuisse productos videri possunt apud Tann. disput. 6. quæstion. 2. dub. 4.

9. Ex fundamento, quo præcedentem difficultatem decidimus decisa manet alia, quæ suppositâ compositione essentiali in corporibus cælestibus immediatè suboritur, an videlicet ipsorum materia eiusdem speciei sit cum nostrate, nécne, neque in hac quæstione quidquam inuenio, quod possit ratione naturali, semotâ Doctorum authoritate definiri, ideò me ab illa breuissimè expediam.

10. Sentio nullâ ratione naturali posse probari materiam primam cælorum esse distinctæ, aut eiusdem speciei cum corporibus sublunaribus, quod sic ostendo. Si ex aliquo capite posset probari diuersitas specifica materiæ cælestis à sublunari maximè ex cælorum incorruptibilitate & corporum cælestium: hæc autem rem non conuincit, in primis quia probatu difficile est, si tantùm rationibus agatur, cælos esse incorruptibiles. Secundò, quia incorruptibilitas potest procedere ex forma, quæ etsi materiam informet ex se aliûs formæ capacem, & eiusdem rationis cum nostrate, ita firmiter subiecto adhæreat, vt nulla alia possit expelli, vt dicebam suprà num. 2. Neque corruptibilitas cælorum, quam propugnes, suadebit cælos habere materiam eiusdem speciei cum materia corporum sublunarium. Primò, quia corruptibilitas cælorum nulla ratione naturali potest efficaciter suaderi. Secundò, quia etiamsi cæli essent corruptibiles, non inde inferebatur posse corrumpi ex eo, quod illorum materia admitteret formas sublunares, sed alias cælestes diuersæ rationis in quibus esset pugna, & mutua generatio, & corruptio, absque eo quod forma aliqua cælestis posset expelli è propria materia per formam aliquam sublunarem. Tertiò, etiamsi daremus materiam cælestem posse recipere formas sublunares, non posset concludi materiam cælestem, & sublunarem esse eiusdem speciei, donec exploratum esset materiam sublunarem capacem esse recipiendi formas cælestes. Quæ omnia nullo modo probari poterunt, cum nulla supersit experientia, quæ alicui contradictionis parti subueniat.

11. Dices: si cæli sunt incorruptibiles: ergo illorum materies nunquam recipiet alias formas: ergo non habet potentiam ad illas recipiendas, quorsum enim potentia, quæ nunquam ad actum reducetur? Respondeo non in quolibet individuo potentiam ad actum reducendam esse, sed sufficere in aliquo, vel aliquibus reduci, quod fiet si materia prima cælorum sit eiusdem speciei cum materia prima aliorum corporum, quia licet in materia cælesti individuâ potentia recipiendi alias formas ad actum non reducatur, in aliis materiis individuis eiusdem speciei cum cælesti ad actum reducetur. Rationes alias huiusce modi inuenies, quibus non solùm pars aliqua contradictionis non euincitur, sed neque leuiter valet coniectari.

12. In quæstione cuius resolutio omni ratione naturali est destitura, vnicè confugiendum est ad Patrum Doctorúmque authoritatem, quorum menti magis consonum esse censeo materiam primam omnium cælorum (Empyreo dempto de quo postea dicam) esse eiusdem speciei cum sublunaribus. Mitto sententiam hanc ab omnibus antiquis Philosophis dempto Aristotele fuisse traditam, vt videre est apud Conimbricenses 1. de cælo cap. 2. quæst. 6. art. 1. Et in hac re Aristotelis sententia flocci habenda est, errauit enim turpiter in hac materia existimans cælos à parte antea, & à parte post fuisse ab æterno creatos, & esse naturâ sua incorruptibiles, & æternos, ideò finxit esse quintam quandam substantiam valde semotam à reliquis aliis. Qui plura Patrum testimonia de hac re videre velit, adeat P. Tannerum disputatione 6. quæstione 2. dubio 4. vbi innumera adducit, quibus Patres innuunt ex materia elementali cælos stellatos procreatos fuisse. Mihi sufficiat referre sententiam Nostri Molinæ 1. part. tract. de opere sex dierum quæst. 5. vbi dicit, se docuisse in Philosophia, cùm nondum scripturam sacram suis mometis æstimasset materiam cælestem specie distingui à sublunari, nunc verò oppositam defendere, eo quod ex scriptura sacra (cuius authoritas cæteris omnibus præferenda est) apertè colligi videatur materiam cælorum (si Empyreum excipiatur) conuenire in specie cum materia rerum subulnarium.

13. Dixi suprà testimoniis Patrum probari cælos stellatos ex elementali materia fuisse productos, vt Empyreum exciperem, quia creationem huius nullum præcessit elementum, ex cuius materia fieri posset, iuxta illud: *In principio creauit Deus cælum & terram*, quod de cælo Empyreo necessariò intelligendum est. Ex hoc capite liberior datur opinandi facultas circa materiam cæli empyrei, & ita asseruit Molina probabiliter dici posse illius materiam specie distingui à materia aliorum cælorum corporumque sublunarium. Mea sententia est nihil posse in hac re ratione naturali demonstrari, de qua non philosophando, sed tantùm diuinando loqui possumus, ideo illi penitus supersedeo. Venio iam ad aliam quæstionem de cælorum incorruptibilitate.

14. Cælos naturâ suâ esse corruptibiles dempto Aristotele docuêre Philosophi omnes. Eamdémque sententiam nonnulli ex Patribus videntur fuisse amplexi, eo fundamento ducti, quod ex elementali materia fuerint procreati. Idem iudicare videntur Magister in 2. distinct. 14. & Carthus. in 1. distinct. 14. quæst. 7. & expresse docent Cathar. in ad Hebr. 1. & in 2. Petri 3. Hieronymus Magius lib. de existentia mundi, Valesius lib. de Philosophia sacra cap. 89. Pater Alphonsus Salm. tom. 1. Proleg. vltimò in 2. Petri 3. disputatione 4. & Pater Martinus del Rio cap. 1. Genes. & Pater Eusebius Nieremberg. lib. 6. de stellarum vita cap. 13. Subscribunt ferè omnes Ma-

thematici huius temporis, qui tenaciter defendunt cælum fluidum esse, & diuisibile, ex quo illius corruptibilitatem deducunt. Secundò, quia existimant noua phænomena, quæ diuersis temporibus in cælo apparuêre, & quasdam maculas, quæ in ipso Solis disco non rarò videntur, non posse sine cælorum corruptibilitate explicari.

15. Cælos esse ingenerabiles, & incorruptibiles docuit Aristoteles lib. de cælo capit. 3. & lib. 2. capit. 1. Philosophum ex sanctis Patribus sequuti sunt Dionysius apud sanctum Thomam infra citandum, & Gregorius Nyssenus lib. de hominis opificio cap. 1. ex Scholasticis S. Thom. 1. part. quæst. 66. art. 2. & in 2. dist. 14. quæst. 2. Albertus Magnus part. 1. de quatuor coæuis quæst. 4. art. 1. Bonauentur. in 2. dist. 14. art. 1. quæst. 1. & 2. Parer Molina 1. part. quæst. 9. art. 2. disput. 3. PP. Conimbricenses lib. 1. de cælo cap. 3. Pater Hurtadus disput. 1. sectione 5. & ferè omnes Philosophi, Theologi, atque Scripturæ interpretes.

16. Nullius sententiæ rationibus conuincor, quas omnes breuiter attingam, & infringam. Arguunt Patroni primæ sententiæ. Cæli facti sunt ex materia elementali: ergo habent materiam aliùs formæ capacem: ergo, poterunt corrumpi alia forma aduenientè materiæ, ex his quas potest recipere. Do antecedens, concedo priorem consequentiam, & posteriorem nego. Sæpè enim dixi incorruptibilitatem totius posse prouenire ex forma inamissibiliter informante materiam, à qua per aduentum aliùs formæ non poterit expelli, etiam si materia quatenus est ex se, capax sit recipiendi aliam formam, quia illam absolutè non poterit recipere ratione formæ qua inamissibiliter informatur, sicuti humanitas Christi vnita Verbo, etiam si ex natura sua vnione seclusa capax sit peccandi, impeccabilis efficitur ratione vnionis in sensu diuiso, & in sensu composito, quia vnitur Verbo vnione quadam inamissibili.

17. Arguunt secundò: corpora cælestia sunt fluida, & diuisibilia: ergo corruptibilia. Do antecedens, & nego consequentiam, statui enim num. 2. non omnem diuisionem parere corruptionem partis diuisæ vt videre est in materia prima.

18. Arguunt tertiò Mathematici, non posse defendi Phænomena, quæ in cælis apparuerunt, si cæli corruptibiles non sunt. Respondeo fat benè omnia Phænomena explicari si cæli fluidi sint, etiâsi incorruptibiles existant, vt cõstabit ex dicendis Punct. 3. an verò ex illis inferatur cælos fluidos esse, ibidem inquiram.

19. Neque grauioris momenti sunt fundamenta sententiæ propugnantis incorruptibilitatem cælorum. Præcipuum argumentum desumitur ex experientiâ, qua compertum est omnia cælestia corpora mirabili constantiâ per tot sæcula permansisse, quod sine ipsorum corporum incorruptibilitate accidere non potuisset. Si enim Lunæ globus dissolui posset, iam acrimoniam ignis esset expertus, & ab eo fuisset absumptus. Profectò hanc eamdem constantiam miror ego in elementis, præcipuè in aëre, in quo post tot sæcula nullam ipsius iacturam experti sumus, etiamsi natura sua corruptibilis sit, nonnullâque patiatur, illicò enim mutua reactione ea resarcit, & tantumdem materiæ vicinæ elementi sibi appropriat, quantum ipsi aëri contrarium arripuerat elementum. Similem luctam quisque poterit admittere inter globum lunæ, & ignem huic attiguum, cui nulla experientia refragabitur. Neque necessum est leuissimam iacturam etiam illico resarciendam in Luna admittere, potest enim dici Lunam protegi partibus globi, cui assidet, quæ priùs cum igne pugnam experiuntur, & cum nunquam omnes ignis assumpserit, non potest Lunam remotiorem lædere, & multo minus alia corpora cælestia lunâ remotiora. Adde nullâ experientiâ posse probari nullam lunæ portiunculam deperdi, quia si de facto ita accideret, nullo instrumenti Mathematici beneficio posset in corpore adeò vasto notari.

In re ratione naturali destitutâ eo cum Doctoribus, qui asserunt cælos esse incorruptibiles, quia illorum authoritas maioris mihi ponderis est, & quia de eorum mente dubitare non licet: de mente autem illorum, qui videntur asserere cælos esse corruptibiles non leuis potest esse dubitatio, multi enim hoc loquendi modo tantùm significant cælos posse à Deo corrumpi, quod non negamus, in quo tantùm Damasc. lib. 2. fidei Orthodox cap. 3. & alij multi Patres asserunt nulli entitati, etsi Angelus comprehendatur, naturâ suâ, sed Dei gratiâ incorruptibilitatem conuenire. Idem loquendi modus reperitur in 6. Concil. Generali actione 11. vbi dicitur Angelos non esse immortales per naturam, sed per gratiam: quia videlicet ex se possunt non existere, nec nisi Dei creantis beneficio esse habent. Nostra verò quæstio non procedit de incorruptibilitate cælorum respectu omnipotentiæ diuinæ, à qua certum est posse corrumpi, & destrui, sed respectu causarum naturalium, à nulla quarum cæli possunt corrumpi, ideò illos absolutè incorruptibiles vocamus. Adde totum fundamentum plurium Doctorum asserentium cælos esse corruptibiles tantum desumi ex eo, quod fuerint procreati ex materia elementali, quod nullius roboris est, potuit enim ex eadem materia, qua modo totum corruptibile cum hac forma componitur, totum aliud incorruptibile cum alia forma inamissibiliter informante constitui. 20.

Hic nonnulli disputant an cæli corrumpendi sint à Deo in extremo die, quæ difficultas dissoluenda est ex sacris literis, & non ratione aliqua naturali, ideò illam sacræ Scripturæ interpretibus integram relinquo. Lege si placet Tanner. & Conimbr. suprà apud quos Patrum sententias de hac re inuenies. 21.

PVNCTVM III.

An corpora cælestia sint liquida, & mollia, vel solida, & dura.

§. I.

Propositâ quæstione variæ sententiæ referuntur.

DIFFICVLTAS non est de cælo aëreo, quod experientia constat fluidum esse, nec de cælo Empyreo, quod non solùm loco, sed naturæ dignitate reliquos alios cælos exsuperat, quódque ab omnibus Doctoribus immobile, & solidum constituitur, quia beatorum curia, & quasi theatrum est ad recipienda distinctis sedibus beatorum corpora destinatum, & ob hanc rationem communiter creditur versus partem superiorem esse quadratum, quod nonnulli significari volunt illo Apocalypsis, cap. 21. *Ciuitas in quadro posita est.* Procedit ergo prædicta difficultas de cælo stellato siue hoc vnum sit, siue multiplex, nec ideò incidit cum illa, quam exagitamus de cælorum incorruptibilitate, quia siue cælum sit fluidum, siue solidum, ex his differentiis non illi corruptibilitas, aut incorruptibilitas repugnabit, quod debuerant aduertere nonnulli, ne distinctas, & disparatas quæstiones inuoluerent, & totam disputationis materiam confunderent. 1.

Prima

2. Prima sententia docet cælum omne sydereum tam stellarum errantium, quàm inerrantium solidum esse, in hanc conspirarunt ferè omnes antiqui Scholastici, & Scripturæ interpretes Aristotelem sequuti lib. 2. de cælo à text. 43. vsque ad 52. Ex Philosophis antiquis Iosephus lib. 1. antiquitatum capite 1. Philo. lib. 1. de gigantibus. Idem ex Moysis & Platonis sententia docet Eusebius de præparat. Euangelica lib. 11. cap. 16. Ex Patribus referuntur pro hac sententia Basilius Homilia 3. Hexameron, & Ambros. Basilium sequutus lib. 2. Hexameron Homil. 2. Veruntamen hi Patres multùm fauent sententiæ, quæ cælos liquidos esse affirmat. Clariùs videntur sententiam hanc tradidisse Clemens Papa lib. recognitionum cap. 9. Origenes homilia 1. in Genesim. Alij quàm plures Patres pro hac sententia referuntur à Nostro Tannero tract. 1. disputatione 6. quæstione 3. dubio 2. quos omitto, quia si illorum verba attentè expendantur nihil prædictæ sententiæ fauere compertum erit. Ne tamen videar hæc gratis dixisse referam Chrysostomi verba adducta à Tannero pro hac sententia ex Catena Lipomani lect. 4. *Præcepto Domini productum est firmamentum, separationem aquarum faciens, quod valeat alias sub se continere, alias verò in conuexo suo ferre.* Quibus verbis nihil de cælorum soliditate ait Chrysostomus, sed illam vult inferre Tannerus ex eo, quod cælum aquas ferat, quas ferre non posset si fluidum esset. Sed hæc illatio nulla est, vt ostendam num. 10. vbi probabo soliditatem cæli non inferri, ex eo quod suprà se aquas contineat. Neque ad rem magis faciunt Sinaitæ verba pro eadem sententia adducta à Tannero ex commentariis Hexameron lib. 1. *Qui enim ex aquis formauit cælum, & super aquas suspendit terram, poterat & sine aqua indissolubile custodire firmamentum, etiam ex igne Solis.* In quibus verbis nihil inuenies, quod cæli soliditatem innuat, quod enim firmarum, & indissolubile dicatur, illius tantùm incorruptibilitatem, aut perpetuitatem, seu diuturnam durationem potest indicare. Hæc dixerim, ne Patrum ingens manus, quæ pro hac sententia adducitur, te sine longo examine ab opposita sententia terreat, vix enim vnum vel alterum inuenies, qui clarè & apertè sententiam hanc tradiderit. Demum sententiam hanc defendunt Pater Martinus del Rio in Genes. cap. 1. num. 36. & Pater Pereira lib. 7. quæstione 9. Pater Tannerus suprà, licèt asserat cælos natura sua non esse solidos sed fluidos, & hac ratione primo die à Deo fuisse creatos, postea verò ab eodem fuisse consolidatos, additque vix sine temeritate negari posse cælum stellarum inerrantium (quod solum nunc à recentioribus firmamentum dicitur) solidum esse.

3. Secunda sententia tenet cælos omnes non excepto cælo stellarum inerrantium fluidos esse. Hanc videntur docuisse non pauci ex Patribus: Iustinus ad quæstionem 39. Orthodoxorum. Eusebius Emisenus in Catena Lipomani capite 1. Genes. Gregor. Nyssenus in Hexameron. Infertur etiam ex Chrysostomo homilia 9. in Genesim vbi stellas solùm & non cælum moueri asserit. Neque eidem sententiæ parum fauent Basilius Homil. 1. Hexameron cap. 6. Accedunt Lactantius lib. 3. de falsa sapientia cap. 24. Procop. in Genesim cap. 2. Diodorus Tarsensis in Catena Lipomani relatus, Philastrius in suo catalogo Hæreseon. Obseruauit insuper Naclantus in sua medulla veteres Rabinos cælos soliditatis expertes existimasse, quod vnanimes docuêre prisci Philosophi apud Arist. suprà, Cicero 2. de Nat. Deorum, Plato in Timæo, Seneca lib. 7. naturalium quæstionum. Consentiunt nobilissimi scripturæ interpretes Hugo Card. in caput 1. Genes. vers. 1. Carthus. ibid. vers. 12. N. Mariana vers. 12. & nouissimè N. Complutensis Celada in commentariis Genesis iam præsto maturis. Demum densissimum Mathematicorum agmen à quo neque vnus huius temporis recedit, cælos esse fluidos acriter propugnat, neque aliter componi posse vnanimes inquiunt omnes huius temporis astronomi plura phænomena, quæ nouis instrumentis præcipuè tubo optico his temporibus sunt obseruata præcipuè à Tychone Brahe, quem non imparem Ptolomæo nonnulli non immerito prædicant. Expendit plura ex his, quæ huius authoris peritia inuenit, assuetâ eruditione Noster Eusebius in sua Philosophia lib. 6. de stellarum vita, quibus compertum esse ait cælos fluidos esse & non solidos.

4. Tertia sententia media inter vtramque relatam asserit stellas inerrantes cælo solido infixas esse, cuius motu feruntur, errantes verò siue Planetas nullo solido corpore illas deferente in æthere fluido liberè vagari. Possent in hanc sententiam adduci non pauci ex Antiquis asserentibus stellas inerrantes fixas esse firmamento, & stellas errantes per æthera vagari, verum hi authores tantùm volunt significare Planetas nullo inter se obseruato moueri ordine, siue proprio cælo affixi simul cum illo ferantur, siue in eodem quasi natantes proprio cieantur motu. Neque ex Antiquis Patribus aut Philosophis vllus inuentus est, qui eam tradiderit, illam tamen nuper docuit Mersenius in suo singulari opere supra Genesim capite 1. vers. 8. art. 9.

§. II.

Expediuntur fundamenta primæ sententiæ.

5. FVndamenta huius sententiæ è ratione petita leuissima sunt, vt postea constabit, ideò præcipuè ex authoritate petuntur.

6. Primo solet hæc sententia probari ex lib. Iob. cap. 37. vers. 18. vbi dicitur, *Tu forsan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt?* Respondeo Nostrum Pinedam ad hunc locum cælorum nomine aërem intelligere. Sed esto intelligendi sint cæli, de his prædicta verba poterunt explicari, ea ratione qua eadem de aëre interpretantur Pineda, qui solidus non est, sed fluidus, ibi enim quidquid nomine cæli intelligatur, non comparatur cum ære, quia solidum sit, quatenus solidum fluido opponitur, sed quatenus æs firmum constans, & diu est perseuerans. Alij apud Venerabilem N. Gasparem Sanctium in hunc locum vertunt, *quasi speculum fusum, aut quasi visio fusilis*, quia videlicet in cælo tanquam in crystallo pellucida, aut in ære polito, & terso variæ apparent, & elegantes species, in quo potest intelligi comparatio inter cælos & æs. Adde prædicta verba non esse Iobi, aut authoris libri sacri, sed garruli Eliud cuius stultitiam postea Dominus reprehendit.

7. Eadem sententia à nonnullis probatur ex illo Isaiæ 51. vers. 6. *Cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur.* Si ergo cæli sicut fumus liquescent in extremo die, ante hunc diem liquidi non erant, non enim potest *dici* nunc liquescere, quod immediatè antea liquidum erat. Respondeo, sacrum vatem prædictis verbis inrendere significare firmitatem & stabilitatem verborum Dei, & ipsius promissionum, quod præstat dicens faciliùs esse cælum, quod firmum & perpetuum omnes prædicant instar fumi euanescere & in nihilum redigi, terrámque instar vestis conteri, quàm in minimo verbum Dei deficere, iuxta illud Matthæi 24. *Cælum & terra*

terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Quę verba hunc sensum hypotheticum reddunt, etiamsi cælum quod permanens, & stabile est tanquam fumus euanescęret, aut in nihilum redigeretur, & terra instar quassatæ vestis in minutulas sui partes tota redigeretur, meum verbum firmum, stabile, & incorruptum permaneret. Ita verba Isaiæ interpretatur Venerabilis noster Sanctius ad hunc locum. Ad rem septuaginta Isaiæ relata verba transferunt. *Cælum sicut fumus firmatum est.* Hoc est si cum firmitate verbi Dei cælorum firmitas comparetur, profectò hæc fumi imbecillitati similis erit, & non fumo firmiores cæli apparebunt. Neque nouum, aut ratum est in sacra pagina rerum creatarum imbecillitas fumo significari: Psalm. 36. vers. 20. *Quemadmodum deficit fumus, deficient*, & Psalm. 101. vers. 3. *Defecerunt sicut fumus dies mei.* En quomodo Isaiæ verba secundùm scripturæ phrasim, & iuxta nobilissimum illius interpretem explicentur, absque eo quod intelligatur cælos in extremo die incepturos liquescere.

8. Arguitur tertiò ex ipso nomine *firmamentum* quo cæli donantur, quod non solùm rem stabilem & solidam, sed etiam solidam significat. Respondeo, quàm plures Doctores nomine firmamenti aërem intelligere, in quibus sunt Pater Pererius, & Pater Martinus del Rio, quos sequitur Hurtadus, subscribit Mersenus in caput 1. Genes. vers. 8. quæstion. 7. art. 7. qui omnes imitati sunt D. Augustinum, apud quem hæc interpretatio clarissimè legitur 2. Genes. ad litteram cap. 4. vbi illi adhæret, vt laudet eum, quia eam explicationem primò inuenit. Nec efficaci ratione destituta est hæc interpretatio, firmamentum enim factum est, vt inquit sacer textus vt diuideret aquas ab aquis: ergo debet esse immediatum aquis, & aquis, quas diuidat: ergo si aquarum nomine intelligantur aquæ in parte superiori aëris existentes firmamenti nomine intelligetur aër interstitius: si verò intelligantur aquæ existentes supra cælum stellarum, nomine firmamenti non tantùm debent intelligi cælum stellatum, & Planetarum cæli, sed etiam aër, quia duo extrema non diuidi dicuntur per corpus tantùm alteri immediatum, sed per omnia, quæ sumpta per modum vnius vtrique extremo immediata esse dicuntur, non enim in sententia quæ septem cælos septem Planetis adscribit dicetur cælum stellarum diuidi à cælo Lunæ per cælum Saturni quod est immediatum respectu cæli stellati, & mediatum respectu cæli Lunæ, neque cælum Mercurij, quod est immediatum respectu Lunæ, & mediatum respectu cæli stellati. Sed cælum Lunæ, & cælum stellarum diuidi dicentur per cælos sex planetarum, qui occupant totum interstitium, quod est inter Lunæ cælum, & cælum stellatum. Sed esto firmamenti nomine intelligantur solum cælum Empyreum, & Planetarum cælum, non verò aër. Respondeo, firmamentum non significare rem solidam, sed expansam ad modum laminæ, firmamentum enim idem est quod expansio, hæc autem in corpore fluido, & in corpore denso potest reperiri. Lege si placet Mersennium loco citato, vbi ex peritis linguæ Hebrææ probat hanc esse significationem nominis רָקִיעַ *Rakiah*, cui respondet nomen Latinum *firmamentum*.

9. Arguitur quartò: ex illo Pauli ad Hebr. 4. vers. 14. *Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos.* Si ergo Christus cælos penetrauit, fluidi non sunt, quia si fluidi essent, necessum non esset illos penetrasse, facile enim posset absque vlla penetratione illos pertransire, sicuti nos spatium aëre repletum excurrimus. Hæc obiectio leuissimi momenti est, verbum enim *penetrare* apud Latinos non importat necessariò penetrationem philosophicam, sed ingressum ad interiores partes corporis, quod dicitur penetratum, sic ille qui vastum mare pertransiit, maria dicitur penetrasse. Demum etiamsi de penetratione philosophicâ prædicta verba essent intelligenda, adhuc non euinceretur cælos non esse fluidos, potuit enim Christus se corporibus fluidis penetrare, etiamsi posset illa remouere, & absque penetratione illorum spatium percurrere, sicuti de facto voluit se penetrare cœnaculi ianuis clausis, etiamsi posset has aperire, & absque vlla penetratione cœnaculum ingredi.

Leuiorem ingerunt difficultatem testimonia alia pro hac sententia adducta ex Psalm. 32. vers. 6. *Verbo Domini cæli firmati sunt*, & Prouerb. 3. vers. 19. *Dominus sapientia fundauit terram, stabiliuit cælos prudentia*, & ex 2. Paralipom. cap. 6. vers. 33. & 39. *firmissimum, & firmum habitaculum Dei.* Quibus testimoniis tantùm significat sacer textus, cælos esse constantes, firmos, nunquamque à suo munere, & repetito cursu defecturos, id enim stabilitum dicitur, quod ita est statutum, vt non possit defectus aliquis timeri, siue fluidum siue liquidum sit, quia tamen in his quæ experimur frequenter solidiora constantiora sunt, ideò vulgo tantùm solida apprehenduntur stabilita. Adde locum ex secundo Paralipomenon desumptum intelligendum esse de cælo Empyreo, quod specialiter dicitur Dei habitaculum, quia est propria Beatorum sedes, quâ Deo clarè viso perfruuntur. 10.

Rationes, quæ pro hac sententia adduci solent leuissimæ sunt, quas nullo negotio quisque dissoluet, vnam vel alteram attingo. Arguit Tannerus saltem cælum Empyreum debere esse solidum, vt supra se valeat aquas continere, quas supra cælos esse ait Regius vates Psalm. 148. quæ cælo liquido non possent sustentari, & ita propria grauitate depressæ ad proprium vsque centrum ruerent. Suppositum huius rationis dubium est, & hoc admisso ipsius discursus inefficax, & insufficiens. Suppositum est dubium, quia sunt plures scripturarum interpretes, qui negant supra cælos aquas fuisse collocatas, sed tantùm regionem aëris, seu ipsum aërem esse intelligendum per firmamentum, quod in scriptura aquas ab aquis diuidere dicitur. Ita tenent S. Thom. 1. part. quæst. 68. art. 2. & 3. Durand. in 2. dist. 14. quæst. 1. Caier. in caput 1. Genesis, Tostatus in Postilla super Genesim, P. Pererius lib. 2. in Genesim cap. 1. vers. 6. P. Valent. 1. part. disp. 5. quæst. 3. Puncto 2. & plures alij. Admisso quæstionis supposito, ratio est inefficax, quia rectè potest corpus fluidum aliud supra se sustinere, videmus enim oleum aqua sustentari, & hanc semper inferiorem locum petere, illúdque semper aquæ insidere. Est etiam ratio insufficiens, quia si aquæ grauitarent supra cælum Empyreum, & hoc quia solidum, illas sustineret, impediréque, ne ad nos descenderent, adhuc ratio erat reddenda cur ipsæ contra propriam grauitatem tori superficiei conuexæ globi stellati adhærerent, & non hac, illacque diffluerent; globus enim quantumuis æreus tantùm poterit aquas coërcere, ne petant spatium contentum intra illius concauam superficiem, non tamen illas vndequaque globum ipsum circundantes, poterit continere. Dicendum ergo est supra stellarum cælum nullas existere aquas, vel si existunt ibi non grauitare, quia sunt extra Lunæ concauum, & extra mundum, sicuti non grauitarent si in aliquo inani ab hoc mundo distanti collocarentur. 11.

Arguit secundò ipse Tannerus: non sine magno strepitu stellas esse mouendas, si per corpus liquidum cierentur, videmus enim volitantes aues proprio motu aërem quatientes non leuem sonitum edere. Talem enim sonitum non edere experientiâ compertum 12.

compertum est, nunquam enim stellas se mouentes audiuimus. Respondeo, in multorum sententiâ hominem existentem intra aquam nullum posse percipere sonum, quia aqua non est medium aptum ad recipiendas species soni, eademque ratione dici posse cælos non esse medium aptum vt mediis illis ad nos soni species transmittantur, & ita ex defectu principij seu specierum non posse à nobis audiri sonum editum stellarum motu. Secundò posset dici cælos ipsos aptos non esse ad sonum recipiendum, & ita stellarum motu hunc in illis non produci, quod non pauci affirmant de aqua elementali asserentes intra aquam nullum sonum produci motu piscium, saxorúmque percussione, quando hæc nullo modo aëri patent. Vltimò ob nimiam distantiam excusati possemus ab stellarum strepitu audiendo. Nonnulla alia adducit Tannerus leuioris momenti ideò illa penitus omitto.

§. III.

Expediuntur fundamenta secundæ sententiæ.

13. PRæter Patrum authoritatem, quæ huic sententiæ videntur suffragari, eam validissimè propugnant quàm plures obseruationes Astronomorum, quæ difficillimè componentur, si cælum solidum esse defendatur.

14. Primò, quia Luna inæqualis apparet, multis se montibus attollens, qui ex profundis assurgunt vallibus: ergo Luna mouetur per corpus fluidum, quod possit cauitates vallium replere, alias vacuæ permanerent, non enim possunt corpore solido repleri. Huic argumento rectè respondet Tannerus, cauitates illas posse perpetuò esse repletas corpore aliquo diaphano, quod non impediat partes Lunæ suis cauitatibus, & protuberationibus distinctas, sicut corpus fluidum replens cauitates non impedit videri à nobis partes depressiores Lunæ, & eminentiores alias, ita potest dari corpus solidum perpetuò replens cauitates illas, quod visui aditum non præcludat ad omnes Lunæ partes suis positionibus distinctas percipiendas. Addit Arriaga, posse dici Lunam aëri esse immediatam, & ita posse ab hoc repleri cauitates illas, quas reddunt Lunæ partes aliis compartibus eiusdem Lunæ eminentiores.

15. Secundò, ex Cometarum aspectibus sic arguunt Astrologi. Visi sunt plures Cometæ in ipso stellarum cælo supra omnes Planetas: alij etsi non adeò eminentes supra aliquos Planetas: ergo cælum necessariò debet esse fluidum, vt his nouis corporibus Cometarum locum cedat, & est corruptibile, siquidem in ipso huiusmodi Cometæ generantur, & corrumpuntur. Ab hac secunda consequentia facilè me expedio, potest enim dici Cometas non gigni, cum primo nobis apparent, neque corrumpi cum nostrum fugiunt obtutum, sed per motum localem nostris applicari aspectibus, & ab eisdem remoueri. Facilius se ab vtraque illatione extricant alij, in quibus Tannerus, & Arriaga negantes Cometas aliquando gigni intra ipsos cælos, sed tantùm in regione aëris, & propter nimiam distantiam nobis apparere intra ipsos cælos existentes. Facilè me huic sententiæ accommodarem si apud nostrum Eusebium lib. 6. suæ Philosophiæ cap. 8. innumeras obseruationes non legissem, tum antiquorum, tum recentium Astrologorum, qui vnanimes asserunt demonstrati hos Cometas intra cælos apparuisse, referuntque quam plures, quorum aliqui supra Lunam, alij supra Solem, & nonnulli supra omnes Planetas in ipso stellarum cælo refulsêre. Lege si placet Eusebium loco citato vbi prædiuitem & iucundam valdè de hac re eruditionem inuenies, quam modò referre non vacat. Credo ergo doctissimis Astronomis; quia vnicuique in sua arte credendum est, & quia alienum ab omni ratione iudico hominem Astrologiæ principiis & demonstrationibus non instructum asserere innumeros homines huius facultatis peritissimos, diuersis locis, & temporibus existentes fuisse simul deceptos, & in eumdem errorem conspirasse, circa Cometarum situm, pluréſque loco dissitos eidem Cometæ per errorem eumdem locum designasse, quod credibile non est, & moraliter repugnare videtur.

16. Refert Arriaga nonnullos recentiores in Manuscriptis asserentes, Cometas fieri ex coniunctione plurium stellarum, quæ separatæ cerni non possunt, & coniunctæ seu inter se applicatæ nostris patent conspectibus, quod docet Noster Eusebius lib. 6. Philosophiæ cap. 34. & apud antiquos Philosophos controuersum fuit, in quibus hunc dicendi modum Democritus, & Anaxagoras fuerunt amplexi. Addit idem Eusebius cap. 35. crinem seu caudam Cometarum confici radiis solaribus, qui traiiciunt spatia, quæ sunt inter stellas, quæ Cometam conficiant, quia hæ non sunt adeò inter se applicatæ, vt omnem aditum luci Solis præcludant, sed cum aliqua distantia ipsarum inter se, quæ adeò est exigua vt non possit discerni à nobis. Ad hanc rem facit Cometarum caudas semper Soli oppositas fuisse conspectas, quod si verum est aliquando fuisse aliquam Cometæ caudam non Soli oppositam, sed Mercurio, aut Veneri, dicendum est tunc radios lucis, quibus Cometæ cauda efficitur à Mercurio aut à Venere, cui cauda opponitur iaculari.

17. Doctrinam hanc improbabilem putat Arriaga, quia si Cometæ fierent ex conuentu multarum stellarum, aliquando videretur medius Cometa in vna parte, & in altera medius alius, & postea simul vtraque medietas. Id quod Arriaga tanquam absurdum infert, de facto contigisse testantur apud Eusebium suprà pertissimi Astrologi. Kepplerus affirmat ex tribus Cometis, qui apparuerunt anno 1618. secundum & tertium esse partes à primo diuisas, & Eforus de alio Cometa, qui suo tempore apparuit testatur in distinctas partes fuisse diuisum, & Dion de alio Cometa, qui diu supra Romam refulsit, asserit in multiplicem partem fuisse diuisum, & postea euanuisse.

18. Arguit insuper Arriaga, quia corpora seu partes illæ, quibus Cometa componitur, ita videntur vt planè efficiant vnum per se, & perfectè contiguum, quod regulariter fieri non posset, si Cometa fieret casuali concursu partium illuminatarum. Addit quod si Cometæ fierent ex concursu diuersorum motuum in ipsis cælis non semper in eodem loco apparerent. His omnibus solutionem præbet obseruatio Nostri Sisati pertissimi Astrologi, qui apud eundem Eusebium narasse ait instrumentis ad rem aptis in Cometa viso anno 1618. componi aliquibus stellulis aliquando pluribus, paucioribus aliquando, hodie hanc inter se distantiam habentibus, & cras minorem, aut maiorem aliam.

19. Porrò si soliditas cæli defendenda sit, tutius erit asserere Cometas hos miraculosè produci à Deo, qui signis his vult homines commoneri de graui damno imminenti, vt ad meliorem vitam reducantur, vel magnorum Principum mortes notas fieri, vt omnes aduertant supremas etiam hominum maiestates vna communi omnium morte, aliisque huius vitæ calamitatibus, atque miseriis propulsari.

20. Tertium argumentum defumitur ex Solis maculis: Obseruarunt enim periti Mathematici, quod ipse

Tannerus

Tannerus magnâ sui animi voluptate beneficio tubi optici inspexisse dicit, aliquando in Sole nonnullas videri maculas, quas efficiunt corpora propè Solem existentia exiguâ nullâve luce ornata. Ex hac obseruatione duo inferunt Mathematici. Primum, cælum esse corruptibile, siquidem in illo hæc noua corpora generantur, & corrumpentur. Secundum, fluidum esse, vt cedat his corporibus denuò aduenientibus. Malè hæc duo simul volunt inferre Mathematici, si enim quis concederet illa corpora gigni, & produci, non teneretur concedere cælos fluidos esse propter rationem dictam, quia corpora illa producerentur ex præexistenti materia, quæ antea sub forma corrupta occupabat idem spatium quod modò occupat sub forma denuo genita, & ità forma genita succedebat in spatium corruptæ, materiâ vtique communi inuariatâ, absque eo quod pars aliqua cæli à proprio remoueretur loco, vt illum cederet corpori denuò producto. Secundò si semel admittatur cælos fluidos esse, necessum non est denuò gigni corpora illa, quibus Sol maculatus esse dicitur, poterunt enim per motum localem applicari Soli eo tempore, quo iuxta illum apparent, & postea ab eodem Sole remoueri. Cæterùm corpora illa non gigni cum apparere incipiunt, suadetur, quia vix potest excogitari causa à qua talia corpora lucis incapacia producantur, cum vndequaque lucidissimis corporibus circundentur. Secundò quia si hæc corpora denuò producerentur, aliquando propter multitudinem, aut magnitudinem ipsorum totum solem operirent, quod nunquam contigisse experientia compertum est. Deinde possent in diuersis cæli spatiis procreari, & aliquando propè stellas inerrantes procrearentur, & illas nobis absconderent, constat autem sudo cælo nunquam stellam aliquam disparuisse. Demum dici potest nouo horum corporum accessu non probari cælos fluidos esse, qua possunt huiusmodi corpora in aliquo Epicyclo contineri, cuius motu modò infra solem existant, modò supra illum valdè distantia circumagantur. Epicyclus dicitur circulus cælo inclusus, qui mouetur proprio motu distincto à motu cæli, quo continetur, sicuti moueri solet gemma in pala annuli, etiam annullo immoto.

21. Quartum argumentum desumitur ex stellis, quæ Iouiales dicuntur, hæ sunt quatuor Planetæ minoris magnitudinis, qui proprio motu Iouem circumire deprehensi sunt, quod fieri non posset, si cæli solidi essent, quia non possent stellæ circum Iouem moueri non disrupto cælo per quod mouentur. Idem argumentum fit de duabus aliis stellulis quæ indiuidue Saturnum comitantur, & circunstant. Respondeti potest exiguos Planetas aliquo Epicyclo contineri, cuius motu circumeunt præcipuos Planetas, quos comitantur.

22. Sextum argumentum omniumque difficillimum desumitur ex aliquibus Planetis, qui iam supra solem, iam infra illum apparent, sic de Mercurio, Venere, & Marte peritissimi Mathematici obseruarunt, qui sæpè vidisse aiunt Mercurium, & Venetem supra Solem, & Martem infra ipsum. Neque huiusmodi diuersi motus nouis tantùm astronomis patuêre, siquidem occasionem dedêre Aristoteli constituendi Solem Lunæ immediatum in secundo cælo, aliisque Philosophis Anaximandro, Metrodoro, & Chio collocandi Solem in quinto cælo, & Martem in quarto, in quas sententias tam Pythagorici, quam Peripatetici, & Academici fuêre diuisi nostro Eusebio teste l. b. 6. suæ Philosophiæ cap. 7. Ex his obseruationibus hoc argumentum desumitur. Mercurius, cuius propria sedes est inferior sede Solis ascendit supra ipsum Solem; ergo traiicit spatium illud per quod mouetur Sol. Vel ergo pars cæli, quæ occupat Solis circulum, quem traiicit Mercurius sponte locum cedit Mercurio, & sic fluida erit; vel si solida sit, Mercurius penetratur cum illa, vt illius transgrediatur spatium, aut illam disrumpit, quod fieri nequit, quia duorum corporum penetrationem Philosophia non admittit, neque cæli violentam ruptionem admittent, qui illos solidos esse defendunt. Respondet Tannerus motum Mercurij & Veneris posse componi, si his Planetis distincti assignentur Epycicli in ipso Solis cælo inclusi, quorum proprio motu Solem circumeunt. Circa Martem verò negat Mathematicam hypothesim aitque semper Sole esse eminentiorem. Cæterùm cum admittat Mercurium & Venerem modò infra Solem, modò supra Solem præsentari, quod Epicyclorum beneficio componit, quid refert Epicyclum alium pro Marte addere, quo in eodem cæli Sole proprio motu circumagatur.

Solutio hæc ex Epicyclis desumpta destruit numerum cælorum, quem adstruit communis sententia illorum, qui cælos admittunt distinctos, cùm enim non possit dari Epicyclus communis duplici cælo, Planetæ omnes, qui Epicycli beneficio Solem circumeunt, cælum cum illo commune habere debent. Ob hanc rationem doctè notat Noster Eusebius lib. 6. suæ Philosophiæ, quinque tantùm stellarum sphæras esse admittendas, si re, aut mente separentur. Prima Lunæ est tribuenda; secunda Soli, in qua Mercurius, Venus, & Mars continebuntur, quia illorum motibus cum motu Solis spatium est commune; tertia sphæra danda est Ioui; quarta Saturno; quinta stellis inerrantibus. Doctrinam hanc admittit Tannerus, qui asserit Cælum solis commune esse futurum Mercurio, & Veneri, si hi Planetæ Solem circumeant. 23.

§. IV.

Fundamenta tertiæ sententiæ, quæstionisque resolutio.

24. TErtia sententia Planetarum cælos fluidos esse dicebat, & inerrantium cælum solidum esse propugnabat. Prioris partis fundamenta sunt, quæ adduximus pro secunda sententia, quorum præcipua, & quæ difficultatem ingerunt tantùm de erronum cælis procedunt, non verò de inerrantium stellarum cælo. Partis secundæ fundamentum desumitur ex testimoniis scripturæ, & Patrum, quæ absque alicuius inuidia rectè poterunt explicari de cælo stellato, quod firmamentum specialiter dici solet, si prædictis testimoniis vera soliditas, quæ fluxibilitati opponitur, & non tantùm corporum perseuerantia, eiusque proprietatum firmitas, & constantia significetur. Demum potissimum fundamentum esse potuit, facilius omnibus posse defendi, dat enim Phænomenis, & Astronomorum rationibus id, quod immediatè possunt extorquere, videlicet cælos Planetarum fluidos esse, & authoritati reseruat soliditatem cæli stellati, de quo & empyreo simul poterunt explicari omnia testimonia, quibus soliditas cælorum firmamentiue intendatur euinci.

25. Explicatis iam fundamentis omnium sententiarum, adhibitisque solutionibus, quibus argumentorum vis declinari poterit facilè cuique erit, quam maluerit eligere. Si verò mens aperiendus est animus multum feror in sententiam, quæ stellatos cælos liquidos esse defendit, vix enim astronomicæ obseruationes aliter possunt componi, & non sine multis Epicyclis, quibus soliditas cæli intersecetur. Demum quia si horum ope cælorum soliditatem ve-

limus

limus defendere, tenebimur recedere à communi sententia, quæ septem Planetis septem distinctos designat orbes, & in orbe Solis collocare Mercurium, Venerem, & Martem, quia liberum est his Planetis spatium Solis percurrere, & modò supra Solem, & modò infra eundem apparent. Quæ sententia omni authoritate destituta est, qui enim cælos multiplicant, cuicumque ex septem Planetis distinctum cælum designant. Tutius ergo est Planetarum cælum fluidum esse cum communi sententia, hisque temporibus valde plausibili defendere, quam soliditate cæli propugnata in singularem illam prolabi, quæ Lunæ, Ioui, & Saturno tres cælos adscribit, aliúdque Soli impertitur, quod Mercurium, Venerem, & Martem distinctis Epicyclis insidentes recipiat. Stellarum inerrantium cælum fluidum etiam poterit constitui, licet enim non adeo Phænomena extorqueant, nonnulla id suadent, cum etiam in eodem cælo stellæ alienæ nouæ ad tempus apparuerint. Neque testimonia Scripturæ aut Patrum oppositum suadent, de his enim quæ ad scripturam pertinent ostendi ex mente nobilium sacri textus interpretum, non agere de cælorum soliditate, de qua præsens instituitur disputatio, sed de perseuerantia, constantia, & firmitate cælorum, in quo sensu sunt etiam explicanda Patrum testimonia, si aliqua sunt, quæ contra hanc sententiam pugnare videantur, adducendáque sunt alia quàm plura, quæ eam efficaciùs propugnant.

PVNCTVM IV.

De cælorum numero, & motu.

1. DARI vnum supremum cælum, quod Empyreum ob illius nimiam claritatem appellarur, quod Beatorum gloriæ est quasi Theatrum, & Beatorum curia, concors defendit Patrum, ac Theologorum cœtus: ita tenent Basilius, Damascenus, D. Clemens, Theodoretus, Hilarius, Diodorus, Athanasius, Chrysostomus, & Theophylactus, Magister sentent. D. Thomas, Mens. Magnus Albertus, Guillielmus, Ægidius, & alij quos referunt Conimbricenses lib. 2. de cælo, cap. 5 quæst. 1. Ab his omnibus sponte sua discessit Caietanus negans dari hoc cælum ad illa Pauli verba 2. ad Corinth. *Raptum huiusmodi hominem vsque ad tertium cælum.* Cælum istud esse omnium perfectissimum suaderur ex supremo loco quem obtinet, ex nimia claritate, qua poller, ex fine in quem destinatur, videlicet vt sit proprium Christi domicilium, beatorum receptaculum, Theatrum, quo gloria Dei beatis omnibus præsentetur, & diuina essentia clarè visa frui liceat. Huiusmodi cælum immobile esse testantur omnes, est enim maxima perfectio motu absolui, sapírque beatorum statui, qui ex sua conditione ab omni mutatione liber est, & æternus. Rogabis si cælum Empyreum tam eximia luce prædituin est, cur à nobis non videatur. Omissis variis solutionibus, quas adducit Ricardus in 2. distinct. 2. quæst. 2. tertio principio, respondeo cælum intrius esse eximiâ luce perfusum, ex parte verò exteriori, & inferiori, qua terram respicit, non lucere, neque ad nos lucem iaculari, quod ex ea non fit diaphanum, sed opacum, quasi velo amictum, quemadmodum in fabrica tabernaculi tertia pars, quæ Sancta Sanctorum dicebatur velo quodam occultabatur, ne inspiceretur, vt exponit D. Thom. 1. 2. quæst. 12. art. 4. Cælum hoc Ethnicis Philosophis ignotum fuit, neque de illo ratione naturali à priori, aut à posteriori potest aliquid demonstrari, quid verò de reliquis cælis senserit antiquitas, & quid conuincat ratio: tractabo paucis.

Sensère nonnulli ex antiquis apud Conimbricenses suprà art. 1. vnam tantùm esse sphæram cælestem, in qua stellæ fixæ eandem semper retinent *positionem*; planetæ verò alij aliis altiores ex vna parte ad aliam instar piscium in mari transmearent. Subscribunt hodie huic sententiæ omnes, qui cælum fluidum esse propugnant. P. Hurtadus disput. 2. sect. 1. eidem adhæret, etiamsi solidos esse defendat. Alij tres globos constituerunt, stellarum, Solis, & Lunæ. Quidam verò octo statuebant, stellarum vnum, quod Aplanes, & firmamentum dici solet, & septem alios quibus totidem insiderent Planetæ: primo Luna, secundo Mercurius, tertio Venus, quarto Sol, quinto Mars, sexto Iupiter, septimo Saturnus. Sententiam hanc tenuêre omnes Ægyptij, & Chaldæi, vt videre est apud Conimbricenses suprà. Statutus autem est hic octonarius numerus proper distinctos motus, qui in Planetis, & in stellis fixis cernuntur. Mouentur enim Planetæ nullo inter se, neque cum stellis ordine seruato, modò enim Planetæ inter se congrediuntur, & viciniores fiunt, modò dissociantur, & fiunt valdè distantes, modò sub hac firmamenti constellatione, modò sub illa nobis apparent. 2.

Ex quo antiqui intulêre distinctis motibus distinctos exerceri Planetas, & distinctis orbibus vehi, & propter eandem rationem distinctum orbem esse assignandum stellis inerrantibus, siquidem nulli Planetæ sunt affixæ, neque in aliqua distantia semper eadem illi correspondent, & inter se semper eandem positionis proportionem obseruant. 3.

Stabilito iam octonario orbium cælestium numero temporum progressu obseruasse Astronomos fertur cælum stellarum ab Occidenti in Orientem moueri rerento motu ab Orienti in Occidentem, quare cum duo motus non possint eidem corpori per se competere, aliud inuentum est cælum superius cælo stellato, quod proprio motu cælos omnes raperet, cui adscriberetur alter motus, ille videlicet, quo ab Oriente in Occidentem cælestia corpora progrediuntur. Post superiores Astronomos, quibus innotuit duplex cælorum motus, accessere alij in quibus Alphonsus Hispaniarum Rex, qui tertium alium motum in firmamento animaduerterunt, quem trepidationis motum, siue accessus, & recessus appellarunt, quia ex vi illius iam ad hunc polum, iam ad illum corpora cælestia deflectunt. Cùm verò duplex motus *non* posset eidem corpori attribui, neque eidem mobili conuenire, necessum fuit aliud cælum instituere, cuius proprius esset hic trepidationis motus, quo raperet reliquos inferiores orbes, & primum mobile diceretur. Sic denarium numerum inrulêre astronomi ex diuersis motibus, cui addendum est cælum Empyreum, quod erit vndecimum, & ita vndecim cæli distincti necessariò erunt enumerandi. 4.

PRIMA CONCLVSIO: Etiamsi cælum stellarum inerrantium duplici aut triplici agererur motu, 5.

motu, neceſſum non eſſet ſuperiores alios cælos deſignari à quibus ſecundus, & tertius motus procederet. Ratio eſt facilis, motus iſti, qui finguntur, procedere à cælis ſuperioribus poſſent procedere ab Intelligentia cælos mouente, quæ diſtinctis impulſibus poſſet diſtinctis motibus agere corpora cæleſtia: ergo non ſunt neceſſariæ ſphæræ illæ, quæ ſupra ſtellarum cælum finguntur, vt moueant ſtellarum cælum, aliósque inferiores. Probatur antecedens: tota ratio propter quam ſphæræ illæ ponuntur, eſt ne moueatur per ſe idem corpus multiplici motu. Sed ſi huiuſmodi motus procederent ab Intelligentia mediis diſtinctis impulſibus corpus cæleſte non moueretur per ſe multiplici motu, ſed ab extrinſeco ratione intelligentiæ, ſeu multiplicis impulſus, quem patiebatur: ergo ex nullo capite neceſſarij ſunt alij cæleſtes orbes ſupra ſtellarum cælos vt moueantur cæli Planetarum, & ſtellarum cælum multiplici motu. Quod ſi dixeris vnam eandémque intelligentiam non poſſe mouere multiplici motu ſphæras cæleſtes adhuc medio multiplici impulſu, quòd falſum eſt, ſi ab extrinſeco, ſeu per accidens corpus poteſt multiplici motu ſimul agi, multiplica intelligentias, quibus cæli moueantur, vel dicito immediatè à Deo moueri, & ne multiplices cæleſtes orbes, cur enim diſtinctis intelligentiis, aut vni Deo non attribuis cælorum motus, quos vis adſcribere orbibus cæleſtibus, quos ad hoc totum munus exiſtere confingis?

6. SECVNDA CONCLVSIO: Etiamſi daretur primum mobile, aliúdve quodcumque cælum ſupra ſtellarum cælum, inutile eſſet ad mouendos orbes inferiores, quos intra ſe contineret, neque primum mobile poteſt inferiores orbes proprio motu rapere. Ratio eſt facilis: ſi daretur primum mobile ſemper moueretur per diſtinctum ſpatium ab illo, per quod mouentur orbes cæleſtes inferiores illo: ergo nunquam intenderet occupare ſpatium ſphæræ immediatæ, aut aliarum inferiorum: ergo non impelleret ſphæram inferiorem immediatam, neque mediatas alias. Antecedens eſt omnino certum, ſi enim diſtincti orbes cæleſtes per idem cierentur ſpatium, vel penetrarentur inter ſe, vel vnum è proprio loco pelleret alium, quod in corporibus cæleſtibus nunquam contingit. Conſequentiam probo: Tunc tantùm corpus ſe mouens proprio motu aliud contiguum corpus mouet, cum intendit occupare illius ſpatium, ad hoc enim illud mouet, vt in illius ſpatium ſuccedat, quia idemmet ſpatium vtrumque non capit, neque in illo penetrari poſſunt. Id etiam experientia ſuadet, cùm enim ſupra Solem versùs Orientem corpus aliquod moueatur, quantumuis rapidiſſimo feratur impulſu, non intendit versùs illam partem terram mouere, neque illi impulſum imprimit, vt ſimul cum illo versùs Orientem moueatur, ſed tantùm ex vi illius aërem remouet occupantem ſpatium, quod intendit percurrere. Sed cælum ſuperius proprio motu non intendit occupare ſpatium inferioris: ergo proprio motu non rapiet cælum inferius, æquè enim impertinens eſt motus inferioris ſphæræ vt ſuperior moueatur, ac motus ſuperioris vt moueatur inferior, neque maior eſt ratio, vt ſuperior proprio motu trahat inferiorem, quam vt inferior ſecum ferat ſuperiorem, cum neutra cum altera circa idem contendat ſpatium, ſed vtraque omnino independenter à motu & quiete alterius poterit quieſcere & moueri.

TERTIA CONCLVSIO: Nullum corpus cæleſte poteſt moueri duplici motu; hanc defendit omnis bona Philoſophia, iuxta quam corpus exiſtere non poteſt in duplici loco: ergo neque moueri duplici motu. Patet conſequentia; motus eſt cauſalitas, ſeu actio, ex vi cuius exiſtit vbicatio, ad quam terminatur: ergo ſi datur duplex motus, debet dari duplex terminus, ſcilicet duplex vbicatio afficiens idem mobile: ergo idem mobile, ſeu idem corpus habebit duplicem vbicationem, quod eſt conſtitui in duplici loco. Reſpondebis, non poſſe idem corpus per ſe habere duplicem vbicationem, neque per ſe moueri duplici motu, poſſe tamen moueri per ſe vno motu, & per accidens ſimul alio. Contra: eo ipſo quod mobile habeat duplicem motum, quorum quilibet eſſentiam motus retinet, datur in eodem mobili duplex præſentia, quarum quælibet propriè eſſentiam præſentiæ, ſeu vbicationis participat, ſiue per ſe corpori conueniat, ſiue per accidens, hoc eſt, accidentaliter mobili contigerit: ergo erit in duplici loco, & propriiſſimè cuilibet præſentabitur, quod naturaliter repugnat, non enim ego dum Compluti exiſto in ſenſu compoſito potero aliquo modo, quem tu per accidens vocas, ſimul præſentari Romæ, quod experientia ipſa demonſtrat, & per ſe notum eſt, alias poſſet quis prudenter dubitare, dum me Romæ videret, an Compluti etiam in eadem menſura exiſterem, Romæ per accidens, & Compluti per ſe. 7.

Nec ſatisfaciunt Conimbricenſes, qui aſſerunt poſſe corpus à duplici principio, etſi non ab eodem duplici cieri motu, id enim experientia, & ratio contradicit. Experientia, quia cum duplex viuens intendit mouere tertium aliud corpus, vnum versùs Orientem, & aliud versùs Occidentem, tale corpus non ſimul versùs Orientem, & versùs Occidentem fertur duplici motu, ſed ſi agentia ſint æqualis virtutis immobile perſeuerat, ſi autem alterum fortius ſit, ab illo trahitur, & non ab alio minus forti. Idem euincit Ratio, quia duplex præſentia ſiue ab vno agenti producta, ſiue à duplici, eamdem inter ſe oppoſitionem habent: ergo ſi repugnant in eodem ſubiecto ab eodem principio productæ, eandem habebunt repugnantiam, etſi à duplici produceantur, repugnantia enim, ſeu incompoſſibilitas non conuenit præſentiis ratione principiorum, ſed immediatè per ſuaſmet entitates. Demum ſi idem corpus à duplici principio duplici ſimul poſſet agi motu, poſſet ab hoc trahi versùs Orientem, & ab illo versùs Occidentem, quod manifeſtè repugnat. 8.

Totum fundamentum, quo eidem cælo duplicem motum Aſtronomi aſſignant, eſt diuerſæ ſtellarum poſitiones, quia modò habent altitudinem diuerſam, ab illa, quam antiqui Aſtronomi notarunt, neque modò oriuntur reſpondentes eidem ſpatio, cui antea reſpondebant. Ex quo inferunt, ſtellas præter motum diutnum habere alium, quia ſi illo tantùm gauderent ſemper per eumdem circulum cierentur, eadémque eſſet poſitio, & altitudo hodierna, & craſtina ſtellarum. Vrgent in planetis, in Sole, verbi gratia, qui diuerſam hodie diſtantiam habet ab ſtellis fixis, à diſtantiis quas habuit heri, & habebit cras: ergo præter motum, quem habet communem cum ſtellis, 10.

ſtellis, habet alium proprium, & erraticum. Reſpondeo diuerſas altitudines ſtellarum errantium oriri ex diuerſis motibus, quibus ſucceſſiuè aguntur, quia non per eumdem circulum imaginarium ſemper mouentur, ſed intelligentiæ induſtriâ impelli, quaſi in latus verſus Zodiaci polos, ita vt circulus imaginarius, quem hodie ſtellæ percurrunt diſtinctus ſit à circulo imaginario, quem heri pertranſiere, magis inclinans ad polos Zodiaci, & declinans à cæli polis, hac ratione, & ſi ſingulis diebus proprio motu ſingulos circulos peragant ſtellæ multa millia annorum peraguntur, donec redeant ad circulum, quem hodie peregère, & hoc fuit in cauſa, vt viderentur moueri duplici motu, quorum vnus diceretur diurnus, quia vno die ex vi illius circulus conficitur, & alteri multi adſcriberentur anni, quia vt ſuprà dixi, multa millia tranſeunt, donec per hanc circulorum declinationem, ſeu inflexionem ad Zodiaci polos redeant ſtellæ ad eandem altitudinem, quam antea habuère. Planetæ verò non circulum efficiunt perfectum, ſed eo modo ſpatium cæli circumeunt, quo anguis propriis circulis corpus circundat, nunquam enim idem circulus rediit ab eodem puncto, à quo eſt egreſſus, ſed declinat ad aliud laterale, ratione cuius apparet quaſi duplex motus, quidam ex vi cuius efficitur circulus, & hic dicitur diurnus, & alius ex vi cuius declinat mobile, dum circulum perficit ab illo puncto à quo egreſſum eſt, & hic in planetis dicitur annuus, etſi re vera vnicus tantùm ſit.

10. QVARTA CONCLVSIO: Si cæli ſolidi ſint neceſſum eſt diſtingui quinque cælos, primum Lunæ, ſecundum Solis, tertium Iouis, quartum Saturni, quintum ſtellarum inerrantium. Ratio eſt, quia ſi cæli ſolidi ſunt, quilibet planeta ſecum ferret cælum; cui eſt affixum, cum ergo planetæ diuerſis motibus agitentur, & diuerſa percurrant ſpatia, neceſſum eſt cælum vnius planetæ diuiſum eſſe ab aliorum cælis, ne inuicem planetæ rapiantur, & ne quilibet intendat ſecum ferre reliquos alios: idem dico de ſtellarum cælo reſpectu cælorum planetarum. Mercurio, Veneri, & Marti proprios cælos non eſſe deſignandos, ſed diſtinctis epicyclis affixos in cælo Solis eſſe conſtituendos, quia modò ſupra Solem, modò infrà illum apparent, probauí Puncto 3. num. 20.

11. Contra hanc concluſionem inſurgit Hurtadus, qui aſſerit vnico cælo ſolido conſtituto ſemper immoto poſſe planetas liberè vagari ſurſum, & deorſum, ſuóſque circulos peragere per canales, ſeu cauitates quaſdam, quæ ad hos motus in cælis ſunt deputatæ. Soler vulgò impugnari hic dicendi modus ex eo, quod daretur vacuum in cælis, quod vbique abhorret natura. Reſpondet Hurtadus: cauitates illas vacuum non efficere, quia, etſi repletæ non ſint repleri non ſunt aptæ, dicitur autem vacuum, locus non repletus corpore, aptus tamen repleri. Non contendo de nomine cum Hurtado, certum enim eſt cauitates illas potuiſſe à Deo repleri corpore cæleſti, ſicuti repletur reliquum ſpatium, cui correſpondent reliquæ partes cæli, & de facto quælibet pars illarum repletur dum ſucceſſiuè illas currit planeta. Facilius eſſet dicere vacuum intra cælos non repugnare, quod etſi non probem, difficile ab aliquo impugnatum iri exiſtimo. Cauitates has fortiùs reijcio, quia ſi darentur totum ferè cælum eſſet excauatum, cùm enim Sol non ſemper per idem ſpatium circumeat, ſed à linea æquinoctiali ad vtrumque Solſtitium Vernum, & Autumnale declinet, tota intercapedo vtriuſque Solſtitij deberet eſſe excauata. Similiter cum Mercurius, & Venus ſupra Solem aſcendant, & deſcendant, deberet eſſe excauatum versùs partem ſuperiorem horum planetarum ſpatium his motibus accommodatum. A poſteriori inſuper hæ cauitates impugnantur, quia ſi darentur, ſæpe non poſſemus videre planetas ſuperiores, neque ſtellas inerrantes, quia ſpatium illud per quod ab his obiectis ad noſtram potentiam ſpecies debebant mitti vacuum eſſet, & ita medio illo non poſſent ad nos ſpecies peruenire.

12. QVINTA CONCLVSIO: Si cæli liquidi ſint, vnum tantùm cælum ſtellarum errantium, & inerrantium eſt admittendum, in cuius parte ſuperiori ſtellæ inerrantes ſint affixæ, & in reliquis alij errones liberè vagentur, omnéſque moueantur ſicuti piſces in aqua, & aues in aëre. Dari vnicum tantùm ſtellarum cælum multi probare exiſtimant ex illo Pauli 2. ad Corinth. 12. *Scio hominem raptum vſque ad tertium cælum*, hoc eſt, vſque ad Empyreum, quod tertium dicitur, quia ſub ſe habet vnicum ſtellarum orbem, qui ſecundum dicitur cælum, & regionem aëris, quæ primum cælum appellatur. Suffragatur authoritas Chryſoſtomi in illud Pſalm. 148. *Laudate eum cæli cælorum*, & homilia 4. in Geneſim, vbi ait eos, qui multos eſſe cælos dicere audent diuinarum litterarum authoritati repugnare, cùm Moyſes vnum tantùm cælum eſſe dixerit: *In principio creauit Deus cælum & terram*: Accedit Theodoretus quæſt. 11. in Geneſim, vbi duos tantùm cælos eſſe affirmat. Præterea Damaſcenus 2. lib. fidei orthodoxæ, duos alios agnoſcit exrepto aëre, ſtellatum videlicet, & Empyreum. Denique D. Ambroſius cap. 2. lib. 2. exameron, non modò ſecundum, ſed etiam tertium eſſe negate eſſe non poſſe ait, qui cum plures alios non admittat poteſt intelligi de cælo aëreo, ſtellato, & Empyreo. Cæterùm his Patrum teſtimoniis parum hæc ſententia fulcitur, quia nomen *cælum* ſæpe ſumitur pro globo in quo ſtellæ continentur, ſiue in hoc includantur plures cæli, ſiue vnicum tantùm, & ita dum Patres aiunt tres eſſe cælos aëreum, ſtellatum, & Empyreum non definiunt an ſtellatum plures in ſe contineat, quod notauit D. Thomas 1. parte, quæſt. 68. artic. 4. vbi conatur Patrum dicta circa numerum cælorum ad concordiam reducere, aiens eos non tam rebus quàm verbis diſſentiri. Ita vt, qui vnum eſſe cælum inquiunt, intelligant totum corpus, quod ſupra aquam, & aërem eſt: qui verò plures eſſe dicunt, ex eodem illo corpore plures, vel pauciores partes diuerſa acceptione diſtinguant. Hac ratione etſi cælum continens omnes planetas, & ſtellas vnicum ſit, & vnirum, poteſt dici plures cæli, quia pars cæli, per quam vagatur Luna, poteſt cælum Lunæ appellari, & pars alia, per quam vagatur Sol poteſt dici cælum Solis, & ſic de aliis partibus, per quas mouentur planetæ, quibus proprij deſignantur cæli, & de parte illa per quam mouetur ſtellarum inerrantium chorus, quod poterit appellari firmamentum, ſeu ſtellatum inerrantium cælum. Secundùm hanc doctrinam facilè etiam explicatur teſtimonium Pauli, etiamſi de cælo Empyreo intelligendum

sit, & hoc tertium cælum vocetur ab Apostolo. Aliæ plures explicationes circa hoc testimonium videri possunt apud D. Thomam 2. 2. quæst. 175. artic. 3, & 4. quas brevitatis causâ omitto. Alij numerum ternarium pro multis sumunt, cùm sæpe pro omnibus vsurpetur in Scriptura. Amos 1. *Super tribus sceleribus Damasci*, id est, omnibus. Et 2. ad Corinth. 11. *Ter Dominum rogaui*, hoc est, sæpius.

Probanda est ergo præcedens conclusio ex eo, quod si cæli fluidi sint, necessum non sit plures cælos distinguere, cùm vno tantùm existente, & hoc immoto rectè componantur omnes motus planetarum, & stellarum inerrantium; potest enim quodlibet astrum liberè totum spatium cæli percurrere, sicuti potest piscis in flumine totum aquarum spatium sursum, & deorsum semel, & iterum pertransire. 13.

LIB. DE CÆLO FINIS.

CON

CONTROVERSIÆ DE ORTV, ET INTERITV, SIVE DE GENERATIONE, & Corruptione.

Auctore P. FRANCISCO DE OVIEDO, è Societate IESV.

PROOEMIVM.

EGIMVS in Controuersiis Physicis de corpore completo in communi, & Controuersiâ præcedenti de corpore incorruptibili. Nunc Philosophi vestigia sequentes gradum facimus ad disputationem de corpore generabili, & corruptibili. Obiectum librorum, quos Aristoteles inscripsit de ortu, & interitu est corpus generabile, & corruptibile: quia tamen omnia quæ specialiter illi conueniunt per ordinem ad generationem, & corruptionem sunt explicanda, ideò ferè tota materia horum librorum est generatio, & corruptio, & de ortu, & interitu inscribuntur, siue de generatione, & corruptione. Præcipuè instituendus est sermo de generatione substantiali: quia tamen hanc semper accidentalis generatio, seu alteratio comitatur: ideo vtrique communis est in præsentiarum disputatio.

CONTROVERSIA PRIMA.

De his, quæ generationi præeunt.

GENERATIONI substantiali alterationes accidentales deseruiunt, quæ materiam disponunt, & illam sternunt, vt valeat formam substantialem recipere. Ex his dispositionibus præcipua est quantitas, quam comitantur in ordine ad materiam disponendam quatuor primæ qualitates, illarúmque attemperata commixtio. De his scire oportet, cui subiecto inhæreant, à quo effectiuo principio dependeant, quomodo in formam genitam, seu in totum per generationem productum influant, quæ sint communia genito, & corrupto, quæve simul cum composito deficiant? quæ omnia præsens Controuersia decidet.

PVNCTVM I.

Quod sit subiectum quantitatis.

1. DIFFICVLTAS hæc supponit dari quantitatem distinctam à substantia, in qua suppositione procedit, quidquid sit de subiecto hypothesis, licet enim plures negent dari quantitatem distinctam, hi tenentur definiri, quod subiectum haberet, si daretur, seu quod illi debeant tribuere auctores, qui illam superadditam admittunt.

2. Albert. Durand. Capreol. Caietan. Ferrar. Soncin. & Scotus apud P. Soar. in Metaph. disp. 14. sect. 3. n. 6. quos recentes Thomistæ sequuntur, pugnacissimè defendunt quantitatem subiectam in toto composito. Consentiunt ex nostris P. Vasquez 3. part. tom. 2. disput. 129. num. 30. P. Rub. lib. 1. de generat. cap. 4. tract. 3. quæst. 7.

3. Quantitatem non recipi in toto composito, sed in materia prima docuit Philosophus, & Simplicius qui senten

sententiam hanc tribuit Platoni. Greg. Ant. Mar. & alij ex antiquis, quos refert, & sequitur Pater Soar. suprà num. 10. accedunt Patres Conimb. 1. de Generat. cap. 4. quæst. 4. art. 1. P. Hurtadus in Physica disput. 5. sect. 6. §. 58. P. Atriaga in Physica disput. 5. sectione 2. subsectione 2. & ferè omnes recentes. Hanc sententiam vt veriorem longè probabiliorem amplector.

4. Vno eodemque fundamento Patroni oppositarum sententiarum, quos retuli propriam sententiam probare intendunt. Arguunt Thomistæ: si quantitas subiectaretur in materia prima, eadem quantitas, & alia accidentia communia essent genito, & corrupto. Consequens esse falsum docet Philosophus: ergo & antecedens falsum est. Patroni oppositæ sententiæ sic arguunt: si quantitas subiectaretur in toto composito, destructo composito perirent omnia accidentia, quæ illi inhærebant: ergo nullum accidens commune esset genito, & corrupto: consequens est contra manifestam experientiam, qua videmus eadem accidentia in cadauere, quæ in homine præcesserunt: ergo antecedens est falsum. Ostendam puncto venturo vbi de aliis accidentibus disputabo hoc argumentum nulli sententiæ fauere, quia in generatione non fit resolutio vsque ad materiam primam, vt intendant Thomistæ, neque infertur faciendam esse, ex eo quod accidentia in toto composito subiectarentur, quod intendunt auctores oppositæ sententiæ; & ita huic rationi modo supersedeo.

5. Probant hanc conclusionem Pater Soar suprà num. 15. & Pater Hurtadus §. 61. hac ratione. Si quantitas subiectarentur in toto composito subiectaretur inadæquatè in forma, sed quantitas non potest subiectari neque inadæquatè in forma hominis: ergo non potest subiectari in homine, & ex homine ad alia composita à paritate argumentum desumunt. Probant minorem, videlicet quantitatem non posse subiectari neque inadæquatè in anima rationali: quantitas non potest communicare suum effectum formalem animæ rationali: ergo non potest recipi in illa, quia implicat formam recipi in aliquo subiecto, cui non præstet suum effectum formalem, & ita implicat formam recipi in subiecto, cui non possit præstare suum effectum. Antecedens euidens videtur, quia effectus formalis quantitatis est extendere subiectum, & illud cum partibus extra partes constituere, sed anima rationalis non potest extendi, neque partes extra partes habere: ergo incapax est effectus formalis præstandi à quantitate. Neque hoc argumentum intentum in homine conuincit, neque ex homine rectè à paritate videtur desumi argumentum ad alia composita, etiamsi argumentum demonstraret quantitatem non posse recipi in homine, quia inadæquatè in illius forma, vtpote spirituali recipi nequit. Hoc vltimum primò sic suadeo. Do quantitatem inadæquatè non posse recipi in forma hominis, & ita neque in toto composito, & nego sequi ex hoc non posse recipi inadæquatè in forma equi, adæquatè in equo. Disparitatem reddo manifestam ipsa ratione, qua argumentantur Soar, & Hurtadus. Forma hominis spiritualis est, & vt ipsi aiunt incapax recipiendi effectum formalem à quantitate præstandum, ex quo fit non posse quantitatem recipi in illa, & consequenter neque in toto composito, quia implicat quantitatem recipi in toto composito, & non recipi in forma, per quam compositum constituitur; forma verò equi materialis est, & capax recipiendi effectum formalem præstandum à quantitate, & ipsam quantitatem, & ita non reddit compositum incapax recipiendi quãtitatem, sed potius capax, quia ipse ex se capacitatem habet illa recipiendi, quæ simul cum materia, alias capaci recipiendi quantitatem, illam recipiet, & consequenter totum compositum, quod non distinguitur à suis partibus. Itaque posset quisquam dicere materiam, & formam equi habere capacitatem ad recipiendam quantitatem, & hanc de facto in vtraque adæquatè recipi, & inadæquatè in quacumque illarum, etiamsi materia prima ex se virtutem habeat ad quantitatem adæquatè recipiendam, quia quando adiunguntur duæ causæ, quarum quælibet potest adæquatè effectum producere, vtriusque influxus attemperatur, & ab vtraque indiuisibiliter adæquatè prouenit effectus, & inadæquatè ab illarum qualibet, in homine verò aliter rem contingere, quia cum illius forma incapax sit recipiendi quantitatem, materia ex se capax recipiendi adæquatè quantitatem, illam de facto adæquatè recipit. Hæc de consequentia, quæ ex homine fit ad alia composita.

Argumentum adhuc in homine intentum non conuincere constat ex his, quæ dixi in Physica Controuersia 5. puncto 5. vbi probaui posse educi quantitatem diuisibilem & extensam ex subiecto indiuisibili incapaci extensionis vbi respondi huic rationi desumptæ ex incapacitate extensionis, quam haberet subiectum illud, ratione cuius incapax effectus formalis quantitatis, & ipsius quantitatis posset videri, vt de facto Soar, & Hurtadus argumentantur de anima rationali. Vide quæ ibi dixi, vbi ostendi quantitatem tantùm habere ex se constituere extremum vnitum in eodem loco, vbi est quantitas, ac proindè tunc diuersas partes subiecti constitui in diuersis partibus spatij, quando diuersæ partes subiecti diuersis partibus quantitatis vniuntur: quod si eadem pars subiecti, seu idem subiectum indiuisibile diuersis partibus quantitatis spatij vniatur, ex vi illius vnionis habet esse in diuersis partibus, in quibus sunt partes quantitatis, quibus illud indiuisibile subiectum vnitur. Secundò, sæpè dixi & latè probaui Controuersia 8. Physicorum puncto 3. effectum formalem formæ nihil aliud esse quàm totum compositum resultans ex forma, & subiecto, & ita dari illum effectum quotiescumque datur hoc compositum, ac proinde ineptè obiicitur aliquam formam vnitam subiecto, & constituentem vnum compositum cum illo non tribuere suum effectum formalem, quia eo ipso, quod constituat compositum fortitur suum effectum formalem, qui subiecto tribuendus non est, quia sicuti compositum, quod per formam constituitur non tribuitur subiecto, ita neque effectus formalis, qui à composito neque formaliter distinguitur. Quod verò forma hanc vel illam denominationẽ tribuat huic subiecto, & non illi, prouenit ex natura ipsius formæ, & ex natura subiecti, & ita eadem forma denominationem tribuit huic subiecto, quam alij non præstat. Totam hanc doctrinam velit, nolit concedit Hurtadus hîc dum argumentum proponit, cui ex illa clarè satisfacimus: affirmat §. 60. & satis benè duas partes materiæ vnitas eidem parti quantitatis non esse impenetrabiles; quia tantùm fiunt impenetrabiles ratione quantitatis, quando vniuntur partibus, quæ penetrari nequeunt: ergo eodem modò debet dicere eamdem partem substantiæ, seu eamdem substantiam indiuisibilem vnitam duabus partibus quantitatis non debere habere partes extra partes, quia hoc quod est esse vnam extra aliam tantùm competit substantiæ, quæ secundùm diuersas partes sui diuersis partibus quantitatis vnitur. Sicut enim eadem pars quantitatis vnita diuersis partibus substantiæ non constituit vnam partem extra aliam, sic eadem pars substantiæ vnita diuersis partibus quantitatis non constituetur extra se ipsam neque idem indiuisibile subiectum substantiale vnitum

6.

tum diuersis partibus quantitatis debebit constitui habens partes extra partes, & ita non ex eo quod illis careat incapax erit vniendi diuersis partibus quantitatis. Ratio a priori vtriusque partis eadem est: videlicet quantitatem tantum ex se habere constituere in loco, in quo ipsa est, extremum vnitum, & ita si diuersis partibus quantitatis idem indiuisibile subiectum vniatur, ex vi huius vnionis subiectum illud erit in diuersis partibus spatij, si verò eidem parti quantitatis vniantur plures partes substantiæ ex vi eiusdem vnionis plures partes substantiæ erunt penetratæ in eodem spatio, in quo est pars quantitatis. Doctrinam traditam de effectu formali, etsi non nimis consequenter ad illa, quæ tradiderat, vt modò ostendam, ibidem nobis tradidit Hurtadus: obiecerat sibi sensationem materialem vniri materiæ, quam non poterat sentientem constituere, & ita posse formam vniri subiecto, cui non potest præstare suum effectum formalem, cui obiectioni respondet §. 64. effectum formalem sensationis præstandum subiecto non esse ipsum sentire, sed habere imaginem obiecti, quia sentire dicit actionem, & hac ratione materiam, quæ in se recipit sensationem, habere effectum formalem sensationis, etiamsi non sentiat. Bene quidem, non consequenter, quia ipse paulo antea §. 61. dixerat repugnare vnire intellectionem lapidi, quia non poterat illi suum effectum formalem præstare: ergo intellectio eo ipso quod lapidi vniretur, illum constitueret intelligentem: ergo similiter sensatio debet subiectum sentientem constituere, non enim minorem connexionem habet sensatio cum effectu formali sentiendi, quam intellectio cum effectu formali intelligendi. Quod si, vt bene docet Hurtadus, sensatio tantùm debet præstare subiecto habere in se imaginem obiecti, quod non repugnat subiecto incapaci sentiendi, intellectio similiter tantùm debebit dare subiecto habere repræsentationem obiecti, quod non repugnabit lapidi ex eo quod sit incapax intelligendi: ergo non rectè arguit Hurtadus non posse intellectionem lapidi vniri, quia lapis effectus formalis intellectionis, seu intelligendi incapax est. Confirmatur: subiectum sensationis non necessariò constituendum est sentiens, quia sensatio importat actionem, sed intellectio similiter importat actionem: ergo illius subiectum non necessariò ex vi illius constituendum est intelligens: ergo malè infert Hurtadus non posse intellectionem recipi in lapide, quia non potest suum effectum formalem præstare, cùm non debeat constituere intelligens subiectum, cui inhæret. Redeo ad id, quod docet, videlicet sensationem tantùm necessariò tribuere subiecto habere in se imaginem obiecti, quod est habere ipsam sensationem, quod ego verum puto de omni forma, quæ tantùm se ipsam tribuit subiecto per vnionem, ex qua vnione diuersæ resultant denominationes iuxta diuersas extremorum naturas, ex qua doctrina argumentor sic. Id quod necessariò sensatio tribuit subiecto est, vt habeat obiecti imaginem, seu ipsam sensationem, quod est se ipsam tribuere: ergo quod necessariò quantitas debet tribuere subiecto est illud habere quantitatem, quod est se ipsam subiecto tribuere.

7. Sentio non ex incapacitate effectus formalis inferri quantitatem non posse recipi in anima propter rationes dictas, sed ex eo præcisè quod anima spiritualis est, & forma materialis, educi nequit ex subiecto spirituali, vt sæpe dixi in Physica. Respondent nonnulli hoc verum esse de subiecto adæquato, non de subiecto inadæquato, quia rectè potest forma materialis educi ex subiecto inadæquato spirituali, dummodo ex alio inadæquato materiali educatur, sicuti effectus spiritualis potest produci ex principio inadæquato materiali, dummodo ex alio inadæquato principio spirituali educatur. Solutionem hanc impugno Controuers. 3. de anima, Punct. 1. §. 2. vbi probo actus materiales neque inadæquatè posse recipi in subiecto spirituali, etiam adiuto alio subiecto materiali, vbi disparitatem exempli adducti reddo, vide quæ ibi scribo præcipuè à num.... Ex hoc prædicato spiritualitatis, ex quo repugnantiam desumo ne quantitas recipiatur in anima rationali, tantùm immediatè infertur quantitatem non recipi in anima, mediâ inhæsione, non verò non posse vniri animæ, quia non repugnat quid materiale vniri alij extremo spirituali, vt patet in vnione animæ rationalis ad materiam, verumtamen cum nullum sit fundamentum ad distinguendum in quantitate subiectum inhæsionis à subiecto informationis, rectè infertur ex eo quod quantitas non possit recipi in anima rationali, non posse illi immediatè vniri. Ex his concludo rectè probari ex materialitate quantitatis, & spiritualitate animæ rationalis hanc non esse illius subiectum & consequenter, neque totum hominem, quod essentialiter dicit animam, sed tantùm materiam primam. Ex ipsa ratione adductâ disparitatem reddi posse propter quam quantitas hominis adæquatè in materia prima recipiatur, & quantitas aliorum compositorum non tantùm in materiis ipsorum, sed in ipsis compositis recipiatur, dixi num. 5. Verumtamen non præcisè à paritate, sed rationi innitendo videtur principium desumi ex eo, quod materia prima hominis sit subiectum adæquatum quantitatis, ad inferendum idem de aliis compositis dicendum esse. Rationem ego sic efformo. Materia prima hominis, & materia alijs cuiuscumque compositi sint eiusdem rationis: ergo si materia prima hominis virtutem habet ad quantitatem adæquatè recipiendam, eamdem habet quælibet alia materia: ergo materia prima equi ex se capax est recipiendi adæquatè quantitatem; aliunde non habemus fundamentum ad virtutem adhuc inadæquatam tribuendam formæ equi (idem dico de quacumque alia forma materiali:) ergo formæ virtus hæc tribuenda non est: ergo tota quantitatis receptio tribuenda est materiæ primæ, quam scimus virtutem habere ad quantitatem adæquatè recipiendam.

Ratio supra adducta sufficiens esset ad affirmandum quantitatem recipi in materia prima cuiuscumque compositi, verumtamen fortior alia nobis superest, cui magis fido: illam accipe. Quantitas est dispositio ad formam & ad totum substantiale per formam constituendum: ergo est prior natura forma substantiali, & toto per ipsam constituendo; ergo non potest esse posterior formâ, neque posterior toto: ergo neque in forma, neque in toto recipi potest. Antecedens admittunt omnes, nullus enim negat quantitatem esse dispositionem ad formam substantialem. Prior illatio legitima est iuxta doctrinam traditam 2. Physic. Controuers. 7. Punct. 8. & 9. vbi probaui nihil posse esse prius & posterius respectu eiusdem adhuc in diuerso genere causæ. Posterior illatio citra controuersiam est, quia id, quod in alio recipitur ab illo dependet tanquam à causa materiali, & est illo posterius: ergo quod non potest esse posterius hac entitate, non potest recipi in illa. Neque illi, qui mutuam causalitatem duarum entitatum in diuerso genere causæ admittunt, vim argumenti effugiunt, quia quantitas disponit ad formam aptando materiam vt in genere causæ materialis recipiat formam, & vnionem, & ex parte causæ materialis se habet respectu formæ & vnionis recipiendæ: ergo est prior formâ & vnione, & consequenter prior composito in genere causæ materialis: ergo non potest esse posterior illo in eodem genere causæ materialis. 8.

9. Fundamenta, quibus opposita innititur sententia omnia leuissimi sunt momenti. Arguunt: Materia prima est pura potentia: ergo nullum habet actum quousque actuetur formâ substantiali, aliàs primus actus materiæ esset forma accidentalis, seu quantitas, quæ prius reciperetur formâ substãtiali: verbi gratia, formâ equi, ex quo etiam inferretur formam equi recipi in materia media quantitate, & ita non constituere vnum per se immediatè cum materia. Respondeo materiam primam ex se, & secundum suam entitatem esse puram potentiam physicam, quæ actuatur per formas accidentales, & per formam substantialem: per hanc priùs ordine intentionis, quia reliquarum actuationes, seu informationes ad huius informationem ordinantur, per illas priùs ordine exequutionis, quia informationes accidentium, quæ disponunt ad formam substantialem, illam præcedunt, quod non est contra rationem formæ substantialis, quæ semper retinet esse actum primò intentum à natura, propter quem reliqui intenduntur, quod tantùm est de ratione actus substantialis. Ad vltimum quod obiiciebatur videlicet formam substantialem recipi in materia media quantitate. Respondeo recipi media quantitate tanquam dispositione prærequisita ex parte materiæ ad formam substantialem recipiendam, non verò mediâ quantitate terminante vnionem ad formam substantialem, vel hanc recipiente, ex quo non infertur formam substantialem non constituere vnum per se cum materia, quia forma tantùm constituit vnum cum illo, quod terminat suam vnionem, & cum hanc non terminet quantitas, etiamsi ad illam vt dispositio supponatur cum materia, sed tantùm ipsa materia cum hac vnum constituit, non cum quantitate, & ita vnum per se erit, cum tantùm sit constitutum ex materia & forma substantiali.

10. Rursus obiiciunt Thomistæ: Materia prima non potest recipere quantitatem, neque aliud accidens, quousque sit subsistens, sed non est subsistens quousque sit informata formâ substantiali: ergo non potest quantitatem recipere nisi informata: ergo non potest per se ipsam nisi simul cum forma quantitatem recipere. Maiorem probant, quia sicut actio ex parte principij actiui supponit subsistens, seu supponit principium actiuum subsistens, ita passio debet supponere principium passiuum subsistens. Minorem certam esse putant, quia materia prima subsistit per subsistentiam totius, & ita non potest subsistere quousque intelligatur informata, & totum constitutum. Si Thomistis redarguas materiam primam supponi priùs naturâ formâ ad ipsam formam recipiendam absque subsistẽtia mendicata à forma, seu composito, respondent principium passiuum non debere supponi subsistens ad recipiendum actum subsistentem, qualis est forma substantialis, secus ad recipiendum actum non subsistentem, qualis est quantitas. Facilè illos sic respondentes insector: perfectius principium passiuum requiritur ad actum perfectiorem, seu ad formam perfectam recipiendam, quàm ad aliam imperfectam: sed forma substantialis perfectior est forma accidentali: ergo perfectius principium passiuum requiritur ad substantialem, quam ad accidentalem recipiendam: sed ad substantialem non requiritur principium subsistens: ergo neque ad accidentalem. Verisimilius posset responderi principium passiuum non debere supponi subsistens ad formam substantialem, quia per illam constituitur subsistens, secus ad accidentales, quia per has non subsistit, sicuti non debet supponi præsens ad præsentiam, quia ex vi huius præsens constituitur, etiamsi ad alias formas recipiendas debeat præsens supponi. Contrà: etiamsi materia subsistat per subsistentiam formæ, seu totius non subsistit formaliter per ipsam formam, quia subsistentia, qua subsistunt materia, & forma, & subsistit totum, ab ipsa forma distinguitur: ergo materia non subsistit formaliter per formam: ergo ex hoc capite non potest supponi sine subsistentia ad formam recipiendam, si aliunde ad omnem receptionem debeat supponi subsistens.

11. Respondeo ad rationem Thomistarum materiam primam habere subsistentiam propriam, ratione cuius potèst supponi subsistens ad recipiendam formam substantialem, & accidentalem priùs naturâ, quàm intelligatur cum aliqua forma substantiali, si requiratur supponi cum tali subsistentia. Secundò dato materiam primam non habere subsistentiam propriam respondeo principium passiuum non debere supponi formaliter subsistẽns ad passionem vt in Metaphys. probabo Controuersia 6. Puncto 6. Tertiò admisso subsistentiam requiri ex parte principij passiui, & hanc emendicatam à forma materiæ competere, probaret argumentum informationem formæ substantialis supponi tanquam conditionem ad receptionem formæ, non verò formam ipsam esse principium receptiuum quantitatis.

12. Vltimò obiicitur: Quantitas est proprietas totius compositi: ergo recipitur in toto composito, quia proprietates in illo subiecto recipiuntur, cuius sunt proprietates. Confirmatur: quantitas communicat suum effectum formalem toti composito, & formæ substantiali, quæ per quantitatem extenduntur: ergo debet quantitas recipi in ipsa forma substantiali, & in ipso toto. Retorqueo argumentum. Quantitas communicat suum effectum formalem albedini, quæ extenditur per quantitatem: ergo debet recipi in albedine. Neque respondere potest Thomista quantitatem tribuere suum effectum formalem albedini, nõ quia recipiatur in albedine, sed quia albedo recipitur in quantitate, cum afferat albedinem, & quantitatem recipi in toto composito. Ex quo principio sic arguo: albedo extenditur per quantitatem, quia recipitur in toto, in quo recipitur quantitas, videlicet in toto composito: ergo ex eo quod forma recipiatur in materia, in qua recipiatur quantitas, erit extensa. Ratio est manifesta, forma debet esse in eodem loco, in quo est subiectum, in quo recipitur: ergo ex eo quod forma recipiatur in subiecto extenso per quantitatem, vel aliunde, extensionem habebit in ordine ad idem spatium, quod occupat subiectum. Hæc ratio solutio sit vltimæ partis obiectionis petitæ ex communicatione effectus formalis. Ad priorem partem dico quantitatem esse proprietatem totius compositi; ratione materiæ, quæ illam producit, & in se recipit, sicuti virtus intellectiua in opinione, quæ illam superadditam constituit conuenit homini ratione animæ, insuper conuenit ratione formæ, non quia forma illam producat, aut recipiat, sed quia illam exigit, & supponit in materia receptam, & ab ipsa productam.

PVNCTVM II.

De subiecto aliorum accidentium.

1. NON procedit quæstio de accidentibus modalibus ab ipsa entitate productis, sicuti præsentia, & duratio in opinione, quæ hanc distinguit à re durante, quia de his certum est subiectari in entitatibus, quarum sunt modi, & quas afficiunt, quasi proprias illarum formas. Neque disputo de actibus vitalibus, & illorum potentiis, si

superad

superadditæ dentur, de his enim agam Controuersia 3. de anima puncto 1. §. 2. vbi proprium illi subiectum assignabo. Procedit præsens difficultas de aliis accidentibus communibus, sicuti sunt quatuor primæ qualitates. Docuêre Soncinas lib. 12. Metaph. quæst. 88. concl. 2. & Iauell. quæst. 8. omnia accidentia inhærere substantiæ media alia potentia eiusdem rationis cum accidenti recipiendo, videlicet qualitatem recipi media potentia, quæ sit qualitas, & quantitatem media potentia, quæ quantitas sit. Sententia hæc omni probabilitate destituta est, quia virtus illa media qua qualitas recipitur debet in subiecto recipi, cum sit eiusdem rationis cum qualitate recepta; vel ergo recipitur mediâ aliâ virtute & sic in infinitum abimus: si immediatè, & per se: ergo sicut hæc virtus immediatè recipitur in substantia, sic poterit recipi, qualitas illa ad quam virtus ista confingitur. Nouissimi quidam qui Thomistarum nomine sua scripta commendare intendunt, asserunt (etsi expressè contra Angelicum Doctorem) in via D. Thom. dicendum esse hæc accidentia à forma dimanare, & recipi in toto composito, eséque priora forma in genere causæ materialis, & posteriora in genere causæ efficientis. Sententia hæc ex dictis puncto præcedenti, facilè impugnatur, quia hæc mutua prioritas causarum adhuc in diuerso genere admittenda non est, neque admissa sufficeret ad hanc sententiam defendendam, quod ibi dixi, & efficacius modò ex his, quæ tradit hæc sententia ostendo. Hæc accidentia recipiuntur in toto composito: ergo sunt illo posteriora in genere causæ materialis: ergo sunt posteriora forma constituente tale compositum in eodem genere, quia nequeunt dependere à composito in aliquo genere, in quo non dependeant à partibus essentialibus, quibus constituitur, sed aliunde vt tradit hæc sententia, hæc accidentia sunt priora formâ in genere causæ materialis: ergo in eodem genere sunt priora, & posteriora.

2. Respondent prædictæ sententiæ Parroni formam esse priorem, & posteriorem accidentibus in eodem genere, non proximè, sed remotè, quia ex eo quod totum compositum sit prius in genere causæ materialis accidentibus, non infertur formam esse priorem illis proximè, sed remotè, seu medio toto. Multa possent adduci contra hanc solutionem, veruntamen, quia leui opera detrudenda est, pauca dabo. Inquiro vnde nouerint hi auctores posse dari prioritatem mutuam remotam in eodem genere: hoc certè nullus ex his, qui antiquâ lucubratione scriptorum D. Thomæ, sibi Thomistarum nomen comparauit edocuit, & id fieri non posse ostendi clarè 2. Physic. Controuersia 7. puncto 5. vbi probaui causam remotam esse causam per se & non posse à suo effectu dependere, alias posset dici res omnes mutuò fuisse productas atque vna prima causa per dependentiam huius entitatis ab effectu, quem remotè produxit, posset enim ignis *A*, producere ignem *B*, & ignis *B*, ignem *C*, & ignis *C* ignem *D*, & hic ignis *D* producere ignem *A*, à quo remotè fuit productus; & ita hi omnes ignes possent dari, absque vlla prima causa, à qua omnes ignes dependerent, & quæ non dependeret ab alia. Secundò probo hanc dependentiam accidentium à forma non futuram esse mediatam, & remotam, sed immediatam, & proximam: accidentia immediatè dependerent à toto composito indiuisibiliter sumpto, in quo subiectarentur: ergo immediatè dependerent ratione constituiua compositi: sed hæc est materia, & forma: ergo immediatè dependerent à materia & forma. Deinde compositum nihil est aliud quàm materia, forma, & vnio, cum quibus adæquatè identificatur, & inadæquatè cum qualibet illarum, sed accidentia immediatè subiectarentur in materia, forma, & vnione, in qualibet illarum tanquam in subiecto inadæquato, & in omnibus tanquam in subiecto adæquato: ergo immediatè dependerent à forma, & in genere causæ materialis essent immediatè posteriora formâ: sed aliunde sunt immediatè priora tali formâ: ergo sunt immediatè priora, & posteriora formâ in eodem genere. Sed ne contendamus de hac dependentia formæ, ad totum eamdem formam argumenti transfero. Accidentia in genere causæ materialis immediatè disponunt ad formam, & vnionem: ergo immediatè disponunt ad totum. Probo consequentiam: eatenus causatur totum, quatenus causatur vnio, & principium illud, quod immediatè causat vnionem ex eo præcisè quod illam causet dicitur immediata causa totius, neque alia ratione generans, aut principium aliquod potest dici causa immediata totius, nisi quia immediatè causat vnionem: ergo dispositiones, quæ immediatè causant vnionem, causant totum, non quia totum recipiant, neque quia deseruiant, vt totum recipiatur in aliquo subiecto, sed quia deseruiunt vt recipiatur id, per quod formaliter constituitur totum: ergo per eamdem causalitatem, siue propriam, siue impropriam, & dispositiuam, per quam hæc accidentia constituuntur priora respectu vnionis, constituuntur priora respectu totius. Sed sunt priora vnione in genere causæ materialis: ergo ratione huius in eodem genere sunt priora toto; sed si recipiuntur in toto sunt posteriora illo in genere causæ materialis: ergo sunt priora & posteriora toto in genere causæ materialis.

3. Pater Hurtadus disp. 6. Physic. sect. 6. cui consentit Pater Arriaga disput. 5. Physic. sect. 2. subsect. 4. asserit, has qualitates recipi in materia prima, & non in quantitate. Refert pro hac sententia Nominales: veruntamen cum hi auctores non admittant quantitatem materiæ superadditam, & ab illa distinctam, non illis gratias debet agere Hurtadus, quia accidentia non quantitati superadditæ, quam negant sed materiæ primæ largiantur. Mouetur Hurtadus, quia munus quantitatis est extendere subiectum. Fateor munus quantitatis esse subiectum extendere, & in ordine ad hoc rectè concipi totam illius essentiam metaphysicè sumptam, veruntamen cur non poterit quantitas, cuius munus primarium est extendere subiectum, in ordine ad quod essentialiter constituitur, habere potentiam receptiuam accidentium? Arguit secundò: primæ qualitates disponunt ad formam substantialem, & sunt causæ secundarum, & tamen secundæ non recipiuntur in primis: ergo non est cur reliquæ qualitates in quantitate recipiantur. Vim huius illationis non agnosco, quia auctores, qui asserunt qualitates in quantitate recipi, non ideò hoc affirmant, quia existiment à quantitate produci, certum enim est qualitates diuersas, & secundum diuersam intensionem non produci efficienter à quantitate eiusdem omnino rationis in aliis compositis: ergo ex eo quod qualitates secundæ productæ à primis in his non recipiantur, neque infertur qualitates non recipi in quantitate, neque infringitur ratio, qua id Doctores asserunt. Tandem arguit: forma substantialis recipitur in materia: ergo in eadem debent recipi dispositiones ad illam, quia dispositiones debent recipi in eodem subiecto, in quo recipitur forma ad quam disponunt. Huic argumento satisfeci Controuersia 2. Physic. puncto 2. num. 7. vbi dixi non omnes dispositiones debere immediatè recipi in eodem subiecto, in quo est forma, sed sufficere vnam immediatè recipi, & media illa recipi alias.

4. Primas qualitates, & reliquas, quæ ex his oriuntur

tur recipi in quantitate defendunt P. Soar disput. 14. sect. 4. num. 5. Pater Rub. lib. 1. de generat. cap. 4. tract. ... quæst. 7. & communiter recentiores. Huic sententiæ aquiesco, non quia firmum aliquod fundamentum inueniam, quod animum conuincat, sed quia communis est, & magis ad mentem D. Thom. qui illam docet variis in locis, quæ refert Soar suprà, & pro opposita sententia nullum inuenio fundamentum quod in illam potiùs quam in istam animum ferat. Rationes nonnullas, quibus alij sententiam hanc probant omitto, quia leuis, nullius ve ponderis sunt, tantùm adduco illam, quæ ex speciebus Eucharisticis adduci solet. Agens naturale producit naturaliter calorem, & frigiditatem in speciebus panis Eucharisticis, in quibus nulla datur materia prima: sed non potest hæc accidentia producere nisi in subiecto, ex quo educantur, quia si extra subiectum producerentur, illorum productio esset creatio, quæ ab agenti naturali non posset procedere: ergo ibi reperitur subiectum naturale horum accidentium: ergo tantùm potest esse quantitas, cum ibi non supersit materia, neque aliud accidens, quod possit esse subiectum illorum, quæ in speciebus contingunt. Respondet Hurtadus productionem illam accidentium esse creationem procedentem tantùm à Deo ad præsentiam agentis naturalis, quia Deus ob meritum fidei ne mysterium Eucharisticum ratione naturali innotescat producit supernaturaliter illa accidentia, quæ naturaliter produceret agens naturale, si ibi daretur substantia panis. Nulla ratio efficax inueniri poterit ad hanc solutionem impugnandam, etsi magis congruum videatur hæc miracula sine fundamento non admitti, cùm nullum inueniatur, quod positiuè suadeat accidentia in materia prima, & non in quantitate recipi. Ideò hanc sententiam sine contentione defendo, dum enim accidentia in toto non subiectentur, quod efficaciter rationes supra adductæ, & aliæ ad homines adducendæ puncto sequenti contra illos, qui admittunt corrupto toto omnia accidentia corrumpenda esse, satis efficaciter probant, nulla ratione efficaci impeti poterunt, qui illa potiùs in materia, quàm in quantitate, vel potiùs in quantitate, quàm in materia constituunt.

PVNCTVM III.

An corrupto toto substantiali resolutio fiat vsque ad materiam primam.

1. AVCTORES, quos retuli puncto 1. asserentes quantitatem subiectari in toto composito existimant teneri consequenter asserere corrupto composito deficere quantitatem, & omnia alia accidentia, quæ media quantitate eidem composito inhærebant. Illi verò, qui defendunt, quantitatem tantùm inhærere materiæ primæ, & reliqua accidentia eidem materiæ, vel quantitati, & non toti composito, defendunt plura accidentia, quæ erant in genito, in corrupto permanere; adduntque Hurtadus disput. 6. Physic. sect. 6. §. 6. & disput. 1. de generat. sect. 5. §. 4. & alij recentiores non sequi ex eo quod accidentia in toto subiectentur, omnia corrumpenda, quando corrumpitur totum, cui inhærebant, & aliud aduenit, ideò placuit vim huius illationis examinare, vt videatur, qua ratione procedat Thomistarum opinio, & difficultatem supra præfixam, etiam iuxta aliorum principia definire.

2. Deficere potest accidens ex defectu conseruantis, vel ex contraria forma adueniente, vel ex defectu subiecti, aliusve conditionis requisitæ ad illius conseruationem. Accidentia, quæ erant in toto composito, non deficere ex defectu conseruantis fatentur omnes, quia non omnia dependebant in conseruari à præexistenti forma, omnia enim, quæ communia sunt pluribus compositis, sicuti primæ qualitates, & quæ ex his oriuntur, eo ipso quod semel sunt producta, exigunt conseruari à Deo, etiamsi deficiat quodcumque aliud principium creatum à quo conseruentur, vt patet in calore, qui amoto igne, à quo fuit productus, & nullo alio agenti naturali applicato conseruatur per aliquod tempus in subiecto, etiam in præsentia contrarij intendentis illud expellere. Deinde videmus in genito accidentia saltem eiusdem speciei, quæ erant in corrupto: ergo virtus illa actiua, quæ modo hæc accidentia denuo producit, si ab illis, quæ in corrupto præcessere distinguuntur, potuit illa, quæ præcessisse dicuntur conseruare, si ex alio capite non corrumperentur. Probat etiam hæc experientia accidentia antiqua non corrumpi per formam contrariam aduenientem, quia loco illorum succedunt alia eiusdem speciei, & omnino eiusdem rationis, & licet accidentia eiusdem rationis incompossibilia sint in subiecto, nunquam tamen vnum expellit aliud, vt experientia notum est, aliàs ignis applicatus ligno postquam totam intensionem, quam poterat, produxisset, perpetuò nouos gradus caloris produceret, qui antiquos expellerent, & sic in singulis instantibus nouus calor produceretur, & productus tempore præcedenti corrumperetur. Rationem propter quam id contingere non possit reddam Controuersia 4. Puncto 2. §. 3. Neque conditio aliqua desiderari potest dum totum corrumpitur, ex defectu cuius accidentia, quæ illi inhærebant subsistere non possint, quantumuis enim dicatur materiam primam indigere subsistentia tanquam conditione ad illa accidentia sustentanda, ex defectu huius accidentia non deficient, quia etsi secundum sententiam, quæ asserit materiam primam non habere propriam subsistentiam, subsistentia antiqua deficiat, noua aliæ aduenit, quod sufficit, vt eadem accidentia persistant, sicuti deficiente præsentia ex parte materiæ primæ, si alia adueniat non deficit effectus, seu causalitas, quæ ex parte materiæ supponebat præsentiam, ex vi cuius passo approximaretur.

3. Totus ergo antiquorum accidentium defectus, si datur quando totum corrumpitur reducendus est in defectum subiecti, cum verò in nostra sententia subiectum quantitatis sit materia prima, & aliorum accidentium materia prima, vel quantitas, corrupto toto non deficit subiectum accidentium, & ita hæc persistent donec ab alio extrinseco corrumpantur. In Thomistarum sententia certum est deficere illorum subiectum, quod erat totum præexistens, & modo corruptum, adhuc tamen defendo ex defectu huius accidentia corrumpenda non esse, quod sic probo. Non minus dependet accidens à principio effectiuo, quàm à passiuo, sed deficiente principio effectiuo, à quo producebatur, dummodo aduenjat aliud eiusdem virtutis, quod possit loco illius substitui, non deficit effectus, sed ille, qui antea conseruabatur ab illo principio, modo ab isto aduenjente conseruatur: ergo deficiente principio passiuo, à quo dependebat dum aduenjat aliud eiusdem virtutis, quod possit loco illius substitui, non deficiet effectus, sed qui antea dependebat ab illo principio passiuo, modò dependebit ab isto in eodem genere causæ materialis. Sed quando deficit hoc totum, quod passiuè sustentabat hæc accidentia, aduenit aliud, quod in actu primo potest eadem sustentare, siquidem in omnium sententia, si de facto eadem non sustentat, sustentat alia eiusdem speciei: ergo totum illud aduenjens

niens substituetur loco illius, quod præcessit, & passiuè subsitabit eisdem accidentibus, quibus præcedens subsitabat. Confirmatur: sicut accidens dependet media actione superaddita à principio effectiuo, & indifferens est vt dependeat ab hoc vel ab illo media hac vel illa actione, ita dependet à principio passiuo media passione superaddita, & indifferens est, vt dependeat ab hoc vel illo principio passiuo, sed ex eo quod accidens habeat hanc indifferentiam, potest idem, quod modo dependet per hanc causalitatem ab hoc principio actiuo in instanti sequenti dependere per aliam causalitatem ab alio principio actiuo, si applicetur: ergo similiter poterit idem accidens, quod modo dependet ab hoc principio passiuo in instanti immediato dependere per aliam causalitatem ab alio principio passiuo eiusdem virtutis cum isto existente, si tale principium passiuum loco istius applicetur. Discrimen vnum in hac re inuenio quando succedit principium actiuum diuersum, & quando succedit principium passiuum, quod quando succedit hoc principium actiuum permanere potest idem accidens: verbi gratia, idem calor cum eadem vnione, quia tam calor, quam vnio dependebant à principio actiuo tantùm media actione superaddita, & poterant ab hoc, vel illo dependere: quando verò succedit diuersum principium passiuum, etsi de calore eadem sit ratio, de vnione est diuersa, hæc enim non potest eadem permanere variato principio passiuo, quia vnio non solùm dependet tanquam à causa materiali mediâ passione superadditâ à principio passiuo, sed etiam immediatè, & per se tanquam ab extremo, quod ex vi illius vnitur, & cuius est modus, & deficiente hoc principio passiuo, seu hoc toto necessariò deficit vnio, quam existens terminabat tanquam proprium modum inseparabilem ab illo, poterit tamen persistere idem accidens cum alia vnione ad aliud totum, quia sicut accidens dependet media passione, & indifferens est ad hanc vel illam dependentiam à diuerso principio, sic vnitur mediâ vnione superadditâ, & indifferens est ad terminandam hanc, vel illam vnionem diuersam.

4. Dices sequi ex hac doctrina, accidens posse migrare de subiecto in subiectum. Respondeo: accidens migraturum de subiecto in subiectum, si permanente subiecto accidens illud relinqueret, & transiret ad aliud, non verò dici migrare de subiecto in subiectum, quando accidens localiter immotum nouum acquirit subiectum, quia antiquum deficit, & aliud loco illius immediatè applicatur, quod contingit in subiectis inadæquatis; in subiectis verò adæquatis nunquam vel ratò potest id contingere, quod si contingat aliquando, rectè docet Hurtadus disput. 1. citato §. 46. posse accidens diuersum adæquatum subiectum acquirere. Posset, in aliquo casu, contingere cum Sol per fenestram intensam lucem producit in parte aëris fenestræ oppositæ, quæ intensio reliquo cubiculi spatio non producitur, tunc autem succedunt diuersæ partes aëris in illo spatio, in quo producitur illa intensio, & in eodem instanti, in quo recedunt aliæ accedunt, & applicantur ad conseruandam illam lucis intensionem, quam non possunt in alio spatio conseruare, partes, quæ recesserunt: ergo tunc lux illa nouum subiectum adæquatum acquirit, eademque in diuersis subiectis succedentibus conseruatur, quin nouo accedente subiecto lux noua producatur, & corrumpatur antiqua. Admissa applicatione noui subiecti non recusat Hurtadus concedere accidens nouum adæquatum subiectum acquirere, affirmat tamen §. 46. citato antecedens esse dubium, quia applicatio aëris fit per partes proportionales, per quas non est tam applicatum agens, quàm antea. Maiori explicatione indiget hæc ratio, quid enim refert aërem applicari per partes proportionales, vel per aliquotas, ne habeat eamdem applicationem? argumentor sic. Nouus aër saltem secundum aliquas partes occupat indiuisibiliter idem spatium, quod occupabat antiquus, agens luminosum est in eodem spatio, demus enim non esse Solem, qui semper mouetur, sed ignis vel luminosum, quod per breue aliquod tempus immobile sit: ergo erit eadem applicatio, cum sit idem spatium occupatum à passo, & agente.

Existimo defendi posse nunquam accidens adæquatum subiectum relinquere, & nouum acquirere ex defectu applicationis, quam in casu prædicto non dari sic suadeo. Rem explico in continuo partium finitarum, ne infinitarum multitudine res obscurior fiat. Pono partes aëris directè fenestræ oppositas esse, quatuor videlicet partes *B, C, D, E*, existentes in partibus *B, C, D, E*, spatij, & moueri aërem versus partes *F, G*, spatij: cum pars *E*, mouetur constituitur extra spatium directè fenestræ oppositū, & loco illius succedit pars *D*, quæ aurea directè fenestræ erat opposita, & adhuc remanet in spatio directè oppositō, & ita secum fert intensionem lucis, quam habebat antequàm moueretur, & cum non possit simul recipere lucem antiquam, & lucem, quam pars *E* recipiebat, iam non potest conseruare, necessariò corrumpitur intensio illa, quam secum non potest ferre pars *E*, quia passum, quod succedit in spatium aptum ad illius conseruationem venit propria luce occupatum, & non potest alienam recipere. sic partes *B, C*, cum mouentur intra illud spatium directè fenestræ oppositum antiquam lucem retinent, & pars noua aëris, quæ ingreditur partem *B*, spatij, quæ est prima oppositæ fenestræ nouam lucem concipit, & ita nulla pars lucis nouum acquirit subiectum antiquo relicto. Instabis: agens agit vniformiter difformiter per omnia indiuisibilia: ergo datur in illo spatio vnum indiuisibile spatij, in quo sit maior intensio, quam in omnibus aliis: ergo gradus ille lucis, in quo indiuisibile aëris excedit omnia indiuisibilia aëris existentia in reliquo spatio immobilis est: ergo non potest aër, qui modo illo informatur, cùm mouetur in instanti sequenti, illud secum ferre, neque aër, qui succedit poterit afferre tantam intensionem, quantam habebit in hoc spatio indiuisibili: ergo intenderetur gradu illo, quem secum ferre non potuit pars aëris, quæ spatium illud reliquit. In continuo Aristotelico difficultas hæc locum habere nequit, quia cùm quælibet particula aëris diuisibilis sit, habebit partes magis, & minùs intensas, & ita non subsistet subiectum huius difficultatis, quod est indiuisibile quoddam aëris excedens reliquas partes aëris in intensione, quæ ex hoc indiuisibili spatij moueri nequit. Item secundùm opinionem, quæ asserit non per quodlibet minimum indiuisibile subiecti, sed per extensionem agens agere vniformiter difformiter, difficultas hæc non subsistit ex defectu subiecti, nam vt dicebam hoc debet esse indiuisibile quoddam reliquis omnibus intensius intensione quadam immobili ab hoc spatio. Qui velit simul defendere continuum constare ex indiuisibilibus, & per singula agens agere vniformiter difformiter, adhuc potest defendere luminosum esse æquè applicatum ratione diuersarum partium diuersis partibus passi, non quibus sit linea recta ab agente ad passum, sed quibus sit linea quædam traiiciens spatium illud directè fenestræ oppositum ab vno latere ad aliud, & ita nullum posse dari indiuisibile aëris excedens intensione immobili reliqua omnia, de quo tantùm potest difficultas procedere. 5.

Aliud discrimen posset assignari iuxta doctrinam Thomistarum, ratione cuius non posset substitui 6.

vnum

vnum subiectum loco alterius, etiamsi posset vnum principium effectiuum in ordine ad eumdem effectum loco alius subrogari, videlicet accidentia indiuiduari à subiecto, & ita non posse diuersa subiecta recipere quia non potest idem accidens habere diuersas indiuiduationes, non tamen indiuiduari à principio effectiuo, & ita posse dependere à principiis diuersis. Solutio hæc falsam continet doctrinam sæpè à me impugnatam, & facilè à quocumque impugnandam. Secundò ad homines contra Thomistas arguitur: Materia prima in ipsorum sententia, indiuiduatur à quantitate, & ratione quantitatis distinguitur hæc pars ab illa, & tamen eadem materia est in diuersis totis cum diuersis quantitatibus, cùm materia corrupto, & genito in ipsorum sententia, & non quantitas sit communis: ergo etiamsi accidens indiuiduaretur à subiecto, posset idem diuersis successiuè inhærere subiectis. Tertiò magis propria, & magis intrinseca est existentia cuicumque rei, quàm subiectum accidenti, sed potest eadem materia successiuè informata diuersis formis, habere successiuè diuersas existentias, & ex defectu huius existentiæ materia non deficit, quia illi alia aduenit in Thomistarum sententia: ergo potiori ratione poterit idem accidens inadæquatis subiectis successiuè inhærere, & deficiente isto subsistere, si istius loco aliud succedat.

7. Destructo fundamento, quo Thomistæ intendunt non eadem accidentia permanere in genito, & in corrupto, sunt alia plura argumenta, quæ suadent, eadem numero in vtroque permanere. Desumitur primum illudque valde efficax ex experientia, quâ sentimus eadem accidentia in cadauere, quæ in viuenti præcesserunt. Respondent Patroni oppositæ sententiæ, sensus esse corrigendos ab intellectu, qui non debet assentire his, quæ sensibus apparent. Id ego in obsequium fidei præsto libens, verùm in obsequium difficilis, & vetustæ sententiæ non solùm contra experientiam, sed etiam contra rationem, non præstabo. Affirmant Patroni oppositæ sententiæ omnia accidentia, quæ erant in præcedenti composito simul cum illo periisse, & alia similia fuisse producta, quæ sensibus non possunt discerni à precedentibus, illis valde similia. Contra solutionem istam arguunt omnes sectatores nostræ sententiæ. Nulla est causa, à qua possint alia accidentia denuo produci: ergo si semel antiqua fuissent corrupta nusquam alia similia producta fuissent. Probatur antecedēs: forma cadaueris quę subsequitur nullo ex his indiget accidentibus, neque virtutem habet illa producendi, quorsum enim forma cadauerica produceret calorem qui est in homine, qui paulò antea animam egit, & tantam deorganizationem, cicatricum signa, quæ tantùm viuenti huic indiuiduo conueniebat, & ad formam cadaueris nullo modo spectant? Neque aliud est extrinsecum agens, à quo hæc accidentia producantur: ergo si semel antiqua fuissent corrupta, nunquam alia producta fuissent. Nonnullas solutiones adducit, & refellit P. Soar disp. 14. sect. 2. num. 21. omnino à veritate aberrantes, tolerabilior est, qua dicitur Deum similia accidentia producere, ne materia immediatè transeat ad accidentia inter se valde opposita, sed successiuè antiqua amittat. Hæc solutio parum est philosophica, quia absque aliquo fundamento, Deo tribuit productionem accidentium, quam nulla causa exigit. Quod si Deus, positis dispositionibus dum alia causa naturalis non supereſt producat substantialem formam, id præstat ad exigentiam dispositionum, & si causam determinat, vt hunc effectum præ alio producat, causa ipsa exigit ipsam determinari à Deo, quia exigit Deum cum illa concurrere ad effectum, quem maluerit, quod fieri nequit absque determinatione effectus, quia eo ipso, quod concurrat Deus concurrit ad effectum determinatum: in præsenti verò nulla est causa naturalis, quæ exigat talium accidentium productionem: ergo absque fundamento Deo attribuitur. Quod dicitur Deum illa producere, ne materia immediatè transeat in accidentia adeò differentia, & inter se opposita nullius est momenti, quia alienum non est à materia transire immediatè ad quæcumque accidentia, quantumuis opposita dum ex alio capite transitus non repugnet, quia materia his vel illis accidentibus est æquè contenta. Neque ex eo quod in instanti hæc habuerit, si in sequenti corrumpantur, minus apta erit ad quæcumque alia, quantumuis præcedentibus opposita, quia virtus materiæ in hoc instanti intrinsecè eadem est, quæcumque accidentia præcesserint, neque illa impedimentum aliquod relinquunt, ratione cuius non possint succedere quæcumque accidentia quantumuis præcedentibus opposita. Dicunt Thomistæ ex accidentibus, quæ præcessere materiam manere sigillatam ad alia similia. Hæc verba sunt re vacua, quia hæc sigillatio nihil potest esse, quod in materia remaneat tanquam illius accidens, quia secundùm sententiam, quam impugnamus omnia accidentia fuêre corrupta; materia secundùm se suppositâ corruptione accidentium, quæ præcessêre, æquè indifferens est ad omnia: ergo percipi nequit, quid sit illa sigillatio, ratione cuius materia determinatur ad accidentia similia, his, quæ cum toto præcedenti fuerunt corrupta, potius forma denuo genita illam determinabit ad opposita accidentia.

8. Aliud argumentum contra hunc dicendi modum multis doctè expendit P. Soar suprà à num. 23. quod ego dabo paucis cinctum. Subiectum debet supponi dispositum ad generationem in instanti, in quo exerceatur generatio, quia subiectum debet esse dispositum ad formam recipiendam in instanti, in quo recipit illam, sed si in illo instanti, in quo corrumpuntur dispositiones, quæ præcesserunt, non potest esse dispositum ad recipiendam formam per dispositiones in hoc instanti productas, & in toto receptas, non per dispositiones, quæ præcesserunt: ergo nullo modo. Dicunt nonnulli in hoc instanti disponi per dispositiones in hoc instanti productas, & in toto receptas, quæ sunt priores, & posteriores formâ in diuerso genere causæ. Hunc dicendi modum efficaciter impugnat Hurtadus rationibus, quas adduxi puncto præcedenti ad hanc mutuam prioritatem expugnandam, vbi probaui non solùm in diuerso genere, sed in eodem esse futuram. Parer Rubius suprà, quæst. 7. à num. 201. asserit subiectum esse dispositum, & determinatum ad recipiendam hanc formam in hoc instanti per dispositiones, quæ in instanti præcesserunt, quia virtute illarum est expulsa in hoc instanti forma præcedens, ita vt si Deus vellet suum suspendere concursum, & non producere aliam formam, non minus corrumperetur forma præcedens, ita vt materia absque omni forma permaneret. Ex his infert per dispositiones præcedentes materiam manere determinatam ad hanc formam in specie, quia expulsionem formæ per tales dispositiones non potest subsequi nisi hæc forma, quam tanquam finem respiciunt dispositiones præcedentes. Addit materiam manere determinatam non solùm ad speciem formæ, sed ad hanc indiuiduam formam, quia positis his dispositionibus non potest ab hoc agenti cum his circunstantiis produci alia forma indiuidua ab ista distincta.

9. Longum esset totam hanc doctrinam ex professo impugnare, vndique enim innumeris scatet difficultatibus

tatibus, excurram singula, quæ in illa traduntur, & validas impugnationes singulis applicabo. Docet P. Rub. dispositiones præcedentes, disponere ad hanc formam, quia virtute illarum præcedens expellitur. Contra hoc assertum efficaciter probo formam corrupti non expelli virtute dispositionum, quæ præcesserunt, & corrumpuntur simul cum forma antiqua in instanti generationis. Dispositiones illæ subiectabantur in composito antiquo, verbi gratia, in ligno, pono gigni modo ignem & corrumpi formam ligni: ergo dispositiones illæ supponebant tanquam causam materialem compositum illud, videlicet lignum: ergo non possunt illud destruere. Probo consequentiam: Nulla forma potest corrumpere subiectum illud, quod supponit tanquam principium suæ existentiæ: sed dispositiones illæ supponunt lignum tanquam principium materiale suæ existentiæ, vt defendit Pater Rubius cum omnibus Thomistis: ergo non possunt illud destruere. Ratio maioris propositionis est manifesta: omnis effectus supponit & requirit præexistens, & independens à sua entitate principium, à quo dependet in quocumque genere causæ; quod eo ipso, quod sit principium causatiuum est prius natura effectu, & independens ab illo: ergo implicat effectum destruere principium, quod requirit præexistens, & supponit existens independenter ab illo, quia eo ipso, quod illud supponat & requirat præexistens non potest exigere destructionem, alias idem effectus exigeret existentiam principij, & negationem illius existentiæ, à qua existentia dependebat, quod manifestè implicat. Deinde eo ipso quod principium supponatur independens ab effectu implicat ab illo corrumpi, quia id, quod existit positiuè independenter ab alio nequit ab illo corrumpi. Secundò forma ligni corrupta in instanti, in quo gignitur forma ignis extitit in omni mensura, in qua extitêre dispositiones præcedentes: ergo existentia formæ ligni componebatur cum existentia illarum dispositionum: ergo non expellitur forma ligni per illas dispositiones, cum quibus rectè componitur in eodem subiecto, quia forma expellens aliam incompossibilis debet esse cum illa, neque per minimum instans compoñi possunt forma expellens, & expulsa. Tertiò, etsi forma expulsa non possit esse in instanti, in quo expellitur, quia in illo potius debet esse negatio formæ; forma tamen expellens debet esse in instanti temporis, in quo est expulsio, quia forma expellens est causa expulsionis, seu negationis formæ, quæ dicitur expulsa, ac proinde debet existere in instanti, in quo ponitur talis negatio, quia omnis causa existere debet in instanti, in quo ponitur illius effectus: sed dispositiones, quæ subiectantur in ligno non existunt in instanti temporis, in quo expellitur forma ligni, quia in eodem instanti temporis, in quo corrumpitur lignum, corrumpuntur dispositiones in illo receptæ: ergo dispositiones illæ non possunt esse causa expulsionis formæ ligni. Ex his concludo contra P. Rubium dispositiones antiquas non esse causam expulsionis formæ corruptæ, & hanc corrumpendam non esse, si Deus suspenderet concursum, quo producit formam geniti, ni principium aliud produceret, à quo forma illa expelleretur.

10. Admitto tamen formam ligni expelli per dispositiones præcedentes, vt veniam ad aliud, quod docet, videlicet dispositiones illas disponere ad formam ignis ex eo, quod expellant formam ligni, quia formam ligni sic expulsam tantùm potest subsequi forma ignis. Expulsio formæ ligni eadem est à quibuscumque dispositionibus proueniat: ergo ipsa secundùm se non ex eo, quod proueniat ab his, vel ab illis dispositionibus expellentibus diuersam formam infert in materia, à qua expellitur: ergo ex eo præcisè, quod forma ligni expellatur per has dispositiones æquè indifferens manet materia ad hanc formam, vel ad aliam specie distinctam. Confirmatur: expulsio formæ ligni præcedentis posita est ad exigentiam formæ incompossibilis, sed hæc negatio, siue sit posita ad exigentiam huius, vel illius formæ est semper eadem, & purum esse negatiuum: ergo quia eadem non magis hanc, vel illam specie formam induceret, siue ab his, siue ab illis specie distinctis dispositionibus proueniret, si aliquam posset inducere, & quia negatiuum nihil positiuum valet inducere, neque potest subiectum positiuè disponere. Vrgeo, dispositiones præcedentes vel disponunt immediatè, & per se, vel mediâ negatione formæ ligni, quam inducunt: immediatè & per se non possunt disponere ad receptionem formæ factam in instanti, in quo ipsæ non existunt, quia nihil potest immediatè & per se aliquid præstare in instanti, in quo non existit. Si media negatione formæ, quam inducunt, reducunt omnia argumenta suprà facta desumpta ex identitate negationis prouenientis ab his, vel illis dispositionibus specie distinctis, & ex natura ipsius negationis, quæ est purum nihil, nihil positiuum præstare valens. Probant dispositiones expellentes formam ligni non determinare speciem formæ introducendæ, quibus rationibus eodem modo probatur non determinare individuationem formæ, vt docet P. Rubius, quod etiam impugnatum est lib. 2. Physicorum, Controuers. 10. Punct. 2. vbi probaui individuationes effectuum, causæ primæ, & non aliis extrinsecis circumstantiis tribuendas esse.

Vltimò independenter ab his omnibus probo 11.
dispositiones existentes in instanti præcedenti generationem, & in illo corruptas non posse disponere ad formam genitam. In instanti, quod generationem formæ præcessit, non præcessit vltima dispositio ad formam: ergo non præcesserunt dispositiones adæquatè ad formam genitam: ergo non præcesserunt dispositiones, quæ possent adæquatè ad illam disponere. Antecedens admittunt omnes, quia in primo instanti, in quo est vltima dispositio ad formam genitam est forma genita, neque enim est amplius quod expectet forma producenda cum in subiecto datur vltima dispositio ad illam. Consequentia est per se nota, quia vbi non est vltima dispositio ad formam non est totum, quod requiritur vt subiectum sit adæquatè dispositum: ergo non est id, quod possit adæquatè ad formam disponere. Si dicas dispositiones illas non disponere adæquatè, sed inadæquatè, teneris dicere dispositiones receptas in genito saltem inadæquatè disponere ad formam, quam supponunt, & in te habebis omnia argumenta, quibus impetuntur, qui asserunt dispositiones receptas in genito adæquatè ad illius formam disponere, mutua enim prioritas causarum, quibus hæc sententia impugnatur, æquè reperiatur in principiis adæquatis, & inadæquatis. Deinde si dispositiones in genito receptæ aliquo modo disponunt, ad illius formam adæquatè disponent, quia ex se quibuslibet aliis seclusis adæquatè subiectum sternunt ad formam sustentandam, & illis positis, & influentibus in formam, quam ex parte subiecti supponunt, superfluus est influxus aliarum dispositionum, quæ præcesserunt.

12. Si fundamentum quæras, quo sententiam adeò difficilem illius auctores amplectantur, nullum inuenies præter iam impugnatum vt falsum & inefficax, scilicet quia putabant subiectari in toto compositio, & auctoritatem Aristotelis, quam sibi suffragari putant testimonio, quod iam exhibeo. Aristoteles lib. de generatione, cap. 4. text. 23. sic generationem explicuit: *Cum verò totum immutatur & nihil sensibile, vt eiusdem subiectum remanet, generatio est.* Ex quo inferunt auctores oppositæ sententiæ in generatione nullum manere sensibile, hoc est, nullum accidens, quod sensibile est, seu sensuum obiectum. Huic testimonio rectè respondet Hurtadus Aristotelem tantùm docuisse in generatione non permanere sensibile sumptum in concreto, quod sentiri dicimus mediis accidentibus, non verò deficere accidentia ipsa, mediis quibus subiectum sentitur, quem sensum exprimunt verba illa: *Vt eiusdem subiectum*, quia eo ipso quod totum deficiat non manet subiectum, quod antea sentiri dicebamus, etsi maneant accidentia sensibilia, quæ primo, & per se sentiuntur.

13. Obiicies: Subiectum accidentium sensibilium iuxta nostram opinionem est materia prima, & non totum compositum: ergo corrupto composito, si manent accidentia sensibilia cùm eadem materia prima permaneat, permanet idem sensibile etiam in concreto sumptum; ergo vt non remaneat sensibile adhuc in concreto, vt Aristoteles docet, necesse est accidentia subiectari in toto composito, & non in materia prima, vel ipsa accidentia non permanere, quia permanentibus accidentibus cum necessum sit materiam ipsam permanere, necessum erit idem sensibile in concreto sumptum secundùm materiam, & formam permanere. Respondeo materiam primam tantùm esse subiectum inhæsionis, & informationis accidentium sensibilium, nihilominus mediis accidentibus subiectatis in materia prima dicimus nos sentire totum compositum, & non materiam primam, cùm enim medio colore video corpus, non dico me videre materiam primam, sed videre hominem, vel equum, lapidem, vel arborem, &c. ac proinde totum compositum est, quod sentiri dicitur, & quod sensibile vocamus, quódque Aristoteles nomine sensibilis in hac definitione intelligit.

PVNCTVM IV.

Quomodo dispositiones supponantur ex parte actus primi ad formam substantialem.

1. ERT communis sententia dispositiones se tenere ex parte materiæ, & esse priores formâ in genere causæ materialis. Ex quo principio probaui dispositiones non posse recipi in toto composito, quia essent priores, & posteriores formâ, non solùm in diuerso, at in eodem genere causæ, quod implicat in omnium sententia, & in nostra adhuc in diuerso genere causæ hæc mutua prioritas impossibilis est. Contrà hanc rationem, quæ omnibus familiarissima est, grauis insurgit difficultas petita ex conseruatione formarum, quam hîc exagitandam remisi, quia illius solutio dependet ex doctrina, quam modò tradam de ratione influxus, quem præstant dispositiones in primo instanti productionis, & in vlterioribus conseruationis in formam, ad quam disponunt. Argumentum ita procedit: Forma substantialis, verbi gratia, forma ignis in secundo instanti suæ durationis est causa efficiens qualitatum, quæ ad illam disponunt: ergo in illo instanti est prior natura dispositionibus in genere causæ efficientis: sed in illo instanti dispositiones sunt priores forma in eodem genere, quo prioritatem habent in primo instanti: ergo in illo secundo instanti sunt priores & posteriores saltem in diuerso genere causæ: ergo admittenda est hæc mutua prioritas, quam nos negamus, qua admissa euertitur tota doctrina tradita Punctis præcedentibus. Maiorem probat experientia, qua videmus ignem illico propria virtute actiua recuperare gradum caloris deperditum: ergo actiuè producit, & conseruat calorem, quem in se habet: ergo actiuè influit in proprias dispositiones, quarum præcipua calor est. Respondent nonnulli: ignem tantùm producere, & conseruare calorem illum excedentem intensionem requisitam ad sui existentiam, à qua tantùm dependet tanquam à dispositione, & non à calore illo excedente, & ita non influere in dispositionem aliquam, à qua dependeat in aliquo genere, cum nullo modo dependeat ab illo calore, qui excedit intensionem requisitam ad sui conseruationem, sine quo subsistere valet. Solutio hæc tantùm ad difficultatem præsentem fugiendam inuenta est, cuius doctrinæ nec leue fundamentum reperies, nisi tantùm ex illa difficultatem hanc componi, & grauior alia contra illam insurgit. Pono calorem exigere naturaliter octo gradus caloris, & posse quinque conseruari, & non paucioribus: si gradus subordinati non sunt, ignis æquè conseruabitur cum quinque illorum octo, quos habet dum est in statu naturali, neque magis hos, quam illos exigit: ergo nulla est ratio cur ex illis octo hos tres non conseruet, potiùs quàm alios quoscumque loco illorum, neque cur hos quinque conseruet potiùs quàm alios quinque inadæquatè ab his distinctos, qui reperiuntur in illo octonario: ergo sine fundamento dicetur hos determinatos non conseruare, & illos conseruare: neque ad Deum recurrendum est quando res aliter componi possunt. Si gradus sunt subordinati forma ignis dependebit à quinque inferioribus, & non ab aliis tribus vltimis: ergo dici nequit conseruare illos, à quibus non dependet, & non conseruare illos, à quibus dependet, absonè enim dicetur agens naturale conseruare gradus superiores, & perfectiores huius intensionis, & non alios inferiores, & imperfectiores. Minorem primi syllogismi sic probo. Seclusâ resistentiâ contrarij, idem requiritur ad conseruandam aliquam formam, ac ad illam primo producendam, sed ad producendam formam requiruntur dispositiones ex parte subiecti: ergo ad illam conseruandam: ergo dispositiones, quæ influunt in productionem, influunt in conseruationem. Maiorem probo: Conseruatio, & productio physicè non distinguuntur, sed eademmet actio in instanti, in quo incipit terminus, dicitur productio, & in vlterioribus dicitur conseruatio, sed ex eo, quod præcesserit, vel non præcesserit terminus, actio non variatur: ergo idem requiritur ad illius existentiam, siue terminus præcesserit siue non præcesserit. Ad explicationem huius difficultatis scire oportet quam causalitatem inter se habeant forma, & illius dispositiones, & quomodo hæc exerceatur, de quibus latè disputat noster Soar. disput. 14. Metaphysic. sect. 3. num. 26. & sequentibus, & Hurtadus difficultatem propositam attingit disputat. 2. sect. 1. & inpræsentiarum ego nonnullis conclusionibus omnia,

omnia, quæ ad hanc materiam spectant clarè explicabo.

2. PRIMA CONCLVSIO: Nulla dispositio potest physicè in genere causæ efficientis in formam influere. Constat hæc conclusio ex lib. 2. Physic. Controuers. 9. Punct. 3. vbi probaui nullum accidens posse physicè substantiam producere.

3. SECVNDA CONCLVSIO: Quantitas disponit materiam ad recipiendam formam, & se tenet ex parte causæ materialis, & in hoc genere est prior forma. Probo hanc conclusionem: Materia ad formas substantiales recipiendas, & conseruandas requirit tantam determinatam extensionem: sed hæc extensio procedit à quantitate: ergo quantitas conducit, vt materia formas recipiat: ergo se tenet ex parte materiæ, quatenus hæc est causa materialis receptiua formarum. Neque contra hanc conclusionem ratio suprà facta vim habet, quia quantitas neque producitur, neque conseruatur à forma.

4. TERTIA CONCLVSIO: Reliqua accidentia, quæ disponunt ad formam ex se intrinsecè habent exigere productionem formæ ad quam disponunt à Deo, vel ab alio agente naturali præstandam. Ratio est manifesta, quia nulla alia causa potest dari, propter quam Deus erect rationalem animam in materia disposita, nisi quia dispositiones in materia existentes exigunt creationem animæ in materiam introducendæ, neque ob aliam rationem Deus producit alias formas viuentium, quarum nulla potest dari causa efficiens, à qua producatur, & ob eamdem rationem Sol, & aliæ causæ vniuersales indifferentes ad diuersas formas producendas, hanc potius, quam illam in hac materia producunt.

5. QVARTA CONCLVSIO: Non ex eo præcisè, quod dispositiones exigant hanc formam produci, & illa de facto producatur, sunt priores forma, si hanc producit Deus non attendendo ad has dispositiones, sed liberè ad suam voluntatem, vel ob alia motiua, quæ voluntatem diuinam inducunt ad illam formam producendam ex vi decreti, quod idem permaneret si dispositiones illæ non præcessissent. Quia tunc dispositiones neque illarum exigentia non influunt physicè, neque moraliter in formam: non physicè, quia exigentia, quam habent dispositiones formæ producendæ, neque est influxus physicus, neque ad illum ordinatur: non moraliter, quia hic influxus fit mouendo causam ad talem effectum, causalitas enim causæ moralis respectu actus interni, est actus internus respiciens tanquam motiuum ipsum principium morale, & respectu effectus externi est illius productio dependens ab isto interno actu: ergo si agens aliunde determinetur, causa moralis nullum influxum habebit in effectum, sicuti si quis rem consulat Petro, quam ipse à se vult facere, & non propter rationes à consulente propositas, quas contemnit, non dicetur causa moralis illius effectus, quem ipse illius auctori consulerat.

6. QVINTA CONCLVSIO: Quando dispositiones, quæ exigunt formam de facto in illam non influunt, seu non mouent neque determinant principium effectiuum ad illius conseruationem, vel productionem, tunc temporis præstitam, possunt esse posteriores ipsa forma, & ab illa dependere in genere causæ efficientis. Ratio est, quia per hoc, quod est præcisè habere talem exigentiam, etsi possint esse priores formâ, de facto non sunt formaliter priores ex vi illius: ergo ex vi illius non repugnat posteriores esse in quocumque genere. Sic contingit in physicis, virtus enim, quæ posset esse prior alia dum in actu secundo prior non est, potest de facto esse posterior, & dependet de facto hic ignis ab illo, quem ex natura rei posset producere, si ab alio, & non ab illo dependeret.

SEXTA CONCLVSIO: Quando dispositiones, quæ exigunt formam, de facto influunt moraliter, & determinant Deum vt per se tantum, vel cum alio agente naturali concurrat ad productionem formæ sunt priores formâ, & non possunt ab illa dependere. Probo: Dispositiones mouent per existentiam ipsam, seu ex præuisione suæ existentiæ: ergo supponitur ipsarum existentia ad determinationem causæ ad producendam formam: ergo supponitur ad formam productam: ergo est prior forma: ergo talis existentia non potest esse posterior forma: ergo non potest existentia dispositionum dependere à forma, alias daretur mutua priorias inter dispositiones, & formam, quam sæpe in omnibus causis repugnare dicimus. Confirmatur: Dispositiones videntur existentes antequam existat forma, ad cuius existentiam producendam determinant agens indifferens ad formam producendam, vel non producendam: ergo etiamsi agens non determinetur in actu secundo ad formam producendam, supponentur dispositiones existentes: ergo etiamsi non detur forma producta, quia Deus, non obstante exigentia dispositionum non vult illam producere, supponentur dispositiones existentes, quæ priores sunt determinatione agentis. Dices esse priores, & posteriores in diuerso genere, & in diuerso ordine causandi quod non repugnat, quia etsi dari nequeat mutua prioritas adhuc in diuerso genere, quando vtraque causa physicè causat, non repugnat dari, quando vna causa physicè, & altera moraliter causat. Contra: Etsi dispositiones causent medio influxu morali, influxus iste supponit ipsarum existentiam, non obiectiuè cognitam, & apprehensam tantum, sicuti formalis causa, sed physicè exercitam, & positam in rerum natura: ergo ad hoc vt moraliter dispositiones causent formam, supponuntur physicè existentes in illo priori, in quo possunt causare, & sunt indifferentes, vt illis contingat causalitas iuxta propriam exigentiam, vel negatio causalitatis contra eamdem exigentiam: ergo forma, quæ postea aduenit postquam iam supponuntur dispositiones existentes, & cum omnibus prærequisitis ad existentiam ipsarum, quia eo ipso quod præuidentur existentes, præuidentur cum omnibus requisitis, vt existant, non potest esse vnum è requisitis vt dispositiones existant, quia antequam videretur forma, erant præuisa omnia requisita ad existentiam dispositionum: ergo non potest influere in dispositionum existentiam, quia id solum influit in hanc, quod ad illam in aliquo genere causæ prærequiritur. 7.

SEPTIMA CONCLVSIO: Dispositiones, quæ à forma conseruantur, quibus excepta quantitate reliquæ comprehenduntur, in nullo genere concurrunt ad conseruationem formæ iam existentis in subiecto, neque in aliquo genere causæ sunt illa priores. Hanc conclusionem tenentur docere P. Soar. qui in Metaphysic. disput. 18. sect. 3. num. 10. asserit verisimilius esse dispositiones conseruari à forma, & disput. 14. sect. 3. num. 28. ait se non posse intelligere quod sit verè præparans, & aptans subiectum ad formam, & quod effectiuè consequatur ipsam formam. Quod si ibid. num. 40. aliquam mutuam prioritatem, & dependentiam concedat inter dispositiones, & formam, non loquitur de dependentia mutua vtraque à priori, sed vna à priori, & alia à posteriori, sicuti forma à priori dependet à materia, 8.

& in vulgari sententia materia dependet à posteriori à forma, neque aliud genus mutuæ prioritatis admittit inter dispositiones, & formas, vt legenti fiet perspicuum. Eamdem conclusionem expressè tradit P. Hurtadus hîc disput. 2. sect. 1. subsect. 3. Confirmatur: dispositiones non sunt priores formâ in genere causæ efficientis physicè, vt statui concluſ. 1. non in genere causæ materialis physicè aptando materiam sicut illam aptat quantitas, quia nullus apparet modus, quo calor hac ratione materiam disponat, neque ratio, quæ illum suadeat, & omnino superfluus est quicumque excogiteretur: ergo dispositiones omnes demptâ quantitate, de qua non loquimur, quando influunt in formam, tantùm influunt moraliter determinando principium productiuum illius ad productionem eiusdem. Sed semel iam producta forma influxus iste necessarius non est ad illius conseruationem: ergo dispositiones etiamsi influant in formæ productionem determinando illius principium modo dicto, nullo modo influunt in illius conseruationem. Minorem, seu hoc vltimum antecedens probo. Forma semel producta per suam entitatem petit conseruari à Deo: ergo potius mouebitur Deus ad illam conseruandam propria formæ exigentia, sicuti mouetur exigentia aliarum entitatum, quarum nulla alia entitas exigit ipsarum conseruationem ad illas conseruandas, quam exigentia dispositionum, & fortiores erunt apud Deum (liceat sic loqui, vt rem explicem) preces propriæ formæ ad propriam conseruationem, quam preces alienæ, videlicet dispositionum, quæ eiusdem formæ existentiam exposcunt.

9. Ex hac doctrina optima desumitur disparitatis ratio, cur dispositiones istæ influant in primam formæ productionem, & non in illius conseruationem. Quia forma non potest exigere suam propriam productionem, & ita ad exigentiam alienam producitur: quod si ad alienam exigentiam producenda est, iure producitur ad exigentiam dispositionum, quæ illam exposcunt: semel tantum producta forma ipsa suam exigit conseruationem, & ad propriam exigentiam rectè conseruari dicitur, & ita alienæ exigentiæ influxus necessarius non est. Illud quod dicitur eumdem influxum, & eadem principia requiri ad productionem, & ad conseruationem eiusdem rei concedendum est de influxu physico, non verò de influxu morali, licet aliquo modo posset de isto concedi, quia influxum similem illi, quem præstant dispositiones ad formam producendam, præstat eadem forma existens ad ipsius conseruationem, & ita substituitur influxus formæ productæ in ipsam vt conseruandam loco influxus, quem præstant dispositiones in formam vt producendam. Quomodo aliqua entitas exigat suam conseruationem, & quo tempore, & pro quo tempore illam exigat, explico Controuers. 5.

10. OCTAVA CONCLVSIO: Ad introductionem huius formæ substantialis supponitur ex parte materiæ carentia dispositionum ad formam oppositam. Quia si non supponeretur hæc carentia, ignis, v. g. in primo instanti, in quo appliearetur ligno, introduceret suam formam, etiamsi dispositiones ad formam ignis non præcessissent. Probo sequelam: Dispositiones tantùm requiruntur, vt determinent principium productiuum formæ ad formam producendam: sed ignis per suam entitatem est in actu primo determinatus ad formam ignis producendam: ergo determinabit Deum vt cum illo concurrat ad talem formam, etiamsi dispositiones non adsint, quæ petant hunc concursum. Confirmatur: Materia vt sit potens recipere formam, & in actu primo ad illam, non debet supponere ex parte actus primi dispositiones à quantitate distinctas, quia hæ, vt dicebam, tantùm requiruntur vt determinetur agens ad producendam formam, & ita non supponuntur ex parte actus primi ad conseruationem, quando ad illam agens aliunde determinatur. Sed ignis ex parte sua est in actu primo ad formam producendam, quia ex se est determinatus, vt dicebam: ergo si nullum adesset impedimentum ad talem formam producendam, illam de facto produceret: ergo ex eo non producit illam, quia dispositiones formæ præexistentis impediunt introductionem aduenientis: ergo requiritur ablatio impedimenti, videlicet negatio dispositionum ad hanc formam, vt possit introduci alia.

11. Dices ignem non producere formam in primo instanti, in quo applicatur antequam præcedant dispositiones, quia materia non est determinata ad formam illam recipiendam, quam determinationem desiderat à dispositionibus præstandam. Contra: Materia ex se indifferens ad hanc, vel illam formam recipiendam rectè determinatur ab agente extrinseco determinato ad hanc producendam, & non aliam, vt patet in receptione caloris, ad quam ex parte materiæ determinatio non præcedit distincta ab applicatione agentis ad passum, etiamsi materia ex se indifferens sit ad calorem, vel frigiditatem recipiendam: ergo eodem modo poterit determinari ad formam substantialem recipiendam ab agente extrinseco, secluſa alia determinatione, quæ intrinsecè se teneat ex parte materiæ.

12. Obiicies: Ignis ex se sufficiens est vt determinet Deum, vt cum illo concurrat ad formam ignis producendam, & vt determinet materiam ad eamdem recipiendam: ergo etiamsi adsint dispositiones, tota determinatio ad formam producendam ab igne procedet, & non à dispositionibus: ergo adhuc in primo instanti dispositiones non influunt in formæ productionem. Respondeo: ignem ex se esse sufficiens determinatiuum ad productionem formæ, nihilominus quando coniungitur cum dispositionibus habentibus similem virtutem determinatiuam, in actu secundo determinationem precedere à dispositionibus, & ab igne, quæ tantùm ab igne procederet, si dispositiones abessent, & tantùm à dispositionibus, si abesset agens ex se determinatum ad talem productionem, vt contingit in omnibus generationibus, quæ procedunt à causis vniuersalibus, & indifferentibus ad diuersas formas producendas. Quod si dispositionibus negemus hanc determinationem in præsentia formæ exigentis suam conseruationem, id facimus, quia exigentia formæ est respectu actionis terminatæ ad se ipsam, exigentia verò dispositionum respectu actionis terminatæ ad formam distinctam ab ipsis dispositionibus, exigentia verò ignis intendentis producere alium ignem, & exigentia dispositionum respectu productionis eiusdem ignis respiciunt actionem terminatam ad formam distinctam ab vtroque principio exigente, & ita vtrique æquè debetur illa actio, & intuitu vtriusque dari congruit.

13. Ratio à priori, propter quam carentia dispositionum formæ oppositæ ad receptionem huius requiritur, hæc est: Ad hoc vt materia determinetur ab agente extrinseco vt recipiat hanc formam, & non illam, debet ex se supponi indifferens ad receptionem huius, vel illius, & non determinata ad formam oppositam illi, quam intendit agens: ergo debet non habere dispositiones ad formam ligni, vt in actu primo determinetur ab agente extrinseco ad recipiendam formam ignis. Antecedens probo: Determinatiuum extrinsecum non potest prævalere contra intrinsecam determinationem, neque vim habere, vt subiectum intrinsecè determinatum ad hanc formam determinet ad aliam oppositam: ergo determinatio procedens ab extrinseco, debet supponere subiectum

saltem

saltem indifferens, vel non determinatum ad oppositum. Consequentia est legitima, quia dispositiones ligni determinant subiectum ad formam ligni: ergo vt tale subiectum non sit determinatum ad formam ligni debet non habere dispositiones ad illam, & ad hoc, vt subiectum habeat talem indifferentiam ad aliquam formam, debet non habere dispositiones ad aliam oppositam. Dices: quando subiectum est calidum, est determinatum ad calorem per ipsum calorem, & tamen non supponitur negatio huius determinationis, vt agens extrinsecum illud determinet ad frigiditatem recipiendam: ergo ad hoc vt agens extrinsecum determinet subiectum ad recipiendam formam ignis, non debet supponi negatio determinationis ad aliam formam. Respondeo subiectum per calorem esse determinatum ad calorem in actu secundo per ipsam receptionem caloris, non verò esse intrinsecè in actu primo determinatum ad calorem per aliquid, quod calorem præcedat intrinsecè ex parte actus primi determinans subiectum ad receptionem caloris, dispositiones verò determinare subiectum ad formam intrinsecè, & per modum actus primi præcedentis ipsam formam, quæ determinatio intrinseca per modum actus primi præualet contra determinationem extrinsecam per modum actus primi, & ita non potest ab hac determinatio in actu secundo, quæ est formæ productio procedere, non quia impediatur per determinationem in actu secundo ad oppositam formam, quia est informatio formæ contrariæ, quæ expelleretur per aliam aduenientem, sed quia impeditur determinatione intrinseca per modum actus primi ad formam oppositam, hoc est dispositionibus exigentibus formam contrariam.

14. Ex his concludo dispositiones esse priores ad formam producendam, in quam naturaliter influunt, ex eo quod intuitu illarum Deus formam producit, quod genus causæ ad causam efficientem reduci solet, dicitur autem concurrere in genere causæ materialis impropriè, quia influxus iste oritur ab illis quatenus materiam afficiunt. Sunt etiam in hoc primo instanti mediatè priores forma, quatenus in illo expellunt dispositiones contrarias, & causant illarum carentiam prærequisitam ad formæ introductionem, quæ carentia dicitur prior forma, quatenus ad illam prærequiritur non propriè, & positiuè, quia negatio non potest habere prioritatem, seu influxum positiuum, in formam, sed tantùm negatiuè, quatenus ablatio impedimenti, quo non ablato forma non poneretur. Hunc influxum remotum præstant dispositiones in genere causæ formalis, in quo alias expellunt, medio tamen influxu negatiuo, seu non impedimento: quod si ad aliquod genus causæ, ad materiale rectè reducetur, quia materia est, quæ in ordine ad suam causalitatem expedita intelligitur per illam carentiam dispositionum.

In secundo instanti conseruationis dispositiones 15.
immediatè non influunt in formam, vt suprà dixi, neque mediatè, quia etiamsi in hoc secundo instanti forma penderet, sicut in primo à negatione dispositionum ad formam contrariam, quæ à propriis dispositionibus in primo instanti processit, cum hæc negatio non dependeat in conseruari à propriis dispositionibus, non possunt media illa dispositiones influere, quia causa remota tantùm influit media proxima, dum hæc ab illa dependet, vt dicebam 2. Physic. Controuers. 6. Punct. 5. Addo in secundo instanti conseruationis non dependere formam à carentia dispositionum ad aliam formam, quia in primo tantùm dependebat vt subiectum esset determinabile ab agente extrinseco ad formam recipiendam, in instanti verò conseruationis non requiritur determinatio ab agente extrinseco procedens, quia ipsa forma exigens suam conseruationem exigit recipi in materia in mensura, in qua exigit conseruari.

Obijcies: Forma non dependet in conseruari à 16.
propriis dispositionibus, neque à carentia dispositionum ad aliam formam: ergo etiamsi materia priuaretur suis dispositionibus & informaretur dispositionibus formæ contrariæ, si hæc non produceretur perseueraret in materia sic affecta. Facile esset consequentiam negare in doctrina P. Soar. & Hurtadi, qui etsi nobiscum suprà negent formam dependere in conseruari à suis dispositionibus à priori, quod nos hucusque propugnauimus, affirmant dependere in conseruari ab illis à posteriori, & ita non posse sine illis subsistere, sicuti multi de materiâ prima respectu formæ censent: verumtamen ego consequentiam concedo, quia dependentiam hanc à posteriori, de qua disputaui libro secundo Physicorum, Controuersia secunda, Puncto septimo, difficile concipio, & quia consequens verum esse existimo, & de facto contingere quando materia minor minima requisita ad formam viuentis habet omnes dispositiones in illa requisitas ad formam viuentis introducendam, quæ non introducitur, donec sit disposita tota materia, quam requirit viuens, in quo casu forma seminis, vel embryonis remanet in illa parte materiæ dispositæ ad formam, & carentis dispositionibus illius formæ, quam tunc retinet, alias tunc materia existeret absque omni forma.

CONTROVERSIA II.

De generatione substantiali.

NOMEN generationis tam accidentalem, quam alterationem vocamus, & substantialem, quæ nomen generationis sibi arrogat, in tota sua latitudine sumptum comprehendit. In hac Controuersia tantùm de generatione substantiali, quæ simpliciter generatio dicitur, sermo instituetur.

PVNCTVM I.

Quid sit generatio?

1. PHILOSOPHI, quos retuli lib. 1. Physic. Controuers. 3. Punct. 4. asserentes formas quasi sopitas perpetuò materiæ inesse, dicebant nullam dari generationem substantialem, veruntamen cum ibi probauerim nouas produci formas substantiales, & has materiæ præexistenti vniri media vnione superaddita, quod etiici Controuers. 4. Punct. 1. & formas has, & vnionem non creari, sed educi ex potentia materiæ, de quo Controuers. 3. Punct. 4. manifestè concluditur dari generationem substantialem, ex vi cuius producitur saltem vnionis modus, & resultat totum compositum genitum, quod ostendunt omnes experientiæ, atque rationes, quibus probauimus dari formas substantiales. Neque in hac re demonstranda amplius oportet immorari.

2. Aristot. 3. Physic. cap. 1. text. 14. ita generationem describit: *Generatio est via ad naturam.* & lib. 8. cap. 7. text. 62. *Generatio est mutatio de non esse ad ens.* & lib. 1. de generat. cap. 4. text. 23. hæc habet: *Cum verò totum mutatur, & nihil sensibile vt eiusdem subiectum remanet.* Ex quibus definitionibus hanc ad mentem Philosophi Theologi compingunt: *Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili permanente vt subiecto eodem.* Qui dicebant 1. Physic. Controuers. 1. Generationem essentialiter dicere formaliter vt generationem priuationem, vt terminum à quo, asserunt generationem essentialiter definiri per mutationem, & hanc esse de illius essentia, ita vt si in eodem instanti temporis creetur materia, & in eodem producatur forma, & vnio dependenter à materia, harũ productio non sit generatio, sed eductio, & totum non genitum, sed eductum denominetur. Hi duplici ratione possunt suam explicare sententiam, possunt enim asserere hanc physicam actionem, quæ modò est mutatio, & dicitur generatio equi, secundùm suam intrinsecam entitatem connotare priuationem formæ præcedentem in materia, ita vt si priuatio illa non præcessisset, non hæc numero actio, quæ essentialiter est generatio subsisteret, sed alia loco illius, quæ non esset generatio, sed eductio. Aliòve modo possunt asserere hanc eandem specie, & numero actionem, ex vi cuius forma equi modo gignitur, cum præcessit priuatio futuram esse, etiam si priuatio in materia non præcessisset, non tamen dicendam esse generationem, quia generatio non solum dicit intrinsecam entitatem actionis physicæ, sed addit supra hanc priuationem præexistentem in subiecto, ita vt eademmet actio, qua in prima mundi generatione producta fuit forma elementi in eodem instanti, in quo materia fuit creata, & eductio dicitur, & non generatio ex defectu priuationis præexistentis, posset esse generatio, si priuatio formæ præcessisset in materia prius tempore creata.

3. Prior dicendi modus grauiùs reprehendendus est, quàm posterior, quia sine fundamento, & contra rationem bonæ Philosophiæ dicitur Physicam entitatem actionis intrinsecè esse connexam cum priuatione termini in subiecto præexistenti, quod ex duplici capite repugnantiam inuolvit. Primò, quia priuatio est ens negatiuum, quod est non esse ens, & propriè non esse: ergo non potest ab illa dependere entitas positiua, & physica actionis, quæ enim connexio inter esse, & non esse, seu inter positiuum, & priuatiuum esse potest? Dices formam positiuam assensus connecti cum negatione dissensus, ita vt sine hac iuxta communiorem sententiam illa non possit subsistere, ac proinde rectè posse rem positiuam connecti cum ente negatiuo, seu cum negatione. Non ad rem, quia assensus dicit negationem dissensus, quatenus opponitur cum habitu illius negationis, videlicet cum defectu, cùm quo in eodem subiecto coniũgi nequit, & cum non possit in subiecto in instanti reali temporis non coniungi, vel cum dissensu, vel cum illius negatione, eo ipso quod assensus non coniungatur cum dissensu, cum illius negatione coniungendus est, & hac tantùm ratione possunt entia positiua esse connexa cum negationibus, quatenus oppositionem habent cum habitibus illarum negationum. Ex hac doctrina vires resumit ratio nostra. Hæc actio physica nullam oppositionem habet cum termino vt existente, neque vt præexistente: ergo nullam connexionem habet cum illius negatione: oppositionem non habere cum termino vt existente perspicuum est, cum potius oppositionem habeat essentialem cum illo: non illam habere cum termino vt præexistente ex eo solùm efficaciter esset probandum, quod nullum caput huius oppositionis excogitari posset, id tamen positiuè probo, & clarè ostendo physicam entitatem actionis, quæ generatio dicitur, nullam connexionem habere cum priuatione præexistente. Actio physica actionis eadem est in primo instanti, in quo dicitur productio, & in secundo, in quo conseruatio appellatur, sed in instanti, in quo dicitur conseruatio, existit, quin immediatè antea præcesserit priuatio termini: ergo in instanti, in quo dicitur prima productio posset existere, etiamsi immediatè antea non præcessisset priuatio termini: ergo in illo instanti connexionem non habet cum priuatione immediatè antea præexistente. Secundò impugnatur hæc connexio, quia etiamsi inter priuatiuum, & positiuum admittatur connexio, hæc vane fingitur respectu termini non existentis, sed iam præteriti, quia id quod præteriit in ordine ad id, quod modo est, perinde se habet, ac si nunquam fuisset.

Posterior modus defendendi generationem esse 4.
essentialiter mutationem minus à veritate aberrat, neque potest rationibus philosophicis impugnari, quia tantùm differt à sententia, quæ defendit generationem non esse mutationem in modo loquendi, quia de rebus physicis secundùm se sumptis idem iudicium fertur, etsi dicatur generationem non esse essentialiter mutationem, sine oppositum defendatur, dum semel concedatur hanc physicam actionem, quæ generatio dicitur accidentaliter esse murationem, & potuisse eamdem non habere hanc murationis denominationem, etsi tunc simul cum illa ratio generationis illi defuisset, Impugnandus tamen est hic dicendi modus, quia rationem formalem vltimè constituentem generationem constituit in ratione quadam extrinseca actioni superaddita, quæ ab illa potuit deficere, & iuxta illum nulla datur actio, quæ intrinsecè sit generatio, cum omni actioni ratio mutationis, quam essentialiter dicit generatio, accidentaliter contingat. Quod si hæc tantùm ad modum loquendi pertineant, tamen absurdè dicuntur, quia totius scholæ consensus actiones generatiuas agnoscit, quæ intrinsecè, & per suas entitates physicas, & per prædicata intrinseca ipsarum actionum generationes constituuntur. Secundò impugnatur hic dicendi modus. Productio Verbi diuini essentialiter est generatio, vt docet fides, & tamen non est mutatio: ergo de ratione generationis non est mutatio.

Respondent nonnulli: Generationem Verbi non 5.
esse mutationem, quia repugnat in diuinis dari mutationem, quæ in creatis non repugnat. Fatcor in diuinis mutationem repugnare, & implicare processionem Verbi esse mutationem, sed ex hoc capite argumentum desumo. Quotiescumque repugnat in diuinis, seu in alio quocumque formalitas aliqua, repugnat illud quod formaliter constituitur per talem forma

formalitatem: ergo si generatio constitueretur formaliter per mutationem eo ipso quod repugnaret processioni Verbi ratio mutationis, eidem repugnaret ratio generationis: sed non repugnat ratio generationis tali processioni, potius illam dicit essentialiter, & illi repugnat ratio mutationis: ergo generatio formaliter, vt generatio est non dicit mutationem. Respondent alij mutationem esse de conceptu essentiali generationis creatæ specificè sumptæ, non verò de ratione generationis abstrahentis à creata, & increata. Contrà: de conceptu generationis abstrahentis à generatione creata, & increata non est ratio formalis mutationis, sed ratio illa communis *non* includens mutationem, quæ contrahitur ad increatam, qualis est generatio Verbi per differentiam non in ludentem mutationem, potest contrahi ad creatam per differentiam contractiuam illius rationis communis, ex vi cuius constituatur species distincta à generatione increata Verbi, quæ differentia non dicat rationem mutationis: ergo de ratione generationis creatæ non est ratio mutationis, cùm hæc non includatur in conceptu generationis, neque in conceptu creaturæ contrahente conceptum communem generationis, & constituente speciem distinctam à generatione Verbi. Confirmatur: Generatio Verbi increati procedentis à Patre increato, & ingenito, & generatio huius hominis procedentis ab alio homine conueniunt vniuocè in ratione communi generationis, in qua non includitur ratio mutationis, sed secluso conceptu mutationis à generatione hominis remanent plura prædicata, per quæ possit contrahi ratio illa communis ad rationem specialem generationis creatæ hominis essentialiter differentem à generatione Verbi: ergo de ratione generationis finitæ respicientis terminum, & principium creata vt distinctæ à generatione Verbi respiciente terminum increatum, & principium inproductum non est ratio formalis mutationis. Maior negari nequit, minor est per se nota, quia eo ipso quod generatio hominis concipiatur à principio creato in terminum creatum erit contracta ratio illa communis generationis ad rationem specialem essentialiter differentem à generatione Verbi: Consequentia est legitima.

6. Hæc argumentandi forma plurimum obseruari oportet quoties volumus tranferre rationem aliquam ex Deo ad creaturas, & ex creaturis ad Deum in qua primò statuenda est ratio communis illius entitatis abstrahentis à ratione creatæ, & increatæ, & contrahenda præcisè per id, quod formaliter addit supra illum conceptum ratio entis creati, & increati nullâ aliâ formalitate demptâ, vel positâ, & sic contra videndum est an Deo, vel creaturæ possit competere: verbi gratia, inquirimus an in Deo remunerante merita hominum reperiatur proprius iustitiæ actus, non debemus prædicatum aliquod denere, vel addere iustitiæ diuinæ distincto à iustitia creata præter prædicatum entis ab alio, quod à iustitia diuina relegandum, & entis à se, quod illi tribuendum est tanquam immediatè contractiuum rationis communis iustitiæ, quod si nullo alio prædicato dempto, aut ablato ratio illa iustitiæ in Deo nullam dicat imperfectionem, admittenda est: si verò illam includat, dicendum est talem actum non reperiri in Deo, non enim licet dicere iustitiam increatam diuersa prædicata dicere, quàm dicit iustitia creata præter rationem entis à se, aliàs nihil esset firmum ad cognoscendum an possit virtus aliqua, quæ in creaturis admittitur in Deo concedi, si enim diuersa prædicata constitutiua habeant virtutes in Deo, & in creaturis, posset quis quamcumque virtutem in Deo fingere, & dicere Deum esse humilem, & cum illi obiceretur humilitatem dicere defectum aliquem ex parte subiecti, qui repugnat Deo, respondere hunc tantùm competere *humilitati* creatæ, & non humilitati increatæ, & ita his omnibus quæstionibus via occluderetur, & quilibet posset inter virtutes creatas, & increatas pro libito differentiam excogitare.

Posset aliter dici generationem non esse essentialiter mutationem, quia esse formaliter mutationem, & si necessariò annexum esset cum actione, semper est aliquid illi extrinsecum & superadditum, negatio enim præcedens, quæ est de ratione constitutiua mutationis semper ab actione distinguitur, sed tantùm habere ex se petere negationem præexistentem, ex vi cuius constituitur in esse mutationis, quod est exigere constitui in esse mutationis, quæ exigentia separari non poterit ab ipsa actione, quæ intrinsecè est generatio, licet ab illa ratio mutationis actualis possit separari, saltem de potentia absoluta, quia potest Deus contra illius exigentiam actionem illam exercere sine eo, quod illam præcesserit negatio. Posset modus iste suaderi ex eo quod generatio substantialis petit non introduci quousque materia sit vltimò disposita, & cum materia successiuè disponatur, sic forma petit introduci postquam materia fuit illa priuata in illa mensura, in qua dispositiones fuerunt introductæ. Hunc dicendi modum impugnant rationes adductæ supra, quibus ostendi actionem generationem nullam connexionem posse habere cum priuatione præexistente, quæ eodem modo euincunt nullam talis negationis exigentiam habere posse. Fundamentum desumptum ex dispositionibus firmum non est, quia dispositiones ex se secluso contrario, quod per accidens subiecto inest in instanti possunt introduci in materia, & cum forma possit, & petat introduci *in eodem instanti temporis*, in quo est vltima dispositio in instanti temporis, in quo primo materia producitur possint produci dispositiones omnes, & possunt educi forma & modus vnionis ex potentia materiæ. 7.

Ex his inferes rationem mutationis accidentaliter generationi competere, & primas elementorum productiones, in quibus materia cum priuatione non præcessit, esse generationes, etsi ratio mutationis illis non conueniat. De generationibus, quæ modo contingunt vulgo dicitur omnes esse mutationes, excipiendæ tamen sunt generationes, quæ fiunt quando corruptis accidentibus Eucharisticis producitur nouum substantiale compositum, quia tunc in eodem instanti temporis, in quo producitur forma totius, creatur materia, ex qua forma educitur, vel eadem, quæ in consecratione panis fuit annihilata vel alia noua, quod parum refert, quæcumque enim sit non præcessit cum priuatione formæ in materia immediatè antecedente ipsius formæ priuationem. 8.

Neque in hac re de authoritate Philosophi, qui generationem per mutationem definiuit curandum est, quia deducebat generationem omnem esse mutationem, ex errore, quo turpiter deceptus est censens mundum fuisse ab æterno, & ideò consequenter iudicabat ante quamlibet generationem materiam præcessisse priuatam forma genita. 9.

Addo quod etiamsi generatio essentialiter diceret mutationem accidentaliter importaret esse mutationem totius in totum, quia ad rationem mutationis non requiritur præcessisse totum, sed tantùm præcessisse materiam priuatam formâ, quod fieret si materia absque omni forma prius tempore extitisset. Adhucque quando totum præcessit non est de ratione totius geniti destrui totum præcedens, quia etsi permaneret antiqua forma ligniin materia, cui 10.

denuo forma ignis vnitur, ignis genitus idem omnino esset, etiamsi lignum antiquum permaneret, & materia communis esset formæ ignis, & formæ ligni. Ex quo inferes illud *totius* in definitione positum significare materiam accidentalem & extrinsecam toti genito, quæ constitutionem non ingreditur, neque ad illud aliquo modo pertinet, potiùs desinit esse cùm primò existit totum genitum. Particulam illam nullo sensibili permanente, explicant Thomistæ qui censent resolutionem fieri vsque ad materiam primam, de accidentibus sensibilibus totius corrupti, quorum nullum remanere affirmant, cùm totum nouum gignitur, verumtamen cum nos censeamus talem resolutionem accidentium neutiquam fieri, prædictam particulam explicamus de toto concreto sensibili, seu composito antiquo, quod non remanet, de quo dixi Controuersia 1. puncto 3. in fine.

11. Essentialem definitionem generationis totius substantialis his clâudo: *Productio compositi dependens à subiecto tanquam à causa materiali.* Quod si velis definire non solùm generationem compositi, sed etiam formæ, si hæc distinguitur à generatione totius, hanc sibi definitionem confice: *Productio substantiæ dependens à subiecto tanquam à causa materiali.* Verbum productio gerit vices generis: per ly *compositi* prioris definitionis, & *substantiæ* posterioris excluduntur à priori & posteriori definitione generationes accidentales, & à priori generatio formæ si distinguitur à generatione totius per ly *dependens*, &c. excluduntur omnes creationes totius substantialis & cuiusuis partis spectantis ad illud.

12. Inquirunt hic nonnulli an productio formæ sit propria generatio, quibus respondeo productionem formæ dependentem à subiecto esse propriam generationem formæ, & formam propriè dici genitam. Respectu compositi cum distinctione loquendum est: si ex vi eiusdem actionis producitur forma, & vnio, productio formæ materialiter sumpta propriè est generatio, quia formalis totius generatio constitit in generatione vnionis, ac proinde quælibet productio cum hac identificata realiter erit generatio. Si verò per diuersam actionem producatur forma, & modus vnionis, generatio formæ non dicitur generatio totius, quia sine ista poterit illa existere, posset enim generari forma, & non produci modus vnionis, quo casu esset generatio formæ, & non esset totum genitum, ac proinde non esset totius generatio, ex quo infertur generationem formæ tunc existentem non esse totius generationem. Ob eamdem rationem affirmo casu, quo forma & vnio per eamdem actionem producantur, talem actionem dici formaliter generationem totius, non quatenus est generatio formæ, sed formaliter quatenus est generatio vnionis, quia sicuti ex positione vnionis, & non ex positione formæ resultat compositum, & sicuti ex actionibus realiter distinctis, quarum vna terminatur ad formam, & alia ad vnionem, actio illa, quæ recipit vnionem, & non illa, quæ recipit formam dicitur productio totius: sic quando identificantur productio formæ, & productio vnionis, formalitas illa, ex vi cuius actio illa dicitur productio vnionis, & non illa, ex vi cuius est productio formæ, dicetur totius productio, & generatio, si actio generatiua sit.

13. Propter rationem suprà dictam iure dicitur hominem gigni ex eo præcisè, quod gignatur illius vnionis modus, etiamsi materia, & forma eiusdem hominis creentur, & ob eamdem rationem dicendum videtur compositum creatum, si illius vnionis modus creatur, etiamsi eiusdem forma esset educta; verumtamen dici potest totum esse creatum dicere non esse dependens à materia ratione alicuius constitutiui essentialiter, quia creatum, & independens à subiecto idem sunt, ac proinde totum creatum debet esse independens, & tale non erit totum, cuius forma dependet à materia, quia eo ipso quod forma dependeat à materia, totum per formam constituitur essentialiter dependens ab eadem materia, quia dependentia formæ refunditur in totum quod implicat existere sine forma, cum qua inadæquatè identificatum est, & per quam formaliter constituitur. Ex hac ratione rectè redditur disparitas propter quam totum tantùm ratione vnionis genitæ genitum dici possit, & ratione creatæ vnionis non valet dici creatum: ad hoc enim vt totum dependentiam habeat à subiecto, quam dicit generatio, sufficit illam habere quodcumque ex his, quæ ad illius constitutionem pertinent, ad hoc verò vt independentia ponatur, qua gaudere debet terminus creatus, necesse est nihil ad illius constitutionem essentialiter pertinens à subiecto dependere.

PVNCTVM II.

An generatio ab alteratione distinguatur.

HOMISTARVM sententiam multi non esse putant illam, quam defendunt aliùs Scholæ auctores, vel illi qui ex animo Angelici Doctoris doctrinam reuerentur, illiusque mentem in omnibus sincerè assequi affectant, à qua ratò grauissimis rationibus ducti, vel nunquam discedunt, tamen in Thomistarum numero non admittuntur, quia Angelicum Doctorem in se ipso & non in quibusdam vetustis, apud quos mentem Angelici Doctoris volunt esse depositam reuerentur. Hac forsan ratione recentes quidam qui se Thomistas appellant defendunt generationem ab alteratione non distingui sequuti Caietan. 1. part. quæstione 15. articulo 3. 1.

Opposita sententia communis est in Scholis, quam defendunt nostri Auctores sequuti D. Thomam multis in locis, præcipuè in quæst. de potentia quæst. 3. art. 3. quem huic sententiæ patrocinari multis testimoniis efficaciter probat recens quidam intrinsecus Thomista hîc quæst. 1. art. 3. Eamdem sententiam defendunt Capr. qui delubra Scholæ Thomistarum penetrauit in 2. distinct. 3. quæst. 1. art. 3. & alij apud nostros Conimbr. lib. 1. cap. 4. quæstion. 12. art. 3. Assentior huic sententiæ, quam efficaciter probo: Generatio non identificatur cum alteratione, quæ fuit in instanti præcedenti generationem; non cum illa quæ est in eodem generationis instanti: ergo cum nulla. Non identificari cum alteratione præcedenti probo: Alteratio præcedens existebat generatione non existente: ergo alteratio illa, & generatio distinguuntur, separatio enim euidens signum est distinctionis. Secundò in Thomistarum sententia alteratio illa tota corrumpitur in instanti, in quo existit generatio: ergo non potest identificari cum generatione, implicat enim ex duabus actionibus realiter identificatis vnam desinere esse, & aliam existere in eodem instanti temporis. Generationem non identificari cum alteratione, quæ est in instanti generationis sic probo. In nostra sententia, quæ asserit in generatione permanere accidentia, quæ immediatè antea præcesserant, alteratio, quæ est in instanti generationis, præcesserat secundùm maiorem sui partem, & tamen non præcesserat generatio: ergo generatio non identificatur cum tota alteratione, quæ præcesserat: ergo si cum aliqua alteratione potest identificari est cum alteratione, quæ 2.

tunc

tunc fit, quæ est vltimum complementum dispositionis ad formam genitam : verbi gratia, cum productione sexti gradus caloris, si vltima dispositio ad formam est calor, vt sex, sed productio illius vltimi gradus, & productio aliorum præcedentium sunt eiusdem speciei : ergo si productio primorum graduum non est productio substantiæ, vt verè non est, neque productio vltimi gradus erit productio substantiæ, neque illius generatio. Secundò in Thomistarum sententia dispositiones ad formam recipiuntur in toto: ergo si per eamdem actionem producuntur dispositiones, & producitur forma, forma recipietur in toto composito, & totum compositum, & non materia se habebit vt causa materialis formæ. Probo consequentiam : Eatenus dependet terminus actionis ab aliquo principio, quatenus actio procedit immediatè, & per se ipsam ab illo, neque aliud est formaliter hunc calorem dependere ab igne tanquam à principio actiuo, & ab hoc ligno tanquam à principio passiuo, quam hanc causalitatem, seu actionem per quam ignis ponitur extra causas procedere immediatè tanquam à principio actiuo ab hoc igne, & tanquam à principio passiuo ab hoc ligno: ergo ab illis principiis dependebit forma, à quibus dependet causalitas, ex vi cuius ponitur extra causas: ergo si ex vi alterationis ponitur extra causas ab illis dependebit, à quibus alteratio dependet : sed alteratio dependet à toto tanquam à causa materiali : ergo forma dependet ab eodem toto tanquam à causa materiali.

3. Respondebis alterationem recipi in toto composito formaliter quatenus est productio qualitatis, non verò quatenus est productio formæ. Contrà : productio qualitatis, & productio formæ substantialis vel distinguuntur realiter, vel tantùm formaliter, & per rationem : si distinguuntur realiter, alteratio, quæ est productio qualitatis distinguetur, à generatione, quæ est productio formæ substantialis. Si per rationem tantùm distinguantur, implicat physicè, & realiter non eodem modo vtramque dependere, sicuti implicat dependere ab hoc principio prædicatum rationalis, & non ab eodem dependere prædicatum animalis cum illo identificatum, distinctio enim rationis, & fictitia conducere nequit, vt aliquid physicè conueniat alicui extremo per rationem distincto, & realiter identificato, quod non conueniat alij eodem omnino modo. Secundò respondebis formam substantialem non dependere à toto composito, etiamsi dependeat ab illo alteratio, ex vi cuius producitur, quia implicat dependere ab illo: qualitatem verò per eamdem actionem productam dependere à toto, quia capax est habendi hanc dependentiam. Solutionem hanc in simili re feci lib. 3. Physic. Controuersia 13. puncto 3. vbi probaui non posse creationem recipi in Angelo tanquam in principio materiali, quia Angelus esset principium materiale sui ipsius, sicuti si ego essem principium actiuum actionis, ex vi cuius producor, me ipsum producerem, & ideò si repugnat me produci à me ipso, repugnat meam actionem productiuam à me efficienter procedere. Sic similiter fateor repugnare formam recipi in toto composito, quia reciperetur in se ipsa, & quia totum constitutum per formam supponeretur ad ipsam formam, quæ manifestam inuoluunt implicationem, verumtamen ad hæc absurda reducuntur, qui affirmant totum produci per eamdem actionem, per quam forma producitur.

4. Eamdem sententiam ex principiis ab omnibus admissis manifestè euerto. Alteratio disponit materiam ad formam recipiendam, & per terminum alterationis est materia disposita ad formam recipiendam: ergo terminus alterationis est formaliter dispositio ad formam substantialem, seu ad illius generationem : ergo generatio distinguitur ab alteratione. Probo consequentiam : Nulla qualitas disponit formaliter ad actionem, ex vi cuius producitur, aliàs disponeret ad se ipsam in subiecto recipiendam : sed qualitas disponit ad actionem, per quam producitur forma substantialis : ergo actio, per quam producitur forma substantialis distinguitur ab actione, per quam producitur qualitas disponens : ergo generatio, quæ est productio formæ substantialis distinguitur ab alteratione, quæ est productio qualitatis. Neque potes dicere qualitatem disponere ad formam substantialem, & non ad actionem, per quam producitur talis forma, quia dispositio, quæ est in subiecto non est ad formam secundùm se, sed ad formam vt existentem in subiecto disposito, & vt receptam in illo : ergo ad ipsam formæ receptionem. Rursus dispositio determinat productionem formæ substantialis, & est prior illa : ergo dispositio supponitur ad productionem formæ substantialis: sed non supponitur ad productionem sui ipsius : ergo productio formæ substantialis distinguitur à productione qualitatis : ergo generatio ab alteratione. Vltimò in omnium sententia postquàm iam producta est vltima dispositio potest Deus suspendere concursum, & non ponere formam genitam : ergo generatio formæ distinguitur ab alteratione. Probo consequentiam : Generatio non potest esse adhuc de potentia Dei absoluta sine forma genita, sed alteratio potest esse sine forma genita: ergo alteratio non est generatio.

Hæc argumenta ita vexant patronos oppositæ sententiæ vt illis fixum aliquem modum illam defendendi non permittant, ideò in varios dicendi modos distrahuntur. Asserunt plerique ex recentioribus formam genitam non fieri per aliquam actionem, neque identificatam, neque distinctam ab alteratione, sed procedere posita alteratione, per quamdam naturalem resultantiam, seu simplicem emanationem, & in hoc sensu verum esse alterationem non identificari adæquatè cum generatione, quia generatio dicit alterationem, & simplicem illam emanationem, quarum cum alteratio sit actio, & non simplex emanatio, verum est dicere actionem generatiuam, hoc est inclusam in generatione, non distingui ab alteratione, quia generatio nullam dicit actionem distinctam ab alteratione, licèt præter alterationem dicat simplicem emanationem, quæ formaliter non est actio. Alij vt religiosius defendant alterationem non distingui à generatione, asserunt alterationem addere ad rationem generationis emanationem illam non tanquam quid pertinens ad rationem formalem genetationis, sed tanquam terminum, quo posito alteratio incipit per se ipsam esse generationem, & exercere munus generationis. 5.

Multa in hac doctrina inuoluuntur valde difficilia, quæ multis impugnarem, si non illa proprio difficultatis pondere iam inspicerem corruentia. Nonnulla euoluam, vt illorum difficultas appareat. In primis falsum est positis dispositionibus formam substantialem non per actionem distinctam, sed per emanationem ab ipsa indistinctam resultare, quod sic probo : forma hæc necessariò dependet physicè tanquam à vera causa physicè influente ab aliquo principio effectiuo, quo posito inquiro, an dependeat tantùm à dispositionibus vel ab alio principio: si tantùm dependet à dispositionibus per hanc simplicem emanationem à se indistinctam sequitur, per suammet entitatem habere dependere ab his dispositionibus: ergo implicat non dependere ab illis: ergo implicat formam hanc produci, neque existere sine his dispositionibus : Consequens est falsum : ergo & antecedens. Consequentiam probo. Quidquid 6.

entitati

entirati conuenit per se ipsam absque alio superaddito non potest ab illa separari : ergo si formæ conuenit per se ipsam dependere physice à dispositionibus tanquam à principio physico per se influente, non potest non ab illis dependere, sicuti non potest actio non dependere à suo principio effectiuo, neque effectus identificatus cum actione per se ipsam à principio effectiuo procedens à tali principio aliquando non dependere. Dices doctrinam hanc esse veram de his, quæ procedunt per actionem, non verò de his quæ per simplicem emanationem procedunt : sed nihil ad rem, quia omnis simplex emanatio vt postea dicam est vera actio, deinde quia ratio prædicta eodem modo probat de actione, & de simplici emanatione. Si dependet ab alio principio distincto à dispositionibus siue creato, siue à Deo non solùm vt causa prima sed specialiter influente in formam, probo dependere ab illo media causalitate distincta à dispositionibus, & distincta ab ipsa forma. Id per quod principium effectiuum formaliter constituitur efficiens terminum & nihil aliud ab hoc distinctum est causalitas, ex vi cuius terminus efficitur : sed principium effectiuum formæ non constituitur formaliter efficiens formam per dispositiones : ergo dispositiones non sunt causalitas, ex vi cuius forma efficitur. Maiorem admittunt omnes : Minorem probo. Positis dispositionibus, potest de potentia absolutâ principium formæ effectiuum non efficere formam : nullus enim negat posita vltima dispositione posse Deum non producere formam : ergo non constituitur formaliter efficiens per dispositiones, quia implicat existere principium effectiuum, & id per quod formaliter constituitur efficiens, & non constitui formaliter efficiens. Dices dispositiones exercere munus causalitatis, & actionis posito termino tanquam connotato. Millies contra hæc connotata argumentatus sum, mitto sæpè rationem repetitam ex identitate formæ posito hoc vel illo connotato, quæ semper eadem præstabit semper eumdem effectum, quem præstat per se ipsam, & specialem aliam contra hanc materiam adduco : vt dispositiones exerceant munus actionis debent supponere terminum existentem : ergo productum, ad quid ergo postea actum agent & veniet actio, quando terminus illius effectus est ? Formam dependere per causalitatem superadditam à principio effectiuo sic probo : forma materialis indifferens est vt dependeat per causalitatem, quæ sit creatio, vel per causalitatem, quæ sit generatio : ergo neutra identificatur cum forma, siquidem quælibet illarum per se sumpta potest à forma separari. Rursus forma materialis indifferens est, vt dependeat ab hac vel ab illa materia : ergo dependet à materia per causalitatem superadditam : sed per eamdem causalitatem dependet à materia, & à causa effectiua : ergo dependet ab vtraque per causalitatem superadditam. Vltimò, productionem formæ non esse simplicem emanationem, quia est actio transiens, & quia supponit præter principium actiuum, & passiuum dispositiones ex parte subiecti, constabit ex his quæ dicam Controuersia 2. de anima puncto 2. vbi conceptum simplicis emanationis explicabo, & statuam simul contra hunc dicendi modum simplicem emanationem esse veram actionem, quod facilè euincitur, ex eo, quod est id, per quod formaliter principium effectiuum efficiens constituitur.

7. Ex his constat formam (idem dico de modo vnionis) produci media causalitate superaddita distincta à dispositionibus, ex vi cuius formaliter est producta dependenter à materia, & formaliter genita, quia generatio nihil aliud est, quam productio termini, ex vi talis productionis à materia dependentis.

8. Si velimus argumenta oppositæ sententiæ dissolnere, neque vnum inuenimus, quod vel leuem nobis ingerat difficultatem. Obiiciunt Thomistæ. inferri ex eo quod generatio sit distincta ab alteratione substantiam esse immediatè operatiuam, vel substantiam operari intercentu accidentium. Respondeo hoc vltimum defendere plurimos Thomistas, primum nos cum aliis plurimis tradidisse in Physicis. Mitto in omnium opinione assignandum esse principium effectiuum formæ genitæ de quo, est eadem difficultas, ac de principio generationis superadditæ.

Obiiciunt secundò. Si datur generatio ab alteratione distincta illius subiectum debet esse materia prima, sed materia prima non potest esse subiectum generationis : ergo non potest dari generatio ab alteratione distincta. Minorem probant. Si datur generatio distincta ab alteratione, necessariò est accidens, sed accidens debet subiectari in singulari per se existente : ergo non potest subiectari in materia prima, quæ non est singulare per se existens. Respondeo, materiam primam esse substantiam singularem per se existentem, capacem sustentandi non solùm accidentia verùm illam ipsam formam substantialem.

9. Obiiciunt tertiò. Aristotelem dixisse generationem esse terminum extrinsecum alterationis. Respondeo hoc asserto tantùm intendisse Aristotelem significare generationem esse actionem quandam quæ naturaliter alterationem consequitur.

10. Obiiciunt quartò. Sequi ex eo quod generatio distinguatur ab alteratione, generationem esse mutationem, quod est contra Aristotelem, qui dixit omnem motum esse successiuum. Respondeo Aristotelem definisse generationem per mutationem, tantùm abest, vt contra illius mentem sit asserere generationem esse mutationem. Cùm verò dixit omnem motum esse successiuum, distinguebat motum propriè dictum à mutatione, vt multi affirmant, vel per modum vnius motus reputabat generationem, & alterationes, quæ ad illam ordinantur, vt Patres Conimbric. affirmant.

PVNCTVM III.

Quæ actiones intercedant in generatione substantiali.

1. AD omnem generationem substantialem supponitur prius natura materia existês, è cuius potentia educitur forma, & modus vnionis compositi geniti, vel saltem modus vnionis, si forma creetur vt contingit in homine. Cumque materia prima non possit supponi existens, quin ad illam suponatur id ex vi cuius extra causas fuit posita, necessum est ad omnem generationem supponi actionem, ex vi cuius creatur. Præcedit etiam generationem alteratio, ex vi cuius materia disponitur ad formam & vnionem. Intercedit etiam productio formæ substantialis tanquam quid præsuppositum ad generationem, si forma supponatur producta, ad vnionis productionem ; vel tanquam actio, in qua consistit generatio, si eadem sit actio, per quam producitur forma, & modus vnionis. Vltimò reperitur productio modi vnionis, in qua formaliter generationem consistere dixi puncto 1. ad finem. Omitto productionem subsistentiæ pertinentis ad constitutionem suppositi, quæ licet requiratur vt sit homo, qui non solùm naturam, sed subsistentiam importat, & consequenter vt sit homo genitus, nihilominus non spectat ad generationem naturæ de qua in præsenti

cum

cum Aristotele disputamus. Ex his productionibus productionem materiæ à reliquis distingui per se notum est, quia cum materia supponatur priùs natura vnionibus & formis eductis necessariò debet per diuersam actionem produci, non enim est priùs alio, quod simul per eamdem actionem producitur. Deinde productio materiæ est creatio, & productio vnionis in omnibus compositis genitis, & formæ demptâ productione rationalis animi, est eductio, quæ non potest cum creatione identitatem habere, sed necesse est has actiones distingui. Animam rationalem, & materiam non creari per eamdem actionem certum est, quia materia prius tempore fuit creata, quàm anima, & quia materia, & anima loco diffitæ conseruantur, quod fieri non posset si dependerent à principio effectiuo per eamdem actionem. Alterationem distinctam esse actionem à productione formæ & modi vnionis latè probaui puncto præcedenti & non identificari cum creatione materiæ per se notum est. Vnionem, & formam hominis non produci ex vi eiusdem actionis admittunt omnes, quia forma creatur & vnio educitur. Tota huius puncti difficultas est an in compositis cuius forma materialis est, & educta, forma, & vnio ex vi eiusdem actionis, vel forma ex vi vnius, & vnio ex vi alterius producantur, quam breuiter definio.

2. P. Soar in Metaph. disp. 15. section. 4. num. 3. & disp. 48. sect. 3. num. 11. docet formam, & vnionem fieri per eamdem actionem: subscripsit P. Rub. hic tract. 1. quæst. 3. num. 39. sed resipuit lib. 2. de anima tract. de Potentiis quæst. 4. num. 64. Arguit vterque: Forma materialis producitur cum dependentia à materia, & inhærens materiæ, & in materia existens. Sed forma dependet à materia, inhæret materiæ, & in materia per vnionem: ergo per eamdem actionem productiuam formæ producitur modus vnionis, per quem forma sit in materia, materiæ inhæreat, & ab illa dependeat. Confirmatur: per eamdem actionem, per quam producitur forma in materia fit compositum, quia compositum nihil aliud est, quam partes vniræ: ergo per eamdem actionem fit vnio, ex qua resultat compositum. Millies in 1. & 2. lib. Physic. notaui distinctionem, quæ est inter inhærentiam, seu passionem, per quam forma est in materia tanquam in subiecto, à quo educitur, & à quo dependet tanquam à causa materiali, & vnionem seu informationem, per quam forma vnitur materiæ, & cum illa cóponit totum, eamdemque tanquam subiectum informationis respicit eo modo, quo anima rationalis materiam respicit, à qua non dependet, quia licet forma materialis dependentiam habeat à subiecto, qua caret animus rationalis, hanc non habet ex vi vnionis, sed ex vi actionis, per quam producitur, poterat enim eamdem numero vnionem terminare, & esse omnino independens, si per aliam actionem creatiuam produceretur. Ex his respondeo formam materialem ex vi actionis, per quam producitur esse in materia tanquam in subiecto inhæsionis, & dependere à materia, non tamen esse vnitam, nequè componentem totum quia hoc habet per vnionem distinctam ab actione, ex vi cuius forma est vnita formaliter totum componens, & materiam respiciens tanquam subiectum informationis. Neque forma est in materia tanquam in subiecto inhæsionis, aut materiæ inhærer, & ab illo dependet ex vi actionis, qua producitur, quia per illam producatur modus inhærendi, seu dependendi, sed quia formaliter ipsamet actio est dependentia, & inhæsio, per quam formaliter forma inhæret, atque dependet. Vnde actio, per quam producitur forma inhærens, seu dependens à materia non respicit ex parte termini dependentiam, seu inhærentiam, sed formam secundùm se quam formaliter per eamdem vnit actionis entitatem constituit dependentem & inhærentem.

Arguit rursus P. Soar: terminus creationis & terminus generationis distinguuntur: ergo ex eo quod creatio terminatur ad formam vt distinctam ab vnione, seu dependentiâ, & generatio ad formam dependentem, seu vnitam per modum, ex vi cuius componit compositum, & dependet à materia. Respondeo generationem, & creationem non distingui formaliter ex parte termini producti, sed ex modo, quo terminus ille producitur, & ex subiecto, ad quem dicit ordo generatio, quem non dicit creatio, quæ secundum se independens est à subiecto, & formaliter terminum independentem constituit. Patet hoc in creatione, quæ formaliter constituit terminum, quem respicit independentem à subiecto, etiamsi ex parte termini dependentiam non respiciat: ergo eâdem ratione generatio, seu eductio terminum constituet dependentem à subiecto, etiamsi ex parte termini dependentiam non respiciat. Ratio à priori desumpta perspicua est: Eo ipso, quod causalitas, ex vi cuius entitas ponitur extra causas dependeat ab aliquo principio quacumque alia dependentia secluſa terminus per talem causalitatem productus dependet ab eodem principio, quia implicat rem factam non dependere ab illo, à quo illius fieri dependet; sed eductio per se ipsam dependet à subiecto: ergo ex vi eductionis quacumque alia dependentia secluſa terminus eductus dependebit à subiecto. Eadem ratione probatur creationem per se ipsam constituere terminum creatum existentem absque aliqua dependentia, quia eo ipso quod causalitas existat sine dependentia ab aliquo principio terminus ex vi illius productus valet existere absque dependentia ab illo principio, à quo illius causalitas non dependet, illa enim quæ sufficiunt ad fieri rei, sufficiunt vt sit res facta, sed creatio, quæ est causalitas, ex vi cuius existit terminus creatus existit absque eo quod dependeat à subiecto: ergo constituit terminum positiuè existentem sine dependentia à subiecto. 3.

Formam, & actionem produci per actiones diuersas defendunt Dur. in 2. dist. 1. quæst. 5. ad vltimum, P. Rub. suprà, P. Hurt. disp. 1. sect. 1. idem tenentur defendere P. Vasquez, qui affirmat vnionem subiectari in forma, & Arriaga, qui asserit vnionem subiectari in materia, & forma, quos retulit lib. 1. Physic. Controuersia 4. puncto 3. num. 1. & omnes, qui defendunt vnionem subiectari adæquatè, vel inadæquatè in forma, quapropter si sentiat P. Soar vnionem in forma subiectari, quod non leuiter insinuat, vt dicebam puncto 3. num. 1. nuper citato, difficilè poterit illius sententia defendi, implicat enim subiectum, & formam ex illo eductam per eamdem actionem produci, quia productio subiecti essentialiter supponitur ad productionem formæ, & quia illa, quæ per eamdem actionem producuntur eamdem dependentiam habent, & ita ex duobus per simplicem actionem productis implicat vnum dependere ab alio, à quo alterum non dependet, & cum forma non dependeat à se ipsa, implicabit vnionem simul cum forma per eamdem actionem productam à forma dependere. Probant nonnulli ex eamdem sententias formam, & vnionem non produci per eamdem actionem, quia priùs est formam produci & posterius vniri subiecto, & hæc causalis est vera, quia producitur forma, producitur vnio, & hæc est falsa: quia producitur vnio producitur forma. Non vrget hæc ratio, facile enim dici potest formam non esse naturâ priorem vnione ex vi actionis per quam de facto producuntur forma, & vnio, & hanc propositionem: 4.

tionem: ideò producitur vnio quia producitur forma, non esse veram rebus, vt nunc existentibus. Consultò dixi, ex vi causalitatis, per quam de facto existunt quia ex vi aliarum actionum productio formæ, & ipsa forma possunt non dependere à modo vnionis, neque ab illius productione, productio tamen vnionis, & ipse vnionis modus non possunt non esse connexa cum productione formæ, & cum ipsa forma, siue per dependentiam, siue per identitatem productionum, quia modus vnionis independenter ab omni causalitate per se ipsum dependet à forma, & ita supponit productionem formæ, vel identificatam cum productione sui ipsius, vel distinctam. Vnde si producantur per eamdem actionem forma, & vnio, vnio supponet illam actionem non solùm vt productionem vnionis, sed etiam vt productionem formæ, & in hoc sensu poterit dici modus vnionis posterior forma, etsi per eamdem actionem producatur, quia esse modum posteriorem formâ, & esse dependentem ab illa formaliter sunt idem, & cum vnio per suam entitatem sit dependens à forma, per suam entitatem est ille posterior, licet actio productiua vnionis non sit posterior actione productiuâ formæ, quia eadem mer indiuisibilis actio est productio vtriusque termini. De forma, alia ratione philosophandum est, quia cùm ipsa per suam entitatem non dependeat ab vnione, si per eamdem actionem producitur forma, supponit actionem productiuam formæ, & vnionis tantùm vt productiuam ipsius formæ, non vt productiuam modi vnionis, si verò per diuersas actiones producatur productio formæ non supponet productionem vnionis. Ex his inferes dici non posse, quia producitur forma, producitur vnio, si forma, & vnio per eamdem actionem producantur, quia vbi tantùm est simplex actio, non potest inueniri prioritas, & posterioritas actionum. Neque dici poterit in hac suppositione produci vnionem, quia existit forma, quia existentia formæ supponit actionem ex vi cuius producitur vnio quatenus eadem cum actione, per quam ipsa producitur. Hæc tamen causalis erit vera, quia est forma, est vnio, & in quocumque casu dici potest, forma est prior vnione, & vnio est posterior formâ, quia independenter à causalitate superaddita vnio per se ipsam dependet à forma, & est illa posterior.

5. Defendo posteriorem istam sententiam hac vnica ratione. Vbi termini producti realiter distinguuntur, realiter distinguendæ sunt illorum productiones, si nulla sit ratio quæ suadeat dari productionem vtrique communem: sed forma, & vnio realiter distinguuntur, & nulla est ratio, quæ probet dari productionem vtrique communem: ergo illarum productiones distinguendæ sunt. Maior necessariò est ab omnibus admittenda, aliàs nullum caput dari poterit ad distinguendas actiones, si ex terminorum distinctione illarum distinctio non desumitur. Priorem partem minoris videlicet formam, & vnionem distingui, est suppositum quæstionis: posteriorem videlicet nullam esse rationem ad asserendum dari productionem communem formæ, & vnioni, suadent solutiones adhibitæ rationibus quæ identitatem productionis vtriusque termini propugnabant. Consequentia est legitima. Neque contra conclusionem traditam rationem aliquam solutione dignam in- uenio.

PVNCTVM IV.

De termino generationis.

1. TERMINVM totalem generationis esse totum compositum genitum admittunt omnes: de termino formali in re leui grauis contentio inter graues Theologos suborta est, qui multum decertant in assignanda natura termini formalis, ita æternæ generationi, incarnationi Verbi, & conuersioni panis in corpus Christi diuersos formales terminos auctores assignant. Inpræsentiarum mea tantùm interest assignare terminum generationis creatæ, de qua disputo, verumtamen id præstare non potero, si prius non definio, quid sit formalis terminus, quamve formalitatem importet terminus formalis, ex vi cuius talis formaliter constituatur. Hac quæstione dempta nulla poterit esse difficultas in dirimendis quæstionibus supra recensitis, in quibus dissident Theologi, tota enim illorum dissensio est sita in assignanda natura termini formalis, in qua assignanda si omnes conuenissent, nulla prorsus inter ipsos esset disconuenientia in assignando formali termino generationi Verbi, eiusdem incarnationi, & conuersioni Eucharisticæ. Dicendum ergo nobis est quid sit formalis terminus, & ex conclusione tradita in hac quæstione facile erit illam dirimere, quæ ad nostrum spectat institutum de termino formali generationis creatæ, & alias, in quibus Theologi concertant.

2. P. Vasquez Thomistas sequutus p. 3. tom. 1. disput. 19. cap. 2. asserit terminum formalem esse formam termini totalis, etsi hæc producta non sit ex vi actionis, cui terminus adscribitur. Consentiunt Conimbric. lib. 1. de Generat. cap. 4. quæst. 15. concl. 3. id probant ex Aristot. qui docuit generationem esse viam ad naturam; hoc est, ad formam, & illam appellauit mutationem à priuatione formæ ad ipsam formam, quibus verbis tanquam terminum illius formam designauit.

3. Terminum formalem cuiusuis actionis esse illum, qui ex vi talis actionis producitur docent Aur. apud Capreol. relatum à P. Vasquez, Dur. in 3. dist. 5. q. 2. num. 5. P. Soar. tom. 1. in 3. p. dist. 8. sect. 3. §. *in hac nihil potest*, P. Hurt. in Physic. disp. 11. sect. 5. Ex his auctoribus, qui asserunt formam materialem, & vnionem produci per eamdem actionem in compositis, cuius forma materialis est, assignabunt tanquam terminum formalem generationis formam, & vnionem, & in homine tantùm vnionem, illi verò, qui defendunt per actionem generatiuam in quocumque composito tantùm vnionem produci, defendunt hanc tantùm esse terminum formalem generationis. Mouentur hi auctores, quia productio formaliter est ad id, quod per se attingit, & cuius est productio; sed tantùm attingit per se id, quod ex vi illius est productum: ergo id tantùm est illius formalis terminus. Hac ratione concludit Hurtadus terminum formalem generationis esse vnionem, quæ tantùm ex vi generationis producitur, quam conclusionem eidem principio innitens iterum probat: in homine vnio tantùm tanquam terminus generationis denominat totum hominem genitum, & quia ipsa terminet per se ipsam actionem generatiuam totum compositum ab ipsa genita genitum denominatur: ergo per vnionem tanquam per terminum genitum totum compositum genitum dicetur: ergo vnio est, quæ primariò, & per se genita dicitur, & hanc denominationem tribuit composito: ergo vnio est, quæ primariò, & per se generationem terminat. Tota hæc doctrina clariùs

clarius in homine videtur, cuius materia, & forma creantur, & totus homo genitus denominatur tantũ ratione vnionis terminantis generationem, quia totũ nullam aliam actionẽ terminat, præter illas, quas terminat ratione partiũ, & vnionis, quibus constituitur, sed materia, & forma terminant actiones creatiuas; ergo tantũ dicitur genitus, quia vnio terminat actionem generatiuam. Quod si in aliis compositis forma educatur, seu gignatur ex materia prima, cũ huius generatio si distinguatur à generatione vnionis, non sit generatio totius vt dicebã punct. 1. non necessariò & per se loquendo totum genitum denominat, quia potest dari generatio formæ quin detur totum existens, si ipsa forma genita materiæ nõ vniatur, si tamẽ detur cõpositũ, cuius vnio creetur, & forma gignatur forsan generatio formæ poterit quãdo cõiungitur cũ creatione vnionis, & totum est constitutũ, illud denominare genitum, si verum est in illo casu totũ genitũ, & non creatũ esse dicendũ, de quo dixi punct. 1. n. 13.

4. In quæstione apud plerosque de nomine ad rẽ satis loquutus est P. Lugo (cuius præcellens ingenij claritas adhuc in leuioribus euoluendis mirè effulget) tom. de Incarn. disp. 11. sect. 2. qui rectè docet nõ posse vniuersaliter dici terminum formalem esse formam termini totalis. Quia aliquando terminum formalem appellamus id, quod proculdubio non est forma termini totalis. Exemplum aptũ adducit in transubstantiatione Eucharistica, in qua terminus *à quo* totalis est substantia panis cum suis accidentibus, & terminus totalis *ad quem* est corpus Christi sub speciebus panis; terminus verò formalis *à quo* est substantia panis, quæ desinit esse, & terminus formalis *ad quem* est corpus Christi, quod ponitur de nouo sub speciebus panis, & tamen nullus dicet corpus Christi esse formã termini totalis illius videlicet concreti, quod resultat ex vnione corporis Christi ad accidẽtia panis, potiùs, si fas est dici, corpus Christi se haber instar materiæ accidentiũ quia succedit loco substantiæ panis, quæ erat illorum materia, & accidentia panis se habent instar formæ illius concreti, & tamen nullus dixit hæc accidentia esse terminum formalem transubstantiationis, seu conuersionis Eucharisticæ; ergo terminus formalis nõ est id, quod est forma, vel instar formæ se habet termini totalis. Clariùs res cernitur in termino *à quo* huius cõseruationis, in qua terminus *à quo* totalis est substantia panis cũ suis accidentibus, & terminus *à quo* formalis est substantia panis, quæ desinit esse, sed substantia panis non erat forma, sed materia termini *à quo* totalis quia erat subiectum accidentiũ informantiũ ipsã panis substantiã; ergo nõ semper terminus formalis est forma termini totalis.

5. Docet insuper idem P. Lugo & bene satis terminũ formalem esse illud, cui propriè, & immediatè applicatur mutatio illa, de qua loquimur, & ratione cuius reliqua denominantur ab illa mutatione. Idẽ clariùs: terminus formalis est ille, cui primariò, & per se applicatur nõ vt subiecto, sed vt termino denominatio viæ, respectu cuius terminus inquiritur, & ratione cuius reliqua, quæ in termino totali includũtur denominationẽ illã participãt. Sic cùm videmus parietẽ album dicimus hoc concretum *paries albus* esse terminum totalem visionis, in quo duo reperimus, albedinem, & parietem, paries visus dicitur quia videtur color, non color quia videtur paries. Hinc colorem terminum formalem visionis appellamus. Dixi suprà terminum formalem esse illum, cui tribuitur denominatio viæ tanquam termino, & non tanquam subiecto, quia nõ oportet denominari terminum eodem nomine, quo significatur via, cuius est terminus, mutatio enim nõ denominat terminum mutatum, neque conuersio cõuersum, hæ potiùs denominationes subiecta quã terminos respiciunt, terminus enim mutationis est id, in quod tẽdit mutatio, cuius denominationi simplex nomen non est impositum, sicuti non est impositum nomen ad significandã denominationem, quam accipit à conuersione id, in quod conuersio tendit. Ratio doctrinæ traditæ perspicua est: forma dicitur, quæ dat esse rei in ratione talis vt distinctæ ab aliis eiusdẽ speciei; ideò terminus formalis dicitur, qui transfundit, & dat denominationem compositi, quam recipit immediatè ex ipsa via, cuius est terminus. Ad quod attẽdi nõ debet an sit forma, an materia termini totalis. Sic contingit in principio formali actiuo, seu passiuo, quod non dicimus esse formam principij totalis, sed illud, cui immediatè competit illa denominatio agẽtis, sæpe enim materiam principij totalis formale principium actionis, seu passionis esse dicimus. Exempla sunt obuia: totum compositum dicimus esse principium totale receptiuum operationum, & accidentium, & principium formale passiuum materiam appellamus, ratione cuius totum compositũ accidentia recipere dicitur. Similiter dicimus hominẽ esse principiũ totale quantitatis, quã in se continet, & intellectionũ, quibus se exercet. Et principiũ actiuũ formale quantitatis materiã esse dicimus, & formã appellamus principium actiuum intellectionũ; ergo sicuti principia actiua, & passiua formalia non desumũtur ex eo, quod sint forma, vel materia termini totalis, sic terminus formalis desumẽdus nõ est ex eo quod sit forma termini totalis, sed ex eo, quod termino totali det denominationẽ illã, quã desumit à via, seu respectu, quẽ terminat, & ratione cuius cõpositũ denominatur tale.

Ex his rectè concludit P. Lugo: Generationem 6.
duplicem formalem terminum habere quatenus sub duplici respectu, seu formalitate potest generatio concipi, & significari. Generatio enim potest concipi quatenus est productio, & quatenus est inductio formæ in materiam, omnis enim generatio creata essentialiter inducit formam in materiam, & materiæ formam communicat tanquam subiecto informationis respectu eiusdem formæ. Generatio, vt productio est, respicit tanquam terminum formalem vnionem, quę ex vi illius existit, & primò denominatur producta & ratione illius totum compositũ denominatur productum ab illo principio, quod produxit vnionẽ. Ex eo enim quod mea vnio efficiẽter à meo parente processit, totus ergo dicor ab illo procedens, & ab illo productus, & ita denominationem hanc producti à parẽte habeo ab vnione, quæ formaliter ab illo fuit producta & denominationem hanc mihi toti composito est impertita, sicuti albedo tribuit denominationem visi toti parieti, qui visus dicitur, & ita sicuti albedo est terminus formalis visionis ita visio est terminus totalis generationis quatenus generatio productio est. Generatio vt inductio est respicit tanquam terminũ formalem formã termini totalis, seu geniti, non ipsam vnionem, quia per generationem nõ dicitur vnio inducta in materiã, sed forma est, quæ formaliter inducitur, & denominatur inducta, & quæ terminat rationẽ formalem inductionis actiuæ imbibitæ in generatione. Sic etiam forma dicitur communicata materię tanquã subiecto siue inhæsionis, & informationis, siue informationis tãtum, & hac ratione terminus formalis est generationis vt est actiua cõmunicatio formæ subiecto. Ex his terminus formalis resurrectionis assignandus est, si enim resurrectio sumatur quatenus est reproductio, illius terminus formalis erit vnio, quæ eadem illius iterũ producitur. Si sumatur resurrectio quatenus reinductio, illius formalis erit forma, quæ iterum inducitur: & sic similiter si sumatur quatenus recommunicatio, illius formalis terminus erit forma, quæ iterum communicatur. Si resurrectio sumatur quatenus est reunificatio, illius formalis terminus non erit illud, quod reunificatum dicitur, quia

viuificatio non reſpicit tanquam terminũ viuificatũ, hoc enim potiùs eſt ſubiectum, ſed terminus erit ipſa vita, ſeu anima, quia viuificatio eſt aſſumptio vitæ, & ita viuificatio erit reaſſumptio vitæ, illiuſque terminus erit vita quæ denominatur reaſſumpta, videlicet anima; quæ vita aſſumpta dicitur in prima hominis generatione, & reaſſumpta in reſurrectione.

7. In hanc doctrinã incidiſſe videtur Mag. Auil. tract. 4. de Trin. qui rectè dixit generationem diuinã vt productionem reſpicere tanquam terminum formalem perſonalitatem Verbi productam, & vt cõmunicationem naturam, ſeu intellectionem communem Verbo communicatam, quæ optimè conſonãt doctrinæ tradicæ. Addit generationem Verbi formaliter vt proceſſionem tantùm reſpicere naturam communem, quam intendit Pater Filio communicare, & idem docet de proceſſione Spiritus ſancti, cui Pater, & Filius intendunt eandem communicare naturam. Hanc vltimam partem exiſtimo non rectè cohærere cum præcedentibus, quia generatio Verbi vt generatio eſt adæquatè ſumpta includit productionem perſonalitatis, & cõmunicationem naturæ; ergo ſi vt productio reſpicit tanquam terminũ formalem Verbi perſonalitatem & vt communicatio naturã communem, vt generatio vtrumque terminum formalẽ reſpiciet. Huic etiam doctrinæ rectè conſonant rationes, quas adduximus pro ſententia Patris Soarez & fundamentum, quo affirmat P. Vaſquez naturam eſſe terminum formalem incarnationis, quia id, quod intendebatur per incarnationem eſt Deum fieri hominem, ſeu naturam humanam aſſumi à Verbo, quod probat terminũ formalem incarnationis quatenus eſt aſſumptio naturæ, eſſe naturã aſſumptã, quod ex doctrina tradita optimè deducitur. Neque contra id, quod de termino formali in communi neque in hac ſingulari materia de Generatione tradidimus ex ſententia oppoſita poteſt quidquam obiici, quod mediocrẽ difficultatẽ generet.

8. Ex his pro aliis materiis terminus formalis cuiuſque actionis facilè aſſignabitur, conuerſio enim Euchariſtica formaliter vt productio eſt, tanquã terminum formalem reſpicit vnionem corporis Chriſti, cũ panis accidentibus, quæ formaliter ex vi illius producũtur, & producta denominatur. Si verò ſumatur vt cõuerſio, terminus formalis illius eſt corpus Chriſti, in quod panis conuertitur, quia licet corpus Chriſti nõ denominetur cõuerſum, nihilominus illius terminus exiſtit, quia conuerſio non cõmunicat denominationem conuerſi; termino *ad quem* ſicuti productio dat illi denominationem producti, quia denominatio cõuerſi eſt propria termini *à quo*, qui deſinit eſſe, vt dicã puncto vltimo, n. 7. ſicuti denominatio mutari eſt denominatio, nõ termini, ſed ſubiecti mutationis, & ſicuti terminus *ad quem* mutationis eſt id, in quod fit mutatio, ita terminus *ad quem* conuerſionis eſt id, in quod fit conuerſio. Similiter incarnatio vt eſt productio reſpicit vnionẽ hypoſtaticã ex vi illius productã vt docebat P. Soar. ſi verò ſignificetur vt incarnatio, id eſt vt aſſumptio carnis, reſpicit tanquam formalem terminum naturam humanam nomine carnis ſignificatam, quam aſſumpſit Verbum, & quæ aſſumpta denominatur. Si verò incarnatio conſideretur quatenus perſonatio naturæ humanæ, & via, media, quã Verbũ ſtatim perſonalitatem cõmunicauit humanæ naturę illius terminus formalis erit Verbi ſubſiſtentia, quia hæc eſt quam Verbum naturę humanæ communicat.

PVNCTVM V.

An Generatio ſit conuerſio?

1. AD hanc quæſtionem definiendam ſcire oportet quid ſit ſubſtantialis conuerſio, quid addat ſupra generationẽ, quomodo ab illa diſtinguatur.

§. I.

Quid & quotuplex ſit conuerſio.

COnuerſio definitur ab omnibus Theologis atque Philoſophis, *tranſitus vnius rei in aliam*, ſub qua definitione comprehenditur illa, quam de generatione tradit Ariſtoteles, videlicet: *mutatio totius in totum*, &c. Latiùs tamen patet definitio conuerſionis, quàm definitio generationis ab Ariſtotele tradita, quia licet omnis mutatio totius in totum ſit conuerſio, non tamen omnis conuerſio eſt mutatio totius in totum in ſenſu ab Ariſtotele tradito, quia ad mutationem ab Ariſtotele intellectam in generationis definitione requiritur materia prima vt ſubiectum commune: ad conuerſionem verò, etſi aliquid requiratur commune termino *à quo*, & termino *ad quem*, non requiritur hoc commune eſſe materiam primam, aut aliquod ſubſtantiale ſubiectum. Dicit ergo generatio tranſitum vnius rei in aliam, qui tranſitus debet eſſe inter duos terminos poſitiuos, quorum vnus ſit terminus *à quo*, & alius terminus *ad quem*: huius importat conuerſio poſitionem ſub aliquo communi vtrique termino, & illius deſitionem. Itaque duplicem mutationem dicit eſſentialiter conuerſio, quamdam negatiuam, ex vi cuius deſinat eſſe terminus *à quo*, & aliam poſitiuam, qua denuò ponatur terminus *ad quem*. An verò deſitio termini *à quo*, debeat eſſe ſecundùm ſubſtantiam termini, ita vt in rerum natura non permaneat, vel tantùm ſufficiat deſinere eſſe ſub modo aliquo, ſub quo antea erat, & poſitio termini *ad quem*, debeat eſſe per actionem productiuam termini, vel ſufficiat poſitionem fieri per actionem productiuam alicuius modi, ex vi cuius terminus *ad quem* incipiat exiſtere modo aliquo ſpeciali, quo antea non exiſtebat dicam poſtea. 2.

Requiritur etiam deſitionem termini *à quo*, & poſitionem termini *ad quem* non exiſtere tantùm comitanter, ſed deſitionem inferri ex poſitione, per repugnantiã ſpecialem, quam habeat terminus *à quo* cum termino *ad quem*. Vnde etiãſi in eodem inſtanti temporis, in quo ponitur lux in ſubiecto deſinat eſſe albũ, non dicemus albũ fuiſſe conuerſum in lucidũ, neque fuiſſe tranſitũ ex albedine in lucẽ, quia albedo deſinit eſſe ex poſitione lucis, nullã enim repugnantiã habent lux & albedo in eodem ſubiecto. Ex hac conditione alia ſuboritur eſſentialiter ad cõuerſionem requiſita, videlicet dari aliquod tertiũ cõmune termino *à quo*, & termino *ad quem*, in ordine ad quod ſit terminorũ repugnantia, illa enim, quæ repugnant neceſſariò repugnant in ordine ad aliud, in ordine ad quod vnum aliud expellit, non enim poteſt dari expulſio, niſi ſit expellens, & expulſum, & aliud tertiũ, *à quo* expellẽs expellit expulſum. Hoc cõmune non debere eſſe ſubiectũ ſubſtantiale commune patet in cõuerſione Euchariſtica, in qua tantũ remanent accidentia cõmunia termino *à quo*, & termino *ad quem* huius cõuerſionis. 3.

Conuerſio cum his requiſitis duplex eſſe poteſt, phyſica, & moralis: conuerſio phyſica eſt quando termini illius phyſici ſunt, & illorum oppoſitio, & repugnantia in entitate phyſica fundatur: talis eſt cõuerſio, qua conuertitur lignum in ignem, cuius terminus *à quo*, & terminus *ad quem*, videlicet forma ligni, & forma ignis ſunt phyſicæ entitates, & per ſe ipſas opponuntur, & quælibet exigit per ſuam phyſicam entitatem alterius expulſionem. Verum eſt has formas in actu ſecundo non ſe phyſicè, ſed moraliter expellere, vt dicebam Controu. 8. Phyſic. Punct. 3. & illarum expulſionem dicere aliquid morale, videlicet Deum eſſe motum ab exigentia vnius ab ſubtrahendum concurſum, quo aliam conſeruabat, ex quo infertur conuerſionem eſſentialiter includentem expulſionem aliquid morale includere 4.

veruntamen

verumtamen hanc conuersionem physicam vocamus, quia expulsio moralis, quam includit, oritur ex physicis entitatibus physicè illam exigentibus, quod sufficit vt conuersio physica dicatur, alias nulla posset conuersio physica appellari, quia omnis conuersio includit expulsionem, & hæc semper est quid morale. Insuper oportet conuersionis huiusmodi physicas dici, ad illas distinguendas ab aliis conuersionibus, quas appellamus morales, & iam assigno. Conuersio *moralis* est illa, in qua expulsio actualis termini *à quo* ex positione termini *ad quem* non fundatur in physica entitate terminorum. Hoc potest dupliciter contingere, vel quia termini, in quibus versatur conuersio physici non sunt, sed morales vt cùm quis ex inimico in amicum conuertitur, vel quia etsi termini physici sint, tamen non habent oppositionem physicam fundatam præcisè in physicis ipsorum entitatibus, sed in alio extrinseco, ratione cuius moraliter opponuntur. Sic opponi existimat P. Vasq. 3. p. tom. 3. disp. 184. c. 3. n. 24. corpus Christi positum sub speciebus panis ex vi verborum, cum substantia panis non præcisè ratione entitatum panis, qui desinit & corpotis Christi, quod ponitur loco illius, sed ratione veritatis verborum, ex vi quorum ponitur corpus Christi sub panis speciebus, quæ verę non essent, si ibi permaneret substantia panis, ac proinde vt verificentur, requiritur vt eo ipso quod corpus Christi ponatur, desinat esse substantia panis sub illis accidentibus, ex qua exigentia veritatis verborum, accrescit corpori Christi existenti sub illis speciebus quædam moralis repugnantia cum substantia panis existente sub illis speciebus, ratione cuius verum est dicere, quia corpus Christi ponitur sub his speciebus, substantia panis desinit esse sub illis. Non disputo modò de veritate exempli, nec definio an corpus Christi sub his speciebus physicam, vel moralem repugnantiam habeat cum substantia panis, sed tantùm exemplo vtor ad naturam conuersionis moralis explicandam.

5. Conuersio physica duplex est, substantialis, & accidentalis. Conuersio *accidentalis* est quando termini illius sunt accidentales, vt cum lignum conuertitur ex calido in frigidum. Conuersio *substantialis* dicitur quando illius termini substantiales sunt, vt cum lignum transit in ignem. Rursus conuersio substantialis vulgò in tria membra diuiditur, in conuersionem formalem, materialem, & vnius substantiæ in aliam adæquatam, & totalem. Conuersio *formalis* est transitus vnius formæ in aliam sub eadem materia. Conuersio *totalis* est vnius totius in aliud totum. Hæc iterum duplex est vna est totius in totum sub eadem materia vt cum lignum transit in ignem, quæ non distinguitur à conuersione vnius modi vnionis in alium. Alia est conuersio vnius totius in aliud totum secundùm omnia essentialia illius quæ fit sub eisdem tantùm accidentibus, & hæc omnium propriissima conuersio & transsubstantiatio dicitur.

6. Circa conuersionem formalem docet P. Soar. tom. 3. in 3. p. disp. 50. sect. 2. in fine primi paragraphi, non esse inter formas sed inter concreta, neque vnam formam conuerti in aliam, v. g. albedinem in nigredinem, sed album in nigrum. Consentire videtur huic dicendi modo P. Lugo supra, vbi dicit hanc denominationem conuersi esse denominationem subiecti, & non termini, cùmque in his conuersionibus fiat transitus vnius formæ in aliam, & vna forma se habeat tanquam terminus *à quo*, & altera tanquam terminus *ad quem*, id quod debet denominari conuersum non debet esse forma, quæ est terminus *à quo*, neque forma, quæ est terminus *ad quem*, sed subiectum, seu terminus *à quo* materialis, videlicet lignum, quod inuoluit supra terminum *à quo* formalem illius subiectum, quod commune sit vtrique termino formali *à quo*, & *ad quem*. Idem in mutatione contingit, quæ est transitus à priuatione ad formam, & id, quod mutarum dicitur, non est priuatio, quæ est terminus *à quo*, neque forma, quæ est terminus *ad quem*, sed subiectum vtriusque termini, quòd tantùm dicitur mutarum. Doctrina hæc in conuersionibus formalibus sustineri posset, verumtamen in conuersione totali vnius substantiæ in aliam, quæ transsubstantiatio dicitur nullatenus subsistendam esse puto, & difficile poterit disparitas assignari in his conuersionibus. Non posse sustineri modum illum dicendi in conuersione vnius substantiæ in aliam sic probo: Terminus formalis *à quo* conuersionis Eucharisticæ, qui desinit esse, est substantia panis secundùm se totam: ergo si terminus *a quo*, qui desinit esse non dicitur conuersus, sed tantùm purus terminus conuersionis, non poterit dici substantiam panis conuersam esse in corpus Christi, atqui est loquutio totius Ecclesię substantiam panis conuerti in corpus Christi: ergo illud quod desinit esse, & quod est terminus *à quo* conuersionis dicitur conuerti in terminum *ad quem*. Respondebis dici conuerti panem in corpus Christi non loquendo de substantia panis secundùm se præcisa ab accidentibus, sed de substantia panis accidentibus vestita, quam sic accidentibus affectam vulgò nomine panis intelligimus. Neque ex eo quod negetur substantiam panis vt præcisam ab accidentibus dici conuersam, sed tantùm vt illis affectam, videtur sequi aliquod absurdum, quia absolutè dicitur panem conuerti in corpus Christi, & in toto rigore defenditur dari conuersionem inter substantiam panis, & corpus Christi, & desinere esse quidquid pertinet ad substantiale constitutiuum panis, & succedere loco illius corpus Christi sub eisdem panis accidentibus per veram & propriam conuersionem: ergo etiamsi dicatur non dici conuersam substantiam panis, quæ desinit esse secundùm se præcisam, sed concretum illud constitutum ex substancia panis, quæ desinit, & ex accidentibus, sub quibus existebat nihil dicetur contra id, quod debemus sentire de conuersione Eucharistica; sentio nihilominus & constanter semper defendam dici formaliter conuersam substantiam panis, quæ desinit esse secundùm præcisam rationem substantiæ, quæ desinit esse ex eo quod ponatur corpus Christi, & concretum illud compositum ex substantia quæ desinit esse, & ex propriis accidentibus, quæ per conuersionem communia fiunt termino *ad quem* succedenti dici conuersum quasi materialiter ratione substantiæ quæ desinit esse, quæ formaliter dicitur conuersa. Huius rei nulla alia fortior ratio potest excogitari præter communem vsum loquendi, qui in quæstionibus, quæ tantùm sunt de modo loquendi, vim legis obtinet. Omnes enim Patres, atque Doctores asserunt vnam substantiam conuerti in aliam, & accidentia esse id, sub quo fit substantiarum conuersio. Et Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. hæc habet: *Quoniam Christus corpus suum id, quod sub speciebus panis offerebat, verè esse dixit, ideò semper in Ecclesia Dei persuasum fuit, idque denuò sancta Synodus declarat, per consecrationem panis & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius.* Quibus verbis expendo non dixisse Concilium conuersionem fieri panis in corpus Christi, & vini in sanguinem, sicuti dixit consecrari panem, & vinum, sed fieri conuersionem substantiæ panis, & substantię vini in corpus & sanguinem Christi, vt significaret id, quod conuertitur & conuersum dicitur, esse substantiam panis, & vini vt distinctâ ab accidentibus. Insuper Concilium non tantùm dixit fieri conuersionem inter substantiâ panis, & corpus Christi, sed fieri conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, vt

significaret substantiam panis non solùm esse terminum conuersionis, sicuti ptiuatio est terminus mutationis, sed esse id, quod dicitur conuersum, quia in conuersione id, quod est terminus *à quo*, & quod desinit esse dicitur transire in aliud, fieri aliud, & in illud conuerti. Id clarè expressit Concil. Florentinum apud P. Soar. sect. 1. §. *dico ergo*, per hæc verba: *Substantia panis in corpus, substantia vini in sanguinem conuertitur.* Quibus verbis non dixit Concil. conuerti panem, & vinum, sed conuerti substantiam panis, & substantiam vini, quæ formaliter desinunt esse, & non concreta confecta ex substantiis, & accidentibus panis & vini, quæ tantùm dicuntur conuerti ratione substantiarum, quæ formaliter conuertuntur, & quæ transeunt in corpus, & sanguinem Christi.

7. Concludo absque omni dubio certissimum esse conuersionem non tantùm respicere terminum formalem *à quo*, vt terminum, qui desinit esse, sed vt id, quod denominatur conuersum, & vt subiectum denominationis formalis conuersi. Ad illud quod de mutatione obiiciebatur, in qua terminus *à quo*, non dicitur muratus, sed tantùm subiectum, respondeo diuersam esse naturam mutationis subiectiuæ, & conuersionis; mutatio enim est transitus ex termino *à quo*, in terminum *ad quem*, non verò termini *à quo*, in terminum *ad quem*: generationem enim dicimus esse transitum subiecti ex priuatione in formam, & non dicimus esse transitum ptiuationis in formam; conuersionem verò appellamus non solùm transitum ex vna substantia in aliam, sed vnius substantiæ in aliam, & termini *à quo*, in terminum *ad quem*, & ita ex vi illius ipsum terminum *à quo*, transire dicimus, & conuerti, & conuersum appellamus. In conuersionibus formalibus fateor non esse adeò frequentem vsum dicendi vnam formam conuerti in aliam, sed vnum concretum conuerti in aliud, sæpe enim dicimus lignum fit ignis, & album fit nigrum, rarò autem, aut numquam forma ligni fit forma ignis, aut albedo fit nigredo, quibus loquutionibus innui videtur concretum ex formaliter termino *à quo*, & ex illo, quod remanet, & non formalem terminum *à quo* dici conuersum. Nonnulli recentiores negant conuersiones formales substantiales propriè esse conuersiones, quod probant ex eo, quod vna forma non expellit aliam, sed illam expulsam inuenit ex defectu dispositionum, qui defectus supponitur ad introductionem formæ. Doctrinam hanc impugnaui in Physicis Controu. 9. Punct. 3. vbi probaui ex defectu dispositionum formam substantialem non posse corrumpi, & adhuc si hic sufficiens esset, vt corrumperetur, corrumpendam esse non solùm ex dispositionum defectu, sed propter formam contrariam aduenientem, à qua expellererur. Secundò in formis accidentalibus id dici nequit, quia cum dispositiones non habeant, ex quarum defectu corrumpantur, certum est vnam immediatè aliam expellere, in quibus eadem est difficultas, cur non dicatur albedinem conuerti in nigredinem, & dicatur album in nigrum conuerti. Doctum alium Magistrum audiui asserentem conuersiones formales propriè non esse conuersiones, quia ad conuersionem non requiritur vt remaneant accidentia, quæ sint propria termini conuersi, seu desinentis, & quæ ita illum demonstrent, aut significent, vt naturaliter loquendo valeat consequentia sunt hæc accidentia: ergo est propria illorum substantia quod contingit in conuersione Eucharistica, & in nulla generatione naturali formæ substantialis, in qua cùm vna forma deficiat propter aliam aduenientem, forma, quæ desinit nulla relinquit accidentia, quæ naturaliter non possint sine illa conseruari. Hic dicendi modus omnino gratis est excogitatus, quia omnes Scholastici conuersionem agnoscunt independentem ab his accidentibus naturaliter inseparabilibus à termino conuerso, quibus in hac re necessariò standum est, in aliis enim, in quibus ex ipsa rei natura potest ratio desumi, grauis aliqua inueniri poterit, quæ aliquando cogat recedere à communi sententia, in hac autem quæstione nulla ratione naturali potest definiri, quid sit conuersio, & ita numquam licebit recedere à communi Doctorum sententia, quæ actionem his, vel his circumstantiis affectam conuersionem appellant, semper enim procedere debet disputatio de actione illa, quam conuersionem Doctores appellant, & tantùm licebit disputare an illi conueniat conditio aliqua, in qua est opinionum varietas, vel quam Doctores non assignant tanquam constitutiuum conuersionis, sed tanquam quid illatum ex illius constitutiuo, tunc enim admisso constitutiuo, possum ego ratione naturali contendere ex illo non inferri conditionem aliam, nouum autem constitutiuum conuersionis excogitare præter illud, quod Scholastici hucusque conuersioni assignauerunt nemini quantumuis docto fas est. Secundò omnes Doctores affirmant in nuptiis celebratis in Cana Galilææ aquam in vinum esse conuersam, & mulierem Lorh conuersam esse in statuam salis, in quibus conuersionibus nullum accidens permansit, quod terminum conuersum, qui reliquit esse, arguerer.

Respondeo in his conuersionibus formalibus verè & propriè vnam formam transire in aliam, & in aliam conuerti, nihilominus vulgò non dici vnam fieri aliam, quia frequenter, & ferè semper de his formis loquimur, quatenus subsunt generationi & corruptioni, & quatenus continentur in potentia subiecti, & illud per inhæsionem, & informationem afficiunt, & quatenus totum substantiale constituunt, vel aliud perficiunt, & naturam substantiæ tanquam illius proprietates, & accidentia consequuntur, raróque aut numquam de his formis quatenus subsunt conuersioni mentionem facimus, quia de illis sub hoc respectu strictè Aristoteles & antiqui Philosophi non egerunt. 8.

De materiali conuersione rectè docuit P. Vasquez 3. p. disp. 184. cap 4. num. 34. nullatenus contingere posse, quia licet posset vna forma ex vna materia in aliam transire, ex eo quod, quæ vnam materiam informabat nouam aliam informare inciperet, antiqua illa materia non desineret esse, & ita non daretur transitus vnius materiæ in aliam materiam. Secundò etiamsi ex eo quòd hæc forma materiam antiquam relinqueret, & nouam acquireret, materia antiqua deficeret, non ideo daretur materiarum conuersio, quia vna non deficeret ex vi aliùs materiæ, sed tantùm præcisè ex eo, quod formam antiquam amitteret, & ad desitionem materiæ antiquæ omnino noua materia impertinens esset. 9.

§. II.

An ex vi conuersionis debeat produci terminus ad quem.

PEr conuersionem debere produci aliquid, ex vi cuius extremum illud quod conuertitur, constituatur sub illo communi vtrique extremo, sub quo fit conuersio, est certum apud omnes, quia illud, in quod aliud conuertitur, debet poni speciali modo, quo antea non erat positum sub illo, sub quo antea erat terminus conuersus, sed hæc positio non potest fieri quin illi termino contingat modus aliquis, siue sit vnio, siue præsentia localis, ratione cuius dicat nouam habitudinem ad illud, quod remansit ex termino conuerso, siue sint illius accidentia, siue subiectum, 10

subiectum, cui inhærebat: ergo necessariò producendus est talis modus, per aliquam nouam actionem, in qua sita erit conuersio. Difficultas est, an non tantùm debeat produci modus ille, sed etiam terminus, seu extremum illud, in quod aliud conuertitur: v. g. conuertitur substantia panis in corpus Christi, in hac conuersione necessariò producitur modus aliquis, ratione cuius corpus Christi specialem habitudinem habet ad accidentia panis, quam antea non habebat, siue modus iste sit præsentia localis, siue aliquid aliud ab illa distinctum, est difficultas an non solùm modus iste, sed etiam ipsum corpus Christi, in quod panis conuertitur debeat produci. Affirmant P. Soar. tom. 3. in 3. part. disp. 50. & alij apud ipsum, quos sequuntur P. Hurtadus hic disput. 1. sect. 4. Arriaga disp. 1. sect. 3. subsect. 2. Per conuersionem non necessariò producendum esse terminum in quem fit conuersio, & in conuersione Eucharistica non dari actionem terminatam ad substantiam corporis Christi, ex vi cuius iterum reproducatur, affirmant Scotus, Altisiod. Alens. Ocham, Ricard. Palud. Ferr. & Capr. & alij apud P. Soar. suprà. Eamdem sententiam defendit P. Vasquez disp. 181. à c. 6. & Hurt. Compl. tom. de Eucharist. disp. diffic. quibus ego consentio.

11. Probo actionem illam, ex vi cuius Christus iterum producatur esse superfluam: etiamsi in conuersione Eucharistica detur actio productiua terminata ad substantiam corporis Christi, debet dari actio terminata ad modum, quo corpus Christi specialiter est sub accidentibus panis, sed data hac secunda actione superflua est illa prima, ex vi cuius reproducitur corpus Christi: ergo admittenda non est. Probo minorem: datâ hac secundâ actione ex vi cuius producitur modus ille distinctus à substantia corporis Christi, & actione, ex vi cuius Christi corpus in Cælis conseruatur, per primam actionem seclusâ illâ secundâ reproductione est totum id, quod esset, si poneretur illa reproductio: ergo reproductio illa superfluè ponitur, siquidem non aliquid ex parte termini resultat, ratione cuius Christus sit sub accidentibus panis aliquo speciali modo, quo non esset, si illa non esset posita. Confirmatur: actio distincta à termino semper intenditur propter terminum, qui ex vi illius existit, ad quem ordinatur, & non propter seipsam: sed illa actio in conuersione non potest desiderari, neque intendi propter terminum, qui eodem modo existeret illa actione seclusa: ergo non est cur ad conuersionem desideretur, sed omnino superflua, & impertinens est ad conuersionem. Secundò, vt bene docet P. Vasquez, secunda illa reproductio vt reproductio est corporis Christi secundùm substantiam habet eumdem terminum, ac habet actio prima productiua corporis Christi, sed ex vi actionis primò productiuæ corporis Christi non destruitur substantia panis: ergo neque ex vi huius secundæ reproductionis habebimus eumdem terminum, quia corpus Christi secundùm se sumptum seclusa modo speciali, quem habet in Eucharistia sub accidentibus panis nullam habet oppositionem cum substantia panis: ergo substantia panis tantùm destruitur ex vi actionis, quâ producitur modus ille superadditus corpori Christi: ergo in illa sita est tota ratio conuersionis, siquidem ex vi illius tantùm supposita actione primo productiua corporis Christi destruitur substantia panis; & sub illius accidentibus specialiter constituitur corpus Christi.

12. Respondet P. Soar. sect. 4. iam citatâ, §. *sed vt hæc amplius*: Posita actione reproductiua corporis Christi necessariam non esse actionem aliam ex vi cuius Christus specialiter constituatur sub accidentibus, illisque specialiter præsens fiat, quia specialem hunc modum habet Christus ex vi illius reproductionis, sicuti quando creatum fuit Cælum ex vi illius actionis constitutum fuit in tali loco, quin alia nouæ actioni daretur, ex vi cuius adduceretur ad illum locum; vt per se constat, quia adductio connotat rem adductam alibi præexistere. Asseritque illam præsentiam Eucharisticam intelligi posse resultare ex substantia Christi prout nunc producta, vel sicut in re facta intelligitur esse talis præsentia supra ipsam rem factam, sic in hac secunda actione intelligi præsentiam propriam actionis, ex vi cuius Christus habeat præsentiam Eucharisticam, ita vt sicuti entitas actionis est fieri termini, sic præsentia actionis sit fieri præsentiæ termini, & hac ratione secunda hæc reproductio ratione suæ entitatis determinatur ad corpus Christi reproducendum tanquam fieri illius, & ratione suæ præsentiæ terminatur ad præsentiam Eucharisticam corporis Christi sub accidentibus panis, & ita illa posita necessaria non est alia actio, ex vi cuius Christus specialiter constituatur sub accidentibus Eucharisticis.

13. Contra hanc doctrinam multa habeo mihi quidem valdè difficilia. Primò verum non est ex vi secundæ reproductionis terminare ad Christi corpus constitui specialiter sub accidentibus Eucharisticis, seclusò fieri distincto illius modi specialis, siue hoc sit præsentia ipsius actionis reproductiuæ Christi; siue actio alia adæquatè distincta. Ratio est manifesta: fieri modi seu præsentiæ Eucharisticæ sub accidentibus panis supponit existentiam Christi secundùm se sumptam tanquam subiectum modi illius: sed actio terminata ad corpus Christi, etiamsi sit reproductio, & ab ipso Christo tanquam à principio actiuo procedat, non supponit existentiam Christi vt subiectum talis actionis, aliàs non solùm Christus esset principium actiuum, sed etiam passiuum suæ reproductionis: ergo fieri Christi vt reproduci, seu fieri, quod reproductio dicitur corporis Christi, distinguitur à fieri illius modi, siue tanquam actio ab actione, siue tanquam actio à suo modo, seu præsentia, vt secundo loco respondet Soar. ergo ex vi reproductionis secundùm esse reproductionis corporis Christi non constituitur Christus specialiter sub accidentibus panis. Neque minus falsum est exemplum adductum à P. Soar. de productione Cælorum, nam prima ipsorum creatio fuit actio distincta ab actione, quâ fuit producta prima ipsorum præsentia, hæc enim, vt primò moti sunt Cæli, periit, actio verò, qua primò sunt creati, nunc eadem numero perseuerat. Quod illa actio, per quam producta fuit prima Cælorum præsentia non sit adductio, non probat non esse actionem distinctam à productione Cælorum, sed Cælos non antea alibi extitisse, quia adductio vt bene docet Soar. connotat rem adductam alibi extitisse, est enim præsentia corporis in diuerso loco ac antea habebat, & ita supra ipsam actionem dicit denominationem extrinsecam ex præsentia, quæ præcessit respondens alij spatio, & ita illa productio primæ præsentiæ, adductio diceretur, si Cæli tempore præcedenti alibi extitissent, quod absque variatione huius actionis potuit contingere. Secundò falsum est præsentiam actionis esse fieri præsentiæ termini, præsentia enim actionis, & præsentia termini sunt duæ entitates pertinentes ad eidem prædicamentum *vbi*, fieri verò præsentiæ termini, & ipsa præsentia termini sunt duæ entitates, quarum hæc posterior pertinet ad prædicamentum *vbi*, & illa prior ad prædicamentum Actionis: quod si reperiamus entitates pertinentes ad diuersa prædicamenta sub diuersis rationibus formalibus, nullus constituit actionem à termino distinctam sub prædicamento actionis, & sub prædicamento *vbi*. Item efficaciùs: fieri præsentiæ termini subiectatur

in eodem subiecto, in quo subiectatur præsentia, cuius est fieri, seu terminus illius, sed illa præsentia subiectatur in termino actionis præcipuæ, videlicet in substantia reproducta: ergo in eadem debet subiectari fieri præsentiæ, sed præsentia actionis subiectatur in ipsa actione, quam afficit: ergo præsentia actionis, & fieri præsentiæ termini habent diuersa subiecta: ergo distinguuntur.

14 Vltimò admissâ totâ hac doctrinâ, probo necessariam non esse reproductionem terminatam ad existentiam Christi, vt detur conuersio panis in substantiam corporis Christi. Præsentia actionis est fieri præsentiæ termini, vt affirmat P. Soar. ergo positâ diuersâ præsentiâ actionis erit diuersum fieri præsentiæ termini: ergo ex eo præcisè, quod ponatur noua præsentia actionis, ponitur noua præsentia termini: ergo ad hoc vt Christus specialiter incipiat esse præsens accidentibus panis, necessaria non est noua illius productio, sed noua præsentia superaddita productioni antiquæ, quæ erit nouum fieri nouæ præsentiæ, ex vi cuius fiat Eucharisticè præsens, eadem enim actio productiua corporis Christi poterit habere plures præsentias quæ sint plura fieri plurium præsentiarum corporis Christi, quibus definitiuè existat in Eucharistia, & in Cælis circumscriptiuè. Rem declaro, & confirmo: posità hac secundâ reproductione, quam ponit P. Soar. cum illa præsentia, quæ est fieri præsentiæ Eucharisticæ, actio illa, ex vi cuius Christus existit in cælis, si per possibile, vel impossibile deficeret actio prima productiua Christi, non deficeret Christus, quia ex vi huius secundæ productionis sufficienter conseruaretur, neque deficeret vt existens in Cælis, quia vt existens in Cælis tantùm addit præsentiam distinctam ab ipso vt existente in Eucharistia, quæ supposita existentia Christi in Eucharistia existet per actionem terminatam ad ipsam præsentiam cælestem sine alia noua actione terminata ad corpus Christi, res enim existens in hoc loco præcisè per actionem nouam terminatam ad nouam præsentiam ponitur in alio loco sine noua actione terminata ad existentiam rei: ergo intelligitur substantia Christi corporis cum vnica tantùm actione terminata ad illius existentiam, & cum pluribus actionibus terminatis ad diuersas præsentias, quæ actiones terminatæ ad præsentias, sint quasi modificationes actionis terminatæ ad corpus Christi, vel proprij modi illius, vt vult Soar, qui asserit præsentiam actionis esse fieri præsentiæ termini, existentis in Cælis, & in Eucharistia per veram conuersionem, quæ non consistet præcisè in actione terminata ad corpus Christi, sed in actione sic modificata, vt terminetur ad corpus Christi tali modo præsens in Eucharistia: ergo ex eo, quod ita modificetur actio, qua primo Christus fuit productus, dabitur conuersio corporis Christi absque eo quod detur noua actio, siquidem ex actione antiqua, & noua illius modificatione potest fieri concretum eiusdem rationis, quo fit ex noua productione, & ex modificatione eiusdem: hæc enim modificatio, quæ reproductioni superadditur potest addi primæ productioni, quia prima productio, & secunda reproductio materialiter sumptæ vt distinctæ ab hac modificatione eiusdem omnino sunt rationis, eumdem formalem terminum respiciunt, & neutra potest habere rationem conuersionis, quia vtraque terminatur ad nudam substantiam corporis Christi, quæ per se sumpta non dicit modum existendi Eucharisticè, neque aliquam oppositionem cum substantia panis.

***

§. III.

An ex vi conuersionis debeat desinere terminus à quo.

15 PRæcipuum argumentum, quo nos impetunt aduersarij in hunc modum procedit. Ad hoc vt detur conuersio non sufficit vt terminus *à quo* desinat esse sub illo, sub quo fit conuersio, sed requiritur vt absolutè desinat esse, ita vt non maneat in rerum natura: v. g. vt panis conuertatur in corpus Christi non sufficit, quod panis desinat esse sub accidentibus, sub quibus ponitur corpus Christi, sed requiritur absolutè vt panis simpliciter secundùm se desinat esse, ita vt in rerum natura non permaneat: ergo requiritur vt terminus *ad quem* denuò producatur per nouam actionem ad illum terminatam, etiamsi terminus antea præexiterit. Respondent nonnulli ad conuersionem panis in corpus Christi sufficere per se loquendo substantiam panis non permanere sub antiquis accidentibus, in quæ succedit corpus Christi, necessariò tamen definere esse substantiam panis, quia eo ipso quod remaneat sine accidentibus nequit naturaliter conseruari, sicut alij de materia panis philosophantur existimantes ex vi conuersionis formaliter tantùm per se deficere formam panis, & materiam consequenter, quia materia non potest naturaliter conseruari sine forma. Contra hanc doctrinam vulgò obiicitur sequi vnum corpus conuerti in aliud, quando illud è loco pellit, quia desinit esse in illo loco, in quem succedit corpus aliud, & ita posse dici hominem conuerti in bestiam, quando ab hac illius locum occupare incipiente è loco pellitur. Hoc argumentum nullius est momenti, quia cum corpus è loco pellitur ab alio, nullum accidens corporis expulsi remanet, in quod succedat corpus expellens, quia vbi intrinseca expellentis, & expulsi sunt realiter diuersa, spatium imaginarium nihil est, & locus extrinsecus propriè non est accidens locati, quia est illi nimis extrinsecus, & ita non datur conuersio quando vnum corpus succedit in locum alius, quia nihil illis commune datur.

16 Obiiciunt alij: Sequi corpus Christi conuerti in nostram substantiam, & in substantiam vermis, quando corruptis accidentibus Eucharisticis desinit esse sub illis corpus Christi, & succedit nostra substantia, vel substantia vermis, quæ succedit sub illis accidentibus. Nonnulli apud P. Soar. disp. 54. sect. 3. in initio, non renuunt consequentiam concedere; asserit tamen P. Soar. nequaquam concedendam esse, neque esse tutum in re tam graui ab antiquis Theologis recedere, eiséque piorum aurium offensiuum asserere Christum conuerti in substantiam vermis, & in alias huiusmodi substantias. P. Arriaga disput. 1. sect. 3. subsect. 1. ait se non magnum absurdum videre in consequentia admittenda, & non improbabiliter posse admitti, neque illius doctrinam inter viros doctos prolatam aliquid scandali allaturam, quod si gigneret, tantùm esset apud ignaros, qui si audirent Verbum diuinum posse vniri hypostaticè formæ leonis aliorúmve animalium putarent hoc non sine ingenti blasphemia dici, quod tanquam verum defendit P. Soar. & communis Theologorum sententia.

17 His non obstantibus sentit Arriaga probabilius negari consequens, quia videtur nullum esse accidens commune, sub quo fiat conuersio, accidentia enim panis non remanent quando succedit forma alia, recedente corpore Christi, accidentia, quæ formam illam sequuntur, non fuerunt in Christo, qui potius recedit, quia veniunt talia accidentia: ergo conuersio hæc corporis Christi in nostram substantiam non

fit

sit sub accidentibus panis, neque sub accidentibus formæ aduenientis: ergo sub nullo communi accidenti cum in sententia Arriagæ quantitas distincta ab aliis accidentibus non admittatur. Displicet maximopere solutio, quia quando succedit forma vermis, etsi deficiat aggregatum illud accidentium, sine quo forma panis non potest naturaliter conseruari, non tamen deficit omne accidens, ita vt nullum permaneat ex his, quæ aggregatum illud constituebant, sunt enim plura accidentia, quæ remanent in quocumque genito ex his quæ præcesserunt in corrupto præcedenti, & sic producta substantia vermis remanebunt plura accidentia ex his, quæ constituebant temperamentum panis, sub quibus loco panis erat corpus Christi: ergo si ex alio capite non obstaret, posset sub his accidentibus fieri conuersio. Secundò quousque desiciat temperamentum requisitum vt naturaliter sub illo posset conseruari forma panis non recedit corpus Christi, sed antequam deficiat hoc temperamentum, deficiunt alia accidentia, quæ ad perfectum panis temperamentum pertinebant, licet sine illis posset conseruari forma panis, loco quorum succedunt alia, quæ incipiunt disponere ad formam venturam, quando recedit corpus Christi, quæ remanent aduenientes substantia compositi venturi: ergo sub his etiam posset fieri conuersio, si ex alio capite non obstaret. Tertiò temperamentum panis in aliquibus gradibus cuiusuis ex quatuor qualitatibus conuenit cum temperamento cuiusuis compositi venturi recedēte corpore Christi: ergo gradus illi communes temperamento panis, & temperamento compositi venturi iidem perseuerabunt recedente corpore Christi, & aduenientes alio composito: ergo sub illis posset fieri conuersio, si ex alio capite non repugnaret.

18. Quidquid sit de absurdo consequentis ego consequentiam negarem, etiamsi concederem ad conuersionem non requiri absolutam desitionem termini à quo, assereremque Christi corpus non conuerti in formam aliti speciebus Eucharisticis, quia Christi corpus non desinit esse sub speciebus ex aduentu formæ aliti, sed ex defectu accidentium panis, quibus est annexa præsentia Eucharistica, & ita præcisè ex eo quod hæc deficiant deficit corpus Christi; ita vt prius sit introduci dispositiones aliti, posterius deficere dispositiones panis (loquor de prioritate, & posterioritate naturæ, hæc enim omnia in eodem temporis instanti contingunt) deinde deficere corpus Christi & postea creari materiam, in quam introducenda est forma aliti, & vltimò formam hanc introduci. Hac ratione corpus Christi non desinit ex vi substantiæ aduenientis, quia ante illam supponitur non existens Eucharisticè sub illis accidentibus & ita non potest dici conuerti in substantiam aduenientem, quia de ratione illius, quod conuertitur est desinere esse sub accidentibus, aut subiecto communibus ratione illius in quod conuertitur. Contra hanc solutionem statim se offert doctrina tradita Controuers. 8. Physic. punct. 3. vbi dixi formam substantialem expellendam esse à subiecto non solùm ex defectu dispositionum etiamsi ab illis dependeret in conseruari, licet talis defectus supponatur ad formam contrariam, & ex se sufficiens esset ad inferendam negationem formæ, sed etiam ratione formæ contrariæ, à qua simul & à defectu dispositionum, qui esset prior illa, procederet expulsio formæ præexistentis: ergo eadem ratione in nostro casu dicetur, etiamsi defectus accidentium panis sufficiens sit vt ex vi illius tantùm recedat corpus Christi seu desinat esse Eucharisticè, non desinere esse præcisè ex defectu accidētium, sed ratione huius defectus, & ratione substantiæ aduenientis incōpossibilis cum corpore Christi Eucharisticè existenti, & sufficientis illud ab his accidentibus expellere. Respondeo: disparem esse rationem, quia forma, quæ alij succedit non supponit illam expulsam prioritate naturæ, neque illius introductio dependet ab illius expulsione tanquam ab aliquo antecedenti, quia etsi sit incompossibilis cum illa sufficiens est illam expellere, & ita non illam expulsam supponit. In nostro verò casu dici potest substantiam succedentem corpori Christi non habere virturem ad expellendum corpus Christi ab illis accidentibus, sed necessariò illud supponere expulsum. Ratio autem, quæ me monet ad asserendum substantiam aduenientem necessariò supponere negationem corporis Christi sub illis accidentibus hæc est. Deus conseruat Christum sub accidentibus panis, & non producit substantiam panis dum accidentia perseuerent, etiamsi accidentia exigant productionem substantiæ panis: ergo Deus conseruat Corpus Christi Eucharisticè existens independenter ab exigentia causarum naturalium respectu substantiæ incompossibilis cum illo: ergo illud conseruabit & illam substantiam incompossibilem non producet, etiamsi illius dispositiones eiusdem substantiæ productionem exigant: ergo nunquam corpus Christi poterit expelli ab aliqua substantia, quia etsi quæcumque adueniens esset incompossibilis cum illo, & illud expellerer si produceretur, tamen produci nequit donec, *supponatur Christus non existens sub illis accidentibus, quia* Deus Christum sic Eucharisticè existentem conseruat independenter ab exigentia formæ contrariæ, sicuti si Deus decreuisset conseruare calorem in hoc subiecto independenter à forma contraria frigiditatis, frigiditas non posset calorem expellere, neque introduci in subiectum caloris sicuti de vnione hypostatica multi affirmant reddere Christi humanitatem impeccabilem, quia in sensu composito incompossibilis est vnio cum peccato, & peccatum non potest illam ab humanitate diuidere, quia Deus illam conseruat independenter à quocumque contrario. Itaque dicendum Deum conseruare modum Eucharisticum corporis Christi sub accidentibus panis tantùm dependenter ab existentia horum accidentium, & independenter ab omni alio, & ita tantùm ex defectu accidentium deficere poterit, & non ex defectu aliùs substantiæ, neque aliqua incompossibilis cum hoc modo existendi produci poterit, si priùs naturâ non supponatur ad illius productionem negatio modi, ex vi cuius Christi corpus Eucharisticè existit.

Hæc dixi vt ostenderem inferendum non esse 19.
Christi corpus recedens ab accidentibus conuerti in substantiam succedentem, etiamsi non requiratur terminum *à quo* desinere esse secundùm substantiam, sed tantùm sub speciali modo aliquo, nihilominus omnino verum existimo terminum *à quo* conuersionis secundùm suam substantiam debere desinere esse, ita vt non solùm non existat modo, quo antea existebat, sed neque in rerum natura permaneat aut existentiam habeat. Quia si dicatur sufficere ad conuersionem panis in corpus Christi, substantiam panis non existere sub accidentibus panis, difficilè potest ratio reddi propter quam substantia panis in rerum natura non permaneat, dicere autem substantiam panis absolutè non desinere esse nefas est. Quod enim dicitur substantiam desinere esse, quia manet sine accidentibus, sine quibus non potest conseruari difficile est, quia ex eo quod substantiæ deficiant accidentia, quæ sunt illa posteriora, & ab ipsa dependent, non videtur defecturam substantiam, quia, quod est priùs non deficit ex defectu illius, quod est posterius. Neque materia prima ex

defectu horum accidentium, neque ex defectu formæ panis substantialis deficerer; quia vt dicebam Controuersia 2. Physic. puncto 7. materia sine forma constituta posset naturaliter conseruari. Vide quæ de hac re, & dependentia à posteriori scripsi. Ratio à priori est quia terminus *à quo* transit à se ipso in terminum *ad quem*, & illud, quod erat terminus *à quo*, verbi gratia, panis, fit corpus Christi, quod est terminus *ad quem*. Conuersio enim est transitus non solùm ex vno in aliud, sed vnius in aliud: verbi gratia, non est transitus ex vno subiecto in aliud, ad quod sufficeret relinquere hoc subiectum, & aliud acquirere, sed vnius in aliud, hoc est ex eadem entitate quæ transit, quæ se ipsam respicit tanquam terminum *à quo*, quem relinquere debet, illud enim *à quo* fit transitus relinquendum est, nihil enim transit ab illo, in quo perseuerat, non potest autem se ipsum relinquere nisi per desitionem sui; dum enim perseueret in se ipso, & quasi secum erit; & ita non dicetur à se transisse, terminus autem *ad quem* non est illud à quo fit transitus, & ita sufficiet vt terminus *à quo* fiat terminus *ad quem*, quin ipse terminus *ad quem* fieri incipiat, quia vt hoc fiat aliud non requiritur, illud aliud tunc fieri, sed in illud, siue tunc, siue antea factum transire, quod conuerti, & fieri dicitur. Itaque substantia panis relinquit se ipsam, & quasi acquirit aliquid distinctum à se, in quod transit, & quod fit, vt autem se ipsam relinquat necessum est relinquere suam existentiam, vt autem quasi acquirat aliquid distinctum à se non requiritur illud distinctum tunc produci, potest enim illud, quod iam diu productum est nunc acquiri.

20. Rursus obiicitur ex modo loquendi Patrum asserentium corpus Christi fieri, produci, vel creari in conuersione Eucharistica. His testimoniis rectè respondet P. Vasquez: Patres nihil aliud significare voluisse, quam virtute verborum substantiam panis, & vini transire in corpus Christi: ratione enim conuersionis corpus Christi constituitur in hoc Sacramento, ac si denuò crearetur. Instat Hurtad. ex prosa Missæ dicente: *Fitque sanguis Christi merum*, quæ propositio esset falsa, & inepta si corpus Christi non fieret per nouam actionem. Sinistrè propositionem hanc interpretatus est Hurtad. quia in illa verbum *fieri*, seu participium *factum*, in illo inclusum non prædicatur de sanguine, sed de merò & propositio debet construi, merum fit sanguis Christi, ac proinde si verbum *fieri*, seu illius participium importaret actionem terminatam ad subiectum, de quo prædicatur, potius deberet inferre Hurtad. verbum *fieri* importare actionem terminatam ad merum, quàm ad sanguinem Christi, quod absurdum est si intelligatur de vera actione positiua: sensus ergo propositionis est merum fit sanguis Christi: *El vino se a hecho sangre de Christo*, hoc est desinit esse in Christi sanguinem.

21. Vltimò obiicitur: si per conuersionem Eucharisticam non producitur corpus Christi sed tantùm ponitur sub speciebus, sequitur conuersionem Eucharisticam non esse substantialem, quia tantùm est quædam præsentatio, seu adductio corporis Christi per nouam præsentiam localem, seu vnionem accidentalem ad accidentia panis, quomodocumque hæc vnio constituatur, ad quam tantùm terminabitur conuersio, ac proinde non erit substantia, sed accidens. Respondeo conuersionem dicere oppositionem inter terminum *à quo* & terminum *ad quem*, quę oppositio substantialis dicitur ex eo quod inter terminos substantiales versetur, ex vi enim illius vna substantia immediatè transit in aliam, quod est conuersionem esse substantialem, & terminari ad substantiam formaliter vt conuersio est, quia conuersio vt conuersio formaliter respicit tanquam terminum formalem illud, in quod fit conuersio, licet materialiter supra, vt productio est respicit accidens, videlicet modum illum, seu præsentiam localem, ex vi cuius Christus existit sub panis accidentibus, vt ex P. Lugo dicebam puncto immediatè præcedenti, sed dicit P. Soar supra aliud esse conuersionem, esse substantiarum, aliud esse substantialem, conuersionem esse substantiarum dicit ex vi illius vnam substantiam conuerti in aliam, esse verò substantialem dicit respicere tanquam terminum formalem substantiam, quem non respicit conuersio Eucharistica, si ex vi illius non producitur Christi corpus, sed tantùm modus ille accidentaliter existendi sub speciebus panis. Respondeo terminum formalem *à quo* conuersionis esse illud, quod conuertitur, & quod desinit esse, & terminum formaliter *ad quem* conuersionis vt conuersionis esse illud in quod aliud transit, & in quod conuertitur, vt dicebam puncto præcedenti, ac proinde eo ipso quod conuersio est substantiarum, & ex vi illius vna substantia in aliam conuertitur respicit vnam substantiam tanquam terminum *à quo*, & aliam tanquam terminum *ad quem*, & est conuersio substantialis, quia formaliter vt conuersio est terminatur ad substantiam, neque conuersio ex alio capite potest dici substantialis nisi quia ad substantiam terminatur, sicut actio substantialis dicitur, etsi entitatiuè sit accidens, ex quod ad substantiam terminatur. Instabis: conuersio vt productio est terminatur ad modum illum accidentalem, & non ad substantiam secundum sententiam traditam; ergo non est simpliciter substantialis. Retorqueo argumentum: conuersio etsi sit productio corporis Christi in sententia Patris Soar non tantùm terminatur ad corpus Christi secundùm se, sed ad corpus Christi sub illo modo existenti sub speciebus Eucharisticis; ergo non solùm respicit tanquam terminum substantiam corporis Christi sed modum illum accidentalem; ergo terminatur ad accidens; ergo accidentalis dicetur. Respondeo conuersionem dici substantialem ex eo quod formaliter vt conuersio est terminatur ad substantiam, etiamsi materialiter vt productio est modum accidentalem respiciat vt terminum.

§. IV.

Totius difficultatis resolutio.

22. EX dictis de natura conuersionis, & de illius proprietatibus facile erit definire, quomodo generationi ratio conuersionis contingat, & in quibus generationibus intercedat conuersio. Primò certum est se conceptu generationis conuersionem non esse, quia generatio non dicit corruptionem formæ, neque alicuius entitatis habentis oppositionem cum termino formali aut totali generationis, neque dicit materiam primam, aut aliquod accidens, quod terminum genitum afficiat præcessisse in aliquo termino, qui ex vi generationis desinat esse, quæ essentialiter requiruntur ad rationem conuersionis vt dictum est. Secundò certum est etiam non omnem conuersionem esse generationem, quia etiamsi quidquid est in substantia panis, & modus vnionis inter materiam, & animam humanitatis Christi crearentur, ac proinde totum corpus Christi compositum ex materia & forma esset creatum, substantia panis conuerteretur in corpus Christi absque vlla generatione adhuc præexistente, quæ respiceret terminos conuersionis, neque aliquid ad illorum constitutionem spectans, & in substantiis creatis certum est posse dari conuersionem sub aliquibus accidentibus communi-

nibus

nibus etiamsi nulla intercedat ipsorum generatio. Itaque generatio & conuersio mutuo excedunntur, dantur enim generationes, quæ conuersiones non sint, & conuersiones, quæ non sint generationes, licet aliquando in eamdem mutationem confluat generationis, & conuersionis ratio.

23. In generatione compositorum, quorum formæ materiales sunt regulariter duplex reperitur conuersio, conuertitur enim forma corrupta in formam genitam conuersione formali, quæ propriè est conuersio vt dicebam suprà, & conuertitur totum genitum in totum corruptum, quia ex vi totius geniti definit esse totum corruptum, & vtrique eadem est materia communis. Conuersio hæc totius in totum non distinguitur à conuersione vnionis in vnionem, quia non alia ratione totum genitum ponitur in rerum natura, neque destruitur totum corruptum, nisi quatenus destruitur vnio huius, & illius vnio producitur. In morte hominis, & generatione cadaueris, si vnum totum conuertatur in aliud, non tamen vna forma in aliam conuertitur, quia rationalis anima non definit esse secundùm se, etiamsi producatur forma cadaueris, & introducatur in materiam, quam ante informabat rationalis animus, ac proinde non potest esse terminus *à quo* conuersionis, neque in formam cadaueris conuerti quia terminus *à quo* conuersionis, qui in terminum *ad quem* conuertitur debet desinere esse secundùm suam entitatem, & in rerum natura non permanere, anima autem rationalis separata à materia verè existit, & permanet in rerum natura. In hominis generatione duplicem conuersionem reperio totius corrupti in totum genitum videlicet hominem, & conuersionem formalem formæ embryonis, aut aliùs quæcumque sit, quæ præcedat rationalem animum, in ipsum rationalem animum. Priorem conuersionem admittit communis sententia: posteriorem hanc negat Hurtadus disput. 1. section. 4. tum quia anima rationalis non educitur ex potentia materiæ, tum quia non opponitur cum forma præcedenti ratione sui, sed ratione vnionis. Neutra ratio me mouet, non prior quia ad conuersionem non requiritur terminum in quem fit conuersio educi ex illo, sub quo fit conuersio, possunt enim conuerti illa, quæ per se creantur, vt dicebam suprà, neque requiritur terminum *ad quem* produci ex vi conuersionis vt nuper probabam. Posterior ratio non mihi maioris ponderis est, quia vt probaui Controuersia 8. Physic. puncto 3. forma media vnione opponitur cum aliâ non solùm vt vnitâ, sed vt eductâ, & ita anima rationalis vt vnita non solùm immediatè destruit vnionem formæ embryonis, & consequenter ipsam formam, quæ sine hac vnione non potest conseruari, sed immediatè opponitur cum ipsa forma, vt educta, & exigit ne vlterius educatur, quod est exigere suspensionem influxus, quo conseruatur. Ad illud, quod dicit Hurtadus formam rationalem non opponi per se ipsam, sed per vnionem. Respondeo animam rationalem per se ipsam esse destructiuam in actu primo formæ embryonis, indigere tamen vnione tanquam causalitate requisita vt in actu secundo illam destruat, seu vt in actu secundo hîc, & nunc exigat illius destructionem, sicuti forma eductâ mediâ eductione tanquam causalitate, seu applicatione exigit destructionem formæ oppositæ, quam non exigeret, si non educeretur, nihilominus dicimus per se ipsam immediatè opponi cum alia. Ex his argumentum desumitur ad probandum in generatione hominis, & corruptione embryonis reperiri omnes conditiones requisitas, vt dicatur formam embryonis conuerti in animam rationalem, quia aduenit anima rationalis per incompossibilitatem, quam habet cum illa, & vtrique est subiectum commune. Neque obest animam rationalem non produci in generatione hominis, quia necessum non est, ex vi conuersionis produci terminum *ad quem* conuersionis.

PVNCTVM VI.

De Generatione viuentium.

THEOLOGI omnes cum Doctore Angelico 1. part. quæst. 27. art. 2. *viuentium* generationem definiunt: *Origo viuentis à viuente à principio coniuncto in similitudinem naturæ*, quæ definitio videtur desumpta ex Aristot. variis in locis, nam. 8. ethic. cap. 12. dixit genitum debere esse coniunctum generanti: debere autem esse in similitudinem naturæ docuit idem Philosophus 2. de anima cap. 4. text. 34. & 7. Metaph. cap. 8. tex. 28. & 1. de Generation. animalium cap. 1. Addit Maior in 1. dist. 13. quæst. 1. Generationem hanc debere esse à viuente cognoscente se, vt hac ratione plantæ excludantur à vera generatione, siquidem vna arbor alius arboris filia non dicitur. Consentit P. Vasquez disput. 113. cap. 2. num. 6. Dissentiunt alij plurimi Doctores cum recentiorum manu. Cæterùm nomen *filij* tantùm tribui viuentibus, quæ ab aliis cognoscitiuis procedunt citra controuersiam est, actualem verò cognitionem ad hanc filiationem in principio, à quo procedit necessariam non esse, frustra quisquam negabit, nullus enim dicet prolem procreatam à femina dormiente in instanti, in quo semen virile recepit, & proprium decidit, & in instanti, in quo exercetur actio productiua ipsius prolis rationem filiationis non trahere à tali femina, & hanc propriè matrem non esse. His positis vix aliquid potest circa rem in quæstionem verti, quod vltra nomen procedit. Certùm enim est arbores non dici filias, an verò hoc procedat ex eo, quod cognoscitiuæ non sint arbores, quæ aliarum sunt principia, vel ex aliis peculiaribus circumstantiis, quæ reperiuntur in generationibus sensitiuorum, & non in generationibus viuentium, quæ tantùm se nutriunt incertum est, non enim potest certò sciri, quâ ratione apud maiores nostros inualuit: vsus non tribuendi filiationem viuentibus, quæ à purè sensitiuis procedunt. Coniector ego arboribus, & plantis vulgo filiationem denegatam fuisse, quia regulariter vix specialem aliquam similitudinem sensibus perceptibilem habet planta, seu arbor cum principio, à quo fuit producta, quam non habeat cum aliis plantis, seu arboribus eiusdem speciei, & cum de ratione filij sit similitudo, hinc fit, vt illis, in quibus vulgus vix aliquam similitudinem agnouit, filiationis proprietatem non impertiatur. Neque refert minorem habere similitudinem equam cum asino, & nihilominus asini filiam dici, quia hoc peculiare est in vna, vel altera sensitiuorum *monstrosa* generatione, & pro omnibus idem loquendi modus est institutus. Cæterùm etsi ad denominationem filij secundum frequentem *loquendi modum* requiritur principium generationis cognoscitiuum esse, adhuc lis est, an generatio vnius arboris ex alia, ex vi cuius arbor genita filia *non* euadat, comprehendatur sub definitione viuentis suprà tradita, aliud enim est arborem genitam filiam esse, aliud genitam speciali *viuentis generatione*, quam Philosophi, & Theologi definiunt, potest enim dici generationem viuentis purè nutritiui esse propriissimam viuentis generationem, & ex vi illius terminum genitum filium 1.

filium non euadere, quia latius patet esse genitum propria viuentium generatione, quam esse filium. Sentio arbores, etsi filiæ non dicantur propriè dici genitas speciali viuentium generatione à Doctoribus definita, quia illarum productioni optimè quadrant omnia, quæ definitione specialis generationis viuentium exprimuntur, vt illius explicatione notum fiet.

2. Per particulam, *origo viuentis à viuenti*, excluduntur reliquæ generationes, quæ à viuentibus non procedunt, excluditur etiam nutritio, quæ non est vnius viuentis ab alio viuenti distincto, quod important verba illa, *viuentis a viuente*: ly *à principio coniuncto* significat aliquid generationis debere esse in genito, & quidem non emortuo modo, sed vitali. Qua ratione semen dicitur à viuente modo vitali ab eodémque elaboratur: ob defectum huius conditionis productio Adami generatio non fuit, à nullo enim principio coniuncto processit, neque productio Euæ etsi ex Adami costa, quia eam non viraliter submini-strauit Adam, neque per illam efficienter ad productionem Euæ concurrit. Ob hanc rationem possent etiam excludi ab hac definitione generationes viuentium non sensitiuorum, quia arbor non viuo modo, sed emortuo semen ministrat, vt illo arbor alia procreetur, illud enim non actiuè à se decidit, neque propria virtute intra terram collocat, quæ veluti mater semen arboris foueat, & illo adiuta aliam concipit, & parturit arborem. Nihilominus adhuc standum est dictis, & dicendum generationem arboris generationem esse viuentis specialiter sumptam, quia etsi arbor non vitaliter à se decidat semen, & collocet intra terram, vitaliter tamen illud elaborat cum virtute productiua alius arboris, vt ex illo non solùm tanquam ex principio passiuo, sed etiam tanquam à principio arbor alia procreetur, quod respectu Euæ non habuit Adami costa, quia hæc in Adami structuram, & non in Euæ procreationem elaborata fuit, neque actiuam virtutem habuit Euam producendi. Neque decisio illa vitali modo videtur requiri ad rationem generationis, quia si dæmonis arte nullo viti concursu semen ab illo esset extractum, & inclusum intra feminæ matricem, procreatio fœtus vera esset viuentis generatio, etiamsi vitalis alia decisio, & communicatio principij coniuncti non præcessisset. Existimo tamen hanc vitalem seminis decisionem per actiuum maris feminæve concursum, & eiusdem elaborationem cum dispositionibus requisitis, vt ex illo saltem tanquam ex materiali causa proles educatur, absque alio concursu actiuo præstito à principio decidente semen, vel ab ipso semine sufficere, vt prolis procreatio specialis viuentis generatio dicatur, & terminus ex vi illius respectu sui principij filiationem contrahat; quia de ratione huius tantùm est procedere à principio coniuncto actiuè communicato geniro à generante per actiuam decisionem, seu operationem ordinatam ad productionem termini geniti, vel à principio coniuncto actiuè concurrente, & elaborato, vt talem præstet concursum. Doctrinam hanc trado vt defendam virum verè esse Patrem termini geniti ex semine, quod ille decidit intra matricem feminæ, etiamsi semen actiuè non concurrat ad prolis generationem, concursus enim actiuus seminis dubius est, quem multi satis probabiliter negant, & apud omnes inconcussum est substantiam genitam ex semine deciso ab hoc homine respectu eiusdem filiationem contrahere, ex quo infero independenter à concursu actiuo seminis Doctores agnoscere in sensitiuis fundamentum filiationis, siquidem constanter defendunt quemlibet hominem filium esse illius, qui decidit semen, ex quo fuit procreatus, etiamsi virtutem actiuam semini negent. Quod verè docet Arriaga, videlicet casu, quo semen vitile actiuè non concurrat, virum non magis esse Patrem respectu prolis, quam Adamus respectu Euæ alienum est à communi hominum consensu, & ne trahat ad hoc absurdum deuorandum, à posteriori infero sufficere ad viuentis generationem respectu maris hunc actiuè elaborasse semen in bonum prolis procreandæ, & actiuè illud à se decidisse vitali modo.

3. Circa particulam, *in similitudinem naturæ*, magna est inter Theologos dissensio, qui diuerso modo explicant similitudinem requisitam ad rationem generationis, vt iuxta propriam sententiam accommodè defendant veritatem Catholicam videlicet productionem secundæ personæ Trinitatis esse generationem, & secundam personam verè, & propriè esse filium, & productionem Spiritus sancti non esse generationem, & hunc filium non esse. Explicatio, quæ magis consona apparet, est illa, quam verba præ se ferunt scilicet, quod generans, & genitum sint eiusdem naturæ. Hanc naturæ vnitatem in generatione, & in genito specificam tantum poposcit Aristoteles, qui generationem tantùm creatam agnouit. Cæterùm si cum individua naturæ vnitate potest distinctio generationis, & geniti, & productio componi, dum distinctio naturæ non est, vt in diuinis contingit, hanc esse perfectiorem similitudinem vel vnitatem censeo, cum qua melius componetur generatio, si illam nolis similitudinem vocare, maior enim est coniunctio per identitatem, quam per similitudinem. Et verò hanc vnitatem debere intercedere inter generans, & genitum expressit Aristot. ex quo desumpta est illa particula, *in similitudinem naturæ*. Verba sunt Philosophi cap. 8. text. 28. vbi ait: *In quibusdam manifestum quod generans tale est, quale quod generatur, non tamen idem, neque vnum numero: sed vnum in specie, vt naturalibus, homo namque generat hominem, nisi quod præter naturam fiat vt equus mulus, & hæc quoque similiter, quod enim est commune equo & asino non est nominatum propinquissimum generi: fuerunt ambo forte esse vti mulus.* Ecce ex Aristotele adeò strictè requiritur similitudo in natura vt adhuc in generatione muli similitudinem, hanc non deficere dixerit, considerandum namque vnum principium conflatum ex equo & asina, cui mulus genitus assimiletur. Intendit ergo natura perfectam assimilationem in generatione muli, cùmque impossibilis sit assimilatio vnius muli geniti cum duplici animali diuersæ speciei, id, quod potest, præstat natura, & mulum edit eâ similitudine, quam potest habere cum principio adæquato constituto ex animalibus specie diuersis. Ex his principiis perfecta generatio vnitatem in natura specifica causat, & perfectissima, quæ est Verbi generatio vnitatem dicit numericam.

4. P. Hurtadus disput. 1. sect. 2. asserit ad veram viuentis generationem, & rationem filij non requiri specificam similitudinem, sed illam tantùm quæ sufficiens est vt filium participem faciat bonorum parentum, & illorum hæredem. Hoc fundamento defendit mulum genitum ex equa & asino habere similitudinem sufficientem, vt illius productio verè dicatur generatio, quia mulus sufficientem habet similitudinem, vt sit particeps iactis, & blandiriarum, quibus belluæ filiis suis indulgere solent.

5. P. Arrub. 1. part. tom. 2. quæst. 27. disput. 98. docet de ratione filij esse, quod procedat similis in ratione principij intendentis primò producere subsistentiam sibi similè in natura, quod reperiri docet in omnibus filiis, quia licet mulus de facto non cuadat principio similis, principium tamen illum intendebat similem producere, etsi accidens ex commixtione seminum dissimiliũ dissimilis euaserit, quia quodlibet semen secundùm se ordinabatur ad productionẽ fœtus naturæ specifica perfectè similis viuenti, à quo fuit decisum.

Cam

6. Canariensis 1.p.quæst.27.art.2.docet ad rationem filij non sufficere similitudinem,sed requiri rationem imaginis in filio,addit autē esse imaginē supra simile, hoc esse productum ad repræsentandum prototypum, sic omne quod simile est, non tamen illius imago, quia productum non est vt alterum repræsenter. Canariensi consentit P. Vasquez 1.part.tom.2.disp.113. cap.7. & hunc sequuti sunt illius fidi discipuli Torres Complutensis disp.2. de Trinit. dub.7.& Alarcon disp.8. cap. 16. & 17. & apud hunc Basilicus Legionensis de nominibus Christi in nomine Filij.

7. Ricardus de S.Victore lib.6. de Trinitate à cap.16. vsque ad 21. Alensis 1.part.quæst.92.membr.2.§.1.& membr.3.art.2.ad 3. Maior in 1. dist.13.q.1.in vltima particula definitionis ab ipso adductæ. D. Bonauent. in 1. dist.31. art.1. quæst.2. sensere similitudinem ad rationem filij requisitam non tantum debere esse in natura, sed etiam in principio producendi, seu in virtute producendi, hoc enim principium, seu hanc virtutem nomine naturæ in definitione adductæ hi doctores intelligunt iuxta illud Arist.*natura est principium motus.*Hac ratione asserunt Spiritum sanctum non esse Filium, quia non producitur cum virtute aliam personam producendi: Verbum autem esse filium quia producitur simile principio in virtute producendi, sicut enim prima Trinitatis persona virtutem habet producendi filium per intellectum, sic & secunda virtutem habet producendi simul cum prima per modum vnius principij per voluntatem tertiam aliam personam, & hæc nullam aliam potest producere. Sententiam hanc his temporibus in lucem edidit P.Zuñiga tom. de Trinit.dispur.2.dub.20. Accedit Puente Hurtado in manuscriptis qui definitam esse contendit in Concilio Florentino, ex quo mentem hanc ebiberat Arriaga, qui iam vt ipse fatetur disputatione 1. sectione 4. numero 42. ab illa decessit.

8. Perdoctus Magister à nostris sic particulam illam: *in similitudinem naturæ*, explicuit. Asserunt generationem debere prouenire à natura, illam verò actionem prouenire à natura vt natura est, quæ prouenit ab ipsa natura tamquam à principio quod, vel à supposito per ipsam constituto, quia cum natura per se primo insit supposito, & secundum suum conceptum habeat esse radicem talis operationis, non potest non constituere suppositum, cui inest principium eiusdem operationis, vel termini, quoties terminus productus non est ipsa personalitas constituens illud suppositum. Vnde infert hic auctor rationem principij aduenientis supposito in esse talis iam constituto non esse naturam; hæc enim definitur à Philosopho: *principium motus, & quietis eius in quo est primò, & per se,& non secundùm accidens,* id autem quod aduenit supposito iam constituto,non est in illo primò, & per se sed secundùm accidens: Actio ergo, quæ prouenit ab hoc principio aduenientē supposito iam constituto, non prouenit à natura vt natura est, & ita non potest esse viuentis generatio quæ esse debet origo viuentis à viuenti in similitudinem naturæ,à qua formaliter vt natura procedat. Rem sic explicat huiusce modi propugnator: deinde, exempli gratiâ, hominem album esse principium alicuius operationis, ita indiuisibiliter,vt homo præcisâ albedine nullatenus esset principium *quod*, nec remotum, nec proximum, illa operatio non esset à natura hominis, vt natura est, quia hæc exerceret suum munus respectu suppositi hominis in ordine ad totū substantiale,quod non aduenient enti iam constituto in suo esse: esse autem principium talis operationis esset accidens respectu hominis,neque humanitas cum albedine primò, & per se tale principium constitueret, sed principium quoddam, quod per accidens homini aduenireț, si quidem huic per accidens contingeret albedo, ex qua tale principium constitueretur. Vnde etsi fingamus terminum productum per illam actionem procedentem ab homine albo esse hominem, adhuc talis actio non esset viuentis generatio, quia terminus productus non esset in similitudinem naturæ cum suo principio, quia in hoc humanitas non exerceret munus naturæ,cùm ratio principij aduenirет ipsi homini iam constituto, & ex homine, & albedine accidentaliter consurgeret principium.

Neque ob id relegasse dicit hic auctor potentias 9.
accidentales proximas, nam si dentur, sunt quædam instrumenta substantiæ, cui dantur, & hæc absolutè dicitur principium *quod*, & semper verum est dicere, homo generat hominem, etiamsi detur potentia generatiua superaddita, quæ sit accidens, quia hæc debetur homini formaliter vt homo est, & hominis natura immediatè cum hac potentia concurrit, vel si substantia immediatè ad productionem substantiæ non concurrit,Deus concurrit cum potentia generatiua tanquam cum instrumento naturæ humanæ per specialem concursum, quem præstat naturæ loco, & quem simul exhibet potentiæ accidentali, quia est instrumentum substantialis naturæ.

Ex dictis principiis rationem hanc attexit,propter 10.
quam productio Verbi sit generatio non autem productio Spiritus Sancti. Principium generatiuum Verbi est persona Patris, quæ ex natura, & propria Patris subsistentia, quam ipse ab actiua generatione formaliter non distinguit, resultat. Vnde actio, quæ ab hoc principio procedit, à natura formaliter vt natura procedit, & si illius terminus sit eiusdem naturæ cum principio,vt accidit in productione Verbi, talis actio erit productio termini in similitudinem naturæ respectu principij, vt principium formaliter est natura, cùm immediatè procedat à principio per naturam constituto. Principium spiratiuum,siue formaliter distinguatur,siue non,ab ipsa spiratione actiuâ non est filius formaliter vt filius,neque Pater formaliter vt Pater,quia si Filius formaliter vt Filius,& Pater formaliter vt Pater essent principia spiratiua, non spirarent per modum vnius principij spiratiui, quod dici nefas est, certum est enim Patrem, & Filium spirare tertiam Trinitatis personam per modum vnus principij spiratiui. Est ergo principium spiratiuum quid commune Patri & Filio,quod aduenit Patri iam constituto in esse suppositi, seu primæ personæ, & Filio constituto in esse suppositi seu secundæ personæ, neque ex hoc principio aduenientē secundum nostrum concipiendi modum Patri, & Filio per modum accidentis resultat aliud suppositum, tum quia inaudita est quarta subsistentia relatiua, tum quia de ratione substantiæ est incommunicabilitas alteri personæ: si autem virtus spiratiua, seu spiratio actiua constitueret personam, iam Pater & Filius dicerentur eadem persona. Ob quod Pater Ruiz disp.70. sect.3. num.11. censet temerarium & periculosum errorem esse concedere substantiam,vel suppositum aliquod commune Patri,& Filio,& apertum errorem affirmare personam vtrique communem. Resultat ergo aliquod singulare principium Spiritus Sancti ex essentia diuina, & duobus suppositis Patre & Filio,& virtute spiratiua,seu actiua spiratione,quæ non vnitur immediatè essentiæ,sed mediâ Paternitate, & Filiatione vt notat Pater Soar.lib.10. cap.4. num.4. P. Ruiz disp.7. num.9. ac proinde potentia spirandi aduenit duobus suppositis iam constitutis in suo esse. Vnde etsi propter summam identitatem, spiratio sit substantialis ex modo tamen aduenienti se habet veluti accidens adhærens,& aduenies supposito iam constituto, vt aduertit P. Soar.

nunc

super citatus num.6.in fine.Ex his concluditur iuxta principia suprà tradita tertiam personam Trinitatis non procedere à natura formaliter vt natura est, & ita illius productionem non esse generationem, quia de ratione huius est procedere à natura formaliter vt natura,& terminum genitum produci in similitudinem naturæ suo principio formaliter vt tale principium natura est, Spiritus autem sanctus etsi procedat eiusdem naturæ cum Patre & Filio non potest in hanc similitudinem procedere,quia illius principium *quod*,non est natura formaliter,vt natura, quæ est in ordine ad suppositum constituendum, sed aduenit formaliter duobus suppositis iam constitutis. Itaque productio Spiritus Sancti generatio non est, quia procedit à duobus suppositis, quodam producto, & altero improducto, quibus iam constitutis aduenit spiratiua virtus, seu spiratio actiua: quod si virtus spiratiua esset constitutiua vnius,vel duplicis suppositi, à quibus procederet Spiritus sanctus sicuti virtus productiua,seu productio actiua Filij si à virtute productiua formaliter non distinguitur est constitutiua primæ personæ Trinitatis, Spiritus sanctus genitus diceretur, quia non ex eo præcisè quod procedat à duobus suppositis non dicetur genitus, generationi enim ex prædicatis essentialibus generationis vt sic non repugnat sine ab vno siue à duplici supposito procedere,sed ex eo nõ dicitur genitus Spiritus sanctus, quia procedit à duobus suppositis, quibus iam constitutis aduenit ratione nostrâ spiratio, & virtus spiratiua.Eâdem ratione non diceretur genitus si procederet ab vno supposito, cui iam constituto, quasi accidentaliter ex modo nostro concipiendi aduenire virtus productiua, & productio actiua Spiritus sancti, quia tunc non procederet à natura formaliter vt natura.

11. Adduxi hos omnes dicendi modos, vt quilibet possit illum, qui magis artiserit eligere, neque aliquem aliis præfero, neque in hac re modò meum aperio animum, hæc enim quæstio non ad Philosophum, quem modò tantùm ago, sed ad Theologum attinet,ex illa enim vt ex dictis visum est pender modus defendendi veritatem Catholicam, videlicet Verbum esse genitum, & esse filium,Spiritum verò sanctum etsi procedentem à Patre, & Filio, & eiusdem naturæ cum vtroque neque genitum esse,neque Filium dici.

PVNCTVM VII.

Nonnulla expediuntur de Generatione.

1. CIRCA principium generationis primò posset inquiri, quomodo ad illam dispositiones concurrant, quam quæstionem solui Controuersia 1. punct.4.ex hac quæstione manet alia soluta iuxta nostra principia,an videlicet ad generationem concurrant immediatè accidentia, quæ reperiuntur in passo, vel quæ in principio subsstantiali actiuo generationis subiectantur,cùm enim ferat nostra sententia accidentia non effectiuè,sed dispositiuè concurrere, consequenter ad illam dicere debemus immediatè tantùm ad generationem conducere accidentia recepta in subiecto generationis, & nullo modo, quæ in principio actiuo recipiuntur, dispositiones enim ad formam non se tenent ex parte principij actiui, sed ex parte principij passiui formæ, ad quam disponunt, in quo mediatè,vel immediatè recipiuntur. Locum hæc quæstio inuenit in sententia illorum, qui asserunt accidentia effectiuè concurrere ad formam, in qua dubium esse potest an influxus actiuus proueniat ab accidentibus receptis in præcipuo generante vel in subiecto generationis. Thomistæ hanc causalitatem tribuunt accidentibus in subiecto generationis receptis, quia hæc sunt magis applicata passo vt in illo formam producant, cùm sint cum illo penetrata,& accidentia recepta in præcipuo generante, tantùm possunt esse applicata secundùm vltimam superficiem,& aliquando sunt valde distantia, sicuti accidentia corporum cælestium, à quibus plures formæ substantiales in terræ visceribus producuntur, valde distant à terra, cuius materies est subiectum generationis talium formarum.Hoc Thomistarum fundamentum nullum est, quia etsi accidentia passi sint magis ipsi applicata, hæc maior applicatio necessaria non est, vt agens agat in passum, eo enim ipso quod principium adæquatum secundùm aliquid sui sit immediatum passo potest agere in illud. Quod si penetratio sit maior applicatio, & magis conducens ad actionem, ex hoc non infertur agens aliàs sufficienter applicatum, etsi non adeò strictâ applicatione,nihil acturum, sicuti quando nihil agentis diuisibilis est penetratum passo, quædam partes illius sunt aliis magis applicatæ, & tamen omnes agunt in passum, sed tantùm infertur, quod si effectus esset diuisibilis, velociùs, & intensior produceretur à principio magis applicato; tardiùs verò, & remissior à principio minùs applicato. Neque illud quod obiicitur de distãtia accidentium, quæ recipiuntur in generante,quidquam difficultatis habet,quia semper præcipuũ generans est sufficienter applicatum ratione effectus, quem producit in medio, vt producat in passo dispositiones ad formam: ergo accidentia recepta in eodem principio generante sufficientem applicationem habebunt, vt mediis aliis accidentibus in medio productis, quæ cum illis se possunt tenere ex parte principij actiui effectiuè attingant productionem formæ substantialis.

Alia sunt positiua fundamenta,quibus iuxta Thomistarum principia illius sententia euertitur: Sentiunt isti vltimam dispositionem produci actiuè à forma geniti,& omnia accidentia recepta in passo in instanti generationis effectiuè produci ab eadem forma agenti, & in illo instanti corrumpi accidentia, quæ præcesserant in corrupto. Ex quo principio duo inferunt: primum non posse effectiuè produci formam geniti ab accidentibus,quæ existunt in instanti generationis, quia hæc ab ipsa forma producuntur, & non possunt in eodem genere causæ esse priora & posteriora formâ substantiali. Secundò infero formam non posse effectiuè procedere ab accidentibus, quæ præcesserunt incorrupta, & non subsistunt in instanti, in quo forma producitur, quia nullus effectus potest efficienter dependere à causa actu non existente. Respondent Thomistæ sufficere accidentia immediatè ante extitisse, vt ab illis iam non existentibus possit nunc effectiuè forma geniti dependere. Inanis sumptus ad rem aliàs fundamento destituram defendendam. Ruit solutio ex doctrina tradita Controuersia 7. Physicor. Puncto 4. vbi probaui requiri existentiam causæ in eodem instanti, in quo producitur effectus, vt hic ab illa possit dependere. Miror insuper doctrinæ inconsequentiam: tribuitur influxus actiuus accidentibus receptis in subiecto,& non in præcipuo generante, quia accidentia in subiecto recepta sunt illi magis applicata in ordine ad locum, & non expenditur maior applicatio, quam habent accidentia recepta in generante in ordine ad tempus, siquidem hæc sunt in eodem tempore, in quo est generatio, & illa tantùm in tempore immediato, quasi approximatio in ordine ad tempus minus necessaria esset in ordine ad actionem, quàm applicatio in ordine ad locum, cùm longè strictior temporis

2.

quàm

quàm loci applicatio requiratur, siquidem fert communis sententia posse de potentia Dei absolutâ principium actiuum producere effectum in passo valde distanti in ordine ad locum, & nullus somniauit posse principium actiuum distans in ordine ad tempus à passo in illo effectum producere. Tener insuper omnium sententia agens inadæquatum sufficienter applicari passo in ordine ad locum medio alio comprincipio seu agenti inadæquato, & tamen omnes requirunt totum principium adæquatum secundùm quamlibet partem sui esse immediatè applicatum in ordine ad tempus subiecto, in quo effectus est producendus eidémque effectui producendo.

3. Concludo ex his iuxta principia Thomistarum quæ non concedunt accidentia communia genito, & corrupto, sed asserunt accidentia recepta in genito in primo instanti generationis à forma eiusdem geniti produci, tantùm posse attribui virtutem actiuam (si aliquibus accidentibus tribuenda est) accidentibus receptis in præcipuo generante, propter rationes suprà adductas contra Thomistarum sententiam. In sententia verò, quæ asserit eadem accidentia permanere in genito, & in corrupto, & accidentia recepta in genito non dependere effectiuè in primo instanti generationis à forma geniti, posset prædicta virtus effectiua concedi accidentibus receptis in subiecto generationis, tum etiam receptis in præcipuo generante, quia cùm omnia sint eiusdem rationis omnibus similis virtus inerit, & ex alio capite omnia sunt sufficienter applicata ad formam producendam, neque principium est aliquod, ex quo possimus specialiùs actionem generatiuam tribuere accidentibus præcipui generantis, quàm accidentibus receptis in subiecto generationis, neque in forma prædicatum aliquod relucet, ratione cuius illi repugnet produci transeuntes ab accidentibus receptis in præcipuo generante, vel produci quasi immanenter ab accidentibus receptis in eodem subiecto generationis, in quo ipsa recipitur, sed æquè indifferens erit vt ab vtrisque producatur, si produci potest ab aliquibus accidentibus.

4. Secundò dubitari potest an feminæ semen emittant? Negat Aristoteles 1. de generatione animalium cap. 10. & cum eo peritissimi Medici asserentes feminas solùm ministrare humorem quemdam, & non verum semen, sicuti in spadonibus contingit. Ex Theologis defendunt hanc sententiam D. Thom. 3. part. quæst. 32. art. 4. & alij quàm plurimi ipsum sequuti, quos referunt nostri Conimbr. lib. 1. de Gener. cap. 4. quæst. 27. art. 1. Pro oppositâ sententia stant Hippocrates lib. de genitura, & lib. de diæta, Galenus lib. de vsu partium, Vallesl. lib. 1. Controuers. cap. 6. cum prædenso Medicorum agmine: his non pauci adhærent Theologi apud P. Soar. tom. 2. in 3. part. disput. 10. sect. 2. §. *hæ rationes*. Sententiam hanc asserit Hurtadus disp. 15. sect. 5. Anatomicis esse compertam, ex quorum argumentis constat feminas verum semen emittere, illud dealbicare, & esse elaboratum propriis instrumentis, quæ etiam feminis ad rem hanc natura prouisit.

5. De semine virili dubitari non potest necessarium esse ad formationem fœtus, quod experientiâ ipsâ compertum est, cùm numquam formatio fœtus absque masculeo semine contingit. Difficultas esse potest quomodo concurrat semen ad generationem. Opinio est vtrumque semen concurrere actiuè ad formanda organa: hæc est omniù Medicorum etiam negantium feminis verum semen. Sententiam hanc suader feminis materia, quæ nimis spirituosa est, spiritus autem plurimùm ad actiuitatem conducunt, & in effectus efficiendos inuenti sunt à natura. Deinde semen masculeum passiuè concurrere ad fœtum, ita vt in eius materiam inducatur anima, docent Hippocrates, & Galenus, aliique quamplurimi Medici apud Conimbr. lib. 1. de Gener. cap. 4. quæst. 28. art. 1. Neque ex hoc inferre idem agere in se ipsum, quia semen includit partes quasdam sanguineas valde crassas, alias verò spirituosas; secundùm spirituosas in hac sententia agit, & disponit organa, secundùm crassas patitur fœtum eductum ex illis. Opposita sententia videlicet semen non concurrere actiuè communior est inter non Medicos, quia semen est imperfectius viuente, ac proinde non potest illud se solo producere, quin concurrat viuens, vel Deus supplens vices illius: concurrente autem Deo vel viuente impertinens est concursus seminis, & sine fundamento adstruitur.

Masculis non posse tribui concursum distinctum ab eo, quem præstant medio semine ab illis deciso extra controuersiam est, cùm nullo modo applicentur, & maximè distent cum fœtus formatur. Difficultas est an feminæ actiuè concurrant ad formationem fœtus. Affirmatiuè respondet Hurtadus disp. 2. sect. 6. cum Ochamo in 3. quæst. 3. & Gabr. ibidem dist. 4. quæst. vnica. Negatiuam partem defendunt Angelicus Doctor suprà, Bonauent. Scot. Gabr. & Mass apud P. Soar. 3. p. tom. 2. disp. 10. sect. 2. 6.

Circa principium actiuum vnionis humanæ dubitari potest an possit ab anima produci. In qua re negatiuè respondeo cum Hurtado sect. 3. quia anima nihil agit in materia, nisi quatenus actus illam informans, non est enim forma pure assistens, ac proinde ad hoc vt in eam agat supponitur illi vnita. Ex hoc capite disparitatem deprehende, propter quam anima possit esse principium suæ partialis vnionis per nutritionem acquisitæ, non verò vnionis totalis, ex vi cuius primo materiam informat, quia ad hanc non potest vnitam per aliam vnionem supponi, ad illam verò partialem vnionem in nutritione acquisitam supponitur vnita per vnionem, ex vi cuius anima primo materiam informat. 7.

Disputari solet de partibus fœtus, quæ priùs formentur: Galenus cum Hippocrate apud Conimbr. lib. 1. cap. 4. quæst. 29. art. 3. docet hepar primum gigni, quod tenet Vallesl. lib. 2. Controuers. cap. 5. prope finem, & alij quàm plurimi Medici. Peripatetici omnes cum Aristotele docent cor priùs efformari, quibus adhæret Peramatus lib. de hominis creat. cap. 4. Stoici tenent omnes partes præcipuas hominis, quæ virtute spermatis fiunt simul efformari. Sententiam hanc tenent plurimi ex antiquis, & recentioribus Laurentius Andreas lib. 8. quæst. 5. P. Garcia disp. 38. cap. 1. quam probabilem putat Vallesl. lib. 2. Controu. cap. 5. Nec defuère alij, qui asserent spinam priùs efformari, sicuti carinam in naui, neque qui dicerent ossa ante partes carneas produci sicuti domus fundamenta. 8.

Circa tempus, quo formetur fœtus est communis Theologorum sententia in viris animam infundi die quadragesimo à conceptione, & in feminis die octuagesimo. Consentiunt P. Soar. tom. 2. in 3. part. disput. 10. sect. 2. §. *suppono quarto*. Eminentissimus noster Cardinalis Tolet. in cap. 2. Lucæ, annotat. 34. & grauissimus Maldonatus in idem caput, & alij plures interpretes, quorum fundamentum est lex, Leuitic. cap. 12. vt purificaretur puerpera die quadragesimo, quæ virum peperisset, quæ feminam autem, die octuagesimo, in qua lege dies purificationis assignatur respondens diei, in qua proles efformatur. Huius legis rationem aliam reddit Theodoretus quæst. 14. neque Patres, qui huic rationi subscribunt intendunt id ex propria sententia definiri, 9.

sed iam ab aliis traditum supponunt, & iuxta illorum sententiam legis Leuitici rationem reddunt. Valles. lib.2. Controuers. cap.9. cum pluribus Medicis ait feminas non ante diem quadragesimum, mares verò triginta formari diebus. Laur. Andr. lib.8. q. 19. docet formationem feminæ numquam excedere duos supra quadraginta dies, mares verò triginta efformare. Sententiam hanc confirmat Peramatus lib.de hominis creat.cap.5.

10. Circa gestationem prolis experientia docet nono mense naturalissimè felicitérque partus contingere, præcipuè cum dimidium noni mensis intra vterum fœtus expleuit. Partus septimo mense naturales esse docet Hippocrates, & suader experientia: octauo autem mense infeliciter semper accidunt. Rationem accipe ex Vallesio: Infantes septimo mense lucem extra maternum vterum videre procurant, quod si non consequantur, octauo indigent mense vt recreentur à labore suscepto, qui si non illis concedatur, sed mense octauo natiuitas succedat, labor labori additur, & priori vexati posteriorem sustinere non valentes percunt. Nono mense regulariter secundè partus contingunt, sed non minus secundè, etsi rarò, decimo mense, quia decimus mensis magis distat à septimo, in quo infantes defatigantur motu, quem incassum præstitêre, vt lucem viderent. Constat etiam tum ex sacris literis aliquos partus decimo contingere mense, Sapient. 7. num. 10. *In ventre matris figuratus fui caro decem mensium tempore*, tum etiam ex profanis, sic enim Ouidius:

Annus erat decimus cum Luna repleuerat orbem
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
Seu quia bis quino femina mense parit.

Aliqui numerum istum decem mensium intelligunt iuxta menses Astronomos, & non iuxta menses Calendarij, sunt enim menses Lunares & Solares, & menses Calendarij: horum breuiores sunt Lunares, maiores Calendarij, & medij Astronomici, & hac ratione ex nouem mensibus Calendarij fiet dierum numerus attingens decimum mensem Astronomicum, & qui iuxta Calendarij menses partus tempus recensent, nono mense contingere affirmant, & qui iuxta menses Astronomorum partus tempus metiuntur, decimo mense accidere testantur: de hac re legendi sunt Soar.tom.2.in 3.part. dispur.13. sect.3. & Conimbr. suprà. Refert etiam Laurentius lib. 8. quæst. 30. partus sextimestres fuisse superstites. Neque tacere volo me audisse doctissimum Medicum principiis philosophicis apprimè instructum in hac Complutensi Academia meritissimum primæ Cathedræ Rectorem, defendentem naturaliter posse quinto mense felici prolis euentu partum contingere, quia potest esse adeò excellens matris temperamentum, vt illo quinque mensium spatio fœtus maturescat, sicuti enim sunt Prouinciæ, in quibus terra adeò ferax est, vt bis in anno in fructus erumpat, quos non nisi duplo tempore aliarum Prouinciarum sola valent procreare, ita possunt nonnullæ dari feminæ, quæ quinque mensibus conceptam prolem ad illud augmentum nascendique opportunum statum promoueant, ad quæ non nisi septem mensium curriculo aliarum matrum ope peruenire posset.

Doct. Varreda.

11. In his, quæ hoc Puncto tetigi aliorum retuli sententias, neque meus fuit animus propriam tradere, aut de aliorum relatis iudicium ferre, quia illorum pleraque ad Medicos spectant, omniáque nihil vtilitatis viro Philosopho, & Theologo afferunt, & ita illa potiùs non obliuisci, quàm meminisse par est.

PVNCTVM VIII.

De Corruptione.

1. CORRVPTIO generationi opponitur, quapropter de vtraque simul agendum est. Definitur corruptio: *Desitio rei in aliam.* Ly *desitio*, loco generis ponitur, quæ annihilationem comprehendit: ly *in aliam*, differentiæ vices gerit. Desitio est suspensio actionis, seu negatio actionis, quæ immediatè antea fuit, non enim desinere dicitur, quod non præcessit. Itaque desitio supra non esse actionis addit ipsam actionem immediatè antea præcessisse. Illa particula, *in aliam*, denotat rem corruptam non ita annihilari, vt nihil illius maneat, subiectum videlicet, accidentia, aut aliquid aliud, quod loco illius producatur. Ex his inferes lucem actis extinctam in aliud desinere, quia extinctâ luce illius subiectum adhuc remanet. Cùm verò res subiecto caret, veluti materia prima, si ipsa desinat esse, & maneant illius accidentia, vel aliquid loco illius producatur, non dicitur annihilari, sed corrumpi, quia desinit in accidentia propria, quæ remanent, vel in illud, quod loco illius producitur. Ob hanc rationem asserunt Patres substantiam panis non annihilari in Eucharistia, quia remanent illius accidentia, & loco eiusdem substantiæ panis, Christi corpus subrogatur. In hoc Patrum sensu, qui annihilationem vocant desitionem rei, cuius nihil remanet, substantiam panis non annihilari de fide est, quia definitum est, & sensuum euidentiâ compertum permanere panis accidentia in Euchatistica transsubstantiatione. Nihilominus tradit Hurtadus dispur.1.sect.8. num.84. desitionem panis in Eucharistia strictè, & metaphysicè loquendo esse annihilationem, licet non ita possit dici in Patrum sententia, qui tantùm intendunt simul cum substantia panis non illius accidentia deficere, quod firmum est, & Catholicè tenendum.

2. Iuxta hunc dicendi modum desitio actionis creatiuæ annihilatio semper erit, quia cùm terminus creatus à subiecto non dependeat, non potest in subiectum desinere. Difficultas est, an omnis desitio actionis generatiuæ sit corruptio. Pro negatiua parte hæc adstruitur ratio: Desinat Deus in eodem temporis instanti materiam, & formam equi, tunc forma equi non desinet in subiectum, quod superstes non erit: ergo non desinet in aliud: ergo non erit corruptio. Aliqui recentes, qui mediam eductionem, seu actionem eductiuam adstruunt inter creationem, & generationem, aliam suspensionem actionis meditantur mediam inter annihilationem, & corruptionem, & sicuti defendunt actionem, ex vi cuius educitur forma ex materia in primo instanti, in qua materia creatur, non esse generationem, quia non est mutatio ex defectu subiecti prius tempore præcedentis, neque creationem, quia est dependens à subiecto, sed mediam quamdam actionem, quæ eductio dicitur: eâdem ratione affirmant desitionem formæ dependentis à subiecto, quam comitatur desitio subiecti in eodem temporis instanti contingens, non esse annihilationem, quia non est desitio rei independentis à subiecto, neque corruptionem, quia non est mutatio generationi opposita, ex vi cuius subiectum transeat à forma ad negationem formæ, ex defectu subiecti subsequentis, seu existentis in instanti temporis, in quo negatio, seu non esse formæ existit.

3. Nos, qui asserimus de ratione generationis non esse mutationem, neque quod subiectum prius tempore præcedat priuatum formâ genitâ, constanter tenemus non esse de ratione corruptionis vt subiectũ

rema

remaneat aliquo tempore priuatum formâ corruptâ, quia sicuti impertinens est ad actionem positiuam in hoc instanti dependentem à subiecto subiectum tempore immediatè præcessisse, ita impertinens est ad hanc desitionem actionis, seu ad hoc actionis non esse, subiectum immediatè post formam permanere, seu existere in instanti, in quo existit non esse actionis, quia hoc cùm sit purum nihil, & strictè loquendo non possit dici ipsum esse, sed potiùs non esse, quia non esse seu negatio actionis, nihil aliud importat, quàm ipsam actionem non existere, quod nullo modo dependet à subiecto, neque huius existentia necessaria est vt sit non esse actionis dependentis ab illo, potiùs ex negatione subiecti rectè infertur non esse actionis dependentis à subiecto.

4. Ad argumentum supra adductum respondeo: casu, quo materia, & forma equi simul desinerent, formam quatenus est ex se desinere in aliud, videlicet in subiectum, quia tunc desitio subiecti per accidens comitaretur desitionem formæ, quia hæc non illam exigebat, neque ex eo quod sit formæ desitio per locum intrinsecum infertur à priori desitio subiecti, quia formâ deficiente potest permanere subiectum vel sine aliqua forma, vel cum alia aduenienti; quod si alia non aduenerit, hoc non est ratione formæ desinentis, quæ non impedit, dum desinit, aliùs cuiuscumque aduentum.

Solet inquiri, an corruptio intendatur propter 5.
se à natura: in qua re affero agens liberum posse per se intendere corruptionem formæ accidentalis, quam ipse liberè conseruat, quia potest velle cessare ab actu amoris vel cognitionis non intento alio actu oppositio, sed tantum propter disconuenientiam, quam apprehendit in actu voluntatis, vel intellectus, aliquitiue sensationis, reliqua verò agentia naturalia numquam per se corruptionem intendunt, sed generationem: ignis enim cum destruit lignum, tantùm intendit productionem formæ ignis, quia tamen forma ligni incompossibilis est cum forma ignis, corruptio ligni sequitur ignis generationem. Quomodo generatio vnius sit corruptio alterius, & quis sit ordo inter generationem, & corruptionem, explicui iam Controuers. 8. Physicor. Punct. 3. §. 2.

CONTROVERSIA III.

De augmentatione, seu aggeneratione substantiali & accidentali accretione.

AVGMENTATIO, seu aggeneratio substantialis est actio, quâ substantiale compositum fit maius per quamdam quasi partialem generationem, quam aggenerationem multi, præcipuè ex recentioribus appellant, ex vi cuius acquirit nouam partem substantiæ, seu compositi, secundùm quam augetur, ideò postquam egimus de generatione totali, nunc agimus de partiali generatione, seu augmentatione substantiali compositi. Hanc augmentationem, seu aggenerationem substantialem consequitur alia accidentalis augmentatio, seu accretio, quæ est acquisitio quantitatis, ex vi cuius compositum fit maius quantitatiuè, seu nouam quantitatem acquirit, quæ præcedenti vnita maiorem complet quantitatem, quam compositum acquirere dicitur per hanc accretionem, quia acquirit portionem illam, quæ in ratione maioris complet quantitatem, de vtraque augmentatione in hac Controuersia sermo erit propter vtriusque affinitatem, & connexionem.

PVNCTVM I.

Definitur augmentatio, & diminutio.

1. AVGMENTATIO substantialis definitur: *Motus à minori in maiorem substantiam*, cui opponitur diminutio, quæ est *motus à maiori ad minorem substantiam*. Terminus ille *minor substantia*, qui in priori definitione ponitur, tanquam terminus *à quo*, & in posteriori tanquam terminus *ad quem* dicit duo, vnum positiuum, negatiuum aliud: Positiuum est substantia illa, quæ minor denominatur; negatiuum est negatio quædam partis superadditæ positiuæ præexistenti, ratione cuius minor denominatur, & per quam formaliter minor constituitur. In vtraque definitione intelligendus terminus ille *minor substantia*, secundùm rationem negatiuam quam dicit, per quam formaliter substantia minor constituitur, ita vt terminus *à quo* augmentationis, & terminus *ad quem* diminutionis, qui significantur hoc concreto *minor substantia*, formaliter vt termini tantùm importent quid negatiuum, hoc est negationem aliùs termini, quem respicit augmentatio. Ex hoc inferes augmentationem esse motum à negatione partis subiecti aucti ad nouam partem, secundùm quam viuens augetur: an verò sit ad illam secundùm se, seu ad illam vt acquisitam, seu ad illius acquisitionem, seu vnionem postea dicam. Eadem ratione diminutio ordine inuerso eosdem respicit terminos. Augmentatio, & diminutio vtrumque terminum *à quo*, & *ad quem*, essentialiter dicit, cui necessariò accidit mutatio, licet generationi accidentaliter contingat ratio mutationis, & accidentalis sit respectus ad terminum *à quo*, ad negationem videlicet in subiecto præcedentem, hoc de augmentatione nequaquam dici potest, quia nulla pars ex his, quæ producuntur in instanti in quo primò gignitur compositum est illius augmentatiua, sed primò constitutiua, dicit enim augmentatio additionem supra id, quod prius tempore habuerat subiectum illud, cui fit additio, quæ additio essentialiter importat negationem præcedentem rei additæ. Eadem ratione diminutio dicit ablationé partis à toto, quod remanet, quia si in eodem instanti, in quo pars hæc destruitur pereunt reliquæ compartes, & totum corrumpitur, totum non dicetur diminutum, sed destructum.

2. Contingunt sæpe in eadem mensura temporis augmentatio, & diminutio secundùm diuersas partes subiecti quæ aliquando ita fient, vt tanta sit portio substantiæ per augmentationem acquisita, quanta sit deperdita per diminutionem, in quo casu videtur augmentationem non esse motum à minori ad maiorem substantiam, neque diminutio à maiori ad minorem siquidem vtroque motu posito tanta erit substantia, quanta fuisset in instanti præcedenti vtrumque motum simul factum. Quod si contingat plus substantiæ acquiri per augmentationem quam per diminutionem deperditur, diminutio non erit motus à maiori in minorem substantiam, siquidem in eodem instanti, in quo fit diminutio substantia fit maior: si verò plus deperdatur per diminutionem, quàm per augmentationem requiritur, augmentatio non erit motus à minori ad maiorem substantiam, quia in eodem instanti, in quo fit augmentatio substantia fit minor: videtur ergo non rectè definitam esse augmentationem, & diminutionem. Cæterum si inspiciantur termini formales, quos suprà augmentationi, & diminutioni assignaui, constabit integros in casibus adductis subsistere, semper enim augmentario habet pro termino *à quo* negationem partis, quæ per illam acquiritur, & pro termino *ad quem* partem acquisitam, & diminutio habet eadem ratione pro termino *ad quem* negationem partis, quę deperditur & pro termino *à quo* partem positiuam in hoc instanti deperditam, & in præcedenti existentem, & propriam substantiæ, quæ minuitur. Hi termini in augmentatione assignari per se loquendo substantiam constituunt maiorem, si per accidens ex alio capite non minuatur, & absolutè constituunt illam maiorem, quam esset si in illo instanti non contigisset, motus augmentationis illos respiciens, quod sufficiens est vt talis motus dicatur à maiori in maiorem substantiam licet aliquando per accidens non constituatur in illo instanti augmentationis substantia maior, quam fuerat in præcedenti ratione diminutionis. Idem inuerso ordine dicito de diminutione, quæ per se substantiam constituit minorem si alioqui per accidens respectu diminutionis illius iactura non compensetur per augmentationem, quæ in illo instanti contingat, & absolutè semper constituit minorem substantiam, quàm esset in illo instanti, si talis modus diminutionis non accidisset.

3. Augmentario substantialis contingit in substantia viuenti, & non viuenti: augmentatio substantiæ non viuentis nomine generico augmentationis contenta est, augmentario viuentis substantiæ nutritio dici solet, & inter vtramque magnum intercedit discrimen. Augmentatio non viuentis fit per iuxta positionem, pars enim secundùm quam fit augmentum applicatur cetræ parti corporis aucti, & secundùm illud latus augetur corpus non viuens vt contingit in lapide, quem videmus maiorem fieri versus vnam partem, & versus aliam immutatum permanere: viuentia augentur non per iuxta positionem vnius partis, sed vniformiter difformiter secundùm omnes partes, ita vt in eodem tempore, in quo vna pars aliquota augetur reliquæ omnes aliquotæ augeantur proportione seruata inter augmentum, & partem auctam, magis enim augetur pes, quàm nasus, quia pes maiorem terminum augmenti habet, quàm nasus, in eadem tamen temporis mensura, in qua nasus vltimam ipsius termini mensuram adimplet pes proprium ipsius terminum complet, & sic de reliquis partibus, omnes enim in eadem temporis mensura ad perfectum augmenti statum perueniunt. Hic modus augmentationis exposcit in viuentibus quamdam attractionem alimenti, qua applicatur intimis illius partibus, vt in omnibus modo explicato vniformiter difformiter fiat alteratio. Hæc applicatio fit in sensitiuis per intùs susmptionem, hoc est, per sumprionem alimenti, quod viuens in ore dentibus conterit, & saliuâ alteratum in stomachum mittit, in quo fit prima coctio alimenti, quæ est secunda alteratio, virtute cuius pars quædam alimenti in substantiam quamdam albam conuertitur, quæ dicitur chylus, & pars altera excrementitia in intestina mittitur. Deinde chylus per venas, quas mesaraicas Medici appellant in iecur mittitur, vbi fit secunda coctio, quæ est tertia alteratio, maiorémque expurgationem cibus accipit. Iecur chylum in tres substantias elaborat, quædam est terrestrior aliis, naturæ atræ bilis, quæ descendit à iecore in lienē, & illum nutrit: leuior est naturæ cholericæ, seu flauæ bilis, quæ quasi spuma supernatat, & ascendit ad folliculum, seu vesicam fellis: Tandem substantia media est coloris rubri similis iecori, quæ per venam cauam in reliquas partes corporis trajicitur, in quibus fit tertia coctio, quæ est quarta alteratio, per quam vltimo in substantiam viuentis alimentum conuertitur.

4. In quibusdam viuentium augmentationibus producitur noua pars formæ vt contingit in augmentatione equi, in qua pars formæ, quæ introducitur in alimenti materiam distincta est à forma præexistenti, & in ipso nutritionis instanti producitur noua pars modi vnionis inter formam præexistentem, & materiam alimenti, ad quam per nouam vnionem materia antiqua extenditur, vt contingit in nutritione hominis, in qua eadem indiuisibilis forma rationalis, quæ antea materiam antiquam informabat, denuò materiam informat alimenti. Cæterùm augmentario non viuentium aliquando contingit cum productione nouæ partis formæ, & modi vnionis inter formam producti, & materiam illius substantiæ, ex qua fit præexistentis augmentum, vt contingit cum ignis augetur ligno præexistenti. Aliquando in non viuentibus augmentario contingit sine noua productione partis formæ, aut partis modi vnionis essentialis, sed tantùm per vnionem cuiusdam compositi cum alio eiusdem rationis, vt videre est quando amphora quædam aquæ cum alia permiscetur, & per vnionem augetur, tunc enim maior pars seu compositum, quod maius erat dicetur auctum, & portio alia, quæ per vnionem pars est effecta, & erat compositum minus alio, augmentum dicitur; quod si vtrumque compositum ante vnionem erat æquale, vtrumque mutuò per alterum augetur. Augmentario, in qua producitur noua pars formæ, aggenerario formæ; & illa in qua producitur noua pars modi vnionis essentialis, aggenerario vnionis essentialis dici solent, siue forma, & vnio pertineant ad compositum viuens, siue non viuens. Tandem aduerte vtramque aggenerationem tam viuentium, quàm non viuentium satis impropriè vocari ab aliquibus nutritionem, vt eam distinguant ab aggeneratione accidentali, seu accretione quantitatiua, quam absolutè augmentationem appellant, communis tamen loquendi modus nomine augmentationis absolutè prolato vtitur ad significandam substantialem augmentationem communem substantiæ viuenti, & non viuenti, idémque nomen tribuit augmentationi non viuentium specialiter sumptæ, & nomen nutritionis viuentium augmentationi reseruat, augmentationémque quantitatiuam appellat augmentationem accidentalem, seu accretionem.

PVNCTVM II.

Quas actiones contineat, & in qua formaliter consistat augmentatio.

1. ONNVLLAS actiones, ex his, quæ in augmentatione tam viuentium, quàm non viuentium reperiuntur, Puncto præcedenti insinuaui, exactè modò omnes annumerabo, & definiam in qua illarum augmentatio substantialis tam viuentium, quàm non viuentium consistat.

2. Mitto alterationes præuias, ex vi quarum producuntur dispositiones ad augmentationem substantialem, hanc enim ab illis distingui probant rationes omnes, quibus stabiliuimus alterationem distingui à generatione. In augmentationibus viuentium quorum forma indiuisibilis non est reperitur productio nouæ partis formæ, & in augmentationibus non viuentium, quæ non fiunt præcisè per vnionem compositorum eiusdem rationis præexistentium ante nutritionem. In augmentatione horum non viuentium, sicuti non producitur noua pars formæ, ita non producitur noua pars vnionis essentialis inter materiam, & formam quas acquirit substantia aucta: in omni verò augmentatione, in qua producitur noua pars formæ, & in omni viuentium augmentatione, etiamsi noua pars formæ non producatur, sed antiqua extendatur ad nouam partem materiæ semper producitur noua pars modi vnionis essentialis inter materiam alimenti, & formæ partem denuò productam, vel totalem formam indiuisibilem antea præexistentem. Reperitur etiam in omni augmentatione actio, per quam producitur vnio materiæ substantiæ auctæ cum vnione materiæ alimenti, seu substantiæ, quæ augmentum dicitur. Reperitur insuper in omni augmentatione actio productiua vnionis integralis inter vnionem essentialem præexistentem, & partem vnionis essentialis, quæ in omni nutritione producitur, & in augmentatione non viuentium, in quibus producitur noua pars formæ, vel inter duplicem vnionem essentialem substantiarum, quæ mutuò augentur, vel vna augeri dicitur per vnionem ad aliam eiusdem omnino rationis, quæ dicitur augmentum eo præcisè, quod sit minor alia. Tandem reperitur in omni augmentatione non viuentium, & in augmentatione viuentium, quorum forma diuisibilis est, actio terminata ad vnionem integralem formæ substantiæ auctæ cum parte formæ acquisitæ.

3. Rationem augmentationis abstrahentem ab omni augmentatione non posse constitui in productione nouæ partis formæ, neque in productione nouæ partis modi vnionis manifestum est, quia in augmentatione hominis non producitur noua pars formæ, neque in augmentatione aquæ noua pars modi vnionis producitur, neque actio terminata ad vnionem essentialem aquæ modo vnitæ præexistens ante aquarum vnionem potest dici formaliter augmentatio, quia tempore præcessit augmentationem, & propter rationem, quam dabo ad excludendam à ratione formali completiua augmentationis actionem productiuam nouæ partis modi vnionis. Similiter statuo tanquam certum non sufficere ad rationem formalem augmentationis actiones terminatas ad nouam partem modi vnionis, & ad vnionem integralem materierum, & vnionem integralem formæ antiquæ cum parte vnionis denuò acquirenda, siue sit modò producta vt contingit in augmentatione ignis, & in nutritione equi, siue producta præexistisset vt accidit in augmentatione aquæ, si deficiat alia actio terminata ad vnionem integralem vnionis essentialis substantiæ auctæ, & substantiæ quæ dicitur augmentum, scilicet partis illius substantiæ, vel compositi, quæ antiquo accrescit. Sit ratio: Posità nouâ parte formæ, vnità antiquæ præexistenti, & nouâ parte materiæ, etiam vnità materiæ præexistenti, dum vniones essentiales non vniuntur integraliter, compositum antiquum, v.g. equus, non est auctus: ergo illæ actiones non sufficiunt ad augmentationem. Antecedens probo: Equus (sic loquere de quocumque composito etiam non viuente) essentialiter dicit materiam, formam & vnionem: ergo vt sit vnus equus debet includere vnam materiam, formam vnam, & vnam vnionem: ergo tota vnio, quæ pertinet ad vnum equum debet esse vnita aliàs non erit vna, sed duplex: ergo si noua vnio non vnitur cum antiqua, non fiet ex vtraque vna vnio, neque vnus equus. Confirmatur: Vnio integralis materierum denuò producta debet informari vnione formæ antiquæ, & partis formæ denuò productæ acquisitæ, seu forma antiqua, si indiuisibilis sit, sed non potest informari, si non producitur vnitiuum integrale vnionis essentialis antiquæ, & nouæ: ergo sine hoc vnitiuo non potest resultare vnum compositum ex materia noua, & antiqua. Probo minorem: *informario vnitiui materierum* est vnitiuum vnionum essentialium: ergo non producto vnitiuo vnionum non datur informatio vnitiui materierum: ergo non est informata tota materia vnita: ergo materia vt informata non est vna, sed duplex. Siquidem non est informata illius vnio, per quam constituitur formaliter vna: ergo non potest constituere vnum compositum vt suprà inferebam, quia ad hoc vt detur vnum compositum debet dari vna materia informata formâ.

4. Ex his infero, ad augmentationem essentialiter requiri actionem terminatam ad vnitiuum vnionum, & actionem terminatam ad vnitiuum materierum; & actionem terminatam ad vnitiuum vnionum essentialium; & vnionem terminatam ad vnitiuum formarum videlicet formæ antiquæ, & nouæ partis formæ, si forma compositi augendi diuisibilis sit. Affirmo insuper in nutritione essentialiter includi actiones terminatas ad extrema harum vnionum, videlicet actionem terminatam ad materiam præexistentem, & actionem terminatam ad partem vnionis essentialis, quæ præexistenti vnitur, & actionem terminatam ad nouam partem formæ si compositum augendum formâ diuisibili gaudet. Probo hanc conclusionem: Per nutritionem augetur compositum secundùm materiam, & secundùm vnionem, & secundùm formam, si hæc est diuisibilis: ergo compositum vt auctum dicit augmentum materiæ, & vnionis, & formæ, si hæc est diuisibilis: ergo essentialiter dicit ex parte termini nouam materiam, nouam vnionem, nouam partem formæ si diuisibilis est: ergo ex parte actionis dicit actiones terminatas ad nouâ materiam, nouam vnionem, & nouam partem formæ si hæc est diuisibilis: ergo augmentatio essentialiter dicit has omnes actiones, neque refert materiæ productionem tempore præcedere augmentationem, quia non ex eo quod aliquid tempore præcedat aliud, & possit ab illo separari infertur non esse de illius essentia, quia materia prima tempore præcedit hominem, & ab illo separatur, & tamen est de illius essentia. Confirmatur: compositum nutritum, seu auctum non solùm dicit ex parte termini acquisitionem augmenti, sed ipsum augmentum: ergo ex parte actionis non solùm dicit actionem terminatam ad acquisitionem augmenti, sed ipsum augmentum. Sed augmentum consistit in noua parte materiæ, & noua parte vnionis,

vnionis, & noua parte formæ si hæc est diuisibilis, quæ adiungitur composito: ergo augmentatio ex parte actionis dicit actiones omnes, quæ respiciunt hos terminos. Notate tamen oportet in nutritione, seu viuentium augmentatione, etsi omnes actiones suprà dictæ sint de illius essentia, specialiter tamen actionem terminatam ad nouam partem formæ, & nouam partem vnionis intrinsecè & ex se ordinari ad nutritionem, quia non nisi in nutritione exerceri queunt; secus verò se habet actio terminata ad materiam, vt iam explico in non viuentium augmentatione.

5. In non viuentium augmentatione actiones respicientes materiam, formam, & vnionem, quæ denuò acquiruntur, existimo non pertinere essentialiter intrinsecè & ex se ad augmentationem, licèt hîc & nunc huic augmentationi essentiales sint propter rationem dictam de nutritione, quia nulla actio habet terminum, qui ex se vel ex modo producendi sit augmentum, quia in non viuentium augmentatione ex eo præcisè dicitur hæc pars substantiæ augmentum, quia vnitur alij parti, seu alij composito maiori; quod si minori vniretur, non diceretur augmentum, sed substantia aucta, etsi alij æquali neutrum extremum vnitum specialiter est augmentum, sed mutuò augeri dicitur. Quod si ignis partem aliam ignis producat quæ vnita videtur specialiter posse dici augmentum, quia efficienter ab illo extremo, cui vnitur procedit, & ita non potest esse res aucta, quia res aucta non potest procedere ab augmento, & augmentum rectè dicitur procedere à re aucta: at totum hoc est per accidens respectu huius partis ignis secundùm se sumptæ, & secundùm modum, quo producitur, quia eadem numero, & eodem modo producta potuit non produci ab igne, à quo de facto producitur, & illi eodem modo vniri, quia pars ignis, cui præexistens ignis vnitur, non petit produci ab igne, cui est vnienda, vt illi vniatur, & eumdem augeat. Pars verò viuentis, eo ipso quod producatur non simul cum aliis comparibus, & cum hoc modo producendi, quem habet specialiter nutritio, per intus sumptionem valde distinctum à modo producendi per seminis transmissionem, petit vniri principio, à quo procedit, & ita ex modo producendi habet esse augmentum sui principij, quod supponit existens.

6. Vltimò affirmo: rationem formalem vltimò constituiuam augmentationis, non viuentium & viuentium, quæque nutritio dicitur, tantùm consistere in actione terminata ad vnitiuum integrale vnionis essentialis præexistentis cum noua vnione acquisita. Probo hanc conclusionem: hæc actio est inseparabilis à reliquis omnibus actionibus, quæ pertinent ad essentiam augmentationis, & reliquæ possunt ab hac separari: ergo in hac tantùm consistit ratio formalis, & completiua augmentationis. Priorem partem antecedentis, videlicet actionem hanc non posse ab aliis separari, sed illas supponere sic probo: hoc vnitiuum integrale vnionum essentialium est informatio, media qua vnitiuum formarum, si forma est diuisibilis, vel tota forma, si indiuisibilis est, informat vnitiuum materierum, & vnio essentialis inter vnitiuum materierum, & vnitiuum formarum (formæ antiquæ intellige, & partis formæ denuò productæ) si forma est diuisibilis, vel inter vnitiuum materierum, & totam formam antiquam si indiuisibilis est: ergo supponit vnitiuum materierum, & vnitiuum formæ diuisibilis, vel totam formam indiuisibilem, tanquam modus supponit rem, cuius est modus: ergo non potest separari ab illis: ergo neque actio productiua huiusmodi integralis vnionum essentialium potest separari ab actionibus per quas producuntur vnitiuum materierum, & vnitiuum formæ antiquæ, & partis formæ denuò productæ, quando forma est diuisibilis: ergo neque potest separari ab actionibus, quibus producuntur extrema harum vnionum, quia sicuti implicant separari vniones ab extremis, ita implicat separari actiones productiuas vnionum ab actionibus productiuis extremorum: ergo actio illa, quæ est connexa cum omnibus aliis actionibus productiuis vnionum connexa est cum actionibus productiuis extremorum harum vnionum: ergo implicat actionem productiuam vnionis integralis vnionum essentialium separari ab actionibus productiuis vnionis integralis materierum, & vnionis integralis formæ antiquæ, & partis formæ denuò productæ si forma sit diuisibilis, & extremorum harum vnionum. Itaque modus integralis vnionis essentialis antiquæ cum noua vnione integrali denuò acquisita quatuor respicit extrema, quorum est modus. Duo sunt vniones essentiales, quas vnit, quarum est vnitiuum integrale, ex vi cuius resultat vna integra vnio essentialis, seu informatio: & duo alia sunt vnitiuum materierum, & vnitiuum formarum, quorum est essentialis vnio, seu informatio, si forma diuisibilis sit, vel vnitiuum materierum & totam formam compositi, si hæc indiuisibilis est.

Totus hic discursus rem legitimè concludit per ineuitabiles illationes deductas ex eo quod vnitiuum integrale vnionum sit vnitiuum essentiale inter vnitiuum materierum, & vnitiuum formarum, quod iterum confirmo. Vnitiuum materiæ denuò productum debet informari, & vnitiuum formæ diuisibilis denuò productum in augmentatione debet informare, sed nihil materiæ est quod informet vnitiuum formæ productum materiæ, & nihil formæ, quod informet vnitiuum materiæ, præter vnitiuum formæ: ergo vnitiuum materiæ informatur vnitiuo formæ: ergo debet dari informatio, seu vnio inter hæc vnitiua, quæ alia non potest esse præter vnitiuum integrale vnionum, reliquæ enim partes vnionis partes materiæ & formæ respiciunt. Confirmatur: quidquid est in vnione essentiali est informatio: ergo vnitiuum integrale partium huius est informatio: sed tantùm potest esse informatio inter vnitiuum materierum, & formarum: ergo est vnitiuum illorum. Maior per se patet; liquet minor in augmentatione aquæ, in qua nihil denuò producitur, quod informet, & informetur præter hæc vnitiua.

8. Reliquas actiones posse ab hac separari facile probatur: possunt pars materiæ adueniens, & pars adueniens formæ vniri materiæ, & formæ præexistenti, & pars noua materiæ informari noua parte formæ, & non vniri integraliter vnio essentialis antiqua inter materiam, & formam antiquam cum noua parte vnionis essentialis: ergo actiones productiuæ vnionis integralis materierum, & vnionis integralis formarum, possunt separari ab vnione integrali vnionum essentialium. Consequentia firma est rectè enim valet: termini separantur: ergo actiones. Antecedens probo: Vnio integralis materierum, & vnio integralis formarum non sunt modi respectu vnionis integralis vnionum essentialium, sed potiùs hæc est modus respectu illarum, quæ per hanc inter se vniuntur vnione essentiali, ex vi cuius vnitiuum formarum informat vnitiuum materierum: ergo poterunt vniones integrales materierum, & formarum separari ab vnione integrali vnionum essentialium, licet hæc non possit ab illis separari. Confirmatur: eodem modo se habet hoc vnitiuum integrale vnionis essentialis respectu vnitiui integralis materierum, & vnitiui integralis formarum, quorum est informatio, ac se habet pars vnionis essentialis respectu partis materiæ, & partis formæ, quarum est informatio, sed quælibet pars materiæ, & quælibet

pars

pars formæ possunt separari à parte vnionis essentialis, per quam pars materiæ informatur parte formæ: ergo eodem modo vnitiuum materierum, & vnitiuum formarum possunt separari ab vnitiuo integrali vnionis essentialis. Vrgeo: tota materia, & tota forma possunt separari à tota vnione essentiali, ita vt hæc non existat, & illæ existant, sed in hoc casu vnitiuum partium formæ, & vnitiuum partium materiæ essent eadem, quæ in augmentatione fuerunt producta, si compositum ante hanc separationem materiæ & formæ esset auctum, & separarentur ab vnitiuo vnionis essentialis: ergo vnitiuum integrale materierum, & vnitiuum integrale formarum optimè possunt separari ab vnitiuo integrali vnionis essentialis. Dices posse vnitiua integralia materierum, & formarum separari ab vnitiuo integrali vnionis essentialis, casu quo separentur partes formæ, & partes materiæ à partibus vnionis essentialis, non verò quando partes non separantur. Contra: vnitiuum integrale materierum, & formarum non respiciunt immediatè partes vnionis essentialis, sed vnitiuum illarum, ratione cuius inter se vniuntur: ergo si possunt existere sine hoc vnitiuo, per quod vniuntur, & vnitiuum formarum informat vnitiuum materierum, poterunt existere, siue existant partes vnionis essentialis, per quas vniuntur partes materiæ cum partibus formæ, & hæ illas informent, siue hæ partes vnionis essentialis non existant. Confirmatur: omnes partes huius vnionis diuisibilis, quæ modo est inter materiam, & formam equi possent existere de potentia absoluta corrupto aliquo indiuisibili vnitiuo integrali illarum, quia ab illo distinguuntur tanquam res à modo, sed illo indiuisibili corrupto indiuisibile materiæ, & indiuisibile formæ, quæ vnebantur indiuisibili corrupto permanerent non vnita inter se, & reliquæ partes formæ, & materiæ cum eadem vnione, quam antea habebant: ergo rectè possunt separari vnitiuum partium formæ, & vnitiuum partium materiæ ab vnitiuo vnionis essentialis inter materiam, & formam, etiamsi partes materiæ, & partes formæ non separentur à partibus vnionis, & consequenter poterunt omnes partes materiæ informari partibus formæ, & aliquod vnitiuum materiæ non informari, neque vnitiuo formæ, quo erat informandum quando forma esset diuisibilis, neque forma adæquata qua naturaliter debet informari, si forma compositi indiuisibilis est.

9. Obiic. Per eandem actionem producuntur pars vnionis essentialis, & illius integrale vnitiuum: ergo non potest produci pars vnionis essentialis, quin producatur illius integrale vnitiuum. Mala argumentatio: do per eamdem actionem produci partem, & illius vnitiuum quando de facto vnitiuum producitur, nihilominus negari non potest partem posse produci sine vnitiuo quod tu dicis produci per eamdem actionem cum parte, quando de facto producitur, quia hæc pars vnionis essentialis, quæ producitur integraliter vnita alteri, quando producuntur sex partes vnionis, posset non vnita produci, si tantum producerentur quatuor partes vnionis, seu vnio essentialis constans quatuor partibus: ergo certum est hanc partem vnionis potuisse produci sine illo vnitiuo integrali, ex vi cuius vniretur alij parti vnionis essentialis. Quod si eadem actio indiuisibiliter sumpta esset productiua partis vnionis essentialis, & vnitiui integralis eiusdem, eadem vt productiua integralis vnitiui integralis vnionis essentialis, & non vt productiua partis eiusdem vnionis esset formaliter augmentationis completiua. Neque res ita se habent, sicut enim in vnione essentiali distinguuntur partes eiusdem vnionis, & vnitiua, per quæ hæ partes integraliter vniuntur, sic in actione terminata ad vnionem distinguuntur partes actionis terminatæ ad partes vnionis, & vnitiua partium vnionis, & sicuti pars vnionis subiectatur in parte materiæ, & materiæ partem vnit ad partem formæ, sic vnitiuum vnionis essentialis subiectatur in vnitiuo materiæ, & illud vnit vnitiuo formæ, omnis enim actio habet idem subiectum, ac habet terminus, quem respicit.

De ordine harum actionum disputari solet, de quibus breuiter quid dicendum sit explicabo. 10. Omnes has actiones in eodem instanti temporis existere certum est. Natura priorem esse productionem vnitiui materierum, ex quo educuntur vnitiuum vnionum, & vnitiuum formæ diuisibilis mihi certum est, quia vnitiuum materiæ quod est materialis causa vnitiui vnionis, & vnitiui formarum debet prius naturâ ad illa supponi, idémque intercedit ordo inter actiones, ac inter illarum terminos reperitur. In sententia, quæ asserit formam, & modum vnionis eadem indiuisibili actione produci, dicendum est vnitiuum formarum, & vnitiuum materierum produci eadem indiuisibili actione, & ita nullus ordo in productionibus horum terminorum, quæ realiter non distinguuntur quærendus est. In nostra sententia, quæ asserit vnionem, & formam per distinctas actiones produci eodem modo de his vnitiuis philosophandum est, & aliqua prioritas concedenda actioni, ex vi cuius producitur vnitiuum formarum, quod vt terminus supponitur ad vnitiuum vnionum, quod illius est modus, seu informatio, & à quo non potest separari, hæc tamen prioritas propria non est, quia terminus præcisè vt terminus vnionis, quæ est illius modus, non est propriè causa, neque in aliquo genere causæ influit in talem modum, seu vnionem; nam si compararemus actionem productiuam vnitiui formarum cum parte formæ denuò productæ, cuius est modus, & actionem productiuam vnitiui vnionum essentialium cum actione productiua nouæ partis vnionis, cuius similiter est modus, seu integralis vnio, eamdem prioritatem habent, ac ipsi termini inter se, non propriam, & rigorosam in aliquo genere, sed impropriam eo modo, quo dependet modus à re, seu vnio à termino, à quo separari non potest, vt nuper explicabam.

PVNCTVM III.

De potentia nutritiua & illius actu.

VTRITIO species quædam est augmentationis, in qua ratio communis augmentationis contrahitur ad specialem rationem augmentationis substantiæ viuentis. Hanc augmentationem viuentis, seu nutritionem semper contingere cum aggeneratione nouæ partis modi vnionis, & in compositis, quorum forma est diuisibilis cum aggeneratione partis formæ substantialis, dixi iam puncto præcedenti. Terminum per nutritionem productum eiusdem speciei esse cum termino producto in generatione eiusdem Viuentis nulli dubium esse potest. Quia terminus generationis, & terminus nutritionis tantùm distinguuntur, sicut distinguitur totum à parte integrali ipsius, eadem enim ratione, qua generatio respicit totam formam productam in generatione nutritio respicit partem formæ productam in nutritione compositi substantialis, cuius forma diuisibilis est, & eâdem ratione, qua generatio respicit totam formam & vnionem productam, respicit nutritio partem vnionis, & partem formæ productam in nutritione, sed pars formæ non differt essentialiter à tota forma, neque pars vnionis à tota 1.

vnione: ergo non differt essentialiter terminus nutritionis à termino generationis. Neque ex eo quod nutritio respiciat vnitiua integrantia partis vnionis denuo productæ cum vnione antiqua, & partis formæ productæ cum forma antiqua, aliqua specialis differentia accrescit termino nutritionis, quia in generatione, in qua producitur modus vnionis
21 diuisibilis & forma diuisibilis, producuntur plura vnitiua integralia partium vnionis inter se, & partium formæ inter se, quæ in se includunt forma diuisibilis & indiuisibilis vnio. Actionem nutritiuam, & generatiuam specie distingui, etiamsi illarum termini non distinguantur fert communis sententia his validis rationibus stabilita. Generatio est actio transiens, nutritio est actio per se immanens: actio transiens, & actio immanens specie distinguuntur: ergo generatio, & nutritio specie distinguendæ sunt. Secundò generatio non est actio vitalis, nutritio est actio vitalis, sed actio, quæ non est vitalis specie distinguitur ab actione vitali: ergo generatio specie distinguitur à nutritione: Generationem non esse actionem immanentem per se notum est: non esse actionem vitalem infert communis sententia ex eo quod immanens non sit; nutritionem esse tum immanentem, tum vitalem ostendo Controuersia secunda de anima puncto tertio.

2. Nutritionem fieri quousque viuens perueniat ad perfectum statum in omnibus partibus notabilibus viuentis, seu in omnibus, quæ specialem habent deorganizationem, atque figuram, certum est, videmus enim pedes, manus, brachia, & caput vniformiter difformiter crescere, & omnia ossa vniformiter difformiter augeri quousque viuens perueniat ad perfectum statum. Dixi nutritionem fieri in omnibus partibus notabilibus viuentis, seu in omnibus, quæ specialem habent deorganizationem, quia certum esse existimo, non fieri quotiescumque fit in omnibus partibus quantumuis minimis viuentis, quia non omnibus applicatur alimentum, & quia si ita fieret nutritio, vt cuilibet parti quantumuis minimæ, alia adderetur in quocumque nutritionis instanti viuens duplo maius assurgeret. Contingit etiam per accidens notabilem nutritionem fieri in aliqua viuentis parte, & tunc temporis vix vllam, nullamve fieri in reliquis partibus, vt cùm brachium ratione vulneris inflicti, aliúsve morbidæ qualitatis, quâ specialiter laborauit nimiam diminutionem passum est, quam reliquæ partes viuentis non sustinuêre, & postea se ad perfectum statum restituit, tunc enim brachium illud nutritur, donec cum alio quod vulnere, morbidâve qualitate non laborauit proportionem seruet.

3. Postquam homo totam expleuit staturam, augeri, & nutriri secundùm partes carneas certum est: dubium verò, an illius ossa nutriantur. Negatiuam partem defendo, quia numquam videmus hominem postquam ad illum statum peruenit augeri, aut minui secundum altitudinem, quod contigeret si ossa illius minuerentur, quia hominis (idem de quocumque alio viuenti sensitiuo dicito) altitudo ex ossium longitudine constat. Non potest dici augeri ossa secundùm latitudinem, non verò secundùm longitudinem, eadem est enim vtriusque augmenti ratio, ossa enim non crescunt in homine, qui ad statum peruenit, quia extinctâ humiditate exsiccantur, illorúmque clauduntur pori, ita vt non possint alimentum ad nutritionem disponere. De termino magnitudinis & paruitatis tam viuentium, quam non viuentium dicam puncto 5.

4. Ostendam Controuersia 3. de anima punct. 2. potentias realiter ab anima non distingui, sed omnes cum illa realiter identificari, & ita iuxta hanc sententiam potentiam nutritiuam à generatiua realiter non distingui perspicuum est. Realiter has potentias distinguendas esse ab anima in opinione, quæ potentias superadditas admittit dici probabilius existimo. Infero hanc distinctionem potentiarum inter se suppositâ distinctione specifica actuum, quam ostendi, & ex diuersis organis & dispositionibus requisitis ad proprios actus, nutritio enim fit per intus sumptionem alimenti, generatio verò per coniunctionem maris, & fœminæ, & seminum commixtionem. Propter eamdem rationem potentias has formaliter inter se distinguo in mea sententia, quæ illas animæ superadditæ non concedit, sicut enim ex distinctione specifica intellectionum, & volitionum, & ex diuerso modo, quo hi actus producuntur potentiam intellectiuam, & volitiuam formaliter distinguimus, sic propter eamdem distinctionem, & diuersitatem, quæ intercedit inter nutritionem, & generationem illorum principia debemus distinguere.

Addo insuper in sententia, quæ admittit potentiam nutritiuam distinctam ab anima adhuc necessariò dicendum esse ipsam animam immediatè concurre ad nutritionem, quia terminus per nutritionem productus est substantia, & ita non posse non procedere à principio, quod substantia non sit, quia accidens quale esset potentia nutritiua superaddita, non potest esse principium adæquatum productiuum substantiæ. Insuper in sententia, quam tradidi Controuersia 9. Physic. punct. 3. vbi probaui non posse adhuc inadæquate accidens actiuè in substantiam influere, ex hoc principio specialiter expugnanda est hæc potentia nutritiua superaddita. 5.

Subtilior alia insurgit difficultas, an videlicet ad nutritionem viuentis sensitiui supponatur illius anima tantum formaliter vt nutritiua, seu vegetatiua, an verò supponatur etiam vt sensitiua. Et ratione eadem an ad nutritionem hominis supponatur anima vt vegetatiua tantùm, an etiam vt vegetatiua, sensitiua & rationalis. Eadem est difficultas de vtraque anima, ideò tantùm rationes dubitandi proponam in anima sensitiua, quæ si formaliter vt sensitiua supponatur ad nutritionem, rationalis vt sensitiua, & vt rationalis ad nutritionem supponetur: si verò sensitiua tantùm vt nutritiua supponatur ad nutritionem, & non vt sensitiua, rationalis anima tantùm nutritiua, & non vt sensitiua, & rationalis ad nutritionem supponetur. Principium sensitiuum non supponi formaliter vt sensitiuum ad nutritionem sic suaderur: sensitiuum vt sensitiuum tantùm dicit ordinem ad sensationem, sed nutritio non est sensatio: ergo sensitiuum vt sensitiuum non dicit ordinem ad nutritionem. Maiorem probo: sensitiuum vt sensitium tantùm est principium sensationis, sed principium vt tale principium est tantùm dicit ordinem ad illud cuius est principium: ergo sensitiuum vt sensitiuum est tantùm dicit ordinem ad sensationem: ergo equus, aut forma equi formaliter vt principium sensitiuum tantùm debet supponi ad sensationem. Minor, in qua asseritur nutritionem non esse sensationem in quæstionem non cadit. Consequentia videtur legitima. Oppositam sententiam videlicet ad nutritionem equi debere supponi equum, aut formam equi non solùm vt principium vegetatiuum, sed vt principium sensitiuum sic formo. In nutritione ex parte termini producitur portio formæ habentis formaliter virtutem sensitiuam & productio modi vnionis constituentis viuens sensitiuum, & quoddam quasi inadæquatum integraliter viuens quod formaliter est sensitiuum, & habet virtutem sentiendi: ergo ex parte principij debet supponi formaliter principium formaliter productiuum principij sensitiui, seu huius inadæquati 6.

viuentis

viuentis sensitiui quod producitur in nutritione: sed virtus sensitiua substantialis, seu viuens hoc inadæquatum sensitiuum tantùm potest procedere à viuente sensitiuo formaliter: ergo terminus iste productus per nutritionem supponit viuens sensitiuum formaliter. Respondebis viuens hoc inadæquatum; seu partem integralem viuentis sensitiui productam in nutritione supponere ex parte principij sensitiuum eminenter & virtualiter, non verò sensitiuum formaliter, hoc est principium potens producere viuens sensitiuum, seu virturem sentiendi, non verò formaliter vt potens producere sensationem, sed vt principium sensationis. Contrà: nutritio formaliter est actio vniuoca respiciens terminum eiusdem speciei cum principio, à quo fluit, sed terminus nutritionis est principium productiuum sensationis: ergo supponit principium formale productiuum sensationis.

7. Dicendum est in nutritione equi supponi ex parte principij principium sensitiuum non formaliter sumptum vt principium sensationis, sed ipsum principium formale sensationis materialiter sumptum vt est principium formaliter productiuum alius principij sensationis, quod est supponi principium formale sensationis materialiter sumptum vt tale est, & sumptum formaliter quatenus principium formale alius viuentis inadæquati habentis similem virtutem sensitiuam ad producendas sensationes. Ad vltimam obiectionem factam numero præcedenti, respondeo terminum nutritionis esse vniuocum suo principio habenti virturem producendi sensationem, & producendi principium adæquatum sensationis in his duobus prædicatis quatenus termino eadem correspondet, quia virturem habet producendi sensationem & producendi per nutritionem aliud principium inadæquatum sensationis. Ex his ergo duobus prædicatis quæ vniuocationem fundant inter principium, & terminum nutritionis, terminus supponit formaliter ex parte principij prædicatum, quod fundat vniuocationem in virtute producendi aliam virturem sentiendi integraliter inadæquatam, seu aliud viuens sensitiuum integraliter inadæquatum, & materialiter tantòm prædicatum aliud, quod fundat vniuocationem in virtute producendi sensationem, & ita nutritio est actio formaliter vniuoca quatenus respicit principium, & terminum, quibus inest virtus producendi aliud principium sentiendi, & tantùm materialiter quatenus respicit principium, & terminum, quibus inest similis virtus ad sensationes producendas, terminus enim non supponit formaliter ex parte principij virturem, quæ fundat hanc vniuocationem, sed quæ priorem illam constituit. Secundùm hanc sententiam consentimus argumentis adductis pro priori philosophandi, modo, & soluta manent, quæ pro posteriori adduximus.

PVNCTVM IV.

Quomodo differat accretio accidentalis à nutritione.

1. ACCRETIO quantitatiua, & accidentalis, sicuti substantialis augmentatio duplici modo contingit. Primò in non viuentibus per iuxtà positionem. Secundò in viuentibus per intùs sumptionem hausto alimento, dispensatoque per varias corporis partes, in quibus fit augmentatio quantitatiua, quapropterea multa, quæ de augmentatione dicuntur, eodem modo de accretione dicenda sunt, vtraque enim secundùm easdem partes, & in eodem tempore contingere necesse est, cum quotiescumque nouam materiam acquirit substantia, quæ augetur, illam acquirat quanticate informatam, antiqua si eadem sint accidentia in genito, & in corrupto; vel noua, si resolutio vsque ad materiam fiat in generatione. Eadem enim continget in nutritione, quæ est quædam quasi partialis generatio substantiæ, quæ augetur, & corruptio alimenti, seu substantiæ ex qua fit augmentum. Solent nonnulli obiicere Aristotelem dicentem viuens semper nutriri, non tamen semper augeri, ex quo inferre volunt nutritionem, & accretionem accidentalem non semper in eodem tempore contingere, & esse actiones realiter distinctas. Verumtamen hoc testimonium Aristotelis ad rem non est, quia cùm in nutritione acquiratur noua pars materiæ, & hæc debeat informari quantitate, & non possit informari quantitate materiæ antiquæ, quia eadem quantitas, quæ modò materiam hanc informat, non se potest extendere ad nouam materiam priori non relictâ, necessariò cum noua parte materiæ noua pars quantitatis debet accrescere viuenti. Aristoteles verò intendit prædictis verbis significare nutritionem fieri in viuentibus aliquando, ita vt non ex vi illius, neque ex vi quantitatis denuo requisitæ euadant maiora, quia tantundem amittunt per diminutionem substantialem, & accidentalem, quantùm per augmentationem substantialem, & accretionem accidentalem acquirunt. Itaque eodem modo de substantiali augmentatione, & de accretione accidentali philosophandum est, in ordine ad durationem, extensionem, & in ordine ad partes, quibus contingit, neque vnquam augmentario substantialis sine accretione contingit propter rationem dictam, neque accretio quantitatiua sine noua augmentatione, quia nunquam acquiritur noua pars quantitatis, sine noua parte materiæ, neque noua pars materiæ sine noua parte formæ, si forma compositi, quæ nouam materiam acquirit diuisibilis sit, aut sine eo quod forma compositi, si indiuisibilis est, quæ in composito præcessit se extendat ad nouam illam materiæ partem, & ita indiuiduè accretio quantitatiua augmentationem substantialem comitatur. Definitur accretio quantitatiua: *Motus à minori ad maiorem quantitatem*, & diminutio accidentalis, seu decretio huic accretioni oppositâ definiri potest: *Motus à maiori ad minorem quantitatem.* Definitiones hæ eodem modo explicandæ sunt, quo explicui puncto 1. definitiones augmentationis, & accretionis substantialis.

Difficultas est, in qua actione formaliter consistat 2.
hæc accidentalis accretio, & quæ actiones distinctæ ab illis, quas in augmentatione substantiali annumerauimus in accidentali accretione reperiantur. Patres Conimbr. cap. 5. quæst. 14. art. 2. aiunt accretionem esse actionem distinctam ab augmentatione, quam opinionem plures recentiores sequuntur. Accretionem quantitatiuam non distingui ab augmentatione substantiali defendunt Marsil. lib. 1. de Generat. quæst. 10. Albert. de Saxonia quæst. 9. quibus subscribunt plerique recentiores asserentes per eamdem actionem, qua substantiale compositum acquirit nouam substantiam absque vlla alia superaddita acquirere nouam quantitatem.

PRIMA CONCLVSIO: *In accretione acci-* 3.
dentali non producitur noua pars quantitatis. Probatur hæc conclusio ex dictis Controuers. 1. punct. 3. vbi probaui eamdem quantitatem manere in genito, & in corrupto, & ita cum eadem quantitate remanet materia vnita viuenti, quam habebat dum erat sub alimenti forma.

SECVNDA CONCLVSIO: *Vt viuens ha-* 4.
beat

beat plus quantitatis non necesse est vniri quantitatem materiæ præexistenti cum quantitate, quæ materiæ partem de vno acquisitam informat, sed ex eo quod fiat nutritio substantialis, & materia, quæ per nutritionem acquiritur sit informata quantitate dicetur viuens plus quantitatis habere. Ratio est facilis, quia quantitas illa informans materiam in nutritione acquisitam, etiamsi cum quantitate præexistenti non vniatur pertinebit ad illud viuens, quod ex nutritione resultat: ergo viuens illud plus quantitatis habebit, ac habebat antea viuens, quod ad nutritionem supponebatur. Antecedens probo, si modo quantitas mei brachij diuisa esset à quantitate corporis, tam quantitas corporis, quam quantitas brachij ad me pertineret: ergo vt ego habeam plus quantitatis non requiritur totam quantitatem esse inter se vnitam, sed sufficiet informare materiam meam. Idem dicito de quocumque composito siue viuenti, siue non viuenti.

5. TERTIA CONCLVSIO: Vt viuens, seu quodlibet corpus crescens fiat maius quantum, necessum est quantitatem antiquam, & partem quantitatis, quæ illi aduenit inter se vniri, non tamen in vnitione, seu actione, qua producitur talis vnio quantitatum consistet vltimò formaliter, & completiuè accretio; quâ subiectum fiet magis quantum. Requiri vnionem quantitatum sic probo: Vt sit maius quantum requiritur maior quantitas, sed vbi non est vnio quantitatis ad quantitatem non potest esse maior quantitas, quantumuis noua quantitas adueniat, quia plures quantitates non vnitæ non vnam quantitatem maiorem constituent, sed maiorem multitudinem, seu maiorem numerum quantitatum. Secundam partem conclusionis probo. Possent saltem de potentia absoluta vniri quantitates, & non vniri subiecta illarum: sicuti possent vniri partes formæ substantialis non vnito subiecto, sed diuiso in duo extrema, sed tunc non fieret vnum quantum, quod dicit vnum subiectum, & vnam quantitatem; ergo ratio formalis vltimò completiua non consistit in illa quantitatum vnione, siquidem hæc non supponit omnes alias actiones requisitas vt sit vnum maius quantum.

6. QVARTA CONCLVSIO: Formaliter & vltimò completiuè accretio obiecti primarij & per se quanti consistit in actione, per quam producitur informatio, seu vnio inter vnitiuum quantitatum, & vnitiuum materierum, quæ quidem informatio est vnio informatiua inter hæc extrema, & vnio integralis inter informationem, seu vnionem quantitatis antiquæ cum subiecto antiquo, & inter vnionem, seu informationem quantitatis nouæ cum subiecto nouo. Hæc conclusio probanda est eisdem rationibus, quibus probani augmentationem substantialem consistere vltimò completiuè in productione similis vnionis inter vnitiuum materierum, & vnitiuum formarum. Recole ibi dicta, & inuenies omnia eodem modo procedere in augmentatione accidentali, quia sicut terminus illius actionis, in qua constitui substantialem augmentationem, qui est vnitiuum essentiale inter vnitiuum formarum, & materierum respicit quatuor extrema, quorum est modus, duo vnitiua relata tanquam materiam, & formam quorum est informatio, & duplicem aliam informationem, seu vnionem quamdam inter materiam, & formam antiquam, & aliam inter materiam, & formam nouam, sic terminus huius actionis respicit quatuor alia extrema vnitiuum materierum, & vnitiuum quantitatum tanquam materiam, & formam quarum est informatio, & duplicem informationem, quamdam inter quantitatem antiquam, & materiam antiquam, & aliam inter quantitatem nouam, & materiam nouam tanquam extrema, quorum est integralis vnio, (voco nouam quantitatem, quia nouiter adquiritur non quia nouiter producatur.) Et ita sicuti actio illa vltimò, & completiuè constituit vnum subiectum informatum vnâ formâ substantiali substantialiter auctum, ita hæc actio vltimò, & completiuè constituet vnum subiectum quantum accidentaliter auctum in ratione quanti.

7. Dabo quintam conclusionem postquam monuerim, consultò me dixisse in actione superaddita consistere formaliter augmentum subiecti primarij, & per se quantitatis, quod non vanè dictum colliges ex his, quæ iam subiicio. Duplex est subiectum quantitatis in mea sententia; primarium, cui quantitas inhæret, & cui vnitur immediatè, hoc est, in mea sententia materia prima, cum qua quantitas constituit quoddam concretum accidentale ex materia substantiali & forma accidentali inter se vnitis. Aliud est subiectum secundarium videlicet totum, quod quantum denominatur tantùm ratione materiæ, cui primariò, & per se ineſt quantitas. Hæc numero quantitas, & hæc numero informatio quantitatis nullam habent connexionem cum toto, quod tantùm est subiectum denominationis, sed eadem numero permanebit siue totum permaneat, siue corrumpatur dum eadem permaneat materia, licet dum est totum, illud quantum denominet. Ex his infero, & sit

QVINTA CONCLVSIO: actionem illam, in qua constitui vltimam rationem formalem accretionis subiecti primarij quantitatis, seu quanti resultantis ex quantitate, & subiecto primario, non ita intrinsecè & per se vltimò constituere totum substantiale maius quantitatiuè, seu accidentaliter, vt non possit non illud constituere maius quantitatiuè ex defectu subiecti, seu totius capacis huius denominationis, quam extrinsecè quantitas toti substantiali communicat. Si tamen tale totum subsistat ex vi illius actionis accidentaliter, & quantitatiuè augebitur. Rem probo, & explico. Possent de potentia absoluta hæc materia quanta hominis vniri illi materiæ primæ quantæ alimenti, & quantitas hominis, & quantitas alimenti inter se vniri, & vnitiuum quantitatum vniri vnitiuo materierum, & illud informare, & adhuc materia alimenti retinere formam alimenti, & materia hominis formam hominis: in hoc casu esset vnum maius quantum ex materia hominis, & alimenti vnitis, quæ constituerent vnam materiam, & ex quantitate hominis, & alimenti, quæ constituerent vnam quantitatem integraliter vnitam, & ex vna materia, & vna quantitate vnitis resultaret vnum concretum quantitatiuum tantùm ex materia, & quantitate hominis. Tamen hoc casu non diceretur compositum aliquod substantiale auctum quantitatiuè, quia quantitas alimenti, etsi informet materiam vnitam materiæ hominis, non informat materiam hominis, & ita non constituit hominem magis quantum. Illa verò quantitas cum illa informatione, quam habet ad materiam nulla alia aduenient denominabit hominem auctum quantitatiuè ex eo præcisè, quod forma hominis se extendat ad quantitatem, quam afficit quantitas, & illa denominatio formaliter à quantitate informante materiam, & non ab alia extensione formæ proueniet, quia hæc extensio tantùm constituet subiectum, quod quantitas denominet quantitatiuè auctum, quam denominationem ex defectu subiecti antea non tribuebat, quia formæ non supponunt per se subiectum, quod secundariò denominant. Sicuti in opinione, quæ asserit omnia accidentia præsentari per præsentiam quantitatis ex vi huius præsentiæ, quam modò habeo,

constituetur

constituetur formaliter præsens calor mihi adueniens, qui erit subiectum huius denominationis præsentis prouenientis à præsentia, quæ nunc est tanquam à forma, licet per se non supponat calorem, quem postea tanquam forma constituet præsentem, cum modò existat sine calore, quia forma tantùm supponit subiectum, quod primariò afficit, non verò quod afficit secundariò, & potest non afficere.

8. Ex his inferes, accretionem, ex vi cuius resultat vnum maius quantum importare præter actionem vnitiuam materierum, quæ communis est augmentationi substantiali, actionem productiuam vnionis informatiuæ inter vnionem integralem materierum, & vnionem integralem quantitatum, quæ informatio est integralis vnio inter informationem, seu vnionem informatiuam quantitatis antiquæ cum materia antiqua, & similem vnionem, seu informationem quantitatis nouæ cum materia noua. Inferes similiter per nutritionem, seu augmentationem substantialem, in qua acquiritur materia quantificata præcisâ vnione inter ipsas quantitates, & omni actione tunc nouiter terminata ad partem, seu ad vnitiuum quantitatis, compositum acquirere plus quantitatis, quia acquisitio materiæ est acquisitio omnium, quæ materiæ insunt, & toti accrescunt omnia, quæ afficiunt materiam, quam acquirunt: Motusque nutritionis, seu augmentationis substantialis primariò, & per se terminatur ad substantiam, & secundariò ad quantitatem, & ad omnia accidentia, quæ insunt substantiæ, ad quam primariò terminantur, rectè enim potest idem motus plures terminos respicere, quemdam per se, & primariò, & alios secundariò ratione primarij.

PVNCTVM V.

De termino augmentationis, & diminutionis substantialis compositi.

1. OINCIDIT hæc quæstio in illam, quæ diuersis vocibus inquiri solet de terminis magnitudinis, & paruitatis substantiæ, augmentatio enim, & diminutio eisdem terminis cingitur, quibus compositum augendum & diminuendum circunscriptum est, & non aliis. Vnde si compositum in infinitum potest extendi, in infinitum augeri poterit: & si in quacumque materia minori, & minori in infinitum potest conseruari, in infinitum poterit minui. Neque diuersa est difficultas de augmentatione substantiali & de accretione accidentali quia semper indiuiduè coniunguntur, ideò ne absque vtilitate terminos multiplicem, nomine augmentationis de substantiali, & accidentali disputationem instituam. Iuxta opinionem Aristotelis circa continui compositionem duplex terminus necessariò assignandus est, quidam intrinsecus, extrinsecus alius tam in augmentatione, quam in diminutione rerum. Terminus intrinsecus augmentationis est ille, quem substantia potest attingere, & vltra quem non potest se extendere: verbi gratia, suppone tibi hominem posse replere staturam nouem palmorum, & illam non excedere vltimum terminatiuum noni palmi, erit terminus intrinsecus hominis, & hic terminus magnitudinis vocatur ab Aristotelicis *maximum quod sic*, id est maximum incrementum, quod potest attingere. Terminus extrinsecus est ille, quem non potest attingere compositum, potest tamen replere quemcumque infrà illum assignatum: verbi gratia, suppone hominem non posse crescere vsque ad nonum palmum complendum, & posse extendi in quacumque quantitate non attingente vltimum completiuum noni palmi; tunc dicetur homo extrinsecè terminatus versus magnitudinem, cuius terminus extrinsecus erit vltimum completiuum noni palmi, & terminus iste dicitur: *minimum quod non*, id est minimum incrementum, quod non potest attingere homo, quia omnia, quæ sub illo sunt potest homo replere, & omnia, quæ sunt supra illud, sunt illo maiora. Similiter versus magnitudinem duplex est terminus, quidam extrinsecus, alius intrinsecus: terminus intrinsecus est vltimus, ad quem per diminutionem potest substantia reduci: verbi gratia, pone formam hominis posse introduci in materiam vnius palmi, & non in aliam minorem: vltimum complementum vnius palmi erit terminus intrinsecus hominis versus paruitatem, & hic terminus dicitur: *minimum quod sic*, hoc est minimum incrementum quod potest habere homo. Terminus extrinsecus est ille, in quo non poterit conseruari compositum, bene tamen in alio quocumque maiori: verbi gratia, suppone formam hominis non posse conseruari in materia vnius palmi, bene tamen in alia maiori, tunc terminus extrinsecus paruitatis erit vltimum completiuum vnius palmi, & terminus iste extrinsecus paruitatis dicitur *maximum quod non*, hoc est maximum incrementum ex his, quæ non sufficiunt ad formam hominis, quia omnia, quæ sunt supra illud, sufficiunt, & omnia, quæ sunt infra illud, sunt illo minora. Neque ex termino extrinseco magnitudinis, aut paruitatis possumus secundum sententiam Aristotelis terminum intrinsecum deducere, vel è contrà, quia si terminus extrinsecus sit duplex palmus, quem non potest substantia attingere, terminus intrinsecus, si aliquis esset futurus, erat ille, qui immediatus est duplici palmo, at in sententia Arist. nulla quantitas non attingens extensionem duplicis palmi est immediata duplici palmo, sed quæcumque assignetur duplicem palmum, seu quamcumque aliam extensionem non attingens, potest magis, & magis in infinitum augeri, quin perueniat ad duplicem palmum, seu ad illam extensionem determinatam, quam non attingit, quia portio illa, quæ deficit ad explendum duplicem palmum, seu quamcumque aliam extensionem determinatam, quantumuis minima sit, est diuisibilis in infinitum, & potest in infinitum desumi ex illa, & adhuc aliud sumendum restare: ergo ex termino extrinseco versus magnitudinem, aut paruitatem substantiæ assignato non potest inferri terminus intrinsecus eiusdem substantiæ, neque ex termino intrinseco terminus extrinsecus, quia sicuti inter quamcumque extensionem non attingentem duplicem palmum, & extensionem, quæ illam attingit potest alia assignari maior illa extensione assignata duplicem palmum non attingente, & minor extensione attingente duplicem palmum, sic similiter inter extensionem duplicis palmi, & quamcumque aliam excedentem extensionem duplicis palmi, potest alia assignari maior extensione duplicis palmi, & minor extensione priùs assignata excedente duplicem palmum & sic in infinitum. In sententia Zenonis facilius res agitur, omne enim quod terminum extrinsecum habet, quem non potest attingere versus magnitudinem, aut paruitatem, terminum intrinsecum habere necesse est, quia cuicumque quantitati potest assignari alia minor, & alia minor tali quantitate, inter quam, & maiorem, & minorem assignatam nulla possit assignari maior vna, & minor alia quantitate, & ita quantitas illa immediata termino extrinseco terminus erit intrinsecus, & quantitas immediata termino intrinseco terminus extrinsecus

extrinsecus erit. Exempli gratiâ, sit terminus intrinsecus hominis, quem non possit excedere quantitas constans mille indiuisibilibus, quantitas constans vno indiuisibili supra mille erit terminus extrinsecus magnitudinis. Sit terminus extrinsecus quantitas constans decem indiuisibilibus supra mille, terminus intrinsecus erit quantitas constans nouem indiuisibilibus supra mille, seu indiuisibile, quod complet hanc quantitatem, & sic de terminis paruitatis.

2. Viuentia nullum sibi præfigere terminum intrinsecum magnitudinis, aut paruitatis defendit Venetus lib. 1. Physic. cap. 4. Communis sententia terminum intrinsecum magnitudinis & paruitatis viuentibus assignat. Hanc defendunt Patres Conimbric. lib. Physic. cap. 4. quæst. 1. art. 7. P. Rub. ibid. quæst. 1. & apud hunc D. Thom. Scot. Richar. Greg. Durand. Cajet. Ferr. & alij. Circa eadem viuentia sunt nonnulli qui asserunt via generationis, seu in bono statu vt ipsi loquuntur viuentia habere hos terminos intrinsecos, via tamen corruptionis, seu in malo statu illis non circunscribi; sed tantùm habere terminos extrinsecos, videlicet quantitatem aliquam, ad quam non possunt diminui. Circa non viuentia certum est saltem habere pro termino extrinseco magnitudinis quantitatem infinitam, quam non possunt attingere, & pro termino extrinseco paruitatis in opinione Philosophi indiuisibile, ad quod reduci nequeunt, quia nequit dari indiuisibile separatum. Difficultas potest procedere inter quantitatem finitam diuisibilem an habeant terminum aliquem intra totam huius diuisibilis finitæ latitudinem. Communis sententia negat substantiis non viuentibus terminum tam intrinsecum quàm extrinsecum magnitudinis intra mensuram quantitatis diuisibilis finitæ, omnes enim fatentur ignem, & alia huiusmodi composita posse supra quamcumque finitam extensionem rursus extendi, illámque superare. Circa terminum paruitatis nonnulli apud Rubium suprà defendunt etiam non viuentia habere terminum intrinsecum paruitatis. Alij tamen plures hunc terminum negant non viuentibus, qui tantùm pro termino extrinseco extensionem indiuisibilem assignare videntur, ac proinde intra extensionem diuisibilem finitam nullum terminum neque intrinsecum, neque extrinsecum magnitudinis, aut paruitatis substantiis non viuentibus prædicti auctores assignant.

3. PRIMA CONCLVSIO: Intra extensionem diuisibilem finitam assignandus est aliquis terminus siue intrinsecus, siue extrinsecus versùs magnitudinem, & paruitatem omnibus viuentibus. Ratio omnibus familiaris efficax est. Partes viuentium habent inter se mutuam connexionem, & quædam dependent ab aliis: ergo non possunt esse in quacumque maxima distantia, si enim per integram leucam distaret stomachus à capite, longa cibis restaret via postquam viuens illos degluriſſet donec ad stomachum accederent, tardéque manus capiti succurreret, si spatium leucæ illi esset percurrendum antequam auxilium capiti perueniret, neque possent à moro aëre pulmones cordis attemperare ardorem si nimis ab illo distarent, quapropter terminum magnitudinis viuentibus adscribi necesse est. Paruitatis terminum ipsorum deorganizatio arguit, non enim possent tam diuersa organa, & dispositiones adeò heterogeneæ in quacumque quantitate minima reperiri, neque possent temperamenta adeò inter se diuersa sicuti sunt temperamentum cerebri, & calcis non per notabile aliquod spatium sine mutua ipsorum clade distare.

4. SECVNDA CONCLVSIO: In opinione Zenonis viuentia omnia terminum habent intrinsecum, & extrinsecum magnitudinis, & paruitatis: in opinione verò Aristotelis nulla est ratio, quæ probet viuentia potius habere terminos intrinsecos, quam extrinsecos, vel potius extrinsecis, quàm intrinsecis gaudere. Prior pars conclusionis probatur ex dictis suprà vbi probaui in opinione Zenonis rectè terminum intrinsecum ex extrinseco inferri, & extrinsecum ex intrinseco. Posteriorem trado ex eo quod nullam rationem inuenio, quæ potiùs hos terminos, quàm illos in viuentibus ostendat, satis enim illorum deorganizationi, & partium heterogeneitati consultum esse videtur, tam per terminos extrinsecos, quàm per intrinsecos terminos intrinsecos aptos esse ad illorum naturam procreandam, & conseruandam fert omnium sententia. De terminis extrinsecis idem suadeo: eo ipso quod homo debeat excedere tantam quantitatem: verbis gratia, semivlnam, & non possit attingere aliam, verbi gratia, decem palmos, non poterit ita minui vt ratione paruitatis non possit totam deorganizationem partium proportionatâ distantiâ retinere, neque ita augeri vt ratione distantiæ vnius partis ab alia, non possit quælibet debitum influxum alij exhibere: ergo sufficienter prouisum est per terminos extrinsecos viuentium deorganizationi, & partium, illarúmque consensui, temperamentorumque proportioni.

5. TERTIA CONCLVSIO: Non viuentia per se loquendo nullum sibi terminum præfigunt magnitudinis, aut paruitatis intra diuisibilem, & finitam extensionem. Primam partem defendunt fere omnes auctores, & facile suadetur, quia cum horum partes non dependeant inter se, neque deorganizationem habeant nullum est caput, ex quo repugnet illarum quælibet quantumuis pluribus vnita alij, & alij parti eiusdem rationis vniri. Confirmatur: sumo ex quocumque igne quantumuis magno quatuor vltimas partes (sic dicito de quocunque alio cõposito) videlicet partem C, D, E, F, vnitas ordine positas, pars F, tantùm est vnita parti C, & pars E, parti D, & parti F, positâ hac vnione ex eo quod D, vniatur, vel non vniatur parti C, & aliis quibuscumque anterioribus, pars F non habet diuersam aptitudinem, neque impedimentum aliquod vt vniatur alij parti aduenienti: ergo quantumuis crescat compositum illud per partem anteriorem poterit per posteriorem eodem modo accrescere, quælibet enim pars adueniens eiusdem est rationis cum anteriori, & sicuti pars anterior potuit terminare vnionem cum aduenient̃e, sic adueniens poterit terminare vnionem cum alia aduenient̃e respectu cuius sit anterior, vnio enim præcedens, seu mediata, quæ maior est, quò plures partes aduenient, conditio non est, vt modò dicebam ad hoc vt hæc pars vltima alij aduenienti vniatur. De terminis paruitatis licet non adeò certus idem affirmo, quia nullam inuenio rationem ad hos terminos non viuentibus præfigendos intra diuisibilem quantitatem, & in sententia Zenonis facile est rationem reddere cur non possit substantia aliqua in indiuisibili materia conseruari, cum secundum hanc opinionem indiuisibile separatum non repugnet. Affirmant multi substantiam non viuentem non posse in quacumque minori, & minori extensione conseruari, quia non in quacumque potest operari, & conseruari nequit in extensione, in qua non potest operari, quia esse est propter operari. Mihi certum non est non posse substantiam aliquam conseruari in extensione adeò exigua, in qua operari non potest, sicuti conseruatur qualitas adeò remissa, vt nullam possit exercere actionem. Neque certum est non posse aliquam actionem procedere à substantia in minori & minori extensione constituta, probabilius enim est quamlibet particulam ignis separa-

tam,

tam, & indiuisibile eiusdé, si hoc separari potest, producturum in se suam præsentiam, & propriú calorem, omnéq; sui passiones, quia extensio si necessaria omnino est ad operandum in subiecto extraneo, ideo est, quia ad applicationem requiritur, ignis autè, & quodliber aliud agens quacúque extensione secluſa habet applicationem requisitam ad agendum in se ipsum.

PVNCTVM VI.

De alimento, & causa necis humanæ.

1. VIVENS alimento indigere, vt ad perfectum statum perueniat, & postquam ad illud peruenit, vt resarciat damna ab extrinsecis agentibus illata per se notú est, difficúltas est an postquam ad perfectum statum peruenit, illo per se indigeat, non solùm ne ab agentibus extrinsecis corrumpatur, sed etiam ne natiuus viuentis calor absumat humidum radicale, & ne hæ viuentis partes ita agant in alias heterogeneas, vt illarum temperamentum dissoluant earumdémque materiam ad aliam formam disponant, quà adueniente destruuntur partes formæ, quæ in illis materiæ partibus præcesserè, & consequenter aliæ compartes, quia non possunt hæ partes animæ sine illis subsistere.

2. P. Hurtad. disp. 2. sect. 10. subsect. 3. asserit viuens in statu perfecto constitutum tantùm indigere alimento ne ab illis extrinsecis principiis corrumpatur, putat enim non posse aliquam partem viuentis aliis compartis destructionem machinari, neque posse mortem in hoc sensu à principio intrinseco procedere, quia quælibet pars in totius compositionem, & non illius destructionem ordinatur, ac proinde non potest pars viuentis, quæ per se est causa componens, & conseruãs totum illud destruere. Ratio hæc nullius est momenti, quia pars per se & ex sua natura ordinatur ad componẽdum, & conseruandú totum, quatenus verò agit in partem vicinam potest esse causa corruptionis illius, neq; ex hoc infertur intendere sui corruptionẽ, quia etiãsi destructà aliquà comparte destruatur totú, & consequenter pars, quę fuit causa destructionis totius, quod fit præter intensionem partis, quæ tantùm per se intendit sibi assimilari partem vicinam, ex qua assimilatione per accidens eiusdem partis corruptio sequitur. Nec minùs friuolum est, quod docet Hurtad. videlicet quamlibet partem præter propriam temperiem, quam in ordine ad se requirit habere aliquem excessum quem possit amittere in pugna, quam habet cum alia parte vicina, vt illa amissa maneat in statu naturali. Quia postquam pars amisit gradum protuberantem, & redacta fuit ad temperamentum, quod exposcit in ordine ad se, adhuc manet dissymbola parti vicinæ, & manet in eadẽ pugna cum illa, in qua necessariò aliquando deperdet aliquid proprij temperamenti requisiti ad sui conseruationẽ. Neque vt pars viuentis aliquos gradus cuiusuis qualitatis innatæ absque sui corruptione posset deperdere, necessú erat aliquos illi designari vltra illos, quos exigit in ordine ad se, quia non eo ipso quod pars viuentis amittat quemcúque gradum, ex his quos exposcit, vt bene se habeat in ordine ad se, statim corrũpitur: potest enim sine aliquibus, ex his, quos ita exposcit, & cum aliis contrariis, quos nó sine violentia patitur, conseruari, sicuti cõseruatur aqua cũ aliquibus caloris gradibus, nõ enim omnes gradus qualitatis, quos exposcit substantia vt bene se habeat in ordine ad se, & in ordine ad suas operationes sũt, sine quibus cõseruari nequit.

3. Meliùs communis sententia tenet viuens indigere alimento, vt natiuus calor illud depascat, & ita non agat in humidũ radicale, hoc est in alias partes spermaticas viuentis valde humidas, & non adeò calidas, quas corrumperet breui tempore si in illas ageret, & consequenter totum periret viuens. Suadet hanc cõclusionem nimius calor viuentibus innatus, ratione cuius necessaria illis est respiratio, vt aërem cor ambientem iam calidum admoueant, & alium magis attemperatum attrahant, quo nimius cordis calor attemperetur, & ipsum cor, partésque illi vicinæ aëris refrigerio recreentur. Ob eamdem rationem cordi fuerunt prouisæ duæ alulæ, seu flabella, quæ continuo mota nouum aërem cordi subministrent. Neque alia potest assignari ratio, propter quam adeò auidè viues innato appetitu alimentum exposcat, sine quo pernotabili aliquo tempore subsistere non valet. Quia etiamsi adolescentes alimento indigeant, vt ad perfectum virorum statum promoueantur, non ideo adolescens periret, etiamsi materiã non haberet, qua augeretur, quia sicuti adolescens duodecim annorũ illos peregit cum paucioribus substãtiæ partibus illis quas habet, dum illos explet, sic posset sine nouo augmẽto per integrum annũ durare, quod perspicuum est, quia sæpe adolescens post notabile aliquod tempus nullũ recepit augmentum si computentur partes, quas acquisiuit cum illis, quas amisit, imò sæpe sunt longè plures partes, quas per integrum mensem deperdit, quàm sunt illæ, quas nutritiua virtus elaborauit, quo tempore sine alimento nõ posset subsistere: ergo non ex eo nequit sine alimento viuere, quiá exigit augeri. Neque præcisè viuens alimento indiget, vt resarciat damna illata ab externis agẽtibus, & se ab illis impetentibus illæsum tueatur, quia si ex hoc capite præcisè sine alimento viuere nõ posset, homo bene nutritus dici posset impransus viuere, dum agentia extrinseca absumebant partes illius, quibus anteaquam pingueſceret macer subsistebat, non enim semper extrinseca agẽtia adeò actiua sunt, vt valeant viuens optimè nutritum infra materiem illã constituere, sub qua posse viuere experientia monstrauit. Neque credi potest viuens in vacuo constitutum, vel quouis alio modo ab actiuitate extrinsecorũ agentium absolutum posse per longum tempus sine alimento conseruari, quod haberet, si alimento tantùm indigeret, vt se ab extrinsecis agentibus seruaret incolume. Vltimò audiendi nõ sunt, qui asserunt viuens non posse pati secundùm aliquas partes ab aliis etsi heterogeneis, quia excessus, quem habet hæc pars respectu aliús immediatæ sufficiens non est, vt agat in illã, quia in omnibus partibus gradatim fit qualitatis excessus per gradus valde exiguos. Hic dicendi modus omni fundamẽto destitutus est, & tantum ad difficultatem, in quam se gratis coniiciunt, asserentes viuens non posse secundùm aliquas partes ab aliis heterogeneis pati excogitatus, insuper illum impugnat manifesta experientia, qua videmus partes heterogeneas viuẽtis magnopere calore excedi ab aliis valde propinquis, in quarum exigua distantia nõ potest excessus assurgere. Ex his infero: viuens alimẽto indigere vt ad perfectum statum perducatur, & iam ad hunc perductũ, vt reparet damna illata ab extrinsecis agẽtibus, insuper vt illius natiuus calor agat in alimentum, quo deficiente ageret in humidũ radicale, & illius destrueret substantiam, & consequenter totum viuens, quia reliquæ partes sine illis, quas absumeret calor, non valeret conseruari, ex quo capite omni viuenti mortẽ contingere necesse est, quia etiãsi alimentum impediat ne totá suam actiuitatem partes heterogeneæ viuentis circa alias compartes exerceãt, nihilominus sufficiens non est, ne aliquantulum ipsæ partes inter se agãt, & reparentur, moraliter enim impossibile est applicari alimentũ, quod ita præoccupet actiuitatẽ natiui caloris, vt huic virtus nõ superfluat ad agendũ in alias partes viuẽtis minus calidas. Secũdò, etsi alimentum penitus impediret ne partes heterogeneæ viuentis mutuò repaterẽtur, cùm alimentũ per se

mortem afferat ipsi viuenti, indigentia alimenti necis alius causa esset, quia esset causa applicationis alimenti, quod mortem infert viuenti.

4. Dixi alimentũ per se, hoc est ratione suę actiuitatis esse causam necis; hoc est omnino certum, quia cum hoc habeat qualitates contrarias viuenti, dum viuens agit in illud ab eodem reparitur, & aliquid amittit, quod continua pugna, assiduáq; reactione ita viuentis infringit vires, vt paulatim languescant, donec ita debiles fiant, vt non possint alimentũ in se conuertere, neque aliquid amissi roboris recuperare. Adde viuens non totum alimentum in se conuertere, sed plura ex illo excrementa esse residua, quorũ vi antequam expellantur, proprij temperamenti non leuem patitur iacturam. Deinde non ita perfectè expultrice virtute expelli valent, vt illorum aliquid intestinis adhærens non remaneat, neque viscosa flegmata possunt ita excuti, vt stomachum omnino illis purgatum, mundúmque relinquant, si enim cùm aquam à vase vitreo, in quo continebatur diffundimus, postea guttulas quasdam reperimus vasi adhæsisse, quomodo fieri potest, vt materia adeò crassa, atque viscosa tot commeet amfractus, quin multum illius expultricem virtutem subterfugiat, intúsque remaneat.

5. Difficultas esse potest an præcisè quocumque alio capite secluso, homo, eo ipso quod nutriatur debeat mori. Negat Arriaga disp. 2. sect. 4. subsect. 4. quia putat posse hominẽ vno alimento recuperare damnum ab alio illatum, ita vt post longam nutritionẽ, & diuturnam pugnam inter alimentũ, & viuens, nihil amiserit proprij temperaméti ex vi actionis, & reactionis. In confirmationem huius adducit fructum ligni vitæ habentis naturalem virtutem, vt in perpetuum vitam hominis sustentaret, vt testatur P. Molin. 1. p. de opere sex dier. disp. 26. vbi oppositam sententiã improbabilẽ esse affirmat. Non nimis consequenter suam sententiã probat Arriaga virtute arboris vitæ, cum ipse dicat hominem vtentem semper eisdem cibis non posse nõ illis necari, ex quo infertur hominẽ semper vtentem fructu arboris vitæ, & non alio cibo naturaliter esse moriturum: ergo tenetur fateri ipse Arriaga virtutem arboris vitæ non esse naturalem, siquidem homo, qui illo vesceretur, non indigeret aliis cibis corrigentibus damnum illatũ à fructu arboris vt perpetuo viueret.

6. Meliùs affirmat Hurtad. cum communi sententia disp. 1. sect. 9. §. 139. nullâ naturali substãtiâ posse hominem ali, quin ab ipsâ paulatim necetur, quia omne alimentum conuertendum est à viuente in propriam substantiam, ex quo infertur habere contrarias qualitates, quibus agitur viuens, & aliquid amittit proprij temperamenti, quia eo ipso quod viuens alimentum vincat, aliqualem victoriam ab alio reportat alimentum, duo enim cõtraria mutuo pugnantia mutuo patiuntur. Ad illud quod adducit Arriaga de ligno vitæ respondet Hurtad. talem virtutem non fuisse naturalẽ, & ita sensisse Bonau. Caiet. Bed. & D. August. lib. 3. de ciuit. Dei, c. 2. cuius verba apud Hurtad. inuenies. Illud verò, quod docet Arriaga videlicet posse hominem vno alimento separare damnum illatum ab alio falsum est, quia aliquando peruenit homo ad statum, in quo non possit damna ab alimento illata resarcire, quia postquam homo peruenit ad statum, alimentum nõ potest illius augere vires, postea verò cum incipit ab statu declinare, non potest virtute alius alimenti vires deperditas recuperare, quia etiamsi hoc secundum alimentum, quę imò magis proficuum sit, quam primum fuerit nocium, tam viuens virtute caret, vt possit vti virtute illius alimenti in proprium suum commodum, vt quod amiserat, resarciat.

Ex his concludes hominẽ naturaliter mori necesse 7.
esse, tum propter partes heterogeneas, quibus cõstat, quarum vna agit in aliam, illiúsque temperamentum dissoluit, sine quo nõ potest subsistere vnio inter materiam, & formam, tum propter indigentiã alimenti, à quo, & ab excrementis, quę ex illo superfluunt paulatim innatum homini, & cuicunque viuenti temperamentum absumitur. Neces, quæ ab his causis procedunt naturales appellare consueuimus, quarenus naturale significat id, quod vi naturalium causarum contingit, & in hoc sensu mors homini naturalis dicitur, non quatenus naturale violento opponitur, & dicit esse iuxta propensionem, & exigentiam naturæ, certum enim est nihil appetere propriam destructionem, & non esse sui, & quatenus mors est cõtra hanc exigentiam conseruationis, & propensionem in proprium esse viuentis, mors omnis violenta dici posset: iam verò vsus inualuit neces violentas appellari, quæ ab aliqua causa extrinseca non regulariter aduenie̅te procedunt videlicet vulnere aliquo inflicto, fulminéve de cælo iacto.

CONTROVERSIA IV.

De termino alterationis secundùm se sumpto, seu de qualitate.

ACTIO, per quam subiectum aliter se habet ac antea, seu qua alterum instituitur, alteratio dicitur, quæ essentialiter mutationem includit, ad hoc enim vt subiectum aliter se habeat modo ac antea, requiritur necessariò antea non habuisse aliquid, quod modo habet: ergo requiritur priuatio præcedens illius formæ, qua modo alteratur: ergo requiritur inductio formæ cuius priuatio præcessit in subiecto, in qua tota ratio mutationis essentialiter constituit.

Mutatio quælibet lato modo alteratio dici posset, nihilominus propria alterationis ratio mutationem substantialem excludit ex mente Aristotelis asserentis mutationem substantialem constituere subiectum aliud, accidentalem verò alterum seu alteratum. Vnde alteratio essentialiter dicit mutationem accidentalem, hoc est terminatam ad accidens à substantia distinctum. Insuper placuit Philosophis nomen alterationis strictè sumere pro mutatione terminatâ ad qualitatem, & aliquando strictiùs pro mutatione traditâ non ad quamcumque qualitatem, sed tantùm ad qualitatem habentem contrarium, & subiecti corruptiuam. Disputationem instituam de alteratione terminata ad qualitatem habentem contrarium, & illo carentem. Sunt enim multa disputanda vtrique communia, quorum illa quæ ad naturam termini spectant claudet hæc Controuersia.

PVNCTVM

PVNCTVM I.

De intensione qualitatis.

1. QVALITATEM intendi sensuum euidentiâ compertum est: videmus enim calorem augeri, & lucem fieri maiorem. Insuper fide constat hominem iustum per bona opera recipere augmentum gratiæ, cui intensior visio beata correspondet, difficultas est quomodo qualitas intendatur, an per aduentum nouæ qualitatis, an per maiorem radicationem, an per maiorem expulsionem contrarij, an per additionem gradus ad gradum.

§. I.

Statuitur intensio qualitatis.

2. DVplex augmentum reperitur in qualitatibus: extensiuum per diuersas partes subiecti, intensiuum in eodem subiecto indiuisibiliter sumpto; & tertium aliud obiectiuum in nonnullis qualitatibus, quæ extrinseca obiecta respiciunt, sicuti in speciebus impressis, & in habitibus, quæ ad plura, pauciorave obiecta extenduntur, quædam enim Angelorum species plura obiecta repræsentant, quæ in homine non nisi pluribus speciebus possunt repræsentari. Augmentum extensiuum commune est quantitati, & formis materialibus substantialibus, quæ per plures partes subiecti extenduntur. Augmentum obiectiuum propriè intensiuum non est, quia etsi fiat in eadem parte subiecti, dum idem indiuisibile obiectum non respicit, non reddit qualitatem intensiorem, quia eademmet indiuisibilis qualitas absque vllo augmento plura obiecta valet respicere, sicut eademmet anima potens est producere plures actus. Quod si dicatis qualitates diuersa obiecta respiciant, qualitates aliquam rationem intrinsecam diuersam habebunt, ratione cuius non possint eandem intensionem constituere, de hac extensione obiectiua agendum est Controuersia 12. de anima, vbi in speciebus impressis disputabo, solum intensiuum augmentum factum in eadem parte subiecti qualitatis nullum extrinsecum obiectum respicientis, sicuti est calor vel idemmet indiuisibile pertingentis sicuti est visio Dei quæ circa idemmet indiuisibile obiectum magis, & magis crescit, ad hanc disputationem spectat.

3. Hoc intensiuum augmentum, ita proprium est qualitatis, vt nulli alij entitati conueniat, quod facilè in entitatibus aliorum prædicamentorum probabitur, si rationes formales aliarum inspiciamus. Quantitatis effectus est constituere partes subiecti non penetrantes, quamlibet omnino extra locum alterius, quem non posse recipere magis, & minus per se patet, quia pars substantiæ, quæ omnino est extra locum alius partis, & nihil spatij habet commune cum illa, non potest esse magis extra illam: ergo quantitatis effectus substantiæ communicatus non potest aliquod augmentum recipere: ergo quantitas non potest intendi, intensio enim ordinatur ad maiorem effectum subiecto tribuendum.

4. Eadem ratio intensionem præsentiæ denegat, implicat enim corpus existens in hoc spatio in eodem indiuisibili magis existere, seu maiorem, vel minorem correspondentiam habere ad partes, quibus semel commensuratur. De duratione idem omnino fiet argumentum, si accidens sit entitati superadditum, id enim, quod per integrum annum durat, non potest in illo magis, & minus durare. Relationes prædicamentales non esse accidentia superaddita probabo Controuersia 9. Metaphys. punct. 4. quod si accidentia essent à reliquis distincta, nullam intensionem recipere possent, quia duæ quantitates magis æquales inter se esse non possent, quia æqualitas in indiuisibili consistit, neque eædem adæquatè permanentes magis inæquales possunt existere, inæqualitas enim vnius quantitatis cum alia solùm additione quantitatis crescere potest, quod si quantitatis crescentis relatio, illud augmentum intensiuum non esset, sed extensiuum diuersum subiectum semper respiciens.

5. Substantiam non esse indiuisibilem, neque magis aut minus recipere probat Complutensis quidam Thomista ex doctrina S. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 2. vbi docet formam ex qua sumitur species rei, quam actuat non posse suscipere magis, & minus, cum verò forma substantialis speciem constituat, consequenter ad doctrinam præceptoris Angelici, magis, aut minus recipere non poterit. Vt clarius pateat mēs S. Thomæ volo ego illius verba, quæ Thomista subticuit in medium adducere: *'Si igitur aliqua forma, vel quæcunque res secundum se ipsam, vel secundùm aliquid sui sortiatur rationem speciei, necesse est quod secundùm se considerata habeat determinatam rationem quæ neque in plus excedere, neque in minus deficere possit, & huiusmodi sunt calor, & albedo, & alia huiusmodi qualitates, quæ non dicuntur in ordine ad aliud, & multo magis substantia, quæ est per se ens.* Hucusque D. Thom. Perpende quæso verba illa, *huiusmodi est calor & albedo*, & inspice quàm longè sit à mente D. Thom. Thomistæ interpretatio: Assignat S. Thomas hanc determinationem, & incapacitatem suscipiendi magis, & minus calori, & albedini, quæ absque vlla controuersia intensionem recipiunt, & ex his intendit probare Thomista substantiam, non esse intensibilem. Aliter ego non iuratus Thomista, sed Angelico Doctori ex animo deuotus, & ex corde deditus, cuius doctrinam vtpote fulgentissimam Ecclesiæ Lampadem, cuius luce fidei nostræ mysteria mitificè clarescunt, eorúmque nebulosæ tenebræ fugantur tota mente commendo, toto animo complector, ac religione veneror: mentem Angelici Doctoris interpretor de intentione obiectiua, quæ neque caloti neque albedini competit sed tantùm illis qualitatibus, quæ obiecta extrinseca respiciunt, vel de affectione, quæ ex pluribus, paucioribusque qualitatibus componi potest, sicut sanitas, quæ consistit in temperamento qualitatum diuersarum ipsas formaliter includente.

6. Tenet tota schola substantiam non suscipere magis nec minus, neque esse intensibilem, neque aliqua est ratio ex qua possit oppositum leuiter coniectari, quod mihi est fortissimum fundamentum ad hanc conclusionem amplectendam, recedere enim à communi sententia sine firmo aliquo fundamento nefas est, recedere autem à tota schola sine ratione aliqua adhuc mediocriter oppositum suadente, vltra amentiam: sit ergo maiorum auctoritate firmum substantiam non recipere magis nec minus, & hac veritate suppositâ illius rationem, non ad suasionem animi, sed ad illius doctrinam diligenter venemur.

7. Materiam primam non esse intensibilem demonstrare facile cuique erit ex notissima materiæ natura, quæ vtpote primum subiectum aliud respicit, & consequenter intensionem, quæ fieri nequit nisi in subiecto rei, quæ intenditur: ergo materia prima carens subiecto caret illo, quod necessario ad intensionem requiritur. De anima rationali eadem est ratio, de formis verò materialibus non adeo euidens est conclusio illa, tamen hac ratione suadeo. Intensio supponit id, quod intenditur iam constitutum in

in illa ratione, secundùm quam fit intensio, quod sic probo: Si gradus intensionis non supponit iam qualitatem physicè constitutam non erit intensio sed complementum formæ, vel aliquid essentiale illius: ergo ad hoc vt intenderetur forma equi deberet iam supponi constitutiua in ratione formæ equi: ergo ipsa absque illa additione constitueret equum adæquatum seu adæquatè equum: ergo quilibet alius conceptus, seu quælibet additio non esset substantialis, sed accidentalis: ergo nunquam posset addi substantia. Probo priorem consequutionem; quidquid supponit aliquid adæquatè constitutum est extra essentiam, & accidentale, in hoc enim ratio accidentis constituitur: ergo nunquam accidit substantiæ aliquid, quod accidens non sit: ergo nunquam potest addi aut intendi per aliquid, quod substantia non sit, sicuti calor non potest intendi nisi per calorem, quia intensio est additio rei ad rem eiusdem naturæ. Idem argumentum efforma de vnione substantiali.

8. Statutum est solam quantitatem intensionem recipere, restat modo examinare an qualitas omnis intensionis sit capax. Forma, & figura qualitates non sunt neque à præsentia distinguuntur ac proinde disputandum modo non est an sint ex illis qualitatibus, quæ intensionem recipiunt. Primas qualitates, species intentionales, habitus naturales, si dentur ab speciebus distincti actus potentiarum vitalium, lucem, sonum, impulsum, & qualitates secundas, quæ à primis trahunt originem, intensionem admittere tenet communis schola. De potentiis vitalibus materialibus, & spiritualibus nonnulla est inter auctores dissertatio, an recipiant magis, & minus. Affirmat Bañez 1. de generat. cap. 4. quæst. 1. potentias materiales: verbi gratia, auditiuam, & visiuam, & spirituales, intellectum videlicet, & voluntatem posse recipere magis, & minus, & intendi sicut intenduntur frigiditas, & calor. Cajet. 1. 2. quæst. 52. art. 1. tantùm hanc intensionem potentiis materialibus dependentibus ab organis externis, & qualitatibus alteratiuis concedit, quam negat potentiis spiritualibus.

9. Sententia, quæ docet potentias non distingui ab anima hac difficultate absoluitur, illam ego amplectar, verumtamen quid in alia sententia dicendum sit tradere non recuso. Affirmo potentias vitales, etiamsi ab animo distinctæ admittantur, nullam intensionem habere. Moueor propter communem sententiam scholasticorum, & quia nullum est caput ex quo possit inferri in potentiis talis intensio, neque vlla necessitas illam admittendi: hoc firmissimum est fundamentum huius sententiæ, ad negandas enim positiuas entitates dixi sæpe rationem negatiuam, & defectum rationis positiuæ pro parte contraria optimum argumentum efficere. Addo etiamsi hæ potentiæ haberent compositionem intensiuam eamdem semper esse retenturas, quin ab aliquo agente remissionem reciperent, quia nulla est forma contraria à qua possint expelli & causa adæquata illarum, videlicet anima semper est applicata ad potentias natiua integritate producendas, & conseruandas: ergo semper illas conseruabit in vltima intensionis mensura. Dices remitti ex defectu dispositionum, quæ requiruntur ad illas: Contra: potentiæ dimanant ab anima per simplicem emanationem independenter à quibuscumque dispositionibus: ergo nullo indigent extrinseco comprincipio, neque vllâ dispositione ad sui productionem sed tantum ab anima dimanant: ergo semper secundum totum suum esse integrale illarum, & secundùm omnes gradus, quos anima potest producere ab illa suum esse recipient. De virtute magnetis ad attrahendum ferrum, & de aliis occultis qualitatibus si à substantia distinguantur eodem modo philosophandum est, quia vbi nullum est fundamentum ad intensionem admittendam nullo modo ponenda est.

Obiicit Bañez: Potentia visiua modò est acutior, modò hebetior ad visionem producendam: ergo suscipit magis, & minus. Resp. potentiam visiuam aliquando perfectiores & intensiores visiones elicere propter maiorem, minorémve organorum dispositionem, vel propter intensiorem, aut remissiorem speciem absque vlla intrinseca sui mutatione, sicut eadem anima intensiores, & perfectiores elicit operationes, propter comprincipia intensiora, seu perfectiores dispositiones. 10.

Obiic. secundò: Aquila perfectiùs videt quàm homo, etiamsi comprincipia potentiæ hominis, & aquilæ sint æqualia, & organa æquè disposita: ergo aquila intensiorem potentiam visiuam habet quàm homo. Sic arguit Complutensis Thomista, qui eodem modo posset arguere: forma hominis cæteris paribus perfectiores elicit operationes, quàm forma equi: ergo est illa intensior. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia perfectior effectus non ex maiori intensione, sed ex perfectiori potentia in aquila dimanat. 11.

Obiic. tertiò: Actus, & habitus, & aliæ huiusmodi qualitates recipiunt intensionem: ergo & potentiæ. Respondeo negando consequentiam: Ratio disparitatis sumenda est ex peculiaribus rationibus, propter quas in actibus, & aliis qualitatibus intensio admittitur quarum nulla reperitur in potentiis, quæ etiam à reliquis qualitatibus differunt in modo procedendi ab anima per simplicem emanationem. 12.

§. II.

Duplex sententia circa naturam intensionis reijcitur.

NOn immorabor in refellendis auctoribus assentibus qualitatem intendi per maiorem expulsionem contrarij, paucis enim hic dicendi modus omni probabilitate destitutus reiiciam. Gratia habitualis quantumuis remissa expellit peccatum, itavt nihil illius in subiecto remaneat: ergo non potest postea intendi per maiorem expulsionem illius: ergo alius, modus intensionis debet assignari in qualitate. Maior, & minor absque errore in fide negari nequeunt; consequentia est per se nota. Argumentor secundò: lux, & aliæ qualitates carent contrario, & tamen intenduntur: ergo non per expulsionem contrarij: ergo alio modo. Luce meridiana clarescit argumentum, alia non indiget. Argumentor tertiò: Quo magis intenditur calor, magis expellitur frigiditatis: ergo diuersa pars frigiditatis expellitur calore intenso ab illa, quæ fuit expulsa calore remisso: ergo frigiditas habet partes, quarum expulsione remittitur: erge illarum productione, seu conseruatione intenditur: ergo intensio frigiditatis fit per additionem partium: ergo idem dicendum est de calore, in quo eodem modo licet argumentari. 13.

Si dicat per maiorem intensionem caloris non expelli diuersam partem frigiditatis, sed eamdem iam expulsam magis, ac magis expelli, dices entitatem iam corruptam & non existentem fieri magis corruptam, & magis non existentem, & in non esse eiusdem rei indiuisibilis magis, & minùs assignabis, & vnum hominem esse magis mortuum alio non viuente defendes, quæ omnia non solum à Philosophia, sed à sensu communi abhorrent. 14.

Agendum

15. Agendum est cum Gotfred? Durand. Aucen. & aliis, quos refert P. Soar. disput. 45. Metaphyc. sect. 1. num. 2. asserentes formam non intendi per additionem eiusdem, sed per mutationem vnius in aliam, ita vt quando calor intenditur totus ille, qui remissus procedit, corrumpatur, & alius perfectior producatur, qui propter maiorem sui perfectionem intensior dicitur, & intensius operatur.

16. Hæc sententia sui explicatione destruit fundamentum, quo nititur, omnes enim, qui negant intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, asserunt accidentia indiuiduari à subiecto, ac proinde non posse reperiri in eodem numero subiecto habente vnam tantùm indiuiduationem accidentia numero diuersa. Contra quos sic arguo: Accidentia indiuiduantur à subiecto: ergo idem subiectum adhuc successiuè non potest habere accidentia numero diuersa. Probo consequentiam: subiectum habet eamdem indiuiduationem intrinsecam modo, ac habebat antea: ergo eandemmet tribuet accidenti modo ac antea: ergo non poterit accidentia diuersa numero indiuiduare. *Si dicas* idem subiectum eadem indiuisibili indiuiduatione permanens posse successiuè diuersas indiuiduationes tribuere accidentibus, cur simul non poterit idem præstare, quia indiuiduatio, quæ eadem indiuisibilis diuersas communicat indiuiduationes accidentibus ab illorum indiuiduationibus necessariò distinguitur: ergo poterit illas simul tribuere, etiamsi simplex, & vnica indiuisibilis sit.

17. Secundò impugnatur efficacissimè prædicta sententia, quia *si intensio fieret per aduentum* qualitatis perfectioris destructâ remissâ, remissio fieret per productionem remissioris intensâ corruptâ, quod fieri non posse facilè probatur. Cùm aqua agenti frigido circumdata in pristinam frigiditatem restituitur, calor successiuè remittitur, vt experientia ostendit: ergo tunc in primo instanti, quo incipit calor remitti totus componitur, & alius denuò imperfectior producitur, sed sic est, quod nullum est agens, à quo possit produci hic imperfectus calor: ergo remissio prædicto modo fieri nequit. Minor sola indiget probatione: calor ille remissus non potest produci ab aqua, hæc enim non est productiua caloris: non ab agente circumstante pono enim hoc esse frigidum: ergo à nullo agenti potest produci.

18. Dices calorem remissum produci à partibus passi, quæ sunt intra sphæram calidi, vel extra illam. Non à partibus, quæ sunt extra sphæram agentis, quia cum agens non possit agere in illas propter distantiam, neque illæ quæ minorem actiuitatem habent actiuitate agentis, & consequenter minorem sphæram, poterunt agere in partes passi proximas agenti. Non à partibus quæ sunt intra sphæram agentis, quia agens in eodem instanti agit in omnes partes passi, quas attentâ resistentiâ contrarij habet intra sphæram: ergo in eodem instanti corrumpit totam qualitatem in illis præexistentem: ergo ab hac nulla poterit actio in illo instanti dimanare: ergo nullum datur agens à quo possit remissus produci calor: ergo hic modus remissionis fictitius est, & chimæricus.

19. Tertiò agitur contra hunc philosophandi modum: Agens in primo instanti, in quo applicatur est potens producere calorem perfectum, seu intensum, quem producit postquam alios minùs perfectos produxit: ergo in illo primo instanti potuit illum producere, & subiectum intendere illo calore perfecto, sine vlla intensionis successione, & sine aliorum calorum productione, & corruptione. Nec recurrere poteris ad resistentiam contrarij in hac sententia, in qua tota qualitas contraria corrumpitur cum producitur quælibet intensio: ergo contraria qualitate corrupta potuit absque vlla resistentia perfectissimus calor in virtute agentis contentus produci. Non nemini capacitatem passi, quia certum est hoc in quacumque duratione eamdem capacitatem habere.

§. III.

Impugnatur sententia Thomistarum.

VNa est Dominicanæ familiæ sententia, quæ docet intensionem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem eiusdemmet indiuisibilis qualitatis in eodem subiecto. Ita Caietan. Capreol. Henricus, Soncinas, & Iauellus apud Suarez supra num. 3. Huius sententiæ explicandæ varios modos refert idem Suarius ibidem, singulos percensebo, quos breuiter reiiciam. 20.

Affirmant aliqui maiorem radicationem fieri per acquisitionem nouæ existentiæ permanente eadem essentia. Hunc dicendi modum impugnat Soarius, quia per intensionem non tantùm perficitur existentia, sed essentia: ergo *non* tantùm acquiritur noua existentia, sed etiam noua essentia. Probat antecedens ex Capreolo, contra quem ad hominem arguit. Hæc impugnatio ad hominem tantùm efficax esse posset, & adhuc ex dictis Capreoli existimo non concludere, *forsan enim pro Capreolo respondebit* aliquis qualitatem perfici secundùm essentiam, quia essentiæ nouæ aduenit existentia, quæ est illius perfectio, sicuti essentia perficitur per passiones, non verò quia secundùm se augeatur, neque aliqua perfectio identificata cum essentia per nouam intensionem accrescat. 21.

Alij impugnant eamdem sententiam ex eo, quod qualitas intensior perfectiores producat effectus, ex quibus perfectiorem virtutem inferunt in qualitate: deinde perfectiorem essentiam, quia hæc est virtus ad operandum, non verò existentia, si hæc ab illa distinguitur. Occurrunt solutioni, qua posset dici agens intensius perfectiorem effectum producere propter perfectiorem conditionem, sicut eadem virtus magis approximata maiorem producit effectum, quam hic impugnant: Humanitas Christi ex eo quod existit existentia Verbi (vt Thomistæ opinantur) non producit perfectiores status illis, quos producunt reliquæ humanitates, etiamsi habeat existentiam infinitè perfectiorem: ergo ex perfectiori existentia non potest effectus perfectior procedere. 22.

Neque conclusionis, neque solutionis placet impugnatio, facilè enim poterunt Thomistæ persistere asserentes qualitatem intensiorem perfectiorem effectum producere propter perfectiorem conditionem, non propter maiorem virtutem, & ad illud quod ad humanitatem Christi attinet, respondere subsistentiam Verbi non esse propriam naturæ humanæ, sed subsistere loco propriæ, ac proinde in ordine ad agendum propriæ vices agere, & esse conditionem ad illos effectus producendos, quos pollet humanitas propria subsistentia terminata producere, non verò ad illos, ad quos in natura diuina conditio esse potest, quapropter perfectio effectuum metiranda est, non ex perfectione subsistentiæ Verbi, sed ex perfectione illius subsistentiæ, cuius loco subrogatur Verbi subsistentia. Quando verò natura propriâ subsistentiâ, & existentiâ subsistit, & existit, perfectio effectuum, qui possunt ab illa procedere, desumi potest ex perfectione propriæ subsistentiæ, & existentiæ. 23.

Solida huius sententiæ impugnatio sumenda est ex identitate essentiæ, & existentiæ, & ex implicatione diuersæ existentiæ sub eadem essentia. Secundò ex rationibus adductis contra asserentes intensionem fieri per productionẽ nouæ qualitatis, sicut enim illi 24.

assignare non possunt, à quo producatur qualitas remissior, cùm aqua agenti frigido circumdata ad pristinam se restituit frigiditatem, ita neque isti poterunt causam inuenire, à qua producatur noua existentia corruptâ antiquâ in eodem casu. Si dicant non corrumpi antiquam existentiam, sed nouam illi accrescere partem, iam existentiam intensiuè diuisibilem admittent, contra omnes rationes, quibus impugnant diuisibilitatem qualitatis intensæ. Tertiò, quia implicat produci nouam existentiam, sine noua productione qualitatis, quia adhuc in opinione Thomistarum distinguentium essentiam ab existentia non alia ratione agens naturale producit qualitatem, nisi producendo illius existentiam, neque peculiarem mittit actionem terminatam ad essentiam distinctam ab illa, per quam feret existentiam.

25. Quartò à priori eamdem sententiam impugno: posita entitate in rerum natura eo ipso quod existat existit omni perfectione qua potest: ergo implicat perfectiùs, vel imperfectiùs existere. Probo antecedens: existere est rem esse extra causas, & extra purum nihil, sed entitas, eo ipso quod existat, est omnino extra causas sine vlla (vt sic loquar) nihili admixtione: ergo non potest constitui magis extra causas, & extra purum nihil: ergo non potest perfectius existere, quod naturæ lumine notum est, esse enim, vel non esse, existere, & non existere opponuntur contradictoriè, & in indiuisibili consistunt.

26. Alij hanc maiorem radicationem constituunt in eo, quod forma magis educatur ex potentia materiæ. Hæc sententia potest dupliciter intelligi, nomine enim eductionis possunt significare actionem, qua accidens educitur ex potentia subiecti; vel vnionem intercedentem inter subiectum & accidens. Si nomine eductionis actionem intelligant, non poterunt assignari, à quo procedat hæc actio, quâ constituitur remissior calor existens in aqua agenti frigido circundata, si illam à priori actione adæquatè distinguant, calor principium esse non potest actionis ad ipsum terminatæ, neque subiectum, vel corpus ambiens, quod frigidum esse suppono talem possunt edere actionem.

27. Nimis familiaris non est Thomistis distinctio inter actionem eductiuam, & vnionem, sed nomine eductionis plerumque vnionem significant, & in hoc sensu hanc sententiam explicat Soar. num. 23. ex Cajetan. & Capreol. contra quam sic explicatam multa doctè congerit; nonnulla adducam aliis efficaciora. Talis vnio perfectior vel adæquatè distinguitur ab vnione imperfectiori, vel inadæquatè: si adæquatè, redeo ad priora argumenta contra hanc sententiam diuerso modo explicatam adducta; à quo talis vnio producitur in remissione caloris existentis in aqua? accidens enim non potest suam vnionem adæquatam cum subiecto producere, quia ad hoc vt aliquid agat debet iam supponi existens cum vnione ad sui existentiam requisita. Tandem si hæc vnio est indiuisibilis cur in primo instanti applicationis agens non producit vnionem perfectissimam, quam potest, & calorem intendit, contrarium enim non obest, quia quando producitur hæc vnio imperfecta, & aliquantulum intenditur qualitas, & remittitur contraria agens corrumpit totam vnionem contrariæ qualitatis: ergo poterit vnionem propriam perfectissimam producere, nulla enim potest assignari ratio, cur agens possit in progressu actionis producere perfectam vnionem, quam non posset in primo instanti producere. Si dicant vnionem non corrumpi adæquatè in remissione, neque in intensione produci, sed esse diuisibilem & produci, & corrumpi in remissione, & intensione secundùm aliquos gradus. Obiicio, quod nuper arguebam: possibilis est vnio composita ex partibus versùs intensionem: ergo possibilis erit qualitas eodem modo composita, omnia enim argumenta Thomistarum, æquè pugnant contra compositionem vnionis, & contra compositionem qualitatis.

28. Tandem contra hanc perfectiorem vnionem siue diuisibilem, siue indiuisibilem argumentor: in primis contra Thomistas asserentes vnionem non distingui à forma. Vnio qualitatis est identificata cum ipsa qualitate: ergo non potest produci perfectior vnio, quin perfectior qualitas producatur. Argumentor secundò ratione desumpta ex Soar. num. 27. qualitas intensa perfectiores producit effectus: ergo perfectiorem habet virtutem: ergo perfectiorem entitatem, quia qualitas per suammet entitatem, & non per inhærentiam operatur. Si dicas vnionem esse conditionem ad operandum, & posse perfectiori conditione perfectiorem effectum produci ab eadem virtute, doctè occurrit Soar. Vnio tantùm requiritur ad actionem, vt qualitas existat: posita enim eadem existentia qualitatis impertinens est hæc, vel illa vnio ad subiectum; cum hoc sæpe nihil influat, vt patet cum subiectum caloris est aqua, sed eadem virtus eodem modo existeret cum hac vnione, vel cum illa: ergo eodem modo operaretur posita quacumque vnione, vel omni vnione ablata dummodo calor ipse per creationem conseruaretur.

29. Affirmant alij apud quemdam Thomistam intensionem fieri per productionem modi realis superadditi aduenientis qualitati iam productæ, quo posito ipsa magis radicatur in subiecto, quod constituit intensius quale, v.g. calidum. Singularem sententiam non singulari ratione, sed communi efficacissimè impugno. Posito illo modo formæ qualitatis, & illius informatio sunt eædem ac antea: ergo eumdem effectum formalem tribuunt subiecto: ergo non illud constituunt magis quale, v.g. magis calidum cum illo modo, quam sine illo. Confirmatur: Calor non informat subiectum per modicum superadditum, sed per se ipsum tanquam per formam, & per vnionem tanquam causalitatem: ergo ratione modi superaddi distincti ab vnione non potest subiectum magis informare, seu magis calidum constituere.

30. Si dicas modum illum formaliter constituere intensionem, sic arguo. Modus vel est formaliter calor vel non. Si est calor, iam in intensione calor calori additur: si non est calor vt manifestè teneris confiteri, quia calor non est modus caloris, non potest subiectum calidum, neque magis calidum constituere, quia calidum, & magis calidum calore constituitur.

31. Nouus alius Thomista docet intensionem non fieri per additionem formæ, neque modi præsentis formæ nouam virtutem informandi, seu nouam rationem formalem informandi, sed per nouam explicationem eiusdem formæ in subiecto tollendo confusionem, & potentialitatem ipsius, & reducendo illam ad maiorem vnitatem, & subiectum magis subiiciendo ad talem formam, illius dedi verba, cuius sensum difficilè darem, scatent enim mille difficultatibus, quas neque ipse explicat, nec alius soluet. Nonnullas attingo. In primis quid est maior illa explicatio formæ in subiecto, non in subiecto, sed in sententia illam ego desidero. Quid tollere confusionem, & potentialitatem eiusdem? potentialitas subiecti ad formam recipiendam à subiecto non distinguitur: ergo si manet idem subiectum manet eadem potentialitas. Dices: potentialitatem distingui à subiecto, quia supra potentiam dicit negationem actus, ac proinde per actum tollitur potentialitas: Esto. Si per actum tollitur potentialitas, vt magis potentialitas tollatur, maior actus necessarius erit; dicat ergo hic auctor, in quo hic maior actus consistat.

sistat. Confusionem tolli à subiecto ægriùs intelligitur, nunquam enim in subiectis, sed in his dicendi modis reperitur confusio. Subiectum reduci ad maiorem vnitatem cum forma, vel est magis identificari, vel magis vniri, cum illa? non magis identificari, in his enim quæ distinguuntur nulla reperitur identitas: non magis vniri, quia iuxta sententiam Thomistæ quem impugno in intensione non reperitur noua vnio, neque noua informatio accidentis ad subiectum: ergo hæc maior vnitas imperceptibilis est. Vltimò dicit in intensione subiectum magis subiici formæ, quam subiectionem non facile inuenies, quia subiectum eatenus formæ subiicitur, quatenus hæc ex illius potentia educitur, & in illam influit per modum causæ materialis, vel illi vnitur tanquam actui perficienti: ergo sine maiori eductione, seu receptione, vel causalitate causæ materialis, vel sine noua vnione, maior hæc subiectio imperceptibis est. Non alia neque hæc latiùs contra hanc sententiam adduco, superflua enim esset prolixior impugnatio sententiæ, cuius desideratur explicatio.

§. IV.

Vera sententia.

32. VEriſſima, & amplectenda ſententia docet intenſionem fieri per additionem gradus ad gradum, & remiſſionem per diminutionem eorumdem. Ita Soar ſuprà num. 29. Vaſquez 1. part. quæſt. 72. cap. 4. Tolet. 1. de generat. cap. 3. Hurt. diſp. 5. cap. 4. Arriaga diſp. 3. ſect. 1. ſubſect. 3. & ex antiquis Bonauent. Scot. Albert. Ricard. Ocham, Niph. & Marſ. apud Soar ſuprà. Potiſſimum fundamentum huius ſententiæ ſumendum eſt ex impugnatione aliarum ſuppoſitâ experientiâ intenſionis, & fide ſancta, qua credimus iuſtum per bona opera fieri magis ſanctum, & intenſiorem habere gratiam, quæ intenſio in nullis qualitatibus defendi poteſt ſine hac additione graduum, vt patet ex argumentis contra alias ſententias adductis. Conſonat etiam rationi à priori hæc graduum additio, quia ſicut ſubiectum conſtituitur album per albedinem, ita magis album per magis albedinis conſtituetur, magis autem albedinis eſt portio albedinis addita ſuperſtiti: vires reſumet huius concluſionis probatio ab aliarum impugnatione, & ex ſolutione argumentorum quæ contra illam Thomiſtæ adducunt, pleraque illorum breuiter adduco, & breuius ſoluo.

33. Obiicies primò: Forma accidentalis eſt purus actus: ergo nihil habet potentiæ: ergo nihil compoſitionis. Patet prior conſequutio, quia purus actus excludit omnem potentialitatem. Poſterior probatur: ſi aliquid haberet compoſitionis in ſe includeret extrema componentia tanquam actum, & potentiam: ergo ſi nihil habet potentiæ nihil habet compoſitionis. Reſpondeo accidens eſſe purum actum reſpectu concreti, quod conſtituit albedinem: verbi gratia, reſpectu albi, quod conſtituit, tanquam forma omnino diſtincta à ſubiecto, quod potentia dicitur, & nihil ſubiecti, ſeu potentiæ in ſuo conceptu dicere, in quo ſenſu dicitur purus actus, non quia ex ſe compoſitionem aliquam non habeat, non ex actu & potentia, vt Thomiſtæ nobis obiiciunt, ſed ex partibus diuiſibilibus actus, ex quibus vnus adæquatus actus vna videlicet adæquata albedo conſtituitur.

34. Obiic. ſecundò: Eſſentia qualitatis conſiſtit in indiuiſibili: ergo non poteſt qualitas additione graduum conſtitui. Hoc argumentum inſigni laborat æquiuocatione. Aliud eſt eſſentiam conſiſtere in indiuiſibili; aliud eſſe ſimplicem, & non compoſitam, partibúſque carentem. Primum conuenit omni eſſentiæ, non verò ſecundum, eſſentia enim hominis metaphyſicè ſumpta conſiſtit in indiuiſibili, hoc eſt in hoc complexo *animal rationale*, a quo ſi aliquid demas non dicet totam eſſentiam hominis. Si verò quidquam quantumuis indiuiſibile adiicias, illud erit extra eſſentiam, nihilominus complexum partibus conſtat, componitur enim ex animali, & ex rationali, quæ metaphyſicè hominem conſtituunt, & idem homo phyſicè ſumptus eſſentialiter componitur ex materia, & forma tanquam partibus inter ſe diſtinctis.

Hæc dixi ad explicandam doctrinam quam argumentum inuoluit, non quia neceſſaria ſint ad illud ſoluendum. 35. Concedo enim eſſentias metaphyſicè loquendo conſiſtere in indiuiſibili, & ita metaphyſicè eſſentiam albedinis non dicere additionem gradus ad gradum, cognitio enim qua prædicata eſſentialia albedinis tanguntur, abſtrahit à multitudine graduum; eſſentia verò phyſica non conſiſtit in indiuiſibili partium diſtinctarum habentium eamdem naturam & compoſitionem metaphyſicam, quia quantitati phyſicæ ſumptæ pars alia quantitatis additur, & albedini pars albedinis versùs extenſionem, vt fatentur maiorem radicationem aſſignantes in intenſione, & eodem prorſus modo versùs intenſionem addi poteſt. Poteſt tamen eſſentiam hominis adhuc phyſicè ſumptam conſistere in indiuiſibili, quia poſita hac eſſentia phyſica equi conſtituta hac materia, & forma, quidquid additur ſpecie diſtinctum à materia & forma, erit extra illius eſſentiam, & vt ſit phyſicè eſſentia equi neceſſariò exigit materiam, & formam, ita vt ſi altera auferatur, quantumuis alia permaneat eſſentia phyſica equi non permanebit. Vltimò poteſt dici eſſentiam phyſicam cuiuſuis rei conſiſtere in indiuiſibili, quia ſi ab illa quidquam auferatur, non erit phyſicè eadem eſſentia adæquatè, quæ antea erat, ſed tantùm inadæquatè, v.g. ſi à ligno vlnari palmum demas non erit idem lignum adæquatè, ac erat antea, neque eadem phyſica ligni eſſentia, quia eſſentia ligni non diſtinguitur ab ipſo ligno, ac proinde eodem modo quo lignum eſt diuerſum, eſſentia illius erit diuerſa. Sic contingit in intenſione caloris, v.g. vt octo, à qua ſi gradum demas non erit adæquatè eadem intenſio, neque eadem phyſica intenſionis eſſentia.

Obiic. tertiò: In eodem ſubiecto non poſſunt reperiri gradus caloris numero diuerſi: ergo non poteſt intenſio ex gradibus numero diuerſis conſtitui. Do arguenti non poſſe in eodem ſubiecto reperiri duo accidentia adæquata numero diuerſa, quod negare poſſum, quia duæ cognitiones, & duæ ſpecies impreſſæ, obiectorum numero diuerſorum, quæ numero tantùm differunt, in eodem ſubiecto reperiuntur, nego tamen duo accidentia inadæquata non poſſe in eodem ſubiecto reperiri, & intenſionem componere. 36.

Inſtabis: Diſtinctio accidentium adhuc adæquatorum debet ſumi à ſubiecto: ergo in eodem ſubiecto non diſtincto ſaltem inadæquatè non poſſunt eſſe accidentia adæquatè diſtincta. Reſpondeo diſtinctionem accidentium inferri ex diſtinctione ſubiecti, & in hoc ſenſu poſſe dici ſumi à ſubiectis non tamen induci ex identitate ſubiecti identitatem accidentium, quia hæc intrinſecè per ſe ipſa diſtinguuntur inter ſe, & non per ſubiecta. 37.

Obiic. quartò: *Gradus ex quibus intenſio componitur, neque poſſunt eſſe eiuſdem omnino rationis, neque diuerſæ*: ergo non poſſunt dari. Plura ſunt argumenta ad vtramque partem antecedentis ſtabiliendam, quæ puncto ſequenti latè expendam vbi 38.

horum argumentorum materiam explicabo, & præsentem obiectionem dissoluam.

39. Obiicies quintò. Intensio sicuti quælibet alia entitas creata constituenda est maiori rerum simplicitate, minorique nouarum entitatum multiplicatione, qua fieri potest. Sed potest eadem forma, idem calor: verbi gratia, sine nouæ partis additione constituere subiectum magis calidum: ergo non est admittenda partium additio. Maiorē admittunt omnes: minorem probat Complutensis Thomista exemplo animæ, quæ eadem indiuisibilis subiectis diuersis diuersos tribuit formales effectus: oculo enim dat potentiam videndi, & manui tantùm tangendi. Similiter quantitas eadem indiuisibilis magis explicat subiectum rarefactum, quam condensatum, & species impressa in aëre non reddit subiectum informatum intentionaliter, & repræsentatiuè, sed tantùm entitatiuè, oculum autem non solum entitatiuè, sed etiam intentionaliter informat, & gratia habitualis in puro homine constituit filium adoptiuum, quem in Christo propter incapacitatem subiecti facere non potest. Ex quibus omnibus infert eandem formam posse secundum se totam esse vnitam subiecto, & non totaliter, ita vt omnes suos effectus illi explicet, quos explicare potest, ac proinde posse reperiri calorem in subiecto pauciores effectus explicantem subiecto, & illud remissè calidum constituentem, quod postea per maiorem explicationem sui ideminet calor intensius calidum constituat.

40. Nullum ex his exemplis meum admouet animum ad hanc formæ explicationem nunquam explicatam admittendam, omnia enim ab re adducuntur: singula breuiter percurro. Anima rationalis eundem formalem effectum tribuit manui, ac oculo, huius enim formalis effectus est constitutum ex corpore, & anima, quod eiusdem omnino rationis est in manu, & oculo, posse autem in hoc visionem elicere non spectat ad diuersum modum informandi; sed ad diuersas dispositiones, quibus eadem anima diuersas actiuè operationes elicit, & cum in oculo dispositiones habeat ad videndum, visionem in illo efficit, & tantùm sensationem tactus in manu, quia ad hanc dispositiones habet. Quod supponit in exemplo quantitatis, videlicet, eamdem indiuisibilem constituere subiectum modò rarum, modò densum, falsum est, rarefactio enim dicit saltem nouam extensionem, & præsentiam, & in multorum opinione nouam aliam qualitatem, & vt alij volunt, noua corpora intromissa in corpore rarefacto. Exemplum aëris entitatiuè tantùm informati specie impressâ, quæ intentionaliter potentiam informat aëre leuius est, quia specie impressa entitatiuè tantùm informati aërem, & intentionaliter potentiam, tantùm est, aërem non posse vti specie impressâ, qua vtitur potentia ad visionem eliciendam, quod ex natura subiectorum, & non ex diuerso modo informationis speciei impressæ prouenit. Ad exemplum gratiæ habitualis ipse respondit, cum dixit non constituere Christum adoptiuum propter incapacitatem subiecti: ergo non probat formam posse aliquem effectum in ipsa contentum subiecto capaci non explicare; sed subiectum recipiens calorem remissum est capax intensionis: ergo hoc effectu non probatur posse calorem intensiorem in ipso contentum in illo non explicare. Secundo Respondeo, filiationem adoptiuam duo dicere, gratiam habitualem, & negationem filiationis naturalis, cùm verò Christus sit filius Dei naturalis, gratia habitualis in illo existens non potest cum filiatione naturali, seu sine illius negatione filium adoptiuum constituere. Contra hanc sententiam adducitur D. Thom. multis in locis, cuius mentem rectè explicat Hurtad.

Inquiri potest quomodo hi gradus inter se vniantur cum subiecto. Respondeo, omnes vniri immediatè subiecto, quia omnes illud informant, & vnione superaddita, vt probaui de omnibus formis Controuersia 4. Physic. puncto 1. & hanc vnionem esse diuisibilem, diuersam diuersis gradibus correspondentem, octauus enim gradus non potest vniri subiecto vnione præcedenti existentiam ipsius, qua prius fuit vnitus: vnio graduum inter se necessariò danda est in opinione constituente continuum ex partibus infinitis semper diuisibilibus, quia si gradus nullam in se haberent vnionem essent vltimò diuisi, & omnino indiuisibiles. In opinione, quæ continuum componit ex puris indiuisibilibus nulla est ratio, quæ vrgeat ad vnionem graduum inter se adstruendam, posset enim ex eò præcisè dici vnam qualitatem, vnamque intensionem componi ex illis, quia idem subiectum componunt, nihilominus propter communem sententiam, à qua sine speciali ratione discedere non licet, dicendum est, hos gradus inter se esse vnitos intensiuè, quod à paritate rationis extensiuè probari potest. 41.

PVNCTVM II.

An gradus omnes eiusdem speciei sint homogenei an heterogenei.

§. I.

Vtraque sententia proposita nonnulla argumenta expendentur ad probandam subordinationem graduum.

CIRCA doctrinam traditam puncto præcedenti de additione graduum in hunc modum Thomistæ obiicere solent: gradus constituentes eamdem intensionem vel sunt homogenei vel heterogenei: homogenei esse non possunt propter rationes, quas postea dabo: si heterogenei sunt, nequeunt vniri: ergo nullo modo gradus distincti eamdem intensionem possunt constituere. Hæc obiectio petit exactam notitiam naturæ graduum intensionem constituentium, quam in hoc puncto aperiam, & illa cognita facile prædictam obiectionem soluam. Gradus eiusdem speciei esse omnino similes defendit Vasquez 1.2. disputatione 82. cap. 6. Pater Rubius 1. de generat. cap. 4. tract. 3. quæst. 5. num. 57. Arriag. disput. 3. sect. 3. subsect. 1. & alij apud istos. 1.

P. Soar disput. 46. sect. 1. num. 30. & Hurtadus disputatione 5. sectione 2. num. 99. affirmant gradus qualitatis intensionem componentes esse inter se dissimiles, & subordinatos, ita vt secundus necessariò supponat primum, & tertius secundum, & inferiores omnes ad superiores supponuntur, ita vt primus non possit esse secundus, neque secundus primus. Hanc opinionem ait Hurt. tradi expressè à Durand. in 1. dist. 17. quæst. 7. quod negarem si vtile iudicarem Durandi mentem in hac re examinare, illam frequenter recentiores plures defendunt. Tertia sententia est recentiorum asserentium qualitates habentes contrarium habere gradus dissimiles subordinatos, secus contrario carentes. 2.

Probat Soar gradus non esse similes, quia si tales essent sequeretur duos gradus extensos in diuersis partibus subiecti in eodem subiecto constitutos 3.

intensionem

intensionem componere, quod putat absurdum, quia sequeretur augmentum intensiuum non esse perfectius extensiuo, & intensionem non esse extensione perfectiorem. Sed hæc omnia libenter Soario concedo, in quibus nullum inconueniens repetio, calor enim intensus vt octo nullam habet perfectionem entitatiuam, quam non habebant octo gradus caloris existentes in diuersis partibus subiecti, sed tantum gradus intensos excedunt in maiori explicatione, & forsan maiori vnione inter se, ex quibus prouenit maior efficacia in operando quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa.

4. Rationem Soarij fulcire contendit Hurt. probátque perfectionem intensiuam maiorem esse extensiuá, quia hæc est valdè materialis, & per accidens, & tribuitur huic complexo *Deus, & creatura*, comparatione solius Dei quia extensiuè perfectius est hoc complexum *Deus, & creatura*, solo Deo, intensiuè autem nihil potest esse Deo perfectius. Respondeo perfectiorem intensiuam, quam Deo tribuimus longè perfectiorem esse alia quacumque perfectione extensiua, quia in Deo perfectionis intensio non fit per additionem gradus ad gradum, neque propriè in Deo intensio perfectionis reperitur, sed vna simplicissima, & summa perfectio, cuius infinitam excellentiam nomine intensionis significamus; in qualitate vero tam intensio quàm extensio fit per additionem gradus ad gradum, & ita possumus gradus extensionis cum intensionis comparare gradibus, & omnes æquè perfectos esse defendere.

5. Secundò arguit Soar ex æqualitate graduum sequi qualitatem posse in infinitū augeri, quod sic probat. Si omnes sunt eiusdem rationis non est maior ratio, cur quintus vniatur quarto, quam sextus quinto, & sic in infinitum; ergo in infinitum poterunt vniri, & augeri. Præuidit Soar posse qualitates limitari ex incapacitate subiecti, quod virtutem non habeat ad substandum qualitati infinitæ, sed tantùm finitæ, sibique solutionem assumptam relinquo, & insto: extensio graduum fit gradibus eiusdem rationis; ergo potest in infinitum vsque perduci. Negabit Soar, quia repugnat infinita extensio, similiter negabo ego infinitam intensionem, quia repugnat ex conceptu infiniti. Concedet Soar. infinitam extensionem: Concedam ego intensionem infinitam, non enim maius est inconueniens infinitum intensionis quam extensionis concedere, de hoc tamen redibit sermo, punct. 3. vbi de terminis intensionis, & remissionis qualitatis, & de vi illationis factæ à Soar.

6. Tertiò arguit Soar. Gradus extensionis, & intensionis sunt eiusdem perfectionis; ergo agens potès producere octo gradus extensos in diuersis subiectis, poterit eosdem in eodem subiecto producere; ergo calidum vt quatuor producens calorem vt tria in diuersis subiectis, poterit omnes illos gradus producere in eodem subiecto; ergo poterit producere maiorem intensionem, quam habet. Vrgeo calidum vt quatuor producit vnicum gradum caloris in subiecto nudo qualitate; ergo poterit eundem producere in subiecto calido vt quatuor; ergo agere in simile.

7. Multis est familiaris solutio desumpta ex fine agentis intendentis assimilari sibi passum, quo cessante, cessat actio; ideóque nunquam potest agens agere in simile, non ex defectu virtutis, sed ex defectu finis intenti ab agente. Portò multum rationis tribuitur agentibus, quæ ita finem respicientia constituuntur, sed non in his immoror, hæc enim ratio multis poterit arridere, nullum tamen ad angustias formæ syllogisticæ adducere. Alio modo contra prædictam solutionem insurgo. Ignis producens calorem in subiecto extraneo, vt verior fert sententia, quam defendendam suscepimus, est agens æquinocum; ergo illius finis immediatus non est assimilari passum in qualitate producta cum natura ipsius; ergo totum calorem, quem producit in sphæra diuisibili potèrit producere in prima parte sphæræ.

Dices forsan ignem intendere assimilari passum in qualitate producta cum qualitate, quam in se habet, & ob hanc rationem non producere in prima parte sphæræ maiorem calorem, quam habet in se: quod si quis obiiciat cur non producit in se calorem, quem producit in tota sphæra, respondebis, in se tantum producere calorem sibi proportionatum, cum vero calor in illo receptus sit proportionatus, & exigentiam propriæ formæ adæquate expleat, non alium gradum vlteriùs producit. Hæc solutio gratis supponit ignem intendere assimilari passum qualitate producta qualitati receptæ in ipso igne, hoc tamen admisso sic arguo. Ignis habens octo gradus caloris intendit assimilari passum propinquum calore in illo producto calori in igne recepto; ergo illud adæquatè assimilabitur. Probo consequentiam: potest producere octo gradus caloris in diuersis subiectis; ergo in eodem, quia ratione virtutis actiuæ, & perfectionis effectus, calor, qui potest produci in diuersis subiectis, potest in eodem, finis autem obesse non potest, potius enim est iuxta finem agentis passum omnino sibi assimilari. 8.

Clariùs eandem solutionem ex fine agentium desumptam impugno. Exigua lux producit gradus caloris in sphæra diuisibili; ergo poterit omnes illos producere in prima parte sphæræ, illius enim finis nullo modo est assimilari sibi passum; ergo exigua lux poterit calorem valdè intensum producere. Responderet aliquis subiectum luce perfusum simul esse calore informatum, & lucem & calorem per modum vnius agentis concurrere ad productionem caloris in parte immediata, & tunc agens inadæquatum, calorem videlicet, intendere assimilari sibi passum, quapropter non producit maiorem intensionem, quam in se habet; lucem vero licet non intendat assimilari sibi passum concurrere per modum vnius agentis cum calore intendentis passi assimilationem; & ideò non intensiorem effectum producere, quam producit calor, ac proinde non posse gradus caloris, quos in tota sphæra producit producere in prima parte illius. Facilè solutionem reiicio. Assimilatio effectus non debet esse cum agenti inadæquato, sed cum adæquato; ergo agens partiale simile passo poterit cum alio agenti dissimili agere in simile. 9.

Ex eisdem principiis contra graduum æqualitatem arguo pro P. Soario: agens calidum vt quatuor applicatum passo omnino frigido producit in illo aliquos gradus caloris: ergo si applicetur calido vt tria producet quartum gradum caloris, & subiectum redder omnino simile. Probo consequentiam: gradus productus in subiecto omni calore nudo, & in subiecto calido vt tria est eiusdem rationis, finis agentis subsistit ad vtrumque gradum quartum, quo agens intensum finem assequitur: ergo eodem modo poterit vterque gradus ab agenti produci. 10.

Respondent nonnulli: finem agentis esse assimilationem passi, & ita quò maior est dissimilitudo inter agens, & passum, magis potest agens agere in illud, quia est maior ratio ad agendum, quæ in dissimilitudine consistit. Pessimè hac intentione assimilandi sic respondentes vruntur: si agens intendit assimilari sibi passum, ratio agendi non est dissimilitudo, sed finis intentus scilicet similitudo: ergo dum hanc agens consequi potest ab hac actione non cessabit, neque ex eo, quod agens proximius fit ad finem consequendum, illum frigidius intendet, potius quo magis fini appropinquat, in illum maiori propensione feretur. Do tamen fortiùs agens finem intendere, 11.

quo

quo magis ab illius consequutione distat, & sic arguo. Agens calidum vt octo in passo immediato nudo omni qualitate producit sex, vel septem gradus caloris; ergo in passo, quod iam inuenit calidum vt septem saltem gradum quendam producet.

12. P. Rub. & alij ex ipso respondent agens calidum minori virtute producere gradum quendam caloris in subiecto omnino nudo, quam in subiecto calido vt quatuor, & facilius in subiecto calido vt quatuor, quam in subiecto calido vt sex, quia per productionē vnius gradus in subiecto nudo qualitate, tantū produciè calorem vt quinque, & per productionem eiusdem in subiecto calido vt sex producitur calor vt septem, facilius autem producitur calor vt vnum, quam calidum vt quinque, & difficilius calidum vt septem, quam calidum vt quinque.

13. Hæc solutio verbis ludit, non tamen non tyronem illudet. Agens producens vnum gradum caloris suprà quatuor, quos inuenit iam productos, non producit calorem vt quinque adæquatè, sed completiuè; ergo non magis producit, quàm si produceret calorē vt tria per productionem eiusdem gradus suprà duos, qui supponerentur producti. Antecedens patet: calor vt quinque dicit omnes gradus & quemlibet contentum in numero quinario, sed producens quintum gradum supra quatuor productos non producit omnes quinque gradus, & quemlibet illorum; ergo non producit calorem vt quinque adæquatè, sed tantùm completiuè, id est gradum illum, quo completur numerus quinarius. Consequentiam probo: sicut numerus ternarius completur per vnicum graduum, ita quinarius completur per vnicum gradum, & si gradus ille, qui duos inuenit productos, & ternarium numerum cōstituit, inueniret quatuor productos, idemmet per eandemmet indiuisibilem entitatem compleret numerum quinarium; ergo gradus completiuus caloris vt tria, & completiuus caloris vt quinque nullam in se maiorem perfectionem entitatiuam, neque intensiuam continet; ergo non producit maiorem, neque perfectiorem effectum agens producens completiuum numeri ternarij, quam agens producens completiuum numeri quinarij.

14. Res est clara in merito hominis iusti vt quatuor, qui elicit opus virtutis meritorium vt vnum, & consequitur in præmium illius gradum quendam gratiæ, qui cum quatuor præcedentibus numerum quinarium complet, nihilominus non dicitur talis homo iustus mereri opere bono vt vnum, gratiam vt quinque, seu quinque gradus gratiæ, sed tantum vnicum gradum, qui quinarium numerum complet ratione illorum, quos per accidens respectu illius inuenit in subiecto. Si rario hæc non conuincat huius solutionis patronos, peto ab illis, an si ego aureum vnum illis habentibus vnum de centum commodarem, quo centenarius numerus compleretur, & centum aureos ipsi haberent, postea cum solutionem ab illis exigerem, totius pecuniæ expers, possem repetere centum aureos, vel vnum, certè tenentur fateri me posse centum repetere, quia dedi centum aureos, vel vt sic loquar aureos vt centum, quos non reperam eousque mihi nullum habenti centum persoluantur. Hæc mihi concedant Doctores huius solutionis, & ego suam doctrinam in qualitatibus admittam, mea enim minus interierit, ita de qualitatibus philosophari, quam illis iuxta hanc doctrinam commodatas soluere pecunias.

15. Docent alij difficilius produci vnicum gradum caloris supra sex, quam supra duos, quia producens vnicum gradum producit cum illo vnionem ipsius ad omnes gradus, qui in subiecto supponuntur, ac proinde, quo plures supponuntur, producit plures vniones, vel vnam plures terminos recipientem, & consequenter vnionem perfectiorem, & ita licet ratione gradus producti non requiratur maior virtus ad producendum illum supra quamcumque intensionem, vel in subiecto omnino nudo, requiritur tamen ratione vnionis illum comitantis. Hæc solutio incertam supponit doctrinam, videlicet gradum aduenientem vniri omnibus præcedentibus, illa tamen admissa adhuc difficultatem non exhaurit. Crescat aliquantulum difficultas producendi gradum supponentem alios ratione vnionis, non tamen adeò potest augeri ratione huius, vt agens valens producere sex gradus cum suis vnionibus, non valeat loco illorum septimum gradum cum sua vnione producere, quod sic probo. Calidum vt septem producere valet sex gradus caloris cum omnibus suis vnionibus, inter quos producit sextum cum vnione ad quinque gradus, & insuper alios omnes cum suis vnionibus; ergo loco illorum valebit producere septimum cum vnione ad sextum. Probo consequentiam: septimus gradus cum sua vnione tantum superat sextum, cum sua vnione; ex eo quod illius vnio respicit vnicum gradum, plusquam vnio sexti; ergo hic excessus longè minor est, quam excessus quinque graduum cum suis vnionibus, quibus superat calor vt sex gradum septimum caloris; ergo agens producens sex gradus caloris perfectiorem effectum producit, quam produceret, si tantum efficeret septimum gradum caloris; ergo ex perfectione effectus non repugnauit, calidum vt septem valens producere sex gradus caloris, producere septimum gradum absque aliis, qui ab alio agente supponuntur producti.

16. Aliter dici posset facilius produci primos gradus caloris, quam vltimos, quia difficilius expelluntur primi frigiditatis, quam vltimi ratione agentis maiori conatu conseruantis primos, quam vltimos. Sic rem explico: subiectum calidum vt sex, est frigidum vt duo, & in hos duos gradus frigiditatis agens illos conseruans totas suas impēdit vires, calidum vero vt vnum est frigidum vt septem, quos septem gradus frigiditatis conseruat agens frigidum, quemlibet illorum minori impetu, quam quemlibet duorum existentium in passo calido vt sex, quia pluribus intentum est minus ad singula, & occupato agenti in conseruandis septem gradibus in subiecto calido vt vnū, minorem impetum agentis sortitur quilibet illorum, quam sortiuntur illi duo, inter quos tota virtus agentis distribuitur, quæ eadem in subiecto calidó vt vno inter septem gradus frigiditatis distribuitur; ergo difficiliùs expelletur gradus, quo pauciorum habuerit consortium; ergo difficilius introducetur gradus illum expulsurus, quia quo difficilius forma expellitur à subiecto difficilius illi opposita introducitur.

17. Ad speciem satis solutio est composita, illius tamen ornatus inane simulacrum contegit, quod sic detego: Quando Deus conseruat qualitatem causâ secundâ non applicatâ illius expulsioni non resistit, vt probabo Contr. 6. punct. ... & etiamsi resisteret, resisteret æquè expulsioni vnius gradus existentis cum aliis in eodem subiecto, vel sine alio, quia virtus Dei cum sit infinita, æquè potens est plures, & pauciores gradus producere; ergo tunc subsistere non potest prædicta solutio: sed age iam: hanc impugnationem prætereo, aliam sustinere non poterit prædicta solutio: quando agens frigidum conseruat in parte subiecti calidi vt sex duos gradus frigiditatis, est occupatum in conseruatione sex graduum frigiditatis in parte passi distanti calida vt duo; ergo sicut occupatum in sex illis gradibus minus est ad singula, & remissum conatum adhibet ad conseruationem vniuscuiusque, occupatum in conseruatione eorumdem sex minus erit ad conseruandos duos alios existentes in alia parte, etiamsi in eadem alij gradus non existant, quia

cum

cum idem agens per eandem virtutem conseruet gradus frigiditatis existentes in diuersis partibus, sicut conatus, quem adhibet in conseruatione vnius gradus, est occasio, vt alius gradus in eadem parte existens minori conatu conseruetur, sic erit occasio vt gradus existens in alia parte conseruetur etiam minori conatu, eodem enim modo insumitur virtus per productionem vnius gradus ad producendum alium in eodem subiecto, ac ad producendum illum in alio, quia per se eadem virtus requiritur ad producendum in eodem subiecto, ac in diuerso, & effectus in eodem subiecto, & in diuersis productus est omnio idem.

§. II.

Soluuntur obiecta §. præcedentis.

18. QVinque soluenda desiderantur ex his, quæ argumento præcedenti adducta sunt. Primum est cur agens non producat in prima parte subiecti totam qualitatem, quam potest in tota sphæra producere. Secundum cur etiamsi non totam producat quare non producat maiorem intensionem, vel tantam, quantam in se habet. Tertium cur etiamsi non producat maiorem, neque tantam intensionem, quam in se habet, quare in passo simili independenter à productione illius aliquos gradus producere non possit. Quartum cur etiamsi non possit agere in simile, neque producere tantam intensionem, quantam in se habet, quare calidum vt sex in subiecto aliunde calido vt quinque non possit alium gradum producere, & subiectum vltimò sibi assimilari. Quæ omnia claritate, quam semper affecto, sigillatim explicabo.

19. Sanè si placeret ad naturam agentium recurrere intendentium assimilari sibi passum tanquam proprium finem, quo cessante cessat actio, facile finem imponerem omnium argumentorum solutioni, & tota in hac re cessaret dissertatio, hanc enim rationem redderem, cur simile non ageret in simile, & consequenter cur agens non produceret in prima parte sphæræ omnes gradus, quos in tota potest producere, neque plures, quam in se habet, & hac ratione posita agens non posse producere maiorem intensionem, quam in se habet: facile esset rationem reddere, cur totam illam non producat in passo non penetrato petitam ex modo agendi vniformiter difformiter per partes magis applicatas, quia passum penetratum maiorem applicationem habet, quam immediatum: sed calidum vt sex tantùm potest producere sex gradus in passo penetrato: ergo non potest illos producere in non penetrato, sed ad summum quinque: ergo non potest producere tantam intensionem quantam in se habet. Quod primo loco obiiciunt secundum hanc doctrinam facile posset absque absurdo concedi, nullum enim esset inconueniens asserere agens calidum vt sex producere vnum gradum caloris in passo aliunde habente quinque gradus, & illud omnino completiuè assimilari. Quapropter si tibi arrideat illa agentium intentio passum sibi assimilandi, & perfectè soluere possis, quæ contra illam adducam Controuersia 5. punct. 1. num. 19. & iam adducta hîc à num. 7. vsque ad 11. hæc tene, ego verò prædictæ solutioni non acquiescens ad alia magis philosophica gradum facio, quibus omnia suprà obiecta dissoluam.

20. Respondeo agentia naturalia habere sphæram diuisibilem cum tanta extensione, & certo termino definitam, quod manifesta ostendit experientia, & ratio facile conuincit, rei tamen per se notæ, quam negauit nullus rationem nullam adduco, fiet enim suspecta veritas per se nota si argumentis comprobetur. Secundò suppono agentia naturalia habere virtutem determinatam vtpote finita & creata ad producendos simul tot gradus, vltra quos nullum poterunt producere in aliquo subiecto. Hac hypothesis in quæstionem vocanda non est.

His suppositis respondeo ad primum: agens non 21.
producere in prima parte subiecti omnes gradus caloris, quos continet in sua virtute, & simul potest producere in tota sphæra, quia si omnes illos produceret, nihil posset in aliis partibus sphæræ producere, neque haberet sphæram diuisibilem, sed in primo indiuisibili subiecti totam suam diffunderet virtutem.

Ad secundum respondeo ex eodem principio 22.
agens non producere maiorem, neque tantam intensionem, quam in se habet, quia habet sphæram finitam, & limitatam, quam non haberet si produceret effectum æquè intensum, quia si calor vt octo existens in parte *A* produceret calorem vt octo, calor vt octo productus in parte *B* produceret alium calorem vt octo in parte *C*, & sic nunquam terminaretur actiuitatis sphæra. Ex his constat in sua virtute continens certos & determinatos gradus qualitatis, quos simul potest producere, & ex alia parte habens sphæram diuisibilem, verbi gratia, calidum vt octo potens producere simul centum gradus caloris, sic illos debere per subiecta applicata distribuere, vt omnibus partibus illius aliquem gradum caloris impertiatur, & vltra sphæram nihil producat, & ita agens vt octo potens producere centum gradus caloris circundatum quatuor partibus subiecti immediatis: producet in qualibet illarum calorem, verbi gratia, vt sex, deinde in aliis partibus magis distantibus calorem vt tria, & hac proportione suos effectus distribuet, ita vt totam suæ actiuitatis sphæram adimpleat, & vltra illam non progrediatur, cuius ratio erit à priori, quia omnes gradus, quos potest simul producere in determinata sphæra insumpsit, & sic fore à posteriori constat ne in infinitum finitum agens suam diffundat actionem.

Restant duo alia soluenda tertium cur agens non 23.
agat in passum omnino aliunde assimilatum, & quartum cur calidum vt sex non producat calorem vt vnum in passo aliunde calido vt quinque, & illud completiuè vltimo assimiletur. Hoc vltimum facilè concederet aliquis, sed semel admisso tenebitur concedere agens posse agere in simile, vel recurrere ad rationem, quam supra missam fecimus de intentione agentium assimilandi sibi passum, hac enim demptâ nullam rationem inueniet, quâ possit defendere agens vt sex posse producere vnum gradum caloris supra quinque aliunde productos, & non posse eumdem suprà sex in passo omnino simili efficere.

Aliam in hac re viam arripio: assero agens po- 24.
tens in sex gradus influere prius agere de conseruatione illorum, & illos productos inueniat, quam de alio producendo in eodem subiecto. Vnde cum calidum vt sex inueniat in alio calido vt sex plures gradus productos, quam ipse potest producere, non agit de alio producendo, sed de conseruandis, quos potest ex productis.

Hac eadem ratione calidum vt sex non potest 25.
sextum gradum producere supra quinque, quia iam inuenit productos in subiecto calido vt quinque tot gradus, quos ipse potest producere. Vnde ad alios conseruandos, & non ad alium producendum suam actionem diriget, neque potest illos conseruare, & alium producere, eadem enim virtus requiritur ad conseruandum, & ad producendum, vt sæpè dixi. Sed calidum vt sex non potest sex alios gradus producere

ducere: ergo non poterit conseruare quinque gradus, & alium nouum producere. Probandum hic erat agens potens in sex gradus influere, suam actionem dirigere ad conseruationem illorum, quando illos inuenit productos, & non ad aliam nouam productionem. Sed de hoc iterum redibit sermo Controuersia 1. puncto 1. vbi ex professo disputabo an simile possit agere in simile saltem ratione maioris densitatis, & rationem dictam corroborabo, & argumenta, quæ contra illa possunt fieri dissoluam: Sufficiat modò ad solutionem argumenti nosse rationem, propter quam simile non possit agere in simile.

§. III.

Aliud argumentum adductum à Patre Soario ex graduum oppositione examinatur.

26. OBIIC. 3. P. Soar, si gradus qualitatis sunt omnes eiusdem rationis sequitur gradum primum frigiditatis æquè opponi cum omnibus gradibus calidi vt octo, ac proinde nullam esse rationem, propter quam expellat hunc potius quam illum, cum nullo enim determinatè opponitur, quilibet enim gradus caloris existens in calido vt octo seclusis aliis compossibilis est cum primo frigiditatis. Neque ad Deum est recurrendum, quia minus est philosophicum, & sine vrgenti necessitate minimè faciendum, illa tamen in præsenti non vrget, facilè enim possunt recursum ad Deum euitare constituentes gradus dissimiles, & subordinatos.

27. Respondent aliqui prius expellendum esse gradum primò in subiecto productum, qui forsan antiquiorem illum gradum iam senescentem, & præ nimia duratione non valentem inimico resistere meditantur, nescio enim quo alio fundamento hæc antiquitatis iura in qualitatis gradibus confingunt. Alij affirmant gradum vltimò productum prius corrumpi, quod posset defendi propter minorem aliquam vnionem in illo excogitatã, quia gradus medij sunt vniti prius & posterius productis: verbi gratia, in calido vt quatuor tertius gradus est vnitus (tertium voco tertio loco productum) secundo & quarto, quartus verò tantùm est vnitus tertio. Vnde propter hanc minorem vnionem facilius à contrario corrumpitur. Hæc omnia omni fundamento philosophico carent, & tantùm ad imperitiam vulgi seu tyronum sunt inuenta, nullum enim, vel leue vestigium coniecturæ ad vniones graduum hoc ordine constituendos reperietur. Secundò hoc ordine admisso non est maior ratio cur expellatur primus gradus, quam vltimus, quia sicut in subiecto calido vt quatuor quartus gradus caloris tantùm est vnitus tertio, sic primus tantùm est vnitus secundo, quod si primus est vnitus secundo, & subiecto, vnio ad subiectum omnibus est communis, ac proinde in tuo philosophandi modulo nullam maiorem vnionem inuenies in vltimo gradu, quam in primo. Vltimò duplicem modum respondẽdi per prioritatem, & posterioritatem temporis impugno ex eo, quod sæpè plures gradus qualitatis simul producuntur, vt per se notum est, præcipuè in igne, & aqua, quæ per modum emanationis in primo suæ productionis instanti si à contrario non impediantur calorem, & frigiditatem in summo producunt: ergo alius excogitandus est respondendi modus pro gradibus qualitatis simul productis, qui facile poterit omnibus explicari.

28. Respondeo primum gradum caloris opponi cum collectione octo graduum frigiditatis indiuisibiliter sumpta, quam intendit destruere per corruptionem cuiuscumque gradus, quolibet enim corrupto non subsistit collectio, & ex natura sua gradum frigiditatis non magis ferri in corruptionem huius, quam illius, sed vnum illorum indeterminatum destruendum respicere, quem Deus præ aliis determinat. Ad obiectionem respondeo in hac re non esse minus philosophicum ad Deum recurrere, duplici de causa. Prima, quia in productione cuiusuis gradus caloris ad Deum necessariò recurrimus, vt determinet causam ad productionem huius gradus, potius quam illius, & vt determinet hanc productionem præ alia, quæ poterat esse circa eumdem gradum: ergo sicut ad Deum necessariò confugiendum est in productione, idem in corruptione nobis licebit. Dices in alio casu nobis aliam non superesse viam ad determinandum hunc potius effectum producendum, quam illum, in hoc verò nos facilè posse determinationem corruptionis sine speciali determinatione causæ primæ ratione philosophica defendere, si asseramus gradus esse inæquales, & subordinatos. Respondeo, casus inter se esse valde similes, & cognatos, ac proinde ex vno ad alium rectè fieri consequentiam, præcipuè ex productione ad corruptionem, cùm enim ad Deum confugiamus in positiuo & principaliori effectu, non est cur nouas rerum naturas meditemur, ne in effectu negatiuo, & minus principali Deo eamdem determinationem tribuamus.

29. Alia causa, ex qua nobis licentiam facimus recurrendi ad Deum, vt determinet expulsionem huius gradus præ alio, est modus, quo gradus caloris, & quælibet forma contraria oppositam corrumpit per recursum ad Deum, à quo hæc forma exigit suspensionem concursus ad oppositam, quam suspensionem Deus immediatè præstat & non forma aliam expellens, quæ tantùm moraliter contrariam corrumpit petendo à Deo physicam corruptionem, quam ipse physicè præstat: ergo cùm expulsio formæ contrariæ facienda sit per recursum ad Deum, quid refert formam expellentem recurrere ad Deum exigendo corruptionem huius gradus determinati, seu indeterminati, huius, vel illius. Ex hac ratione confirmo, quam adhibui numero præcedenti; in productione caloris, quæ physicè ab igne dimanat recurrimus ad Deum vt illam determinet: ergo in expulsione frigiditatis, quæ tantùm physicè procedit à Deo, & à calore tantùm moraliter medio Deo melius licebit ipsi Deo determinationem expulsionis tribuere.

30. Contra hanc solutionem difficile restat argumentum. Vnus gradus caloris, non opponitur cum alio determinato frigiditatis, sed cum collectione octo graduum: ergo cum in subiecto calido vt quatuor & frigido vt quatuor introducitur nouus vnus gradus caloris, non est maior ratio, vt expellatur gradus frigiditatis, quam caloris præexistentis. Probo consequentiam: gradus adueniens non opponitur cum quatuor frigiditatis præexistentibus, cum quibus componeretur si alij quatuor gradus caloris non essent in subiecto: ergo opponitur cum tota collectione octo graduum, quatuor caloris, & quatuor frigiditatis, ergo quod immediatè, & per se exigit, est destructio collectionis constituentis numerum octonarium, sed collectio æquè destruitur per expulsionem vnius gradus caloris, quàm frigiditatis: ergo gradus ille non magis petit expulsionem vnius gradus caloris, quam frigiditatis: ergo Deus ex vi gradus introducti æquè poterit gradum caloris, seu gradum frigiditatis corrumpere: ergo calor non est magis expulsiuus caloris, quam frigiditatis.

31. Vrgeo si subiectum est informatum gradibus caloris,

loris, & frigiditatis permixtis, gradus vnus caloris aduenies non magis petit expulsionem caloris, quàm frigiditatis, vt probat obiectio. Deinde si subiectum sit calidum, vt octo, æquè collectio hæc octonaria destruitur alio gradu caloris, quam frigiditatis, gradus enim caloris, qui aduenire incompossibilis esset, cum præexistentibus collectiuè sumptis, quia non possunt esse nouem gradus caloris in eodem subiecto: ergo ex omni capite non magis opponitur calor cum calore, quam cum frigiditate.

32. Respondeti posset gradum caloris aduenientem subiecto calido vt quatuor, & frigido, vt quatuor, opponi cum tota collectione, specialius tamen exigere destructionem collectionis, per corruptionem gradus frigiditatis, quam caloris, quia simile potius intendit conseruationem similis, quàm illius destructionem, & dissimili, & non simili malum machinatur. Vrget tamen obiectio: calor non intendit destructionem contrarij, quia dissimile, aliàs intenderet calor destruere nigredinem, sed quia est incompossibile; ergo incompossibilitas gradus aduenientis tantum est cum collectione quatenus incompossibilis, sed æque est incompossibilis cum illa ratione graduum, quos continet caloris, quam frigiditatis: ergo non magis intendit destruere gradus caloris, quam frigiditatis. Aliter dicere posses vnum gradum caloris esse incompossibilem, cum quatuor gradibus frigiditatis, ex suppositione quod sint alij quatuor calotis in eodem subiecto, neque refert gradum caloris habere semper eamdem naturam, quia vnus gradus caloris diceretur semper habere oppositionem cum quatuor gradibus frigiditatis adiunctis quatuor caloris. Adhuc robur retinet obiectio, cur gradus caloris opponitur cum quatuor frigiditatis adiunctis quatuor caloris; & non cum quatuor caloris adiunctis cum quatuor frigiditatis, sicut enim esset compossibilis cum quatuor calotis non existentibus in eodem subiecto quatuor frigiditatis, sic esset compossibilis cum quatuor frigitatis non existentibus in eodem subiecto quatuor caloris: neque valet ad diuersitatem naturarum recurrere, forma enim equi eiusdem naturæ est cum alia forma equi, & diuersæ à forma leonis, & æquè incompossibilis est cum forma equi, & cum forma leonis.

33. Melius respondeo gradum caloris aduenientem vnìri simul cum quatuor caloris præexistentibus, cum quibus per modum vnius caloris exigit expulsionem cuiusdam gradus frigiditatis, & destructionem collectionis caloris vt quatuor, oppositio enim inter calorem, & frigiditatem, est caloris vt vnum ad frigiditatem vt octo, & caloris, vt duo ad frigiditatem, vt septem, & è contra, vnde cum frigiditate vt quatuor nunquam opponitur vnicus gradus caloris, quibuscumque conditionibus circumscribatur, sed calor vt quinque, à quo indiuisibiliter prouenit destructio frigiditatis vt quatuor, & expulsio gradus, cuius productione frigiditas vt quatuor desinit esse. Ex hoc inferes expulsionem quarti gradus caloris non prouenire adæquatè à gradu producto, in instanti, in quo fit expulsio, sed indiuisibiliter ab illo, & à præexistentibus, ex quibus resultat calor vt quinque incompossibilis cum calore vt quatuor. Si dicas cur in illo casu detur calor vt quinque; Respondeo, quando est agens valens producere nouum gradum, vt supponimus, & consequenter potens conseruare præexistentes cum eisdem circunstantiis contrariæ resistentiæ, quibus nouus gradus producitur, quia non ageretur de nouo gradu producendo, si præexistentes non possent conseruari: prius enim est antiquos conseruari, quàm nouos producere, frustra enim nouus produceretur dum antiquus corrumpebatur, cùm enim subiectum eodem modo permaneret superuacanea esset illa corruptio antiqui, & noui conseruatio, & ex hoc capite optima ratio à priori sumitur, cur per productionem vnius gradus caloris in subiecto calido vt quatuor, & frigido vt quatuor, gradus frigitaris, & non caloris corrumpatur.

Ex eodem capite optima desumitur ratio, cur calor vt vnum non opponatur cum calore vt octo, & 34.
opponatur frigiditati vt octo, quia etiam si calor vt vnum sit incompossibilis cum calore vt octo & cum frigiditate vt octo, quia non possunt esse in eodem subiecto nouem gradus caloris, & secundùm hanc rationem præcisam, non sumatur maior oppositio caloris vt vnum ad frigitatem vt octo, quàm ad calorem vt octo, ex assignato tamen capite maxima desumitur, quia frigiditas vt vnum producitur, & de facto aduenit subiecto calido, vt octo & calorem vt octo expellit ab illo, calor tamen vt vnum nunquam aduenit subiecto calido vt octo propter rationem sæpe dictam, ad hoc enim vt produceretur nouus gradus caloris debebat supponi virtus ad conseruandos gradus iam productos simul cum illo; vnde vt adueniret nouus gradus caloris subiecto alias calido vt octo debebat supponi virtus potens simul nouem gradus caloris producere, neque ex incompossibilitate vnius gradus caloris cum aliis octo in eodem subiecto aliqua deducitur contrarietas, inter calorem, vt vnum & calorem vt octo, quia contrarietas non solum dicit incompossibilitatem, sed virtutem expellendi formam contrariam, calor tamen vt vnum licet incompossibilis cum calore vt octo, nunquam potest illum absolutè expellere à subiecto, quia nunquam potest produci, in subiecto, quod aliunde calidum vt octo supponebatur.

§. IV.

Aliud argumentum Hurtadi refellitur.

COntra eamdem graduum subordinationem sic 35.
arguit Hurtad. disput. 5. sect. 2. subsect. 3. Qui habet intensiorem visionem perfectiùs videt Deum: ergo intensio illius visionis, est dissimilis gradui remisso. Probat consequentiam, quia si esset similis non videretur perfectiùs Deus. Demus enim Beatum habentem octodecim gradus visionis, & sex alios habentes, singulos visionem vt tria; perfectius videret Deum ille, qui haberet octodecim gradus visionis, quam sex alij; ergo habet perfectiorem visionem? Vrget, si visiones, quæ sunt in sex hominibus essent in vno, eodem modo repræsentarent obiectum, ac si essent in diuersis subiectis, neque ex vnitate subiecti acciperent diuersum modum repræsentandi: ergo maior perfectio visionis, non fit per additionem graduum eiusdem rationis in eodem subiecto sed per gradus eiusdem rationis.

Confirmat discursum suprà factum: In oculo 36.
est multiplex visio eiusdem obiecti, cùm in speculo refrangantur species, vna directa, & alia reflexa, & ex vtraque non fit vna perfectior, sed duplex imperfecta; ergo ex multiplicatione graduum eiusdem rationis, non fit perfectior visio, sed multiplex imperfectior. Antecedens experientia probat Hurtadus, quia illæ visiones repræsentant idem obiectum licet in diuerso loco, & tamen sunt in eodem subiecto, quod contingit cum recinit Echo. Idem argumentum efformat in speciebus impressis receptis in aëre quæ etiam si sint in eodem subiecto,

& sint eiusdem obiecti vna directa, & alia reflexa non maiorem intensionem constituunt.

37. Si mihi calamus reprimendus non esset, latè argumentum ex his experientiis in Hurtadum scriberem in hunc modum: species directa, & reflexa, quæ non sunt omnino similes non constituunt intensionem: ergo intensio debet fieri ex gradibus omnino similibus. His parco; Respondeo intensiorem visionem fieri ex gradibus non solùm repræsentantibus idem subiectum, sed eodem modo & ex hoc capite non fit vna intensio ex gradibus visionis repræsentãtibus directè obiectum in hoc loco, & ex gradibus repræsentantibus idem obiectum in alio. Ex hac ratione non vniuntur intensiuè, neque vnam visionem constituũt perfectiorem visio obiecti directa, & reflexa: neque species impressæ directæ, & reflexæ receptæ in aëre; nec species expressæ quas reddit Echo. Addo speciem expressam soni, quam per Echo capimus sæpe produci corruptâ iam specie expressâ eiusdem obiecti directè productâ, & ex hoc capite implicaret constituere eamdem intensionem, etiamsi non ex alio, quia illa quæ non coëxistunt non possunt eamdem intensionem constituere.

38. Casus primo loco adductus his solutis aliâ solutione non indiget, quia decem & octo gradus visionis in diuersis subiectis constituti intensionem nõ componũt, quod si totidem eiusdem rationis in eodem subiecto confluerent, eandem intensionem & perfectiorem visionem elicerent. Dixi si totidem coniungerentur, non si hi qui sunt in diuersis subiectis, quia hoc implicat, cùm visio in opinione Hurtadi includat actionem, quæ essentialiter tale subiectum respicit: quod si id mente fingamus, Respondeo, tunc vel fingi hos gradus visionis permanere cum respectu ad diuersa principia, vel cum respectu tantùm ad illud principium, in quo ponuntur. Si hoc dicatur, asserò tunc eandem intensionem, & perfectiorem visionem his gradibus esse constituendam: si verò fingantur in eodem subiecto cum respectu ad diuersa principia, parum refert si dicamus, tunc non vniri, quia diuersæ sunt rationis tres gradus respicientes hoc subiectum à tribus aliis aliud subiectum respicientibus, vel possent constituere intensionem, & perfectiorem visionem, quia etiamsi habeant diuersitatem in ordine ad subiecta, seu principia, tamen respiciunt eodem omnino modo idem subiectum.

39. Ex his solutionibus potest inferri quod rectè probant argumenta Patris Hurtadi, gradus visionis repræsentantis obiectum directè, & gradus illud reflexè repræsentantes non esse omnino similes, ex quo adhuc fiemiter non infertur intra eandem speciem esse indiuidua dissimilia, quia forsan dicet aliquis visionem repræsentantem obiectum directè specie differre à visione idem obiectum indirectè repræsentante, id tamen non est cur negetur, quidquid enim sit de vnitate specifica visionis directæ, & reflexæ; certum est dari intra eandem speciem indiuidua cum aliqua diuersitate, respectu aliorum, quam inter se non habent; quia duæ actiones productiuæ eiusdem caloris potentes procedere ab igne *A*, eiusdem sunt speciei cum duabus aliis potentibus dimanare ab igne *B*, respectu eiusdem termini, & tamen differunt actiones ignis *A*, per ordinem ad principium ab actionibus ignis *B*; per quem ordinẽ inter se specie non differũt.

§. V.

Iudicium fertur de argumentis quibus graduum æqualitas propugnatur.

40. MVltis nonnulli efferunt probationem sententiæ constituentes gradus omnino similes, & non subordinatos hoc argumento exhibitam; Si gradus eiusdem speciei essent subordinati, duo primi gradus existentes in duplici subiecto, aliquam conuenientiam haberent inter se, quam non haberent primus & secundus; sed hæc conuenientia non esset indiuidualis: ergo specifica. Maior probatur, quia primus gradus existens in hoc subiecto conueniret cum alio, in hoc, quod est supponi necessariò ad secundum, & nullum alium supponere ad sui existentiam, quod non habet secundus gradus, qui ad se ipsum non supponitur, & alium, primum videlicet ad sui existentiam supponit. Minorem scilicet, talem conuenientiam non fore indiuidualem probatur facilè, implicat ipsis termini dari conuenientiam indiuidualem, quia prædicatum indiuiduale, est per quod indiuiduum formaliter, vltimò differt ab omnibus aliis, sed implicat prædicatum esse commune, & esse formaliter, & vltimò per quod differat vnum indiuiduum ab alio, quibus idem prædicatum est commune: ergo implicat aliqua conuenientia indiuidualis, seu aliquod prædicatum indiuiduale multis commune.

41. Eadem ratione probatur omnes gradus fore inter se omnino æquales, seu potius omnino oppositos indiuidualiter, quia si duo indiuidua maiorem similitudinem haberent inter se, quàm cum aliis indiuiduis eiusdem speciei, essent eiusdem speciei, vt supponitur, cum illis, cum quibus minorem similitudinem haberent, & diuersæ quia ab illis differrent per prædicatum intrinsecum multis commune.

42. Respondent multi illud prædicatum commune aliquibus indiuiduis, & non omnibus illa constituere differentia specie inadæquatâ, non verò specie adæquata. Explicationem desiderat hæc solutio, quidnam est distingui specie adæquata, si enim inadæquatio sumatur ex inadæquatione subiecti, vt videtur sumi à recentioribus, qui postquam hanc speciem, inadæquatam differentem tribuunt gradibus, probant posse vniri illa, quæ specie inadæquata differunt, quia materia, & forma ita differunt, & vniuntur in composito fatentur gradum primum caloris eodem modo differre à secundo caloris, & à secundo frigiditatis, à quo specie inadæquata tantum differt, si inadæquatio sumitur à subiecto, quia primus gradus caloris cum quocumque comparetur semper, est inadæquata qualitas.

43. Existimo argumentum suprà datum conuincere, omnes gradus secundùm differentiam indiuidualem esse omnino diuersos, si enim in hac aliquam conuenientiam agnosceremus, non esset vltima, ac consequenter neque indiuidualis, illam enim differentiam indiuidualem appellamus, qua vltimo hoc indiuiduum differt ab omnibus, quæ necessario est assignanda, si enim non daretur aliquod prædicatum differrent indiuidua absque vlla conuenientia, in quo vltimo in infinitum esset procedendum, quia quodcumque prædicatum commune debet contrahi per aliud, & ita donec vnum non commune, sed tantum huic indiuiduo conueniens reperiamus procedendum est, quod fiet in infinitum, si illud non reperiamus.

44. Cæterum vt hanc obiectionem præoccuparem, & aliquid dignum disputatione inquirerem non quæsiui an gradus eiusdem speciei, sint omnes indiuidualiter eiusdẽ vel diuersæ rationis, sed an intra eandem speciem gradus omnes sint homogenei, hoc est, an intra eandem speciem sint aliqui gradus, qui maiorem conuenientiam, seu disconuenientiam habeant inter se, quod abstrahit ab alia quæstione ad quam rationem pertineat illud prædicatum commune

si detur an ad differentiam indiuidualem, an ad rationem constitutiuam speciei inadæquatæ, vel ad aliud prædicatum medium, cui quæstioni modo respondeo vt prædicto argumento satisfaciam, posse habere inter se aliquos gradus eiusdem speciei prædicatum aliquod illis commune, & non omnibus, quod non erit specificum, quia non conuenit omnibus illius speciei, neque indiuiduale, vt conuincit obiectio, sed medium inter indiuiduale, & specificum, & de facto sub eadem specie reperiri hæc prædicata media communia aliquibus indiuiduis, & non omnibus probabo Controu. 1. de anima.

45. Pro graduum similitudine aliud argumentum ita fieri solet: secundus gradus caloris, vel continet in virtute primum, vel non continet: si continet, superfluus est primus, ideóque abigendus: si non continet: ergo secundus gradus caloris non concurrit ad productionem primi: ergo de medio tollitur actio. Probo consequentiam, calidum vt vnum non potest producere calorem vt vnum, quia non potest producere quidquid in se habet, sed secundus gradus non conducit ad productionem primi: ergo neque calidum vt duo poterit producere calorem, vt vnum, quia ex vi primi gradus illum producere non poterat, & secundus impertinenter se habet ad primi productionem.

46. Vtroque pede claudicat argumentum, videas scipione ablato, quomodo corruat. Respondeo secundum gradum virtute continere primum, non tamen ideo est abigendus primus, sed fouendus multis de causis. In primis subiectum indiget primo, & secundo vt fiat calidum vt duo in genere causæ formalis, quod non esset per informationem solius secundi quantumuis primum virtute contineret. Deinde illo indiget secundus, quia est illi subordinatus, & ab illo dependet, neque potest secundus primo ablato subsistere. Insuper, etiamsi secundus posset sine primo subsistere, illo indigeret ad operandum, quia etiamsi secundus virtute contineat primum, non potest illum producere in subiecto extraneo sine consortio illius primi in proprio subiecto; quia nullum agens producit effectum æquè sibi intensum, sicut in opinione omnium calidum vt duo virtute continet calorem vt duo, quem non potest producere in subiecto non penetrato, si illi non adueniat alius gradus caloris, quo fiat calidum vt tria. Secundò posset responderi secundum gradum non continere virtute primum, esse tamen conditionem, vt primus alius possit illum producere, quia ea est natura agentium vt nullum producat totum, quod in se habet, etiamsi illud, in virtute contineat, vnde calidum vt vnum virtute continens calorem vt vnum non potest illum producere sine secundo, non tanquam virtute concurrente, sed tanquam conditione.

47. Aliud argumentum Theologicum in hunc modum expendunt huius sententiæ Patroni: si gradus qualitatis essent perfectione inæquales, sequeretur è duobus hominibus, qui elicerent opus virtutis æquè bonum, vni correspondere maius præmium, quàm alteri: sequelam probo: supponamus vnum hominem habere sanctitatem vt quatuor, & alterum, vt sex, & vtrumque elicere opus bonum vt vnum. Homini grato vt quatuor daretur in præmio operis honesti quintus gradus gratiæ, & grato vt sex septimus gratiæ gradus; sed septimus gradus gratiæ, est perfectior quinto, ergo maius præmium daretur homini iusto vt sex, quam iusto vt quatuor, propter opus æquè bonum in vtroque.

48. Ex doctrina Theologorum bonæ notæ responderi potest per se loquendo maius præmium respondere cæteris paribus operi elicito ab homine magis grato, quia opus significatur à gratiâ existente in subiecto, à quo elicitur, ac proinde in hoc casu iustum vt sex maius præmium reportaturum, quam iustus vt quatuor reportaret propter maiorem dignitatem operis alias, æquè boni, quia ratio præmij non solùm desumitur ex bonitate operis, sed ex dignitate illi proueniente à gratia sanctificante, iuxta quam doctrinam nullum est inconueniens concedere totum, quod intendit argumentum casu adducto.

Aliter posset responderi gradum septimum sanctitatis esse perfectiorem gradu quinto physicè, non tamen moraliter in ratione sanctitatis: quia vterque æquum ius dat ad gloriam, quod autem septimo gradui gratiæ correspondeat septimus gradus visionis, & quinto quintus nihil refert, eodem enim modo de gradibus visionis philosophandum est, & dicendum septimum illius gradum esse perfectiorem physicè, non tamen moraliter, neque æstimatiuè; quia in ratione beatitudinis, omnes sunt æquales, & eadem ratione obiectum attingentes, æqualique claritate, dicitur autem perfectiùs Deum videre, qui habet visionem vt sex, quam qui illam habet vt quatuor, non quia perfectiores gradus visionis obtineat, sed quia habet plures, & intensiorem visionem. Has solutiones proposui pro sententia constituente subordinationem graduum in omnibus qualitatibus, ego tamen illis non egeo iuxta meam sententiam, quam iam expono aliquibus conclusionibus explicatam. 49.

§. VI.

Propria statuitur sententia.

TRiplicem quæstionem hac in re confundunt. Prima, an gradus qualitatis eiusdem speciei sint omnino similes. Secunda est data dissimilitudine, an sint subordinati. Tertia data subordinatione, an sint æquales, vel inæquales, quas quæstiones plerique inuolutè sine aliqua distinctione tractant, ego verò distinctis conclusionibus sententiam explicabo. 50.

Antequam meam aperiam sententiam moneo reiiciendam esse mediam illam recentiorum asserentium qualitates habentes contrarium constare gradibus diuersis, & subordinatis, illo verò carentes gradibus omnino similibus, æqualibus gaudere, quam opinionem reiicio; quia non veritati, sed quieti consulit, illius enim authores, vt se illæsos tueantur, & pugnam declinent, cum duplici inimica sententia fœdus ineunt; contrariisque agminibus annuunt, ne illorum argumentorum telis impetantur: ideo damnandi, quia veritatis defendendi causâ timore correpti vim inimicam sustinerenon audent, neque se proprijs valent continere castris, & aperto Marte cum inimicis prælium inire. Hoc posito meam sententiam his accipe. 51.

PRIMA CONCLVSIO. Ex eo quod gradus sint inæquales, aut dissimiles non infertur esse subordinatos. Probo hanc conclusionem: possunt repetiri plures gradus, etiam non subordinatis dissimiles, & inæquales: ergo dissimilitudo, aut inæqualitas non arguit subordinationem. Antecedens patet in indiuiduis inter se non vnitis, quorum vnum potest esse perfectius alio absque illa subordinatione, & à priori optima ratio à paritate. Perfectio cuiuscunque indiuidui, est absolura, & independenter ab alio indiuiduo, seu à perfectione illius (loquor de indiuiduis non subordinatis:) ergo perfectio huius, non debet commensurari cum perfectione illius: ergo potest illam excedere, vel non attingere. 52.

53. SECVNDA CONCLVSIO. Subordinatio graduum necessariò infert aliquam dissimilitudinem inter ipsos gradus subordinatos : illatio patet, primus gradus subordinatus potest esse sine secundo, & secundus non potest esse sine primo : ergo aliquid speciale habet primus quo constituebatur independens à secundo, quod non habet secundus, vel aliquid speciale habet secundus, quo fit dependens à primo, quod primus non habet : ergo sunt dissimiles, & diuersæ rationis. Si scire desideres, quid futurum sit illud speciale, quo primus gradus fit independens à secundo, & secundus dependens à primo : scito esse eamdemmet entitatem cuiusuis gradus per semetipsam formaliter, & indiuisibiliter sumptam absque alio superaddito, hanc dependentiam, vel independentiam habentem.

54. TERTIA CONCLVSIO. Subordinatio, & dissimilitudo graduum non infert necessariò illorum inæqualitatem : hanc conclusionem ita suadeo. Possunt duo individua ad inuicem se excedere in diuersis prædicatis, ita vt si hoc superet illud in vno prædicato, superetur in alio, vt patet in visione corporea, & in specie impressa spirituali, quatum visio corporea vincit speciem impressam in prædicato vitalitatis & species impressa vincit expressam potentiæ visiuæ in prædicato spiritualitatis : ergo gradus secundus qualitatis vincens ratione subordinationis primum, potest vinci alio prædicato ab eodem primo, ita vt omnibus collatis vterque gadus euadat æquè perfectus ; ergo licet subordinatio dicat in hoc gradu excellentiam aliquam non repertam in alio, non dicit inæqualitatem, quia non dicit negationem aliûs excellentiæ in alio gradu, quæ excedi non posset huius perfectione, seu excellentia, hæc autem poterit esse in primo gradu maior resistentia in ordine ad sui conseruationem, maior impetus ad productionem aliûs gradus sibi simili aliáve simili proprietas.

55. Addo mihi certum non esse, quod tota admittit schola videlicet ratione subordinationis adhuc præcisè perfectiorem esse secundum gradum primo, & tertium secundo, & sic posteriores omnes aliis prioribus, imò in oppositum aliquantulum ratione trahebar, quam sic expendo. Dependentia per se loquendo non est perfectio, sed imperfectio, quod nullus negabit; quia independentia est maxima perfectio, & summa Dei perfectio, & infinitas consistit in adæquata independentia ab omni ente : ergo maior dependentia non potest esse formaliter maior perfectio, potius erit maior imperfectio; sed in posterioribus gradibus qualitatis subordinatæ, nihil speciale agnoscimus præter maiorem dependentiam à prioribus : ergo id, quod speciale in illis agnoscimus non est perfectio aliqua, quâ vincant priores, sed imperfectio, quâ vincantur.

56. Idem argumentum desumo ex independentia quam habent priores gradus à posterioribus. Independentia secundùm se formaliter dicit perfectionem : ergo quo entitas fuerit magis independens, erit perfectior, sed primus gradus est magis independens, quàm secundus, & secundus, quàm tertius : ergo primus gradus perfectior est secundo, & secundus tertio. Maiorem firmaui suprà, Minorem statuo. Primus gradus à nullo dependet, secundus dependet à primo; ergo primus gradus maiorem independentiam habet quam secundus. Sic arguo in secundo respectu tertij, & in tertio respectu quarti, & in omnibus aliis.

57. Dices, dependentiam per se loquendo dicere imperfectionem, in rebus autem creatis perfectionem arguere à pluribus dependere ; quia illa, quæ sunt perfectiora, non possunt à quacunque entitate produci, sed plures sunt necessariæ vt valeant ens alio perfectius producere, sic voluntas potest producere actum naturalem, sine speciali habitu, supernaturalem verò perfectiorem non potest sine habitu supernaturali, & actus supernaturalis perfectior naturali à pluribus dependet principiis, quàm actus naturalis. Similiter forma substantialis indiget præuiis dispositionibus, & ab illis dependet, forma verò accidentalis nulla alia dispositione indiget, & tamen substantialis forma longè perfectior, est accidenti.

58. Rem mihi dubiam solutio facit non certam, quia in formis substantialibus supponentibus accidentia, sine quibus esse non possunt plura inuenimus præter hanc dependentiam ab accidentibus ratione quorum cognoscimus esse perfectiores accidentibus, & similiter in actu supernaturali prædicatum reperimus seclusâ maiori dependentiâ, quæ superet actum naturalem, & etiamsi non reperiatur actus supernaturalis dependet à principio per se, & essentialiter perfectiori, quia habitus supernaturalis longè perfectior est habitu naturali absque maiori dependentia, gradus verò octauus qualitatis non dependet ab aliquo principio, quod possimus ex aliquo capite cognoscere, esse perfectius principio, à quo dependet primus, sed tantum dependet à pluribus gradibus inter quos non possumus maiorem perfectionem ex aliquo capite cognoscere, neque aliquid agnoscimus speciale in octauo gradu, quo certo scimus excellere alios, quos supponit, constituitur enim in ratione octaui per dependentiam, quæ formaliter non dicit perfectionem, sed imperfectionem.

59. QVARTA CONCLVSIO. Potest dari qualitas composita ex gradibus æqualibus subordinatis. Hæc conclusio duas continet partes videlicet posse intensionem componi gradibus subordinatis, & hos posse esse æquales. Prior probatur ex solutione argumentorum, quibus subordinatio graduum impugnabatur, Posterior constat ex præcedenti conclusione, qua probaui subordinationem graduum componi cum æqualitate ipsorum.

60. QVINTA CONCLVSIO. Potest dari qualitas constans gradibus subordinatis, & inæqualibus. Hæc cõclusio facilior est probatu, quàm præcedens : melius enim inæqualitas, quàm æqualitas cum sub ordinatione componitur, neque aliquid contra illam pro aliis sententiis fuit adductum, quia etiamsi concedamus secundæ sententiæ propter argumentum desumptum ex correspondentia inter meritum, & præmium gradus gratiæ fore æquales : superfunt aliæ plurimæ qualitates in quibus subordinatio, & inæqualitas reperiantur.

61. SEXTA CONCLVSIO. Potest dari qualitas composita ex gradibus æqualibus, similibus, vel dissimilibus, non subordinatis. Hæc conclusio probatur ex præcedenti : melius enim componitur non subordinatio cum æqualitate, quam cum inæqualitate, & rectè similitudo graduum componitur cum non subordinatione.

62. SEPTIMA CONCLVSIO. In qualitatibus, quæ de facto dantur nulla reperitur graduum subordinatio. Moueor ad hanc conclusionem, quia nullum inuenio positiuum fundamentum, quod probet hanc graduum subordinationem, ex quo illud desumo ad subordinationem negandam, nihil enim positiuum, neque aliqua perfectio admittenda est in rerum natura, sine positiuo aliquo fundamento. Eadem ratione diceret aliquis gradus omnes fore æquales, & similes, ne sine positiuo fundamento nouas entitates, & perfectiones nouas admittamus; nihilominus in re vtrinque dubia, & incerta aliter, licet coniectari. Sit

63. OCTAVA, & vltima CONCLVSIO : Ex gradibus qualitatis, qui de facto dantur, aliqui inter se erunt æquales, alij inæquales ; alij similes, alij dissimiles,

miles,& intensio constabit ex gradibus æqualibus & inæqualibus, similibus, & dissimilibus inter se permixtis,& forsan alia paucis gradibus composita, illos omnes similes,vel dissimiles; æquales vel inæquales habebit. Non me cogit euidens aliqua ratio ad hanc conclusionem defendendam, nonnullam tamen non contemnendam dabo: Impulsus in multorum opinione,species soni; & species impressæ sensuum externorum,& internorum, vt plurimi verissimè affirmant,corrumpuntur, ex eo præcisè, quod non exigant maiorem durationem,sed aliqui gradus corrumpuntur priùs aliis: ergo aliqui exigunt durationem maiorem, quàm alij. Ergo aliquid speciale est in aliquibus, quod non est in omnibus: ergo non sunt eiusdem perfectionis omnes, illi enim qui maiorem durationem exigunt,maiorem perfectionem habent, sed hoc non conuenit cuicunque illorum respectu cuiuscunque,plures enim gradus, simul corrumpuntur, & æquè durant: ergo ex hoc non omnes sunt inæqualis perfectionis: ergo cum possint esse quidam gradus æquales, alij inæquales in eadem qualitate, dicendum est aliquos esse æquales, etsi alios inæquales cognoscamus,& consequenter alios similes,& alios dissimiles,licet enim æqualitas perfectionis similitudinem non inferat; saltem inæqualitas perfectionis dissimilitudinem arguit.

64. Huic probabili rationi coniecturam aliquam quæ ratione supradicta secluſa, rem verosimilem faciat adiungo. statui secluſa subordinatione possibiles esse gradus æquales, & inæquales, similes & dissimiles. Deinde nullum est fundamentum ad assere ndum omnes esse æquales,aut omnes inæquales,similesvel dissimiles: ergo coniectari licet naturam suas ostentasse diuitias,& varietatem graduum,ostendisse producendo gradus similes, & dissimiles, æquales & inæquales inter se permixtos. Coniecturam fulcio: in mera possibilitate sunt gradus similes & dissimiles, æquales & inæquales, quare ergo dicendum est naturam extraxisse omnes æquales, retinuisse inæquales omnes, vel in lucem edidisse omnes inæquales, & æquales intra puræ possibilitatis chaos occlusisse: idem dico de similibus, & dissimilibus, sicut enim si quis ex ingenti vrna,qua continerentur infiniti ferè globuli æquales, & inæquales, similes, & dissimiles plurimos extraheret, impossibile moraliter esset nulla intercedente ratione omnes æquales vel inæquales, similes vel dissimiles, & non permixtos extrahere, sic moraliter est impossibile naturam ex possibilitatis vrna, qua omnis generis gradus continentur non permixtos illos in lucem edidisse.

65. Occurrit statim pernia obiectio; quia nullum est positiuum fundamentum ad subordinationem adstruendam,illam negamus: ergo quia nullum est fundamentum ad inæqualitatem, & dissimilitudinem graduum ponendam illam inficiari debemus. Antequam obiectionem dissoluam, inquiro cur ex illo antecedenti non intulisti: ergo quia nullum est fundamentum ad æqualitatem, & similitudinem omnium graduum concedendam illam negare debemus,nullam enim maiorem connexionem inuenies in vno consequenti, quam in alio cum suo antecedenti.

66. Respondeo longè diuersam esse rationem, quia subordinatio dicit perfectionem aliquam existentem in rerum natura, & excellentiam quamdam absolutam, & positiuam intrinsecam gradibus, quam non dicunt gradus non subordinati; inæqualitas verò nullam excellentiam dicit supra æqualitatem, sed indifferens est, ad maiorem, vel minorem perfectionem. Si enim tu asseris gradus omnes esse æquales, constitues illos omnes perfectos, vt tria, vel vt quatuor. Demus illos assignari perfectos, vt tria, ego illos assigno inæquales, quosdam perfectos vt tria,alios vt duo: en ego non maiorem aliquam perfectionem constituo in rerum natura, sed minorem in gradibus inæqualibus, quam tu in æqualibus, & postquam ego assignauero, quosdam perfectos vt tria, alios vt duo; tu poteris dicere omnes esse perfectos vt duo, & non maiorem perfectionem assignabis tuis gradibus æqualibus, quam ego inæqualibus, ex quo infero per se loquendo æqualitatem,vel inæqualitatem, non dicere maiorem, vel minorem perfectionem, ac proinde ex illo principio, *maior perfectio non est admittenda in rerum natura sine positiuo fundamento*,non licet inferre gradus fore æquales,aut inæquales.

Dices, constituantur omnes gradus perfecti vt vnum, & ita constituentur æquales tali modo vt non possint sine noua perfectione inæquales inueniri,quia gradus excedens alium saltem debet esse perfectus vt duo. Respondeo gradus non posse assignari ita imperfectos vt non possint dari alij imperfectiores, quia nullus est omnium imperfectissimus quocunque enim posito potest Deus alium imperfectiorem producere, sicut de speciebus dicebam Controuers. 14. Physicorum, p. 3. & ita non possunt gradus perfecti vt vnum constitui. Ex hoc capite licet nobis cum latitudine philosophari in graduum perfectione, cùm enim non possimus omnium minimam ponere, vel constituere aliquam, qua non possint aliæ esse minores, intra hanc latitudinem possumus maiorem, & minorem gradibus concedere. Respectu tamen subordinationis non datur hæc philosophandi latitudo, absolutè enim possum illam omnino negare, & aliam loco illius non admittere. Id quod de æqualitate, & inæqualitate dixi; similitudini,& dissimilitudini eodem modo quadrat. 67.

§. VII.

Circa graduum subordinationem nonnulla expenduntur.

GRadus subordinatos esse inæqualiter perfectos tota tener schola, quæ maiorem perfectionem tribuit gradibus vltimis alios supponéribus,sine quibus subsistere non posset, sed admissâ subordinatione, & inæqualitate graduum mihi certum non est ratione subordinationis adhuc præcisè perfectiorem esse gradum secundum gradu primo, & tertium secundo,& sic posterius, &c. Vide quæ dixi a num. 55. vsque ad 58. 68.

Aliud superest definiendum suppositâ subordinatione graduum, scilicet quosnam gradus virtute quilibet illorum contineat. Gradus superiores, virtute continere inferiores, iure optimo omnes affirmant, cùm enim communis teneat sententia gradum octauum perfectiorem esse primo,ex nullo capite potest illi denegari influxus in omnes sibi inferiores. Secundò certum est primum gradum non posse,sine secundo primum alium producere,& melius intelligitur secundum se habere, vt comprincipium cum primo existente in eodem subiecto ad producendum alium primum in extraneo subiecto, quàm vt puram conditionem. 69.

Difficilius definitur an gradus inferiores simul cum superioribus concurrant ad producendum alium superiorem sibi:exempli gratiâ,an in calido vt octo secundus gradus caloris concurrat ad producendum in alio subiecto tertium gradum? Negant plures ex recentioribus,& ex hoc capite rationem reddunt, cur gradus superiores difficilius producantur, quia quo gradus est superior pauciores ad illius productionem concurrunt,& plures,quo inferior,v.g.calidũ vt octo 70.

concurrit secundùm omnes gradus, quos continet ad primum gradum caloris producendum in aliquo subiecto, ad producendum verò secundum gradum, tantum concurrit secundùm septem à secundo videlicet vsque ad octauum, quia primus ad productionem secundi non concurrit, & sic ad tertium producendum concurrit secundùm sex gradus; quia primus, & secundus in tertio non influit, ex quo capite optima redditur ratio, cur agens valens producere primum gradum, non valeat sextum, vel septimum producere.

71. Cæterùm iuxta hanc opinionem hæc doctrina necessaria non est ad reddendam rationem cur agens potens producere primum gradum, non possit quartum producere, optima enim redditur ex naturâ effectus petita absque vllo discrimine ex parte principij, cùm enim gradus quartus perfectior sit gradu primo, mirum non est non posse produci ab agente producente primum. Neque rationem inuenio cur gradus inferior simul cum superioribus, secundus videlicet cum quarto, non possit producere tertium: imò oppositum suadet ratio specifica communis omnibus, cum maior imperfectio individualis reperta in secundo respectu tertij rectè suppleatur consortio quarti, non enim quodlibet inadæquatum principium debet esse æquè perfectum cum effectu. Sic fieri coniicio: oppositum tamen asserentem non impugnandum suscipiam, nulla enim à priori, neque à posteriori pro affirmatiua vel negatiua sententia in hac quæstione alicui superierit ratio.

72. Dixi quid in hac re dici possit, iuxta communia principia, quibus gradui vltimo maior semper datur perfectio: si tamen quis diceret gradum octauum, non esse perfectiorem primo, vel secundo, rectè defenderet primum virtute continere secundũ, & alios. Neque refert primum, sine consortio secundi, & tertij non posse producere alium secundum; hoc enim non proueniret ex perfectione secundi non contenta in primo, sed ex eo quod primus quatenus est ex se tantùm posset producere vnicum gradum, & cum secundus non posset produci quin prius produceretur primus, semper hic prius produceretur à primo, & iam productus non posset ab eodem primo secundus produci, non propter maiorem perfectionem, sed quia vnicus gradus non potest duplicem adhuc illo imperfectiorem producere.

73. Vltimò monitum esse volo, Authores asserentes non dari quantitatem distinctam ab aliis entitatibus materialibus, sed substantiam, & reliqua accidentia esse quantitates materiales, ita vt calor per se ipsum petat extensionem, & habere partes extra partes, teneri affirmare gradus extensionis, & intensionis distingui. Ratio est facilis, gradus extensionis petit esse extra alium gradum extensionis, & non extra gradum intensionis: ergo aliquid est speciale in vno gradu, quod non est in alio, si enim vterque esset eiusdem rationis, cum vtroque esset compossibilis, vel incompossibilis in ordine ad spatium. Tenentur secundò hi Authores asserere gradus intensionis necessariò supponere gradum extensionis in omni qualitate; quia si possent dari gradus intensionis, sine gradibus extensionis, cum illi inter se sint penetrabiles, possent omnes penetrari, & daretur qualitas, quæ non exigeret partes extra partes, neque per se ipsam peteret extensionem contra id, quod hæc sententia ad quantitatem superadditam auferendam statuit. Posita subordinatione inter gradus extensionis, & gradus intensionis illi superadditos, liberum est his authoribus, gradibus intensionis inter se subordinationem concedere, vel denegare.

74. Aliter possunt hi Authores iuxta suam sententiam naturam qualitatis componere absque vlla subordinatione, differentia, vel dissimilitudine, graduum extensionis, & intensionis existentium in eadem parte subiecti, si dicant gradus omnes existentes in eadem parte subiecti, esse eiusdem omnino rationis inter se, omnes tamen inter se similes habere dissimilitudinem cum gradibus existentibus in alia parte subiecti, cum quibus neque omnes simul, neque illorum aliquis penetrari possunt, neque intensionem componere, sed si aliqua, necessariò vnione extensiua esse annectendos. Hac ratione quilibet gradus existens in hac parte subiecti differret à gradu existente in alia, ita vt nunquam ex aliquo gradu existente in hac parte & ex alio existente in alia, vnica posset fieri intensio, & omnes gradus existentes in eadem parte erunt omnino similes, & poterunt inter se vniri modo intensiuo, non verò extensiuo, & quilibet gradus erit addictus ad intensionem, & non extensionem cum hoc gradu componendam, & ad extensionem, & non intensionem constituendam cum alio. Constat ex his sententiam asserentem non dari quantitatem superadditam, sed quamlibet entitatem corpoream esse quantitatem materialem, teneri gradus aliquos diuersæ rationis in qualitate assignare, non tamen omnes, potest enim asserere gradus omnes existentes in eadem parte subiecti esse eiusdem rationis inter se, & diuersæ à gradibus existentibus in alia parte, & hac ratione absque illa subordinatione graduum extensionem, & intensionem qualitatis hæc sententia defendere poterit. Alio etiam modo poterit dicere omnes gradus extensionis inter se esse eiusdem omnino rationis, differentes verò à quocumque intensionis gradu, & hac ratione constituenda est subordinatio inter gradus extensionis, & intensionis, ita vt gradus intensionis necessariò supponant gradum extensionis receptum in parte subiecti, & postea integrum his Authoribus erit propugnare vel impugnare subordinationem inter ipsos gradus intensionis.

PVNCTVM III.

De terminis intensionis, & remissionis qualitatis.

SVPPONVNT omnes Philosophi qualitates habere terminum aliquem, quem naturaliter excedere non possunt. hunc gratis octonario numero significant, eodem iure potentes eundem sexto vel duodecimo significare. Dubitant an supernaturaliter possint qualitates terminum naturaliter præfixum excedere, quam dubitationem solui 3. Physicorum, sect.... 1.

Terminum remissionis infra quem maior remissio, & minor intensio dari nequeat qualitatibus, negabit sua in Metaphysic. disput. 46. sect. 4. Rub. 1. de generat. tit. 3 quæst. 6. quos plures recentiores sequuntur. Alij prædictos terminos fixos esse volunt.

§. I.

Aliorum rationes.

POtissima ratio asserentium remissionem qualitatis præfixos habere terminos, hæc est. Qualitas requirit certam, & determinatam intensionem, ad operandum: ergo ad existendum. Antecedens omnes admittunt, consequentiam probant: esse est propter operari: ergo in statu in quo non potest operari, non potest esse. Perdoctus è nostris Magister cui hæc arrisit ratio, cum præuideret posse ei obiici, qualitatem existen- 2.

exiſtentem in vltima parte ſphæræ poſſe exiſtere, & non operari: hic obiectionem ad ſuam ſententiam probandam præoccupauit. Illa vltima pars lucis exiſtens in extremo ſphæræ habet virtutem illuminandi, aliàs non poſſet exiſtere; ergo ex eo non producit aliam qualitatem in parte contigua, ne producat qualitatem adeò remiſſam, vt non poſſit operari; quia cum non produceret quidquid in ſe habet, & ipſa tantum habeat minimum requiſitum ad operandum, ſi aliquid produceret, neceſſariò eſſet infra minimum requiſitum ad operationem: ergo qualitas petit non produci infra minimum requiſitum ad operationem: ergo petit produci ſub tanta intenſione: ergo habet intenſionem determinatam.

3. Mirum eſt huius recentioris acumen, nos impetit eiſdem telis quibus ſua euertitur ſententia, ſic telum ab illo iactum in ipſum contorqueo. Qualitas exiſtens in vltima parte ſphæræ non poteſt aliam producere, ergo datur qualitas ita remiſſa, vt non poſſit operari. Reſpondet illam qualitatem ex ſe poſſe aliam producere, repugnare tamen productionem ratione effectus, quia repugnat qualitas remiſſior qualitate exiſtente in vltima parte ſphæræ. Et æquè intenſa ab illa produci nequit. Contrà: ſiue repugnantia proueniat ex virtute cauſæ, ſiue ex impoſſibilitate effectus, verum eſt dicere, qualitatem illam non poſſe operari: Ergo verum eſt dicere qualitatem exiſtere in ſtatu, in quo non poteſt operari. Secundò eamdem ſolutionem impugno. Poteſt eſſe qualitas ex ſe potens operari, quæ id præſtare nequeat propter repugnantiam effectus: ergo non eſt vnde probetur qualitatem requirere certam intenſionem, vt ex ſe ſit operatiua: aſſeram enim ego quamlibet qualitatem ex ſe eſſe operatiuam in quacumque intenſione, non poſſe tamen ratione effectus infra tantam intenſionem operari.

4. Tandem præcipuum fundamentum huius ſententiæ firmum non eſt, licet enim eſſe ſit propter operari, ex eo non inferrur, qualitatem per accidens eſſe non poſſe ita remiſſam, vt operari non poſſit, & ſi contra propriam exigentiam, & propenſionem, materia enim eſt propter formam, & propter compoſitum, & tamen in ſententia huius Authoris, quam veram iudico, ex ſe naturaliter poteſt eſſe materia, ſine forma, & ſine compoſito. Et eſſentiæ ſunt propter ſuas paſſiones, aqua propter frigiditatem, vt octo producendam, quam non ſemper producit, ſicuti neque aliæ eſſentiæ ſuas paſſiones, & proprietates.

5. Secundò demus illud axioma, *eſſe eſt propter operari*, firmum ſibi tenere nihil poſſe exiſtere, quod non poſſit operari, neceſſariò illud intelligendum eſt de potentia inadæquata, & incompleta, vt patet in potentiis animæ, quæ exiſtere poſſunt ſine ſpeciebus, ſine quibus non ſunt adæquatè potentes effectū producere, quam potētiam inadæquatam habet qualitas, quantumuis remiſſa, quia ſi cum aliis gradibus coniungatur, ipſa ſimul cum aliis effectum producet.

6. Obiiciunt nonnulli: ideo forma viuentis non poteſt exiſtere ſine ſua deorganizatione, quia non poteſt operari ſine illa: ergo entitas requirit ad exiſtendum totum id, quod requirit ad operandum: ergo quæ non habet requiſita ad operandum nequit exiſtere. Reſpondent nonnulli diſparem eſſe rationem; quia forma ſemel poſita ſine deorganizatione non poteſt poſtea aliam habere, ac proinde neque proximè, vel remotè poteſt operari. Qualitas verò minor minima requiſita ad operandum poteſt intendi, ac proinde ſaltem remotè poteſt operari. Non acquieſco: quia ſæpè forma conſeruatur in ſtatu, in quo non poteſt acquirere requiſita ad aliquas operationes, vt patet in homine carenti oculorum deorganizatione, & tamen illius forma eſt propter operationes, quas neque proximè, neque remotè poteſt exercere: ergo poteſt exiſtere, quin poſſit exercere adhuc remotè aliquas operationes, ad quas ordinatur: ergo ex hoc capite (idem de omnibus eſſet cenſendum) forma non indiuiſibiliter reſpicit omnes operationes, & ad illas per modum vnius ordinatur. Melius reſpondetur formam non poſſe conſeruari ſine ſua deorganizatione, quia quotieſcunque deficit illius deorginazatio, dantur diſpoſitiones determinantes materiam ad aliam formam priorem expellentem, vel dato petire poſſe ex *defectu* deorganizationis, dici poteſt talem eſſe naturam formæ, vt ſine illa conſeruari nequeat, quod à poſteriori nobis conſtat, & à priori nulla alia ratio nobis innoteſcit.

Aliqui ſectatores negatiuæ ſententiæ hac ratione 7.
probant qualitatem non requirere determinatam intenſionem. Si qualitas requireret certam, & determinatam intenſionem, produceretur in prima menſura ſui eſſe cum tota illa intenſione: ergo qualitas diuiſibilis poſſet produci in inſtanti ſub tanta intenſione: ergo ſub alia maiori: ergo poſſet tota qualitas ſimul produci: ergo non produceretur ſucceſſiuè. Priores conſequentiæ non terrent, ſed alliciunt, probabo enim in inſtanti produci qualitatem diuiſibilem. Poſteriores conſequentiæ peſſimè inferuntur; quia virtus agentium eſt finita, & illa quæ valet ſimul tres gradus producere, nequit ad quartum ſimul cum aliis ſuam extendere actionem, quia ad maiorem effectum maior requiritur virtus, & minor alia minorem effectum producens maiorem attingere non valet.

§. II.

Propria ſententia.

DVplicem contemplor tam intenſionis, quàm 8.
remiſſionis terminum, quemdam intrinſecum, alium extrinſecum (non loquor de friuolis illis terminis per maximum quod ſic, vel minimum quod non:) intrinſecum voco terminum ortum à natura qualitatis, illum exigentis; extrinſecum, quem qualitatis natura non ſibi præfixit, ſed tantùm originem trahit à cauſis extrinſecis determinatis ad producendam qualitatem intra certam latitudinem, non valentibus infra illam ſuam deprimere actionem, neque ſupra illam influxum eleuare.

PRIMA CONCLVSIO: Omnis qualitas cuiuſcumque naturæ illa ſit, habet terminum extrinſecum intenſionis quem naturaliter excedere non poteſt. Ratio eſt manifeſta, quælibet cauſa creata habet certam, & determinatam virtutem ad tantam intenſionem, & non aliam maiorem producendam; ergo licet qualitas ex natura ſua magis, & magis poſſit intendi; ratione agentis determinabitur ad tantam intenſionem, & non aliam maiorem naturaliter attingendam; quia non poteſt naturaliter intenſionem attingere, quam nullum agens naturale producere valet. 9.

SECVNDA CONCLVSIO: Qualitates, quæ 10.
ex natura ſua ſunt diſpoſitiones, habent terminum intrinſecum, quem petunt non excedere, & naturaliter nunquam excedent. Ratio eſt facilis. Qualitas vt ſit diſpoſitio ad formam, debet eſſe in tanta intenſione, & non in alia maiori: ergo qualitas, quæ petit eſſe diſpoſitio ad formam, petit eſſe in tanta intenſione, & non in alia maiori; ergo ex natura ſua terminum intrinſecum habet intenſionis, quem naturaliter non excedet.

Dices rectè probari qualitatem exigere tantam 11.

intensionem non tamen conuinci, non posse naturaliter contra propriam exigentiam, illam excedere, sicut enim frigiditas aquæ exigitur vt octo, & potest remitti infra intensionem vt octo, ita forsan poterit intendi supra intensionem, quam petit, nec valet respondere intensionem vt octo esse maximam, quæ dari potest, de hoc enim est quæstio. Respondeo, posita exigentia formæ ad tantam intensionem, & non aliam, rectè probari non posse dari naturaliter supra illam intensionem, quia ignis validissimus inter omnia agentia ad calorem producendum tantum potest producere calorem, quem forma exigit: ergo si forma exigit calorem determinatum, tantùm poterit calorem determinatum producere: ergo nulla causa creata poterit maiorem alium producere, cum omnes excedat ignis virtute activa caloris.

12. TERTIA CONCLVSIO: Nulla qualitas habet terminum intrinsecum intensionis, quem non possit supernaturaliter excedere, sed quælibet ex se potest magis, & magis augeri naturaliter intra finitam intensionem, & infinitam supernaturaliter attingere. Prior pars conclusionis probatur ex eo quod nullum appareat caput ratione cuius non possit qualitas magis & magis intendi dum non pertingat infinitam intensionem. Posteriorem probo Controuersia 14. Physicor. punct. 5. vbi probo posse dari infinitam intensionem, & ibidem, num. 9. Respondeo eidem obiectioni, quæ specialiter fit contra infinitam intensionem qualitatis, quorum gradus sunt subordinati.

13. QVARTA CONCLVSIO: Qualitates quæ dispositiones non sunt, neque formæ, nullum terminum habent, quem adhuc naturaliter perant non excedere. Moneor ad hanc conclusionem, quia nullum est fundamentum ad talem terminum constituendum, cur enim lux quantumuis intensa petet non vltra augeri, si gradus alij intensionis possibiles sint, cum quilibet gradus sit noua perfectio illius; & nullum sit caput ex quo talis intensio illi disconueniens esse possit.

14. QVINTA CONCLVSIO: Nulla qualitas habet terminum remissionis ab intrinseco permanentem, sed ex natura sua potest esse, in qualibet minori, & minori, ita vt in quacunque, quantumuis exigua possit conseruari, etiamsi in illa non possit operari: Probatur hæc conclusio ex destructione fundamenti oppositæ sententiæ: si propter aliquam rationem, qualitas haberet terminum intrinsecum remissionis, maximè, quia esse est propter operari, & ita non posset esse cum illa mensura intensionis, sub qua non posset operari, sed hæc ratio est nulla, vt probaui; ergo nullum habet fixum remissionis terminum. Secundò quilibet gradus per summet intensionem exigit sui conseruationem, & nulla potest excogitari dependentia in gradibus, quantumuis remissis ab aliis, quibus maior fiat intensio: ergo independenter ab aliis suam exigent conseruationem, quantumuis sint remissi: ergo naturaliter erit illis debita conseruatio; ergo naturaliter valebunt absque aliis subsistere.

SEXTA CONCLVSIO: Qualitas habens contrarium non habet terminum remissionis adhuc extrinsecum, sed ex omni parte potest conseruari in minori, & in minori; si continuum constet ex infinitis partibus, & in indiuisibili intensionis, si ex puris indiuisibilibus constituatur. Probatur hæc conclusio: quo magis intenditur calor magis remittitur frigiditas: Sed potest intendi calor magis, ac magis successiuè in quacumque intensione, quousque compleatur calor vt octo: ergo potest remitti frigitas magis ac magis in quacumque intensione, quousque tota penitus expellatur, eadem enim est mensura intensionis caloris, & expulsionis frigiditatis. 15.

SEPTIMA CONCLVSIO: Qualitas carens contrario: verbi gratia, lux, in opinione, quæ continuum ex infinitis partibus componit habet terminum extrinsecum remissionis. Probo hanc conclusionem. Qualitas vt operetur requirit tantam intensionem infra quam operari nequit: verbi gratia, qualitatem vt tria: hæc qualitas vt tria est ageus necessarium quod semper producet totum quod potest: demus ergo producere lucem vt duo, hæc lux vt duo non poterit lucem aliam producere; quia est minor minima requisita ad operandum, neque ex aliquo capite poterit remitti, quia caret contrario: ergo semper erit intensa vt duo: ergo habet terminum saltem extrinsecum remissionis. Neque poteris dicere posse decrescere propter maiorem distantiam agentis, quia illam constituo in vltima parte sphæræ, neque per diminutionem causæ, conseruantis: quia cum hæc sit qualitas constituta in minima intensione ad operandum requisita non potest remitti, & manere cum virtute activa requisita ad operandum. 16.

OCTAVA CONCLVSIO: In opinione constituente continuum ex puris indiuisibilibus qualitas non habet terminum diuisibilem remissionis, sed potest ad indiuisibile remitti. Quia ex nullo capite repugnat causa constituta, in minima intensione ad operandum requisitâ producens indiuisibile qualitatis absque vlla intensione. 17.

CONTROVERSIA V.

De Qualitate in ordine ad suos effectus.

EXPLICVI naturam Qualitatis in ordine ad propria intrinseca illius, eamdem in ordine ad suos effectus explicaturus aggredior: necessaria est hæc disputatio ad cognoscendum modum, quo qualitas à qualitate procedat, & valde vtilis ad naturam qualitatis melius dignoscendam; illa enim, quæ à priori percallere non possumus, per effectus à posteriori nobis innotescunt.

PVNCTVM

PVNCTVM I.

An simile possit agere in simile.

1. DVM inquirerem, an gradus qualitatis subordinationem inter se haberent incidit difficultas, cur graduum subordinatione delegata, simile non possit agere in simile, quam ibi cerigi, & hîc latius disputandam reliqui.

§. I.

Quibusdam præmissis vera sententia referuntur.

2. DE hac re clarè & doctè sapientissimus P. Suar. tom. 1. Metaph. disputat. 18. sectione 9. ex quo sic quæstionem præsentem explico. Non quæritur an simile possit agere in simile actione æquiuoca, certum enim est hominem posse producere impulsum in alio homine sibi omnino simili. Secundò monet rectè Soar agens non esse considerandum in fine actionis, seu iam informatum termino producto per alterationem, hæc enim ordinatur ad assimilandum passum, quod licet forsan nunquam assequatur passo non penetrato, non id prouenit ex repugnantia similitudinis: sed ex defectu sufficientis applicationis ad talem similitudinem efficiendam in passo: est ergo passum spectandum secundum formam, quam habet independenter ab actione de qua inquiritur, an possit in simili exerceri: verbi gratia, an calidum vt quatuor possit supra iam calidum vt quatuor, gradus alios caloris producere.

3. Duplicem similitudinem distinguit Noster Tolet. lib. 1. de generat. cap. 7. quæst. 13. §. *in hac difficultate*, quamdam in qualitate, aliam in gradu: simile in qualitate dicitur, quod eamdem speciem habet qualitatem cum altero cui dicitur simile, vt cum vtrumque est calidum: vel simile in gradu dicitur cum vtrumque non solùm habet eamdem qualitatem, sed eamdem intensionem, vt cum vtrunque est calidum vt quatuor. His similitudinibus aliam distinctam addit §. *sit tertium*, quam similitudinem in potentia appellat, vt cum vtrumque agens, est æquè potens qualitatem producere, quæ similitudo non comitatur similitudinem in gradu: duo enim calida vt quatuor, quorum vnum est rarum, & alterum densum, sunt similia in gradu, & non in actiuitate. Duplicem hanc similitudinem meminit Soar supra, num. 21. similitudinem in gradu iuxta Cardinalis doctrinam rursus ego subdiuiderem, quamdam similitudinem in gradu ratione extensionis, & intensionis in vtroque extremo, aliam ratione extensionis in vno extremo, ac intensionis in alio. Similitudo ratione intensionis, & extensionis, erit cum duo subiecta æquè extensa, æquè rara, vel densa eamdem intensionem habent in qualibet parte subiecti: similitudo ratione extensionis in vno, & intensionis in alio erit cum alterum extremum habens plures partes ratione densitatis, vel ratione maioris extensionis, calidum, vt quatuor, tot gradus caloris habet quod aliud calidum vt quinque, minus extensum, vel æquè extensum cum minori densitate.

4. Simile non posse agere in simile in gradu intensionis ait Soar, num. 7. esse veluti primum principium traditur ab Aristotele 1. de generat. cap. 7. textu 46. vbi ait maximam partem veterum summa animi consensione affirmasse, rem similem à simili nunquam pati, *quia alterum nihil magis agens, aut patibile aliquo sit*: idem principium ait Soar. tradidisse Philosophum art. 2. de generatione cap. 9. & libro 1. Physic. & lib. 3. in principio & lib. 7. textu 35. & lib. 8. à principio. Hoc principium, ita illæsum Soar. & maior Doctorum pars defendunt vt nunquam admittant calidum vt quatuor, etsi rarum valde posse ab alio calido vt quatuor, quantumuis denso & extenso quidquam caloris pari.

Marsil. Niph. & Sotus apud eumdem Soar n. 20. asserunt simile ratione maioris densitatis posse agere in simile minus densum, his subscribunt, quam plurimi recentiores.

Noster Toletus axioma supra dictum explicat de similitudine in potentia: ita quæst. 13. citat. §. *tertia conclusio*; vbi docet duo calida, æquè actiua non posse mutuo in se agere, neque vnum in alio, quia semper procedit ex dissimilitudine in potentia, & proportione maioris virtutis. Addit que similitudinem, vel dissimilitudinem intensionis per accidens se habere vt calidum agat, vel non agat. Tertio dicit §. *ex quo colliges*. quod nisi numerus graduum, seu extensionis, siue intensionis adæquet effectum, vel excedat, non posse peruenire ad illum effectum: verbi gratia, numquam fieri calidum vt sex, nisi ab habente tot; vel plures gradus, siue intensiuè, siue extensiuè. 5.

§. II.

Impugnatur sententia Cardinalis Toleti.

6. MAgnopere displicet explicatio, quam adhibet noster Cardinalis predicto axiomati, de similitudine in actiua potentia, secundum eamdem qualitatem à cuius victoria, vel à cuius excessus proportione debeat actio procedere.

7. Agens calidum vt quinque per calorem in se receptum, neque per virtutem actiuam illius non resistit sexto gradui caloris producendo in ipso, sed per tres alios frigiditatis quos habet: ergo vt sextus gradus caloris producatur, non est vincenda virtus productiua caloris, sed resistentia formalis frigiditatis, & virtus actiua conseruans eiusdem frigiditatis gradus, si pro illorum conseruatione resistat. Antecedens negari nequit, & facile probatur: Calor vt quinque existens in subiecto non est incompossibilis cum calore vt sex, seu cum sexto gradu caloris producendo, neque intendit impedire productionem sexti gradus in se producendi, tantùm enim intendit producere calorem in alio subiecto media actione, & per se ipsum exigit conseruationem sui in subiecto, in quo est, sed id, quod opponitur cum sexto gradu caloris est frigiditas vt tria existens in subiecto, in quo producendus est sextus gradus caloris, cui frigiditas formaliter resistit, & causa illam conseruans actiuè resistit, si sit causa secunda determinata ad illam conseruandam: Consequentia est legitima, id enim vincendum ad aliquam actionem, quod illi resistit, & cum illa opponitur, non verò illud, quod nullam incompossibilitatem, neque oppositionem habet cum tali actione.

8. Secundò sic Toletum impugno: asserit eadem quæst. §. *ad secundum*, calidum vt tria, non agere in frigidum vt sex, quia calor vt tria non vincit frigiditatem vt sex: ergo ex suis principiis vt calidum agat in calidum frigiditatem existentem in passo, & non virtutem actiuam caloris existentem in illo debet euincere. Tertiò ex vtroque principio à Toleto adducto sequitur sæpissimè calidum non posse agere in frigidum, quia vt calidum agat in frigidum virtute actiua agentis debet vincere virtutem actiuam caloris, & virtutem actiuam frigiditatis existentium in passo, quod rarò præstare poterit; etenim vt ipse ait frigidum vt sex non patitur à calido vt tria,

tria, quia calor vt tria non vincit calorem vt sex; neque frigidum vt quinque ab eodem calido vt tria pati potest, quia frigidum vt quinque, est calidum vt tria: ergo est simile in gradu caloris agenti: ergo si sit æquè densum erit simile in potentia: ergo non poterit pati passum æquè densum calorem, neque frigiditatem ab alio agente calido vt tria, neque vt quatuor, quomodocunque tale passum constituatur, quia numquam calor vt quatuor, virtute vincet calorem, & frigiditatem existentem in passo, quia altera earum qualitatum erit vt quinque, & hæc vinci non poterit, vel vtraque vt quatuor, & tunc neutra vincetur. Idem argumentum fit de calore ex quo infertur nullum agens habens infra intensionem quinque graduum qualitatis, posse secundum illam agere in passum æquè densum, quod alienum est à vera Philosophia.

9. Falsum etiam est id, quod docet Toletus scilicet similitudinem graduum inter causam, & effectum desumendam esse ex multitudine illorum, extensiua, & intensiua, ita vt agens habens tantùm sex gradus caloris non possit producere octo gradus per diuersa subiecta dispersa: quia difficile est calidum agens in latam, & longam sphæram, non producere plures gradus in tota illa, quam in se habet. Fateor hanc rationem non omnes conuincere, quia agentia quæ sphæram habent, nimis longam, sicut ignis, & luminosum, vt plurimum, sunt æquiuoca, in quibus hæc correspondentia graduum, & similitudo, seu æqualitas in multitudine illorum, non desiderarur ignis enim non solùm producit calorem in alio subiecto per calorem, quem habet in se, sed immediatè per propriam suam entitatem, & luminosum vel est ignitum, vel dependet illius lux in conseruari ab alia substantia, quæ simul cum illa producat lucem per longam sphæram. Vrget tamen hæc ratio plurimos asserentes ignem non producere immediatè per suam entitatem calorem in alia substantia pugnant contra hanc sententiam omnia, quibus probatur simile non agere in simile, quæ ad propriam ptobandam exhibeo.

§. III.

Impugnantur rationes quibus alij probant simile non agere in simile.

10. OPinio, quæ graduum subordinationem constituit facile rationem reddit cur simile non agat in simile, cum enim gradus producendus à calido vt quatuor in passo simili esset gradus quintus perfectione excedens quatuor subordinatos, produceretur effectus perfectior ab imperfectiori causa, quod fieri nequit, ex quo optima ratio reddit, cur simile, calidum videlicet vt quatuor non quintum gradum caloris producat. Huius conclusionis rationem venatur in opinione; quam defendendam suscepimus de gradibus inter se non subordinatis.

11. Probat Soar num. 8. simile non agere in simile; quia agens agit quatenus est in actu, & passum in potentia, sed duo similia non sunt vnum in actu, & alterum in potentia respectu sui; Ergo neutrum potest agere in aliud. Antecedens probat. Agens nihil potest agere quod in se non contineat: ergo formaliter, vel eminenter debet esse in actu ad effectum producendum. Altera pars antecedentis probatur: quia cum agens agit, reducit passum de potentia ad actum: ergo debet poni in potentia ad talem actum, & hac ratione priuatio inter principia generationis enumeratur. Hæc ratio coincidit cum ratione supra facta, vel nullius est momenti, concedo enim agens debere esse in actu, & passum in potentia & affirmo calidum vt quatuor esse in actu, & continere eminenter gradum alium, quem potest producere in calido vt quatuor, quo fiat calidum vt quinque, ad quod calidum vt quatuor est in potentia quia est illo priuatum, & capax recipiendi illum. Quod si velis probare calidum vt quatuor non esse in actu ad producendum gradum vt quinque recurrere debes ad rationem supra factam, si verò defendis gradus nullam habere subordinationem ad actum, seu virtutem vel continentiam agentis, recurrere non potes, quia in virtute calidi vt quatuor plures gradus continentur, qui si alij calido vt quatuor superadderentur illius intensionem augerent. Hæc noto contra Authores subordinationem graduum negantes, & contra Thomistas non admittentes graduum additionem, qui hanc rationem in hac quæstione abs re à Suario desumpsère.

12. Secundò arguit ibidem ab incommodis, quia si simile ageret in simile non esset maior ratio, cur vnum ageret in aliud, quàm è conuerso. Non premit hæc ratio, qui enim defenderet simile agere in simile consequenter diceret, vtrumque mutuo agere in alterum, si enim calidum vt quatuor ageret in calidum, vt quatuor, quod calidum vt sex constitueret, cur calidum vt sex iam dissimile non ageret in calidum vt quatuor? Neque ex hoc sequeretur idem agere in se ipsum secundum eamdem indiuisibilem entitatem: quia calidum vt quatuor, quod ageret in aliud secundum quatuor gradus caloris, non pateretur ab illo secundum illos quatuor gradus, qui se tenent ex parte principij actionis intendentis calidum vt quatuor, sed secundum alios, quos denuo reciperet.

13. Huic solutioni occurrit aliud argumentum, quod adducit idem Soar ibidem num. 20. Si simile posset agere in simile, & duo agentia æqualia possent se mutuo augere, in infinitum procederet actio: consequens est absurdum: ergo falsum antecedens. Respondeo consequens esse absurdum, & illationem malam esse, ac proinde non inferri falsitatem antecedentis; si enim calida vt quatuor producerent calorem vt tria, mutuo vnum in aliud, postea per additionem trium graduum caloris tantùm possent duos alios mutuo in se producere, & horum additione vnum tantùm mutuo agerent, qua additione facta nihil postea posset superaddi, semper enim actio decresceret, & postquam ad productionem vnius gradus, vel intensionis infra minimam ad operandum requisitam peruenirer, non posset vltra procedere.

14. Instat Soar eodem num. 8. si simile potest agere in simile, idem ageret in se ipsum: illatio optima est, nulla enim ratio potest dari propter quam idem non agat in se ipsum, nisi quia simile non agit in simile: consequens est falsum, & absurdum, quia si calidum vt quatuor ageret in se ipsum produceret calorem vt quatuor: si enim in passo penetrato, tantam intensionem produceret, quantum in se haberet, potiori iure idem in se ipso præstaret: ergo calor ille, vt quatuor alium calorem vt quatuor produceret, & sic in infinitum augeretur intensio.

15. Huic argumento solutionem adhibuit idem Soar num. 28. postquam enim docuerat num. 27. posse duo agentia inæqualiter intensa concurrere ad productionem effectus intensiorem altero partiali agenti: verbi gratia, calidum vt quatuor, & calidum vt sex ad calorem vt quinque producendum, cum sibi obiiceret, sequi ex hoc, calidum vt quatuor adiunctum alij intensiori in se ipsum agere. Respondit ex peculiari dispositione agentis partialis, prouenire vt possit cooperari cum alio fortiori ad intendendam similem formam in alio subiecto, & non in se ipso,

sic

sic de agenti totali. Respondeo prouenire ex natura agentium non agere in se ipsa actione vniuoca, quod à posteriori nobis innotescit, à priori autem nullam possumus rationem non assignare, non enim omnia à priori cognoscimus, neque poterimus à priori rationem reddere cur ignis calorem, aqua frigiditatem, sol lucem producant.

16. Aliam rationem adducit Soarius ibidem multis recentioribus valde familiarissimam desumptam ex fine agentis, intendentis assimilare sibi passum, quo cessante fine cessat actio, cumque in passo iam assimilato talis finis expectari nequeat, desistit agens ab actione ex natura sua ad assimilationem passi tanquam ad finem ordinata.

17. Arguunt nonnulli contra hanc rationem. Agens non intendit assimilare sibi passum in extensione: ergo neque in intensione: ergo sicut agit in passum simile in extensione, ita aget in passum simile in extensione. Nego priorem consequentiam, & rationem disparitatis reddo. Agens intendit sibi assimilare omne passum sibi applicatum, & omnes partes cuiuscumque in qualitate, quam habet, secundum essentiam, & gradum, & ex hac assimilatione plurium partium eiusdem passi resultat dissimilitudo secundum extensionem, quæ propriè non est dissimilitudo, sed inæqualitas, & quo maior est hæc dissimilitudo, seu inæqualitas extensiua, eo plures partes passi sunt similes agenti, vnde non est contra intentionem illius, sed potius iuxta illam, & iuxta finem intentum assimilandi sibi omne passum, & partes cuiuscumque, quod illi applicetur.

18. Arguit secundò Hurtad. disp. 15. sect. 2. subsect. 2. num. 126. passum fore similius calido, quo plures gradus haberet, & calidum vt octo esse similius calido vt quatuor, quam aliud calidum vt quatuor; quia plures gradus habet, qui fundent similitudinem. Dicat Hurtadus eâdem ratione quantum tripalmare esse magis æquale quanto palmari, quam aliud palmare quantum, quia habet plures palmos, qui fundent æqualitatem, æqua enim est vtriusque ratio. Respondeo calidum, quo plures gradus habet esse magis simile alij calido in qualitate, hoc est habere plus qualitatis eiusdem rationis specificæ cum qualitate existente in alio, in gradu verò, seu in intensione illud tantùm dicitur perfectè simile, quod habet tantam qualitatem indiuisibiliter, & quo magis excedit, vel deficit ab illa mensura eo magis distat à similitudine, & magis dissimilis constituitur, similitudo enim intensionis cum calido: verbi gratia, vt quatuor, fundatur in quatuor gradibus caloris, & in negatione omnium aliorum graduum.

19. Nonnihil dixi Controuersia 4. Puncto 2. num. 6. contra hunc respondendi modum desumptum ex fine agentis quem modo latius insequar, sed videnda sunt ibi dicta. Calor ex sua natura est dispositio ad formam substantialem: ergo intendens producere calorem intendit disponere subiectum ad formam substantialem, quodlibet enim agens necessarium intendit in productione effectus, id, quod effectus habet ex natura sua: Ergo etiamsi calidum vt quatuor produceret calorem vt quinque, consequeretur finem intentum, quia disponeret subiectum ad formam substantialem: à quocumque enim agenti simili, vel dissimili calor vt quinque producatur est dispositio formæ substantialis.

20. Dices, Agens productiuum caloris duos fines intendere, disponere subiectum, & illud sibi assimilare, casu autem, quo ageret in simile consequuturum vnum finem, & alium non solum, non consequuturum, sed recessurum ab illo. Contrà: Finis agentis in cuiuscumque effectus productione est ille, quem effectus, per suammet entitatem respicit, catenus enim agens necessarium carens motiuo illud determinante respicit finem, quatenus respicit effectum ex sua natura ordinatum ad talem finem: ergo agens non potest respicere finem in productione effectus, quem ipse effectus non respiciat: sed in quacumque intensione, & à quocumque agenti productus ex sua natura non respicit similitudinem cum principio producente, neque cum alio, sed tantùm formam substantialem, ad quam ordinatur tanquam dispositio, vt patet cum producitur ab agente æquiuoco: ergo agens in productione caloris tantùm respicit tanquam finem immediatum disponere subiectum ad formam substantialem, & tanquam finem vltimum formam ipsam ad quam disponit.

Esto tamen, intendat agens assimilare sibi passum 21.
secundum formam accidentalem, & hoc sit primarius, & vnicus finis agentis: ex hoc inferetur calidum vt quatuor non producturum quinque gradus caloris in eodem subiecto, non tamen inde probabitur non posse duos gradus producere supra alios quatuor in passo aliunde simili, quod sic probo. Productio duorum graduum caloris sumpta præcisè ratione termini, eadem est, siue fiat in subiecto calido vt quatuor, siue fiat in subiecto nullum gradum caloris habente: ergo ex sua natura in quocumque subiecto est assimilatiua subiecti cum agente: ergo quod illud non assimilet, sed assimilet in subiecto aliunde calido vt quatuor, nō prouenit ex intrinseco actionis, sed per accidens ratione aliūs caloris, qui supponitur in subiecto: ergo actio respiciens duos gradus caloris semper poterit dimanare ab agente calido vt quatuor, etiamsi recipienda sit in subiecto aliunde calido vt quatuor, vel vt sex. Probò consequentiam quotiescunque actio ex natura sua, est consecutiua sui finis, etiamsi hîc & nunc illum non sit consequutura, sed potius ab illo per accidens sit recessura, potest naturaliter exerceri: sed actio respiciens calorem vt duo ab agente calido vt quatuor est consequutiua sui finis, & tantùm per accidens recedit ab illo in subiecto aliunde calido vt quatuor, ergo etiam in illo poterit exerceri. Consequentia est legitima: minorem probaui modò. Maiorem mille exempla passim demonstrant, omnes enim monstrosi naturæ partus qui ex concursu, & commixtione diuersarum causarum per accidens respectu cuiusque partialis causæ nascuntur sunt contra intensionem cuiusuis partialis agentis intendentis alium effectum longè diuersum, vt contingit in generatione muli ex equa, & asino, in qua asinus intendit effectum sibi similem producere, & equa partum sibi similem edere, nihilominus ex coniunctione diuersorum seminum, per accidens effectus contra intentionem oritur vniuscuiusque agentis: ergo per accidens rectè potest quodlibet agens contra proprium finem operari, & effectum producere ex se non consequuturum finis intenti: ergo melius poterit producere effectum, ex se consequutiuum finis, etiamsi per accidens illum non consequatur. Sicut corpus graue deorsum mouebitur propter suam consentaneitatem etiamsi per accidens media via ignem inueniat quo comburatur.

Dixêre nonnulli se non teneri rationem reddere 22.
à priori: propter quam simile non agat in simile, sed sufficienter experientiâ protegi ad hanc conclusionem defendendam: quia non omnia à priori philosophis nosse datum est, qui multis de causis mihi displicent. Nonnulla in illos breuiter colligo. Multa quidem fateor esse, quæ tantùm à posteriori cognosci possunt, veruntamen si in omnibus liceret notitiâ à posteriori habitâ conquiescere, quæstiones plurimas apud Philosophos semper valde exagitatas,

possemus

possemus omittere, & breui calamo, exiguâque papyro cursim Philosophicum peragere. Secundò philosophorum esse causas rationésque perscrutari effectuum, quos à posteriori vulgus imperitum agnouit, nemo negabit. Tertiò adhuc à posteriori, efficaciter nondum conuictum est: vt constat ex solutionibus argumentorum, quibus pars ista propugnatur, quas suprà dedi, simile non agere in simile: ergo alia ratio, seu experientia adducenda est, quâ efficaciter persuadeatur conclusio. Quartò sententia constituens subordinationem graduum nullo positiuo efficaciter fundamento reiicitur, & iuxta illam rectè redditur ratio, propter quam simile non agat in simile: ergo si sententia talem subordinationem denegans rationem non reddat, propter quam simile non agat in simile; præferenda erit sententia, quæ admissâ subordinatione rationem reddit conclusionis, quam ignorat sententia, quæ subordinationem non admittit, quia cæteris paribus, melior est illa sententia, qua plurium conclusionum rationem à priori inuenimus.

§. IV.

Propria ratio, propter quam non producat agens tantam intensionem, quantum in se habet in passo non penetrato.

23. DIxi sect. præcedenti p. 1. §. 3. agens non posse producere in prima parte subiecti omnes gradus quos producit in tota sphæra: quia ex natura sua habet sphæram diuisibilem, & petit distribuere gradus quos continet in sua virtute per totam sphæram, ac proinde non omnes producere in prima parte vt aliqui illi superfint producendi in aliis partibus sphæræ. Dixi secundò hos gradus ita distribuendos esse ab agenti vt non producat tot, quot in se habet in parte passi non penetrata vt in sphæra diuisibili se contineat, & ne in infinitum illius actio prorendatur, quam rationem iterum approbo, quia tamen ibi ex professo quæstionem hanc non tractabam, omisi, quæ contra hanc rationem obiici poterant, quæ modo sigillatim dissoluam.

24. Obiicio primò. Si agens produceret in prima parte passi omnes gradus, quos modo producit in tota sphæra, posset alios producere in parte secunda: ergo, ex eo quod habeat sphæram diuisibilem non infertur non posse producere in prima parte sphæræ gradus omnes quos potest in tota. Antecedens probatur: si agens verbi gratia producens mille gradus, quos modò producit in tota sphæra, illos produxisset in prima parte, illis postea adiutum posset in secunda parte gradus alios producere, quia etsi produxisset quidquid poterat per se solum, non quidquid poterat alio agente adiutum. Respondeo effectum productum in prima parte passi, vel conducere efficienter ad effectum productum in secunda, vel non conducere? si non conducit, fitma est ratio facta, nec locum inuenit obiectio: si conducit, Respondeo calidum vt octo producens calorem vt septem produxisse quidquid potest producere, sine alio comprincipio adiuuante, & ita non potest argui: producit in prima parte, septem gradus, & sex in secunda: ergo potest omnes illos producere in prima.

25. Obiicies secundò. Etiamsi calidum vt octo produceret calorem vt octo in prima parte passi posset habere sphæram actiuitatis determinatam, quia postquam produxisset gradus, quos continet in sua virtute in subiecto extenso, per sex vlnas, etsi vltima pars illius esset calida non posset vltra actionem diffundere, quod si subiectum vltra in maiori extensione calefieret, calor ille iam non proueniret à primo agente sed ab effectu ab ipso producto. Respondeo sequi, necessariò ex eo quod calidum producat in parte non penetrata tantùm calorem, quantum in se habet calorem in infinitum protendi, & agens mediatè, vel immediatè producere infinitum caloré, quod est absurdum, agens enim non tantùm habet sphæram determinatam in ordine ad effectum quem immediatè producit, sed etiam in ordine ad effectum mediatè productum, vnde etiamsi concedamus agens non producturum immediatè infinitum calorem, etiamsi produceret tantùm, quantum in se haberet, in prima parte passi, nihilominus sequitur saltem immediatè infinitè effectum extendere, quod absurdum est, & contrà manifestam experientiam.

Obiicies tertiò: agens producit tot gradus & non plures in prima parte sphæræ: quia effectum producendum distribuit, per omnes partes sphæræ, ad quam perit suam extendere actionem: ergo luminosum, quod lucem produceret, per sex vlnas, & corpore opaco obsistente impeditur, ne producat plus quam per vnam vlnam, omnes illos gradus, quos erat productus in quinque vlnis, in quibus impeditur ab obsistéte illius actio, producet in vlna in qua nullum est impedimentum. Respondeo, negando consequentiam; quia agens ex natura sua est determinatum ad producendum in prima vlna tot qualitatis gradus, & tot in secunda: quod si in secunda ratione impedimenti nihil potest producere, non ex eo producit illum gradum in alia parte, per accidens enim est respectu primæ vlnæ immediatæ, agenti calorem produci, vel non produci in secunda, ac proinde siue producatur, siue non, idem calor producitur in prima, quia agens ex sua natura est determinatum ad producendum tot gradus in hac parte, & tot in alia, ita vt non possit gradus quos in hac parte ratione impedimenti non producit productione in alia parte facta compensare. Ex hoc inferes agens potens circundari viginti partibus passi existentibus in viginti partibus spatij immediatis circundatum decem capacibus effectus producendi existentibus in decem partibus spatij, & aliis decem incapacibus eiusdem effectus, in quibus nihil producit, non productúrum maiorem qualitatem in decem capacibus, quàm si in aliis decem incapacibus tantòdem produceret. 26.

Iuxta hanc doctrinam consequenter assero agens quantumuis densum non posse producere in passo valde raro maiorem, neque æqualem in non penetrato intensionem, quam in se habet, licet enim non sequeretur ex eo quod agens nimis densum produceret tantam intensionem, quantam in se habet, calorem infinitè esse extendendum: quia vt primum actio pertingeret partem passi non notabiliter minus densam parte anteriori decresceret actio; nihilominus ex ratione à priori propter quam agens non potest in passo æquè denso tantam intensionem, quantam in se habet producere, infertur non posse in passo, quantumuis raro eumdem producere, quod sic probo. Agens circundatum passo valde raro tot partibus quantitatis circumdatur, quot circundaretur si cingeretur passo valde denso: ergo non potest cæteris paribus maiorem intensionem, in qualibet illarum producere quando corpore raro circumscribitur, quam posset, si corpore denso circumscriberetur. Antecedens secundùm sententiam, quam amplectar de rarefactione per intromissionem corpusculorum certissimum est, quia pauciores partes, quas habet corpus rarum, propriæ substantiæ compensantur corpusculis intromissis, & semper eisdem partibus spatij totidem partes quantitatis, non plures, neque pauciores correspondent; consequentia ex principiis traditis robur habet, quia eadem 27.

virtus

virtus distribuens tot gradus, quos producere potest inter eumdem numerum partium qualitatis, siue vnitarum in corpore denso, siue diuisarum in raro eosdem, & non plures gradus poterit in singulis partibus producere.

28. Dixi idem corpus cum eadem densitate non posse producere plures gradus in singulis partibus corporis rari, quàm produceret in singulis corporis densi, sed non affirmo tot semper producturum in raro, quàm in denso; quia rarum potest habere corpuscula minus apta ad qualitatem recipiendam, in quibus minor intensio producetur, quàm produceretur in parte eiusdem corporis, modò rarefacti, non tamen minor illa intensio producta in illa parte compensatur in alia, agens enim vt nuper dicebam, est determinatum ad tantam intensionem in parte occupante hoc spatium producendum, quam si ratione impedimenti, vel alia de causa non producit non transfert ad aliam subiecti partem.

29. Eadem ratione dixi idem agens densum non posse maiorem producere intensionem in corpore raro, quàm in denso cæteris paribus: quia aliquando potest contingere vt corpora intromissa in raro sint qualitatis producendæ capaciora, quàm sunt partes eiusdem corporis rarefacti, & tunc maior intensio producetur in aliis quam produceretur in partibus eiusdem corporis, quibus subiectum esset omnino densum. Rem explico: detur aqua occupans spatium vnius palmi mollis corpusculis permixta, detur alia aqua occupans alium palmum multis admixta corpusculis, in qua totidem partes pauciores aquæ habebit quot corpusculorum continet. Demus qualitatem producendam esse calorem cui aqua acriter resistit, quemque minori resistentia admittunt corpuscula: tunc æqualis calor producetur in singulis partibus vtriusque aquæ, maior verò in corpusculis intromissis, vnde si computentur gradus caloris, qui sunt in partibus aquæ, & in corpusculis intra eandem latentibus plures erunt, quàm in omnibus partibus aquæ omnino densæ.

30. Dixi idem corpus densum per se non maiorem calorem producere in raro, quàm in denso, non tamen nego, sed affirmo respectu eiusdem subiecti corpus densum per se loquendo maiorem calorem producturum, quàm rarum; quia in corpore denso, etsi non ratione plurium partium quantitatis sint plures gradus caloris, quia iam dixi tot esse partes quantitatis in palmo denso, quàm in raro; ratione tamen vniuocationis partium, quæ sunt in subiecto denso, vt plurimùm plures erunt gradus caloris; quia in corpusculis admixtis corpori raro plurima erunt ineptiora qualitatis recipienda, quàm partes eiusdem corporis. Secundò corpus densum semper maiorem actiuitatem habet, quàm rarum; quia densum habet partes omnes vnitas, rarum verò peregrinis corpusculis illas habet diuisas, & iuxta diuisionem subiectorum, diuiduntur gradus in illis recepti, vnde gradus qualitatis existentes in corpore raro sunt magis diuisi, & existentes in denso magis vniti, & consequenter maiorem actiuitatem habent, quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa.

31. Neque ex eo quod corpus densum sit magis actiuum quàm rarum inferrur posse producere maiorem intensionem, neque æqualem in parte non penetrata, quam in se habet; quia agens summè densum calidum vt sex in parte immediata passi aptissimi ad accipiendum calorem, tantùm producet calorem vt quinque propter rationem suprà dictam, de virtute & sphæra limitata, vnde secundùm raritatem agentis calidi vt sex, & minorem aptitudinem partis immediatè passi ad calorem recipiendum decrescet calor à calore vt quinque, qui summus erat potens produci à calido vt sex in parte passi non penetrati.

Contra hanc conclusionem adduci solet experientia ferri candentis, quod stupam comburit, & maiorem intensionem, quam in se habet producit. Respondent nonnulli ferrum candens intra poros habere quasdam ignis portiunculas, quibus stupa comburitur. Hanc solutionem impugnat Tolerus suprà; quia si ratione ignis inclusi ferrum stupam combureret, corpus tarum illam faciliùs combureret; quia plus ignis posset intrà se continere, quam corpus densum, quod minus spatium intra se habet, quo contineret ignem. Non placet impugnatio, in primis enim, qui non constituunt rarefactionem, in intromissione corpusculorum, sed in qualitate, seu maiori extensione, negare poterunt per se loquendo corpus densum pauciores habere poros & cauitates quibus ignem contineat: nos verò qui ita rarefactionem constituimus, Respondebimus corpus rarum maius spatium habere quo ignem contineat, nihilominus illum non posse in se includere, quia facile comburitur, & nunquam illius poros partes ignis replebunt, quin totum corpus exurant. 32.

Alij respondent ferrum candens remissiorem calorem producere in stupa, quam habet in se, illo tamen remissiore calore stupam disponi vltimò ad formam ignis, ad quam intensiori non disponitur ferrum, ratione siccitatis, & aliarum qualitatum, quæ reperiuntur in stupa, & non in ferro. Vtrumque dicendi modum probabilem censeo, quem apud Soar. inuenies suprà num. 2. His alium addit Arriaga d. p. 3. sect. 1. num. 121. à veritate longè quidem alienum asserit ferrum candens habere in se formam ignis, quod sic impugno. Cùm ferrum friget, retinet formam ferri, vt experientia notum est: ergo nunquam illam amisit: ergo non fuit forma ignis in illa materia: posterior consequentia est certissima, non enim duplex forma in eodem subiecto componi potest, prior ex antecedenti legitimè descendit, quia si forma ferri fuisset corrupta, dum ferrum candebat, nulla esset causa à qua postea eadem reproduceretur, vel alia similis primæ fieret, sed in cineres vel in aliam formam desineret: ergo si semper candore extincto, ferri forma apparet, certum est illam nunquam fuisse corruptam. 33.

Obijcies: Si applicetur calidum vt sex producit quinque gradus caloris in subiecto: ergo si simul cum hoc calido applicentur eidem subiecto alia calida eiusdem intensionis valde intensa, omnia simul calorem, vt sex producent; quia quo plura agentia applicantur magis intensa, intensior producitur effectus: ergo si vnum agens producebat calidum vt quinque accrescente effectu ad applicationem cuiuscumque noui agentis, si plura applicentur, ad intensionem sexti gradus necessariò peruenient. Respondeo in opinione constituente continuum ex infinitis partibus calorem non attingentem intensionem vt sex posse magis, & magis infinities augeri, quin illam intensionem attingat, quia id quod restat ad illam attingendam habet infinitas partes, ex quibus postquam fuerunt infinitæ productæ, possunt aliæ infinitæ nondum productæ permanere, ac proinde concedo semper augeri effectum nouo agenti aduenienti; nego tamen aliquando attingere intensionem, vt sex. In opinione, quæ continuum ex *indiuisibilibus* componit; dicendum est calorem vt quinque esse summum, qui potest produci ab omnibus agentibus vt sex quæ possunt applicari eidem passo in summa intensione, vnde quo pauciora his fuerint applicata eo effectus decrescet ab intensione vt quinque, & poterit crescere, vsque ad illam expellendam, quin vnquam attingat sextum gradum. 34.

§. V.

Cur agens vniuocum nihil agat in passum aliunde simile.

35. STatuimus §. præcedenti rationibus à posteriori, & à priori desumptis nullum agens posse producere tantam intensionem, quantam in se habet: nunc sanciendum est, agens non posse in passo aliunde assimilato aliquid producere, v.g. calidum vt quatuor non posse in passo aliunde calido vt quatuor saltem duos gradus producere: quam conclusionem omnes defendunt, & nescio an aliquis illam efficaciter à priori probet, vel à posteriori demonstret, non enim ex eo, quod duo calida vt quatuor mutuo in se agerent, & quodlibet tres gradus caloris mutuo in aliud producerent, calor infinitè creseeret, vt probabam num. 13. neque agens maiorem intensionem produceret, quam in se haberet; quia, etsi subiectum vltimo calidum vt septem constitueret quatuor gradus caloris, aliunde supponebantur producti; & tantùm trium productio illi competeret. Conclusionem à posteriori statuam, & postea illius rationem à priori indagabor.

36. Agens non posse agere in simile modo explicato mihi persuadet mutua agentium actio, & reactio, secundùm qualitates contrarias, experimur enim calidum vt quatuor applicato calido vt duo, & frigido vt sex frigiditatem recipere, & calorem amittere, & applicatum calido vt sex intendi secundùm calorem, & remitti secundùm frigiditatem, & nunquam duo agentia mutuo intendi, & agere, & reagere secundùm eamdem qualitatem, ex quo euidenter infertur, simile non posse agere in simili, si enim calidū vt quatuor posset in passo aliunde calido vt quatuor calorem producere, eodem modo, posset illum producere in calido vt sex: ergo calidum vt sex non frigiditatem, sed calorem reciperet à subiecto calido vt quatuor, & frigido vt quatuor, quia calor existens in subiecto est magis actiuus, quàm frigiditas: ergo si ratione graduum aliunde productorum in subiecto gradus caloris non impedirentur, gradus alios producerent in subiecto, & frigiditas nihil in aliud ageret. Nec potest dici calidum vt sex pati aliquos gradus caloris à calore vt quatuor existente in alio subiecto, & alios frigiditatis à frigiditate vt quatuor existente in eodem subiecto calido vt quatuor, & frigido vt quatuor, quia si sic fieret plures gradus caloris, quam frigiditatis reciperet, quia calor est magis actiuus, quàm frigiditas, vel saltem non pauciores. Vnde nunquam calor illius remitteretur, cuius oppositum monstrat experientia non solùm in subiecto calido vt sex respectu alius agentis calidi, vt quatuor, sed etiam respectu agentis calidi vt quinque, & frigidi vt tria, semper enim calidum intensum remissiori applicatum remittitur, neque potest idem subiectum, iam suis qualitatibus constitutum moueri duplici motu contrario adhuc inadæquato, vt probabo Controuers. 5. Punct. 5. num. 15.

37. Huius conclusionis quam modo à posteriori statui rationem reddidi sectione præcedenti, Punct. 2. vt responderem argumento, quo ex illa graduum subordinatio deducebatur, vbi dixi simile non agere in simile, quia non prius agit de conseruandis gradibus productis, quàm de aliis producendis in eodem subiecto, vnde cum tota actiuitas calidi vt quatuor possit expleri in conseruatione graduum, quos in passo simili, vel intensior ireperit, non vltra ad productionem aliorum procedit. Fateor me non conuenientium esse hac ratione ad conclusionem stabiliendam, si à posteriori mihi comperta non esset, semel tamen illius veritate deprehensa illius rationem aptissimam ex doctrina tradita hoc modo reddi existimo, sed occurrunt soluenda non pauca contra rationem exhibitam, quæ iam obiicio, & soluo.

38. Obiicio primò: Applicentur duo subiecta vnum calidum, vt sex, & frigidum vt duo; aliud calidum vt duo, & frigidum vt sex, sex gradus caloris existentes in vno subiecto conseruabunt duos existentes in altero, qui duo non poterunt conseruare sex, à quibus conseruantur, tum quia virtutem non habent duo gradus ad sex conseruandos, tum quia sunt posteriores naturâ gradibus conseruantibus, & non possunt esse illis priores in eodem genere: ergo duo illi gradus non impedientur sex graduum conseruatione, quam non exhibent ad producendum septimum: ergo illum poterunt producere, & agere.

39. Casu assignato potest facile responderi duos gradus caloris non posse agere in subiectum calidum vt sex; quia sex frigiditatis existentes in eodem subiecto calido vt duo illis sunt fortiores ad agendum in calidum vt sex, & sua actione impediunt, quam duo gradus caloris possent exhibere; quia idem subiectum non potest moueri motibus contrariis, vt probabo loco suprà citato, ac proinde dum calidum vt sex frigiditatem patitur à sex gradibus frigiditatis, non potest quidquam caloris recipere à duobus caloris existentibus in eodem subiecto.

40. Hæc solutio rectè difficultatem soluit in casu adducto, sed alia nobis vniuersalior est tradenda pro aliis, quæ possunt in hunc modum obiici, si quis enim supponat applicari quoddam subiectum calidum vt sex, & frigidum vt duo, & aliud calidum, vt quinque, & frigidum vt tria eodem modo poterit arguere calidum vt quinque non conseruare sex gradus caloris existentes in alio subiecto, ac proinde posse alios producere, & solutio supra data ad rem non erit, quia quinque gradus caloris fortiores sunt tribus frigiditatis existentibus in eodem subiecto, & poterunt actionem præoccupare, quin impediantur actione dimanante à tribus gradibus frigiditatis.

41. Respondeo his, & similibus casibus, calorem remissiorem non conseruare gradus caloris intensioris propter rationes supra datas, nihilominus impeditur conatu, quem habet ad illum conseruandum, ne gradus alios producat, rem explico: calidum vt quinque virtutem habet ad conseruandum, vel producendum quatuor gradus caloris, & præsentiâ calidi vt sex quasi in actu primo determinatur ad conseruandos quatuor gradus, ex his, qui sunt in calido vt sex, quos cum ex alio capite non possit conseruare, videlicet, quia est illis posterior, neque illos conseruat, neque alios producit, quia suas vires applicat ad gradus conseruandos, qui ratione influxus, quem habet in illud, ab eodem conseruari non possunt, & quasi finem conatum frustrà insumit in re aliunde impossibili, quem si ad alios gradus producendos applicaret, absque dubio effectum sortiretur. Neque aptè interrogabis, cur calidum vt quinque non desistit à conseruatione, quam non potest exhibere, & conatum applicat ad alios producendos, agens enim naturale intellectiuum non est, neque à se determinatur in actu primo, vt conatum adhibeat ad hos gradus potius quàm illos conseruandos, sed à Deo, vel à qualitate applicata cuius ex se conseruatiuum est, vnde calidum vt quinque per præsentiam calidi vt sex determinatur ad conseruandos gradus sex quos inuenit productos, & non ad alios producendos.

42. Obiicio secundò: Applicentur duo calida vt quatuor, tunc neutrum alterum conseruabit; quia calidum vt quatuor, sicuti non potest calidum vt quatuor producere, ita neque illud conseruare: ergo

mutuò

mutuo poterunt in se agere. Deinde etiamsi calidum, vt quatuor posset conseruari à calido, vt quatuor, non esset maior ratio, cur hoc potius illud conseruaret quam ab illo conseruaretur.

43. Respondeo antecedens dubium esse, quia licet calidum vt quatuor virtutem non habeat ad conseruandos quatuor gradus existentes in alio subiecto, illam habet ad conseruandos tres ex illis ad quos conseruandos illorum præsentiâ determinabitur, quod in vtroque agenti continget, cum verò non se mutuo possint conseruare, vel Deus determinaturus est quodnam illorum alterum conseruet, si in omnibus sint paria, vel neutrum alterum conseruabit: quidquid autem contingat, vtrumque agens impedietur, ne alios gradus producat; quia calidum vt quatuor *A* intendit conseruare tres gradus caloris calidi vt quatuor *B*, quos si conseruet alios non poterit producere; quia iam tota illius actiuitas est explera; si verò illos non conseruet, eodem modo ab actione impedietur: sicut enim suprà dicebam, calidum vt quinque intendens conseruare quatuor gradus caloris, existentes in passo intensiore, etiamsi illos non conseruet insumet suas vires in conatu, quem frustra exhibet, sic in præsenti Dico calidum vt quatuor intendens conseruare tres gradus caloris existentes in alio, etiamsi illos non conseruet alios non producturum; quia conatum applicat ad gradus conseruandos, in quos per accidens, hic, & nunc influere non potest. Ex hoc infero, quod si Deus casu adducto neutrum agens determiner, & neutrum alterius gradus conseruet, vtrumque impeditum iri, quia conatum applicat ad id, quod per accidens exhibere nequit, si verò Deus alterum determinet, illud non alios producet, quia iam conseruat id, quod intendit, & illius actiuitas expelletur, aliud verò impedietur, non propter actionem exhibitam, sed propter applicationem conatus ad influendum in gradus, quos hîc & nunc non potest conseruare, neque producere.

44. Nota abs re plurimos obiicere plura luminosa vt quatuor posse aërem efficere lucidum vt quinque, ex quo inferre volunt simile agere in simile, quia etsi antecedens, quod falsum est, concederetur, inepta esset consequentia, lux enim semper ab agente æquinoco producitur, quia etsi lux lucem producat, semper tamen adiuuatur præcipuo luminoso, igne, vel Sole, à quo conseruatur lux aliam producens, quia cum dependeat in conseruari à causa secunda, semper illam agens æquinocum comitatur. Quod si in calidis, quæ possunt absque vlla causa secunda à Deo conseruari fiat obiectio, negandum est antecedens.

45. Neque magis opportunè adducitur molestũ aliud argumentum, cui immeritò recentiores acquiescunt, & sic se habet. Ponatur supra lancem quamdam corpus graue vt octo, quod impulsum vt octo producat in illa, & eam deprimat: postea verò in alia lance ponatur granum tritici graue, vt vnum, quod vnum gradum impulsus producet, postea addatur aliud granum eiusdem magnitudinis, impulsum alium producet, & sic addantur vsque ad octo grana, quæ octo gradus impulsus producent, & lancem vsque ad æquilibrium leuabunt, ex quo infertur simile agere in simile, quia secundum granum graue vt vnum impulsum producit, in lance habente vnum gradum impulsus, & tertium similiter graue vt vnum & potens producere vnicum gradum impulsus illum producit in subiecto habente duos gradus impulsus, ex quo infertur non solùm simile agere in simile, sed intensius, & remissius. Secundò inferunt huius argumenti Authores: gradus non esse subordinatos, neque perfectione inæquales, siquidem primus gradus potest secundum & tertium producere.

Non ego prædictum argumentum adducerem, ni illud apud probatos authores ex recentioribus reperitem. Vix enim solutione indiget, neque proponi potest, quin illius fallacia pateſiat, quam luce meridiana clariorem aspice. Granum tritici mediâ grauitate producens impulsum in lance est causa æquinoca impulsus; ergo etiamsi vnico gradu grauitatis producat gradum quemdam impulsus in subiecto habente sex alios, non ideo aget in simile, neque colligi poterit, gradus impulsus esse æquales ex eo, quod primus gradus grauitatis, producat tertium, vel octauum impulsus. Mitto falsò supponi grana illa successiuè supra lancem posita singula singulos gradus grauitatis producere, quod falsum est; quia granum secundum additum primo per modum vnius producet intensiorem effectum indiuisibiliter prouenientem à grauitate vtriusque grani, quam antea producebat sola grauitas primi, sicut contingeret si in eodem instanti vtrumque granum primo poneretur supra lancem. Falsum etiam est gradum vnicum grauitatis alium impulsus producere non plures, & sic cum eadem correspondentia produci tot gradus impulsus, quot sunt grauitatis in causa; quia inter agens æquinocum, & effectum, non intercedit hæc correspondentia æqualis mensuræ, in intensione, quia etiamsi quo intensius est agens æquinocum, intensiorem effectum producat, potest intensum vt quatuor producere intensum vt sex, & produci sex gradus impulsus in eodem subiecto ab agente, quatuor tantùm gradus grauitatis habente, & calidum vt quatuor à lucido vt duo; quia maior perfectio essentialis, quæ vt plurimum reperitur, in agentibus, æquinocis æquinalet, & longè superat maiorem intensionem effectus. 46.

Vltimò affero me non recusaturum concedere duo agentia calida vt quatuor inter se penetrata posse producere in alio subiecto quinque, vel sex gradus caloris, seu subiectum aliunde calidum, vt quatuor, intendere; quia tunc gradus caloris existentes in diuersis subiectis ratione applicationis perinde se haberent, ac si idem indiuisibile subiectum informarent, & virtus eorum semper est eadem siue in vno, siue in multiplici subiecto, quod autem ipsi inter se non sint vniti, potest esse in causa, vt remissiorem calorem producant, quam vniti producerent, non tamen infert, non posse vltra quatuor gradus producere: rationes enim quibus à posteriori probaui non posse qualitatem aliam æquè intensam producere, in casu præsenti locum non habent, quia sex gradus producti in vnico subiecto, ab octo gradibus penetratis existentibus, in duplici subiecto, non possent rursus septem, neque sex alios producere. 47.

Punctum II.

Assignatur causa reflexionis.

1. CONTRA conclusionem traditam Puncto præcedenti, scilicet simile non posse agere in simile, maleſta occurrit obiectio ex reflexione petita, qua videmus intensiorem effectum produci in partibus obsistenti proximioribus, & distantioribus ab agente, verbi gratia, maiorem lucem in aëre prope speculum obsistens, quam in aliis partibus eiusdem aëris Soli vicinioribus, & ab eo obsistente distantioribus. Ex quo videtur inferri, obsistens lucem producere in aëre vicino, & consequenter simile agere in simile, & minus intensum in magis intensum, quando lux recepta in obsistente, vtpote

distantiori, remissior est, quàm illa, quæ recipitur in aëre, quia agens semper intensius operatur in propinquum, quàm in distans. Hæc obiectio plures male vexauit, quos in varias traxit sententias in quorum impugnationem, propriæque defensionem, hoc Punctum instituere placuit.

§. I.

Aliorum impugnantur sententiæ.

2. ALiqui desperantes propositæ obiectioni satisfacere, sarius iudicarunt, manifestam experiëtiam negare, quam manifestè conuinci, qui duplici se implicuere malo, fatentur enim se argumenti solutionem non assequi, & lucis quam vident oculis, verbis impugnatores illam iniquè negantes se ostendere frustrà præsumunt. Ne tamen aperto Marte veritatem omnibus compertam debellarent, affirmarunt corpus obsistens producere qualitatem tantùm in partibus collateralibus aëris recipientis qualitatem ab ipso agente, quæ cum nullam, vel remissam valde ab illo receperint, ab obsistente possunt intendi, quod maiorem qualitatem recipit ab agente præcipuo, quam partes aëris collaterales, quia licet hæ sint illi propinquiores, præcipuum agens agit in illas lineâ obliquâ, & obsistens per lineam rectam, & sub eadem, aliquantulumque maiori distantia intensior qualitas producitur per lineam rectam, quam per obliquam, vt patet in Sole illuminante cubiculum per fenestram, qui intensiorem lucem producit in vltima parte directè Soli oppositæ, quam in aliis viciniorib⁹ fenestræ collateralibus.

3. Hunc modum philosophandi impugnat ipsa experientia, neque alia opera indigemus, ad illum expugnẽdum; quia non solùm maior lux videtur in partibus viciniorib⁹ obsistenti intra eamdem lineam rectam, quam in remotioribus eiusdem lineæ, & præcipuo agenti propinquioribus, maiorémque calorem sentimus, cùm appropinquamur parieti Sole percusso, quàm cum ab illo distamus, & præcipuo agenti sumus viciniores: quod si hoc neges omnino experientiam negare poteris, & quæstionem hanc supposito negato de medio tollere.

4. Alij affirmant maiorem illam intensionem prouenire ab agente præcipuo, quod cum impediatur actionem vltrà diffundere, iterum reflectit, & qualitatem illam, quam producturum erat in partibus sequentibus, in viciniorib⁹ corpori obsistenti producit. Hæc sententia laicè satis rem est meditata, quia agens, non producit qualitatem per motum localem, quo possit impedita hac productionis via aliam inire, versùs aliam partem, neque ex eo quod non possit producere qualitaaem in parte distantiori, illam producit in proximiori; alias si prope Solem corpus nimis opacum constitueretur, Sol in illo produceret totam intensionem, quam per totam sphæram nullo impediente corpore diffunderet. Vnde si hoc ita acciderer, quo magis præcipuum agens impediretur corpore obsistente, magis reflecteret, quod apertè falsum est, magis enim impeditur Sol muro opaco, in cuius partibus extimis tantùm lucem producit, quàm crystallo diaphanâ in cuius partes profundas lucem effundit, quod aliter contingete certum est, quia maior est lux reflexa obsistente crystallo, quàm muro.

5. Alij recentiores apud Arriag. disp. 3. sect. 1. n. 134. asserunt maiorem illam intensionem prouenire à corpore obsistente, quod illam producit actione quadam æquiuoca prouenieute à quadam qualitate, quæ formaliter non est lux, sed eminenter illam continet tali modo, vt nisi luce formali actuetur illius subiectum, ipsa nihil producat, vt contingit in pipere, & vino, quibus producitur calor, si priùs actuentur calore stomachi, & non aliter. Sic rem componunt in crystallo obsistente, quæ lucem producit actione quadam æquiuoca, si prius informetur luce, quæ se habeat non vt virtutem productiuam, sed vt conditionem requisitam, vt lux eminenter in crystallo contenta producatur. Hanc opinionem licet non adeò explicatam inuenio apud Suar. in Metaph. disput. 18. sect. 9. num. 35. qui postquam dixerat reflexionem prouenire ab obsistente, ne concederet simile agere in simile ait posse respondeti, hanc reflexionem nunquam fieri, nisi per qualitatem diuersæ rationis, vel adiuuante aliqua simili qualitate, vt cum speculum calefacit actione reflexâ, tunc dicitur reflexio fieri per qualitatem diuersæ rationis, quia licet tamen non sit intensius in speculo; potest tamen intensius calefacere, quia est qualitas diuersæ rationis.

6. Si liceret ad occultas qualitates, & rerum naturas confugere, facile quis posset se ab omnibus difficultatibus expedire, quapropter non placet opinio, quia occulta qualitate, occultam nimis solutionem reddit, & absque fundamento qualitatem istam confingit difficultatis vitandæ causa.

7. Tenent alij recentiores lucem in aëre reflexam ab obsistente prouenire, quod plus lucis habet, quàm aër, in quo fit reflexio; nihilominus asserunt simile non agere in simile, & obsistens non intendere lucem aëris supra intensionem, quam in se habet. Hanc conclusionem multis componere conantur, dicunt enim; lucem in aëre reflexam non esse eiusdem rationis cum luce in eodem producta ab obsistente actione directa, neque cum illa intensionem efficere, sed diuersam constituere: ita vt si aër habebat quatuor gradus directè productos, & postea per reflexionem tres acquirat, non ideo habeat intensionem, vt septem, sed duas, vnam vt quatuor, & aliam vt septem: rem explicant exemplo specierum impressarum alicuius obiecti, quæ in eodem subiecto directæ, & reflexæ, reperiuntur, absque vlla intensiua vnione, & in specie expressa clarius cernitur, visio enim qua directè video obiectum in se, & in eodem loco in quo est, & visio reflexa, qua illud video, in speculo, & apparet non in loco in quo est, sed in alio, non vniuntur intensiuè, sed duplicem visionem adæquatè distinctam constituunt. Vidêre forsan prædicti recentiores duplicem hanc lucem directam & reflexam apud illum qui penè innumera vidit, præclarissimamque ad omnia videnda in fulgentissimo opere metaphysico effudit, sapientissimum P. Suarez, in quo pleraque, ne dicam omnia, quæ magnificè commendant recentiores, proprióque Marti tribuunt, veluti ab Authore despecta, maioribus aliis intento paucis verbis, multáque doctrina scripta reperiuntur. Legatur loco suprà citato, vbi duplicem hanc lucem directam, & reflexam perspectiuis familiarem esse testatur.

8. Censeo cum grauissimo P. Suario suprà, duplicem hanc lucem, philosophiæ consonam non esse, neque rectè philosophantium oculis videndam esse, quod sic probo. Lux illa reflexa, seu reflexè producta nihil habet peculiare, quod non habeat lux directè producta; ergo ex vtraque, eadem consurget intensio. Hanc probo: produci directè, vel reflexè nihil aliud est, quàm produci in hoc loco ab agente existenti, in alio, quod nihil est, identificatum cum ipsa luce, sed præsentiam lucis, & præsentiam agentis, quarum vna est luci superaddita, alia non solùm superaddita, sed omnino extrinseca: ergo nihil habent speciale lux directa, & reflexa, ratione cuius eamdem intensionem non constituant. Vrgeo, & explico idem argumentum: sumo quatuor gradus lucis directè productos existentes in aëre vicino obsistente, in quo fit reflexio, & tres alios in eodem subiecto reflexè productos;

tres

tres hi gradus existentes in hoc subiecto, qui modo lux reflexa dicuntur, omnino inuariati secundùm suam entitatem, & secundùm præsentiam superadditam dicerentur lux directa, si obsistens ad illos non conduxisset, sed immediatè à Sole dimanassent, & quatuor alij qui modo lux directa denominantur, reflexa dicerentur, si non immediatè à Sole essent producti, sed obsistens ad illorum productionem adiuuisset: ergo eadem lux intrinsecè omnino inuariata potest esse lux directa, & reflexa: ergo lux directa, & reflexa nihil habent speciale ratione cuius vnione intensiua non copulentur.

9. Dices saltem importare lucem directam, & reflexam actiones inter se diuersas specificè, quia actio specie diuersa est, quæ procedit à Sole præcipuo agente, & à luce quæ nascitur ab speculo obsistente. Respondeo parum referre actiones illas esse specie distinctas, non enim ex eo quod actiones specie distinguantur, termini inter se vniri nequeunt, calor enim à Sole productus, intensiuè vnitur cum calore producto ab igne, & tamen actionibus specie distinctis producuntur, si actiones à principio speciem desumunt vt obiectioni necessarium est. Addo neque hanc actionum differentiam importare lucem reflexam, & directam, licet enim actio procedens à Sole specie distinguatur ab actione, procedente ab igne. Eademmet actio ab speculo procedens, quæ modò est reflexa, diceretur directa, si Sol prius in eodem aëre nihil produxisset, vel si procederet ab speculo existente, in alio loco non Soli, sed præcipuo agenti directè oppositio. Consultò dixi, si distinguerentur specie actio procedens ab speculo, & actio à Sole dimanans, quia adhuc est sub lite, etiamsi actiones à principiis speciem desumant, quia actio procedens ab speculo non dimanat ab ipsa substantia crystalli, sed à luce in ipsa recepta, quæ eiusdem speciei est cum luce Solis. Quapropter si Sol simul cum obsistente cõcurreret eiusdem omnino speciei esset actio, quam speculo tribuimus cum actione ab ipso Sole dimanante, quia vtraque procederet à Sole, & à luce, Sol enim lucem producit in subiecto extraneo, non solùm per suam substantiam, sed per lucem, quam in se continet. Imò secundùm aliorum opinionem, Sol per suam entitatem non producit lucem in subiecto extraneo, sed tantùm per lucem in se receptam, & secundùm hanc sententiam actio, qua producitur lux in aëre ab obsistente eiusdem speciei erit cum actione qua producitur lux in eodem aëre à Sole, quia vtraque procedit à luce eiusdem speciei, & subiectum vtriusque est materia prima tantùm numero distincta, etsi ad diuersa in specie composita pertineat, quod nihil refert ad specificationem actionis; hoc enim non specificatur à toto composito, quod lucidum denominatur, sed à materia, quæ tantùm est principium illius per se. Distinguentur autem actio productiua lucis dimanans à Sole, & ab speculo procedens, si hæc tantùm à luce dimanet, & illa à luce, & à substantia Solis, quia principium adæquatum illarum specie distinguetur.

10. Vltimò rogo hos recentiores, cur obsistens producat hanc diuersam intensionem in aëre immediato, & illam non producat aër intermedius in alia parte aëris, vel in alio corpore. Respondent hoc prouenire ex certa, & determinata corporis dispositione, quæ se habet tanquam conditio ex parte obsistentis ad illam producendam. Hac solutione tuit tota illa intensionum diuersitas, quam hæc opinio absque fundamento constituerat, si enim obsistens in se conditionem includit ad illam producendam, cur hæc conditio ad maiorem intensionem à præcipuo luminoso producendam, non constituitur, vt vult Arriaga, postea referendus, minorique opera, & sine lucis directæ atque reflexæ inani distinctione reflexio constituetur.

In hanc rationem vt modo dicebam incidit Arriaga disp. 3. sect. 8. subsect. 2. n. 143. qua admissa rectè reflexionem sine hac intensionum diuersitate, in eodem subiecto defendit, asserit enim reflexionem prouenire à præcipuo agente posito obsistente tanquam conditione à Sole videlicet, posita crystallo, tanquam purâ conditione, qua Sol maiorem producit in partibus aëris crystallo vicinioribus, quam in aliis remotioribus, etsi ipsi Soli magis propinquis. Hanc conditionem contra Arriag. & prædictos recentiores reiicio tanquam omni fundamento destitutam, nullum enim apparet conditionis genus, quod possit obsistenti competere vt maiorem lucem producat in parte passi distantiori, quàm in aliis proximioribus; quia corpus propinquum aëri, in quo fit reflexio, non est conditio ad receptionem adiuuans, neque ad actionem, quia non est circunstantia tenens se ex parte agentis, neque ex parte passi, neque respectus mutuus inter vtrumque, vel alterius ad alterum. 11.

Hurtadus disp. 9. Physic. sect. 9. docet reflexionem prouenire ab obsistente, quod lucem producit, in partibus aëris illi propinquis, & Soli proximioribus, neque ideo concedit simile agere in simile: tenet enim præcipuum agens magis agere actione directa, in obsistens remotum, quàm in aërem magis proximum, ratione maioris dispositionis, quam inuenit in obsistente, licet enim agens semper agat intensius in propinquum, quam in distans, cæteris paribus, subiectis tamen diuersò modo se habentibus aliquando magis agit in distans, quam in propinquum, quia maior dispositio ex parte passi adæquat, & superat maiorem approximationem, quæ in alio reperitur. 12.

Non dissentio ab Hurtado asserente posse ratione maioris dispositionis produci qualitatem intensiorem in subiecto distantiori, quam in proximiori alio: existimo enim quod si igni applicaretur lignum cuius partes proximiores frigiditatem haberent, & aliæ aliquantulum remotiores omni qualitate essent nudæ, maiorem calorem producendum esse in partibus remotioribus nulla qualitate contraria resistente, quam in propinquioribus frigiditate calefactionem retardante, nihilominus mihi sententia Hurtadi displicet, quia absque fundamento, & contra rationem constituit omnia obsistentia capaciora qualitatis secundùm quam fit reflexio, quam alia corpora intermedia, quod non paucis probatur. In primis densitas reperta in obsistente, non reddit subiectum capacius luce, vel alia qualitate recipienda, quia densitas, tantùm est multitudo partium cum hac præsentia locali; ratione cuius nulla pars intensiorem lucem recipiet, quia vna pars subiecti non disponit aliam ad qualitatem recipiendam. Verbi gratia, dum hæc pars sit agenti propinqua eamdem qualitatem recipiet, siue plures, siue pauciores illam comitentur in eodem spatio: ergo eamdem intensionem recipiet siue corpus sit rarum, siue densum: ergo idem dicendum est de toto corpore, quia hoc non habet intensionem ab intensione partium distinctam. Secundò tersitas, quæ ad reflexionem conducit, non potest subiectum reddere magis capax ad qualitatem recipiendam; quia tersitas tantùm dicit partes quasdam non esse aliis eminentiores, quod impertinens est ad qualitatem in singulis partibus recipiendam, nam ad hoc vt pars *A* existens in hoc spatio recipiat tantam, vel tantam intensionem qualitatis impertinens *est* partem *B* illi propinquam *esse* eminentiorem, vel depressiorem illâ: ergo *nihil est, in obsistente*, ratione cuius possit intensiorem qualitatem recipere, in maiori distantia, quam alia corpora intermedia magis propinqua. Secundò positiuè impugnatur hæc maior capacitas, seu dispositio obsistentium ad qualitatem recipiendam. 13.

Crystallus non magis capax est lucis, quàm aër, & tamen reflectit crystallus, & non aër; ergo corpora reflectentia, non sunt capaciora lucis aliis corporibus, non reflectentibus; consecutio est firma, posteriorpars antecedentis, per se patet, priorem probo. Crystallus ponatur supra chartam, charta est minus lucida, quam esset, si tantum supra se aërem haberet: ergo aër maiorem lucem recipit, quam crystallus. Secundò, eadem crystallus intensiùs reflectit, quando habet à tergo argentum viuum, quod est minus capax lucis, quàm aër, vel alia crystalli pars, quæ posset esse à tergo, quibus minus reflecteret: ergo maior reflexio non est propter maiorem capacitatem ad qualitatem recipiendam, in obsistente repertam. Vltimò certum est aquam esse minus diaphanam, minúsque capacem lucis, quam est aër, nihilominus aqua est reflexiua lucis, & non aër.

§. II.

Propria sententia exponitur.

14. IN duplici subiecto lucem reflexam agnosco in obsistente, & in aëre obsistenti vicino, quibus diuersa principia assignabo. Sentio lucem reflexam in aëre receptam prouenire ab obsistente, hoc est à luce directè in obsistente producta & ab ipso luminoso. Ita defendo simile non agere in simile, quia licet obsistens remissiorem lucem directè productam habeat, quam aër in quo fit reflexio, obsistens & præcipuum agens, ex quibus vnum principium adæquatum lucis reflexæ productæ in aëre consurget, illud constituunt dissimile passo, neque inconueniens est agens inadæquatū agere in passum intensius illo, quando adiuuatur alio agente passo intensiori, & non se habet tanquam medium eiusdem omninò rationis cum passo, & in casu dato obsistens licet sit secundùm qualitatem directam remissius aëre, adiuuatur luminoso aëre intensiori, & non se habet vt medium eiusdem rationis respectu aëris, tum quia est longè diuersæ rationis, tum quia id medio quo agens luminosum præcipuum est approximatum aëri independenter ab obsistenti, quia inter luminosum, & obsistens mediat aër, & illo medio obsistens approximatur luminoso, vnde prius supponitur approximatio aëris quam obsistentis respectu luminosi, & maiorem illam habet aër, quam obsistens. Quod verò partes aliæ aëris, in quibus non fit reflexio sint minus lucidæ, & se habeant tanquam medium vt præcipuum agens producat lucem reflexam intensiorem illis, nihil refert, quia potest dici has non concurrere ad lucem reflexam, sed tantùm se habere vt purè medium, & non esse inconueniens Solem per medium lucidum vt duo, producere lucem vt tria, quia post medium illud remissius sunt alia agentia, quæ illud determinant ad talem productionem.

15. Restat modo rationem assignare propter quam agens præcipuum cum obsistente distante, crystallo videlicet, lucem reflexam producat in partibus aëris crystallo vicinis, & non cum aliis partibus aëtis reflectit in alias propinquiores. Hanc existimo rectè desumi ex densitate obsistentis, ratione cuius obsistens plures partes habet inter se magis vnitas, quàm corpus aliud non reflectens vnde qualitas, quæ est in corpore denso est magis vnita, quam illa, quæ est in corpore raro, vnio enim qualitatis subiecti vnionem sequitur, & ratione huius maioris vnionis, & multitudinis partium agentis, præcipuum agens determinatur ad maiorem intensionem producendam, per modum vnius principij cum partibus obsistentis, & maiorem qualitatem, quam obsistens in se habet, quæ determinatio, non tota tribuenda est obsistenti, sed tantùm completiuè, prouenit enim ex simultanea existentia, & approximatione præcipui luminosi, & obsistentis ad quam æquè conducit existentia, & præsentia Solis, ac existentia, & præsentia obsistentis, tribuitur tamen completiuè obsistenti, quia hoc posterius est præcipuo luminoso, quod prius natura supponit.

Dixi obsistens habere in se plures partes haud magis vnitas, vt hanc opinionem explicarem iuxta diuersas sententias rarefactionis, & condensationis, in opinione enim quæ asserit, rarefactionem fieri per intromissionem corpusculorum, obsistens densum habet partes magis vnitas, quia in raro corpuscula intromissa illud diuidunt, & partes inter se localiter separantur, & licet secundùm hanc opinionem in palmo aëris tot sint partes quantitatis, quot in crystallo, alióve corpore denso, si annumerentur partes aëris, & corpusculorum intromissorum, tamen non sunt æquè vnitæ, & consequenter neque partes lucis, æqualem intensionem habebunt iuxta supradicta, & non tarò, imò seu semper pauciores partes lucis erunt in palmo raro, quam in denso, quia non omnia corpuscula in illo inclusa erunt æquæ lucis capacia, sed plurima remissiorem illam recipient: in opinione verò quæ raritatem constituit in maiori extensione, & in minori densitatem, certum est corpus rarum, habere pauciores partes quam aliud densum eiusdem mensuræ. 16.

Conclusio præsentis difficultatis, solutio est argumenti, quo intenditur probari simile agere in simile, ideoque probatione non indiget, sed defensione, quam exhibebo, dum quæ contra illam possunt obiici clarè soluam, neque leuem probationem habet pars nostra ex impugnatione aliorum modorum defendendi reflexionem, quam omnes Puncto præcedenti efficaciter reieci. Accedit secundum hunc dicendi modum tacitè rationem reddi cur lux per specula transmissa exurat corpus ad tantam distantiam, & non ad minorem aliam, cui difficultati iuxta dicta Respondeo; partes existentes in crystallo agere per lineas rectas, & ita non omnes partes illius agunt in aërem proximiorem ipsi crystallo, sed in illud passum, quod certam distantiam habet ab illis, in quod influunt omnes partes crystalli; & ita per maiorem multitudinem agentium confluentium in idem passum excitatur Sol ad maiorem calorem producendum in illo, quam in alio passo ipsi soli proximiori. Reddidi rationem huius experientiæ, quia ex his principiis optimè peti potest, non quia illâ possit probari simile agere in simile, vt multi intendunt abs re prædictam obiectionem ad præsentem quæstionem adducentes, quia maior ille calor, qui producitur ad tantam distantiam procedit à luce, quæ est causa æquiuoca respectu caloris, & nunquam aget in simile, quemcumque calorem intensum producat. 17.

Assignaui causam productiuam lucis reflexæ in aëre vicino obsistenti, restat explicandum à qua causa proueniat excessus ille lucis in obsistente respectu aliarum partium aëris in quibus non fit reflexio. Non esset operosum defendere corpus obsistens nullam habere lucem reflexam, neque illâ excedere partem aliquam passi agenti proximiorem, licet enim obsistens appareat cum maiori luce, non inde probatur esse magis lucidum, quia potentia visiua discernere nequit inter lucem existentem in obsistente in partibus aëris illi immediatis. Deinde vt bene notat Arriaga suprà, num. 137. id quod perstringit oculos intuentium, quando fit reuerberatio in crystallo, vel speculo, aliisque corporibus reflectentibus, non est maior lux in crystallo producta, sed est ipse Sol, vel radij solares aëris, quæ videntur per reflexionem specierum, sicut videtur homo in speculo per reflexio- 18.

nem

nem specierum intentionalium. Nihilominus placet asserere lucem reflexam obsistentis prouenire à luce reflexa in aëre producta: rem explico. Sol linea recta produxit in aëre vicino obsistente quinque gradus lucis, & quatuor in obsistente, hi quatuor obsistentis ratione multitudinis agentium simul cum sole tres alios produxêre per reflexionem in aëre, quibus aër lucidus vt octo fuit constitutus (non octonario numero modò summam intensionem significo) & obsistens tantùm lucidum, vt quinque permansit, vnde potest aër ratione graduum, quibus superat obsistens, iterum agere in illud, illiusque lucem intendere, & id de facto præstat, quia virtutem habet ad talem intensionem producendam, & est agens necessarium quod semper agit totum id quod potest.

§. III.

Argumentorum solutio.

19. COntra reflexionis modum supra assignatum ad hominem specie quidem non inefficax statim se offert impugnatio. Dixi simile non agere in passum aliunde simile; quia non potest conseruari gradus, quos reperit in subiecto, & alium producere, neque procedere ad nouam productionem non adhibita conseruatione graduum, quos productos inuenit: ex qua doctrina sic potest impugnari ea, quam modo tradidi de reflexione: lux in obsistente recepta non potest conseruare lucem directam receptam in aëre: ergo neque illam intendere. Antecedens certissimum est, quia sol media luce producta in aëre, producit, & conseruat receptum in obsistente: ergo lux recepta in obsistente in primo instanti productionis, & in secundo conseruationis, est posterior luce directa in aëre recepta: ergo non potest illam conseruare: ergo neque aliam in eodem subiecto producere iuxta doctrinam traditam, qua dixi simile non intendere simile, quia non potest nouam qualitatem producere, quin antiquam conseruet. Eodem modo fit argumentum contra conclusionem, qua dixi lucem reflexam aëris, intendere lucem directam obsistentis, & aliam producere, qua obsistens, per reflexionem intenditur. Quia in mea sententia lux reflexa aëris producitur à luce directa luminosi; ergo non potest illam conseruare: ergo neque aliam in eodem subiecto producere, si verum est principium traditum, videlicet agens non agere prius de noua qualitate producenda, quàm de antiqua conseruanda.

20. Præmitto euasionem quandam, qua possem respondere principium adæquatum lucis reflexæ in aëre receptæ esse obsistens, & præcipuum luminosum, quod lucem directam in eodem aëre receptam conseruat; ac proinde etiamsi illam non conseruet aliud inadæquatum principium, videlicet lux recepta in obsistente posset illam intendere, quia per modum vnius concurrit cum præcipuo luminoso illam conseruante, & eadem ratione dicerem lucem reflexam in aëre receptam non posse conseruare directam obsistentis: posse tamen illam intendere; quia per modum vnius concurrit cum principio illam conseruante, videlicet præcipuo luminoso, & sic verum teneret, nunquam causam adæquatam intendere qualitatem, quam non conseruat, saltem ratione causæ inadæquatæ inclusæ in causa adæquata, non tamen cuicumque acquiesco euasioni, vbi clara, & aperta mihi superest solutio.

21. Respondeo omnem causam in actu primo, potentem influere in tot gradus qualitatis: verbi gratia, in sex gradus leuis, determinari ad conseruationem illorum, quos inuenit productos ex his in quos potest influere: quod si nullum inueniat productum, determinatur à Deo ad omnes denuo producendos, si verò aliquos illorum inueniat productos, non tamen omnes in quos potest influere, æquè primo determinatur ad conseruandos, quos productos inuenit, & nouos alios producendos. Rem explicet exemplum. Applicatur luminosum, potens influere in sex gradus lucis passo lucido vt sex, tota illius virtus determinatur ad conseruationem, quia omnes gradus, quos potest recipere, productos inuenit: applicatur subiecto nullum gradum lucis habenti, tota illius virtus determinatur ad nouam productionem; applicatur subiecto lucido vt tria, determinatur æquè primo ad tres conseruandos, & tres alios producendos, quod si ex aliquo capite non potuerit conseruare tres illos, quos productos inuenit, non ideo arcetur à tribus aliis producendis, quia agens æquè primo respicit singulos gradus contentos in senario numero, quem potest actione pertingere, vnde etiamsi aliquos ratione impedimenti non valeat proprio influxu attingere, illum præstat ad gradus alios producendos, quia virtus illa, quæ si tres illos productos conseruaret, tres alios produceret, valet tres alios producere, etiamsi illos non conseruet, non enim magis insumenda est virtus causæ in conseruatione, quam intendit, & non consequitur, quàm insumeretur si talem conseruationem de facto obtineret.

Ex hac doctrina, iam omnibus perspicua erit so- 22.
lutio præcedentis argumenti: obsistens lucidum vt quatuor simul cum præcipuo luminoso virtutem habet ad sex gradus producendos in aëre applicato, quem inuenit lucidum, vt quatuor, & determinatur ad quatuor conseruandos & duos alios producendos: cum verò non possit quatuor præexistentes conseruare quia dependet ab illis, duos alios producit, & illius virtus frustratur, secundum influxum quatuor graduum, ad quorum conseruationem quasi in actu primo determinatur, quamque in actu secundo præstare nequit, & exercetur in productione aliorum duorum, respectu cuius nullum est impedimentum. Eodem modo aër lucidus vt sex, ex se virturem habet ad quinque gradus in obsistens iaculandos, cum verò secundum illos, quos per reflexionem acquisiuit, non possit quatuor à quibus fuêre producti conseruare, illos conseruat secundum illos, quos directè acquisiuit, & secundum directos, & reflexos concurrit ad productionem quinti.

Obiicies secundò. Si obsistens simul cum lumino- 23.
so intendit aërem, & aër iterum intendit obsistens, poterit rursus obsistens iterum reflectere in aërem, quod est absurdum. Respondeo nullum deduci absurdum ex hac secunda, vel tertia reflexione obsistentis in aërem, non enim infertur in infinitum processuram, nam vt probaui Puncto præcedenti non sequitur intensionem fore infinitè augendam ex eo quod simile agat in simile, & mutuò duo agentia inter se intendantur. Nihilominus nego consequentiam, ratio est perspicua: obsistens postquam lucem reflexam recipit ab aëre est minus lucidum aëre: ergo non potest ratione sui in illum agere: neque ratione præcipui luminosi; quod determinat, vt simul cum illo, per modum vnius principij producat in aëre maiorem intensionem, quam habet obsistens; quia iam in prima reflexione densitas hanc præstitit determinationem, vt obsistens cum illa ad maiorem intensionem concurrat quam in se habeant partes intensæ. Vnde nihil est, quod possit hanc secundam reflexionem exigere, lux enim quæ accrescit obsistenti per reflexionem factam ab aëre in obsistens, est valde exigua ad nouam aliam determinationem præcipuo luminoso præstandam,

vt

vt cum illa concurrat ad productionem intensioris lucis. Hæc dixi ne concederem ter quaterve reflexionem reperi, quod si prædicta solutio non omnino placuerit: consequentiam admitte, consequens enim nihil absurdi secum afferet.

24. Nota in quacunque reflexione siue semel fiat, siue semel, & iterum repetatur, semper aërem in quo fit reflexio manere intensiorem obsistente. Ratio est manifesta. In prima productione lucis directæ aër intensiorem lucem habebat obsistente: postea cum obsistens cum præcipuo luminoso reflectit in aërem intenditur iterum aër, & crescit excessus aëris respectu obsistentis, qui nunquam potest ab obsistente compensari, quia lux reflexa postea in illo recipienda prouenit ab aëre, qui quantumuis præcipuo luminoso adiuuetur numquam effectum intensiorem, neque æqualem in passo non penetrato producit, quia in aëre non est specialis densitas, quæ luminosum excitet ad producendum cum illo per modum vnius principij maiorem intensionem, in obsistente remotiori, quàm in ipso aëre propinquiori eidem luminoso, seu præcipuo agenti.

25. Vltimò aduerte secundùm hanc doctrinam rectè rationem reddi, cur lux producta à sole per crystallum, non solùm sit intensior in partibus aëris crystallo anterioribus, sed etiam in partibus aëris post crystallum existentibus, quam in aliis partibus, præcipuo agenti propinquioribus, & à crystallo obsistente, remotioribus: eâdem enim ratione propter quam crystallus cum præcipuo luminoso reflectit in partibus anterioribus aëris, similiter in partibus posterioribus à tergo crystalli existentibus maiorem lucem cum ipso agente luminoso, quàm luminosum produxerat in aliis partibus aëris sibi propinquioribus, hæc tamen maior intensio, à tergo crystalli producta non dicitur reflexio, quando non retrogreditur actio ad illum producendum, neque aliquid in subiecto distantiori supponitur ad illam productum, procedit tamen ex eodem principio ex quo reflexio nascitur.

PVNCTVM III.

De Antiperistasi.

1. ANTIPERISTASIS dicitur actio, qua vnum contrarium ad præsentiam alterius magis augetur; verbi gratiâ, actio, qua subiectum calidum agente frigido obsessum, magis calefit, vel frigidum calido circundatum magis frigefit. Dari hanc actionem manifesta demonstrat experientia qua putealem aquam calidorem in hyeme sentimus cum terrâ valde frigidâ continetur, & frigidiorum in æstate cum terra nimis calidâ circunscribitur.

2. Affirmant nonnulli apud P. Soar. in Met. disp. 18. sect. 9. num. 13. tunc ipsam qualitatem intendi actione reflexa, qua res calida à suo contrario obsessa quasdam species in illud mittit, quæ sunt veluti instrumenta ad agendum in illud, cùm verò contrarium, his speciebus resistat, illæ in suum principium effectiuum iterum redeunt, illiúsque calorem intendunt, ita Marf. Venet. & Alber. apud Suar. suprà. Rectè dixit Pater Soar. hos Authores incredibilia docere, & difficultatem non soluere. Oporteret autem, ipsos nihil docuisse, quod fidem superaret, cum illa quæ docent in hac re non ratione stabiliant, & tantum propter ipsorum fidem amplectenda essent. In primis superat fidem hæc agentia Physica agere per specierum emissionem, ad quid enim calidum species producet in frigido, cum facilius possit calorem producere? experientiâ enim notum est ad præsentiam caloris calorem produci, & non species, qua ergo probabilitatis specie, species istæ finguntur? Secundò contra omnem bonam philosophiam dicitur species has non admissas à contrario in proprium subiectum redire, accidentia enim non migrant de subiecto in subiectum, & ita non nisi per fictionem apprehendi possunt euntia, & redeuntia. Tertiò quando agentia contraria immediata sunt, species istæ, quibus calidum intenditur, non producuntur à calido in frigido, quia vt hæc opinio architectatur frigidum illas non admittit: non producuntur extra subiectum, quia agens naturale nihil producit, nisi ex præsupposito subiecto: Ergo calidum illas primo producit in se ipso per actionem immanentem: ergo non redeunt per reflexionem in suum principium. Deinde his speciebus admissis difficultas non soluitur, quia species istæ, vt illius patroni asserunt, sunt instrumenta, agentis præcipui: ergo non possunt producere effectum vltra illam intensionem, quam agens præcipuum potest producere, neque intendere possunt, quod idem agens non potest producere, sed agens præcipuum non potest se ipsum intendere: ergo neque species ab illo productæ idem intendere possunt, non enim fortior est virtus specierum, quas produxit agens, virtute eiusdem agentis. Vltimò agens calidum, non potest, neque per se ipsum, neque mediis speciebus intendere aliud subiectum sibi simile, vt probatum est: ergo neque poterit se ipsum intendere.

Alij apud eundem Soar. num. 15. docent contrarium à fortiori circundatum propriæ conseruationis appetitu suam actionem intra se colligere, atque in se ipsum illam conuertere, qua à se ipso intenditur. Hic dicendi modus sustineri nequit, tum quia concedit idem agere in se ipsum, tum quia contrarij præsentia conditio esse non potest ad talem actionem, hæc enim non iuuat ad productionem, neque ad receptionem contrariæ qualitatis in subiecto proprio, potius enim contrarium resistit productioni qualitatis oppositæ illi, quam illud producere intendit. Secundò Qualitas illa, quam agens contrario obsessum producit in se ipso, vel illi naturalis est, vel non, si naturalis est, illam producit deficiente contrario: si naturalis non est, virtutem non habebit ad illam producendam; quia nullum subiectum virtutem habet ad producendam in se ipso peregrinam qualitatem, illi non debitam, neque naturalem. Neque potest dici naturalem esse præsente contrario, secus illo absente; quia præsentia vnius contrarij nimis est alteri extrinseca, ac proinde ratione illius non potest diuersas petere qualitates. Deinde dici nequit aquam in hyeme ad præsentiam frigoris calorem producere appetitu propriæ conseruationis; quia aqua non est productiua caloris, neque calor est conseruatiuus, seu productiuus aquæ. Rursus si subiectum calidum frigido obsessum, ideo agit in se ipsum, quia in frigidum agere nequit, quotiescunque in aliud non posset agere, in se ipsum actionem conuerteret. Hinc duo dari necessum esset: primum omne calidum semper in se ipso actuum, quotiescunque non valet resistentiam frigidi superare, etsi non adæquate illam superaret, sed secundum aliquos gradus, aliorum actionem, quos non posset in contrario producere in se ipsum esse reflexurum, quod manifesta experientia falsum esse ostendit. Secundum: Omne agens actuum in se ipsum quotiescunque passum extraneum, in quod ageret, non haberet, quod ab omni veritate alienum est, aqua enim virtutem non habet conuertendi in se totum illud, quod produceret in subiecta extranea, si illi essent applicata.

3.

Huius

4. Huius experientiæ disertè rationem reddit Pater Soar num. 18. vbi asserit duobus modis intendi qualitatem ad præsentiam contrarij, vel ab extrinseco agenti, quod occasione contrarij ibi includitur, & derinetur, vel quia præsentiâ alterius contrarij recedit extrinsecum, quod propriam qualitatem expugnabat, quo deficiente substantia per propriam virtutem, qualitatem, seu passionem propriam intendit. Vtrunque sic contingit: producit sol tempore æstatis in subterraneis exhalationes quasdam igneas, quæ tempore hyemis cum terræ pori sint valde clausi foras erumpere nequeunt, & ibi detentæ aquam calefaciunt: En quomodo ab extrinseco agente, quod occasione contrarij ibi detinetur aqua naturam suam frigida calefiat. Tempore veris, seu æstatis calore solis pori terræ aperiuntur, & ita exhalationes ab eodem sole productæ valent foras prodire, & aquam expeditam relinquunt vt natiuam frigiditatem illæsam tueantur, vel vt se in eamdem iam amissam se restituat: idem dicito de specubus, & subterraneis in quibus terra tempore hyemis his exhalationibus agitata propriam amittit frigiditatem, in quam se restituit, vt primùm tempore veris apertis terræ poris exhalationes recedunt. Has exhalationes produci certissimum est, sæpè enim disruptâ terrâ in ardentissimas flammas euomunt, quod nuper anno 1632. in Vesuuio Sommæ monte nõ sine aliquorum populorum strage, & nonnullorum incolarum misero incendio, grauissimôque omnium periculo visum fuit. Materia harum exhalationum sunt aqua, & terra; causa verò, solares influxus, quibus forsan coniunguntur alia corpora virtualiter calida, quæ in imis terræ visceribus includuntur.

PVNCTVM IV.

An extensio qualitatis fiat per partes aliquotas, vel proportionales quantitatis secundùm eamdem intensionem & an hæc proportionaliter, vel semper aliquotè decrescat.

1. MVLTA veniunt sub eodem capite disputanda, à plerisque omissa vel sine distinctione exagitata, quapropter placet ex professo explicare, quæ sub præfixo titulo definienda occurrunt.

§. I.

Explicantur disputanda, nonnulláque præmittuntur.

2. INquiri solet an agens agat vniformiter difformiter per partes aliquotas, vel proportionales. Agens intensiorem producere effectum in parte passi propinqua, quam in distanti, minoremque intensionem producere, quo passum magis distat ab illo, certissimum est in Philosophia, quod suadet ratio à priori desumpta ex maiori approximatione, quæ conditio est ad operandũ, & à posteriori, quia, si æquè produceret in parte distãti ac in propinqua sicut pars propinqua per qualitatem receptam est productiua qualitatis in parte sibi immediata, similiter pars distans posset in alia parte immediata similem qualitatem producere, & hæc in alia, & sic in infinitum extenderetur sphera cuiusuis agentis, posseque exiguâ lucernâ totus illuminari mundus. Tandem hoc cuique rustico, & rationis experti notum est experientiâ qua maiorem calorem sentimus, quo magis igni approximamur.

3. Difficultas est an agens in certa parte diuisibili subiecti producat tantam qualitatem æquè intensam in omnibus aliis partibus, in quas potest diuidi, deinde aliam remissiorem in alia parte diuisibili, & aliquota subiecti secundum eosdem gradus in omnibus proportionalibus, quas claudit aliquota, ita vt intensio qualitatis productæ tantùm decrescat per partes aliquotas subiecti, an verò ita per proportionales decrescat qualitas, ita vt nulla possit aliquota assignari æquè intensa secundum proportionales, quas includit, sed semper quælibet qualitas, quantumuis minima assignata, vel proportionalis mente concepta intensiorem contineat qualitatem, quam alia immediata ab agenti distantior, & remissiorem, quam alia, etiam immediata agenti propinquior. Hæc quæstio aliam virtualiter in se continet, an videlicet qualitas simul extendatur in partibus aliquoris subiecti sine successione proportionalium, quas quælibet aliquota in se continet, vel an in productione quarumcumque proportionalium successio intercedat, & ordo prioris, & posterioris.

4. Doctores asserentes agens operari vniformiter difformiter per partes aliquotas, asserere debent extensionem qualitatis simul fieri in parte aliquota, ita vt non prius producatur qualitas extensa, neque intensa in vna proportionali, quam in alia inclusa in parte aliquora, quam agens æquè intendit secundum se totam. Probabo efficacissimè hanc conclusionem Controuersia 6. Puncto 6. num. 21. Qui dicunt intensionem decrescere per singulas partes proportionales ex hac conclusione non tenentur asserere qualitatem extendi simul per partes proportionales, aut per aliquotas subiecti, quia successiuè, vel simul potest extendi qualitas in parte aliquota subiecti seruato decremento qualitatis vniformiter difformiter in singulis proportionalibus. Ex hoc infertur quod si concludamus intensionem tantum decrescere per partes aliquotas concludendum esse qualitatem per partem aliquotam simul extendi, & successionem extensionis, & intensionis non esse inter proportionalem, & proportionalem sed inter aliquotam, & aliquotam. Si verò dicamus intensionem decrescere per singulas proportionales, ex alio capite definiendum est, an extensio successiuè fiat per singulas proportionales, an verò per aliquotas.

5. Alia quæstio valde præcedentibus affinis ex his suborirur, an videlicet decrementum qualitatis secundum intensionem fiat secundum intensionem aliquotam, vel proportionalem. Rem explico. An videlicet quælibet pars passi aliam superans intensione qualitatis illam superet intensione aliquota, ita vt pars *A*, propinquior agenti intensione aliquota vincat partem *B*, illi immediatam, & ab agenti distantiorem, an verò illam tantùm intensione proportionali exsuperet. Doctores asserentes intensionem tantùm crescere, vel decrescere per partes aliquotas subiecti consequenter tenentur affirmare partem *A* aliquotam secundum se totam æquè intensam vincere aliquotâ intensione partem aliquotam *B* immediatam æquè intensam secundum omnes sui proportionales, quia excessus ille est in parte determinata assignabilis, & determinatus, & proinde aliquotus, sicut omnis excessus assignatus inter duo aliquota, quæ possunt ab aliis secerni, aliquotus esse debet, non enim possunt dari duæ quantitates separatæ quarum vna vincat alteram excessu proportionali, & non aliquoto. Doctores asserentes intensionem decrescere per partes proportionales subiecti consequenter dicent intensionem secundum suam

tam proportionaliter decrescere. Ratio enim quæ mouet ad incrementa, vel decrementa assignanda per partes proportionales subiecti, desumpta ex maiori, vel minori distantia, quæcumque illa sit, eodem modo mouebit ad affirmandum decrementa, & incrementa recipere per partes proportionales eiusdem qualitatis, hoc est per proportionalem intensionem & remissionem.

6. Quæstiones hæ sub his terminis agitatæ partium proportionalium, & aliquotarum tantùm in opinione Aristotelica constituente continuum ex infinitis partibus, locum sibi vindicare valent: sub aliis tamen eodem modo disputari possunt in opinione Zenonis in quo inquirendum est, an intensio decrescat per singula indiuisibilia, vel an tria, vel an quatuor inæqualiter ab agente distantia æqualem intensionem sibi sumant, & tria immediata minorem recipiant, deinde an indiuisibile excedens aliud immediatum in intensione illud excedat vnico tantùm indiuisibili qualitatis, an verò tribus quatuorve indiuisibilibus, in his enim quæstionibus eâdem proportione in vtraque opinione philosophandum est.

Placuit claritatis gratia quæstiones has ita distinctè proponere, & explicare, licet omnes coincidant in illam communiter agitatam inter recentiores, an videlicet agens vniformiter difformiter operetur per partes subiecti aliquotas, vel proportionales; ex hac enim pendet alia: An videlicet quodlibet incrementum intensionis sit aliquotum, vel proportionale, & similiter: An necessariò simul extendatur qualitas in parte subiecti aliquota. Dicam quid alij senserint de quæstione, quæ reliquarum est caput, posteáque mea sententia explicata, & ex illius conclusione, & præiactis fundamentis quid in aliis similibus dicendum sit facilè inferam.

§. II.

Hurtadus, & Arriaga referuntur, & refelluntur.

7. HVrtadus disput. 3. section. 3. subsect. 1. num. 14. Arriaga disput. 2. sect. 3. subsect. 1. docent agens non agere vniformiter difformiter per partes proportionales, neque per singula puncta, sed per partes aliquotas: pro hac conclusione argumentum do vtrique commune. Si viuens ageret vniformiter difformiter per partes proportionales, ita successu temporis attenuabitur materia alimenti, vt non maneat sufficiens pro formâ panis, etiamsi contineat partes diuisibiles, quia forma substantialis requirit certam, & determinatam materiam, ergo tunc corrumpetur tota illa forma panis, & in eodem instanti introducetur forma viuentis, & cum illa dispositiones omnes ad illam requisitæ, quia forma panis ex defectu materiæ conseruari non potest, neque materia potest esse sine forma, ac proinde necessum est vt in eodem instanti, quo corrumpitur forma panis introducatur forma viuentis, & cum hoc non possit esse sine suis dispositionibus necessum erit vt in eodem instanti, quo introducitur forma introducantur dispositiones: ergo introducuntur simul in materia diuisibili: ergo agens non agit vniformiter difformiter per singulas proportionales.

8. Hoc argumentum multis modis infringi potest. Imprimis teneo formas substantiales non viuentium non requirere determinatam materiam diuisibilem ad conseruationem, neque ad primam sui generationem, & secundum hanc sententiam argumentum procedere non potest. Do tamen has determinatam materiam requirere, & argumentum eodem modo in hos Authores contorqueo. Suppono agens agere vniformiter difformiter, non per partes minimas, neque proportionales, sed per aliquotas: verbi gratia, per digitales, & simul disponere partem quamdam digitalem alimenti, deinde aliam digitalem, vel minorem. Cur non aliquando continget, vt alimentum per partes digitales dispositum non ita aliquando attenuetur, vt id quod dispositum non est ad formam viuentis, & manet sub formâ panis, sufficiens non sit ad conseruandam formam panis. Rem explico. Suppono minimum panis esse partem digitalem, & applicatam fuisse viuenti materiam panis habentem septem partes digitales cum dimidia. Suppono similiter viuens agere vniformiter difformiter per partes digitales. Tunc viuens primo disponet primam partem digitalem alimenti, deinde secundam &c. quousque perueniat ad septimam, & dimidia restans manebit absque dispositionibus viuentis, deinde sine forma panis, quæ non poterit in illa conseruari. Dicant modò Hurtadus & Arriaga quid tunc fiet? Porrò eodem modo premit hæc difficultas in vtraque sententia.

9. Respondere poterunt agens disponens materiam vniformiter difformiter per partes aliquotas digitales prædicto casu simul dispositurum partem vltimam digitalem cum extrema dimidia: partem digitalem, quia natura sua agit hoc modo, dimidiam aliam quia in eodem instanti, in quo pars præcedens disponitur manet sine forma panis ex defectu materiæ, & sine dispositionibus illius, ac proinde in eodem necessum est illam disponere pro formâ viuentis, ne materia detur sine forma, quod facile fieri potest cum absint dispositiones contrariæ potentes resistere. Sed eodem modo respondere poterunt asserentes agere vniformiter difformiter per partes proportionales ex natura sua, & in illo casu per accidens dispositurum simul partem aliquotam. Hæc in sententia quæ docet formam substantialem non viuentium requirere determinatam quantitatem; in nostra verò, quæ id negat, argumentum solutione non indiget.

10. Arguunt secundò Hurtadus & Arriaga. In prima generatione viuentis forma illius introducitur simul in materia aliquota, & determinata: ergo agens disponit simul totam illam materiam. Probant consequentiam: si priùs disponeret dimidiam partem illius, pars illa dispositra non posset recipere formam viuentis, quia hæc requirit maiorem aliam materiam, neque retinere formam seminis, quia hæc non potest subsistere cum dispositionibus viuentis proprias seminis expellentibus. Deinde si dimidia pars minimi ad formam viuentis requisiti, priùs aliâ dimidiâ disponitur, sequitur formam viuentis produci in minori minimo, quia in eodem instanti, quo introducuntur dispositiones ad formam, introducitur forma; sed priùs introducuntur dispositiones ad formam viuentis in minori minimo, quam in minimo: ergo forma producetur in minori minimo.

11. Vltimum hoc telum leue est: illud breuiter excutio. Nego sequelam. Ad confirmationem Respondeo: forma viuentis introducitur in eodem instanti, in quo introducuntur dispositiones illius, non in quacumque materia, sed in materia sufficienti illam recipere, ac proinde quando hæ sunt introductæ in materia minori minima non introducitur forma. Deinde concedere possem absolutè formâ, introduci in eodem instanti, quo omnes illius dispositiones perraguntur, quia tamen dispositiones illius sunt qualitates non tantùm sub tanta intensione, sed etiam sub tanta extensione, implicat dari dispositiones viuentis in minori minimo, cum vna ex dispositionibus sit extensio qualitatis per totum minimum, & integra quantitas, qua minimum constituitur.

Primum

12. Primum argumentum fortiùs vrget, sed Hurtadum & Arriagam asserentes agens agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, in illos illud conijcio. Pono agens agere vniformiter difformiter per partes digitales, & formam viuentis introducendam requirere materiam habentem duas partes digitales: Tunc pars dimidia materiæ minimæ requisitæ ad formam viuentis haberet dispositiones ad hanc, & careret dispositionibus requisitis ad formam panis: ergo hanc non posset retinere cuius dispositionibus caret, & illam ex defectu extensionis recipere non valeret. Dicant Hurtad. & Arriag. quid tunc fieret. Et suum argumentum apertè dissoluent, interim tamen pro omnibus illud placet dissoluere.

13. Respondemus materiam seminis minorem minima requisita ad introductionem viuentis dispositam pro viuentis forma recenturam formam spermatis, quia forma viuentis introduci non potest ex defectu materiæ, ac proinde tunc forma seminis non expelletur forma viuentis, neque corrumpetur ex defectu dispositionum, quia vt dixi Controuersia 1. Puncto 4. forma substantialis non dependet in secundo instanti conseruationis à suis dispositionibus, neque illi obsunt dispositiones contrariæ, nisi quatenus incompossibilem formam secum afferunt, qua non aduenient præcedens forma cum illis conseruari poterit, licet in statu violento, quia impeditur suas dispositiones producere.

14. Hurtado iam deuicto adhuc vires resumit Arriaga, nonnullisque experientiis aduersarios impetit. Desumit primam ex speciebus soni, videmus enim in vicina distantia æquè ab omnibus audiri sonum, etsi vnus alio magis distet. Deinde in maiori distantia non æquè ab omnibus auditur, vt pater in homine ligna scindente, cuius prius à longè videmus ictum, quàm editum sonum audiamus: ergo sonus intra aliquam distantiam exignam æquè celeriter, & intensè producit species sui, in alia verò maiori tardius suas diffundit species, quæ distantiæ aliquotæ sunt, & non proportionales: ergo agens vniformiter difformiter operatur per partes aliquotas, & non proportionales.

15. Hanc experientiam docet Arriag. non posse alio modo explicari, si tamen ab actu ad potentiam consequentia valet, planè fallitur: illam enim facilè explico. Assero species soni contrario carere, ac proinde in eodem instanti produci in tota sphæra actiuitatis agentis, vnde prouenit, vt omnes, qui intra illam sphæram continentur, eodem tempore sonum audiant, sicut omnia corpora, quæ sunt intra sphæram actiuitatis solis eodem instanti illuminantur; quod autem à longè prius videatur ictus, quam audiatur sonus, ideò est, quia color, & lux maiorem habent actiuitatis sphæram, quam sonus, & ideò ille qui à longè videt est intra sphæram actiuitatis lucis, & coloris, non verò intra sphæram actiuitatis soni; postea verò mouetur aër, qui est subiectum soni, & magis approximatur homini, qui ictum viderat, qua approximatione constituitur homo intra sphæram actiuitatis soni, & illum per receptionem specierum valet sentire.

16. Hæc est ratio experientiæ adductæ, quæ sententiam Arriagæ nullo modo potest probare, quia sonus eodem tempore percipitur per maximum loci spatium, sæpè enim per vnius milliaris circuitum eodem tempore ab omnibus auditur, & breuissimum est spatium, quo successiuè percipitur, & sæpè nullum, quod signum euidens est in instanti diffundi species illius per totam sphæram, in qua sub vna eademque indiuisibili approximatione potest produci.

17. Secundam experientiam desumit Arriag. ex luce solis, quæ si continenter decresceret iuxta maiorem à Sole distantiam, dum ad nos accedit, prope infinitum decreuisset, quia sunt propè infinita puncta inter nos, & solem, cum tamen illam videamus ad nos cum notabili intensione peruenire, non dicendum est ita continuo decreuisse. Respondeo per tot indiuisibilia lucem solis ad nos peruenientem decreuisse, quot sunt puncta inter nos, & solem, cuius oppositum Arriag. non conuincit.

§. III.

Duorum recentiorum expenduntur placita.

18. PRo sententia diminuente intensionem per partes proportionales à posteriori à nonnullis argumentum desumitur: si intensio decresceret per partes proportionales, sequitur dari proportionalem extra aliquotam, quod admitti nequit, quia de ratione proportionalis est, cum aliis aliquotam componere, & in illa includi. Probant sequelam: si pars proportionalis est intensa vt octo, & alia immediata vt septem, aliaque vt sex &c. intensio vt octo est in parte proportionali tantùm, & non in aliquota: ergo datur proportionalis intensa vt octo, separata ab omni alia, seu intensio vt octo partis proportionalis cum nulla alia vnita secundum illam rationem extensionis, quia nulla alia est intensa vt octo. Sic arguitur de parte proportionali intensa vt septem, quæ secundum illam intensionem cum nulla alia potest continuari: non cum subsequenti, quæ tantùm est intensa vt sex, non cum præcedenti, quæ est intensa vt octo, ac proinde cum nulla, quia nulla est eiusdem intensionis cum ipsa.

19. Nouus nescio quis argumentum est meditatus, cui visum fuit efficax in prima parte proportionali non verò in sequentibus quapropter rem ita composuit. In prima parte subiecti producitur pars qualitatis æquè intensa per partem aliquotam extensionis, ne detur proportionalis extra aliquotam; in aliis verò decrescit qualitas per partes proportionales, quia primâ parte aliquotâ intensâ vt octo, proportionalis immediata intensa vt septem vnitur cum prædicta antecedenti, septimus enim gradus caloris existentis in parte tantùm intensa vt septem vnitur cum septimo existenti in parte præcedenti intensa vt octo.

20. In hunc recentem insurgit alius doctrinâ nobilis, & clarus ingenio, illúmque insignis inconsequentiæ damnat, & præcedens argumentum magnificat, sed quo iure recentem inconsequentiâ deferat, & qua ratione tanti argumentum efferat clarè explicabo. Sic arguit: si immediatè post primam aliquotam qualitas proportionalis decrescit, sequitur partem proportionalem intensam vt septem immediatam aliquotæ intensæ vt octo esse extra omnem aliquotam; patet consequentia: proportionalis intensa vt septem est extra subsequentem intensam vt sex, & extra antecedentem intensam vt octo: prima pars admittenda est in doctrina illius recentis. Secunda probatur: pars intensa vt septem adæquatè distinguitur ab antecedenti intensâ vt octo: ergo est extra illam. Facilis est solutio, si dicas partem intensam vt septem esse extra intensam vt octo, non tamen esse extra omnem aliquotam, sed intra partem aliam aliquotam compositam ex ipsa, & ex parte aliquota antecedenti.

21. Non latuit hæc solutio acutum recentem, contra quam sic arguit. Pars proportionalis non potest cum aliquota proportionalem componere, quia id quod resultat ex determinato, & indeterminato est indeterminatum; ergo non potest esse pars aliquotæ, quæ intrinsecè determinationem dicit. Deinde quia aliquota

quota est vtrinque terminis finita, & determinata; ergo si illi vniretur pars indeterminata; indeterminata maneret, & non aliquota. Terriò quia fieri nequit adhuc de potentia absoluta, vt parti determinatæ fiat additio indeterminata, cum enim hæc sola produceretur iam ex parte actionis, & ex parte termini aliquod daretur indeterminatum.

22. Quantis peccat discursus! à prima ratione validissimæ incipiant impugnationes. Asserit non posse ex proportionali, & aliquotâ partem aliquotam componi. Rogo hunc recentem, an aliqua pars proportionalis detur in continuo necne? si neget, destruit suppositum quæstionis: si affirmat: ergo pars proportionalis est in aliquota, quod ipse propugnat: ergo aliquota componitur ex proportionali, & aliis compartibus; ergo rectè potest proportionalis aliquotam componere. Dices proportionalem posse aliquotam componere simul cum aliis proportionalibus, non verò cum aliquota. Egregiè sanè! Arguis ex determinato, & indeterminato non potest determinatum consurgere, & dices ex duobus indeterminatis posse determinatum coalescere. Deinde sume tibi quamlibet partem aliquotam, & mente ab illa proportionalem deme, id quod remanet aliquotam est, quod cum proportionali demptâ partem aliquotam componebat: ergo ex proportionali, & aliquotâ aliquota componitur. Res est luce clarior.

23. Venio ad secundam partem, quâ docet partem aliquotam mansuram indeterminatam, si illi addatur aliquid indeterminatum, cui facile ex dictis suprà respondeo. Sicut enim ex determinato, & indeterminato determinatum cõponitur, sic indeterminatum determinato adiunctum, simul cum illo fit quoddam determinatum, ac proinde pars indeterminata determinatæ vnita simul cum illa determinata fieret habens vltimum terminum, quo tota pars composita clauderetur, quod necessariò accidit in quacumque extensione, quæ non incipit à parte aliquota, sed à parte proportionali, in qualibet enim aliquota dantur plures proportionales spatium successiuè occupantes: ergo antequam à primo puncto extensionis perueniamus ad percurrendum aliquotam, debemus proportionalem pertransire: ergo in continuo priùs est pars proportionalis, quam aliquota, si ab illius initiativo incipiam, ergo in quacumque aliquota, versus terminum est vnita proportionalis aliquotæ, cum qua aliam aliquotam seu totum constituit.

24. Haud fortius est tertium fundamentum: asserit non posse fieri adhuc de potentia Dei absoluta, vt proportionalis aliquotæ vniatur, quia cum proportionalis produceretur sola, daretur iam aliquid indeterminatum ex parte termini, & ex parte actionis. Respondi iam hanc partem produci vnitam anteriori, qua vnione determinatam constituit: sed insto: pars proportionalis datur & producitur; ergo per actionem proportionalem: ergo eodem modo potest inferri dari aliquid indeterminatum ex parte actionis, & ex parte termini. Dices proportionalem produci simul cum aliquota. Bellè sanè, sed cur non dicet propugnator huius modi philosophandi partem proportionalem intensam vt septem produci cum anteriori aliquota intensa vt octo, cum qua aliquotam constituit, & ita non produci solam? Secundo Respondeo partem illam proportionalem productam illiusque actionem vniri parti aliquotæ termini, & actionis immediatè præcedenti, ac proinde nunquam dari partem proportionalem actionis, seu termini separatam à parte aliquota.

25. En hunc dicendi modum solutum omnibus obiectionibus, quibus impugnabatur, quem ego ex alio capite longè diuerso reiicio. Eadem est ratio desumpta à priori vt agens agat vniformiter difformiter per partes proportionales in prima parte aliquota subiecti, ac in reliquis, & ex alio capite non sequitur proportionalem esse extra aliquotam ex eo, quod in prima aliquota agat vniformiter difformiter per eius proportionales: ergo eodem modo ager in omnibus partibus. Prima pars antecedentis patet, quia ratio agendi vniformiter difformiter per proportionales in partibus distantibus est maior approximatio, quam habet vna proportionalis respectu aliûs, sed in priori aliquota vna proportionalis est approximatior aliâ proportionali: ergo eadem est ratio agendi vniformiter difformiter in priori aliquota, ac in aliis.

Secunda pars antecedentis videlicet non sequi 26.
proportionalem esse extra aliquotam, ex hoc agendi modo indiget probatione, quam vt præsens pono partem intensam vt octo posse vniri secundum omnem intensionem parti intensæ vt septem eiusdem qualitatis existenti in parte immediata subiecti, quod facile ex mea sententia non constituente subordinationem graduum probarè potero. Quicumque gradus quem tu octauum appellas qualitatis intensæ vt octo est eiusdem rationis cum alio quocumque gradu extensionis vt septem existentis in parte immediata subiecti: ergo omnes octo gradus poterunt vniri cum omnibus septem immediatè subsequentibus. Dices posse vniri omnes diuisiuè sumptos non tamen collectiuè, quia vnitis septem gradibus partis intensæ vt octo cum aliis septem partis intensæ vt septem, iam octauus, qui remanet in priori parte non inuenit alium in sequenti cum quo vniatur. Sanè castissimum connubium meditaris hanc graduum vnionem, cum dicis non posse duplicem gradum intensionis vt octo vniri gradui intensionis vt septem, sed profectò falleris, nulla est enim ratio propterquam quilibet gradus huius intensionis, non possit vniri cum pluribus intensionis subsequentis, sicut in intensione vnus gradus non solum potest vniri alij existenti in eodem subiecto, sed omnibus aliis, quibus subiectum est commune, de facto contingere, quam plurimi autumant. Omitto commune refugium partium infinitarum proportionalium, quas se mutuò posse correspondere singulas singulis in quocumque composito, etiamsi vnum alteram in aliquoris excedat communiter affirmant Aristotelici, quia vnum infinitum aliud excedere non potest.

Hoc fundamento præiacto sic argno iuxta dicendi 27.
modum, de quo nuper agebam. Potest constitui pars aliquota constans ex vna proportionali vt octo, alia vt septem, alia vt sex &c. ergo potest aliquota componi ex proportionalibus omnibus inæqualiter intensis: vrgeo & confirmo consequens illatum iuxta prædictum modum: in passo vnius vlnæ, verbi gratia, tantus producitur calor æquè intensus in primo palmo, postea verò decrescit qualitas per omnes proportionales: assigno ergo palmum secundum: extensio qualitatis per illum diffusa partem aliquotam constituit, & est inæqualiter intensa per omnes proportionales: ergo datur pars aliquota per omnes proportionales inæqualiter intensa: ergo sicut hoc contingit in secundo palmo potest etiam in priori contingere, quin detur in aliquo illorum pars proportionalis extra aliquotam. Consulto dixi, assigno secundum palmum, non diuido, quia si illum diuiderem diceres iuxta doctrinam suprà traditam primam partem illius palmi scilicet digitalem fore æqualiter intensam secundum omnes proportionales: ideo tantum illum mente ab alio præscindo in quo præciso sine vllo respectu ad palmum præcedentem non inuenio proportionalem extra aliquotam, etiamsi nihil illius sit æquè intensum.

Concludo

28. Concludo ex dictis non fore proportionalem extra aliquotam, etiamsi agens agat vniformiter difformiter per partes proportionales, in prima parte aliquota, & in subsequentibus, quia intensio vt octo, etiamsi tantùm reperiatur in parte proportionali, vnitur intensioni vt septem, & intensioni vt sex, & aliis immediatè subsequentibus, cum quibus aliquotam constituit intra quam continetur. Ad argumentum in forma respondeo, distinguendo consequens; ergo pars proportionalis est extra aliquotam æqualiter intensam secundùm omnes proportionales in ipsa contentas, concedo consequentiam: est extra aliquotam inæqualiter intensam secundùm proportionales, quas continet, nego consequentiam.

29. Obiicies: Intensio vt octo tantùm reperitur in vnica parte proportionali: ergo pars proportionalis intensa vt octo poterit assignari, & erit determinata, quod est contra rationem partis proportionalis. Respondeo nullam partem posse assignari adæquatè intensam vt octo, neque posse dici intensio vt octo informat hanc partem adæquatè, quia cum quælibet pars proportionalis includat in se alias infinitas, quarum vna habet intensiorem calorem, alia non potest esse æquè intensa secundùm omnes, quas in se continet, ac proinde non potest esse adæquatè calida vt octo. Secundò pars calida vt octo tantùm posset esse illa, quæ est immediata agenti, sed nulla potest esse adæquatè agenti immediata, quia cum habeat prius, & posterius, inter posterius, & agens mediat prius: ergo nulla potest esse adæquate intensa vt octo.

30. Rem totam cape in approximatione vnius corporis ad aliud. Pone tibi lignum applicatum. Hæc approximatio ligni decrescit per partes proportionales, quin vna proportionalis sit extra aliquotam, sed in aliquora, cuius omnes proportionales in ipsa inclusæ inæqualiter à te distant: ergo eodem modo intensio poterit decrescere per partes proportionales, quin reperiatur proportionalis extra aliquotam, sed intra aliquoram quarum omnes proportionales inæqualem intensionem recipiant. Approximationem ligni decrescere per partes proportionales euidens est, quia cum omnes partes proportionales ligni successiuè spatium occupant, vna prior alia, posterior distat per totum spatium, per quod distat prior, & insuper per spatium proportionale quod prior occupat.

31. Dices, maiorem, & minorem approximationem, & distantiam in ligno esse eiusdem omnino rationis; sunt enim partes præsentiæ omnino æquales quin intrinsecè vna excedat aliam. Intensio autem maior, & minor inter se differunt, & intensio maior minorem superat in gradu sibi intrinseco. Video rationem disparem, nihilominus rem explicat, & probat exemplum à me adductum. Sicut enim in maiori applicatione concipimus excessum aliquem, quem in minori non reperimus, & hunc decrescentem percipimus per singulas partes proportionales, quin apprehendamus proportionalem extra aliquotam, rectè infertur non argui ex accretione, & diminutione per singulas proportionales fore aliquam extra omnem aliquotam. Deinde sicut accretio, & decretio extrinseca maioris, & minoris approximationis contingit in præsentiis, quin reperiatur pars proportionalis huius extrinsecæ accretionis extra aliquotam eiusdem: sic poterit contingere accretio, & decretio intrinseca in qualitate per singulas proportionales, quin aliqua huius intrinsecæ accretionis extra omnem aliquotam eiusdem reperiatur.

32. Inquires, casu, quo vniatur intensio vt octo partis proportionalis *A*, cum intensione vt septem proportionalis *B*, an indiuisibile intermedium sit habiturum intensionem vt octo, vel vt septem. Respondeo vtrumque posse facile defendi, quia cum aliquis gradus partis intensæ vt septem sit vniendus duobus gradibus intensionis vt octo, poterit vniri distinctis indiuisibilibus vnitiuis, & tunc tot erunt indiuisibilia vnitiua in indiuisibili intermedio, quot sunt gradus in parte intensa vt octo. Poterit insuper illis vniri per idem omnino indiuisibile vnitiuum terminatum ad duos gradus partis intensæ vt octo, & ad vnum partis intensæ vt septem, & tunc indiuisibile tantùm erit intensum vt septem, quia non habebit plura indiuisibilia intensionis, quàm sunt gradus in parte intensa vt septem.

Ne miteris me dixisse reperiri posse plura indiuisibilia vnitiua intensionis in indiuisibili quantitatis, quam sunt gradus in altero extremo, addo non repugnare ex ratione modi vtrumque extremum esse tantùm intensum vt quatuor, & indiuisibile intermedium esse intensum vt sex, vel vt octo per additionem vnius vnitiui ad aliud, quia possunt gradus extremorum vniri inter se non tantùm vnione terminata vnius gradus ad alium, sed pluribus vnionibus eiusdem indiuisibilis gradus existentis in hoc extremo terminatis ad plures gradus existentes in altero. Rem probo, & explico. Pono hanc partem quantitatis habere quatuor gradus caloris *A,B,C,D*: & aliam quatuor alios, *A,E,C,D*. Poterit gradus *A* vniri gradui *A* per indiuisibile receptum in puncto quantitatis, & gradus *B* vniri gradui *B* per aliud vnitiuum, & sic gradus *C*, & gradus *D*: quibus vnionibus factis vtrũque extremum, & indiuisibile intermedium æqualem habebunt intensionem. Postea verò sine accretione intensionis partium poterit gradus *A* huius extremi vniri gradui *D* alterius extremi per aliud indiuisibile vnitiuum subiectatum in indiuisibili intermedio quantitatis, quâ vnione indiuisibile quantitatis erit intensum vt quinque, & extrema tantùm vt quatuor. Deinde idem gradus *A* poterit vniri, per aliud in indiuisibile qualitatis subiectatum in eodem indiuisibili quantitatis gradui *C*. & iam indiuisibile quantitatis erit intensum vt sex, & sic magis per aliud in indiuisibile poterit vniri gradui *C*, & per aliud gradui *D*, quibus crescit intensio indiuisibilis quantitatis non crescente extremorum intensione. Idem dicito de gradibus *B, C, D*, respectu aliorum quorum vnione *poterit indiuisibile quantitatis longè intensione vincere* extremorum qualitatem.

33.

Dixi non repugnare ex ratione modi, ac proinde affirmo saltem supernaturaliter posse contingere, posse tamen naturaliter accidere inficior, quia illa intensio maior in indiuisibili, quàm in vtroque extremo à nullo agente produci valet, non ab altero extremo, quia nullum agens producit qualitatem intensiorem, quam in se habet, non ab agente extrinseco, quia hoc producit vniformiter difformiter secundùm maiorem, vel minorem applicationem, & dari nequit agens diuisibile, quod secundùm aliquod diuisibile sui sit magis applicatum indiuisibili passi, quam alteri eiusdem extremo: ergo tantam intensionem producet in extremo, quàm in indiuisibili vnitiuo illius. Deinde do esse magis applicatum indiuisibili, quàm cuilibet extremo: hic excessus applicationis tantùm est indiuisibilis, ac proinde ad productionem vnius tantùm indiuisibilis qualitatis conducere posset.

34.

Vltimò aduerto me in hac re locutum fuisse cum Aristotelicis, qui partes proportionales appellant indeterminatas, quia continui compositionem iuxta illorum modum loquendi suppono, quem in quacumque opinione falsum iudico, quia in rerum natura nihil est indeterminatum, neque vagum, seu quod determinatum non sit, sed tantùm pars proportionalis dicitur indeterminata, non quia quæcumque in indiuiduo determinata

35.

non sit, sed quia ex conceptu partis proportionalis vt sic, non significatur determinata quantitas, sicut significatur in palmo, vel vlna, quia ablata portione aliqua ab hac proportionali quæ remanet eodem modo dicitur proportionalis pars, ablata autem quacumque portiuncula ab hoc palmo, id quod remanet palmus non est.

§. IV.

Duo alia argumenta expenduntur.

36. ALia mihi suborta fuit cogitatio, qua non leuiter propendebam ad affirmandum, agens agere per partes proportionales vniformiter difformiter. Sic illam explico: Argumentúmque ad hanc conclusionem probandam expendo. Agens producit tantam intensionem sub hac tantùm indiuisibili approximatione: ergo agit vniformiter difformiter per partes proportionales: tenet efficacissimè consequentia, quia si ageret vniformiter difformiter per partes aliquotas eamdem intensionem produceret intra diuisibilem approximationem maiorem, vel minorem quæ reperiretur in partibus contentis inter aliquotas inæqualiter distantibus. Antecedens probo. Agens calidum vt quatuor tantùm producit calorem vt quatuor in passo æquè denso, vel raro, omitto modo opinionem asserentem agens præ nimia densitate posse producere in passo raro non penetrato tantum quantum in se habet, quando est indiuisibiliter penetratum cum illo, sed penetratio dicit hanc indiuisibilem approximationem: ergo calidum vt quatuor tantùm producit calorem vt quatuor sub indiuisibili approximatione. Maiorem omnes admittunt: Minor per se patet, quia si duobus corporibus penetratis vnum per minimum indiuisibile moueatur altero immoto, omnes partes, & indiuisibilia illius amittent approximationem, quam antea habebant: Agens verò non producere, nisi sub hac indiuisibili approximatione tantam intensionem, suadetur facile, quia ablata penetratione maior approximatio, quæ potest esse, est immediata. Agens verò non producere tantam intensionem quantam in se habet in passo immediato per se patet, alias in infinitum protenderetur lux producta à luminoso, quia tantam produceret intensionem quantam in se habet in parte immediata, & hæc in alia, &c.

37. Rem accipe: Calidum vt quatuor tantum producit calorem vt quatuor sub hac indiuisibili approximatione, nempe sub penetratione, quæ est omnium maxima: ergo tantum producet calorem vt tria sub alia indiuisibili approximatione, idem dico de calore vt duo; ergo non agit vniformiter difformiter per partes aliquotas, quia si per has ita ageret sub diuisibili approximatione, quæ magis, & minus reciperet, eamdem indiuisibilem intensionem produceret.

38. Vt primum hæc cogitatio mentem occupauit, maximopere arrisit, sed re attentè inspectâ non premor argumento. Respondeo principium efficiens vniformiter difformiter per partes aliquotas producere tantam intensionem sub diuisibili approximatione respectu aliquarum partium contentarum in parte aliquota, non verò totius partis aliquotæ in qua producit æqualem intensionem, exempli gratia: Hoc agens calidum producit quatuor gradus caloris in primo palmo immediato, si palmus immediatus habeat minorem aliquam approximationem, quam habet quando est immediatus, quantumuis illa minima sit, tum agens non produceret calorem vt quatuor in toto illo palmo, quia si palmus separatur ab agente per partem aliquam quantumuis exiguam, iam totus ille non remanet intra sphæram, in qua agens producit æqualem intensionem, quia tanta pars palmi, quantus fuit motus, vel quanta fuit distantia per quam motus fuit factus constituitur extra distantiam palmarem, in qua agens producit calorem æquè intensum; ergo agens non producit calorem æquè intensum, quantumuis agat vniformiter difformiter per partes aliquotas in parte aliquota adæquata sub approximatione recipiente magis, & minus, sed sub hac indiuisibili in tota parte adæquatè sumpta, & sub diuisibili in aliquibus partibus illius. Hoc quidem continget in passo penetrato, quod si sit palmare, & penetretur cum agente palmari, in totum illud aget quantum in se habet, si verò penetrationem amittat per partem aliquam valde exiguam, agens produceret quantum in se habet in partibus penetratis, non verò in illa, quæ per amissionem penetrationis constitutra est extra sphæram diuisibilem in qua calidum vt quatuor calorem vt quatuor producit.

Ad illud, quod additur penetrationem consistere 39.
in indiuisibili, Respondeo hanc numero penetrationem, & penetrationem adæquatam huius palmi cum illo indiuisibili consistere: non verò penetrationem inadæquatam palmi ad palmum, quia præsentiis respicientibus diuersa spatia possunt partes huius palmi penetrari cum his, vel illis partibus alius palmi existentis semper in eodem spatio.

Posses instare, indiuisibile quantitatis (demus hoc 40.
mente præcisum à reliquis, vel re iuxta Zenonis sententiam) calidum vt quatuor tantùm producet calorem vt quatuor in indiuisibili penetrato & non immediato: ergo tale indiuisibile nó producet eamdem intensionem per spatium diuisibile: ergo non agit vniformiter difformiter per spatium aliquotum. Respondeo indiuisibile præcisum à partibus adhuc penetratum cum passo forsan non producturum quantum in se habet ratione paruitatis materiæ, dato tamen totam suam intensionem in passo penetrato, & non in immediato producere; tantùm infertur agens indiuisibile non agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, quia cum indiuisibile sit indiuisibilem habet sphæram ad tantam intensionem, non verò agens diuisibile, quod sphæram potest habere diuisibilem ad eandem intensionem, iuxta illius diuisibilem naturam. Hæc in sententia Zenonis si iuxta illam indiuisibile potest realiter separari ab aliis. In sententia verò Aristotelis quantumuis indiuisibile mente præscindatur realiter est coniunctum cum partibus, à quibus indiuisibiliter procedit actio ab indiuisibili simul proueniens.

Aliud occurrit difficile argumentum à posteriori 41.
desumptum in sententia Aristot. contra modum agendi vniformiter difformiter per partes aliquotas. Do illud: sequitur ex hoc modo agendi extensionem non posse fieri successiuè, adhuc per minimam partem proportionalem temporis, quia in qualibet harum sunt infinitæ proportionales: ergo si in qualibet proportionali temporis extenditur successiuè qualitas, extenditur per infinitas aliquotas. Probo consequentiam. Si agens agit vniformiter difformiter per partes aliquotas quotiescumque qualitas adquirit intensionem, illam adquirit in parte aliquota subiecti, quia simul necessariò producenda est tota extensio qualitatis in parte subiecti, quæ æqualem respicit intensionem: ergo si per infinitas partes adquirit qualitas in qualibet nouam extensionem, adquiret infinitas extensiones aliquotas: ergo qualitas erit infinitè simpliciter extensa, si illius extensio fit successiuè, & continuè in minima parte proportionali temporis.

Totam

43. Totam illationem huius argumenti legitimam esse existimo: illam tamen concedere nullum esse inconueniens nonnullus existimabit; sed ex illa posse arguere; Extensio non potest produci successiuè: ergo non poterit produci continuè, seu in mensura continua: ergo non potest produci in parte temporis, quod non concedes: Probo consequentiam. Productio facta in parte temporis est essentialiter successiua, quia pars temporis essentialiter habet prius, & posterius, & est essentialiter continua, quia essentialiter dicit vniones partium, alias non esset pars diuisibilis, sed purum indiuisibile, seu eorum aggregatio: ergo productio facta in tempore est continua, & successiua, sed extensio non potest produci continuè, & successiuè: ergo non potest fieri in tempore. Respondeo productionem factam in tempore essentialiter esse successiuam extrinsecè, & ratione mensuræ, in qua fit, hoc est, fieri in mensura successiua non tamen includere successionem intrinsecam, hoc est fieri vnam partem priorem alia, quia sicut actio indiuisibilis terminum indiuisibilem respiciens. v. g. productio Angeli fieri potest in tempore diuisibili habente prius, & posterius, & tamen ipsa fiet tota simul, sic actio diuisibilis potest ex parte sui fieri sine ordine prioris, & posterioris tota simul in mensura habente prius, & posterius.

§. V.

Difficultatis definitio.

44. DIco primò qualitatem in primo instanti, quo subiectum incipit illam recipere necessariò extendi per partem aliquotam subiecti, & intendi per intensionem aliquotam in qualibet parte proportionali subiecti. Hæc conclusio non potest inter Aristotelicos dubitari, quia si in illo instanti extenderetur per partem proportionalem subiecti, vel intenderetur intensione proportionali in aliqua parte, daretur in illo instanti intensio, vel extensio proportionalis qualitatis separata ab aliquota, quia in illo instanti nulla datur qualitas præter illam, quæ in ipso producitur: ergo si illa est tantum proportionalis absque aliquota remanebit.

45 Posses obiicere nos dixisse intensionem vt octo vnius partis proportionalis subiecti posse vniri cum intensione vt septem alius proportionalis, & sic cum aliis partem aliquotam componere: ergo etiamsi daretur pars aliquota subiecti, quarum proportionales tantùm haberent proportionalem intensionem, possent hæ proportionales intensionem aliquotam componere. Respondeo negando consequentiam, vel distinguendo consequens. Possent aliquotam extensionem cum proportionali intensione componere, concedo consequentiam, Possent aliquam intensionem aliquotam componere, nego consequentiam. Ratio est facilis. Ex duabus intensionibus existentibus in diuersis partibus subiecti non fit vna maior intensio, hæc enim respicit indiuisibiliter subiectum omnino idem; Nos verò cùm diximus intensionem vt octo existentem in parte proportionali subiecti cum intensione vt septem vniri existenti in parte immediata, & sic cum aliis ad aliquotam componendam, locuti sumus de aliquota extensionis, quæ fit partibus existentibus in diuersis partibus subiecti, non vero de aliquota intensionis, quia in mensura intensiua qualitas vt octo in quacumque proportionali subiecti, vel indiuisibili constituatur, est aliquota, & non proportionalis.

46. Dico secundò: in mensura durationis siuè diuisibili siuè indiuisibili, potest qualitas extendi per partem aliquotam, & aliquotè intendi secundùm illam partem subiecti, quæ in prima mensura qualitatem receperat. Prior pars conclusionis probanda est ex virtute agentis, quæ qualitate contrariâ victâ, & in primo instanti corruptâ, non est cur ad partem proportionalem subiecti denuo calefaciendam adstringatur, quin suam actionem possit ad nouam aliquotam protendere, cum oppositum suadeat maxima aliquorum agentium celeritas, quæ singulis instantibus terminos qualitatis productæ extendunt, & breuissimo tempore per longum spatium percurrunt. Eadem ratio posteriorem partem cõclusionis suadet quam efficacius probabo conclusione sexta. Ex his duabus conclusionibus non infertur iuxta supradicta §. 1. agẽs agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, neque per proportionales. Pergo vlterius.

Dico tertiò. Agens agere vniformiter difformiter per partes proportionales. Hæc conclusio probanda est partim ratione negatiua, partim positiua: ratione negatiua probatur ex solutione argumentorum, quibus intenditur probare agens agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, quæ omnia proposui, & solui. Hoc præiacto fundamento, ratio à priori positiua maiorem vim habet ad probandum agens agere vniformiter difformiter per partes proportionales. Illam expendo inter quascumque proportionales successiuè locum occupantes est maior & minor distantia ab agente: ergo erit maior, vel minor intensio effectus ab illo in ipsis producti. Probo consequentiam: ideo agens magis agit in hanc aliquotam, quàm in illam, quia est illi propinquior, sed similiter quæcumque proportionalis est propinquior agenti, alia sibi immediata, inter quam, & agens ipsa interiacet: ergo magis agit in ipsam, quàm in aliam. 47.

Dices partem aliquotam habere maiorem approximationem aliquotam, quæ conducit ad intensionem effectus; partem verò proportionalem non habere maiorem approximationem aliquotam, sed proportionalem respectu partis proportionalis subiecti immediatè, quæ maior approximatio non conducit ad effectus intensionem. Contra sic argumentor. Maior approximatio aliquota deseruit ad maiorem intensionem aliquotam: ergo maior approximatio proportionalis deseruiet ad maiorem intensionem proportionalem, eadem enim est à priori vtriusque approximationis ratio, cum proportione maioris approximationis aliquotæ ad maiorem intensionem aliquotam, & maioris approximationis proportionalis ad maiorem intensionem proportionalem. 48.

Dices hanc esse naturam agentium vt actione decrescant, posita maiori distantia aliquota, & non posita maiori distantia proportionali. Contra tamen, quia sine fundamento ad asylum naturæ agentium recurris, cùm à posteriori tibi non innotescat, quia vt dixi nullum est argumentum positiuum à posteriori sumptum, quod hanc conclusionem probet. Deinde ratio à priori oppositam suadet: ergo huic standum est: & non illam obiicere possumus recurrentes ad naturam agentium, quam ex nullo capite talem esse coniectari valemus. 49.

Eandem rationem à priori expendo, & vrgeo, & probo agens non posse agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, verbi gratia, per palmos. Sicut se habet in approximatione, seu distantia primus digitus secundi palmi ad vltimum digitum primi palmi, sic se habet vltimus digitus primi palmi ad penultimum digitum eiusdem primi palmi: sed primus digitus secundi palmi minorem calorem recipit, quam vltimus digitus secundi palmi: ergo vltimus digitus primi palmi minorem calõrem recipiet, quàm penultimus eiusdem palmi. 50.

Maior per se patet, quia sicut primus digitus secundi palmi distat ab agenti per vnicum digitum magis, quàm vltimus primi palmi, sic idem vltimus distat ab eodem per alium digitum, magis, quam penultimus eiusdem palmi. Minor negari nequit, quia cùm agens agit vniformiter difformiter per palmos, in secundo palmo decrescit actio: ergo primus digitus secundi palmi minorem intensionem habet, quàm vltimus primi. Consequentia à paritate raritatis desumpta à priori efficax est.

50. Dicendum est quartò, intensionem secundùm se decrescere proportionaliter, hoc est, intensiones duarum partium proportionalium immediatarum, proportionaliter se excedere, & non aliquotè. Hæc conclusio infertur necessariò ex præcedenti, iuxta dicta §. 1. quam rursus probo. Si quælibet pars proportionalis subiecti excederet aliam proportionalem intensione aliquota, daretur qualitas infinitè intensa secundùm partes aliquotas in quocumque subiecto ab agente extrinseco qualitatem recipiente. Consequens est falsum: ergo antecedens. Consequentiam probo: excessus sit secundùm infinitas partes proportionales: ergo crescit excessus secundùm infinitas partes, si incipiamus illas percensere à quacumque parte aliquota distanti ab agente versùs illud: ergo si crescerer secundùm intensionem aliquotam, in qualiber parte crescerèt secundùm infinitas intensiones aliquotas: ergo crescerer secundùm intensionem simpliciter infinitam.

51. Dico quintò: Aliquando augmentum extensionis qualitatis fieri poterit secundùm partem proportionalem. Hæc conclusio constat ex dictis §. 4. vbi probaui posse addi aliquotæ parti partem aliam proportionalem, non addita aliquota; & ita de facto contingere in fine actionis probabilius iudico, in quo antequam actio penitus subtrahatur, ita languescet, vt ad proportionalem extensionem tantùm se valeat explicare; trahor etiam ad hanc conclusionem, vt concedere possimus alterationem continuè, & successiuè posse extendi per aliquam temporis mensuram.

52. Dico sextò: Quotiescumque qualitas denuò extenditur ad quamcumque partem subiecti, siue proportionalem, siue aliquotam, producenda est aliquota intensio in parte subiecti omninò nudi qualitate producendà, in qua facta est noua extensio, & in omnibus aliis agenti propinquioribus. Prior pars conclusionis probanda est eadem ratione, qua primam conclusionem probaui, quia si illo instanti, seu illa mensura temporis, quæcumque sit, in parte subiecti ad quam qualitas extenditur, produceretur proportionalis intensio, daretur illa fine aliquota, cùm intensio talis partis non vniatur cum intensione aliarum in ordine ad intensionem maiorem faciendam, sed tantùm in ordine ad extensionem intensionis, quæ in partibus aliquotis, vel proportionalibus supponitur. Posteriorem partem conclusionis ex priori clarè infero. Agens in quacumque mensura magis producit in parte propinqua, quàm in distanti, sed in parte subiecti distantiori ad quam vltimò se extendit actio, producit intensionem aliquotam; ergo etiam producit aliquotam intensionem, & maiorem in partibus sibi proximioribus. Huic posteriori parti non ita firmiter adhæreo, sicut priori, propter argumentum, quod iam propono.

***

§. VI.

Difficile argumentum expendo.

53. CONtra posteriorem partem vltimæ conclusionis traditæ difficillimum moueo argumentum, non propter illam defendendam, de quo parum curarem, sed quia nobis occasionem præbebit dilucidam explicandi doctrinam, & nonnulla tradendi omnibus difficultatibus huius materiæ valde vtilia. Diximus produci intensionem aliquotam in mensura proportionali, in qua extenditur qualitas ad nouam partem subiecti, & hanc non solùm produci in parte subiecti, in qua noua fit intensio, etiam in partibus anterioribus, ex quo inferri videtur produci infinitam intensionem in partibus antecedentibus, seu præcedentibus illam, in qua fit vltima extensio qualitatis aliquotè intensæ. Sequelam probo: Extensio successiua vel fit continuè, vel non: si fit continuè, fiet per infinitas partes temporis, in quarum singulis producenda est intensio aliquota in parte subiecti, ad quam fit extensio: ergo si in eisdem temporis mensuris intensio aliquota producatur in omnibus partibus anterioribus, producentur infinitæ partes aliquotæ intensionis in quacumque parte anteriori: ergo omnes erunt infinitæ intensæ.

54. Si dicas intensionem non fieri continuè, sic arguo. In mensura proportionali in qua fit extensio qualitatis ad hanc partem subiecti, producitur intensio aliquota in partibus anterioribus: ergo in singulis proportionalibus quibus fuit extensio interrupta, producta fuit in eisdem partibus aliquota intensio. Probo consequentiam: Eamdem virtutem habuit agens ad producendam qualitatem in partibus temporis proportionalibus, quibus extensio fuit interrupta, atque in parte temporis, in qua extensio producitur; imò magis potuit producere in mensuris præcedentibus extensionem, quàm in mensura in qua fit extensio, quia quo maior qualitas est producta ab agente, maiorem virtutem impendit ad conseruationem qualitatis anteà productæ: ergo minorem poterit exercere in noua productione, & minorem effectum de nouo producere valebit; sed in mensura, in qua extensio producitur, agens producit in partibus anterioribus nouam intensionem aliquotam: ergo in qualibet mensura præcedenti ipsam extensionem, seu in qualibet mensura, in qua extensio fuit interrupta produxit qualitatem aliquotam in partibus anterioribus: sed mensuræ proportionales quibus extensio fuit interrupta, fuerunt infinitæ: ergo agens produxit infinitas partes aliquotas intensionis in partibus subiecti præcedentibus partem, in qua fit extensio.

55. Concluderet illatio, si probaretur agens continuè producere intensionem in eisdem partibus subiecti indiuisibiliter sumptis præcedentibus partem, ad quam in mensura sequenti extenditur qualitas: cùm verò dicendum sit Controuers. 7. Punct. 6. & 7. intensionem non fieri continuè, nisi in partibus valde propinquis agentibus, nullo modo tenet illatio, quia licèt in omni mensura fuerit producta aliquota intensio, & mensuræ fuerint infinitæ, cùm hæ aliquotæ intensiones non fuerint productæ in eadem parte indiuisibili subiecti, non continuantur versùs intensionem, & ita non possunt aliquotam simpliciter infinitam constituere, neque ex eo quòd continuentur versùs extensionem, infertur aliquod simpliciter qualitatis infinitum, quia versùs intensionem habent tantùm mensuram proportionalem, & ex infinitis mensuris proportionalibus extensis

extensis non resultat necessariò extensio aliquota simpliciter infinita.

56. Non contemnenda solutio, sed adhuc difficultas non exhauritur. In parte immediata agenti intensio est continua, sed in illa parte producitur intensio aliquota in mensura proportionali, in qua qualitas extenditur ad nouam partem subiecti: ergo eodem modo producetur in aliis mensuris proportionalibus præcedentibus extensionem, sed mensuræ sunt infinitæ: ergo producetur infinita extensio in parte subiecti, in qua qualitas continuè intenditur.

57. Quantis premimur propter hanc partium infinitudinem defendendam. Neque fateri pudet hoc argumento premi, propriis enim viribus, & propriis debellor armis; hæc enim nullus hucvsque dissoluit, neque monit. Respondeo, omnem intensionem illius partis in qua ab initio actionis continuè producitur, consummatam esse antequam qualitatis extensio incrementum aliquod recipiat, ac proinde in mensura, in qua qualitas de nouo extenditur nihil produci in illa parte subiecti, in qua intensio est continua, & in illis mensuris proportionalibus, in quibus fuit continua intensio, tantùm fuisse in singulis productam proportionalem intensionem. Neque refert agens postea intensionem aliquotam producere in mensura proportionali in partibus distantioribus subiecti, quia cùm in primo instanti applicationis qualitatem valde intensam produxerit in parte propinqua, quam in secundo tenetur conseruare, non potest in eodem secundo aliam partem aliquotam de nouo producere, in reliquis verò partibus distantioribus, cum remissiorem qualitatem agens primo produxerit, postea potest intensionem aliquotam in mensura proportionali producere.

58. Hæc sunt, quæ pro solutione præcedentis argumenti ex proprio penore alieno destitutus ministrare valeo, quæ si tibi omnino non placeant, posteriorem partem conclusionis non defendendam suscipias, sed dicito produci semper intensionem aliquotam in parte subiecti, in qua denuò extenditur qualitas, non verò in anterioribus. Ad illud quod adducitur agens in quacumque mensura intensiorem effectum producere in parte proximiori, quàm in distantiori. Respondeo hoc verum esse, si comparetur productio, & conseruatio partis anterioris cum productione posterioris, non verò si primæ productiones factæ in illa mensura solùm conferantur, quia hoc nulla ostendit experientia, neque ratio aliqua conuincere valebit, imò poterit optima negatæ partis addaci, quam ex doctrina tradita paucis accipe.

59. Agens in mensura præcedenti extensionem produxit qualitatem in partibus anterioribus, quam tenetur conseruare, dum per productionem nouæ partis qualitatis illam extendit: deinde per se loquendo eadem virtus requiritur ad producendum, quàm ad conseruandum: ergo maiorem qualitatem producere valebit in parte subiecti, in qua nullam prius productam conseruare tenetur, quàm in alia, in quâ non solùm ad nouæ qualitatis productionem, sed ad antiquæ conseruationem debet attendere. Neque maior approximatio sufficit, vt antiquam qualitatem conseruet in parte anteriori, & æqualem aliam producat cum producenda in posteriori minus approximata, satis enim approximationi datur, cum propter illam semper maior intensio in parte proximiori, quam in distantiori reperiatur, etsi non in quacumque mensura, maior semper qualitas primo producatur in parte proximiori, quàm in distantiori.

PVNCTVM V.

De actione, & reactione.

§. I.

Difficultatis status.

MNE agens agendo repati Philosophi omnes vno ore pronuntiant, explicandum est quid reactio, quid verò repassio dicatur. *Reactio est actio proueniens ab agente, quod patitur à subiecto, in quod agit contrariam qualitatem illi, quam produxit, in minori tamen intensione.* Repassio est *passio agentis in subiectum à quo patitur contrariam qualitatem in maiori intensione.* Vno verbo. Mutua actio, actio & reactio dicitur; fortior dicitur actio, & remissior reactio. Et passio mutua (intellige semper iuxta qualitates contrariè oppositas) passio, & repassio nominatur: intensior passio, passio simpliciter dicitur; remissior verò repassio nominatur. Vnde agere, & reagere, pati & repati est mutuo agere, & mutuo pati secundùm qualitates contrarias. 1.

Dari reactionem inter agentia contraria tota tenet Philosophorum schola, quod tradunt Conimbr. 1. de genere, quæst. 3. art. 3. referentes pro hac sententia D. Thom. Themistium Hermæum, & alios ex antiquis. Hanc conclusionem frequens demonstrat experientia, qua videmus, quod si corpus calidum frigido applicetur, calidum aliquid amittere caloris, & acquirere frigiditatis, & frigidum aliquid caloris acquirere, & frigiditatis amittere. Idem ratio à priori manifestè probat. Corpus calidum habet virtutem agendi in frigidum: ergo etiamsi patiatur ab illo aget in illud. Probo consequentiam. Passio in agente non est impedimentum ad agendum in aliud subiectum, quia etsi corpus calidum per passionem frigiditatis aliquid caloris amittat, reliqui gradus manent cum virtute ad agendum; ergo poterunt calorem producere in alio agente frigido, quod ex nullo capite est impeditum ad recipiendum calorem, actio enim ab illo dimanans intrinsecè in alio recepta impedimentum non est ad hoc, vt ipsum passionem in se sustineat. Idem argumentum fieri potest de frigido respectu calidi. 2.

Dubitari potest, an omne agens in agendo repatiatur. Multus est Arriaga disput. 5. sect. 12. vt probet non omne agens in agendo repati, neque repassionem esse de ratione agentis, & refert nescio quos suppresso nomine oppositum asserentes; incognito tamen hoste pugnat Arriaga. Communis sententia affirmat repassionem non esse de ratione agentis, vt patet in agente productiuo qualitatis contrario carentis. Ita docent Conimbr. supra art. 4. ex Aristot. Physic. cap. 5. text. 39. quod probo à priori. Passio, quam ignis patitur, nullo modo potest illum iuuare ad agendum: ergo de ratione ignis vt agentis non est repassio, seu reactio subiecti circa quod agit. Secundò, si calidum, & frigidum applicarentur, & Deus non concurreret cum frigido ad productionem frigiditatis, calidum naturaliter ageret in frigidum: ergo actio ex se non petit reactionem contrarij, neque connexionem habet cum repassione agentis. Tertiò, si applicentur calidum & frigidum vtrumque valde extensum, poterit totum frigidum esse intra sphæram actiuitatis calidi, & calidum non esse secundùm se totum intra sphæram actiuitatis frigidi, quia frigidum minorem habet actiuitatis sphæram, vel quia calidum est magis extensum: tunc pars vltima calidi aget in frigidum, & non repatietur: ergo potest dari actio sine reactione. 3.

4. Vltimò si agens calidum applicetur frigido habenti minimum requisitum ad operandum non potest aliquid pati ab illo : ergo potest dari actio sine reactione, aut repassione. Probo antecedens. Calidum, vel agit in frigidum, vel non agit : si non agit, dabitur actio frigidi sine reactione calidi. Si agit corrumpit aliquid frigiditatis : ergo frigiditas remanens nihil potest agere, quia iam est minor minima requisita ad operandum, antea enim erat minima requisita ad operationem : ergo datur actio calidi sine reactione frigidi : ergo datur actio sine vlla reactione, aut repassione.

§. II.

Nonnulla expendantur argumenta.

5. OBiicies primò : Agens calidum, & frigidum mutuo applicata, vel sunt virtutis æqualis, vel inæqualis: si sunt æqualia virtute neutrum ager, si alterum aliud superat, agens tantùm excedens in aliud potetit agere : ergo nunquam potest dari actio & reactio. Respondeo in vtroque casu vtrumque agens posse agere in aliud, dicam enim Controuers. 6. Punct. 3. frigidum minus fortè posse agere in calidum fortius, & in alio subiecto calido fortiori resistente, quia minori effectu producendo ab agente remissiori compensatur maior virtus fortioris agentis, facilius enim frigidum vt quatuor producit gradum vnum frigiditatis adhuc resistente calido, vt octo quàm calidum vt octo conseruat, vel producit septem gradus caloris contra resistentiam frigidi vt quatuor.

6. Obiicies secundò : Si potest dari mutua actio, & reactio, idem passum fore mouendum motibus contrariis, quia si ignis amittens octauum gradum caloris producit alium in aqua in eodem instanti, in quo frigiditatem recipit, poterit eundem in se producere, quia non maior virtus requiritur ad producendum calorem in se ipso, quàm in alio : ergo in eodem instanti, in quo recipit frigiditatem, ab agente extrinseco poterit in se ipso calorem producere. Dices, in illo instanti non posse producere calorem, quia non potest expellere frigiditatem in illo instanti productam, nil enim potest produci, & expelli in eadem mensura. Contra tamen : ergo saltem in mensura sequenti poterit calorem in antecedenti amissum recuperare, & impedire productionem secundi gradus, vel potuit in prima mensura impedire productionem primi gradus frigiditatis, & vires impendere in conseruatione octaui gradus caloris in se ipso, quas adhibuit ad producendum primum gradum caloris in alio subiecto.

7. Melius respondè ignem non posse producere calorem in se ipso in instanti, in quo recipit frigiditatem ab alio, quod constat à posteriori, quia si posset in præsentia contrarij nouum gradum caloris producere, posset illum conseruare, quem amisit per introductionem frigiditatis, vel saltem in secundo instanti expellere primum gradum frigiditatis productum in primo, ita vt nunquam duplex gradus caloris remitteretur, cùm verò non possit gradum conseruare, nec iam corruptum statim recuperare contrario præsente, signum est non posse alium producere. Rationem à priori huius conclusionis sic ostendo. Ignis in præsentia contrarij quando amittit octauum gradum caloris conseruat septem alios superstites, & occupatus in conseruatione horum apud se ipsum non potest alium in se producere : in subiecto verò, in quo primum producit, nullum conseruat, quando verò secundum introducit, licet primum conseruet tamen minus in subiecto extraneo conseruat, quàm in se ipso, quapropter potest magis de nouo producere. Ex his solutio patet ad confirmationem argumenti, dico enim non requiri maiorem virtutem per se loquendo ad producendum in alio subiecto, quàm in se ipso, aliquando verò requiri maiorem virtutem ratione graduum productorum in se ipso, & non in alio, vel ratione virtutis iam exercitæ circa se ipsum, & non circa aliud. Nec ex eo quod maior virtus requiratur ad conseruandum quatuor gradus, & vnum producendum in se ipso, quàm ad producendum vnum in alio, infertur absolutè maiorem virtutem requiri ad producendum in se ipso quàm in alio respectu eiusdem effectus, quia conseruatio quatuor graduum, & productio vnius respiciunt pro effectu quinque gradus caloris, productio verò vnius tantùm respicit pro effectu vnicum gradum.

8. Obiicies tertiò : Agens calidum applicatum subiecto frigido extenso producit prius, v. g. in primo instanti, calorem in partibus propinquis, & postea in distantibus eiusdem, vel saltem maiorem intensionem in propinquis, quàm in distantibus : ergo partes distantes, quæ in secundo instanti agunt in præcipuum contrarium agens, poterunt agere in partes sibi vnitas proximiores agenti, & illis restituere intensionem deperditam in instanti præcedenti. Probo consequentiam. Non maior virtus requiritur ad agendum in agens præcipuum non vnitum, ac in partes propinquas sibi vnitas ; sed partes distantiores agunt in agens præcipuum : ergo poterunt agere in partes eiusdem passi sibi vnitas.

9. Hoc argumento vtuntur constituentes subordinationem graduum, quod tantùm in sua opinione putant solui posse, iuxta quam dicunt partem passi non posse producere in parte immediata gradum caloris, quem potest in passo distanti, quia in hoc producendus est primus, vel secundus gradus, in parte verò immediata, si aliquis producendus esset debebat esse sextus, vel septimus, qui longè perfectiores sunt secundo, vel tertio, ac proinde produci non possunt à parte producente imperfectiores alios. Admitto solutionem iuxta hanc opinionem, quæ nonnullam adhuc habet difficultatem, quia maior illa perfectio effectus producendi in parte proxima compensari poterat maiori approximatione subiecti ; nego tamen hoc argumento probari subordinationem graduum, sine hac enim claram, & adæquatam argumenti solutionem adhibeo.

10. Nego consequentiam, & rationem reddo cur partes distantes passi non possint agere in partes eiusdem passi sibi vnitas, & possint agere in agens non vnitum, & magis distans. Ad hoc vt calidum agat in aliud necessum est, vt habeat tantùm excessum caloris determinatum respectu illius, in partibus verò passi vnitis nulla datur, quæ habeat tantum excessum respectu partis sibi immediatæ, quantus requiritur, vt agens agat in passum, ac proinde nulla poterit agere in aliam : agens enim calidum hac proportione calefacit subiectum frigidum, pono hoc fuisse frigidum vt octo, in prima parte producit calorem vt tria, in secunda vt duo, in tertia vt vnum, & nil in quarta. Quarta pars frigidi non potest agere in tertiam, quia tantùm illam superat vnico gradu frigiditatis, quem tantum amisit, neque tertia in secundam, neque secunda in primam propter eandem rationem. Eædem tamen partes possunt agere in contrarium agens, quod superant frigiditate determinata, & requisita ad agendum, licet enim, per se loquendo non requiratur maior virtus ad agendum in agens contrarium, quam in partem vnitam eiusdem subiecti, tamen hîc, & nunc partes passi possunt agere propter rationem dictam in agens contrarium, non verò inter se ipsas remotiores in propinquiores agenti.

Obiicies

11. Obiicies quartò : Calidum vt octo producit calorem in passo frigido in primo instanti applicationis secundum omnes gradus caloris; ergo in illo instanti, in quo agit non repatitur, quia in instanti in quo omnes octo gradus concurrunt ad actionem nullus eorum potest expelli, aliàs aliquis eorum produceret in instanti, in quo expellitur, & consequenter in instanti in quo non est. Eodem modo potest argui in aliis instantibus. Respondet Arriaga ignem in aliquibus instantibus agere, in aliis verò cessare ab actione, in quibus repatitur ab agente. Datis motulis in alteratione, nescio quo fundamento hanc correspondentiam inter actionem, & passionem constituat Arriaga, quâ veluti Mallei Vittuarij agens & & passum moueantur. Melius respondeo, Calidum in primo applicationis instanti amittere gradum caloris, secundum quem non agit, ac proinde nunquam agere in frigidum, à quo possit prouenire reactio secundùm octauum gradum, quia octauus gradus caloris amittitur in primo instanti applicationis, ac proinde nunquam applicatur calidum vt octo, sed calidum, quod immediatè antea fuerat vt octo. Idem dico de secundo instanti, in quo expellitur septimus gradus caloris, & actio tantùm prouenit à sex aliis remanentibus. Dixi subiectum in primo instanti applicationis amittere octauum gradum caloris, quod multi negant, & probabo postea §. 4. quod si non ita fieret, adhuc integra manebat solutio pro secundo instanti, & pro primo nulla esset necessaria, cum in illo non daretur actio, & reactio.

§. III.

Argumentum aliud proponitur, & soluitur.

12. OBiicies quintò. Si duo agentia contraria aëre intermedio applicentur, tunc non poterit dari actio, & reactio, quia si hæc daretur, aër reciperet calorem ab igne, & frigiditatem ab aqua : ergo duplici motu contrario moueretur, quod fieri nequit, Neganr aliqui propter hoc argumentum actionem, & reactionem inter agentia non immediata, sed immeritò leui succumbunt oneri, quia posito aëre inter ignem, & aquam aër, vel patitur ab igne, vel ab aqua, vel ab vtroque, vel à neutro : si ab igne, medio illo poterit ignis agere in aquam : si ab aqua medio eodem poterit aqua agere in ignem : si ab vtroque eodem medio ignis aget in aquam, & aqua in ignem : si à neutro ideo erit, quia ignis reperit in aëre totum calorem, quem potest producere præsente aqua, & aqua totam frigiditatem, quam valet efficere igne resistente, si enim alteri agenti aër esset omnino dissymbolus in illum ageret : ergo ignis poterit agere in aquam medio calore reperto in aëre, & aqua in ignem media frigiditate, quam in aëre reperit. Dices alterum tantùm agens : verbi gratia, ignem agere in aërem, & medio illo in aquam, aquam tamen non agere in aërem, ac proinde neque in ignem ; vnde etsi detur actio ignis in aquam, non datur reactio aquæ in ignem. Solutionem retundo. Ignis per te aget in aërem immediatum : ergo aër est dissymbolus igni : ergo poterit reagere in ignem : ergo non impediet reactionem aquæ, potius ipsam aquam iuuabit, vt simul cum illo reagat in ignem : ergo quocunque mediante passo poterit dari actio, & reactio.

13. Affirmant aliqui aquam acturam in dimidiam partem aëris, & ignem in dimidiam aliam. Accommoda solutio pacis amico, non Philosopho, quam facilè reiicio. Ignis habet virtutem ad agendum in aquam distantem : ergo in totum aërem intermedium, si illi qualitate est dissymbolus : ergo aget in totum aërem. Dices impediri ab aqua ne agat in dimidiam partem aëris. Contra sic argumentor, aqua similiter habet virtutem ad agendum in totum aërem intermedium : ergo impediet virtutem ignis, si fortior sit illo, non solum in dimidia parte aëris, sed etiã in toto aëre. Fateor aliquando ita posse attemperari virtutes agentium attenta distantia, vt quodlibet valeat impedire virtutem alterius in dimidia parte subiecti, vel alterum in tertia, & non vltra, hoc autem semper contingere fundamento caret.

14. Respondet quidam Complutensis Thomista aërem mouendum esse duplici motu contrario in gradu remisso, neutro tamen summè intenso, quod absque inconuenienti fieri potest, sicut enim aër in eodem tempore habet quinque gradus caloris, & tres frigiditatis, sic in eodem instanti potest illos recipere, & duplici motu contrario moueri. Apta solutio, si aër intermedius omni qualitate nudus supponeretur, illa enim rectè explicaretur quomodo in primo instanti applicationis medio eodem aëre ignis posset agere in aquam, & aqua in ignem ; si verò aër intermedius supponatur iam admixtùs calore, & frigiditate quomodocunque attemperatis, vel aliqua harum qualitatum vsque ad octauum gradum informatus, aptior alia excogitanda est, cum verò aër interiacens nunquam supponatur omni qualitate destitutus, nunquam prædicta solutio locum opportunum inuenire potest; quod si ita applicaretur cum in primo instanti calorem, & frigiditatem vsque ad octauum gradum reciperet, in secundo supponeretur cum his qualitatibus, ac proinde prædicta solutio instantanea duratione functa, in hoc secundo instanti subsistere non posset.

15. Aërem iam informatum contrariis qualitatibus : verbi gratia, quinque gradibus frigiditatis, tribusque caloris non posse in eodem instanti moueri duplici motu contrario quantumuis remisso sic probo. Non potest ignis gradum quemdam caloris producere, & corrumpere alium frigiditatis, & aqua in eadem mensura indiuisibili producere gradum frigiditatis, & caloris corrumpere : ergo non potest in eodem instanti moueri subiectum duplici motu contrario. Antecedens probo : non potest idem subiectum in eodem instanti amittere quemdam gradum caloris, & nouum alium eiusdem speciei recipere, simul que gradum quemdam frigiditatis deperdere, aliumque eiusdem rationis acquirere, quod naturæ lumine diffonum cuique cordato, etiam non Philosopho apparebit : cum enim factis his productionibus, & corruptionibus eiusdem speciei subiectum cum eadem intensione qualitatis permanere, ac antea, superfluè, & absque vlla ratione finguntur.

16. Fortis à priori huius solutionis impugnatio facilè redditur. Aqua in hoc instanti non valet conseruare quintum gradum frigiditatis in aëre ab igne corruptum. Ergo non valet alium producere in eodem subiecto, eadem enim virtus requiritur ad conseruandum, & ad producendum effectum eiusdem rationis : ergo aqua non valet frigiditatem producere in aëre in illa mensura, in qua non valet frigiditatem iam productam conseruare : ergo non potest mouere subiectum productione nouæ frigiditatis, dum illud mouet ignis productione caloris, & frigiditatis expulsione : ergo non potest idem subiectum simul moueri à duplici contrario motu, quantumuis remisso. Idem argumentum alio modo accipe. Agens frigidum in hoc instanti valet nouum gradum frigiditatis producere, vt contrarij supponunt, & corrumpere gradum caloris : ergo valebat conseruare gradum antiquum frigiditatis, & impedire productionem gradus caloris corrumpentis illum : ergo prius productum conseruabit, & impediet productionem con-

trarij, quam nouum producat destruentem contrarium iam productum, quia magis determinatum est quodlibet agens ad conseruandum, quàm ad producendum, per se enim eadem ad vtrumque requiritur virtus, & conseruatio exigitur ab effectu producto, & productio nequit peti ab effectu producendo. Eadem argumenta eodem modo fieri possunt de agente calido.

17. Respondeo aërem intermedium mouendum esse vnico tantùm motu ab illo agente, quod attenta resistentia contrarij, & qualitate producta in aëre eiusdem rationis cum illa quam intendebat producere, intensionem aliam producere valebit. Rem tene: si aër esset calidus vt quatuor, & frigidus vt quatuor, & applicarentur calida, & frigida intensa vt octo, calidum ageret in talem aërem, quia est magis actiuum, & maiorem effectum producere & conseruare valet in passo. Si verò aër esset calidus, vt septem, & frigidus vt vnum, & applicarentur agentia calida, & frigida vt octo, frigidum ageret in aërem, quia licet absolutè fortius sit calidum vt octo, nihilominus facilius producit frigidum secundum gradum frigiditatis, quàm calidum septimum caloris conseruat, si verò aër sit calidus vt quinque, & frigidus vt tria, & agentia calida vt octo applicentur, neutrum aget in aërem intermedium, quia frigidum ex se minus actiuum minori effectu conseruando intentum vinci nequit à calido maiori effectu conseruando occupato, neque è contra.

18. Neque ex eo quod agens neutrum agat in aërem intermedium, actio, & reactio illorum impeditur, quia aër qua ratione calidus est tenebit se ex parte ignis, & aget in frigidum, & qua ratione frigidus est, tenebit se ex parte aquæ, & aget in ignem, & ita cum igne integrum agens constituet, & poterit simul cum illo agere in aquam, etiamsi in ipsum ignis nil agat, quia partiale agens non debet agere in aliud compartiale passo propinquius, vt agat in illud. Eodem modo continget in aqua, cum qua aër qua ratione frigidus habebit se per modum partialis agentis, & cum illa totale constituet agens in ignem.

19. Obiicies. Idem aër non potest complere duo principia inter se contraria: ergo non potest tenere se ex parte ignis ad agendum in aquam, & ex parte aquæ ad agendum in ignem. Respondeo distinguendo antecedens. Idem aër non potest constituere principia inter se contraria, secundum eamdem qualitatem concedo, secundum diuersas nego, quia calor existens in aqua est productiuus caloris, & frigiditas eandem informans, frigiditatem producere potest, neque propter communem qualitatum subiectum virtus minuitur, aut impeditur.

§. IV.

Difficultas incidens.

20. DVbitant nonnulli, an in primo instanti applicationis agentis ad passum detur actio, & reactio, quibus affirmatiuè respondeo, quia eadem est virtus ad agendum in primo instanti applicationis, ac in secundo, & agens non agit in instanti *B*, ex eo quod fuerit applicatum in instanti *A*, sed ex eo quod applicatum est in eodem instanti *B*, neque vlla est ratio, quæ oppositam sententiam suadeat.

21. Authores asserentes agens nihil producere in primo instanti applicationis sic arguunt. Ponamus calidum vt octo applicari in instanti *A* calido vt quatuor, & frigido vt quatuor. Tunc agens calidum vt octo nullum gradum frigiditatis poterit in illo instanti corrumpere: ergo nullum poterit caloris producere: tenet consequentia, quia ad hoc vt producatur gradus caloris necesse est gradum frigiditatis corrumpi: antecedens probatur. In illo instanti applicatur subiectum frigidum vt quatuor: ergo supponuntur quatuor gradus frigiditatis: ergo in illo instanti nullus eorum poterit corrumpi, quia gradus qui in illo instanti corrumperetur non esset in illo instanti, ac proinde sequeretur in eodem instanti esse calorem vt quatuor, & non esse calorem vt quatuor in eodem subiecto.

Egregia æquinocatio, quæ plures alias acutos re- 22.
centes fefellit: fallaciam detego. Aliud est agens calidum corrumpere aliquid frigiditatis subiecti in illo instanti, in quo applicatur, aliud corrumpere in eodem instanti aliquem gradum ex his, quos habet in illo instanti, in quo applicatur: hoc posterius manifestè repugnat propter rationem dictam: non illud prius quod iam explico. Demus hoc agens calidum vt octo applicari passo in instanti *B*. Inquiro quot gradus frigiditatis habuerit passum in instanti *A*, præcedenti ipsam applicationem? Supponamus habuisse quatuor frigiditatis & quatuor caloris. Tunc agens in instanti *B*, quo primo applicatur producet quintum caloris, & expellet quartum frigiditatis, ac proinde non applicabitur calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, sed calidum vt quinque, & frigidum vt tria. Si autem in instanti applicationis sit passum calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor signum est in instanti præcedenti applicationem fuisse, saltem frigidum vt quinque, & calidum vt tria, & agens calidum produxisse quartum gradum caloris, & expulisse primum frigiditatis. Hoc modo intelligere debes actionem in primo instanti applicationis, quo absque vllo inconuenienti actio in primo instanti applicationis, & eodem reactio potest intelligi. Ex quo inferes agens nullum corrumpere gradum, ex his quos habet subiectum in instanti applicationis, sed ex his, quos habuit immediatè antea. Similiter inferes nunquam applicari calidum vt octo passo frigido potenti reagere in calidum, quia si immediatè ante ipsam applicationem fuerit calidum vt octo, cum aliquid caloris amittat in primo instanti applicationis, iam non est calidum vt octo, sed vt septem.

Obiicies. Agens applicatum passo habenti in pri- 23.
mo instanti applicationis quatuor gradus frigiditatis nunquam fuit applicatum quinto frigiditatis gradui: ergo non potest illum corrumpere: antecedens facilè probatur; quia in primo instanti, quo applicatur subiectum gradus quintus non est; ergo non potest agens illi esse applicatum, in instanti præcedenti agens non erat applicatum subiecto habenti quintum gradum, ergo neque ipsi gradui: consequentia probatur, quia agens nihil potest corrumpere, quod illi non fuerit applicatum. Respondeo concesso primo antecedenti, negando consequentiam, & confirmationem illius: falsum enim est agens debere applicari effectui, quem corrumpit, quia possunt agens & effectus corruptus nunquam simul existere, si effectus corrumpatur in primo instanti, quo producitur agens; ergo tunc nunquam erunt applicata. Secundo probo à priori hanc applicationem non requiri. Applicatio debet esse inter agens, & passum, & do requiri inter agens, & effectum: gradus frigiditatis corruptus non est effectus agentis corrumpentis illum, caloremque producentis, hoc enim respicit tanquam effectum primarium calorem productum, & tanquam secundarium priuationem frigiditatis: ergo etiamsi effectus deberet esse applicatus agenti, negatio frigiditatis, & non ipsa frigiditas deberet agenti calido applicari.

Obiices secundò. Agens calidum in primo in- 24.
stanti,

stanti, quo applicatur passo, producit quartum gradum caloris, & corrumpit quintum frigiditatis: ergo quintus gradus frigiditatis corruptus nunquam resistit propriæ corruptioni, neque introductioni quarti gradus caloris. Consequentiam probabis. Gradus frigiditatis non resistit in instanti, in quo corrumpitur, quia in illo non est, non in instanti antecedenti, quia in illo nondum erat applicatum contrarium: ergo nunquam resistit. Respondeo, gradum frigiditatis corruptum nunquam efficaciter restitisse, quia gradus contrarius caloris, & agens illum producens ab illo victoriam reportarunt, restitisse tamen inefficaciter, non in instanti, in quo corrumpitur propter rationem dictam, sed in instanti præcedenti ipsam applicationem, in quo potuit esse resistentia, etiamsi contrarium non esset applicatum, sed tantùm esset applicandum in instanti sequenti, quod probabo agens de resistentia formali Controu. 6. Punct. 2.

Tertiò, alij frigidiùs obiiciunt. Agenti non datur in hoc instanti concursus causæ primæ, quia illum exigit in hoc instanti, sed quia in instanti præcedenti exigit: sed in instanti præcedenti primam applicationem non exigit concursum: ergo in instanti, in quo primò applicatur non illi debetur concursus. Respondeo negando antecedens, quod multis posset refelli: Sol enim in primo instanti, in quo existit, lucem producit, ab illis tamen abstineo; illa enim quæ gratis dicuntur absque vllis expensis reiicienda sunt. 25.

CONTROVERSIA VI.

De resistentia actiua, & formali qualitatis, vbi de successione, & continuatione alterationis.

ACTIVA qualitas non solùm se in alienum insinuat subiectum, verumetiam contrariam qualitatem, haud sine illius repugnantia ex proprio expellit subiecto, hanc repugnantiam ex parte qualitatis expulsæ iure optimo resistentiam Philosophi appellant, quam in formalem, & actiuam diuidunt, de vtraque impræsentiarum est sermo instituendus, & quia ex hac, successio alterationis, illiúsque continuatio, vel discontinuatio dependet sub eodem capite de resistentia qualitatis, continuatione, & successione alterationis disputo.

PVNCTVM I.

De resistentia actiua.

1. PATRES Conimbric. 1. de genere cap. 9. quæst. 3. resistentiam diuidunt in negatiuam, priuatiuam, & contrariam. Resistentia negatiua est incapacitas subiecti ad formam aliquam recipiendam, quam habet substantia spiritualis respectu materialis accidentis. Resistentia priuatiua, quæ ab aliquibus passiua dicitur, reperitur in subiecto formæ capaci, ei tamen neutiquam, aut ægrè cedente: verumtamen absque vlla actione, vt cùm saxum illud nitenti frangere, & corpus conanti leuare, à quaque illam intendenti calefacere resistunt. Tandem resistentia contraria est quando actione propria aduersarium impetit qualitas, eiúsque vires debilitat, vt cùm ignis resistit aquæ per calefactionem eius frigiditatem corrumpendo, qua corrupta, veluti emortuo contrario ignis illi resistit, & veluti victoriam reportat.

2. Pater Suar. tom. 2. Metaphysic. disput. 43. sect 2. num. 8. docet duobus modis contingere rem aliquam alteri resistere. Primò contingit per immediatam repugnantiam. Hæc est resistentia quam priuatiuam, seu passiuam Conimbric. appellant. Secundò radicaliter, & quasi per diminuationem virtutis alterius contrarij, videlicet qualitatis. Hanc resistentiam vocant Conimbric. contrariam, & actiua dicitur, consistit enim in actione, qua calidum per productionem caloris in passo frigido gradum frigiditatis corrumpit, & vires adimit inimico, ne illis impetatur. De resistentia negatiua mentionem non fecit Suar. quia propriè resistentia non est, sed incapacitas subiecti, de qua, siue resistentia appelletur, siue non, nil puculiare dicendum occurrit.

Ex dictis constat adæquatè diuidi resistentiam in actiuam, & formalem. Resistentia actiua, & iuxta Conimbric. contraria, quam Suar. radicalem appellat, consistit in actione destructiua contrarij. Resistentia formalis, iuxta Conimbric. priuatiua recte explicatur à Suario num. 10. Ex cuius sententia consistit in eo quòd subiectum per qualitatem, vel dispositionem in illo existentem impediat ne alia forma contraria incompossibilis cum ea quam habet, introducatur. Hanc resistentiam Puncto 2. latè explanabo. 3.

Communis sententia resistentiam actiuam iuxta modum nuper explicatum constituit in actione destructiua contrariæ qualitatis, frigiditatis videlicet, qua calidum resistit, ne frigidum agens tantam frigiditatem producat, quantam produceret, si duos illios gradus corruptos retineret. Rem ita contingere certum est. De voce tamen potest esse contentio, an videlicet destructio contrarij propriè, & formaliter dicenda sit resistentia. Hæc enim est quasi defensio resistentis, & impeditio effectus intenti à contrario, cuius corruptio offensio propriùs quàm defensio dicenda videtur, sed quidquid sit de nomine, re admissa, assero aliam resistentiam actiuam reperiri in motu alterationis, quæ propriùs resistentia dicitur, ac proinde hanc ego cum Suario resistentiam radicalem, seu remotam voco, illam verò quam modò assignabo, resistentiam formalissimè, & propriè dicendam esse affirmo. 4.

Vt probem dari actiuam resistentiam distinctam à præcedenti assignata, & à resistentia formali, pono duo agentia contraria, quorum neutrum agit in alterum, quia intra sphæram actiuitatis non sunt, vel quia Deus negat vtrique concursum; vt destruat 5.

aliud,

aliud,sed vtrumque agere in passum tertium, in quo casu probo dari resistentiam distinctam à formali, quæ proprijssimè actiua dici debet.Resistentiam formalem dicere informationem Philosophorum vna vox est,sed hac secluſa datur alia resistentia se tenens ex parte agentis distincta à resistentia actiua supra data: ergo.Minor tātùm indiget probatione,pro qua pono calidum vt octo, & frigidum vt octo applicata passo omnino nudo.In hoc casu,si agētia sunt eiusdem virtutis, quodlibet producet quatuor gradus qualitatis, & subiectum erit calidum vt quatuor,& frigidum vt quatuor,si alterum horum,calidum,verbi gratia,fortius sit, hoc maiorem qualitatem producet, & subiectum erit calidum vt quinque, & frigidum vt tria, in quo casu vtrumque agens ab altero fuit impeditum, ne maiorem qualitatem in subiecto produceret, calidum enim maiorem intensionem efficeret, si frigidum abesset, & frigidum scilicet si calidum non restitisset: ergo fuit resistentia inter hæc agentia, quæ non potuit in informatione qualitatem consistere, quia antecedenter ad calorem productum resistebat agens calidum, ne frigidum præoccuparet subiectum frigiditate producta,& prius naturâ quam hæc produceretur,resistebat frigidum, ne calidum agens calorem produceret, quo subiectum impediretur, & frigiditatem recipere non posset,quod necessariò dicendum est, aliàs nulla potest reddi ratio, propter quam hæc agentia mutuo sibi impediantur, & æquè intensum vtrumque producat effectum, vel vnum intensiorem, quam aliud, quia si dicas frigidum tantùm produxisse tres gradus,quia calor quinque produxit: inquiro cur frigidum non impediit calido productionem quinti gradus, sicut impediit productionem sexti. Si enim frigidum impediret ne calidum quinque gradus produceret rectè posset quatuor frigiditatis producere.

6. Dices calorem restitisse ne impediretur à productione quinti gradus; Rectè sanè: ergo resistebat calidum vt produceret quintum gradum, quem cum victoria contra resistentiam frigidi produxit: ergo ante productionem caloris fuit resistentia ex parte calidi agentis: ergo ante informationem caloris in passo fuit resistentia ex parte agentis, quæ resistentia actiua dici debet.

7. Rem clarè oculis cernes, si tibi proponas passum tantùm potens recipere vnicum gradum caloris, vel frigiditatis, quia iam aliunde habet alios septem gradus, vel quia illud tibi fingis capax vnius tantùm gradus qualitatis: si huic passo applicarentur duo agentia actiuitate omnino æqualia, quorum vnum intenderet producere gradum caloris, aliud frigiditatis, neutrum gradum illum produceret, producturum quodlibet talem gradum in absentia contrarij: ergo tunc daretur resistentia nulla qualitate producta, & absque vlla informatione tenens se ex parte agentis: ergo daretur resistentia actiua distincta à formali, quæ non consistit in destructione contrarij.

8. Hanc resistentiam ego constituo in actu primo causæ determinatæ à se producere effectum etiam in præsentia contrarij independenter ab exigentia, quam habet effectus ad sui conseruationem. Per actum primum intelligo, id quod nomine actus primi strictè intelligitur, videlicet virtutem actiuam cum omnibus prærequisitis ad actionem, quia sine his virtus actiua non petit suum effectum producere, & consequenter non petet ne contrarius effectus producatur,neque illius productioni resistit. Addidi à se determinatæ &c. quia si ita non sit, sed indifferens effectum producere, illum à se non petet producere, ac proinde non resistet, neque enim sufficeret, vt calidum resisteret frigiditati producendæ, posse calorem producere, si determinatum non esset ad illud producendum, quia posita virtute, & non determinatione ad productionem ad exigentiam cuiusque extrinseci cessaret ab actione, ac proinde non resisteret, vt in illam prosiliret.

Est ergo resistentia actiua actus primus ad qualitatem incompossibilem cum alia à se determinatus, & propendens in actionem ad qualitatem terminatam, sicut enim resistentia formalis, vt postea dicam, non consistit tantùm in informatione formæ incompossibilis, sed addit exigentiam formæ ad sui conseruationem, sic resistentia actiua non tantùm dicit potentiam productiuam qualitatis, sed exigentiam, & inclinationem ad talem qualitatem producendam. Rationem à priori accipe, resistentia dicit conatum, & vim ad effectum, pro quo est resistentia, & contra effectum ad quem impediendum ordinatur, non enim resisteret, ne hostes ingrederentur ciuitatem, Dux, qui portas haberet occlusas, si ex se determinatus non esset ad illas occlusas habendas quibuscunque aliis contrarium petentibus, neque resistit, vt manibus teneat gladium, qui ita tenet illum, vt cuicunque petenti cedat, nullumque conatum adhibeat contra eum, qui propriis manibus illum auferre tentat. Sic actus primus potens producere effectum à se non determinatus tandiu illum producet, quamdiu ab alio determinetur, ex extrinseco non determinatè, vel saltem impedienti, nil producet; ergo non resistet sua productione. 9.

Ex hoc infero, quod certum puto, scilicet causam primam conseruantem effectum ad exigentiam illius nullo modo resistere, vt illum conseruet,vel vt contrarium agens illum non destruat, quia ex se in ratione causæ primæ indifferens est ad producendum, & non producendum, & ita effectum producit, & conseruat, vt extrinseco non exigente illum non conseruet: ergo ex se non resistit actioni, quod si non statim conseruans calorem ad præsentiam frigidi agentis, desistat à conseruatione illius non est quia contra exigentiam frigidi agentis in actione perat persistere, sed quia ipse calor conseruatus in hoc instanti petit, vt adhuc in præsentia contrarij Deus eamdem conseruationem in posterum protendat,ac proinde tota resistentia, quam frigidum patitur in conseruatione caloris à causa prima, consistit in exigentia quam habet calor ad sui conseruationem, ac proinde si frigidum agens fortius peteret destructionem caloris, quam calor petit sui conseruationem, statim Deus hanc suspenderet, & deuictâ exigentiâ, quam habet calor ad sui conseruationem Deus præsto esset illum non conseruare, neque ex parte Dei aliqua esset resistentia ad calorem conseruandum. 10.

Dixi resistentiam consistere in actu primo à se determinato ad qualitatem producendam, & causam primam conseruantem effectum actiuè non resistere; cum hoc tamen benè stat, quod si Deus à se nulla causa exigente vellet etiam contra aliarum exigentiam conseruare calorem, Deum actiuè resistere per ipsum actum primum, qui supponitur ad calorem, in quo includitur voluntas Dei indeterminata independenter ab exigentia effectus, & resistentia contrarij ad illum conseruandum, licet enim tunc Deus non esset determinatus per modum naturæ ad calorem producendum esset tamen à se determinatus per actum suæ voluntatis prędefinientis conseruationem effectus independenter ab exigentia, quam haberet ipse effectus ad sui conseruationem, & à contrario exigente destructionem eiusdem, quapropter si daretur calor incompossibilis cum frigiditate, qui non peteret conseruari, Deus tamen vellet illius conseruationem exhibere contra exigentiam frigiditatis, 11.

tunc

tunc frigiditas non produceret in subiecto, non ratione resistentiæ formalis, quæ in calore non esset, hæc enim dicit exigentiam qualitatis ad sui conseruationem, sed ratione resistentiæ actiuæ, videlicet ratione actus primi Dei à se determinati non cessare ab actione quolibet contrario oppositum exigente. Noto tamen hanc resistentiam actiuam fore distinctam ab ea, quæ modo datur, quæ consistit in determinatione actus primi ad effectum per modum naturæ, Deus autem tunc à se determinatus esset ad productionem effectus non per modum naturæ, sed liberè.

12. Si verò Deus conseruaret calorem non ipso calore, neque alia causa exigente conseruationem illius, ita tamen, vt præsto esset cessare ab actione quotiescumque quælibet causa exigeret corruptionem caloris actiuè non resisteret, quia licet esset determinatus à se calorem producere, non tamen esset determinatus à se calorem producere, neque conseruare in præsentia causarum exigentium negationem talis conseruationis: tunc enim Deus conseruaret calorem per actum, quo diceret, etiamsi nulla causa petat conseruationem caloris illam exhibere volo, dum aliqua oppositum non petat.

13. Obiicies sequi ex hoc frigidum minus forte non resistere in præsentia calidi fortioris, vt producat suam frigiditatem, quia non est determinatum ad illam producendam in præsentia fortioris agentis. Respondeo negando sequelam, & confirmationem illius, frigidum enim, etsi minus forte petit, & conatur adhuc in præsentia agentis fortioris suam producere frigiditatem, licet illam non producat, quia agens fortius illi violentiam infert.

14. Ex his inferes agens frigidum nullam vincere resistentiam actiuam in expulsione caloris conseruati à causa prima, & rationem reddes, cur calor etiamsi non dependeat in conseruari ab igne hoc absente facilius corrumpatur, quam corrumpitur eodem igne præsente.

15. Resistentia actiua sic explicata potest considerari in actu secundo quasi in actuali lucta, & in ipso certamine, & in actu primo ad luctam parata. Resistentia in actu primo, est actus primus supra explicatus per se consideratus quolibet alio extrinseco secluso. Resistentia in actu secundo, est idem actus secundus in præsentia contrarij, per positionem enim huius, illo supposito resistentia in actu secundo intelligitur, quia in actu primo est totus conatus ad effectum producendum ad actualem luctam requisitus, & tantum hæc non erat ex defectu contrarij, non enim potest intelligi lucta, & certamen nisi inter duo se inuicem oppugnantia, neque ad hanc requiritur effectus aliquis, quando enim duobus contrariis se oppugnantibus vnum producit effectum, vtrumque resistit, & alterum nil agit, & casu quo vtrumque impeditum ab altero cessaret ab actione, in actu secundo verè pugnarent, & resisterent nullo interueniente effectu; hic enim sicuti illius actio non se tenet ex parte resistentiæ, sed est effectus illius, & victoria, quam reportat agens ex resistentia, agens enim vt agens in præsentia contrarij dicit duo, resistentiam consistentem in actu primo, & victoriam consistentem in actu secundo. Agens enim non resistit actiuè per actionem, sed per virtutem ad illam, neque resistit formaliter actiua resistentia agendo, sed resistit dum agit, quia dum agit per modum actus primi propendentis in effectum, resistit actiuè, & per ipsum actum secundum pro quo est resistentia victoriam suæ resistentiæ nanciscitur.

16. Potest insuper in actu primo considerari resistentia respectu duplicis termini, respectu effectus producti, & respectu negationis effectus producendi à contrario, verbi gratia, in actu primo ignis potens producere est resistentia pro calore producendo, quem impedire intendit agens frigidum contrarium & est resistentia contra frigiditatem producendam, quam intendit impedire ignis in actu primo potens calorem producere, actus enim primus ignis petit productionem caloris, ac negationem frigiditatis, & in vtramque immediatè propendet, non enim tantùm ignis impedit frigiditatem medio calore producto, sed immediatè, & per se, vt patet in casibus supra positis, dum duo agentia contraria applicantur subiecto nudo omni qualitate, in quo antecedenter ad productionem caloris impedit agens calidum productionem frigiditatis, & in casu, quo vtrumque agens esset æquè forte, & passum tantùm esset capax vnius gradus, in quo vtrumque agens mutuo aliud arceret à productione qualitatis, quam intendebat producere, & non media aliqua qualitate producta.

Ita tamen actus primus, seu ignis in actu primo 17.
constitutus respicit immediatè vtrumque terminum: verbi gratia, calorem, & negationem frigiditatis, vt terminum positiuum primariò, & per se, negatiuum verò, licet immediatè, secundariò & ratione alterius respiciat, ideò enim ignis intendit impedire frigiditatem vt producat calorem, ne videlicet frigiditas illius actionem retardet, vel suum effectum oppugnet, non tamen intendit producere calorem, vt impediat frigiditatem, natura enim primariò intendit generationem, quæ consistit in productione formæ positiuæ, & secundariò corruptionem, seu non esse alius formæ, quod in corruptione includitur.

Punctum II.

Quid sit resistentia formalis.

Resistentia actiuâ explicatâ, formalis explicatu facilis est, consistit in informatione formæ incompossibilis cum alia producenda, & in exigentia eiusdem formæ ad sui conseruationem, quæ duo necessariò requiruntur ad resistentiam, quia si forma tantùm esset incompossibilis cum alia, & non exigeret conseruationem sui in primo congressu contrariæ qualitatis deficeret, & proprio abscessu illi aditum patefaceret, quæ inoffenso pede absque vlla resistentia subiectum ingrederetur. Nec sufficit exigentia conseruationis sine incompossibilitate, quantumuis enim albedo exigat propriam conseruationem, & illam obtineat, non ideò calori, cum quo potest componi resistit, consurgit ergo ex his duobus resistentia formalis, quia ratione incompossibilitatis petit calor ne simul cum illo in subiecto reperiatur frigiditas: & ratione exigentiæ propriæ conseruationis petit idem calor in subiecto permanere, quo fit, vt petat ne frigiditas in subiecto introducatur, & resistat illius productioni, & illam iam productam petat expelli, eo ipso quod in subiecto reperiatur. 1.

Hanc exigentiam quam habet calor negationis 2.
frigiditatis in eodem subiecto prouenit ex duplici capite: primo quia calor petit esse in subiecto, & petit non comitari frigiditatem, ac proinde vt sit in subiecto sine societate frigiditatis, petit id, quod est necessarium, videlicet frigiditatem abigi à subiecto. Huius exigentiæ aliud est caput appetitus ad propriam conseruationem, quem habet calor, quamque destruere machinatur frigiditas, cum enim calor petat suam conseruationem, petit negationem

negationem illius quod hanc conseruationem expugnat.

3. Ex his inferes resistentiam formalem posse considerari respectu duplicis termini, videlicet respectu eiusdem formæ caloris, verbi gratia, exigentis propriam durationem, pro qua resistit, ne destruatur, & respectu negationis formæ contrariæ, pro qua similiter resistit, vel quod idem est respectu formæ contrariæ, contra quam resistit, vt corrumpatur, vel vt non producatur, & vtraque resistentia est immediata, licet primo forma informans resistat pro sui conseruatione, quam pro negatione conseruationis formæ contrariæ, vel contra illius conseruationem, sicuti dixi de resistentia actiua immediatè respiciente effectum, quem intendit producere, & negationes effectus producendi ab agente contrario, hanc secundariò respiciente, & illum primariò.

4. Rursus resistentia formalis potest considerari in actu primo, & in actu secundo, in actu primo est per suammet entitatem, in actu secundo constituitur per præsentiam contrarij in hoc instanti, vel instanti immediatè futuro, vt postea explicabo. Permanentia verò formæ in subiecto, & negatio formæ contrariæ introductæ contra exigentiam agentis procedentis in productionem illius est victoria, & effectus resistentiæ. Cum verò forma contratio expellitur in hoc instanti contra exigentiam, quam habuit in præcedenti, in quo petiit conseruationem pro hoc instanti, in quo fuit corrupta, resistentia quæ fuit in instanti præcedenti dicitur in isto deuicta. Cæterum calor informans subiectum respectu frigiditatis in illo productæ resistit sine victoria, & inefficaciter, respectu verò illius frigiditatis, quæ produceretur si calor non informaret subiectum, & de facto non producitur, resistit efficaciter, & cum victoria, eodem modo respectu gradus corrupti in hoc instanti inefficaciter resistit in præcedenti, in quo petiit non corruptionem, sed conseruationem pro hoc instanti, respectu verò graduum permanentium, qui à contrario corrumperentur, ni se defenderent per exigentiam propriæ conseruationis efficaciter, & cum victoria restitit forma.

5. Demum in ordine ad diuersum rẽpus, prius resistit qualitas existens in hoc instanti respectu suæ conseruationis, vel pro sua conseruatione, quam respectu negationis contrariæ qualitatis, seu contra existentiam eiusdem qualitatis contrariæ, qualitas enim existens in hoc instanti non resistit, ne corrumpatur in hoc instanti, in quo iam supponitur, quia resistentia in hoc instanti inuoluit existentiam resistentis in eodem instanti: ergo ex suppositione, quod calor resistat in hoc instanti implicat non existere: ergo implicat in illo corrumpi, quia in instanti, in quo aliquid corrumpitur non existit: ergo implicat in illo resistere corruptioni faciendæ in eodem instanti, quia resistentia in actu secundo debet esse respectu rei possibilis, & respectu rei, quæ ablatâ resistentiâ fieri posset, sed ex eo quod calor existat in hoc instanti, non potest in illo corrumpi: ergo eo ipso quod existat in instanti *A*, non potest resistere corruptioni pro illo instanti. Eodem modo assero calorem existentem in instanti *A*, non exigere in actu secundo conseruationem ipsius in eodem instanti. Hæc conclusio est eadem cum præcedenti diuerso modo explicata, quia calorem exigere conseruationem, & resistere corruptioni idem est, sed calor existens in instanti *A*, non resistit corruptioni pro eodem instanti *A*: ergo non exigit conseruationem pro eodem instanti. Probatur conclusio, eodem modo. Calor existens in instanti *A* supponitur conseruatus in instanti *A*: ergo non potest efficaciter petere, neque consequi conseruationem pro illo instanti. Resistit calor existens in hoc instanti suæ corruptioni, vel pro sua conseruatione pro instanti sequenti *B*, & calor existens in instanti *A*, petit ex hoc instanti conseruari in instanti sequenti *B*, & quod idem est in illo non corrumpi.

6. Ex hac resistentia respectu suæ conseruationis alia suboritur respectu negationis contrariæ qualitatis pro eodem tempore, quia eo ipso quod calor in instanti *A* perat conseruationem pro instanti *B*, petit pro eodem instanti *B* negationem formæ contrariæ, vtpote necessariam ad conseruationem, quam petit, quia si in instanti sequenti *B* esset forma contraria, non esset in eodem conseruatio caloris, sic vt calor existens in instanti *A* consequatur id, quod petit pro instanti *B*, videlicet sui conseruationem, petit pro eodem instanti negationem frigiditatis oppositæ cum conseruatione, quam petit.

7. Insuper calor existens in instanti *A*, exigit negationem frigiditatis pro eodem instanti *A*, quam efficaciter consequitur, quia ex eo quod suponatur octauus gradus caloris in instanti *A*, non supponitur in eodem instanti negatio primi gradus frigiditatis independenter à resistentia caloris in eodem instanti, imò hæc causalis est vera, quia octauus gradus caloris informat subiectum in instanti *A* non introducitur in eodem instanti *A* primus frigiditatis, aliàs introducendus. Hæc tamen est falsa, quia octauus gradus caloris existit in instanti *A*, conseruatur in instanti *A*. Existentia enim in hoc instanti supponit in illo conseruationem.

8. Obiicies: ideo resistit octauus gradus caloris primo frigiditatis, ne ab illo corrumpatur, sed octauus gradus caloris existens in instanti *A*, à nullo potest corrumpi in illo instanti: ergo in illo instanti non resistit primo gradui frigiditatis. Respondeo octauum gradum caloris existentem in instanti *A*, resistere introductioni primi frigiditatis, quia licet ab illo non possit corrumpi in instanti *A*, in quo iam supponitur, posset tamen corrumpi in instanti sequenti *B*, vnde octauus gradus caloris petens in instanti *A* non corrumpi, in instanti *B*, resistit productioni primi gradus frigiditatis, quo possit corrumpi in instanti *B*, si in instanti præcedenti *A*, fuisset in subiecto productus. Ad argumentum in forma distinguenda est maior. Ideò resistit octauus gradus caloris primo frigiditatis ne ab illo corrumpatur in instanti, in quo existit, nego maiorem: ne ab illo corrumpatur in instanti sequenti, concedo maiorem; Deinde minori concessâ nego consequentiam.

9. Ex his inferes calorem existentem in instanti *A*, resistere suæ corruptioni, seu exigere suam conseruationem, quod idem est pro instanti sequenti, non pro illo in quo est; introductioni verò formæ contrariæ pro instanti in quo est, & pro instanti sequenti. Similiter inferes gradum expulsum frigiditatis non resistere adhuc in actu primo gradui caloris producto in instanti, in quo expellitur, quia in instanti in quo expellitur iam non est, ac proinde non potest exigere suam conseruationem, neque remotionem contrarij, quam consequenter petit, resistebat ergo gradus expulsus in instanti præcedenti propriæ expulsioni pro instanti sequenti, in quo facta fuit contra exigentiam, quam habuit gradus expulsionis in instanti antecedenti. Neque ex eo quod exigentia non sit in instanti *B*, licet inferri non posse contra illam fieri in eodem instanti *B*, quia exigentia præterita erat de re futura, contra quam fieri potest ipsa transacta, sicut fit hodie contra præceptum quod fuit heri de ieiunio hodierno, transacta iam exigentia præcepti, tantùm illius obligatione

tione durante in illo, cui fuit impositum. Sic resistentia transacta imponebat Deo obligationem quandam moralem, qua tenebatur ex vi authoris naturæ conseruare entitatem, quæ fuit in instanti præcedenti, in hoc instanti, eo præcisè quod in instanti præcedenti ipsa pro hoc instanti conseruationem petiisset: quod si Deus alia causa naturali oppositum exigente hac obligatione non teneatur, sicut ego non teneor præcepto impositio, si aliud vrgentius cuius ad implerio incompossibilis est cùm adimpletione prioris pro eodem tempore vrgeat, & de facto talem conseruationem non exhibeat, ersi non deficiat à lege authoris naturæ, faciet tamen contra exigentiam entitatis, quæ suam conseruationem auidè petierat. Hæc apprimè notanda sunt pro solutione difficilis argumenti, quod adducam Punct. 4. contra successionem actionis, quódque doctissimum recentiorem malè vexauit, & in singularem sententiam traxit.

10. Dixi ad resistentiam in actu secundo non requiri quod agens contrarium sit in actu primo in instanti, in quo fit resistentia, sed sufficere esse futurum in instanti sequenti, cuius rationem ex doctrina tradita facile reddo. Primus gradus caloris petit in instanti *A* non produci octauum frigiditatis in instanti *B*, & sufficit vt possit impedire, & vt de facto impediat hanc productionem, quod agens habens virtutem ad producendum octauum frigiditatis sit in actu primo ad illam producendam in illo instanti *B*, qua si in illo cesset actio, ex vi exigentiæ, quam habuit primus gradus caloris in instanti *A*, dicetur hic primus gradus restitisse efficaciter in instanti *A* octauo frigiditatis producendo in instanti *B*, etiamsi principium illum producturum non fuerit in actu primo in instanti *A*, sed in instanti *B*, imò impertinens est, vt agens impediatur in instanti *B* illud fuisse in actu primo in instanti *A*.

11. Alia est differentia inter resistentiam actiuam, & formalem, quod resistentia actiua imperitur ab alia actiua, & duæ resistentiæ actiuæ inter se digladiantur, vt patet in duobus agentibus applicatis eidem subiecto, quorum virtus actiua vnius retardat virtutem actiuam alterius. Cæterùm resistentia formalis non cessat cum alia resistentia formali; nulla enim illarum alteram impetit, vbi autem non est impetus ex vna parte saltem, non potest esse lucta, & concertatio, sed cum actiua, quæ illam impugnat, & à qua vincitur, cùm vincitur, non ab alia formali, quia resistentiæ formales tantùm curant de defensione qualitatis, pro qua resistunt, & quælibet qualitas per formalem resistentiam se ipsam in proprio subiecto tuetur, vnde resistentiæ qualitatum existentium in diuersis subiectis sunt in ordine ad subiecta diuersa, ac proinde nullam possunt in se habere oppositionem, calor enim in igne per formalem resistentiam tantùm respicit ignem, & frigiditas in aqua formaliter resistens aquam tantùm intuetur. Pugnat ergo resistentia formalis cum virture actiua contrarij, à qua imperitur, & cuius conatui formaliter resistit, virtus enim actiua ignis intendit producere calorem in aqua, & resistentia formalis frigiditatis existentis in aqua, igni resistit, & exigit conseruationem eiusdem frigiditatis in subiecto, in quod ignis calorem introducere intendit.

12. Obiicies: quando agens calidum intendit producere calorem in passo, frigiditas passi tantùm se ipsam tuetur petendo à Deo, ne ab actione conseruatiua illius motus exigentiâ agentis calidi destitat, sed potius illud coërceat, ne calorem in suo subiecto producat, quo facto Deus quasi ad preces frigiditatis illam conseruat contra existentiam caloris intendentis illam destruere: ergo frigiditas non resistit, si quidem non est, quæ immediatè detinet agens calidum, ne agat, sed Deus ad instantiam frigiditatis, qui illius exigéria exoratus, illam manu tenet per continuationem, & agens calidum coërcet ne in frigidum agat.

13. Respondeo verum esse frigiditatem ab agente calido lacessitam nil aliud agere, quam ad Deum confugere, vt illam conseruet, & ne cum agente calido concurrat, Deúmque immediatè esse, qui denegat agenti id, quod petit, & concedit passo, quod intendit, cùm hoc victor euadit, & è contra, quando vincit agens, nihilominus non dicitur Deum resistere, ne calidum agens calorem inducat, sed frigiditatem exigentem, vt Deus cum agente calido non concurrat, sed potius vt ipsam conseruet, quia licet Deus deneget agenti victo, quod petit, & tribuat passo victori, quod exigit, vel è contra, hoc non facit ex se, sed tanquam author naturæ, illius legibus ductus, illiúsque munus est iuxtà exigentiam causarum operari, id autem quod Deus operatur ad exigentiam causarum naturalium tali deficiente exigentia non operaturus, causis naturalibus tribuitur.

14. Cæterùm Deus, cùm denegat concursum agenti, cui repugnat qualitas existens in passo, vel quando contra exigentiam eiusdem qualitatis illam destruit, quia illius destructionem exigit agens, quatenus est ex se indifferens est, vt faueat agenti actiuè perenti, vel qualitati existenti in passo formaliter resistenti, illíque annuit quod maiori impetu, seu conatu propendit in terminum suæ exigentiæ, quod ex vi authoris naturæ præstare tenetur, ac proinde ex se Deus neque agenti, neque passo, neque pro passo, aut agente resistit, sed iuxta resistentiam illorum operatur. Rem exemplo illustro. Habet se Deus in pugna qualitatum instar Iudicis, qui auditis ab vtraque parte allatis pro iure hæreditatis, de qua lis suboritur, vtique ius dicit, & hæreditatem alteri tribuit, cui potiori iure illi competebat, quo casu non dicitur Iudex restitisse parti deuictæ, etiamsi vincenti hæreditatem donarit, sed pars vincens, quæ deuictæ ius alio potiori destruxit.

15. Inquires, an in calido vt octo resistant omnes gradus qualitatis primo frigiditatis introducendo. Respondeo in opinione quæ constituit subordinationem graduum tantùm resistere octauum, quia hic tantùm opponitur cum primo gradu, in opinione verò quæ illam denegat omnes resistere, ac proinde primus gradus frigiditatis introductus victoriam reportat de omnibus præexistentibus in subiecto, in gradu enim quem expellit medio producto vincit agens gradum expulsum, & alios septem, qui illius actioni resistebant; nihilominus diuerso modo vincuntur septem remanentes, & octauus expulsus, omnes enim resistebant introductioni, ne expellerentur à subiecto, quia cùm vnus esset expellendus, & non esset maior ratio vnius, quàm alterius, quiliber poterat expulsionem timere, veruntamen cùm vincuntur contrario producto, licèt omnes octo fuerint victi, tamen vnicus tantùm expulsus damnum inimicæ victoriæ expertus est, omniúmque difficilium, & inimicitias persoluit, & in se ipso virtus dicitur; reliqui verò remanentes non in se ipsis, sed in expulso deuicti fuêre.

16. Tandem in vtrâque sententia passum frigidum vt octo ad præsentiam agentis calidi potentis octo gradus caloris producere, etiamsi tantùm vnum producat, resistet secundùm omnes suos gradus; ne agens producat octo gradus, quos producere intendit, non enim est resistentia tantùm rei recta

gradus producti, sed respectu illorum, qui producerentur, si qualitas contraria non resisteret; ideò enim non producuntur, quia qualitas contraria resistit, & respectu illorum, qui non producuntur, resistentia efficax est, & qualitas victrix euadit; respectu verò illius, qui fuit productus resistentia fuit inefficax, & qualitas resistens mansit euicta. Dixi passum frigidum vt octo resistere secundùm omnes suos gradus ad præsentiam agentis potentis producere octo gradus caloris, in qua re abstraho, an agens possit producere octo gradus caloris, & tantùm quantum in se habet, sed ad naturam resistentiæ explicandam affirmo in opinione constituente subordinationem graduum passum resistere ad præsentiam agentis secundùm illos gradus, quos in se habet oppositos gradibus illis, quos agens producere intendit, siue illos producat, siue non producat.

PVNCTVM III.

De ordine resistentiæ actiuæ, & formalis qualitatis.

1. EXPLICATA natura resistentiæ formalis, & actiuæ constat non esse idem qualitatem resistere formaliter, & actiuè, sed suboritur difficultas quæ qualitas aliam superet in resistentia actiua, & quæ aliam excedat in formali resistentia. De resistentia actiua facilè soluitur; constat enim inter primas qualitates calorem omnes antecellere actiuitate, celerius enim calefit passum ab agente calido, quam frigefit à frigido. Deinde frigiditatem actiuitate humiditatem, & siccitatem superare fatentur omnes eadem experientia. Tandem tertio loco constituitur humiditas, & quarto siccitas, huius enim actiua virtus adeò est exilis, vt de illa multi non immeritò dubitauerint.

2. Maior est difficultas de resistentia formali, in qua Patres Conimbr. 1. de generatione, cap. 9. quæst. 3. art. 3. asserunt inuerso modo res se habere, siccitatémque omnium acerrimè pugnare, & hac de causa infirmitas, quæ in siccitatem delabitur, difficillimè curatur. Secundam qualitatem in resistendo asserunt esse humiditatem, tertiam frigiditatem, quartam verò calorem: atque hunc ordinem variis experientiis compertum esse testantur. Hurtadus disput. 9. sect. 10. eundem ordinem probat, & approbat, asseritque §. 120. negari non posse qualitates actiuas minus habere resistentiæ, quò plus habent actiuitatis, vt patet in siccitate, quæ difficile expellitur à subiecto, & virtute actiua est omnium imperfectissima. Deinde quia si virtus actiua esset æqualis resistiuæ, non posset esse reactio, quia si ignis resisteret æquè aëri, ac in illum *efficit*, cum illum superet actiuitate, etiam resistentia superabit, vnde aër non poterit sua actiuitate ignis resistentiam euincere, neque in illum agere. Eandem conclusionem tradit Arriaga disp. 3. sect. 11. num. 179. quam eadem ratione sic probat: si qualitas illa, quæ præcellit actiuitate, præcelleret etiam resistentia, semper victoriâ potiretur, neque vnquam posset à subiecto pelli, cuius oppositum experientia suadet, ex quo concluditur necessarium esse excessum vnius in actiuitate compensari excessu alterius in resistentia.

3. Sanè horum Doctorum veniâ illorum rationi minimè acquiesco, quam refellere efficacissimè præsumo. Demus enim calorem vincere frigiditatem non tantùm actiuitate, sed etiam resistentia, nihilominus non infertur frigidum non posse in calidum agere, quia etiamsi resistentia calidi maior sit resistentia frigidi, frigidum non imperit calidum sua resistentia, sed sua actiuitate, vt probabam Puncto præcedenti, num. 11. ergo si actiuitas frigidi maior sit resistentia calidi, etiamsi huius resistentia vincat resistentiam frigidi, & actiuitas eiusdem, calidi excellat actiuitatem caloris, frigidum poterit agere in calidum, quia in pugna harum qualitatum resistentia non congreditur cum resistentia, sed cum actiuitate: ergo victoria expectanda non est ex excessu inter resistentiam, & actiuitatem. Hanc rationem attentè meditator, est enim contra communem sententiam, illiúsque fundamentum impugnat, & ni fallor, efficacissimè.

4. Obijcies ex doctrina Hurtadi: calidum resistit frigido æquè, ac in illud efficit: ergo resistentia caloris, eiúsque actiuitas sunt eiusdem perfectionis. Deinde si frigidum æquè resistit calido, ac agit in illud, virtus resistiua, & actiua frigiditatis sunt eiusdem perfectionis: ergo si virtus actiua caloris est fortior virtute actiua frigiditatis, erit etiam fortior virtute resistiua eiusdem. Consequentia est euidens, quia eo ipso quod virtus actiua caloris sit perfectior virtute actiua frigiditatis, est perfectior omni alio æquali virtuti actiuæ frigiditatis, sed virtus actiua, & resistentia frigiditatis sunt æquales; ergo si virtus actiua caloris est perfectior virtute actiua frigiditatis, etiam erit perfectior virtute resistiua eiusdem. Inuerso ordine fit idem argumentum: virtus actiua, & resistiua caloris sunt eiusdem perfectionis: ergo si virtus actiua, & resistiua frigiditatis vincuntur virtute actiua caloris, vincentur necessariò virtute resistiua eiusdem, quia quod vincitur ab aliquo superiori, vincetur necessariò ab omni alio illi superiori æquali: ergo quomodocunque comparentur virtus actiua, & resistiua frigiditatis cum virtute actiua, & resistiua caloris: semper virtus frigiditatis vincetur, & caloris virtus victoriam reportabit.

5. Hoc argumento insigni laborat æquiuocatione: ego enim non teneor asserere quamlibet qualitatem esse æquè actiuam, & resistiuam, quod supponit obiectio, farebor enim ignem esse magis actiuum, quàm resistiuum, idémque concedam frigido, & cuicunque agenti, sed tantùm negabo de medio tolli actionem & reactionem ex eo, quod calor vincat virtute actiuâ & resistiuâ frigiditatem, comparata virtute actiua cum virtute actiua; & resistiua, cum resistiua, ad hoc enim vt frigidum agat in calidum necesse non est virtutem resistiuam frigidi vincere resistiuam calidi, sed hanc virtute actiua frigidi superari, quæ victoria esse poterit, etiamsi virtus resistiua frigidi minor sit virtute resistiua calidi. Rem explico: Pono virtutem actiuam caloris esse perfectam vt octo, & virtutem resistiuam eiusdem perfectam vt quatuor, deinde virtutem actiuam frigiditatis esse perfectam vt sex, & resistiuam eiusdem vt duo, etsi comparetur virtus actiua cum actiua, & virtus resistiua cum resistiua, semper vincet virtus caloris, si tamen comparetur virtus actiua frigiditatis, cum virtute resistiua caloris vincet virtus frigiditatis, quæ victoria, & non alia, ad summum est necessaria, vt frigidum possit in calidum reagere. Res est luce clarior.

6. Ecce Achilles iacet communis sententiæ, sed minori ipsum operâ ruere volo. Age iam omitto virtutes formaliter resistiuas inter se non dimicare, & calorem vincere secundùm actiuitatem, & resistentiam, actiuitatem & resistentiam frigiditatis, quomodocumque comparentur, non ideo de medio auferetur reactio, quia duobus contrariis pugnantibus magis

magis forte potest in aliquo vinci, dum maiorem aliam victoriam reportet, patet in virtutibus actiuis inter se dimicantibus nullâ intercedente formali resistentia, exempli gratiâ: applicentur passo omninò nudo agens calidum, & frigidum aliud. Calidum fortius quinque gradus caloris producet, frigidum tres: ergo frigidum minus forte vincet in tribus gradibus, etsi vincatur in quinque gradibus: ergo etiamsi vnum agens omnibus pensatis sit fortius alio, potest aliquid pati ab illo, præcipuè in pugna qualitatis actiuæ cum formali, in qua secundùm opinionem adstruentem subordinationem graduum formaliter resistit vnicus tantùm octauo introducendo, & omnes gradus agentis illum destituere machinantur secundùm opinionem asserentem gradum inferiorem produci ab omnibus superioribus: ergo etiamsi calor sit magis resistiuus, quàm frigiditas actiua & resistiua, poterit hæc ab illo nonnullam ferre victoriam. Supereſt insuper alia differentia inter resistentiam actiuam, & formalem, quæ plurimum conducit, vt actiua, etsi minus fortis, possit reagere, resistentia enim actiua semel deuicta potest iterum dimicare, manet enim integra virtus, etiamsi vincatur cum impeditur ab actione; resistentia verò formalis deuicta non iterum se instaurare potest, non enim manet integra dum vincetur, sed perit secundùm illum gradum, in quo vincit agens: ergo quantumuis calor sit resistiuus, & frigiditatem vincat resistentiâ, deinde actiuitate, poterit actiuitas frigiditatis in aliquo vincere resistentiam caloris.

7. Tandem sicut in duobus agentibus excessus maioris virtutis in vno potest compensari minori effectu producendo, in quo vincat minus forte, v.g. potentius erit frigidum imbecillius ad conseruandum vnum gradum frigiditatis, quàm calidum fortius ad octo gradus caloris simul conseruandos, sic poterit compensari excessus virtutis actiuæ, & resistiuæ vnius qualitatis respectu virtutis actiuæ, & respectu restitiuæ alius, quin de medio tollatur actio, & reactio, & mutua victoria, sed tantùm inferatur minus forte leuem reportaturum triumphum, & magis forte excellentiorem triumphum acturum in actione respectu suæ repassionis.

8. Ratio, quæ probat siccitatem esse maximè resistiuam ex morbo, qui in siccitatem relabitur, efficax non est, cui posset aliquis respondere, Hoc non prouenire ex maiori resistentia siccitatis, sed ex minori actiuitate contrarij, sed si demus morbum labentem in siccitatem esse curatu difficillimum, hoc dici nequit, quia siccitas est minus actiua, quàm humiditas, vnde ex hoc capite difficilius hæc à subiecto, quàm illa pelleretur. Respondeo siccitatem expellendam esse humiditate, vnde quo difficilius producitur humiditas, difficiliùs siccitas expellitur quantumuis minimam resistentiam habeat, quia tamen medicina pauciora agentia habeat, quibus possit vti ad humiditatem producendam, difficilius potest expellere à subiecto siccitatem, quàm calorem, aliámve qualitatem.

9. Neque obest plura esse agentia in rerum natura productiua humiditatis, quàm siccitatis, quia medicina non potest vti quibuscumque agentibus humidis, sed tantùm attemperatis secundùm alias qualitates, ne viuentis temperamentum dissoluant. Addo per siccitatem corrumpi partes humidi radicalis, quibus corruptis nullo medicamento potest damnum illius corruptionis resarciri.

10. Ex dictis constat nullum esse fundamentum, quo communis sententia docet virtutes actiuas esse minus resistiuas; restat modò quid dicendum sit explicare. Aliqui recentes putant vnam qualitatem non posse esse magis resistiuam aliâ, quia resistentia fit per incompossibilitatem formarum, omnes autem formæ contrariæ sunt æquè incompossibiles. Displicet ratio, quia etiamsi calor sit æquè incompossibilis cum frigiditate, & frigiditas cum calore, & semel quacumque introductâ contraria expellatur, potest tamen calor fortius inhærere subiecto, & difficilius expelli. Contrà hanc rationem sic nonnulli insurgunt: quantumuis fortiter calor subiecto inhæreat, agens frigidum illum expellet per productionem tantùm frigiditatis: ergo siue magis, siue minus fortiter calor inhæreat subiecto, æquè corrumpetur ab agente frigido, quia semper corrumpetur per productionem eiusdem formæ. Respondeo agens frigidum per productionem frigiditatis expellere calorem quocumque modo inhæreat subiecto, verumtamen quo fortius calor inhæret subiecto, eò difficilius agens frigidum producit frigiditatem, & corrumpit calorem. Rationem accipe: Calor eo ipso quod petat esse in hoc subiecto, petit ne frigidum agens in eodem frigiditatem producat, vnde quò fortius petit esse in illo, fortius exigit ne producatur frigiditas: ergo agens frigidum maiorem illam exigentiam superare debet, vt producat frigiditatem, & vt calorem corrumpat.

Constat posse vnam qualitatem esse magis resistiuam alia, quia potest esse qualitas quæ fortius, & efficacius petat conseruationem sui, & remotionem contrariæ qualitatis. Hanc conclusionem tenent omnes, qui ordinem impugnatum virtutis resistiuæ assignabant in qualitatibus, quam rectè explicat Suar. disp. 43. sect. 1. num. 12. 11.

Dicendum est ex actione, & reactione inter qualitates non posse inferri virtutem resistiuam huius qualitatis vincere aliam resistiua virtute, quia vt sæpe dixi, pugna non est inter virtutes resistiuas, quo fundamento ablato satis probabiliter dici potest qualitates magis actiuas esse magis resistiuas. Hanc conclusionem docet Valesius lib. 1. Controuers. Medicarum, quam existimo nullo efficaci fundamento posse probari, illam tamen probabiliter coniector ex perfectione qualitatum, quia qualitas magis actiua perfectior est alia minori actiuitate prædita: ergo maior virtus resistiua illi tribuenda est, quia nisi aliunde constet oppositum perfectioribus entitatibus perfectiores virtutes tribuere debemus. 12.

Obiicies sequi ex dictis nullum esse fundamentum ad probandum calorem vincere actiuitate frigiditatem, maior enim celeritas in actione caloris potest tribui minori resistentiæ frigiditatis, & quod tardius & remissius operetur frigiditas potest oriri ex maiori resistentia caloris. Respondeo inferri non posse ex hoc capite propter rationem dictam, probari tamen ex maiori actiuitatis sphæra: in maiori enim distantia passum calefit à subiecto calido, quàm frigefiat à subiecto frigido, quod non potest præcisè prouenire ex maiori resistentia contrarij, quia hæc tandem vincitur virtute actiua successiuè effectum producente semper cum minori resistentia formali, quo intensiorem effectum producit, vt Puncto sequenti explicabo. 13.

PVNCTVM IV.

Statuitur successio alterationis, illiusque causa explicatur.

QVALITATEM omnem habentem contrarium non produci totam simul, neque secundùm extensionem, neque secundùm intensionem, monstrat manifesta experientia, quâ nos- 1.

scimus ignem applicatum citius calefacere partem primam passi, deinde distantem; ex quo infertur successio quoad extensionem, deinde experimur remissiorem calorem sentiri in primo instanti, quo passum applicatur, quàm in aliis sequentibus. Quòd si non præ oculis, præ tactu successione caloris intensi ostenditur; huius successionis causam in præsenti inuestigamus.

§. I.

Perdocti Magistri sententiam refero, & refello.

2. ITa difficile visum fuit doctissimo recentiori causam successionis in alteratione assignare, vt re desperata satius illam negare, quàm defendere iudicarit, & ita asseruit eodem agente omnino inuariato eamdem qualitatem esse producendam in primo instanti, ac in sequentibus quocumque agente contrario reclamante, quam conclusionem sic probat, & contra successionem alterationis insurgit. Agens calidum in secundo instanti conseruat effectum productum in primo, verbi gratia, conseruat primum gradum caloris, & producit secundum: ergo in primo instanti potuit primum gradum producere, & secundum. Probat consequentiam: Eadem virtus requiritur ad conseruandum, & ad producendum: ergo agens potens simul conseruare vnum gradum qualitatis, & producere alium, potest simul vtrumque producere, sed eamdem virtutem habuit agens in primo instanti, ac habuit in secundo: ergo si in secundo potest producere vnum gradum, & conseruare alium, in primo potuit vtrumque producere. Neque iuuat, ait hic recens, ad resistentiam contrarij recurrere, quia quando agens in secundo instanti conseruat gradum productum in primo, & producit secundum gradum, vincit contrarium in duobus illis gradibus: æquè enim est contra illius exigentiam conseruatio primi gradus, & noua secundi productio, cùm contrarium intendat destruere gradum conseruatum eodem modo, ac intendit ne producatur alius gradus: ergo nulla potest assignari ratio, propter quam perseuerans idem agens cum eadem virtute possit in secundo instanti conseruare vnum gradum, & producere alium in præsentia contrarij, & non potuerit in primo instanti vtrumque producere.

3. Hac ratione ductus asseruit nullum agens posse producere in secundo instanti effectum, quem non produxit in primo, si aliunde in secundo non augeatur, cúmque manifestè ostendat experientia, passum frigidum applicatum agenti calido successiuè calefieri, rem ita composuit. Agens calidum vt sex applicatum frigido, in primo applicationis instanti producit totum calorem, quem potest, v.g. calorem vt quatuor; deinde passum iam calidum vt quatuor ab agente calido vt sex aliquid caloris producit in ipso agente, à quo fuit calor vt quatuor productus, quo fit vt calor agentis intendatur, & iam non sit calor vt sex tantùm, sed vt septem, vel vt octo, ratione cuius maioris intensionis maiores vires habet in secundo instanti, quàm habuit in primo, & ita potest in tali secundo instanti conseruare, & producere effectum, quem non potuit in primo producere, in quo remissius erat.

4. Quanta hîc messis se se offert matura falci! quanta facili manu occurrunt amputanda! Mitto doctrinam hanc, supponere simile posse agere in simile, & agens remissum in passum intensum, totâ Philosophiâ in contrarium reclamante. Parco posse secundùm hanc doctrinam agens calidum propriâ virtute resarcire damna illata ab agente frigido, ita vt tanta illius intensio remitteretur per vnicum instans, quantam intensionem in sequenti instanti recuperaret, si enim agens calidum in instanti producit tres gradus caloris in subiecto, & patitur duos frigiditatis, totidémque caloris amittit, tres gradus caloris producti in subiecto in instanti *B* producent in illo, à quo fluxêre, duos caloris, quibus compensabitur iactura caloris, quam agens calidum in instanti præcedenti fuit passum, & ita illius remissio nunquam poterit vltrà progredi.

Insuper vt hic dicendi modus sustineri valeat, ne- 5.
cessum est vt in quolibet instanti producat simul quodlibet agens saltem tres gradus intensionis. Ratio est, quia si in hoc instanti *A*, agens calidum producit in passo duos gradus caloris, hi duo cùm non possint producere tantam intensionem, quantam in se habent, tantùm reagent in subiectum, à quo fluxerunt vnicum gradum caloris, qui gradus non poterit iterum intendere calorem subiecti, quia gradus, qui supponebantur, iam produxerunt quidquid poterant (ago cum recentiori constituente continuum ex puris indiuisibilibus,) gradus verò adueniens, cùm non possit producere effectum sibi æqualem, neque sit possibilis remissior alius, nullum poterit producere, vnde vt per breuissimum tempus duret actio agentis, & remissio passi, necessum est innumeros fere gradus agens simul producere, quia in quolibet breuissimo tempore sunt innumera ferè instantia, & in quolibet instanti producitur remissior qualitas, quàm in præcedenti.

Tandem hanc sententiam efficaciſſimè impugno. 6.
Agens calidum vt sex produxit in instanti *A*, tres gradus caloris in passo: hi tres gradus caloris producti in passo in instanti *B* sequenti produxêre duos alios gradus in præcipuo agenti, quibus magis intensus illius calor potuit tres gradus caloris in passo productos intendere; ergo tres illi gradus caloris producti in passo potuerunt in eodem instanti *A*, in quo fuêre producti, producere duos illos gradus in subiecto, à quo dimanarunt, quia non repugnat effectum eodem tempore in quo producitur, producere alium, vt patet in luce Solis, quæ in eodem instanti, in quo producitur, aliam producit. Secundò, gradus caloris producti in passo eiusdem sunt virtutis in instanti, quo primo producuntur, & in sequenti: ergo in primo instanti produxerunt quidquid postea producere possent.

Negat priorem consequentiam hic Author. Ad 7.
confirmationem respondet. Agens posse producere effectum in instanti, quo primo producitur, si passum talem effectum recepturum non sit impeditum, quia tamen agens in instanti *A*, quo produxit tres gradus caloris, est impeditum duos alios recipere, ideò tres gradus caloris producti in passo non producunt duos alios in agenti in primo instanti, licèt in illo virtutem habeant eos producendi, sed in instanti sequenti *B*, in quo impedimentum aufertur. Hoc impedimentum sic explicat. Ponit subiectum nudum omni qualitate, cui applicantur duo agentia, vnum calidum, & frigidum aliud, quæ mutuò suas actiones retardant, quia tamen calidum fortius est, inducit quinque gradus caloris, frigidum verò tres ex quibus octonarius numerus completur, quem non potest excedere subiectum in gradibus caloris, & frigiditatis. Ex supponitur in instanti *A*, passum recipere tres gradus frigiditatis, & quinque caloris: ergo in eodem instanti quinque gradus caloris non possunt producere alium. Probatur consequentia. In illo instanti non potest expelli aliquis ex illis gradibus introductis, quia in eadem mensura non potest qualitas produci, & corrumpi, aliàs in eodem instanti esset, & non esset:

ergo

ergo non potest produci gradus alius caloris. Probatur consequentia. Non potest produci gradus caloris, quin expellatur alius frigiditatis, sed non potest expelli vllus gradus frigiditatis : ergo neque caloris poterit produci: in instanti verò sequenti, cùm possint corrumpi gradus producti in antecedenti, possunt quinque gradus caloris producti alium producere.

8. Sed sibi instirit hic Author, & satis ad rem : cur quinque gradus producti in passo non producunt aliquid in principali in illo primo instanti suæ productionis ? Respondet : nam vel in hoc tempore agens calidum perdidit aliquid, vel non ? Si non perdidit, habet expletam capacitatem caloris vt octo, & ita non potest aliquid caloris recipere. Si perdidit: ergo in illo instanti productum est in eo aliquid frigiditatis : ergo in illo non potest talis frigiditas expelli, quia in eodem instanti, vt sæpe dictum est non potest existere, & non existere frigiditas : ergo non potest introduci calor, quia hic non potest non expulsa frigiditate introduci.

9. Ne videar huic recentiori impegisse in doctrinam, quam ipse tradit de prioritate signorum, quod ipse de multis conqueritur, fateor certissimam esse doctrinam, quâ docet gradum frigiditatis suppositum in hoc instanti in eodem non posse expelli, quia quod supponitur in aliquo instanti, existit in illo, & id quod expellitur non existit in illo, in quo expellitur, sed eadem entitas non potest existere, & non existere in eodem instanti : ergo non potest in eodem instanti supponi, & expelli. Deinde certum est entitatem supponi existentem in instanti, in quo producitur, ac proinde non posse in eodem expelli. Hæc doctrina Magistro indiget, non propugnatore, paucis enim ad prima principia reducitur, sed his positis hunc recentiorem sic impugno.

10. Asserit quinque gradus caloris non posse producere alium, quia producuntur tres frigiditatis quos in eodem instanti non potest expellere. Fateor admissâ semel productione trium graduum frigiditatis euidenter respondere, sed inquiro, cur illi quinque gradus caloris non impedierint productionem trium frigiditatis prius naturâ, quam producerentur, si enim in instanti sequenti *B* valent illos expellere: ergo in instanti *A*, quo fuerunt primo producti, potuerunt illos impedire, non enim maior vis requiritur ad impediendam frigiditatem, quam agens producere intendit, quam ad illam iam productam expellendam.

11. Dices quinque gradus caloris supponere productionem trium frigiditatis, ac proinde non posse illam impedire. Contra tamen. Quinque gradus caloris non supponunt productionem trium frigiditatis priorem natura, quia gradus caloris non dependet à productione trium frigiditatis, vt per se patet, neque priorem tempore, quia simul producuntur omnes : ergo nullo modo supponunt quinque gradus caloris productionem trium frigiditatis. Dices productionem quinque graduum caloris, & trium frigiditatis esse simul tempore, sed ego inquiro cur quinque gradus caloris non impedierint hanc simultatem temporis impediendo productionem trium frigiditatis ; qualitas enim in primo instanti in quo producitur, potest impedire productionem qualitatis, quam in illo instanti intendit producere agens contrarium, & consequenter simultatem temporis, quam cum illa haberet qualitas, quæ produceretur, si illius productionem permitteret alia qualitas producta in eodem instanti. Ego sanè assererem, quinque gradus caloris productos in passo non posse producere alium gradum caloris in illo instanti, neque in sequenti, quia nihil possunt producere in subiecto assimilato, seu habente intensiorem qualitatem, sicuti est agens, neque in subiecto, in quo sunt, à quo expellere frigiditatem inhærentem non valent.

Venio iam ad rationem quam assignat, propter quam quinque gradus caloris non possint aliquid producere primo suæ productionis instanti in subiecto, à quo fluxerunt. Illius memoriam excito ; sic paulò antea dicebat. Agens in illo instanti, vel perdidit aliquid caloris, vel non perdidit, &c. Respondeo perdidisse aliquid caloris, quo deperdito non potuit impediri introductio frigiditatis, quæ supponitur ad expulsionem caloris, neque frigiditas expelli, quod semper libens huic recentiori concedo, sed adhuc integra manet impugnatio. Inquiro enim. Cur perdiderit calorem, & introducta fuerit frigiditas in instanti. Cur totum hoc non fuit impeditum calore producto, vel conseruato in passo in eodem instanti, quia vt paulò antea dicebam calor valens in instanti immediato suæ productioni corumpere effectum, valet in primo suæ productionis instanti eumdem impedire, qui, neque prius natura, aut tempore supponitur productus? 12.

Respondeo secundò, agens in illo instanti nihil perdidisse, posse tamen augeri, quia à principio non fuit summè intensum, sed tantùm calidum vt sex, sicut enim ille ad suam conclusionem explicandam supponit casum, in quo applicetur agens calidum vt octo, sic ego ad meam impugnationem aperiendam casum suppono, in quo applicetur calidum vt sex, quem admittere debet. 13.

Deinde vt appareat quàm inefficax sit solutio tradita ab hoc Authore, animaduertas, quæso, eodem modo posse applicari secundo instanti conseruationis caloris, ac primo suæ productionis. Dico enim, in secundo instanti quinque gradus caloris nil posse producere in principio à quo fluxêre, quia vel tale agens in illo secundo instanti perdit aliquid caloris, vel non perdit : si non perdit, est expleta capacitas, sicuti in primo, & non potest augeri : si perdit, non potest non deperdere, neque non introduci frigiditas, neque produci calor, quia in eodem instanti non potest expelli, & introduci frigiditas. Dices, agens perdidisse calorem, & adquisiuisse frigiditatem in primo instanti productionis quinque graduum, ac proinde in secundo posse hanc iacturam resarcire, eodem modo dicam ego, agens perdidisse calorem destructum ab alio agente in instanti præcedenti primam productionem horum quinque graduum, & applicationem huius passi. 14.

Has omnes difficultates fugisset hic Author, si docuerat dum illi in hac re alia difficultatem fugiendi via non apparebat, calorem non conseruari à causa producente, sed à Deo, sic enim rectè explicaretur successio qualitatis, licet enim hic philosophandi modus minus philosophus visus fuerit, non tamen esset aliquibus sectatoribus destitutus, multi enim illum insequuntur, & sanè magis alienum est à Philosophia asserere agens remissum posse agere in passum intensum, posséque agens, & passum secundùm eamdem qualitatem ad inuicem reagere, & se mutuò fouere, quæ omnia communis sententia negat, & efficacissimè impugnantur rationibus suprà factis. Alia mihi supereset via, qua prædicto argumento facile satisfaciam, etiamsi asseram qualitatem conseruari à primo producente, illam aperiam, dum in hac quæstione meam sententiam explicem. 15.

§. II.

Causam successionis intensiuæ in alteratione secundùm propriam sententiam assigno.

17. DVplici modo potest alteratio esse successiua, primò per accidens ratione applicationis agentium, quia successiuè agens applicatur passo, sicut successiuè producitur lux luminoso successiuè applicato ab homine illum vehente qui se successiuè monet, & ad suum motum luminosum. Non loquimur de hac successione, sed de successione, quæ sub eadem agentis, & passi applicatione cadit, quia agens non agit in primo instanti totum quod in se habet; neque extensiuè, neque intensiuè. Agam priùs de successione intensionis quâ explicatâ facilè successionem extensionis explicabo.

18. Successionem non oriri ex resistentia actiua remota, & impropria, qua agens suum contrarium diminuit certissimum esse puto, & ferè omnes fatentur, quod enim frigidum in hoc instanti corrumpat aliquos gradus caloris non potest esse impedimentum, vt reliqui gradus permanentes in eodem instanti non producant quidquid possunt, & consequenter gradus illos, quos in instantibus sequentibus producent.

19. Deinde assero ex resistentia actiua propriè dicta præcisè, & secundùm se considerata non posse oriri successionem intensiuam in communi opinione asserente, calorem, & quemcumque alium effectum conseruari à primo producenti, dum hoc est applicatum, quod efficaciter probat argumentum factum à recentiore supra impugnato, quia ex hoc capite præcisè agens in primo instanti aget id, quod in secundo poterit agere præsente eodem contrario, licet non totum id quod ageret illo deficiente, exempli gratiâ, pono passum nudum applicatum calido agenti, & frigido: hæc duo mutuâ inter se resistentiâ attemperantur, & agens producit quinque gradus, & frigidum tres, quodlibet illorum octo productorum, si contrarium agens illius actionem non impediret in primo instanti, seu in primo congressu actionis, postea verò agentibus inuariatis, & resistentia formali secluſa, neutrum illorum aliquid amplius producet. Idem dico de subiecto quod aliàs supponeretur cum qualibet qualitate, quod in primo instanti reciperet à quolibet agenti quidquid posset ab illo produci, si tantùm resistentia actiua daretur.

20. Ratio à priori hæc est. Agens calidum intendens producere octo partes caloris in passo resistit ne frigiditas producatur in subiecto, & hac producta resistit eodem modo ne conseruetur, & vt expellatur, petit enim vt in subiecto non sit frigiditas, seu tot entiam frigiditatis, siue productæ, siue non productæ, vnde frigidum non tantùm vincit resistentiam agentis calidi, dum primò producit frigiditatem, sed dum illam conseruat, quia tam productio, quàm conseruatio est contra exigentiam agentis calidi resistentis productioni, & conseruationi frigiditatis, quapropter ratione contrarij eadem virtus requiritur ad producendum, & conseruandum, similiter ratione effectus, vt fatentur ferè omnes: ergo agens potens in aliquo instanti præsente contrario simul producere vnum gradum, & conseruare alium poterit vtrumque simul producere: ergo si effectus productus ab agente ab eodem est conseruandus in primo instanti poterit produci quidquid in secundo potest produci, & conseruari.

21. Dices, minorem virtutem requiri ad conseruandum vnum gradum caloris, & ad producendum alium, quia quando producuntur simul duo, expelluntur duo contrarij quando verò vnus conseruatur, & alius producitur, tantùm expellitur vnus gradus contrarius. Contra hanc solutionem sic argumentor; quando conseruantur duo gradus caloris, impeditur agens contrarium ne producat duos alios frigiditatis, quos produceret, si non conseruarentur gradus caloris, qui contra exigentiam contrarij conseruantur; ergo ex parte contrarij eadem est resistentia ad conseruationem, & ad productionem, quia in vtroque casu actio, siue conseruatiua, siue productiua est contra eandem exigentiam agentis contrarij, & impeditiua effectus, quem contrarium intendit producere, quod autem respectu formæ informantis subiectum sit minor resistentia ad conseruationem, quæ nullam qualitatem expellit, quàm ad primam productionem expulstricem formæ contrariæ, hoc ad resistentiam formalem non ad actiuam pertinet. Hæc iuxta opinionem quæ asserit calorem productum conseruari à causa secunda illum producente.

22. In opinione quæ asserit calorem non conseruari ab agente etiam applicato, quod illum produxit benè potest secluſa resistentia formali oriri successio à resistentia actiua, quia agens quod tantùm potest contrario resistente producere vnicum gradum, postquam illum in hoc instanti produxit, poterit in secundo cùm cesset ab illius conseruatione alium producere, & alium in tertio, pluréſque successiuè nunquam tamen duos simul, quia illius virtus non valet contra resistentiam contrarij duos simul producere, vel conseruare.

23. Dices posse oriri successionem alterationis, quia successiuè corrumpitur virtus actiua resistens, & quo minor est resistentia maior est effectus à contrario productus, cùm autem successiuè minuatur virtus resistiua successiuè creſcit productus effectus. Rem non soluis: virtus actiua resistens non potest successiuè corrumpi ratione virtutis resistiuæ illam conseruantis: ergo si successiuè corrumpitur, est ratione resistentiæ formalis, vel quia agens illam corrumpens successiuè applicatur. Si ratione resistentiæ formalis, ab hac orietur tota alterationis successio. Si ratione agentis successiuè applicati, hæc successio erit per accidens, de qua non est quæstio. Omnes illationes sunt legitimæ: primum antecedens probatur ratione suprà facta.

24. Successionem oriri ex resistentia formali ex dictis clarè constat, quia cùm non oriatur à resistentia actiua pura necessum est oriri ab hac. Deinde quia calor conseruatus à Deo successiuè corrumpitur, vt patet experientiâ in aqua calida successiuè se reducente ad pristinam frigiditatem, sed respectu caloris conseruati à Deo non datur resistentia actiua: ergo ratio successionis oritur ex resistentia formali.

25. Rationem huius conclusionis ex doctrina tradita facile dabo. Posita eadem virtute, quo minor fuerit resistentia, intensior producetur effectus, sed in secundo instanti est minor resistentia formalis in passo, quam fuerat in primo instanti, & minor in tertio, & sic in quarto: ergo maior calor successiuè producetur in singulis instantibus. Totus difficultatis cardo in probatione Minoris vertitur pro qua in memoriam reuoco id, quod docui Puncto 2. videlicet agens producens primum gradum caloris in instanti, in quo illum producit, & corrumpit octauum frigiditatis, vincere resistentiam frigiditatis præcedentis in instanti antecedenti, verbi gratia, frigiditatis vt octo, etiamsi in illo instanti non sit talis frigiditas. Ex quo infero calorem productum

ductum in primo instanti, quo agens applicatur subiecto quod independenter ab illa applicatione fuerat, & illa non intercedente esset in hoc instanti frigidum vt octo, esse contra resistentiam octo graduum frigiditatis præcedentium, quam agens tantùm potest vincere duobus gradibus, verbi gratia, quos producit in primo instanti, quibus productis iam in illo instanti tantùm existunt sex gradus frigiditatis: postea verò idem calidum producens in secundo instanti calorem, tantùm vincit sex gradus qui immediatè præcesserunt, corruptis enim in primo instanti duobus frigiditatis, tantùm superfuêre sex resistentes calori producendo, vnde in secundo, cum calor producitur tantùm, producitur contra resistentiam sex graduum frigiditatis, & calidum illum producens tantùm vincit sex gradus inimicos: ergo in secundo instanti minorem resistentiam habet, quàm in primo, ac proinde poterit producere, & conseruare effectum, quem non potuit in primo instanti simul producere.

26. Obiicies gradus qui præcessit, & corrumpitur in hoc instanti, non est in hoc instanti: ergo non potest retardare actionem contrarij. Respondeo distinguendo antecedens; gradus qui præcessit non est in hoc instanti supposità actione illum expellente, concedo: independenter ab actione illum expellente, nego; deinde nego consequentiam. Hæc enim est differentia inter non esse in hoc instanti gradus præcedentis, & non esse gradus non præcedentis, quod non esse in hoc instanti gradus præcedentis in immediato supponit in hoc instanti formam contrariam introductam contra exigentiam gradus expulsi cum conatu agentis, in quo suas exercet vires, & quasi in hoc occupatum non potest ad aliam actionem transire; non esse autem gradus non præcedentis non supponit in hoc instanti actionem aliquam vincentem gradum, qui non fuit, cuius modo est non esse independenter à quacunque actione vincente contrarium.

27. Obiicies secundò. Si Deus in hoc instanti independenter à quacunque actione corrumperet gradus frigiditatis immediatè præcedentes, eodem modo introduceretur calor, ac si non præcessissent in instanti antecedenti, ergo gradus non existentes in hoc instanti non retardant actionem contrarij ex eo quod immediatè præcesserint. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens; gradus præcedentes non retardant actionem agentis quando in hoc instanti non sunt, seu est illorum non esse independenter ab actione, quæ modò est, sicut contingit in hoc casu, concedendo consequentiam, quando illorum non esse est dependenter ab actione, quæ est in hoc instanti vincente exigentiam præteriam, nego consequentiam.

28. Rem totam pro doctrina tradita, & argumentorum solutione paucis accipe. Applicato agente calido passo frigido prius natura, quàm Deus decernat concurrere ad productionem caloris, considerat exigentiam agentis intendentis producere duos gradus caloris, in quo priori, neque calor est productus, neque frigiditas conseruata in passo pro illo instanti, quia si Deus decernat producere calorem, non conseruabitur, si verò illum non producat, frigiditas durabit in passo; sic inspectâ agentis exigentiâ inspicit Deus, an ex parte passi frigiditas præcedens in instanti antecedenti petat in hoc conseruari, & momenta huius exigentiæ perpendit, illáque confert cum exigentia agentis, & illi annuit quæ fortius petit. Vnde vt calidum producat calorem in hoc instanti, necessum est, vt per propensionem ad productionem vincat exigentiam, quam habuit frigiditas passi ad sui conseruationem, quam si non vincit nihil agit, sed illius actio impedietur à contrario. Si verò Deus tantùm inspiciat exigentiam agentis ad productionem caloris, & nullam cognoscat exigentiam frigiditatis in passo ad sui conseruationem, quia nulla frigiditas in illo præcessit, vel si cognoscat hanc exigentiam aliunde esse victam, semper cum agente concurrit sine collatione suæ propensionis, seu exigentiæ cum alio contrario, quod non est, seu supponitur deuictum. Et in vno casu agens in priori naturæ propendens in effectum impeditur à contrario, & non in alio, in nullo autem in illo priori, in quo impeditur, seu Deus decernit non concurrere, cum illo, supponitur, neque videtur contrarium existens pro illo instanti, quia existentia frigiditatis, verbi gratia, conseruatæ in hoc instanti, supponit non productionem caloris in eodem, quia si hic produceretur, illa non existeret, & omni priori, in quo causa prima, vel secunda est indifferens ad productionem caloris, in hoc instanti est indifferens frigiditas, vt pro illo instanti conseruetur, & non conseruetur, & non potest intelligi existens: ex quo infertur manifestè ipsam non provt existentem in hoc instanti, sed provt existentem in instanti antecedenti impedire productionem caloris in hoc instanti faciendam, ac proinde plurimum conducere, vt calor producatur, vel non producatur in hoc instanti, frigiditatem præcessisse, vel non præcessisse in antecedenti.

29. Probaui iam successionem non posse prouenire à resistentia actiua præcisè sumpta, & dimanare à resistentia formali. Addo modò in expulsione qualitatis resistentis formaliter, cuius agens actiuè resistit pro conseruatione illius, successionem qualitatis contrariæ introductæ prouenire à resistentia formali, & actiua, quia licet hæc sine consortio formalis non possit causare successionem, illi tamen adiuncta maiorem successionem alterationis inducit, quam haberet alteratio si tantùm fieret contra resistentiam formalem. Ratio est manifesta. Frigidum agens intendens producere frigiditatem contra resistentiam formalem caloris expellendi, & actiuam ignis conseruantis minorem frigiditatem producit in hoc instanti, quam produceret, si tantùm qualitas formaliter resisteret, quia idem est conatus, eademque actiua propensio magis producet, quò minor fuerit resistentia, vt per se patet; ergo alterario erit magis successiua. Probo consequentiam, quo remissior qualitas in singulis instantibus producitur simul, eo est alteratio magis successiua, sed remissior qualitas producitur simul in singulis instantibus, quando est resistentia formalis, & actiua, quàm si esset tantùm formalis: ergo est magis successiua alteratio positis duabus resistentiis, quàm esset si vna tantùm formalis vincenda obiiceretur. Pater doctrina tradita experientia, quâ videmus maiorem successionem habere alterationem qualitatis, cuius opposita conseruatur à causa secunda actiuè resistente, quam illa, cuius contraria qualitas expellenda conseruatur à Deo actiuè non resistente, facilius enim frigus producitur absente igne conseruante calorem, quam illo præsente actiuéque resistente produceretur.

30. Obiicies: tanta potest esse resistentia formalis, vt non permittat produci simul duos gradus contrariæ qualitatis: ergo tunc resistentia actiua non potest esse causa, vt alteratio sit magis successiua, quia illa est summè successiua, in qua nihil simul producitur. Respondeo admisso antecedenti, non esse inconueniens concedere illo casu qualitatem actiuam non esse causam maioris successionis, quia nulla maior successio possibilis est. Existimo tamen data resistentia formali contra quam tantum potest præualere agens per productionem vnius indiuisibilis nulla re-

sistentia actiua intercedente, hac posità agens nil facturum, quia posita maiori resistentia agens minus producit, sed posita resistentia formali sine actiua tantùm producere poterat indiuisibile qualitatis: ergo posita formali, & actiua nil producitur.

§. III.

Causam successionis extensiuæ secundum propriam sententiam explico.

31. TOtus fui in successione intensiua explicanda, hac enim posità successiua extensio, illiúsque causa facilè percipitur, cùm enim agentia agant vniformiter difformiter per suam sphæram, ad hoc vt extensio qualitatis perueniat ad partem passi distantem per sex partes, necessum est, saltem sex gradus intensionis esse productos in parte immediata agenti, alioquin ad partem sextam passi nulla poterit qualitas peruenire, quia si in prima tantùm producuntur quinque gradus in secunda producentur quatuor, in tertia tres, in quarta duo, vnus in quinta, & nullus in sexta: ergo rectè infertur successio extensiua ex intensiua, quia si probemus non produci in primo instanti applicationis sex gradus caloris in prima parte passi, rectè infertur non produci in illo instanti gradum aliquem in sexta parte, ac proinde successiuè intendi.

32. Id quod dixi de sexta parte de omnibus aliis vlterioribus eodem modo rem explicat, in eadem enim mensura, in qua crescit intensio in partibus proximis crescit intensio in remotis: ergo extensio ad has erit successiua, si istarum intensio successiua sit.

33. Ex dictis inferes successionem alterationis oriri non tantùm ex resistentia qualitatis contrariæ existentis in parte passi, ad quam in hoc instanti non extenditur alteratio, sed ex resistentia partium proximarum agenti, quia successio intensionis illis contigit, quia si intensio partis proximæ, quæ fit in tempore fieret in instanti, extensio partis remotæ, quæ fit in eadem mensura in qua completur intensio partis proximæ fieret in instanti absque vlla mora, & non tenererur expectare tempus, in quo completur intensio partis proximæ nihil recipiendo in partibus temporis præcedentibus vltimum terminatiuum in quo completur intensio.

34. Dixi extensionem non oriri tantùm ex resistentia qualitatis contrariæ existentis in parte passi, ad quam in hoc instanti non se extendit qualitas, quia etiam resistentiam huius existimo conducere, vt in hoc instanti qualitas non se extendat ad partem subiecti, quam informat; Rem probo, & explico. Qualitas existens in vltima parte sphæræ, ad quam protenditur actio in hoc instanti, licet ratione remissionis sufficiens non sit, aliam similem producere in parte passi immediata informata qualitate opposita, & hæc remissio proueniat ex modo, quo agens operatur vniformiter difformiter, ac proinde originem trahat ex resistentia, quæ fuit in parte immediata agenti ad tantam intensionem simul recipiendam, nihilominus eadem qualitas remissa, quæ modo non valet aliam producere in parte proxima passi informata contrariâ qualitate sufficiens esset illam producere, si nullam inueniret resistentiam ad illam producendam, quia minor virtus requiritur ad qualitatem producendam absente contrario quam illo præsente.

35. Concludo successionem extensionis oriri ex resistentia ad intensionem in partibus proximioribus agenti, & ex resistentia qualitatis existentis in parte passi, ad quam in hoc instanti se extendit actio, diuerso tamen modo, quia ablatâ resistentiâ à parte ad quam non se extendit actio, adhuc extensio fieret successiuè, quia licet in illo instanti extensio perueniret ad illam partem immediatam, & forsan ad aliam, non tamen posset vltrà progredi, quia etiam absente contrario agens ageret vniformiter difformiter, ablatâ tamen resistentiâ partium anteriorum nunquam extensio retardaretur præcisè ex resistentia qualitatis existentis in parte in qua proximè fieri potest extensio, quia agentibus omnibus eodem modo se habentibus, nulla est ratio cur non possit recipere in hoc instanti qualitatem, quam potest recipere in instanti sequenti, si in hoc nihil recepisset, quare enim rebus eodem modo se habentibus non inciperet alteratio in hoc instanti inceptura in sequenti in eadem parte subiecti.

Ex hac doctrina deduces totam successionem alterationis ex latitudine graduali, & modo agendi vniformiter difformiter oriri, quapropter si daretur passum secundum omnes partes æquè applicatum agenti, extensio qualitatis fieret in instanti, neque esset ratio, propter quam in aliquo instanti retardaretur extensio ad aliquam partem subiecti, quod bene notarunt recentes asserentes passum valde exiguum vndique cinctum igne in instanti secundum omnes sui partes esse calefaciendum, quia omnes partes æquè distarent, cùm omnes extimæ essent æquè approximatæ agenti, & centrum (idem dico de aliis partibus intimis) æquè esset approximatum agenti adæquato cum partibus extimis, quia licet magis distaret ab hac parte agentis, quàm pars extima illi immediata, minus distaret à parte agentis oppositæ, ac proinde distantia vnius partis alius approximatione suppleretur, & omnibus perpensis, æquè approximatum esset centrum, & quælibet pars intima agenti adæquato, quàm esset pars extima eiusdem corporis. 36.

PVNCTVM V.

An alteratio sit adæquatè successiua.

ADÆQVATE successiua dicetur alteratio si nihil qualitatis simul producatur, sed singulis indiuisibilibus illius singula indiuisibilia temporis in prima productione correspondeant; si verò in aliquo indiuisibili temporis aliquid diuisibile qualitatis producatur, alteratio non erit adæquatè successiua, sed aliquid diuisibile illius permanenter producetur, quod enim in eodem indiuisibili temporis producitur, non potest non simul, & permanenter produci, quia in eodem instanti non potest esse simul prius, & posterius. 1.

Neotericus ille, qui totum successionis negotium ad agentia reducebat quem ad satietatem impugnaui Puncto præcedenti §. 1. consequenter docet alterationem non posse esse adæquatè successiuam, quia posito passo frigido vt octo, & applicato calido vt octo fortius est agens calidum ad producendum quinque gradus caloris, quàm frigidum ad conseruandum quatuor frigiditatis: ergo in primo applicationis instanti producet quinque gradus caloris, quos intendit producere, & agens frigidum cessabit à conseruatione quarti gradus frigiditatis incompossibilis cum quinto caloris. Probat antecedens: calor ex se est magis actiuus quàm frigiditas: ergo cæteris paribus intensiorem effectum producet. Idem asserit de agenti remissiori, vel minus forti, scilicet frigido vt octo quod etsi minus actiuum sit, quàm calidum, 2.

fortius

fortius est ad producendum tres gradus frigiditatis, quàm calidum ad sex conseruandos, & calidum vt quatuor fortius est ad producendos duos gradus caloris, quàm frigidum ad septem frigiditatis conseruandos. Hunc discursum insequitur quibus probare intendit agens in primo instanti applicationis producere quidquid in se habet.

3. Nos verò qui præter resistentiam actiuam formalem aliam inuenimus, hac ratione non premimur: concedo enim, calidum vt octo maiorem virtutem habere ad producendum quinque caloris, quàm frigidum ad quatuor conseruandos; assero tamen frigidum minori virtute conseruare quatuor frigiditatis, & calidum maiori non producere quinque gradus, quia frigidum conseruat sine resistentia formali qualitatis contrariæ, calidum verò si producturum est calorem, illum debet producere contra resistentiam formalem frigiditatis, quæ supponitur ex parte subiecti.

4. Contra hanc doctrinam sic obiicit: Calor existens in hoc instanti non opponitur cum frigiditate præcedenti in instanti antecedenti: ergo idem calor producetur in hoc instanti, siue frigiditas præcesserit, siue non præcesserit. Respondeo distinguendo antecedens: calor existens in hoc instanti non opponitur cum frigiditate præcedenti, ratione illius vt præcedentis concedo, ratione illius præcedentis secundum id, quod petit in ordine ad hoc instans, nego antecedens: deinde nego consequentiam. Rem explicui Puncto præcedenti §. 2. Frigiditas existens in instanti præcedenti petit durationem sui in hoc instanti, frigiditas autem in hoc instanti opponitur cum calore in eodem existente, ex quo manifestè infertur frigiditatem existentem in instanti *A*, exigere rem incompossibilem cum calore existente in instanti *B*, ac proinde ex instanti *A*, (vt sic loquar) impedit productionem caloris in instanti *B*, si agens calidum fortius non vincit in instanti *B*, resistentiam præreriram in instanti *A*, de re facienda in eodem instanti *B*.

5. Assero alterationem terminatam ad calorem expellentem frigiditatem conseruaram à Deo vt causa prima non esse adæquatè successiuam, quod sic probo. Si hæc alteratio fieret contra resistentiam formalem, & actiuam, in indiuisibili temporis produceretur saltem indiuisibile qualitatis: ergo quando fit tantùm contra resistentiam formalem, produci debet aliquid diuisibile. Probo consequentiam, quo minor est resistentia, agens intensiorem effectum producit, sed minor resistentia est quando tantùm est formalis, ac quando est formalis, & actiua: ergo maior effectus producetur quando frigiditas expulsa conseruatur tantùm à Deo sine resistentia actiua, quam produceretur, si frigiditas conseruaretur ab aqua actiuè resistente: ergo producitur aliquod diuisibile, qualitas enim excedens aliam, etsi indiuisibilem, necessariò est diuisibilis, dicit enim totidem, ac alia excessa, & aliquid amplius.

6. Affirmo similiter alterationem factam contra resistentiam formalem, & actiuam non esse adæquatè successiuam. Hanc conclusionem suadet maxima aliquorum agentium celeritas, quæ etiam in præsentia contrarij breuissimo tempore effectum maximoperè intendunt. Deinde nulla apparet ratio, neque experientia, quæ cogat ita religiosè successionem alterationis defendere, vt etiam in contrarij præsentia non concedamus aliquod diuisibile produci, imò ratio oppositum suadet: si enim resistente frigiditate, deinde causâ conseruatiuâ illius, hoc calidum vincit in vno instanti temporis vtramque resistentiam per productionem vnius gradus, cur agens fortissimum non vincet productionem duorum, vel trium? quo enim fortius est agens, intensiorem effectum producit in eodem tempore, cæteris paribus.

Punctum VI.

De continuatione alterationis iuxta continuum Aristotelicum.

NIHIL non obscurum, molestum, atque prolixum in hac continui compositione: nihil non explicatu difficile, nec pauca occurrunt in hac materia, quæ non ex aliqua ratione qualitatis, seu alterationis speciali, sed ex infinitate partium trahunt originem; quapropter libens omnibus abstinerem, ne tamen in hac re mutila, & manca disputatio nostra videatur, stricto calamo cingam, quæ prolixè satis multi diffundunt.

§. I.

Aliorum placita referuntur, & refelluntur.

1. ANte omnia notandum est duo esse genera indiuisibilium, iuxta hanc opinionem, quædam diuisibilia secundum extensionem, & indiuisibilia secundum intensionem, alia diuisibilia secundum intensionem, & indiuisibilia secundum extensionem. Hæc subiectantur in indiuisibilibus quantitatis, quæ ratione subiecti indiuisibilia sunt, neque vllam habent mensuram extensiuam, tamen intensibilia sunt, quia in eodem indiuisibili subiecto plures qualitatis gradus possunt esse, & idem indiuisibile fit magis calidum per additionem gradus ad gradum, qui gradus vniuntur mediis aliis indiuisibilibus extensis ratione subiecti, & intensis, quia vniunt partes intensionis, & omnia indiuisibilia debent carere illa diuisibilitate, quam vniunt. Hæc vocantur omnino indiuisibilia, indiuisibilia intensionis, diuisibilia secundum extensionem sunt in triplici differentia, quia cùm habeant diuisibilitatem ratione subiecti, illa gaudent, quâ pollet subiectum, cui inhærent, & ita diuisibile intensionis subiectatum in linea, est diuisibile extensionis secundum longitudinem, non verò secundum latitudinem, neque profunditatem: subiectatum in superficie secundum longitudinem, & latitudinem, non verò secundum profunditatem, idemque indiuisibile intensionis subiectatum in parte corporis est diuisibile extensionis secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: hæc enim intensionis indiuisibilia subiectantur in linea superficie, & in parte corporis, quia cùm hæ omnes in se habeant partes intensionis, debent illas habere vnitas aliquo vnitiuo, alias omnes essent omnino diuisæ, & continuum constaret puris indiuisibilibus, & hoc vnitiuum debet esse indiuisibile secundum intensionem: si enim esset diuisibile, haberet in se alia vnitiua, & sic in infinitum procederetur.

2. Fuit opinio aliquorum asserentium alterationem non extendi continuè, quia nihil illius in partibus temporis dimanat ab agente, quod in his passum disponit ad qualitatem recipiendam in instanti temporis, in quo tantùm producitur. Hanc opinionem refert Rub. 1. de generat. titul. 3. quæst. 2. vbi aliam adducit Capreol. Soncinnatis, & Ferrariensis, asserentium intensionem non fieri continuè, sed tantùm in singulis instantibus; in partibus verò quiescere mobile ab intensione, & disponi ad illam in instanti recipiendam. Vtraque sententia omni fundamento

damento est desticura, eisdemque argumentis à me impugnabitur.

3. Ignis eandem virtutem habet ad producendum calorem siue in eadem parte subiecti per intensionem, siue in diuersa per extensionem in parte temporis, ac habet in instanti, & eadem est resistentia contrarij in hoc, ac in illa: ergo sicut producit intensionem, & extensionem in instanti temporis, vtramque producet in parte. Id verò quòd asserit in parte temporis disponi subiectum, vt calor extendatur ad illud secundum priorem opinionem, & vt intendatur secundum posteriorem falsissimum est, quia ad recipiendam calorem nulla supponitur dispositio ex parte subiecti: sed esto, dispositio supponatur; Productio dispositionis erit alteratio, per illam enim subiectum aliter se habebit ac antea, & fieret in partibus temporis; ergo iam alteratio fieret in partibus temporis. Vrgeo: In eadem mensura, in qua producitur dispositio ad formam producitur forma, sed vltima dispositio ad calorem producitur in parte temporis: ergo in parte temporis producetur calor. Consequentia est legitima. Minor tradita ab Authoribus vtriusque sententiæ, Maior in aliis formis ab omnibus admissa, & probatur facile, quia si in parte temporis est quidquid requiritur ad productionem caloris, ad quid expectaturum est agens venturum instans, vt calorem producat. Deinde dispositio per se ipsam necessariò determinat formam: ergo vt primum est determinata; sed est in parte temporis: ergo in illa ad formam determinabit. Mitto rationem aliam, quam num. 13. adducam contra Doctores asserentes totam alterationem fieri in partibus, sed non in instantibus, quâ probabo non posse alterationem à partibus secerni, si fiat in instantibus, neque ab instantibus, si fiat in partibus.

4. Pater Rub. suprà, quæst. 3. docet in instanti temporis produci indiuisibilia omnino, videlicet indiuisibile continuatiuum partis intensionis productæ in indiuisibili quantitatis, cum parte intensionis immediatè in eodem producenda, reliqua verò indiuisibilia, videlicet intensionis extensum, & extensionis intensum non posse produci in instanti, sed in tempore. Prior pars huius sententiæ præ se fert impugnationem quam expendo. Essentia vnitiui est actu esse exercitium vnionis, & actu vnire: ergo implicat esse in aliquo instanti, in quo non vniat: ergo implicat esse in aliquo instanti in quo non sit vtraque pars, est enim vtriusque modus, & ab vtraque essentialiter dependens. Respondet Rub. sufficere partem vniendam esse immediatè futuram, quia vnitur modo successiuo, & hæc est natura vnionis successiuorum, vt illa vniantur, quæ immediatè fluunt vnum post aliud. Adhuc manet integra obiectio, quam suprà dedi. Essentia continuatiui est actu vnire, ex eo autem quod pars sit futura non potest vnitiuum illam modò vnire: ergo modo esse non potest; implicat enim esse in mensura, in qua non vnit.

5. Quod addit Rub. vnire modo successiuo, & naturam successiuorum esse vniri per immediatum successiuorum fluxum, in successiuis per se, & essentialiter ægrè intelligitur, in his verò de quorum essentia non est successiuè fieri, est omnino falsum, motus autem alterationis non est successiuus natura sua, idem enim, qui fit in mensura temporis diuisibilis, posset fieri in instanti, & de facto ita fieret ni qualitas contraria illum retardaret. Ex hoc infertur indiuisibile alterationis vnire partes ex natura sua permanentes, quæ licet ratione contrarij primo successiuè fluant, postea verò inter se coëxistunt, & non desiner esse vna ad aduentum alterius, sicut accidit in successiuis per se; ergo vnio illarum illas respicit coëxistentes, & inter se vnitas: ergo implicat esse in mensura, in qua vtraque non sit.

6. Eâdem ratione Rubium premo in termino alterationis: si vnitiuum alterationis est prius tempore parte vnienda; ergo vnitiuum qualitatis est prius tempore parte qualitatis vniendæ, sed qualitas est natura sua permanens: ergo implicat dari vnitiuum illius sine partibus vniendis. Dices qualitatem esse natura sua permanentem in conseruari, non in fieri. Contrà; qualitas in instanti, quo fit, & quo conseruatur, est eadem omnino intrinsecè inuariata, sed in instanti in quo conseruatur est natura sua permanens: ergo in instanti, in quo fit: quod verò ratione resistentiæ agens illam successiuè producat illius naturam minime immutat pro mensura, in qua producitur, semper enim permanet eadem. Deinde sicut in hac opinione asseritur calorem successiuè productum esse successiuum in fieri, ac proinde in fieri hoc est instanti in quo fit posse dari vnitiuum sine partibus vniendis, sic posset dici hominem successiuè produci, & esse successiuum in fieri, ac proinde posse produci vnionem inter materiam, & formam in instanti præcedente productionem formæ, sicut enim calor successiuè producitur propter resistentiam contrarij, sic posset homo successiuè produci propter resistentiam formæ contrariæ existentis in subiecto (dico successiuè non prius producta hac parte formæ, & illa postea, sed prius producta vnione, & postea forma) vel quia Deus liberè illum successiuè producere volebat.

7. Vltimò ad hominem conuincitur Rub. Ipse asserit in motu successiuo non posse produci initiatiuum ante partem: ergo neque continuatiuum, sicut enim initiatiuum est modus partis incipturæ, sic continuatiuum partis vniendæ. Mitto hæc vnitiua producenda esse cum priori parte, si ante secundam possent produci, quam rationem contra alias sententias statim expendam.

8. Secundam partem sententiæ Patris Rub. videlicet indiuisibile intensionis, extensum non posse produci in instanti sic impugno. In hac parte temporis producitur pars intensionis in sphæra diuisibili secundum extensionem simul in omnibus illius partibus: ergo in instanti sequenti poterit produci indiuisibile intensionis in omnibus illis. Probo consequentiam. In eadem mensura indiuisibiliter sumpta agens agit in partes propinquas, & distantes passi, ergo in eadem mensura indiuisibili potest produci indiuisibile intensionis in partibus inter se distantibus, quia pro omnibus agens est applicatum, ac proinde extensio non potest retardare actionem, hæc enim tantùm illam retardat ratione applicationis; ergo extensio non obest quò minus indiuisibile intensionis producatur in instanti. Intensio obesse non potest, quia non est: ergo ex omni parte indiuisibile intensionis extensum potest in instanti produci.

9. Respondet Rub. indiuisibile intensionis extensum non posse produci in instanti, quia agens magis agit in propinquum, quàm indistans: ergo si in distans agit indiuisibile intensionis, in propinquum aget diuisibile intensionis: ergo indiuisibile intensionis non potest simul produci in subiecto diuisibili habente partes propinquiores, & distantiores. Contra hanc rationem instò manifestè. In eodem instanti agens producit indiuisibilia omnino subiectata in indiuisibilibus quantitatis, quorum vna sunt proximiora, & alia remotiora, quin agat intensius in propinquum quàm in distans: ergo in eodem instanti poterit producere indiuisibile intensionis in partibus quin pro illa mensura intensius agat in distans, quàm in propinquum. Ratio est manifesta. Quando effectus producendus non recipit magis, nec minus

agens

agens illum producens simul in partibus propinquioribus, & remotioribus non magis agit in propinquum, quam in distans, sed indiuisibile intensionis etiamsi sit extensum non recipit magis, & minus versus intensionem: ergo etiamsi simul producatur in partibus proximioribus, & distantioribus agens non intensius operabitur in propinquum, quam in distans.

10. Dices hoc verum esse supposito quod agens producat indiuisibile intensionis in tota sphæra, inferri tamen ex eo quod producat indiuisibile intensionis in parte distanti, eadem mensura productum partem diuisibilem intensionis in parte propinqua; Nihil dicis. In sententia Patris Rub. repugnat produci partem intensionis in instanti: ergo eo ipso quod operetur agens in instanti supponitur non productum partem intensionis: ergo etiamsi in parte distanti producat indiuisibile intensionis nihil diuisibile producet in parte proximiori.

11. Alij recentiores affirmant in instanti temporis produci indiuisibilia terminatiua, & in parte partem, & continuatiuum illius cum parte producta in parte temporis præcedenti, quo continuatiuo producto corrumpitur terminatiuum productum in instanti præcedenti, quia eadem pars non potest esse terminata, & continuata, & quia terminatiuum, & continuatiuum eiusdem partis non possunt esse in eodem subiecto, videlicet in eodem indiuisibili quantitatis, aliàs indiuisibile quantitatis haberet maiorem intensionem, quàm habet pars, asseruntque hæc terminatiua produci, vt qualitas sit tanta, & non indeterminata.

12. Ab hoc vltimo incipiet impugnario. Qualitas in mensura diuisibili, in qua producitur, est sine hoc terminatiuo, ergo in instanti sequenti poterit esse sine illo, sicut enim in parte temporis, in qua primò producitur est quin sit tanta, & sine hoc terminatiuo, cur non poterit esse eodem modo in instanti sequenti? Deinde si hæc continuatiua sunt necessaria, cur non producuntur simul cum partibus in parte temporis antecedenti? agens enim erat applicatum, & passum non resistebat, quia corrupta intensione vt octo, in parte quantitatis per corruptionem partis qualitatis corrumpebatur intensio vt octo in indiuisibili immediato per corruptionem indiuisibilis continuatiui, & in eadem mensura in qua corrumpitur intensio vt octo in parte, corrumpitur in indiuisibili immediato: ergo in eadem mensura in qua producitur qualitas vt vnum in parte quantitatis per productionem partis qualitatis, potest produci in indiuisibili quantitatis per productionem indiuisibilis terminatiui qualitatis.

13. Propter has rationes alij recentiores affirmant produci indiuisibilia terminatiua simul cum parte præcedenti, & continuatiua cum subsequenti, & nihil in instanti. Hæc sententia impugnanda est ratione, quam suprà dandam promisi contra Doctores asserentes totam alterationem fieri in instantibus, quam iam exhibeo. In illa mensura, in qua agens operatur, vel est indiuisibile temporis, vel non: si est, ergo operatur non tantùm in parte, sed etiam in instanti: si non est, ergo non operatur in mensura diuisibili. Probo consequentiam. Illa mensura nullum habet vnitiuum, ergo non est diuisibilis, quidquid enim diuisibile est includit indiuisibile vniens partes diuisibiles. Eodem modo fit argumentum contra sententiam modò relatam, quia mensura in qua quiescit agens, vel habet indiuisibilia, vel non: si illa habet, agens quiescit in instantibus; si non habet, non quiescit in partibus, sed in instantibus. Secundò impugnatur eadem sententia, quia postea probabo agens in instanti posse qualitatem producere. Tertiò quia sine necessitate tantis expensis productionum, & corruptionum indiuisibilium terminatiuorum fingitur alteratio.

§. II.

Explicatur propria sententia.

14. Dicendum est agens posse producere in instanti qualitatem diuisibilem. Hæc conclusio probanda est eodem modo in sententia constituente continuum ex infinitis partibus, & in sententia Zenonis cum de hac disputem puncto sequenti, illam pro vtraque sententia probabo.

15. Dicendum est secundò, in parte temporis produci qualitatem non solum diuisibilem, sed etiam indiuisibilem. Probo hanc conclusionem. Agens in parte temporis est in actu, & passum in potentia ad indiuisibile qualitatis producendum, & nulla est repugnantia ex parte indiuisibilis producendi, vt in parte temporis producatur, ergo producetur. Agens esse in actu, & passum in potentia facilè probatur, quia nulla virtus accrescit agenti, neque passo, neque conditio aliqua reperitur in hoc instanti, quæ non fuerit in parte præcedenti temporis; in illa fuit agens in actu, & agens in potentia eodem modo ac est in hoc instanti. Posteriorem partem antecedentis probo. Entitas indiuisibilis potest conseruari in mensura diuisibili; ergo & produci. Probo consequentiam, productio, & conseruatio est eademmet indiuisibilis actio: ergo actio, quæ est productio potest esse in parte temporis saltem quando præcessit in instanti: ergo eodem modo posset esse etiamsi non præcessisset. Intendum enim in hac parte temporis impertinens est extitisse ante, vel non extitisse. Rem indiuisibilem posse conseruari in parte temporis diuisibili stolidus negabit nullus.

16. Secundò probatur eadem conclusio: indiuisibilia vnitiua non possunt produci antequam vtraque pars vnienda producatur, vt probaui suprà: ergo producuntur cum partibus vniendis vltimò productis, sed pars vnienda produci potest, & in communi sententia de facto producitur in parte temporis; ergo illius vnitiuum in eadem parte temporis produceretur.

17. Dicendum est tertiò, indiuisibile qualitatis non posse primo produci in parte aliquota temporis, sed in parte indeterminata proportionali, ita vt nulla potuerit quantumuis exigua assignari, in qua fuerit adæquatè productum. Rationem accipe. Quælibet pars assignata quantumuis minima, habet prius & posterius: ergo si in priori illius fuit productum aliquid indiuisibilis qualitatis, fuit productum totum indiuisibile, quidquid enim est aliquid indiuisibilis est totum illud, quia in illo non est vnum, & alterum: ergo in posteriori illius partis nihil indiuisibilis fuit primo productum, sed conseruatum. Ex quo infertur in productione rei indiuisibilis in mensura diuisibili non posse assignari productionem, prout distinctam à conseruatione, quia quælibet mensura assignata est diuisibilis, & habet aliquid posterius, in quo entitas indiuisibilis iam non primò producitur, sed conseruatur, quia in priori illius mensuræ fuit producta.

18. Video hoc difficile componi in opinione asserente causam secundam non conseruare calorem, sed tantùm illum primo producere, quia si actio causæ secundæ nihil sit habitura conseruationis implicat esse in mensura diuisibili propter rationem dictam. Dices implicare esse in mensura determinata, non autem in mensura indeterminata. Semper ægrè fero rei physicæ à parte rei existenti indeterminationem assignari;

assignari ; loquor tamen cum multis, quod forsan pauci intelligunt, & me nunquam intellexisse ingenuè fateor, & adhuc terminis bona aliorum fide acceptis, vrgeo. Quælibet pars temporis quantumuis indeterminata habet aliquid prius, & posteriùs: ergo in illo posteriori indeterminato iam indiuisibile non primò producetur, sed conseruabitur, quia in illo fuit totum productum, non enim potuit in illo produci, & non totum in ipso produci. Hæc component qui simul asserunt causam secundam non conseruare suum effectum, & has partes diuisibiles in tempore admittunt, meum enim non est difficultates opinionum quas impugnaui dissoluere.

19. Dicendum est quartò, in parte proportionali temporis posse produci partem aliquotam qualitatis, dummodò motus successiuus non sit continuus per partem temporis aliquotam. Probo priorem partem conclusionis. Agens potens est producere qualitatem diuisibilem, & determinatam in instanti : ergo melius poterit illam in parte temporis producere. Secundam partem eiusdem conclusionis sic ostendo : motus successiuus per partes aliquotas durat per infinitas proportionales; ergo si in qualibet proportionali producitur noua pars aliquota, producentur infinitæ partes aliquotæ : ergo qualitas producta erit infinita, sed nullum agens potest producere qualitatem infinitam ; ergo nullum potest successiuè producere qualitatem per partem temporis aliquotam producendo aliquid determinatum in qualibet proportionali.

20. Instabis idem argumentum fieri posse contra partem proportionalem, in qua producitur qualitas determinata, quia eodem modo constat infinitis proportionalibus. Respondeo disparem esse rationem, quia pro parte aliquota qualitatis producta in parte proportionali temporis, non debet assignari aliqua pars proportionalis in qua adæquatè duret motus successiuus alterationis, sed in minori, quacumque assignata, dicendum esse illam qualitatem fuisse productam, & quamlibet quantumuis minimam inuoluere aliquid conseruationis. Qui verò asserer motum esse continuum per partem aliquotam, teneretur assignare aliquam, in qua adæquatè fuisset ille motus successiuus, de ratione enim partis aliquotæ est esse assignabilem, & tantam habere extensionem, & non minorem aliam, neque maiorem. Non teneri assignare partem aliquotam, qui ad proportionales confugiunt, in qua adæquatè sit motus successiuus facile probatur in doctrina has proportionales admittente, quia sicuti propugnatores huius sententiæ non tenentur, neque possunt assignare partem aliquotam adæquatè immediatam indiuisibili præcedenti, ita non tenentur assignare partem aliquotam, in qua adæquatè fiat ille motus, fit enim in mensura diuisibili immediata indiuisibili præcedenti, cùm verò nulla sit mensura diuisibilis adæquatè immediata indiuisibili præcedenti, nulla est mensura, in qua hic motus terminatus ad qualitatem sit adæquatè successiuus. Non nego hæc intellectu esse difficillima, sed difficultatibus subiicimur, vt loquamur de tempore successiuo ex infinitis partibus constituto, ex quo difficultates in hac materia insurgunt, illa enim ex se nullam habent suppositæ continui compositione.

21. Obiicies : pars aliquota qualitatis producitur in parte proportionali temporis, & non in aliquota: ergo iam assignatur pars proportionalis temporis, quæ sit extra aliquotam, & ab illa adæquatè distincta. Idem argumentum fieri potest de Angelo in tempore producto. Respondeo negando consequentiam, quia qualitas producta in parte proportionali conseruatur in aliquota, & sicuti non potest assignari vt suprà dixi mensura, in qua adæquatè producatur illa qualitas, & non conseruetur, ita non potest assignari pars proportionalis ab aliquota distincta, neque ab illa secerni.

22. Dicendum est quintò, in opinione asserente agens agere vniformiter difformiter per partes aliquotas, & non per proportionales motum successiuum alterationis non posse esse continuum. Ratio est manifesta. Agens æqualem intensionem producens in palmo non prius agit in dimidia priori parte palmi, quam in posteriori, quia dum qualitatem producit in parte posteriori illam producit in anteriori cum æquali intensione : ergo si quando incipit agere in posteriori aliquid in priori effecisset, semper prior posteriorem vinceret intensione : ergo non æquè ageret in totum palmum, cuius contradictorium supponit opinio. Hoc posito sic argumentor. Agens non extendit suam qualitatem per partes proportionales, sed per aliquotas : ergo si in singulis partibus proportionalibus infinitis extenderet suam qualitatem, in singulis illam extenderet per partes aliquotas, sed partes proportionales sunt infinitæ : ergo extensio qualitatis fit per infinitas partes aliquotas subiectí ; ergo infinitè extenditur. Hæc ratio est valde efficax, & ex illa infertur motum successiuum non posse esse continuum per partem aliquotam temporis determinatam quantumuis minimam, quælibet enim includit infinitas alias in quibus per infinitas partes aliquotas extenderetur qualitas. An verò hæc ratio probet in hac opinione motum non posse extendi successiuè adhuc per partem proportionalem dicam Puncto 7. num. 2.

23. Dicendum est sextò, motum successiuum non esse continuum quoad extensionem, etiamsi agens agat vniformiter difformiter per partes proportionales. Hæc conclusio probanda est eodem modo iuxta sententiam Aristotelis, & Zenonis, rationem illius adducam puncto sequenti vbi de continuatione motus iuxta Zenonistas quæstionem instituam.

24. Dicendum est septimò, intensionem fieri continuè in partibus proximis agenti, & non in aliis remotioribus. Hanc conclusionem cum præcedenti probabo puncto sequenti : est enim ipsa ipsiusque ratio communis Aristotelicis, & Zenonistis.

25. Obiicies: Intensio fit continuè in partibus proximioribus agenti ; ergo fit per infinitas partes ; ergo crescit intensio per partes infinitas. Respondeo, intensionem crescere per infinitas partes proportionales, non per aliquotas, quia in singulis partibus proportionalibus temporis producitur pars proportionalis qualitatis, non verò aliquota. Idem dico de correspondentia ad indiuisibilia temporis, quia licet in quolibet illorum pars qualitatis producatur, hæc non est aliquota, sed proportionalis.

26. Dicendum est octauò, casu assignato puncto præcedenti, in quo dixi extensionem motus non esse successiuam quando scilicet passum æquè distat ab omnibus partibus agentis secundum omnes sui partes, neque in hac opinione fore successiuam, eadem enim est ratio in vtraque sententia. Vltimò concludo motum non dici continuum secundum doctrinam traditam, quia in instanti temporis producatur indiuisibile motus vniens partes in partibus temporis productas, sed quia nullum est instans, neque vlla pars temporis in quibus non detur motus siue diuisibilis, siue indiuisibilis.

***

§. III.

§. III.

Explicatur Aristoteles.

1. CONtra conclusionem, in qua diximus in instanti posse produci aliquod diuisibile, obiici potest Aristoteles 6. Physicor. cap. 2. text. 55. vbi asserit ante quodlibet mutari præcedere mutatum esse, quæ simul coëxistere nequeunt, hoc est, ante quamlibet partem motus, quam moueri appellat, præcedere indiuisibile illius, quod vocat mutatum esse. Verba sunt Aristotelis: *Non solum autem id quod mutatur necesse est mutatum esse, sed etiam mutatum necesse est mutari prius, omne enim quod ex quodam in quiddam mutatum est, in tempore mutatum est. Sit enim, in ipso nunc ex* A *in* B *mutatum, ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso* A, *non mutatum est, simul enim erit in ipso* A, *& in ipso* B. Respondeo Aristotelem loqui de motu essentialiter successiuo, cuius partes inter se coëxistere non possunt, saltem naturaliter, sicut contingit in motu locali, in quo per productionem vnius partis corrumpitur alia, ex quo manifestè infertur non posse duas partes simul produci, quia in mensura, in qua producitur vna, corrumpitur alia quæcumque sit ab ipsa distincta; ergo si in eadem mensura alia distincta produceretur, produceretur & corrumperetur simul, quod implicat. In motu verò alterationis, etiam successiuo, aliter res se habet, productio enim partis posterioris non inducit corruptionem prioris, ac proinde possunt simul dimanare ab agente. Aristotelem loqui in sensu applicato constat manifestè ex inconuenienti ab ipso adducto ad probandam suam sententiam, scilicet fore mobile simul in instanti *A*, & in instanti *B*, hoc est, fore simul duas partes motus, quod tantum est inconueniens in motu essentialiter successiuo, non verò in successiuo per accidens, in quo sicuti partes termini, scilicet partes qualitatis productæ coëxistunt; etiamsi vna producatur prior alia, sic partes motus actionis videlicet terminatæ ad qualitatem coëxistunt, etiamsi ordine prioris, & posterioris primò fuerint productæ.

2. Contra aliam conclusionem qua diximus extensionem alterationis, & intensionem in artibus remotioribus passi non fieri continuè adducitur Aristoteles 3. Physic. text. 1. vbi hæc habet: *Videtur autem motus continuorum esse*, & Physic. text. 99. vbi hæc tradit: *Quoniam autem quod mouetur ex quodam in quoddam & omnis magnitudo continua est sequitur magnitudinem motus, quia enim magnitudo continua est, & motus est continuus, quia vero motus, & tempus, quantus enim motus est, tantum & tempus semper videtur fuisse.* Respondeo, Aristotelem lib. 8. Physic. cap. 1. text. 23. asseruisse motum non fieri continuè, & oppositum asserere, esse contradicere rebus valde manifestis. Hæc sunt verba: *Quare dicere continuè alterari valde manifestis est aduersari, in contrarium enim alteratio est.* Constat ergo ex Arist. alterationem non fieri continuè, quod si oppositum videatur asseruisse locis citatis, componi potest in mea sententia asserente intensionem fieri continuè in partibus passi proximis agenti cui conclusioni fauent testimonia ab aduersariis adducta, & de illa Arist. explico locis citatis, & motum non fieri continuè in partibus remotioribus, pro qua conclusione adduco Aristotelem cuius iam do verba.

3. Non me latet nonnullum explicuisse Aristot. asserentem motum non fieri continuè, hoc est non perpetuò durare, sed finem habere, absque ratione tamen, imo contra ipsum Arist. ibidem asserentem, motum habere diuisionem, quæ formaliter opponitur continuationi, quam probare intendunt aduersarij. Verba sunt Aristotelis: *Manifestum est igitur quod non est necessarium semper aliquid abire, quia diuiditur* (nota verbum diuiditur) *ipsa demutatio in infinita, sed totum aliquando abiit. Similiter autem in alteratione qualibet, non enim si partibile est infinitum id quod alteratur, ob id & alteratio, sed simul, vniuersa fit sape sicut congelatio.* Quibus verbis expresse docet Arist. motum aliquando habere diuisionem, ac proinde non semper esse continuum, aliquando vero illius partes simul fieri, sicut in congelatione, ac proinde non semper successiuum quod nota pro explicatione testimoniorum, quæ supra adduximus contra conclusionem, qua tradidi posse qualitatem diuisibilem in instanti produci.

Difficilius potest obiici ex eodem Philosopho 5. Physic. cap. 2. text. 41. vbi tria requirit ad vnitatem specificam partium, vnitatem subiecti, & temporis continuationem, illius sunt verba: *Quapropter necesse est eundem in specie esse & vnius*, hoc est subiecti, *& in vno tempore simpliciter continuum motum, & vnum. Tempore quidem vt non immobilitas intersit, intermittente enim quiescere necesse est. Multi igitur & non vnus motus, inter quos quies est, quare, si aliquis motus statu intercipitur, neque vnus est, neque continuus, intercipitur autem, si in medio tempus est.* Respondeo, motum quiete interruptum quoad extensionem posse dici continuum, ex nullo tempore, neque instanti intercepto, si simul in illo extensionem, & intensionem inspiciamus, quia nullum est instans, neque pars temporis aliqua, in quibus non producatur extensio, vel intensio qualitatis in aliqua parte subiecti, cum verò intensio extensioni vniatur, ex vtraque resultat idem numero motus nullo interruptus tempore, neque enim motus intensionis adæquatè distinguitur à motu extensionis, quia qualitas ex qua resultat intensio in hac parte vnitur qualitati, per quam fit extensio ad aliam, eademque vnio proportione seruata, quæ est in termino, reperitur etiam in alteratione ad illam terminata. 4.

Secundò, Respondeo motum essentialiter successiuum requirere continuationem temporis, vt simpliciter vnus dicatur: in successiuis enim per se continuus fluxus partium immediatè succedentium, vel est tota vnionis ratio, vel saltem essentialiter illius vnio dependet ab illo immediato fluxu, cum enim partes non permaneant, non potest hæc vniri parti, quæ tempore mediato præcessit, & immediatè non fuit, nihilominus adhuc in his motibus vnitatem quandam, etsi non physicam, moralem reperimus, quando interruptio temporis tanta non est, vt sensibus percipi valeat, sic vnum morum dicimus quo quis mouetur à domo in templum, licet nunquam pedem solo figat, quin aliquo tempore hæreat. In motibus verò non per se successiuis adhuc maior vnio potest reperiri, etiamsi maxima fuerit temporis interruptio, quia vltima pars motus alterationis, qui non vltra progreditur, etiamsi postea non permaneat cum illa denominatione motus, physicè tamen intrinsecè permanet tempore sequenti, actio enim productiua quarti gradus caloris vltimo producti, etsi tantum in illa mensura, in qua gradus primo producitur motus dicatur, postea verò toto tempore, quo gradus ab eadem causa conseruatur, permanet eademmet actio, qua primo fuit productus, & quæ antea motus dicebatur, hac denominatione amissa postea dicitur conserua- 5.

tio, eadémque intrinsecè manet; postea verò quocumque tempore interrupto, cum quintus gradus producitur, & vnitur quarto, qui multò antea fuerat productus, actio productiua quinti, quæ in prima sui mensura motus dicitur, vnitur actioni conseruanti quartum gradum caloris, etsi iam hæc mutatio non dicatur. Ex quo infertur motum alterationis adhuc physicè interruptum, posse esse vnum secundùm omnem suam rationem intrinsecam actionis, etiamsi fuerit interceptus, ita vt tempore medio nihil qualitatis, neque secundùm intensionem, neque secundùm extensionem fuerit productum, tantùm enim continuatio requiritur ad vnitatem illius extrinsecæ denominationis motus, quam concedere non reperiri in motu alterationis absurdum non esset, licet necessarium non sit propter solutionem supra datam. Deinde, quia interruptio, quæ contingit adeò est exigua, vt moraliter nulla reputetur, & motus continuus moraliter dici possit, licet valde crebro interruptio contingat.

PVNCTVM VII.

Continuatio alterationis iuxta Zenonistas explicatur.

1. DICENDVM est primò, alterationem non posse esse continuam adhuc per breuissimum oculi ictum quoad extensionem, in opinione constituente continuum ex puris indiuisibilibus. Hanc conclusionem à posteriori rectè probat Arriaga disp. 2. sect. 3. subsect. 2. quia in ictu oculi sunt tot temporis instantia, quot puncta in extensione vnius leucæ, quod probatur ex motu Solis, qui in ictu oculi percurrit spatium, maius forsan, quàm vnius leucæ, & necessariò in quolibet indiuisibili adquirendi spatij vnum instans temporis insumit. Ex quo infertur quod si agens applicatum passo in quolibet instanti temporis, nullo intermisso, suam actionem extenderet per vnum indiuisibile subiecti, subiectum æquè extensum immutaturum, ac extensum est spatium, quod percurrit Sol in eodem tempore, ac proinde alterationem continuam quoad extensionem breuissimo temporis spatio per totum orbem esse extendendam, cuius oppositum docet experientia, cum videamus calefactionem durare multum temporis, & toto elapso tantùm attigisse spatium lictus vnius lapidis.

2. Hæc ratio adduci posset ad eandem conclusionem probandam in sententia Aristot. video tamen infinitudine partium à multis eludendam esse, dicent enim in extensione vnius palmi qualitatis esse infinitas partes proportionales potentes correspondere partibus proportionalibus temporis, in quo mouetur Sol per vnam leucam, licet hæ partes temporis correspondeant partibus proportionalibus vnius leucæ. Hæc tamen illusio est non solutio, licet enim, quodlibet continuum constet ex infinitis partibus, negari nequit vnum esse maius alio saltem materialiter, & in manu non esse tot partes proportionales, quot sunt in toto brachio simul, & in manu, neque duo infinita quorum singulæ cuiuslibet partes proportionales correspondent singulis partibus alius tertij non posse se extendere in partibus proportionalibus, & consequenter neque in aliquotis, hæ enim ex illis consurgunt: ergo si singulæ partes proportionales motus cæli, & singulæ motus extensiui alterationis correspondeãt singulis proportionalibus temporis motus alterationis, & motus cæli correspondebunt vni tertio in extensione, & consequẽter inter se. Negabis correspondentiam inter infinita, quod facilius dices, quàm percipies, sed non in his immoror.

Cognitâ à posteriori conclusione in sententia Zenonis illam probo à priori in vtraque opinione Aristotelica, & Zenonistica. Agens producit vniformiter difformiter in primo instãti, videlicet in prima parte subiecti calorem vt sex, in secunda calorem vt quatuor, in tertia vt duo, & nihil in quarta, quia duo gradus caloris, etsi vnum excedant non excessu sufficienti ad agendum, quia hic debet esse tantus, & determinatus, v. g. vt duo. In secundo instanti cum agens conseruet gradus productos in primo, non potest tantum calorem producere in secundo, quãtum produxit in primo, licet hunc aliquãtulum possit intendere, quia iam minorem inuenit resistentiam iuxta dicta Punct. 6. quapropter in secundo instanti producit in prima parte subiecti caloré vt quatuor (vt rem explicem non curo de octonario numero à Philosophis assignato) in secunda, vt duo, in tertia verò nihil, quapropter in hoc instanti non potest qualitas extendi ad quartam partem subiecti, quia tertia non fuit aucta propter paruum excessum, quem adquisiuit secunda respectu illius, in tertio verò instanti etiamsi in secunda parte vnicus tantùm gradus producatur, cum duobus in instãti præcedenti productis, excessus sufficiens constituitur ad agendum in tertia, quę duobus gradibus, quos in primo instanti adquisiuit, & alio in tertio producto potest ad quartam partem subiecti calorem extendere. Re ita compositа rectè assignatur à priori ratio conclusionis à posteriori cognitæ in Zenonis sententia, quæ ratio conclusionem probat eodem modo in opinione constituente continuum ex infinitis partibus.

Dicendum est secundò, intensionem partium distantium ab agente præcipuo non esse continuam. 4.
Hanc conclusionem pro Zenonistis, & Aristotelicis probat ratio facta in præcedenti, ex qua illam euidẽtem infero. Ad hoc vt intensio fiat in parte distanti per additionẽ vnius gradus necessum est fieri in partibus proximioribus per additionem plurium, quę non potest simul ab agente produci: ergo vt producatur vnus gradus in parte distanti, spectãdum est tempus, quo intensio plurium graduum fuerit producta in partibus proximioribus agenti, & quo excessus determinatus sit productus in parte anteriori immediata illi, in qua intensio est facienda; cùm verò hic excessus, & illa intensio fiant in tempore diuisibili, necessum est vt pars remota subiecti illud expectet ad qualitatem in se recipiendam.

Dicendum est tertiò, intensionem fieri continuè 5.
in partibus proximis passi. Hanc conclusionem trado pro Zenonistis, & Aristotelicis, quam sic probo. In parte proxima agenti nulla potest assignari ratio propter quam agens producat intensionem in instãti sequenti quam non potuit in hoc producere in quo nihil producit; ergo si illam poterit producere in sequenti potest in isto; ergo in hoc producet intensionem, vel si in isto illam producere nequit, neque in sequenti, illam efficere valebit. Quod docet Arriaga contrariam qualitatẽ exigere conseruari in præsentia contrarij per tantum tempus, quo cessat actio agentis, & illo transacto de nouo incipere, quia iam expletum fuit tempus, quo qualitas contraria perebat durare, absque fundamẽto, & sine necessitate dicitur.

Obiicies ex Arriaga: Intensio qualitatis in parte 6.
proxima agenti est continua; ergo in ictu oculi tot indiuisibilia qualitatis intensæ adquirit pars subiecti, quot indiuisibilia spatij percurrit Sol in eodem tempore. Respondeo concedendo consequentiam, nullum enim est inconueniens asserere manum mediocriter calidam, habere tot indiuisibilia intensionis qualitatis quot extensionis spatium vnius leucæ, quia

quia hæc indiuisibilia cum sint naturæ exilis in magna multitudine leuiter immutant subiectum, ac proinde maximus illorum numerus requiritur, vt mediocriter pulsent potentiam, & sensationem, notabiliter dissonam, vel consonam pariant. Si obiicias intensionem partis propinquæ agenti durantem per spatium vnius horæ fore penè infinitam, dicam ego nullam intensionem talis partis propinquæ durare per spatium vnius horæ, quia minori alio agens producet, quidquid potest producere, neque experientiam aliquam contra me poteris inuenire.

6. Dicendum est quartò, agens producens simul in parte proxima maiorem intensionem excessu requisito ad operandum continuè extendere qualitatem vsque ad partem illam, in qua intensio in instanti adquisita minor sit excessu requisito ad operandum. Rem explico, produxit calidum in primo instanti per quatuor partes subiecti, in prima quatuor gradus qualitatis, tres in secunda, duos in tertia, vnum in quarta, quibus productis, prima produxit quidquid potuit in secunda, & secunda in tertia, &c. quapropter requiritur vt postea agat quælibet pars anterior in subsequentem, excessus aliquis determinatus, pono esse trium graduum, si agens in secundo instanti tantùm producit duos in prima, nihil in secunda producet in illo instanti, si verò produxit tres in illo instanti, producentur duo in secunda, sed nihil in tertia, quia secunda non habet excessum requisitum vt agat in illam. Si verò in secundo instanti quatuor produxisset in prima parte, in eodem producerentur, tres in secunda, duo in tertia, & nihil in quarta, propter eandem rationem. En quo maior intensio simul producitur in prima parte subiecti, per partes plures illius intensio est continua; cùm verò non possimus assignare intensionem quam simul producit in prima parte non possumus partes annumerare, in quibus intensio est continua, sed tantùm asserimus eo per plures partes fieri continuè, quo fortius est præcipuum agens, & intensiorem qualitatem simul producit in parte illi immediata.

CONTROVERSIA VII.

DE RARO ET DENSO.

QVÆSTIO est an raritas, & densitas ad qualitatem pertineant, & consequenter, an rarefactio, & condensatio ad alterationem spectent: deinde non desunt aliqui, qui existimarunt viuentia per rarefactionem tantùm augeri, & per condensationem minui, ideo controuersiam instituo distinctam ab illis, in quibus de nutritione, & alteratione differui.

PVNCTVM I.

Definitur rarum, & densum, totiúsque rei difficultas proponitur.

1. RARVM definiuit Aristoteles: *Quod sub magnis dimensionibus parum habet materiæ:* densum verò, *quod sub paruis dimensionibus multum materiæ habet.* Vtrumque inuenies in corpore nunc calido, & postea frigido. oleum enim, quod frigefactum parum spatij occupabat, nūc calefactum magnum spatium implet, ex hoc infero idem corpus eodem modo se habens posse dici rarum respectu vnius, & densum respectu alterius, vel vtrumque respectu sui ipsius, secundùm diuersos status. Hoc inspicies si ponas tria corpora entitatiuè æqualia secundùm substantiam, & quantitatem, quorum vnum occupat tres vlnas spatij, aliud quatuor, & quinque aliud: corpus occupans quatuor vlnas spatij rarum dicetur respectu corporis, quod tres tātùm replet, & densum respectu alius, quod quatuor adimplet. Idem dicito de eodem corpore quatenus potens est ad tres spatij vlnas contrahi, vel ad quatuor extendi. Hæc, dixerim iuxta propriam sententiam, quam postea tradam, & iuxta sententias aliorum, qui raritatem, & densitatem non formaliter in qualitate constituunt, hi enim possunt asserere has qualitates specie distingui, & corpus occupans quatuor spatij vlnas differre à corpore quinque replente; quia remissiorem habet raritatem, & vtrumque differre à corpore, quod tres tantùm attingit, quia hoc habet densitatem & illa raritatem qualitates inter se specie differentes.

2. Suppono in omnium opinione rarefactionem, & condensationem fieri non posse, sine motu locali, & sine acquisitione nouæ præsentiæ, siue rarefactio, & condensatio in tali motu, & raritas, & densitas in præsentia per talem motum acquisita consistant, siue non in præsentia, sed in alia qualitate, seu alia quacumque entitate constituenda sint. Ratio est manifesta, vt corpus densum rarefiat, extendi ad maius spatium necesse est, & vt condensetur debet contrahi ad minus spatium, quam antea occupabat, sed non potest corpus maius spatium acquirere, & acquisitum relinquere, & minori contineri sine motu localiter ergo in rarefactione, & condensatione motum localem intercedere necesse est. Dixi rarefactionem, & condensationem fieri non posse, sine motu locali, quod intelligendum est, quando corpus acquisiuit raritatem, & densitatem, qua prius tempore priuatum processerat. Si verò in eodem instanti, quod corpus creatur, vel producitur rarefiat, vel denseturr, tunc illa rarefactio, seu densatio non includit motum localem, sed dicet productionem præsentiæ quæ motus diceretur, si subiectum in instanti præcedenti extitisset priuatum tali præsentia. Ex his colligo raritatem & densitatem semper præsentiam importare corpotis rari, aut densi, & rarefactionem, & condensationem huius præsentiæ productionem.

3. His positis totum difficultatis negotium est, quomodo idem corpus habens eadem partes quantitatis possit modo pauciores, & postea plures spatij partes occupare, sine replicatione partium in eodem spatio, & sine repetitione eiusdem partis in diuersis spatij partibus. Ratio dubitandi desumitur ex eo, quod corpus quantitatiuum habet partes, siue finitas, siue infinitas, in se certas & determinatas: suppono claritatis gratia, has esse viginti que viginti aliis spatij partibus respondebūt nulla facta condensatione, aut rarefactione. Rarefiat hoc corpus; tunc respondebūt illius partes viginti & quatuor spatij partibus: ergo cum partes occupantes sint tantum viginti, & partes spatij occupati viginti, & quatuor necessum est partes aliquas, scilicet quatuor occupare duplicem spatij partem, & conic

consequenter duplicem præsentiam habere. Rursus si supponamus corpus illud occupans viginti partes spatij condensari, illius partes occupabunt sex supra decem spatij partes; ergo cum partes corporis sint viginti, & partes spatij tantùm decem & sex, necessum est quatuor partibus spatij correspondere octo partes corporis, quod sine penetratione non continget, quia duæ partes occupantes idem spatium necessario sunt penetratæ, cum penetratio nihil aliud sit, quàm replicatio corporũ in eodẽ spatio. Hoc opus hic labor est.

PVNCTVM II.

Nonnullæ sententiæ reijciuntur.

1. REFERTVR sententia aliquorum asserentium in corpore raro reperiri cauitates quasdam, ratione quarum maius spatium occupat corpus, quasi extensiuè, quia extenditur ad partes magis inter se distinctas, non verò entitatiuè, quia eundem numero spatium occupat, siue rarum, siue densum, quia quando corpus densatur replet illas cauitates, & relinquit partes extraneas spatij, quas occupabat, eodem modo ac accidit in corpore habente poros aëre repleros, quando expulso aëre claudun-tur. Dicitur etiam secundùm hanc sententiam inconueniens non esse minima aliqua spatia vacua concedere; his enim non impeditur influxus cælestis in corpora sublunaria.

2. Nescio fuisse hanc opinionem alicuius probati authoris, & cuiuscumque sit à nullo sustineri potest, sunt enim frequentes experientiæ, quibus suadetur naturam vacuum etiam minimum abhorrere, si enim aliquod, etsi minimum permitteret, nunquam vnum corpus aliud traheret, ad replendum vacuum: quia posset per breuissimum spatium ab illo separari, quin illud moueret, cum paruum illud vacuum natura nõ abhorreret, semel tamen illo vacuo quantumuis minimo interposito, nullo modo posset idem corpus influere in aliud, illúdque mouere. Dices, vnum corpus, posse separari ab aliquo, secundùm aliquas partes, non verò secundùm omnes. Contra: omnes partes corporis quanti (pono hoc non esse viuens organicum) sunt eiusdem rationis. Ergo si hæc pars potest ab alia separari nullo corpore interposito, illa poterit eodem modo separari, & sic de aliis.

3. Secunda sententia est Scoti in 4. dist. 22. quæst. 4. vbi asserit, in rarefactione nouas partes quantitatis produci, & in condensatione nonnullas ex antiquis corrumpi. Scotum sequuntur, Gotfredus, & alij apud Conimbric. lib. 1. de generat. cap. 5. quæst. 17. art. 2. Reijcitur à plerisque hæc sententia: quia nulla potest assignari causa nouæ productionis, & corruptionis quantitatis, ac proinde vtraque immerito, in condensatione & rarefactione adstruitur. Rationem, quam probo, vrgeo in condensatione. Nullum agens naturale, per se intendit corruptionem alicuius entitatis, sed productionem, & ratione rei productæ secundariò corruptiones contingunt: sed nihil potest produci ratione cuius quantitas corrũpatur: Ergo quantitas à nullo agenti naturali corrumpi potest. Minorem probo: quatuor primæ qualitates, & reliqua accidentia, quæ hucvsque nouimus non opponuntur cum quantitate, sed rectè illi cohærent: ergo ex eo, quòd hæc accidentia producantur, non potest secundario sequi corruptio quantitatis, quia ex productione alicuius termini tantum secundario sequitur corruptio alius formæ incompossibilis cum illo: Ergo quantitas, quæ cum nullo accidenti incompossibilis est non corrumpitur ex eo, quod hæc vel illa accidentia corrumpantur. Robur rationi addit sententia, affirmans quantitatem esse subiectum accidentium, quam probaui, Controu. 1. Punct. 2. ex hac sententia argumentum fortius instauro: accidens supponit quantitatem tamquam subiectum: ergo non potest esse destructiuum illius, implicat enim aliquod destruere existentiam, quam supponit, & exigit, vt per se notum est. Dices, quantitatem esse diuisibilem in partes diuersas, & secundùm partes illas, quæ remanent facta condensatione recipere accidentia, & corrumpi secundùm alias, in quibus accidentia non recipiuntur quarum existentiam non supponunt, sed destruunt. Contra, partes illæ quantitatis, quæ corrumpi dicuntur in condensatione, non recipiebantur, neque informatiuè, neque inhæsiuè, in partibus, quę remanere dicuntur, in quibus accidentia subiectantur: ergo partibus quantitatis, quæ corrumpi dicuntur, & accidẽtibus à quibus corrumpi dicuntur, non erat cõmune subiectum. Ergo accidentia non possunt corrumpere partes illas quantitatis, quia corruptio fit per expulsionem vnius entitatis ab alia, cui est commune subiectum, & vbi subiectum commune non est, expulsio non potest intercedere.

Secundò eandem opinionem reijcio, quia etiam 4.
si admittatur in rarefactione produci nouam quantitatis partem, difficultas huius materiæ non exhauritur, sed quæ erat in partibus quantitatis respectu spatij, transfertur ad easdem partes quantitatis respectu materiæ. Inquiro enim an in rarefactione producantur cum nouis partibus quantitatis, partes nouæ materiæ, vel partes materiæ antiquæ accrescant nouæ quantitati: si dicas produci nouas partes materiæ, dices rarefactionem includere creationem materiæ, & generationem formæ, & illam substantialem augmentationem ego appellabo, tantùm enim differet ab augmentatione, quam agnoscit Philophia, ex eo quod in augmentatione illa non noua creatur materia, sed materia alimenti materiæ alito vnitur; in hac verò rarefactione, seu noua augmentatione, non vnitur alito materia alimenti, sed noua illi vnienda creatur, qua nõ minus augebitur, neque minus substantialiter, quam augeretur materia alimenti sibi vnita, eadem enim erit augmentatio, & idem auctum resultabit, siue materia, quæ illi accrescit antea fuerit sub formâ alimenti, siue in illo instanti creetur, impertinens enim est omnino ad augmentationem hîc, & nunc factam materiam ex qua fit tempore præcessisse, vel nunc primo incipere. Si Deus non producit nouam materiam, incidis in totam huius materiæ difficultatem, & teneris modum assignare; quo materia, quæ modo his partibus quantitatis respondebat cum correspondentia adæquata ex parte vtriusque extremi, & iuxta vndequaque partis distinctæ materiæ cum parte distincta quantitatis, & totius materiæ cum tota quantitate, eadem cum eisdem partibus perseuerans possit respondere eisdem partibus quantitatis, quibus respondebat antea, & aliis denuo productis, absque eo quod duplex pars quantitatis simplici parti materiæ, vel simplex pars materiæ duplici parti quantitatis correspondeat. Hæc est tota huius materiæ difficultas, quæ admissa productione partium quantitatis eadem remanet in rarefactione, vt ostendit discursus suprà factus, & in condensatione admissa corruptione partium quantitatis, eodem discursu eadem subsistere conuincitur, in vtroque enim motu totum fundamentum difficultatis desumitur ex eo, quod componi nequeat extremum inuariatum secundùm multitudinem partium posse commensurari cum alio modo pauciores partes habente.

Dices forsan materiam nullas habere partes à se, 5.
sed tantùm ratione quantitatis, ac proinde facile posse

posse difficultatem hanc componi, quia cum materia partes habeat à quantitate, quo plures pauciorésve sunt partes quantitatis, eo plures pauciorésve erunt materiæ partes, & ita semper iustè commensurari poterunt. Multis impetam in Metaph. Contr. 7. Punct. 2. sententiam asserentem substantiam non habere partes à se, sed à quantitate, quibus solutionem euertam. Verum adhuc illius doctrina de partibus quantitatis admissa difficilè rarefactio, & condensatio componitur, per productionem, & corruptionem partium quantitatis: arguo ex principiis ipsa solutione traditis. Substantia ex se vt præcisa à quantitate, partes non habet, neque est diuisibilis: ergo vt præcisa à quantitate, neque est parua, neque magna: Sed vt informata est à quantitate tot partes habebit, ac ipsa quantitas, licet ab hac mutuatas: ergo substantia informata magna quantitate, magna erit, & informata parua quantitate parua erit: ergo non poterit dici in rarefactione paruam quantitatem habere magnam dimensionem, hoc est, magnam quantitatem; quia substantia præcisa à quantitate, vt modò dicebam, neque est parua, aut magna, & vt informata quantitate, æquè magna est, ac ipsa quantitas, & quantitas æquè magna est, ac ipsa præsentia cùm secundùm hanc sententiam, quotiescumque additur noua pars præsentiæ, ad nouam partem spatij, additur noua pars quantitatis, & consequenter substantia æquè magna erit cum præsentia; quia quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se; ergo in nullo sensu dici poterit secundùm hunc dicendi modum per rarefactionem paruam substantiam magnas habere dimensiones. Vltimò reiicio sententiam Scoti; quia ex illa inferrur ad corruptionem partis quantitatis in corpore densato debere produci aliam partem quantitatis in alio corpore, vt repleret spatium relictum à quantitate corrupta, cuius productionis nulla causa potest assignari.

6. Longius à veritate aberrauit Martilius in Metaph. quæst. 9. art. 2. cuius potest tertia annumerari sententia docens in rarefactione, & condensatione totam quantitatem antiquam corrumpi, & aliam totalem produci. Hæc opinio habet in se rationes omnes, quas contra Scotum adduximus, quibus aliam, haud inefficacem addito. Quantitas per rarefactionem producta, vel habet tot partes, quot habebat præcedens, quæ fuit corrupta, vel plures: si tot partes, siue sit eadem, siue distincta, eadem remanet difficultas, quomodo idem numerus partium quantitatis possit maiori, & minori numero partium respondere spatij. Si habet plures, ad quid omnes denuo productas esse confingit Martil. sufficiet produci partes illas, secundùm quas quantitas rarefacta, excedit seipsam condensatam. Idem argumentum fit in condensatione, in qua necessum non erit totam quantitatem corrumpi, sed partes illas, quibus quantitas densa minor est se ipsa rarefacta.

7. Quarta opinio est aliquotum recentiorum asserentium in condensatione dari aliquam penetrationem partium inter se, quæ naturaliter non repugnat, dum non fit adæquata omnium partium. Hi recentiores planè succumbunt oneri, desudat tota schola in explicanda rarefactione, & condensatione, salua quantitatis impenetratione, & magnum aliquod fecisse putant, & singularem peracutámque excogitasse sententiam absque labore vllo admittentes, quod omnes Philosophi tenuunt concedere: est ergo hæc lis inter Philosophiæ terminos dirimenda, si enim illos semel transiliamus, facile erit asserere vnum corpus in duplici loco per rarefactionem præsentari, vel duo in eodem spatio per condensationem penetrari. Fortius eamdem sententiam impugno: omnes partes quantitatis sunt homogeneæ: ergo si pars *A* potest penetrari cum parte *B*, pars *B* poterit penetrari cum parte *C*, & sic de omnibus aliis: ergo si partes aliquæ possunt inter se penetrari, poterunt omnes inter se penetrari, & ingens corpus ad exiguum reduci spatium: ergo si semel admittatur partialis penetratio, debet admitti penetratio totalis vnius corporis cum alio, quod concedere Philosophicum non est, neque nimis Catholicum, sequeretur enim Deiparæ partum purissimo illius vtero illæso miraculosum non fuisse.

Respondebis, non inferri hanc totalem penetrationem, quia linea, & superficies, in sententia omnium, qui defendunt continuum Aristotelicum, penetrari possunt, nunquam tamen ad indiuisibile reduci. Ad rationem adductam, dices omnes partes quantitatis esse homogeneas, nullam tamen adæquatè penetrari, sed inadæquatè, & ita non posse omnes, neque illarum aliquam penetrari. Dicam postea de consequenti illato, nunc solutionem adhibitam impugno: pars illa, quæ inadæquatè penetratur est intra aliam secundùm illam particulam sui, in qua fit penetratio; sed secundùm illud inadæquatum ratione cuius penetratur cum alia, & secundùm aliam particulam ratione cuius non penetratur, est eiusdem rationis: ergo sicuti penetrata fuit ratione illius partiunculæ inadæquatæ, potuit penetrari ratione illius, quod eiusdem partis penetratum non est. Vrgeo: illud quod est penetratum, aut distinctum ab alio quod penetratum non est, siue adæquatum, siue inadæquatum, siue determinatum, siue indeterminatum, siue aliquotum, siue proportionale, est eiusdem rationis cum alio, quod penetratum non est: ergo sicuti potuit illud penetrari, sic poterit aliud eiusdem rationis, quod penetratum non est. Redeo ad consequens quod supra inferebam, quod non inferri suadebatur ex eo, quòd linea possit penetrari secundùm aliquas partes, non tamen secundùm omnes ita vt ad indiuisibile reducatur. Non intuli supra, corpus ad indiuisibile spatium reducendum esse, sed ingens corpus posse redigi ad spatium valde exiguum, ne ex prædictâ lineâ aditus solutioni pateret: lineam non posse ad indiuisibile reduci, ideo est, quia diuisibilis est in semper diuisibilia, ac proinde, si hæc medietas penetretur cum alia medietate, & duplo minor euadat linea, & iterum similiter penetratio contingat, qua iterum duplo minor euadat, & sic in infinitum, semper diuisibilis permanebit, quod eodem fere modò si partes corporis inter se possent penetrari propter eandem rationem admitto. Verumtamen infero hoc corpus penetrandum esse adæquatè cum alio à se distincto, sicuti hæc superficies cum alia se adæquatè distincta, adæquatè penetratur. Secundò: hæc est optima consequentia. Hic palmus lineæ, vel superficiei penetratur cum alio palmo: ergo si partes corporis non obstent, omnes palmi lineæ poterunt inter se penetrari, quia omnes sunt eiusdem rationis: ergo quantumuis longa sit linea, poterit ad spatium vnius palmi reduci. Simile argumentum confficio, in corpore illo inadæquatè penetrato: pars vna, siue digitalis, siue semidigitalis, vel cuiuscumque extensionis sit, penetratur cum alia digitali (pono partem penetratam digitalem esse) ergo omnes partes digitales possunt inter se penetrari: ergo totum corpus quantumuis maximum sit, poterit ad spatium digitale reduci, quod absurdum est, & contra manifestam experientiam. Vltimò in sententia quæ continuum ex puris indiuisibilibus componit, clarè infertur totum continuum posse ad indiuisibile reduci, si aliqua admittatur penetratio, quia quantumuis inadæquata fingatur, debet esse vnius indiuisibilis cum alio, & si vnum indiuisibile potest cum alio penetrari, illud aliud poterit cum alio penetrari, & sic de omnibus.

8.

PVNCTVM III.

Iudicium fertur de alia recentiorum sententia.

1. INVENIO apud Hurtad. disput. 15. Physic. sect. 5. subsect. 4. & apud Arriag. disput. 16. sect. 9. initio, relatam sententiam quandam, cuius primum inuentorem fuisse quemdam suum Magistrum, ait Hurtadus, quámque amplexi sint nonnulli recentiores asserentes dari quædam indiuisibilia inflata in corpore raro, ratione cuius inflationis, vnum idémque indiuisibile potest maius, minúsve spatium occupare, & consequenter corpus his indiuisibilibus inflatis, quod rarum dicitur maius spatium occupare, quam idem densum constans eisdem indiuisibilibus non adeo turgidis, sed etiam compressis. Itaque aiunt isti recentiores; punctum indiuisibile, & inextensum formaliter, esse virtualiter diuisibile, & extensum in ordine ad spatium; quia potest spatium diuisibile & extensum occupare: consistit ergo secundùm hunc dicendi modum raritas in hac indiuisibilium inflatione, & densitas, & incarentia inflationis, & quominus inflata sint indiuisibilia corpus densius erit, ita vt illud corpus sit summè densum, cuius quodlibet punctum indiuisibile tantùm vnum spatij indiuisibile occupat.

2. Huius sententiæ Authores modestè asserunt idem indiuisibile posse esse præsens in spatio diuisibili eo modo, quo Angelus secundùm suam entitatem indiuisibilis præsens est toti huic cubiculo diuisibili, siue per præsentiam diuisibilem, cuius partes partibus spatij correspondent, siue per præsentiam indiuisibilem, quæ indiuisibiliter secundùm se totam, quamlibet spatij partem, & omnes simul totúmque spatium respicit. Quod si alio quocumque modo hæc sententia explicetur, omnino erit commentitia, & excogitata punctorum inflatio in aëream fictionem resolui necesse erit. Ratione probo prædictam sententiam puncto tribuere præsentiam supra explicatam similem Angelorum præsentiæ: indiuisibile inflatum occupat spatium, quod antea occupabant duo indiuisibilia non inflata: ergo occupat spatium diuisibile constans saltem duobus indiuisibilibus: cum ergo secundùm suam entitatem sit indiuisibile, secundùm suam entitatem occupat quodlibet indiuisibile spatij ex duobus quibus correspondet tanquam spatio adæquato: ergo secundùm se totum est in vno indiuisibili spatij, & secundùm se totum est in altero: ergo reperitur idem indiuisibile corporis in duobus indiuisibilibus spatij: ergo reperitur in spatio diuisibili, sicuti est Angelus totus in hoc indiuisibili spatij, & totus in alio indiuisibili. Si dicas vnum indiuisibile corporis inflatum non occupare duo indiuisibilia spatij, sed vnum inflatum, constituis spatium mobile, & viam occludis toti Philosophiæ in materia præsentiarum, & motus, implicat enim de his loqui, nisi per ordinem ad spatium immobile, alioquin dicere poteris, me habiturum eamdem præsentiam Matriti, & Romæ, & poteris fingere spatium Matritanum migrasse Romam, sicuti concipis indiuisibile spatij inflari, & extendi.

3. Sed quidquid de spatio neges, in loco reali eodem modo arguo: pono duo corpora inter se non multum distantia, quorum intercapedinem replent octo indiuisibilia corporis densi, si hæc indiuisibilia rarefiant quatuor sufficient ad hanc intercapedinem replendam: ergo quodlibet indiuisibile iam rarum substituitur loco duorum indiuisibilium occupantium spatium diuisibile: ergo constituitur in duplici spatio, totum in quolibet: ergo per hanc inflationem eodem modo constituitur indiuisibile quantitatium in spatio ac constituitur Angelus. Rem clarius intueberis, si ponas tibi duo corpora supernaturaliter penetrata, quorum vnum habeat indiuisibilia inflata, per quorum inflationes rarum constituatur, aliud vero habeat indiuisibilia compressa, seu non inflata, & sit densum: quodlibet indiuisibile inflatum corporis rari penetrabitur cum duobus indiuisibilibus non inflatis corporis densi. Deinde cum quidquid consideretur in puncto, indiuisibile sit, totum, indiuisibile rarum erit penetratum cum hoc indiuisibili denso, & totum cum illo; ergo idem indiuisibile, secundum eamdem indiuisibilem entitatem erit penetratum cum duobus indiuisibilibus non penetratis inter se: ergo erit in duplici spatio: nullum enim fundamentum habemus ad probandum Angelum secundum suam entitatem indiuisibilem esse in spatio diuisibili, nisi quia est penetratum cum corpore diuisibili, cuius partes inter se penetratæ non sunt.

Malè animati in hanc sententiam Hurtadus, & Arriaga multa congerunt, vt illam expugnent: Hurtadus §. 94. illam appellat paradoxam, & num. 104, eiusdem leuitatem facile videri affirmat. Rationes quibus præcipuè author agit contra hanc sententiam petuntur ex eo, quod illa adhuc admissa non satisfaciat pluribus difficultatibus circa continui compositionem, propter quas eneruandas inuenta est, & vt hoc ostendant, multa Hurtadus, & Arriaga scribunt. Cæterum quia prolixum satis esset ad continui compositionem iterum redire, & quia illius difficultates, sine his turgidis indiuisibilibus, vt fert materiæ difficultas iam explicui, nolo modo cum his Authoribus contendere, an horum indiuisibilium tumor vtilis sit ad has difficultates complanandas, vnum tamrum affirmo vtilissimum fore, si admitti liceat, ad difficultatem de qua nunc agimus penitus exhauriendam: si enim supponatur idem indiuisibile posse modo minus, postea maius spatium occupare, facilè explicabitur, quomodo possit idem corpus constans eisdem indiuisibilibus modo minus, postea maius spatium replere, ideoque non vt inutilis hic dicendi modus reiiciendus est, si aliàs non aliis rationibus impugnetur, licet enim reliqua omnia, quæ ad continui compositionem spectant æque difficilia his indiuisibilibus admissis remaneant, hæc vna illaque ex prolixioribus totius Philosophiæ difficultas complanata remanebit, quod emolumentum ex horum turgentium indiuisibilium admissione percipi sat erit. 4.

Asserit Hurtad. §. 104. huius sententiæ leuitatem videri, quia illius authores tenentur fateri vnum indiuisibile posse occupare spatium vnius vlnæ: nam lacte rarescente aiunt puncta occupare octuplo maius spatium, & replicant singula puncta in decem sparia. Quod adeo absurdum esse ait Hurtadus, vt pudeat inpugnare. Nam in horum sententia vnum punctum erit maius alio, quia maiorem habet extensionem. Quia palmus ideo est maior alia semipalmi mensura, quia porrigitur ad maius spatium, sed in hac sententia vnum punctum porrigitur ad maius spatium: ergo est maius alio puncto. Rogo Hurtadum an indiuisibile quantitatis Eucharistiæ occupans spatium diuisibile maius sit indiuisibili alius quantitatis occupante indiuisibile spatium, vel se ipso antequam definitiue in toto illo spatio præsentaretur. Similiter Rogo an Angelus existens in toto spatio huius cubiculi maior sit Angelo existente tantùm in dimidio eiusdem spatij? Negatiuè respondebit: ergo non rectè infert Hurtadus: hoc indiuisibile occupat maius spatium: ergo est 5.

maius

maius alio. Respondebis pro Hurtado indiuisibile Eucharisticum esse in spatio diuisibili definitiuè totum, in hoc spatij indiuisibili, & totum repetitum in alio indiuisibili spatij, & sic fieri præsens maiori spatio, quam aliud indiuisibile, quin sit maius illo, idemque contingere in Angelo. Hæc ita sunt, sed eumdem existendi modum tribuunt prædicti recentiores indiuisibili inflato, respectu illius spatij, cui per inflationem correspondet, quem Angelo Theologi adscribunt, vt satis ostendi, dum prædictam sententiam explicui. Neque cum illis contendendum est, an illa præsentia definitiua, vel circumscriptiua dicenda sit, quia etsi in ordine ad spatium, quod indiuisibile occupat eodem modo se habeat respectu eiusdem indiuisibilis, ac se habet præsentia Angeli respectu eiusdem Angeli in ordine ad suum spatium, & ob hanc rationem instar definitiuæ se habeat, tamen absolutè definitiua non est, quia præsentia definitiua corporea constituit, omnes partes corporis inter se penetratas; quod non habet hæc præsentia, quam recentiores tribuunt inflatis indiuisibilibus, ex vi cuius vnum indiuisibile non penetratur adæquatè cum indiuisibilibus immediatis, neque adhuc inadæquatè cum mediato. Instabis hunc modum præsentandi proprium esse rei spiritualis, & non corporeæ, nihil enim corporeum potest reperi in duplici spatio naturaliter; & si miraculum Eucharisticum non intercederet, adhuc supernaturaliter idem corpus posse existere in duplici loco frequentius negaretur, quod adhuc multi per præsentias circumscriptiuas fieri posse constanter negant. Respondeo nullum ens spirituale, aut corporeum posse existere naturaliter in duplici loco adæquato quod omnes fatentur, posse tamen Angelum spiritualem esse in duplici loco, inadæquato, & hunc præsentiæ modum, non adeò proprium esse rei spiritualis vt non possit rei corporeæ conuenire, fert enim tota Thomistarum schola formam corpoream viuentis sensitiui indiuisibilem esse, & in loco diuisibili præsentari totam in hoc spatio, & in illo totam, quem præsentiæ modum gratis dicti recentiores tribuunt indiuisibilibus inflatis, in quo impugnando tota Hurtadi opera insumenda esset non in inferendo vnum indiuisibile esse maius alio.

6. Arguit Hurtadus admissis his indiuisibilibus inflatis necesse non esse, vt vnum punctum esset extra spatium alius, quia hæc puncta penetrari possunt, secundum spatium inadæquatum; ergo penetrari possunt secundum spatium adæquatum: ergo sicuti spatium inadæquatum, quod vtrumque occupat, est vtrique commune, sic spatium adæquatum commune esse posset. Vim addo illationi, eo ipso quod duo indiuisibilia penetrentur secundum aliquod spatium quantumuis inadæquatum, penetrantur secundum se tota, quia totum hoc indiuisibile, & totum illud sunt in illo inadæquato spatio vtrique commune: ergo si penetrantur secundum se tota poterunt penetrari adæquatè, ita vt non existat aliquod spatium, quod vtrique commune non sit. Dices præsentias, non secundum se totas penetrari, ratione quarum repugnat penetrari indiuisibile secundum se totum. Contra, præsentia indiuisibilis spatij respondens spatio diuisibili, vel est diuisibilis, vel indiuisibilis: si indiuisibilis tota penetratur secundum se totam, sicut penetratur totum punctum ob eamdem rationem: si diuisibilis partes sunt eiusdem speciei, & eiusdem omnino rationis: ergo sicuti penetratur hæc pars præsentiæ poterit alia penetrari, & sic penetrari tota præsentia.

7. Recentiores, qui hanc indiuisibilium inflationem inuenêre, quia negare non sunt ausi vnum indiuisibile alteri immediatum cum illo penetrari, & aliàs voluere defendere indiuisibile additum indiuisibili facere maius, tenentur hanc penetrationem inadæquatam indiuisibilium concedere, imò vt illam inuenirent hæc indiuisibilia inflata defendenda suscepere, quos aliquantum premit ratio facta. Verumtamen adhuc possunt aliquo modo respondere, propium esse quantitatis extensionem fundare, ad quam requiritur, indiuisibilia, quibus componitur, non adæquatè penetrari, & ideò illis hæc adæquata penetratio naturaliter repugnat, licet non repugnet penetratio inadæquata; quia hac admissa adhuc indiuisibilia possunt extensionem fundare.

Secundum prædictum dicendi modum inadæquata penetratione potest corpus condensari, & rarescere sine noua punctorum inflatione, sed præcisè per maiorem, minoremve penetrationem densius, rariusve constitui, quo enim indiuisibilia sint minus penetrata, maius spatium occupabit corpus, & rarius dicetur, & quo magis penetrantur indiuisibilia, minus spatium replebit corpus, & erit magis densum, Secundum hunc dicendi modum necessum non erit modo magis, postea minus tumentia indiuisibilia concedere, sed semper cum eadem tumoris mensura, quam naturaliter exigant, & cum maiori minorive penetratione. 8.

Cæterum ad explicandam difficultatem, quàm nunc tractamus, si alia, quæ ad continui compositionem spectant, aliunde explicentur, necessum non est hanc inadæquatam penetrationem tumentium indiuisibilium concedere, sed illa omnino non penetrata constitui possunt, & rarefactio, & condensatio rectè defendi poterit, ex eo, quod eadem indiuisibilia magis, minusve immineant ratione temperamentorum, seu diuersorum accidentium, cum quibus diuersas vbicationes magis, minusve extensas in ordine ad spatium exigunt iudiuisibilia, sicut enim Angelus indiuisibilis pro sua libertate intra certam latitudinem potest se in maiori minorive spatio constituere, sic punctum indiuisibile intra latitudinem determinatam: verbi gratia, intra octo indiuisibilia spatij poterit ratione diuersorum accidentium in pluribus paucioribusve spatij indiuisibilibus constitui. 9.

Arguunt Hurtadus disput. 4. de generat. §. 16. hæc indiuisibilia inflata porrigenda esse versus dimensionem, & effectura impenetrabilitatem lineæ superficiei, & corporis, & illum qui videret, corpus rarum non visurum, nisi vnum indiuisibile, & illud tantùm tacturum: imò nunquam diuidendum esse id, quod manu tangitur, in corpore rarissimo, cuius singula puncta occupant palmum loci, neque terram secundam esse, quantumuis geminentur ictus, quia indiuisibile nunquam secari, aut diuidi potest, quæ si ita essent nulla alia parma vtilior esset ad excipienda vulnera, quàm indiuisibile ignis, quod cum rarissimum sit multum spatij occupabit, & nunquam diuidi poterit. Hæc omnia leuia sunt, ad tumorem horum indiuisibilium reprimendum, quæ nulla opera dissoluam: concedent recentiores indiuisibile inflatum trinam illam dimensionem fundare in ordine ad spatium, quod prima arreptæ viæ conclusione tradunt. Negabant attacto corpore ratissimo tantùm tangi vnum indiuisibile, quia licet punctum indiuisibile sit summè turgendum, & summè tamen, non excedet octo indiuisibilia spatij, quæ non facient maiorem extensionem minima acus acie, quæ pluscquam in octo indiuisibilia poterit diuidi. Neque punctum indiuisibile ita potest turgescere vt repleat spatij palmum, in quo forsan plus quam decem millia indiuisibilia continentur. Ecce quo modo non bene clypeatus quis abiret ad excipienda vulnera arrepto indiuisibili quantumuis raro, exiguum enim esset ad minimam corporis particulam cooperien- 10.

dam. Sed demus indiuisibile posse intumescere donec palmum repleret, inconueniens non esset tunc nulla arte scindi posse, quia semper maneret indiuisibile, & diuisionis incapax, neque ideo pars illa corporis, quæ indiuisibili sic inflato esset operta ab imminenti ictu satis esset tuta, quia posset huius indiuisibilis tumor, qui in præsentia illi superaddita consistit, deprimi alius corporis compressione, qua posse condensationem fieri etiam contra proprij temperamenti exigentiam multi defendunt.

11. Eadem indiuisibilia inflata Hurtadus, & Arriaga impugnant à paritate durationis, & temporis realis. Horum impugnatio forsan vtilis erit ad probandum non hac ratione rectè defendi indiuisibile additum indiuisibili facere maius, cum in duratione successiua diuisibili, illius extensio defendenda sit, sine indiuisibilibus durationis inflatis, de quo non disputo, hæc enim omnia aliter ergo compono. Verumtamen ad rem nostram nullum potest desumi argumentum ex durarione rerum successiuarum, in qua non admittenda est hæc instantium inflatio, ad indiuisibilia spatium diuisibile occupantia impugnanda. In primis enim, qui negant durationes superadditas facile dicent instans temporis intumescere non posse: quia nihil illi reale superaddirur, per quod intumescat, & punctum quantitatis intumescere, quia illi aduenit præsentia superaddita, per quam constituitur intumescens, seu occupans spatium diuisibile. Secundò etiamsi admittatur durario superaddita, nullus concedit posse corpus, aut Angelum per durationem superadditam simul coëxistere duplici spatio temporis adhuc inadæquato, & omnes admittunt posse, eandem entitatem per præsentiam superadditam constitui in duplici spatio loci inadæquato. An verò ex suppositione, quod præsentia esset superaddita possit dari aliqua, quæ eadem indiuisibilis indiuisibiliter perseuerans idem corpus successiuè in diuersis temporis partibus durans constitueret, non est huius loci examinare. Nonnihil de hac re dixi Controuers.6. Physic. Puncto 1. & iterum dicam Controuers.6 de anima Puncto 1. §. 4.

12. Dixerat Arriaga disput.16. Physicæ iam citata numero 136. his indiuisibilibus inflatis vni tantum difficultati satis fieri, postea num.161. doler se id dixisse, asseritque, neque huic quæ inpræsentiarum agitur de raritate, & densitate posse prædictis indiuisibilibus inflatis fieri satis, quod sic probat. Supponit in primis vt rem omnino certam, non esse necessarium in rerum naturâ, vt si aliquod corpus rarescat aliud ei æquale condensetur. Quis enim dicit, ait ille, si butyrum calore ignis, vel Solis dissoluatur eo ipso iam aliud corpus in aliquo angulo existens condensari? Quis hoc enuntiabit? Aut quomodo butyri dissolutio in distans condensationem operabitur? Sic quando quis stupam in ignem proiicit, quæ accensa rarescit, aliud corpus procul condensari nemo dicet? Neque illa, quæ sunt prope ignem poterunt dici condensari, cum illa potius calore ignis rarescant. Quid quando magna sylua accenditur, & omnia calore dilatantur, vbi inuenietur æqualis alia sylua, quæ denserur? Hoc posito sic arguit. Non potest raritas explicari per maiorem punctorum inflationem: ergo per hanc illius difficultati non fit satis. Antecedens probat.: non possunt puncta magis intumescere quam antea, nisi alia tantundem stringantur, si antea non erat aliqua vacuitas, quam modo repleant, vel si modo non penetrantur cum aliis corporibus: neutrum fieri potest: ergo indiuisibilium inflatio omnino inutilis est ad rarefactionem explicandam. Hoc argumentum non specialiter pugnat contra hunc dicendi modum, sed contra omnes sententias, quæ rarefactionem, & condensationem non explicant per intromissionem, & expulsionem corpusculorum; quapropter idem fieri poterit contra sententiam Hurtadi, & aliorum omnium, qui cum Arriaga non sentiunt in rarefactione, & condensatione sic explicanda per hanc corpusculorum intromissionem, & aggressionem, quapropter non ex illo peculiaris hic dicendi modus peculiariter inuisus esse debet. Secundò existimo nullius esse momenti, facile enim dici poterit condensationem contingere non ratione temperamenti, sed ratione compressionis alius corporis, quod per dilatationem sui, & motum localem in rarefactione exercitum impulsum imprimit aliis corporibus, medio quo, illa comprimi, & violenter contra proprium temperamentum facit condensari, & ad angustiora loca reduci. Quem impulsum imprimet ignis, & omnia corpora, quæ prope illum rarescunt, vicinis corporibus, quæ per hunc impulsum comprimuntur ad minus spatium, vel recedent, & impulsum impriment aliis corporibus, quæ comprimantur, vel recedant, & alia corpora comprimi cogant, quæ non possint vicina alia amouere à proprio loco, vel intra proprium ad minus spatium coërcere. Ex his infero omnino falsum esse quod tanquam certum supponit Arriaga videlicet, necessarium non esse condensari aliquod corpus, cum aliud rarefit, & facile rationem reddi huius condensationis, corpus enim rarefactum impellit sibi immediatum quod si aliud non potest mouere intra se ipsum colligitur, & condensatur, vt locum exhibeat corpori vicino, rarefacto, si verò corpus, quod à rarefacto impulsum patitur, aliud moueat, illud aliud condensabitur, vel aliud mouebit, & sic diuersa corpora mouebuntur, vnum medio alio, quousque perueniatur ad aliquod, quod non possit corpus sibi vicinum mouere, & ita necessarium sit illud condensari.

Omnia, quæ contra indiuisibilia inflata, & virtualiter in ordine ad locum diuisibilia apud alios inueni, adduxi, & solui, quia plures recentiores vidi maximoperè stomachantes in hunc dicendi modum, apud quos nullam efficacem rationem reperi, quæ directè illum impugnet. Quapropter, etsi mihi non placeat modus iste philosophandi, non illum alia ratione impugno, nisi quia nullo nititur fundamento, neque vlla est ratio, seu cor iectura, quæ illum suadeat, sed tantùm ad hanc difficultatem, aliásque similes fugiendas argumentorum vi extortus est. Neque illa, quæ nulla fulciuntur authoritate, neque ratione aliqua propugnantur maiori indigent impugnatione. Secundò, quia etsi modus indiuisibiliter existendi in spatio diuisibili alicui entitati corporeæ conuenire possit, vt de facto formis materialibus perfectorum animalium conuenire Thomistæ defendunt, tamen nulli entitati corporeæ de facto concedendus est, sine aliqua speciali ratione, quæ illum suadeat, cum omnes, quas sumus experti, videamus diuisibiliter existere absque repetitione eiusdem entitatis in duplici spatio. Et si hac lege non adstringimur liberum cuique erit defendere totum Lunæ cælum esse indiuisibile secundùm substantiam, & tantum diuisibile virtualiter in ordine ad spatium diuisibile, in quo constituitur per repetitionem eiusdem entitatis secundum se totam in quolibet puncto spatij. Quod si obiicias secundum has partes esse lucidum, & non secundum illas, & diuersa accidentia in diuersis partibus sortiri: Responderi licebit hæc accidentia eandem indiuisibilem substantiam in diuersis locis inter se distantia comitari, sicut intellectio afficit animam in cerebro vel visio corporea in pupilla oculi, & sensatio eandem indiuisibilem animam rationalem in pede comitatur, & informat cum distantia harum operationum inter se, & indistantia earumdem ab anima. 13.

PVN

PVNCTVM IV.

Alia communis sententia impugnatur.

1. COMMVNIS sententia docet raritatem, & densitatem consistere in qualitate quadam quantitati inhærente, ratione cuius quantitas contrahitur, vel extenditur ad maius, vel minus spatium. Iuxta hanc sententiam duo reperiuntur in raritate, qualitas quæ est radix dilatationis, & extensionis localis, & ipsa dilatatio, seu localis motus ex vi cuius producitur præsentia per quam corpus constituitur formaliter extensum, & occupans maius spatium. Similiter in densitate reperitur qualitas, quæ est radix compressionis, & compressio, seu motus localis ex vi cuius producitur præsentia per quam corpus in minori spatio formaliter constituitur. Ita Patres Conimbric. lib. 1. cap. 5. quæstion. 17. art. 1. & alij plurimi, quos ipsi referunt, & P. Hurtadus disp. 4. sect. 4. & 5. An verò formalis ratio raritatis consistat in motu locali orto ex qualitate, an in ipsa qualitate non omnes eodem modo explicant. Patres Conimbric. art. 1. citato affirmant raritatem aliquando significare partium positionem, aliquando qualitatem sensibus subiectam. Vtramque partem docent tradi à D. August. in suis categoriis cap. 12. & ab Arist. variis in locis, & ab aliis plurimis, quos ipsi referunt. Hurtadus sect. 5. §. 45. docet motum localem complere effectum secundarium raritatis, & densitatis, non tamen in illo formaliter consistere, sed in qualitate, quam docet non distingui in corporibus sublunaribus à temperamento primarum qualitatum; in cælis verò hoc temperamento carentibus in alia qualitate specie distincta.

2. Non multum contenderem cum his authoribus de hac qualitate si semel admissa de medio tolleret difficultatem, quæ in hac re nos premit, quomodo videlicet eadem quantitas cum eisdem numero partibus, possit modò plures, & postea pauciores spatij partes occupare sine penetratione, ipsarumve inter se bilocatione. Hæc est enim difficultas, quæ vnicè in hac re premit, in qua soluenda imponendus est labor, non in assignanda causa motus localis, quo corpus rarum ad maius distrahatur spatium, vel ad minus contrahatur, quod tantùm præstat hæc qualitas, neque in opinione, quæ in illa raritatem, & densitatem formaliter constituit, quidquam aliud subiecto præstare potest, quam esse causam motus ex vi cuius parua substantia magnum repleat spatium, & substantia magna exiguo definiatur spatio sine repetitione partium in duplici loco, neque earumdem penetratione.

3. Ingenuè faretur Hurtad. hanc difficultatem esse fere insuperabilem, respondet nihilominus corpus occupare idem spatium, quod antea occupabat, nullam verò partem retinere idem spatium cum rarescit, quod antea replebat: sicuti cum mouetur totum cælum permanet in toto spatio in quo antea erat, & quælibet pars illius spatium antiquum relinquit, & aliud acquirit. Ex hoc prouenire ait Hurtadus partes corporis iam rari, & antea densi non occupare duplex spatium, sed vnum maius illo, quod antea occupabat. Laborat Hurtadus in argumento soluendo, & sanè sine suæ qualitatis ope, hęc enim nihil iuuat ad præsentem solutionem, quam sic impugno. Quando corpus densum rarefit, spatium quod occupabant omnes partes corporis dum erat densum occupatur, modo medietate earumdem partium, sed antea correspondebant omnes partes corporis partibus spatij, quælibet pars corporis distincta distinctæ parti spatij, ita vt adæquatè commensurarentur partes corporis cum partibus spatij: ergo modo cum eædem partes corporis paucioribus spatij partibus correspondeant, non poterunt adæquatè commensurari, ita vt cuiliber parti corporis ab aliis distinctæ distincta pars spatij distincta à reliquis spatij partibus correspondeat.

Confundere forsan difficultatem prætendes dicendo in partibus proportionalibus infinitis non posse reperiri plures, neque pauciores cum omnes sint infinitæ, & non sit vnum infinitum maius alio. Doctrinam hanc nullo modo sustinendam impugnaui Controuersia 14. Physicor. Puncto 5. luce enim clarius apparet esse plures partes in tota manu, quam in vno digito, quantumuis in digito infinitæ sint, quia manus comprehendit totam multitudinem infinitam partium repertam in digito, & insuper infinitas alias partes in eadem manu contentas, quod negabit nemo, qui apertè non neget totum esse maius sua parte. Deinde idem argumentum ad partes aliquotas, & determinatas transfero: pauciores partes aliquotæ spatij correspondent partibus aliquotis corporis iam densi, quàm antea respondebant eisdem numero partibus corporis rari: ergo antea correspondebat duplex pars aliquota spatij, eidem parti aliquotæ corporis, vel modo eadem pars aliquota spatij correspondet duplici parti aliquotæ corporis: ergo vel antea dabatur partium bilocatio, vel modo datur earumdem penetratio. Fugies ad præsentias, & dices hoc prouenire ex eo quod corpus rarum maiorem præsentiam habeat, quam densum. Inanis fuga, semper enim te fugientem eadem insequitur difficultas, illam tibi iterum in præsentiis obiicio. Partes præsentiæ, & partes subiecti debent commensurari cum correspondentia distinctæ partis præsentiæ ad distinctam partem subiecti: ergo non possunt eædem numero partes subiecti densi correspondere paucioribus præsentiæ partibus, eædemque numero partes subiecti iam rari pluribus præsentiæ partibus respondere, si antea non respondebat duplex pars subiecti eidem parti præsentiæ, vel si modo non respondet eadem subiecti pars duplici parti præsentiæ: illud primum diuersarum partium penetrationem, hoc secundum bilocationem dicit. Redibis iterum ad maiorem magnitudinem partium, quam constitues in præsentia corporis rari, & non maiorem numerum. Contrà: non potest eidem parti corporis maior, & minor præsentia respondere, nisi per maiorem aliquid partis replicetur in duplici spatio, vel per minorem aliquid partis penetretur cum alio eiusdem partis: ergo non possunt eisdem partibus corporis maiores & minores præsentiæ partes respondere. Secundò: non possunt esse partes maiores, quin sint plures: ergo si correspondent corpori rato maiores partes præsentiæ, quam corpori denso, correspondent etiam plures partes. Antecedens probo: quo pars est maior, est magis diuisibilis, quo magis diuisibilis est, continet in se plura membra diuidentia, in quæ diuidatur: ergo quo maior est pars continet in se plura membra diuidentia in quæ possit diuidi: sed hæc membra diuidentia sunt partes, quibus pars illa magna componitur: ergo quo partes sunt maiores, partes quibus totum componitur plures sunt. Sicuti plures partes absolutè, & non solùm maiores partes continet totum quod componitur tribus vlnis, quam totum quod componitur tribus palmis, licet comparatione facta palmorum ad vlnas tot sint partes palmares in vno toto, quot vlnares in alio. 4.

Aliqui cum præcipuo argumento petuntur ex correspondentia earumdem partium quantitatis ad plures, & pauciores spatij partes, respondent spatium imaginarium 5.

imaginarium esse puram chimæram, & quid fictitium, quod concipitur instar corporis, quod repleri dicimus, & ita si partes eiusdem corporis non sint plures numero, sed tantùm extensiores, idem de partibus spatij dicendum est. Spatium imaginarium quid esse fictum tradidimus cum communi sententia: verumtamen sæpè dixi quod in præsenti notant Hurtadus, & Arriaga, nihil posse de præsentiis disputari, si spatium imaginarium fixum, & immobile non apprehendimus corporéque repletum, ita vt non possit duplex corpus eodem spatio contineri. Non tamen necessarium erit argumentum de spatio imaginario conficere, vt possimus tota huius materiæ difficultate aduersarios opprimere. Idem enim fit de præsentia reali facta comparatione inter partes subiecti, & partes præsentiæ vt nuper arguebam, & eadem ratione fieri potest, facta comparatione locati ad locum realem, idem enim locatum modo densum respondet his partibus loci realis sibi contigui, & postea rarum his, & aliis respondet, & semper retinenda est commensuratio partis locati ad partem loci, neque vna pars locati potest, duabus loci partibus respondere, ne duplici afficiatur præsentiâ neque potest eisdem loci parti duplex locati pars respondere, ne vtraque penetretur.

6. Neque censeo bene dixisse Hurtadum rationem formalem raritatis constituendam esse in qualitate, seu in primarum qualitatum temperamento, quia etiamsi talis qualitas daretur, non in illa, sed in præsentia, seu extensione actuali formalis raritas constituenda esset, quod sic suadeo: Qualitas secundum illos, qui dari affirmant, tantùm esset radix extensionis localis, ratione cuius corpus, maius, minúsve occuparet spatium: sed ratio formalis rari, & densi, vt constat ex vtriusque definitione est occupare sub parua quantitate magnum spatium, & sub magna quantitate minus spatium: ergo ratio formalis rari, erit forma illá, ratione cuius parua quantitas magnum spatium occupat, & ratio formalis densi erit forma, ratione cuius magna quantitas parum occupat spatium: sed hæc ratio est præsentia localis per motum producta: ergo in hac formaliter constituenda est raritas, & densitas, & radicaliter, & quasi efficienter in qualitate, quæ hanc extensionem exigeret.

7. Video posse respondere Hurtadum non definiisse Aristotelem rarum, & densum per conceptus primarios, sed secundarios, & ita conceptum primarium rari non esse sub parua materia magnam habere dimensionem, sed habere qualitatem, seu temperamentum, cui hæc magna dimensio sub parua quantitate debeatur, id tamen absque fundamento dicetur, neque de illo multum contendendum est. Est enim quæstio de nomine tantùm, quia siue dicatur raritatem consistere in qualitate, siue in præsentia orta ex ipsa qualitate eisdem qualitates physicas cum eisdem effectibus formalibus, & omnino eodem modo se habentibus in ordine ad se, & in ordine ad subiectum, vterque dicendi modus admittit. Iuxta sententiam asserentem rationem formalem raritatis consistere in temperamento primarum qualitatum, seu in qualitate, dicendum est corpus Christi in Eucharistia definitiuè existens esse formaliter rarum, & tantùm esse impeditum effectum secundarium raritatis. In sententia, quæ entitatem constituit in extensione actuali dici debet corpus Christi in Eucharistia existens esse rarum radicaliter, & non formaliter: ni velit aliquis defendere adhuc esse formaliter rarum, quia præsentia definitiua, & circumscriptiua specie non distinguuntur, sed definitiua dicit plures circumscriptiuas, quas Christus habet in Eucharistia, quarum quælibet seorsim sumpta, Christum constituit præsentem eodem modo, quo est in cælis; vide, quæ de his præsentiis dixi Controuersia 15. Physicor. Puncto 6. & caue ne occasionem præbeas, vt aliquis sinistrè hunc dicendi modum interpretetur, est enim fide sanctum Christum esse secundùm se totum, & secundùm quamlibet sui partem in tota hostia, & in quolibet puncto illius, quod omnes vocant esse inextensum, ideò caurè loquendum est, si dicendum est Christum in Eucharistia esse extensum, quia id sonat non esse totum in tota hostia, & totum in qualiber parte, & in quolibet puncto illius, & ita nunquam hæc propositio absolutè proferenda est: *Christus est extensus in Eucharistia*, sed si modus ille sustinendus esset, dici deberet: Christus in Eucharistia habet extensiones semel, & iterum in Eucharistia repetitas ex vi quarum est præsens definitiuè totus in toto, & totus in qualibet parte, & in quolibet spatij puncto.

PVNCTVM V.

Verior eligitur sententia.

ASSERO cum Ochamo opusculo de Eucharistia, Gabriele in Canone sectione 45. Vallesio 4. Physic. text. 84. & in Contr. ad Tyrones, Arriaga disp. 6. Phys. sect. 9. subs. 2 & plurimis recentioribus rarefactionem fieri per intromissionem corpusculorum in partibus intimis corporis cum separatione locali continui, & condensationem consistere in negatione intromissionis horum corpusculorum, seu in expulsione ipsorum, cum partium continui coniunctione. Vnde corpus illud, quod intra se pauciora corpuscula diuersæ rationis, seu non vnita continet, minus rarum dicetur, & magis rarum, quod plura includit, quod autem nullum includerit illud erit summè densum, & occupabit minus spatium, quod non penetratum potest occupare, nulla enim compressione, neque qualitate poterit ad pauciores redigi partes absque penetratione partium inter se. Hæc sententia eodem omnino modo explicanda est ab omnibus, qui illam amplectuntur, continet enim materiam valde physicam nullis rationibus metaphysicis, neque subtilibus distinctionibus subiectam. Dixi rarefactionem fieri cum separatione partium continui, & condensationem cum coniunctione earumdem partium, non verò cum diuisione, & vnione, quia non quotiescumque datur noua rarefactio, datur noua diuisio, licet hæc necessaria sit ad rarefactionem, quia non possunt partes localiter separari si diuisæ non sint, possunt enim partes diuisæ prius esse localiter coniunctæ, & postea separari sine noua diuisione, quod sufficiens erit ad rarefactionem. Similiter quando expelluntur corpuscula, sufficit partes illas, quæ antea erant separatæ, & diuisæ, localiter coniungi, etsi non vniantur inter se, vt corpus densum constituatur. Vnde non probo, quod docet Arriaga num. 196. videlicet condensationem ex communi apprehensione dicere maiorem partium vnionem, tantùm enim importat maiorem partium localem approximationem, quam iuxta quamcumque sententiam in corpore denso reperimus, ideò non ex maiori vnione, quæ necessaria non est in corpore denso, neque ex maiori approximatione, quam statuit omnis sententia, rectè Arriaga nostram opinionem deducit. 1.

Moueor ad hanc sententiam ex aliarum impugnatione, iuxta quas insuperabilis est huius materiæ difficultas, quæ in hac sententia optimè explicatur (quod illius præcipuum fundamentum esto) rectè enim intelligitur, 2.

telligitur,quomodo idem corpus maius spatium occupet, quando est rarum, ac quando est densum,quia rarefactione hoc modo constituta corpus rarum non occupat plures,neque maiores spatij partes,sed magis distantes inter se,quarum distantia repletur aliis corpusculis occupantibus spatium interiacens. Quæ omnia sine partium penetratione, neque repetitione præsentiarum optimè intelliguntur,quæ maximoperè angunt aliarum sententiarum authores.Hanc corpusculorum intromissionem possibilem esse , & de facto dari efficaciter suadent experientiæ,quas adducit Arriaga,ex aqua,quam feruentem videmus bullas quasdam facere,quæ aëre replentur:ergo sicuti intromittitur aër in illa spatia intra bullas contenta poterũt alia corpuscula,vel idem aër intromitti in oleum, lac, & alia corpora rarefacta, quibus introductis occupabunt corpora illa in se includentia corpuscula alia partes spatij distantiores,& maius spatium occupare dicentur. Secundò negari nequit carnes viuentium, papyrum, ligna, & alia quam plurima corpora habere poros plenos minutulis aliis corpusculis sanguinis,vel aëris,aliusve rationis,imò in ferro durissimo poros aliquos communis statuit sententia,& plerique affirmant ferrum candens habere portiunculas aliquas subtantiæ ignis inclusas in poris.Et P.Hurt. aëris horum corpusculorum in hac difficultate impugnator illa concedit intromissa in quocumque alimento,illum legito disp. 1. sect.10. subs.4. §.135. vbi asserit omne alimẽtum habere poros repletos aëreis, terreisque vaporibus,& neque nomen ipsum corpusculorum exhorruit , illius sunt verba. *Hi vapores , & corpuscula poros replentia impediunt &c.* Neque specialis alia ratio inuenire poterit Hurt.propter quam hæc corpuscula in alimentis propugnet , & in aliis corporibus impugnet. Nihil ergo obest , sed multa iuuant vt dicamus , papyrum, lac, oleum viuentium carnes , & alia corpora rarefieri per intromissionem aëris , sanguinis , aliorumve corpusculorum replentium poros corporum, quæ rarescunt, & hac ratione carnem infantis humore plenam raram esse, carnem verò senis iam siccam hoc humore vacuam clausos habentem poros densam constitui : hos enim poros, quos omnes auctores admittunt , & ipsis oculis cernimus in his corporibus plenos aliis corpusculis, possumus in quibuscunque aliis corporibus raris absque vllo inconuenienti concedere, & clarè naturam rarefactionis explicare.

2. Rursus secundum hanc opinionem expeditius assignatur corpus , quod repleat spatium relictum à corpore , quod ex raro fit densum , corpuscula enim ab illo expulsa in spatium relictum succedunt sine noua *vicini corporis rarefactione*.Insuper iuxta hanc opinionem ratio redditur,propter quam corpora calida rarescãt,& condẽsentur frigida, calor enim poros aperit,vt illa corpuscula ingrediantur,& ideò Medici dum medicamento aliquo per iuxtapositionem vtuntur, partem illam , in qua medicamentum exercetur calore fouent,vt illius pori aperiantur,& tenues medicamenti partes in intimos poros se insinuent. Frigus verò partes corporis inter se coniungit , & corpuscula intromissa pororum compressione expellit, viamque aliis, eisdemve iterum ingressuris occludit. Vltimò iuxta hanc sententiam optima ratio redditur propter quam corpora valde dura,verbi gratia,ferrum etsi minimum calorem concipiant , nunquam rarescant. Quia cum hæc corpora diuisioni resistant , & illius partes difficile separentur;& rarefactio facienda sit per separationem partium , & earumdem diuisionem,si hæc non supponatur iam facta , fit rarefactionem in his corporibus contingere non posse; quia illorum partes separare non valet calor , neque corpusculis extraneis viam aperire.

PVNCTVM VI.

Argumenta soluta.

CONTRA opinionem modo traditam acriter inuehitur Hurtadus sect. 3. omnia argumenta ab ipso adducta eodem ordine referam,& haud difficile mihi erit claram adæquatamque illorum adhibere solutionem. 1.

Obiicit primò Hurtadus , sequi ex predicta sententia corpus densari, & rarescere quoties aërem attrahit,& expellit ridiculumque esse consequens,quis enim dicet os rarefieri , eo quod inflatur , & vtrem fieri rarum cum aëre repletur,& densum cum ab illo aër excutitur , & folles similiter rarescere, & densari cum à fabro mouentur. Consequentia patet,quia per attractionem aëris interficitur aër inter partes oris, vtris , & follium. Respondeo has aëris attractiones non esse rarefactiones, quia rarefactio non est,*quæcunque aëris attractio* , sed illa quæ fit per minutula corpuscula in partibus internis corporis excipientis talia corpuscula , & quasi per intus positionem seu intimam corpusculorum aspersionem. Quando verò aër attrahitur ore , vel intra vtrem vel folles continetur non per corpuscula , sed per *magnam aëris* quantitatem receptam vtre,vel ore trahitur aër. 2.

Obiicit secundò : nimio frigore disrumpitur vas plenum aqua,quia hæc glaciat,quod non fieret si corpuscula intra aquam inclusa ponerentur extra illam: ergo non datur in condensatione talium corpusculorum expulsio. Minorem probat : corpuscula, quæ à se expelleret aqua per condensationem essent sufficientia replere spatium illud , quod intra vas relinquunt partes aquæ, quæ per coniunctionem , & earum vnionem condensatur:ergo etiamsi vas non disrumperetur non daretur vacuum. Sed disrumpitur, ne detur vacuum ; ergo nulla sunt corpuscula , quæ possint replere spatium , quod relinquit aqua iam densata. Respondeo vas frangi præ nimia frigiditate, quæ partium illius dissoluit vnionem , non quia immineat vacuum , neque quia hoc daretur, etiamsi non disrũperetur. Vas non disrumpi, ne detur vacuũ efficaciter probat Arriaga , ex eo quod non confringatur vas, in quo oleum,& butyrum, & alij liquores condensantur , quantumuis illius os sit coopertum. Quod si vas ne daretur vacuum disrumperetur, cum condensatur aqua , disrumperetur similiter cum butyrum condensatur , quia butyrum spatium vacuum relinquit, & natura non minus abhorret vacuum relictum à butyro,oleo,aliove liquore, quam relictum ab aëre. Deinde si vas frangeretur , ne daretur vacuum, vt primum minutula aquæ gutta condensaretur , confringeretur , quia tunc daretur aliquod vacuum, quod, etsi minimum , abhorret natura. Constat autem experientia vas non infringi , quousque tota aqua , vel certa maior illius *pars condensetur*. Adde,quod si hæc esset fractionis causa, frangeretur etiam vas æreum,ne in illa vacuum daretur,quia fortior *est natura ad vitandum* vacuum quam æs ad conseruandam suarum partium vnionem ; nusquam tamen visum fuit vas ferreum confractum propter aquæ condensationem in illo contentæ. Hæc omnia omnino certum reddere existimo non frangi vas prædicto casu vacui vitandi causã. 3.

Obiicit Hurtadus : corpuscula per quæ fit rarefactio possent rarefieri cum constarent temperamento primarum qualitatum : vel ergo rarescunt sine intromissione aliorum corpusculorum,vel per alia corpuscula. Si primum dicimus,iam assignamus aliud rarefactionis 4.

factionis genus, quod omnibus corporibus poterit esse commune. Si secundum illa corpuscula per quæ fit rarefactio, poterunt iterum per alia rarefieri, & sic in infinitum procedemus. Obiitus est Hurtadus se arguere contra Recentiores, qui continuum ex puris indiuisibilibus componunt, contra quos processus in infinitum inutiliter infertur; quodlibet enim corpus constat ex indiuisibilibus finitis, & rarescere non poterit, nisi per alia corpora illo longè minora, quæ si rursus rarefiant per alia minima rarefieri debent, ac proinde antequam perueniatur ad rarefactiones infinitas perueniretur ad aliquam factam per corpuscula adeo paucis indiuisibilibus composita, vt non possit per alia minora corpuscula rarefieri, & si rarefactio illi contingeret per pura indiuisibilia esse deberet quæ rursus rarescere non possent. Neque contra eos, qui continuum Aristotelicum assignant quidquam probat argumentum, quia etiamsi quodlibet corpus ex se posset rarefieri per aliud, cum in rerum natura non dentur infinita corpora, existentia non poterunt infinitæ dari rarefactiones. quia nulla rarefactio sine nouis corporibus contingere potest. Secundò ex corporibus, quæ de facto existunt aliqua sunt omnium minima saltem negatiuè, hoc est adeò exigua, vt nulla alia illis minora de facto existant, quæ nullo modo poterunt rarefieri, cum non sint alia per quorum intromissionem rarescere possint. Item sunt alia corpuscula adeò minutula, & adeò dura, vt etiamsi alia minora reperiantur non possint rarefieri, quia diuisioni non cedunt, non enim quodcumque corpus minus alio ad intromissionem per quam fit rarefactio sufficiens est, quia corpus intromissum, non vtcumque minus, sed notabiliter alio minus debet esse.

5. Arguit quartò Hurtadus: quando homini applicatur vitrea ampulla (vulgo ventosa) cùm stupa concipit ignem aër rarescit, & postea extincto igne densatur aër, & minus spatium occupat, ad quod replendum attrahitur caro: ergo condensatio non fit per intromissionem corpusculorum; quia si ita fieret, corpuscula expulsa possent occupare spatium relictum ab aëre, & non esset necessarium carnem attrahi ad aliquod replendum spatium. Respondeo carnem non attrahi, quia aër minus spatium occupet, sed quia calore ignis excitati intra ampullam pori carnis hominis aperiuntur, & per illos tenues aliquæ partes aëris, vel aliorum corpusculorum ingrediuntur ad cuius spatium replendum ascendit caro. Hac solutione viam præcludo multis, quæ in confirmationem huius argumenti Hurtadus adducit.

6. Tandem obiicit sequi ex nostra sententia lac rarescens in omnes sui partes diuidendum esse. Consequens est contra experientiam, & rationem, (quod ego facile concedam) sequelam, quam efficacius ostendere debuerat, sic probat Hurtadus. Cum lac rarescit, omnes partes afficiuntur temperamento raritatis, & omnes ebulliunt, atque rarescunt, quia non est maior ratio vnius quam alterius, sed quælibet pars rarefacta secatur alio corpore interiecto: ergo omnes partes secantur, & illarum quælibet ab alia diuiditur. Rursus parum lactis cum rarefit totum crateram implet, ira vt occupet spatium octuplo maius: ergo quælibet pars ab alia diuiditur copore alio interiecto, vel singula binaria ab aliis separantur per interpositionem corpusculorum. Respondeo lac feruescens aliquas formare ampullas, quarum spatium aëre replerur, per quas non dicetur rarefieri, quia aër intromissus non est corpusculum, sed notabile corpus, per quod in communi modo loquendi non dicitur fieri rarefactio, quod tantùm ex communi modo loquendi, & applicandi rarefactionis nomen dependet, licet per has ampullas aër dicatur occupare multo maiorem partem lebetis, quam antea occupabat. Cæterum per plures partes, quæ vicinis corpusculis secantur rarefit non tamen per omnes. Quæ contra hoc adducit Hurtadus nullius sunt momenti, quod facile ostendam. In primis, quod omnes ebulliant non arguit omnes diuidi, quia plures partes vnitæ possunt moueri, & inter se non separari, vt per se notum est. Neque maioris est ponderis quod addit videlicet non esse maiorem rationem cur vna diuidatur, quam alia; quia quando pori alicuius corporis aperiuntur, vt crebro contingit præcipuè in viuentibus aliquæ partes separantur ab aliis, non tamen omnes: omnes ergo tenentur rationem reddere, cur hæ partes separentur localiter, & non illæ, cum aperiuntur pori corporis, qua vtar ego ad reddendam rationem cur rarefactio secundum has partes, & non secundum illas contingat. Hæc ratio poterit esse diuersum temperamentum ex parte subiecti, vel diuersus effectus ab agente productus, nnn enim omnes partes subiecti habent temperamentum in eadem indiuisibili mensura. Vltimò optimè dici poterit non omnes partes separari, etiamsi quælibet habeat temperamentum sufficiens, vt separetur ab alia; quia nulla pars potest separari ab alia, quousque habeat corpusculum aliud applicatum, quod occupet intercapedinem relictam, ne detur spatium vacuum inter vtramque, & cum non sint infinita corpuscula quæ possint applicari infinitis partibus continui ad replendas infinitas intercapedines, quæ resultarent si infinitæ partes separentur; hinc est, quod non possint omnes infinitæ partes simul separari, sed illæ tantùm, quibus sunt applicata corpuscula. Hæc ratio tem ditimit in opinione, quæ continuum ex infinitis partibus componit & magni momenti est in sententia, quæ illud construit ex punctis finitis, quia licet secundum hanc sententiam puncta, quæ reperiuntur in quocunque corpore finita sint, tanta est illorum multitudo, vt moraliter impossibile sit dari aliam multitudinem æqualem corpusculorum, per cuius corpuscula singula, possint singula indiuisibilia continui ab aliis separari.

7. Obiiciunt alij: Cælum habet partes quasdam raras, & alias densas, sed cælum non habet aliqua corpuscula intromissa: ergo rarefactio, & condensatio saltem in corporibus cælestibus non fit per intromissionem, & expulsionem corpusculorum; ergo neque in aliis corporibus, cum in omnibus eodem modo fieri debeat. Respondeo corpora cælestia, non esse propriè, & strictè rara, aut densa, sed improprie dici partes raras illas, quæ habent admixtas aliquas particulas aliquo modo, in qualitatibus, seu accidentibus ab aliis distinctas, & partes illas dici densas, quæ constant partibus inclusis omnino similibus, sine hac accidentium diuersitate in particulis, quas includunt. Itaque, id quod præstant extranea corpuscula intromissa in corporibus sublunaribus, quæ propriè per illa rarescunt, id dicuntur præstare partiunculæ diuersæ rationis ab aliis, cum quibus notabilem cæli partem constituunt, ratione quarum partiunculorum dicuntur partes cæli notabiles, satis impropiè rarefactæ, & densæ dicuntur partes cæli, quæ partiunculas istas in se non habent.

8. Vltimò aduerto pro solutione plurium argumentorum non esse idem, corpus esse subtile, & esse rarum; raritas enim consistit in intromissione corpusculorum iam explicata, subtilitas verò in eo quod corpus parum diuisioni resistat, & facile secundum sui partes diuidi possit. Ita contingere potest corpus esse minus subtile nullo admixtum corpusculo, & consequenter summè densum, aër enim si purus sit est nimis subtilis, & nihil raritatis habet. Eodem modo

modo distingueretur durities à densitate, hæc enim dicit approximationem partium, & negationem corpusculorum interiacentium, illa verò resistentiam per modum actus primi ad partium separationem, & difficultatem remotionis vnius partis ab alia, quod à densitate nimium distinguitur.

CONTROVERSIA VIII.

De elementis.

PVNCTVM I.

Quid sit elementum.

1. ELEMENTVM vulgari significatione sumi solet pro primis cuiusuis rei principiis. Sic litteræ scripturæ elementa dicuntur, quia ex illis primò constituitur, & in easdem vltimò resoluitur. Et principia entis naturalis propter eandem rationem totius elementa dicuntur. Solet enim nomen elementum ad materiam primam distingui, quia ex hac primò omnia fiunt, formæ enim (si rationalem excipias, quæ creatur) siue substantiales, siue accidentales, ex materia educuntur, & ex illa tanquam ex prima origine nascuntur, strictius nomen elementum sumitur pro illis corporibus, quæ non constant admixtione qualitatum contrariarum, sicuti sunt ignis, aër, aqua, & terra.

2. Elementum definit Aristot. lib. 5. Metaph. capite 3. text. 4. *id ex quo primùm insito, ac indiuisibili specie in aliam speciem aliquid componitur.* Alio modo lib. 5. de Cælo cap. 3. textu 21. *elementum est id, in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus inest, aut potentia, aut actu.* Definitio secunda in primam relabitur, tantùm addit *ly cætera corpora*, quibus verbis clarius exprimitur elementum debere esse corpus de prædicamento substantiæ, ac proinde materiam, & formam his definitionibus non comprehendi. Cæterum hæc definitio satis difficilis est, & perobscura, nihilominus propter Philosophi authoritatem, & illorum, qui definitiones has admittunt, in quibus est Angelicus Doctor aliquo modo definitiones hæ explicandæ sunt, quod breuissimè præstabo. In illa potest aliquid diuidi, quæ in se continet, & quibus componitur, & eodem modo, quo est continentia, seu compositio, eo modo est diuisio in illa extrema, non enim poterit diuidi totum aliquod in aliquid formaliter sumptum, quod formaliter sumptum in illo non contineatur. Deinde eo mòdo dicitur aliquid indiuisibile, quo nulla extrema distincta in se continet. Sic materia prima, quæ partes, quibus essentialiter componatur non habet, dicitur essentialiter indiuisibilis, licet integraliter diuisibilis sit. Vltimò elementa vt probabo puncto 4. non sunt formaliter in mixto.

3. Ex his facile est definire quomodo omnia corpora composita seu mixta possint in elementa resolui, cùm enim elementa in mixto formaliter non sint, sed tantùm virtualiter hoc est, manent virtutes, quæ propriæ sunt elementorum, sic tantùm extrinsecè, tantùm diuidi possunt in elementa quatenus qualitates præexistentes in mixto diuiduntur in elementa, quæ succedunt, post corruptam mixti formam compositi ex materia mixti, & formis elementalibus productis. Dicuntur sic diuidi, quia non omnes qualitates, quæ erant in mixto remanent in aliquo elemento, sed tantùm aliquæ illarum. Ex his notum fiet quo modo elementum indiuisibile dicatur, quia cum non possit resolui in aliud compositum, quod paucioribus gaudeat qualitatibus: hinc fit adhuc ratione harum non posse in alia elementa diuidi, neque alia mixta, quæ potius pluribus qualitatibus, & nunquam paucioribus constant. Dicuntur mixta diuidi in elementa, non quia quotiescunque mixtum corrumpitur in elementa resoluatur, in quibus sint diuisæ qualitates, quæ erant in mixto, ferè semper enim mixtum corruptum in aliud resoluitur, quod earumdem qualitatum gaudet temperamento, quia tamen post varias corruptiones vltimò ad elementi formam rursus indiuisibilem potest deuiniri, dicuntur omnia corpora in elementa *diuidi. Ex his notum fit, quomodo cætera corpora* in elementa diuidantur, & quomodo elementum indiuisibile sit secundum speciem.

Posset clariùs, breuiùsque definiri elementum, *corpus, quod ex primis qualitatibus duplici tantùm gaudet.* 4. Quod si vera esset Arriagę opinio, quæ asserit elementa vnicâ tantùm potiri qualitate, definiẽdum esset, *corpus, quod ex primis qualitatibus vnicâ tantùm potitur.*

Circa elementorum numerum communi sententiâ tatum est, elementa quaternarium attingere, illúmque non excedere. Veruntamen huius conclusionis rationem reddere difficillimum est; nonnullas referam, ex his quæ pro hac conclusione circunferuntur. Ignis est leuissimus: terra est grauissima: ergo debent dari duo alia elementa media, vnum quod habeat prope summam grauitatem, & aliud prope summam leuitatem. In eadem recidit ratio alia desumpta ex elementorum positione: Ignis est in loco supremo, aqua in loco infimo: ergo debent dari duo alia, vnum quod sit prope terram, & aliud quod sit prope ignem, quibus quaternarius numerus completur. Confirmatur eadem ratio, infrà cælum tantùm sunt quatuor spatia, vnum quod cælum attingit & hoc est summum, aliud maximè distat à cælo, quod est terræ centrum, & omnium infimum, aliud prope infimum, & aliud prope summum: ergo tantùm possunt dari quatuor elementa, quæ repleant hæc quatuor spatia, siquidem nullum potest dari commune spatium distinctis elementis. Rationes hæ parum roboris habent, quia dato igne summè leui, & terra summè graui non ex eo infertur duo alia elementa media danda esse, sed possent tria, vel vnum, vel nullum; quia immediatè collocari elementum summè leue, & elementum summè graue, non implicat, neque ratio est aliqua, quæ cogat in quatuor partes, seu quatuor spatia diuidere totam *cælorum intercapedinem vt quatuor* elementa illis spatiis correspondeant, posset enim diuidi in tria spatia summum, infimum, & medium, seu in quinque summum, infimum, prope summum, prope infimum, & medium.

5. Alij probant elementa esse quatuor, ex quaternario primarum qualitatum numero, quarum singulæ singulis elementis in summo respondent. Secundò quia binæ, & binæ hæ qualitates absque contrariarum consortio tantùm possunt diuersis quatuor modis comparari calidum in summo, cum sicco prope summum, humidum in summo cum calido prope

6.

ſummum, frigidum in ſummo cum humido prope ſummum, ſiccum in ſummo cum frigido prope ſummum. Hæc ratio multis claudicat, in primis ſupponit nummerum primarum qualitatum quaternarium eſſe, quod nonnulli negant. Secundò gratis ſupponit qualitates binas, & binas eſſe conſtituendas in ſingulis elementis, quod ſi quis neget, & aſſerat poſſe dari elementum vnicâ qualitate contentum difficile poterit impugnari. Tertiò poſſunt qualitates illæ, binæ, & binæ multis aliis modis diſponi; poſſet enim dari elementum gaudens ſummo calore, & ſummâ ſiccitate, & aliud includens ſiccitatem in ſummo, & calorem prope ſummum, qui duo modi componendi qualitates contrarias annumerati non ſunt in quatuor adductis ad quatuor elementa defendenda. His ſimiles, poſſunt alij plures comparari, quibus elementorum numerus poſſit augeri. Poteſt etiam dici quatuor illas qualitates duplici elemento contentas eſſe, in quibus diſtribuuntur abſque contrariarum mixtione calor, & ſiccitas in vno elemento, & in altero humiditas, & frigiditas. Vna in ſummo gradu, & alia prope ſummum, vel vtraque in ſummo, ſi neceſſum eſt quamlibet qualitatem in aliquo ſubiecto ſummè intenſam reperiri. Frigidiùs alij ex quatuor humoribus viuentis quaternarium elementorum numerum inferunt. Sed hæc ratio non poteſt mouere Philoſophum; eſt enim pura congruentia, ſeu quædam ſimilitudo, quæ extremis cognitis videlicet quatuor elementis, & quatuor humoribus, à Medicis circumfertur.

7. Cenſeo nullâ efficaci ratione poſſe probari elementorum numerum, ſed tantùm hoc experientiâ communique Doctorum authoritate ſuadendum eſſe: id enim expreſsè multis in locis tradit Philoſophus, quem ſequutus eſt D. Thomas, & tota Theologorum, & Philoſophorum Schola à quibus ſine ratione vrgente in re alicuius momenti recedendum non eſt, id etiam ſuadet experientia quâ terram, aquam, aërem, & ignem cognouimus, & non alia corpora, quæ non conſtent temperamento omnium quatuor qualitatum, & quæ mixta non ſint.

PVNCTVM II.

De ſitu elementorum.

1. DE ſitu aëris nullus eſt dubitandi locus, conſtat enim aërem ſuprà terram, & aquam: ſitum ignis, ſi aliquis eſt determinatus locus in quo ignis conſeruetur, eſſe omnium ſupremum nullus ambigit, an verò detur ille locus necne, definiam poſtea. Terram infimum occupare ſpatium, & aquam ſuper terram eſſe, eſt enim omnino certum, infertur ex illo Geneſis 1. *Congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt in locum vnum, & appareat arida.* Ex quo infertur tetram creatam fuiſſe aquis cooperam, illiſque inferiorem, non ſuper aquam conſtitutam, ſed ſibimet innitentem iuxta illud Pſalmi 103. *Fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſæculum ſæculi*, eſt tamen inter Doctores valde dubium, an de facto terra ſit altior aquâ, vbi aduerte quæſtionem non de tota terra, & de tota aqua procedere, certum enim eſt aquam quæ eſt in fluminibus eſſe inferiorem montibus, ſed de parte illa terræ, & aquæ, quæ cæteris omnibus altior eſt. An videlicet facta comparatione inter partem terræ reliquis omnibus altiorem, & inter partem aquæ altiorem reliquis omnibus aquæ partibus, altior ſit terra quàm aqua. An videlicet mons omnium altiſſimus altior ſit altiſſima maris aqua. Aquam terrâ eſſe altiorem defendunt Cajetanus in commentariis primæ partis, Burgenſis, & Catharinus ad 1. caput Geneſ. Hos ſequutus eſt Arriaga diſtinctione 4. ſectione 4. Partem hanc probabilem eſſe tradit D. Thomas 1. part. quæſtion. 69. art. 1.

2. Terram altiorem eſſe mari docent Diu. Auguſt. Diu. Hieronym. Diu. Damaſc. Lippomanus, Caiet. Honcala, & Ægid. quos ſequuntur & referunt Patres Conimbricenſes lib. 2. de Cælo cap. 14. quæſtione 4. art. 2. Idem tenent Caietan. in illud Geneſis, *Congregentur aquæ*, qui oppoſitam ridet ſententiam, P. Pereira ibidem, P. Soarez lib. 2. de opere ſex dierum, quibus ego libens aſſentior. In primis terram, & aquam vnum conficere globum, & vtrumque elementum in idem centrum propendere multis demonſtrat. P. Clau. cap. 1. Sphæræ: id efficaciter ſuadetur ex eo quod aqua, & terra idem centrum petat, & per eandem lineam, ſi enim ex eodem indiuiſibili ſpatio pars terræ & pars aquæ ſucceſſiuè dimittuntur impedimentis ablatis per eandem ſpatij lineam in eumdem terminum cientur: ergo terra, & aqua idem centrum reſpiciunt etiamſi terra ratione maioris grauitatis ſpatium infimum occuper. Ex hac doctrina vires deſumit argumentum quod fit ad probandum aquam non eſſe altiorem terrâ: ſi aqua eſſet altior terrâ, pars aquæ terrâ eminentior ſtatim dilaberetur, & totam terram irrigaret: ſed ſic eſt, quod certis contineatur terminis: ergo eminentioribus terræ partibus coërcerur.

3. Reſpondent nonnulli aquam etiam terrâ eminentiorem non diffluere; quia in ſe globi figuram retinet, quam naturaliter appetit, & in qua naturaliter conſeruatur. Solutio hæc impugnatur ex doctrina tradita, quâ dixiuſus aquam cum terra eundem conficere globum. Secundò etiamſi aqua figuram illam appeteret, & obtineret, non illam adeò pertinaciter retineret, vt in tantam altitudinem ſublata vtrinque poſſit æquè pendere retentâ globi figurâ abſque eo quod effluereat. Quod cernitur in aquæ guttulis ſe rotantibus, quæ tandiu globi ſpeciem ſeruant, quandiu appetitus ille, qui petit rotunditatem non vincitur acceſſu grauitatis quam ſecum afferat noua aquæ portio, & ita nunquam pars aliqua notabilis aquæ figuram rotundam valet retinere. Reſpondent alij aquas coërceri ex peculiari prouidentia Dei coërcentis aquas intra certos terminos, quos natura ſua tranſilirent, ſi naturæ authore non detinerentur. Sic inferunt ex capite 8. Prouerb. *Quando certâ lege & gyro vallabat abyſſos, & legem ponebat aquis ne tranſirent fines ſuos.* Ex quibus verbis infertur aquam terrâ eſſe ſublimiorem, quia ſi depreſſior eſſet, neceſſaria non eſſet lex, nec præfixos transgrederetur terminos. Rectè contra hanc ſolutionem obiiciunt noſtri Conimbricenſes teſtimonium D. Auguſt. 7. lib. de ciuitate Dei cap. 30. vbi inquit: *Sic Deus adminiſtrat omnia, quæ creauit, vt ipſa proprios motus exercere, & agere ſinat.* Quod ratio ipſa demonſtrat, ad quid enim creandum erat elementum ſemper contra propriam naturam, & propenſionem conſeruandum? Seu ad quid nobis dicendum eſt aquam ſemper violenter detineri in mari, ne totam abluat terram, cum poſſimus illam naturaliter intra præfixos terminos circumcluſam conſtituere. Neque teſtimonium ex 8. Prouerbiorum relatum ad rem facit, quia vt bene interpretantur P. Pereirus, & iidem Conimbric. non commendatur in illo ſummi artificis potentia, quod aquas

terræ

terræ imminentes coerceat, ne terram absorbeant, sed quod eas terræ cauitatibus circunscripserit, cum in prima sui conditione, & iuxta ipsarum naturam toti terræ circunfundi deberent.

4. Secundò certum est, nauim natiuâ suâ grauitate adductam velociùs descendere cæteris paribus, quam ascendere propriâ eiusdem nauis grauitate reluctante: ergo si mare altius esset terrâ, nauis cùm è portu discedit segniùs cieretur, cùm tunc ascenderet, quàm cùm portum peteret, cùm tunc descenderet: sed hoc est contra manifestam experientiam: ergo mare non in modum globi effertur, ita vt supra terrâ emineat. Rursus si aqua sic assurgeret in modum globi profectò omnes cooperuisset insulas, & nulla apparerent salebrosa loca aquis non sepulta; atqui non ita se res habent: ergo aqua non ita supra terram assurgit. Rursus rectè arguunt nostri Lusitani ex experientia, quâ compertum esse testantur ab his, qui è Lusitania in nouam nauigant Hispaniam, postquam per quindecim gradus è portu discessêre vnâ horâ citiùs oriri, & occidere Solem in Lusitania existentibus. Quod non ita contingeret si mare terrâ esset eminentius: citiùs enim in mari sol appareret, quia semper eminentiora loca citius, quàm depressiora suis ferit radiis, & citius videtur ab his qui suprema loca incolunt, quam ab aliis, qui in depressioribus demorantur, vt patet in his, qui montes conscendunt, quia licet plus distent ab Oriente, ortum solis prius intuentur. Rationes hæ vt bene vidit P. Soarez cap. 6. iam citato num. 6. non probant terram esse superiorem mari, sed saltem non esse inferiorem, seu esse æqualem. Superiorem esse probant Conimbricenses ex eo, quod videmus flumina natiuo cursu in mare tendere, quod fieri non posset si terra non esset mari eminentior. Eandem conclusionem confirmant iidem Conimbricenses cum Pereira ex sacris litteris Psalmi 23. *Ipse super maria fundauit eam* nempe terram & Psalm. 135. *Qui firmauit terram super aquas*, & Psalm. 106. *Qui descendunt mare in nauibus.* Quibus testimoniis non leuiter indicatur terram sublimiorem esse aquâ.

5. Obiicies pro opposita sententia: in altissimis montibus oriuntur fontes: ergo aqua maris altior est montibus. Consequentia probatur ex principio satis vulgati, quo fertur aquam non posse altius ascendere, quam sit locus à quo descendit. Respondent nonnulli non omnes aquarum scaturigines ex mari originem trahere, sed aquam in ipsis terræ cauernis generari. Non fido huic solutioni, quia non facile designabitur causa à qua aquarum perennes fluxus nunquam interrupti procedant, si ex mari originem non trahunt, neque id de præcipuis fluminibus dici sacræ paginæ consonum videtur, dicitur enim Eccles. 1. 7. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluant.* Quibus verbis affirmat sacer textus, flumina è mari exire, & iterum in idem recidere, neque alio modo posset per tot annorum curriculos, non ingens incrementum mari contigisse perpetuo fluminum accessu. Neque potest dici tantam aquam in vaporibus resolui, quanta mari fluminum accrescit accessu, incredibile enim est posse tam ingentem aquæ molem in vapores conuerti, sufficeret enim vnius fluminis aqua ad totum aëris sparium vaporibus replendum. Melius respondent Conimbricenses aquam è montibus emanantem per subterraneos meatus ascendere præter propriæ naturæ inclinationem, quia terræ huiusmodi aquas ebibunt, & veluti spongia fugunt accendentibus ad id solis, & aliorum siderum influxibus, quibus incumbit sublunaris mundi vtilitates procurare. Vnde putauit D. Thom. in 2. dist. 14. quæst. 1. art. 5. huiusmodi motum violentum non esse, quia naturæ, atque ordini corporum consonum est, vt inferiora superiorum impressionum sequantur. Id tamen ego non defendo modo, probabilius enim videtur motum hunc violentum esse aquis, quæ natura sua petunt deorsum descendere, licet enim inferiora corpora influxibus cælorum subiaceant, non semper illos sine aliqua violentia patiuntur. Posse aquam atrahi à terra, & sursum leuari docet experientia, quâ videmus panem, aliudve corpus porosum aquæ superpositum illam fugere, & omnes panis poros aquâ repleri, etiamsi vix exiguâ superficie primò sparium aquæ tangebat. Vltimò posset aliquis dicere nulla experientia posse probari in altissimis terræ montibus aquas reperiri, quia etiamsi videamus in altioribus montibus, ex his quos cognoscimus emanare, forsan alij reperiuntur eminentiores, in quibus nulla reperitur aqua, sunt enim plures montes, quos nondum Cosmographi cognouerunt, neque adhuc ex his, qui Cosmographorum chartis reperiuntur potuit experientiâ comparari an ex omnium illorum eminentissimo aqua dimanet.

6. Circa elementum ignis nonnulli ex peruetustis arbitrati sunt nullum dari ignem præter hunc, qui apud nos existit: *hos sequuntur modò plures recentiores*, in quibus annumerandus est Arriaga suprà: Pythagorici teste Aristotele lib. 2. de cælo cap. 13. text. 73. Ignem in terræ centro constituebant, eúmque locum Iouis custodiam, totiusque mundi locum appellabant, vt refert Plutarchus. 3. de placitis philosophorum cap. 11. *Alij* quos refert D. Aug. lib. 2. de Genesi ad litteram, nullum ignem præter cælestem ponebant, è cuius concretione æthereos orbes conflabant. Sententia hæc modò partim arrisit perdocto cuidam è nostris Magistro, qui ad caput primum Geneseos defendit primo die creatum esse ignem significatum nomine lucis per illa verba *fiat lux*, & posteà quarta die ex partibus purioribus, & defæcatioribus eiusdem ignis fecisse solem, & lunam & reliqua astra, quæ nihil aliud sunt, quàm partes aëris, & ignis inter se valde densæ atque concretæ.

7. Fert communis Philosophorum sententia dari elementum ignis, & supra omnia elementa Lunæ concauo immediatè insidere. Feror in hanc partem non vrgenti aliquâ ratione, quam apud authores, qui de re hac agunt non inueni, sed communi Doctorum, & plurimorum Patrum authoritate, qui rem ita tradunt. Ex his citatos inuenies apud Patres Conimbricenses lib. 3. de cælo cap. 5. quæstion. 1. D. Augustin. D. Hieron. Clementem Alexand. Diogenem, Aristot. Philonem Iudæum, & Plinium. Dari elementum ignis probat D. Basil. hom. 3. exam. quia absque hoc elemento manca, & mutila esset natura, cùm illi elementum adeò excellens deficeret omnium actuosius, pollénsque calore omnium qualitatum præcipuè requisitâ ad productionem, & conseruationem omnium corporum sublunarium. His accedit nullam rationem efficacem adduci ad naturam huius elementi impugnandam, vt ex solutione argumentorum; quæ subiciam modò constabit. Propriam ignis sedem esse supra omnia elementa iuxta Lunæ concauum suadet experientia, qua videmus flammas conari semper sursum euolare.

8. Obiicies contra præcedentem conclusionem: si daretur ignis elementum, in quocunque sparii existeret absumeret corpora contigua, nimiaque illius voracitas totum orbem accenderet: ergo non datur talis ignis, & multum expedit vniuerso conseruationi illum non dari. Respondeo ignis actiuitatem cõpesci, astrorũ influxu. Nam cùm cœlestibus corporibus incumbat sublunaribus prouidere, in hęc influxus exhibent

exhibent necessarios, ne mutua ipsorum pugna interimantur, & ne potentiorum vi alia non æquè potentia penitus absorbeantur. Resistit etiam aër innata humiditate, & frigiditate, siue propriâ, siue aduentitiâ, virtuti actiuæ ignis, ne in illius materiam similem ignis formam introducat, & ita dum aër patitur simul agit, & mutuâ ipsorum pugnâ, & actione, & reactione qualitatum, ita acrimonia carpitur ignis, vt omnibus pensatis præ longo tempore vix incrementum aliquod recipit leui aëris iacturâ, quam postea idem aër instaurat simili ignis iacturâ, & sic ex astrorum occursu, & mutua elementorum pugna attemperantur actiones, vt nunquam notabilem partem suæ ditionis elementum aliquod amiserit.

9. Obiicies secundò: Ignis in propria sphæra, vel pascereturne extrinseco aliquo patibulo vel non? Si pascereturne, corpus aliquod in se conuerteret, & ita successiuè omnia consumeret: si non pascereturne, corrumperetur illico, cùm ignis absque pabulo conseruari non possit, vt satis notum est experientiâ. Respondent Conimbricenses, & ferè omnes Doctores ignem extra sphæram propriam vndique contrariorum iniuriis patêre, ideóque statim extingui, ac proinde si extrinseco pabulo aliæ partes ignis denuo genitæ non succedant loco illarum, quæ contrariorum impugnatione periêre statim totus deficit ignis, in sphærâ verò propriâ cùm ignis agentibus contrariis non impugnetur, potest diu conseruari, & ita necessum non est nouas ignis partes perpetuo conseruari, ne totus absumatur ignis. His adde extra sphæram intendere sursum ascendere, & ita aëre impetente illius materiam vrpote valde tenuem dissipari, & in minutulas diuidi particulas, à quibus forma ignis facile cuiusuis contrarij impugnatione depellitur.

10. Obiicies tertiò: Si inter corpora cælestia, & sublunaria interiacerer ignis, non possent sublunaria frigefieri à cælestibus, quia cælestia non possent medio igne summè calido frigiditatem producere in aëre, aliisque corporibus, quin eandem in igne producerent, alias agerent in distans, quin agerent in propinquum. Respondeo posse corpora cælestia producere in igne aliquem gradum frigiditatis contra propriam ignis virtutem, & exigentiam, medio quo poterunt frigiditatem illo intensiorem producere in reliquis corporibus, quia non est contra naturam agentis naturalis fortius, & intensius agere in distans, quàm in propinquum, quando passum propinquum specialem resistentiam habet respectu effectus producendi. Neque mirandum est gradum frigiditatis in igne posse recipi, frequenter enim experimur reliqua elementa cum qualitatibus contrariis illis, quas exigunt. Neque specialis est ratio propter quam non ita contingat in igne, ex eo enim quod sit fortius agens reliquis elementis tantùm infertur fortius resistere agenti contrario, & cæteris paribus in minori effectu, seu in remissiori calore amisso vincendum esse; non verò non posse, neque in minimo caloris ab illo expulsi, & frigiditatis receptæ contra illius resistentiam superari. Imò oppositum suadet ratio, cùm enim calor in igne receptus sit diuisibilis successiuè potest ab agente naturali corrumpi, & potest dari agens, quod valeat vnum, vel alterum gradum corrumpere, & non plures, & huius naturæ esse corpora cælestia valde consonum, & necessarium est ad totius vniuersi conseruationem, vt hac ratione possint corpora cælestia frigiditatem in reliquis corporibus sublunatibus producere, & ex alia non ita valeant ignem vicinum valde necessariumad attemperandum frigidissimos Lunæ, & Saturni influxus penitus absorbere.

11. Obiicies quartò: Ignis valde exiguus ex loco valde distanti valet nocturno tempore conspici: ergo si vasta illa superficies immediata Lunæ concaua ignem contineret, saltem nocturno tempore posset à nobis videri, atqui non videtur: ergo non datur talis ignis. Vulgaris solutio est ignem præ nimia raritate videri non posse; sed alia mihi necessaria est, cùm enim raritatem per intromissionem corpusculorum constituam, non congruè ignem in propria regione, vbi peregrina corpuscula raro, aut nunquam accedent, rarum constituam. Melius respondendum existimo lucem ignis exiguam esse, quia valde exigua est ignis grossities, seu valde exiguus ignis interstitutus inter aërem, & Lunam. Eo enim ipso quod per totam Lunæ superficiem sit expansus, ad modum bracteæ extenditur, & ita ob tenuitatem grosficiei, seu profundæ mensuræ, quam habet ignis, non potest ex loco adeò distanti discerni. Dico non posse discerni, quia forsan ignis lux à nobis videtur per modum vnius cum luce Lunæ, stellarum, totiúsque cæli, & illam non discernimus, quia lux cæli eiusdem rationis est cum ignis luce.

12. Ex his infertur in prima mundi conditione terram fuisse aquâ vndequaque circundatam, & aquam aëre, & aërem igne, postea verò terram fuisse secundùm plurimas sui partes discooperram à Deo reducente aquàm ad certas terræ cauitates, quibus concluditur, & ita superficie concaua, quam modo formæ aër, immediatè cingit secundùm aliquas partes aquam, & secundùm alias terram, circumdat enim globum quemdam compactum ex terra, & aqua, cuius extima superficies secundùm vnas partes est superficies aquæ, & secundùm alias est terræ superficies, vt patet in aëre immediatè attingente aquas maris, & fluminum, & reliquam terræ superficiem, quodammodo rotundam non esse satis ipsis oculis monstrant vallium confractus & montium superba cacumina. An verò initio terram perfectè rotundam Deus creauerit nécne, disputant Doctores in caput 1. Geneseos, seu in tractat. de opere sex dierum. Legantur Patres Conimbricenses in Problematibus, sect. 1. vbi pro vtraque parte Patres, & Doctores adducunt.

PVNCTVM III.

Quid sit Mixtio?

1. ELEMENTA per ordinem ad mixta explicantur, & definiuntur, & in mixtis virtualiter, aut formaliter, seu actu vel potentia dicuntur existere, ideo ad perfectam illarum notitiam sciri oportet, quid sit mixtum, & quid mixtio? Mixtum vt distinctum ab elemento dicitur omne corpus constans temperamento qualitatum contrariarum, siue productum fuerit ex congressu elementoriarum siue alio quocunque modo. Hac ratione mixtum diceretur lignum quod Deus modò crearet, nullâ præsuppositâ materiâ, aut causâ creatâ quæ in illud influeret. Verumtamen cùm omnia corpora ab elementis distincta, ex congressu elementorum, aliorúmve corporum distinctorum, vt plurimùm gignantur, ideo mixta dicuntur, quia in illis remanent mixtibilia, & generatio quæ ex tali congressu resultat, mixtio dicitur cuius naturam in præsenti explicandam suscipimus.

2. Dari mixtionem statuit communis Philosophorum consensus, & ostendit manifesta experientia, cui suffragatur ratio. Experientia, quia videmus humiditate, & calore vigentibus ex congressu terræ, aquæ, vaporum, & exhalationum circumfusi aëris

ope

ope gigni diuersa corpora, & plura animantia tam vegetatiua, quàm sensitiua, qualia sunt tubera, fungi, ranæ, aliæque huiusmodi bestiolæ, quæ non nisi mixtione interueniente crearentur. Causæ producentes dispositiones ad formam mixti sunt, partim mixtibilia, quæ corrumpuntur, vt postea dicam; quæ in ipsorum materiis produxêre accidentia, quæ disponunt ad formam mixti. Verumtamen hæc mixtibilia non possunt producere vltimam dispositionem ad formam mixti, quia in instanti, in quo est vltima dispositio ad formam mixti producitur forma mixti, & corrumpuntur formæ mixtibilium, quæ informabant materiam in qua introducitur forma mixti; ergo non potest ab his formis vltima dispositio ad formam mixti produci, quia nulla entitas potest in instanti, in quo corrumpitur aliam producere. Producetur hæc vltima dispositio à reliquis partibus mixtibilium, quæ supersunt, in quibus non fit mixtio, necnon causis vniuersalibus per cælestes influxus. Forma mixti aliquando poterit produci ab ipsis elementis circunstantibus materiam, in qua producitur, seu aliis extrinsecis agentibus, quæ applicentur, aliquando ad causam primam recurrere necessum erit, vt in generatione animalium, quæ ex putrefactione gignuntur, quæ vtpote viuentia à nullo non viuenti creato produci possunt, & cùm nullum viuens creatum supersit cui illorum possit tribui productio necessariò recurrendum est ad Deum à quo viuentia ista producuntur.

3. Mixtio sumi solet pro coniunctione diuersarum rerum retentis singularum naturis, siue possint separari, sicuti triticum, & horreum separari possunt postquam sunt permixta, siue separari non possint, vel certè non sine magna industria, sicuti vinum & aqua cum permixta sunt. Hæc mixtio tantùm inuoluit coniunctionem quamdam localem, absque alicuius termini substantialis productione, de qua mixtione in præsenti non disputamus, neque de illa quidquam notatu dignum tradi potest. Sumitur mixtio stricta, & philosophica pro vnione diuersarum rerum è quibus tertium quoddam resultat distinctum à compositis, ad quæ pertinebant materiæ, quæ vniuntur in mixtione, quam mixtionem dari nuper ostendimus, & est vtilis valde rerum vniuersitati vniuersique pulchritudini, quæ maximopere accrescit multis compositis productis ex aliorum congressu.

4. Mixtionem definiuit Aristoteles lib. 1. de generatione, cap. 10. *Mixtibilium alterantorum vnio*: quam definitionem perobscuram, & difficilem esse nullas non videt, quam ad maiorem perspicuitatem posse reuocari nostri Conimbricenses testantur cap. citato, quæst. 2. art. 2. ly *vnio*, sumitur pro actione, qua gignitur compositum in quo vniuntur mixtibilia, quæ antea pugnauerant inter se, vt quodlibet alterum in propriam naturam conuerteret, iam verò vni tertio producto, quod mixtum dicitur, vniri dicuntur, itaque generatio dicitur vnio, non quia formaliter aliqua annectat extrema, sed quia ex vi illius producitur mixtum, seu compositum, in quo extrema contraria, seu mixtibilia vniri dicuntur. Cæterùm possunt dici extrema mixtibilia vnita in mixto, quia in hoc vniuntur materiæ mixtibilium, eo enim ipso quod ex conuentu aquæ, & terræ tertium aliud compositum resultet, pars materiæ, quam ministrat aqua huic tertio resultanti, vnitur parti materiæ, quam ministrat terra, & ita in hoc mixto materiæ mixtibilium vniuntur, quod sufficiens est, vt ipsa mixtibilia vnita dici possint. Aliter ego existimo dici mixtibilia vniri in mixto, eo videlicet modo, quo dicuntur in mixto permanere, ex eo enim quòd in mixto permaneant qualitates elementorum dicuntur elementa manere virtualiter, seu in potentia in mixto: ergo dicentur vnita in mixto, in quo dicuntur esse, ea enim quæ sunt in illo, dicuntur in eodem vnita.

Mixtionem plures alij definiunt: *Generatio corporis resultantis ex contrariorum congressu.* Generatio quid commune est eductioni elementorum, & reliquorum mixtorum, reliqua explicant, quæ sunt propria mixtionis, videlicet alterationem mixtibilium, quam impertat istorum congressus, similiter vnionem materierum, quæ erant sub formis mixtibilium, quia eo ipso quod resultet vnum tertium ex mixtibilibus contrariis, illorum materiæ necessariò debent vniri, vt in vtraque iam vnâ per vnionem constituâ recipiatur forma mixti: excluditur etiam per hanc definitionem generatio quâ vnum corpus siue elementale, siue mixtum aliud conuertit in substantiam sibi similem, v.g. actio qua ignis ignem generat, siue ex alio elemento, siue alio mixto, quia hæc actio non resultat ex congressu contrariorum, sed tantùm ex virtute ignis, qui aliud contrarium imperit, vt illud in propriam substantiam conuertat. De mixtione multa prolixè satis Medici scribunt, multâsque conditiones illius assignant; octo enumerat Mercatus lib. 1. clas. 5. de elementis, art. 4. ex quibus nonnullæ falsò nituntur principio, videlicet elementa manere formaliter in mixto, & ideo non subsistunt, aliæ ex definitione tradita facilè deducuntur. 5.

PVNCTVM IV.

An elementa maneant actu formaliter in mixto.

ELEMENTA manere in mixto non solùm in potentiâ, & virtualiter ratione qualitatum, sed formaliter secundùm proprias istorum formas sensêre ex antiquis Philosophis Anaxagoras, & Empedocles, insuper Stoici, quorum vestigiis institêre Auicenna, & Auerroës apud Conimbr. lib. 1. de generat. cap. 1. quæst. 3. Sententiam hanc pugnacissimè defendunt quàm plures Medici, illam ex recentioribus propugnant Peramatus lib. 1. de elementis, cap. 18. & Mercatus lib. de declaratione artis Medicæ, clas. 5. de element. art. 4. 1.

Elementorum formas non manere formaliter in mixto defendunt Angelicus Doctor lib. 1. de generatione, cap. 10. & quæst. 5. de potentia, art. 7. in corpore, & 2. contra gentes, cap. 56. & 1. part. quæst. 76. art. 4. Scotus in 2. distinct. 15. quæst. vnica. Vtrumque ducem omnes Theologi, atque Philosophi vtriusque scholæ sequuntur, quos citatos inuenies apud nostros Conimbr. supra, & apud P. Suarez in Metaph. disp. 15. sect. 10. à n. 51. 2.

Ex Medicis eandem sententiam acutiores sequuti sunt, illam defendunt Vallesius lib. 1. Controuers. Medic. cap. 1. Segarra lib. 1. de natura hominis, Commento 4. Thomas de Garuo in summa, tractat. 1. cap. 1. Petrus Garcia lib. 1. super Fen. disput. 7. cap. 3. vbi latè probat hanc fuisse Galeni sententiam, dolendúmque profecto, ait, Medicos aliquos testimoniis, & rationibus iam ab aliis explicatis, & solutis, sibi oppositam sententiam persuasisse. Sententia hæc est omnino certa, & longè probabilior. 3.

Quia tuta nulla, multæ supersunt viæ rei non veræ defendendæ, ideò in diuersas distracti sunt, qui defendunt elementorum formas in mixtis formaliter permanere: affirmant aliqui formas elementorum esse in diuersis partibus materiæ adeò exiguis, vt sensum subterfugiant, ita ex Medicis Vega lib. 1. 4.

methodi, capit. Alij, qui affirmant in eadem parte materiæ esse omnes elementorum formas, in duplicem sententiam sunt diuisi. Quidam asserunt has formas non esse in materia secundùm totam suam perfectionem, sed secundùm aliquos remissionis gradus: ita commentator comminiscebatur. Alij dicebant, formam mixti non esse specialem aliquam formam, sed commixtionem formarum elementorum, quæ omnes simul mixtum constituunt. Sic sentit Aureolus in 2. distinct. 15. vt ibidem testantur Capreolus & Gregorius. Alij formas secundùm totam suam perfectionem in qualibet materiæ parte constituunt, asserunt tamen illis superaddi formam mixti, quæ vltimo totum substantiale completum absolutè perfectum constituit: hic dicendi modus familiarior est recentibus Medicis.

5. Quomodocumque sententia hæc defendatur ingentes patitur difficultates: in primis commentitia sententia omnino est commentitia, quia formæ elementorum substantiales sunt, nulla autem substantialis forma gradus habet intensionis, & remissionis, omnis enim substantialis forma indiuisibilis est, & insectilis versus intensionem. Primum dicendi modum videlicet formas elementorum esse in diuersis materiæ partibus sic impugnat: sunt plura tota mixta omnino homogenea secundùm partes sui: ergo partes illæ habent idem temperamentum: ergo non datur vna pars gaudens forma ignis, alia forma aquæ, alia forma aëris, alia forma terræ, aliàs hæ omnes partes essent valde heterogeneæ, cum diuersas formas substantiales elementales specie distinctas includerent. Rursus secundùm hunc dicendi modum forma mixti conseruatur in hac particula materiæ, cum hac elementi forma, & sine formis aliorum elementorum, verbi gratia, cum forma ignis sine formis terræ, aquæ, & aëris, sed hæc pars formæ mixti est eiusdem rationis cum aliis: ergo sicuti hæc conseruatur habens tantùm formam elementi ignis, sic reliquæ aliæ partes eodem modo conseruari poterunt. Idem argumentum conficio de alia particula, quæ conseruatur in alia materia cum forma terræ sine formis aliorum elementorum, ex qua argumentum conficio ad reliquas partes eiusdem formæ mixti, quæ cum eâdem formâ poterunt conseruari, & necessarius non erit concursus omnium elementorum ad constitutionem mixti, sed sufficiet vnam vel alteram formam elementi reperiri ad cuiusque formam mixti conseruandam. Vltimò contra hunc dicendi modum faciunt argumenta, quæ adducam postea petita ex repugnantia multiplicis formæ in eodem subiecto, quia licet iuxta illum non ponantur elementorum formæ in eadem parte subiecti, ponuntur tamen in eadem subiecti parte indiuisibiliter sumptâ forma vnius elementi, & specialis mixti forma.

6. Eadem argumenta petita ex repugnantia multiplicis formæ in eadem materia impugnant modum dicendi Aureoli, iuxta quem mixti forma non est aliqua simplex entitas, sed aggregatio omnium formarum elementorum, quibus addenda sunt alia, quæ sententiam hanc esse valde absurdam manifestè ostendunt: in primis secundùm hunc dicendi modum non poterunt mixta substantialiter differre, sed tantùm magis, & minus, quia omnia mixta includerent eâdem formas substantiales, verbi gratia, quatuor formas elementorum. Addo neque secundùm magis, & minus adhuc accidentaliter danda esse mixta diuersa. Quia substantiales elementorum formæ magis, & minus non recipiunt: ergo eo ipso, quod materiæ duplicis mixti haberent eâdem in specie formas elementorum, in nullo possent differre, cùm dici non possit has formas secundùm diuersos gradus intensionis, & remissionis in materiis reperiri. Dices, differre accidentaliter ratione diuersorum accidentium. Contrà: accidentia diuersa oriuntur ex diuersa substantiali forma, quæ est radix accidentium: ergo si formæ elementorum essent omnes eiusdem rationis absque vlla varietate substantiali, ex nullo capite posset peti accidentium diuersitas, potius ex formarum substantialium similitudine, & vniformitate, similitudo, & vniformitas accidentium esset inferenda. Vbi enim est forma, quæ est principium accidentium, eiusdem omnino rationis, accidentia, quæ ex forma oriuntur omnino eiusdem rationis esse necesse est. Deinde secundùm hunc dicendi modum de medio tollitur generatio substantialis vnius mixti ex alio, quia cum omnium mixtorum forma substantialis eadem esset, non posset corrumpi forma huius mixti per aduentum formæ alius mixti. Rursus cùm mixtum in elementum solueretur, nulla daretur substantialis generatio, sed tantùm pura corruptio formarum elementorum, quia mixtum secundùm hanc sententiam tantùm differt ex eo, quod materia mixti habeat formas omnium elementorum, & materia elementi vnica tantùm forma potiatur: ergo vt materia mixti transeat à forma mixti ad formam elementi, non aliqua forma producenda est, sed tantùm corrumpendæ sunt formæ elementorum distinctorum ab illo, in quod mixtum dicitur resolui: includebat, verbi gratia, mixtum formam ignis, aëris, aquæ, & terræ, vt resoluatur in aquam necessum non erit produci formam aquæ, quæ iam est in materia, sed corrumpi formas ignis, aëris, & terræ. Vltimò absurdissimum est dicere viuentia non habere specialem aliquam formam, sed tantùm aggregationem formarum elementalium principium esse vitalium actionum, infertur enim elementa viuere, quod nemo non nimis amens dicere audebit, neque aliquis non malè sentiens in rebus fidei diuinæ poterit sic in homine philosophari, quia mixtorum numero continetur.

S. Contra vltimum dicendi modum, quo in eadem indiuisibili materia constituuntur elementorum formæ, cum mixti forma superaddita, & contra omnes modos, qui in eadem materia duplicem formam constituunt, procedent argumenta, quæ iam subiicio.

9. Primum esto, quod sufficiens esset ad rem conuincendam, etiamsi alia fortiora non suppeterent: Hæc formarum multiplicatio necessaria non est, sed omnino superflua, & inpertinens: ergo ponenda non est. Antecedens probo: specialis forma mixti seclusis aliis elementorum formis, sufficiens est ad actuandam materiam, & ad constituendum mixtum constans temperamento quatuor qualitatum: ergo elementorum formæ necessariæ non sunt in materia, quam actuat mixti forma. Confirmatur, si propter aliquam rationem necessariæ essent elementorum formæ in mixto, maximè vt essent principium primarum qualitatum, quibus eget quodlibet mixtum. Sed hæ qualitates possunt prouenire, & de facto proueniunt à forma mixti: ergo ex hoc capite elementorum formæ necessariæ non sunt. Minorem probo: omnia mixta secundùm sententiam, quam impugnamus, habent in se omnium elementorum formas, & tamen in hoc plus viget calor, & in illo frigiditas, in alio siccitas, & humiditas in alio: ergo excessus ille huius qualitatis præ omnibus aliis in hoc mixto speciali non prouenit ex formis elementorum, siquidem hæ æquè afficiunt omnia mixta, sed ex speciali forma mixti: ergo sicuti ab hac forma mixti prouenit hic excessus huius qualitatis præ aliis, poterit tota qualitas secundùm se procedere: ergo qualitas innata huic mixto non arguit in illo formam elementi, quàm in summo gradu qualitas illa comitatur, sed

in

in gradu non summo communem reliquis mixtis, & in illis sine forma elementi reperiri potest, sicuti calor ab extrinseco productus reperitur in aqua, in qua non est forma ignis, quam calor summe intensus comitatur. Eandem rationem magis confirmabunt solutiones argumentorum, quibus Medici probare intendunt formas elementorum in mixtis reperiri.

10. Secundò contra eandem sententiam argumentor sic: forma mixti supponit formas substantiales elementorum: ergo supponit iam materiam substantialiter actuatam: ergo forma mixti non constituit cum materia vnum per se, sed vnum per accidens, & mixtum non est constitutum vnum per se, sed vnum per accidens constans ex formis elementorum, & ex forma mixti. Probo consequentiam: Quod aduenit toti iam constituto, seu materiæ iam substantialiter actuatæ non potest cum materiâ vnum per se constituere, sed vnum per accidens, quia forma constituens vnum per se materiam actuat, & totum constituit, ac proinde non potest ipsa supponere antecedenter ad ipsam, quod ipsamet debet præstare: sed forma mixti supponit materiam actuatam formâ, seu formis elementorum: ergo non potest illam primo substantialiter actuare, & cum illa totum per se constituere.

11. Respondet Mercatus formas elementorum actuare materiam illam disponendo ad formam mixti, quia sunt actus materiales, potentiales, & subordinati respectu formæ mixti, ad quam disponunt, quippe talis naturæ est informatio, & actus elementorum, vt habeat rationem actus respectu materiæ, comparetur tamen vt potentia ad formam substantialem aduenientem, quæ dat esse specificum, & ob id mixtum vnum dicitur, & illius forma aduenit ens in potentia ad illam, quia actus elementorum se habet veluti potentia, & dispositio ad formam mixti. Multa hic inuoluuntur, quæ longam ferrent impugnationem ni breuissimâ omnia spectarentur confluentia. In primis formam substantialem dari subordinatam alij formæ substantiali, ad quem disponat, inuoluit manifestam repugnantiam, est enim contra conceptum substantiæ esse dispositionem ad formam substantialem, quia dispositio est propter illud, ad quod disponit, & non propter se ipsam; de conceptu autem substantiæ est intendi propter se, & non propter aliud, & ob hanc rationem dixi Controuersia 3. Physic. Puncto 2. §. 4. repugnare in eodem subiecto duplicem formam substantialem, quarum vna alteri sit subordinata. Secundò manifestam inuoluit implicationem formas elementorum esse actus respectu materiæ, & comparari per modum potentiæ ad formam mixti, quia formæ elementorum non possunt comparari tanquam potentia, quæ in se sit actuanda respectu formæ mixti, quia forma mixti non actuat, aut informat formas elementorum, sed materiam in qua sunt hæ formæ, si cum forma mixti coniunguntur, sed tantùm dici possunt potentia ad formam mixti, quatenus relinquunt in potentia materiam, vt actuetur mixti forma, sed eo ipso quod actuent materiam non illam relinquunt in potentia ad aliam formam, quia materia per hanc formam semel actuata non potest in sensu composito per aliam actuari: ergo implicat formas elementorum actuare materiam, & illam relinquêre in potentia ad aliam formam. Rursus efficaciter probo materiam eo ipso quod actuetur formis elementorum actuari illis tanquam vltimo actu, & non tanquam dispositione ad aliam mixti formam recipiendam. Forma ignis seiuncta ab aliis formis, materiæ vnita constituit compositum substantiale, videlicet ignem vltimò constitutum, & completum, & vndique perfectum, atque adæquatum: ergo etiamsi simul cum illa formæ aliæ eandem materiam informent, idem constituet compositum, eodemque modo perfectè adæquatum, & completum: ergo constitutum illud ex materia, & forma ignis non ordinabitur tanquam materia, & potentia ad formam mixti, cum qua totum adæquatum constituat, quia nullum totum adæquatum ordinatur ad componendum aliud cum alia forma superaddita, est enim contra rationem adæquati ordinari ad aliud componendum. Respondet Mercatus formam ignis, & cuiusuis elementi constituere totum completum, & vndique adæquatum, quando non est alia forma nobilior, quæ totum constituat, secus quando illi adiungitur forma alia perfectior, tunc enim non constituit compositum forma elementi, quæ ignobilior est, sed nobilior alia, quia omne totum constituitur per formam vltimam, & nobiliorem. Hinc in mixto non constituitur totum per formas elementorum, sed per specialem mixti formam, quæ est omnium perfectior, atque nobilior tribuens toti composito esse specificum. Solutio hæc facilius refellitur, quam refertur. Forma ignis vnita materiæ siue eidem materiæ adiungatur alia forma, siue non, semper est eadem: ergo semper constituit idem compositum, quod nihil est aliud quam materia, forma, & vnio: ergo si quando est in materia sine aliis formis, constituit compositum absolutè perfectum, & vndique adæquatum, idem constituet etiamsi eidem materiæ forma alia adiungatur, quæ si ex se sufficiens sit compositum constituere, constituet aliud communicans in materia cum composito, quod alia forma constituit, & ab illo distinctum secundum formam à qua differentialis essentiæ ratio desumitur. Ex his infertur quod si eamdem materiam formæ elementales, & specialis forma mixti afficerent, essent plura composita, & verè materia illa componeret quodlibet elementum, & absolutè verum esset dicere: hoc est ignis, & hoc est aër, &c. & æquè bene verificaretur quælibet propositio, ac verificatur modò de simplici elemento seorsim sumpto.

12. Conuincit etiam non posse in eandem materiam elementorum formas coire manifesta pugna, quam perpetuo inter se gerunt elementa, cum enim qualitates habeant inter se contrarias mediis quibus mutuo se impugnant, quodlibet intendit aliud destruere, illudque in propriam naturam conuertere. Quod si elementales formæ possent in eodem subiecto componi, quorsum vnum elementum alterius formam destrueret, cum posset propriam formam in illius materiam introducere, & materia illam admitteret proprià retentà formâ, & harum formarum communicatio mutuò fieret; si enim conferentur ignis, & aqua, ignis in materia aquæ formam ignis produceret, cui non resisteret forma aquæ, quæ compossibilis fingitur secundum sententiam, quam impugno, cum formâ ignis, vicissimque reponderet aqua, quæ eodem modo propriam formam produceret in materia ignis, in qua amico fœdere cum ignis formâ coniungeretur. Dices formas inter se pugnare ratione qualitatum, quas secum afferunt. Hoc ego non nego, sed intendo idem dicendum esse in mixto, in quo formæ elementales reperiri non poterunt, ratione qualitatum, quas secum afferunt, quarum, qualitates cuiuslibet elementalis formæ incompossibiles sunt cum qualitatibus aliarum formarum elementalium, & specialis formæ mixti. Dicis in mixto mutua has qualitates

 impe-

antecedenti aduentu contrariarum, & aduentu formæ quæ exigit qualitates contrarias illis, quas alia forma expoſcit. Ex hac ſolutione vires reſumit mea argumentatio, in mixto attemperantur qualitates, ita vt ſint in gradibus remiſſis, etiamſi formæ illas in gradibus intenſis expoſcebant: ergo eodem modo poterunt attemperari in materia, in qua formæ duorum elementorum conueniant. Mitto hanc attemperationem fictitiam eſſe, nunquam enim ignis exiſtit cum maiori intenſione frigiditatis aduentitiæ, quàm innati caloris, quod contingeret in omnibus mixtis quæ frigiditate præeminent, ſi elementalem ignis formam continerent, ſic etiam contingeret in formis elementorum omnium, quod alienum eſt ab omni veritate, formæ enim quæ ſecum afferunt qualitates incompoſſibiles, incompoſſibiles ſunt in ſe ipſis, & ex incompoſſibilitate qualitatum rectè inferimus incompoſſibilitatem formarum ſubſtantialium, quæ ſunt harum qualitatum radices. Mitto alia plura, quæ contra hanc ſententiam poſſem adducere, ne in re omni fundamento deſtitutâ longiorem, quàm par eſt diſputationem inſtituam.

13. Præcipuum fundamentum, quo Medici mouentur ad aſſerendum elementa manere formaliter in mixto petitum eſt ex authoritate Ariſtotelis, & Galeni. De Galeni authoritate Philoſophus non medicus multum non curabit, verum Valleſius, & Garcia, quibus per otium datum eſt Galenum conſulere, multis contendunt ab hac mente longè fuiſſe Galenum, iam de mente noſtri Philoſophi probant Conimbric. ſuprà art. 3. num. 1. eam fuiſſe, formas elementorum non manere formaliter in mixtis, ſed corrumpi formam cuiuſque elementi ad introductionem formæ mixti. Idem latè oſtendit Petrus Garcia cap. 3. citato, vbi rectè explicat nonnulla teſtimonia, quæ pro oppoſita ſententia Mercatus, & alij adduxêre. Verumtamen elementa aliquo modo in mixto contineri negandum non eſt, id enim fert communis loquendi modus Philoſopho ſatis familiaris, qui cum elementum definiuit dixit manere in mixto actu, aut potentia, ideò neceſſum eſt explicare quomodo elementa dicantur permanere in mixto, vt ex modo quo hæc loquutio intelligatur, explicationem accipiant teſtimonia Philoſophi, quibus oppoſita ſententia ſuaderi intenditur. Semio elementa dici virtualiter in mixtis manere, quia in his remanent illorum virtutes, hoc eſt qualitates primæ, quæ ſunt virtutes elementorum, illæ enim qualitates, quæ ſummè intenſæ in elementis reperiuntur, in quolibet mixto in gradibus remiſſis reperiuntur. Sic explicat Angelicus Doctor exiſtentiam elementorum in mixto 1. part. quæſt. 56. art. 14. ad 4. vbi hæc habet: *Et ideo dicendum eſt ſecundum Philoſophum in 1. de generat. quod formæ elementorum manent in mixto, non actu, ſed virtute: manent enim qualitates propriæ elementorum licet remiſſæ, in quibus eſt virtus formarum elementorum.*

14. Arguunt ſecundò Medici: quando perit mixtum reſoluitur in quatuor elementa: ergo elementa formaliter in mixto continentur: conſequentia videtur efficax, quia nihil poteſt reſolui in illa, quæ formaliter non includit, totum enim reſoluitur in partes, quibus conſtat, & quodlibet ens in illa, quæ in ſe continet. Antecedens probatur: Quando comburitur lignum adeſt ignis, & adeſt aqua, nempe humor ille aquoſus, quo lignum quaſi ſudare conſpicimus, adeſt terra, videlicet cinis, & non deeſt aër, qui in fumo conſpicitur; ergo in reſolutione mixti diſſoluuntur quatuor elementa, quæ in illo erant quaſi inuoluta, & cooperta formâ mixti. Nihil contra noſtram ſententiam concluderetur, etiamſi corruptionem cuiuſque mixti comitarentur quatuor elementa, in quæ reſolui diceretur, quia facile dici poteſt elementa tunc generari, & prius tempore non præceſſiſſe, dum forma mixti permanebat, quia corruptio mixti non contingit ſine noua aliqua generatione, cum agens naturale per ſe corruptionem non intendat, ſed generationem. Ex hoc principio rationem conficio, qua non ſolùm ſatisfacio prædicto argumento, verum etiam oppoſitam ſententiam impugno. Quando corrumpitur forma mixti: verbi gratia, lignum, reſoluitur in quatuor elementa, vt in objectione traditur, & nulla alia forma diſtincta à formis elementorum ſuccedit formæ mixti corruptæ: ergo formæ elementorum producuntur in illo inſtanti, in quo corrumpitur forma mixti, quia nunquam contingit corruptio formæ ſine noua alius productione, cum autem nulla appareat forma, quæ producatur cum corrumpitur mixti forma ſecundum doctrinam, quam obiectio continet, neceſſum eſt aliquam elementalem formam produci, quod ſignum eſt non præceſſiſſe in mixto, quia ſi antea præceſſiſſet, non modo primo produceretur. Secundò forma mixti corrumpitur ex vi formæ exiſtentis in materia, quam informabat, in eodem inſtanti, in quo illa definit eſſe, ſed ſecundum hunc dicendi modum in materia mixti tantùm reperiuntur formæ elementorum in inſtanti, in quo forma mixti corrumpitur: ergo forma mixti incompoſſibilis eſt cum formis elementorum: ergo non potuit habere cum illis materiam communem, dum exiſtebat, quam ſi habuiſſet, nunquam expelleretur à materia ex vi illarum, non enim poteſt forma expelli in hoc inſtanti à materia ex vi alterius formæ, cum qua tempore præcedenti in eadem materia fuerat commorata. Ad illud quod dicitur deberi contineri in toto illa, in quæ reſoluitur, Reſpondeo: reſolutionem poſſe fieri præcisè per ſeparationem extremorum, in quæ fit, vel per productionem illorum: cum fit præcisè per ſeparationem, neceſſum eſt præceſſiſſe extrema, in quæ fit reſolutio; quando verò fit per productionem illorum, neceſſum non eſt extrema præceſſiſſe in toto, ſeu in ente, quod reſoluitur.

Secundò Reſpondeo in combuſtione ligni, & ſic 15.
in corruptione omnium mixtorum, non reperiri reſolutionem in quatuor elementa factam, quia ſubſtantia aquoſa, quam ignis per extrema ligni extrahit, aqua non eſt, ſicuti non eſt aqua humor ille, qui virtute ignis ex floribus, herbiſque artificioſè exprimitur, ſed eſt humor quo arbor nutriebatur, vel quod verius iudico, eſt ſudor arboris, ſeu reſina, aliúsve reſinaceus humor, qui in ligno includebatur, vel forſan, vt alij volunt erit aqua, quæ in poris ligni illiusve foraminibus erat detenta, poſtquam pluuiatum vi intima ligni foramina penetrauerat. Cinis non eſt terræ elementum, ſed ſubſtantia terræ valde ſimilis, ſeu partes ligni, quæ virtute ignis corrumpi non potuerunt. Similiter fumus aër non eſt, ſed ſubſtantia alia aëri valde ſimilis, vel ligni particulæ, quæ præ nimia humiditate non potuerunt perfectè concoqui, & in ſubſtantiam perfectam ignis conuerti, ſeu in flammas accendi, ſi ſubſtantiæ ſunt magis fumoſæ, quò magis humidæ, & illæ, quæ ſunt nimis ſiccæ veluti carbo, parum, aut nihil fumi excitant.

Agunt tertiò Medici: Mixtio eſt elementorum vnio: ergo in mixto reperiuntur elementa vnita. Rurſus in mixto reperiuntur qualitates elementorum: ergo reperiuntur elementorum formæ, quia qualitates elementorum nunquam non proprias eorumdem formas comitantur. Deinde ſi elementa dicuntur contineri in mixtis ex eo tantùm, quod in his illorum qualitates contineantur, vnum elemen- 16.

tum,

tum in alio contineri dicetur, quia vnum elementum continet saltem in gradu remisso qualitatem, quam aliud continet in gradu summè intenso. Vltimò in congressu elementorum, vel neutrum vincit, & sic illorum quodlibet propriam retinet naturam, & mixti generatio non fiet, vel vincit vnum, quod si fiat, hoc vincens in propriam naturam alia elementa conuertet, & sic non continget mixti generatio; vel omnia vincunt elementa, & sic omnia propriam formam producent in materia, & fiet mixtum includens omnium elementorum formas. Respondeo, *Ad primum*, elementa vniri in mixto non formaliter ratione formatum, sed virtualiter ratione qualitatum, quia omnes qualitates quatuor elementorum in vnum mixtum confluunt, eâ enim ratione, qua dicuntur elementa esse in mixto, dicuntur vniri in illo, vel vniri dicuntur, quia illorum materies; quæ diuisæ erant in elementis, vniuntur in mixto, & vnam materiam efficiunt, eâdem enim ratione, qua dicuntur elementa permanere in mixto, *in illo vniri dicuntur*, vt *Puncto præcedenti* dicebam. *Ad secundum* dico qualitates elementorum comitari proprias elementorum formas in illa intensione, quam in eisdem qualitatibus exigunt elementales formæ, in remissiori autem communes esse quibuuis compositis. *Ad tertium* dico nullum elementum dici esse in alio, quia nullum continet omnes qualitates, quas continet aliud. *Ad vltimum* dico in congressu elementorum nullum absolutè vincere, sed vinci omnia, quia corruptis omnium formis, tertia alia ab omnibus distincta ex illorum assurgit congressu.

PVNCTVM V.

De primis qualitatibus.

1. PRIMÆ qualitates dicuntur, *quæ neque ex aliis, neque ex se mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur cæteræ*, quæ definitio tantùm potest comprehendere calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, & his omnibus competere; si dantur certum est: competit definitio his qualitatibus, quia illarum nulla fit ex aliis qualitatibus, hoc est quia nulla resultat ex commixtione aliarum qualitatum, hoc enim sonat fieri ex aliis, non verò non produci ab alia, vel ab aliis qualitatibus, lux enim caloris est productiua iuxta vulgarem sententiam, nihilominus calor qualitas prima dicitur, *quia non fit* ex temperatura aliarum qualitatum neque primarum, neque secundarum, & sic frigiditas, humiditas, & siccitas. Insuper ex harum qualitatum commistione fiunt omnes qualitates, quæ fiunt ex aliquarum attemperatione, color enim, & sapor, & aliæ huiusmodi qualitates resultant ex attemperatione, tum caloris, & frigiditatis, tum humiditatis, & siccitatis inter se, ita vt entitates in quibus hæc qualitas magis eminet, hic color magis elucear, sic nimis calida nimiâ afficiuntur nigredine. Consistit ergo ratio primæ qualitatis in his duobus, videlicet in eo quod qualitates, quæ primæ dicuntur non fiant, ex aliarum attemperatione, & in eo quod reliquæ qualitates ex ipsarum temperie resultent. Sic lux prima non dicitur qualitas, quia licet non fiat ex aliis qualitatibus, non tamen ex ipsa cum aliâ attemperatâ resultat qualitas alia in eodem subiecto, in quo ipsa est. Similiter, etsi dentur, colores medios resultare ex commixtione colorum, qui summè opponuntur, & dicuntur extremi, nihilominus colores extremi primæ qualitates non dicuntur, quia ipsi ex commixtione aliarum qualitatum resultant. Neque ideò propriè primæ qualitates non sunt calor, & frigiditas, siccitas & humiditas, quia ex illis non oriuntur lux, sonus, impulsus, & aliæ similes, quia hæ qualitates, ex nullis aliis fiunt, & non est proprium primarum qualitatum, vt omnes qualitates, quæ primæ non sunt ex illis fiant, sed vt omnes qualitates, quæ fiunt ex commixtione aliarum, & secundæ dicuntur, fiant ex illis, quod conuenit quatuor qualitatibus assignatis respectu omnium, quas agnoscimus deseruientes ad generationem sublunarium, in ordine ad quas, qualitates illæ definiuntur, & primæ dicuntur. Ex his inferes lucem, sonum, impulsum, potentias vitales habitus intentionales, actusque potentiarum non esse qualitates primas, neque secundas, non primæ quia ex illarum commixtione aliæ non resultant in eodem subiecto: non secundæ quia huiusmodi qualitates non resultant ex aliarum commixtione.

Ex qualitatibus primis connumeratis calorem esse entitatem positiuam fatentur omnes, illiusque actiuitas satis demonstrat. Negarunt id frigori nonnulli asserentes esse priuationem caloris, errarunt tamen turpiter, quia frigus positiuè influit, & aliud frigus producit, quod experientia monstrat, quando corpus frigidum alij corpori applicamus, statim enim corpus applicatum frigiditatem concipit à corpore frigido progenitam. Neque corpus frigidum aliud frigefacit præcisè per negationem caloris, quia nullum agens immediatè negationem producit, & ita nusquam posset ab agenti naturali frigiditas produci, neque destrui calor, cum nullum naturale agens sit immediatè destructiuum alicuius entitatis, sed tantùm destruat quatenus ponit entitatem incompossibilem cum destructa. Quod si dicas agens naturale producere qualitatem aliquam media qua destruatur calor, & illius succedat negatio, quam tu frigiditatem appellas, non negationem illam, sed entitatem positiuam, quam dicis principium esse talis negationis, frigiditatem appellare deberes, siquidem secundum hunc dicendi modum semper qualitas illa negationem comitaretur, meliusque effectus positiuos quos in corpore frigido experimur qualitati positiuæ, quam puræ negationi tribuuntur, in quibus præcipuus est sensarie, sentimus enim corpus frigidum, & magis frigidum, non possumus autem sensu tactus negationem sentire. 2.

Alij apud Conimbric. quæst. 2. art. 2. affirmant calorem, & frigiditatem esse entitates positiuas, humiditatem verò non esse qualitatem, sed substantiam fluidam; siccitatem verò huius substantiæ priuationem, hos sequutus est Arriaga disput. 4. sect. 2. subsect. 1. Communis tamen sententia, fert humorem, & siccitatem esse qualitates positiuas substantiæ superadditas, ita Conimbric. suprà, qui affirmant sententiam hanc luculenter probatam fuisse à Plutarcho in libello de primo frigido, firmius huius sententiæ fundamentum mihi est omnium Philosophorum consensus, in quibus præcipuè Medici dari has qualitates acerrimè defendunt. De mente Aristot. dubitari non licet, sæpè enim de his qualitatibus agit multis in locis præcipuè lib. 2. de generatione per totum, maximè capite 2. vbi illas definit. Accedit communi Doctorum consensui experientia, qua tactu has qualitates sentimus cum enim tetigimus aliaue corpora tangimus, sentimus humiditatem, & siccitatem & dicimus, corpus hoc est humidum, vel siccum. Dari has sensationes, quibus dicimus sentire humiditatem & siccitatem nullus sensatus negabit, poterit tamen dici nunc non sentiri species quales, sed substantiam ipsam aliasve 3.

qualitates

qualitates communes, neutrum autem verè dici probo. In eodem corpore modo calido, modo frigido sentimus humiditatem, & siccitatem, quantumuis enim lapis calefiat, aut frigefiat sensu tactus illius siccitatem percipimus, & quantumuis calida frigidaue qualitas sit illius humiditas tactu percipitur: ergo illud quod tangimus cum dicimus tangere humiditatem, & siccitatem, non est calor, aut frigiditas: ergo non est qualitas aliqua distincta ab speciali humiditate, & siccitate, nulla enim apparet cui possit sensatio ista specialiter tribui. Secundò cum medicus tangit carnes infirmi iam diu putrida febri laborantis, in quacumque intensione aut remissione calorem, & frigiditatem habeant, antequam pulsum attrectet, illiusque gradus nouerit, sæpè grauitatem morbi cognoscit ex siccitate, quam tangit in carnibus: ergo tunc non tantùm tangit calorem aut frigiditatem, vt contendit Arriaga, sed aliquid aliud, siquidem in eisdem carnibus diuerso calore, & frigore affectis eamdem semper siccitatem præsentit. Confirmatur: sensus tactus discernit inter substantias, quas vocamus humidas, & inter illas, quas siccas appellamus, quam discretionem non facit sensus visus, non enim ex visu poterimus comparate notitiam, qua dicamus, corpus hoc est frigidum, vel humidum, quam sensu tactus percipimus, cum enim scire volumus, an vestis sit humida, vel sicca, non illam oculis inspicimus, sed manu tangimus; ergo hoc per quod substantia constituitur humida, seu per quod habet illud, ratione cuius humida dicitur, siue sit accidens speciale distinctum, siue ipsamet fluida substantia, tactu percipitur. Sed substantia ipsa in se ipsa immediatè non sentitur: ergo substantia non dicitur humida per se ipsam, sed per aliquid superadditum. Confirmatur: fluxum substantiæ, ex quo fluidam esse cognoscimus, potius visiuâ potentiâ, quam tactiuâ percipimus: ergo id quod sentimus, cum dicimus substantiam esse humidam, non est substantiam esse fluidam, seu substantiam posse fluere: ergo sentimus qualitatem aliquam superadditam illi inhærentem. Idem argumentum conficio de sensatione tactus, qua dicimus siccitatem sentire, illâ enim non tangitur negatio fluxibilitatis, neque aliqua duricies, seu consistentia partium opposita aptitudini ad fluendum, in lapide enim, qui neutiquam fluere potest humiditatem sentimus: ergo sentitur qualitas substantiæ superaddita, quæ humiditas dicitur. Eamdem conclusionem multi probant ex virtute actiua vtriusque qualitatis, verumtamen adeò exilis est hæc virtus, vt ægrè possit aliquid ex illa nobis innotescere, & sat erit defendere contra sententiam oppositam talem virtutem inesse his accidentibus.

4. Obiicies, humorem, & siccitatem non sentiri per se, sed ratione caloris, aut frigiditatis, nullumque stare fundamentum ad has qualitates superadditas concedendas, & ita esse denegandas. Respondeo rem maturè inspicienti grauissimum fundamentum esse authoritatem omnium Doctorum asserentium dari has qualitates, & sensu percipi tactus, nullamque rationem positiuam pro opposita sententiam inuentam fuisse. Insuper Respondeo falsum esse has qualitates tantùm sentiri ratione frigiditatis, aut caloris, ostendit enim manifesta experientia præter calorem, & frigiditatem, aliquid aliud percipi sensu tactus, cum dicimus corpus siccum, vel humidum tangere, quod humiditatem, & siccitatem qualitates distinctas à substantia tota appellauit schola.

5. Secundò obiicit Arriaga, humiditatem non posse aliud corpus humectare, nisi per ingressum substantiæ fluidæ, quia si inter ipsum, & Oceani aquam vitrum leue poneretur, per quod non posset aqua permeare in æternum non humectaretur. Ex quatuor primis qualitatibus Aristoteles calorem, & frigiditatem qualitates actiuas appellauit; passiuas verò humiditatem, & siccitatem, quâ occasione tractant Doctores, an humiditas, & siccitas virtutem habeant ad producendas similes qualitates, de qua re multa scribunt Medici, legatur Petrus Garcia suprà. Ex his deduces, quod etiamsi humiditas humiditatem producere non posset, non ideò negandam esse hanc qualitatem, posset enim dari sine virtute actiua producendi similem effectum, sicuti datur calor, qui similem colorem producere non valet. Affirmo tamen cum ferè omnium sententia has qualitates habere virtutem actiuam producendi aliam sibi similem qualitatem, & tantùm passiuas dici, quia illarum actiua virtus nimis debilis est. Neque audebit Arriaga experiri, quod tanquam certum supponit, quod certè sine graui sui detrimento non præstaret, existimo enim prædictâ experientiâ tantam Arriagam sensurum humiditatem, vt magis eam à se curaret expellere, quam nunc à Philosophia. Sentio ergo prædicto casu hominem valde humectandum esse, quod quisque experietur, si in terra aqua delibuta vitrum ponat, & suprà illud corpus aliud humiditatis capax, quod valde humidum inuenier, & magis humidum versus partes illas, quæ vitrum immediatè tangunt, quod signum est corpus illud non humectari tantùm ab aëre, quia hic minus tangit partes immediatas vitro, quam alias superiores, quæ aëre cinguntur, nullo alio corpore impediente. Similiter negandum est quod supponit Arriaga merces in naui non humectari aëre non ingredienti, quod falsum esse deprehendet, quicunque simul tangeret merces, quæ diu per mare vectæ fuère, & alias quæ loco sicco fuissent asseruatæ, monstrat etiam humiditatem concipere omnia, quæ in locis humidis reponuntur, odor illis adiunctus, qui ex humiditate eisdem adueniente resultat.

6. Patres Conimbric. quæstion. 3. art. 1. definitiones omnium qualitatum ex Aristot. referunt, ex quo per concretum sic calor definitur. Calidum est, *quod ea congregat, quæ sunt eiusdem speciei*, hoc apparet in igne, qui aurum cum aliis metallis permixtum purgat ab illis, & partes auri diuisas interpositione aliorum metallorum in vnum congerit, & inter se vnit. Deinde duæ partes ceræ diuisæ calore rarefiunt, & vniuntur: idem dicito de duabus densatis, quæ vniri nequeunt, soluuntur autem, & vniuntur calore. Neque contra hanc definitionem est, calorem extendere corpora calida per rarefactionem, quæ in nostra sententia cum diuisione rari corporis contingit, quia diuisiones in rarefactione factæ sensibus imperceptibiles sunt, & vniones supradictæ sunt valde sensibiles, & ita calor per ordinem ad vniones sensibus perceptibiles definitur, nulla habita ratione diuisionum insensibilium, quæ occasione caloris aliquando in rarefactione contingunt. Posset etiam dici in rarefactione vi caloris tantùm contingere dilatationem, & separationem localem partium, quæ diuisæ supponuntur, & nullam nouam diuisionem contingere. Deinde calor aliquando vas vitreum frangit, aliquandoque calore diuiduntur ea, quæ sunt eiusdem generis, vt si vinum congelatum, & aqua congelata, quæ separata sunt applicentur igni mutuâ diuisione intermiscentur partes vini & aquæ; nihilominus dicendum est Aristotelis definitionem subsistere, & explicanda proprietas illa congregandi illa, quæ sunt eiusdem generis de calore intenso intra latitudinem proprij temperamenti formæ vniendæ, non

verò

verò de calore ita intenso, vt destruat temperamentum, & formam corrumpat, & hac ratione respondetur ad difficultatem petitam ex vasis confractione. Ad aliam de aqua, & vino congelatis quæ vi caloris miscentur dicendum est Aristotelem definiisse calorem secundum effectum, quem communiter, & frequentius habet, licet aliquando oppositum sortiatur.

7. Hæc ad explicandam vulgarem definitionem, quam tradidit Aristot. non animo definiendi naturam huius qualitatis per proprium genus, & strictam differentiam, sed illam quomodolibet explicandi discriptione quadam accommodatâ his, quæ sensibus percipimus, eadémque latitudine accipiendæ sunt definitiones reliquarum qualitatum, quas iam subiicio.

8. Humidum definitur, *quod difficile proprio termino terminatur, facile verò alieno*, quod conuenit aëri, & aquæ, quæ propriis terminis contineri non possunt, facilè enim ex omni parti labuntur; haud difficile autem alienis intra vas, vel intra quodcunque corpus aliud coërcentur. Quod autem aër aliquando velocissimè cieatur, & mare rapidissimè concitetur, prouenit ab extrinsecis Lunæ aliorumve astrorum influxibus, ex se enim aqua debili compescitur termino, & aër subtilissimâ araneæ telulâ clauditur.

9. Siccum definit Arist. *quod facile proprio termino, difficile alieno terminatur*, vtpatet in in terra, & in aliis corporibus, quæ intra proprios terminos continentur, neque facile hinc, inde labuntur, difficilèque alienis terminis valent contineri, quia propriis contenti externis contineri non possunt, neque obstat ignem sua voracitate materiam sibi proximam depascere, ac in propriam ignis naturam contigua corpora conuertere, quia hoc non est non contineri propriis terminis, sed illos extendere, maioresque acquirere nouæ substantiæ antiquæ vnitæ acquisitione. Neque ex eo quod ignis leuis sit, & facile moueatur, dici potest propriis terminis non contineri, quia semper propriis terminis mouetur, illud enim tantùm dicitur non propriis terminis contentum, quod per sui diuisionem nullo impetente contrario facile dissipatur, ac in diuersas partes delabitur. Ex hoc inferes lapidem papyro inuolutum non contineri papyri terminis, continentiâ de qua Arist. egit in his definitionibus. Quia etsi papyro aliòve corpore commoto lapis in tertam decideret, non tamen dissiparetur secundum partes, neque in diuersa spatij latera, partes lapidis dissipatæ laberentur, sed omnes seruata eadem formali proportione approximationis, quam inter se antea habebant, in terram deciderent, in qua proportione consistit continentia, de qua loquitur Aristot. quamque habent aër, & aqua ratione termini extrinseci, quia amotis lateribus vasis continentis aquam, aqua dilaberetur illiusque partes mouerentur non seruatâ proportione formalis approximationis, quam inter se habebant, quapropter dum cum eadem proportione intra vas mouentur, hanc tribuimus terminis extrinsecis vasis compescentibus partes aquæ, ne dilabantur, & non naturæ eiusdem aquæ continentis se propriis terminis.

10. Hic inquiri solet an qualitates symbolæ inter se specie distinguantur, vel non. Qualitates symbolæ dicuntur, quæ eodem nomine diuersis in specie subiectis gaudent, verbi gratia, calor ignis, & calor aëris, elementalis calor, & calor à sole productus. Affirmant aliqui calorem cælestem, hoc est fluentem à corporibus cælestibus specie distingui à calore elementali, & vitali. Alij calorem vitalem à reliquis omnibus, quos putant esse eiusdem speciei, specie distinguunt. Quæstionem hanc prolixè satis Medici tractant, apud quos longas disputationes inuenio, nihil tamen reperio, quod adhuc mediocri disputationi materiam præbeat, ideo affirmo breuissimè calores omnes, quos huc vsque experti sumus in quibuscumque subiectis existentes (idem dico de frigiditate, & aliis qualitatibus) esse eiusdem speciei. His moueor: Calores omnes ad inuicem intenduntur, verbi gratia, calor ignis, seu productus ab igne intendit calorem productum à Sole, vterque calor intendit calorem naturum viuentis: ergo omnes hi calores sunt eiusdem speciei. Antecedens monstrat experientia, consequentia est bona, quia qualitates inter se specie distinctæ non intenduntur. Secundò: omnes calores à quocumque principio producti eodem omnino modo immutant sensus, & sensationes eiusdem speciei, & omnino similes producunt: ergo omnes sunt eiusdem speciei. Tertiò, frigiditas siue producta ab aqua, siue ab alio quocumque principio eodem modo expellit calorem vitalem, elementalem, & cælestem: ergo nullum supereſt principium, ex quo possimus qualitates symbolas comitantes subiecta specie distincta secundùm speciem distinguere. Confirmatur, & hæc sit quarta ratio huius conclusionis. Diuersitas principiorum, etsi distinctionem arguat actionum, quæ per se ipsas sunt connexæ cum principiis, & non sunt indifferentes, vt procedant ab hoc principio, vel ab illo, diuersitatem effectuum non arguit, cum enim effectus non dependeat per se ipsum à principio, sed per causalitatem superadditam potest esse indifferens, vt dependeat ab hoc vel ab illo principio specie distincto: ergo ex distinctione specifica principiorum non infertur distinctio specifica qualitatum: ergo nullum est fundamentum ad multiplicandas species qualitatum pro multiplicatione subiectorum specie dissidentium, cum totum principium distinctionis qualitatum ex distinctione principiorum desumendum esset, nullum enim aliud supereſt ad illas distinguendas: ergo fingenda non est talis distinctio absque aliquo probabili fundamento.

Obiicies: Calor febrilis extinguit calorem naturalem: ergo non est eiusdem speciei cum illo. Respondeo, calorem febrilem non semper extinguere calorem naturalem, sed illum intendere, quæ intensio subiecto est valde nociua, aliquando illum extinguere non immediatè, sed dissipando, & corrumpendo partes, in quibus subiectatur, quibus corruptis corrumpitur calor illis inhærens, eodem modo ignis fornacis extinguit lucernæ ignem attenuando aërem, qua attenuatione subtilissimus redditur, & valde aptus motui, quo motu dissipatur flammea illa materia, in qua erat forma ignis, quæ valde diuisa facillimè extinguitur, ægréque conseruatur, aut ob materiæ paruitatem non percipitur, aut non discernitur à reliqua luce, quam per medium alius ingens ignis effundit. Si adhuc audite cupias rationes aliquas leuis momenti, quibus nonnulli qualitates omnes pro distinctione specifica subiectorum specie distinguunt, consule Perrum Garciam super Fen. 1. lib. 1. disputat. 4. capite 15. vbi illas refert, & refellit.

***

PVNCTVM VI.

Qualitates per singula distribuuntur elementa.

1. CALOREM in summo igni competere satis euincitur ex nimio calore, quem recipit corpus igni applicatum, & ex vehementis caloris sensatione, quam attacto igne experimur, insuper tria alia elementa non habent summum calorem; ergo summus calor conuenit igni, oportet enim quamlibet qualitatem habere proprium subiectum, cui in summo gradu inhæreat. Conclusio hæc certa est apud authores, leges plurimos apud Conimbric. quæst. 4. art. 1. Terram esse summè siccam communis Philosophorum Medicorumque fert opinio, quod facer textus innuere videtur Genes. 1. vbi terra arida vocatur, quasi antonomasticè, quia inter omnia elementa est summe arida, hoc est summe sicca. Sic etiam elementorum ordo expostulare videtur, aër enim, & aqua nihil siccitatis habent, ignis licet siccitatem contineat non summam, ac proinde tantùm terra supereſt, quæ sit proprium siccitatis domicilium, vbi secundùm suam totam insideat intensionem: loquimur cum omnibus authoribus in hac sententia non de summa intensione, quæ supernaturaliter potest qualitati contingere, quia hæc nullis clauditur terminis, vt dictum est, sed de illa, quæ naturaliter potest reperiri in qualitate ordinata ad formam substantialem secundum totam intensionem, quam continet.

2. Maior difficultas est de humiditate, & frigiditate quomodo inter aërem, & aquam distribuantur. Galenus lib. 1. de elementis cap. 3. & lib. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus capite 8. & clarius cap. 32. & alij apud Conimbric. art. 1. affirmant aërem esse summe frigidum, quam sententiam tener Arriaga, qui cum neget dari siccitatem, & humiditatem, duabus aliis qualitatibus debet quatuor elementa componere, aliasque elementorum naturas meditari ab his, quas tota hucusque cognouit schola.

3. Veriorem puto opinionem asserentem aërem esse summe humidum, hæc est expressa Aristotelis multis in locis præcipuè 2. de Generat. cap. 3. text. 123. his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existentia vnus vnumque est: terra enim sicci magis quàm frigidi, aqua autem frigidi magis quàm humidi, aër autem humidi magis quam calidi, ignis autem calidi magis quàm sicci*, idem testatur cap. 8. text. 49. quibus verbis Aristot. omnibus elementis qualitates omnes assignauit, quibus in summum, & prope summum gaudent, quem in omnibus sequar, in his enim quæ coniecturis, rationibusque vtrimque æquè incertis aguntur, plurimum opinionibus defert authoritas, præcipuè Aristotelica, quæ in rebus purè philosophicis magni semper habenda est, præferendaque aliquorum Philosophorum authoritati. Sententiam hanc defendunt Pater Conimbric. & alij, plurimi apud illos citati sequuntur, Pater Rub. lib. 2. de Generat. cap. 4. quæstion. 8. Pater Hurtado disp. 6. [illegible] 4. Propatur conclusio: humidum ex Aristot. lib. 4. cap. 2. *est illud quod non bene proprio termino, sed illo terminatur.* Sed hæc definitio præ omnibus [illegible] conuenit aëri, quidquid aliud [illegible] humiditate. Maior continet, [illegible] Aristot. traditam, & reli- [illegible] Minorem ostendit ma- [illegible] aër continetur infra telulam valde tenuem, quam aqua, de qua in præsenti tantùm est quæstio an humiditate aërem vincat, in igne enim, & aëre humiditatem non vigere certo certius est. Secundò: aqua, vt modo probabo est summe frigida: ergo tantùm aër potest habere humiditatem in summo. Tertiò: hoc modo congruè disponuntur elementa, non enim duo contraria videlicet summè calidum, & summè frigidum immediatè collocantur, sed inter vtrumque medium aliud, humidum videlicet constituitur.

4. Auicenna, Albert. & alij apud Conimbric. art. 2. existimarunt aquam esse summè frigidam, verior tamen & Peripatetica sententia, vt constat ex verbis Aristotelis num. 3. relatis docet aquam esse summè frigidam, illam defendunt plures Philosophi, atque Theologi apud Conimbricenses suprà, & ex Patribus Ambrosius in exam. lib. 4. cap. 4. Basil. homil. 4. in Genes. Damasc. in suis Physicis capite 12. Suadet hanc conclusionem nimia inimicitia, quæ intercedit inter ignem, & aquam, quæ significatur in lib. Iob. cap. 4. per illa verba: *ad nimium calorem transeat ab aquis niuis*; vbi nimio calori frigiditas aquæ opponitur, ex quo infertur frigiditatem aquæ summam esse, summo enim calori summa frigiditas opponenda erat. Deinde nullum elementum citiùs deperditam frigiditatem recuperat, quàm aqua, neque vllum reperitur, quod æquè corpus contiguum frigefaciat: ergo inter omnia elementa aquæ competit summa frigiditas, summaque propensio ad frigiditatem producendam. His accedit inter omnia animalia, aquatilia esse frigidiora vt testatur Aristot. lib. 2. de respirat. cap. 6. quapropter vt plurimùm sunt exanguia, vel parum sanguinis habent, & ideò oportuit illis ad propriam habitationem elementum omnium frigidissimum esse impertitum, illorúmque frigiditas excedens reliquorum animalium frigiditatem, non leuis est coniectura ad inferendum à posteriori, illorum elementum, cuius qualitates præcipuè ebibunt, reliqua omnia frigiditate antecellere. Oportuit etiam terram; & aërem non habere summam frigiditatem, quia terra facta fuit ad habitationem animalium terrestrium, & aër ad respirationis vsum eis datur, quibus frigiditas est valde nociua, magnúmque nocumentum reciperent, si terram summè frigidam colerent, maximúmque si aër enimis frigido ad respirandum vterentur.

5. Præter qualitatem cuilibet elemento assignatam, necessum est aliam constituere, quæ iam assignatam comitetur, ita exigente naturæ ordine, quo omnia elementa concordem discordiam habent, itaque quodlibet elementum alij vicino secundùm quamdam qualitatem inimicat, & secundùm aliam amica cognatione conuenit, & hoc qualitatum ordine habetur ratio concordiæ, dignitatis, & conseruationis elementorum. Concordiæ in qualitate symbola, dignitatis in qualitate excellentiori, præcellens enim elementum præcellenti qualitate gaudet summè intensa; conseruationis, quia concordia, & pax perennitatis parens est, hacque potiuntur elementa secundum vnam qualitatem, & secundum aliam habent disconuenientiam, quæ valdè necessaria est ad perpetuam elementorum totiusque vniuersi conseruationem, quæ persistere non potest sine frequenti generatione, & hæc, nonnisi inter contraria potest contingere. Id etiam suader experientia, qua videmus ignem non solùm calefacere, sed etiam exsiccare, & aquam non solùm frigefacere, sed etiam humectare, sed non leuis est difficultas in dispensatione harum qualitatum, & in modo quo quælibet illarum proprio sit tribuenda elemento.

Ignem

6. Ignem præter calorem ſiccitatem includere certum eſt, nullus enim dicet ignem humidum eſſe, frigiditas verò calori opponitur : alia ergo qualitas non ſupereſt, quæ poſſit in igne calorem comitari. Summam aëris humiditatem ſecum frigiditatem habere Stoici defendunt, Peripatetici verò Ariſtotele duce tuentur aërem præter ſummam humiditatem calorem continere. Aſſentior his, propter authoritatem Ariſtotelis, & rationes, quas iam ſubiicio. Leuitas eſt comes ſignúmque caloris, ſed aër eſt leuis : ergo calidus. Secundò nimio calore aqua in aërem conuertitur, & nuſquam frigiditate : ergo calor, & non frigiditas humiditatem aëris comitatur, nulla enim ſubſtantia gignitur qualitate oppoſita proprio temperamento, ſeu propriis qualitatibus. Inſuper aër in ſubterraneis nimio frigore corrumpitur : ergo non eſt natura ſua frigidus, frigidum enim non frigido corrumpitur, ſed calido. Rurſus ſubſtantiæ aëreæ, ſicuti mel & oleum, ſunt calidæ, & non frigidæ : ergo aër cui hæ ſubſtantiæ ſunt cognatæ, non eſt frigidus ſed calidus. Vltimò ſi aër eſſet humidus, & frigidus, nullam cognationem haberet cum igne ſibi vicino, ac proinde totus elementalis deſtrueretur ordo. Aquam præter frigiditatem humorem habere monſtrat notiſſima experientia, in nullo enim elemento ita ſentimus humiditatem ſicut in aqua. Reſtat modò vt ſummæ terræ ſiccitati frigiditas copuletur vt omnia elementa qualitatem ſymbolam habeant cum elemento ſibi vicino, ignis enim eſt ſummè calidus, & ſiccus, aër ſummè humidus, & calidus, aqua ſummè frigida & humida, & terra ſummè ſicca, & frigida. Ignis conuenit cum aëre in calore, & illi opponitur in ſiccitate, aër conuenit cum aqua in humore, & in calore diſſentit : aqua eſt terræ ſimilis in frigiditate, & in humore diſſimilis, terra cum igne ſiccitate componitur, & frigiditate opponitur. Ignis & aqua ſecundùm omnes qualitates opponuntur ſiccuti aër & terra, quapropter hæc elementa diſſymbola appellantur, ſymbola verò ignis cum aëre, aër cum aqua, aqua cum terra, terra cum igne, vnde quodlibet elementum duo alia habet ſymbola, & vnum diſſymbolum.

7. Vtramque qualitatum cuilibet elemento aſſignatam in ſummo gradu illi competere docuêre Nanphus. lib. 2. de ger. comm. 28. quæſt. 4. & Aquilinus, ſequutus eſt Peramatus lib. de elementis cap. 8. Sententiam oppoſitam videlicet vnicam tantùm qualitatem elementis in ſummo gradu competere, & aliam, illam videlicet quam ſecundo loco aſſignauimus prope ſummum competere, tenet communis ſententia omnium ferè Philoſophorum, & Theologorum, & ex Patribus docent illam Ambr. lib. 4. exam. Baſil. homil. 4. in Geneſ. Damaſc. in ſuis commentariis Phyſicis, tradit illam expreſsè Ariſtotelis teſtimonio num. 3. relato. Rationibus ſic probatur. Aër non ita facile corrumpitur deficiente calore, quàm deficiente humiditate, & facilius cum frigiditate, quàm cum ſiccitate componitur : ergo magis retinet humoris quam caloris. Idem patet in terra quæ multum caloris abſque ſui corruptione, & valde parum humiditatis admittit : ergo maiorem ſiccitatem habet ſibi connexam, quam frigiditatem. Rurſus ignis magis calefacit quàm aër : ergo aër habet remiſſiorem calorem, quam habet ignis : ergo non habet calorem in ſummo. Scio facile poſſe has omnes rationes ſolui, neque in re alicuius momenti ſine maiori examine illarum aliquam admitterem, neque proponerem, in re autem incerta, cui communis conſenſus ſcholæ patrocinatur, has coniecturæ ſufficiant.

8. Difficultas eſt an elementa qualitates has quas non in ſummo, ſed prope ſummum continent, contrariis habeant admixtas. An ignis videlicet, qui ſex gradus ſiccitatis continet duos alios humiditatis habeat. Negant aliqui, quia ſequeretur ignem, & aquam eſſe elementa ſymbola, conuenirent enim humore. Negabo conſequentiam, non enim conuenientia in quocumque gradu remiſſo ſufficit vt elementa ſymbola dicantur. Arguit ſecundò ſequi ex hac admixtione qualitatum contrariarum elementa eſſe mixta. Eodem modo conſequentiam negabo, quia mixta tantummodo dicuntur illa, quæ habent quatuor qualitatum temperamentum. Arguunt tertiò : ſi ignis haberet duos gradus humiditatis, ſummo calore deſtruendos eſſe : ergo illos non habet. Nego antecedens, quia humor ſiccitate non calore pellitur à ſubiecto, neque ſiccitas non ſumma humore valde remiſſo opponitur. Tandem probant ſuam ſententiam, quia ignis non dicitur humidus, & Ariſtoteles duas tantùm qualitates in quolibet elemento conſtituit. Reſpondeo : ignem non dicendum eſſe humidum à duobus gradibus humiditatis, etiamſi illos contineret cum longè plures ſiccitatis contineat, ſicuti non vocamus calidam aquam, quæ apud nos eſt, etiamſi aliquem gradum caloris contineat, quia frigiditas eſt, quæ magis viget in aqua, & quæ propria ſenſatione ſenſationem caloris nimis remiſſi abſorbet, eadem ratione Reſpondeo Ariſtotelem tantùm aſſignaſſe duplicem qualitatem cuicumque elemento, quia de alia vtpote nimis remiſſa rationem non habuit.

Patres Conimbric. cum pleriſque Nominalibus affirmant quæſt. 3. art. 4. in elementis has qualitates non ſummè intenſas contrariis eſſe admixtas. Probant hanc concluſionem quia tota latitudo primarum qualitatum ſemper eſt expleta in omni ſubiecto. Reſpondeo : negando in elementis expleri hanc qualitatum capacitatem ad ipſorum exigentiam, ex mixtis enim ad elementa argumentum deſumi nequit, quia mixta exigunt temperamentum primarum qualitatum, ac proinde defectus vnius qualitatis qualitate oppoſita expletur. Arguunt ſecundò ſequi illam qualitatem, quæ eſt in excellenti gradu, non tamen in ſummo poſſe intendi in inſtanti vſque ad ſummum, cum nullum ſit contrarium, à quo retardetur eius intenſio. Fatentur Patres Conimbric. hanc rationem tantùm valere apud illos, qui cenſent totam rationem ſucceſſionis eſſe reſiſtentiam contrarij, ſed apud illos nullum erit abſurdum ſequelam admittere, ac proinde apud nullos argumentum quidquam valebit. Rurſus inſtant : cum ex aqua gignitur ignis, frigus aquæ paulatim expellitur : ergo calor non introducitur in inſtanti. Reſpondeo dato quocumque elemento cum qualitate propè ſummum : verbi gratia, vt ſex, duos gradus oppoſitæ qualitatis in inſtanti introduci, quia qualitas præexiſtens non illis reſiſtit, reliquos verò gradus ſucceſſiuè introduci. 9.

Ex his conſtat nullam ex his ſententiis firmo aliquo niti fundamento, ac proinde neutram illarum poſſe efficaciter probari, poſſet tamen dici cum Hurtado diſp. 6. ſect. 5. has qualitates non eſſe contrarias permixtas, quia hoc modo elementa ſimpliciora conſtituuntur. Deinde quia qualitates illæ eſſent inutiles eſſent, quid enim duo humiditatis gradus igni præſtare poſſunt ? & hic dicendi modus videtur magis ad Philoſophi mentem, qui duplicem tantùm qualitatem cuilibet deſignant elemento. 10

Contra diſtributionem qualitatum factam nonnulla ſunt argumenta non magni momenti, referam præcipua quorum ſolutionibus facilè ſimilia ſolui poterunt. 11

12. Obiicitur primò contra conclusionem, quâ diximus aërem esse summè humidum: aqua magis humectat corpus quàm aer: ergo aqua est magis humida aëre: vulgaris est solutio aquam magis humectare propter maiorem densitatem, cui non dissentior, aër enim quàm pluribus interfecatur corpusculis, quæ ad solis radios visui apparent, & minoribus aliis, quæ ob nimiam paruitatem non videntur, ratione quorum minus agit, quàm ageret, si omnes sui partes essent vnitæ illisque & non peregrinis corpusculis repleretur spatium. Secundò Respondeti posset antecedens non esse omnino certum, licet enim videatur corpus magis humectari attactu aquæ, quàm aëris, forsan non est, quia maiorem humiditatem in se recipiat, sed quia aquæ attactu magis aquæ corpori adhæret, quam eiusdem aëris attactu, & ita humiditas aquæ cum corporis humiditate confunditur, sensuque eadem videtur.

13. Obiicitur secundò contra eandem conclusionem: aër exsiccat alia corpora: ergo non est humidus. Respondeo aërem non exsiccare alia corpora per se producendo siccitatem, sed per accidens, quia illius attactus partes aquæ in vestibus contentas percutit, & localiter mouet, separatque à vestibus, quibus separatis vestes humiditatem aquæ intra se non continent, ratione cuius humidiores apparebant, eiusdemque actiuitate verè humectabantur, similiter aër peregrino frigore stringit corpora, & partes fluidas ab illis expellit, quo magis sicca apparent.

14. Obiicitur tertiò contra conclusionem, qua diximus aërem calorem continere, aërem in regione media esse valde frigidum. Respondeo aërem natura sua esse valde obnoxium peregrinis impressionibus, ac proinde noctu, & hyeme recedente Sole frigiditatem recipere ab aqua, & terra, & à cælestibus influxibus, vaporibus, & exhalationibus, quæ tunc natiuæ suæ frigiditati restituuntur sole non impediente. In regione verò media aër est magis frigidus, quam in summa, neque in infima, quia in summa natiua virtute, & igne vicino magnum calorem concipit, in infima reflexione Solis calefit; in media verò his catet adminiculis, ac proinde agentibus extrinsecis modo assignatis frigefit, & non potest natiuum tueri calorem.

15. Obiicitur quartò: contra eandem conclusionem: Aër calorem hominis attemperat, & frigiditatem producit: ergo non est calidus, sed frigidus. Respondeo, aërem aliquando esse frigidiorem homine, non quia natiua sua virtute frigidus sit, sed quia ab agentibus extrinsecis extraneam concipit frigiditatem.

16. Obiicitur quintò: Oleum est naturâ suâ aëreum, & facilius in hyeme condensatur, quàm aqua: ergo frigidius est aqua. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia condensatio non tantùm prouenit ex frigiditate, sed etiam ex aliis qualitatibus, & ex natura eiusdem substantiæ, & ita potest oleum natura sua calidum condensari facilius, quàm aqua naturâ suâ frigida, quia ex aliis capitibus aptius est ad condensationem. Eadem ratione respondendum est si obiiciatur aquam perpetuo densam esse futuram, si summam frigiditatem contineret.

17. Vltimò obiicitur contra conclusionē quâ diximus terram esse siccam in summo, & frigidam prope summum. Terra est summè grauis: ergo summè opponitur in grauitate cum igne summè leui: ergo eamdem oppositionē habet in aliis primis qualitatibus: sed ignis habet summum calorem, & propè summam siccitatem: ergo terra habet summam frigiditatem, & propè summam humiditatem. Respondeo negando secundam consequentiam, non enim ex eo, quod ignis, & terra summè opponantur in grauitate, & leuitate infertur summè opponi in calore, & frigore, quia licet calor ex se leuitatem comitetur, & grauitatem frigiditas, sunt aliæ plurimæ qualitates conducentes ad grauitatem, & leuitatem, quibus excessus frigiditatis vel caloris compensabitur.

PVNCTVM VII.

De grauitate, & leuitate.

§. I.

Aliorum placita.

GRAVITAS, & leuitas affectiones sunt, quæ præcipuè elementa comitantur, ideò illius notitia ad perfectam elementorum cognitionem spectat: *grauitas est principium intrinsecum motus deorsum, identificatum cum mobili, vel per se ab intrinseco procedens.* Leuitas verò *principium intrinsecum motus sursum, identificatum cum mobili, vel per se ab intrinseco procedens.* Differunt grauitas, & leuitas ab impulsu qui est principium motus, ex eo, quod impulsus neque sit identificatus cum mobili, neque ab illo procedat, sed semper ab agente extrinseco producatur. Differunt etiam à potentia locomotiua viuentium, quia hæc non est principium per se determinatum ad motum sursum aut deorsum, sed indifferens vt sursum vel deorsum motum producat. Per duplicem conceptum disiunctiuè sumptum tradidi prædictas definitiones, vt possent iuxta omnium opiniones subsistere; in mea verò sententia, quæ grauitatem, & leuitatem à formis substantialibus distinguit, secluſa distinctione vtraque potest definiri, *per principium ab intrinseco procedens, &c.* Hæc processio ab intrinseco conuenit grauitati, & leuitati, si qualitates sunt distinctæ à temperamento primarum qualitatum, quia vel ab isto procedent, vel ab ipsa forma substantiali. Si verò non distinguantur ab ipso temperamento, hoc etiam per se ab intrinseco procedit, forma enim in instantibus succedentibus mensuram suæ primæ productionis proprium temperamentum producit, & in illa prima mensura illud supponit, & exigit, & de facto illud produceret si non supponeretur productum, & ita quasi per accidens illud non producit, per se enim forma talis est temperamenti productiua. Quando verò temperamentum est alteratum per excessum alicuius qualitatis ab extrinseco productæ vltra exigentiam formæ; tunc pars illa, seu ille qualitatis excessus non procedit à forma, verumtamen dicetur ab illa procedere grauitas, & leuitas, etiamsi consistat in commixtione qualitatum, quæ mobili conueniunt iuxta proprium temperamentum, & alicuius quæ vltra proprium temperamentum seu contra propriam exigentiam mobili contingit, quia præcipuæ qualitates, & maior illarum pars quæ commixtionem ingrediuntur à forma mobilis procedunt. 1.

Circa naturam granitatis, & leuitatis, & distinctionem illarum à forma corporis, quod graue leuéve videtur sunt plures dicendi modi. Communis sententia grauitatem & leuitatem à forma corporis grauis, & leuis, verbi gratia, grauitatem in terra à forma terræ, & leuitatem in igne ab eiusdem forma distinguit. Tenent hanc D. Thomas lib. 2. de anima lect. 23. 2.

Galen.

Galen. lib. 1. de natura humana capit. 5. Patres Conimbricenſes lib. 2. de generat. cap. 3. quæſt. 4 artic. 2. Pater Hurt. de opere ſex dierum diſp. 3. ſect. 5. ſubſ. 5. Petrus Garcia ſuper ſen. lib. 1. capit. vnic. diſput. 4. cap. 5. ſequuntur hi omnes Philoſophum, qui multis in locis hanc ſententiam expreſsè tradit, præcipuè lib. 2. de generat. cap. 2. & 7. Phyſic. cap. 2. & lib. 5. Met. cap. 14. & lib. 2. de partibus animalium cap. 3. Verumtamen, in his, qui grauitatem, & leuitatem diſtinguunt à formis ſubſtantialibus magna poteſt eſſe Controuerſia, poteſt enim dici eſſe qualitates immediatè ortas ab ipſis formis ſubſtantialibus, & diſtinctas à primis qualitatibus, & ab illarum temperatura, qui dicendi modus eſt alienus à mente Philoſophi, & Doctoris Angelici locis citatis. Aliter poteſt dici grauitatem, & leuitatem reſultare ex temperie primarum qualitatum, & hæc eſt ſententia Philoſophi, & D. Thom. Sed adhuc res eſt dubia, vulgo enim dicitur aggregatum qualitatum ex ipſis qualitatibus reſultare, & iuxta hunc loquendi modum, poteſt dici grauitatem, & leuitatem reſultare ex primis qualitatibus, & non diſtingui ab illarum temperatura, ſeu ab illarum aggregato. Alio modo proprius dicentur grauitas, & leuitas reſultare ex primis qualitatibus, & ex illarum commixtione, ſi ab ipſis ſimul ſumptis diſtinguantur tanquam qualitates ſpeciales procedentes à primarum temperamento eo modo, quo procedunt albedo, & ſapor. In hunc ſenſum Patres Conimbr. Ariſtotelem interpretantur, qui aſſerunt loco ſupra citato grauitatem, & leuitatem non immediatè procedere ex primis qualitatibus, ſed interuentu raritatis, & denſitatis, ita tradunt ſenſiſſe Philoſophum 4. Phyſ. cap. 9. text. 95. Neque adhuc horum, qui ſentiunt grauitatem, & leuitatem procedere ex primarum temperamento, & ab illis etiam ſimul ſumptis diſtingui, vna mens eſt, fert enim communis inter hos ſententia grauitatem, & leuitatem eſſe qualitates ſpecie diſtinctas, & inter ſe oppoſitas ſicuti albedo, & nigredo, cui ſe opponunt recentiores aſſerentes grauitatem, & leuitatem tantum diſtingui penes magis, & minus, ita vt eadem qualitas cùm eſt intenſa grauitas vocetur, & ſit principium motus deorſum, & cum eſt remiſſa dicatur leuitas, & ſit principium motus ſurſum. Hac ratione aſſerunt neoterici iſti, terram petere eſſe ſub omnibus elementis quia qualitatem hanc habet ſummè intenſam, & aquam petere eſſe ſub aëre, & igne, & non ſub terra, ſed ſupra illam, quia habet qualitatem hanc intenſiorem, quam habent eamdem, aër, & ignis, & remiſſiorem quam terra, eadem proportione philoſophantur de aëre, qui petit eſſe ſupra aquam, & infra ignem propter qualitatem quam habet intenſiorem qualitate ſimili ignis, & remiſſiorem qualitate ſimili aquæ. Vltimò iuxta hunc dicendi modum ignis eſt ſummè leuis, quia qualitatem habet ſummè remiſſam inter qualitates omnes ſimiles, quibus gaudent alia elementa. Modus iſte dicendi toto cælo aberrat, vt oſtendam, quem inuenisſe iactitant recentes iſti, ſed vanè, quia iam diu illum improbauit Hurtadus ſuprà, §. 59. vbi dixit grauitatem, & leuitatem non differre penes maiorem, aut minorem intenſionem.

3. Valleſius lib. de ſacra Philoſophia capite 48. & lib. 1. Contou. cap. 3. & Arriaga diſput. 4. ſect. 5. ſubſ. 1. omiſſis omnibus dicendi modis ſupra adductis dixêre grauitatem, & leuitatem non eſſe accidentia ſuperaddita ſubſtantiis, ſed identificari cum formis ſubſtantialibus ipſorum corporum grauium, & leuium ita vt ipſa forma per ſe ipſam principium ſit immediatum motus deorſum, & in corpore leui motus ſurſum. Probat Valleſius concluſionem tra-

ditam: ſi grauitas, & leuitas eſſent accidentia diſtincta, conuenirent corporibus abſolutè in ordine ad ſe in certa, & determinata intenſione, ſicuti competit calor, & frigiditas cuicumque corpori, ſed grauitas, & leuitas non ita ſubiecto conueniunt, ſed reſpectiuè, & in ordine ad aliud, ergo non ſunt accidentia ſuperaddita. Minorem probat Valleſ. ſi grauitas & leuitas abſolutè conuenirent ſubiectis, eodem modo illis conuenirent reſpectu cuiuſuis medij: atqui reſpectu diuerſi medij diuerſo modo conueniunt: ergo non conueniunt abſolutè. Patet minor in bilance, in qua ſi ponatur libra auri, & argenti in medio neutra alteram detraheret, ſi tamen aquæ ſuperponatur, libra auri aquis ſupernatabit: ergo grauitas horum corporum abſolutè non eſt, ſed reſpectiua ad medium: ergo non eſt accidens ſuperadditum, quod reſpectu cuiuſuis medij abſolutum eſſet. Ratio hæc nullius eſt momenti, quia ad diſtinctionem grauitatis, & leuitatis à ſubiecto nihil præſtat diuerſitas, quam habet reſpectu mediorum: eadem enim eſt difficultas, & eadem reddenda eſt ratio, cur ex duabus grauitatibus quædam corporis lignei, & alia corporis aurei mediâ aquâ ſubmergatur vna, & alia ſupernatet, neque enim magis reſpectiua eſſet grauitas identificata cum ſubſtantia, quàm illa, quæ à ſubſtantia diſtingueretur, & ſicuti grauitas ſuperaddita eſſet in determinato gradu, ita grauitas identificata cum ſubſtantia ſemper eſſet eadem, & eiuſdem virtutis, & æquè propenderet in centrum; imò ſi grauitas eſt ſuperaddita poteſt recipere magis & minus, intendi, & remitti, & grauitas identificata cum ſubſtantia ſemper eadem immobilis neceſſariò perſeuerat.

4. Vt rem ſoluam, præmitto tanquam certum libram ferri poſitam in hac lance numquam præponderare libræ ligni poſitæ in altera, neque aliquando ex duabus grauitatibus quantumuis differant corpora grauia, & leuia, ſicuti differunt ferrum, & lignum, cuiuſuis conditionis ſit mediam, numquam vnam alteri prævalere, càm enim poſitâ bilance ſuper aquam, vna ſupernatat, & alia ſubmergitur, illa quæ ſubmergitur non detinet aliam ne ſubmergatur, ſed ideo iſta ſubmergitur, quia vincit reſiſtentiam aquæ, & illa ſupernatat, quia ſimilem aquæ reſiſtentiam vincere non poteſt. Quod ſi neceſſum eſſet lancem illam attolli, vt hæc ſubmergeretur, vtraque eſſet immobilis, vt contingit quando trutina ita eſt oppoſita, & loco ſuperiori affixa, vt tantùm poſſit ſimul attingere vtraque lanx ſuperficiem extimam aquæ. Ex his conſtat ad præſentem difficultatem tantùm deſiderati rationem propter quam ferrum (idem tene de aliis corporibus) & non lignum ſubmergatur aquis. Diſparitas ſumenda eſt ex poris aëre repletis, quos in ſe lignum continet, partes enim aëris in illis contentæ natura ſua leues ſunt, & petunt eſſe ſupra aquam, & ita reſiſtunt motui, ex vi cuius ſubmergantur aquis; ferrum verò, & alia corpora denſa pauciores habent poros, quibus detineatur aër, qui leuitet, & reſiſtat eſſe ſub aquis. Pater Arriaga eò ſeſum negat grauitatem, & leuitatem, quia nullum eſt fundamentum concedendi has potentias diſtinctas à forma ſubſtantiali, & ita de illis philoſophandum eſt, ſicuti de reliquis potentiis viuentium, quas nunquam ſine fundamento diſtinguimus. Fundamentum hoc coërcet rario, qua probabo grauitatem, & leuitatem à formis ſubſtantialibus diſtinguendas eſſe.

5. Oppoſitam ſententiam videlicet grauitatem, & leuitatem diſtingui à ſubſtãria, ſic Petrus Garcia intendit probare. Si grauitas, & leuitas non diſtinguerentur à ſubſtantia, ſequeretur eadem prorſus celeritate

moueri deorsum corpus paruum qua mouetur magnum, cuius oppositum docuit Aristot. 4. de cælo cap. 5. & manifesta monstrat experientia; sequela probatur: eadem celeritate aqua paruæ, aut magnæ quantitatis calefacta reducit se in pristinam frigiditatem, neque est vnde oppositum contingat, neque ex alio capite id accidit, nisi quia parua, & magna aqua per se ipsam reducitur in pristinâ frigiditatem; ergo si lapis paruus, aut magnus per se ipsum deorsum descenderet, æquali velocitate vterque descenderet, neque aliud discrimen potest assignari ratione cuius lapides magnitudine inæquales inæqualiter descendant, & aquæ calefactæ inæquales magnitudine æqualiter frigefiant.

6. Mihi certum est æquè citò in frigiditatem innatam se restituere exiguam, atque magnam aquam, veruntamen experientiâ admissâ ex alio capite illius ratio perenda est, neque discrimen assignatum in præcedenti argumento ad rem facit, quod sic ostendo. Si grauitas est accidens superadditum diffusum est per totum subiectum: ergo quo subiectum est maius, grauitas extensiue maior erit, & plures habebit partes similes, & quo subiectum est magis extensum plures partes habebit substantiæ, partes enim substantiæ diuisibilis, & partes grauitatis, & cuiusuis accidentis superadditi inter se commensurantur: ergo sicuti, quo substantia est magis extensa, est magis virtutis illi inhærentis, ita est magis eiusdem substantiæ, & virtutis cum illa identificatæ: ergo siue grauitas sit accidens superadditum, siue distinctum semper remanet eadem difficultas, quomodo substantia maior per se ipsam productiua non celerius effectum, quam minor, sed tantum maiorem extensiuè producat, & grauitas superaddita extensiue maior non solum maiorem extensiue, sed etiam maiori cum velocitate effectum producat. Respondet Garcia diuersam esse rationem, quia iuxta sententiam Philosophorum, qui probabiliter sentiunt, quo virtus actiua est in maiori quantitate, celerius agit, est sic celerius mouet, tamen nullus dixit, quo substantia est cum maiori quantitate celerius frige fieri: Ratio hæc difficultatem non soluit, sed premit, quia si ex Aristot. quo maior est virtus celerius producitur effectus, quo maior est aqua, quæ per se ipsam frigefit, maior est virtus productiua frigiditatis: ergo celerius debet produci frigiditas.

7. Ad difficultatem explanandam aduertere oportet aquam calefactam restituentem se in pristinam frigiditatem tantum agere in se ipsam, lapidem vero deorsum descendentem non solum agere in se ipsum producendo propriam præsentiam, sed in passum approximatum, verbi gratia, in aërem expellendum ab spatio quod mobile motu proprio percurrit. Ex hoc capite optima discriminis ratio redditur, aqua enim calefacta, quo extensior est extensiorem effectum debet producere, & contrarium magis extensum debellare, vnde eadem proportione, quo crescit extensiuè virtus aquæ crescit extensiuè effectus producendus, & contrarium expugnandum, & ita sicuti non citius duo homines duos vincunt homines, quam vnus homo hominem alium, ita non citius duplex pars aquæ duplicem partem frigiditatis producit, & duplicem aliam caloris expellit, quam vna pars aquæ partem vnam frigiditatis producat, & aliam frigiditatis expellit. Addo partes aquæ æquè calefactas per simplicem [illegible] restituendam sibi frigiditatem, quia pars hæc aliam propinquam adiuuet ad suam [illegible] producendam, neque per modum [illegible] concurrant ad producendam frigi[illegible] sed habeat propriam frigiditatem producit, quia eo ipso quod partes aquæ sint æquè calefactæ sunt æquè frigidæ, & similes in frigiditate, simile autem in simile non agit, ex quo fit non citius plures partes propriam frigiditatem acquirere, quam illam acquireret pars aquæ separata, cum separata, & vnita ipsa sola concurrat eodem modo ad propriam frigiditatem producendam. Iam si lapidem deorsum descendentem respectu proprij motus, & effectus, quem in se producit, inspiciamus ex hoc capite præcisè eodem modo se habet ac aqua respectu suæ frigiditatis adquirendæ, quia quo maior est lapis, maior est præsentia producenda, & quælibet pars lapidis suam propriam producit præsentiam. Si verò consideretur virtus lapidis siue identificata siue distincta à substantia lapidis respectu effectus, quem producit in passo propinquo, longe aliter se habet. Quia omnes partes lapidis per modum vnius indiuisibilis principij concurrunt ad effectum producendum in qualibet parte aëris, & ita quo plures sunt partes lapidis celeriùs, & intensiorem effectum producunt in aëre, & ita citius aërem propinquum mouent illiusque vincunt resistentiam, quæ retardat motum lapidis, ex quo fit citius posse contrarium vinci, & lapidem ipsum moueri, & ex hoc capite optima & adæquata disparitatis ratio posset desumi. Accedit quod non ex eo quod crescat lapis, & cum illo virtus, quæ resistentiam corporis contigui vincere debet, eadem proportione crescere resistentiam passi contrarij, quia quamtumuis lapis crescat secundum profunditatem, si non crescit secundùm superficiem infimam, per quam tangit aërem in hoc instanti remouendum, vt in hoc instanti moueatur, nihilo crescit resistentia contrarij in hoc instanti vincendi vt in hoc instanti moueatur, licet crescat virtus qua resistentiâ passi expugnanda est. Res est manifesta. Pone corpus graue cuius superficies immediate attingens aërem immediate sub illo contentum sit vndique palmaris, quod in his quatuor temporis instantibus mouetur versus terram, per quatuor indiuisibilia spatij versus centrum: corpus hoc siue altitudinem habeat duorum siue quatuor palmarum, eamdem resistentiam debet vincere in illa mensura, in quo mouetur per illa quatuor indiuisibilia spatij, quia easdem partes aëris debet expellere: ergo ex altitudine, seu profunditate huius corporis non crescit resistentia aëris ad motum faciendum per illa quatuor indiuisibilia versus centrum, sed sic est, quod crescit virtus, quæ resistentiam hanc est victura, quia aër non solum expellitur à partibus corporis, quæ in illius spatium succedunt, sed ab omnibus etiam superioribus, omnes enim per modum vnius producunt impulsum in aëre remouendo: ergo crescente lapide, qui se mouet secundum profunditatem semper crescit virtus quâ vincenda est resistentia passi, non tamen crescit resistentia passi, nisi quatenus mobile crescit secundum superficiem illam immediate tangentem aërem contentum sub corpore mobili.

8. Ex his rationem facile percipies, cur tabula, & quodliber aliud corpus expansum tardius mouetur, cum illius expansio; dum mouetur, respicit centrum, & secundum totam suam planitiem aliam æqualem aëris planitiem remouet, & velocius quando superficies planæ latera aëris respiciunt, & tantum per partem extensam aërem offendit, quia cum sic cadit, potiores aëris partes pluribus partibus corporis, quas supra se habent impetuntur, quando verò primo modo mouentur, quælibet pars aëris remouenda potiores partes aëris, quibus vincatur, supra se habet, quælibet enim pars aëris existens in medio, per quod fit motus, illis tantum partibus aëris

aëris, quas directè supra se habet impetitur, vt à propria sede dimoueatur. Ex hoc capite optimum discrimen desumitur propter quod crescente profunditate corporis mobilis crescat velocitas motus localis, cum crescat virtus contrarij vincendi, & non crescat contrarium, neque huius resistentia, & crescente aquâ calidâ non crescat velocitas motus alterationis, quia eo ipso quod maior sit aqua calida restituens se in pristinam frigiditatem crescit necessariò qualitas expellenda, & cum ipsâ resistentia innata eidem qualitati, quâ se intendit in subiecto extraneo tueri. Probant alij grauitatem, & leuitatem esse qualitates, quia sensu tactus percipiuntur. Huic argumento rectè respondet Arriaga grauitatem, & leuitatem non in se ipsis tactu sentiri, qui tantùm percipit impulsum ab illis productum, ex quo intellectus grauitatem infert per discursum, quia si ego manum supponam fornici, illius grauitatem non sentio, ex eo tantùm quod aliunde sustentatur, & manui non imprimit impulsum, vt moueatur.

9. Recentes illi, qui asserebant grauitatem, & leuitatem tantùm differre penes magis & minus, eo tantùm nituntur fundamento, quod existiment rem ita posse fine multiplici qualitate, & earum oppositione componi.

§. II.

Propria sententia.

10. PRIMA CONCLVSIO: Grauitas & leuitas non identificantur cum substantia. Probatur hæc conclusio ex accidentibus Eucharisticis: destructa substantia in hostia consecrata grauitant, & innato pondere deorsum descendunt, ergo remanet grauitas in his accidentibus: ergo separatur à substantia: ergo ab illa distinguitur. Communis solutio est in accidentibus Eucharisticis nullam manere grauitatem, neque principium aliquod motus deorsum, sed Deum effectiuè mouere illa accidentia eo modo, quo mouerentur, si ibi esset grauitas identificata cum substantia, ne ratione naturali notum fiat mysterium Eucharisticum, quod merito nostræ fidei alta Dei prouidentia reseruauit. Neque ideo, ait Arriaga, multiplicantur miracula, potius iuxta hunc dicendi modum, quoddam aufertur miraculum, videlicet grauitatem, quæ sit accidens, & substantiæ affectio, existere sine subiecto, & sine substantia, quam afficiat. Neque ad veritatem mysterij Eucharistici sincerè defendendam, magis refert hac, vel illa ratione, philosophari, tantùm enim fide nobis tenendum est in hostia consecrata desinere esse substantiam panis, & reliqua accidentia superaddita eidem sustantiæ (mitto præsentiam substantiæ, etsi quos alios modos proprios habeat superadditos, ibi permanere) quæ verò accidentia superaddita substantiæ conueniant, vel non, quæ verò affectiones substantiæ cum illa identificentur, negotium est purè philosophicum ad veritatem mysterij nullatenus spectans. Solutio hæc satis probabilis est, verumtamen magis feror in partem, quæ negat Deum perpetuo miraculosè mouere accidētia Eucharistica, vt celet mysterium, nulla enim ratione de hoc miraculo nobis constat, neque vnquam illud Patres, qui solerter mysterium hoc fidei lumine inspexère, egregiéque illius supra naturam excellentiam commendarunt, talis meminère miraculi, communisque ferè omnium Philosophorum, & Theologorum sententia ne frequentia alia miracula concedat in productione accidentium, quæ speciebus consectaris superueniunt, quantitatem superadditam admittit, ex qua tanquam ex subiecto communi educantur, ne miraculosa creatio in cuiusuis accidentis productione concedatur. Neque verum est, quod ait Arriag. in sua sententia miraculum vitari, quod aliorum sententia concedere teneatur, quia grauitas, etiamsi distinguatur à substantia, in multorum sententia non distinguitur à temperamento primarum qualitatum, & etiamsi distinguatur, naturaliter conseruatur educta ex quantitate, sicuti naturaliter educitur nouus calor ex quantitate Eucharistica, sine substantia existente, non enim speciale miraculum est quodlibet accidens sine substantia conseruari, supposito miraculo, quo quantitas sine subiecto conseruatur.

II. Eandem conclusionem efficacius probo: grauitas, & leuitas non identificantur cum materia vt perspicuum est, eadem enim materia sub hac forma grauitat, & sub illa leuitat: non identificatur cum forma: ergo est quid distinctum à materia, & forma, & consequenter à toto composito, nullus enim dicet identificari cum vnione, quæ tantùm superest in composito identificato cum materiâ, formâ, & vnione. Grauitatem non identificari cum forma compositi grauis patet in homine, cuius forma spiritualis est, & per se ipsam non grauitat, grauitaret autem si secum haberet identificatam grauitatem. Respondet Arriag. idem argumentum fieri posse de potentia visiua, & nutritiua, & specialem difficultatem in hac materia non habere, quia sicuti diximus animam rationalem habere potentiam visiuam identificatam secum, & non posse in se ipsa visionem producere, dum est separata à materia, neque in illo statu videntem constitui, sic dicere possumus habere secum identificatam grauitatem, quæ est potentia locomotiua, & non posse in statu separationis motum deorsum, qui est proprius effectus grauitatis producere, neque se ipsam in illo statu innata grauitate moueri, quia motus iste, sicuti visio dependet à materia, & ab aliis accidentibus materiæ inhærentibus. Difficultatem non fugit Arriag. est enim diuersa ratio de grauitate, & de potentia visiua, hæc enim productiua est visionis, quæ est accidens corporeum, non potens educi ex subiecto spirituali, neque produci sine concursu specierum, quæ in materiali subiecto recipi debent, ac proinde actio productiua vnionis ex natura sua supponit subiectum materiale, ex quo educatur, & in quo recipiantur alia principia, videlicet species, à quibus dependet, & hinc fit non posse dari visionem sine materia, neque produci à forma in separationis statu, terminus verò producendus à grauitate tantùm est præsentia localis rei grauis, actio a grauitate procedens tantùm est motus localis, ex vi cuius producitur hæc præsentia, sed præsentia localis animæ, neque actio productiua illius ex nullo capite indiget subiecto materiali: sed optimè ex ipsa anima educitur, neque principium aliquod excogitari potest, ratione cuius indigeat materiâ, sicuti innumera reperiuntur in nutritione, & in aliis actionibus vitalibus: ergo si anima separata habet hanc potentiam locomotiuam, cum ipsa sit necessaria, & nulla ratione subdita imperio voluntatis, necessariò reducetur ad actum, & anima separata grauitare cum illa identificata deorsum naturaliter in separationis statu descendet. Confirmatur: Principium productiuum non dependet in operari ab illo, à quo terminus producendus non dependet in instanti, in quo fit, neque in vlterioribus, sed præsentia, quam aequirebat anima motu deorsum nullo modo pendet à materia, neque ab aliis accidentibus, ergo principium productiuum tantùm esse anima: ergo anima absoluta à materia, & reliquis quantitatiuis accidentibus corporeis moueretur motu deorsum, si secum haberet identificatam grauitatem, quæ est principium per se ad talem motum determinatum [illegible]

dici potest grauitatem identificatam cum anima immediatè, & per se ordinari ad motum materiæ cui vnitur, & non ad motum ipsius animæ, quia grauitas illud per se mouet, quod per se graue constituit, idem enim est graue, ac propendens in motum deorsum, sed grauitas identificata cum anima primò, & per se constituit grauem ipsam animam: ergo primo, & per se illam debet mouere.

12. Fateor rationem hanc tantùm immediatè in homine rem euincere, cuius forma spiritualis est, verumtamen ex homine argumentum conficitur ad probandum eodem modo contingere in aliis compositis, si enim in homine datur grauitas distincta ab illius substantia, saltem concluditur in reliquis compositis ex se possibilem esse grauitatem distinctam, à qua motus deorsum procedat. Deinde si in homine non distinguitur grauitas à temperamento primarum qualitatum, sic etiam manifestè conuincitur temperamentum primarum qualitatum sufficere ad constituendum corpus graue, & superfluè poni grauitatem accidentalem identificatam cum substantia. Demum si in homine grauitas accidentalis resultat ex temperamento primarum qualitatum, eadem resultabit in aliis compositis, & omnia grauitate accidentali, & superadditâ grauia constituentur, duplicémque grauitatem habebunt, substantialem vnam, accidentalem aliam, si formæ substantiales illorum grauitatem habent identificatam. Alia ratio desumitur ad eamdem conclusionem probandam ex vaporibus, & exhalationibus terræ, quæ secundum substantiam non distinguuntur à terra, & aqua, & tamen sunt leues, in quibus apparet separata grauitas ab aquæ, & terræ formis, quod signum est euidens distinctionis, verumtamen hac ratione iam vtor ad tertiam conclusionem probandam, qua præcedens magis stabilietur.

13. SECVNDA CONCLVSIO. Grauitas, & leuitas non distinguitur à primis qualitatibus permixtis. Ratio esto: nullum est fundamentum, neque vlla ratio, ad concedendas qualitates distinctas à primis, quæ sint principium motus sursum, & deorsum ergo primis qualitatibus possunt hi motus tribui absque aliarum qualitatum multiplicatione. Confirmatur: si darentur grauitas, & leuitas qualitates speciales, hæ deberent oriri à temperamento qualitatum, vt probabo conclusio 3. ergo ab eodem potest oriri motus deorsum, aut motus sursum, cur enim qualitates primæ, quæ dicuntur producere specialem qualitatem, quæ sit principium motus deorsum, non poterunt dici principia ipsius motus deorsum immediatè productiua? quodve fundamentum reperiri potest ad dicendum motum non produci immediatè à primis qualitatibus, sed ab alia qualitate intermedia? Dixi grauitatem & leuitatem non distingui à primis qualitatibus permixtis, quod non ita intellige, vt existimes grauitatem, aut leuitatem necessariò involuere temperamentum quatuor qualitatum, quodlibet enim elementum duplici tantùm gaudet qualitate, & tamen omnia leuitate, grauitatéque gaudent. Imò in mixto graui, in quod fluunt omnes quatuor primæ qualitates, existimo non omnes per se conducere ad motum deorsum, sed quasdam intendere motum sursum, & alias motum deorsum, in quibus illæ præualent, quæ intensiores, & efficaciores sunt, v. g. frigiditas intendit corpus deorsum mouere, calor illud intendit mouere sursum, præualet frigiditas in calorem, quia intensior, & absolutè corpus graue denominatur, illiusque grauitas taxatur mensurâ omnium qualitatum, quarumdam, quia per se conantur motum deorsum, aliarum quia ratione ipsarum non crescit conatus ad motum deorsum accretione seu intentione qualitatum, quæ per se illum intendunt.

Illud quod ex Aristotele docent Conimbricenses videlicet grauitatem, & leuitatem oriri non solum ex primis qualitatibus commixtis, sed ex raritate & densitate, sic iuxta mea principia interpretor. Corpora rara habent peregrina corpuscula intromissa, quorum pleraque sunt aërea, hæc natura sua leuia sunt, & intendunt sursum corpus mouere, cuius conatus aliquantulum retardat ab actione seu motu conatu, quem habent qualitates corpori innatæ, quibus deorsum mouetur, & hac ratione licet in re rarum, & densum sit æquè graue, minus graue apparet, dum est rarum, non quia minorem conatum habeat ad motum deorsum, sed quia illum habet aliquantulum impeditum opposito conatu, quem aërea corpuscula intromissa exhibent, & ita minorem effectum producit, hoc est remissiorem impulsum in corpore, quod occupat spatium, per quod dirigendus est motus, & hic tardior euadit, quod non contingeret, si mobile densum esset, nullâque includeret corpuscula leuitantia, quibus suus motus retardaretur. In oppositâ sententia, quæ plus materiæ concedit in eadem mensura corporis densi, quàm rari, potest dici palmum corporis densi plus habere grauitatis, quam habet palmus corporis rari, quia habet plus materiæ, & cõsequenter plus qualitatis materiæ inhærentis, facta tamen comparatione non inter extensiones æquales corporis rari, & densi, sub quibus est magna inæqualitas partium entitatiuè, & secundum numerum, sed facta comparatione inter partes numero æquales secundum substantiam, & inter easdem numero rarefactas, & condensatas æquè graue fore corpus constans partibus raris, ac corpus densis partibus constitutum. Hæc ita componi possent, nihil tamen prohiberet dici grauitatem specialem per se oriri à densitate, & leuitatem a raritate, si grauitas, & leuitas, raritas, & densitas, speciales essent qualitates. Quid verò dicendum esse difficile erit definire, vtrumque difficile poterit positiuè impugnari, & neutrum poterit positiuo fundamento suaderi, quia in his tota ratio ex experientia est sumenda, & hæc tantùm non potest docere corpora densiora esse grauiora, an verò grauitas oriatur ex densitate tanquam ex principio, an verò immediatè ex illis qualitatibus, à quibus oritur densitas, ita vt densitas, & grauitas concomitanter ab eodem oriantur principio, res est quæ omnem experientiam subterfugit. 14.

TERTIA CONCLVSIO. In sententia, quæ grauitatem, & leuitatem, in qualitatibus specialibus constituit, hæ non oriuntur immediatè à formis substantialibus, sed à primis qualitatibus, in quibus nos constituimus grauitatem formalem. Probo hanc conclusionem: aqua, & vapor, qui ex aqua vi caloris extrahitur, retinent eamdem formam, & tamen aqua est grauis, & vapor leuis: ergo grauitas, & leuitas non proueniunt immediatè à forma, sed à qualitatibus, siquidem permanente eadem forma, & variatis qualitatibus corpus, quod antea grauitabat, postea leuitat. Respondebis; easdem formas cum his qualitatibus, quæ se habent tanquam conditiones producere grauitatem, & cum illis producere leuitatem: sicut eadem causa, v. g. Sol cum his dispositionibus tenentibus se ex parte materiæ producit hanc substantialem formam, & cum illis formam aliam specie distinctam producit. Contra hanc solutionem oppono nullum apparere conditionis genus, quod possint habere primæ qualitates respectu grauitatis, vel leuitatis producendæ, si grauitas, & leuitas speciales sunt qualitates, & effectiuè procedunt tantùm à forma substantiali. Exemplum ad rem non est, quia formæ substantiales supponunt ex parte materiæ certas dispositiones, & ita forma specie distincta distinctas supponit, ad quarum exigentiam producitur forma huius speciei 15.

distincta

distincta ab omnibus aliis; grauitas autem, & leuitas, si qualitates sunt speciales, nullas supponent dispositiones, nulla enim qualitas supponit ex parte subiecti qualitates alias, à quibus non effectiue, sed dispositiue dependeat. Ex hac disparitatis ratione argumentum desumo ad hanc solutionem impugnandam. Nulla datur forma substantialis, quæ producat in se potentiam aliquam, seu principium operationum, ex natura sua permanens, & debitum à primo instanti generationis, quæ talem qualitatem, seu potentiam producat dependenter ab aliis qualitatibus tanquam à conditionibus: ergo sine fundamento dicitur formas substantiales producere grauitatem, & leuitatem qualitates speciales dependenter à primis qualitatibus tanquam à conditionibus.

16. QVARTA CONCLVSIO. Si grauitas, & leuitas speciales sunt qualitates distinctæ à primis, inter se distinguuntur, non solum secundum magis, & minus, sed secundum naturam specificam eo modo, quo distinguuntur calor, & frigus, albedo & nigredo. Hic dicendi modus sic posset intelligi, vt omnibus elementis idem centrum, in quod per se tendant assignetur, & sicuti terra, & aqua idem centrum respiciunt, tamen aqua descendit sub terra, quia fortius petit in centrum, sic aqua, aër, & ignis in idem centrum pererent; verumtamen aqua esset sub aëre, quia media qualitate intensiori, & sic maiori impetu & conatu tenderet in centrum, & aër sub igne, quia maiori vi, & intensiori qualitate, quam ignis tenderet in centrum, quem dicendi modum, haud obscurè tradunt recentes patroni sententiæ cui nostra conclusio contraditorie opponitur. Sententia hæc in hoc sensu tradita ab omni veritatis specie aliena est, ex illa enim infertur manifestè ignem per se non intendere moueri sursum, sed de facto ascendere, quia reliqua elementa fortius illo petunt ad terræ centrum descendere, & ita de facto descendunt, & ponuntur sub igne, qui impeditus aliis elementis remanet in superiori loco, sicuti aqua impedita grauiori terrâ remanet supra terram, etiamsi ipsa petat ex sua natura esse in centro, quod terra occupat. Infertur etiam motum ignis deorsum non esse naturalem, sed violentum, quia non ordinatur in proprium centrum, neque per hunc motum accedit ignis ad centrum, quod exigit, sed potius ab illo recedit, non motus à se, sed motus virtute aëris, quæ vincit virtutem ignis, & ita ex vi illius aër constituitur sub igne, & hic remanet in eminentiori loco, sicuti cum corpus terreum ponitur supra aquam statim descendit, & ascendit aqua, quæ manet supra illud non motu naturali, sed violento. Dicere autem motum ignis sursum violentum esse insanum est. Qua enim ratione ignis motu violento velocissimè cieretur? quave ratione, quo intensior esset ignis velocius maiorique conatu ascenderet? cum potius, si motus ille violentus esset, quo ignis esset magis exiguus, facilius vinceretur grauitate aliorum elementorum, & consequenter velocius deberet ascendere.

17. Demum quomodolibet intelligatur sententia omnino est à veritate aliena, quia si grauitas, & leuitas tantùm differrent, penes magis & minus, vtriusque exigentia, quoad substantiam, & quoad modum esset eiusdem rationis, & differret penès magis & minus, quia minori, maiorive impetu secundum maiorem, & minorem intensionem eumdem effectum eadem ratione producendum, maiori minorive velocitate, & intensione, si intensionis esset capax, vtraque exigeret. Secundò, si ignis propria vi, & interno conatu ascendit sursum, quod negare nefas est, in bona Philosophia, quomodo intelligi poterit velocius ascendere, quo minus habet virtutis, seu qualitatis, cuius virtute ascendit, & maiorem velocitatem motus, maioremque impulsum aliis corporibus impressum, vt igni ascendenti motum præstent, oriri ex maiori remissione, hoc est, ex maiori negatione virtutis eiusdem rationis, cum illa, cuius vi ignis de facto mouetur. Secundò ignis quibus gradibus qualitatis naturaliter sursum ascendit, cur tribus aliis gradibus eiusdem rationis prioribus adiunctis ab illo motu desisteret, & motum alium deorsum intenderet quomodo enim augmentum virtutis, à qua effectus procedit poterit effectum impedire, & alium oppositum producere? Hoc renuit omnis bona philosophia, & quælibet mediocriter ordinata apprehensio.

Dicunt aduersarij eumdem impulsum posse esse principium motus sursum, & motus deorsum, ita eadem ratione posse eamdem qualitatem esse principium motus deorsum in terra, & motus sursum in igne. Ad rem non est prædicta instantia, non enim doctrinam traditam impugno, ex eo quod non possint ab eodem principio motus diuersi & oppositi procedere, sed quia intelligi nequit ab hac virtute in hac intensionis mensura procedere hunc effectum, & ab eadem in alia maiori non posse hunc effectum prouenire, sed alium oppositum producendum, quia effectus ille, v. g. motus sursum non poterat procedere ab hac qualitate intensa vltra tot gradus, sed ita procedebat ab hac, vt quo magis remitteretur virtus, citius & intensior produceretur effectus, quod omnino est imperceptibile, & quidquam aliud simili in impulsu non ostenditur. Quia, qui asserunt eumdem impulsum esse principium motus sursum, & deorsum, sub eadem intensione indiuisibiliter sumpta, asserunt posse esse principium vtriusque motus, & non negant impulsum, qui sub hac exigua intensione est principium huius motus, posse esse principium eiusdem sub quacunque alia maiori, sed affirmant eumdem impulsum sub eadem indiuisibili intensionis mensura diuersis conditionibus obsistentis, vel proficientis determinatum posse esse principium diuersorum motuum, quia idemmet secundum essentiam, & intensionem indifferens est ad hunc motum deorsum, vel illum sursum producendum. 18.

QVINTA CONCLVSIO. Si grauitas, & leuitas essent accidentia specialia specie distincta, adhuc certum non esset, an immediatè in se ipsis vna expelleret aliam, sicuti mutuò expelluntur calor, & frigus, & aliæ qualitates contrariæ. Probo: si ex aliquo capite contrarietas harum qualitatum deduceretur maximè, quia ordinantur ad motus incompossibiles, hoc autem rem non probat, quia grauitas, & impulsus, quo mouetur corpus deorsum, ordinantur ad motus oppositos, & tamen non mutuò expelluntur, neque impulsus habet contrariam formam expellentem, vt probaui Controuersia 20. Physicor. Puncto 3. ergo ex hoc capite non infertur contrarietas harum qualitatum, possent enim vtraque in eodem subiecto recipi, & illa quæ esset intensior, seu maioris virtutis corpus mouere contra alterius propensionem. Sic in intellectu componuntur species ex se productiuæ assensuum in obiecta contradicentia, & apprehensiones, quæ in hos assensus inclinabant, & intellectus determinatur ad hunc assensum, ex vi harum specierum, & huius apprehensionis, quæ euidentius proponebat obiectum. 19.

***

§. III.

Argumenta soluta.

20. OBiicit Arriaga contra conclusionem, qua diximus grauitatem, & leuitatem non distingui à primis qualitatibus. Accidentia tantùm petunt esse in loco, vbi est subiectum, neque petunt spatium distinctum ab illo, quod habet subiectum: ergo non potest consistere grauitas, aut leuitas, ex vi quarum mouetur corpus in aggregato qualitatum. Antecedens probat experientia lucis, & aliorum accidentium, quæ comitantur quodcumque corpus. Hoc argumentum, quod adducit Arriaga contra opinionem, quæ grauitatem, & leuitatem constituit in aggregato accidentium, posset etiam adducere contra illos, qui asserunt grauitatem & leuitatem qualitates esse speciales, sed æquè inutiliter, vt constabit ex solutione, quam iam subiicio. Respondeo omnia accidentia exigerè non separari localiter à subiecto, cui insunt, quia illa, quæ virtutem non habent mouendi corpus, ad motum corporis necessariò mouentur; illa verò quæ corpus mouent sicuti grauitas, & leuitas, petunt non separari localiter à subiecto, quia non possunt subiectum mouere, & permanere immobilia, sed petunt necessariò moueri simul cum eodem subiecto, quod mouent, & hac ratione petunt non separari à subiecto, æquè enim est inseparabilis à subiecto lux, quæ nequit subiectum mouere, & non potest, dum illud mouetur, non cum illo moueri, & quodlibet aliud accidens, siue distinctum, siue indistinctum à primis qualitatibus, quod potest mouere corpus, ea tamen conditione, vt simul cum illo moueatur, & non potest subiecto moto, cum illo necessariò non moueri.

21. Obiicies secundò: Si grauitas, & leuitas consisterent in aggregato primarum qualitatum, ignis & terra non summè opponerentur in grauitate, & leuitate, quia non summè opponuntur in qualitatibus, conueniunt enim in siccitate: ergo grauitas, & leuitas non consistit in aggregato qualitatum. Respondeo corpus illud dici grauius, quod maiori conatu, seu maiori impetu mouetur, qui motus indiuisibiliter prouenit à qualitatibus diuersis, quæ dicuntur viam efficere grauitatem, & hanc posse esse summè oppositam cum leuitate, etiamsi qualitates seorsum sumptæ non summè opponantur, potest enim harum aggregatum summè opponi cum aggregato illarum in ordine ad motus, quos intendunt aggregata, etiamsi entitatiuè secundùm se non summè opponantur, possunt enim oriri effectus summè oppositi à principiis secundùm se non summè oppositis, præcipuè, quando principium cuiusque effectus, etsi sit vnum principium per se influens, entitatiuè non est vnum per se, sed quoddam aggregatum per accidens.

22. Obiicit tertiò idem Arriaga: si grauitas, aut leuitas consisteret in aggregato primarum qualitatum, eo ipso quod aggregatum esset diuersum, esset diuersa grauitas: & leuitas: sed qualibet qualitate variata variatur aggregatum: ergo variaretur grauitas, & leuitas. Sed sic est, quod etiamsi varietur vna vel altera qualitas manet eadem grauitas, & leuitas, vt videre est in ferro, quod æquè graue est dum est frigidum, & dum est candens, & valde intensè calidum: ergo grauitas, & leuitas non consistit in aggregato qualitatum. Huic argumento, quamcumque amplectaris sententiam, respondere teneberis, si enim dicas grauitatem, & leuitatem esse speciales qualitates ortas ex aggregato qualitatum, eadem te premit difficultas, tenetis enim rationem reddere, cur ex diuerso aggregato, quod est dum ferrum est frigidum, & dum postea igni applicatum ingentem calorem concipit, oriatur eadem grauitas. Si cum Arriaga dicas motum sursum, & deorsum oriri immediatè à formis substantialibus, falsem debes dicere, quod tradit Arriaga, videlicet eamdem formam cum his accidentibus producere motum deorsum, vt respondeas argumento, desumpto ex aqua, & vapore, in quibus est eadem forma, & aqua mouetur deorsum, & vapor sursum. Respondeo hunc motum deorsum cum hoc impetu oriri ab hoc aggregato qualitatum, & ab aliis quæ possunt esse intra certam latitudinem harum qualitatum, ita vt non maior motus, neque maiori impetu oriatur à calore vt quatuor, verbi gratia, quam à calore vt sex adiunctorum eisdem qualitatibus, & sic de aliis. Hac ratione idem prouenit motus ferro calido vt quatuor, & calido vt sex, & æquè graue, quia grauitatem à posteriori metiuntur per motum, & illa principia siue in se magis remissè intensa, grauitatem æqualem dicimus constituere, quæ æquè in motum propendent. Hac doctrina tenemur vti respectu colorum, quos dicimus oriri ex aggregato qualitatum, & nihilominus sæpe videmus corpus modò parum calidum, quod absolutè frigidum vocamus, & postea valdè calidum retinere semper eumdem colorem.

23. Obiicies quartò: Difficile posse percipi, cum grauitas sit passio formæ, & non dispositio ad illam, quomodo variatum sit temperamentum primarum qualitatum sufficienter, vt mutata sit grauitas in leuitatem, & tamen non fuerit sufficienter mutatum pro forma substantiali, cuius per se est passio ea grauitas. Si difficultas hæc alicuius est momenti, in eamdem coniectus est Arriaga, quod facilè euincam. Affirmat Arriaga eodem num. 85. vbi prædictam obiectionem adducit, quod etiamsi grauitas sit identificata cum substantia, nihilominus indigere certis accidentibus, vt actu possit grauitare, & corpus deorsum mouere, quibus deficientibus corpus graue virtutem non habet in actu secundo conseruandi se in loco sibi debito, quod contingit in aqua ad vapores redacta, quæ virtutem non habet deorsum descendendi. Ex hac doctrina argumentor: Aqua intrinsecè per suam entitatem grauis seu potens se deorsum mouere, exigit ex natura sua accidentia illa necessaria ad motum, siue hæc passionem appelles, siue non: ergo intelligi non potest deficere accidentia, seu primas qualitates requisitas, tanquam conditiones, vt aqua se moueat deorsum, & oppositas aduenisse, & adhuc permanere qualitates requisitas vt dispositiones, vt subsistat forma. Quod si bene percipit Arriaga posse deficere qualitates primas requisitas vt conditiones ad motum deorsum, & non deficere requisitas vt dispositiones ad formæ conseruationem, & aduenire oppositas sufficientes expellere alias, quæ erant conditiones ad motum, & non sufficientes expellere requisitas & sufficientes ad permanentiam formæ antiquæ, cur non percipiet posse deficere qualitates requisitas, vt possit permanere principium actiuum motus deorsum, & adhuc permanere requisitas vt possit permanere forma antiqua, & aduenisse qualitates sufficientes, vt sint principium motus sursum, & vt expellant alias, quæ requirebantur, vt moueretur corpus deorsum, & non aduenisse qualitates sufficientes, vt vltimò disponant ad aliam formam, & vt expellant qualitates quæ sufficienter ad antiquam disponunt. Respondeo, ergo in latitudine

quali